

**T. C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ BİLİM DALI**

**CĀMİ'Ü'L-ĤİSĀB
(GİRİŞ-İNCELEME-METİN-DİZİN)**

(DOKTORA TEZİ)

Şermin KALAFAT

BURSA - 2015

**T. C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ BİLİM DALI**

**CĀMĪ'Ü'L-ĦİSĀB
(GİRİŞ-İNCELEME-METİN-DİZİN)**

(DOKTORA TEZİ)

Şermin KALAFAT

**Danışman:
Prof. Dr. Hatice ŞAHİN**

BURSA - 2015

T. C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

.....
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim/Anasanat Dalı,
Türk Dili Bilim Dalı'nda 714041005 numaralı
Sermin KALAFAT .....nin hazırladığı
"Câmi'ül-Hisab (Giriş - İnceleme - Metin - Dizin)"
Doktora konulu ..... (Yüksek Lisans/Doktora/Sanatta Yeterlik Tezi/Çalışması) ile
ilgili tez savunma sınavı, 04/06/2015 günü ...11:00 - ...13:00 saatleri arasında yapılmış, sorulan
sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin/çalışmasının .....
(başarılı/başarısız) olduğuna ..... (oybirliği/oy çokluğu) ile karar
verilmiştir.

Üye (Tez Danışmanı ve Sınav Komisyonu
Başkanı)
Prof. Dr. Hatice ŞAHİN
Uludağ Üniversitesi

Üye
Prof. Dr. Zafer ÖNLER
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Üye
Doç. Dr. Hasan Basri ÖCALAN
Uludağ Üniversitesi

Üye
Prof. Dr. Kerime ÜSTÜNOVA
Uludağ Üniversitesi

Üye
Prof. Dr. Erdoğan BOZ
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi

04.06/2015

ÖZET

Yazar Adı ve Soyadı : Şermin KALAFAT
Üniversite : Uludağ Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı
Bilim Dalı : Türk Dili
Tezin Niteliği : Doktora Tezi
Sayfa Sayısı :XXV + 1086
Mezuniyet Tarihi : .... / .... / 20.....
Tez Danışman(lar)ı : Prof. Dr. Hatice ŞAHİN

Câmi'ü'l-Hisâb (Giriş-İnceleme-Metin-Dizin)

Bu tez çalışmasında, tarihî bir metin çalışması yapılması düşünülmüş ve XVI. yüzyıl Kanûnî Sultan Süleyman Dönemine ait Yûsuf bin Kemâl el-Bursevî'nin Câmi'ü'l-Hisâb'ı konu olarak seçilmiştir. *Giriş, İnceleme, Metin ve Dizin* olarak hazırlanan tezde ek bölüm olarak *Terim Sözlükleri* bölümü bulunmaktadır.

Tezin konusuna bağlı olarak seçilen matematik metin, çeviriyazıya aktarılarak elde edilen metin üzerinden dil tarihi, ses bilgisi, şekil bilgisi ve söz varlığı açılarından bir değerlendirme yapılmıştır.

Tezin amacı, öncelikli olarak Türk dili alanındaki tarihî metin çalışmalarına katkı sağlamaktır.

Tezin giriş bölümünde Osmanlı bilim geleneği içinde matematik ilminin konumunun belirlenmesi üzerinde durulmuştur. İnceleme bölümünde ses bilgisi, biçim bilgisi üzerinden bir tarihî dil çalışması yapılmıştır. Eserin üçüncü bölümünde söz varlığı kapsamında eserdeki terimler üzerine bir sözlük bulunmaktadır. En son olarak eserdeki kelimelerin dizini hazırlanmıştır. Yine tezin sonuna incelenen eserin tam nüsha halinde tıpkıbasımı ve nüshalarının da birkaç sayfasının tıpkıbasımı eklenmiştir.

Anahtar Sözcükler:

Câmi' ü'l-Ḥisâb

Yūsuf bin Kemâl el-
Bursevî

Eski Anadolu
Türkçesi

Osmanlı Matematiği

Ses bilgisi

Biçim bilgisi

Terim bilim

ABSTRACT

Writer Name and Surname : Şermin KALAFAT
University : Uludag University
Institute : Institute of Social Sciences
Anabilim Dalı : Turkish Language and Literature
Bilim Dalı : Turkish Language
Quality of thesis : Thesis of PhD.
Number of pages : XXV+ 1086
Graduation date : .... / .... / 20.....
Thesis advisor : Prof. Dr. Hatice ŞAHİN

Jāmi' u'l-Ḥisāb **(İntroduction-Analysis-Text-Index)**

In this study, the Jāmi' u'l-Ḥisāb of Yūsuf bin Kamāl al-Bursevî was chosen to analyze with regards to historical texts. The Jāmi' u'l-Ḥisāb is a work belonging Sultan Süleyman period, 16th century. The thesis consists of three sections: introduction, examination, and index. Moreover a term glossary is provided in annex.

Jāmi' u'l-Ḥisāb, the mathematics text was translated into Turkish and this transcription was evaluated in terms of language history, phonetics, morphology and the vocabulary. The aim of the dissertation is to contribute new mathematical terms to the historical text studies of Turkish language.

Firstly the Jāmi' u'l-Ḥisāb is translated with regards to comparison between existing copies of it. In the introduction of the dissertation, the science of mathematics for Ottoman was analyzed.

Secondly, in the analysis chapter of the dissertation, historical language studies took place with regards to the phonetics, and morphology.

Thirdly, in the last chapter, there is a glossary in the scope of vocabulary on terms of the text. Lastly a term glossary is provided in annex. At the end, facsimile edition of full copy of Jāmi' u'l-Ḥisāb and a few pages of its copy were added.

Anahtar Sözcükler:

Jāmi' u'l-Ḥisāb

Yūsuf bin Kamāl al-
Bursevî

Ancient Anatolian
Turkish

Ottoman's
Matematics

Phonetic

Morfology

Terminology

ÖN SÖZ

Türk dili araştırmaları kapsamında ele alınan tarihî metin çalışmaları halen önemini korumaktadır. Genel itibariyle bu alandaki çalışmalara bakıldığında bu tarz incelemelere gösterilen bilimsel yaklaşımın bir tek handikapı vardır. O da çalışılacak olan metnin “dil malzemesi” verip vermeyeceği düşüncesidir. Bu sebeptir ki bu çalışmaların belli bir bilim ve sanat dalını özellikle de “tıp” ilmini kapsayan bir ağırlıkta devam ettiği görülür. Bunda tıp ilminin Osmanlı’da önemsenmesi ve medreselerde ayrıcalıklı bir bilim dalı olarak okutulması öncelikli sebeptir. Yine buna bağlı olarak da tıp ilminin diğer ilimlere nazaran dili en erken Türkçeleşen ilim konumunda olması da bu sebebi desteklemektedir. Bu tutuma bağlı olarak, Arapça veya Farsça terimlerin ağırlıkta olduğu diğer bilim dallarının dil malzemesi vermeyeceği düşüncesiyle göz ardı edildiği görülür.

Tarihî metin çalışmalarında çalışılacak eserin “dil malzemesi verip vermeme hususu” elbette önemli bir sorudur. Buradaki yanlış yaklaşım, “dil malzemesi” kavramıyla sadece “ses ve biçim özellikleri” bakımından bir değerlendirmenin algılanmasıdır. Oysa dil malzemesi, dile kaynaklık eden her şeyin değerlendirilmesi olmalıdır. Özellikle bu değerlendirmeler dil, tarih ve kültür bağlamında tarihî dil çalışmalarına hizmet eden bir bakış açısını barındırmalıdır.

Modern dilbilimine ve özellikle metin dilbilimi çalışmalarına bakıldığında bir tek tümcenin bile dil içi ve dil dışı dünya ile anlamsal bağ kurarak metinsellik özelliği taşıdığı ortaya konulmuştur. Bu anlayışa paralel olarak metin çalışmalarında, artık “dil malzemesi” kavramından kastın da değiştirilmesi gerekliliği ortadır. Bize göre tarihî bir metne öncelikle şu soruyla yaklaşılmalıdır: “Nesnem nedir?” Bu sorunun cevabı metne yaklaşımı ve nasıl incelenmesi gerektiğini de belirleyen bir durumdur. Bu sebeple, tarihî metinlerin hemen hepsi konularına göre farklı dilsel değerlendirmeler dikkate alınarak incelenmelidir.

Bu bağlamda, konusu matematik ilmi olan Yūsuf bin Kemāl el-Bursevî’nin Cāmi’ ü’l-Ĥisāb’ı doktora tez konusu olarak sečilmiřtir. XVI. yüzyıl Osmanlı Klasik matematiğine ait yansımaların görüldüğu eser, matematik kitabından öte bir mahiyet taşır. Müellifin İskender Çelebi dönemindeki divān muhasiplerinden olması ve eserini yeni öğrenenler için bir ders kitabı olarak hazırlaması, eğitim tarihi açısından da eserin kıymetini artırır.

Cāmi’ ü’l-Ĥisāb’a “Nesnem nedir?” sorusuyla yaklaşıldığında cevap olarak metnin ciddi bir tarihî arka plana oturtulması ihtiyacı doğmuştur. Alman filozofu Oswald Spengler “Her medeniyetin bir matematiği vardır.” der. Bu ifadede herhangi bir milletin matematiği değil, millî bir kimliğe hükmeden medeniyet kavramı öncelik taşır. Bu da matematiği içinde bulunduğu medeniyetle mücessem olarak algılamayı gerekli kılar.

Osmanlı Türklerinin matematiğine yön veren İslam medeniyeti ve bununla bir evrimleşme süreci yaşayan Osmanlı matematiğindeki süreci, dil boyutuyla takip etmek için pek çok katmanın bir arada düşünülmesi gerekir. Osmanlı genel tarihi, İslam bilim tarihi, Osmanlı bilim geleneği, İslam matematiği, Osmanlı matematik geleneği, âlimler vs. gibi. Bu katmanlar içerisindeki uyum sürecinin Osmanlı'daki matematiğin terimlerine yansımaları ve bunun Türkçe ile yaşadığı muhatap sorgusu bu tezin vücuda getiriliş aşamasını kısaca özetler. Bu çalışmanın en başta da belirtildiği gibi sadece “ses ve biçim bilgisi” özelliklerinin vurgulanmasından öte giriş, inceleme, terim ve dizin bölümleriyle tarihî metin incelemelerine hizmet eden bir çalışma olmasına özen gösterilmiştir.

Bu bakış açısından hareketle öncelikle teze konu edinilen metnin konumunu belirlemek adına, Osmanlı Türklerinin matematik tarihi hakkında bir fikir oluşturmak için kısa bir Giriş bölümü yazılmıştır. Bu *Giriş* bölümünde ayrıca Yûsuf bin Kemâl el-Bursevî'nin dili ve üslûbu, klasik bir üslûp incelemesinden ziyade incelenen eserin eğitim boyutu da söz konusu olduğundan, metin dilbilimi ve toplum dilbilimi çerçevesinde ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Birinci bölüm eserin *yazım, ses ve biçim bilgisi* özelliklerinin ortaya konulmasına yöneliktir. Bu bölüm için özellikle belirtilmesi gereken bir husus şudur ki daha önce pek çok kez tarihî metin çalışmalarında benzer örnekler ve özellikler vurgulanmış ve Eski Anadolu Türkçesinin de mevcut grameri ortaya konulmuştur. Bu bölümde elbette metindeki Eski Anadolu Türkçesiyle benzeşen ve ayrılan yönler tespit edilmiştir. Ancak bu veriler tespit noktasında bırakılmamış daha sonra *Değerlendirmeler* bölümünde, *Giriş* bölümünde zikrettiğimiz birkaç hususun aydınlatılması için kullanılmıştır.

Tezin ikinci bölümü *Metin bölümü* olup bu bölümde teze konu olan Câmî'ü'l-Hisâb adlı metnin Süleymaniye nüshası temel alınarak diğer sekiz nüshasıyla (Millî Kütüphane, Topkapı Sarayı, Bosna Hersek, Zeytinoğlu, Cerrah Paşa Tıp Tarihi Müzesi, Ali Emiri ve Cambridge nüshaları) karşılaştırılmıştır. Müellifin dil ve üslûbunu daha sahil bir biçimde ortaya koymak için bu karşılaştırma edisyon kritik niteliğinde yapılmamıştır. Tezin nüshalarının karşılaştırılmasında iki ana hedef söz konusudur. Birincisi, Süleymaniye ve Millî Kütüphane nüshalarının aynı tarihli olup sadece bir ay arayla yazılmış olması sebebiyle iki nüsha arasındaki farklılıkları ortaya koymak, ikincisi de eserin bir ders kitabı olması sebebiyle Süleymaniye nüshasından başlayarak mevcut matematik terimlerinin bir değişim gösterip göstermediğini gözlemleyebilmektir.

Tezin üçüncü bölümü *Terim Sözlükleri* bölümü olup bu bölümün terim bilim kapsamında değerlendirilmesine gayret gösterilmiştir. Türk dili tarihi içinde kayda değer bir konu olarak Türk terim bilim tarihi üzerine art zamanlı bir çalışma henüz yapılmamıştır. Bu kısım, bu anlamda bir giriş sayılacak nitelikte hazırlanmıştır. Bu bölüm elden geldiğince de dilbilimsel tabanda bir yöntem üzerine kurgulanmıştır. Bu sebeple öncelikle metinde geçen matematik terimleri, ölçü ve kıymetli taşlar üzerine birer sözlük hazırlanmıştır. Bu sözlükler metin içi alıntılarla örneklendirilmiştir. Daha sonra matematik terimleri iki aşamada değerlendirilmiştir. Birinci aşama müellifin Arapça ve Farsça olan

terimler üzerine kendi bulduğu karşılıkları alt ve üst dil konumunda açıklamayı, ikinci aşama matematik terimlerinin tarihî arka planda yani, *Giriş* bölümünde açıklanmaya çalışılan Osmanlı matematik geleneği kapsamında okunmasını içerir.

Tezin dördüncü bölümü *Dizin* bölümüdür. Dizin bölümü dizin-sözlük biçiminde hazırlanmıştır. Dizindeki kelimelerin karşılıkları verilirken “özellikle” sözlük anlamı yerine metindeki anlamlarının kullanılmasına dikkat edilmiştir.

Tezin son bölümü *Değerlendirmeler ve Sonuç* bölümüdür. Bu bölümün *Değerlendirmeler* kısmında tezdeki veriler iki aşamada ele alınarak yorumlanmıştır. *Sonuç* kısmında ise bu değerlendirmelerden hareketle bir sonuç sunulmuştur.

Tezin sonuna eserin Süleymaniye nüshasının tıpkıbasımı eklenmiş, diğer nüshaların ise birkaç sayfasının tıpkıbasımı konulmuştur.

Bu çalışma kapsamında tez konusu olarak böyle bir çalışmayı tercih etmemdeki desteklerinden ve yardımlarından dolayı Danışman Hocam Sayın Prof. Dr. Hatice ŞAHİN’e teşekkür ederim.

Tez konuma bağlı olarak çalışacağım metni bana cömertçe sunan ve kendi bilgi ve tecrübelerinden yararlanmama olanak tanıyan ve yine Cambridge nüshasının alınmasında yardımlarını esirgemeyen, tezin terim bölümünü hiç tereddütsüz benimle kıymetli vaktini harcayarak okuyan, İMÜ Edebiyat Fakültesi Dekanı Sayın Prof. Dr. İhsan FAZLIOĞLU’na teşekkürü bir borç bilirim.

Tezin Cambridge nüshasının elimize ulaşmasında çabalarıyla süreci hızlandıran İMÜ Bilim Tarihi Bölümü öğretim üyesi Prof. Dr. Salim AYDÜZ’e ve öğrencisi Joshua Olsson’a ayrıca teşekkür ederim.

Tezin Arapça ve Farsça kelimelerinin okunmasındaki zorlukların giderilmesinde yardımcı olan Sayın Doç. Dr. Hasan Basri ÖCALAN’a ve Sayın Yrd. Doç. Dr. Sadettin EĞRİ’ye; yine bu anlamda ayrıca desteğini gördüğüm İMÜ Edebiyat Fakültesi öğretim üyesi Sayın Yrd. Doç. Dr. Ahmet Şefik ŞENLİK’e; teze başka bir göz olarak dışarıdan bakan ve heyecanıma bağlı hatalarımı düzelten arkadaşım, meslektaşım MSGSÜ Edebiyat Fakültesi öğretim üyesi Yrd. Doç. Dr. Fatih BAKIRCI’ya ve tezin gramer hususiyetlerindeki sorularıma cevap bulmamda farklı bakış açılarından faydalandığım Sayın Prof. Dr. Kerime ÜSTÜNOVA’ya ve ESOGÜ Fen-Edebiyat Fakültesi öğretim üyesi Sayın Prof. Dr. Erdoğan BOZ’a çok teşekkür ederim.

Tezin hazırlık aşamasındaki yardımlarından ve manevi desteklerinden ötürü Uludağ Üniversitesi’ndeki mesai arkadaşlarım Arş. Gör. Tayfun BARIŞ, Arş. Gör. İbrahim KARAHANCI, Arş. Gör. Burcu KAYA ve Arş. Gör. Hasane AYDIN’a teşekkür ederim.

Bu dört yıllık uzun maratonda maddi ve manevi desteğini bir an olsun üzerimden çekmeyen, tezin nüshalarının basılmasında yardımcı olan ve ağız konusundaki tecrübelerinden faydalandığım, beni yetiştiren hocam Trakya Üniversitesi Edebiyat

Fakültesi öğretim üyesi Sayın Yrd. Doç. Dr. Fatma Sibel BAYRAKTAR'a "kut çoğalttığı" için teşekkür ederim.

Son olarak bu zorlu süreçte sabırla yanımda olan KALAFAT ailesine maddi ve manevi destekleri için şükranlarımı sunarım.

Türkçenin ışığı üzerinize yansısın...

20.03.2015

Şermin KALAFAT

Londra

İÇİNDEKİLER

I.CİLT

TEZ ONAY SAYFASI.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	V
ÖN SÖZ.....	viii
KISALTMALAR.....	XX
TABLolar.....	XXii
ŞEKİLLER	XXiii
SEMBOLLER.....	XXiv
ÇEVİRİ YAZI ALFABESİ.....	XXV
GİRİŞ.....	1
G.1. ANADOLU SELÇUKLULARI'NDAN BURSEVÎ'YE KADAR OSMANLI TÜRKLERİNDE MATEMATİK TARİHİNE GİRİŞ.....	1
G.1.1. ANADOLU'NUN TÜRK VATANI HALİNE GELİŞİ VE 1243 KÖSEDAĞ SAVAŞIYLA BAŞLAYAN ENTELEKTÜEL BİRİKİM	2
G.1.1.1.Tarihî Arka Plan	2
G.1.1.2. Medreselerin Kuruluşunu Sağlayan Siyasî ve Fikrî Ortam: Devlet ve İlmin Kesiştiği Nokta.....	5
G.1.2. OSMANLI MATEMATİK GELENEĞİNE GEÇİŞ	8
G.1.2.1. Anadolu'dan Osmanlı'ya Miras Kalan Matematik İlminin Anadolu'daki Teşekkülü	8
G.1.2.2. Osmanlı Matematik Geleneğini Oluşturan Âlimler ve Eserleri	13
G.1.2.3. Dilin Mantık Dizgesinden Sembol Dizgesine: Osmanlı Klasik Cebrinde Cebirsel Notasyon Sistemi/Cebirsel Sembolizm.....	17
G.1.2.3.1.Tarihî Çerçeve	18
G.1.2.3.1.1. İslam cebrinde notasyon/ sembolizm.....	18
G.1.2.3.1.2. Batı İslam dünyası (Endülüs-Mağrip matematik okulu).....	21
G.1.2.3.2. Osmanlı'da Cebirsel Sembolizm	23
G.2. DAHA ÖNCEKİ MATEMATİK ÇALIŞMALARI	31
G.3. BURSEVÎ'NİN ÜSLÛBU: 16. YÜZYILDA MATEMATİK (DERSİ) NASIL ANLATILIR?.....	32
G.3.1. ÜSLÛP NEDİR? MATEMATİK ÖĞRETİMİNDE BİR ÖĞRETİ ÜSLÛBUNDAN BAHSETMEK MÜMKÜN MÜDÜR?	33
G.3.2. BURSEVÎ'NİN ÜSLÛBU BAĞLAMINDA 16. YÜZYIL MATEMATİK ÖĞRETİMİNE BAKIŞ.....	38

G.3.2.1. Toplum dilbilimi Açısından Bursevî'nin Üslûbu.....	38
G.3.2.1.1. Cāmi' ü'l-Ĥisāb'da Öğrencinin Kimliği, Seviyesi ve Müellifle İlişkisi .	38
G.3.2.1.2. Müellifin Muhataba Göre Üslûbunda Şahıs Tercihini.....	40
G.3.2.2. Bursevî'nin Matematiği Öğretme Yöntemi ve Bunun Üslûbundaki Yansımaları	43
G.3.2.3. Cāmi' ü'l-Ĥisāb'daki Metin Dilbilimsel Bağdaşıklık ve Tutarlılık Unsurları Üzerinden Bursevî'nin Üslûbu.....	48
G.3.2.3.1. Bursevî'nin Öğretmek İsteddiği Konuya Göre Amacına Hizmet Eden Bağdaşıklık ve Tutarlılık Unsurları ve Bunun Üslûbundaki Yansımaları.....	48
G.3.2.3.2. Bursevî'nin Kural öğretme, Soru Sorma ve Çözümlemede Kullandığı Bağdaşıklık ve Tutarlılık Unsurları ve Bunun Üslûbundaki Yansımaları.....	53
G.3.2.3.3. Matematik İşlemlerindeki Püf Noktalarını Verirken Şiir Dilinden Yararlanma	69
G.4. ESER HAKKINDA BİLGİ	75
G.4.1. ESERİN ADI	75
G.4.2. ESERİN MÜELLİFİ.....	75
G.4.3. ESERİN TESPİTİ	76
G.4.4. ESERİN NÜSHALARI	76
G.4.4.1. Eserin Nüshalarının Kronolojik Sıralaması.....	76
G.4.4.2. Eserin Nüshalarının Tanıtımı	77
G.4.4.2.1. Süleymaniye Nüshası.....	77
G.4.4.2.2. Milli Kütüphane Nüshası.....	78
G.4.4.2.3. Fatih Millet Kütüphanesi/ Ali Emiri Nüshası.....	79
G.4.4.2.4. Zeytinoğlu İlçe Halk Kütüphanesi Nüshası.....	79
G.4.4.2.5. Gazi Hüsrev Kütüphanesi Bosna Hersek Nüshası.....	79
G.4.4.2.6. Topkapı Sarayı Müzesi Nüshası	80
G.4.4.2.7. Cerrah Paşa Tıp Tarihi Müzesi Nüshası	80
G.4.4.2.8. Kastamonu İl Halk Kütüphanesi Nüshası.....	80
G.4.4.2.9. Trinity College Library /Cambridge Nüshası	81
G.4.4.3. Eserin Nüshalarının Şeceresi.....	82
G.4.5. ESERİN KİME İTHAF EDİLDİĞİ HUSUSU	84
G.4.6. ESERİN KONUSU VE YAZILIŞ AMACI.....	84
G.5. TEZİN KONUSU VE AMACI.....	88
G.5.1. YÖNTEM	88
G.5.1.1. Tezin Bölümleri ve Yöntemleri.....	88
BİRİNCİ BÖLÜM	93
İNCELEME	93
1. YAZIM ÖZELLİKLERİ	93
1.1. ÜNLÜLERİN YAZIMI	93
1.1.1 /a/ Ünlüsünün Yazımı	93
1.1.2 /e/ Ünlüsünün Yazımı	94
1.1.3 /è/ Ünlüsünün Yazımı.....	94

1.1.4. /ı/ Ünlüsünün Yazımı	95
1.1.5. /i/ Ünlüsünün Yazımı	96
1.1.6. /o/ Ünlüsünün Yazımı	97
1.1.7. /ö / Ünlüsünün Yazımı	97
1.1.8. /u / Ünlüsünün Yazımı	98
1.1.9. /ü / Ünlüsünün Yazımı	98
1.1.10. Uzun Ünlülerin Yazımı	99
1.2. ÜNSÜZLERİN YAZIMI	100
1.2.1. /ç/ Ünsüzünün Yazımı	100
1.2.2. /g/ Ünsüzünün Yazımı	100
1.2.3. /ğ/ Ünsüzünün Yazımı	100
1.2.4. /p/ Ünsüzünün Yazımı	100
1.2.5. /b/ Ünsüzünün yazımı	101
1.2.6. /s/ Ünsüzünün Yazımı	101
1.2.7. /t/ Ünsüzünün Yazımı	101
1.3. HAREKE VE YAZI İŞARETLERİNİN KULLANILIŞI	102
1.3.1. Şedde	102
1.3.2. Tenvin (İki üstün, iki ötre)	103
1.3.3. Hemze	104
1.3.4. Arapça ve Farsça Tamlamaların Yazımı	106
1.3.4.1. Yâ ile	107
1.4. EKLERİN YAZIMI	107
1.4.1. Yapım Eklerinin Yazımı	107
1.4.1.1. İsimden İsim Yapım Ekinin {+IIK} Yazımı	107
1.4.2. Çekim Eklerinin Yazımı	108
1.4.2.1. İsim Çekim Eklerinin Yazımı	108
1.4.2.1.1. Üçüncü teklik şahıs iyelik ekinin {+(s)I(n)} yazımı	108
1.4.2.1.2. İlgi durumu ekinin {+(n)Uğ} yazımı	108
1.4.2.1.3. Yükleme durumu ekinin {+(y)I} yazımı	108
1.4.2.1.4. Yönelme durumu ekinin {+(y)A} yazımı	108
1.4.2.1.5. Zamir n'sinin yazımı	109
1.4.2.1.6. Eşitlik durumu ekinin {+CA} yazımı	109
1.4.2.1.7. Soru edatı mI yazımı	110
1.4.2.1.8. Bildirme ekinin {+dUr} yazımı	110
1.4.2.2. Fiil Çekim Eklerinin Yazımı	110
1.4.2.2.1. Şahıs eklerinin yazımı	110
1.4.2.2.1.1. Birinci çoğul şahıs ekinin {-Uz} yazımı	110
1.4.2.2.1.2. Üçüncü çoğul şahıs ekinin {-lAr} yazımı	111
1.4.2.2.2. Şart kipi ekinin {-sA} yazımı	111
1.4.2.2.3. İstek ekinin {-(y)A} yazımı	111
1.4.2.2.4. Ettirgenlik ekinin {-dUr-} yazımı	111
1.4.2.2.5. Edilgenlik ekinin {-(I)n-} yazımı	112

1.4.2.2.6. Zarf fiil ekinin {-(y)Up} yazımı.....	112
1.4.3. Ek fiilin {i-} yazımı	112
1.5. EDATLARIN YAZIMI	113
1.6. ALINTI KELİMELERİN YAZIMI.....	114
1.7. ÖTÜMLÜLEŞMEYE BAĞLI OLARAK YAZIMDA GÖRÜLEN DİKKAT ÇEKİCİ HUSUSİYETLER	114
1.8. METİNDE GEÇEN GENEL YAZIMDAN FARKLI OLAN KULLANIMLAR .	116
1.9. METİNDEKİ BAZI İFADELERİN BAĞLAMSAL OLARAK YANLIŞ YAZIMI	118
1.10 UYGUR YAZIM GELENEĞİNE UYGUN ÖRNEKLER	120
2. DİLBİLGİSİ ÖZELLİKLERİ.....	120
2.1. SES BİLGİSİ	120
2.1.1 Ünlüler.....	120
2.1.1.1. Ünlü Değişmeleri.....	120
2.1.1.2. Daralma	123
2.1.1.3. Genişleme	123
2.1.1.4. Düzleşme	124
2.1.1.5. Yuvarlaklaşma	124
2.1.1.6. Ön damaksılaşma.....	124
2.1.1.7. Ünlü Uyumları.....	124
2.1.1.7.1. Damak Uyumu	124
2.1.1.7.2.1. Kelime kök ve gövdelerinde dudak uyumu.....	126
2.1.1.7.2.2. Eklerde dudak uyumu.....	127
2.1.1.7.2.2.1. Yuvarlak ünlülü ekler	127
2.1.1.7.2.2.2. Düz ünlülü ekler	133
2.1.1.7.2.2.2. Hem düz hem yuvarlak ünlülü ekler	136
2.1.1.8. Ünlülerle İlgili Ses Olayları.....	137
2.1.1.8.1. Ünlü türemesi.....	137
2.1.1.8.1.1. Ön seste ünlü türemesi	137
2.1.1.8.1.2. İç seste ünlü türemesi	137
2.1.1.8.2. Ünlü düşmesi	138
2.1.1.8.2.1. Orta hece ünlüsünün düşmesi.....	138
2.1.1.8.3. Ünlü birleşmeleri	138
2.1.2. Ünsüzler	139
2.1.2.1. Ünsüz Değişmeleri	139
2.1.2.1.1. /b/ ünsüzü	139
2.1.2.1.2. /d/ ünsüzü.....	140
2.1.2.1.3. /k/ ve /k/ ünsüzleri.....	140
2.1.2.1.4. /g/ ve /g/ ünsüzleri.....	141
2.1.2.1.5. /t/ ünsüzü.....	141
2.1.2.1.6. /n/ ünsüzü.....	142
2.1.2.1.7. /y-/ ön sesi.....	142

2.1.2.2. Ünsüz Uyumu	142
2.1.2.3.Ünsüzlerle İlgili Ses Olayları	143
2.1.2.3.1. Ötümlüleşme	143
2.1.2.3.2. Ötümsüzleşme	144
2.1.2.3.3. Benzeşme	144
2.1.2.3.3.1. Son seste temas derecesi bakımından benzeşme	144
2.1.2.3.3.2. Ek sonunda temas derecesi bakımından benzeşme	144
2.1.2.3.4. Sızıcılaşma	144
2.1.2.3.5. Ünsüz türemesi	145
2.1.2.3.5.1. Ön seste ünsüz türemesi	145
2.1.2.3.6. Hece düşmesi	145
2.1.2.3.7. Ünsüz düşmesi	146
2.1.2.3.8. Ünsüz ikizleşmesi	146
2.1.2.3.9. Toplanma	146
2.2. BİÇİM BİLGİSİ	147
2.2.1. Kelime Yapımı	147
2.2.1.1. İsim Yapımı	147
2.2.1.1.1. İsimden isim yapım ekleri	147
2.2.1.1.2. Fiilden isim yapım ekleri	149
2.2.1.2. Fiil Yapımı	150
2.2.1.2.1. İsimden fiil yapım ekleri	150
2.2.1.2.2. Fiilden fiil yapım ekleri	151
2.2.2. Kelime Türleri	151
2.2.2.1. İsimler	151
2.2.2.1.1. İsim çekimi	151
2.2.2.1.1.1. Çokluk eki	151
2.2.2.1.1.2. İyelik ekleri	151
2.2.2.1.1.3. Durum ekleri	152
2.2.2.1.1.3.1. Yalın durum	152
2.2.2.1.1.3.2. İlgi durumu ve kullanımları	152
2.2.2.1.1.3.2.1. İlgi durumu ekinin işlevleri	153
2.2.2.1.1.3.3. Yönelme durumu ve kullanımları	153
2.2.2.1.1.3.3.1. Yönelme durumu ekinin işlevleri	153
2.2.2.1.1.3.4. Bulunma durumu ve kullanımları	155
2.2.2.1.1.3.4.1. Bulunma durumu ekinin işlevleri	155
2.2.2.1.1.3.5. Ayrılma durumu ve kullanımları	156
2.2.2.1.1.3.5.1. Ayrılma durumu ekinin işlevleri	156
2.2.2.1.1.3.6. Yükleme durumu ve kullanımları	159
2.2.2.1.1.3.6.1. Yükleme durumu ekinin işlevleri	159
2.2.2.1.1.3.7. Eşitlik durumu ve kullanımları	160
2.2.2.1.1.3.7.1. Eşitlik durumu ekinin işlevleri	160
2.2.2.1.1.3.8. Araç durumu ve kullanımları	160

2.2.2.1.1.3.8.1 Araç durumu ekinin işlevleri	161
2.2.2.1.1.3.9. Yön gösterme durumu ve kullanımları	161
2.2.2.1.1.3.9.1 Yön gösterme durumu ekinin işlevleri	161
2.2.2.1.1.4. Aitlik eki	162
2.2.2.1.2. İsimlerde Soru	162
2.2.2.1.3. Sayı İsimleri	163
2.2.2.1.3.1. Asıl sayı isimleri	163
2.2.2.1.3.2. Sıra sayı isimleri	164
2.2.2.1.3.3. Topluluk sayı isimleri	164
2.2.2.1.3.4. Üleştirme sayı isimleri	164
2.2.2.1.3.5. Kesir sayı isimleri- (Ondalık sayılar)	164
2.2.2.1.4. Sıfatlar	165
2.2.2.1.4.1. Niteleme sıfatları	165
2.2.2.1.4.2. Belirtme sıfatları	165
2.2.2.1.4.2.1. İşaret sıfatları	165
2.2.2.1.4.2.2. Sayı sıfatları	165
2.2.2.1.4.2.2.1. Asıl sayı sıfatları	165
2.2.2.1.4.2.2.2. Sıra sayı sıfatları	166
2.2.2.1.4.2.3. Soru sıfatları	166
2.2.2.1.4.2.4. Belirsizlik sıfatları	166
2.2.2.1.5. Zamirler	166
2.2.2.1.5.1. Şahıs zamirleri	166
2.2.2.1.5.2. İşaret zamirleri	166
2.2.2.1.5.3. Dönüşlülük zamirleri	167
2.2.2.1.5.4. Soru zamirleri	167
2.2.2.1.5.5. Birliktelik zamirleri	167
2.2.2.1.6. Zarflar	167
2.2.2.1.6.1. Durum zarfları	167
2.2.2.1.6.2. Zaman zarfları	168
2.2.2.1.6.3. Yer-yön zarfları	170
2.2.2.1.6.4. Azlık-çokluk zarfları	171
2.2.2.1.7. Edatlar	171
2.2.2.1.7.1. Çekim edatları	171
2.2.2.1.7.1.1. Benzerlik bildiren edatlar	171
2.2.2.1.7.1.2. Zaman bildiren edatlar	171
2.2.2.1.7.1.3. Miktar bildiren edatlar	171
2.2.2.1.7.1.4. Birliktelik bildiren edatlar	172
2.2.2.1.7.1.5. Başkalık, farklılık bildiren edatlar	172
2.2.2.1.7.1.6. Sebep bildiren edatlar	172
2.2.2.1.7.1.7. Sınırlama bildiren edatlar	173
2.2.2.1.7.2. Çekim edatı gibi kullanılan kelimeler	173
2.2.2.1.7.3. Bağlama edatları	174

2.2.2.1.7.4. Karşılaştırma edatları	174
2.2.2.1.7.5. Denkleştirme edatları	175
2.2.2.1.7.6. Cümle başı edatları.....	175
2.2.2.1.7.7. Seslenme edatları.....	177
2.2.2.1.7.8. Gösterme edatı.....	177
2.2.2.1.7.9. Kuvvetlendirme edatı	177
2.2.2.2. Fiiller	178
2.2.2.2.1. Fiil çekimi	178
2.2.2.2.1.1. Şahıs ekleri	178
2.2.2.2.1.2. Bildirme kipleri	179
2.2.2.2.1.2.1. Görülen geçmiş zaman	179
2.2.2.2.1.2.2. Anlatılan geçmiş zaman.....	180
2.2.2.2.1.2.3. Geniş zaman	180
2.2.2.2.1.2.4. Gelecek zaman.....	181
2.2.2.2.1.2.4.1. Gelecek zaman için farklı kullanımlar.....	182
2.2.2.2.1.3. Tasarlama kipleri.....	183
2.2.2.2.1.3.1. Emir kipi	183
2.2.2.2.1.3.2. Gereklilik kipi.....	183
2.2.2.2.1.3.2.1. {-mAK gerek}.....	183
2.2.2.2.1.3.2.2. {-mAK lâzım}.....	184
2.2.2.2.1.3.3. Şart kipi	185
2.2.2.2.1.3.4. İstek kipi	187
2.2.2.2.1.3.4.1 {-mAK dile-}.....	188
2.2.2.2.1.4. Birleşik çekimler	189
2.2.2.2.1.4.1. Geniş zamanın hikâyesi	189
2.2.2.2.1.4.2. Anlatılan geçmiş zamanın hikâyesi	189
2.2.2.2.1.4.3. İstek kipinin hikâyesi.....	189
2.2.2.2.1.4.4. Geniş zamanın rivayeti	189
2.2.2.2.1.4.5. Geniş zamanın şartı	189
2.2.2.2.1.4.6. Görülen geçmiş zamanın şartı	189
2.2.2.2.1.5. Birleşik fiiller	190
2.2.2.2.1.5.1. Ad+ Yardımcı fiilden oluşan birleşik fiiller	190
2.2.2.2.1.5.2. Tasviri fiiller	192
2.2.2.2.1.5.2.1. Yeterlilik bildirenler	192
2.2.2.2.1.5.2.2. Tezlik bildirenler.....	192
2.2.2.2.1.5.3. İsim ve sıfat fiiller ile oluşturulan birleşik fiil yapıları.....	192
2.2.2.2.1.5.3.1. Sıfat-fiil+ yardımcı fiil biçimindeki birleşik fiiller.....	192
2.2.2.2.1.5.3.2. İsim + ol- yardımcı fiili+ {-mağ} isim-fiili+ bul-/gör- fiili	193
2.2.2.2.1.5.3.3. İsim+ ol- yardımcı fiili+ sıfat-fiil +ol- yardımcı fiili.....	193
2.2.2.2.1.6. Fiilimsiler	194
2.2.2.2.1.6.1. İsim-fiiller	194

2.2.2.2.1.6.2. Sıfat-fiiller	194
2.2.2.2.1.6.3. Zarf-fiiller	194
2.2.2.2.1.6.3.1. Zarf-fiil görevindeki birleşik biçimler	196
2.2.2.2.1.7. Ek-fiilin çekimi	197
2.2.2.2.1.7.2. {i-} ve {+dUr} (<{+DUr }< {+tUrUr}) yardımcı fiiliyle yapılan bildirmeler.....	197
2.2.2.2.1.7.2.1. Geniş zaman.....	197
2.2.2.2.1.7.2.2. Görülen geçmiş zaman.....	198
2.2.2.2.1.7.2.3. Anlatılan geçmiş zaman.....	198
2.2.2.2.1.7.2.4. Şart kipi.....	198
İKİNCİ BÖLÜM.....	199
METİN	199
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	436
TERİM SÖZLÜKLERİ.....	436
3. MATEMATİK TERİMLERİ ÜZERİNE NOTLAR	436
3.1. ALT DİL-ÜST DİL İLİŞKİSİ BAĞLAMINDA CÂMİ'Ü'L-ĦİSÂB ÜZERİNDEN TÜRKÇENİN MATEMATİK DİLİNİN OLUŞUM SÜRECİNE DAİR GÖZLEMLER	436
3.1.1. Osmanlı Bilim Geleneği Çerçevesinde Türkçe Yazılmış Bilim Eserlerinde Üst Dildeki Bilimsel Dilin Boyutu	438
3.1.2. Câmi'ü'l-Ħisâb'daki Üst Dil-Alt Dil İlişkisi İçinde Türkçe Matematik Dilinin Oluşumunun Değerlendirilmesi	440
3.1.3. Câmi'ü'l-Ħisâb'ın Süleymaniye Nüshası ve Diğer Nüshalarının Terim İzlenesi.....	446
3.2. OSMANLI MATEMATİK İLMİNE CÂMİ'Ü'L-ĦİSÂB'DAKİ MATEMATİK TERİMLERİ ÜZERİNDEN BAKIŞ	448
3.3. TERİM SÖZLÜKLERİ	471

II.CİLT

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	530
DİZİN	530
SONUÇ.....	830
5. DEĞERLENDİRMELER VE SONUÇ	830
5.1. DEĞERLENDİRMELER.....	830
5.1.1. Ağız-Yazı Dili İlişkisi Bağlamında Bursevî'nin Câmi'ü'l-Ħisâb'ının Değerlendirilmesi: Müellif Hattı Meselesi.....	830
5.1.2. Câmi'ü'l- Ħisâb'ın Türkçenin Bilim Dili Sürecine Katkısı.....	837
5.1.2.1. Muhasebe Matematiği Açısından Katkısı	837
5.1.2.2. Notasyon Sistemi/Cebirsel Sembolizm Açısından Katkısı	838

5.1.2.3. İçeriği Oluşturan Dil ve Üslûp Açısından Katkısı.....	839
5.2. SONUÇ.....	843
KAYNAKLAR.....	845
ÖZGEÇMİŞ.....	856
TIPKIBASIMLAR.....	859
Câmi' ü'l-Ḥisâb: Süleymaniye Nüshası....	859
EK.1. Câmi' ü'l-Ḥisâb: Milli Kütüphane Nüshası.....	979
EK.2. Câmi' ü'l-Ḥisâb: Ali Emiri Nüshası.....	990
EK.3. Câmi' ü'l-Ḥisâb: Zeytinoğlu Nüshası.....	1001
EK.4. Câmi' ü'l-Ḥisâb: Bosna Hersek Nüshası.....	1010
EK.5. Câmi' ü'l-Ḥisâb: Topkapı Sarayı Müzesi Nüshası.....	1024
EK.6. Câmi' ü'l-Ḥisâb: Cerrah Paşa Tıp Tarihi Müzesi Nüshası.....	1040
EK.7. Câmi' ü'l-Ḥisâb: Kastamonu İl Halk Kütüphanesi Nüshası.....	1055
EK.8. Câmi' ü'l-Ḥisâb: Trinity College Cambridge Nüshası.....	1068
EK.9. NÜSHALAR ARASINDA FARKLILIK GÖSTEREN İŞLEM VE ŞEKİLLER	1084

KISALTMALAR

a.g.e.	Adı geçen eser
a.g.m.	Adı geçen makale
AE.:	Ali Emiri Nüshası
Ar.:	Arapça
BH.:	Bosna Hersek Nüshası
Bk.:	Bakınız
C.:	Cerrah Paşa Tıp Tarihi Müzesi Nüshası
C.:	Cilt
Cam:	Cambridge Nüshası
CH.:	Câmi' ü'l-Ḥisâb
çev.:	Çeviren
DLT.:	Divânu Lugâti't-Türk
DİA:	Diyânet İslam Ansiklopedisi
EDTP.:	An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish
ET.:	Eski Türkçe
F.:	Farsça
H.:	Hicri
IRCICA:	İslam Konferansı Teşkilatı İslam Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi
İ.:	İşlem
Kas.:	Kastamonu Nüshası
KB.:	Kutadgu Bilig
krş.:	Karşılaştırmız
M.:	Miladi
MK.:	Milli Kütüphane
nots.:	Notasyon sistemindeki sembol

nr.:	Numara
Orh. T.:	Orhon Türkçesi
OMLT:	Osmanlı Matematik Literatürü Tarihi
R.:	Rakam
str.:	Satır
s.:	Sayfa
S.:	Sayı
S.:	Süleymaniye Nüshası
Ş.:	Şekil
T.:	Topkapı Sarayı Müzesi Nüshası
TDAV:	Türk Diyanet Vakfı
TDK.:	Türk Dil Kurumu
Tr:	Türkçe
Uyg.:	Uygur Türkçesi
vb.:	ve benzeri
vd.:	ve diğerleri
Z.:	Zeytinoğlu Nüshası

TABLÖLAR

TABLO 1	26
TABLO 2	28
TABLO 3	447
TABLO 4	470
TABLO 5	832
TABLO 6	833
TABLO 7	833
TABLO 8	833
TABLO 9	834

ŞEKİLLER

ŞEKİL 1	2
ŞEKİL 2	37
ŞEKİL 3	82
ŞEKİL 4	437

SEMBOLLER

+	İsim kökü ve gövdelerini gösterir.
-	Fiil kökü ve gövdelerini gösterir.
*	Nazarî biçimleri gösterir.
<	Etimolojik açıklamada kelimenin geçişme/değişme yönünü gösterir.
>	Etimolojik açıklamada kelimenin geçişme/değişme yönünü gösterir.
<<	Etimolojik açıklamada kelimenin ara aşamalı geçişme/değişme yönünü gösterir.
-	Nüsha karşılaştırmalarında eksik kelimeyi gösterir.
Ø	Düşen ya da eriyen ses ya da ses birliğini gösterir.
~	Değişken biçimi gösterir.
◇	Metinde düzeltilen yeri gösterir.
[ ]	1. Metin kuruluşunda varak sayısını gösterir. 2. Metnin Türkiye Türkçesine aktarımını gösterir.
{ }	Eki gösterir.
/	Sayfa ve varak sayısını gösterir.

ÇEVİRİ YAZI ALFABESİ

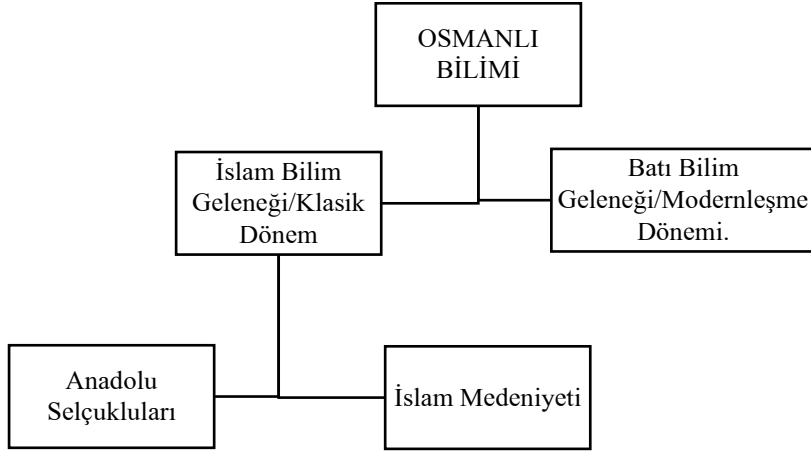
ء	ə
آ ا	ā,a,e
ب	b, p
پ	p
ت	t
ث	ṯ
ج	c
چ	ç
ح	ḥ
خ	ḫ
د	d
ذ	ḏ
ر	r
ز	z
س	s
ش	š
ص	ṣ
ض	ḏ
ط	ṭ
ظ	ẓ
ع	c
غ	ġ
ف	f
ق	q
ك	k, g, ŋ
ل	l
م	m
ن	n
و	v, o, ö, u, ü, ū
ه	h,a,e
لا	l
ي	y, ı, i, ī

GİRİŞ

G.1. ANADOLU SELÇUKLULARI'NDAN BURSEVÎ'YE KADAR OSMANLI TÜRKLERİNDE MATEMATİK TARİHİNE GİRİŞ

Anadolu Selçuklularından Bursevî'nin eseri *Cāmi'ü'l-Hisâb*'ı yazdığı 934/1527 yılına kadar olan sürede Osmanlı Türklerindeki matematiği tarihsel süreçte takip etmek, elbette pek çok değişkeni konuya dâhil etmeyi gerekli kılmaktadır. Burada ilk olarak iki ana kol halinde hem siyasî tarih hem de sosyal tarih üzerinden bir değerlendirme yapılması daha uygundur. İkinci olarak sosyal tarih üzerinden âlimler ve onların hareketinin net biçimde gözlemlenebildiği Osmanlı medreseleri ve nihayetinde bu medreselerde okutulan matematik kitapları üzerinden bir değerlendirme yapmak konunun aydınlatılmasına yardımcı olacaktır.

Tarihî arka planı ele almadan önce şunu belirtmek gerekir ki Osmanlı bilimi denildiğinde anlaşılan şey iki boyutlu olmalıdır. Bunlardan birincisi İslam bilim geleneği, yani Klasik dönem, ikincisi ise Batı bilim geleneği, yani modernleşme dönemidir (İhsanoğlu, 2010: 11). Burada daha ziyade eserin yazılış tarihi göz önünde bulundurularak Klasik dönem açısından bir değerlendirme yapılacaktır. Osmanlı bilimi ve bununla birlikte meydana gelen Osmanlı entelektüel hayatı, iki ana koldan beslenmiştir. Bunlardan birincisi Anadolu Selçukluları ve ikincisi ise İslam medeniyetidir. Bir bütün olarak Osmanlı bilimi içerisinde matematik bilimleri de tıpkı diğer bilim dallarında olduğu gibi bu dönemlerin bir teşekkülüdür. Buraya kadar ifade edilen merhale şematik biçimde şöyle açıklanabilir:

Şekil 1

G.1.1. ANADOLU’NUN TÜRK VATANI HALİNE GELİŞİ VE 1243 KÖSEDAĞ SAVAŞIYLA BAŞLAYAN ENTELEKTÜEL BİRİKİM

Anadolu’daki entelektüel birikim ve bu birikimin katmanlarından olan matematikle “neyin kast edildiği” yahut bu matematiksel algının “hangi ilmî çevreleri kuşattığı”nın izahı için Anadolu’daki tarihî, siyasî ve fikrî çerçevenin kısmî bir açıklamasının yapılması şarttır.

G.1.1.1.Tarihî Arka Plan

XI. yüzyılda Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri tam anlamıyla Bizans’ın denetiminde değildi. Bu bölgeler XI. yüzyılın son çeyreğinde Türk nüfusunun yoğunluk kazanmasına bağlı olarak Anadolu Beyliklerinin buldukları yerlerdi. Bizans İslam dünyasıyla komşuydu ve İslam dünyasının da hâkimi Selçuklu Türkleriydi. Selçuklu Türkleriyle kastedilen Asya ortalarından Horasan ve Maverâün-nehr’e kadar olan geniş bozkırlara göç ederek yerleşecek yer arayan, çoğunlukla Oğuz boylarının ve Türkmen denilen kitlelerin teşkil ettiği topluluktur (Şeker, 2011: 75-78).

960 yılında Oğuz-Yabgu Devleti'nden ayrılan Selçuklular diğer Oğuz boylarıyla birlikte göç etmeye başlamışlardır. Böylelikle Asya'dan Anadolu içlerine kadar süren göçlerle XI. ve XIII. yüzyıllar arasında Anadolu, köklü bir tarihsel değişimi deneyimlemiştir. Bu göçler tarihî değerlendirmede siyasî, içtimaî ve sosyal merhalelerle bir araya geldiğinde üç safhada gerçekleşir:

1. Malazgirt'ten önceki göçler
2. Malazgirt'ten sonraki göçler
3. Moğol istilasının önünde meydana gelen göçler

Bu üç göç süreci aynı zamanda Selçuklunun *kuruluş, yükseliş* ve *çöküş* aşamalarına paralel olarak “arayış”, “vatan edinme” ve “entelektüel göçlerle Anadolu'nun kültürel dönemleri bakımından Türkleşmesi” olarak tanımlanabilir (Şeker, 2011: 78).

Selçuk Türkleri, Sübaşı Selçuk'un Oğuzlarla yaptığı taht mücadelesini kaybetmesiyle İran'a doğru göç etmişlerdir. Nihayet Yengikent, Cend dolaylarında müstakil bir beylik kurmuş, Sāmāniler ve Karahanlılara yaptıkları asker yardımlarının karşılığı olarak da geniş otlaklar elde etmişlerdir (Turan, 2003: 69). Selçuk Türklerinin müstakil bir beylikten devlete geçiş süreci, yani yurt tutuşu Horasan, Harezm, İran, Irak, Suriye ve Anadolu'yu kapsayan bir coğrafyada Büyük Selçuklu Devleti adı ile gerçekleşmiştir.

Tuğrul zamanında Abbasilerle kurulan ilişkiler Türklerin İslam medeniyetiyle de tanışmasını sağlamıştır. Büyük Selçuklu Devleti'nin Alparslan komutasında 1071 Malazgirt Zaferini kazanmasıyla Anadolu'nun asıl Türkleşme süreci başlamıştır. Bu zafer aynı zamanda Anadolu'nun İslamlaşma sürecinin Türkleşme süreciyle eş zamanlı olarak gerçekleşmesine de imkân tanımıştır. Malazgirt Zaferinden itibaren Türkmenlerin Anadolu'ya yerleştirilmesi Büyük Selçuklu Devleti'nin politikası haline gelmiştir. Böylece Büyük Selçukluların kurdukları kültür müesseseleri gitgide Türkleşen ve İslamlaşan Anadolu'ya aktarılmış ve Anadolu'da yeni bir kültürel ortamın kurulmasına olanak tanımıştır (Şeker, 2011: 255). 1092'de Melikşah'ın ölümüyle Büyük Selçuklu Devleti

Kirman, Horasan, Irak, Suriye Selçuklu Devletleri olarak ayrı ayrı teşekkül etmiştir. Anadolu Selçukluları Devleti ise Kutalmış Süleyman tarafından Melikşah'ın ölümünden önce 1075 yılında Konya'da kurulmuş ve sonra payitaht İznik'e taşınmıştır (ayrıntılı bilgi için bk. Turan, 2003: 248-287). Süleyman Şah'ın ölümüyle oğulları I. Kılıç Arslan ve Kulan Han Melikşah'ın esareti altına girmiştir. Ancak Melikşah'ın ölümüyle esaretten kurtulan I. Kılıç Arslan İznik'te tahta geçerek (1092) devleti yeniden düzenlemiş, bu dönemden sonra da I. Kılıç Arslan'ın oğlu Mesud (1116-1155) zamanında Anadolu Selçukluları için bir buhran dönemi başlamıştır (Turan, 2003: 286). Bu buhran döneminde hem iç ve dış savaşlarla hem de Haçlı seferleriyle mücadele veren Selçuklular için bu durum II. Kılıç Arslan dönemiyle (1155-1192) artık daha iyiye doğru gitse de I. Alâeddin Keykubad (1220-1237) zamanına kadar taht mücadeleleri devam etmiştir.

Anadolu Selçuklu Devleti her bakımdan en parlak dönemini Keykubad'ın hükümdarlığında geçirmiştir. 1237'de onun ölümü üzerine oğlu II. Keyhüsrev tahta geçmiştir. Bu dönemde Moğolistan bozkırlarında meydana gelen siyasî parçalanma pek çok açıdan Türk tarihinde büyük değişimlere sebep olmuştur. Moğol imparatorluğu Cengiz'in ölümüyle üç oğlu Ögedey, Gödük ve Mengü tarafından idare edilmeye başlamıştır (Kuşçu, 2002: 365). Mengü (1251) döneminde hükümet daha da genişlemiş ülkenin doğu tarafı Çin sınırına kadar kardeşi Celayir'in ve batı tarafı da Hülâgü'nün yönetiminde bulunmuştur. Hülâgü, Ceyhun nehrinden Mısır'a kadar olan bölgeyi yani Anadolu, İran, Irak ve Ön Asya ülkelerini elinde tutmak istemiştir. Bu amaçla öncelikle Celaleddin Harzemşah'ın elinde olan İran ele geçirilmiş, daha sonra da Selçuklularla mücadeleye girişilmiştir. II. Keyhüsrev'in 1243'te Köseadağ'da Baycu Noyan önderliğindeki Moğol ordusu tarafından bozguna uğratılmasının sonucu olarak Anadolu Selçuklu Devleti Moğol tahakkümü altına girmiştir. Daha sonraki süreçte Moğolların Bağdat'a girmesi ve Abbasi halifeliğine son vermesi İran'da İlhanlı Devleti'nin (1256) kurulmasına zemin hazırlamıştır. Moğol hâkimiyeti altında olan Anadolu 1256'da İlhanlı Devleti'nin kurulmasıyla da İlhanlı etkisine girmiştir. Böylelikle aslında Selçuklu-İlhanlı süreci de başlamış olur. Bu süreçte Köseadağ savaşıyla Moğol hâkimiyeti altına giren

Anadolu, Olcaytu'nun zamanında (1243-1277) Anadolu Sultanlarının vali olarak görevlendirilmesiyle yönetilmiştir (Togan, 1981: 223-238). Bu dönemden itibaren Anadolu idareciliği İlhanlılar için merkezi mücadelede güç veren bir kuvvet olmuştur (Demir, 2002: 376). Aslında Köseadağ savaşıyla başlayan Moğolların istila süreci Orta Asya Türklüğü ve medeniyeti için ağır sonuçlara ve Anadolu'da da bilhassa 1277'den sonra ciddi sarsıntılara sebep olsa da Anadolu'nun Türkleşmesine ve entelektüel bir sürecin tekâmülüne de imkân tanımıştır (Turan, 2003: 299). Moğol ordularının önünden kaçan ve Anadolu'ya sığınan Türklerle birlikte, âlimler, sanat adamları, zanaatkârlar, esnaflar ve tüccarlar vb. Anadolu'ya gelmiştir. 1277 yılından itibaren Moğolların hâkimiyeti tamamen ele geçirmesiyle 1308'te Anadolu Selçuklu Devleti siyasî bakımdan tarih sahnesinden silinmiştir. Ancak Moğol müdahalelerine rağmen iktisadî ve medenî hayat devam etmiştir. 1327 yılında devlet tamamen yıkılmıştır. 1336'da da İlhanlılar Devleti yıkılmıştır. Bundan sonraki dönemde Anadolu'da artık başka bir dönem, Beylikler dönemi başlar (Tuna, 2003: 296-298). Böylelikle Anadolu Selçuklularının hâkimiyet döneminin Moğol İstilasıyla sona ermesi ve devamında Anadolu Beylikleri döneminin zemin teşkil ettiği dönem Osmanlı İmparatorluğunun kuruluş evresini de kapsayan bir süreç olarak tarih sahnesinde yerini almıştır.

G.1.1.2. Medreselerin Kuruluşunu Sağlayan Siyasî ve Fikrî Ortam: Devlet ve İlmin Kesiştiği Nokta

Yukarıda izah edilen siyasî ve fikrî ortama bakıldığında, Türklerin İslam medeniyeti içindeki siyasî varlıklarının daha henüz başlangıcında İslam medeniyetinin 400 yıllık sürecinin zaten tamamlanmış olduğu görülür. Ayrıca bu dönemde İslam medeniyetinin İbn Sina (1037), İbn Hey'sem (1039) ve Birunî (1044) gibi büyük siyasî, manevî ve fikrî önderlerinin de tarih sahnesinden çekilmiş olduğu kaynaklardan anlaşılmaktadır. Bununla birlikte İslam dünyası siyasî açıdan parçalanmış, dinî ve fikrî okulların aralarında çatışmalar meydana gelmiştir. Yani siyasî parçalanmışlık fikrî parçalanmışlığı beraberinde getirmiştir. İşte böyle bir ortamda Oğuzlar girdikleri bu medeniyeti tanımaya, İslam dünyası da yeni hâkimlerini içselleştirmeye odaklanmıştır.

Bunun bir sonucu olarak ortaya Türklerin Müslümanlaşmalarıyla İslam'ın giderek Türkleşmesini eyleme çeviren bir *Türk-İslam*'ı çıkmıştır. Türklerin merkez-çevre ilişkisi temelindeki mevcudiyet yaklaşımı, gelişen siyasî yönetimlerinin âdil bir çerçevede yürütülmesini gerekli kılmıştır. Bu âdil çerçeve elbette hukukun ön gördüğü şekilde oluşturulmaya çalışılmıştır. Bunun sağlanması da hukuk bilincine sahip idareciler ile bu bilinç ve ilmi birleştirerek âlimlik vasfını yerine getirecek bilginlerin devlet eliyle yetiştirilmesine bağlıydı (Fazlıoğlu, 2006: 414-415). Bu düşüncenin bir sonucu olarak medreselerin kurulduğu söylenebilir. Bu bilinç ileride Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda, yönetimde, âlimlerin ön safhada yer alması göz önüne alınırsa, bir bakıma Osmanlı bilim geleneğinin oluşumuna temel hazırlamıştır.

Osmanlı öncesinde ilk medrese Tuğrul Bey zamanında Nişâpur'da kurulmuştur. Devletin medrese inşasına başlaması ve vakıf temelinde ilk medreselerin kurulması ise vezir *Nizâmü'l-mülk* eliyle Alparslan zamanına rastlamaktadır (Tuna, 2003: 328). Buradaki ana amaç Sünnî inanca dayalı öğrenci yetiştirerek Şîh-Fatimî propagandalarını bastırmaktır. Fazlıoğlu (2006: 416) Türklerin yukarıda dile getirilen fikrî ortama bağlı olarak bilgiden yararlanarak dirliği sağlamanın yolunu iki aşamada gerçekleştirdiklerini dile getirir. Bunlardan birincisi hakikate ilişkin farklı mezhep, meslek ve meşreplerin ileri sürdüğü mevcut bilgiyi ortak bir dile aktarmak ve ikinci aşamada da bu ortak bilginin medrese (eğitim-öğretim) yoluyla nesiller arası aktarımını sağlamak. Bu açıdan bakıldığında Selçuklu-Nizâmiyye medreselerinden Osmanlı'nın kuruluşuna kadar ki sürede kurulan medreselerde okutulan bilimler, fıkıh dersleri ve buna bağlı olarak din eğitimi, bir diğeri de bu dini Kur'an, hadis gibi üst boyutta bir din algısıyla anlamayı sağlayacak Arap dili ve edebiyatı dersleridir. Bu iki temel bilim dışında matematik ve astronomi gibi aklî ilimlerin de medrese dışı bırakılmadığı şu örneklerde görülmektedir:

Meraga Matematik-Astronomi okulunun kurucusu Nasurîddin et-Tusî'nin öğrencisi olan Kutbeddin Şirazî VII/XVII. yüzyıllarında yaşamış, Anadolu ve Konya'da ilim tahsil etmiş ve Antalya ve Sivas'ta müderrislik yapmıştır. Onun Sahîbiye Medresesi olarak da bilinen Gökmedrese'de (670/1271) müderris olarak bulunduğu sırada telif ettiği *Nihâyet el*

idrak fī Dirāyāt el-eflāk adlı astronomi eserini öğrencilerine okuttuğu bilinmektedir (İhsanoğlu vd. 1999: XXXVI). Buna ek olarak 1331 yılında İznik'te Orhan Bey tarafından kurulan ilk Osmanlı medresesinin başına müderris olarak Dāvūd el- Kayserî (ö.751/1350) getirilmiştir (ayrıntılı bilgi için bk. Fazlıoğlu, 1998: 25-42). Dāvūd'un, Beylikler döneminde Danışmendli meliki Emir Melik Gazi'nin oğlu Nizāmuddîn Yağıbasan (537-560/1142-1164) tarafından 552/1157 de Tokat-Niksar'da kurulan Nizāmiyye medresesinde Meraga Astronomi okulunun bir üyesi olan İbn Sartak'tan matematik ve astronomi öğrendiği düşünülürse, bu okulun birikimini tevarüs ettiği söylenebilir (Fazlıoğlu, 1998: 32-40). Yine Bursalı Kadızāde (ö. 835/1432)'nin matematiğe ait *Tuhfet el-Re'īs fī Şerh Eşkāl el-Te'sīs* adlı eserinin Osmanlı medreselerinde bu ilmi öğrenmek isteyen öğrenciler için temel ders kitabı olduğu eserin günümüze iki yüz nüshasının ulaşmasından anlaşılmaktadır.

Bazı medreselerde ise aklî ilimlerin okutulmamasına dair şartlar konulmuştur. Bunların bir örneği Kara Timutaş Paşa'nın oğlu Umur Bey (ö. 837/1434) tarafından Bergama'da kurulan medresedir. Bu medresenin vakfiyesinde naklî (fıkıh, din, dil) ilimlerin okutulması ve kesinlikle aklî ilimlere girilmemesine dair şart koşulduğu kaydedilmiştir (İzgi, 1997: 117). Fatih'e kadar medreselerde fıkıh, din ve dil eğitiminin maaşa bağlı olduğu, matematik ve astronomi gibi ilimlerin öğretiminin ise müderrislerin bilgi ve birikimiyle ilgili bir durum olup maaş verilmediği bilinen bir husustur (ayrıntılı bilgi için bk. İzgi, 1997: 117-127). Bu noktada Selçuklu, Beylikler dönemi ve Fatih zamanına kadar ki Osmanlı Kuruluş evresinde matematiğin medreselerde müfredat dışı olduğu ve müderrisin bilgisi dâhilinde, bu ilmi öğrenmek isteyen öğrencilere gönüllü olarak öğretildiği tespit edilmektedir.

G.1.2. OSMANLI MATEMATİK GELENEĞİNE GEÇİŞ

G.1.2.1. Anadolu'dan Osmanlı'ya Miras Kalan Matematik İlminin Anadolu'daki Teşekkülü

Osmanlı Devleti'nin kuruluşu Anadolu Selçuklu ve Beylikler döneminin sona ermesiyle vuku bulmuştur. Ancak, biliyoruz ki tarihî süreç içerisinde her yeni dönem, önceki tarihî dönemin kalıntıları ile şekillenir. Bu sebeple, Osmanlı Devleti de kuruluş aşamasında - hemen her alanda olduğu gibi ilmî alanda da- Anadolu Selçuklu ve Beylikler döneminin mirasını devam ettirmiş ve zamanla bunu geliştirmiştir. Bununla birlikte Osmanlı, bu mirası İslam Medeniyetinden etkilenecek şekilde yoğurmuştur.

“VII/XIII. yüzyılda, Klasik İslam ilmî birikimini Anadolu Selçuklularına aktaran birçok âlim süreç içerisinde Anadolu'ya üç ana yoldan gelmiştir. Bu yollardan birincisi, birçok Türkistanlı ve İranlı âlimin geldiği, Orta Asya'dan başlayan ve İran-Azerbaycan ile İran-İrak üzerinden geçen yoldur. İkinci yol Bulgar, Kırım ve Kafkas güzergahıdır; bu yolla Bulgarî ve Altın Orda Hanlığı şehirlerine ait nisbeleri taşıyan bazı âlimler ile Müslüman Kafkas kavimlerinden, özellikle Müslüman Gürcülerden Tiflisî nisbesini taşıyan birçok âlim Anadolu'ya göçmüştür. Üçüncü yol ise, Muhyiddin İbn el-Arabî ile İbn Baytar gibi âlimlerin takip ettiği, Endülüs ve Magrip'ten başlayıp Mısır ve Biladü's-Şam üzerinden Anadolu'ya ulaşan yoldur.”(Fazlıoğlu, 2007).

Bu bağlamda Osmanlı matematiği:

- 1. Selçuklu-Meraga Kolu:** Ömer Hayyam, Şerefeddin et-Tusî, Kemaleddin İbn Yunus'dan aktarılan ve Esîrüddin el- Ebherî ile Meraga matematik ve astronomi okulunun kurucusu Nasuriddin el-Tusî ile iki koldan devam eden bu kol, İbn Havvam'ın öğrencisi Kemaleddin Farisî, İmâdüddin el-Kâşî; Kutbiddin Şirâzî'nin öğrencisi Kemaleddin Fârisî; Muhammed bin Sartak bin Çoban el-Meragî'den ders alan Dâvûd el-Kayserî ve Nizâmuddîn en-Nisâbü'rî ile,
- 2. Mısır-Şam Kolu:** Şemseddin Muhammed bin Mübarek Şah'ın yolunu izleyen Molla Fenarî, İbnü'l Hâim, İbni Mecdi, Abdulkadir Sehâvî ve Sıbtu'l- Mardinî ile,

3. **Anadolu-Semerkant Kolu:** Kadızâde-i Rumî'nin öğrencileri Ali Kuşçu ve Fetullah Şirvanî ile Cemşîd el- Kâşi ve Bircendî ile,

4. **Magrîb Kolu:** İbnü'l- Yâsemîn, Hassar, Kalasâdî, ibnü'l- Bennâ el-Merrâkuşî, İbn Gazî ile ve Endülüs'ün düşmesinden sonra Osmanlı Devleti'ne sığınan âlimler ve bunların eserleriyle oluşmuş ilmî birikim Osmanlı matematik geleneğini oluşturmuştur (Fazlıoğlu, 1998: 244).

Bu açıdan bakıldığında bu âlimlerin katkıları eserleriyle beraber şu şekilde özetlenebilir:¹

Osmanlı'da üzerine en çok şerh yazılmış olan *Magrîb* kolunu teşkil eden **İbn Yâsemîn** (Ebû Muhammed Abdullah bin Muhammed bin Haccac el-İşbilî) (ö. 601/1204)'in *el-Urcuzetü'l-Yâsemîniyye fi İlmi'l-Cebr ve'l-Mukâbele* ve Maşrık matematiğinin ürünü olan **İbn Fellûs** (İsmail Mardîni) 'un (ö. 637/1240) *Nisâbu'l Habr fi Hisâbi'l-Cebr* adlı eserleri cebir konusundadır. İbn Yâsemîn'in eseri üzerine yazılan *Şerh'l- Urcuze el-Yâsemîniyye fi'l- Cebr ve'l- Mukâbele* ve Sibt Mardîni'nin *el-Lema'tü'l-Mardîniyye fi Şerhi'l- Yâsemîniyye* ve Kalasâdî'nin *Tuhfetü'n- Nâşîin* adlı eserleri en çok okutulan şerhlerdir. *Selçuk-Meraga* kolunun bir temsilcisi olarak Anadolu'da bulunmuş olan önemli matematikçi ve astronomlardan biri **Esirüddin el-Ebherî** (ö. 663/1236)'nin Öklid'in *Usûlü'l- Hendese ve'l- Hisâb'ı* üzerine yazmış olduğu *Islâhu Kitâbi'l Ustukussât fi'l- Hendese li Öklidis* adlı eseri Osmanlı medreslerinde uzun yıllar okutulmuştur (Fazlıoğlu, 1998b: 199).

Meraga Rasathanesi ve matematik-astronomi okulunun kurucusu **Nasîruddîn et-Tusî** (ö.673/1273)'nin *trigonometri* sahasına ait, İslam dünyasındaki ilk müstakil eser olarak görülen eseri *Keşfü'l-Kinâ 'an- Esrâri's Şekli'l-Ma'rûf bi'l- Kattâ*'nın nüshalarının çokluğu dikkat çeker. Ayrıca XIII/XIX asır sonlarında ve XIV/ XX. asrın ilk çeyreğinde bu eser üzerine yapılan Türkçe ve Fransızca tercüme eserlere Osmanlı'da uzun yıllar rağbet edildiğini gösterir (İzgi, 1997: 307-308).

¹ Osmanlı matematiğinde etkin rol oynayan isimler ve bunların eserlerinin medreselerde okutulduğu bahsi literatüre bakıldığında iki kapsamlı eser üzerinden değerlendirilmiştir. Bunlardan birincisi İhsanoğlu vd. hazırladığı OMLT ve ikincisi Cevat İzgi'nin Osmanlı Medreselerinde İlim- Riyazî İlimler adlı eserlerdir.

Fazlıoğlu (1998a: 27), Klasik İslam ilmî birikiminin Anadolu'ya yoğun olarak, (657/1257-1258) tarihinde Azerbaycan-Meraga'da İlhanlı hükümdarı H l g  (651-663/1253-1265) tarafından kurulan, Meraga matematik-astronomi okulu mensuplarıyla girmiŐ olduğunu ve bu birikimin de özellikle Meraga okulunun kurucu  yesi Nas rudd n T s 'nin ileri gelen öğrencilerinden, **Kutbudd n Mahmud b. Mesud el-Ő r z ** ( . 710/1311) vasıtasıyla olduğunu belirtir. Ő r z  Anadolu'da bulunduğu sırada kaleme aldığı *Nih yet el İdr k fi Dir yet el-Efl k* ile *el-Tuhfe el Őahiyye fi ilmi'l-Hey'e* adlı eserlerini Sivas'ta müderrislik yaparken öğrencilerine okutmuŐtur. Bu astronomi eserlerinin *matematik* ve *hendese* eserlerine dolaylı olarak etkisi olduğu söylenebilir. Bir diğer önemli isim **Saragoza Sultanı Eb  Amir Y suf bin Ahmed el-Mutemen bin Hud** ( . m. 1085)'dur. Onun *Kit bu'l İstikm l fi el-Hendese* adlı eseri Tokat-Niksar Niz miyye medresesinde Meraga okulunun ikinci kuşak temsilcisi **Muhammed bin Sartak bin  oban bin Ő rk r bin Muhammed bin Sartak el-Varark n  el-Merag ** tarafından öğrencilerine okutulmuştur.

İslam dünyasında yaygın olarak kullanılan bir geometri eseri de *Us l 'l- Hendese (Kit bu'l- Us l, Kit b-ı  klidis)* adıyla bilinen eserdir. Bu eser Halife Ebu C fer Mansur zamanında Yunanca'dan tercüme edilmiştir. Bu tercümelerden biri Huneyn bin İŐh k ( . 260/873), diğerisi ise Sabit bin Kurra ( . 288/901) ve Hacc c bin Y suf bin Matar el K f 'ye aittir (İzgi, 1997: 286). Eser  zerine Tus 'nin *Tahriru'l-Us li'l-Hendese* adıyla yazdığı bir Şerh bulunur. Eser Selçuklu döneminde Maver nnehr bölgesinde yaygın olarak kullanılmıştır.

Meraga Astronomi okulundan önce Anadolu'da etkili olan İran, Horasan ve Maver n-nehr ilim çevrelerinden Anadolu'ya taŐınan **Şemseddin es-Semerkand ** (683/1284)' nin *Us l 'l-Hendese* temelinde *geometri* alanında kaleme aldığı *EŐk l et-Tes s* adlı eserinin XIV. yüzyılda Beylikler döneminde ve Osmanlı'da en çok okutulan Şerhi  klid'in geometri kuramlarına ve üçgenlerine aittir. Bu eserin Osmanlı'daki konumunu belirleyen asıl durum Kadız de-i Rum  ( . 847/1444'ten sonra)'nin bu esere yazdığı *Tuhfetü'r-Re' s* adlı Őerhtir. Bu Şerh  zerine yapılan Şerh ve haŐiyelerle bu eser

Osmanlı'da uzun yıllar rağbet görmüştür. Eserin günümüze 201 nüshasının ulaştığı tespit edilmiştir. (İzgi, a.g.e. 275).

Tûsî'nin öğrencisi **İbn Havvām**'ın (ö. 724/1324) (ayrıntılı bilgi için bk. Fazlıoğlu, 1993) *el-Fevâidu'l-Bahâiyye fi'l-Kavâidi'l-Hisâbiyye*'si yine Osmanlı medreselerinde okutulan önemli eserlerdendir. Esere Kemâleddin Fârisî ve İmâdeddin Kâşî tarafından pek çok şerh yapılmış olup bunların yaygın kullanılıp kullanılmadığı hususunda net bir bilgi yoktur.

Tusî çizgisinde bir diğer isim ise **Nizâmuddîn Nîsâbü'rî** (ö. 727-730/1326-1330'dan sonra)dir. Onun *eş-Şemsiyye fi'l-Hisâb*'ı IX/XV. asrın sonlarına kadar Osmanlı medreselerinde rağbet gören eserlerden olmuştur. Eser üzerine Abdülali Bircendî ve Ali Kuşçu'nun öğrencilerinden Ebû İshâk el- Kirmânî'nin yazdığı iki şerh bulunmaktadır. Bu şerhler ile bu eserin devamlılığı sağlanmıştır.

Yine Semerkant matematik-astronomi okulunun önemli temsilcilerinden Ali Kuşçu'nun hocası **Gıyâseddin Cemşid Kâşî** (ö. 832/1429)'nin yazdığı *Miftâhu'l-Hisâb* adlı eseri Safevîlerden önce İran medreselerinde okutulmuştur. Bu eser Kâşî'nin öğrencileri tarafından İstanbul'a getirilerek yaygınlaşmış ve uzun dönem medrese müntesiplerince kullanılmıştır (İzgi, a.g.e.235).

Zikredilmesi gereken bir diğer isim de Tûsî ve öğrencilerinden önce yaşamış **Sirâceddin Secâvendî** (ö. 600/1204) ve eseri *et-Tecnîs fi'l-Hisâb*'tır. *Cebir ve muḳâbele* alanında yazılmış olan eser üzerine Takıyyüddin Râşid ve Alaeddin Ali bin Yûsuf Balı bin Şemseddin Muhammed bin Hamza el-Fenârî (903/1497) tarafından şerh yazılmıştır (İzgi, a.g.e. 246).

Osmanlı matematik geleneğinde İbn Yâsemîn'den sonra *Magrib* matematik geleneğinin en güçlü tesiri Bennâ Okulu üzerinden görülmektedir. Bu okulun en önemli temsilcisi **İbn Bennâ el-Merrâkuşî** (ö. 721/1321) adıyla tanınan Siracüddin Ebu'l-Abbas Ahmed bin Muhammed bin Osman el-Ezdî'dir. Osmanlı matematiğinde özellikle *hisâbu'l hindî* sahasında önemli bir yere sahip olan *Telhîs â'mâli'l-Hisâb* adlı eseri medreselerde

birkaç asır okutulmuştur. Magrib matematiğinin Mısır üzerinden Osmanlı'ya tesirini sağlayan **İbn Hâim** (ö. 815/1412) bu eser üzerine intisar yoluyla *el-Hâvî fi ilmi'l- Hisâb* adıyla şerh yazmıştır (İhsanoğlu vd., 1999: 61). Bu intisar Osmanlı döneminde Muhammed bin Ebu'l-Feth es-Sufi (ö. 950/1543) ve İbrahim bin Mustafa el-Halebi (ö. 1190/1776) tarafından şerh edilmiştir ve medreselerde okutulmuştur (İhsanoğlu vd., a.g.e. 225-226). Yine İbn Bennâ'nın bu eseri ayrıca, büyük Memlûklü matematikçi- astronom **İbn Mecdî** (850/1444) diye tanınan Şihabüddin Ebu'l- Abbas Ahmed bin Receb bin Tayboğa tarafından *Hâvî'l-Lubâb fi Şerhi Telhis A'mâli'l-Hisâb* adıyla şerh edilmiştir. Osmanlı medreselerinde uzun yıllar okutulan eser XV. yüzyıl İslam matematiği için önemlidir.

Magrib matematiğini Mısır üzerinden aktaran İbn Mecdî'nin özellikle hisâb-ı sittînî için mukaddime olarak kaleme aldığı *Rekâiku'l-Hakâik fi Hisâbi'd-Derec ve'd-Dekâik* adlı eseri önemlidir. Bu esere Sıbt Mardînî tarafından yazılmış *Keşfu'l-Hakâik fi Hisâbi'd-Derec ve'd-Dekâik*'i bir şerh bulunmaktadır.

Magrib matematik okulu kapsamında ele alınacak bir diğer önemli isim **Kalasâdî** (840/1486) 'dir. Kalasâdî'nin bilhassa *Keşfü'l- Esrâr an- ilmi'l Hurufi'l Gubâr* adlı eseri *hisâbu'l-hindî* alanında bir eser olup, İslam matematiğinde notasyon sisteminin en belirleyici halkası olarak görülmüş ve aynı derecede Osmanlı matematik geleneğini de etkilemiştir. Özellikle Osmanlı döneminde Kalasâdî etkisiyle **Hamza Magribî** (ö. 1022/1614)'nin kaleme aldığı *Tuhfetü'l-Â'dâd li-Zevi'r-Rüşd ve's-Sedâd* adlı eserde sistemli notasyon dizilimi görülmüştür. Daha sonraları ise Gelenbevî İsmail Efendi (1143/1731)'nin *Hisâbü'l-Küsûr* adlı eserinde de notasyonun uygulandığı görülmüştür.

İbn Hâim ve İbn Mecdî dışında Mağrib matematiğinin Mısır üzerinden Osmanlı matematiğine tesirini sağlayan üçüncü bir isim olarak **Abdulkadir Sehâvî'nin** (ö. 910/1506) günümüze değin 36 nüshası tespit edilen *Muhtasar fi İlmi'l-Hisâb* adlı eseri Osmanlı medreselerinde okutulan mütedâvil eserler arasında sayılabilir.

Değerlendirme:

Buraya kadar Osmanlı'daki matematik geleneğinin iskelet yapısını oluşturan İslam matematikçileri ve onların Osmanlı medreselerine yansıyan eserleri üzerinde durulmuştur. Görüldüğü gibi Meraga okulu daha çok Endülüs Magrîb matematiği üzerinden Osmanlı'ya yansımıştır. Âlimlerin talebe-hoca ilişkisi geniş bir menzilde Osmanlı matematik geleneğinin de çevresini oluşturmuştur. Zikredilen eserler zamanla Anadolu Selçukluları ve Beylikler döneminde ve sonrasında Osmanlı'nın kuruluş aşamasında medrese-âlim-eser ilişkisi üzerinden Osmanlı bilim geleneği içinde yerini almıştır.

G.1.2.2. Osmanlı Matematik Geleneğini Oluşturan Âlimler ve Eserleri

Osmanlı Beyliğinin beylikten devlete geçiş sürecinde, Selçuklu medreselerinin kuruluş amacına hizmet eden anlayışın tevarüs edilmesinden dolayı medreseler önemli bir rol oynamıştır. Kuruluş aşamasında âlimlerin yönetimde görev alması bu anlayışın bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Orhan Bey zamanında İznik'te kurulan medresenin başına getirilen **Dāvūd el-Kayserî** (ö. 751/1350) 'nin oluşturduğu ilmî çevre Osmanlı bilim geleneğinin başlangıç aşaması görüldüğü kadar aslında Osmanlı matematik geleneğinin de başlangıcı sayılabilir. Dāvūd el-Kayserî'nin daha önce zikredilen Meraga okulunun ikinci kuşak temsilcisi Muhammed bin Sartak bin Çoban bin Şirkîr bin Muhammed bin Sartak el-Vararkînî el-Meragî'den ders aldığı bilinmektedir. Bu açıdan bakıldığında Endülüs-Magrib matematiğinin ürünü olan bu eserin Dāvūd vasıtasıyla Osmanlı'ya aktarılmış olabileceği düşünülebilir. Dāvūd el-Kayserî'nin günümüze eseri ulaşmamakla birlikte birçok matematik eserini istinsah ettiği kaynaklardan öğrenilmektedir.

Yıldırım Bayezid döneminde **Ali bin Hibetullah**'ın *Hulāsātü'l-minhac fî ilmü'l-ħisāb* adıyla Arapça kaleme aldığı eser günümüze ulaşmadığından kapsamı tam bilinmemektedir. Telif ettiği dört matematik risalesi de günümüze ulaşmayan **Abdurrahman Bistāmî** (ö. 858/1453) de dönemin önemli matematikçilerindendir. Zamanımıza ulaşmayan *Durret fūnūn el-kuttāb ve kurrāt uyūn el-hussāb* adlı eserini

Osmanlı divân kâtipleri için yazdığı söylenebilir (ayrıntılı bilgi için bk. Fazlıoğlu, 1996: 234).

Orta Asya'da yaşamış olmasına rağmen İlk büyük Osmanlı matematikçisi kabul edilen **Bursalı Kadızâde**'nin (ö. 847/1444'den sonra) Osmanlı medreselerinde en çok üzerinde çalışılan eseri yukarıda da zikredilen *Tuhfet el-Re'îs fî Şerh Eşkâl et-Te'sîs* adlı eseridir. Bununla birlikte *mesâha* alanında *Risâle fi'l misâha* adlı Farsça eseri ile hesap, cebir ve mesâha olarak üç bölümden oluşan *Risâletü'l-Salâhiyye fi'l-Kavâidi'l-Ĥisâbiyye* adlı Arapça yazılmış bir eseri de mevcuttur (İzgi, a.g.e. 312). Yine *Geometri* alanında kaleme aldığı *Risâle fi İstihrâcı Ceybi Derece Vâhide bi-A'mâlin Müessesetin alâ Kavâidin Ĥisâbiyye ve Hendesiyye alâ Tarikâti Gıyâseddin el-Kâşî* adlı eserinde 1 derecelik yay sinüsünün cebirsel yöntemle hesaplanması üzerinde durmuştur (İhsanoğlu vd., a.g.e. 3-18).

Daha önce belirtildiği üzere aklî ilimlerin medrese müfredatına dâhil edilmesi Fatih'le başlamıştır. Aklî ilimlere en az naklî ilimler kadar kıymet veren Fatih bu vesileyle Uluğ Bey'den ve Kadızâde'den ders almış olan **Alâeddin Ali bin Muhammed Kuşçu** (ö. 1474) 'yu İstanbul'a davet etmiştir. Ayasofya Medresesi'nin müderrisi olan Ali Kuşçu, medrese öğretiminde müspet ilimlerin ön planda tutulmasını vurgulamıştır. Bu durumun bir bakıma Fatih'in medreseler hususundaki öğretilerine de yön verdiği söylenebilir (Adıvar, 1991: 47-48-49). Kuşçu'nun Fatih'e hitap ettiği *Risâletü'l-Muhammediyye fi'l-Ĥisâb*'ı, Bahaeddin âmili'nin *Ĥulâsât el- Ĥisâb* adlı eserine kadar Osmanlı da uzun süre okutulan eserlerden olmuş ve böylece Semerkant matematik-astronomi okulunun temel matematik kavramları Osmanlı ilim çevrelerine aktarılmıştır (İhsanoğlu, a.g.e. : 25-26).

Fatih devri matematikçilerinden olan **Hayreddin bin İbrâhim'in** Fatih'e sunduğu *Miftâh-i Kunûz-i Erbâb-i Kalem ve Misbâh-i Rumûz-i Eshâb-ı Rakam* adlı eser Farsçadan Türkçeye tercüme edilen tek matematik kitabıdır. Ayrıca *Muşkilguşâ-yı Ĥussâb ve Mu'zılnumâ-yı Kuttâb* adlı ikinci bir eseri de II. Bayezid'e sunmuştur (İhsanoğlu, a.g.e. 31, 34-35).

Müellifi meçhul olan *Miftāh el-Ḥussāb* adlı matematik eseri hem Osmanlı muhasebe matematiği hem de genel Osmanlı dönemi İslam matematik tarihi için önem arz eder (Fazlıoğlu, 2003: 358). Bundan başka **Hamza Balı bin Arslan** (ö. 899/1494'te sağ) tarafından muhasebe matematiği kapsamında Türkçe kaleme alınan *Misbāh el- Kunūz* adlı eser Sultan II. Bayezîd'in oğlu Şehzâde Mahmut'a sunulmuştur (İhsanoğlu, a.g.e. 28-29).

Atmacaoğlu Muhyiddin Mehmed (ö. 899/1474'de sağ)'in *Mecmau'l-Kavâid* adlı Türkçe telif ettiği ve II. Bayezid'e sunduğu eseri Osmanlı'da matematik geleneğinin artık iyice geliştiğinin göstergesi olarak görülebilir. 20 nüshası bulunan *Mecmau'l- Kavâid*'in Osmanlı muhasebe matematiği üzerinde çok fazla etkili olduğu söylenebilir (İhsanoğlu vd., a.g.e. 29-30). Atmaca, bu eseriyle bilim tarihçileri tarafından Osmanlı muhasebe matematiğinin de kurucusu sayılır.

XVI. yüzyılda yaşamış ve Matrakçı lakabıyla tanınan **Bosnalı Nasûh Matrakî** (ö. 971/1564) matematik alanında daha çok divân muhasiplerine hitaben iki Türkçe eser yazmıştır. Bunlardan birincisi Yavuz Sultan Selim'e ithaf ettiği *Cemâl el-Kuttâb* ve *Kemâl el-Ḥussāb*; ikincisi de 940/1533 yılında Kanûnî döneminde kaleme aldığı *Umdetü'l-Ḥisâb* adlı eserlerdir.

Fatih medreseleriyle kuvvetli bir zemine oturan medrese geleneği Kanûnî döneminin (1520-1566) de ihtişamıyla zirveye taşınmıştır. Bu dönemde İstanbul Rasathanesinin başında **Takiyyüddin er-Râşid** bulunmaktaydı. Takiyyüddin er- Râşid matematik, astronomi, mekanik ve tıp konularında Arapça olarak otuzu aşkın eser telif etmiştir. Onun çeşitli matematik eserlerine yazdığı şerhler Osmanlı matematiğini etkilemiştir. Hayatı hakkında bir bilgiye ulaşılamamış olan **Kâtib Alâeddin Yūsuf** (917/1512'de sağ)'ın Türkçe yazmış olduğu *Mürşid el-Muhāsibin* bir mukaddime, iki makale ve bir hatimedden meydana gelir. Nüshasına rastlanmayan bir diğer eseri *el-Zübde fî el-Ḥisâb* ise üç makaleden oluşur (İhsanoğlu vd., a.g.e. 46-47). Fazlıoğlu (2003: 352), *Mürşid el-Muhāsib*'in Köprülü nüshasında müellifin isminden sonra “Kâtib-i divân-i İbrahim Paşa” yazdığını ve buna binaen İbrahim Paşa'nın divânında çalıştığını söyler.

Kanūnî döneminde Atmaca ve Matrakçı kadar olmasa da önemli sayılacak bir eser de kütüphanelerde tespit edilen 9 nüshası bulunan **Yūsuf bin Kemāl el-Bursevî** (X./XV.)'nin *Cāmi'ü'l-Ḥisāb*'dır. Müellif hakkında pek bilgi olmamakla birlikte, eserin girişinde Kanūnî dönemi başdefterdârı İskender Çelebi'den muhasebe dersleri aldığını ve eserini de bu dersler, birikimleri ve önde gelen matematik âlimlerinin eserleri çerçevesinde yazdığını belirtir. Müellifin eserinde Fatih dönemi matematikçilerinden **Hayreddin bin İbrahim**'e atıfta bulunması manidardır. Ders kitabı niteliğinde olan eser, divân muhasipliğine yeni başlayanlar için kaleme alınmıştır. Eser içeriği itibariyle Osmanlı muhasebe matematiği eserleri arasındadır.

Değerlendirme:

İslam matematiğinin Osmanlı'ya yansımaları *aritmetik, cebir, hendese ve misāha* alanlarında olmuştur. Geniş çerçeveden bakıldığında tür olarak genel matematik, muhasebe matematiği, hendese ve misāha alanlarında yazılmış eserler bulunmaktadır. Ancak bunların hepsi, çoğu matematik eserinde iç içe geçmiştir. Özellikle muhasebe matematiği eserleri hem genel matematik hem de misāha ilmini içermektedir. İncelememize konu olan *Cāmi'ü'l-Ḥisāb* da bu şekilde hazırlanmış bir muhasebe eserdir.

OMLT'dan öğrendiğimiz üzere Osmanlılar devrindeki matematikçiler genellikle matematiğin kullanım alanı çok fazla olan hesap dalı ile alan ve hacim ölçütlerini hesaplamaya yarayan misāha alanlarında daha fazla eser kaleme almışlardır (İhsanoğlu vd., 1999: XLVII).

Osmanlı matematikçileri hesap ilmini Hint rakamlarıyla yapılan hesap olarak bilinen *hesāb-ı hindî*, yazı ve yazı malzemelerine ihtiyaç duyulmadan akıldan hesaplama yöntemi olan *hesāb-ı zihni/hevā* ve astronomi ile uğraşanlar tarafından tercih edilen *hesāb-ı sittîni* olmak üzere üç türde ele almışlardır. Bu bağlamda *Cāmi'ü'l-Ḥisāb* *hesāb-ı hindî ilmiyle* yazılmış bir eserdir. Metin içerisinde de “ammā ruḳūm-ı hindî birle yazılsa bu üslūb üzere yazıla.”14a/14; “ammā ruḳūm-ı hindî birle yazılmaḳ murād olsa...”15b/19; “ammā ruḳūm-ı hindî birle yazmaḳ dileseñ...”17b/15 şeklinde ifadeler yer almaktadır.

G.1.2.3. Dilin Mantık Dizgesinden Sembol Dizgesine: Osmanlı Klasik Cebrinde Cebirsel Notasyon Sistemi/Cebirsel Sembolizm

Osmanlı âliminin evreni algılayış dili Arapçadır. Türkçe böyle bir algılayış içinde kendine yer bulmaya çalışır. Onun yer edinme çabası içinde önceliği daima muhatap olmuştur. Bu bölümde ise direk muhatap olmasa bile muhatabın eylemine dönük olarak gerçekleşen bir duruma karşı Türkçenin konumu ele alınacaktır.

Notasyon Güncel Türkçe Sözlükte müzik için kullanılan bir açıklama olup “notalama” olarak tanımlanmıştır (e.t. 10.06.2013). Cebirsel notasyon içinse ayrıca bir açıklama bulunmamaktadır. Cebirsel notasyon matematiğin sembollerle ifade edilmesidir. Geniş bir ifadeyle cebirsel notasyon/ sembolizm, cebir disiplinin matematiksel olgularının, terimden sembole indirgenerek kullanıldığı dizgesel bir yapı olarak nitelendirilebilir. Bu dizge, bütün bilim adamlarınca kabul edilen ve evrensel olarak kullanılan ortak bir dildir. Cebirsel sembolizmi bir işaret dili olarak tanımlayanlar da mevcuttur (Bkz. Oğuz, 2010). Ancak sembol ve işaret arasında anlam ayırıcı bir durum söz konusudur ki işaret, belirtke üzerine anlam yüklenen bir im iken, sembolde sembolize edilen şey ile belirtke arasında analogik bir benzerlik vardır. Yani anlam yüklenmez. Bu sebeple tanımlamada, işaret dilinden ziyade sembol dili veya dizgesi demek daha doğrudur.

Notasyon, uygulama alanı olarak matematiğin alt alanı olan cebir, yani riyazî ilimlerde cebir ve mukâbelede kendine yer edinmiştir. Nitekim riyazî ilimler içinde sembollere en çok bu alanda ihtiyaç duyulmuştur. Bunun altında yatan ana etken daha hızlı ve kolay işlem yapma isteğidir (Fazlıoğlu, 2010: 169). Bu sebebe bağlı olarak mevcut bir cebirsel sembolizm veya cebirsel notasyon sistemi olarak oluşturulan bir semboller dizilimi ortaya çıkmıştır.

Osmanlı’da cebirsel notasyon sisteminden bahsedebilmek için öncelikle İslam cebrindeki sembolizme göz atmak gerekir. Nitekim Osmanlı’nın İslam medeniyetinden tevarüs ettiği bilim geleneği, her bilim dalında olduğu gibi matematiğe de yüksek derecede etkide bulunmuştur.

G.1.2.3.1.Tarihî Çerçeve

G.1.2.3.1.1. İslam cebirinde notasyon/sembolizm

Cebirsel sembol kullanımını tarihsel olarak III-IV. asırda ilk kez Diyafantos'un *Aritmatika*'sıyla başlamaktadır. Ancak bilim tarihçileri sistemli ve bilinçli bir cebirsel sembol kullanımının İslam cebriyle, özellikle de Batı İslam cebriyle şekillendiği üzerinde durmaktadırlar (Fazlıoğlu, 2003: 157).

İslam dünyasındaki cebirsel sembolizmin Batı ve Doğu İslam dünyasındaki durumu tartışmalıdır. Bu tartışmalı durumun ana nedeni, Franz Woepcke'nin 1854'te yayınladığı *Note sur des notations algebriques employees par les Arabes* (Araplar Tarafından Kullanılan Cebirsel Notasyonlar Üzerine Not) adlı makalesinde Ebu'l- Hasan Ali ibn Muhammed el- Kalasâdî'nin (1486) *Keşf el- Esrâr* ve İbn Haldun'un *Mukaddime*'sine dayanarak, Batılı yani Endülüslü ve Magribli Arapların cebirde sembolleri kullanmalarına karşı, Doğulu Arapların simgesel aşamaya geçemediğini ve cebirlerinin lâfzî kaldığını söylemesine dayandırılabilir (Salih, çev. Unat, 2008: 85-86). Fazlıoğlu (1993: 198) da Batı ve Doğu İslam Dünyasında cebirin durumunun aynı olduğunu, ancak Batı İslam dünyasında "notasyonun" bir yenilik olarak öncülük ettiğini belirtir.

Salih Zeki Woepcke'nin bu öngörüsünü 834 (1430) yılında yazılmış olan *Ziyâdetü'l-mesâ'ili'l-cedîde 'ale's-sitte* isimli eserle çürütmeye çalışır. Bilinmeyen bir Türk bilgini tarafından Acem nesihıyla yazılan ve rakamları Doğu tarzında yazılmış bu eserde, Woepcke'nin bahsettiği notasyon sistemi söz konusudur (Salih, çev. Unat, a.g.e. 89-90). Bu sistem dizilimi aşağıdaki gibidir:

1. Bilinmeyen (x) ile onun kuvvetleri, Arapça adlarını teşkil eden kelimelerin ilk harfleri ile gösterilirler ve daima sayısal katsayılarının üstüne konulurlar. Mesela,

x'in birinci kuvveti (x) şey kelimesinin ilk harfi olan ش

x'in ikinci kuvveti (x²) māl kelimesinin ilk harfi olan م

x'in üçüncü kuvveti (x³) ka'b kelimesinin ilk harfi olan ك

x'in dördüncü kuvveti (x^4) māl māl kelimelerinin ilk harfi olan mm م م

x'in beşinci kuvveti (x^5) māl ka' b kelimelerinin ilk harfleri olan mk مك

x'in altıncı kuvveti (x^6) ka' b ka' b kelimelerinin ilk harfleri olan kk ك ك

x'in yedinci kuvveti (x^7) māl māl ka' b kelimelerinin ilk harfi olan mmk ممك

x'in sekizinci kuvveti (x^8) māl ka' b ka' b kelimelerinin ilk harfi olan mkk مكك

x'in dokuzuncu kuvveti (x^9) ka' b ka' b ka' b kelimelerinin ilk harfi olan kkk ك ك ك ile gösterilir ve bu şekilde devam eder.

2. Ters değerler, yani bilinmeyen kuvvetlerinin kısımları أجزاء (eczā'), aynı simgelerle gösterilir yalnız önlerine جزء (cüz) kelimesinin baş harfi olan bir ج harfi getirilir.

bilinmeyen $\frac{1}{x}$ kısmı cüz' el-şey kelimelerinin ilk harfi olan cş

bilinmeyen $\frac{1}{x^2}$ kare kısmı cüz' el-māl kelimelerinin ilk harfi olan cm

bilinmeyen $\frac{1}{x^3}$ küp kısmı cüz' el-ka' b kelimelerinin ilk harfi olan ck vs. ile gösterilir.

3. Bir denkleme giren bilinen nicelikler, عدد 'aded kelimesinin ilk harfi olan ع ile gösterilir; bunlar sayıların üstüne konur mesela, $٤٣٤(42)$ örneğinde olduğu gibi.

4. Bilinen ve bilinmeyen iki niceliğin toplanması الی ilā veya لی işaretleriyle sağlanır. İkinci gösterim edatın gramatikal karakterini yok ederek ona basit bir cebirsel simge niteliği kazandırır. Ayrıca toplama için و vav harfi de kullanılır.

5. Bir niceliğin diğer bir nicelikten çıkarılması bu iki nicelik arasına yerleştirilmiş من min edatı ile gösterilir mesela

م ش

١٠ min ٤ yani $4x^2$ 'yi 10 x'ten çıkarmak demektir. Yine لا, ل

6. Çarpma işlemi için في edatı

7. Bölme işlemi için de على alā edatı kullanılır.

8. Karekök yani cezr جذر kelimesinin ilk harfi olan ج harfi, küpkök $\sqrt[3]{\text{}}$ için كعب $\sqrt[4]{\text{}}$ dıl' el-ka'b kelimelerinin ilk harfleri olan ک ile dördüncü kuvvetin kökü ise $\sqrt[4]{\text{}}$ جزرالجزر cezr el cezr kelimelerinin ilk harfleri cc ile belirtilir.

9. Bir orantının terimleri ∴ üç nokta ile ayrılır ve sadece bilinmeyen terim, cebir dilinde şey kelimesinin eş anlamlısı olarak kullanılan cezr kelimesinin baş harfi olan c ile gösterilir.

ج ∴ ۸۴ ∴ ۱۲ ∴ ۷ yani X: 84=12:7 olur.

10. İki cebirsel ifadenin eşitliği bunlar arasına yerleştirilen عدل 'ün son harfi ل ile gösterilirdi. Ancak denklemin son halinde önce negatif terimler yazılır ve bunlar لا ile birbirinden ayrılır.

11. Cebirsel işlemlerin birbirine karışmaması için satırlar arasına düz çizgi çekilir.

Bu eserdeki semboller dizilimine bakıldığında Doğu İslam dünyasında da cebirsel sembolizmin mevcut olduğu ve hattâ daha ileri durumda olduğu anlaşılmaktadır.

Woepcke makalesinde bir öngöründe daha bulunur ki o da İslam sembolizminin en erken XIII. yüzyıla dayandığıdır. İslam cebrinin Harezmi'den itibaren lâfzî olduğu bilinmektedir (Fazlıoğlu, a.g.m. 198). Yine Florian Arap bilim adamlarının Diyafontos veya Hint notasyonunu benimsemeye başarısız olduklarını ve Harezmi'nin eserinin de oldukça retorik ve sembolizmden yoksun olduğunu belirtir (Cajori, 1928: 84). Salih Zeki, Woepcke'nin görüşüne karşılık olarak, Harezmi ile XIII. yüzyıl arasında geçen yaklaşık dört asır boyunca cebirsel işlemleri simgeler yoluyla kısaltma yönünde hiçbir girişimin gerçekleştirilmediğine inanmanın mümkün olmadığını belirtir (Salih, çev. Demir, a.g.e. 89).

G.1.2.3.1.2. Batı İslam dünyası (Endülüs-Mağrip matematik okulu)

Doğudaki ilk Arap cebirlerinde hemen hiçbir işaret bulunmazken Batıdaki cebir kitaplarında sembollere rastlanmaktadır ve özellikle de Kalasādî (ö. 1486) bu açıdan önemli bir isimdir (Cajori, a.g.e. 85). Kalasādî bilim tarihçileri açısından bu hususta ortak bir dönüm noktası olarak sayıldığında Kalasādî'den önce İbnü'l Yâsemîn (ö. 601/1204), İbn Kunfûz (ö. 772/1370) ve Kalasādî'nin devamında İbn Gâzî'nin (ö. 919/1513) İslam cebrindeki sembolizmin sistemleşmesini sağladıkları söylenebilir.

İbnü'l-Yâsemîn'in (ö. 601/1204) yazdığı *el-Urcûzetü'l-Yâsemîniyye* adlı manzum eser İbnü'l-Hâim, Kalasādî ve Sıbtu'l-Mardînî gibi ünlü matematikçiler tarafından şerh edilmiştir (Fazlıoğlu, a.g.m. 198). Bu şerhlerin bazı nüshalarında sembollere rastlanmaktadır (Oğuz, 2010: 29).

İbn Haldun, İbnü'l-Bennâ'nın 13. yy.'ın sonunda iki öncüsünün eserlerinin etkisi altında bir kitap yazdığını söylemektedir. Bu öncülerden biri, İbn Munim (Rosenfeld ve İhsanoğlu, a.g.e. 200), diğeri ise 13. yy.'da yaşamış, *el-Kamil fi'l-Ḥisâb Kitâbu darb el-Ġubâr* adlı bir eseri bulunan el-Ahdab'dır (Rosenfeld ve İhsanoğlu, 2008: 223). Cajori'nin, İbn Haldun'dan naklettiğine göre İbnü'l-Bennâ, İbn Munim ve el-Ahdab başta olmak üzere başkalarının eserlerindeki ispatlarda yer alan sembollerin teknik kullanımına ilişkin bir gösterimi eserinde vermiştir. Bu ispatlar soyut çıkarımlarda bulunmaya yaramakta ve bu işaretler yardımıyla hesaplama kuramlarının açıklanmasının özü yatmaktadır (Rosenfeld ve İhsanoğlu, a.g.e. 200). Buna göre, 13. yy.'dan önce Arap matematikçilerin matematiksel sembolleri kullandığı söylenebilir.

A. Selim Saidân Kalasādî'den çok önce İbn Kunfûz el-Cezâirî'nin (ö.810/1407), İbnü'l-Bennâ'nın *Kitâbü't- Telhîs fi'l-Ḥisâb* adlı eserine yazdığı *Ḥaṭṭü'n-niḳâb 'an veci'l- 'amel bi'l-Ḥisâb* adlı şerhinde ilk cebir notasyon ve sembollerini kullandığını ve İbnü'l-Bennâ'nın aynı eserine başka bir şerh yazan Ya'kûb b. Eyyûb b. Abdülvâhid'in de aynı notasyon ve sembolleri takip ettiğini belirtir. Bu semboller

x için شى 'in ilk harfi ش veya .:

x^2 için مال'ın ilk harfi م

x^3 için عب'ın ilk harfi ك

x^4 için مال'ın ilk harfleri م م

= için عدل'ün son harfi ل'dir.

Daha sonra Kalasādî bu sembolleri biraz değiştirmiş ve

x için شي'in ilk harfi ش

- için لا veya لا

$\sqrt{\quad}$ için جذر'in ilk harfi ج

: içinse .:

şekillerini kullanıp diğer işaretleri aynen benimsemiştir. Ancak bu sembol sisteminde x^4 'ten büyük kuvvetler, $\frac{1}{x}$, $\frac{1}{x^2}$, ... gibi ters değerler, (+), (x) ve ($\div$) işaretleri ile diğer bazı işaretler eksikti (Fazlıoğlu a.g.m. 200). Yine Özen (1993: 143), İbn Kunfuz maddesinde “*Onun eserlerinde kayda değer bir başka husus da kendisinden önce İbn Bedr'in yaptığı gibi sıfıra eşit denklem üzerinde işlem yapması ve burada sembolleri kullanma biçimiyle cebire bir yenilik getirmiş olmasıdır.*” demektedir. Baga da (2012: 209) Diyafontos'un Aritmetika'sı ile cebirsel sembollerin kullanıldığı düşünülse de bilinçli ilk cebirsel notasyon kullanımının bu eserle başladığını belirtir.

Bununla birlikte Kalasādî'nin *Keşfü'l-esrār* ‘an ‘ilmi'l-ğubār adlı eseri dönemin önemli eserlerinden olup İslam cebrinde sembol kullanıldığını kanıtlayan ilk eserdir (Salih, 2004: 188). Kalasādî'nin *Keşfü'l-Esrār*'ının Avrupa matematiğinin gelişmesini etkilemek bakımından çok geç ortaya çıktığı kaydedilmektedir. Kalasādî “cezr” kelimesinin baş harfi olan c'yi karekökü istenen sayının üstüne yazmıştır. Aynı zamanda muhtemelen “cehl” kelimesinin ilk harfi olarak da düşünölebilecek bu sembol bir orantıdaki bilinmeyen terimi göstermek üzere kullanılmıştır. Fakat Kalasādî'nin kitabının cebirle ilgili bölümünde x, x^2 ve x^3 sembollerle temsil edilip, ilgili katsayıların üstüne yazılmıştır. Toplama işlemi

terimler yan yana getirilerek ifade edilmiş, çıkarma ve eşit işareti, terminoloji ve notasyon bölümünde açıkladığımız semboller gibi kullanılmıştır (Cajori, 1928: 93).

Bunlara ek olarak İbn Kunfuz gibi Faslı bir âlim olan İbn Gâzî'ye ait *Buğyetü't-Tullâb fi Şerhi Münyetü'l-Hisâb* adlı eserde sembollerin bulunduğu tespit edilmiştir (Oğuz 2010: 57).

Buraya kadar gerek Salih Zeki'nin gerekse Kunfuz'ün belirttiği sembollere indirgenen terimler Osmanlı cebirine yansıyan terimlerdir. Ancak kesin olmayan bir durum, terime/sembole yüklenen anlamdır. Çünkü bu terimlerin ifade ettiği anlam, okullara göre değişiklik göstermiş ve sembolize edilen anlam da buna göre değişmiştir.

G.1.2.3.2. Osmanlı'da Cebirsel Sembolizm

Osmanlı'daki cebirsel sembolizm, İslam cebirine paralel olarak özellikle de Endülüs-Mağrip Matematik Okulunun çizgisinden takip edilebilir. Bu bağlamda medreselerde okutulan Türkçe ve Arapça olarak yazılan ders kitapları bu konuda yol gösterici olabilmektedir.

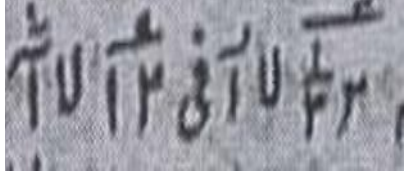
Osmanlı'da cebir denildiğinde Kadızâde-i Rûmî (ö. 993/1431) ile başlayan mükemmel sürecin Kadızâde'nin öğrencilerinden Ali Kuşçu (ö.879/1474) ve Fethullah eş-Şirvânî (ö. 891/1486) ve sonrasında Takiyyüddin er-Râşid (ö. 993/ 1585) ile oluşturulmuş güçlü bir matematik çevresiyle daha da geliştiği görülmektedir.

Osmanlı Klasik cebirindeki durumun Magribî'nin Tuhfe'sine kadar sembollerle ifadeden ziyade lâfzî olduğu görülmektedir. Bu sebeple bir kelime veya harfin yanlış ifadesi işlemin doğruluğunu olumsuz etkilemesi durumuna bağlı olarak hemen hemen her cebir kitabında **mâl** x^2 ve **ka'b** x^3 aslî terimlerinden türeyen fer'i terimlerin ifadesindeki tertiple ilgili uyarılar bulmak mümkündür. Bilhassa bu dönem eserlerindeki hesap bölümlerinde yoğun şekilde tablolar kullanılarak notasyondan kaynaklanan eksiklikler giderilmeye çalışılmıştır (Baga 2012: 96).

Bütün bunlarla beraber Osmanlı muhasebe matematiğinin işlemleri daha hızlı yapabilmek adına lâfzî deyişlerden kurtulup işlemleri sembollerle gösterme eğiliminde olduğu görülür. Aynı dönemde kaleme alınan Arapça eserlerde ise böyle bir eğilim görülmemektedir (Fazlıoğlu, 2007) Bu biraz da Arapçanın gramatikal yapısının notasyon sistemine elverişli olmamasından kaynaklanmaktadır. Salih Zeki, bu durumu Arap dilinin yapısına ve ﻻ (elif-lâm) belirtecinin özel durumundan kaynaklanan “*bir metnin içine özel işaretler eklenmesinden ortaya çıkan güçlüğü*” dayandırır (Salih, çev. Demir, 2008: 99).

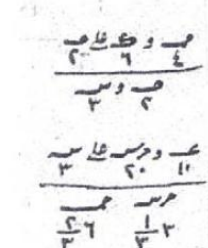
Osmanlı matematiğinde ise bilim tarihçileri eserlerde cebirsel sembolizmi Ali bin Veli Hamza el- Magribî'nin 999 (1590/91) da Türkçe telif ettiği *Tuhfetü'l- a' dād li zevi'-r-rüşd ve's-sedād* adlı eserinden itibaren görüldüğünü belirtmektedirler (Fazlıoğlu, a.g.m. 199; Oğuz, 2011: 61). Mağribî'nin gelişmiş bir semboller sistemi kullanılan eseri dönemin en kapsamlı matematik eseridir. Salih Zeki Mağribî'nin Kalasâdî'den çok daha gelişmiş bir cebirsel notasyon kullandığını belirtir (Salih, çev. Demir, a.g.e. 99). Magribî'nin Cezayirli olması ve eserinde bugünkü İspanya'nın Endülüs şehirlerinden olan Sebte'den bahsederken, Sebte'nin o tarihlerde âlimlerin toplandığı bir yer, her ilmin kaynağı ve her kavmin uğradığı bir yer olduğunu söylemesi (İzgi, 1997: 247) Magribî'nin sembolizmi Endülüs ve Magribli âlimlerden öğrendiğini bize göstermektedir. Dosay'ın (ayrıntılı bilgi için bk. 2009: 659-682) aktardığına göre Magribî eğitim amacıyla İstanbul'a gelmiş ve medreselerde hocalık yapmış ve bu durum Magribî'nin cebirsel sembolizmi Osmanlılara aktarmasında rol oynamıştır.

Fazlıoğlu (2010: 168) Tuhfe için özellikle İbn Bennā (ö.721/1321) okulu ile Kalasâdî (ö. 891/1486) çizgisini takip ettiğini ve İbn Bennā okulunun sadece hesap, misaha ve cebirdeki birikimi aktarmakla kalmayıp aynı zamanda Magrip matematiğinin cebirsel notasyon ve sembol sistemini düzenli bir şekilde verdiğini belirtir.

Magribî Tuhfetü'l- A' dād Esad Efendi 119b		$3\frac{1}{2}{}^{\text{all}} 1^{\text{m fi}} 12^{\text{ll}} 1^{\text{ş}}$	$3\frac{1}{2} - x^2 \times 12 - x$
--	---	---	------------------------------------

Osmanlı'da cebirsel sembolizmi sistemli bir şekilde gördüğümüz bir başka eser ise XVIII. yüzyılın önemli matematikçilerinden Gelenbevî İsmail Efendi'nin *Hisāb el-Kūsūr* adlı eseridir. **Gelenbevî'nin eserinde kullandığı semboller** aşağıdaki gibidir (ayrıntılı bilgi için bk. Oğuz, 2011).

Özgün metin	Transliterasyon	Modern Semboller
ل	l	+
و	v	+
لا	ll	-
ف	fi	x
ع	'alā	÷
من	min	-
منه	minhü	-

Kandilli 28a		$\frac{4^{mm} \vee 6^k \text{ ala } 2^m}{2^m \vee 3^y}$ $\frac{10^a \vee 20^{\text{cüz}} \text{ ala } 3^y}{(3\frac{1}{3})^{\text{cüz}} (6\frac{2}{3})^{\text{cm}}}$	$(4x^4+6x^3) \div 2x^2$ $= 2x^2 + 3x$ $(10+\frac{20}{x}) \div 3x$ $= \frac{3\frac{1}{3}}{x} + \frac{6\frac{2}{3}}{x^2}$
--------------	---	---	---

(Oğuz, 2010: 43).

Tablo 1

İzgi'nin (1997: 247-248) medrese müntesiblerince kullanılan matematik kitaplarından biri olarak aktardığı Osmanlı Klasik dönem sonrası matematikçilerinden İbn Piri'nin(ö. 1631) Arapça ele aldığı *el-Yevākītü'l-Mufassalāt bi'Le'āli'n-Neyyirāt fi A'māli Zevāti'l-Esmā ve'l-Munfasilāt* adlı eseri de cebirsel sembollerin kullanıldığı bir eser olarak Osmanlı Matematiğine katkıda bulunmuştur (Baga, 2012: 209-210). Medreselerde okutulan bu eserlerde simbolizmin kullanılması cebirsel simbolizmin hem âlim hem de talebelerin bilgisinde olduğunu ve entelektüel ilim hayatının içinde yer edindiğinin göstergesi sayılabilir.

Bahâeddin Âmilî'nin *Hulâsatü'l-Hisâb* adlı eserinde de notasyon sistemi görülmemektedir. Ancak onun eserine şerh yazan Abdürrahîm Maraşî'nin erken tarihli bir nüshasında gelişmiş bir notasyon sistemine rastlandığını belirten Oğuz, toplama işareti olan $\cup$ sembolünün kullanımındaki tutarsızlığa dikkat çeker. Yine Oğuz (2010: 57) Mısırlı Muhammed el-Gamrî el-Felekî (1748'de sağ) *Kurretü'l-Ayneyn fi'l- İstihrai'l-Maleyni'l-Mechuleyn* adlı eserinin bir nüshasında ve Şekerzâde Feyzullah Sermed (ö.1787) *Emsiletü't-Telhîs li İbni'l-Bennâ ve'l Hâvî li- İbni'l-Hâim* adlı eserinde notasyon kullanıldığını belirtir. Ayrıca İbn Hâim'in Osmanlı Klasik cebirindeki durumu açıklayan şu

ifadesi “Her bir tür için mesela; “şey”ler için “şın”, “māl”lar için “mim”, “ka’b”lar için “kef”, “māl’ül-māl” için “iki mim” vb. alamet/sembol yaparsın.” cebirsel notasyonun bilinse de uygulanmadığının bir göstergesi olarak düşünülebilir (İHa, vr.68’den aktaran Baga 2012: 210).

Yukarıdaki eserlerde dikkat çeken durum Osmanlı’ya yansıyan İslam cebrindeki sembolizmin, Türkçe eserlerde yarı sistemli bir şekilde kendine yer edindiğidir. Bunda elbette ki Türkçenin notasyon için elverişli bir dil olması etkindir. Cebirsel sembolizmin Türkçe eserlerdeki durumuna ilişkin belirtilmesi gereken bir nokta da bu sembolik yazımda okunuşun, Osmanlı Türkçesindeki rakam okunuşlarından farklılık göstermesidir. Şöyle ki Osmanlı Türkçesinde rakamlar sağdan sola okunduğu halde notasyonun uygulandığı kısımlarda araya *fi*, *ve*, *alā* gibi edatlar girdiği için tıpkı Osmanlı Türkçesinin yazılışında olduğu gibi sağdan sola doğru okuma söz konusudur.

Bilim tarihçilerinin *Tuhfe* ile XVI. yüzyılda başlattığı Osmanlı’da görülen notasyon sistemine incelememize konu olan H. 934 (1527) tarihli *Cāmi’ü’l-Hisāb* adlı eserde de rastlanmaktadır.

Cāmi’ü’l-Hisāb’daki notasyon sistemi lāfzî olarak yer almakta ancak, eserin Zeytinoğlu nüshasında sembolik notasyon örnekleri de görülmektedir.

Şimdi aşağıda Bursevî’nin eserinde gözlemlediğimiz örnekleri görelim:

1. $\text{و} = \text{ve} =$ İki kullanımdadır. Birincisi toplama işlemi için, ikincisi de ondalık kesirlerdeki virgül işaretini (ondalık sayılardaki virgül işareti Farsça rakamların kullanımı sebebiyledir.) göstermek için kullanılır.

2. $\text{أ} = \text{illā} =$ Çıkarma işlemi için kullanılır.

3. $\text{ع} = \text{alā} =$ Bölme işlemi için kullanılır.

4. $\text{ع} = \text{fi} =$ Çarpma işlemi için kullanılır.

Bunların dışında notasyon sisteminin göstergesi yoktur.

Orijinal metin	Transliterasyon	Modern Semboller
و	ve	+
و	ve	,
إلا	illā	-
على	'alā	÷
في	fi	x

Tablo 2

Süleymaniye Nüshasında yer alan lāfzî notasyon örnekleri:

Örnek. 1:

“Eger on māl illā on cezir **illā** on dirhemi iki cezre kısmet itmek dilesen” (84a/1-2)

[Eğer $10x^2 - 10x - 10d$ 'yi $2x$ 'e bölmek istersen]

Örnek. 2:

“üçüncü yāķūtun şemeni yedi yüz elli dinār **illā** şümün bir şeydür” (116a/8-

9)[Üçüncü yakutun değeri $750d - \frac{1}{8}x$ dir.]

Örnek. 3:

“mes'ele-i āķar eger bir dıraħt olsa ŧūlı on bir buçuk zirā' olsa her sā'atde dıraħt-ı mesfūr **bir zirā'** ve **nīm zirā'** yire meyl eylese bu taķdīrce kaç sā'atde yire yitişür bilmek dilesen” (81b/8-11) [Başka bir problem, eğer bir ağaç olsa uzunluğu on bir buçuk zirā' olsa her saatte söz konusu ağacın 1, 5 zirā' yere eğilse buna göre kaç saatte yere değer bilmek istersen...]

Zeytinoğlu Nüshasında sembolik notasyon örnekleri:

Zeytinoğlu Nüshasında ise $f(x)$, $ve(+)$, $'alā(÷)$ sembolik olarak ifade edilifine de rastlamaktayız.

Örnek.4:

$$\frac{2}{8} \text{ على } \frac{3}{4} : \frac{3}{4} \div \frac{2}{8} \quad (Zeytinoğlu, 79a/derkenar).$$

Örnek. 5:

$$\frac{3}{7} \text{ على } \frac{4}{5} \text{ و } 7 + \frac{4}{5} \div \frac{3}{7} \quad (Zeytinoğlu, s. 80b/derkenar).$$

Örnek. 6:

$$\frac{1}{2} \text{ و } 18 \text{ و } \frac{1}{4} \text{ فى } 18 : 18 \times \frac{1}{4} + 18 + \frac{1}{2} \quad (Zeytinoğlu, s.141b/derkenar).$$

Örnek. 7:

$$\frac{1}{3} \text{ و } \frac{9}{3} : \frac{9}{3} + \frac{1}{3} \quad (Zeytinoğlu, s. 141b/derkenar).$$
$$\frac{27}{4} \text{ و } \frac{27}{4} : 27 + \frac{3}{4} \quad (Zeytinoğlu, s. 141b/derkenar).$$

Örnek. 8:

$$\frac{27 + \frac{3}{4} \times 25 + \frac{3}{5}}{27 + \frac{3}{4} \times 25 + \frac{3}{5}}$$

5 (Zeytinoğlu, 141b/derkenar).

Yukarıdaki örneklere bakıldığında bunlardan 79a ve 80b varaklarında görülen sembolik yazım cebir kısmında geçmemekte, tamsayıların anlatıldığı sayfanın kenarında yer almaktadır. Notasyon “cebir ve muḳābele” konusunda uygulanan bir sembolik hesaplama olduğundan bu ikisi sadece bir gelenek olarak düşünülebilir. Ancak 141b’deki kullanımlar cebir bölümünde olduğundan dikkat çekicidir.

Buna göre *Cāmi’ü'l-Ḥisāb*’ın Süleymaniye nüshasında notasyon lāfzî olup sembolle ifade edilmemiştir. Ancak Zeytinoğlu nüshasında cebir ve mukabelenin anlatıldığı bölümde çok az örnekte görülmüştür. Bu durum için Hāim’in de belirttiği gibi notasyonun bilinip uygulanmadığı, veya Salih Zeki’nin de ön gördüğü üzere müstensihlerin bu işaretlerden anlamadıkları için eserlerden bu işaretleri yer kaplamasın diye atmış olduğu düşünülebilir. Ancak bu durumda Zeytinoğlu nüshasının istinsah tarihinin Magribî’nin *Tuhfe*’siyle aynı dönemde yazılmış olduğu düşüncesi en tutarlı yorum olarak görülebilir. Zeytinoğlu nüshasının istinsah tarihi H. XI. (M. 1591/1592) yüzyıl görülmektedir. Bu tarih *Tuhfe* H. 999 (M.1591)’nin yazılış tarihiyle de yakındır. Bu sebeple Zeytinoğlu nüshasının istinsahı sırasında *Tuhfe*’nin etkisinin olduğunu söyleyebiliriz. Yani, müstensihin Magribî’den etkilendiği söylenebilir.

Bu bölümde İslam cebrinde notasyon ve sembol kullanımının ne boyutta olduğu ve Osmanlı’da, bilhassa Türkçe eserlerde, kendine nasıl bir yer edindiği gösterilmeye çalışılmıştır.

Evreni algılayışı öncelikle inandığı dinin dili ile -yani Arapça- ile olan Osmanlı âliminin, muhasebe matematiği eserlerini telif ve tercüme edişinde Türkçeye yönelmesi öncelikli olarak muhatabıyla ilişkilidir. Ancak Osmanlı âliminin özellikle uygulamada hızlı işlem yapma arzusu, İslam cebrinden tevarüs ettiği sembolizmin kullanılmasını cazip kılmıştır. Bu açıdan bakıldığında eserlerinde sembolizmi kullanmak isteyen Osmanlı

âliminin bir bakıma bilinçli bir dil tercihinde bulunduğu söylenebilir. Buna göre Osmanlı muhasebe matematiğini konu edinen Türkçe eserlerde cebirsel sembolizmin görülmesinin iki sebep etrafında toplandığı söylenebilir. Birincisi Osmanlı matematiğinde hızlı ve kolay işlem yapmanın etken olduğu muhasebe kitaplarının fazlalığı, ikincisi de Osmanlı âliminin Arapçanın sembollerin yerleştirilmesine izin vermeyen dil yapısından dolayı bu sistemi uygulayabileceği en elverişli dil olarak Türkçeyi görmesidir. Nitekim Osmanlı âlimlerinin Arapça yazdığı cebir eserlerinde notasyon ve sembollerin sistemli görülmeyip Türkçe yazdıkları eserlerde de bu sistemin kapsamlı biçimde görülmesi bu savı destekler niteliktedir (Kalafat, 2014).

G.2. DAHA ÖNCEKİ MATEMATİK ÇALIŞMALARI

Türk dili alanında ele alınan tarihî metin çalışmaları dikkate alındığında daha çok *tıp* ve *eczacılık* eserlerinin öncelikli çalışma alanı olduğu görülür. Bunlara zamanla *rüya*, *din*, *tarih* konulu metinler de eklenmiştir. Son dönemde ise *coğrafya*, *ziraat* gibi teknik eserler de çalışma konusu olarak ele alınmaktadır. Yine son dönemde ele alınan bir başka konu da *matematik* eserleridir. Matematik çalışmaları içerik olarak daha teknik ve sayısal ifadeler barındırdığından dilcilerin çok dikkatini çekmemiştir. Çünkü bu tür eserlerin dil malzemesi vermeyeceği ön yargısı yaygındır. Ancak “dil malzemesi” metin yaklaşımına göre belirlenen bir durum olduğundan bu görüş artık yavaş yavaş yıkılmaya başlamıştır. Yapılan araştırmalarda az da olsa bu alanda da çalışmalar yapıldığı görülmüştür.

a) Muhyeddin Muhammed Hacı Atmaca, “Mecmâ‘ü'l-Kavâ‘id”

Yapılan araştırmada bu eser üzerine iki ayrı çalışma olduğu tespit edilmiştir. Birincisi Prof. Dr. Avni Gözütok tarafından hazırlanmış doçentlik tezidir. 2001 yılında Erzurum Atatürk Üniversitesi yayınlarından çıkmıştır. Gözütok eseri *metin*, *inceleme* ve *sözlük* olarak hazırlamıştır. Ancak sözlük terminoloji odaklı olmayıp daha çok sıklıkla geçen Arapça kelimelerin karşılıklarını içermektedir.

İkincisi ise Sezay Özçelik tarafından Prof. Dr. Muhammet Yelten danışmanlığında 2009 yılında İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı

Doktora Programı kapsamında hazırlanmış doktora tezidir. Özçelik eseri *giriş, inceleme, metin, sözlük* olarak hazırlamıştır. .

Araştırma neticesinde bu iki esere de ulaşılmış ve kapsamı çalışma konumuz açısından değerlendirmeye alınmıştır.

b) Nasuh el-Sılâhî (Matrakçı Nasuh), “Umdetü’l-Ḥisâb”

Eser Ali Karagöz tarafından 2013 yılında Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı alanında hazırlanmış Yüksek Lisans tezidir. Matrakçı Nasuh’un 940/1533 tarihli eserinin 1028/1618 tarihli istinsahı üzerinden *inceleme, metin, dizin ve tıpkıbasım* olarak bir çalışma hazırlanmıştır.

Bunların dışında Türk dili alanında matematik konulu bir çalışma yoktur. Tarafımızdan yapılan çalışma bu çalışmaların üçüncüsü olacaktır.

Ancak şu da belirtilmelidir ki farklı bilim dallarında (Felsefe, Bilim Tarihi, İslam Tarihi) matematik eserleri üzerine pek çok çalışma yapılmaktadır. Felsefe-Bilim tarihi Anabilim dalında Gelenbevî İsmail Efendi’nin *Ḥisâbü’l-Küsûr* adlı eseri Zeynep Tuba Oğuz tarafından Yüksek Lisans tezi (Ankara Üniversitesi) olarak çalışılmıştır. Yine İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim dalında Bahâuddîn Âmilî’nin (ö.1031/1622) Arapça olarak yazdığı *Ḥulâsatü’l-Ḥisâb* adlı eserinin Osmanlı kadılarında Kuyucaklızâde Mehmed Âtîf (ö.1263/1847) tarafından yapılan tercümesi *Nihâyetü’l-Elbâb fî Tercemeti Ḥulâsatü’l-Ḥisâb* (1242/1826) de Muammer Değirmendere tarafından Yüksek Lisans tezi (Uludağ Üniversitesi) olarak çalışılmıştır.

G.3. BURSEVÎ’NİN ÜSLÛBU: 16. YÜZYILDA MATEMATİK (DERSİ) NASIL ANLATILIR?

Tezin bu bölümünde *Câmi’ü’l-Ḥisâb*’ın müellifi Yûsuf bin Kemâl el- Bursevî’nin üslûbuna değinilecektir. İncelenen metnin konusu matematiktir. Müellifin eserini bir ders kitabı olarak hazırlaması üslûbunun farklı bir bakış açısıyla incelenmesini gerektirir.

Günümüzde matematik eğitimi üzerine yapılan çalışmalarda eğitimciler “Matematik eğitimi nasıl verilmelidir?” sorusunun çerçevesinde yeni yöntemler keşfetme yolundadır. Bu bakımdan bu sorunun cevabı halihazırda önemini korumaktadır. Bu tez kapsamında da bu soru üslûp üzerinden şöyle sorulabilir: “16. yüzyılda matematik dersi nasıl verildi/anlatıldı?” Bu bağlamda, bu bölümde şu sorulara cevap bulmaya çalışılacaktır:

“Bursevî ders kitabını oluştururken bir yöntem izlemiş midir?”, “Bu yöntem nasıl uygulanmıştır?”, “Bu yöntemin günümüz matematik öğretimiyle bağdaşan yönleri var mıdır?”, “Bursevî’nin dersini anlatırken kullandığı üslûp nasıldır?”

G.3.1. ÜSLÛP NEDİR? MATEMATİK ÖĞRETİMİNDE BİR ÖĞRETİ ÜSLÛBUNDAN BAHSETMEK MÜMKÜN MÜDÜR?

Üslûp, konuşmacının ya da müellifin düşünme, söyleme, yazma biçimi, kelimeleri kullanma yolu olarak tanımlanabilir. Üslûp için Türkçede deyiş ve biçem terimleri de kullanılmaktadır. Deyiş terimi benimsenmekle birlikte biçem “biçim” veya “biçmek” kelimelerini çağrıştırdığından üslûbun sadece biçimle ilgili olduğu algısı oluşmaktadır (Özünü, 2011: 1).²

Tarihî metin çalışmalarında pek çok kez üslûp üzerine yapılan değerlendirmeler müellifin kullandığı Türkçe veya alıntı kelimelere, yani söz varlığına odaklı olarak ele alınmıştır. Buna göre müellifin üslûbu sade, süslü vb. tanımlamalar içerir. Bu açıdan bakıldığında üslûp incelemelerinin genel ifadelerle değerlendirildiği ve betimlemeden öteye geçemediği görülür. Örneğin, Bursevî’nin üslûbu klasik bir üslûp incelemesiyle değerlendirildiğinde şöyle bir çıkarımda bulunmak mümkündür:

---

² Bu tez incelemesinde üslûp teriminin kullanılması uygun görülmüştür.

a) Köken açısından kelimeler

Metinde Türkçe, Arapça, Farsça ve Yunanca kullanılan kelimeler dizin bölümünde 2149 madde başı olarak verilmiştir. Buna göre bu kelimelerin % 49'u Türkçe, %47'si Arapça, %7'si Farsça ve %0 Yunanca (şinik, 1 kelime), %0 İtalyanca (fülori, 1 kelime)'dir.

b) Türetme kelimeler

Metinde Türkçe veya alıntı kelimelere Türkçe ekler getirilerek pek çok türetme kelime meydana getirilmiştir.

ba) Türkçe kelime + Türkçe ek

bağla- 113b/16 (< bağ-la), başla- 103b/10 (<baş+la-), başka 9b/8 (<baş+ka), boşal – 80a/10 (<boş-al-), boşalt- 80a/8 (<boş-al-t-), büyüklükde 111b/10 (<büyük+lik+de) derinliği 79a/15 (<derin+lik(g)+i), yıllık 25a/3 (< yıl+lik).

bb) Alıntı kelime + Türkçe ek

Metinde alıntı kelimelere +IİK ve +sUz ekleri getirilerek türetme yapılmıştır.

muḥāsibīlīga 2a/15 (< muḥāsib+līk(ġ)+a), *kūsūrsuz* 87b/8 (<kūsūr+süz), *şıfırsuz* 53b/1 (<şıfır+suz) *eşkāller* 45b/11 (<eşkāl+ler).

bc) Alıntı kelime+ Alıntı ek

be-her “her bir”18b/14, *beher-hāl* “herhalde” 73b/6, *be-nisbet* “ Bu oran üzerine” 95b/12, *be-‘özür* “Bundan dolayı”96b/10, *ber- muḫtezā-yı ḥisāb* “bu hesabın gereği üzerine” 112a/2, *bi- ṭarīḫ-i cedvel* “cedvel yöntemi üzerine” 59a/19, *lā- cezir* “cezir olmayan” 53a/12, *dāniş-sezā* “bilgi yaraşan” 114b/15a, *dest-i rāst* “sağ taraf” 53b/16.

c) Deyimler

Metin içerisinde kullanılan deyimler daha çok matematik işlemleri için kullanılan ve hem genel hem de alan dili söz varlığına katkı sağlamaktadır.

bir karar ol-: “Aynı değerde olmak.” 114a/9.

“cümle altūndan-ıdı ve yüz dirhem altūnı bundan naqş idüp ve yirine yüz dirhem nuqre getürelüm egerçi vezn-i top **bir karar olur.**”114a/7-9.

bir elde dut-: “Yapılan işlem gereğince hafızada bir sayısını fazladan bulundurmak.” 3b/14.

“*beyān olınan üslūb üzerine darb idüp **bir elde dutmayup** hemān her ne miqdār ‘aded vākı’ olursa mertebesine göre üzerinde yazup cümle idüp cevāb viresin.*”3b/13-17.

bir elde diyü hıfz id-: “Yapılan işlem gereğince hafızada bir sayısını fazladan bulundurmak.”4b/9.

“*mertebe-i āhādda iki tarafında şebt idüp mertebe-i ‘aşerātda olanı **elde diyü hıfz idesin***”4b/8-9.

Bu tarz bir değerlendirmeye göre Bursevî'nin üslûbunu, eserin sadece terim ifadelerini barındırdığı ve aynı zamanda bir bilim eseri olduğu için dolaysız yalın üslûp olarak tanımlayabilirdik (Üslûp çeşitleri için ayrıca bkz. Özünlü 2011). Ancak kelime kullanımı üslûbun belirlenmesinde sadece bir araç görevindedir. Bir metin veya eserde üslûbun şekillenmesi öncelikli olarak muhatabın durumu (yaşı, cinsiyeti, dili, eğitim durumu vb.) ve onun talep ettiği şeyle ilgilidir. Bu sebeple klasik bir üslûp incelemesinden ziyade müellifin söyleminin muhatabın istediği şeyle birlikte ele alınarak değerlendirilmesi, üslûbun ortaya konulması için daha doğru bir yol olabilir. Burada “Muhatap kim ve ne istiyor?” sorusunu sormak gerekir. Böylece müellifin “hangi kelime”yi seçeceği, bu kelimeyi “nasıl” veya “ne zaman” kullanacağı da belirlenmiş olur. Müellif ve muhatap arasındaki bu ilişki eserin konusuna göre yer değiştirebilir. Yani, baskın olan tarafı belirlemede konu önemlidir. Örneğin, öğretici kitaplarda muhatap baskın iken, bir romanda veya ideolojik bir eserde müellifin baskınlığı söz konusudur.

Üslûp başlığı altında sorulması gereken bir soru da “Matematik öğretiminde bir öğreti üslûbundan bahsetmek mümkün müdür?” Yani, “Öğreti üslûbuyla matematik öğretimi arasında bir bağ kurulabilir mi?” Üslûbu kullananın kullandığı kelimeler, sıfatlar, bağlaçlar vb. muhataba göre şekillenmiş olsa da müellifin hem dil içi hem de dil dışı

dünyasının bir yansımasıdır. Müellif, kendi tecrübelerini, bakış açısını bir konu hakkındaki tutum ve davranışlarını üslûbuna aktarır.

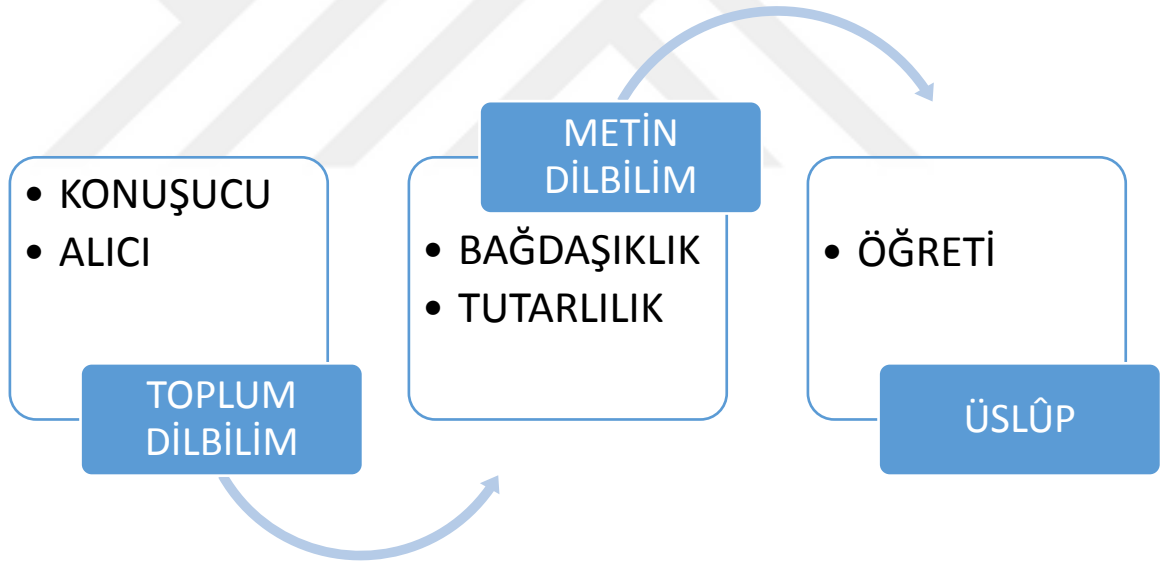
İncelemeye esas alınan konu üzerinden bu sorunun cevabı şöyle verilebilir: Eğitim ve öğretimde öğrenciye “öğretebilme” yetisi genel çerçevede bir yetenek sayılsa bile bu öncelikli olarak bir tecrübe işidir. Özellikle söz konusu matematik eğitimi olduğunda öğrencinin “matematiksel bir işlemi yapabilme gücü” ve onun öğrendiği birkaç kural ile sonsuz sayıda aynı veya farklı kategorilerdeki soruları “çözümleyebilme yetisi” arasındaki bağı kurma, matematik öğretmeni için meşakkatli bir süreçtir. Bir matematik problemi karşısında öğrencinin kendini yetersiz hissetmemesi ve kural, soru ve çözüm arasındaki bağı iyi bir şekilde algılaması önemlidir. Bu sebeple diğer bütün derslere nazaran, matematik eğitiminin yöntemsel süreci öğretici kişinin üslûbuyla örtüşmelidir.

Söz konusu eğitim ve öğretim olduğunda öğretici kişinin kullandığı düşünsel ve kavramsal dünyanın yansıması olarak ortaya çıkan kelime hazinesi bize göre “öğreti üslûbu”na hizmet etmektedir. Çünkü öğrenci öğretici kişinin kullandığı kavramlar üzerinden konuyu algılamaya başlayacak ve öğreticinin üslûbu ile de bu kavramları zihninde tanımlayacak; öncelik ve sonralıklarını belirleyecektir. Örneğin, bir öğretmen bir konuyu anlatırken onun “önem, zorunluluk, kesinlik, ihtimal vb.” durumlarını bağlayıcı ögeler kullanarak veya aynı yapıyı tekrar ederek öğrencide bir farkındalık yaratır. Bu farkındalık durumu, aslında kullanılan bu unsurların derecelendirme durumlarından kaynaklanır. Bu derecelendirme durumlarını kelimenin kaç kez tekrar edildiği, bağlama ögesinin konumu (devrik mi, kurallı mı kullanıldığı veya karşıtlık, benzerlik vs. gibi bir durumu bildirip bildirmediği veya bağlama ögesinin tekrarı gibi.) belirler. Böylece öğrenci belli bir derecedeki herhangi bir hatırlatıcı unsurla karşılaştığında aklına o konu gelir.

Bir üslûbun ortaya konulmasında birinci aşamada biçim bilgisel uygunluğun göz önünde bulundurulması gerekir. İkinci aşamada ise biçime uygun anlamsal bağın ortaya çıkarılarak biçimle olan tutarlılık veya tutarsızlık durumuna bakılmalıdır. Tabi bu iki katman içerisinde dil içi dünyanın yanında öğretici kişinin yetişme tarzı, eğitimi ve

yaşadığı çevreyi kapsayan bir dil dışı dünyanın da etkisini toplum dilbilimsel tabanda değerlendirmek gerekir. Bu bağlamda incelenen metin üzerinden müellifin üslûbunun toplum dilbilimsel tabanda, metin dilbilimindeki metinsellik ölçütlerinden yüzey yapıdaki bağdaşıklık ve derin yapıdaki tutarlık ölçütleriyle açıklanabileceği söylenebilir.

Bu tarz bir çalışma başlı başına bir tez konusunu kapsadığından burada sadece birkaç detay üzerinden hareket edilerek Bursevî'nin “öğreti üslûbu” ortaya konulmaya çalışılacaktır. Buna göre, şöyle bir yöntem izlenmesi uygun görülmüştür. Bursevî'nin öğreti üslûbu önce toplum dilbilimsel bağlamda eğitim (öğretmen-öğrenci) odaklı ele alınacak, sonra da metin dilbilimsel bağdaşıklık ve tutarlılık ölçütleri bakımından değerlendirilecektir. Buna göre, metindeki üslûbun tanımlanmasında şöyle bir şema çizilebilir.

Şekil 2

G.3.2. BURSEVÎ'NİN ÜSLÛBU BAĞLAMINDA 16. YÜZYIL MATEMATİK ÖĞRETİMİNE BAKIŞ

G.3.2.1. Toplum dilbilimi Açısından Bursevî'nin Üslûbu

Toplum dilbilimi, dilbiliminin en geniş alanlarından biridir. Söz konusu toplum olduğu için, bu topluluk içindeki her türlü hareket dil üzerinden bir değerlendirmeye açıktır. Başka bir deyişle dil davranışı yansıttığı için, dil kullanımı simgesel olarak toplumsal davranış ve insan etkileşiminin temel alanlarından birine işaret eder. Bu işaretleri bir izlek olarak ortaya koymak o kadar da basit bir işlem değildir. Dilin davranışı yansıtan işlevi karmaşık, grift ve gizli birtakım ilişkileri yansıtabilir (Sebzecioğlu 2009:1, e.t. 11.01.2013). Bunların her birinin çözümlenmesi için çok farklı değerlendirmelere ihtiyaç vardır. Ayrıca bu değerlendirmeleri de temellendirmede farklı disiplinlerle birlikte hareket etmek gerekir.

Toplum dilbiliminde, toplum ve dil temelinde ele alınan bir konu olarak kişinin kendine özgü olan dil düzeni veya dil kullanımı, üslûbun da etkinlik alanını belirlemede yol gösterici olabilir. Çünkü, dilin sosyal ortamda kullanımı üzerine yapılan çalışmalar toplumsal ilişkilerin nasıl düzenlendiği hakkında bir fikir verir. Kişiler arasındaki hitap şekilleri, seçilen tümceler, tercih edilen kelime hazinesi gibi ögeler konuşucu ve alıcı arasındaki toplumsal konuma ve ilişki düzeyine, kültürel değerlere gönderimde bulunur (Sebzecioğlu 2009: 1, e.t. 11.01.2013).

Bursevî'nin eserinde konuşucu ve alıcı arasındaki ilişki esas itibariyle matematik öğretimine dayalıdır. Bu sebeple de eserin toplum dilbilimsel değerlendirilmesi eğitim odağında gerçekleştirilmelidir.

G.3.2.1.1. Cāmi'ü'l-Ḥisāb'da Öğrencinin Kimliği, Seviyesi ve Müellifle İlişkisi

Üslûp muhataba göre şekillenir. Yani dil dışı dünyada müellifin üslûbunun şekillenmesine katkıda bulunan ve aynı zamanda onun üslûbunu özümseyecek bir topluluk, sosyal grup bulunmaktadır. Bu sosyal grup ile üslûp arasındaki ilişki konunun anlaşılmasında veya karmaşık bir yapıya bürünmesinde etkindir. Bu sebeple bir üslûbun

ortaya konulması için öncelikli olarak muhatabın kim olduğunun belirlenmesi gerekir. Osmanlı'da matematik ilimlerinin öğretiminde muhatabın kimliğinin belirlenmesi genel manada Türkçe telif ve tercüme eserlerin Anadolu'da yazılma sebebiyle paralellik gösterir.

Türkçe telif ve tercüme eserlerin Anadolu'da yazılmasında muhatabın konuştuğu dilin Türkçe olması en önemli sebeptir. Fazlıoğlu'nun (ayrıntılı bilgi için bk. 2003) makalesinde tanımlarıyla ortaya koyduğu bu sebebe bağlı olarak muhatap şu şekilde tasnif edilmiştir:

1. Öğrenci olarak muhatap: İlme yeni başlayan ve yalnızca Türkçe bilen öğrenci.
2. Meslekî sınıf olarak muhatap: Eserin içerisindeki bilgileri kullanacak, yalnızca Türkçe bilen siyâsî ya da medenî bir meslekî sınıfa mensup kişidir.
3. Halk: Muhatap eserin içerdiği bilgilerin kamuya mâl edilmesi için seçilen bölgedeki yoğun Türk nüfusudur. Başka bir deyişle müellif veya mütercim genel fayda için eserinin kullanım alanını genişletmeyi hedeflemektedir.
4. Siyâsî-idare olarak muhatap: Eserin kendisine sunulduğu, yalnızca Türkçe konuşan sultan ya da etkili yetkili devlet adamıdır. Yani eserin ithaf edildiği siyâsî-idarî hâkimiyet odağının konuştuğu dildir.
5. Dil bilinci olarak muhatap: Hiçbir pratik hedef gütmeden yalnızca Türkçe dil bilincine dayanan telif ve tercüme faaliyetinde muhatap kişinin dil bilincinin varlığıdır.

Bursevî eserinin giriş bölümünde “...*mübtedîler için beyân olunur yoksa ehl-i fazıl yanında ne miqdârı ola.*” 2b/20-21. şeklinde bir ifade kullanır. Bu ifadeden hareketle Cāmi'ü'l-Ḥisāb'ın muhatabı, Fazlıoğlu'nun tasnifine göre “ilme yeni başlayan ve yalnızca Türkçe bilen öğrenci” olarak belirlenebilir.

Üslûp üzerindeki başka bir etkili durum da muhatabın öğrenilen konu üzerindeki seviyesidir. Çünkü üslûba bağlı olarak oluşturulan her türlü sezdirim ve yönlendirmeler bu seviyeye göre belirlenir ve yeni sezdirimlerle de pekişir. Buna bağlı olarak *Cāmi'ü'l-Ḥisāb*'ın muhatabının, talep ettiği konuyu hangi seviyede öğrendiğini, yani matematik

seviyesini, belirlemek gerekir. Bu bilgiyi eserin yazımındaki konular ve konu içerikleri bize verir (Bu bilgi için bkz. G.4.6).

Öncelikle eser *çarpmalar* bölümüyle başlamaktadır. Eserin çarpmalar bölümüyle başlaması öğrencinin toplama, çıkarma, iki kat alma, ikiye bölme gibi işlemleri daha önceden bildiğini gösterir (Fazlıoğlu, 2003: 353).

Bursevî'nin çarpmalar bölümü sadece iki tam sayının çarpımını kapsamaz. *Rasyonel sayılar, irrasyonel sayılar ve ondalık sayılar* üzerinden birtakım çarpma örnekleri vardır. Bu da zaten öğrencinin “basit- orta- zor” olarak gelişme gösteren öğretim sürecinin “orta seviyesinde” olduğunu göstergesidir.

Peki, Bursevî yeni öğrenen ve sadece Türkçe bilen, basit/temel seviye matematik bilgisi olan bir öğrenciye “orta seviye” bir matematiği nasıl anlatmıştır? Bu sorunun cevabı şu başlıklar üzerinden ortaya konulmaya çalışılacaktır:

G.3.2.1.2. Müellifin Muhataba Göre Üslûbunda Şahıs Tercihî

Ders kitaplarının dili edilgendir. Ancak Bursevî'nin kaleme aldığı bu ders kitabında anlatımın edilgen değil daha çok etken olduğu görülür. Ders hem “biz” hem de “sen” şahısları üzerinden ikili şekilde anlatılır. Bu anlatımda müellifin üslûbununun hareketi KURAL+SORU+ÇÖZÜM şeklinde bir sıralamaya göredir. Bursevî, soru aşamasında iki şekilde şahıs kullanmıştır. Ya soruyu sorarken “sen” üzerinden sorup yine “sen” üzerinden cevap vermiştir ya da soruyu “sen” üzerinden sorarken cevabı “biz” üzerinden vermiştir. Burada Bursevî'nin soruyu sorduktan sonra çözüm aşamasında iki şahıs üzerinden hareket etmesi bize göre şöyle açıklanabilir:

Müellif, birinci durumda “sen” şahsını kullanarak kendini geri planda bırakıp, soru ve öğrenci arasında doğrudan bağ kurmaya çalışır. İkinci durumda ise “biz” söylemiyle öğrencinin belki çözüm aşamasında tedirgin olmaması için “birlikte çözüyoruz” algısıyla öğrenciye yaklaştığı düşünülebilir.

Metnin genelindeki örneklere bakıldığında müellifin “sen” olarak çözümlediği sorular daha basit olmakla birlikte, “biz” olarak çözümlediği sorular zorluk bakımından daha ileridir.(Aşağıdaki örneklerde vurgulanmak istenen şahıslar olduğundan Türkiye Türkçesine çevirisinin yapılmasına gerek görülmemiştir.)

ÖRNEK:

Soru: “meşelâ iki yüz seksen dört pâre kumâş her pâresi dörder yüz yigirmi toğuzar akçeden cümlesinüñ kıymeti ne miqdâr olur *darb-ı kafesiyle istihrâc itmek dilesen.*” 6b/3-5.

Çözüm: “*tarîki oldur ki tûlına ve ‘arzına râdde çekesin murabba‘ ba‘dehü zıkr olan râddelerüñ zâviyelerinde bir râdde dahı çekesin ba‘dehü bu murabba‘uñ üzerinde kumâşuñ ‘adedin yazasın iki yüz seksen dört ‘adeddür ve yesârinde kıymetin yazasın ki dört yüz yigirmi toğuzar akçe yazasın ba‘dehü murabba‘uñ yesârinde yazduğuş kıymet fevkinde âhâd hânesinde vâkı‘ olan kumâşı darb idüp her ne vâkı‘ olursa âhâd hânesi muğâbelesinde murabba‘uñ içinde sebt idesin ba‘dehü yesârinde olan küllî ‘adedi fevkinde ‘aşerât hânesinde olan ‘adede darb idüp ne hâşıl olursa muğâbelesinde murabba‘uñ içinde yazasın ba‘dehü girü ve yesârinde olan kıymeti kumâş fevkinde mertebe-i mi’âtda vâkı‘ olan ‘adedü darb idüp ne hâşıl olursa murabba‘ içinde muğâbelesinde sebt idesin bu üslûb üzerine her ne” 6b/6-21. “miqdâr hâne vâkı‘ olursa darb idüp ba‘dehü murabba‘ içinde vâkı‘ olan hâneleri tahtında cümle idüp cevâb viresinkim zıkr olan kumâşuñ kıymeti ol miqdâr vâkı‘ olur.” 7a/1-4.*

ÖRNEK:

Soru: “mes‘ele-i âhar eger bir havz olsa tûlî sekiz zirâ‘ ve ‘arzi yedi zirâ‘ ve ‘umkı üç zirâ‘ içi tûlî âb olsa pes mezbûr havzıñ içine bir mücessem nesne bıraksalar deriñligi bir zirâ‘ ve ‘arzi iki zirâ‘ ve tûlî üç zirâ‘ olsa mezbûr havzdan on bir raṭl âb taşra çıkısa bu taḫdîrce tamâm-ı havz-ı mezbûruñ içinde kaç raṭl âb vardur **bilmek istesen...**”

Çözüm: “*tarîki oldur ki mezbûr mücessemi ikiye darb idesin ve ne hâşıl olursa üçe darb idesin altı ‘aded hâşıl olur pes tûl-ı havz kim sekiz 79a/1-21. zirâ‘dur yedi zirâ‘a darb*

*idesin kim arz-ı havz-ı mezbûrdur ne hâşıl olursa üçe **darb idesin** ki ‘umk-ı havz-ı mezbûrdur yüz altmış sekiz ‘aded hâşıl olur yüz altmış sekizi on bire **darb idesin** ne hâşıl olursa altıya kısmet idesin hâric-i kısmet üç yüz altmış ‘aded vâkı‘ olur pes cevâb viresinkim tamâm-ı havzuñ şüyü bu miqdâr rafl vâkı‘ olur.”79b/1-8.*

Yukarıdaki iki örnekte de görüldüğü gibi müellif soruyu da cevabı da “sen” zamiri üzerinden anlatmaktadır.

ÖRNEK:

Soru: “meşelâ üç şümün ka‘b ve on beş dirhem ma‘âdil altmış şey’i yigirmi dört dirhemdür diseler tarîk oldur ki beş şümün ka‘b ki üç şümün üzerine **ziyâde idesin** tâ bir ka‘bı kâmil ola pes imdi bu ziyâde olunan miqdâr muķârinine ve ma‘âdiline dağı **ziyâde idesin** tâ kim bir ka‘b ve kırk mâlı ma‘âdil yüz altmış şey’i ve altmış dört dirhem olur beşinci cüzü ‘dür cüzü’ aña dirler ki lafzdan müstesnâ isķâf olunup müstesnâ meneh<minh> üzerine ziyâde olunmaķdur ve dağı ol ziyâde itdüğün mişlin ma‘âdil üzerine ziyâde itmekdür muķârinne degül meşelâ iki şey’i illâ beş dirhem yigirmi üç dirhemün ma‘âdilidür diseler eyle olsa beş dirhemi iki şey üzerine **ziyâde eyledük** yedi şey’i kâmil olur beş dirhem dağı ma‘âdil üzerine 84b/10-21. **ziyâde iderüz** kim yigirmi üç dirhemdür yigirmi sekiz olur ol taķdırce yedi şey’i ma‘âdil yigirmi sekiz dirhem olur kemmiyye-i bir şey’ dört dirhem olur altıncı reddi bildürür redd-i hilâf tekmiıldür ya‘ni ‘aded-i a‘zamdan bir nesne naķş itmekdür ki birden ziyâde ola onu naķş idüp bire **getüresin** ve şöl miqdâr ki cüz’-i a‘zamdan naķş olunup vâhıde **getürmişdün** ol kıyâs üzerine muķârininden ve ma‘âdilinden dağı naķş idesin.”85a/1-8.

Yukarıdaki örnekte müellif “sen-biz-sen” şeklinde bir şahıs sıralaması kullanır. Böylece hem öğrenciyi tek başına bıraktığı hem de gerekli gördüğü yerde öğrenciyle birlikte işlemi yaptığını hissettirerek ona güven verdiği söylenebilir.

G.3.2.2. Bursevî'nin Matematiği Öğretme Yöntemi ve Bunun Üslûbundaki Yansımaları

Günümüzde matematiği öğretme yöntemleri çeşitlidir.

1. Düz anlatım
2. Tanımlar yardımıyla anlatım
3. Buluş yoluyla anlatım
4. Senaryo yoluyla anlatım
5. Analizler yoluyla anlatım
6. Gösterip yaptırma yoluyla anlatım
7. Kurallar yardımıyla anlatım
8. Deneysel etkinlikler yardımıyla anlatım
9. Oyunlarla anlatım

Bu dokuz öğretim yöntemini öğretmen farklı konuları anlatırken kullanabilir. Burada bu öğretim yöntemlerinin hepsi açıklanmayacaktır. Ancak metin üzerinden yapılan incelemelerde Bursevî'nin bu yöntemlerden birkaçını kullandığı görülmüştür. Aşağıda bunları şöyle verebiliriz.

1. Senaryo ile öğretim:

Senaryo ile öğretim, kazandırılacak bilgi ve becerilerin bir olaylar zinciri içinde örtülü olarak sunulması ve bu olayları yaşayanların bunları öğrenmesi esasına dayanır. (ayrıntılı bilgi için bk. Ersoy ve Başer, 2012; Yaman 2005, Toker 2003). Yani ortaya konan problem veya konu anlatımı soru ve kural olmaktan ziyade bir senaryo gibidir. Müellifin metindeki bazı problemlerde âdetâ bir senaryo yazarı gibi sorularda detaya girdiği görülür.

ÖRNEK:

Soru: “*mes'ele-i âhar iki **hurmâ ağacı** olsa bir **âb kenârında** birinüñ **ṭûlı yigirmi beş zirâ'** olsa ve birinüñ **ṭûlı yigirmi zirâ'** olsa birbirine ıraklığı **altmış zirâ'** olsa bu **hurmâ ağacınınuñ depesinde** 80b/16-19. **birer kuş** olsa bu şuda **balık gözedür** olsalar ikisi bile bir **balık** görüp berâber uçsalar bir **ḥatt-ı müstaḳîm** üzere mü'eyyed ile bu balığa yitişseler bu*

balıkda şu içinde bir ağacdan bir ağaca bir haṭṭ-ı müstaḳīm farz eylesen anuḡ üzerinde olsa bilmek istesen kim ol kuşlar her birisi ne miḳdār yir uçarlar ola yā balık olduḡı yirden ağac dibine dek ne miḳdār yirdür.” 81a/1-6.[Başka bir problem bir su kenarında iki hurma ağacı olsa birinin uzunluḡu yirmi beş zirā olsa ve diğेरinin uzunluḡu yirmi zirā olsa. (Bunların) birbirine uzaklıḡı altmış zirā olsa. Bu hurma ağacının tepesinde birer kuş olsa. (Bunlar)bu suda balık gözetmeler. İki de bir balık görüp bir hat üzerinde sağlam bir şekilde beraber uçsalar ve bu balıḡa yetişseler. Bu balıḡın da su içinde bir ağaçtan bir ağaca bir hat üzerinde gittiḡini varsaysan. Bunun üzerine bilmek istesen ki bu kuşların her birisinin bu hat üzerinde ne kadar uçmuştur? Yine balıḡın olduḡu yerden ağac dibine kadara olan (mesafe) ne kadar yerdir?]

Soruya dikkat edilirse detaylı bir anlatım söz konusudur. Özellikle ağacın hurma ağacı olması, kuşların ağacın tepesinde bulunması, bu kuşların balık gözetmeleri gibi fazladan bilgiler vardır. Bunlar elbette soruya senaryo havasıyla yansımıştır. Bunun yanında müellifin, bir soruda iki farklı detaydan bahsederek aslında iki soru sorduḡu görülür. Hem kuşlar hem de balıklar için farklı detaylar veren müellif, bir soruda kuşlar diğेर soruda balık üzerinden soruyu sormaktadır. Ancak sorunun girişinde kuş mu, ağac mı yoksa balık üzerinden mi bir soru sorulup sorulamayacağı kestirilemez. Bu da senaryo yönteminin uygulanışındaki örtük olay zincirinin bir sonucu olarak görülebilir.

ÖRNEK:

Soru: “*eger ‘Amuruḡ iki biḡ üç yüz aḳçe mālī olsa bir metā‘a virse ba‘dehū otuz gün geçdükdən sonra Zeyd gelse iki biḡ altı yüz aḳçe ol daḡı getirse birbiriyle şerīk olsalar ba‘dehū on gündən sonra Bekir daḡı gelüp üç biḡ aḳçe sermāye ol daḡı getirse şerīk olsalar ba‘dehū diğेर Bekir daḡı yigirmi gündən sonra gelüp iki biḡ sekiz yüz aḳçe ol daḡı getirse cümle bu dört nefer kimesne şirket t̄ariḳiyle bir yıl ticāret idüp cümle biḡ altı yüz aḳçe fāyide ḡāşıl itseler ammā ticāretleri şöl şart üzere olsa ki fāyidelerin her birinüḡ gününe 36b/5-16 ve mālına göre kısmet itmek dileseler bu taḳdīrce her birinüḡ ḡişşesi ne*

miḳdār vāḳı‘ olur bilmek dilesen...” 37a/1-3. [Eğer Amur’un iki bin üç yüz akçe malı olsa bir mal verse sonra otuz gün geçtikten sonra Zeyd gelse iki bin altı yüz akçe de o getirse birbirleriyle ortak olsalar sonra on günden sonra Bekir de gelip üç bin akçe sermaye de o getirse ortak olsalar sonra başka bir Bekir de yirmi günden sonra gelip iki bin sekiz yüz akçe de o getirse toplam bu dört kişi şirket yoluyla bir yıl ticaret ederek toplam bin altı yüz akçe kâr elde etseler. Ama ticaretleri şu şart üzerine olsa ki kârlarını her birinin gününen ve malına göre bölseler buna göre her birinin payı ne kadar olur bilmek istesen...]

Yukarıdaki soruya bakıldığında burada da detaylı bir anlatım olduğu ve müellifin tahkiyeli bir üslûp kullandığı görülür. Bu soruda müellif her bir kişinin farklı zamanlardaki durumunu, şirket tarikiyle 1 yıl süreyle yaptıkları ticareti ve bunun sonucunda ettikleri kâr durumunu vererek, her birinin gün durumundan kârını sorar. Yine burada şart bağlama öğelerinden faydalanarak anlatılan bir senaryo veya hikâyeleştirme havası sezilir.

ÖRNEK:

Soru: *“mes’ele-i āḥar eger bir peyki bir yere gönderseler ammā şöylece işmarlasalar ki bir fersah yol iki bin iki yüz adım olsa bu peyk yola müteveccih olsa bin iki yüz otuz üç adım gitdüğinden sonra bir peyk dahı bunun ‘aḳabinden göndermek iḳtizā itseler evvelki peykün ‘aḳabince bir peyk dahı gitse bu peykün altı yüz altmış dört adımı bir fersah olsa ikisi bile segirtseler ol taḳdīrce peyk-i şānī peyk-i evvele ne miḳdār zamānda yitişür diseler.”*[Başka bir problem eğer bir peykiyi (mektup götüren kişi-postacı) bir yere gönderseler ama şöyle deseler ki bir fersah yol iki bin iki yüz adım olsa bu peyki bu yola gitmeye karar verse bin iki yüz otuz üç adım gittikten sonra bir peykiyi daha arkasından göndermek gerekli olsa önceki peykin arkasından bir peyk daha gitse bu peykin altı yüz altmış dört adımı bir fersah olsa ikisi birlikte yolculuk etseler buna göre ikinci peyki birinci peykiye ne kadar zamanda yetişir? deseler:]

Bu örnekte de peykin “kararlı olması”, ikinci peykin gitmesinin “zorunluluk” durumu göstermesi bu soruda da bir hikâyeleştirme eğilimi olduğunun göstergesi sayılabilir.

2. Tanımlar yardımıyla öğretim

Tanımlar yardımıyla öğretimde öğretmen anlatacağı konudaki kavramları tek tek açıklar. Böylece öğrenci işlem aşamasında hangi unsurun ne işe yaradığının farkına varır. Tanımlar yardımı ile öğretimde, kazandırılacak olan kavramın tanımı, bu tanıma uyan ve uymayan örneklerle birlikte verilir (Toker 2003: 12). Metinde müellifin mesahat ilmini anlattığı bölümlerde pek çok kavramın tanımını yaptığı ve bu tanıma uyan ve uymayan yöntemleri açıkladığı görülür. Şöyle ki:

ÖRNEK:

Tanım: *“iki ḥaṭṭ-ı müstaḳīm bir şaṭḥda şöylece vāḳı‘ ola ki ol iki ḥaṭṭlar ile ḡayr-ı nihāye iḥrāc olına birbirine ulaşmaya ol vaḳt ol iki ḥaṭṭa ḥaṭṭayn-ı mütevāziyen dirler.”* 72a/9-12. [İki çizgi/doğru bir düzlemde şöyle olurlarsa ki o iki çizgi/doğru sonsuz sayıda olup birbirine ulaşmaz o vakit o iki çizgiye paralel iki çizgi/doğru derler.]

ÖRNEK:

Tanım: *“eger iki ḥaṭṭ birbirine ulaşacak olursa ammā istiḳāmet üzerine degül ol vaḳt ol şaṭḥ ki iki ḥaṭṭ ortasında vāḳı‘ olur zāviye-i mesaṭṭaha dirler ve her birisine ol iki ḥaṭṭı ol zāviyenüḡ ḡıl‘ıdur dirler.”* 72a/13-17. [Eğer iki çizgi/doğru birbirine ulaşırsa ama aynı istikamette olmamak şartıyla, o zaman düzlem bu iki çizgi/doğru ortasında olur ve düzlemin açısı derler. Bu iki çizgi/ doğrunun da her birine kenar derler.]

ÖRNEK:

Tanım: *“cezir aḡa dirler ki bir ‘adedi ḡendü nefsine urasaḡ ol ‘adede cezir dirler ve ḡarbdan ḡāşıl olan ‘adede meczūr dirler ve murabba‘ daḡı dirler ve māl daḡı dirler.”* 53a/3-6. [Cezir ona derler ki, bir sayıyı kendiyle çarpasın o sayıya cezir derler ve çarpımdan çıkan sayıya meczur derler ve murabba dâhi derler ve māl dâhi derler].

Müellifin bu tanımları yaparken, dolaysız anlatımı kullandığı görülür. Yani anlatılmak isteneni doğrudan doğruya, açıkça anlatmakta; sezdirim, çağrışım, ya da diğer süsleme ve söz sanatlarını kullanmamaktadır.

3. Kural yardımıyla öğretim

Kural yardımıyla öğretim, bir kuralın çözümünde izlenecek işlem basamaklarının ezberletilmesidir. Modern öğretim tekniklerinde çağdaş yaklaşımlarla pek de bağdaşmadığı düşünülen bu yöntem bugün karekök alma işlemi gibi kazandırılacak becerinin gerektiği, zihinsel işlemlerin karmaşık olduğu durumlarda zorunlu olarak kullanılır (ayrıntılı bilgi için bk.Toker, 2003).

Metinde de bu yöntem yine karekök alma işlemi için uygulanmıştır.

ÖRNEK:

“pes bir māl taleb kılalum ki gendü ‘adedine darb idicek hāşıl ola bunun ‘amelinün tariķi oldur ki evvelā cezrin taleb eyledüğün mālı yazup ba‘dehū yeminī tarafında vāķı‘ olan ‘āhād hānesinde olan ‘adedün üzerinde bir şıfir koyup cezir diyesin ve ‘aşerāt hānesin hālī koyup la-cezir diyesin ve mi‘āt hānesi kim üçüncü hānedür üzerine bir şıfir koyup cezir diyesin ve ulūf hānesin hālī koyup lā-cezir diyesin bu kâ‘ide üzere ne miķdār hāne olursa yazup eger āhır hānenün üzerinde şıfir vāķı‘ olacaķ olursa üzerine bir ‘aded bulup yazup aña göre kısmet idesin eger nihāyet hānenün üzerinde şıfir olmayacaķ olursa yanında vāķı‘ olan şıfırlu hānenün üzerine bir ‘adedi bulup yazasınkim ol ‘aded gendü nefsine darb 53a/7-21 olunduķda yukarı yanında şıfırsuz hāne ile gendü hānesinde olan ‘adedden ziyāde olmaya pes ol şıfir olan hānenün üzerinde yazduķun ‘adede cezir diyüp ve anuñ mişlin daķı taķtında yazup ba‘dehū fevķinde yazduķun ‘adedi taķtında yazduķun ‘adede darb idüp ne hāşıl olursa aşıl mālđan ol miķdār ‘aded iħrāc idüp bāķisin yazasın ba‘dehū ol ‘aded ki yazmışıduñ muzā‘af idüp bir mertebe dest-i rāst tarafına kim āhād hānesidür kayd idüp ba‘dehū bir ‘aded daķı taleb kıilup şıfir kim āħaruñ üzerinde yazup cezir diyesin ve mişlin daķı taķtında yazup üzerinde yazduķun ‘adedi taķtında olan küllī ‘adede darb idüp ne hāşıl olursa aşıl mālđan tarķ idüp bāķisin yazasın pes cezir-i mezbūruñ taķtında olan ‘adedi muzā‘ıf idüp bir hāne dest-i rāst cānibine naķl idüp yazasın ba‘dehū bir ‘aded daķı taleb kıilup şıfir şālīsün üzerinde yazup ve taķtında daķı mişlin yazup fevķinde yazduķun ‘adedi taķtında olan a‘dāduñ küllīsine darb idüp ne hāşıl olursa aşıl mālđan 53b/1-21. ol miķdār ‘aded tarķ idüp bāķisin bu

üslüb üzeretā nihāyet hāneye varınca yazup hisāb idesin eger bāķī ‘aded qalursa cezr-i āşamm diyessin ve eger şahīh çıkup hiç bāķī ‘aded qalmazsa cezr-i muntak diyessin.” 54a/1-4 (Bu kısım terim bölümünde açıklandığı için Türkiye Türkçesine aktarımı yapılmamıştır). Burada müellif kural yardımıyla tek tek karekök işleminde izlenecek basamakları açıklar.

G.3.2.3. Cāmi‘ü’l-Hisāb’daki Metin Dilbilimsel Bağdaşıklık ve Tutarlılık Unsurları Üzerinden Bursevî’nin Üslûbu

Dilbiliminin bilimlararası bir kolu olan metin dilbilimi 1970’lerden sonra bir bilim alanı olarak ortaya çıkmıştır. Metin dilbilimi derin ve yüzey yapılar arasındaki ilişkilerin tanımlanması ile bir eleştiri kuramı olmaktan çok bir araştırma ve çözümleme yöntemi olarak değerlendirilmelidir.

Günümüz metin çalışmaları daha çok metinsellik ölçütleri üzerinde yoğunlaşmaktadır. Beaugrande ve Dressler (1981: 3), metinsellikten söz ederken yedi tür ölçüt ileri sürerler. Bu yedi ölçütten herhangi biri metinde yer almadığında ya da yetersiz kaldığında metnin işlevselliğinden ve bildirişim özelliğinden yoksun olması söz konusudur. Bir metni metin yapan yedi ölçüt şunlardır: Bağdaşıklık, tutarlılık, amaç, kabul edilebilirlik, bilgilendiricilik, yerleme, metinlerarasılık (Ögeyik, 2008: 12).

Burada metindilbilimsel bağdaşıklık ölçütlerinde sadece üslûba doğrudan etkisi olan bağlama öğeleri üzerinde durulmuş, eksilti (özne, nesne, tümleç gibi) kavramına değinilmemiştir.

G.3.2.3.1. Bursevî’nin Öğretmek İsteddiği Konuya Göre Amacına Hizmet Eden Bağdaşıklık ve Tutarlılık Unsurları ve Bunun Üslûbundaki Yansımaları

1. Eş anlamlı kelimeler yoluyla anlatılan konuyla ilgili kavramları öğretme:

Cāmi‘ü’l-Hisāb’ın muhatabının Türkçe dışında bir dil bilmemesi öğrenmesini zorlaştırmaktadır. Çünkü matematik için kullanılan pek çok terim Arapçadır. Sadece Türkçe bilen bir öğrenciye bir matematik probleminin çözümünü anlatırken Bursevî

Arapça terimi söyleyip sonra “ya‘ni” açıklama ögesini kullanılarak Türkçe eş anlamlı sayılacak olan karşılığı vermiştir. Bunun yanında bazı problemlerde Türkçe bir yardımcı fiille Türkçeleştirmeye çalıştığı kelimenin öğrenilmeyeceğinden şüphe edercesine aynı cümle yapısı içinde terimin Türkçe eş anlamlısını da verdiği görülür.

ÖRNEK:

“*mālī kāmīl kıturuz ya‘ni şī ħums mālī dü ħumsa ilhāk iderüz tā kim bir māl olur ve mālī ziyāde eyledüğümüz miqdārı muķārinine daĥı ziyāde iderüz ya‘ni on bir cezri on alıya kıtaruz tā kim yigirmi yedi ve nīm cezir olur.*”89b/2-5.[Malı tamamlarız yani 5’te 3 malı 5’te 2’ye ekleriz. Bir mal olur ve malı arttırdığımız miktarı yanına dahi ekleriz, yani on bir cezri on alıya katarız.]

Burada “katmak” fiili *kāmīl kılmak (tamamlamak)* ile *ilhāk idmek (eklemek, tamamlamak)* *ziyāde idmek* (eklemek, katmak) terimlerinin hepsini karşılamaktadır.

“*yā nişfindan ziyāde ola veyā eksik ola.*”77a/2.

“*eger nişfindan artuķ yā eksük olacaķ olursa...*”78b/11.

Yukarıdaki iki örnekte müellif aynı cümle kalıbını tekrar ederken terimin eş anlamlısını kullanır. *ziyāde* ile *artuķ* kelimeleri eş anlamlıdır.

“*pes bir ‘aded taleb idelüm ki şülüş rub‘ ve sub‘ kūsürsüz çıķa.*”106b/18

“*pes bir ‘aded bulalum ki nişf-ı şülüş ve rub‘ ħumus kūsürsüz çıķa.*”107b/11.

Aynı kullanım bu iki örnekte de görülür. *taleb idelüm* ile *bulalum* fiilleri eş anlamlı olarak kullanılmıştır.

2. “Lâzım”, “gerek” yapılarıyla çözümde izlenecek yoldaki yapılması zorunlu işlemleri anlatma:

“lâzım” ve “gerek” kelimeleri Türkçede “ihtiyaç olma, gerekli olma” durumunda kullanılan kelimelerdir. Müellif öğretim metodunda özellikle problemin çözüm sürecinde

bu iki kelimeyi eş anlamlı olarak kullanmıştır. Metinde “lâzım” ve “gerek” kelimelerinin iki amaç için kullanıldığı görülür.

ÖRNEK:

Çözüm: “aşıl mâlı sekiz farz eyledük pes sekiz dağı ilhāk olunduğda on altı oldu içinden üç dirhem aldık on üç bâkî kaldı ba‘dehū ol miqdār dağı ilhāk eyledük yigirmi altı olur içinden on dirhem aldık bâkî on altı dirhem kaldı ba‘dehū bir ol miqdār dağı ilhāk eyledük otuz iki oldu pes yedi ‘adedin giderdük bâkî yigirmi beş kalur bize hod tokuz **kalmak gerekidi** kim şahih olaydı pes haṭā on altı vâqı‘ oldı zāyiddür.”48a/6-14.[Asıl malı sekiz varsaydık böylece sekiz daha ekledikten sonra on altı oldu. İçinden üç dirhemini aldık on üç kaldı. Sonra o kadar daha ekledik yirmi altı olur.İçinden on dirhemini aldık sonuç on altı dirhem kaldı. Sonra bir o kadar daha ekledik otuz iki oldu. Böylece yedi sayısını yok ettik. Sonuç yimi beş kalır. Sonuç doğru çıksaydı bizim kendimizde/sonucumuzda dokuz kalması gerekirdi. (Ama bu işlemin sonucunda) yanlış on altı olur, fazladır.]

Çözüm: “mālu’l-māluğ mertebesı oldur kim bir ‘adedün kim mālu’l-mālın taleb eylesen ve andan istihrāc eyledüğün ‘adedi gendü nefsine urasın ne ḥāşıl olursa gine evvelkiye urasın ve andan dağı 60b/18-21 ne ḥāşıl olursa mālu’l-māl diyesin pes mesfūruğ iḥrācına beş şatır itmen **gerek ki şatır-ı evvele şaffi’l-‘aded dirler.**”61a/1-3.[x⁴ün derecesi şudur ki bi sayının x⁴üncü derecesini hesaplamak/bulmak istesen ve ondan çıkarmak istediğin sonucu kendisine çarpasın. Ne sonuç çıkarsa yine birinciye çarpasın ve ondan da ne sonuç çıkarsa x⁴ diyesin. Böylece adı geçenin çıkarımına beş satır yapman gerekir ki birinci satıra sayı dizisi derler.]

Yukarıdaki bu iki örnekte müellif işlemin çözümünde “zorunlu olanı” vurgulamak için *gerek* kelimesini isim fiille destekleyerek ifadeye “kesinlik” katar.

Çözüm: “bu mes’elenün istihrâcınun tarîkı oldur ki şemen-i yâķûtı bir şey dutaruz **lâzım oldu ki** şemen-i la’l biñ dinâr illâ nişf-ı şey ola ve şemen-i elmâs yedi yüz elli dinâr ve şümün bir şey olur çün bu üç şemeni cem’ eyledük beş şümün bir şey ve biñ yedi yüz elli dinâr olur ki ol ma’âdil iki biñ iki yüz elli dinâr olmağ gerekdür çün muķâbele idevüz beş şümün yek şey’i ma’âdil dört yüz elli dinâr olur pes bu ma’niden **lâzım oldu ki** bir şey’i ma’âdil yedi yüz yigirmi dinâr ola şemen-i yâķût bu miķdâr olur **lâzım oldu ki** şemen-i la’l altı yüz kırk dinâr ola ve şemen-i elmâs sekiz yüz kırk dinâr olur çün bu üç şemen cem’ olına iki biñ iki yüz dinâr olur her vaķitkim bu aşıl mes’ele vâķı’ ola bu ķâ’ide üzere hisâb olına.” 115a/1-12.[Bu problemin çözümünün yolu şudur ki yakutun değerini bir x alıruz. la’lin değeri bin dinar illâ (nots.-) $\frac{x}{2}$ olması gerekir ve elmasın değeri yedi yüz elli dinar ve $\frac{1}{8}x$ olur. Çünkü bu üç değeri topladık $\frac{5}{8}x + 1750$ dinar olur ki onun eşiti 2 250 dinar olması gerekirdi. Çünkü karşılaştırdığımızda $\frac{5}{8}x$ ’in eşiti 450 dinar olur. Bu sebepten dolayı 1X’in eşiti 720 dinar olması gerekir. Yakutun değeri de bu mikdar olur. la’lin değeri 640 dinar olması gerekir ve elmasın değeri 840 dinar olur. Çünkü bu üç değer toplandığında iki bin iki yüz dinar olur. Her zaman bu problem bu kural ile hesaplanmalı.]

Çözüm: “pes cevâb virürüz ki ikinci yâķûtun bahâsı ki bir şey tutmuşıduñ yedi yüz yigirmi dinâr olur **lâzım geldi ki** bahâ-yı yâķût-ı evvel altı yüz kırk dinâr ola ve üçüncü yâķûtun bahâsı sekiz yüz kırk dinâr olur çün bu üç kıymeti cem’ eyledün iki biñ yüz dinâr olur ve her mes’ele ki bu cins vâķı’ ola bu kıyâs üzerine iķrâc olına.” 116b/3-9.[Hemen cevap veririz ki ikinci yakutun değerini bir X almıştın/belirlemiştin.Yedi yüz yirmi dinar olur. Birinci yakutun değeri altı yüz kırk dinar olması gerekir ve üçüncü yakutun değeri sekiz yüz kırk dinar olur. Çünkü bu üç değeri topladın. İki bin yüz dinar olur ve Bu şekilde meydana gelen her problem bu kıyas üzerinden çıkarılmalıdır.]

Bu iki örnekte ise lâzım kelimeleri *oldı ki*, *geldi ki* şeklindeki yapılarla “ihtiyaç olan sonucu” tanımlar. Yani yukarıdaki ifadelerden de anlaşılacağı üzere müellif “böyle bir sonuç olması gerekir ki şundan dolayı” şeklinde bir sezdirimle gerekli olanı sebebiyle

vermektedir. Çünkü “ihtiyaç, gerekli olmak” aynı zamanda mevcut bir sebebin de sonucunda ortaya çıkan bir durumdur.

3. Örnekleme bildiren bağlama ögelerini kullanarak kural ve çözümünü anlatma:

Müellif, kural ve çözümleri anlatırken örnekleme bildiren bağlama ögelerini de kullanmıştır.

ÖRNEK:

Kural : “muhammes ve müseddes *gibi ve bunlardan gayrı cemî'isinde* *ka'ide* oldur ki her birin müşelleşâta kısım idesin her birin müşelleşât ile misâhat idüp mecmû'-ı misâhat bunların misâhatı olur *meselâ* muhammes üç müşelleş kısım olunur.” 76a/10-14. [Beşgen ve altıgen gibi ve bunlardan başka hepsinde kural şudur ki her birini üçgenlere bölesin her birini üçgenler ile ölçtüğünde (misahat bakımından hesaplamasını yaptığında) toplam misahat, bunların misahatı olur. Mesela beşgen üç tane üçgene bölünür.]

Müellif kuralı verirken “gibi” bağlama ögesiyle örnekleme yaparak kuralın geçerli olduğu durumları belirtir. Yine dikkat edilirse verdiği örnekler üzerinden “bundan gayrı cemî'isinde” ifadesini kullanarak da bu kuralı genellediği görülür.

ÖRNEK:

Kural: “*kısm-ı şānī' cezr-i āşamm beyānındadır cezr-i āşamm aña dirler ki bir mālдан cezr-i şahīhi çıkarasın ba'zı bāķī' dahı vāķı' olan meselâ kaçan beş yüz otuz üç 'adedün cezrin taleb eylesen yazasın berīn mişāl* 533.” 55b/1-3. [İkinci kısım irrasyonel sayıların kökünü bulmak üzerinedir. İrrasyonel sayının kökü ona derler ki bir X^2 'den tamsayının kökünü çıkarasın. Çıkan sonuç da bulununanı mesela ne zaman 533 sayısının kökünü bulmak istesen bu örnek üzerine yazasın.]

Müellif kural olarak verdiği irrasyonel sayının kökü üzerine “meselâ” ve “berīn mişāl” bağlama ögeleriyle örneklendirme yapar.

G.3.2.3.2. Bursevî'nin Kural öğretme, Soru Sorma ve Çözümlemede Kullandığı Bağdaşıklık ve Tutarlılık Unsurları ve Bunun Üslûbundaki Yansımaları

Bir matematik ders kitabının yazımında önemli olan bir diğer unsur da problemlerin açık, yani “Bu problemde ne isteniyor?” sorusuna yanıt olacak şekilde anlaşılır bir dille yazılmasıdır. Bunun yanında öğrenciye hep aynı tür sorular sormak yerine “Acaba öğrenci farklı bir soru tarzıyla karşılaştığında soruyu nasıl çözer?” şeklinde bir soruya cevaben metindeki soru çeşitliliği de ona göre düzenlenmiştir. Bu sebeple müellifin, sorunun anlaşılması veya çeşitlilik göstermesi için izlediği birtakım yollar vardır. Bunları metinsellik ölçütleriyle şöyle değerlendirebiliriz:

1. Açıklama bildiren bağlama ögelerini kullanarak kural ve çözümü anlatma:

Müellifin açıklama bildiren bağlama ögelerini kullanarak matematik işleminin kuralını ve çözümünü anlattığı görülür.

ÖRNEK:

Çözüm: “*pes iki yüz elli zāyid olur haṭā vāqī' oldı ve şānīye şemen-i elmās sekiz yüz elli dirhem farz eyledüñ ol taḫdīrce şemen-i yāḫūt yedi yüz on altı dirhem ve şülüşān dirhem olur ve şemen-i la'1 altı yüz kırk bir dirhem olur ve şülüşān dirhem olur **anün için kim** şemen-i yāḫūtun nıṣfı üç yüz elli sekiz dirhem ve şülüş dirhem olur biñden tarḥ ideceñ altı yüz kırk bir dirhem ve şülüşān dirhem olur **çünkim** şemen-i la'1 bu miḫdār farz olundı.”* 52a/1-9.[Böylece iki yüz elli artar. Yanlış sonuç olur. İkinci elmasın değerini sekiz yüz elli dirhem varsaydın. Buna göre yakutun değeri $716 + \frac{1}{6}$ dirhem olur ve lalin değeri $641 + \frac{1}{6}$ dirhem olur. Buna göre yakutun değerinin yarısı $358 + \frac{1}{3}$ dirhem olur. (Bunu) binden çıkaracaksın $641 + \frac{1}{6}$ dirhem olur. Çünkü lalin değeri bu kadar varsayıldı.]

Burada müellifin bir sorunun çözümünü anlatırken *pes*, *anün için kim*, *çünkim gibi* açıklama bildiren bağlama ögelerini çıkan sonucun neden böyle çıktığını anlatırken kullandığı görülür.

ÖRNEK:

Çözüm: “*ba‘dehū bāqī-yi şānīyi bāqī-yi evvele kısmet idesin. ya‘nī kırk sekizi sekize kısmet idesin.*” 48b/10-11.[Sonra ikincinin sonucunu birincinin sonucuna bölesin. Yani kırk sekizi sekize bölesin.]

Çözüm: “*sekizinci ma‘ādile‘i beyān ider bu ma‘ādile didüğümüz berāberlik ma‘nāsındadır ya‘nī iki cānibi berāber olmağdur.*”85b/11-12.[Sekizinci eşitliği/denkliği beyan eder. Bu denklik dediğimiz beraberlik manasındadır. Yani iki tarafı birlikte olmaktadır.]

Bu iki örneğe bakıldığında müellifin açıklama bildiren bir başka bağlama ögesi olarak *ya‘nīyi*, birinci cümledeki örtük ifadeyi daha açık ve daha anlaşılır kılmak için kullandığı görülür. Böylece öğrenci işlem sürecini daha iyi anlamaktadır.

ÖRNEK:

Soru: “*‘tarīq-i āḥar kūsūrāt-ı tūs‘a‘i beyān ider meşelā bir hafta kim yedi gündür bir yıl ki on iki aydur yediye çarb idesin seksen dört ḥāşıl olur ve bir ay ki otuz gündür seksen dörde çarb eyledüñ iki biñ beş yüz yigirmi ḥāşıl olur.*” 32a/14-18.[Başka bir yol dokuzun küsürlerini açıklar. Örneğin bir hafta ki yedi gündür bir yıl ki on iki aydır. Yediye çarpasın seksen dört olur ve bir ay ki otuz gündür. Seksen dört ile çarptın. İki bin beş yüz yirmi olur.]

Bu örnekte de üst ve alt anlamlılık bağıntısını kullanarak soruyu sorduğu görülür. Böylece öğrenci bir soru unsuru hakkında detaylı bir bilgi de edinir. Yani, bir hafta=7 gündür; bir yıl=12 aydır, bir ay=30 gündür.

2. Zıtlık bildiren bağlama ögeleriyle ihtimalleri vererek bir ileri soru çözümüne zemin hazırlama:

Müellif, zıtlık oluşturan bağlama ögelerini kullanarak bir sorunun kural veya çözümünde farklı yollar olduğunu öğrenciye anlatır. Böylece öğrenci farklı bir soru türünde nasıl bir yol izleyeceğini öğrenmiş olur.

ÖRNEK:

Kural: “eger iki *ḥaṭṭ* birbirine ulaşacak olursa ***ammā*** *istikāmet* üzerine *degül ol vaḳt ol ṣaḥḥ* ki iki *ḥaṭṭ* ortasında *vāḳı‘* olur.” 72a/13-15.[Eğer iki çizgi/doğru birbirine ulaşırsa ama aynı istikamette olmamak şartıyla, o zaman düzlem bu iki çizgi/doğru ortasında olur.]

Müellif burada *ammā* bağlama ögesini bir kuralın uygulanmasında püf noktasına dikkat çekmek için kullanmıştır.

ÖRNEK:

Çözüm: “...*bu ṭop cümle altūndan-ıdı ve yüz dirhem altūnı bundan naḳş idüp ve yirine yüz dirhem nuḳre getürelüm egerçi vezn-i ṭop bir ḳarar olur velīkin biḥ dört yüz yigirmi dört dirhem altūndan ve yüz dirhem nuḳre eger bunu āba ḳoyacak olursak seksen üç dirhem ve üç biḥ dört yüz otuz iki cüz’i yigirmi dört biḥ üç yüz bir dirhem olandan āb taṣra gelür lāzım oldı kim yüz dirhem altūnı naḳş idüp anuḥ yerine yüz dirhem nuḳre getürevüz.*” 114a/7-14. [Tamamı altından olan bir toptan yüz dirhem altın çıkaralım ve yerine yüz dirhem gümüş külçe koyalım böylece aynı değerde olur. Ancak bin dört yüz yirmi dört dirhem altın ve yüz dirhem gümüş külçeyi eğer suya koyarsak seksen üç dirhem ve üç biḥ dört yüz otuz iki cüz’i yigirmi dört biḥ üç yüz bir dirhemden su taşar. O zaman şöyle yapmak lazım, yüz dirhem altını çıkarıp onun yerine yüz dirhem gümüş külçe ekleriz.]

Burada müellif bir problemin çözümünü anlatırken *velīkin* “ama, ancak” bağlama ögesini işlemin farklı bir durumdaki çözümünü vermek için kullanır.

3. Şart bildiren bağlama ögeleriyle ihtimalleri vererek bir ileri soru çözümüne zemin hazırlama:

Bursevî’nin dersini anlatırken üslûbuna etki eden bir başka unsur ise “şart” yapılarıdır. Müellif metnin tamamına hakim olan {-sa} şart ekini, “eger” cümle başı edatını ve bazen de “gerekse....gerek; yoksa” gibi edatları kullanarak hem soru biçiminde hem de çözümde ihtimalleri vermeye çalışır.

Daha önce de belirtildiği gibi müellifin öğrencinin “matematikselsel bir işlemleri yapabilme” gücü ve onun öğrendiği birkaç kural ile sonsuz sayıda aynı veya farklı kategorilerdeki soruları “çözümleyebilme yetisi” arasındaki bağı kurmaya yardımcı olan bir soru tarzı oluşturması veya sorunun çözüm aşamasında birden fazla ihtimali göz önünde bulundurması, öğrencinin farklı bir soru karşısındaki çözümleme yeteneğini de arttırması açısından yorumlanmalıdır.

ÖRNEK:

Kural: “*eger bir şekil olsa dıl’lıları müsâvî ammâ bilmesen ki kıyımü’z-zâviye midür yâ murabba’ midür yoksa mu’ayyen midür her iki kıvrını ölçesin eger mütesâvî olacağ olursa murabba’ olur eger mütesâvî olmazsa mu’ayyen olur kı’idedür.*” 75b/15-19.[Eğer kenarları eşit bir şekil olsa ama (bu şekil) dik açılı mıdır veya kare midir yoksa eşkenar dörtgen midir? Her iki çapını ölçesin eğer eşit olursa (bu) kare olur, eğer eşit olmazsa (bu) eşkenar dörtgen olur. Kuraldır.]

Müellif, burada öğrencisine iki şekil arasındaki farkı nasıl ayırt edeceğini anlatırken “eger” koşul edatıyla anlatmış. Bu “eger”ler arasında da olumlu-olumsuz bir bağ kurmuştur.

ÖRNEK:

Kural: “*eger müşelles-i kıyımü’z-zâviye olacağ olursa gerekse mütesâvî’s-sâkayn olsun gerek muhtelifü’l-dıl’ı olsun dıl’-ı kıyimenün birini birinün nişfina darb idesin ne hâşıl olursa misâhat-ı müşelles olur.*” 74b/13-18.[Eğer dik açılı üçgen olursa ister ikizkenarlı olsun ister çeşit kenarlı olsun dik açının birini birinin(diğerinin) yarısı ile çarpasın ne sonuç çıkarsa üçgenin misahatı (uygulamalı geometride misahat cisim, uzunluk, alan vs. pek çok kavram için kullanılmaktadır. Burada anlam bakımından alan kastedilmiştir.) o olur.]

Müellif burada eger cümle başı edatını *gerekse... gerek* (ister ...ister anlamında) yapıyla kullanarak bir matematik kuralını “koşul her ne olursa olsun” şeklinde derin yapıda bir sezdirmeyle vermiştir.

ÖRNEK:

Kural: “*kıṭ‘a-ı dāire bir şekle dirler ki veter ve kavṣ ihāṭa itmīṣ ola gerek ol niṣf-ı dāire olsun gerekse dahı ziyāde olsun ve her ḥaṭṭ ki kıṭ‘anūṣ niṣfindan veterūṣ niṣfina varınca iḥrāc olsa ol vaḳtin sehim dirler.*” 76b/11-15.[Dairenin parçası bir şekle derler ki yay ve kiriş birbirine kavuşmalı. İster dairenin yarısı olsun isterse (dairenin) yarısından fazla olsun ve her çizgi ki parçanın yarısından kirişin yarısına varıncaya kadar çıksa o vakit bir parça derler.]

Müellif burada da önceki örnekte olduğu gibi bir matematik kuralının *gerek ... gerekse* (ister... ister anlamında) her iki koşulda da gerçekleşen bir durum olduğunu derin yapıda sezdirmeyle vermiştir.

4. Üslûbunda tekrara düşmemek için kullandığı art ve ön gönderim ögeleri:

Art gönderim, bir metindeki bütünlük içinde, daha önce kullanılan aynı kelime, izlek (konu), kavram ya da düşüncenin daha sonra aynı biçimde ya da farklı biçimde yeniden kullanılması durumudur (Günay 2007: 76). *Ön gönderim* de ise bu durumun tersi bir durum olarak gerçekleşir. Müellif metinde art ve ön gönderimi zamir ve sıfatlar üzerinden yapmaktadır.

a) Zamir gönderimi: Önceden kullanılan kelime veya açıklama yerine kullanılan zamir kullanımlarıdır (Vardar 1988: 232; Ögeyik 2008: 15). Böylece müellif söyledikleri üzerinde bir tekrara düşmez.

ÖRNEK:

Çözüm: “*ba‘dehū bu kırk dört 73b/21; zirā‘ı on dört zirā‘ ki dı‘-ı eṭvāldür kısmet idesin ḥāric-i kısmet üç zirā‘ ve sub‘ zirā‘ olur pes bunı zıkr olan on dört zirā‘dan tarḥ idesin.*” 74b/1-3.[Sonra bu kırk dört zira‘ı on dört zira‘ ki en uzun kenardır. (Birbirine) bölesin. Bölüm 3 zira‘ + $\frac{1}{7}$ zira‘ olur. Böylece bunu zıkr olan on dört zira‘dan çıkarasın.]

Burada *ḥāric-i kısmet üç zirā‘ ve sub‘ zirā‘ olur* cümlesi ile *bunı* zamiri arasında art gönderim söz konusudur.

ÖRNEK:

Çözüm: “*ya‘ni yediye darb iderüz ne hâşıl olursa elli altı ki hıfş altmış-ıdı aña kısmet iderüz.*” 109a/7-8.[Yani yediye çarpalım ne sonuç çıkarsa elli altı ki (aklımızda) tuttuğumuz sayı altmıştı. (Bu sayıyı:56) ona (altmışa) böleriz.]

Bu ifade de *ya‘ni yediye darb iderüz ne hâşıl olursa elli altı ki hıfş altmış-ıdı* cümlesi ile *aña* zamiri arasında art gönderim söz konusudur.

ÖRNEK:

“eger olursa biñ olur bi-şekk

bunu fıkr güde böyle dut muhkem.” 51b/8-8a

“*ammā şöyle kavlı eyleseler ki her altı anar bir dirheme ve her yedi alma bir dirheme ve her toköz nârinç bir dirheme olsa.*” 109a/19-20.

Bu iki örnekte de *böyle* ve *şöyle* zamirleri bir cümleyi karşılamaktadırlar. Böylece müellif birinci cümlede bir kuralı tekrar etmeyip “bunu böyle bil” şeklinde öğüt verirken, ikinci cümlede “şöyle” zamirini açıklama yapmadan önce bir ön gönderim durumunda kullanır. Her iki durumda da müellif hem tekrara düşmez hem de söyleminde daha az çaba sarf eder.

ÖRNEK:

KURAL: “*şekil aña dirler ki anı bir hattı ihâta eyleye yâ dahı artuğ dâire mişilli ve kıta‘-ı dâire ve müşelleş ve murabba‘ ve muhammes gibi ki tafşilleri ve şüretleri aşagada beyân olına.*” 72b/8-10.[Şekil ona derler ki onu bir çizgi kuşata veya da dairenin katının fazlası ve daire parçası ve üçgen ve kare ve beşgen gibi açıklamaları ve şekilleri aşağıda açıklana.]

Bu örnekte müellif bir tanımlama yapmaktadır. Tanımlamada öncelikle zamiri ön gönderim olarak kullanır ve sonra da bu zamiri tanımlayan üç şeklin adını verir. “aña = müşelleş ve murabba‘ ve muhammes” gibi.

b) **Sıfat gönderimi:** Sıfat gönderimi de tıpkı zamir gönderimi gibidir. Sadece kelimenin görevi değişiktir. Yani gönderim zamir ile değil bir sıfat ile sağlanır. Metinde bu sıfat yapısı daha çok işaret sıfatı şeklindedir.

ÖRNEK:

Çözüm: “*muḳaddemā yedi yüz elli beşi bir şatır idüp yazup ve ol şatırın mi ’āt ḥānesinden tarafına ki yesāridür altı yüz elli üç ‘aded yazup mābeyninde bir miḳdār 7a/13-15; mufāşala vāḳı’ ola.*” 7b/1. [Öncesinde yedi yüz elli beşi bir satır yazıp ve o satırın yüzler hanesi tarafına ki soldadır altı yüz elli üç sayı yazıp ortasında bir miktar uygun meydana gele.]

Bu örnekte müellif “bir şatır” ile “ol şatır” arasında sıfat gönderimi yapmıştır.

ÖRNEK:

Çözüm: “*kūsūrāt-ı zirā’ mūy-ı daḳīḳden alınur. ya’ni ol mūyūḡ yüz teli bir til abrişim ola.*” 15b/3-4. [Zira’ın kūsüratı pek ince kıldan alınır. Yani o kılın yüz teli bir til(ölçü birimi) ibrişim olur.]

Bu örnekte “mūy-ı daḳīḳ” ile “ol mūy” arasında sıfat gönderimi vardır.

5. Zaman ve sıralama bildiren bağlama ögeleri ile işlem sırasını öğretme:

Matematik öğretiminde belki de en önemli aşama işlem sırasını öğrenciye öğretmektir. Bir matematik işleminin çözüm sürecinde işlem sırasının verilmesi sıralamadaki tutarlılığı bozmadan ana geçişleri sağlayacak bağlama ögeleriyle olur. Bu bağlama ögeleri bir sıralama veya zaman (öncelik-sonralık, her zaman vb. gibi) özelliği gösterir. Zaman ve sıralama işlemin çözümünde önemli olduğu kadar soru kısmında da önemlidir. Nitekim soru sıralaması bir bakıma çözüm sıralaması için bir hazırlık niteliği taşır. Soruda önce yapılan eylem, birinci yapılacak işleme veya bulunması gereken sonuca, ikinci eylem de ikinci yapılacak işleme veya bulunması gereken sonuca işaret eder.

ÖRNEK:

Soru: “eger bir top olsa gümüşden vezni üç yüz seksen beş dirhem olsa bir top daha olsa altın ile gümüşden büyüklükde **evvelki** topun ‘aynı olsa vezni dört yüz yetmiş beş dirhem olsa ol taqdirce **sonrağı** topun altını ne miqdār ve gümüşü ne miqdār olur.” 111b/9-13.[Eğer gümüşden bir top olsa vezni üç yüz seksen beş dirhem olsa, altın ve gümüşden bir top daha olsa, büyüklükte önceki topun aynı olsa vezni dört yüz yetmiş beş dirhem olsa, buna göre sonraki topun altunu ne mikdar ve gümüşü ne mikdar olur.]

Müellif burada *evvelki* (önceki) topun değerini vererek *sonraki* topun değerini istemektedir. Böylece öğrenci soruyu önceki topun değerine göre çözecektir.

ÖRNEK:

Çözüm: “meşelā eger beş dirhem ve rub‘ dirhemi yedi dirhem ve rub‘ dirheme *darb itmek dileseñ tariḳ-i meşrūh* üzerine **evvelā** beş ‘aded akçe’i mücennes idesin ya‘ni maḥrec-i rub‘a *darb idesinkim yigirmi ‘aded olur ve bir ‘aded dāhı şūret-i kesri rub‘a zamm idesin yigirmi bir ‘aded ola ba‘dehū yedi ‘aded şahīḥi maẓrūbun fihe yedi ‘aded maḥrec-i sub‘a darb idesinkim kırk toḳuz ‘aded olur üç* 13a/13-21 *‘aded ki şūret-i kesirdür ki şī subu‘dur kırk toḳuz ‘adede zamm olına ki elli iki ‘aded olur ba‘dehū maẓrūbıla maẓrūbun fiḥde ḥāşıl olan a‘dādı ya‘ni yigirmi bir ile elli iki ‘adedi birbirine darb idüp göresinkim biñ toḳsan iki ‘aded olur ki ‘aded-i maḳsūm dinür.” 13b/1-6.[Mesela eğer beş dirhem ve dörtte bir dirhemi yedi dirhem ve dörtte bir dirheme çarpmak istesen bu açıklanan yol üzerine önce beş tane akçeyi aynı cins edesin yani dörtte birinin paydasına çarpasın ki yirmi sayısı olur. Ve bir sayı da kesrin görünüşünün (payının) dörtte birine ekleyesin yirmi bir sayısı olur. Sonra yedi tane tamsayıyı çarpına yedi tanesini (de) yedide birin paydasına çarpasın ki kırk dokuz sayısı olur. Üç sayısı ki kesrin görünüşüdür (payıdır) ki yedi de üçtür. Kırk dokuz sayısına eklenir ki elli iki sayısı olur. Sonra çarpılan ile çarpanda meydana gelen sayıları yani yirmi bir ile elli iki sayısını birbirine çarpıp göresin ki bin doksan iki sayısı olur.]*

Müellif burada sorunun çözümünü verirken önce hangi işlemi sonra hangi işlemi yapacağını *evvelā* “önce” ve *ba‘dehū* “sonra” bağlama ögeleriyle bir sıralamaya koymaktadır.

ÖRNEK:

Kural: “*eger üç mūt ve iki keyil yazmağ dileseñ evvel üç mūt yazup ba‘dehū iki keyil şekil ki yüzdür aħad tarafına yazasın.*” 18a/6-8. [Eğer üç mūt ve iki keyil yazmak istesen önce üç mūt yazıp sonra iki keyil şekil ki yüzdür birler tarafına yazasın.]

Müellif burada yine bir kural öğretirken öğrencinin işlemde ilk olarak ne yapacağını *evvel* “ilk önce” bağlama ögesini kullanarak anlatır.

ÖRNEK:

Çözüm: “*mažrūb ile mažrūbun fiħde vāqı‘ olan a‘dād-ı şahīħ gendū küsürleriyle bile mücennes **olunduğdan sonra** şūret-i kesirlerin daħı ilħāk idüp **ba‘dehū** kesirleri **ilħāk olunduğdan sonra** mažrūbıla mažrūbun fiħde mücennes eyledüğüñ a‘dādı birbirine ğarb idesin ne miğdār ‘aded vāqı‘ olursa yazup mağsūm diyü ħıfz idesin **ba‘dehū** ‘aded-i mağrec-i kesr-i mažrūbı ‘aded-i kesr-i mažrūbun fiħe **ğarb olunduğda** ne ħāşıl olursa ‘aded-i mağsūmun ‘aleyh dinilüp **ba‘dehū** ‘aded-i mağsūmı ‘aded-i mağsūmun ‘aleyhe kısmet idüp ħāric-i kısmet ne miğdār olursa cevāb viresin.*” 13a/1-13. [Çarpılan ile çarpanda meydana gelen tamsayılar kendi küsurlarıyla da aynı cins olunduktan sonra kesirlerin görünüşü (payı) da katılarak sonra kesiler katıldıktan sonra çarpılan ile çarpanda aynı cins yaptığıñ sayıları birbirine çarpasın. Ne miktar sayı meydana geliyorsa yazarak bölünen diye tutatsın/saklayasın sonra çarpılan kesrin paydasının sayısı çarpan kesrin sayısına çarpıldıktan sonra ne sonuç çıkarsa bölenin sayısı denilip sonra bölenin sayısı bölünennin sayısına bölünerek bölüm ne miktar olursa cevap veresin.]

Müellif buradaki soru çözümünde *ba‘dehū* “sonra” bağlama ögesini {-duktan sonra} şeklinde zarf yapan edat yapılarıyla kullanarak anlamı pekiştirir ve derin yapıda öğrencinin zihninde çözüm aşamalarında bir “kesin bir yol” oluşturur.

ÖRNEK:

Çözüm: “*onı şaffi’l-‘adedde olan beş ‘adede darb idesin elli olur mezbūr elli rābi’ü’l-‘adedde yazasın cümle idesin yetmiş beş ‘aded olur ba‘dehū yine şaffi’l-‘adedde olan beşi mezbūr yetmiş beş ‘adede darb idesinkim üç yüz yetmiş beş olur.*” 68b/1-5.[Onu sayı dizisinde olan beş sayısına çarpasın elli olur adı geçen elli dördüncü sayı (dizisinde) yazasın toplayasın yetmiş beş sayısı olur. Sonra yine sayı dizisinde olan beşi adı geçen yetmiş beş sayısına çarpasın ki üç yüz yetmiş beş olur.]

Çözüm: “*on üç kerre yüz biñ ve yigirmi yedi biñ iki yüz yetmiş yedi ‘aded olur ba‘dehū mesfūr a‘dādı girü üçe darb idesin ne hāşıl olursa şāniye’l-‘adede yazup ba‘dehū şāniye’l-‘adedde ne miqdār ‘aded varısa cümle idesin 69a/18-21. üç yüz elli iki kere yüz biñ ve otuz bir biñ sekiz yüz otuz bir ‘aded olur ba‘dehū mesfūr ‘adedi gine üç ‘aded idesin biñ elli altı kerre yüz biñ ve toksan beş biñ dört yüz toksan üç ‘aded olur.*” 69b/1-4.[On üç kere yüz bin ve yirmi yedi bin iki yüz yetmiş yedi sayısı olur. Sonra adı geçen sayıları gerideki üçe çarpasın ne sonuç çıkarsa sayınının ikinci (dizisine) yazıp sonra sayının ikinci (dizisinde) ne miktar sayı varsa toplayasın. Üç yüz elli iki kere yüz bin ve otuz bir bin sekiz yüz otuz bir sayısı olur. Sonra adı geçen sayıyı tekrar üç sayı idesin bin elli altı kere yüz bin ve doksan beş bin dört yüz doksan üç sayısı olur.]

Müellif yukarıdaki iki örnekte *ba‘dehū yine* “sonra tekrar” ve *gine* “tekrar” bağlama ögelerini işlem sıralamasında tekrar eden işlemleri anlatmak için kullanır.

ÖRNEK:

Kural: “*...ba‘dehū şāniye’l-‘adedde cümle eyledüğün a‘dādı gine mezbūr altı ‘adede darb idesin ne miqdār ‘aded hāşıl olursa aşıl maldan ol miqdār a‘dād tarh idesin eger bākī ‘aded kalmayup tamām vefā iderse ol vaktin māl-ı ka‘b-ı muntak diyesin ve eger bākī ‘aded kalursa māl-ı ka‘b-ı āşammm diyesin.*” 70b/2-9.[Sonra sayının ikinci (dizisinde) topladığın sayıları tekrar adı geçen altı sayıya çarpasın ne miktar sayı meydana gelirse asıl maldan (miktar, meblağ) o miktar sayıları çıkarasın. Eğer sayı kalmayıp tamam olursa o

zaman rasyonel sayıların $x^2 \cdot x^3 = x^5$ 'i (5. mertebe) diyessin ve eğer sonuçta sayı kalırsa irrasyonel sayıların $x^2 \cdot x^3 = x^5$ 'i (5. mertebe) diyessin.]

Müellif burada bir kuralı çözüm üzerinden öğretmektedir. Bu çözümü öğretirken ba‘dehū “sonra” bağlama ögesinde sonraki aşamayı anlatırken gine “tekrar” bağlama ögesini sıralamada tekrar edilecek işlemi anlatmak için kullanır. İşlemin sonucunda ise *eger ...ve eger* bağlama ögeleri arasında olumlu-olumsuz bağ kurarak işlem sırasındaki tercihin sonucuna göre hangi terimi kullanması gerektiğini söyler.

ÖRNEK:

Kural: “*ṭarīḳ oldur ki üçile dördi cem‘ eyledün yedi oldı ba‘dehū üçi dörde ḍarb eyledün on iki olur on ikiyi yediye kısmet eyledün hāric-i kısmet bir gün ve bir günün beş şümüninde birbiriyle cem‘ olurlarç*”80b/12-15. [Yolu şudur ki üç ile dördü topladım, yedi oldu. Sonra üçü dörde çarptım on iki olur. On ikiyi yediye böldüm bölüm bir gün ve bir günün sekizde beşinde birbiriyle toplanırlar.]

Müellif burada işlem sırasını verirken bağlama ögelerinin yanında yapılacak işlemlerin adını söyleyerek “cem‘ eylemek (toplamak), ḍarb eylemek (çarpmak), kısmet eylemek (bölmek)” şeklinde bir sıralama oluşturmuştur.

ÖRNEK:

Soru ve çözüm: “*meşelā iki māl iki mālā ḍarbdan dört mālū’l-māl ve illā iki cezir illā iki cezir dört māl illā iki cezir illā iki māl illā dört ka‘b hāşıl olur bu mes‘ele de gerekdür ki evvel bir def‘a 84a/19-21 zāyidi zāyide ḍarb ide ikinci bir kerre nāḳışı nāḳışa ḍarb ide üçüncü bir kerre nāḳışa zāyidi ḍarb ide dördüncü bir kerre nāḳışı zāyide ḍarb ideler tā kim bu cümleñün murabba‘ ı dört māl‘ul-māl ve dört māl illā sekiz ka‘b olur.*” 84b/1-4.[Mesela iki x^2 'nin iki x^2 ile çarpımından dört x^4 ve illā (nots.-) iki x (kök anlamında) illā (nots. -) iki x (kök anlamında) dört x^2 illā (nots. -) iki x (kök anlamında) illā (nots. -) iki x^2 illā dört x^3 meydana gelir. Bu problemde (şöyle yapmak) gerekir ki öncelikle bir defa artı (+) ile artı (+) çarpıla, ikinci defa eksi (-) ile eksi (-) çarpıla, üçüncü defa eksiye (-) artıyı

(+) çarpa, dördüncü defa eksi (-) artıya (+) çarpalar. Ta ki bu toplamın tamkaresi dört x^4 ve (nots.+) dört x^2 illā (nots. -) sekiz x^3 olur.]

Müellif yukarıdaki örnekte sıralamada bağlama ögesi olarak sıra sayılarını ve “bir kerre” söylemini kullanır. Burada dikkat çekici olan Arapça *evvel* “birinci/ önce/ öncelikle” sıra sayısında “bir def’a” söylemini kullanırken Türkçe sıra sayılarında “ bir kerre” söylemini tercih etmektedir.

6. Farklı kuruluşlu birleşik fiil yapılarıyla çözümde ihtimalleri öğretme:

Müellif muhataba bir problemin çözümündeki ihtimalleri sadece bağlama öğeleriyle öğretmez. Aynı zamanda bu bağlama öğelerini gramer yapılarıyla pekiştirerek duruma “kesinlik” katar.

1) Sıfat fiil+ yardımcı fiil biçimindeki birleşik fiiller

a) {-mış}+ ol-: Zeynep Korkmaz bu yapıyı “öncelik” bildiren, yani kendinden önce gerçekleşen bir oluşu gösteren birleşik fiil yapısı olarak tanımlar (Korkmaz, 2003: 151). Metinde bu yapının anlam bakımından açığa çıkması için hem soru hem çözümü hem de müellifin çıkan sonuç için yaptığı yorumu birlikte değerlendirmek gerekmektedir.

ÖRNEK:

Soru: “*mes’ele-i āḥar eger bir peyki bir yere gönderseler ammā şöylece işmarlasalar ki bir fersah yol iki bin iki yüz adım olsa bu peyk yola müteveccih olsa bin iki yüz otuz üç adım gitdüğinden sonra bir peyk daḥı bunun ‘aḫabinden göndermek iktizā itseler evvelki peykün ‘aḫabince bir peyk daḥı gitse bu peykün altı yüz altmış dört adımı bir fersāḥ olsa ikisi bile segirtseler ol taḫdīrce peyk-i şānī peyk-i evvele ne miḫdār zamānda yitişür diseler.*”[Başka bir problem eğer bir peykiyi (mektup götüren kişi-postacı) bir yere gönderseler ama şöyle deseler ki bir fersah yol iki bin iki yüz adım olsa bu peyki bu yola gitmeye karar verse bin iki yüz otuz üç adım gittikten sonra bir peykiyi daha arkasından göndermek gerekli olsa önceki peykin arkasından bir peyk daha gitse bu peykin altı yüz altmış dört adımı bir fersah olsa ikisi birlikte yolculuk etseler buna göre ikinci peyki birinci peykiye ne kadar zamanda yetişir? deseler:]

Çözüm: “*ṭarīḳi oldur ki evvelā altı yüz altmış dört ‘adedi biñ iki yüz kırk beş ‘adedden naḳş iderüz beş yüz seksen bir ḳalır ba‘dehū biñ iki yüz kırk beşi altı yüz altmış dörde urasın ne ḥāşıl olursa beş yüz seksen bir ‘adede ḳısmet idesin biñ dört yüz yigirmi iki ‘aded ve beş subu‘ ḥāric-i ḳısmet vāḳı‘ olur bu biñ iki yüz otuz üç kām ki peyk-i evvelūñ adımıdur ḍarb iderüz ne ḥāşıl olursa biñ iki yüz kırk beş ‘adede ḳısmet iderüz ḥāric-i ḳısmet 105a/3-21 biñ dört yüz toḳuz ‘aded ve bir subu‘ vāḳı‘ olur.*”[Çözüm yolu şudur ki öncelikle altı yüz altmış dört sayısını bin iki yüz kırk beş sayısından çıkarırız. Beş yüz seksen bir kalır. Daha sonra bin iki yüz kırk beşi altı yüz altmış dörde çarparız çıkan sonucu beş yüz seksen bir sayısına böleriz $1422 + \frac{5}{7}$ bölüm ortaya çıkar. Bu bin iki yüz otuz üç zaman ki birinci peykin adımıdır. Çarparız ne sonuç çıkarsa bin iki yüz kırk beş sayısına böleriz. Bölüm $1409 + \frac{1}{7}$ ortaya çıkar.]

Çıkan sonuç: “*pes cevāb viresinkim peyk-i ṣānī peyk-i evvele biñ dört yüz toḳuz kām ve bir subu‘ kāmda yetiṣmiş olur bu peyk-i ṣānīñüñ kāmıdur bu taḳdīrce lāzım olur ki peyk-i evvel iki biñ altı yüz kırk iki kām ve bir subu‘ kām gitmiş olur her gāh ki bu aşıl mes‘ele vāḳı‘ ola bu kıyās üzere istiḥrāc idesin.*” 105b/1-7.[Böylece cevap veresin ki ikinci peyki birinci peykiye $1409 + \frac{1}{7}$ zamanda yetiṣmiş olur. Bu ikinci peykinin zamanıdır. Buna göre biliniz ki birinci peyki $2642 + \frac{1}{7}$ gitmiştir. Her zaman bu asıl problem sorulduğunda bu örnek üzerinden çözümleyesiniz.]

Yukarıdaki örnekte “–miş olur” şeklindeki yapı ile bir olayın bitmişliği geniş bir zamana yayılmıştır. Burada bir matematik işleminin sonucu anlatıldığı için “–miş olur” “öncelik” anlamından çok, bitmiş olan eylemin kesinliğini vurgulamaktadır.

Yani, “*peyk-i ṣānī peyk-i evvele biñ dört yüz toḳuz kām ve bir subu‘ kāmda yetiṣmiş olur bu peyk-i ṣānīñüñ kāmıdur.*”[İkinci peyk, birinci peyke $1409 + \frac{1}{7}$ zamanda yetiṣmiş olur. Bu ikinci peykinin zamanıdır.]

b) {-(U)r}+ ol-: Bu birleşik fiil yapısı için Korkmaz (2003: 803) bir eylemin geçmiş, şimdi veya gelecekteki bir “alışkanlık” sürecine işaret ettiğini belirtir. Aşağıdaki örnekte de buna benzer bir durum söz konusudur.

ÖRNEK:

Soru: “*mes’ele-i āḥar iki ḥurmā ağacı olsa bir āb kenārında birinūñ ḫūlī yigirmi beş zirā’ olsa ve birinūñ ḫūlī yigirmi zirā’ olsa birbirine ıraklığı altmış zirā’ olsa bu ḥurmā ağacınınūñ depesinde 80b/16-19. birer kuş olsa bu şuda balık **gözedür olsalar** ikisi bile bir balık görüp berāber uçsalar bir ḥaṭṭ-ı müstaḫīm üzere mü’eyyed ile bu balığa yitişseler bu balıkda şu içinde bir ağacdan bir ağaca bir ḥaṭṭ-ı müstaḫīm farz eylesen anuñ üzerinde olsa bilmek istesen kim ol kuşlar her birisi ne miḫdār yir uçarlar ola yā balık olduğı yirden ağac dibine dek ne miḫdār yirdür.” 81a/1-6.(Bu örneğin Türkiye Türkçesine aktarımı yukarıda verildiğinden tekrar açıklama gereğı duyulmamıştır.)*

Bu soru kalıbında müellif, kuşun balıkçıl bir kuş olduğunu ve “-(v)r ol-“ yapısıyla da bu eylemi sürekli yaptıklarını öğrenciye sezdirmektedir. Burada bir ileri safhada, müellifin, matematik dersi de olsa da öğrenciye gündelik hayata dair bir bilgiyi hatırlattığı veya öğrettiği de söylenebilir.

2){ -maḫ} isim-fiili+ bul- ve gör- fiilleri şeklinde oluşmuş birleşik fiiller

Bazen “bul- ve gör-“ fiilleri bazen yardımcı fiil gibi kullanılarak birleşik fiil yapılarını oluşturabilir.

Burada “-mak bulundu/görüldü” yapısıyla müellifin soru da istenen yani, “... *muvāfaḫat taleb eyledüñ **nıṣf olmaḫ bulundu/görüldü.***” [İşlemde uygunluk istedin, bundan ötürü yarım olması gerekti.] anlamında bir zorunluluğu öğrenciye sezdirmediği görülür. Aşağıdaki örneklerde de aynı zorunluluk söz konusudur.

ÖRNEK:

Kural: “*pes kırk ikiyle sekizün maḥreci şümündür muvāfaḫat taleb eyledüñ **nıṣf olmaḫ bulundu.***” 32a/2-4. [Böylece kırk ikiyle sekizin paydası sekizde birdir. İşlemde uygunluk istedin, bundan ötürü yarım bulundu.]

Kural: “*pes beş yüz dördile maḥrec-i ‘aşer ki ondur muvāfaḫat taleb eyledüñ **nıṣf olmaḫ bulundu.***” 32a/10-11.[Böylece beş yüz dört ile onda birin paydası ondur. İşlemde uygunluk istedin; bundan ötürü yarım bulundu.]

Kural: “*pes yigirmi dört mahrec-i südüs ve şümün oldı ve mahrec-i şülüş ve tüs‘ortasında muvāfakat şülüş olmağ göründi.*” 32a/7-8.[Böylece yirmi dört kırksekizde birin paydası oldu ve (bundan ötürü) yirmi yedide birin paydasının ortasında uygunluk üçte bir olarak göründü.]

Yukarıdaki örneklere dikkat edildiğinde bu gramer yapısıyla KURAL anlatıldığı görülür.

3) İsim+ ol- yardımcı fiili+ sıfat fiil +ol- yardımcı fiili şeklinde oluşmuş birleşik fiiller

a) **İsim+ol- + {-mış}+ ol-** : Bu şekilde oluşan birleşik fiil yapılarının {-mış ol-} yapısından farklı olarak bir “ol-“ fiili daha içerdiği görülür. Bu durumun, anlamı bir derece daha kuvvetlendirdiği ortadadır. Ancak bu yapı daha çok “önceden yapılmış bir eyleme” atıftır.

ÖRNEK:

Kural: “*ol taqdırce kısm-ı evvel yigirmi dirhem ve rub‘ dirhem olur ki şeyi farz olunmıŝ ola.*”94b/1-2. “[Buna göre birinci kısım yirmi dirhem ve dörtte bir dirhem olur ki x’i (daha önceden) varsayılmıŝ olur.]

Bu örnekte *şey yani* “x” işlemin çözümünde daha önceden içinde bir varsayım barındırmaktadır. Başka bir deyişle öğretmen öğrenciye “bu çözüme geçmeden sen zaten şey=x’in değerini hafızanda belirlemiştin” demektedir.

b) **isim+ ol- + {-AcAğ}+ ol-** : Korkmaz (2003: 806) {-AcAğ ol-} biçiminde oluşan birleşik fiilleri niyet bildiren karmaşık fiiller olarak değerlendirir. Buradaki yapıda {-AcAğ} sıfat-fiilinin “ol-“ yardımcı fiiliyle oluşturduğu birleşik fiilin tekrar “ol-“ yardımcı fiil ile geniş zamanın şartı biçiminde çekimlendiği görülür. Yani “isim+ olacak olursa” şeklinde bir yapı kullanılır. Bu da isim+{-AcAğ ol-} şeklindeki niyet bildiren biçimin bir derece daha ileri bir aşamada “kesinlikle niyet” arasında bir duruma, “şarta” dönüştüğü söylenebilir.

ÖRNEK:

Kural: “eger ikisi bile zāyid yā nāḳış olacaḳ olursa ziyāde olandan eḳallın tarḥ idüp bāḳī ḳalan ‘adedi yazup pes bāḳī-yi evvel diyesin.” 47a/11-13. [Eğer ikisi de + veya – olacak olursa + olandan küçüğü çıkarıp çıkan sayıyı yazıp birinci çıkan diyesin].

Bu cümlede “zāyid yā nāḳış olacaḳ olursa” söylemiyle müellifin, derin yapıda, “bu durumun başka şartı yok. Ya ikisi de zāyid ya ikisi de nāḳış olacak ve sen bu iki durumda da şu işlemi yapacaksın.” şeklinde şarta bağlı bir kural sezdirimi yaptığı söylenebilir.

ÖRNEK:

Kural: “pes imdi ḥaṭāyeynüḡ binā-i ‘ameli yā dörde yā üçe nisbet iledür her vaḳtün nisbeti olup ve netice daḡı ma‘lüm olacaḳ olursa 45b/12-14 mechülün iḥrācı ḥaṭā-yı vāḥid ile daḡı mümkündür ve ḥaṭāyeyn ile daḡı mümkündür eger ikisine daḡı nisbet olmayacaḳ olursa iḥrāc-ı mechül ḥaṭā-yı vāḥidle mümkin degüldür ḥaṭāyeyn ile mümkündür.” 46a/1-4. [Öyleyse çift yanlıḡ hesabının kuruluşu ya dörde ya üçe oran iledir. Her zaman oran olup ve sonuçta bilinen olacak olursa bilinmeyenin çıkarımı bir yanlıḡ ile de mümkündür ve çift yanlıḡ ile de mümkündür. Eğer ikisi de oranlı olmayacak olursa çıkarımı bilinmeyenin çıkarımı bir yanlıḡla mümkün değildir, çift yanlıḡ ile mümkündür.]

Bu açıklamada hem olumlu hem de olumsuz biçimde kullanılan “isim+ olacak/olmayacak olursa” biçimi niyetten çok bir şart durumunu işaret eder. Bu durum eserin konusu gereği matematiğin bir “kesinlik” durumunu bildirmesiyle alakalıdır.

Bu şekilde oluşan diğerk örnekler aşağıdaki gibidir:

ÖRNEK:

Kural: “eger āḥir ḥānenün üzerinde şıfır vāḳı‘ olacaḳ olursa üzerine bir ‘aded bulup yazup aḡa göre ḳısmet idesin.” 53a/17-18. [Eğer son hanenin üzerinde sıfır (bulunmuş) olursa üzerine bir sayı bulup yazıp ona göre bölesin.]

Kural: “eger her dört dıl⁶ **berāber olacağ olursa** ve her dört zāviye dağı **ķāyim olacağ olursa** ol vağt murabba⁶ dirler.” 75a/4-5. [Eğer her dört kenar eğit olursa ve her dört açı da dik olursa o zaman kare derler.]

Kural: “eger iki kıı⁶a-i muğtelif biri veterde **đirket olacağ olursa** anuğ birbirinüğ üzerine ziyāde olan Şekle hilāl dirler.” 77a/7-9. [Eğer iki farklı parĉa bir kiriğte ortak olursa onların birbirlerinin üzerine artan Şekle hilal derler.]

Kural: “ve niğf-ı Şümün dirhem olur eger māl birden **ziyāde olacağ olursa** bire getirürüz ya⁶ni māl vāđide redd iderüz.” 89a/2-3. [ve on altıda bir dirhem olur eğer māl birden fazla olursa bire getiririz yani malı bire redd ederiz (redd iğlemi).]

Kural: “eger iki mađrec ortasında muvāfađat olacađ olursa mešelā sūdüs ile Őümünüđ mađrecinde muvāfađat niđf olmađ göründi.” 31a/2-3. [Eđer iki payda ortasında uygunluk olursa örneđin $\frac{1}{6}$ ile $\frac{1}{8}$ 'in paydalarında uygunluk $\frac{1}{2}$ olur.]

Bu bağlık altındaki örneklere bakıldığında KURAL anlatımının bu gramer yapısıyla anlatıldığı görölür.

G.3.2.3.3. Matematik İğlemlerindeki Püf Noktalarını Verirken Şiir Dilinden Yararlanma

Bir ders kitabında konu anlatımının çoğunlukla edilgen olduğu Şahıs bahsinde vurgulanmığtı. Ancak burada Bursevî kitabını sanki bir sınıfta ders anlatıyormuğ gibi bir üslûpla yazmığtır. Bu sebeple bir ders anlatımı sırasında bir öğretmen nasıl ki öğrencilerinin dikkatini çekmek için yeri geldikĉe fıkra, kısa anekdotlara bağvuruyorsa Bursevî de Őiire bağvurmuğtur. Bu Őiirler beyitler halinde ve kısadır. Metinde dört yerde [51b, 110b, 111b ve 114b] bu Őiirlere rastlanmaktadır. Bunlardan 100b, 111b ve 114b'deki Őiirler Farsĉa olup, 51b'deki Türkĉedir. Bu Őiirlerin söylenme amaĉları birbirinden farklı olmakla birlikte hepsi metindeki anlamsal bağa ve müellifin amacına hizmet etmektedir. Şöyle ki:

ÖRNEK:

“(1) mişāl-i āḥar ne buyururlar işbu mes’elede kāşif-i müşkilāt-ı ehl-i kalem

(2) aldı bir ḥoca üç ‘aded gevher

(2a) kıymeti iki biñ iki yüz dirhem

(3) gel kerem kıl āyā daḳīḳ-i fikir

(3a) her birinüñ bahāsın eyle raḳam

(4) didi ol ḥoca-ı rumūz-güşā

(4a) bu sū‘ālün cevābın mübhem

(5) evvelün kıymetine şāninün

(5a) nişf-i kıymeti eger olursa zamm

(6) biñ olur līkī şānī kıymetine

(6a) şülüş şālīş eger olursa münzamm

(7) hem-çü-nān girü biñ olur ammā

(7a) şālīşe rub‘ evvelki olsa münzamm

(8) eger olursa biñ olur bī-şekk

(8a) bunu fikr güde böyle dut muḥkem

(9) her ki māhirdür bu fenn içrekim

(9a) müşkilün ḥall ider ḳomaz mübhem.” 51b/1-9a [Diğer örnek, bu konu hakkında zorlukların keşfinde usta olanlar ne buyururlar: Bir hoca değeri iki bin iki yüz dirhem olan üç tane mücevher aldı. Meğer ki ince fikirdir. Gel ihsanda bulun, her birinin değerini hesapla. O mana açan hoca, bu sorunun cevabı bilinmez, dedi. Eğer ikincinin değerinin yarısı birincinin değerine eklenirse bin olur. Ama eğer on sekizde bir ikincinin değerine eklenirse böylece yine bin olur. Ama on iki de bir birinciye eklenirse şüphesiz bin olur. Bunu fikir edinip böyle sıkı sıkıya bil. Öyle ki bu fen içinde (bu) hünerli (bir yöntemdir). Senin zorluğunu halleder, şüphede koymaz.]

Bu beyitlerde müellif bir kural üzerine bu işin ehlinin düşüncesine yer verir. Bu düşünce bir soru ve bu sorunun çözümünün nasıl olacağına yöneliktir. Bu açıdan bakıldığında son üç mısradaki “*bunu fikr güde böyle dut muḥkem / her ki māhirdür bu fenn*

içrekim/ müşkilün ħall ider kıomaz mübhem” ifadesiyle de öğrenciden bu yöntemi öğrenmesi istenir. Ardından gelen mısralar ile de “bu yöntem ile bu türdeki her soruyu kolaylıkla çözebileceği” yargısı öğrenciye sezdirilir.

ÖRNEK:

“mes’ele-i āħar eger bir top olsa gümüşden vezni üç yüz seksen beş dirhem olsa bir top daħı olsa altın ile gümüşden büyüklükde evvelki topun ‘aynı olsa vezni dört yüz yetmiş beş dirhem olsa ol taķdırece sonrağı topun altını ne miķdār ve gümüşi ne miķdār olur bilmek dilesen tariķi oldur ki evvel bunu ma’lüm idinmek gerekdür ki gümüşile altın berāber olsa veznede ne miķdār tefāvüt vāķı’ olur ustādān-ı selef bu ħuşuşda buyurmuşlardur beyt

(17) ne fillizi müstavī lil-ħacim rā çün ber keřī

(17a) iħtilāf ü vezen dār-ed her yekī bi-ıştibāħ

(18) zer leken sīm-āb elem-āhen yekī ez rız-i ħāl

(18a) nuķre nist esrüb dehen mis şebi her rüy-ı māħ

(19) pes bu sözden ma’lüm oldı kim elli dört dirhem gümüş yirine yüz dirhem altın olurmuş.” 111b/1-19. [Başka bir problem, eğer gümüşten bir top olsa, vezni 385 dirhem olsa. Yine önceki topun aynı büyüklüğünde altın ve gümüşten bir top daha olsa vezni de 475 dirhem olsa, buna göre sonraki topun altını ve gümüşi ne miktar olur bilmek dilesen yöntemi şudur ki önce bunu bilmek gerektir ki gümüş ve altın vezinde aynı olursa ne miktar fark olur. Hocaların önde gelenleri bu konuda (şöyle) buyurmuşlardır: Her birinin ölçüsünde şüphesiz farklılık vardır. Çünkü her ham maddenin hacmi eşit değildir. Her ayın tuncunun gecesi bakır, ağzı esrarlı gümüş külçe değildir. Leğendeki gümüş suyun halinin (sıvı hal) saçılanından biri demir ağrısı, altındır. O halde bu sözden anlaşıldı ki 54 dirhem gümüş yerine 100 dirhem altın olurmuş.]

Bu şiirin başında müellif bir soru sorar ve bu sorunun cevabının nasıl bulunacağı hususunda bu işin ehli kimselerin bu konu hakkındaki yorumuna yer verir. Sonra da “bu

sözlerden anlaşılıyor ki cevap elli dört dirhem gümüş yerine yüz dirhem altın olurmuş” şeklinde bir açıklama yapar. Burada son beyit tıpkı divân şiiirindeki gibi içinde mazmun barındıran, kapalı bir ifadedir. Müellif bir bakıma mecaz anlatımdan hareketle muhatabın gerçek olmayan dünya ile gerçeklik arasında bir bağ kurmasını ister.

ÖRNEK:

“pes ol taqđırce altūn biñ iki yüz dirhem ola çün biñ iki yüz dirhemi şuya
koyavuzaltmış iki dirhem āb taşra gelür çün üç yüz yigirmi dört dirhem nuqre’i dağı
şuya koyavuz ber muqtezā-yı hisāb otuz bir dirhem āb taşra gelür ve her vaqt ki bu
aşıl mes’ele vāqı’ olsa bu kâ’ide üzere iħrāc olına

(10) tācerī rā būd ez cevher şi pāre bī- nazār

(10a) ħüb tābānu münevver lāyık şāh u āmīr

(11) būd elmās ve yāqūt ve la’lü ve yā semen

(11a) kıymet-eş kerdend cevheriyan dānā-yı ħābir

(12) her yeki rā ez hezār eflūri kem ez yek diğeri

(12a) ez bahā-yı her yeki zeyn sengihā-yı dil-pezir

(13) nişf-i yāqūt-eş bahā kerdend bir la’l iy fetā

(13a) şülüş elmās-eş bahā yāqūt rā nezd-i başīr

(14) hem bahā elmās rā kem rub’ı la’leset iy cüvān

(14a) ān-çünin dāniş-sezā bā-şed be evlād u vezir

(15) hem bahā-yı cümle rā kerdend ez rüy-i hisāb

(15a) ez fūlori her dü hezār āmed dü-vist nist-gir

(16) her ki u dāned her yek rā çe miqdārest semen

(16a) mi-şevēd u rā sezā goften muħāsib yādılır.” 114b/1-16a. [Bir tüccarda şah ve

emirlere layık güzel ve ışıltılı üç parça mücevher vardır. Bunlar elmas, yakut ve la’ldir ve bunların değerini mücevher satıcısı bilir. Her biri bin filoriden azdır. Her birinde (değer) gönül sözü dinleyen süslü taşın değerinden azdır. Ey cömert kişi, yakutun yarısının değeri bir la’l eder. Üçte bir elmasın değeri yakutun katı görünür. Ey genç, elmasın değeri de la’lin dörtte birinden azdır. Böylece vezir ve evladına yaraşan şekilde olur. Bu hesap üzerine fūloriden hepsinin toplam değeri iki bin geldi,

iki yüz tutan yoktur. Her kim ki her birinin değeri ne kadardır bilir onun adı muhasib diye söylenir.]

Müellif *114b* de bu beyitlerin başında bir kural açıklar ve problemlerinde bu kurala göre çözümünün yapılması gerektiğini belirtir. Daha sonra da Farsça şiir dilinde bir soru sorar.

Bu şiirin amacında biraz da öğrenciyi özendirme, anlatılan konunun önemini vurgulama gibi sezdirimler vardır. Müellif, öğrenciye âdeta “mücevher hesabını iyi yaptığın takdirde ancak “muhasip” diye unvan kazanırsın. O sebeple bu konuyu iyi öğren.” gibi bir şey söylemeye çalışır.

ÖRNEK:

(8) *mes'ele-i âḥar gūşüvārī dāṣtem ez la'1 mürvārīd zerr*

(8a) *būd-ı yek mişḳāl çün kerdend vü vezn-i gūşivār*

(9) *ḳıymeteş kerdend-i şarrāfān zerr-i ma'rifet*

(9a) *lülü-i mişḳāl be si vü la'1 hecdeh zer be çār*

(10) *bisted ez men müşteri' vü bist dinār-em berār*

(10a) *men der-ān tā düsted ḥayrān şod-em bī-iḥtiyār*

(11) *ger muḥāsibzāde mersūm-ı divān miḥori*

(11a) *ḳıymeteş evzāni her yek rā begūyī intizār.*” 110b/8-11a. [Bir başka problem ölçüsü bir miskal olan lâl, inci ve altından bir küpe alalım. Sarrafların yaptığı marifet altınının değeri miskal (üzerinden) inci için üç ve lâl için on sekiz, altın için dördtür. Müşteri benden (bunu) istedi ve (bana) yirmi dinarımı bıraktı. Ben hemen elimde olmadan onun dostu kadar (ona) hayran oldum. Eğer muhasebeci adı geçen divânda ölçünün değerini yerse (düşürürse) her biri ona ah eder.]

Bu şiir parçasında da müellif şiirin başında bir problemten bahsetmektedir. Ancak şiirin sonunda da bir muhasebecinin neye dikkat etmesi gerektiği hususunda önemli bir bilgi vermektedir.

Son iki şiir parçasından da anlaşılacağı üzere, müellif şiir parçalarını bir problemin çözümündeki önemli bir ayrıntının öğretimi veya muhasebe mesleğinin püf noktalarının öğretimi için kullanmıştır.

Metindeki tutarsızlık örnekleri 1.9. METİNDEKİ BAZI İFADELERİN BAĞLAMSAL OLARAK YANLIŞ YAZIMI başlığı altında verilmiştir. Bunlar müellifin üslûbunu ciddi bir şekilde etkilememektedir. Çünkü aynı şekilde yazılan pek çok terim ve aynı şekilde ifade edilen soru cümleleri bulunmaktadır. Bütün bir metne odaklanıldığında bunların anlamı da çok fazla etkilemediği görülür.

Yukarıdaki değerlendirmelere göre Bursevî'nin üslûbu için şunlar söylenebilir:

Öncelikli olarak müellifin üslûbu bir ilmi öğretmeye yönelik olarak “öğreti üslûbu” üzerinden şekillenmiştir. Müellifin hazırlamış olduğu ders kitabı sıkıcı ve estetikten uzak değildir. Kitabın yazımında önce kural, sonra soru ve en sonda da çözümü verilmiştir. Bu sıralama öğrencinin konuyu daha iyi anlamasını sağlamaktadır.

Öğrencinin konuyu, soruyu ve çözümü daha iyi anlaması için üç farklı öğretim yöntemi kullanmıştır. Senaryo, tanım ve kural ile öğretim yöntemleri müellifin tercih ettiği yöntemlerdir. Ayrıca müellif bu yöntemleri uygularken açıklama, örnekleme, şart, zaman ve sıralama bağlama öğelerini, art ve ön gönderim için zamir ve sıfatları kullanmıştır. Bunun yanında bu bağlama öğelerini destekleyen gramer yapılarına da yer vermiştir.

Buna göre müellifin üslûbunu “öğreti üslûbu” üzerinden değerlendirdiğimizde: Müellifin bilimsel bir metni gerek “kesin yargı” gerek “ihtimal” bağlamında anlatan dolaysız/yalın bir anlatım üzerinden anlattığı görülür. Bunun yanında problemlerin anlatımında tahkiye üslûbundaki betimlemelere, sezdirimlere ve çıkarımlara da yer veren dolaylı bir anlatım biçimini de üslûbunda harmanlamadığı söylenebilir.

G.4. ESER HAKKINDA BİLGİ

G.4.1. ESERİN ADI

İncelenen Süleymaniye nüshasında eserin adı *Cāmi'ü'l-Ḥisāb* جامع بال دسا olarak verilmiştir. Ancak eserin bir diğer nüshası olan Bosna Hersek nüshasında *Kitāb-ı Cāmi'ü'l-Ḥisāb* كتاب جامع الحساب olarak geçmektedir. Ali Emiri nüshasında *Terceme-i Cāmi'ü'l-Ḥisāb* ترجمه جامع الحساب olarak geçmektedir. Yine Katip Çelebi'nin Keşfü'z-Zunūn adlı eserinde *Cavāmi'ü'l-Ḥisāb* جوامع الحساب olarak verilmiştir (Çelebi, 2013: 513). İncelemeye söz konusu olan nüsha Süleymaniye nüshası olduğu için tezin başlığında *Cāmi'ü'l-Ḥisāb* adlandırmasının kullanılması uygun görülmüştür.

G.4.2. ESERİN MÜELLİFİ

Eserin müellifi Yūsuf bin Kemāl el-Bursevî'dir. Araştırmalarımız esnasında pek çok kaynak esere bakılmış ancak, müellif hakkında geniş bir bilgiye ne yazık ki ulaşamamıştır. Elde edilen veriler ışığında Yūsuf bin Kemāl el-Bursevî için şunlar söylenebilir:

Yūsuf bin Kemāl el-Bursevî'nin soyadı OMLT'ta “Burusevî” olarak geçmektedir. Ancak elimizdeki 9 nüshada da “Bursevî” şeklinde olduğu görülmüş ve Burusevî şeklinde bir yazıma yahut harekelendirmeye rastlanmamıştır.

Yūsuf bin Kemāl el-Bursevî adından da anlaşılacağı gibi Bursalıdır. OMLT'ta XV. asırda Kanūnî devrindeki divān muhasiplerinden olduğu ve *Cāmi'ü'l-Ḥisāb* adlı bir eser yazdığı belirtilir (İhsanoğlu vd., 1999: 100) Aynı ibareye Mehmet Tahir'in Osmanlı Müellifleri'nde de rastlanmaktadır (Tahir, 1342: 309). Yine Bursa Kütüğü'nde “*Kemāl'in oğludur. Kanūnî devrinde muhasibdi. Matematikten “Cevāmiu'l-Hisāb” adında mufassal bir eseri vardır. On beşinci asırda yaşamıştır. Bursalıdır.*” şeklinde bir ibare yer almaktadır (Kepecioğlu, 2008: 264). Bunun yanında Kâtip Çelebi, Keşfü'z-Zunūn adlı eserinde Bursevî'nin eserini Arapça adla *Cavāmi'ü'l- Hisāb* olarak ele alır ve bu eserin Türkçe olarak yazıldığını ve müellifinin Bursevî olduğunu söyler (Çelebi, 2013: 513). Bu eserin 17. yüzyıl eseri olarak bilinen Keşfü'z-Zunūn'da Arapça isimle anılması dikkat çekicidir.

Bununla birlikte Bursevî ve eseri hakkında gerek Osmanlı Arşivlerinde gerekse Şakayık'ın-Numâniyye ve Zeyilleri, Sicil-i Osmanî gibi başlıca eserlere bakıldığında bir ize rastlanmamıştır. Ancak müellifin eserde “...*hazret-i İskender Çelebi efendi hâmet me‘âliye hazretlerinin hâk-i pâyi şeriflerine bu bende-i naḥîf Yūsuf bin Kemâl el- Bursevî bir niçe müddet yüz süriyü...*” (Lala İsmail, 934: 2a/1-4) ifadesi Kanûnî devri başdefterdarı İskender Çelebi zamanındaki divân muhasiplerinden olduğunu gösterir.

G.4.3. ESERİN TESPİTİ

İncelenmek üzere ele alınan metin, İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesinde *Lala İsmail*, nr. 288 kayıtlı bulunan, *Yūsuf bin Kemâl el- Bursevî* tarafından yazılmış, 16. yüzyıl Kanûnî Sultan Süleyman dönemine ait bir matematik kitabıdır.

Eserin OMLT'ta tespit edilen 7 nüshası bulunmaktadır (İhsanoğlu vd., 1999: 100) Ancak www.yazmalar.gov.tr sayfasından yapılan taramalarda eserin 2 nüshası daha olduğu tarafımızdan tespit edilmiştir.

G.4.4. ESERİN NÜSHALARI

G.4.4.1. Eserin Nüshalarının Kronolojik Sıralaması

1- *Süleymaniye Nüshası: Lala İsmail*, nr. 288 harekeli nesihle, 120 varak, 21 satırdır. Muharrem 934 (Ekim/Kasım 1527) 'te yazılmıştır. Müellifi Yūsuf bin Kemâl el- Bursevîdir.

2- *Milli Kütüphane Nüshası: nr. A.541*, harekeli nesihle, 175 varak, 13 satırdır. Safer 934 (Kasım/Aralık 1527)'te yazılmıştır. Müellifi Yūsuf bin Kemâl el- Bursevîdir. Baştan 8 varak eksiktir.

3- *Fatih Millet Kütüphanesi/ Ali Emiri Nüshası: Türki-i Aritmetik*, nr. 40, nesihle 113 varaktır. H. XI. asırda (M.1592-1593) istinsah edilmiştir. Eserin adı *Terceme-i Câmi'ü'l- Hisâb* diye yer almaktadır. Müstensihin ismi yoktur.

- 4- *Zeytinoğlu İlçe Halk Kütüphanesi Nüshası: Tavşanlı, Kütahya*, nr. 1709/2 (303/2): 60b-156a, 98 varak, 21 satırdır. H. XI. asırda (M.1592-1593) istinsah edilmiştir. Müstensihin ismi yer almamaktadır.
- 5- *Gazi Hüsrev Kütüphanesi Bosna Hersek Nüshası*. nr: R6930, nesihle 68 varak, 26 satırdır. 1115 (1704) tarihinde istinsah edilmiştir. Müstensihi Ahmed Nakkâş'tır.
- 6- *Topkapı Sarayı Müzesi Nüshası*. nr: H1991, talikle 91 varak, 210x135 cm, 21 satırdır. H. 1157 (M. 1744) tarihine istinsah edilmiştir. Müstensihi Mustafa adlı biridir.
- 7- *Cerrah Paşa Tıp Tarihi Müzesi Nüshası*. nr.307: nesihle 68 varak, 25 satırdır. Müstensih ve tarih bilgisi yoktur.
- 8- *Kastamonu İl Halk Kütüphanesi Nüshası*. nr. 37Hk3816/5, nesihle 112b-215 (104) varak, 15 satırdır. Müstensihin ismi yer almamaktadır.
- 9- *Trinity College Library Cambridge Nüshası*. Trinity R.13.11: harekeli nesihle 170 varak, 12 satırdır. Suppl. Handlist of the Muhammadan Mss.of Cambridge, p.61.dır. Müellif ve tarih bilgisi yoktur.

Eserin sadece *Milli Kütüphane, Kastamonu, Zeytinoğlu, Bosna Hersek, Topkapı Sarayı* nüshaları www.yazmalar.gov.tr adresinde taranabilmektedir. *Süleymaniye, Ali Emiri ve Cambridge* nüshaları taranamamaktadır. Ancak bu nüshalar da IRCICA yayınlarından çıkan Osmanlı Matematik Literatürü Tarihi (OMLT) adlı çalışmada taranabilmektedir. Ayrıca OMLT'ta *Kastamonu ve Bosna Hersek* nüshalarından bahsedilmemiştir.

G.4.4.2. Eserin Nüshalarının Tanıtımı

G.4.4.2.1. Süleymaniye Nüshası

Lala İsmail, nr. 288 olarak kütüphane kaydı bulunmaktadır. Harekeli nesihle yazılmıştır. 120 varaktır. Her varak 21 satırdan oluşmaktadır. Muharrem 934 (Ekim/Kasım 1527) 'te yazılmıştır. Müellifi Yūsuf bin Kemāl el- Bursevî'dir. Eserin müellif hattı olup olmadığı belli değildir. Elimizde aynı tarihli (934/1527) en eski iki nüsha (Süleymaniye ve

Milli Kütüphane nüshaları) bulunmaktadır. Bunlardan tam olması sebebiyle Süleymaniye nüshası üzerinde çalışılmasına karar verilmiştir.

Bursevî'nin eserinin *Keşfü'z-Zunûn* gibi kaynaklarda Arapça adlandırmayla *Cavâmi'ü'l-Hisâb* olarak geçmesi aslında eserin bir bakıma Arapçadan tercüme edildiğini gösterebilir. Ancak Bursevî kitabının başında bu eseri İskender Çelebi'den aldığı dersler üzerine kurguladığını ifade etmektedir. Bu açıdan düşünüldüğünde Bursevî'nin İskender Çelebi'nin ders verirken kullandığı kitabın söylemlerinden etkilendiği ve tuttuğu notların da bu eser üzerinden olduğu düşünülürse bu durumun normal olacağı görülmektedir. Bu bakımdan Bursevî'nin bir te'lif eser ortaya koymuş olduğu ortadır.

Süleymaniye nüshasının www.yazmalar.gov.tr'de bulunan microfilm kopyasında 31. varak eksik bulunmaktadır. Bu konu üzerine eğildiğimizde 30uncu sayfadaki mührün diğer sayfaya geçmediğinin gözlemlenmesiyle bunun bir fotoğraflama hatası olduğu anlaşılmış ve gerekli sayfa temin edilmiştir. Nüshanın yazıları temiz, okunaklıdır. Harekeli olması okunaklılık düzeyini arttırmaktadır.

G.4.4.2.2. Milli Kütüphane Nüshası

Bu nüsha nr. A.541 kayıtlı bulunmaktadır. Yine harekeli nesihle yazılmıştır. 175 varaktır. Her varak 13 satırdan oluşmaktadır. Safer H.934 (M.Kasım/Aralık 1527)'te yazılmıştır. Müstensih bilgisi yoktur. Baştan 8 varak eksiktir.

Bu nüsha Süleymaniye nüshasıyla aynı tarihli olup tarihlendirmesinde sadece ay farkı söz konusudur. Nüsha her ne kadar baştan sekiz varak eksikse de Süleymaniye nüshasında yer alan bazı problemlerin burada daha ayrıntılı verildiğini görülmüştür. Bu noktada MK. nüshasındaki bu ayrıntıların problemin daha iyi anlaşılmasını ve anlam bütünlüğü sağladığı düşünüldüğünde S. Nüshası sanki gözden geçirilmiş şekli olarak düşünülebilir.

Bu nüsha da hem okunaklı hem de temizdir. Süleymaniye nüshasından daha güzel bir hatta sahiptir. Bu bakımdan kanaatimize göre Bursevî S. nüshasını müsvedde olarak

kullanmış ve MK nüshasını da asıl eser olarak İstanbul Türkçesine daha vakıf hattı daha güzel birine yazdırmıştır. Bu kişinin mesleğinin nakkâşlık olduğu düşünülebilir.

G.4.4.2.3. Fatih Millet Kütüphanesi/ Ali Emiri Nüshası

Türki-i Aritmetik adıyla nr. 40 kayıtlı olan nüshadır. Nesihle yazılmıştır. 113 varaktan oluşmaktadır. 21 satırdır. H. XI. asır (M.1592-1593) tarihlidir. Bunun dışında bir tarih bulunmamaktadır. Eserin adı *Terceme-i Cāmi'ü'l-Hisāb* diye geçmektedir. Müstensihin ismi yoktur.

Yazısı temiz ve okunaklıdır. Güzel bir hatt ile yazılmıştır. Eserin 85. sayfasından itibaren farklılık söz konusudur. Bu sayfadan itibaren başka bir konu anlatılır. Karşılaştırma yapılan S. nüshasında yer alan geometri kısmı burada yer almamaktadır.

G.4.4.2.4. Zeytinolu İlçe Halk Kütüphanesi Nüshası

Tavşanlı, Kütahya'da bulunan, nr. 1709/2 (303/2) kayıtlı nüshadır. 98 (60b-156a) varaktır. 21 satırdır. H. XI. (M.1592-1593) asırda istinsah edilmiştir. Müstensihin ismi yer almamaktadır.

Hattı kırık nesihdir. Çok ufak farklılıklar dışında BH. nüshasıyla benzerlik gösterir. Büyük ihtimalle BH. nüshası bu nüsha temel alınarak kopya edilmiştir.

G.4.4.2.5. Gazi Hüsrev Kütüphanesi Bosna Hersek Nüshası

nr: R6930 kayıtlı olan nüshadır. Nesihle yazılmıştır. Son kısımlarda bir iki varak ta'likle yazılmıştır. 68 varaktır. Her varak 26 satırdır. H. 1115 (M. 1704) tarihinde istinsah edilmiştir. Müstensihi Ahmed Nakkâş'tır.

Bu nüsha OMLT'ta yer almamakla birlikte www.yazmalar.gov.tr adresinde kayıtlıdır. Ahmed Nakkâş hakkında bir bilgiye ulaşılamamıştır. Ancak Osmanlı arşivlerindeki kayıtlara göre Topkapı Sarayı'na bağlı nakkâşlardan biri olduğu düşünülmektedir. Osmanlı Arşivlerinde Hatt-ı Hümayun fonunda bir tek şu ibareye rastlanmıştır:

“Tersane Nakkâşbaşı Ahmet sanat erbablarına verildiği gibi maaş ve salyane tahsisini istida ederek nakkâşbaşığa evvelce şehriye 600 akçe ve geçen sene zilhicceden itibaren şehriye 120 kuruş tayin verilmiş ise de, bu makule esnafâ maaş ve salyane verilmesi Kanunnâme-i Hümâyûn'da olmadığına dair arz olup, Üçüncü Selim'in tayin olunan mahiye 120 kuruş behermah verilip Tersane defterlerine kaydoluna hattı- hümâyûnu.”
(<http://katalog.devletarsivleri.gov.tr/osmanli/arsiv.aspx>). (Gömlek no: 1544).

G.4.4.2.6. Topkapı Sarayı Müzesi Nüshası

nr: H1991 kayıtlıdır. Ta'likle yazılmıştır. 91 varaktır. Her bir varak 21 satırdan oluşmaktadır. H. 1157 (M.1744) tarihinde istinsah edilmiştir. Müstensih, Mustafa adlı biridir. Müstensih hakkında bir bilgiye ulaşılamamakla birlikte Kanûnî Sultan Süleyman döneminin nakkâşlarından biri olduğu düşünülmektedir. Nitekim Topkapı Müzesi arşiv defterlerinde Nakkâş Mustafa adıyla iki kayıt yer almaktadır.

“Hatice Hatun, Nakkâş Mustafa ve Seyyid İbrahimin metrukat defteri.”
(<http://katalog.devletarsivleri.gov.tr/osmanli/arsiv.aspx>)(Gömlek no: 10573).

“Bir inşaat dolayısıyla Nakkâşbaşı Mustafa Ağa'ya, Keresteci Mıgırdıç'a, Camcı Hacı Süleyman Ağa'ya vesaireye teslim edilen paralarla dolapta mevcut muhtelif kitapların isimlerini havi hesap ve müfredat defteri. a.g.tt”.
(<http://katalog.devletarsivleri.gov.tr/osmanli/arsiv.aspx>) (Gömlek no: 2847).

Görüldüğü gibi bu iki ibarede de tarih bilgisi yoktur.

G.4.4.2.7. Cerrah Paşa Tıp Tarihi Müzesi Nüshası

nr.307 kayıtlıdır. Nesihle yazılmıştır. 68 varaktır ve 25 satırdır. Nüshada müstensih ve tarih bilgisi yoktur.

Bu nüsha diğer nüshalardan gerek kelime gerekse sayısal değerler bakımından S. ve diğer nüshalardan ayrılır. Temiz bir hattla yazılmıştır.

G.4.4.2.8. Kastamonu İl Halk Kütüphanesi Nüshası

nr. 37Hk3816/5 kayıtlıdır. Nesihle yazılmıştır. www.yazmalar.gov.tr adresinde 112b-215a şeklinde verilmişse de elde edilen nüshada ne müstensihi ne de kütüphane

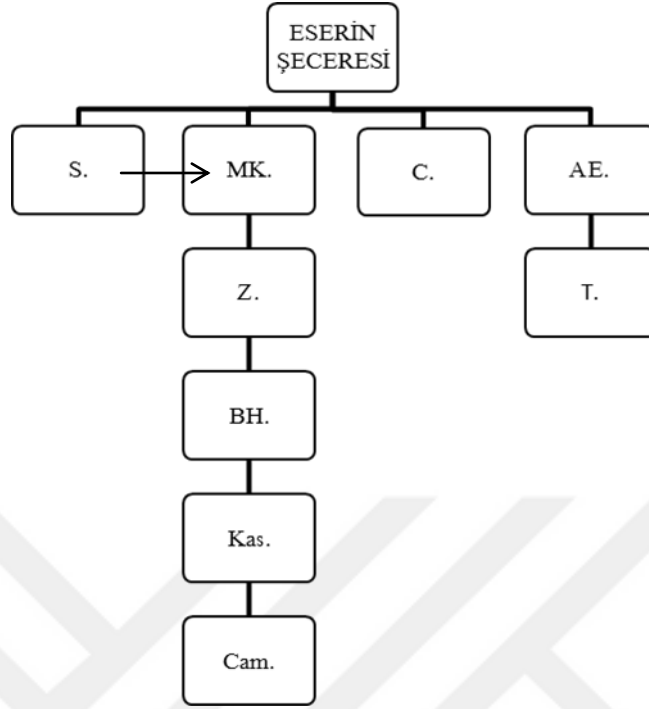
tarafından verilen bir sayfa numarası kaydı yoktur. Bu sebeple karşılaştırma esnasında numaralandırma 1'den başlatılarak bir değerlendirme yapılmıştır. 104 varaktır. Her varak 15 satırdan oluşmaktadır. Müstensihin ismi yer almamaktadır.

Bu nüsha da BH. nüshası gibi OMLT'ta yer almayıp taramalar sonucunda tespit edilmiştir. Nüsha temiz ve güzel bir hatt ile yazılmıştır.

G.4.4.2.9. Trinity College Library /Cambridge Nüshası

Nüsha Trinity R.13.11 kayıtlıdır. Harekeli nesihle yazılmıştır. 170 varaktır ve 12 satırdır. Müstensih ve tarih bilgisi yoktur. Bu nüshanın OMLT'ta Cambridge, nr. 350 olarak kayıtlı olduğu ve nesihle yazıldığı belirtilmektedir (İhsanoğlu vd., 1999: 100). Ancak inceleme neticesinde eserin Cambridge'e bağlı Trinity College Library'de bulunduğu ve harekeli nesihle yazıldığı tespit edilmiştir. Bu katalog kaydına göre *Jāmi-ul hisāb: A work on Arithmetic by Yūsuf bin Kamal Al Bursawi. The book contains ten chapters, and is dedicated to Haçrat Iskandar Calabi (R.13.11. :23)*. Yani eserin bir matematik kitabı olduğu ve 10 bölümden oluştuğu ve Hazreti İskender Çelebiye tanıtıldığı ifade edilmektedir. Eser bütün nüshalar içinde en güzel hattla yazılandır. Ayrıca Milli Kütüphane nüshasının tam şeklidir.

G.4.4.3. Eserin Nüshalarının Şeceresi

Şekil 3

Üzerinde inceleme yapılan Süleymaniye nüshasının tercih ediliş sebebi yukarıda açıklanmıştır. Ancak metin çalışmalarında önemli bir konu da çalışılan nüshanın müellif hattı olup olmayışıdır. Bu sebeple karşılaştırmalar göz önünde bulundurularak bir şecere takibi yapılmıştır.

Metin bölümündeki dipnotlarda açıkça görülmesi sebebiyle burada bu nüshalar arasındaki karşılaştırmalar tek tek verilerek bir açıklama yapılmayacaktır. Sadece incelenen eserin şecerece takibinin katmanları hususunda bilgi verilmesi uygun görülmüştür.

Şekil 3'te görüldüğü üzerinde dört ayrı nüsha kol başı olarak alınmıştır. Bunun sebebi elbette birbirleri arasında gösterdikleri farklılıklardır. Ancak dikkat edilirse S. nüshasından MK. nüshasına bir ok çizilmiştir. Bu nüshaların aynı tarihli olduğu tespit edilmiştir. İkisi de H.934 (M.1527) yılına ait nüshalardır. Ancak aralarında bir aylık bir farklılık söz konusudur. S. nüshası Muharrem, MK. nüshası Safer ayında yazılmıştır. Bu açıdan da bakıldığında S. nüshası yine en eski tarihli nüsha olmaktadır. Ayrıca MK.

nüshası baştan sekiz varak eksiktir. Bu durumda ilk olarak eserin aynı kişinin kaleminden çıktığı düşünülebilir. Ancak MK. nüshasının hattı S. nüshasından daha düzgün yazılmıştır. S. nüshasında bir iki yerde karalama veya aynı kelimenin iki kez tekrar edildiği görülmüştür. Köksal (2012: 184)'ın “*Katalog bilgilerinde veya nüsha üzerinde bir bilgi bulunmadığı halde de bir nüshanın müellif hattı olduğu tespit edilebilir. Müellif hattı nüshaları müsvedde nüshalar ve tebyiz edilmiş (temize/beyaza çekilmiş) nüshalar olmak üzere iki grupta toplamak mümkündür.*” ifadesinden hareketle elimizdeki nüshanın MK. nüshasıyla arasındaki tarih bağı da göz önünde bulundurularak müsvedde nüsha olduğu, ancak müellifin kendi yazısının ve çizimlerinin kötü olması sebebiyle bunu başka birine yazdırdığı düşünülmektedir.

AE. ve T. nüshalarının MK. ve S. nüshasıyla benzerlikleri vardır. Ancak nüshalar tanıtılırken de söylendiği gibi belli bir sayfadan sonra eserin akışı değişmektedir. Bu iki nüshada da “misâhat (Uygulamalı geometri)” kısmı yer almamaktadır. Buna bağlı olarak geometrik şekiller de görülmez.

C. nüshası karşılaştırmalar esnasında en fazla farklılık gösteren nüshadır. Bu farklılık işlemlerde de göze çarpmaktadır. Bunun yanında diğer nüshalarla da bağı yoktur. Buna rağmen çok az yerde birkaç nüshayla koşutluk gösterir.

Örneğin,

vursalar	ursalar	virselar
S., MK., Z., Cam.	<u>C. Kas.</u>	AE., T.

Örnekte görüldüğü üzere *vursalar* kelimesi *ursalar* şeklinde hem C. hem de Kas. nüshasında görülmektedir. Ancak yine de bu tarz örneklerin azlığı sebebiyle şecerde C. Nüshasının ayrı bir nüsha olarak değerlendirilmesi uygun görülmüştür.

G.4.5. ESERİN KİME İTHAF EDİLDİĞİ HUSUSU

Bu konu hakkında iki husus göze çarpmaktadır: OMLT'ta (İhsanoğlu vd., 1999: 100) Bursevî'nin eserini Kanûnî'ye ithaf ettiği belirtilirken, Kâtip Çelebi Bursevî'nin bu eseri İskender Çelebi'ye yazdığını not düşmüştür (2013: 513). Yine yukarıda Cambridge nüshasını tanıtırken de belirttiğimiz gibi kataloglarda eserin Hazreti İskender Çelebi'ye tanıtıldığı ifade edilmektedir. Bursevî eseri kime ithaf ettiğini söylememiş sadece “mübtediler için” yazdığını belirterek bir amaç belirtmiştir. Ancak eseri oluşturma aşamasında İskender Çelebi'den aldığı dersler söz konusu olduğundan İskender Çelebi'ye ithaf ettiği düşünülebilir.

G.4.6. ESERİN KONUSU VE YAZILIŞ AMACI

Üzerinde çalışılan eserin giriş bölümü, diğer tarihî metinlerin giriş bölümleriyle benzerlik gösterir. Yani eser besmeleyle başlar ve devamında peygamber efendimize (S.A.V.) salavat getirilir. Ardından dönemin padişahı olan Kanûnî Sultan Süleyman, babası Sultan Selim Han ve dedesi Sultan Bayezid zikredilerek övgülerde bulunur. Devletinin ve ikbâlinin devamlı olması için dua edilir. Daha sonra ise konusu itibarıyla bir matematik kitabı olan eserin ana içeriğini nasıl oluşturduğunu müellif şu ifadelerle belirtir:

“Hâzret-i İskender 1b/20. Çelebi Efendi hâmet me‘âliye hâzretlerinüñ hâk-i pâ-yi şeriflerine bu bende-i nañif Yûsuf bin Kemâl el-Bursevî bir niçe müddet yüz süriyü hizmetlerinde olmağın ba‘zı ehl-i kalem huzûrlarında ta‘lîm-i ‘ilm-i hisâb itmek ile ‘izzet ve tettebbü‘ fennî raqam kılmagıla rağbet buldukları müşâhede olunmağın bu zerre’i bî-miğdâr dahı ‘alâ-ğadri’ t-ğākā ‘ilm-i hisâba bir nice vaqt mümâreset itmegin ba‘zı Fârsî ve ‘Arabî resâ’îlden ve ba‘zı hâtırında olan mesâ’îlden iğrâc olunup bu risâlede cem‘ idüp câmi‘ü’l-hisâb diyü tesmîye olundı tâ kim bu fenne tâlib olan ehl-i kalem ifâde itmek ile ‘indallâh me‘cûr ve müşâb olavuz.” 1a/1-14.

Yukarıdaki ifadeden anlaşılacağı gibi müellif bir müddet Kanûnî Sultan Süleyman'ın emrinde bulunan Başdefterdâr İskender Çelebi'nin hizmetinde bulunmuş ve ondan muhasebe dersleri almıştır. Yine bu aşamada bazı ilim sahiplerinden aldığı dersler

de onu yetiştirmiştir. Daha sonra Arapça ve Farsça kitaplardan ve kendi öğrendiklerinden bir çıkarımda bulunarak bu eseri yazmış ve adını da “hesapların toplamı” anlamına gelen Cāmi‘ ü’l-Ḥisāb koymuştur.

Müellif “...*mübtedīler için beyān olunur yoksa ehl-i fazıl yanında ne miqdārı ola.*” 2b/20-21. ifadesiyle eserini matematiği yahut muhasebeyi yeni öğrenenler için yazdığını, bu işin uzmanları için yazmadığını da belirtir. Bu aşamadan sonra bölümleri sıralar ve sonrasında tek tek bu bölümleri açıklayarak örnekler verir.

Eser, yakından incelendiğinde, beşinci dereceden kök hesabı gibi konuları içerdiği; rasyonel ve irrasyonel kök hesaplarını sıfır ve cetvel yöntemi kullanarak öğrettiği; cebir ve denklemler teorisini ayrıntılı incelediği; derinlik, genişlik, uzunluk, ücret, yol, havuz, saat, ürün, kumaş, top problemlerini çözümleriyle birlikte, kural-çözüm sürecini belletecek bir biçimde verdiği gözlemlenmektedir (Fazlıoğlu, 2010: 166). Bunun yanında eserde o dönemin sosyo-ekonomik hayatına dair pek çok ize rastlanmaktadır. Müellif eseri 10 bölüm üzerine kurgulamıştır. Bunlar sırasıyla:

1) **Birinci bölüm:** Çarpmaların türlerinin ve çıkarımlarının kurallarını anlatır.

Birinci bölüm beş ayrı kısma ayrılır:

Birinci kısım, bir tamsayı ile bir tamsayının çarpımı üzerinedir. Müellif birinci kısmı anlatırken beş şekil üzerinden anlatır. Burada şekil hem “şekil” hem de “yöntem” anlamıyla kullanılır. Çünkü örnek olarak verdiği her şekil aynı zamanda bir yöntem biçimidir.

İkinci kısım, tamsayının ondalık sayılara çarpımı üzerinedir.

Üçüncü kısım, ondalık sayıların ondalık sayılara çarpımı üzerinedir.

Dördüncü kısım, tamsayı ile ondalık sayının tamsayıya çarpımı üzerinedir.

Beşinci kısım, tamsayı ile ondalık sayının, tamsayı ile ondalık sayıya çarpımı üzerinedir.

2) **İkinci bölüm:** Ondalık sayıların türlerini ve onlara ait olan problemleri anlatır.

Bu bölümde *dirhem*, *mūt*, *zirā'*, *miskāl* ve *kaṅṭār* ölçüleri üzerinden hesaplamalar yer alır.

3) **Üçüncü bölüm:** Bölmelerin türlerini ve çözümlerinin kurallarını anlatır.

Bu bölüm kendi içinde altı kısma ayrılır:

Birinci kısım, iki tamsayının birbirine bölünmesi üzerinedir.

İkinci kısım, iki ondalık sayının birbirine bölümü üzerinedir.

Üçüncü kısım, ondalık sayının tamsayıya bölünmesi üzerinedir.

Dördüncü kısım, tamsayı ile ondalık sayının ondalık sayıya bölünmesi üzerinedir.

Beşinci kısım, tamsayı ile ondalık sayının tamsayı ile ondalık sayıya bölünmesi üzerinedir.

Altıncı kısım, ise kalanı 1 olmayan bölmeler üzerinedir.

4) **Dördüncü bölüm:** Paydaları ve onlara ait olan problemleri anlatır.

Bu bölüm paydaların, yani kesirli ifadelerin çarpımı ve bölümü üzerinedir. Buna göre *basit kesir*, *birleşik kesir* ve birleşik kesrin alt dalı olan *tekrarlı*, *uygun* ve *ayrık kesirler* ele alınmıştır.

5) **Beşinci bölüm:** Miras paylaşımının yöntemi anlatılır.

Müellif “*bu fennüñ mähirleri kısmet-ı ğuremānuñ istihrācında bir niçe ʔariḳ beyān itmişler bu faḳīr daḳı ma‘lūm 35a/5-8. olduğı kadar beyān olundı 35b/1.*” şeklinde bir ifade kullanarak bu yöntem hakkındaki bilgisini oluştururken bu ilim üzerine çalışan âlimlerin yöntemlerinden faydalandığını ve kendisinin de ancak bildiği kadar burada anlattığını belirtir.

6) **Altıncı bölüm:** Orantılı dört sayı hesabının kurallarını ve onlara ait problemleri anlatır.

7) **Yedinci bölüm:** Tek yanlış ve çift yanlış hesaplarının kurallarını ve onlara ait problemleri anlatır.

8) **Sekizinci bölüm:** Kökleri ve kök bulmanın çözüm yollarının kurallarını anlatır.

Bu bölümde ayrıca kök bulma hesabında, çözümün daha kolay bulunması için kullanılan cetvel yöntemini de verir. Bu yöntemi önce anlatır, sonra cetvel üzerinde örneğini belirtir.

9) **Dokuzuncu bölüm:** Uygulamalı geometri ve ona ait olan problemleri anlatır.

Bu bölümde *dik*, *dar* ve *geniş* açılar, *üçgen ve üçgen* çeşitleri, *kare*, *dikdörtgen*, *dörtgen*, *beşgen*, *altıgen* gibi geometrik şekiller ile *daire*, *dairenin çapı*, *keseni*, *kirişi*, *yayı ve çevresi* hakkında bilgiler ve *yarım daire*, *yarıdan fazla ve yarıdan eksik daire*, *yay şekli*, *hilal şekli* gibi şekillerin üzerine tanımlar verilmiştir. Ayrıca bu şekillerin her biri çizilmiş ve bu şekiller üzerine alan ve çevre hesabını bulmaya yönelik problemler çözümleriyle birlikte verilmiştir.

Bu bölümde ayrıca uygulamalı geometrinin kapsamına giren, *hacim*, *uzaklık*, *yükseklik*, *derinlik* gibi ölçümler de *top*, *havuz*, *işçi*, *saat* problemleri üzerinden anlatılmıştır.

10) **Onuncu bölüm:** Denklemlerin kurallarını ve ona ait problemleri anlatır.

Bu bölüm Osmanlı Klasik cebir kitaplarında sıkça kullanılan cebir ve mukâbele bölümüdür. Bu bölümde Osmanlı Klasik cebirinde meşâ'îl-i sitte olarak bilinen üçü yalın ve üçü de katışık olan altı denklem türü üzerinde durulmuştur.

G.5. TEZİN KONUSU VE AMACI

Tezin *konusu*, XVI. yüzyıla ait *Cāmi'ü'l-Hisāb* adlı matematik metninin çeviriyazıya aktarımı yapılarak elde edilen veriler ışığında dil (imla, fonetik, morfoloji), tarih (İslam bilim tarihi, Osmanlı Klasik dönem matematik tarihi) ve leksikolojik (sözlük, terminoloji, dizin) açılarından değerlendirilmesidir.

Tezin *amacı* ise, 16. yüzyıla ait bir eser olan *Cāmi'ü'l-Hisāb* adlı matematik metni üzerinden, Türkçenin söz konusu yüzyıllarda matematik biliminde bilim dili olarak varlığını tespit etmek, elde edilen dil malzemesinin Türkçenin terim ve söz varlığına katkısını değerlendirmektir.

G.5.1.YÖNTEM

G.5.1.1. Tezin Bölümleri ve Yöntemleri

Tez ana yapısı itibariyle giriş haricinde İnceleme, Metin, Dizin olarak üç ana bölümden oluşur. Bu üç bölüme ayrıca metindeki terimleri içeren bir de Terim Sözlükleri bölümü eklenmiş sonra Sonuç bölümü yazılmıştır.

Teze konu olan metin üzerinden yapılan bütün değerlendirmelerde kullanılan yöntem, metnin ait olduğu dönem ve barındırdığı söz varlığı açısından tarihsel bir tabanda şekillenmesine yöneliktir.

Giriş bölümü üç alt kısımda ele alınmıştır. Birinci kısım tezin tarihî bir arka plana oturtulmaya çalışıldığı Osmanlı'daki mevcut matematik tarihini ele alan kısımdır. İkinci kısımda ise üzerinde çalışılan eser ve müellifi hakkında bilgi verilmiştir. Ayrıca bu kısımda müellifin üslûbu, metin dilbilimi ve toplum dilbilimi (eğitim-öğretim) çerçevesinde değerlendirilmiştir. Üçüncü kısımda ise tezin amacı, konusu ve yöntemi hakkında bilgi verilmiştir.

Giriş bölümünün birinci kısmının oluşturulması için eserin hem matematik tarihi hem de bilim tarihine kaynaklık etmesi sebebiyle İstanbul Medeniyet Üniversitesi Dekanı Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu'ndan *Osmanlı'da Bilim ve Felsefe* konulu seminerler takip edilmiştir.

Tezin birinci bölümü *İnceleme* kısmı olup üç aşamalıdır. Birinci kısımda *Yazım Özellikleri* başlığı altında metindeki farklı yazımlar vurgulanmaya çalışılmıştır. İkinci kısım *Ses Bilgisi*, üçüncü kısım ise *Şekil Bilgisi* başlıkları altında ele alınmıştır. Bu kısımlarda eserin dil tarihi içindeki yerinin tespiti için veriler ortaya konulmuştur. Bu tespitler ortaya konulurken art ve eş zamanlı karşılaştırmalı dilbilgisi metodu kullanılarak kelimelerdeki ses ve şekil değişimleri Eski Türkçe dönemi ve Türkiye Türkçesi ile karşılaştırılmıştır.

İkinci bölüm *Metin* kısmı olup eserin çeviriyazıya aktarımının yer aldığı kısımdır. Ayrıca bu kısımda eserin mevcut diğer 8 nüshası üzerinden karşılaştırmalı bir çalışma yapılmıştır. Bu karşılaştırmalar dipnotlarla gösterildiği için kelimelerin farklı yazımları için ayrıca bir parantez içi gösterime gidilmemiştir. Ancak bütün nüshalarda aynı şekilde tekrarlanan hatalar < > için işareti kullanılmıştır. Nüsha karşılaştırmaları gerçekleştirilirken şu noktalar göz önünde bulundurulmuştur:

1- Öncelikli olarak şu önemli noktayı belirtmek gerekir ki karşılaştırmada esas alınan nüsha Süleymaniye nüshasıdır. Bu nüshanın ana nüsha kabul edilmesinin iki nedeni vardır. Birincisi, en eski tarihli nüsha olması; ikincisi ise eksik sayfa bulundurmamasıdır.

2- Karşılaştırma yapılırken geleneksel yöntem izlenmiştir. Dipnotlarla gösterilen farklılıklar Süleymaniye nüshası temel alınan nüsha olduğu için parantez içinde verilmiştir. Kelime üzerinde dipnot atama sayısı bulunduğundan parantez içinde ayrıca bir S. şeklinde kısaltma verilmesine gerek görülmemiştir. Örn.(10a/7) gibi. Ancak karşılaştırılan nüshalarda nüsha isimleri verilmiştir. Örn. BH. 4b/2; C.32a/3; Z. 65b/11 gibi.

3- Karşılaştırma yapılırken sadece eklerdeki değişiklikler, kelime eksiklikleri veya kelimelerin yazılışlarındaki farklılıklar dipnotta verilmiştir. Örneğin, S. varuruz, BH. imdi. Yine rakamlar arasındaki farklılıklar da belirtilmiştir.

4- Karşılaştırmaya göre farklı olan hesaplama veya çizimlerden çok fazla yer kaplayanlar EK.9'da verilmiştir.

5- Yine karşılaştırma yapılan nüshalardan Ali Emiri Nüshasının 83b/19-113 varaklar arası ve Topkapı nüshasının 65a/6-91 varaklar arası temel alınan nüshadan ve diğer nüshalardan farklıdır. Özellikle geometri ile ilgili kısımlar bulunmamaktadır. Ancak farklı problemler yer almaktadır. Nüshaların bu varakları konu bütünlüğü açısından teze eklenmemiştir.

6- Hesaplama olan kısımların satır sayıları bu kısımlarda düzgün bir hat olmadığı için sayılmamakla birlikte karşılaştırma yapılırken farklılık olan hesaplamalarda netlik kazandırmak amacıyla satır sayısı verilmiştir. Bu sebeple bazı karşılaştırmalarda nüshadaki satır bilgisini aşan satır sayıları görülmektedir. Mesela 15 satırlık bir nüshada hesaplamalar katıldığında 18-19 satır olabilmektedir.

Metin matematik eseri olması nedeniyle geometrik çizimler içermektedir. Metindeki geometrik çizimlerin yapılması için *Microsoft equation* ve *paint* programları kullanılmıştır. Ayrıca hesaplamaların yer aldığı kısımlarda bulunan her türlü sayısal niceliğin asıl metindeki şekilleri korunmuş ve müellifin koyduğu işaretler haricinde herhangi bir işlem işareti (+, - vb.) konulmamıştır. Yine metinde paydası bir olan kesirler $\frac{7}{7}$ şeklinde gösterilmiş olup aktarımda da aynı şekilde korunmuştur.

Metinde bazı Arapça, Farsça yazılan tamlama ve terimlerdeki harf eksikliklerinden kaynaklanan ve karşılaştırılan bütün nüshalarda aynı olan müellif hataları, düzenlenerek sadece gerçekten onarım isteyen bir iki kelimedede “< >” işareti içinde doğru yazım gösterilmiştir. Örneğin, “müsteşnâ meneh <minh>”.

Çalışılan nüshada hemze (') ile gösterilen akuzatif ekleri için bir düzeltmeye gidilmeyerek metindeki şekliyle korunmuştur. Örneğin, aqçe'i (26a/19), hişşe'i (87b/3), cüz'i (88a/6) gibi.

Metinde “ile, içün” edatları ve “idi, ise, iken” gibi {i-} filinin aldığı şekiller ayrı olarak yazılmışlarsa ayrı, bitişik olarak yazılmışlarsa bitişik olarak metindeki şekliyle korunmuştur. “ki ve kim” bağlaçlarının yazımında da aynı esas uygulanmıştır.

Üçüncü bölüm *Terim Sözlükleri* kısmı olup esas itibariyle metinde yer alan matematik ve ölçü ve para birimlerinin oluşturduğu terimleri içerir. *Matematik Terimleri Sözlüğü* ve *Ölçü ve Para Birimi Terimleri Sözlüğü* başlıklarıyla iki alt kısımdan oluşur. Bu bölüm için Prof. Dr. Mustafa Canpolat ve Prof. Dr. Zafer Önler'in ortak yayını olan *Edviye-i Müfrede*'nin sözlük kısmı örnek olarak alınmış ve teze uygulanmıştır. Buna göre tıpkı *Edviye-i Müfrede* de olduğu gibi madde başları alfabetik dizilerek metin içindeki anlamına göre karşılık verilmiş ve metin içi alıntılarla, metnin imkân verdiği ölçüde terimler örneklendirilmiştir. Ancak *Edviye-i Müfrede*'den farklı olarak aynı terimden türeyen terimler de tıpkı dizinde olduğu gibi madde altında verilerek onlar da aynı yöntemle örneklendirilmiştir. Terimlerin bazıları tamlama şeklinde metinde geçmektedir. Böyle durumlarda kullanıldığı tamlama ile birlikte alt madde başı verilerek örnek cümle verilmiştir.

Sözlükte birden fazla yardımcı fiille kullanılan terimlerin yardımcı fiilleri [eyle-/id-] şeklinde gösterilmiş, bunlardan anlam ayırıcı olanının örnek cümlesi verilmiştir.

Sözlüğün karşılıkları Salih Zeki'nin *Āsār-ı Bakiye* adlı eseri ile Cevat İzgi'nin *Osmanlı Medreselerinde İlim- Riyazî İlimler* eseri temel anlamda yol gösterici olmuştur. Bunun yanında Elif Baga'nın doktora tezinden çokça faydalanılmış ve yine birkaç terim hususunda da Sezay Özçelik'in doktora tezinden yararlanılmıştır. Bu karşılıklar ifade edilirken genel geçer anlam oldukları, herhangi biri tarafından türetilmedikleri için atıf yapılmamıştır. Ancak yine de gerekli görülen yerlerde atıf yapılmıştır.

Sözlüğün başına *Matematik Terimleri Üzerine Notlar* başlığı altında bir bölüm eklenerek mevcut sözlüğün daha anlaşılır olmasına çalışılmıştır. Notlar bölümü kendi içinde iki ana esasa göre hazırlanmıştır. Bunlardan birincisi Osmanlı'da matematik terimlerinin oluşumunu izlemek adına alt ve üst dil arasındaki ilişki üzerinden bir değerlendirmedir. İkincisi de metindeki terimlerin tarihî arka planda okunması üzerinedir. Bu bölümün sonuna ayrıca nüsha karşılaştırmalarında terimlerin farklı kullanımını

gösteren bir de tablo eklenmiştir. Metinde geçen ölçü birimleri için oluşturulan sözlükte ayrıca notlar verilmemiştir. Ama terimlerin üzerine gerekli yerlerde açıklama eklenmiştir.

Dördüncü bölüm *Dizin* kısmı olup, dizin için Mehmet Bozuyula tarafından hazırlanan “Türksözdiz” dizin programı kullanılmıştır. Dizin hazırlanması sırasında ön aşamada tamlamalar kodlanırken tamlamanın yarısı diğer satırdaysa tamlama ilk satırdaysa gibi düşünülerek sayfa numarası da ona göre verilmiştir. Örneğin “(5) *bāḳī her ne miḳdār ḥācet olursa ḳā‘ide-i (6) mezkūr*” 17b/5. Yine bir kısmı diğer satırda olan kelimelerde de aynı işlem yapılmıştır. Örneğin, “(10) *ḳısmetdür yek şey’e virürüz ki maḳsūmun ‘aleyh (11) dūr*” 99a/10. Bunun yanında tamlama oluşturmasa bile kuruluşu bakımından ayrı yazılan Arapça terimlerde de- mesela “maḳrubun fih, maḳsūmun aleyh” gibi – aynı işlem kullanılarak dizinde bütünlük sağlanmıştır. Örneğin, “(13) *ki maḳsūmdur ve ḳısm-ı eḳall bir şey olur ki maḳsūmun (14) ‘aleyhdür.*” (99a/13).

Dizinde madde başı olan sayılar yer tasarrufu sebebiyle bitişik yazılmıştır.

Beşinci bölüm *Sonuç* bölümü olup Değerlendirmeler ve Sonuç olmak üzere iki alt başlık altında ele alınmıştır. Değerlendirmeler bölümü iki açıdan ele alınmıştır. İlk olarak *İnceleme* bölümündeki ses bilgisi verilerinin ağız-yazı dili ilişkisi bağlamında Eski Anadolu Türkçesi ve onun alt ağızları arasındaki durumuna bağlı olarak bir değerlendirme yapılmaya çalışılmıştır. İkinci olarak eserin Türkçenin bilim dili açısından katkısı üzerinde durulmuştur.

Tez için kullanılan kaynaklar kaynak kitaplar, makaleler, sözlükler ve internet kaynakları başlıkları altında verilmiştir.

Teze son olarak Süleymaniye nüshasının tıpkı basımı eklenmiştir. Karşılaştırılan nüshaların ise birkaç varağının eklenmesi uygun görülmüştür.

Not: Tezin bitimi aşamasında aynı eserin A.D.T.C.F. Felsefe- Bilim Tarihi Anabilim dalında Zeynep Tuba Oğuz tarafından çalışılmaya başlandığı öğrenilmiştir. Bu durum tezimiz için bir sorun olarak görülmeyip eserin farklı bir bilim alanında da değerlendirilecek olması sevindiricidir.

BİRİNCİ BÖLÜM

İNCELEME

1. YAZIM ÖZELLİKLERİ

1.1. ÜNLÜLERİN YAZIMI

1.1.1 /a/ Ünlüsünün Yazımı

Ön seste: /a/ ünlüsünün ön seste yazımı daha çok üstünlü elifle (أ) görülmektedir. Seyrek olarak da medli elifle (ا) yazımına rastlanmaktadır.

a) Medli elif (ا) ile yazımı:

anuç أَنْوَكْ (46a/13), alıp أَلْبُ (47b/18), ad أَدْ (104a/16), ay آى (43a/6).

b) Üstünlü elif (أ) ile yazımı:

altmışdur أَلْتَمِشْدُرْ (34a/12), açıldan أَجْدُنْ (22a/9), altında أَلْتِنْدَهْ (19b/5), açsalar أَجْسَلْرْ (79a/16).

İç seste: İç seste a ünlüsünün (ا) yazımı hususu bir düzen arz etmez. Kimi kelimelerde /a/ ünlüsünün yazımı görülürken kimi kelimelerde görülmez. Çoğunlukla üstün ile (أ) gösterilmiştir.

a) İç seste elif (ا) ile yazımı:

dağı دَاخِى (80a/11), yazmışlar يَأْمِشْلْرْ (113b/5), ortasında أَوْرْتَأْسِنْدَهْ (72a/19) kalan قَلَانْ (7b/3), yanında يَأْنِنْدَهْ (2b/21).

b) İç seste üstün (◌َ) ile yazımı:

ulaşacak اُولَشَجَقْ (72a/13), tutsalar طُوتْسَلَرْ (79b/9).

c) İç seste güzel he (◌◌) ile yazımı:

yazasın يَازَه سِنْ (3a/21), talduralum طُولْدُرْ هَلُومْ (113b/14).

Son seste: Son seste çoğunlukla güzel he (◌◌) ile yazılmıştır. Birkaç örnekte elifle (◌) yazılmış şekilde de görülür.

bulına بُولِنَه (38a/2), olma اُولِنَه (39b/17), aña اَكَه (56b/1), ola اُولَه (85a/19),

ola اُولَا (85a/16), aña اَكَا (39b/21), oña اُونَا (82b/16).

1.1.2 /e/ Ünlüsünün Yazımı

a) **Ön seste:** Ön seste daima üstünlü elif (◌) ile yazılmıştır:

ellidür اَلَلِي دُرْ (52a/17), evinde اَوْنَدَه (49a/4), eyleseler اَيْلَسَلَرْ (107a/20), eksük اَكْسُوكْ (77a/4), elde اَلْدَه (4a/7), eger اَكْرْ (78a/9).

b) **İç seste:** İç seste çoğunlukla üstün (◌َ) ile gösterilmiştir. Nadir olarak he (◌◌) ile ve üstünlü elif (◌) yazımlar da vardır:

gerekse كَرَكْسَه (76b/13), virseler وِرْسَلَرْ (79a/4), benüm بِنُمْ (116b/10), kimesneye جُمْلَه اَيْلَاسِينْ (28b/5), çekesin چَكْسِينْ (6b/8), seksen سَكْسِنْ (10a/8), cümle eylesesin اَيْلَسَلَرْ (107a/20), dek دَكْ (81a/7).

c) **Son seste:** Son seste he (◌◌) ile ve üstün (◌َ) ile yazılmıştır:

bile بِلَه (47a/10), şekle شَكْلَه (77a/9), eyleye اَيْلَيَه (46a/5), şöyle شَوَيْلَه (84a/15), gerekse كَرَكْسَه (74b/14), birer بِرَرْ (27b/11).

1.1.3. /é/ Ünlüsünün Yazımı

Eski Türkçeden beri i/e (bir-/ber-/ver-), /e/>/i/ (ked->giy-) biçimindeki ikili gelişmelerin yer aldığı ve ilk hecelerde aynı kelimenin hem /i/'li hem de /e/'li şekillerinin görülmesi pek çok araştırmacının dikkatini çekmiştir. Ancak Türkçenin bütünü için her iki

yöndeki değişime temel olan ortak ve aslî bir kapalı e'nin varlığı konusu henüz kesin bir sonuca bağlanamamıştır (Korkmaz, 1995: 484).

İncelememize konu olan eserde bu ses genellikle yâ ile (ى) veya esre ile ( ) yazılmıştır. Birkaç örnekte de - üstün ( )-ile yazıldığı görülür. Kapalı e (è) sesi hususundaki tartışmaların kesinleşmediğini göz önünde bulundurarak çeviriyazıda metindeki yazım ön planda tutulmuştur. Bu sebeple metinde yâ ile (ى) veya esre ile ( ) yazımlarda /i/, üstün ( ) ile /e/ tercih edilmiştir.

Ön seste: ziyâde idüp زِيَادَه اِيْدُبْ (10b/12), sebt idesin سَبْت اِيْدِهْسِنْ (63a/11), tarh itdügün طَرْح اِيْتْدُوْكُوْكْ (22b/14).

İç seste: dinilüp دِنِلُوْبْ (13a/10), girü (كِرُوْ) 111a/4, yirine يِرِنَه (104a/19), yire يِرَه (74a/18), yitişür يِتِشُورْ (81b/11), virilmişdür وَيِرْلِمِشْدُرْ (109a/11).

Üstün ile yazılan örnekler: beş بَشْ (92b/12), yedidür يِدِيْدُرْ (12b/10), , yere يِرَه (105a/4), yetişmiş يِتِشْمِشْ (105b/3).

1.1.4. /i/ Ünlüsünün Yazımı

Ön seste: Ön seste /i/ ünlüsü esreli elif (l) ile yazılmıştır.

ısmarlasalar اِصْمَرْلَسَلْرْ (105a/4), ıskâţ eyledün اِسْقَاطْ اَيْلِدُكْ (103b/16), ıraklığı اِرْقَلِغِي (80b/18).

İç seste: /i/ ünlüsü iç seste çoğunlukla esre ( ) ile yazılmıştır. Bazı örneklerde esreli yâ ile (ى) ile yazıldığı görülmüştür. Yine tek başına yazıldığında esre ( ) ile gösterilen kelimenin, ek aldığı esreli yâ (ي) ile yazıldığı örnekler de vardır.

a) İç seste esre ( ) ile yazımı:

kırk قِرْقْ (91a/14), kısa قِسَه (81a/8), çıkısa چِقْسَه (41a/3), (taleb) kılalum قِلَالُومْ (53a/7), kılmagıla قِلْمَاغِلَه (2a/6).

b) İç seste esreli yā (ي) ile yazımı:

kañkısı قَنْقِسِي (47b/1), dañı نَحِي (48a/1), balıñ بَالِقْ (81a/2), adım اِدْم (105a/7), altmış شُونْجَالِيْنْكِي (47b/11), kırk altı قِرْقُ اَلْتِ (112a/6), ancılayın اَنْجَلِيْنْ (82b/15), şuncılayınki شُونْجَالِيْنْكِي (83b/10), altınuñ اَلْتِيْنْكَ (39b/9).

1.1.5. /i/ Ünlüsünün Yazımı

Ön seste: /i/ ünlüsü ön seste genellikle esreli elifle (ل) yazılmıştır. Bir iki örnekte de esreli elif ve yā ile (اي) yazılmıştır.

imdi اِمْدِي (35b/19), ikisin اِكْسِيْنْ (108b/20), ilinde اِلْنْدَهْ (20a/10), ile اِلَهْ (12a/13), indürürüz اِنْدُورُورُوزُ (102a/12), içine اِچْنَهْ (79a/14), içinden اِچْنَدَنْ (48a/1), içün اِچُونْ (2a/20).

İç seste: /i/ünlüsünün iç seste yazımında müellif herhangi bir kural gözetmeksizin iki şekilde yazım kullanmıştır. Özellikle *biñ*, *bile* gibi örneklere dikkat edildiğinde hem esreli yā ile (ي) hem de sadece esre ile (ِ) yazılmış şekillerinin kullanıldığı görülür.

a) İç seste esreli yā ile (ي) yazımı:

gibidür كِيْبُدُرْ (82b/10), yine يِيْنَهْ (68b/3), gidereseñ كِيْدِرْسَاْكَ (105b/12), gidüp كِيْدُوبْ (49a/2), biñ بِيْكَ (20a/12), bile بِيْلَهْ (105a/10).

b) İç seste esre ile (ِ) yazımı:

giderdün كِيْدِرْدُنْكَ (48a/11), girse كِيْرْسَهْ (47b/15), niçe نِيْچَهْ (2a/3), bileler بِلَلْرْ (31a/16), kişiye كِيْشِيَهْ (27b/8), gine كِيْنَهْ (60a/4) girü كِيْرُ (6b/18), bile بِيْلَهْ (21b/7), diyesin دِيَهْ سِيْنْ (53b/11), kimse كِيْمْسَهْ (119a/18), kimesne كِيْمْسَنِيَهْ (43a/2), bir بِيْرْ (3b/14), bilmek dilesen بِيْلْسَاْكَ (19b/6). yürimek يُوْرْمَكْ (80b/5), süriyü سُوْرِيُوْ (2a/3), yetişmiş يِيْتِشْمِيْشْ (105a/3), kişiye كِيْشِيَهْ (27b/2), eksikmidür اَكْسِيْمِيْدُرْ (78a/6).

Son seste: Metinde /i/ ünlüsünün son seste yazımının yine düzensiz olduğu görülmüştür. Herhangi bir kural gözetmeksizin hem esreli yā (ي) hem esre ile (ِ) yazım görülmektedir.

a) Son seste esreli yā (ي) ile yazımı:

degirmi دِكْرِمِي (76b/1), derinligi دِرْعَلِكِي (79a/15), imdi اِمْدِي (55a/13), elli اَلِّي (19b/12).

b) Son seste esre ile (ي) yazımı:

yigirmi يِكْرِم (24a/11).

1.1.6. /o/ Ünlüsünün Yazımı

Ön seste: Ön seste /o/ ünlüsü düzenli olarak elif ve ötreli vav ile (و) birlikte yazılmıştır.

ortasında اَوْرْتَاْسِنْدَه (31b/10), olsun اَوْلْسُون (74b/8), onı اَوْنِي (85a/5), otuz اَوْتُوْز (15a/14).

İç seste: İç seste /o/ ünlüsünün yazımı iki şekildedir. Hem ötreli vav (و) hem de sadece ötre (ُ) işaretiyle yazımlar mevcuttur. Yine diğer ünlülerde olduğu gibi aynı kelimenin her iki şekilde yazımına rastlamak mümkündür.

a) İç seste ötreli vav (و) ile yazımı:

ıolduralum طَوْلْدُرْهَلُوْم (113b/14), yokdur يُوْقْدُر (31b/12), yoksa يُوْقْسَه (2b/20), yola يُوْلَه (105a/6), topı طُوْپِي (113b/18), boş بُوْش (113b/12), koyasın قُوْيَاْسِيْن (57a/6).

b) İç seste ötre (ُ) ile yazımı:

toğuz طُوْز (16b/6), doğru دُوْغْرِي (113b/12), sonra صُوْرَه (67b/6), yoksa يُوْسَه (75b/16).

1.1.7. /ö / Ünlüsünün Yazımı

Ön seste: /ö/ ünlüsü ön seste tıpkı /o/ ünlüsü gibi düzenli olarak elif ve ötreli vav ile (و) birlikte yazılmıştır.

ölçesin اَوْلْجِه سِيْن (74b/78), ölçüp اَوْلْجُوْب (76a/16), ötürü اَوْتُوْرُو (108a/1), öyle اَوْيَلَه (112b/20).

İç seste: İç seste /o/ ünlüsünün yazımı iki şekildedir. Hem ötreli vav (و) hem de sadece ötre (ُ) işaretiyle yazımlar mevcuttur. “Şöyle” kelimesinin her iki şekilde yazıldığı görülmüştür.

a) İç seste ötreli vav (و) ile yazımı:

şöyle شَوَيْلَه (84a/15), gözedür olsalar كُوْزْدُرْ اُولْسَلْر (81a/1), gönderseler كُوْندِرْسَلْر (80a/18) göre كُوْرَه (89a/12), gör kim كُوْر كِيْم (47a/18), gösterse كُوْسْتِرْسَه (46b/7), döküp دُوْكُب (113b/21).

b) İç seste ötre (ُ) ile yazımı:

götürüp كُوْتُوْرُب (104b/7), dördür دُوْرْتُر (32a/4), sözden سُوْرْدَنْ (111b/21), şöyle شَوَيْلَه (102b/7)

1.1.8. /u / Ünlüsünün Yazımı

Ön seste: Ön seste diğer yuvarlak ünlüler gibi /u/ ünlüsü de elif ve ötreli vav ile (و) ile yazılmıştır.

ulaşdurasın اُولْشُدُوْرَه سِيْن (78a/14), uçduğı اُوْچْدُوْغِي (81a/12), uravuz اُوْرَه وُز (91b/7), ulaşmaya اُولْشَمِيَه (72a/10).

İç seste: İç seste bu ünlü düzenli olarak ötreli vav (و) ile yazılmıştır.

otuz اُوْتُوْر (36b/6), buçuқ بُچُوْق (16a/10), yukarı يُوْقْرُو (53b/1), kuşlar قُوْشَلْر (81a/5), buldukları بُوْلْدُقْلَرِي (2a/6), dutsa دُوْتْسَه (25a/3), şunların شُوْنْلَرِك (82a/4), tutaruz اُوْتُوْر (99b/9) altün اَلْتُوْن (23b/2), buyurmuşlardur بِيُوْرْمِشْلَرْدُر (111b/16), uzunı اُوْزُوْن (79b/10).

1.1.9. /ü / Ünlüsünün Yazımı

Ön seste: Ön seste /ü/ ünlüsü biri Arapça alıntı kelime, ikisi Türkçe kelime olmak üzere üç örnekte tespit edilmiştir. Alıntı kelimedeki ötreli elif ile (أ) yazılırken Türkçe kelimelerde diğer yuvarlak ünlülerde olduğu gibi elif ve ötreli vav ile (و) yazım görülür.

ücret اُوْرْت (80a/5), üçden اُوْچْدَنْ (39b/16), üzeridür اُوْزُرِيْدُر (61b/13).

İç seste: İç seste hem ötreli vav (و) hem de sadece ötre (ُ) işaretiyle yazımlar mevcuttur.

getürdügi كَتُورْدُوْكَي (49a/5), günde كُوْنْدَه (43a/11), küçük كُوْچُكْ (77a/6), büyük بُوْيُكْ (81a/12), gümüş كُوْمِشْ (24a/14), ötürü اُوْتُوْرُوْ (108a/1), üçünü اُوْچُوْنِي (111a/12), degülmidür دِكُوْلْمِدُرْ (31a/13), küçüğine كُوْچُوْكَنَه (72b/6), (81a/12), büyüğine بُوْيُوْكَنَه (72b/6), eksük سُوْكَاَدْ (77a/4), gümüşi كُوْمُوْشْ (111b/13), delügi olsa اُوْلَسَه (79a/3).

b) Sadece ötre (ُ) işaretiyle yazımı:

eksük اَكْسُكْ (89a/4), küçük كُوْچُكْ (77a/6), büyük بُوْيُكْ (81a/12).

c) Son seste: Son seste ötreli vav (و) ile yazım vardır.

gendü كَنْدُوْ (29a/11).

1.1.10. Uzun Ünlülerin Yazımı

Metinde uzun ünlülerin yazımı alıntı kelimelerdeki uzun ünlüler ve Türkçede mevcut aslî uzun ünlüler şeklinde iki açıdan değerlendirilebilir.

Alıntı kelimelerdeki aslî uzunluklar /ā/ ünlüsü medli elif (آ) ve elif (ا) ile, /i/ ünlüsü yā (ي) ile, /ū/ ünlüsü de vāv (و) ile gösterilmektedir.

māl مَالْ (83b/5), țarīqْ تَرِيْقْ (85b/19), mařsūmun مَقْسُوْمٌ عَلَيْهِ (87b/12).

Bugün Yakutça, Halaçça ve Türkmencede devam eden aslî uzun ünlülerin Eski Türkçe döneminde bulunduğu ispatlanmıştır. Eski Anadolu Türkçesinde ise Korkmaz (1995: 445) bu uzunlukların korunduklarını söyler. Metinde sadece bir kelimedede ön seste /a/ ünlüsünün uzun olduğu tespit edilmiştir.

ād آد (104a/16) (<AT. *āt Tekin 1995: 172).

1.2. ÜNSÜZLERİN YAZIMI

1.2.1. /ç/ Ünsüzünün Yazımı

/ç/ (چ) ünsüzünün yazımı Türkçe ve alıntı kelimelerde kurallı olarak metinde görülmektedir. Sadece biri Türkçe diğeri Farsça iki kelimedede /ç/ (چ) ünsüzü /c/ (ج) ile yazılmıştır. Metinde bir tek örnekte “ağac” اَعَجْ şeklinde yazım görülmüştür. Bunun kalem yanlışı olduğu düşünülebilir.

ağacınıڭ اَعَجْنِكْ (80b/19), çanak چَنَاقْ (113b/8), çıkarasın سِنْ چَقْرَهْ (55b/2), kaç قَاحْ (42b/2), kaçan قَاحْنْ (10b/8), üç اَوْچْ (13a/21), penc subu‘ پَنچْ سُبُعْ (86b/1), penç subı‘ پَنچْ سُبُعْ (109a/2), çeşmeden چَشْمَدَنْ (78b/21), çuğa چُوْقهْ (43b/3).

1.2.2. /g/ Ünsüzünün Yazımı

/g/ ünsüzünün yazımında kalın ünlülü kelimelerde /ğ/ (غ), ince ünlülü kelimelerde /g/ (ك) sesinin yazımına dikkat edildiği göze çarpmaktadır. Farklı bir yazıma metin içinde rastlanmamıştır.

girse كِرْسَهْ (47b/15), girü كِرُوْ (6b/18), degirmi دِكْرِمِيْ (76b/1), degülmidür دِكْوَلْمِدُرْ (31a/13), segirtseler سَكِرْتَسَلَرْ (105a/10), ağacı اَعْجِيْ (80b/16), doğru دُغْرِيْ (113b/12).

1.2.3 /η/ Ünsüzünün Yazımı

“η” ünsüzünün yazımında standart olarak (ك) kullanılmış kelime kökünde herhangi bir farklı yazıma rastlanmamıştır.

bağa بَا (116b/10), biη بِيْكِ (30a/9), deriηligi دِرِكْلِيْ (79a/15).

1.2.4. /p/ Ünsüzünün Yazımı

/p/ ünsüzünün başta yazımında Farsçadan geçen kelimelerdeki yazımın dışında bir farklılık görülmemiştir.

peyk پَيْكْ (80b/5), pāre پَارَهْ (10b/10), pes پَسْ (100a/12), penç sūdüs پَنچْ سُدُسْ (108a/19), pāy پَايْ (2a/2), pūr پُرْ (80a/8), pūl پُولْ (14a/12).

İç seste /p/sesi Türkçe kelimelerde bir tek “top” kelimesinde rastlanmıştır.

topuŋ طوپۇڭ (111b/12).

Alıntı kelimelerde ise /p/ sesine bir tek Farsça kirpās كِرپَاسْ (16b/18) sözcüğünde tespit edilmiştir. Bu kelime AE. nüshasında kirbās كِرْبَاسْ AE. (19b/16) şeklinde yazılmıştır.

1.2.5. /b/ Ünsüzünün yazımı

Türkçe kelimelerde kelime başındaki /b/ sesinin yazımı düzenlidir.

balık بَالِقْ (81a/21), buğday بُغْدَايْ (42b/1), barmağ بُرْمَقْ (15b/13), birağsalar بَرَقْسَلَرْ (79a/15), beg بَكْ (113b/5), bağlayalum بَغْلَيَالُومْ (113b/16), benüm بِنْمْ (116b/712), boş بُوْشْ (113b/5), büyük بُوْيُكْ (77a/6), beş بَشْ (115a/7), buyururlar بُوَيْرُرُلَرْ (51b/1)

Alıntı kelimelerde sondaki /b/ ünsüzünün yazımı korunmuştur. kitāb كِتَابْ (120a/6)

1.2.6. /s/ Ünsüzünün Yazımı

Metinde ince ünlülü kelimelerde /s/ (س) kalın ünlülü kelimelerde /ş/ (ص) harfi düzenli olarak kullanılmıştır.

seksen سَكْسَنْ (91a/15), sekiz سَكْزْ (21b/15), senüŋ سَنُوْڭْ (116b/12), sonra صُكْرَهْ (67b/6), şatandan صَتَانْدَنْ (25a/3), şaysalar صَيْسَلَرْ (108b/21).

1.2.7. /t/ Ünsüzünün Yazımı

/t/ ünsüzünün yazımı kelime başında farklılık göstermektedir. “dol-, ıtut-” fiillerinin hem /t/ hem de /d/ ile yazımına rastlanmaktadır. Bunun yanında Türkiye Türkçesinde kullanılan “tür” kelimesi Eski Anadolu Türkçesi dönemi karakteristik özelliği içinde “dür” şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Eski Türkçedeki “teg” “gibi, kadar” kelimesi “dek” şeklinde yazılmıştır.

dürlü دُرْلُوْ (3a/11), ıtılı olup اُولُوْبْ (79a/5), dolsa دَوْلْسَهْ (79a/2), ıtutaruz طُوْتَارُزْ (99b/9), dutaruz دُوْتَارُزْ (95b/2), dibine dek دِبْنَهْ دَكْ (81a/7).

1.3. HAREKE VE YAZI İŞARETLERİNİN KULLANILIŞI

1.3.1. Şedde

Şedde kullanımı Arapça kelimelerde karşımıza çıkmaktadır.

sükker سُكَّر (109b/15), evvelde أَوْلَدَه (68a/10), maḥalline مَخْلَدُنْ (9a/12),

Dikkat çekici bir durum olarak “vasat” kelimesine getirilen bulunma durumu ekinin {+DA} üzerine şedde konulmuştur. “vasat” kelimesi metinde iki şekilde yazılmıştır. İki yazımda da bulunma durumu eki şeddelidir. “vasat+dda” وَسَطْدَه (69a/6, 2kez), “vaşat+dda” وَصَطْدَه (54b/10, 6 kez). Metin içindeki şedde kullanımı bazen gereksiz olarak da ortaya çıkan bir durum olarak göze çarpar. Örneğin şeddeli yazılması gereken bir kelimenin şeddesiz yazımı yahut yazımda zaten iki ünsüzle yazılmış kelimelere şedde konulması gibi. Ancak bu örnekte de olduğu gibi bazen şedde kullanımı klasik yazım geleneğini de aşarak iç seste ötümlüleşme -ötümsüzleşme ses olaylarını yansıtan ve yazım-ses bilgisi değeri taşıyan bir yazılış durumunda da olabilir.

Korkmaz (2005: 504) Sinan Paşa'nın Tazarru'-nâmesi ve Maarif-nâme'sinde “âhirette” (احرته), “ittünj” (ائتكد) şeklinde örnekler vermiştir. Dikkat edilirse şeddeli t + d yapısını Korkmaz “tt” şeklinde okuyarak örneklemiştir. Bunu da ek ile kökü birleştiren iki ünsüzün kaynaşmasından doğan iç sesteki ötümsüzleşme olayı olarak ifade etmiştir.

İncelediğimiz metnin çeviriyazımında her ne kadar “vasatdda” şeklinde bir okunuş kullanılsa da Korkmaz'ın bu yorumundan hareketle *vasat+dda* şeklindeki yazımın “vasatdda” şeklinde seslendirilmesinin daha doğru olduğu görülmektedir. Ancak yine bu tarz bir yazımın, yazılışı aşan bir telaffuzun dile getiriliş durumu olduğunu belirtmek gerekir.

Eski Türkçede ötümlülük-ötümsüzlük bakımından ünsüzler arasında bir uyum yoktur. Bu durum Eski Anadolu Türkçesi döneminde de böyledir. Bu bakımdan bir ötümlü bir ötümsüz ses birleşimi “td” şeklindeki ses yapısını telaffuz etmek elbette ki daha zor bir sesletim durumudur. Bu sebeple “vasat+dda” şeklinde bu yazımda en az çaba yarasına

göre telaffuz esnasında bu “td” birleşiminin “dd” şeklinde olması kolaylaştırma eğiliminin yazıya taşındığını gösterir. Böylelikle Türkçedeki ünsüz uyumsuzluğunun uyuma geçiş sürecinin yavaş yavaş yazı diline aktarımı gözlenebilir bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır.

Metinde bazı Arapça tamlamalarda iki kez okunan şemsi harflerin yazımında şedde kullanılmıştır.

münferice’z-zevāyā مُنْفَرَجَ الزَّوَايَا (73a/6) ḥāddetü’z-zevāyā حَادَّةُ الزَّوَايَا (73a/5), kāyimü’z-zevāyā قَائِمُ الزَّوَايَا (73a/5-6).

Metinde şeddenin kullanımı kurallı değildir. Müellif birkaç kelimeyi hem şeddeli hem de şeddesiz yazmıştır.

Metinde 6 kez geçen “azāla” اَزَلَه şeklinde Arapça ölçü teriminin düzenli olarak “azıla” اَزَلَه şeklinde yazıldığı görülmüştür.

miş kelimesi metinde 4 kez şeddeli olarak “mişilli” مِثْلِي (72b/9), 58 kez de şeddesiz “mişli” مِثْلِي (119a/21) şeklinde yazılmıştır.

Metinde tek başına yazımında şedde kullanılmayan “ḥaṭṭ” kelimesi bir ek getirildiğinde veya tamlama kurulduğunda şedde kullanılmıştır. Metnin çeviriyazımında bu kelime, sözlükteki yazımına uygun olarak “ḥaṭṭ” şeklinde yazılmıştır.

ḥaṭṭ حَطُّ (73b/6), ḥaṭṭu حَطُّوك (72a/16), ḥaṭṭa حَطَّة (75b/8), ḥaṭṭ-ı müstaḳīm حَطِّي مُسْتَقِيم (72a/8).

1.3.2. Tenvin (İki üstün, iki ötre)

Tenvin işareti metinde yalnızca Arapça kelimelerde kullanılmıştır.

Metinde 4 kez geçen “şey’en” شَيْئاً (81a/21) kelimesinin yazımında iki üstün (◌̇) kullanılmıştır.

Metinde 26 kez geçen “mazrubun fiḥ” مَضْرُوبٌ فِيهِ kelimesinin yazımında iki ötre (◌̈) kullanılmıştır.

Metinde 44 kez geçen “maḫṣūmun ‘aleyh” مَقْصُومٌ عَلَيْهِ kelimesinin yazımında iki ötre (◌ْ) kullanılmıştır.

Yine “mālūn” مَالٌ (881a/17), “miātūn” مِائَتٌ (881a/17) kelimelerinin yazımında iki ötre (◌ْ) kullanılmıştır.

1.3.3. Hemze

Metinde geniş ünlüyle /a/, /e/ ile biten ve güzel he (هـ) ile yazılan kelimelere yüklem durumu eki esreli hemze (◌ِ) ile getirilmiştir. Özkan (2000: 96), sonu yuvarlak ünlüyle biten kelimelerden sonra gelen yüklem durumu ekinin genellikle hemze ile gösterildiğini belirtir. Yine Mecmaü'l-Kavā'id üzerine doktora çalışması yapan Özçelik de “Çalıştığımız nüshada hemze ile gösterilen akuzatif ekleri, seslendirmenin kolay olması açısından araya yardımcı ünsüz getirilerek okunmuştur: lidre'i (lidreyi), sâni'i (sânîyi) vb.” ifadesiyle Hacı Atmaca'nın eserinde de böyle bir yazım kullandığını söyler. Özkan (2000: 96)'ın verdiği örneklerde alıntılanan metin bilgisi olmamakla birlikte, çeşmeyi چِشْمَةَ ,gövdeyi كُودَةَ şeklinde örnekler verilmiştir. Bu örneklerde hemze esreli değildir. Ancak ifade edildiği gibi bu kelimelerin geçtiği metinler belirtilmediğinden metinde tam olarak nasıl yazıldığı bilinmemektedir. Mecmaü'l-Kavā'id'de ise CH.'da olduğu gibi esreli hemze (◌ِ) ile gösterilmiştir. Buradan hareketle Özkan'ın örneklerini bu yorumun dışında tutarak, gerek Mecmaü'l-Kavā'id gerekse CH.'da görülen bu esreli hemze (◌ِ) işaretinde, hemzenin Özçelik'in dediği gibi yüklem durumu ekini değil /y/ koruyucu ünsüzünün işlevini üstlendiğini söylemek daha doğru olur. Çünkü matematik eserleri harekeli olduğundan müellifler /ı/, /i/ seslerini zaten esre ile göstermişlerdir.

Bu bağlamda çalışılan nüshada hemze tamlama kurma işlevi yanında yüklem durumu ekinin kullanımı sırasında aradaki koruyucu ünsüzün işlevini üstlenmiştir. Ünlüyle biten kelimelerde bu kullanım karşımıza çıkmaktadır. Yüklem durumu eki getirilen, ünlüyle biten kelimelerde esreli hemze (◌ِ) işareti koruyucu /y/ ünsüzü yerine kullanılmıştır. Metnin çeviriyazısında hemze (◌ِ) işareti gösterilmiştir.

nuḳre'î نُقْرَةٌ (112a/6), aḳçe'î أَقْچَهْ (43a/5), cümle'î جُمْلَهْ (103a/16), lodra'î لُوْدْرَهْ (20b/10), kıt'a'î قِطْعَهْ (77b/12-13), nişf-ı vāsita'î نِصْفِ وَاسِطَهْ (99a/4-5), kāse'î كَاسَهْ (113a/14).

Aşağıdaki cümlelerde hemze işaretinin yükleme durumunda /y/ koruyucu ünsüz işlevinde kullanımı örneklenmektedir.

Çün bu cümle'î bu üç ortasında kısmet iderüz (103a/16).

Bir dirhem nuḳre'î naḳş idüp... (112a/6)

Yetmiş iki cüz'î biñ dört yüz otuz yedi dirhem ve şülüş dirhemden vaz' iderüz (113a/15-16)

...ol kāse'î tolduralum (113a/14).

Beş lodra'î şebt idüp...(20b/10).

Bununun tariḳi oldur ki ḳutr-ı dāire'î ve kıt'a'î ma'lūm idene ol şöylece gerek ki ... (77b/12-13).

...nişf-ı vāsita'î bu cezirden kem iderüz (99a/4-5).

Altmış iki biñ beş yüz aḳçe'î yazasın ki kıst-ı 'āmildür (43a/5).

Bunun yanında “şey”, “cüz” gibi kelimelerde bu şekilde bir kullanım görülse de bu kelimelerin sözlükteki orijinal yazımlarında da hemze (ء) işareti olduğundan bu kelimelerde de müellifin böyle bir yazım kullandığını söylemek yanlış olacaktır. Bu iki kelimeye “şey” kelimesinin çoğulu olan eşyā' kelimesini de katabiliriz. şey'î شَيْءٍ (99a/17), cüz'î جُزْءٍ (113a/15-16), nişf-ı eşyā'î نِصْفِ أَشْيَاءٍ (98a/6).

Dört şey'î on altıya ve bir şey'î on ikiye kısmet iderüz (99a/17).

Ya'ni bir şey'î üç şey'e kataruz (98a/18).

Pes nişf-ı eşyā'î murabba' iderüz (98a/6).

...hıfz olunan cümleye darbdan şonra...(80a/19).

...seksen iki lodraya kısmet idesin (41b/8).

Eğer dikkat edilirse “şey’, eşyā’, cüz” kelimelerinin sözlükteki yazımlarında hemze vardır. Müellif metinde bu kelimeleri hem hemze ile hem de hemzesiz kullandığı için yükleme durumu ekinin gösteriminde bu işaretin kullanımı hususunda tereddüt oluştursa da metnin bütününe ve yükleme durumu ekinin kullanıldığı örnekler bakıldığında bu yazım kullanımının müellif tarafından bilinçli yapıldığı görülmektedir. Ayrıca müellif “cüz’e”, “şey’e” şeklinde yazımlar kullanmışsa da “cümle’e”, “nuḳre’e”, “lodra’a” şeklinde yazmamakta yönelme durumu ekini /y/ koruyucu ünsüzüyle yazmaktadır. Bu kullanımlardan hareketle müellifin orijinal yazımlarında hemze bulunan kelimelere ek bir hemze işareti koymadığı, ama hemze işareti bulunmayanlara da yükleme durumu ekinin yazımında bu işareti koyduğu düşünülmelidir. S. nüshası dışındaki diğer sekiz nüshada da aynı yazımla karşılaşılmıştır.

Bu çalışmadan önce *Mecmuu’l-Kavā’id* ve *Umdetü’l-Ḥisāb* adlı iki matematik eserinin çalışıldığı tezlere de bakıldığında bu eserlerde de hemzenin aynı işlevde kullanıldığı görülür. Özçelik (2009: 13) doktora tezinde hemzeyi yükleme durumu eki olarak görse de hemzeyi kolay okuma sağlamak amacıyla /y/ koruyucu ünsüzüyle gösterdiğini belirtir. Ancak Ali Karagöz hazırladığı yüksek lisans çalışmasında “yazım” kısmını vermediğinden bu işaretin yazımı hakkında kendisinin bir değerlendirmesi bulunmamaktadır. Sadece “Ses Bilgisi” genel başlığı altında “Belirtme Hali Eki” alt başlığıyla lüle-yi (139b/14), eczā-yı (143b/11) (Karagöz, 2013: 74) örnekleri yer almaktadır. Metnin orijinaline bakıldığında bu kelimelerin yazımında müellifin esreli hemze (ε) kullandığı tespit edilmiştir (Karagöz, 2013: 428, 463).

1.3.4. Arapça ve Farsça Tamlamaların Yazımı

Arapça ve Farsça tamlamaların yazımında bir birlik yoktur. Metinde bazı tamlamaların hem Arapça tamlama hem de izafet kesresiyle bazen de hiçbir işaret belirtilmeden yazıldığı görülmüştür.

rub^ç rub^ç dirhem رُبْعُ دِرْهَمٍ (92b/20), rub^ç-ı rub^ç-ı şey رُبْعُ شَيْءٍ (117b/2), mālū'l-māl مَالُ الْمَالِ (60b/17), māl-ı māl مَالِ مَالٍ (82a/11), şaff-ı dıl سَفِّ دِلِّ (67b/16), şaff-ı mālū'l-māl سَفِّ مَالِ الْمَالِ (67b/12), şaffi'l- māl سَفِّ أَمَالٍ (67b/15).

Eğer aynı varak üzerindeki örneklerin farklılığına dikkat edilirse müellifin tamlamaları yazma hususunda bir kural gözetmediği anlaşılır.

Bir örnekte tamlama üstün ile gösterilmiştir. mālū'l-māl مَالُ الْمَالِ terimi mālūn māl مَالِ مَالٍ (84b/4) şeklinde yazılmıştır.

1.3.4.1. Yā ile

Metinde bir örnekte sesli harfle biten kelime ile yapılan tamlamada izafet kesresi yā (ى) olarak kullanılmıştır.

şülüşe-i kısım ثُلُثِي قِسْمٍ (103b/1).

1.4. EKLERİN YAZIMI

1.4.1. Yapım Eklerinin Yazımı

1.4.1.1. İsimden İsim Yapım Ekinin {+IIK} Yazımı

Pek çok tarihî metinde yazımda yer yer ayrı yazıldığını da gördüğümüz bu ek, metin içindeki örneklerde daima bitişik yazılmıştır.

ıraqlığı اِرْقَالِي (80b/18), derinliği دِرْعَالِي (79a/19).

Örneklere bakıldığında ince ünlülü kelimedede kef (ك); kalın ünlülü kelimelerde kaf (ق) ile yazıldığı görülmektedir. Ancak metinde bu ekin yazımında ince ünlülü bir kelimedede kaf (ق) ile beraberlik بَرَابَرِيقُ (85b/11), kalın ünlülü bir kelimedede de kef (ك) ile yıllık يَلِكُ (25a/3) yazılmıştır.

1.4.2. Çekim Eklerinin Yazımı

1.4.2.1. İsim Çekim Eklerinin Yazımı

1.4.2.1.1. Üçüncü teklik şahıs iyelik ekinin $\{+(s)I(n)\}$ yazımı

Eski Anadolu Türkçesi döneminde düz ünlülü görülen bu ek metinde de düz ünlüdür. Ekin metinde hem bitişik hem de ayrı yazıldığı örnekler vardır.

birisine بَرِسِنَه (33a/6), birini بَرِينِي (74b/16), ikisine اِكْسِنَه (46b/2) , ikisinüň اِكْسِنُوكْ (31b/10), hānesinüň خَانَسِنُوكْ (55b/8), hānesin خَانَه سِن (55b/7), bāk̄isi بَاقِيسِي (104a/18).

1.4.2.1.2. İlgi durumu ekinin $\{+(n)U\}$ yazımı

İlgi durum eki $\{+(n)U\}$ metinde (ئك) ve (نوك) iki şekilde yazılmıştır. Metin içinde bitişik yazıldığı görülmüştür.

senüň سِنُوكْ (116b/12), topuň طوپُوكْ (112b/14), topuň طوپُوكْ (111b/12), kimsenüň كِمْسِنُوكْ (119b/6), ikinüň اِكِينُوكْ (119b/6), ‘adedüň اِدَدُوكْ (94b/9), ‘adedüň اِدَدُوكْ (34a/19).

Metinde ilgi durumu ekinin ikinci teklik şahıs iyelik ekiyle birlikte yazıldığı da görülür.

mālınuň مَالِكُوكْ (116b/10, 116b/12: 2 kez).

1.4.2.1.3. Yükleme durumu ekinin $\{+(y)I\}$ yazımı

Metinde kök ve tabanlara gelen $\{+(y)I\}$ eki esre ( ) ile gösterilirken, üçüncü teklik şahıs zamiri ve üçüncü teklik şahıs iyelik ekinden sonra geldiğinde ise yā (ي) ile gösterilmiştir. Metinde kurallı olarak bitişik yazıldığı görülür.

mīzānı مِيزَان (11a/11), onı اُون (30b/16), bunu بُون (51b/8a), uzunı اوزُون (79b/10), şahşı شَخْص (79b/10), anı اَنِي (72b/8) kūsūrını كُسُورِنِي (27a/5), nişfını نِصْفِنِي (74a/6), kıtrını قُطْرِنِي (75b/7), muḳārinini مُقَارِنِنِي (99b/14), bāk̄isini بَاقِيسِنِي (17a/8), birini بَرِنِي (74b/16), birisini بَرِيسِنِي (75a/6), üçünü اُوچُنِي (111a/12), altıyı اَلْتِي (26b/12), ḥaṭāyı خَطَاي (47b/6).

1.4.2.1.4. Yönelme durumu ekinin $\{+(y)A\}$ yazımı

Metinde görülen yönelme durum ekleri genellikle bitişik yazılmıştır. Ancak ayrı yazılan birkaç istisna da vardır.

hāneye خَاتِيَه (47a/15), hānesine خَاتِسِنَه (5a/5), kazmağa قَزْمَغَه (79b/9), evvelkiye اَوْلَكِيَه (87a/11).

hāneye خَانَه يَه (61a/18), hānesine خَانَه سِنَه (4a/4), darb olunmağa صَرْبُ اَوْلِنْمَاغَه (22a/10).

Ayrıca baña بَا دışındaki birkaç örnekte yönelme durumu eki “+ña <ben +ge” şeklinde görülür.

aña اَنَا (52a/20), oña اُوْنَا (82b/12), buña بُوْنَا (47b/7).

Bu yazımlardan metinde 53 kez geçen “aña” kelimesinde ek 44 kez اَنَا, 9 kez اَكَه şeklinde; metinde 5 kez geçen “oña” kelimesinde ek 4 kez اُوْنَا, 1 kez اُوْكَه; metinde 9 kez geçen “buña” kelimesinde ek 4 kez بُوْنَا, 1 kez بُوْكَه şeklinde yazılmıştır.

1.4.2.1.5. Zamir n’sinin yazımı

Zamir n’si metinde genellikle kurallı yazılmıştır.

ortasında اُوْرْتَسِنْدَه (85a/16), muqtezasinca مُقْتَضَاْسِنَجَه (57a/16).

Bir örnekte zamir n’sinin yazılmadığı görülür. Bu tek bir örnekte görüldüğü için müellif hatası olarak düşünülebilir.

gendüden كَنْدُوْدُنْ (88a/10; 88b/3) “ol mālun rub‘ın ve sub‘ın gendüden gidersen on bir dirhem bākī kalsa”88a/9-10.

1.4.2.1.6. Eşitlik durumu ekinin {+CA} yazımı

Eşitlik durumu eki hem {+cA} hem de {+çe} olarak metinde görülmüştür. {+çe}’li kullanımı daha “niçe” kelimesinde görülür. Eşitlik durumu ekinin hem de bitişik yazımları metinde görülebilmektedir.

taqdirce تَقْدِيرَجَه (14a/7), nice نِيَجَه (2a/8), niçe نِيَجَه (53a/2), ‘aқabince عَقَبِنَجَه (80a/20), mücibce مُوْجِبَجَه (17b/8), muqtezasinca مُقْتَضَاْسِنَجَه (57a/16), şöylece شَوِيْلَجَه (72a/9).

1.4.2.1.7. Soru edatı *mI* yazımı

mI soru edatı metinde *mIdUr* şeklinde bildirme ekiyle kalıplaşmış şekilde 6 kez geçmektedir. Bunlardan 5 örnekte bitişik, 3 örnekte de ayrı yazılmıştır. Çeviriyazıda bu yazımlar metindeki şekilde gösterilmiştir.

eksikmidür *أَكْسَكِمْدُرْ* (78a/6), dāhilmidür *دَاخِلِمْدُرْ* (31a/13), degülmidür *دَكُولْمِدْرْ* (31a/13), artuqmıdur *أَرْتَقْمِدْرْ* (78a/6), nişfimidür *نِصْفِمِدْرْ* (78a/5), kayimü'z-zāviye midür *مِدْرْ مَيِّنْ مِدْرْ* (75b/16), mu' ayyen midür *مِدْرْ مَيِّنْ مِدْرْ* (75b/16), murabba' mıdur *مُرَبَّعْ مِدْرْ* (75b/16), mu' ayyen midür *مِدْرْ مَيِّنْ مِدْرْ* (75b/16), murabba' mıdur *مُرَبَّعْ مِدْرْ* (75b/16).

1.4.2.1.8. Bildirme ekinin *{+dUr}* yazımı

Bildirme ekinin Eski Anadolu Türkçesi dönemindeki yuvarlak ünlülü karakteristik durumu metinde görülmektedir. Yazımda bu ek ötre (◌̣) ile gösterilmiştir.

beyanındadır *بَيَانِنْدَهْ دُرْ* (3a/13), eksikmidür *أَكْسَكِمْدُرْ* (78a/6), dördür *دُرْتُدُرْ* (32a/4), t̄arīki oldur ki *طَرِيقِيْ أَوْلُدُرْ كِهْ* (43a/4) yokdur *يُوقْدُرْ* (45b/7), otuzdur *أُتُوْزُدُرْ* (34a/12), dirhemdür *دِرْهَمْدُرْ* (41a/12), almadur *أَلْمَادُرْ* (109a/6).

1.4.2.2. Fiil Çekim Eklerinin Yazımı

1.4.2.2.1. Şahıs eklerinin yazımı

1.4.2.2.1.1. Birinci çoğul şahıs ekinin *{-Uz}* yazımı

Zamir kökenli birinci çoğul şahıs eki *{-Uz}* Eski Anadolu Türkçesi döneminde karakteristik olarak yuvarlak ünlülüdür (Şahin, 2009: 64; Gülsevin, 2007: 90, 93, 97, 101). İncelenen metinde genel itibariyle Eski Anadolu Türkçesi dönemindeki karakteristik durumunu koruyan ek iki örnekte *{-iz}* şeklinde görülmüştür. Ekin yuvarlak ünlülü hali metnin genelinde ötre(◌̣) ile gösterilmiştir. Sadece beş örnekte ötreli vav (ؤ) ile gösterilmiştir. Düz ünlülü yazımında ise esre (◌) kullanılmıştır.

ururuz *أُورُوزُ* (109a/7, 4kez), varuruz *وَارُوزُ* (98b/8, 1kez), varuruz *وَارُوزُ* (98a/3), ururuz *أُورُوزُ* (98b/21), virürüz *وِرُورُوزُ* (88b/6), artururuz *أَرْتُورُوزُ* (117a/19), diriz *دِرِزُ* (56a/21) bu kelime MK. 81a/3, Kas. 47b/3, Cam. 81b/13 nüshalarında “dirüz” şeklindedir. virürüz *وِرُورُوزُ* (88b/21).

1.4.2.2.1.2. Üçüncü çoğul şahıs ekinin {-lAr} yazımı

{-lAr} çoğul şahıs ekinin yazımı (لر) şeklinde olup metinde genellikle bitişik yazılmıştır. Aynı yazılmış birkaç örnek de bulunmaktadır.

açsalar اچسَلَر (79a/4), biraşsalar برقسَلَر (79b/15), çıkarsalar چقسَا لر (78b/10), virseler ورسَلَر (7a/12), ticaret eyleseler تجارت ايسَلَر (32b/1).

1.4.2.2.2. Şart kipi ekinin {-sA} yazımı

Şart kipi eki {-sA}nın yazımı metin içinde bir kurala bağlı değildir. Çoğunlukla kalın ünlülü kelimelerde sin ve güzel he ile (سه), esreli sin (س) şeklinde kullanılmıştır. Kalın ve ince ünlülü kelimelerde ayrıca sin ve elif (سا) şekli de birkaç örnekte görülmektedir. Ayrıca bazı kelimelerde bu ekin ayrı yazıldığı görülmektedir.

varsak وارساق (104a/19), hâşıl olursa حاصِل اولُر سه (106a/5), kısım eylesen قسَم ايسَلَك (104a/15), bilmek istesen بلمك ايسَلَك (79a/19), açsalar اچسَلَر (79a/6), virseler ورسَلَر (79a/4), biraşsalar برقسَلَر (79b/15), çıkarsalar چقسَا لر (78b/10), keyil-imişse كیل ايمش سه (18b/16).

1.4.2.2.3. İstek ekinin {-(y)A} yazımı

Metinde dilek-şart ekinin kalın ünlülü kelimelerde elif (l) ve güzel he (e) ile; ince ünlülü kelimelerde güzel he (e) ve üstün (ö) ile yazıldığı görülmüştür.

ola اوله (56b/3), kala قلا (56a/21), koyasın قو ياسن (67b/7), yazasın يازه سن (47b/11), diyesin (50a/1), diyesin ديسن (70b/7), çıkarasın (55b/2), kılasın سن لاق (86b/13), alasın اله سن (80a/12), saklayasın صقلیه سن (77b/20), ulaşdurasın اولشدره سن (75b/3), arturasın ارتوره سن (87b/19), viresin وره سن (79a/9), kıatasın قتاسن (60a/5).

1.4.2.2.4. Ettirgenlik ekinin {-dUr-} yazımı

Eski Anadolu Türkçesi döneminde yuvarlak ünlülü olan {-dUr-} (Şahin 2009: 80; Gülsevin ve Boz 2004: 115; Gülsevin 2007: 139) ettirgenlik ekini metinde ince ünlülü *in-* ve *bil-* fiilleri ile kalın ünlülü *ulaş-* fiiline yuvarlak ünlülü eklenirken, metinde 3 kez geçen kalın ünlülü *kal-* fiiline {-dIr-} şeklinde düz ünlülü olarak eklendiği görülmektedir.

Metinde ekin yuvarlak ünlüleri gösterilirken ötreli vav (و); düz ünlüleri gösterilirken esre (◌) kullanılmıştır.

indürürüz اِنْدُورُورُزُ (102a/12), kaldıruruz قَلْدِرُورُزُ (117a/13), kaldıravuz قَلْدِرُورُزُ (117a/17), kaldıralum قَلْدِرَه لُومُ (117a/20) ulaşırdurasın اُولْشُدُورَه سِنُ (75b/3), bildürür بِلْدُورُزُ (85a/3).

1.4.2.2.5. Edilgenlik ekinin {-I)n-} yazımı

Ünlüyle veya /l/ ünsüzüyle biten fiillere gelince birinci görevi dönüşlülük yapmaya yarayan bu ek edilgenlik görevinde kullanılabilir (Şahin, 2009: 80; Gülsevin, 2007: 140). Bu ek metinde hem yuvarlak ünlülü hem de düz ünlülü olarak tespit edilmiştir. Yuvarlak ünlülü olarak ötre (◌) ile düz ünlülüken de esre (◌) ile gösterilmiştir.

ihrâc olunduğda اِحْرَاجٌ وُلْدُقْدَهَا (47a/4), kısmet olunduğda قِسْمَتٌ اُولْدُقْدَه (46b/1), bulına بُولْنَه (38a/2), alınsa اَلْنِسَه (25b/4), dinilüp دِنْلُوب (13a/10), bulundu بُولْنَدِي (31a/21)

1.4.2.2.6. Zarf fiil ekinin {-y)Up} yazımı

Eski Anadolu Türkçesi döneminde karakteristik olarak yuvarlak ünlülü olan bu ek incelenen eserde yuvarlak şekillidir. Ancak bir örnekte düz ünlülü olarak tespit edilmiştir. Yuvarlak ünlülü olarak hem ötreli vav (و) hem de ötre (◌) ile yazımı mevcuttur. Düz ünlülü olanlarda ise esre (◌) ile yazılmıştır. Metinde ekin yazımı bir kurala bağlı değildir.

alup اَلُوب (49a/5), bulup بُولُوب (54a/14), tarh idüp طَرْحٌ اِيدُب (53b/14), koyup قُوبُوب (49a/9), alıp اَلْبُ (108b/20, 2 kez).

1.4.3. Ek fiilin {-i-} yazımı

{i-} ek fiilin geçmiş zaman çekimi /ıdı/ metinde 12 yerde geçmektedir. 7 kez bitişik, 5 kez de ayrı yazılmıştır. Yine {i-} ek fiilinin /imiş/ şekli de 2 kez geçmektedir. Biri bitişik, diğeri de ayrı yazılmıştır. Metinde ayrı yazılan ekler, çeviriyazıda kelime ve yardımcı fiil arasına “–“ işareti getirilerek gösterilmiştir.

وَاقَعُ اُولْمِشِ دِي (27a/14), ma‘lumıdı مَعْلُومِدِي (40a/5), vāqı‘ olmışıdı (45a/13), hıfş olınmışıdı (93b/21), ٲutulmışıdı (98b/6), dutulmışıdı (110b/18), beyān olınmışıdı (113a/6), dāhilimiş dāxilimiş (31a/17).

māl-ı fūrūş-ıdı (46a/18), māl-ı mefrūz-ıdı (46b/10), altmış-ıdı (109a/8), altūndan-ıdı (114a/7), ٲutulmuş-ıdı (98b/6), keyil-imişse (18b/16).

1.5. EDATLARIN YAZIMI

a) “dek<teg” edatının yazımı:

“dek <teg” (gibi, kadar) edatı metinde üç örnekte geçmektedir. Bunlardan birinde bitişik diğerk ikisinde ayrı yazılmıştır.

dibine dek (81a/7), dibine dek (81a/8), yire dek (81b/4).

b) “içün” edatının yazımı:

“içün” edatı metinde hem ayrı hem de bitişik yazılmıştır.

āsān olmağ içün (73a/13), şebti içün (9a/1), ĥarc içün (49b/15-16).

muĥtaşar olmağ içün (18a/18), ‘aşerātiçün (38b/11), kısmet itmek içün (42a/7), ĥarciçün (49a/4), anüñiçün (21a/6), ĥānesiçün (19a/4).

1.6. ALINTI KELİMELERİN YAZIMI

Peltek se “ş” kullanımını alıntı kelimelerde görülmektedir. Dikkat çeken bir yazım olarak Farsça *se* سه “üç” rakamı metnin tamamında *si* ئى (98a/16) şeklinde yazılmıştır. Metnin aktarımında müellifin yazımına uyulmuştur.

Müellif birkaç alıntı kelimeyi şöyle yazmıştır:

ruġan رُوغْن (20b/6, 2kez) <revġan رُوغْن , ĥoca حَوَاجَه (51b/2, 2kez) < ĥ^vāce حَوَاجَه, mekūb مَكُوب (56b/13, 1kez) <meka‘b مَكْعَب, qāyīm قَائِم (75a/4) <qā‘im قَائِم, fāyīde فَايِدَه (119b/12) <fā‘īde فَايِدَه.

Bu örnekler müellifin Türkçeleştirme çabasının bir sonucu olarak görülmelidir. Eserin bir ders kitabı olması ve muhatabın da Türkçe bilen ve muhasebeyi yeni öğrenenler olduğu düşünülürse bu kelimelerin mevcut dilde de bu şekilde kullanıldığı yargısına varılabilir.

Müellif mesāfe مَسَافَه kelimesini bir yerde müsāfe مُسَافَه (81a/4) şeklinde yazmıştır. Yine menfi kelimesini münfī مُنْفِي (84a/16), münfīyye مُنْفِيَّه (84a/4) şeklinde yazmıştır. Bu kelimenin “menfi” şeklindeki yazımı metinde geçmemektedir. Bu, belki müellifin ağız özelliğinin bir göstergesi olabilir.

1.7. ÖTÜMLÜLEŞMEYE BAĞLI OLARAK YAZIMDA GÖRÜLEN DİKKAT ÇEKİCİ HUSUSİYETLER

Metinde ötümlüleşmeye bağlı olarak sistemli bir yazım kullanıldığı dikkati çekmektedir. Ötümsüz olan kelimelerde müellif /ı/, /i/, /u/, /ü/ ünlülerini yazmayıp hareke işareti kullanılırken, ötümlülük olayının görüldüğü kelimelerde bu ünlüleri ısrarla yazdığı görülür. Buna göre üç şekilde bu yazım durumu gözlemlenmektedir.

a) /ı/ ve /i/ ünlülerinin yazımı: Ötümsüz olan bazı kelimelerde müellif /ı/, /i/ ünlülerini yazmayıp esre (◌) hareke işaretini kullanmış, ötümlülük olayının görüldüğü kelimelerde de bu ünlüleri yā (ى) ile yazmıştır.

İç seste /i/'nin yazımı: balıkda بَلِقْدَه (81a/3), balığa بَلِغَه (81a/3) (Bkz. /i/ ünlüsünün yazımı). Hattâ müellif aynı kelimeyi tabağ+1 طَبِقْ (113b/19) ve tabağ+1 طَبِغِي (113b/12) şeklinde yazdığında da ötümsüz ünsüz ile bitenlerde /i/ sesini esre (ِ) ile, ötümlülük durumunda ise /i/ sesini yā (ي) ile göstermiştir.

İç seste /i/'nin yazımı: mümaseret itmegin مُمَاسِرَتِ اِتْمَكِينْ (2a/9), kısmet itmegile قِسْمَتِ اِتْمَكِيْلَه (40a/9) (Bkz. /i/ ünlüsünün yazımı).

b) Fiilden isim yapım ekinin {-dUK} yazımı:

Ötümlülük- ötümsüzlük durumuna bağlı olarak {-dUK} ekinin yazımı hem ince ünlülü hem de kalın ünlülü kelimelerde sistemlidir. Müellifin, {-dUK} sıfat-fiil ekiyle oluşan kalıplaşmış zarf-fiil eki {-dUKdA} veya {-dUKdAn sonra} şeklindeki edat yapısının kullanımında ve ötümsüz olan kelimelerde /u/, /ü/ ünlülerini yazmayıp ötre (ُ) işaretini kullandığı ötümlülük olayının görüldüğü kelimelerde bu ünlüleri ısrarla ötreli vav ile (ُ) yazdığı görülür.

darb olunduğda ضَرْبٌ اُولْدُقْدَه (83a/7), virildükde وِپِرْلُدُكْدَه (26a/18), ifrâz itdükden sonra اَيْدُكْلِرِنْ اَيْدُكْلِرِنْ اَيْدُكْلِرِنْ (36b/6), geçdükden sonra اِفْرَازْ اَيْتُدُكْدَنْ صُكْرَه (32b/5), redd eyledüklerin اَيْدُكْلِرِنْ اَيْدُكْلِرِنْ اَيْدُكْلِرِنْ (103a/14)

yazduğuş اُولْدُوغُيْ (46b/18), ziyade eyledüğüş زِيَادَه دُولُكُكْ اَيْدُ (60a/3), uçduğı اُولْدُوغُيْ (81a/11), istihrâc eyledüğüş اَيْلُدُوكُكْ اَيْلُدُوكُكْ اَيْلُدُوكُكْ (60b/20), müstahak olduğu اُولْدُوغُ (80a/4), mümkün olmadığı اُولْمُدُوغُيْ (22a/8)

c) Fiilden isim yapım ekinin {-mAK} yazımı:

{-mAK} fiilden isim yapım ekinin bilhassa kalın ünlülü kelimelerdeki yazımında bu ek ötümsüzlük durumunda (مَقْ) şeklinde yazılırken, ötümlülük olayının görüldüğü durumda elifle yani (مَاعْ) şeklinde yazılmaktadır.

yazmak يَزْمُقْ (17b/15), berâber olmakdur بَرَابِرْ اُولْمُقْدُرْ (85b/12), âsân olmak için اَسَانْ اُولْمُقْ اِجُونْ (73a/13).

ma' lūm olmağıçün مَعْلُومٌ أَوْلَمَاعِچُون (11a/11), muhtaşar olmağıçün مُخْتَصَرٌ أَوْلَمَاعِچُون (18a/18), vāqı' olmağın وَاقِعٌ أَوْلَمَاعِن (44b/16), kılmağıla قِلَمَاعِلَه (2a/6).

Yukarıdaki üç duruma bakıldığında {-dUK} sıfat-fiil ekinin bu yazım hususunda daha sistemli olduğu, /ı/ve /i/ ünlülerinin ise bu yazımın sistemli uygulanmadığı görülür. Ayrıca müellifin *tabağı* (113b/19) ve *tabağı* (113b/21) şeklinde ikili yazımında /ı/ ünlüsünü gösterirken birinde ötümsüz ünsüz sebebiyle esre (◌) işaretini kullanması, diğerinde ötümlü ünsüz sebebiyle yā (ع) ile göstermesi bu ses olayının farkında olup bilinçli bir yazım kullandığının göstergesi olarak düşünülebilir.

1.8. METİNDE GEÇEN GENEL YAZIMDAN FARKLI OLAN KULLANIMLAR

İncelenen eserde bazı kelimelerin, yazımlarının farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Bunların yanlış yazıldığını söylemek doğru bir yaklaşım olmayacağı için farklı yazım kullanımları başlığı altında ele alınması uygun görülmüştür. Bunları şöyle sıralayabiliriz:

1. Metinde 8 kez *sādis* سَادِس kelimesi *şādiş* شَادِش 2kez *şādiş* (31b/15), 1 kez de *şādis* شَادِيس (29b/3) şeklinde yazılmıştır.
2. Metinde 105 kez geçen *sūdüs* سُودُس kelimesi 1kez *sūdüs* ثُودُس (23b/16) 1 kez de *sūdüs* سُودُوت (34a/6) şeklinde yazılmıştır.
3. Metinde 6 kez geçen *şihāh* شِهَاه terimi 2 kez *şahağ* شَاخ (28b/11) şeklinde yazılmıştır.
4. Metinde 140 kez geçen *şülüş* شُلُوش kelimesi 14 kez *şülüş* ثُلُوش (29a/12) şeklinde yazılmıştır.
5. Metinde 8 kez geçen *vasağ* وَصَاط kelimesi 6 kez *vaşağ* وَصَاط (54b/10) şeklinde yazılmıştır.
6. Metinde 21 kez geçen *şa'ir* شَاعِر kelimesi 3 kez *şi'ir* شِعِير (14a/5) şeklinde yazılmıştır.
7. Metinde 58 kez geçen *şümün* شُمُن kelimesi 3 kez *sümün* سُمُن (115a/7) şeklinde yazılmıştır.
8. Metinde 40 kez geçen *nisbet* نِسْبَت kelimesi 1 kez *nişbet* نِشْبَت (39b/9) şeklinde yazılmıştır.

9. Metinde 373 kez geçen *ḥāşıl* حَاصِلْ kelimesi 7 kez *ḥāşıl* حَاصِلْ (8b/17) şeklinde yazılmıştır.
10. Metinde 7 kez geçen *ḥayme* حَيْمَه kelimesi 1 kez *ḥayme* حَيْمَه (45a/9) şeklinde yazılmıştır.
11. Metinde 2 kez geçen *ḥuşūş* حُصُوصْ kelimesi 1 kez *ḥuşūş* حُصُوصْ (11b/16) şeklinde yazılmıştır.
12. Metinde 6 kez geçen *mütenāsibe* مُتَنَاسِبِه kelimesi 5 kez *mütenasebe* مُتَنَاسِبِه (45b/6) şeklinde yazılmıştır.
13. Metinde 1 kez geçen “çetin, zor” anlamındaki *müştebeh* مُشْتَبِه kelimesi *müştebih* مُشْتَبِه (78a/5) şeklinde yazılmıştır.
14. Metinde 4 kez geçen “ipek” anlamındaki *ḥarīr* حَرِيرْ kelimesi güzel he ile *herīr* هَرِيرْ (25b/3) şeklinde yazılmıştır.
15. Metinde 1 kez geçen *müsteşnā minh* مُسْتَشْنَى مِنْه terimi *müsteşnā meneh* مُسْتَشْنَى مِنْه (84b/16) şeklinde yazılmıştır.
16. Metinde “saklama, tutma, kaydetme” anlamlarında kullanılan ve 34 kez geçen *ḥifẓ* حِفْظْ kelimesi 14 kez *ḥifş* حِفْصْ (109a/8), 3 kez *ḥifẓ* حِفْصْ (73a/13) şeklinde yazılmıştır.
17. Metinde 1 kez geçen *muşatṭih* مُسَطِّحَه terimi *meşatṭaḥa* مَسَطِّحَه (72a/16) şeklinde yazılmıştır.
18. Metinde 3 kez geçen *muḍalla‘āt* مُضَلَّعَاتْ terimi 2 kez *muḍalli‘āt* مُضَلَّعَاتْ (53a/1) şeklinde yazılmıştır.
19. Metinde 49 kez geçen *şebt* شَبْتْ kelimesi 1 kez *sebt* سَبْتْ (63a/11) şeklinde yazılmıştır.
20. Metinde 13 kez geçen *munṭak* مُنْطَقْ terimi 1 kez *manṭıḳ* مَنْطِقْ (53a/3) şeklinde yazılmıştır.
21. Metinde 3 kez geçen *mübhem* مُبْهَمْ kelimesi 1 kez *mebhem* مَبْهَمْ (46a/5) şeklinde yazılmıştır.

22. Metinde aynı terimi karşılayan *meka‘b* مَكْعَبٌ şeklinde geçen terim riyāziyyāta *meka‘b* ~ *muka‘b* iki şekilde de kullanıldığı için hatalı yazım olarak değerlendirilmemiştir. Metinde 142 kez geçen *ma‘ādil* مَعَادِلٌ (85b/1) kelimesi bilim tarihçileri tarafından “kalıplaşmış okuma” olarak “mu‘ādil” şeklinde çeviriyazıya aktarılsa da bu kelime metin içinde *mu‘ādil* şeklinde bir yazıma rastlanmadığından yazıldığı gibi aktarılmıştır.

1.9. METİNDEKİ BAZI İFADELERİN BAĞLAMSAK OLARAK YANLIŞ YAZIMI

Metinde bazı terimlerin ve “ile” bağlama edatının yanlış yazıldığı tespit edilmiştir. Bunların tespitinde “terimin karşılığının olmaması”, “metin bağlamı” ve “karşılaştırmalar” etkili olmuştur. Müellifin metin içinde bu terimlerin yanlış yazıldığını belirten bir karalama veya işareti bulunmamaktadır.

1. Metinde 1 kez geçen *veter-i ḥaṭar* وَتَرَ خَطْرَ (76b/8) teriminin karşılaştırma yapılan nüshalardan *veter-i ḥaṭṭ* وَتَرَ خَطُّ “uzunluğun kirişi” olduğu tespit edilmiştir.

2. Metinde 1 kez geçen *māl-ı furūṣ* (46a/18) tamlamasındaki *furūṣ* فُرُوصٌ kelimesi *furūz* فُرُوضٌ kelimesidir. Anlam olarak “varsayılanların malı” anlamını vermektedir. Bu anlam bir bakıma metin içindeki bağlama uygun olsa da bu terim *māl-ı mefrūz* مَالٍ مَفْرُوضٍ olarak çift yanlış hesabında kullanılan “varsayılan/farz edilmiş māl” terimini karşılamaktadır. Ayrıca karşılaştırma yapılan nüshalarda aynı ifadenin “māl-ı mefrūz” olarak geçtiği tespit edilmiştir. Bu sebeple çeviriyazıda da < > işareti içinde doğrusu yazılmıştır.

3. Çift yanlış hesabının anlatıldığı kısımda *ḥaṭā* خَطَا kelimesi عَطَا أَيَّتِيَهْ (46a/5) şeklinde yazılmıştır. Nüsha karşılaştırmasında diğer nüshalarda *ḥaṭā* خَطَا şeklinde yazıldığı görülmüştür.

4. İle bağlama edatı metinde 6 kez “kısm ile” قِسْمٌ إِيَّاهُ yerine “kısm eyle” قِسْمٌ إِيَّاهُ (94b/4, 95/17-18, 96a/21) şeklinde yazılmıştır. Karşılaştırmalarda bu ifadenin “kısm ile, kısım ile” şeklinde yazımları diğer nüshalarda görülmüştür. kısım eyle(94b/4): kısım ile (MK. 139b/11, BH. 53b/22, Cam. 133a/3); kısım ile (C. 54b/8, Kas. 80b/7); kısım eyle (95a/18): kısım ile (MK. 141a/5, BH. 53a/20 Z. 135b/10, Cam. 134a/8); kısım ile

Kas.81a/14); kısım eyle (96a/3): kısım ile (MK. 142a/5, Cam. 135a/6); kısım ile (C. 54a/21, Kas.82a/2, BH. 54b/12, Z.135a/14.); kısım eyle (96a/21): kısım ile (MK. 142b/10, , Z.136b/11, Cam. 136b/9); kısım ile C.55b/7, Kas.82a/13.) kısım eyle (118b/4): kısım ile (C. 67b/10); kısım ile (Kas. 102a/6, Z. 155a/5).

Bunun yanında bağlamsal olarak “kısım eylemek: Bölmek” anlamının yerine “kısım ile: kısım halinde” anlamının olduğu anlaşılmaktadır. Çeviriyazıda bu ifadeler düzeltilmemiştir.

“eger yüz otuz beş dirhemi iki kısım eyle muhtelif diseler ammā kısım-ı ekseri kısım-ı ekalla kısım eyledün. hâric-i kısım ne vâkı‘ olursa murabba‘ eyledün.”

94b/4-5-6 [Eğer yüz otuz beş dirhemi iki kısım ile çeşitli(dir) deseler. Büyük kısmı küçük kısma böldün. Bölüm ne olursa onun tam karesini aldın.]

İfadeden anlaşıldığı üzere yüz otuz beş dirhemi iki parça üzerinden değerlendiriyor. Daha sonraki cümlede de büyük kısım ve küçük kısım arasındaki ilişkiyle işlemi nasıl çözeceğini anlatıyor.

“eger yüz otuz sekiz dirhemi iki kısım eyle muhtelif. her kısmın gendü nefsinde

*urasın pes evvelki ekaldur ekserinden tarh idesin.”*95a/17-19 [Eğer yüz otuz sekiz dirhemi iki kısım ile çeşitli(dir). Her kısmı kendisiyle çarpasın. Önceki küçüktür.

Büyüğünden çıkarasın.]

Yine bu ifadede de müellif benzer bir işlem çözümünü büyük ve küçük kısım üzerinden anlatıyor. Aşağıdaki örnekler de aynı doğrultudadır.

“kırk bir dirhemi iki kısım eyle muhtelif ekserden tokuza ve ekallın on üçe darb

eyledün hâşılı iki darb berâber gelse.” 96a/3-5.[Kırk bir dirhemi iki kısım ile çeşitli(dir) Büyüğünü dokuza ve küçüğünü on üçe çarptın. Sonucu(nda) iki çarpma aynı gelse.]

“yüz on tokuz dirhemi iki kısım eyle muhtelif kısım-ı ekseri ekalla 96a/21 darb

eyledün pes kısım-ı ekseri gendü nefsinde ururuz.” 96b/1-2 [Yüz on dokuz dirhem iki kısım ile çeşitli(dir). Büyük kısmı küçükle çarptın. Sonra Büyük kısmı kendisiyle çarptık.]

“eger yigirmi yedi dirhemi iki kısım eyle muhtelif dinilse ol ki eḳall ola ekşerinden naḳş idesin” 117a/19-20.[Eğer yirmi yedi dirhemi iki kısım ile çeşitli(dir) denilse o ki küçük ola. Büyüğünden çıkarasın.]

“toḳsan üç dirhem iki kısım eyle muhtelif diseler ammā şölki ekşerdür kısım-ı eḳalla kısmet eyle ḥāric-i kısmeti kısım-ı ekşer üzerine ziyāde idesin” 118b/4-5-6.[Doksan üç dirhem iki kısım ile çeşitli(dir) diseler. Şu ki büyüktür. Küçük kısma böl. Bölümü büyük kısım üzerine ekle.]

1.10 UYGUR YAZIM GELENEĞİNE UYGUN ÖRNEKLER

1. Ünlülerin yazılması: *olup* اولوب (79a/5).

2. /p/ ünsüzlerinin yazımında b (ب) kullanılması: *olup* اولوب (7a/9),
dutmayup دۇتمایوب (9a/4).

2. DİLBİLGİSİ ÖZELLİKLERİ

2.1. SES BİLGİSİ

2.1.1 Ünlüler

2.1.1.1. Ünlü Değişmeleri

e / è / i

Eski Türkçeden beri i/è (bir-/ bër-/ vër-), e>i (ked-> giy-) şeklindeki ikili gelişmeler söz konusudur. Bu sebeple bu konu Thomsen başta olmak üzere pek çok araştırmacının dikkatini çekmiştir. Ancak Türkçenin bütünü içinde her iki yönde olan bu değişime temel olan ortak ve aslı bir kapalı e'nin varlığı kesin değildir (Emre, 1946: 487-489; Tulum, 1968: 38; Korkmaz, 2005: 484).

Harezmi Türkçesi özelliği gösteren *Nehcü'l-Ferādis* (2004)'te kapalı e /è/ nin ilk hecede üstünlü yâ (ع) ile gösterimi ve düzenli kullanımı görülür. Bunun yanında Batı Türkçesi eserlerinde yazıda bu sesi gösteren belirleyici bir işaretin olmayışı bu sesin tespitini güçleştirmiştir. Bu sebeple sesin iki yönlü gelişimi tarihî metin çalışmalarında da

sesin çeviriyazıya aktarımı ile ilgili bir ikilik oluşturmuştur. Duman (2008: 43) Eski Anadolu Türkçesi döneminde, daha çok hareke ve zaman zaman da harflerle gösterildiklerinde ünlülerin tespitinde bir sorun olmadığını, burada asıl meselenin ilgili kelimelerde kök hece ünlülerinin kapalı e /è/ ile mi yoksa /i/ ile mi gösterilmesi olduğunu belirtir. Yine bu tercihin de aslî bir kapalı e sesinin varlığının kabul edilip edilmemesiyle alakalı olduğunu söyler.

Yılmaz (1991: 160), Eski Anadolu Türkçesi ve Eski Osmanlıcada kök hecede bir yâ (ﻻ) sesinin yaygın olduğunu belirtirken Türkologların çoğunlukla /e/ ile söylenip Eski Anadolu Türkçesi ve Eski Osmanlıcada yâ (ﻻ) ile işaretlenmiş köklerde bir /è/ görme eğiliminde olduklarından bahseder. Tezcan (1994: 11), Mansuroğlu (1956: 33; 1988: 250), Canpolat ve Önler (2007)³ “Eski Türkçedeki kök hece /i/’lerinin bugünkü Batı Türkçesinde birer kapalı e ile karşılanmış olduklarını ancak, bunların Klasik Osmanlı imlasında söylenişe aykırı olarak /y/’li şekilde yazılageldiklerini göz önünde bulundurarak Eski Anadolu Türkçesinde de böyle bir yazılışın kapalı e’ye tekabül etmesi gerekeceği görüşünden hareketle...” (Korkmaz, 2005: 484) /è/ şeklinde bir yazımı tercih etmişlerdir. Diğer yandan bu hususta kesinlik olmaması sebebiyle Korkmaz (1973: 105), Timurtaş (1994: 20-21), Özkan (2000: 100) /i/’li yazımı tercih ederler. Korkmaz (2005: 484) Eski Anadolu Türkçesinde ortak bir yazım geleneğinin oluşmamasına işaret ederek yazım ve söyleyiş arasındaki bağın kopmadığını belirtir. Bu sebeple de özellikle yazım sistemi sağlam olan metinlerde esre (ِ) veya esreli yâ (ﻻ) ile yazılmış olan ünlülerin, yazımda /i/ ile gösterilmesi gerektiğini söyler.

Duman (2008: 43) “ Hiç olmazsa tek şekilliğin hakim olduğu devrelerde ve bu tek şekilliği sistemli bir şekilde aksettiren harekeli yazılışları dikkate almak ve bunları esre veya ﻻ ile yazılı ise i, üstün ile yazılı ise e olarak kabul etmek ve öyle aktarmak bizce de

---

³ *Edviye-i Müfrefe* adlı eserin inceleme bölümünde kapalı e ünlüsü üzerine bir ibare bulunmamakla birlikte, eserin çeviriyazısının /è/ şeklinde yapıldığı görülür. Canpolat, *Ali Şir Nevâyî Lisânü’l-Tayr* adlı çalışmasında da bu sesin Özbek Türkçesinde /è/ şeklinde devam etmesine bağlı olarak Doğu Türkçesinde /è/ ile yazılmasının uygun olduğunu belirtir. Bu noktada Canpolat’ın hem Doğu hem Batı Türkçesi eserleri için tavrının aynı olduğu görülmektedir.

akla daha yatkın gözüküyor.” derken bu durumun kapalı e sesinin olmadığı anlamına gelmediğini özellikle vurgular. Duman’ın (2008: 46) kapalı e sesi üzerine yaptığı dikkat çekici bir yorum da “...aynı kelimenin farklı yerlerde ve zamanlarda ayrı şekilde işaretlenmesi değil, aynı yerde aynı kelimenin çift harekeyle gösterildiği yazılışlarla da karşılaşıldığı (örn. erte~ irte İz.46a/2)” ile ilgilidir. Yine Duman (2008: 74) bu husus üzerine sonuç değerlendirmesinde harekeli metinlerde bu işaretlere itibar edilmesini, ancak aynı yerde aynı kelimenin çift harekeli yazımında kapalı e sesinin /è/ olarak gösterilebileceğini söyler.

Erdem ve Gül (2006: 143) Anadolu ağızlarındaki kapalı e sesini temel alarak Eski Anadolu Türkçesi ile Anadolu ağızları arasındaki ilişkiyi inceledikleri ayrıntılı çalışmanın sonuç bölümünde “bèl, èl, yè-, yèr, gèri, yèdi, èlli vb.” gibi kelimelerin Anadolu ağızlarında sistemli gösterildiğini belirtirler. Bu sebeple, bahsi geçen bu kelimelerin Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde kapalı e /è/ ile çeviriyazıya aktarılması gerektiğini söylerler.

İncelememize konu olan *Cāmi‘ü’l-Ĥisāb* adlı eserde bu sesin genellikle yazım bakımından yā ile (ع) veya esre ile (و) üstün (و) ile yazıldığı görülür. Yine bazı kelimelerde hem yā ile (ع) veya esre ile (و) üstün (و) ile ikili işaretlemeler söz konusudur. Bu hususta eserde aynı kelimenin hem /i/ hem de /e/ sesini içermesini kapalı e konusunun kesinlik belirtmemesinden ziyade “ ilgili kelimelerin değişik dil katmanlarındaki söylenişleri olarak değerlendirmek mümkündür.” (Duman, 2008: 73).

Metin içerisindeki bu sesin çeviriyazısında Duman’ın yorumları üzerinden bir tercihe gidilmiştir. Ancak şunu da belirtmek gerekir ki “aynı yerde geçen aynı kelimenin çift harekelenmeleri” hususuna dikkat edilse de metin içerisinde aynı satırda olmayıp, aynı varak içerisinde çift harekelenen bir tek kelimeye (yirine 114a/8 ~ yerine 114a/14) rastlanıldığından bu husus göz ardı edilmiştir. Bu durumda ilgili kelimelerde kök hece ünlüsünün yazımında metinde yā ile (ع) veya esre ile (و) harekelenmiş olanlarda /i/, üstün (و) ile harekelenmiş olanlarda /e/ tercih edilmiştir (Bkz. 1.1.3.).

Metinde kök hecede bu sesi bulunduran örnekler şunlardır: , *di-* 13a/10 (<Orh.T. *te-* ~ *ti-* Tekin, 2003: 48; << TT. *de-*), *girü* 111a/4 (< Orhn. T. *kerü~ kirü* [kè:rü] Tekin 2003: 48; << TT. *geri*), *il* 20a/10 (< Orh. T. *el ~ il* [èl] Tekin 2003: 48; <<TT. *il*), *it-* 85a/4 ~ *id-* 76b/7 (<Orh. T. *et~it-* [è:t-] Tekin, 2003: 48; < TT. *et-*), , *vir-* 27b/3 (<Orh. T. *ber~ bir-* “vermek” Tekin, 2003: 48; < TT. *ver-*), , *yigirmi* 45a/3 (<Orh. T. *yegirmi ~ yigirmi* Tekin, 2003: 47; <<TT. *yirmi*), *yir* 81a/7 (15 kez) (< ET. *yè:r* EDTP 1072: 954; <Orh. T. *yer~ yir* Tekin, 2003: 48; << TT. *yer*), *yit-iş-* 81a/3 (< ET. *yè:t-* EDTP 1072: 884; <<TT. *yetiş-*).

Üstün ile yazılan örnekler: *beş* 92b/12 (<Orh. T. *beş ~ biş* [bè:ş] Tekin, 2003: 48; << TT. *beş*), *yedi* 12b/10 (< Orh. T. *yeti ~ yiti* [yèti] Tekin 2003: 48; << TT. *yedi*), *yer* 105a/4 (4 kez) (<Orh. T. *yer~ yir* Tekin, 2003: 48; <ET. *yè:r* EDTP 1072: 954; << TT. *yer*), *yet-iş-* 105b/3 (1 kez) (<Et *yè:t-* EDTP, 1072: 884; << TT. *yetiş-*).

2.1.1.2. Daralma

/a/, /e/,/o/, /ö/ ünlülerinin çeşitli sebeplerle dar ünlüye dönüşmesidir. Eski Türkçe döneminde geniş ünlülü olan bazı kelimelerin Türkiye Türkçesine geçiş seyrinde daraldığı gözlenir. Metinde geçen örnekler şu şekildedir:

yukaru 16a/4 (<Orh. T. *yok(k)aru* Tekin 2003:45; << TT. *yukarı*), *büyük* 77a/6 (<Orh.T. *bedük* Tekin 2003: 240; << TT. *büyük*), *yüri-mek* 80b/2 (<Orh.T. *yori-* Tekin 2003: 260; <ET. *yori-* EDTP 1072: 954;; << TT. *yürü-*).

2.1.1.3. Genişleme

Dar bir ünlünün geniş ünlüye dönüşmesi olayıdır. Tarihsel olarak bakıldığında dar ünlülerin genişlediğini gösteren az sayıda örneğe rastlanmaktadır (Demir, 2010: 37).

ağac 81a/6 (< Orh.T. *ıgaç* [İgaç] Tekin 2003: 45; <<TT. *ağaç*), *orta* 103a/16 (< ET. *ortu ~ orto* EDTP 1972: 203; < TT. *orta*).

Metinde bir kelimedede gerileyici benzeşmenin etkisiyle dar ünlünün genişlediği görülür. *deger* 34b/15 (6 kez)(<< TT. *diğer*), *diger* 114b/12 (14 kez)(<TT. *diğer*).

2.1.1.4. Düzleşme

/ü>/i/

İlerleyici benzeşme sonucunda ilk hecede bulunan düz ünlünün etkisiyle sonraki hecenin yuvarlak ünlüsünün düzleştiği görülür.

eksik 77a/3 (<ET. <Uyg. *eğsü-~ eğsö, eğsük* EDTP 1972: 117; <DLT. *eğsük* 65/51 Ercilasun ve Akkoyunlu, 2014: 635; < KB. *eksü-* 130 Arat, 2007: 30; < TT. *eksik*).

2.1.1.5. Yuvarlaklaşma

/ı>/u/

İlerleyici benzeşme sonucunda ilk hecede bulunan yuvarlak ünlünün etkisiyle sonraki hecenin ünlüsünün yuvarlaklaştığı görülür.

oku-82b/15 (1 kez) (<ET. *okı-* EDTP 1972: 79;<< TT. *oku*-).

2.1.1.6. Ön damaksılaşma

Art damak ünlülerinin çeşitli nedenlerden dolayı ön damak ünlüsüne dönüşmesidir (Demir, 2010: 37).

Eski Türkçe döneminden beri devam eden bu ses olayı metinde şu örneklerde görülür: *yine* 68b/3 (<Orh. T. *yana*; << TT. *yine*), *biḡ* 24b/12 (<ET. *miḡ* EDTP 1972: 766 ~ *biḡ* EDTP 1972: 346; << TT. *bin*), *biç-* 43b/13 (<ET. *bıç-* EDTP 1972: 292; << TT. *biç-*).

2.1.1.7. Ünlü Uyumları

2.1.1.7.1. Damak Uyumu

Kelimelerdeki ünlü düzenini kalınlık-incelik bakımından ayarlayan dil uyumudur. Damak uyumu günümüz Türkçesinde olduğu gibi Türkçenin bütün dönemlerinde kuvvetlidir. Bu uyum tarihî metin çalışmalarında iki şekilde ele alınmıştır. Bunlardan birincisi damak uyumunun istisnasız olduğunu kabul eden görüştür. Kelimenin son ünlüsüne göre ek okunmuştur. Örneğin, peygambar-lık. İkincisi, bu durumun görmezden

gelinerek sesletimin günümüz Türkçesindeki gibi yapılması gerektiğini savunan görüştür. Böylece ilgili kelime günümüzdeki durumuna uygun hale getirilmiştir (Duman 2008: 12). Bu noktada teze konu edinilen CH. adlı eserde bu iki görüşün dışında, eserin 17. yüzyıla daha yakın olması sebebiyle *Meninski Sözlüğü* temel alınarak çeviriyazıya aktarımı yapılmıştır.

Metinde özellikle “ile”, “içün” edatları ve {i-} ek fiilinin çekimli şekilleri ve bazı kelimelerin yazımında Meninski Sözlüğüne göre bir değerlendirme yapılmıştır. Bu sebeple çoğu tarihî metin incelemesinde görülen *anunuçun*, *ağça* gibi kelimeler damak uyumuna uygun durumda okunmaya çalışılmamış, Meninski'deki şekilleriyle verilmiştir. Bunun sonucu olarak da bu kelimelerde damak uyumunun olmadığı görülmüştür.

Metin içerisinde Türkçe kelimelerin yanında alıntı kelimelerin de damak uyumuna girdiği görülür.

yazduğun 6b/11, , *depesinde* 80b/19, *bâkîsinün* 101a/21, *dâhildür* 31b/17, *dırahtun* 81b/12, *rakam kılmagıla* 2a/6.

{+KI} aitlik eki metinde uyuma girmektedir.

soğragı 111b/12, *evvelkiye* 60b/21, *yanındağı* 63b/16

{+IİK} isimden isim yapım eki de metinde damak uyumuna girer.

ıraklığı 80b/18, *deriğligi* 79a/15, *küstağlıgumuzı* 2a/15.

Üç kelimedede {+IİK} isimden isim yapım eki uyum dışıdır. Bu kelimelerde {+IİK} eki damak uyumuna uydurulmaya çalışılmamıştır. Metinde nasıl yazılmışsa o şekilde çeviriyazıya aktarılmıştır. Duman (2008: 20) dil uyumunu farklı bir bakış açısıyla ele aldığı makalesinde bu tür yazımların metinde yeknesaklık kurmak amacıyla göz ardı edilmemesine değinir. Ona göre bu kullanımlar belli ağız katmanlarının veya bölgelerin söyleyiş örnekleri olarak kabul edilmelidir. Ahmet Cevdet Paşa tarafından galat (yanlış) olarak nitelendirilen bu tür yazımlar (Karabey-Atalay, 2000: 5) Osmanlı metinlerinde görülmektedir (Kartallıoğlu, 2011: 49).

Metinde görülen bu tür yazımlardan *berāber-lık* 85b/11, *muḥāsib-lıḡa* 2a/15 örnekleri ince okunduğunda uyuma girmezken kalın şekilde okunduklarında uyuma girmektedirler.

Bir başka örnek olarak *yıl-lık* 25a/3 kelimesi ise bir tek kelimedede görüldüğü için müstensih hatası olarak görülebilir.

Metinde **mI** soru edatının damak uyumuna uyup uymadığı tam olarak bilinemediğinden Meninski Sözlüğüne göre çeviriyazıya aktarılmıştır. Bu bakımdan bu ekin damak uyumuna uyduğu söylenebilir.

artuqmıdur 78a/6, *daḡilmidür* 31a/13.

Türkiye Türkçesinde uyum dışı görülen “hangi” kelimesi metinde uyumludur.

kanqısı 47b/1.

2.1.1.7.2. Dudak Uyumu

Eski Türkçe döneminde dudak uyumu veya düzlük yuvarlaklık uyumu henüz ilk gelişme safhasındadır (Tekin, 2003: 54). ET. devresinde varlığından şüphe edilmeyen dudak uyumu Develi’ye (1995: 60) göre, Batı Oğuz şivesinin tarihi devirlerinde, pek çok fonetik tesirle bozulmuş daha sonra yeniden gelişmeye başlamış olup 18. yüzyılın sonlarında tamamlanmıştır. Bu sebeple arkaik olarak Türkiye Türkçesine denk bir dudak uyumundan bahsetmek pek mümkün değildir (Özkan, 2000: 101; Gülsevin ve Boz, 2004: 94; Şahin, 2009: 94).

2.1.1.7.2.1. Kelime kök ve gövdelerinde dudak uyumu

Eski Türkçeden beri kelime kök ve gövdelerinde devam eden yuvarlaklıklar:

girü 111a/4 (<ET. <Orh. T. *kerü~ kirü* [kè:rü] Tekin 2003: 48; < *kè:rü* EDTP 1972: 736; << TT. *geri*), *altun* 113a/12 (<ET. *altun* EDTP 1972: 131; << TT. *altın*), *degül* (< ET. *tegül* DLT. 165/143 Ercilasun ve Akkoyunlu, 2014: 866; < TT. *değil*), *getür-* (<ET. *keltür-* EDTP 1972: 716; << TT. *getir-*), *toğrı* (<ET. *toğrı* EDTP 1972: 473; << TT. *doğru*), *tolı* (<ET. *tolı* EDTP 1972: 491; << TT. *dolu*).

gendü 89a/1 (68 kez) ~ *gendi* 108a/11 (3 kez) (<ET. *kentü* EDTP 1972: 728; <<TT. *kendi*), *gümiş* 24a/14 (13 kez) ~ *gümüş* 111b/13 (1 kez)(<ET. *kümüş* EDTP 1972: 724; << TT. *gümüş*), *ekşe-* 118b/21 (1 kez) “ eksiltmek”, *eksü-* 117b/14 (3 kez) “eksiltmek” (<ET. <Uyg. *eğsü-* ~ *eğsö-*, *eğsük* EDTP 1972: 117; < *eğsük* DLT. 65/51 Ercilasun ve Akkoyunlu, 2014: 635; < KB. *eksü-* 130 Arat, 2007: 30; < TT. *eksik*) fiilinin hem uyumlu hem de uyumsuz şekli görülmektedir.

Metinde düz ünlülü olan *okı-* kelimesinin ikinci hecesindeki düz ünlüsünün yuvarlaklaşarak uyuma girdiği görülür (Bkz. 2.1.1.5.).

2.1.1.7.2.2. Eklerde dudak uyumu

2.1.1.7.2.2.1. Yuvarlak ünlülü ekler

{+(U)m} I. tekil şahıs iyelik eki:

māl+um 116b/10.

{+(U)η} II. tekil şahıs iyelik eki:

Dudak uyumu bakımından uyum dışı olan bu ekin bir örnekte düz ünlülü olarak metinde uyuma girdiği görülmüştür.

māl+η+uη (116b/10; 116b/12: 2 kez).

“senüη *mālηuη* hımsın baηa vir.” 116b/10.

{+(U)mUz} I. çoğul şahıs eki: Ünlüyle biten kelimelere {+(U)mUz} şeklinde gelen ek, ünsüzle biten kelimelerden sonra {+(U)mUz} şeklinde kullanılır. Eski Anadolu Türkçesinde daima yuvarlak kullanılan bir ektir. Metinde ekin bu kullanımından farklı bir yazımına rastlanmamıştır.

küstahlıg+umuz+ı 2a/15, *eksüdüg+ümüz* 100a/10, *ad virdüg-ümüz* 82a/8.

{+(n)Uη} ve {+(ü)m} İlgi durumu eki: Eski Türkçede ilgi durumu ekinin ünlüsünün yuvarlaklık durumu, getirildiği kökün ünlüsüne bağlıyken Eski Anadolu Türkçesinde ek daima yuvarlak ünlülüdür.

ben+üm mālum 116b/10, *sen+ün* 116b/10, *biri+nün* mālī 117b/15, *iki+nün* yanına 27b/20, ‘*aded+ün* şülüşin 29a/6.

Eski Anadolu Türkçesinde dudak uyumuna girmeyen bu ekin şu örneklerde uyuma girdiği görülmüştür. Aynı örneklerin yuvarlak ünlülü şekilleri de metinde mevcuttur. Bu bakımdan ekin yazımında bir ikilik gözlenir.

māl+ıı (56a/6; 66a/5; 87b/4; 99b/5: 4 kez) ~ *māl+uı* (29a/6), *beş+ıı* (27b/4; 17: 2 kez) ~ *yigirmi biı altı yüz seksen beş+ün* (34b/9), *sekiz+ıı* (60a/10: 1 kez) ~ *sekiz+ün* (32a/3), *yigirmi sekiz+ıı* (88b/2: 1 kez) ~ *yigirmi sekiz+ün* (88a/13), *dirhem+ıı* (109a/12: 1 kez) ~ *dirhem+ün* (119a/12), *cevher+ıı* (50b/2: 1 kez)

“ol **mālıı** nişfin ve şülüşin ve rub‘ın ol māl üzere ziyāde eylesek.”87b/4.

“ba‘dehū bu yigirmi **sekiziı** rub‘ın ve sub‘ın girü gendüden naqş iderüz.”88b/2.

“ba‘dehū bir ‘aded bulup **sekiziı** üzerinde şıfir üzerinde /şıfir üzerinde/ yazasın.” 60a/10.

“penç subu‘ seksen dört **dirhemıı** altmış olur.”109a/12.

“cümle bu dört ‘aded **cevherıı** kıymeti on iki biı altı yüz dirhem olsa.”50b/2.

“ol ikiyi fevķinde **beşıı** muķābelesinde şebt idesin.” 27b/4.

{+dUr} Bildirme III. tekil şahıs eki:

Bildirme III. tekil şahıs eki, düz ünlülü kelimelerde dudak uyumuna girmezken yuvarlak ünlülü kelimelerde dudak uyumuna girmektedir. Metinde ekin farklı bir yazımına rastlanmamıştır.

altun+dur 111a/14, *bu+dur* 25a/15, *dāl+dur* 73a/16 “dāl harfi”, *đarbında+dur* 83a/12, *gün+dür* 32a/15, *ħabbe+dür* 17b/10, *ħāne+dür* 17a/5, *yoķ+dur* 31b/12, *eksik+dür* 115b/21, *iki+dür* 30a/20, *ķanťār+dur* 20a/11.

{+sUz} İsimden isim yapım eki:

Eski Anadolu Türkçesi döneminde yuvarlak yazılan bu ekin metinde ekin farklı bir yazımına rastlanmamıştır.

küsür+süz 105b/18, *redd+süz* 93a/15, *tekmil+süz* 93a/15.

{+IU} İsimden isim yapım eki:

{+IU}(<{+IIG} ET.) eki hem isimden isim yapan hem de isimden sıfat yapan işlevleriyle Türkçede ele alınır. Kökün ünlüsü ne olursa olsun ek daima yuvarlak ünlülüdür (Timurtaş, 1995: 95). Metinde ekin farklı bir yazımına rastlanmamıştır.

sıfır+lu 53a/20, *dür+lü* 3a/11, *hazine+lü* 45a/1.

{-(U)k} Fiilden isim yapım eki:

Eski Anadolu Türkçesinde yuvarlak ünlülü kullanılan bu ek, metinde Eski Türkçeden beri yuvarlaklığını koruyan iki örnekte görülür.

art-uḡ 72b/9 (<ET. *artuḡ* EDTP 1972: 204) , *eksü-k* 92b/3 (<ET. <Uyg. eḡsü- ~ eḡsö-, *eḡsük* EDTP 1972: 117; < DLT. *eḡsük* 65/51 Ercilasun ve Akkoyunlu, 2014: 635; < KB. *eksü-* 130 Arat, 2007: 30).

eksük (7 kez) kelimesinin ikinci hece ünlüsünün ilerleyici benzeşmenin etkisiyle düz ünlülü şekli *eksik* (8 kez) de metinde geçmektedir (Bkz. 2.1.1.4.). Bu noktada kelimenin metin içerisinde düz ünlülü şekillerinin uyuma girdiği görülür.

{-dUr-} Fiilden fiil yapım eki:

Bu ekin Eski Anadolu Türkçesinde “Daima Yuvarlak Yazılan Ekler” başlığı altında değerlendirilmesi bu sahaya ait gramer çalışmalarında farklılık göstermektedir. {-dUr-} ekini Timurtaş (1994: 32) Gülsevin ve Boz (2004: 94-95) bu sınıflandırma altında ele alırken Özkan (2000: 102-103) ve Şahin (2009: 43) ekten bu başlık altında bahsetmezler. Bunun yanında Gülsevin (2007: 139) Eski Anadolu Türkçesi dönemi ekleri için hazırladığı

ayrıntılı çalışmasında ekin sadece yuvarlak ünlülü şekline yer vermiştir. Bu sebeple ekin bu başlık altında değerlendirilmesi uygun görülmüştür.

Metin içerisinde bu ek çoğunlukla yuvarlak ünlülüdür. Bir örnekte düz ünlülü olarak görülmektedir.

in-dür-ürüz 102a/12, *bil-dür-ür* 14a/1, *tol-dur-alum* 113b/14, *ulaş-dur-a* 78a/14

kaldır-alum < *kalk-dur-alum* 117a/20

{-dUK} Sıfat fiil eki:

{-dUK} sıfat fiil eki metinde yuvarlak yazılan bir ek olarak karşımıza çıkmaktadır. Metinde ekin hem kalın hem de ince ünlülü yazımları görülür.

yaz-duğunđan 67b/5, *rağbet bul-duğları* 2a/6, *taled eyle-düğün* 53a/9, *vir-dügi* 109b/2.

{-(y)Up} Zarf fiil eki:

Eski Anadolu Türkçesinde yuvarlak yazılan bir başka ek de {-(y)Up} zarf fiil ekidir. Metinde genellikle yuvarlak şekilde yazılmıştır.

yaz-up 10a/21, *yazılma-y-up* 18a/18, *kalma-y-up* 70b/5, *cem^c id-üp* 103a/5, *vir-üp* 26b/15 *di-y-üp* 10a/16

Aynı ekin düz ünlülü şekli de metinde görülür. Bu örneklerde ek dudak uyumuna girer.

al-ıp (47b/8; 108b/20: 2 kez).

{-(y)U} Zarf fiil eki:

Bu ek metinde sadece iki kelimedede görülür.

di-y-ü 18a/15, *yüz süri-y-ü* 2a/3

{-dUm} Görülen geçmiş zaman I. tekil şahıs eki:

III. şahıslarda daima düz ünlülü olan görülen geçmiş zaman eki I. tekil şahıs ekinde yuvarlaktır. Metinde tek bir örnekte görülür.

nakl eyle-düm (113b/6)

{-dUŋ} Görülen geçmiş zaman II. tekil şahıs eki:

Tarihî metin çalışmalarında hem II. tekil şahıs ekinin hem de ince ünlülü kelimelerde I. çoğul şahıs ekinin ك ile yazılması bu ekin okunmasını güçleştirebilmektedir. Bu durumda metin bağlamından hareketle yapılan bir değerlendirmenin sağlıklı olduğu kabul görür. Bu sebeple bu örneklerin bulunduğu cümlelerle birlikte bir önceki cümleleri de örnek içerisinde vererek “tutarlılık” ölçütü üzerinden ek değerlendirmeye çalışılmıştır.

vir-düŋ 27b/8, *kısmet eyle-düŋ* 32b/13, *mużâ‘ıf eyle-düŋ* 54b/8.

*“ol ikiye fevkinde sekizüŋ muķābelesinde **şebt idesin** yigirmi yedi olur yigirmi yediden on üç kişiye ikişer **vir-düŋ** bir bâķī kaldı”*27b/6-8.

*“ve şülüşü ki sekizdür ve rub‘ı ki altıdur ve südüsi ki dördür **cümle idesin** otuz ‘aded olur pes bu otuz ‘adede aşıl fāyide ki yetmiş iki biŋ toķuz yüz dirhem-idi **kısmet eyledüŋ**.”* 32b/10-13.

*“...vāķı‘ olan altı ‘adedi **mużâ‘ıf eyledüŋ**. Bir hāne dest-i rāst tarafına nakl idüp **yazasın**.”*54b/8-9.

{-Ur} Geniş zaman eki:

Eski Anadolu Türkçesinde umumiyetle yuvarlak ünlülü olan bu ek, devrin sonlarına doğru {-Ar} ve {-Ir} şeklinde görülmektedir (Özkan, 2000: 104; Şahin, 2009: 66). Metin içerisindeki örneklerde bu ek hem yuvarlak hem düz-geniş hem de düz-dar şeklinde görülmektedir.

yazıl-ur 14a/9, *ķat-ar-uz* 89b/4, *kāmil ķıl-ur-uz* 89b/1, *kal-ur* 90b/10, *artur-ur-uz* 90b/10, *getür-ür-üz* 94a/5, *var-ır-uz* 98b/8, *ur-ır-uz* 109a/7, *di-r-üz* 118b/20.

{-Uz}, {-vUz} İstek kipi I. çoğul şahıs eki:

Zamir kökenli bir şahıs eki olan {-vUz} (biz > vUz > Uz) (ayrıntılı bilgi için bk. Korkmaz, 2005: 118-122) ekindeki ön ses /v/ sinin erimesiyle {-Uz} şekline gelmiştir. Mansuroğlu (1964: 264)'nın verdiği örneklere bakıldığında ekin Eski Anadolu Türkçesinin başlarında ortaya çıktığı görüşü söz konusudur (Develi, 1995: 35).

Metinde ek her iki şekilde de çok fazla örnekte görülür.

{-vUz}:

kı1-a-vuz (2b/17), *ur-a-vuz* (91b/6), *çıkar-a-vuz* (112b/11), *vaz' id-e-vüz* (115a/15-16), *naş id-e-vüz* (112a/11-12), *getür-e-vüz* (112a/6).

{-Uz}:

murabba' id-er-üz (112b/15), *dut-ar-uz* (115a/2), *tut-ar-uz* (116a/6), *kaldır-ur-uz* (117a/13), *ekşe-r-üz* (118b/21), *getür-ür-üz* (89a/6).

İki kelimedede bu {-Uz} ekinin düz ünlülü {-Iz} olarak bir örnekte dudak uyumuna girdiği görülür.

virür-iz (88b/21), *dir-iz* (56a/21)

{-sUn} Emir kipi III. tekil şahıs eki:

Bu ek metin içerisinde bir tek *ol-* fiiliyle kullanılmıştır.

ol-ma-sun 76b/2, *āsān ol-sun* 22a/11.

{-(y)AlUm} İstek kipi I. çoğul şahıs eki:

Ek, Eski Anadolu Türkçesindeki gibi yuvarlak ünlülü olup, metin içerisinde farklı bir yazımına rastlanmamıştır.

vir-elüm 119a/17, *ur-alum* 106b/17, *gider-elüm* 85b/4, *getür-elüm* 118a/14, *dı-y-elüm* 118a/20, *naş id-elüm* 85b/7, *dut-alum* 87b/10, *başla-y-alum* 103b/10, *muqābele id-elüm* 103b/10, *kı1-alum* 53a/7

{+ArU} Kalıplaşmış yön gösterme eki:

Ek, Eski Anadolu Türkçesindeki gibi yuvarlak ünlülü olup, metin içerisinde farklı bir yazımına rastlanmamıştır.

yukaru 45a/15 (<Orh. T. *yok(k)aru* Tekin 2003:45; <<TT. *yukarı*), *içerüde* 47b/18 (<ET. *içgerü* EDTP 1072: 25; <<TT. *içeri*).

2.1.1.7.2.2.2. Düz ünlülü ekler

{+ (s)I(n)} III. tekil şahıs iyelik eki:

Ek genellikle Eski Anadolu Türkçesindeki gibi düz ünlülü yazılmıştır.

(a' dādun) *kankı+sı* 47bb/1, (-kumaşın- her on) *ağçe+si* 49a/6, (mi'ât) *hâne+si* 53a/13, (mālu'l-mālun) *mertebe+si* 60b/18, (dıl' -ı kāyimenün) *bir+i+n+i* 74b/16.

{+I} III. tekil şahıs eki bir örnekte yuvarlak ünlülü görülür.

üç+ü+n+i (111a/12).

“tā kim bu *üçünü* cem' eyledün” 111a/12.

{+(y)I} Yükleme durumu eki:

Ek genellikle Eski Anadolu Türkçesindeki gibi düz ünlülü yazılmıştır.

üç+ü+n+i (111a/12), (kalanun) *nısf+i+n+i* (74a/6), *küsür+i+n+i* (27a/5), *beş+i* 80a/13 *altı+(y)ı* 26b/12, *haṭā+(y)ı* 47b/6, *misāḥat-ı kıṭ'a-ı şugrā+(y)ı* 78a/17, *nısf-ı eşyā+(y)ı* 89b/8, *şu+(y)ı* 113b/21.

{+(y)I} Eski Anadolu Türkçesinde düz ünlüyle yazılan yükleme durumu eki bir örnekte yuvarlak ünlülü tespit edilmiştir.

‘*aded+ü* (6b/19)

“*fevkinde mertebe-i mi 'āt'da vākı' olan 'adedü darb idüp...*” 6b/19.

{+(y)lA} Birliktelik eki:

Ek, metinde Eski Anadolu Türkçesindeki gibi düz ünlülü yazılmıştır.

māl+ile 49a/1, *kıлмаğ+ıla* 2a/6, *ka‘b+ile* 85b/4, *derāhim+ile* 24a/10, beş yüz *dörd+ile* 32a/9, *sebeb+ile* 35b/8, *küsūrātı+yla* 18b/8, *mālı+yla* 83a/4, *iki+yle* 32a/2.

{+KI} Aitlik eki:

Ek, Eski Anadolu Türkçesindeki gibi düz ünlülü yazılmıştır. Metinde sadece üç örnekte görülen {+KI} aitlik ekinin hem damak hem de dudak uyumuna uyduğu görülür.

yanında+ğı 63b/15 , sonra+ğı 111b/12, evvel+ki 112a/20

{+(I)ncI} İsimden isim yapım eki:

Eski Türkçe döneminde ekin ünlüsü tabanıyla uyumludur. *İkinç* (=ET. *ëkkinç~ikinç* EDTP 1972: 110, < *ikinç* 78/66 DLT Ercilasun ve Akkoyunlu 2014: 663; < *ikinçi* 788 KB Arat 2007: 96) ; *üçünç* (=ET. *üçünç* EDTP 1972: 29, < *üçünç* 78/66 DLT Ercilasun ve Akkoyunlu 2014: 929, < *üçünçi* 789 KB Arat 2007: 96) *törtünç* (=ET. *törtünç* EDTP 1972: 535, < *törtünç* 78/66 DLT Ercilasun ve Akkoyunlu 2014: 897) *yëttinç/ yëtinç* (=ET. *yetinç* EDTP 1972: 892) gibi.

Eski Anadolu Türkçesinde ise dış ünsüzlerinin tesiriyle ekin ön ünlüsünün düzleştiği görülür. Bu düzleşme andırmaların etkisiyle de olabilir. İki, yedi, altı gibi sayıların son seslerinin düz olması diğer sayıların da eklerinin düz olmasına sebep olmuştur (Develi, 1995: 124).

Metindeki örneklerin bütününe bakıldığında ekin ön ünlüsünün durumu Eski Türkçede olduğu gibi tabanlarıyla uyumlu olarak düz ünlülü tabanlarda düz, yuvarlak ünlülü tabanlarda yuvarlak olarak görülür. Sadece bir örnekte ek, yuvarlak ünlülü tabana düz şekilde gelmiştir. Buna göre ek yuvarlak ünlülü şekliyle dudak uyumuna uymazken, düz şekliyle bu uyuma girer. Buradan hareketle *Cāmi‘ü‘l-Hisāb*’daki rakamların sıra sayı eklerinin dudak uyumu bakımından bir başlangıç safhasında olduğu söylenebilir.

üç+ünci 67b/12, *üç+inciye* 117a/7, *dörd+ünci* 15b/12, *beş+inci* 83a/19, *altı+ncı* 85a/3, *toğuz+uncı* 83b/3.

{-dI} Görülen geçmiş zaman III. tekil şahıs eki:

Eski Türkçe döneminden itibaren düz ünlülü şekilde olan görülen geçmiş zaman eki III. tekil şahıs eki {-dI} , Eski Anadolu Türkçesi döneminde de düz ünlülü olarak görülür. Ekin metindeki kullanımı da düz ünlülü olup yuvarlak şekline rastlanmamıştır.

dı-di 51b/4, *vāqı' ol-dı* 55a/10, *yazıl-dı* 70b/11.

{-mİş} Anlatılan geçmiş zaman eki:

Eski Türkçe döneminden itibaren düz ünlülü görülen anlatılan geçmiş zaman eki {-mİş} , Eski Anadolu Türkçesi döneminde de düz ünlülü olarak görülür. Ekin metindeki kullanımı da düz ünlülü olup yuvarlak şekline rastlanmamıştır.

buyur-mışlar 113b/8 *dāhıl i-miş* 31a/17, *farz eyle-mişlerdür* 22a/10, *ziyāde gel-mişdür* 114a/21, *getür-mişdüy* 85a/7, *beyān it-mişler* 35a/8, *koşul-mış* 114a/5, *viril-mişdür* 109a/11, *beyān olın-mışdı* 113a/6, *olur-mış* 112a/1.

{-IsAr} Gelecek zaman eki:

Eski Anadolu Türkçesi için karakteristik gelecek zaman eki olan {-IsAr} ekinin (Korkmaz, 2013: 100) ön ünlüsü de daima düz ünlülü olarak görülür. Bu ek metinde tek bir örnekte geçmektedir.

ol-ısar-dur (44b/9)

{-gII} Pekiştirme eki:

Türkçenin tarihî seyri içinde önceleri emir kipinin ikinci tekil şahıs eki olarak ele alınan bu eki, Sertkaya (1988: 135-142) kuvvetlendirme eki olarak değerlendirmiş, süreç içerisinde de bu görüş kabul görmüştür. Eski Türkçeden beri düz ünlülü görülen bu ek, metin içerisinde de düz şekillidir. İki kez aynı örnek üzerinde görülen ek, metin içerisindeki durumuna göre hem damak hem de dudak uyumuna uymaktadır.

bil-gil (39b/3; 78a/19: 2 kez)

{-(y)Inca} Zarf fiil eki:

Eski Anadolu Türkçesinde düz ünlülü görülen ek metinde biri olumsuz olmakla birlikte üç örnekte görülmektedir. Bu örneklerden ikisinde uyuma giren ekin, birinde dudak uyumuna girmediği görülür.

var-ınca 16b/10, (kısmet) *olma-y-ınca* 36b/2, *ol-ınca* 67b/8.

2.1.1.7.2.2. Hem düz hem yuvarlak ünlülü ekler

{-(I)n-} Fiilden fiil yapım eki:

Ekin düz ünlülü tabanlarda dudak uyumuna girdiği, yuvarlak ünlülü tabanlarda ise çok az örnekte uyuma girdiği görülür.

a) Düz ünlülü:

tarh ol-ın-duğda 59a/14, *al-ın-mış* 109b/21, *bul-ın-a* 38a/2, *di-n-ilse* 116a/3.
bilinsinkim 73b/1.

b) Yuvarlak ünlülü:

tarh ol-un-duğda 66a/3, *bul-un-dı* 31a/21.

{-(I)l-} Fiilden fiil yapım eki:

Ekin düz ünlülü ve yuvarlak ünlülü biçimlerinde bazen dudak uyumuna uyduğu bazen de uymadığı görülür.

a) Düz ünlülü:

vir-il-se 43a/2, *şat-ıl-sa* 40b/7, *ıtut-ıl-ur* 78a/20, *dut-ıl-ur* 104a/7, *yād-ıl-ır* 114b/16a,
yaz-ıl-sa 14a/14

b) Yuvarlak ünlülü:

(hişşe) *vir-ül-dükde* 26a/18, *çıkar-ul-ur* 38b/20, *kon-ul-mışdur* 48a/4, *ko-y-ul-mış*
114a/5, *ıtut-ul-mış-ırdı* 106a/16

{+IIK} İsimden isim yapım eki:

Ekin sınıflandırılmasında tarihî gramer çalışmalarında farklılıklar söz konusudur. Bazı çalışmalarda ek, düz ünlülü ekler başlığı altında değerlendirilmiş ancak yuvarlak şekillerinin de görüldüğü vurgulanmıştır (Timurtaş, 1994: 39; Develi, 1995: 121; Özkan 2000: 105; Korkmaz, 2013: 92). Bazı çalışmalarda değerlendirilmeye alınmamış (Gülsevin ve Boz 2004: 95-96; Türk ve diğ. 2011: 21), bazısında ise “hem düz hem yuvarlak ünlülü ekler” başlığı altında değerlendirilmiştir (Şahin 2009: 45). Burada ekin hem düz hem de yuvarlak ünlüsü Eski Anadolu Türkçesi dönemi eserlerinde görüldüğü için Şahin’in belirttiği başlık altında ekin değerlendirilmesi uygun görülmüştür.

Metinde ekin sadece düz ünlülü şekli görülmektedir. Ekin bir örnekte dudak uyumuna girdiği görülür.

ırak-lığ-ı 80b/18, *deriñ-lig-i* 79a/15, *küstağ-lığ-umuzu* 2a/15.

2.1.1.8. Ünlülerle İlgili Ses Olayları

2.1.1.8.1. Ünlü türemesi

2.1.1.8.1.1. Ön seste ünlü türemesi

Ön seste ünlü türemesi bir örnekte görülmektedir.

ışmarlamağ <şımarlamağ (TS. 1983: 186).

2.1.1.8.1.2. İç seste ünlü türemesi

Metinde kelime ortasında ünlü türemesi daha çok yabancı kelimelerde görülmektedir. CH.’da ünlü türemesi daha çok alıntı kelimelerin çift doruklu hecelerinde görülür. Böylece heceler Türkçenin hece yapısına uygun tek doruklu düzenli hece durumuna geçmektedirler.

āhir 53a/16 (<āhr Ar.), *aşıl* 48a/5 (<aşl Ar.), *faşıl* 102b/16 (<faşl Ar.), *kısim* 56b/8 (<kısm Ar.), *şıfir* 60a/9 (<şıfr Ar.), *şekil* 72b/8 (<şekl Ar.), *mişill* 72b/9 (<mişl Ar.), ‘*öşür* 30b/15 (<uşr Ar.)

2.1.1.8.2. Ünlü düşmesi

2.1.1.8.2.1. Orta hece ünlüsünün düşmesi

“İkinci veya son hecelerde kısa ve dar ünlü bulunan Türkçe ve yabancı kökenli kelimelerin bir bölümü, iyelik eklerinden +Im, +In, +I, +ImIz, +InIz; durum eklerinden +A, +I, +In; isimden isim yapma eklerinden +Ak, +Al, +An; isimden fiil yapma eklerinden +A-, +IA-; fiilden isim yapma eklerinden -A, -Aç, -Ak, -AnAk, -I, -IcI, -III, -Iş, -(I)k, -(I)m; çatı eklerinden -(I)l-, -(I)n-, -Ir-, -(I)ş- eklerinden birini alınca iç hece durumuna düşen son hecedeki dar ünlülerin, seyrek olarak a, e geniş ünlülerinin, vurgusuz kalması ve hece dizisinin yeniden düzenlenmesiyle düşmesine orta hece düşmesi adını vermekteyiz” (Tseng, 2002: 12).

gerekse 76b/13 (<gerek ise), *ayru ayru* 8b/15 (< ayıru), *üzre* 33a/13 (< üzere).

2.1.1.8.3. Ünlü birleşmeleri

Ünlü birleşmesi, ünlüyle biten bir kelimedden sonra ünlüyle başlayan bir kelime veya ek geldiği zaman ünlülerden birinin düşerek iki kelimenin birleşmesi olayıdır. Bu ses olayı geçici ve devamlı olabilir. Devamlı olması durumunun sonucunda kalıplaşmış sözler ortaya çıkmıştır (Timurtaş, 2005: 58).

öyle 112b/20 (<o+eyle), *şōl* 36b/15 (<<şu+ol), *kimesne* 117a/5 (<<kim+ne+ise+ne), *şöyle* 73b/1 (<<şu+eyle).

2.1.2. Ünsüzler

2.1.2.1. Ünsüz Değişmeleri

2.1.2.1.1. /b/ ünsüzü

Ön seste:

/b/-: Kelime başında /b/- ünsüzü birkaç kelimedeki Eski Türkçedeki gibidir. *barmağ*, *beş* (<Orh. T. *beş* ~ *biş* [bè:ş] Tekin, 2003: 48;<<TT. *beş*), *buçuk* (< ET. *bıçuk* EDTP 294; <<TT. *buçuk*).

/b/->/v/-: Eski Türkçe kelime başındaki /b/- ünsüzü Batı Türkçesinde /v/-'ye dönüşmüştür.

var- 54a/2 (<ET. *bar*-<<TT. *var*-), *vir*- 116b/10 (<ET. *bir*-<<TT. *ver*-).

/b/->/m/-: Eski Türkçede kelime başındaki /b/ ünsüzü söz içinde kendisini izleyen genizsil bir ünsüzün etkisiyle genizsilleşerek /m/'ye döner (2003: 70): *men*> *ben*, *meniğ* >*beniğ*. Genizsil benzeşmenin sonucu olarak /m/ ikincil olup /b/ den dönmedir. Fakat böyle bir benzeşme olmadan da /b/ nin /m/'ye dönüştüğü olur: *bire*> *mere* gibi (Ergin, 2003: 90). Eski Anadolu Türkçesinde de genizsil benzeşme neticesinde *b*>*m* değişikliği olur (Mansuroğlu 1988: 256). Eski Anadolu Türkçesinde kelime başı /b/ ve /m/ birkaç kelimedeki kullanılır. Eski Anadolu Türkçesinden sonra Batı Türkçesinin Osmanlı sahası bu /m/'leri tamamen terk etmiş ve kesin olarak /b/ tarafını tutmuştur (Ergin 2003: 90).

ben 116b/10, *bunda* 120a/6, *buğa* 43b/3.

/b/-> /Ø/: Yine Batı Türkçesine geçişte Eski Türkçedeki *bol*- fiilinin *ol*- şeklinde olduğu bilinmektedir.

Son seste:

-/b/>-/v/: Eski Türkçe döneminde başlayıp ve daha geniş ölçüde devam eden bir ses değişimidir. İncelenen metinde iki örnekte görülür.

-/b/>-/w/>-/v/ : *ev* 49a/8 (<ET. <Orh. T. *eb* Tekin 2007: 242, <Uyg. T. *ew* EDTP 3; <<TT. *ev*).

-/b/ > -/w/ > -/v/ > /Ø/ : *şu* 79a/1 (<ET. <Orh. T. *sub* Tekin 2007: 252, <Uyg. T. *suw* EDTP 782; <<TT. *su*).

2.1.2.1.2. /d/ ünsüzü

Eski Türkçede kök ünlüsünden sonra gelen /d/ ünsüzü Karahanlı ve Harezmi Türkçesinde /d/ şeklinde olduğu ve Eski Anadolu Türkçesinde de /y/ şeklinde olduğu bilinmektedir.

-/d/ > - /d̡/ > -/y/ > - : *köz-asın* 61a/17 (<ET. *köz-* EDTP 595; <<TT. *koy-*), *büyük* (<Orh.T. *bedük* Tekin 2003: 240; <<TT. *büyük*).

2.1.2.1.3. /k/ ve /k/ ünsüzleri

Ön seste:

/k/ > -: Kelime başında kalın ünlülü Eski Türkçedeki söz başı /k/ sesinin korunduğu görülür:

kanğı 31b/17, *kaçan* 4a/2, *kaç* 41a/10, *kağ-asın* 60a/5, *köz-up* 61a/16.

/k/ > /g/ > -: İnce ünlülü kelimelerde ise Eski Türkçedeki söz başı /k/ sesi genel olarak Eski Anadolu Türkçesinde /g/'ye dönüşmüştür.

Bu bilgiye rağmen Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde karşımıza çıkan bazı kelimelerde kelime başındaki /k/ sesinin /k/ ile mi yoksa /g/ ile mi yazıldıklarının tespiti güçtür. Çünkü Arap alfabesinde /k/ ve /g/ sesleri aynı işaret ile gösterilmektedir. İncelenen metinde de /k/ ve /g/ sesleri için ayırt edici bir işaret kullanılmamıştır. CH.'ın H.934/1527 tarihli olması sebebiyle metnin çeviriyazısında Meninski sözlüğü temel alınmıştır. Bu açıdan pek çok metin çalışmasında Türkiye Türkçesindeki şekline göre okunan *kendü* kelimesi *gendü* şeklinde çeviriyazıya aktarılmıştır.

getür-esin 85a/5 (<ET. *keltür* EDTP 1972: 716; <<TT. *getir-*), *gönder-mek* 105a/8 (<ET. *köndger-* EDTP 730; <<TT. *gönder-*), *gel-dür* 111a/12 (<ET. *kel-* EDTP 1972: 715; <<TT. *gel-*), *gün-dür* 32a/15 (<ET. *kün* EDTP 1972: 726; <<TT. *gün*), *gir* 80b/1 (<ET. *kir-* EDTP 1972: 735; <<TT. *gir-*), *gümüþ+den* 111b/9 ~ *gümüþ+i* 111b/13 (<ET. *kümüþ* EDTP 1972: 724; <<TT. *gümüþ*), *gibi* (<ET. *kibi* EDTP 1972; <<TT. *gibi*), *gerek* (<ET. *kergek*

EDTP 1972: 742;<<TT. *gerek*), *git-* ~*gid-* (<ET. *kit-* EDTP 1972;<<TT. *git-*), *gendü* 119a/21 ~ *gendi+nüj* 108a/11 (<ET. *kentü* EDTP 1972;<<TT. *kendi*).

İç seste:

-/k/->-/h/-: Metinde iki örnekte görülür. (Bkz. 2.1.2.3.4. Sızıcılışma).

Son seste:

-/k/->-/ğ/-: Eski Türkçe *kanıkı* kelimesi Eski Anadolu Türkçesinde *kanğı* şekline dönüşür. İncelenen metinde bu kelimenin *kankı* 31b/17 şeklinde ikinci hecedeki /k/ sesini koruduğu görülür.

2.1.2.1.4. /ğ/ ve /g/ ünsüzleri

Eski Türkçeden Batı Türkçesine geçişte ek başındaki ve ek sonundaki /G/'lerin düştüğü görülür. Metinde pek çok örnekte bu durum gözlenmektedir.

a) Hece başında /G/ > /Ø/

gerekdür 119b/20 (<ET. *kergek* EDTP 1972: 742;<<TT. *gerek*), *gönderseler* 80a/18 (<ET. *köndger-* EDTP 1972: 730; <<TT. *gönder-*).

b) Eklerde /G/ > /Ø/

var-ınca 16b/10 (<ET. *bar-ğınca* <<TT. *varınca*), *ol-ınca* 67b/8 (<ET. *ol-ğınca*; <<TT. *olunca*), *dür+lü* 3a/11 (< ET. *tür+lüg*; <<TT. *türlü*), [h̄aşıl] *ol-an* 17b/2 (< ET. *bol-ğar* <<TT. *olan*).

2.1.2.1.5. /t/ ünsüzü

Ön seste:

/t/->/d/-: Eski Türkçedeki kelime başında /t/ ünsüzü bulunduran çoğu kelimenin Eski Anadolu Türkçesi döneminde ötümlüleşerek /d/ olmuştur. Ancak bunun yanında Eski Anadolu Türkçesi döneminde kelime başındaki /t/ ve /d/ ünsüzlerinin nöbetleşerek kullanıldığı da görülmektedir. Bu nöbetleşmede bir yandan gelişmeli şekillerin yazıda gösterilmesi, diğer yandan kalıplaşmış yazımın devam ettirilmesinin rolü büyüktür

(Duman,1995: 102). Eski Türkçeden beri kelime başında ince ve kalın ünlülü kelimelerde hep ötümsüz bulunan /t/ ünsüzü, Eski Anadolu Türkçesinde /t/ 'yi korumak veya /d/'ye dönüştürmek bakımından ikili bir yol izlemiştir (Korkmaz, 2005: 501). Bu durum özellikle kalın ünlülü kelimelerde ötümlüleşme olayının ötümlü ve ötümsüz olarak nöbetleşe gerçekleştiğinin göstergesidir (Şahin, 2009: 47).

tutsalar 79b/9 ~ *dutalum* 87b/10 (>TT. tutalım), *tolı* 79a/14 ~ *dolacağ* 80a/10 (>TT. dolacak), *dahı* 11a/16(>TT. dâhi), *dek* 81a/7(>TT. dek).

Yine Eski Türkçedeki gibi kelime başında /t/ sesini koruyan kelimeler de vardır: *toğuz*, *taşra*.

2.1.2.1.6. /ŋ/ ünsüzü

Metinde /ŋ/ ünsüzü korunmaktadır.

deriñligi 79a/15 (>TT. *derinliği*), *biñ* 68a/19 (> TT. *bin*), *dıl'laruñ* 75a/6 (>TT. *dıl'ların*), *bilmeseñ* 75b/15 (>TT. *bilmesen*).

2.1.2.1.7. /y-/ ön sesi

ıraq (<Uyg. T. *ıraq~yıraq* EDTP 214;<<TT. *ırak*), *ağac* (< ET. *ığaç~yığaç* EDTP 1972: 79~899; <<TT. *ağaç*).

2.1.2.2. Ünsüz Uyumu

Eski Türkçe döneminde olduğu gibi Eski Anadolu Türkçesinde kelime içinde uyum sayılabilecek bir ünsüz benzeşmesi yoktur (Ergin 1993: 77). Bu dönemde bazı ünsüzlerin sürekli ötümlü olması uyumsuzluğun önemli sebeplerindendir (Gülsevin ve Boz 2013: 42). Eski Anadolu Türkçesindeki bu uyumsuzluk ileri safhadadır. Hattâ ötümlü şekilleriyle kalıplaşmış olan ekler kelimenin kök ve tabanı ötümlü bir ünsüzle de bitse her zaman ötümlü olarak kullanılmıştır (Şahin 2009: 45).

İncelenen metinde ötümsüz ünsüzle biten kelimelere gelen ekler ötümlü ünsüzlü olup ünsüz uyumu yoktur.

Metinde ünsüz uyumunu gösteren ekler şöyledir:

1. **Bulunma durumu eki {+dA}** : *şatıldı*da 33a/3, *‘aşerâtda* 4a/7.

2. **Ayrılma durumu eki {+dAn}**: *tabağdan* 113b/19, *altmışdan* 81b/2, *kirpâsdan* 45a/2,

müfredâtdan 86a/16.

3. **Bildirme III. tekil şahıs eki {+dUr(Ur)}**: *yoğdur* 31b/12, *altmışdur* 34a/12, *redd kılmışdur* 103a/19, *beşdür* 30b/6, *fülûsdur* 14a/4.

4. **Sıfat-fiil eki {-dUğ}**: *uçduğı* 81a/11.

5. **Fiilden fiil yapım eki {-dUr-}**: *ulaşdurasın* 75b/3.

2.1.2.3. Ünsüzlerle İlgili Ses Olayları

2.1.2.3.1. Ötümlüleşme

Oğuzca için karakteristik bir durum olan ötümlüleşme olayı incelenen metinde de görülmektedir. /ç/, /k/, /p/, /t/ ünsüzleriyle biten kelimeler ünlüyle başlayan bir ek aldıklarında bu ünsüzler ötümlüleşerek /c/, /ğ/, /b/, /d/ ‘ye dönüşürler. Meydana gelen bu ötümlüleşme olayı ön, iç ve son seste gerçekleşebilir.

a) Ön seste ötümlüleşme:

/t/->/d/-: *dört* 15b/12, *dutsa* 25a/3, *dek* 81a/7, *doğrı* 113b/12, *dolsa* 79a/2.

/k/->/ğ/-: *getürmişdüğ* 85a/7, *geldüğ* 111a/12, *gitse* 119b/2, *gendü* 119a/21.

b) İç seste ötümlüleşme:

-/t/->-/d/-: *idesin* 46a/13, *yedi* 13a/20.

-/ç/->-/c/-: *ancılayın* 82b/13(<ançılayın).

-/p/->-/b/-: *gibidür* 82a/20.

c) Son seste ötümlüleşme:

-/ç/>-/c/: *ağac* 81a/6.

Metin içerisinde ön /t/ ve son seste /-t-/ ve /-k-/ seslerinin korunduğu örnekler de mevcuttur.

a) **Ön seste:** *tuksalar* 79b/9 ~ *dutalum* 87b/10, *tolı* 79a/14 ~ *dolacak* 80a/10.

b) **Son seste:** *tabağ+ı* 113b/21 ~ *tabak+ı* 113b/19.

2.1.2.3.2. Ötümsüzleşme

Metinde ötümsüzleşme olayı de görülmektedir. Bunların metin içerisindeki durumu ötümlüleşmeye göre çok daha azdır.

ağçe 3a/19 (<ağca), *gıtdüğinden* 105a/7 (<gid-).

2.1.2.3.3. Benzeşme

2.1.2.3.3.1. Son seste temas derecesi bakımından benzeşme

-/k/ > -/ğ/: *balığa* 81a/3 (<balık+a), *tabağı* 113b/12 (<tabak+ı).

-/k/ > -/g/: *derinligi* 79a/15 (<derinlik+i).

2.1.2.3.3.2. Ek sonunda temas derecesi bakımından benzeşme

a) **{-dUK} sıfat-fiil ekinin sonundaki temas derecesi bakımından benzeşme:**

Metinde {-dUK} eki ünlüyle başlayan bir ek aldığında /K/ ünsüzü /G/ ünsüzüne dönüşerek temas derecesi bakımından benzeşir.

olduğı 82b/1 (<olduk+ı), *yazduğunı* 6b/11 (<yazduk+un), *getürdüğü* 49a/2 (<getürdük+i).

b) **{-mAK} isim-fiil ekinin sonundaki temas derecesi bakımından benzeşme:**

Metinde {-mAK} eki ünlüyle başlayan bir ek aldığında /K/ ünsüzü /G/ ünsüzüne dönüşerek temas derecesi bakımından benzeşir.

almağa 109a/11 (<almak+a), *kazmağa* 79b/9 (<kaz-mak+a), *kılmağıla* 2a/6 (<kıl-mak+ile), *itmegi* 3a/5 (<it-mek+i).

2.1.2.3.4. Sızıcılaşma

Metinde bir örnekte /k/ ünsüzü sızıcılaşarak /ğ/ ünsüzüne dönüşmüştür.

dahı 118a/1 (< ET. takı EDTP 466).

2.1.2.3.5. Ünsüz türemesi

2.1.2.3.5.1. Ön seste ünsüz türemesi

Eski Türkçedeki “ur-“ fiili incelenen nüshada eskicil şekilde devam etmektedir. Ayrıca aynı fiilin /v-/ ön türemesiyle “vur-“ şekli de görülür. Bu ikili kullanımın diğer nüshalarda da olduğu görülmüştür.

2.1.2.3.6. Hece düşmesi

Hece düşmesi olayı “hece tekleşmesi”, “hece kaynaşması” isimleriyle de değerlendirilmektedir. Bunda belki de hece düşmesinin pek çok değişkene bağlı olarak gerçekleşmesine karşı hece tekleşmesi yahut kaynaşmasının tek bir sebebe isnat edilmesi yatmaktadır. Ancak yine de Ergin’in hece düşmesi için verdiği tanım göz önünde bulundurularak aşağıdaki örneklerin aynı başlık altında değerlendirilmesi uygun görülmüştür. Buna göre hece düşmesi, bir gramer birliğinde arka arkaya gelen ve ses bakımından birbirine benzeyen iki heceden biri düşer. Düşme olayının sonucu olarak o iki hece kaynaşır ve tek hece durumuna gelir (Ergin, 1993: 52).

Bu tanıma bağlı olarak hece düşmesi metinde şu örneklerde görülmektedir:

{+dUr} <{+dUrUr}<{+tUrUr} eki şeklindedir.

beyānındadır 39b/3 (<beyānında+durur), *miḳdārdur* 41a/15 (<miḳdār+durur), *dirhemdür* 42a/12 (<dirhem+dürür).

Metinde *artururuz*, *giderürüz*, *getürürüz*, *götürürüz* şeklinde görülen kelimelerin aynı zamanda hece düşmesi olayı sebebiyle *arturuz* 93a/12 (<art-ur-ur-uz), *giderüz* 92b/15 (<gider-ür-üz), *getürüz* 92b/14 (<getür-ür-üz), *götürüz* 92b/1 (<götür-ür-üz) şeklinde yazıldığı da görülür.

Yine *baṭāne* 43b/3 (<baṭāniyye) örneğinde de hece düşmesi olayı görülür.

2.1.2.3.7. Ünsüz düşmesi

Eski Türkçedeki akıcı- /l/- ve /r/ ünsüzlerinin Batı Türkçesinde düştüğü görülür.

a) -/l->/Ø/: Metinde iki örnekte görülür.

getür-se 36b/8 (<ET. *keltür-* EDTP 1972: 716), *o* 81a/18 (4kez), (< ET. *ol*).

Metinde “o” zamiri çoğunlukla “ol” olarak kullanılmış 4 örnekte “o” olarak görülmüştür.

b) -/r->/Ø/: Metinde bir örnekte görülür.

altündanıdı 114a/7 (<altündan ir-di<er- di).

Metinde bir tek örnekte /r/ ünsüzünün korunduğu görülür. *birle* 14a/14 (3 kez), (<bir+il-e).

2.1.2.3.8. Ünsüz ikizleşmesi

Metinde bir örnekte görülen bu ses olayı sondaki /g/ sesinin düşmesine bağlı olarak, heceyi dengeleme amacıyla bir ünsüz ikizleşmesine neden olmuştur.

elli 52a/1 (<ET. *elig*).

2.1.2.3.9. Toplanma

Türkçede kelime içinde iki ünlü yan yana bulunmaz (Ergin, 1993: 42). Alıntı kelimelerde iki ünlünün yan yana bulunması durumunda çatışmayı önlemek için bazen ünlülerden dar olan yarı ünlü /y/ sesine dönüşür.

Metinde iki kelimedede görülür:

fāyide 119a/20 (<fā'ide), *ḳāyim* 75b/1(<ḳā'im).

2.2. BİÇİM BİLGİSİ

2.2.1. Kelime Yapımı

2.2.1.1. İsim Yapımı

2.2.1.1.1. İsimden isim yapım ekleri

{+dA}: Aslında durum ekidir. Ancak zaman isimlerine gelerek kalıcı zaman zarfı yapar.

Tür değiştirme eki görevi gösterir (Gülsevin ve Boz 2013: 103).

yılda 25a/7, *günde* 43a/11.

{+di}: Kalıplaşarak tek bir örnekte zaman zarfı yapmıştır.

imdi 82b/8.

{+Un}: Bu ek isimlerden zarf yapar.

uzunu 79b/10.

{+IIK}:

a) İsimler ve sıfatlardan soyut isim yapar.

berâberlik 85b/11, *küstaflığumuzu* 2a/15, *büyüklikde* 111b/10.

b) İsimlere gelerek zaman bildiren sıfat yapar.

yıllık 25a/3.

c) İsimlere gelerek meslek veya meslek bildiren uğraş isimleri yapar.

muḥāsibliğa 2a/15.

{+mIş}: Altı ve yedi sayı isimleri üzerinde kalıplaşmış olarak görülür.

altmış 29a/15, *yetmiş* 32b/5.

{+rA}:

a) Yön gösteren zarflar yapar

içre 51b/9, *taşra* 78b/10.

b) Zaman zarfı yapar

şonra 80b/4.

{+(I⁴)ncI⁴}: Sayı isimlerine gelerek sıra sayı sıfatı yapar.

ikinci 107a/21, *üçüncü* 86b/21, *dördüncü* 106b/11, *beşinci* 84b/15, *altıncı* 67b/16, *yedinci* 85a/14, *sekizinci* 83b/2, *toğuzuncu* 83b/3.

{+cIIAyIn}: Kullanılış sahası zamirler olup Eski Anadolu Türkçesinde eşitlik eki görevi vazifesi görür. Ergin (1993: 173) {+layın} ekinin Eski Anadolu Türkçesinde “gibi” ve “göre” anlamları taşıdığını belirtir. Metinde {+ca+layın} şeklinde ek yığılması olayı (ayrıntılı bilgi için bk. Korkmaz, 1962) ile kalıplaşmış olan ekde {+ca} ekinin {+cı} şeklinde daraldığı görülür. {+cılayın} şekliyle Türkçede kullanılan ek için Ergin (1993: 174) “kadar, gibi” anlamı taşıdığını söyler.

ancılayın 82b/13, *şuncılayınki* 83b/10.

{+(ş)Ar}: Sayı isimlerine gelerek üleştirme sayı isimleri yapar. Ekin aslı {+Ar} olup hece bölünmesi sebebiyle beş<be-şer tesiriyle {+(ş)Ar} şeklinde Batı Türkçesinde kullanılmıştır (Ergin, 1993: 170).

birer 26a/18, *ikişer* 27b/5, *üçer* 42a/9, *dörder* 6b/3, *beşer* 9b/6, *sekizer* 42b/14, *toğuzar* 6b/3, *onar* 10b/8, *yüzer* 10b/16, *bişer* 11a/2

{+IU}: {+IU}(<{+IIG} ET.) eki hem isimden isim yapan hem de isimden sıfat yapan işlevleriyle Türkçede ele alınır. Boz (2012: 168-169) özellikle {+IU} ekinin Eski Anadolu Türkçesindeki işlevselliği üzerinde durduğu makalesinde ekin , görev olarak yüklendiği kelimedeki bir anlam değişmesi meydana getirmeden geçici kelimeler yaptığını dile getirir. Kelime yapımı durumunda ise kelimenin anlamını değiştirip kalıcı kelimeler oluşturduğunu belirtir. Boz’un makalesindeki örneklerin görev ve kelime yapımı olarak tasnifinden hareketle (ayrıntılı bilgi için bk. 2012: 167-181) metindeki örnekler için şöyle bir değerlendirme yapılabilir. Metinde {+IU} eki üç örnekte görülür. Bu örneklerin üçü de

sıfat görevinde olup sadece “şıfırlu” kelimesi geçici bir isimdir. “dürlü” ve “hazinelü”(cepli) kelimelerinde {+IU} ekinin kalıcı isim yaptığı görülür.

şıfır+lu “şıfırlu hānenūn” 53a/20, *dür+lü* “niçe dürlü tārīkler” 3a/11, *hazine+lü* “on altı hazinelü bir hayme” 45a/1.

{+sUz}: Bazı gramer kitaplarında bu ek için {+IU} ekinin olumsuzunu tanımlaması söz konusudur. Hattâ Timurtaş {+sUz} ekinin yuvarlak ünlülü olmasını {+IU} ekinin tesiriyle olduğunu belirtir. Develi (1995: 103) de bu görüşe katılmıştır.

Ancak ekin Türkiye Türkçesindeki şekli {+sIz} üzerine ayrıntılı bir inceleme yapan Üstünova (ayrıntılı bilgi için bk. 2011: 325) {+II} ekini alan her sözcüğün {+sIz} ekini almadığını, ayrıca Türkçede olumsuzluk eki olarak fiil tabanlarına gelen {-mA} ekinin akla geldiğini ve fiillerin olumluluk olumsuzluk durumlarının söz konusu olabileceken, isimlerde olumsuzluk durumu için bir ekin olmadığını belirtir. Bu sebeple ekin olumsuzluk değil, yokluk bildirdiği ortadadır. Metin içerisinde bu ekin geçtiği üç kelimedede ek yokluk bildirmiş, daha sonra kelime ile kalıplaşarak yokluk anlamını yitirmiş ve terim oluşturmuştur.

şıfırsuz 53b/1, *küsürsüz* 87b/8, *reddsüz* 93a/15, *tekmilsüz* 93a/15.

2.2.1.1.2. Fiilden isim yapım ekleri

{-(U)k}: İşlek bir ek olup genellikle fiilin gösterdiği harekete uğramış olan, bazen de o harekettten doğmuş bulunan veya o hareketi yapan çeşitli nesnelere karşılar (Ergin 1993: 188). Metinde ekin artuk, eksük, buçuğ kelimeslerine geldiği terim oluşturduğu görülür.

artuk 72b/9, *buçuğ* 78b/4, *eksük* 77a/4, *büyük* 81a/12

{-(I)m}: Nesne ismi yapan fiilden isim yapma ekidir. Fiille ilgili bir iş veya durum isimleri yaptığı gibi bu iş ve durumdan doğan eşya, yer, alet vs. isimleri de yapar (Ergin 1993: 188). Timurtaş (1995: 98) ekin yalnız bir defada veya bir hamlede olan işi ifade ettiğini söyler. Ekin işlevi ve bazen de kalıplaşarak kavramlaşmış kelimeler (bakım, yıkım vs. gibi) oluşturur. Metinde sadece bir kelimedede görülür.

adım 105a/5.

{-mAK}: Fiillerin hareket isimlerini yapan bir ektir. Ergin (1993: 185) ek için tek başına kullanılmayıp şahıs, zaman, şekil vs.'ye bağlanmak suretiyle kullanılan dil birlikleri olduğunu vurgular.

bilmek 111b/13, *ifāde itmek* 2a/13, *istihrāc itmek* 6b/5, *yazmak* 18a/14, *kazmağa* 79b/9, *almağa* 109a/11,

{-A}: İşlek olmayan bir fiilden isim yapma ekidir. Genellikle geldiği kelimedeki kalıplaşmış olan bir zarf fiil ekidir.

göre 112a/4, *yine* 68b/3, *gine* 69b/10.

{-I}: Bazı kelimelerde kalıplaşmış olarak görülen zarf fiil ekidir.

dahı 113b/6, *ötürü* 108a/1

{-U}: {-U}(<ET {+IG}) Fiilden isim yapan bir ektir. Yapan, olan veya yapılan çeşitli nesnelere karşılık gelen isimler yapar.

ayru ayru 8b/15.

2.2.1.2. Fiil Yapımı

2.2.1.2.1. İsimden fiil yapım ekleri

{+A-}: İşlek olmayan bir ektir. Geldiği fiile olma veya yapma anlamı katar. Metinde bir örnekte görülür.

dil+e- “*dilemek*” 35b/12,

{+DA-}: Ses taklidi kelimelerden fiil yapmakta işlek olan ek ses taklidi olmayan kelimelerde yapma ifade eder.

is+te (<*iz-de-*) 79a/19.

{+ed-}: İşlekliliğini yitirmiş bir ektir. Metin içerisinde bir kelimedeki görülür.

göz+ed- 81a/1

2.2.1.2.2. Fiilden fiil yapım ekleri

{-(A)r-}: İşlek bir ektir. Ettirgen çatı oluşturur. Metinde bir örnekte görülür. “çıkmaq, uzaklaşmaq” anlamının yanında matematikteki “çıkarma işlemi” anlamında metinde bir bakıma terimleşmiştir.

çık-ar- 91a/17.

{-(I)r-}: İşlek olmayan bir ektir. Olma ifade eden fiiller yapar. Metinde bir örnekte görülür.

segirt- 105a/10.

2.2.2. Kelime Türleri

2.2.2.1. İsimler

2.2.2.1.1. İsim çekimi

2.2.2.1.1.1. Çokluk eki

Metinde çokluk eki Eski Anadolu Türkçesi ve Türkiye Türkçesinde olduğu gibi {+lAr} dır.

bunlar 50b/16, kuşlar 81a/5, müşkil-güşât+lar 113b/5, kitâb+lar 113b/5.

2.2.2.1.1.2. İyelik ekleri

Eski Anadolu Türkçesinde iyelik ekleri üçüncü şahısların dışında yuvarlaktır. Metinde ikinci tekil şahıs iyelik eki düz şekilde de görülür.

I. tekil şahıs iyelik eki {+(U)m}: Bir örnekte görülür. *māl+um* 116b/10.

II. tekil şahıs iyelik eki {+(U)ŋ}: Eski Anadolu Türkçesinde yuvarlak ünlülü olan bu ek, metrinde düz şekilde görülür.

māl+ŋ+uŋ (116b/10; 116b/12: 2 kez).

III tekil şahıs iyelik eki {+(s)I(n)}: her *pāre+si* 3a/15, her yüz *lodra+sı* 20a/15, altūnuŋ *bahā+sı* 24a/5, her birinūŋ *hişşe+si* 34b/13, sükkerūŋ *kıymet+i* 41b/11.

III. tekil şahıs eki bir örnekte yuvarlak ünlülü görülür (Bkz. 2.1.1.2.2.2.2. Düz ünlülü ekler).

I. Çoğul şahıs iyelik eki {+(U)mUz}: *haṭā+muza* 2a/18, *küstaḥlīg+umuz+ın* 2a/15, *didüg+ümüz* 15b/5, *eksüdüg+ümüz* 100a/10

III. Çoğul şahıs iyelik eki {+lArI}: (üç kumāş) *taḥt+larında* 8a/10, (dört nefer gendü) *māl+larına* 37a/4.

2.2.2.1.1.3. Durum ekleri

Metin içerisinde özellikle {+dA} bulunma durum ekinin farklı bir işlevi olması sebebiyle bütün durum eklerinin işlevleriyle verilmesi uygun görülmüştür.

2.2.2.1.1.3.1. Yalın durum

aḳçe 38b/14, *buğdāy* 42b/8.

“mezbūruḡ mā-meleki şatıldıḡda yigirmi beş biḡ üç yüz on sekiz **aḳçe** rızḳı zāhir olsa” 38b/3.

“mişāl-i āḡar iki yüz müdd **buğdāy** sekiz kīleden ne miḡdār ḡāneden ḡāşıl olur diseler” 42b/8.

2.2.2.1.1.3.2. İlgi durumu ve kullanımları

1) İlgi durumu eki ünsüzle biten kelimelerde {+Uḡ}, ünlüyle biten kelimelerde {+(n)Uḡ} şeklindedir.

aḡacı+nuḡ 80b/19, *bahā+sınuḡ* 116a/13, *ḡalan+uḡ* 100b/9, *çuḡa+nuḡ* 43b/6, *ḡaṭā+nuḡ* 47a/9, *ḡışm-ı şānī+nüḡ* 104b/9, *ḡıymeti+nüḡ* 46b/8, *gendī+nüḡ* 108a/11, *gendü+nüḡ* 97a/6 *kimse+nüḡ* 119b/4, *māl+uḡ* 29a/6, 48b/5

2) Eski Anadolu Türkçesi döneminden farklı olarak ekin günümüz Türkçesiyle benzeşen düz ünlülü kullanımları da metin içerisinde görülmektedir (Bkz. 2.1.1.7.2.2.1. Yuvarlak Ünlülü ekler {+(n)Uḡ} ilgi eki).

3) Metin içerisinde bu ekin yazımı sağlamdır. Ancak bazı örneklerde ekin düşmüş olarak kullanımı da görülür.

“pes iki **top(uŋ)** ortasında olan tefāvüt ki **toğsan dirhemdür.**”112a/7.

“ve mālī eksüdügümüz **mikdār(ıŋ)** ma‘ādıline ve muķārinine dağı nağş iderüz.”
100a/10.

4) Ekin işaret zamirleriyle kullanımı:

a+ıuŋ 78a/21, bu+ nuŋ 67b/5.

2.2.2.1.1.3.2.1. İlgi durumu ekinin işlevleri

İlgi durumu eki metin içerisinde iki isim arasında “aitlik”, “sahiplik ve “yakın ilgi kurma” işlevlerini üstlenmiştir.

“...üç ‘**adedün** yemini’ tarafına sebt idesin.”26b/18.

“ammā kūsūr-ı **muzāfanuŋ** mahreci ol vaķt hāşıl olur ki muzāfanuŋ kūsūrınuŋ mahrecine darb olına.”30b/8-10.

“pes **ikinün** üçe nişbeti **altınuŋ** toğza nişbeti gibidür.”39b/8.

2.2.2.1.1.3.3. Yönelme durumu ve kullanımları

1) Metinde yönelme durumu eki {+(y)A} şeklindedir.

on altı+(y)a 98b/14, bahā+(y)a 22a/13, tarafın+a 22b/6, altın+a 26a/5, kūsūrın+a 29a/7, olan+a 34b/14, mälların+a 35b/14, iki+(y)e 79a/20, aķçe+(y)e 79b/11.

2) Ekin şahıs ve işaret zamirleriyle kullanımı: Eski Türkçedeki eskicil biçimde devam etmektedir.

oŋa 82b/12, aŋa 52a/20, buŋa 47b/7.

2.2.2.1.1.3.3.1. Yönelme durumu ekinin işlevleri

1) Yaklaşma- yönelme işlevinde:

“yüz dirhem altını **şuya** bırağavuz.”113b/7.

“eger külliyā altūn olsa **şuya** koysak...”114a/3.

“mutaşarrıf olduğundan sonra mesfurdan alup āhar **kimesneye** virilse...”43a/1-2.

“birin İstāmbuldan **Edirneye** gönderseler”80b/8.

2) Yer bildirme işlevinde: Ekin bazı örneklerde daha çok “yer “ bildirdiği görülür. Bu yer bildirme bir mekandan çok matematiksel bir alanı temsil etmektedir.

“imdi bu kâ‘idede hemān **mecmū‘ına** bir kısmetle hişşeleri ma‘lūm olunur.”38b/7.

“kemhānuḡ tūlın‘**arzına** darb idesin”43b/5.

“ikinci mālun ‘**aynına** urasınkim.”48b/5.

“şaṭr-ı rābi‘de altı **yanına** yazasın.”57b/26.

“ve ol **noktaya** merkez dirler.”76a/5.

“nışf-ı kuṭur **nışf-ı kavı-ı kıṭ‘aya** darb idesin.”77b/18.

“ṭariḡi oldur ki mezbūr mücessemi **ikiye** darb idesin.”79a/20.

3) Sahiplik işlevinde: Ekin metinde birkaç örnekte aitlik-sahiplik işlevinde olduğu görülür.

“pes imdi bu taḡdırce beş biḡ yüz aḡçe **mālı olana** üç biḡ iki yüz kırk üç dirhem ve beş şümün ve nışf şümün dirhem ve tūsü‘ şümün dirhem hişşe ā‘id olur.” 35b/20-21 36a/1.

“ol **hisāb üzerine** dört kaṅtar ve kırk üç lodra ne miḡdār bahāya olur.”41b/4.

4) Zaman işlevinde:

“eger bir ‘āmil üç **yıla** seksen beş kerre yüz biḡ ve altmış iki biḡ beş yüz aḡçe muḡaṭı‘aya iş ṭutsa”42b/16-18.

“ikisinünḡ bile uçduḡı **müsāfeye** bunı hıfz iderüz.”81a/11.

5) Sebep işlevinde :

“eger bir ‘āmil üç **yıla** seksen beş kerre yüz biḡ ve altmış iki biḡ beş yüz aḡçe **muḡaṭı‘aya** iş ṭutsa”42b/16-18.

“her azılla altmış **aḡçeye** ücret karar itşeler”79b/11.

2.2.2.1.1.3.4. *Bulunma durumu ve kullanımları*

1) Metinde bulunma durumu eki {+dA} şeklindedir.

hâtırım+da 2a/10, *tahtın+da* 3a/18, *yuğaru+da* 3b/13, *bahâ+da* 110b/21, *büyüklik+de* 111b/10, *İstanbul+da* 20a/9, *kâm+da* 105b/3, *kenârın+da* 80b/17, *fevkin+de* 10a/1, *yıl+da* 25a/7.

2) Bulunma durumu ekinin işaret zamirleriyle kullanımı:

an+da 77a/3, *bun+da* 120a/6

2.2.2.1.1.3.4.1 *Bulunma durumu ekinin işlevleri*

1) Yer bildirme işlevinde:

“ba‘zî Fârsî ve ‘Arabî resâ’îlden ve ba‘zî **hâtırımda** olan mesâ’ilden iğrâc olunup bu risâlede cem‘ idüp câmi‘ü’l-ħisâb diyü tesmiye olundu.”2a/9-12.

“kısım-ı evvel kañtârı kebirdür ki **İstâmbulda** ve Rûm **ilinde** isti‘mâl olunur.”20a/9.

“pes iki top **ortasında** olan tefâvüt ki toğsan dirhemdür.”112a/7.

2) Derece-ölçü işlevinde:

“bir top dağı olsa altûn ile gümüşden **büyüklikde** evvelki topuñ ‘aynı olsa.”111b/10

“pes bu iki mişķâl-i semenin dörde çarb iderüz ki **bahâda** ziyâdedür.”110b/21.

3) Zaman kelimeleriyle kullanımı:

“peyk-i şânî peyk-i evvele biñ dört yüz toğuz kâm ve bir subu‘ **kâmda** yetişmiş olur.”105b/3.

“... şebt idüp cevâb viresinkim bir **yılda** kıştı yigirmi sekiz kerre yüz biñ ve elli biñ akçe olur ve iki **yılda** kıştı elli yedi kerre yüz biñ dirhem olur her ne miğdâr olursa kâ‘ide-i meşrûhüzerine istiğrâc idesin.”25a/7-11.

4) Yönelme durumu eki görevinde:

“eger iki mahrec **birbirinde dāhīl olmasa**”31a/9.

2.2.2.1.1.3.5. Ayrılma durumu ve kullanımları

Metinde ayrılma durumu eki {+dAn} şeklindedir. Metin bir matematik metni olduğu için daha çok {+dAn} eki çıkarma işlemi anlatılırken kullanılmıştır. Ancak bunun yanında farklı işlevlerde de kullanıldığı örnekler vardır.

darb+dan 14b/2, *meblağ+dan* 17a/7, *on altı+dan* 48b/2, *māl+dan* 53b/6, *alan+dan* 75b/2, *şatan+dan* 75b/2, *mertebe-i mi ’āt+dan* 8a/21.

Bir örnekte ayrılma durumu eki zamir n’si olmadan kullanılmıştır: gendüden 88a/10

2.2.2.1.1.3.5.1 Ayrılma durumu ekinin işlevleri

1) Çıkma işlevi:

“Ne miqdār hāne olursa *darbdan* hāşıl olan **meblağdan** ol miqdār hāne tarḥ idüp bākī kalan hāne ’i aqçe hüküm idesin.” 14b/2-3.

“cümle yedi hāne ’i **darbdan** hāşıl olan meblağdan tarḥ idüp bākīsini aqçe hüküm idesin.” 17a/7-8.

“on **altıdan** gideresin ki haṭā-yı evveldür.” 48b/2.

“aşıl **māldan** ol miqdār ‘aded ihrāc idüp bākīsini yazasın.” 53b/6-7.

2) Hareketin yolunu, vasıtasını veya aracılığını gösterme:

“Rādde altında *mertebe-i mi ’ātdan* iptidā idüp yazasın.” 8a/21 [Çizgi altında yüzler hanesinden başlayarak yazasın.]

“Ammā bu şuret ile darb-ı vāhiden istihrāc itmek mümkün olmadığı **açıldan** ustazlar bir mişkālî yüz elli şa‘ir farz eylemişlerdür.” 22a/7-10.

“her otuz lidre herir bir vezne hisāb olsa **alandan** ve **şatandan** her veznede yüz aqçe resm-i mizān alınsa...” 75b/1-4.

3) Hareketin kaynağını belirtme:

“*mişāl-i āḥar eger bir kemḥādan bir cāme biçseler...*”43b/9.

“*mişāl-i āḥar eger on altı ḥazinelü bir ḥayme yüz yetmiş zirā‘ kirpāsdan ḥāşıl olsa...*”45a/1-2.

“*Bir zirā‘uḡ iki yüz elli altı kısmından iki yüz on toḡuz kısım kirpās lāzım gelür.*”
45b/3-5.

3) {+(n)In⁴} Tamlayan eki işlevinde:

Üstünova (2012: 111) çıkma durumu eki olarak adlandırılan {+dAn} ekinin kimi zaman tamlayan ekinin bütünü gösterme işlevini üstlendiğini belirtir. Bu bakımdan eki parça- bütün ilişkisi içerisinde değerlendirir. Yani ekin bağlandığı iyelikli isim kısmen belirli bir parçayı temsil etmektedir. Böylece ortaya çıkan isim tamlaması değerindeki kelime öbeği de bütün içerisindeki parçayı göstermiş olur. Üstünova'nın bu tespiti üzerine verdiği örneklerin büyük çoğunluğu çoğul eki üzerindedir. Örn. “Örtülerden birine işaret koydum.” (2012: 112). Bu duruma dikkat çekilmesindeki ana unsur metinde bu işlevi üstlendiği tespit edilen kullanımların, alıntı kelimelerin çoğul eki almış yapılarında görülmesindedir. {+dAn} ekinin bu işlevselliğinin anlaşılabilmesi için öncelikle örneği oluşturan izafet terkiibini vermek yerinde olacaktır.

“*mes’ele-i evvel-i muḡterināt cezir ve māl ve ma’ādil ‘aded olsa veyā māl ve ‘adedi ma’ādil cezir olur.*”88b/9. [Muḡterinātın (Katışık denklemlerin) birinci meselesi x ve x^2 eşit sayı olsa ($x+x^2=a$) veya x^2 ve sayı eşit x ($x^2+x=a$) olur.]

Metnin bu kısmında Osmanlı matematik kitaplarında geçen *cebr-i muḡabele* kısmında anlatılan altı mesele, yani altı denklem türü üzerinden işlemler yapılmaktadır. Müellif örnekten anlaşılacağı üzere bunlardan birincisine göre nasıl bir yol izleneceğini anlatır.

“*mes’ele-i şānī -i muḡterināt kaçan şey ve dirhem ma’ādil māl ola tārīḡi oldur ki...*”92a/17. Burada da müellif katışık denklemlerin ikinci meselesi üzerinde durmaktadır.

Şimdi bir de {+dAn} ekiyle bu terkiiblerin kullanımını görelim:

“*ikinci mes’ele muqterinātdan māl ve dirhem ma’ādil cezr ola.*” 90a/13.

Yukarıdaki örneği,

ikinci mes’ele muqterināt+dan > muqterināt+dan ikinci mes’ele

şeklindeki yapıya bağlı olarak “katişik denklemlerin ikinci meselesi (ne göre) $x^2 + d = x$ ola.” biçiminde ifade ederiz.

Yine bu kullanımda bir başka örnek:

“*mes’ele-i şālīş-i müfredāt eger diseler ki yetmiş beş a’dād olsa ba’zı derāhim ve ba’zı denānur çün yetmiş* 97a/19-20. *beş murabba’ eyledüñ pes derāhimi yigirmi kerre gendü nefsine urasın.*”97b/1-2.

Burada da yalın denklemlerin üçüncü meselesinden bahsedilmektedir.

“*üçüncü mes’ele müfredāt dan eger üç māl u şülüş māl ma’ādil otuz dirhemdür diseler.*”86b/21.

üçüncü mes’ele müfredāt+dan > müfredāt+dan üçüncü mes’ele

şeklindeki yapıya bağlı olarak “Müfredātın (Yalın denklemlerin) üçüncü meselesi(ne göre)

eğer $3x^2 + \frac{x^2}{3} = 30d$ deseler.” biçiminde ifade ederiz.

Bu örneklere şunlar da eklenebilir:

“*ikinci mes’ele müfredāt dan eger on bir cezir üç māl ma’ādildür diseler.*”86a/16.

“*ikinci mes’ele muqterināt dan eger diseler yüz yigirmi dirhemi iki kısım eyledüñ.*” 100a/17.

“*üçüncü mes’ele muqterināt dan eger bir māl-ı mechül olsa ol mālūñ şı rub’ın ve ol mālūñ çehār humsına darb eyleser.*”101b/4.

2.2.2.1.1.3.6. Yükleme durumu ve kullanımları

Bu ek metinde çoğunlukla {+Ø} şeklindedir. Birkaç örnekte {+(y)I} şekline rastlanır. Yine yazımda “hemzeli esre+I” şeklinde (Bkz. Yazım Özellikleri) bir yazımla da bu ekin kullanıldığı görülür. Bunun yanında “zamir n’si+I” yapısındaki kullanımı da metinde mevcuttur. Yükleme durumu ekinin tamamen eksiz kullanımları da metin içerisinde yer alır.

1) {+(y)I} biçiminde kullanılan yükleme durumu eki:

altı+(y)ı 26b/12, *haṭā+(y)ı* 47b/6, *misāḥat-ı kıṭ‘a-ı şuḡrā+(y)ı* 78a/17, *nıṣf-ı eṣyā+(y)ı* 89b/8, *şu+(y)ı* 113b/21.

2) Üçüncü şahıs iyelik ekinden sonra yükleme durumu eki:

kimesnenün *māl+i+n+Ø* 117a/12, üç *dirhem+i+n+Ø* 48a/7, mālun *südüs+i+n+Ø* 103a/2, meblağun *cezr+i+n+Ø* 89b/10, yâḳūtun *semen+i+n+Ø* 116a/6, mālınun *ḥums+i+n+Ø* 116b/10, mālınun *sülüş+i+n+Ø* 117a/8, üç+ü+n+i 111a/12, *nısf+i+n+i* 74a/6, *küsür+i+n+i* 27a/5.

3) İsimlere hemzeli esre işaretiyle gelen yükleme durumu eki:

zerre ʔ+i 2a/7, *nukre ʔ+i* 24b/4, *ḥāne ʔ+i* 61a/18, *dāire ʔ+i* 76b/6, *çeşme ʔ+i* 79a/2, *lüle ʔ+i* 80a/10, *nesne ʔ+i* 82a/8, *ma‘ādile ʔ+i* 85b/11, *ḥişşe ʔ+i* 87b/3, *mes‘ele ʔ+i* 87b/12, *cümle ʔ+i* 94b/15, *kāse ʔ+i* 113b/14.

4) Eksiz kullanılan yükleme durumu eki:

“*ba‘dehū şinik şeklin ḥācet olduğu miḳdār(ı) yazup...*” 18a/21-18b/1.

5) Ekin işaret zamirleriyle kullanımı:

a+n+i 75a/2, *bu+n+i* 91b/20

2.2.2.1.1.3.6.1 Yükleme durumu ekinin işlevleri

Metinde yükleme durumu eki sadece eylemin etkilendiği nesneyi göstermektedir:

“*ve bu cümle’i gendü nefsine ururuz.*” 94b/15.

“aşıl **nukre**’i yazup ve kıymetin dahı kūsūrātı ile tahtında şebt idüp...”24b/4.

“bu üç **hışşe**’i cümle eyledük.”87b/3.

“**mertebe-i āhādın** yazup ma‘adāsını elde diyü hıfz idesin.”6a/14.

“gendü **tūlın** ‘arzına darb idesin.”75b/20.

2.2.2.1.1.3.7. Eşitlik durumu ve kullanımları

Metinde eşitlik durumu eki {+CA} şeklindedir.

şöylece 72a/9, taqdīrce 78b/11, ‘aķabince 80a/20, niçe 2a/3, kaçan 4a/2.

2.2.2.1.1.3.7.1 Eşitlik durumu ekinin işlevleri

1) Kalıplaşmış olarak: *niçe* (< ni+çe “pek çok nasıl”), *kaçan* (< ka+ça+n “ne zaman, ne kadar”), *ancılayın* (a+n+ca+layın “onca, o kadar”), *şuncılayın* (<şu+n+ca+layın “şu kadar”)

2) Sebep işlevinde “Buna göre” anlamında:

“bu taqdīrce tūlı ve ‘arzı ne miqdār olmaķ lāzım gelür.”78b/11-12.

3) “gibi kadar” anlamında:

“iki haṭṭ-ı müstaķīm bir şaṭḥda şöylece vāķı‘ ola.”72a/8-9.

4) Eşitlik anlamında “aynı zamanda”:

“bir peyki dahı anuḡ ‘aķabince irsāl itseler”80a/20.

2.2.2.1.1.3.8. Araç durumu ve kullanımları

Araç durumu metinde hem **birle, ile**/{+(y)LA} edatlarıyla hem de {+n} eki ile sağlanmıştır.

1) **birle, ile** edatları ile kullanımı:

ruķūm-ı hindī birle 14a/14, *yüz altmış altı ile* 32a/6, *itmeg-ile* 49a/8

2) {+(y)LA} eki ile kullanımı:

‘adedi+yile 83a/4, *mālı+yıla* 83a/4, *kūsūrāt+ıyla* 18b/8, *kırk iki+yile* 32a/2,

3) {+n} ekiyle kullanımı:

itmegin <it-meg+in “itmekle” 2a/9; *olmağın* <ol-mağ+ın “olmakla”44b/16

2.2.2.1.1.3.8.1 Araç durumu ekinin işlevleri

Ekin metnin bütününe yansıyan işlevi “birliktelik” işlevidir.

“*ammā ruḳūm-ı hindī birle yazılsa bu üslūb üzere yazıla.*”14a/14-15.

“*şuncılayın ki cezrū ve mālī ‘adediyle cezre yā ‘aded veyā cezri mālıyla ka‘ba yā ‘aded ve cezri ve mālī mālū’l-mālda darb olunmağ gibi kısım-ı evvel cezri cezre darb olunduğda māl hāşıl olur.*”83a/4-7.

“*pes kırk ikiyle sekizün maḥreci şümündür.*”32a/2-3.

“*pes yüz altmış altı ile toğuz ki maḥrec-i tüsi‘dür.*”32a/6.

“*mişāl-i āḥar ki mecmū‘ına bir kısmet ile bulına.*”38a/1.

“*tarīḳ-i kısmet oldur ki ikiyi üçe kısmet müsāvīdür altıyı toğuzda kısmet itmegile.*”49a/8-9.

“*ammā maḥsūmun ‘aleyde bir ḥāne kūsūrāt vāḳı‘ olmağın maḥsūmda olan a‘dāda daḳı bir şufur ziyāde idüp ba‘dehū kısmet idesin.*”44b/16-18.

2.2.2.1.1.3.9. Yön gösterme durumu ve kullanımları

Yön gösterme durumu eki {+rA} ve {+gArU}(<{+ḳaru}) eklerinin kullanıldığı kalıplaşmış yapılar olarak metinde görülmektedir.

iç+re 51b/9, *taş+ra* 79a/17, *üze+re*, *üz+re* 8b/4, *yuḳaru* 3b/13 (< ET. yok+ḳaru)

2.2.2.1.1.3.9.1 Yön gösterme durumu ekinin işlevleri

1. Yön işlevinde kullanımı:

“*... on bir raḥl āb taşra çıḳsa.*”79a/17.

“*bāḳī her ne miḳdār olursa ḳā‘ide-i mezbūr üzre isthrāc olına.*”8b/4-5.

“*yuḳaruda yazduğun ‘adede kısmet idüp cevāb viresin.*”12b/2-3.

“ol hisāb üzere yigirmi beş lodranuñ kıymeti ne miqdār olur.”21b/2-3.

2. Bulunma durumu işlevinde kullanımı:

“her ki mähirdür bu fenn içre kim müşkilüñ ħall ider”51b/9.

2.2.2.1.1.4. Aitlik eki

1) Aitlik eki metinde {+KI} şeklindedir. Aşağıdaki örneklerde görüldüğü gibi damak uyumuna uyar.

biñ de+ki 25a/14, *yanında+ğı* 63b/15.

“...ba‘dehū şaṭr-ı ħāmis olan ikiyi **yanındağı** on altı ‘adede urasınkim otuz iki olur.”
63b/15.

“mişāl-i āḫar eger bir ‘āmil seksen beş kerre yüz biñ ve elli biñ aqçe muqāṭı‘aya bir iş dutsa resm-i berāt ki her **biñdeki** on iki aqçedir.”25a/12-14.

2) Ayrıca bazı kelimelerde ekin kalıplaştığı görülür: *evvel+ki* 45a/4, *sonra+ğı* 111b/11-12.

“**evvelki** ḫaymenüñ ḫazinelere göre ol taqdirce ḫayme-i şāniye ne miqdār kirpās ḫācet olur.”45a/4-5.

“ol taqdirce **sonrağı** ṭopuñ altūnı ne miqdār ve gümüşi ne miqdār olur.”111b/12-13.

2.2.2.1.2. İsimlerde Soru

İsimlerde soru **mI** edatıyla sağlanır. Düz ünlüdür. Metinde yuvarlak ünlülü {+dUr} ekiyle çekimli şekilde görülür.

“eger bilmek dilesen iki maḫreci birbirinde **dāḫilmidür degülmidür** tariḫi oldur”
31a/13-14.

“ammā bilmesen ki **kāyimü’z-zāviye midür yā murabba‘ midür** yoksa **mu‘ayyen midür** her iki kuṭrını ölçesin”75b/16-17.

“eger kıt‘a-ı dāire müştebih olsa kim *nısfimidur* yā *artuqmıdur* yā *eksikmidür* nazar idesin” 78a/5-6.

2.2.2.1.3. Sayı İsimleri

2.2.2.1.3.1. Asıl sayı isimleri

Metnin muhtevası gereği asıl sayı isimleri Türkçe, Arapça ve Farsçadır. Bunların yanında asıl sayı isimlerinin Arapça, Farsça ve Türkçe birleşimlerle de oluştuğu görülür.

a) Türkçe asıl sayı isimleri: Metinde Türkçe asıl sayı isimleri *bir* ile başlayıp *binli* rakamlara kadar matematiksel işleme göre gerekli hemen bütün sayılar görülür. Bu sayılar dizinde mevcut olduğundan burada sadece birkaç örnek verilmesi uygun görülmüştür.

bir 9b/7, *iki* 84a/15, *üç* 17b/17, *dört* 102a/9, *beş* 60b/2, *altı* 70a/12, *yedi* 48a/20, *sekiz* 19a/15, *toğuz*, *on*, *biñ* 51b/17, *elli* 112a/8, *kırk* 20a/17, *kırktoğuz* 13b/1, *otuz* 111b/1, *toğsan* 112a/8, *altı biñ iki yüz on* 26b/3, *altı biñ iki yüz yigirmi* 27a/15, *altmış biñ seksen bir* 65b/4, *beş biñ dört yüz elli toğuz* 41b/9, *beşyüzdört* 32a/11, *biñ beş yüz yigirmi dört* 114a/12, *biñaltı yüz elli beş* 112a/19, *biñtoğsaniki* 13b/5, *dörtbiñaltıyüz kırkaltı* 99b/12, *dört yüzelli* 115a/7, *elliüçbiñdört yüz kırktoğuz* 54b/19, *ellidört* 112a/5, *iki biñ altı yüz elli sekiz* 21a/13, *iki yüz altmış altı* 42b/6, *otuz bir biñ üç yüz yigirmi* 26b/2, *sekiz biñ beş yüz* 25b/10, *sekiz yüz elli beş* 41a/9, *üç biñ sekiz yüz on altı* 36a/4, *üç biñ iki yüz on iki* 17a/14, *üç yüz yetmiş beş* 68b/5, *yedi biñ iki yüz* 51a/6, *yedi yüz kırk sekiz* 49b/14, *yedi biñ iki yüz* 98b/10, *toğsan beş biñ dört yüz toğsan üç* 69b/3, *toğuz yüz toğsan altı* 49b/16, *yetmiş* 26b/16, *yetmiş dört biñ toğuz yüz yetmiş bir* 45a/14, *yigirmi* 45a/3, *yüz altmış birbiñ yedi yüz elli* 38a/2, *yigirmi beş biñ üç yüz on sekiz* 38b/3, *yüz* 20a/11, *yüz altmış beş biñ seksen altı* 34a/1

b) Arapça asıl sayı isimleri: *aħad* “bir” 18a/8, *‘aşer* “on” 117a/19, *erba‘a* “dört” 39b/1, *şad* “100” , *seb‘a* “yedi” 30b/1, *şelāşe* “üç” 103b/17, *şıfir* 61a/15, *tüs‘în* “Doksan” 34b/1, *ulūf* “binler” 6a/5, *mi‘āt* “yüzler” 3b/4.

c) Farsça asıl sayı isimleri: *çehâr* “dört” 89a/6, *deh* “on” 97b/2, *dü* “iki” 89a/16, *hecdeh* “on sekiz” 110b/11, *heft* “yedi” 112a/3, *hezâr* “bin” 114b/14, *si* (<se) “üç” 98a/16, *şeş* “altı” 14a/17, *yek* “bir” 79a/9.

2.2.2.1.3.2. Sıra sayı isimleri

Sıra sayı isimleri {+ncI} ekiyle oluşturulur. Metinde sıra sayı isimleri genellikle Türkçe olup Arapça alıntılara da rastlanır.

üçüncü 15b/10, dördüncü 61a/19, , yedinci 83b/1, sekizinci 83b/2, toközuncü 83b/3.

faşl-ı şâmin “sekizinci bölüm” 2b/14, , *şatır-ı şâni* “ikinci satır” 57a/14, *şatır-ı çehâr* “dördüncü satır” 62b/15, *şatır-ı evvel* “birinci satır” 61b/20, *şatır-ı hâmis* “ beşinci satır” 65a/5, *şatır-ı şâliş* “üçüncü satır” 64a/13, *şatır-ı râbi* “dördüncü satır” 62a/17, *şekl-i sâdis* “altıncı şekil” 7b/14.

2.2.2.1.3.3. Topluluk sayı isimleri

Metinde topluluk sayı isimleri genellikle Türkçedir. Farsça kuruluşlu olanlara da rastlanmaktadır.

her biri 35b/14, *kimesneler* 35b/6, *ikisi* 46a/2, *üçine* 85b/13, *be-her müdd* “her bir müdd” 18b/14, *heme aķsâm* “bütün kısımlar” 107a/16.

2.2.2.1.3.4. Üleştirme sayı isimleri

Üleştirme sayı isimleri Türkçe kelimelere {+(ş)Ar} eki getirilerek oluşturulur. Metinde de çok defa üleştirme sayıları kullanılmıştır.

beşer yüz on ikişer 9b/6, *yüzer* 10b/16, *birer* 26a/18, *üçer* 42b/1, *dörder yüz yigirmi toközuzar* 6b/3, *dört yüz yigirmi toközuzar* 6b/10, *yüz on ikişer* 8a/5, *yüz ellişer* 9b/2, *dört yüz otuz ikişer buçuķ* 17a/16, *ikişer* 27b/5, *onar* 10b/11, *yigirmi sekizer* 16b/1, *bişer* 11a/2.

2.2.2.1.3.5. Kesir sayı isimleri- (Ondalık sayılar)

Metnin tarihî değerine binaen kesirli sayıların kullanımı dikkat çekicidir. Metinde müellif bu sayıların kuruluşunu Arapça+ Farsça, Türkçe +Farsça, Arapça +Türkçe şeklinde verir.

Türkçe: *üç buçuk* 17a/15, *yedi buçuk* 80a/15.

Arapça: *seb'atü-etsā* “dokuzda birlerin yedisi” 30b/6, *şelāšetü-esdās* “altıda birlerin üçü” 103b/20, *humus subu'* “otuz beşte bir” 116b/20, *humus* “beşte bir” 86a/7, *humus rub'* “yirmide bir” 97b/14, *humus şümün* “kırkta bir” 22a/3, *şümün* “sekizde bir” 22a/2, *tüs'* “dokuzda bir” 31a/17, *rub'humus* “yirmide bir” 106b/12, *şülüş* “üçte bir” 100b/11, *südüs* “altıda bir” 31b/19, *rub'* “dörtte bir” 16a/6, *şülüşān* “üçte iki” 40a/15, *sub'* “yedide bir” 86b/14, *şümün şümün* “altmış dörtte bir” 23a/12, *sub'şülüş* “yirmi birde bir” 105b/9.

Farsça: *nim* “yarım” 15b/11.

Türkçe-Arapça: , *üç humus* “beşte üç” 101b/14, *yedi şümün* “sekizde yedi” 14a/13, *üç rub'* “dörtte üç” 12a/1, *üç sub'* “yedide üç” 112b/4.

Farsça- Arapça: *heft tūs'-i dirhem* “dokuzda yedi dirhem” 112a/3, *şeş subu'şülüş* “yirmi birde altı” 106a/18 *nīm subu'* “on dörtte bir” 79a/11, *şeş subu'* “yedide altı” 106a/16, *penc subu'* “altıda beş” 86b/1, *çehār- südüs* “yirmi dörtte bir” 29a/2.

2.2.2.1.4. Sıfatlar

2.2.2.1.4.1. Niteleme sıfatları

Türkçe niteleme sıfatları: *büyük* ağac 81a/12, *soğrağı* top 111b/12, *evvelki* top 112b/2.

2.2.2.1.4.2. Belirtme sıfatları

2.2.2.1.4.2.1. İşaret sıfatları

ol miktār 86a/16, *bu üç hisşe'i* 87b/3, *şöl* nesne 14a/3.

2.2.2.1.4.2.2. Sayı sıfatları

2.2.2.1.4.2.2.1. Asıl sayı sıfatları

üç cins 83b/20, *beş* dirhem 84b/19, *beşer yüz on ikişer* akçe 9b/6 *bir* ay 32a/17, *otuz* gün 32a/17, *bir* hafta 32a/15.

2.2.2.1.4.2.2.2. Sıra sayı sıfatları

Türkçe: *ikinci* top 112b/14, *üçüncü hâne* 53a/13, *dördüncü hâne* 61a/19, *beşinci* derece 67b/15, *altıncı* derece 67b/16, *yedinci* beş dirhemi 83b/1, *toğuzuncu* beş dirhemi 83b/3.

Arapça: *şaṭr-ı evvel* “birinci satır” 57a/9, *şaṭr-ı rābi* “dördüncü satır” 57b/22, *faṣl-ı sābiʿ* “yedinci bölüm” 2b/12, *kısm-ı sādīs* “altıncı kısım” 24a/10, *bāḳī-yi ṣānī* “İkinci bāki” 47b/2, *şekl-i ṣāmin* “sekizinci şekil” 9a/15, *şaṭr-ı sāliš* “üçüncü satır” 57b/1, *şaṭr-ı hāmīs* “beşinci satır” 61a/6.

Farsça: *şaṭr-ı çehār* “dördüncü satır” 57a/10.

2.2.2.1.4.2.3. Soru sıfatları

kanḳı mahrec 31b/17, *ne miḳdār* hisse 33a/10.

2.2.2.1.4.2.4. Belirsizlik sıfatları

be-her müdd “her bir müdd” 18b/14, *her ne miḳdār* 20a/5, *her kim* 120a/6, *hiç nesne* 88a/20, *heme aḳsām* “bütün kısımlar” 107a/16, *bir kimesne* 108b/17, *her birinüj hişsesi* 117b/14, *her ne miḳdār fāyide* 32b/1, *ol ḳadar hâne* 57a/14-15.

2.2.2.1.5. Zamirler

2.2.2.1.5.1. Şahıs zamirleri

Yönelme durumu: biz+e 48a/12, baña (<ben+a) 116b/10.

İlgi durumu: sen+ünj 116b/10, ben+üm 1116b/10, a+ ŋuŋ 78a/21.

2.2.2.1.5.2. İşaret zamirleri

Yalın durum: ol 100a/16, o 81a/18.

Yönelme durumu: o+ŋa 77a/4, a+ ŋa 103a/18.

Yükleme durumu: o+ n+ı 85a/5, a+ n+ı 113b/8.

Bulunma durumu: a+ n+da 77a/3.

Ayrılma durumu: a+ n+dan 108a/1.

2.2.2.1.5.3. Dönüşlülük zamirleri

Yalın durum: gendü 102a/19.

İlgi durumu: gendü+ nüñ 97a/6, gendi+ nüñ 108a/11.

Ayrılma durumu: gendü+ den 88a/10.

2.2.2.1.5.4. Soru zamirleri

Metinde soru zamiri olarak **kañkı** “hangi” ve **kaçan** “ne zaman” kelimesi kullanılmıştır.

“...olan a‘ dāduñ **kañkısı** ziyāde ise eḡallın ziyādesinden tarḡ idüp...”47b/1-2.

“mişāl-i āḡar şekl-i ḡāmis **kaçan** bir ḡarb itmek dilesen” 7a/8-9.

2.2.2.1.5.5. Birliktelik zamirleri

Metinde **ikisi**, **her biri**, **biri** gibi birliktelik zamirleri görülmüştür.

“ mahrec-i şülüş ve tūs‘ortasında muvāfaḡat şülüş olmaḡ görüñdi pes aḡadı maḡrecinüñ şülüşine ḡarb idesinkim **ikisinüñ** maḡreci bile ḡāşıl ola”31a/7-9.

“bu erba‘a-ı a‘ dād-ı mütenāsebeden **biri** ...”39b/1.

“**her biri** nişfindan eksük olursa oḡa beyz dirler”77a/4.

“anüñ iki ḡutrı olur **biri** büyük ve **biri** küçük.”77a/6.

2.2.2.1.6. Zarflar

2.2.2.1.6.1. Durum zarfları

Metinde durum zarfları çoğunlukla problemlerin kuralları verilirken kullanılmıştır.

“ her pāresi beşer yüz on ikişer aḡçeye bu dört cins ḡumāşuñ kıymeti bir **kalmadan** ne miḡdār olur bilmek dilesen”9b/6-8.

“bu dört neferüñ māllarına **ḡarb olunmadan** ḡāşıl olan a‘ dādı cümle idesin ki maḡşūmun ‘aleyh olsa gerekdür.”37a/5-6.

“muḳaddemā zikr olan üç cins ḳumāşı **ayru ayru** yazup ve taḫtlarında daḫı ḳıymetlerin şebt idüp...”8b/14-16.

“çünkü iki ḫaṫṫ-ı müstaḳīm bir şaḫḫda **şöylece** vāḳı‘ ola”72a/8-9.

“**şöyle** bilinsinkim müşelleş üç dıl‘ı bile mütesāvī‘ ola”73b/1.

“meşelā iki şey‘i illā beş dirhem yigirmi üç dirhemün ma‘ādilidür diseler **eyle olsa** beş dirhemi iki şey üzerine ziyāde eyledük yedi şey‘i kāmīl olur”84b/19-21.

“bir ḳā‘ide oldur kim mażrūbıla mażrūbun fiḫde olan ‘adedi **toḳuz toḳuz** ḫisāb idüp **tarḫ** idesin” 11a/12-13.

“**ancılayın** anuḫ nisbeti cüz‘-i ka‘b ile cüz‘-i ka‘b nisbeti gibi ola oḫa cüz‘-i māl-ı māl dirler”82b/16-17.

“mażrūb ve mażrūb-u fiḫ bir mertebede olmaya ve hem mażrūb mażrubu fiḫ iki mertebede ola **şuncılayın** ki cezrū ve mālī ‘adediyle cezre yā ‘aded veyā cezri mālīyla ka‘ba yā ‘aded ve cezri ve mālī mālū‘l-mālda ḫarb olunmaḫ gibi ḳısm-ı evvel cezri cezre ḫarb olunduḫda māl ḫāşıl olur”83a/2-7.

“ba‘dehū āb-ı şāfī ile ol kāse‘i ṭolduralum **tamām** ṭola”113b/14.

“**āheste āheste** ol ṭabaḫ içine ol ṭopı şalı virelüm”113b/16.

“her birinün misāḫatın **başka** ma‘lūm idüp cümle idesinkim misāḫat-ı beyz olur”78a/15-16.

“ba‘dehū bu dört cins ḳumāşı **başka başka** yazup ve taḫtlarında ḳıymetlerin şebt idüp altına bir rādde çeküp...”9b/8-10.

2.2.2.1.6.2. Zaman zarfları

Zaman zarfları metinde üç şekilde meydana gelmiştir.

a) Doğrudan zaman zarfı görevinde olanlar:

anda “o zaman”:

“yā nişfindan ziyāde ola veyā eksik ola ve her şekil ki **anda** iki ḳavs ola.”77a/3.

hemân:

“ba‘dehū yukaruda beyān olınan üslūb üzerine *darb idüp bir elde dutmayup hemân her ne miqdār ‘aded vākı‘ olursa mertebesine göre üzerinde yazup cümle idüp cevāb viresin*”3b/13-16.

pes imdi:

“*pes imdi zıkr olan tāftanūñ kıymeti üç yüz otuz sekiz dirhem ve beş şümün vākı‘ı olur*”16b/16-17.

b) İsim ve sıfatlardan yapılarak zaman zarfı göreviyle kullanılanlar:

def‘a:

“*ikinci def‘a sefere varsa mālī iki gendü mişli fāyide itse.*”119a/21.

“*evvel bir def‘a zāyidi zāyide darb ide.*”84a/21.

“*eger bir kimse bir miqdār māl ile ticāret eylese evvel def‘a üç mālī miqdār fāyide itse.*”119a/19.

gün:

“*...üç günde ve bir günün şī rub‘ında havz-ı mezbūr boşalsa...*”79a/4-5.

yıl:

“*bir yılda kıştı yigirmi sekiz kerre yüz biñ ve elli biñ aqçe olur ve iki yılda kıştı elli yedi kerre yüz biñ dirhem olur*”25a/7-9.

her vakt:

“*pes imdi haṭāyeynūñ binā-i ‘ameli yā dörde yā üçe nisbet iledür her vaqtūñ nisbeti olup ve netice dağı ma‘lūm olacağ olursa mechūlūñ iḥrācı haṭā-yı vāḥid ile dağı mümkündür*” 45b/13-14 ve 46b/1-2.

ol vakt:

“*ammā kūsūr-ı muzāfanūñ maḥreci ol vakt ḥāşıl olur ki muzāfanūñ kūsūrınūñ maḥrecine darb olına.*”30b/8-10.

evvelâ:

“meşelâ eger beş dirhem ve rub[‘] dirhemi yedi dirhem ve rub[‘] dirheme darb itmek dilesen *tarîk-i meşrûh* üzerine **evvelâ** beş ‘aded aqçe’i mücennes idesin.”13a/15-16.

c) Son çekim edatları getirilerek zarf görevinde kullanılanlar:

{+e göre}:

“...ne miqdâr olursa üzerinde âhâdın **mertebesine göre** yazup mâ[‘]adâsın elde diyü hıfz idesin.”5b/13-15.

2.2.2.1.6.3. Yer-yön zarfları

girü:

“ba[‘]dehü bu yigirmi sekiziñ rub[‘]ın ve sub[‘]ın **girü** gendüden naqş iderüz on yedi kalur.”88b/3.

taşra:

“yüz dirhem altünü şuya birağavuz kaç dirhem şu **taşra** gelür.”113b/7.

içre:

“bu fenn **içre** kim müşkilün hall ider.”51b/9.

aşağada:

“şekil anı dirler ki anı bir haqq ihâta eyleye yâ dahı artuq dâire mişill-i ve kıta[‘]-ı dâire ve müşelleş ve murabba[‘] ve muhammes gibi ki tafşilleri ve şüretleri **aşağada** beyân olına inşâallah.”72b/8-11.

yukaruda:

“ba[‘]dehü iki mahreci birbirine darb idüp ne hâşıl olursa **yukaruda** yazduğun ‘adede kısmet idüp cevâb viresin.”12b/1-2.

üzerine:

“bir niçe kısm **üzerine** beyân olunur.”53a/2

2.2.2.1.6.4. Azlık-çokluk zarfları

a) Doğrudan azlık-çokluk bildiren zarflar

kem :

“eger dört pāre yāķūt olsa yāķūt-ı sānī[̄] biñ dinārdan mişl-i rub^ˆ-ı şemen-i yāķūt-ı evvel **kem** olsa.” 114a/14-15.

kerre:

“ba^ˆ dehū üç **kerre** yedi yüz elli beş mertebe-i āhādı iptidā idüp tahtında yazasın ve cümle idüp yazasın.” 7b/10-11.

mişl:

“şatır-ı şālīşde vāķı^ˆ olan dördü dahı üç gendü **mişli** idesinkim on iki olur.” 57b/17.

2.2.2.1.7. Edatlar

2.2.2.1.7.1. Çekim edatları

2.2.2.1.7.1.1. Benzerlik bildiren edatlar

gibi:

“ancılayın anuñ nisbeti cüz^ˆ-i ka^ˆ b ile cüz^ˆ-i ka^ˆ b nisbeti **gibi** ola.” 82a/15-16.

“ve eger ğayrı cinse kısmet eylesen ħāric-i kısmet ol olur ki ğarbda olduğı **gibi** maķsūmun^ˆ aleyh maķsūm ħāşıl olur.” 83b/16-18.

2.2.2.1.7.1.2. Zaman bildiren edatlar

{+den sonra}:

“ba^ˆ dehū **on gündən sonra** Bekir dahı gelüp üç biñ aķçe sermāye ol dahı getürse şerīk olsalar.” 36b/9-10.

2.2.2.1.7.1.3. Miktar bildiren edatlar

{+dan artuk}:

“ve eger nişfindan **artuk** yā eksük olacaķ olursa bununū tārīķi oldur ki...” 77b/11-12.

{+dAn eksük}:

“eger māl birden eksük olursa kāmīl iderüz.”89a/4.

{+dAn ziyāde}:

“cümle elli dört cüz ‘i bir dirhem olandan ziyāde vākı‘ oldı.”112a/5.

{+dAn nākış}:

“eger māl birden ziyāde olsa bire getirürüz ziyādesin giderürüz eger birden nākış olursa tekmiīl iderüz.”90a/14-16.

2.2.2.1.7.1.4. Birliktelik bildiren edatlar

Metinde **birle**, **ile** edatları birliktelik bildiren edatlardır.

“ammā ruqūm-ı hindī **birle** yazılmaḡ murād olsa küllī zirā‘uḡ şekilleri beyān olundı.”15b/19-20.

“ḡaçan zirā‘ı kūsūrātı **ile** ḡarb itmek dileseḡ...”16a/12.

2.2.2.1.7.1.5. Başkalık, farklılık bildiren edatlar

{+dan ḡayrı}:

“ve **bunlardan ḡayrı** cemī‘isinde ḡā‘ide oldur ki her birin müşelleḡāta ḡısm idesin.”
76a/11-12.

2.2.2.1.7.1.6. Sebep bildiren edatlar

Metinde **içün**, **sebebile**, **eyle** olsa “öyle olduḡu için”, öyle olsa “öyle olduḡu için”, **andan ötürü** edatları sebep bildiren edatlardır.

“ḡariḡi oldur ki muḡaddemā zirā‘uḡ ‘adedin yazup ve kūsūrātıḡ ‘aḡerātı **içün** zirā‘uḡ yemīnī ḡarafına bir şıfır ḡoyup ba‘dehū rub‘ kire kūsūrāt ki ḡoḡuz barmaḡ otuz yedi riḡte ve elli müy-ı daḡıḡ olur şıfır yanına yazup...”16b/4-7.

“pes bu zıkr olan kimesneler mälların taleb eyledüklerinde medyün olan kimesne iflās‘arz idüp ‘adem-i iktidār gösterse ol **sebebile** elinde olan mecmū‘-ı rızqın şatsalar on bir biñ sekiz yüz otuz aqçe māl zāhir olsa”35b/6-10.

“pes mahrec-i nişf ve südüs mahrec-i şülüş şümün içinde bulundu **eyle olsa** yigirmi dört hem mahrec-i nişf ve südüs ve hem mahrec-i şülüş ve şümün oldu”31a/20-21 ve 31b/1-2.

“eger ikinci top külliyyā nuqre olsa bu miqdār dirhem olurdu **öyle olsa** iki top ortasında nisbet şemeni cihetinden vākı‘ oldu”112b/19-21.

“kısm-ı evvel yigirmi altı dirhem ve kırk altı cüz’i ola **andan ötürü** ki iki şey tutmuşıduñ”107b/21 ve 108a/1-2.

2.2.2.1.7.1.7. Sınırlama bildiren edatlar

Metinde **tā nihāyet**, **tā āhır**, **tā kim**, **lā-gayr-ı nihāye** “sonsuz” edatları sınırlama bildiren edatlardır.

“ol miqdār ‘aded tarh idüp bāķisın bu üslüb üzere **tā nihāyet** hāneye varınca yazup hisāb idesin”54a/1-2.

“ya‘ni bir hāneye şifir koyup ve dört hāne’i hālī koyasın **tā āhır** olunca bu kıyās üzerine şifirların şebt idesin”67b/7-9.

“anuñ misāhat-ı kütreynin ulaşdurasın **tā kim** iki müşelleş ola”75b/3.

“ihrāc olunması cedvel tariķi ile āsān olmağı cedvel ile yazıldı bu muğalla‘ātda **lā-gayr-ı nihāye** ka‘b-ı ka‘b-ı ka‘ba varınca ihrāc olunur”70b/10-13.

2.2.2.1.7.2. Çekim edatı gibi kullanılan kelimeler

Metinde **bu huşuşda**, **yirine** kelimeleri çekim edatı gibi kullanılmışlardır.

“pes **bu huşūşda** vākı‘ olan kâ‘ide hoʒ bundan evvel vākı‘ olan mes‘eledede beyān olunmuşdı”113a/5-6.

“yüz dirhem altūnı bundan naķş idüp ve **yirine** yüz dirhem nuķre getürelüm” 114a/8.

2.2.2.1.7.3. Bağlama edatları

Metinde ve, hem “ve”, gine, dağı “ve” , ve dağı “ve de” edatları bağlama edatlarıdır.

“ammā bu eşkāl şöl mağallda yazılır ki müt **ile** keyil şinik yazılıp đarb olunmalu olsa”18a/1-2.

“mürekkeb ađa dirler ki maźrüb **ve** maźrüb-u fih bir mertebede olmaya **ve hem** maźrüb maźrubu fih iki mertebede ola”83a/2-3.

“meşelā mağrec-i şülüş ile rub‘uğ ikisinüğ **dağı** birbirine mağreci dāđil degüldür **hem** muvāfaķat **dağı** yoķdur.”31b/11-12.

“ammā vārişlere **dağı** birisine nışfi birisine şülüş ve birisine rub‘ ve birisine ğumus ve birisine südüs ve birisine subu‘ ve birisine şümün ve birisine tūsü‘ ve birisine ‘aşer ğişşe olunmaķ murād olsa”33a/6-10.

“pes bu yazduğuğ mağrecden şülüşin iđrāc idesinkim sekiz yüz kırđdur **ve** südüs kim dört yüz yigirmi olur”34a/9-10.

“şöl müşbete dirler ki iki kelimenüğ mağbeyninde istişnā olmaya **ve dağı** nāķış şöl münfiyye dirler ki iki kelime ortasında istişnā ola”84a/14-15.

2.2.2.1.7.4. Karşılaştırma edatları

Metinde dek, yā dağı, yā... yā, eger.... ve eger, ve eger, hem... hem “de...de” edatları karşılaştırma edatlarıdır.

“balıķ olduğı yirden ağac dibine **dek**” “ağaç dibine kadar”81a/7.

“balıķ olduğı yirden kısa ağac dibine **dek**”“ağaç dibine kadar” 81a/8.

“şekil anı dirler ki anı bir haṭṭ ihāṭa eyleye **yā dahı** artuḵ dāīre mişill-i ve kıṭa‘-ı dāīre ve müşelleş ve murabba‘ ve muḥammes gibi ki tafşilleri ve şüretleri aşığada beyān olına inşāallah”72b/8-11.

“pes imdi müşelleş i‘tibāriyle **yā** mütesāviye bi‘l-ıdlā‘ olur **yā** mütesāviye’s-sāḳayn olur ve **yā** muḥtelifü bi‘l-ıdlā‘ olur”73a/3-5

“hurūf üzere **eger** müşelleşāt ve **eger** murabba‘āt ol kâ‘ide ile beyān olunur”73a/14-15.

“**eger** zāviyeleri ḳāyim olursa dıl‘ları berāber olmasa ol vaḳt müsteṭīl dirler berīn şüret anuḡ ḥāşılın misāḥatüḡ tūlınā‘arzına ḍarb idesin her ne ḥāşıl olursa misāḥat ol olur ve **eger** ne dıl‘ları mütesāvi‘ olsa”75a/14-17.

“ve **eger** ka‘ba ḍarb ideler ḥāşıl olana māl u māl dirler ve eger māl-ı mālā vursalarḥāşıl olana māl-ı ka‘b dirler ve eger māl-ı ka‘ba vursalar ḥāşıl olana ka‘b-ı ka‘b dirler ve eger ka‘b-ı ka‘ba vursalar ḥāşıl olana māl-ı māl-ı ka‘b dirler”82a/10-14

“cism anı dirler ki **hem** tūlına ve **hem** ‘arzına ve ‘umḳına ḳābil-i ḳısmet olur”72a/4-5.

2.2.2.1.7.5. Denkleştirme edatları

Metinde **veyā** edatı denkleştirme edatıdır.

“mes‘ele-i evvel-i muḳterināt cezir ve māl ve ma‘ādil ‘aded olsa **veyā** māl ve ‘adedi ma‘ādil cezir olur **veyā** ‘aded ve cezir ma‘ādil māl olur”88b/10-11.

2.2.2.1.7.6. Cümle başı edatları

Cümle başı edatlarını “fakat” anlamı taşıyan **ammā**, **velīkin**; “eğer, ama” anlamı taşıyan **ger**, **eger**; “gerçi” anlamı taşıyan **egerçi**; “dığı için, dığında, dığı zaman” anlamı taşıyan **çün**, **çünkü** ve “açıklama ve sonuç” anlamı taşıyan **ya‘ni**, **ki**, **kim**, **tā kim**, **şöyle bilinsinkim**, **bilgil ki**, **şuncılayınki**, **ancılayın**, **şöyle ki** edatları oluşturmaktadır.

“bu ṭop cümle altūndan-ıdı ve yüz dirhem altūnı bundan naḳş idüp ve yirine yüz dirhem nuḳre getürelüm **egerçi** vezn-i ṭop bir ḳarar olur” 114a/7-9.

“**velikin** biñ dört yüz yigirmi dört dirhem altūndan ve yüz dirhem nuḳre eger buni āba ḳoyacaḳ olursaḳ seksen üç dirhem ve üç biñ dört yüz otuz iki cüz ’i yigirmi dört biñ üç yüz bir dirhem olandan āb ḫaṣra gelür” 114a/9-13.

“ṣānīnūñ
niṣf-ı ḳıymeti eger olursa ḫamm
biñ olur **līkī** ṣānī ḳıymetine
ṣülüş ṣālīṣ eger olursa münzamm
hem-çü-nān girü biñ olur” 51b/5-7.

“eger iki ḫatt̄ birbirine ulaṣacaḳ olursa **ammā** istiḳāmet üzerine degül ol vaḳt ol ṣaḫḫ ki iki ḫatt̄ ortasında vāḳı’ olur” 72a/13-15.

“**ger** muḫāsibzāde mersūm-ı divān miḫori
ḳıymeteṣ evzāni her yek rā begūyī intizār” 110b/11-11a.

“**eger** bir top olsa gūmiṣden vezni üç yüz seksen beṣ dirhem olsa” 111b/8-9.

“çün bu üç māl-ı sub’ı māl-ı sūdüsü ḳuḫra ururuz **ya’ni** sūdüsü şey’e ururuz” 112b/5-6.

“ya’ni evvelki top ikinci topuñ ṣemeni miḳdār oldu **çünki** bu iki top ortasında olan nisbet ma’lūm oldu” 113a/1-2.

“pes ol taḳdīrce altūn biñ iki yüz dirhem ola **çün** biñ iki yüz dirhemi ṣuya ḳoyavuz altmış iki dirhem āb ḫaṣra gelür **çün** üç yüz yigirmi dört dirhem nuḳre ’i daḫı ṣuya ḳoyavuz” 114b/4-7.

“pes buni redd iderüz **tā kim** iki māl ve seksen sekiz dirhem ma’ādil yigirmi sekiz şey olur” 118a/12-13.

“**bilgi ki** erba’a-ı a’ dādı ḫariḳ ‘aded-i evvelūñ nisbeti ‘aded-i ṣānīye ‘aded-i ṣālīṣūñ ‘aded-i rābi’e nisbeti gibidür” 39b/3-5.

“**şöyle bilinsinkim** müṣelleṣ üç dıl’ı bile mütesāvī ola” 73b/1.

“girü **ancılaym** anuñ nisbeti cüz’-i māl ile bile cüz’-i mālūñ cüz’-i cezre nisbeti olduḳı gibi oñacüz’-i ka’bdiyü oḳurlar” 82b/13-15.

“**şuncılayınki** cezri cezre yā mālı māla yā ka‘bı ka‘ba yā cezri māla yā mālı ka‘ba bu mişilli daḥı ne miḳdār olursa mürekkeb aḡa dirler”82b/21 ve 83a/1-2.

“şöl müşbete dirler ki iki kelimenünḡ mābeyninde istiṣnā olmaya ve daḥı nāḳıṣ şöl münfiyye dirler ki iki kelime ortasında istiṣnā ola **şöyle ki** iki māl illā iki cezir iki mālızāyid-i mişbetdür” 84a/12-15.

2.2.2.1.7.7. Seslenme edatları

iy “**ey**” [F] : Farsça seslenme edatı olan iy “ey” metinde sadece Farsça şiir kısımlarında görülür.

iy cüvān “Ey genç” , iy fetā “Ey cömert”

2.2.2.1.7.8. Gösterme edatı

Metinde **şöl, işbu** edatları gösterme edatı olarak kullanılmışlardır.

“misāḡat-ı müşelleṣātün **şöl** şekle dirler ki anı üç ḡaṡṡ-ı müstaḡim ihāṡa itmiş ola” 72b/13-14.

“ḳısm-ı şāliṣ mūt ve kileç ve şinik küsūrātın beyān ve ḡarb olunmasınḡ ḳavā‘idin beyān ider **işbu** mücibce ki beyān olunur”17b/7-9.

2.2.2.1.7.9. Kuvvetlendirme edatı

Metinde **gine, ve hem, ḡod, elbette** edatları kuvvetlendirme edatlarıdır.

“ba‘dehū bir ‘aded ziyāde eyledüḡün ‘adedi **gine** ka‘b-ı şaḡiḡe urasın”60a/4.

“bāḳi her ne miḳdār ki ḳısmet-i ḡuremā ola ṡarīḳ-i meşrūḡ üzerine istiḡrāc olına ki hem āsān **ve hem** şaḡiḡ ḳıḳarılır aṣla ḡaṡā vāḳı‘ olmaz” 38b/17-20.

“cism aḡa dirler ki hem ṡūlına **ve hem** ‘arzına ve ‘umḳına ḳābil-i ḳısmet olur”72a/4-5.

“bir keyil **ḡod** elli sāḡardur iki keyil yüz sāḡar olmaḳ lāzım gelür”18a/16-17.

“ba‘dehū ma‘ādil olan ‘adedi **daḡı** artururuz”89b/5.

“ve ḳırḳ dirhemi **daḡı** ‘aded-i māla ururuz seksen ḡāşıl olur”91a/15.

“iki cezre üç cezir **dahı** ilhāk iderüz”93a/7.

“şöyle bilinsinkim müşelleş üç dıl‘ı bile mütesāvī ola ol **elbette** hāddetü’z-zāviye olur”73b/1-2.

2.2.2.2. Fiiller

2.2.2.2.1. Fiil çekimi

2.2.2.2.1.1. Şahıs ekleri

İncelenen metinde kullanılan şahıs ekleri şunlardır.

1. Tip şahıs ekleri (Zamir kaynaklı)

II. tekil şahıs {-sIn}	yazasın 3a/21.
III. tekil şahıs {Ø}	hāşıl olur 79a/21, beyān ider 2b/19.
I. çoğul şahıs {-Uz}, {-vUz}	dutaruz 116b/16, kaldıravuz 117a/17.
III. çoğul şahıs {-lAr}	dirler 82a/7, hişşe alalar 32b/3.

2. Tip şahıs ekleri (İyelik kaynaklı)

I. tekil şahıs {-m}	naql eyledüm 113b/6.
II. tekil şahıs {-ñ}	şebt iderdün 23a/1, taķsım itseñ 27b/2.
III. tekil şahıs {-Ø}	ķalmanı 27b/19, ola 51b/21, ursa 117a/6.
I. çoğul şahıs {-ķ}	ķoduķ 27b/20.
III. çoğul şahıs {-lAr}	diseler 118b/4, ‘azm eylediler 119b/6.

3. Tip şahıs ekleri : Emir Kipi çekimidir. Emir kipi başlığı altında bahsedilmiştir.

2.2.2.2.1.2. Bildirme kipleri

2.2.2.2.1.2.1. Görülen geçmiş zaman

{-dI}

Görülen geçmiş zaman {-dI} ekiyle yapmaktadır. Ekteki ünsüz daima ötümlü olup ünsüz uyumuna uymaz. III. şahıslarda daima düz ünlülü olan ek, I. ve II. Şahıslarda dudak uyumunu bozar. Görülen geçmiş zaman metinde I. tekil, II. tekil, III. tekil ve I. çoğul şahıslarda örneklerine rastlanmaktadır. Ancak II. çoğul, III. çoğul şahıslarda metinde örnek bulunmamaktadır.

Metinde ekin sadece üçüncü tekil şahısta olumsuzu görülür.

I. tekil şahıs {- (U)m}

naql eyledüm 113b/6.

II. tekil şahıs {- (U)ñ}

cem^c eyledün 116b/7, ðarb eyledün 118b/6, virdün 27a/7, zamm itdün 27a/15, taleb eyledün 32a/3, kısmet eyledün 32b/13, farz eyledün 46a/15, naqş itdün 85a/10, ıskât eyledün 85a/21, bildün 113b/10.

III. tekil şahıs {-Ø}

bākī kaldı 27b/5, oldı 27b/17, bulundu 31a/21, hāşıl oldı 32a/9, ðarb olundı 32a/12, beyān olundı 35b/1, aldı 51b/2, farz olundı 52a/9.

I. çoğul şahıs {- (U)K}

yazduķ 27b/18, ķoduķ 27b/20, virdük 27b/21, giderdük 48a/11.

Olumsuzu {-mA}

III. tekil şahıs {-Ø}

ķalmadı 27b/19.

2.2.2.2.1.2.2. Anlatılan geçmiş zaman

{-mİş}

Anlatılan geçmiş zaman {-mİş} ekiyle yapılmaktadır. Ek daima düz ünlülüdür. Metinde sadece üçüncü tekil ve çoğul şahıslarda görülür. Metinde ekin olumsuz şekli bulunmamaktadır.

III. tekil şahıs {-Ø}

mülâhaza olunmuş 2a/17, gelmişdür 114b/1, vâkı⁶ olmuşdur 20b/12, murâd olmuşdur 45a/10, konulmuşdur 48a/4, yazılmışdur 68a/14, redd kılmışdur 103a/18, virilmişdür 109a/11.

III. çoğul şahıs {-lAr}

te'lif itmişler 3a/11, beyân itmişler 35a/8, vaż⁶ itmişler 73a/3, buyurmışlardur 111b/16, yazmışlar 113b/5, buyurmışlar 113b/8.

2.2.2.2.1.2.3. Geniş zaman

{-(U)r}

{-(U)r} eki kullanılarak geniş zaman yapılır. Geniş zamanın metinde III. tekil, I. çoğul ve III. çoğul şahıslarda örneklerine rastlanmaktadır. Ancak I. tekil, II. tekil, II. çoğul ve şahıslarında metinde örnek bulunmamaktadır.

Olumsuzu {-mAz} eki ile yapılan bu zamanın sadece üçüncü tekil şahıs olumsuzu metin içinde geçmektedir.

III. tekil şahıs {-Ø} boşalur 80a/12, mu'ayyen olur 75b/19, alur 80a/13, gelür 95a/1, yitişür 104a/14.

I. çoğul şahıs {-(U)z} kâmil ıluruz 86a/2, varuruz 86a/12, dutaruz 87a/14, ururuz 88a/16, aluruz 91b/10, artururuz 93b/12, cevâb virürüz 99b/20, murabba' iderüz 100a/5, getürürüz 101a/17, âh z iderüz 101b/1, arb iderüz 102a/9, indürürüz 102a/12, utaruz 105b/14, ataruz 89b/4.

III. çoğul şahıs {-lAr} buyururlar 51b/1, cem' olurlar 80b/15, ourlar 82b/15.

Olumsuzu {-mAz}

III. tekil şahıs {-Ø} omaz 51b/9a, almaz 26a/18, vâı' olmaz 38b/20.

2.2.2.2.1.2.4. Gelecek zaman

-IsAr

Metinde gelecek zaman eki olarak hem Eski Anadolu Türkçesinin karakteristik gelecek zaman eki olan {-IsAr} kullanılmıştır. {-IsAr} eki sadece bir örnekte ve üçüncü tekil şahıs kullanımında görülür. Gelecek zaman eklerinin olumsuz kullanımlarına metinde rastlanmamıştır.

III. tekil şahıs {-Ø} ol-ısar-dur 44b/9.

2.2.2.2.1.2.4.1. Gelecek zaman için farklı kullanımlar

1. {-sA gerek(+dUr)}

Eski Anadolu Türkçesinde Şart kipi {-sA}, “gerek” kelimesiyle birlikte {-sA gerek} şeklinde gelecek zaman için kullanılmaktadır (Gülsevin ve Boz 2004: 127). Metinde {-sA gerek(+dür)} şeklinde kalıplaşmış olarak görülen bu yapı gelecek zaman gibi görünse de kiplik değeri bakımından kuvvetli ihtimal “olmalı” anlamı barındırır.

*“bu dört neferüñ mällarına darb olunmadan hâşıl olan a‘dādı cümle idesin ki maḡsūmun ‘aleyh olsa gerekdür”*37a/4-7.

*“kaçan bir miḡdār ‘adedüñ māl-ı ka‘bı iḡrāc olunmaḡ murād olsa evvelā māl-ı ka‘buñ mertebesi oldur ki bir meblaḡ ki māl-ı ka‘b olsa gerekdür.”*67a/3-4.

*“toḡuz cüz’ olur yigirmi cüz’i bir ‘aded olandan ki ol ma‘ādil tūsi’ cezir olsa gerek.”*86a/11-12.

2. {-mAIU/-meli olsA}

Gelecek zaman bahsinde ele alınması gereken bir yapı da {-mAIU olsA} yapısıdır.

{-mAIU} gereklilik ekinin gelecek zaman işlevinde kullanıldığı görülür. {-mAIU} ekinin yuvarlak ünlüsünün bir örnekte -meli şeklinde düz ünlülü olduğu görülmüştür.

*“ammā nīm miḡkāl ve dāyık ve ḡirāt ve ḡa‘ir yazmalu olsañ 10,78,12,5 35. şülüs miḡkāl ve ḡirāt ve ḡa‘ir yazmalu olsañ 57,81,25.”*22a/17-19.

*“mūt ile keyil ḡinik yazılup ḡarb olunmalu olsa.”*18a/2.

*“pes imdi muḡtaḡar olmaḡiçün ḡıfır yazılmayup hemān eḡkāl yazılır. imdi ḡarb itmelü olsañ.”*18a/18-19.

“pes bir ḡaliçe-i āḡar daḡı vāż’ eylemeli olsa ki ḡülü on iki zirā’...”(44b/4)

2.2.2.2.1.3. Tasarlama kipleri

2.2.2.2.1.3.1. Emir kipi

Emir kipinin metinde II. tekil, III. tekil, I. çoğul şahıslarda örneklerine rastlanmaktadır. Ancak II. çoğul ve III. çoğul şahıslarında metinde örnek bulunmamaktadır.

II. tekil şahıs {-Ø} vir 116b/10, kerem kı1 51b/3.

III. tekil şahıs {-sUn} berâber olsun 76b/7, olmasun 76b/7.

2.2.2.2.1.3.2. Gereklilik kipi

Metinde en dikkat çekici kip kullanımı gereklilik kipinde kendini gösterir. Net bir gereklilik kipi kullanılsa da bu işlevi üstlenen yapılar *gerek*, *lâzım* gibi kelimeler üzerinden meydana getirilmiştir. Bu yapıların metin içinde çok çeşitli olduğu görülür.

2.2.2.2.1.3.2.1. {-mAK gerek}

{-mAK gerek} yapısı metin içerisinde iki şekilde kullanıldığı görülür. Birincisi geniş zaman III. tekil şahıs bildirme eki +dUr ile ikincisi ise yine III. tekil şahısta ek fiilin görülen geçmiş zaman çekimiyle kullanılmaktadır. Buna göre metinde bu iki yapı şu şekilde geçmektedir.

“*şoñra giden peyk günde yigirmi sekiz fersah ve dört sub‘ fersah yürimek gerekdür ki evvelki peyk ile berâber ola.*”80b/4-6.

“*bunun kıyâsı balık olduğı yirden kısa ağac dibine dek şey farz itmek gerekdür.*”81a/7-8.

“*...bilmek dilesen tarîki oldur ki evvel bunu ma‘lûm idinmek gerekdür.*”111b/13-14.

“*ol taqdırce aşıl her kısım ne miqdâr olmağ gerekdür ve hâric-i kısmet ne olmağ gerekdür.*”94b/11-12.

“aşıl ol māl-ı mechūl **ne miqdār olmak gerekdür** ve hāric-i kısmet her kısım kaç dirhem olur.”97b/20-21.

“on yedi dirhem bākī kaldı bize hod **toğuz kalmak gerekidi.**”48a/20-21.

“anüñ içünkim şemen-i elmās biñ dirhemden mişl-i rub‘-ı şemen-i la‘l **kem olmak gerekidi.**”51b/19-20.

“on dört biñ yedi yüz dirhem vāqı‘ olur bize hod on iki biñ altı yüz **dirhem olmak gerekidi.**”50b/17-18.

2.2.2.2.1.3.2.2. {-mAK lāzım}

Metinde {-mAK lāzım} şeklindeki gereklilik yapısı {-mAK lāzım} şekli lāzım kelimesine {+dUr} ekiyle kullanımı görülür. Bunun yanında bu yapı, {-mAK lāzım gel-} şeklinde “gel-“ fiilinin hem geniş zaman hem de görülen geçmiş zamanda III. tekil şahıs biçimiyle çekimlenmiş olarak metinde kullanılmaktadır. Buna göre metinde bu kullanımlar şu şekildedir:

“ol taqdīrce tūl **ne miqdār olmak lāzımdur.**”44a/7.

“aşıl ol māl-ı mechūl **ne miqdār olmak lāzımdur** tariķ oldur ki...”97a/8-9.

“hāric-i kısmet her kısım **ne miqdār olmak lāzımdur** tariķ oldur ki...”98b/18-19.

“ol taqdīrce narh-ı nān **ne miqdār olmak lāzım gelür.**”40b/8-9.

“hāric-i kısmet altmış dört buçuğ dirhem vāqı‘ olur bahā-yı mişkālī zer **ol kadar olmak lāzım gelür.**”41a/6-8.

“evvelki peyk ile berāber gir diyü emr olsa şonra giden peyk günde ne miqdār fersah yir yürimek lāzım gelür dişeler.”80b/1-2.

“pes çün şemen-i yāķūt sekiz yüz farz olundı şemen-i la‘l **altı yüz olmak lāzım geldi.**”51b/15-16.

Bu yapıların bütününe bakıldığında ol- yardımcı fiiliyle birleşerek kalıplaşmış bir gereklilik yapısı oluşturdukları görülür. Ayrıca kullanım alanları bakımından da farklılık arz ettikleri, bir derecelendirmenin söz konusu olduğu da görülür.

2.2.2.2.1.3.3. Şart kipi

Şart kipi eki -sA çoğu zaman şarttan çok dilek anlamı barındırmaktadır. Metindeki dilin bir bilim dili olması ekin istek anlamından çok şart kipi eki görevinde kullanıldığını göstermektedir. Yine de bu başlık altında sadece fiilleri vermek ile birlikte şart anlamını vurgulamak adına birkaç örnekte de olsa cümleler de verilmiştir.

II. tekil şahıs {-ŋ}

“bir māl-ı mechül olsa ol mālı gendü nefsine **vursan** ne hāşıl olursa tekrār ol māl-ı mechūla **ursan** otuz iki kerre murabba‘ aşıl māl-ı 102a/19-20 mechūlı olsa ve otuz üç mişl-i māl-ı mechül ziyāde olsa aşıl ol māl ne miqdār olmağ gerekdür.” 102b/1-3

III. tekil şahıs {-Ø}

“meşelā kaçan bir müdd kendüm yetmiş aqçeye **olsa** nānuñ narhı yedi yüz elli dirhem bir aqçeye **şatılsa** pes kendüm bir müdd seksen beş aqçeye **çıksa** ol taqdırce narh-ı nān ne miqdār olmağ lāzım gelür.” 40b/6-9.

“mes`ele-i āhar eger bir şahşı bir çāh kazmağa ücrete tutsalar mesfūr çāhuñ uzunı sekiz kez arşun ve`arzi sekiz kez ve `umkı sekiz kez olsa her azılla altmış aqçeye ücret karar itseler ol kimesne mezkūr havzı işlese tūlı yedi zirā‘ ve `arzi yedi zirā‘ ve `umkı yedi zirā‘ vākı‘ olsa bu taqdırce ne miqdār azılla olur.” 79b/8-14.

olsa 38b/1, şatılsa 40b/7, çıksa 40b/8, alsı 43a/15, murād olsa 45a/3, hāşıl olsa 72b/1, kalsa 97b/19, kalmasa 56a/17, berāber olmasa 72b/5, kāyim olmasa

75a/9, dâhil olmasa 31b/9, gösterse 46b/7, virse 36b/6, gelse 36b/7, getirse 36b/8, virilse 43a/2, dise 46b/9, girse 47b/15, işlese 79b/12, gitse 80a/19, meyl eylese 81b/10, redd eylese 103a/2.

I. çoğul şahıs {-K}

“mes`ele-i âhar bir mâl-ı mechûlî ve iki **kısm eylesek** muhtelif bir kısmına **kısm-ı evvel** ve bir kısmına **kısm-ı şânî** diyü ad **virsek** pes bir dirhem **kısm-ı evvel**den alup **kısm-ı şânî** üzerine **ziyâde eylesek** **kısm-ı şânî**yi iki kerre **kısm-ı evvel**üj **bâkî**si miqdâr olsa varsağ bir dirhem **kısm-ı evvel**i girü yirine **getürsek** ve bir dirhem dahı **kısm-ı şânî**den alup **kısm-ı evvel** üzerine **ziyâde eylesek** **kısm-ı evvel** seksen iki 104a/14-21 kerre **bâkî**-yi **kısm-ı şânî** miqdâr olsa aşıl ol mâl-ı mechûl ne miqdâr olmağ **gerekdür.**”104b/1-2.

varsağ 104a/19, getirsek 104a/20, koysağ 114a/3, ziyâde eylesek 104a/21, cem` eylesek 87a/15, dilesek 91b/5, çarb eylesek 97b/15.

III. çoğul şahıs{-lAr}

“mes`ele-i âhar eger bir havz olsa iki lûlesi olsa bir lûleden havza şu **şalı virseler** beş günde havz pür olsa ve ol bir lûleden **boşaltsalar** üç günde boş olsa girü havz tolı olsa boşalacak lûle`i şalı virseler dolacak lûle`i dahı tutmasamezbür havz ne miqdâr zamânda boşalur.”80/6-12.

şatsalar 35b/9, şerîk olsalar 36b/8, açsalar 79a/6, bıraşsalar 79a/15, tutsalar 79b/9, boşaltsalar 80a/8,

ışmarlasalar 80a/19, uçsalar 81a/2, “eger māl-ı mālā vursalar” 82a/11, şaysalar 108b/21, alsalar 109b/11, kısmet eyleseler 103a/6, gönderseler 105a/4, iktizā itseler 105a/8, segirtseler 105a/10, biçseler 43b/3.

Olumsuzu {-mA}

III. tekil şahıs {-Ø}

“her vaqitkim bir mālḡ cezrin āḡz eylesen bākī **ḡalmasa** aḡa cezr-i muntaḡ dirler.”56a/17.

“eger ol iki zāviye birbirine **berāber olmasa** ol vaḡt b̄yüḡine münferice dirler.”72b/5-6.

ḡalmasa 56a/17, berāber olmasa 72b/5.

2.2.2.2.1.3.4. İstek kipi

İstek kipi eki{-(y)A}, metinde çokça kullanılmıştır. Ekin I. çoḡul şahısta hem {-vUz} hem de {-AlUm} ekleriyle kullanımı metinde görülür.

II. tekil şahıs {-sIn}

urasın 56b/11, yazasın 60a/8, ḡoyasın 61a/17, şaḡlayasın 74a/6, kısmet idesin 38b/12, cevāb viresin 42a/4, gideresin 42a/7, ḡarb idesin 45a/11, diyesin 47a/13, viresin 47a/15. arturasın 87b/19.

III. tekil şahıs {-Ø}

ola 51b/21, vāḡı^c ola 43b/13, taḡşim olmaya 71b/4, yazıla 14a/15, ulaşmaya 72a/10, ḡala 56a/21, bulına 38a/2, pāre ide 76b/7, ihāḡa ide 77a/2.

I. çoḡul şahıs⁴ {-vUz}

beyān ḡılavuz 2b/17, uravuz 91a/21, ḡıḡaravuz 112b/11, biraḡavuz 113b/7, ḡoyavuz 114b/7, ḡaldıravuz 117a/17, arturavuz 117b/1, istiḡrāc idevüz

⁴ Ekin ayrıntısı için bkz. Gülsevin (2002, 42).

91b/5, getürevüz 112a/6, vaz^c idevüz 113a/16, muķābele idevüz 115a/6.

{-AlUm}

başlayalum 103b/10, bulalum 106b/11, kıoyalum 113b/13, bağlayalum 113b/16, tıtalum 117a/16, kıaldıralum 117a/20, tıaleb kıılalum 53a/7, yazalum 61a/7, tıolduralum 113b/14, şakılayalum 106b/15, dıarb idelüm 106b/17, getürelüm 112a/3, virelüm 112a/8, şalı virelüm 113b/17, cevāb virelüm 114b/2.

III. çoğul şahıs {-lAr}

hışşe alalar 32b/3, ihırac ideler 72b/18, vireler 82a/6.

2.2.2.2.1.3.4.1 {-mAK dile -}

{-mAK dile-} şekli metinde kullanılan bir başka istek işlevli kip yapısıdır. Metinde en çok *bil-* fiili kullanılan bu zaman ifadesi *it-*, *id-* ve *eyle-* yardımcı fiilleriyle oluşturulan birleşik fiil yapılarıyla kullanılmıştır. Daha çok II. tekil şahısta çekimlenen bu istek yapısının bir iki örnekte III. çoğul şahısta çekimi de vardır.

“bu taķdırece kaç sā^c atde yire yitişür ***bilmek dilesen***.”81b/11.

“beş dirheme ***dıarb itmek dilesen***.”12a/8.

“zıkr olan üslüb üzerine ***hışşe eylemek dilesen***.”32b/7.

“üçden mechül(ı) ***ma‘lüm idinmek dilesen***.”39b/16.

“yevm ü’l-ķıstı ne miķdār olur ***hısb itmek dilesen***.”43a/3.

“ve mālına göre ***ķismet itmek dileseler***.”37a/1.

“üç nefer kimesneye ***hışşe itmek dileseler***.”102b/18.

“eger dört mūt bir keyil kendüm ***yazmaķ dilesen***.”18a/3.

“ammā kırāt ve dāyık ***yazmaķ dilesen***.”22b/1.

2.2.2.2.1.4. Birleşik çekimler

2.2.2.2.1.4.1. Geniş zamanın hikâyesi

III. tekil şahıs {-Ø} olurdu 112b/20, ziyâde olurdu 113a/8, kalurdu 116b/13, yazarduk 19a/1.

2.2.2.2.1.4.2. Anlatılan geçmiş zamanın hikâyesi

II. tekil şahıs {-ı} getürmişdüñ 85a/7, tutmuşıduñ 99a/6.

III. tekil şahıs {-Ø} hıfş olunmışıdı 93a/21, tutulmuşıdı 98b/6, dutılmışıdı 110b/718, beyân olunmışıdı 113a/6.

2.2.2.2.1.4.3. İstek kipinin hikâyesi

III. tekil şahıs {-Ø} şahıh olaydı 48a/13.

2.2.2.2.1.4.4. Geniş zamanın rivayeti

III. tekil şahıs {-Ø} vâkı^c olurmuş 66a/6, olurmuş 112a/1.

2.2.2.2.1.4.5. Geniş zamanın şartı

III. tekil şahıs {-Ø} yitişürse 74a/8, vefâ iderse 70b/6.

2.2.2.2.1.4.6. Görülen geçmiş zamanın şartı

III. tekil şahıs {-Ø} vâkı^c oldıysa 18a/20.

2.2.2.2.1.5. Birleşik fiiller

2.2.2.2.1.5.1. Ad+ Yardımcı fiilden oluşan birleşik fiiller

1) İsimden sonra gelerek görev yüklenen ve anlamını geldiği isime göre alan fiillerdir. Türkçede hem Türkçe hem de alıntı kelimelere it-, id-, eyle-, kı1-, ol- gibi fiiller getirilerek birleşik fiil yapılır. Metinde de daha çok alıntı kelimelerle oluşturulmuş fiiller ön plandadır. Ayrıca metinde bu fiillerin idin-, oln-, itdür-, kı1ın- gibi çatılı şekilleri de bulunmaktadır.

a) it- / id- /idin-fiiliyle yapılanlar

şebt idesin 10a/9, *vaz'c iderüz* 111a/5, *cümle idesin* 32b/11, *farz idesin* 74a/15, *ıskāt idesin* 85a/17, *himmət ideler* 2a/19, *ihrāc ideler* 76b/3, *kıyās ideler* 119a/6, *tarḥ idicek* 52a/7, *istifāde ide* 120a/7, *pāre ide* 76b/7, *ḥall ider* 51b/9a, *kıymet ider* 17a/2, *redd iderüz* 118a/12, *tekmīl iderüz* 90a/16, *tañşif idesin* 19b/7, *taḫsīm idesin* 41a/13, *onbeş idesin* 68b/12, *ḥükm idesin* 14b/3, *mişli idesinkim* 57b/16, *istihrāc idevüz* 91b/5, *kem idevüz* 91b/13, *ma'lūm idüp* 78a/15, *naql idüp* 53b/17, *mücennes idüp* 43b/14, *ḳayd idüp* 53b/10, *ihrāc idesin* 73a/18, *şatır idüp* 7a/13, *ḳarb idesin* 13a/17, *tefriḳ idüp* 25a/6, *ticāret idüp* 36b/14, *ziyāde it düğümüzden* 117b/14, *ḳarb itdükden* 22b/8, *taşih itmesine* 2a/19, *ḥaml itmeyüp* 2a/15, *sū'al itseler* 80b/11, *taḫsīm itseñ* 27b/2, *beyān itmişler* 35a/8, *te'lif itmişler* 3a/11, *ifrāz itdükden* 32b/5, *ḥıfş itdüğümüzün* 81b/4, *tarḥ itdüğün* 22b/14, *ḳismet itmegile* 40a/9, *mümāreset itmegin* 2a/8, *ḥişşe itmek* 102b/18, *ḥisāb itmek* 43a/3, *imtihān itmedün* 113b/4, *ifāde itmek* 2a/13, *ma'lūm idinesin* 78b/1.

b) ol- /olın- fiiliyle yapılanlar

muhtaşar olmağičün 18a/18, *ziyāde olunmaḳdur* 84b/17, *şebt olunur* 17b/16, *berāber olsa* 107b/3, *murād olsa* 15b/20, *ḥācet olursa* 10b/4, *ḥāşıl olursa* 28b/6, *müşāhede olunmağın* 2a/6, *ziyāde olursa* 78a/8, *nāḳış olur* 47a/10, *āḥir olunca* 67b/7, *zıkr olınanun* 40a/12, *istihrāc olına* 38b/19, *cümle olduḳda* 50b/16, *ḫālib olan* 2a/12, *mümtāz ola* 78a/15, *müstaḳīm ola* 75a/1, *kāmil ola* 84b/12, *lafz-ı müsteşnā ola* 85a/18, *eksik ola* 77a/3, *dāḫil*

olmasa 31b/9, *noḡṣān olmasa* 103a/7, *iṣḡāṭ olunup* 84b/16, *āsān olmağın* 70b/10, *ā' id olup* 49b/5, *ṣaḡīḥ olur* 11b/2, *tamām olur* 87a/9, *tehi olur* 79a/11, *eksik olursa* 78a/9.

c) eyle- fiiliyle yapılanlar

redd eyledi 104a/8, *'azm eylediler* 119b/10, *ḡiṣṣe eyledüğün* 32b/15, *redd eyledüklerini* 103a/14, *ṭaleb eyledüklerinde* 35b/7, *farz eyledün* 114a/6, *naḡl eyledüm* 113b/6, *cem' eyledün* 105b/20, *cümle eyledün* 46b/14, *ṭarḡ eyledün* 11a/14, *tebdīl eyledün* 104a/1, *ticāret eyleseler* 32a/21, *ḡavḡ eyleseler* 109a/19, *'azm eylese* 119b/15, *fāyide eylese* 119b/2, *meyl eylese* 81b/10, *taṣadduḡ eylese* 119b/18, *ṭaleb eylesen* 31b/4, *iḡāṭa eyleye* 72a/6, *ḡısmet eyle* 118b/5, *naḡar eyle* 47a/8.

d) ḡıl- fiiliyle yapılanlar

ṭaleb ḡılalum 53a/7, *kāmīl ḡılasın* 86b/12, *raḡam ḡılmağıla* 2a/6, *ba'de'r- redd ḡılmıṣdur* 103a/18, *kāmīl ḡıluruz* 101b/13, *beyān ḡılavuz* 2b/17, *kerem ḡıl* 51b/3

2) Ad+ yardımcı fiil şeklinde kurulan yapılarda kullanılan fiil, adı deyimleştirme eğilimindedir.

çek-: *radde çekesin* 6b/6.

bul-: *rağbet bulduklarını* 2a/6.

buyur-: *setr buyurup* 2a/19.

ḡal- : *bāḡī ḡaldı* 11a/15.

gel-: *lāzım gelür* 40b/15.

ol-: *lāzım oldu* 51b/18.

vir-: *cevāb viresin* 52b/4.

2.2.2.2.1.5.2. Tasviri fiiller

2.2.2.2.1.5.2.1. Yeterlilik bildirenler

Metinde tek bir örnekte yeterlilik fiili görülür. Bu da yeterlilik fiilinin olumsuz biçimidir.

çıkār-ı-ma-saḡ (27a/4).

“miṣāl-i āḡar kaçān kim bir taḡsīm **çıkārımasaḡ** bu tariḡle göresin.”27a/3-4.

2.2.2.2.1.5.2.2. Tezlik bildirenler

Metinde sadece “salı vir-“ (2 kez) fiili tezlik fiili olarak görülür. Fiil metinde ayrı yazılmıştır. Bu sebeple çeviriyazıda da ayrı şekilde yazılması uygun görülmüştür.

“ḡavz-ı mesfūrūḡ dibinde bir delūḡi olsa **şalı virseler...**”(79a/3-4).

“ḡabaḡ içine ol ḡopı **şalı virelüm.**”113b/17.

2.2.2.2.1.5.3. İsim ve sıfat fiiller ile oluşturulan birleşik fiil yapıları

Korkmaz (2003: 801), Deny (2012: 437) bir yanı sıfat-fiil bir yanı yardımcı fiil olan birleşik fiilleri karmaşık fiil başlığı altında değerlendirirler. Bu inceleme kapsamında metindeki bu şekilde oluşan birleşik fiiller sadece yapı bakımından ele alınacak, görünüş ve kılınış hususiyetleri üzerinden değerlendirilmemiş sadece oluştuğu yapılar bakımından bir tasnife sokulmuştur.

2.2.2.2.1.5.3.1. Sıfat-fiil+ yardımcı fiil biçimindeki birleşik fiiller

1. {-mıṣ}+ ol- yardımcı fiili

“peyk-i ṣānī peyk-i evvele biḡ dōrt yüz ḡoḡuz kām ve bir subu‘ kāmda **yetiṣmiṣ olur.**”105b/2.

“bu taḡdīrce lāzım olur ki peyk-i evvel iki biḡ altı yüz kırık iki kām ve bir subu‘ kām **ḡitmiṣ olur.**”105b/5-6.

“ol taḡdīrce her cinsden ne miḡdār raḡıl **alınmıṣ olur.**”109a/21.

“her ḡoḡsān altı raḡıl otuz dirhem olınanūḡ bu miḡdār **alınmıṣ olur.**”110b/1-2.

“ol taḫdīrce ḫısm-ı evvel yigirmi dirhem ve rub‘ dirhem olur ki şeyi **farz olunmuş ola.**”94b/1-2.

2. {-(U)r}+ ol- yardımcı fiili

“...birer ḫuş olsa bu şuda balık **gözedür olsalar.**”81a/1.

2.2.2.2.1.5.3.2. İsim + ol- yardımcı fiili+ {-mak} isim-fiili+ bul-/gör- fiili

“pes kırk ikiyle sekizün mahreci şümündür muvāfaḫat taleb eyledün **nışf olmak bulundı.**”32a/2-4.

“pes beş yüz dördile mahrec-i ‘aşer ki ondur muvāfaḫat taleb eyledün **nışf olmak bulundı.**”32a/10-11.

“pes yigirmi dört mahrec-i südüs ve şümün oldı ve mahrec-i şülüş ve tūs‘ ortasında muvāfaḫat **şülüş olmak göründi.**”32a/7-8.

2.2.2.2.1.5.3.3. İsim+ ol- yardımcı fiili+ sıfat-fiil +ol- yardımcı fiili

1. isim+ ol- + {-AcAḫ}+ ol-

“eger ikisi bile zāyid yā **nāḫış olacaḫ olursa** ziyāde olandan eḫallın tarḫ idüp bāḫī ḫalan ‘adedi yazup pes bāḫī-yi evvel diyesin.”47a/11-13.

“ve netice daḫı **ma‘lūm olacaḫ olursa** meḫülün iḫrācı ḫaḫā-yı vāḫid ile daḫı mūmkīndür.” 45b/14, 46a/1.

“eger ḫaḫānuḫ birisi zāyid ve birisi **nāḫış olacaḫ olursa** iki ḫaḫāyı cem‘ idesin.” 47b/6-7.

“eger āḫir ḫānenün üzerinde şıfir **vāḫı‘ olacaḫ olursa** üzerine bir ‘aded bulup yazup aḫa göre ḫısmet idesin.”53a/17-18.

“eger her dört dıl‘ **berāber olacaḫ olursa** ve her dört zāviye daḫı ḫāyim olacaḫ olursa ol vaḫt murabba‘ dirler.”75a/4-5.

“eger iki kıt‘a-i muhtelif biri veterde **şirket olacaq olursa** anuñ birbirinüñ üzerine ziyāde olan şekle hilāl dirler.”77a/7-9.

“ve nişf-ı şümün dirhem olur eger māl birden **ziyāde olacaq olursa** bire getirürüz ya‘ni mālı vāhide redd iderüz.”89a/2-3.

“bu dirhemden **kem olacaq olursa** mes‘ele-i müsteħil olur.”90a/19.

“eger iki mahrec ortasında **muvāfaqat olacaq olursa** meşelā sūdüs ile şümünüñ mahrecinde muvāfaqat nişf olmağ göründi.”31a/2-3.

2.2.2.2.1.6. Fiilimsiler

2.2.2.2.1.6.1. İsim-fiiller

{-mAK}: istihrāc olunmağ 8b/13, darb itmek 13a/15, darb olunmağ 14a/18, yazılmağ 15b/20, sāğar olmağ 18a/16, yazmağ 22b/1, hişşe olunmağ 33a/9, miqdār olmağ 43b/4, kalmağ 48a/12, dirhem olmağ 50b/18.

{-mA}: ihrāc olunması 70b/10, darb olunmasınınuñ 22a/4.

2.2.2.2.1.6.2. Sıfat-fiiller

{-An}: müstaķim olmayan şekillerüñ 76a/18, sonra giden peyk 80b/4, hıfş olunan ‘adede 111a/6, bu iki top ortasında olan nisbet 113a/1, vāķı‘ olan kâ‘ide 113a/5, vāķı‘ olan mes‘elede 113a/5, içinde olan şuyı 113b/20, bāķī kalan mālın 119b/4, hişşe alan 103a/1.

{-dUK}: ziyāde eyledüğümüz miqdārı 89b/3, hıfş eyledüğün ‘adedden 92a/1, redd eyledüğün mālı 103a/5, yazduğun ‘adedi 11b/11, alduğun mālun 103a/2.

{-AcAK}: boşalacağ lüle‘i 80a/10, dolacağ lüle‘i 80a/11, darb olacağ ‘aded 4b/1.

2.2.2.2.1.6.3. Zarf-fiiller

{-(y)U}: “sebt idüp bāķisin elde **diyü** hıfz idesin.”5a/1.

{-(y)Up}: dutmayup 9a/4.

{-IncA}: “tā nihāyet hāneye **varınca** yazup hisāb idesin”54a/2.

“pes taleb olan ‘aded hisāb **muḳtezāsınca** iki vāḳı‘ oldı”57a/16.

“tā **āhir olunca** bu ḳıyās üzerine şıfırların şebt idesin.”67b/8.

{-mAdAn}: {-(y)U} ve {-(y)Up} zarf fiillerinin olumsuzu olan bu zarf fiil yapısı metinde 9 kez geçmektedir. {-madan önce} ve {-maksızın} anlamlarıyla ve aynı bağlam cümlelerinde metinde kullanılmaktadır.

“bu dört neferüñ mällarına **darb olunmadan** ḥāşıl olan a‘dādı cümle idesin.”37a/4-6.

“ḳısm-ı şādiş bir **ḳalmadan** istihrāc olan ḳısmetleri beyān ider.”22a/1-2.

{-IcAK}: {-IcAK} eki zaman işlevi taşıyan bir zarf fiil olması yanında aynı zamanda tezlilik görevinde de kullanılan bir ek olarak Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde karşımıza çıkmaktadır (Korkmaz, 2013: 103). Metinde bu ek “-ınca, -dığı zaman, -diğında” anlamlarıyla görülür.

“yüz elli biñ den **nāḳış olıcaḳ** sekiz yüz elli ḳalur.”52a/1.

“bu ma‘niden lāzım oldı ki beş sūdüs sümün bir şey’i ma‘ādil yetmiş beş dinār ola **eyle olıcaḳ** maḥrec-i sūdüs ki altıdur.”116a/18-19.

“ve cezri mālā **darb idicek** ka‘b ḥāşıl olur ve mālı ka‘ba **darb idicek** māl-ı ka‘b ḥāşıl olur.”83a/10-11.

“anüñ içün kim şemen-i yāḳūtun nışfi üç yüz elli sekiz dirhem ve şülüş dirhem olur biñ den **tarḥ idicek** altı yüz kırık bir dirhem ve şülüşān dirhem olur.”52a/6-9.

“altı biñ sekiz yüz otuz iki oldı birer virdün altı biñ sekiz yüz otuz ikiden birer **viricek** altı yüz yigirmi iki bāḳı ḳaldı.”27a/11-13.

2.2.2.2.1.6.3.1. Zarf-fiil görevindeki birleşik biçimler

1) {-dUKdA}: Zaman işlevli ve {-dUK} sıfat-fiil ekine bulunma durumu ekinin getirilmesiyle kalıplaşmış olan bu zarf fiil yapısı yine Eski Anadolu Türkçesi dönemindeki yuvarlak şekliyle metinde görülür.

18 örnekte {-dUKdA} şeklinde oluşan kalıplaşmış zarf-fiil yapısının derin yapıda “-dAn sonra” anlamını barındırdığı görülür.

“pes mertebe-i ‘aşerâtda **hisâb olunduğda** üç yüz seksen yedi dirhem vâkı‘ oldı.”
26a/10-11.

“zıkr olan yüz yigirmi beş nefere birer akçe **hişşe virüldükde** bâkî nesne kıalmaz.”
26a/17-18.

“müteveffâ-i mezbûruñ metrükâtı **şatılduğda** iki yüz altmış iki biñ dört yüz toksan dört akçe mâlı zâhir olsa.”33a/2-4.

“dahı bu kâ‘ide üzere **istihrâc olunduğda** üç yüz toksan üç dirhem...”37a/15-16.

“mezbûruñ mâ-meleki **şatılduğda** yigirmi beş biñ üç yüz on sekiz akçe rızkı zâhir olsa.”38b/2-4.

“pes bu toköz yüz ‘adedi yukaruda yazılan toköz ‘adede **kısmet olunduğda** hâric-i kısmet yüz ‘aded vâkı‘ olur.”46a/21-46b/1-2.

“pes bunun şülüşi ve rub‘ı **ihrâc olunduğda** yüz seksen dinâr vâkı‘ olur.”47a/3-4.

“aşıl ticâreti **ibtidâ itdükde** sermâye ne miqdârdur.”49a/12.

“şafr-ı râbî‘de olan a‘dâda **ilhâk olunduğda** cümle...”64b/6-7.

2) {-dUKdAn sonra}: Sonra edatı ile birleşen kalıplaşmış zarf fiil yapısı metin içerisinde üç örnekte görülür.

“ki kaçan mazrûb ile mazrûbun fihi yazduğdan **sonra** tahtında olan âhâd hânesin...”
4a/2-3.

“gendü küsürleriyle bile **mücennes olunduğdan sonra** şüret-i kesirlerin...”13a/2.

“kesirleri *ilhāk olunduđdan sonra mazrūbıla...*”13a/4.

3) {-mazdan evvel}: Eski Anadolu Türkçesinde sıklıkla kullanılan bir diğer kalıplaşmış zarf fiil yapısı da – “mAzdın ön” yapısıdır. İncelenen nüshada ve karşılaştırılan nüshalarda bu kalıplaşmış yapı –“mazdan evvel” şeklinde ön kelimesinin alıntı-eşanlamlısı ile kurulmuştur. Bir tek örnekte görülür.

“...ki eksüp *arturmazdan evvel üç dirhem oldı.*”117b/7.

2.2.2.2.1.7. Ek-filin çekimi

Metinde Türkçe bildirmeler çoğunluktadır. Bu bildirmelerin geniş zamandaki olumsuz çekimlerine rastlanmış, ancak görülen geçmiş zaman, anlatılan geçmiş zaman ve şart kipinde olumsuz çekimleri metinde görülmemiştir. Bir örnekte Farsça bildirme kullanıldığı görülür.

“her yek rā çe *mikdār-est semen*” [Her birinin değeri kaç miktardır.] 114b/16.

2.2.2.2.1.7.2. {i-} ve {+dUr} (<{+DUr}< {+tUrUr}) yardımcı fiiliyle yapılan bildirmeler

2.2.2.2.1.7.2.1. Geniş zaman

III. tekil şahıs {-Ø} mahrec-i rub‘dur 31b/13, beyānındadır 35a/6, kısımdu 56b/9, ka‘b-ı muntağdur 56b/9, muntağ-ı āhardur 61b/1, dāldur 73a/16, aqşarıdur 74b/7.

Olumsuzu

III. tekil şahıs {-Ø} yokdur 31b/12, dāhil degüldür 31b/12.

2.2.2.2.1.7.2.2. Görülen geçmiş zaman

III. tekil şahıs {-Ø} gerek-idi 117b/5, var-ıdı 27a/14, ma‘lüm-ıdı 40a/5, māl-ı mefrūz-ıdı 46b/16, altmış-ıdı 109a/8, altūndan-ıdı 114a/7, dirhem-ıdı 32b/13, ‘aded-ıdı 58b/8.

2.2.2.2.1.7.2.3. Anlatılan geçmiş zaman

III. tekil şahıs {-Ø} dāhil-imiş 31a/17, keyil-imişse 18b/16.

2.2.2.2.1.7.2.4. Şart kipi

III. tekil şahıs {-Ø} varısa 47b/16.

İKİNCİ BÖLÜM

METİN

(1) cāmi' ü'l-ḥisāb⁵

[1b]

(2) bismillahirraḥmanirraḥīm (3) elḥamdülillāhi'l-‘alā ve taḥdīmü’ş-şükri'l-evlā ve’s-şalātu
(4) ‘alā muḥammedin efdali'l-verā ve ‘alā ālihi ve aḥbābihi (5) meşābīḥü'd-düçā ammā
ba‘de ḥamdi’llāh pādişāh-ı kişveristān-ı (6) iskenderi’z-zamān şāhib kırān-ı devrān bāsiṭü
(7) ‘l-emni ve ‘l-amān nāşiri’l-‘adl-i ve ‘l-iḥsān (8) mu‘īnū’l-ḥaḳḳı ve ‘l-bürhān zıllüllāhi’l-
meliki’l-āzīzi’l-müste‘ān⁶ (9) ḥāfizü bilādillāh nāşiru ve ‘ibadillāh el-mü’eyyed-i mine’s-
semā’ (10) el-muzafferı ‘ale’l-a‘dā āfitāb-ı dīn-i devlet āsumān-ı (11) ‘adl-i dād pādişāh-ı
rub‘-ı meskūn ḥüsrev-i şāhib (12) kırān es-sultān ibni Sultān Ḥazret-i Sultān (13)
Süleymān Ḥān ibni Sultān Selīm Ḥān ibni Sultān (14) Bāyezīd Ḥān ḥalledallāhū mülkehū
ve ebede’llāhū ‘umrehū (15) ve devletehū ilā kıyāmi’l-mizān ḥazretlerinüñ (16) āsitāne-i
sa‘adet āşiyānelerinde tedbīr-i meşāliḥ-i (17) milk-i āli⁷ ‘Osmanī ve defātir-i meḥāşil-i
resm-i sultānī (18) tevfiż olınan a‘lemi’l-‘ulemā’il-‘izām efdāil (19) elfuḍālā’i’l-ikrām
şāhibi’l-‘izzı ve ‘l-mecd-i ve ‘l-iḥtirām (20) el-manzūr-ı bī-nażari’l-meliki’l-‘allām
med(d)e’llāhū zıllāhū ‘aleyne (21) ilā kıyāmi’s-sā‘ati ve sâ‘atühü’l-kıyām ḥazret-i
İskender

⁵(1b/1) cāmi' ü'l-ḥisāb: Kitāb-ı Cāmi' ü'l-ḥisāb BH. 5b/1, T. 1b/1.

⁶(1b/8) zıllüllāhi’l-meliki’l-āzīzi’l-müste‘ān: zıllüllāhi’l-meliki’l-müste‘ān Z. 61b/6.

⁷(1b/17) milk-i āli: - Z. 61b/12.

[2a]

(1) Çelebi Efendi hâmet⁸ me'âliye hâzretlerinüñ (2) hâk-i pâ-y-i şeriflerine bu bende-i naḥîf Yûsuf (3) bin Kemâl el-Bursevî bir niçe müddet yüz süriyü⁹ (4) hizmetlerinde olmağın ba'zı ehl-i kalem huzûr¹⁰ (5) larında ta'lim-i 'ilm-i hisâb itmek ile 'izzet ve tettebbü'-i (6) fenn-i raqam kılmagıla ragbet bulduklarını müşâhede (7) olunmağın bu zerre'î bî-mikdâr dahı 'alâ-ğadri' (8) t-tâkâ 'ilm-i hisâba bir nice vaqt mûmâreset (9) itmegin ba'zı Fârsî ve 'Arabî resâ'ilden¹¹ (10) ve ba'zı hâtırında olan mesâ'ilden iḥrâc (11) olunup bu risâlede cem' idüp câmi'ü'l-hisâb (12) diyü tesmiye olundu tâ kim bu fenne tâlîb olan (13) ehl-i kalem¹² ifâde¹³ itmek ile 'indallâh me'cûr ve müşâb (14) olavuz ve bu fennüñ mâhirlerinden recâ olunur ki (15) bu küstaḥlıgumuzu¹⁴ da'va-yı muḥâsibliğa ḥaml (16) itmeyüp belki du'â-yı¹⁵ ḥayr ile yâd olunmamuz¹⁶ (17) vesile olmağ mülâḥaza olunmuş mülâḥaza olına¹⁷ (18) ve ḥaḫâmuz¹⁸ muḫḫali' olduklarında zeyl ü kerem ile (19) setr buyurup¹⁸ taḫîḫ itmesine himmet ideler (20) ve bu risâle on faşl üzerine (21) beyân olunur inşâ'allâhü te'âlâ

[2b]

(1) **faşl-ı evvel** ḫurûbâtuñ envâ'ın¹⁹ (2) ve istiḫrâcınıñ kavâ'idin beyân ider (3) **faşl-ı şânî** küsûratuñ envâ'ın²⁰ (4) ve aḫa müte'allıḫ mesâ'ili beyân ider²¹ (5) **faşl-ı sâliḫ** kısmetlerüñ²²

⁸ (2a/1) hâmet: dâme BH. 5b/13, Z. 61b/16, Cam. 2a/7.

⁹ (2a/3) süriyü: sürüp C. 1a/9.

¹⁰ (2a/4) hizmetlerinde olmağın ba'zı ehl-i kalem huzûr: hizmetlerinde olmağın ba'zı ehl-i kalem *kimesneler* huzûr C. 1a/9.

¹¹ (2a/8-9) 'ilm-i hisâba bir nice vaqt mûmâreset itmegin ba'zı fârsî ve 'Arabî resâ'ilden: - AE. 4a/7-8.

¹² (2a/13) ehl-i kalem: ehl-i kaleme C.1b/13.

¹³ (2a/13) ifade: istifâde BH. 5b/19, Z.61a/7.

¹⁴ (2a/15) küstaḥlıgumuzu: küstaḥlıgumuzu AE. 4a/12.

¹⁵ (2a/16) du'â-yı:- BH. 5b/21, Z. 61a/9.

¹⁶ (2a/17) olunmamuz: olunmağa C.1b/15.

¹⁷ (2a/17) mülâḥaza olına: mülâḥaza ola BH. 5b/21.

¹⁸ (2a/19) setr buyurup: setr idüp C. 1a/16.

¹⁹ (2b/1) envâ'ın: envâ'ın beyân BH. 6a/2, Z. 61a/12.

²⁰ (2b/3) envâ'ın: - C. 1a/19, AE. 4a/20.

²¹ (2b/4) ve aḫa müte'allıḫ mesâ'ili beyân ider: ve aḫa müte'allıḫ olan mesâ'ili beyân ider BH.6a/3, Z. 61a/14.

²² (2b/5) kısmetlerüñ: kısmetlerin Z.61a/15.

envā'ın²³ (6) ve istihrācınınuñ kavā'idin beyān ider (7) **faşl-ı rābi'** maḥārici ve aña (8) müte'allik meşā'ili beyān ider (9) **faşl-ı ḥāmis**²⁴ kısmet-i ğuremānuñ (10) tarīki beyānındadır²⁵ **faşl-ı** (11) **sādis** erba'a-ı a' dād-ı mütēnāsibenüñ kavā'idin²⁶ (12) ve aña müte'allik meşā'ili beyān ider **faşl-ı** (13) **sābi'** ḥaṭā-yı vāḥid ve ḥaṭāyeyn kavā'idin ve aña (14) müte'allik meşā'ili beyān ider **faşl-ı** (15) **şāmin** muḍalli'ātı ve istihrācınınuñ kâ'idelerin²⁷ (16) beyān ider **faşl-ı tāsi'** misāḥatı (17) ve aña müte'allik meşā'ili beyān kıılır²⁸ **faşl-ı** (18) **'āşır** cebr-i muḳābelenüñ²⁹ kavā'idin ve aña (19) müte'allik meşā'ili beyān ider inşā'allāhü te'alā³⁰ (20) mübtediler için beyān olunur yoksa³¹ (21) ehl-i fazıl yanında³² ne miḳdārı ola³³

[3a]

(1) faşl-ı evvelki³⁴ ḍurūbatı beyān (2) ider bir niçe kısım üzerine³⁵ **kısm-ı evvel** şaḥiḥi (3) şaḥiḥe ḍarb itmegi beyān ider **kısm-ı şāni'**³⁶ şaḥiḥi (4) kūsūra ḍarb itmegi beyān ider³⁷ **üçüncü kısım**³⁸ (5) kūsürü kūsūra ḍarb itmegi beyān ider³⁹ (6) **dördüncü kısım**⁴⁰ şaḥiḥ ile

²³ (2b/5) envā'ın: - T. 2a/7.

²⁴ (2b/9)faşl-ı ḥāmis: müstensih faşl-ı ḥāmis ve faşl-ı sādisin içeriklerini birbirlerinin yerine yazmıştır Kas. 2b/1-2; bu başlıkla faşl-ı sādīs verilmiştir. Z.61a/16, Cam. 3a/5-6-7-8.

²⁵ (2b/9-10) faşl-ı ḥāmis kısmet-i ğuremānuñ tarīki beyānındadır: faşl-ı ḥāmis kısmet-i ğuremāyı ve istihrācınınuñ envā'ın beyānındadır BH. 6a/6.

²⁶ (2b/11) kavā'idin: kâ'idessin BH. 6a/7.

²⁷ (2b/15) kâ'idelerin: kavā'idin C. 1a/23, kavā'idlerin AE. 4b/5.

²⁸ (2b/17) beyān kıılır: beyān ider C. 1b/1; - AE. 4b/6; beyān ider Kas. 2b/5, BH.6a/10, Z. 61a/20, T. 2a/13, Cam. 3a/13.

²⁹ (2b/18) cebr-i muḳābelenüñ: cebir ve muḳābele C. 1b/1.

³⁰ (2b/19) inşā'allāhü te'alā: -BH.6a/11, Z. 62b/1.

³¹ (2b/20) yoksa: yoḥsa AE. 4b/8, Z. 62b/1, T. 2a/14.

³² (2b/21) yanında: ḳatında AE. 4b/9, T. 2a/15; için Z.62b/1.

³³ (2b/19-20-21) inşā'allāhü te'alā mübtediler için beyān olunur yoksa ehl-i fazıl yanında ne miḳdārı ola: - C. 1b/2.

³⁴ (3a/1) evvelki: - AE. 4b/9, T. 2a/16.

³⁵ (3a/2) üzerine: üzerinedür: BH. 6a/12, Z. 62b/2.

³⁶ (3a/3) kısım-ı şāni': ikinci kısım Kas. 2b/8, Cam. 4b/4.

³⁷ (3a/3-4) kısım-ı şāni' şaḥiḥi kūsūra ḍarb itmegi beyān ider: kısım-ı şāni' kūsürü kūsūra ḍarb itmegi beyān ider BH. 6a/13, Z. 62b/3-4.

³⁸ (3a/4) üçüncü kısım: kısım-ı şūlūş C. 1b/3; kısım-ı şāliş AE. 4b/12, BH.6a/14, Z. 62b/4, T. 2a/17.

³⁹ (3a/4-5) üçüncü kısım kūsürü kūsūra ḍarb itmegi beyān ider: kısım-ı şāliş kūsürü şaḥiḥe ḍarb itmegi beyān ider BH. 6a/14, Z. 62b/4-5.

⁴⁰ (3a/6)dördüncü kısım: kısım-ı rābi' C. 1b/4; kısım-ı rābi' AE. 4b/13, BH. 6a/14, Z. 62b/5, T. 2a/18.

küsürü şahîḥe⁴¹ (7) ḍarb itmegi beyân ider **beşinci kısım**⁴² şahîḥ ile küsürü şahîḥ (8) ile küsûra ḍarb itmegi beyân (9) ider kısım-ı evvelki şahîḥi şahîḥe ḍarb itmegün (10) kâ' idesin beyân ider⁴³ ammâ⁴⁴ bu fennüj ustazları⁴⁵ (11) niçe dürlü tarîḳler te'lif itmişler⁴⁶ faḳîr daḥı (12) ma'lûm olduḡı miḳdâr beyân olundu⁴⁷ (13) şekl-i evvel ḍarb-ı taḥtânî beyânındadır meşelâ (14) dört yüz seksen üç kıṭ'a ḳumâş her (15) pâresi üçer yüz altmış birer aḳçeye olsa (16) ḳıymeti⁴⁸ ne miḳdâr olur⁴⁹ bilmek dilesen⁵⁰ muḳaddemâ (17) zıkr olan⁵¹ dört yüz seksen üç pâreyi⁵² (18) yazup ve daḥı taḥtında ḳıymet⁵³ üçer⁵⁴ yüz⁵⁵ (19) altmış birer⁵⁶ aḳçe⁵⁷ yazup ba' dehû taḥtında (20) yazılan küllî 'adedi fevkinde âḥâd ḥânesinde (21) olan 'adede ḍarb idüp yazasın⁵⁸ ba' dehû

[3b]

(1) ba' dehû taḥtında olan küllî 'adedi fevkinde 'aşerât (2) ḥânesinde olan sekiz 'adede ḍarb idüp⁵⁹ (3) râdde altında yazasın⁶⁰ ba' dehû taḥtında olan (4) küllî 'adedi fevkinde

⁴¹ (3a/6-7) dördüncü kısım şahîḥ ile küsürü şahîḥe ḍarb itmegi beyân ider: kısım-ı râbi' şahîḥ ile küsürü küsûra ḍarb itmegi beyân ider BH. 6a/14-15, Z. 62b/5.

⁴² (3a/7)beşinci kısım: kısım-ı ḥâmis C. 1b/5; AE. 4b/14, BH. 6a/15, Z. 62b/6, T. 2a/18-19.

⁴³ (3a/9-10)kısım-ı evvel ki şahîḥi şahîḥe ḍarb itmegün kâ' idesin beyân ider ifadesi: - AE. 4b/15, T. 2a/19; geldün imdi kısım-ı evvele ki şahîḥi şahîḥe ḍarb nice olur anı beyân ider BH. 6a/16-17, Z. 62b/7.

⁴⁴ (3a/10) ammâ: gerçi BH.6a/17, Z. 62b/8.

⁴⁵ (3a/10) ustazları: ustâdları C. 1b/6, AE. 4b/16, Kas. 2b/12, BH.6a/17, Z. 62b/8, T. 2a/20.

⁴⁶ (3a/11) te'lif itmişler: te'lif itmişlerdür C. 1b/7.

⁴⁷ (3a/12) beyân olundu: beyân eyledüm C. 1b/7, BH. 6a/18, Z. 62b/9.

⁴⁸ (3a/14) ḳıymeti: cümle ḳıymeti BH. 6a/20, Z. 62b/11, Cam. 4a/1.

⁴⁹ (3a/16) ne miḳdâr olur: ne miḳdâr olur elbette bu şey'e farz itmek lâzımdur bir ḳumâş farz itdün imdi BH. 6a/ 20-21, Z. 62b/12.

⁵⁰ (3a/16) bilmek dilesen: - BH. 6a/20, Z. 62b/12.

⁵¹ (3a/17) zıkr olan :-C. 1b/10; zıkr olunan Z. 62b/13.

⁵² (3a/17) pâreyi: ḳumâşı AE.4b/21, T. 2b/3.

⁵³ (3a/18) ḳıymet: ḳıymetin BH. 6a/22, Z. 62b/14.

⁵⁴ (3a/18) üçer: üç C. 1b/10.

⁵⁵ (3a/18) yazup ve daḥı taḥtında ḳıymet üçer yüz: yazup ve daḥı taḥtında ḳıymet olan üçer yüz C. 1b/ 10.

⁵⁶ (3a/19) birer: bir C.2a/10.

⁵⁷ (3a/19) aḳçe: - Kas. 3a/2, BH. 6a/22, Z. 62b/14.

⁵⁸ (3a/21) yazasın: ya' ni ḍarb idesin BH. 6a/23, Z. 62b/16.

⁵⁹ (3b/2) ḍarb idüp: ḍarb idesin BH 6a/25, Z. 62b/17.

⁶⁰ (3b/3) râdde altında yazasın: münḥaṭṭ idüp BH. 6a/25, Z. 62b/18.

mi ʾāt hānesinde olan (5) dört⁶¹ ʿ adede ɗarb idüp yazup⁶² cümle idüp (6) cevāb viresin berīn mişāl⁶³

483

261⁶⁴

1083

2888

1444

173363⁶⁵

4

(7) **şekl-i şānī** ɗarb-ı fevķānī beyānındadır meşelā altı (8) biñ üç yüz kırķ beş pāre ķumāş olsa⁶⁶ (9) her pāresi üç biñ iki yüz seksen dörder⁶⁷ (10) aķçeye⁶⁸ ne miķdār aķçe⁶⁹ olur⁷⁰ dinilse muķaddemā (11) ķumāşı⁷¹ yazup ve tahtında daħı zıkr olan⁷² ķıymeti (12) şebt idüp⁷³ ve üzerine bir rādde⁷⁴ çeküp ve ba^ʿ dehū (13) yuķaruda beyān olunan üslüb üzerine ɗarb (14) idüp bir elde dutmayup⁷⁵ hemān her ne miķdār⁷⁷ aded (15) vāķı^ʿ olursa mertebesine göre üzerinde⁷⁸ (16) yazup cümle idüp⁷⁹ (17) cevāb viresin berīn (18) mişāl⁸⁰

⁶¹ (3b/5) dört: dört yüz BH. 6b/1, Z. 2b/19.

⁶² (3b/5) ɗarb idüp yazup: münħaṭ ɗarb olma ba^ʿ dehū yekün BH. 6b/2, Z. 62b/20.

⁶³ (3b/6) mişāl: şüret C. 1b/15; mişāl şekl-i evvel BH. 6b/2, Z. 62b/20.

⁶⁴ (3b/R) 261: 361 Cam. 4a/13.

⁶⁵ (3b/R)17363: 17464 AE. 5a/10, T. 2b/12; 174644 Kas. 3a/10; 174363 BH. 6b/8, Z. 62a/6, Cam. 4a/13.

⁶⁶ (3b/8) olsa: farz idelüm BH. 6b/5, Z. 62a/4.

⁶⁷ (3b/9) dörder: dörtder AE. 5a/11, dörter Kas. 3a /9.

⁶⁸ (3b/10) aķçeye: aķçeden BH. 6b /7, Z. 62a/6.

⁶⁹ (3b/10) aķçe: - BH. 6b/7, Z. 62a/6.

⁷⁰ (3b/10) olur: ider C. 1b/18.

⁷¹(3b/11) ķumāşı: ķumāşuñ ʿ adedüñ C. 1b/19.

⁷² (3b/11) zıkr olan: zıkr olunan Z. 62a/7, T. 2b/12.

⁷³ (3b/12) şebt idüp: yazup BH. 6b/9, Z. 62a/7.

⁷⁴ (3b/12) bir rādde: yine bir rādde BH. 6b/9.

⁷⁵ (3b/14) dutmayup: tütmayup C. 1b/21, AE. 5a/14, T. 2b/14.

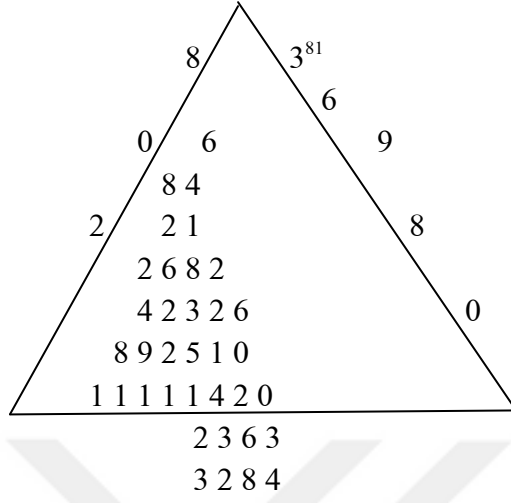
⁷⁶ (3b/14) bir elde dutmayup: elde bir dimeyüp Z. 62a/9.

⁷⁷ (3b/14) miķdār: - BH. 6b/14, Z. 62a/9.

⁷⁸ (3b/15) üzerinde: üzerine BH. 6b/11, Z. 62a/10.

⁷⁹ (3b/16) cümle idüp: cümle yekün idüp BH. 6b/11, Z. 62a/10.

⁸⁰ (3b/17-18) berīn mişāl: berīn mişāl şekl-i şānī BH. 6b/12.

[4a]

(1) şekli-i şâliş $\mathcal{D}$ arb-ı muhâzâtı beyân ider t̄arîki (2) oldur ki kaçan maẓrûb ile maẓrûbun fihi⁸² (3) yazdukdan sonra⁸³ tahtında olan âhâd hâne (4) sin fevkinde olan âhâd hânesine $\mathcal{D}$ arb idüp⁸⁴ (5) üzerine bir râdde çeküp mertebe-i (6) âhâdda vâkı⁸⁵ olan $\mathcal{C}$ adedi yazup (7) $\mathcal{C}$ aşerâtda⁸⁵ vâkı⁸⁵ olan $\mathcal{C}$ adedi elde⁸⁶ diyü hıfz (8) idesin⁸⁷ ba⁸ dehû tahtında âhâd hânesinde (9) olan $\mathcal{C}$ adedi fevkinde $\mathcal{C}$ aşerât hânesinde (10) olan $\mathcal{C}$ adede $\mathcal{D}$ arb idüp⁸⁸ ve tahtında $\mathcal{C}$ aşerât (11) hânesinde olan $\mathcal{C}$ adedi fevkinde⁸⁹ âhâd hâne (12) sinde olan $\mathcal{C}$ adede⁹⁰ $\mathcal{D}$ arb⁹¹ idüp ne miqdâr (13) olursa elde olan⁹² $\mathcal{C}$ adede ilhâk idüp (14) fevkinde râdde üzerinde mertebe-i

⁸¹(3b/Ş): Bu şekil farklıdır. Bkz. Ek.9. BH. 6b, Z.62a.

⁸² (4a/2) oldur ki kaçan maẓrûb ile maẓrûbun fihi: oldur ki kaçan *maẓrûb fihi mertebe-i* $\mathcal{C}$ aşerât *da vâkı⁸⁵ olsa* maẓrûb ile maẓrûb fihi Kas. 3b/1-2, Cam. 5a/2; oldur ki kaçan *maẓrûb fihi mertebe-i* $\mathcal{C}$ aşerâtda *vâkı⁸⁵ olsalar* maẓrûb ile maẓrûb fihi BH. 6b/14-16, Z. 62a/13-14-15.

⁸³ (4a/3) yazdukdan sonra: yazdukdan sonra BH. 6b/16.

⁸⁴ (4a/3) $\mathcal{D}$ arb idüp: ya⁸ ni beş kerre toköz diyü $\mathcal{D}$ arb idüp BH. 6b/19, Z. 62a/17-18.

⁸⁵(4a/7) $\mathcal{C}$ aşerâtda: $\mathcal{C}$ aşerât hânesinde AE. 5b/2, T. 2b/21.

⁸⁶ (4a/7) elde: - AE. 5b/2.

⁸⁷ (4a/8) hıfz idesin: ya⁸ ni elde dört diyesin BH. 6b/21, Z. 62a/21.

⁸⁸ (4a/10) $\mathcal{C}$ adede $\mathcal{D}$ arb idüp: C. 2a/5.

⁸⁹ (4a/11) hânesinde olan $\mathcal{C}$ adedi fevkinde: hânesinde olan $\mathcal{C}$ adedi ya⁸ ni dördü fevkinde Z. 3b/1.

⁹⁰ (4a/12) $\mathcal{C}$ adede: $\mathcal{C}$ adedi AE. 5b/6.

⁹¹ (4a/12) $\mathcal{D}$ arb: $\mathcal{D}$ arb ya⁸ ni dört kerre toköz BH. 6b/23, Z. 63b/2.

⁹² (4a/13) elde olan: *hıfz* olan Kas. 3b/10, Cam. 5a/13.

āḥādda olan (15) ‘adedi ṣebt idesin ma‘ adāsın⁹³ elde diyüp (16) ḥıfz idesin ba‘ dehū fevķinde ‘ aṣerāt ḥāne (17) sinde olan ‘ adedi taḥtında ‘ aṣerāt ḥāne (18) sinde olan ‘ adede ḍarb idüp ne miķdār (19) vāķı‘ olursa elde olan ‘ adede ilḥāk idüp (20) yazup cevāb viresin berīn miṣāl

1755

39

45

[4b]

(1) miṣāl-i āḥar bi-ṭariķ-i muḥāzāt kaçan ḍarb olacak (2) ‘ aded mertebe-i mi’āta varsa meṣelā iki yüz otuz (3) altı pāre⁹⁴ ḳumāṣ her pāresi yüz kırķ üçer aķçeye⁹⁵ (4) ne miķdār⁹⁷ olur dinilse muḳaddemā⁹⁸ ḳumāṣı yazup (5) ve altına bahāsın⁹⁹ yazup üzerine bir rādde çeküp (6) ba‘ dehū āḥād ḥānesinde olan ‘ adedi birbirine ḍarb (7) idüp rādde üzerine mertebe-i āḥādda iki ṭarafında (8) ṣebt idüp mertebe-i ‘ aṣerātında olanı elde diyü (9) ḥıfz idesin¹⁰⁰ ba‘ dehū taḥtında āḥād ḥānesinde (10) olan ‘ adedi fevķinde ‘ aṣerāt ḥānesinde olan (11) ‘ adede ve taḥtında¹⁰¹ ‘ aṣerāt ḥānesinde olan ‘ adedi (12) fevķinde āḥād ḥānesinde olan ‘ adede ḍarb idüp (13) ne miķdār ‘ aded vāķı‘ olursa muḳābelesinde rādde üzerinde¹⁰² (14) ‘ aṣerāt ḥānesinde yazup bāķisın elde diyü (15) ḥıfz¹⁰³ idesin ve ba‘ dehū āḥād ḥānesinde olan (16) ‘ adeden¹⁰⁴ ba‘ dehū taḥtında āḥād ḥānesinde olan (17) ‘ adedi fevķinde mi’āt ḥānesinde olan ‘ adede (18) ve taḥtında mi’āt ḥānesinde olan ‘ adedi fevķinde (19) āḥād

⁹³ (4a/15) ma‘ adāsın: ma‘ adāsını BH.7b /25, Z. 63b/4.

⁹⁴ (4b/3) pāre: ḳıṭ‘ a AE. 5b/16, T. 3a/9.

⁹⁵ (4b/3) aķçeye: aķçeye *olsa* C. 2a/14, BH. 7a/5, Z. 63b/12.

⁹⁶ (4b/3) altı pāre ḳumāṣ her pāresi yüz kırķ üçer aķçeye: altı pāre ḳumāṣ *farz idelim* her pāresi yüz kırķ üçer aķçeye BH.7a/4, Z. 63b/11.

⁹⁷ (4b/4) ne miķdār: ne miķdār aķçe C. 2a/14.

⁹⁸ (4b/4) muḳaddemā: - AE. 5b/17; evvelā T. 3a/10.

⁹⁹ (4b/5) bahāsın: bahāsını C. 2a/15, BH. 7a/6, Z. 63b/13.

¹⁰⁰ (4b/9) ḥıfz idesin: ḥıfz idüp Z. 63b/16.

¹⁰¹ (4b/10-11) ‘ aṣerāt ḥānesinde olan ‘ adede ve taḥtında: - AE. 6a/2.

¹⁰² (4b/13) üzerinde: üzerine BH. 7a/11, Z. 63b/20.

¹⁰³ (4b/15) ḥıfz: ḥıfz C.2b/20, AE. 6a/4, BH. 7a/12, Z. 63b/21, T. 3a/18.

¹⁰⁴ (4b/16) ve ba‘ dehū āḥād ḥānesinde olan ‘ adeden: - AE. 6a/5, BH. 7a/13, T. 3a/18.

hānesinde olan ‘adede ve fevkinde¹⁰⁵ (20) ‘aşerāt hānesinde olan ‘adede ɗarb idüp¹⁰⁶ ne miq̄dār (21) olursa üzerinde mertebesine göre mer-tebe-i

[5a]

(1) āhādı ūbt idüp bākīsin elde diyü hıfz idesin (2) ba‘ dehū mer-tebe-i ‘aşerāt da tahtında olan ‘adedi (3) fevkinde mi’āt hānesinde ve fevkinde ‘aşerāt (4) hānesinde olan¹⁰⁷ ‘adedi tahtında mi’āt (5) hānesine ɗarb idüp her ne miq̄dār ‘aded olursa (6) muq̄abelesinde¹⁰⁸ āhādın yazup ma‘ adāsın elde (7) diyü hıfz idesin ba‘ dehū tahtında mi’āt hānesinde (8) olan ‘adedi fevkinde mi’āt hānesinde olan (9) ‘adede ɗarb idüp ne miq̄dār olursa üzerinde (10) yazup cevāb viresin berīn üslūb

33748

236

143

(11) mişāl-i āḡar¹⁰⁹ bi-ṭarīḡ-i¹¹⁰ muḡāzāt (12) kaçan maẓrubıla maẓrūbun fih mer-tebe-i ulūfda (13) vāqı‘ olsa meşelā biḡ dōrt yüz otuz üç pāre (14) qumāş¹¹¹ her pāresi iki biḡ üç yüz kırk beş (15) aqçeye olsa¹¹² cümle kıymet ne miq̄dār olur dinilse¹¹³ (16) muq̄addema qumāşı yazup ve tahtında kıymetin yazup¹¹⁴ (17) üzerine bir rādde çeküp ba‘ dehū iki cānibinde mer-tebe-i (18) āhādı birbirine¹¹⁵ ɗarb idüp üzerinde yukarıda

¹⁰⁵ (4b/19-20) āhād hānesinde olan ‘adede ve fevkinde ‘aşerāt hānesinde olan ‘adede ɗarb idüp: āhād hānesinde olan ‘adede ve fevkinde ‘aşerāt *hānesinde olan ‘adedi tahtında* ‘aşerāt hānesinde olan ‘adede ɗarb idüp AE. 6a/8-9, BH. 7a/15, Z. 63a/4, T. 3a/30-21, Cam. 7b/1-2.

¹⁰⁶ (4b/20) Buradan itibaren T. 5b/5’e kadar Eksiktir T. 3a/21.

¹⁰⁷ (5a/2-3-4) ‘adedi fevkinde mi’āt hānesinde ve fevkinde ‘aşerāt hānesinde olan: - Z. 63a/7-8.

¹⁰⁸ (5a/6) muq̄abelesinde: muq̄abelesinden Kas. 4b/3.

¹⁰⁹ (5a/11) mişāl-i āḡar: -BH.8b/1, Z. 63a/13.

¹¹⁰ (5a/11) bi-ṭarīḡ-i: - AE. 6a /20.

¹¹¹ (5a/13-14) vāqı‘ olsa meşelā biḡ dōrt yüz otuz üç pāre qumāş: her pāresi iki biḡ üç yüz kırk beş vāqı‘ olsa meşelā biḡ dōrt yüz otuz üç pāre qumāş *farz idelim* her pāresi iki biḡ üç yüz kırk beş BH. 7b/2, Z. 3a/16.

¹¹² (5a/15) olsa: - Cam. 7a/4.

¹¹³ (5a/15) dinilse: bilmek lāzım gelse BH. 7b/3, Z. 63a/17-18.

¹¹⁴ (5a/16) tahtında kıymetin yazup: - C. 2a/12.

¹¹⁵ (5a/17) birbirine: biri AE. 6b/5.

[5b]

(1) beyān olan¹¹⁶ kâ' ide¹¹⁷ üzere meretebe-i āḥādın ūbt idüp (2) mā' adāsın elde diyü ḥıfz itdükden sonra ba' dehū taḥtında (3) āḥādda olan ' adedi fevķinde ' aūerāt ḥānesinde (4) ve fevķinde āḥād ḥānesinde olan ' adedi taḥtında (5) ' aūerāt ḥānesinde olan ' adede ɗarb idüp (6) muķābelesinde¹¹⁸ meretebe-i āḥādın yazup bākīsın (7) elde diyü ḥıfz idesin ba' dehū āḥād ḥānesinde (8) taḥtında vākı' olan ' adedi fevķinde mi'āt (9) ḥānesinde olan ' adede ve fevķinde āḥād (10) ḥānesinde olan ' adedi taḥtında mi'āt (11) ḥānesinde olan ' adede ɗarb idüp¹¹⁹ ve iki cānibinde (12) ' aūerāt ḥānesinde olan ' adedi birbirine¹²⁰ ɗarb (13) idüp ne miķdār olursa üzerinde āḥādın (14) mertebesine göre yazup mā' adāsın elde diyü (15) ḥıfz idesin ba' dehū taḥtında meretebe-i āḥādda (16) olan ' adedi fevķinde ulūf ḥānesinde ve fevķinde (17) ve fevķinde āḥād ḥānesinde olan ' adedi (18) taḥtında ulūf ḥānesinde¹²¹ ve fevķinde ' aūerāt (19) ḥānesinde olan ' adedi taḥtında mi'āt (20) ḥānesinde olan ' adede ve taḥtında ' aūerāt (21) ḥānesinde olan ' adedi fevķinde mi'āt

[6a]

(1) ḥānesinde olan ' adede ɗarb idüp her ne (2) miķdār ' aded vākı' olursa üzerinde meretesine (3) göre yazup ve elde olan ' adedi ḥıfz idesin (4) ba' dehū fevķinde meretebe-i ' aūerātta olan ' adedi (5) taḥtında ulūf ḥānesinde olan ' adede ve taḥtında (6) ' aūerāt ḥānesinde olan ' adedi fevķinde ulūf (7) ḥānesinde olan ' adedi ve taḥtında mi'āt ḥānesinde¹²² (8) olan ' adede ɗarb idüp muķābelesinde āḥādın (9) mertebesine göre ūbt idüp bākīsın elde diyü (10) ḥıfz idesin ba' dehū fevķinde mi'āt ḥānesinde (11) olan ' adedi taḥtında ulūf ḥānesinde olan (12) ' adede ba' dehū taḥtında mi'āt ḥānesinde olan (13) ' adedi

¹¹⁶ (5b/1) beyān olan: beyān olınan Z. 63a/21.

¹¹⁷ (5b/1) kâ' ide: -AE. 6b/6.

¹¹⁸ (5b/6) Buradan itibaren 6a/14'e kadar Cam. eksiktir. 7a/13.

¹¹⁹ (5b/11) idüp: - BH.8b/12, Z.64b/7.

¹²⁰ (5b/12) birbirine: birbirine AE. 6b/17.

¹²¹ (5b/18) taḥtında ulūf ḥānesinde ve fevķinde ' aūerāt: taḥtında ulūf ḥānesine ɗarb idüp ve yine fevķinde ' aūerāt Z.64b/12.

¹²² (6a/7) ḥānesinde: ḥānesinde ' adedi fevķinde mi'āt ḥānesinde olan ' adede Kas. 5a/15, BH. 7b/23, Z. 64b/19-20.

fevkinde ulūf hānesinde olan ‘ adede¹²³ (14) ɗarb idüp meretebe-i āḥādın yazup ma‘ adāsını (15) elde diyü ḥıfz idesin ba‘ dehū iki cānibide ulūf (16) ḥānesinde olan ‘ adedi birbirine ɗarb idüp (17) ne miḳdār¹²⁴ olursa yazup cevāb viresin berīn miṣāl

3360385

1433

2345

(18) her ne miḳdār muḥāzāt¹²⁵ ile ɗarb olınmaḳ murād (19) olursa¹²⁶ bu kıyās üzere¹²⁷ istiḥrāc olına

[6b]

(1) miṣāl-i āḥar¹²⁸ ṣekl-i rābi‘ ɗarb-ı kafesinüñ¹²⁹ (2) istiḥrācı beyānındadır meṣelā iki yüz seksen dōrt pāre (3) ḳumāṣ her pāresi dōrder yüz yigirmi toḳuzar (4) aḳçeden¹³⁰ cümlesinüñ kıymeti ne miḳdār¹³¹ olur ɗarb-ı (5) kafesiyle¹³² istiḥrāc itmek dileseñ tariḳi oldur ki (6) ṭūlına ve ‘ arzına¹³³ rādde çekesin¹³⁴ murabba‘ ba‘ dehū zıkr (7) olan¹³⁶ rāddelerüñ zāviyelerinde bir rādde daḫı (8) çekesin¹³⁷ ba‘ dehū bu murabba‘ uñ üzerinde ḳumāṣuñ (9) ‘ adedin yazasın¹³⁹ iki yüz seksen dōrt ‘ adeddür (10) ve yesārinde kıymetin

¹²³ (6a/12-13) ba‘ dehū taḥtında mi ‘āt hānesinde olan ‘ adedi fevkinde ulūf hānesinde olan ‘ adede : -Kas. 5b/3, Z. 64a/2.

¹²⁴ (6a/17) miḳdār: miḳdār ‘ aded ḥāşıl C. 3a/10.

¹²⁵ (6a /18) muḥāzāt: muḥāzāt Kas. 5b/6.

¹²⁶ (6a/19) olursa: olursa C.’de 4b/12, Kas. 5b/6, BH. 8a/4, Z. 64a/4.

¹²⁷ (6a/19) olursa bu kıyās üzere istiḥrāc olına: olursa bu kıyās üzere ‘ *amel olunup* istiḥrāc olına. C .4 b/13.

¹²⁸ (6b/1) miṣāl-i āḥar: - BH. 8a/6, Z. 64a/7.

¹²⁹ (6b/1) kafesinüñ: *kafezinüñ* AE. 7b/1; ṣebekenüñ BH.8b/6, Z. 64a/7.

¹³⁰ (6b/4) aḳçeden: *aḳçeye olsa* C. 3a/15.

¹³¹ (6b/4) ne miḳdār olur: ne miḳdār *aḳçe* olur C. 3a/16.

¹³² (6b/5) kafesiyle: *kafesiyle* AE. 7b/4, ṣebeke BH. 8a/8; - Z. 64a/10.

¹³³ (6b/6) ṭūlına ve ‘ arzına: ṭūlına ve *dōrt* arzına Kas. 5b/11.

¹³⁴ (6b/6) rādde çekesin: rādde çeküp C. 3a/17, Cam. 8b/12.

¹³⁵ (6b/6) ṭūlına ve ‘ arzına rādde çekesin: ṭūlına ve ‘ arzına *hānesine göre* rādde çeküp BH. 8a/9, Z. 64a/11.

¹³⁶ (6b/7) zıkr olan: zıkr olınan BH. 8a/10, Z. 64a/12.

¹³⁷ (6b/8) çekesin ba‘ dehū bu murabba‘ uñ üzerinde ḳumāṣuñ: çekesin *kim müşelleş olur* ba‘ dehū bu murabba‘ uñ üzerinde ḳumāṣuñ BH. 8a/10, Z. 64a/12-13.

¹³⁸ (6b/8) çekesin: çeküp C. 3a/18.

¹³⁹ (6b/9) yazasın: yazasınki C. 3a/19.

yazasın ki dört yüz yigirmi toktuzar¹⁴¹ (11) aqtçe¹⁴² yazasın ba' dehū murabba' uη yesārinde yazduēuη (12) kıymet fevķinde āhād hānesinde vāķı' olan kumāşı (13) đarb idüp her ne vāķı' olursa āhād hānesi muķā (14) belesinde murabba' uη içinde Őebt idesin ba' dehū yesārinde (15) olan küllī' ' adedi fevķinde ' aŐerāt hānesinde (16) olan ' adede đarb idüp ne hāşıl olursa (17) muķābelesinde murabba' uη içinde yazasın ba' dehū (18) girü ve yesārinde olan kıymeti kumāş fevķinde (19) mertebe-i mi 'ātda vāķı' olan ' adedü¹⁴³ đarb (20) idüp ne hāşıl olursa murabba' içinde muķā (21) belesinde Őebt idesin bu üslüb üzerine her ne

[7a]

(1) miķdār hāne vāķı' olursa đarb idüp¹⁴⁴ ba' dehū (2) murabba' ¹⁴⁵ içinde¹⁴⁶ vāķı' olan hāneleri tahtında (3) cümle idüp cevāb viresinkim zıkr olan (4) kumāşuη kıymeti ol miķdār vāķı' olur (5) pes zıkr olan¹⁴⁷ kumāşuη kıymeti¹⁴⁸ yüz yigirmi (6) bir biη sekiz yüz otuz altı aqtçe olur (7) mişāl-i đarb-ı kafes¹⁴⁹

¹⁴⁰ (6b/9) ' adedin yazasın¹⁴⁰ iki yüz seksen dört ' adeddür: ' adedin yazasın *kim 'aded-i kumāş* iki yüz seksen dört ' adeddür BH.8a/11, Z. 64a/14.

¹⁴¹ (6b/10) toktuzar: toktuz C. 3a/20, BH. 8a/13, Z. 64a/15.

¹⁴² (6b/11) aqtçe: aqtçedür C. 3a/20.

¹⁴³ (6b/19) ' adedü: ' adede BH.8a/18, Cam. 8a/11.

¹⁴⁴ (7a/1) miķdār hāne vāķı' olursa đarb idüp¹⁴⁴ ba' dehū: miķdār hāne vāķı' olursa đarb idüp ne hāşıl olursa muķābelesinde BH.8a/20.

¹⁴⁵ (7a/2) murabba': murabba' uη BH. 8a/20.

¹⁴⁶ (6b/17-18-19-20-21/7a/1-2) yazasın ba' dehū girü ve yeserinde olan kıymeti kumāş fevķinde mertebe-i mi 'ātda vāķı' olan ' adedü đarb idüp ne hāşıl olursa murabba' içinde muķā belesinde Őebt idesin bu üslüb üzerine her ne miķdār hāne vāķı' olursa đarb idüpba' dehū murabba' içinde: -Z.64a/21.

¹⁴⁷ (7a/5) zıkr olan: zıkr olınan BH. 8a/23, Z. 65b/1.

¹⁴⁸ (7a/5) kıymeti: kıymetin bahāsi Z. 65b/1-2.

¹⁴⁹ (7a/7) mişāl-i đarb-ı kafes: -AE. 8a/1, T. 3b/14; mişāl-i đarb-ı Őebeke ya' ni đarb-ı kafes BH. 8a/25, Z. 65b/3.

	2	8	4
4	0/8	3/2	1/6
2	0/4	1/6	0/8
9	1/8	7/2	3/6
	1	2	1
	8	3	6

(8) mişāl-i āḥar şekl-i ḥāmis kaçan (9) bir ḍarb itmek dilesen ki ṭarīḳi cümle ile olup (10) ve¹⁵⁰ ḳumāşuḡ ḳıymeti bile dāḥil ola meşelā yedi (11) yüz elli beş pāre ḳumāş altı¹⁵¹ yüz elli üçer (12) aḳçeden ne miḳdār olur diseler muḳaddemā yedi (13) yüz elli beşi bir şatır idüp yazup ve ol (14) şatıruḡ mi'āt ḥānesinden ṭarafına ki yeşāridür (15) altı yüz elli üç 'aded¹⁵² yazup mābeyninde bir miḳdār

[7b]

(1) mufāşala¹⁵³ vāḳı' ola ba' dehū altı yüz elli üçüḡ mi'āti (2) ḥānesinde vāḳı' olan altı 'adedüḡ birin iḥrāc (3) idüp bāḳī ḳalan beş 'adedi yedi yüz elli beş 'adede (4) vurasıḳim¹⁵⁴ üç biḡ yedi yüz yetmiş 'aded olur taḥtında (5) yazasın yedi yüz elli beş muḳābelesinde ba' dehū bu yedi (6) yüz elli beş 'adedüḡ āḥād ve 'aşerāt için yemīnī (7) ṭarafına yanına iki şıfır dāḡı diyüp ba' dehū mertebe-i¹⁵⁵ (8) 'aşerātında vāḳı' olan beş 'aded

¹⁵⁰ (7a/8-9-10) mişāl-i āḥar şekl-i ḥāmis kaçan bir ḍarb itmek dilesen ki ṭarīḳi cümle ile olup ve: şekl-i ḥāmis ḍarb-ı cümle'i beyān ider kaçan cümle ḍarb ideşin bir şey ḍarb itmek murad eylesen anuḡ ṭarīḳi budur ki BH. 8b/1-2, Z. 65b/7.

¹⁵¹ (7a/11) altı: altışar BH. 8b/2, Z. 65b/9.

¹⁵² (7a/15) 'aded: 'adedi C.4b /12.

¹⁵³ (7b/1) mufāşala: fāşala idüp C. 3b/13.

¹⁵⁴ (7b/4) vurasıḳim: urasıḳim C. 3b/15; viresıḳim AE. 8a/11, T. 3b/2, BH. 8b/6, Z. 65b/14; veresıḳim Cam 9a/5.

¹⁵⁵ (7b/7) ṭarafına yanına iki şıfır dāḡı diyüp ba' dehū mertebe-i: ṭarafına iki şıfır *dā'ire ḳoyup* ba' dehū mertebe-i BH.9b/8, Z. 65b/17.

içün yedi yüz (9) elli beşi tañîf idüp muķābelesinde¹⁵⁶ ba' dehū üç (10) kerre yedi yüz elli beş meretebe-i āḥādī iptidā (11) idüp taḥtında yazasın ve cümle idüp yazasın (12) bākī her ne miķdār ḥācet olursa bu ṭarīķ (13) ile istiḥrāc idesin¹⁵⁷

mişāl-i ḍarb-ı cümle

653,75500
3 77500
37750
755
755
755

493015

mişāl-i āḥar

312,452
904
452
904

1410¹⁵⁸24

(14) mişāl-i āḥar¹⁵⁹ şekl-i sādīs ḍarb-ı cümle'yi beyān ider

[8a]

(1) taḥtānī ṭarīķi ile meşelā dōrt yüz yigirmi üç pāre (2) ḳumāş her pāresi beş yüz on birer aḳçeden¹⁶⁰ (3) ve yüz altmış bir¹⁶¹ pāre ḳumāş her pāresi iki yüz (4) otuz üçer aḳçeden ve iki yüz otuz bir¹⁶² pāre (5) ḳumāş her pāresi yüz on ikişer aḳçeden (6) cümle bu üç ḳalem ḳumāşuñ ḳıymeti ne miķdār (7) olur diseler ṭarīķ-i taḥtānī ile istiḥrāc itmek (8) dilesen

¹⁵⁶ (7b/9) muķābelesinde: muķābelesine ḳoyup BH.9b/9, Z. 65b/18-19.

¹⁵⁷ (7b/13) ile istiḥrāc idesin: ile istiḥrāc idesin *berīn mişāl* C.4a/23; ile 'amel idüp istiḥrāc idesin BH.9b/11, Z. 65b/21.

¹⁵⁸(7b/R)0: – AE.8a/21.

¹⁵⁹ (7b/14) mişāl-i āḥar: – BH.9b/13, Z. 65a/9.

¹⁶⁰ (8a/2) aḳçeden: aḳçeye olsa C. 4a/2.

¹⁶¹ (8a/3) yüz altmış bir: yüz altmış Cam. 10b/3.

¹⁶² (8a/4) bir: birer AE. 8b/4.

muḳaddemā zıkr olan¹⁶³ üç cins ḳumāşı (9) yazup ve taḫtlarında ḳıymetlerin yazasın ba' dehū (10) taḫtlarında olan cem' i a' dādı fevḳinde āḫād (11) ḫānelerinde olan a' dāda ḍarb idesin (12) ki biḡ sekiz yüz yetmiş sekiz 'aded olur bir rādde (13) ḳeküp taḫtında ṣebt idesin ba' dehū taḫtlarında (14) olan küllī a' dādı fevḳinde 'aṣerāt ḫānelerinde (15) olan a' dāda ḍarb idesinkim cümle iki biḡ (16) yedi yüz elli altı¹⁶⁴ 'aded olur rādde altında (17) 'aṣerāt ḫānesi mertebesinde¹⁶⁵ iptidā idüp¹⁶⁶ (18) ba' dehū taḫtında olan mecmū'-ı a' dādı fev (19) ḳinde mi'āt ḫānesinde olan a' dāda ḍarb (20) idesinkim iki biḡ beş yüz bir 'aded olur (21) rādde altında mertebe-i mi'ātdan iptidā idüp

[8b]

(1) yazasın ba' dehū cümle idesin¹⁶⁷ iki yüz yetmiş ṭokuz biḡ (2) beş yüz otuz sekiz aḳçe olur¹⁶⁸ cevāb viresin kim (3) zıkr olan¹⁶⁹ ḳumāşuḡ ḳıymeti bu miḳdār olur bāḳī (4) her ne miḳdār olursa¹⁷⁰ ḳā' ide-i mezbūr üzre (5) istḫrāc olına berin mişāl

231	161	423
112	<u>233</u>	511
	1878	
	2756	
	<u>2501</u>	
	279538	

(6) mişāl-i āḫar¹⁷¹ ṣekl-i sābi'¹⁷² ḍarb-ı cümle' i (7) beyān ider bi-ṭarīḳ-i fevḳānı meşelā dōrt yüz on üç (8) pāre ḳumāş her pāresi yüz ḳırḳ birer aḳçeye (9) ve yüz otuz üç¹⁷³ pāre

¹⁶³ (8a/8) zıkr olan: zıkr olunan BH.9b/17, Z. 65a/14.

¹⁶⁴ (8a/16) yedi yüz elli altı: yedi elli altı BH. 9a/1.

¹⁶⁵ (8a/17) mertebesinde: mertebesinden BH. 9a/2, Z. 65a/19.

¹⁶⁶ (8a/17) iptidā idüp: iptidā idüp *yazasın* Kas. 7a/9, BH. 9a/2, Z. 65a/19, Cam. 10a/6.

¹⁶⁷ (8b/1) cümle idesin: cümle idüp C. 4a/13.

¹⁶⁸ (8b/2) beş yüz otuz sekiz aḳçe olur: beş yüz otuz sekiz aḳçe *bahāsi* olur BH. 9a/5.

¹⁶⁹ (8b/3) zıkr olan: zıkr olunan Z. 66b/2.

¹⁷⁰ (8b/4) her ne miḳdār olursa: her ne miḳdār ḫācet olursa BH.9a/6, Z. 66b/3, Cam. 10a/13.

¹⁷¹ (8b/6) mişāl-i āḫar: -BH. 9a/9, Z.66b/7, T. 4b/14.

¹⁷² (8b/6) MK. *ṣekl-i sābi'* kısmıyla başlamaktadır. Baştan 8 varak eksiktir. MK. 9a/1.

¹⁷³ (8b/9) üç: bir Kas.7b/2.

ķumāş her pāresi (10) dōrt yūz otuz birer aķçeye ve yedi yūz (11) kırķ iki pāre ¹⁷⁴ķumāş her pāresi yūz yigirmi (12) 7okuz aķçeye cūmle bu ũç cins ķumāşuñ (13) ķiyemeti ne miķdār olur diseler istiħrāc olunmaķ (14) murād olsa¹⁷⁵¹⁷⁶ muķaddemā zıkr olan¹⁷⁷ ũç cins (15) ķumāşı ayru ayru yazup ve taħtlarında daħı (16) ķiyemetlerin ũebt idũp ba' dehũ ũzerlerinde bir rādde (17) çekesinkim mazrũbıla mazrũbun fihden ħāşıl¹⁷⁸

[9a]

(1) olan a' dāduñ¹⁷⁹ ũebti iķũn ba' dehũ fevķinde (2) āħād ħānesinde olan ' adedi taħtında (3) olan kũllī a' dāda đarb idũp her ne ħāşıl¹⁸⁰ (4) olursa yazasın bir elde dutmayup¹⁸¹ ne miķdār (5) ' aded vāķı' olursa mertebesine gōre ũebt (6) idesin ba' dehũ fevķinde¹⁸² ' aşerāt ħānesinde (7) olan a' dādı taħtında olan mecmũ' -ı a' dāda (8) đarb idũp her ne miķdār ' aded ħāşıl olursa (9) rādde ũzerinde maħalline gōre bir elde dutmayup¹⁸³ (10) ũebt idesin ba' dehũ mi'āt ve ulũf ħānelerinde (11) olan ' adedi daħı bu ũslũb ũzerine đarb idũp (12) maħalline gōre yazasın ba' dehũ mecmũ' -ı a' dādı (13) cem' idesin zıkr olan¹⁸⁴ ķumāşuñ ķiyemeti (14) ol miķdār¹⁸⁵ vāķı' olur berin mişāl¹⁸⁶

¹⁷⁴ (8b/9-10-11) ve yūz otuz ũç pāre ķumāş her pāresi dōrt yūz otuz birer aķçeye ve yedi yūz kırķ iki pāre: - C.5b/19.

¹⁷⁵ (8b/13-14) istiħrāc olunmaķ murād olsa: anuñ 7arıķı budur ki BH.9a/13, Z. 66b/11.

¹⁷⁶ (8b/14) olsa: olınsa C.4a/20, AE. 9a/13

¹⁷⁷(8b/14) zıkr olan: zıkr olınan BH.9a/14, Z. 66b/11.

¹⁷⁸(8b/17) ħāşıl:- C. 4b/2.

¹⁷⁹(9a/1) a' dāduñ: ' adedi C. 4b/2.

¹⁸⁰ (9a/3) ħāşıl: ħāşıl C. 4b/4, ħāşıl Cam. 11a/2.

¹⁸¹ (9a/4) dutmayup: 7utmayup C.5a/4; dimeyũp BH. 9a/18, Z. 66b/ 16.

¹⁸² (9a/6) fevķinde:- C. 4b/5.

¹⁸³ (9a/9) dutmayup: 7utmayup AE.9a /24, T. 6a/5; - C. 4b/7; dimeyũp BH. 9a/20, Z. 66b/19.

¹⁸⁴ (9a/13) zıkr olan: zıkr olınan Z. 66a/1.

¹⁸⁵ (9a/14) miķdār: miķdār aķçe C. 4b/10.

¹⁸⁶ (9a/14) ol miķdār vāķı' olur berin mişāl: ol miķdār vāķı' olur *diyũ cevāb viresin* berin mişāl AE. 9b/3, T. 6a/8.

<u>211274</u>		
38		
61		
5740		
3275		
<u>111224</u>		
742	133	413
129	431	141

(15) mişāl-i āḥar¹⁸⁷ şekl-i şāmin ḍarb-ı (16) cümle’i beyān ider muḥāzāt¹⁸⁸ tarīki ile meşelā

[9b]

(1) meşelā üç yüz yigirmi dört pāre kumāş her pāresi (2) yüz ellişer aqçeye ve yüz yigirmi iki pāre kumāş her pāresi (3) üçer yüz elli ikişer aqçeye ve yüz otuz üç pāre (4) kumāş her pāresi üçer yüz altmış ikişer (5) aqçeye ve dört yüz yigirmi bir pāre kumāş her pāresi (6) beşer yüz on ikişer¹⁸⁹ aqçeye¹⁹⁰ bu dört cins (7) kumāşuñ¹⁹¹ kıymeti bir kalmadan ne miqdār olur bilmek (8) dilesen ba‘dehū bu dört cins kumāşı başka (9) başka yazup ve tahtlarında kıymetlerin¹⁹² şebt idüp (10) altına bir rādde çeküp ba‘dehū tahtında dört cinsde¹⁹³ (11) vākı‘ olan küllī a‘dādı fevķinde āḥād ḥānesinde (12) olan ‘adede ḍarb idesin ki yigirmi ‘aded olur (13) rādde altına bir şıfır koyup ve yigirmiyi iki elde diyü (14) ḥıfz idesin ba‘dehū fevķinde āḥād ḥānesinde (15) dört cinsde¹⁹⁴ ‘adedi tahtında ‘aşerāt (16) ḥānesinde dört cinsde olan ‘adede ba‘dehū fevķinde¹⁹⁵ (17) ‘aşerāt ḥānesinde olan ‘adedi ve tahtında āḥād (18) ḥānesinde olan a‘dāda ḍarb idesin elde olan (19) iki ‘adedi ilḥāk idesin ki cümle yetmiş üç (20) ‘aded olur tahtında rādde altında üç ‘adedi (21) mertebe-i ‘aşerātda şebt idüp yetmiş yedi elde

¹⁸⁷ (9a/15) mişāl-i āḥar:- BH. 9b/3, Z. 66a/5, Cam. 12b/1.

¹⁸⁸ (9a/16) muḥāzāt: muḥādāt Kas. 8a/1.

¹⁸⁹ (9b/5-6-7) ve yüz otuz üç pāre kumāş her pāresi üçer yüz altmış ikişer aqçeye ve dört yüz yigirmi bir pāre kumāş her pāresi beşer yüz on ikişer : - AE. 9b/15, T. 6a/17-18.

¹⁹⁰ (9b/6) aqçeye: aqçeye *olsa* C. 4b/5.

¹⁹¹ (9b/7) kumāşuñ: kumāş Kas. 8a/5.

¹⁹² (9b/9) tahtlarında kıymetlerin: tahtlarında kıymetlerinde kıymetlerin T. 6a/20.

¹⁹³ (9b/10) cinsde: cinsden C. 4b/18.

¹⁹⁴ (9b/15) cinsde: cinsden olan C. 5a/2, BH. 9b/13, T. 6b/3.

¹⁹⁵ (9b/16) fevķinde: - C. 5a/4.

[10a]

(1) diyü hıfz idesin ba' dehü fevkinde dört cinsde (2) mertebe-i âhâdda olan a' dâdı tahtında mertebe-i (3) mi'âtda olan ' adede ve tahtında mertebe-i âhâdda (4) olan a' dâdı fevkinde mertebe-i mi'âtda olan (5) a' dâda fevkinde mertebe-i ' aşerâtda olan ' adedi (6) tahtında mertebe-i ' aşerâtda olan ' adede çarb (7) idüp ve elde hıfz olan yediyi¹⁹⁶ ilhâk idesin (8) seksen yedi ' aded olur râdde altına mertebe-i (9) mi'âtda şebt idesin sekseni¹⁹⁷ sekiz elde¹⁹⁸ diyü (10) hıfş¹⁹⁹ idesin ba' dehü fevkinde mertebe-i ' aşerâtda (11) olan a' dâdı tahtında mertebe-i mi'âtda olan (12) ' adede ve tahtında mertebe-i ' aşerâtda olan ' adedi (13) fevkinde mertebe-i mi'âtda olan ' adede çarb (14) idüp elde²⁰⁰ olan sekiz ' adedi ilhâk idesin (15) altmış beş²⁰¹ olur tahtında râdde altına mertebe-i ulûfda (16) beş²⁰² ' aded şebt idüp altı elde diyüp hıfz (17) idesin²⁰³ ba' dehü iki cânibe ya' ni mazrûbıla mazrûbun (18) fihte mertebe-i mi'âtda olan ' adedi birbirine (19) çarb idüp²⁰⁴ ve elde olan altı ' adedi²⁰⁵ ilhâk (20) idesin otuz beş olur râdde altına ' aşerât-ı (21) ulûf ve mi'ât-ı ulûf hânelerine yazup cevâb

[10b]

(1) viresinkim zıkr olan²⁰⁶ dört cins kumâşuñ (2) kıymetleri bir kalmadan²⁰⁷ üç yüz elli beş biñ yedi (3) yüz otuz beş²⁰⁸ dirhem olur dañı her ne miğdâr (4) hâcet olursa bu üslûb üzere istihrâc (5) olma berin mişâl

324 122 133 421²⁰⁹

¹⁹⁶ (10a/7) yediyi: *yedi* ' *adedi* MK. 3a/3-4, Kas. 8b / 5, Z. 67b/6.

¹⁹⁷ (10a/9) sekseni: seksen MK 9a/4-5, Z. 67b/8, Cam. 13b/3.

¹⁹⁸ (10a/9) elde: altında Z. 67b/8.

¹⁹⁹ (10a/10) hıfş: hıfz MK. 9a/4, AE. 10a/13. Kas. 8b/7, BH. 9b/23, Z. 67b/8, T. 6b/13, Cam. 13b/4.

²⁰⁰ (10a/14) elde: ve elde MK. 9a /9, Cam. 13b/8.

²⁰¹ (10a/15) altmış beş: altmış Cam. 13b/8.

²⁰² (10a/16) beş: dört Z. 67b/13.

²⁰³ (10a/16-17) altı elde diyüp hıfz idesin: altı elde diyüp altmış hıfz idesin Z. 67b/13.

²⁰⁴ (10a/19) çarb idüp: çarb idesin MK. 9b/1, BH.10a/3, Z. 67b/15, Cam. 13b/12.

²⁰⁵ (10a/19) ' adedi ' *adede*: MK. 9b/2, BH.10a/4, Cam. 13b/13.

²⁰⁶ (10b/1) zıkr olan: zıkr olunan BH.10a/5, Z. 67b/18.

²⁰⁷ (10b/1-2) zıkr olan dört cins kumâşuñ kıymetleri bir kalmadan: - AE. 10b/4, T. 6b/21.

²⁰⁸ (10b/2) üç yüz elli beş biñ yedi yüz otuz beş: üç yüz elli dört biñ yedi yüz otuz Z. 67b/19.

²⁰⁹ (10b/R) 421: - AE. 10b/7; 420 Z. 67b/21.

150 $\frac{356 \quad 362}{355730} 512^{210}$
 355730^{211}

(6) mişāl-i āḥar²¹² şekl-i tāsi⁶ bir qalmadan istiḥrāc (7) olan ḍarbları beyān ider qā⁶ ide-i küllīdür²¹³ (8) ki her ne miqdār ‘aded olursa qačan onar aqçe (9) ḍarb itmek dileseñ²¹⁴ murād olan qumāşı yazasın (10) meşelā biñ altı yüz yetmiş beş pāre qumāş her pāre²¹⁵ (11) onar aqçeye²¹⁶ ne miqdār olur diseler zıkr olan²¹⁷ (12) ‘adedi yazup bir şıfır ziyāde idüp cevāb vire (13) sinkim on altı biñ yedi yüz elli aqçe olur (14) berīn mişāl²¹⁸ 1675,0 (15) meşelā iki biñ dört yüz altmış üç²¹⁹ pāre qumāş (16) her pāresi yüzer aqçeden ne miqdār olur diseler (17) zıkr olan²²⁰ ‘adedi yazup iki şıfır yazup²²¹ (18) cevāb viresinkim iki yüz kırk altı biñ üç yüz (19) dirhem²²² olur²²³ berīn mişāl 2463,00

[11a]

(1) qačan zıkr olan²²⁴ iki biñ dört yüz altmış üç (2) pāre qumāş her pāresi biñer aqçeye²²⁵ ne miqdār²²⁶ olur (3) diseler zıkr olan²²⁷ a⁶ dādı yazup üç şıfır ziyāde (4) idüp cevāb viresinkim yigirmi dört kerre yüz biñ (5) altmış üç biñ dirhem olur berīn mişāl²²⁸²²⁹ 2463,000 (6) qačan on biñ aqçeye ḍarb itmek dileseñ dört şıfır (7) ziyāde idesin iki yüz kırk altı kerre

²¹⁰ (10b/R) 512: - AE. 10b /8.

²¹¹ (10b/R) 355730: - C.5b/24; 354730 Z. 67b/21.

²¹² (10b/6) mişāl-i āḥar: - MK. 9b/12, BH.10a/9, Z. 67a/1, Cam. 13a/8.

²¹³ (10b/7) küllīdür: küllīyedür C. 5b/1.

²¹⁴ (10b/9) ḍarb itmek dilesen: ḍarb olunmaq murād olınsa C. 5b/2.

²¹⁵ (10b/10) her pāre: *her pāresi* MK. 10a/1, T. 7a/5.

²¹⁶ (10b/11) onar aqçeye ne miqdār olur diseler zıkr olan: onar aqçeye *cümleñ* bahāsı ne miqdār olur diseler zıkr olan C. 5b/3.

²¹⁷ (10b/11) zıkr olan: zıkr olınan BH. 10a/11, Z. 67a/5.

²¹⁸ (10b/14) berīn mişāl: - MK. 10a/5.

²¹⁹ (10b/15) iki biñ dört yüz altmış üç: - C. 5b/5.

²²⁰ (10b/17) zıkr olan: zıkr olınan MK. 10a/7; zıkr olınan BH.10a/14, Z. 67a/8.

²²¹ (10b/17) yazup: ziyāde idüp AE. 10b/18.

²²² (10b/19) dirhem: aqçe BH.10a/15, Z. 67a/ 10.

²²³ (10b/18-19) iki yüz kırk altı biñ üç yüz dirhem olur: - AE. 10b/19, T. 7a/10.

²²⁴ (11a/1) zıkr olan: zıkr olınan Z. 67a/11; - T. 7a/10.

²²⁵ (11a/2) aqçeye: aqçeden C. 5b/9, BH. 10a/14.

²²⁶ (11a/2) miqdār olur: miqdār *aqçe* olur C. 5b/10.

²²⁷ (11a/3) zıkr olan: zıkr olınan Z. 67a/12, T. 7a/12.

²²⁸ (11a/5) berīn mişāl: mişāl MK. 10b/2.

²²⁹ (11a/4-5) yigirmi dört kerre yüz biñ altmış üç biñ dirhem olur berīn mişāl: -AE. 11a /1.

yüz biñ (8) ve otuz biñ dirhem olur berīn üslūb 2463,0000 (9) çünkim şahīhi şahīhe ðarb itmegün kâ'idesinden (10) bir miqdār beyān olundı²³⁰ bunların şihhati ve sakāmeti (11) ma'lūm olmağıçün mizānı dağı beyān olunur bir kâ'ide (12) oldur kim mażrūbıla mażrūbun fihde olan 'adedi (13) tođuz tođuz hisāb idüp tarđ idesin²³¹²³² meşelā (14) mażrūbda olan 'adedi tođuz tođuz tarđ (15) eyledük beş bākī kaldı ve mażrubu fihde olan (16) a' dādı²³³ dağı tođuz tođuz tarđ eyledük²³⁴ sekiz (17) 'adedi bākī kaldı ba' dehū beşi sekize ðarb eyledük (18) kırđ oldu tođuz tođuz tarđ olundı²³⁵ dōrt (19) bākī kaldı yazduđ ba' dehū cümlede olan 'adedi²³⁶

[11b]

(1) tođuz tođuz tarđ eyledük bākī kalan 'aded dōrt (2) qalursa şahīh olur ammā bu tođuz tođuz tarđ olunan (3) mizānda kâ'ide-i küllī²³⁷ oldur kim eger mażrūb ve eger (4) mażrūbun fih ve eger tahtında cümlede vākī' olan (5) a' dād-ı mecmū'ı meretebe-i āhādda farz idüp (6) tođuz tođuz tarđ itmek gerekdür²³⁸ (7) **kısm-ı şānī** kūsūrı kūsūra ðarb itmek²³⁹ tariđin (8) beyān ider tariđi oldur ki şūret-i kesri²⁴⁰ şūret-i (9) kesre ðarb idevüz²⁴¹ ne hāşıl olursa yazup (10) ba' dehū maħrec-i kesr-i mażrūbı maħrec-i kesr-i (11) mażrūbun²⁴² fihe ðarb idesin ne hāşıl olursa (12) yazduđun 'adedi kısmet idesin hāric-i (13) kısmet ne miqdār vākī' olursa 'aded-i mađlūb (14) ol olur meşelā eger penc²⁴³-i sūdüsü çehār-ı sub' ile (15) ðarb itmek dileseñ şūret-i kesir ki beş ile dōrdi (16) birbirine ðarb idesin ki yigirmi 'aded

²³⁰ (11a/10) beyān olundı: beyān olındı Cam. 14a/4.

²³¹ (11a/13) tarđ idesin: tarđ ideler MK. 20b/12, Kas. 9b/8, Cam. 14a/7.

²³² (11a/13) toğuz toğuz hisāb idüp tarđ idesin: toğuz toğuz tarđ eyledün beş bākī kaldı Z. 67a/21.

²³³ (11a/16) a' dādı: 'adedi BH.11b/2, Z. 68b/2.

²³⁴ (11a/15-16) beş bākī kaldı ve mażrubu fihde olan a' dādı dağı toğuz toğuz tarđ eyledük : - AE. 11a/10-11.

²³⁵ (11a/18) tarđ olundı: tarđ eyledük T. 7b/1.

²³⁶ (11a/19) 'adedi: a' dādı T. 7b/2.

²³⁷ (11b/3) küllī: küllīye C. 5b/22.

²³⁸ (11b/6) *itmek gerekdür*: itmekdür C. 6a/1.

²³⁹ (11b/7-8) ðarb itmek tariğin beyān ider: ðarb itmegi beyān ider MK. 11a/ 13, BH.11b/8, Z. 68b/ 11, Cam. 15b/5.

²⁴⁰ (11b/8) şūret-i kesri: şūret-i kūsūrı AE. 11a/21.

²⁴¹ (11b/9) ðarb idevüz: ðarb idüp BH. 10b/8, Z. 68b/12.

²⁴² (11b/11) mażrūbu: mażrūbun MK. 11b/3.

²⁴³ (11b/14) penc: penç C. 6a/5.

olur ba‘ dehū (17) altı ki maḥreci sūdüsüdür yedi ki maḥreci subu‘dur (18) birbirine ḍarb idesin²⁴⁴ kırk iki ‘aded olur ba‘ dehū (19) ḥāşıl-ı evveli ḥāşıl-ı şāniye kısmet idesin (20) ḥāric-i kısmet²⁴⁵ şī subu‘²⁴⁶ ve şülüş dirhem olur (21) berin²⁴⁷ mişāl

$$\begin{array}{r} 5 \\ \hline 4 \\ 20 \end{array} \quad \begin{array}{r} 6 \\ \hline 7 \\ 42 \end{array}$$

[12a]

(1) mişāl-i āḥar²⁴⁸ eger üç rub‘ı dört sub‘a (2) ḍarb olunsa²⁴⁹ ḥāric-i kısmet on iki cüz‘ vākı‘ (3) olur yigirmi sekiz cüz‘i bir dirhem olandan²⁵⁰

$$\begin{array}{r} 4 \\ \hline 7 \\ 28 \end{array} \quad \begin{array}{r} 3 \\ \hline 4 \\ 12 \end{array}$$

(4) **kısm-ı şālīş** kūsūrı şaḥīḥe ḍarb itmek beyānındadır²⁵¹²⁵² (5) kūsūrı şaḥīḥe ḍarb idüp ne ḥāşıl olursa (6) maḥreci kūsūra kısmet idesin²⁵³ ḥāric-i kısmet²⁵⁴ (7) ‘aded-i maḥlūb olur kaçan şelāşete-erba‘a²⁵⁵ (8) beş dirheme ḍarb itmek dilesen üçi beşe (9) ḍarb itsen on beş olur mezbūr on (10) beşi dörde kısmet idesin ḥāric-i kısmet (11) üç dirhem ve şelāşete-erba‘a²⁵⁶ ḥāşıl olur

²⁴⁴(11b/18) ḍarb idesin: ḍarb idesin C. 6a/7.

²⁴⁵ (11b/20) ḥāric-i kısmet: ḥāricisine 15a/3.

²⁴⁶ (11b/20) ḥāric-i kısmet şī subu‘ : ḥārici subu‘ Z. 68b/20.

²⁴⁷ (11b/21) berin: -MK. 11b/13, BH. 10b/15.

²⁴⁸ (12a/1) mişāl-i āḥar:- BH.11b/15, Z. 68b/21.

²⁴⁹ (12a/2) olunsa: *olsa* MK. 12a/2, Cam. 15a/5.

²⁵⁰ (12a/3) olandan: olandan *mişāl* MK. 12a/4; berin mişāl T. 7b/18.

²⁵¹ (12a/4) kūsūrı şaḥīḥe ḍarb itmek beyānındadır: -BH.11b/17, Cam. 15a/ 8.

²⁵² (12a/4) beyānındadır: *itmegi beyān ider* MK.12a/6.

²⁵³ (12a/6) kısmet idesin: kısmet idesin C. 6a/13.

²⁵⁴ (12a/6) ḥāric-i kısmet: *ḥāric-i kısmet-i ‘adedi* MK. 12a/7-8.

²⁵⁵ (12a/7) şelāşete: *şelāşetü* MK. 12a/8, BH. 10b/19.

²⁵⁶ (12a/11) şelāşete: *şelāşetü* MK. 12a/11, BH. 10b/21.

$$\frac{3}{5} \quad \frac{3^{257}}{15} \quad \frac{1}{3} \frac{5}{3^{259}} 4^{258} \quad \text{şelâsete-erba}^{\text{a}}$$

(12) **kısm-ı rābi**²⁵⁷ kūsūr ile şihāhı kūsūra ɗarb itmegi²⁶⁰ (13) beyān ider tariḳi oldur ki şihāh ile maḥreci (14) kūsūra ɗarb idüp ḥāşıl olan ²⁵⁸ aded üzerine (15) kūsūrı daḥı ziyāde idesin ba²⁵⁹ dehū cümle idüp (16) yazasın ba²⁵⁹ dehū şūret-i kesri mazrūbun fihe (17) ɗarb idesin ḥāşıl olan a²⁵⁹ dādı yazup

[12b]

(1) ba²⁶⁰ dehū iki maḥreci birbirine ɗarb idüp ne ḥāşıl (2) olursa yuḳarıda yazduḡuḡ ²⁶¹ adede kısmet (3) idüp cevāb viresin meşelā ²⁶² toḳuz dirhem ve şī²⁶¹ rub²⁶¹ (4) dirhem ile ɗehār-ı sub²⁶¹ ı ɗarb itmek dileseḡ toḳuz ile (5) dördü birbirine ɗarb idesin otuz altı ²⁶² aded (6) olur ba²⁶² dehū şī²⁶² rub²⁶² ki üçdür otuz altıya ilḥāk (7) idesin ki otuz toḳuz olur ba²⁶³ dehū zıkr olan²⁶³ (8) otuz toḳuz ²⁶⁴ adedi dörd ²⁶⁴ adede ɗarb idesin (9) kim maḥreci rub²⁶⁴ dur yüz elli altı ²⁶⁵ aded olur yazasın²⁶⁴ (10) ba²⁶⁵ dehū maḥrec-i rubu²⁶⁵ ki dördtür maḥrec-i subu²⁶⁵ ki yedidür (11) birbirine ɗarb idesin ki yigirmi sekiz ²⁶⁶ aded olur (12) bu yigirmi sekiz ²⁶⁶ adedi yüz elli altı²⁶⁶ ²⁶⁶ adede kısmet (13) idesin ḥāric-i kısmet beş şahīḥ olur²⁶⁷ on (14) altı cüz'i vāḳı²⁶⁷ olur yigirmi sekiz cüz'i²⁶⁸ bir dirhem (15) olandan²⁶⁹ berin mişāl

²⁵⁷ (12a/R) 3: -MK. 12a/12.

²⁵⁸ (12a/R) 4: - C. 6a/16.

²⁵⁹ (12a/R) 3: 03 AE. 12a/1, T. 8a/2.

²⁶⁰ (12a/12) **kısm-ı rābi**²⁶⁰ kūsūr ile şihāhı kūsūra ɗarb itmegi: *kısm-ı rābi*²⁶⁰ *şahīḥ ile kūsūrı kūsūra* ɗarb itmegi BH.11b/23, Z. 68a/9.

²⁶¹ (12b/3) şī: se Z. 68a/16.

²⁶² (12b/6) şī: se Z. 68a/18.

²⁶³ (12b/7) zıkr olan: zıkr olınan Z. 68a/19.

²⁶⁴ (12b/9) yazasın: yazasın C. 6b/3.

²⁶⁵ (12b/10) maḥrec-i rubu²⁶⁵: *maḥrec-i rub*²⁶⁵ MK. 13a/2.

²⁶⁶ (12b/12) yüz elli altı: - AE. 12a/17.

²⁶⁷ (12b/13) şahīḥ olur: şahīḥ MK. 13a/6; şahīḥi Z. 69b/3.

²⁶⁸ (12b/14) cüz'i: cüz C. 6b/6.

²⁶⁹ (12b/15) olandan berin: olan ²⁶⁹ adedden C. 6b/6; olandan böyledür BH. 11a/10, Z. 69b/4.

9	39	4 maḥrec-i rub ^ç
<u>4</u>	<u>4</u>	<u>7</u> maḥrec-i sub ^ç
36	156 maḥrec-i rub ^ç	28
<u>3</u> şī sub ^ç		
39 ²⁷⁰		

$$28 \frac{1}{5}$$

(16) **kısm-ı hāmīs** şaḥīḥ ile kūsūrī şaḥīḥ ile kūsūra (17) ḍarb itmegi beyān ider t̄arīķi oldur ki

[13a]

(1) maẓrūb ile maẓrūbun fiḥde vāķı^ç olan a^ç dād-ı şaḥīḥ²⁷¹ (2) gendü kūsūrleriyle bile mücennes olunduğdan sonra²⁷² (3) şūret-i kesirlerin daḥı ilḥāk idüp ba^ç dehū (4) kesirleri ilḥāk olunduğdan sonra maẓrūbıla²⁷³ (5) maẓrūbun fiḥde mücennes eyledüğün a^ç dādı (6) birbirine ḍarb idesin²⁷⁴ ne miḳdār ^çaded vāķı^ç (7) olursa yazup maḳsūm diyü ḥıfz idesin (8) ba^ç dehū ^çaded-i maḥrec-i kesr-i maẓrūbı ^çaded-i (9) kesr-i maẓrūbun fiḥe ḍarb olunduğda²⁷⁵ ne ḥāşıl (10) olursa ^çaded-i maḳsūmun ^çaleyh dinilüp (11) ba^ç dehū ^çaded-i maḳsūmı ^çaded-i maḳsūmun (12) ^çaleyhe kısmet idüp ḥāric-i kısmet ne miḳdār²⁷⁶ (13) olursa cevāb viresin meşelā eger beş dirhem (14) ve rub^ç dirhemi yedi dirhem ve²⁷⁷ rub^ç

²⁷⁰ (12b/R) 39: - AE. 12a/20.

²⁷¹ (13a/1) şaḥīḥ: şaḥīḥi MK. 13a/12, BH. 11a/13, Z. 69b/8.

²⁷² (13a/2) sonra: - MK. 13a-13b/1.

²⁷³ (13a/4) maẓrūbıla: *maẓrūb ile* MK. 13b/2.

²⁷⁴ (13a/6) ḍarb idesin: ḍarb idesin C. 6b/10; ḍarb idüp BH. 11a/17, Z. 69b/12.

²⁷⁵ (13a/9) ḍarb olunduğda: ḍarb olunduğdan sonra C. 6b/12.

²⁷⁶ (13a/12) ne miḳdār: ne miḳdār ^çaded Z. 69b/16.

²⁷⁷ (13a/14) yedi dirhem ve: yedi dirhem ve *üç sub^ç dirheme* MK. 13b/1, BH. 11a/21, Z. 69b/17-18; yedi dirhem ve *şi sub^ç dirheme* C. 6b/15.

dirheme (15) arb itmek dilesen arık-ı²⁷⁸ meşrūh üzerine (16) evvelā beş ‘aded açe’i mūcennes idesin ya‘ni (17) maħrec-i rub‘ a arb idesinkim yigirmi ‘aded olur (18) ve bir ‘aded dāhi şūret-i kesri rub‘ a amm (19) idesin yigirmi bir ‘aded ola²⁷⁹ ba‘dehū yedi ‘aded (20) şahīhi mażrūbun fihe yedi ‘aded maħrec-i sub‘ a (21) arb idesinkim kır touz ‘aded olur u

[13b]

(1) ‘aded ki şūret-i kesirdür²⁸⁰ ki şı²⁸¹ subu‘dur kır touz (2) ‘adede²⁸²²⁸³ amm olına ki elli iki ‘aded olur ba‘dehū (3) mażrūbıla²⁸⁴ mażrūbun fihe hāşıl olan (4) a‘dādi ya‘ni yigirmi bir ile elli²⁸⁵ iki ‘adedi (5) birbirine arb idüp göresinkim²⁸⁶ bi tosan (6) iki ‘aded olur ki ‘aded-i maħşūm dinür²⁸⁷ (7) ba‘dehū dōrt ‘aded maħrec-i rub‘ mażrūbdur²⁸⁸ yedi²⁸⁹ (8) ‘aded maħrec-i subu‘dur²⁹⁰ mażrūbun fihe arb (9) olup hāşıl-ı arb yigirmi sekiz ‘aded olur (10) ‘aded-i maħşūmun ‘aleyh dinilür ba‘dehū ‘aded-i (11) maħşūmı²⁹¹ ve ‘aded-i maħşūmun ‘aleyhe kısmet (12) olına hāric-i kısmet²⁹² otuz touz dirhem şahīh ve (13) vākı‘ olur berin mişāl²⁹³

5 dirhem	7 dirhem	21
<u>4</u> maħrec-i rub‘	<u>7</u> maħrec-i sub‘	<u>52</u>
20	49	52
<u>1</u> kesir-i rub‘	<u>3</u> şı sub‘	<u>104</u>

²⁷⁸ (13a/15) arık-ı: - Z. 69b/18.

²⁷⁹ (13a/19) ola: *olur* MK. 14a/2, BH. 11a/24, Z. 69a/1, Cam. 17b/12.

²⁸⁰ (13b/1) şūret-i kesirdür: şūret-i *kesir* MK. 14a/5, Cam. 17a/2.

²⁸¹ (13b/1) şı: şe MK. 14a/5; se Z. 69a/3; si T. 8b/14.

²⁸² (13b/1-2) touz ‘adede: touza BH.12b/2, Z. 69a/3.

²⁸³ (13b/2) ‘adede: - MK. 14a/5.

²⁸⁴ (13b/3) mażrūbıla: *mażrūb ile* MK. 8a/6.

²⁸⁵ (13b/4) elli: - MK. 14a/8, Cam. 17a/4.

²⁸⁶ (13b/ 5) arb idüp göresinkim: arb *idesinkim* MK. 14a/8, Kas. 11b/7, BH. 11b/3, Z. 69a/5-6, Cam. 17a/4-5.

²⁸⁷ (13b/6) dinür: dinilür BH.12a/4, Z.69a/6.

²⁸⁸ (13b/7) *mażrūbdur. mażrūb* MK. 14a/10, Z. 69a/7.

²⁸⁹ (13b/7) yedi: - Z. 69a/7.

²⁹⁰ (13b/8) maħrec-i subu‘dur: maħrec-i sub‘ MK. 14a/11.

²⁹¹ (13b/11) maħşūmı: *maħşūm* MK. 14a/13.

²⁹² (13b/12) hāric-i kısmet: hāric-i Z.69a/10.

²⁹³ (13b/13) mişāl: üslüb T. 8b/21.

$$28 \quad \frac{2^{294} \ 5^{295}}{1092}$$

$$39$$

4 maḥrec-i rub^c
 7 maḥrec-i sub^c
 28²⁹⁶

(14) faşl-ı şānī darb-ı fülüsü²⁹⁷ beyān (15) ider ve dirhem ve müt²⁹⁸ ve zirā^c ve mişkāl ve kaṅtār

[14a]

(1) darb olunmasınınuñ kâ' idesin bildürür kısım-ı evvel (2) kūsūrāt-ı fülüsü²⁹⁹ ve darb olunması kâ' idesin beyān (3) ider kūsūr şöl nesnedür kim aqçeden kem ola evvelā³⁰⁰ (4) her dirhem³⁰¹ bir aqçedür³⁰² bir aqçe yüz fülüsdir ve her (5) fülüs yüz şî' irdür ve bir şî' ir yüz ḥardaldur³⁰³ (6) ve bir ḥardal³⁰⁴ yüz zerredür ve bir zerre yüz ḥaşıvdür³⁰⁵(7) pes bu taqdirce şümün³⁰⁶ dirhem on iki fülüs ve elli (8) şa' ir³⁰⁷ yazılır ve rub^c dirhem yigirmi beş fülüs yazılır (9) ve üç şümün otuz yedi³⁰⁸ fülüs yazılır ve elli (10) şa' ir yazılır³⁰⁹ ve nīm dirhem elli fülüs yazılır ve (11) beş şümün altmış iki fülüs ve elli şa' ir yazılır (12) ve altı

²⁹⁴ (13b/ R) 2: 4. Ayrıca üzerinde bir de 2 rakamı vardır MK. 14b/6, Z. 69a/11.

²⁹⁵ (13b/ R) 5: MK.'de bu rakamın üzerinde 7 rakamı vardır 14b/6, Z. 69a/11.

²⁹⁶ (13b/R) 28: - C. 7a/7, AE. 13a / 11, T. 9a/2.

²⁹⁷ (13b/14) faşl-ı şānī darb-ı fülüsü beyān ider ve dirhem ve müt ve zirā^c ve mişkāl ve kaṅtār: faşl-ı şānī darb-ı fülüs ve dirhem ve müdd ve zirā^c ve mişkāl ve kaṅtārı beyān ider. MK. 14b/9-10, BH. 11b/11, Z. 69a/14, Cam. 18b/1-2.

²⁹⁸ (13b/15) müt: müdd MK. 14b/9, C. 7a/ 9, AE 16a/13, Kas. 11b/14, T. 9a/3.

²⁹⁹ (14a/2) fülüsü: fülüs MK. 14b/11.

³⁰⁰ (14a/3) evvelā: evvel Z. 69a/17.

³⁰¹ (14a/4) her dirhem: her dirhem ya'ni MK. 14b/13, BH. 11b/14, 69a/17.

³⁰² (14a/4) bir aqçedür: - MK. 14b/13, Z. 69a/18.

³⁰³ (14a/5) ḥardaldur: ḥardal AE. 13a /18.

³⁰⁴ (14a/6) ḥardal: ḥardal AE. 13a /18.

³⁰⁵ (14a/6) ḥaşıvdür: ḥuşıvdür MK. 15a/2.

³⁰⁶ (14a/7) şümün: semeni MK. 15a /2.

³⁰⁷ (14a/8) şa' ir: şî'ir MK. 15a/3.

³⁰⁸ (14a/9) yedi: şî'ir MK. 15a/5.

³⁰⁹ (14a/9-10) fülüs yazılır ve elli şa' ir yazılır: - AE. 13b/4.

pul ki şî^{310} rub^c dur yetmiş beş fülüs yazılır (13) ve yedi şümün seksen yedi fülüs ve elli şa^c ir (14) yazılır ammā ruḳūm-ı hindî birle yazılrsa bu üslûb (15) üzere³¹¹ yazıla mişâl

(16) şümün dirhem   rub^c dirhem şî^{312} şümün dirhem   nişf dirhem

12,50   25   37,50   50

(17) penc şümün dirhem   şeş şümün dirhem   yedi³¹³ şümün dirhem

62,50   75   87,50

(18) kaçan zıkr olan kūsūrāt³¹⁴ ḍarb olunmaḳ murād olınsa³¹⁵ (19) hācet olan kūsūrātı yazup ḍarb idesin (20) ba^c dehū maẓrūbıla maẓrūbun fihde vāḳı^c olan kūsūrāt

[14b]

(1) hānelerin şayup ne miḳdār hāne olursa ḍarbdan (2) hāşıl olan meblağdan ol miḳdār hāne tarḥ (3) idüp bākî kalan hāne³i aḳçe hūkm idesin ve kūsūrāt (4) hānelerin daḥı yuḳaruda beyān olınan ḳā^c ide (5) üzerine³¹⁶ ḥisāb idüp cevāb viresin meşelā (6) nişf dirhem nişf dirheme ḍarb olsa³¹⁷

mişâl

$$\begin{array}{r} 50 \\ \underline{50} \\ 25,00 \end{array}^{318}$$

(7) eger rub^c dirhemi ve rub^c dirheme ḍarb itmek dileseñ³¹⁹ (8) şüret-i rub^c ki yigirmi beş ^cadeddür fevḳinde ve (9) taḥtında yigirmi beşeri³²⁰ yazup birbirine ḍarb (10) idesin³²¹ mişâl³²²

³¹⁰ (14a/12) şî : se MK. 15a /7, Z. 70b/3.

³¹¹ (14a/15) üzere: üzere MK.15a /9, BH. 11b/21, Z. 70b/5.

³¹² (14a/16) şî : se Z. 70b/6.

³¹³ (14a/17) yedi: heft MK. 15a /13, AE. 13b/11.

³¹⁴ (14a/18) zıkr olan kūsūrāt: mezkūr-ı kūsūrāt Z. 70b/7.

³¹⁵ (14a/18) murād olınsa: murād olsa MK. 15b/1, Z. 70b/8, Cam. 18a/4.

³¹⁶ (14b/5) üzerine: MK. üzere 15b/8.

³¹⁷ (14b/6) ḍarb olsa: ḍarb olınsa T. 9b/2.

³¹⁸ (14b/R) 25,00 (yan.): rub^c dirhem olur MK. 15b/10, Kas. 12b/4, Cam. 19b/1.

³¹⁹ (14b/7) dileseñ: dileseñ iki tarafında MK. 15b/11, BH. 12a/8, Cam. 19b/2.

25

25

125

50

,06,25 (nışf şümün dirhem hâşıl olur)

(11) eger nışf ile rub^ç ı çarb itmek dilesen şüret-i (12) nışf ki ellidür fevkinde³²³ yazasın şüret-i rub^ç (13) ki yigirmi beşdür³²⁴ tahtında şebt idesin ba^ç dehū³²⁵ çarb (14) idüp³²⁶ iki cânibde ^ç aded-i kūsūrātı tarh idüp (15) cevāb viresinkim şümün dirhem hâşıl³²⁷ olur

mişāl

50 nışf

25 dirhem

,12,50

[15a]

(1) mişāl-i āhar eger yüz yigirmi beş³²⁸ (2) buçuq pāre³²⁹ biñ yüz on iki aqçe ve şümün dirheme olsa (3) tarīki oldur ki muqaddemā qumāşı yazup ve şüret-i (4) nīm dirhem ki ellidür³³⁰ şümüni yemīnī tarafına tarafına (5) şebt idesin³³¹ ba^ç dehū tahtında biñ yüz on iki (6) şahīhi yazup ve şümün³³² şekilde³³³ dañı tahtında³³⁴ yemīnī (7) tarafına şebt idüp çarb idesin ba^ç dehū mażrūbıla³³⁵ (8) mażrūbun fiñde vāqı^ç olan kūsūrāt hānesin (9) şayup ne miqdār olursa çarbdan hâşıl (10) olan meblağdan ol miqdār hāne tarh idüp (11) bākīsın

³²⁰ (14b/8-9) fevkinde ve tahtında yigirmi beşeri: *rub^ç* MK. 15b/12, BH. 12a/9, Z. 70b/16; -Kas. 12b/6, Cam. 19b/3.

³²¹ (14b/9-10) çarb idesin: çarb idesin C. 7b/9.

³²² (14b/10) mişāl: *berin mişāl* MK. 15b/13.

³²³ (14b/12) fevkinde: *tahtında* MK. 16a/3; Kas. 12b/7, BH. 12a/10, Z. 70b/18, Cam. 19b/7.

³²⁴ (14b/13) beşdür: beş ^ç adeddür Cam. 19b/8.

³²⁵ (14b/13) ba^ç dehū: ba^ç dehū *mażrūbla* C. 7b/10.

³²⁶ (14b/13-14) çarb idüp: çarbu Cam. 19b/8.

³²⁷ (14b/15) hâşıl: -MK. 16a/6, BH. 12a/13, Z. 70a/1, Cam. 19b/10.

³²⁸ (15a/1) yüz yigirmi beş: yigirmi beş BH. 12a/13.

³²⁹ (15a/2) pāre: pāre qumāş Z. 70a/2.

³³⁰ (15a/4) ellidür: ma^ç lumdur AE. 14a/11, T. 9b/13.

³³¹ (15a / 5) şebt idesin: yazup C.8a /16.

³³² (15a/6) şümün: *şümn-i* MK. 16a /13.

³³³ (15a/6) şekilde: şekilde C. 7b /10, BH. 12a/16, Z. 70a/6.

³³⁴ (15a/6) tahtında:- C. 7b /10.

³³⁵ (15a/7) mażrūbıla: *mażrūb ile* MK. 16b /1.

aķçe hŭkm idesin ve kŭsŭrāt (12) hānelerin dađı yuķaruda beyān olınan (13) ūslŭb ūzerine hŭsāb idesin pes (14) cevāb viresinkim yŭz otuz tŭķuz biņ (15) beř yŭz yetmiř bir dirhem ve beř buķuķ řŭmŭn hāřıl (16) olur miřāl

125,50³³⁶
1112,25
000000
556125
556125
222450
111225
139587,37,50
dirhem fŭlŭs şi' ir

[15b]

(1) **kısm-ı řānī** kŭsŭrātı zirā' ve đarb olınması³³⁷ (2) ķā' idesin beyān ider kŭsŭrāt-ı zirā' mŭy-ı (3) daķıķden alınur ya' ni ol mŭyŭy yŭz teli bir til³³⁸ (4) abrişim ola ve abriřimŭy dağı yŭz teli³³⁹ bir barmaķ (5) ola ve bir barmaķ didŭgŭmŭz yŭz barmağı bir zirā' (6) ola bu zıkr olan³⁴⁰ cŭmle farzdur ki bunuņ (7) ūzerine beyān olına meřelā bir zirā' otuz iki (8) kısmıdır ve kısm-ı evvel kiredŭr ki zirā' ŭy otuz iki (9) bağşinde biridŭr ikinci kısm-ı rub' ı ĉāryekdŭr ki (10) zirā' ŭy on altı³⁴¹ bağşinde biridŭr ūĉŭnci (11) kısm nīm-i ĉāryekdŭr ki zirā' ŭy sekiz bağşinde biridŭr³⁴² (12) dŭrdŭnci kısm-ı ĉāryekdŭr ki zirā' ŭy dŭrt bađřinde³⁴³ (13) biridŭr pes bu taķđirce bir kire³⁴⁴ ūĉ barmaķ (14) ve on iki til abrişim ve elli mŭy-ı daķıķ olur (15) ve rub' -ı ĉāryek altı³⁴⁵ barmaķ ve yigirmi beř til abrişim (16) olur ve nīm

³³⁶ (15a /i): - AE.14a /21; bu işlem BH. 12a'da farklıdır. Bkz. Ek.9.

³³⁷ (15b/1) olınması: olınmasın BH. 12b/1.

³³⁸ (15b/3) til: tel MK.17a /4.

³³⁹ (15b/4) teli: tili C.9b/1, AE. 14b/3.

³⁴⁰ (15b/6) zıkr olan: zıkr olınan BH. 12b/4, 70a/19.

³⁴¹ (15b/9-10) ikinci kısm-ı rub' ı ĉār yekdŭr ki zirā' ŭy on altı: - C. 8a/3.

³⁴² (15b/9-10-11) ikinci kısm-ı rub' ı ĉār yekdŭr ki zirā' ŭy on altı bağşinde biridŭr ūĉŭnci kısm-ı nīm-i ĉār yekdŭr ki zirā' ŭy sekiz bağşinde biridŭr: - BH. 12b/5, Z. 70a/21.

³⁴³ (15b/12) bağşinde: bağşinden BH. 12b/6, Z. 71b/1.

³⁴⁴ (15b/13) kire: kirre AE.14b/12.

³⁴⁵ (15b/15)altı: on iki AE.14b/14.

çāryek on iki barmağ ve³⁴⁶ elli til (17) abrişim olur ve çār³⁴⁷ yek yigirmi beş barmağ olur (18) ve nīm zirā^c elli barmağ olur ve üç çāryek (19) yetmiş beş barmağ olur ammā ruḳūm-ı hindī³⁴⁸ birle (20) yazılmağ murād olsa³⁴⁹ küllī zirā^c uñ şekilleri (21) beyān olundı berīn üslūb³⁵⁰ eşkāl-i kūsūrāt-ı zirā^c

[16a]

(1) kire	rub ^c	rub ^c -1 kire	nīm çāryek
3,12,50	6,25	9,37,50	12,50
(2) nīm çāryek ve kire	üç rub ^c	nīm çāryek ve rub ^c -1 kire	
15,62,5	18,75	21,87,5	
(3) çāryek	çāryek ve kire	çāryek ve rub ^c	
25	28,12,5	31,25	
(4) çāryek ve rub ^c ve kire	bir buçuk çāryek	bir buçuk çāryek ve kire	
34, 37,5	37,50	40,62,5	
(5) bir buçuk çāryek ve rub ^c	bir çāryek üç rub ^c ve kire	nīm zirā ^c	
43,75	46,87,50 ³⁵¹	50	
(6) nīm zirā ^c ve kire	nīm zirā ^c ve rub ^c ³⁵²	nīm zirā ^c ve rub ^c ve kire	
53,12,50	56,25	59,37,50	
(7) nīm zirā ^c ve nīm çāryek	nīm zirā ^c nīm çāryek ve rub ^c	nīm zirā ^c nīm çāryek ve rub ^c ve kire	
62,50	68,75	71,87,5	
(8) nīm zirā ^c ve çāryek	nīm zirā ^c ve çāryek ve kire		
75	78,12,5		

³⁴⁶ (15b/16-17) ve yigirmi beş til abrişim olur ve nīm çār yek on iki barmağ ve: - BH. 12b/8, Z. 71b/ 3, Cam. 20a/4.

³⁴⁷ (15b/17) çār: çehār BH. 12b/8.

³⁴⁸ (15b/19) ruḳūm-ı hindī: erḳām-ı hindī BH. 12b/9.

³⁴⁹ (15b/20) olsa: olınsa BH. 12b/10, 71b/6.

³⁵⁰ (15b/ 21) berīn üslūb: berīn üslūb mişāl MK. 17b/8.

³⁵¹ (16a/5) 46,87,50: 46,87,5 MK. 18a /6, Z. 71b/12.

³⁵² (16a/6) Buradan itibaren T. 17b/9 ‘a kadar eksiktir T. 10a/21.

(9) nīm zirā' çäryek ve rub'	nīm zirā' çäryek ve rub' ve kire
81,25	84,37,5
(10) nīm ve zirā' ve bir buçuk çäryek	nīm ve zirā' ve bir buçuk çäryek ve kire
87,50	90,62,5
(11) nīm zirā' ve bir buçuk çäryek ve rub'	nīm zirā' ve bir buçuk çäryek ve rub' ve kire
93,75	96,87,5

(12) kaçan zirā' ı kūsūrātı ile ɗarb itmek dileseñ muğaddemā (13) ne miğdār zirā' ise yazup ve hācāt³⁵³ olan (14) kūsūrātı dağı yukaruda beyān olınan k̄ā' ide (15) üzerine yemīnī ı tarafına ŗebt idüp ve tahtında dağı (16) kıymet ne miğdār ise yazup ɗarb idesin ba' de'd-ɗarb (17) hāşıl olan meblağdan kūsūrāt hānesi ne miğdār (18) ise tarh idüp bākī kalan a' dādı aqçe hükm (19) idesin³⁵⁴ ve kūsūrāt hānelerin dağı k̄ā' ide-i meşrūh³⁵⁵ (20) üzere hisāb idüp cevāb viresin meşelā eger

[16b]

(1) on iki zirā' ve rub' ve kire tāfta³⁵⁶ her zirā'³⁵⁷ yigirmi (2) sekizer aqçeden cümle ne kadar kıymet vāqı' olur (3) diseler tarīki oldur ki muğaddemā zirā' uñ ' adedin³⁵⁸ (4) yazup ve kūsūrāt uñ ' aşerātı için zirā' uñ (5) yemīnī ı tarafına bir şıfır koyup ba' dehū rub' kire (6) kūsūrāt ki toğuz barmağ otuz³⁵⁹ yedi rişte (7) ve elli müy-ı dağık olur şıfır yanına yazup (8) ve tahtında dağı yigirmi sekiz dirhem yazup ɗarb (9) idesin ne miğdār ' aded vāqı' olursa yazup (10) ba' dehū hāne-i kūsūrātı³⁶⁰ hāne-i zirā' a varınca (11) şayup ne miğdār hāne vāqı' olursa ɗarbdan (12) hāşıl olan meblağdan ol miğdār hāne tarh (13) idüp bākīsin aqçe

³⁵³ (16a/13) hācāt: hācet MK.18b/9, BH. 13a/9.

³⁵⁴ (16a/19) idesin: idüp C. 8b/4.

³⁵⁵ (16a/19) meşrūh: meşrūha C.9a/5.

³⁵⁶ (16b/1) tāfta: tāfta *olsa* MK. 19a /4, Kas. 14b/1, BH. 13a/14.

³⁵⁷ (16b/1) zirā': zirā' ı C. 8b/6, BH. 13a/14.

³⁵⁸ (16b/3) ' adedin: ' adedinden BH. 13a/15, Z. 71a/15.

³⁵⁹ (16b/6) otuz: elli C. 8b/9.

³⁶⁰ (16b/10)hāne-i kūsūrātı: - Kas. 14b/6.

hüküm idesin ve küsürāt (14) hānelerin mertebesine göre hisāb idüp cevāb (15) viresin pes imdi zıkr olan tāftanuḡ (16) kıymeti ³⁶¹üç yüz otuz sekiz dirhem ve beş şümün (17) vākı^c ı olur berin³⁶² mişāl

12,09,37,5
28
9675000
6418750
3³⁶³38,62,50,0
dirhem/ fülüs/ şa^cir

(18) mişāl-i āḡar eger bir zirā^c kirpās³⁶⁴ sekiz

[17a]

(1) dirhem ve rub^c dirheme olsa ol taqdīrce buçuḡ (2) çāryek ve kire ne miqdār kıymet ider³⁶⁵ diseler tarīḡ (3) oldur ki buçuḡ çāryek ve kire şeklin vaż^c idesin³⁶⁶ (4) ba^c dehū kıymeti zirā^c ı fevķinde şebt idüp darb (5) idesin ba^c dehū küsürāt hānesi ki beş hānedür (6) ve dirhem-i küsürāt ki iki hānedür cümle yedi hāne³i (7) darbdan hāşıl olan meblaḡdan tarḡ idüp (8) bākīsini³⁶⁷ aḡçe hüküm idesin pes ba^c de^t-tarḡi³l- (9) küsürāt buçuḡ çāryek ve kireyhuḡ³⁶⁸ kıymeti (10) bir dirhem ve yigirmi sekiz fülüs ve toḡsan şı^cir³⁶⁹ (11) ve altmış iki ḡardal³⁷⁰ ve beş zerre vākı^c olur (12) bir dirhem ve rub^c dirhem ve rub^c şümün ve nişf-i (13) şümün ve şümün dirhem vākı^c olur berin üslüb³⁷¹

7,2 5
.15³⁷², 62, 5
1,28, 90, 62, 5³⁷³

³⁶¹ (16b/ 15-16) pes imdi zıkr olan tāftanuḡ kıymeti: - AE. 15b/13.

³⁶² (16b/17) berin: - MK. 19b/7, BH. 13a/24.

³⁶³ (16b/R) 3: 2 BH. 13a/27, Z. 72b/12.

³⁶⁴ (16b/18) kirpās: kirbās AE. 15b/16.

³⁶⁵ (17a/2) ider: olur BH. 13a/27, Z. 72b/13.

³⁶⁶ (17a/3) vaż^c idesin: yazup C. 8b/17.

³⁶⁷ (17a/8) bākīsini: bākīsini MK. 20a/4, BH. 13b/4.

³⁶⁸ (17a/9) kireyhuḡ: kirehun MK. 20a/6, Z. 72b/ 19.

³⁶⁹ (17a/10) şı^cir: şa^cir Cam.23b/2.

³⁷⁰ (17a/11) ḡardal: ḡardal AE.16a/5.

³⁷¹ (17a/13) berin üslüb: mişāl MK. 20a/9, BH. 13b/7.

³⁷² (17a/R) 15: 115 AE. 16a/7.

dirhem fülüs hardal zerre

(14) mişāl-i āḥar eger üç biñ iki yüz (15) on iki zirā^c ve üç buçuḡ çāryek ve rub^c ve kire (16) ḡumāş her zirā^c dört yüz otuz ikişer buçuḡ³⁷⁴ (17) dirheme olsa cümlesinüñ ḡıymeti ne miḡdār olur (18) bilmek dilesen ḡariḡ-i meşrūḡ üzere zirā^c ı kūsūrāt ile yazup

[17b]

(1) ve ḡıymetin daḡı kūsūrāt ile taḡtında şebt idüp³⁷⁵ (2) ḡarb idesin ba^c dehū ḡarbdan ḡāşıl olan meblaḡdan (3) kūsūrāt ḡānelerin şayup ḡarḡ idesin³⁷⁶ (4) bāḡis̄in³⁷⁷ aḡçe ḡükm idesin³⁷⁸

mişāl
3212,96,87,5
4 32,5

1606484375
642593750
963890625
1285187500
1389608, 98, 43, 75
dirhem fülüs şa^c ir hardal

(5) bāḡi her ne miḡdār ḡācet olursa ḡā^c ide-i (6) mezkūr³⁷⁹ üzere istiḡrāc olına **ḡısm-ı şālīş** (7) mūt³⁸⁰ ve kileç³⁸¹ ve şinik kūsūrātın beyān³⁸² ve ḡarb (8) olınmasınun ḡavā^c idin beyān ider işbu mūcibce ki (9) beyān olunur³⁸³ meşelā bir mūt³⁸⁴ yigirmi keyildür³⁸⁵ ve her

³⁷³ (17a/R) 1,28, 90, 62,5: - BH. 13b/7, Z. 72a/2.

³⁷⁴ (17a/16) ḡumāş her zirā^c dört yüz otuz ikişer buçuḡ: ḡumāş her zirā^c dört yüz otuz ikişer buçuḡ *aḡçeye ya^cni* C. 9a/2.

³⁷⁵ (17b/1) *şebt idüp*: yazup AE. 16a/14.

³⁷⁶ (17b/3) ḡarḡ idesin: ḡarḡ idesin C. 9a/5.

³⁷⁷ (17b/4) bāḡis̄in: bāḡi MK. 20b/7, BH. 13b/12.

³⁷⁸ (17b/4) ḡükm idesin: ḡükm idesin C. 9a/6.

³⁷⁹ (17b/6) mezkūr: mezküre AE.16a/18.

³⁸⁰ (17b/7) mūt: müdd C. 9a/7, AE. 16a/22, Kas. 15a/14.

³⁸¹ (17b/7) kileç: kile C. 9a/7.

³⁸² (17b/7) beyān: - MK. 21a/3, Kas. 15a/15, BH. 13b/16, Z. 72a/12.

³⁸³ (17b/8-9) işbu mūcibce ki beyān olunur: -BH.14b/16, Z. 72a/13.

³⁸⁴ (17b/9) mūt: müdd C. 9a/9, AE. 16b/2, Kas. 15b/1, T. 11b/1.

³⁸⁵ (17b/9) keylidür: kiledür MK. 21a/5, AE. 16b/2, BH. 13b/16, Z. 72a/13, T. 11b/1.

keyil³⁸⁶³⁸⁷(10) elli sāğardur ve her sāğar elli ḥabbedür³⁸⁸ pes (11) bu taq̄dirce rub^c keyil³⁸⁹ bir ṣinik dinür³⁹⁰ ve on iki (12) sāğar elli ḥabbe³⁹¹ yazılır ve nīm keyil³⁹² yigirmi beş (13) sāğar yazılır³⁹³ üç ṣinik otuz yedi sāğar (14) ve elli ḥabbe³⁹⁴ yazılır ve bir keyil³⁹⁵ elli³⁹⁶ sāğar yazılır³⁹⁷ (15) ammā ruḫūm-ı hindī³⁹⁸ birle yazmaḫ dileseñ işbu (16) mūcibce ṣebt olunur³⁹⁹ meşelā bir ṣinik⁴⁰⁰

(17) iki ṣinik	üç ṣinik	bir keyil ⁴⁰¹	12,50
25	34,50	50	

[18a]

(1) ammā bu eşkāl şöl maḥallde yazılır ki mūt⁴⁰² ile (2) keyil⁴⁰³ ṣinik yazılıp ḍarb olunmalu olsa (3) eger dört mūt⁴⁰⁴ bir keyil⁴⁰⁵ kendüm⁴⁰⁶ yazmaḫ dileseñ (4) dört mūt⁴⁰⁷ yazup yanına bir şıfır koyup ba^c dehū (5) bir keyil⁴⁰⁸ ki ellidür yazup ḍarb idesin eger (6) üç

³⁸⁶ (17b/9) her keyil: her kīle dörder ṣinikdür MK. 21a/5.

³⁸⁷ (17b/9) keyil: kīle AE. 16b/2, BH. 13b/17, Z. 72a/13, T. 11b/1.

³⁸⁸ (18/10)ḥabbedür: ḥabbe Kas. 15b/2.

³⁸⁹ (17b/11) keyil: MK. 'de kileçki 21a/7, BH. 13b/18; kileye C.10b/12; kile AE. 16b/3, Z. 72a/15, T. 11b/2; kilec Kas. 15b/3.

³⁹⁰ (17b/11) dinür: dinlür BH. 13b/18.

³⁹¹ (17b/12) ḥabbe: ḥabbe Kas.15b/3.

³⁹² (17b/12) keyil: kilec MK.21a/8, Kas. 15b/3; kile Z. 72a/16.

³⁹³ (17b/13) sāğar yazılır: sāğardur Cam. 23a/11.

³⁹⁴ (17b/14) ḥabbe: ḥabbe Kas. 15b/4.

³⁹⁵ (17b/14) keyil: kilec Kas. 15b/5.

³⁹⁶ (17b/14) elli: - Cam. 23a/13.

³⁹⁷ (17b/14) ve bir keyil elli sāğar yazılır: - C. 9a/14.

³⁹⁸ (17b/15) ruḫūm-ı hindī: erḫām-ı hindī BH. 13b/21.

³⁹⁹ (17b/16) ṣebt olunur: yazılır BH. 13b/22, Z. 72a/19.

⁴⁰⁰ (17b/16) ṣinük: ṣinik MK.21a/13.

⁴⁰¹ (17b/17) keyil: kilec MK. 21a/13, Kas.15b/7.

⁴⁰² (18a/1) mūt: müdd C. 9a/18, AE. 16b/10. Kas. 15b/7, Z. 73b/1, T. 11b/6.

⁴⁰³ (18a/2) keyil: kīle C. 9a/18, BH. 13b/25, Z. 73b/1, Cam. 24b/3.

⁴⁰⁴ (18a/3) mūt: müdd AE. 16b/11, Kas. 15b/8, Z. 73b/2, T. 11b/7.

⁴⁰⁵ (18a/3) keyil: kilec MK.21b/3, Kas.15b/8, BH. 14a/1, Z. 73b/2, Cam. 24b/4.

⁴⁰⁶ (18a/3) kendüm: - BH. 14a/1, Z. 73b/2.

⁴⁰⁷ (18a/4) mūt: müddi C. 9a/19; müdd Kas. 15b/8.

⁴⁰⁸ (18a/5) keyil: kilec şekil MK. 21b/4, BH. 14a/2, Cam. 24b/6; kīle şekli Kas. 15b/9, Z. 73b/5.

mūt⁴⁰⁹ ve iki keyil⁴¹⁰ yazmağ dileseñ evvel (7) üç mūt⁴¹¹ yazup ba^c dehū iki keyil⁴¹² şekil ki yüzdür (8) aħad tarafına yazasın şüret-i eşkāl-i keyil⁴¹³

(9) bir keyil⁴¹⁴ iki keyil üç keyil dört keyil

50 100 150 200

(10) beş keyil altı keyil yedi keyil sekiz keyil

250 300 350 400

(11)toğuz keyil on keyil on bir keyil on iki keyil

450 500 550 600

(12) on üç keyil on dört keyil on beş keyil

650 700 750

(13) on altı keyil on yedi keyil on sekiz keyil

800 850 900

(14) on toğuz keyil ammā mūt⁴¹⁵ yazmağ dileseñ

950

(15) bir mūt⁴¹⁶ iki mūt üç mūt diyü yazılır ammā (16) bir keyil⁴¹⁷ ħod⁴¹⁸ elli sāğardur⁴¹⁹ iki keyil⁴²⁰ yüz sāğar (17) olmağ lāzım gelür üç keyil⁴²¹ yüz elli sāğar (18) olur pes imdi muhtaşar olmağičün şıfır yazılmayup (19) hemān eşkāl yazılır imdi ħarb itmelü olsañ (20) muħaddemā mūtī⁴²² yazup ba^c dehū kaç keyil⁴²³ vāķı^c oldıysa (21) yazup ve ba^c dehū şinik şeklin ħācet olduğı

⁴⁰⁹ (18a/6) mūt: müdd AE. 16b/13, Kas. 15b/10, T. 11b/9.

⁴¹⁰ (18a/6) keyil: kilec Kas. 15b/10, BH. 14a/3, Z. 73b/6, Cam. 24b/7.

⁴¹¹ (18a/7) mūt: mūtī MK.21b/6; müdd Kas. 15b/10, T. 11b/10.

⁴¹² (18a/7) keyil: - C. 9a/21; kilec Kas. 15b/11, BH.14a/3, Cam. 24b/8.

⁴¹³ (18a/8) keyil: kilec Kas.15b/11; -BH. 14a/4.

⁴¹⁴ (18a/9-10-11-12-13-14) keyil: kileç Kas.15b/12-13-14-15, BH. 14a/5-6-7-8, Z. 73b/7-8-9-10-11, Cam. 24b/11-12-13 ve 24a/1-2.

⁴¹⁵ (18a/14) mūt: müdd AE. 16b/21, Kas. 16a /1, T. 11b/15.

⁴¹⁶ (18a/15) mūt: 15. satırdaki bütün mūt kelimeleri: müdd Kas. 16a/1, T. 11b/15-16.

⁴¹⁷ (18a/16) keyil: kilec Kas. 16a/1, BH. 14a/10.

⁴¹⁸ (18a/16) ħod: ħoz MK.22a/5.

⁴¹⁹ (18a/16) sāğardur: sāğar olmağ gerek olıya C. 9b/5.

⁴²⁰ (18a/16) keyil: kilec Kas. 16a/2, BH. 14a/10, Z. 73b/13.

⁴²¹ (18a/17) keyil: kilec Kas. 16a/2, BH. 14a/10, Z. 73b/14.

⁴²² (18a/20) mūtī: müddi T. 11b/19.

[18b]

(1) miqdār yazup altına kıymet yazup darb idesin (2) meşelā eger on beş müt⁴²⁴ ve yedi keyil⁴²⁵ kendüm (3) her müddi yigirmi üç⁴²⁶ aqçe ve rub^c dirheme⁴²⁷ olsa (4) bu cümleñüñ kıymeti ne miqdār olur bilmek (5) dileseñ tariķi oldur ki on beş müddi yazup (6) ba^c dehū yedi keyil⁴²⁸ tanşif idesinkim üç buçuq (7) olur müddüñ yemini[̄] tarafına yazup ve tahtında (8) dañı zıkr olan kıymeti kūsūrātıyla⁴²⁹ yazup (9) darb idesin ne hāşıl olursa tarafıñuñ (10) kūsūrātu hānesin şayup darbdan hāşıl (11) olan meblağdan ol miqdār hāne tarh (12) idüp bākisin aqçe hüküm idesin

mişāl

15,35

23,25

11625⁴³⁰

6975

11625⁴³¹

2325⁴³²

356,88,75

dirhem, fülüş, şif ar

(13) mişāl-i āhar eger beş müdd⁴³³ ve bir keyil⁴³⁴ (14) kendüm be-her müdd⁴³⁵ yigirmi beşer⁴³⁶ aqçeye ve şümün dirheme (15) olsa tariķi oldur ki beş müddi⁴³⁷ yazup ve bir⁴³⁸ (16) dañı tanşif idesin eger on keyil⁴³⁹-imişse

⁴²³ (18a/20) keyil: kile BH.14b/12, Cam. 24a/8.

⁴²⁴ (18b/2) müt: müdd T. 11b/21.

⁴²⁵ (18b/2) keyil: keyle Kas. 16a/6; kile Cam. 24a/12.

⁴²⁶ (18b/3) üç: üçer Kas. 16a/7.

⁴²⁷ (18b/3) dirheme: dirhem MK. 22a/14.

⁴²⁸ (18b/6) keyil: kileye MK.22b/2; kile BH. 14a/16; kileye Cam. 25b/2.

⁴²⁹ (18b/8) kūsūrātıyla: kūsūrātu ile MK. 17b/4.

⁴³⁰ (18b/R) 11625: - AE. 17a/19.

⁴³¹ (18b/R) 11625: 3575 AE. 17a/21.

⁴³² (18b/R) 2325: 2328 MK. 22b/14; (alt alta olarak) 4605 ve 370 AE. 17a/21.

⁴³³ (18b/13) müdd: müt MK.22b/16, BH. 14a/21, Cam. 25b/12.

⁴³⁴ (18b/13) keyil: kilec Kas.15b/14, BH. 14a/21, Cam. 25b/12.

⁴³⁵ (18b/14) beher müdd: her müt MK.17b/17, Cam. 25b/12.

⁴³⁶ (18b/14) beşer: beş MK. 22b/17.

⁴³⁷ (18b/15) müddi: müt MK. 23a/1, BH. 14a/22, Cam. 25b/13.

[19a]

(1) nişf idüp mütun⁴⁴⁰ yemini cānibine yazarduk (2) çünkim keyil⁴⁴¹ bir vākı⁴⁴² oldu lāzım oldu⁴⁴² ki (3) mütun yemini tarafına bir şifir koyup şahih (4) hānesiçün⁴⁴³ ve kıymetin dağı tahtında yazup (5) darb idesin ne hāşıl olursa yazup (6) ba⁴⁴⁴ dehū tarafeynde vākı⁴⁴⁵ olan kūsūrāt (7) hānelerin şayup darbdan hāşıl olan (8) meblağdan ol miqdār hāne tarh idüp cevāb (9) viresinkim zikr olan ⁴⁴⁶adedün kıymeti yüz yigirmi (10) altı dirhem ve yedi şümün ve ⁴⁴⁷öşr-i nişf-ı şümün dirhem (11) vākı⁴⁴⁸ olur mişāl

5,05
25,12,5
126,88,12,5
dirhem, fülüs, şic⁴⁴⁹ ar, ...

(12) mişāl-i āhar eger⁴⁴⁴ sekiz müt⁴⁴⁵ on dört (13) keyil⁴⁴⁶ kendüm⁴⁴⁷ her müt⁴⁴⁸ seksen üç akçe ve rub⁴⁴⁹ (14) dirheme olsa küllisinün⁴⁴⁹ kıymeti⁴⁵⁰ ne miqdār olur (15) bilmek dilesen sekiz müt⁴⁵¹ yazup ve on dört (16) keyil⁴⁵² nişf idesin kim yedi olur sekiz (17) mütun⁴⁵³ yemini tarafına yazup ve tahtında dağı (18) zikr olan kıymeti yazup darb idesin ba⁴⁵⁴ dehū (19) mażrūbıla mażrūbun fi hde vākı⁴⁵⁵ olan kūsūrāt

⁴³⁸ (18b/15) ve bir: ve bir *keyil*/MK. 23a/1, Cam. 25a/1.

⁴³⁹ (18b/16) keyil: kile BH. 14b/1, Cam. 25a/1.

⁴⁴⁰ (19a/1) mütun: bunun BH.15b/1.

⁴⁴¹ (19a/1) keyil: kile BH. 14b/1, Cam. 25a/3.

⁴⁴² (19a/2) oldu: geldi BH. 14b/2, Z. 73a/9.

⁴⁴³ (19a/4) hānesiçün: hānesi için MK. 17a/5.

⁴⁴⁴ (19a/12) eger: - MK. 23b/1.

⁴⁴⁵ (19a/12) müt: müdd T. 12a/19.

⁴⁴⁶ (19a/13) keyil: kile BH. 14b/7, Cam. 26b/1.

⁴⁴⁷ (19a/13)kendüm: kenzüm BH. 14b/7.

⁴⁴⁸ (19a/13) müt: müdd T. 12a/20.

⁴⁴⁹ (19a/14) küllisinün: cümlesinün C. 10a/7.

⁴⁵⁰ (19a/14) küllisinün kıymeti: - AE. 17b/15, T. 12a/21.

⁴⁵¹ (19a/15) müt: müddi T. 12a/21.

⁴⁵² (19a/16) keyil: kile⁴⁵³ Cam. 26b/4

⁴⁵³ (19a/17) mütun: müddün T. 12b/1.

[19b]

- (1) hānelerin ɗarbdan hāşıl olan meblağdan (2) ɗarh idüp cevāb viresinkim yedi yüz yigirmi
(3) dört dirhem ve rub^c ve ^c öşr -i rub^c dirhem vākı^c olur mişāl

8,7
83,25
58275
66600
724,27,5
dirhem,fülüs,şî^c ar

- (4) mişāl-i āhar eger bir mūt⁴⁵⁴ kendüm kırk (5) beş aqçeye olsa ol taqđırce sekiz keyil⁴⁵⁵
(6) ne miqđār bahāya⁴⁵⁶ olur bilmek dileseñ⁴⁵⁷ ɗarīki (7) oldur ki sekiz keyili⁴⁵⁸ taşşif idesin
dört (8) olur yazasin ve tahtında dañı kırk beş dirhem (9) yazup ɗarb idesin⁴⁵⁹ hāşıl olan
meblağdan (10) keyil kūsūrātı⁴⁶⁰ için bir hānesin ɗarh idüp (11) cevāb viresinkim on sekiz
dirhem olur

mişāl

,4
45
18,0

- (12) mişāl-i āhar eger bir mūt⁴⁶¹ kendüm elli aqçeye (13) olsa ol taqđırce üç şinik ne
miqđār bahāya⁴⁶² (14) bilmek dileseñ⁴⁶³ ɗarīki oldur ki üç şinik şeklin (15) yazup ulūf
hānesi mertebesinde bir şifir yazup

⁴⁵⁴ (19b/ 4) mūt: müzz Kas. 17a/1.

⁴⁵⁵ (19b/5) keyil: kīle Kas.17a/1, BH. 14b/13, Z. 74b/ 4, Cam. 26a/2.

⁴⁵⁶ (19b/6) bahāya: aqçeye C.10a/14.

⁴⁵⁷ (19b/6) bilmek dileseñ: - MK. 24a/3, Kas. 17a/2.

⁴⁵⁸ (19b/7) keyili: kīle³i Kas. 17a/2, Cam. 26a/3.

⁴⁵⁹ (19b/9) ɗarb idesin: ɗarb idesin C. 10a/17.

⁴⁶⁰ (19b/10) keyil kūsūrātı: kīle-i kūsūrāt MK. 24a/5-6, BH. 14b/15, Kas.17a/4, Cam. 26a/6.

⁴⁶¹ (19b/12) mūt: müzz Kas. 17a/6, müdd T. 12b/12.

⁴⁶² (19b/13) bahāya: bahāya olur MK. 24a/10; aqçeye olur C. 10a/21.

⁴⁶³ (19b/14) bilmek dileseñ: - MK. 24a/10, Kas. 17a/6-7, Cam. 26a/18.

[20a]

(1) ba^c dehū kıymetin altında yazup $\text{\textcircled{d}}$ arb idesin $\text{\textcircled{h}}$ şıl (2) olan meblağdan mazrūbda vāqı^c olan dört (3) $\text{\textcircled{h}}$ āne kūsūrāt $\text{\textcircled{h}}$ ānesin⁴⁶⁴ $\text{\textcircled{t}}$ ar $\text{\textcircled{h}}$ idüp cevāb (4) viresinkim⁴⁶⁵ bir dirhem ve yedi $\text{\textcircled{s}}$ ümün dirhem olur (5) bākī⁷ her ne miğdār kim $\text{\textcircled{h}}$ ācet ola $\text{\textcircled{k}}$ ā^c ide -i (6) mesfūr üzere istihrāc olına mişāl

,03,75
50
0000⁴⁶⁶
1875⁴⁶⁷
1,87,50
dirhem, fülüs, şa^c ir

(7) **kısm-ı rābi^c** $\text{\textcircled{k}}$ antār ve lodra⁴⁶⁸ kūsūrātın ve $\text{\textcircled{d}}$ arb olunma (8) sınığ $\text{\textcircled{k}}$ avā^c idin beyān ider meşelā $\text{\textcircled{k}}$ antār iki kısmıdır (9) **kısm-ı evvel** $\text{\textcircled{k}}$ antāri kebirdür ki İstāmbulda⁴⁶⁹ ve Rūm (10) ilinde isti^c māl olunur anuğ her yüz yetmiş altı⁴⁷⁰ (11) dirhemi bir lodradur her yüz lodra bir $\text{\textcircled{k}}$ antārdur (12) her $\text{\textcircled{k}}$ antār on yedi biğ altı yüz dirhemdür ki (13) kırk dört vaqıyye olur ikinci kısım $\text{\textcircled{k}}$ antār-ı şağirdür (14) ki Ana $\text{\textcircled{t}}$ olı⁴⁷¹ vilāyetinde isti^c māl olunur anuğ her (15) yüz altmış dirhemi bir lodradur her yüz lodrası (16) bir $\text{\textcircled{k}}$ antārdur her $\text{\textcircled{k}}$ antār on altı biğ⁴⁷² dirhemdür⁴⁷³ (17) ki kırk vaqıyye olur kaçan $\text{\textcircled{k}}$ antārıla⁴⁷⁴ lodra yazup⁴⁷⁵ (18) $\text{\textcircled{d}}$ arb itmek dilesen evvel $\text{\textcircled{k}}$ antār yazasın ve lodra⁷

⁴⁶⁴ (20a/3) *kūsūrāt $\text{\textcircled{h}}$ ānesin*: - C. 10a/24.

⁴⁶⁵ (20a/4) viresinkim: - BH. 14b/20.

⁴⁶⁶ (20a/R) 0000: - Z. 74b/18.

⁴⁶⁷ (20a/R) 1875: - Z. 74b/18.

⁴⁶⁸ (20a/7) *kısm-ı rābi^c $\text{\textcircled{k}}$ antār ve lüdre kūsūrātın ve $\text{\textcircled{d}}$ arb olunma*: *kısm-ı rābi^c $\text{\textcircled{k}}$ antār ve lüdre $\text{\textcircled{h}}$ isābın ve kūsūrātın ve $\text{\textcircled{d}}$ arb olunma C.'de 11a/2.*

⁴⁶⁹ (20a/9) İstāmbulda: İslāmbulda MK. 24b/13, Kas. 17a/14, BH. 14b/24, Z. 74b/21, Cam. 27b/8; İstanbulda AE. 18b/2.

⁴⁷⁰ (20a/10) yüz yetmiş altı: yüz altmış altı BH. 14b/25.

⁴⁷¹ (20a/11) Ana $\text{\textcircled{t}}$ olı: Anadolu MK. 24b/17, Cam. 27b/13.

⁴⁷² (20a/16) biğ: -Kas. 17b/4.

⁴⁷³ (20a/16) dirhemdür: dirhemidür BH. 15a/2.

⁴⁷⁴ (20a/17) $\text{\textcircled{k}}$ antārıla: $\text{\textcircled{k}}$ antār ile MK. 25a/3.

⁴⁷⁵ (20a/17) lüdre yazup: - BH. 15a/3.

[20b]

(1) daḥı eger āḥād ḥānesi mertebesinde ise ḳaṅṭāruḡ (2) yemīnī ṭarafına bir Őıfır ḳoyup ba^ç dehū lodra⁴⁷⁶ yazup ḍarb (3) idesın eger lodra ^ç aŐerāt mertebesinde vāḳı^ç olursa⁴⁷⁷ (4) ḳaṅṭār⁴⁷⁸ yazup Őıfır ḳomayup hemān lodra⁴⁷⁹ yazasın⁴⁸⁰ (5) ve altında daḥı ḳıymet ne miḳdār ise yazup ḍarb idesın(6) meŐelā on beŐ ḳaṅṭār ve beŐ lodra rūḡan her ḳaṅṭarı (7) üç yüz elli beŐ buçuk dirheme olsa ne miḳdār bahā (8) ider diseler ṭarīḳi oldur ki on beŐ ḳaṅṭarı yazup (9) ve ḳaṅṭāruḡ yemīnī ṭarafına lodranuḡ ^ç aŐerāt⁴⁸¹ içün (10) bir Őıfır⁴⁸² ḳoyup ba^ç dehū beŐ lodra ḡı Őebt idüp ve taḥṭında(11)daḥı zıkr olan ḳıymeti yazup ḍarb idesın ba^ç dehū (12) lodra kūsūrātı ki iki ḥāne vāḳı^ç olmuŐdur ve dirhem (13) kūsūrātı bir ḥāne vāḳı^ç olmuŐdur cümle bu üç (14) ḥāne ḡı ḍarbdan ḥāŐıl olan meblaḡdan ṭarḥ (15) idüp cevāb viresinkim beŐ biḡ (16) üç yüz elli aḳçe ve rub^ç ve ^ç öŐr-i rub^ç (17) dirhem vāḳı^ç olur berīn⁴⁸³ miŐāl

15,05
355,5
5350,27,5

[21a]

(1) miŐāl-i āḥar eger sekiz ḳaṅṭār ve yigirmi (2) beŐ lodra ^ç asel her ḳaṅṭarı üç yüz yigirmi (3) iki aḳçe ve rub^ç dirheme olsa ṭarīḳi oldur ki (4) muḳaddemā sekiz ḳaṅṭarı yazup ve yemīnī ṭarafına (5) Őıfır ḳomayup yigirmi beŐ lodra⁴⁸⁴ yazasın (6) anuḡ içün ki lodra mertebe-i ^ç aŐerātda vāḳı^ç (7) olmuŐdur⁴⁸⁵ Őıfır lāzım degüldür ve taḥṭında (8) daḥı zıkr olan ḳıymeti kūsūrātıyla yazup (9) ḍarb idesın ba^ç dehū maẓrūbıla maẓrūbun fiḥde (10) vāḳı^ç olan kūsūrāt ḥānesi ne miḳdār ise (11) ḍarbdan ḥāŐıl olan meblaḡdan ol (12) miḳdār ḥāne

⁴⁷⁶ (20b/2) lüdre: lüdre ḡı C.11a/12.

⁴⁷⁷ (20b/3) olursa: olmuş ise MK.25a/8; olmuş ise Kas. 17b/7-8, BH. 15a/5, Z. 74a/10, Cam. 27b/7.

⁴⁷⁸ (20b/4) ḳaṅṭār: ḳaṅṭarı MK. 25a/8, BH. 15a/6, Z. 74a/10.

⁴⁷⁹ (20b/4) lüdre: lüdre ḡı C.11b/14, BH. 15a/6.

⁴⁸⁰ (20b/4) yazasın: yazup MK. 25a/9 Kas. 17b/8, BH. 15a/6, Z. 74a/11, Cam. 27b/9; yazasın C. 10a/14.

⁴⁸¹ (20b/9) a^ç Őerāt: ^ç aŐerātı MK. 25b/1, C. 10b/17, BH. 15a/10.

⁴⁸² (20b/9-10) yazup ve ḳaṅṭāruḡ yemīnī ṭarafına lüdreñüḡ ^ç aŐerāt içün bir Şıfır: - AE. 18b / 19.

⁴⁸³ (20b/17) berīn: - MK.25b/8, BH. 15a/15.

⁴⁸⁴ (21a/5) lüdre: lüdre ḡı BH. 15a/18.

⁴⁸⁵ (21a/7) olmuşdur: olmuŐıdın C.11b/25.

tarḥ idüp cevāb viresinkim (13) zıkr olan ʿaselün kıymeti iki biñ altı (14) yüz elli sekiz dirhem ve nīm dirhem ve nıṣf-ı (15) şümün dirhem olur berīn mişāl

8,25
322,25
161125
64450
257800
2658,56,25
dirhem, fülūs, ṣaʿ ir

[21b]

(1) mişāl-i āḥar eger bir qantār-ı rūḡan üç yüz (2) yigirmi beş aqçe⁴⁸⁶ ve rub^c dirheme olsa ol ḥisāb (3) üzere yigirmi beş lodranuñ⁴⁸⁷ kıymeti ne miqdār olur (4) diseler tarīki oldur ki muqaddemā yigirmi beş lodra^ı (5) yazup ve taḥtında zıkr olan üç yüz yigirmi beş (6) dirhem⁴⁸⁸⁴⁸⁹ ve rub^c dirhemi yazup ḍarb idesin⁴⁹⁰ ba^c dehū⁴⁹¹ (7) maẓrūbıla maẓrūbun fiḥde vāqı^c olan kūsūrāt (8) ḥānesi ki dört ḥānedür ḍarbdan ḥāşıl olan (9) meblağdan ol miqdār ḥāne tarḥ idüp cevāb (10) viresinkim seksen bir dirhem ve rub^c dirhem (11) ve nıṣf-ı şümün dirhem vāqı^c olur berīn⁴⁹²

,25
325,25
162625
65050
81,31,25
dirhem, fülūs, ṣaʿ ir

(12) mişāl-i āḥar bir qantār ʿasel yüz yigirmi (13) aqçe ve beş şümüne olsa ol taqḍīrce sekiz(14) lodra ʿasel ne miqdār bahāya olur diseler⁴⁹³ tarīki (15) oldur ki sekiz lodra⁴⁹⁴

⁴⁸⁶ (21b/2) aqçe: aqçeye BH. 15a/24, Z. 75b/16.

⁴⁸⁷ (21b/3) üzere yigirmi beş lüdenün: -Kas.18a/13.

⁴⁸⁸ (21b/6) dirhem: dirhemi MK. 26b/5, Cam. 29b/3.

⁴⁸⁹ (21b/5-6) üç yüz yigirmi beş dirhem: üç yüz dirhemi BH. 15b/1.

⁴⁹⁰ (21b/6) ḍarb idesin: ḍarb idesiñ C. 11a/10.

⁴⁹¹ (21b/7) Buradan itibaren 22b/17'ye kadar Kas. eksiktir. 18b/1.

⁴⁹² (21b/11) berīn: - MK. 26b/11, BH. 15b/5.

⁴⁹³ (21b/14) diseler: -MK. 27a/3, BH. 15b/6.

⁴⁹⁴ (21b/15) lüdre: lüdre^ı C. 11a/16, BH. 15b/7.

yazup ‘aşerāt için hāne-i (16) ‘aşerātda bir şıfır koyup ve tahtında dağı zıkr olan (17) kıymeti yazup darb idüp ba‘ dehū mazrūbıla mazrūbun

[22a]

(1) fihde vāqı‘ olan kūsūrāt hānesin tarḥ idüp (2) cevāb viresinkim toḫuz dirhem ve beş şümün dirhem (3) ve ḥumus şümün dirhem ḥāşıl olur berin üslüb⁴⁹⁵

08
120,62⁴⁹⁶5
9,65,000
dirhem, fülüs

(4) **kısm-ı hāmīs** kūsūrāt-ı mişķāl⁴⁹⁷ ve darb olınmasının (5) **ķavā‘ idin**⁴⁹⁸ beyān ider⁴⁹⁹ meşelā bir mişķāl yigirmi dōrt kırāt⁵⁰⁰dur (6) ve her kırāt dōrt şa‘ irdür bu taḫdīrce bir mişķāl (7) toḫsan altı şa‘ ir yazılır ammā bu şūret ile⁵⁰⁰⁵⁰¹ (8) darb-ı vāḥiden⁵⁰² istiḥrāc itmek⁵⁰³ mümkün olmadığı (9) açıldan ustazlar⁵⁰⁴ bir mişķālī yüz elli şa‘ ir (10) farz eylemişlerdür tā kim kūsūrātıla darb olınmağa (11) āsān olsun için pes bu taḫdīrce bir şa‘ ir (12) yazmak dilesen işbu mūcibce şebt idesin⁵⁰⁵

(13) **şa‘ ir iki şa‘ ir üç şa‘ ir**

1,56,25 3,12,5 4,68,75

(14) **kırāt nīm dāng⁵⁰⁶ bir dāng⁵⁰⁷ şümün mişķāl**

6,25 12,5 ,25 18,75

(15) **rub‘ mişķāl şülūs mişķāl nīm mişķāl**

⁴⁹⁵ (22a/3) berin üslüb: mişāl MK. 27a/10.

⁴⁹⁶ (22a/R) 120,625: 120,62,5 MK. 27a/12.

⁴⁹⁷ (22a/4) mişķāl: mişķālī MK. 27a/15.

⁴⁹⁸ (22a/5) ķavā‘ idin: ķā‘ idesi MK. 27a /15, Kas. 18b/4, BH. 15b/11.

⁴⁹⁹ (22a/5) beyān ider: beyānındadır MK. 27b/1, BH. 15b/11.

⁵⁰⁰ (22a/7) şūret ile: şūretde C. 11a/23.

⁵⁰¹ (22a/7) şūret ile: şūret ile mişķāl kūsūrātı ile MK. 27b/3-4, BH. 15b/13, Z. 75a/15, Cam. 29a/9-10.

⁵⁰² (22a/8) darb-ı vāḥiden: darb-ı vāḥidde MK. 27b/4, BH. 15b/14, Cam. 29a/9-10; darb-ı vāḥide Kas. 18b/6.

⁵⁰³ (22a/8) istiḥrāc itmek: istiḥrācı MK. 27b/4, BH. 15b/14, Z. 75a/15, Cam. 29a/10.

⁵⁰⁴ (22a/9) ustazlar: ustādlar C. 11b/1, AE. 19a/2, Kas. 18b/7, BH. 15b/14, Z. 75a/16, T. 13a/8.

⁵⁰⁵ (22a/12) şebt idesin: şebt idesin C. 11b/3.

⁵⁰⁶ (22a/14) dānuk: danek MK. 27b/10; danık BH. 15b/17.

⁵⁰⁷ (22a /14) bir dānuk: dānek MK. 27b/10; danık BH. 15b/17.

37,5 1,00 ,75

(16) mişāl⁵⁰⁸

150

(17) ammā nīm⁵⁰⁹ mişkāl ve dāyık⁵¹⁰ ve kırat ve şa'ir (18) yazmalu olsañ 10,78,12,5 35⁵¹¹ (19) şülüş mişkāl⁵¹² ve kırat ve şa'ir yazmalu olsañ⁵¹³ 57,81,25⁵¹⁴

[22b]

(1) ammā kırat ve dāyık⁵¹⁵ yazmağ dileseñ 18, 75 (2) bākī her ne miğdār kūsūrāt vākı' olursa (3) bu üslüb üzere yazasın kaçan mişkāl ve kırat (4) veyā dāyık⁵¹⁶ veyā şa'ir ile çarb itmek dileseñ mişkāl (5) ne miğdār ise nişf miğdār dañı ilhāk idesin (6) ba' dehū mişkālün yemini tarafına hācet olan (7) kūsūrātı şebt idüp ve tahtında dañı kıymet (8) ne miğdār ise yazup çarb itdükdən soñra (9) mazrūbıla mazrūbun fiñde hāşıl olan (10) a' dāduñ şülüşin⁵¹⁷ iñrāc idüp bākī qalan (11) şülüşānin⁵¹⁸ yazup ba' dehū tarafeynde vākı' olan (12) kūsūrāt hānesi ne miğdār ise mesfūr şülüşāndan⁵¹⁹ (13) tarh idüp bākisin aqçe hükm idesin⁵²⁰ (14) ve tarh itdüğüñ kūsūrāt hānelerin (15) dañı yuğaruda beyān olınan kākide üzere⁵²¹ (16) hisāb idüp cevāb viresin meşelā (17) eger dört mişkāl ve bir kırat ve şa'ir ve⁵²² her (18) mişkāl⁵²³ altmış bir buçuk dirheme olsa ne miğdār şemen vākı' (19) olur diseler tariği oldur

⁵⁰⁸ (22a/16) mişāl: mişkāl MK. 27b/12.

⁵⁰⁹ (22a/17) nīm: - Z. 75a/21.

⁵¹⁰ (22a/17) dāyık: dāniğ C. 11b/8, AE. 19a/9, BH. 15b/18, Z. 75a/21, T. 13a/15.

⁵¹¹ (22a/18) 10,78,12,5 35: 57,12,5 Z. 76b/1.

⁵¹² (22a/19) şülüş mişkāl ve kırat ve şa'ir yazmalu olsañ: şülüş mişkāl *yazmalu olsañ* ve kırat ve şa'ir yazmalu olsañ C. 11b/9.

⁵¹³ (22a/19) yazmalu olsañ: *yazmağ dileseñ* MK. 28a/1, Kas. 18b/13, Cam. 30b/9.

⁵¹⁴ (22a/19) 57,81,25: 57,81,25 *ba' dehū rub' mişkāl ve kırat ve iki şa'ir yazmağ dileseñ* 13, 62, 5 MK. 28a/2, Cam. 30b/10; 1,13,62,5 Z. 76b/3.

⁵¹⁵ (22b/1) dāyık: dāniğ C. 11b/10, AE. 19a/11, BH. 15b/21, Z. 76b/3, T. 13a/17.

⁵¹⁶ (22b/4) dāyık: dāniğ C.11b/11. AE. 19a/14, BH. 15b/23, Z. 76b/6, T. 13a/20.

⁵¹⁷ (22b/10) şülüşin: şülüşin MK. 28a/11.

⁵¹⁸ (22b/11) şülüşānin: şülüşānin MK. 28a/11.

⁵¹⁹ (22b/12) şülüşāndan: şülüşāndan MK. 28a/13.

⁵²⁰ (22b/13) çarb idesin: çarb idüp C. 11b/17.

⁵²¹ (22b/15) üzere: üzere MK. 28b/2.

⁵²² (22b/17) ve: zer MK. 23b/4, BH. 16a/5, Z. 76b/ 16.

⁵²³ (22b/18) mişkāl: mişkālī MK. 28b/4, Kas. 19a/9, Z. 76b/16.

ki ʿaded-i mişkālūñ (20) nişf-ı mişdārı⁵²⁴ dañı ilhāk idesin altı ola⁵²⁵ (21) yazasın baʿdehū eger kırāt ʿaşerāt mertebesinde

[23a]

(1) olsa mişkālūñ yeminī tarafına şebt iderdūñ (2) çünkim kırāt mertebe-i āhādda vākıʿ oldı (3) lāzım oldı⁵²⁶ ki mişkālūñ yeminī tarafına bir şıfır (4) koyup baʿdehū bir kırāt ve şaʿir şeklin⁵²⁷ yazasın

darb-ı mişkāl

6,07,81,25

(5) baʿdehū tahtında altmış bir dirhem⁵²⁸ ve nīm dirhem yazup⁵²⁹ (6) darb idesin⁵³⁰ baʿdehū marūbıla mażrūbun fiñden^{531.532} (7) hāşıl olan aʿdādı yazup şülüşin iñrāc (8) idesin berin⁵³³ mişāl

6,07,81,25⁵³⁴
— 61,5
30390625
6078125

36468750
343,80,46,87,5⁵³⁵

mişāl

373,80,46⁵³⁶,87,5

124 60⁵³⁷ 15 62 5⁵³⁸

⁵²⁴ (22b/20) mişdārı: mişdār MK. 28b/6; mişdārm C. 11b/21.

⁵²⁵ (22b/20) altı ola: ne olursa BH. 16a/8.

⁵²⁶ (23a/3) lāzım oldı ki: lāzım geldi ki BH. 16a/10, Z. 76b/20; lāzım oldı ki Cam. 31b/5.

⁵²⁷ (23a/4) şeklin: - MK. 28b/11, BH. 16a/10, Z. 76b/21.

⁵²⁸ (23a/5) altmış bir dirhem: altmış bir dirhem yazup MK. 28b/13, Z. 76a/1.

⁵²⁹ (23a/5) yazup: yazup 6,07,81,25 Kas. 19a/15.

⁵³⁰ (23a/6) darb idesin: darb idesiñ C. 12a/1.

⁵³¹ (23a/6) mażrūbun fiñden: mażrūbun fiñde C. 12a/2.

⁵³² (23a/6) darb idesin baʿdehū marūbıla mażrūbun fiñden: darb idesiñ baʿdehū marūbıla mażrūbun fiñden *yaʿni ikisinden* C.13b / 2.

⁵³³ (23a/8) berin: - MK. 29a /3.

⁵³⁴ (23a/ı) C.'de bu işlemin sadece sonuç kısmı verilmiştir 13b/4.

⁵³⁵ (23a/ı) AE.de bu sonucun bir üstünde 7046875 sayısal ifadesi yer almaktadır 19b/20.

⁵³⁶ (23a/R) 46: 44 MK. 29a/4, Kas. 19b/3.

⁵³⁷ (23a/R) 0: -C. 12a/5.

249,20,31,25,0⁵³⁹

dirhem, fülüs, şa'ir, hardal

(9) ba' dehū mesfūr bākī qalan şülüşāndan⁵⁴⁰ tarafında olan⁵⁴¹ (10) kūsūrāt hānesi⁵⁴² kaç hāne ise⁵⁴³ tarh idüp (11) cevāb viresinkim mezbūr zerūñ kıymeti⁵⁴⁴ iki yüz kırk toköz (12) akçe ve şümün dirhem ve nişf-ı şümün dirhem ve şümün şümün dirhem vākī' olur

[23b]

(1) mişāl-i āhar eger otuz iki mişķāl ve sūdüs (2) mişķāl altūn ve her mişķālī⁵⁴⁵ yetmiş iki dirheme (3) olsa cümlesinūñ kıymeti ne mişķār olur diseler (4) tarīki oldur ki otuz ikinūñ nişf-ı mişķār⁵⁴⁶ (5) dahı ilhāk idesin ki kırk sekiz olur ba' dehū (6) yigirmi beş ki şuret-i sūdüs mişķāldür kırk (7) sekizūñ yemini' tarafına yazup tahtından yetmiş (8) iki dirhem şebt idüp darb idesin ne hāşıl (9) olursa yazasın berin mişāl

247400 ⁵⁴⁷	48,25
<u>115800⁵⁴⁸</u>	<u>72</u>
2316,00	9650
dirhem	<u>33775</u>
	3474,00

(10) ba' de'd-darb hāşıl olan 'adedūñ⁵⁴⁹ şülüşin (11) iħrāc idüp bākī qalan şülüşāndan kūsūrāt (12) hānesin tarh idesin cevāb viresinkim (13) iki biñ üç yüz on altı dirhem olur (14) mişāl-i āhar eger bir mişķāl zer⁵⁵⁰ (15) elli sekiz dirhem ve rub' dirheme⁵⁵¹ olsa ol (16)

⁵³⁸ (23a/R)124 6015 62 5: 1246014958 MK. 29a/5, Kas. 19b/4.

⁵³⁹ (23a/R) 249,20,31,25,0: 649, 20, 29, 91, 5 MK. 29a /6; 249,20,29,91,8 Kas. 19b/5.

⁵⁴⁰ (23a/9) şülüşāndan: şülüşāndan MK. 29a/7.

⁵⁴¹ (23a/9) olan: - Cam. 31a/1.

⁵⁴² (23a/10) hānesi: hānesin C. 12a/10.

⁵⁴³ (23a/10) kaç hāne ise: - C. 12a/10.

⁵⁴⁴ (23a/11) mezbūr zerūñ kıymeti: AE. 19b/23, T. 14a/2.

⁵⁴⁵ (23b/2) mişķāl: mişķāl MK. 29a/15.

⁵⁴⁶ (23b/4) mişķār: mişķārı C. 12a/15.

⁵⁴⁷ (23b/R) 247400: 6347400 Kas. 19b/14.

⁵⁴⁸ (23b/R) 115800:11158000

⁵⁴⁹ (23b/10) 'adedūñ: - Kas. 20a/1.

⁵⁵⁰ (23b/14) zer: altūn BH. 16a/24, Z. 76a/20.

taḳdīrce sekiz kırātūḡ kıymeti⁵⁵² ne miḳdār (17) olur diseler ṭarīḳi oldur ki şūret-i (18) sekiz kırātı yazup ve taḥtında daḡı zıkr

[24a]

(1) olan kıymeti şebt idüp⁵⁵³ ḍarb idesin⁵⁵⁴ ne ḥāşıl (2) olursa şülüşin iḥrāc idüp bāḳī kalan şülüşāndan (3) ṭarafeynde vāḳı^c olan kūsūrāt ḥānesin ṭarḥ (4) idüp⁵⁵⁵ aḳçe ḥükm idesin pes cevāb viresinkim (5) zıkr olan sekiz kırāt altūnuḡ bahāsı on (6) ṭoḳuz dirhem ve şı⁵⁵⁶ şümün dirhem ve rub^c şümün dirhem (7) ve şülüş rub^c şümün dirhem vāḳı^c olur bāḳī her ne (8) miḳdār ḥācet olursa üslüb-ı mezbūr (9) üzerine⁵⁵⁷ iḥrāc⁵⁵⁸ olına berīn mişāl

29,12,50,00 ⁵⁵⁹	50,00
<u>970 83 33</u>	<u>57 25</u>
19,41,66,67	29,1250 ⁵⁶⁰ ,00

dirhem, fülüs, şa^c ir, ḥardal

(10) **kısm-ı sādīs** derāhimile olan ḍarblaruḡ⁵⁶¹ ṭarīḳin (11) beyān ider meşelā biḡ sekiz yüz yigirmi ṭoḳuz dirhem (12) nuḳre her yüz dirhemi iki yüz seksen beş aḳçeden (13) ne miḳdār olur diseler ṭarīḳi oldur ki aşıl (14) gümüş⁵⁶² yazup ve taḥtında daḡı iki yüz seksen beş (15) dirhem yazup ḍarb idesin ne ḥāşıl olursa (16) gümüşüḡ⁵⁶³ āḥādı ‘aşerātıḡün ḍarbdan ḥāşıl olan (17) a^c dāduḡ iki ḥānesin ṭarḥ idüp cevāb viresinkim (18) beş biḡ iki yüz on iki dirhem ve beş şümün dirhem ve ‘öşr-i (19) rub^c dirhem olur

⁵⁵¹ (23b/15) dirheme: dirhem MK. 29b/16, BH. 16a/24, Cam. 32b/5.

⁵⁵² (23b/15) kıymeti: bahāsı BH. 15b/25, Z. 77b/1.

⁵⁵³ (24a/1) şebt idüp: yazup BH. 16b/1, Z. 77b/2.

⁵⁵⁴ (24a/1) idesin: idesiḡ C. 12b/1.

⁵⁵⁵ (24a/3-4) ṭarḥ idüp aḳçe ḥükm idesin: ṭarḥ idüp bāḳīsın aḳçe ḥükm idesin MK. 30a/6, BH. 16b/2-3, Z. 77b/5, Cam. 32b/10.

⁵⁵⁶ (24a/6) şı: se Z. 77b/7, Cam. 32b/12.

⁵⁵⁷ (24a/9) üzerine: üzere MK. 30a/10.

⁵⁵⁸ (24a/9) iḥrāc: istiḥrāc BH. 16b/5.

⁵⁵⁹ (24a/İ) Bu işlem Z. de yer almamaktadır 77b/İ. Bkz. Ek.9.

⁵⁶⁰ (24a/R) 29,1250,00: 29,12,50,00 MK. 30a/14.

⁵⁶¹ (24a/10) ḍarblaruḡ: ḍarbların Z. 77b/12.

⁵⁶² (24a/14) gümüş: gümüşi C. 12b/12.

⁵⁶³ (24a/16) gümüşüḡ: gimüşüḡ (harekeli olarak verilmiş) Kas. 20b/1.

1829

285

5212,25

dirhem, fülüs

[24b]

(1) mişāl-i āḥar⁵⁶⁴ eger dört yüz yetmiş yedi (2) dirhem nuḳre her on dirhem⁵⁶⁵ yigirmi sekizer⁵⁶⁶ aḳçe ve rub^c⁵⁶⁷ (3) dirheme olsa kıymeti ne⁵⁶⁸ olur diseler t̄arīḳi oldur ki (4) aşıl nuḳre³i yazup ve kıymetin daḥı kūsūrātı ile taḥtında (5) şebt idüp ḍarb idesin ḍarbdan ḥāşıl olan (6) meblağdan bir ḥāne gümüş āḥādiçün ve iki ḥāne kūsūrāt (7) rub^c içün ve üç ḥāne³i⁵⁶⁹ t̄arḥ idüp cevāb viresinkim (8) biñ üç yüz kırk yedi dirhem ve nişf dirhem olur⁵⁷⁰

mişāl

477

2825

19885

19775

11300

1347,52,5

(9) mişāl-i āḥar eger yigirmi biñ toḳuz yüz⁵⁷¹ (10) yigirmi toḳuz dirhem nuḳre⁵⁷² her biñ dirhemi iki biñ (11) toḳsan⁵⁷³ beş aḳçeye olsa ne miḳdār olur bilmek dilesen (12) t̄arīḳi oldur ki nuḳrenün biñ dirhemini yazup ve taḥtında (13) daḥı kıymet şebt idüp ḍarb idesin ḍarbdan ḥāşıl (14) olan a^c dāduñ üç ḥānesin t̄arḥ idüp cevāb (15) viresinkim z̄ikr olan

⁵⁶⁴ (24b/1) mişāl-i āḥar: - MK. 30b/14, Z. 77b/ 20.

⁵⁶⁵ (24b/2) dirhem: dirhemi MK. 30b/14, C. 12b/ 17, AE. 21b / 12.

⁵⁶⁶ (24b/2) sekizer: sekiz Kas.20b/5, BH. 16b/13, Z. 77b/ 21.

⁵⁶⁷ (24b/2) ve rub^c: - BH. 16b/13, Z. 77b/21.

⁵⁶⁸ (24b/3) kıymeti ne olur: kıymeti ne *miḳdār* olur C. 12b/17.

⁵⁶⁹ (24b/7) üç ḥāne³i: - AE. 21b/17, T. 14b/19.

⁵⁷⁰ (24b/8) biñ üç yüz kırk yedi dirhem ve nişf dirhem olur: biñ üç yüz kırk yedi dirhem ve nişf dirhem olur *z̄ikr olunur* C.13a / 21.

⁵⁷¹ (24b/9) eger yigirmi biñ toḳuz yüz: yigirmi yedi biñ toḳuz yüz MK. 31a /15-16, BH. 16b/18, Z. 77a/ 7-8.

⁵⁷² (24b/10) nuḳre: nuḳre *olsa* MK. 31a/16, BH. 16b/18.

⁵⁷³ (24b/10-11) iki biñ toḳsan: iki toḳsan BH. 16b/19.

nukrenün kıymeti⁵⁷⁴ elli sekiz (16) bin beş yüz on bir⁵⁷⁵ akçe⁵⁷⁶ ve rub^c dirhem ve ^cöşr-i (17) humus rub^c dirhem olur mişāl

27929
2095
139645
251361
00000
55858
58511,255

[25a]

(1) mişāl-i āḥar eger bir ^cāmil üç yıla (2) seksen beş kerre yüz bin ve elli bin akçeye bir iş (3) dutsa⁵⁷⁷ bir yıllık⁵⁷⁸ kıstı ne miqdār olur bilmek dilesen (4) aşıl kıstı ki seksen beş kerre yüz bin ve elli bin (5) dirhemdür yazup şülüşin iḥrāc idüp⁵⁷⁹ cümle maldan (6) tefriḳ idüp ve şülüşānin tahtında şebt idüp (7) cevāb viresinkim bir yılda kıstı yigirmi sekiz kerre (8) yüz bin ve elli bin akçe olur ve iki yılda kıstı (9) elli yedi kerre yüz bin dirhem olur her ne miqdār (10) olursa kā^c ide-i meşrūḥ⁵⁸⁰ üzerine istiḥrāc (11) idesin berīn mişāl⁵⁸¹

8550000

2850000

5700000

(12) mişāl-i āḥar eger bir ^cāmil seksen (13) beş kerre yüz bin ve elli bin akçe⁵⁸² muḳāṭı^c aya bir iş (14) dutsa⁵⁸³ resm-i berāt ki her bindeki on iki akçedür (15) ne miqdār olur bilmek dilesen ṭarīḳi budur ki zıkr (16) olan mālı yazup on ikiye ḍarb idesin ne (17) ḥāşıl olursa üç

⁵⁷⁴ (24b/15) kıymeti: kıymetin Z. 77a/14.

⁵⁷⁵ (24b/15-16) elli sekiz bin beş yüz on bir: elli sekiz bin beş yüz on BH. 16b/22.

⁵⁷⁶ (24b/16) akçe: akçeye Kas. 20b/2.

⁵⁷⁷ (25a/3) dutsa: ṭutsa C.14b/5, AE. 22a/15, BH. 16b/24, Z. 77a/18, T. 15a/14.

⁵⁷⁸ (25a/3) yıllık: senenün C. 13a/5.

⁵⁷⁹ (25a/5) iḥrāc idüp: iḥrāc idesin Z. 77a/21.

⁵⁸⁰ (25a/10) meşrūḥ: meşrūhe C. 13a/11.

⁵⁸¹ (25a/11) berīn mişāl: mişāl fī şülüşānin Kas. 21a/11.

⁵⁸² (25a/13) akçe: akçeye Kas.21a/12.

⁵⁸³ (25a/14) dutsa: ṭutsa C. 13a/14, AE. 22b/2, BH. 17a/5, Z. 78b/7, T. 15b/2.

hānesin ʔarḥ idüp (18) cevāb viresinkim z̄ikr olan muḳāṭıʕ anuḡ (19) resm-i berāṭı on biḡ iki yüz altmıř⁵⁸⁴ dirhem olur

(20) miřāl

8550000	12 ⁵⁸⁵
<u>12</u>	<u>8550</u>
17100000	17100
<u>8550000</u>	<u>8550⁵⁸⁶</u>
102600,000	102600

[25b]

(1) miřāl-i āḡar ʔoḡsan iki biḡ (2) beř yüz elli⁵⁸⁷ lidre herir⁵⁸⁸ olsa her otuz lidre (3) herir⁵⁸⁹ bir vezne ḡisāb olsa alandan ve řatandan (4) her veznede yüz aḡçe resm-i mizān alınsa bir ḡalmandan (5) istiḡrāc itmek⁵⁹⁰ dileseḡ muḡaddemā heriri⁵⁹¹ yazup (6) bir hānesin ʔarḥ idüp⁵⁹² māʕ adāsınuḡ s̄ulūřin (7) iḡrāc idesin baʕ dehū iki řıfır ziyāde idüp (8) cevāb viresinkim ʔoḡsan iki biḡ beř yüz (9) elli lidre herir⁵⁹³ üç biḡ seksen beř vezne (10) olur ve resm-i mizān üç yüz biḡ ve sekiz biḡ (11) beř yüz aḡçe vāḡıʕ olur her ne miḡdār ḡacet (12) olursa ḡāʕ ide-i meřrūḡ⁵⁹⁴ üzere istiḡrāc (13) olına berin miřāl

9255,0 lidre

3085,00⁵⁹⁵ vezne ve resm

(14) fařl-ı sālīř ḡıřmetleri beyān ider (15) bir niçe⁵⁹⁶ ḡıřm üzerine⁵⁹⁷ ḡıřm-ı evvel řaḡiḡi řaḡiḡe (16) ḡıřmet itmek⁵⁹⁸ beyān ider ḡıřm-ı řānī kūsūrı (17) kūsūra⁵⁹⁹ beyān ider ḡıřm-ı

⁵⁸⁴ (25a/29) on biḡ iki yüz altmış: yüz iki biḡ altı yüz BH. 17a/8, Z. 78b/11, Cam. 34b/1.

⁵⁸⁵ (25a/1) Bu işlem Z. de yer almamaktadır 78b/1. Bkz. Ek.9

⁵⁸⁶ (25a/R)_8550: 855 C. 13a/22.

⁵⁸⁷ (25b/1-2) ʔoḡsan iki biḡ beş yüz elli: ʔoḡsan iki biḡ beş yüz Z. 78b/ 14.

⁵⁸⁸ (25b/2) herir: ḡarir C. 13a/24, AE. 22b/11, BH. 17a/9, Z. 78b/14, Cam. 34b/4.

⁵⁸⁹ (25b/3) herir: ḡarir C.14b/24, AE. 22b/12, BH. 17a/10, Z. 78b/15, Cam. 34b/5.

⁵⁹⁰ (25b/5) istiḡrāc itmek: istiḡrāc olınmak MK. 32b/13, Kas. 21b/8.

⁵⁹¹ (25b/5) heriri: ḡariri C. 13a/26. AE. 22b/14, BH. 17a/11, Z. 78b/17, Cam. 34b/8.

⁵⁹² (25b/6) ʔarḥ idüp: ʔarḥ Z. 78b/18.

⁵⁹³ (25b/9) herir: ḡarir C. 13b/1, AE. 22b/17, Z. 78b/20, Cam. 34b/11.

⁵⁹⁴ (25b/12) meřrūḡ: meřrūḡe C. 13b/3.

⁵⁹⁵ (25b/R) 3085,00: 3085,0 C. 13b/5.

⁵⁹⁶ (25b/15) niçe: nice MK. 33a/8.

şālīş kūsūrī şaḥīḥe (18) kısmet itmegi beyān ider kısm-ı rābi^c şaḥīḥ ile kūsūrī⁶⁰⁰ (19) kūsūra kısmet itmegi beyān ider kısm-ı ḥāmis şaḥīḥ ile (20) kūsūrī şaḥīḥ ile kūsūra kısmet itmegi beyān ider

[26a]

(1) kısm-ı şādīş bir ḳalmadan istiḥrāc olan⁶⁰¹ kısmetleri (2) beyān ider inşāallāhü te^c ālā⁶⁰² **kısm-ı evvel** şaḥīḥi şaḥīḥe kısmet (3) itmegi beyān ider meşelā üç biḡ sekiz yüz yetmiş beş (4) dirhemi yüz yigirmi beş nefere kısmet itmek dilesen ṭarīḳi (5) oldur⁶⁰³ ki evvelā⁶⁰⁴ meblaḡ-ı mezbūrı yazup ve altına bir rādde (6) çeküp ve yesārī^c ṭarafına yüz yigirmi beş neferi (7) yazup ba^c dehū taḥtında mertebe-i ulūf ile⁶⁰⁵ mertebe-i (8) mi^c ātda şufur ḳoyup mertebe-i ^c aşerātda vāḳı^c olan (9) yedi ^c adedi iptidā idüp kısmet idesin (10) pes mertebe-i ^c aşerātda ḥisāb olunduḡda üç (11) yüz⁶⁰⁶ seksen yedi dirhem vāḳı^c oldu mesfūr (12) üç yüz seksen yedi dirhem yüz yigirmi beş nefere (13) kısmet olunduḡda⁶⁰⁷ her nefere üçer aḳçe ḥişşe (14) ā^c id olur⁶⁰⁸ bāḳī on iki dirhem ḳalur eyle⁶⁰⁹ olsa (15) üç dirhemi taḥtında mertebe-i ^c aşerātda şebt idüp (16) bāḳī ḳalan on iki ^c adedi fevḳinde yazup ba^c dehū (17) āḥād mertebesinde zıkr olan yüz yigirmi beş nefere (18) birer aḳçe ḥişşe virüldükde⁶¹⁰ bāḳī nesne ḳalmaz zıkr (19) olan bir aḳçe^c i taḥtında yazduḡuḡ üç aḳçe (20) ḥişşenüḡ yemīnī

⁵⁹⁷ (25b/15) üzerine: üzerinedür BH. 17a/16.

⁵⁹⁸ (25b/16) kısmet itmek: kısmet itmegi MK. 33a/9, BH. 17a/17, Cam. 35b/6.

⁵⁹⁹ (25b/17) kūsūra beyān ider: kūsūra *kısmet itmegi* beyān ider C. 13b/6, BH. 17a/18, Z. 78a/5-6, Cam. 35b/7.

⁶⁰⁰ (25b/18) kūsūrī: şaḥīḥ ile C.14a/8.

⁶⁰¹ (26a/1) istiḥrāc olan: istiḥrāc olınan BH. 17a/21.

⁶⁰² (26a/2) inşāallāhü te^c ālā: - MK. 33b/2, Kas. 22a/5, BH. 17a/22, Z. 78a/9.

⁶⁰³ (26a/5) oldur: budur AE. 23a/9, T. 16a/5.

⁶⁰⁴ (26a/5) evvelā: evvel MK. 33b/5; - BH. 17a/24, Z. 78a/11, Cam. 35a/3.

⁶⁰⁵ (26a/7) ulūf ile: ulūfda C.14a/13.

⁶⁰⁶ (26a/11) yüz:- MK. 33b/11.

⁶⁰⁷ (26a/13) kısmet olunduḡda: kısmet olunduḡdan sonra C.14a/16.

⁶⁰⁸ (26a/14) olur: olındı MK. 34a/1, Kas. 22a/12, BH. 17b/4, Z. 78a/19.

⁶⁰⁹ (26a/14) eyle: öyle Z. 78a/19.

⁶¹⁰ (26a/18) virüldükde: virüldükden sonra C.14a/19.

tarafına mertebe-i ahâdda şebt idesin (21) otuz bir dirhem olur pes cevâb viresinkim her⁶¹¹ nefere (22) otuz birer aqçe⁶¹² olur.

$$\begin{array}{r} \underline{1} \quad \underline{2} \\ 125 \quad \underline{3} \quad \underline{8} \quad \underline{7} \quad \underline{5} \\ \quad \quad 0 \quad 0 \quad 3 \quad 1 \end{array}$$

[26b]

(1) mişâl-i ahâr eger on⁶¹³ toqüz kerre (2) yüz biñ ve otuz bir biñ üç yüz yigirmi aqçe'î (3) altı biñ iki yüz on nefer kimesneye kısmet itmek (4) dileseñ tarîķi oldur ki zıkr olan meblağı yazup (5) ve tahtında dañı mesfûr altı biñ iki yüz on (6) neferi yazasın ba' dehû nihâyet⁶¹⁴ hânede olan (7) on toqüz kerre yüz biñi on toqüz⁶¹⁵ hisâb (8) idüp altı biñ neferi altı hisâb idüp⁶¹⁶ (9) üçer 'aded viresinkim on sekiz olur ve (10) bir bâķi qalır toqüz üzerine şebt idesin (11) ba' dehû yanında⁶¹⁷ hâne-i mi'ât⁶¹⁸ olan ikiye⁶¹⁹ dañı (12) üçer viresin⁶²⁰ altı olur on üçden altıyı (13) ihrâc idesin bâķi yedi qalır üç üzerinde (14) şıfru'l-'adede⁶²¹ şebt idesin ba' dehû 'aşerât hânesinde (15) olan bir nefer için üç dañı virüp üzerinde (16) olan yetmiş 'adedden ihrâc idesin ba' dehû (17) altı biñ iki yüz on nefere bir dañı virüp tahtında (18) üç 'adedün yemîni tarafına şebt idesin (19) otuz bir⁶²² 'aded olur ba' dehû zıkr olan altı (20) biñ iki yüzden on nefere birer dañı viresin (21) otuz bir 'adedün yemîni tarafına yazasın

⁶¹¹ (26a/21) her: her bir MK. 34a/8.

⁶¹² (26a/22) otuz birer aqçe olur: otuz birer aqçe 'aid olur Kas. 22b/3, BH. 17b/9, Z. 79b/5.

⁶¹³ (26b/1) on: - AE. 23b/4, T. 16a/17.

⁶¹⁴ (26b/6) neferi yazasın ba' dehû nihâyet hânede olan: neferi yazasın ba' dehû nihâyet bulduğı hânede olan C. 14a / 2.

⁶¹⁵ (26b/7) toqüz: toqüza MK.34b/5, Kas. 22b/8.

⁶¹⁶ (26b/8) altı biñ neferi altı hisâb idüp: -C.15b/3.

⁶¹⁷ (26b/11) yanında: yanındağı MK. 34b /8, BH. 17b/15, Cam. 36a/5.

⁶¹⁸ (26b/11)hâne-i mi'ât⁶¹⁸: C. 14a/4.

⁶¹⁹ (26b/11) ikiye: ikiyi C. 14a/4.

⁶²⁰ (26b/12) viresin: viresiñ C. 14a/4.

⁶²¹ (26b/14) şıfru'l-'adede: şaffi'l 'adedde MK. 34b/11, Kas. 22b/12; şaffi'l 'adedde Cam. 36a/8.

⁶²² (26b/19) bir: birer MK. 35a/1.

[27a]

(1) üç yüz on birer dirhem⁶²³ olur bâkî on dirhem (2) kalur berin mişâl⁶²⁴

6 6
1 7 8 2 1
1 9 3 1 3 2 0
3 1 1
6210⁶²⁵

(3) mişâl-i âhar kaçan kim bir taqsîm (4) çıkarımasa⁶²⁶ bu tarîkle göresin ve tefrîk idesin
(5) kûsûrını maḥalline şebt idesin berin mişâl

19313   /6210
18230   12420   /6/2
00683   /18630   /6/8/3/2
                         24840   /1/9/3/1/3/2/0
6832   31050   3 1 1
6210   37260
0622   43470
                         49680
6220   55890
6210
0010

(6) on toḫuz biñ üç yüz on üçden (7) üçer virdün altı yüz seksen üç bâkî (8) kaldı fevķinde
‘aşerât-ı ulûf ḥānesinde şebt (9) olundu altı yüz seksen üçi taḫtında ‘aşerât (10) ḥānesinde
olan ikiye zamm olundu altı biñ sekiz (11) yüz otuz iki oldu birer virdün altı biñ sekiz (12)
yüz otuz ikiden birer viricek altı yüz yigirmi iki (13) bâkî kaldı fevķinde ulûf ḥānesinde
şebt olundu (14) aşıl mâlda ki âḥād ḥānesinde bir şıfır varıdı (15) ki zamm itdün altı biñ iki
yüz yigirmi oldu birer virdün on bâkî kaldı

⁶²³ (27a/1) üç yüz on birer dirhem olur: üç yüz on birer dirhem *hişse ‘âid* olur MK. 35a /4, BH. 17b/22, Z. 79a/2, Cam. 37b/3.

⁶²⁴ (27a/2) 27a/3-27b/1arası: - Kas. 23a/4, BH. 17b/23, Z. 79a/4.

⁶²⁵ (27a /3) Buradan itibaren 28a/1’e kadar MK. eksiktir. MK. 35a /11, Cam. 37b/6.

⁶²⁶(27a/4) çıkarımasa: çıkarmak kâbil olsa C. 14a/11.

[27b]⁶²⁷

(1) mişāl-i āḥar eger on beş biñ sekiz (2) yüz yetmiş üç dirhemi on üç kişiye taḫsīm (3) itsen on beş dirhemden birer viresin iki bākī (4) ḫalır ve ol ikiyi fevḫinde beşin muḫābelesinde şebt (5) idesin yigirmi sekiz olur ikişer virdün iki bākī (6) ḫaldı ve ol ikiye fevḫinde sekizün muḫābelesinde (7) şebt idesin yigirmi yedi olur yigirmi yediden on (8) üç kişiye ikişer virdün bir bākī ḫaldı ve ol (9) biri fevḫinde yedinün muḫābelesinde şebt idesin (10) on üç olur berīn mişāl (11) birer virdün

13 $\frac{12}{115873}$
1 2 2 1

(12) mişāl-i āḥar eger on beş biñ (13) altı yüz yigirmi bir dirhemi on üç taḫsīm itmek (14) dilesen on beş biñ altı yüz yigirmi bir dirhemi yazasın⁶²⁸ (15) ve on üç neferi yesārī ḫarafına yazasın ve ol (16) on beşden on üç nefere birer dirhem virdük (17) iki bākī ḫaldı ve ol ikiyi fevḫinde beşin muḫābelesinde (18) yazduḫ yigirmi altı oldu ve ol yigirmi altıdan on (19) üç nefere ikişer virdük bākī nesne ḫalmadı ve ol (20) ikinün yanına bir şıfır ḫoduḫ aşıl mālda yigirmi bir (21) ḫaldı yigirmi birden birer virdük sekiz dirhem bākī ḫaldı berīn mişāl

13 $\frac{12}{115621}$
1 2 0 1

⁶²⁷ (27b) Bu kısım 28a/1 e kadar AE ve T' eksiktir. AE. 24a/16, T. 17a/2.

⁶²⁸ (28/b) yazasın: yazasın C.15a/13.

[28a]

(1) kısım-ı şānī kūsūrī kūsūra kısmet itmek beyānındadır (2) eger şī⁶²⁹ rub^c dü⁶³⁰ şümüne⁶³¹ kısmet itmek dilesen ikisinün⁶³² (3) dağı şüretin yazasın berīn mişāl $\frac{8}{3}$ $\frac{4}{3}$

2 3

(4) pes imdi üç ki şüret-i kesir maḫsūmdur sekize (5) vurasıncim⁶³³ maḫrec-i kesr-i⁶³⁴ maḫsūmun ^caleyhdür yigirmi dört (6) ḫāşıl olur ve iki ki kesr-i maḫsūmun ^caleyhdür dörde (7) vurasıncim⁶³⁵ maḫrec-i kesr-i maḫsūmdur sekiz ḫāşıl (8) olur pes yigirmi dördi sekize kısmet idesin ḫāric-i (9) kısmet üç şaḫīḥ vāqı^c olur mişāl⁶³⁶

$$\frac{8}{3} \frac{4}{3}$$

(10) kısım-ı şālīş şihāhī⁶³⁸ kūsūra kısmet itmek⁶³⁹ beyānındadır⁶⁴⁰ (11) tariḫi oldur ki⁶⁴¹ şaḫīḥ⁶⁴² maḫrec-i kūsūra vurasın⁶⁴³ (12) ya^cni maḫsūm maḫrec-i maḫsūmun ^caleyhe vurasın⁶⁴⁴ (13) ba^cdehū kısmet idesin⁶⁴⁵ meşelā altı şaḫīḥi üç rub^ca (14) kısmet itmek dilesen altı şaḫīḥ ki maḫsūmdur (15) şī⁶⁴⁶ rub^cuḡ maḫrecine⁶⁴⁷ vurasıncim⁶⁴⁸ dördür

⁶²⁹ (28a/2) şī: se BH. 17b/24, Z. 79a/6, Cam. 37b/8.

⁶³⁰ (28a/2) dü: - AE. 24a/17.

⁶³¹ (28a/2) şümüne: şümün MK. 35a/13.

⁶³² (28a/2) eger şī rub^c dü şümüne kısmet itmek dilesen ikisinün: eger se rub^c dü şümüne *ya^cni üç rub^cı iki şümüne* kısmet itmek dilesen ikisinün BH. 17b/24, Z. 79a/ 6-7.

⁶³³ (28a/5) vurasıncim: urasıncim C.16b/1, vüresıncim BH. 18a/1.

⁶³⁴ (28a/5) maḫrec-i kesr-i: maḫrec-i kesir olur MK. 35b/1, Kas. 23a /7, BH. 18a/1.

⁶³⁵ (28a/7) vurasıncim: urasıncim C. 15a/2, Kas. 23a / 8; viresıncim AE. 24b/1, T. 17a/7.

⁶³⁶ (28a/9) mişāl: berīn üslüb MK. 35b/5.

⁶³⁷ (28a/R) 3: 03 Kas. 23a/10.

⁶³⁸ (28a/10) şihāhī: şahāhī MK. 35b/6, Cam. 37a/6; şaḫīḥi Z. 79a/ 13.

⁶³⁹ (28a/10) kısmet itmek: kısmet itmegi Cam. 37a/6.

⁶⁴⁰ (28a/10) beyānındadır: beyān ider MK. 35b/7, BH. 18a/5, Cam. 37a/6.

⁶⁴¹ (28a/11) ki: kim MK. 35b/8.

⁶⁴² (28a/11) şaḫīḥ: şaḫīḥi C. 15a/6, Z. 79a/14.

⁶⁴³ (28a/11) vurasın: urasıncim C. 15a/9; viresin AE. 24b/5, T. 17a/10; vüresin BH. 18a/6.

⁶⁴⁴ (28a/12) vurasın: urasıncim C. 15a/9.

⁶⁴⁵ (28a/13) kısmet idesin: kısmet idesin C. 15a/10.

⁶⁴⁶ (28a/15) şī: se BH. 18a/8, Z. 79a/16; si Cam. 37a/10.

⁶⁴⁷ (28a/15) maḫrecine: maḫrecinde BH. 18a/8.

⁶⁴⁸ (28a/15) vurasıncim: urasıncim C. 15a/11; viresıncim Kas. 23a /14.

yigirmi dört (16) hâşıl olur pes yigirmi dörde⁶⁴⁹ şî⁶⁵⁰ rub⁶⁵¹ kısmet (17) idesin hâric-i kısmet sekiz 'aded vâkı' olur (18) berin mişâl

rub ⁶⁵¹ 3	<u>24</u>	şahîh	6
	08	maḥrec-i rub ⁶⁵¹	<u>4</u>
			24 ⁶⁵²

(19) cevâb viresinkim her rub⁶⁵¹ a sekiz şahîh hâşıl olur⁶⁵³

[28b]

(1) **kısm-ı rābi'** şahâh⁶⁵⁴ ile kūsūrı kūsūra itmek⁶⁵⁵ (2) beyânındadır tarîki oldur ki⁶⁵⁶⁶⁵⁷ şahâhı gendü kūsūrı (3) maḥrecine vurasın⁶⁵⁸ ba⁶⁵¹ dehū şüret-i kesri daḥı (4) mezbûr hâşılun üzerine ilhāk idesin⁶⁵⁹ ve cümle (5) eylesin⁶⁶⁰ ba⁶⁵¹ dehū mezbûr cümle'i maḥrec-i maḥsûmun (6) 'aleyhe ḍarb idüp ne hâşıl olursa yazasın (7) ba⁶⁵¹ dehū şüret-i maḥsûmun 'aleyhi maḥrec-i maḥsûma⁶⁶¹ (8) urup⁶⁶² zıkr olan mâlı kısmet idesin mişâl (9) eger yedi dirhem ve çehâr ḥumus şî⁶⁶³ subu⁶⁵¹ kısmet (10) itmek dileseḡ yedi dirhemi beşe ḍarb idesin (11) kim maḥrec-i kūsûrdur otuz beş olur ve çehâr (12) ḥumusu⁶⁶⁴ mesfûr otuz beş 'adede⁶⁶⁵ ilhāk idesinkim (13) otuz toḡuz olur ba⁶⁵¹ dehū yedi ki maḥreci şî⁶⁶⁶ (14) subu⁶⁵¹ dur otuz

⁶⁴⁹ (28a/16) dörde: dördi BH. 18a/9.

⁶⁵⁰ (28a/16) şî: se BH. 18a/9, Z. 79a/17; si Cam. 37a/11.

⁶⁵¹ (28a/16) rub⁶⁵¹ r: rub⁶⁵¹ MK. 35b/13.

⁶⁵² (28a/R) 24: - C. 15a/15.

⁶⁵³ (28a/19) cevâb viresinkim her rub⁶⁵¹ a sekiz şahîh hâşıl olur: - BH. 18a/11.

⁶⁵⁴ (28b/1) şahâh: şihâh MK. 36a/5, C. 15a/16, Cam. 38b/4.

⁶⁵⁵ (28b/1) kūsūrı kūsūra itmek: kūsūrı kūsūra taḡsım itmek C. 15a/17; kūsūrı kūsūra kısmet itmek Kas. 23b/3, BH. 18a/11, Cam. 38b/4.

⁶⁵⁶ (28b/2) ki: kim MK. 36a/6.

⁶⁵⁷ (28b/2) oldur ki: budur ki 18a/12.

⁶⁵⁸ (28b/3) vurasın: urasın C. 15a/18, viresin AE. 24b/14, Z. 80b/2, T. 17a/18.

⁶⁵⁹ (28b/4) ilhāk idesin: ilhāk idüp BH. 18a/13, Z. 80b/3.

⁶⁶⁰ (28b/5) cümle eylesin: cümle idesin BH. 18a/13, Z. 80b/3.

⁶⁶¹ (28b/7) 'aleyhi maḥrec-i maḥsûma: -Kas. 23b/6-7.

⁶⁶² (28b/8) urup: virüp BH. 18a/15, Z. 80b/5; vurup Cam. 38b/10.

⁶⁶³ (28b/9) şî: şe MK. 36a/13; se Kas. 23b/8, BH. 18a/16, Z. 80b/6; si Cam. 38b/12.

⁶⁶⁴ (28b/12) ḥumusu: ḥumus MK. 36b/1, BH. 18a/17, Z. 80b/8.

⁶⁶⁵ (28b/12) 'adede: 'aded MK. 36b/1, BH. 18a/18.

⁶⁶⁶ (28b/13) şî: şe MK. 36b/3, Cam. 38a/3; se BH. 18a/19.

toğzuza ɗarb idesin iki yüz (15) yetmiş üç ‘aded hāşıl olur ba‘dehū üç ki (16) şūret-i kūsūr-ı maqşūmdur maḥreci ḥumsa vura (17) sinkim⁶⁶⁷beşdür on beş hāşıl olur ba‘dehū mezbūr (18) on beşe⁶⁶⁸ iki yüz yetmiş üç ‘aded⁶⁶⁹ kısmet idesin (19) ḥāric-i kısmet on sekiz dirhem ve ḥumus dirhem vāqı‘ (20) olur cevāb viresinkim her subu‘ on sekiz dirhem (21) ve ḥumus dirhem⁶⁷⁰ hāşıl olur berin mişāl

15	$\frac{1}{2} \frac{2}{7} \frac{3}{8}$	3 şūret-i kūsūr	39	7 dirhem
	$\frac{1}{2} \frac{2}{7} \frac{3}{8}$	5 maḥrec-i ḥumus	$\frac{7^{671}}{273}$	5 maḥrec-i ḥumus
	1 8	15	273	35

[29a]

(1) **kısm-ı ḥāmis** şihāh ile⁶⁷² kūsūrı şihāh ile⁶⁷³ kūsūra kısmet (2) itmek beyānındadır yedi dirhem ve çehār sūdüs üç (3) dirhemi ve şülüş dirheme kısmet itmek dileseñ yedi dirhem ki (4) maqşūmdur gendū maḥrecinūñ kūsūrına urasinkim⁶⁷⁴ altıdır (5) kırk iki olur ba‘dehū çehār⁶⁷⁵ sūdüs ki şūret-i kesirdür (6) mezbūr māluñ üzerine zamm idesinkim kırk altı olur (7) ba‘dehū kırk altı ‘adedi üçe ɗarb idesinkim maḥrec-i (8) kūsūr-ı maqşūmun ‘aleyhdür yüz otuz sekiz ‘aded hāşıl (9) olur ba‘dehū üç dirhem ki maqşūmun ‘aleyhdür⁶⁷⁶ yüz otuz (10) sekiz ‘aded hāşıl olur ba‘dehū üç dirhem ki maqşūmun (11) ‘aleyhdür üçe ɗarb idesinkim gendū maḥrecidür toğuz (12) hāşıl olur bir ‘aded daḥı ki şūret-i yek şülüşdür (13) toğzuza zamm idesin on olur pes mezbūr (14) on altı ‘adede ɗarb idesin ki⁶⁷⁷ maḥrec-i kūsūr-ı (15) maqşūmdur altmış hāşıl olur mezbūr altmışı (16) yukarıda yazduğuy yüz otuz

⁶⁶⁷ (28b/16-17) vurasinkim: urasinkim C. 15a/24; urasinkim AE. 25a/4, T. 17b/5.

⁶⁶⁸ (28b/18) on beşe: on beşi MK. 36b/7, Kas. 23b/13, BH. 18a/21, Cam. 38a/11.

⁶⁶⁹ (28b/18) ‘aded: ‘adede MK. 36b/7, Kas. 23b/13, BH. 18a/22, Cam. 38a/12.

⁶⁷⁰ (28b/20) vāqı‘ olur cevāb viresinkim her subu‘ on sekiz dirhem ve ḥumus dirhem: - MK. 36b/8-9, Kas. 23b/14, Cam. 38a/13.

⁶⁷¹ (28b/R) 7: 07 C. 15b/3.

⁶⁷² (29a/1) şihāh ile: şahāh ile MK. 37a/1, Cam. 39b/1; şihāhla Kas.24a /1.

⁶⁷³ (29a/1) şihāh ile: şahāh ile MK. 37a/1, Cam. 39b/1; şihāhla Kas.24a/1.

⁶⁷⁴ (29a/5) urasinkim: vurasinkim Kas. 24a /3, BH. 18a/27, Z. 80b/18, Cam. 39b/5.

⁶⁷⁵ (29a/6) çehār: çehār-ı Kas. 24a/4, Cam. 39b/5.

⁶⁷⁶ (29a/9-10-11) yüz otuz sekiz ‘aded hāşıl olur ba‘dehū üç dirhem ki maqşūmun ‘aleyhdür:- BH. 18b/2, Z. 80a/1.

⁶⁷⁷ (29a/14) ɗarb idesin ki: ɗarb ide ki BH. 18b/5.

sekiz ʿ adede (17) ʿısmet idesin ḥāric-i ʿısmet iki dirhem ve on sekiz (18) cüz vāqıʿ olur pes cevāb viresinkim her şülüşe (19) iki dirhem ve şülüş dirhem ḥāşıl olur bâkî her ne

[29b]

(1) miqdār ḥācet olursa ʿāʿ ide-i meşrūḥ⁶⁷⁸ (2) üzerine istiḥrāc olına berīn mişāl⁶⁷⁹

10	3 dirhem	46
<u>6</u>	<u>3</u> maḥrec-i sülüş	<u>3</u>
60 maḥrec-i kūsūr-ı maḥsūm	9	138 maḥrec-i kūsūr-ı maḥsūmun ʿaleydür

1 şuret-i kūsūr
10

20 | 138
2 şülüş

7dirhem
6 kūsūr-ı maḥrec
42
4 şuret-i kūsūr
46

(3) ʿısm-ı şādis bir ʿalmadan istiḥrāc olan⁶⁸⁰ ʿısmetleri (4) beyān ider meşelā toḫsan bir biñ beş yüz dirhemi üç (5) biñ nefere ʿısmet itmek dilesen zıkr olan māl yazup (6) üç ḥānesin tarḥ idüp ve bâkî ʿalan⁶⁸¹ ʿadedün (7) şülüşin iḥrāc idüp cevāb viresinkim her (8) nefere otuz buçuk dirhem ḥişşe vāqıʿ olur berīn mişāl

91,500
30,

⁶⁷⁸ (29b/1) meşrūḥ: meşrūḥe C. 15b/18.

⁶⁷⁹ (29b/2) berīn mişāl kısmından sonra örnekler derkenarda verilmiştir. BH. 18b (derkenar)

⁶⁸⁰ (29b/3) olan: olınan BH. 18b/9.

⁶⁸¹ (29b/6) ʿalan:- BH. 18b/11.

(9) mişāl-i āḥar eger seksen dōrt biḡ iki (10) yüz elli dirhemi beş yüz nefere kısmet itmek dileseḡ (11) zıkr olan mālı yazup üç ḡānesin ṭarḡ idüp (12) bākī̄ kalan ʿadedi⁶⁸² muzāʿıf⁶⁸³ idüp cevāb vire (13) sinkim her nefere yüz altmış sekiz buçuḡ dirhem ḡışse (14) vākıʿ olur mişāl

84,250

168

[30a]

(1) eger yüz altmış sekiz biḡ toḡuz yüz yigirmi dirhemüḡ (2) ʿöşri ne⁶⁸⁴ olur diseler ve zıkr olan mālı yazup bir ḡāne⁶⁸⁵ (3) ṭarḡ idüp cevāb viresinkim on altı biḡ sekiz (4) yüz toḡsan⁶⁸⁶ dirhem olur berīn mişāl 16892,0 (5) ḡāʿ ide-i küllīdür ki her ne miḡdār māl olursa (6) eger on nefere kısmet itmek dileseḡ bir ḡānesin (7) ṭarḡ idüp cevāb viresin⁶⁸⁷ eger yüz nefere (8) kısmet eylemek⁶⁸⁸ dileseḡ iki ḡānesin ṭarḡ idesin (9) eger biḡ nefere kısmet murād olsa üç ḡānesin (10) ṭarḡ idüp cevāb viresin eger on biḡ nefere (11) kısmet itmek⁶⁸⁹ murād olsa dōrt ḡānesin ṭarḡ (12) idüp cevāb viresin⁶⁹⁰ eger yüz biḡ nefere (13) kısmet murād olsa⁶⁹¹ beş ḡānesin ṭarḡ idesin (14) bākī̄ her ne miḡdār ḡācet olursa ḡāʿ ide-i mezbūr (15) üzere istḡrāc olına **faşl-ı (16) rābiʿ** maḡāricüḡ ḡarbları ve kısmetleri ve ḡavāʿ idi (17) vesāīr aḡvālleri beyān ider bir niḡe kısm (18) üzere⁶⁹² evvel maḡāric-i müfredi beyān ider

⁶⁸² (29b/12) ʿadedi: ʿadede MK. 38a/12, Kas. 24b/8.

⁶⁸³ (29b/12) muzāʿıf: muzaʿaf MK. 38a/12, Cam. 40b/9.

⁶⁸⁴ (30a/2) ne: ne miḡdār MK. 38b/2, Kas. 24b/11, BH. 18b/16.

⁶⁸⁵ (30a/2) ḡāne: ḡānesin MK. 38b/3, BH. 18b/17.

⁶⁸⁶ (30a/3-4) on altı biḡ sekiz yüz toḡsan: on altı biḡ sekiz yüz toḡsan iki MK. 38b/4, BH. 18b/18, Z. 81b/4.

⁶⁸⁷ (30a/7) viresin: viresinkim MK. 38b/7, BH. 18b/20.

⁶⁸⁸ (30a/8) eylemek: itmek BH. 18b/20.

⁶⁸⁹ (30a/11) itmek: -MK. 38b/10, BH. 18b/22, Cam. 40a/9.

⁶⁹⁰ (30a/10-11-12) eger on biḡ nefere kısmet itmek murād olsa dōrt ḡānesin ṭarḡ idüp cevāb viresin:- AE. 26a/8.

⁶⁹¹ (30a/13) olsa: olursa MK. 38b/12, Cam. 40a/10.

⁶⁹² (30a/18) üzere: üzerine beyān olunur MK. 39a/4-5, Kas. 25a/6; üzerine beyān olunur kısm-ı BH. 18b/26, Z. 81b/ 14, Cam. 41b/2.

(19) maḥāric-i müfred⁶⁹³ toḫuz⁶⁹⁴ kısmıdır maḥrec-i nişf (20) ikidür maḥrec-i şülüş üçdür ve maḥrec-i rub^c (21) dördür ve maḥrec-i ḥumus beşdür ve maḥrec-i

[30b]

(1) südü altıdır ve maḥrec-i seb^c a⁶⁹⁵ yedidür ve maḥrec-i (2) şümün sekizdür ve maḥrec-i tüsi^c toḫuzdur ve maḥrec-i (3)^c aşır ondur kısm-ı şānī maḥrec-i küsür-u mütekerrerdür (4) ammā maḥrec-i küsür-ı mütekerrere maḥrec-i küsür-ı müfreden (5) meḥūz_zdur meşelā şülüşānuḡ maḥreci üçdür ve erba^c a'tü- (6) aḥmāsuḡ maḥreci beşdür ve seb^c a'tü-etsā^c uḡ maḥreci (7) toḫuzdur kısm-ı şāliš maḥrec-i küsür-ı muzāfadur (8) ammā küsür-ı muzāfanuḡ maḥreci ol vaḡt (9) ḥāşıl olur ki muzāfanuḡ küsürinuḡ maḥrecine⁶⁹⁶ (10) ḡarb olına meşelā maḥrec-i nişf ve südü ikiyi (11) altıya ḡarb itmeden olur⁶⁹⁷ ve maḥrec-i şülüş (12) ve ḥumus üç beşe ḡarb itmeden ḥāşıl olur (13) ve maḥrec-i şülüş ve rub^c üç dörde ḡarb itmeden (14) ḥāşıl olur⁶⁹⁸ ve maḥrec-i şülüş ve sub^c ⁶⁹⁹ üç yediye (15) ḡarb itmeden ḥāşıl olur ve maḥrec-i rub^c ve ^c öşür (16) onı dörde ḡarb itmeden ḥāşıl olur kısm-ı rābi^c (17) maḥrec-i kesr-i mürekkebedür⁷⁰⁰ maḥrec-i kesr-i mürekkebe (18) aḡa dirler ki bir maḥreci bir maḥrece ḡarb itmeden (19) ḥāşıl ola mişāl maḥrec-i şülüş ve rub^c üç dörde (20) ḡarb itmeden ḥāşıl olur ve on iki olur ve (21) maḥrec-i ḥumus ve sub^c yediye beşe ḡarb itmeden olur⁷⁰¹

⁶⁹³ (30a/19) müfred: müfredde Kas. 25a/7, BH. 18b/26, Cam. 41b/3.

⁶⁹⁴ (30a/19) toḫuz: toḫsuz C. 16a/19.

⁶⁹⁵ (30b/1) seb^c a: sub^c C. 16a/20, Kas. 25a/8; şubu^c Cam. 41b/5.

⁶⁹⁶ (30b/9) muzāfanuḡ küsürinuḡ maḥrecine: muzāfanuḡ küsürinuḡ maḥreci muzāfa ilāhūn küsürü maḥrecine BH.19a/6, Z.81a/ 3, Cam. 41b/13.

⁶⁹⁷ (30b/11) altıya ḡarb itmeden olur: altıya ḡarb itmeden ḥāşıl olur C. 16a/3; altıya ḡarb itmeden ḥāşıl olunur Kas. 25b/1; altıya ḡarb itmedin ḥāşıl olur BH. 19a/7, Z. 81a/5.

⁶⁹⁸ (30b/13-14) ve maḥrec-i şülüş ve rub^c üç dörde ḡarb itmeden ḥāşıl olur: - Kas. 25b/2-3, BH. 19a/8, Z. 81a/6.

⁶⁹⁹ (30b/14) sub^c: subu^c Cam. 41a/4.

⁷⁰⁰ (30b/17)maḥrec-i kesr-i mürekkebedür: - Kas.25b/4; maḥrec-i küsür-ı mürekkebedür BH. 19a/10.

⁷⁰¹ (30b/21) maḥrec-i ḥumus ve sub^c yediye beşe ḡarb itmeden olur maḥrec-i ḥumus ve sub^c yediye beşe ḡarb itmeden ḥāşıl olur C. 16b/10, Z. 81a/12.

[31a]

(1) ki otuz beşdür eger iki maḥrec ortasında muvāfaḳat (2) olacaḳ⁷⁰² olursa meşelā sūdüs ile şümünüḡ maḥrecinde (3) muvāfaḳat nişf olmaḳ göründi eyle⁷⁰³ olsa sūdüsü ki (4) altıdur nişfi üçdür ve şümün maḥreci ki sekizdür (5) ḍarb idesin yigirmi dört ḥāşıl olur pes yigirmi (6) dört maḥrec-i sūdüs ve şümün oldı ve maḥrec-i (7) şülüş ve tūs^c ortasında muvāfaḳat şülüş olmaḳ göründi (8) pes aḥadı maḥrecinüḡ şülüşine ḍarb idesinkim (9) ikisinüḡ maḥreci bile ḥāşıl ola kısım-ı (10) ḥāmis ma^c rifet-i istiḥrācınüḡ⁷⁰⁴ a^c dād-ı mütedāḥile⁷⁰⁵ (11) ve a^c dād-ı mütevāfaḳa ve a^c dād-ı mütebāyenedür⁷⁰⁶ ol (12) üç kısımduv evvel oldur ki eger bilmek dilesen (13) iki maḥreci birbirinde dāḥilmidür degülmidür ṭarīḳi (14) oldur ki ^caded-i maḥrec-i ekşeri ^caded-i maḥrec-i (15) eḳalla kısmet idesin⁷⁰⁷ eger ḳābil-i taḳşim olup fazla (16) ḳalmazsa ol vaḳt bileler ki⁷⁰⁸ maḥrec-i eḳall ekşerde (17) dāḥilimiş meşelā on iki ki maḥreci on iki ki maḥreci (18) ve nişfi ve sūdüsdür ve yigirmi dört maḥrec-i şülüş (19) ve şümündür çün ekşer eḳalla kısmet ḳābil-i taḳşim (20) oldı⁷⁰⁹ pes maḥrec-i⁷¹⁰ nişf ve sūdüs maḥrec-i şülüş (21) şümün içinde bulundı eyle⁷¹¹ olsa yigirmi dört hem maḥrec-i

[31b]

(1) nişf ve sūdüs ve hem maḥrec-i şülüş ve şümün oldı (2) ikinci oldur ki iki maḥrec ortasında muvāfaḳat olacaḳ (3) olursa bir maḥreci bir maḥrece ḍarb idesin meşelā (4) maḥrec-i sūdüs ile maḥrec-i rub^c ı ṭaleb eylesen⁷¹² pes bu (5) iki maḥrec ortasında muvāfaḳat nişf⁷¹³ olmaḳ⁷¹⁴ gö (6) ründi pes iki maḥrecden birinüḡ nişfin birine (7) ḍarb

⁷⁰² (32a/2) olacaḳ: olıcaḳ Cam. 41a/12.

⁷⁰³ (31a/3) eyle: öyle Z. 81a/14.

⁷⁰⁴ (31a/10) istiḥrācınüḡ: istiḥrāc Kas. 25b/14.

⁷⁰⁵ (31a/10) mütedāḥile: mütedāḥile C. 16b/15, BH. 19a/19.

⁷⁰⁶ (31a/11) mütebāyenedür: mütenāsiye Kas. 25b/14; mütenasibe BH. 19a/20, Z. 81a/21.

⁷⁰⁷ (31a/15) kısmet idesin: kısmet idesin C.17a/18.

⁷⁰⁸ (31a/16) bileler ki: bilirsin ki BH. 19a/23.

⁷⁰⁹ (31a/20)oldı: olındı BH. 19a/25.

⁷¹⁰ (31a/20) maḥrec:- Kas. 26a /4.

⁷¹¹ (31a/21)eyle: öyle Z. 82b/8.

⁷¹² (31b/4) eylesen: olınsa C.17a /24.

⁷¹³ (31b/5) Buradan itibaren 34a/2'ye kadar T. eksiktir. T. 19a/21.

⁷¹⁴ (31b/5) olmaḳ: olmış Kas. 26a/8.

idesin ki on iki olur eyle⁷¹⁵ olsa (8) maḥrec-i rub^ç ve südü on iki oldı üçünci (9) oldur ki eger iki maḥrec bir birinde dāḥil olmasa (10) ve ikisinüḡ ortasında muvāfaḡat daḥı olmasa (11) meşelā maḥrec-i şülüş ile rub^çuḡ ikisinüḡ daḥı birbirine (12) maḥreci⁷¹⁶ dāḥil degüldür⁷¹⁷ hem muvāfaḡat daḥı yoḡdur (13) pes üç ki maḥrec-i şülüşdür ve dört ki maḥrec-i rub^ç dur (14) birbirine ḡarb idesin on iki olur eyle⁷¹⁸ olsa (15) maḥrec-i şülüş ve rub^ç on iki olur ḡısm-ı şādiş (16) maḥāric-i tūs^ç anuḡ beyānındadır ḡarıḡ oldur ki göresin⁷¹⁹ (17) ḡankı⁷²⁰ maḥrec ḡankı⁷²¹ maḥrecde dāḥildür maḥrec-i nışf (18) ve rub^ç ve şümün biribirinde dāḥildür ve maḥrec-i şülüş (19) ve südü ve tūs^ç biribirinde⁷²² dāḥildür⁷²³ ve maḥrec-i ḡumus (20) ve ^ç aşer biribirinde dāḥildür ammā⁷²⁴ maḥrec-i südüle (21) maḥrec-i subu^ç da muvāfaḡat yoḡdur pes maḥrec-i südü

[32a]

(1) ki altıdur ve maḥrec-i subu^ç ki yedidür biribirine ḡarb (2) idesin⁷²⁵ ḡırḡ iki ḡāşıl olur pes ḡırḡ ikiyle (3) sekizüḡ maḥreci şümündür muvāfaḡat ḡaleb eyledüḡ⁷²⁶ (4) nışf⁷²⁷ olmaḡ bulundı⁷²⁸ sekizüḡ nışfi⁷²⁹ dördür (5) ḡırḡ ikiye ḡarb eyledüḡ yüz altmış altı⁷³⁰ ^ç aded ḡāşıl oldı⁷³¹ (6) pes yüz altmış altı⁷³² ile ḡoḡuz ki maḥrec-i tūsı^ç dür (7) muvāfaḡat ḡaleb eyledüḡ

⁷¹⁵ (31b/7) eyle: öyle Z. 82b/14.

⁷¹⁶ (31b/11-12) birbirine maḥreci: - AE. 27a/19.

⁷¹⁷ (31b/12) degüldür: degüldür ki Kas. 26a/12.

⁷¹⁸ (31b/14) eyle: öyle BH. 19b/11, Z. 82b/20.

⁷¹⁹ (31b/16) maḥārici tūs^ç anuḡ beyānındadır ḡarıḡi oldur ki göresin: maḥārici tūs^ç anuḡ beyānındadır *kūsūrāt tūsı^ç nışf ve şülüş ve rub^ç ve ḡumus ve südü sub^ç ve şümün ve tūsı^ç ve ^ç aşer* ḡarıḡi oldur ki göresin AE.de 27b/2-3.

⁷²⁰ (31b/17) ḡankı: ḡanḡı Z. 82a/2.

⁷²¹ (31b/17) ḡankı: ḡanḡı Z. 82a/2.

⁷²² (31b/19) biribirinde: birbirine BH. 19b/14, Z. 82a/3.

⁷²³ (31b/ 17-19) : - AE. 27b/6.

⁷²⁴ (31b/19-20)ve maḥrec-i ḡumus ve ^ç aşer biribirinde dāḥildür ammā: - Z. 82a/3-4.

⁷²⁵ (32a/2) idesin: idesin ki MK. 41b/10, Cam. 43b/13.

⁷²⁶ (32a/3) eyledüḡ: -Kas. 26b/5.

⁷²⁷ (32a/4) nışf: - Kas. 26b/5.

⁷²⁸ (32a/4) bulundı: göründi BH.20b/18, Z. 82a/8.

⁷²⁹ (32a/4) nışfi: nışf BH.20b/18.

⁷³⁰ (32a/5) yüz altmış altı: yüz altmış sekiz AE. 27b/12, BH. 19b/19; yüz altmış Z. 82a/9.

⁷³¹ (32a/5)ḡāşıl oldı: ḡāşıl olur MK. 42a /1, BH. 19b/19.

⁷³² (32a/6) yüz altmış altı: yüz altmış sekiz AE. 27b/12, BH. 19b/19, Z. 82a/9.

şülüş olmak göründi tokuzun (8) şülüsi ki üçdür yüz altmış altıya⁷³³ darb eyledün (9) beş yüz dört hâşıl oldı⁷³⁴ pes beş yüz dördile⁷³⁵ (10) maḥrec-i ‘aşer ki ondur muvāfaḳat taleb eyledün nişf (11) olmak bulundı⁷³⁶ ‘aşerün nişfi ki beşdür beş yüz dört (12) ‘adede darb olundı iki biñ beş yüz yigirmi ‘aded (13) hâşıl oldı ki cemîi ‘ kūsūrātı tūs‘ anuñ maḥrecidür (14) tariḳ-i āḥar kūsūrāt-ı tūs‘ a’i beyān ider meşelā (15) bir hafta kim yedi gündür bir yıl ki on iki aydur (16) yediye darb idesin seksen dört hâşıl olur⁷³⁷ (17) ve bir ay ki otuz gündür seksen dörde darb eyledün (18) iki biñ beş yüz yigirmi hâşıl olur cemîi ‘ kūsūrātı (19) tūs‘ anuñ maḥrecidür kısım-ı sābi‘ maḥāriciyle (20) istiḥrāc olınan kısmetleri beyān ider berīn mucib (21) meşelā dört nefer kimesne şirket tariḳi ile ticāret

[32b]

(1) eyleseler ammā şöl şartla kim her ne miḳdār fāyide⁷³⁸ hâşıl⁷³⁹ (2) olursa birisi nişf ve birisi şülüş ve birisi rub‘ (3) ve birisi südüs hişşe alalar ol vech üzerine (4) ḳavl idüp itdükleri ticāretten sermāyelerin (5) ifrāz itdükdēn⁷⁴⁰ sonra yetmiş iki biñ tokuz yüz (6) dirhem hâşıl olsa zıkr olan üslüb üzerine (7) hişşe eylemek dileseñ tariḳ⁷⁴¹ oldur ki yigirmi dört (8) ki maḥrec-i nişf ve şülüş ve rub‘ ve südüsdür yazup (9) pes yigirmi dört ‘adedür nişfi ki on iki ‘adeddür (10) ve şülüşü⁷⁴² ki sekizdür ve rub‘ ı ki altıdur ve südüsi ki dördür (11) cümle idesin⁷⁴³ otuz ‘aded olur pes bu otuz (12) ‘adede aşıl fāyide⁷⁴⁴ ki yetmiş iki biñ tokuz yüz (13) dirhem-idi⁷⁴⁵ kısmet eyledün ḥāric-i kısmet iki biñ (14) dört yüz otuz ‘aded

⁷³³ (32a/8) yüz altmış altıya: yüz altmış sekize AE. 27b/14, BH. 19b/21, Z. 82a/11.

⁷³⁴ (32a/9) hâşıl oldı: - BH. 19b/21.

⁷³⁵ (32a/9) dördile: dört ile MK. 42a/6, BH. 19b/22, Cam. 43a/8.

⁷³⁶ (32a/11) bulundı: göründi Z. 82a/14.

⁷³⁷ (32a/16) yediye darb idesin seksen dört hâşıl olur: *yediyi* yediye darb idesin seksen dört hâşıl olur AE. 28a/1.

⁷³⁸ (32b/1) fāyide: fā’ide BH.20a/6, Z. 83b/2, Cam. 44b/8.

⁷³⁹ (32b/1) hâşıl: - BH. 20a/6, Z. 83b/2.

⁷⁴⁰ (32b/5) itdükdēn: idüp C. 17a/24.

⁷⁴¹ (32b/7) tariḳ: tariḳi MK. 42b/13, Cam. 44b/13.

⁷⁴² (32b/10) şülüşü: şülüsi Kas.27a/8.

⁷⁴³ (32b/11) idesin: idesin C. 17b/3.

⁷⁴⁴ (32b/12) fāyide: fā’ide BH. 20a/14, Z. 83b/12, Cam. 44a/5.

⁷⁴⁵ (32b/13) dirhem idi: dirhemdi Kas. 27a/10.

vâkı^c oldı⁷⁴⁶ pes bu hâric-i (15) kısmet vâkı^c olan a^c dâdı maḥrecden⁷⁴⁷ ḥiṣṣe⁷⁴⁸ (16) eyledüğün⁷⁴⁹ ^c adedün⁷⁵⁰ her birine⁷⁵¹ ḍarb idesin ne (17) miḳdâr olursa⁷⁵² zıkr olan eṣḥâşuṅ ḥiṣṣeleri⁷⁵³ (18) ol miḳdâr vâkı^c olur mişâl⁷⁵⁴ aşıl mâl⁷⁵⁵

76900

maḥrec	<u>1 2⁷⁵⁶ 9⁷⁵⁷</u>	12 ḥiṣṣe-i nişf
24	30 7 2 9 0 0	2430
12 nişf	2 4 3 0 ⁷⁵⁸	4860
08 ⁷⁵⁹ şülüş		<u>2430</u>
06 ⁷⁶⁰ rub ^c		29160
<u>04⁷⁶¹</u> südüş		
30		

[33a]

8	6	4
<u>2430</u>	<u>2430</u>	<u>2430</u>
19440	14580	9760
ḥiṣṣe-i şülüş	ḥiṣṣe-i rub ^c	ḥiṣṣe-i südüş
	yekün ⁷⁶²	
	72900	

⁷⁴⁶ (32b/14) vâkı^c oldı: vâkı olur MK. 43a/7, Kas. 27a/11, BH. 20a/16, Cam. 44a/7.

⁷⁴⁷ (32b/15) kısmet vâkı^c olan a^c dâdı maḥrecden: kısmet vâkı^c olan a^c dâdı her birini maḥrecden BH.20a/16, Z. 83b/15.

⁷⁴⁸ (32b/15) ḥiṣṣe: ḥiṣṣesi BH. 20a/17, Z. 83b/15.

⁷⁴⁹ (32b/16) eyledüğün: olan BH. 20a/17, Z. 83b/15.

⁷⁵⁰ (32b/16) ^c adedün: ^c adedlerine BH. 20a/17, Z. 83b/15.

⁷⁵¹ (32b/16) her birine: başka başka BH. 20a/17, Z. 83b/15.

⁷⁵² (32b/17) olursa: olursa ve bu MK. 43a/10.

⁷⁵³ (32b/17) zıkr olan eṣḥâşuṅ ḥiṣṣeleri: zıkr olan eṣḥâşuṅ her birinün ḥiṣṣe BH. 20a/18, Z. 83b/16.

⁷⁵⁴ (32b/18) mişâl: berin üslüb MK. 43a/12, Kas. 27a/13, Cam. 44a/12. ; bu üslüb üzerine BH. 20a/19, Z. 83b/16.

⁷⁵⁵ (32b/18) aşıl mâl: aşıl fâide MK. 43a/12, BH. 20a/19, Z. 83b/16; aşıl fâide Cam. 44a/12.

⁷⁵⁶ (32b/R) 2: - Kas. 27a/14, BH. 20a/19.

⁷⁵⁷ (32b/R) 9: - Kas. 27a/14, BH. 20a/19.

⁷⁵⁸ (32b/R) 0: - AE. 28b/3.

⁷⁵⁹ (32b/R) 08: 8 BH.20a/19, Z. 83b/17.

⁷⁶⁰ (32b/R) 06: 6 BH.20a/19, Z. 83b/17.

⁷⁶¹ (32b/R) 04: 4 BH.20a/19, Z. 83b/17.

⁷⁶² (33a/R) yekün: cem^c MK. 43b/17.

(1) mişāl āḥar bir kimesne olup⁷⁶³toḡuz (2) nefer vārişleri ḳaldı⁷⁶⁴ müteveffā-i mezbūruḡ metrūkātı (3) şatıldıḡda iki yüz altmış iki⁷⁶⁵ biḡ dōrt yüz (4) toḡsan dōrt aḡçe mālı⁷⁶⁶ zāhir⁷⁶⁷ olsa⁷⁶⁸ zıkr olan (5) māl beytü'l-verese⁷⁶⁹ḳısmet itmek⁷⁷⁰ lāzım olsa⁷⁷¹ (6) ammā vārişlere⁷⁷² daḡı birisine nişfi birisine şülüş (7) ve birisine rub^c ve birisine ḡumus ve birisine sūdüs (8) ve birisine subu^c ve birisine şümün ve birisine tūsü^c (9) ve birisine ^caşer ḡişşe olunmaḡ murād olsa⁷⁷³ (10) ol meblaḡı mezbūrdan⁷⁷⁴ her birine⁷⁷⁵ ne miḡdār ḡişşe (11) lāzım⁷⁷⁶ olur⁷⁷⁷ bilmek dileseḡ ḡarīḳi oldur ki iki (12) biḡ beş yüz yigirmi⁷⁷⁸ ki cümle maḡārici tūsü^c dūr (13) yazup ba^c dehū zıkr olan üzre her birinüḡ (14) ḡişşesin iḡrāc idesin bu maḡārici tūsü^c den⁷⁷⁹ (15) cümle idesin ki dōrt biḡ sekiz yüz altmış bir dirhem (16) olur ba^c dehū dōrt biḡ sekiz yüz altmış bir dirhem (17) yazasın aşıl māl ki iki yüz altmış⁷⁸⁰ iki biḡ dōrt yüz toḡsān dōrttür

⁷⁶³ (33a/1) olup: fevt olup MK. 44a/1, Kas. 27b/1, BH. 20a/20, Z. 83a/1, Cam. 45a/1.

⁷⁶⁴ (33a/2) ḳaldı: ḳalup Kas. 27b/2, BH. 20a/20, Z. 83a/2, Cam. 45a/1.

⁷⁶⁵(33a/3) iki: -Kas. 27b/2.

⁷⁶⁶ (33a/4) mālı: māl BH. 20b/2.

⁷⁶⁷ (33a/4) zāhir:- AE. 28b/10.

⁷⁶⁸ (33a/4) zāhir olsa: ḡāşıl oldı C. 17b/17.

⁷⁶⁹ (33a/5) beytü'l-verese: beytü'l-vereseye MK. 44a/5, Kas. 27b/3, BH. 20b/2; beyne'l-verese C. 17b/18, AE. 28b/10-11, Z. 83a/4.

⁷⁷⁰ (33a/5) ḳısmet itmek: ḳısmet olunmaḡ C.18a/18, Z. 83a/4.

⁷⁷¹ (33a/5) lāzım olsa: lāzım geldikde Z. 83a/4.

⁷⁷² (33a/6) vārişlere: vārişlerün C.18a/19.

⁷⁷³ (33a/9) olsa: olınsa C. 17b/21.

⁷⁷⁴ (33a/10) meblaḡı mezbūrdan: meblaḡın Z. 83a/7.

⁷⁷⁵ (33a/10) her birine: - Kas. 27b/6.

⁷⁷⁶ (33a/11) lāzım: - BH. 20b/6.

⁷⁷⁷ (33a/11) lāzım olur: deḡer C. 17b/22.

⁷⁷⁸ (33a/11-12) iki biḡ beş yüz yigirmi: iki beş yüz yigirmi iki BH. 20b/6.

⁷⁷⁹ (33a/13-14) yazup ba^c dehū zıkr olan üzre her birinüḡ ḡişşesin iḡrāc idesin bu maḡārici tūsü^c den : -AE. 28b/17.

⁷⁸⁰ (33a/17)iki yüz altmış: - C. 18a/3.

[33b]

(1) kısmet idesin h̄āric-i kısmet elli dört dirhem (2) vāqı' olur zıkr olan elli dört dirhemi⁷⁸¹⁷⁸² maḥārici (3) tūsü' den ḥiṣṣe olunan a' dāda ḍarb idüp (4) ne miḳdār olursa cevāb viresin⁷⁸³

aşıl māl
262494

54		maḥrec-i tūsü'	
<u>1260</u>	ḥiṣṣe-i nişf	<u>2520</u>	
5040		1260 nişf	
<u>6300</u>		0840 şülüş	
68040		0630 rub'	
		0504 ḥams	
		0420 sūdüs	
54		0360 sub'	
<u>630</u>		0315 şümn	
2520	ḥiṣṣe-i rub'	0280 tūs'	
<u>3151</u>		<u>0252</u> 'aşr	
34020		4861	
54		54	
<u>420</u>		<u>840</u>	ḥiṣṣe-i şülüş
1680	ḥiṣṣe-i sūdüs	3360	
<u>2100</u>		<u>4200</u>	
22680		45360	
54		54	
<u>315</u>	ḥiṣṣe-i şümn	<u>504</u>	ḥiṣṣe-i ḥams
1260		2016	
<u>1575</u>		<u>2520</u>	
17010		27212	

⁷⁸¹ (33b/2) dirhemi: - BH. 20b/12, Z. 83a/14.

⁷⁸² (33b/2) elli dört dirhemi: elli dördtür MK. 44b/6, Cam. 46b/5.

⁷⁸³ (33b/4) ne miḳdār olursa cevāb viresin: ne miḳdār olursa cevāb viresin berin üslüb MK. 44b/8, Kas. 28a/3, BH. 20b/13.

54	54	54
<u>360</u>	<u>280</u>	<u>202</u>
1440 hisse-i sub ^c	1120 hisse-i t ^u s ^c	1008 hisse-i ^c a ^ş r
<u>1800</u>	<u>1400</u>	<u>1260</u>
19440	15120	13608

1 3⁷⁸⁴
2 9 2 4
2 6 2 4 9 6
5 4
4861

[34a]

(1) mişāl-i āḥar eger sū^c āl olsa⁷⁸⁵ ki yüz altmış (2) beş biñ seksen altı aḳçe'i altı nefere kısmet (3) eyle şōl⁷⁸⁶ vech üzere ki bir nefere şülüşün (4) rub^c ın ve birisine sūdüsün ve şülüşün ve birisine sub^c uñ (5) nışfın ve birisine t^us^c ün nışfın⁷⁸⁷ ve birine rub^c uñ (6) sūdüsün⁷⁸⁸ ve birisine şümünün ħumsın vir diseler (7) tariḳi oldur ki muḳaddemā maḥāric-i tis^c a[']i yazasınkim (8) iki biñ beş yüz yigirmi ^c adeddür pes bu yazduḡuñ (9) maḥrecden şülüşin iḥrāc idesinkim sekiz yüz (10) kırḳdur ve sūdüs kim dört yüz yigirmi olur⁷⁸⁹ (11) ve sub^c⁷⁹⁰ üç yüz altmışdur⁷⁹¹ ve nışf ki⁷⁹² biñ iki yüz (12) altmışdur⁷⁹³ rub^c⁷⁹⁴ ki altı yüz otuzdur⁷⁹⁵ şümün ki üç (13) yüz on beşdür⁷⁹⁶ ba^c dehū zıkr olan a^c dādı cümle (14) idesin⁷⁹⁷ ba^c dehū sekiz yüz kırḳ ki şülüş için (15) ifrāz olundu anuñ rub^c ın iḥrāc idesinkim (16) iki

⁷⁸⁴ (33b/İ) Bu işlem Kas.da farklıdır 28a/18. Bkz. Ek.9.

⁷⁸⁵ (33b/1) sū^c āl olsa: sū^c āl dinilse BH.21a/1, Z. 84b/12, sū^c āl eylese Cam. 47b/1.

⁷⁸⁶ (34a/3) şōl: - Kas. 28b/2.

⁷⁸⁷ (34a/5) t^us^c ün nışfın: nışfuñ t^us^c in MK. 45b/5, BH. 21a/3, Cam. 47b/5.

⁷⁸⁸ (34a/6) sūdüsün: sūdüsün Kas. 28b/4.

⁷⁸⁹ (34a/10) yigirmi olur: yigirmidür C. 18b/1.

⁷⁹⁰ (34a/11) sub^c: sub^c ı Kas. 28b/7.

⁷⁹¹ (34a/11) altmışdur: altmış olur Kas. 28b/7, BH. 21a/7, Z. 84b/20, Cam. 47b/10-11.

⁷⁹² (34a/11) nışf ki: nışfı ki Kas. 28b/7.

⁷⁹³ (34a/12) altmışdur: altmış olur Kas. 28b/8, BH. 21a/8, Z. 84b/21, Cam. 47b/11.

⁷⁹⁴ (34a/12) rub^c: rub^c ı Kas. 28b/8, BH. 21a/8, Z. 84b/21.

⁷⁹⁵ (34a/12) otuzdur: otuz olur MK. 45b/13, Kas. 28b/8, BH. 21a/8, Z. 84b/21.

⁷⁹⁶ (34a/12-13) üç yüz on beşdür: üç yüz on beş olur MK. 45b/13, Kas. 28b/9, BH. 21a/9, Z. 84a/1, Cam. 47b/13.

⁷⁹⁷ (34a/14) idesin ba^c dehū sekiz yüz kırḳ ki şülüş için: idesin *üç biñ sekiz yüz yigirmi beş olur* ba^c dehū sekiz yüz kırḳ ki şülüş için AE. 29b/17, T. 23b/8-9.

yüz on olur ve sūdüs için ifrāz (17) olan dört yüz yigirminüñ şülüşin ihrāc (18) idesinkim yüz kırk olur ve subu^ç için çıkar (19) duğuş üç yüz altmış ^çadedüñ nişfin çıkara (20) sinkim yüz seksen olur ve nişf için (21) çıkarduş biñ iki yüz altmış ^çadedüñ

[34b]

(1) tūs^ç in ifrāz idesinkim yüz kırk olur ve rub^ç için (2) çıkarduş altı yüz otuz sūdüsün ihrāc (3) idesinkim yüz beş olur ve şümün için çıkarduş (4) yüz on beş ^çadedüñ hımsun⁷⁹⁸ ihrāc idesinkim (5) altmış üç olur pes bu mezkūr⁷⁹⁹ maḥārici⁸⁰⁰ cümle (6) idesinkim sekiz yüz otuz sekiz ^çaded olur (7) ba^ç dehū aşıl māl ki yüz altmış beş biñ seksen (8) altı dirhem-idi sekiz yüz otuz sekize kısmet (9) idesinkim ḥāric-i kısmet yüz toḡsan yedi (10) ^çaded olur pes bu yüz⁸⁰¹ toḡsan yedi ^çadedi (11) ihrāc eyledüğüñ maḥrecüñ her birine ^çalā (12) ḥāzā⁸⁰² darb idüp göresin ne ḥāşıl olursa (13) her birinüñ ḥişsesi ol miḡdār olur bu taḡdırce (14) kırk bir biñ üç yüz yetmiş bir⁸⁰³ dirhem şülüş rub^ç olana (15) deger⁸⁰⁴ ve yigirmi yedi biñ beş yüz seksen sūdüsün (16) şümünü olana⁸⁰⁵ deger⁸⁰⁶ ve otuz beş biñ dört yüz altmış⁸⁰⁷ (17) nişfi olana⁸⁰⁸ deger⁸⁰⁹ ve yigirmi yedi biñ beş yüz (18) seksenüñ⁸¹⁰ nişfi rub^ç ı olana⁸¹¹ deger⁸¹² ve yigirmi biñ (19) altı yüz seksen beşüñ⁸¹³ rub^ç ⁸¹⁴sūdüs

⁷⁹⁸ (34b/4) hımsun: humusın BH. 21a/17, Cam. 47a/11.

⁷⁹⁹ (34b/5) mezkūr: mezkūruñ MK. 46b/1, Z. 84a/11, Cam. 47a/11.

⁸⁰⁰ (34b/5) maḥārici: maḥāricin Kas. 29a/2, BH. 21a/18, Z. 84a/11, Cam. 47a/11.

⁸⁰¹ (34b/10) yüz: -C. 18b/13.

⁸⁰² (34b/12) ḥāzā: ḥāzihi MK. 46b/7, BH.21a/22, Cam. 48b/5.

⁸⁰³ (34b/14) bir : - MK. 46b/8, BH. 21a/24, Z. 84a/18.

⁸⁰⁴ (34b/15) deger: diğeri MK.46b/9, Kas. 29a/8, Cam. 48b/8.

⁸⁰⁵ (34b/16) olana: alına MK. 46b/10, Cam. 48b/9

⁸⁰⁶ (34b/16) deger: diğeri MK. 46b/10, Kas. 29a/8, Cam. 48b/9.

⁸⁰⁷ (34b/16) otuz beş biñ dört yüz altmış: otuz beş biñ altmış sub^çuş nişfi MK. 41b/11, BH. 21b/1, Z. 84a/ 20, Cam. 48b/10.

⁸⁰⁸ (34b/17) olana: alına MK. 46b/11, Kas. 29a/9, Cam. 48b/10.

⁸⁰⁹ (34b/17) deger: diğeri MK. 46b/11, Kas. 29a/9, Cam. 48b/10.

⁸¹⁰ (34b/18) seksenüñ: seksen C. 18b/18.

⁸¹¹ (34b/18) olana: alına MK. 46b/12, Kas. 29a/10, Cam. 48b/11; alana Z. 85b/1.

⁸¹² (34b/18) deger: diğeri MK. 46b/12, Kas. 29a/10, Cam. 48b/11.

⁸¹³ (34b/19) beşüñ: beş C. 18b/19; - Z. 85b/1.

⁸¹⁴ (34b/19) rub^ç : rub^ç ı MK. 47a/1, Z. 85b/1.

olana⁸¹⁵ (20) deger⁸¹⁶ ve on iki biñ dört yüz on bir şümün (21) hıms olana⁸¹⁷ deger⁸¹⁸ pes⁸¹⁹
bu zıkr olan hişşelerüñ⁸²⁰

[35a]

(1) cümlesi yüz altmış beş biñ seksen altı dirhem olur (2) berin mişāl

aşıl māl	maḥrec-i tūsü ^c	maḥrec-i kūsūr
165086	2520	210 şülüş rub ^c
	840 şülüş	140 südüs şümün
<u>6</u> ⁸²¹	420 südüs	180 sub ^c nişf
<u>9</u>	360 sub ^c	140 nişf rub ^c
<u>4 1 6</u> ⁸²² 5	1260 nişf	105 rub ^c südüs
<u>1 2 4 2</u>	630 rub ^c	<u>063</u> şümün hıms
1 6 5 0 8 6	<u>315</u> şümün	838
<u>1 9 7</u>	3825	
8 3 8		
197	197	197
<u>180</u>	<u>140</u>	<u>210</u>
35260	67580	21370
hişşe-i nişf sub ^c	hişşe-i şülüş südüs	hişşe-i rub ^c şümün
197	197	197
<u>063</u>	<u>140</u>	<u>105</u>
12411	67580	20685
hişşe-i şümün hıms	hişşe-i tus ^c nişf	hişşe-i südüs rub ^c
	<u>cem^c</u>	
	165086	

⁸¹⁵ (34b/19) olana: alına MK. 47a/1, Kas. 29a/11, Cam. 48b/12.

⁸¹⁶ (34b/20) deger: diger MK. 47a/1, Kas. 29a/11, Cam. 48b/12.

⁸¹⁷ (34b/21) olana: alana BH. 21b/4, Z. 85b/2, Cam. 48b/13.

⁸¹⁸ (34b/21) deger: diger MK. 47a/3, Kas. 29a /12, Cam. 48a/1.

⁸¹⁹ (34b/21) pes: - MK. 47a/3.

⁸²⁰ (34b/21) hişşelerüñ: hişşelerüñ ki MK.47a/3.

⁸²¹ (35a/R) Bu işlemde 6 rakamının üstünde 0 vardır BH. 22a/6.

⁸²² (35a/R) Bu işlemde 6 rakamının üstünde 0 vardır BH. 22a/6.

(3) bākī her ne miqdār maḥāriciyle kısmet murād (4) olursa ṭarīḳ-i meşrūḥ üzere ihrāc (5) olına faşl-ı ḥāmis (6) kısmet-i ğuremānuḡ ṭarīḳi⁸²³ beyānındadır ammā (7) bu fennün māhirleri kısmet-ı ğuremānuḡ istihrācında (8) bir niçe ṭarīḳ beyān itmişler bu faḳīr daḡı ma' lūm

[35b]

(1) olduġı kadar⁸²⁴ beyān olundu kısm-ı evvel kaçan bir kimsenün (2) on sekiz biḡ altı yüz aḳçe deyni vāḳı' olsa ammā deyn-i (3) mesfūr daḡı dōrt nefer kimseye⁸²⁵ vāḳı' olsa⁸²⁶ birisine (4) beş biḡ yüz aḳçe ve birisine⁸²⁷ üç biḡ iki yüz aḳçe (5) ve birisine⁸²⁸ dōrt biḡ üç yüz aḳçe ve birisine⁸²⁹ daḡı (6) altı biḡ aḳçe⁸³⁰ pes bu⁸³¹ zıkr olan kimesneler⁸³² mālının (7) ṭaleb eyledüklerinde medyūn olan kimesne iflās⁸³³ (8) 'arz idüp 'adem-i iḳtidār gösterse ol sebeble (9) elinde olan mecmū' -i⁸³⁴ rızḳın şatsalar on bir biḡ (10) sekiz yüz otuz aḳçe māl zāhir olsa zıkr olan (11) dayinlerün her birinün⁸³⁵ mālına göre ḡişşe ne miqdār⁸³⁶ (12) olur bilmek dilesen ṭarīḳ oldur ki aşıl māl ki (13) on bir biḡ sekiz yüz otuz aḳçedür yazup (14) dāyinlerün herbirinün māllarına ḡarb idesin (15) 'ale'l-infirād her birinün mālına ḡarb olunmadan⁸³⁷ (16) ne miqdār 'aded ḡaşıl olursa cümle deyn ki (17) on sekiz biḡ altı yüz dirhem-idi her birine kısmet (18) idüp ḡāric-i kısmet ne miqdār vāḳı' olursa (19) ḡişşeleri

⁸²³ (35a/6) ṭarīḳi: ṭarīḳinün MK. 47b/4, Kas. 29b/2.

⁸²⁴ (35b/1) kadar: miqdār MK. 47b/7, BH. 21b/10, Z. 85b/21, Cam. 49b/4.

⁸²⁵ (35b/3) kimseye: kimesneye C. 19a/13, Cam. 49b/7.

⁸²⁶ (35b/2-3) ammā deyn-i mesfūr daḡı dōrt nefer kimseye vāḳı' olsa:– BH. 22a/2, Z. 85b/21.

⁸²⁷ (35b/4) birisine: bir nefere Kas. 29b/6, BH.22a/2, Z. 85b/21, Cam. 49b/8.

⁸²⁸ (35b/5) birisine: bir nefere MK. 47b/11, Kas. 29b/7, BH. 22a/3, Cam. 49b/9.

⁸²⁹ (35b/5) birisine: bir nefere MK. 47b/12, Kas. 29b/7, BH. 22a/3, Cam. 49b/10.

⁸³⁰ (35b/5-6) ve birisine dōrt biḡ üç yüz aḳçe ve birisine daḡı altı biḡ aḳçe: – Z. 85a/1.

⁸³¹ (35b/6) bu:–Kas. 29b/7.

⁸³² (35b/6) kimesneler: neferler AE. 31a/2.

⁸³³ (35b/7) iflās: iflāsın BH. 22a/5.

⁸³⁴ (35b/9) mecmū' ı: – Kas. 29b/9.

⁸³⁵ (35b/11) her birinün:–Kas. 29b/10.

⁸³⁶ (35b/11) daynilerün her birinün mālına göre ḡişşe ne miqdār: daynilerün her birinün mālına göre *mezḳūr on bir biḡ sekiz yüz otuz aḳçeden* ḡişşe ne miqdār C. 19a/19.

⁸³⁷ (35b/15) ḡarb olunmadan: ḡarb olunmaḡdan Z. 85a/9.

ol miqdār olur pes imdi bu taqđırce (20) beş biñ yüz aqçe mālī olana üç biñ iki yüz (21) kırk üç dirhem ve beş şümün⁸³⁸ ve nişf şümün dirhem

[36a]

(1) ve tūsü^c şümün dirhem hişşe ā^c id olur ve dört biñ (2) üç yüz aqçe mālī olana iki biñ yedi yüz otuz (3) dört aqçe ve yedi şümün ve rub^c şümün dirhem hişşe⁸³⁹ (4) ā^c id olur⁸⁴⁰ ve altı biñ aqçe mālī olana üç (5) biñ sekiz yüz on altı dirhem ve rub^c şümün dirhem (6) hişşe ā^c id olur ve üç biñ iki yüz aqçe mālī (7) olana⁸⁴¹ iki biñ otuz beş dirhem ve rub^c dirhem ve rub^c (8) şümün dirhem hişşe vākı^c olur berīn mişāl

aşıl māl-ı medyūn		deyn	
11830		18600	
nefera	nefera	nefera	nefera
5100	3200	4300	6000
5100	3200	4300	6000
<u>11830</u>	<u>11830</u>	<u>11830</u>	<u>11830</u>
00000	00000	00000	00000
00000	00000	00000	00000
11830	23660	35490	00000
<u>59150</u>	<u>35490</u>	<u>47320</u>	<u>70980</u>
60333000	37856000	50869000	70980000

1 4
3 9 5 3 5
1 1 6 1 8 6 3 5
 3 7 8 5 6 0 0 0
2035
 18600

4 3
2 8 6 1
4 9 9 3
 5
3 6 5 1 9 2 7 5
6 0 3 3 3 0 0 0
 3 2 4 3

⁸³⁸(35b/21) kırk üç dirhem ve beş şümün ve nişf şümün dirhem: kırk üç dirhem ve beş şümün dirhem ve tūsü^c şümün dirhem MK. 48b/2, Kas. 30a/1-2, Cam. 49a/12-13. kırk üç dirhem ve beş şümündür ve tūsü^c şümün dirhem BH. 22a/15.

⁸³⁹(36a/13) hişşe: - BH. 22a/17, Z. 85a/16.

⁸⁴⁰(36a/4) ā^c id olur: haşıl olur MK. 48b/5, Kas. 30a/4, BH. 22a/17, Z. 85a/16, Cam. 50b/3-4.

⁸⁴¹(36a/7) üç biñ iki yüz aqçe mālī olana: - MK.. 48b/8; bir nefere BH. 22a/19, Cam. 50b/6.

[36b]⁸⁴²

1
7 2
5 3 5
1 6 7 1 2
6
4 0 1 2 4 4
7 0 9 7 0 0 0 0
3819
18600
ve rub^c şümün

1 1 1
3 3 5 6
1 6 6 9 9 3
3 4 6 4 1 6 2 5
5 0 8 6 9 0 0 0
2 7 3 4
18600
yedi şümün ve rub^c şümün

(1) kâ^c ide-i mezbûrda⁸⁴³ her nefere ^c alâ hâzîhi⁸⁴⁴ darb olana⁸⁴⁵ (2) ve bir kısmet olmayınca istihrâc kâbil degüldür her neferi (3) aşıl mâla darb idüp cümle deyne kısmet olına (4) mişâl-i âhâr bi-tarîki'l-mesfûr (5) eger ^c Amuruñ iki biñ üç yüz aqçe mâlı olsa (6) bir metâ^c a virse ba^c dehû otuz gün geçdükdën (7) sonra Zeyd gelse iki biñ altı yüz aqçe ol (8) dañı getürse birbiriyle şerîk olsalar ba^c dehû (9) on günden sonra Bekir dañı gelüp⁸⁴⁶ üç biñ (10) aqçe sermâye ol dañı getürse şerîk olsalar⁸⁴⁷⁸⁴⁸ (11) ba^c dehû diger Bekir⁸⁴⁹ dañı yigirmi günden sonra gelüp⁸⁵⁰ (12) iki biñ sekiz yüz aqçe ol dañı getürse⁸⁵¹ (13) cümle bu dört nefer kimesne şirket tarîkiyle (14) bir yıl⁸⁵² ticâret idüp cümle biñ altı yüz aqçe (15) fâyide⁸⁵³ hâşıl itseler ammâ ticâretleri şöl şart (16) üzere⁸⁵⁴ olsa⁸⁵⁵ ki fâyidelerin⁸⁵⁶ her birinüñ günine

⁸⁴² (36b) Buradan itibaren 38a/6'ya kadar Kas. eksiktir. 31a /1.

⁸⁴³ (36b/1) mezbûrda: mezbûrede C. 20a/1.

⁸⁴⁴ (36b/1) hâzîhi: hazâ C. 20a/1; hadatin BH. 22b/1.

⁸⁴⁵ (36b/1) darb olana: bir darb BH. 22b/1, Z. 86a/8, Cam. 51b/8.

⁸⁴⁶ (36b/9) gelüp: gelse BH. 22b/5; - Z. 86b/14.

⁸⁴⁷ (36b/10) olsalar: olup MK.50a/5.

⁸⁴⁸ (36b/10) getürse şerîk olsalar: getürüp şerîk olup BH. 23a/6, Cam. 51a/4.

⁸⁴⁹ (36b/11) Bekir: Beşir BH. 23a/6.

⁸⁵⁰ (36b/9-10-11) üç biñ aqçe sermâye ol dañı getürse şerîk olsalar ba^c dehû diger Bekir dañı yigirmi günden sonra gelüp: -AE. 32a/5.

⁸⁵¹ (36b/12) getürse: getürüp MK. 50a /6, BH. 23a/7, Z. 86b/16, Cam. 51a/6.

⁸⁵² (36b/14) yıl: sene C. 20a/8.

⁸⁵³ (36b/15) fâyide: fâ'ide BH. 23a/9, Z. 86b/18, Cam. 51a/8.

⁸⁵⁴ (36b/16) üzere: üzerine BH. 23a/9; - Z. 86b/19.

[37a]

(1) ve mālına göre kısmet itmek dileseler bu taqđırce (2) her birinüñ hişşesi ne miqdār vāqı^c olur⁸⁵⁷ bilmek (3) dilesenñ ʔarīk⁸⁵⁸ oldur ki her birinüñ günlerin (4) gendü mällarına ʔarb idüp bu dört neferünñ (5) mällarına ʔarb olunmadan hāşıl olan a^c dādı (6) cümle idesin ki maqşūmun ^c aleyh olsa gerekdür (7) ba^c dehū ^c Amuruñ rüzin⁸⁵⁹ gendü mālına ʔarb idüp (8) ne hāşıl olursa cümle fāyideye⁸⁶⁰ ʔarb idesin⁸⁶¹ (9) ne hāşıl olursa yuqaruda yazduğunñ (10) maqşūmun ^c aleyhe kısmet idesin⁸⁶² hāric-i kısmet (11) ki üç yüz seksen dirhem ve yüz yigirmi biñ cüz^{ʔi} (12) cümle otuz dört kerre yüz biñ ve seksen altı biñ (13) cüz^{ʔi} biri bir dirhem olandan pes imdi mezbūr⁸⁶³ (14) ^c Amuruñ hişşesi bu miqdār vāqı^c olur ve Zeydünñ (15) dağı bu kâ^c ide üzere istihrāc olunduğda üç (16) yüz toqsan üç dirhem ve <yigirmi sekiz kere yüz biñ ve iki biñ cüz^{ʔi}>⁸⁶⁴ (17) cümle <otuz dört kerre yüz biñ ve seksen altı biñ cüz^{ʔi}>⁸⁶⁵ her bir bir dirhem olandan hişşe-i (18) Zeyd vāqı^c olur ve Bekirünñ dağı kâ^c ide-i mezbūr (19) üzere dört yüz kırk aqçe ve <yigirmi bir kerre yüz biñ ve altmış biñ>⁸⁶⁶ (20) cüz^{ʔi} cümle <otuz dört kerre yüz biñ ve seksen altı biñ cüz^{ʔi}>⁸⁶⁷ bir dirhem olandan hişşe-i (21) Bekir vāqı^c olur ve diger Bekrünñ⁸⁶⁸ dağı hişşesi üslüb-ı

⁸⁵⁵ (36b/16) olsa:- BH. 23a/9.

⁸⁵⁶ (36b/16) fāyidelerin: fā^c ideden MK. 50a/10, BH. 23a/9, Z. 86b/19; fāyideden Cam. 51a/9.

⁸⁵⁷ (37a/2) vāqı^c olur: hāşıl olur BH. 23a/11.

⁸⁵⁸ (37a/3) ʔarīk: ʔarīki MK. 50a/13, BH. 23a/11, Cam. 51a/12.

⁸⁵⁹ (37a/7) rüzin: rüzini BH. 23a/14.

⁸⁶⁰ (37a/8) fāyideye: fā^ʔideye BH. 23a/15, Z. 86a/5.

⁸⁶¹ (37a/8) ne hāşıl olursa cümle fāyideye ʔarb idesin: ne hāşıl olursa cümle fā^ʔideye ʔarb idesin sonra her C. 20a/14.

⁸⁶² (37a/10) kısmet idesin: kısmet idesin C. 20a/15.

⁸⁶³ (37a/13) mezbūr:-BH. 23a/19.

⁸⁶⁴ (37a/16) yüz toqsan üç dirhem ve: yüz toqsan üç dirhem ve yigirmi sekiz kere yüz biñ ve iki biñ cüz^{ʔi} C. 20b/19, Z. 86a/12.

⁸⁶⁵ (37a/17) cümle: cümle otuz dört kerre yüz biñ ve seksen altı biñ cüz^{ʔi} bir dirhem olandan C. 20b/20.

⁸⁶⁶ (37a/19) üzere dört yüz kırk aqçe ve: üzere dört yüz kırk aqçe ve yigirmi bir kerre yüz biñ ve altmış biñ C. 20b/21-22, Z. 86a/15.

⁸⁶⁷ (37a/20) cüz^ʔ cümle: cüz^{ʔi} cümle otuz dört kerre yüz biñ ve seksen altı biñ cüz^{ʔi} bir dirhem olandan hişşe-i C.de 20b/22-23, Z.86a/15.

⁸⁶⁸ (37a/21) diger Bekrünñ: Beşirünñ BH. 23a/25.

[37b]

(1) mezbür üzere üç⁸⁶⁹ yüz seksen (2) beş dirhem <ve on sekiz kerre yüz biş ve toksan biş> cüz'î cümle <otuz dört kerre yüz biş>⁸⁷⁰ (3) <ve seksen altı biş cüz>⁸⁷¹ cüz biri bir dirhem olandan hâric-i kısmet vâkı^ç (4) olur berin mişâl

ç Amur	Zeyd	Bekir	diger Bekir ⁸⁷²
30	10	20	300
10	20	<u>300</u>	<u>800</u>
20	<u>300</u>	3202	0000
<u>300</u>	330	<u>3000</u>	0000
360	<u>2600</u>	0000	<u>8400</u>
<u>2300</u>	0000	6000	840000
0000	7800	<u>9000</u>	
13800	<u>7800</u>	960000	
<u>6900</u>	858000		
828000			

darb-ı ç Amur	828000
828000	858000
<u>1600</u>	960000
000000	840000
000000	<u>3486000</u>
4968000	mağsûmun ç aleyh
<u>728000</u>	
1324800000	

darb-ı Zeyd	darb-ı Bekir	darb-ı diger Bekir
858000	960000	840000
<u>1600</u>	<u>1600</u>	<u>1600</u>
13828000	1536000000	1344000000
hişşe-i ç Amur		

⁸⁶⁹ (37b/1) üç: -C. 20a/24.

⁸⁷⁰ (37b/2) beş dirhem... cüz'î cümle: beş dirhem *ve on sekiz kerre yüz biş ve toksan biş* cüz'î cümle *otuz dört kerre yüz biş* C. 20b/24, Z. 86a/18.

⁸⁷¹ (37b/3)...: *ve seksen altı biş* cüz C. 20b/25, Z. 86a/19.

⁸⁷² (37b/İ) diger Bekir: Beşir BH. 24a/3.

[38a]

/2/3
/3/7/7/1
/4/8/9/6/2
3486000 /1/3/2/4/7/0/0/0/0
cüz 160000 380

hişşe-i Zeyd /2
/3
/1/4
/2/3
/5/1/8
/3/2/7/2/2/2
/4/5/8/8/8/6/2
3486000 /1/3/7/2/8/0/0/0/0
2802000 393
cüz

/2
/2/5/1
hişşe-i Bekir /1/4/1/4
/3/7/4/6/6
3486000 /1/5/3/6/0/0/0/0/0
2160000 440
cüz

/1
/2
/1/1/4/8
/2/2/9/9
/2/5/5/3
/3/9/6/8/9
/4/2/8/2/2
3481000 /1/3/4/4/0/0/0/0/0
1890000 385
cüz

şahih	mizân	küsürât
380		2802000
393		0120000
440		2160000
<u>385</u>		<u>189000</u>
1598		6972000

(1) mişâl-i âhar ki mecmûcına bir kısmet ile (2) bulma⁸⁷³ meşela kaçan bir kimesnenün yüz⁸⁷⁴ altmış bir biş

[38b]

(1) yedi yüz elli akçe deyni olsa ammâ dâyinler⁸⁷⁵ dağı on (2) üç⁸⁷⁶ nefer olsa⁸⁷⁷ mezbûruş mâ-meleki şatıldığda (3) yigirmi beş biş üç yüz on sekiz akçe rızkı (4) zâhir⁸⁷⁸ olsa pes bu mâlı⁸⁷⁹ dâyinlere⁸⁸⁰ kısmet itmek (5) dileseş ammâ yukarıda beyân olan⁸⁸¹ kâc idede (6) her nefere c alâ hâzihî bir darb ve bir kısmetle istihrâc (7) olunur imdi bu kâc idede hemân mecmûcına (8) bir kısmetle hisşeleri ma' lûm olunur⁸⁸² tarîk (9) oldur ki aşıl mâl-ı medyûnı yazup ve dâyinlerüñ (10) küllisinün mâlı ne miqdâr olursa âhâd (11) aşerâtiçün iki hânesin tarh idüp bâkî (12) kalan⁸⁸³ a' dâdı aşıl mâla kısmet idesin (13) hâric-i kısmet ne miqdâr vâkıc olursa (14) her yüz akçe deyne ol miqdâr hisşe (15) âc id olur⁸⁸⁴ aña göre her şahşuñ hisşesi (16) ne miqdâr vâkıc olursa hisâb idüp (17) cevâb viresin⁸⁸⁵ bâkî her ne

⁸⁷³ (38a/1-2) kısmet ile bulma: ihrâc olma MK. 52b/2, Kas. 31a/1, BH. 24a/1, Z.87a/5, Cam. 54b/1.

⁸⁷⁴ (38a/2) yüz: bu kelimenin S.de üstü çizilmiştir; BH. de yüz yazılmıştır.24a/2.

⁸⁷⁵ (38b/1) dâyinler: dâniler C. 21a/2.

⁸⁷⁶ (38b/2) üç: - BH. 24a/2, Z. 87a/7.

⁸⁷⁷ (38b/2) nefer olsa: nefer kimesne olsalar BH. 24a/3, Z. 87a/7.

⁸⁷⁸ (38b/3-4) rızkı zâhir:- C. 21a/3.

⁸⁷⁹ (38b/4) mâlı: hâlî BH. 24a/4.

⁸⁸⁰ (38b/4) dâyinlere: dânilere C. 21a/3.

⁸⁸¹ (38b/5) beyân olan: beyân olunan BH. 24a/5, Z. 87a/10.

⁸⁸² (38b/15) ma' lûm olunur: ma' lûm olur BH. 24a/7, 87a/12.

⁸⁸³ (38b/12) kalan âc dâdı aşıl mâla kısmet idesin: kalan âc dâd üzerine aşıl mâlı taqsîm idesin Kas. 31b/1-2.

⁸⁸⁴ (38b/15) hisşe c âid olur: vâkıc olur MK. 53a/2. Kas. 31b/2, BH. 24b/1, Z. 88b/3.

⁸⁸⁵ (38b/17) cevâb viresin: cevâb viresin berin üslûb MK. 53a/4, BH. 24b/2, Z. 88b/5, Cam. 54a/4.

miqdār ki⁸⁸⁶ (18) kısmet-i ğuremā ola ʔarīḳ-i meşrūḩ üzerine (19) istiḩrāc olına ki hem āsān ve hem şaḩīḩ (20) ʕıkarulur aşla ḩaḩā⁸⁸⁷ vāḩı^c olmaz (21) berīn üslūb⁸⁸⁸

[39a]

(1) aşıl māl cümle deyn
25318 61750

617
25318
41

(2) nefer nefer nefer nefer
12775 3825 5250 3450

(3) ḩişşe ḩişşe ḩişşe ḩişşe
5236 1568 2156 1414

Rub^c

(4) nefer nefer nefer nefer
500 825 6450 9500

(5) ḩişşe ḩişşe ḩişşe ḩişşe
205 338 2644 3895

(6) nefer nefer nefer nefer nefer
8300 6500 350 425 3600

(7) ḩişşe ḩişşe ḩişşe ḩişşe ḩişşe
3403 2665 143 174 1476

cem^c ḩişşe 25316⁸⁸⁹

⁸⁸⁶ (38b/17-18-19-20-21) bāḩī her ne miqdār ki kısmet-i ğuremā ola ʔarīḳ-i meşrūḩ üzerine istiḩrāc olına ki hem āsān ve hem şaḩīḩ ʕıkarulur aşla ḩaḩā⁸⁸⁶ vāḩı^c olmaz berīn üslūb:- MK. 53a/4.

⁸⁸⁷ (38b/20) aşla ḩaḩā: ıstılāḩa C. 21a/11.

⁸⁸⁸ (38b/21) berīn üslūb: - BH.25b/20.

3450	
<u>41</u>	<u>1 6 3</u>
3450	<u>2 5 3 1 8</u>
<u>138000</u>	41
141450	

0617//	2531
1234	<u>2468</u>
1851	0063
2468//	
3085	
3702	638
4319	<u>617</u>
4936	521

5553 bu reşid olınan yerlerden altmışdur

[39b]

(1) **faşl-ı sâdis** erba' a-ı a' dâd-ı (2) mütēnâsebenün kavâ'idin ve aña mütē'allik mesa'illerün (3) beyânındadır bilgil ki erba' a-ı a' dâdı⁸⁹⁰ tarîk 'aded-i (4) evvelün⁸⁹¹ nisbeti 'aded-i şāniye 'aded-i şālişün (5) 'aded-i rābi'e nisbeti gibidür ve 'aded-i evvelün (6) 'aded-i rābi' dārbı mesāvidür 'aded-i şāninün (7) 'aded-i şālişe⁸⁹² mişāli erba' a-ı a' dâd-ı⁸⁹³ mütēnâsebe (8) iki üç altı **toğuz**⁸⁹⁴ pes⁸⁹⁵ ikinün üçe

2 3 6 9

(9) nişbeti⁸⁹⁶ altınun toğuz a nişbeti⁸⁹⁷ gibidür evvelki⁸⁹⁸ (10) rābi' a dārb⁸⁹⁹ ya' ni iki biñi⁹⁰¹ toğuz a dārb altınun (11) rābi' e dārbı gibidür ya' ni üçün altıya dārbı (12) gibidür⁹⁰²

⁸⁸⁹ Bundan sonraki kısımlar MK.'de işlemlerden sonra 53b/3-7 de yer almaktadır; Z. de bu kısımdan sonraki işlemler yer almamaktadır 88b/6.

⁸⁹⁰ (39b/3) a' dâdı: a' dâd-ı mütēnâsibenün MK. 53b/11, BH. 24b/22; - Z. 88a/1, Cam. 55b/7.

⁸⁹¹ (39b/4) evvelün: evvelki MK. 53b/11, Kas. 31b/14.

⁸⁹² (39b/7) 'aded-i şālişe: *şālişe dārbı* MK. 53b/15, şālişe dārbına C. 21b/3; şālişe dārb ile Kas. 32a/1; 'aded-i şālişe dārbıyla BH. 24b/25, Z. 88a/4.

⁸⁹³ (39b/7) a' dâd-ı: - Kas. 32a/1.

⁸⁹⁴ (39b/8) toğuz: toğuz gibi MK. 48a/1.

⁸⁹⁵ (39b/8) pes: bu BH. 24b/27.

⁸⁹⁶ (39b/9) nişbeti: nisbeti BH. 24b/27.

⁸⁹⁷ (39b/9) nişbeti: nisbeti BH. 24b/27.

⁸⁹⁸ (39b/9) evvelki: evvelün MK. 54a/2. Kas. 32a/2, BH. 24b/27, Z. 88a/6, Cam. 55a/2.

⁸⁹⁹ (39b/10) dārb: dārbı MK. 54a/2, BH. 25a/1.

⁹⁰⁰ (39b/10) evvelki rābi' a dārb: - C. 21b/4.

çün bu kaçziyeler mu' ayyendür ki cümle (13) enva' i mu' amelât vech-i meşrûh üzere (14) istihrâc olına çün⁹⁰³ bu erba' a-ı a' dâd-ı mütenâ (15) sebeden biri mechûl ola pes ma' lûm olan (16) üçden mechûl⁹⁰⁴ ma' lûm idinmek dilesen nazâr (17) olına eger ol mechûl olan tarafeynden (18) birisiyse ya' ni yâ⁹⁰⁵ evvel yâ râbi' a ol⁹⁰⁶ vaqt (19) evsa'teynde⁹⁰⁷⁹⁰⁸ olan şâniyle olan şâlişi birbirine (20) darb olına ne hâşıl olursa tarafeynde olanuñ (21) birisi ki ma' lûm-ıdı⁹⁰⁹ aña kısmet⁹¹⁰ olına hâric-i kısmet

[40a]

(1) ne vâkı' olursa 'aded-i ma'tlûb ol⁹¹¹ olur eger (2) mechûl evsa'teynden⁹¹² birisiyse⁹¹³ ya' ni yâ şâlişden yâ şâniden (3) ola⁹¹⁴ iki tarafında olan 'adedi ma' lûm ki evveliyile (4) râbi' dür birbirine darb idesin⁹¹⁵ ne hâşıl olursa (5) evsa'teynüñ birisi ki ma' lûmıdı aña kısmet eyle⁹¹⁶ hâric-i (6) kısmet ne miqdâr olursa⁹¹⁷ mâl-ı mechûl ol miqdâr⁹¹⁸ (7) vâkı' olur⁹¹⁹ ammâ bu zıkr olan üslûb darb için (8) beyân olundu⁹²⁰ tariķ-i kısmet oldur ki ikiyi üçe (9) kısmet müsâvidür altıyı toķuza kısmet itmegile (10) yâ 'aks üzerine ya' ni şâniyi

⁹⁰¹ (39b/10) iki bini: ikiyi BH. 25a/1.

⁹⁰² (39b/11-12) ya' ni üçün altıya darbı gibidür: - BH. 25a/1-2, Z. 88a/7.

⁹⁰³ (39b/14) çün: çünkü BH. 25a/2, Z. 88a/9.

⁹⁰⁴ (39b/16) meçhûl: meçhûli BH. 25a/4.

⁹⁰⁵ (39b/18) yâ: - BH. 25a/5, Cam. 55a/9.

⁹⁰⁶ (39b/18) yâ râbi' a ol: -AE. 34a/17, erba' a Z. 88a/12.

⁹⁰⁷ (39b/19) evsa'teynde: evsa'teynden MK. 54a/10, Kas. 32a/8, Cam. 55a/10; vaşat'eynde BH. 25a/5, Z. 88a/12.

⁹⁰⁸ (39b/19) Buradan itibaren 42b/1'e kadar T. eksiktir. T. 25a/21.

⁹⁰⁹ (39b/21) birisi ki ma' lûm idi: kaçnısı ma' lûm ise BH.25a/7, Z. 88a/13.

⁹¹⁰ (39b/21) kısmet:-Kas. 32a/10.

⁹¹¹ (40a/1) ol: - BH. 25a/8, Z. 88a/15.

⁹¹² (40a/2) evsa'teynden: vaşat'eynden BH. 25a/8, Z. 88a/15.

⁹¹³ (40a/2) birisiyse: birisi ise BH. 25a/8.

⁹¹⁴ (40a/3) ola: ise ki Kas.32a/12, Cam. 56b/2.

⁹¹⁵ (40a/2-4) yâ şâniden ola iki tarafında olan 'adedi ma' lûm ki evveliyile râbi' dür birbirine darb idesin ne hâşıl olursa: ve yâ râb'iden ise tarafında olan 'adedi birbirine darb idesin ba' dehu hâşıl darbı BH. 25a/9-10, Z. 88a/16-17.

⁹¹⁶ (40a/5) evsa'teynüñ birisi ki ma' lûmıdı aña kısmet eyle: vaşat'eynüñ ma' lûmına kısmet idesin BH. 25a/10, Z. 88a/17.

⁹¹⁷ (40a/6) ne miqdâr olursa: ma'tlûb olan BH. 25a/11, Z. 88a/18.

⁹¹⁸ (40a/6) ol miqdâr: - BH.25a/11, Z. 88a/18.

⁹¹⁹ (40a/7) vâkı' olur: olur MK. 54b/7, BH. 25a/11, Cam. 56b/6.

⁹²⁰ (40a/8) beyân olundu: beyân olundu ammâ BH. 25a/12.

evvele kısmet ki üçü (11) ikiye kısmet itmekdür müsāvīdür kısmet-i rābi⁹²¹ (12) bir şālīsi⁹²¹ ya⁹²¹ ni altıyı toğuza kısmet eylemek gibi bu zıkr (13) olınanū mişāl-i⁹²² evveli şāniye kısmet eyleseñ hāric-i (14) kısmet şūlişān olur ve şālīsi rābi⁹²³ e kısmet itseñ⁹²³ (15) hāric-i kısmet şūlişān olur çün⁹²⁴ bu erba⁹²⁴ a-ı a⁹²⁴ dād-ı (16) mütēnāsebeden birisi mechūl ola eger ol mechūl (17) olan tarafeydense evsaṭeynde⁹²⁵ olan ma⁹²⁵ lūmuñ (18) birisin tarafeynde olan ma⁹²⁵ lūma kısmet idesin (19) hāric-i kısmet ne olursa evsaṭeynde⁹²⁶ olan (20) ma⁹²⁶ lūma ḍarb idesin her ne hāşıl olursa (21) māl-ı mechūl ol olur eger mechūl evsaṭeynden⁹²⁷

[40b]

(1) birisiye⁹²⁸ tarafeynde olanū birisin evsaṭeynde⁹²⁹ (2) olan ma⁹²⁹ lūma kısmet idesin ne hāşıl olursa (3) tarafeynde bākī kalan ⁹²⁹ adede ḍarb idesin ne (4) hāşıl olursa māl-ı mechūl ol olur pes kâ⁹²⁹ ide-i (5) meşrūh üzere bir niçe eşkāl beyān olundu meşelā (6) kaçan bir müdd⁹³⁰ kendüm yetmiş aḳçeye olsa nānuñ narḥı (7) yedi yüz elli dirhem bir aḳçeye şatılsa pes kendüm⁹³¹ (8) bir müdd⁹³² seksen beş aḳçeye çıkısa ol taḳḍırce (9) narḥ-ı nān ne miḳḍār olmaḳ lāzım gelür tariḳ (10) oldur ki yetmiş yediye yüz elliye ḍarb (11) idesin ki narḥ-ı evveldür⁹³³ (12) ne hāşıl olursa seksen beş ⁹³³ adede (13) kısmet idesin hāric-i kısmet altı yüz on (14) yedi dirhem olur bu taḳḍırce narḥ-ı şāni⁹³⁴ bu miḳḍār⁹³⁵ (15) lāzım gelür berīn mişāl

⁹²¹ (40a/12) bir şālīsi: şālīş üzerine BH. 25a/14, Z. 89b/2.

⁹²² (40a/13) olınanū mişāl-i: olınanū mişāl-i budır ki BH. 25a/15, Z. 89b/3.

⁹²³ (40a/14) kısmet itseñ: kısmet eyleseñ C. 21b/20.

⁹²⁴ (40a/15) çün: çünki BH. 25a/17, Z. 89b/5.

⁹²⁵ (40a/17) evsaṭeynde: vaṣaṭeynde BH. 25a/18, Z. 89b/6; evsaṭeynden Cam. 56a/4.

⁹²⁶ (40a/19) evsaṭeynde: vaṣaṭeynde BH. 25a/20, Z. 89b/8.

⁹²⁷ (40a/21) evsaṭeynde: vaṣaṭeynde BH. 25a/21, Z. 89b/9.

⁹²⁸ (40b/1) birisiye: birisi ise Kas.32b/9, BH. 25a/21, Z. 89b/9.

⁹²⁹ (40b/1) evsaṭeynde: vaṣaṭeynde BH. 25a/21, Z. 89b/10.

⁹³⁰ (40b/6) müdd: müt MK. 55a/13, BH. 25a/24, Z. 89b/13.

⁹³¹ (40b/7) kendüm: kendümūñ Kas. 32b/13, BH. 25b/1, Z. 89b/15.

⁹³² (40b/8) müdd: mütı BH. 25b/1, Z. 89b/15.

⁹³³ (40b/11) narḥ-ı evveldür: narḥ-ı nān oldur MK. 55b/5-6; narḥ-ı nāndur BH. 25b/2, Z. 89b/18.

⁹³⁴ (40b/14) narḥ-ı şāni: narḥ-ı nān BH. 25b/4, Z. 89b/19.

⁹³⁵ (40b/14) bu miḳḍār: miḳḍār MK.'de 55b/9, bu miḳḍārca Kas. 33a/2; bu miḳḍār olmaḳ BH. 25b/4, Z. 89b/20.

(16) kendüm	narḥ-ı nān	kendüm	narḥ-ı nān
қымет	dirhem	қымет	dirhem
70	750	85	617
		750	
		70	
		0 0 0	
85	<u>5 2 5 0 0</u>	<u>5250</u>	
	617	525 00	

[41a]

(1) mişāl-i āḥar qaçan bir fūlori elli iki aqçeye⁹³⁶ (2) altūnuḡ mişḳāli altmış bir⁹³⁷ aqçeye şatılsa fūlori (3) elli beş dirheme çıksa ol taqdirce altūnuḡ (4) mişḳāli ne miqdāra⁹³⁸ olur tariḳ oldur ki elli beşi (5) altmış bire darḥ idüp ne ḥāşıl olursa elli (6) ikiye kısmet idesin ḥāric-i kısmet altmış dört (7) buçuḳ dirhem vāqı' olur⁹³⁹ bahā-yı mişḳāli⁹⁴⁰ zer⁹⁴¹ ol qadar⁹⁴² (8) olmaḳ lāzım gelür⁹⁴³ mişāl-i āḥar eger beş (9) vaqıyye sükker⁹⁴⁴ sekiz⁹⁴⁵ yüz elli beş aqçeye olsa (10) bu ḥisāb üzere⁹⁴⁶ toḳsan bir aqçeye qaç vaqıyye (11) ve⁹⁴⁷ qaç dirhem gelür diseler tariḳ oldur ki⁹⁴⁸ beş⁹⁴⁹ vaqıyye⁹⁵⁰ (12) iki biḡ dirhemdür⁹⁵¹ toḳsan⁹⁵² dirheme

⁹³⁶ (41a/1) aqçeye: aqçeye olsa MK. 56a/2, Kas.33a/5, BH. 25b/5, Z. 90b/1.

⁹³⁷ (41a/2) bir: - MK. 56a/2, Kas. 33a/6.

⁹³⁸ (41a/4) miqdāra: miqdār aqçeye C. 22a/14, miqdār BH.26b/6, Z. 90b/3.

⁹³⁹ (41a/7) vāqı' olur: olur MK. 56a/7, BH. 25b/8.

⁹⁴⁰ (41a/7) bahā-yı mişḳāli: bahā-yı mişḳāl Kas. 33a/9, maḥlūb-ı bahā-yı mişḳāli BH. 25b/8-9, Z. 90b/6.

⁹⁴¹ (41a/7) zer: altūn BH. 25b/9, Z. 90b/6.

⁹⁴² (41a/7) ol qadar: ol miqdār MK. 56a/8, Kas. 33a/10, BH. 25b/9, Z. 90b/6.

⁹⁴³ (41a/8) olmaḳ lāzım gelür: olur Z. 90b/7.

⁹⁴⁴ (41a/9) sükker: -MK. 56a/9, AE. 35a/18, Kas. 33a / 9, BH. 25b/10, Z. 90b/7, Cam. 57b/9.

⁹⁴⁵ (41a/9) sekiz:-C. 22a/17, Z. 90b/7.

⁹⁴⁶ (41a/10) bu ḥisāb üzere:- BH. 25b/10, Z. 90b/8.

⁹⁴⁷ (41a/11) ve: yāḥud BH. 25b/10, Z. 90b/8.

⁹⁴⁸ (41a/11) ki: kim Kas. 33a/12.

⁹⁴⁹ (41a/11) beş:-BH. 25b/11, Z. 90b/9.

⁹⁵⁰ (41a/11) vaqıyye: vaqıyye bozaruz Z. 90b/9.

⁹⁵¹ (41a/12) dirhemdür: dirhemedür AE. 35b/1; dirhem olur BH. 25b/11, Z. 90b/10.

⁹⁵² (41a/12) toḳsan:-AE. 35b/2; toḳsan bir BH. 25b/11, Z. 90b/10.

darb idesin⁹⁵³ (13) ne hāşıl olursa yüz elli beş dirheme taḫsīm (14) idesin⁹⁵⁴ hāric-i kısmet ki biñ yüz yetmiş dört⁹⁵⁵ (15) dirhem vāqı' olur 'aded-i maḫlūb bu miḫdārdur⁹⁵⁶

61 mişkal	2 1
<u>55</u> kıymet-i fūlori	<u>2 3 7</u>
55	52 <u>3 3 5 5</u>
<u>330</u>	6 4
3355	

4 4 2	91 beş vaḫıyye
<u>2 2 6 3</u>	<u>2000</u>
<u>3 7 5 5</u>	2000
155 <u>1 8 3 0 0 0</u>	<u>18000</u>
dirhem 1174	18200

[41b]

(1) mişāl-i āḫar eger on iki ḫaṇṭar ve seksen (2) iki⁹⁵⁷ lodra sūkker on beş biñ sekiz yüz aḫçeye (3) olsa ol ḫisāb üzerine dört ḫaṇṭar ve ḫırḫ (4) üç lodra ne miḫdār bahāya olur diseler ṭariḫ⁹⁵⁸ (5) oldur ki on beş biñ sekiz yüz⁹⁵⁹ yazup ve taḫtında (6) daḫı dört ḫaṇṭar ve ḫırḫ üç⁹⁶⁰ lodra⁹⁶¹ şebt idüp⁹⁶² (7) darb idesin ne hāşıl olursa on iki (8) ḫaṇṭarı ve seksen iki lodraya kısmet idesin (9) hāric-i kısmet beş biñ dört yüz elli ṭoḫuz (10) aḫçe ve üç rub' vāqı' olur cevāb viresinkim (11) zıkr olan sūkkerünḫ kıymeti bu miḫdār olur (12) berin mişāl

⁹⁵³ (41a/12) darb idesin: darb iderüz BH. 25b/12, Z. 90b/10.

⁹⁵⁴ (41a/13-14) taḫsīm idesin: kısmet iderüz BH. 25b/12, Z. 90b/11.

⁹⁵⁵ (41a/14) dört: -BH.26b/13, Z. 90b/12.

⁹⁵⁶ (41a/15) bu miḫdārdur: - BH. 25b/13, Z. 90b/12.

⁹⁵⁷ (41b/2) iki: - BH.26b/16, Z. 90b/16.

⁹⁵⁸ (41b/4) ṭariḫ: ṭariḫi MK. 56a/2, BH. 25b/19, Z. 90b/19, Cam. 58b/13.

⁹⁵⁹ (41b/5) yüz: yüzi BH.26b/20, Z. 90b/19, Cam. 58b/13.

⁹⁶⁰ (41b/6) üç: - BH. 25b/20, Z. 90b/20.

⁹⁶¹ (41b/6) lodra: lodra'ı Kas. 33b/7, BH. 25b/20, Z. 90b/20.

⁹⁶² (41b/6) şebt idüp: yazup BH.26b/20, Z. 90b/20.

kaṅṭar lodra		<u>1 9</u>
4 43		<u>1 3 6</u>
<u>108 00</u>		<u>2 2 7</u>
474 00		<u>1 7 6 5 6</u>
6320 0		<u>1 5 8 7 6 8 2</u>
<u>63200</u>	12,82	<u>6 9 9 9 4 0 0</u>
69994 00	kaṅṭar lodra	5 4 5 9 ⁶³

(13) miṣāl-i āḥar eger yüz ʿ aded anār yigirmi (14) üç⁹⁶⁴ aqçe beş şümüne⁹⁶⁵⁹⁶⁶ olsa bu hisāb üzere (15) kırk toquz ʿ aded anār⁹⁶⁷ ne miqdār bahāya olur

[42a]

(1) diseler tariḫ⁹⁶⁸ oldur ki kırk toquzı yazup ve daḥı (2) taḥtında yigirmi üç aqçe ve beş şümün yazup ḍarb (3) idesin ne ḥāşıl olursa yüze taḫsīm idüp (4) ḥāric-i kısmet⁹⁶⁹ ne miqdār vāqıʿ olursa cevāb (5) viresin küsürāt ḥānesi ki üç ḥāne vāqıʿ (6) olmuşdur ve iki ḥāne ʿi kâʿ ide-i küllī üzere (7) yüze kısmet itmeğiçün gideresin berin⁹⁷⁰ mişāl⁹⁷¹

49 ⁹⁷²

23, 625

212625

94500

11,576,25

(8) miṣāl-i āḥar yigirmi beş pāre ḫumāş (9) her pāresi⁹⁷³ üçer aqçeye⁹⁷⁴ ne miqdār kıymet⁹⁷⁵ (10) vāqıʿ olur tariḫ⁹⁷⁶ oldur ki yigirmi beşi üçe (11) ḍarb idüp ne ḥāşıl olursa beş

⁹⁶³ (41b/R) 5 4 5 9: 0005 4 5 9 BH.26a/4.

⁹⁶⁴ (41b/14) üç: - C. 22b/14, BH. 26a/5, Z. 90a/10.

⁹⁶⁵ (41b/14) şümüne: şümün Kas. 34a/1.

⁹⁶⁶ (41b/14) aqçe beş şümüne: aqçe rubʿ ve beş şümüne BH. 26a/5, Cam. 58a/12.

⁹⁶⁷ (41b/15) anār: - MK. 57b/3, -Kas. 34a/2, BH.26a/6, Cam. 58a/13.

⁹⁶⁸ (42a/1) tariḫ: tariḫi Kas. 34a/2, BH. 26a/8.

⁹⁶⁹ (42a/4) ḥāric-i kısmet: - C. 22b/17.

⁹⁷⁰ (42a/7) berin: - Kas. 34a/7.

⁹⁷¹ (42a/7) berin mişāl:- BH. 26a/11.

⁹⁷² (42a/ı) işbu mişāl hemān anāra maḥşuş degüldür : daḥı böyledür meşelā meşelā AE. 36a/11-13.

⁹⁷³ (42a/9) her pāresi: her beş pāresi MK. 58a/2.

⁹⁷⁴ (42a/9) aqçeye: aqçeye olsa AE.36a/14.

⁹⁷⁵ (42a/9) kıymet: kısmet MK. 58a/2, Kas. 34a/9, Z. 90a/19, Cam. 59b/10.

‘adede (12) taḫsīm idüp ḥāric-i ḫısmet on⁹⁷⁷ beş dirhemdür (13) ‘aded-i maṭlūb ol⁹⁷⁸ vāḫı‘ olur

$$\begin{array}{r} 2^{979} \\ 5 \quad \underline{7 \quad 5} \\ 15 \end{array} \qquad \begin{array}{r} 25 \\ \underline{3} \\ 75 \end{array}$$

(14) mişāl-i āḥar iki⁹⁸⁰ yüz vaḫıyye gūşt⁹⁸¹ (15) yüz yetmiş beş dirhem bir aḫçeye⁹⁸² ne miḫdār dirhem vāḫı‘ (16) olur diseler⁹⁸³ ṭarīḫ⁹⁸⁴ oldur ki iki yüzi dört yüze (17) ḍarb idesin ne ḥāşıl olursa yüz yetmiş beş ‘adede (18) taḫsīm⁹⁸⁵ idesin ḥāric-i ḫısmet ki dört yüz elli yedi dirhem (19) ve rub‘ dirhem olur ki ‘aded-i maṭlūb oldur⁹⁸⁶ mişāl⁹⁸⁷

$$\begin{array}{r} \underline{1 \quad 5 \quad 2} \\ \underline{1 \quad 7 \quad 2 \quad 6} \\ \underline{4 \quad 2 \quad 5 \quad 5 \quad 5} \\ 175 = \underline{7 \quad 0 \quad 0 \quad 0 \quad 0} \\ 4 \quad 5 \quad 7 \end{array} \qquad \begin{array}{r} 200 \\ \underline{400} \\ 80000 \end{array}$$

⁹⁷⁶ (42a/10) ṭarīḫ: ṭarīḫi Kas.34a /9, BH. 26a/13, Z. 90a/19, Cam. 59b/10.

⁹⁷⁷ (42a/12) on: ol AE. 36a/17.

⁹⁷⁸ (42a/13) ol: - Kas. 34a/11, T. 28a/3.

⁹⁷⁹ (42a/R) 2: - AE. 36a/18, T. 28a/4.

⁹⁸⁰ (42a/14) iki: eger MK. 58a/7.

⁹⁸¹ (42a/14) gūşt: ḫoyun eti BH. 26a/18, Z. 91b/1.

⁹⁸² (42a/15) aḫçeye: aḫçeye *olsa* AE. 36a/19, BH. 26a/19, Z. 91b/2, T. 28a/5.

⁹⁸³ (42a/15-16) vāḫı‘ olur diseler: olur MK. 58a/9, Kas. 34a/13, BH. 26a/19, Z. 91b/2, Cam. 59a/3.

⁹⁸⁴ (42a/16) ṭarīḫ: ṭarīḫi Kas. 34a/13, BH. 26a/19, Cam. 59a/3.

⁹⁸⁵ (42a/18) taḫsīm: ḫısmet BH. 26a/20, Z. 91b/4.

⁹⁸⁶ (42a/19) ‘aded-i maṭlūb oldur: ol vāḫı‘ olur MK. 58a/13, Kas. 34a/15, Cam. 59a/7; ‘aded-i maṭlūbdur BH. 26a/21.

⁹⁸⁷ (42a/19) mişāl: berin mişāl Kas. 34b/1.

[42b]

(1) mişāl-i āḥar eger iki yüz kīle buğdāy üçer şinikden (2) kaç ḥāneden alınur diseler ṭarīḳ oldur ki iki yüz⁹⁸⁸ (3) yazup ve taḥtında dōrt ki şinikdür yazup ḍarb idesin (4) ne ḥāşıl olursa üç şinike ḳısmet idesin iki (5) yüz altmış altı olur ki ‘aded-i maṭlūbdur pes (6) cevāb viresinkim iki yüz altmış altı ḥāne vāḳı‘ (7) olur⁹⁸⁹ berīn mişāl

	<u>2 2 2</u>	şinik	4
şinik	3 <u>8 0 0</u>		<u>200</u>
	3 6 6	şinik	800

(8) mişāl-i āḥar iki yüz müdd⁹⁹⁰ buğdāy sekiz kīleden (9) ne miḳdār ḥāneden⁹⁹¹ ḥāşıl olur diseler ṭarīḳ⁹⁹² oldur ki (10) iki yüz müddi⁹⁹³ yazup⁹⁹⁴ yigirmi kīleye ḍarb idesin (11) ki bir müddüñ⁹⁹⁵ kīlesi ‘adedidür ne ḥāşıl olursa (12) sekize ḳısmet idesin ḥāric-i ḳısmet beş yüz (13) ‘aded vāḳı‘ olur ki ‘aded-i maṭlūb ol olur⁹⁹⁶ (14) pes cevāb viresinkim iki yüz müdd⁹⁹⁷ buğdāy⁹⁹⁸ sekizer⁹⁹⁹ (15) kīleden beş yüz¹⁰⁰⁰ ḥāneden¹⁰⁰¹ ḥāşıl olur¹⁰⁰² berīn mişāl¹⁰⁰³

8	<u>4000</u>	kīle	20
ḥāne	500	müdd	<u>200</u>
			<u>000</u>
			4 000

⁹⁸⁸ (42b/2) yüz: yüzi BH. 26b/1.

⁹⁸⁹ (42b/5-6-7) pes cevāb viresinkim iki yüz altmış altı ḥāne vāḳı‘ olur: - BH. 26b/3, Z. 91b/10.

⁹⁹⁰ (42b/8) müdd: mūt MK. 59a/1, BH. 26b/3, Z. 91b/12, Cam. 60b/7.

⁹⁹¹ (42b/9) ḥāneden: ḥāne Kas. 34b/8.

⁹⁹² (42b/9) ṭarīḳ: ṭarīḳi Kas. 34b/8, BH. 26b/5, Z. 91b/14, Cam. 60b/9.

⁹⁹³ (42b/10) müddi: mūt MK. 59a/3, BH. 26b/5, Z. 91b/14, Cam. 60b/9.

⁹⁹⁴ (42b/10) yazup: -MK. 59a/3, Kas. 34b/8, BH. 26b/5, Z. 91b/14, Cam. 60b/9.

⁹⁹⁵ (42b/11) müddüñ: mūtūñ MK. 59a/4, BH. 26b/6, Z. 91b/15, Cam. 60b/10.

⁹⁹⁶ (42b/13) ‘aded-i maṭlūb ol olur: ‘aded-i maṭlūbdur BH.27b/8, Z. 91b/17.

⁹⁹⁷ (42b/14) müdd: mūt MK. 59a/8, BH.27b/8, Z. 91b/17, Cam. 60b/13.

⁹⁹⁸ (42b/14) buğdāy: -BH.27b/8, Z. 91b/17, Cam. 60b/13.

⁹⁹⁹ (42b/14) sekizer: sekiz BH.27b/8, Z. 91b/17

¹⁰⁰⁰ (42b/15) yüz: - BH. 26b/8.

¹⁰⁰¹ (42b/15) ḥāneden: ḥānede Kas.34b/11, BH. 26b/8, Z. 91b/18.

¹⁰⁰² (42b/15) ḥāşıl olur: vāḳı‘ olur MK. 59a/8, Kas. 34b/12, BH. 26b/8-9, Z. 91b/18.

¹⁰⁰³ (42b/15) mişāl: üslüb T. 28b/3.

(16) mişāl-i āḥar eger bir ʿāmil üç yıla (17) seksen beş kerre yüz biñ ve altmış iki biñ beş (18) yüz¹⁰⁰⁴ aqçe¹⁰⁰⁵ muqāṭıʿ aya iş ıtıtsa¹⁰⁰⁶ üç ay ve yigirmi iki

[43a]

(1) gün mutaşarrıf olduğundan şonra mesfurdan¹⁰⁰⁷ alup (2) āḥar kimesneye virilse zıkr olan¹⁰⁰⁸ tarḥuñ¹⁰⁰⁹ yevm (3) ü'l-kıstı ne miqdār olur ḥisāb itmek dilesen (4) tariḳi oldur ki seksen beş kerre yüz biñ ve altmış (5) iki biñ beş yüz aqçe'ı yazasın ki kıst-ı ʿāmildür ve üç (6) ay yigirmi iki gün ki yüz on iki gün olur ve taḥtında¹⁰¹⁰ (7) yazup ɗarb idesin ne ḥāşıl olursa üç yıl ki (8) biñ seksen gündür¹⁰¹¹ aña kısmet idesin ḥāric-i (9) kısmet ʿaded-i maṭlūb vāḳı' olur¹⁰¹² pes cevāb (10) viresinkim ber-mūcib-i yevme'l-kıstı üç ay ve yigirmi (11) iki günde sekiz yüz seksen yedi biñ toḳuz yüz (12) altmış yedi¹⁰¹³ dirhem olur¹⁰¹⁴ berin mişāl

rūz 112	
<u>8562500</u>	<u>1</u>
17125000	<u>8</u> <u>61</u>
8562500	<u>14</u> <u>133</u>
<u>8562500</u>	1 <u>95</u> <u>64</u> <u>864</u>
959000000	<u>959</u> <u>000000</u>
	887962
	1080

(13) mişāl-i āḥar (14) eger bir ʿāmil yüz kırk beş biñ aqçe muqāṭıʿ aya iş (15) alsa resm-i berāt ki biñde on iki aqçedür ne miqdār (16) olur diseler tariḳi oldur ki aşıl mālı on ikiye

¹⁰⁰⁴ (42b/18) yüz: –Cam. 60a/5.

¹⁰⁰⁵ (42b/18) aqçe: aqçeye Kas. 35a/2, Cam. 60a/5.

¹⁰⁰⁶ (42b/18) ıtıtsa: şatılta MK. 59b/2, Kas. 35a/2, Z. 91b/21, Cam. 60a/5.

¹⁰⁰⁷ (43a/1) mesfurdan: mezkurdan C. 23a/21.

¹⁰⁰⁸ (43a/2) zıkr olan: – BH. 26b/13, Z. 91a/2.

¹⁰⁰⁹ (43a/2) tarḥuñ: tarḥün Kas.35a/3.

¹⁰¹⁰ (43a/6) ve taḥtında: – Kas. 35a/6, Z. 91a/6.

¹⁰¹¹ (43a/8) gündür: olur BH. 26b/17, Z. 91a/8.

¹⁰¹² (43a/9) vāḳı' olur: – BH. 26b/17, Z. 91a/9.

¹⁰¹³ (43a/12) yedi: iki BH. 26b/19, Z. 91a/11.

¹⁰¹⁴ (43a/12) olur: lāzım gelür MK. 60a/2, Kas. 35a/9-10, BH. 26b/19, Z 91a/11, Cam. 61b/5.

(17) arb idesin ne h̄aşıl olursa  h̄anesin arh idp¹⁰¹⁵ (18) cevab viresin ki bi yedi yz kırk ake olur miřal¹⁰¹⁶

$$\begin{array}{r} 145000 \\ \underline{\quad 12} \\ 290000 \\ \underline{145000} \\ 1740,000 \end{array}$$

[43b]

(1) mişal-i ahar eger bir kemhānuř¹⁰¹⁷ tl alt buuk (2) zirā^c olsa ‘arzi nīm zirā^c olsa bir imraħori (3) biçseler buņa bařāne in bir ua getrseler ki (4) ‘arzi bir zirā^c ve bir aryek¹⁰¹⁸ olsa tl ne miřdār (5) olmaş lāzım gelr ariķi oldur ki kemhānuř¹⁰¹⁹ tln (6) ‘arzına arb idesin ne h̄aşıl olursa uanuř¹⁰²⁰ (7) ‘arzına kismet idesin h̄āric-i kismet¹⁰²¹ iki zirā^c (8) ve ři¹⁰²² ħumus zirā^c vāķi^c olur ki ‘aded-i maşlbdur berīn mişal

kemhānuř tl

$$\begin{array}{r} 6,5 \text{ alt zirā}^c \text{ nīm zirā}^c \\ \underline{\quad 5^{1023} \text{ ‘arzi nīm zirā}^c} \\ 325 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \underline{\quad 7} \\ \underline{1 \quad 8} \\ 1,25^{1024} \quad \underline{3 \quad 2 \quad 5} \\ 2,0 \quad 5^{1025} \end{array}$$

(9) mişal-i ahar eger bir kemhādan¹⁰²⁶ bir cāme biçseler ki tl beş zirā^c (10) ve nīm zirā^c¹⁰²⁷ olsa ve ‘arzi nīm zirā^c ve rub^c olsa¹⁰²⁸ (11) pes bir kemhā-y ahar daħ getrseler ki

¹⁰¹⁵ (43a/17) arh idp: arh idesin MK. 60a/14, Kas. 35a/13, Cam. 61a/1.

¹⁰¹⁶ (43a/18) mişal: berīn mişal C. 23b/11.

¹⁰¹⁷ (43b/1) kemhānuř: kemīnd AE. 37a/19.

¹⁰¹⁸ (43b/4) ār yek: ārek Cam. 61a/6.

¹⁰¹⁹ (43b/5) kemhānuř: kemīnn AE. 37b/3.

¹⁰²⁰ (43b/6) ‘arzına arb idesin ne h̄aşıl olursa uanuş: - AE. 37b/3.

¹⁰²¹ (43b/7) idesin h̄āric-i kismet: – Kas. 35b/6, BH. 27a/7.

¹⁰²² (43b/8) şi: se Kas.35b/6, BH. 27a/7.

¹⁰²³ (43b/R) 5: 05 AE. 37b/6.

¹⁰²⁴ (43b/R) 1,25: 41,25 Cam. 61a/13.

¹⁰²⁵ (43b/R) 05:–MK. 60b/12.

‘arzi nīm (12) zirā‘ olsa ol taqđırce tūlı ne miqđār olmaq¹⁰²⁹ (13) lāzım gelür ki cāme-i evvelki¹⁰³⁰ ‘ayn¹⁰³¹ vākı‘ ola¹⁰³² tārīķ (14) oldur ki¹⁰³³ kemhā-yı evvelüñ¹⁰³⁴ tūlın ve ‘arzin mücennes (15) idüp birbirine urasın¹⁰³⁵ ne hāşıl olursa¹⁰³⁶ (16) kemhā-i şānīnūñ ‘arzına kısmet idesin hāric-i (17) kısmet ne miqđār vākı‘ olursa¹⁰³⁷ bir zirā‘ uñ

[44a]

(1) ‘arzına kısmet idesinkim otuz ikidür cevāb (2) viresinkim kemhā-i şānīnūñ tūlı altı zirā‘ ve nīm (3) çāryek ve kire¹⁰³⁸ vākı‘ olur berīn mişāl¹⁰³⁹

	<u>1</u>	kire	18	zirā‘	5	kire	
	<u>1 6 4</u>		<u>176</u>	maḥrec	<u>32</u>		16
	<u>2 5 2</u>		1408		160		198 maḥrec-i
Kire 16=	<u>3 1 6 8</u>		<u>176</u>		<u>16</u>		<u>6</u> rub‘
	1 9 8		3168		176		32

(4) mişāl-i āḥar bir kemhā olsa ki tūlı on üç (5) zirā‘ çāryek olsa bir cāme biçseler bir kemhā-yı āḥar (6) daḥı¹⁰⁴⁰ getürseler ‘arzi nīm zirā‘ çāryek olsa ol (7) taqđırce tūlı ne miqđār olmaq lāzımdur¹⁰⁴¹ ki cāme-i¹⁰⁴² (8) evvelki¹⁰⁴³ ‘ayn¹⁰⁴⁴ vākı‘ ola tārīķi oldur ki

¹⁰²⁶ (43b/9) kemhādan: – AE 41b/6.

¹⁰²⁷ (43b/10) ve nīm zirā‘: –BH. 27a/10.

¹⁰²⁸ (43b/11-12) ‘arzi nīm zirā‘ ve rub‘ olsa: –C. 23b/23.

¹⁰²⁹ (43b/12) zirā‘ olsa ol taqđırce tūlı ne miqđār olmaq: zirā‘ olsa tūlı ma‘lūm olmasa ol taqđırce tūlı ne miqđār olmaq BH. 27a/12.

¹⁰³⁰ (43b/13) evvelki: evvelüñ MK. 61a/4, evvelüñ C. 24a/1, evvelkinüñ Kas. 35b/13, BH. 27a/7, Cam. 62b/5.

¹⁰³¹ (43b/13) ‘ayn: ‘aynı Kas. 35b/13.

¹⁰³² (43b/13) ola: olsa MK.61a/5, BH. 27a/7.

¹⁰³³ (43b/14) oldur ki: budur ki BH. 27a/13.

¹⁰³⁴ (43b/14) kemhā-yı evvelüñ: evvelki kemhānūñ BH. 27a/13.

¹⁰³⁵ (43b/15) urasın: vurasın Kas.35b/14; vura BH. 27a/13, Cam. 62b/7.

¹⁰³⁶ (43b/15) olursa: olur BH. 27a/14.

¹⁰³⁷ (43b/17) vākı‘ olursa: olursa BH.27b/14.

¹⁰³⁸ (44a/3) ve kire:– BH. 27a/16.

¹⁰³⁹ (44a/3) berīn mişāl:–Kas. 36a/2.

¹⁰⁴⁰ (44a/6) daḥı: –Kas. 36a/4.

¹⁰⁴¹ (44a/7) lāzımdur: gerekdür C. 24a/13.

¹⁰⁴² (44a/7) cāme-i: – Kas. 36a/5.

¹⁰⁴³ (44a/8) evvelki: evvelüñ MK. 61b/5, C. 24a/13, Kas. 36a/5, BH. 27a/18.

kemhā-yı (9) evvelūñ tūlın ʿarzına mücennes idüp¹⁰⁴⁵¹⁰⁴⁶ birbirine (10) urasın¹⁰⁴⁷ ne hāşıl olursa ikinci¹⁰⁴⁸ kemhānuñ (11) ʿarzına mücennes idüp kısmet idesin hāric-i (12) kısmet ʿaded-i maṭlūb vākıʿ olur ki (13) toḫuz zirāʿ ve çāryek ve nīm çāryek olur¹⁰⁴⁹

413	424	<u>1</u>		2 ¹⁰⁵⁰
<u>32</u>	<u>17</u>	<u>3</u> <u>2</u>		3 ¹⁰⁵¹ 4 ¹⁰⁵²
416	2968	3 0 0	24	<u>7 2 0 8</u>
<u>8</u>	<u>424</u>	<u>9</u>		300
424	7208	32		

[44b]

(1) mişāl-i āḫar eger¹⁰⁵³ bir abrişim ḫaliçe¹⁰⁵⁴ olup tūlı (2) yedi zirāʿ¹⁰⁵⁵ ve ʿarzi üç buçuk zirāʿ olsa ammā vezni¹⁰⁵⁶ (3) üç biñ altı yüz dirhem vākıʿ olsa¹⁰⁵⁷ pes bir ḫaliçe-i¹⁰⁵⁸ (4) āḫar daḫı vāzʿ eylemeli olsa¹⁰⁵⁹ ki tūlı on iki zirāʿ (5) ve ʿarzi¹⁰⁶⁰ altı zirāʿ olup¹⁰⁶¹ ol taḫdīrce ḫaliçe-i¹⁰⁶² (6) şāniye ne miḫdār abrişim ḫacet olur bilmek dilesenñ (7) tariḫ olur ki ḫaliçe-i¹⁰⁶³ evvelinñ¹⁰⁶⁴ tūlın ʿarzin (8) birbirine çarb idüp ne miḫdār ʿaded olursa¹⁰⁶⁵ (9)

¹⁰⁴⁴ (44a/8) ʿayn: ʿaynı Kas. 36a/5.

¹⁰⁴⁵ (44a/9) mücennes idüp: mücennes idesin BH. 27a/19.

¹⁰⁴⁶ (44a/9-10) mücennes idüp birbirine urasın: mücennes idesin birbirine çarb idesin birbirine vurasın BH. 27a/20.

¹⁰⁴⁷ (44a/10) urasın: vurasın Cam. 61a/6.

¹⁰⁴⁸ (44a/10) ikinci: altıncı AE. 38a/5, T. 29b/5.

¹⁰⁴⁹ (44a/13) olur: olur cümle berin mişāl Kas. 36a/9, BH. 27b/2.

¹⁰⁵⁰ (44a/R) 2:–AE. 38a/9.

¹⁰⁵¹ (44a/R) 3:–AE. 38a/9.

¹⁰⁵² (44a/R) 4:–AE. 38a/9.

¹⁰⁵³ (44b/1) eger: - BH. 27b/3.

¹⁰⁵⁴ (44b/1) ḫaliçe: ḫaliçe MK.62a/1, C. 24a/23, AE. 38a/11, Kas.36a/10, BH. 27b/4, T. 29b/12, Cam. 63b/1.

¹⁰⁵⁵ (44b/1) zirāʿ: zirāʿ olup MK.62a/2, Kas.36a/10, Cam. 63b/2.

¹⁰⁵⁶ (44b/2) vezni: vezin Kas.36b/1.

¹⁰⁵⁷ (44b/3) vākıʿ olsa: olsa Kas.36b/1, BH. 27b/5, Cam. 63b/3.

¹⁰⁵⁸ (44b/3) ḫaliçe-i: ḫaliçe-i AE. 38a/14, Kas.36b/1, BH. 27b/5, T. 29b/14, Cam. 63b/4.

¹⁰⁵⁹ (44b/4) eylemeli olsa: eylemek murād olsa MK. 62a/4, Kas. 36b/2, BH. 27b/4.; eylemelü C.25b / 26, AE. 38a / 14, Cam. 63b/4.

¹⁰⁶⁰ (44b/5) ʿarzi: anı AE. 38a/15.

¹⁰⁶¹ (44b/5) olup: ola Kas. 36b/2, BH. 27b/6, Cam. 63b/5.

¹⁰⁶² (44b/5) ḫaliçe-i: ḫaliçe-i AE. 38a/16, Kas. 36b/3 ;-BH. 27b/6, T. 29b/15, Cam. 63b/6.

¹⁰⁶³ (44b/7) ḫaliçe-i: ḫaliçe-i AE. 38a/17, Kas. 36b/4, BH. 27b/7, T. 29b/16, Cam. 63b/7.

¹⁰⁶⁴ (44b/7) evvelinñ: evvelinñ MK.62a/8, BH. 27b/7, Cam. 63b/7.

¹⁰⁶⁵ (44b/8) ʿaded olursa: olursa BH. 27b/8.

żabt idesinkim¹⁰⁶⁶ maḳsūmun ‘aleyh olisardur¹⁰⁶⁷ andan¹⁰⁶⁸ (10) ḥaliçe-i¹⁰⁶⁹ şānīnūñ ṭūlm ve ‘arżın birbirine (11) ḍarb idüp ne miḳdār ‘aded olursa¹⁰⁷⁰ ḥaliçe-i¹⁰⁷¹ evvelūñ (12) dirhemine ḍarb idüp mesfūr¹⁰⁷² ḍarbdan ḥāşıl olan (13) a‘dādı maḳsūmun ‘aleyh diyü ḥıfş¹⁰⁷³ eyledügūñ (14) a‘dāda ḳısmet idesin ḥāric-i ḳısmet ‘aded-i (15) maṭlūb vāḳı‘ olur¹⁰⁷⁴ ammā maḳsūmun ‘aleyde bir ḥāne (16) kūsūrāt vāḳı‘ olmağın¹⁰⁷⁵ maḳsūmda olan (17) a‘dāda daḥı bir şufur ziyāde idüp ba‘dehū ḳısmet (18) idesin pes cevāb viresinkim ḥaliçe-i¹⁰⁷⁶ şānīnūñ (19) abrişimi on biñ beş yüz yetmiş toḳuz dirhem (20) ve yüz kırk beş cüz’i cümle iki yüz kırk beş cüz’i (21) bir dirhem olandan vāḳı‘ olur berīn mişāl

[45a]

12 zirā‘ şānī	7 zirā‘ ol
<u>6</u> zirā‘ ‘arż-ı şānī	<u>3,5</u> ¹⁰⁷⁷ 43 ol ‘arż-ı mişāl
72	<u>245</u> ¹⁰⁷⁸ maḳsūmun ‘aleyh
<u>1</u>	72
<u>1</u> <u>2</u> <u>5</u> <u>4</u>	<u>3600</u> dirhem-i ḥaliçe-i ¹⁰⁷⁹ evvel
<u>2</u> <u>5</u> <u>3</u> <u>9</u>	7200
<u>7</u>	<u>252000</u>
<u>1</u> <u>4</u> <u>9</u> <u>5</u> <u>5</u> <u>5</u>	259200
2 5 9 2 0 0 ,0	
<u>1</u> <u>1</u> ¹⁰⁸⁰ 5 7 9	
24,5 dirhem-i ḥaliçe-i ¹⁰⁸¹ şānī	

¹⁰⁶⁶ (44b/9) żabt idesinkim: ḥıfż idesin ki BH. 27b/8.

¹⁰⁶⁷ (44b/9) maḳsūmun ‘aleyh olisardur: maḳsūmun ‘aleyh olsadur AE.38a/18; maḳsūmun ‘aleyhdür BH. 27b/9.

¹⁰⁶⁸ (44b/9) andan: andan soñra BH. 27b/9.

¹⁰⁶⁹ (44b/10) ḥaliçe-i: ḳaliçe-i Kas. 36b/5, BH. 27b/9, T. 29b/17, Cam. 63b/10.

¹⁰⁷⁰ (44b/11) olursa: vāḳı‘ olursa BH. 27b/10, Cam. 63b/11.

¹⁰⁷¹ (44b/11) ḥaliçe-i: ḳaliçe-i Kas.36b/5, BH. 27b/10, Z. 92b/4, T. 29b/19, Cam. 63b/11.

¹⁰⁷² (44b/12) mesfūr: mezbūr AE. 48b/1.

¹⁰⁷³ (44b/13) ḥıfş: ḥıfż C. 24b/4, AE. 38b/2, Kas. 36b/8; ḥıfż BH. 27b/11, Cam. 63b/13.

¹⁰⁷⁴ (44b/15) vāḳı‘ olur: olup olur BH. 27b/12.

¹⁰⁷⁵ (44b/16) olmağın: olmağıla BH. 27b/13, Z. 92b/2.

¹⁰⁷⁶ (44b/18) ḥaliçe-i: ḳaliçe-i Kas. 36b/11, BH 28b/15, T. 30a/3, Cam. 63a/5.

¹⁰⁷⁷ (46a/R) 3,5: 23,5 MK. 62b/10, 423, 5 AE. 38b/11, Kas. 36b/13, Cam. 63a/9.

¹⁰⁷⁸ (46a/R) 245: 24,5 MK. 62b/11, Kas. 36b/14, Cam. 63a/9.

¹⁰⁷⁹ (45a/İ.) ḥaliçe-i: ḳaliçe-i Kas.36b/14, T. 30a/7, Cam. 63a/9.

¹⁰⁸⁰ (45a/R) 1: 0 AE. 38b/13.

¹⁰⁸¹ (45a/İ.) ḥaliçe-i: ḳaliçe-i Kas.36b/15, T. 30a/7, Cam. 63a/9.

(1) mişāl-i āḥar eger on altı ḥazinelü bir ḥayme (2) yüz yetmiş zirā¹⁰⁸² kirpāsdan¹⁰⁸² ḥāşıl¹⁰⁸³ olsa (3) yigirmi¹⁰⁸⁴ ḥazinelü bir ḥayme daḥı itmek murād olsa (4) ki¹⁰⁸⁵ evvelki ḥaymenüñ ḥazinelere göre¹⁰⁸⁶ ol taḳdīrce (5) ḥayme-i şānīye ne miḳdār¹⁰⁸⁷ kirpās¹⁰⁸⁸ ḥācet olur¹⁰⁸⁹ (6) ki tamām ola¹⁰⁹⁰ ṭarīḳi oldur ki ḥayme-i evvelki¹⁰⁹¹ on (7) altı ḥazine vāḳı¹⁰⁹² olmuşdur gendü nefsine (8) ḍarb idesin iki yüz elli altı¹⁰⁹² ¹⁰⁹² aded olur (9) ki maḳşūmun ¹⁰⁹³ aleyh dinür¹⁰⁹³ ba¹⁰⁹³ dehū ḥayme-i şānī ki yigirmi (10) bir ḥazine olmaḳ murād olmuşdur gendü nefsine¹⁰⁹⁴ (11) ḍarb idesin dört yüz kırk bir ¹⁰⁹⁴ aded vāḳı¹⁰⁹⁴ (12) olur pes ¹⁰⁹⁵ adedi ḥayme-i evvelki¹⁰⁹⁵ kirpās ki (13) yüz yetmiş zirā¹⁰⁹⁵ vāḳı¹⁰⁹⁵ olmuşıdı¹⁰⁹⁶ aḡa¹⁰⁹⁷ ḍarb idesin¹⁰⁹⁸ (14) yetmiş dört biñ toḳuz yüz yetmiş bir ¹⁰⁹⁸ aded olur (15) bu yuḡaruda ḥıfş¹⁰⁹⁹ olan maḳşūmun ¹⁰⁹⁹ aleyh ki iki yüz¹¹⁰⁰ (16) elli altıdur¹¹⁰¹ aḡa¹¹⁰² ḳısmet idesin ḥāric-i ḳısmet

¹⁰⁸² (45a/2) kirpāsdan: kirbāsdan AE. 38b/15, Kas. 37a/1, T. 30a/8.

¹⁰⁸³ (45a/2) ḥāşıl olsa: ḥāşılı olsa BH. 27b/23, Cam. 64b/2.

¹⁰⁸⁴ (45a/3) yigirmi: yigirmi bir BH. 27b/23, Cam. 64b/2.

¹⁰⁸⁵ (45a /4)ki: ki ol MK. 63a/4.

¹⁰⁸⁶ (45a/4) göre: göre olmaḳ üzerene BH. 27b/24; göre ola Cam. 64b/4.

¹⁰⁸⁷ (45a/5) miḳdār: ne miḳdār zirā¹⁰⁸⁷ MK. 63a/5, Kas. 37a/3, Cam. 64b/5.

¹⁰⁸⁸ (45a/5) kirpās: kirbās AE. 38b/17, Kas.37a/3; kirpās gibidir BH. 28a/1.

¹⁰⁸⁹ (45a/5) ḥācet olur: - BH. 28a/1, Z. 92b/15.

¹⁰⁹⁰ (45a/6) tamām ola: tamām ola ya¹⁰⁹⁰ ni ḳaç zirā¹⁰⁹⁰ la tamām olur BH. 28a/1-2, Z. 92b/16.

¹⁰⁹¹ (45a/6) evvelki: evvelüñ C. 24b/17; evvele BH. 28a/2.

¹⁰⁹² (45a/8) altı: - Kas.37a/5.

¹⁰⁹³ (45a/9) dinür: farz olur BH. 28a/3, Z. 92b/18.

¹⁰⁹⁴ (45a/10) bir ḥazine olmaḳ murād olmuşdur gendü nefsine: bir ḥazine olmaḳ murād olmuşdur anı daḥı gendü nefsine BH. 28a/4, Z. 92b/19-20.

¹⁰⁹⁵ (45a/12) evvelki: evvelüñ C. 24b/20, evvelde BH. 28a/ 6, Z. 92b/21.

¹⁰⁹⁶ (45a/13) olmuşıdı: olmuşdur MK. 63a/12, Kas. 37a /8, BH. 28a/ 6, Z. 92a/1.

¹⁰⁹⁷ (45a/13) aḡa: - MK. 63a/13, Kas. 37a/9, BH. 28a/ 6, Z. 92a/1, Cam. 64b/12.

¹⁰⁹⁸ (45a/13) ḍarb idesin: ḍarb ide BH. 28a/ 8.

¹⁰⁹⁹ (45a /15) ḥıfş: ḥıfz C. 24b/21, AE. 39a/3, Kas. 37a/10, BH. 28a/9, Z. 92a/4, Cam. 64b/13.

¹¹⁰⁰ (45a/15) yüz: - BH. 28a/9.

¹¹⁰¹ (45a/16) altıdur: altı BH. 28a/9, Z. 92a/4.

¹¹⁰² (45a /16) aḡa: - MK. 63b/2, Kas.37a /11; ¹¹⁰² adede BH. 28a/ 9, Z. 92a/4, Cam. 64a/1.

[45b]

(1) iki yüz toğsan iki zirā^c 1103 ve bir zirā^c uñ iki yüz elli (2) altıdur kısmet idesin hāric-i kısmet iki yüz¹¹⁰⁴ (3) toğsan iki zirā^c 1105 ve bir zirā^c uñ iki yüz elli (4) altı kısmından iki yüz on toğuz kısım¹¹⁰⁶ kirpās¹¹⁰⁷ (5) lāzım gelür berin mişāl

21	hazine-i hayme-i şānī	16	hazine hayme-i evvel
<u>21</u>		<u>16</u>	
441	kirpās hayme-i evvel	206	mağsūmun 'aleyh
<u>170</u>			
170			
670			
<u>670</u>			
74971 ¹¹⁰⁸	mağsūm		
		<u>2</u>	
		<u>1</u> <u>3</u>	
		<u>5</u> <u>7</u>	
		<u>2</u> <u>3</u> <u>2</u> <u>1</u>	
		<u>3</u> <u>4</u> <u>7</u> <u>3</u> <u>9</u>	
		<u>7</u> <u>4</u> <u>9</u> <u>7</u> <u>1</u>	
		2 9 6	
<u>206</u>			
129			
	kirpās hayme-i şānī		

(6) pes imdi erba^c a-ı a^c dād-ı mütenāsebe ile iħrāc (7) olur meşā'ilüñ¹¹⁰⁹ nihāyeti yoğdur bu miğdār¹¹¹⁰ beyān (8) olundı¹¹¹¹ bākī her ne miğdār¹¹¹² hācet olursa (9) buña göre istiħrāc olına¹¹¹³ (10) faşl-ı şābi^c haṭā-yı vāhid (11) ve haṭāyeyn ile istiħrāc olan¹¹¹⁴ eşkālleri ve

¹¹⁰³ (45b/1) zirā^c: zirā^c olur MK. 63b/3; Kas. 37a /11, BH. 28a/ 10, Z. 92a/5.

¹¹⁰⁴ (45b/2)iki yüz:–MK. 63b/4; Kas. 37a/12, BH.28a/11.

¹¹⁰⁵ (45b/3) zirā^c: zirā^c dur MK.63b/5, Kas. 37a/13, BH.28a/11.

¹¹⁰⁶ (45b/4) kısım: kısmet Kas. 37a/14.

¹¹⁰⁷ (45b/4) kirpās: kirbās AE. 39a/8.

¹¹⁰⁸ (45b/R) 74971: 74970 AE. 39a/14.

¹¹⁰⁹ (45b/7) meşā'ilüñ: mesā'ilün Kas. 37b/1.

¹¹¹⁰ (45b/7) miğdār: miğdār ez Cam. 64a/10.

¹¹¹¹ (45b/7-8) beyān olundı: kāfidür BH.28a/15, Z. 92a/15.

¹¹¹² (45b/8) miğdār: miğdār ez Cam. 64a/11.

¹¹¹³ (45b/9) buña göre istiħrāc olına: buña göre kıyās eyleyüp istiħrāc olına BH.28a/ 15, Z. 92a/16.

¹¹¹⁴ (45b/11) istiħrāc olan: istiħrāc olunan BH. 28a/16.

ķavā (12)  idlerin¹¹¹⁵ beyān ider pes imdi ĥaĥāyeynūĥ binā-i (13) Çameli yā dörde yā  e nisbet iled r¹¹¹⁶ her vaĥt n (14) nisbeti olup ve netice daĥı ma  l m olacak olursa

[46a]

(1) mechülün iĥrācı ĥaĥā-yı vāĥid ile daĥı mümkündür (2) ve ĥaĥāyeyn ile daĥı m mk nd r¹¹¹⁷ eger ikisine daĥı nisbet (3) olmayacak olursa iĥrāc-ı mech l ĥaĥā-yı vāĥidle (4) mümkün degüldür ĥaĥāyeyn ile mümkündür netice aĥa dirler ki (5) s   il-i s   lin   aĥā¹¹¹⁸ eyleye yā ma  l m üzre yā mebh m¹¹¹⁹ (6)  zere ola miĥ l ĥaĥā-yı vāĥid¹¹²⁰  ar k-i (7)  amel  oldur ki m l-ı mefr z ki ĥaĥā andadur m l-ı (8) maĥl buĥ neticesine urasın¹¹²¹ ve ĥāĥıl olan (9) a  d dı m l-ı mefr z n neticesine kısmet idesin (10) ĥ ric-i kısmet ne miĥd r olursa  aded-i maĥl b (11) ol v k  olur eger eyitseler¹¹²² ki rub  ve ĥumus (12) m l-ı mech l cem  eyleseĥ¹¹²³ kırk beĥ dirhem olsa¹¹²⁴ (13) aĥıl anuĥ m l-ı mech lı ne miĥd r olmaĥ gerekd r¹¹²⁵ (14) istiĥrācınuĥ  ar ki oldur ki aĥıl m lı yigirmi (15) farz eyledün rub ¹¹²⁶ ki beĥ dirhemdür ve ĥumsı¹¹²⁷ ki dört (16) dirhem olur bu ikisin¹¹²⁸ cem  eyledün  okuz dirhem (17) oldı netice-i m l-ı mefr z bu olur pes (18) bu meblaĥı yazup ba  deĥ  yigirmi ki m l-ı fur ĥ[mefr z]-ıdı¹¹²⁹ (19) kırk beĥe urasınkim¹¹³⁰ netice-i m l-ı maĥl bdur (20)  okuz yüz  aded ĥāĥıl oldı¹¹³¹ pes bu  okuz (21) yüz çadedi yuĥaruda yazılan  okuz çadede

¹¹¹⁵ (45b/11-12) ķavā  idlerin: ķā  idelerin Kas.37b/4; -BH.28a/16, Z. 92a/17.

¹¹¹⁶ (45b/13) nisbet iledür: nisbetiyled r BH. 28a/17.

¹¹¹⁷ (46a/2) ve ĥaĥāyeyn ile daĥı mümkündür: - BH. 28a/19.

¹¹¹⁸ (46a/5)   aĥā: ĥaĥā: Z. 94b/2.

¹¹¹⁹ (46a/5) mebh m: m bh m MK.64a/10, Cam. 65b/8.

¹¹²⁰ (46a/6) vāĥid: vāĥid n BH. 28a/22, Z. 94b/3.

¹¹²¹ (46a/8) urasın: vurasın BH.29b/1, Z. 94b/4, Cam. 65b/11.

¹¹²² (46a/11) eyitseler: diseler BH. 28b/3, Z. 94b/7.

¹¹²³ (46a/12) cem  eyleseĥ: cem  olduĥda BH. 28b/3, Z. 94b/7.

¹¹²⁴ (46a/12) olsa: oldı BH. 28b/ 4, Z. 94b/8.

¹¹²⁵ (46a/13) gerekd r: gerekd r diseler BH. 28b/ 4, Z. 94b/9.

¹¹²⁶ (46a/15) rub : rub  ı C. 25a/19.

¹¹²⁷ (46a/15) ĥumsı: ĥumus BH. 28b/5.

¹¹²⁸ (46a/16) ikisin: ikisini Cam. 65a/5.

¹¹²⁹ (46a/18) fur ĥ: mefr z MK.64b/10, C. 25a/21, Kas.38a/3, Z. 94b/12, T. 31a/8, Cam. 65a/8.

¹¹³⁰ (46a/19) urasınkim: vurasınkim BH. 28b/8, Z. 94b/12, Cam. 65a/8.

¹¹³¹ (46a/20) ĥāĥıl oldı: ĥāĥıl olur MK. 64b/12, Kas. 38a/5, BH. 28b/9, Z. 94b/13, T. 31a/9, Cam. 65a/9.

[46b]

(1) kısmet olıdukdâ¹¹³² hâric-i kısmet yüz ‘aded vâkı’ (2) olur ki taleb olınan¹¹³³ māl-ı mehcül bu miqdâr olur (3) ki rub‘ı yigirmi beş dirhem olur¹¹³⁴ ve hımsı yigirmi ‘aded (4) olur bu ikisin¹¹³⁵ cem‘ eyledüñ kırk beş ‘aded olur¹¹³⁶(5) ki ‘aded-i maṭlûbdur mişâl

mefrûz		mişâl
	<u>20</u>	20 māl-ı mefrûz
rub‘	5	<u>45</u> netice-i māl-ı maṭlûb
hıms	<u>4</u>	900
	9 netice-i māl-ı mefrûz	
9	<u>900</u>	
	100	

(6) mişâl-i âhar bi-tariḳ-i haṭâ-yı vâhid eger (7) bir tâcir bir pâre yâkût gösterse tâcirden (8) kıymet¹¹³⁷ ne miqdârdur diyü sū‘âl eyleseler kıymetinüñ (9) şülüşiyle rub‘-ı sūdüsü yüz seksen dinârdur dise (10) ol taqdîrce aşıl bahâ-yı yâkût ne miqdâr vâkı’ (11) olur diseler tariḳi oldur¹¹³⁸ ki aşıl mālı altmış (12) dinâr farz eyledüñ şülüşi ki yigirmi dinâr olur (13) ve rub‘ı ki on beş dinâr olur sūdüsü ki on (14) dinâr olur cümle eyledüñ kırk beş vâkı’ oldı (15) yazduḳ pes netice-i māl-ı mefrûz bu olur (16) ba‘ dehū altmış ki māl-ı mefrûz-ıdı yüz seksen (17) dinâra ḍarb idesinkim on biñ sekiz yüz¹¹³⁹ ‘aded (18) hâşıl olur yazup yukarıda yazduḡuñ

¹¹³² (46b/1) kısmet olıdukdâ: kısmet olıdukdan sonra C. 25a/23.

¹¹³³ (46b/2) taleb olınan: taleb olan MK. 65a/1, Kas.38a/6, Cam. 65a/12.

¹¹³⁴ (46b/3) yigirmi beş dirhem olur: yigirmi beşdür MK. 65a/2, Kas.38a/7, BH. 28b/11, Cam. 65a/13.

¹¹³⁵ (46b/4) ikisin: ikisini BH. 28b/12, Z. 93b/18.

¹¹³⁶ (46b/4) olur: oldı MK.65a/4, Kas. 38a/8, BH. 28b/12, Z. 94b/19, Cam. 66b/2.

¹¹³⁷ (46b/8) kıymet: kıymeti MK. 65a/11, Kas.38a/11, Cam. 66b/5; yâkütüñ kıymeti BH. 28b/16, Z. 94a/1.

¹¹³⁸ (46b/11) Buradan itibaren 47a/9’a kadar T. eksiktir. T. 31a/21.

¹¹³⁹(46b/17) on biñ sekiz yüz: on sekiz biñ sekiz yüz C. 25b/13.

[47a]

(1) netice-i māl-ı mefrūza kısmet eyledün¹¹⁴⁰ hāric-i kısmet¹¹⁴¹ (2) iki yüz kırk dinār vākı¹¹⁴² olur ki kıymet-i yāqūt-ı mezbūr (3) bu miqdār vākı¹¹⁴² olur¹¹⁴² pes bunun şülüşü ve rub¹¹⁴³ (4) ihrāc olunduğda yüz seksen dinār vākı¹¹⁴³ (5) olur ki ‘aded-i maṭlūbdur bākī her ne miqdār¹¹⁴⁴ (6) hācet olursa beyān olınan¹¹⁴⁵ kāk ide üzere (7) istihrāc olına¹¹⁴⁶ berin mişāl

aşıl māl-ı mefrūz

<u>60</u>	60 māl-ı mefrūz
20 şülüş	<u>180</u> netice-i māl-ı maṭlūb
15 rub ¹¹⁴³	000
<u>10</u> sūdüs	<u>1080</u>
40 netice-i māl-ı mefrūz	10800

(8) tarīk-i istihrāc-ı ḥaṭāyeyn nazar eyle gör kim (9) ḥaṭānuṅ ikisi bile zāyid¹¹⁴⁷ ola¹¹⁴⁸ ve yā¹¹⁴⁹ nākış ola¹¹⁵⁰ (10) yā birisi zāyid¹¹⁵¹ ve birisi nākış olur¹¹⁵² eger ikisi bile (11) zāyid¹¹⁵³ yā nākış olacak olursa ziyāde olandan (12) eḳallın tarḥ idüp bākī kalan ‘adedi yazup (13) pes bākī-yi evvel diyesinkim maḳşūmun ‘aleyh olsa (14) gerekdür¹¹⁵⁴ ba¹¹⁵⁴ dehū māl-ı mefrūz ol¹¹⁵⁵ ḥaṭā-yı māl-ı (15) mefrūz-ı¹¹⁵⁶ evvele viresin¹¹⁵⁷ bu ikisinden ḥaşıl olan

¹¹⁴⁰ (47a/1) kısmet eyledün: kısmet idesin BH. 28b/24, Z. 93a/12.

¹¹⁴¹ (47a/1) hāric-i kısmet: - C. 25b/14.

¹¹⁴² (47a/3) vākı¹¹⁴² olur: olur Kas. 38b/7.

¹¹⁴³ (47a/3) pes bunun şülüşü ve rub¹¹⁴³ ı: bunun şülüşü ve rub¹¹⁴³ ı ve sūdüsü MK. 65b/11, Kas. 38b/8, BH. 28b/26.

¹¹⁴⁴ (47a/5) miqdār: kadar BH. 28b/27.

¹¹⁴⁵ (47a/6) beyān olınan: beyān olan MK. 65b/13, Kas. 38b/9, BH. 28b/28, Z. 93a/15, Cam. 66a/10.

¹¹⁴⁶ (47a/7) istihrāc olına: istihrāc ideler BH.29b/28, Z. 93a/16, Cam. 66a/11.

¹¹⁴⁷ (47a/9) zāyid: yā zāyid MK. 66a/9, Kas. 38b/11; yā zā¹¹⁴⁷ id BH. 29a/5, Z. 94a/21.

¹¹⁴⁸ (47a/9) nākış ola: nākış olur MK. 66a/9, Kas. 38b/11.

¹¹⁴⁹ (47a/9) yā: yāḥud AE. 41b/9.

¹¹⁵⁰ (47a/9) ola: olur MK. 66a/10, Kas.38b/12.

¹¹⁵¹ (47a/10) zāyid: zā¹¹⁵¹ id BH. 29a/6, Z. 94a/21.

¹¹⁵² (47a/10) olur: ola BH. 29a/6, Z. 95b/1.

¹¹⁵³ (47a/11) zāyid: yā zāyid MK. ve 66a/11, Kas. 38b/12; zā¹¹⁵³ id BH. 29a/7, Z. 95b/1.

¹¹⁵⁴ (47a/13-14) maḳşūmun ‘aleyh olsa gerekdür: maḳşūmun ‘aleyhdür BH. 29a/8.

¹¹⁵⁵ (47a/14) ol: evveli MK.66a/14, - Kas.39a/2, BH. 29a/9, Z. 95b/4, Cam. 67b/7.

¹¹⁵⁶ (47a/15) bundan sonraki kısım S.de eksiktir: şāniye vüresin ve ‘aynı māl-ı mefrūz-ı şāniyi ḥaṭā-yı māl-ı mefrūz-ı evvele urasın MK. 66a/15, Kas.39a/2-3, Cam. 67b/9; şāniye ḍarb idesin ve ‘aynı māl-ı mefrūz-ı şāniyi ḥaṭā-yı māl-ı mefrūz-ı evvele ḍarb idesin BH. 29a/9-10, Z. 95b/5-6.

¹¹⁵⁷ (47a/15) viresin: vurasın Cam. 67b/9.

[47b]

(1) olan a' dāduñ kankısı¹¹⁵⁸ ziyāde ise eḳallın ziyādesinden¹¹⁵⁹ (2) tarḥ idüp bākī kalan 'adedi yazup bākī-yi ṣānī (3) diyesinkim maḳsūmdur ba' dehū bākī-yi ṣānīyi bākī-yi¹¹⁶⁰ evvele (4) ḳısmet idesin ḥāric-i ḳısmet¹¹⁶¹ ne miḳdār vāḳı' olursa (5) 'aded-i maḳlūb ol vāḳı' olur¹¹⁶² eger ḥaṭānuñ birisi (6) zāyid¹¹⁶³ ve birisi nāḳıṣ olacaḳ olursa iki ḥaṭāyı cem' (7) idesin bir yere yazasın kim buña evvel¹¹⁶⁴ diyesin ki (8) maḳsūmun 'aleyhdür ba' dehū ḥaṭā-yı māl-ı mefrūz-ı evveli (9) 'ayn-ı māl-ı mefrūz-ı ṣānīye viresin¹¹⁶⁵ ve 'ayn-ı māl-ı (10) mefrūz-u evveli ḥaṭā-yı māl-ı mefrūz-ı ṣānīye viresin¹¹⁶⁶ (11) ba' dehū ikisin¹¹⁶⁷ bile cümle idüp yazasın buña mecmū' -ı (12) ṣānī dirler ba' dehū mecmū' -ı ṣānīyi mecmū' -ı evvele ḳısmet (13) idesin ḥāric-i ḳısmet 'aded-i maḳlūb vāḳı' (14) olur miṣāl eger bir ḥānede bir miḳdār māl olsa (15) bir niçe ṣaḥṣ gelüp birisi ol ḥāneye girse (16) ḥānenüñ içinde ne miḳdār māl varısa bir ol (17) miḳdār daḥı ilḥāḳ idüp ammā içinden üç dirhem (18) alıp çıḳsa ba' dehū birisi daḥı girüp içerüde (19) ne miḳdār māl varısa bir ol miḳdār daḥı ilḥāḳ (20) idüp içinden on dirhem¹¹⁶⁸ alup çıḳsa ba' dehū (21) birisi daḥı girüp içerüde ne miḳdār māl varısa¹¹⁶⁹

[48a]

(1) bir ol miḳdār¹¹⁷⁰ daḥı ilḥāḳ idüp içinden yedi (2) dirhem alup çıḳsa pes bākī yerinde ḳalan¹¹⁷¹ (3) aḳçe ṭoḳuz dirhem olsa¹¹⁷² ol taḳdīrce aṣıl (4) ḥānede ne miḳdār māl

¹¹⁵⁸ (47b/1) kankısı: kankı BH. 29a/11; kankısı Cam. 67b/10.

¹¹⁵⁹ (47b/1) ziyādesinden: ekşerden BH.29a/11.

¹¹⁶⁰ (47b/3) bākī-yi: - Kas. 39a/5.

¹¹⁶¹ (47b/4) ḥāric-i ḳısmet: - Cam. 67b/13.

¹¹⁶² (47b/5) vāḳı' olur: olur BH. 29a/14.

¹¹⁶³ (47b/6) zāyid: zā'īd BH. 29a/14.

¹¹⁶⁴ (47b/7) evvel: mecmū' -ı evvel MK. 66b/8, Kas. 39a/8, BH. 29a/15, Z. 95b/12-13.

¹¹⁶⁵ (47b/9) viresin: urasın Kas.39a/9; ḍarb idesin BH. 29a/17, Z. 95b/14; vurasın Cam. 67a/6.

¹¹⁶⁶ (47b/10) viresin: urasın Kas. 39a/10; vurasın Cam. 67a/7.

¹¹⁶⁷ (47b/11) ikisin: iki BH. 29a/17.

¹¹⁶⁸ (47b/20) dirhem: dirhem BH. 29a/24.

¹¹⁶⁹ (47b/20-21) idüp içinden on dirhem alup çıḳsa ba' dehū birisi daḥı girüp içerüde ne miḳdār māl varısa:- Kas.39b/1.

¹¹⁷⁰ (48a/1) miḳdār: ḳadar Cam. 68b/6.

konulmuşdur¹¹⁷³ bilmek dilesen (5) *ṭarīḳ*¹¹⁷⁴ oldur ki aşıl mālî sekiz farz eyledük (6) pes sekiz daḥı ilḥāk olunduḡda on altı oldu (7) içinden üç dirhem in alduḡ on üç *bāḳī* ḳaldı (8) *ba*ḥ *dehū* ol¹¹⁷⁵ miḳdār daḥı ilḥāk eyledük yigirmi altı olur¹¹⁷⁶ (9) içinden on dirhem in alduḡ *bāḳī* on altı dirhem (10) ḳaldı *ba*ḥ *dehū* bir ol miḳdār daḥı ilḥāk eyledük (11) otuz iki oldu pes yedi ‘adedin giderdük (12) *bāḳī* yigirmi beş ḳalur¹¹⁷⁷ bize ḥod toḡuz ḳalmaḡ gerekidi (13) kim şaḥīḥ olaydı pes ḥaṭā on altı *vāḳı*ḥ oldu (14) *zāyiddür*¹¹⁷⁸ *ba*ḥ *dehū* aşıl mālî yedi farz eyledük yediyi (15) daḥı ilḥāk eyledük on dört olur¹¹⁷⁹ üç dirhem in¹¹⁸⁰ (16) iḥrāc eyledük¹¹⁸¹ on bir ‘aded ḳaldı bir ol miḳdār (17) daḥı ilḥāk eyledük yigirmi iki ‘aded oldu içinden (18) on dirhem in giderdük on iki ‘aded ḳaldı bir ol (19) miḳdār daḥı ilḥāk eyledük yigirmi dört ‘aded oldu¹¹⁸² (20) yedi dirhem in iḥrāc eyledük¹¹⁸³ on yedi dirhem (21) *bāḳī* ḳaldı bize ḥod toḡuz ḳalmaḡ gerekidi sekiz

[48b]

(1) *ḥaṭā vāḳı*ḥ oldu *zāyid*¹¹⁸⁴ pes sekiz ki *ḥaṭā*-yı şānīdür (2) on altıdan gideresin ki *ḥaṭā*-yı evveldür sekiz ‘aded (3) *bāḳī* ḳaldı yazasınkim¹¹⁸⁵ *bāḳī*-yi evvel budur maḳşūmun ‘aleyh (4) olsa gerekdür¹¹⁸⁶ *ba*ḥ *dehū* *ḥaṭā*-yı evvelki on altıdur ikinci (5) mālūḡ ‘aynına urasınkim¹¹⁸⁷ yedidür¹¹⁸⁸ *yüz*¹¹⁸⁹ on iki (6) ḥāşıl olur ve sekiz ki *ḥaṭā*-yı şānīdür māl-ı evvele

¹¹⁷¹ (48a/2) dirhem in alup çıkısa pes *bāḳī* yerinde ḳalan: dirhem in alup çıkısa *ba*ḥ *dehū* pes *bāḳī* yerinde ḳalan Kas. 39b/2.

¹¹⁷² (48a/3) olsa: *vāḳı*ḥ olsa MK. 67a/12, Kas. 39b/1, BH.29a/26, Cam. 68b/8.

¹¹⁷³ (48a/3-4) aşıl ḥānede ne miḳdār māl konulmuşdur: aşıl māl ḥānede ne miḳdār konulmuşdur Kas. 39b/3.

¹¹⁷⁴ (48a/5) *ṭarīḳ*: *ṭarīḳi* MK. 67b/1, BH. 29a/27.

¹¹⁷⁵ (48a/8) ol: bir ol MK. 67b/4, Kas. 39b/6, BH. 29b/2.

¹¹⁷⁶ (48a/8) olur: oldu BH. 29b/3.

¹¹⁷⁷ (48a/12) ḳalur: ḳaldı BH. 29b/5, Z. 95a/17.

¹¹⁷⁸ (48a/14) *zāyiddür*: *zā*ḥ *iddür* BH. 29b/6, Z. 95a/19.

¹¹⁷⁹ (48a/15) olur: oldu BH. 29b/8, Z. 95a/20.

¹¹⁸⁰ (48a/15) dirhem in: aḳçesin MK. 67b/12, Kas. 39b/12, BH. 29b/8, Z. 95a/20, Cam. 68a/9.

¹¹⁸¹ (48a/16) iḥrāc eyledün: çıkarduḡ BH. 29b/8, Z. 95a/21.

¹¹⁸² (48a/19) oldu: *vāḳı*ḥ oldu BH. 29b/11, Z. 96b/3.

¹¹⁸³ (48a/20) iḥrāc eyledün: giderdün BH. 29b/11, Z. 96b/3.

¹¹⁸⁴ (48b/ 1) *zāyid*: -C. 26b/2; *zā*ḥ *iddür* BH. 29b/12, Z. 96b/5.

¹¹⁸⁵ (48b/3) yazasınkim: yazasın BH. 29b/14.

¹¹⁸⁶ (48b/4-5) maḳşūmun ‘aleyh olsa gerekdür: maḳşūmun ‘aleyhdur BH. 29b/14, Z. 96b/8.

¹¹⁸⁷ (48b/5) urasınkim: ḡarb idesin BH. 29b/15, Z. 96b/9, vurasınkim Cam. 69b/7.

¹¹⁸⁸ (48b/5) yedidür: yedi *yüzdür* Kas.40a/5.

(7) urasinkim¹¹⁹⁰ sekizdür altmış dört vâkı^c 1191 oldı¹¹⁹² ba^c dehū (8) bu iki hâşılūñ eķallın ekşerinden ıarh idesin (9) bākī kırk sekiz ıalur buña bākī-yi şānī dirler ki (10) maķsūmdur ba^c dehū bākī-yi şānīyi bākī-yi evvele kısmet (11) idesin ya^c ni kırk sekizi sekize kısmet idesin (12) hāric-i kısmet altı vâkı^c olur pes cevāb viresinkim (13) aşıl māl kim hānede ıonulmuşdur altı dirhemdür (14) berīn mişāl

māl-ı mefrūz-ı evvel

māl-ı mefrūz-ı şānī

8
8
 16
3
 13
13
 26
16
 32
7
 25
 hāta-yı evvel-i zāyid 16

7
7
 14
3
 11
11
 22
10
 12
12
 24
7
 17

16 hāta-yı evvel
8 hāta-yı şānī
 8 bākī-yi evvel

hāta-yı evvel-i zāyid 8

16 hāta-yı evvel
7
 112 māl-ı mefrūz-ı şānī

8
8 māl-ı mefrūz-ı evvel
 64 hāta-yı şānī

aşıl māl
 6
6

116
64
 48 bākī-yi şānī -yi maķsūm

¹¹⁸⁹ (48b/5) yüz: - Kas.40a/5.

¹¹⁹⁰ (48b/7) urasinkim: ıarb idesin BH. 29b/16, Z. 96b/10, vurasinkim Cam. 69b/9.

¹¹⁹¹ (48b/7) vâkı^c: hāşıl C. 26b/6;- BH. 29b/17, Z. 96b/11.

¹¹⁹² (48b/7) vâkı^c oldı: vâkı^c olur Kas.40a /6, BH. 29b/17, Z. 96b/11, Cam. 69b/79.

12

3

9

9

18

10

8

8

16

7

9

8 48

6

[49a]

(1) mişāl-i āḥar bir tācir bir miqdār mālıla¹¹⁹³ ticārete (2) gidüp pes gelüp getürdügi metā'ın¹¹⁹⁴ şatup bir dirhemi (3) bir dirhem daḥı fāyide¹¹⁹⁵ idüp pes cümle mālından yedi yüz (4) otuz aqçe ḥarciçün¹¹⁹⁶ evinde qoyup mā' adāsın (5) alup sefer-i şāniye gidüp getürdügi qumāşı şatduqda¹¹⁹⁷ (6) her on aqçesi on iki olup cümle mālınıq (7) şülüşün ifrāz idüp evinde ḥıfş¹¹⁹⁸ idüp bākī (8) qalan şülüşāninden daḥı¹¹⁹⁹ evine ḥarciçün beş yüz (9) aqçe koyup bākī mālıla sefer-i şālişe gidüp¹²⁰⁰ metā'ın¹²⁰¹ (10) her aqçesi rub' fāyide¹²⁰² idüp cümle māl ḥisāb¹²⁰³ (11) biq yüz kırk beş dirhem vāqı' olsa ol taqdirce (12) aşıl ticāreti ibtidā itdükde sermāye ne miqdārdur (13) bilmek dileseḡ ṭariq oldur ki qā'ide-i şābıq üzere (14) aşıl sermāyesin biq dört yüz dirhem farz eyledük (15) bir ol miqdār daḥı ilḥāq eyledük iki biq sekiz yüz (16) dirhem oldı yedi yüz otuz dirhem in iḥrāc eyledük (17) iki biq yetmiş dirhem¹²⁰⁴ bākī qalır¹²⁰⁵ pes bu meblağ¹²⁰⁶ on iki¹²⁰⁷ (18) olmaq ḥisāb

¹¹⁹³ (49a/1) mālıla: mālıla Kas. 40b/1.

¹¹⁹⁴ (49a/2) metā'ın: metā'ını BH. 30a/2, Z. 96a/2.

¹¹⁹⁵ (49a/3) fāyide: fā'ide BH. 30a/2, Z. 96a/3, Cam. 69a/13.

¹¹⁹⁶ (49a/4) ḥarciçün: ḥarc için BH. 30a/3.

¹¹⁹⁷ (49a/5) şatduqda: şatup Z. 96a/5.

¹¹⁹⁸ (49a/7) ḥıfş: ḥıfz MK.69a /7; ḥıfz C. 27a/1, AE. 43b/8, Kas. 40b/5, BH.30a/5, Z. 96a/6, T. 33a/21, Cam. 70b/4.

¹¹⁹⁹ (49a/8) daḥı: - BH. 30a/5, Z. 96a/7.

¹²⁰⁰ (49a/9) sefer-i şālişe gidüp: sefer-i şālişe gidüp gelüp BH. 30a/6; sefer-i şālişe varup Z. 96a/8.

¹²⁰¹ (49a/10) metā'ın: metā'ın şatduqda MK. 69a/10, Kas. 40b/6, BH. 30a/6, Z. 96a/8.

¹²⁰² (49a/10) fāyide: fā'ide BH. 30a/6, Z. 96a/9, T. 33b/2, Cam. 70b/7.

¹²⁰³ (49a/11) ḥisāb: ḥisāb olduqda MK. 69a /11, Kas.40b/7, BH. 30a/7, Z. 96a/9; ḥisāb olınuqda C. 27a/3.

¹²⁰⁴ (49a/17) dirhem: - MK. 69b/4, Kas. 40b/12, BH. 30a/11, Z. 96a/15, Cam. 70a/2.

üzere¹²⁰⁸ dört yüz on dört dirhem (19) fāyide¹²⁰⁹ hāşıl olur cümle sermāye fāyideyle¹²¹⁰ iki (20) biñ dört yüz seksen dört dirhem olur pes bunun (21) şülüşü ki sekiz yüz yigirmi sekiz dirhemdür iħrāc eyledük

[49b]

(1) biñ altı yüz elli altı¹²¹¹ dirhem bākī alır pes bākī-yi¹²¹² mezbūruñ¹²¹³ (2) beş yüz açesin ifrāz eyledük biñ yüz elli altı¹²¹⁴ dirhem (3) aldı ba' dehū sefer-i şālīşde meblağ-ı mezbūrdan rub' fāyide¹²¹⁵ (4) ħisāb¹²¹⁶ üzere¹²¹⁷ iki yüz seksen touz dirhem fāyide¹²¹⁸ (5) ā' id olup aşıl mālā ilħāk olıñduda¹²¹⁹ biñ dört (6) yüz kır beş dirhem olur bize ħoz¹²²⁰ biñ yüz (7) kır beş dirhem olmak gerekidi üç yüz dirhem (8) zāyid¹²²¹ ħaā vāı' oldı şānīyā aşıl mālī biñ üç yüz (9) farz eyledük muza' af¹²²² eyledük iki biñ¹²²³ altı yüz dirhem (10) oldı yedi yüz otuz dirhem in iħrāc eyledük (11) biñ sekiz yüz yetmiş bākī aldı pes bunun fāyidesi¹²²⁴ (12) onı¹²²⁵ on iki üzerine ħisāb üç yüz yetmiş (13) dirhem oldı cümle iki biñ iki yüz kır dört (14) dirhem hāşıl olur¹²²⁶ pes şülüş¹²²⁷ ki yedi yüz kır sekiz (15) dirhemdür

¹²⁰⁵ (49a/17) alır: aldı BH. 30a/11, Z. 96a/15.

¹²⁰⁶ (49a/17) meblağ: meblağı MK. 69b/5, Kas. 40b/12, Cam. 70a/2 ; meblağın BH. 30a/11, Z. 96a/15.

¹²⁰⁷ (49a/17) on iki: on on iki, MK. 69b/5, Kas. 40b/12; onı on iki BH. 30a/11, Z. 96a/16.

¹²⁰⁸ (49a/18) ħisāb üzere: üzerine ħisāb eyledün BH. 30a/12, Z. 96a/16.

¹²⁰⁹ (49a/19) fāyide: fā'ide Cam. 70a/3.

¹²¹⁰ (49a/19) fāyideyle: fāyide ile Kas. 40b/14; fā'ide ile BH. 30a/12, Z. 96a/18, Cam. 70a/4.

¹²¹¹ (49b/1) altı: dört BH. 30a/15.

¹²¹² (49b/1) pes bākī-yi: - Kas. 41a/1.

¹²¹³ (49b/1) bākī-yi mezbūruñ: bākīnün BH. 30a/15, Z. 96a/21.

¹²¹⁴ (49b/2) biñ yüz elli altı: biñ altı yüz elli altı BH. 30a/16.

¹²¹⁵ (49b/3) fāyide: fā'ide BH. 30a/17, Z. 97b/2, T. 33b/13, Cam. 70a/10.

¹²¹⁶ (49b/4) ħisāb: -AE. 44a/5; ħisābı BH. 30a/17, Z. 97b/2

¹²¹⁷ (49b/4) üzere: üzerine BH. 30a/17, Z. 97b/2

¹²¹⁸ (49b/4) fāyide: fā'ide BH. 30a/17, Z. 97b/3, T. 33b/14, Cam. 70a/11.

¹²¹⁹ (49b/5) ilħāk olıñduda: ilħāk olduda Kas. 41a/4, BH. 30a/18, Z. 97b/4, Cam. 70a/12.

¹²²⁰ (49b/6) ħoz: ħod MK.70a/2; C. 27a/14, AE. 44a/7, Kas. 41a/4, BH. 30a/19, Z. 97b/5, T. 33b/16, Cam. 70a/13.

¹²²¹ (49b/8) zāyid: zā'id BH. 30a/19, Z. 97b/6, T. 33b/16.

¹²²² (49b/9) muza' af: muza' if BH. 30a/20, Z. 97b/7.

¹²²³ (49b/9) biñ: -BH. 30a/21.

¹²²⁴ (49b/11) fāyidesi: fā'idesi BH. 30a/22, Z. 97b/10, T. 33b/19, Cam. 71b/5.

¹²²⁵ (49b/12) onı: - BH. 30a/22, Z. 97b/10.

¹²²⁶ (49b/14) hāşıl olur: hāşıl oldı BH. 30a/23, Z. 97b/12.

ihrāc eyledük beş yüz dirhem dağı harc (16) için tarh eyledük bâkî ¹²²⁷ toğuz yüz toğsân altı (17) dirhem kaldı pes bu meblağın fayidesi ¹²²⁸ her dirhemde (18) rub' hisâbı üzere iki yüz kırk toğuz dirhem (19) olup cümle biñ iki yüz kırk beş dirhem oldu (20) pes yüz ¹²²⁹ aqçe zâyid ¹²³⁰ bulundu ba' dehû iki hañanuñ (21) ekserinden eñallın tarh eyledük bâkî ¹²³¹ iki yüz dirhem kaldı

[50a]

(1) yazup mecmû' -ı evvel diyesin ki maqsûmun 'aleyhdür ba' dehû (2) māl-ı mefrûz-ı evveli hañâ-yı şāniye urasın ¹²³¹ ve māl-ı (3) mefrûz-ı şāniyi ¹²³² hañâ-yı evvele urasın ¹²³³ ikisinden (4) ne hāşıl olursa eñallın ekserinden tarh idüp (5) bâkî kalan 'adedi yukaruda yazduğın ¹²³⁴ maqsûmun (6) 'aleyhe kısmet idesin hāric-i kısmet ne miqdār vāqı' (7) olursa 'aded-i mañlûb ol olur pes cevāb (8) viresinkim aşıl māl biñ iki yüz elli dirhem vāqı' olur (9) ki sermāyedür ¹²³⁵ berin mişāl

māl-ı mefrûz-ı evvel ¹²³⁶

māl-ı mefrûz-ı şāni ¹²³⁷

1400

1300

1400

1300

2800

2600

730

730

2700

1870

¹²²⁷ (49b/14) şülüş: şülüşi Kas. 41a/10, BH. 30a/24, Z. 97b/12.

¹²²⁸ (49b/17) fayidesi: fā'idesi BH. 30a/26, Z. 97b/15, T. 34a/3, Cam. 71b/11.

¹²²⁹ (49b/20) yüz: beşyüz BH. 30b/1, Z. 97b/17.

¹²³⁰ (49b/20) zâyid: zā'id BH. 30b/1, Z. 97b/17.

¹²³¹ (50a/2) urasın: ðarb idesin BH. 30b/3, Z. 97b/20, Cam. 71a/4-5.

¹²³² (50a/2-3) hañâ-yı şāniye urasın ve māl-ı mefrûz-ı şāniyi:- AE. 44b/3, T. 34a/7-8.

¹²³³ (50a/3) urasın: ðarb idesin BH. 30b/3, Z. 97b/21.

¹²³⁴ (50a/5) yazduğın:-BH. 30b/4, Z. 97a/2.

¹²³⁵ (50a/9) sermāyedür: sermāyedür her qanķı maħallde lâzım olsa zıkr olandan kâ'ide-i ri'āyet olunup ve diğķat olına kim qatma taħlif eylemez C. 27b/4-5.

¹²³⁶ (50a/İ): MK.'de bu işlem farklıdır 73a/İ.Bkz. Ek.9.

¹²³⁷ (50a/İ): MK.'de bu işlem farklıdır 73a/İ. Bkz. Ek.9.

0414
 2484
828 şülüş
 1656
500
 1156
289 fāyide-i rub^ç
 1445 ھاڤا-yı zāyid 300

374
 2244
748 şülüş
 1496
500
 996 rub^ç -i fāyide
249
 1245 ھاڤا-yı zāyid 100

1300 māl-ı mefrūz-ı şānī
300¹²³⁸ ھاڤا-yı evvel
 390000¹²³⁹

1400 māl-ı mefrūz-ı evvel
100 ھاڤا-yı şānī
 140000

mecmū^ç evvel

mecmū^ç şānī

aşıl māl

300

390000

1250

100

140000

1250

200 maḳşūmun^ç aleyh

250000 maḳşūm

2500

730

1770

354

2124

708 şülüş

1416

rub^ç -i fāyide - 500

916

229

1145^ç aded-i maṭlūb

1 0¹²⁴⁰
5 0 0¹²⁴¹
 200 2 5 0 0 0 0
 1 2 5 0

(10) mişāl-i āḥar eger bir la^ç l ve bir elmās ve bir yāḳūt (11) ve bir lülü olsa¹²⁴² ammā la^ç lün şülüş¹²⁴³ bahāsına yāḳūt

¹²³⁸ (50a/R) 300: 1300 BH. 30b/8.

¹²³⁹ (50a/R) 390000: 190000 Kas. 41b/9; 930000 BH. 30b/8.

¹²⁴⁰ (50a/R) 10: – MK. 73a/Ā, Kas. 41b/14, BH. 30b/8.

¹²⁴¹ (50a/R) 500: –MK. 73a/Ā, Kas. 41b/14, BH. 30b/8.

¹²⁴² (50a/11) olsa: – BH. 30b/9.

[50b]

(1) ve rub^c bahāsına elmās ve sūdüs bahāsına lü³lü olsa¹²⁴⁴ (2) cümle bu dört ^caded cevheriñ¹²⁴⁵ kıymeti on iki biñ (3) altı yüz dirhem olsa bu taqđırce her birinüñ (4) kıymeti ne miqđār olur bilmek dilesenñ istihrācınıñ¹²⁴⁶ (5) tārīki oldur ki evvelā şemen-i la^c li¹²⁴⁷ altı biñ dirhem (6) farz eyledük bu taqđırce şemen-i yāqūt iki biñ¹²⁴⁸ (7) olmağ lāzım gelür ve şemen-i la^c lüñ şülüşü ola ve şemen-i (8) elmās biñ beş yüz dirhem olur ki şemen-i la^c lüñ rub^cı (9) olur ve şemen-i lülü biñ dirhem olur ki şemen-i la^c lüñ (10) sūdüsüdür pes bu cümle on biñ altı yüz¹²⁴⁹ dirhem (11) olur bize ĥod on iki biñ altı yüz dirhem olmağ (12) gerekidi iki biñ yüz¹²⁵⁰ dirhem nāķış olup ĥaṭā vāķı^c (13) oldı ba^c dehū şemen-i la^c li sekiz biñ dört yüz dirhem (14) farz eyledük ol taqđırce şemen-i yāqūt iki biñ (15) sekiz yüz dirhem olur ve şemen-i elmās iki biñ yüz (16) dirhem olur¹²⁵¹ bunlar cümle olduğda on dört biñ (17) yedi yüz dirhem vāķı^c olur bize ĥod¹²⁵² on iki biñ (18) altı yüz dirhem olmağ gerekidi iki biñ yüz dirhem (19) ĥaṭā¹²⁵³ vāķı^c oldı ba^c dehū iki ĥaṭāyı cem^c idüp yazasın (20) kim mecmū^c -ı evvel diyesin ki maķşūmun ^caleyh olsa gerekdür¹²⁵⁴ (21) ba^c dehū māl-ı mefrūz-ı evveli ĥaṭā-yı şāniye đarb idesin

[51a]

(1) ve māl-ı mefrūz-ı şāniyi ĥaṭā-yı evvele đarb (2) idesin bu iki đarbdan ĥāşıl olan a^c dādı (3) cümle idüp yazup mecmū^c -ı evvelki maķşūmun ^caleyhdür (4) kısmet idesin ĥāric-i

¹²⁴³ (50a/11) şülüş: şülüşü Kas. 41b/15.

¹²⁴⁴ (50b/1) olsa: -BH. 30b/10, Z. 97a/20.

¹²⁴⁵ (50b/2) cevheriñ: cevherüñ MK. 71b/4, Kas. 42a /2, Cam. 72a/4.

¹²⁴⁶ (50b/4) istihrācınıñ: -BH. 30b/11, Z. 98b/1.

¹²⁴⁷ (50b/5) la^c li: yāqūtü C. 28a/1; la^c l BH. 30b/13.

¹²⁴⁸ (50b/6) iki biñ: iki biñ dirhem Cam. 72a/8.

¹²⁴⁹ (50b/10) on biñ altı yüz: on biñ beşyüz BH. 30b/16, Cam. 72a/12-13.

¹²⁵⁰ (50b/12) iki biñ yüzdürhem: iki biñ dirhem ve yüz dirhem C. 28a/5.

¹²⁵¹ (50b/16) dirhem olur: dirhem olur ve şemen-i lülü biñ dört yüz dirhem olur MK. 66a/4, Kas. 42a/11; dirhem olur ve şemen-i lülü biñ dört dirhem olur BH. 31a/4, Cam. 73b/5-6.

¹²⁵² (50b/17) ĥod: ĥoż MK. 72a/6.

¹²⁵³ (50b/19) ĥaṭā: zāyid-i ĥaṭā MK. 72a/7, Kas. 42a/13, BH. 31a/ 6.

¹²⁵⁴ (50b/20) maķşūmun ^caleyh olsa gerekdür: maķşūmun ^caleyhdür BH. 31a/7.

ķismet ʿaded-i maṭlūb (5) vāķıʿ olur pes imdi bu taķdīrce ūemen-i laʿl (6) yedi biņ iki yūz dirhem olup ve ūemen-i yāķūt iki (7) biņ dōrt yūz dirhem olur ve ūemen-i elmās biņ (8) sekiz yūz dirhem olur ve ūemen-i lūlū biņ iki yūz (9) dirhem olur ki cūmle on biņ¹²⁵⁵ altı yūz¹²⁵⁶ dirhem (10) olur ki ʿaded-i maṭlūbdur berīn miṣāl

(11) māl-ı mefrūz-ı evvel	māl-ı mefrūz-ı ūānī	cūmle ḥaṭāyeyn
6000	8400	2100
2000	2800	<u>2100</u>
1500	2100	4200
<u>1000</u>	<u>1400</u>	maķsūmun ʿaleyh
10500	14700	
ḥaṭā-yı nāķiṣ	ḥaṭā-yı zāyid	
2100	2100	

6000 māl-ı evvel	8400 māl-ı ūānī	cūmle
<u>2100</u> ḥaṭā-yı ūānī	<u>2100</u> ḥaṭā-yı evvel	12600000
12600000	17640000	<u>17640000</u>
		30440000

aṣıl māl

7200 ūemen-i laʿl	
2400 yāķūt	<u>24</u> ¹²⁵⁷
1800 elmās	4200 <u>30240000</u>
<u>1200</u> lūlū	7200
12600	

[51b]

(1) miṣāl-i āḥar ne buyururlar iṣbu mesʿelede¹²⁵⁸ kāṣif-i müṣkilāt-ı ehl-i ḳalem¹²⁵⁹

¹²⁵⁵(51a/9) on biņ: on iki biņ MK. 72b/5, C. 28a/17, Kas. 42b/6, Cam. 73a/6.

¹²⁵⁶(51a/9) on biņ altı yūz: on altı biņ altı yūz BH. 31a/13, Z. 98a/4.

¹²⁵⁷(51a/Ā): – MK.. 73a/Ā, BH. 31a/Ā.

¹²⁵⁸(51b/1) ne buyururlar iṣbu mesʿelede: mesʿelede buyurmuşlardur üstād BH. 31b/2.

¹²⁵⁹(51b/1) Kas.da bu kısım da beyit ūeklinde verilmiş 42b/9, BH. 31b/2.

- (2) aldı bir hoca üç ^ç aded gevher
 (2a) kıymeti iki biñ iki yüz dirhem
 (3) gel kerem kıl āyā daḳīḳ-i fikir¹²⁶⁰
 (3a) her birinüñ bahāsın eyle raḳam
 (4) didi ol¹²⁶¹ hoca-ı rumūz-güşā
 (4a) bu sū^ç ālūñ cevābın mübhem¹²⁶²
 (5) evvelūñ¹²⁶³ kıymetine¹²⁶⁴ şānīnūñ
 (5a) nıṣf-ı kıymeti eger olursa zamm
 (6) biñ olur līkī¹²⁶⁵ şānī kıymetine¹²⁶⁶
 (6a) şülüş şālīş eger olursa münzamm
 (7) hem-çü-nān girü biñ olur¹²⁶⁷ ammā¹²⁶⁸
 (7a) şālīş rub^ç evvelki olsa münzamm¹²⁶⁹
 (8) eger olursa¹²⁷⁰ biñ olur bī-şekk
 (8a) bunu fikr güde böyle dut¹²⁷¹ muḥkem¹²⁷²
 (9) her ki māhirdür bu fenn içre¹²⁷³ kim
 (9a) müşkilūñ¹²⁷⁴ ḥall ider¹²⁷⁵ ḳomaz¹²⁷⁶ mübhem
 (10) pes bu¹²⁷⁷ zıkr olan¹²⁷⁸ birisi yāḳūt ve birisi la^ç l (11) ve birisini¹²⁷⁹ elmās farz eyledüñ
 eyle olsa¹²⁸⁰ semen-i elmāsı (12) altı yüz farz eyledüñ eyleye semen-i yāḳūt sekiz yüz¹²⁸¹

¹²⁶⁰ (51b/3) gel kerem kıl āyā daḳīḳ-i fikir: gel kerem kıl āyā fikir eyle daḳīḳ BH. 31b/4.

¹²⁶¹ (51b/4) didi ol: didi kim ol BH. 31b/5; didi ol cevāb T. 35a/18.

¹²⁶² (51b/4a) bu sū^ç ālūñ cevābın mübhem: bu sū^ç ālūñ bil cevābın mübhem BH. 31b/5a.

¹²⁶³ (51b/5) evvelūñ: evvelki MK. 73a/11, Cam. 74b/9; evvelkinūñ BH. 31b/6, Z. 98a/18.

¹²⁶⁴ (51b/5) kıymetine: kıymetinde BH. 31b/6, Z. 98a/18.

¹²⁶⁵ (51b/6) līkī: līk Kas. 43a/3, BH. 31b/7, T. 35a/20.

¹²⁶⁶ (51b/6) kıymetine: kıymetinde BH. 31b/7, Z. 98a/19, T. 35a/20; - Cam. 74b/10.

¹²⁶⁷ (51b/7) olur: olmaḳdur BH. 31b/8.

¹²⁶⁸ (51b/7) hem-çü-nān girü biñ olur ammā: hem-çü-nān biñ olur girü ammā Kas. 43a/4

¹²⁶⁹ (51b/7a) münzamm: münzamm T. 35a/21. Buradan itibaren 53a/1'e kadar T. eksiktir.

¹²⁷⁰ (51b/8) olursa: olur ise BH. 31b/9.

¹²⁷¹ (51b/8) dut: tut C. 28b/8.

¹²⁷² (51b/8a) bunu fikr güde böyle dut muḥkem: bunu fikr ile tut ḥatırda muḥkem BH. 31b/9.

¹²⁷³ (51b/9) içre: içinde C. 28b/9, BH. 31b/10.

¹²⁷⁴ (51b/9a) müşkilūñ: müşkilin BH. 31b/10.

¹²⁷⁵ (51b/9a) ḥall ider: ḥall idüp C.29a/9, BH. 31b/10.

¹²⁷⁶ (51b/9a) ḳomaz: ḳomaya BH. 31b/10.

(13) olmak lâzım gelür anüñiçün kim¹²⁸² şemen-i yâķūt biñ (14) dirhemden şülüş şemen-i¹²⁸³ elmäs kim¹²⁸⁴ olur pes¹²⁸⁵ çün (15) şemen-i yâķūt sekiz yüz farz olundı¹²⁸⁶ şemen-i la^c l (16) altı yüz olmak lâzım geldi¹²⁸⁷ anüñiçün kim¹²⁸⁸ şemen-i la^c l (17) biñ dirhemden nışf şemen-i¹²⁸⁹ yâķūt kim¹²⁹⁰ olmak gerekidi¹²⁹¹ (18) pes bu taķdīrce lâzım oldı kim¹²⁹² şemen-i elmäs sekiz (19) yüz elli dirhem oldı anüñiçünkim şemen-i elmäs (20) biñ dirhemden mişl-i rub^c -ı şemen-i la^c l kem olmak gerekidi çünkim (21) şemen-i la^c l altı yüz¹²⁹³ ola rub^c ı yüz elli olur pes

[52a]

(1) yüz elli biñden nâķış¹²⁹⁴ olıcaķ sekiz yüz elli ħalur pes (2) iki yüz elli zâyid¹²⁹⁵ olur ħaġā vâķı^c oldı ve şāniye şemen-i (3) elmäs sekiz yüz elli dirhem farz eyledüñ ol taķdīrce (4) şemen-i yâķūt yedi yüz on altı dirhem ve şülüşān dirhem (5) olur¹²⁹⁶ ve şemen-i la^c l altı yüz kırķ bir dirhem olur ve şülüşān¹²⁹⁷ (6) dirhem olur anüñiçün kim şemen-i yâķūtun¹²⁹⁸ nışfi üç (7) yüz elli sekiz dirhem ve şülüş dirhem olur biñden ħarġ (8) idicek altı yüz kırķ bir¹²⁹⁹

¹²⁷⁷ (51b/10) bu: imdi BH. 31b/11.

¹²⁷⁸ (51b/10) olan: olanuñ MK. 73b/1, BH. 31b/11.

¹²⁷⁹ (51b/11) birisini: birisi Kas. 43a/7; birisi daġı BH. 31b/11.

¹²⁸⁰ (51b/11) eyle olsa: eyle 'ise BH.32b/12.

¹²⁸¹ (51b/12) sekiz yüz: sekiz yüz dirhem MK. 73b/3, Kas.43a/8, BH. 31b/13, Z.99b/4.

¹²⁸² (51b/13) kim: ki MK. 73b/4, BH. 31b/13.

¹²⁸³ (51b/14) şemen: şümün MK. 73b/4.

¹²⁸⁴ (51b/14) kim: kem Cam. 74a/5.

¹²⁸⁵ (51b/14) pes: -MK. 73b/5, Kas.43a/10, BH. 31b/13, Cam. 74a/5.

¹²⁸⁶ (51b/15) farz olundı: farz olmadı Kas. 43a/10.

¹²⁸⁷ (51b/16) lâzım geldi: lâzım oldı MK. 73b/6, Kas. 43a/11, Cam. 74a/6.

¹²⁸⁸ (51b/16) kim: nekim Kas. 43a/11.

¹²⁸⁹ (51b/17)şemen: şümün MK. 73b/8, Cam. 74a/7.

¹²⁹⁰ (51b/17) kim: kem Cam. 74a/8.

¹²⁹¹ (51b/17) gerekidi: gerekdi Kas. 43a/12.

¹²⁹² (51b/18) oldı kim: oldıkim Kas. 43a/12.

¹²⁹³ (51b/21) altı yüz: altı yüz dirhem MK. 73 b/12, Kas. 43a/12, BH. 31b/18, Z. 99b/12, Cam. 74a/11.

¹²⁹⁴ (52a/1) nâķış: nışf BH. 31b/ 19.

¹²⁹⁵ (52a/2) zâyid: zā 'id BH. 31b/19.

¹²⁹⁶ (52a/4-5) dirhem olur: vâķı^c olur MK. 74a/4, Kas. 43b/2, BH. 31b/21, Z. 99b/17, Cam. 75b/3.

¹²⁹⁷ (52a/5) şülüşān: -C. 28b/21.

¹²⁹⁸ (52a/6) yâķūtun: yâķūt Kas.43b/4.

¹²⁹⁹ (52a/8) l: -C. 28b/23.

dirhem ve şülüşān dirhem olur (9) çünküm şemen-i la'1 bu miqdār farz olundı¹³⁰⁰ pes lāzım (10) oldı kim¹³⁰¹ şemen-i elmās sekiz yüz otuz toköz dirhem ve beş (11) cüz'ı ola¹³⁰² cümle on iki cüz'ı bir dirhem olandan (12) haṭā vāqı' oldı nākış pes¹³⁰³ bu¹³⁰⁴ iki haṭāyı¹³⁰⁵ cem'(13) eyledüñ iki yüz altmış dirhem ve beş cüz'ı oldı (14) buña mecmū'-ı evvel diyessin ba' dehū haṭā-yı evveli (15) māl-ı mefrūz-ı şānīye urasın¹³⁰⁶ ya' ni iki yüz elli kim (16) haṭā-yı evveldür ve¹³⁰⁷ māl-ı mefrūz-ı şānī kim sekiz yüz (17) ellidür birbirine ḍarb idesin ve haṭā-yı şānīyi (18) māl-ı mefrūz-ı evvele urasın¹³⁰⁸ ya' ni haṭā-yı şānī kim (19) on dirhem ve beş cüz'ıdür ki māl-ı mefrūz-ı evvel (20) kim altı yüz dirhemdür aña ḍarb idesin ba' dehū (21) iki ḍarbdan hāşıl olan a' dādı cümle idesin

[52b]

(1) iki yüz on sekiz biñ yedi yüz elli 'aded hāşıl olur (2) yazasın pes buña ki mecmū'-ı şānī diyessin ba' dehū mecmū'-ı şānīyi (3) mecmū'-ı evvele kısmet idesin hāric-i kısmet sekiz yüz kırk (4) dirhem vāqı' oldı cevāb viresinkim şemen-i elmās sekiz yüz (5) kırk dirhem olur¹³⁰⁹ bu taḍdırce şemen-i yāķūt yedi yüz yigirmi (6) dirhem olur şemen-i la'1 altı yüz kırk dirhem olur¹³¹⁰ (7) ki 'aded-i maṭlūbdur berin mişāl

(8) farz-ı şemen-i elmās	ve şemen-i yāķūt	ve şemen-i la'1	ve şemen-i elmās
650 ¹³¹¹	800 ¹³¹²	600	800 ¹³¹³

¹³⁰⁰ (52a/9) farz olundı: farz eyledüñ MK. 74a/9, Kas. 43b/6, BH. 31b/24, Z. 99b/21, Cam. 75b/8.

¹³⁰¹ (52a/10) lāzım oldı kim: lāzım geldi ki BH. 31b/24, Z. 99b/21.

¹³⁰² (52a/11) ola: evvel BH. 31b/25.

¹³⁰³ (52a/12) pes: beş BH. 31b/26.

¹³⁰⁴ (52a/12) bu: – BH. 31b/26.

¹³⁰⁵ (52a/12) haṭāyı: haṭā BH. 31b/26.

¹³⁰⁶ (52a/15) urasın: vurasın MK. 74b/2, Kas. 43b/9, Cam. 75b/13; ḍarb idesin BH. 32a/1, Z. 99a/4.

¹³⁰⁷ (52a/16) ve: kim MK. 74b/2; - BH. 32a/1.

¹³⁰⁸ (52a/18) urasın: vurasın MK. 74b/5, Kas. 43b/11, Cam. 75a/3, ḍarb idesin BH. 32a/2, Z. 99a/5.

¹³⁰⁹ (52b/4) olur: olup BH. 32a/ 7, Z.99a/11.

¹³¹⁰ (52b/6) dirhem olur şemen-i la'1 altı yüz kırk dirhem olur: dirhem olur şemen-i la'1 altı yüz kırk dirhem olur bu üçin cümle idesin iki biñ iki yüz dirhem olur MK. 75a/2-3, Kas. 44a/3, BH. 32a/8, Cam. 75a/12-13.

¹³¹¹ (52b/8) (farz-ı şemen-i elmās)650: 600 BH. 32a/9.

¹³¹² (52b/8) (şemen-i yāķūt)800: 850 Kas. 44a/ 5.

¹³¹³ (52b/8)(şemen-i elmās) 800: 850 BH. 32a/9.

ḥaṭā-yı evvel

250

(9) farz-ı şemen-i elmās   ve şemen-i yāḳūt-ı şülüşān   ve şemen-i la'1-i şülüşān

850

716

641

ve şemen-i elmās¹³¹⁴

	ḥaṭā-yı evvel māl-ı şānī	māl-ı evvel ḥaṭā-yı şānī
ḥaṭā-yı şānī	250	600
10	<u>850</u>	<u>10</u>
	1100	610 ¹³¹⁵

dirhem ve beş cüz'î

cümle 112 ki cüz'î bir dirhem olandan.¹³¹⁶

(10) mecmū' -i evvel ḥaṭāyeyn

250

10

660¹³¹⁷

mecmū' -i şānī¹³¹⁸

212500

6250

218750

26,5 2 1 8 7 5 0

8 4 0

(11) şemen-i elmās

şemen-i yāḳūt

şemen-i la'1

840

840

640

yekūn

2200

¹³¹⁴ (52b/ 9) (ve şemen-i elmās) – : 739 MK. 75a/10, BH. 32a/10.

¹³¹⁵ (52b/R) 610: 6250 MK. 75a/18, BH. 32a/12.

¹³¹⁶ (52b/İ.) dirhem ve beş cüz'î cümle 112 ki cüz'î bir dirhem olandan:15 dirhem 59 cüzi cümle 12 cüzi dirhem olandan MK. 75a/13, BH. 32a/12.

¹³¹⁷ (52b/10) 660: 260 MK. 75a/15.

¹³¹⁸ (52b/İ) S.'de mecmū' -i şānī bu terim yer almamaktadır MK. 75a/16.

(12) bākī̄ ne miqdār ḥācēt olursa z̄ikr olan k̄ā' ide¹³¹⁹ üzere istiḥrāc olına

[53a]

(1) faşl-ı şāmin muḍalli'āt beyānındadır (2) bir niçe¹³²⁰ kısım üzerine¹³²¹ beyān olunur kısım-ı evvel cezr-i (3) mantıḳ¹³²² beyānındadır cezir¹³²³ aña dirler ki bir ' adedi (4) gendü nefesine urasaḅ¹³²⁴ ol ' adede cezir¹³²⁵ dirler (5) ve ḍarbdan¹³²⁶ ḥāşıl olan ' adede meczūr dirler (6) ve murabba' daḅı dirler ve māl daḅı dirler pes bir māl (7) ṭaleb kılalum ki gendü ' adedine ḍarb idicek ḥāşıl (8) ola bunun ' ameliniñ¹³²⁷ ṭariḳi oldur ki evvelā cezrin¹³²⁸ (9) ṭaleb eyledüğüñ mālı yazup ba' dehū yeminī ṭarafında (10) vāḳi' olan ' āḥād ḥānesinde olan ' adedüñ (11) üzerinde bir şıfır koyup cezir diyesin ve ' aşerāt (12) ḥānesin ḥālī koyup lā-cezir diyesin ve mi'āt (13) ḥānesi kim üçünci ḥānedür üzerine bir şıfır (14) koyup cezir diyesin ve ulūf ḥānesin ḥālī (15) koyup lā-cezir diyesin¹³²⁹ bu k̄ā' ide üzere ne miqdār (16) ḥāne olursa yazup eger āḫir ḥānenüñ¹³³⁰ üzerinde (17) şıfır vāḳi' olacaḅ olursa üzerine bir ' aded bulup (18) yazup aña göre kısmet idesin eger nihāyet ḥānenüñ (19) üzerinde şıfır

¹³¹⁹ (52b/12) k̄ā' ide: k̄ā' ideler Cam. 76b/2.

¹³²⁰ (53a/2) niçe: nice MK. 75b/4, Kas. 44a/ 9.

¹³²¹ (53a/2) üzerine: üzere MK. 75b/4, Kas. 44a/9.

¹³²² (53a/3) mantıḳ: munṭaḅ MK. 75b/5, Cam. 76a/1.

¹³²³ (53a/3) cezir: cezr MK. 75b/5, BH. 32a/15.

¹³²⁴ (53a/4) urasaḅ: vurasan MK. 75b/6, Cam. 76a/2.

¹³²⁵ (53a/4) cezir: cezr MK. 75b/6.

¹³²⁶ (53a/4-5) ol ' adede cezir dirler ve ḍarbdan: –BH. 16; ḍarb etgil Z. 100b/3.

¹³²⁷ (53a/5-6-7-8) ḥāşıl olan ' adede meczūr dirler ve murabba' daḅı dirler ve māl daḅı dirler pes bir māl ṭaleb kılalum ki: ḥāşıl olan ' adede meczūr ve murabba' ve mālul-mutlāḅ olunur ve gendü nefesine ḍarb itdüğüñ ' adede cezr dirler ve mecrūh-ı ka'b dirler eger ' aded müfred olup gendü nefesine ḍarbdan fazla ḳalmazsa ol cezre munṭaḅ dirler ve eger küsürü ḳalursa cezr-i aşam dirler maḥallinde olur inşā'allahu Te'alā pes imdi gendü ' adedine ḍarb idiceḅ māl ṭaleb kılalım ki ḍarb itdüğden şonra gendü ' adedinden iḥrāc olunup ibtidā'i BH. 32a/16-17-19-20-21, Z. 100b/3-11.

¹³²⁸ (53a/8) cezrin: cezir MK. 75b/11, BH. 32a/ 21, Z. 100b/13.

¹³²⁹ (53a/12-13-14) ve ' aşerāt ḥānesin ḥālī koyup lā-cezir diyesin ve mi'āt ḥānesi kim üçünci ḥānedür üzerine bir şıfır koyup cezir diyesin: mi'āt ḥānesi kim üçünci ḥānedür üzerine bir şıfır koyup cezir diyesin üzira ' aşerāt ḥāne şıfır ḳonılmaz anda lā-cezr diyesin ve gine ulūf ḥānesini ḥālī koyup lā-cezir diyesin ve gine ' aşerāt-ı ulūf ḥānesine şıfır koyup cezr diyesin BH. 32b/1-2-3, Z. 100b/13-16.

¹³³⁰ (53a/16) ḥānenüñ: ḥāne BH. 32b/4, Z. 100b/17.

olmayacak¹³³¹ olursa yanında vâkı' (20) olan şıfırlı hānenün üzerine¹³³² bir 'adedi'¹³³³ (21) bulup yazasınkim ol 'aded'¹³³⁴ gendü nefesine darb

[53b]

(1) olunduğda yukarı yanında şıfırsuz hāne ile gendü (2) hānesinde olan 'adedden ziyāde olmaya pes ol (3) şıfır olan hānenün üzerinde yazduğun 'adede (4) cezir diyüp ve anuñ mişlin dağı tahtında yazup ba' dehū (5) fevkinde yazduğun 'adedi tahtında yazduğun (6) 'adede darb idüp ne hāşıl olursa aşıl maldan (7) ol miqdār 'aded ihrāc idüp bākīsın yazasın (8) ba' dehū ol 'aded ki¹³³⁵ yazmışıduñ muzā' af¹³³⁶ (9) idüp bir mertebe dest-i rāst tarafına kim āhād (10) hānesidür kayd idüp ba' dehū bir 'aded dağı taleb (11) kırup şıfır kim āharuñ üzerinde yazup cezir diyesin (12) ve mişlin dağı tahtında yazup üzerinde yazduğun (13) 'adedi tahtında olan küllī 'adede darb idüp (14) ne hāşıl olursa aşıl maldan tarh idüp bākīsın (15) yazasın pes cezir-i mezbūruñ tahtında olan (16) 'adedi muzā' if¹³³⁷ idüp bir hāne dest-i rāst (17) cānibine¹³³⁸ naql idüp yazasın ba' dehū bir 'aded dağı (18) taleb kırup şıfır şālişüñ üzerinde yazup (19) ve tahtında dağı mişlin yazup fevkinde yazduğun (20) 'adedi tahtında olan a' dāduñ küllīsine (21) darb idüp ne hāşıl olursa aşıl maldan

[54a]

(1) ol miqdār 'aded tarh idüp bākīsın bu üslüb üzere¹³³⁹ (2) tā nihāyet hāneye varınca yazup hisāb idesin eger (3) bākī 'aded kılursa cezir-i āşamm diyesin ve eger şahīh (4) çıkup hiç bākī 'aded kılalmazsa cezir-i muntāk diyesin (5) mişāl-i cezir-i muntāk eger dört yüz on¹³⁴⁰

¹³³¹ (53a/19) olmayacak: olmiyacak Cam. 77b/4.

¹³³² (53a/19-20) şıfır olmayacak olursa yanında vâkı' olan şıfırlı hānenün üzerine: -AE. 47b/16.

¹³³³ (53a/20) 'adedi: 'aded-i şülüş MK. 76a/10, Cam. 77b/5; 'aded-i şülüş Kas. 44b/10, BH. 32b/7.

¹³³⁴ (53a/21) 'aded: 'adedi BH. 32b/7.

¹³³⁵ (53b/8) 'aded ki: 'adedüñ tahtında MK. 76b/6, Kas. 44b/15, BH. 32b/11, Z. 100a/8, T. 37a/1, Cam. 77b/13.

¹³³⁶ (53b/8) muzā' af: muza' if BH. 32b/12, Z. 100a/8.

¹³³⁷ (53b/16) muzā' if: muzā' af MK. 77a/1; muza' af BH. 32b/16.

¹³³⁸ (53b/17) cānibine: tarafına AE. 48a/12.

¹³³⁹ (54a/1) üzere: üzerine BH. 32b/19.

¹³⁴⁰ (54a/5) on: -BH. 32b/22.

üç bin (6) dört yüz kırk tokuz¹³⁴¹ akçenün cezrin taleb eyleseñ (7) zıkr olan a^c dādı yazup pes harf-i evvelün (8) üzerine bir şıfır koyup cezir diyessin diyessin ve harf-i (9) şāniyi ḥālī koyup lā-cezir diyessin ve harf-i şāliş¹³⁴² (10) üzerine bir şıfır koyup cezir diyessin ve harf-i (11) rābi^c ¹³⁴³ ḥālī koyup lā-cezir diyessin ve harf-i ḥāmis (12) üzerine şıfır koyup cezir diyessin ve ḥāne-i sādisi (13) ḥālī¹³⁴⁴ koyup lā-cezir diyessin berin mişāl (14) ba^c dehū bir ^caded bulup

0 0 0¹³⁴⁵
4¹³⁴⁶ 1 3 4 4 9

(15) üçüncü şıfırın üzerine ki ^caşerāt-ı ulūf ḥānesi (16) ki vāqı^c olmışdur yazup ve¹³⁴⁷ tahtında muḳābelesinde (17) mişlin yazup birbirine ḍarb idessin ne ḥāşıl (18) olursa aşıl māl ki mi^c ’āt-ı ulūf ḥānesi tarafından (19) ol miḳdār ^caded tarḥ idüp bāḳisın yazasın (20) berin mişāl pes taleb olan¹³⁴⁸ ^caded

(21)

6
0 0 0   muḳtażā-yı ḥisāb¹³⁴⁹ altı vāqı^c
413449
6¹³⁵⁰

[54b]

(1) oldı¹³⁵¹ şıfır şāliş üzerine yazduḳ¹³⁵² ve mişlin daḡı (2) tahtında muḳābelesinde yazup birbirine ḍarb olınuḳda (3) otuz altı vāqı^c oldı aşıl mālda ki kırk bir ^caded (4) vāqı^c oldı¹³⁵³ zıkr olan otuz altı ^cadedi tarḥ (5) idüp bāḳisın yazasın berin mişāl

¹³⁴¹ (54a/6) tokuz: sekiz C. 30a/5.

¹³⁴² (54a/9) harf-i şāliş: harf-i şālişün BH. 32b/ 24.

¹³⁴³ (54a/11) rābi^c: rābi^c i MK. 77b/4, Kas. 45b/2, BH. 32b/ 25; rābi^c üzerine AE. 48b/7.

¹³⁴⁴ (54a/13) ḥālī: ḥālī BH. 32b/26.

¹³⁴⁵ (54a/R) 0: –MK. 77b/6.

¹³⁴⁶ (54a/R) BH. de 4’ün üzerinde 0 vardır 32b/ 26.

¹³⁴⁷ (54a/16) yazup ve: –BH. 32b/28.

¹³⁴⁸ (54a/20) taleb olan: taleb olınan BH. 32b/ 30, Z. 101b/15.

¹³⁴⁹ (54a/21) muḳtażā-yı ḥisāb: ber- muḳtażā-yı ḥisāb BH. 32b/30.

¹³⁵⁰ (54a/R) 6: –BH. 32b/30.

6
0 0 0
5 3 4 4 9

(6) bākī elli üç biñ kırk toquz¹³⁵⁴ ‘aded qalır ba‘ dehū (7) cezr-i mesfūruñ tahtında vāqı‘ olan altı (8) ‘adedi muzā‘ if eyledüñ bir hāne dest-i rāst (9) tarafına naql idüp yazasın berin mişāl¹³⁵⁵

6
0 0 0
5 3 4 4 9
1 2¹³⁵⁶

(10) ba‘ dehū bir ‘aded dañı bulup vaşatdda vāqı‘ olan (11) şıfıruñ üzerine yazup ve tahtında dañı mişlin (12) yazasın pes taleb olan¹³⁵⁷ ‘aded ber-muqtezā‘-yı (13) hisāb dört vāqı‘ oldı dört¹³⁵⁸ yazasın (14)

6 4
0 0 0
5 3 4 4 9
1 2 4 ve mişlin dañı muqābelesinde

(15) yazasın ba‘ dehū fevkinde yazduğuş (16) dört ‘adedi tahtında olan cümle (17) a‘ dāda qarib idesinkim dört yüz toqsan (18) altı¹³⁵⁹ ‘aded olur pes dört yüz¹³⁶⁰ toqsan altıyı (19) aşıl māldan qarh idesin elli üç biñ

¹³⁵¹ (54b/1) oldı: olmışdur BH. 33a/1, Z. 101b/16.

¹³⁵² (54b/1) yazduğuş: yazduğuşda BH.33a/1, Z. 101b/17.

¹³⁵³ (54b/4) vāqı‘ oldı: vāqı‘ olmışdur MK. 78a /4, Kas. 45b/11, BH. 33a/3, Z. 101b/19, Cam. 78a/9.

¹³⁵⁴ (54b/6) elli üç biñ kırk toquz: elli üç biñ dört yüz kırk toquz MK.78a / 6, Kas. 45b/12, BH. 33a/4-5, Cam. 78a/11.

¹³⁵⁵ (54b/6-9) C.de bu kısım yer almamaktadır 31b / 20.

¹³⁵⁶ (54b/R) 2: 3 BH. 33a/7.

¹³⁵⁷ (54b/12) taleb olan: taleb olınan BH. 33a/9, Z. 101a/5.

¹³⁵⁸ (54b/13) dört: 4 Kas. 46a/1;–BH. 33a/ 10, Z. 101a/6.

¹³⁵⁹ (54b/16) altı:–AE. 49a/16.

¹³⁶⁰ (54b/17) yüz: –BH. 33a/ 13.

[55a]

(1) dört yüz kırk dokuz ‘adeddür bâkîsin yazasın (2) 6 4 pes bâkî üç bin sekiz yüz

0 0 0

0 3 8 4 9

(3) kırk dokuz ‘aded kalur ba‘dehū vasatdda vâkı‘ olan (4) dört ‘adedi muzâ‘af¹³⁶¹ idesinkim yüz yigirmi sekiz (5) ‘aded olur bir hâne dest-i rāst tarafına naql (6) idüp yazasın

6 4¹³⁶²

0 0 0

0 3 8 4 9

1 2¹³⁶³ 8

ba‘dehū bir ‘aded (7) dağı bulup şıfr-ı âhîrûñ¹³⁶⁴ yazasinkim âhād hâne (8) sidür ve mişlin dağı tahtında yazup birbirine (9) darb idüp hâşıl olan ‘adedi aşıl mâldan (10) tarh idesin pes taleb olan¹³⁶⁵ ‘aded üç vâkı‘ oldı (11) yazduğ ve tahtında muğâbelesinde dağı mişlin yazup (12) darb idesin berin mişâl

6 4 3

0 0 0

0 3 8 4 9

1 2 8 3

(13) bâkî nesne kalmadı pes imdi meblağ-ı mesfūruñ (14) cezri altı yüz kırk üç ‘aded vâkı‘ oldı bâkî (15) her ne miğdār hâcet olursa kâ‘ide-i mesfūr¹³⁶⁶ (16) üzere istihrâc olına mişâl

¹³⁶¹ (55a/4) muzâ‘af: muzâ‘af Z. 101a/14.

¹³⁶² (55a/R) 4:–Kas. 46a/8.

¹³⁶³ (55a/R)2: 3 BH. 33a/19.

¹³⁶⁴ (55a/7) şıfr-ı âhîrûñ: şıfr-ı âharuñ üzerinde MK. 78b/12, Kas. 46a/ 9, Cam. 79a/3; şıfr-ı âharuñ üzerine BH. 33a/18, Z.1001a/17.

¹³⁶⁵ (55a/10) taleb olan: taleb olunan BH. 33a/20, Z. 101a/20.

¹³⁶⁶ (55a/14-15) cezri altı yüz kırk üç ‘aded vâkı‘ oldı bâkî her ne miğdār hâcet olursa kâ‘ide-i mesfūr: cezri altı yüz kırk üç ‘aded vâkı‘ oldı bu mişâl üzerine ve bundan gayrı her ne kâdâr ‘aded hâcet olursa kâ‘ide-i mesfūr BH. 33a/25-26, Z. 102b/2-4.

$$\begin{array}{r}
 6 \ 4 \ 3 \\
 0 \ 0 \ 0 \\
 \hline
 4 \ 1 \ 3 \ 4 \ 4 \ 9 \\
 \hline
 5 \ 3 \ 8
 \end{array}$$

(17) mişāl

āḥar-ı cezr-i munṭaq

$$\begin{array}{r}
 6 \qquad \qquad \qquad 5 \\
 \begin{array}{r}
 1 \ 2 \ 4 \\
 1 \ 2^{1367} \ 8 \ 3
 \end{array}
 \qquad \qquad \qquad
 \begin{array}{r}
 1 \ 0 \ 4 \\
 1 \ 0 \ 8 \ 1
 \end{array}
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 5 \ 4 \ 1 \\
 0 \ 0 \ 0 \\
 \hline
 2 \ 9 \ 2 \ 6 \ 8 \ 1 \\
 \hline
 4 \ 1 \ 0^{1368}
 \end{array}$$

mişāl-i āḥar cezr-i munṭaq

$$\begin{array}{r}
 4 \ 5 \ 1 \ 3 \\
 0 \ 0 \ 0 \ 0 \\
 \hline
 1369 \ 0 \ 3 \ 6 \ 8 \ 1 \ 6 \ 9 \\
 \hline
 4 \ 1 \ 1 \ 0^{1370} \\
 2^{1371}
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 4 \qquad \qquad \qquad 5 \qquad \qquad \qquad 1 \\
 \begin{array}{r}
 8 \ 9 \ 0 \ 9 \ 0 \ 2 \ 3
 \end{array}
 \end{array}$$

[55b]

mizān

mizān

541

4513

541

4513

292681¹³⁷²

20367169

(1) kısım-ı şānī cezr-i āşamm beyānındadır cezr-i āşamm¹³⁷³ aña dirler ki (2) bir mālđan cezr-i şāḥīḥi çıkarasın ba^c zı bākī dahı (3) vāqı^c olan¹³⁷⁴ meşelā kaçan beş yüz otuz üç ^cadedüñ (4) cezrin taleb eylesen yazasın berin mişāl 533 (5) ba^c dehū āḥād ḥānesinde vāqı^c

¹³⁶⁷ (55a/R) 2: –BH. 33b/ 7.

¹³⁶⁸ (55a/R) 0: 5 Kas. 46a/16.

¹³⁶⁹ (55a/R) MK.de başta 2 rakamı vardır 73a /10.

¹³⁷⁰ (55a/R) 0:–BH. 33b/5.

¹³⁷¹ (55a/R) 2:–MK. 78a/10, BH. 33b/5.

¹³⁷² (55b/R) 292681: 2926810 BH. 33b/11.

¹³⁷³ (55b/1) cezr-i āşam: āşam BH. 33b/11, Z. 102b/14.

¹³⁷⁴ (55b/3) vāqı^c olan: vāqı^c ola BH. 33b/12, Cam. 80b/7.

olan¹³⁷⁵ üç ‘adedün (6) üzerine¹³⁷⁶ bir şifir koyup cezır diyesin ve ‘aşerāt (7) hānesin hālī koyup lā-cezır diyesin ve mi’āt (8) hānesinün üzerine bir şifir koyup cezır diyesin¹³⁷⁷ (9) ba‘dehū bir ‘aded bulup mi’āt hānesinün (10) fevķinde yazasın ve ol ‘adede cezır diyesin¹³⁷⁸ 0 0¹³⁷⁹

533

(11) mişlin daħı taħtında yazup birbirine đarb idesin (12) ne hāşıl olursa aşıl māldan ol miķdār (13) ‘aded tarħ idüp bākīsın yazasın pes taleb (14) olan ‘aded ber-muķtezā-yı hisāb iki vāķı‘ (15) oldu ikiyi mi’āt hānesinün fevķinde yazasın (16) ve taħtında daħı mişlin yazup birbirine đarb idüp (17) ne hāşıl olursa aşıl māldan tarħ idesin¹³⁸⁰ (18) berīn mişāl

2
0 0
5 3 3 bākī yüz otuz üç

[56a]

(1) ‘aded qalur yazasın 2

0 0

1 3 3

ba‘dehū mi’āt hāne (2) sinde taħtında olan ‘adedi muzā‘ıf idüp (3) bir hāne dest-i rāst tarafına naql idüp yazasın (4) berīn

mişāl 2

0 0
1 3 3
2 4

¹³⁷⁵ (55b/5) olan: – BH. 33b/13.

¹³⁷⁶ (55b/6) üzerine: üzerinde Kas. 46b/8.

¹³⁷⁷ (55b/8) diyesin: diyesin berīn mişāl Kas. 46b/10.

¹³⁷⁸ (55b/10) diyesin: diyesin berīn mişāl MK. 79b / 13.

¹³⁷⁹ (55b/10) 00: – Kas. 46b/13.

¹³⁸⁰ (55b/17) ne hāşıl olursa aşıl māldan tarħ idesin: ne hāşıl olursa aşıl māldan tarħ idüp yazasın BH. 33b/21, Z. 102a/7.

ba‘ dehū bir ‘aded daħı (5) bulup üçünj üzerinde āhād hānesinde (6) yazup ve mişlin daħı taħtında yazasın¹³⁸¹ ba‘ dehū (7) fevķinde yazduĝuñ ‘adedi taħtında olan (8) mecmū‘-ı a‘ dāda đarb idesin¹³⁸² ne hāşıl olursa (9) aşıl mālđan ol miķdār ‘aded tarħ idesin (10) pes taleb olan ‘aded üç vāķı‘ oldı fevķinde (11) yazup ve taħtında daħı mişlin yazup fevķinde olan (12) üç ‘adedi taħtında olan üç¹³⁸³ ‘adede (13) đarb idüp ne hāşıl olursa aşıl bāķī kalan mālđan (14) ol miķdār ‘aded tarħ idesin¹³⁸⁴ bāķī kalan ‘adedi (15) yazasın

2 2
0 0
1 3 3
4 3

bāķī dört ‘aded kılur (16) eyle¹³⁸⁵ olsa her vaķitkim bir mālınj¹³⁸⁶ cezrin āhız (17) eylesen bāķī kılmasa aña cezr-i muntāķ dirler (18) eger bāķī ‘aded¹³⁸⁷ kılursa bu ‘amel gibi ki beş yüz (19) otuz üçdür mezbūr ‘adedünj¹³⁸⁸ yigirmi üçi¹³⁸⁹ (20) cezr-i şaħiħ olup bāķī dört ‘aded kıldı (21) pes buña cezr-i āşamm diriz¹³⁹⁰ her vaķitkim bāķī ‘aded kıla

[56b]

(1) aña cezr-i āşamm dirler ba‘ dehū yigirmi üç ki cezr-i şaħiħdür (2) muzā‘ if idesin¹³⁹¹ kırķ altı olur ve bir ‘aded daħı (3) ziyāde idesin¹³⁹² kim kırķ yedi ola¹³⁹³ pes imdi beş (4) yüz otuz üç ‘adedünj cezri yigirmi¹³⁹⁴ üç şaħiħ (5) ve kırķ yedi cüz’iden dört cüz’i¹³⁹⁵ hāşıl olur (6) bāķī her vaķtkim cezr-i āşamm vāķı‘ ola bu kâ‘ide (7) üzere istihrāc olına mişāl¹³⁹⁶

¹³⁸¹ (56a/6) yazasın: yazasınj C. 31a/ 11.

¹³⁸² (56a/8) idesin: idesinj C. 31a / 12.

¹³⁸³ (56a/12) üç: kırķ üç BH. 34a/6, Z. 102a/18.

¹³⁸⁴ (56a/14) idesin: idüp BH. 34a/7.

¹³⁸⁵ (56a/16)eyle: öyle Z. 102a/21.

¹³⁸⁶(56a/16)mālınj: mālınj MK. 78b/12, Cam. 81b/8; mālın Z. 102a/21.

¹³⁸⁷ (56a/18) ‘aded:—BH.34a/10, Z. 103b/1.

¹³⁸⁸ (56a/18) ‘adedünj: ‘aded ki BH. 34a/11, Cam. 81b/11.

¹³⁸⁹ (56a/19) üçi: üçdür MK. 81a/2, Kas. 47b/2, BH. 34a/11, Z. 103b/3, Cam. 81b/12.

¹³⁹⁰ (56a/21) diriz: dirüz MK. 81a/3, Kas. 47b/3, Cam. 81b/13.

¹³⁹¹ (56b/2) muzā‘ if idesin: muzā‘ if idesinj C.32b/22, Cam. 81a/1.

¹³⁹² (56b/3) ziyāde idesin: ziyāde idesinj C. 31a/22.

¹³⁹³ (56b/3) ola: olur MK. 81a/6, BH. 34a/14.

¹³⁹⁴ (56b/4) yigirmi:—BH. 34a/15.

¹³⁹⁵ (56b/5) cüz’i: cezir Kas.47b/6.

¹³⁹⁶ (56b/7) mişāl: berin mişāl MK.81a/13.C. 31a/25, Kas. 47b/ 7, BH. 34a/17.

2 3
0 0
5 3 3
1 4
2 4 3

(8) şālīşi kısım dıl^c-ı ka^cb beyânındadır¹³⁹⁷ ammâ ol dağı (9) iki kısımdu birisi ka^cb-ı muntağdur ve birisi ka^cb-ı (10) aşammdur ka^cb-ı muntağ aña dirler ki bir ‘adedi (11) gendü nefesine urasın¹³⁹⁸ ne hâşıl olursa (12) girü fevkinde olan ‘adede girü¹³⁹⁹ darb idesin (13) ne hâşıl olursa¹⁴⁰⁰ aña¹⁴⁰¹ mekûb¹⁴⁰² dirler aşıl ‘aded-i¹⁴⁰³ (14) dıl^c dirler ve ka^cb dağı¹⁴⁰⁴ dirler bunun istihrâcınun (15) tarīki oldur ki bir meblağun dıl^cın taleb eylesen (16) evvelâ mâlı yazasın berin mişâl 12326391 (17) ya^cni yüz¹⁴⁰⁵ yigirmi üç kerre yüz biñ ve yigirmi altı (18) biñ üç yüz toksân bir ‘adedün ka^cbın taleb (19) eylesen yazup bir muntağ ve iki aşamm ya^cni¹⁴⁰⁶ âhâd (20) hânesinde vâkı^c olan ‘adedün üzerine

[57a]

(1) şıfur koyup ka^cb diyesin ve ‘aşerât ve mi’ât hâne (2) sin¹⁴⁰⁷ hâlî koyup lâ-ka^cb diyesin ulûf hânesinde (3) şıfur koyup ka^cb diyesin ve ‘aşerât-ı ulûf ve mi’ât-ı (4) ulûf hânesin hâlî koyup lâ-ka^cb diyesin miğdâr (5) hâne olursa iki hâne’i hâlî koyup ve bir hânedede (6) ki hâne-i şālīşdür şıfur koyasın¹⁴⁰⁸ berin mişâl 0 0 0 (7) ba^cdehü bir ‘aded bulup ulûf hânesinde (8) vâkı^c 1 2 3 2 6 3 9 1

¹³⁹⁷ (56b/8) şālīş-i kısım-ı dıl^c-ı ka^cb beyânındadır: kısım-ı şālīş-i dıl^c-ı ka^cb beyânındadır MK.81b/1, Kas. 47b/8; -AE. 51a/2-3, Cam. 81a/6; mezkûr kısım-ı şālīş-i dıl^c-ı ka^cb beyânındadır BH. 34a/18, Z. 103b/10-11.

¹³⁹⁸ (56b/11) urasın: darb idesin BH. 34a/ 21, Z. 103b/14.

¹³⁹⁹ (56b/12) girü: gine Kas.47b/12, BH. 34a/21, Z. 103b/16, Cam. 81a/11.

¹⁴⁰⁰ (56b/13) Buradan itibaren 58a/6’ya kadar T. eksiktir. T. 38a/21.

¹⁴⁰¹ (56b/13)aña:–Kas.47b/12, BH. 34a/22, Cam. 81a/11.

¹⁴⁰² (56b/13) me^ckûb: me^cab C. 31b/4, BH. 34a/22.

¹⁴⁰³ (56b/13) ‘aded-i: ‘adede BH. 34a/22, Z. 103b/16.

¹⁴⁰⁴ (56b/14) dağı: –MK. 81b/6, Kas. 47b/13.

¹⁴⁰⁵ (56b/17) yüz: –MK. 81b/9, Kas.47b/15.

¹⁴⁰⁶ (56b/19) ya^cni: – BH. 34a/26.

¹⁴⁰⁷ (57a/1-2) hânesin: hâne BH. 34b/1; hânelerin Z. 103a/1.

¹⁴⁰⁸ (57a/6) şıfur koyasın: ve bir şıfur koyasın Kas. 48a/5-6.

olan şifirūj üzerinde yazasınkim (9) aña şaṭr-ı evvel diyesin¹⁴⁰⁹ ve mişlin daḥı taḥtında (10) şaṭr-ı çehārda yazasınkim aña şaff-ı dıl¹⁴¹⁰ dirler (11) pes birbirine ḍarb idesin ne ḥāşıl olursa (12) şaṭr-ı şālīşde yazasın ba¹⁴¹¹ dehū¹⁴¹⁰ şaṭr-ı şālīşde yazduḡuḡ (13) ‘adedi şaṭr-ı evvelde yazılan¹⁴¹¹ ‘adede ḍarb idüp¹⁴¹² (14) ne ḥāşıl olursa aşıl mālđan ki aña şaṭr-ı şānī (15) dirler ol ḳadar ḥāne ṭarḥ idesin bākīsin (16) yazasın pes ṭaleb olan¹⁴¹³ ‘aded ḥisāb muḳtezā (17) sınca iki vāḳı¹⁴¹⁴ oldı pes ikiyi şaṭr-ı evvelde (18) yazasın ki ulūf ulūf ḥānesi üzerinde vāḳı¹⁴¹⁴ (19) olan şifirūj üzerinde ba¹⁴¹¹ dehū mişlin daḥı taḥtında (20) şaṭr-ı rābi¹⁴¹⁴ de muḳābelesinde yazasın birbirine (21) ḍarb idesin dört ‘aded olur mezbūr dört ‘adedi

[57b]

(1) şaṭr-ı şālīşde yazasın ba¹⁴¹¹ dehū mezbūr şaṭr-ı şālīşde (2) yazduḡuḡ dört ‘adedi şaṭr-ı evvelde olan (3) iki ‘adede ḍarb idesin kim sekiz ‘aded olur (4) aşıl mālđa vāḳı¹⁴¹⁴ olan¹⁴¹⁴ on ikiden ṭarḥ idesin (5) berīn mişāl

(6) şaṭr-ı evvel 2

0 0 0

(7) şaṭr-ı şānī 1 2 3 2 6 3 9 1

(8) şaṭr-ı şālīş $\boxed{4}$

(9) şaṭr-ı rābi¹⁴¹⁴ $\boxed{2}$

(10) bākī dört ‘aded ḳalır mezbūr (11) dört ‘adedi yazup ve bākī a¹⁴¹⁴ dādı daḥı (12) yanına yazasın berīn mişāl 0 0 0 (13) ba¹⁴¹¹ dehū şaṭr-ı rābi¹⁴¹⁴ de olan iki ‘adedi (14) üç gendü mişli

4 3 2 6 3 9 1

¹⁴⁰⁹ (57a/9) diyesin: dirler MK. 82a/7, Kas. 48a/7, BH. 34b/6.

¹⁴¹⁰ (57a/12) ba¹⁴¹¹ dehū: –Kas. 48a/9, BH. 34b/8, Z. 103a/8.

¹⁴¹¹ (57a/13) yazılan: yazduḡuḡ MK. 82a/11, Kas.48a/9, BH. 34b/9, Z. 103a/10, Cam. 82a/3.

¹⁴¹² (57a/13) ḍarb idüp: ḍarb idesin BH. 34b/9, Z. 103a/13.

¹⁴¹³ (57a/16) ṭaleb olan: ṭaleb olınan BH. 34b/11, Z. 103a/14.

¹⁴¹⁴ (57b/4) vāḳı¹⁴¹⁴ olan: vāḳı¹⁴¹⁴ olanı MK. 82b/9, Kas.48b/3, Cam. 83b/1.

idesin¹⁴¹⁵ kim altı olur mesfūr (15) altı ‘adedi iki hāne dest-i rāst tarafına (16) naql idüp yazasın ve şaṭr-ı şālīde vāqı‘ olan (17) dördü daḥı üç gendü mişli idesinkim on iki (18) olur mezbūr on ikiyi¹⁴¹⁶ bir hāne dest-i rāst (19) tarafına naql idüp yazasın berīn mişāl (20) şaṭr-ı evvel 2

0 0 0

(21) şaṭr-ı şānī 4 3 2 6 3 9 1

(22) şaṭr-ı şālīş 1 2

(23) şaṭr-ı rābi‘ 6

(24) ba‘ dehū bir ‘aded daḥı bulup vaşaṭda vāqı‘ olan (25) şıfırūj üzerine yazasın ve mişlin daḥı taḥtında¹⁴¹⁷ (26) şaṭr-ı rābi‘ de altı yanına yazasın pes ṭaleb olan¹⁴¹⁸

[58a]

(1) ‘aded üç vāqı‘ oldı mezbūr üçü¹⁴¹⁹ şıfır-ı¹⁴²⁰ (2) vasaṭūj üzerine şaṭr-ı evvelde yazasın mişlin (3) daḥı şaṭr-ı rābi‘ de altı yanına yazasın altmış (4) üç^{1421 1422} olur ba‘ dehū şaṭr-ı evveldeki üçü şaṭr-ı (5) çehārda¹⁴²³ vāqı‘ olan altmış üç ‘adede ḍarb (6) idüp¹⁴²⁴ ne ḥāşıl olursa şaṭr-ı şālīde vāqı‘ olan (7) a‘ dāduj üzerine yazasın cümle idesinkim biḥ (8) üç yüz seksen ṭokuz¹⁴²⁵ ‘aded olur mişāl

(9) şaṭr-ı evvel 2

0 0 0

(10) şaṭr-ı şānī 4 3 2 6 3 9 1

(11) şaṭr-ı şālīş 1 3 8 9

¹⁴¹⁵ (57b/14) idesin: – AE. 52a/1.

¹⁴¹⁶ (57b/18) on ikiyi: ikiyi Kas. 48b/9.

¹⁴¹⁷ (57a/24) şıfırūj üzerine yazasın ve mişlin daḥı taḥtında: şıfırūj üzerine yazasın ve mişlin daḥı taḥtında yazasın BH. 35a/4, Z. 104a/5.

¹⁴¹⁸ (57a/25) ṭaleb olan: ṭaleb olınan BH. 35a/5, Z. 104a/6.

¹⁴¹⁹ (58a/1) üçü: üç MK. 83a/11, Kas. 48b/14, Cam. 83a/4.

¹⁴²⁰ (58a/1) şıfır: şıfır Kas. 48b/14, BH. 35a/6.

¹⁴²¹ (58a/3-4) altmış üç: 63 MK. 83b/1, Kas. 48b/15, BH. 35a/7, Cam. 83a/6.

¹⁴²² (58a/3-4) altmış üç olur: altmış üç ‘aded olur C.33b / 18.

¹⁴²³ (58a/4-5) şaṭr-ı çehārda: şaṭr-ı rābi‘ de AE. 52a/14.

¹⁴²⁴ (58a/6) ḍarb idüp: ḍarb idesin MK. 83b/3, Kas. 48b/1, BH. 35a/8, Z. 104a/9.

¹⁴²⁵ (58a/8) üç yüz seksen ṭokuz: üç yüz seksen 9 MK. 78b/5, Cam. 83a/10.

1 8 9

12

(12) şaṭr-ı rābi^ç 63

(13) ba^ç dehū zıkr olan¹⁴²⁶ biñ üç yüz seksen toḡuz (14) ^çadedi şaṭr-ı evvelde vaşaṭdda vāḡı^ç olan (15) üç ^çadede ḡarb idesinkim dōrt biñ (16) yüz altmış yedi ^çaded hāşıl olur aşıl (17) māldan ṭarḡ idesin berin mişāl

3

0 0 0

(18) şaṭr-ı evvel 4 3 2 6 9 1

(19) şaṭr-ı şānī 4 1 6 7

5 9

(20) şaṭr-ı şāliş 1 3 8 9

(21) şaṭr-ı rābi^ç 6 3

[58b]

(1) bāḡī elli toḡuz biñ üç yüz toḡsan bir¹⁴²⁷ ^çaded (2) ḡalur yazasın ba^ç dehū çehārda¹⁴²⁸ āḡād ḡānesinde (3) vāḡı^ç olan üç ^çadedi muzā^ç if¹⁴²⁹ idesinkim¹⁴³⁰ (4) altmış altı olur pes mezbūr altmış altıyı (5) şaṭr-ı evvelde vaşaṭdda¹⁴³¹ yazduḡuñ üç ^çadede (6) ḡarb idesinkim yüz toḡsan sekiz ^çaded olur (7) şaṭr-ı şālişde olan ^çadede ilḡāḡ idesinkim (8) biñ üç yüz seksen toḡuz ^çaded-idi¹⁴³² cümle¹⁴³³ (9) biñ beş yüz seksen yedi ^çaded olur mezbūr (10) a^çdādı bir ḡāne dest-i rāst ṭarafına naḡl (11) idüp yazasın ba^ç dehū şaṭr-ı

¹⁴²⁶ (58a/13) zıkr olan: zıkr olınan BH. 35a/11, Z. 104a/13.

¹⁴²⁷ (58b/1) elli toḡuz biñ üç yüz toḡsan bir: yüz elli toḡuz biñ üç yüz toḡsān bir MK. 78a / 7, BH. 35a/ 16-17, Z. 104a/19-21.

¹⁴²⁸ (58b/2) çehārda: şaṭr-ı çehārda MK. 84a/8, Kas. 49a/ 8-9; - AE. 52b/10.

¹⁴²⁹ (58b/3) muzā^ç if: tañşif AE. 52b/11; muzā^ç af Cam. 84b/12.

¹⁴³⁰ (58b/3) muzā^ç if idesinkim: muzā^ç if idüp göresinkim C. 32b/6; muzā^ç if idüp T. 38b/20.

¹⁴³¹ (58b/5) vaşaṭda: vaşaṭta MK. 84a/10.

¹⁴³² (58b/8) ^çaded idi: ^çadedi Kas. 49a/13.

¹⁴³³ (58b/8) cümle: cümlesi BH. 35a/23.

çehârda¹⁴³⁴ âhâd (12) hânesinde olan altı ‘adede üç ‘aded dağı (13) ilhâk idesinkim tokuz ‘aded ola cümle şaṭr-ı (14) rābi‘ de bu taḳdīrce altmış tokuz ‘aded olur (15) iki hâne dest-i rāst ṭarafına naḳl idüp (16) yazasın berīn mişāl

3¹⁴³⁵

0 0

(17) şaṭr-ı evvel 1 5 9 3 9 1

(18) şaṭr-ı şānī 1 5 8 7

(19) şaṭr-ı şāliş 1 5 8 7

1 9 8

1 3 8 9

(20) şaṭr-ı rābi‘ 6 69

63

[59a]

(1) ba‘ dehū bir ‘aded dağı bulup âhâd hânesinde olan (2) şıfırūḡ üzerine yazasın ve mişlin dağı muḳābelesinde (3) şaṭr-ı rābi‘ de yazasın pes ṭaleb olan ‘aded bir vāḳı‘ (4) oldı bir ‘adedi şaṭr-ı evvelde yazduḡ ve mişlin dağı¹⁴³⁶ (5) şaṭr-ı çehârda yazduḡ muḳābelesinde¹⁴³⁷ altı yüz tokusan (6) bir ‘aded olur pes şaṭr-ı evvelde yazduḡ bir (7) ‘adedi mesfūr altı yüz tokusan bir ‘adede (8) ḍarb idüp şaṭr-ı şālişde yazasın

0 0¹⁴³⁹

(9) şaṭr-ı evvel 1 5 9 3 9 1

(10) şaṭr-ı şānī 1 5 9 3 9 1

(11) şaṭr-ı şāliş 6 9 1

1 5 8 7

¹⁴³⁴ (58b/11) şaṭr-ı çehârda: şaṭr-ı rābi‘ de AE.52b/19, BH. 35a/24, T. 39a/4.

¹⁴³⁵ (58b/İ) Bu işlem BH’de farklıdır. BH. 35b/İ.Bkz. Ek.9.

¹⁴³⁶ (59a/4) dağı : – MK. 85a/3, Kas. 49b/ 9.

¹⁴³⁷ (59a/5) yazduḡ muḳābelesinde: yerine muḳābelesinde yazasın MK. 79a/3.

¹⁴³⁸ (59a/4-5) şaṭr-ı evvelde yazduḡ ve mişlin dağı şaṭr-ı çehârda yazduḡ muḳābelesinde: yazup ve mislin şaṭr-ı rābi‘ de muḳābelesinde yazasın BH. 35b/6, Z. 105b/19.

¹⁴³⁹ (59a/R) MK.’de 0 rakamının üzerinde 1 rakamı bulunmaktadır 85a / 8.

(12) şaṭr-ı rābi' 6 9 1

(13) ba' dehū zıkr olan 'adedi¹⁴⁴⁰ şaṭr-ı evvelde olan (14) bir 'adede ḍarb idüp¹⁴⁴¹ aşıl mālдан ṭarḥ (15) olınuḡda bākī nesne ḡalmadı pes zıkr (16) olan mālun ka' b-ı munṭaḡ¹⁴⁴² iki yüz otuz (17) bir 'aded vāḡı' oldı¹⁴⁴³ (18) mişāl (19) ka' b bi-ṭarīḡ-i cedvel

¹⁴⁴⁰ (59a/9) 'adedi: bir 'adedi BH. 35b/10.

¹⁴⁴¹ (59a/10) ḍarb idüp: ḍarb itdün MK. 85a/14, Kas. 49b/13, Cam. 85b/12.

¹⁴⁴² (59a/12) ka' b-ı munṭaḡ: ka' b-ı munṭaḡı Kas. 49b/15, BH. 35b/14.

¹⁴⁴³ (59a/13) vāḡı' oldı: oldı Kas. 49b/15.

[59b] (1) mişāl-i ka‘b bi-ṭarīḫi cedvel

şatır-ı evvel 2 3 1 şatır-ı evvel 4 3 2
0 0 0 0 0 0

Şatır- 1 sānī	1	2	3	2	6	3	9	1	Şatır- 1 sānī	8	0	6	2	1	5	6	8		
		4									6	4							
			1	6	7						1	6							
			1	5	9	3	9	1			1	5	5	0	7				
			1	5	9	3	9	1			1	1	1	4					
			1	5	9	3	9	1											
			1	5	9	3	9	1			1	1	1	4	5	6	8		
			1	5	8	7	6	9		1			5	5	7	2	8	4	
		1	5	8	7								5	5	4	9		4	
		1	3	8	9							5	5	4	7				
şatır- 1 şālīs	1	2							şatır- 1 şālīs			2	7	8					
		3									5	1	6	9					
											4	3							
											4	8							
											1	6							
							6	9		1									
şatır- 1 rābī‘		6							şatır-1 rābī‘										
		2									1	2							

[60a]

- (1) kısm-ı şānī¹⁴⁴⁴ ka^ˆb-ı āşamm beyānındadır istihrācınıñ tarīķi (2) oldur ki evvelā ka^ˆb-ı şāhīh¹⁴⁴⁵ çıkarup bir ^ˆaded ziyāde (3) idüp ba^ˆdehū bir ^ˆaded¹⁴⁴⁶ ziyāde eyledüñ ^ˆadedi (4) gine¹⁴⁴⁷ ka^ˆb-ı şāhīhe urasın¹⁴⁴⁸ ne hāşıl olursa üçe (5) đarb idesin cümle hāşıla kıtasın ve bāķī-yi eczā'ı (6) aña nisbet idesin mişāl eger yüz yigirmi sekiz (7) ^ˆadedüñ ka^ˆbı taleb olsa evvelā yüz yigirmi sekiz (8) ^ˆaded¹⁴⁴⁹ yazasın berīn¹⁴⁵⁰ mişāl 128 (9) ba^ˆdehū āhād hānesinüñ üzerine bir sıfır koyup (10) ka^ˆb diyesin ba^ˆdehū bir ^ˆaded bulup sekiziñ¹⁴⁵¹ üzerinde (11) sıfır¹⁴⁵² üzerinde /sıfır üzerinde/¹⁴⁵³¹⁴⁵⁴ yazasın pes taleb (12) olan¹⁴⁵⁵ ^ˆaded beş vāķi^ˆ oldı mesfūr beşi yazup (13) ve tahtında şaṭr-ı rābi^ˆ de¹⁴⁵⁶ mişlin yazasın¹⁴⁵⁷ birbirine (14) đarb idesin kim yigirmi beş olur şaṭr-ı sālīde yazasın (15) ba^ˆdehū şaṭr-ı evvelde olan beşi şaṭr-ı sālīde yazduñ (16) yigirmi beş ^ˆadede đarb idesin kim yüz yigirmi beş (17) ^ˆaded¹⁴⁵⁸ olur mesfūr yüzyigirmi beşi aşıl māldan (18) ihrāc idesin¹⁴⁵⁹ bāķī üç qalır¹⁴⁶⁰ berīn mişāl
- (19) şaṭr-ı evvel 5
- 0¹⁴⁶¹
- (20) şaṭr-ı şānī 128¹⁴⁶²

¹⁴⁴⁴ (60a/1) kısm-ı şānī : şaṭr-ı rābi^ˆ de kısm-ı şānī AE. 53a /1, T. 42a/1.

¹⁴⁴⁵ (60a/2) şāhīh: şāhīh Kas. 50b/2.

¹⁴⁴⁶ (60a/3) bir ^ˆaded ziyāde: ol ziyāde MK. 80a/3, BH. 35b/ 28, Z. 106b/3.

¹⁴⁴⁷ (60a/4) yine: gine BH. 36a/1, Z. 106b/3.

¹⁴⁴⁸ (60a/4) urasın: vurasın MK.86a/4, BH. 36a/1, Cam. 86b/4; đarb idesin Z. 106b/3.

¹⁴⁴⁹ (60a/8) ^ˆaded: ^ˆadedi MK. 86a/7, Kas. 50b/5, BH. 36a/3.

¹⁴⁵⁰ (60a/8) berīn:– MK. 86a/8, Kas.50b/5.

¹⁴⁵¹ (60a/10) sekiziñ: sekizüñ MK. 86a/9, Kas. 50b/7, Cam. 86b/9.

¹⁴⁵² (60a/11) sıfır: sıfır BH. 36a/5, Z. 106b/9.

¹⁴⁵³ (60a/11) üzerinde: üstünde AE. 53a/11.

¹⁴⁵⁴ (60a/11) sıfır üzerinde: - BH. 36a/5.

¹⁴⁵⁵ (60a/12) taleb olan: taleb olınan BH. 36a/6.

¹⁴⁵⁶ (60a/13) şaṭr-ı rābi^ˆ de: şaṭr-ı rābi^ˆ de dağı BH. 36a/7, Z. 106b/11.

¹⁴⁵⁷ (60a/13) yazasın: yazup BH. 36a/7,

¹⁴⁵⁸ (60a/17) ^ˆaded: –BH. 36a/10. Z. 106b/11.

¹⁴⁵⁹ (60a/18) đarb idesin: đarb idesin kim BH. 36a/11, Z. 106b/11.

¹⁴⁶⁰ (60a/18) bāķī üç qalır: –Kas.50b/11.

¹⁴⁶¹ (60a/R) 0: –BH. 36a/11, Z. 106b/15.

¹⁴⁶² (60a/20) şaṭr-ı şānī 128: şaṭr-ı şānī 125 MK. 86b/5, BH. 36a/12, Z. 106b/15.

(21) şaṭr-ı şāliṣ 25

(22) şaṭr-ı rābi 5

[60b]

(1) pes bu yüz yigirmi sekiz ‘adedün ka‘bı beş¹⁴⁶³ şaḥīḥ (2) olup ve üç ‘aded bākī kaldı pes¹⁴⁶⁴ beş ki şaḥīḥdür (3) bir ‘aded ziyāde idesin altı olur ba‘dehū mesfūr¹⁴⁶⁵ (4) altıyı beş şaḥīḥe ḍarb idesin otuz ‘aded (5) olur ba‘dehū otuz¹⁴⁶⁶ üçe ḍarb idesin toḡsan (6) olur¹⁴⁶⁷ pes cevāb viresinkim yüz yigirmi sekizün (7) ka‘bı¹⁴⁶⁸ beş şaḥīḥ ve üç cüz’i cümle toḡsan bir ‘adedi (8) şaḥīḥ olandan bākī ne miḡdār ‘aded¹⁴⁶⁹ ḥāşıl olursa (9) kākide-i mezbūr üzere istiḥrāc olına ammā (10) ka‘buḡ mīzānı oldur ki¹⁴⁷⁰ ka‘b-ı şaḥīḥi¹⁴⁷¹ gendü nefsine (11) urasın¹⁴⁷² ve ḥāşıl olan ‘adedi daḡı¹⁴⁷³ gine¹⁴⁷⁴ (12) evvelki ka‘b-ı şaḥīḥe urasın¹⁴⁷⁵ andan ḥāşıl olan (13) ‘aded-i mişli mek‘ab¹⁴⁷⁶ ola ol vaḡt ka‘b-ı muntāḡ (14) olur ve eger ka‘b-ı āşamm olup bākī ḡalacaḡ olursa¹⁴⁷⁷ (15) bākī ḡalan ‘adedi ḍarbdan ḥāşıl olan ‘adede (16) ilḡāk idüp cümle idesin mişli mek‘ab ola (17) kısım-ı şāliṣ mālu’l-māl istiḥrācınıḡ (18) beyānındadır pes mālu’l-māluḡ mertebesi oldur kim (19) bir ‘adedün kim mālu’l-mālın ṡaleb eylesen ve andan (20) istiḥrāc eyledüḡün ‘adedi gendü nefsine urasın¹⁴⁷⁸ (21) ne ḥāşıl olursa gine evvelkiye urasın¹⁴⁷⁹ ve andan daḡı

¹⁴⁶³ (60b/1) beş: – AE. 53a /20.

¹⁴⁶⁴ (60b/2) pes: pes imdi BH. 36a/13.

¹⁴⁶⁵ (60b/3) mesfūr: mezbūr AE.53b/1.

¹⁴⁶⁶ (60b/75) otuz: otuzı C.34a/14, BH. 36a/15.

¹⁴⁶⁷ (60b/6) olur: olur bir ‘aded ziyāde idesin toḡsan bir ‘aded olur MK. 86b / 10-11, Kas. 51a/1, BH. 36a/16, Z. 106b/20-21, Cam. 86a/8-9.

¹⁴⁶⁸ (60b/6-7) yüz yigirmi sekizün ka‘bı: yüz yigirmi sekiz ka‘b Kas. 51a/2, BH. 36a/17.

¹⁴⁶⁹ (60b/8) ‘aded:–Kas. 51a/3.

¹⁴⁷⁰ (60b/10) ki: kim MK. 87a / 2, Kas. 51a/4.

¹⁴⁷¹ (60b/10) ka‘b-ı şaḥīḥi: şaḥīḥi Kas. 51a/4.

¹⁴⁷² (60b/11) urasın: vurasın Cam.87b/1.

¹⁴⁷³ (60b/11)daḡı: – Kas. 51a/5.

¹⁴⁷⁴ (60b/11) urasın ve ḥāşıl olan ‘adedi daḡı gine: ḍarb idesin ne ḥāşıl olursa gine BH. 36a/20, Z. 106a/4.

¹⁴⁷⁵ (60b/12) urasın: vurasın MK. 87a/4, Kas. 51a/5, Cam.87b/2; ḍarb idesin BH. 36a/20, Z. 106a/5.

¹⁴⁷⁶ (60b/13) ‘aded-i mişli mek‘ab: ‘aded mek‘ab mişli BH. 36a/21, Z. 106a/6.

¹⁴⁷⁷ (60b/14) ḡalacaḡ olursa: ḡalursa BH. 36a/22, Z. 106a/7.

¹⁴⁷⁸ (60b/20) urasın: vurasın MK.87a/12; ḍarb idesin BH. 36a/26, Z. 106a/12, Cam.87b/10.

¹⁴⁷⁹ (60b/21)urasın: vurasın MK.87a/13; ḍarb idesin BH. 36a/26, Z. 106a/13, Cam.87b/10.

[61a]

(1) ne hâşıl olursa¹⁴⁸⁰ mâlu'l-mâl diyesin pes mesfûruñ¹⁴⁸¹ (2) ihrâcına beş şaṭır itmeñ gerek ki¹⁴⁸² şaṭır-ı evvele şaffi'l-^çaded (3) dirler¹⁴⁸³ ve¹⁴⁸⁴ şaṭır-ı şāniye mâlu'l-mâl dirler ve şaṭır-ı şāliş üçüncü (4) darbdan hâşıl olan hāneye dirler ve şaṭır-ı rābi^ç¹⁴⁸⁵ (5) ikinci darbdan hâşıl olan a^çdāduñ hānesine dirler (6) ve şaṭır-ı hāmisi¹⁴⁸⁶ şaff-ı dīl^ça dirler bunıñ istihrâcınıñ (7) tariķi oldur ki bir ^çaded bulup yazalum ki anuñ (8) mâlu'l-mâl¹⁴⁸⁷ maṭlûbdur pes yazduğıñ a^çdādı bir munṭaḳ (9) ve üç āşamm üzerine hisâb idesin mişāl (10) üç yüz on dört biñ yüz kırk üç kerre yüz (11)biñ ve yetmiş iki biñ seksen bir ^çadedüñ mâlu'l-mâlin (12) ṭaleb eylesen pes mezbûr a^çdādı yazasın (13) berin mişāl 31414372081¹⁴⁸⁸ (14) ba^çdehû āhād hānesinde vāḳı^ç olan a^çdāduñ¹⁴⁸⁹ (15) üzerine şıfır¹⁴⁹⁰ koyup mâlu'l-mâl diyesin ve ^çaşerāt (16) ve mi'āt ve ulûf hānelerin hālī koyup ve ^çaşerāt-ı (17) ulûf hānesinde bir şıfır koyasın ve bu üslûb (18) üzerine nihāyet hāneye varınca üç hāne'i hālī (19) koyup dördüncü hāne üzerine şıfır koyasın (20) berin mişāl

0 0 0

31414372081 (21) ba^çdehû bir ^çaded bulup dördüñ üzerine yazasınkim

[61b]

(1) munṭaḳ-ı āhârdur ya^çni şaṭır-ı evvelde yazasın ve mişlin (2) daḡı şaṭır-ı hāmisinde yazasın birbirine darb idesin (3) ne hâşıl olursa şaṭır-ı rābi^çde yazasın ba^çdehû (4) şaṭır-ı evvelde olan ^çadedi şaṭır-ı rābi^çde olan (5) ^çadede darb idesin ne hâşıl olursa şaṭır-ı (6)

¹⁴⁸⁰ (61a/1)ne hâşıl olursa: ne hâşıl olursa gine evvelki ^çadede vurasın ne hâşıl olursa MK.87b/1, Cam. 87b/12; gine evvelki ^çadede urasın ne hâşıl olursa Kas. 51a/11; gine evvelki ^çadede darb idesin ne hâşıl olursa BH. 36a/27, Z. 106a/14.

¹⁴⁸¹ (61a/1) mesfûruñ: – BH. 36b/1, Z. 106a/15.

¹⁴⁸² (61a/2) gerek ki: gerekdür MK. 87b/2, Kas. 51a/13, BH. 36b/1.

¹⁴⁸³ (61a/3) dirler: – BH. 36b/1.

¹⁴⁸⁴ (61a/3) ve: ve şaṭır-ı hāmisi dīl^ça dirler AE. 54a/1.

¹⁴⁸⁵ (61a/4) şaṭır-ı rābi^ç: şaṭır-ı rābi^çe Kas. 51a/15.

¹⁴⁸⁶ (61a/6) şaṭır-ı hāmisi: şaṭır-ı hāmisi Kas. 51b/1, BH. 36b/3.

¹⁴⁸⁷ (61a/8) mâlu'l-mâl: mâlu'l-mâl BH. 36b/4.

¹⁴⁸⁸ (61a/13) 31414372081: 1414382081 BH. 36b/8.

¹⁴⁸⁹ (61a/14) a^çdāduñ: ^çadedüñ BH. 36b/9, Z. 107b/5.

¹⁴⁹⁰ (61a/15) şıfır: bir şıfır BH. 36b/9, Z. 107b/6.

şālīşde yazasın şaṭr-1 şālīşde yazduġuñ ‘adedi¹⁴⁹¹ (7) gine şaṭr-1 evvelde olan ‘adede ḍarb idesin (8) ne ḥāşıl olursa şaṭr-1 şālīşdeki aşıl māl ḥāne (9) sidür ol ḳadar ‘aded ṭarḥ idüp bākīşin (10) yazasın pes ṭaleb olan ‘aded muḳteżā-yı¹⁴⁹² ḥisāb (11) üzere dört vāḳı‘ oldı dört ‘adedi şaṭr-1 (12) evvelde üçünci şıfıruñ üzerine yazasınkim (13) dört üzeridür ve mişlin daḥı muḳābelesinde şaṭr-1 (14) ḥāmışde yazasın

(15) şaṭr-1 evvel 4

0 0 0

(16) şaṭr-1 şānī 3 1 4 1 4 3 7 2 0 8 1

(17) ba‘dehū ol şaṭr-1 evvelde yazduġuñ dört ‘adedi (18) şaṭr-1 ḥāmışde olan dört ‘adede ḍarb idesınkim (19) on altı ‘aded ḥāşıl olur şaṭr-1 rābi‘de yazasın

(20) şaṭr-1 evvel 4

0 0 0

(21) şaṭr-1 şānī 3 1 4 1 4 3 7 2 0 8 1

(22) şaṭr-1 rābi‘ 16

(23) şaṭr-1 ḥāmış 4

(24) ba‘dehū şaṭr-1 rābi‘de yazduġuñ on altı ‘adedi

[62a]

(1) şaṭr-1 evvelde olan dört ‘adede ḍarb idesınkim (2) altmış dört ‘aded¹⁴⁹³ olur şaṭr-1 şālīşde yazasın

(3) şaṭr-1 evvel 4

0 0 0

(4) şaṭr-1 şānī 3 1 4 1 4 3 7 2 0 8 1

(5) şaṭr-1 şālīş 64

(6) şaṭr-1 rābi‘ 16

¹⁴⁹¹(61b/6) şālīşde yazasın şaṭr-1 şālīşde yazduġuñ ‘adedi: şālīşde yazasın ve gine şaṭr-1 şālīşde yazduġuñ ‘adedi BH. 36b/16, Z.107b/16-17.

¹⁴⁹²(61b/10) muḳteżā-yı: ber-muḳteżā-yı AE. 54b/9, T. 43a/9.

¹⁴⁹³(62a/2) ‘aded: –BH. 37a/1, Z. 107a/10.

(7) şaṭr-ı hāmīs 4

(8) baḥ dehū şaṭr-ı evvelde olan¹⁴⁹⁴ dört ḥadedi şaṭr-ı (9) şālīşde yazduğun altmış dört ḥadede ḍarb (10) idesinkim iki yüz elli altı¹⁴⁹⁵ ḥaded hāşıl olur (11) aşıl mālđan ol kadar ḥaded ṭarḥ idüp bākī (12) ne ḳalursa¹⁴⁹⁶ yazasın berīn mişāl

(13) şaṭr-ı evvel 4

0 0 0

3 1 4 1 4 3 7 2 0 8 1¹⁴⁹⁷

2 5 6

(14) şaṭr-ı şānī 5 8

(15) baḥ dehū beşinci şaṭırda olan dört ḥadedi (16) dört gendü mişline ḍarb idesinkim on altı (17) ḥaded olur ve şaṭr-ı rābiḥde olan on (18) altı ḥadedi ḍaḥı altı gendü mişline ḍarb idesinkim (19) ṭoḳsan altı ḥaded olur şaṭr-ı rābiḥde olan (20) altmış dört ḥadedi¹⁴⁹⁸ dört gendü mişli idesinkim (21) iki yüz elli altı ḥaded olur baḥ dehū şaṭr-ı şālīşde

[62b]

(1) yazduğun aḥ dādı bir ḥāne ve şaṭr-ı rābiḥde (2) olan aḥ dādı iki ḥāne ve şaṭr-ı hāmīsde (3) olan aḥ dādı üç ḥāne dest-i rāst (4) ṭarafına naḳl idesin berīn mişāl

(5) şaṭr-ı evvel 4

0 0 0

(6) şaṭr-ı şānī 5 8 1 4 3 7 2 0 8 1

(7) şaṭr-ı şālīş 2 5 6

(8) şaṭr-ı rābiḥ 9 6

(9) şaṭr-ı hāmīs 1 6

(10) baḥ dehū bir ḥaded bulup ikinci şıfır üzerine yaḥni (11) yedi üzerine yazasın ve ol ḥadedün ḥaynı(12) şaṭr-ı hāmīsde yazasın on altı yanına baḥ dehū (13) şaṭr-ı evvelde

¹⁴⁹⁴ (62a/8) olan: yazduğun BH. 37a/3.

¹⁴⁹⁵ (62a/10) altı: -C. 34b/10.

¹⁴⁹⁶ (62a/12) ḳalursa: ḳalır ise BH. 37a/6.

¹⁴⁹⁷ (62a/R) 1:0 AE. 55a/6.

¹⁴⁹⁸ (62a/20) altmış dörd ḥadedi: altmış dördü MK. 89b/10, Kas.52b/3, BH. 37a/11, Cam. 89a/2.

yazduġuġ ʿ adedi şaşr-ı ħāmisde (14) olan küllī ʿ adede çarb idesin ne ħāřıl olursa (15) şaşr-ı řehārda¹⁴⁹⁹ yazasın cümle idesin ve şaşr-ı řehārda¹⁵⁰⁰ (16) olan küllī ʿ adedi şaşr-ı evvelde yazduġuġ (17) ʿ adede çarb idesin ne ħāřıl olursa şaşr-ı (18) řālīřde olan küllī ʿ adedi şaşr-ı evvelde yazduġuġ (19) ʿ adede çarb idesin ne ħāřıl olursa şaşr-ı (20) řānīden ol şadar ʿ aded řarġ idüp bākīsin yazasın (21) pes şaleb olan ʿ aded muķtezā-yı ħisāb üzere iki

[63a]

(1) vāķı ʿ oldı¹⁵⁰¹ mezbūr ikiyi řařr-ı evvelde yazup (2) ve mişlin daġı řařr-ı ħāmisde yazasın miřāl

(3) şaşr-ı evvel 4 2

0 0 0

(4) şaşr-ı řānī 5 8 1 4 37 2 0 81

(5) şaşr-ı řālīř 2 5 6

(6) şaşr-ı rābi ʿ 9 6

(7) şaşr-ı ħāmis 1 6 2

(8) ba ʿ dehū řařr-ı evvelde vaşaşdda vāķı ʿ olan iki ʿ adedi¹⁵⁰²¹⁵⁰³ (9) řařr-ı ħāmisde olan yüz altmıř¹⁵⁰⁴ iki ʿ adede řarb (10) idesin ne ħāřıl olursa řařr-ı rābi ʿ de muķābelesinde

(11) sebt idesin¹⁵⁰⁵ şaşr-ı evvel 4 2

0 0 0

(12) şaşr-ı řānī 5 8 1 4 372081

(13) şaşr-ı řālīř 2 5 6

2¹⁵⁰⁶

(14) şaşr-ı rābi ʿ 9 6 2 4

¹⁴⁹⁹ (62b/15) şaşr-ı řehārda: şaşr-ı řehārda ya ʿ ni rābi ʿ de AE. 55b/3; şaşr-ı rābi ʿ de BH. 37a/ 20.

¹⁵⁰⁰ (62b/15) şaşr-ı řehārda: şaşr-ı rābi ʿ de BH. 37a/20, Z. 108b/11.

¹⁵⁰¹ (63a/1) oldı: olur Kas.53a/1.

¹⁵⁰² (63a/3) ʿ adedi:– Kas.53a/3.

¹⁵⁰³ (63a/3) iki ʿ adedi: ikiyi BH. 37b/3, Z. 108a/1.

¹⁵⁰⁴ (63a/4) yüz altmış: yüz otuz Kas. 53a/ 3.

¹⁵⁰⁵ (63a/11) sebt idesin: sebt idesin berin miřāl Kas. 53a/6; yazasın BH. 37b/4, Z. 108a/2;–T. 44a/12.

¹⁵⁰⁶ (63a/R)2: 3 MK. 91a/4, Kas. 53a/3.

9 9 2 4

(15) şaṭr-ı ḥāmīṣ 1 6 2

(16) ve cümle idesin ṭoḡuz biṅ ṭoḡuz yüz yigirmi¹⁵⁰⁷ ‘aded olur (17) yazasın¹⁵⁰⁸ ba‘ dehū girū şaṭr-ı evvelde olan iki ‘adedi¹⁵⁰⁹ (18) şaṭr-ı rābi‘de olan ṭoḡuz biṅ ṭoḡuz yüz yigirmi dōrt (19) ‘adede ḍarb idesinkim on ṭoḡuz biṅ sekiz yüz¹⁵¹⁰ (20) kırḡ sekiz ‘aded olur muḡābelesinde şaṭr-ı (21) ṣālīṣde yazasın miṣāl¹⁵¹¹

[63b]

(1) şaṭr-ı evvel 4

0 0 0

(2) şaṭr-ı ṣānī 5 8 1 4 3 7 2 0 8 1

(3) şaṭr-ı ṣālīṣ 2 5 6

1 9 8 4 8

2 7 5 8 4 8

(4) şaṭr-ı rābi‘ 9 9 2 4¹⁵¹²

(5) şaṭr-ı ḥāmīṣ 1 6 2¹⁵¹³

(6) ve cümle idesin iki yüz yetmiş beş biṅ sekiz yüz (7) kırḡ sekiz ‘aded olur şaṭr-ı ṣālīṣde ṣebt idesin (8) ba‘ dehū şaṭr-ı ṣālīṣde yazduḡuṅ küllī a‘ dādı şaṭr-ı (9) evvelde olan iki ‘aded ḍarb idesinkim beş yüz (10) elli bir biṅ altı yüz ṭoḡsān altı ‘aded olur (11) aṣıl şaṭr-ı ṣālīṣde olan a‘ dāddan ol miḡdār (12) ‘aded ṭarḥ idüp bākīṣin yazasın miṣāl

(13) şaṭr-ı evvel 4 2

0 0 0

(14) şaṭr-ı ṣānī 5 8 1 4 3 7 2 0 8 1

¹⁵⁰⁷ (63a/16) ṭoḡuz biṅ ṭoḡuz yüz yigirmi: ṭoḡuz biṅ ṭoḡuz yüz yigirmi dōrt BH. 37b/6, Z. 108a/3, T. 44a/13, Cam. 90a/6.

¹⁵⁰⁸ (63a/17) yazasın: yazasın C. 35a/16.

¹⁵⁰⁹ (63a/17) iki ‘adedi: – AE. 56a/1.

¹⁵¹⁰ (63a/19) *sekiz yüz*: –C. 35a/20.

¹⁵¹¹ (63a/21) miṣāl: berīn miṣāl MK. 91a /13, Kas. 53a/12.

¹⁵¹² (63b/R) 9924: 79924 T. 44a/20

¹⁵¹³ (63b/R) 162: 3162 T. 44a/21 Buradan itibaren 65a/1’e kadar T. eksiktir.

0 0 1 6 9 6

2 9 7 4 1

(15) ba' dehū şaṭr-ı hāmīş olan¹⁵¹⁴ ikiyi yanındaki on (16) altı 'adede urasın kim¹⁵¹⁵ otuz iki olur şaṭr-ı (17) rābī' de yazasın ba' dehū gine mezbūr ikiyi gendü (18) nefesine urasın¹⁵¹⁶ dört olur ve dördi¹⁵¹⁷ gine¹⁵¹⁸ (19) ikiye urasın¹⁵¹⁹ sekiz olur şaṭr-ı rābī' de yazduğun (20) otuz iki¹⁵²⁰ yanına yazasın ki üç yüz yigirmi sekiz

[64a]

(1) 'aded olur evvelden daḥı şaṭr-ı rābī' de olan (2)toḳuz biḡ toḳuz yüz yigirmi dört 'adede ilḥāḳ¹⁵²¹ (3) idüp¹⁵²² ve cümle idesinkim şaṭr-ı rābī' de on biḡ (4) iki yüz elli iki¹⁵²³ 'aded olur yazasın berīn mişāl¹⁵²⁴

(5) şaṭr-ı evvel 4 2

0 0 0

(6) şaṭr-ı sānī 2 0 9 7 4 1 2 0 8 1

(7) şaṭr-ı sāliš 2 7 5 8 4 8

(8) şaṭr-ı rābī' 1 0 2 5 2

(9) şaṭr-ı hāmīş 1 6 2

(10) ba' dehū şaṭr-ı evvelde olan iki 'adedi şaṭr-ı (11) rābī' de olan on biḡ iki yüz elli iki 'adede (12) ḍarb idesinkim yigirmi biḡ beş yüz dört 'aded (13) olur şaṭr-ı sālišde olan iki

¹⁵¹⁴ (63b/15) olan: olanı Kas.53b/4, BH. 37b/21, Cam. 91b/9.

¹⁵¹⁵ (63b/16) urasın kim: vurasıncim MK. 92a/6, Cam. 91b/10; ḍarb idesin Z. 108a/21.

¹⁵¹⁶ (63b/18) urasın: ḍarb idesin BH. 37b/24, Z. 109b/1; vurasın Cam. 91b/12.

¹⁵¹⁷ (63b/18) dördi: dördi Kas. 53b/7.

¹⁵¹⁸ (63b/18)dört olur ve dördi gine: – AE. 56a/17.

¹⁵¹⁹ (63b/19) urasın: ḍarb idesin BH. 37b/25, Z. 109b/3; vurasın Cam. 91b/12.

¹⁵²⁰ (63b/20) iki: ikiyi BH. 37b/25, Z. 109b/4.

¹⁵²¹ (64a/2) ilḥāḳ: – MK. 92a/12, Cam. 91a/2; ḍarb Kas. 53b/10, BH. 38a/1.

¹⁵²² (64a/3) ilḥāḳ idüp: idesin BH. 38a/1; – Cam. 91a/2.

¹⁵²³ (64a/3-4) on biḡ iki yüz elli iki: on biḡ iki yüz Kars.54b/11, BH. 38a/2.

¹⁵²⁴ (64a/4) berīn mişāl: – Kas.53b/11.

yüz yetmiş beş bin (14) sekiz yüz kırk sekiz¹⁵²⁵ ‘ adede ilhāk idesinkim iki (15) yüz toksan altı bin üç yüz elli iki ‘ aded olur (16) berīn mişāl¹⁵²⁶

(17) şaṭr-ı evvel 4 2

0 0 0

(18) şaṭr-ı şānī 297412081

(19) şaṭr-ı şāliş 296352

(20) şaṭr-ı rābi‘ 10252

(21) şaṭr-ı hāmīş 162

(22) ba‘ dehū şaṭr-ı hāmīşde olan ikiyi¹⁵²⁷ yanında olan

[64b]

(1) on altı ‘ adede urasinkim¹⁵²⁸ otuz iki ‘ aded olur (2) yazasın ve mezbūr ikiyi gendū nefesine urasinkim¹⁵²⁹ (3) dört olur mezbūr dört ‘ adedi üçe darb (4) idesinkim on iki olur mezbūr on ikiyi daḥı (5) şaṭr-ı rābi‘de yazasın cümle üç yüz otuz iki (6) ‘ aded olur evvelde şaṭr-ı rābi‘de olan a‘ dāda (7) ilhāk olunduḡda¹⁵³⁰ cümle şaṭr-ı rābi‘de on bin (8) beş yüz seksen dört ‘ aded olur berīn mişāl¹⁵³¹

(9) şaṭr-ı evvel 4 2

0 0

(10) şaṭr-ı şānī 297412081

(11) şaṭr-ı şāliş 296352

(12) şaṭr-ı rābi‘ 10584

(13) şaṭr-ı hāmīş 162

¹⁵²⁵ (64a/13-14) iki yüz yetmiş beş bin sekiz yüz kırk sekiz: iki yüz yetmiş bin sekiz yüz kırk sekiz Kas.53b/15.

¹⁵²⁶ (64a/16) berīn mişāl:– Kas.54a/1.

¹⁵²⁷ (64a/22) olan ikiyi: olan ‘ adedi iki Kas.54a/2, BH. 38a/10, Z. 109b/19.

¹⁵²⁸ (64b/1) urasinkim: darb idesinkim BH. 38a/11, Z. 109b/20; vurasinkim Cam. 92b/2.

¹⁵²⁹ (64b/2) urasinkim: darb idesinkim BH. 38a/12-13, Z. 109a/1; vurasinkim Cam. 92b/3.

¹⁵³⁰ (64b/7) ilhāk olunduḡda: ilhāk olunduḡdan sonra C. 36a/2.

¹⁵³¹ (64b/8) berīn mişāl:–MK. 93a / 5.

(14) ba‘ dehū mezbūr şaṭr-ı hāmıde olan iki ‘ adedi (15) gendü mişline ɗarb idesinkim dört olur dört (16) ‘ adedi girü ikiye ɗarb idesinkim sekiz olur cümle (17) şaṭr-ı hāmıde yüz altmış sekiz ‘ aded olur (18) yazasın ba‘ dehū şaṭr-ı şālīde olan a‘ dādı¹⁵³² bir hāne (19) ve şaṭr-ı rābi‘ de olan a‘ dādı¹⁵³³ iki hāne ve şaṭr-ı (20) hāmıde olan a‘ dādı¹⁵³⁴ üç hāne dest-i (21) rāst ɗarafına naql idüp yazasın mişāl

[65a]

(1) şaṭr-ı evvel 4 2

0 0 0

(2) şaṭr-ı şānī 2 9 7 4 1 2 0 8 1

(3) şaṭr-ı şālī 2 9 6 3 5 2

(4) şaṭr-ı rābi‘ 1 0 2 8 4

(5) şaṭr-ı hāmı 1 6 8

(6) ba‘ dehū bir ‘ aded daḥı bulup āḥād hānesinde vāqı‘ olan (7) şıfırūj üzerinde¹⁵³⁵ yazasın ve mişlin daḥı şaṭr-ı (8) hāmıde yazasın ba‘ dehū şaṭr-ı evvelde yazduḡu (9) ‘ adedi şaṭr-ı hāmıde olan küllī ‘ adede¹⁵³⁶ ɗarb (10) idesin ne ḥāşıl olursa şaṭr-ı çehārda¹⁵³⁷ yazasın (11) ba‘ dehū şaṭr-ı evveldeki ‘ adedi şaṭr-ı rābi‘ de olan (12) küllī ‘ adede ɗarb idesin ne ḥāşıl olursa (13) şaṭr-ı şālīde yazasın pes ɗaleb olan¹⁵³⁸ ‘ aded (14) bir vāqı‘ oldı mezbūr biri āḥād hānesinde (15) olan şıfırūj üzerine yazasın ve mişlin daḥı (16) şaṭr-ı hāmıde¹⁵³⁹ yazasın biş altı yüz seksen (17) bir ‘ aded olur berīn mişāl¹⁵⁴⁰

(18) şaṭr-ı evvel 4 1

0 0 0

(19) şaṭr-ı şānī 2 9 7 4 1 2 0 8 1

¹⁵³² (64b/18) a‘ dādı: - BH. 38a/22, Z. 109a/13.

¹⁵³³ (64b/19) a‘ dādı: a‘ dād MK. 93a/15, Kas.54a/12.

¹⁵³⁴ (64b/20) a‘ dādı: a‘ dād MK.93b/1, Kas. 54a/13.

¹⁵³⁵ (65a/7) üzerinde: üzerine BH. 38a/25, Z. 109a/20.

¹⁵³⁶ (65a/9) ‘ adede: ‘ adedi Kas.54b/3.

¹⁵³⁷ (65a/10) şaṭr-ı çehārda: şaṭr-ı rābi‘ de BH. 38b/1, Z. 110b/2.

¹⁵³⁸ (65a/13) ɗaleb olan: ɗaleb olınan BH. 38b/2, Z. 110b/4.

¹⁵³⁹ (65a/16) şaṭr-ı hāmıde: şaṭr-ı hāmıde taḥtında BH. 38b/4.

¹⁵⁴⁰ (65a/17) berīn mişāl: mişāl MK. 94a /4; - Kas. 54b/7.

- (20) şaşr-1 řāliř 2 9 6 3 5 2
 (21) şaşr-1 rābiċ 1 0 5 8 4
 (22) şaşr-1 ĥāmis 1 6 8 1

[65b]

(1) baċ dehū mesfūr biņ altı yüz seksen bir ċ adedi řařr-1 (2) evvelde olan¹⁵⁴¹ bir ċ adede řarb idesin girü ve biņ altı yüz (3) seksen bir ċ aded¹⁵⁴² olur řařr-1 rābiċ de yazasın cümle (4) idesinkim řařr-1 rābiċ de on kerre yüz biņ ve altmış (5) biņ seksen bir ċ aded olur yazasın berīn miřāl¹⁵⁴³

- (6) şaşr-1 evvel 4 2 1
 0 0 0
 (7) şaşr-1 řānī 2 9 7 4 1 2 0 8 1
 (8) şaşr-1 řāliř 2 9 6 3 5 2
 (9) şaşr-1 rābiċ 1 0 6 0 0 8 1
 (10) şaşr-1 ĥāmis 1 6 8 1

(11) baċ dehū řařr-1 rābiċ de olan külli¹⁵⁴⁴ aċ dādı řařr-1 evvelde (12) evvelde olan bir ċ adede řarb idesinkim on kerre (13) yüz biņ ve altmış biņ seksen bir ċ aded olur řařr-1 (14) řāliřde olan aċ dāda ilĥāk idüp cümle idüp yazasın

- (15) şaşr-1 evvel 4 1
 0 0 0
 (16) şaşr-1 řānī 2 9 7 4 1 2 0 8 1
 (17) şaşr-1 řāliř 2 9 7 4 1 2 0 8 1
 (18) şaşr-1 rābiċ 1 0 6 0 0 8 1
 (19) şaşr-1 ĥāmis 1 6 8 1

¹⁵⁴¹ (65b/2) olan:–Kas.54b/8.

¹⁵⁴² (65b/3) ċ aded olur: ċ aded ĥāřıl olur MK. 94a/11, Kas. 54b/10, Z. 110b/11, Cam. 93b/9.

¹⁵⁴³ (65b/5) berīn miřāl:– MK. 94a/13, Kas. 54b/11.

¹⁵⁴⁴ (65b/11) külli: C.de bu ifadenin üzeri karalanmıştır 37a/6.

(20) ba' dehū şaṭr-ı evvelde olan bir 'adedi şaṭr-ı (21) şālīde olan küllī a' dāda ḍarb idüp¹⁵⁴⁵ ne ḥāşıl

[66a]

(1) olursa aşıl māl ḥānesinden ol miqdār (2) a' dād¹⁵⁴⁶ ṭarḥ idesin pes ḍarb-ı mesfūrda¹⁵⁴⁷
(3) ḥāşıl olan a' dādı aşıl mālđan¹⁵⁴⁸ ṭarḥ (4) olunduğda bākī' 'aded ḳalmadan¹⁵⁴⁹ pes ma' lūm
oldı kim (5) zıkr olan mālıñ¹⁵⁵⁰ đıl' ı dōrt yüz yigirmi bir 'aded (6) vākı' olurmuş¹⁵⁵¹ mīzān-
ı mālul-māl

4 2 1
7 4 6 1 8 4 6 1
7 4 6 1 8 4 6 1
1 4 9 2 3 6 9 2 2
2 9 8 4 7 3 8 8 4 4
3 1 4 1 4 3 7 2 0 8 1

4 2 1
1 7 7 6 4 1
1 7 7 2 4 1
3 5 4 4 8 2
7 0 8 9 6 4
7 4 6 1 8 4 6 1

4 2 1
4 2 1
4 2 1¹⁵⁵²
8 4 2
1 6 8 4
1 7 7 2 4 1¹⁵⁵³

¹⁵⁴⁵ (65b/20) ḍarb idüp: ḍarb idesinkim BH. 38b/18, Z. 110a/1.

¹⁵⁴⁶ (66a/2) a' dād: a' dādı BH. 38b/19, Z. 110a/2.

¹⁵⁴⁷ (66a/2) mesfūrda: mezbūrda AE. 57b/23, T. 46a/16.

¹⁵⁴⁸ (66a/3) aşıl mālđan: – BH. 38b/20.

¹⁵⁴⁹ (66a/4) ḳalmadan: ḳalmadı C. 36b/18, Kas. 55a/6, BH. 38b/20, Z. 110a/3, Cam. 93a/11.

¹⁵⁵⁰ (66a/5) mālıñ: mālulñ MK. 95a/2, Cam. 93a/12.

¹⁵⁵¹ (66a/6) vākı' olurmuş: vākı' oldı BH. 38b/21, Z. 110a/4.

¹⁵⁵² (66a/R) 241: 240 T. 46a/18.

¹⁵⁵³ (66a/R)177241: 177240 T. 46a/21.

[66b]

mişāl

mālu'l-māl bi-ṭariḳ cedvel

şatır-ı evvel

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

[67a] mişāl

mālu'l-māl bi-ṭarīḫ-i cedvel

Saṭr-ı evvel 4

şaṭr-ı şāni	3	1	4	1	4	3	7	2	0	8	1
	2	5	6								
		5	8								
		5	5	1	6	9	6				
		2	9	7	4	1					
şaṭr-ı şāliş			2	9	7	4	1	2	0	8	1
					1	0	6	0	0	8	1
			2	9	6	3	5	2			
			2	2	0	5	0	4			
şaṭr-ı rābi			7	5	8	4	0				
			2	1	9	8	4	8			
			2	5	6	6					
			6	4							
					1	0	6	0	0	8	1
								1	6	8	1
					1	0	5	8	4		
			1	0	5	8	4				
				3	3	2					
			1	0	2	5	2				
				9	3	2	8				
				9	9	2	4				
		9	6								
		1	6								
şaṭr-ı ḥāmis								1	6	8	1
			1	6				6			
								3			
					1	6	2				
			4								

- (1) kısım-ı rābi^c mālu'l-ka^c b¹⁵⁵⁴ istiḥrācınıñ beyānındadır (2) kaçan bir miqdār ^cadedüñ māl-ı ka^c bⁱ iḥrāc olınmağ¹⁵⁵⁵ (3) murād olsa¹⁵⁵⁶ evvelā māl-ı ka^c buñ mertebesi oldur ki¹⁵⁵⁷ (4) bir meblağ ki māl-ı ka^c bⁱ olsa gerekdür gendü andan iḥrāc (5) eyledüğüñ ^cadedi gendü

¹⁵⁵⁴ (67a/1) kısım-ı rābi^c māle'l-ka^c b: şaṭr-ı ḥāmis kısım-ı rābi^c ka^c b AE. 59a/1, T. 47a/1.

¹⁵⁵⁵ (67a/2) iḥrāc olınmağ: istiḥrāc eylemek BH. 39a/4.

¹⁵⁵⁶ (67a/3) murād olsa: murād eylesen BH. 39a/5; murād olınsa Z. 111b/4, T. 47a/2.

¹⁵⁵⁷ (67a/3) oldur ki: oldur kim MK.96a/3, Kas. 56a/2.

nefsine urasın¹⁵⁵⁸ ve ne hāşıl

[67b]

(1) olursa gine gendü istihrâc¹⁵⁵⁹ olan¹⁵⁶⁰ ‘ adede urasın¹⁵⁶¹ (2) ve andan dağı ne hāşıl olursa gine iħrâc eyledüğüñ (3) ‘ adede urasın¹⁵⁶² ve andan dağı ne hāşıl olursa (4) gine iħrâc eyledüğüñ ‘ adede urasın¹⁵⁶³ aşıl māl (5) bulına bunuñ iħrâcınıñ tariķ-i a‘ dādı yazduğından (6) sonra āhād hānesine şıfır¹⁵⁶⁴ koyup ya‘ ni bir hāneye (7) şıfır¹⁵⁶⁵ koyup ve dört hāne ‘i hālī koyasın tā āħir¹⁵⁶⁶ (8) olunca bu kıyās üzerine¹⁵⁶⁷ şıfırların¹⁵⁶⁸ şebt idesin (9) pes bunuñ¹⁵⁶⁹ evvel¹⁵⁷⁰ hānesine¹⁵⁷¹ istihrâc olınan ‘ adedi (10) yazasın aña şaffı‘l-‘ aded dirler ve ikinci derece ki¹⁵⁷² (11) aşıl māl hānesidür aña şaff-ı māl-ı ka‘ b dirler (12) ve şatır-ı şānī dağı dirler ve üçüncü dereceye şaff-ı (13) mālū‘l-māl dirler ve şāniye‘l-‘ aded dağı dirler ve dördüncü (14) dereceye şaffı‘l-ka‘ b dirler ve şālišü‘l-‘ aded dağı dirler (15) ve beşinci dereceye şaffı‘l-māl dirler ve rābi‘ü‘l-‘ aded dağı (16) dirler ve altıncı dereceye şaff-ı dıl‘ dirler mişāl¹⁵⁷³ 44240899506197 (17) eger a‘ dād-ı mesfūruñ māl-ı ka‘ bı taleb olsa (18) kâ‘ ide-i meşrūh¹⁵⁷⁴ üzere¹⁵⁷⁵ şıfırların şebt idesin (19) ya‘ ni bir muntaķ ve dört āşamm üzere şıfır (20) koyup ba‘ dehū bir ‘ aded bulup şıfır āħirüñ üzerine

¹⁵⁵⁸ (67a/5) urasın: çarb idesin BH. 39a/8; vurasın Cam. 94b/4.

¹⁵⁵⁹ (67b/1) istihrâc: istihrâcı MK. 96a/6, Cam. 95b/5; iħrâcı Kas.56a/4.

¹⁵⁶⁰ (67b/1) istihrâc olan: istihrâc olınan BH. 39a/10, Z. 111b/10.

¹⁵⁶¹ (67b/1) urasın: çarb idesin BH. 39a/10, Z. 111b/11; vurasın Cam. 95b/5.

¹⁵⁶² (67b/3) urasın: çarb idesin BH. 39a/13, Z. 111b/13; vurasın Cam. 95b/6.

¹⁵⁶³ (67b/4) urasın: çarb idesin BH. 39a/ 15, Z. 111b/16; vurasın Cam. 95b/7.

¹⁵⁶⁴ (67b/6) şıfır: şufur MK.96a/12, Cam. 95b/9.

¹⁵⁶⁵ (67b/7) şıfır: şufur Cam. 95b/9.

¹⁵⁶⁶ (67b/7) āħir: iħrâc AE.59a/11.

¹⁵⁶⁷ (67b/8) üzere: üzere Kas.56a/8.

¹⁵⁶⁸ (67b/8) şıfırların: şufurların Cam. 95b/10.

¹⁵⁶⁹ (67b/9) bunuñ:—BH. 39a/22, Z. 111a/1.

¹⁵⁷⁰ (67b/9) evvel: evvelki BH. 39a/22, Z. 111a/1.

¹⁵⁷¹ (67b/9) hānesine: hānesine kim 56a/9.

¹⁵⁷² (67b/10) ikinci derece ki: ikinci hāne ki BH. 38b/24.

¹⁵⁷³ (67b/16) dirler ve altıncı dereceye şaffı‘l-dıl‘ dirler mişāl: dirler ve altıncı dereceye şaffı‘l-dıl‘ dirler o bu kadar ‘ adedüñ māl-ı ka‘ bın murād iderüz mişāl BH. 39a/30, Z. 111a/8.

¹⁵⁷⁴ (67b/18) meşrūh: meşrūhe C. 37b/16.

¹⁵⁷⁵ (67b/18) üzere: üzerine BH. 39b/1, Z. 111a/11.

[68a]

(1) vaz' idesin ve mişlin dağı şaff-ı dıl' da yazasın birbirine (2) çarb idesin ne hâşıl olursa şaff-ı mâlde yazasınkim (3) râbi' ü'l- 'aded¹⁵⁷⁶ dirler ba' dehû şaff-ı mâlde olan a' dâdı şaff-ı evvelde (4) olan 'adede çarb idüp¹⁵⁷⁷ ne hâşıl olursa şaff-ı ka' bda (5) yazasınkim aña şâlişü'l- 'aded dirler ba' dehû gine şaṭr-ı evvelde (6) olan 'aded-i mezbûr şaṭr-ı şâlişde olan a' dâda çarb (7) idüp ne hâşıl olursa şaṭr-ı şânide¹⁵⁷⁸ olan 'adedden (8) ol miqdâr 'aded çarḥ idüp bâķisin yazasın pes (9) olan¹⁵⁷⁹ 'aded ber-muḳtezâ-yı hisâb beş vâķi' oldı (10) mesfûr beşi şaff-ı evvelde şıfır¹⁵⁸⁰ şâlişüñ üzerine yazasınkim (11) şıfır-ı¹⁵⁸¹ âhirdür ve mişlin dağı şaff-ı dıl' da yazasın birbirine (12) çarb idesin yigirmi beş 'aded olur mezbûr yigirmi beş 'adedi (13) râbi' ü'l- 'adede¹⁵⁸² yazasın ba' dehû mesfûr¹⁵⁸³ beş ki şaff-ı evvelde (14) yazılmışdur râbi' ü'l- 'adedde yazduğıñ yigirmi beş 'adedi¹⁵⁸⁴ (15) çarb idesinkim yüz yigirmi beş 'aded olur pes yüz yigirmi (16) beşi şâlişü'l- 'adedde yazasın ba' dehû gine mezbûr beşi zıkr (17) olan yüz yigirmi beş 'adede çarb idesin¹⁵⁸⁵ altı yüz yigirmi (18) beş olur şâniye'l- 'adedde yazasın ba' dehû gine mezbûr beşi (19) altı yüz yigirmi beşe çarb idesin üç biñ yüz yigirmi (20) beş olur şaff-ı mâldan ol miqdâr 'aded çarḥ idüp (21) bâķisin yazasın ba' dehû şaff-ı dıl' da¹⁵⁸⁶ olan beşi muzâ' af¹⁵⁸⁷

[68b]

(1) idesinkim on olur mezbûr onı şaffi'l- 'adedde olan (2) beş 'adede çarb idesin¹⁵⁸⁸ elli olur mezbûr elli¹⁵⁸⁹ râbi' ü'l- 'adedde (3) yazasın cümle idesin¹⁵⁹⁰ yetmiş beş 'aded olur

¹⁵⁷⁶ (68a/3) râbi' ü'l- 'aded: aña râbi' ü'l- 'aded MK. 97a /3, Kas. 56b/3, BH. 39b/4, Z. 111a/15.

¹⁵⁷⁷ (68a/4) çarb idüp: çarb idesin MK. 97a/5, Kas. 56b/4, BH. 39b/5, Z. 111a/16, Cam. 96b/1.

¹⁵⁷⁸ (68a/7) şaṭr-ı şânide: şaṭr-ı şâlişde Kas. 56b/7, BH. 39b/7, Z. 111a/18.

¹⁵⁷⁹ (68a/9) pes olan: pes taleb olan MK. 97a/11, Kas. 56b/8, BH. 39b/8, Z. 111a/21.

¹⁵⁸⁰ (68a/10) şıfır: şıfır BH. 39b/ 9.

¹⁵⁸¹ (68a/11) şıfır-ı: şufur-ı Cam. 96b/7.

¹⁵⁸² (68a/13) râbi' ü'l- 'aded: râbi' ü'l- 'adedde MK. 97b/3, Kas. 56b/11, BH. 39b/ 11.

¹⁵⁸³ (68a/13) mesfûr: mezbûr C.39b/3, Z. 112b/1.

¹⁵⁸⁴ (68a/14) yigirmi beş 'adedi: yigirmi 'adedde BH. 39b/12.

¹⁵⁸⁵ (68a/17) çarb idesin: çarb idesinkim Kas. 56b/15.

¹⁵⁸⁶ (68a/21) şaff-ı dıl' da: dıl' da MK. 97b/12, Kas.57a/3, BH. 39b/17, Cam. 96a/5.

¹⁵⁸⁷ (68a/21) muzâ' af: muzâ' if BH. 39b/17, Z. 112b/13.

¹⁵⁸⁸ (68b/2) çarb idesin: çarb idesinkim Kas. 57a/4, BH. 39b/18, Z. 112b/14.

ba^c dehū yine¹⁵⁹¹(4) şaffi'l-^cadedde olan beşi¹⁵⁹² mezbūr yetmiş beş ^cadede đarb (5) idesinkim üç yüz yetmiş beş olur şalisü'l-^cadedde yazasın (6) cümle idesin¹⁵⁹³ beş yüz ^caded olur mezbūr beşyüz¹⁵⁹⁴ (7) şaffi'l-^cadedde olan beş ^cadede đarb idesinkim iki biñ (8) beş yüz ^caded olur şāniye'l-^cadedde yazup cümle idesin¹⁵⁹⁵ (9) üç biñ yüz yigirmi beş ^caded hāşıl olur¹⁵⁹⁶ pes mesfūr (10) a^cdādı bir hāne dest-i rāst tarafına naql idüp (11) yazasın ba^c dehū şālišü'l-^caded için şaff-ı dıl^c da olan (12) olan onı on beş idesin mezbūr on beşi (13) şaffi'l-^cadedde olan beş¹⁵⁹⁷ ^cadede¹⁵⁹⁸ đarb idesin yetmiş (14) beş ^caded¹⁵⁹⁹ olur rābi^c ü'l-^cadedde yazasın cümle idesin (15) yüz elli olur mezbūr yüz elli¹⁶⁰⁰ şaffi'l-^cadedde olan (16) beşe¹⁶⁰¹ đarb idesin yedi yüz elli hāşıl olur şālišü'l- (17)^cadedde yazasın cümle idesin¹⁶⁰² biñ iki yüz elli ^caded (18) olur iki hāne dest-i rāst tarafına naql idüp yazasın (19) ba^c dehū rābi^c ü'l-^caded için¹⁶⁰³ -şaff-ı dıl^c da olan on beş (20)^cadede beş ^caded dañı ilhāk idesin¹⁶⁰⁴ yigirmi ola¹⁶⁰⁵ mezbūr (21) şaffi'l-^cadedde olan beşe đarb idesin yüz olur

[69a]

(1) rābi^c ü'l-^cadedde olan yüz elli ^cadedi¹⁶⁰⁶ ilhāk idesin¹⁶⁰⁷ iki (2) yüz elli ^caded olur üç hāne dest-i rāst tarafına (3) naql idüp yazasın ba^c dehū şaffi'l-^cadedde olan yigirmiye (4)

¹⁵⁸⁹ (68b/2) elli: elli ^cadedi Kas. 57a/5, BH. 39b/18, Z. 112b/15.

¹⁵⁹⁰ (68b/3) cümle idesin: cümle idesinkim MK. 98a/2, Kas.57a/5, BH. 39b/19, Z. 112b/18.

¹⁵⁹¹ (68b/3) yine: gine Kas. 57a/6, BH. 39b/19, Cam. 96b/8.

¹⁵⁹² (68b/4) beşi: beş ^cadedi MK. 98a/3, Kas. 57a/6, BH. 39b/20.

¹⁵⁹³ (68b/6) cümle idesin: cümle idesinkim Kas. 57a/8, BH. 39b/21.

¹⁵⁹⁴ (68b/6) beşyüz: beş yüzi MK. 98a /6, Kas. 57a/8, BH. 39b/21.

¹⁵⁹⁵ (68b/8) cümle idesin: cümle idesinkim MK. 98a/9, Kas.57a/10, BH. 39b/23.

¹⁵⁹⁶ (68b/9) hāşıl olur: olur BH. 39b/23.

¹⁵⁹⁷ (68b/13) beş: on beş MK. 98a/13, Kas.57a/13.

¹⁵⁹⁸ (68b/13) beş ^cadede: beş BH. 39b/26; beşe Z. 112a/4.

¹⁵⁹⁹ (68b/14) ^caded:– MK. 98b/1, Kas.57a/14, BH. 39b/26, Z. 112a/5.

¹⁶⁰⁰ (68b/15)yüz elli: yüz elli ^cadedi MK.'de 98b/2, Kas.57a/15, BH. 39b/27, Z. 112a/6.

¹⁶⁰¹ (68b/16) beşe: beş ^cadede MK. 93b/3, Kas. 57a/15, BH. 39b/27, Cam. 97b/7.

¹⁶⁰² (68b/17) cümle idesin: cümle idesinkim Kas. 57b/1, BH. 39b/28-29, Cam. 97b/8.

¹⁶⁰³ (68b/19) ba^c dehū rābi^c ü'l-^caded için şaff-ı dıl^c da olan on beş: ba^c dehū rābi^c ü'l-^caded için şaffi'l-^caded için şaff-ı dıl^c da olan on beş C. 38a/22.

¹⁶⁰⁴ (68b/20) idesin: idesinkim Kas. 57b/4.

¹⁶⁰⁵ (68b/20) ola: olur BH. 40a/2.

¹⁶⁰⁶ (69a/1) ^cadedi: ^cadede BH. 40a/3.

beş daḥı ilḥāk idesin yigirmi beş ola¹⁶⁰⁸ dört ḥāne dest-i (5) rāst ṭarafına naḥl idüp yazasın ba' dehū bir 'aded daḥı (6) bulup vasaṭdda olan¹⁶⁰⁹ şıfıruḡ¹⁶¹⁰ üzerine yazasın ve mişlin (7) daḥı şaff-ı dıl' da vāḳı' olan yigirmi beş yanına yazasın (8) pes ṭaleb olan¹⁶¹¹ 'aded ber-muḳteza-yı ḥisāb üç vāḳı' (9) oldu mezbūr üçü şıfıruḡ¹⁶¹² üzerine yazup¹⁶¹³ ve mişlin (10) daḥı şaff-ı dıl' da muḳābelesinde yazasın iki yüz elli (11) üç olur mesfūr iki yüz elli üçü şaffı'l- 'adedde (12) yazduḡuḡ üçe ḍarb idüp ne ḥāşıl olursa (13) rābi' ü'l- 'adedde yazasın cümle idesin ba' dehū rābi' ü'l- 'adedde¹⁶¹⁴ (14) olan küllī 'adedi¹⁶¹⁵ cümle idesin¹⁶¹⁶ yigirmi beş biḡ (15) yedi yüz elli ṭokuz 'aded olur ba' dehū mesfūr¹⁶¹⁷ a' dādı (16) şaffı'l- 'adedde olan üç 'adedde ḍarb idesin¹⁶¹⁸ ne ḥāşıl (17) olursa şālişü'l- 'adedde¹⁶¹⁹ yazup cümle idesin on üç (18) kerre yüz biḡ ve yigirmi yedi biḡ iki yüz yetmiş yedi (19) 'aded olur¹⁶²⁰ ba' dehū mesfūr a' dādı girü üçe ḍarb (20) idesin ne ḥāşıl olursa şāniye'l- 'adedde¹⁶²¹ yazup ba' dehū (21) şāniye'l- 'adedde ne miḳdār 'aded varısa¹⁶²² cümle idesin¹⁶²³

[69b]

(1) üç yüz elli iki kere yüz biḡ ve otuz bir biḡ sekiz yüz (2) otuz bir 'aded olur ba' dehū mesfūr¹⁶²⁴ 'adedi gine üç 'aded (3) idesin biḡ elli altı¹⁶²⁵ kerre yüz biḡ ve ṭoksan beş biḡ (4)

¹⁶⁰⁷ (69a/1) ilḥāk idesin: ilḥāk idesinkim BH. 40a/3.

¹⁶⁰⁸ (69a/4) ola: olur BH. 40a/5.

¹⁶⁰⁹ (69a/6) olan: vāḳı' olan BH. 40a/6.

¹⁶¹⁰ (69a/6) şıfıruḡ: şufuruḡ Cam. 97a/5.

¹⁶¹¹ (69a/8) ṭaleb olan: ṭaleb olınan BH. 40a/8.

¹⁶¹² (69a/9) şıfıruḡ: şufuruḡ Cam. 97a/8.

¹⁶¹³ (69a/9) yazup: yazasın MK. 99a/7, Kas.57b/11, BH. 40a/9, Z. 113b/1, Cam. 97a/8.

¹⁶¹⁴ (69a/13) rābi' ü'l- 'adedde yazasın cümle idesin ba' dehū rābi' ü'l- 'adedde: rābi' ü'l- 'adedde yazasın cümle idesin ba' dehū rābi' ü'l- 'adedde *yazasın cümle edesin ba' dehū rābi' ü'l- 'adedde* MK. 93a/10-11, BH. 40a/12, Z.113b/5-6, Cam. 97a/11-12.

¹⁶¹⁵ (69a/14) 'adedi: a' dādı MK. 99a/12, Kas. 57b/15, BH. 40a/13, Cam. 97a/13.

¹⁶¹⁶ (69a/14) cümle idesin: cümle idesinkim MK. 99a/13, Kas. 57b/15, BH. 40a/13, Z. 113b/13, Cam. 97a/13; cümle idesin C. 38b/9.

¹⁶¹⁷ (69a/15) mesfūr: mezbūr AE. 61a/3, T. 48b/1.

¹⁶¹⁸ (69a/16) ḍarb idesin: ḍarb idesinkim Cam. 98b/2.

¹⁶¹⁹ (69a/17) şālişü'l- 'adedde: şālişü'l- 'adedde Kas.58a/2, BH. 40a/15.

¹⁶²⁰ (69a/19) olur: -Kas.58a/3.

¹⁶²¹ (69a/20) şāniye'l- 'adedde: şāniye'l- 'adedde BH. 40a/17.

¹⁶²² (69a/21) varısa: varsa Kas. 58a/5; olursa AE. 61a/9.

¹⁶²³ (69a/21) cümle idesin: cümle idesinkim MK. 99b/8, Kas.58a/5, BH. 40a/18, Cam. 98b/7.

¹⁶²⁴ (69b/2) mesfūr: mezbūr AE. 61a/11, T. 48b/6.

dört yüz¹⁶²⁶ toksan üç ‘aded olur aşıl maldan ol (5) miqdār ‘aded tarh idüp bākī kalan ‘adedi yazasın ba‘dehū (6) şaff-ı dıl‘da olan iki yüz elli üçünj üç ‘adedin (7) muzā‘if idesinkim¹⁶²⁷ iki yüz elli altı olur mesfūr (8) iki yüz elli altıyı yukaruda olan üç ‘adede dārb (9) idesin ne hāşıl olursa rābi‘ü’l- ‘adedde yazasın (10)cümle idesin ne miqdār ‘aded olursa gine mezbūr üç ‘adede (11) dārb idesin ne hāşıl olursa şālišü’l-‘adedde yazasın (12)cümle idesin gine mesfūr üç ‘adedi¹⁶²⁸ dārb idesin (13) ne miqdār ‘aded hāşıl olursa şāniye’l-‘adedde yazup cümle (14) idesin bir hāne dest-i rāst tarafına naql idesin¹⁶²⁹ ba‘dehū (15) şaff-ı dıl‘da olan altıya üç ‘aded daḥı ziyāde idesinkim (16) toköz ‘aded ola cümle iki yüz elli toköz¹⁶³⁰ ‘aded olur¹⁶³¹ (17) mesfūr üç ‘adede dārb idesin ne hāşıl olursa (18) rābi‘ü’l- ‘adedde yazasın cümle idesin ne miqdār ‘aded (19) olursa mezbūr üç ‘adede dārb idesin hāşıl olan (20) a‘dādı şālišü’l- ‘adedde yazup cümle idesin iki hāne (21) dest-i rāst tarafına naql idüp yazasın ba‘dehū rābi‘ü’l-

[70a]

(1) ‘aded için şaff-ı dıl‘da olan ‘adede üç ‘aded (2) daḥı ilhāk idesin iki yüz altmış iki ‘aded olur mezbūr (3) iki yüz altmış ikiyi gine üçe dārb idesin ne hāşıl (4) olursa rābi‘ü’l- ‘adede¹⁶³² yazup cümle idesin¹⁶³³ ne miqdār ‘aded (5) olursa üç hāne dest-i rāst tarafına naql idüp (6) yazasın ba‘dehū şaff-ı dıl‘da olan iki yüz altmış iki (7)‘adede üç ‘aded daḥı ilhāk idesin gendü için (8) iki altmış beş¹⁶³⁴ ‘aded ola¹⁶³⁵ dört hāne dest-i rāst (9) tarafına naql idüp yazasın ba‘dehū bir ‘aded daḥı (10) bulup şıfır¹⁶³⁶ āḥirünj üzerine yazasın kim

¹⁶²⁵ (69b/3) altı: – AE. 61a/12.

¹⁶²⁶ (69b/3-4) ve toksan beş biñ dört yüz:–Kas. 58a/7-8.

¹⁶²⁷ (69b/7) muzā‘if idesinkim: muzā‘if idüp göresinkim C. 38b/19; muzā‘af idesinkim Cam. 98b/13.

¹⁶²⁸ (69b/12) ‘adedi: ‘adede BH. 40a/27.

¹⁶²⁹ (69b/14) cümle idesin cümle: idüp BH. 40/2.

¹⁶³⁰ (69b/16)‘aded ola cümle iki yüz elli toköz: – AE. 61b/4.

¹⁶³¹ (69b/16) cümle iki yüz elli toköz ‘aded olur : – C. 39a/1.

¹⁶³² (70a/4) rābi‘ü’l- ‘adede: rābi‘ü’l- ‘adedde BH. 40b/9.

¹⁶³³ (70a/4) cümle idesin: cümle idüp BH. 40b/9.

¹⁶³⁴ (70a/8) iki altmış beş: iki yüz altmış beş MK. 100b/11, Kas. 58b/10, BH. 40b/11.

¹⁶³⁵ (70a/8) ola: olur BH. 40b/12.

¹⁶³⁶ (70a/10) şıfır: şıfır Cam. 99b/9.

āḥād (11) ḥānesidür pes ṭaleb olan¹⁶³⁷ ‘aded ber-muḳteżā-yı (12) ḥisāb altı vāḳı‘ oldı mesfūr altıyı şıfır üzerine (13) şaffı’l- ‘adedde yazup ve mişlin daḥı şaff-ı dıl‘ da (14) āḥād ḥānesinde yazup birbirine ḍarb idesin (15) ne ḥāşıl olursa rābi‘ü’l-‘adedde yazup ba‘dehū (16) rābi‘ü’l- ‘adedde vāḳı‘ olan küllī a‘dādı cümle (17) idüp girü mesfūr altı ‘adedde ḍarb idesinkim (18) şaffı’l- ‘adedde yazılmışdur ne ḥāşıl olursa (19) şālişü’l-‘adedde yazasın cümle idesin pes bu (20) cümle eyledüğün a‘dādı gine mesfūr¹⁶³⁸ şaffı’l- (21)‘adedde olan altıya ḍarb idesin ne miḳdār

[70b]

(1) ‘aded¹⁶³⁹ ḥāşıl olursa¹⁶⁴⁰ şāniye’l-‘adedde yazup (2) cümle idüp ba‘dehū şāniye’l- ‘adedde cümle eyledüğün (3) a‘dādı gine mezbūr altı ‘adedde ḍarb idesin (4) ne miḳdār ‘aded ḥāşıl olursa aşıl mālđan (5) ol miḳdār a‘dād ṭarḥ idesin eger bākī ‘aded (6) ḳalmayup tamām vefā iderse ol vaḳtin māl-ı ka‘b-ı (7) munṭaḳ diyesin ve eger bākī ‘aded¹⁶⁴¹ ḳalursa¹⁶⁴² māl-ı (8) ka‘b-ı āşammm diyesin her vaḳtki bu aşıl mes‘ele ḥācet (9) ola ṭarīḳ-i meşrūḥ¹⁶⁴³ üzere iḥrāc idesin (10) iḥrāc olınması cedvel ṭarīḳi ile āsān (11) olmağın¹⁶⁴⁴ cedvel ile yazıldı bu muḍalla‘ātđa (12) lā-ğayr-ı nihāye ka‘b-ı ka‘b-ı ka‘ba varınca (13) iḥrāc olunur ammā ğayr-ı müsta‘mel (14) nesne olınmağın¹⁶⁴⁵ bu miḳdār beyān olundu (15) bākisi daḥı bundan ḳıyās olına

¹⁶³⁷ (70a/11) ṭaleb olan: ṭaleb olınan BH. 40b/13, Z. 114b/1.

¹⁶³⁸ (70a/20) mesfūr: mezbūr AE. 62a/7, T. 49a/14.

¹⁶³⁹ (70a/21-70b/1) ne miḳdār ‘aded: ne BH. 40b/19.

¹⁶⁴⁰ (70b/1) ḥāşıl olursa: vāḳı‘ olursa MK. 101a/12, Kas. 59a/5, Cam. 99a/5.

¹⁶⁴¹ (70b/7) ‘aded: – BH. 40b/22.

¹⁶⁴² (70b/7) ḳalursa: ḳalır BH. 40b/22.

¹⁶⁴³ (70b/9) ṭarīḳ-i meşrūḥ: vech-i meşrūḥ AE. 62a/16.

¹⁶⁴⁴ (70b/11) olmağın: olmağla BH. 40b/ 24.

¹⁶⁴⁵ (70b/14) olınmağın: olmağla AE.62a/20; olmağın BH. 40b/26, Z. 114b/19.

[71a]

mişâl

mâlu'l-ka' b bi-ṭariḳ-i cedvel

5

3

şatır-ı evvel

0

0

şaff'ül'aded

4	4	2	4	0	8	9	9	5	0	6	1	8	8	şaff ü'l- mâl ka' b
3	1	2	5											
1	2	9	9											şatır -i şânî
1	0	5	6	9	5	4	9	3	0					
	2	4	2	1	3	5	0							
3														şaf- ı
3	3	5	2	3	1	8	2	1						mâl ü'l- mâl
		3	9	8	1	8	3	1						şânî ü'l- 'ad ed
	3	1	2	0	0									
	5	0	0											
	6	2	0											
1		1	3											
				2	7	6	7	7						şafü 'l- ka' b
		1	2	7	7	2	7	7						
	2	5	0	5	0									
	7	5	0											şâli şü'l - 'ad ed
	5	0	0											
	3	7	5											
	1	2	5											
				2	5	7	5	9						
						7	5	9						
				2	5	0								
	2	5	0											şaff -i mâl
	1	0	0											
	1	5	0											
		7	5											
		7	5											
		5	0											râbi 'ü'l - 'ad ed
		2	5											
						2	5	3						
	2	0												
	1	5												
		5												
	1	0												şaff -i
		5												

[71b]

Cemi^c-i māl ka^b

0	2	4	2	1	3	5	0	2	0	6	1	7	7	
	2	4	2	1	3	5	0	2	0	6	1	7	7	
	2	3	2	1	3	5	0	2	0	6	1	7	6	
		4	5	3	5	5	8	3	6	7	6	9	6	
				9	0	3	4	3	1	7	6	9	6	
		3	9	4	5	2	4	0	5					
	3	9	4	5	2	4	0	5						
		4	2	2	0	5	7	4						
	3	5	2	3	1	8	3	1						
				1	5	0	5	7	1	9	6	1	6	
						1	6	9	4	9	6	1	6	
				1	4	8	8	7	7	0				
	1	4	8	8	7	7	0							
			8	1	9	1	2							
	1	4	0	6	8	5	8							
			7	9	5	8	1							
	1	3	2	7	2	7	7							
							2	8	2	4	9	3	6	
									1	5	9	3	6	
							2	7	0	9	0			
				2	8	0	9	0						
				7	7	8	6							
			2	3	0	4								
				6	7	7	7							
			2	5	2	7								
				5	7	6	7							
			2	7	5	9								
										2	4	5	4	
							2	6	2					
								9						
								6						
							2	0	3					

(1) **faşl-ı tāsī**‘ misāhatı beyān ider bir niçe (2) kısım üzerine kısım-ı evvel misāhatün muḳaddimātın beyān (3) ider misāhatün muḳaddimāti nokḩadur¹⁶⁴⁶ aḩa dirler ki (4) ḩābil-i taḩsīm¹⁶⁴⁷ olmaya ḩūlına ve ‘arzına ve ‘umḩına ya‘ni (5) etrāf-ı ūelāşine¹⁶⁴⁸ anuḩ nihāyet-i ḩāḩı olur ḩaḩ aḩa

[72a]

(1) dirler ki ḩūlına ḩābil-i ḩısmet ola anuḩ nihāyeti (2) saḩḩ olur saḩḩ aḩa dirler ki ḩābil-i ḩısmet ola ḩūlına (3) ve ‘arzına ammā ‘umḩına degül anuḩ nihāyeti cism olur (4) cism aḩa dirler ki hem ḩūlına ve hem ‘arzına ve ‘umḩına (5) ḩābil-i ḩısmet¹⁶⁴⁹ olur ve ḩaḩı-ı müstaḩīm aḩa dirler ki farz (6) olunan nokḩaları birbirin ihāḩa¹⁶⁵⁰ eyleye doḒrısına¹⁶⁵¹ (7) ve saḩḩ-ı müsteḩı aḩa dirler ki anuḩ cemii‘ cihātın bir ḩaḩı-ı (8) müstaḩīm¹⁶⁵² farz iderler ḩünkü iki ḩaḩı-ı müstaḩīm (9) bir saḩḩda ūöylece vāḩı‘ ola ki¹⁶⁵³ ol iki ḩaḩḩlar¹⁶⁵⁴ (10) ile Ḓayr-ı nihāye ihrāc olına birbirine ulaşmaya (11) ol vaḩḩ ol iki ḩaḩḩa ḩaḩḩayn-ı mütevāziyen (12) dirler berin mişāl ḩaḩḩayn-ı mütevāziyen (13) eger iki ḩaḩḩ birbirine ulaşacak olursa (14) ammā istiḩāmet üzerine degül ol vaḩḩ ol (15) saḩḩ ki iki ḩaḩḩ¹⁶⁵⁵ ortasında vāḩı‘ olur zāviye-i (16) mesatḩaḩa¹⁶⁵⁶ dirler ve her birisine ol iki ḩaḩḩuḩ (17) ol¹⁶⁵⁷ zāviyenüḩ Ḓıl‘ idur dirler¹⁶⁵⁸ berin mişāl

¹⁶⁴⁶ (71b/3) ider misāhatün muḳaddimāti nokḩadur aḩa dirler ki: ider misāhatün muḳaddimāti nokḩadur *noḩḩa* aḩa dirler ki MK. 103a/3, Kas. 60b/2, BH. 41a/2, Z. 115b/3, Cam.101a/3.

¹⁶⁴⁷ (71b/4) taḩsīm: ḩısmet C.41b/8.

¹⁶⁴⁸ (71b/5) ūelāşine: ūelāşıye AE. 63b/4, T. 50b/4.

¹⁶⁴⁹ (72a/5) ḩābil-i ḩısmet: *daḩı* ḩābil-i ḩısmet MK. 103a / 10, Kas. 60b/6, BH. 41b/ 2, Cam. 101a/9.

¹⁶⁵⁰ (72a/6) ihāḩa: ihāda Kas. 60b/7, Cam. 101a/11.

¹⁶⁵¹ (72a/6) doḒrısına: ḩoḒrısına C. 40b/1, Kas. 60b/7, AE. 63b/10, BH. 41b/ 2, Z. 114b/9, T. 50b/8.

¹⁶⁵² (72a/8) müstaḩīm: - BH. 41b/3, Z. 114b/10.

¹⁶⁵³ (72a/9) ola ki: ola kim Kas. 60b/9, BH. 41b/4.

¹⁶⁵⁴ (72a/9) ḩaḩḩlar: ḩaḩḩ BH. 41b/4; ḩaḩḩ ile Z. 114b/12.

¹⁶⁵⁵ (72a/15)ḩaḩı: ḩaḩḩuḩ MK. 103b/9, BH. 41b/6, Z. 114b/16.

¹⁶⁵⁶ (72a/16) mesatḩaḩa: saḩḩa C. 40b/7.

¹⁶⁵⁷ (72a/17) ol: evvel Cam. 102b/7.

¹⁶⁵⁸ (72a/16-17) her birisine ol iki ḩaḩḩuḩ ol zāviyenüḩ Ḓılı‘ dur dirler: ḩaḩḩuḩ her birine Ḓıl‘ dirler BH. 41b/ 7, Z. 114b/17.

zāviye-i meṣaṭṭaha

ḡill'-izāviye

ḡill'-ı zāviye

(18) ve eger bu iki ḡaṭṭuṅ birisi birinüṅ üzerine (19) ortasında vāḡı' olsa ki iki ṭarafında

[72b]

(1) birbirine beraber iki zāviye ḡaṣıl olsa ol (2) vaḡtın her birisine ol zāviyenüṅ ḡāyime¹⁶⁵⁹ dirler (3) ve her birisine ol ḡaṭṭuṅ ki üzerine vāḡı' (4) ola aṅa¹⁶⁶⁰ 'amūd dirler berin miṣāl¹⁶⁶¹

ḡāyime

'amūd

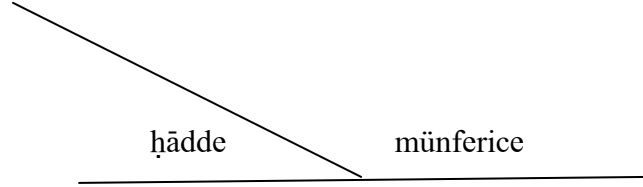
ḡāyime

¹⁶⁵⁹ (72b/2) ḡāyime: ḡā'ime BH. 41b/9, Z. 114b/20.

¹⁶⁶⁰ (72b/4) aṅa: –MK. 104a/ 3, Kas. 61a/2, BH. 41b/10, Z. 114b/21, Cam. 102b/12.

¹⁶⁶¹ (72b/4) berin miṣāl: – BH. 41b/10, Z. 114b/21; berin ṣuret T. 50b/21.

(5) ve eger ol iki zāviye birbirine berāber olmasa (6) ol vaqt büyüğine münferice dirler ve küçüğüne¹⁶⁶² (7) hādde dirler berīn mişāl

(8) şekil ana dirler ki anı bir haṭṭ ihāṭa eyleye (9) yā daḥı artuḡ dāīre mişill-i ve kıṭa^c -ı dāīre ve müşelleş (10) ve murabba^c ve muḡammes gibi ki¹⁶⁶³ tafşilleri¹⁶⁶⁴ ve şüretleri (11) aşığada beyān olma inşāallah (12) ikinci kısım misāḡat-ı müşelleşātün beyānındadır misāḡat-ı (13) müşelleşātün şöl şekle dirler ki anı üç haṭṭ-ı (14) müstaḡim ihāṭa itmiş ola ol haṭṭların (15) her birisine dıl^c dirler ve her dıl^c ki zāviyeye (16) nisbet muḡābelesinde vāḡı^c ola veter dirler ve her (17) dıl^c dan ki zāviye anuḡ¹⁶⁶⁵ muḡābelesinde vāḡı^c (18) olmuşdur andan bir ^c amūd iḡrāc ideler ol

[73a]

(1) ^c amūda ḡā^c ide dirler çünkü¹⁶⁶⁶ bu üç dıl^c müşelleşden¹⁶⁶⁷ birine (2) ḡā^c ide-i i^c tibār dirler¹⁶⁶⁸ bāḡī ḡalan iki dıl^c ¹⁶⁶⁹ sāḡayn¹⁶⁷⁰ (3) pes imdi müşelleş i^c tibāriyle¹⁶⁷¹ yā mütesāviye bi'l-ıdlā^c ¹⁶⁷² olur (4) yā¹⁶⁷³ mütesāviye's-sāḡayn olur ve yā muḡtelifün bi'l-ıdlā^c (5) olur

¹⁶⁶² (72b/6) küçüğüne: küçüğüne MK. 104a /5.

¹⁶⁶³ (72b/10) ki: ola ki Kas. 61a/6, BH. 41b/14.

¹⁶⁶⁴ (72b/10) tafşilleri: tafşilleri Kas. 61a/6.

¹⁶⁶⁵ (72b/16-17) ola veter dirler ve her dıl^c dan ki zāviye anuḡ: - Kas.61a/9-10.

¹⁶⁶⁶ (73a/1) çünkü: çünkü MK. 104b/5, Kas. 61a/10, BH. 41b/17, Cam. 103b/1.

¹⁶⁶⁷ (73a/1) dıl^c -ı müşelleşden: müşelleşden BH. 41b/18.

¹⁶⁶⁸ (73a/2) dirler: ideler Kas.61a/11, BH. 41b/18.

¹⁶⁶⁹ (73a/2) dıl^c: dıl^c a MK.104b/6, Kas.61a/11, BH. 41b/18.

¹⁶⁷⁰ (73a/2) sāḡayn: sāḡayn dirler MK. 104b/6, Kas. 61a/11.

¹⁶⁷¹ (73a/3) i^c tibāriyle: i^c tibārī ile MK. 104b / 7.

¹⁶⁷² (73a/3) mütesāviye bi'l-ıdlā^c: mütesāviye'l-ıdlā^c C. 41a/5.

¹⁶⁷³ (73a/4) yā: yāḡud C. 41a/5; veyā BH. 41b/19.

zāviye¹⁶⁷⁴ i' tibāriyle yā ḥāddetü'z-zevāyā veyā qāyimü (6) 'z-zevāyā¹⁶⁷⁵ veyā münferice'z-zevāyā¹⁶⁷⁶ olur qā' ide-i (7) misāḥat-ı müşelleş-i mütesāviye bi'l-ıdlā' ṭarīḫ oldur (8) ki bu dıl'laruñ birisinüñ nişfindan bir ḥaṭṭ iḥrāc (9) olına tā¹⁶⁷⁷ zāviyeye varınca ki anuñ muḳābelesindedür (10) ve ol ḥaṭṭı bu dıl'laruñ birisinüñ nişfına ḍarb (11) ideler her ne ḥāşıl olursa ol müşelleşüñ misāḥatı (12) ol olur ammā müteḳaddemin bunlaruñ istiḥrācı āsān (13) olmaḳ için¹⁶⁷⁸ ḥıfza¹⁶⁷⁹ qābil ola bir qā' ide vaż' (14) itmişler ḥurūf üzere¹⁶⁸⁰ eger¹⁶⁸¹ müşelleşāt¹⁶⁸² ve eger murabba'āt¹⁶⁸³ (15) ol qā' ide ile beyān olunur pes imdi qā' ide (16) didügümüz elīf bi¹⁶⁸⁴ cīm dāldur mişāl-i ebced¹⁶⁸⁵ (17) ki dıl'ları mütesāviyedür nişf-ı dıl' b¹⁶⁸⁶ c ki dāldur (18) bir ḥaṭṭ iḥrāc idesinkim tā zāviyeye varınca ki (19) elīf dāldur pes ol ḥaṭṭ-ı nişf-ı aḥad-ı dıl'ı¹⁶⁸⁷ (20) ya' ni beyi¹⁶⁸⁸ dāla ḍarb idesin her ne ḥāşıl olursa (21) misāḥat-ı müşelleş-i mütesāviye-bi'l-ıdlā'¹⁶⁸⁹ ol olur

[73b]

(1) şöyle bilinsinkim¹⁶⁹⁰ müşelleş¹⁶⁹¹ üç dıl'ı bile mütesāvi' ola (2) ol elbette ḥāddetü'z-zāviye olur berin mişāl

¹⁶⁷⁴ (73a/5) zāviye: mesāvi' BH. 41b/19.

¹⁶⁷⁵ (73a/5-6) qāyimü'z-zevāyā: qāyimetü'z-zevāyā C.de 42b/7; qā'imü'z-zevāyā BH. 41b/20.

¹⁶⁷⁶ (73a/6) münferice'z-zevāyā: münfericetü'z-zevāyā C.de 42b/7.

¹⁶⁷⁷ (73a/9) tā: yā BH. 41b/21.

¹⁶⁷⁸ (73a/13) olmaḳ için: olmaḳ için Kas62b/3.

¹⁶⁷⁹ (73a/13) ḥıfza: ḥıfzına MK. 105a/4, AE. 64b/9; ḥıfz BH. 41b/23; ḥıfza T. 51a/20, Cam. 103b/11.

¹⁶⁸⁰ (73a/14) üzere: üzerine tā kim BH. 41b/24, Cam. 103b/12.

¹⁶⁸¹ (73a/14) eger: tā kim eger Kas.61b/4.

¹⁶⁸² (73a/14) müşelleşāt: müşelleşdür AE.64b/10, T. 51b/1.

¹⁶⁸³ (73a/14) murabba'āt: murabba' dur AE. 64b/10, T. 51b/1.

¹⁶⁸⁴ (73a/16) bī: bā MK 105a/7.

¹⁶⁸⁵ (73a/16) mişāl-i ebced: mişāl-i elīf bī cīm dāl 62b/6.

¹⁶⁸⁶ (73a/17) b: bā MK. 105a/9.

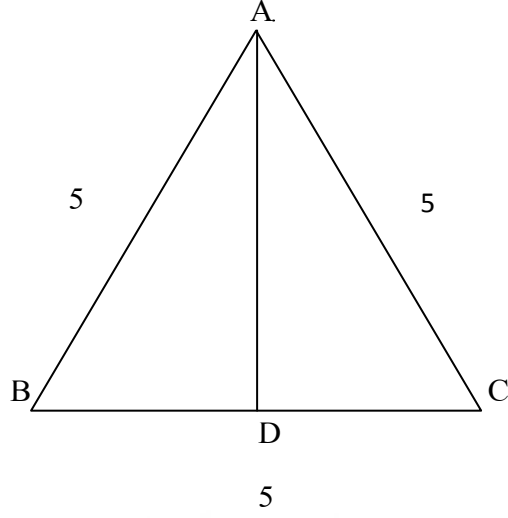
¹⁶⁸⁷ (73a/19) dıl'ı:— Kas. 61b/8; dıl' dur BH. 42a/1, Z. 115b/11.

¹⁶⁸⁸ (73a/20) beyi: bāyı MK. 105a/11; biyi Cam. 103a/4.

¹⁶⁸⁹ (73a/21) mütesāviye bi'l-ıdlā': mütesāviye'l-bi'l-ıdlā' Kas.61b/9.

¹⁶⁹⁰ (73b/1) bilinsinkim: bilesinkim Kas. 61b/9, BH. 42a/2.

¹⁶⁹¹ (73b/3) müşelleş: müşelleşüñ BH. 42a/3.

(3) $\bar{q}a^c$ ide-i misâhat-ı müşelleş-i mütesâvî's-sâkayn (4) $\bar{t}arîq^{1692}$ oldur ki iki sâkayndan bâkî
 kıalan $\bar{d}il^c$ ki (5) yâ sâkayndan büyük olur veyâ¹⁶⁹³ küçük olur (6) beherhâl anuñ ortasından
 bir $\bar{h}att$ iħrâc (7) idesin¹⁶⁹⁴ tâ zâviyeye varınca ki ol $\bar{d}il^c$ unı muķâ (8) belesindedür ol $\bar{h}att$ ı ol
 $\bar{d}il^c$ unı nışfına (9) $\bar{d}arb$ idesin her ne hâşıl olursa misâhat-ı (10) müşelleş olur mişâl a b c¹⁶⁹⁵
 iki sâkuñ daħı (11) mişâl ab ac¹⁶⁹⁶ birbirine berâberdür ba^c dehû evvel (12) $\bar{d}il^c$ -ı âħaruñ
 nışfindan ki yâ ziyâde ve yâ eksikdür (13) bc¹⁶⁹⁷ tâ zâviyeye varınca bir $\bar{h}att$ iħrâc (14)
 idesinkim elîf dâl¹⁶⁹⁸ ba^c dehû bu $\bar{h}att$ -ı nışf-ı (15) $\bar{d}il^c$ bi¹⁶⁹⁹ cîm¹⁷⁰⁰ $\bar{d}arb$ idesin ne hâşıl
 olursa (16) misâhat ol olur berîn mişâl

¹⁶⁹² (73b/4) $\bar{t}arîq$: $\bar{t}arîq$ i MK. 105b/4, Kas. 61b/12, BH. 42a/4, Z. 115b/16, T. 51b/10, Cam. 103a/9.

¹⁶⁹³ (73b/5) veyâ: yâħud AE. 65a/2.

¹⁶⁹⁴ (73b/7) idesin: olınur bu çıķa AE. 65a/3, T. 51b/14.

¹⁶⁹⁵ (73b/10) a b c: elîf bî cîm MK. 105b/10, Kas. 62a/1, Cam. 104b/2.

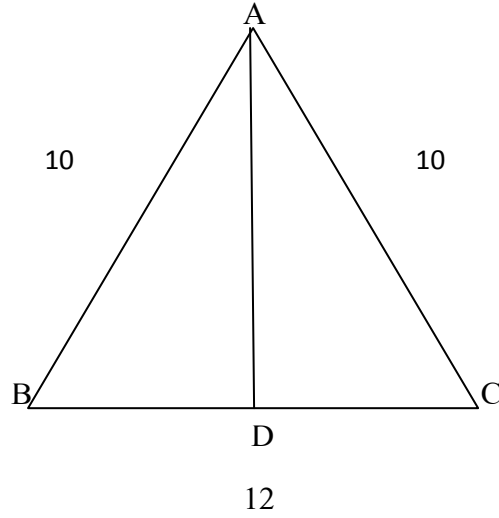
¹⁶⁹⁶ (73b/11) ab ac: elîf bâ, elîf cîm MK. 105b/11; elîf bî elîf cîm Kas. 62a/2, Cam. 104b/3.

¹⁶⁹⁷ (73b/13) bc: bâ cîm MK.106a/1; bî cîm Kas. 62a/3, Cam. 104b/4.

¹⁶⁹⁸ (73b/14) elîf dâl: -AE. 65a/9.

¹⁶⁹⁹ (73b/15) bi: bâ MK.106a/3.

¹⁷⁰⁰ (73b/15)cîm: cîme MK.106a/3.

[74a]

(1) kâ' ide-i misâhat-ı müşelleş-i muhtelifü'l-ıdlâ' beyân ider¹⁷⁰¹ (2) tarîki oldur ki iki dıl' -ı aqşarın cem' idesin¹⁷⁰² birbirinüñ (3) üzerine ziyâde ne miqdâr¹⁷⁰³ vâkı' olursa ol ziyâde (4) vâkı' olan ' adede iki dıl' dan hâşıl olan ' adedi (5) darb idesin ne miqdâr ' aded hâşıl olursa üçüncü (6) dıl' a kısmet idesin¹⁷⁰⁴ ve bâkî kalanuñ nişfini¹⁷⁰⁵ şaklayasın¹⁷⁰⁶ (7) ba' dehü ol şakladuğuş¹⁷⁰⁷ ' aded-i miqdâr-ı dıl' -ı aqşarın (8) tarafından dıl' -ı şâliş ki etvâldür ölçesin her neye¹⁷⁰⁸ yitişürse (9) ol maħallden muķâbelesinde vâkı' olan zâviyeye bir ĥattı (10) iħrâc idesin ol ĥattı zıkr olan dıl' -ı etvâlüñ (11) nişfına darb idesin ne hâşıl olursa misâhat-ı (12) müşelleş ol olur mişâl-i müşelleş¹⁷⁰⁹ elîf bî cîm ki (13) dıl' ları muhtelifdür dıl' -ı elîf bî ya' ni elîf bî (14) dıl' ın on zirâ' farz iderüz¹⁷¹⁰ ve dıl' -ı elîf cîm (15) ya' ni elîf cîm

¹⁷⁰¹ (74a/1) beyân ider: –MK. 106a/6, Kas.62a/6.

¹⁷⁰² (74a/2) cem' idesin: cem' idüp BH. 42a/13, Z.115a/9.

¹⁷⁰³ (74a/3) ziyâde ne miqdâr: ne miqdâr ziyâde MK. 106a/8, Kas.62a/7, Z.115a/9.

¹⁷⁰⁴ (74a/6) dıl' a kısmet idesin: dıl' a kısmet idesin ki ziyâdesidür ne miqdâr hâşıl olursa üçüncü dıl' a kısmet idesin ol dıl' -ı şâlişden iħrâc idesin Kas. 62a/10, BH. 42a/16-17-18, Z. 115a/13-14-15.

¹⁷⁰⁵ (74a/6) nişfini: nişfin BH. 42a/18, Z. 115a/15.

¹⁷⁰⁶ (74a/6) şaklayasın: ĥıfz idesin BH. 42a/18, Z.115a/16.

¹⁷⁰⁷ (74a/7) şakladuğuş: ĥıfz eyledüğüñ BH. 42a/18, Z.115a/16.

¹⁷⁰⁸ (74a/8) neye: nereye MK. 106b/5.

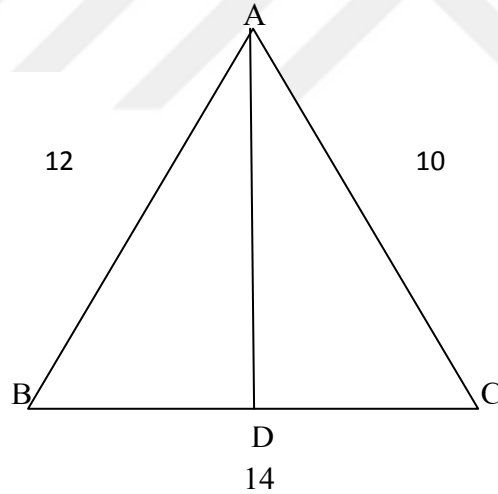
¹⁷⁰⁹ (74a/12) mişâl-i müşelleş: müşelleş BH. 42a/22.

¹⁷¹⁰ (74a/14) farz iderüz: farz eyledüğüñ BH. 42a/22, Z. 116b/1.

đıl'ın on iki zirā' farz idesin¹⁷¹¹ (16) ve đıl' -ı bī cīm ya' ni bī cīm đıl'ın on dört zirā' (17) farz idesin¹⁷¹² ba' dehū on iki zirā' ile on zirā'¹⁷¹³ (18) bir yire cem' idesin ki đıl' aynı aqşarıdır yigirmi iki (19) zirā' olur ba' dehū birbirinüj üzerine ziyāde olan¹⁷¹⁴ (20) iki zirā' zıkr olan yigirmi iki zirā' a đarb (21) idesin kırk dört zirā' olur ba' dehū bu kırk dört

[74b]

(1) zirā' ı on dört zirā'¹⁷¹⁵ ki đıl' -ı eṭvāldür kısmet idesin (2) hāric-i kısmet üç zirā' ve sub' zirā' olur pes bunu (3) zıkr olan on dört zirā' dan tarḥ idesin (4) bākī on zirā' ve şeş sub' zirā' qalır¹⁷¹⁶ ba' dehū mesfūr (5) bākīyi¹⁷¹⁷ tanşif idesinkim beş zirā' ve şı¹⁷¹⁸ sub' zirā' (6) olur taraf-ı đıl' -ı elīf bī ya' ni elīf bī ki (7) đıl' aynı aqşarıdır đıl' -ı bī cīm ya' ni bī cīm (8) đıl' indan ölçesin her nereye yitişürse ol (9) maḥallden tā zāviyeye varınca bir ḥaṭṭ ihrāc idesinki (10) elīf dāl gibi ba' dehū ol ḥaṭṭı bī cīm ya' ni bī cīm¹⁷¹⁹ (11) đıl' uñ¹⁷²⁰ nişfına đarb idesin¹⁷²¹ her ne ḥāşıl olursa (12) misāhat-ı müşelleş-i mezkūr olur berin mişāl

¹⁷¹¹ (74a/15) farz idesin: farz iderüz BH. 42a/23.

¹⁷¹² (74a/17-18) ve đıl' -ı bī cīm ya' ni bī cīm đıl'ın on dört zirā' farz idesin: -Kas. 62b/1.

¹⁷¹³ (74a/17) Buradan itibaren 75a/5'e kadar Cam. eksiktir. Cam. 104a/21.

¹⁷¹⁴ (74a/19) ba' dehū birbirinüj üzerine ziyāde olan: mabeynleri iki zirā' dur BH. 42a/25, Z.116b/3.

¹⁷¹⁵ (74b/1) zirā' : zirā' a Kas.62b/5.

¹⁷¹⁶ (74b/4) qalır: - BH. 42b/2, Z. 116a/9.

¹⁷¹⁷ (74b/5) bākīyi: bākī'i T. 52a/20.

¹⁷¹⁸ (74b/5) şı: şe MK. 107a/12; se Kas. 62b/8.

¹⁷¹⁹ (74b/10) bī cīm ya' ni bī cīm: b c ya' ni bā cīm MK. 102b/1.

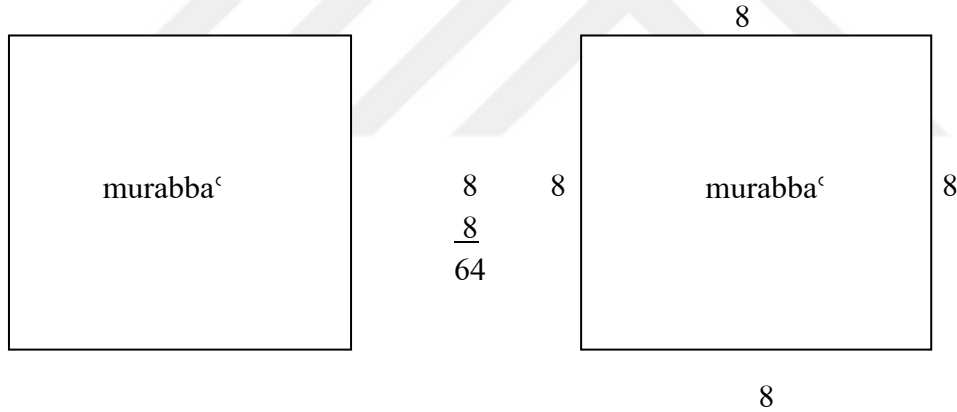
¹⁷²⁰ (74b/11) đıl' uñ: đıl' nuñ T. 52b/2.

¹⁷²¹ (74b/11) đarb idesin: đarb idesinkim Kas. 62b/11.

(13) mecmū^c -ı müşellesātün misāhatınuñ ʔarıķı oldur ki eger (14) müşelles-i kâyimü'z-zâviye¹⁷²² olacaķ olursa gerekse (15) mütesāvī's-sāķayn olsun gerek muħtelifü'l-dıl^cı¹⁷²³ (16) olsun dıl^c -ı kâyimenün¹⁷²⁴ birini birinün nişfına ʔarb (17) idesin ne hâşıl olursa misāhat-ı müşelles (18) olur üçünci kısım ğayrı müşellesātün (19) misāhatı¹⁷²⁵ beyānındadır¹⁷²⁶ şöl¹⁷²⁷ şekiller ki dıl^c ları

[75a]

(1) müstaķīm ola iki kısımdur kısım-ı evvel murabba^c ātuñ (2) misāhatı beyānındadır ya^c ni şöl şekil ki anı dört (3) dıl^c -ı müstaķīm ihāta itmiş ola eger her dört dıl^c ¹⁷²⁸ (4) berāber olacaķ olursa ve her dört zâviye daħı kâyim¹⁷²⁹ (5) olacaķ olursa ol vaķt murabba^c dirler berin şuret (6) ʔarıķ-i misāhat oldur ki dıl^c laruñ birisini gendü (7) nefesine ʔarb idesin her ne hâşıl olursa (8) misāhat-ı murabba^c olur mişāl

¹⁷²² (74b/14) kâyimü'z-zâviye: kâ'imü'z-zâviye BH. 42b/8.

¹⁷²³ (74b/15) muħtelifü'l-dıl^c ı: muħtelifü'l-bile'l-dıl^c ı BH. 42b/9.

¹⁷²⁴ (74b/16) dıl^c -ı kâyimenün: dıl^c -ı kâ'imenün BH. 42b/10.

¹⁷²⁵ (74b/18-19) ğayrı müşellesātün misāhatı: müşellesātün ve misāhatı Kas.63a/1.

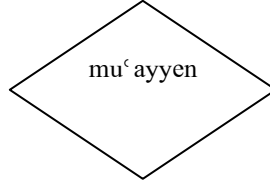
¹⁷²⁶ (74b/19) beyānındadır şöl şekiller ki dıl^c ları: beyānındadır murabba^c gibi şöl şekiller ki dıl^c ları C. 42a/12.

¹⁷²⁷ (74b/19) şöl: şu AE. 66a/9.

¹⁷²⁸ (75a/3) her dört dıl^c: her dört dıl^c daħı MK. 108a/6, Kas. 63a/4, BH. 42b/14, Z. 116a/5.

¹⁷²⁹ (75a/4) kâyim: kâ'im BH. 42b/14.

(9) ve eger dıl'ları mütesāvi¹⁷³⁰ ammā zāviyeleri kıyım¹⁷³¹ (10) olmasa ol vaqt¹⁷³² mu'ayyen <ma'in> dirler berin şuret (11) anuñ misāhat-ı tārīki kıtırınuñ berin nişf-ı (12) kıtır-ı āharuñ cem'isine dārb idesin her ne hāşıl (13) olursa misāhat-ı mu'ayyen olur

(14) eger zāviyeleri kıyım¹⁷³³ olursa dıl'ları berāber (15) olmasa ol vaqt müsteṭil¹⁷³⁴ dirler berin şuret

(16) anuñ¹⁷³⁵ hāşılın misāhatüñ tūlına^{1736/1737} arzına

(17) dārb idesin her ne hāşıl olursa misāhat¹⁷³⁸ ol (18) olur ve eger ne dıl'ları mütesāvi olsa¹⁷³⁹ ve ne

[75b]

(1) zāviyeleri kıyım olsa lakin muḳābelede berāber olsa¹⁷⁴⁰ (2) ol vaqtin şebih-i bī-mu'ayyen dirler berin şuret anuñ (3) misāhat-ı kıṭreynin ulaşdurasın tā kim iki müşelleş (4) ola her birin müşelleş kıā'idesi üzere¹⁷⁴¹ olcevāb (5) cümle idüp cevāb viresin

¹⁷³⁰ (75a/9) ve eger dıl'ları mütesāvi: ve eger dıl'ları mütesāvi olsa AE.66a/18.

¹⁷³¹ (75a/9) kıyım: kıā'im BH. 42b/17, Z.116a/10.

¹⁷³² (75a/10) vaqt: vaqtin aña BH. 42b/17, Z.116a/11.

¹⁷³³ (75a/14) kıyım: kıā'im BH. 42b/19.

¹⁷³⁴ (75a/15) müsteṭil: müsteṭil Kas.63a/15.

¹⁷³⁵ (75a/16) anuñ: aña BH. 42b/20.

¹⁷³⁶ (75a/16) hāşılın misāhatüñ tūlına: hāşılın misāhat-ı tūlın MK. 108b/8-9, Kas.63a-64b/15-1; misāhatüñ tūlın BH. 42b/20.

¹⁷³⁷ (75a/16) tūlına' arzına: tūlına ve' arzına AE. 66b/6.

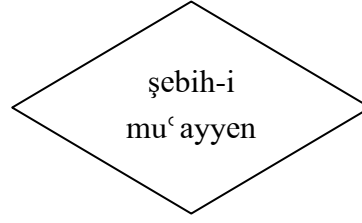
¹⁷³⁸ (75a/17) misāhat: misāhat-ı müsteṭil BH. 42b/21, Z.116a/18.

¹⁷³⁹ (75a/18-75b/1) eger ne dıl'ları mütesāvi olsa zāviyeleri kıyım olsa: eger zāviyeleri kıā'im olmasa ve dıl'ları dañı mütesāvi olsa BH. 42b/21, Z. 116a/20-21.

¹⁷⁴⁰ (75b/1) lakin muḳābelede berāber olsa: – Kas.63b/2.

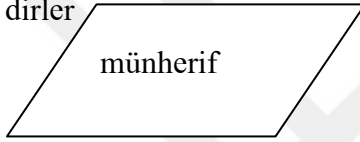
¹⁷⁴¹ (75b/4) üzere: üzerine BH. 42b/ 23.

(6) ve eger şüretleri ğayrı olsa ol vaqtin münhârife¹⁷⁴²

(7) dirler

berin şüret¹⁷⁴³ ve kuṭr-ı şekil

(8) şöl haṭṭa dirler ki iki zāviyenün ortasında (9) ulaşmış ola birbirine muḳābil ola ḳā'idedür misāḥat-ı (10) murabba' ṭariḳ¹⁷⁴⁴ oldur ki ḳıl'lılarıñ birisin gendü nefsine (11) ḳarb idesin her ne ḥāşıl olursa misāḥat-ı (12) murabba' olur ḳā'idedür mu'ayyen kuṭrınıñ birisinün (13) nişfin kuṭr-ı āḥaruñ cem'isine ḳarb idesin her ne (14) ḥāşıl olursa misāḥat-ı mu'ayyen olur fāyide¹⁷⁴⁵ (15) eger bir şekil olsa ḳıl'lıları müsāvi¹⁷⁴⁶ ammā bilmesen (16) ki ḳāyimü'z-zāviye¹⁷⁴⁷ midür yā murabba' mıdur yoḳsa¹⁷⁴⁸ mu'ayyen midür (17) her iki kuṭrını¹⁷⁴⁹ ölçesin eger mütesāvi¹⁷⁵⁰ olacaḳ (18) olursa murabba' olur eger mütesāvi olmazsa (19) mu'ayyen olur ḳā'idedür misāḥat-ı müsteḫil ṭariḳi (20) oldur ki gendü ṭılın 'arzına ḳarb idesin her ne (21) ḥāşıl olursa misāḥat ol olur ḳā'idedür

¹⁷⁴² (75b/6) münhârife: münhârif BH. 42b/24, Z. 117b/4, Cam. 105a/9.

¹⁷⁴³ (75b/7) berin şüret:– BH. 42b/24.

¹⁷⁴⁴ (75b/10) ṭariḳ: ṭariḳi MK. 109a/9, Kas. 63b/7, BH. 42b/26, Cam. 105a/13.

¹⁷⁴⁵ (75b/14) fāyide: ḳā'ide AE. 66b/20, fā'ide BH.43a/2, Z. 117b/11, Cam. 106b/4.

¹⁷⁴⁶ (75b/15) müsāvi: mütesāvi Cam. 106b/5.

¹⁷⁴⁷ (75b/16) ḳāyimü'z-zāviye midür: ḳā'imü'z-zāviye midür BH. 43a/3, Z. 117b/12.

¹⁷⁴⁸ (75b/16) yoḳsa: yoḳsa C. 42b/13, AE. 66b/21, Kas. 63b/11, BH. 43a/3, Z. 117b/12, Cam. 106b/6.

¹⁷⁴⁹ (75b/17) kuṭrını: kuṭrın BH. 43a/3.

¹⁷⁵⁰ (75b/17) mütesāvi: müsāvi AE. 67a/1.

[76a]

(1) misāḥat-ı şebīh-i bī-mu'ayyen¹⁷⁵¹ ṭarīḳ oldur ki anuḡ¹⁷⁵² ulaşdu (2) rasın tā kim iki müşelleş ola ba' dehū her birin yuḡaruda (3) beyān olan¹⁷⁵³ müşelleş ḳā'idesi üzere ölçesin mecmū'-ı (4) iki müşelleşüḡ 'adedi misāḥat-ı mezkūr olur ve misāḥat-ı (5) münḫarifāt daḡı hemān ḳā'ide-i mezkūr¹⁷⁵⁴ üzerine istiḫrāc (6) olına¹⁷⁵⁵ fāyide¹⁷⁵⁶ eger müsteṭīl ile şebīh-i bī-mu'ayyen ortasında (7) şübhe vāḳı' olsa ma'lūm idinmek¹⁷⁵⁷ dilesen yuḡaruda murabba' (8) ile mu'ayyen ortasında beyān olınan ḳā'ide üzere¹⁷⁵⁸(9) ma'lūm olur¹⁷⁵⁹ **üçüncü kısım** ḡıl'ları keşir olan (10) şekillerüḡ misāḥatı¹⁷⁶⁰ beyānındadır¹⁷⁶¹ muḡammes ve müseddes (11) gibi ve bunlardan ḡayrı cemī'isinde ḳā'ide oldur ki (12) her birin müşelleşāta kısım idesin her birin müşelleşāt (13) ile misāḥat idüp mecmū'-ı misāḥat bunlaruḡ (14) misāḥatı olur meşelā muḡammes üç müşelleş¹⁷⁶² kısım (15) olunur berīn şüret ve bu müşelleşātüḡ her birin (16) ölçüp cümle idesin ki misāḥat-ı muḡammes olur (17) ve müseddes dört müşelleş¹⁷⁶³ kısım olur

¹⁷⁵¹ (76a/1) bī-mu'ayyen: mu'ayyen AE. 67a/5.

¹⁷⁵² (76a/1) anuḡ: anuḡ ḳuṭrın MK. 109b/10, Kas. 63b/15, BH. 43a/7, Z. 117b/17, Cam. 106b/13.

¹⁷⁵³ (76a/3) beyān olan: beyān olınan BH. 43a/8, Z. 117b/18.

¹⁷⁵⁴ (76a/5) mezkūr: mezkūre AE. 67a/8.

¹⁷⁵⁵ (76a/6) istiḫrāc olına: istiḫrāc olunur BH. 43a/10.

¹⁷⁵⁶ (76a/6) fāyide: ḳā'ide AE. 67a/9, T. 54b/7; fā'ide BH. 43a/10, Z. 117b/21, Cam. 106a/4.

¹⁷⁵⁷ (76a/7) ma'lūm idinmek: ma'lūm olınmak MK. 110a/3, Kas. 64a/4, Cam. 106a/6.

¹⁷⁵⁸ (76a/8) üzere: üzerine BH. 43a/12, Z. 117a/3.

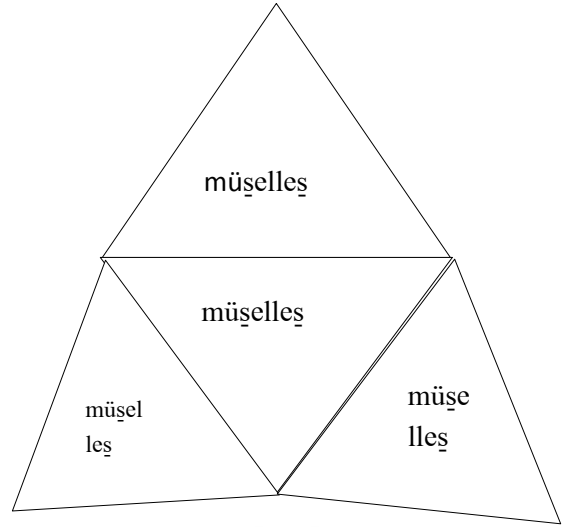
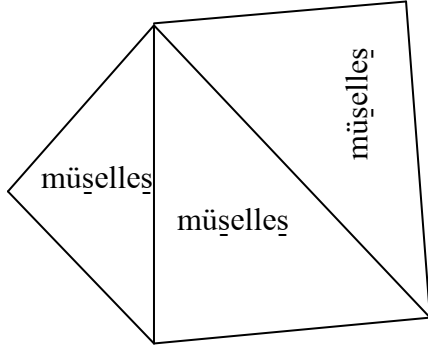
¹⁷⁵⁹ (76a/9) olur: olunur BH. 43a/12.

¹⁷⁶⁰ (76a/10) misāḥatı:—MK. 110a/6; misāḥatın Kas.64a/6, BH. 43a/13.

¹⁷⁶¹ (76a/10) beyānındadır: beyān ider Kas.64a/6, Cam. 106a/9.

¹⁷⁶² (76a/14) müşelleş: müşelleşe MK. 110a/10, Kas.64a/9, BH. 43a/16.

¹⁷⁶³ (76a/17) müşelleş: müşelleşe MK. 110a/13, Kas.64a/10, BH. 43a/22, Cam. 107b/3.

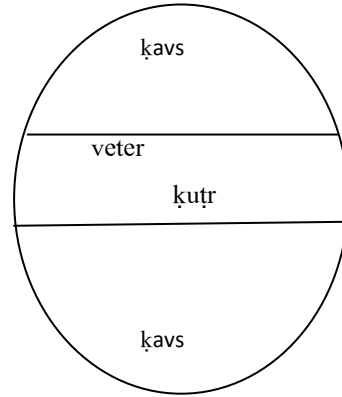

(18) dördüncü kısım dıl'ları müstaķim olmayan¹⁷⁶⁴ şekillerüñ (19) misâḫatı¹⁷⁶⁵ beyânındadır dâire bir şekle dirler ki

[76b]

(1) anı bir degirmi ḫaṭṭ ihâda¹⁷⁶⁶ itmiş ola anuñ (2) ortasında bir nokṭa ola ki cemîi^c ḫuṭûṭı¹⁷⁶⁷ (3) ol nokṭadan ol muḫîṭi iḫrâc ideler (4) mecmû'ı mütesâvî¹⁷⁶⁸ ola berin şüret

ḫuṭruñ raddesi çâķ
ortada çekile

(5) ve ol nokṭaya merkez dirler ve her birine ol (6) ḫaṭṭlaruñ¹⁷⁶⁹ nıṣf-ı ķuṭr dirler ve her ḫaṭṭ ki dâire'i (7) iki pâre ide eger¹⁷⁷⁰ berâber olsun ve eger¹⁷⁷¹ olmasun (8) anı veter dirler ve

¹⁷⁶⁴ (76a/18) olmayan: olmiyan BH. 43a/ 24.

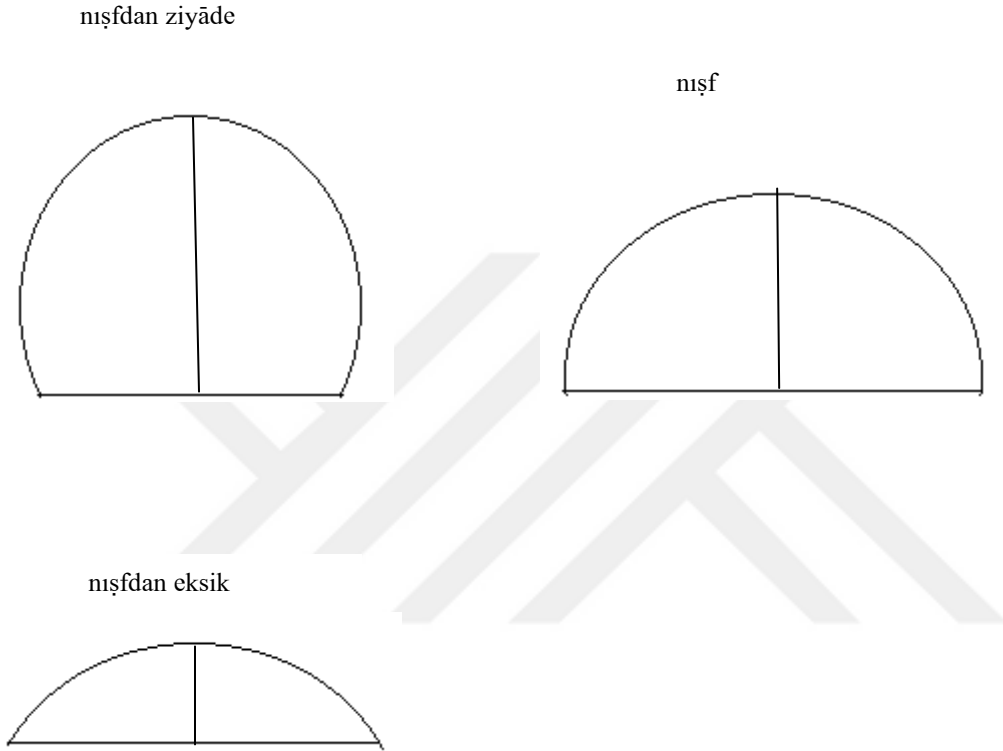
¹⁷⁶⁵ (76a/19) misâḫatı: – MK. 110b/3.

¹⁷⁶⁶ (76b/1) ihâda: ihâta C.44b/7, Kas. 64a/14, BH. 43a/25, Z. 117a/17, T. 54b/21, Cam. 107b/6.

¹⁷⁶⁷ (76b/2) ḫuṭûṭı: ḫudûdı Kas. 64a/15, BH. 43a/26, Z. 117a/18, Cam. 107b/4.

¹⁷⁶⁸ (76b/4) mütesâvî: müsâvî Z. 117a/20.

ol veter-i¹⁷⁷² ḥaṭar<ḥaṭṭ>¹⁷⁷³ki dāirenüñ (9) rāst¹⁷⁷⁴ ortasında vāqı^c ola¹⁷⁷⁵ aña ḳuṭr¹⁷⁷⁶ dirler (10) ve ol muḥiṭ-i dāirenüñ nişfına ḳavs dirler (11) ḳıṭ^c a-ı dāire bir şekle dirler ki veter ve ḳavs (12) iḥāṭa¹⁷⁷⁷ itmiş ola gerek ol nişf-ı dāire olsun (13) gerekse¹⁷⁷⁸ daḥı ziyāde olsun¹⁷⁷⁹ mişāl¹⁷⁸⁰

¹⁷⁶⁹ (76b/5) ve her birine ol ḥaṭlaruñ: ve nişf-ı dā`ire olan ḥaṭlaruñ her birine BH. 43b/1.

¹⁷⁷⁰ (76b/7) eger: gerek BH. 43b/2.

¹⁷⁷¹ (76b/2) eger: gerek BH. 43b/2.

¹⁷⁷² (76b/8) veter:–MK. 111a/4.

¹⁷⁷³ (76b/8) ḥaṭar: ḥaṭṭ MK. 111a/4, Kas. 64b/4, BH. 43b/2, Cam. 106a/3; ḥaṭtuñ AE. 67b/10.

¹⁷⁷⁴ (76b/9) rāst:–BH. 43b/3.

¹⁷⁷⁵ (76b/9) ola: olmuşdur BH. 43b/ 3.

¹⁷⁷⁶ (76b/9) ḳuṭr: tamām-ı ḳuṭr BH. 43b/3.

¹⁷⁷⁷ (76b/12) iḥāṭa: iḥāda Kas.64b/6, Cam. 107a/6.

¹⁷⁷⁸ (76b/13) gerekse: gerekise MK. 111a/8.

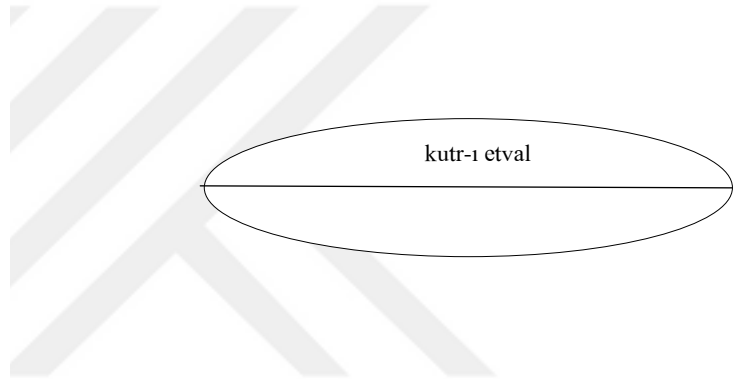
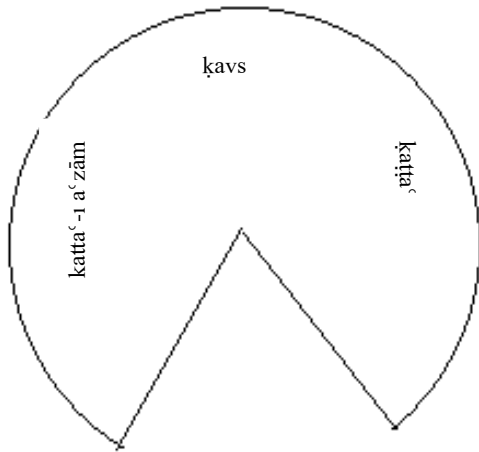
¹⁷⁷⁹ (76b/13) gerekse daḥı ziyāde olsun mişāl: gerekse daḥı ziyāde olsun *veyā eksük olsun* mişāl MK. 105a/9, Kas. 64b/6-7, Cam. 107a/8.

¹⁷⁸⁰ (76b/12-13) iḥāṭa itmiş ola gerek ol nişf-ı dāire olsun gerekse daḥı ziyāde olsun mişāl: anı iḥāṭa itmiş ola gerek ol dā`ire-i nişf olsun gerek olmasun gerek nişfdan ziyāde olsun gerek eksük olsun berin mişāl BH. 43b/4-5-6, Z. 118b/6-7-8.

(14) ve her haṭṭ ki¹⁷⁸¹ kıṭṭ^c anuṭ¹⁷⁸² nişfindan veterüñ nişfına (15) varınca iḥrâc olsa¹⁷⁸³ ol vaḳtın sehim dirler¹⁷⁸⁴

[77a]

(1) ḳaṭṭa^c -ı dâire bir şekle dirler ki iki nişf-ı ḳuṭrı¹⁷⁸⁵ ve (2) ḳavs ihâta ide yâ nişfindan ziyâde ola veyâ (3) eksik¹⁷⁸⁶ ola ve her şekil ki anda iki ḳavs ola (4) her biri nişfindan eksük olursa oña¹⁷⁸⁷ beyz (5) dirler ve¹⁷⁸⁸ ehlileyci dirler anuṭ iki ḳuṭrı olur (6) biri büyük ve biri küçük¹⁷⁸⁹ berin şüret (7) eger iki kıṭṭ^c a-i muhtelif biri¹⁷⁹⁰ veterde şirket (8) olacaḳ olursa anuṭ birbirinüñ üzerine (9) ziyâde olan şekle hilâl¹⁷⁹¹ dirler mişâl¹⁷⁹²

¹⁷⁸¹ (76b/14) haṭṭ ki: kıṭṭ^c a ki BH. 43b/6.

¹⁷⁸² (76b/14) kıṭṭ^c anuṭ: ḳavs-ı kıṭṭ^c anuṭ Kas.64b/8, BH. 43b/6.

¹⁷⁸³ (76b/15) olsa: olma BH. 43b/12.

¹⁷⁸⁴ (76b/15) ol vaḳtın sehim dirler: ol vaḳit kim aña sehim dirler BH. 43b/13, Z. 118b/10.

¹⁷⁸⁵ (77a/1) nişf-ı ḳuṭrı: nişf-ı ḳuṭrı BH. 43b/14, Z. 118b/11.

¹⁷⁸⁶ (77a/3) eksik: eksük Cam. 108b/3.

¹⁷⁸⁷ (77a/4) oña: aña Kas. 64b/11, BH. 43b/16, Z. 118b/14.

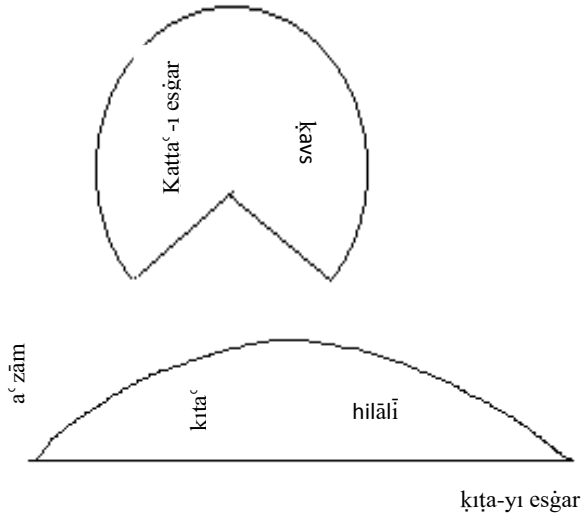
¹⁷⁸⁸ (77a/5) dirler ve: dirler ve *daḥı* MK. 111b/6.

¹⁷⁸⁹ (77a/6) küçük: küççük MK. 111b/7.

¹⁷⁹⁰ (77a/7) biri: bir MK. 111b/8, Kas. 65a/1, BH. 43b/17.

¹⁷⁹¹ (77a/9) hilâl: hilâlî MK.111b/10, BH. 43b/18.

¹⁷⁹² (77a/9) mişâl: berin şüret BH. 43b/18.

(10) kâ' ide-i misâhat-ı dâire kûtrun nışfin muhîti (11) nışfına darb idesin her ne hâşıl olursa

[77b]

(1) misâhat-ı dâire olur¹⁷⁹³ fâyide¹⁷⁹⁴ miqdâr kûtr-ı dâire (2) ma' lûm olup ve miqdâr-ı muhîti nâ-ma' lûm olacak¹⁷⁹⁵ (3) olursa kûtri¹⁷⁹⁶ üç mişline ve sub'ına darb idesin (4) her ne hâşıl olursa muhîti ol olur eger muhîti (5) ma' lûm olup ve kûtur mechül olacak¹⁷⁹⁷ olursa (6) muhîti şî¹⁷⁹⁸ ve sub' a kısmet idesin hâric-i kısmet (7) kûtur olur kâ' idedür misâhat-ı kıt' a-ı dâire (8) eger¹⁷⁹⁹ kıt' a-ı dâirenün nışfı olacak¹⁸⁰⁰ olursa (9) kûtrun nışfını¹⁸⁰¹ rub'ı muhîti dâire kim nışf-ı muhîti (10) nışfidur aña¹⁸⁰² darb idesin misâhat-ı nışf hâşıl (11) olur ve eger nışfindan artuğ yâ¹⁸⁰³ eksük olacak¹⁸⁰⁴ olursa (12) bununun t̄ariki oldur ki kûtr-ı¹⁸⁰⁵ dâire 'i ve

¹⁷⁹³ (77b/1) misâhat-ı dâire olur: misâhat-ı dâire ol olur BH. 43b/26.

¹⁷⁹⁴ (77b/1) fâyide: fâ'ide BH. 43b/27, Z. 118a/4.

¹⁷⁹⁵ (77b/2) olacak: olıcağ BH. 44a/1, Z. 118a/5.

¹⁷⁹⁶ (77b/3) kûtri: muhîti ol olur AE. 68a/ 10.

¹⁷⁹⁷ (77b/5) olacak: olıcak BH. 44a/2.

¹⁷⁹⁸ (77b/6) şî: üç BH. 44a/3, Z. 118a/8.

¹⁷⁹⁹ (77b/7-8) kıt' a-ı dâire eger:— Kas. 65a/8, BH. 44a/4.

¹⁸⁰⁰ (77b/8) olacak: olıcağ BH. 44a/4, Z. 118a/16.

¹⁸⁰¹ (77b/9) nışfını: nışfin BH. 44a/4.

¹⁸⁰² (77b/10) aña:—Kas. 65a/9, BH. 44a/5.

¹⁸⁰³ (77b/11) yâ: veyâ MK. 106a/12, Kas. 65a/11, BH. 44a/6.

¹⁸⁰⁴ (77b/11) olacak: olıcak BH. 44a/6, Z. 118a/19.

kıt' a 'ı¹⁸⁰⁶ (13) ma' lüm idine ol şöylece gerek ki¹⁸⁰⁷ kıt' anuñ veterüñ¹⁸⁰⁸ (14) nişfin gendü nişfina darb idesin¹⁸⁰⁹ ne hâşıl olursa (15) ol kıt' anuñ¹⁸¹⁰ sehmine kısmet idesin hâric-i kısmet (16) ne miqdâr olursa ol sehim¹⁸¹¹ üzerine arturasın¹⁸¹² (17) mecmû' -ı evvel¹⁸¹³ kıtır-ı ma' lüm olur¹⁸¹⁴ çünkü kıtır (18) ma' lüm ola nişf-ı kıtır¹⁸¹⁵ nişf-ı kavş-ı kıt' aya darb (19) idesin ol hatt' ma' lüm olur hâşıl olan (20) ' adedi şaklayasın¹⁸¹⁶ ba' dehü nişf-ı kıtır ile sehim (21) ortasında vâkı' olan tefâvüt-i veterüñ nişfina

[78a]

(1) darb idesin her ne hâşıl olursa ol şakladı (2) ğuñ¹⁸¹⁷ hâşıl üzerine ziyâde idesin eger kıt' a nişfindan (3) ziyâde olacağ¹⁸¹⁸ olursa ölçesin eger nişfindan (4) eksük¹⁸¹⁹ olursa mecmû' -ı bâkî misâhat-ı kıt' a olur (5) fâyide¹⁸²⁰ eger kıt' a-ı dâire müştebih olsa kim nişfimidur (6) yâ¹⁸²¹ artuğmidur yâ¹⁸²² eksikmidür nazar idesin eger sehim (7) mütesâvî¹⁸²³ -i nişf-ı veter olursa kıt' a nişf-ı (8) dâire olur eger ziyâde olursa artuğ olur (9) eger eksik¹⁸²⁴ olursa nişfindan eksik olur kâ' idedür (10) misâhat-ı ka' tâ' çün âhâd-ı dıl' in nişf-ı kavsa (11) darb idesin misâhat-ı mezbûr olur kâ' ide-i (12) misâhat şekl-i beyzi çün

¹⁸⁰⁵ (77b/12) kıtır-ı: kıtırıñ AE. 68b/1.

¹⁸⁰⁶ (77b/12) kıt' a: MK. ' de bu kelimenin üzeri çizilmiştir 112a /13; - C. 43b /15.

¹⁸⁰⁷ (77b/13) şöylece gerek ki: şöyle gerekdür ki BH. 44a/7.

¹⁸⁰⁸ (77b/13) veterüñ: *veterinüñ* MK. 112b/1, Kas.65a/12, BH. 44a/7.

¹⁸⁰⁹ (77b/14) idesin ne hâşıl olursa: idesin *her* ne hâşıl olursa MK. ' de 107b/2.

¹⁸¹⁰ (77b/15) kıt' anuñ: kıt' a BH. 44a/8.

¹⁸¹¹ (77b/16) sehim: sehimüñ BH. 44a/9, Z.119b/2.

¹⁸¹² (77b/16) arturasın: ziyâde idesin BH. 44a/9, Z.119b/2.

¹⁸¹³ (77b/17) evvel: ol MK. 112b/5.

¹⁸¹⁴ (77b/17) olur: olan Kas.65b/2.

¹⁸¹⁵ (77b/18) kıtır: kıtırı MK. 112b/6.

¹⁸¹⁶ (77b/20) şaklayasın: hıfz idesin BH. 44a/11, Z.119b/5.

¹⁸¹⁷ (78a/1-2) şakladığın: hıfz itdügün BH. 44a/13, Z.119b/7.

¹⁸¹⁸ (78a/3) olacağ: olıcağ BH. 44a/14.

¹⁸¹⁹ (78a/4) eksük: eksük olacağ MK. 112b/13, Kas.65b/7; eksük olıcağ BH. 44a/14, Z.119b/9.

¹⁸²⁰ (78a/5) fâyide: fâ'ide BH. 44a/15, Z.119b/10, Cam. 109b/12.

¹⁸²¹ (78a/6) yâ: veyâ MK. 113a/2, Kas.65b/8.

¹⁸²² (78a/6) yâ: veyâ MK. 113a/2, Kas.65b/8.

¹⁸²³ (78a/7) mütesâvî: müsâvî Kas.65b/9, BH. 44a/16, Cam. 109a/1.

¹⁸²⁴ (78a/9) eksik: eksük Cam. 109a/3.

şekl-i beyz mürekkeb¹⁸²⁵ ola (13) iki kıt' adan ki her birisi nişfindan eksik ola (14) kuṭr-ı eṭvālin ulaşdura tā kim iki kıt' a birbirinden¹⁸²⁶ (15) mümtāz ola her birinün misāhatın¹⁸²⁷ başka ma'lūm (16) idüp¹⁸²⁸ cümle idesinkim¹⁸²⁹ misāhat-ı beyz¹⁸³⁰ olur kâ'ide (17) misāhat-ı hilālī misāhat-ı kıt' a-ı şuğrāy¹⁸³¹ misāhat-ı (18) kıt' a-ı 'uzmadan ikisin bākī her ne kılursa misāhat-ı (19) hilālī ol olur ki bilgil ki şekl-i hilālī iki kıt' a (20) tutilur¹⁸³² birisi nişf olur birisi nişfindan (21) eksük olur veyā artuğ olur aṇuṇ misāhatınuṇ

[78b]

(1) ṭarīkī oldur ki her birin başka ma'lūm idinesin (2) dördüncü kısım misāhata müte'allık¹⁸³³ mesā'ilün beyānındadır (3) mes'ele eger bir çāh¹⁸³⁴ olsa ṭulı on iki zirā' ve (4) 'arzı iki buçuk zirā' olsa 'umkī ne miqdār olmağ (5) gerekdür ki bir azılla ola ṭarīkī oldur ki on iki zirā' (6) iki zirā' a ve nīm zirā' a¹⁸³⁵ ḍarb idesin¹⁸³⁶ otuz olur (7) yüz miqdārı bir azılladır¹⁸³⁷ otuza kısmet idesin (8) üç zirā' ve şülüş zirā' ḥāric-i kısmet vākı' olur (9) ki ol miqdār¹⁸³⁸ 'umkī vākı' olmağ¹⁸³⁹ gerek kim bir¹⁸⁴⁰ azılla¹⁸⁴¹ (10) ola¹⁸⁴² on altı zirā' āb ṭaşra çıkarsalar ki ol (11) çāhuṇ 'umkīdur bu taḳḍīrce ṭulı ve 'arzı ne miqdār (12) olmağ lāzım gelür ṭarīkī oldur ki azılla on (13) altı zirā'¹⁸⁴³ kısmet idesin 'umkī çāhdur ḥāric-i (14)

¹⁸²⁵ (78a/12) şekl-i beyz-i mürekkeb: beyz-i mürekkeb BH. 44a/20.

¹⁸²⁶ (78a/14) birbirinden: biri birinden BH. 44a/ 21.

¹⁸²⁷ (78a/15) misāhatın: misāhatı BH. 44a/21.

¹⁸²⁸ (78a/16) idüp: idünüp BH. 44a/22.

¹⁸²⁹ (78a/16) idesinkim: idesinki MK. 113a/11, Kas.65b/15.

¹⁸³⁰ (78a/16) misāhat-ı beyz: misāhat AE. 68b/21.

¹⁸³¹ (78a/17) şuğrā-yı: zuğrā-yı AE. 69a/1.

¹⁸³² (78a/20) tutilur: dutilur BH. 44a/24, Cam. 109a/13.

¹⁸³³ (78b/2) müte'allık: müte'allık *olan* C. 44a/18.

¹⁸³⁴ (78b/3) çāh:– C. 44a/18.

¹⁸³⁵ (78b/6) iki zirā' a ve nīm zirā' a: iki buçuk zirā' a BH. 44a/ 28, Z. 119a/9.

¹⁸³⁶ (78b/6) ḍarb idesin: ḍarb idüp BH. 44b/1, Z. 119a/10.

¹⁸³⁷ (78b/6-7) otuz olur yüz miqdārı bir azılladır: otuz bir miqdārı ki yüzdür BH. 44b/1, Z. 119a/10.

¹⁸³⁸ (78b/9)ol miqdār: - Kas. 66a/9.

¹⁸³⁹ (78b/9) vākı' olmağ: olmağ BH. 44b/ 2.

¹⁸⁴⁰ (78b/9) bir: birle BH. 44b/2.

¹⁸⁴¹ (78b/9) ki ol miqdār 'umkī vākı' olmağ gerek kim bir azılla: ki ol miqdār 'umkī vākı' olmağ gerek kim bir azılla *mes'ele-i diger eger bir çāh olsa murabba' ṭulı ve arzı berāber olsa ve tekşīr-i misāhat bir azılla* MK. 114a /1-2, Kas. 66a/9-10, BH. 44b/ 3-4, Cam. 110b/11-12-13.

¹⁸⁴² (78b/10) ola: olsa MK. 114a/3, Z. 119a/14.

¹⁸⁴³ (78b/13) zirā': zirā' a MK. 114a/6, BH. 44b/6, Z. 119a/16, Cam. 110a/3.

kısmet altı zirā^ç ve rub^ç vāqı^ç olur¹⁸⁴⁴ pes bunun (15) cezrin āḥz idesin kim iki buçuk kez olur çāh-ı (16) mezbūruḡ ṭūlı ve ^ç arzı ol miqdār vāqı^ç olur (17) ṭarīḡ-i āḥar yüz ^ç adedün cezrin on altı (18) ^ç adedün cezrine kısmet idesin ḥāric-i kısmet (19) iki buçuk olur ki cevāb-ı evvele muvāfiḡ vāqı^ç (20) olur¹⁸⁴⁵ mes^çele-i āḥar eger bir ḥavz olsa (21) üzerinde bir çeşme vāqı^ç olsa ol çeşmeden

[79a]

(1) zıkr olan ḥavza şu şalı virseler beş gün (2) ve nīm günde¹⁸⁴⁶ ḥavz dolsa¹⁸⁴⁷ ve çeşme^çi bağlayup (3) ḥavz-ı mesfūruḡ¹⁸⁴⁸ dibinde bir delüḡi olsa (4) şalı virseler üç günde ve bir günün şı¹⁸⁴⁹ rub^ç ında (5) ḥavz-ı mezbūr¹⁸⁵⁰ boşalsa¹⁸⁵¹ bu taḡdīrce ṭolı¹⁸⁵² olup (6) iki cānibin bile açsalar ne miqdār zamānda ḥavz-ı mezbūr (7) tehi olur ṭarīḡ¹⁸⁵³ oldur ki¹⁸⁵⁴ üçile¹⁸⁵⁵ şı¹⁸⁵⁶ rub^ç ı beşi ve nīmden¹⁸⁵⁷ (8) gideresin bir ve şı¹⁸⁵⁸ rub^ç bāḡı kalur ba^ç dehū beş ve nīm¹⁸⁵⁹ (9) üç ve şı¹⁸⁶⁰ rub^ç a viresin¹⁸⁶¹ ne ḥāşıl olursa yek (10) ve şı¹⁸⁶² rub^ç a kısmet idesin ḥāric-i kısmet on bir (11) rüz ve nīm subu^ç yek rüz ḥavz tehi olur¹⁸⁶³ (12) mes^çele-i āḥar¹⁸⁶⁴ eger bir ḥavz olsa ṭūlı (13) sekiz zirā^ç ve ^ç arzı yedi zirā^ç ve ^ç umḡı üç zirā^ç (14) içi

¹⁸⁴⁴ (78b/14) vāqı^ç olur: vāqı^ç oldı MK. 114a /6, Kas.66a/13, Cam. 110a/5.

¹⁸⁴⁵ (78b/19-20) vāqı^ç olur: olur BH. 44b/ 9, Z. 120b/2.

¹⁸⁴⁶ (79a/1-2) beş gün ve nīm günde: beş buçuk günde BH. 44b/ 11, Z. 120b/4.

¹⁸⁴⁷ (79a/2) dolsa: ṭolsa C. 44b/5, AE. 69b/1, Z. 120b/4.

¹⁸⁴⁸ (79a/3) mesfūruḡ: mezbūruḡ AE. 69b/1, T. 55a/16.

¹⁸⁴⁹ (79a/3) şı: üç BH. 44b/13, Z. 120b/6.

¹⁸⁵⁰ (79a/5) mezbūr: mesfūr AE. 69b/3.

¹⁸⁵¹ (79a/5) boşalsa: tehi olsa MK. 114b/6, Kas. 66b/5, BH. 44b/13, Cam. 111b/2.

¹⁸⁵² (79a/5) ṭolı: dolı MK. 114b/6, BH. 44b/13, Cam. 111b/2.

¹⁸⁵³ (79a/7) ṭarīḡ: ṭarīḡi BH. 44b/14.

¹⁸⁵⁴ (79a/7) oldur ki: budur ki BH. 44b/14.

¹⁸⁵⁵ (79a/7) üçile: üçile ve MK. 114b/8, Kas.66b/7, BH. 44b/14, Z. 120b/9.

¹⁸⁵⁶ (79a/7) şı: üç BH. 44b/ 14, Z. 120b/9.

¹⁸⁵⁷ (79a/7) beşi ve nīmden: beş ve nişfdan BH. 44b/15, Z. 120b/9.

¹⁸⁵⁸ (79a/8) şı: üç BH. 44b/15, Z. 120b/10.

¹⁸⁵⁹ (79a/8) beş ve nīm: beş buçuk BH. 44b/15, Z. 120b/10.

¹⁸⁶⁰ (79a/9) üç ve şı: ve üçi şı MK. 114b/10; üçi üç BH. 44b/16, Z. 120b/10.

¹⁸⁶¹ (79a/9) vurasın: viresin AE. 69b/6; urasın Kas.66b/8; ḡarb idesin BH. 44b/16, Z. 120b/11.

¹⁸⁶² (79a/9-10) ḥāşıl olursa yek ve şı: ḥāşıl olur bir ve üç BH. 44b/16, Z. 120b/11.

¹⁸⁶³ (79a/10-11) on bir rüz ve nīm subu^ç yek rüz ḥavz tehi olur: on bir gün ve bir günün nişf ve sub^ç ında tehi olur BH. 44b/ 17-18, Z. 120b/12-13.

¹⁸⁶⁴ (79a/12) mes^çele-i āḥar: mes^çele BH. 44b/18.

olı¹⁸⁶⁵ b¹⁸⁶⁶ olsa pes mezbr avzn iine (15) bir mcessem nesne bırasalar derinliği bir zirc ve c arzı (16) iki zirc ve tl  zirc olsa mezbr avzdan (17) on bir ral b¹⁸⁶⁷ ara¹⁸⁶⁸ ıısa bu tadrce tamm-ı (18) avz-ı mezbrun iinde a ral b¹⁸⁶⁹ vardur (19) bilmek istese¹⁸⁷⁰ arki oldur ki mezbr mcessemi ikiye (20) arb idesin¹⁸⁷¹ ve ne aıl olursa e arb idesin (21) altı c aded aıl olur pes tl-ı avz kim sekiz

[79b]

(1) zirc dur yedi zirc a arb idesin kim arz-ı avz-ı (2) mezbrdur ne aıl olursa e arb idesin (3) ki c um-ı avz-ı mezbrdur yz altmş sekiz c aded aıl (4) olur yz altmş sekizi on bire arb idesin ne (5) aıl olursa altıya ksmet idesin ric-i (6) ksmet  yz altmş¹⁸⁷² c aded vıc olur pes cevb (7) viresinkim tamm-ı avzn y¹⁸⁷³ bu midr ral (8) vıc olur mesele-i ar eger bir aı (9) bir h azmağa crete¹⁸⁷⁴ ttsalar¹⁸⁷⁵ mesfr hu (10) uzunı¹⁸⁷⁶ sekiz kez arun ve¹⁸⁷⁷ c arzı sekiz kez¹⁸⁷⁸ ve c umı sekiz kez¹⁸⁷⁹ (11) olsa her azılla¹⁸⁸⁰ altmş aeye cret¹⁸⁸¹ arar itseler (12) ol kimesne mezkr avzı ilese tl yedi zirc (13) ve c arzı yedi zirc ve c umı yedi zirc vıc olsa (14) bu tadrce ne midr azılla olur ve cret ne midr (15) vıc olur ark oldur ki yediye yediye arb idesin (16) ki tl ve c arzı hdur¹⁸⁸² ır tuz c aded olur (17) mezbr ır tuz¹⁸⁸³ c umı

¹⁸⁶⁵ (79a/14) olı: dolu MK. 115a/1, Cam. 111b/11.; olu Kas.66b/11, Z. 120b/15; alu BH. 44b/19.

¹⁸⁶⁶ (79a/14)b: u AE. 69b/10, BH. 44b/19, Z. 120b/15.

¹⁸⁶⁷ (79a/17) b: u BH. 44b/21, Z. 120b/17.

¹⁸⁶⁸ (79a/17) ara: dara MK. 115a /5.

¹⁸⁶⁹ (79a/18) b: u BH. 44b/22, Z. 120b/18.

¹⁸⁷⁰ (79a/19) istese: dilese MK. 115a /6, Kas.66b/14.

¹⁸⁷¹ (79a/20) idesin: idesi C. 44b/15.

¹⁸⁷² (79b/6)  yz altmş:  yz altmş altı AE. 69b/20.

¹⁸⁷³ (79b/7) y: reti AE. 69b/21.

¹⁸⁷⁴ (79b/9) crete: cretle C. 44b/21.

¹⁸⁷⁵ (79b/9) ttsalar: dtsalar Kas. 67a/6, BH. 45a/2, Z. 120a/9, Cam. 111a/13.

¹⁸⁷⁶ (79b/10) uzunı: tl C. 44b/22, BH. 45a/2, Z. 120a/9.

¹⁸⁷⁷ (79b/10) sekiz kez arun ve:- BH. 45a/2, Cam. 112b/1.

¹⁸⁷⁸ (79b/10) sekiz kez: sekiz kez arun C. 44b/22.

¹⁸⁷⁹ (79b/10) sekiz kez: sekiz kez arun C. 44b/22.

¹⁸⁸⁰ (79b/11) azılla: azine C. 44b/22; azıllaı Kas.67a/7.

¹⁸⁸¹ (79b/11) aeye cret: ae crete Kas.67a/8, aeye crete BH. 45a/3.

¹⁸⁸² (79b/16) hdur:-MK. 110b/11-12, Kas.67a/10, BH. 45a/6, Z. 120a/15.

ki yedi zirā^c dur¹⁸⁸⁴ aña darb (18) idesin üç yüz kırk üç hāşıl olur ki üç (19) azılla ve dü¹⁸⁸⁵ hūms azılla ve şī¹⁸⁸⁶ rub^c hūms hūms azılladur (20) bu miqdār erkān¹⁸⁸⁷ itmiş olur ammā tariḳ-i istihrāc (21) ücret oldur ki üç yüz kırk üç ki teksir-i çāhdur¹⁸⁸⁸

[80a]

(1) altmış¹⁸⁸⁹ viresinkim¹⁸⁹⁰ bir azıllanūñ ücretidür ne hāşıl (2) olursa miqdār-ı azıllaya kısmet idesin iki yüz yigirmi (3) toḳuz dirhem ve erba^c a-i aḥmāsi dirhem ve tis^c a¹⁸⁹¹ hūmus hūmus (4) dirhem hāric-i kısmet vāḳı^c olur ki müstahāḳ olduḡı (5) ücret ol¹⁸⁹² miqdār vāḳı^c olur mes³ele-i (6) āḡar eger bir havz olsa iki lūlesi olsa (7) bir lūleden havza şū şalı virseler beş günde (8) havz pür olsa¹⁸⁹³ ve ol bir lūleden boşaltsalar (9) üç günde boş olsa girü¹⁸⁹⁴ havz toli¹⁸⁹⁵ olsa (10) boşalacak lūle'i şalı virseler dolacak¹⁸⁹⁶ lūle'i (11) daḡı tütmasaḡ¹⁸⁹⁷ mezbūr havz ne miqdār zamānda (12) boşalur tariḳ oldur ki beş günden üç gün alasin¹⁸⁹⁸ (13) bākī iki ḳalur ba^c dehū beşi üçe darb idesin on (14) beş olur on¹⁸⁹⁹ beşi yazup ikiye kısmet idesin hāric-i (15) kısmet yedi bucuḳ vāḳı^c olur¹⁹⁰⁰ pes cevāb viresinkim (16) yedi bucuḳ günde tehi olur mişāl

¹⁸⁸³ (79b/17) mezbūr kırk toḳuz: mezbūr kırk toḳuzı ve mezbūr çāhuḡ MK. 115b/12-13, Kas.67a/11, Cam. 112b/6-7; bu kırk toḳuzı ve mezbūr çāhuḡ BH. 45a/6, Z. 120a/16.

¹⁸⁸⁴ (79b/17) zirā^c dur: zirā^c idi BH. 45a/7, Z. 120a/17.

¹⁸⁸⁵ (79b/19) dü: iki BH. 45a/8, Z. 120a/18.

¹⁸⁸⁶ (79b/19) şī: üç BH. 45a/8, Z. 120a/18.

¹⁸⁸⁷ (79b/20) erkān: kār Cam. 112b/9.

¹⁸⁸⁸ (79b/21) teksir-i çāhdur: kesr-i çāhdur BH. 45a/9, Z. 120a/20-21.

¹⁸⁸⁹ (80a/1) altmış: altmışa BH. 45a/10, Z. 120a/21, Cam. 112b/11.

¹⁸⁹⁰ (80a/1) viresinkim: viresinkim MK. 116a/5; darb idesinkim BH. 45a/10, Z. 120a/21.

¹⁸⁹¹ (80a/3) tis^c a: tusi^c MK. 116a/8, Kas. 67b/1.

¹⁸⁹² (80a/5) ol: bu MK. 116a/9, BH. 45a/12, Z. 121b/3.

¹⁸⁹³ (80a/8) pür olsa: dolsa MK. 116a/12, Kas. 67b/4, BH. 45a/14, Cam. 112a/5; tolsa Z. 121b/6.

¹⁸⁹⁴ (80a/9) girü: ve ba^c dehū MK. 116a/13, Kas.67b/5, Cam. 112a/6; ve ba^c dehū gine BH. 45a / 15.

¹⁸⁹⁵ (80a/9) toli: dolı MK.116a 3, Kas.67b/5, BH. 45a/15, Cam. 112a/6.

¹⁸⁹⁶ (80a/10) dolacak: tolacak C. 45a/10, AE. 70a/20, Z. 121b/8, T. 55b/9.

¹⁸⁹⁷ (80a/11) tütmasaḡ: dutmasaḡ MK. 116b/2, Kas. 67b/6, Cam. 112a/7; açığı koyup tütmasalar BH. 45a/16, Z. 121b/8.

¹⁸⁹⁸ (80a/12) üç gün alasin: üç günü çıkarasin BH. 45a/17, Z. 121b/9.

¹⁸⁹⁹ (80a/14) on: – MK. 116b/5, Kas. 67b/8.

¹⁹⁰⁰ (80a/15) vāḳı^c olur: vāḳı^c oldı MK.116b/6, BH. 45a/19, Z. 121b/12, Cam. 112a/11.

	<u>1</u>	5	5
2	<u>15</u>	<u>3</u>	<u>3</u>
	7	15	2

(17) mes'ele-i āḥar¹⁹⁰¹ eger bir peyki bir yire (18) gönderseler ki ikiyüz¹⁹⁰² fersanūḡ¹⁹⁰³ olsa günde yigirmi¹⁹⁰⁴ (19) fersaḡ¹⁹⁰⁵ yürü diyü ıṣmarlasalar gitse üç günden (20) ṣoḡra bir peyki¹⁹⁰⁶ daḡı anuḡ 'aḡabince irsāl itseler¹⁹⁰⁷

[80b]

(1) evvelki peyk ile berāber gir diyü emr olsa¹⁹⁰⁸¹⁹⁰⁹ ṣoḡra giden peyk (2) günde ne miḡdār fersaḡ¹⁹¹⁰ yir¹⁹¹¹ yürimek lāzım gelür diseler¹⁹¹²(3) di ki iki yüz fersaḡ berin¹⁹¹³ miṣāl¹⁹¹⁴

	6	10
7	<u>200</u>	<u>3</u>
	28	7 maḡsūmun 'aleyh

(4) ṣoḡra giden peyk günde yigirmi sekiz fersaḡ¹⁹¹⁵ ve dört sub' (5) fersaḡ¹⁹¹⁶ yürimek gerekdür ki evvelki peyk ile berāber ola (6) mes'ele-i āḥar eger iki peyk¹⁹¹⁷ bir sâ' atde (7)

¹⁹⁰¹ (80a/17) mes'ele-i āḥar:– Kas.67b/10.

¹⁹⁰² (80a/18) ikiyüz: ikiyüz kırık BH. 45a/ 21, Z. 121b/13.

¹⁹⁰³ (80a/18) fersanūḡ: fersaḡ C. 45a/16, BH. 45a/21, Z. 121b/13.

¹⁹⁰⁴ (80a/18) yigirmi: yermi MK. 116b/9, Kas. 67b/11.

¹⁹⁰⁵ (80a/19) fersaḡ: fersanūḡ MK. 116b/9, Kas. 67b/11.

¹⁹⁰⁶ (80a/20) peyki: peyk BH. 45a/ 22.

¹⁹⁰⁷ (80a/20) 'aḡabince irsāl itseler: gönderseler MK. 116b / 11, Kas. 67b/12, BH. 45a/22, Cam. 113b/2.

¹⁹⁰⁸ (80b/1) gir diyü emr olsa: git diseler BH. 45a/ 23; evvelki giden peyki ile berāber git diṣeler Z.121b/15-16, Cam. 113b/3.

¹⁹⁰⁹ (80b/1) diyü emr olsa: diseler MK. 116b /12, Kas. 67b/12; diyü ıṣmarlasalar C. 45a/18.

¹⁹¹⁰ (80b/2) fersaḡ: fersanūḡ MK. 116b/13, Kas.67b/13, BH. 45a/23, Cam. 113b/5.

¹⁹¹¹ (80b/2) yir: yer MK. 116b/13, BH. 45a/23.

¹⁹¹²(80b/2) lāzım gelür diseler: gerek diyü sū'āl olınsa C. 45a / 19.

¹⁹¹³ (80b/3) di ki iki yüz fersaḡ berin:–Kas. 67b/13-14, BH. 45a/24, Cam. 113b/5.

¹⁹¹⁴ (80b/3) berin miṣāl:–MK. 117a/1.

¹⁹¹⁵ (80b/4) fersaḡ: fersanūḡ MK. 117a/2, Cam. 113b/7.

¹⁹¹⁶(80b/5) fersaḡ yürimek: fersanūḡ yir yürimek MK. 117a /3, Kas.67b/15, Cam. 113b/7.

birin Edirneden İstāmbula¹⁹¹⁸ ve birin İstāmbuldan¹⁹¹⁹ (8) Edirneye gönderseler İstāmbula¹⁹²⁰ gidene dört günde (9) var diseler İstāmbuldan¹⁹²¹ Edirneye gidene üç (10) günde var diseler bu iki peyk kaç günde ve günün (11) nesinde¹⁹²² bir yire cem^c olur¹⁹²³ diyü su 'āl itseler (12) tariḳ oldur ki üçile dördi cem^c eyledün¹⁹²⁴ yedi (13) oldı ba^c dehū üçi dörde darb eyledün on iki olur (14) on ikiyi yediye kısmet eyledün hāric-i kısmet bir gün (15) ve bir günün beş şümüninde birbiriyle cem^c olurlar¹⁹²⁵

5	1 2	3
7 <u>12</u>	<u>5</u>	<u>4</u>
1 ¹⁹²⁶	7	12

(16) mes 'ele-i āḥar¹⁹²⁷ iki ḥurmā ağacı olsa (17) bir āb¹⁹²⁸ kenārında birinün ṭūlı yigirmi beş zirā^c olsa (18) ve birinün ṭūlı yigirmi zirā^c olsa¹⁹²⁹ birbirine ıraklığı (19) altmış zirā^c olsa bu ḥurmā ağacınun¹⁹³⁰ depesinde¹⁹³¹

¹⁹¹⁷ (80b/6) peyk: peykī BH. 45a/26.

¹⁹¹⁸ (80b/7) İstāmbula: İstāmbula C. 45a/25; İslāmbula Kas.68a/2, BH. 45a/27, Z. 121b/21, Cam. 113b/9.

¹⁹¹⁹ (80b/7) İstāmbuldan: İstāmbuldan C. 45a/25; İslāmbuldan Kas.68a/3, BH. 45a/27, Z. 121b/21, Cam. 113b/9.

¹⁹²⁰ (80b/8) istāmbula: İslāmbula BH. 45b/1, Z. 121a/1, Cam. 113b/10.

¹⁹²¹ (80b/9) İstāmbuldan: İslāmbuldan BH. 45b/1, Z. 121a/2, Cam. 113b/10.

¹⁹²² (80b/11) nesinde: kaç sâ^c atinde BH. 45b/2, Z. 121a/3.

¹⁹²³ (80b/11) cem^c olur: cem^c olurlar BH. 45b/3, Z. 121a/4.

¹⁹²⁴ (80b/12) üçile dördi cem^c eyledün: üçile dördi bir yere cem^c eyledün BH. 45b/3-4.

¹⁹²⁵ (80b/15) ve bir günün beş şümüninde birbiriyle cem^c olurlar: bir günün şümüninde kaç sâ^c at gün şümününde birbiriyle ceme olurlar BH. 45b/5-6, Z. 121a/7-8.

¹⁹²⁶ (80b/R)1: 1,5 AE. 70b derkenar.

¹⁹²⁷ (80b/16) mes 'ele-i āḥar: mes 'ele eger BH. 45b/7.

¹⁹²⁸ (80b/17) āb: şu BH. 45b/7, Z. 121a/9.

¹⁹²⁹ (80b/18) zirā^c olsa birbirine ıraklığı: zirā^c olsa ikisinün birbirinden ıraklığı MK. 117b/3, Kas.68a/8-9, BH. 45b/9-10, Z. 121a/10-11, Cam. 113a/6.

¹⁹³⁰ (80b/19) ağacınun: ağaçlarının Kas.68b/9, BH. 45b/10, Z. 121a/13, Cam. 113a/7.

¹⁹³¹ (80b/19) depesinde: depelerinde BH. 45b/10, Z. 121a/13.

[81a]

(1) birer¹⁹³² kuş olsa bu şuda balık gözedür olsalar¹⁹³³ ikisi bile (2) bir balık görüp berâber uçsalar bir haṭṭ-ı müstaḳīm üzere¹⁹³⁴ (3) mü'eyyed ile bu balığa yitişeler bu balıkda¹⁹³⁵ şu içinde bir (4) ağacdan bir ağaca bir haṭṭ-ı müstaḳīm farz eylesen anuḡ¹⁹³⁶ (5) üzerinde olsa¹⁹³⁷ bilmek isteseḡ¹⁹³⁸ kim ol¹⁹³⁹ kuşlar¹⁹⁴⁰ her birisi (6) ne miḳdâr yir¹⁹⁴¹ uçarlar ola¹⁹⁴² yâ¹⁹⁴³ balık olduḡı yirden ağac¹⁹⁴⁴ (7) dibine dek ne miḳdâr yirdür bunuḡ kıyâsı balık olduḡı (8) yirden kısa¹⁹⁴⁵ ağac¹⁹⁴⁶ dibine dek¹⁹⁴⁷ şey farz itmek gerekdür¹⁹⁴⁸ bunuḡ (9) murabba'ı māl olur ve naḥl-ı şağirün murabba'ı dört yüz (10) olur iki murabba'ı uḡ mecmû'ı bir māl ve dört yüz zirâ' (11) olur bu müsâvidür ikisinin bile uçduḡı müsâfeye (12) bunu hıfz¹⁹⁴⁹ iderüz balık olduḡı yirden büyük (13) ağacın ıraklığı altmış zirâ' illâ şey'en olur bunuḡ (14) murabba'ı üç biḡ altmış zirâ' olur ve mâlu'l-mi'ât (15) ve 'işrün şey'en olur bu naḥl-ı kebirün murabba'ı altı (16) yüz yigirmi beş zirâ' olur bu mecmû'ın uḡ murabba'ı dört (17) biḡ iki yüz yigirmi beş zirâ' ve mâlu'l-ilâ-i mi'âtün ve 'işrün (18) şey'en olur bu cümle ma'âdil olur o¹⁹⁵⁰ yukarıda (19) hıfz¹⁹⁵¹ olınan cümleye¹⁹⁵² ḍarbdan sonra ve müşterekin (20) ṭarḥdan sonra üç biḡ sekiz yüz yigirmi beş ma'âdil (21) olur yüz yigirmi şey'e şey-i vâḥid ma'âdil olur otuz

¹⁹³² (81a/1) birer: iki Kas.68a/9; ikisinin daḡı birer BH. 45b/11, Z. 121a/13.

¹⁹³³ (81a/1) bu şuda balık gözedür olsalar: bu kuşlar şuda balık gözede olsalar BH. 45b/11.

¹⁹³⁴ (81a/2) bir haṭṭ-ı müstaḳīm üzere: bir haṭṭ-ı müstaḳīm üzere uçup BH. 45b/12, Z. 121a/16.

¹⁹³⁵ (81a/3) bu balıkda: balığa BH. 45b/13.

¹⁹³⁶ (81a/4) farz eylesen anuḡ: farz eyledüğümüz gibi ol haṭṭuḡ BH. 45b/15, Z. 121a/18.

¹⁹³⁷ (81a/5) olsa: vâkı' olsa BH. 45b/15, Z. 121a/18.

¹⁹³⁸ (81a/5) isteseḡ: dileseḡ MK. 117b/9, Kas.68a/12, BH. 45b/15.

¹⁹³⁹ (81a/5) ol: bu MK. 117b/9, Kas.68a/12, BH. 45b/16, Cam. 113a/12.

¹⁹⁴⁰ (81a/5) kuşlar: kuşların BH. 45b/16, Cam. 113a/12.

¹⁹⁴¹ (81a/6) yir: -MK. 117b/10, Kas.68a/13.

¹⁹⁴² (81a/6)ola:- Kas.68a/13, BH. 45b/16.

¹⁹⁴³ (81a/6) yâ: yâḥūd BH. 45b/16, Z. 121a/19.

¹⁹⁴⁴ (81a/6) ağac: ağaçlar BH. 45b/17, Z. 121a/20.

¹⁹⁴⁵ (81a/8) kısa: kışa Kas. 68a/14, BH. 45b/17.

¹⁹⁴⁶ (81a/8) ağac: ağacın BH. 45b/17, Z. 121a/21.

¹⁹⁴⁷ (81a/8) dibine dek: - BH. 45b/18, Z. 121a/21.

¹⁹⁴⁸ (81a/8) gerekdür: itmekdür MK. 112b/13, Kas.68a/14, BH. 45b/18.

¹⁹⁴⁹ (81a/12)hıfz: hıfş MK.118a/3, Kas.68b/2; hıfz AE. 71a/11, BH. 45b/20, Z. 122b/3, T. 56a/17.

¹⁹⁵⁰ (81a/18) o: ol BH. 45b/23, Z. 122b/9.

¹⁹⁵¹ (81a/19) hıfz: hıfş MK.118a/11, Kas.68b/6; hıfz T. 56b/1.

¹⁹⁵² (81a/19) cümleye: cümle BH. 45b/24.

[81b]

(1) bir daḥı şümünden yedi zirā^c bu balık olduğu yirden (2) naḥl-ı şağırūḡ mābeyni miḡdārıdur altmışdan bu¹⁹⁵³ tarḥ (3) olıcaḡ yigirmi sekiz zirā^c ve şümün zirā^c naḥl-ı kebirden (4) balık olduğu yire dek¹⁹⁵⁴ mābeyn¹⁹⁵⁵ olur ve ol ḥıfş¹⁹⁵⁶ (5) itdügümüzüḡ cezrin āḡz iderüz otuz yedi (6) zirā^c daḥı yetmiş beş ve bir zirā^c evvelinden¹⁹⁵⁷ kırk yedi (7) cüz 'i her bir ṭayruḡ¹⁹⁵⁸ uçduḡı mesāfe miḡdārı olur (8) mes 'ele-i āḡar eger bir dıraḡt olsa (9) ṭılı on bir bucuḡ zirā^c olsa her sā^c atde dıraḡt-ı (10) mesfūr bir zirā^c ve nīm zirā^c¹⁹⁵⁹ yire meyl eylese (11) bu taḡdırce kaç sā^c atde yire yitişür bilmek dıleseḡ (12) ṭarīḡı oldur ki zıkr olan dıraḡtuḡ ṭılın nışfi (13) ḡuṭr-ı dāire farz iderüz pes tamām-ı ḡuṭr yigirmi bir (14) zirā^c olur ve muḡiṭ-i dāire altmış altı¹⁹⁶⁰ zirā^c olur (15) pes mümerr-i dıraḡtı rub^c-ı muḡiṭ-i dāire olur ya^c ni (16) on altı zirā^c ve nīm zirā^c¹⁹⁶¹ olur pes mesfūr on altı zirā^c ı (17) ve nīm zirā^c ı¹⁹⁶² bir zirā^c ve nīm zirā^c a¹⁹⁶³ ḡısmet olıduḡda (18) ḡāric-i ḡısmet on bir 'aded vāḡı^c olur pes¹⁹⁶⁴ cevāb (19) viresinkim dıraḡt-ı mesfūr¹⁹⁶⁵ on bir sā^c atde yire (20) yitişür

ṭıl-ı	tamām-ı	muḡiṭ-i	rub ^c -ı	muḡiṭ-i	1 66
dıraḡt	ḡuṭr	dāire	dāire		11 sā ^c at
10 4	21	66	16 4		

¹⁹⁵³ (81b/2) bu: – MK. 118b/2, Kas.68b/10, BH. 46a/1, Z. 122b/14.

¹⁹⁵⁴ (81b/4) yire dek: yirden Kas.68b/11.

¹⁹⁵⁵ (81b/4) mābeyn: mābeyni BH. 46a/2, Z. 122b/16.

¹⁹⁵⁶ (81b/4) ḡıfş: ḡıfş C.46a/25, AE. 71b/2, Z. 122b/16, Cam. 114a/7; ḡıfş BH. 46a/2.

¹⁹⁵⁷ (81b/6) ve bir zirā^c evvelinden: – MK 118b/3; olandan Kas.68b/12.

¹⁹⁵⁸ (81b/7) ṭayruḡ: ḡuşuḡ BH. 46a/3, Z. 122b/18.

¹⁹⁵⁹ (81b/10) bir zirā^c ve nīm zirā^c: bir bucuḡ zirā^c BH. 46a/4, Z. 122a/2.

¹⁹⁶⁰ (81b/14) altmış altı: altmış Z. 122a/5.

¹⁹⁶¹ (81b/16) on altı zirā^c ve nīm zirā^c: on altı bucuḡ BH. 46a/8, Z. 122a/6-7.

¹⁹⁶² (81b/16-17) on altı zirā^c ı ve nīm zirā^c ı: on altı bucuḡ BH. 46a/9, Z. 122a/7.

¹⁹⁶³ (81b/17) bir zirā^c ve nīm zirā^c a: bir bucuḡ zirā^c a BH. 46a/9, Z. 122a/7.

¹⁹⁶⁴ (81b/18) pes: pes imdi BH. 46a/10, Z. 122a/9.

¹⁹⁶⁵ (81b/19) mesfūr: mezbūr AE. 71b/14, T. 56b/15.

[82a]

(1) faşl-ı ‘aşur cebr-i muḳābelenün (2) ḳā‘ idesin ve istiḫrācinun ṭarīḳin ve aña müte‘ allıḳ mesā‘ili¹⁹⁶⁶ (3) beyān ider bir muḳaddime altı kısım¹⁹⁶⁷ üzerine beyān olunur (4) muḳaddime şunların beyānındadır¹⁹⁶⁸ ki taḳdīm olunması lāzımdır (5) ki ol ṭoḳuz nesnedür evvel oldur ki her ‘adedi ki (6) gendü nefesine vireler¹⁹⁶⁹ ḥāşıl olana māl¹⁹⁷⁰ ve murabba‘ ve (7) meczūr dirler ve ol ‘adede¹⁹⁷¹ cezir ve şey dirler ve eger (8) ol cezir şey¹⁹⁷² diyü ad virdügümüz¹⁹⁷³ nesne‘i mālā (9) ḍarb ideler¹⁹⁷⁴ ḥāşıl olana ka‘b dirler ve meka‘b daḥı (10) dirler ve eger ka‘ba ḍarb ideler¹⁹⁷⁵ ḥāşıl olana māl u māl (11) dirler ve eger māl-ı mālā vursalar¹⁹⁷⁶¹⁹⁷⁷ ḥāşıl olana māl-ı (12) ka‘b¹⁹⁷⁸ dirler ve eger māl-ı ka‘ba vursalar¹⁹⁷⁹¹⁹⁸⁰ ḥāşıl olana ka‘b-ı ka‘b (13) dirler¹⁹⁸¹¹⁹⁸² ve eger ka‘b-ı ka‘ba vursalar¹⁹⁸³¹⁹⁸⁴ ḥāşıl olana māl-ı māl-ı ka‘b¹⁹⁸⁵ (14) dirler ve eger māl-ı māl-ı ka‘ba vursalar¹⁹⁸⁶¹⁹⁸⁷ ḥāşıl olana māl-ı (15)

¹⁹⁶⁶ (82a/2) ḳā‘ idesin ve istiḫrācinun ṭarīḳin ve aña müte‘ allıḳ mesā‘ili: ḳā‘ idesin ve istiḫrācinun ṭarīḳin ḳā‘ idesin ve aña müte‘ allıḳ olan mesā‘ili C. 46a/13; ḳā‘ idesin ve istiḫrācinun ṭarīḳin ve aña müte‘ allıḳ olan mesā‘ili BH. 46a/14.

¹⁹⁶⁷ (82a/3) muḳaddime altı kısım: muḳaddime ve altı kısım MK. 119a/11.

¹⁹⁶⁸ (82a/4) şunların beyānındadır: şöl nesnedür C. 46a/14.

¹⁹⁶⁹ (82a/6) vireler: vuralar MK. 119b/1, Cam. 115a/3; ḍarb ideler BH. 46a/17.

¹⁹⁷⁰ (82a/6)māl: māl-ı MK. 119b/1.

¹⁹⁷¹ (82a/7) ve ol ‘adede: ve ḍarb olunan ‘adede BH. 46a/18, Z. 122a/19-20.

¹⁹⁷² (82a/8) ol cezir şey: ol cezir ve şey MK. 119b/3; ol cezir ve şeyi BH. 46a/18.

¹⁹⁷³ (82a/8) diyü ad virdügümüz: tesmiye olunan BH. 46a/19, Z. 122a/20-21.

¹⁹⁷⁴ (82a/9) ḍarb ideler ḥāşıl olana ka‘b dirler ve meka‘b daḥı: ḍarb ideler *ya‘ni gendü murabba‘ına ḍarb ideler* ḥāşıl olana ka‘b dirler ve meka‘b daḥı MK. 119b/4, Kas.69a/13-14, Cam. 115a/6-7; ḍarb itseler *ya‘ni gendü murabba‘ına ḍarb itseler* ḥāşıl olana ka‘b dirler ve meka‘b daḥı BH. 46a/19-20, Z. 122a/21.

¹⁹⁷⁵ (82a/10) eger ka‘ba ḍarb ideler: eger mezkūr nesne‘i cezri ka‘ba ḍarb itseler BH. 46a/21, Z. 123b/2-3.

¹⁹⁷⁶ (82a/11) vursalar: vursaḳ MK. 119b/7, Kas.6970b/1; vurseler AE. 72a/5, T. 57a/4.

¹⁹⁷⁷ (82a/11) eger māl-ı mālā vursalar: eger mezkūr nesne‘i cezri māl-ı mālā ḍarb itseler BH. 46a/22; eger mezkūr nesne‘i māl-ı mālā ḍarb itseler Z. 123b/3.

¹⁹⁷⁸ (82a/11-12) māl-ı ka‘b: ka‘bu ka‘b C. 46a/19.

¹⁹⁷⁹ (82a/12) vursalar: vurseler AE. 72a/6, T. 57a/4; vursalar Kas. 69b/2.

¹⁹⁸⁰ (82a/12) eger māl-ı ka‘ba vursalar: eger gine mezkūr ol nesne‘i cezri māl-ı ka‘ba ḍarb itseler BH. 46a/23.

¹⁹⁸¹ (82a/13) eger māl-ı ka‘ba vursalar ḥāşıl olana ka‘b-ı ka‘b dirler: -C. 46a/19-20.

¹⁹⁸² (82a/13) dirler: ideler Kas. 69b/3.

¹⁹⁸³ (82a/13) vursalar: vursalar C. 46a/19, Kas. 69b/3; vurseler AE. 72a/7, T. 57a/5.

¹⁹⁸⁴ (82a/13) eger ka‘b-ı ka‘ba vursalar: ve eger mezkūr cezri gine ḳa‘b-ı ḳa‘ba ḍarb itseler BH. 46a/24.

¹⁹⁸⁵ (82a/13) māl-ı māl-ı ka‘b: māl-ı ka‘b AE. 72a/6.

¹⁹⁸⁶ (82a/14) vursalar: vursalar C. 46a/20, Kas. 69b/4.

¹⁹⁸⁷ (82a/14) ve eger māl-ı māl-ı ka‘ba vursalar: ve eger gine mezkūr cezri māl-ı māl-ı ka‘ba ḍarb itseler BH. 46a/25, Z. 123b/7.

ka' b-ı ka' b dirler ve eger māl-ı ka' b-ı ka' ba vursalar¹⁹⁸⁸¹⁹⁸⁹ hāşıl (16) olana ka' b-ı ka' b-ı ka' b dirler bu kıyās üzere¹⁹⁹⁰ ne miqdār (17) hācet olursa lā-ğayr-ı nihāye iħrāc olunur (18) her silsilede ki vāhidūñ nisbeti cezr ola cezrūñ (19) nisbeti māl¹⁹⁹¹ olduğı gibidür dağı mālūñ nisbeti (20) ka' b-ı ka' buñ māl-ı mālā nisbet¹⁹⁹² olduğı gibidür (21) dağı ka' buñ nisbeti māl-ı mālā māl-ı mālūñ māl-ı ka' ba

[82b]

(1) nisbeti olduğı gibidür dağı māl-ı mālūñ nisbeti (2) māl-ı ka' ba māl-ı ka' buñ ka' b-ı ka' ba nisbeti gibidür dağı (3) māl-ı ka' buñ ka' b-ı ka' b¹⁹⁹³ nisbeti ka' b-ı ka' buñ māl-ı māl-ı ka' ba¹⁹⁹⁴ (4) nisbeti olduğı gibidür dağı ka' b-ı ka' buñ māl-ı māl-ı ka' ba (5) nisbeti māl-ı māl-ı ka' buñ māl-ı ka' b-ı ka' ba nisbeti olduğı (6) gibidür ve dağı māl-ı māl-ı ka' buñ nisbeti māl-ı ka' b-ı ka' b-ı¹⁹⁹⁵ (7) māl-ı ka' b-ı ka' buñ ka' b-ı ka' b-ı ka' ba¹⁹⁹⁶ nisbeti olduğı (8) gibidür pes imdi ka' buñ¹⁹⁹⁷ nisbeti şey'e mālūñ vāhıde (9) nisbeti olduğı gibidür ol'aded ki anuñ vāhıde (10) nisbeti vāhidūñ cezre nisbeti olduğı gibidür (11) aña cüz'-i cezir dirler ve dağı şöl nesne kim nisbeti (12) cüz'-i cezir ile bile vāhıde oña¹⁹⁹⁸ cüz'-i māl dirler girü (13) ancılayın anuñ nisbeti cüz'-i māl ile bile cüz'-i mālūñ (14) cüz'-i cezre nisbeti olduğı gibi oña¹⁹⁹⁹ cüz'-i ka' b (15) diyü oğurlar girü ve ancılayın anuñ²⁰⁰⁰ nisbeti cüz'-i ka' b (16) ile cüz'-i ka' b nisbeti gibi ola²⁰⁰¹ oña cüz'-i māl-ı māl²⁰⁰² (17) dirler bākisi ile

¹⁹⁸⁸ (82a/15) vursalar: ursalar C. 46a/21, Kas. 69b/5.

¹⁹⁸⁹ (82a/16) eger māl-ı ka' b-ı ka' ba: ve eger gine mezkūr cezri māl-ı ka' b-ı ka' ba đarb itseler BH. 46a/26.

¹⁹⁹⁰ (82a/16) üzere: üzerine BH. 46b/1.

¹⁹⁹¹ (82a/19) māl: mālā MK. 120a/3, Kas. 69b/7, BH. 46b/2.

¹⁹⁹² (82a/20) nisbet: nisbeti MK. 120a/5, Kas. 69b/8, BH. 46b/3.

¹⁹⁹³ (82b/3) ka' b-ı ka' b: ka' b-ı ka' ba BH. 46b/5.

¹⁹⁹⁴ (82b/3) mālū māl-ı ka' ba: māl-ı māl-ı ka' ba BH. 46b/5.

¹⁹⁹⁵ (82b/6) māl-ı ka' b-ı ka' b-ı: mālū ka' bu ka' b MK. 120a/11; māl-ı ka' b-ı ka' b BH. 46b/7.

¹⁹⁹⁶ (82b/7) ka' b-ı ka' b-ı ka' ba: ka' b-ı ka' ba BH. 46b/8, Z. 123b/19.

¹⁹⁹⁷ (82b/7-8) nisbeti olduğı gibidür pes imdi ka' buñ: - Kas. 69b/15.

¹⁹⁹⁸ (82b/12) oña: aña BH. 46b/11, Z. 123a/2, T. 57a/20.

¹⁹⁹⁹ (82b/14) oña: onu MK. 120b/7, Kas. 70a/4; ol BH. 46b/12, Z. 123a/4.

²⁰⁰⁰ (82b/15) anuñ: onun MK. 120b/7, Kas. 70a/4.

²⁰⁰¹ (82b/16) ile cüz'-i ka' b nisbeti gibi ola oña cüz'-i māl-ı māl: ile cüz'-i ka' b nisbeti gibi ola *cüz'-i māl* oña cüz'-i māl-ı māl MK. 120b/9, Kas. 70a/5, BH. 46b/13, Z. 123a/6-7.

²⁰⁰² (82b/16) cüz'-i māl-ı māl: cüz'-i mālū māl MK. 120b/9.

ğayr-ı nihāye ihrāc olunur bu kıyās (18) üzere²⁰⁰³ ikinci ɗarb ile kısmeti²⁰⁰⁴ beyān ider ammā ɗarb daħı (19) iki kısm̄ üzere²⁰⁰⁵ müfred ve mürekkeb²⁰⁰⁶ müfred aña dirler ki (20) maẓrüb ve maẓrüb-u fih bir mertebede ola ŗuncılayınki (21) ceẓri ceẓre yā mālı mālā yā ka^ˆ bı ka^ˆ ba yā ceẓri mālā

[83a]

(1) yā mālı ka^ˆ ba bu miŗilli daħı ne miŗdār olursa mürekkeb aña (2) dirler ki maẓrüb ve maẓrüb-u fih bir mertebede olmaya (3) ve hem maẓrüb maẓrubu fih iki mertebede ola ŗuncılayın ki (4) ceẓrü ve mālı ‘ adediyle ceẓre yā ‘ aded²⁰⁰⁷ veyā ceẓri mālıyla (5) ka^ˆ ba yā ‘ aded²⁰⁰⁸ ve ceẓri ve mālı mālū’l-mālda ɗarb olunmaŗ (6) gibi kısm-ı evvel ceẓri ceẓre ɗarb olunduŗda māl (7) hāŗıl olur ve māl mālā ɗarb olunduŗda mālū’l-māl (8) hāŗıl olur ve ka^ˆ b ka^ˆ ba ɗarb olunduŗda ka^ˆ b-ı ka^ˆ b (9) hāŗıl olur ve ceẓri mālā ɗarb idicek ka^ˆ b (10) hāŗıl olur ve mālı ka^ˆ ba ɗarb idicek māl-ı ka^ˆ b (11) hāŗıl olur her ne miŗdār²⁰⁰⁹ hāŗıl olursa bu k̄ā^ˆ ide (12) üzere ɗarb olına²⁰¹⁰ ikinci kısm̄ mürekkeb ɗarbındadır²⁰¹¹ (13) meŗelā iki ceẓir ve bir māl ve beŗ dirhem²⁰¹² iki ceẓir (14) ve bir māl²⁰¹³ ve beŗ dirheme ɗarb itmek dileseŗ bu mes’elede (15) toŗuz ɗarb hācetdür²⁰¹⁴ evvel iki ceẓri iki ceẓre ɗarbdan (16) dört māl ıŗar²⁰¹⁵2016 ikinci bir māl bir mālā ɗarbdan bir mālū’l-māl (17) hāŗıl olur üçüncü beŗ dirhem²⁰¹⁷ beŗ dirheme ɗarb (18) itmeden²⁰¹⁸ yigirmi beŗ dirhem hāŗıl olur dördüncü ceẓri

²⁰⁰³ (82b/18) üzere: üzerine BH. 46b/14, Z. 123a/7.

²⁰⁰⁴ (82b/18) ɗarb ile kısmeti: ɗarb-ı kısmeti BH. 46b/14, Z. 123a/8.

²⁰⁰⁵ (82b/19) üzeredür: üzerinedür BH. 46b/15, Z. 123a/9.

²⁰⁰⁶ (82b/19) müfred ve mürekkeb: birisi müfreddür ikinci mürekkebdür BH. 46b/15, Z. 123a/9.

²⁰⁰⁷ (83a/4) ‘ aded: ‘ adedi MK. 121a/5; ‘ adede BH. 46b/19, Z. 123a/15.

²⁰⁰⁸ (83a/5) ‘ aded: ‘ adedi MK. 121a/6, Cam. 117b/7.

²⁰⁰⁹ (83a/11) Bu kısm̄dan itibaren 84a/14’e kadar Z. eksiktir Z. 123a/21.

²⁰¹⁰ (83a/12) ɗarb olına: ɗarb olunur BH. 46b/24.

²⁰¹¹ (83a/12) ikinci kısm̄ mürekkeb ɗarbındadır: ikinci kısm̄ mürekkeb olan ɗarbı beyanındadır BH. 46b/24.

²⁰¹² (83a/13) dirhem: dirhemi MK. 121b/1, BH. 46b/25.

²⁰¹³ (83a/14) māl: māl BH. 46b/25, Cam. 117a/3.

²⁰¹⁴ (83a/15) ɗarb hācetdür: ɗarba hācet olur BH. 46b/26.

²⁰¹⁵ (83a/16) ıŗar: hāŗıl olur MK. 121b/4, Kas.70b/4.

²⁰¹⁶ (83a/15-16) ɗarbdan dört māl ıŗar: ɗarb idesin māl hāŗıl olur BH. 46b/26-47a/1.

²⁰¹⁷ (83a/17) dirhem: dirhemi MK. 121b/4, Kas.70b/5.

²⁰¹⁸ (83a/17-18) ɗarb itmeden: ɗarbdan BH. 47a/2.

(19) mālā ɗarb itmeden²⁰¹⁹ bir ka' b ḥāşıl olur beşinci bir mālī (20) iki cezre ɗarb itmeden²⁰²⁰ bir ka' b ḥāşıl olur altıncı (21) iki cezre beş dirhemi ɗarb itmeden²⁰²¹ on cezir ḥāşıl

[83b]

(1) olur yedinci beş dirhemi iki cezre ɗarb itmeden²⁰²² on (2) cezir ḥāşıl olur sekizinci bir mālī beş dirheme ɗarbdan (3) beş māl ḥāşıl olur toközuncı beş dirhemi bir mālā ɗarbdan (4) beş māl ḥāşıl olur cem' ā ḥāşıl meblağ²⁰²³ ɗarb yigirmi beş (5) dirhem ve yigirmi cezir ve on dört māl ve dört ka' b (6) ve bir mālū'l-māl olur ve her mes'ele ki bu cins vāqı' (7) ola bu kıyās üzere²⁰²⁴ ɗarb olına çün²⁰²⁵ ɗarb-ı ' aded-i müfredi (8) ' aded-i müfrede²⁰²⁶ ɗarb olunmanuñ kâ' idesi ma' lūm oldu (9) kısmet daḥı ma' lūm olur kısmet ' aks-i ɗarbdur (10) şuncılayıñki eger emvāl-i cüzūrda²⁰²⁷ kısmet olsa (11) ḥāric-i kısmet cüzūr olur ve eger cüzūrı cezre²⁰²⁸ (12) kısmet eylesen ḥāric-i kısmet cüzūr olur her nesne' i (13) ki gendü cinsine kısmet eylesen ḥāric-i kısmet hemān (14) cins vāqı' olur mişāl emvāl-i emvāl ve ku' ūb-ı (15) ku' ūb ve bundan ğayrı daḥı ne kadar olursa ve eger (16) ğayrı cins e kısmet eylesen ḥāric-i kısmet ol (17) olur ki ɗarbdā olduğı gibi maḫsūmun ' aleyh (18) maḫsūm ḥāşıl olur ve bir cinsi iki cins (19) kısmet mümkin degüldür ve iki cins ve üç cins (20) bir cins e kısmet mümkindür eger üç cinsden daḥı (21) ziyāde olursa aña da²⁰²⁹ kısmet mümkindür eger on ka' b

²⁰¹⁹ (83a/19) ɗarb itmeden: ɗarbdan MK. 121b/7, Kas.70b/6, BH. 47a/2, Cam. 117a/8.

²⁰²⁰ (83a/20) ɗarb itmeden: ɗarbdan MK. 121b/8, Kas.70b/7, BH. 47a/3, Cam. 117a/9.

²⁰²¹ (83a/21) ɗarb itmeden: ɗarbdan MK. 121b/9, Kas.70b/7, BH. 47a/4, Cam. 117a/10.

²⁰²² (83b/1) ɗarb itmeden: ɗarbdan MK. 121b/10, Kas.70b/8, BH. 47a/4, Cam. 117a/11.

²⁰²³ (83b/4) meblağ: meblağı AE. 73a/8, BH. 47a/6.

²⁰²⁴ (83b/7) üzere: üzerine BH. 47a/8.

²⁰²⁵ (83b/7) çün: çünki BH. 47a/8.

²⁰²⁶ (83b/7-8) ɗarb-ı ' aded müfred-i' aded müfrede: ɗarb-ı ' adedi müfred ' adede müfrede BH. 47a/9.

²⁰²⁷ (83b/10) cüzūrda: cüzūra Kas.70b/14, BH. 47a/10.

²⁰²⁸ (83b/11) cezre: cüzūra BH. 47a/11.

²⁰²⁹ (83b/21) aña da: ol daḥı MK. 122b/4, Kas. 71a/5, BH. 47a/17.

[84a]

(1) ve eger²⁰³⁰ on māl illā on cezir²⁰³¹ illā on dirhemi iki cezre (2) kısmet itmek dilesen bu mes'elede dört 'amel hācettür evvel²⁰³² (3) on ka' bı iki cezre kısmet idesin beş māl hāric-i (4) kısmet olur ikinci on māl iki cezre kısmet olunduğda (5) beş cezir hāric-i kısmet olur üçüncü illā on dirhem (6) iki cezre kısmetden illā beş cüz'i cezir hāric-i (7) kısmet vākı' olur dördüncü illā on cezir iki cezir²⁰³³ (8) kısmetden illā beş dirhem hāric-i kısmet vākı' olur²⁰³⁴ bu cümle (9) hāric-i kısmet beş māl ve beş cezir illā beş dirhem (10) ve beş cüz-i cezir olur ve her mes'ele ki bu cins (11) vākı' ola bu tarīk üzere²⁰³⁵ 'amel ideler üçüncü zāyidi²⁰³⁶ (12) ve nākışı bildürür zīrā²⁰³⁷ şöl müşbete dirler ki iki (13) kelimenün mābeyninde istiṣnā olmaya²⁰³⁸ ve daḥı nākış şöl (14) münfīyye dirler ki iki kelime ortasında istiṣnā ola (15) şöyle ki²⁰³⁹ iki māl illā iki cezir iki mālī²⁰⁴⁰ zāyid-i mişbetdür²⁰⁴¹ (16) illā iki cezir nākış ve münfīdür pes imdi zāyidi²⁰⁴² (17) zāyide²⁰⁴³ ḍarbdan zāyid²⁰⁴⁴ ḥāşıl olur ve nākış²⁰⁴⁵ nākışa (18) ḍarbdan nākış ḥāşıl olur meşelā iki māl²⁰⁴⁶ iki mālā (19) ḍarbdan dört mālū'l-māl ve illā iki cezir illā iki cezir (20) dört māl illā iki cezir illā iki māl illā dört ka' b (21) ḥāşıl olur bu mes'ele de gerekdür ki evvel bir def' a

²⁰³⁰ (84a/1) eger:-MK. 122b/5, BH. 47a/17; ve on ka' b Kas.71a/6.

²⁰³¹ (84a/1) on cezir: on cezir ve MK. 122b/6.

²⁰³² (84a/2) evvel: ol Kas.71a/8.

²⁰³³ (84a/7)cezir: cezre MK. 122b/12, Kas.71a/11, BH. 47a/23.

²⁰³⁴ (84a/8) vākı' olur: olur Cam. 118a/10.

²⁰³⁵ (84a/11) üzere: üzerine BH. 47a/25.

²⁰³⁶ (84a/11) zāyidi: zā'idi BH. 47a/25.

²⁰³⁷ (84a/12) zīrā: zāyid MK.123a/4, Kas.71a/14, Cam. 118a/13; za' id BH. 47a/26.

²⁰³⁸ (84a/13) olmaya: olmya BH. 47a/26.

²⁰³⁹ (84a/15) şöyle ki: şöyle denile ki BH. 47b/1.

²⁰⁴⁰ (84a/15)mālī:- Kas.71b/1; māl BH. 47b/2, Cam. 119b/3.

²⁰⁴¹ (84a/15) zāyid-i mişbetdür: zā' id-i müşbetdür BH. 47b/2, Z. 125b/2, Cam. 119b/3.

²⁰⁴² (84a/16) zāyidi: zā'idi BH. 47b/3, Z. 125b/3.

²⁰⁴³ (84a/17) zāyide: zā'ide BH. 47b/3, Z. 125b/3.

²⁰⁴⁴ (84a/17) zāyid: ne C. 47b/3; zā' id BH. 47b/3, Z. 125b/4.

²⁰⁴⁵ (84a/17) nākış: nākışı MK. 123a/9, Kas.71b/2.

²⁰⁴⁶(84a/18) māl: mālī MK.123a/10, Kas.71b/3, BH. 47b/4, Cam. 119b/6.

[84b]

(1) zāyidi zāyide²⁰⁴⁷ ɗarb ide ikinci bir kerre nāqışa nāqışa (2) ɗarb ide²⁰⁴⁸ üçünci bir kerre nāqışa zāyidi ɗarb ide²⁰⁴⁹ (3) dördünci bir kerre nāqışa zāyide²⁰⁵⁰ ɗarb ideler tā kim bu cümleñ (4) murabba^c ı dört māl'ul-māl ve dört māl illā sekiz ka^c b olur (5) dördünci tekmiñ bildürür tekmiñ aña dirler ki bir ^c aded (6) vāhıde noqşān olsa ol noqşān miqđarı ol ^c aded-i (7) vāhıd üzere²⁰⁵¹ ziyāde ideler tā kim ^c aded-i vāhıd tamām ola (8) pes imdi bu ziyāde olan miqđār muqārinine²⁰⁵² ve ma^c ādiline (9) dağı ziyāde idesin meşelā üç şümün ka^c b ve on beş dirhem (10) ma^c ādil altmış şey^{'i}²⁰⁵³ yigirmi dört dirhemdür diseler ıarık (11) oldur ki beş şümün ka^c b²⁰⁵⁴ ki üç şümün üzerine ziyāde (12) idesin tā bir ka^c bı kāmıl ola pes imdi bu ziyāde (13) olınan miqđār muqārinine ve ma^c ādiline dağı ziyāde idesin (14) tā kim bir ka^c b ve kırık mālı ma^c ādil yüz altmış şey^{'i} ve altmış (15) dört dirhem olur beşinci cüzü^{'dür} cüzü^{'dür}²⁰⁵⁵²⁰⁵⁶ aña dirler ki (16) lafzdan müsteşnā ışkāt olıñup müsteşnā meneh<minh> üzerine (17) ziyāde olınmağdır ve dağı ol ziyāde itdüğün²⁰⁵⁷ mişlin (18) ma^c ādil üzerine ziyāde itmekdür muqārinne²⁰⁵⁸ degül meşelā (19) iki şey^{'i} illā beş dirhem yigirmi üç dirhemün ma^c ādilidür diseler (20) eyle olsa beş dirhemi iki şey üzerine ziyāde eyledük (21) yedi şey^{'i} kāmıl olur beş dirhem dağı ma^c ādil üzerine

[85a]

(1) ziyāde iderüz kim yigirmi üç dirhemdür yigirmi sekiz olur ol (2) tağdırce yedi şey^{'i} ma^c ādil yigirmi sekiz dirhem olur kemmiyye-i (3) bir şey['] dört dirhem olur altıncı reddi

²⁰⁴⁷ (84b/1) zāyidi zāyide: zā[']idi zā[']ide BH. 47b/6, Z. 125b/9.

²⁰⁴⁸ (84b/2) ɗarb ide: ɗarb ideler MK. 123b/1, Kas.71b/6, BH. 47b/7, Cam. 119b/10.

²⁰⁴⁹ (84b/2) nāqışa zāyidi ɗarb ide: zāyidi nāqışa ɗarb ideler MK. 118b/2, Kas.71b/6, Cam. 119b/10.; zā[']idi nāqışa ɗarb ideler BH. 47b/7.

²⁰⁵⁰ (84b/3) zāyide: zā[']ide BH. 47b/8.

²⁰⁵¹ (84b/6-7) ^c aded-i vāhıd üzere: ^c aded-i vāhıdi BH. 47b/10.

²⁰⁵² (84b/8) muqārinine: muqārininde BH. 47b/11, Z. 125b/17.

²⁰⁵³ (84b/10) şey^{'i}: şey^{'i} ve MK. 123b/10, Kas.71b/12, BH. 47b/12.

²⁰⁵⁴ (84b/11) ka^c b: ka^c bı MK.123b/11.

²⁰⁵⁵ (84b/15) cüzü[']: cüz['] MK. 124a /3, Kas.72a/1.

²⁰⁵⁶ (84b/15) cüzü^{'dür} cüzü[']: cüz[']idür cüz^{'i} Cam. 119a/9.

²⁰⁵⁷ (84b/17) ziyāde itdüğün: ziyāde eyledigün Z. 125a/5.

²⁰⁵⁸ (84b/18) muqārinne: muqārine MK. 124a/5, Kas.72a/3, BH. 47b/ 18.

bildürür redd-i hilâf (4) tekmîldür ya' ni 'aded-i a' zamdan bir nesne naqş itmekdür (5) ki birden ziyâde ola onı naqş idüp bire²⁰⁵⁹ getüresin (6) ve şöl miqdâr ki cüz'-i a' zamdan naqş olunup vâhîde (7) getürmişdün²⁰⁶⁰ ol kıyâs üzerine muqârininden ve ma' âdilinden (8) dahı naqş idesin meşelâ üç ka' b ve üç mâlı ma' âdil altmış (9) şeydür diseler tarîk oldur ki ka' buñ²⁰⁶¹ şülüşeynin²⁰⁶² naqş (10) idesin bir ka' b qalır²⁰⁶³ ve şülüşin²⁰⁶⁴ emvâlin²⁰⁶⁵ dahı naqş itdün (11) bir mâl qaldı ve altmış şeyün dahı şülüşânin naqş (12) eyledün yigirmi şey²⁰⁶⁶ qaldı ol taqdîrce bir ka' b (13) ve bir mâl ma' âdil yigirmi şey' olur ve kemmiyye-i bir şey'i (14) dört²⁰⁶⁷ dirhem olur yedinci muqâbele beyânındadır ol (15) muqâbele didügümüz²⁰⁶⁸ şöl müşterek²⁰⁶⁹ nesnenün ıskâtıdır (16) ki müte' âdileyn ortasında vâkı' ola ki her taraftan (17) ıskât idesin ya' ni iki ma' âdilden bile zirâ ol²⁰⁷⁰ iki (18) hâlden hâlî degüldür yâ lafz-ı müşbet yâ lafz-ı müstesnâ (19) ola meşelâ iki lafz didigümüz iki mâl dört şey'i ma' âdil (20) on cezirdür diseler pes imdi dört şey'i iki cânibden²⁰⁷¹ (21) ıskât eyledün iki mâlı ma' âdil altı şey olur bu iki ma' âdil²⁰⁷²

[85b]

(1) müşbetdür ve eger iki ka' b ve iki mâl ve beş şey'i illâ iki dirhem (2) ma' âdil bir ka' b ve bir mâl ve on yedi şey'i illâ iki dirhem (3) olacaq²⁰⁷³ olursa bu mese'elede evvelâ gerekdür kim bir ka' bı (4) bir ka' bıla muqâbil²⁰⁷⁴ idevüz²⁰⁷⁵ ya' ni iki müte' âdileyn²⁰⁷⁶ bile

²⁰⁵⁹ (85a/5) bire: bir yire BH. 47b/25.

²⁰⁶⁰ (85a/7) getürmişdün: getürmiş idün BH. 47b/ 26.

²⁰⁶¹ (85a/9) ka' buñ: ku' ūbuñ MK.124b/6.

²⁰⁶² (85a/9) şülüşeynin: şülüşin C. 48a/3; şülüşeynin BH. 48a/2.

²⁰⁶³ (85a/10)qalır: qaldı MK. 124b/7, Kas.72a/12, BH. 48a/2, Cam. 120b/11.

²⁰⁶⁴ (85a/10) şülüşânin: şülüşeynin MK. 124b/7, Kas.72a/12, şülüşeyni BH. 48a/3, Z. 125a/20.

²⁰⁶⁵ (85a/10)emvâlin: emvâl MK.124b/7, Kas.72a/12, Cam. 120b/711; emvâli BH. 48a/3.

²⁰⁶⁶ (85a/12)şey: şey' MK. 124b/9, Kas.72a/13, BH. 48a/4.

²⁰⁶⁷ (85a/14) dört: *yigirmi* dört C. 48a/5.

²⁰⁶⁸ (85a/15) didügümüz: tesmiye olınan BH. 48a/ 6, Z. 126b/3.

²⁰⁶⁹ (85a/15) müşterek: - BH. 48a/6.

²⁰⁷⁰ (85a/17) zirâ ol: eşğa ola BH. 48a/7.

²⁰⁷¹ (85a/20) cânibden: cânibinden BH. 48a/ 10, Z. 126b/9.

²⁰⁷² (85a/21) bu iki ma' âdil: - MK. 125a/6, Kas.72b/5, BH. 48a/10, Z. 126b/10, Cam. 120a/8.

²⁰⁷³ (85b/3) olacaq: olcak BH. 48a/12.

²⁰⁷⁴ (85b/4) muqâbil: muqâbele MK. 125a /9, Kas.72b/7, BH. 48a/13, Z. 126b/13.

²⁰⁷⁵ (85b/4) muqâbil idevüz: muqâbele iderüz BH. 48a/13, Z. 126b/13.

giderelüm (5) s̄āniyā bir mālī bir mālīla muqābele idelüm ya'ni iki tarafdan (6) ıskāt idelüm ve beş şey'i beş şey'ile muqābele idelüm (7) her iki tarafdan naqş idelüm rābi'a illā iki dirhem²⁰⁷⁷ (8) illā iki dirhem ile muqābele idelüm ba' dez²⁰⁷⁸-muqābele bir ka'b (9) ve bir māl ma' ādil on iki şey'i olur ve kemmiyye-i bir şey'i²⁰⁷⁹ (10) üç dirhem olur buña müşbet-i müsteşnā dirler sekizinci (11) ma' ādile'i²⁰⁸⁰ beyān ider bu ma' ādile didügümüz berāberlik²⁰⁸¹ ma' nā (12) sındadur ya'ni iki cānibi berāber olmaqdur²⁰⁸² kısım-ı evvel (13) cebr-i muqābelenün altı mes'elesinün²⁰⁸³ beyānındadır üçine (14) müfredāt ve üçine muqterināt dirler faşl-ı (15) evvel cebr-i muqābelenün altı mes'elesinün kavā'idin (16) beyān ider üçine müfredāt ve üçine muqterināt (17) dirler²⁰⁸⁴²⁰⁸⁵ mes'ele-i evvel-i müfredāt yigirmi toquz dirhem (18) ma' ādil beş cezirdür diseler her cezir ne miqdār olur²⁰⁸⁶ (19) tariq²⁰⁸⁷ oldur ki yigirmi toquzu beşe kısmet idesin (20) hāric-i kısmet miqdār-ı cezir olur beş dirhem ve (21) çehār humus dirhem yek²⁰⁸⁸ cezir olur eger diseler

[86a]

(1) yek²⁰⁸⁹ subu' cezir ma' ādil²⁰⁹⁰²⁰⁹¹ beş dirhem ve şülüş dirhemdür (2) diseler tariqi oldur ki cezri kāmil kıılıruz pes altı (3) mişlin²⁰⁹² ziyāde iderüz ve ma' ādilin dağı artururuz²⁰⁹³ (4) tā kim otuz yedi dirhem ve şülüş dirhem olur pes (5) cevāb virürüz ki kemmiyye-i cezir

²⁰⁷⁶ (85b/4) müte'ādileyn: ma' ādilin Kas.72b/8, Cam. 120a/11; ma' ādilini BH. 48a/13.

²⁰⁷⁷ (85b/7) dirhem: dirhemi Kas.72b/10, BH. 48a/16, T. 60b/9, Cam. 121b/1.

²⁰⁷⁸ (85b/8) ba' dez: ba' dehū BH. 48a/16, Z. 126b/17.

²⁰⁷⁹ (85b/9) bir şey'i: - AE. 75a/2.

²⁰⁸⁰ (85b/11) ma' ādile'i: ma' ādili MK. 125b/3, Kas.72b/12, BH. 48a/18, Cam. 121b/4.

²⁰⁸¹ (85b/11) berāberlik: berāberlik AE. 75a/4, Kas.72b/13, BH. 48a/19, T.61b/12.

²⁰⁸² (85b/12) olmaqdur : olmaqdur vallahu'l-'alim BH. 48a/19.

²⁰⁸³ (85b/13) mes'elesinün: mes'elesi Kas.72b/14.

²⁰⁸⁴ (85b/16-17) üçine müfredāt ve üçine muqterināt dirler: - BH. 48a/22.

²⁰⁸⁵ (85b/17) dirler: dirler ve MK. 125b/10, Kas.73a/2; dirler faşl-ı evvel cebr-i muqābelenün altı meselesinün kavā'idin beyān ider Z.126a/3.

²⁰⁸⁶ (85b/18) miqdār olur: miqdār olur *diseler* MK. 125b/11, Kas.73a/2-3, BH. 48a/23.

²⁰⁸⁷ (85b/19) tariq: tariqi MK. 125b/12, Kas.73a/3, BH. 48a/23, Cam. 121b/12.

²⁰⁸⁸ (85b/21) yek: bir BH. 48a/25, Z.126a/7.

²⁰⁸⁹ (86a/1) yek: bir BH. 48a/25, Z.126a/7.

²⁰⁹⁰ (86a/1) cezir ma' ādil: ma' ādili BH. 48a/25.

²⁰⁹¹ (86a/1) ma' ādil: ma' ādili MK. 126a/2, C. 48a /24.

²⁰⁹² (86a/3) mişlin: müşelleş MK. 126a /3, Kas. 73a/6, BH. 48a/26.

²⁰⁹³ (86a/3) artururuz: arturuz MK. 126a /4.

otuz yedi dirhem (6) şülüş²⁰⁹⁴ dirhem olur eger diseler ki tis^c a²⁰⁹⁵²⁰⁹⁶ cezir ma^c adil (7) şelāsetü erba^c a ve ħums dirhemdür diseler ol taqđırce (8) cezir-i kāmīl ne miqđār olur tariķ oldur ki maħrec-i rub^c 1²⁰⁹⁷ (9) maħrec-i ħumsa vurasın²⁰⁹⁸ yigirmi ^c aded ħāşıl olur²⁰⁹⁹ (10) çün şelāsetü²¹⁰⁰ erba^c aı ve ħumsı yigirmi ile cem^c iderüz on (11) toķuz cüz²¹⁰¹ olur yigirmi cüz^c i bir ^c aded olandan ki (12) ol ma^c adil tūsı^c cezir olsa gerek varuruz (13) on toķuz²¹⁰² maħrec-i tūs^c a vururuz²¹⁰³ ħāşıl olan (14) yigirmiye kısmet iderüz ħāric-i kısmet yigirmi dirhem ve nīm (15) dirhem ve nişf-ı ^c aşı^r dirhem²¹⁰⁴ vāķı^c olur ki kemmiyye-i cezir (16) ol miqđār olur²¹⁰⁵ ikinci mes[’] ele²¹⁰⁶ müfredātdan²¹⁰⁷ eger (17) on bir cezir üç mālā ma^c ādildür diseler her cezir (18) ne miqđār dirhem olur tariķ²¹⁰⁸ oldur ki cezri mālā kısmet (19) idesin ħāric-i kısmet miqđār-ı cezir olur bu şūretde (20) cezir şı²¹⁰⁹ dirhem şülüşān dirhem olur ki yek²¹¹⁰ māl on (21) üç dirhem ve çehār²¹¹¹ tūs^c -i dirhem olur eger iki māl

[86b]

(1) ve sub^c māl ma^c adil on cezir ve penc²¹¹² subu^c cezir olsa (2) kemmiyye-i yek cezir²¹¹³ ne miqđār dirhem²¹¹⁴ olur ve miqđār-ı yek māl (3) kaç olur²¹¹⁵ tariķ²¹¹⁶ oldur ki iki māl

²⁰⁹⁴ (86a/6) şülüş: şülüş MK. 126a /6.

²⁰⁹⁵ (86a/6) tis^c a: tūsı^c MK. 126a/7.

²⁰⁹⁶ (86a/5-6) pes cevāb virürüz ki kemmiyye-i cezir otuz yedi dirhem şülüş dirhem olur eger diseler ki tis^c a: - BH. 48b/1, Z.126a/11.

²⁰⁹⁷ (86a/8) rub^c 1: - BH. 48b/2.

²⁰⁹⁸ (86a/9) vurasın: urasın MK.126a/8,C. 48b/4, AE. 75a /20, Kas.73a/9; ħarb idesin BH. 48b/2, Z.126a/13.

²⁰⁹⁹ (86a/9) ħāşıl olur: olur BH. 48b/3.

²¹⁰⁰ (86a/10) şelāsetü: şülüşü MK. 126a /10; Kas. şelāşe 73a/10; şülüş 49b/3.

²¹⁰¹ (86a/11) cüz: cezir C. 48b/5.

²¹⁰² (86a/13)toķuz: toķuzı MK. 126a /13, BH. 48b/5.

²¹⁰³ (86a/13) vururuz: ħarb iderüz BH. 48b/ 5, Z.126a/17.

²¹⁰⁴ (86a/15) ^c aşı^r dirhem: nişf-ı ^c aşı^r dirhem BH. 48b/6.

²¹⁰⁵ (86a/16)olur: vāķı^c olur MK. 126b / 3, BH. 48b/7, Cam. 122b/1.

²¹⁰⁶ (86a/16) ikinci mes[’] ele: ikinci mes[’] ele-i şānı BH. 48b/ 7.

²¹⁰⁷(86a/16) müfredātdan: müfredaddan MK. 126b / 4, BH. 48b/7.

²¹⁰⁸ (86a/18) tariķ: tariķi BH. 48b/7, T. 61a/11, Cam. 122b/3.

²¹⁰⁹ (86a/20) şı: üç MK. 126b/7, Kas.73b/1, BH. 48b/ 9, Z.127b/2, Cam. 122b/5.

²¹¹⁰ (86a/20) yek: bir BH. 48b/ 9, Z.127b/2.

²¹¹¹ (86a/21) çehār: dört BH. 48b/10, Z.127b/3.

²¹¹² (86b/1) penc: beş BH. 48b/11, Z.127b/4.

²¹¹³ (86b/2) kemmiyye-i yek cezir: kemmiyyenüñ cezri MK.126b/10-11, Kas.73b/3, BH. 48b/11, Cam. 122b/7-8.

mücennes iderüz (4) ve sub^ç māl daḥī ilḥāk iderüz tā kim on beş subu^ç (5) māl olur ba^ç dehū on cezīr daḥī mücennes iderüz (6) ve penc²¹¹⁷ subu^ç daḥī cezre ilḥāk iderüz tā kim yetmiş (7) beş şubu^ç cezīr olur ba^ç dehū eczā^ç-i cüzürü eczā^ç-i (8) emvāle kısmet iderüz ḥāric-i kısmet miḳdār-ı cezīr (9) olur ki ol beş dirhem olur pes lāzım oldı kim (10) her māl yigirmi beş dirhem ola eger diseler ki ḥums māl (11) ma^ç ādil üç cezīr diseler kemmiyye-i yek cezīr²¹¹⁸ ne miḳdār (12) olur ve miḳdār-ı māl kaç olur ṭarīḳ²¹¹⁹ oldur ki māl-ı (13) kāmīl kılasın ya^ç ni çehār-ı ḥumsı²¹²⁰ ḥums üzere²¹²¹ ziyāde (14) idesin tā mālī kāmīl ola pes nisbet-i erba^ç a-ı emsālī (15) şī cezre bir şī cezīr²¹²² kıatasın ya^ç ni on iki cezri (16) üç cezre ilḥāk idesin tā kim on beş cezīr ma^ç ādil (17) bir māl ola pes māl-ı cezri²¹²³ redd idesin ve cüzürü (18) dirhem²¹²⁴ redd idesin tā kim bir cezīr ma^ç ādil on beş dirhem (19) olur cevāb viresinkim kemmiyye-i yek cezīr²¹²⁵ on beş (20) dirhem olur ve miḳdār-ı māl-ı vāḥid iki yüz yigirmi beş (21) dirhem olur üçüncü mes^ç ele²¹²⁶ müfredātđan²¹²⁷ eger üç

[87a]

(1) māl u şülüş māl ma^ç ādil otuz dirhemdür diseler her māl (2) ne miḳdār olmaḳ gerek ṭarīḳ²¹²⁸ oldur ki otuz dirhem mālī²¹²⁹ (3) kısmet iderüz ḥāric-i kısmet miḳdār-ı māl olur üç (4) mālī maḥrec-i şülüşe ururuz²¹³⁰ ve şülüş²¹³¹ daḥī üzerine ilḥāk (5) iderüz on olur ki

²¹¹⁴ (86b/2) dirhem: - MK. 126b/11, Kas.73b/4, BH. 48b/11, Cam. 122b/8.

²¹¹⁵ (86b/3) kaç olur: kaç olur *diseler* MK. 126b/12, Kas.73b/4, BH. 48b/12.

²¹¹⁶ (86b/3) ṭarīḳ: ṭarīḳi BH. 48b/12, T. 61a/16, Cam. 122b/9.

²¹¹⁷ (86b/6) penc: beş BH. 48b/12.

²¹¹⁸ (86b/11) kemmiyye-i yek cezīr: kemmiyye bir cezīr BH. 48b/17, Z. 127b/13.

²¹¹⁹ (86b/12) ṭarīḳ: ṭarīḳi BH. 48b/17, T. 61b/1, Cam. 122a/4.

²¹²⁰ (86b/13) çehār-ı ḥumsı: dört ḥumsı BH. 48b/18, Z. 127b/14.

²¹²¹ (86b/13) üzere: üzerine BH. 48b/ 18, Z. 127b/14.

²¹²² (86b/14-15) *nisbet-i erba^ç a emsāl-i şī cezre bir şī cezīr: nisbet-i erba^ç a emsāl-i şī cezri bir şī cezre* MK. 121a / 10, Cam. 122a/6; nisbet-i erba^ç a emsāl üç cezri üç cezre BH. 48b/19, Z. 127b/16.

²¹²³ (86b/17) māl-ı cezri: māl-ı cezre MK. 127a/12, Kas.73b/11, BH. 48b/20, Z. 127b/18, Cam. 122a/8.

²¹²⁴ (86b/17-18) cüzür-ı dirhem: cüzür-ı dirheme Kas.73b/13, BH. 48b/21, Z. 127b/18; cüzür-ı dirhemi T. 61b/5.

²¹²⁵ (86b/19) kemmiyye-i yek cezīr: kemmiyye-i bir cezīr BH. 48b/22, Z. 127b/20.

²¹²⁶ (86b/21) üçüncü mes^ç ele: mes^ç ele-i şālīş BH. 48b/23, Z. 127b/21.

²¹²⁷ (86b/21) müfredātđan: müfredaddan MK. 127b/4, Kas. 73b/15, BH. 48b/23, Cam. 122a/12.

²¹²⁸ (87a/2) ṭarīḳ: ṭarīḳi MK. 127b/6, Kas. 74a/1, BH. 48b/25, Z. 127a/2, T. 61b/9, Cam. 123b/1.

²¹²⁹ (87a/2) otuz dirhem mālī: dirhemi mālā MK. 127b/6, Kas. 74a/1-2, BH. 48b/25, Cam. 123b/1.

²¹³⁰ (87a/4) ururuz: vururuz MK. 127b/8, BH. 48b/26, Z. 127a/4, Cam. 123b/2.

mağsūmun ‘aleyh dirüz ba‘ dehū otuz (6) dirhem²¹³² mağrec-i şülüşe ururuz²¹³³ ki üçdür
 toqsan hāşıl (7) olur toqsanı²¹³⁴ mağsūmun ‘aleyhe²¹³⁵ ki ondur kısmet iderüz (8) toquz
 dirhem hāric-i kısmet olur ki miqdār-ı yek māl²¹³⁶ (9) toquz dirhem olur müfredāt tamām
 olur aña müte‘ allık (10) mes‘elelerden daħı beyān idelüm eger on yedi dirhem²¹³⁷ (11) üç
 kimesneye kısmet eyle²¹³⁸ evvelkiye nişf ikinciye şülüş (12) ve üçünciye rub‘ vir diseler²¹³⁹
 tariķ oldur ki mağrec-i rub‘ı (13) mağrec-i şülüşe ururuz²¹⁴⁰ on iki olur on ikiyi (14) aşıl
 mes‘ele dutaruz²¹⁴¹ cemii‘ nişf ve şülüş ve rub‘ on (15) ikiden cem‘ eylesek on üç hāşıl
 olur bu on (16) üç mağsūmun ‘aleyh dutaruz²¹⁴² ba‘ dehū on yediyi²¹⁴³ aşıl (17)
 mes‘eyle²¹⁴⁴ ururuz²¹⁴⁵ ve ne hāşıl olursa on (18) üçe kısmet iderüz on beş dirhem

12

6

4

3

13

(19) ve toquz cüzü²¹⁴⁶ hāric-i kısmet olur on cüz’i²¹⁴⁷(20) bir dirhem olandan bu hāric-i
 kısmeti aşıl dutaruz²¹⁴⁸ (21) bunuñ nişfi yedi dirhem ve on bir cüzü²¹⁴⁹ olur

²¹³¹ (87a/4) şülüş: şülüşi MK. 127b/8, Kas.74a/3, BH. 48b/26, Cam. 123b/2.

²¹³² (87a/6) dirhem: dirhemi MK 127b/10,Kas.74a/4, BH. 48b/ 27, Cam. 123b/4.

²¹³³ (87a/6) ururuz: vururuz MK. 127b/10, Kas.74a/4; virürüz BH. 48b/27, Z. 127a/5, Cam. 123b/4.

²¹³⁴ (87a/7) toqsanı: toqsan MK. 127b/11, Kas.74a/4, BH. 49a/1.

²¹³⁵ (87a/7) mağsūmun ‘aleyhe: mağsūmun ‘aleyh MK. 127b/11, Kas.74a/5, mağsūmun ‘aleyhdür BH. 49a/1, Z. 127a/6.

²¹³⁶ (87a/8) miqdār-ı yek māl: miqdār-ı bir māl BH. 49a/2.

²¹³⁷ (87a/10) dirhem: dirhemi Kas.74a/7, BH. 49a/3.

²¹³⁸ (87a/11) kısmet eyle: kısmet eylesen BH. 49a/4, Z. 127a/10.

²¹³⁹ (87a/12) vir diseler: verseler BH. 49a/4, Z. 127a/11.

²¹⁴⁰ (87a/13) ururuz: vururuz MK. 128a/5, Kas. 74a/8; virürüz BH. 49a/5, Z. 127a/13, Cam. 123b/10.

²¹⁴¹ (87a/14) dutaruz: tutaruz AE. 76a/21, BH. 49a/6, Z. 127a/14, T. 61b/18, Cam. 123b/10.

²¹⁴² (87a/16) dutaruz: tutaruz C. 49a/10, AE. 76b/2, T. 61b/20, Cam. 123b/13.

²¹⁴³ (87a/16) yediyi: yediye MK. 128a/8, Kas.74a/11, BH. 49a/ 7, Z. 127a/15, Cam. 123b/13.

²¹⁴⁴ (87a/16-17) aşıl mes‘eyle: –Kas. 74a/11, BH. 49a/ 8, Z. 127a/15.

²¹⁴⁵ (87a/17) ururuz: vururuz MK. 128a/8, Kas.74a/11, Cam. 123a/1; qarib iderüz BH. 49a/8, Z. 127a/15.

²¹⁴⁶ (87a/19) cüzü’: cüz’i Cam. 123a/2.

²¹⁴⁷ (87a/19) on beş dirhem ve toquz cüzü’ hāric-i kısmet olur on cüz’i: hāric-i kısmet on beş dirhem toquz on cüz’ bir dirhem BH. 49a/9, Z. 127a/17.

²¹⁴⁸ (87a/20) dutaruz: tutaruz C. 49a/13, AE. 76b/6, BH. 49a/10, Z. 127a/18.

²¹⁴⁹(87a/21) cüzü’: cüz MK. 128a/13; cüz’i Kas.74a/14; cüz’ BH. 49a/ 10, Z. 127a/19.

[87b]

(1) cümle on üç cüz'ü bir dirhem olandan şülüşi beş dirhem (2) ve üç cüz²¹⁵⁰ olur ve rub^c üç dirhem ve on iki cüzü²¹⁵¹ (3) olur bu üç hisse'yi cümle eyledük on yedi dirhem olur (4) mes'ele-i diger²¹⁵² bir māl-ı mechül olsa ol mālın²¹⁵³ (5) nişfin ve şülüşin ve rub^c in ol māl üzere²¹⁵⁴ ziyāde eylesek (6) on yedi dirhem olsa aşıl ol māl-ı mechül ne miqdār (7) olur tarīk²¹⁵⁵ oldur ki bir 'aded taleb idelüm ki ol (8) 'adedden nişf-ı rub^c -ı şülüş²¹⁵⁶ küsürsüz hāşıl olsun²¹⁵⁷ (9) ol on iki 'adeddür pes on iki²¹⁵⁸ aşıl mes'ele (10) dutalum²¹⁵⁹ on iki²¹⁶⁰ 'adedün nişfin ve şülüşin ve rub^c in (11) on iki üzere²¹⁶¹ ziyāde idelüm yigirmi beş olur ki (12) maksūmun 'aleyh dinür²¹⁶² pes aşıl mes'ele'yi on yedi (13) dirheme ururuz²¹⁶³ ne hāşıl olursa yigirmi beşe kısmet (14) iderüz hāric-i kısmet sekiz dirhem²¹⁶⁴ dört cüzü' olur (15) yigirmi beş cüz'ü bir dirhem olandan pes cevāb virürüz kim (16) aşıl ol māl-ı mechül sekiz dirhem ve dört cüz olur²¹⁶⁵ (17) yigirmi beş cüz'ü bir dirhem olandan mes'ele eger bir māl-ı (18) mechül olsa ol mālın²¹⁶⁶ rub^c in ve sub^c in gendü (19) üzerine arturasın²¹⁶⁷ on bir dirhem ola aşıl ol (20) māl ne miqdār olur tarīk oldur ki maḥrec-i rub^c i²¹⁶⁸ ki (21) dördür²¹⁶⁹ maḥrec-i sub^c a urasın²¹⁷⁰ ki yedidür yigirmi sekiz

²¹⁵⁰ (87b/2) cüz': cüz MK.128b/2.

²¹⁵¹ (87b/2) cüzü': cüz MK. 128b/2, Cam. 123a/7.

²¹⁵² (87b/4) mes'ele-i diger: mes'ele-i āḥar MK.128b/4, Kas.74b/1, BH. 49a/13, Z.128b/1, Cam. 123a/8.

²¹⁵³ (87b/4) mālın: mālın MK. 128b/4,Cam. 123a/9; mālın BH. 49a/13.

²¹⁵⁴ (87b/5) üzere: üzerine BH.49a/14, Z.128b/2.

²¹⁵⁵ (87b/7) tarīk: tarīki MK. 128b/7, Kas.74b/3, BH. 49a/14, Cam.123a/11.

²¹⁵⁶ (87b/8) nişf-ı rub^c -ı şülüş: nişf-ı şülüş-i rub^c AE. 76b/14.

²¹⁵⁷ (87b/8) hāşıl olsun: hāşıl olsa BH. 49a/14.

²¹⁵⁸ (87b/9) on iki: on ikiyi MK. 128b/10; on iki'yi BH. 49a/17.

²¹⁵⁹ (87b/10) dutalum: tūalum C. 49a/20, AE. 76b/15, T. 62a/10.

²¹⁶⁰ (87b/10) on iki: on BH. 49a/17, Z.128b/7.

²¹⁶¹ (87b/11) üzere: üzerine BH. 49a/18.

²¹⁶² (87b/12) maksūmun 'aleyh dinür: maksūmun 'aleyhdür BH. 49a/19, Z.128b/8.

²¹⁶³ (87b/13) ururuz: vururuz MK. 128b/13, Kas.74b/7, Cam. 124b/3; ḍarb iderüz BH. 49a/19, Z.128b/9.

²¹⁶⁴ (87b/14) sekiz dirhem dört: sekiz dirhem ve dört MK. 129a/2, Kas.74b/8.

²¹⁶⁵ (87b/15-16) yigirmi beş cüz'ü bir dirhem olandan pes cevāb virürüz kim aşıl ol māl-ı mechül sekiz dirhem ve dört cüz olur:– Z.128b/12.

²¹⁶⁶ (87b/18) mālın: mālın BH. 49a/23.

²¹⁶⁷ (87b/19) arturasın: ziyāde idesin BH. 49a/23, Z.128b/15.

²¹⁶⁸ (87b/20) rub^c i: rub^c MK. 129a/8, Kas.74b/11; sub^c a BH. 49a/24, Z.128b/16.

²¹⁶⁹ (87b/20-21) maḥrec-i rub^c i ki dördür: – BH. 49a/24, Z.128b/16, Cam. 124b/10.

[88a]

(1) hâşıl olur aşıl mes'ele dutaruz²¹⁷¹ ba' dehū yigirmi sekiz (2) dirhemün rub'ın ve sub'ın yigirmi sekize kıyās²¹⁷² otuz toköz

12

7

84

28

(3) olur ba' dehū on²¹⁷³ biri aşıl mes'ele yigirmi sekizdür aña (4) vurasın²¹⁷⁴ ne hâşıl olursa otuz toközün kısmet (5) idesin hâric-i kısmet yedi dirhem ve otuz beş cüzü²¹⁷⁵ (6) cümle otuz toköz

4

11

28

cüz'i bir dirhem olandan²¹⁷⁶ hâric-i kısmet (7) vâkı' olur cevâb viresinkim ol māl-ı mechül²¹⁷⁷ yedi (8) dirhem ve otuz beş cüzü' olur mes'ele-i âḥar (9) bir māl-ı mechül olsa ol mālun rub'ın ve sub'ın (10) gendüden giderseñ on bir dirhem bâkî kalsa²¹⁷⁸ aşıl (11) ol māl-ı mechül ne miqdâr olur t̄ariḳ²¹⁷⁹ oldur ki her iki (12) maḥreci birbirine urasın²¹⁸⁰ yigirmi sekiz hâşıl olur (13) aşıl mes'ele dutaruz²¹⁸¹ ba' dehū yigirmi sekizün rub'ın (14) ve sub'ın yigirmi sekizden giderürüz²¹⁸² on bir 'aded (15) ḳalır ki maḳsūmun 'aleyh dinür²¹⁸³

²¹⁷⁰ (87b/21) urasın: vurasın MK. 129a/9, Kas.74b/12; ḳarb idesin BH. 49a/24, Z.128b/16.

²¹⁷¹ (88a/1) dutaruz: ḫutaruz C. 49b/3, AE. 77a/5, BH. 49a/25, Z.128b/17, T. 62a/19.

²¹⁷² (88a/2) kıyās: ḳatasın MK. 129a/11, Kas. 74b/13, Cam. 124b/12; ziyāde idesin BH. 49a/ 26, Z.128b/19.

²¹⁷³ (88a/3) on: ol BH. 49a/26.

²¹⁷⁴ (88a/4) vurasın: urasın C. 49b/5, AE. 77a/7; ḳarb idesin BH. 49b/1, Z.128b/20.

²¹⁷⁵ (88a/5) cüzü': cüz'i MK.129b/1, Kas.74b/15

²¹⁷⁶ (88a/6) bir dirhem olandan: bir olandan BH. 49b/3.

²¹⁷⁷ (88a/7) ol māl-ı mechül: aşı/ol māl-ı mechül MK. 129b/3, Kas.75a/1-2.

²¹⁷⁸ (88a/10) bâkî kalsa: ḳalsa BH. 49b/ 5.

²¹⁷⁹ (88a/11) t̄ariḳ: t̄ariḳi BH. 49b/6, Z.128a/5, Cam. 124a/7.

²¹⁸⁰ (88a/12) urasın: vurasın MK.129b/8, Cam. 124a/8; viresin Kas.75a/4; ḳarb idesin BH. 49b/6, Z.128a/6.

²¹⁸¹ (88a/13) dutaruz: ḫutaruz AE. 77a/14, BH. 49b/ 7, Z.128a/7, T. 62b/7.

²¹⁸² (88a/14) giderürüz: gideresin MK. 129b/10, Kas. 75a/5, BH. 49b/7.

ba' dehū on biri aşıl (16) mesā'ile²¹⁸⁴ ururuz²¹⁸⁵ ne hāşıl olursa on yediye (17) kısmet iderüz²¹⁸⁶ hārici ez kısmet²¹⁸⁷ on sekiz dirhem (18) ve iki cüzü²¹⁸⁸ vākı' olur mes'ele-i diger²¹⁸⁹ bir māl-ı mechūl (19) olsa ol mālūñ rub' in ve sub' in üç dirhem ile (20) ol mālđan gidersenñ hiç nesne ıalmasa aşıl ol (21) māl-ı mechūl ne miđđār olur²¹⁹⁰ ıarıř oldur ki maħrec-i rub' ı

[88b]

(1) maħrec-i sub' a urasın²¹⁹¹ ki yigirmi sekiz hāşıl olur bu (2) yigirmi sekizi aşıl mes'ele dutaruz²¹⁹² ba' dehū bu yigirmi sekiziñ²¹⁹³ (3) rub' in ve sub' in girü gendüden naķş iderüz on yedi (4) ıalır ki ma' ādil üç dirhem olur ba' dehū aşıl mes'ele'i (5) üç dirheme ururuz²¹⁹⁴ ne hāşıl olursa on yedi (6) ' adede kısmet iderüz cevāb virürüz ki aşıl ol māl-ı (7) mechūl dōrt dirhem on altı cüzü' olur bāķi her ne (8) miđđār hācet olursa bu üslūb üzere²¹⁹⁵ istiħrāc (9) olına mes'ele-i evvel-i muķterināt cezir ve māl (10) ve²¹⁹⁶ ma' ādil ' aded olsa veyā māl ve ' adedi ma' ādil cezir (11) olur veyā ' aded ve cezir ma' ādil māl olur eger sū' āl (12) olsa ki beş cezir²¹⁹⁷ ve bir māl yigirmi altı dirhem ve şı²¹⁹⁸ rub' (13) ve rub' rub' dirhemdür diseler her cezir ne miđđār olmaķ (14) lāzım gelür ve māl ne miđđār olur ıarıř²¹⁹⁹ oldur ki (15) nişf-ı vāşııa²²⁰⁰ gendü nefsine vurasın²²⁰¹ ya' ni nişf-ı (16) cüzürı

²¹⁸³ (88a/15) maķsūmun ' aleyh dinür: maķsūmun ' aleyhdür BH. 49b/ 8, Z.128a/9.

²¹⁸⁴ (88a/16) mesā'ile: meseleye MK. 129b/11, Kas.75a/6, BH. 49b/8, Cam. 124a/11.

²¹⁸⁵ (88a/16) ururuz: vurasın MK. 129b/12, Cam. 124a/11; ururuz AE. 77a/17; viresin Kas.75a/6; đarb idesin BH. 49b/8, Z.128a/9.

²¹⁸⁶ (88a/17) kısmet iderüz: -MK. 129b/12, Kas.75a/7; kısmet idesin BH. 49b/9, Z.128a/10.

²¹⁸⁷ (88a/17) hārici ez kısmet: hāric-i kısmet BH. 49b/9, Z.128a/10.

²¹⁸⁸ (88a/18)cüzü': cüz'i MK.129b/13, Kas.75a/7.

²¹⁸⁹ (88a/18) mes'ele-i diger : mes'ele-i āħar MK. 130a/1, Kas.75a/8, BH. 49b/10, Z.128a/11, Cam. 124a/13.

²¹⁹⁰ (88a/21) māl-ı meĉhūl ne miđđār olur ıarıř oldur ki maħrec-i rub' ı: māl-ı meĉhūl ne miđđār olur *bilmek dilesenñ* ıarıř oldur ki maħrec-i rub' ı MK.130a/4, Kas.75a/8-9, BH. 49b/ 12, Z.128a/14, Cam.125b/2.

²¹⁹¹ (88b/1) urasın: vurasın MK. 130a/5; viresin Kas.75a/10; đarb BH. 49b/12, Z.128a/15, Cam.125b/3.

²¹⁹² (88b/2) dutaruz: ıutaruz AE. 77b/2, T. 62b/14.

²¹⁹³ (88b/2) yigirmi sekiziñ: yigirmi sekiziñ MK.130a/5, Kas.75a/11, Cam.125b/5.

²¹⁹⁴ (88b/5) ururuz: vururuz MK. 130a/9, Cam. 125b/7; đarb iderüz BH. 49b/15, Z.128a/19.

²¹⁹⁵ (88b/8) üzere: üzerene BH. 49b/18.

²¹⁹⁶ (88b/9-10) māl ve ma' ādil: māl ma' ādil MK. 130a/13, Kas.75a/15, Cam. 125b/11.

²¹⁹⁷ (88b/12) beş cezir: cezir BH. 49b/20.

²¹⁹⁸ (88b/12) şı: üç BH. 49b/21, Z. 129b/4.

²¹⁹⁹ (88b/14) ıarış: ıarışi BH. 49b/22, Z.129b/6, Cam. 125a/2.

gendü nefesine ɗarb idesin²²⁰² ne ħāşıl olursa (17) yigirmi altı dirhem²²⁰³ ƙatasın²²⁰⁴ otuz üç dirhem ve nişf-ı şümün (18) dirhem olur bu cümleñüñ cezrin āĥz iderüz kim beş (19) dirhem ve şî²²⁰⁵ rub^c dirhem olur pes bu meblağdan nişf-ı (20) cüzürü evvel kem²²⁰⁶ iderüz²²⁰⁷ iki buçuk dirhemdür nağş iderüz (21) üç dirhem ve rub^c dirhem ƙalır cevāb virüriz ki her cezir

[89a]

(1) üç dirhem ve rub^c dirhem olur ve māl on dirhem ve nīm dirhem²²⁰⁸ 28

11

17

(2) ve nişf-ı şümün dirhem olur eger māl birden ziyāde olacağ olursa 7

4

11

(3) bire getirürüz ya^c ni mālī vāĥide redd iderüz eger māl (4) birden eksük olursa kāmīl iderüz eger dört māl (5) ve on iki cezir ma^c ādil elli beş dirhemdür diseler (6) ol vağt emvālī bire getirürüz ya^c ni çehār²²⁰⁹ mālūğ (7) şî²²¹⁰ rub^c in nağş iderüz tā kim bir māl ƙalır ve şî²²¹¹ rub^c ı (8) on iki cezirden nağş iderüz tā üç cezir ƙalır (9) ve elli beş dirhemün dağı şî²²¹² rub^c in nağş iderüz on (10) üç dirhem ve şî²²¹³ rub^c dirhem ƙalır ki

²²⁰⁰ (88b/15) vāşıta: vāşıta ħı BH. 49b/22, Z.129b/6, Cam. 125a/3.

²²⁰¹ (88b/15) vüresin: urasın C.51b/2; viresin Kas.75b/4; ɗarb idesin BH. 49b/23, Z.129b/7.

²²⁰² (88b/15-16) ya^c ni nişf-ı cüzürü gendü nefesine ɗarb idesin: - BH. 49b/23, Z.129b/7.

²²⁰³ (88b/16) dirhem: dirheme Cam. 125a/5.

²²⁰⁴ (88b/17) yigirmi altı dirhem ƙatasın: yigirmi altı dirheme ziyāde idesin BH. 49b/23, Z.129b/8.

²²⁰⁵ (88b/19) şî: üç BH. 49b/24, Z.129b/10.

²²⁰⁶ (88b/20) kem: kim BH. 49b/25.

²²⁰⁷ (88b/20) kem iderüz: kem iderüz *ki* MK. 130b/11, Kas.75b/7.

²²⁰⁸ (89a/1) on dirhem ve nīm dirhem: on buçuk dirhem BH. 50a/1, Z.129b/13.

²²⁰⁹ (89a/4) çehār: dört BH. 50a/4, Z.129b/18.

²²¹⁰ (89a/7) şî: üç BH. 50a/4, Z.129b/18.

²²¹¹ (89a/7) şî: üç BH. 50a/5, Z.129b/19.

²²¹² (89a/9) şî: üç BH. 50a/6, Z.129b/20.

²²¹³ (89a/10) şî: üç BH. 50a/7, Z.129b/21.

ma'ādili yek²²¹⁴ māl (11) ve şî²²¹⁵ cezir olur ba' dehū nişf-ı cüzürü gine²²¹⁶ gendü (12) nefesine darb iderüz ne hāşıl olursa on üç (13) dirhem ve şî²²¹⁷ rub' ı dirhem üzerine ilhāk iderüz²²¹⁸ on altı (14) olur on altı 'adedün cezrin aluruz ki dördür ba' dehū (15) bu dördten nişf-ı cüzürü kem iderüz²²¹⁹ ya' ni yek ve nīm (16) dirhemi²²²⁰²²²¹ naşş iderüz dü ve nīm dirhem²²²² kalur cevāb (17) virürüz kim bir cezrūj miqdārı dü ve nīm dirhem²²²³ (18) olur ve her māl altı²²²⁴ dirhem ve rub' dirhem olur(19) mes'ele-i āhar²²²⁵ eger dü²²²⁶ humus māl ve on bir cezr-i (20) ma'ādil otuz dirhemdür diseler ol taqdīrce (21) her cezir ne miqdār olur māl-ı kāmīl ne kadar olur

[89b]

(1) tariķi oldur ki mālī kāmīl²²²⁷ kıılıruz ya' ni şî²²²⁸ hūms (2) mālī dü²²²⁹ hūmsa ilhāk iderüz tā kim bir māl olur ve mālī (3) ziyāde eyledüğümüz miqdārı muķārinine daķı ziyāde iderüz (4) ya' ni on bir cezri on altıya ķataruz²²³⁰ tā kim yigirmi yedi (5) ve nīm cezir²²³¹ olur ba' dehū ma'ādil olan 'adedi daķı (6) artururuz²²³² otuzdur²²³³ kırķ beş dirhem daķı ilhāk (7) iderüz tā kim bir māl ve yigirmi yedi buķuķ cezir ma'ādil (8) yetmiş beş dirhem

²²¹⁴ (89a/10) yek: bir BH. 50a/7, Z. 129a/1.

²²¹⁵ (89a/11) şî: üç MK. 131a / 10, Kas.75b/15, BH. 50a/7, Z. 129a/1.

²²¹⁶ (89a/11) gine: - MK. 131a / 11, Kas.75b/15.

²²¹⁷ (89a/13) şî: üç BH. 50a/8, Z. 129a/3.

²²¹⁸ (89a/13) üzerine ilhāk iderüz: ziyāde iderüz BH. 50a/9, Z. 129a/3.

²²¹⁹ (89a/14-15)cezrin aluruz ki dördür ba' dehū bu dördten nişf-ı cüzürü kem iderüz:- MK. 131a / 13, Kas.76a/1-2, BH. 50a/9, Z. 129a/4.

²²²⁰ (89a/16) dirhemi: dirhem MK. 131b / 1, Kas.76a/2, BH. 50a/9-10, Z. 129a/4.

²²²¹ (89a/15-16) yek ve nīm dirhemi: bir buķuķ dirhem BH. 50a/9-10, Z. 129a/4.

²²²² (89a/16) dü ve nīm dirhem: iki buķuķ dirhem BH. 50a/10, Z. 129a/5.

²²²³ (89a/17) dü ve nīm dirhem: iki buķuķ dirhem BH. 50a/11, Z. 129a/6.

²²²⁴ (89a/18) altı: on altı BH. 50a/11.

²²²⁵ (89a/19) mes'ele-i āhar: mes'ele BH. 50a/11, Z. 129a/7.

²²²⁶ (89a/19) dü: iki BH. 50a/12, Z. 129a/7.

²²²⁷ (89b/1) māl-ı kāmīl: māl-ı *mezbūr-ı* kāmīl AE. 78a/16.

²²²⁸ (89b/1) şî: üç BH. 50a/14, Z. 129a/11.

²²²⁹ (89b/2) dü: iki BH. 50a/14, Z. 129a/11.

²²³⁰ (89b/4) ķataruz: ziyāde iderüz BH. 50a/16, Z. 129a/13.

²²³¹ (89b/4-5) yigirmi yedi ve nīm cezir: yigirmi yedi buķuķ cezir BH. 50a/16.

²²³² (89b/6) artururuz: ziyāde iderüz C. 50a / 24.

²²³³ (89b/6) otuzdur: -C. 51b / 24, BH. 50a/17, Z. 129a/15.

olur pes nişf-ı eşyâyı murabba^ç (9) iderüz ve yetmiş beş dirhem kıataruz²²³⁴ tâ kim iki yüz altmış (10) dört ‘aded ve rub^ç rub^ç²²³⁵ olur ve bu meblağın cezrin âhız (11) iderüz ki on altı dirhem olur ve rub^ç dirhem olur²²³⁶(12) nişf-ı eşyâyı ol on altı dirhemden²²³⁷ kem iderüz (13) iki dirhem ve beş şümün²²³⁸ bâkî kalur bir cezir bu miqdâr olur (14) ve mâl altı dirhem ve rub^ç dirhem olur mes’ele-i (15) âhar eger iki mâl ve beş cezir ma’âdil otuz üç (16) dirhemdür diseler her cezir kaç dirhem olur ve bir mâl (17) ne miqdâr olur²²³⁹ tarîki oldur ki nişf-ı cüzürü murabba^ç (18) idesin ve dirhemi²²⁴⁰ ‘aded-i mâla darb idesin (19) ve ne hâşıl olursa murabba^ç ı nişf-ı cüzûra kıatasın²²⁴¹(20) ve bu cümleñ cezrin âhız idesin bu cezirden (21) nişf-ı cüzür-ı evveli kem idesin bâkî her ne miqdâr

[90a]

(1) kalursa ‘aded-i emvâle kıismet idesin hâric-i kıismet (2) miqdâr-ı cezir²²⁴²-i vâhid olur meşelâ nişf-ı beş cezri (3) murabba^ç eyledük altı ‘aded ve rub^ç oldı ve otuz üç (4) ‘adedi ve iki ki ‘aded-i mâldur darb iderüz altmış (5) altı ‘aded olur her iki hâşılı cem^ç iderüz yetmiş (6) iki ‘aded ve rub^ç olur ve cümleñ cezrin ikrâc (7) ider sekiz ‘aded ve nîm²²⁴³ vâkı^ç olur nişf-ı cüzür-ı (8) evvelki iki ve nîm²²⁴⁴ ‘adeddür bu sekiz ‘adedi ve nîm (9) ‘adedden giderürüz altı ‘aded kalur bu altı ‘adedi²²⁴⁵ (10) ‘aded-i mâla kıismet iderüz hâric-i kıismet üç (11) ‘aded vâkı^ç olur cevâb virürüz her cezir üç (12) dirhem olur ve bir mâl toğuz dirhem olur (13) ikinci mes’ele muqterinâtdan mâl ve dirhem (14) ma’âdil cezir ola

²²³⁴ (89b/9) kıataruz: ziyâde iderüz BH. 50a/20, Z. 129a/18.

²²³⁵ (89b/9-10) iki yüz altmış dört ‘aded ve rub^ç rub^ç: iki yüz altmış dört ‘aded ve rub^ç BH. 50a/20, Z. 129a/18-19.

²²³⁶ (89b/11) iderüz ki on altı dirhem olur ve rub^ç dirhem olur: iderüz ki on altı dirhem olur ve rub^ç dirhem olur *varuruz* MK. 132a /4, Kas. 76a/12.

²²³⁷ (89b/12) nişf-ı eşyâyı ol on altı dirhemden kem iderüz: nişf-ı eşyâyı ol on altı dirhem *ve rub^ç dirhemden* kem iderüz MK. 132a /5, Kas.76a/13, BH. 50a/22, Z. 129a/21, Cam. 126a/13.

²²³⁸ (89b/13) iki dirhem ve beş şümün: iki dirhem ve beş şümün *dirhem* C. 50b/ 4.

²²³⁹ (89b/17) ne miqdâr olur: ne miqdâr olur diseler MK.’de 126a / 10,Kas.76b/1, BH. 50a/26, Z.130b/5, Cam. 127b/5.

²²⁴⁰ (89b/18) dirhemi^ç : dirhemi *dağı* MK. 132a /11,Kas.76b/2, BH. 50b/1, Z.130b/6.

²²⁴¹ (89b/19) kıatasın: ziyâde BH. 50b/ 1; ziyâde idesin Z.130b/8.

²²⁴² (90a/2) cezir: cüzür C. 50b/10, cezir AE. 78b/13.

²²⁴³ (90a/7) ‘aded ve nîm: ‘aded-i nîm MK. 132b/8, Kas.76b/8.

²²⁴⁴ (90a/8) iki ve nîm: iki buçuk BH. 50b/6.

²²⁴⁵ (90a/9) ‘adedi: –MK. 132b/10, BH. 50b/7, Cam. 127a/3.

eger māl birden ziyāde olsa (15) bire götürürüz ziyādesin giderürüz eger birden (16) nākış olursa tekmīl iderüz ba' dehū nı̄şf-ı cüzür-ı (17) murabba' iderüz ve māl ile olan dirhemden murabba'-ı nı̄şf-ı (18) cüzürü nākış iderüz²²⁴⁶ eger murabba'-ı nı̄şf-ı cüzür (19) bu dirhemden kem olacak olursa mes'ele-i müsteħil (20) olur eger üç māl ve kırk sekiz dirhem ma' ādil yigirmi (21) beş cezir olsa her cezir ne miqdār olur ve her māl

[90b]

(1) kaç olur t̄ariķi oldur ki mālūj ikisin nākış iderüz (2) bir māl qalur bu miqdārı muķārın ve ma' ādil²²⁴⁷ daħı nākış (3) iderüz ya' ni cezirden ve dirhemden nākış iderüz (4) tā kim bir māl ve on altı dirhem ma' ādil sekiz şey ve şülüş (5) şey olur pes nı̄şf-ı eşyayı murabba' iderüz (6) ve on altı dirhem murabba'-ı nı̄şf-ı eşyayı nākış iderüz (7) bir 'aded ve şülüş ve nı̄şf-ı südüs şülüş 'aded qalur bu (8) meblağūj cezrin aluruz ki bir dirhem ve südüs dirhem²²⁴⁸ (9) olur²²⁴⁹ çün bir dirhemi ve südüs dirhemi nı̄şf-ı eşyādan (10) nākış iderüz üç dirhem qalur nı̄şf-ı eşyayı artururuz (11) beş dirhem ve şülüş dirhem olur cevāb virürüz ki (12) her cezrin bi-t̄ariķ-i nākış şi dirhem olur her māl (13) t̄okuz dirhem olur bi-t̄ariķ-i ziyāde her cezir beş (14) dirhem ve şülüş dirhem olur ve bir māl yigirmi sekiz dirhem²²⁵⁰ (15) şülüş ve şülüş şülüş dirhem olursa eger murabba'-ı nı̄şf-ı (16) cüzür ol dirhem mişli olur²²⁵¹ ki māl eyledür nı̄şf-ı (17) cüzür miqdār-ı cezir olur mişāl eger bir māl (18) ve t̄okuz dirhem ma' ādil altı cezirdür her cezir ne (19) miqdār olur ve bir māl kaç olur t̄ariķ oldur ki (20) nı̄şf-ı cüzürü murabba' iderüz t̄okuz 'aded olur (21) çünkim berāber dirhem oldı cevāb virürüz ki

²²⁴⁶ (90a/18) nākış iderüz: ekserüz MK. 133a/5, Kas.76b/14, BH. 50b/ 11, Cam. 127a/10; eksüldürüz Z. 130a/4.

²²⁴⁷ (90b/2) ma' ādilın: ma' ādilinden MK. 133a/11, Kas.77a/3, Z.130a/8.

²²⁴⁸ (90b/8) bir dirhem ve südüs dirhem: bir dirhem BH. 50b/17, Z.130a/14.

²²⁴⁹ (90b/9) olur: qalur MK. 133b/4, Kas.77a/7, BH. 50b/17, Z.130a/14, Cam. 128b/6.

²²⁵⁰ (90b/14-15) sekiz dirhem şülüş: sekiz dirhem ve şülüş MK. 133b/10, Kas.77a/10, BH. 50b/21.

²²⁵¹ (90b/16) olur: ola MK.133b/11, BH. 50b/ 22, Cam. 128b/12.

[91a]

(1) cezir üç dirhem olur ve māl toköz dirhem olur eger (2) dilesek²²⁵² kim māl bir kırāt ola eger birden ziyāde ve²²⁵³ kem olacak (3) olursa tarīk²²⁵⁴ oldur ki nişf-ı cüzürü ve murabba⁶ dirhemi (4) ‘aded-i emvāle ururuz²²⁵⁵ ne hāşıl olursa²²⁵⁶ murabba⁶-ı (5) nişf-ı cüzürdan naşş iderüz ve bākī kalan ā⁶ daduğ (6) cezrin āhız iderüz bu cezri nişf-ı cezr-i evvelden (7) kem²²⁵⁷ iderüz bākī kalan ‘adedi ‘aded-i emvāle kısmet (8) iderüz hāric-i kısmet miqdār-ı cezr olur eger (9) evvel cezr-i nişf-ı eşyayı artururuz hāşıl olan (10) ‘aded-i emvāle kısmet iderüz hāric-i kısmet miqdār-ı (11) cezr olur mişāl eger iki māl ve kırk dirhem ve ma⁶ ādil (12) on sekiz şey olur her şey kaç dirhem olur ve māl (13) ne miqdār olur tarīki oldur ki nişf-ı eşyayı murabba⁶ (14) idesin seksen bir²²⁵⁸ hāşıl olur ve kırk dirhemi (15) dahı ‘aded-i mālā²²⁵⁹ ururuz²²⁶⁰ seksen hāşıl olur (16) çün bu seksen²²⁶¹ murabba⁶-ı nişf-ı cüzürdan naşş iderüz²²⁶² (17) bir ‘aded kalur bunuğ cezrin çıkaruruz ki girü bir (18) ‘aded olur²²⁶³ bu bir ‘adedi nişf-ı cüzür-ı evvelden kem (19) iderüz sekiz kalur çün sekiz ‘adedi ‘aded-i (20) emvāle kısmet iderüz dört ‘aded hāric-i kısmet (21) olur eger nişf-ı cüzür-ı evvele uravuz²²⁶⁴ ne hāşıl olursa

²²⁵² (91a/2) dileseğ: dilerseğ BH. 51a/2, Z. 131b/6.

²²⁵³ (91a/2) ziyāde ve kem olacak: ziyāde veyā kem olacak MK. 134a /5., Kas.77b/1, Cam. 128a/5.

²²⁵⁴ (91a/3) tarīk: tarīki BH.51a/3, Z. 131b/7, Cam. 128a/5.

²²⁵⁵ (91a/4) ururuz: virürüz MK. 134a/7, Kas.77b/2, BH. 51a/3, Z. 131b/8. Cam. 128a/6.

²²⁵⁶ (91a/4) hāşıl olursa: hāşıl olacak olursa BH. 51a/4, Z. 131b/8-9.

²²⁵⁷ (91a/7) kem: naşş C. 51a/14.

²²⁵⁸ (91a/14) seksen bir: seksen BH. 51a/9.

²²⁵⁹ (91a/15) mālā: māl MK.134b/5, Kas.77b/8, BH. 51a/10; – C. 51a/19, Cam. 129b/2.

²²⁶⁰ (91a/15) ururuz: virürüz MK. 134b/5, Kas.77b/8, BH. 51a/10, Z. 131b/19, Cam. 129b/2.

²²⁶¹ (91a/16) seksen: sekseni BH. 51a/10.

²²⁶² (91a/16) naşş iderüz: nişf iderüz BH. 51a/ 11, Z. 131b/21.

²²⁶³ (91a/18) ‘aded olur: AE. buradan itibaren S. Nüşhasından çok farklıdır 79b/19, T. buradan itibaren boş bir sayfa gelir, daha sonrası S. Nüşhasından çok farklıdır T. 64a/6; ‘aded olup BH. 51a/12; ‘adeddür Z. 131b/21.

²²⁶⁴ (91a/21) uravuz: virürüz MK. 134b/10; virürüz Kas.77b/11, Cam. 128b/7; virseğ BH. 51a/14, Z. 131a/3.

[91b]

(1) ‘aded-i emvāle kısmet iderüz²²⁶⁵ hāric-i kısmet beş dirhem (2) olur cevāb virürüz ki kemmiyye-i bir cezir dört dirhem (3) olur ve kemmiyye-i bir māl on altı dirhem olur bi-ṭarīki’z-ziyāde (4) cezir beş dirhem ve kemmiyye-i māl yigirmi beş dirhem olur eger (5) dilesek kim evvel mālī istihrāc idevüz²²⁶⁶ ṭarīki oldur ki (6) cüzürü nefsine uravuz²²⁶⁷ ne hāşıl olursa ‘adede (7) uravuz²²⁶⁸ ki māl ile biledür bu ḍarbdan hāşıl olan (8) ‘adedi şaklayasın²²⁶⁹ pes nişf-ı murabba^c-ı cüzürü gendü (9) nefsine ururuz²²⁷⁰ ol şakladuğu²²⁷¹ ‘adedi (10) bu meblağdan kem iderüz bākīsiniñ cezrin aluruz²²⁷² (11) nişf-ı murabba^c-ı cüzürü evvel arturuz²²⁷³ ve mālıla²²⁷⁴ olan (12) ‘adedi bu meblağdan naqş iderüz bākī ne miqdār qalursa (13) miqdār-ı māl olur eger nişf-ı murabba^c-ı cüzürü kem idevüz²²⁷⁵ (14) bākī kalan ‘adedi māl ile bile olan ‘adedden²²⁷⁶ kem iderüz (15) şöl miqdār kim bākī qalır miqdār-ı māl²²⁷⁷ olur mişāl (16) eger diseler bir māl ve on sekiz dirhem ma‘ādil toquz cezirdür (17) kemmiyye-i yek²²⁷⁸ ne miqdār olur cüzürü murabba^c iderüz²²⁷⁹ seksen (18) bir hāşıl olur ve seksen bir ‘adedi on sekiz ‘adede (19) ururuz²²⁸⁰ ki māl ile biledür biñ dört yüz elli sekiz (20) hāşıl olur bunı hıfş²²⁸¹ iderüz ba‘dehū nişf-ı murabba^c-ı (21) cüzürü gendü nefsine ururuz²²⁸² biñ kırk altı ‘aded

²²⁶⁵ (91b/1) kısmet iderüz: kısmet idersen Z. 131a/ 4.

²²⁶⁶ (91b/5) istihrāc idevüz: istihrāc iderüz C.52a/1.

²²⁶⁷ (91b/6) uravuz: vuravuz MK. 135a/4, Kas.77b/15, Cam. 129b/12, ḍarb iderüz BH. 51a/17, Z. 131a/ 7.

²²⁶⁸ (91b/7) uravuz: vuravuz MK. 135a /4, Kas.77b/15, Cam. 129b/12; ḍarb iderüz BH. 51a/18, Z. 131a/ 8.

²²⁶⁹ (91b/8) şaklayasın: hıfz idesin BH. 51a/19, Z. 131a/ 9.

²²⁷⁰ (91b/9) ururuz: vururuz MK. 135a/6, Kas.78a/1, Cam. 129a/1; ḍarb iderüz C. 51b/ 3, BH. 51a/19, Z. 131a/9.

²²⁷¹ (91b/9) şakladuğu: hıfz olınan BH. 51a/20, Z. 131a/10.

²²⁷² (91b/10) bu meblağdan kem iderüz bākīsiniñ cezrin aluruz: nişf-ı murabba^c-ı cüzür-ı evveli artururuz ve mālıla olan ‘adedi bu meblağdan kem iderüz bākīsiniñ cezrin aluruz MK. 135a/8, Kas.78a/3-4, BH. 51a/ 21, Z. 131a/13.

²²⁷³ (91b/11) arturuz: artururuz MK. 135a/8, C.52a/5, Kas. 78a/3, BH. 51a/21, Z. 131a/14.

²²⁷⁴ (91b/11) mālıla: māl ile BH. 51a/23, Z. 131a/14.

²²⁷⁵ (91b/13) kem idevüz: kem iderüz C. 51b/6.

²²⁷⁶ (91b/14) ‘adedden:–Kas.78a/7.

²²⁷⁷ (91b/15) miqdār-ı māl: māl Kas.78a/7.

²²⁷⁸ (91b/17) kemmiyye-i yek: kemmiyye-i bir māl BH. 51b/1, Z. 131a/19.

²²⁷⁹ (91b/17) iderüz: idersin BH. 51b/1.

²²⁸⁰ (91b/19) ururuz: ḍarb ideriz BH. 51b/2; vururuz Cam. 129a/11.

²²⁸¹ (91b/20) hıfş: hıfz C. 51b/10, Z. 132b/2, Cam. 129a/12; hıfz BH. 51b/3.

²²⁸² (91b/21) ururuz: ḍarb iderüz BH. 51b/3, , Z. 132b/2-3; vururuz Cam. 129a/13.

[92a]

(1) ve rub^ç hâşıl olur ol hıfş²²⁸³ eyledüğün²²⁸⁴ ç adedden (2) bu meblâğı naqş iderüz yüz seksen bir ç aded ve rub^ç bâkî (3) qalır bu meblâğun cezrin âhz iderüz on üç ç aded (4) ve nîm²²⁸⁵ hâşıl olur eger nişf-ı murabba^ç -ı cüzürdan (5) arturavuz²²⁸⁶ elli dört olur yüz elli dört ç adedden²²⁸⁷ (6) on sekiz ç adedi²²⁸⁸ naqş iderüz otuz altı ç aded (7) qalır cevâb virürüz ki bi-ṭarîkî'z-ziyâde bir māl (8) otuz altı dirhem olur eger on üç dirhem ve nîm²²⁸⁹ (9) dirhemi nişf-ı murabba^ç -ı cüzür-ı evvelden kem iderüz (10) yigirmi yedi ç aded qalır ba^ç dehū māl ile olan on sekiz (11) dirhemi bu yigirmi yedi ç adedden²²⁹⁰ naqş iderüz toquz (12) dirhem qalır cevâb virürüz²²⁹¹ ki bi-ṭarîk-i noqşan bir māl (13) toquz dirhem olur ve bir cezir üç dirhem olur (14) eger māl birden ziyâde olursa biri²²⁹² getirürüz (15) ziyâdesin²²⁹³ naqş iderüz ve ma^ç âdilinden²²⁹⁴ daḥı naqş (16) iderüz bu üslûb üzere²²⁹⁵ tā kim ç amel rāst olur (17) mes'ele-i şānî -i muqterināt²²⁹⁶ qaçan şey ve dirhem (18) ma^ç âdil māl ola ṭarîkî oldur ki eger māl bir olursa (19) nişf-ı cüzürı murabba ç iderüz hâşıl olanı dirhem²²⁹⁷ (20) artururuz²²⁹⁸ bu cümleñün cezrin aluruz nişf-ı (21) cüzür-ı evvele ilhāk iderüz bu cümle miqdār bir cezir

²²⁸³ (92a/1) hıfş: hıfz C.52a/13, Z. 132b/3, Cam. 130b/1; hıfz BH. 51b/4.

²²⁸⁴ (92a/1) eyledüğün: itdügümüz BH. 51b/4; eyledüğümüz Z. 132b/3.

²²⁸⁵ (92a/3-4) on üç ç aded ve nîm: on üç buçuq ç aded BH. 51b/5, Z. 132b/6.

²²⁸⁶ (92a/5) arturavuz: arturuz Kas.78a/15; artursağ BH. 51b/6, Z. 132b/7.

²²⁸⁷ (92a/5) elli dört olur yüz elli dört ç adedden: elli dört ç adedden BH. 51b/6.

²²⁸⁸ (92a/6) ç adedi: ç adedin MK. 136a /2,79b/1.

²²⁸⁹ (92a/8) otuz altı dirhem olur eger on üç dirhem ve nîm: otuz altı dirhem olur *ve bir cüzür altı dirhem olur* eger on üç dirhem ve nîm MK. 136a/4, Kas. 78b/2; otuz altı dirhem olur *ve bir cüzür altı dirhem olur* eger on üç buçuq dirhem BH. 51b/8-9, Z. 132b/9-10.

²²⁹⁰ (92a/11) yigirmi yedi ç adedden: yigirmi ç adedden BH. 51b/ 10.

²²⁹¹ (92a/12) virürüz: viresin BH. 51b/11.

²²⁹² (92a/14) biri: bire MK. 136a/10, Kas.78b/6, BH. 51b/12.

²²⁹³ (92a/15) ziyâdesin: ziyâde olur BH. 51b/12, Z. 132b/16.

²²⁹⁴ (92a/15) ma^ç âdilinden: ma^ç âdilden BH. 51b/13, Z. 132b/17.

²²⁹⁵ (92a/16) üzere: üzerine BH. 51b/13, Z. 132b/17.

²²⁹⁶ (92a/17) muqterināt: muqterinātđan BH. 51b/14, Cam. 130a/1.

²²⁹⁷ (92a/19) dirhem: dirhemi MK. 136b/2, Kas.78b/9, BH. 51b/15, Cam. 130a/3.

²²⁹⁸ (92a/20) artururuz: arturuz MK. 136b/2.

[92b]

(1) olur eger māl birden ziyāde olursa bire götürüz²²⁹⁹ (2) bu nisbet²³⁰⁰ üzere ma' ādilātın²³⁰¹ daḥı naḫş iderüz (3) eger māl birden eksük olursa kāmīl iderüz²³⁰² (4) bākī hemān zıkr olan 'amel üzere istiḥrāc iderüz (5) mişāl eger üç cezir ve dört dirhem ma' ādil bir māl (6) dur diseler nişf-ı cüzürü murabba' iderüz ba' dehū dört (7) dirhem ilḥāk iderüz altı²³⁰³ dirhem ve rub' dirhem olur (8) bu meblağın cezrin āḫz iderüz iki dirhem ve nīm (9) dirhem²³⁰⁴ olur bunu nişf-ı cüzür-ı evvele ḫataruz²³⁰⁵ (10) dört dirhem olur cevāb virürüz²³⁰⁶ kim kemmiyye-i (11) yek²³⁰⁷ cezir dört dirhem ve miḫdār-ı yek²³⁰⁸ māl on (12) altı olur eger iki māl ma' ādil beş cezir ve on (13) iki dirhemdür diseler her cezir ne miḫdār olur²³⁰⁹ (14) ve her māl ne olur²³¹⁰ ḫarīki oldur ki mālī bire götürüz²³¹¹ (15) ve cüzürün daḥı nişfin giderüz²³¹² iki buçuḫ cezir (16) ḫalır ve on iki dirhemün daḥı nişfin iḥrāc (17) iderüz altı dirhem ḫalır tā kim iki buçuḫ cezir (18) ve altı dirhem ma' ādil yek²³¹³ māl olur pes nişf-ı (19) cüzürü murabba' iderüz ve altı dirhem üzerine (20) artururuz²³¹⁴ yedi dirhem ve nīm²³¹⁵ ve rub' rub' dirhem (21) olur ve bu cümleñ cezrin āḫz iderüz²³¹⁶

²²⁹⁹ (92b/1) götürüz: götürüz MK. 136b/4, Kas.78b/11, Cam. 130a/5.

²³⁰⁰ (92b/2) nisbet: nesne C. 52a/1.

²³⁰¹ (92b/2) ma' ādilātın: ma' ādilini MK. 136b/5, Kas.78b/11, BH. 51b/18, Z. 132a/3, Cam. 130a/5.

²³⁰² (92b/3) eger māl birden eksük olursa kāmīl iderüz: eger māl birden eksük olursa kāmīl iderüz *bu nisbet üzere ma' ādilīn daḥı ziyāde iderüz* MK. 136b/7, Kas.78b/12, BH. 51b/19, Z. 132a/4, Cam. 130a/7.

²³⁰³ (92b/7) altı: on altı BH. 51b/22.

²³⁰⁴ (92b/8-9) iki dirhem ve nīm dirhem: iki buçuḫ dirhem BH. 51b/22, Z. 132a/9.

²³⁰⁵ (92b/9) ḫataruz: ziyāde iderüz BH. 51b/23, Z. 132a/10.

²³⁰⁶ (92b/10) virürüz: viresin BH. 51b/23.

²³⁰⁷ (92b/11) kemmiye-i yek: kemmiye bir BH. 51b/24, Z. 132a/11.

²³⁰⁸ (92b/11) miḫdār-ı yek: miḫdār bir BH. 51b/ 24, Z. 132a/12.

²³⁰⁹ (92b/13) ne miḫdār olur: ne miḫdār olur *diseler* C. 52a/ 8.

²³¹⁰ (92b/14) ne olur: ne olur *diseler* C. 52a/8; ne miḫdār olur BH. 51b/ 26.

²³¹¹ (92b/14) götürüz: getürevüz MK. 137a/4, Kas.79a/4.

²³¹² (92b/15) giderüz: giderevüz MK. 137a/5.

²³¹³ (92b/18) yek: bir BH. 52a/2, Z. 132a/18.

²³¹⁴ (92b/20) artururuz: ziyāde iderüz C. 52a/12, BH. 52a/3. 132a/19.

²³¹⁵ (92b/20) yedi dirhem ve nīm: yedi buçuḫ dirhem BH. 52a/ 3.

²³¹⁶ (92b/21) āḫz iderüz: āḫz idüp BH. 52a/4. 132a/20

[93a]

(1) nişf-ı cüzür-ı evvele kıataruz²³¹⁷ dört olur cevâb virürüz ki (2) kemmiyye-i miqdâr-ı cezir dört dirhem olur ve bir māl on altı (3) dirhem olur eger diseler ki şî subu^c 2318 māl ma^c ādil iki cezir (4) ve yedi dirhem olur ol taqdîrce her cezir ne miqdâr (5) olur tarîk olur ki şî²³¹⁹ sub^c 1²³²⁰ māl kāmîl iderüz çehâr²³²¹ (6) sub^c 1²³²² dahı ilhāk iderüz tâ kim ve nisbet iki cezre üç (7) cezir dahı ilhāk iderüz ve yedi dirhem²³²³ dahı tokuz dirhem (8) ve şülüş dirhem dahı kıataruz²³²⁴ tâ kim bir māl ma^c ādil dört cezir (9) ve şülüş cezir ve on altı dirhem ve şülüş dirhem olur pes (10) nişf-ı cüzür-ı gine gendü nefesine ururuz²³²⁵ on altı dirhem (11) ve şülüş dirhem üzerine artururuz²³²⁶ ve bu cümleñ cezrin (12) âhız iderüz ve nişf-ı cüzür-ı evvel²³²⁷ üzerine arturuz²³²⁸ (13) yedi ‘aded olur pes imdi kemmiyye-i bir cezir yedi ‘aded (14) olur ve yek²³²⁹ māl kırk tokuz dirhem olur tarîk ihrâc-ı²³³⁰ (15) cezir bu muqterinâtda reddüs tekmihsüz oldur ki (16) murabba^c -ı nişf-ı eşyâyı hâşıl²³³¹ -ı darb-ı ‘aded-i emvâli bir (17) dirhem²³³² arturuz²³³³ ve bu cümleñ cezrin âhız iderüz (18) ve bu cezri nişf-ı cüzür-ı evvele ilhāk iderüz ne olursa (19) ‘aded-i emvâle kısmet iderüz hâric-i kısmet miqdâr-ı (20) cezir olur eger eytseler²³³⁴ ki on iki cezir ve on altı (21) dirhem ma^c ādil dört māl dur ol taqdîrce her cezir

²³¹⁷ (93a/1) kıataruz: ziyâde iderüz BH. 52a/4, Z. 132a/21.

²³¹⁸ (93a/3) şî subu^c : üç rub^c BH. 52a/6; üç sub^c Z. 133b/1.

²³¹⁹ (93a/5) şî: üç BH. 52a/7, Z. 133b/3.

²³²⁰ (93a/5) sub^c 1: subu^c Cam. 131b/11.

²³²¹ (93a/5) çehâr: dört BH. 52a/7, Z. 133b/4.

²³²² (93a/6) sub^c 1: subu^c Cam. 131b/12.

²³²³ (93a/7) dirhem: dirheme BH. 52a/8, Z. 133b/7.

²³²⁴ (93a/8) kıataruz: ilhāk iderüz BH. 52a/9, Z. 133b/7.

²³²⁵ (93a/10) ururuz: vururuz MK. 137b/7, Kas.79a/15, Cam. 131a/3; virürüz BH. 52a/10, Z. 133b/10.

²³²⁶ (93a/11) artururuz: ziyâde iderüz BH. 52a/11, Z. 133b/10.

²³²⁷ (93a/12) nişf-ı cüzür-ı evvel: nişf-ı cüzür BH. 52a/ 12, Z. 133b/12.

²³²⁸ (93a/12) arturuz: ziyâde iderüz BH. 52a/12, Z. 133b/12; artururuz Cam. 131a/5.

²³²⁹ (93a/14) yek: bir BH. 52a/13, Z. 133b/13.

²³³⁰ (93a/14) ihrâc-ı: istihrâc-ı BH. 52a/13, Z. 133b/14.

²³³¹ (93a/14) hâşıl: hâlî BH. 52a/14, Z. 133b/15.

²³³² (93a/17) dirhem: dirhemi MK. 138a/1; dirheme BH. 52a/15, Z. 133b/16.

²³³³ (93a/17) arturuz: ziyâde iderüz BH. 52a/15, Z. 133b/16.

²³³⁴ (93a/20) eytseler: diseler BH. 52a/17, Z. 133b/19.

[93b]

(1) ne miqdār olur ve bir māl kaç olur *ṭarīḫ* oldur ki nişf-ı cüzürü (2) murabba^ç iderüz ve ^çaded-i emvāl ki dördtür on altı dirheme (3) *ḍarb* iderüz her iki *ḥāşılı cem^ç* iderüz²³³⁵ yüz ^çaded olur (4) ve yüz ^çadedün *cezrin āḥz* iderüz ve nişf-ı cüzür-ı evvele (5) *ḳataruz*²³³⁶ on altı olur bu on altı ^çadedi²³³⁷ ^çaded-i emvāl ki (6) dördtür *ḳısmet* iderüz *ḥāric-i ḳısmet* dört ^çaded *vāḳı^ç* (7) olur ve *kemmiyye-i bir cezir* dört dirhem olur ve bir māl on (8) altı dirhem olur evvel *isthrāc-ı māl itmek dileseñ* (9) *ṭarīḫ*²³³⁸ oldur ki cüzürü murabba^ç iderüz ne *ḥāşıl* olursa (10) dirheme ururuz²³³⁹ *ba^ç dehū nişf-ı murabba^ç-ı cüzürü gendū* nefesine (11) ururuz²³⁴⁰ her ne *ḥāşıl* olursa *ḥāşıl-ı evveli*²³⁴¹ üzerine (12) *artururuz*²³⁴² ve bu cümleñ *cezrin āḥz* iderüz²³⁴³ dirhem²³⁴⁴ (13) *daḥı nişf-ı murabba^ç-ı cüzür-ı evveli daḥı cezir-i şāniye* *ḳataruz*²³⁴⁵ bu cümle (14) miqdār bir māl olur *meşelā* eger dört cezir ve otuz (15) ve iki²³⁴⁶ dirhemi²³⁴⁷ bir māl *ma^ç ādildür diseler kemmiyye-i māl kaç* (16) dirhem olur²³⁴⁸ *ṭarīḫ*²³⁴⁹ oldur ki²³⁵⁰ *cezri gendū* nefesine ururuz²³⁵¹ (17) on altı olur²³⁵² on altıyı otuz ikiye²³⁵³ ururuz²³⁵⁴ beş (18) yüz on iki olur *bunı ḥıfş*²³⁵⁵ iderüz *ba^ç dehū nişf-ı* (19) murabba^ç-ı cüzür

²³³⁵ (93b/2-3) ve ^çaded-i emvāl ki dördtür on altı dirheme (3) *ḍarb* iderüz her iki *ḥāşılı cem^ç* iderüz: - Z. 133a/1.

²³³⁶ (93b/5) *ḳataruz*: *ziyāde* iderüz BH. 52a/ 21, Z. 133a/2.

²³³⁷ (93b/5) ^çadedi: ^çaded MK. 138a /11, Kas. 79b/11, BH. 52a/21, Cam. 132b/5.

²³³⁸ (93b/9) *ṭarīḫ*: *ṭarīḳi* BH.52a/24, Z. 133a/6, Cam. 132b/8.

²³³⁹ (93b/10) ururuz: vururuz MK. 138b/3, Kas. 79b/14, Cam. 132b/10; *ḍarb* idesin BH. 52a/25, Z. 133a/7-8.

²³⁴⁰ (93b/11) ururuz: *ḍarb* iderüz C. 52b/10; *viresin* Kas. 79b/15; *ḍarb* idesin BH. 52a/25, Z. 133a/8-9; *vurasın* Cam. 132b/10.

²³⁴¹ (93b/11) evveli: evvel MK. 138b/5, Kas. 79b/15; evvelün BH. 52a/26.

²³⁴² (93b/12) *artururuz*: *arturuz* MK. 138b/5, Cam. 132b/11; *ziyāde* idesin BH. 52a/26, Z. 133a/9.

²³⁴³ (93b/12) *āḥz* iderüz: *āḥz* idesin BH. 52a/26-27, Z. 133a/10.

²³⁴⁴ (93b/12) dirhem: dirhemi BH. 52a/27, Z. 133a/10.

²³⁴⁵ (93b/13) *ḳataruz*: *ziyāde* iderüz BH. 52a/27, Z. 133a/11.

²³⁴⁶ (93b/15) iki: -C. 52b/13.

²³⁴⁷ (93b/15)dirhemi: dirhem MK. 138b/8, Kas. 80a/3, BH. 52b/1.

²³⁴⁸ (93b/16) dirhem olur: dirhemdür *diseler* MK. 138b/9, Kas.80a/3, BH. 52b/2, Z. 133a/15.

²³⁴⁹ (93b/16) *ṭarīḫ*: *ṭarīḳi* BH. 52b/2, Z. 133a/15, Cam. 132a/2.

²³⁵⁰ (93b/16) oldur ki:- BH. 52b/2.

²³⁵¹ (93b/16) ururuz: vuravuz MK. 138b/10, Kas.80a/4, Cam. 132a/3; *ḍarb* iderüz C. 52b/15, BH. 52b/2-3, Z. 133a/15.

²³⁵² (93b/17) on altı olur: on altı olur *bu* MK. 138b/11, BH. 52b/3.

²³⁵³ (93b/17) otuz ikiye: otuz iki dirheme MK. 138b/11, Kas.80a/5, BH. 52b/3, Z. 133a/16, Cam. 132a/4.

²³⁵⁴ (93b/17) ururuz: vuruz ki MK. 138b/11, Kas.80a/5, Cam. 132a/4; *ḍarb* iderüz BH. 52b/3, Z. 133a/17.

²³⁵⁵ (93b/18) *ḥıfş*: *ḥıfz* C. 52b/16, BH 53b/4, Z. 133a/16; *ḥıfz* Kas. 80a/5, Cam. 132a/5.

ki sekizdür gendü nefesine ururuz²³⁵⁶ altmış (20) dört olur pes on iki üzerine²³⁵⁷ ilhâk iderüz (21) ki²³⁵⁸ hıfz²³⁵⁹ olınmışdı tâ kim beş yüz yetmiş altı dirhem

[94a]

(1) olur²³⁶⁰ bunun cezrin âhız iderüz ki yigirmi dört ‘aded (2) olur²³⁶¹ ve dirhem ki otuz iki ‘aded-idi nıfı vü murabba‘ -ı (3) cüzür-ı evveli²³⁶² ki sekize²³⁶³ cümle iderüz altmış dört (4) olur cevâb virürüz ki altmış dört olur²³⁶⁴ (5) miqdâr-ı cezir sekiz dirhem olur eger māl birden (6) ziyâde olursa bire getirürüz²³⁶⁵ ve eger birden eksük (7) olursa kâmil kıılıruz bâkîsin hemân bu zıkr (8) olan ‘amel üzere istihrâc olına²³⁶⁶ (9) altı mes’elenüj²³⁶⁷ şüretleri beyânındadır mes’ele-i (10) evvel-i müfredât meşelâ seksen bir dirhem iki kısım ile (11) muhtelif kısım-ı ekseri kısım-ı eķalla kısmet eyledüj üç (12) dirhem hâric-i kısmet vâkı‘ oldı ol taķdırce (13) her kısım ne miqdâr olmaķ gerekdür diseler tariķ oldur ki²³⁶⁸ (14) maķsûmun ‘aleyhi şey farz iderüz hâric-i kısmet ki (15) üç dirhem vâkı‘ olmışdur şey’e ururuz²³⁶⁹ üç (16) şey hâsıl olur ki ma‘âdili maķsûm olsa gerekdür (17) ba‘dehü maķsûmun ‘aleyhi maķsûma ziyâde iderüz²³⁷⁰ dört (18) şey olur ki ma‘âdil aşıl māl olur ki seksen (19) bir dirhemdür pes²³⁷¹ seksen bir dirhemi dört şey’e (20) kısmet iderüz hâric-i

²³⁵⁶ (93b/19) ururuz: vurasın MK. 138b/13, Kas.80a/6, Cam. 132a/6; ğarb idesin BH. 52b/ 5, Z. 133a/17.

²³⁵⁷ (93b/20) on iki üzerine: on ikiye BH. 52b/ 5, Z. 133a/19.

²³⁵⁸ (93b/20-21) ilhâk iderüzki: ilhâk idesinki Kas.80a/7, BH. 52b/5.

²³⁵⁹ (93b/21) hıfz: hıfz C. 52b/18, BH. 52b/5, Z. 133a/19; hıfz Kas.80a/7, Cam. 132a/7.

²³⁶⁰ (94a/1) olur: oldı MK.139a/2, Kas.80a/7, BH. 52b/6, Z. 133a/20.

²³⁶¹ (94a/2) olur: oldı BH.53b/7, Z. 133a/21.

²³⁶² (94a/3) evveli: evvel MK.139a/4,Kas.80a/9, BH. 52b/8.

²³⁶³ (94a/3) sekize: sekizdür MK. 139a/4, Kas.80a/9, BH. 52b/8, Z.134b/1, Cam. 132a/10.

²³⁶⁴ (94a/4) olur cevâb virürüz ki altmış dört olur: olur cevâb virürüz ki *bir māl* altmış dört *dirhem* olur MK. 139a/5, Kas.80a/10, BH. 52b/9.

²³⁶⁵ (94a/6) getirürüz: getirüz MK. 139a/7.

²³⁶⁶ (94a/8) olan ‘amel üzere istihrâc olına: olan ‘amel *üzerine* istihrâc ideler *ikinci faşıl* MK. 133a/9, Kas.80a/12, Cam. 133b/1-2; olunan ‘amel *üzerine* istihrâc ideler *ikinci faşıl* BH. 52b/11, Z.134b/6-7.

²³⁶⁷ (94a/9) mes’elenüj: mes’ele BH. 52b/11.

²³⁶⁸ (94a/13) oldur ki: budur ki BH. 52b/14.

²³⁶⁹ (94a/15) ururuz: ğarb iderüz BH. 52b/ 15, Z.134b/13; vururuz Cam. 133b/8.

²³⁷⁰ (94a/17) ziyâde iderüz: ziyâde eyledüj BH. 52b/16, Z.134b/14.

²³⁷¹ (94a/19) bir dirhemdür pes: bir dirhemdür pes *varuruz* MK. 139b / 6, Kas.80b/3.

kısmet yigirmi dirhem rub^c dirhem (21) olur ol taq̄dırc̄e kısm-ı evvel²³⁷² yigirmi dirhem rub^c -ı dirhem

[94b]

(1) olur ol taq̄dırc̄e kısm-ı evvel yigirmi dirhem ve rub^c dirhem olur (2) ki şeyi farz olunmuş ola²³⁷³ lāzım oldu ki²³⁷⁴ kısm-ı ekşer altmış (3) dirhem ve şı²³⁷⁵ rub^c -ı dirhem ola mes'ele-i āhar (4) eger yüz otuz beş dirhemi iki kısım eyle²³⁷⁶ muhtelif (5) diseler ammā kısm-ı ekşeri²³⁷⁷ kısm-ı eḳalla kısmet eyledüñ h̄āric-i (6) kısmet ne vāḳı^c olursa²³⁷⁸ murabba^c eyledüñ h̄āşıl olan (7) ' adede yüz otuz beş dirhem urasın²³⁷⁹ ve bundan bir (8) dirhem ve yedi cüz' i altmış yedi cüz' i bir dirhem olandan (9) naḳş iderüz ve bāḳı̄ kalan ' adedüñ cezrin iḳrāc̄ (10) iderüz²³⁸⁰ yüz on dirhem ve şı²³⁸¹ şümün yek²³⁸² dirhem olsa (11) ol taq̄dırc̄e aşıl her kısım ne miḳdār olmaḳ gerekdür (12) ve h̄āric-i kısmet ne olmaḳ gerekdür²³⁸³ tariḳī oldur ki yüz (13) on dirhem maḳrec-i şümün ururuz²³⁸⁴ ki sekizdür ve şı²³⁸⁵ şümün (14) daḳı̄ üzerine ḳataruz²³⁸⁶ sekiz yüz seksen üç olur (15) ve bu cümle ' i gendü nefsinde ururuz²³⁸⁷ bir dirhem ve yedi (16) cüz altmış dört cüz' i bir dirhem olandan bunun (17) üzerine ilḳāḳ iderüz cümle yedi yüz yetmiş ḫoḳuz (18) biñ yedi yüz altmış olur bu

²³⁷² (94a/21) evvel: eḳallı MK. 139b / 8, Kas.80b/5, BH. 52b/20.

²³⁷³ (94b/2) ola: - BH. 52b/21, Z.134b/19.

²³⁷⁴ (94b/2) lāzım oldu ki: lāzım geldi li BH. 52b/21, Z.134b/19.

²³⁷⁵ (94b/3) şı: üç BH. 52b/21, Z.134b/20.

²³⁷⁶ (94b/4) kısım eyle: kısım ile MK. 139b/11, BH. 52b/22, Cam. 133a/3; kısım ile C. 53a/8, Kas.80b/7.

²³⁷⁷ (94b/5) kısım-ı ekşeri: -Kas.80b/7.

²³⁷⁸ (94b/6) vāḳı^c olursa: vāḳı^c oldıysa BH. 52b/23.

²³⁷⁹ (94b/7) dirhem urasın: dirheme vurasın MK. 140a/1, Kas. 80b/8-9, Cam. 133a/6; dirhem vurasın BH. 52b/24, Z. 134a/3.

²³⁸⁰ (94b/9-10) ve bāḳı̄ kalan ' adedüñ cezrin iḳrāc̄ iderüz: -C. 53a/11.

²³⁸¹ (94b/10) şı: üç BH. 52b/26, Z. 134a/6.

²³⁸² (94b/10) yek: bir BH. 52b/26, Z. 134a/6.

²³⁸³ (94b/12) ve h̄āric-i kısmet ne olmaḳ gerekdür: -Kas.80b/12.

²³⁸⁴ (94b/13) on dirhem maḳrec-i şümün ururuz: on dirhemi maḳrec-i şümüne vururuz Kas.80b/13-14, Cam. 133a/11, on dirhemi maḳrec-i şümüne ḳarb iderüz BH. 53a/1, Z. 134a/8-9.

²³⁸⁵ (94b/13) şı: üç BH. 53a/1, Z. 134a/9.

²³⁸⁶ (94b/14) ḳataruz: ziyāde eylerüz BH. 53a/ 2, Z. 134a/10.

²³⁸⁷ (94b/15) ururuz: ḳarb iderüz BH. 53a/ 3, Z. 134a/11; vururuz Cam. 133a/3.

meblağı altmış dört (19) ‘ adede kısmet iderüz on iki biñ yüz seksen (20) üç dirhem ve şî²³⁸⁸
rub‘ hâric-i kısmet olur pes bunı (21) yüz otuz beş dirheme kısmet iderüz toğsan dirhem

[95a]

(1) ve rub‘ dirhem hâric-i kısmet gelür miqdâr-ı murabba‘ hâric-i (2) kısmet ve kısmetin bu olur ve bunun cezrin âhız iderüz (3) toğuz dirhem ve nîm dirhem olur miqdâr-ı hâric-i kısmet (4) kısmetin bu olur pes kısm-ı evvel²³⁸⁹ şey farz iderüz (5) toğuz dirhem ve nîm dirheme ururuz²³⁹⁰ toğuz şey ve nîm (6) şey hâşıl olur ki bu ma‘âdili mağsum olur ve bir (7) dahı şey ki kısm-ı eçallıydı bu toğuz şey’i nîm şey üzerine (8) artururuz²³⁹¹ tâ kim on şey ve nîm şey ma‘âdil yüz otuz (9) beş dirhem olur pes eşyâ’i mahrec-i şümüne vururuz²³⁹² (10) seksen dört ‘ aded olur ve yüz otuz beş dirhemi²³⁹³ (11) mahrec-i şümüne ururuz²³⁹⁴ biñ altı dirhem hâşıl olur (12) bu meblağı seksen dört dirheme kısmet eyledün on iki (13) dirhem ve otuz altı cüz’i²³⁹⁵ kırk iki cüz’i bir dirhem olandan (14) hâric-i kısmet vâkı‘ olur ki eçallı²³⁹⁶ bu miqdâr olur (15) lâzım oldu ki²³⁹⁷ kısm-ı ekşer²³⁹⁸ yüz yigirmi iki dirhem ve altı cüz’ (16) olur cümle kırk iki cüz’i bir dirhem olandan (17) mes’ele-i âhar eger yüz otuz sekiz dirhemi iki kısm (18) eyle²³⁹⁹ muhtelif her kısmın²⁴⁰⁰ gendü nefsine urasın²⁴⁰¹ pes (19) evvelki eçalldur ekşerinden tarh idesin bâkî biñ iki (20) yüz seksen sekiz dirhem kalur ol tağdırce her kısm (21) ne miqdâr olmağ gerekdür tarîk oldur kısm-ı eçallı bir şey²⁴⁰²

²³⁸⁸ (94b/20) şî: üç BH. 53a/6, Z. 134a/15.

²³⁸⁹ (95a/4) kısm-ı evvel: kısm-ı evveli BH. 53a/10.

²³⁹⁰ (95a/5) ururuz: çarb iderüz BH. 53a/11, Z. 134a/21; vururuz Cam. 134b/10.

²³⁹¹ (95a/8) artururuz: arturuz MK. 1140b/8; ziyâde iderüz BH. 53a/12, Z. 135b/2.

²³⁹² (95a/9) vururuz: çarb iderüz BH. 53a/14, Z. 135b/4.

²³⁹³ (95a/10) beş dirhemi: beş dirhemi *dahı* MK. 140b/11, Kas.81a/9, BH. 53a/15.

²³⁹⁴ (95a/11) ururuz: çarb iderüz BH. 53a/15, Z. 135b/5; vururuz Cam. 134a/2.

²³⁹⁵ (95a/13) cüz’i: cüz MK. 141a/1.

²³⁹⁶ (95a/14) eçallı: kısm-ı eçall MK.141a/2, Kas.81a/12, BH. 53a/ 17.

²³⁹⁷ (95a/15) lâzım oldu ki: lâzım geldi ki BH. 53a/18, Z. 135b/9.

²³⁹⁸ (95a/15) kısm-ı ekşer: kısm BH. 53a/18.

²³⁹⁹ (95a/18) kısm eyle: kısm ile MK. 141a/5, BH. 53a/20 Z. 135b/10, Cam. 134a/8; kısmıla Kas.81a/14.

²⁴⁰⁰ (95a/18) kısmın: kısmeti MK.141a/5, Kas.81a/14, BH. 53a/ 20.

²⁴⁰¹ (95a/18) urasın: vurasın MK. 141a/6, Kas.81a/14, Cam. 134a/9; çarb idesin BH. 53a/20, Z. 135b/10.

²⁴⁰² (95a/21) oldur kısm-ı eçallı bir şey: – BH. 53a/22, Z. 135b/15.

[95b]

(1) dutaruz gendü neufsine ururuz²⁴⁰³²⁴⁰⁴ bir māl hāşıl olur (2) ve kısım-ı ekşeri²⁴⁰⁵ yüz otuz sekiz dirhem illā yek şeyi dutaruz²⁴⁰⁶ (3) çün gendü neufsine ururuz²⁴⁰⁷ on toköz biñ kırk (4) dört dirhem ve yek²⁴⁰⁸ māl illā iki yüz altmış²⁴⁰⁹ altı şey (5) hāşıl olur pes eķallı ekşerden giderürüz²⁴¹⁰ ya' ni (6) hāşılı ğarb kısım-ı eķall ki mālđur on toköz biñ (7) kırk dört dirhem ve yek²⁴¹¹ māl illā iki yüz yetmiş altı (8) şey važ' iderüz on doköz²⁴¹² biñ kırk dört dirhem (9) illā iki yüz yetmiş altı şey'i²⁴¹³ ğalur ki ol ma' ādil biñ (10) iki yüz seksen sekiz dirhem olur pes iki yüz yetmiş (11) altı şey'e ğarb iderüz on toköz biñ kırk (12) dört dirhem be nisbet biñ iki yüz seksen sekiz (13) dirhem iki yüz yetmiş altı şey artururuz²⁴¹⁴ tā kim (14) on toköz biñ kırk dört dirhem ma' ādil biñ (15) iki yüz seksen sekiz²⁴¹⁵ dirhem ve iki yüz yetmiş altı (16) şey olur ba' dehū muķābele iderüz yā' ni biñ iki yüz (17) seksen sekiz²⁴¹⁶ dirhemi²⁴¹⁷ iki ğarafđan važ' iderüz (18) tā iki yüz yetmiş altı şey'i ma' ādil on yedi biñ (19) yedi yüz elli altı dirhemi iki yüz yetmiş altı dirheme (20) ğısmet iderüz altmış dört dirhem ve şülüş dirhem (21) hāric-i ğısmet vāğı' olur cevāb virürüz ki kısım-ı

²⁴⁰³ (95b/1) dutaruz gendü neufsine ururuz: – BH. 53a/22, Z. 135b/14.

²⁴⁰⁴ (95b/1) ururuz: vururuz Cam. 134a/12.

²⁴⁰⁵ (95b/2) kısım-ı ekşeri: kısım-ı ekşer MK.141a/10, Kas.81b/2, Cam. 134a/13.

²⁴⁰⁶ (95b/2) dutaruz: ũtaruz BH. 53a/23, Z. 135b/16.

²⁴⁰⁷ (95b/3) ururuz: ğarb iderüz BH. 53a/ 24, Z. 135b/17; vururuz Cam. 135b/1.

²⁴⁰⁸ (95b/4) yek: bir BH. 53a/25.

²⁴⁰⁹ (95b/4) altmış altı: yetmiş altı MK. 141a /13, BH. 53a/25; yetmiş iki Kas.81b/4.

²⁴¹⁰ (95b/5) giderürüz: - BH. 53a/25.

²⁴¹¹ (95b/7) yek: bir BH. 53a/26, Z. 135b/20.

²⁴¹² (95b/8) doköz: toköz MK.141b/3, Kas.81b/6, BH. 53b/1, Z. 135b/21, Cam. 135b/6.

²⁴¹³ (95b/9) şey'i: şey MK. 141b/4.

²⁴¹⁴ (95b/13) artururuz: arturuz MK. 141b/8; ziyāde iderüz BH. 53b/5, Z.135a/5.

²⁴¹⁵ (95b/15) biñ iki yüz seksen sekiz : – C. 53b/15.

²⁴¹⁶ (95b/17) sekiz: sekizdür BH. 53b/7, Z.135a/8.

²⁴¹⁷ (95b/17) dirhemi:–BH. 53b/7, Z.135a/8.

[96a]

(1) evvel bu miqdār olur ve kısm-ı ekşer yetmiş üç dirhem (2) ve şülüşān dirhem olur mes'ele-i diger²⁴¹⁸ eger kırk (3) bir dirhemi iki kısm eyle²⁴¹⁹ muhtelif ekşerden²⁴²⁰ toğuza (4) ve eḳallın on üçe darb eyledük hāşılı iki darb (5) berāber gelse²⁴²¹ ol taḳdīrce her kısım ne miqdār olmak (6) gerekdür tarīḳ²⁴²² oldur ki kısm-ı ekşeri bir şey dutaruz²⁴²³ (7) ve kısm-ı eḳallı kırk bir dirhem evvelā²⁴²⁴ yek şey pes yek²⁴²⁵ (8) şey'i toḳuz dirheme ururuz²⁴²⁶ toḳuz şey hāşıl (9) olur çün kırk bir dirhem²⁴²⁷ ola on üç şey (10) hāşıl olur ki evvel²⁴²⁸ ma' ādil toḳuz şey olsa (11) gerek pes on üç şey'i beş yüz otuz üç (12) dirhemile cebr iderüz ve on üç şey²⁴²⁹ üzerine toḳuz (13) arturuz²⁴³⁰ tā kim yigirmi iki şey'i ma' ādil beş yüz otuz (14) üç dirhem olur pes beş yüz otuz üç dirhemi (15) yigirmi iki şey'e kısmet iderüz yigirmi dört dirhem (16) ve beş cüz'i yigirmi iki cüz'i bir dirhem olandan (17) hāric-i kısmet vāḳı' olur cevāb virürüz ki kısm-ı (18) ekşer bu miqdār olur kısm-ı eḳall on altı dirhem (19) ve yedi cüz'i yigirmi iki cüz'i bir dirhem olandan (20) olur mes'ele-i şānī eger yüz on toḳuz (21) dirhemi iki kısm eyle²⁴³¹ muhtelif kısm-ı ekşeri eḳalla

²⁴¹⁸ (96a/2) mesele-i diger: mesele-i āḫar MK. 142a/4, Kas.82a/2, BH. 53b/11, Z.135a/14, Cam. 135a/6.

²⁴¹⁹ (96a/3) kısm eyle: kısım ile MK. 142a/5, Cam. 135a/6; kısım ile C.54a/21, Kas.82a/2, BH. 53b/12, Z.135a/14.

²⁴²⁰ (96a/3) ekşerden: ekşerin MK. 1342a/5, Kas.82a/2, BH. 53b/12, Z.135a/15, Cam. 135a/7.

²⁴²¹ (96a/5) gelse: geldi MK. 142a /6, Kas.82a/3, BH. 53b/13, Z.135a/16, Cam. 135a/8.

²⁴²² (96a/6) tarīḳ: tarīki MK.142a/7, Kas.82a/3, BH. 53b/13, Z.135a/17, Cam. 135a/8.

²⁴²³ (96a/6) dutaruz: tutaruz C. 53b/23.

²⁴²⁴ (96a/7) evvelā: illā MK. 142a/9, Kas.82a/4, BH. 53b/14, Z.135a/18, Cam. 135a/10.

²⁴²⁵ (96a/7) yek: bir MK.142a/9, Kas.82a/4, BH. 53b/15, Z.135a/19.

²⁴²⁶ (96a/8) ururuz: virürüz MK. 142a / 9, BH. 53b/15, Z.135a/19, Cam. 135a/11 ; vururuz Kas.82a/5.

²⁴²⁷ (96a/9) olur çün kırk bir dirhem ola on üç şey: olur çün kırk bir dirhem *illā yek şey'i on üç dirheme virürüz beş yüz otuz üç dirhem* ol on üç şey MK. 142a / 10-11, Kas.82a/5-6; olur çün kırk bir dirhem *illā bir şey'i on üç dirheme darb iderüz beş yüz olur üç dirhem* illā üç şey BH. 53b/16, Z.135a/19-21; olur çün kırk bir dirhem *illā bir şey'i on üç dirheme vururuz beş yüz olur üç dirhem* illā Cam. 135a/12-13.

²⁴²⁸ (96a/10) evvel: ol MK.142a/12, Kas.82a/7, BH. 53b/17, Z.136b/1, Cam. 135a/13.

²⁴²⁹ (96a/12) on üç şey: şey BH. 53b/18, Z.136b/3.

²⁴³⁰ (96a/13) arturuz: artururuz MK. 142b/2; ziyāde iderüz BH. 53b/18, Z.136b/3.

²⁴³¹ (96a/21) kısım eyle: kısım ile MK. 142b/10, , Z.136b/11, Cam. 136b/9; kısım ile C.55b/7, Kas.82a/13.

[96b]

(1) ɗarb eyledük pes ƙısm-ı ekşeri gendü nefesine ururuz²⁴³² (2) iki ɗarbdan hâşıl olan altı mişill-i hâşıl-ı ɗarb-ı (3) evvel ola ol taqđırce her ƙısm ne miqđâr olmağ (4) gerekdür ƙarığ²⁴³³ oldur ki ƙısm-ı ekşeri bir şey dutaruz²⁴³⁴ (5) ve ƙısm-ı eğallı yüz on ƙoğuz²⁴³⁵ dirhem illâ şey pes şey (6) yüz on ƙoğuz dirhem illâ yek²⁴³⁶ şey'e ururuz²⁴³⁷ yüz (7) on ƙoğuz²⁴³⁸ şey illâ yek māl hâşıl olur ba' dehü (8) bir şey'i gendü nefesine ururuz²⁴³⁹ bir māl hâşıl olur (9) bu ma' ādil yedi yüz on dört şey illâ altı māl olur (10) pes bunu cebr iderüz be' özü²⁴⁴⁰ cebir yedi māl ma' ādil (11) yedi yüz on dört şey olur pes eşyâ-i emvâle (12) ƙısmet iderüz hâric-i ƙısmet yüz iki dirhem olur (13) cevâb virürüz ki ƙısm-ı ekşer iki yüz dirhem olur²⁴⁴¹ (14) pes lâzım oldı ki ƙısm-ı eğall on yedi dirhem olur (15) mes'ele-i diger²⁴⁴² eger bir māl-ı mechülü gendü nefesine (16) ve sub'ına ɗarb eyledük²⁴⁴³ on dört mişill-i māl-ı mechül (17) ve altı subu' hâşıl oldı ol taqđırce ol (18) māl-ı mechül ne miqđâr olur ƙarığ²⁴⁴⁴ oldur ki aşıl (19) māl-ı mechülü bir şey dutaruz²⁴⁴⁵ çün bir şey'i bir şey'e (20) ve sub'ı şey'e ururuz²⁴⁴⁶ bir māl ve sub' māl hâşıl olur (21) ki ol ma' ādil on dört şey altı subu' bir şey olur

²⁴³² (96b/1) ururuz: ɗarb eyledüğ BH. 53b/25, Z.136b/13; vururuz Cam. 135b/11.

²⁴³³ (96b/4) ƙarığ: ƙarığı BH. 54a/1, Z.136b/15.

²⁴³⁴ (96b/4) dutaruz: ƙutaruz C. 54a/9, BH. 54a/1, Z.136b/16.

²⁴³⁵ (96b/5) yüz on ƙoğuz: on ƙoğuz Kas.82b/1.

²⁴³⁶ (96b/6) yek: bir BH. 54a/2, Z.136b/17.

²⁴³⁷ (96b/6) ururuz: ɗarb iderüz BH. 54a/2, Z.136b/18; vururuz Cam. 136a/2.

²⁴³⁸ (96b/6-7) yüz on ƙoğuz: on ƙoğuz Kas.82b/2, BH. 54a/2, Cam. 136a/2.

²⁴³⁹ (96b/8) ururuz: ɗarb iderüz C. 54a/11-12, BH. 54a/3, Z.136b/19; vururuz Cam. 136a/3

²⁴⁴⁰ (96b/10) be' özü: ba' dez MK. 143a /7, Kas.82b/5, BH. 54a/5, Z.136b/21; be' uruz C. 54a / 13.

²⁴⁴¹ (96b/13) cevâb virürüz ki ƙısm-ı ekşer iki yüz dirhem olur: - BH. 54a/7, Z.136a/3.

²⁴⁴² (96b/15) mes'ele-i diger: mes'ele-i āğar MK.143a/12, Kas.82b/8, BH. 54a/7, Z.136a/3, Cam. 136a/9.

²⁴⁴³ (96b/16) ɗarb eyledük: ɗarb eyledükde BH. 54a/8, Z.136a/4.

²⁴⁴⁴ (96b/18) ƙarığ: ƙarığı BH. 54a/10, Z.136a/6, Cam. 136a/12.

²⁴⁴⁵ (96b/19) dutaruz: ƙutaruz C. 54a/19, BH. 54a/10, Z.136a/7.

²⁴⁴⁶ (96b/20) ururuz: ɗarb iderüz BH. 54a/11, Z.136a/8; vururuz Cam. 137b/1.

[97a]

(1) pes mālī mücennes iderüz ya' ni yediye ururuz²⁴⁴⁷ ve bir sub'ı (2) üzerine artururuz²⁴⁴⁸ yüz dört olur pes yüz dört (3)' adedi sekize²⁴⁴⁹ kısmet iderüz hâric-i kısmet on (4) üç olur cevâb virürüz²⁴⁵⁰ ki aşıl māl-ı meçhül on (5) üç 'aded olur mes'ele-i diger²⁴⁵¹ eger bir māl-ı (6) meçhül olsa ol māl-ı meçhülün nışfin gendünün (7) iki humsına urasın²⁴⁵² beş mişl-i māl-ı meçhül dü²⁴⁵³ (8) humus hâşıl olsa²⁴⁵⁴ aşıl ol māl-ı meçhül ne miqdâr (9) olmak lâzımdur t̄ariḳ²⁴⁵⁵ oldur ki aşıl ol māl-ı meçhül²⁴⁵⁶ (10) bir şey dutaruz²⁴⁵⁷ çün nışf-i şey'i dü²⁴⁵⁸ humsa şey'e (11) vururuz²⁴⁵⁹ humus māl hâşıl olur ol ma'âdil (12) beş şey ve dü²⁴⁶⁰ humus yek²⁴⁶¹ şey olsa gerek²⁴⁶² pes mālī (13) kâmil iderüz ya' ni²⁴⁶³ çehâr²⁴⁶⁴ humsı hums-ı māl üzerine (14) arturuz²⁴⁶⁵ ve be-nisbet beş şey ve dü²⁴⁶⁶ humus yek²⁴⁶⁷ şey (15) daḫı dört gendü mişlin ziyâde idelüm tâ kim māl-ı (16) ma'âdil yigirmi yedi şey olur ol vaḳtın māl-ı (17) şey'i redd iderüz ve eşyâ-i dirhemi redd iderüz²⁴⁶⁸ tâ kim bir şey'i ma'âdil yigirmi yedi (18) dirhem olur pes cevâb viresinkim ol māl-ı (19) meçhül yigirmi

²⁴⁴⁷ (97a/1) ururuz: ḍarb iderüz BH. 54a/13, Z.136a/10, vururuz Cam. 137b/3.

²⁴⁴⁸ (97a/2) artururuz: ziyâde iderüz BH. 54a/13, Z.136a/11.

²⁴⁴⁹ (97a/3) sekize: yediye C. 54a/22.

²⁴⁵⁰ (97a/4) virürüz: viresin BH. 54a/15, Z.136a/13.

²⁴⁵¹ (97a/5) mes'ele-i diger: mes'ele-i âḫar MK. 143b/10, Kas.82b/15, BH. 54a/16, Z.136a/14, Cam. 137b/7.

²⁴⁵² (97a/7) urasın: ḍarb idesin BH. 54a/17, Z.136a/16; vurasın Cam. 137b/8.

²⁴⁵³ (97a/7) dü: iki BH. 54a/17.

²⁴⁵⁴ (97a/8) olsa: ola MK. 143b/13, Kas.83a/2, BH. 54a/18, Cam. 137b/9.

²⁴⁵⁵ (97a/9) t̄ariḳ: t̄ariḳi BH. 54a/18, Cam. 137b/10.

²⁴⁵⁶ (97a/9) māl-ı meçhül: māl-ı meçhülü BH. 54a/19, Cam. 137b/11.

²⁴⁵⁷ (97a/10) dutaruz: t̄utaruz C. 54b/1.

²⁴⁵⁸ (97a/10) dü: iki BH. 54a/19, Z.136a/16.

²⁴⁵⁹ (97a/11) vururuz: ururuz C. 54b/2; ḍarb iderüz BH. 54a/20, Z.136a/19, Cam. 137b/12.

²⁴⁶⁰ (97a/12) dü: iki BH. 54a/20, Z.136a/20.

²⁴⁶¹ (97a/12) yek: bir BH. 54a/21, Z.136a/21.

²⁴⁶² (97a/12) gerek: gerekdür BH. 54a/21, Z.136a/21.

²⁴⁶³ (97a/13) Buradan itibaren 99a/19'a kadar Z. eksiktir. Z. 136a/21.

²⁴⁶⁴ (97a/13) çehâr:—C. 54b/3.

²⁴⁶⁵ (97a/14) arturuz: arturalum MK.144a/6, Kas.83a/6; ziyâde iderüz BH. 54a/22.

²⁴⁶⁶ (97a/14) dü: iki BH. 54a/22.

²⁴⁶⁷ (97a/14) yek: bir BH. 54a/22.

²⁴⁶⁸ (97a/17) ve eşyâ-i dirhemi redd iderüz :-MK.144a/10.

yedi dirhem olur mes'ele-i (20) şâliş-i müfredât eger diseler ki yetmiş beş a' dād (21) olsa ba' zı derāhim²⁴⁶⁹ ve ba' zı denānur²⁴⁷⁰ çün yetmiş

[97b]

(1) beş²⁴⁷¹ murabba' eyledüñ pes²⁴⁷² derāhimi yigirmi kerre gendü nefesine (2) urasın²⁴⁷³ hāşıl-ı darb-ı derāhimi yigirmi kerre deh ma' ādil (3) hūms-ı murabba'²⁴⁷⁴ yetmiş beş 'aded olsa dirhem ne miqdār (4) denānur²⁴⁷⁵ ne miqdār olur diseler tariķ²⁴⁷⁶ oldur ki derāhimi (5) yek²⁴⁷⁷ dutaruz²⁴⁷⁸ çün yigirmi kerre gendü nefesine ururuz²⁴⁷⁹ (6) yigirmi māl hāşıl olur ba' dehū yetmiş beş 'adedi (7) murabba' iderüz beş biñ altı yüz yigirmi beş hāşıl (8) olur ki ma' ādil şad²⁴⁸⁰ māl tutilur²⁴⁸¹ ba' de'z-kısmet (9) kemmiyye-i yek²⁴⁸² māl altı²⁴⁸³ dirhem ve rub' dirhem ve miqdār-ı (10) yek²⁴⁸⁴ şey yedi dirhem ve nīm dirhem²⁴⁸⁵ olur cevāb (11) virürüz ki²⁴⁸⁶ yedi dirhem ve nīm dirhem olur (12) ve denānur²⁴⁸⁷ altmış yedi dirhem ve nīm dirhem²⁴⁸⁸ olur (13) mes'ele-i evvel-i muķterināt eger diseler ki bir māl-ı (14) mechülüş şülüş ve hūmus rub' ve südüs²⁴⁸⁹ evveli²⁴⁹⁰ māl-ı (15) mechūla darb eylesek

²⁴⁶⁹ (97a/21) derāhim:–BH. 54a/27.

²⁴⁷⁰ (97a/21) denānur: denānuri MK. 144b/1, Kas.83a/11, Cam. 137a/9; denānir C. 54b/8; denātiri BH. 54a/27.

²⁴⁷¹ (97b/1) beş: beşi C. 54b/8.

²⁴⁷² (97b/1) bes: beş Kas.83a/11.

²⁴⁷³ (97b/2) urasın: darb idesin BH. 54b/2; vurasın Cam. 137a/10.

²⁴⁷⁴ (97b/3) murabba': rub' C. 54b/10.

²⁴⁷⁵ (97b/4) denānur: derāhim C. 54b/10; denātir BH. 54b/3.

²⁴⁷⁶ (97b/4) tariķ: tariķi BH. 54b/3, Cam. 137a/12.

²⁴⁷⁷ (97b/5) yek: bir BH. 54b/4.

²⁴⁷⁸ (97b/5) dutaruz: tularuz C. 54b/11.

²⁴⁷⁹ (97b/5) ururuz: darb iderüz BH. 54b/4; vururuz Cam. 137a/113.

²⁴⁸⁰ (97b/8) şad: yüz BH. 54b/6.

²⁴⁸¹ (97b/8) tutilur: dutılur MK. 144b/9, Kas.83b/1, BH. 54b/6, Cam. 138b/2.

²⁴⁸² (97b/9) yek: bir BH. 54b/6.

²⁴⁸³ (97b/9) altı: elli altı MK. 144b/10, Kas.83b/2, BH. 54b/6-7.

²⁴⁸⁴ (97b/10) yek: bir BH. 54b/7.

²⁴⁸⁵ (97b/10) yedi dirhem ve nīm dirhem: yedi buçuķ dirhem BH. 54b/7.

²⁴⁸⁶ (97b/11) virürüz ki yedi dirhem ve nīm dirhem olur: virürüz ki *derāhim* yedi dirhem ve nīm dirhem olur MK. 144b / 12, Kas.83b/3; viresin ki *derāhim* yedi buçuķ olur BH. 54b/8.

²⁴⁸⁷ (97b/12) denānur: denātir BH. 54b/8.

²⁴⁸⁸ (97b/12) altmış yedi dirhem ve nīm dirhem: altmış yedi buçuķ BH. 54b/8.

²⁴⁸⁹ (97b/14) rub' ve südüs: rub' ı ve südüsi BH. 54b/9.

²⁴⁹⁰ (97b/14) evveli: ol MK.145a/2, Kas.83b/5, BH. 54b/9, Cam. 138b/12.

seksen mişl-i māl-ı mechūl (16) hāşıl olsa pes ol hāşılı iki kısım eylesek (17) muhtelif her bir kısmı ‘alāhazīhi ʿarb ve kısmet eyleseñ (18) şöl ki eḳalldur²⁴⁹¹ hāric-i kısmeti ekşerden vaz^c eylesek (19)iki dirhem ve şülüşān dirhem bākī̄ ʿalsā aşıl ol māl-ı (20) mechūl ne miḳdār olmaḳ gerekdür ve hāric-i kısmet (21) her kısım kaç dirhem olur ve her kısım-ı evvel iki kısım

[98a]

(1) ne miḳdārı olur ʿarīḳ oldur ki eḳallı hāric-i kısım²⁴⁹² (2) farz iderüz ve ekşer-i kısım bir şey^{’i} ve iki dirhemi (3) ve şülüşān dirhemi varuruz²⁴⁹³ yek²⁴⁹⁴ şey bir şey ve iki(4)dirhem ve şülüşān dirheme ʿarb iderüz bir māl ve iki (5) şey ve şülüşi²⁴⁹⁵ şey hāşıl olur ol ma^c ādil bir dirhem (6) ʿutılur²⁴⁹⁶ pes nişf-ı eşyā^{’i} murabba^c iderüz ve ne hāşıl (7) olursa bir dirhem üzerine ziyāde iderüz iki dirhem (8) ve yedi tūs^c olur ve bu cümleñ cezrin āḫz (9) iderüz bir dirhem ve şülüşān dirhem olur varuruz²⁴⁹⁷ (10) nişf-ı eşyā^{’i} bu cezirden naḳş iderüz şülüş (11) dirhem ʿalır eḳallı hāric-i kısmet bu miḳdār olur (12) ya^c ni şülüş dirhem olur pes lāzım oldı ki ekşer (13) hāric-i kısmet üç dirhem ola varuruz²⁴⁹⁸ eḳallı²⁴⁹⁹ (14) kısım-ı hāşılı bir şey dutaruz ki maḳşūmun ‘aleyh (15) olsa gerekdür ekşer hāric-i kısmeti maḳşūmun ‘aleyhe (16) ururuz²⁵⁰⁰ şī²⁵⁰¹ şey ya^c ni üç hāşıl olur ki ol (17) ma^c ādili maḳşūm olsa gerekdür çün maḳşūmun ‘aleyhi (18) maḳşūm üzerine ziyāde iderüz²⁵⁰² ya^c ni bir şey^{’i}

²⁴⁹¹ (97b/18) eḳalldur: eḳall dört BH. 54b/12.

²⁴⁹² (98a/1) hāric-i kısım: hāric-i kısım-ı şey MK. 145a /10, Kas.83b/11, BH. 54b/15.

²⁴⁹³ (98a/2) varuruz: varuz MK. 145a/11, BH. 54b/16.

²⁴⁹⁴ (98a/3) yek: bir BH. 54b/16.

²⁴⁹⁵ (98a/5) şülüşi: şülüşin MK. 145a/13, Kas.83b/13, BH. 54b/ 17.

²⁴⁹⁶ (98a/6) ʿutılur: dutılur MK.145a/13, Kas.83b/13, BH. 54b/17, Cam. 138a/4.

²⁴⁹⁷ (98a/9) varuruz: imdi BH. 54b/20.

²⁴⁹⁸ (98a/13) varuruz: imdi BH. 54b/22.

²⁴⁹⁹ (98a/13) kısım-ı eḳallı: - BH. 54b/22.

²⁵⁰⁰ (98a/16) ururuz: ʿarb iderüz BH. 54b/24, vururuz Cam. 138a/12.

²⁵⁰¹ (98a/16) şī: üç BH. 54b/24.

²⁵⁰² (98a/18) iderüz: ide MK. 145b/12, Kas.84a/6.

(19) üç şey'e kataruz²⁵⁰³ dört şey olur ki ma'âdil seksen (20) māl-ı mechül olur ve bir şey'i ma'âdil yigirmi māl (21) olur kısm-ı evvel bu olur lāzım oldı²⁵⁰⁴ ki kısm-ı ekşer

[98b]

(1) ma'âdil altmış²⁵⁰⁵ māl-ı mechül olsa pes geldük²⁵⁰⁶ taḥkīk (2) māl-ı mechūla evvel maḥreci taleb idelüm ki şülüş ve rub' (3) ve ḥumus ve südüs çıka ol altmış geldi varuruz²⁵⁰⁷ (4) altmışuḡ şülüşün²⁵⁰⁸ ve ḥumusın mezbūr altmışuḡ rub' ma (5) ve südüsine ururuz²⁵⁰⁹ dü tis'a māl ḥāşıl olur²⁵¹⁰ (6) ki ol ma'âdil seksen māl-ı mechül tütulmuşıdı²⁵¹¹ (7) ba' de'z- tekmīl-i māl bir mālı ma'âdil üç yüz altmış (8) şey olur varırız²⁵¹² mālā şey'i redd iderüz²⁵¹³ dirheme (9) tā kim bir şey ma'âdil üç yüz altmış dirhem olur²⁵¹⁴ (10) bu taḥdīrce kısm-ı eḡall-ı evvel yedi biḡ iki yüz dirhem (11) olur ve kısm-ı ekşer yigirmi bir biḡ altı yüz dirhem olur (12) mes'ele-i diğēr²⁵¹⁵ eğer yüz altmış sekiz dirhem (13) iki kısm ile²⁵¹⁶ muhtelif kısm-ı eḡallı on ikiye kısm-ı ekşeri (14) on altıya ḡarb iderüz²⁵¹⁷ pes ekşer-i ḥāşıl-ı evveli eḡall-ı (15) ḥāşıl-ı ekşere kısmet eyledüḡ²⁵¹⁸ ve eḡall-ı ḥāric-i kısmeti (16) ekşer-i ḥāric-i kısmetden vaż' eyledüḡ²⁵¹⁹ üç dirhem ve şī²⁵²⁰ (17) rub' -ı dirhem bāķī kaldı ol

²⁵⁰³ (98a/19) kataruz: ziyāde iderüz BH. 54b/26.

²⁵⁰⁴ (98a/21) oldı: olur MK. 146a/2, Kas.84a/8; gelür BH. 55a/1, Z. 138b/4.

²⁵⁰⁵ (98b/1) altmış:—C. 55a/8.

²⁵⁰⁶ (98b/1) geldük: gendüḡ BH. 55a/2, gendünüḡ Z. 138b/5.

²⁵⁰⁷ (98b/3) geldi varuruz: bulduḡ imdi şülüşü ve ḥumsı ve rub' ı bulınur pes imdi BH. 55a/3, Z. 138b/6-7.

²⁵⁰⁸ (98b/4) şülüşün: şülüşin MK. 146a /6, Cam. 139b/6.

²⁵⁰⁹ (98b/5) ururuz: ḡarb iderüz BH. 55a/5, Z. 138b/9; vururuz Cam. 139b/7.

²⁵¹⁰ (98b/5) ḥāşıl olur: ḥāşıl oldı MK. 146a/7, Kas.84a/12, Cam. 139b/8.

²⁵¹¹ (98b/6) tütulmuşıdı: dutılmışıdı MK. 146a/8, Kas.84a/12, Cam. 139b/9.

²⁵¹² (98b/8) varırız: varuruz MK. 146a/10, Kas.84a/13; - BH. 55a/7.

²⁵¹³ (98b/8) şey olur varırız mālā şey'i redd iderüz dirheme: şey olur varuruz mālā şey'i redd iderüz ve eşyā' i dirheme redd iderüz dirheme MK. 146a/10, Kas.84a/13-14, BH. 55a/7; şey olur varırız mālā şey'i redd iderüz eşyā' i redd iderüz Cam. 139b/10-11.

²⁵¹⁴ (98b/9) tā kim bir şey ma'âdil üç yüz altmış dirhem olur: tā kim bir şey ma'âdil üç yüz altmış dirhem olur pes cevāb virürüz ki aşıl ol māl-ı mechül üç yüz altmış dirhem olur MK. 146a/12-13, Kas.84a/14-15, BH. 55a/ 7-8-9, Z. 138b/13-14-15, Cam. 139b/12-13.

²⁵¹⁵ (98b/12)mesele-i diğēr: mesele-i āḡar MK. 146b/3, Kas.84b/2, BH. 55a/11, Z. 138b/17, Cam. 139a/2.

²⁵¹⁶ (98b/13)kısm ile: kısım la C. 55a/16, Kas.84b/3.

²⁵¹⁷ (98b/14) ḡarb iderüz: ḡarb eylesen BH. 55a/12, Z. 138b/19.

²⁵¹⁸ (98b/15) kısmet eyledüḡ: kısmet eylesen BH. 55a/13, Z. 138b/20.

²⁵¹⁹ (98b/16) vaż' eyledüḡ: vaż' eylesen BH. 55a/ 13, Z. 138b/21.

²⁵²⁰ (98b/16) şī: üç BH. 55a/ 14, Z. 138b/21.

taḳdīrce aşıl her kısım (18) ne miḳdār olmak gerekdür ve ḥāric-i kısmet her kısım ne miḳdār (19) olmak lâzımdur ṭarīḳ oldur ki eḳallı ḥāric-i kısmeti (20) şey farz iderüz ve keşr-i yek²⁵²¹ şey'i vāḳı²⁵²² dirhem ve şı²⁵²³ (21) rub²⁵²⁴ -ı dirhemi²⁵²⁴ pes birbirine ururuz²⁵²⁵ bir māl ve üç şey

[99a]

(1) ve şı²⁵²⁶ rub²⁵²⁷ yek²⁵²⁷ şey ḥāşıl olur ki ol ma²⁵²⁸ ādil bir (2) dirhem ṭutılır²⁵²⁸ varuruz²⁵²⁹ nışf-ı vāsıṭa²⁵²⁹ 'ı murabba²⁵²⁹ iderüz (3) ve ḥāşılı dirhemi üzerine ziyāde iderüz ve bu cümleñ (4) cezrin āḫz iderüz ve nışf-ı vāsıṭa²⁵³⁰ 'ı bu cezirden (5) kem iderüz rub²⁵³⁰ 'ı dirhem ḳalır eḳallı ḥāric-i kısmeti²⁵³⁰ (6) bir şey ṭutmuşıduñ²⁵³¹ rub²⁵³¹ dirhem oldu bu rub²⁵³¹ -ı dirhemi (7) üç dirhem ve şı²⁵³² rub²⁵³² dirhem üzerine ilḥāḳ iderüz (8) dört dirhem ḥāşıl olur ekşer ḥāric-i kısmet bu (9) miḳdār olur pes dört dirhem ki ekşer-i ḥāric-i (10) kısmetdür yek²⁵³³ şey'e virürüz²⁵³⁴ ki maḳşūmun²⁵³⁴ 'aleyh (11) dür dört şey ḥāşıl olur ki ol ma²⁵³⁵ ādili maḳşūm (12) ṭutılır²⁵³⁵ lâzım olur ki²⁵³⁶ kısım-ı ekşer dört şey ola (13) ki maḳşūmdur ve kısım-ı eḳallı²⁵³⁷ bir şey olur ki maḳşūmun (14) 'aleyhdür çün kısım-ı ekşeri on altıya ve kısım-ı eḳallı (15) on ikiye²⁵³⁸ ḳarb iderüz lâzım olur ki²⁵³⁹ dört şey'i (16) on altıya ve bir şey'i on ikiye kısmet iderüz (17) çün dört şey'i on altıya kısmet iderüz rub²⁵³⁹ -ı şey (18) ḥāric-i kısmet olur

²⁵²¹ (98b/20) yek: bir BH. 55a/16.

²⁵²² (98b/20) vāḳı': - BH. 55a/16.

²⁵²³ (98b/20) şı: üç BH. 55a/16.

²⁵²⁴ (98b/21) rub²⁵²⁴ 'ı dirhemi: - BH. 55a/17.

²⁵²⁵ (98b/21) ururuz: ḳarb iderüz BH. 55a/17, Z. 138a/5; vururuz Cam. 139a/10.

²⁵²⁶ (99a/1) şı: üç BH. 55a/17, Z. 138a/5.

²⁵²⁷ (99a/1) yek: bir BH. 55a/17, Z. 138a/5.

²⁵²⁸ (99a/2) ṭutılır: dutılır MK. 147a /1, Kas.84b/9, BH. 55a/18, Z. 138a/6, Cam. 139a/12.

²⁵²⁹ (99a/2) varuruz: - BH. 55a/ 18.

²⁵³⁰ (99a/5) ḥāric-i kısmeti: ḥāric-i kısmet ki MK. 147a /5, Kas.84b/12, BH. 55a/21, Z. 138a/10.

²⁵³¹ (99a/6) ṭutmuşıduñ: dutmuşıduñ MK. 147a/5, Kas.84b/12, Cam. 140b/2.

²⁵³² (99a/7) şı: üç BH. 55a/22.

²⁵³³ (99a/10) yek: bir BH. 55a/24.

²⁵³⁴ (99a/10) virürüz: ḳarb iderüz BH. 55a/24, Z. 138a/14; vururuz Cam. 140b/5.

²⁵³⁵ (99a/12) ṭutılır: dutılır MK. 147a /11, Kas.85a/1, BH. 55a/ 25, Z. 138a/16, Cam. 140b/5.

²⁵³⁶ (99a/12) lâzım olur ki: lâzım geldi ki BH. 55a/25, Z. 138a/16.

²⁵³⁷ (99a/13) kısım-ı eḳallı: kısım-ı eḳalla BH. 55a/26.

²⁵³⁸ (99a/15) ikiye: altıya BH. 55b/1, Z. 138a/18.

²⁵³⁹ (99a/15) lâzım olur ki: lâzım oldu ki MK. 147b /1, Kas.85a/4, BH. 55b/2, Z. 138a/19, Cam. 140b/9.

çün bir şey'î on ikiye kısmet (19) iderüz nîm sūdüs şey hāric-i kısmet vāqı' olur (20) çün bu iki hāric-i kısmeti cem' eylerüz²⁵⁴⁰ şülüş-i şey (21) hāşıl olur ki ma'ādili yüz altmış sekiz dirhem olur

[99b]

(1) bu taqdirce rub'-ı şey yüz yigirmi altı dirhem olur ve nısf-ı (2) sūdüs şey kırk iki dirhem olur pes kısım-ı ekser yüz yigirmi (3) altı dirhem olur ve kısım-ı eḳall kırk iki dirhem olur (4) mes'ele-i diger²⁵⁴¹ bir māl-ı mechūl olsa (5) ol mālın²⁵⁴² şülüşin nısfına urasın²⁵⁴³ ve māl-ı mechūlı (6) anuḡ üzerine arturasın²⁵⁴⁴ dört biḡ altı yüz (7) kırk altı dirhem şülüşān dirhem olsa aşıl ol (8) māl-ı mechūl ne miḡdār olur diseler ṭarīḳ oldur ki (9) aşıl ol māl-ı mechūl²⁵⁴⁵ bir şey tutaruz²⁵⁴⁶ çün şülüş-i (10) şey'î nısf-ı şey'e²⁵⁴⁷ virürüz²⁵⁴⁸ sūdüs māl hāşıl olur (11) bu şey'î bir²⁵⁴⁹ māl üzerine ḳataruz²⁵⁵⁰ sūdüs māl ve bir şey (12) olur ki ol ma'ādil²⁵⁵¹ dört biḡ altı yüz kırk altı (13) dirhem ve şülüşān dirhem olur pes mālī kāmīl ḳıluruz (14) ma'ādini²⁵⁵² muḳārinini²⁵⁵³ daḡı artururuz²⁵⁵⁴ tā kim bir māl ve altı (15) şey'î ma'ādil yigirmi yedi biḡ sekiz yüz sekiz dirhem olur (16) pes nısf-ı eşyā'î murabba' iderüz ve dirhem üzerine hāşıl (17) olanı artururuz²⁵⁵⁵ bu cümleñüñ cezrin āḡz iderüz (18) yüz altmış yedi dirhem hāşıl olur çün nısf-ı eşyā'î (19) bu cezirden naḡş iderüz yüz altmış

²⁵⁴⁰ (99a/20) cem' eylerüz: cem' eylesen BH. 55b/4, Z. 139b/2.

²⁵⁴¹ (99b/4) mes'ele-i diger: mes'ele-i āḡar MK. 147b/11, Kas. 85a/11, BH. 55b/7, Z. 139b/6, Cam. 140a/4-5.

²⁵⁴² (99b/5) mālın: mālın C. 55b/12, Cam. 140a/5; mālın Z. 139b/7.

²⁵⁴³ (99b/5) urasın: ḳarb idesin BH. 55b/8, Z. 139b/7-8; vurasın Cam. 140a/5.

²⁵⁴⁴ (99b/6) arturasın: ziyāde idesin BH. 55b/9, Z. 139b/8.

²⁵⁴⁵ (99b/9) māl-ı mechūl: māl-ı mechūlı C. 55b/15, BH. 55b/10, Z. 139b/11, Cam. 140a/8.

²⁵⁴⁶ (99b/9) tutaruz: dutaruz MK.148a /3, Kas.85a/15, BH. 55b/11, Z. 139b/11, Cam. 140a/8.

²⁵⁴⁷ (99b/10) nısf-ı şey'e: bir şey'e BH. 55b/11, Cam. 140a/9.

²⁵⁴⁸ (99b/10) virürüz: ururuz C. 55b/15, vururuz Kas.85a/15, Cam. 140a/9; ḳarb iderüz BH. 55b/11, Z. 139b/12.

²⁵⁴⁹ (99b/11) bir: bu MK.148a /5,Kas. 85b/1, BH. 55b/12, Z. 139b/12, Cam. 140a/9.

²⁵⁵⁰ (99b/11) ḳataruz: ziyāde iderüz BH. 55b/12, Z. 139b/13.

²⁵⁵¹ (99b/12) ma'ādil: ma'ādili MK. 148a / 6, Cam. 140a/11.

²⁵⁵² (99b/14) ma'ādini: ma'ādiline MK. 148a / 8, Kas.85b/3, BH. 55b/13, Z. 139b/16, Cam. 140a/12.

²⁵⁵³ (99b/14) muḳārinini: muḳārinine MK. 148a / 8, Kas.85b/3, BH. 55b/13, Z. 139b/16, Cam. 140a/12.

²⁵⁵⁴ (99b/14) artururuz: ziyāde iderüz BH. 55b/14, Z. 139b/16.

²⁵⁵⁵ (99b/17) artururuz: ziyāde iderüz BH. 55b/15-16, Z. 139b/19.

dört dirhem (20) kalur cevāb virürüz ki²⁵⁵⁶ aşıl ol māl-ı mechül (21) yüz altmış dört dirhem olur mes'ele-i diger²⁵⁵⁷

[100a]

(1) eger bir māl-ı mechülü gendü nefesine urasın ve ne hāşıl²⁵⁵⁸ (2) olursa beş dirheme urasın²⁵⁵⁹ ve bundan hāşıl olanı (3) beş mişl-i māl-ı mechülü ziyāde eylesek²⁵⁶⁰ külli²⁵⁶¹ biñ beş yüz (4) otuz dirhem olursa²⁵⁶² aşıl ol māl-ı (5) mechülü bir şey dutaruz çünkü²⁵⁶³ murabba^c iderüz bir māl (6) hāşıl olur bu mālı beş dirheme ururuz²⁵⁶⁴ beş māl (7) hāşıl olur beş şey'i bu hāşıl üzerine ziyāde (8) iderüz beş māl beş şey olur ki ol ma'ādil biñ (9) beş yüz otuz dirhem olur varuruz²⁵⁶⁵ mālı bire getürürüz (10) ve mālı eksüdügümüz miqdār ma'ādiline ve muķārinine²⁵⁶⁶ (11) dañı naķş iderüz tā kim bir māl ve bir şey'i ma'ādil üç (12) altmış²⁵⁶⁷ dirhem olur pes nişf-ı eşyā'i murabba^c iderüz (13) ne miqdār olursa dirhem üzerine ziyāde iderüz ve bu (14) cümleñüz cezrin āhız iderüz ve nişf-ı vāsiṭa'ı bu (15) cümleden naķş iderüz on yedi dirhem kalur pes (16) cevāb virürüz ki²⁵⁶⁸ aşıl ol māl-ı mechül²⁵⁶⁹ on yedi (17) dirhem olur ikinci mes'ele muķterinātdan (18) eger diseler yüz yigirmi dirhemi iki kısım eyledük muḥtelif (19) her kısmın²⁵⁷⁰ bir kısm-ı āḡara kısmet

²⁵⁵⁶ (99b/20) virürüz ki: viresin kim BH. 55b/18, Z. 139a/2.

²⁵⁵⁷ (99b/21) mesele-i diger: mesele-i āḡar MK. 148b/3, Kas.85b/8, BH. 55b/19, Z. 139a/3, Cam. 141b/6.

²⁵⁵⁸ (100a/1) eger bir māl-ı meḡhül gendü nefesine urasın: eger bir *māl-ı meḡhül olsa ol* māl-ı meḡhül gendü nefesine urasın MK.148b/3, Kas.85b/9; eger bir *māl-ı meḡhül olsa ol* māl-ı meḡhül gendü nefesine vurasın Cam. 141b/6; eger bir māl-ı meḡhül olsa gendü nefesine ḡarb idesin BH. 55b/ 19-20, Z. 139a/2-3.

²⁵⁵⁹ (100a/2) urasın: ḡarb idesin BH. 55b/20, Z. 139a/4; vurasın Cam. 141b/8.

²⁵⁶⁰ (100a/3) ziyāde eylesek: ziyāde idesin BH. 55b/21, Z. 139a/6.

²⁵⁶¹ (100a/3) külli: küllisi BH. 55b/21, Z. 139a/6.

²⁵⁶² (100a/4) otuz dirhem olursa ol taḡdīrce aşıl ol māl-ı: otuz dirhem olsa ol taḡdīrce *aşıl ol māl-ı meḡhül ne miqdār olmaḡ gerekdür tariḡi oldur ki* ²⁵⁶² aşıl ol māl-ı MK. 148b/7-8, Kas.85b/11-12, BH. 55b/22-23, Z. 139a/7-8, Cam. 141b/10-11.

²⁵⁶³ (100a/5) çünkü: çünkim MK. 148b/9, Kas.85b/13, BH. 55b/23, Z. 139a/9, Cam. 141b/12.

²⁵⁶⁴ (100a/6) ururuz: ḡarb iderüz BH. 55b/ 24, Z. 139a/10; vururuz Cam. 141b/13.

²⁵⁶⁵ (100a/9) varuruz: - BH. 55b/26, Z. 139a/13.

²⁵⁶⁶ (100a/10) mālı eksüdügümüz miqdār ma'ādiline ve muķārinine: māluñ nāḡıṣı miqdārı ma'ādiline ve muķārinine BH. 55b/26, Z. 139a/13-14.

²⁵⁶⁷ (100a/12) üç altmış: üç yüz altı MK. 149a/3, BH. 56a/2, Z. 139a/15, Cam. 141a/ 4; üç *yüz* altmış C. 56a /6; üç yüz altı altı Kas.86a/2-3.

²⁵⁶⁸ (100a/16) virürüz ki: viresinkim BH. 56a/5, Z. 139a/19.

²⁵⁶⁹ (100a/16) māl-ı meḡhül: meḡhül MK. 149a/7, Kas.86a/6.

²⁵⁷⁰ (100a/19) kısmın: kısmeti MK.149a/10, Kas.86a/7, BH. 56a/6.

eyledük mecmū^c-ı hāric-i (20) kısmet iki dirhem ve penç subu^c dirhem²⁵⁷¹ ve şülüş subu^c dirhem (21) gelse her kısım ol taqđırce ne miqdār olmağ gerekdür

[100b]

(1) tariķi oldur ki mecmū^c-ı hāric-i kısmet iki kısım iderüz bir (2) kısmet²⁵⁷² bir şey²⁵⁷³ ve kısm-ı āharın iki dirhem ve penç²⁵⁷⁴ subu^c dirhem (3) ve şülüş subu^c dirhem²⁵⁷⁵ illā yek²⁵⁷⁶ şey dutaruz²⁵⁷⁷ ve her iki kısmı (4) birbirine ururuz²⁵⁷⁸ iki şey ve penç²⁵⁷⁹ subu^c şey ve şülüş subu^c (5) şey illā yek²⁵⁸⁰ māl hāşıl olur ki ol ma^cādil yek²⁵⁸¹ (6) dirhem olmağ gerek ba^c dez cebir bir māl ve bir dirhem ma^cādil (7) iki şey ve penç²⁵⁸² subu^c şey ve şülüş subu^c şey olur pes (8) nişf-ı eşyā³’i murabba^c iderüz ve bir dirhemi bu cümleden (9) naķş iderüz ve bākī kalanuñ cezrin iħrāc iderüz²⁵⁸³ (10) ve nişf-ı eşyā³’i bu cezr üzere artururuz²⁵⁸⁴ iki dirhem (11) ve şülüş dirhem olur kısmet-i ekşer²⁵⁸⁵ hāric-i kısmet (12) bu miqdār olur pes lāzım oldı kim kısm-ı evvel şı²⁵⁸⁶ subu^c (13) yek²⁵⁸⁷ dirhem ola çün her iki hāricüñ kısmetin ma^clüm (14) eyledük geldük her iki kısmet-i²⁵⁸⁸ muhtelif aşıl māl tariķ (15) oldur ki iki dirhem ve şülüş dirhem ki bir hāric-i kısmetdür (16) maķsūmun ‘aleyhi bir şey dutaruz²⁵⁸⁹ ve hāric-i kısmeti şey³e ururuz²⁵⁹⁰ (17) ya^c ni iki dirhem ve şülüş dirhem şey³e

²⁵⁷¹ (100a/20)ve penç subu^c dirhem: – C. 56a/11; ve beş subu^c dirhem BH. 56a/7, Z. 140b/1.

²⁵⁷² (100b/2) kısmet: kısmın MK. 149b/1, BH. 56a/9, Z. 140b/4.

²⁵⁷³ (100b/2) şey: şey³e MK. 149b/2.

²⁵⁷⁴ (100b/2) penç: beş BH. 56a/10, Z. 140b/4.

²⁵⁷⁵ (100b/3)ve şülüş subu^c dirhem: –MK. 149b/2, BH. 56a/10, Z. 140b/4.

²⁵⁷⁶ (100b/3) yek: bir BH. 56a/10, Z. 140b/5.

²⁵⁷⁷ (100b/3) dutaruz: tutaruz C. 56a/14.

²⁵⁷⁸ (100b/4) ururuz: đarb iderüz BH. 56a/10, Z. 140b/5; vururuz Cam. 142b/3.

²⁵⁷⁹ (100b/4) penç: beş BH. 56a/11, Z. 140b/6.

²⁵⁸⁰ (100b/5) yek: bir BH. 56a/11, Z. 140b/6.

²⁵⁸¹ (100b/5) yek: bir BH. 56a/12, Z. 140b/7.

²⁵⁸² (100b/7) penç: beş BH. 56a/12, Z. 140b/8.

²⁵⁸³ (100b/9) iħrāc iderüz: iħrāc idesin BH. 56a/14, Z. 140b/9.

²⁵⁸⁴ (100b/10) artururuz: ziyāde idesin BH. 56a/15, Z. 140b/10.

²⁵⁸⁵ (100b/11) kısmet-i ekşer: ekşer BH. 56a/15, Z. 140b/11.

²⁵⁸⁶ (100b/12) şı: üç BH. 56a/16, Z. 140b/12.

²⁵⁸⁷ (100b/13) yek: bir BH. 56a/16, Z. 140b/13.

²⁵⁸⁸ (100b/14) kısmet-i: kısm-ı MK. 144a/1, Kas.86b/4, BH. 56a/17, Z. 140b/15.

²⁵⁸⁹ (100b/16) dutaruz: tutaruz BH. 56a/18, Z. 140b/16.

²⁵⁹⁰ (100b/16) hāric-i kısmeti şey³e ururuz: hāric-i kısmete đarb iderüz BH. 56a/19, Z. 140b/17; hāric-i kısmeti şey³e vururuz Cam. 142b/13.

ururuz²⁵⁹¹ iki şey ve şülüş (18) şey hâşıl olur bu ma'ādili maḫsūm²⁵⁹² olsa gerek varuruz²⁵⁹³ (19) maḫsūmun 'aleyhi maḫsūm üzere ḫataruz²⁵⁹⁴ ya'ni bir şey'i (20) iki şey'e ve şülüş şey'e ilhāk iderüz üç şey ve şülüş (21) şey'i ma'ādil yüz yigirmi dirhem olur pes eşyā'i maḫrec-i

[101a]

(1) şelāşeye²⁵⁹⁵ ururuz²⁵⁹⁶ ve şülüş-i diger²⁵⁹⁷ üzerine ziyāde iderüz (2) on olur ve dirhemi daḫı maḫrec-i şülüşe ururuz²⁵⁹⁸ (3) üç yüz altmış olur varuruz²⁵⁹⁹ üç yüz altmışı (4) ona ḫısmet iderüz otuz altı dirhem hāric-i ḫısmet (5) vāḫı' olur ḫısm-ı aşıl māl bu miḫdār olur ve ḫısm-ı (6) āḫar seksen dōrt²⁶⁰⁰ dirhem olur eger diseler ki (7) bir māl-ı mechūl olsa ol mālī murabba' eyledūḡ (8) ve ne hāşıl olursa altı dirheme urasın²⁶⁰¹ ve otuz (9) dirhem evveli²⁶⁰² hāşıl üzerine ziyāde idesin²⁶⁰³ (10) kırk ḫoḫuz aşıl māl hāşıl olur²⁶⁰⁴ ol taḫdīr (11) ce aşıl ol māl-ı mechūl ne miḫdār dirhem olur (12) ḫarīḫ²⁶⁰⁵ oldur ki aşıl ol māl-ı mechūl bir şey (13) dutaruz²⁶⁰⁶ çün murabba' iderüz bir māl hāşıl (14) olur bir mālī altı dirheme ururuz²⁶⁰⁷ altı māl (15) hāşıl olur çün dirhemi altı dirhem arturuz²⁶⁰⁸ (16) altı māl ve otuz dirhem ma'ādil kırk ḫoḫuz şey (17) olur pes mālī bire getürürüz²⁶⁰⁹ ve dirhem ile eşyā'i (18) ve daḫı bu nisbet üzere naḫş iderüz tā kim (19) bir māl ve beş dirhem ma'ādil sekiz

²⁵⁹¹ (100b/17) ururuz: ḫarb iderüz BH. 56a/19, Z. 140b/1; vururuz Cam. 142a/1.

²⁵⁹² (100b/18) ma'ādili maḫsūm: ma'ādili maḫsūmun 'aleyh Kas. 86b/7.

²⁵⁹³ (100b/18) varuruz: – BH. 56a/20, Z. 140b/19.

²⁵⁹⁴ (100b/19) ḫataruz: ziyāde iderüz BH. 56a/21, Z. 140b/20.

²⁵⁹⁵ (101a/1) şelāşeye: şülüşe MK.150a/9, Kas.86b/10, BH. 56a/22, Cam. 142a/5.

²⁵⁹⁶ (101a/1) ururuz: ḫarb iderüz BH. 56a/23, Z. 140a/1, Cam. 142a/5.

²⁵⁹⁷ (101a/1) şülüş-i diger: şülüş-i āḫar MK. 144a/10, Kas.86b/10; şülüş-i āḫarı BH. 56a/23, Z. 140a/1.

²⁵⁹⁸ (101a/2) ururuz: ḫarb iderüz BH. 56a/24, Z. 140a/2; vururuz Cam. 142a/7.

²⁵⁹⁹ (101a/3) varuruz: – BH. 56a/24, Z. 140a/2.

²⁶⁰⁰ (101a/6) dōrt :–MK. 150b/1, Kas. 86b/13, BH. 56a/26, Cam. 142a/10.

²⁶⁰¹ (101a/8) urasın: ḫarb eyledūḡ BH. 56b/2, Z. 140a/7; vurasın Cam. 142a/12.

²⁶⁰² (101a/9) evveli: ol MK. 150b/4, Kas. 86b/14, BH. 56b/2, Z. 140a/7, Cam. 142a/12.

²⁶⁰³ (101a/9) ziyāde idesin: ziyāde eyledūḡ BH. 56b/2, Z. 140a/8.

²⁶⁰⁴ (101a/10) hāşıl olur: hāşıl oldı BH. 56b/3, Z. 140a/9; hāşıl olsa Cam. 142a/13.

²⁶⁰⁵ (101a/12) ḫarīḫ: ḫarīḫi BH. 56b/4, Z. 140a/10, Cam. 143b/1.

²⁶⁰⁶ (101a/13) dutaruz: ḫutaruz Z. 140a/11.

²⁶⁰⁷ (101a/14) ururuz: ḫarb iderüz BH. 56b/5, Z. 140a/12, Cam. 143b/3.

²⁶⁰⁸ (101a/15) arturuz: ziyāde iderüz BH. 56b/6.

²⁶⁰⁹ (101a/17) olur pes mālī bire getürürüz: olur pes mālī bire getürürüz ya'ni bir iderüz BH. 56b/7.

şey ve sūdüs (20) şey olur pes nişf-ı eşyâ'ı murabba' iderüz ve beş (21) dirhemi bu hâşıldan naķş iderüz ve bākīsiniñ

[101b]

(1) cezrin āhż iderüz ve nişf-ı eşyâ'ı bu cezir (2) üzerine²⁶¹⁰ kıataruz²⁶¹¹ yedi dirhem ve nīm dirhem²⁶¹² olur (3) cevāb virürüz kim aşıl māl-ı mechül yedi dirhem (4) ve nīm dirhem olur üçünci mes'ele muķterinātdan (5) eger bir māl-ı mechül olsa ol mālun şı²⁶¹³ rub'ın (6) ve ol mālun çehār ĥumsına đarb eylesek yigirmi iki (7) aşıl māl hāşıl olsa ve yedi dirhem ve dü²⁶¹⁴ ĥumus (8) dirhem ziyāde gelse ol taķdırce aşıl ol māl-ı (9) mechül ne miķdār olmaķ lāzım gelür tariķ oldur ki (10) aşıl mālı bir şey dutaruz²⁶¹⁵ şı²⁶¹⁶ rub'-ı şey'i çehār²⁶¹⁷ (11) ĥumusu şey'e ururuz²⁶¹⁸ şı²⁶¹⁹ ĥumus māl hāşıl olur (12) ol ma'ādil yigirmi iki şey ve yedi dirhem²⁶²⁰ ve dü²⁶²¹ ĥumus (13) olsa gerekdür pes mālı kāmil kıılırız ya'ni iki (14) ĥumus²⁶²² ve daķı üç ĥumus üzere ziyāde iderüz (15) ve ma'ādiline daķı bu nisbet üzere ziyāde iderüz (16) tā kim bir mālı ma'ādil ve otuz altı şey ve on iki (17) dirhem ve şülüş dirhem olur pes nişf-ı eşyâ'ı murabba' (18) iderüz ne hāşıl olursa on iki dirhemi ve (19) şülüş dirheme kıataruz²⁶²³ ve bu cümleñ cezrin āhż (20) iderüz ve nişf-ı eşyâ'ı bu cezir üzere ziyāde (21) iderüz otuz yedi dirhem olur aşıl ol

²⁶¹⁰(101b/2) üzerine: üzere MK. 151a/3, Kas.87a/7, BH. 56b/ 11, Z. 140a/19.

²⁶¹¹(101b/2) kıataruz: ziyāde iderüz BH. 56b/11, Z. 140a/19.

²⁶¹²(101b/2) yedi dirhem ve nīm dirhem: yedi buçuk dirhem BH. 56b/ 11, Z. 140a/19.

²⁶¹³(101b/5) şı: üç BH. 56b/13, Z. 140a/21.

²⁶¹⁴(101b/7) dü: iki BH. 56b/14, Z. 141b/2.

²⁶¹⁵(101b/10) dutaruz: kıataruz C. 56b/20, Z. 141b/4.

²⁶¹⁶(101b/10) şı: üç BH. 56b/16, Z. 141b/5.

²⁶¹⁷(101b/10) çehār: dört BH. 56b/16, Z. 141b/5.

²⁶¹⁸(101b/11) ururuz: vururuz MK.1451a/12, Kas.87a/13; virürüz BH. 56b/16, Z. 141b/5, Cam. 143a/4.

²⁶¹⁹(101b/11) şı: üç BH. 56b/17, Z. 141b/5.

²⁶²⁰(101b/12) ve yedi dirhem: -C. 56b/21.

²⁶²¹(101b/12) dü: iki BH. 56b/17, Z. 141b/6.

²⁶²²(101b/14) ĥums: ĥumsı Kas.87a/15, BH. 56b/18.

²⁶²³(101b/19) kıataruz: ziyāde iderüz BH. 56b/21, Z. 141b/11.

[102a]

(1) māl-ı meçhül bu miqdār olur mes'ele-i diger²⁶²⁴ (2) eger bir māl-ı meçhülü murabba' eylesek ve ne hāşıl (3) olursa dörde²⁶²⁵ aşıl māl iki yüz seksen gelse (4) darb olunduğda²⁶²⁶ ve²⁶²⁷ iki yüz seksen dört²⁶²⁸ dirhem (5) ziyādesi dağı olsa aşıl ol māl-ı meçhül (6) ne miqdār olmak gerekdür tarīķ²⁶²⁹ oldur ki aşıl (7) ol māl-ı meçhülü bir şey dutaruz²⁶³⁰ çün nefsine (8) darb iderüz bir māl hāşıl olur ol (9) bir mālı dört dirheme darb iderüz dört māl (10) hāşıl olur ki ma'ādil iki yüz seksen şey (11) ve iki yüz seksen dört dirhem olsa gerekdür (12) pes mālı bire indürürüz²⁶³¹ ve eşyā'ı murabba' iderüz (13) ve yetmiş bir dirhem üzere ziyāde iderüz²⁶³² ma'ādilin (14) ve muķārinin dağı bu nisbet üzere naķş iderüz (15) ba' dehū²⁶³³ bu cümleñ cezrin aluruz ve nişf-ı eşyā'ı (16) bu cezr üzere ziyāde iderüz yetmiş bir²⁶³⁴ dirhem²⁶³⁵ (17) olur cevāb virürüz ki aşıl ol māl-ı meçhül (18) yetmiş bir dirhem olur mes'ele-i diger²⁶³⁶ bir māl-ı (19) meçhül olsa ol mālı gendü nefsine vursañ²⁶³⁷ (20) ne hāşıl olursa tekrār ol māl-ı meçhūla (21) ursañ²⁶³⁸ otuz iki kerre murabba' aşıl māl-ı

²⁶²⁴ (102a/1) mesele-i diger: mesele-i āğar MK.151b/9, Kas.87b/6, BH. 56b/ 23, Z. 141b/14, Cam. 143a/13.

²⁶²⁵ (102a/3) dörde: dörde darb eyleseñ Kas.87b/7; dörde darb Cam. 144b/1.

²⁶²⁶ (102a/4) darb olunduğda: -Kas. 87b/7, darb Cam. 144b/2.

²⁶²⁷ (102a/2-3-4) ne hāşıl olursa dörde aşıl māl iki yüz seksen gelse darb olunduğda ve: ne hāşıl olursa on ikiye darb iki yüz seksen dağı aşıl māl gelse BH. 56b /24-25, Z. 141b/17-18.

²⁶²⁸ (102a/4) dört: - C. 57a/5.

²⁶²⁹ (102a/6) tarīķ: tarīķi BH. 57/26, Z. 141b/18, darb Cam. 144b/4.

²⁶³⁰ (102a/7) dutaruz: tutaruz C.58b/6, Z. 141b/19.

²⁶³¹ (102a/12) pes mālı bire indürürüz: pes mālı naķş idüñ bire indürürüz BH. 57a/3-4, Z. 141a/1.

²⁶³² (102a/12-13-14-15) ve eşyā'ı murabba' iderüz ve yetmiş bir dirhem üzere ziyāde iderüz ma'ādilin ve muķārinin dağı bu nisbet üzere naķş iderüz ba' dehū: *ma'ādilin ve muķārinin dağı bu nisbet üzere naķş iderüz ba' dehū ve eşyā'ı murabba' iderüz ve yetmiş bir dirhem üzere ziyāde iderüz* Kas.87b/12-13-15, BH. 57a/5, Z. 141a/1-2.

²⁶³³ (102a/13-15) ma'ādilin ve muķārinin dağı bu nisbet üzere naķş iderüz ba' dehū : - MK. 152a/7, Cam. 144b/11.

²⁶³⁴ (102a/16) bir: beş C. 57a/12.

²⁶³⁵ (102a/16) bu cezr üzere ziyāde iderüz yetmiş bir dirhem: bu cezr üzere ziyāde iderüz aşıl ol māl-ı meçhül yetmiş bir dirhem BH. 57a/7, Z. 141a/3-4.

²⁶³⁶ (102a/18) mes'ele-i diger: mes'ele-i āğar MK. 152a/11, Kas. 88a/1, BH. 57a/7, Z. 141a/7, Cam. 144a/1.

²⁶³⁷ (102a/19) vursañ: darb etseñ BH. 57a/8, Z. 141a/8.

²⁶³⁸ (102a/21) ursañ: vursañ MK. 152a/13, Kas. 88a/2, Cam. 144b/3; darb etseñ BH. 57a/9, Z. 141a/9.

[102b]

(1) meçhûl olsa²⁶³⁹ ve otuz üç mişl-i māl-ı meçhûl (2) ziyāde olsa aşıl ol māl ne miqdār olmak (3) gerekdür tarīk oldur ki aşıl ol māl-ı meçhûl (4) bir şey dutaruz²⁶⁴⁰ çün nefsine ururuz²⁶⁴¹ bir māl (5) hāşıl olur ve bir māl-ı bir daḥı şey'e ururuz²⁶⁴² (6) bir ka' b²⁶⁴³ hāşıl olur ki ol ma' ādil otuz iki (7) māl ve otuz üç²⁶⁴⁴ şey olmak gerekdür ol şöyle (8) gerekdür ki bir māl otuz iki şey ve otuz üç (9) dirhem ma' ādil olur pes nişf-ı eşyā'ı murabba' (10) iderüz ne olursa dirhem üzerine ziyāde (11) iderüz ve bu cümleñüñ cezrin āḥz iderüz (12) ve nişf-ı eşyā'ı bu cezr üzere ilhāk iderüz (13) otuz üç dirhem hāşıl olur cevāb virü (14) rüz²⁶⁴⁵ ki aşıl māl-ı meçhûl otuz üç dirhem olur²⁶⁴⁶ (15) bākī bu cins mes'ele²⁶⁴⁷ ne miqdār vākı' olursa (16) bu kıyās üzere iḥrāc olına²⁶⁴⁸ üçüncü faşıl (17) mesā'il-i muḫterife²⁶⁴⁹ beyānındadır eger bir māl-ı meçhûl (18) üç nefer kimesneye ḥişşe itmek dileseler²⁶⁵⁰ ammā birisine (19) şülüşān māl virseler ve ikinciye rub' -ı māl virseler (20) ve üçüncüye nişf-ı sūdüs māl virseler (21) bu üslüb üzere bu māl-ı kısmet eyleseler

[103a]

(1) tamām olsa ba' dehū şülüşān māl ḥişşe alan aldığı (2) māluñ²⁶⁵¹ sūdüsün redd eylese ve rub' -ı māl ḥişşe alan (3) aldığı māluñ²⁶⁵² rub' in redd eylese ve nişf-ı sūdüs (4) ḥişşe alan aldığı ḥişşenüñ nişfin ve nişf-ı sūdüsün (5) redd eylese ve bu redd eyledüğüñ²⁶⁵³ māl

²⁶³⁹ (102b/1) olsa: olursa Kas. 88a/3.

²⁶⁴⁰ (102b/4) dutaruz: tutaruz C. 57a/17, Z. 141a/12.

²⁶⁴¹ (102b/4) ururuz: ḍarb iderüz BH. 57a/12, Z. 141a/13; vururuz Cam. 144b/6.

²⁶⁴² (102b/5) ururuz: ḍarb iderüz BH. 57a/12, Z. 141a/14.

²⁶⁴³ (102b/5-6) hāşıl olur ve bir māl-ı bir daḥı şey'e ururuz bir ka' b: - Cam. 144b/7.

²⁶⁴⁴ (102b/7) üç: iki C. 57a/19.

²⁶⁴⁵ (102b/13-14) cevāb virürüz: cevāb idersin BH. 57a/17.

²⁶⁴⁶ (102b/13-14) cevāb virürüz ki aşıl māl-ı meçhûl otuz üç dirhem olur: - Z. 141a/20.

²⁶⁴⁷ (102b/15) mes'ele: mes'elede BH. 57a/18, Z. 141a/21.

²⁶⁴⁸ (102b/16) iḥrāc olına: istiḥrāc olına Z. 142b/1.

²⁶⁴⁹ (102b/17) muḫterife: müteferriḳa MK. 153a / 2, Kas. 88a/11, BH. 57a/19, Z. 142b/1, Cam. 145b/3.

²⁶⁵⁰ (102b/18) dileseler: dilesen Kas. 88a/12.

²⁶⁵¹ (103a/2) māluñ: mālın Z. 142b/6.

²⁶⁵² (103a/3) māluñ: mālın Z. 142b/6.

²⁶⁵³ (103a/5) ve bu redd eyledüğüñ: bu cümle redd olınan BH. 57a/ 24, Z. 142b/8.

cem^c idüp (6) bu üçine berâber kısmet eyleseler tamâm evvelki hışşeleri (7) yitişüp nokşân olmasa bu taqđırce aşıl ol (8) māl-ı mechül ne miqdâr olur ve her biri bu mâldan (9) evvel ne miqdâr hışşe almış olur tariķ oldur ki (10) küllî mālî bir şey ve bir kısm ve bir dirhem tutaruz²⁶⁵⁴ (11) pes bir şey'i şāhib-i şülüşâne ve bir kısmı şāhib-i (12) rub^c a ve bir dirhemi şāhib-i nışf ve sūdüse vururuz²⁶⁵⁵ (13) ve yukarıda beyân olunan üzere bu hışşelerden (14) redd eyledüklerin cem^c iderüz sūdüs şey ve rub^c (15) kısm ve nışf dirhem ve nışf-ı sūdüs dirhem olur (16) çün bu cümle'yi bu üç ortasında kısmet (17) iderüz ā^c id olan hışşe-i evvelinde olan (18) hışşeleri ba^c de'r-redd kılmışdur aña zamm olındukda (19) şāhib-i şülüşân yanında şemāniyete't-tis^c a yek²⁶⁵⁶ şey ve (20) nışf-ı sūdüs kısm ve sūdüs²⁶⁵⁷ dirhem şülüş nışf-ı (21) sūdüs dirhem olur ki bu ma^c ādil şülüşi yek²⁶⁵⁸ şey

[103b]

(1) ve şülüşe-i kısm ve şülüşân yek²⁶⁵⁹ dirhem olmak gerekdür ve (2) şāhib-i rub^c yanında hamsetü's-esdās-ı kısm ve nışf-ı (3) tūs^c -i yek²⁶⁶⁰ şey ve sūdüs dirhem ve şülüş-i nışf-ı sūdüs (4) dirhem olur ki bu ma^c ādil olur bir şeyün rub^c ina (5) kısm ve rub^c ı yek²⁶⁶¹ dirhem olur ve şāhib-i nışf-ı sūdüs (6) yanında şelâsetü-esdās-ı yek²⁶⁶² dirhem ve tūs^c -i dirhem ve (7) nışf-ı tūs^c yek²⁶⁶³ şey ve nışf-ı sūdüs kısm olur (8) ki bu ma^c ādil nışf-ı sūdüs yek²⁶⁶⁴ şey ve nışf-ı sūdüs (9) kısm ve nışf-ı sūdüs yek²⁶⁶⁵ dirhem olmak gerekdür pes (10) şāhib-i nışf-ı sūdüse başlalyalum muķābele idelüm²⁶⁶⁶ (11) ya^c ni cinsi cinsden vaz^c eyledük evvel nışf-ı (12) sūdüs kısmı nışf-ı sūdüs-i kısm ile ışkāt idelüm (13)

²⁶⁵⁴ (103a/10) tutaruz: dutaruz MK. 153b / 2, BH. 57b/2, Z. 142b/13.

²⁶⁵⁵ (103a/12) vururuz: virürüz MK. 153b/4, C. 57b/ 9, BH. 57b/3, Z. 142b/15, Cam. 145a/4.

²⁶⁵⁶ (103a/19) yek: bir BH. 57b/7, Z. 142b/20.

²⁶⁵⁷ (103a/20) kısm ve sūdüs: kısm-ı sūdüs MK. 'de 148b/10, BH. 57b/7, Z. 142b/20.

²⁶⁵⁸ (103a/21) yek: bir BH. 57b/8, Z. 142a/1.

²⁶⁵⁹ (103b/1) yek: bir BH. 57b/8, Z. 142a/1.

²⁶⁶⁰ (103b/3) yek: bir BH. 57b/9, Z. 142a/3.

²⁶⁶¹ (103b/5) yek: bir BH. 57b/11, Z. 142a/4.

²⁶⁶² (103b/6) yek: bir BH. 57b/12, Z. 142a/5.

²⁶⁶³ (103b/7) yek: bir BH. 57b/13, Z. 142a/6.

²⁶⁶⁴ (103b/8) yek: bir BH. 57b/13, Z. 142a/7.

²⁶⁶⁵ (103b/9) yek: bir BH. 57b/13, Z. 142a/8.

²⁶⁶⁶ (103b/10) muķābele idelüm: muķābele eyleyelüm MK. 148a/8, BH. 57b/14, Cam. 146b/7.

ba^c dehū nişf-ı tüsi^c şey³i nişf-ı sūdüs şeyden vaz^c (14) eyledük şülüş nişf-ı sūdüs şey kaldı pes nişf-ı (15) sūdüs dirhem şelāsetü-esdās-ı dirhemi ve tūs^c-i dirhemden (16) ıskāt eyledük şelāsetü-esdās-ı dirhemi ve şelāşe nişf-ı (17) sūdüs dirhem kaldı ki ol ma^c ādil şelāşe²⁶⁶⁷ nişf-ı sūdüs²⁶⁶⁸ (18) şey olur pes bu ma^c niden lāzım geldi ki bir şey on (19) toğuz dirhem ola çünkü kemmiyye-i şey ma^c lūm oldu taḥkīk-i (20) kısım ba^c de'z-muḳābele şelāsetü²⁶⁶⁹ esdās ve nişf-ı sūdüs (21) kısım ma^c ādil sūdüs şey ve şülüş nişf-ı sūdüs şey

[104a]

(1) ve nişf-ı tūs^c-i dirhem olur çün eczā-i şey²⁶⁷⁰ dirhemi tebdīl (2) eyledük nişf-ı tüsi^c dirhemi anuḡ üzerine ilḥāk eyledük (3) üç dirhem ve şī²⁶⁷¹ rubı^c dirhem ma^c ādil şelāsetü esdāsi ve (4) nişf-ı sūdüs kısım oldu pes lāzım gelür²⁶⁷² ki bir kısım (5) altı dirhem ve şī²⁶⁷³ subu^c dirhem ola ve mecmū^c-ı māl-ı mechūl (6) yigirmi altı dirhem ve şī²⁶⁷⁴ subu^c dirhem olur ol (7) taḥdīrce şāḥib-i şülüşān on toğuz dirhem dutılır²⁶⁷⁵ (8) sūdüs-i redd eyledi ve şāḥib-i rub^c altı dirhem ve şī²⁶⁷⁶²⁶⁷⁷ (9) sub^c 2678 dirhem olur nişf dirhem ve nişf-ı sūdüs (10) dirhem redd eyler ve cümle redd eyledükleri cem^c olıcaḡ (11) bu cümle müsavāt üzere kısmet olınuḡda²⁶⁷⁹ şāḥib-i (12) şülüşān ve şülüşānı aşıl māl ve şāḥib-i rub^c-ı rub^c-ı māl (13) ve şāḥib-i nişf-ı sūdüs ve nişf-ı sūdüs māl (14) yitişür mes'ele-i āḡar bir māl-ı mechūl ve (15) iki kısım eylesek muḡtelif bir kısmına kısım-ı evvel ve (16) bir kısmına kısım-ı şānī diyü ad virsek pes bir dirhem (17) kısım-ı evvelden alup kısım-ı

²⁶⁶⁷ (103b/17) şelāşe: şülüş MK.154b/2, Cam. 146b/13.

²⁶⁶⁸ (103b/17) nişf-ı sūdüs: – C. 57b/24.

²⁶⁶⁹ (103b/20) şelāsetü: şülüşü MK. 154b/5, Cam. 146a/3.

²⁶⁷⁰ (104a/1) şey³: üç Z. 142a/20.

²⁶⁷¹ (104a/3) şī: üç BH. 57b/23, Z. 142a/21.

²⁶⁷² (104a/4) gelür: geldi MK. 154b/11, Z. 143b/2.

²⁶⁷³ (104a/5) şī: üç BH. 57b/25, Z. 143b/2.

²⁶⁷⁴ (104a/6) şī: üç BH. 57b/25, Z. 143b/3.

²⁶⁷⁵ (104a/7) dutılır: tütılır C. 58a/6.

²⁶⁷⁶ (104a/8) altı dirhem ve şī: Kas. Bu ifadeden itibaren 104a/8 e kadar eksiktir. Kas.88b/14.

²⁶⁷⁷ (104a/8) şī: üç BH. 58a/1, Z. 143b/5.

²⁶⁷⁸ (104a/8) sub^c: subu^c MK. 155a/2, C. 58a/6, Cam. 146a/12.

²⁶⁷⁹ (104a/11) kısmet olınuḡda: kısmet olınuḡdan sonra C. 58a/8.

şānī üzerine ziyāde eylesek (18) kısım-ı şānīyi iki kerre kısım-ı evvelün bākīsi miqdār (19) olsa varsaḵ bir dirhem kısım-ı evveli girü yirine (20) getirsek ve bir dirhem daḡı kısım-ı şānīden alup kısım-ı (21) evvel üzerine ziyāde eylesek kısım-ı evvel seksen iki

[104b]

(1) kerre bākī-yi kısım-ı şānī miqdār olsa aşıl ol māl-ı mechül (2) ne miqdār olmaḵ gerekdür ve her kısım ne miqdār olur tariḵi (3) oldur ki kısım-ı evveli bir şey dutaruz bir dirhem kısım-ı evvelden (4) aluruz kısım-ı şānī üzerine ziyāde iderüz kısım-ı evvel (5) bir şey illā bir dirhem ḵalır ol bir dirhem kısım-ı şānī ma'ādil (6) iki şey illā iki dirhem olur ba' dehū bir dirhem kısım-ı şānīden (7) girü götürüp gine kısım-ı evvel üzerine ziyāde idelüm (8) kısım-ı evvel bir şey olur ol taḵdīrce kısım-ı şānī (9) iki şey illā üç dirhem ḵalır²⁶⁸⁰ ba' dehū kısım-ı şānīnün (10) bir dirhem in alup kısım-ı evvelün üzerine ziyāde idelüm (11) kısım-ı şānī iki şey illā dört dirhem ḵalır ol taḵdīrce (12) kısım-ı evvel bir şey ve bir dirhem olur²⁶⁸¹ bu şūretten (13) lāzım gelür ki bir şey ve bir dirhem ma'ādil seksen iki (14) kısım-ı şānī miqdār ola ya'ni bir dirhem ve bir şey'e ma'ādil (15) yüz altmış dört şey illā yüz yigirmi sekiz dirhem olur (16) ba' dez cebr-i muḵābele yüz altmış üç şey'i ma'ādil (17) üç yüz yigirmi ḡokuz dirhem gelür ve kemmiyye-i bir şey (18) iki dirhem ve üç cüz olur cümle yüz yigirmi üç (19) cüz'i bir dirhem olandan pes cevāb virürüz ki (20) kısım-ı evvel bu miqdār olur ve kısım-ı şānī bir dirhem (21) ve altı cüz olur cümle yüz altmış üç cüz'i

[105a]

(1) bir dirhem olandan ve çün bu iki kısım cem' iderüz üç (2) dirhem ve ḡokuz cüz olur ki aşıl māl-ı mechül bu miqdār (3) olur iki kısım eyledük mes'ele-i āḡar eger (4) bir peyki bir yere gönderseler ammā şöylece ıḡmarlasalar ki (5) bir fersaḡ yol iki biḡ iki yüz²⁶⁸²

²⁶⁸⁰(104b/9) ḵalır: ḵaldı MK. 155b/9, Kas.88b/14, Z. 143a/3, Cam. 147a/5.

²⁶⁸¹ (104b/12) olur: oldı MK. 155b/12, Kas.89a/1, Z. 143a/6, Cam. 147a/9.

²⁶⁸² (105a/5) bir fersaḡ yol iki biḡ iki yüz adım olsa bu peyk: bir fersaḡ yol iki biḡ iki yüz *yigirmi dört* adım olsa bu peyk MK.156a/13, Kas. 89a/11, BH. 58a/ 21, Z. 143a/18, Cam. 148b/6-7.

adım olsa bu peyk (6) yola müteveccih olsa biñ iki yüz otuz üç²⁶⁸³ (7) adım gitdüğinden
 sonra²⁶⁸⁴ bir peyk dañı bunun (8) ‘ağabinden göndermek iktizā itseler evvelki peykün (9)
 ‘ağabince bir peyk dañı gitse bu peykün altı yüz (10) altmış dört adımı bir fersāh olsa ikisi
 bile segir (11) tseler ol taqdirce peyk-i šānī peyk-i evvele ne miqdār (12) zamānda yitişür
 diseler tarihi oldur ki evvelā altı (13) yüz altmış dört ‘adedi biñ iki yüz kırk beş (14)
 ‘adedden naqş iderüz beş yüz seksen bir qalır (15) ba‘dehū biñ iki yüz kırk beşi²⁶⁸⁵ altı
 yüz altmış dörde²⁶⁸⁶ (16) urasın²⁶⁸⁷ ne hāşıl olursa beş yüz seksen (17) bir ‘adede kısmet
 idesin biñ dört yüz yigirmi (18)iki ‘aded ve beş subu‘ hāric-i kısmet vāqı‘ olur (19) bu biñ
 iki yüz otuz üç kām ki peyk-i evvelün (20) adımıdır darb iderüz ne hāşıl olursa biñ iki (21)
 yüz kırk beş ‘adede kısmet iderüz hāric-i kısmet

[105b]

(1) biñ dört yüz toquz ‘aded ve bir subu‘ vāqı‘ olur pes (2) cevāb viresinkim peyk-i šānī
 peyk-i evvele biñ dört yüz (3) toquz kām ve bir subu‘ kāmda yetişmiş olur bu peyk-i (4)
 šānīnün kāmıdır bu taqdirce lāzım olur ki peyk-i evvel (5) iki biñ altı yüz kırk iki kām ve
 bir subu‘ kām gitmiş (6) olur her gāh ki bu aşıl mes‘ele vāqı‘ ola bu kıyās (7) üzere
 istihrāc idesin²⁶⁸⁸ mes‘ele-i āhar (8) eger bir māl-ı mechülün şülüşin²⁶⁸⁹ ve rub‘ın ve sub‘ın
 üç yüz (9) kırk toquz dirhem ve şülüş dirhem ve sub‘²⁶⁹⁰şülüş dirhem (10) üzerine
 arturasın²⁶⁹¹ bu cümleñün şülüşin ve rub‘ın (11) ve sub‘ın üç yüz kırk toquz dirhem ve
 şülüş dirhem (12) ve sub‘²⁶⁹²şülüş dirhem²⁶⁹³ gidersen nesne qalmasa aşıl ol (13) māl-ı
 mechül ne miqdār olmaq gerekdür tarihi oldur ki aşıl (14) māl-ı mechülü bir şey tutaruz²⁶⁹⁴

²⁶⁸³ (105a/6) biñ iki yüz otuz üç: iki yüz otuz üç Kas.89a/12.

²⁶⁸⁴ (105a/7) gitdüğinden sonra: gitdükden sonra Kas.89a/12, Z. 143a/20.

²⁶⁸⁵ (105a/15) biñ iki yüz kırk beşi: iki biñ yüz kırk beşi Kas.89b/2, BH. 58b/1.

²⁶⁸⁶ (105a/15) altı yüz altmış dörde: yüz altmış dörde BH. 58b/1, Z. 144b/6.

²⁶⁸⁷ (105a/16) urasın: vurasın Kas.89b/3, Cam. 148a/2; darb idesin BH. 58b/1, Z. 144b/6.

²⁶⁸⁸ (105b/7) istihrāc idesin: istihrāc olma BH. 58b/8, Z. 144b/16.

²⁶⁸⁹ (105b/8) şülüşin: şülüşün Cam. 149b/1.

²⁶⁹⁰ (105b/9) sub‘: subu‘ MK.157a /11, C. 58b/ 20, Cam. 149b/2.

²⁶⁹¹ (105b/10) arturasın: ziyāde idesin BH. 58b/9, Z. 144b/19.

²⁶⁹² (105b/12) sub‘: subu‘ MK. 157b/1, C. 58b/21, Cam. 149b/4.

²⁶⁹³ (105b/12) dirhem: dirhem MK. 157b/1.

²⁶⁹⁴ (105b/14) tutaruz: dutaruz MK.157b/3, Kas.90a/1, Cam. 149b/6.

ve aşıl māl-ı şānīyi (15) bir kısım pes bir kısım ma'ādil bir şey ve şülüş ve rub' ve sub' (16) bir şey ve üç yüz²⁶⁹⁵ tokuz dirhem ve şülüş dirhem ve sub'²⁶⁹⁶ (17) şülüş dirhem olur pes bir 'aded taleb idelüm ki²⁶⁹⁷ (18) şülüş rub' ve sub'²⁶⁹⁸ küsürsüz çıka ol seksen (19) dört vākı' oldu bu seksen dört 'adedüj (20) şülüşin²⁶⁹⁹ ve rub'ın ve sub'ın ihrāc idüp cem' eyledük (21) altmış bir 'aded oldu bu altmış bir 'adedi²⁷⁰⁰ seksen

[106a]

(1) dört 'adedden nakş eyledük yigirmi üç 'aded kaldı ki (2) ma'ādil üç yüz kırk tokuz dirhem ve şülüş dirhem (3) ve subu' şülüş dirhem olur ba' dehū üç yüz kırk tokuz (4) dirhem ve şülüş dirhem ve subu' şülüş dirhemi seksen dört (5) 'adede darb iderüz ne hāşıl olursa yigirmi üçe (6) kısmet iderüz hāric-i kısmet biñ iki yüz yetmiş altı (7) dirhem vākı' olur²⁷⁰¹ kemmiyye-i māl-ı şānī bu olur ba' dehū (8) üç yüz kırk tokuz²⁷⁰² dirhem ve şülüş dirhem ve subu' (9)şülüş dirhemi bu biñ iki yüz yetmiş altıdan tarh (10) iderüz tokuz yüz yigirmi altı dirhem ve şülüş dirhem (11) ve şeş²⁷⁰³ subu' şülüş dirhem bāķī qalır ki bu ma'ādil (12) bir şey ve şülüş ve rub' ve sub' şey olur pes maḥrec-i (13) şey'i seksen²⁷⁰⁴ dört dutaruz²⁷⁰⁵ çün şülüşin ve (14) rub'ın ve sub'ın üzerine ziyāde iderüz yüz kırk (15) beş olur ki ol ma'ādil tokuz²⁷⁰⁶ yüz yigirmi altı dirhem (16) ve şülüş dirhem ve şeş²⁷⁰⁷ subu' dirhem tütulmuş-ıdı²⁷⁰⁸ ba' dehū (17) maḥrec-i şey'i ya'ni²⁷⁰⁹ seksen dört 'adedi beş

²⁶⁹⁵ (105b/16) bir şey ve üç yüz tokuz: bir şey ve üç yüz kırk tokuz MK.'de 152b/5, Kas.90a/2, Cam. 149b/8.

²⁶⁹⁶ (105b/16) sub': subu' MK. 157b/6, Cam. 149b/8.

²⁶⁹⁷ (105b/17) taleb idelüm ki: taleb iderüz ki Z. 144a/5.

²⁶⁹⁸ (105b/18) sub': subu' Cam. 149b/10.

²⁶⁹⁹ (105b/20) şülüşin: şülüşün Cam. 149b/11.

²⁷⁰⁰ (105b/21) bu altmış bir 'adedi: yüz altmış bir 'adedi BH. 58b/15, Z. 144a/8.

²⁷⁰¹ (106a/7) olur: oldu MK. 152b/4, Kas. 90a/10, BH. 58b/ 19, Z. 144a/14.

²⁷⁰² (106a/8) tokuz: doğuz MK. 152b/7.

²⁷⁰³ (106a/11) şeş: altı MK. 157b/8, Kas.90a/12, BH. 58b/21, Z. 144a/17.

²⁷⁰⁴ (106a/13) seksen: 88 MK. 157b / 9;- BH. 58b/22, Z. 144a/19; 80 dört Cam. 149a/10.

²⁷⁰⁵ (106a/13) dutaruz: kıataruz BH. 58b/22, Z. 144a/19.

²⁷⁰⁶ (106a/15) tokuz: doğuz MK. 157b/11.

²⁷⁰⁷ (106a/16) şeş: altı MK.157b/12, Kas.90b/1, BH. 58b/23.

²⁷⁰⁸ (106a/16) tütulmuşıdı: dutılmışıdı MK.152b/13, Kas.90b/1, Cam. 149a/13.

²⁷⁰⁹ (106a/17) maḥrec-i şey'i ya'ni:– Kas.90b/1.

yüz (18) yigirmi altı dirhem ve şülüş dirhem²⁷¹⁰ ve şeş²⁷¹¹ subu^c şülüş dirhem²⁷¹²(19) darb iderüz ne hâşıl olursa yüz kırk beş ‘adede (20) kısmet iderüz beş yüz otuz altı dirhem ve yüz (21) on altı cüz’i cümle yüz kırk beş cüz’i bir dirhem

[106b]

(1) olandan hâric-i kısmet vâkı^c olur pes cevâb virürüz ki (2) aşıl ol māl-ı mechül beş yüz otuz altı dirhem ve yüz (3) on altı cüz vâkı^c olur her mes’ele ki bu cins vâkı^c (4) ola bu kıyâs üzere istihrâc olına mese’ele-i (5) âhâr eger seksen bir dirhem dört kısım olınsa kısım-ı (6) evveli ikinciye kısım-ı şāniyi üçüncüye kısım-ı şālîşi dördüncüye (7) kısım-ı râbi^c i beşinciye darb itseñ hâşıl-ı cümle aqsâmı (8) berâber vâkı^c olsa ol taqdîrce her kısım ne miqdâr (9) vâkı^c²⁷¹³ olmağ gerekdür tarîk oldur ki kısım-ı evveli nişf-ı (10) şey dutaruz ve üçüncü kısım-ı rub^c-ı şey dutaruz²⁷¹⁴ ve (11) dördüncü kısmı hums şey tutaruz²⁷¹⁵ pes bir ‘aded bulalum (12) ki nişf-ı şülüş ve rub^c humus küsürsüz çıka ol (13) ‘aded altmış vâkı^c oldu bu altmış ‘adedün nişfin (14) şülüşin ve rub^c in humsın ihrâc idüp cem^c eyledük (15) yetmiş yedi vâkı^c oldu bu yetmiş yediği şaklalyalum²⁷¹⁶ (16) ba^c dehū aşıl māl ki seksen bir dirhem-idi mahrece (17) uralum²⁷¹⁷ ya^c ni altmış ‘adede darb idelüm dört (18) biñ sekiz yüz altmış ‘aded olur bunun nişfi ki (19) iki biñ dört yüz otuz ‘adeddür yetmiş yedi ‘adede (20) kısmet iderüz otuz bir dirhem ve kırk üç cüz’e (21) cümle yetmiş yedi cüz’i bir dirhem olandan²⁷¹⁸ hâric-i

²⁷¹⁰ (106a/18) dirhem: dirheme MK.158b/2, Kas.90b/2.

²⁷¹¹ (106a/18) şeş: altı BH. 58b/25.

²⁷¹² (106a/18) ve şeş subu^c şülüş dirhem: – Kas.90b/2.

²⁷¹³ (106b/9) vâkı^c: –MK. 159a/1, Kas.90b/10.

²⁷¹⁴ (106b/10) şey dutaruz ve üçüncü kısmı rub^c-ı şey dutaruz: şey dutaruz ve ikinci kısmı şülüş şey dutaruz ve üçüncü kısmı rub^c-ı şey dutaruz MK. 159a/2; şey tutaruz ve ikinci kısmı şülüş şey tutaruz ve üçüncü kısmı rub^c-ı şey tutaruz BH. 59a/5-6, Z. 145b/11-12.

²⁷¹⁵ (106b/11) dördüncü kısmı hums şey tutaruz: - BH. 59a/6.

²⁷¹⁶ (106b/15) şaklalyalum: hıfz iderüz BH. 59a/9, Z. 145b/15.

²⁷¹⁷ (106b/17) uralum: vuralum MK. 159a/8, Kas.90b/15, Cam. 150a/6; darb idelüm BH. 59a/9, Z. 145b/16.

²⁷¹⁸ (106b/21) bir dirhem olandan: ifadesinin üzeri çizilmiştir MK. 153a/12.

[107a]

(1) kısmet vâkı' olur miqdâr kısm-ı evvel bu miqdâr olur (2) ba' dehû dört bin sekiz yüz altmış 'adedüñ şülüşi ki bin (3) altı yüz yigirmi 'adeddür yetmiş yedi 'adede kısmet iderüz (4) yigirmi bir dirhem ve üç cüz'î hâric-i kısmet vâkı' oldu (5) kemmiyye-i kısm-ı şânî bu miqdâr olur ba' dehû dört bin (6) sekiz yüz altmış 'adedüñ rub'ı ki bin iki yüz on (7) beş 'adeddür yetmiş yedi 'adede kısmet iderüz (8) on beş dirhem ve altmış cüz'î cümle yetmiş yedi (9) cüz'î bir dirhem olandan hâric-i kısmet vâkı' olur (10) üçüncü kısım bu miqdâr vâkı' olur ba' dehû dört (11) bin sekiz yüz altmış²⁷¹⁹ 'adedüñ hımsı ki tokuz yüz (12) yetmiş iki 'adeddür yetmiş yedi 'adede kısmet (13) iderüz on iki dirhem ve kırk sekiz cüz'e hâric-i (14) kısmet vâkı' olur ki dördüncü kısım bu miqdâr (15) olur çün bu kısımları cem' eyledük seksen (16) bir dirhem vâkı'²⁷²⁰ oldu hâşılı darb heme²⁷²¹ aqsâm (17) berâber vâkı' oldu bu nev'e mesâ'il her gâh ki (18) vâkı' ola bu kıyâs üzere istihrâc olına (19) mes'ele-i âhar eger seksen bir dirhemi dört (20) kısım eyleseler muhtelif ammâ şöylece eyleseler ki (21) evvelki kısmuñ nişfin kem itseler ve ikinci kısmuñ

[107b]

(1) şülüşin kem itseler ve üçüncü kısmuñ rub'ın naşş itseler²⁷²² (2) ve dördüncü kısmuñ hımsın kem eyleseler cümle aqsâm (3) berâber olsa ol taqdîrce her kısım ne miqdâr olmağ (4) gerekdür tarîk oldur ki kısm-ı evveli iki şey dutaruz²⁷²³ çün (5) nişfin naşş eyledük bir şey kaldı ve ikinci kısmı (6) bir şey ve nişf-ı şey dutaruz²⁷²⁴ şülüşün naşş iderüz²⁷²⁵ (7) bir şey kalur üçüncü kısmı bir şey ve şülüş şey dutaruz²⁷²⁶ (8) çün rub'ın naşş iderüz²⁷²⁷ bir şey kalur ve dördüncü (9) kısmı bir şey ve rub'-ı şey farz iderüz çün hımsın (10) tarh iderüz

²⁷¹⁹ (107a/11) altmış: -C. 59b/12.

²⁷²⁰ (107a/16) vâkı': -MK. 159b/2, BH. 59a/21, Cam. 151b/10.

²⁷²¹ (107a/16) heme: cümle BH. 59a/21.

²⁷²² (107b/1) naşş itseler: naşş eyleseler MK. 160a/8, Kas.91b/2, BH. 59a/25, Cam. 151a/2.

²⁷²³ (107b/4) dutaruz: tutaruz C. 59b/20, BH. 59a/26.

²⁷²⁴ (107b/6) dutaruz: tutaruz C. 59b/21, BH. 59b/1

²⁷²⁵ (107b/6) naşş iderüz: naşş eyledüñ BH. 59b/2

²⁷²⁶ (107b/7) dutaruz: tutaruz BH. 59b/2, Z. 146b/2.

²⁷²⁷ (107b/8) naşş iderüz: -MK. 160b/1, Kas. 91b/7; naşş eyledüñ BH. 59b/2, Z. 146b/3; naşşı Cam. 151a/7.

bir şey kalur çün cümle aqsâmı (11) cem^c iderüz altı şey ve nişf-i²⁷²⁸ sūdüs şey olur (12) ki ma^cādil seksen bir dirhem olmak gerekdür pes eşyâ^{'i} daḥı (13) on ikiye ururuz²⁷²⁹ yetmiş iki ḥāşıl olur ve bir daḥı (14) nişf-i sūdüs içün yetmiş üzerine ziyāde (15) iderüz ba^c dehū seksen bir dirhemi yetmiş üç dirheme (16) kısmet iderüz bir dirhem sekiz cüz^{'i} cümle yetmiş (17) üç cüz^{'i}²⁷³⁰ bir dirhem olandan ḥāric-i kısmet vāqı^c (18) olur evvelki kısm²⁷³¹ ma^cādil nişf-i sūdüsü bir şey olmak (19) gerekdür pes lāzım oldu ki²⁷³² bir şey on üç dirhem²⁷³³ (20) ve yigirmi üç cüz^{'i} ola yetmiş üç cüz^{'i} bir dirhem (21) olandan bu ma^c niden lāzım oldu ki²⁷³⁴ kısm-ı evvel yigirmi

[108a]

(1) altı dirhem ve kırk altı cüz^{'i} ola andan ötürü ki (2) iki şey tutmuşıduḡ²⁷³⁵ ve ikinci kısım on tokuz²⁷³⁶ dirhem ve yetmiş (3) bir cüz^{'i} olur ve üçüncü kısım on yedi dirhem ve elli (4) beş²⁷³⁷ cüz olur yetmiş üç cüz^{'i} bir dirhem olandan (5) ve dördüncü kısmı on altı dirhem ve kırk yedi cüz olur (6) yetmiş üç²⁷³⁸ bir dirhem olandan ve her mes^{'ele} ki bu (7) cins vāqı^c ola bu kıyās üzere iḥrāc olına (8) mes^{'ele-i} āḥar eger seksen bir dirhemi dört²⁷³⁹ (9) kısım eyleseḡ muḥtelif ammā şöylece eyleseḡ ki kısım-ı (10) evveli²⁷⁴⁰ gendü şülüşü kadar²⁷⁴¹ üzerine ziyāde eyleseḡ (11) ikinci kısmı gendinüḡ²⁷⁴² rub^c ı miḡdār²⁷⁴³²⁷⁴⁴ naḡş

²⁷²⁸ (107b/11) nişf-i:– MK. 160b/4, Kas.91b/7, Cam. 151a/10.

²⁷²⁹ (107b/13) ururuz: ḡarb iderüz BH. 59b/5, Z. 146b/7; vururuz Cam. 151a/11.

²⁷³⁰ (107b/17) üç cüz^{'i} bir dirhem olandan ḥāric-i kısmet vāqı^c: üç cüz^{'i} *cümle* bir dirhem olandan ḥāric-i kısmet vāqı^c MK. 160b/9, Kas.91b/12, BH. 59b/7.

²⁷³¹ (107b/18) evvelki kısım: - Kas.91b/13, BH. 59b/7, Z. 146b/11; ol Cam. 152b/2.

²⁷³² (107b/19) lāzım oldu ki: lāzım geldi ki BH. 59b/8, Z. 146b/11.

²⁷³³ (107b/19) on üç dirhem: on dirhem BH. 59b/8.

²⁷³⁴ (107b/21) lāzım oldu ki: lāzım geldi ki BH. 59b/9.

²⁷³⁵ (108a/2) tutmuşıduḡ: dutmuş ıduḡ MK. 161a /2, Kas. 92a/1, Cam. 152b/7; tutmuşıduḡ C. 60a/7.

²⁷³⁶ (108a/2) tokuz: doḡuz MK. 161a/2.

²⁷³⁷ (108a/4) beş: – Kas.92a/2.

²⁷³⁸ (108a/6) yetmiş üç: yetmiş üç *cüz 'i* MK. 155a /3, Kas.92a/4, , Z. 146b/19.

²⁷³⁹ (108a/8) dört: –MK. 161a /8, Kas.92a/5, BH. 59b/14, , Z. 146b/21, Cam. 152b/13.

²⁷⁴⁰ (108a/10) evveli: evvelüḡ MK. 161a /9, Kas.92a/6, BH. 59b/15, Z. 146a/1, Cam. 152a/1.

²⁷⁴¹ (108a/10) kadar: miḡdārı MK. 161a /9, Kas.92a/6, BH. 59b/15, Cam. 152a/1.

²⁷⁴² (108a/11) gendinüḡ: gendünüḡ MK.161a / 11, Kas.92a/6, BH. 59b/16, Z. 146a/2.

²⁷⁴³ (108a/11)gendinüḡ rub^c ı miḡdār: gendü miḡdārınüḡ rub^c ı kadar C. 60a/13.

²⁷⁴⁴ (108a/11) miḡdār: miḡdārı BH. 59b/16.

eylesen (12) üçüncü kısmı gendinüñ²⁷⁴⁵ hımsı miqdâr²⁷⁴⁶ ziyâde (13) eylesen ve dördüncü kısmı gendinüñ²⁷⁴⁷ sub^c ı miqdâr²⁷⁴⁸ (14) nakş eylesen cümle aqsâm berâber olsa²⁷⁴⁹ her kısım (15) ne miqdâr olmak gerekdür tarîk oldur ki kısım-ı evveli (16) şî tûs^c -i²⁷⁵⁰ bir şey dutaruz²⁷⁵¹ çün gendü şülüşü miqdâr²⁷⁵² (17) üzerine ziyâde iderüz bir şey olur ikinci kısım (18) bir şey ve şülüş şey tutaruz²⁷⁵³ çün rub^c ı miqdâr²⁷⁵⁴ nakş (19) olına bir şey kalur üçüncü kısmı penç²⁷⁵⁵ südüs şey (20) tutaruz²⁷⁵⁶ çün humus miqdâr²⁷⁵⁷ üzerine ziyâde iderüz (21) bir şey olur ve dördüncü kısım bir şey ve südüs şey

[108b]

(1) tutaruz²⁷⁵⁸ çün sub^c ın nakş iderüz bir şey kalur (2) pes cümle aqsâm-ı cem^c iderüz dört şey ve nişf-ı (3) südüs şey olur ki ma^c âdil seksen bir dirhem (4) olsa gerek pes eşyâ'ı on ikiye ururuz²⁷⁵⁹ ve bir (5) dirhem südüs²⁷⁶⁰ için ziyâde iderüz kırk tokuz (6) 'aded olur ve seksen bir 'adedi dağı on (7) ikiye darb iderüz ne hâşıl olursa kırk tokuza (8) kısmet iderüz on tokuz²⁷⁶¹ dirhem ve kırk bir cüz²⁷⁶² (9) cümle kırk tokuz cüz'i bir dirhem olandan hâric-i (10) kısmet vâkı^c olur ol ma^c âdil bir şey olmak gerekdür (11) pes lâzım oldı²⁷⁶³ ki kısım-ı evvel on dört dirhem (12) ve kırk üç cüzü²⁷⁶⁴ ola ve ikinci kısım yigirmi

²⁷⁴⁵ (108a/12) gendinüñ: gendünüñ MK.161a/12, Kas.92a/7, BH. 59b/16, Z. 146a/3.

²⁷⁴⁶ (108a/12) miqdâr: miqdârı BH. 59b/17.

²⁷⁴⁷ (108a/13) gendinüñ: gendünüñ MK.161a/12, Kas.92a/7, BH. 59b/17, Z. 146a/4.

²⁷⁴⁸ (108a/13) miqdâr: miqdârı BH. 59b/17.

²⁷⁴⁹ (108a/14) berâber olsa: berâber gelse MK.161a/13, Kas.92a/9, BH. 59b/18, Z. 146a/5.

²⁷⁵⁰ (108a/16) şî tûs^c -i: üç rub^c BH. 59b/19; -Z. 146a/7.

²⁷⁵¹ (108a/16) dutaruz: tutaruz C. 60a/16, BH. 59b/19, Z. 146a/7.

²⁷⁵² (108a/16) miqdâr: miqdârı BH. 59b/19.

²⁷⁵³ (108a/18) tutaruz: dutaruz Kas.92a/11, Cam. 152a/7.

²⁷⁵⁴ (108a/18) miqdâr: miqdârı BH. 59b/21, Z. 146a/9.

²⁷⁵⁵ (108a/19) penç: beş BH. 59b/21, Z. 146a/10.

²⁷⁵⁶ (108a/20) tutaruz: dutaruz Kas.92a/12, Cam. 152a/10.

²⁷⁵⁷ (108a/20) miqdâr: miqdârı BH. 59b/22, Z. 146a/11.

²⁷⁵⁸ (108b/1) tutaruz: dutaruz Kas.92a/14, Cam. 152a/10.

²⁷⁵⁹ (108b/4) ururuz: darb iderüz BH. 59b/25, Z. 146a/15; vururuz Cam. 152a/13.

²⁷⁶⁰ (108b/5) südüs: nişf-ı südüs Kas. 92b/1, BH. 59b/25, Z. 146a/16.

²⁷⁶¹ (108b/8) on tokuz: kırk tokuz Kas.92b/3.

²⁷⁶² (108b/8) cüz: cüz'e BH. 60a/1; cüz'i Cam. 153b/3.

²⁷⁶³ (108b/11) lâzım oldı: lâzım olur MK.156a/3, Kas.92b/5, BH. 60a/2, Z. 146a/21, Cam. 153b/5.

²⁷⁶⁴ (108b/12) cüzü': cüz MK. 162a/3, Cam. 153b/6; cüz'i Kas.92b/6; cüz' BH. 60a/3.

altı (13) dirhem ve yigirmi iki cüz²⁷⁶⁵ ve üçüncü kısım on altı (14) dirhem ve yigirmi altı cüz²⁷⁶⁵ ve dördüncü kısım yigirmi (15) üç dirhem ve yedi cüz²⁷⁶⁵ olur cümle kırk üç (16) cüz²⁷⁶⁵'i bir dirhem olandan mes²⁷⁶⁵'ele-i âhar (17) eger bir kimesne bir miqdâr mâl virse bu mâluğ (18) beş sub²⁷⁶⁵'ına anâr al diseler her altı anâr bir (19) dirheme olsa bu mâluğ iki sub²⁷⁶⁵'ına alma al diseler (20) her on üç alma bir dirheme olsa bu ikisin alıp²⁷⁶⁶ (21) cem²⁷⁶⁵ idüp şaysalar altı yüz yetmiş iki ²⁷⁶⁵aded

[109a]

(1) olsa ol taqdirce aşıl ol mâl ne miqdâr olmağ (2) gerek²⁷⁶⁷ tarîk²⁷⁶⁷ oldur ki penç²⁷⁶⁸ sub²⁷⁶⁸ ı altı anâra ururuz ki²⁷⁶⁹ (3) bahâsı bir dirhemdür ve iki sub²⁷⁶⁹'ın on üç almaya urı (4) ruz²⁷⁷⁰ ki bahâsı bir dirhemdür çün bu iki hâşılı cem²⁷⁷⁰ (5) iderüz elli altı olur bunu hıfş²⁷⁷¹ iderüz ba²⁷⁷⁰ dehû (6) altı yüz yetmiş iki ²⁷⁷⁰aded ki anâr almadur²⁷⁷² maḥreci sub²⁷⁷⁰'a (7) ururuz²⁷⁷³ ya²⁷⁷⁰ ni yediye ḍarb iderüz ne hâşıl olursa (8) elli altı ki hıfş²⁷⁷⁴ altmış-ıdı aña kısmet iderüz (9) seksen dört hâric-i kısmet vâkı²⁷⁷⁴ olur pes (10) cevâb virürüz²⁷⁷⁵ ki aşıl ol mâl ki anâr ile alma (11) almağa virilmişdür seksen dört vâkı²⁷⁷⁵ oldu penç²⁷⁷⁶ (12) sub²⁷⁷⁵ seksen dört dirhemün²⁷⁷⁷ altmış olur lâzım (13) olur ki anar üç yüz altmış ola ve iki sub²⁷⁷⁵ ı seksen (14) dördün yigirmi dört vâkı²⁷⁷⁷ olur lâzım olur ki alma (15) üç yüz on iki ola mes²⁷⁷⁷'ele-i âhar eger (16) bir kimesne bir miqdâr mâl virse ammâ şöyle²⁷⁷⁸ sipâriş (17) eyleseki bu mâluğ nişfına anar al diseler²⁷⁷⁹ ve şülüşine alma (18) al diseler²⁷⁸⁰ ve südüsine nârinc al

²⁷⁶⁵ (108b/14) cüz²⁷⁶⁵: cüz²⁷⁶⁵ BH. 60a/4, Cam. 153b/8.

²⁷⁶⁶ (108b/20) alıp: alup MK.162a /11, Kas. 92b/11, BH. 60a/7, Z. 147b/9, Cam. 153b/13.

²⁷⁶⁷ (109a/1-2) *olmağ gerek: olur* MK. 162a/15, Kas.92b/12.

²⁷⁶⁸ (109a/2) penç: beş BH. 60a/9, Z. 147b/11.

²⁷⁶⁹ (109a/2) ururuz: ḍarb iderüz BH. 60a/9, Z. 147b/11; vururuz Cam. 153a/3.

²⁷⁷⁰ (109a/3-4) ururuz: ḍarb iderüz BH. 60a/10, Z. 147b/13, vururuz Cam. 153a/4.

²⁷⁷¹ (109a/5) hıfş: hıfz C.61a/10, Z. 147b/14; hıfz BH. 60a/10.

²⁷⁷² (109a/6) anâr almadur: anardur ve almadur MK. 162b/5, Kas.92b/15, BH. 60a/11, Z. 147b/15.

²⁷⁷³ (109a/7) ururuz: ḍarb iderüz BH. 60a/11, Z. 147b/16; vururuz Cam. 153a/6.

²⁷⁷⁴ (109a/8) hıfş: hıfz C.61a/12, Kas.93a/1, Z. 147b/17; hıfz BH. 60a/12.

²⁷⁷⁵ (109a/10) cevâb virürüz: cevâb iderüz BH. 60a/13, Z. 147b/19.

²⁷⁷⁶ (109a/11) penç: beş BH. 60a/14, Z. 147b/20.

²⁷⁷⁷ (109a/12) dirhemün: dirhemün MK. 157b/10.

²⁷⁷⁸ (109a/16) şöyle: şöylece MK. 163a/2, Kas.93a/7.

²⁷⁷⁹ (109a/17) diseler: dise Kas.93a/8, Cam. 154b/3.

diyü işmarlasalar²⁷⁸¹ ammā (19) şöyle qavl eyleseler ki her altı anar bir dirheme ve (20) her yedi alma bir dirheme ve her toquz nārinc bir dirheme olsa (21) çün bu üç cins bu üslüb üzere olup

[109b]

(1) cem^c olup²⁷⁸² şayılsa beş yüz yetmiş dört ‘aded vāqı^c (2) olsa aşıl ol kimesne virdügi māl ne miqdār olur (3) tariq oldur ki maḥrec-i nişfi maḥrec-i sūduse ururuz²⁷⁸³ (4) on iki ḥāşıl olur bu on iki maḥreci²⁷⁸⁴ tutaruz²⁷⁸⁵ (5) pes on ikinüñ nişfi ki altı ‘adeddür altı anara ururuz²⁷⁸⁶ (6) ki bahāsı bir dirhemdür otuz altı olur ve on ikinüñ (7) şülüşi ki dördür yedi almaya ururuz²⁷⁸⁷ bahāsı bir dirhemdür (8) ve on ikinüñ sūdüsü²⁷⁸⁸ ki ikidür toquz nārince (9) ururuz²⁷⁸⁹ bahāsı bir dirhemdür çün bu üç ḥāşıl (10) cem^c olma seksen iki olur ba^c dehū beş yüz yetmiş (11) dördi maḥrece qarib iderüz ya^c ni on ikiye urı (12) ruz²⁷⁹⁰ ne ḥāşıl olursa seksen ikiye kısmet iderüz (13) seksen dört ḥāric-i kısmet vāqı^c olur pes cevāb (14) virürüz²⁷⁹¹ ki aşıl ol māl seksen²⁷⁹² dirhem vāqı^c olur (15) mes’ele-i āḥar eger üç cins sükker²⁷⁹³ (16) olsa bir cinsüñ toqsan²⁷⁹⁴ altı raṭılı on sekiz (17) dirheme olsa ve bir cinsi²⁷⁹⁵ otuz dirheme ve bir cinsi (18) dört dirheme olsa bu üç cins sükkerden²⁷⁹⁶ (19)

²⁷⁸⁰ (109a/18) diseler: dise Kas.93a/8, Cam. 154b/3.

²⁷⁸¹ (109a/18) işmarlasalar: işmarlasa Kas.93a/9, BH. 60a/18, Cam. 154b/4.

²⁷⁸² (109b/1) olup: olsa MK. 163a/7, Kas.93a/11, Cam. 154b/7.

²⁷⁸³ (109b/3) ururuz: qarib iderüz BH. 60a/21, Z. 147a/10; vururuz Cam. 154b/9.

²⁷⁸⁴ (109b/4) iki maḥreci: ikiyi maḥrec MK.163a / 11.

²⁷⁸⁵ (109b/4) tutaruz: dutaruz Kas.93a/13, BH. 60a/22, Cam. 154b/10.

²⁷⁸⁶ (109b/5) ururuz. qarib iderüz BH. 60a/23, Z. 147a/12; vururuz Cam. 154b/11.

²⁷⁸⁷ (109b/7) ururuz: vururuz MK. 163b/1, Cam. 154b/13; qarib iderüz BH. 60a/24, Z. 147a/13.

²⁷⁸⁸ (109b/8) on ikinüñ sūdüsü: on iki sūdüs Kas. 93b/1.

²⁷⁸⁹ (109b/9) ururuz: qarib iderüz BH. 60a/25, Z. 147a/15; vururuz Cam. 154a/1.

²⁷⁹⁰ (109b/11-12) ururuz: qarib iderüz BH. 60a/26, Z. 147a/17-18, vururuz Cam. 154a/3.

²⁷⁹¹ (109b/13-14) cevāb virürüz: cevāb iderüz BH. 60b/1, Z. 147a/19.

²⁷⁹² (109b/14) seksen: seksen dört MK. 158b / 8, Kas.93b/6.

²⁷⁹³ (109b/15) sükker: şeker MK. 163b/10; şekker Kas.93b/6, Cam. 154a/6.

²⁷⁹⁴ (109b/16) toqsan: doqsan MK. 163b/10.

²⁷⁹⁵ (109b/17) cinsi: cinsüñ C. 61a/7.

²⁷⁹⁶ (109b/18) sükkerden: şekkerden Kas.93b/8, Cam. 154a/9.

toğsan altı raṭıl sükker²⁷⁹⁷ alsalar şöyle ki her üç (20) cinsün şemeni berâber vâkı^ç olsa ol taḳdîrce (21) her cinsden ne miḳdâr raṭıl alınmış olur ve her birinün

[110a]

(1) bahâsı ne miḳdâr olur tarîḳ oldur ki toğsan altı ki (2) ‘aded-i ertaldur evvelâ on sekize ve şâniye otuza ve (3) şâlişâ dörde kısmet iderüz heme hâric-i kısmet cem^ç (4) iderüz otuz iki ‘aded ve sekiz cüz’i cümle on (5) beş cüz’i bir dirhem olandan²⁷⁹⁸ vâkı^ç olur ol vaḳt (6) otuz ikiyi on beş ‘adede ḍarb iderüz ve sekiz (7) ‘adedi daḥı ol aşı²⁷⁹⁹ üzerine ziyâde iderüz (8) dört yüz seksen sekiz olur toğsan altıyı daḥı (9) on beşe ḍarb iderüz ve ne hâşıl olursa²⁸⁰⁰ (10) dört yüz seksen sekiz ‘adede kısmet iderüz (11) hâric-i kısmet iki dirhem ve dört yüz altmış dört (12) cüz cümle dört yüz seksen sekiz cüz’i bir dirhem (13) olandan hâric-i kısmet vâkı^ç olur kemmiye-i şemen²⁸⁰¹ (14) her cinsin bu miḳdâr olur çün iki dirhemi toğsân (15) altınınuñ eczâsına urırüz²⁸⁰² ne hâşıl olursa (16) on sekize kısmet iderüz hâric-i kısmet on beş (17) raṭıl ve üç yüz altmış cüz olur cümle dört (18) yüz seksen sekiz cüz’i bir raṭıl olandan bu (19) miḳdâr toğsân altı raṭıl on sekiz dirhem olandan (20) bu miḳdâr altmış olur eger otuza kısmet olına (21) toğuz raṭıl ve iki yüz on altı cüzü²⁸⁰³ olur

[110b]

(1) her toğsân altı raṭıl otuz dirhem olınanuñ bu (2) miḳdâr alınmış²⁸⁰⁴ olur eger dörde²⁸⁰⁵ kısmet olına yetmiş (3) raṭıl ve dört yüz cüz’i hâric-i kısmet vâkı^ç olur (4) toğsan altı raṭıl dört dirhem olandan bu miḳdâr (5) alınmış²⁸⁰⁶ olur çün cümle ertalı eczâsı ile cem^ç (6)

²⁷⁹⁷ (109b/19) sükker: şekker Kas. 93b/9, Cam. 154a/9.

²⁷⁹⁸ (110a/4-5) ve sekiz cüz’i cümle on beş cüz’i bir dirhem olandan: - C. 61a/ 12.

²⁷⁹⁹ (110a/7) aşı^ç: hâşıl MK. 164a /9, Kas.93b/15, BH. 60b/9, Cam. 155b/6.

²⁸⁰⁰ (110a/9) ve ne hâşıl olursa : hâşılını Z. 148b/12.

²⁸⁰¹ (110a/13) şemen: şümün MK. 164b/2, Cam. 155b/9.

²⁸⁰² (110a/15) urırüz: ḍarb iderüz BH. 60b/14, Z. 148b/16; vururuz Cam. 155b/10.

²⁸⁰³ (110a/21) cüzü^ç: cüz^ç BH. 60b/17, Cam. 155a/2.

²⁸⁰⁴ (110b/2) alınmış: altmış BH. 60b/18, Cam. 155a/3.

²⁸⁰⁵ (110b/2) dörde: dört MK.164b/10, Kas.94a/9, Cam. 155a/3.

²⁸⁰⁶ (110b/5) alınmış: altmış BH. 60b/20, Z. 148a/1, Cam. 155a/6.

iderüz toqsan altı raṭıl olur²⁸⁰⁷ ve bu nev'e mesā'il (7) her vaḳt ki vāḳı' ola bu ḳā' ide üzere ḥisāb olına

(8) mes'ele-i āḥar²⁸⁰⁸ gūṣūvārī dāṣtem ez la' l mürvārīd zerr

(8a) būd-ı yek miṣḳāl çün kerdend vü vezn-i gūṣivār

(9) ḳıymeteṣ kerdend-i ṣarrāfān zerr-i ma' rifet

(9a) lülü-i miṣḳāl be si vü la' l hecdeh zer be çār

(10) bisted ez men müṣṭerī vü bist dinār-em berār

(10a) men derān²⁸⁰⁹ tā dūsted ḥayrān ṣod-em bī-iḥtiyār

(11) ger muḥāsibzāde mersūm-ı divān miḥori

(11a) ḳıymeteṣ evzāni²⁸¹⁰ her yek rā begūyi²⁸¹¹ intizār

(12) bu mes'ele²⁸¹² istiḥarācinuḡ ṭarīḳi oldur kim (13) evvelā ṣemen-i la' l ki bir miṣḳāl on sekiz dirhem ve (14) bahā-yı zer kim bir miṣḳāl ve dört dirhem dutılmışıdı²⁸¹³ (15) bu iki miṣḳālūḡ²⁸¹⁴ ṣemenin cem' eyledük yigirmi iki dirhem (16) olur²⁸¹⁵ pes bu iki miṣḳāl-i ṣemenin dörde çarb iderüz (17) ki bahāda ziyādedür ya' ni iki miṣḳāli otuza

[111a]

(1) ururuz²⁸¹⁶ altmış 'aded ḥāṣıl olur yigirmi iki dirhem ki (2) ṣümün²⁸¹⁷ iki miṣḳāldür bu altmışdan naḳṣ iderüz²⁸¹⁸ otuz sekiz 'aded (3) ḳalur bunı ḥıfṣ²⁸¹⁹ iderüz ba' dehū 'aded-i miṣḳāl-i gūṣvārei ṣemen-i lülüye (4) çarb iderüz ki otuz dirhemdür girü otuz dirhem ḥāṣıl

²⁸⁰⁷ (110b/6) olur: vāḳı' olur MK. 165a/1, Kas.94a/12, BH. 60b/21, Z. 148a/3.

²⁸⁰⁸ (110b/7-8) olına mes'ele-i āḥar:- MK. 165a / 2, Cam. 155a/8; olına mes'ele Kas.94a/13.

²⁸⁰⁹ (110b/10a) derān: zerān BH. 60b/25, Z. 148a/7.

²⁸¹⁰ (110b/11a) evzāni: evzān BH. 60b/26, Z. 148a/8, Cam. 156b/3.

²⁸¹¹ (110b/11a) begūti: yegūni BH. 60b/26, Z. 148a/8; yigūyi Cam. 156b/3.

²⁸¹² (110b/16) mes'ele: mes'elenüḡ MK. 165a /11, Kas. 94b/3, BH. 61a/1, Z. 148a/9.

²⁸¹³ (110b/18) dutılmışıdı: ṭutılmışıdı C. 61b /10, Z. 148a/11.

²⁸¹⁴ (110b/19) miṣḳālūḡ: miṣḳālīn Z. 148a/11.

²⁸¹⁵ (110b/20) olur: oldı MK. 165b /1, Kas.94b/5, BH. 61a/3, Z. 148a/11, Cam. 156b/7.

²⁸¹⁶ (111a/1) ururuz: çarb iderüz BH. 61a/4, Z. 148a/13; vururuz Cam. 156b/9.

²⁸¹⁷ (111a/2) ṣümün: ṣemen MK.165b/4.

²⁸¹⁸ (111a/2) naḳṣ iderüz: naḳṣ eyledüḡ Z. 148a/15.

²⁸¹⁹ (111a/3) ḥıfṣ: ḥıfṣ C.62a /14, Kas.94b/8, Z. 148a/16, Cam. 156b/11; ḥıfṣ BH. 61a/6.

olur (5) ba' dehū şemen-i gūşüvāre ki yigirmi dōrt²⁸²⁰ dirhemdür bu otuzdan vaz' (6) iderüz on dirhem alur pes bu onı ol yukaruda hıfş²⁸²¹ (7) olınan ' adede ısmet iderüz hāric-i ısmet on cüz vāı' (8) olur otuz sekiz cüz' i bir mişāl olandan pes cevāb²⁸²² virü (9) rüz ki bu gūşüvārenüñ altūnı ol midār olur midār-ı la' l (10) daı hemān altūn midārı olur pes lāzım oldu ki²⁸²³ mürvārī (11) on sekiz cüz' ola cümle otuz sekiz cüz' i bir mişāl olandan (12) tā kim bu üçünü cem' eyledük bir mişāl oldu geldük bu üç (13) cinsün şemenine ya' ni lülünüñ ve la' lüñ ve zerüñ bahālarına (14) arī²⁸²⁴ oldur ki dōrt dirhem ki şemen²⁸²⁵ bir mişāl altūndur (15) ona ururuz²⁸²⁶ ki cüz' mişāldür ne hāşıl olursa (16) otuz sekize ısmet iderüz ki eczā' i bir mişāldür hāric-i (17) ısmet bir dirhem iki cüz' olur otuz sekiz cüz' i bir dirhem (18) olandan şemen-i zer bu midār olur ba' dehū on sekiz dirhem ki (19) bir mişāl la' lüñ şemenidür on dirheme ururuz²⁸²⁷ ki eczā-yı (20) mişāldür ne hāşıl olursa otuz sekize ısmet (21) iderüz dōrt dirhem ve yigirmi sekiz cüz' i hāric-i ısmet

[111b]

(1) vāı' olur ki bahā-yı la' l bu midār olur²⁸²⁸ ve otuz dirhem (2) ki şümün²⁸²⁹ bir mişāldürdür²⁸³⁰ on sekiz dirheme ururuz²⁸³¹ ki eczā-yı (3) mişāldür ve ne hāşıl olursa otuz sekize ısmet iderüz (4) on dōrt dirhem ve sekiz cüz' i hāric-i ısmet olur²⁸³² cümle (5) otuz sekiz cüz' i bir dirhem olandan kemmiyye-i şemendür²⁸³³ bu midār (6) olur çün bu üçü cem' eyledük yigirmi dirhem olur pes (7) her mes' ele ki bu aşıl vāı' ola bu ā' ide

²⁸²⁰ (111a/5) dōrt: -MK. 165b/8, Kas.94b/10, BH. 61a/7, Z. 148a/19, Cam. 156a/1.

²⁸²¹ (111a/6) hıfş: hıfş C.62a/17, Kas.94b/1, Z. 148a/20, Cam. 156a/2; hıfz BH. 61a/8.

²⁸²² (111a/8) cevāb: - BH. 61a/9, Z. 149b/1.

²⁸²³ (111a/10) lāzım oldu ki: lāzım geldiki BH. 61a/10, Z. 149b/3.

²⁸²⁴ (111a/14) arī: arīi BH. 61a/13, Z. 149b/6, Cam. 156a/10.

²⁸²⁵ (111a/14) şemen: şümün MK. 165b/6.

²⁸²⁶ (111a/15) ururuz: arb iderüz BH. 61a/13, Z. 149b/7; vururuz Cam. 156a/11.

²⁸²⁷ (111a/19) ururuz: arb iderüz BH. 61a/17, Z. 149b/11; vururuz Cam. 157b/3.

²⁸²⁸ (111b/1) midār olur: midār vāı' olur Cam. 157b/6.

²⁸²⁹ (111b/2) şümün: şemen MK. 166b/3.

²⁸³⁰ (111b/2) mişāldürdür: mişāldür Kas.95a/8, Z. 149b/14; mişāl dürdür Cam. 157b/7.

²⁸³¹ (111b/2) ururuz: arb iderüz BH. 61a/19, Z. 149b/15; vururuz Cam. 157b/7.

²⁸³² (111b/4) olur: vāı' olur Cam. 157b/9.

²⁸³³ (111b/5) kemmiyye-i şemendür: şemenidür MK. 161b/7, Kas.95a/10, Cam. 157b/10.

üzere ih̄rāc (8) olına mesʿele-i āḥar eger bir ṭop olsa (9) gümüſden vezni üç yüz seksen beſ dirhem olsa bir top (10) daḡı olsa altūn ile gümüſden büyüklükde evvelki ṭopuḡ (11) ʿaynı olsa vezni dört yüz yetmiſ beſ dirhem olsa (12) ol taḡdīrce sonraḡı²⁸³⁴ ṭopuḡ altūnı ne miḡdār ve (13) gümüſi ne miḡdār olur²⁸³⁵ bilmek dilesen ṭarīḡi oldur ki (14) evvel bunu maʿlūm idinmek gerekdür ki gümüſile altūn berāber (15) olsa veznede²⁸³⁶ ne miḡdār tefāvūt vāḡıʿ olur ustādān-ı (16) selef bu ḡuſūſda buyurmuşlardur beyt

(17) ne fillizi müstavī lil-ḡacim rā çün ber keſī

(17a) iḡtilāf ü vezen²⁸³⁷ dār-ed her yekī bī-iſtibāh

(18) zer leken sīm-āb elem āhen yekī ez rīz²⁸³⁸-i ḡāl

(18a) nuḡre nist esrüb dehen mis ſebī²⁸³⁹ her rüy-ı māh

(19) pes bu sözden maʿlūm oldu kim elli dört dirhem gümüſ

[112a]

(1) yirine yüz dirhem altūn olurmuş ol vaḡt ol ṭopuḡ (2) gümüſinden bir dirhem naḡſ idüp ber muḡtezā-yı ḡisāb yirine (3) bir dirhem ve heft²⁸⁴⁰ tūsʿ-i dirhem ſülüş tūsʿ-i dirhem altūn getürelüm (4) vezin aſıl göre yaʿni dört²⁸⁴¹ yetmiſ dirhem kırḡ altı cüzü²⁸⁴² (5) cümle elli dört cüzʾi bir dirhem olandan ziyāde vāḡıʿ oldu bir (6) dirhem nuḡreʾi naḡſ idüp yirine zer getürevüz kırḡ altı (7) cüzʾi ziyāde gelür pes iki ṭop ortasında olan (8) tefāvūt ki ṭoḡsan dirhemdür elli dört ʿaded²⁸⁴³ virelüm²⁸⁴⁴ (9) ki maḡrec²⁸⁴⁵ bir dirhemdür ne ḡāſıl olursa kırḡ altıya (10) ḡısmet idelüm ḡāric-i ḡısmet kırḡ altı cüz vāḡıʿ olur (11) çün bunu

²⁸³⁴ (111b/12) sonraḡı: sonraki Z. 149a/2.

²⁸³⁵ (111b/13) gümüſi ne miḡdār olur:–BH. 61a/26.

²⁸³⁶ (111b/15) veznede: vezinde MK. 167a/4, Kas.95b/2, BH. 61b/1.

²⁸³⁷ (111b/17b) vezen: vezin MK.167a/7; vezni Cam. 157a/9.

²⁸³⁸ (111b/18a) rīz: zīr MK. 167a/8, Kas.95b/5, BH. 61b/4, Z. 149a/8.

²⁸³⁹ (111b/18b) ſebī: ſeyʾi Kas.95b/5, BH. 61b/4, Z. 149a/8, Cam. 157a/11.

²⁸⁴⁰ (112a/3) heft: yedi BH. 61b/7, Z. 149a/11.

²⁸⁴¹ (112a/4) dört yetmiſ dirhem: dört yüz yetmiſ dirhem MK. 167b/2, Kas.95b/9, Cam. 158b/3.

²⁸⁴² (112a/4) cüzüʾ: cüzʾi Cam. 158b/4.

²⁸⁴³ (112a/8) ʿaded: ʿadede MK. 167b/6, Kas.95b/12, BH. 61b/11, Z. 149a/17, Cam. 158b/7.

²⁸⁴⁴ (112a/8) virelüm: ḡarb iderüz BH. 61b/11, Z. 149a/17; vuralum Cam. 158b/7.

²⁸⁴⁵ (112a/10) maḡrec: maḡreci MK. 167b/7, Kas.95b/12, BH. 61b/11, Cam. 158b/7.

ikinci topuñ nuķresinden²⁸⁴⁶ naķş idevüz²⁸⁴⁷ iki (12) yüz yetmiş toķuz dirhem on altı cüzü²⁸⁴⁹ kırk altı cüz'i (13) bir dirhem olandan bāķī ħalur pes cevāb virelüm ki (14) ikinci topuñ nuķresi bu miķdār olur lāzım oldu ki²⁸⁴⁸ (15) zer yüz toķsan beş dirhem ve otuz cüzü²⁸⁴⁹ ola kırk (16) altı cüz'i bir dirhem olandan mes'ele-i āħar eger bir top (17) olsa nuķrede vezni yüz yetmiş toķuz dirhem ve şülüşān (18) dirhem olsa bir top-ı āħar daħı olsa altūnla gümüşden(19) vezni biñ altı yüz elli beş dirhem olsa ammā ikinci topuñ (20) ħuṭrı evvelki topuñ ħuṭrınıñ nişfi miķdār olsa (21) ol taķdīrce bu iki topuñ birbiriyle²⁸⁵⁰ vezinde tefāvütleri

[112b]

(1) ne miķdār olur ve ikinci topuñ altūnı ve gümüşi ne miķdār olur²⁸⁵¹ (2) bilmek dilesen tariķ oldur ki evvelki topuñ ħuṭrın bir şey (3) tutaruz²⁸⁵² ħün nefsine ururuz²⁸⁵³ māl ħāşıl olur ħün (4) bunu üç sub' a ururuz²⁸⁵⁴ üç māl ve subu' māl ħāşıl (5) olur ħün bu üç māl-ı sub' ı māl-ı südüsi ħuṭra ururuz²⁸⁵⁵ (6) ya' ni südüsi şey' e ururuz²⁸⁵⁶ şı²⁸⁵⁷ südüsi ka' b ve südüsi (7) subu'²⁸⁵⁸ ka' b ħāşıl olur ki bu ma' ādil yüz yetmiş toķuz (8) dirhem ve şülüşān dirhem gerekdür pes ka' bı kāmil ħıılıruz (9) ve bu nisbet üzerine yüz yetmiş toķuz dirhem ve şülüşān (10) dirhem daħı ziyāde iderüz tā kim bir ka' b ma' ādil üç yüz (11) kırk üç olur ħün bu meblağın ka' bın çıkaravuz²⁸⁵⁹ yedi (12) dirhem oldu ħuṭr-ı top-ı evvel²⁸⁶⁰ bu miķdār

²⁸⁴⁶ (112a/12) nuķresinden: gümüşinden MK. 167b/9, Kas.9b/14, Z. 149a/19, Cam. 158b/9.

²⁸⁴⁷ (112a/11) naķş idevüz: naķş iderüz BH. 61b/12, Z. 149a/20, Cam. 158b/9.

²⁸⁴⁸ (112a/14) lāzım oldu ki: lāzım geldi ki BH. 61b/14, Z. 150b/1.

²⁸⁴⁹ (112a/15) cüzü': cüz' Cam. 158b/13.

²⁸⁵⁰ (112a/21) birbiriyle: üzerinde Z. 150b/8.

²⁸⁵¹ (112b/1) ve ikinci topuñ altūnı ve gümüşi ne miķdār olur: - BH. 61b/19.

²⁸⁵² (112b/3) tutaruz: dutaruzKas.96a/8, Cam. 158a/7.

²⁸⁵³ (112b/3) ururuz: ħarb iderüz BH. 61b/ 20, Z. 150b/10; vururuz Cam. 158a/8.

²⁸⁵⁴ (112b/4) ururuz: ħarb iderüz BH. 61b/21, Z. 150b/ 11; vururuz Cam. 158a/9.

²⁸⁵⁵ (112b/5) ururuz: ħarb iderüz BH. 61b/22, Z. 150b/13; vururuz Cam. 158a/10.

²⁸⁵⁶ (112b/6) ururuz: ħarb iderüz BH. 61b/22, Z. 150b/13; vururuz Cam. 158a/10.

²⁸⁵⁷ (112b/6) şı: üç BH. 61b/22, Z. 150b/13.

²⁸⁵⁸ (112b/7) subu': - MK. 168b/2, Kas.96a/11, BH. 61b/22, Z. 150b/14.

²⁸⁵⁹ (112b/11) çıkaravuz: çıkaruruz C. 62b/ 15.

²⁸⁶⁰ (112b/12) top-ı evvel: top on MK. 168b/8, Kas.96a/15, BH. 61b/ 26, Z. 150b/19.

olur lâzım (13) oldu ki²⁸⁶¹ ikinci topuñ kütürü on dört dirhem ola çün (14) bu on dördü gendü nefesine ururuz²⁸⁶² ya' ni ikinci topuñ (15) kütürü murabba' iderüz²⁸⁶³ ne hâşıl olursa şî²⁸⁶⁴ sub'a (16) ururuz²⁸⁶⁵ altı²⁸⁶⁶ yüz on altı hâşıl olur ve bu cümle'i (17) südü-i kütürü uralum²⁸⁶⁷ ya' ni on dördüñ südüesine çarb (18) idelüm²⁸⁶⁸ biñ dört yüz otuz yedi dirhem ve şülüş dirhem (19) hâşıl olur eger ikinci top külliyâ nukre olsa bu miqdâr (20) dirhem olurdu öyle olsa iki top ortasında nisbet şemeni (21) cihetinden vâkı' oldu ya' ni evvelki top²⁸⁶⁹ ikinci topuñ

[113a]

(1) şemeni²⁸⁷⁰ miqdâr oldu çünki bu iki top ortasında olan (2) nisbet ma' lüm oldu geldük imdi ikinci topuñ²⁸⁷¹ altün²⁸⁷² ve (3) gümişi ne miqdâr olduğına eger ikinci top külliyâ nukre olsa (4) biñ dört yüz otuz yedi²⁸⁷³ dirhem ve şülüş dirhem olurdu pes bu huşuşda (5) vâkı' olan kâ' ide hoz²⁸⁷⁴ bundan evvel vâkı' olan mes'elede (6) beyân olınmışıdı bir dirhem nukre²⁸⁷⁵ ikinci topdan naşş idüp (7) yerine zer getürsek ikinci topuñ vezni evvelkinüñ vezninden (8) kırk altı cüz ziyâde olurdu çün biñ dört yüz otuz (9) yedi dirhem ve şülüşân dirhemi biñ altı yüz elli beş dirhemden (10) naşş iderüz²⁸⁷⁶ iki yüz on yedi dirhem ve şülüşân dirhem çalur (11) bu bağıyi elli dört 'adede uralum²⁸⁷⁷ ne hâşıl olursa

²⁸⁶¹ (112b/12-13) lâzım oldu ki: lâzım geldi ki BH. 61b/26, Z. 150b/19.

²⁸⁶² (112b/14) ururuz: vururuz MK. 168b/10; vuruvuz Kas.96b/1, Cam. 159b/4; çarb idesin 62a/1, Z. 150b/21.

²⁸⁶³ (112b/15) murabba' iderüz: murabba' idevüz Kas.96b/2, Cam. 159b/4.

²⁸⁶⁴ (112b/15) şî: üç BH. 62a/2, Z. 150a/1.

²⁸⁶⁵ (112b/16) ururuz: vuruvuz Kas.96b/2; - BH. 62a/2; çarb iderüz Z. 150a/1; vuruvuz Cam. 159b/5.

²⁸⁶⁶ (112b/16) altı :-C. 62b/18.

²⁸⁶⁷ (112b/17) uralum: çarb iderüz. BH.62a/2, Z. 150a/2; vuralum Cam. 159b/6.

²⁸⁶⁸ (112b/18) çarb idelüm: çarb iderüz MK.169a /1, Kas.96b/4, BH. 62a/3, Z. 150a/3, Cam. 159b/7.

²⁸⁶⁹ (112b/21) top: -Cam. 159b/10.

²⁸⁷⁰ (113a/1)şemeni: şümüni MK. 169a / 5.

²⁸⁷¹ (113a/2) topuñ:-BH. 62a/6, Z. 150a/9.

²⁸⁷² (113a/2) altün: altünü BH. 62a/6, Z. 150a/9, Cam. 159b/13.

²⁸⁷³ (113a/4) biñ dört yüz otuz yedi: biñ dört yüz C. 62b/25, Kas.96b/9, Cam. 159a/1.

²⁸⁷⁴ (113a/5) hoz: hod C.64b/1, Kas. 96b/10, BH. 62a/8, Z. 150a/12, Cam. 159a/3.

²⁸⁷⁵ (113a/6) nukre: nukre'i MK.169a/12, Kas.96b/11, Cam. 159a/3.

²⁸⁷⁶ (113a/10) naşş iderüz: naşş idevüz MK. 169b/3, Kas.97a/4, Cam. 159a/7.

²⁸⁷⁷ (113a/11) uralum: çarb iderüz BH. 62a/12, Z. 150a/18; vuralum Cam. 159a/9.

(12) kırk altı ‘ adede²⁸⁷⁸ kısmet idelüm²⁸⁷⁹ iki yüz elli beş dirhem (13) ve yetmiş iki cüz’i cümle yüz otuz²⁸⁸⁰ cüz’i bir dirhem olandan (14) h̄āric-i kısmet vāqı‘ olur bu iki yüz elli beş dirhemi ve (15) yetmiş iki cüz’i biñ dört yüz otuz yedi dirhem ve şülüs (16) dirhemden vaz‘ idevüz²⁸⁸¹ biñ yüz seksen bir dirhem yüz (17) on iki cüz’i bākī̄ kalur yüz otuz sekiz cüz’i bir dirhem olandan (18) pes cevāb virürüz ki kemmiyye-i ikinci topuñ gümüşi bu miqdār (19) olur lāzım oldu ki ikinci topuñ altūnı dört yüz (20) yetmiş üç dirhem ve yigirmi altı cüz ola ve her mes’ele ki (21) bu cins vāqı‘ ola bu üslūb üzerine iħrāc olına²⁸⁸²

[113b]

(1) mes’ele-i āħar eger bir top olsa altūndan ve gümüşden (2) vezni biñ beş yüz yigirmi dört dirhem olsa bunuñ²⁸⁸³ (3) altūnı ne miqdār ve gümüşi ne miqdārdur diseler bu sū‘ āl (4) müşkil sū‘ āldür bunu imtihān itmedük ammā merhūm Ĥayreddin (5) beg müşkil-güşātlar kitāblar imtihān idüp yazmışlar faķīr (6) daħı bu maħallda naql eyledüm evvel bunu bilmek gerekdür ki (7) yüz dirhem altūnı şuya bırağavuz²⁸⁸⁴ kaç dirhem şu taşra (8) gelür h̄ükemā buyurmuşlar ki anı²⁸⁸⁵ vezni mi’e dirhemin (9) mine’z-zehebi yaşğıl²⁸⁸⁶ mekāne ĥamsetü derāhime ve südüsi (10) mine’l-mā’i çün bunu bildüñ ki eger yüz dirhem altūnı (11) şuya koyavuz²⁸⁸⁷ beş dirhem ve südüs dirhem şu taşra (12) gelür pes imdi bir boş ũabağı bir dođrı²⁸⁸⁸ yirde koyalum²⁸⁸⁹ (13) ve ortasında bir kāse koyalum ki hiç egrisi olmaya (14) ba‘ dehū āb-ı şāfī ile ol kāse’i ũolduralum²⁸⁹⁰ tamām ũola²⁸⁹¹ (15) bir kaçre daħı almaya ba‘ dehū ol topı dört pāre abrişim (16) ile dört tarafından bađlayalum āheste āheste ol (17)

²⁸⁷⁸ (113a/11-12)uralum ne h̄āşıl olursa kırk altı ‘ adede: -C. 63a / 6.

²⁸⁷⁹ (113a/12) kısmet idelüm: kısmet iderüz Z.150a /19.

²⁸⁸⁰ (113a/13) yüz otuz: yüz otuz üç MK.169b / 7.

²⁸⁸¹ (113a/16) vaz‘ idevüz: vaz‘ iderüz C.64b / 9, Z.151b/1, Cam. 159a/13.

²⁸⁸² (113a/21) iħrāc olına: istiħrāc olına Z. 151b/6.

²⁸⁸³ (113b/2) bunuñ: bunu MK.170a/ 6, Cam. 160b/8.

²⁸⁸⁴ (113b/7) bırağavuz: bırağsalar BH. 62a/24, Z. 151b/12.

²⁸⁸⁵ (113b/8) anı: an MK. 170a / 12, Cam. 160b/13.

²⁸⁸⁶ (113b/9) yaşğıl: yaşğul MK.170a/13; yaşğulu Cam. 160a/1.

²⁸⁸⁷ (113b/11) koyavuz: koysalar BH. 62a/26, Z. 151b/15.

²⁸⁸⁸ (113b/12) doğrı: ũođrı C. 63a/21, Kas.97a/15, BH. 62b/1, Z. 151b/16.

²⁸⁸⁹ (113b/12)koyalum: koyalum ki hiç eğrisi olmıya BH. 62b/1, Z. 151b/17.

²⁸⁹⁰ (113b/14) ũolduralum: dolduralum MK. 165b/ 5, Cam. 160a/5; dolduralar Kas. 97b/2, BH. 62b/2.

²⁸⁹¹ (113b/14) ũola: dola MK.170b/6, Kas.97b/2, BH. 62b/2, Z. 151b/18, Cam. 160a/6.

abak içine ol opı alı virelm²⁸⁹² tamm mstarak (18) ola ol vatin ol opı çanak içinden ıkaralum²⁸⁹³ (19) ve ol kse'i abakdan ıkaralum²⁸⁹⁴ ve abakı içinde (20) olan b ile²⁸⁹⁵ bile vezn idelm²⁸⁹⁶ ba'deh içinde olan (21) uyı döküp boş abaı vezn idelm²⁸⁹⁷ kemmiyye-i vezn-i

[114a]

(1) bı ma'ölüm idelm²⁸⁹⁸ yleki bu mes'elededr vezn-i op ki (2) bi be yüz yigirmi dört dirhemdür eger klly altn olsa (3) uya oysa yetmiş sekiz dirhem ve yüz on bir cüz'i (4) yüz elli cz'i bir dirhem olandan b ara gelür pes (5) bu opı uya oyulmu far idelüm osan  (6) dirhem b ara gelür pes far eyledük ki bu²⁸⁹⁹ op (7) cümle altndan-ıdı ve²⁹⁰⁰ yüz dirhem altını bundan²⁹⁰¹ na (8) idüp ve yerine yüz dirhem nure²⁹⁰² getürelüm egerçi vezn-i (9) op bir arar olur velikin bi dört yüz yigirmi dört (10) dirhem altndan ve yüz dirhem nure eger bunu ba²⁹⁰³ oyaca (11) olursa seksen  dirhem ve  bi dört yüz (12) otuz iki cz'i yigirmi dört bi  yüz bir dirhem (13) olandan b ara gelür lzım oldu kim²⁹⁰⁴ yüz dirhem altını (14) na idüp anu yerine yüz dirhem nure getrevz²⁹⁰⁵ (15) dört dirhem ve altmış be cz'i yüz altmış iki cz'i bir dirhem (16) olandan b ziyde ara gelür pes imdi yetmiş sekiz (17) dirhem ve yüz on bir cüz'i ol osan  dirhemden (18) na idelüm on dört dirhem ve otuz ouz cz alur (19) cümle yüz elli cz'i bir dirhem olandan n on dört dirhem (20) otuz ouz cz'i vezn-i

²⁸⁹² (113b/17) virelüm: viresin MK. 170b/ 8, Kas.97b/4, BH. 62b/4, Cam. 160a/8.

²⁸⁹³ (113b/18) ıkaralum: ıkarasın MK.170b /11, Kas.97b/5, BH. 62b/4, Z. 151a/1, Cam. 160a/10.

²⁸⁹⁴ (113b/19) ıkaralum: ıkarasın Kas.97b/5, BH. 62b/5, Z. 151a/2, Cam. 160a/11.

²⁸⁹⁵ (113b/20) b ile: bla BH. 62b/5, Z. 151a/2.

²⁸⁹⁶ (113b/20) vezn idelüm: vezn idesin MK. 170b / 13, Kas.97b/6, Z. 151a/3, Cam. 160a/11.

²⁸⁹⁷ (113b/21) vezn idelüm: vezn idesin BH. 62b/6, Z. 151a/4, Cam. 160a/12.

²⁸⁹⁸ (114a/1)ma'ölüm idelüm: ma'ölüm idesin BH. 62b/ 7, Z. 151a/5.

²⁸⁹⁹ (114a/6) bu: bir MK.171a/7, Kas.97b/11, BH. 62b/11.

²⁹⁰⁰ (114a/7) ve: n MK. 171a /8, Kas.97b/11, BH. 62b/11.

²⁹⁰¹ (114a/7) yüz dirhem altını bundan: - BH. 62b/11.

²⁹⁰² (114a/8) nure: *altını ve gmii* MK. 171a/10, yzdirhem altn ve yüz dirhem gmi Kas. 97b/12; yüz dirhem gmi BH. 62b/12, Z. 151a/11.

²⁹⁰³ (114a/10) ba: uya BH. 62b/13, Z. 151a/13.

²⁹⁰⁴ (114a/13) lzım oldu kim: lzım geldi ki BH. 62b/15, Z. 151a/16.

²⁹⁰⁵ (114a/14) getürevüz: getürelüm MK. 171b / 3, Kas. 98a/2, BH. 62b/16, Z. 151a/17, Cam. 161b/13.

nukreye ya' ni yüz dirheme  arb iderüz (21) ne h şıl olursa dört dirhem ve altmış beş cüz'i ki ziy de

[114b]

- (1) gelmişdür kısımet iderüz  c yüz yigirmi dört dirhem h ric-i (2) kısımet v kı' olur pes cev b virelüm ki kemmiyye-i (3)  op nukre  c yüz yigirmi dört dirhem olur pes (4) ol taq dirce alt n biņ iki yüz dirhem ola c n biņ (5) iki yüz dirhemi şuya  oyavuz²⁹⁰⁶ altmış iki dirhem  b (6)  aşra gelür c n  c yüz yigirmi dört dirhem nukre'i (7) dağı şuya  oyavuz ber mu tez -yı hışab otuz bir dirhem (8)  b  aşra gelür ve her vaqt ki bu aşıl mes'ele v kı' (9) olsa bu k ' ide üzere iħr c olına²⁹⁰⁷
- (10) t cer  r  b d ez cevher ři²⁹⁰⁸ p re b - naz r
- (10a) h b t b nu münevver l yık ş h u  mir
- (11) b d elm s ve y k t ve la' l  ve y semen
- (11a) kıymet-eş kerdend cevhery n d n -yı h bir
- (12) her yeki r  ez hez r efl ri kem ez yek dige
- (12a) ez bah -yı her yek  zeyn sengih -yı dil-pezir
- (13) nişf-ı y k t-eş bah  kerdend bir la' liy fet 
- (13a) ş l ş elm s-eş bah  y k t r  nezd-i baş r
- (14) hem bah  elm s r  kem rub' ı la' leset iy c v n
- (14a)  n-c nin d niş-sez  b -şed be evl d u vezir
- (15) hem bah -yı cümle r  kerdend ez r y-ı hışab
- (15a) ez fülori her d  hez r  med d -vist nist-gir
- (16) her ki u d ned her yek r   e mi d rest şemen
- (16a) mi-şeved u r  sez  goften muħ sib y dılır

²⁹⁰⁶ (114b/5)  oyavuz:  oyaruz Kas.98a/9.

²⁹⁰⁷ (114b/8) iħr c olına: iħr c olına şi' ir-i p rsi BH. 63a/3; istiħr c olına Z. 152b/ 11.

²⁹⁰⁸ (114b/10) şi: se. BH. 63a/4, Z. 152b/12.

[115a]

(1) bu mes'elenün istihrâcınun çarîki oldur ki şemen-i yâkûtı (2) bir şey dutaruz²⁹⁰⁹ lâzım oldı ki²⁹¹⁰ şemen-i la' l biñ dinâr illâ (3) nişf-ı şey ola ve şemen-i elmâs yedi yüz elli dinâr ve şümün (4) bir şey olur çün bu üç şemeni cem' eyledük beş şümün (5) bir şey ve biñ yedi yüz elli dinâr olur ki ol ma'âdil (6) iki biñ iki yüz elli dinâr olmağ gerekdür çün muğâbele (7) idevüz²⁹¹¹ beş şümün yek²⁹¹² şey'i ma'âdil dört yüz elli dinâr (8) olur pes bu ma' niden lâzım oldı ki²⁹¹³ bir şey'i ma'âdil (9) yedi yüz yigirmi²⁹¹⁴ dinâr ola şemen-i yâkût bu miğdâr olur (10) lâzım oldı ki²⁹¹⁵ şemen-i la' l altı yüz kırk dinâr ola ve şemen-i elmâs (11) sekiz yüz kırk dinâr olur çün bu üç şemen cem' (12) olına iki biñ iki yüz dinâr olur her vaçitkim bu aşıl (13) mes'ele vâkı' ola bu kâ' ide üzere hisâb olına (14) mes'ele-i âhar eger dört pâre yâkût olsa yâkût-ı şânî (15) biñ dinârdan mişl-i rub' -ı şemen-i yâkût-ı evvel kem olsa ve şemen-i (16) yâkût-ı şâliş biñ fülöriden mişl-i şülüş-i şemen-i yâkût-ı şânî²⁹¹⁶ (17) kemdür ve şemen-i yâkût-ı râbi' biñ filüriden mişl-i südüsi²⁹¹⁷ ve şemen-i (18) yâkût-ı evvel biñ fülöriden mişl-i nişf-ı şemen-i yâkût-ı (19) râbi' kem olsa şemen-i yâkût-ı şâliş kemdür²⁹¹⁸ her birinün (20) bahâsı ol tağdırce ne miğdâr olur diseler çarîk oldur ki (21) şemen-i yâkûtu evveli bir şey dutaruz lâzım oldı ki²⁹¹⁹ ikinci

[115b]

(1) yâkûtuñ şemeni biñ dinâr ola illâ rub' ı bir şey ve üçünci yâkûtuñ (2) şemeni altı yüz altmış altı dinâr ve şülüşân dinâr ve nişf-ı südüs (3) bir şey olur ve dördünci yâkût²⁹²⁰ sekiz yüz seksen sekiz (4) dinâr ve beş südüs ve şülüş südüs bir dinâr illâ südüs nişf-ı (5) südüs

²⁹⁰⁹ (115a/2) dutaruz: tutaruz C. 64a / 9, BH. 63a/11, Z. 152b/21.

²⁹¹⁰ (115a/2) lâzım oldı ki: lâzım geldi ki BH. 63a/ 12.

²⁹¹¹ (115a/7) muğâbele idevüz: muğâbele iderüz C. 64a /13, Kas.98b/8, BH. 63a/16, Z. 152a/3.

²⁹¹² (115a/7) yek: bir BH. 63a/16, Z. 152a/3.

²⁹¹³ (115a/8) lâzım oldı ki: lâzım geldi ki BH. 63a/ 17, Z. 152a/4.

²⁹¹⁴ (115a/9) yedi yüz yigirmi: yedi yüz elli C. 64a/14.

²⁹¹⁵ (115a/10) lâzım oldı ki: lâzım geldi ki BH. 63a/18, Z. 152a/6.

²⁹¹⁶ (115a/16) şemen-i yâkût-ı şânî: şemen-i yâkût BH. 63a/23, Z. 152a/13.

²⁹¹⁷ (115a/17) mişl-i südüs: mişl-i südüs-i yâkût-ı şâliş kemdür BH. 63a/24, Z. 152a/14, Cam. 163b/7.

²⁹¹⁸ (115a/19) şemen-i yâkût-ı şâliş kemdür: - BH. 63a/25, Z. 152a/15, Cam. 163b/7.

²⁹¹⁹ (115b/21) lâzım oldı ki: lâzım geldi ki BH. 63b/1, Z. 152a/17.

²⁹²⁰ (115b/3) yâkût: yâkûtuñ şemeni MK. 173b/7, Kas.99a/5, BH. 63b/3, Z. 152a/18, Cam. 163a/1.

bir şey pes bu ma' niden lāzım gelür ki bir şey dört (6) yüz²⁹²¹ kırk dört dinār ve şülüş şülüş şülüş bir dinār lāzım bir cüz' i (7) cümle yüz kırk dört cüz' i bir şey olandan bu ma' ādil biñ (8) dinār olur çün bunı cebr iderüz dañı muķābele iderüz (9) ba' dez el-cebr ve'l-muķābele bir şey beş yüz elli iki cüz oldu (10) cümle beş yüz yetmiş iki cüz' i bir dinār olandan cevāb (11) virelüm şemen-i yāķūtı evvel bu olur lāzım geldi ki ikinci (12) yāķūtun şemeni²⁹²² sekiz yüz altmış dinār ola ve yetmiş cüz ola (13) cümle beş yüz yetmiş iki cüz' i bir dinār olandan ve üçüncü (14) yāķūt yedi yüz on üç dinār olur ve yüz altmış (15) dört cüzü' ve dördüncü yāķūtı sekiz yüz seksen bir dirhem(16) ve altmış sekiz cüzü' olur cümle beş yüz yetmiş iki cüz' i (17) bir dinār olandan çün bu dört pāre yāķūtun şemeni (18) cem' olına üç biñ on üç dinār olur her mes' ele ki ²⁹²³(19) bu cins vāķı' ola bu kıyās üzere iħrāc olına (20) mes' ele-i āħar eger üç yāķūt olsa şemen-i yāķūt-ı (21) evvel biñ dinārdan mişl-i nişf-i şemen-i²⁹²⁴ şānī eksikdür

[116a]

(1) ve şemen-i yāķūt şānī biñ dinārdan mişl-i (2) şāliš kemdür ve üçüncü yāķūt kıymeti biñ dinārdan mişl-i²⁹²⁵ (3) rub' -ı şemen-i yāķūt²⁹²⁶ eksikdür dinilse çün bu üç pāre (4) yāķūtın kıymeti cem' olsa iki biñ iki²⁹²⁷ yüz dinār olsa (5) ol taķdīrce her bir yāķūtun şemeni ne miķdār vāķı' olur (6) tarīķ²⁹²⁸ oldur ki ikinci yāķūtun şemenin bir şey tutaruz²⁹²⁹ bu (7) taķdīrce şemen-i yāķūt-ı evvel biñ dinār illā nişf-ı yek²⁹³⁰ (8) şey olur pes lāzım oldu ki üçüncü yāķūtun şemeni yedi (9) yüz elli dinār illā şümün bir şeydür çün şülüş şümün (10) üçüncü yāķūt²⁹³¹ şemeni yek²⁹³² şülüş biñ dinārdan naķş olına (11) yedi yüz elli dinār

²⁹²¹ (115b/5-6) dört yüz:—C. 64b/3.

²⁹²² (115b/12) şemeni: kıymeti MK.174a/3, BH. 63b/9, Z.153b/7, Cam. 163a/10.

²⁹²³ (115b/18) mes' ele ki: mes' elede BH. 63b/13.

²⁹²⁴ (115b/21) şemeni:—C.65a/14

²⁹²⁵ (116a/2) şāliš kemdür ve üçüncü yāķūt kıymeti biñ dinārdan mişl-i: *şülüş şemeni yāķūt şāliš kemdür ve üçüncü yāķūt kıymeti biñ dinārdan mişl-i* C. 64b/15, Kas.99b/4, BH. 63b/16, Cam. 164b/8-9.

²⁹²⁶ (116a/3) rub' şemeni yāķūt: rub' şemeni yāķūt *evvel* MK.174b / 2, Kas.99b/4, BH.64b/18.

²⁹²⁷ (116a/4) iki biñ iki:—C. 64b/17.

²⁹²⁸ (116a/6) tarīķ: tarīķi BH. 63b/20, Z. 153b/21, Cam. 164b/12.

²⁹²⁹ (116a/6) tutaruz: dutaruz Kas.99b/8, Cam. 164b/13.

²⁹³⁰ (116a/7) yek: bir BH. 63b/21, Z. 153b/21.

²⁹³¹ (116a/10) yāķūt: yāķūtun BH. 63b/23, Z. 153a/2.

illā sülüş sümün bir şey olur ikinci (12) yāķūtun bahāsı bu miķdār olur çün ikinci yāķūt (13) bahāsınun nışfı biñ dinārdan naķş olına altı yüz (14) yigirmi beş dinār ve sūdüs sümün bir şey ķalır bahā-yı yāķūt-ı (15) evvel bu olur çün bu üç pāre yāķūtluñ ķıymetleri (16) cem^ç olına iki biñ yüz yigirmi beş dinār ve beş sūdüs (17) sümün bir şey hāşıl olur bu ma^ç niden lāzım oldu ki²⁹³³ (18) beş sūdüs sümün bir şey^ı ma^ç ādil yetmiş beş dinār (19) ola eyle olıcaķ mahrec-i sūdüs ki altıdur mahrec-i (20) sümün ki sekizdür birbirine đarb eyledük kırķ sekiz (21) hāşıl oldu ba^ç dehū yetmiş beş²⁹³⁴ dinārı kırķ sekize

[116b]

(1) ururuz²⁹³⁵ ne hāşıl olursa penc²⁹³⁶ sūdüs²⁹³⁷ sümün²⁹³⁸ ķısmet (2) iderüz yedi yüz yigirmi dinār hāric-i ķısmet vāķı^ç olur (3) pes cevāb virürüz ki²⁹³⁹ ikinci yāķūtun bahāsı ki bir şey (4) tıtmışıduñ²⁹⁴⁰ yedi yüz yigirmi dinār olur lāzım geldi ki (5) bahā-yı yāķūt-ı evvel altı yüz kırķ dinār ola ve üçüncü (6) yāķūtun bahāsı sekiz yüz kırķ dinār olur çün bu üç (7) ķıymeti cem^ç eyledüñ iki biñ yüz dinār olur ve her (8) mes^ıele ki bu cins vāķı^ç ola bu ķıyās üzerine iħrāc²⁹⁴¹ (9) olına mes^ıele-i āħar eger Zeyd^ı Amura eytse ki (10) senüñ mālınuñ²⁹⁴² ħumsın baña vir benüm mālum yedi dirhem (11) olsun dise ve Amur daħı Zeyde eytse²⁹⁴³ ki eger (12) senüñ mālınuñ²⁹⁴⁴ sub^ıın benüm mālumdan naķş olsa²⁹⁴⁵ (13) benüm mālum yigirmi üç dirhem ķalurdı dise ol taķdırece (14) her birinüñ mālı ne miķdār olur tariķ²⁹⁴⁶ oldur ki (15) aşıl māl-ı Zeydi bir şey dutaruz²⁹⁴⁷ ve aşıl māl-ı Amurı (16)

²⁹³² (116a/10) yek: bir BH. 63b/23, Z. 153a/3.

²⁹³³ (116a/17) lāzım oldu ki: lāzım geldi ki BH. 64a/2, Z. 153a/9.

²⁹³⁴ (116a/21) yetmiş beş:– C. 65a/3.

²⁹³⁵ (116b/1) ururuz: đarb iderüz BH.64a/5, Z. 153a/12; vururuz Cam. 165b/2.

²⁹³⁶ (116b/1) penc: beş BH.64a/5, Z. 153a/13.

²⁹³⁷ (116b/1) sūdüs: sūdüsü MK. 175a/ 9, Kas.100a/4.

²⁹³⁸ (116b/1) sümün: sümüne MK. 175a / 9, Kas.100a/4.

²⁹³⁹ (116b/3) cevāb virürüz ki: cevāb virürüz ki BH. 64a/6-7; cevāb iderüz Z. 153a/14.

²⁹⁴⁰ (116b/4) tıtmışıduñ: tıtmışıduķ C. 65a/ 6; dutmış iduñ Cam. 165b/5.

²⁹⁴¹ (116b/8) iħrāc olına: istiħrāc olına Z.153a/19.

²⁹⁴² (116b/10) mālınuñ: mālın BH. 64a/12; mālın Z. 153a/20.

²⁹⁴³ (116b/11) eytse: dise Z. 153a/21.

²⁹⁴⁴ (116b/12) mālınuñ: mālın BH. 64a/13; mālın Z. 154b/1.

²⁹⁴⁵ (116b/12) olsa: itse MK. 175b/ 5, Kas.100a/11.

²⁹⁴⁶ (116b/14) tariķ: tariķi BH. 64a/15, Z. 154b/3, Cam. 165a/4.

yigirmi üç dirhem ve sub^ç şey dutaruz²⁹⁴⁸ çün humus māl-ı (17) ^ç Amurı māl-ı Zeyd üzerine arturalum²⁹⁴⁹ māl-ı Zeyd bir şey (18) ve humus sub^ç şey ve dört dirhem ve şî²⁹⁵⁰ humus dirhem (19) olur ki bu ma^ç ādil yedi dirhem olmak gerekdür ba^ç dez (20) muķābele bir şey ve humus subu^ç şey ma^ç ādil iki dirhem (21) ve iki humus dirhem olur bu ma^ç niden lāzım oldu ki²⁹⁵¹

[117a]

(1) şey^ı ma^ç ādil iki dirhem ve şülüş dirhem olur pes aşıl māl-ı (2) Zeyd bu miķdār olur çün sub^ç ı²⁹⁵² māl-ı Zeydi²⁹⁵³ yigirmi üç üzerine (3) ziyāde idelüm²⁹⁵⁴ yigirmi üç dirhem ve şülüşān dirhem olur cevāb (4) virürüz ki aşıl māl-ı ^ç Amur yigirmi üç dirhem ve şülüş (5) dirhem olur mes[’]ele-i āhar eger dört kimesnenün mālını (6) olsa ammā evvelki gendü mālınıñ rub^ç in şāniye urşa²⁹⁵⁵ (7) ikinci gendü mālınıñ şülüşin üçinciye virse üçüncü (8) gendü mālınıñ humsın dördüncüye virse dördüncü gendü (9) mālınıñ sūdüsün evvelkiye virse cümlesinün mālı (10) berāber olsa ol taķdīrce ol kişilerün²⁹⁵⁶ her birisinün (11) mālı ne miķdār olur diseler tariķ²⁹⁵⁷ oldur ki evvelki kimesnenün (12) mālın bir şey tutaruz²⁹⁵⁸ ve ikincisinün mālın üç dirhem (13) tutaruz çün ki bir dirhemini kaldıruruz ol vaķt (14) ikincinün mālından bāķī kaldı evvelinün²⁹⁵⁹ mālınıñ rub^ç ı (15) iki dirhem ve rub^ç -ı bir şey olur ve üçüncinün mālı (16) bir dirhem ve rub^ç -ı dirhem ve rub^ç şey ve rub^ç -ı şey tūtalum (17) çün humsın kaldıravuz²⁹⁶⁰ bāķī ne miķdār qalursa ikincinün (18) şülüşiyle bile iki dirhem ve rub^ç -ı bir şey olur ve dördüncinün (19) mālı iki dirhem ve ^ç aşer dirhem ve üç

²⁹⁴⁷ (116b/15) dutaruz: tutaruz BH. 64a/15, Z. 154b/3.

²⁹⁴⁸ (116b/16) dutaruz: tutaruz BH. 64a/16, Z. 154b/4.

²⁹⁴⁹ (116b/17) arturalum: ziyāde idesin BH. 64a/17, Z. 154b/5.

²⁹⁵⁰ (116b/18) şî: üç BH. 64a/18, Z. 154b/6.

²⁹⁵¹ (116b/21) lāzım oldu ki: lāzım geldi ki BH. 64a/20, Z. 154b/9.

²⁹⁵² (117a/2) sub^ç ı : – C. 65a/18; subu^ç Cam. 165a/13.

²⁹⁵³ (117a/2) māl-ı Zeydi: māl-ı Zeydün BH. 64a/21, Z. 154b/11.

²⁹⁵⁴ (117a/3) ziyāde idelüm: ziyāde iderüz BH. 64a/22.

²⁹⁵⁵ (117a/6) urşa: virse BH. 64a/25, Z. 154b/15, Cam. 166b/4.

²⁹⁵⁶ (117a/10) ol kişilerün: aşıl her birinün MK. 176b / 1, Kas.100b/11, BH. 64b/1, Z. 154b/17, Cam. 166b/8.

²⁹⁵⁷ (117a/11) tariķ: tariķi BH. 64b/2, Z. 154b/18, Cam. 166b/9.

²⁹⁵⁸ (117a/12) tutaruz: dutaruz Kas.100b/12, Cam. 166b/10.

²⁹⁵⁹ (117a/14) evvelinün: evvelkinün MK.176b/ 5, Z. 154b/21, Cam. 166b/12.

²⁹⁶⁰ (117a/17) kaldıravuz: kaldıruruz Z. 154a/2.

rub^c -1 rub^c -1 şey ve üç (20) humus rub^c rub^c dutalum²⁹⁶¹ südüsi²⁹⁶² kaldıralum ol bākī (21) kalur üçüncinüñ humsı māl ile²⁹⁶³ iki dirhem ve rub^c şey olur

[117b]

(1) çün südüsi māl-1 rābi^c ile bākī māl-1 evvel²⁹⁶⁴ üzere arturavuz²⁹⁶⁵ (2) ya^c ni üç humus ve rub^c -1 rub^c -1 şey ve rub^c -1 dirhem ve ‘aşer dirhem (3) üç rub^c -1 şey arturalum²⁹⁶⁶ māl-1 evvel ile bile üç rub^c -1 şey (4) ve üç humus rub^c -1 rub^c -1 şey ve rub^c -1 dirhem ve ‘aşir dirhem olur (5) ki ol iki dirhem ve rub^c bir şey olsa gerekidi pes (6) muķābele iderüz ve humus humusdan vaż^c idelüm ba^c d (7) ez mukābele-i kemmiyye bir şey lāzım gelür²⁹⁶⁷ ki eksüp²⁹⁶⁸ arturmaz (8) dan²⁹⁶⁹ evvel üç dirhem oldu ve üç cüzü’ kırk üç (9) cüz’i bir dirhem olandan pes cevāb virelüm ki kemmiyye-i (10) māl-1 evvel üç dirhem ve üç cüz olur ve ikincinüñ (11) mālı üç dirhem ve üçüncinüñ mālı iki dirhem ve toķuz (12) cüz’ olur ve dördüncinüñ mālı iki dirhem ve otuz dört (13) cüz’ olur kırk cüz’i bir dirhem olandan pes lāzım (14) oldu ki²⁹⁷⁰ eksüp²⁹⁷¹ ve her birinüñ hişşesin ziyāde itdü (15) gümüzden sonra her birinüñ mālı iki dirhem ve otuz (16) üç cüz olur cümle kırk üç cüz’i bir dirhem olandan (17) bākī her vaķt bu cins mes’ele vākī^c ola bu kıyās (18) üzere iķrāc olına²⁹⁷² mes’ele-i āķar eger yigirmi yedi (19) dirhemi iki kısm eyle muķtelif dinilse ol ki eķall ola (20) ekşerinden naķş idesin fazla ki ekşerinden²⁹⁷³ kalursa (21) kısm-1 eşğara darb idesin ne hāşıl olursa

²⁹⁶¹ (117a/20) dutalum: tataruz BH. 64b/7, Z. 154a/5.

²⁹⁶² (117a/20) südüsi: – BH. 64b/7, Z. 154a/5.

²⁹⁶³ (117a/21) māl ile: mālı Z. 154a/6.

²⁹⁶⁴ (117b/1) ile bākī māl-1 evvel: evvel BH. 64b/9.

²⁹⁶⁵ (117b/1) arturavuz: ziyāde iderüz BH. 64b/9, Z. 154a/7.

²⁹⁶⁶ (117b/3) arturalum: ziyāde iderüz BH. 64b/10, Z. 154a/8.

²⁹⁶⁷ (117b/7) lāzım gelür ki: lāzımdı ki Kas. 101a/9, Cam. 166a/12.; lāzım geldi ki Z. 154a/12.

²⁹⁶⁸ (117b/7) eksüp: eksidüp C.66a / 11.

²⁹⁶⁹ (117b/7-8) eksüp arturmazdan: naķş ve ziyāde etmezden BH. 64b/13, Z. 154a/13.

²⁹⁷⁰ (117b/13-14) lāzım oldu ki: lāzım geldi ki BH. 64b/19, Z. 154a/17.

²⁹⁷¹ (117b/14) eksüp: eksildüp BH. 64b/19, Z. 154a/18.

²⁹⁷² (117b/18) irāc olına: istiķrāc olına Z. 155b/1.

²⁹⁷³ (117b/20) ekşerinden kalursa: ekşerinden ne kalursa MK 177b / 5, Kas.101b/4, BH. 64b/24.

[118a]

(1) bir daḥı kısım-ı eḳalla ḍarb idesin seksen sekiz kısım-ı eḳall (2) miḳdār ḥāşıl ola ol taḳdīrce her kısım ne miḳdār (3) olmaḳ gerekdür ṭarīḳ oldur ki kısım-ı eḳallı bir şey dutaruz²⁹⁷⁴ (4) ve kısım-ı ekşeri yigirmi yedi dirhem illā bir şey pes fazlayı (5) yigirmi yedi dirhem bir şey²⁹⁷⁵ olur çün kısım-ı eḳallı fazlaya (6) ururuz²⁹⁷⁶ ya^c ni bir şey yigirmi yedi dirhem illā iki şey²⁹⁷⁷ e (7) ururuz²⁹⁷⁷ yigirmi yedi şey illā ki māl ḥāşıl olur (8) çün bu ḥāşılı kısım-ı eḳalla ururuz²⁹⁷⁸ ya^c ni yigirmi yedi (9) māl illā iki ka^c b ḥāşıl olur ol ma^c ādil seksen (10)sekiz şey olmaḳ gerekdür çün bunu cebr iderüz (11) yigirmi yedi mālı ma^c ādil iki ka^c b ve seksen sekiz (12) şey olur pes bunu redd iderüz tā kim iki māl (13) ve seksen sekiz dirhem ma^c ādil yigirmi sekiz şey olur (14) çün mālı bire getürelüm²⁹⁷⁹ bu nisbet üzere eşyā³ i daḥı (15)naḳş idelüm bir māl ve kırık dört dirhem ma^c ādil on (16) üç ve nīm²⁹⁸⁰ şey olur ba^c dehū nişf-ı eşyā³ i murabba^c iderüz (17) ve dirhemi bu ḥāşıldan naḳş iderüz bâḳī kalanuḡ (18) cezrin çıkaruruz²⁹⁸¹ eyleye bir dirhem ve rub^c dirhem ḥāşıl (19) olur çün bir dirhemi nişf-ı eşyā³ üzerine artururuz²⁹⁸² (20) sekiz dirhem olur diyelüm ki kısım-ı eḳall bu miḳdār olur (21)ya^c ni sekiz dirhem olur²⁹⁸³ lâzım oldı ki²⁹⁸⁴ kısım-ı ekşer on

[118b]

(1) ṭoḳuz dirhem ola ve bu iki kısımın fazlası on bir dirhem (2) oldı her vaḳt bu aşıl mes³ ele vāḳı^c ola üslüb-ı (3) mezbur üzere iḥrāc olına mes³ ele-i diger²⁹⁸⁵ eger (4) ṭoḳsan üç

²⁹⁷⁴ (118a/3) dutaruz: ṭutaruz Z. 155b/7.

²⁹⁷⁵ (118a/5) bir şey: illā şey Kas.101b/ 7; illā bir şey BH. 65a/1.

²⁹⁷⁶ (118a/6) ururuz: ḍarb iderüz BH. 65a/2, Z. 155b/9, vururuz Cam. 167a/4.

²⁹⁷⁷ (118a/7) ururuz: ḍarb iderüz BH. 65a/3, Z. 155b/10; vuravuz Cam. 167a/5.

²⁹⁷⁸ (118a/8) ururuz: ḍarb iderüz BH. 65a/4, Z. 155b/11; vururuz Cam. 167a/6.

²⁹⁷⁹ (118a/14) getürelüm: getürevüz Z. 155b/16.

²⁹⁸⁰ (118a/15-16) on üç ve nīm: on üç bucuḳ BH. 65a/8, Z. 155b/18.

²⁹⁸¹ (118a/18) çıkaruruz: aḥz iderüz BH. 65a/9, Z. 155b/19.

²⁹⁸² (118a/19) artururuz: ziyāde iderüz BH. 65a/10, Z. 155a/1; arturuz Cam. 168b/3.

²⁹⁸³ (118a/20-21) diyelüm ki kısım-ı eḳall bu miḳdār olur ya^c ni sekiz dirhem olur:- Kas.102a/3, BH. 65a/11, Z. 155a/1.

²⁹⁸⁴ (118a/21) lâzım oldı ki: lâzım geldi ki Z. 155a/1.

²⁹⁸⁵ (118b/3) mes³ ele-i diger: mes³ ele-i āḡar MK.178b/1, Kas.102a/5, BH. 65a/12, Z. 155a/4, Cam. 168b/7.

dirhem iki kısım eyle²⁹⁸⁶ muhtelif diseler ammā şōlki (5) ekşerdür kısım-ı eḳalla kısmet eyle ḥāric-i kısmeti kısım-ı ekşer üzerine(6) ziyāde idesin ve bu cümle’i kısım-ı eḳalla ḍarb eyledüñ (7) biñ dört yüz yigirmi beş ḥāşıl oldı ol taḳdīrce (8) her kısım ne miḳdār olmaḳ gerekdür ṭarīḳ oldur ki kısım-ı eḳallı (9) bir şey dutaruz²⁹⁸⁷ ve kısım-ı ekşer ki maḳşūm olsa gerekdür (10) ṭoḳsan üç dirhem illā bir şey dutalum²⁹⁸⁸ pes kısım-ı ekşer (11) kısım-ı kısmet-i eḳalla²⁹⁸⁹ kısmet iderüz ṭoḳsan üç cüz’i (12) ve cezir illā bir dirhem ḥāric-i kısmet olur çün ḥāric-i (13) kısmeti maḳşūm üzerine ziyāde iderüz mecmū’ın (14) maḳşūmun ‘aleyhe vururuz²⁹⁹⁰ ya’ ni ṭoḳsan (15) üç dirhem ve ṭoḳsan üç cüz-i cezir illā bir dirhem bir şey’e (16) ururuz²⁹⁹¹ ṭoḳsan iki şey ve ṭoḳsan üç dirhem illā (17) bir māl ḥāşıl olur ki evvel ma’ādil biñ dört yüz (18) yigirmi beş dirhem olmaḳ gerekdür²⁹⁹² pes ba’de’l-muḳābele ṭoḳsan (19) iki şey’i ma’ādil bir māl ve biñ üç yüz otuz iki dirhem (20) olur ol vaḳt nişf-ı eşyā-yı murabba’ dur dirüz²⁹⁹³ ve (21) dirhemi bu ḥāşıldan ekşerüz²⁹⁹⁴ yedi yüz seksen dört

[119a]

(1) ḳalır pes bu meblaḡuñ cüz’in dutaruz²⁹⁹⁵ ol cüz’i (2) bu nişf-ı eşyādan naḳş iderüz on sekiz dirhem (3) bāḳī ḳalır cevāb virürüz ki kısım-ı eḳall on sekiz (4) dirhem olur pes lāzım olur²⁹⁹⁶ ki kısım-ı ekşer yetmiş (5) beş dirhem ola ve ḥāric-i kısmet dört dirhem ve südüs (6) bir dirhem²⁹⁹⁷ bu vech üzere²⁹⁹⁸ ḳiyās ideler²⁹⁹⁹ mes’ele-i (7) āḡar eger diseler ki ḡumus māl-ı mechūl sub’ ile cem’ (8) olsa on bir dirhem ve çehār sub’ ḥāşıl olsa (9) aşıl ol māl-ı mechūl ne miḳdār olmaḳ gerekdür ṭarīḳ (10) oldur ki maḡrec-i ḡumusu maḡrec-i sub’ a ururuz³⁰⁰⁰ ya’ ni (11) beş dirhemi yediye ururuz³⁰⁰¹ otuz beş ḥāşıl olur (12) çün otuz beş dirhemüñ ḡumusu ile sub’ın cem’ iderüz³⁰⁰² (13) on iki olur bu on ikiyi ḡıfş³⁰⁰³ idelüm pes (14) on bir dirhem ve çehār sub’ı otuz beş dirhem³⁰⁰⁴ uralum³⁰⁰⁵ (15) ne ḥāşıl olursa on

²⁹⁸⁶ (118b/4) kısım eyle: kısım ile C. 66a/10; kısım ile Kas. 102a/6, Z. 155a/5.

²⁹⁸⁷ (118b/9) dutaruz: ṭutaruz BH. 65a/16, Z. 155a/9.

²⁹⁸⁸ (118b/10) dutalum: ṭutalum BH. 65a/17, Z. 155a/10.

²⁹⁸⁹ (118b/11) kısım-ı kısmet-i eḳalla: kısım-ı eḳalla BH. 65a/17.

²⁹⁹⁰ (118b/14) vururuz: ḍarb iderüz BH. 65a/ 19, Z. 155a/13.

²⁹⁹¹ (118b/16) ururuz: vururuz Kas.102a/15, Cam. 168a/6; ḍarb iderüz BH. 65a/20, Z. 155a/14.

²⁹⁹² (118b/18) gerekdür: gerekidi MK.179a/3, Kas.102b/1, Cam. 168a/8.

²⁹⁹³ (118b/20) nişf-ı eşyā’i murabba’ dur dirüz: nişf-ı eşyā’i murabba’ iderüz BH. 65a/24, Z. 155a/18.

²⁹⁹⁴ (118b/21) ekşerüz: eksildürüz BH. 65a/24, Z. 155a/19.

iki ʿ adede ʿ kısmet idesin³⁰⁰⁶ otuz (16) üç dirhem ve üç rubı ʿ hāric-i ʿ kısmet olur pes cevāb (17) virelüm ki³⁰⁰⁷ aşıł ol māl-ı mechül otuz üç dirhem (18) ve şı³⁰⁰⁸ rub ʿ -ı dirhem olur mes ʿ ele-i āḥar³⁰⁰⁹ eger bir kimse³⁰¹⁰ (19) bir miqdār māl ile ticāret eylese evvel def ʿ a üç mālı (20) miqdār fāyide³⁰¹¹ itse³⁰¹² bu cümleden üç dirhem bir dervişe (21) virse ikinci def ʿ a sefere varsa mālı iki gendü mişli

[119b]

(1) fāyide³⁰¹³ itse³⁰¹⁴ bu cümleden beş dirhem dervişe virse (2) üçüncü def ʿ a ticārete gitse mālı bir gendü mişli fāyide (3) eylese³⁰¹⁵ ve cümleden yedi dirhem taşadduḡ eylese³⁰¹⁶ bākī (4) ʿ kalan mālın şaysa üç dirhem ʿ kalsa aşıł ol kimsenüḡ³⁰¹⁷ (5) mālı ne miqdār olur³⁰¹⁸ ʿ tarīḡ oldur ki aşıł ol (6) kimsenüḡ³⁰¹⁹ mālın bir şey dutaruz³⁰²⁰ ʿ çün sefere ʿ azm (7) eylediler³⁰²¹³⁰²²

²⁹⁹⁵ (119a/1) dutaruz: ʿ tutaruz BH. 65a/25, Z. 155a/21.

²⁹⁹⁶ (119a/4) lāzım olur²⁹⁹⁶ ki: lāzım oldu ki MK. 179a / 9, Kas.102b/6; lāzım geldi ki BH. 65a/26, Z. 156b/2.

²⁹⁹⁷ (119a/6) bir dirhem: bir dirhem ola MK. 179a /11, Kas.102b/7, BH. 65b/2.

²⁹⁹⁸ (119a/6) üzere: üzerine BH. 65b/2.

²⁹⁹⁹ (119a/6) kıyās ideler: kıyās olına BH. 65b/2, Z. 156b/3.

³⁰⁰⁰ (119a/10) ururuz: vuravuz Kas.103a/10, Cam. 169b/7; ʿ darb iderüz BH. 65b/4, Z. 156b/6.

³⁰⁰¹ (119a/11) ururuz: vuravuz Kas.103a/10, Cam. 169b/8; ʿ darb iderüz BH. 65b/5, Z. 156b/7.

³⁰⁰² (119a/12) cem ʿ iderüz: cem ʿ idevüz MK. 174b/ 5, Cam. 169b/9.

³⁰⁰³ (119a/13) ḥıfş: ḥıfz C. 66b/5 , Z. 156b/9, Cam. 169b/10; ḥıfz BH. 65b/6.

³⁰⁰⁴ (119a/14) dirhem: dirheme Kas.103a/13, BH. 65b/7, Z. 156b/10, Cam. 169b/11.

³⁰⁰⁵ (119a/14) uralum: ʿ darb iderüz BH. 65b/7, Z. 156b/10; vuralum Cam. 169b/11.

³⁰⁰⁶ (119a/15) ʿ kısmet idesin: ʿ kısmet iderüz BH. 65b/7-8.

³⁰⁰⁷ (119a/16-17) cevāb virelüm ki: cevāb iderüz ki BH. 65b/8.

³⁰⁰⁸ (119a/18) şı: üç BH. 65b/9, Z. 156b/12.

³⁰⁰⁹ (119a/18) mes ʿ ele-i āḥar: mes ʿ ele-i āḥir BH. 65b/10, Z. 156b/14.

³⁰¹⁰ (119a/18) kimse: kimesne BH. 65b/10, Z. 156b/15.

³⁰¹¹ (119a/20) fāyide: fā ʿ ide BH.66b/11, Z. 156b/16, Cam. 169a/3.

³⁰¹² (119a/20) fāyide itse: fāyide eylese Kas103a/2.

³⁰¹³ (119b/1) fāyide: fā ʿ ide BH.66b/12, Z. 156b/17.

³⁰¹⁴ (119b/1) fāyide itse: fāyide eylese Kas.103a/5.

³⁰¹⁵ (119b/2-3) fāyide eylese: fā ʿ ide itse BH. 65b/14, Z. 156b/19.

³⁰¹⁶ (119b/3) cümleden yedi dirhem taşadduḡ eylese: cümleden gine bir dervişe taşadduḡ eylese BH. 65b/14-15, Z. 156b/21.

³⁰¹⁷ (119b/4) kimsenüḡ: kimesnenüḡ BH. 65b/16, Z. 156b/21.

³⁰¹⁸ (119b/5) miqdār olur: miqdār olmaḡ gerekdür BH. 65b/16, Z. 156a/1.

³⁰¹⁹ (119b/6) kimsenüḡ: kimesnenüḡ BH. 65b/16, Z. 156a/1.

³⁰²⁰ (119b/6) dutaruz: ʿ tutaruz Z. 156a/1.

³⁰²¹ (119b/6-7) çün sefere ʿ azm eylediler: – Z. 156a/2.

³⁰²² (119b/7) ʿ azm eylediler: ʿ azm eyledi MK. 180a/7, Kas.103a/8.

evvelki seferlerinde³⁰²³ üç şey fāyide³⁰²⁴ hāşıl (8) olur pes cümle māl dört şey olur bu cümleden (9) üç dirhem taşadduk virdük māl dört şey illā üç (10) dirhem qalır çünkim ikinci sefere ‘azm eylediler³⁰²⁵ iki (11) māl mişli fayide³⁰²⁶ olsa ya‘ni sekize şey illā altı (12) dirhem fāyide³⁰²⁷ hāşıl olsa aşıl sermāye ile (13) fāyide³⁰²⁸ on iki şey illā toquz dirhem olur bu cümle (14) den beş dirhem taşadduk³⁰²⁹ bākī on iki şey illā³⁰³⁰ (15) on dört dirhem qalsa pes girü üçüncü sefere ‘azm eylese (16) gendü mālī miqdār fāyide³⁰³¹ hāşıl olsa (17) pes cümle yigirmi dört şey illā yigirmi sekiz dirhem (18) olur bu cümleden yedi dirhem taşadduk eylese (19) bākī māl yigirmi dört şey illā otuz beş dirhem(20)olur ol ma‘ādil üç dirhem olmak gerekdür (21) çün cebr iderüz yigirmi dört şey’i ma‘ādil

[120a]

(1) otuz sekiz dirhem olur pes lāzım oldu ki³⁰³² kemmiyye-i (2) māl bir dirhem ve nīm dirhem³⁰³³ ve sūdüs bir dirhem olur (3) pes cevāb virürüz ki³⁰³⁴ aşıl ol kimsenün³⁰³⁵ mālī (4) bu miqdār olur ve her mes‘ele ki bu cins vāqı‘ (5) ola bu kıyās üzerine istihrāc olına (6) ve bu kitāb bunda hātm³⁰³⁶ oldu her kim³⁰³⁷(7) bu kitābdan istifāde ide (8) mü‘ellifinün³⁰³⁸ ruḥına du‘ā ide³⁰³⁹ (9) 934 şehr-i muharrem³⁰⁴⁰

³⁰²³ (119b/7) seferlerinde: seferinde MK. 180a/8, Kas.103a/8; seferde BH. 65b/20, Z. 156a/2.

³⁰²⁴ (119b/10) fāyide: fā‘ide BH. 65b/20, Z. 156a/2.

³⁰²⁵ (119b/10) ‘azm eylediler: ‘azm eyledi BH. 65b/19, Z. 156a/5., Cam. 169a/13.

³⁰²⁶ (119b/11) fāyide: fā‘ide BH. 65b/19, Z. 156a/5, Cam. 169a/13.

³⁰²⁷ (119b/12) fāyide: fā‘ide BH. 65b/20, Z. 156a/6.

³⁰²⁸ (119b/13) fāyide: fā‘ide BH. 65b/20, Z. 156a/7, Cam. 170b/2.

³⁰²⁹ (119b/14) taşadduk: taşadduk eylese BH. 65b/ 21, Z. 156a/8, Cam. 170b/3.

³⁰³⁰ (119b/14) on iki şey illā: – BH. 65b/21, Z. 156a/9.

³⁰³¹ (119b/16) fāyide: fā‘ide BH. 65b/22, Z. 156a/9, Cam. 170b/5.

³⁰³² (120a/1) lāzım oldu ki: lāzım geldi ki BH. 65b/21, Z. 156a/14.

³⁰³³ (120a/2) bir dirhem ve nīm dirhem: bir buçuq dirhem BH. 66a/1, Z. 156a/14.

³⁰³⁴ (120a/3) cevāb virürüz ki: cevāb iderüz ki BH. 66a/1, Z. 156a/15.

³⁰³⁵ (120a/3) kimsenün: kimesnenün BH. 66a/2, Z. 156a/15.

³⁰³⁶ (120a/6) hātm: tamam MK. 181a/2, Kas.103b/7, BH. 66a/3, Z. 156a/17, Cam. 170a/1.

³⁰³⁷ (120a/6) her kim: her kişi MK. 181a/2, Kas.103b/8; her kişi kim BH. 66a/4, Z. 156a/17, Cam. 170a/2.

³⁰³⁸ (120a/8) mü‘ellifinün: şāḥib mü‘ellifün MK. 181a/4, Kas.103b/9-10, BH. 66a/4-5, Z. 156a/18, Cam. 170a/3.

³⁰³⁹ (120a/8) du‘ā ide: fātiha ile yād ide MK. 181a/5-6, Kas.103b/11-12, BH. 66a/5; yād ide Z. 156a/19, Cam. 170a/4-5.

³⁰⁴⁰ (120a/9) 934 şehr-i muharrem: tāriḥ toquz yüz otuz dördün seferinde vāqı‘ oldu. MK.181a/7; el-KātibAḥmed Naḳqaş el-şehrif şehr-i şevvāl yevm BH. 71b/11.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TERİM SÖZLÜKLERİ

3. MATEMATİK TERİMLERİ ÜZERİNE NOTLAR

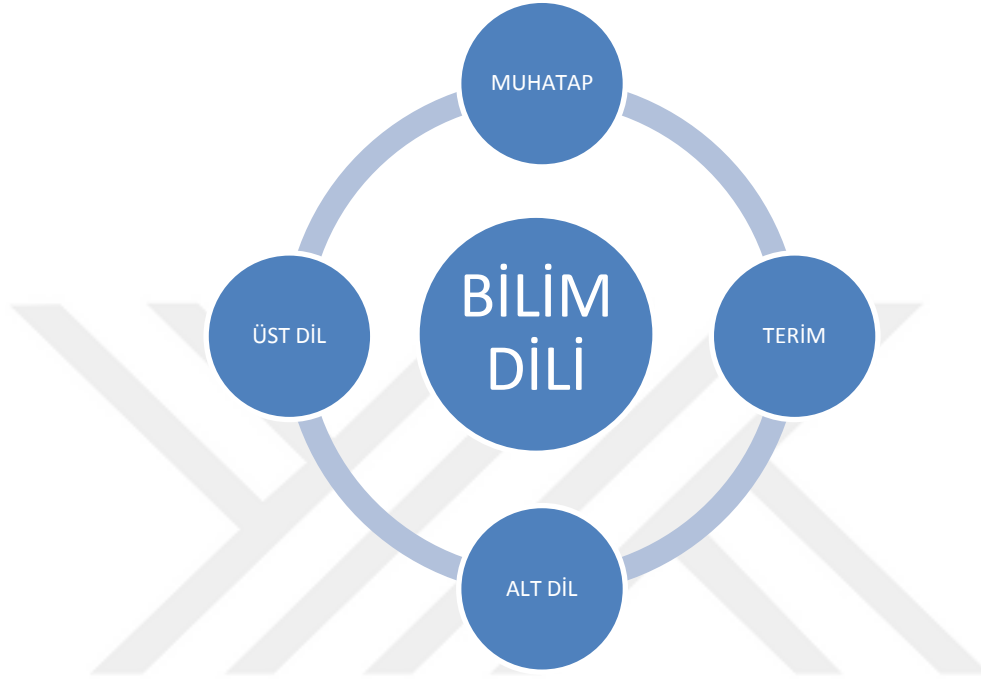
3.1. ALT DİL-ÜST DİL İLİŞKİSİ BAĞLAMINDA CĀMİ'Ü'L-ĤİSĀB ÜZERİNDEN TÜRKÇENİN MATEMATİK DİLİNİN OLUŞUM SÜRECİNE DAİR GÖZLEMLER

Türkçenin bilim dili olarak durumu genel çerçevede ve tarihî metinler üzerinden pek çok kez değerlendirilmiştir (Bk. Şahin (2007), Özkan (2005), Önler (2004, 1989), Köktekin (2007) vb.) Bu çalışmalarda bilim dili olarak Türkçe iki açıdan ele alınmıştır. Birincisi genel itibariyle “Türkçe bilim dili midir?” sorusu çerçevesinde, ikincisi art zamanlı veya eş zamanlı terimlerin söz varlığı içerisindeki durumlarıdır (deyimleşmiş, kalıplaşmış, sıfat tamlaması biçiminde vb.).

Bu bölümde *Cāmi'ü'l-Ĥisāb*'daki terimler bu çalışmaların dışında başka bir bakış açısıyla değerlendirilecektir. İncelememiz esnasında *Cāmi'ü'l-Ĥisāb* içindeki bazı yapılar Türkçenin tarihî bilim dilinin izlenebilirliği üzerine bir takım sorgulamalar yapılmasına yol açmıştır. Bu durum şu soruların sorulmasını gerektirmiştir: “Alt dil ve üst dil arasındaki ilişki bilim dili sürecinin tarihî metinler üzerinden izlenmesinde yol gösterici olabilir mi?” “*Cāmi'ü'l-Ĥisāb*'da bu ilişki bağı üzerinden Türkçenin matematik dilinin oluşumu izlenebilir mi?”

Bu soruların cevabını bulma aşamasında *Cāmi'ü'l-Ĥisāb*'daki matematik terimlerinden hareketle bir bilim dili/ matematik dili oluşum sürecinin takip edilebilirliği üzerinde durulacaktır. Bu sürecin takibinde terimden hareketle değil, muhataptan hareketle bir değerlendirme yapılacaktır. Çünkü bu, öncelikli olarak muhataba dönük olarak

gerçekleşen bir durumdur. Demir (2009: 352) “ Her dilde bilim yapılabilir; bu dilin özünü değil, kullanıcısıyla ilgilidir.” der. Muhataba dönük olarak bakıldığında bilimsel dil önce kendini, sonra terimlerini var eder. Dilin muhataba göre oluşturduğu bilimsel dil, üst dil çerçevesinde gerçekleşir.

Şekil 4

Bu kapsam dâhilinde öncelikli olarak *üst dil*, *alt dil* ve *kod değiştirme* kavramlarının açıklığa kavuşturulması gerekmektedir.

Üst dil kavramından ana dil üzerinde temellendirilen yazı dili üzerinde kendine yer edinen, bir yönüyle sanat ve edebiyata, diğer yönüyle bilime odaklı terim ve dil bilimsel unsurların oluşturduğu dil anlaşılmalıdır. Alt dil ise bireyin doğumundan itibaren bulunduğu çevreyle birlikte edindiği atalarının konuştuğu dildir.

Kod değiştirme aynı cümle veya söylem içinde bir konuşucunun farklı dillerin karışımını kullanması olarak tanımlanmaktadır (Akmanjian vd. 2010: 305). Bu durum bilinçli ve bilinçsiz olarak gerçekleşebilmektedir. Kod değiştirme, iki dilli (bilingual) bireyin bildiği iki farklı dil arasındaki anlık bir geçiş olarak gerçekleşebildiği gibi, bir dilin

alt ve üst dilleri arasındaki bir geçiş olarak da görülebilir. Bu durum daha çok toplumsal veya kurumsallaşmış iki dillilik (diglossia) olarak tanımlanabilir (Holmes, 2008: 30). Örneğin, Osmanlı'da matematik ilmi Arapçadır ve bu ilimlerle uğraşan ilmî sınıf ana dillerinin dışında Arapça bilirler. Bu topluluğun dili, iki dillilik (diglossia) terimi altında değerlendirilebilir.

3.1.1. Osmanlı Bilim Geleneği Çerçevesinde Türkçe Yazılmış Bilim Eserlerinde Üst Dildeki Bilimsel Dilin Boyutu

Osmanlı âlimleri hem Anadolu Selçukluları-İlhanlı etkisi hem de büyük ölçüde İslam Medeniyetinden tevarüs ettikleri bir bilim anlayışıyla evreni anlamaya çalıştıklarında Türkçe bu bilim algısı içinde kendine yer bulmaya çalışır.

Osmanlı âliminin evrene bakış açısı öncelikli olarak Arapçadır. Çünkü benimsediği din olarak İslâm dini ve yapılandırmaya çalıştığı entelektüel birikim Arap dilinin temelinde şekillenir. Bu dil ile oluşturduğu kültürel çerçeveyi bir imparatorluk nazarında değerlendirmesi de öncelikli olarak Arapça olacaktır. Ancak imparatorluk sürecinde Osmanlı âliminin karşılaştığı bir dil sorunsalı vardır ki bu da muhatabın artık Türk dili olmasıdır.

Fetihle birlikte, imparatorluğun Türkçe olan resmî dilinin üzerinde bir üst dil üslûbunun oluşması Osmanlı âliminin hakikati idrak ettiği dil ile hakikati muhataba ilettiği dil arasında bir çatışma yaşamasına sebep olmuştur (Develi, 2009: 52).

Nitekim Fazlıoğlu (2003: 154-155)'na göre “Dil hem nesnenin gerçekliğini hem de imajını ses ve anlam yönünden temsil eden bir alet olduğundan dilin değişmesi ne nesnenin gerçekliğini ne de imajını değiştirir. Öyleyse gerçekliğin ve bu gerçekliğin imajının farklı dillerde ifade edilmesi yalnızca bu dilleri konuşan insanlar açısından belirli bir önemi haizdir. Öyleyse hakikat(gerçekliğin ve doğrunun) ile suretinin(imajının) belirli bir dile dökülmesi o dili konuşan insanların bu hakikat ile sureti “işitmesi” ve “anlaması” açısından zorunludur. Bu durumda yapılacak iki şey vardır: Ya insanlara bu dönemde hakikat ile suretini temsil eden yukarıda belirtilen

özelliğe haiz Arapçayı anlayacak şekilde öğretmek ya da hakikat ile suretini temsil eden Arapçadan başka bir dile yani Türkçeye aktarmaktadır.”

Yani burada önemli olan dilin niteliğinden çok, muhatabın o dili anlamasıdır. Bu durumda Osmanlı âliminin hakikatin bilgisini aktarmada iki yolu vardı. Biri hakikatin bilgisini aktaracağı en iyi dil olarak Arapçayı muhataba öğretmek, diğeri bu bilgiyi aracı bir başka dile (muhatabın diline) çevirerek sunmak. Fazlıoğlu bu felsefi bakış açısıyla, bu durumu Anadolu’da Türkçe eser yazmanın sebebi olarak görür. İşte Osmanlı aydını karşılaştığı dil sorunsalıyla böyle bir bakış açısıyla başa çıkmaya çalışır.

Develi (2010: 63) konuşma ve yazı dilini dil düzlemleri açısından değerlendirirken alt dili (ana dil) yatay düzlem, üst dili (yazı dili) ise onun üzerinde kurgulanmış dikey düzlem olarak kabul eder. Düz mantıkla bakıldığında Saray dili olarak Osmanlıca bir üst dil konumunda, halkın konuştuğu ana dil ise alt dil durumundadır.

Sezer (1999: 484-486) Osmanlıcanın Türkçe açısından durumunu şu şekilde değerlendirir: “Osmanlıca hiçbir zaman kimsenin ana dili-yani çocukluktan kendi kendine çevrede duyularak öğrenilen bir dil- olmamıştır. Osmanlıca özel eğitimle öğrenilebilen bir yazı dili üslûbundan başka bir şey değildir.” demektedir.

Alt ve üst dil terimleri arasındaki durum göz önünde bulundurulduğunda ana dilden bu kadar farklı bir dil kullanımının tercih nedeni de sorgulamaya açıktır. Develi’nin (2009: 64) de aynı noktaya temas ettiği bu soruya Sezer (1999: 486-488) “Müslüman Türk toplumlarında yazı dilini belirleyen üç kurumun yani *din, edebiyat ve bürokrasinin* dilinin Arapça ve Farsça olduğunu, Türk entelektüellerin de içine girdikleri medeniyet dairesinde normları bu iki dile göre belirlenmiş alanlarda rekabet etmek zorunda kaldığını ve bu durumda Türkçe üzerinde ciddi bir etkisinin olduğunu” söyleyerek cevap verir.

Yukarıda belirtildiği gibi Osmanlı âliminin ana amacı hakikate ilişkin nazarî bilgiyi aktarmaktır. Bunu Türkçe üzerinden yapmaya çalıştığında öncelikli olarak Türkçeyi Fazlıoğlu’nun (2003:) deyişiyle –yarı sembolik dil- seviyesine hızla ulaştırma arzusu içindedir. Bu yolda verdiği mücadele Arapça ve Farsçaya muadil bir Osmanlı Türkçesi

ortaya koymak olmuştur. Bize göre bu –yarı sembolik dil- oluşturma çabası üst dil konumunda iki alt başlıkta görülür. Bunlardan biri edebî dil diğeri ise bilim dilidir. Burada bu iki alt sınıf arasında da üslûp ve muhataba dayalı olarak farklılık söz konusudur. Edebî dil ağdalı bir üslûp içerirken bilim dili yalın bir üslûp üzerinden anlatılır. Bunda elbetteki birinde daha fazla estetik unsurların bulunması diğeri ise teknik terimlerin dışında basit bir anlatımın ön planda olması yatmaktadır. Burada sadece bilim dili bir üst dil olarak ele alınacaktır.

3.1.2. Cāmi‘ü'l-Ḥisāb’daki Üst Dil-Alt Dil İlişkisi İçinde Türkçe Matematik Dilinin Oluşumunun Değerlendirilmesi

Giriş bölümünde Bursevî’nin üslûbu değerlendirilirken Fazlıoğlu’nun muhatap odağında tarihî metinler üzerinden yaptığı tasnife değinilmişti. Fazlıoğlu bu tasnifi kurgularken verdiği örnekler ile de Osmanlı sahasında yazılmış bilim eserlerini de bir bakıma bir tasnife tâbi tutar (ayrıntılı bilgi için bk: Fazlıoğlu, 2003). Bu tasnif kapsamında müellifin “mübtediler için” söylemine bağlı olarak *Cāmi‘ü'l-Ḥisāb* birinci kategoriye göre (öğrenci olarak muhatap: İlme yeni başlayan ve yalnızca Türkçe bilen öğrenci) değerlendirilecektir.

Örnekleme:

Muhatap: Sadece Türkçe bilen öğrenci.

Muhataba dönük yazılan eser: *Cāmi‘ü'l-Ḥisāb*: Yazılış amacına göre bir ders kitabıdır. Öğreticiliği vardır.

Osmanlı döneminde yazılmış diğeri Türkçe matematik eserlerinin (Mec. Kav., U.H. gibi) dilinde olduğu gibi Bursevî’nin eserinde de Arapça ve Farsça terimler fazladır. Bunda elbette Osmanlı’nın tevarüs ettiği bilim anlayışının rolü büyüktür.

Ancak bu terimlerin yanında Bursevî’nin muhataba bağlı olarak yani, anlattığı konunun anlaşılması amacına yönelik olarak, terimleri Türkçeleştirmeye çalıştığı da görülür. Buna göre metindeki terimlerin durumu üç maddede değerlendirilebilir:

1. Eserde Müellif genellikle bir alıntı terime Türkçe yardımcı fiil getirerek oluşturduğu birleşik fiillerle işlemin nasıl yapıldığını anlatır.

zamm itmek, kısmet itmek, iḥrāc idmek, ḍarb idmek, ziyāde idmek, naḡş itmek, bâkî ḡalmak, ḍarb olmak vs. gibi. Bu durum tarihî metinlerde sıkça rastlanan bir durumdur.

Örneğin,

“cümle eyledüğüñ a‘ dādı gine mezbūr altı ‘adede **ḍarb idesin** ne miḡdār ‘aded ḡāşıl olursa aşıl mālдан ol miḡdār a‘ dād **ṭarḡ idesin.**” (71b/2-5)

Ancak dikkat çekici olarak müellif bazı “alıntı terim+yardımcı fiil” şeklinde oluşturduğu birleşik fiil şeklindeki terimlerin Türkçe karşılığıyla da işlemi anlatır. Bunun metinde pek çok örneği bulunmaktadır.

Bir cümle içinde hem alıntı kelimeyle oluşturulan birleşik eylemi hem de Türkçe karşılığının kullanıldığı kelime görülmektedir. Bununla birlikte tek başına alıntı yahut Türkçe karşılığının kullanıldığı terimleri de görmek mümkündür. Aşağıda verilen tablo bu hususta örnek olarak sunulabilir. Bu tablo oluşturulurken alıntı terimlere *eyle-*, *id-*, *it-*, *ol-* gibi yardımcı fiiller çeşitli olarak geldiğinden terimin yanında bu yardımcı fiiller gösterilmemiştir. Ayrıca örnek cümlelere de dikkat edilirse ayrı ayrı cümlelerde yer alan alıntı terim ile Türkçe karşılığı olan terim için verilen örnekler aynı konu kapsamında hattâ bazen aynı cümle kuruluşundadır. Bu noktada alıntı terimlerin karşılığının metin temelinde nasıl anlamlandırıldığı da görülmektedir. Bunları şöyle sınıflandırabiliriz.

a) Aynı cümle içerisinde hem Arapça terimin hem de Türkçe terimin kullanılması:

“...iki yüz on olur ve sūdüs için ifrāz olan dört yüz yigirmünñ sūlüşin **iḥrāc idesinkim** yüz kırk olur ve subu‘ için **çıkarduğıñ** üç yüz altmış ‘adedüñ nişfin **çıkarasinkim** yüz seksen olur ve nişf için **çıkarduğıñ** biḡ iki yüz altmış ‘adedüñ tūs‘in ifrāz idesinkim yüz kırk olur” 34a/16-17-18-19; 35b/1.

“pes mālī **kāmil iderüz** ya‘ni çehār ħumsı ħums-ı māl üzerine **arturuz** ve be-nisbet beş şey ve dü ħumus yek şey daħı dört gendü mişlin **ziyāde idelüm** tā kim māl-ı ma‘ādil yigirmi yedi şey olur.”97a/13-16.

“pes nisbet-i erba‘a-ı emsālī şī cezre bir şī cezir **katasın** ya‘ni on iki cezri üç cezre **ilhāk idesin**”87b/14-16.

“ve semen-i yāķūt şānī biġ dinārdan mişl-i şāliş **kemdür** ve üçünci yāķūt kıymeti biġ dinārdan mişl-i rub‘-ı semen-i yāķūt **eksikdür** dinilse...”116a/1-3.

“...üzerine darb idüp bir **elde dutmayup** hemān her ne miķdār ‘aded vāķı‘ olursa...”4b/13-14.

“mā‘adāsın **elde diyü ħıfz itdükden** soġra...”6b/2

b) Aynı cümle yapılarında alıntı sözcüğün yerine Türkçe karşılığının kullanılması:

“yā nişfindan **ziyāde** ola veyā **eksik** ola”77a/2.

“eger nişfindan **artuķ** yā **eksük** olacaķ olursa...”78b/11.

“pes bir ‘aded **taleb idelüm** ki şülüş rub‘ ve sub‘ kūsürsüz çıķa”106b/18

“pes bir ‘aded **bulalum** ki nişf-ı şülüş ve rub‘ ħumus kūsürsüz çıķa”107b/11.

Burada ikinci maddedeki “taleb id-“ fiiline “istemek” olarak karşılık bulunabilir. Ancak metinde müellif bu ifadeyi “bir sayı bulmak” olarak vermektedir.

c) Metinde aynı terimin bazen Arapça bazense Türkçe karşılığının kullanılması:

“ve iki yüz seksen dört dirhem olsa gerekdür pes mālī bire **indürürüz** ve eşyā’i murabba‘ iderüz.”102a/11-12.

“cüzü’ aġa dirler ki lafzdan müsteşnā **ışķāt olınup** müsteşnā menh<minh> üzerine ziyāde olunmaķdur.”85b/15-17.

“pes sekiz ki ħaķā-yı şānī dür on altıdan **gideresin** ki ħaķā-yı evveldür sekiz ‘aded bāķī ķaldı”48b/1-3.

“on iki dirhemün dahı nişfin **ih̄rāc iderüz.**”92b/16-17.

“her kısmın bir kısm-ı āh̄ara kısmet eyledün mecmū[‘]-ı h̄āric-i kısmet iki dirhem ve penc subu[‘] dirhem ve şülüş subu[‘] dirhem **gelse** her kısım ol taq̄dirce ne miqdār olmak gerekdür” 100a/19-21.

“beş mişl-i māl-ı mechūl dü h̄umus **h̄āşıl olsa** aşıl ol māl-ı mechūl ne miqdār olmak lāzımdur”97a/8-9.

“eger bir māl-ı mechūlı gendü nefesine **urasın** ve ne h̄āşıl olursa beş dirheme **urasın.**” 100a/1-2.

“çün kısım-ı ekşeri on altıya ve kısım-ı eḳallı on ikiye **darb iderüz.**”99a/14.

2. Dört örnekte alıntı kelimeyeTürkçe yapım eki getirilerek terimleştirildiği görülmüştür.

küsür+süz, redd+süz, tekmil+süz, şıfır+suz

“bir ‘aded taleb idelüm ki ol ‘adedden nişf-ı rub[‘]-ı şülüş **küsürsüz h̄āşıl olsun.**” 88b/8.

“cezr bu muḳterināda **reddsüz tekmilsüz** oldur ki murabba[‘]-ı nişf-ı eşyāyı h̄āşıl-ı darb-ı ‘aded-i emvāli bir dirhem arturuz”93a/15-17.

“ol ‘aded gendü nefesine darb olunduḳda yukarı yanında **şıfırsuz h̄āne** ile gendü h̄ānesinde olan ‘adedden ziyāde olmaya.”53a/21-53b/1-2.

3. Metinde 69 kez tekrar edilen “elde” terimi günümüz basit toplama, çıkarma işleminde kullanılan bir terimdir.³⁰⁴¹(Terimin anlamı için bkz. Terim Sözlüğü) “el” kelimesine +de bulunma hal ekinin getirilmesiyle bu terim oluşmuştur. +de aslında bir çekim eki olup “bulunma, taşıma, içirme” anlamlarıyla terim oluşturur (Zülfikar, 1991: 42). Bu terim metin içinde daha çok “elde diyü” şeklinde kalıplaşmış olarak kullanılmıştır.

³⁰⁴¹ Bu terimin anlamı için bk. Terim Sözlüğü bölümü.

BURSEVÎ'NİN KENDİ OLUŞTURDUĞU SÖZLÜK

Alıntı Terim	Türkçe Karşılığı
darb	vurmak, urmak, virmek
nağş	eksümek, eksemek
ziyâde	arturmak
ilhâk	katmak, virmek
zamm	katmak, virmek
naql	götürmek, getürmek
ıskât	indürmek
hıfz	saklamak
ihrâc	çıkarmak, gidermek
tarh	çıkarmak
kem	eksük, eksik; eksümek, eksemek
zabt	tutmak
hâşıl	gelmek
bâkî kılmağ	çıkmağ
taleb	dilemek; bulmak
elde diyü hıfz it-	elde diyü dut-
kâmil kıl-	arturmak (artırarak tamamlamak)

Değerlendirme:

Müellifin eserini Türkçe bilen ve bu ilmi yeni öğrenen bir öğrenciye hitaben yazması üslûbunda bu ilmi aktardığı üst dil olarak Arapça terimin yanında bilinçsiz bir şekilde alt dilde Türkçe ifade karşılığını/terimi kullanmasına sebep olmuştur. Çünkü karşısında Türkçeden başka bir dil bilmeyen öğrenci vardır. Bunları ona aktarırken dilinin daha anlaşılır olması gerekmektedir. Özellikle eserin bir matematik kitabı olması sebebiyle elden geldiğince anlaşılır olmasına dikkat etmelidir. “Dikkat etmelidir.” ifadesini biraz açmak gerekirse eser bir muhasebe kitabıdır. Muhasebeyi yeni öğrenenlerin matematik

öğretimi için tasarlanmıştır. Osmanlı İmparatorluğunu ayakta tutan ana yapı ekonomidir. “Devletin hesabını tutmak” önemli ve meşakkatli de bir iştir. Özellikle muhasebe matematiği İmparatorluğun ekonomik dinamiklerini yöneten muhasebecilerin yetişmesine imkân veren bir matematik koludur. Bu sebeple öğretiminde dikkatli olunması, bu eğitim için kullanılan kaynakların da ona göre hazırlanması gerekmektedir.

Yukarıdaki maddelerden hareketle müellifin aynı cümle kurgusu içinde hem Türkçe hem Arapça terimi kullanması veya bir yerde Arapça terimlerle anlattığı işlem çözümünü başka bir tarafta Türkçe terimlerle aktarmaya çalışmasının iki açıdan değerlendirilmesi gerekir:

Birincisi bilim eseri de olsa öncelikli olarak üst dilin içinde barındırdığı bir estetik kaygı vardır. Bir ders kitabı yazan müellifin de ilk kaygısı bu dersi anlatırken akıcılık sağlamaktır. Bu sebeple tekrara düşmemek adına böyle bir yol seçtiği düşünülebilir.

İkincisi ise öğretme metodunda her iki unsuru birlikte vermesi olarak yorumlanabilir. Bunun yanında dilini alt dile yakınlaştırma çabasıyla Arapça terimi Türkçe yardımcı fiille kullanmaktadır. Üst dilden alt dile geçişlerde kodu değiştirme daha ziyade iki terimi yan yana kullanarak gerçekleşir. Müellif aslında bilinçsiz bir biçimde (belki de bilinçli ?) Arapça bilmeyen öğrencisine bu iki terimi yan yana veya aynı konunun farklı yerlerinde Türkçe terimin Arapça eşanlamlısını kullanarak Arapça terimi öğretmeye çalışıyor olabilir. Bunun sonucu olarak da hem Türkçe bir matematik terminolojisi alt dilden üst dile geçiş sağlıyor hem de öğretim sürecinde öğrenci Arapça terimi öğrenmiş oluyor.

Son olarak şu söylenebilir ki eserdeki matematik terimleri çoğunlukla Arapçadır. Farsça terimler daha çok sayı ifadeleridir. Türkçenin metin içerisindeki durumu Farsçanın kullanımına benzer. Sayısal ifadeler Türkçedir. Ana matematik terimlerinde Türkçenin kullanımı ise yazarın açıklama vererek oluşturmaya çalıştığı Türkçe anlam ve ifadelerde görülür.

3.1.3. Cāmi' ü'l-Ḥisāb'ın Süleymaniye Nüshası ve Diğer Nüshalarının Terim İzlenesi

S.	MK.	AE.	Z.	BH.	T.	C.	Kas.	Cam.
yedi 14a/17	heft 15a /13	heft 13b/11.						
şebt olınur17b/16			yazılır 72a/19	yazılır 13b/22				
kısmet ile bulına 38a/1-2	iḥrāc olına 52b/2		iḥrāc olına 87a/5	iḥrāc olına 24a/1			iḥrāc olına 31a/1	iḥrāc olına 54b/1
iḥrāc eyledüñ 48a/16			çıkarduk 95a/21.	çıkarduk 29b/8				
iḥrāc eyledüñ 48a/20			giderdün 96b/3	giderdün 29b/11				
urasın 50a/2			ḍarb idesin 97b/20	ḍarb idesin 30b/3				ḍarb idesin 71a/4- 5.
boşalsa 79a/5	tehi olsa 114b/6			tehi olsa 44b/13			tehi olsa 66b/5	tehi olsa 111b/2
şi 79a/7			üç 120b/9	üç 44b/ 14				
beş ve nīm			beş	beş				

79a/8			buçuk 120b/10	buçuk BH. 44b/15				
dü 79b/19			iki 120a/18	iki 45a/8				
yigirmi 80a/18	yermi 116b/9						yermi 67b/11	
çehār 86a/21			dört 127b/3	dört 48b/10				
penc 86b/1			beş 127b/4	beş 48b/11				
ķataruz 93a/1			ziyāde iderüz 132a/21	ziyāde iderüz 52a/4				
(93a/8) ķataruz			ilhāķ iderüz 133b/7.	ilhāķ iderüz 52a/9				
arturuz 93a/17			ziyāde iderüz 133b/16.	ziyāde iderüz 52a/15				
eksüp arturmazdan 117b/7-8			naķş ve ziyāde etmezden 154a/13.	naķş ve ziyāde etmezden 64b/13				

Tablo 3

Değerlendirme:

Bu tablo metindeki bütün terimleri içermemekle birlikte nüsha karşılaştırmaları sonucunda farklılık gösteren terimleri içerir. Yukarıdaki tabloya bakıldığında S. nüshasının Türkçe matematik terimleri konusunda daha baskın olduğu görülür. Yine Z. ve BH. nüshalarında terimlerin bazen Türkçe bazense Arapça ve Farsça yazıldığı görülür. Bu aslında karşılaştırma yapılan bütün nüshalarda görülür. Ancak Z. ve BH. nüshalarında daha açık bir şekilde görülmektedir. Bize göre Arapça, Farsça ve Türkçe arasında bir terim karmaşası olduğu ortadadır. Bu durum yeni yeni bilim dili olma yolunda ilerleyen Türkçenin bu diller arasında kendine yer edinme çabası olarak görülebilir.

3.2. OSMANLI MATEMATİK İLMİNE CĀMĪ‘Ü’L-ĤĪSĀB’DAKİ MATEMATİK TERİMLERİ ÜZERİNDEN BAKIŞ

Bu bölüm metin içinde kullanılan matematik terminolojisinin daha iyi anlaşılması için hazırlanmıştır. Bir bakıma tarihî bir matematik metnini terimlerle okumak olarak adlandırılabilir.

Çalışmanın *Giriş* bölümünde Osmanlı’da mevcut bir matematik bilimi anlayışı tarihsel olaylar ve şahıslar üzerinden vurgulanmıştı. Ancak konuyu bir de bu sürece katkı sağlayacak terimler etrafında değerlendirmek gerekir. Bu da bütünüyle matematik terimlerinin tarihî arka planda, İslam matematiğinin Osmanlı matematiği üzerindeki yansımalarını, elimizdeki metin aracılığıyla yorumlamaya dayanır.

Bu bölümde matematik terimlerinin hepsi üzerinde durulmamış; sadece Osmanlı’daki matematiğin, ana hatlarıyla ortaya konulmasına imkân veren terimler ele alınmıştır.

Metindeki terimleri aritmetik, cebir, misâha(Uygulamalı geometri) olmak üzere üç bölümde değerlendirmek yerinde olacaktır. Bu ayırım ana hatlarıyla verilse de aynı terimin farklı bölümlerde farklı anlamı temsil etmesi, bahsi geçen her terimi birkaç yönüyle ele

almayı gerekli kılmaktadır. Bu sebeple açıklamalar ana hatlara göre değil, terime göre yapılmıştır.

Metin, giriş bölümünde belirtildiği üzere *çurūbāt/çarpmalar* bölümüyle başlamaktadır. Bu bölüm kendi içerisinde beş kısma ayrılmıştır. Bu beş kısımdan birincisi olan iki tam sayının çarpımı, beş şekil üzerinden değerlendirilmiştir. Bu şekillerden birisi de *darb-ı kafes*dir. *Darb-ı kafes*, “şebekeli çarpma, yahut cetvelli çarpma olarak nitelendirilen aktarmasız çarpma” çeşitlerinden biridir (Çarpma çeşitleriyle ilgili ayrıntılı bilgi için bk. Salih, 2003: 128-151). Metinde *darb-ı kafes*in nasıl oluşturulacağı, bu yöntemle nasıl işlem yapılacağı ve şekli şöyle belirtilmiştir.

“*mişāl-i āḥar şekl-i rābi‘ darb-ı kafesinūn istiḥrācı beyānındadır meşelā iki yüz seksen dört pāre kumāş her pāresi dörder yüz yigirmi toḫuzar akçeden cümlesinūn kıymeti ne miḫdār olur darb-ı kafesiyle istiḥrāc itmek dilesen tariḫi oldur ki ḫūlna ve ‘arzına rādde çekesin murabba‘ ba‘dehū zıkr olan rāddelerūn zāviyelerinde bir rādde daḫı çekesin ba‘dehū bu murabba‘uḫ üzerinde kumāşuḫ ‘adedin yazasın iki yüz seksen dört ‘adeddür ve yesārinde kıymetin yazasın ki dört yüz yigirmi toḫuzar akçe yazasın ba‘dehū murabba‘uḫ yesārinde yazduḫuḫ kıymet fevḫinde āḫād ḫānesinde vāḫı‘ olan kumāşı darb idüp her ne vāḫı‘ olursa āḫād ḫānesi muḫābelesinde murabba‘uḫ içinde şebt idesin ba‘dehū yesārinde olan küllī ‘adedi fevḫinde ‘aşerāt ḫānesinde olan ‘adede darb idüp ne ḫāşıl olursa muḫābelesinde murabba‘uḫ içinde yazasın ba‘dehū girü ve yesārinde olan kıymeti kumāş fevḫinde mertebe-i mi‘āde vāḫı‘ olan ‘adedü darb idüp ne ḫāşıl olursa murabba‘ içinde muḫābelesinde şebt idesin bu üslūb üzerine her ne miḫdār ḫāne vāḫı‘ olursa darb idüp ba‘dehū murabba‘ içinde vāḫı‘ olan ḫāneleri taḫtında cümle idüp cevāb viresinkim zıkr olan kumāşuḫ kıymeti ol miḫdār vāḫı‘ olur pes zıkr olan kumāşuḫ kıymeti yüz yigirmi bir biḫ sekiz yüz otuz altı akçe olur. mişāl-i darb-ı kafes” (S. 6b/1-21; 7a/1-7)*

	2	8	4
3	0 8	3 2	1 6
2	0 4	1 6	0 8
9	1 8	7 2	3 6
	1	2	1
	8	3	6

[Başka bir örnek dördüncü şekil şebekeli çarpma çözümü üzerinedir. Mesela iki yüz seksen dört parça kumaş her parçası dört yüz yirmi dokuzar akçeden hepsinin değeri ne olur? Bunu şebekeli çarpma ile çözümlmek istesen yöntemi şudur ki uzunluğuna ve genişliğine (birer) çizgi çizesin, (bu) kare(dir). Ondan sonra söylenen çizgilerin açılardan bir çizgi daha çizesin. Sonra bu karenin üzerinde kumaşın sayısını yazasın. iki yüz seksen dört adettir ve sağ tarafına da kıymetini yazasın ki dört yüz yirmi dokuzar akçe yazasın. Sonra karenin sağ tarafında yazdığın kıymetin üzerinde birler basamağında bulunan kumaşı çarpıp, meydana gelen sonucu birler hanesi karşısındaki karenin içinde yazasın. Daha sonra sağ tarafındaki bütün sayıyı, üstteki onlar hanesindeki sayıya çarparak meydana gelen sonucu karşısındaki karenin içinde yazasın. Sonra yine sağ tarafında olan kıymeti, kumaşın üzerinde binler basamağında bulunan sayıya çarpıp meydana gelen sonucu karşısındaki karenin içinde yazasın. Bu yöntem üzerine her ne kadar basamak varsa çarpıp, daha sonra karenin içinde bulunan basamakların altında toplayıp cevap veresin ki adı geçen/ hesaplanan kumaşın kıymeti o miktar olur. Sonuç olarak, adı geçen kumaşın kıymeti yüz yirmi bir bin sekiz yüz otuz altı akçe olur. Şebekeli çarpmanın örneği.]

İslam matematiğinde kesirler *küsür-ı müfred* “basit kesirler” ve *küsür-ı mürekkeb* “birleşik kesirler” olmak üzere ikiye ayrılır. Bu kesir çeşitlerinden birleşik kesirler *küsür-ı*

mükerrer “tekrarlı kesirler”, *küsür-ı ma‘tûf* “bağlı kesirler”, *küsür-ı müstesnâ* “ayrılmış/ayrık kesirler”, *küsür-ı muzâf* “tamlamalı kesirler” ve *küsür-ı münkesir* “kırık kesirler” olmak üzere beş kısımdır. Metinde kesirlerin işlendiği kısımda “bağlı” ve “kırık” kesirler üzerine işlem bulunmayıp, soru-çözüm süreci diğer kesirler (basit, birleşik, tekrarlı, ayrılmış/ayrık, tamlamalı) üzerinden yapılmıştır. Yine aşağıdaki örneğe dikkat edilirse metinde *küsür-ı mükerrer* yerine *küsür-ı mütekerrir* terimi tercih edilmiştir.

“*kısm-ı şânî maḥrec-i küsür-u mütekerrirdür ammâ maḥrec-i küsür-ı mütekerrire maḥrec-i küsür-ı müfreden meḥûzdur*”(30b/3-5). [İkinci kısım tekrarlı kesirlerin paydasıdır. Ama tekrarlı kesirlerin paydası basit kesirlerin paydasının karesidir.]

Osmanlı matematiğinde tam sayılar İslam matematiğinde olduğu gibi dört kısımda incelenmektedir. Bunlar *mümâsîl* “benzer”, *mütedâhile* “girişken”, *mütebâyene* “aykırı” ve *mütevâfık* “uygun” olarak adlandırılır (Salih, 2003: 180). Metinde dördüncü bölümün beşinci kısmında bunlardan üçü üzerinde durulur. Bunlar *girişken*, *uygun* ve *aykırı* tam sayılardır.

“*kısm-ı ḥâmis ma‘rifet-i istiḥrâcınun a‘dâd-ı mütedâhile ve a‘dâd-ı mütevâfaka ve a‘dâd-ı mütebâyenedür ol üç kışımdur evvel oldur ki eger bilmek dilesen iki maḥreci birbirinde dâhilmidür degilmidür tarîki oldur ki ‘aded-i maḥrec-i ekşeri ‘aded-i maḥrec-i ekalla kısmet idesin eger kâbil-i takṣîm olup fazla kalmazsa ol vaḳt bileler ki maḥrec-i ekall ekşerde dâhiliymiş* 31a/9-21. [Beşinci kısım Girişken sayıları ve Uygun sayıları ve Aykırı sayıların çözümü üzerinedir. O üç kısımdır. Birincisi şudur ki eğer iki payda birbirine girişken midir değil midir bilmek istersen yöntemi şudur ki büyüğün paydasının sayısını küçüğün paydasının sayısına bölesin eğer kalansız bölünüp fazla kalmazsa o zaman bilesin ki büyüğün paydası küçüğe dahilmiştir.]

Metinde altıncı bölümde oran orantı konusuna bağlı olarak “orantılı dört sayı kuralı” da ele alınmıştır. Bu yöntem, İslam matematiğinde, hemen hemen bütün klasik matematik metinlerinde muamelat (büyük oranda para bozumu, kar, zarar, vergiler gibi)

hesaplarında birinci dereceden bir bilinmeyenli denklemin çözümü için kullanılmıştır (Fazlıoğlu, 2014: 2). Oran orantı mevzusu İslam matematiğinde iki sayının tam veya kesirli oluşuna göre iki farklı biçimde ele alınır. Eğer bu oran iki sayı arasındaysa buna *nisbet el-‘adediyye* “aritmetik oran”, iki kesirli sayı arasındaysa buna *nisbet el- hendesiyye* “geometrik oran” denilmiştir (Salih, 2003: 225-231). Erba‘a-ı a‘dād-ı mütenāsibe konusu geometrik oran kısmında incelenir. Geometrik oran içerisindeki sayısal oranlar kendi aralarında ikiye ayrılır. Bunlar *muṭṭasıla* “sürekli” ve *munfaşıla* “süreksiz”dir. Erba‘a-ı a‘dād-ı mütenāsibe “süreksiz geometrik oranı” temsil eder.

“faşl-ı sādīs erba‘a-ı a‘dād-ı mütenāsebenūj kavā‘idin ve aḥa müte‘allik mesa‘illerūj beyānındadır bilgil ki erba‘a-ı a‘dādı ṭarīk ‘aded-i evvelūj nisbeti ‘aded-i şāniye ‘aded-i şālişūj ‘aded-i rābi‘e nisbeti gibidür ve ‘aded-i evvelūj ‘aded-i rābi‘ ḍarbi mesāvīdür ‘aded-i şānīnūj ‘aded-i şālişe ḍarbına³⁰⁴²” 39b/1-7.[Altıncı bölüm orantılı dört sayının kurallarını ve ona bağlı olan meselelerin üzerinedir. Bil ki sayı dördlüsü yöntemi birinci sayının oranı ikinci sayıya üçüncü sayının dördüncü sayıya oranı gibidir ve birinci sayının dördüncü sayının çarpımı ikinci sayının üçüncü sayıya çarpımına eşitlenir.]

Yukarıda görüldüğü gibi *erba‘a-ı a‘dād-ı mütenāsibe* adıyla anılan geometrik orantıyı teşkil eden sayılara terim olarak birinci, ikinci, üçüncü, dördüncü sayı denmektedir. Ancak bazen de birinci ve dördüncüye *tarafeyn* “yanlar/dışlar”; ikinci ve üçüncüye *vasaṭeyn* “ortalar/içler” denilmektedir. Eğer ortada sadece bir sayı bulunursa buna da *vasaṭ* denir (Salih, 2003: 228).

“... bu erba‘a-ı a‘dād-ı mütenāsebeden biri mechūl ola pes ma‘lūm olan üçden mechūl ma‘lūm idinmek dilesen nazar olına eger ol mechūl olan ṭarafeynden birisiyse ya‘ni yā evvel yā rābi‘a ol vaḳt evsaṭeynde olan şāniyle olan şālişi birbirine ḍarb olına ne ḥāşıl olursa ṭarafeynde olanıj...” (39b/14-20). [Bu

³⁰⁴² (39b/7) ‘aded-i şālişe: şālişe ḍarbi MK. 53b/15; şālişe ḍarbına C. 22a/3; şālişe ḍarb ile Kas. 32a/1; ‘aded-i şālişe ḍarbiyla BH. 25b/25, Z. 88a/4.

orantılı dört sayıdan biri bilinmeyen olsa sonra bilinen üç sayıdan bilinmeyeni bulmak istesen bakıla ki eğer o bilinmeyen yanlardan birisiyse yani ya birinci ya dördüncü o vakit ortalarında olan ikinciyle olan üçüncü birbirine çapılarak ne sonuç ortaya çıkarsa yanlarda olanın...]

Metinde görüldüğü üzere “yanlar/dışlar” terimi için *tarafeyn*; “ortalar/içler” terimi için *evsafeyn* terimi kullanılmıştır. *Vasať* terimi ise metinde “orta” anlamıyla kök hesabı bölümünde geçmektedir. Orantılı dört sayı hesabında kullanılmamaktadır.

“ammā bu zıkr olan üslub đarb içün beyān olundı *tarīk-i kısmet* oldur ki ikiyi üçe kısmet müsāvīdür altıyı toğuza kısmet itmegile yā ‘**aks** üzerine ya‘ ni şānīyi evvele kısmet ki üçü ikiye kısmet itmekdür müsāvīdür kısmet-i rābi’” 40a/7-12. [Ancak bu ifade edilen yöntem çapma için açıklanmıştır. Bölmenin yöntemi şudur ki ikiyi üçe bölme altıyı dokuza bölme ile eşitlenir. Ya tersi üzerine yani ikiyi bire bölme ki üçü ikiye bölme dördün bölmesiyle eşitlenir.]

Bir dörtlü orantıda yanlar ve ortalar yer değiştirebilir. Bu İslam matematiğinde ‘*aks-el nisbet* “oranın ters çevrilmesi” şeklinde tanımlanır. Metinde görülen ifadede de orantının bu özelliğinin kullanıldığı görülür.

İslam matematiğinden aktarılan, Osmanlı matematiğinde sıklıkla kullanılan bir yöntem de *haťāyeyn* “çift yanlış hesabı”dır. “Hesab-ı hataeyn, Osmanlı muhasebe kalemlerinde çalışan muhasip ve katiplerin sıkça kullandığı bir hesap yöntemi olmuştur. Bundan dolayı Osmanlı döneminde telif edilen hemen hemen bütün muhasebe matematiği kitaplarında hesab-ı hataeyne yer verilmiştir” (Fazlıoğlu, 1998d: 270). Salih (2003: 254) yöntemin Hintlilerden İslam matematiğine geçtiğini söyler. Ancak Fazlıoğlu (e.t. 2 Haziran 2012: 1) yöntemin kökeni hakkında tartışmalar olduğunu belirtir. Yöntem, birinci dereceden bir bilinmeyenli her çeşit aritmetik problemini kesin biçimde ve yüksek dereceden olan hesap problemlerini de yaklaşık biçimde (Yaklaşık biçimde ifadesi için bk. Salih, 2003: 254) çözmeye yarayan bir denklemdir (Salih, 2003: 254) İşlemin yöntemi kısaca şöyledir:

“... *faşl-ı şābi*‘ *ḥaṭā-yı vāhid ve ḥaṭāyeyn ile istiḥrāc olan eşkālleri ve kavā‘idlerin beyān ider pes imdi ḥaṭāyeynün binā-i ‘ameli yā dörde yā üçe nisbet iledür her vaḳtün nisbeti olup ve netice daḥı ma‘lūm olacaḳ olursa 45b/10-14 mechūlün ihrācı ḥaṭā-yı vāhid ile daḥı mümkündür ve ḥaṭāyeyn ile daḥı mümkündür eger ikisine daḥı nisbet olmayacaḳ olursa ihrācı mechūl ḥaṭā-yı vāhidle mümkin degüldür ḥaṭāyeyn ile mümkündür netice aḥa dirler ki sā‘il-i sū‘ālin ḥaṭā eyleye yā ma‘lūm üzre yā mebhem üzere ola mişāl ḥaṭā-yı vāhid ṭariḳ- ‘ameli oldur ki māl-ı mefrūz ki ḥaṭā andadur māl-ı maṭlūbuḅ neticesine urasin ve ḥāşıl olan a‘dādı māl-ı mefrūzuḅ neticesine kısmet idesin ḥāric-i kısmet ne miḳdār olursa ‘aded-i maṭlūb ol vāḳı‘ olur” 46a/1-21. [Yedinci bölüm tek yanlış ve çift yanlış hesabıyla çözümlenen şekilleri ve kuralları açıklar. Şimdi çift yanlış hesabının işleyişi, ya dörde ya üçe oran iledir. Her zaman oranı olup sonuç dâhi bilinen olacaksa bilinmeyen bulunması hem tek yanlış hem de çift yanlış yoluyla mümkündür. Eğer ikisine dâhi oranlı olmayacaksa sonucun bulunması tek yanlış yoluyla mümkün değildir, çift yanlış yoluyla mümkündür. Sonuç şuna derler ki soru soran ya bilinen yahut bilinmeyen yanlış yapsa örneğin tek yanlış yolunun işleyişi şudur ki varsayılan meblaḡ ki yanlış ondadır. Talep edilen meblaḡın neticesine çarpasın ve ortaya çıkan sayıları varsayılan meblaḡın sonucuna bölesin. Bölüm ne olursa istenen sayı o olur.]*

Metinde sekizinci bölüm tam sayıların kökleri üzerinedir. “Kökler/kök hesabı” *muḍalli‘āt*(*<muḍalla‘āt*) kelimesiyle karşılanmıştır. Kelimenin kökü *ḍāl*‘dır. *Dāl*‘ kelimesi üzerine daha sonra açıklama yapılacağından burada sadece kök anlamıyla izah olunacaktır. Kök hesabı denildiğinde modern matematikte olduğu gibi Osmanlı matematiğinde de en temelde iki türlü kök işlem işlem akla gelir. Daha üst dereceden kökler bu temel köklerin derece olarak türevleridir. Bunlardan biri *karekökü* diğeri de *küpköküdür*. Birinde *tam kare* diğeri ise *tam küp* olarak nitelendirilen sayıların kökü bulunur. Metinde ilk olarak cezir, yani karekökün nasıl bulunacağını anlatır. Karekök olarak nitelendirilen cezir terimi üzerine farklı kullanımlar söz konusu olduğu için bu terime daha sonra ayrıntılı değinilecektir. Ancak bu noktada terimin karekökü anlamıyla bir izahı söz konusudur.

“faşl-ı sâmin **muḍalli‘ât** beyânındadır bir niçe kısım üzerine beyân olunur kısım-ı evvel **cezr-i mantıḳ** beyânındadır cezir aña dirler ki bir ‘adedi gendü nefesine urasañ ol ‘adede cezir dirler ve ḍarbdan ḥâşıl olan ‘adede **meczûr** dirler ve **murabba‘** dañı dirler ve mâl dañı dirler pes bir **mâl** taleb kılalum ki gendü ‘adedine ḍarb ideceñ ḥâşıl ola bunun ‘amelinüñ ṭarîḳi oldur ki evvelâ cezrin taleb eyledüğüñ mâlı yazup ba‘dehü yemîni ṭarafında vâḳı‘ olan ‘âḥâd ḥânesinde olan ‘adedüñ üzerinde bir şıfır koyup **cezir** diyesin ve ‘aşerât ḥânesin ḥâlî koyup **lâ-cezir** diyesin ve mi‘ât ḥânesi kim üçünci ḥânedür üzerine bir şıfır koyup **cezir** diyesin ve ulûf ḥânesin ḥâlî koyup **lâ-cezir** diyesin bu kâ‘ide üzerine miḳdâr ḥâne olursa yazup eger âḥir ḥânenüñ üzerinde şıfır vâḳı‘ olacaḳ olursa üzerine bir ‘aded bulup yazup aña göre kısmet idesin eger nihâyet ḥânenüñ üzerinde şıfır olmayacaḳ olursa yanında vâḳı‘ olan şıfırlu ḥânenüñ üzerine bir ‘adedi bulup yazasınkim ol ‘aded gendü nefesine ḍarb 52a/1-21 olunduḳda yukaru ve yanında şıfırsuz ḥâne ile gendü ḥânesinde olan ‘adedden ziyâde olmaya pes ol şıfır olan ḥânenüñ üzerinde yazduḳñ ‘adede **cezir** diyüp ve anuñ mişlin dañı taḥtında yazup ba‘dehü fevḳinde yazduḳñ ‘adedi taḥtında yazduḳñ ‘adede ḍarb idüp ne ḥâşıl olursa aşıl mâldan ol miḳdâr ‘aded iḥrâc idüp bâḳîsin yazasın ba‘dehü ol ‘aded ki yazmışıduñ muzâ‘af idüp bir mertebe dest-i râst ṭarafına kim âḥâd ḥânesidür kayd idüp ba‘dehü bir ‘aded dañı taleb kılıp şıfır kim âḥaruñ üzerinde yazup **cezir** diyesin) ve mişlin dañı taḥtında yazup üzerinde yazduḳñ ‘adedi taḥtında olan küllî ‘adede ḍarb idüp ne ḥâşıl olursa aşıl mâldan ṭarḥ idüp bâḳîsin yazasın pes **cezr-i mezbûruñ** taḥtında olan ‘adedi muzâ‘af idüp bir ḥâne dest-i râst cānibine naḳl idüp yazasın ba‘dehü bir ‘aded dañı taleb kılıp şıfır sālîşüñ üzerinde yazup ve taḥtında dañı mişlin yazup fevḳinde yazduḳñ ‘adedi taḥtında olan a‘dāduñ küllîsine ḍarb idüp ne ḥâşıl olursa aşıl mâldan 53b/1-21 ol miḳdâr ‘aded ṭarḥ idüp bâḳîsin bu üslûb üzere tâ nihâyet ḥâneye varınca yazup ḥisâb idesin eger bâḳî ‘aded ḳalursa **cezr-i âşamm** diyesin ve eger şaḥîḥ çıkup hiç bâḳî ‘aded ḳalmazsa **cezr-i munṭaḳ** diyesin” 54a/1-4 [Sekizinci bölüm kökler üzerinedir. Birkaç kısım üzerine açıklanır. Birinci kısım rasyonel sayıların karekökü üzerinedir. Karekökü ona derler ki, bir sayıyı kendisiyle çarpasın o sayıya karekökü denir ve

çarpımından meydana gelen sayıya tam kare³⁰⁴³ denir. Sonra bir meblağ alalım ki onu kendi sayısına çarpacaksınız. Ortaya çıkan sonuç, bunun işleminin yoludur ki önce karekökünü istediğin meblağı yazıp sonra sağ tarafında bulunan birler basamağında olan sayının üzerine bir sıfır koyup, karekök diyesin ve onlar basamağını boş bırakıp karekökü olmayan diyesin ve yüzler basamağı ki üçüncü basamaktır; üzerine bir sıfır koyup karekökü diyesin ve binler basamağını boş bırakıp karekökü olmayan diyesin. Bu kural üzerine ne miktar basamak olursa yazarak (devam edesin). Eğer son basamağın üzerinde sıfır bulunuyorsa üzerine bir sayı daha bulup ona göre bölesin. Eğer son basamağın üzerinde sıfır olmazsa yanında bulunan sıfırlı basamağın üzerine bir sayı bulup yazasın ki o sayı kendisiyle çarpıldığında yüksek ve yanında sıfırsız basamak ise kendi basamağında olan sayıdan fazla olmasın. Son olarak o sıfır olan basamağın üzerinde yazdığın sayıya karekökü deyip ve onun katını dâhi altında yazıp sonra üzerinde yazdığın sayıyı altında yazdığın sayıya çarpıp ne sonuç meydana gelirse asıl meblağdan o (kadar) miktar sayıyı çıkarıp sonucunu yazasın. Sonra o sayı ki yazmıştın,(onu) ekleyerek bir derece sağ tarafına ki birler basamağıdır; kayıt edip, sonra bir sayı daha isteyip sonuncu sıfır üzerine yazıp karekökü diyesin ve katını dahi altında yazıp üzerine yazdığın sayıyı altında olan sayıların hepsine çarpıp ne meydana gelirse asıl meblağdan çıkarıp, çıkan yazasın. Son olarak adı geçen karekökün altında olan sayıyı ekleyip bir basamak sağ tarafında yanına nakledip yazasın. Sonra bir sayı daha isteyip üçüncü sıfırın üzerinde yazıp altında dâhi katını yazıp üzerinde yazdığın sayıyı, altında olan sayıların hepsine çarpıp ne meydana gelirse asıl meblağdan o (kadar) miktar sayı çıkarıp, çıkan bu yöntem üzerine son basamağa gelinceye kadar yazı hesaplayasın. Eğer çıkan, sayı kalırsa irrasyonel sayının karekökü diyesin ve eğer tam sayı çıkıp hiç çıkan sayı kalmazsa rasyonel sayının karekökü diyesin.]

Müellif yukarıdaki alıntıda görüldüğü üzere cezri, yani karekökünü bulmayı anlatırken onu iki kısımda incelemektedir. Birisi *cezr-i mantık/munṭak* “Rasyonel sayının karekökü”, diğeri ise *cezr-i āsam* “İrrasyonel sayının karekökü”. Modern matematikte

---

³⁰⁴³ Bu kısımda meczūr terimi māl ve murabba⁶ terimleriyle aynı anlamda kullanılmıştır. Bu bahis üzerine ilerleyen kısımda ayrıca açıklama vardır. Burada çeviri, ortak terim anlamı tam kare üzerinden yapılmıştır.

rasyonel sayı, iki tamsayının birbirine oranı ile ifade edilebilen sayılardır. Tamsayıların bir çeşit genişlemesidir. Bu sebeple her tamsayı aslında bir rasyonel sayıdır. Terim sözlüğü yahut burada yaptığımız açıklamalarda rasyonel sayıyı konu edinen kısımlar dile getirilirken yer yer tamsayı üzerinden açıklanmasının sebebi budur. *İrrasyonel sayı* ise, payı ve paydası birer tamsayı olan, bir kesir olarak ifade edilemeyen sayılardır. Müellif karekökü işlemini rasyonel ve irrasyonel sayılarda gerçekleştirirken irrasyonel sayının karekökünü, bir sayının karekökü alındığında geride kalan sayı olarak nitelendirmektedir. Buradan rasyonel ve irrasyonel sayıların tanımının Osmanlı matematiğinde de günümüz matematiğindekiyle aynı olduğu görülür.

Salih Zeki (2003: 167), karekökünü bulma işleminin günümüzdeki gibi olduğunu ancak çıkarma işlemi yapılırken basamak yanlışlığı yapılmasını diye kökü alınacak sayının basamakları kadar sütundan oluşan bir cetvel meydana getirildiğine değinir. İncelenen metinde de böyle cetveller bulunmaktadır. Ancak dikkat çeken nokta şudur ki bu cetveller karekökünü bulmak için değil küpkökü ve daha üst dereceden kökleri bulmak içindir. Osmanlı matematiğinde küp kökü ve daha üst dereceden kökleri bulmak için cetvel yönteminin kullanılmasına dair bir bilgiye tarafımızdan ulaşamamıştır. Ancak karekökünü bulma yöntemine dair bir bilgi bulunduğu ve benzerlik arz ettiğinden buna göre bir yorum yapılması uygun görülmüştür.

Metinde 59b, 66b, 67a, 71a ve 71b de şekilleri görülen bu yöntem küpkökü ve daha üst dereceden kökleri bulmak için kullanılmıştır. Bundaki asıl amaç metindeki ifadeden anlaşıldığı kadarıyla kareköklü cetvelde olduğu gibi, çıkarma işlemindeki basamak yanlışlığının yapılmaması için kullanılmış olabilir. Bir ileri safha da bu, müellifin muhatabın karekökü bulma işlemini gerçekleştirirken sorun yaşamadığı, ancak küp ve daha üst derece kökleri bulma sürecinde hata yapma olasılığının fazla olması sebebine bağlı olarak böyle bir cetvel kullanmış olabileceğini de gösterebilir.

Cetvelin üstüne yatay bir çizgi çizilerek buraya bulunacak kök, altına da kökü alınacak sayı yazılır. Salih (2003: 167), kareköklü cetveli anlatırken tek basamakların

üzerine yıldız “*” işareti konulduğunu da ifade eder. Ancak metindeki cetvelde bu şekilde bir işaret kullanılmamıştır. Müellif, bu yöntemi anlatırken sütundaki yatay çizgileri *şatr-ı evvel*, *şatr-ı şānî*, *şatr-ı şālîş*, *şatr-ı rābî*^c, *şatr-ı hāmîş* şeklinde adlandırmıştır. Kuralı verirken de bu satırlar arasındaki geçişleri anlatır. Böylece muhatap işlem sırasını da öğrenir. 56b ile 59a arasında müellif önce bu cetvel yöntemini bir örnekle anlatır, daha sonra şekil üzerinde gösterir. Bu yöntemin uygulanması karekökünü bulma yönteminin cetvelle gösteriminin bir benzeridir (ayrıntılı bilgi için bk. Salih, 2003: 167). Müellifin metinde cetvel yöntemini gösterdiği kök hesapları irrasyonel sayının küp kökünün/ üçüncü dereceden kökün bulunması, rasyonel sayının dördüncü dereceden kökünün bulunması ve rasyonel sayının beşinci dereceden kökünün bulunması mevzusundadır. Metinde küpkökün bulunması şöyle ifade edilir:

“şālîşi kısım dıl’-ı ka’b beyânındadır ammâ ol dahı iki kısımdur birisi ka’b-ı muntağdur ve birisi ka’b-ı âşamdur ka’b-ı muntağ aña dirler ki bir ‘adedi gendü nefsiñe urasın ne hâşıl olursa girü fevkinde olan ‘adede girü darb idesin ne hâşıl olursa aña mekûb dirler aşıl ‘aded-i dıl’ dirler ve ka’b dahı dirler bununı istihrâcınun tariķi oldur ki bir meblağun dıl’ın taleb eylesen evvelâ mâlı yazasın” 56b/8-15.

[Üçüncü kısım küp kökün üçüncü dereceden kökü üzerinedir. Ama o dâhi iki kısımdır. Birisi rasyonel sayının küp kökü, birisi irrasyonel sayının küp köküdür. Rasyonel sayının küp kökü ona derler ki bir sayıyı kendisine çarpasın ne meydana gelirse yine üssü olan sayıya çarpasın ne meydana gelirse ona küp kökü olan derler. Asıl üçüncü dereceden kök sayısı derler, küp kökü dâhi derler]

Mekûb terimi üçüncü dereceden kökü olan manasındadır. Örneğin 27 *mekûb*tur. 3 de *dıl’* veya *ka’b* manasındadır. Metinde *meka’b* şeklinde de yazılmıştır. Ancak terimin *muka’b* şeklinde yazımı daha yaygındır. Aynı terim başka anlamlarda da metin içerisinde görülmektedir. Bunlar yeri geldikçe dile getirilecektir. *Dıl’* terimi Osmanlı Klasik cebindeki önemli terimlerden biridir. Bugün Osmanlı Türkçesi sözlüklerine bakıldığında bu terimin anlamı “kenar” olarak geçmektedir. Bu sebeple çalışılan matematik eserlerinde

bu terim üzerine bir tanımlama hatası olmaktadır. Bu noktada *dıl* terimi üzerine İslam matematiğini takiben bir açıklama getirilmesi şarttır.

Dıl terimi İslam matematik tarihinin ilk dönemlerinde sözlük anlamı olan “kaburga kemiği” anlamına analogik yönden bir benzetmeyle *kenar* anlamında kullanılmıştır. Daha sonra Kerecî okuluyla *dıl*’ın üç ve daha üst dereceden kökleri temsilen kullanıldığı görülür (Baga, 2010: 102). Metindeki ifadeye bakıldığında *dıl* terimi burada “üçüncü dereceden kökleri” temsil etmekte ve “hem rasyonel hem de rasyonel olmayan sayılar” için kullanılmaktadır. Ayrıca metinde aynı terimin, “kenar” anlamıyla *misahāt* “alan, yüz ölçümü” ilminde kullanıldığı görülmektedir.

“... ol *şaḥ* ki iki *ḥaṭṭ* ortasında *vāqı* olur *zāviye-i mesattaḥa* dirler ve her birisine ol iki *ḥaṭṭuḥ ol³⁰⁴⁴ zāviyenüḥ dıl*’ıdur dirler”. 72a/14-17. [... o düzlem ki iki çizgi ortasında meydana gelir, düzlemin açısı derler ve her birisine o iki çizginin o açının kenarı derler].

Buradan hareketle metnin yazıldığı tarih (H. 934/1527) itibariyle de *dıl* teriminin kullanım alanının, hem Kerecî okulunun belirlediği çizgide hem de eski İslam matematiğindeki ilk anlamıyla görüldüğü söylenebilir.

“*ḳısm-ı ṣānî ka‘b-ı āṣam beyānındadır istiḥrācinuḥ ṭariḳi oldur ki evvelā ka‘b-ı ṣaḥīḥ çıkarup bir ‘aded ziyāde idüp ba‘dehū bir ‘aded ziyāde eyledüğüḥ ‘adedi yine ka‘b-ı ṣaḥīḥe urasın ne ḥāşıl olursa üçe ḍarb idesin cümle ḥāşıla ḳatasın ve bāḳī-yi eczā’i aḥa nisbet idesin*” 60a/1-6. [İkinci kısım irrasyonel sayıların küpkökü üzerinedir. Çözümünün yolu şudur ki ilk olarak tam sayının küpkökünü çıkarıp bir sayı artırıp sonra bir sayı arttırdığın sayıyı yine tamsayının küpköküne çarpasın ne meydana gelirse üçe çarpasın, toplam sonuca ekleyesin ve kısımların çıkanlarını ona oranlayasın.]

Eczā terimi *cüz* kelimesinin çoğuludur. Kısımlar anlamında olup, kesir çizgisinin altındaki kısımlardır. Matematiksel olarak rasyonelliği ifade eder.

³⁰⁴⁴ (72a/17) ol: evvel Cam. 102b/7.

“kısm-ı şālīş **mālu’l-māl** istihrācınun beyānındadır pes mālu’l-māluḡ mertebesi oldur kim bir ‘adedün kim mālu’l-mālın taleb eyleseḡ ve andan istihrāc eyledüḡün ‘adedi gendü nefsine urasın ne ḡāşıl olursa gine evvelkiye urasın ve andan daḡı 60b/17-21. ne ḡāşıl olursa mālu’l-māl diyesin pes mesfūruḡ iḡrācına beş şaṡır itmeḡ gerek ki şaṡır-ı evvele **şaffı’l-‘aded** dirler ve şaṡır-ı sānīye mālu’l-māl dirler ve şaṡır-ı şālīş üçünci ḡarbdan ḡāşıl olan ḡāneye dirler ve şaṡır-ı rābi‘ikinci ḡarbdan ḡāşıl olan a‘dāduḡ ḡānesine dirler ve şaṡır-ı ḡāmīs **şaff-ı ḡıl‘a** dirler bunun istihrācınun ṡarīḡi oldur ki bir ‘aded bulup yazalum ki anuḡ mālu’l-māl maṡlūbdur pes yazduḡun a‘dādı bir munṡaḡ ve üç āşam üzerine ḡisāb idesin” 61a/1-9. [Üçüncü kısım dördüncü dereceden kökün çözümü üzerinedir. Son olarak dördüncü dereceden kökün derecesi odur ki bir sayının ki dördüncü dereceden kökünü bulmak istesen ve ondan çıkardığın sayıyı kendisine çarpasın ne sonuç ortaya çıkarsa yine öncekine çarpasın ve ondan dāhi ne sonuç ortaya çıkarsa dördüncü dereceden kök diyesin. Sonra adı geçenin çıkanına beş satır eklemen gerekir ki birinci satıra sayı dizisi derler ve ikinci satıra dördüncü dereceden kök derler ve üçüncü satır üçüncü çarpımdan ortaya çıkan haneye derler ve dördüncü satır ikinci çarpımdan ortaya çıkan sayıların hanesidir ve beşinci satır üçüncü dereceden köklerin dizisidir. Bunun çözümünün yolu şudur ki bir sayı bulup yazalım ki onu dördüncü dereceden kökü istenendir. Son olarak yazdığın sayıları bir rasyonel sayı ve üç irrasyonel sayı üzerine hesaplayasın.]

Bu kısımda dikkat çeken nokta dördüncü dereceden kökün bulunması için kullanılan *mālu’l-māl* terimidir. Bu terim ileriki kısımlarda da görüleceği üzere metinde iki anlam taşıyan terimlerden *māl* teriminin türevidir. Bu türevin işlevi *māl* teriminin iki anlamına göre de değişir. Metindeki sekizinci bölümde *māl* terimi “tam kare” olarak yani “bir sayının kendisiyle çarpımından oluşan sonuç, x^2 ” olarak karşımıza çıkmaktadır. x burada bilinmeyen bir sayı değil, bir tam sayıdır. Yani bilinendir. Buna göre *mālu’l-māl* yani x^4 de “tam karenin karesi yahut bilinen sayının dördüncü dereceden kökü” olarak ifade edilebilir. Müellif bu kökün bulunmasına göre de bir cetvel çizmiştir.

“kısm-ı rābi‘ *mālu’l-ka‘b* istihrācınun beyānındadır kaçan bir miqdār ‘adedün *māl-ı ka‘bı* iḥrāc olunmaḡ murād olsa evvelā *māl-ı ka‘bu*ḡ mertebesi oldur ki bir meblaḡ ki *māl-ı ka‘b* olsa gerekdür gendü andan iḥrāc eyledüḡün ‘adedi gendü nefesine urasın ve ne ḡāşıl 67a/1-4. olursa gine gendü istihrāc olan ‘adede urasın ve andan daḡı ne ḡāşıl olursa gine iḥrāc eyledüḡün ‘adede urasın ve andan daḡı ne ḡāşıl olursa gine iḥrāc eyledüḡün ‘adede urasın aşıl *māl bulma*” 67b/1-5. [Dördüncü kısım beşinci dereceden kökün çözümü üzerinedir. Ne zaman bir miktar sayının beşinci dereceden kökü bulunmak istense ilk olarak beşinci dereceden kökün derecesi şudur ki bir meblaḡ ki beşinci dereceden kökü olması gerekir. Kendisini ondan çıkardığın adedi kendisine çarpasın ve ne ortaya çıkarsa yine kendi çıkardığın sayıya çarpasın ve ondan dāhi ne sonuç ortaya çıkarsa yine çıkardığın sayıya çarpasın ve ondan dāhi ne sonuç ortaya çıkarsa yine çıkardığın sayıya çarpasın asıl meblaḡ buluna.]

Bu kısımda, *mālu’l-ka‘b* olarak verilen terim “beşinci dereceden kök” demektir. Tam kare ve tam küp olarak nitelendirilen sayıların beşinci mertebeyi oluşturmasıyla ortaya çıkmaktadır. Ayrıca dördüncü dereceden kökte olduğu gibi x^5 ifadesinde x bilinen bir sayıdır.

Osmanlı Klasik cebinde bilinmeyi temsil eden üç ana terim mevcuttur. Bu terimlerin hepsi metnimizde geçmektedir. *Şey* “ x ”, *māl* “ x^2 ” ve *ka‘b* “ x^3 ” Bilim tarihçileri tarafından kabul edilen şudur ki diğer terimler bu terimlerin türevleridir (Baga, 2010: 95). Bu üç terimin İslam cebirindeki tarihsel süreci üzerinde mevcut çalışmalar olduğu için ayrıntılı bir incelemeye girme gereği görülmemiştir (ayrıntılı bilgi için bk. Baga, 2010). Ancak tarihsel sürece bağlı olarak, metinde bu terimlerin kullanım alanları ve buna bağlı olarak da değişen anlamları üzerinde durulması gerekmektedir. Bu değişimler sırasıyla şöyledir:

Şey’ terimi “bilinmeyen niceliğin birinci kuvvetini, yani x^1 ” temsil etmektedir. Metnimizde de bu şekilde görülmektedir. Ancak İslam cebirinin tarihsel sürecine bakıldığında bu terim yer yer başka bir terimle, *cezir* terimiyle aynı anlamda kullanılmıştır. *Cezir* terimi, İslam matematik tarihine bakıldığında “niceliğin herhangi bir dereceden kökü

için değil de sadece karekökü yani kendisi ile çarpılan her nicelik” için kullanılmıştır. *Şey*’ teriminin kendisiyle çarpımı *māl* terimini, yani bilinmeyen niceliğin karesini verdiğiinden bir bakıma *mālın* kökü, yani *cezri* konumundadır. Bu sebeple *şey*’ ve *cezrin* aynı anlamda kullanılması normal görülmektedir (Baga 2012: 103). Harezmi ile cebre giren *şey*’ teriminin *cezir* ile anlam ayrımı, yani birinin bilinmeyen niceliğin birinci kuvvetini, diğerinin de karekökü temsil edişi Kereci okuluyla gerçekleşir. Bunun Osmanlı Klasik cebrinde yer buluşu da bu şekildedir. Baga Osmanlı Klasik cebrinde bu ayrımın net olduğunu belirtir (2012: 104). Ancak incelenen metinde müellif *cezir* terimini hem *şey*’ yerine hem de karekökü yerine kullanmaktadır. Bununla birlikte *şey*’ terimini de kullanmaya devam etmektedir.

“...evvel oldur ki her ‘adedi ki gendü nefsiñe vireler hâşıl olana māl ve murabba’ ve meczūr dirler ve ol ‘adede cezir ve şey dirler ve eger ol cezir şey diyü ad virdüğümüz nesne’i mālā darb ideler hâşıl olana ka’b dirler ve meka’b dağı dirler” 82a/5-10. [... ilki şudur ki her sayıyı kendisiyle çarpalar ortaya çıkan sonuca bilinmeyen niceliğin karesi, x^2 (māl/murabba’/mezcūr) derler ve o sayıya bilinmeyen nicelik, x (cezir/şey) derler ve eğer o cezir ve şey diye ad verdiğimiz sayıyı bilinmeyen niceliğin karesine çarparlarsa ortaya çıkan sonuca bilinmeyen niceliğin küpü (ka’b/meka’b) derler].

Metinde yer alan bu ifade *cezr* teriminin *şey*’ terimiyle aynı anlamda kullanıldığını göstermektedir. Bunda belki de müellfin etkilendiği matematik âlimlerinin rol oynadığı düşünülebilir. Buradan hareketle aslında Osmanlı Klasik cebrinde tevarüs edilen geleneğe yönelik olarak Kereci okulundan önceki dönemdeki gibi birtakım terim karmaşalarının hâlâ devam ettiğini söylemek mümkündür. İncelenen metinde bu iki terimin aynı manada kullanılması ve yeri geldikçe de aynı ifade içinde yer alan iki *cezr* teriminin farklı manada oluşu, anlamlandırma hususunda güçlüğü de sebep olmuştur.

Māl teriminin *şey* teriminin kendisiyle bir kez çarpımından meydana geldiği yukarıda da belirtilmişti. *Māl*, buna göre “bilinmeyen niceliğin karesi, x^2 ”dir. Aslında İslam cebrinde *māl* teriminin, eskiden aynı anlamda kullanılan *şey*’ teriminden mi yoksa

cezr teriminden mi türediği tartışılmıştır (Baga, 2010: 106) Ancak incelenen metinde *māl* terimi üç farklı anlamda görülmektedir. Birincisi “sermaye, meblağ”, ikincisi “bilinmeyen niceliğin karesi” ve üçüncüsü “tam kare”dir. Buradan hareketle özellikle *māl* teriminin sadece “bilinmeyen niceliğin karesi”ni değil, aynı zamanda cebir ilmi denildiğinde ilk akla gelen anlamıyla, “tam kareyi” karşılması bu terimin hangisinden meydana gelmiş olabileceği hususunda bir fikir vermiştir. Nitekim *tam kare* terimi bugün modern matematikteki tanımıyla “karekökü bir sayıya sayısı olan pozitif sayılara” denmektedir. Bu sayı bilinen bir sayıdır. Burada *māl* terimi “tam kare” olarak kullanıldığında, bilinen bir sayıya işaret ettiğinden karekökü *cezri* vermektedir. Yani *cezirden* türemektedir. Ancak bilinmeyen bir sayıya işaret ettiğinde ise kökü *şey’i* vermektedir. Yani *şey’den* türemektedir, diye düşünmek metindeki terim karmaşası hususunda aydınlatıcı olabilmektedir.

Māl terimi üzerinde bir diğer tartışmalı husus Kerecî ve Magribî’nin de üzerinde durduğu *murabba’* ve *mezcūr* terimlerinin *māl* terimiyle aynı anlamda, yani birbirinin yerine kullanılıp kullanılmayacağı ile ilgilidir. *Meczūr* ve *murabba’* terimlerinin Osmanlı Klasik cebirinde kullanım alanlarının ayrıldığı ve *mezcūrun* hesaba, *murabba’nın* ise hendesiye ait bir terim olduğu düşünülmektedir (Baga, 2010: 105). İncelenen metne bakıldığında müellif bu üç terimi ortak anlamda ele alır.

“faşl-ı şâmin muḍalli’ât beyânındadır bir niçe kısım üzerine beyân olunur kısım-ı evvel cezr-i mantıḳ beyânındadır cezir aña dirler ki bir ‘adedi gendü nefsiñe urasañ ol ‘adede cezir dirler ve ḍarbdan ḥâşıl olan ‘adede mezcūr dirler ve murabba’ daḡı dirler ve māl daḡı dirler” 53a/1-6. [Sekizinci fasıl, denklemleri ifade eder. Birkaç kısım üzerinde açıklanır. Birinci kısım rasyonel sayıların karekökünün bulunmasıdır. Cezir ona derler ki bir sayıyı kendiyile çarpasın ve işte o sayıya cezir derler ve bu çarpımdan ortaya çıkan sonuca mezcūr derler ve murabba dâhi derler ve māl dâhi derler].

“...evvel oldur ki her ‘adedi ki gendü nefsiñe vireler ḥâşıl olana māl ve murabba’ ve mezcūr dirler ve ol ‘adede cezir ve şey dirler ve eger ol cezir şey diyü ad

virdegümüz nesne 'i mālā darb ideler hāşıl olana ka' b dirler ve meka' b dağı dirler”
82a/5-10. [... ilki şudur ki her sayıyı kendisiyle çarpalar ortaya çıkan sonuca bilinmeyen niceliğın karesi, x^2 (māl/murabba' / meczūr) derler ve o sayıya bilinmeyen nicelik, x (cezır/şey) derler ve eğer o cezır ve şey diye ad verdiğimiz sayıyı bilinmeyen niceliğın karesine çarparlarsa ortaya çıkan sonuca bilinmeyen niceliğın küpü (ka' b/meka' b) derler].

Bu ifadeden anlaşıldığı üzere, bu üç terim arasında bir koşutluk söz konusudur. *Māl* terimi metinde “meblağ/miktar” dışında, “bilinmeyen niceliğın karesi” ve “tam kare” anlamlarıyla kullanıldığından onunla koşutluk gösteren *murabba'* ve *mezcūr* terimleri de bu iki anlamı taşımaktadır. Metinde *mezcūr*, yani *cezir* kökünün ism-i mef'ulu olan bir kelimeyle, *māl* teriminin eşit olması, müellifin *māl* teriminin *şey*'den türeyebildiği gibi, aynı zamanda *cezirden* türediğini de kabul ettiğini göstermektedir. *Murabba'* terimi yukarıdaki alıntılarda görüldüğü üzere, bilinen ve bilinmeyen niceliklerin, yani her türlü niceliğın karesi olarak Osmanlı Klasik cebinde görülür (Baga, 2010: 106). Metinde *murabba'*, *misāhat* ilminde kare anlamıyla da kullanılmaktadır.

“kısım-ı evvel murabba' ātuş misāhatı beyānındadır ya' ni şöl şekil ki anı dört dıl' -ı müstaķim ihāta itmiş ola eger her dört dıl' berāber olacağ olursa ve her dört zāviye dağı kāyim olacağ olursa ol vağt murabba' dirler” 75a/1-5. [... Birinci kısım karelerin alanlarının hesaplanması üzerinedir. Yani şöyle bir şekil ki onu dört doğru çizgi oluşturmuş olsun. Eğer her dört çizgi eşit olursa ve her dört açi dāhi dik olursa ona kare derler].

Üzerinde durulması gereken diğeri bir terim ise *ka' b* terimidir. *Ka' b* teriminin kullanımı da *māl* terimi gibi çift yönlüdür. Nitekim sekizinci kısımda *māl*, *mezcūr* ve *murabba'* terimlerinin “tam kare” olarak adlandırıldığı kısımda *ka' b* karşımıza “tam küp, yani bilinen niceliğın üçüncü dereceden kökü” anlamıyla çıkmaktadır. Ancak aşağıdaki *cebr-i mukābele* kısmında *ka' b* “bilinmeyen niceliğın üçüncü dereceden kökünü” ifade eder. Aşağıdaki alıntıya dikkat edildiğinde *māl* ve *ka' b* ana terimlerinden türeyen birçok yan terim olduğu görülür.

“faşl-ı ‘āşur cebr-i muḳābelenüñ ḳā‘idesin ve istiḫrācınun ḫarīḳin ve aña müte‘allik mesā‘ili beyān ider bir muḳaddime altı ḳısm üzerine beyān olunur. muḳaddime şunların beyānındaḫi taḳdīm olunması lâzımdur ki ol ḫokuz nesnedür evvel oldur ki her ‘adedi ki gendü nefsine vireler ḫāşıl olana **māl ve murabba‘ ve meczūr** dirler ve ol ‘adede **cezir** ve **şey** dirler ve eger ol cezir şey diyü ad virdüğümüz nesne ‘i mālā ḫarb ideler ḫāşıl olana **ka‘b** dirler ve **meka‘b** daḫı dirler ve eger ka‘ba ḫarb ideler ḫāşıl olana **māl u māl** dirler ve eger māl-ı mālā vursalar ḫāşıl olana **māl-ı ka‘b** dirler ve eger māl-ı ka‘ba vursalar ḫāşıl olana **ka‘b-ı ka‘b** dirler ve eger ka‘b-ı ka‘ba vursalar ḫāşıl olana **māl-ı māl-ı ka‘b** dirler ve eger māl-ı māl-ı ka‘ba vursalar ḫāşıl olana **māl-ı ka‘b-ı ka‘b** dirler ve eger māl-ı ka‘b-ı ka‘ba vursalar ḫāşıl olana **ka‘b-ı ka‘b-ı ka‘b** dirler bu ḳıyās üzere ne miḳdār ḫācet olursa lâ-ğayr-ı nihāye iḫrāc olunur.”82a/19. [Onuncu bölüm cebir ve muḳābelenin kurallarını ve çözüm yollarını ve ona ait olan meseleleri açıklar. Giriş altı bölüm üzerine açıklanır. Giriş şunların üzerinedir ki bunlar dokuz tanedir. Birincisi odur ki sayıyı kendisiyle çarparsalar, ortaya çıkan sonuca māl ve murabba ve meczur derler ve o sayıya cezir ve şey derler ve o cezir, şey diye ad verdiğimiz sayıyı māl ile çarpsalar ortaya çıkan sonuca **ka‘b** derler **meka‘b**(**<muka‘b**) dāhi derler ($x \cdot x^2 = x^3$) ve eğer ka‘ba çarpsalar ortaya çıkan sonuca **māl u māl** derler ($x \cdot x^3 = x^4$) ve eğer māl-ı mālā çarpsalar ortaya çıkan sonuca **māl-ı ka‘b** derler ($x \cdot x^4 = x^5$) ve eğer māl-ı ka‘ba çarpsalar ortaya çıkan sonuca ka‘b-ı ka‘b derler ($x \cdot x^5 = x^6$) ve eğer ka‘b-ı ka‘ba çarpsalar ortaya çıkan sonuca **māl-ı māl-ı ka‘b** derler ($x \cdot x^6 = x^2 \cdot x^2 \cdot x^3 = x^7$) ve eğer māl-ı māl-ı ka‘ba çarpsalar ortaya çıkan sonuca **māl-ı ka‘b-ı ka‘b** derler ($x \cdot x^7 = x^2 \cdot x^3 \cdot x^3 = x^8$) ve eğer māl-ı ka‘b-ı ka‘ba çarpsalar ortaya çıkan sonuca **ka‘b-ı ka‘b-ı ka‘b** derler ($x \cdot x^8 = x^3 \cdot x^3 \cdot x^3 = x^3$). Bu kıyas üzerine ne miktar daha yazılması gerekiyorsa sonsuz biçimde yazılabilir].

Müellifin en başta belirttiği dokuz nesne *cebir ve mukābeledede* üç ana terimden türeyen yan terimlerin oluşturduğu mertebeye/dereceye işaret etmektedir. Yani *şey*’ veya *cezir* birinci, *māl* ikinci, *ka‘b* üçüncü *māl u māl* dördüncü vs. şeklinde sayı kendini dokuz dereceye tamamlar. Dereceyi belirleyen üssü olan ifadenin değeridir. Üssü 2 olan ikinci, 6 olan altıncı derecede yazılır ve işlem ona göre hesaplanır.

Osmanlı'daki hesap kitaplarına bakıldığında *cebir ve mukābele* olarak adlandırılan bölümde *mesā'il-i sitte* denilen, ilk üçü “yalın”, yani *müfredāt* ve son üçü “katışık” yani *mukterināt* olarak bilinen “altı denklem tipi” çözüm yöntemi olarak kullanılmaktadır. Bu denklem tipleri aşağıdaki gibidir:

1. $bx = c$

4. $c = ax^2 + bx$

2. $ax^2 = bx$

5. $bx = ax^2 + c$

3. $ax^2 = c$

6. $ax^2 = bx + c$ (Salih, 2004: 206)

Metnimizde de *cebir ve mukābele* kısmına gelindiğinde bu denklem tiplerinin kullanıldığı görülür. İfade şu şekildedir:

“*kısm-ı evvel cebr-i muḳābelenüḡ altı mes'elesinüḡ beyānındadır üçine müfredāt ve üçine muḳterināt dirler faşl-ı evvel cebr-i muḳābelenüḡ altı mes'elesinüḡ ḳavā'idin beyān ider üçine müfredāt ve üçine muḳterināt dirler*” 85b/12-17. [Birinci kısım cebir ve mukābelenin altı denkleminin üzerinedir. Üçüne yalın ve üçüne katışık derler. Birinci bölüm cebir ve mukābelenin altı denkleminin kurallarını açıklar. Üçüne yalın üçüne katışık derler].

Cebirsel bir denklemde bilinmeyene ulaşmak için kullanılan yöntemlerin ilk ikisi cebir ve mukābeledir. Bu iki yöntem, Osmanlı hesap kitaplarında en yaygın biçimde kullanılan çözüm yöntemidir.

İzgi (1991: 194) bu terimi “bir denklemde bilinenlerin yardımıyla bilinmeyen niceliklerin tespitini öğreten bilimdir.” şeklinde tanımlamıştır. Cebir ve mukābele *terimi için* gerek bilim tarihi gerekse matematik bölümünde hazırlanan tezler incelendiğinde bu terimin en kapsamlı tanımı Elif Baga tarafından yapıldığı görülür. Buna göre “Cebir ve Mukābele ilmi, bilinen ve bilinmeyen arasında bir bağıntı olmak şartıyla; çarpma, bölme, toplama vb. gibi **işlem** veya dirhem, dinar, kök on $\sqrt{10}$ vb. gibi **büyüklik/değer** şeklinde olan ve en az iki **varsayılan bilinen** ile belli kurallara uygun tasarrufta bulunarak

istenen/sorulan bilinmeyenleri çıkarma (istihraç/istinbat) yöntemlerinin en yaygın ve gelişmişidir.”(2012: 91).³⁰⁴⁵

Metinde, *mesā'il-i sitte* yerine *altı mes'ele* denilmiştir. Eserin diğer sekiz nüshasının karşılaştırılmasında da S. nüshasından farklı bir ifade görülmemiştir. Müellif bu altı denklem tipini verirken ait olduğu sınıfı yani “yalın” yahut “katışık” olduğunu belirten tamlamalar kurar. Bu ifadeler şu şekildedir:

“mes'ele-i evvel-i muḳterināt 88b/9; 97b/13, mes'ele-i ṣānī-i muḳterināt 92a/17, ikinci mes'ele muḳterināt'dan 90a/13; 100a/17, üçüncü mes'ele muḳterināt'dan 101b/4, mes'ele-i evvel-i müfredāt 95a/9, mes'ele-i ṣālīḡ-i müfredāt 97a/19, ikinci mes'ele müfredāt'dan 86a/16, üçüncü mes'ele müfredāt'dan” 86b/21.

Cebir ve muḳābeleden sonra *redd* denklemin çözümü için kullanılan bir diğer yöntem olarak metnimizde görülür. *Redd*, “denklemin her iki tarafında çarpım durumunda bulunan sabit sayıların birbirlerine bölünmek suretiyle azaltılması” olarak tanımlanabilir (Baga, 2012, 20).

Metinde “*altıncı reddi bildirür redd-i hilāf tekmiḡdür ya'ni 'aded-i a'zamdan bir nesne naḡş itmekdür.*” 86a/3-4. [Altıncı reddi bildirir redd-i hilāf tamamlamadır. Yani büyük sayıdan bir sayı azaltmaktır.] ifadesiyle reddin bir çeşidi olan redd-i hilāf'dan bahseder. Buna göre *redd-i hilāf*, “denklemdaki iki veya daha üst dereceden terimin katsayısı birden büyük ise katsayısı birden büyük olan sayıyı bir denklem tipine

³⁰⁴⁵ Bu tanım Elif Baga'nın çeşitli kaynaklardan topladığı bilgilerle oluşturduğu tanımdır. Bu kaynaklar şunlardır: İbnü'l-Havvām, *Fevâidü'l-Bahâiyye fi'l-Kavâidi'l-Hisâbiyye*, Hasan Hüsnü Paşa 1292/8, vr. 90b; İhsan Fazlıoğlu, *İbn el-Havvām ve Eseri Fevâidü'l-Bahâiyye fi'l-Kavâidi'l-Hisâbiyye: Tenkitli Metin ve Tarihi Değerlendirme*, yayınlanmamış yüksek lisans tezi, s. 109, İstanbul Üniversitesi Bilim Tarihi Bölümü 1993; Nizâmuddin Nisâbüri, *eş-Şemsiyye fi'l-Hisâb*, III. Ahmed 3152, vr. 97b; Elif Baga, *Nizâmuddin Nisâbüri ve eş-Şemsiyye fi'l-Hisâb Adlı Matematik Risâlesinin Tahkik Tercüme ve Tarihi Bir Değerlendirmesi*, yayınlanmamış yüksek lisans tezi, s. 226, Sakarya Üniversitesi SBE 2007; İbnü'l-Hâim, *el-Mumti' fi Şerhi'l-Mukni'*, Şehid Ali Paşa 2706, vr. 56a; Ali Kuşçu, *Risâletü'l-Muhammediyye fi'l-Hisâb*, Ayasofya 2733/3, vr. 135b-136a; Mustafa Mawaldî, *Ebhâsu'l-Mu'temer es-Senevî es-Sâbi' Aşerli-Tarihi'l-Ulûm Inde'l-Arab*, “Tahkîk ve Dirâse Mahtût: Kitâbu'n-Niseb fi İlmi'l-Cebr ve'l-Mukâbele li-Takiyiddin b. Ma'ruf”, s. 449-455, Halep 2007.

indirgemek için büyük sayıdan bir sayı azaltılmasıdır.” Bu şekilde bir *tamamlama* gerçekleşmektedir.

Bir diğer çözüm yöntemi *tekmil*dir. *Tekmîl* “tamamlamak” anlamındadır.

“*dördüncü tekmîli bildürür tekmîl aña dirler ki bir ‘aded vâhîde noğşân olsa ol noğşân miqdârı ol ‘aded-i vâhid üzere ziyâde ideler tâ kim ‘aded-i vâhid tamâm ola.*” 84b/5-7. [Dördüncü tekmili bildiri tekmil ona derler ki bir sayı birden eksik olsa, ol eksik miktarı ol bir sayısının üzerine eklesinler ta ki bir sayısı tamamlansın.]

Eğer denklemdeki ikinci veya daha üst dereceden terimin katsayısı birden küçükse bir denklem tipi oluşturmak için bu yöntem kullanılır (Baga, 2012: 181).

Cebir kavramı muqâbele kavramıyla oluşturduğu anlamın dışında bir de “tamamlama, pozitifleştirme” anlamıyla metinde yer almaktadır. Bu noktada cebir yöntemi “Bir eşitliğin her iki tarafına aynı terim veya değeri ekler veya çıkarırsan işlem sonunda eşitlik korunur.”(Baga, 2012: 181) şeklinde bir kuramı temsil etmektedir.

“*çün kırk bir dirhem ola on üç şey hâşıl olur ki evvel ma‘âdil toğuz şey olsa gerek pes on üç şey’i beş yüz otuz üç dirhemile cebr iderüz.*” 96a/9-12. [Çünkü kırk bir dirhem ola $13x$ meydana gelir ki önce eşiti $9x$ olmalı. Bundan sonra $13x$ 'i 533 dirhem ile tamamlarız.]

Osmanlı Klasik cebrine göre metinde uygulanan cebir ve tekmil yöntemleri, denklemde katsayısı iki veya daha fazla olan terimlerin birden küçük olması durumunda bire tamamlama olarak ifade edilirken, redd/redd-i hilâf yöntemi denklemde katsayısı iki veya daha fazla olan terimlerin birden büyük olması durumunda uygulanan bir yöntem olarak ifade edilebilir (Baga, 2012: 181).

Misâhat ilmi bu kısımda ele alınması gereken ayrı bir bölümdür. Bu ilim için “uygulamalı geometri” teriminin kullanımı bilim tarihçileri arasında yaygındır. *Misâhatı Hendesî* den ayırmak gerekir. *Misâhat* hendesî şekillerin sürekli veya süreksiz nicelikle temsil edilen önceden belirlenmiş bir birimle ölçülmesini arttıran bilimdir. Hendesî ise saf

miktarda yani sürekli niceliğe dayalı nazarî geometridir (Fazlıoğlu, 2004: 18). Ancak terim sözlüğü bölümünde anlamlandırmanın daha anlaşılır olması için “alan ölçüsü, yüz ölçümü, uzunluğu ve hacmi” gibi ifadelerle tanımlama yapılmıştır.

Misâhat ilmi, genel olarak çizgileri (*hutut*), yüzeyleri (*sutuh*) ve cisimleri (*ecsam/hacimler*) ölçme yollarını/yöntemlerini öğreten ilim dalıdır (Fazlıoğlu, 2004: 18). Öğrenciler için kaleme alınan hesap eserlerinde *misâhatın* anlatıldığı kısımlar hendesî şekiller ile mesafelerin misâhaları çizimleriyle beraber kural- örnek sürecini içeren bir anlayışla aktarılır. Bu tür eserlerin hacimleri kitlenin bilgi seviyesine bağlıdır. Başlangıç seviyesinde bir eserde bu ilim ile ilgili örnekler bir kural bir örnek olarak verilirken ileri seviyedeki öğrenciler için konuyla ilgili hem farklı kurallar hem de daha fazla ve zor örnekler çözümlenmeye çalışılır (Fazlıoğlu, 2004: 26). İncelenen eser de mübtedîler için yazıldığından bir kural bir örnek şeklinde konu anlatılmıştır.

Bu aşamaya kadar metinde dizin veya terim sözlüğüne bakıldığında açık bir şekilde anlaşılacak terimler üzerinde durulmuştur. Bu noktada Osmanlı matematik eserlerindeki metin kurgusunun hemen hemen aynı olsa da kullanılan terimlerin kavram alanlarının oluşturduğu farklılıklardan doğacak yanlış anlamalar biraz olsun metnimiz üzerinden en aza indirilmeye çalışılmıştır.

Metinde birden fazla anlam taşıyan terimleri anlamlarına göre şu şekilde tasnif edebiliriz:

TERİM	1. ANLAM	2. ANLAM	3. ANLAM
Māl	Meblağ/ miktar	Tam kare	Bilinmeyen niceliğin karesi
Ka ^ʿ b	Tam küp/Küp kökü	Bilinmeyen niceliğin küpü	Küp
Murabba	Tam kare	Bilinmeyen niceliğin karesi	Kare
Cezir	Karekökü	Bilinmeyen nicelik	
Meczūr	Tam kare	Bilinmeyen niceliğin karesi	
Ḍıl ^ʿ	Küp kökü, üçüncü dereceden kök	Kenar	
Muka ^ʿ b	Tam küp	Bilinmeyen niceliğin küpü	

Tablo 4

3.3. TERİM SÖZLÜKLERİ

1. MATEMATİK TERİMLERİ SÖZLÜĞÜ

-A-

A: [Tr] A (kenarı). “*her ne hâşıl olursa misâhat-ı müşelleş olur mişâl a b c.*” 73b/10.

A B : [Tr] A B (kenarı). “*iki sâķun daķı mişâl ab ac birbirine berâberdür.*” 73b/11.

A C : [Tr] A C (kenarı). Bkz. A B. “*mişâl ab ac birbirine berâberdür.*” 73b/11.

A‘dād : [Ar] Sayılar. “*aşıl māl hānesinden ol miķdār a‘dād tarķ idesin pes darb-ı mesfūrda hāşıl olan a‘dādı aşıl māldan tarķ olunduķda...*” 66a/1-4.

A‘dād-ı mütebāyene : [Ar] Ortak bölenleri olmayan, ayrık sayılar/Aralarında asal sayılar. “*ķısm-ı hāmı ma‘rifet-i istihrācınun a‘dād-ı mütedāhile ve a‘dād-ı mütevāfaķa ve a‘dād-ı mütebāyenedür.*” 31a/10-11; “*eger iki maķrec bir birinde dāķil olmasa ve ikisinün ortasında muvāfaķat daķı olmasa meşelā maķrec-i şülüş ile rub‘un ikisinün daķı birbirine maķreci dāķil*

degüldür hem muvāfaķat daķı yokdur pes üç ki maķrec-i şülüşdür ve dört ki maķrec-i rub‘dur birbirine darb idesin on iki olur eyle olsa maķrec-i şülüş ve rub‘ on iki olur.” 31b/9-16.

A‘dād-ı mütedāhile : [Ar] Tam bölen sayılar, girişken sayılar. “*ķısm-ı hāmı ma‘rifet-i istihrācınun a‘dād-ı mütedāhile ve a‘dād-ı mütevāfaķa ve a‘dād-ı mütebāyenedür.*” 31a/10-11; “*iki maķreci birbirinde dāķilmidür degilmidür tariķi oldur ki ‘aded-i maķrec-i ekşeri ‘aded-i maķrec-i ekalla ķısmet idesin eger ķābil-i taķsım olup fazla ķalmazsa ol vaķt bileler ki maķrec-i ekall ekşerde dāķilimiş.*” 31a/13-17.

A‘dād-ı mütevāfaķa (<mütevāfıķa) : [Ar] Yöndeş/Uygun sayılar. “*ķısm-ı hāmı ma‘rifet-i istihrācınun a‘dād-ı mütedāhile ve a‘dād-ı mütevāfaķa ve a‘dād-ı mütebāyenedür.*” 31a/11; “*iki maķrec ortasında muvāfaķat olacaķ olursa bir maķreci bir maķrece darb idesin meşelā*

*maḥrec-i sūdüs ile maḥrec-i rub‘ı taleb eylesen pes bu iki maḥrec ortasında muvāfaqat nişf olmak göründi pes iki maḥrecden birinüñ nişfin birine ḍarb idesin ki on iki olur eyle olsa maḥrec-i rub‘ ve sūdüs on iki oldı.”*31a/2-8.

‘Aded : [Ar] Sayı. “otuz bir ‘aded olur.” 26b/19.

‘aded-i a‘zam : Büyük sayı
“ya‘ni ‘aded-i a‘zamdān bir nesne naḳş itmekdür.”85a/4.

‘aded-i evvel : Birinci sayı.
Orantılı dört sayı hesabında birinci sayı.
“‘aded-i evvelüñ nisbeti ‘aded-i şāniye...”39b/4.

‘aded-i rābi‘: Dördüncü sayı.
Orantılı dört sayı hesabında dördüncü orantı. “‘aded-i evvelüñ ‘aded-i rābi‘ ḍarbi mesāvidür.”39b/5-6.

‘aded-i sālişe : Üçüncü sayı.
Orantılı dört sayı hesabında üçüncü orantı. “‘aded-i şālişüñ ‘aded-i rābi‘e nisbeti gibidür.”39b/4.

‘aded-i şānīnūñ : İkinci sayı.
Orantılı dört sayı hesabında ikinci orantı.

“‘aded-i evvelüñ nisbeti ‘aded-i şāniye...”39b/4.

‘aded-i ḍıl‘: Bilinen veya bilinmeyen tam veya rasyonel, tek veya çok terimli her türlü ifadenin üç ve daha üst dereceden kökü olan sayı. “bir ‘adedi gendü nefesine urasın ne ḥāşıl olursa girü fevkinde olan ‘adede girü ḍarb idesin ne ḥāşıl olursa aña meküb dirler aşıl ‘aded-i ḍıl‘ dirler.”56b/11-14.

‘aded-i emvāl: Malların sayısı.
“her ne miḳdār ḳalursa ‘aded-i emvāle ḳısmet idesin.”90a/1.

‘aded-i erḫal : Raḫılların sayısı.
“bahāsı ne miḳdār olur ḫariḳ oldur ki ḫoḫsan altı ki ‘aded-i erḫaldur.”110a/1-2.

‘aded-i küsūrātı : Küsur olarak kalanların sayısı. “iki cānibde ‘aded-i küsūrātı ḫarḫ idüp...”14b/14.

‘aded-i maḫlūb : Talep edilen sayı.
“ne vāḳı‘ olursa ‘aded-i maḫlūb ol olur.” 40a/1.

‘aded-i maḳsūm : Bölünen sayı.
“maḫrūbıla maḫrūbu fiḫde ḥāşıl olan a‘dādı ya‘ni yigirmi bir ile elli iki ‘adedi birbirine ḍarb idüp göresinkim biñ ḫoḫsan

iki ‘aded olur ki ‘aded-i maḫsūm dinür.”
13b/6.

‘aded-i maḫsūmun‘ aleyhe : Ortak bölünlerin sayısı. “‘aded-i maḫrec-i kesr-i maẓrūbı ‘aded-i kesr-i maẓrūbu fihe ḍarb olunduḡda ne ḫāşıl olursa ‘aded-i maḫsūmun ‘aleyh dinilüp...”13a/10.

‘aded-i māl : x^2 Bilinmeyen niceliḡin karesi olan sayı. “...bu altı ‘adedi ‘aded-i mālā ḫısmet iderüz.”
90a/10.

‘aded-i mezbūr : Adı geḇen sayı. “...olan ‘aded-i mezbūr şaṭr-ı şālīşde olan a‘dāda ḍarb...”68a/6.

‘aded-i mişl-i meka‘b : Küp kökü olanın katının sayısı. “...ḫāşıl olan ‘aded-i mişl-i mek‘ab ola ol vaḡt ka‘b-ı munṭaḡ olur.”59b/13.

‘aded-i mişḡāl : Miskālın sayısı. “‘arıḡi oldur ki ‘aded-i mişḡālün...”
21b/19.

‘aded-i miḡdār-ı ḡıl‘-ı aḡşarın : Kısa kenarın ölçüsünün sayısı. “...ba‘dehū ol şaḡladuḡuḡ ‘aded-i miḡdār-ı ḡıl‘-ı aḡşarın...” 74a/7.

‘aded-i müfred : Yalın sayı. Cebir ve muḡābelede müfredat olarak nitelendirilen yalın denklemleri oluşturan yalın terim. “bu ḫıyās üzere ḍarb olına ḇün ḍarb-ı ‘aded-i müfredi ‘aded-i müfrede ḍarb olınmanuḡ ḡā‘idesi ma‘lūm oldı.”83b/7-8.

‘aded-i vāḫid : Tek sayı. “...ol noḡşān miḡdārı ol ‘aded-i vāḫid üzere ziyāde ideler tā kim ‘aded-i vāḫid tamām ola.”84b/6-7.

‘aded-i maḫrec-i kesr-i maẓrūb : Çarpılanın kesrinin paydasının sayısı. “...ḫıfḡ idesin ba‘dehū ‘aded-i maḫrec-i kesr-i maẓrūbı...”13a/8.

‘aded-i kesr-i maẓrūbufih : Çarpmanın kesrinin sayısı. “...‘aded-i kesr-i maẓrūbu fihe ḍarb olunduḡda...”13a/9.

Aḫad : [Ar] Bir. “pes aḫadı maḫrecinūḡ şülüşine ḍarb idesinkim...”31a/8.

Āḫād : [Ar] Birler. “...vāḡı‘ olan küllī a‘dādı fevḡinde āḫād ḫānesinde...”
10b/11.

Aḫmās : - [Ar] Beşte birler.

erba' atü-ahmās: Beşte dört.
“erba' a'tü-ahmāsuḡ maḡreci beşdür.”
30b/5.

Āḡz [id-]: [Ar] Almak, elde etmek. “...
dört 'aded ve rub' rub' olur ve bu
meblaḡuḡ cezrin āḡz iderüz.”89b/10.

Aḡsām : [Ar] Kısımlar, bölümler,
parçalar. “...bir dirhem vāḡı' oldı ḡāşılı
ḡarb heme aḡsām...”107a/16.

Aḡşar : [Ar] Kısa. “...ḡil'aynuḡ
aḡşarıdır.”74b/7;

'Aks_i ḡarb: [Ar] Ters çarpım. “...ḡarb-ı
'aded-i müfredi 'aded-i müfrede ḡarb
olınmanuḡ ḡā'idesi ma'lüm oldı ḡısmet
daḡı ma'lüm olur ḡısmet 'aks-i ḡarbdur.”
83b/9.

Al: [Tr] Bir sayıdan bir sayıyı alıp
çıkarmak. “bir dirhem ḡısm-ı evvelden
aluru.” 104b/4 İşlem yapmak, elde
etmek. “ba'dehū bu cümleñuḡ cezrin
aluru.”84a/15.

Altı mes'ele :[Tr- Ar]: Mesā'il-i sitte.
Cebr-i muḡābelenin yalın terimli
(Müfredāt) ve katışık terimli (Mukterinat)
olarak nitelendirilen altı denklem türü.
“faşl-ı evvel cebr-i muḡābelenüḡ altı

mes'elesinüḡ ḡavā'idin beyān ider üçine
müfredāt ve üçine muḡterināt dirler.”
85b/15-17.

Bu denklem türleri şöyledir:

mes'ele-i evvel-i müfredāt. $bx=c$
“mes'ele-i evvel-i müfredāt yigirmi ḡokuz
dirhem ma'ādil beş cezirdür dişeler...”
85b/17.

mes'ele-i şāliş-i müfredāt $ax^2=bx.$
“mes'ele-i şāliş-i müfredāt eger diseler ki
yetmiş beş a'dād...”98a/19.

ikinci mes'ele müfredāt $ax^2=c$
“ikinci mes'ele müfredāt eger on bir
cezir üç māla...”87a/16.

mes'ele-i evvel-i muḡterināt $c=$
 $ax^2+bx.$ “...olma mes'ele-i evvel-i
muḡterināt cezir ve māl..”88b/9.

mes'ele-i şānī-i muḡterināt
 $bx=ax^2+c.$ “mes'ele-i şānī-i muḡterināt
ḡaçan şey ve dirhem...”93a/17.

üçüncü mes'ele muḡterināt
 $ax^2=bx+c.$ “...ve nīm dirhem olur üçüncü
mes'ele muḡterināt eger...”101b/4.

'Amūd : [Ar] Dikme, dikey çizgi.
“birbirine beraber iki zāviye ḡāşıl olsa ol

*vaktin her birisine ol zāviyenün
kâyimedirler ve her birisine ol haṭṭuṅ ki
üzerine vāḳı^ç ola aṅa ^çamūd
dirler.”72b/4.*

Artuḳ : [Tr] Artık, fazla. Artmış olan.
“...eksük olur veyā artuḳ olur.”78a/21.

Artur -: [Tr] Yüklemek, arttırmak,
fazlalaştırmak. “çün sūdüsü māl-ı rābi^ç ile
bāḳī^ī māl-ı evvel üzere arturavuz.”
117b/1.

Arz : [Ar] En, genişlik. “arzı bir zirā^ç
ve bir çār yek olsa.”43b/4.

Aşıl māl: [Ar] Ana māl. Problemde
mevcut olan ana meblağ. “...aşıl māl ki
iki yüz altmış iki biṅ dört yüz toḳsān
dörtür.”33a/17.

Aşer : [Ar] On. “aşerün nişfi ki
beşdür.”32a/11.

Aşerāt : [Ar] Onlar.

aşerāt-ı ulūf : On binler.
“fevḳinde aşerāt-ı ulūf ḥānesinde...”
27a/8.

Aşir : [Ar] Onda bir. “ve üç ḥumus rub^ç-
ı rub^ç-ı şey ve rub^ç-ı dirhem ve aşir
dirhem olur.”117b/4.

A^çzam : [Ar] En büyük. “ya^çni ^çaded-i
a^çzamdān bir nesne naḳş itmekdür.”
85a/4.

-B-

B: [Tr] B (kenarı). “...her ne ḥāşıl olursa
misāḥat-ı müselleş olur. mişāl a b c.”
73b/10.

B C : [Tr] B C (kenarı). “ba^çdehū evvel
dıl^ç-ı āḥaruṅ nişfindan ki yā ziyāde ve yā
eksikdür bc.”73b/13.

Bahā : [F] Kıymet, bedel, değer. “...ne
miḳdār bahāya olur bilmek
dileseṅ...”20b/6.

bahā-yı cümle : Toplam
kıymet. “hem bahā-yı cümle rā kerdend
ez rüy-ı ḥisāb.”114b/15.

bahā-yı her : Her kıymet.
“ez bahā-yı her yekī zeyn sengihā-yı dil-
pezir.”114b/12a.

bahāsın eyle: Kıymetini
öğrenmek, değer biçmek. “her birinün
bahāsın eyle raḳam.”51b/3a

Bākī : [Ar] Çıkarma işleminden sonra kalan terim, çıkan, artan, artmış olan. “...*şülüşin iħrāc idüp bākī kalan şülüşāndan...*”24a/2

bākī -yi s̄anī : İkincinin çıkanı. “*bākī kırk sekiz kalur buña bākī-yi s̄anī dirler.*”48b/9.

bākī -yi eczā’i : Kısımların çıkanı. “...*ve bākī-yi eczā’i aña nisbet idesin.*”60a/5.

bākī-yi evvel : Birincinin çıkanı. “*bākī kaldı yazasınkim bākī-yi evvel budur.*”48b/3.

bākī-yi kısım-1 s̄anī : İkinci kısmın çıkanı. “...*bākī-yi kısım-1 s̄anī miqdār olsa aşıl ol māl-ı mechül...*”104b/1.

Berāber [gel-/ol-]: [F] Birlikte, eşit, aynı.

berāber gelse: İki çarpımın aynı değerde gelmesi. “...*hāşılı iki darb berāber gelse...*”96a/5.

berāberlik : Eşit. Aynı. “...*ma‘ādile’i beyān ider bu ma‘ādile didüğümüz berāberlik ma‘nāsındadır.*”85b/11.

berāber olmak: Eşit olmak.

“...*nağş eyleseñ cümle aħsām berāber olsa..*”108a/14.

Beyz : [Ar] Yarım ay/ yay şekli. “...*her şekil ki anda iki kavş ola her biri nişfindan eksük olursa oña beyz dirler.*”77a/5.

Bī cīm : [Ar] B C (kenarı). “...*ba‘dehū ol haṭṭı bī cīm ya‘ni bī cīm...*”74b/10.

Buçuk: Buçuk, yarım. “*buçuk çāryek ve kire şeklin vaz‘ idesin.*”17a/3.

Bul -: [Tr] İşlemin sonucunu elde etmek. “...*pes yüz aqçe zāyid bulundu.*”49b/20.

-C-

C : [Tr] C (kenarı). “*her ne hāşıl olursa misāhat-ı müşelleş olur mişāl a b c.*”73b/10.

Cebr [id-]: [Ar] Herhangi bir denklemdeki negatif bir terimin, denklemin karşı tarafına eklenmek suretiyle eksi işaretinin giderilmesidir.

“*ba‘dez cebir bir māl ve bir dirhem...*”100b/6.

cebr-i muḳābele: Cebir, herhangi bir denklemdeki negatif bir terimin,

denklemin karşı tarafına eklenmek suretiyle eksi işaretinin giderilmesidir. **Muḳābele** ise herhangi bir denklemde, aynı cinsten terimlerin birbirinden çıkarılmasıdır. **Cebr-i muḳābele** ise bu iki işlemin birlikte uygulandığı bir denklem çözümlemesidir. “*fāṣl-ı ‘āṣur cebr-i muḳābelenün ḳā’idesin ve istiḥrācınun ṭarīḳin ve anḳa müte‘allik mesā’ili beyān ider.*”82a/1-2.

cebr idmek: Cebir işlemini uygulamak, bir işlemi pozitifleştirmek yahut tamamlamak. “*...dirhemile cebr iderüz.*”96a/12.

Cedvel: [Ar] Cetvel, cetvel yöntemi. Tamsayıların kökünün daha kolay bulunması için kök hesabında kullanılan bir yöntem.. “*...iḥrāc olunması cedvel ṭarīḳi ile āsān olmağın...*”70b/10.

Cem’ : [Ar] Toplama, bir araya getirme.

Bu kelime cem’ eyle-, id-, ol-, yardımcı fiilleriyle terimleşerek matematikteki dört işlemde toplama işlemini ifade etmek için kullanılır. “*...çün bu iki ḥāric-i ḳısmeti cem’ eylerüz.*”99a/20.

Cezir : <ceẓr . [Ar] Niceliğin herhangi bir dereceden kökü. Yani, kareköklü sayının kökü. “*x. her ‘adedi ki gendü nefesine vireler ḥāṣıl olana māl ve murabba’ ve meczūr dirler ve ol ‘adede cezir ve şey dirler.*”82a/6-7.

ceẓr-i ṣāniye : İkincinin herhangi bir dereceden kökü. “*...niṣf-ı murabba’-ı cüzūr-ı evveli daḥı ceẓr-i ṣāniye ḳataruz.*”93b/13.

Cezir :<ceẓr [Ar] Kare kök. . “*cezir anḳa dirler ki bir ‘adedi gendü nefesine urasaḳ ol ‘adede cezir dirler.*”53a/3-4.

ceẓr-i ṣāhiḥ : Tamsayının karekökü “*...bir māl dan ceẓr-i ṣāhiḥi çıkarasın.*”55b/2.

ceẓr-i āṣamm : İrrasyonel sayının karekökü. Bir tam sayının karekökü alındığında kalan olması. “*...ḥisāb idesin eger bāḳi ‘aded ḳalursa ceẓr-i āṣam diyesin.*”54a/3.

ceẓr-i mantıḳ/munṭaḳ: Rasyonel sayının karekökü. Bir tam sayının karekökü alındığında kalan olmaması. “*ve eger ṣāhiḥ çıkup hiç bāḳi ‘aded ḳalmazsa ceẓr-i munṭaḳ diyesin.*”54a/4.

cezr-i kāmīl : Tam cezir. "...cezr-i kāmīl ne miqdār olur tariḫ oldur ki maḥrec-i rub'ı maḥrec-i ḥumsa vurasın yigirmi 'aded ḥāşıl olur."86a/8-10.

lā-cezir :Kare kökü olmayan sayı, karekökü yok. "...ḥālī ḳoyup lā-cezir diyesin."54a/13.

Cim : [Ar] C (kenarı). "...mişāl-i müşelleş elīf bī cim.."74a/12.

Cümle [eyle-/id-]: [Ar] 1. Birikmek, toplamak.

cümle eyle-: Toplamak. "...mezbūr ḥāşılūḡ üzerine ilḥāḳ idesin ve cümle eyleyesin."70a/4.

cümle id-: Toplamak "...cümle idesin ki dört biḡ sekiz yüz altmış bir dirhem olur."33a/15.

2. Hep, bütün , toplam. "ba' dehū mezbūr cümle 'i maḥrec-i maḳşūmun..."28b/5.

"...küsurātı bir ḥāne vāḳı' olmışdur cümle bu üç ḥāne 'i..."20b/13.

Cüzür : [Ar] Kökler. "...ḳısmet eyleseḡ ḥāric-i ḳısmet cüzūr olur."83b/12.

Cüz' : [Ar] Kısım, bir kesrin parçası, metinde birimlerin küsuratını anlatmak

için kullanılır. Başka bir deyişle terimlerin rasyonel türlerini ifade etmek için kullanılan terimdir.

cüz'-i a'zam: Büyük kısım. "...ve şöl miqdār ki cüz'-i a'zamdān naḳş olunup vāḥide..."85a/6.

cüz-i cezir: $\frac{1}{x}$ Niceliğin

herhangi bir türden kökünün 1 ile oranı, rasyonel ifadesi. "ol 'aded ki anuḡ vāḥide nisbeti vāḥidūḡ cezre nisbeti olduḡı gibidür aḡa cüz'-i cezir dirler."82b/9-11.

cüz'-i ka'b: $\frac{1}{x^3}$ Bilinmeyen

niceliğin küpünün 1 ile oranı, rasyonel ifadesi. "ancılayın anuḡ nisbeti cüz'-i māl ile bile cüz'-i mālūḡ cüz'-i cezre nisbeti olduḡı gibi oḡa cüz'-i ka'b diyü oḡurlar."82b/13-15.

cüz'-i māl: $\frac{1}{x^2}$ Bilinmeyen

niceliğin karesinin 1 ile oranı, rasyonel ifadesi. "ve daḡı şöl nesne kim nisbeti cüz'-i cezir ile bile vāḥide oḡa cüz'-i māl dirler."82b/11-12.

cüz'-i māl-ı māl: $\frac{1}{x^4}$

Bilinmeyenin dördüncü dereceden kökünün 1 ile oranı, rasyonel ifadesi.

“girü ve ancılayın anuñ nisbeti cüz²-i ka⁶b ile cüz²-i ka⁶b nisbeti gibi ola³⁰⁴⁶ oña cüz²-i māl-ı māl dirler.”15/17.

Rādde çek -: [Ar-Tr] Çizgi çekmek.
“...*ḫūlma ve ‘arzına rādde çekesin.*”6b/6

-Ç-

Çıkar - : [Tr] Matematikte dört işlemde biri, çıkarma işlemi. “...*bir māl dan cezr-i şaḫīḫi çıkarasın.*”55b/2.

Çehar: [F] Dört.

çehār ḫums: $\frac{4}{5}$ Beşte dört.

“...*ya‘ni çehār ḫumsı ḫumsu māl üzerine arturuz.*”97a/13.

çehār tūs⁶-i dirhem: $\frac{4}{9}$ dirhem. üç

“*dirhem ve çehār tūs⁶-i dirhem olur.*”
86a/21.

-D-

Dāl : [Ar] D(kenarı). “...*ya‘ni beyi dāla ḍarb idesin her ne ḫāşıl olursa...*”73a/20.

Ḍarb [eylemek/idmek/itmek/olmak]: [Ar] Çarpmak. Matematikte dört işlemde biri, çarpma. “*rābi‘a ḍarb ya‘ni iki biñi toḫuza*

³⁰⁴⁶ ile cüz²-i ka⁶b nisbeti gibi ola: *ile cüz²-i ka⁶b nisbeti gibi ola cüz²-i māl oña cüz²-i māl-ı māl* MK.115b/9, Kas.70b/5, BH. 47b/13, Z. 123a/6-7.

ḍarb altınuñ rābi‘e ḍarbi gibidür ya‘ni üçün altıya ḍarbi gibidür.”39b/10-12;
“...*olan ‘adede ḍarb idesin ki yigirmi ‘aded olur.*”9b/12.

ḍarb-ı ‘aded-i müfred: Yalın denklemi oluşturan yalın terimlerin sayısının çarpımı. “...*bu ḫıyās üzere ḍarb olına çün ḍarb-ı ‘aded-i müfredi...*”83b/7.

ḍarb-ı fevkānī: Üstlerin çarpımı. “*şekl-i şānī ḍarb-ı fevkānī beyānındadır.*”
3b/7.

ḍarb-ı muḫāzātī: Karşı, aynı hizada duranların çarpımı. “*şekl-i şālīs ḍarb-ı muḫāzātī beyān ider.*”4a/1.

ḍarb-ı taḫtānī: Altların çarpımı. “*şekl-i evvel ḍarb-ı taḫtānī beyānındadır.*”3a/13.

ḍarb-ı fülūs: Sikkelerin çarpımı. “*faşl-ı şānī ḍarb-ı fülūsı beyān ider.*”
13b/14.

ḍarb-ı ḫafes :[Ar] Şebekenin çarpımı. Aktarmasız çarpma. “*mişāl-i āḫar şekl-i rābi‘ ḍarb-ı ḫafesinün istiḫrācı beyānındadır.*”6b/1.

Dāire : [Ar] Daire, çember. “*dāire bir şekle dirler ki anı bir degirmi haṭṭ ihāda itmiş ola.*”76a/19-76b/1.

Def'a : [Ar] Kere, kez “...bir miḳdār māl ile ticāret eylese evvel def'a üç māl...”119a/19.

Degirmi : [Tr] Yuvarlak, dairevī. dāire bir şekle dirler ki “... anı bir degirmi haṭṭ ihāda itmiş ola.”76b/1.

Derece : [Tr] Basamak. “...beşinci dereceye şaffi'l-māl dirler.”67b/15.

Dest-i rāst: [Fr] Sağ taraf. “...bir mertebe dest-i rāst tarafına kim āḥād...”53b/9.

Ḍıl' : 1. [Ar] Bilinen veya bilinmeyen tam veya rasyonel, tek veya çok terimli her türlü ifadenin üç ve daha üst dereceden kökü. “zıkr olan mālūḡ ḏıl'ı dört yüz yigirmi bir 'aded (6) vāḳı' olurmuş”66a/5.

2. [Ar] Kenar. “ol haṭṭların her birisine ḏıl' dirler.” 72b/15.

ḏıl'-ı aḳşar : Kısa kenar. “...ṭarīḳi oldur ki iki ḏıl'-ı aḳşarın cem' idesin.” 74a/2.

ḏıl'-ı āḥaruḡ: Diğer kenar. “...ḏıl'-ı āḥaruḡ nıṣfindan ki yā ziyāde ve yā eksikdür.”73b/12.

ḏıl'-ı bī cīm: B C kenarı “..ve ḏıl'-ı bī cīm ya'ni bī cīm ḏıl'ın on dört zirā'...”74a/16.

ḏıl'-ı elīf bī : A B kenarı. “...ḏıl'ları muḥtelifdür ḏıl'-ı elīf bī ya'ni elīf bī.”74a/13.

ḏıl'-ı elīf cīm: A C kenarı. “...ḏıl'ın on zirā' farz iderüz ve ḏıl'-ı elīf cīm...”74a/14.

ḏıl'-ı eṭvāl:En uzun kenar. “...zirā'ı on dört zirā' ki ḏıl'-ı eṭvāldür ḳısmet idesin.”74b/1.

ḏıl'-ı ḳāyime: Dik kenar. “...ḏıl'-ı ḳāyimenüḡ birini birinüḡ nıṣfına ḏarb...”74b/16.

ḏıl'-ı müstaḳīm: Doğru kenar. “...ḏıl'-ı müstaḳīm ihāta itmiş ola.” 75a/3.

ḏıl'-ı şāliḡ: Üçüncü kenar. “ḏıl'-ı şāliḡ ki eṭvāldür; ölçesin her neye yetişürse...”74a/8.

Ḍıl' ayn : [Ar] İki kenar. "...ya' ni elīf bī ki Ḍıl' aynuñ aqşarıdır." 74b/7.

Dirhem: [Ar] Eski okkanın dört yüzde biri, gümüş para. "...her dirhem bir aqçedür; bir aqçe yüz fülüsdür." 14a/4.

dirhem-i kūsūrāt : Kalanların dirhemi. "...dirhem-i kūsūrāt ki iki ḥānedür cümle yedi ḥāne'i..." 17a/6.

Ḍurūbāt : [Ar] Çarpanlar. "faşl-ı evvel Ḍurūbātuñ envā'in..." 2b/1.

-E-

Ebced : [Ar] Arap alfabesine göre harf değerleri ve bu değerlerin sayısal karşılıklarını gösteren sistem. "...didügümüz elīf bi cīm dāldur mişāl-i ebced..." 73a/16.

Eczā' : [Ar] cüz'ün ç. Parçalar, kısımlar, kesirler.

eczā'-i cüzūrı: Köklerin kısımları. "...beş şubu' cezır olur ba'dehū eczā'-i cüzūrı eczā'-i..." 86b/7.

eczā'-i emvāle: Tam karelerin kısımları. "...beş şubu' cezır olur ba'dehū eczā'-i cüzūrı eczā'-i emvāle kısmet iderüz." 86b/7-8.

eczā'-i şey': Bilinmeyen niceliğin, yani x'in kısımları. "...ve nişf-ı tūs'-i dirhem olur çün eczā'ı şey' dirhemi tebdil..." 104a/1.

Ehilleyci : <ehille [Ar] Hilal şekli. "...her biri nişfindan eksük olursa oña beyz dirler ve ehilleyci dirler." 77a/4.

Ekse - : [Tr] Eksiltmek. "...dirhemi bu ḥāşıldan ekserüz." 118b/21.

Ekser : [Ar] Büyük. "...ve şümündür çün ekser ekalla kısmet kâbil-i taqsım oldı." 31a/19.

ekser-i ḥāşıl-ı evveli: Birincinin sonucunun büyüğü. "pes ekser-i ḥāşıl-ı evveli ekall-ı ḥāşıl-ı ekser..." 99a/14.

ekser-i ḥāric-i kısmet: Bölümün büyüğü. "...ekser-i ḥāric-i kısmetden vaz' eyledüñ..." 98b/16.

ekser-i kısım: Parçanın büyüğü. "...ve ekser-i kısım bir şey'i ve iki dirhemi..." 98a/2.

Eksük/ Eksik : [Tr] Eksik. "...eksik ola ve her şekil ki anda iki kıavs ola her biri nişfindan eksük olursa oña beyz dirler." 77a/3-4.

Eksü - : [Tr] Eksiltmek. “...*eksüp ve her birinün hişşesin ziyāde itdügümüzden...*”117b/14.

Elde: [Tr] Toplama yaparken birden dokuza kadar olan sayılar aynen toplanır. Ancak eğer toplama on ve onu geçerse birler basamağı alınır onlar basamağı elde var bir diye tutulur. “*beş ‘aded şebt idüp altı elde diyüp hıfz idesin.*”10a/16.

Elif : [Ar] A (kenarı). “...*müşelleş olur; mişāl-i müşelleş elif bī cīm ki...*”74a/12.

Elif bī : [Ar] A B

ḍıl[‘]-1 elif bī: A B kenarı.

“...*ḍıl[‘]ları muhtelifdür ḍıl[‘]-1 elif bī ya[‘]ni elif bī...*”74a/13.

Elif cim : [Ar] A C

ḍıl[‘]-1 elif cīm: A C kenarı.

“...*ḍıl[‘]ın on zirā[‘] farz iderüz ve ḍıl[‘]-1 elif cīm...*”74a/14.

Elif dāl : [Ar] A D (kenarı). “...*idesinkim elif dāl ba[‘]dehū bu haṭṭ-ı nısf-ı ...*”73b/14.

Emvāl : [Ar] Māl teriminin x² den daha büyük katlarını temsil eden terim.

emvāl-i cüzür: Köklerinin tam kareleri. “...*şuncılayınki eger emvāl-i cüzürda kısmet olsa.*”84b/10.

Erba‘ a : [Ar] Dört.

erba‘ a-1 a‘ dād-1 mütenāsebe:

Orantılı dört sayı yöntemi. “...*pes imdi erba‘ a-1 a‘ dād-1 mütenāsebe ile iḥrāc olur.*”45b/6.

erba‘ atü-aḥmāsuḡ: Beşte dört.

“...*meşelā şülüşānuḡ maḥreci üçdür ve erba‘ a‘ tū-aḥmāsuḡ maḥreci beşdür.*”30b/5-6.

Esdās : [Ar] Altıda birler.

şelāšetü-esdās: Altıda üç.

“...*şelāšetü esdās ve nısf-ı südüs...*”103b/20.

şelāšetü’s-esdās-1 yek: Birin altıda

üçü. “...*yanında şelāšetü’s-esdās-1 yek dirhem ve tūs[‘]-i dirhem...*”103b/6.

ḡamsetü’s-esdās-1 kısım: Kısmın

altıda beşi. “...*şahib-i rub[‘] yanında ḡamsetü’s-esdās-ı kısım...*”103b/2.

Eşkāl : [Ar] Şekiller. “...*ammā bu eşkāl şöl maḡallda yazılır ki mūt ile...*”18a/1.

Eşyâ' : [Ar] Şey' teriminin x den daha büyük katlarını temsil eden terim.

eşyâ'-i dirhem: Dirhemlerin bilinmeyenleri. "...şey'i redd iderüz ve eşyâ-i dirhemi redd iderüz." 97a/17.

eşyâ'-i emvâl: Mâlların bilinmeyenleri. "...yedi yüz on dört şey olur pes eşyâ-i emvâle kısmet iderüz." 96b/11.

Etsâ' : [Ar] Dokuzda birler.

seb' atü- etsâ': Dokuzda yedi. "...ve seb' a'tü-etsâ'uñ mahreci.." 30b/6.

Eķall : [Ar] En küçük. "ne hâşıl olursa eķallın ekşerinden tarh idüp..." 50a/4.

eķall-ı hâşıl-ı ekşere: En büyüğün sonucunun en küçüğü. "pes ekşer-i hâşıl-ı evveli eķall-ı hâşıl-ı ekşere kısmet eyledüñ." 98b/14.

eķall-ı hâric-i kısmeti: Bölümün en küçüğü. "ve eķall-ı hâric-i kısmeti ekşer-i hâric-i kısmetden vaz' eyledüñ." 98b/15.

Eṭvâl : [Ar] En uzun. "...ṭarafından dıl'-ı ṣālīs ki eṭvâldür ölçesin her neye yetişürse..." 74a/8.

Evsatfeyn: Ortalar; İçler. Orantılı dört sayı hesabında ikinci ve üçüncü sayı olarak nitelendirilen sayıların ortak adı. "hâric-i kısmet ne olursa evsatfeynde olan ma'lūma ḍarb idesin." 40a/19.

Evvel : [Ar] Birinci, ilk, önce, başta. "...evvel ne miķdâr hişşe almış olur ṭarīķ oldur ki..." 103a/9.

-G-

Ġayr : [Ar] siz siz olmayan, bulunmayan anlamında tamlama kurar.

Ġayr-ı müsta'mel: Kullanılmayan. "...ammā Ġayr-ı müsta'mel nesne olınmağın..." 70b/13.

Ġayr-ı nihāye: Sonu olmayan. "...bāķisi ile Ġayr-ı nihāye iḥrāc olunur." 82b/17.

lā- Ġayr-ı nihāye: Sonu olmayan. "...bu muḍalla'âtda lā-Ġayr-ı nihāye ka'b ka'b-ı ka'ba varınca iḥrāc olunur." 70b/12.

Gel- : [Tr] 1. Sonuç hasıl olmak. "...ve ṣülüş subu' dirhem gelse her kısım ol taķdırce ne miķdâr olmaķ gerekdür." 100a/21.

2. Sıranın gelmesi, işlemde başka aşamaya geçmek. “...nisbet ma‘lûm oldu geldüñ imdi ikinci topuñ altûn ve...” 113a/2.

Getür- : [Tr] İletmek, bir sayıyı bir sayıya eklemek. “...çün mâlı bire getürelüm bu nisbet üzere eşyâ ‘i dahı...” 118a/14.

Gider- : [Tr] Eksiltmek . “...otuz iki oldu pes yedi ‘adedin giderdün...” 48a/11.

Götür- : [Tr] Eklemek, iletmek. “...girü götürüp gine kısım-ı evvel üzerine ziyâde edelüm.” 104b/7.

-H-

Hâdde : [Ar] Dar. “...ve eger ol iki zâviye birbirine beraber olmasa ol vaqt büyüğine münferice dirler ve küçüğine hâdde dirler.” 72b/5-7.

hâddetü’z-zâviye : Dar açısı. “şöyle bilinsinkim müşelleş üç dıl‘ı bile mütesâvî ola ol elbette hâddetü’z-zâviye olur.” 73b/1-2.

hâddetü’z-zevâyâ: Dar açılar. “...zâviye i‘tibâriyle yâ hâddetü’z-zevâyâ ve...” 73a/5.

Hâşıl [ol-]: [Ar] Bir işlem sonucunda elde edilen değer, sonuç. “...hâşıl üzerine ziyâde idesin.” 78a/2; “...kırk toğuz aşıl mâl hâşıl olur.” 101a/10.

Hâşıl-ı darb : [Ar] Çarpım. “...hâşıl-ı darb yigirmi sekiz ‘aded olur.” 13b/9.

Hâmse : [Ar] Beş. “...hâmsetü derâhime ve südüsi...” 113b/9.

Hâmis : [Ar] Beşinci.

kısım-ı hâmis Beşinci kısım. “kısım-ı hâmis şahîh ile küsûri şahîh ile küsûra...” 12b/16.

Hâne : [F] Sayıların sağdan sola doğru sıra sayılarının her biri. “...hâşıl olan meblağdan ol miqdâr hâne tarh idüp...” 15a/10.

hâne-i ‘aşerât: Onlar hanesi. “‘aşerât hânesinde olan ‘adede darb idüp...” 4b/20.

Hârc : [Ar] Gider, sarfiyat. “...otuz aqçe hârciçün evinde koyup mâ‘adâsın alup...” 49a/4.

Hâric-i kısmet:: Bölüm. “...yedi yüz yigirmi dinâr hâric-i kısmet vâkı^ç olur.” 116b/2.

Hıfz [idmek/itmek/olmak]: [Ar] Saklamak. “...yazup maqsûm diyü hıfz idesin.” 13a/7.

Hişşe : [Ar] Pay. “kısmet olındı^ğda her nefere üçer akçe hişşe â^ç id olur.” 26a/13.

hişşe almak: Pay almak. “birisi nişf ve birisi şülüş ve birisi rub^ç ve birisi südüs hişşe alalar.” 32b/2-3.

hişşe eylemek : Paylaştırmak. “...üslüb üzerine hişşe eylemek dilesen^ç tarîk^ç oldur ki...” 32b/7.

hişşe itmek : Paylaştırmak. “...üç nefer kimesneye hişşe itmek dileseler...” 102b/18.

hişşe olunmak: Paylaştırılmak. “...ve birisine ^çaşer hişşe olunmak murâd olsa...” 33a/9.

hişşe virülmek: Paylaştırılmak. “...birek akçe hişşe virüldükde bâkî nesne kalmaz.” 26a/18.

Hisâb [id-/it-/ol-]: [Ar] Hesap, hesaplamak. “...yigirmi beş akçe ve rub^ç

dirheme olsa ol hisâb üzere...” 21b/2; “...üslüb üzerine hisâb idesin.” 15a/13.

Harf : [Ar] Sayı, işaret.

harf-i evvel: Birinci sayı.

harf-i hâmis: Beşinci sayı.

harf-i râbi^ç : Dördüncü sayı.

harf-i şâliş: Üçüncü sayı.

harf-i şânî: İkinci sayı.

“zıkr olan a^çdâdı yazup pes harf-i evvelün^ç üzerine bir şıfır koyup cezîr diyessin diyessin ve harf-i şânîyi hâlî^ç koyup lâ-cezîr diyessin ve harf-i şâliş üzerine bir şıfır koyup cezîr diyessin ve harf-i râbi^ç hâlî^ç koyup lâ-cezîr diyessin ve harf-i hâmis üzerine şıfır koyup cezîr diyessin ve hâne-i sâdisi hâlî^ç koyup lâ-cezîr diyessin.” 54a/7-13.

Hatâ : [Ar] Hata, yanlış. “...^çamelî oldur ki mâl-ı mefrûz ki hatâ andadur mâl-ı...” 46a/7.

hatâ-yı vâhid: Tek yanlış. “mechülün^ç ihrâcî hatâ-yı vâhid ile dahı mümkindür.” 46a/1.

ḥaṭā-yı şānī: İkinci yanlış.
“...ḥaṭā vāqı‘ oldı zāyid pes sekiz ki ḥaṭā-yı şānīdür.”48b/1.

ḥaṭā-yı evvel : Birinci yanlış.
“...on altıdan gideresin ki ḥaṭā-yı evveldür...”48b/2.

ḥaṭā-yı māl-ı mefrūz-ı şānī: İkinci varsayımın tam karesinin yanlış.
“...mefrūz-u evveli ḥaṭā-yı māl-ı mefrūz-ı şānīye viresin.”47b/10.

ḥaṭā-yı māl-ı mefrūz-ı evvel:
Birinci varsayımın tam karesinin yanlış.
“...ba‘dehū māl-ı mefrūz ol ḥaṭā-yı māl-ı mefrūz-ı evvele viresin.”47a/14.

Ḥaṭāyeyn : [Ar] Çift yanlış hesabı; birinci dereceden bir bilinmeyenli denklemin çözüm kümesi için iki farklı tahminde bulunup, bu tahmin ve çıkan hatalı sonuçların belirli bir formüle uygulanması neticesinde doğru sonuca ulaşılan bir hesap yöntemi. “...ḥaṭāyeyn ile mümkindür netice aḡa dirler ki...”46a/4.

Ḥaṭṭ : [Ar] Çizgi. “eger iki ḥaṭṭ birbirine ulaşacak olursa...”72a/13.

ḥaṭṭ-ı müstaḳīm: Düz çizgi. “ve ḥaṭṭ-ı müstaḳīm aḡa dirler ki farz olınan noḡtaları birbirin iḡāta eyleye...”72a/5.

Ḥaṭṭayn : İki çizgi.

ḥaṭṭayn-i mütevāzīyen: Paralel iki çizgi. “...ol vaḡt ol iki ḥaṭṭa ḥaṭṭayn-ı mütevāzīyen dirler.”72a/11.

Ḥavz : [Ar] Havuz. Matematikte kullanılan bir problem türü.

ṭül-ı ḥavz : Havuzun uzunluğu.
“...pes ṭül-ı ḥavz kim sekiz zirā‘dur.”79a/21.

Hecdeh : [F] Onsekiz. “lülü-i mişḳāl be si vü la‘l hecdeh zer be çār.”110b/11.

Heft: [F] Yedi.

heft- tūs‘-i dirhem: $\frac{7}{9}$ dirhem.
“...bir dirhem ve heft tūs‘-i dirhem...”112a/3.

Hilālī : [Ar] Yeni ay (şekli). “...ḳā‘ide misāḡat-ı hilālī misāḡat-ı ḳıṭ‘a-ı şuḡrāyı misāḡat-ı...”78a/11.

Hindī : [Ar] Hinte ait.

rukūm-ı h.: Hint rakamları. “...ammā ruḳūm-ı hindī birle yazılsa bu üslūb üzere yazıla.” 14a/14.

Ḥums : [Ar] Beşte bir.

ḥums-ı māl Bilinmeyen niceliğin karesinin beşte biri. “...kāmīl iderüz ya‘ni çehār ḥumsı ḥums-ı māl üzerine...” 97a/13.

-İ-

İşkāt [eyle-/ ol-]: [Ar] Düşürme, indirmek. “...muḳābele didüğümüz şōl müşterek nesnenüñ işkātıdur.” 85a/15; “...nışf-ı sūdüs kısım nışf-ı sūdüs-i kısım ile işkāt idelüm.” 103b/12.

-İ-

İflās : [Ar] Tüccarın borcunu ödemeyecek hale gelmesi. “...taleb eyledüklerinde medyūn olan kimesne iflās ‘arz idüp...” 35b/7.

İfrāz [eyle-/it-/ol-]: [Ar] Ayırmak. “...beş yüz aḳçesin ifrāz eyledüñ biñ yüz elli altı dirhem ḳaldı.” 49b/2.

İki: [Tr] İki, sayı. “...ve ol ikinüñ yanına bir şıfır ḳoduḳ.” 27b/20; “...pes yüz aḳçe zāyid bulundı ba‘dehū iki ḥaṭānuñ...” 49b/20.

ikinci: Sıra sayı sıfatı. “...ikinci kısım ḳantār-ı şağirdür.” 20a/13.

ikişer: Üleştirme sayı sıfatı. Her birine iki verilen. “...üç nefere ikişer virdüñ bâḳī nesne ḳalmadı.” 27b/19.

İllā : [Ar] Notasyona göre işlemlerdeki eksi işaretini simgeler. “...ḥāric-i ḳısmet beş māl ve beş cezir illā beş dirhem...” 84a/9.

İlhāk [eyle-/it-/id-/ol-]: [Ar] Katma, eklemek. “...ba‘dehū bir ol miḳdār daḥı ilhāk eyledüñ...” 48a/10.

İḥāṭa [eyle-/it-/id-]: [Ar] Kuşatma, kuşatmak. “...noḳtaları birbirin iḥāṭa eyleye.” 72a/6.

İhrāc [eyle-/ol-/id-]: - [Ar] Çıkarma, matematikteki dört işlemde biri çıkarma işleminin uygulanması. “...dirhem oldı

yedi yüz otuz dirhem in iħrāc eyledüñ...”49a/16.

iħrāc-ı mechül: Bilinmeyinin çıkarılması. “...*iħrācı mechül ħaṭa-yı vāħidle...*”46a/3.

İmtihān [it-/id-] : [Ar] Sınama. “...*müşkil sū‘āldür bunı imtihān itmedüñ...*” 113b/4.

İndür - : [Tr] Azaltmak. “...*pes mālı bire indürürüz.*”102a/12.

İstiṣnā [ol-]: [Ar] Riyazi ilimlerde çıkarma işleminin yapılacağı değerler arasındaki eksi simgesini karşılayan^{۱۱} yı tabir etmek için kullanılır. “...*münfıyye dirler ki iki kelime ortasında istiṣnā ola.*” 84a/14.

İstiħrāc [id-/it-/ol-] : [Ar] Sonuç çıkarma, netice, çözüm.

“...*bu fennüñ māhirleri kısmet-i ğuremānuñ istiħrācında...*”35a/7.

-K-

Ka‘b : [Ar] Herhangi bir cebir, hesap değerini tam küpü, yani iki kez kendisiyle çarpma işleminin sonucudur. “*bir ‘adedi gendü nefsine urasın ne ħāşıl*

olursa girü fevķinde olan ‘adede girü ħarb idesin ne ħāşıl olursa aña meküb dirler aşıl ‘aded-i đıl‘ dirler ve ka‘b daħı dirler.”56b/11-14.

lā- ka‘b : Tam küp olmayan. “...*ħālī koyup lā-ka‘b diyesin.*”57a/2.

ka‘b-ı şaħiħ: Tam sayıların tam küpü. “...*yine ka‘b-ı şaħiħe urasın.*”60a/4.

ka‘b-ı āşamm: İrrasyonel sayıların tam küpü “*ķısm-ı şānī ka‘b-ı āşam beyānındadır.*”60a/1.

ka‘b-ı munṭaķ: Rasyonel sayıların tam küpü. “...*iki ķısmıdır birisi ka‘b-ı munṭaķdır ve birisi ka‘b-ı...*”56b/9.

Ka‘b : [Ar] x^3 Bilinmeyen niceliğın küpü, üçüncü dereceden kök. Yani $x \cdot x^2 = x^3$ “*eger ol cezir, şey diyü ad virdüğümüz nesne ‘i mālā ħarb ideler ħāşıl olana ka‘b dirler.*”82a/8-9.

ka‘b-ı ka‘b: $x \cdot x^6 = x^3 \cdot x^3 = x^6$ (6. merteye). “*ve eger māl-ı ka‘ba vursalar ħāşıl olana ka‘b-ı ka‘b dirler.*”82a/12.

ka‘b-ı ka‘b-ı ka‘b : $x \cdot x^8 = x^3 \cdot x^3 \cdot x^3 = x^9$ (9. merteye). “*ve eger māl-ı*

ka‘b-ı ka‘ba vursalar hāşıl olana ka‘b-ı ka‘b-ı ka‘b dirler.”82a/16.

Ķābil : [Ar] Olan, olabilir.

Ķābil-i taĶsīm: Kalansız bölünebilir. “*eger Ķābil-i taĶsīm olup fażla Ķalmazsa...*”31a/15.

Ķābil-i Ķısmet: Kalansız bölünebilir. “*...tūlma Ķābil-i Ķısmet ola...*”72a/1.

Ķā‘ide : [Ar] Kural, usul, esas. “*...her vaĶt ki vāĶı‘ ola bu Ķā‘ide üzere Ķisāb olma...*”110b/7.

Ķal-: [Tr] İşlemin sonucunda elde olan. “*...ikinüĶ yanına bir sıfır ĶoduĶ aşıl mālda yigirmi bir Ķaldı.*”27b/21; “*...her veznede yüz aĶçe resm-i mizān alınsa bir Ķalmadan...*”25b/4.

Ķaldır -: [Tr] Yok etmek. “*Ķün Ķımsın Ķaldıravuz bāĶī ne miĶdār Ķalursa ikincinüĶ...*”117a/17.

Ķām : [Tr] Zaman. “*...toĶuz kām ve bir subu‘ kāmda yetişmiş olur.*”105b/3.

Ķāmil : [Ar] Eksiksiz, tam.

kāmil id-: Tamamlamak. “*birden eksük olursa kāmil iderüz.*”89a/4.

kāmil ol-: Tamamlamak. “*ziyāde idesin tā mālī kāmil ola.*”86b/14.

kāmil Ķıl-: Tamamlamak. “*...dirhem ve şülüşān dirhem olur pes mālī kāmil Ķıluruz.*”99b/13.

Ķat - : [Tr] Ekleme. “*...darb idesin cümle hāşıla Ķatasın.*”60a/5.

Ķattā‘ : [Ar] Kesen.

Ķattā‘-ı dāire : Dairenin keseni. “*Ķattā‘-ı dāire bir şeĶle dirler ki iki nişf-ı Ķutrı...*”77a/1.

Ķavā‘id : [Ar] Kaideler, yöntemler, kurallar. “*...olinmasınuĶ Ķavā‘idin beyān ider.*”17b/8.

Ķavs : [Ar] Yay. “*...her şeĶil ki anda iki Ķavs ola.*”77a/3.

Ķayd : [Ar] Kaydetmek. “*...hānesidür Ķayd idüp ba‘dehū bir ‘aded daĶı taleb...*”53b/10.

Ķāyim : <Ķā‘im [Ar] Dik. “*eger zāviyeleri Ķāyim olursa...*”75a/14.

Ķāyimü’z- zevāyā: Dik açılar. “*...veyā Ķāyimü’z-zevāyā...*”73a/5.

kāyimü'z- zāviye: Dik açı.
“...kāyimü'z-zāviye midür yā murabba'
mıdur yoksa mu'ayyen midür.”75b/16.

Ḳāziyye : [Ar] Mesele, konu. “...çün bu
ḳāzziyeler mu'ayyendür ki...”39b/12.

Kelime : [Ar] Kavram. “...münfīyye
dirler ki iki kelime ortasında istiḡnā
ola...”84a/14.

Kem [eyle-/id-/it-/ol-]: [F] Az, noksan,
eksik, eksiltmek. “...ve dördüncü kısım
ḡumsın kem eyleseler cümle aḡsām.”
107b/2.

Kemmiyye : [Ar] Sayı, adet, nicelik.

kemmiyye-i bir şey': Bir x'in
niceliği. “...üç yüz yigirmi toḡuz dirhem
gelür ve kemmiyye-i bir şey...”104b/17.

kemmiyye-i bir cezir: Bir x'in
niceliği. “...cevāb virürüz ki kemmiyye-i
bir cezir dört dirhem...”91b/2.

kemmiyye-i bir māl: Bir x²'nin
niceliği. “ve kemmiyye-i bir māl on altı
dirhem olur.”91b/3.

kemmiyye-i cezir: x'in niceliği.
“...ve niḡf-ı aşır dirhem vāḡı' olur ki
kemmiyye-i cezir...”86a/15.

kemmiyye-i māl: x²'nin niceliği.
“...ve kemmiyye-i māl yigirmi beḡ
dirhem olur.”91b/4.

kemmiyye-i māl-ı ḡānī: İkinci
x²'nin niceliği. “...dirhem vāḡı' olur
kemmiyye-i māl-ı ḡānī bu olur.”106a/7.

kemmiyye-i māl-ı evvel: Birinci
x²'nin niceliği. “...pes cevāb virelüm ki
kemmiyye-i māl-ı evvel..”117b/9.

kemmiyye-i miḡdār-ı cezir: x' in
miktarının niceliği. “...kemmiyye-i
miḡdār-ı cezir dört dirhem olur.”93a/2.

kemmiyye-i toḡ: Topun niceliği.
“...cevāb virelüm ki kemmiyye-i toḡ...”
114b/2.

kemmiyye-i vezn-i ābı: Suyun
aḡırlığının niceliği “...suyı döküp boḡ
ḡabaḡı vezn idelüm kemmiyye-i vezn-i
ābı...”113b/7.

kemmiyye-i yek cezir: Bir x'in
niceliği. “...ma'ādil üç cezir diseler
kemmiyye-i yek cezir ne miḡdār...”
86b/11.

kemmiyye-i yek māl: Bir x²'nin
niceliği. “...kemmiyye-i yek māl
altıdirhem ve rub' dirhem...”97b/9.

Kerre : [Ar] Kez, defa. “...yigirmi dört kerre yüz biḡ...”11a/4.

Kesr : [Ar] Kesir, kısım.

kesr-i maḡsūmun‘aleyhdür : Bölenin kesri. “...ḡāşıl olur ve iki ki kesr-i maḡsūmun ‘aleyhdür dörde...”28a/6.

Kez : [F] Kerre, defa. “...cezrin āḡz idesin kim iki buçuḡ kez olur.”78b/15.

Ḳısm [eyle-/id-/ol-] : [Ar] Bahis, kısım, bölüm, parça. “...iki ḡısım üzeredür müfred ve mürekkeb.”82b/19.

ḡısm-ı eşḡar: En küçük parça. “...ḡısm-ı eşḡara ḡarb idesin ne ḡāşıl olursa...”117b/21.

ḡısm-ı ekşer: En büyük parça. “...sūdüs şey kırḡ iki dirhem olur pes ḡısm-ı ekşer yüz yigirmi...”99b/2.

ḡısım eyle-: Parçaya ayırmak. “...dört ḡısım eyleseler muḡtelif ammā şöylece eyleseler ḡi...”107a/20.

ḡısım id-: Parçaya ayırmak. “...ḡariḡi oldur ki mecmū‘-ı ḡāric-i ḡısmet iki ḡısım iderüz.”100b/1.

ḡısım olın-: Parçaya ayrılmak. “...eger seksen bir dirhem dört ḡısım olınsa...”106b/5.

Ḳısmet [eyle-/id-/it-]: [Ar] Bölme, matematikte dört işlem den biri. “...bāḡi her ne miḡdār maḡāriciyle ḡısmet murād olursa...”35a/3.

ḡısmet:-i ekşer : En büyüğünün bölümü. “...ve şülüş dirhem olur ḡısmet-i ekşer ḡāric-i ḡısmet...”100b/11.

ḡısmet:-i muḡtelif : Paydası eşit olamayan kesirlerin bölümü. “...ḡeldüḡ her iki ḡısmet-i muḡtelif aşıl māl...”100b/14.

ḡısmet eyle-: Bölmek. “...evsaḡeynüḡ birisi ki ma‘lūmıdı aḡa ḡısmet eyle...”40a/5.

ḡısmet id-: Bölmek. “...ona ḡısmet iderüz otuz altı dirhem ḡāric-i ḡısmet...”101a/4.

ḡısmet it-: Bölmek. “...şülüşān olur ve şālişi rābi‘e ḡısmet itseḡ...”40a/14.

Ḳısmet:-i ḡuremā: Miras paylaşımı, miras paylaşımının hesaplanmasını içeren hesap bölümü.

“...bu fennün mähirleri kısmet-ı guremānuñ istihrācında...”35a/7.

Ꞙıst : [Ar] Hisse, pay. “...aşıl kıst ki seksen beş kerre yüz biñ ve elli biñ...”25a/4.

Ꞙıta : [Ar] Parça. “...eger iki kıta muhtelif biri veterde şirket...”77a/7.

Ꞙıta-ı dāire: Dairenin parçası. “eger kıta-ı dāirenün nişfi olacak olursa...”77b/8.

Ꞙıyās : [Ar] Karşılaştırma, Klasik cebirde çözüm yolu için kullanılan terimlerden birisidir. “...ohlca bu kıyās üzerineşifırların şebt idesin.”67b/8.

Ꞙıymet : [Ar] Değer, baha, bedel. “...sekizer akçeden cümle ne kadar kıymet vākı olur.”16b/2.

Ku’üb: Bilinmeyen niceliğin kübününün, x³ün, üst katları. “...cins vākı olur mişāl emvāl-i emvāl ve ku’üb-ı ku’üb ve bundan ğayrı dahı ne kadar olursa...”83b/14-15.

Ꞙıtr : [Ar] Çap. “ol veter-i haıar³⁰⁴⁷ki dāirenün rāst ortasında vākı ola aña kıtr dirler.”76b/8-9.

Ꞙıtr-ı dāire: Dairenin çap. “...kıtr-ı dāire farz iderüz pes tamām kıtr yigirmi bir...”81b/13.

Ꞙıtr-ı eıvāl: En uzun çap. “kıtr-ı eıvālın ulaşdura tā kim iki kıta birbirinden...”78a/14.

Ꞙıtr-ı maılıb: İstenen çap. “...mecmū-ı evvel kıtr-ı maılıb olur.”77b/17.

Ꞙıtr-ı şekil: Şeklin çapı. “ve kıtr-ı şekil şöl haıta dirler ki...”75b/7.

Ꞙıtr-ı top-ı evvel: Birinci topun çapı. “...dirhem oldı kıtr-ı top-ı evvel bu miğdār olur.”112b/12.

Ꞙıtreyn : [Ar] İki çap.

misāhat-ı kıtreyn: İki çapın alanının ölçüsü. “...misāhat-ı kıtreynin oluşdurasın tā kim iki müselleş ola.”75b/3.

-M-

³⁰⁴⁷ (77b/8) haıar: haıı MK. 105a/4, Kas. 65b/4, BH. 44b/2, Cam. 106a/3; haıtıñ AE. 71b/10.

Mābeyn : [Ar] Ara, orta. “...*mābeyninde bir miqdār mufāşala vāqı‘ ola...*”7a/15.

Maḥrec : [Ar] Payda, basit kesirde çizginin altındaki kısım. “...*kaṅkı maḥrec kaṅkı maḥrecde dāhıldür.*” 31b/17; “...*maḥrec-i nişf ikidür maḥrec-i şülüş üçdür ve maḥrec-i rub‘ dördür ve maḥrec-i ḥumus beşdür ve maḥrec-i 30a/19-21. sūdüs altıdır ve maḥrec-i seb‘a yedidür ve maḥrec-i şümün sekizdür ve maḥrec-i tüsi‘ toğuzdur ve maḥrec-i ‘aşir‘ ondur.*” 30b/1-3.

maḥrec-i ‘aşir: Onda birin paydası. “...*maḥrec-i ‘aşir‘ ondur.*”30b/2.

maḥrec-i eḳall: En küçüğün paydası. “...*ḳalmazsa ol vaḳt bileler ki maḥrec-i eḳall eḳserde...*”31a/16.

maḥrec-i kesr-i mażrübı: Çarpılanın kesrinin paydası. “...*ba‘dehū maḥrec-i kesr-i mażrübı maḥrec-i kesr-i...*”11b/10.

maḥrec-i kesr-i mażrübüfihe: Çarpanın kesrinin paydası. “...*maḥrec-i kesr-i mażrübü fihe ḍarb idesin ne ḥāşıl olursa...*”11b/10.

maḥrec-i kesr-i maḳşüm: Bölünen kesrin paydası. “...*vurasıḳim maḥrec-i kesr-i maḳşümdür sekiz ḥāşıl...*”28a/7.

maḥrec-i kesr-i maḳşümün aleyh: Bölen kesrin paydası. “...*vurasıḳim maḥrec-i kesr-i maḳşümün ‘aleyhdür yigirmi dört...*”28a/5.

maḥrec-i kesr-i mürekkebe: Birleşk kesrin paydası. “...*maḥrec-i kesr-i mürekkebedür maḥrec-i kesr-i mürekkebe aḳa dirler ki bir maḥreci bir maḥrece ḍarb itmeden ḥāşıl ola.*”30b/17-19.

maḥrec-i küsür-ı mużāfa: Tamlamalı kesrlerin paydası. “...*ḳısm-ı şāliş maḥrec-i küsür-ı mużāfadur.*” 30b/7.

maḥrec-i küsür-ı müfred: Basit kesrin paydası. “...*ammā maḥrec-i küsür-ı mütekerrire maḥrec-i küsür-ı müfreden...*”30b/4.

maḥrec-i küsür-ı mütekerrir: Tekrarlı kesrin paydası. “...*ḳısm-ı şānī maḥrec-i küsür-ı mütekerrirdür.*” 30b/3.

maḥrec-i maḳşüm: Bölünenin paydası. “...*ba‘dehū şüret-i maḳşümün ‘aleyhi maḥrec-i maḳşüma...*”28b/7.

maḥrec-i maḫsūmun‘ aleyh:

Bölenin paydası. “...*maḥrec-i maḫsūmun ‘aleyhe vurasın.*”28a/12.

Maḥāric : [Ar] Paydalar, basit kesirde çizginin altındaki sayılar. “...*bāḳī her ne miḳdār maḥāriciyle ḳısmet murād...*”35a/3.

maḥāric-i müfred : Basit kesrin paydaları. “...*üzere evvel maḥāric-i müfredi beyān ider.*”30a/18.

Maḫsūm : [Ar] Bölünen. “...*olursa yazup maḫsūm diyü ḥıfz idesin.*”13a/7.

Maḫsūmun ‘aleyh : [Ar] Bölen. “...kim mecmū‘-ı evvel diyesin ki maḫsūmun ‘aleyh olsa gerekdür.”50b/20.

Māl : [Ar] 1. Para, nakit, hesap işlerinde kullanılan bir miktar meblağ. “...*toḫsan dōrt aḳçe mālī zāhir olsa zıkr olan...*”33a/4.

māl-ı kāmīl : Tam māl: “*her cezir ne miḳdār olur māl-ı kāmīl ne ḳadar olur.*”88b/21.

māl-ı mefrūz: Çift yanlış hesabında varsayılan miktar. “...*‘amelī oldur ki māl-ı mefrūz ki ḥaṭā andadur.*”46a/7.

māl-ı mefrūz-ı evvel: Çift yanlış

hesabında birinci varsayılan miktar. “...*māl-ı mefrūz-ı evveli ḥaṭā-yı ṣānīye urasın.*”50a/2.

māl-ı mefrūz-ı ṣānī: Çift yanlış hesabında ikinci varsayılan miktar. “...*māl-ı mefrūz-ı ṣānīyi ḥaṭā-yı evvele urasın.*”50a/2.

māl-ı maṭlūb: Talep edilen miktar.

“...*māl-ı maṭlūbuḅ neticesine urasın...*”46a/7

māl-ı medyūn: Borçlunun malı.

“...*aşıl māl-ı medyūnı yazup ve dāyinlerüḡ...*”38b/9

māl-ı mechūl: Çift yanlış

hesabında bilinmeyen miktar. “...*māl-ı mechūl cem‘ eyleseḡ kırḳ beş dirhem olsa.*”46a/12.

2. Tam kare, her sayının kendisiyle çarpımının sonucudur. “...*cezir aḡa dirler ki bir ‘adedi gendü nefsine urasaḡ ol ‘adede cezir dirler ve ḍarbdan ḥāşıl olan ‘adede meczūr dirler ve murabba‘ daḡı dirler ve māl daḡı dirler.*”53a/3-6.

mālu’l- mi’āt : Yüzün tam karesi, 100². “...murabba‘ı üç biñ altmış zirā‘ olur ve mālu’l-mi’āt...”81a/14.

māl-ı ka‘b-ı munṭaq: Rasyonel sayıların $x^2 \cdot x^3 = x^5$ ’i (5. mertebe). “eger bāki‘ ‘aded kalmayup tamām vefā iderse ol vaqtin māl-ı ka‘b-ı munṭaq diyesin.”70b/6.

māl-ı ka‘b : $x^2 \cdot x^3 = x^5$ (5. mertebe). “bir meblağ ki māl-ı ka‘b olsa gerekdür.”67a/4.

māl-ı ka‘b-ı āšamm: İrrasyonel sayıların $x^2 \cdot x^3 = x^5$ ’i (5. mertebe) “...ve eger bāki‘ ‘aded kalursa māl-ı ka‘b-ı āšamm diyesin.”70b/7-8.

3. Bilinmeyen niceliğin kendisiyle çarpımının sonucudur. Yani cezir veya şey’in kendisiyle çarpımıdır. Māl buna göre, x^2 Bilinmeyen niceliğin karesi. “her ‘adedi ki gendü nefsine vireler ḥāşıl olana māl ve murabba‘ ve meczūr dirler ve ol ‘adede cezir ve şey dirler.”82a/5-7.

māl-ı ka‘b : $x \cdot x^4 = x^2 \cdot x^3 = x^5$ (5. mertebe). “ve eger māl-ı māla vursalar ḥāşıl olana māl-ı ka‘b dirler.”82a/11.

māl-ı ka‘b-ı ka‘b: $x \cdot x^7 = x^2 \cdot x^3 \cdot x^3 = x^8$ (8. mertebe). “ve eger māl-ı māl-ı ka‘ba vursalar ḥāşıl olana māl-ı ka‘b-ı ka‘b dirler.”82a/14.

māl-ı māl-ı ka‘b: $x \cdot x^6 = x^2 \cdot x^2 \cdot x^3 = x^7$ (7. mertebe). “ve eger ka‘b-ı ka‘ba vursalar ḥāşıl olana māl-ı māl-ı ka‘b dirler.”82a/13.

māl-ı ka‘b-ı ka‘b-ı māl-ı ka‘b-ı ka‘buñ : $x^2 \cdot x^3 \cdot x^3 \cdot x^2 \cdot x^3 \cdot x^3 = x^{16}$ (16. mertebe). “ve daḥı māl-ı māl-ı ka‘buñ nisbeti māl-ı ka‘b-ı ka‘b-ı māl-ı ka‘b-ı ka‘buñ...”82b/7.

māl-ı māl : $x \cdot x^3 = x^2 \cdot x^2 = x^4$ (4. mertebe) “...murabba‘ ı dört māl-ı māl ve dört māl illā sekiz ka‘b olur.”84b/4.

māl-ı mechül: Cebr ve muḳābelede bilinmeyen miktar. “...seksen māl-ı mechül olur ve bir şey’i ma‘ādil yigirmi māl...”98a/20.

māl-ı şey: $x \cdot x^2 = x^3$ “ol vaqtin māl-ı şey’i redd iderüz.”97a/16.

Maṭlūb : [Ar] İstenilen, talep edilen. “...idesin ol ḥaṭṭ maṭlūb olur ḥāşıl olan..”77b/19.

‘aded-i maṭlūb: Talep edilen sayı.
“kısım ne miḳdār vāḳı’ olursa ‘aded-i
maṭlūb ol olur.”11b/13.

Maẓrūb : [Ar] Çarpılan. “...maẓrūbda
olan ‘adedi toḳuz toḳuz tarḫ...”11a/14.

Maẓrūbun fiḥ : [Ar] Çarpan. “...oldur ki
kaçan maẓrūb ile maẓrūbu fiḥi...”4a/2.

Meblaḡ : [Ar] Genellikle toplama veya
çarpma işlemi sonucunda çıkan deḡer,
sonuç. “iki biḡ yetmiş dirhem bāḳī
ḳalurpes bu meblaḡ on iki...”49a/17.

Mechūl : [Ar] Bilinmeyen. “eger mechūl
evsaṭeynden birisiyse ya’ni yā ṣālīden yā
ṣānīden...”41a/2.

Mecmū’ :[Ar] Toplam.

mecmū’-ı a’ dād : Sayıların
toplamı. “...mecmū’-ı a’ dāda ḡarb
idesinne ḡāşıl olursa...”57a/8.

mecmū’-ı bāḳī: Çıkanın toplamı.
“...eksük olursa mecmū’-ı bāḳī misāḡat-ı
ḳıṭ’ a olur.”79a/4.

mecmū’-ı māl-ı mechūl:
Bilinmeyen miktarın toplamı. “...altı
dirhem ve şı subu’ dirhem ola ve
mecmū’-ı māl-ı mechūl..”105a/5.

mecmū’-ı mertebe-i āḡād: Birler
basamaḡının toplamı. “a’ dād-ı mecmū’-ı
mertebe-i āḡādda farz idüp...”11b/5.

mecmū’-ı misāḡat : Alanların
ölçüsünün toplamı. “...ile misāḡat idüp
mecmū’-ı misāḡat bunlaruḡ misāḡatı
olur.”76a/12.

mecmū’-ı müşelleşāt: Üçgenlerin
toplamı. “mecmū’-ı müşelleşātūḡ
misāḡatınuḡ tarīḳi oldur ki
eger...”74b/13.

mecmū’-ı ḡāric-i ḳısmet:
Bölümün toplamı. “her ḳısmın bir ḳısm-ı
āḡara ḳısmet eyledūḡ mecmū’-ı ḡāric-i
ḳısmet..”101a/19.

Meczūr : [Ar] 1.Tam kare; bir sayının
kendisiyle çarpımının sonucudur. “cezır
aḡa dirler ki bir ‘adedi gendü nefsine
urasāḡ ol ‘adede cezır dirler ve ḡarbdan
ḡāşıl olan ‘adede meczūr dirler.”53a/5.

2. Bilinmeyen niceliḡin kendisiyle
çarpımının sonucu. Yani cezır ve şey’in
kendisiyle çarpımından olan. $x \cdot x = x^2$ “her
‘adedi ki gendü nefsine vireler ḡāşıl olana
māl ve murabba’ ve meczūr dirler ve ol
‘adede cezır ve şey dirler.”83a/7.

Mefrūz : [Ar] Bilinmeyen yerine varsayılan, varsayım, farz edilmiş. “‘amelī oldur ki māl-ı mefrūz ki ḥaṭā andadur.” 46a/7.³⁰⁴⁸

Meka‘b : <muka‘b [Ar] 1) Küp kökü olan, tam küp. Bir sayının kendisiyle iki kez çarpımının sonucu. “bir ‘adedi gendü nefsine urasın ne ḥāşıl olursa girü fevķinde olan ‘adede girü ḍarb idesın ne ḥāşıl olursa aḡa mekūb dirler.” 56b/13.

2) x^3 Bilinmeyen niceliğın küpü. Bilinmeyen niceliğın bilinmeyen niceliğın karesiyle çarpımının sonucu. Yani cezir ve şey‘in māl ile çarpımı. “ol cezir,şey diyü ad virdüğümüz nesne ‘i mālā ḍarb ideler ḥāşıl olana ka‘b dirler ve meka‘b daḡı dirler.” 83a/9.

Merkez : [Ar] Daire veya çemberin tam orta noktası. “...ve ol noḡṡaya merkez dirler.” 76b/5.

Mertebe : [Ar] Derece, basamak. “...idüp bir mertebe dest-i rāst ṡarafına kim āḡād ḡānesidür.” 53b/9.

mertebe-i āḡād: Birler basamağı. “mertebe-i āḡādda olan a‘dādı taḡtında mertebe-i...” 11a/2.

mertebe-i ‘aşerāt: Onlar basamağı. “...‘adede ve taḡtında mertebe-i ‘aşerādda olan ‘adedi...” 11a/12.

mertebe-i mi‘āt : Yüzler basamağı. “...olan a‘dādı fevķinde mertebe-i mi‘ātda olan a‘dāda...” 10a/4.

mertebe-i ulūf : Binler basamağı. “...yazup ba‘dehū taḡtında mertebe-i ulūf ile mertebe-i...” 27a/7.

Mesā‘il: [Ar] Meseleler, problemler, denklemler. “faşl-ı sābi‘ ḡaṡā-yı vāḡid ve ḡaṡāyeyn ḡavā‘idin ve aḡa müte‘allik mesā‘ili beyān ider” 2b/13-14.

Mesatṡaḡa : <musatṡaḡ, musatṡıḡ [Ar] Uzunluk ve genişliğı olan, çizgi ile biten büyüklük, yani düzlem. “ṡaḡḡ ki iki ḡaṡṡortasında vāḡı‘ olur zāviye-i mesatṡaḡa dirler.” 73a/15.

Mes‘ele: [Ar] Problem. “mes‘ele-i āḡar eger bir ḡavz olsa üzerinde bir çeşme vāḡı‘ olsa ol çeşmeden 78b/20-21. zıkr olan ḡavza şü şalı virseler beş gün ve nīm

³⁰⁴⁸ Daha ayrıntılı kullanımları için māl maddesine bakınız.

günde havz dolsa ve çeşme’i bağlayup havz-ı mesfuruş dibinde bir delügi olsa şalı virseler üç günde ve bir günüş şı rub’ında havz-ı mezbür boşalsa bu taqdırce tolu olup iki cânibin bile açsalar ne miqdâr zamânda havz-ı mezbür tehi olur.”79a/1-7.

Metâ’ : [Ar] Ticaret malı, mal. “*bir metâ’a virse ba’dehû otuz gün geçdükden...*”36b/6.

Metrukât : [Ar] Miras bırakılan şeyler. “*müteveffâ-i mezbûruş metrukâtı şatılduğda..*”34a/2.

Mişl : [Ar] Kat, kere, defa. “*ve tahtında dahı mişlin yazup birbirine çarb idüp...*”35b/16.

mişl-i şülüş-i şemen-i yâkût-ı şânî
: İkinci yakutunun değerinin üç katı. “*...yâkût-ı şālîş biş fûloriden mişl-i şülüş-i şemen-i yâkût-ı şânî kemdür.*” 116a/16.

mişl-i nişf-ı şemen-i şânî
İkincinin değerinin yarısının katı. “*...biş dinârdan mişl-i nişf-ı şemen-i şânî eksikdür.*”115b/21.

mişl-i nişf-ı şemen-i yâkût-ı râbî’ :
Dördüncü yakutun değerinin yarısının katı. “*...yâkût-ı evvel biş fûloriden mişl-i nişf-ı şemen-i yâkût-ı râbî’ kem olsa...*”116a/18.

mişl-i rub’-ı şemen-i yâkût
Yakutun dörtte bir katı. “*üçüncü yâkût kıymeti biş dinârdan mişl-i rub’-ı şemen-i yâkût eksikdür.*”117a/2.

mişl-i südüs: Altıda bir katı. “*şemen-i yâkût-ı râbî’ biş filûriden mişl-i südüsi...*”116a/17.

mişli id-: Katını almak. “*altmış dört ‘adedi dört gendü mişli idesinkim.*” 63a/20.

mişli ol-: Katı olmak. “*...cüzür ol dirhem mişli olur ki mâl eyledür.*” 90b/16.

mişl-i mâl-ı mechül: Bilinmeyen miktarın katı. “*ve otuz üç mişl-i mâl-ı mechül ziyâde olsa...*”102b/1.

mişill-i hâşıl-ı çarb-ı evvel
Birincinin çarpımının katı. “*iki çarbdan hâşıl olan altı mişill-i hâşıl-ı çarb-ı evvel ola.*”96b/2.

Mi'ât : [Ar] Yüzler. “*küllî 'adedi fevkinde mi'ât hānesinde olan dört 'adede...*”3b/4.

mi'ât-1 ulūf Yüzbinler. “*...olursa aşıl māl ki mi'ât-1 ulūf hānesi tarafından...*”5a/18.

Misāhat : [Ar] Alan hesabı, yüz ölçümü. “*kısm-1 evvel misāhatūñ muḳaddimātın beyān ider.*”71b/2.

misāhat-1 beyz: Yay şeklinin alanının ölçüsü. “*..cümle idesinkim misāhat-1 beyz olur.*”79a/16.

misāhat-1 dāire : Dairenin alanının ölçüsü. “*...nişfina ḍarb idesin her ne hāşıl olursa misāhat-1 dāire olur.*” 78a/11.

misāhat-1 hilālī : Hilal şeklinin alanının ölçüsü. “*ḳıṭ'a-1 'uzmadan ikisin bāḳī her ne ḳalursa misāhat-1 hilālī olur.*”79a/18.

misāhat-1 mu'ayyen (<ma'in): Eşkenar dörtgenin alanının ölçüsü. “*nışf-1 ḳuṭr-1 āḫaruñ cem'isine ḍarb idesin her ne hāşıl olursa misāhat-1 mu'ayyen olur.*”76a/13.

misāhat-1 muḫammes: Beşgenin alanının ölçüsü. “*her birin ölçüp cümle*

idesin ki misāhat-1 muḫammes olur.” 77a/16.

misāhat-1 murabba': Karenin alanının ölçüsü. “*ḍıl'laruñ birisini gendü nefsine ḍarb idesin her ne hāşıl olursa misāhat-1 murabba' olur.*”76a/8.

misāhat-1 müşelles: Üçgenin alanının ölçüsü. “*ḍıl'-1 kāyimenūñ birini birinūñ nişfina ḍarb idesin ne hāşıl olursa misāhat-1 müşelles olur.*”75a/17.

misāhat-1 müşellesāt : Üçgenlerin alanının ölçüsü. “*misāhat-1 müşellesātūñ şöl şekle dirler ki anı üç ḥaṭṭ-1 müstaḳīm iḫāta itmiş ola.* 72b/13.

misāhat-1 münḫarifāt : Yamukların alanının ölçüsü. “*ve misāhat-1 münḫarifāt daḫı hemān ḳā'ide-i mezkūr üzerine istiḫrāc olına.*”77a/4.

misāhat-1 müsteṭīl: Dikdörtgenin alanının ölçüsü. “*misāhat-1 müsteṭīl ṭarīḳi oldur ki gendü ṭūlın 'arzına ḍarb idesin her ne hāşıl olursa misāhat ol olur.*” 77a/19.

misāhat-1 ḳaṭṭā': Kesenin alanının ölçüsü. “*misāhat-1 ḳaṭṭā' çün āḫād-1 ḍıl'ın nişf-1 ḳavsa ḍarb idesin.*”78a/10.

misāhat-1 kıt‘a : Parçanın alanının ölçüsü. “*eger nişfindan eksük olursa mecmū‘-ı bāķī misāhat-1 kıt‘a olur.*”79a/4.

misāhat-1 kıt‘a-ı dāire: Dairenin alanının ölçüsü. “*kā‘idedür misāhat-1 kıt‘a-ı dāire eger kıt‘a-ı dāirenün nişfi olacaķ...*”77b/7

misāhat-1 kıt‘a-ı şugrā: Küçük paracının alanın ölçüsü. “*kā‘ide misāhat-1 hilālī misāhat-1 kıt‘a-ı şugrāyı misāhat-1...*”79a/17.

misāhat-1 kıt‘a-ı ‘uzma: Büyük parçanın alanının ölçüsü. “*misāhat-1 hilālī misāhat-1 kıt‘a-ı şugrāyı misāhat-1 kıt‘a-ı ‘uzmadan ikisin bāķī her ne kalursa misāhat-1 hilālī ol olur.*”79a/19.

misāhat-1 kutreyn : Çapların alanının ölçüsü. “*misāhat-1 kutreynin oluşturasın tā kim iki müşelleş ola.*”75b/3.

misāhat-1 id-: Alan ölçüsünü bulmak. “*her birin müşelleşāt ile misāhat idüp...*”77a/13.

Miķdār : [Ar] Ölçü, değer. “*...ne miķdār olursa dirhem üzerine ziyāde iderüz.*” 100a/13.

miķdār-1 azılla: Azıllanın miktarı. “*...olursa miķdār-1 azıllaya kısmet idesin iki yüz yigirmi...*”81a/2.

miķdār-1 cezir: x’in miktarı. “*aded-i emvāle kısmet iderüz hāric-i kısmet miķdār-1 cezr olur.*”92a/10.

miķdār-1 hāric-i kısmet: Bölümün miktarı. “*...toķuz dirhem ve nīm dirhem olur miķdār-1 hāric-i kısmet kısmetin bu olur.*”96a/3.

miķdār-1 la‘l: La‘lin miktarı. “*bu güşüvārenün altūnı ol miķdār olur miķdār-1 la‘l daķı...*”111a/9.

miķdār-1 māl: Bilinmeyen niceliğin karesi. “*ve miķdār-1 māl kaç olur tariķ oldur ki...*”86b/12.

miķdār-1 muhīf: Çevrenin miktarı. “*...ma‘lūm olup ve miķdār-1 muhīf nā-ma‘lūm olacaķ olursa...*”77b/2

miķdār-1 murabba‘: Bilinmeyen niceliğin karesinin miktarı. “*ve rub‘ dirhem hārc-i kısmet gelür miķdār-1 murabba‘ hāric-i kısmet...*”96a/1.

Mu‘ayyen : <ma‘īn [Ar] Eşkenar dörtgen. “...ammā zāviyeleri k̄āyim olmasa ol vaqt mu‘ayyen dirler.”76a/11.

Mu‘āmelāt : [Ar] İşlemler.

envā‘-i mu‘āmelāt. İşlemlerin çeşitleri. “çün bu kazziyeler mu‘ayyendür ki cümle envā‘-i mu‘āmelāt vech-i meşrūh üzere...”39b/13.

Muḍalla‘āt : [Ar] Kökler. “āsān olmağın cedvel ile yazıldı bu muḍalla‘ātda lā-ğayr-ı nihāye...”70b/11.

Muḥammes: [Ar] Beşgen. “meşelā muḥammes üç müşelleş kısım olunur.”77a/14.

Muzā‘af [eylemek/idmek]: <mużā‘af [Ar] Bir şeye katıp, ekleme; tamamlama. “...farz eyledūñ mużā‘af eyledūñ iki biñ altı yüz dirhem oldı.”50b/9.

Muḥāzāt : [Ar] Aynı hizada bulunanlar.

“her ne miḳdār muḥāzāt ile ḍarb olunmaḳ murād olursa.”7a/18.

Muḥīṭ : [Ar] Çevre. “her ne ḥāşıl olursa muḥīṭ ol olur eger muḥīṭ...”77b/4.

muḥīṭ-i dāire : Dairenin çevresi. “pes tamām kuṭr yigirmi bir zirā‘ olur ve

muḥīṭ-i dāire altmış altı zirā‘ olur.”81b/14.

Murabba‘ : [Ar] 1. Cebir ve hesap ilminde herhangi bir değeri tam kare yapma, yani kendisiyle çarpma işleminin neticesi, tam kare; bilinen ve bilinmeyen her türlü niceliğin karesi. “bir ‘adedi gendü nefsine urasañ ol ‘adede cezir dirler ve ḍarbdan ḥāşıl olan ‘adede mecūr dirler ve murabba‘ daḥı dirler.”53a/6; “her ‘adedi ki gendü nefsine vireler ḥāşıl olana māl ve murabba‘ ve..”83a/6.

murabba‘-ı cüzūr-ı evvel : Birinci köklerin tam karesi. “...murabba‘-ı cüzūr-ı evveli ki sekize cümle iderüz.”94a/3.

murabba‘-ı nişf-ı eşyā’: Bilinmeyenlerin yarısının tam karesi. “murabba‘-ı nişf-ı eşyāyı ḥāşıl-ı ḍarb-ı ‘aded-i emvāli bir dirhem arturuz.”93a/16-17.

murabba‘-ı nişf-ı cüzūr : Köklerin yarısının tam karesi. “...murabba‘ iderüz ve māl ile olan dirhemden murabba‘-ı nişf-ı cüzūrı...”90a/17.

murabba‘ eyle-: Tam kare işlemini uygulamak. “...murabba‘ eyledünj altı ‘aded ve rub‘ oldı.’91a/3.

murabba‘ id-: Tam kare işlemini uygulamak. “cüzürı murabba‘ iderüz ve altı dirhem üzerine artururuz.’92b/19.

2. geo. [Ar] Kare. “her dört zāviye dağı kıyımolacağ olursa ol vaqt murabba‘ dirler.”76a/5.

Murabba‘ āt : [Ar] geo. Kareler. “...müstaķīm ola iki kışımdur kısm-ı evvel murabba‘ ātuñ misāhatı beyānındadır.”76a/1.

Muhtelif : [Ar] Zıt, farklı 2. Çeşit, çeşitli. “muhtelif her kısmın gendü nefsine urasın.”96a/18.

muhtelifün-bile’l-ıdlā‘ : Çeşit kenar üçgen. “yā mütesāviye’s-sāķayn olur ve yā muhtelifü bile’l-ıdlā‘ olur.”73a/4.

Muķabele [id-]: [Ar] 1. Bir denklemde, aynı cinsten terimlerin birbirinden çıkarma işlemi. “yedinci muķābele beyānındadır ol muķābele didügümüzşöl müşterek nesnenünj ışkātıdır.’86a/14-15; “ya‘ni iki taraıdan ışkāt idelüm ve beş

şey’i beş şey’ile muķābele idelüm.”85b/6.

Muķārin : [Ar] Biraraya gelmiş, yakınlaşmış, bitişmiş. “ve muķārinin dağı bu nisbet üzere nağş iderüz.”103a/14.

Muvāfaķat : [Ar] Uygunluk. “ve ikisinünj ortasında muvāfaķat dağı olmasa...”31b/10.

Muķterināt : [Ar] Katışık terimler, iki terimin bir terime eşit olduğu üç denklem türü. “üçine müfredāt ve üçine muķterināt dirler.”85b/14.

Muķterife³⁰⁴⁹ : [Ar]. : <müteferrika Mukterife eyleyici, işleyici anlamında olup metin içerisindeki bağlama uymaktadır. Ancak karşılaştırmayı temel aldığımızda da anlam bütünlüğü sağlanmaktadır. Bu anlamda da muhtelif masraflar ve bunlar için ayrılan para, ücret. “üçünci faşıl mesā’il-i muķterife beyānındadır.” 102b/17.

Mümedd: <mümidd [Ar]. Uzunluk, genişlik “pes mümedd-i dırahtı rub‘-ı muħiṭ-i dāire olur.”81b/15.

³⁰⁴⁹ muķterife: müteferrika MK. 153a/2, Kas. 88a/11, BH. 57a/19, Z. 142b/1, Cam. 145b/3.

Mücennes [eyle-/id-/ol-] : <mücennis [Ar] Aynı cins olmak. “*mazrūbu fihde mücennes eyledüğüñ a‘dādı birbirine darb idesin.*”14a/5.

Mücessem : [Ar] Üç boyutlu, eni, boyu ve derinliği olan cisim. “*pes mezbūr havzūñ içine bir mücessem nesne bıraksalar...*”80a/15.

Müşelleş : [Ar] Üçgen. “*amūda kâ‘ide dirler çünkü bu üç dıl‘ müşelleşden birine...*”73a/1.

müşelleş-i kâyimü’z- zâviye: Dik açılı üçgen. “*eger müşelleş-i kâyimü’z- zâviye olacağ olursa gerekse...*”74b/14.

Müşelleşât : [Ar] Üçgenler. “*her birin müşelleşâta kısım idesin her birin müşelleşât ile misâhat idüp...*”77a/12.

Mü’eyyed : [Ar] Teyid edilmiş, sağlamaştırılmış, delil olarak gösterilmiş

Müfred : [Ar] 1. Basit. Kesir çeşitlerinden basit kesir. Bkz. maḥrec-i kūsūr-ı müfred. 2. Cebr-i Mukâbelede basit çarpma. “*müfred aña dirler ki mazrūb ve mazrūbu fih bir mertebede ola şuncalayınki cezri cezre yā mālī mālā yā ka‘bī ka‘ba yā cezri mālā yā mālī ka‘ba*

bu mişilli daḥı ne miqdār olursa...” 83a/19. 3. Altı denklem türünden yalın denklemlerin terimleri. Bkz. ḍarb- ‘aded-i müfred.

Müfredât : [Ar] Yalın terimler, bir terimin bir terime eşit olduğu üç denklem türü. “*faşl-ı evvel cebr-i muḳâbelenüñ altı mes‘elesinüñ kavā‘idin beyân ider üçine müfredât ve üçine muḳterinât dirler.*” 85b/17.

Mümkin : [Ar] Bir işlem veya denklemin kurallara uygun olarak doğru sonuca ulaşabileceği durum, olma ihtimali. “*mechülün iḥrâcı ḥaḫā-yı vāḥid ile daḥı mümkindür.*”47a/1.

Münferice’[Ar] Geniş. . “*ve eger ol iki zâviye birbirine beraber olmasa ol vaḫt büyüğine münferice dirler.*”72b/6.

münferice’z- zevâyā: Geniş açı. “*...veyā münferice’z-zevâyā olur.*”74a/6.

Münfī : <menfī [Ar] Eksisi, negatif. “*..illā iki cezri nāḫış ve münfīdür pes imdi zâyidi...*”85a/16.

Münzamm : [Ar] Eklenmiş. “*şülüş şālīş eger olursa münzamm hem-çü-nān girü biñ olur.*”51b/6a.

Münharifât : [Ar] Yamuklar. “*ve misâhat-ı münharifât dahı hemân kâ‘ide-i mezkûrüzlerine istihrâc olına...*”77a/5.

Münharife : [Ar] Yamuk. “*ve eger şüretleri gayrı olsa ol vaqtin münharife dirler.*”75b/6.

Mürekkeb [ol-]: [Ar] 1.Birleşik kesir. Bkz. maḥrec-i kesr-i mürekkebe. 2. Cebr-i Mukâbelede birleşik çarpma. “*mürekkeb aña dirler ki maẓrûb ve maẓrûb-u fih bir mertebede olmaya ve hem maẓrûb maẓrubu fih iki mertebede ola.*”84a/1.

Müsâvât : [Ar] Eşitlikler, aynı derecede olma. “*bu cümleye müsâvât üzere kısmet olıduḡda...*”105a/11.

Müsâvî: [Ar] Eşit, eşit işareti. “*ikiyi üçe kısmet müsâvîdür altıyı toḡuza kısmet itmegile..*”41a/9.

Müşbet: [Ar] Artı, pozitif. “*ıṣkâṭ eyledüḡ iki mâlı ma‘âdil altı şey olur bu iki ma‘âdil müşbetdür.*”85b/1.

Müstaḡim : [Ar] Doğru, düz. “*dördünci kısım dıl‘ları müstaḡim olmayan şekillerüḡ misâhatı beyânındadır.*”76a/18.

Müseddes : [Ar] Altıgen. “*ve müseddes dört müşelleş kısım olur.*”77a/17.

Müşelleşât: [Ar] Üçgenler. Trigonometri. “*misâhat-ı müşelleşâtüḡ şöl şekle dirler ki anı üç ḡaṭṭ-ı müstaḡim iḡâta itmiş ola.*”72b/13-14.

Müsteşnâ : [Ar] Öncesinde eksi simgesi bulunan, çıkan. “*lafzdan müsteşnâ ıṣkâṭ olunup müsteşnâ meneh(<minh) üzerine ziyâde olunmaḡdur.*”84b/16.

Müsteşnâ meneh(<minh) : [Ar] Sonrasında eksi simgesi bulunan, eksilen. “*lafzdan müsteşnâ ıṣkâṭ olunup müsteşnâ meneh(<minh) üzerine ziyâde olunmaḡdur.*”84b/17.

Müsteḡil : [Ar] Cebirsel bir işlem veya denklemin kurallara uygun bir şekilde doğru sonuca ulaşma imkânsızlığı. “*eger murabba‘-ı nıṣf-ı cüzür bu dirhemden kem olacaḡ olursa mes‘ele-i müsteḡil olur.*”91a/19.

Müsteḡîl : [Ar] Dikdörtgen. “*dıl‘ları berâber olmasa ol vaḡt müsteḡîl dirler.*”76a/15.

Müte‘âdileyn : [Ar] Bir denklemde birbirine eşit olan terimlerin her ikisi

(Oğuz, 2010: 136). “bir ka‘bıla mu‘kâbil idevüz ya‘ni iki müte‘ādileyn bile giderelüm.”85b/4.

Mütekerrir :<mütekerrer [Ar] Tekrarlı (kesir). “kısm-ı şānī mahrec-i kūsūr-u mütekerrirdür.”30b/4.

Mütesāvi [ol-] : [Ar] Birbirine eşit, eşit olmak. “ve eger dıl‘ları mütesāvi ammā zāviyeleri kāyim...”76a/9.

mütesāvi-i nişf-ı veter: Kirişin yarısının eşiti. “eger sehīm mütesāvi-i nişf-ı veter olursa kıt‘a nişf-ı dāire olur.”79a/7.

mütesāvi’s-sāqayn: İkizkenar. “...gerekse mütesāvi’s-sāqayn olsun...”74b/15.

mütesāviye-bile’l-ıdlā’: Eşitkenarlar, (Eşit kenar üçgen). “pes imdi müşelleş i‘tibāriyle yā mütesāviye-bile’l-ıdlā’ olur.”73a/3.

Mütekdemin : [Ar] Öncekiler. “ammā mütekdemin bunların istihrācı āsān olmak için hıfza kābil ola.”74a/12.

Mütevāziyen : [Ar] Paralel. “ol vaqt ol iki haṭṭa haṭṭayn-ı mütevāziyen dirler.”73a/11.

-N-

Naql [eyle-/id-] : [Ar] Taşıma, aktarma. “dört hāne dest-i rāst tarafına naql idüp yazasın.”71a/9.

Naqş [eyle-/id-/it-/ol-]: [Ar] Eksiltme, eksiltmek. “ikinci kısmı gendinüñ rub‘ı miqdār naqş eyleseñ...”109a/11; “ve söl miqdār ki cüz‘i a‘zamdan naqş olunup vāhide getürmişdün.”86a/6.

Nāqış: [id-/ol-] [Ar] İşlemlerdeki eksi terim, herhangi bir değerin negatif olma durumunu gösteren işaret. “eger ikisi bile zāyid yā nāqış olacaḡ olursa ziyāde olandan...”48a/11.

nāqış:ol-: Negatif olma. “haṭānuñ ikisi bile zāyid ola ve yā nāqış ola.”48a/9.

Nefs : [Ar] Kendi.

[gendü] nefsine ur-: Bir niceliği kendisiyle çarpmak. “tariḡi oldur ki cüzürü nefsine uravuz.”91b/6; “eger bir māl-ı mechūlı gendü nefsine urasın ve ne hāşıl olursa...”101a/1.

[gendü] nefsine vir-: Bir niceliği kendisiyle çarpmak. “...gendü nefsine

vireler *ḥāşıl olana māl ve murabbaʿ* ve...”83a/6.

[gendü] **nefsine vur-**: Bir niceliği kendisiyle çarpmak. “*ol mālī gendü nefesine vursaḡ.*”103a/19.

[gendü] **nefsine ɗarb [eyle-/id- /ol-]**: Bir niceliği kendisiyle çarpmak. “*ɗılʿ laruḡ birisini gendü nefesine ɗarb idesin.*”76a/7.

Nesne : [Tr] Varlık, madde, şey, sayı. “*küsür şöl nesnedür kim aqçeden kem ola.*”15a/3.

Netice : [Ar] Sonuç. “*ḥāşıl olan aʿdādı māl-ı mefrūzuḡ neticesine kısmet idesin.*”47a/9.

netice-i māl-ı maṭlūb: Talep edilen miktarın sonucu. “*qırq beşe urasıncim netice-i māl-ı maṭlūbdur.*”47a/19.

netice-i māl-ı mefrūz: Varsayılan miktarın sonucu. “*...toquz dirhem oldi netice-i māl-ı mefrūz bu olur.*”47a/17.

Nev : [Ar] Sınıf, kategori. “*heme aqsām berāber vāqıʿ oldı bu nevʿe mesāʿil her gāh ki vāqıʿ ola.*”108a/17.

Nışf : [Ar] Yarım, yarı, bir bütünün yarısı.

nışf-1 cüzür : Köklerin yarısı. “*...dirhem mişli olur ki māl eyledür nışf-ı cüzür...*”90b/16.

nışf-1 murabbaʿ-ı cüzür : Köklerin tam karesinin yarısı. “*...yüz on iki olur bunı ḥıfş iderüz baʿdehü nışf-ı murabbaʿ-ı cüzür...*”93b/18.

nışf-1 cüzür-ı evvel : Birinci köklerin yarısı. “*...āḡz iderüz ve nışf-ı cüzür-ı evvel üzerine arturuz.*”94a/12.

nışf-1 murabbaʿ-ı cüzür-ı evvel : Birinci köklerin tam karesinin yarısı. “*...dirhemi nışf-ı murabbaʿ-ı cüzür-ı evvelden kem iderüz.*”93a/9.

nışf-1 dāire: Dairenin yarısı. “*...iḡāta itmiş ola gerek ol nışf-ı dāire olsun...*”76b/12.

nışf-1 dirhem : $\frac{1}{2}$ dirhem. “*...nışf dirhem nışf dirheme ɗarb olsa.*”14b/6.

nışf-1 ɗılʿ : Kenarın yarısı. “*...ɗılʿ ları mütesāviyedür nışf-ı ɗılʿ b c ki dāldur.*”74a/17.

nısf-1 aḥad-1 dıl': Kenarın birinin yarısı. "...elīf dāldur pes ol ḥaṭṭ-ı nısf-ı aḥad-ı dıl'1..."74a/19.

nısf-1 eşyā': Bilinmeyenlerin yarısı "...çün bir dirhemi nısf-ı eşyā' üzerine artururuz."119a/19.

nısf-1 'aşīr: Onda birin yarısı. "... ve nısf-ı 'aşīr dirhem vāqı' olur."86a/15.

nısf-1 muḥīṭ: Çevrenin yarısı. "rub'ı muḥīṭ-i dāire kim nısf-ı muḥīṭ nısfıdır."77b/9.

nısf-1 rub'-ı şülüş: Dörtte üçün yarısı. "bir 'aded taleb idelüm ki ol 'adedden nısf-ı rub'-ı şülüş küsürsüz ḥāşıl olsun."87b/7-8.

nısf-1 şülüş: Üçte birin yarısı. "...nısf-ı şülüş ve rub' ḥumus küsürsüz çıka."16b/12.

nısf-1 şey: $\frac{x}{2}$ "ve ikinci kısmı bir şey ve nısf-ı şey dutaruz."107b/6.

nısf-1 kuṭr: Çapın yarısı. "her birine ol ḥaṭṭların nısf-ı kuṭr dirler."76b/6.

nısf-1 tūs'-i dirhem: $\frac{2}{9}$ dirhem.

"nısf-ı tūs'-i dirhemi anuḡ üzerine ilḥāk eyledüḡ..."105a/2.

nısf-1 kavv-ı kıṭ'aya: Parçanın yayının yarısı. "nısf-ı kuṭur nısf-ı kavv-ı kıṭ'aya ḍarb idesin."77b/18.

nısf-1 kavv: Yayın yarısı. "...çün āḥād-ı dıl'in nısf-ı kavva ḍarb idesin."79a/10.

nısf-1 cezr-i evvel: Birincinin herhangi bir dereceden kökünün yarısı. "...bu cezri nısf-ı cezr-i evvelden..."92a/6.

nısf id-: İkiye bölmek. "on dört keyil nısf idesin kim yedi olur."20a/16.

nısf ol-: Yarım olmak. "birisi nısf olur birisi nısfından eksük olur."79a/20-21.

Nisbet: [Ar] Oran. "'aded-i evvelüḡ nisbeti 'aded-i şāniye 'aded-i şālišüḡ 'aded-i rābi'e nisbeti gibidür."39b/4-5.

nisbet-i erba'a-ı emsāli: Örneklerin dördünün oranı. "'aded-i evvelüḡ nisbeti 'aded-i şāniye 'aded-i

şālīşūñ ‘aded-i rābi‘e nisbeti gibidür.”

86b/14.

nisbet id-: Oranlamak. “...ve bākī-yi eczā‘i aña nisbet idesin.”61a/6.

Noķşān : [Ar] Eksik, eksiltme. “bir ‘aded vāhīde noķşān olsa ol noķşān miķdārı ol ‘aded-i vāhīd üzere ziyāde ideler.”84b/6.

Noķta : [Ar] Yer, mevki. “anuñ ortasında bir noķta ola ki cemī‘c huṭūṭı ol noķtadan ol muḥīṭi iḥrāc ideler.”76b/3.

‘Öşr : [Ar] Onda bir, $\frac{1}{10}$. “eger yüz altmış sekiz biñ toķuz yüz yigirmi dirhemüñ ‘öşri ne olur diseler.”31a/2.

$$\text{‘öşr-i nişf-i şümün: } \frac{1}{10} \cdot \frac{1}{2} \cdot \frac{1}{8} = \frac{1}{160} =$$

160 ta bir. “‘adedüñ kıymeti yüz yigirmi altı dirhem ve yedi şümün ve ‘öşr-i nişf-i şümün dirhem vāķı‘ olur.”19a/10.

$$\text{‘öşr-i ḥumus rub‘: } \frac{1}{10} \cdot \frac{1}{5} \cdot \frac{1}{4} = \frac{1}{200} =$$

200 de bir. “...biñ beş yüz on bir aķçe ve rub‘ dirhem ve ‘öşr-i ḥumus rub‘ dirhem olur.”24b/16.

$$\text{‘öşr-i rub‘: } \frac{1}{10} \cdot \frac{1}{4} = \frac{1}{20} = 20 \text{ de bir.}$$

“...dört dirhem ve rub‘ ve ‘öşr-i rub‘ dirhem vāķı‘ olur.”19b/3.

-Ö-

Ölç- : [Tr] Ölçmek. “ya‘ni bī cīm dıl‘ından ölçesin her nereye yetişürse ol...”74b/8.

Penc : [F] Beş .

pent subu‘: $\frac{5}{7}$ Yedide beş.

“...kısmet iki dirhem ve pent subu‘ dirhem ve şülüş subu‘ dirhem gelse...”101a/20.

pent sūdüs: $\frac{5}{6}$ Altıda beş. “bir şey kalur üçünci kısmı pent sūdüs şey tutaruz.”109a/19.

pent sūdüs sümün: $\frac{5}{6} \cdot \frac{1}{8} = \frac{5}{48}$ Kırk sekizde beş. “...ururuz ne ḥāşıl olursa pent sūdüs sümün kısmet iderüz.”116b/1.

pent-i şümün: $\frac{5}{8}$ Sekizde beş.

“pent şümün dirhem şeş şümün dirhem yedi şümün dirhem.”15a/17.

-R-

Raķam : [Ar] Sayı işaretleri. “...fennī raķam kıлмаğıla rağbet bulduķları müşāhede olinmağın...”3a/6.

Rābi' : [Ar] Dördüncü . “...iki tarafında olan ‘adedi ma‘lūm ki evveliyle rābi‘dür birbirine *ḍarb idesin.*”41a/4.

Rābi‘ü’l-‘aded : Sayının dördüncüsü. Kök bulma işleminde kullanılan cetvel yönteminde beşinci dereceye verilen ad. “ve beşinci dereceye *ṣaffi’l-māl dirler ve rābi‘ü’l-‘aded dahı dirler.*”67b/15-16.

Redd [eyle-/ id-]: [Ar] Denklemin iki tarafında çarpım durumunda bulunan sabit sayıların birbirine bölünmek suretiyle azaltılması veya indirgenmesidir. “...dirhem redd eyler ve cümle redd eyledükleri cem‘ olıcağ.”105a/10.

redd-i ḥilāf . Redd işleminde büyük sayıdan bir sayı azaltılması durumudur. “altıncı reddi bildürür redd-i ḥilāf tekmiḍür ya‘ni ‘aded-i a‘zamdan bir nesne naḳş itmekdür.”85a/3.

Rub' : [Ar] Dörtte bir, $\frac{1}{4}$. “her müddi yigirmi üç aḳçe ve rub‘ dirheme olsa...”18b/3.

rub‘-1 dirhem : $\frac{1}{4}$ Dörtte bir dirhem. “...ve üç ḥumus rub‘-1 rub‘-1 şey

ve rub‘-1 dirhem ve ‘aṣīr dirhem olur.”117b/4.

rub‘-1 çāryek: $\frac{1}{4}$ Dörtte bir çāryek.

“ve rub‘-1 çāryek altı barmağ ve yigirmi beş tīl abriṣim olur.”15b/15.

rub‘-1 māl: $\frac{x^2}{4}$ Malın dörtte biri.

“...mālun sūdusin redd eylese ve rub‘-1 māl ḥiṣṣe alan...”104a/2.

rub‘-1 rub‘-1 şey: $\frac{1}{4} \cdot \frac{1}{4} \cdot x = \frac{x}{16}$

x’in on altıda biri. “ya‘ni üç ḥumus ve rub‘-1 rub‘-1 şey ve rub‘-1 dirhem ve ‘aṣer dirhem üç rub‘-1 şey arturalum.”117b/2.

rub‘-1 muḥīṭ-i dāire: Dairenin

çevresinin dörtte biri. “rub‘1 muḥīṭ-i dāire kim niṣf-1 muḥīṭ niṣfidur aḡa ḍarb idesin.”77b/9.

rub‘-1 sūdüs: $\frac{1}{4} \cdot \frac{1}{6} = \frac{1}{24}$ = Yirmi

dörtte bir. “ḳıymetinün ṣülüsüyle rub‘-1 sūdüsü yüz seksen dinārdur dise...”46b/9.

rub‘-1 şey: $\frac{x}{4}$ x’in dörtte biri. “bu

taḳdīrce rub‘-1 şey yüz yigirmi altı dirhem olur.”99b/1.

üç rub‘-1 rub‘-1 şey: $\frac{3}{4} \cdot \frac{1}{4} \cdot x = \frac{3x}{16}$

x’in on altıda üçü. “...mālī iki dirhem ve

‘aşer dirhem ve üç rub‘-1 rub‘-1 şey ve üç...”117a/19.

şi- rub‘-1 şey: $\frac{3x}{4}$ x’in dörtte üçü.

“şey farz iderüz ve keşr-i yek şey’i vâkı‘dirhem ve şi rub‘-1 dirhemi pes birbirine ururuz.”98b/20.

-S-

Sâbi‘ : [Ar] Yedinci. “mişāl-i āḥar şekl-i sâbi‘ darb-ı cümle’i beyân ider.”8b/6.

Şaff: [Ar] Sıra, dizi. Tamsayıların kökünü bulma işleminde kullanılan cetvel yönteminin işleme göre oluşturduğu her sıra dizisi.

şaff-1 dıl‘: Bilinen veya bilinmeyen tam veya rasyonel, tek veya çok terimli her türlü ifadenin üç ve daha üst dereceden kökünün dizisi. “ba‘dehū bir ‘aded bulup şıfır āḥirūḡ üzerine vâz‘idesin ve mişlin dahı şaff-ı dıl‘da yazasın.”69a/1.

şaff-1 evvel : Tamsayıların kökünü bulma işleminde kullanılan cetvel yönteminin işleme göre oluşturduğu her sıra dizisinin birincisi. “ba‘dehū şaff-ı mālda olan a‘dādı şaff-ı evvelde olan ‘adede darb idüp...”69a/3.

şaff-1 ka‘b : Tamsayıların kökünü bulma işleminde kullanılan cetvel yönteminin işleme göre oluşturduğu sıra dizilerinden tam küp, yani bir sayının kendisiyle iki kez çarpımının oluşturduğu dizi, yani $x.x.x=x^3$ (3. mertebe) “...olan ‘adede darb idüp ne ḥāşıl olursa şaff-ı ka‘bda yazasınkim...”69a/4.

şaff-1 māl-ı ka‘b : Tamsayıların kökünü bulma işleminde kullanılan cetvel yönteminin işleme göre oluşturduğu sıra dizilerinden tam kare ve tam küp ifadelerinin çarpımından oluşan dizi yani $x^2 . x^3 = x^5$ (5. mertebe)’in dizisi. “...aşıl māl ḥānesidür aḡa şaff-ı māl-ı ka‘b dirler.”67b/11.

şaff-1 māl : Tamsayıların kökünü bulma işleminde kullanılan cetvel yönteminin işleme göre oluşturduğu her sıra dizilerinden tam kare, yani bir sayının kendisiyle çarpımının oluşturduğu dizi, yani $x.x=x^2$ (2. mertebe) “ba‘dehū şaff-ı mālda olan a‘dādı şaff-ı evvelde...”69a/2.

şaff-1 mālu‘l-māl : Tamsayıların kökünü bulma işleminde kullanılan cetvel yönteminin işleme göre oluşturduğu sıra

dizilerinden tam kare ve tam kare ifadelerinin çarpımından oluşan dizi, yani $x^2 \cdot x^2 = x^4$ dizisi “ve üçüncü dereceye şaff-ı mālū’l-māl dirler.”67b/2.

şaffi’l-‘aded : Sayı dizisi. Tamsayıların kökünü bulma işleminde kullanılan cetvel yönteminin işleme göre oluşturduğu sıra dizilerinden birinci haneye verilen ad. “pes bunun evvel hānesine istihrāc olunan ‘adedi yazasın aña şaffi’l-‘aded dirler.”67b/9-10.

Şahāh : [Ar] Tam sayılar. “kısm-ı rābi’ şahāh ile kūsūrı kūsūra itmek beyānındadır tarīki oldur ki şahāhı gendü kūsūrı maḥrecine vurasın.”28b/1-2.

Şahih : [Ar] Tam sayı. “çünkim şahihī şahihē darb itmeñün kâ’idesinden...”12a/9.

Şakla-: [Tr] Elde tutmak, kaydetmek “ba’dehū ol şakladuğun ‘aded-i miqdār-ı dil’-ı aqşarın...”75a/7.

Sākayn : [Ar] İki kenar, ikizkenar. “tarīk oldur ki iki sākayndan bākī kalan dil’ ki yā sākayndan büyük olur veyā küçük olur.”73b/4-5.

Şālīs : [Ar] Üçüncü. “oldı şıfir şālīs üzerine yazduğ ve mişlin dağı...”54b/1.

şālīsü’l-‘aded: Sayının üçüncüsü. Tamsayıların kökünü bulma işleminde kullanılan cetvel yönteminin işleme göre oluşturduğu her sıra dizisinde üçlü köklerin bulunduğu dizide yer alan sayılar. “ne hāşıl olursa şaff-ı ka’bda yazasınkim aña şālīsü’l- ‘aded dirler.”69a/5.

Şānī : [Ar] İkinci. “yā ‘aks üzerine ya’ni şānīyi evvele kısmet ki üçü ikiye kısmet itmekdür.”41a/10.

şāniye’l-‘aded: Sayının ikincisi. Kök bulma işleminde kullanılan cetvel yönteminde üçüncü dereceye verilen ad. “üçüncü dereceye şaff-ı mālū’l-māl dirler ve şāniye’l-‘aded dağı dirler.”67b/12-13.

Şaṭḥ : [Ar] Uzunluk ve genişliği olan, çizgi ile biten büyüklük, yani düzlem. “bir şaṭḥda şöylece vākı’ ola ki ol iki haṭṭlar...”73a/9.

şaṭḥ-ı müstevī : Eşit düzlem. “ve şaṭḥ-ı müstevī aña dirler ki anuñ cemi’ cihātın bir haṭṭ-ı müstaḳīm farz iderler.”73a/7.

Şaṭr : [Ar] Satır, sıra. Tamsayıların kökünü bulma işleminde işlemin yapıldığı sıra. .

şaṭr-1 şālīs : Üçüncü sıra. “*pes birbirine ḍarb idesin ne ḥāşıl olursa şaṭr-1 şālīşde yazasın.*”58a/12.

şaṭr-1 şānī: İkinci sıra. “*ḍarb idüp ne ḥāşıl olursa şaṭr-1 şānīde olan ʿadedden...*”69a/7.

şaṭr-1 rābī: Dördüncü sıra. “*...şaṭr-1 rābīʿde muḳābelesinde yazasın.*”58a/20.

şaṭr-1 çehārda: Dördüncü sıra. “*ve mişlin daḥı taḥtında şaṭr-1 çehārda yazasınkim...*”58a/10.

şaṭr-1 evvel: Birinci sıra. “*...vaḳıʿ olan şıfırın üzerinde yazasınkim aḥa şaṭr-1 evvel diyesin.*”58a/9.

şaṭr-1 ḥāmīs: Beşinci sıra. “*ve mişlin daḥı şaṭr-1 ḥāmīşde yazasın birbirine ḍarb idesin.*”61b/2.

Sebʿa: [Ar] Yedi . “*...südüs altıdur ve maḥrec-i sebʿa yedidür.*”30b/1.

sebʿaʿtü-etsāʿ: $\frac{7}{9}$ Dokuzda yedi.

“*ve sebʿaʿtü-etsāʿuḥ maḥreci toḳuzdur.*”60b/7.

Şebt [id-/ol-] : [Ar] Yazma, kaydetme, deftere geçirme. “*...olan aʿdāduḥ şebti için baʿdehū fevḳinde...*”9a/1; “*...olsa mişḳālün yemīnī ṭarafına şebt iderdün.*”24a/1.

Sehm : [Ar] Hisse, pay, bir parça.- “*ne ḥāşıl olursa ol ḳıṭʿanuḥ sehmine ḳısmet idesin.*”76b/15.

Selāşe : [Ar] Üç.

şelāşete- erbaʿa : Dörtte üç. “*...üç dirhem ve şelāşete-erbaʿa ḥāşıl olur.*”11b/11.

şelāşetü-esdās-1 dirhem: $\frac{3}{6}$ dirhem.

“*...şelāşetü-esdās-1 dirhemi ve şelāşe nişf-1...*”103b/16.

şelāşe nişf-1 südüs dirhem: $3 \cdot \frac{1}{2}$.

$\frac{1}{6} = \frac{3}{12}$. “*ve şelāşe nişf-1 südüs dirhem ḳaldı.*”103b/17.

Şemāniye: [Ar] Sekiz.

şemāniyeteʿt- tisʿa yek şey: $\frac{8}{9} x =$

$\frac{8x}{9}$ x'in dokuzda sekizi. “*...şāḥīb-i*

şülüşân yanında şemâniyete't-tis'a yek şey..."104a/19.

Şemen : [Ar] Kıymet, değer, fiyat, tutar. "bir mişkâl la'lün semenidür on dirheme ururuz."112a/19.

Sermâye : [F] Ticarete ana mal, ana para. "aşıl sermâyesin biñ dört yüz dirhem farz eyledün"49a/14.

Şıfır : <sıfır [Ar] Rakam.

şıfır-ı vasaat: Ortadaki sıfır. "mezbür üç şıfır-ı vasaatı üzerine şatır-ı evvelde yazasın."59a/1.

Şi : <se [F] Üç

şi-şümün: $\frac{3}{8}$ Sekizde üç. "bahâsı on tokuz dirhem ve şî şümün dirhem..."75a/6.

şi-şums: $\frac{3}{5}$ Beşte üç. "...tarîki oldur ki mâlı kâmil kıılıruz ya'ni şî şums mâlı..."89b/1.

şi-rub': $\frac{3}{4}$ Dörtte üç. "olsa ki beş cezır ve bir mâl yigirmi altı dirhem ve şî rub'..."88b/12.

şi-rub'-ı dirhem: $\frac{3}{4}$ dirhem. "üç dirhem ve şî rub' dirhem kalur."90a/10.

şi-rub'-ı şey' : $3 \cdot \frac{1}{4} \cdot x = \frac{3x}{4}$ x'in dörtte üçü. "aşıl mâlı bir şey dutaruz şî rub'-ı şey'i çehâr..."101b/10.

şi-sub' : $\frac{3}{7}$ Yedide "üç. kuşırın murabba' ıderüz ne hâşıl olursa şî sub'a ururuz."112b/15.

şi sūdüs : $\frac{3}{6}$ Altıda üç. "ya'ni sūdüsü şey'e ururuz şî sūdüs ka'b ve sūdüs subu' ka'b hâşıl olur."112b/6.

şi-tüs'-i bir şey: $\frac{3}{9} \cdot x = \frac{3x}{9}$ x'in dokuzda üçü. "kısm-ı evveli şî tūs'-i bir şey dutaruz."109a/16.

Silsile : [Ar] Sayı dizisi . "her silsilede ki vâhidün nisbeti cezır ola cezırün..."82a/18.

Sū'âl [eyle-/it-: [Ar] Soru. "mişâl-i âhar eger sū'âl olsa ki yüz altmış.."35a/1.

sū'âl eyle-: Soru sormak. "kıymet ne miqdârdur diyü sū'âl eyleseler..."46b/8.

sū'âl it-: Soru sormak. "günün nesinde bir yire cem' olur diyü su'âl itseler"80b/11.

Sub' : [Ar] Yedide bir, $\frac{1}{7}$. "...ve sub'ın yigirmi sekizden giderürüz."89a/14.

Şuğrā : [Ar] Küçük . “*kā‘ide misāhat-ı hilālī misāhat-ı kıṭ‘a-ı şuğrāyı misāhat-ı...*”79a/7.

Südüs : [Ar] Altıda bir, $\frac{1}{6}$. “*şey’i nişf-ı şey’e virürüz südüs māl hāşıl olur.*” 99b/10.

südüs subu‘: $\frac{1}{6} \cdot \frac{1}{7} = \frac{1}{42}$ Kırk iki de bir. “*südüs subu‘ ka‘b hāşıl olur ki...*” 112b/6.

Şülüş : [Ar] Üçte bir, $\frac{1}{3}$.

şülüş subu‘ dirhem: $\frac{3}{7}$ dirhem. “*...ve şülüş subu‘ dirhem gelse...*”100a/20.

şülüş-i diğer: Diğerinin üçte biri. “*...şelāşeye ururuz ve şülüş-i diğer üzerine ziyāde iderüz.*”101a/1.

şülüş-i nişf-ı südüs: $\frac{1}{3} \cdot \frac{1}{2} = \frac{1}{6}$. Otuz altıda bir. “*...ve şülüş-i nişf-ı südüs dirhem olur ki...*”103b/3.

şülüş-i şey: $\frac{x}{3}$ x’in üçte biri. “*çün bu iki hāric-i kısmeti cem‘ eylerüz şülüş-i şey hāşıl olur.*”99a/20.

Şülüşān : [Ar] Üçte iki, $\frac{3}{2}$. “*ba‘dehū mesfūr bāķī kalan şülüşāndan tarafında olan...*”23a/9.

Şümün : <şümün [Ar] Sekizde bir, $\frac{1}{8}$. “*meşelā südüs ile şümünün mahrecinde...*”31a/2.

şümün şümün: $\frac{1}{8} \cdot \frac{1}{8} = \frac{1}{64}$ Altmış dörtte bir. “*...aķçe ve şümün dirhem ve nişf-ı şümün dirhem ve şümün şümün dirhem vāķı‘ olur.*”23a/12.

şüret : [Ar] Görünüş, örnek, pay.

şüret-i sekiz: Sekizin görünüşü, payı. “*şüret-i sekiz kırāṭı yazup ve tahtunda dahı zıkr...*”23b/16.

şüret-i südüs: Altıda birin görünüşü, payı. “*yigirmi beş ki şüret-i südüs mişķāldür.*” 23b/6.

şüret-i eşķāl-i keyil: Keyilin şekillerinin örnekleri. “*aḥad tarafına yazasın şüret-i eşķāl-i keyil*”18a/8.

şüret-i kesir: Kesrin görünüşü, payı. “*tarīķi oldur ki şüret-i kesri şüret-i kesre ḍarb idevüz.*”11b/8.

şūret-i kūsūr-ı maḫsūm:

Bölünenin kesirlerinin görünüşü, payı. “ba‘dehū üç ki (16) şūret-i kūsūr-ı maḫsūmdur.”28b/15.

şūret-i maḫsūmun‘aleyh: Bölenin görünüşü, payı. “ba‘dehū şūret-i maḫsūmun ‘aleyhi maḫrec-i maḫsūma urup”28b/7.

şūret-i nıṣf: Yarımın görünüşü, payı. “şūret-i nıṣf ki ellidür fevķinde yazasın.”14b/11.

şūret-i nīm dirhem: Yarım dirhem görünüşü, payı. “ve şūret-i nīm dirhem ki ellidür.”15a/3.

şūret-i rub‘: Dörtte birin görünüşü, payı. “şūret-i rub‘ ki yigirmi beş ‘adeddür.”14b/8.

şūret-i yek: Birin görünüşü, payı. “...ḫāşıl olur bir ‘aded daḫı ki şūret-i yek şūlūşdür.”29a/12.

-Ş-

Şekl : [Ar] Şekil, biçim, resim. “..yazılmaḫ murād olsa küllī zirā‘uḫ şekilleri beyān olundı.”15b/20.

şekl-i beyz. : Yarım ay/yay şekli.

“...şekl-i beyz mürekkeb ola.”78a/12.

şekl-i şāliṣ: Üçüncü şekil. “şekl-i şāliṣ ḫarb-ı muḫāzātı beyān ider.”4a/1.

şekl-i şāmin: Sekizinci şekil. “şekl-i şāmin ḫarb-ı cümle’i beyān ider.”9a/15.

şekl-i şānī: İkinci şekil. “şekl-i şānī ḫarb-ı fevķānī beyānındadır.”3b/7.

şekl-i evvel: Birinci şekil. “şekl-i evvel ḫarb-ı taḫtānī beyānındadır.”3a/13.

şekl-i hilālī: Yeni ay şekli. “...bilgil ki şekl-i hilālī iki ḫıṭ‘a tutilur.”78a/19.

şekl-i ḫāmis: Beşinci şekil. “şekl-i ḫāmis ḫaçan bir ḫarb itmek dileseḫ...”7a/8.

şekl-i rābi‘: Dördüncü şekil. “şekl-i rābi‘ ḫarb-ı ḫafesinūḫ istiḫrācı beyānındadır.”6b/1.

şekl-i sābi‘: Yedinci şekil. “şekl-i sābi‘ ḫarb-ı cümle’i beyān ider.”6b/6.

şekl-i sādis: Altıncı şekil. “şekl-i sādis ḫarb-ı cümle’i beyān ider.”7b/14.

şekl-i tāsī': Dokuzuncu şekil. "şekl-i tāsī' bir kıalmadan istihrāc olan darbları beyān ider." 10b/6.

Şey': [Ar] Bilinmeyen nicelik x. "her 'adedi ki gendü nefsiñe vireler hāşıl olana māl ve murabba' ve meczūr dirler ve ol 'adede cezir ve şey dirler." 82a/7; "ve bir māl ma'ādil yigirmi şey' olur." 85a/13

-T-

Ṭaleb [eyle-/id-/ol-/kıl-]: [Ar] Bir sayı bulmak, bir işlem yapmak. "cezrin ṭaleb eyledüğünj mālı yazup ba'dehū yemīnī ṭarafında..." 53a/9; "pes bir 'aded ṭaleb idelüm ki..." 105b/17; "āhād hānesidür kayd idüp ba'dehū bir 'aded daḥı ṭaleb kıilup..." 54b/10; "pes ṭaleb olan 'aded bir vākı' oldı." 65a/13.

Tamām [ol-] [Ar] Eksiksiz, tam.

tamam ol-: Tamamlanmak. "...toḳuz dirhem olur müfredāt tamām olur." 87a/9.

tamām-ı havz-ı mezbūr: Adı geçen havuzun tamamı. "on bir raḥl āb ṭaşra çıḳsa bu taḳdīrce tamām-ı havz-ı

mezbūruñ içinde kaç raḥl āb vardur." 79a/17.

Tanşif id-: [Ar] Yarı yarıya bölme, iki eşit kısma ayırma. "ba'dehū yedi keyil tanşif idesinkim üç buçuḳ olur." 18b/6.

Taḥt: [Ar] Aşağı, alt. "...taḥtında yigirmi beşeri yazup birbirine darb idesin." 14b/9.

Taḥtān: [Ar] Alttaki, altta olan unsurların çarpım yolu. "taḥtānī ṭarīḳi ile meşelā dōrt yüz yigirmi üç pāre ḳumāş..." 8a/1.

Taḥḳīḳ: [Ar] Doğru olup olmadığını araştırma, Sağlama. "...ma'ādil altmış māl-ı meḥūl olsa pes geldün taḥḳīḳ māl-ı meḥūla..." 98b/1.

Taḳsīm [id-/it-]: [Ar] Bölme, bölmek. "mişāl-i āḥar ḳaçan kim bir taḳsīm çıkarımasañ bu ṭarīḳle göresin." 27a/3; "...yüz yetmiş üç dirhemi on üç kişiye taḳsīm itseñ..." 27b/2

Ṭaraf: [Ar] Taraf, yan, yön. "yemīnī ṭarafına şebt idüp darb idesin." 15a/7.

ṭaraf-ı dıl'-ı elīf: A kenarının tarafı. "...ṭaraf-ı dıl'-ı elīf bī ya'ni elīf bī ki..." 74b/6.

Ṭarafeyn: [Ar] Yanlar, Dışlar. Orantılı dört sayı hesabında birinci ve dördüncü sayı olarak nitelendirilen sayıların ortak adı. “...*ḍarb olına ne ḥāşıl olursa ṭarafeynde olanuḡ birisi...*”39b/20.

Ṭarīḳ : [Ar] Yol, yöntem

ṭarīḳ-i ‘ameli : İşlemin yolu. “*mişāl ḥatā-yı vāḥid ṭarīḳ-i ‘amelī oldur ki...*”46a/6.

ṭarīḳ-i iḥrāc-ı cezr: Bilinmeyen niceliğin yani x’in çıkarılmasının yolu. “...*ve yek māl kırk toḡuz dirhem olur ṭarīḳ iḥrāc-ı cezr...*”93a/14.

ṭarīḳ-i istiḥrāc-ı ḥatāyeyn: Çift yanlış hesabının sonucunun bulunmasının yöntemi. “...*ṭarīḳ-i istiḥrāc-ı ḥatāyeyn nazar eyle...*”47a/8.

ṭarīḳ-i misāḥat : Alan hesabının yolu. “*ṭarīḳ-i misāḥat oldur ki dıl’laruḡ birisini gendü...*”75a/6.

Ṭarḥ [eyle-/id-/it-/ol-] : [Ar] Bir adedi diğerinden çıkarma. “*ne miḳdār ise mesfūr şülüşāndan ṭarḥ idüp bāḳisın aḳçe ḥükm idesin ve ṭarḥ itdüḡüḡ küsürāt ḥānelerin...*”22b/13-14.

Tebdīl [eyle-]: [Ar] Değişirme. “*ve nişf-ı tūs‘-i dirhem olur çün eczā’i şey’ dirhemi tebdīl eyledüḡ...*”104a/1.

Tekmīl [id-] : [Ar] Birden küçük olan katsayıyı bire tamamlama işlemi. “*dördünci tekmīli bildürür tekmīl aḡa dirler ki bir ‘aded vāḥide noḳşān olsa ol noḳşān miḳdārı ol ‘aded-i vāḥid üzere ziyāde ideler tā kim ‘aded-i vāḥid tamām ola.*”84b/5; “*eger birden nāḳış olursa tekmīl iderüz.*”90a/16.

Ṭop : [Tr] Top. (Top problemlerinde kullanılan unsur). “*çün bunu ikinci topuḡ nuḳresinden naḳş iderüz.*”112a/11.

Ṭut: [Tr] Tutmak, saklamak. “*küllī mālı bir şey ve bir kısım ve bir dirhem ṭutaruz.*”103a/10.

Ṭül : [Ar] Uzunluk. “*eger bir kemḥānuḡ ṭülü altı buçuḳ zirā’ olsa.*”43b/1.

Tūs‘ : [Ar] Dokuzda bir, $\frac{1}{9}$. “*şülüş ve tūs‘ ortasında muvāfaḳat şülüş olmaḳ göründi.*”31a/7.

Tūs‘ a : <tis‘ a [Ar] Dokuz. “*ḥāşıl oldı ki cemī’ küsürātı tūs‘ anuḡ maḥrecidür.*”32a/13.

-U-

Ulūf : [Ar] Binler. “*ulūf hānesinde olan ‘adedi birbirine darb idüp...*”6a/15.

ulūf ulūf: Milyonlar. “*...yazasın ki ulūf ulūf hānesi üzerinde vākı‘ olan...*”57a/18.

Ulaş-: [Tr] Bitişmek. “*...ile gayr-ı nihāye iḥrāc olına birbirine ulaşmaya.*”72a/10.

Uaşdur- : [Tr] Bitiştirmek. “*ḳuṭr-ı eṭvālin ulaşdura tā kim iki ḳıṭ‘a birbirindenmümtāz ola.*”78a/14.

‘Umḳ : [Ar] Derinlik. “*ḫūlına ve ‘arzına ammā ‘umḳına degül anuḡ nihāyeti cism olur.*”72a/3.

Ur - : >vurmak, [Tr] Çarpmak, matematikte dört işlemde biri, çarpma. “*...ḳırḳ beşe urasınkim netice-i māl-ı maḫlūbdur.*”46a/19.

-Ü-

Üslūb : [Ar] Yol, biçim, usul. “*bu üslūb üzere bu mālı ḳısmet eyleseler.*”102b/21.

-V-

Vāhid : [Ar] 1. Tek. Bkz. ḫaṭā-yı vāhid.

2. Bir. “*nisbeti olduḡı gibidür ol ‘aded ki anuḡ vāḫide nisbeti vāḫidūḡ cezre nisbeti olduḡı gibidür.*”82b/9-10.

Var- : [Tr] İşlemde başka bir düzeye geçmek. “*bir dirhem ṭutılır varuruz nişf-ı vāşıṭa ‘ı murabba‘ iderüz.*”99a/2.

Vasaṭ : [Ar] 1.Orta, 2. Orantılı dört sayı hesabında ortada sadece tek başına bulunan sayı. “*şıfır-ı vasaṭuḡ üzerine şaṭr-ı evvelde yazasın.*”58a/2;

Vaz‘ [eyle-/id-/ol-] : [Ar] Koyma, belirleme, tayin etme. “*ve sūlūs dirhemden vaz‘ iderüz.*”113a/16.

Ve : [Ar] 1.Notasyon sisteminde artı işareti. “*...ḳısmet iki dirhem ve penc subu‘ dirhem ve sūlūs subu‘ dirhem gelse...*”100a/20.

2. Farsça kuruluşlu sayı sisteminde , virgöl, ondalık sayı işareti. “*...üzerine ḳataruz yedi dirhem ve nīm dirhem olur.*”101b/2.

Vefā id- : [Ar] Yetme, kāfi gelme. “*eger bāḳī ‘aded ḳalmayup tamām vefā iderse ol vaḳtin...*”70b/6.

Veter : [Ar] Kiriş. “*ve her dıl‘ ki zāviyeye nisbet muḳābelesinde vāḳı‘ ola veter dirler.*”72b/16.

veter-i ḥaṭar³⁰⁵⁰: Çizginin kirişi. “*ol veter-i ḥaṭar ki dāirenüñ rāst ortasında vāḳı‘ ola.*”76b/8.

Vur - : [Tr] Çarpmak, matematikte dört işlem den biri, çarpma. “...aḡa vurasın ne ḥāşıl olursa otuz toḳuza ḳısmet idesin.” 88a/4.

-Y-

Yaz - : [Tr] Yazmak, kaydetmek. “*ne ḥāşıl olursa yuḡaruda yazduḡuñ ‘adede ḳısmet idüp...*”12b/2.

Yek : [F] Bir. “...dört dirhem ve yek māl illā iki yüz altmış altı şey...”95b/4.

yek şülüş: $\frac{1}{3}$ Üçte birin biri. “...üçüncü yāḳūt şemeni yek şülüş biḡ dinārdan naḳş olına.”116a/10.

yek subu‘: $\frac{1}{7}$ Yedide birin biri. “...yek subu‘ cezir ma‘ādil beş dirhem ve şülüş dirhemdür dişeler.”86a/1.

Yekün : [Ar] Toplam. “*yekün 2200...*”52b/11.

Yemīnī : [Ar] Sağ, sağ taraf. “...ḳā‘ide üzerine yemīnī ṭarafına şebt idüp...”16a/15.

Yer : [Tr] 1.Yer, mesafe. “*bir peyki bir yere gönderseler ammā şöylece işmarlasalar ki...*”105a/4. 2. Yer, neticenin yazıldığı kısım. “...cem‘ idesin bir yere yazasın kim buḡa evvel diyesin ki...”47b/7.

Yerine : Yerine, bir şeyin yerini almak üzere. “*yüz dirhem altūnı naḳş idüp anuḡ yerine yüz dirhem nuḳre getürevüz.*” 114a/14.

Yesāri : [Ar] Sol,sol taraf. “*şaṭıruḡ mi‘āt ḥānesinden ṭarafına ki yesāridür.*”7a/14.

Yetiş - [Tr]: Yeterli olmak. “*ve şāḥib-i nişf-ı südüs ve nişf-ı südüs māl yetişür.*”104a/14.

Yevme’l-ḳışt : [Ar] Çalışılmayan günler için kesilen para. “*pes cevāb viresinkim ber-mūcib-i yevme’l- ḳışt üç ay ve yigirmi...*”43a/10.

-Z-

³⁰⁵⁰ Bu kelime diğer nüshalarda ḥaṭṭ olarak yer almaktadır. Büyük ihtimal S. de yanlış yazılmıştır.

Ẓabt : [Ar] Tutmak, saklamak -1- “*ne miḳdār ‘aded olursa zabt idesinkim maḳsūmun ‘aleyh olırsadur.*”44b/9.

Ẓamm [id-/it-/ol-]:[Ar] Ekleme, katma. “*mezbūr māluḡ üzerine zamm idesinkim kırk altı olur.*”29a/6; “*...‘adede zamm olma ki elli iki ‘aded olur.*”13b/2.

Zāviye : [Ar] Açılı. “*ol zāviyenüḡ dıl‘ıdur dırler.*”72a/17.

zāviye-i mesatṭaḡa: Düzlemin açısı. Bkz. Mesatṭaḡa.

Zāyid : [Ar] <zā’id İşlemlerdeki artı terim, herhangi bir değerin pozitif olma durumunu gösteren işaret. “*pes ḡaṭā on altı vāḡı‘ oldı zāyiddür.*”48a/14.

Zevāyā : [Ar] Açılar. “*...veyā münferice’z-zevāyā olur.*”73a/6.

Ziyāde [eyle-/id-/it-/ol-]: [Ar] Artma, çoğalma.

ziyāde eyle-: Arttırmak. “*ziyāde eyledüḡümüz miḳdār-ı muḡārinine daḡı ziyāde iderüz.*”89b/3.

ziyāde id-: Arttırmak. “*vāḡid üzere ziyāde ideler tā kim ‘aded-i vāḡid tamām ola.*”84b/7.

ziyāde it-: Arttırmak. “*...oldı kieksüp ve her birinüḡ ḡışşesin ziyāde itdü gümüzden soḡra...*”117b/14.

ziyāde ol-: Artmak. “*...ḡānesinde olan ‘adedden ziyāde olmaya...*”53b/2.

ziyāde olan: Eklenen. “*anüḡ birbirinüḡ üzerine ziyāde olan şeḡle hilāl dırler.*”77a/9.

2. Fazla

ziyāde gel-: Fazla olmak. “*...dirhem ziyāde gelse ol taḡdīrce aḡıl ol māl-ı mechül...*”101b/8.

ziyāde ol-: Fazla. “*zāyid yā nāḡış olacaḡ olursa ziyāde olandan eḡallın ṭarḡ idüp...*”47a/11.

2. PROBLEMLERDE KULLANILAN ÖLÇÜ BİRİMLERİ, PARA BİRİMLERİ VE KIYMETLİ TAŞLARIN ADLARININ SÖZLÜĞÜ

-A-

Adım: [Tr] İki ayak arasındaki mesafe.
“bir fersah yol iki biş iki yüz adım
olsa.”105a/5.

Akçe: [Tr] Bir paranın üçte biri değerinde
altın veya gümüşten yapılmış Osmanlı
sikkesi. “pāre kumāş her pāresi bişer
akçeye ne miqdār olur.”11a/2.

Azılla : <azāla [Ar] 100x1 terazi aşını,
yani 100x145,63cm=145,63 metrekare
(Hinz, 1990: 80). “...yüz miqdārı bir
azılladur otuza kısmet idesin.”78b/7.

-B-

Barmağ(ğ) : [Tr] Uzunluk ve genişlik
ölçüsünde kademin 12 arşının 24’te biri
olup 12 hat olarak kabul edilir (Parlatır:
2011: 1340). “ve bir barmağ didüğümüz
yüz barmağı bir zirā’ ola.”15b/5.

-Ç-

Çaryek : [F] 0, 25 arşın değerinde bir İran
ağırlığıdır. (Hinz, çarek olarak verir.
1990: 13; İnalçık, 2013: 249). “dördüncü

kısm-ı çaryekdür ki zirā’uñ dört baħşinde
biridür pes bu taqdırce bir kire üç barmağ
ve on iki tıl abrişim ve elli müy-ı daķıķ
olur.”15b/12-14. Metinde çaryek zirā’ın
alt ölçülerinden biri olarak
tanımlanmıştır.

-D-

Dāng : [F] Arapçalaştırılmış hali dāniķ,
genel olarak altıda bir anlamındadır,
ağırlık ve para birimi olarak bir bölü altı
dirhem ya da bir bölü altı dinar miskaldir
krş dāyık- (Hinz, 1990, 13). “ķirāt nīm
dāng bir dāng şümün mişķāl.”22a/14.

Dāyık : <dāng, [F] Arapçalaştırılmış hali
dāniķ, genel olarak altıda bir
anlamındadır, ağırlık ve para birimi
olarak bir bölü altı dirhem ya da bir bölü
altı dinar miskaldir. Krş. dāng. “ammā
ķirāt ve dāyık yazmaķ dileseñ 18,
75.”22b/1.

Derāhim : [Ar] Dirhemler, akçeler,
paralar. “beş murabba’ eyledüñ
pesderāhimi yigirmi kerre gendü nefsine
urasın.”97b/1.

Dinār : [Ar] Çeyrek lira değerinde altın para. -

Bir ölçü birimi olarak da kullanılan dinār metnimizde sadece para anlamıyla kullanılmıştır. “*yāḳūtūḡ ṣemeni sekiz yüz altmış dinār ola ve yetmiş cüz ola cümle beş yüz yetmiş iki cüz ’i bir dinār olandan ve üçüncü yāḳūt yedi yüz on üç dinār olur.*”(115b/12-13).

Dirhem : [Ar] Eski okkanın dört yüzde biri, gümüş para.

Metinde 13b/14-24a/10 arasında bir ağırlık ölçüsü olarak kullanılmıştır.

“*faşl-ı şānī darb-ı fülūsı beyān ider ve dirhem ve mūt ve zirā’ ve mişḳāl ve ḳanṭār darb olunmasının ḳā’idesin bildürür kısım-ı evvel kūsūrāt-ı fülūsı ve darb olunması ḳā’idesin beyān ider kūsūr şōl nesnedür kim aḳçeden kem ola evvelā her dirhem bir aḳçedür bir aḳçe yüz fülüsdir ve her fülüs yüz şī’irdür ve bir şī’ir yüz ḫardaldur ve bir ḫardal yüz zerredür ve bir zerre yüz ḫaşivdür.*” (13b/14-15; 14a/1-6.)

-F-

Fersāḡ : [Ar] Uzunluk ölçüsü, fersah 3 mile eşittir, her mil ise her biri 4 şer’i arşın olan bin kulaç eder, yani 6 km dir (Hinz,1990: 76; Halil İnalçık aynı ölçüyü farsah olarak adlandırmış ve 7500 arşın=5685 m. olarak tanımlamıştır. İnalçık, 2013: 249).

Fülüs : [Ar] Bakır sikkeler, pullar, paralar. Metinde fülüs aḳçenin yüzde biri olarak tanımlanır. “*her dirhem bir aḳçedür bir aḳçe yüz fülüsdir.*”14a/4.

Fülöri : <filori [İt] XI yüzyılda Floransa şehrinde basılan altın sikke. “*...altūnuḡ mişḳāli altmış bir aḳçeye şatılsa fülöri elli beş dirheme çıkısa...*”41a/2.

-G-

Gümüş : [Tr] Gümüş, parlak beyaz renkte kolay işlenebilen kıymetli maden krş gümüş. “*...gümüşi ne miḳdār olurbilmek dileseḡ ṭariḳi oldur ki...*”111b/13.

-H-

Ḥabbe : [Ar] Arpa tanesinin ağırlığıdır, bu ölçü hakkında çelişkili bilgiler vardır, 3,125 gr. (Hinz, 1990: 15).

Metinde “... her keyil(<keyl Tahıl, hububat ölçüsü) elli sâğardur(Kupa, kap) ve her sâğar elli habbedür...”(17b/9-10) şeklinde verilmiştir.

Ħardal : [Ar] Bir hardal tanesinin ağırlığı değerinde yani, 0,000707gr olan ölçüdür. (Hinz, 1990: 16). Metinde “ve bir Ħardal yüz zerredür”(14a/6) şeklinde yüz zerreye eşit olduğu belirtilir.

Ħaşiv :<Ħaşv, [Ar] Zerrenin yüzde biri kadar olan bir ağırlık ölçüsü. Metinde “ve bir Ħardal yüz zerredür ve bir zerre yüz Ħaşivdür” şeklinde bir tanımlama söz konusudur.

-K-

Ķantār : [Ar] Osmanlı’da standart olarak 17600 dirhem=44 okka ve 56, 449 kg. denktir.(İnalcık, 2013: 250).

Metinde kantar için,

“... meşelâ Ķantār iki kısımdur. Ķısm-ı evvel Ķantāri kebīrdür ki İstambulda ve Rūm ilinde isti‘mā olunur. anuĶ her yüzyetmişaltı dirhemi bir lodradur. Her yüz lodra bir Ķantārdur her Ķantār onyedibinaltıyüz dirhemdür ki kırkdört vaĶıyye olur. ikinci kısım Ķantār-ı

şāğīrdür ki Anaṭolı vilāyetinde isti‘māl olunur anuĶ her yüzaltmış dirhemi bir lodradur her yüz lodrası bir Ķantārdur her Ķantār onaltıbin dirhemdür ki kırk vaĶıyye olur ...” (20a/8-17) şeklinde bir tanımlama vardır. Buna göre kantarın iki çeşit olduğu ve büyük kantarın İstanbul ve Rum kesiminde, yani Bizans’ta, küçük kantarın ise Anadolu’da kullanıldığı belirtilir. Buna göre büyük yani birinci kantar 176 dirhem=1 lodra ve 100 lodra bir kantardan, 17600 e tekabül etmektedir. Yani 44 okkadır. Küçük kantar ise 160 dirhem=100 lodra yani 1600 dirhemdir.

Ķantār-ı şāğīrdür: Küçük kantar.

Ķantār-ı kebīr: Büyük kantar.

Ķırāt : <Ķīrāt, [Ar] şer’isi, orta büyüklükte beş arpa ağırlığında olan ve kuyumcular arasında kullanılan miskalin yirmi dördte biri kadar bir ağırlık ölçüsüdür, Mekke, Mısır, Suriye ve Anadolu’da 1 Ķīrāt daima 1/24 miskal ve genellikle 4 habbeye eşittir, yani ağırlığı 0,2004 gr.dır. (Hinz, 1990: 33-34).

Metinde kıratla ilgili net bir tanımlama yoktur. Sadece bu ibare geçmektedir.

“meşelā bir mişkal yigirmi dört kırātdur ve her kırāt dört şa‘irdür bu taqdırce bir mişkal toksan altı şa‘ir yazılır.”(22a/14).

Kıt‘a : [Ar] Parça, top (kumaş). İpek veya tafta kumaşlar için kullanılan bir ölçüdür. 1 kıt‘a ipek yahut tafta 100 arşın yani 65m.dir. Standart olarak 20 arşın, 13m.ye teakbül eder. (İnalcık, 2013: 254).

“şekl-i evvel darb-ı tahtānī beyānındadır meşelā dört yüz seksen üç kıt‘a kumāş her pāresi üçer yüz altmış birer akçeye olsa kıymeti ne miqdār olur bilmek dileseñ... “(3a/13-15).

Keyil : <keyl, kile, kileç; [Ar] Tahıl, hububat ölçüsü. 36 litre yani 20 okkaya denk düşmektedir (İnalcık, 2013: 251). Tam olarak bir standartı yoktur. Osmanlı’da resmi olarak İstanbul’da buğday kilesi 20 okka, yani 25,656 kg. dır. Arpa da ise 22, 25 kg üzerinden hesaplanır. (Hinz, 1990: 51).

Metinde müddün ve habbenin alt birimi olarak verilmektedir. “meşelā bir mūt yigirmi keyildür ve her keyil elli sāğardur ve her sāğar elli ḥabbedür”(17b/9-10).

Lidre : [Ar] İpek için kullanılan ağırlık ölçüsüdür. İnalcık litre olarak kelimeyi almış ve Selçuklu ve Osmanlı’da standart olarak 100 dirhem yani yaklaşık 320.7 gr.lık bir ağırlık olduğunu belirtmiştir. (İnalcık, 2013: 251).

Metinde net bir tanımlama yoktur. İfade şu şekildedir: “mişāl-i āḥar toksan iki biḡ beş yüz elli lidre herir olsa her otuz lidre herir bir vezne ḥisāb olsa alandan ve şatandan...” (25b/1-3). Ancak ipeğin ağırlığının hesaplanmasında kullanıldığı, probleminden anlaşılmaktadır.

Lodra: [Ar] İpek için kullanılan ağırlık ve ölçü birimi 120 dirheme eşittir ve 384,9 grdır. (Hinz, 1990: 18).

Metinde lodra, kantar ve lodranın çarpımının anlatılmasında tanımlanmıştır. Bu kısım için bkz. Kantar.

Lülü : <lü’lü [Ar] İnci. “ve bir lülü olsaammā la‘lūḡ şülüş bahāsına...”50a/11.

-M-

Miṣkāl: [Ar] Osmanlı'da 0,15 dirhem yani yirmi dört kırıat değerinde standartlaşmış bir ağırlık ölçüsü (İnalçık, 2013: 252).

Metinde miskāl üzerine şöyle bir tanımlama yapılmıştır: *“kısm-ı hāmis kūsūrāt-ı miṣkāl ve ḍarb olunmasınınuḡ kavā'idin beyān ider meṣelā bir miṣkāl yigirmi dört kırātḡdur ve her kırāt dört ṣa'irdür bu taḡdīrce bir miṣkāl toḡsan altı ṣa'ir yazılır ammā bu ṣūret ile ḍarb-ı vāḡiden istiḡrāc itmek mümkin olmaduḡı açıldan ustazlar bir miṣkālī yüz elli ṣa'ir farz eylemişlerdür tā kim kūsūrātula ḍarb olunmaḡa āsān olsun.”* (22a/4-11). Buna göre asıl miskāl 24 kırāt değerindedir ve her kıratı da 4 ṣa'ire eşit yani 0, 05 grdır. Ancak ṣa'ir ölçüsü bu miktar alındıḡında miskāl 96 ṣaire tekabül etmektedir. Bu sayının tam bir sayı olmayışı işlem yapılırken miskālın kūsūrātıyla hesaplanmasında güçlük meydana getirmektedir. Bu sebeple hocaların genel olarak kabul ettiḡi 1 miskālın 100 ṣa'ire denk olduḡudur. İşlemlerde böyle bir ölçüt kullanılmaktadır.

Mīzān : [Ar] Ölçü, tartı, ölçek, miktar.

Metinde kumaş, buḡday, şeker gibi ürünlerin tartılmasında kullanılan bir ölçüdür. Hattā resm-i mīzān olarak ölçü vergisinden de bahsedilir. Bunlarla beraber aṣaḡıdaki örnekte olduḡu gibi, tam küpün anlatıldıḡı bölümlerde mīzān miktar, yani çıkan sonuç anlamı kazanır.

“ka'buḡ mīzānı oldur ki ka'b-ı ṣaḡīḡhi gendü nefesine urasın”(60b/10-11)

resm-i mīzān. : Ölçü vergisi.

Mūt : [Ar] Elli şiniklik tahıl ölçeḡi. Hinz bu ölçü için 20 kile değerinde tahıl ölçeḡi olarak tanımlama yapar (Hinz, 1990: 56; Parlatır, 2011: 1140).

Metinde de Hinz'inkiyle aynı şekilde bir tanımlama görürüz.

“... meṣelā bir mūt yigirmi keyıldür...”

(17b/9) Yine bu ifadenin devamında keyil/kileyi şinik ölçüsüyle eşleştirerek verdiḡi de görülür. Bu bakımdan ilk tanım da doḡru kabul edilmelidir.

“ve her keyil elli sāḡardur ve her sāḡar elli ḡabbedür pes bu taḡdīrce rub' keyil bir şinik dinür.” (17b/9-11).

Mūy-ı dakīk: Tıpkı ibrişim gibi ipek tellerdir. Bir ibrişim demeti çile olarak nitelendirilir. Mūy-ı dakik ise, çile gibi olmakla birlikte, daha ince tellerden oluşan bir demettir. Tal ve tīl gibi ölçekten ziyade ölçüt olarak ele alınmalıdır. [F+Ar]

“pes bu taqdīrce bir kire üç barmağ ve on iki tīl abrişim ve elli mūy-ı dakīk olur ve rub^c-ı çār yek altı barmağ ve yigirmi beş tīl abrişim olur ve nīm çār yek on iki barmağ ve elli tīl abrişim olur.” (17b/13-16)

Mürvārī: [F] İnci, mücevher. *“pes lāzım oldu ki mürvārī on sekiz cüz^o ola.”* 111a/10.

-N-

Narḥ : [F] <nirḥ, nark, Çarşıda pazarda satılan şeyler için resmi makamlarca gösterilen fiyat. *“kaçan bir müdd kendüm yetmiş aqçeye olsa nānuḥ narḥı yedi yüz elli dirhem...”* 40b/6.

Nukre : [Ar] Külçe halinde gümüş. *“aşıl nukre’i yazup ve kıymetin daḥı kūsūrātı ile tahtında şebt idüp...”* 24b/4.

-P-

Pāre: [F] Parça, top (kumaş). İpek veya tafta kumaşlar için kullanılan bir ölçüttür.

Metinde pārenin bir ölçüsü yoktur. Ölçüt olarak kabul edilebilir. Üst ve altların çarpımı konuları kumaş problemleri üzerinden işlenir. *“şekl-i şānī darb-ı fevḳānī beyānındadır meşelā altı biḥ üç yüz kırk beş pāre ḳumāş olsa her pāresi üç biḥ iki yüz seksen dörder aqçeye ne miḳdār aqçe olur.”* (3b/7-9).

-R-

Raṭıl : <rıṭl [Ar]12 okka, 333,6 gr olan ağırlık ölçüsü. (İnalçık, 2013: 253). *“eger üç cins sükker olsa bir cinsün toḳsan altı raṭılı on sekiz dirheme olsa ve bir cinsiotuz dirheme ve bir cinsi dört dirheme olsa bu üç cins sükkerden toḳsan altı raṭıl sükker alsalar.”* 109b/16-20.

Rište: [F] İpek anlamında olup, metinde zirā^c’ın alt birimlerinden biri olarak yer alan bir uzunluk ölçüsüdür. Tam olarak bir değer verilmemiştir ancak metinde yapılan işlemde zirā^c’ın kūsarat hanesine göre, on binde biri olarak görülmektedir.

Metinde şu şekilde geçmektedir: “on iki zirā‘ ve rub‘ ve kire tāfta her zirā‘ yigirmi sekizer aqçeden cümle ne kadar kıymet vākı‘ olur diseler tārīki oldur ki muqaddemā zirā‘uḡ ‘adedin yazup ve kūsūrātuy ‘aşerāti için zirā‘uḡ yemīnī tarafına bir sıfır koyup ba‘dehū rub‘ kire kūsūrāt ki toquz barmaq otuz yedi rişte ve elli mūy-ı daqīk olur.” (16b/1-7). Bu ifadededen 12 zirā‘nın küsuratı üzerinden yapılan işlemde, rişte virgüllü kısımda yer alır.

-S-

Sāgar: [F] Kadeh, kupa, kap. 0, 25 kileye tekabül eden bir ağırlık ölçüsüdür.

Metinde sāgar olarak geçmekle birlikte, Osmanlı’daki ölçü birimlerini ele alan kaynaklarda kadeh olarak geçmektedir (İnalcık, 2013: 250).

Metinde kile, müdd ve habbeyle bir tutulan ve buğday, arpa gibi tahılları ölçmek için kullanılan bir ölçü olarak verilmiştir.

“meşelā bir mūt yigirmi keyildür ve her keyil elli sāgardur ve her sāgar elli habbedür pes bu taqdırce rub‘ keyil bir

şinik dinür ve on iki sāgar elli habbe yazılır ve nīm keyilyigirmi beş sāgar yazılır. üç şinik otuz yedi sāgar ve elli habbe yazılır ve bir keyil elli sāgar yazılır.”(17b/10-14)

-Ş-

Şa‘ir : <şa‘ire [Ar] Arpa tanesi ağırlığında yani, 0,05 gr olan ölçüdür. (Hinz, 1990: 42).

Hinz bu terimi müennes biçimiyle şa‘ira şeklinde alır. Metinde şī‘ir şeklini de görebildiğimiz şa‘ir yüz hardala eşitlenmiştir. “her dirhem” bir aqçedür bir aqçe yüz fülüsdir ve her fülüs yüz şī‘irdür ve bir şī‘ir yüz hardaldur.”(14a/4-5).

Şinik : [Yun] Sekiz kiloluk tahıl ölçüğü. 0,5 kile ve 0, 25 kile için kullanılan bir ölçek (Parlatır, 2011: 1582; İnalcık, 2013: 254).

Metindeki şu ifadeden, “meşelā bir mūt yigirmi keyildür ve her keyil elli sāgardur ve her sāgar elli habbedür pes bu taqdırce rub‘ keyil bir şinik dinür.”(17b/9-11). şiniğin müdd/mūtun alt birimlerinden biri olduğunu anlıyoruz.

-T-

Tal : [Tr] Dal.

Metinde ipek tellerin her biri için kullanılmıştır. Mevcut bir ipek ölçüğü olmamakla birlikte metinde “...abrişimüh dağı yüz talı bir barmağ ola.” (15b/4) şeklinde ölçüt anlamı yüklenmiştir.

Tıl: [T] Bir çeşit ölçü birimi, ipek için kullanılır.

“pes bu taqdırce bir kire üç barmağ ve on iki tıl abrişim ve elli müy-ı dağığ olur ve rub'-ı çâr yek altı barmağ ve yigirmi beş tıl abrişim olur ve nîm çâr yek on iki barmağ ve elli tıl abrişim olur.”(15b/13-16).

-V-

Vakıyye : <vâkıyye, vukıyye [Ar] Okka, dört yüz dirhemlik Osmanlı ağırlık ölçüsü. Okkayla eş değerde tutulmuştur. Yani 400 dirhem=1.2822945 kg.dır. (Hinz, 1990: 44; İnalçık, 2013: 254).

Standartlaşmış bir ölçü olup, metinde büyük ve küçük kantarı tarifte kullanılır.

“kañtârı kebirdür ki İstâmbulda ve Rûm ilinde isti‘mâl olunur anuñ her yüz yetmiş

altı dirhemi bir lodradur her yüz lodra bir kañtârdur her kañtâr on yedi biñ altı yüz dirhemdür ki kırk dört vaқыyye olur. ikinci kısım kañtâr-ı şağirdür ki Anañolı vilâyetinde isti‘mâl olunur anuñ her yüz altmış dirhemi bir lodradur her yüz lodrası bir kañtârdur her kañtâr on altı biñ dirhemdür ki kırk vaқыyye olur.” (20a/9-17).

Vezn : [Ar] Tartma, tarılma, tartı, ağırlık. Tıpkı mîzân gibi bir tartıdır. “...yedi zirâ‘ ve ‘arzi üç buçuğ zirâ‘ olsa ammâ vezni üç biñ altı yüz dirhem vâkı‘ olsa...”44b/2.

Vezne : [Ar] Bir lodrası 120 dirheme eşit olan 30 lodralık ağırlık ölçüsüdür. Yani bir dirhem 3,207 gr. olarak değerlendirildiğinde vezne 11, 545 kg. dır. İnalçık bir dirhemın gramını 384,84 gr. olarak alır. (Hinz, 1990: 44; İnalçık, 2013: 254).

Metinde ipeğın ölçülmesi için kullanılmıştır. “ mişâl-i âhar toğsan iki biñ beş yüz ellilidre herîr olsa her otuz lidre herîr bir vezne hisâb olsa alandan ve şatandan her veznede yüz aqçe resm-i mîzân alınsa bir kañmadan istihrâc itmek

dileseñ muḳaddemā herīri yazup bir ḥānesin tarḥ idüp mā‘adāsınuñ şulūşin iḥrāc idesin ba‘dehū iki şıfır ziyāde idüp cevāb viresinkim toḳsan iki biñ beş yüz elli lidre herīr üç biñ seksen beş vezne olur.”(25b/1-10).

bir barmaq didüğümüz yüz barmağı bir zirā‘ ola.”(15b/1-6).

-Z-

Zer : [Ar] Altın. “...bahā-yı zer kim bir mişḳāl ve dört dirhem dutılmışıdı.”110b/18.

Zerre : [Ar] Dirhemnin alt ölçeklerinden bir ağırlık ölçüsü. Bir arpanın yüzde birlik kısmı. (Sami, 2010: 1359).

Metinde şu şekilde geçmektedir:

“ve bir ḥardal yüz zerredür ve bir zerre yüz ḥaşivdür.”(14a/6).

Zirā‘ : [Ar] Dirsekten orta parmak ucuna kadar olan uzunluk, arşın 1 zirā‘ 65cm. (Hinz, 1990: 79).

Metinde ipek için kullanılan bir uzunluk ölçüsü olarak tanımlanır.

“ḳısm-ı şānī kūsūrātı zirā‘ ve darb olunması ḳā‘idesin beyān ider kūsūrāt-ı zirā‘ müy-ı daḳıḳden alınur ya‘ni ol müyüñ yüz talı bir tıl abrişim ola ve abrişimüñ daḳı yüz talı bir barmaq ola ve

İKİNCİ CİLT
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
DİZİN

-A-

a : 3. Tekil şahıs zamiri krş o -102- [Tr]

a.+ nda 77a/3

a.+ ndadır 46a/7

a.+ ndan 108a/1, 44b/9, 60b/12,
60b/19, 60b/21, 67a/4, 67b/2, 67b/3,72b/18

a.+ nı 113b/8, 72b/8, 72b/13, 75a/2,
76b/1

a.+ nuñ 104a/2, 114a/14, 20a/10,
20a/14, 34a/15, 46a/13, 53b/4, 71b/5, 72a/1,
72a/3, 72a/7, 72b/17, 73a/9, 73b/6, 75a/11,
75a/16, 75b/2, 76a/1, 76b/1, 77a/5, 77a/8,
78a/21,80a/20, 81a/4, 82b/13, 82b/15, 82b/9,
99b/6

a.+ nünçün 21a/6, 51b/13, 51b/16,
52a/6

a.+ nünçünkim 51b/19

a.+ nuñ 61a/7

a.+ ña 103a/18, 109a/8, 2b/12, 2b/13,
2b/17, 2b/18, 2b/4, 2b/7, 30b/18, 38b/15,

39b/2, 39b/21, 40a/5, 43a/8, 45a/13, 45a/16,
46a/4, 52a/20, 53a/18, 53a/3, 55b/1, 56a/17,
56b/1, 56b/10, 56b/13, 57a/10, 57a/14,
57a/9, 60a/6, 67b/10, 67b/11, 68a/5, 71b/3,
71b/5, 72a/2, 72a/4, 72a/5, 72a/7, 72b/4,

72b/8, 76b/8, 76b/9, 77b/10, 82a/2, 82b/11,
82b/19, 83a/1, 84b/15, 84b/5, 87a/9

a.+ ña vurasın 88a/3

a.+ ñada 83b/21

a : A kenarı -1- [Tr]

a. 73b/10

lâ- ğ.-ı nihâye 70b/12

āb : Su-15- [F]

ā. 113b/20, 114a/13, 114a/16,
114a/4, 114a/6, 114b/5, 114b/8, 78b/10,
79a/17, 79a/18, 80b/17

ā.-ı şāfī 113b/14

ā.+ a 114a/10

kemmiyye-i vezn-i ā.+ ı 114a/1

ā. olsa 79a/14

a b : A B kenarı -1- [Tr]

a. 73b/11

abrişim : < ibrişim, Kalınca bükülmüş ipek
iplik -9- [F]

a. 113b/15, 15b/14, 44b/1, 44b/6

a.+ i 44b/19

a. ola 15b/4

a. olur 15b/15, 15b/17

a.+ üñ 15b/4

ac : A C kenarı -1- [Tr]

a. 73b/11

aç -: Açmak -1- [Tr]

a.- salar 79a/6

açıldan: Açıldan -1- [Tr]

a. 22a/9

ad : İsim -2- [Tr]

a. virdügümüz 82a/8

a. virseñ 104a/16

a' dā : Düşmanlar -1- [Ar]

el-muzafferī 'ale'l-a. āfitāb-ı dīn-i devlet
1b/10

a' dād : Sayılar -90- [Ar]

a. 66a/2, 70b/5

a.-ı mesfūruñ 67b/17

a.-ı mütebāyenedür 31a/11

a.-ı mütedāhile 31a/10

erba' a-ı a.-ı mütenāsebe 45b/6

mişāl-i erba' a-ı a.-ı mütenāsebe
39b/7

erba' a-ı a.-ı mütenāsebeden 39b/14,
40a/15

a.-ı mütenāsebenüñ 39b/1

erba' a-ı a.-ı mütenāsibenüñ 2b/11

a.-ı mütevāfaça 31a/11

a.+ a 10a/5, 33b/3, 44b/14, 44b/17,
54b/17, 64b/6, 65b/14, 65b/21, 68a/6, 8a/11,
8a/15, 8a/19, 9a/3, 9b/18

mecmū^ç -i a.+ a 56a/8, 9a/7
a.+ dan 63b/12
a.+ ı 10a/11, 10a/2, 10a/4, 11a/16,
11a/3, 11b/5, 12a/17, 13a/1, 13a/5,
13b/4, 16a/18, 23a/7, 32b/15, 34a/13,
37a/5, 38b/12, 44b/13, 46a/9, 51a/2, 52a/21,
54a/7, 57b/10, 58b/10, 61a/12, 61a/8, 62b/1,
62b/2, 62b/3, 63b/9, 64b/18, 64b/19, 64b/20,
65b/11, 66a/3, 68b/10, 68a/3, 69a/15,
69a/19, 69b/20, 70a/16, 70a/20, 70b/3,
8a/10, 8a/14, 9a/7, 9b/11

erba^ç a-ı a.+ ı 39b/3

mecmū^ç -i a.+ ı 8a/18, 9a/12

tarīḫ-i a.+ ı 67b/5

a. olsa 97a/20

a.+ uñ 22b/10, 24a/17, 24b/14, 47b/1,
53b/20, 58a/7, 61a/14, 61a/5, 91a/5, 9a/1

‘aded : Sayı -728- [Ar]

‘a. 105a/18, 105b/1, 105b/17,
106b/13, 109a/6, 109b/1, 10a/16, 110a/4,
111a/1, 11b/1, 12a/14, 13a/16, 13a/18,
13a/19, 13a/20, 13a/6, 13b/1, 13b/7, 13b/8,
16b/9, 28a/17, 28b/15, 28b/18, 29a/10,
29a/12, 29a/8, 32a/12, 32a/5, 32b/14,
35b/16, 3b/14, 41b/13, 41b/15, 42b/13,

45a/11, 46a/20, 46b/1, 46b/17, 48b/2, 4b/13,
4b/2, 50b/2, 51b/2, 52b/1, 53a/17, 53a/21,
53b/10, 53b/17, 53b/7, 53b/8, 54a/1, 54a/14,
54a/19, 54a/20, 54b/10, 54b/12, 54b/3,
55a/10, 55a/14, 55a/6, 55b/13, 55b/14,
55b/9, 56a/10, 56a/14, 56a/4, 56a/9, 56b/2,
57a/16, 57a/7, 57b/23, 57b/3, 58a/1, 58a/16,
58b/12, 59a/1, 59a/3, 59a/17, 60a/10, 60a/12,
60a/2, 60a/3, 60a/8, 60b/2, 60b/3, 60b/4,
60b/8, 61a/21, 61a/7, 61b/10, 61b/19, 61b/9,
62a/10, 62a/11, 62b/10, 62b/20, 62b/21,
63b/10, 63b/13, 65a/13, 65a/6, 66a/4, 66a/5,
67b/20, 68a/15, 68a/20, 68a/8, 68a/9,
68b/20, 68b/9, 69a/21, 69a/5, 69a/8, 69b/13,
69b/15, 69b/5, 6a/2, 70a/1, 70a/2, 70a/7,
70a/8, 70a/9, 70b/1, 70b/4, 74a/5, 79a/21,
7a/15, 7b/8, 81b/18, 82b/9, 83a/4, 83a/5,
84b/5, 86a/9, 87b/7, 88b/11, 89b/10, 90a/11,
90a/3, 90a/6, 90a/7, 90b/7, 91a/20, 91b/21,
92a/2, 92a/3, 93b/6, 9a/5, 9a/8

şaffi’l- ‘a. 61a/2, 67b/10

şālişü’l- ‘a. 67b/14, 68a/5, 68b/11

şāniye’l- ‘a. 67b/13

‘aded-i ‘a. 39b/3

rābi‘ü’l- ‘a. 67b/15, 68a/3, 68b/19,
69b/21

‘ a.-i a‘ zamdan 85a/4	‘ a.-i ma‘sumı 13a/11, 13b/10
‘ a.-i şālīse 39b/7	‘ a.-i ma‘sumun‘ aleyhe 13a/10,
‘ a.-i şālīşüñ 39b/4	13a/11, 13b/10, 13b/11
‘ a.-i şānīnūñ 39b/6	‘ a.-i māla ururuz 91a/15
‘ a.-i şānīye 39b/4	‘ a.-i māla 89b/18, 90a/10
‘ a.-i ‘aded 39b/3	‘ a.-i māldur 90a/4
‘ a.-i dıl‘ 56b/13	‘ a.-i mezbūr 68a/6
‘ a.-i emvāl 93b/2, 93b/5	‘ a.-i mişl-i meka‘ b ola 60b/13
‘ a.-i emvāle ururuz 91a/4	‘ a.-i mişķālūñ 22b/19
‘ a.-i emvāle 90a/1, 91a/10, 91a/19,	‘ a.-i miķdār-ı dıl‘ -ı aķşarın 74a/7
91a/7, 91b/1, 93a/19	‘ a.-i müfrede 83b/8
hāşıl-ı dārb-ı ‘ a.-i emvāli 93a/16	dārb-ı ‘ a.-i müfredi 83b/7
‘ a.-i ertaldur 110a/2	‘ a.-i rābi‘ 39b/6
‘ a.-i evvelūñ 39b/5	‘ a.-i rābi‘ e 39b/5
‘ a.-i kūsūrātı 14b/14	‘ a.-i vāhid 84b/6, 84b/7
‘ a.-i ma‘ ādil 88b/10	şaffi’l- ‘ a.+ de 69a/11, 70a/13,
‘ a.-i ma‘lūb olur 12a/7	70a/18, 70a/20
‘ a.-i ma‘lūb 11b/13, 40a/1, 41a/15,	şālīşü’l- ‘ a.+ de 68a/16, 68b/16,
42a/13, 42a/19, 42b/13, 43a/9, 44a/12,	69b/11, 69b/20, 70a/19
44b/14, 46a/10, 47b/13, 47b/5, 50a/7, 51a/4	şānīye’l- ‘ a.+ de 68a/18, 68b/8,
‘ a.-i ma‘lūbdur 42b/5, 43b/8, 46b/5,	69a/21, 69b/13, 70b/1, 70b/2
47a/5, 51a/10, 52b/7	rābi‘ ü’l- ‘ a.+ de 68a/14, 68b/14,
‘ a.-i ma‘sum 13b/6	68b/2, 69a/13, 69b/18, 69b/9, 70a/15, 70a/16

şaffi'l- 'a.+ de olan 68b/1, 68b/13,
68b/15, 68b/21, 68b/4, 68b/7, 69a/3

rābi'ü'l- 'a.+ de olan 69a/1, 69a/13

'a.+ den 105a/14, 106a/1, 26b/16,
4b/16, 53b/2, 68a/7, 87b/8, 90a/9, 91b/14,
92a/1, 92a/11, 92a/5

'a.+ dür 106b/19, 107a/12, 107a/3,
107a/7, 109b/5, 14b/8, 32b/9, 34a/8, 55a/1,
6b/9, 87b/9, 90a/8

'a.+ e 105a/17, 105a/21, 106a/19,
106a/5, 106b/17, 106b/19, 107a/12, 107a/3,
107a/7, 10a/12, 10a/13, 10a/3, 10a/6,
110a/10, 110a/6, 111a/7, 113a/12, 119a/15,
12b/12, 12b/2, 12b/8, 13b/2, 28b/12, 29a/14,
29a/16, 32a/12, 32b/12, 3a/21, 3b/2, 3b/5,
40b/12, 40b/3, 42a/11, 42a/17, 46a/21,
4a/10, 4a/12, 4a/13, 4a/18, 4a/19, 4b/11,
4b/12, 4b/17, 4b/19, 4b/20, 53a/4, 53a/5,
53b/13, 53b/3, 53b/6, 55b/10, 56a/12,
56b/12, 57a/13, 57b/3, 58a/15, 58a/5,
58b/12, 58b/5, 58b/7, 59a/14, 59a/7, 5a/9,
5b/11, 5b/20, 5b/5, 5b/9, 60a/16, 60b/15,
61b/18, 61b/5, 61b/7, 62a/1, 62a/9, 62b/14,
62b/17, 62b/19, 63a/19, 63a/9, 64a/11,
64a/14, 64a/2, 65a/12, 65a/9, 65b/12, 65b/2,
68a/17, 68a/4, 68b/13, 68b/2, 68b/20, 68b/4,

68b/7, 69a/16, 69b/10, 69b/17, 69b/19,
69b/8, 6a/1, 6a/12, 6a/13, 6a/5, 6a/8, 6b/16,
70a/1, 70a/17, 70a/7, 70b/3, 82a/7, 88b/6,
94b/19, 94b/7, 9b/12, 9b/16

şālişü'l- 'a.+ e 69a/17

şāniye'l- 'a.+ e 69a/20

şifru'l- 'a.+ e 26b/14

rabi'ü'l- 'a.+ e 68a/13

rābi'ü'l- 'a.+ e 70a/4

'a.+ e uralum 113a/11

'a.+ e urasın 63b/17, 67b/1, 67b/3,
67b/4

'a.+ e urasınkim 64b/1

'a.+ e uravuz 91b/6

'a.+ e ururuz 91b/18

'a.+ e vurasınkim 7b/3

'a.+ i 105a/13, 105b/21, 106a/17,
108b/6, 10a/12, 10a/14, 10a/18, 10a/19,
10a/5, 10b/12, 10b/17, 110a/7, 111a/3,
11a/12, 11a/14, 11a/17, 11a/19, 11b/12,
12b/12, 12b/8, 13a/8, 13b/4, 26a/16, 26a/9,
29a/7, 29b/12, 31a/14, 34b/10, 3a/20, 3b/1,
3b/4, 40a/3, 45a/12, 46a/21, 47a/12, 47b/2,
4a/11, 4a/15, 4a/17, 4a/7, 4a/9, 4b/10, 4b/11,

4b/17, 4b/18, 4b/6, 50a/5, 53a/20, 53a/3,
53b/13, 53b/16, 53b/20, 53b/5, 54b/16,
54b/4, 54b/8, 55a/4, 55a/9, 56a/12, 56a/14,
56a/2, 56a/7, 56b/10, 57a/13, 57a/21,
57b/10, 57b/12, 57b/14, 57b/2, 58a/14,
58b/3, 59a/13, 59a/4, 59a/7, 5a/2, 5a/4, 5a/8,
5b/10, 5b/12, 5b/16, 5b/17, 5b/19, 5b/21,
5b/3, 5b/4, 60a/3, 60b/11, 60b/15, 60b/20,
60b/7, 61b/11, 61b/17, 61b/24, 61b/4, 61b/6,
62a/15, 62a/18, 62a/20, 62a/8, 62b/13,
62b/16, 62b/18, 63a/17, 63a/8, 64a/10,
64b/14, 64b/16, 64b/3, 65a/11, 65a/9, 65b/1,
65b/20, 67a/5, 67b/9, 68a/12, 68a/14, 69a/1,
69a/14, 69b/12, 69b/2, 69b/5, 6a/11, 6a/13,
6a/16, 6a/3, 6a/4, 6a/6, 6a/7, 6b/15, 74a/4,
76a/4, 77b/20, 7b/3, 82a/5, 89b/5, 90a/4,
90a/8, 90a/9, 91a/19, 91a/7, 91b/12,
91b/14, 91b/18, 91b/8, 91b/9, 92a/6, 93b/5,
97a/3, 97b/6, 9a/11, 9b/15, 9b/17, 9b/19,
9b/20

maḥrec-i kesr-i maẓrüb-ı ‘a.+ i 13a/8

‘a. idesin 69b/2

‘a. idi 58b/8, 94a/2

‘a.+ idür 42b/11

‘a.+ in 16b/3, 48a/11, 69b/6, 6b/9

‘a.+ ine 53a/7

‘a.+ iyle 83a/4

‘a. ola 13a/19, 58b/13, 69b/16

‘a. olandan 86a/11

‘a. oldu 105b/21, 48a/17, 48a/19

‘a. olsa 108b/21, 88b/10, 97b/3

‘a. olur 106b/18, 108b/6, 10a/8,
11b/16, 11b/18, 12b/11, 12b/5, 12b/9,
13a/17, 13a/21, 13b/2, 13b/6, 13b/9, 26b/19,
32b/11, 34b/10, 34b/6, 45a/14, 45a/8, 46b/3,
46b/4, 54b/18, 55a/5, 57a/21, 58a/8, 58b/14,
58b/6, 58b/9, 59a/6, 60a/17, 62a/17, 62a/19,
62a/2, 62a/21, 63a/16, 63a/20, 63b/11,
63b/8, 64a/1, 64a/12, 64a/15, 64a/4, 64b/1,
64b/17, 64b/6, 64b/8, 65a/17, 65b/13, 65b/3,
65b/5, 68a/12, 68b/14, 68b/17, 68b/3, 68b/6,
68b/8, 69a/15, 69a/19, 69a/2, 69b/16, 69b/2,
69b/4, 7b/4, 8a/12, 8a/16, 8a/20, 90a/5,
90b/20, 91a/18, 93a/13, 93b/3, 94a/1,
95a/10, 97a/5, 9b/12, 9b/20

‘a. olursa 10b/8, 44b/11, 44b/8, 5a/5,
69b/10, 69b/18, 70a/4

‘a. kıala 56a/21

‘a. kıaldı 106a/1, 48a/16, 48a/18,
56a/20

‘a. kıalmayıp 70b/5

‘ a. kalmazsa 54a/4

‘ a. kalur 111a/2, 55a/3, 56a/1, 56a/15, 57b/9, 58b/1, 88a/14, 90a/9, 90b/7, 91a/17, 92a/10, 92a/6

‘ a. kalursa 54a/3, 56a/18, 70b/7

‘ a.+ ü 6b/19

‘ a.+ üñ 105b/19, 106b/13, 107a/11, 107a/2, 107a/6, 19a/9, 23b/10, 26b/18, 26b/21, 29b/6, 32b/16, 32b/9, 34a/19, 34a/21, 34b/4, 53a/10, 55b/3, 55b/5, 56a/19, 56b/18, 56b/20, 56b/4, 60a/7, 60b/1, 60b/19, 61a/11, 62b/11, 67a/2, 78b/17, 78b/18, 7b/2, 7b/6, 87b/10, 89a/14, 93b/4, 94b/9

‘ a. virelüm 112a/8

‘ a. viresinkim 26b/9

‘ **adem** : Yokluk, bulunmama -1- [Ar]

‘ a.-i iktidâr 35b/8

adım : İki ayak arasındaki mesafe -4- [Tr]

a. 105a/7

a.+ ı 105a/10

a.+ ıdur 105a/20

a. olsa 105a/5

‘ **adl** : Adalet -1- [Ar]

âsumân-ı ‘ a.-i dâd 1b/11

nâşiri’l- a.-i ve’l- ihsân 1b/7

âfitâb : <âftâb Güneş -1- [F]

el-muzafferi ‘ ale’l-a‘dâ â.-ı dîn-i devlet 1b/10

ağac : Ağaç -7- [Tr]

a. 81a/6, 81a/8

a.+ a 81a/4

a.+ dan 81a/4

a.+ ı olsa 80b/16

a.+ ınuñ 80b/19

a.+ uñ 81a/13

ağad : Bir -3- [Ar]

a. 18a/8

nışf-ı a.-ı dıl‘ ı 73a/19

a.+ ı 31a/8

âhâd : Birler -64- [Ar]

â. 20b/1, 24b/6, 26a/17, 27a/14, 38b/10, 3a/20, 4a/11, 4a/3, 4a/4, 4a/8, 4b/12, 4b/15, 4b/16, 4b/19, 4b/6, 4b/9, 53b/9, 55a/7, 55b/5, 56a/5, 56b/19, 58b/11, 58b/2, 59a/1, 5b/17, 5b/4, 5b/7, 5b/9, 60a/9, 61a/14, 65a/14, 65a/6, 67b/6, 6b/12, 6b/13, 70a/10,

70a/14, 7b/6, 8a/10, 9a/2, 9b/11, 9b/14,
9b/17

ā.-ı dıl'ın 78a/10

mecmū' -ı meretebe-i ā.+ da 11b/5

meretebe-i ā.+ da 23a/2, 26a/20, 4a/5,
4b/7

ā.+ da olan 5b/3

meretebe-i ā.+ da olan 10a/2, 10a/3,
4a/14, 5b/15

ā.+ ı 24a/16

meretebe-i ā.+ ı 4b/21, 5a/17, 7b/10

ā.+ ın 5a/6, 5b/13, 6a/8

meretebe-i ā.+ ın 5b/1, 5b/6, 6a/14

āḥar : Diğ̃er, baş̃ka bkz diğ̃er -100- [Ar]

ā. 43a/2

kemḥā-yı ā. 43b/11, 44a/5

mes'ele-i ā. 105a/3, 105b/7, 106b/4,
107a/19, 108a/8, 108b/16, 109a/15, 109b/15,
110b/8, 111b/8, 112a/16, 113b/1, 115a/14,
115b/20, 116b/9, 117a/5, 117b/18, 119a/18,
119a/6, 78b/20, 79a/12, 80a/17, 80a/5,
80b/16, 80b/6, 81b/8, 89a/19, 89b/14, 94b/3,
95a/17

mişāl-i ā. 10b/6, 12a/1, 15a/1,
16b/18, 17a/14, 18b/13, 19a/12, 19b/12,
19b/4, 21a/1, 21b/1, 23b/1, 23b/14, 24b/1,
24b/9, 25a/1, 25a/12, 25b/1, 26b/1, 27a/3,
27b/1, 27b/12, 29b/9, 34a/1, 36b/4, 38a/1,
41a/1, 41a/8, 41b/1, 41b/13, 42a/14, 42a/8,
42b/1, 42b/16, 42b/8, 43a/13, 43b/1, 43b/9,
44b/1, 45a/1, 46b/6, 4b/1, 50a/10, 51b/1,
5a/11, 6b/1, 7a/8, 7b/14, 8b/6, 9a/15

ḥaliçe-i ā. 44b/3

ṭariḳ-i ā. 32a/14, 78b/17

ḳısm-ı ā. 101a/5

ṭop-ı ā. 112a/18

ḳısm-ı ā.+ a 100a/19

mes'ele-i ā. bir 104a/14, 88a/8

mişāl-i ā. bir 21b/12, 33a/1, 44a/4,
49a/1

munṭaḳ-i ā.+ dur 61b/1

ḳısm-ı ā.+ ın 100b/2

ā.+ uḡ 53b/11

dıl' -ı ā.+ uḡ 73b/12

nıṣf-ı ḳuṭr-ı ā.+ uḡ 75a/11

ḳuṭr-ı ā.+ uḡ 75b/13

āhen : Demir -1- [F]

sīm-āb elem- ā. 111b/18	ā. olur 26a/14, 36a/1, 36a/4, 36a/6, 38b/15
āhesteāheste : Yavaş yavaş -1- [F]	
ā. 113b/16	‘ akāb : Arkası sıra -3- [Ar]
āhīr : Son, sonraki -5- [Ar]	‘a.+ ince 105a/9, 80a/20
ā. 53a/16	‘a.+ inden 105a/8
ā.+ dūr 68a/11	akçe : Bir paranın üçte biri değerinde altın veya gümüşten yapılmış Osmanlı sikkesi - 117- [Ar]
ā.+ üñ 55a/7, 67b/20, 70a/10	a. 10b/8, 14a/4, 14b/3, 15a/11, 15a/2, 16a/18, 16b/13, 17a/8, 17b/4, 18b/12, 18b/3, 19a/13, 20b/16, 21a/3, 21b/13, 21b/2, 22b/13, 23a/12, 24a/4, 24b/16, 24b/2, 25a/13, 25b/11, 25b/4, 26a/13, 26a/18, 26a/19, 33a/4, 35b/10, 35b/2, 35b/20, 35b/4, 35b/5, 35b/6, 36a/2, 36a/3, 36a/4, 36a/6, 36b/10, 36b/12, 36b/14, 36b/5, 36b/7, 37a/19, 38b/1, 38b/14, 38b/3, 3a/19, 41b/10, 41b/14, 42a/2, 42b/18, 43a/14, 48a/3, 49a/4, 49a/9, 49b/20, 6b/11
ā. olunca 67b/7	a.+ den 10b/16, 14a/3, 16b/2, 24a/12, 6b/4, 7a/12, 8a/2, 8a/4, 8a/5
ahmās : Beşte birler -1- [Ar]	a.+ dūr 14a/4, 25a/14, 35b/13, 43a/15
erba‘ atü- a.+ uñ 30b/5	a.+ ‘i 13a/16, 26a/19, 26b/2, 34a/2, 43a/5
ahvāl : Durumlar -1- [Tr]	a.+ nūñ 54a/6
a.+ leri 30a/17	
āhız : Alma, kabul etme -23- [Ar]	
ā. eyleseñ 56a/16	
ā. iderüz 100a/14, 101b/1, 101b/19, 102b/11, 81b/5, 88b/18, 89b/10, 91a/6, 92a/3, 92b/21, 92b/8, 93a/12, 93a/17, 93b/12, 93b/4, 94a/1, 95a/2, 98a/8, 99a/4, 99b/17	
ā. idesin 78b/15, 89b/20	
ā‘id : Kazanç, gelir -7- [Ar]	
ā. olan 103a/17	
ā. olup 49b/5	

a. olur 10b/13, 25a/8, 26a/22, 3b/10,
43a/18, 7a/6, 8b/2

a.+ si 49a/10, 49a/6

a.+ sin 49b/2

a.+ ye 10b/11, 11a/2, 11a/6, 18b/14,
25a/2, 3b/10, 40b/7, 40b/8, 41a/1, 41a/10,
41a/2, 42a/15, 42a/9, 4b/3, 8b/10, 8b/12,
8b/8, 9b/2, 9b/3, 9b/5, 9b/6

a.+ ye olsa 19b/12, 19b/5, 24b/11,
3a/15, 40b/6, 41a/9, 41b/2, 5a/15

‘aks : Ters, zıt-2- [Ar]

‘a. 40a/10

‘a.-i dardur 83b/9

akşam : Kısımlar, bölümler, parçalar-6- [Ar]

a. 107a/16, 107b/2, 108a/14

a.+ ı 106b/7, 107b/10, 108b/2

akşar : Kısa -4- [Ar]

a.+ ıdur 74b/7

‘aded-i miqdâr-ı dıl’-ı a.+ ın 74a/7

dıl’-ı a.+ ın 74a/2

dıl’ ayn-ı a.+ ındur 74a/18

al - : 1.Almak -12- [Tr]

a. 108b/18, 108b/19, 109a/17,
109a/18

a.- inmiş olur 109b/21, 110b/2,
110b/5

a.- insa bir kalmadan 25b/4

a.- inur 15b/3, 42b/2

a.- mağa virilmişdür 109a/11

a.- maya 113b/15

2.Payına düşmek, pay almak. -10- [Tr]

hişşe a.- alar 32b/3

hişşe a.- an 103a/1, 103a/2, 103a/4

hişşe a.- miş olur 103a/9

a.- duğı 103a/1, 103a/3, 103a/4

a.- salar 109b/19

a.- up 43a/1

3. Elde etmek -3- [Tr]

a.- dı 51b/2

iş a.- sa 43a/14

a.- up 49a/5

4. Bir yerden alıp, çıkarmak -17- [Tr]

a.- duğ 48a/7, 48a/9

a.- ip çıkısa 47b/18

a.- up çıkısa 47b/20, 48a/2	‘a.-infirād her 35b/15
a.- asın 80a/12	a‘lem : Çok bilen, bilgili -1- [Ar]
a.- ıp 108b/20	a.- ‘ulemā’i’l- ‘izām 1b/18
a.- up 104a/17, 104a/20, 104b/10	‘ aleyna : Üzerinde, üzerine -1- [Ar]
a.- uruz 104b/4	‘a. 1b/20
5. İşlem yapmak, elde etmek -5- [Tr]	āli : Yüce -1- [Ar]
a.- uruz 102a/15, 89a/14, 90b/8, 91b/10, 92a/20	tedbīr-i meşālih-i milk-i ā. 1b/16
a‘lā : yüksek, en yüksek -1- [Ar]	ālihi : Tapılan şey -1- [Ar]
elḥamdülillāhi’l- a. 1b/3	ā. 1b/4
‘ alā : Yüce, üst -2- [Ar]	‘ allām : Çok bilgin, Allah’ın sıfatlarından biridir -1- [Ar]
‘a. 1b/4	el-manzūr-ı bī- nazari’l- meliki’l- ‘a. 1b/20
‘ alā-ḳadri’ t-ṭāḳā : Güç yettiği kadar -1- [Ar]	alma : Elma -9- [Tr]
‘a. ‘ilm-i ḥisāba 2a/7	a. 108b/19, 108b/20, 109a/10, 109a/14, 109a/17, 109a/20
‘ alāhāzā : Bundan dolayı krş ‘alāhāzihi - 1- [Ar]	a.+ dur 109a/6
‘a. 34b/11	a.+ ya uruz 109a/3, 109b/7
‘ alāhāzihi : Bundan dolayı krş ‘alāhāza - 3- [Ar]	alt : Alt -13- [Tr]
‘a. 36b/1, 38b/6, 97b/17	a.+ ina 10a/15, 10a/20, 10a/8, 18b/1, 26a/5, 4b/5, 9b/10, 9b/13
‘ ale : Arapça ön ek. Üst, üzere. -2- [Ar]	a.+ incı 67b/16
el-muzafferi ‘a.-a‘dā āfitāb-ı dīn-i devlet 1b/10	

a.+ nda 20a/1, 20b/5, 3b/3, 8a/16,
8a/21, 9b/20

altı : Altı -87- [Tr]

a. 101a/14, 101a/15, 101a/16,
101a/8, 104a/5, 104a/8, 104b/21, 107b/11,
108b/18, 109a/19, 109a/2, 109b/5, 10a/16,
10a/19, 119b/11, 11b/17, 14a/12, 15b/15,
18a/10, 26b/8, 28a/13, 28a/14, 34a/2, 39b/8,
44a/2, 44b/5, 48b/12, 48b/13, 54a/21, 54b/7,
57b/14, 57b/25, 58a/3, 58b/12, 62a/18,
70a/12, 70a/17, 70b/3, 78b/14, 79a/21, 7b/2,
82a/3, 85a/21, 85b/13, 85b/15, 86a/2,
89a/18, 89b/14, 90a/3, 90a/9, 90b/18,
92b/17, 92b/18, 92b/19, 92b/7, 94a/9,
95a/15, 96b/2, 96b/9, 97b/9, 99b/14

a.+ dur 116a/19, 29a/4, 30b/1, 31a/4,
32a/1, 32b/10

a.+ ncı 83a/20, 85a/3

a.+ nuş 39b/10, 39b/9

a. ola 22b/20

a. olur 26b/12, 57b/13, 60b/3

a.+ ya 30b/11, 39b/11, 69b/15,
70a/21

a.+ yı 26b/12, 40a/12, 40a/9, 60b/4,
70a/12

altıbin : Altı bin -4- [Tr]

a. 26b/8, 35b/6, 36a/4, 50b/5

altıbinikiyüz : Altı bin iki yüz -1- [Tr]

a.+ den 26b/19

altıbinikiyüzon : Altı bin iki yüz on -3- [Tr]

a. 26b/17, 26b/3, 26b/5

altıbinikiyüzyigirmi : Altı bin iki yüz yirmi -
1- [Tr]

a. oldı 27a/15

altıbinsekizyüzotuziki : Altı bin sekiz yüz
otuz iki -2- [Tr]

a.+ den 27a/11

a. oldı 27a/10

altıbinüçyüzkırkbeş : Altı bin üç yüz kırk
beş -1- [Tr]

a. 3b/7

altıbuçuk : Altı buçuk-1- [Tr]

a. 43b/1

altısubu^c : Yedide altı krş sub^c -1- [Ar]

a. 96b/17, 96b/21

altıyüz : Altı yüz -4- [Tr]

a. 51b/12, 52a/20

a. ola 51b/21	altıyüzkırk : Altı yüz kırk -3- [Tr]
a. olmak 51b/16	a. 115a/10, 116b/5, 52b/6
altıyüzaltmışaltı : Altı yüz altmış altı-1- [Tr]	altıyüzkırkbir : Altı yüz kırk bir -2- [Tr]
a. 115b/2	a. 52a/5, 52a/8
altıyüzaltmışdört(d) : Altı yüz altmış dört -3- [Tr]	altıyüzkırküç : Altı yüz kırk üç -1- [Tr]
a. 105a/12, 105a/9	a. 55a/14
a.+ e urasın 105a/15	altıyüztoksanbir : Altı yüz doksan bir -2- [Tr]
altıyüzelliüç : Altı yüz elli üç-3- [Tr]	a. 59a/5, 59a/7
a. 7a/15	altıyüzyetmişiki : Altı yüz yetmiş iki-2- [Tr]
a.+ er 7a/11	a. 108b/21, 109a/6
a.+ üñ 7b/1	altıyüzyigirmibeş : Altı yüz yirmi beş -4- [Tr]
altıyüzonaltı : Altı yüz on altı -1- [Tr]	a. 116a/13, 81a/15
a. 112b/16	a.+ e 68a/19
altıyüzonyedi : Altı yüz on yedi -1- [Tr]	a. olur 68a/17
a. 40b/13	altıyüzyigirmiiki : Altı yüz yirmi iki -1- [Tr]
altıyüzotuz : Altı yüz otuz -2- [Tr]	a. 27a/12
a.+ dur 34a/12	altmış : Altmış -26- [Tr]
a.+ uñ 34b/2	a. 100a/12, 106b/13, 106b/17, 107a/8, 111a/1, 29a/15, 46b/11, 46b/16, 80b/19, 81a/13, 84b/10, 85a/11, 85a/8, 94b/2, 98b/1, 98b/3
altıyüzseksenüç : Altı yüz seksen üç -2- [Tr]	
a. 27a/7	
a.+ i 27a/9	

a.+ dan 111a/2, 81b/2	a. 48b/7, 62a/2, 62a/20, 62a/9,
a.+ ı 29a/15	84b/14, 94b/16, 94b/18, 95b/20
a.+ ıdı 109a/8	a. olur 93b/19, 94a/3, 94a/4
a. olur 109a/12, 110a/20	altmışdörtbuçuk : Altmış dört buçuk -1- [Tr]
a.+ uş 98b/4	a. 41a/6
a. viresinkim 80a/1	altmışiki : Altmış iki -3- [Tr]
altmışaltı : Altmış altı-4- [Tr]	a. 114b/5, 14a/11, 17a/11
a. 81b/14, 90a/4	altmışikibinbeşyüz : Altmış iki bin beş yüz -
a. olur 58b/4	2- [Tr]
a.+ yı 58b/4	a. 42b/17, 43a/4
altmışbeş : Altmış beş -3- [Tr]	altmışsekiz : Altmış sekiz -1- [Tr]
a. 114a/15, 114a/21	a. 115b/16
a. olur 10a/15	altmıştokuz : Altmış dokuz -1- [Tr]
altmışbinseksenbir : Altmış bin seksen bir -	a. 58b/14
2- [Tr]	altmışüç : Altmış üç -3- [Tr]
a. 65b/13, 65b/4	a. 58a/5
altmışbir : Altmış bir -5- [Tr]	a. olur 34b/5, 58a/3
a. 105b/21, 23a/5, 41a/2	altmışüçbin : Altmış üç bin -1- [Tr]
a.+ e 41a/5	a. 11a/5
altmışbirbuçuk : Altmış bir buçuk -1- [Tr]	altmışyedi : Altmış yedi -2- [Tr]
a. 22b/18	a. 94b/8, 97b/12
altmışdört : Altmış dört -11- [Tr]	altın : Altın -26- [Tr]

a. 111a/10, 111b/10, 111b/14,
112a/3, 113a/2, 114b/4, 23b/2

a.+ dan 113b/1, 114a/10

a.+ dan-ıdı 114a/7

a.+ dur 111a/14

a.+ ı 111a/9, 111b/12, 112b/1,
113a/19, 113b/10, 113b/3, 113b/7, 114a/13,
114a/7

a.+ la 112a/18

a. olsa 114a/2

a. olurmuş 112a/1

a.+ uñ 24a/5, 41a/2, 41a/3

amān : Korkusuzluk, eminlik -1- [Ar]

ve'l- a. 1b/7

āmed : āmeden, gelmek fiili geçmiş zaman
üçüncü şahısta çekimlenmiş, geldi -1- [F]

ā. 114b/15a

‘**amel** : Uygulama, işlem -9- [Ar]

‘a. 56a/18, 84a/2, 92a/16, 92b/4,
94a/8

binā-i ‘a.+ i 45b/12

ṭarīḳ-i ‘a.+ i oldur 46a/6

‘a. ideler 84a/11

‘a.+ inüñ 53a/8

ammā : Ama, fakat, lakin, ancak; şu kadar
ki, o kadar ki, öyle ki -47- [Ar]

a. 102b/18, 105a/4, 108a/9, 109a/16,
109a/18, 112a/19, 113b/4, 117a/6, 118b/4,
11b/2, 14a/14, 15b/19, 17b/15, 18a/1,
18a/14, 18a/15, 1b/5, 22a/17, 22a/7, 22b/1,
30b/4, 30b/8, 31b/20, 32b/1, 33a/6, 35a/6,
35b/2, 36b/15, 38b/1, 38b/5, 3a/10, 40a/7,
44b/15, 44b/2, 47b/17, 50a/11, 51b/7, 56b/8,
60b/9, 70b/13, 72a/14, 72a/3, 73a/12, 75a/9,
75b/15, 82b/18, 94b/5

‘**āmil** : İşleyen, yapan -5- [Ar]

‘ā. 25a/1, 25a/12, 42b/16, 43a/14

ḳıst-ı ‘ā.+ dūr 43a/5

āmīr : Emreden buyuran -1- [Ar]

ā. 114b/10a

‘**amūd** : Dikme, dikey çizgi -3- [Ar]

‘a. 72b/18, 72b/4

‘a.+ a 73a/1

‘**Amur** : <‘Amr, ö.i. Sorularda bir kişiyi
temsil etmek için kullanılan isimlerden
birdir. -8- [Ar]

‘A. 116b/11

māl-ı ʿA. 117a/4	āşamm : İrrasyonel sayı -13- [Ar]
ʿA.+ a 116b/9	ā. 56b/19, 61a/9, 67b/19
māl-ı ʿA.+ ı 116b/15, 116b/16	cezr-i ā. 54a/3, 55b/1, 56a/21, 56b/1,
ʿA.+ uñ 36b/5, 37a/14, 37a/7	56b/6
ancı : Ancak, anca-2- [Tr]	kaʿb-ı ā. 60a/1
a.+layın 82b/13, 82b/15	māl-ı kaʿb-ı ā. 70b/7
anār : Nar -11- [F]	kaʿb-ı ā.+ dur 56b/9
a. 108b/18, 108b/18, 109a/10,	kaʿb-ı ā. olup 60b/14
109a/13, 109a/17, 109a/19, 109a/6, 41b/13,	ʿarz : Bildirme -1- [Ar]
41b/15	ʿa. idüp 35b/8
a.+ a ururuz 109a/2, 109b/5	artur - : Yüklemek, arttırmak, fazlalaştırmak
Anaṭolı : Anadolu -1- [Tr]	-30- [Tr]
A. 20a/14	a.- alum 116b/17, 117b/3
ʿArabī : Arapça, dil -1- [Ar]	a.- asın 105b/10, 77b/16, 87b/19,
ʿA. 2a/9	99b/6
ʿarz : En, genişlik -27- [Ar]	a.- avuz 117b/1, 92a/5
ʿa.+ ı 43b/10, 43b/11, 43b/2, 43b/4,	a.- mazdan 117b/7
44a/6, 44b/2, 44b/5, 78b/11, 78b/16, 78b/4,	a.- uruz 100b/10, 118a/19, 86a/3,
79a/13, 79a/15	89b/6, 90b/10, 91a/9, 92a/20, 92b/20,
ʿa.+ ın 43b/14, 44b/10, 44b/7	93a/11, 93b/12, 95a/8, 95b/13, 97a/2,
ʿa.+ ma 43b/16, 43b/6, 43b/7, 44a/1,	99b/14, 99b/17
44a/11, 44a/9, 6b/6, 71b/4, 72a/3, 72a/4,	a.- uz 101a/15, 91b/11, 93a/12,
75a/16, 75b/20	93a/17, 96a/13, 97a/14

artuk : Artık, fazla -5- [Tr]

a. 72b/9, 77b/11

a.+ mıdur 78a/6

a. olur 78a/21, 78a/8

āsān : Kolay -4- [F]

ā. 38b/19

ā. olmağın 70b/10

ā. olmak 73a/12

ā. olsun 22a/11

āsītāne : <āstāne Eşik -1- [F]

ā.-i sa^c adet 1b/16

‘asel : Bal -4- [Ar]

‘ a. 21a/2, 21b/12, 21b/14

‘ a.+ üñ 21a/13

aşgar : En küçük -1- [Ar]

kısm-ı a.+ a 117b/21

aşhābihi : Peygamberimizi görmek ve sohbetine ermek şerefini kazanmış olanlar -1- [Ar]

a. 1b/4

aşla : Katiyyen, hiçbir vakit -1- [Ar]

a. 38b/20

aşıl : Ana, temel, kök -133- [Ar]

a. 100a/16, 100a/4, 100b/14,

101a/10, 101a/11, 101a/12, 101b/10, 101b/3,

101b/7, 101b/8, 102a/17, 102a/21, 102a/3,

102a/5, 102a/6, 102b/14, 102b/2, 102b/3,

103a/7, 104a/12, 104b/1, 105a/2, 105b/12,

105b/13, 105b/14, 105b/6, 106b/16, 106b/2,

109a/1, 109a/10, 109b/14, 109b/2, 110a/7,

111b/7, 112a/4, 114b/8, 115a/12, 116b/15,

117a/1, 117a/4, 118b/2, 119a/17, 119a/9,

119b/12, 119b/4, 119b/5, 120a/3, 24a/13,

24b/4, 25a/4, 27a/14, 27b/20, 32b/12,

32b/18, 33a/17, 34b/7, 35b/12, 36b/3,

38b/12, 38b/9, 39a/1, 43a/16, 46a/13,

46a/14, 46b/10, 46b/11, 48a/14, 48a/3,

48a/5, 48b/13, 49a/12, 49a/14, 49b/5, 49b/8,

50a/8, 53b/14, 53b/21, 53b/6, 54a/18,

54b/19, 54b/3, 55a/9, 55b/12, 55b/17,

56a/13, 56a/9, 56b/13, 57a/14, 57b/4,

58a/16, 59a/14, 60a/17, 61b/8, 62a/11,

63b/12, 66a/1, 66a/3, 67b/11, 67b/4, 69b/4,

70b/4, 70b/8, 87a/14, 87a/16, 87a/20,

87b/12, 87b/16, 87b/19, 87b/6, 87b/9, 88a/1,

88a/10, 88a/13, 88a/15, 88a/3, 88b/2, 88b/4,

88b/6, 94a/18, 94b/11, 96b/18, 97a/4, 97a/8,

97a/9, 97b/19, 98b/17, 99b/20, 99b/7, 99b/9

kısm-ı a. 101a/5

a. ol 101b/21, 88a/20
āsumān : Gökyüzü -1- [F]
ā.-ı ‘adl-i dād 1b/10
aşağa : Aşağı -1- [Tr]
a.+ da 72b/11
‘aşer : On -6- [Ar]
‘a. 117a/19, 117b/2, 31b/20, 33a/9
maḥrec-i ‘a. 32a/10
‘a.+ üñ 32a/11
‘aşerāt : Onlar-55- [Ar]
‘a. 20b/3, 20b/9, 21b/15, 22b/21,
26b/14, 27a/9, 3b/1, 4a/10, 4a/16, 4a/17,
4a/9, 4b/10, 4b/14, 4b/20, 53a/11, 55b/6,
57a/1, 5a/3, 5b/12, 5b/18, 5b/20, 5b/3, 5b/5,
61a/15, 6a/6, 6b/15, 8a/14, 8a/17, 9a/6,
9b/15, 9b/17
‘a.-ı ulūf 10a/20, 27a/8, 54a/15,
57a/3, 61a/16
‘a.+ da 4a/7
mertebe-i ‘a.+ da 10a/6, 21a/6,
26a/10, 26a/15, 26a/8, 5a/2, 7b/7, 9b/21
ḥāne-i ‘a.+ da 21b/16

mertebe-i ‘a.+ da olan 10a/10,
10a/12, 10a/5, 6a/4
mertebe-i ‘a.+ da olanı 4b/8
‘a.+ ı 16b/4
‘a.+ için 24a/16, 38b/11, 7b/6
‘āşir : Onuncu bkz. ‘āşur -1- [Ar]
faşl-ı ‘ā. 2b/17
‘āşur : <‘āşir onuncu bkz. ‘āşir -1- [Ar]
faşl-ı ‘ā. 82a/1
‘aşir : Onda bir -4- [Ar]
‘a. 117b/4
maḥrec-i ‘a. 30b/2
nışf-ı ‘a. 86a/15
āşiyāne : Mesken, yer -1- [F]
ā.+ lerinde 1b/16
‘atā³⁰⁵¹ : (<ḥatā) Yanlış -1- [Ar]
‘a. eyleye 46a/5
ay : Ay -5- [Tr]
a. 32a/17, 42b/18, 43a/10, 43a/6
a.+ dur 32a/15
āyā: Meğer ki -1- [F]

³⁰⁵¹Bu kelime diğer nüshalarda ḥatā şeklindedir.

a. 51b/3.	‘a. eylediler 119b/10, 119b/6
‘ ayn : Bir şeyin benzeri, tıpkısı -7- [Ar]	‘a. eylese 119b/15
‘a.+ ı 111b/11	âzîz : Sayılan, sevilen, kıymetli -1- [Ar]
‘a.+ in 62b/11	zıllullâhi’l- meliki’l- â.- müste‘ân
‘a.+ ina urasinkim 48b/5	1b/8
‘a. ola 43b/13, 44a/8	-B-
‘a.-ı mefrûz-ı şāniye viresin 47b/9	b : B kenarı krş. be -1- [Tr]
‘a.-ı mefrûz-u evveli 47b/9	b. 73b/10
ayru ayru : Ayrı ayrı -1- [Tr]	ba‘de : sonra -1- [Ar]
a. 8b/15	b. 1b/5
a‘zam : Büyük bkz. ‘uzma -1- [Ar]	b.’l-đarb hāşıl olan 16a/16, 23b/10
cüz’-i a.+ dan 85a/6	b.’l- muqābele 118b/18
azılla : <azāla 100x1 terazi aşını, yani	b.’l- tarhi’l- kūsūrāt 17a/8
100x145,63cm=145,63 metrekare -6- [Ar]	b.’r- redd kılmışdur 103a/18
a. 78b/12	b.’z- cebir 100b/6
a.+ dur 78b/7	b.’z- cebr-i muqābele 104b/16
a.+ nuḡ 80a/1	b.’z- el-cebr ve’l- muqābele 115b/9
a. ola 78b/5, 78b/9	b.’z- muqābele 103b/20, 116b/19,
miḡdār-ı a.+ ya 80a/2	85b/8
a‘zam : Büyük -1- [Ar]	b.’z- muqābele-i kemmiyye 117b/6
‘aded-i a.+ dan 85a/4	b.’z- tekmīl-i māl 98b/7
‘ azm : Yola çıkma, ahreket etme -3- [Ar]	b.’z- kısmet 97b/8

ba' dehū : Ondan sonra -294- [Ar]

b. 102a/15, 103a/1, 103b/13, 104b/6, 104b/9, 105a/15, 106a/16, 106a/3, 106a/7, 106b/16, 107a/10, 107a/2, 107a/5, 107b/15, 109a/5, 109b/10, 10a/1, 10a/10, 10a/17, 111a/18, 111a/3, 111a/5, 113b/14, 113b/15, 113b/20, 116a/21, 118a/16, 11a/17, 11a/19, 11b/10, 11b/16, 11b/18, 12a/15, 12a/16, 12b/1, 12b/10, 12b/6, 12b/7, 13a/11, 13a/19, 13a/3, 13a/8, 13b/10, 13b/2, 13b/7, 14a/20, 14b/13, 15a/5, 15a/7, 16b/10, 16b/5, 17a/4, 17a/5, 17b/2, 18a/20, 18a/21, 18a/4, 18a/7, 18b/6, 19a/18, 19a/6, 20a/1, 20b/10, 20b/11, 20b/2, 21a/9, 21b/17, 21b/6, 22b/11, 22b/21, 22b/6, 23a/4, 23a/5, 23a/6, 23a/9, 23b/5, 25b/7, 26a/16, 26a/7, 26b/11, 26b/14, 26b/16, 26b/19, 26b/6, 28a/13, 28b/13, 28b/15, 28b/17, 28b/3, 28b/5, 28b/7, 29a/10, 29a/5, 29a/7, 29a/9, 33a/13, 33a/16, 34a/13, 34a/14, 34b/7, 36b/11, 36b/6, 36b/8, 37a/7, 3a/19, 3a/21, 3b/1, 3b/12, 3b/3, 44b/17, 45a/9, 46a/18, 46b/16, 47a/14, 47b/11, 47b/12, 47b/18, 47b/20, 47b/3, 47b/8, 48a/10, 48a/14, 48a/8, 48b/10, 48b/4, 48b/7, 49b/20, 49b/3, 4a/16, 4a/8, 4b/15, 4b/16, 4b/6, 4b/9, 50a/1, 50b/13, 50b/19, 50b/21, 52a/14, 52a/20, 52b/2, 53a/9, 53b/10,

53b/17, 53b/4, 53b/8, 54a/14, 54b/10, 54b/15, 54b/6, 55a/3, 55a/6, 55b/5, 55b/9, 56a/1, 56a/4, 56a/6, 56b/1, 57a/12, 57a/19, 57a/7, 57b/1, 57b/12, 57b/23, 58a/13, 58a/4, 58b/11, 58b/2, 59a/1, 59a/13, 5a/17, 5a/2, 5a/7, 5b/15, 5b/2, 5b/7, 60a/10, 60a/15, 60a/3, 60a/9, 60b/3, 60b/5, 61a/14, 61a/21, 61b/17, 61b/24, 61b/3, 62a/15, 62a/21, 62a/8, 62b/10, 62b/12, 63a/17, 63a/8, 63b/16, 63b/18, 63b/9, 64a/10, 64a/22, 64b/14, 64b/18, 65a/11, 65a/6, 65a/8, 65b/1, 65b/11, 65b/20, 67b/20, 68a/13, 68a/16, 68a/18, 68a/21, 68a/3, 68a/5, 68b/11, 68b/19, 68b/3, 69a/13, 69a/15, 69a/19, 69a/20, 69a/3, 69a/5, 69b/14, 69b/2, 69b/21, 69b/5, 6a/10, 6a/12, 6a/15, 6a/4, 6b/11, 6b/14, 6b/17, 6b/6, 6b/8, 70a/15, 70a/6, 70a/9, 70b/2, 73b/11, 73b/14, 74a/17, 74a/19, 74a/21, 74a/7, 74b/10, 74b/4, 76a/2, 77b/20, 79a/8, 7a/1, 7b/1, 7b/5, 7b/7, 7b/9, 80a/13, 80b/13, 86b/5, 86b/7, 87a/16, 87a/5, 88a/1, 88a/13, 88a/15, 88a/3, 88b/2, 88b/4, 89a/11, 89a/14, 89b/5, 8a/13, 8a/18, 8a/9, 8b/1, 8b/16, 90a/16, 91b/20, 92a/10, 92b/6, 93b/10, 93b/18, 94a/17, 95b/16, 96b/7, 97b/6, 9a/1, 9a/10, 9a/12, 9a/6, 9b/10, 9b/14, 9b/16, 9b/8

başır : Görüp, anlayan -1- [Ar]

nezd-i b. 114b/13a

bağla - : Bağlamak, kapatmak -2- [Tr]

b.- yalum 113b/16

b.- yup 79a/2

bahā : Kıymet, bedel, değer -36- [F]

b. 114b/13, 114b/13a, 114b/14

b.-yı cümle 114b/15

b.-yı her 114b/12a

b.-yı la^c1 111b/1

b.-yı mişkālī 41a/7

b.-yı yāqūt 46b/10

b.-yı yāqūt-ı evvel 116a/14, 116b/5

b.-yı zer 110b/14

b.+ da 110b/17

b. ider 20b/7

b.+ larına 111a/13

b.+ sı 109a/3, 109a/4, 109b/6,
109b/7, 109b/9, 110a/1, 115a/20, 116a/12,
116b/3, 116b/6, 24a/5

b.+ sın 4b/5, 51b/3a

b.+ sına 50a/11, 50b/1

b.+ sını 116a/13

b.+ ya 19b/13

b.+ ya olur 19b/6, 21b/14, 41b/15,

41b/4

balık(ğ) : Balık bkz. balı 9- [Tr]

b. 81a/1, 81a/2

b.+ da 81a/3

b. olduğu 81a/12, 81a/6, 81a/7, 81b/1,
81b/4

b.+ a 81a/3

baña : Bana -1- [Tr]

b. 116b/10

bağs : Üzerine konuşulan şey, iddia -4- [Ar]

b.+ inde 15b/10, 15b/11, 15b/12,
15b/9

ba'zı : Birtakım, birkaç. -5- [Ar]

b. 2a/10, 2a/4, 2a/9, 55b/2, 97a/21

barmağ : Uzunluk ve genişlik ölçüsünde
kademın 12 arşınının 24'te biri olup 12 hat
olarak kabul edilir. Bkz. barmağ. -1- [Tr]

b.+ ı 15b/5

barmak : Uzunluk ve genişlik ölçüsünde kademin 12 arşınının 24'te biri olup 12 hat olarak kabul edilir. Bkz. barmağ -9- [Tr]

b. 15b/13, 15b/15, 15b/16, 15b/5, 16b/6

b. ola 15b/4

b. olur 15b/17, 15b/18, 15b/19

başla -: Başlamak -1- [Tr]

b.- yalum 103b/10

başka : Başka-2- [Tr]

b. 78a/15, 78b/1

başka başka : Başka başka -1- [Tr]

b. 9b/8

batāne : <Battaniye, Üzeri tüylü veya tüysüz yün veya pamuk örtü -1- [Ar]

b. 43b/3

bc : B C kenarı -1- [Tr]

b. 73b/13

bā-şed : Olur, olmalı. -1- [F]

b. 114b/14a

bāsiṭ : Açık, geniş -1- [Ar]

b.ü'l- emni 1b/6

bākī : Çıkarma işleminden sonra kalan terim, artan, artmış olan -169- [Ar]

b. 102b/15, 117a/17, 117b/1, 117b/17, 118a/17, 119b/14, 119b/19, 14b/3, 16a/18, 17b/5, 20a/5, 22b/2, 24a/7, 26a/14, 26a/18, 26b/13, 27a/1, 27b/19, 29a/19, 29b/12, 30a/14, 35a/3, 38b/17, 40b/3, 45b/8, 47a/5, 48a/12, 48a/2, 48a/9, 48b/9, 49a/9, 49b/16, 49b/21, 50a/5, 52b/12, 54a/3, 54a/4, 54b/6, 55a/13, 55a/14, 55a/2, 55b/2, 56a/14, 56a/15, 56a/18, 56a/20, 56a/21, 56b/6, 57b/10, 57b/9, 58b/1, 59a/15, 60a/18, 60b/8, 62a/11, 66a/4, 70b/5, 70b/7, 74b/4, 78a/18, 7b/12, 80a/13, 88b/7, 89b/21, 8b/3, 91a/7, 91b/12, 92b/4, 95a/19

mecmū' -ı b. 78a/4

b.-yi şānī 47b/2, 48b/9

b.-yi şānīyi 47b/3, 48b/10

b.-yi eczā'ı 60a/5

b.-yi evvel 47a/13, 48b/3

b.-yi evvele 47b/3, 48b/10

b.-yi mezbūruṅ 49b/1

b.-yi kısım-ı şānī 104b/1

b.+ si 104a/18, 70b/15, 82b/17

b.+ sin 15a/11, 16b/13, 17b/4,
18b/12, 22b/13, 4b/14, 53b/7, 54a/1, 54a/19,
54b/5, 55b/13, 57a/15, 5a/1, 5b/6, 61b/9,
62b/20, 63b/13, 68a/21, 68a/8, 6a/9, 94a/7

b.+ sini 17a/8

b.+ sinüj 101a/21, 91b/10

b. kalacak olursa 60b/14

b. kalan 119b/3, 11b/1, 22b/10,
23a/9, 23b/11, 24a/2, 26a/16, 29b/6, 38b/11,
47a/12, 47b/2, 49a/7, 56a/13, 60b/15, 69b/5,
73a/2, 73b/4, 7b/3, 91a/5, 91b/14, 94b/9

b. kalanuñ 100b/9, 74a/6

b. kaldı 117a/14, 11a/15, 11a/17,
11a/19, 27a/13, 27a/15, 27a/7, 27b/17,
27b/21, 27b/5, 27b/8, 48a/21, 48a/7, 48b/3,
49b/11, 60b/2, 98b/17

b. kalmasa 56a/17

b. kalsa 88a/10, 97b/19

b. kalur 106a/11, 112a/13, 113a/17,
117a/20, 119a/3, 26b/10, 27b/3, 49a/17,
49b/1, 79a/8, 89b/13, 91b/15, 92a/2

b.+ yi 113a/11, 74b/5

b.+ sin 53b/14, 55a/1

Bāyezīd :ö.i. II Bayezid Osmanlı
padişahlarının sekizincisi -1-[Ar]

ibn Sulţān B. hān 1b/14

be : B kenarı krş b -2- [Tr]

b. 73a/17

b.+ yi 73a/20

be : Farsça e, a yönelme hal eki -2- [F]

b. 110b/9a

b. 114b/14a

beg : Bey -1- [Tr]

b. 113b/5

be-gūyī: Farsça “be” istek kipi ekinin
“goften” fiilinin geniş zamandaki düzensiz
şekli “gu” fiilinin ikinci tekil şahısta
çekimlenmiş hali. “Söylesen”-1- [F]

b. 110b/11a

be-her : Her bir-1- [F]

b. 18b/14

beher-hāl : Herhalde, mutlaka -1- [F]

b. 73b/6

Bekir : <Bekr ö.i. Sorularda bir kişiyi temsil
etmek için kullanılan isimlerden biridir -
5- [Ar]

B. 36b/11, 36b/9

hişşe-i B. 37a/20	b. gelse 96a/5
B.+ ün 37a/18, 37a/21	b.+ lık 85b/11
belki : İhtimal, muhakkak, olabilir, umulur -	b. ola 80b/5
1- [F]	b. olacağılursa 75a/4
b. 2a/16	b. olmasa 72b/5, 75a/14
ben : Ben -3- [Tr]	b. olmağdur 85b/12
b.+ üm 116b/10, 116b/12, 116b/13	b. olsa 107b/3, 108a/14, 111b/14,
bende : Kul, köle -1- [F]	117a/10, 75b/1
b.-i naḥif 2a/2	b. olsun 76b/7
be-nisbet : Oran üzerine, orana göre -2-	berâr : verdi (?) -1- [F]
[F+Ar]	b. 110b/10
b. 95b/12, 97a/14	berât : Rütbe ve nişan veya bir imtiyaz
be-^cözür : Bundan dolayı -1- [F+Ar]	verildiğini belgeleyen tuğralı ferman veya
b. 96b/10	kağıt -3- [Ar]
ber : Üzerine -7- [F]	resm-i b. 25a/14, 43a/15
b. 111b/17	resm-i b.+ ı 25a/19
b.- muḳteżâ-yı ḥisâb 112a/2, 114b/7,	berîn : Bunun üzerine, üzerine -99- [F]
55b/14, 68a/9, 69a/8, 70a/11	b. 10b/14, 10b/19, 10b/5, 11a/5,
b.- muḳteżâ ^c -yı ḥisâb 54b/12	11a/8, 11b/21, 13b/13, 15b/21, 16b/17,
berâber : Birlikte -22- [F]	17a/13, 20b/17, 21a/15, 21b/11, 22a/3,
b. 103a/6, 106b/8, 107a/17, 109b/20,	23a/8, 23b/9, 24a/9, 25a/11, 25b/13, 27a/2,
72b/1, 80b/1, 81a/2, 90b/21	27a/5, 27b/10, 27b/21, 28a/18, 28a/3,
b.+ dür 73b/11	28b/21, 29b/2, 29b/8, 30a/4, 32a/20, 35a/2,
	36a/8, 37b/4, 38b/21, 3b/17, 3b/6, 40b/15,

41b/12, 42a/7, 42b/15, 42b/7, 43a/12, 43b/8,
44a/3, 44b/21, 45b/5, 47a/7, 48b/14, 4a/20,
50a/9, 51a/10, 52b/7, 54a/13, 54a/20, 54b/5,
54b/9, 55a/12, 55b/18, 55b/4, 56a/4, 56b/16,
57a/6, 57b/11, 57b/18, 57b/5, 58a/17,
58b/16, 5a/10, 60a/18, 60a/8, 61a/13,
61a/20, 62a/12, 62b/4, 64a/16, 64a/4, 64b/8,
65a/17, 65b/5, 6a/17, 72a/12, 72a/17, 72b/4,
72b/7, 73b/16, 73b/2, 74b/12, 75a/10,
75a/11, 75a/15, 75a/5, 75b/2, 75b/7, 76a/15,
76b/4, 77a/6, 80b/3, 8b/5, 9a/14

beş : Beş -132- [Tr]

b. 100a/2, 100a/3, 100a/6, 100a/7,
100a/8, 101a/19, 101a/20, 108b/18, 10a/16,
113b/11, 115a/4, 115a/7, 119a/11, 119b/1,
119b/14, 11a/15, 11b/15, 12a/8, 12b/13,
13a/13, 13a/16, 17a/11, 17a/5, 18a/10,
18b/13, 18b/15, 20b/10, 20b/6, 21b/13,
22a/2, 30a/13, 41a/11, 41a/8, 42a/11, 43b/9,
46a/15, 52a/10, 52a/13, 52a/19, 60a/12,
60b/1, 60b/2, 60b/4, 60b/7, 61a/2, 68a/13,
68a/9, 68b/13, 68b/2, 68b/20, 68b/7, 69a/4,
74b/5, 79a/1, 79a/8, 7b/3, 7b/8, 80a/12,
80a/7, 83a/13, 83a/14, 83a/17, 83a/21,
83b/1, 83b/2, 83b/3, 83b/4, 84a/10, 84a/3,
84a/5, 84a/6, 84a/8, 84a/9, 84b/19, 84b/20,
84b/21, 85b/1, 85b/18, 85b/20, 85b/6, 86a/1,

86b/9, 87b/1, 88b/12, 88b/18,
89b/15, 90b/11, 90b/13, 91b/1, 91b/4,
92b/12, 96a/16, 97a/12, 97a/14, 97a/7

nısf-ı b. 90a/2

b.+ dür 28b/17, 30a/21, 30b/6, 32a/11

b.+ e 12a/8, 28b/10, 30b/12, 30b/21,

68b/16, 68b/21, 85b/19

b.+ er 9b/6

b.+ i 11a/17, 60a/12, 60a/15, 68a/10,

68a/16, 68a/18, 68a/21, 68b/4, 79a/7, 80a/13

b.+ inci 3a/7, 62a/15, 67b/15, 84b/15

b.+ inci bir 83a/19

b.+ inciye 106b/7

b.+ inç 27b/17, 27b/4

beşbinaltıyüzyigirmibeş : Beş bin altı yüz
yirmi beş -1- [Tr]

b. 97b/7

beşbindörtüzelliçokuz : Beş bin dört yüz
elli dokuz -1- [Tr]

b. 41b/9

beşbinikiyüzoniki : Beş bin iki yüz on iki -
1- [Tr]

b. 24a/18

beşbinüçyüzelli : Beş bin üç yüz elli -1- [Tr]

b. 20b/15

beşbinüz : Beş bin yüz -1- [Tr]

b. 35b/20, 35b/4

beşbuçukşümün: Sekizde beş buçuk[Tr+Ar]

b. 15a/15

beşşümün : Sekizde beş -1- [Tr+Ar]

b. 14a/11,16b/16, 24a/18, 35b/21,
42a/2, 84b/11, 89b/13

b.+ e olsa 41b/14

b.+ inde 80b/15

beşsubu^c : Yedide beş -1- [Tr+Ar]

b. 105a/18

beşşüdü : Altıda beş -1- [Tr+Ar]

b. 115b/4

beşşüdüssümün : Yirmidörtte beş -2-
[Tr+Ar]

b. 116a/16, 116a/18

beşyüz : Beş yüz -9- [Tr]

b. 29b/10, 42b/12, 42b/15, 49a/8,
49b/15, 49b/2, 56a/18, 68b/6

beşyüzdört(d) : Beş yüz dört -3- [Tr]

b. 32a/11, 32a/9

b.+ ile 32a/9

beşyüzellibirbinaltıyüztoksânaltı : Beş yüz
elli bir bin altı yüz doksan altı -1- [Tr]

b. 63b/10

beşyüzelliiki : Beş yüz elli iki -1- [Tr]

b. 115b/9

beşyüzonbir : Beş yüz on bir -1- [Tr]

b.+ er 8a/2

beşyüzoniki : Beş yüz on iki -1- [Tr]

b. olur 93b/17

beşyüzotuzaltı : Beş yüz on altı -2- [Tr]

b. 106a/20, 106b/2

beşyüzotuzüç : Beş yüz otuz üç -5- [Tr]

b. 55b/3, 56b/3, 96a/11, 96a/13,
96a/14

beşyüzseksenbir : Beş yüz seksen bir -
2- [Tr]

b. 105a/16

b. kalur 105a/14

beşyüzyetmişaltı : Beş yüz yetmiş altı -
1- [Tr]

b. 93b/21

beşyüzyetmişdört(d) : Beş yüz yetmiş dört -
1- [Tr]

b. 109b/1

b.+ i 109b/10

beşyüzyetmişiki : Beş yüz yetmiş iki-3- [Tr]

b. 115b/10, 115b/13, 115b/16

beşyüzyigirmialtı : Beş yüz yirmi altı -
1- [Tr]

b. 106a/17

beyān : Açıklama, bildirme -114- [Ar]

b. 17b/7

b.+ indadur 102b/17, 12a/4, 28a/1,
28a/10, 28b/2, 29a/2, 2b/10, 31b/16, 35a/6,
39b/3, 3a/13, 3b/7, 53a/1, 53a/3, 55b/1,
56b/8, 60a/1, 60b/18, 67a/1, 6b/2, 72b/12,
74b/19, 75a/2, 76a/10, 76a/19, 78b/2, 82a/4,
85b/13, 94a/9

b.+ indadur ol 85a/14

b. idelüm 87a/10

b. ider 10b/7, 11b/8, 12a/13, 12b/17,
13b/14, 14a/2, 15b/2, 17b/8, 20a/8, 22a/5,
24a/11, 25b/14,25b/16, 25b/17, 25b/18,
25b/19, 25b/20, 26a/2, 26a/3, 29b/4, 2b/12,
2b/14, 2b/16, 2b/19, 2b/2, 2b/4, 2b/6, 2b/8,

30a/17, 30a/18, 32a/14, 32a/20, 3a/1, 3a/10,
3a/3, 3a/4, 3a/5, 3a/7, 3a/8, 45b/12, 4a/1,
71b/1, 71b/2, 74a/1, 7b/14, 82a/3, 82b/18,
85b/11, 85b/16, 8b/7, 9a/16

b. itmişler 35a/8

b. olan 38b/5, 5b/1, 76a/3

b. olına 15b/7, 72b/11

b. olınan 103a/13, 14b/4, 15a/12,
16a/14, 22b/15, 3b/13, 47a/6, 76a/8

b. olınmışıdı 113a/6

b. olunur 11a/11, 17b/9, 2a/21, 2b/20,
53a/2, 73a/15, 82a/3

b. olundu 11a/10, 15b/21, 35b/1,
3a/12, 40a/8, 40b/5, 45b/7, 70b/14

b. kılavuz 2b/17

beyz : Hilal şekli -4- [Ar]

b. 77a/4

şekl-i b.-i mürekkeb ola 78a/12

şekl-i b.+ i 78a/12

misâhât-ı b. 78a/16

beyt : Ev, hane, konak, menzil, mesken -
2- [Ar]

b. 111b/16

b.ü'l-verese 33a/5

bırak(ğ) - : Bırakmak bkz bırak -2- [Tr]

b.- salar 79a/15

b.- avuz 113b/7

bi : Ön takı olan bu edat, başına eklendiği söz veya söz öbeğine ile, için anlamı veya ikileme anlamı kazandırarak zarf grubu oluşturur -13- [Ar]

b.- tariḳ-i cedvel 59a/19

b.- tariḳ-i fevḳānı 8b/7

b.- tariḳ-i muḥāzāt 4b/1, 5a/11

b.- tariḳ-i naḳş 90b/12

b.- tariḳ-i noḳşan 92a/12

b.- tariḳ-i ḥaṭā-yı vāḥid 46b/6

b.- tariḳ-i ziyāde 90b/13

b.- tariḳi'z- ziyāde 92a/7

b.- tariḳi'z- ziyāde 91b/3

şebih-i b.-mu' ayyen ortasında 76a/6

şebih-i b.-mu' ayyen dirler 75b/2

misāḥat-ı şebih-i b.-mu' ayyen tariḳ oldur 76a/1

bi :<ba B kenarı -6- [Ar]

b. 73a/16, 74a/12, 74a/16, 74b/6, 74b/7

ḍıl' -ı b. 74b/7

bī : sız, maz olumsuzluk eki -6- [F]

b.- iḥtiyār 110b/10a

b.- iştibāh 111b/17

b.- miḳdār 2a/7

el-manzūr-ı b.- nazari'l- meliki'l-
'allām 1b/20

b.- nazār 114b/10

b.- şekk 51b/8

bi cim : B C kenarı -4- [Ar]

b. 73b/15, 74b/10

ḍıl' -ı b. 74a/16

biç - : Biçmek -3- [Tr]

b.- seler 43b/3, 43b/9, 44a/5

bil - : Bilme, anlama, bir işi bilme durumu - 34- [Tr]

b.- düñ 113b/10

b.- dürür 14a/1, 84a/12, 84b/5, 85a/3

b.- eler 31a/16

b.- gil 39b/3, 78a/19

b.- insinkim 73b/1

b.- mek 111b/13, 112b/2, 113b/6,
17a/18, 18b/4, 19a/15, 19b/14, 19b/6,
24b/11, 25a/15, 25a/3, 31a/12, 33a/11,
35b/12, 37a/2, 3a/16, 44b/6, 48a/4, 49a/13,
50b/4, 79a/19, 81a/5, 81b/11, 9b/7

b.- mesej 75b/15

bilādillāh : Allah'ın hükmündeki beldeler -
1- [Ar]

b. 1b/9

bile : dahi, da (Bağlaç) -21- [Tr]

b. 105a/10, 113b/20, 117a/18,
117b/3, 13a/2, 31a/9, 47a/9, 47a/10, 47b/11,
73b/1, 79a/6, 7a/10, 81a/11, 81a/1, 82b/12,
82b/13, 85a/17, 85b/4

b.+ dür 91b/19, 91b/7

b. olan 91b/14

bi'l : ile manasında ek. -4- [Ar]

misāhat-ı müşelleş-imütesāviye-b.-
ıdlā' ol olur 73a/21

mütesāviye-b.-ıdlā' olur 73a/3

misāhat-ı müşelleş-imütesāviye-b.-
ıdlā' t̄arīk oldur 73a/7

muhtelifü- b.-ıdlā' olur 73a/4

bin : <ibn kelimesinin kısaltılmış biçimi oğul
-1- [Ar]

b. 2a/3

biñ : Bin-27- [Tr]

b. 115a/15, 115a/16, 115a/17,
115a/18, 115a/2, 115b/1, 115b/21, 115b/7,
116a/1, 116a/10, 116a/13, 116a/2, 116a/7,
24b/10, 24b/12, 30a/9, 50b/9, 51b/13,
51b/17,51b/20

b.+ de 43a/15

b.+ den 52a/7

b.+ deki 25a/14

b.+ er 11a/2

b. olur 51b/6, 51b/7, 51b/8

binā : Dayama, istinat,bir mesele veya
davayı bir şeyin üzerine kondurma -1- [Ar]

b.-i 'ameli 45b/12

biñaltı : Bin altı -1- [Tr]

b. 95a/11

biñaltıyüz : Bin altı yüz -1- [Tr]

b. 36b/14

biñaltıyüzellialtı : Bin altı yüz elli altı -
1- [Tr]

b. 49b/1

biñaltıyüzellibeş : Bin altı yüz elli beş -
2- [Tr]

b. 112a/19, 113a/9

biñaltıyüzseksenbir : Bin altı yüz seksen bir-
3- [Tr]

b. 65a/16, 65b/1, 65b/2

biñaltıyüzyetmişbeş : Bin altı yüz yetmiş beş
-1- [Tr]

b. 10b/10

biñaltıyüzyigirmi : Bin altı yüz yirmi -
1- [Tr]

b. 107a/2

biñbeşyüz : Bin beş yüz -1- [Tr]

b. 50b/8

biñbeşyüzotuz : Bin beş yüz otuz -2- [Tr]

b. 100a/3, 100a/8

biñbeşyüzseksen yedi : Bin beş yüz seksen
yedi -1- [Tr]

b. 58b/9

biñbeşyüzyigirmidört : Bin beş yüz yirmi
dört -2- [Tr]

b. 113b/2, 114a/2

biñdört yüz : Bin dört yüz -1- [Tr]

b. 49a/14

biñdört yüz elli sekiz : Bin dört yüz elli sekiz -
1- [Tr]

b. 91b/19

biñdört yüz otuz üç : Bin dört yüz otuz üç -
1- [Tr]

b. 5a/13

biñdört yüz otuz yedi : Bin dört yüz otuz yedi-
4- [Tr]

b. 112b/18, 113a/15, 113a/4, 113a/8

biñdört yüz kırk beş : Bin dört yüz kırk beş -
1- [Tr]

b. 49b/5

biñdört yüz dokuz : Bin dört yüz dokuz -
2- [Tr]

b. 105b/1, 105b/2

biñdört yüz yigirmibeş : Bin dört yüz yirmi
beş -2- [Tr]

b. 118b/17, 118b/7

biñdört yüz yigirmidört : Bin dört yüz yirmi
dört -1- [Tr]

b. 114a/9

biñdörtüzyigirmiiki : Bin dört yüz yigirmi
iki -1- [Tr]

b. 105a/17

biñellialtı : Bin elli altı -1- [Tr]

b. 69b/3

biñikiyüz : Bin iki yüz -3- [Tr]

b. 114b/4, 51a/8

biñikiyüzaltmış : Bin iki yüz altmış -2- [Tr]

b. 34a/21

b.+ dur 34a/11

biñikiyüzelli : Bin iki yüz elli -2- [Tr]

b. 50a/8, 68b/17

biñikiyüzkırkbeş : Bin iki yüz kırk beş -
1- [Tr]

b. 49b/19

biñikiyüzonbeş : Bin iki yüz on beş -1- [Tr]

b. 107a/6

biñikiyüzotuzüç : Bin iki yüz otuz üç -
2- [Tr]

b. 105a/19, 105a/6

biñikiyüzseksensekiz : Bin iki yüz seksen
sekiz -5- [Tr]

b. 95a/19, 95b/12, 95b/14, 95b/16,
95b/9

biñikiyüzkırkbeş : Bin iki yüz kırk beş -
3- [Tr]

b. 105a/13, 105a/20

b.+ i 105a/15

biñikiyüzyetmişaltı : Bin iki yüz yetmiş altı -
2- [Tr]

b. 106a/6

b.+ dan 106a/9

biñsekizyüz : Bin sekiz yüz -1- [Tr]

b. 51a/7

biñsekizyüzyetmiş : Bin sekiz yüz yetmiş -
1- [Tr]

b. 49b/11

biñsekizyüzyetmişsekiz : Bin sekiz yüz
yetmiş sekiz -1- [Tr]

b. 8a/12

biñsekizyüzyigirmiöç : Bin sekiz yüz
yirmi dokuz -1- [Tr]

b. 24a/11

biñseksen : Bin seksen -1- [Tr]

b. 43a/8

biñkırkıaltı : Bin kırk altı -1- [Tr]

b. 91b/21

biñtoğsaniki : Bin doksan iki -1- [Tr]

b. 13b/5

biñüçyüz : Bin üç yüz -1- [Tr]

b. 49b/8

biñüçyüzotuziki : Bin üç yüz otuz iki -

1- [Tr]

b. 118b/19

biñüçyüzseksentokuz : Bin üç yüz seksen

dokuz -3- [Tr]

b. 58a/13, 58a/7, 58b/8

biñüçyüzkırkyedi : Bin üç yüz kırk yedi -

1- [Tr]

b. 24b/8

biñyediyüzelli : Bin yedi yüz elli -1- [Tr]

b. 115a/5

biñyediyüzkırk : Bin yedi yüz kırk -1- [Tr]

b. 43a/18

biñyüzellialtı : Bin yüz elli altı -1- [Tr]

b. 49b/2

biñyüzoniki : Bin yüz on iki -2- [Tr]

b. 15a/2, 15a/5

biñyüzseksenbir : Bin yüz seksen bir -

1- [Tr]

b. 113a/16

biñyüzkırkbeş : Bin yüz kırk beş -1- [Tr]

b. 49a/11

biñyüzkırkbeş : Bin yüz kırk beş -1- [Tr]

b. 49b/6

biñyüzetmişdört : Bin yüz yetmiş dört -

1- [Tr]

b. 41a/14

bir : 1. Bir, rakam-668- [Tr]

100a/1, 100a/11, 100a/11, 100a/5,
100a/5, 100a/19, 100b/15, 100b/16,100b/19,
100b/1, 100b/2,100b/6, 100b/6,100b/8,
101a/12,101a/13, 101a/14, 101a/19,
101a/7,101b/10, 101b/16, 101b/5, 102a/2,
102a/7, 102a/8, 102a/9, 102b/17, 102a/18,
102b/4, 102b/4,102b/5, 102b/5, 102b/6,
102b/8, 103a/10, 103a/10, 103a/11,103a/11,
103a/12, 103b/4, 103b/18,104a/14, 104a/16,
104a/19,104a/20, 104b/10, 104b/12,
104b/12, 104b/13,104b/13, 104b/14,
104b/14, 104b/19, 104b/20, 104b/3,104b/3,
104b/5, 104b/5, 104b/5,104b/6, 104b/8,

105a/10, 105a/1, 105a/4,105a/5, 105b/14,
105b/1, 105b/5, 105b/15,105b/8,
106a/12,106a/21, 106b/11, 106b/21, 107a/9,
107b/10, 107b/13, 107b/16, 107b/17,
107b/18, 107b/19,107b/20, 107b/5, 107b/6,
107b/7, 107b/7, 107b/8,107b/9,
108a/16,108a/17, 108a/18, 108a/19, 108b/1,
108a/21, 108a/21, 108a/4, 108b/10, 108b/16,
108b/17, 108b/17,108b/4, 108b/18, 108b/20,
108b/9, 109a/16,109a/16, 109a/19, 109a/20,
109a/20,109a/3, 109a/4,109b/17, 109b/6,
109b/7, 109b/9, 110a/12, 110a/18, 110a/5,
110b/13,110b/14,111a/11, 111a/12,111a/14,
111a/16, 111a/17, 111a/17, 111a/8, 111a/19,
111b/2, 111b/5, 111b/8, 111b/9, 112a/13,
112a/16, 112a/16,112a/18, 112a/2, 112a/3,
112a/5, 112a/5, 112a/9,
112b/10,112b/2,113a/13, 113a/17, 113a/6,
113b/1, 113b/12, 113b/15, 114a/15, 114a/19,
114a/4, 114b/13, 115a/21, 115a/2, 115a/4,
115a/8, 115b/10, 115b/1, 115b/13, 115b/17,
115b/3, 115b/4, 115b/5, 115b/5, 115b/6,
115b/6, 115b/7, 115b/9, 116a/11, 116a/17,
116a/18,116a/6, 116a/9,116b/15, 116b/17,
116b/20,116b/3,117a/13, 117a/12, 117a/15,
117a/16,117a/18, 117b/13, 117b/16, 117b/5,
117b/6, 117b/9, 118a/15, 118a/18, 118a/19,

118a/1, 118a/3, 118a/4, , 118a/5,
118a/6,118b/10, 118b/12, 118b/15,
118b/15,118b/17,118b/9119a/18, 119a/19,
119a/20,119b/6, 120a/2, 11a/10, 11a/11,
12a/3, 12b/14, 14a/4, 14a/4, 14a/5, 14a/6,
15b/13, 15b/5, 15b/5, 15b/3, 15b/7,15b/4, ,
16a/10, 16a/11, 16a/5, 16b/18, 17a/10,
17a/12, 17b/11, 17b/14, 17b/16, 17b/17,
17b/9, 18a/15, 18a/16,18a/3, 18a/5,18a/9,
18b/13, 18b/15,19a/2, 19b/10,19b/12, 19b/4,
20a/11, 20a/11, 20a/15, 20a/16,
20a/4,20b/13, 21b/12, 21b/1, 22a/11, 22a/14,
22a/6, 22a/9, 23a/4, 23b/14, 25a/12, 25a/13,
25a/1, 25a/3,25b/15, 25a/2, 25a/7, 22a/5,
24b/6, 22b/17, 25b/6, 26b/10, 26b/15,
26b/17, 26a/19, 27b/8, 27a/3, 30a/17, 30a/2,
30a/6, 30b/18, 30b/18, 31b/3, 31b/3, 32a/15,
32a/15, 32a/17, 33a/1, 34a/3, 35a/8, 35b/1,
36b/2, 36b/6, 37a/13, 37a/20, 37b/3,38a/1,
38a/2, 38b/6, 38b/6,38b/8, 3b/14, 40a/12,
40b/5, 40b/6, 40b/7,40b/8, 41a/1, 42a/15,
42b/11, 42b/16, 43a/10, 43a/14, 43b/11,
43b/1,43b/2, 43b/3, 43b/4, 43b/4, 43b/17,
43b/9, 43b/9, 44a/4, 44a/5, 44a/5, 44b/15,
44b/1,44b/3, 44b/17, 44b/21, 45a/1, 45a/3,
45b/1, 45b/3,46b/7, 46b/7, 47b/14,47b/14,
47b/15,49a/1, 49a/1,49a/2, 49a/3,50a/10,

50a/10, 50a/11, 51b/2, 52a/11, 53a/2,
53a/6,53b/9, 53b/16, 54b/8, 55a/5, 55b/2,
56a/16,56b/15,56a/3,56b/19,57a/5,58b/10,57
b/17, 59a/3, 59a/6, 61a/8, 62b/1, 64b/18,
65a/14, 65b/2, 65b/20, 67a/2, 67a/4, 67b/19,
67b/6, 68b/10, 69b/14,71b/1, 72a/7,72a/9,
72b/18, 72b/8, 73a/8, 74a/9, 73a/13, 73a/18,
73b/13, 74b/9, 75b/15, 76a/19, 76b/11,
76b/1, 77a/1, 78b/20, 78b/21, 78b/3, 78b/5,
78b/778b/9, 79a/12, 79a/15, 79a/3,79a/8,
7a/13, 7a/15, 7a/9,80a/1, 80a/7,80a/8,
80a/6,80b/17, 80b/6, 81a/10, 81a/2, 81a/2,
81a/3, 81a/4, 81a/4,81b/6, 81b/10, 81b/17,
81b/8, 82a/3, 82b/20, 83a/13, 83a/14,
83a/16, 83a/16, 83a/16, 83a/19, 83a/19,
83a/20, 83a/2, 83b/18,83b/20, 83b/2, 83b/3,
83b/6, 85a/13, 84b/12,84b/14,
85a/10,85a/11, 85a/12, 85a/4, 85b/2, 85b/2,
85b/3, 85b/4, 85b/5, 85b/5,85b/8, 85b/9,
86b/15, 86b/17, 86b/18, 87a/20, 87b/1,
87b/15, 87b/17, 87b/17, 87b/4,88a/18, 88a/6,
88a/9, 88b/12, 89a/17, 89a/7, 89b/13,
89b/16, 89b/2, 89b/7,90a/12, 90b/14, 90b/4,
90b/19, 90b/17, 90b/2, 90b/8, 90b/9,91a/17,
91a/2, 91b/16, 92a/12, 92a/13,92a/21, 92a/7,
92b/5, 93a/16, 93a/2, 93a/8, 93b/14, 93b/15,
93b/1, 93b/7, 94b/15, 94b/16, 94b/7,

94b/8,95a/13, 95a/16, 95b/1, 95a/21, 95a/6,
96a/16,96a/6, 96a/19, 96b/15, 96b/19,
96b/19, 96b/19, 96b/20, 96b/21, 96b/4,
96b/8, 96b/8, 97a/10, 97a/17, 97a/1 97a/5,
97b/13, 98a/14, 98a/18, 9a/4, 98a/20, 98a/2,
98a/3, 98a/4, 98a/5, 98a/7, 98a/9,
98b/21,98b/7, 98b/9, 99a/13 99a/16,
99a/18,99a/1, 99a/6, 99b/11, 99b/11, 99b/14,
99b/4,99b/9, 9a/9,

kemmiyye-i b. 104b/17, 85a/13,
85a/2, 85b/9, 91b/2, 91b/3, 93a/13, 93b/7

sub^c b. 105b/16

südüs b. 119a/6, 120a/2

südüssümün b. 116a/14

. 109b/16

sümün b. 115a/5

yetmişüç b. 108a/6

b.+ den 85a/5, 89a/2, 89a/4, 90a/14,
90a/15, 91a/2, 92a/14, 92b/1, 92b/3, 94a/5,
94a/6

b.+ e 100a/9, 101a/17, 102a/12,
118a/14, 85a/5, 89a/3, 89a/6, 90a/15, 92b/1,
92b/14, 94a/6

b.+ er 26a/18, 26b/20, 27b/16, 81a/1

b.+ er virdün 27a/11, 27a/15, 27b/11,
27b/21

b.+ er viresin 27b/3

b.+ er viricek 27a/12

b.+ i 27b/9

b.+ inci 3a/2

alınsa b. qalmadan 25b/4

şekl-i tāsī^c b. qalmadan 10b/6

kısm-ı şādis b. qalmadan 26a/1

kısm-ı şādis b. qalmadan 29b/3

kıymeti b. qalmadan 9b/7

kıymetleri b. qalmadan 10b/2

2. Bir, Sayı sıfatı -79- [Tr]

b. 104a/15, 104a/16, 104a/4, 105a/4,
105a/7, 105a/9, 105b/15, 10b/12, 119b/2,
13a/18, 16b/5, 18a/4, 19a/3, 19b/15, 20b/10,
20b/2, 21b/16, 23a/3, 26a/5, 27a/14, 27b/20,
29a/12, 36b/14, 3b/12, 47b/16, 47b/19,
48a/1, 48a/10, 48a/16, 48a/18, 49a/15, 4a/5,
4b/5, 53a/11, 53a/13, 53a/3, 54a/10, 54a/8,
54b/10, 55a/6, 55b/6, 55b/8, 55b/9, 56a/4,
56b/10, 56b/2, 57a/7, 57b/23, 59a/1, 59a/4,
5a/17, 60a/2, 60a/3, 60a/9, 60b/19, 60b/3,
61a/17, 65a/6, 6b/7, 79a/15, 79a/4, 80a/17,

80a/20, 80b/14, 80b/15, 84a/21, 84b/1,
84b/2, 84b/3, 84b/5, 86a/11, 8a/12, 8b/16,
90b/7, 91a/17, 9b/10, 9b/13

b. olursa 92a/18

3. Herhangi biri, biri -120- [Tr]

b. 105b/17, 113b/12, 113b/13,
116a/5, 25b/3, 2a/3, 2a/8, 37a/17, 37a/17,
47b/7, 53a/17, 53a/20, 53b/10, 53b/17,
54a/14, 59a/14, 60a/10, 61a/21, 61a/7,
62b/10, 65b/12, 67b/20, 69a/5, 70a/9, 73b/6,
74a/18, 76b/2, 80a/17, 80b/11, 81b/7, 87b/7,
97b/17

b.+ i 103a/8, 37a/13, 37b/3, 39b/15,
65a/14, 77a/4, 77a/6, 77a/7, 91a/18, 92a/14

b.+ idür 15b/10, 15b/11, 15b/13,
15b/9

b.+ in 75b/4, 76a/12, 76a/15, 76a/2,
78b/1, 7b/2, 80b/7

b.+ ine 31b/6, 32b/16, 33a/10, 34a/5,
34b/11, 35b/17, 73a/1, 76b/5

b.+ ini 74b/16

b.+ inün 109b/21, 115a/19, 116b/14,
117b/14, 117b/15, 31b/6, 33a/13, 34b/13,
35b/11, 35b/14, 35b/15, 36b/16, 37a/2,

37a/3, 50b/3, 51b/3a, 72a/18, 74a/19, 74a/2,
74b/16, 77a/8, 78a/15, 80b/17, 80b/18

b.+ biriyle 112a/21, 36b/8

b.+ birin 72a/6

b.+ birinde 31a/13, 31b/19, 31b/9

b.+ birinden 78a/14

b.+ birine 10a/18, 116a/20, 11b/16,
11b/18, 12b/1, 12b/11, 12b/5, 13a/6, 13b/5,
14b/9, 31b/11, 31b/14, 39b/19, 40a/4,
44b/10, 44b/8, 4b/6, 52a/17, 54a/17, 54b/2,
55a/8, 55b/11, 55b/16, 57a/11, 57a/20,
5a/18, 5b/12, 60a/13, 61b/2, 68a/1, 68a/11,
6a/16, 70a/14, 72a/10, 72a/13, 72b/1, 72b/5,
73b/11, 75b/9, 80b/18

b.+ birine urasın 43b/15, 44a/9,
88a/12

b.+ birine ururuz 98b/21,100b/4

b.+ ibirinde 31b/18, 31b/20

b.+ ibirine 32a/1

b.+ biriyle 80b/15

b.+ isi 32b/2, 32b/3, 39b/21, 40a/16,
40a/5, 47a/10, 47b/15, 47b/18, 47b/21,
47b/5, 47b/6, 51b/10, 51b/10, 56b/9, 56b/9,
72a/18, 78a/13, 78a/20, 81a/5

b.+ isin 40a/18, 40b/1, 75b/10

b.+ isine 102b/18, 33a/6, 33a/7,
33a/8, 33a/9, 33b/6, 34a/4, 34a/5, 35b/3,
35b/4, 35b/5, 72a/16, 72b/15, 72b/2, 72b/3

b.+ isini 51b/11, 75a/6

b.+ isinüj 117a/10, 73a/10, 73a/8,
75b/12

b.+ isiyse 39b/18, 40a/2, 40b/1

birbuçuk : Bir buçuk -3- [Tr]

b. 16a/4, 16a/5

birle : Birlikte -3- [Tr]

b. 14a/14, 15b/19, 17b/15

birsubu' : Yedide bir krş sub' -1-
[Tr+Ar]

b. 105b/3

birçarar : Aynı değerde olmak -1- [Tr]

b. olur 114a/9

bismillahirrahmanirrahim : Allah'ın adıyla
başlarım İslam dininde bir işe başlarken
söylenen cümle -1- [Ar]

b. 1b/2

bist : Yirmi -1- [F]

b. 110b/10

bisted: Bisten “kalmak, durmak” filinin bist
şeklinin üçüncü tekil şahısta çekimi -1- [F]

b. 110b/10

biz : Biz, Birinci çoğul tekil şahıs -5- [Tr]

b.+ e 48a/12, 48a/21, 49b/6, 50b/11,
50b/17

boş : Boş -3- [Tr]

b. 113b/12, 113b/21

b. olsa 80a/9

boşal - : Boş duruma gelmek, boşalmak -
3- [Tr]

b.- acağ 80a/10

b.- sa 79a/5

b.- ur 80a/12

boşalt - : Boş duruma getirmek, boşaltmak -
1- [Tr]

b.- sa-lar 80a/8

böyle : Böyle-1- [Tr]

b. 51b/8a

bu : 1.Bu, İşaret sıfatı -393- [Tr]

b. 100a/13, 100a/14, 100a/6, 100a/7,
100b/10, 100b/12, 100b/18, 100b/8, 101a/18,
101a/21, 101a/5, 101b/1, 101b/15, 101b/19,

101b/20, 102a/1, 102a/14, 102a/15, 102a/16,
102b/11, 102b/12, 102b/15, 102b/16,
102b/21, 102b/21, 103a/13, 103a/16,
103a/21, 103a/5, 103a/6, 103a/7, 103a/8,
103b/18, 103b/4, 103b/8, 104a/11, 104b/12,
104b/20, 105a/1, 105a/19, 105a/2, 105a/5,
105a/9, 105b/10, 105b/19, 105b/21, 105b/3,
105b/4, 105b/6, 106a/11, 106a/9, 106b/13,
106b/15, 106b/3, 106b/4, 107a/1, 107a/10,
107a/14, 107a/15, 107a/17, 107a/18, 107a/5,
107b/21, 108a/6, 108a/7, 108b/17, 108b/19,
108b/20, 109a/17, 109a/21, 109a/21, 109a/4,
109b/18, 109b/4, 109b/9, 110a/14, 110a/18,
110a/20, 10b/4, 110b/1, , 110b/12, 110b/15,
110b/16, 110b/4, 110b/7, 110b/6, 111a/12,
111a/18, 111a/2, 111a/5, 111a/6, 111a/9,
111b/1, 111b/16, 111b/21, 111b/5, 111b/6,
111b/7, 111b/7, 112a/14, 112a/21, 112b/11,
112b/12, 112b/14, 112b/16, 112b/19,
112b/5, 112b/7, 112b/9, 113a/1, 113a/11,
113a/14, 113a/18, 113a/21, 113a/21, 113a/4,
113b/3, 113b/6, 114a/1, 114a/5, 114a/6,
114b/8, 114b/9, 115a/1, 115a/11, 115a/12,
115a/13, 115a/4, 115a/8, 115a/9, 115b/17,
115b/19, 115b/5, 115b/7, 116a/12, 116a/15,
116a/17, 116a/3, 116a/6, 116b/19, 116b/21,
116b/6, 116b/8, 117a/2, 117b/17, 118a/14,

118a/17, 118a/20, 118a/8, 118b/1, 118b/2, 118b/21, 118b/6, 119a/1, 119a/13, 119a/2, 119a/20, 119a/6, 119b/1, 119b/13, 119b/18, 119b/8, 11b/2, 120a/4, 120a/5, 120a/6, 120a/7, 12b/12, 14a/14, 14a/7, 15b/13, 15b/6, 17b/11, 18a/1, 18b/4, 20b/13, 22a/11, 22a/6, 22a/7, 22b/3, 27a/4, 2a/11, 2a/12, 2a/15, 2a/2, 2a/20, 2a/7, 31b/4, 32b/11, 32b/14, 33a/14, 34a/8, 34b/10, 34b/13, 34b/21, 34b/5, 35a/7, 35a/8, 35b/19, 35b/6, 36b/13, 37a/1, 37a/15, 37a/14, 37a/4, 38b/4, 38b/7, 39b/12, 39b/14, 3a/10, 40a/12, 40a/15, 40a/7, 40b/14, 41a/10, 41a/15, 41b/11, 41b/14, 45a/15, 45b/7, 46a/16, 46a/18, 46a/20, 46b/2, 46b/4, 47a/15, 47a/3, 48b/8, 49a/17, 49b/17, 50b/10, 50b/2, 50b/3, 50b/6, 51a/2, 51a/5, 51b/10, 51b/18, 51b/4a, 51b/9, 52a/12, 52a/9, 52b/5, 53a/15, 54a/1, 56a/18, 56b/6, 58b/14, 60b/1, 61a/17, 67b/8, 6a/19, 6b/21, 6b/8, 70a/19, 70b/11, 70b/14, 70b/8, 72a/18, 73a/1, , 73a/10, 73a/8, 73b/14, 74a/21, 76a/15, 78b/11, 79a/17, 79a/5, 7b/12, 7b/5, 80b/10, 80b/19, 81a/1, 81a/11, 81a/15, 81a/16, 81a/18, 81a/3, 81b/1, 81b/11, 82a/16, 82b/17, 83a/1, 83a/11, 83a/14, 83b/6, 83b/7, 84a/10, 84a/11, 84a/2, 84a/21, 84a/8, 84b/3, 85a/21, 85b/11, 85b/3,

86a/19, 87a/15, 87a/20, 87b/3, 88b/1, 88b/18, 88b/19, 88b/2, 88b/8, 89a/15, 89b/10, 89b/13, 89b/20, 8a/6, 8b/12, 8b/3, 90a/19, 90a/8, 90a/9, 90b/2, 90b/7, 91a/16, 91a/18, 91a/6, 91b/10, 91b/12, 91b/7, 92a/11, 92a/16, 92a/2, 92a/20, 92a/21, 92a/3, 92b/2, 92b/21, 92b/8, 93a/11, 93a/15, 93a/17, 93a/18, 93b/12, 93b/13, 93b/5, 94a/7, 94b/15, 94b/18, 95a/12, 95a/14, 95a/6, 95a/7, 96a/1, 96a/18, 96b/9, 98a/10, 98a/11, 98a/8, 98b/10, 99a/20, 99a/3, 99a/4, 99a/6, 99a/8, 99b/1, 99b/11, 99b/17, 99b/19, 9a/11, 9b/6, 9b/8

b. olur 95a/2

2 : Bu, İşaret zamiri -57- [Tr]

b. 81b/2, 84b/12, 84b/8

b.+ dur 25a/15, 48b/3

b.+ ın 43b/3, 45b/9, 47b/11, 47b/7, 48b/9, 52a/14, 52b/2, 56a/21, 85b/10

b.+ nda 120a/6

b.+ ndan 100a/2, 113a/5, 114a/7, 70b/15, 83b/15, 94b/7

b.+ nlar 50b/16

b.+ nlardan 76a/11

b.+ nların 11a/10, 73a/12, 76a/13

b.+ nı 109a/5, 111a/3, 111b/14,
112a/11, 112b/4, 113b/10, 113b/4, 113b/6,
114a/10, 115b/8, 118a/10, 118a/12, 51b/8a,
74b/2, 81a/12, 91b/20, 92b/8, 93b/18,
94b/20, 96b/10

b.+ nuş 105a/7, 106b/18, 113b/2,
15b/6, 47a/3, 49a/20, 49b/11, 53a/8, 56b/14,
61a/6, 67b/5, 67b/9, 77b/12, 78b/14, 81a/13,
81a/7, 81a/8, 87a/21, 91a/17, 94a/1, 94b/16,
95a/2

b. olur 106a/7, 115b/11, 116a/15,
46b/15, 46a/17, 95a/4, 98a/21

buçuk : Buçuk, yarım-4- [Tr]

b. 16a/10, 16a/11, 17a/16, 17a/1,
17a/3, 17a/9

buğdâ : Buğday -3- [Tr]

b. 42b/1, 42b/14, 42b/8

bul - : 1. Bulmak, talep etmek -26-
[Tr]

b.- alum 106b/11

rağbet b.- duıkları 2a/6

b.- ina 67b/5

b.- up 53a/17, 53a/21, 54a/14,
54b/10, 55a/7, 55b/9, 56a/5, 57a/7, 57b/23,

59a/1, 60a/10, 61a/21, 61a/7, 62b/10, 65a/6,
67b/20, 69a/6, 70a/10

2. Bulmak, elde etmek -5- [Tr]

b.- ina 38a/2

b.- undı 31a/21, 49b/20

nısf olmağ b.- undı 32a/11, 32a/4,

buyur - : Buyurmak -4- [Tr]

b.- mışlar 113b/8

b.- mışlardır 111b/16

setr b.- up 2a/19

b.- urlar 51b/1

bürhân : Delil, ispat -1- [Ar]

ve'l- b. 1b/8

büyü : Büyük bkz. büyük -1- [Tr]

b.+ ine 72b/6

büyük : Büyük bkz. büyü -4- [Tr]

b. 77a/6, 81a/12

b.+ likde 111b/10

b. olur 73b/5

büd : Varlık -3- [F]

b. 114b/10, 114b/11

b.-ı yek 110b/8a

-C-

c : C kenarı -1- [Tr]

c. 73b/10

cāme : Üste giyilen gömlek türünde bir giysi
-4- [F]

c. 43b/9, 44a/5

c.-i evvelki 43b/1344a/7

cāmi' : Toplayan, toplamı, içinde
bulunduran -2- [Ar]

c.ü'l- hisāb 1b/1, 2a/11

cānib : Yön, taraf, yan -10- [Ar]

c.+ de 14b/14

c.+ den 85a/20

c.+ e 10a/17

c.+ i 85b/12

c.+ ide 6a/15

c.+ in 79a/6

c.+ inde 5a/17, 5b/11

c.+ ine 19a/1, 53b/17

ce : C kenarı -1- [Tr]

c. 73a/17

cebir : Bir denklemdeki negatif bir terimin,
denklemin karşı tarafına eklenmek krş cebr -
1- [Ar]

c. 96b/10

ba' de'z- c. bir 100b/6

cebr : Bir denklemdeki negatif bir terimin,
denklemin karşı tarafına eklenmek -9- [Ar]

ba' de'z- c.-i muḳābele 104b/16

c.-i muḳābelenün 2b/18, 82a/1,
85b/13, 85b/15

c. iderüz 115b/8, 118a/10, 119b/21,

96a/12, 96b/10

cedvel : Cetvel, cetvel yöntemi-3- [Ar]

c. 70b/10, 70b/11

bi- ṭarīḳ-i c. 59a/19

cem' : Toplama, bir araya getirme -44-
[Ar]

c. eyledün 116b/7, 46a/16, 46b/4,
80b/12

ḥaṭā-yı c. eyledün 52a/12

c. eyledük 105b/20, 106b/14,
107a/15, 110b/15, 111a/12, 111b/6, 115a/4

c. eylerüz 99a/20

c. eyleseñ 46a/12
c. eylesek 87a/15
c. iderüz 103a/14, 105a/1, 107b/11,
108b/2, 109a/4, 110a/3, 110b/5, 119a/12,
86a/10, 90a/5, 93b/3
c. idesin 47b/6, 74a/18, 74a/2, 9a/13
c. idüp 2a/11, 103a/5, 108b/21
ḥaṭā-yı c. idüp 50b/19
c. olıcağ 104a/10
c. olına 109b/10, 115a/11, 115b/18,
116a/16
c. olsa 116a/4, 119a/7
c. olup 109b/1
c. olur 80b/11
c. olurlar 80b/15

cem'ā : <cemī'ān Bütün, hep-1- [Ar]

c. 83b/4

cemii' : Bütün, hep -9- [Ar]

c. 32a/13, 32a/18, 76b/2, 8a/10

c.-i cihātın bir 72a/7

c.-i nişf 87a/14

c.+ sinde 76a/11

c.+ sine 75a/12, 75b/13

cezir : 1. <cezr Kare kök krş cezr -18-

[Ar]

c. 53a/11, 53a/14, 53a/3, 53a/4,
53b/11, 53b/4, 54a/10, 54a/12, 54a/8,
55b/10, 55b/6, 55b/8

lā- c. 53a/12, 53a/15, 54a/11, 54a/13,
54a/9, 55b/7

2. <cezr Niceliğin herhangi bir dereceden
kökü. Yani kareköklü sayının kökü. Krş.
cezr -87- [Ar]

c. 101b/1, 118b/12, 82a/7, 82a/8,
83a/13, 83a/21, 83b/2, 83b/5, 84a/1, 84a/15,
84a/19, 84a/20, 84a/5, 84a/7, 84a/9, 85b/18,
86a/17, 86a/20, 86b/1, 86b/11, 86b/15,
86b/19, 86b/2, 86b/5, 88b/12, 88b/13,
88b/21, 89a/21, 89b/13, 89b/16, 90a/11,
90a/21, 90b/13, 90b/18, 91a/1, 91b/2, 91b/4,
92a/13, 92b/11, 92b/12, 92b/13, 92b/17,
92b/5, 93a/13, 93a/20, 93a/21, 93a/3, 93a/4,
93a/7, 93a/8, 93a/9, 93b/14, 93b/7

cüz-i c. 118b/15, 84a/6

cüz'-i c. 82b/11, 82b/12

kemmiyye-i c. 86a/15, 86a/5

kemmiyye-i miqdār-ı c. 93a/2

miqdār-ı c. 86b/8, 94a/5	c.-i şahîhi 55b/2
muhterinât-ı c. 88b/9	c.-i aşamm 54a/3, 55b/1, 56a/21,
c.-i ma'âdil 86a/6, 89b/15	56b/1, 56b/6
c.+ den 89a/8, 90b/3	c.-i şâniye 93b/13
c.+ dūr 85a/20, 85b/18, 90b/18,	nısf-ı c.-i evvelden 91a/6
91b/16	c.-i mantık 53a/2
c. olsa 86b/1, 90a/21	c.-i mesfûruş 54b/7
tüs'-i c. olsa 86a/12	c.-i mezbûruş 53b/15
c. olur 84a/10, 85b/21, 86b/7, 88b/10,	c.-i muntak 54a/4, 56a/17
89a/11, 89b/5, 92a/21,	mişâl-i c.-i muntak 54a/5
miqdār-ı c. olur 85b/20, 86a/19,	c.-i nâkış 84a/16
90b/17	c.-i nısf-ı eşyâ'ı 91a/9
miqdār-ı c.-i vâhid olur 90a/2	c.+ i 55a/14, 56b/4, 91a/6, 93a/18
c. qalur 89a/8, 92b/15	c.+ in 100a/14, 100b/9, 101b/1,
c.+ den 89b/20, 98a/10, 99a/4,	101b/19, 102a/15, 102b/11, 118a/18, 53a/8,
99b/19	54a/6, 55b/4, 56a/16, 78b/15, 78b/17, 81b/5,
cezr : 1.Kara kök krş cezir -60- [Ar]	89a/14, 89b/20, 90b/8, 91a/17, 91a/6,
c. c. 100b/10, 101b/20, 102a/16	91b/10, 92a/20, 92a/3, 92b/21, 92b/8,
102b/12	93a/11, 93a/17, 93b/12, 93b/4, 94a/1, 94b/9,
c.+ in 89b/10, 90a/6	95a/2, 98a/8, 99a/4, 99b/17
tarîk-i ihrâc-ı c. 93a/14	c.+ ine 78b/18
c.-i şahîh olup 56a/20	2. Niceliğın herhangi bir dereceden kökü.
c.-i şahîhdür 56b/1	Yani kareköklü sayının kökü. Krş. cezr -
	40- [Ar]

c.-i kāmīl 86a/8

c.-i ma'ādīl 86a/1, 86b/16, 86b/18,
88b/11, 89a/19, 89a/5, 89b/7

c.+ e 82b/10, 82b/21, 83a/15, 83a/20,
83a/21, 83a/4, 83a/6, 83b/11, 83b/1, 84a/1,
84a/3, 84a/4, 84a/6, 86a/18, 86b/16, 86b/15,
86b/6, 93a/6

cüz²-i c.+ e 82b/14

c.+ i 82b/21, 83a/15, 83a/18, 83a/4,
83a/5, 83a/6, 83a/9, 86a/2, 86b/15, 89b/4,
90a/2, 93b/16

māl-ı c.+ i 86b/17

c.+ in 88b/18, 90b/12

c. ola 82a/18

miqḍār-ı c. olur 91a/8

c.+ ü 83a/4

c.+ üñ 82a/18

c. ola 90a/14

miqḍār-ı c. olur 91a/10, 93a/19

c.+ üñ 89a/17

cevāb : Cevap, yanıt -109- [Ar]

c. 75b/4

c.-ı evvele 78b/19

c.+ in 51b/4a

c. virelüm 112a/13, 114b/2, 115b/10,
117b/9, 119a/16

c. viresin 12b/3, 13a/13, 14b/5,
16a/20, 16b/14, 22b/16, 30a/10, 30a/12,
30a/7, 33b/4, 38b/17, 3b/17, 3b/6, 42a/4,
4a/20, 5a/10, 6a/17, 75b/5

c. viresinki 43a/18

c. viresinkim 105b/2, 10a/21, 10b/12,
10b/18, 11a/4, 14b/15, 15a/14, 19a/8,
19b/11, 19b/2, 20a/3, 20b/15, 21a/12, 21b/9,
22a/2, 23a/11, 23b/12, 24a/17, 24a/4,
24b/14, 24b/7, 25a/18, 25a/7, 25b/8, 26a/21,
28a/19, 28b/20, 29a/18, 29b/12, 29b/7,
30a/3, 41b/10, 42b/14, 42b/6, 43a/9, 44a/1,
44b/18, 48b/12, 50a/7, 52b/4, 60b/6, 7a/3,
80a/15, 81b/18, 86b/19, 88a/7, 8b/2, 97a/18

c. virüriz 88b/21

c. virürüz 100a/16, 101b/3, 102a/17,
102b/13, 104b/19, 106b/1, 109a/10, 109b/13,
111a/8, 113a/18, 116b/3, 117a/3, 119a/3,
120a/3, 86a/5, 87b/15, 88b/6, 89a/16,
90a/11, 90b/11, 90b/21, 91b/2, 92a/12,
92a/7, 93a/1, 94a/4, 95b/21, 96a/17, 96b/13,
97a/4, 97b/10, 99b/20

c. virürüzkim 92b/10

cevher : Mücevher -2- [Tr]

c. 114b/10

c.+ in 50b/2

cevheryân : Mücevherler -1- [F]

c. 114b/11a

cihât : Yönler -1- [Ar]

cemî^c -i c.+ in 72a/7

cihet : Taraf, yan, yön-1- [Ar]

c.+ inden 112b/21

cîm : C kenarı -4- [Ar]

c. 73a/16, 74a/12, 74a/16, 74b/7

cins : Nev'i, çeşit, tür, şekil -41- [Ar]

c. 102b/15, 106b/3, 108a/7, 109a/21, 109b/15, 109b/18, 10b/1, 113a/21, 115b/19, 116b/8, 117b/17, 120a/4, 83b/14, 83b/19, 83b/6, 83b/19, 84a/10, 8a/8, 8b/12, 8b/14, 9b/6, 9b/8

c.+ de 10a/1, 9b/10, 9b/15

c.+ de olan 9b/16

c.+ den 103b/11, 109b/21, 83b/20

c.+ e 83b/16, 83b/18, 83b/20

c.+ i 103b/11, 109b/17, 83b/18

c.+ in 110a/14

c.+ ine 83b/13

c.+ üñ 109b/16, 109b/20, 111a/13

cism : Cisim, şekil -2- [Ar]

c. 72a/4

c. olur 72a/3

cümle : 1.Hep, bütün -128- [Ar]

c. 104a/10, 104b/18, 104b/21, 106a/21, 106b/21, 107a/8, 107b/10, 107b/16, 107b/2, 108a/14, 108b/15, 108b/2, 108b/9, 110a/12, 110a/17, 110a/4, 110b/5, 111a/11, 111b/4, 112a/5, 113a/13, 114a/19, 114a/7, 115b/10, 115b/13, 115b/16, 115b/7, 117b/16, 119b/17, 119b/8, 15b/6, 16b/2, 17a/6, 20b/13, 25a/5, 33a/12, 35b/16, 36b/13, 36b/14, 36b/3, 37a/12, 37a/17, 37a/20, 37a/8, 37b/2, 39a/1, 39b/12, 44b/20, 49a/10, 49a/19, 49a/3, 49a/6, 49b/13, 49b/19, 50b/10, 50b/2, 51a/11, 51a/9, 52a/11, 54b/16, 58b/13, 58b/8, 5a/15, 60a/5, 60b/7, 64b/16, 64b/5, 64b/7, 69b/16, 7a/9, 81a/18, 84a/8, 87b/1, 88a/6, 8a/15, 8a/6, 8b/12, 92a/21, 93b/13, 94b/17, 95a/16, 9b/19

bahâ-yı c. 114b/15

mişâl-i darb-ı c. 7b/13

hâşıl-ı c. 106b/7
c.-i mahreci 28b/5
c.+ de 11b/4
c.+ de olan 11a/19
c.+ den 100a/15, 100b/8, 119a/20,
119b/1, 119b/13, 119b/18, 119b/3, 119b/8
c.+ 'i 103a/16, 112b/16, 118b/6,
94b/15
dârb-ı c.+ 'i 7b/14, 8b/6, 9a/15
c.+ nün 100a/14, 101b/19, 102a/15,
102b/11, 105b/10, 18b/4, 84b/3, 88b/18,
89b/20, 90a/6, 92a/20, 92b/21, 93a/11,
93a/17, 93b/12, 98a/8, 99a/3, 99b/17
c.+ si 35a/1
c.+ sinün 117a/9, 17a/17, 23b/3, 6b/4
c.+ ye 104a/11, 81a/19

2. Birikmek, toplamak -50- [Ar]

c. eyledüğün 70a/20, 70b/2
c. eyledün 46b/14,
c. eyledük 87b/3
c. eyleyesin 28b/4
c. iderüz 94a/3

c. idesin 32b/11, 33a/15, 34a/13,
37a/6, 52a/21, 60b/16, 62b/15, 63a/16,
63b/7, 68b/14, 68b/17, 68b/3, 68b/6, 68b/8,
69a/13, 69a/14, 69a/17, 69a/21, 69b/10,
69b/12, 69b/13, 69b/18, 69b/20, 70a/19,
70a/4, 76a/16, 8b/1

c. idesinkim 34b/5, 58a/7, 64a/3,
65b/3, 78a/16

c. idüp 12a/15, 3b/16, 3b/5, 47b/11,
51a/3, 65b/14, 70a/16, 70b/2, 75b/5, 7a/3,
7b/11

c. olduğda 50b/16

cüzür : Kökler-50- [Ar]

murabba^c -ı nışf-ı c. 90a/18, 90b/15

nışf-ı c. 90b/16

nışf-ı murabba^c -ı c. 93b/18

murabba^c -ı c.-ı evvel 94a/3

nışf-ı c.-ı evvel 93a/12

dirhem-i nışf-ı murabba^c -ı c.-ı
evvelden 92a/9

nışf-ı c.-ı evvelden 91a/18

nışf-ı c.-ı evvele uravuz 91a/21

nışf-ı c.-ı evvele 92a/21, 92b/8,
93a/1, 93a/18, 93b/4

nışf-1 c.-1 evveli 89b/21
nışf-1 murabba^c-1 c.-1 evveli 93b/13
nışf-1 c.-1 evvelki 90a/7
nışf-1 c.+ a 89b/19
emvāl-i c.+ da 83b/10
murabba^c-1 nışf-1 c.+ dan 91a/16,
91a/4
nışf-1 murabba^c-1 c.+ dan 92a/4
c.+ ı 83b/11, 86b/17, 91b/17, 91b/6,
93b/9
eczā³-i c.+ ı 86b/7
murabba^c-1 nışf-1 c.+ ı 90a/17
nışf-1 c.+ ı 88b/15, 88b/19, 89a/11,
89a/15, 89b/17, 90a/16, 90b/20, 91a/3,
92a/19, 92b/18, 92b/6, 93a/10, 93b/1
nışf-1 murabba^c-1 c.+ ı 91b/11,
91b/13, 91b/20, 91b/8, 93b/10
c. olur 83b/11, 83b/12
c.+ uŋ 92b/15

cüvān : Genç -1- [F]

c. 114b/14

cüz : Kısım, bir kesrin parçası, metinde
birimlerin küsuratını anlatmak için kullanılır
krş cüz³, cüzü³ -22- [Ar]

c. 106b/3, 108b/8, 111a/7, 112a/10,
113a/8, 29a/18, 37b/3, 94b/16

c. ola 113a/20, 115b/12

c. oldu 115b/9

c. olur 104b/18, 104b/21, 105a/2,
108a/4, 108a/5, 110a/17, 117b/10, 87b/16

c. ıalır 114a/18

c.-i cezir 118b/15, 84a/6

cüz³ : Kısım, bir kesrin parçası, metinde
birimlerin küsuratını anlatmak için kullanılır
krş cüzü³ -116- [Ar]

c. 110a/12, 111a/15, 12a/2, 37b/2

c.-i a^c zamdan 85a/6

c.-i cezir 82b/11, 82b/12

c.-i cezre 82b/14

c.-i ka^c b 82b/14, 82b/15, 82b/16

c.-i māl 82b/12, 82b/13

c.-i māl-ı māl 82b/16

c.-i mālun 82b/13

c.+ e 106b/20, 107a/13

c.+ i 104b/19, 104b/21, 106a/21,
106a/21, 106b/21, 107a/4, 107a/8, 107a/9,
107b/16, 107b/17, 107b/20, 108a/4, 108b/16,
108b/9, 110a/12, 110a/18, 110a/5, 110a/4,
110b/3, 111a/11, 111a/17, 111a/21, 111a/8,
111b/4, 111b/5, 112a/12, 112a/16, 112a/5,
112a/7, 113a/13, 113a/13, 113a/15, 113a/17,
113a/17, 114a/12, 114a/15, 114a/15,
114a/17, 114a/19, 114a/20, 114a/21, 114a/3,
114a/4, 115b/10, 115b/13, 115b/16, 115b/6,
115b/7, 117b/13, 117b/16, 117b/9, 118b/11,
119a/1, 12a/3, 12b/14, 12b/14, 37a/11,
37a/13, 37a/20, 44b/20, 44b/20, 52a/11,
56b/5, 60b/7, 81b/7, 84a/10, 86a/11, 87a/19,
87b/1, 87b/15, 87b/17, 88a/6, 94b/16, 94b/8,
94b/8, 95a/13, 95a/13, 95a/16, 96a/16,
96a/16, 96a/19, 96a/19

c.+ i ola 107b/20, 108a/1, 52a/11

c.+ i oldu 52a/13

c.+ iden 56b/5

c.+ idür 52a/19

c.+ in 119a/1

c. ola 111a/11

c. olur 108a/3, 108b/15, 111a/17,
117b/12, 117b/13, 117b/16, 86a/11, 87b/2,
95a/15

cüzü' : <cüz' Kısım, bir kesrin parçası,
metinde birimlerin küsuratını anlatmak için
kullanılır krş cüz' -20- [Ar]

c. 108b/13, 108b/14, 112a/12,
112a/4, 115b/15, 117b/8, 84b/15, 87a/19,
88a/18, 88a/5

c.+ dür 84b/15

c. ola 108b/12, 112a/15

c. olur 110a/21, 115b/16, 87a/21,
87b/14, 87b/2, 88a/8, 88b/7

-Ç-

çanak : Çanak -1- [Tr]

ç. 113b/18

çāh : Kuyu, çukur -4- [Ar]

ç.-ı mezbūruç 78b/15

ç.+ dur 78b/13

ç. olsa 78b/3

ç.+ uç 78b/11

çār : Dört -1- [F]

ç. 110b/9a

çāryek : 0, 25 arşın değerinde bir İran ağırlığıdır. -39- [F]

ç. 15b/16, 15b/17, 15b/18, 16a/1, 16a/10, 16a/11, 16a/2, 16a/3, 16a/4, 16a/5, 16a/7, 16a/8, 16a/9, 17a/15, 17a/2, 17a/3, 17a/9, 44a/13, 44a/3

rub^c-ı ç. 15b/15

ç.+ dür 15b/11, 15b/9

kısm-ı ç.+ dür 15b/12

ç. olsa 44a/5

ç. olsa ol 44a/6

ç. olsa 43b/4

ç. olur 44a/13

çe : Kaç -1- [F]

ç. 114b/16

çehār : Dört -24- [F]

ç. 89a/6

ç.- hımsı 97a/13

ç.- hımsına 101b/6

ç.- hımus 28b/9, 85b/21

ç.- hımus-ı şey'e ururuz 101b/10

ç.- hımusı 28b/11

ç.- sub^c ı 119a/14, 93a/5

ç.- sub^c 119a/8

ç.- südüs 29a/2, 29a/5

ç.- tūs^c -i dirhem olur 86a/21

ç.-ı hımsı 86b/13

ç.-ı sub^c 11b/14

ç.-ı sub^c ı 12b/4

ç.+ da 58b/2

şatır-ı ç.+ da 57a/10, 58a/4, 58b/11, 59a/5, 62b/15, 65a/10

şatır-ı ç.+ da olan 62b/15

çek - : Çizgi çekmek -10- [Tr]

dağı ç.- esin 6b/8

rādde ç.- esin 6b/6

rādde ç.- esinkim 8b/16

rādde ç.- üp 26a/5, 3b/12, 4a/5, 4b/5, 5a/17, 8a/12, 9b/10

Çelebi :Unvan, efendi, ağabey -1- [F]

Ç. 2a/1

çeşme : Musluk, su kaynağı -3- [F]

ç. 78b/21

ç.+ den 78b/21

ç.+ 'i 79a/2

çık - : 1. Bir yerden çıkarmak, ayırmak -

8- [Tr]

alıp ç.- sa 47b/18

alıp ç.- sa 47b/20, 48a/2

ç.- sa 40b/8, 41a/3

ç.- sa 79a/17

ç.- salar 78b/10

ç.- up 54a/4

2. Çıkan, elde edilen sonuç -4- [Tr]

ç.- a 105b/18, 106b/12, 98b/3

ç.- ar 83a/16

çıkar - : Matematikte dört işlemde biri,

çıkarma işlemi -14- [Tr]

ç.- alum 113b/18, 113b/19

ç.- asın 55b/2

ç.- asıncım 34a/19

ç.- avuz 112b/11

ç.- duğuş 34a/18, 34a/21, 34b/2,

34b/3

ç.- imasaş 27a/4

ç.- ulur 38b/20

ç.- up 60a/2

ç.- uruz 118a/18, 91a/17

çuğa : <çuğa Yün kumaş -2- [F]

ç. 43b/3

ç.+ nuş 43b/6

çün : Çünkü -84- [F]

ç. 100b/13, 101a/13, 101a/15,

102a/7, 102b/4, 103a/16, 104a/1, 105a/1,

106a/13, 107a/15, 107b/10, 107b/4, 107b/8,

107b/9, 108a/16, 108a/18, 108a/20, 108b/1,

109a/21, 109a/4, 109b/9, 110a/14, 110b/5,

110b/8a, 111b/17, 111b/6, 112a/11, 112b/11,

112b/13, 112b/3, 112b/5, 113a/8, 114a/19,

114b/4, 114b/6, 115a/11, 115a/4, 115a/6,

115b/17, 115b/8, 116a/12, 116a/15, 116a/3,

116a/9, 116b/16, 116b/6, 117a/17, 117a/2,

117b/1, 118a/10, 118a/14, 118a/19, 118a/5,

118a/8, 118b/12, 119a/12, 119b/21, 119b/6,

31a/19, 39b/12, 39b/14, 40a/15, 51b/14,

78a/10, 78a/12, 83b/7, 86a/10, 90b/9,

91a/16, 91a/19, 95b/3, 96a/9, 96b/19,

97a/21, 97b/5, 97a/10, 98a/17, 99a/14,

99a/17, 99a/18, 99a/20, 99b/18, 99b/9

mine'l-mā'i ç. 113b/10

çünki : bkz çünkim -6- [F]

ç. 100a/5, 103b/19, 113a/1, 117a/13,
72a/8, 73a/1, 77b/17

çünkü : Şundan dolayı ki -7- [F]

ç. 119b/10, 11a/9, 19a/2, 23a/2,
51b/20, 52a/9, 90b/21

-D-

dād : Doğruluk, adalet -1- [F]

āsumān-ı ʿadl-i d. 1b/11

dahı : de, dahi, bundan sonra, artık, böylece,
böylelikle -238- [Tr]

d. 100a/11, 101a/18, 101a/2,
101b/14, 101b/15, 102a/14, 102b/5, 104a/20,
105a/7, 105a/9, 107b/12, 107b/13, 108b/6,
10b/3, 110a/7, 110a/8, 111a/10, 112b/10,
113b/15, 113b/6, 114b/7, 115b/8, 116b/11,
118a/1, 118a/14, 11a/11, 11a/16, 12a/15,
13a/18, 13a/3, 14b/4, 15a/12, 15a/6, 15b/4,
16a/14, 16a/15, 16a/19, 16b/8, 17b/1,
18b/16, 18b/8, 19a/17, 19a/4, 19b/8, 20b/1,
20b/11, 20b/5, 21a/8, 21b/16, 22b/15,
22b/20, 22b/5, 22b/7, 23b/18, 23b/5, 24a/14,
24b/13, 24b/4, 26b/11, 26b/5, 28a/3, 28b/3,
29a/12, 2a/7 31b/11, 31b/12, 33a/6, 35a/8,
35b/3, 35b/5, 36b/10, 36b/11, 36b/12, 36b/8,
36b/9, 37a/15, 37a/18, 37a/21, 38b/1, 3a/11,

3a/18, 3b/11, 41b/6, 42a/1, 43b/11, 44a/6,
44b/4,44b/17, 45b/14, 46a/1, 46a/2, 47b/17,
47b/18, 47b/19, 47b/21, 48a/1, 48a/10,
48a/15, 48a/17, 48a/19, 48a/6, 48a/8, 49a/15,
49a/3, 49a/8, 49b/15, 53a/6, 53b/10, 53b/12,
53b/17, 53b/19, 53b/4, 54b/1, 54b/10,
54b/11, 54b/14, 55a/11, 55a/7, 55a/8,
55b/11, 55b/16, 55b/2, 56a/11, 56a/4, 56a/6,
56b/14, 56b/2, 56b/8, 57a/19, 57a/9, 57b/10,
57b/16, 57b/23, 57b/24, 58a/3, 58b/12,
59a/1, 59a/2, 59a/4, 60b/11,60b/21, 61b/13,
61b/2, 62a/18, 63a/2, 64a/1, 64b/4, 65a/15,
65a/6, 65a/7, 67b/12, 67b/13, 67b/14,
67b/15, 67b/2, 67b/3, 68a/1, 68a/11, 68b/20,
69a/10, 69a/4, 69a/5, 69a/7, 69b/15, 70a/13,
70a/2, 70a/7, 70a/9, 70b/15, 72b/9, 73b/10,
75a/4, 76a/5, 76b/13, 7b/7, 80a/11, 80a/20,
81b/1, 81b/6, 82a/19, 82a/21, 82a/9, 82b/1,
82b/11, 82b/18, 82b/2, 82b/4, 82b/6, 83a/1,
83b/15, 83b/20, 83b/9, 84a/13, 84b/13,
84b/17, 84b/21, 84b/9, 85a/10, 85a/11,
85a/8, 86a/3, 86b/4, 86b/5, 86b/6, 87a/10,
87a/4, 89a/9, 89b/3, 89b/5, 89b/6, 8b/15,
90b/2, 91a/15, 92a/15, 92b/15, 92b/16,
92b/2, 93a/6, 93a/7, 93a/8, 93b/13, 94b/14,
95a/7, 97a/15, 99b/14, 9a/11

d. çekesin 6b/7

d. itmek 45a/3

d. olmasa 31b/10

d. olsa 102a/5, 111b/10, 112a/18

d. viresin 26b/20

d. virüp 26b/15, 26b/17

dāhīl : Dahil -9- [Ar]

d. 31b/12

d.+ dūr 31b/17, 31b/18, 31b/19,
31b/20

d.+ imiş 31a/17

d.+ midür 31a/13

d. ola 7a/10

d. olmasa 31b/9

dāire : Daire, çember -21- [Ar]

d. 72b/9, 76a/19

misāhat-ı kıt^ç a-ı d. 77b/7

muḥīṭ-i d. 81b/14

rub^ç -ı muḥīṭ-i d. 77b/9

kıt^ç a-ı d. 72b/9, 76b/11, 78a/5

ķutr-ı d. 77b/1, 81b/13

d.-i ķutrıŋ 77a/10

ķutr-ı d.+i77b/12

ķattā^ç -ı d. 77a/1

d.+ ʔi 76b/6

d.+ nūŋ 76b/8

muḥīṭ-i d.+ nūŋ 76b/10

ķıt^ç a-ı d.+ nūŋ 77b/8

nısf-ı d. olsun 76b/12

rub^ç -ı muḥīṭ-i d. olur 81b/15

misāhat-ı d. olur 77b/1

nısf-ı d. olur 78a/7

daķik : İnce -4- [Ar]

d.-i fikir 51b/3

mūy-ı d.+ den 15b/2

mūy-ı d. olur 15b/14, 16b/7

dāl : D kenarı -3- [Ar]

d.+ a 73a/20

d.+ dur 73a/16, 73a/17

dānā : Bilen, bilgili -1- [F]

d.-yı ḥābir 114b/11a

dān-ed : “danisten” bilmek fiilinin Farsça geniş zaman üçüncü tekil şahısta çekimlenmiş hali, bilir -1- [F]

d. 114b/16

dāniş-sezā : Bilgi yaraşan -1- [F]

d. 114b/15a

dānk : <dāng, Arapçalaştırılmış hali dāniş,
genel olarak altıda bir anlamındadır, ağırlık
ve para birimi olarak bir bölü altı dirhem ya
da bir bölü altı dinar miskaldir dāyık-2- [F]

d. 22a/14, 22a/14

darb : Çarpmak -410- [Ar]

d. 107a/16, 38b/6, 39b/10, 40a/7,
82b/18, 83a/15, 83b/4, 96a/4, 97b/17

mişāl-i d.-i cümle 7b/13

d.-i cümle'i 7b/14, 8b/6, 9a/15

hāşıl-ı d.-i derāhimi 97b/2

hāşıl-ı d.-i 'aded-i emvāli bir 93a/16

d.-i 'aded-i müfredi 83b/7

mişill-i hāşıl-ı d.-i evvel ola 96b/2

d.-i fevķānī 3b/7

d.-i fülūsı 13b/14

d.-i kafesiyle 6b/4

d.-i mesāvidür 39b/6

d.-i mesfūrda 66a/2

d.-i mişķāl 23a/4

d.-i muhāzātı 4a/1

d.-i tahtānī 3a/13

mişāl-i d.-i kafes 7a/7

d.-i kafesinün 6b/1

d.-i vāhiden 22a/8

d.+ da olduğı 83b/17

d.+ dan 14b/1, 15a/9, 16b/11, 17a/7,

17b/2, 18b/10, 19a/7, 19b/1, 20b/14, 21a/11,

21b/8, 24a/16, 24b/13, 24b/5, 44b/12, 51a/2,

52a/21, 53a/5, 60b/15, 61a/4, 61a/5, 81a/19,

83a/15, 83a/1683b/2, 83b/3, 84a/17, 84a/18,

84a/19, 91b/7, 96b/2

'aks-i d.+ dur 83b/9

d. eyledün 118b/6, 11a/17, 32a/17,

32a/5, 32a/8, 80b/13,

d. eyledük 116a/20, 96a/4, 96b/1,

96b/16

d. eylesek 101b/6, 97b/15

d.+ ı 39b/11

d.+ ındadur 83a/12

d. ide 84b/1, 84b/2

d. idicek 83a/10

d. idicek 53a/7, 83a/9

d. ideler 73a/10, 82a/10, 82a/9, 84b/3

d. idelüm 106b/17, 112b/17

d. iderüz 102a/8, 102a/9, 105a/20, 106a/19, 106a/5, 108b/7, 109a/7, 109b/11, 110a/6, 110a/9, 110b/16, 111a/4, 114a/20, 89a/12, 90a/4, 93b/3, 95b/11, 98a/4, 98b/14, 99a/15

d. idesin 117b/21, 118a/1, 11b/11, 11b/18, 12a/17, 12b/5, 12b/8, 13a/6, 14a/19, 14b/9, 15a/7, 16a/16, 16b/8, 17a/4, 17b/2, 18a/5, 18b/1, 18b/9, 19a/18, 19a/5, 19b/9, 20a/1, 20b/11, 20b/2, 20b/5, 21a/9, 21b/6, 23a/6, 23b/8, 24a/1, 24a/15, 24b/13, 24b/5, 25a/16, 28b/10, 28b/14, 31a/5, 31b/14, 31b/3, 31b/7, 32a/1, 32a/16, 32b/16, 37a/8, 40a/20, 40a/4, 40b/10, 40b/3, 41a/12, 41b/7, 42a/17, 42a/2, 42b/10, 42b/3, 43a/17, 43a/7, 43b/6, 45a/11, 45a/13, 45a/8, 50b/21, 51a/1, 52a/17, 52a/20, 54a/17, 55a/12, 55b/11, 56a/8, 56b/12, 57a/11, 57a/21, 60a/5, 60b/4, 60b/5, 61b/2, 61b/5, 61b/7, 62b/14, 62b/17, 62b/19, 63a/9, 65a/12, 65a/9, 65b/2, 68a/12, 68a/17, 68a/19, 68a/2, 68b/13, 68b/16, 68b/2, 68b/21, 69a/16, 69a/19, 69b/11, 69b/12, 69b/17, 69b/19, 69b/8, 70a/14, 70a/21ol-an, 70a/3, 70b/3, 73a/20, 73b/15, 73b/9, 74a/11, 74a/20, 74a/5, 74b/11, 74b/16, 75a/12, 75a/17, 75a/7, 75b/11,

75b/13, 75b/20, 77a/11, 77b/10, 77b/14, 77b/18, 77b/3, 78a/1, 78a/11, 78b/6, 79a/20, 80a/13, 88b/16, 89b/18, 8a/11, 9b/12, 9b/18

d. idesinki 11b/16, 12b/11, 29a/14

d. idesinkim 13a/17, 13a/21, 29a/11, 29a/7, 31a/8, 46b/17, 54b/17, 57b/3, 58a/15, 58b/6, 60a/14, 60a/16, 61b/18, 62a/1, 62a/16, 62a/18, 62a/9, 63a/19, 63b/10, 64a/12, 64b/15, 64b/16, 64b/3, 65b/12, 68a/15, 68b/4, 68b/7, 70a/17, 8a/15, 8a/19

d. idevüz 11b/9

d. idüp 10a/13, 10a/19, 10a/6, 12a/14, 12a/5, 12b/1, 13b/5, 14b/13, 21b/17, 28b/6, 33b/3, 34b/12, 36b/3, 37a/4, 37a/7, 3a/21, 3b/13, 3b/2, 3b/5, 41a/5, 42a/11, 44b/11, 44b/12, 44b/8, 4a/10, 4a/12, 4a/18, 4a/4, 4b/12, 4b/20, 4b/6, 53b/13, 53b/21, 53b/6, 55a/9, 55b/16, 56a/13, 57a/13, 58a/5, 59a/14, 59a/8, 5a/18, 5a/5, 5a/9, 5b/11, 5b/12, 5b/5, 65b/21, 68a/4, 68a/6, 69a/12, 6a/1, 6a/14, 6a/16, 6a/8, 6b/13, 6b/16, 6b/19, 7a/1, 9a/11, 9a/3, 9a/8

d. itdükden 22b/8

d. itmeden olur 30b/11, 30b/21

d. itmeden 30b/12, 30b/13, 30b/15,
30b/16, 30b/18, 30b/20, 83a/17, 83a/19,
83a/20, 83a/21, 83b/1

d. itmegi 12a/12, 12b/17, 3a/3, 3a/4,
3a/5, 3a/7, 3a/8

d. itmek 10b/9, 11a/6, 11b/15, 11b/7,
12a/4, 12a/8, 12b/4, 13a/15, 14b/11, 14b/7,
16a/12, 20a/18, 22b/4, 7a/9, 83a/14

d. itmelü olsañ 18a/19

d. itmeñünj 11a/9, 3a/9

d. itseñ 106b/7, 12a/9

d. olacañ 4b/1

d. olana 36b/1

d. olına 30b/10, 39b/20, 83a/12,
83b/7

d. olınuñda 54b/2

d. olınmadan 35b/15, 37a/5

d. olınmaña 22a/10

d. olınmalu olsa 18a/2

d. olınmanuñ 83b/8

d. olınması 14a/2, 15b/1

d. olınmasınuñ 14a/1, 17b/7, 20a/7,
22a/4

d. olınmañ 14a/18, 6a/18, 83a/5

d. olınup 13b/8

d. olsa 14b/6

d. olundu 32a/12

d. olunduñda 102a/4, 13a/9, 53a/21,
83a/6, 83a/7, 83a/8

d. olunsa 12a/2

hâşıl-ı d. 13b/9, 95b/6

d.+ ları 10b/7, 30a/16

d.+ laruñ 24a/10

đarb-ı kafes : Şebekenin çarpımı.
Aktarmasız çarpma. -3- [Ar]

mişâl-i d. 7a/7

đarb-ı k.+ nünj 6b/1

đarb-ı k.+ iyle 6b/4

dâr-ed : “var olmak” fiilinin geniş zaman
üçüncü tekil şahısta çekimi, “var” -1- [F]

d. 111b/17

dâşt-em :daştın “tutmak, elde etmek”
fiilinin birinci tekil şahıs geçmiş zamanda
çekimi, “tuttum” -1- [F]

d. 110b/8

da'va : İnsanın haiz olmadığı sıfat veya fazileti taşıdığını iddia etmesi -1- [Ar]

d.-y1 muhasibliğa 2a/15

dāyık : <dāng, Arapçalaştırılmış hali dānik, genel olarak altıda bir anlamındadır, ağırlık ve para birimi olarak bir bölü altı dirhem ya da bir bölü altı dinar miskaldır -3- [F]

d. 22a/17, 22b/1, 22b/4

dāyin : Borç veren, alacaklı kimse -5- [Ar]

d.+ ler 38b/1

d.+ lere 38b/4

d.+ lerüñ 35b/11, 35b/14, 38b/9

def'a : Kere, kez -4- [Ar]

d. 119a/19, 119a/21, 119b/2, 84a/21

defātir : Defterler -1- [Ar]

d.-i meḥāşıl-ı resm-i sulṭānī 1b/17

deger : <diger Diğer krş. āḥar; bkz. diger -6- [Tr]

d. 34b/15, 34b/16, 34b/17, 34b/18, 34b/20, 34b/21

degül : Değil -9- [Tr]

d. 72a/14, 72a/3, 84b/18

d.+ dür 21a/7, 31b/12, 36b/2, 46a/4, 83b/19, 85a/18

d.+ midür 31a/13

degirmi : Yuvarlak, dairevī -1- [Tr]

d. 76b/1

deh : on 1- [F]

d. 97b/2

dehen : <dehān, Ağız -1- [F]

d. 111b/18a

dek : Kadar -3- [Tr]

d. 81a/7, 81a/8, 81b/4

delüg : Delik -1- [Tr]

d.+ i olsa 79a/3

denānür : <denānir Dinarlar, altınlar -3- [Ar]

d. 97a/21, 97b/12, 97b/4

depe : Tepe-1- [Tr]

d.+ sinde 80b/19

derāhim : Dirhemler, okkanın dört yüzde birleri, akçeler, paralar -6- [Ar]

d. 97a/21

d.+ e 113b/9

d.+ i 97b/1, 97b/4

hâşıl-ı darb-ı d.+ i 97b/2

d.+ ile olan 24a/10

derân : Derhal, hemen o anda-1- [F]

d. 110b/10a

derece : Basamak -5- [Tr]

d. 67b/10

d.+ ye 67b/12, 67b/14, 67b/15,

67b/16

derin : Derinlik -1- [Tr]

d.+ ligi 79a/15

derviş : Yoksul, fakir, muhtaç kimse -2- [F]

d.+ e virse 119a/20, 119b/1

dest : Sağ, sağ taraf-19- [F]

d.-i rāst 53b/16, 53b/9, 54b/8, 55a/5,
56a/3, 57b/14, 57b/17, 58b/10, 58b/15,
62b/3, 64b/20, 68b/10, 68b/18, 69a/2, 69a/4,
69b/14, 69b/21, 70a/5, 70a/8

devlet : Devlet -1- [Ar]

el-muzafferi ‘ale’l-a‘ dā āfitāb-ı dīn-i

d. 1b/10

devletehū : Devleti -1- [Ar]

d. 1b/15

devrân : Dünya, felek, zaman, talih, kader -
1- [Ar]

ķırân-ı d. 1b/6

deyn : Borç -7- [Ar]

d. 35b/16, 39a/1

d.+ e 36b/3, 38b/14

d.+ i olsa 38b/1

d.-i mesfūr35b/2

dıraht : Ağaç -5- [F]

d.-i mesfūr81b/19, 81b/9

mümedd-i d+ı 81b/15

d. olsa 81b/8

d.+ uñ 81b/12

dıl’ : 1. Bilinen veya bilinmeyen tam veya rasyonel, tek veya çok terimli her türlü ifadenin üç ve daha üst dereceden kökü -
18- [Ar] –[67]-

şaff-ı d. 57a/10

şaff-ı d+a 61a/6

şaffi’l- d. 67b/16

‘aded-i d. 56b/13

şālīs-i ķısm-ı d.-ı ka‘b 56b/8

şaff-1 d.+ da 68a/1, 68a/11, 69a/10,
69a/7, 70a/13

şaff-1 d.+ da olan 68a/21, 68b/11,
68b/19, 69b/15, 69b/6, 70a/1, 70a/6

d.+ ı 66a/5

d.+ ın 56b/15

2. Kenar -49- [Ar]

d. 72b/15, 73a/1, 73a/2, 73b/4, 75a/3

nısf-1 d. 73a/17, 73b/14

d.-1 aqşarın 74a/2

‘aded-i miqdār-1 d.-1 aqşarın 74a/7

d.-1 bi 74b/7

d.-1 bicim 74a/16

d.-1 şāliş 74a/8

d.-1 āharuñ 73b/12

taraf-1 d.-1 elīf 74b/6

d.-1 elīfbi 74a/13

d.-1 elīfcim 74a/14

d.-1 eṭvāldür 74b/1

d.-1 eṭvālün 74a/10

d.-1 müstaḳīm 75a/3

d.-1 ḳāyimenün 74b/16

d.+ a 74a/6

d.+ dan 72b/17, 74a/4

d.+ ı 73b/1

nısf-1 aḥad-1 d.+ ı 73a/19

muḥtelifü'l- d.+ ı olsun 74b/15

d.+ ıdur 72a/17

d.+ ın 74a/14, 74a/15, 74a/16

āḥād-1 d.+ ın 78a/10

d.+ ından 74b/8

d.+ ları 73a/17, 74a/13, 74b/19,

75a/14, 75a/18, 75a/9, 76a/18, 76a/9

d.+ laruñ 73a/10, 73a/8, 75a/6

d.+ lıları 75b/15

d.+ lıaruñ 75b/10

d.+ uñ 73b/7, 73b/8, 74b/11

ḳıl‘ ayn : İki kenar -2- [Ar]

d.-1 aqşarındur 74a/18

d.+ uñ 74b/7

di - : Demek, söylemek -251- [Tr]

d.- di 51b/4

d.- digümüz 85a/19

d.- düğümüz 15b/5, 73a/16, 85a/15,
85b/11

d.- nilse 116a/3, 117b/19, 3b/10,
4b/4, 5a/15

d.- nilüp 13a/10

d.- nilür 13b/10

d.- nür 13b/6, 17b/11, 45a/9, 87b/12,
88a/15

d.- riz 56a/21

d.- rler 30b/18, 46a/4, 47b/12, 48b/9,
53a/3, 53a/4, 53a/5, 53a/6, 55b/1, 56a/17,
56b/1, 56b/10, 56b/13, 56b/14, 57a/10,
57a/15, 61a/3, 61a/4, 61a/5, 61a/6, 67b/10,
67b/11, 67b/12, 67b/13, 67b/14, 67b/15,
67b/16, 68a/3, 68a/5, 71b/3, 72a/1, 72a/12,
72a/16, 72a/17, 72a/2, 72a/4, 72a/5, 72a/7,
72b/13, 72b/15, 72b/16, 72b/2, 72b/4, 72b/6,
72b/7, 72b/8, 73a/1, 73a/2, 75a/10, 75a/15,
75a/5, 75b/2, 75b/7, 75b/8, 76a/19, 76b/10,
76b/11, 76b/15, 76b/5, 76b/6, 76b/8, 76b/9,
77a/1, 77a/5, 77a/9, 82a/10, 82a/11, 82a/12,
82a/13, 82a/14, 82a/15, 82a/16, 82a/7, 82a/9,
82b/11, 82b/12, 82b/17, 82b/19, 83a/2,
84a/12, 84a/14, 84b/15, 84b/5, 85b/10,
85b/14, 85b/17

d.- rüz 118b/20, 87a/5

d.- se 116b/11, 116b/13, 46b/9

d.- seler 100a/18, 101a/6, 105a/12,
108b/18, 108b/19, 109a/17, 109a/18, 10b/11,
10b/16, 113b/3, 115a/20, 117a/11, 118b/4,
119a/7, 11a/3, 16b/3, 17a/2, 20b/8, 21b/14,
21b/4, 22b/19, 23b/17, 23b/3, 24a/13, 24b/3,
30a/2, 33b/6, 41a/11, 41b/4, 42a/1, 42a/16,
42b/2, 42b/9, 43a/16, 46b/11, 7a/12, 80b/10,
80b/2, 80b/9, 84b/10, 84b/19, 85a/20, 85a/9,
85b/18, 85b/21, 86a/17, 86a/2, 86a/6, 86a/7,
86b/10, 86b/11, 87a/1, 87a/12, 88b/13,
89a/20, 89a/5, 89b/16, 8a/7, 8b/13, 91b/16,
92b/13, 92b/6, 93a/3, 93b/15, 94a/13, 94b/5,
97a/20, 97b/13, 97b/4, 99b/8

d.- yesin 47b/7, 50a/1, 50b/20,
52a/14, 52b/2, 53a/11, 53a/12, 53a/14,
53a/15, 53b/11, 54a/10, 54a/11, 54a/12,
54a/13, 54a/3, 54a/4, 54a/8, 54a/9, 55b/10,
55b/6, 55b/7, 55b/8, 57a/1, 57a/2, 57a/3,
57a/4, 57a/9, 60a/10, 61a/1, 61a/15, 70b/7,
70b/8

d.- yesinkim 47a/13, 47b/3

d.- yü 104a/16, 109a/18, 10a/1,
10a/9, 13a/7, 18a/15, 2a/12, 44b/13, 46b/8,
4a/7, 4b/14, 4b/8, 5a/1, 5a/7, 5b/14, 5b/2,

5b/7, 6a/15, 6a/9, 80a/19, 80b/1, 80b/11,
82a/8, 82b/15, 9b/13

d.- yüp 10a/16, 4a/15, 53b/4, 7b/7

2.: Varsaymak-1- [Tr]

d.- yelümki 118a/20

dib : Dip, derinlik -3- [Tr]

d.+ inde 79a/3

d.+ ine 81a/7, 81a/8

diger : Diğer, başka krş. âhar ; bkz. deger-
14- [Tr]

d. 114b/12, 36b/11, 37a/21

şülüş-i d. 101a/1

mes'ele-i d. 102a/1, 102a/18,
118b/3, 87b/4, 88a/18, 96a/2, 96b/15, 97a/5,
98b/12, 99b/21, 99b/4

dîl : Gönül -1- [F]

sengihâ-yı d.- pezîr 114b/15

dile - : İstemek -65- [Tr]

d.- seler 102b/18, 37a/1

d.- seŋ 10b/9, 111b/13, 112b/2,
11a/6, 11b/15, 12a/8, 12b/4, 13a/15, 14b/11,
14b/7, 16a/12, 17a/18, 17b/15, 18a/14,
18a/3, 18a/6, 18b/4, 19a/15, 19b/14, 19b/6,

20a/18, 22a/12, 22b/1, 22b/4, 24b/11,
25a/15, 25a/3, 25b/5, 26a/4, 26b/4, 27b/14,
28a/14, 28a/2, 28b/10, 29a/3, 29b/10, 29b/5,
30a/6, 30a/8, 31a/12, 32b/7, 33a/11, 35b/12,
37a/3, 38b/5, 39b/16, 3a/16, 43a/3, 44b/6,
48a/4, 49a/13, 50b/4, 6b/5, 76a/7, 7a/9,
81b/11, 83a/14, 84a/2, 8a/8, 91b/5, 93b/8,
9b/8

d.- sekkim 91a/2, 91b/5

dîn : Din -1- [Ar]

el-muzafferî 'ale'l-a'dâ âfitâb-ı d.-i
devlet 1b/10

dinâr : Çeyrek lira değerinde altın para -
50- [Ar]

d. 115a/2, 115a/3, 115b/1, 115b/2,
115b/4, 115b/6, 116a/11, 116a/14, 116a/16,
116a/7, 116a/9, 116b/2, 46b/12, 46b/17,
47a/2, 47a/4

d.+ dan 115a/15, 115b/21, 116a/1,
116a/10, 116a/13, 116a/2

d.+ dur 46b/9

d.+ ı 116a/21

d. ola 115a/10, 115a/9, 115b/12,
116a/18, 116b/5

d. olandan 115b/10, 115b/13,
115b/17

d. olmak 115a/6

d. olsa 116a/4

d. olur 115a/11, 115a/12, 115a/5,
115a/7, 115b/14, 115b/18, 115b/8, 116b/4,
116b/6, 116b/7, 46b/12, 46b/13, 46b/14

dinār-em : Dinar kelimesinin Farsça birinci
tekil şahıs iyelik çekimi, dinarım -1- [F]

d. 110b/10

dirhem : Eski okkanın dört yüzde biri,
gümüş para -1008- [Ar]

d. 100a/13, 100a/20, 100b/10,
100b/15, 100b/17, 100b/2, 100b/3, 100b/6,
101a/15, 101a/16, 101a/17, 101a/19, 101a/4,
101a/9, 101b/12, 101b/17, 101b/2, 101b/3,
101b/7, 101b/8, 102a/13, 102a/16, 102a/4,
102b/10, 102b/13, 102b/9, 103a/10, 103a/20,
103b/15, 103b/3, 103b/6, 104a/10, 104a/16,
104a/19, 104a/20, 104a/3, 104a/5, 104a/6,
104a/7, 104a/8, 104b/13, 104b/14, 104b/17,
104b/18, 104b/20, 104b/3, 104b/5, 104b/6,
105a/2, 105b/11, 105b/12, 105b/16, 105b/9,
106a/10, 106a/11, 106a/15, 106a/16,
106a/18, 106a/2, 106a/20, 106a/4, 106a/7,

106a/8, 106b/2, 106b/20, 106b/21, 106b/5,
107a/13, 107a/16, 107a/4, 107a/8, 107b/16,
107b/17, 107b/19, 108a/1, 108a/2, 108a/3,
108a/5, 108b/11, 108b/13, 108b/14, 108b/15,
108b/5, 108b/8, 108b/9, 109b/14, 110a/11,
110b/13, 110b/14, 111a/1, 111a/14, 111a/17,
111a/18, 111a/21, 111a/4, 111b/1, 111b/18a,
111b/4, 112a/1, 112a/12, 112a/15, 112a/16,
112a/17, 112a/2, 112a/3, 112a/4, 112a/5,
112a/6, 112b/10, 112b/18, 112b/8, 112b/9,
113a/10, 113a/12, 113a/15, 113a/16,
113a/20, 113a/4, 113a/6, 113a/9, 113b/10,
113b/11, 113b/7, 114a/10, 114a/11, 114a/13,
114a/14, 114a/15, 114a/17, 114a/18,
114a/19, 114a/21, 114a/3, 114a/6, 114a/7,
114a/8, 114b/1, 114b/5, 114b/6, 114b/7,
115b/15, 116b/16, 116b/18, 116b/20, 117a/1,
117a/12, 117a/15, 117a/16, 117a/18,
117a/19, 117a/21, 117a/3, 117a/4, 117b/10,
117b/11, 117b/12, 117b/13, 117b/15,
117b/2, 117b/5, 118a/13, 118a/15, 118a/18,
118a/4, 118a/6, 118a/5, 118b/10, 118b/12,
118b/15, 118b/15, 118b/16, 118b/4, 119a/14,
119a/16, 119a/17, 119a/20, 119a/2, 119a/5,
119a/6, 119a/8, 119b/1, 119b/12, 119b/14,
119b/18, 119b/3, 119b/9, 120a/2, 12a/11,
12b/3, 12b/4, 13a/13, 13a/14, 13b/12,

13b/15, 14a/10, 14a/16, 14a/17, 14a/4, 14a/7,
14a/8, 14b/15, 14b/6, 15a/15, 15a/4, 16b/16,
16b/8, 17a/1, 17a/10, 17a/12, 17a/13,
19a/10, 19b/3, 19b/8, 20a/4, 20b/12, 20b/17,
21a/14, 21b/10, 21b/11, 21b/6, 22a/2, 22a/3,
23a/12, 23a/5, 23b/15, 23b/8, 24a/11,
24a/15, 24a/18, 24a/6, 24a/7, 24b/10,
24b/16, 24b/2, 24b/8, 26a/11, 26a/12,
27b/21, 28b/19, 28b/20, 28b/21, 28b/9,
29a/10, 29a/17, 29a/19, 29a/2, 29a/3, 29a/9,
29b/13, 29b/8, 32b/6, 33a/16, 33b/1, 34b/14,
34b/8, 35b/17, 35b/21, 36a/1, 36a/3, 36a/5,
36a/7, 36a/8, 37a/11, 37a/13, 37a/16, 37b/2,
40b/16, 40b/7, 41a/11, 41a/15, 41a/7,
42a/15, 42a/15, 42a/18, 44b/19, 44b/3,
47b/20, 48a/20, 49a/11, 49a/14, 49a/17,
49a/18, 49a/3, 49b/1, 49b/14, 49b/15, 49b/4,
49b/7, 50a/8, 50b/12, 50b/13, 50b/17,
50b/18, 50b/5, 51b/2a, 52a/10, 52a/13,
52a/19, 52a/3, 52a/4, 52a/5, 52a/7, 52a/8,
52b/4, 80a/3, 80a/4, 83a/13, 83a/17, 83a/18,
83b/5, 84a/5, 84a/8, 84a/9, 84b/19, 84b/21,
84b/9, 85b/1, 85b/17, 85b/20, 85b/21, 85b/7,
85b/8, 86a/1, 86a/14, 86a/15, 86a/20,
86a/21, 86a/4, 86a/5, 87a/10, 87a/18, 87a/2,
87a/21, 87a/6, 87a/8, 87b/1, 87b/14, 87b/15,
87b/16, 87b/19, 87b/2, 88a/10, 88a/17,

88a/19, 88a/5, 88a/8, 88b/12, 88b/17,
88b/19, 88b/21, 88b/7, 89a/1, 89a/10,
89a/13, 89a/18, 89b/13, 89b/14, 89b/6,
89b/9, 90a/13, 90a/20, 90b/11, 90b/14,
90b/16, 90b/18, 90b/4, 90b/6, 90b/8, 91a/11,
91b/16, 91b/4, 92a/17, 92a/19, 92a/8,
92b/11, 92b/18, 92b/19, 92b/20, 92b/5,
92b/7, 92b/8, 93a/10, 93a/11, 93a/17,
93a/21, 93a/7, 93a/8, 93a/9, 93b/12, 94a/10,
94a/12, 94a/15, 94a/2, 94a/20, 94a/21,
94b/1, 94b/10, 94b/13, 94b/15, 94b/20,
94b/21, 94b/3, 94b/8, 95a/1, 95a/11, 95a/13,
95a/15, 95a/3, 95a/5, 95b/12, 95b/13,
95b/14, 95b/15, 95b/2, 95b/20, 95b/4, 95b/7,
95b/8, 96a/1, 96a/15, 96a/18, 96a/7, 96b/5,
96b/6, 97b/10, 97b/11, 97b/12, 97b/19,
97b/3, 97b/9, 98a/4, 98a/5, 98a/7, 98a/9,
98b/12, 98b/16, 98b/20, 99a/2, 99a/7, 99a/8,
99a/9, 99b/13, 99b/16, 99b/18, 99b/7

şi- rub^c -i d. 104a/3, 89a/13, 98b/16

şülüştüs^c -i d. 112a/3

heft- tūs^c -i d. 112a/3

nışf-ı d. 103a/15, 104a/9

rub^c -ı d. 117a/16, 117b/2, 117b/4

tūs^c -i d. 103b/6

d.-i kūsūrāt 17a/6

d.-i nı̄şf-ı murabba^c-ı cüzūr-ı
evvelden 92a/9

d.+ de 49b/17

d.+ den 113a/16, 113a/9, 114a/17,
27b/3, 51b/14, 51b/17, 51b/20, 89b/12,
90a/17, 90a/19, 90b/3

tūs^c-i d.+ den 103b/15

d.+ dūr 109a/3, 109a/4, 109b/6,
109b/7, 109b/9, 111a/4, 111a/5, 112a/8,
112a/9, 114a/2, 20a/12, 20a/16, 25a/5,
41a/12, 42a/12, 46a/15, 48b/13, 49a/21,
49b/15, 52a/20, 84b/10, 85a/1, 86a/1, 86a/7,
87a/1, 88b/13, 88b/20, 89a/20, 89a/5,
89b/16, 92b/13, 94a/19

d.+ e 101b/19, 102a/9, 107b/15,
109a/19, 109a/20, 109b/17, 114a/20, 12a/8,
13a/14, 14b/6, 14b/7, 29a/3, 41a/12, 41a/13,
41a/3, 83a/14, 83a/17, 83b/2, 93b/2, 94b/21,
95a/12, 95b/19, 98a/4, 98b/8

d.+ e olsa 108b/19, 108b/20, 109a/20,
109b/17, 109b/18, 15a/2, 17a/1, 17a/17,
18b/14, 18b/3, 19a/14, 20b/7, 21a/3, 21b/2,
22b/18, 23b/15, 23b/2, 24b/3

d.+ e urasın 100a/2, 101a/8

d.+ e ururuz 100a/6, 101a/14, 111b/2,
87b/13, 88b/5, 93b/10, 95a/5, 96a/8

d.+ e ururuzki 111a/19

d.+ i 100a/18, 100b/8, 101a/15,
101a/2, 101a/21, 101b/18, 103a/12, 104a/1,
106a/4, 106a/9, 107a/19, 107b/15, 108a/8,
110a/14, 113a/14, 113a/9, 114b/5, 117b/19,
118a/17, 118a/19, 118b/21, 119a/11, 13a/14,
14b/7, 20a/11, 20a/15, 21b/6, 24a/12,
24b/10, 26a/15, 26a/4, 27b/13, 27b/14,
27b/2, 28b/10, 29a/3, 29b/10, 29b/4, 33b/2,
49a/2, 83a/21, 83b/1, 83b/3, 84a/1, 84b/20,
89a/16, 89b/18, 90b/9, 91a/14, 91a/3,
92a/11, 93b/15, 94a/19, 94b/4, 95a/10,
95a/17, 95b/17, 95b/19, 96a/14, 96a/21,
96a/3, 98a/2, 98a/3, 99a/3

şelāşetü- esdas-ı d.+ i 103b/15

şelāşetü- esdās-ı d.+ i 103b/16

şi- rub^c-ı d.+ i 98b/20

eşyā-i d.+ i 97a/17

nı̄şf-ı tūs^c-i d.+ i 104a/2

rub^c-ı d.+ i 99a/6

d.+ idi 106b/16

d. -idi 32b/13

d.+ ile 96a/12
d.+ in 104b/10, 113b/8, 117a/13,
24b/12, 47b/17, 48a/15, 48a/18, 48a/2,
48a/20, 48a/7, 48a/9, 49a/16, 49b/10

d.+ ine 44b/12

d.+ iñ 109a/12

d. ola 100b/13, 103b/19, 104a/5,
112b/13, 114b/4, 118b/1, 119a/5, 86b/10,
96a/9, 98a/13

si- rub^c -ı d. ola 94b/3

d. olacağolursa 85b/2

d. olandan olur 96a/19

d. olandan 104b/19, 105a/1, 106a/21,
107a/9, 107b/20, 108a/4, 108a/6, 108b/16,
110a/12, 110a/19, 110a/5, 110b/4, 111a/17,
111b/5, 112a/13, 113a/13, 113a/17, 114a/12,
114a/15, 114a/19, 114a/4, 117b/16, 117b/9,
12a/3, 12b/14, 37a/17, 37a/20, 37b/3,
44b/21, 52a/11, 87a/20, 87b/1, 87b/17,
88a/6, 94b/16, 94b/8, 95a/13, 95a/16, 96a/16

d. oldu 112b/12, 117b/8, 118b/1,
46a/16, 49a/16, 49b/13, 49b/19, 49b/9,
51b/19, 90b/21, 99a/6

d. olınanuñ 110b/1

d. olmak 100b/6, 103b/1, 103b/9,
107b/12, 116b/19, 118b/18, 119b/20, 49b/7,
50b/11, 50b/18

d. olsa 102a/11, 108b/3, 111b/11,
111b/9, 112a/18, 112a/19, 113b/2, 46a/12,
48a/3, 50b/3, 87b/6, 94b/10, 99b/7

d. olsun 116b/10

d. olup 49b/18, 51a/6

d. olur 100a/12, 100a/17, 100a/9,
100b/11, 100b/21, 101a/11, 101a/6, 101b/17,
101b/2, 101b/21, 101b/4, 102a/18, 102b/14,
103a/15, 103a/21, 103b/4, 103b/5, 104a/6,
104a/9, 104b/12, 104b/15, 104b/6, 105b/17,
106a/3, 10b/19, 10b/3, 110b/15, 111b/6,
114b/3, 116b/18, 116b/21, 117a/1, 117a/3,
117a/5, 117b/4, 118a/20, 118a/21, 118b/19,
119a/4, 119b/13, 119b/17, 119b/19, 11a/5,
11a/8, 11b/20, 120a/1, 120a/2, 19b/11,
20a/4, 21a/15, 23b/13, 24a/19, 24b/17,
24b/8, 25a/19, 25a/9, 26a/21, 27a/1, 30a/4,
33a/15, 35a/1, 40b/14, 42a/19, 43a/12,
46a/16, 46b/3, 49a/20, 49b/6, 50b/10,
50b/15, 50b/16, 50b/8, 50b/9, 51a/7, 51a/8,
51a/9, 52a/4, 52a/6, 52a/7, 52a/8, 52b/5,
52b/6, 84b/15, 85a/14, 85a/2, 85a/3, 85b/10,
86a/18, 86a/20, 86a/4, 86a/6, 86b/18, 86b/2,

86b/20, 86b/21, 86b/9, 87a/9, 87b/3, 88b/18,
88b/19, 88b/4, 89a/1, 89a/17, 89a/18, 89a/2,
89b/11, 89b/14, 89b/16, 89b/8, 90a/12,
90b/11, 90b/12, 90b/13, 90b/14, 90b/8,
91a/1, 91a/12, 91b/1, 91b/3, 92a/13, 92a/8,
92b/10, 92b/7, 92b/8, 93a/14, 93a/2, 93a/3,
93a/4, 93a/9, 93b/16, 93b/21, 93b/7, 93b/8,
94a/20, 94a/5, 94b/1, 95a/3, 95a/9, 95b/10,
96a/14, 96a/2, 96b/12, 96b/13, 96b/14,
97a/18, 97a/19, 97b/10, 97b/11, 97b/12,
97b/21, 98a/12, 98a/9, 98b/10, 98b/11,
98b/9, 99a/21, 99b/1, 99b/13, 99b/15, 99b/2,
99b/21, 99b/3

şi- rub^c -ı d. olur 119a/18

çehâr- tûs^c -i d. olur 86a/21

nıf-ı tûs^c -i d. olur 104a/1

rub^c -ı d. olur 94a/21

d. olurdu 112b/20, 113a/4

d. olursa 100a/4, 90b/15

d. kaldı 103b/17, 48a/9, 49b/17,
49b/2, 49b/21

d. kalsa 119b/15, 119b/4

d. kalur 100a/15, 104b/11, 104b/5,
104b/9, 111a/6, 113a/10, 119b/10, 26a/14,

27a/1, 88b/21, 89a/10, 89a/16, 90b/10,
92a/12, 92b/17, 95a/20, 98a/11, 99b/19

rub^c -ı d. kalur 99a/5

d. kalurdu 116b/13

d. uralum 119a/14

d. urasın 94b/7

d.+ üñ 119a/12, 30a/1, 84b/19, 88a/2,
89a/9, 92b/16

d. virdün 27b/16

d. olur 91b/2, 91b/4

divân : Yüksek rütbeli devlet adamlarının
oluşturduğu meclis -1- [Ar]

mersûm-ı d. 110b/11

doğrı : Doğru -2- [Tr]

d. 113b/12

d.+ sına 72a/6

dol - : Dolmak krş tol -2- [Tr]

d.- acak 80a/10

d.- sa 79a/2

dök - : Dökmek -1- [Tr]

d.- üp 113b/21

dört(d) : Dört. -187- [Tr]

d. 102a/9, 104b/11, 106b/5, 107a/19, 108a/8, 108b/2, 109b/18, 10a/1, 10b/1, 110b/14, 110b/4, 111a/14, 111a/21, 112a/8, 113b/15, 113b/16, 114a/15, 114a/21, 115a/14, 115b/17, 116b/18, 117a/5, 119a/5, 119b/8, 119b/9, 11a/18, 11a/6, 12b/10, 12b/8, 13b/7, 15b/12, 18a/3, 18a/4, 18a/9, 20a/2, 21b/8, 22a/6, 22b/17, 30a/11, 31b/13, 32a/21, 35b/3, 36b/13, 37a/4, 3b/5, 41b/3, 41b/6, 42b/3, 46a/15, 50b/2, 54b/13, 54b/16, 55a/4, 56a/15, 56a/20, 56b/5, 57a/21, 57b/10, 57b/2, 57b/9, 61b/11, 61b/13, 61b/17, 61b/18, 62a/1, 62a/15, 62a/16, 62a/20, 62a/8, 64b/15, 64b/3, 67b/19, 67b/7, 69a/4, 75a/2, 75a/3, 75a/4, 76a/17, 80b/4, 80b/8, 83a/16, 83b/5, 84a/19, 84a/2, 84a/20, 84b/4, 85a/14, 85a/19, 85a/20, 85a/3, 87b/14, 87b/16, 88b/7, 89a/4, 91a/20, 91b/2, 92b/10, 92b/11, 92b/5, 92b/6, 93a/2, 93a/21, 93a/8, 93b/14, 93b/6, 93b/7, 94a/17, 94a/19, 97a/15, 98a/19, 99a/11, 99a/12, 99a/15, 99a/17, 99a/8, 99a/9, 9b/10, 9b/15, 9b/16, 9b/6, 9b/8

d.+ den 89a/15

d.+ dür 109b/7, 12b/10, 28a/15, 30a/21, 32a/4, 32b/10, 87b/21, 89a/14, 93b/2, 93b/6

d. olur 19b/7, 63b/19, 64b/15, 64b/3, 93a/1

d. kalursa 11b/1

d.+ e 102a/3, 110a/3, 110b/2, 110b/16, 12a/10, 30b/13, 30b/16, 30b/19, 45b/13, 80b/13

d.+ e vurasıncı 28a/6

d.+ er 6b/3

d.+ i 11b/15, 12b/5, 57b/16, 63b/19, 80b/12

d.+ üncü 106b/11, 107a/14, 107b/2, 107b/8, 108a/13, 108a/21, 108a/5, 108b/14, 115b/15, 115b/3, 117a/8, 15b/12, 3a/6, 61a/19, 67b/13, 76a/18, 78b/2, 83a/18, 84a/7, 84b/3, 84b/5

d.+ üncünü 117a/18, 117b/12

d.+ üncüye 106b/6, 117a/8

d.+ ün 61a/21

dörtbinaltıyüzkırkıaltı : Dört bin altı yüz kırk altı -2- [Tr]

d. 99b/12, 99b/6

dörtbinikiyüzyigirmibeş : Dört bin iki yüz yirmi beş -1- [Tr]

d. 81a/16

dörtbiñsekizyüzaltmış : Dört bin sekiz yüz
altmış -4- [Tr]

d. 106b/17, 107a/10, 107a/2, 107a/5

dörtbiñsekizyüzaltmışbir : Dört bin sekiz
yüz altmış bir -1- [Tr]

d. 33a/15

dörtbiñsekizyüzaltmışbir : Dört bin seki yüz
altmış bir -1- [Tr]

d. 33a/16

dörtbiñüçyüz : Dört bin üç yüz -2- [Tr]

d. 35b/5, 36a/1

dörtbiñyüzaltmışyedi : Dört bin yüz altmış
yedi -1- [Tr]

d. 58a/15

dörtsub^c : Yedide dört -1- [Ar]

d.+ a 12a/1

dört (yüz)³⁰⁵²yetmiş : Dört yüz yetmiş -
1- [Tr]

d. 112a/4

dört yüz : Dört yüz -4- [Tr]

d. 110b/3, 81a/10

d.+ e 42a/16

d. olur 81a/9

dört yüz altmış dört : Dört yüz altmış dört -
1- [Tr]

d. 110a/11

dört yüz elli : Dört yüz elli -1- [Tr]

d. 115a/7

dört yüz elli yedi : Dört yüz elli yedi -1- [Tr]

d. 42a/18

dört yüz on dört : Dört yüz on dört -1- [Tr]

d. 49a/18

dört yüz on üç : Dört yüz on üç -1- [Tr]

d. 8b/7

dört yüz on üç bin dört yüz kırk dokuz : Dört yüz
on üç bin dört yüz kırk dokuz -1- [Tr]

d. 54a/5

dört yüz otuz bir : Dört yüz otuz bir -1- [Tr]

d.+ er 8b/10

dört yüz otuz iki : Dört yüz otuz iki -1- [Tr]

d.+ şer 17a/16

dört yüz seksensekiz : Dört yüz seksen sekiz -
4- [Tr]

d. 110a/10, 110a/12, 110a/17

³⁰⁵²(112a/4) dört yetmiş dirhem: dört yüz yetmiş
dirhem MK. 167b/ 2, Kas.95b/9, Cam. 158b/3.

d. olur 110a/8		dörtüzyigirmi : Dört yüz yirmi -1- [Tr]
dört yüz seksen üç -	d. olur 34a/10	
2- [Tr]	dörtüzyigirmibir : Dört yüz yirmi bir -	
d. 3a/14, 3a/17	2- [Tr]	
dört yüz kırk -1- [Tr]	d. 66a/5, 9b/5	
d. 37a/19	dörtüzyigirminüç : Dört yüz yirmi -1- [Tr]	
dört yüz kırk bir -1- [Tr]	d. 34a/17	
d. 45a/11	dörtüzyigirmi dokuz -	
dört yüz kırk dört -1- [Tr]	1- [Tr]	
d. 115b/5	d.+ ar 6b/10	
dört yüz doksan altı -	dörtüzyigirmi üç -	
2- [Tr]	1- [Tr]	
d. 54b/17	d. 8a/1	
d.+ y1 54b/18	du' â : Dilek, Allaha yakarma-2- [Ar]	
dört yüz yetmiş beş -	d.-y1 hayr 2a/16	
1- [Tr]	d. ide 120a/8	
d. 111b/11	çurûbât : Çarpımlar, çarpmalar -2- [Ar]	
dört yüz yetmiş üç -	d.+ ı 3a/1	
1- [Tr]	d.+ uñ 2b/1	
d. 113a/19	dü-ist : <dü est, "est" +dXr bildirme ekidir.	
dört yüz yetmiş yedi -	İkidir. -1- [F]	
1- [Tr]	d. 114b/15a	
d. 24b/1		

dut - : <tut Saklamak, hıfz etmek,
belirlemek, almak bkz. tüt -45- [Tr]

d.- alum 117a/20, 118b/10, 87b/10

d.- aruz 100a/5, 100b/16, 100b/3,
101a/13, 101b/10, 102a/7, 102b/4, 104b/3,
106a/13, 106b/10, 107b/4, 107b/6, 107b/7,
108a/16, 115a/2, 115a/21, 116b/15, 116b/16,
118a/3, 118b/9, 119a/1, 119b/6,
51b/8a,87a/14, 87a/16, 87a/20, 88a/1,
88a/13, 88b/2, 95b/1, 95b/2, 96a/6, 96b/19,
96b/4, 97a/10, 97b/5, 98a/14

d.- ılmışıdı 110b/14

d.- ılur 104a/7

d.- mayup 3b/14, 9a/4, 9a/9

2. <tut İşe girmek -2- [Tr]

iş d.- sa 25a/13, 25a/2

dü : İki-12- [F]

d. 89a/16, 89a/17, 98b/5

d.- hezār 114b/15a

d.- ħumsa 89b/2, 97a/10

d.- ħumus olsa 101b/12

d.- ħumus 101b/7, 89a/19, 97a/12,
97a/14, 97a/7

düçā : Karanlık -1- [Ar]

meşābīhü'd- d. 1b/5

düşümin : Sekizde iki -1- [F+ Ar]

d.+ e 28a/2

dür : < tür nev'i, çeşit -1- [Tr]

d.+ lü 3a/11

dü-vist : iki yüzlü -1- [F]

d. 110b/10a

... : Siyakat yazısı -7- [Tr]

.... 37a/16, 37a/17, 37a/19, 37a/20,

37b/2, 37b/3

-E-

e :E kenarı -1- [Tr]

e. 117b/19

ebced : Arap alfabesine göre harf değerleri
ve bu değerlerin sayısal karşılıklarını
gösteren sistem -1- [Ar]

mişāl-i e. 73a/16

ebedallāhū : Allah daim eylesin -1- [Ar]

e. 1b/14

eczā : <eczā', Parçalar, kısımlar, kesirler krş
eczā' -4- [Ar]

e.-yı mişkaldür 111a/19, 111b/2

e.+ sı 110b/5	eger : Eğer, Őayet -217- [F]
e.+ sına urıruz 110a/15	e. 100a/1, 100a/18, 101a/6, 101b/5,
eczā : eczā, Parçalar, kısımlar, kesirler -	102a/2, 102b/17, 105a/3, 105b/8, 106b/5,
5- [Ar]	107a/19, 108a/8, 108b/17, 109a/15, 109b/15,
e.-i cüzürü 86b/7	110a/20, 110b/2, 111b/8, 112a/16, 112b/19,
e.-i emvāle 86b/7	113a/3, 113b/10, 113b/1, 114a/10, 114a/2,
e.-i Şey'e 104a/1	115a/14, 115b/20, 116b/11, 116b/9, 117a/5,
bāķi-yi e.+ i 60a/5	117b/18, 118b/3, 119a/18, 119a/7, 11b/14,
e.+ i bir 111a/16	11b/3, 11b/4, 12a/1, 13a/13, 14b/11, 14b/7,
Edirne : Edirne -3- [Tr]	15a/1, 16a/20, 16b/18, 17a/14, 18a/3, 18a/5,
E.+ den 80b/7	18b/13, 18b/16, 18b/2, 19a/12, 19b/12,
E.+ ye 80b/8, 80b/9	19b/4, 20b/1, 20b/3, 21a/1, 21b/1, 22b/17,
efđāl : Faziletli -1- [Ar]	22b/21, 23b/14, 23b/1, 24b/1, 25a/1, 25a/12,
muħammedin- e.i'l- verā 1b/4	24b/9, 26b/1, 27b/1, 27b/12, 28a/2, 28b/9,
efđāil : <efđāl Faziletli, daha en üstün -	29b/9, 30a/1, 30a/10, 30a/12, 30a/6, 30a/7,
1- [Ar]	30a/9, 31a/1, 31a/12, 31a/15, 31b/9, 34a/1,
e. 1b/18	36b/5, 39b/17, 40a/1, 40a/16, 40a/21, 41a/8,
efendi : Ululama sözü olup özellikle	41b/1, 41b/13, 42b/1, 42b/16, 43a/14, 43b/1,
okumuŐlara, ulema ile yazarlara ve kātiplere	43b/9, 44b/1, 45a/1, 46a/11, 46a/2, 46b/6,
özgü unvan -1- [Tr]	47a/10, 47b/14, 47b/5, 50a/10, 53a/16,
E. 2a/1	53a/18, 54a/2, 54a/3, 54a/5, 56a/18, 60a/6,
efluri : <fülori krş. fülöri -1- [F]	60b/14, 67b/17, 70b/5, 70b/7, 72a/13,
e. 114b/12	72a/18, 72b/5, 73a/14, 74b/13, 75a/14,
	75b/15, 75a/18, 75a/3, 75a/9, 75b/17,
	75b/18, 75b/6, 76a/6, 76b/7, 77a/7, 77b/11,
	77b/4, 77b/8, 78a/2, 78a/3, 78a/5, 78a/6,
	78a/8, 78a/9, 78b/20, 78b/3, 79a/12, 80a/17,

80a/6, 80b/6, 81b/8, 82a/10, 82a/11, 82a/12,
82a/13, 82a/14, 82a/15, 82a/7, 83b/10,
83b/11, 83b/15, 83b/20, 83b/21, 84a/1,
85b/1, 85b/21, 86a/16, 86a/21, 86a/6,
86b/10, 86b/21, 87a/10,87b/17, 88b/11,
89a/19, 89a/2, 89a/3, 89a/4, 89b/15, 90a/14,
90a/15, 90a/18, 90a/20, 90b/15, 90b/17,
91a/1, 91a/11, 91a/2, 91a/21, 91a/8, 91b/13,
91b/16, 91b/4, 92a/14, 92a/18, 92a/4, 92a/8,
92b/1, 92b/12, 92b/3, 92b/5, 93a/20, 93a/3,
93b/14, 94a/5, 94a/6, 94b/4, 95a/17, 96a/2,
96a/20, 96b/15, 97a/20, 97a/5, 97b/13,
98b/12

e.+ çi 114a/8

e. olmasun 76b/7

e. olursa 51b/5a, 51b/6a, 51b/8

egri : Eğri -1- [Tr]

e.+ si olmaya 113b/13

ehilleyci : <ehille Hilal şekli -1- [Ar]

e. 77a/5

ehl : Sahip, mālîk -3- [Ar]

e.-i kalem 2a/13, 2a/4

kâşif-i müşkilât-ı e.-i kalem 51b/1

e.-i fazıl 2b/21

ekşe - : Eksiltmek -1- [Tr]

e.- rüz 118b/21

ekşer : Büyük -46- [Ar]

e. 31a/19, 98a/12, 98a/15, 99a/8

kısm-ı e. 118a/21, 118b/10, 118b/5,
118b/9, 119a/4, 94b/2, 95a/15, 96a/1,
96a/17, 96b/13, 98a/21, 98b/11, 99a/12,
99b/2

kısmet-i e. 100b/11

e.-i hâşıl-ı evveli 98b/14

e.-i hâric-i kısmetden 98b/16

e.-i hâric-i kısmetdür 99a/9

e.-i kısım 98a/2

e.+ de 31a/16

e.+ den 95b/5, 97b/18

muhtelif-i e.+ den 96a/3

e.+ dür 118b/5

eğall-ı hâşıl-ı e.+ e 98b/14

mağrec-i e.+ i 31a/14

kısm-ı e.+ i 118a/4, 94a/11, 94b/5,
95b/2, 96a/21, 96a/6, 96b/1, 96b/4, 98b/13,
99a/14

e.+ inden 117b/20, 48b/8, 49b/21,
50a/4, 95a/19

e.+ inden kalursa 117b/20

eksik : Eksik bkz. eksük -8- [Tr]

e.+ dür 115b/21, 116a/3, 73b/12

e.+ midür 78a/6

e. ola 77a/3, 78a/13

e. olur 78a/9

e. olursa 78a/9

eksü - : Eksiltmek -3- [Tr]

e.- p 117b/14, 117b/7

e.- dügümüz 100a/10

eksük : Eksik bkz. eksik -7- [Tr]

e. olacağolursa 77b/11

e. olur 78a/21

e. olursa 77a/4, 78a/4, 89a/4, 92b/3,
94a/6

eğall : Küçük -47- [Ar]

maḥrec-i e. 31a/16

kısm-ı e. 118a/1, 118a/20, 119a/3,
95b/6, 96a/18, 96b/14, 99b/3

kısm-ı e.-ı evvel 98b/10

e.-ı ḥāşıl-ı ekşere 98b/14

e.-ı ḥāric-i kısmeti 98b/15, 98b/19

e.+ a 31a/15, 31a/19, 96a/21

kısm-ı e.+ a 118a/1, 118b/5, 118b/6,
94a/11, 94b/5

kısm-ı kısmet-i e.+ a 118b/11

kısm-ı e.+ a ururuz 118a/8

kısm-ı e. 99a/13

e.+ dur 95a/19, 97b/18

e.+ ı 95a/14, 95b/5, 98a/1, 98a/11,
98a/13, 99a/5

kısm-ı e.+ ı 118a/3, 118a/5, 118b/8,
95a/21, 96a/7, 96b/5, 98b/13, 99a/14

e.+ m 47a/12, 47b/1, 48b/8, 49b/21,
50a/4, 96a/4

kısm-ı e.+ ıydı 95a/7

e. ola 117b/19

el : Arapça belirleyici ek, artikel -5- [Ar]

e.-fuḍālā'ı'l- ikrām 1b/19

e.-mü'eyyed-i mine's- semā' 1b/9

e.-muzafferi 'ale'l-a' dā āfitāb-ı dīn-i
devlet 1b/10

e.-manzûr-ı bî- nazari'l- meliki'l-
‘allâm 1b/20

e.-Bursevî 2a/3

ba‘de’z- e.-cebr ve’l- muḳâbele
115b/9

el : Toplama yaparken birden dokuza kadar
olan sayılar aynen toplanır Ancak eğer
toplama on ve onu geçerse birler basamağı
alınır onlar basamağı elde var bir diye
tutulur -25- [Tr]

e.+ de 10a/16, 10a/7, 10a/9, 3b/14,
4a/15, 4a/7, 4b/14, 4b/8, 5a/1, 5a/6, 5b/14,
5b/2, 5b/7, 6a/15, 6a/9, 9a/4, 9a/9, 9b/13,
9b/21

e.+ de olan 10a/14, 10a/19, 4a/13,
4a/19, 6a/3, 9b/18

e.+ inden 25b/3

e.- inde olan 35b/9

elbette : Mutlaka, kuşkusuz, şüphesiz -
1- [Ar]

e. 73b/2

elem : Ağrı -1- [F]

sîm-âb e.- âhen 111b/18

elîf : A kenarı -4- [Ar]

e. 73a/16, 74a/12, 74b/6

ṭaraf-ı dıl‘-ı e. 74b/6

elîfbi : A B kenarı -2- [Ar]

e. 74a/13

dıl‘-ı e. 74a/13

elîfcim : A C kenarı -2- [Ar]

e. 74a/15

dıl‘-ı e. 74a/14

elîfdâl : A D kenarı -3- [Ar]

e. 73b/14, 74b/10

e.+ dur 73a/19

elli : Elli -22- [Tr]

e. 112a/8, 14a/10, 14a/11, 14a/13,
14a/7, 14a/9, 15b/14, 15b/16, 15b/18, 16b/7,
17b/10, 17b/12, 17b/14, 18a/16, 19b/12

e.+ dür 14b/12, 15a/4, 18a/5

e. olur 68b/2

e.+ yi 68b/2

ellialtı : Elli altı -2- [Tr]

e. 109a/8

e. olur 109a/5

ellibeş : Elli beş -5- [Tr]

e. 108a/3, 41a/3, 89a/5, 89a/9

e.+ i 41a/4

ellibin : Elli bin -4- [Tr]

e. 25a/13, 25a/2, 25a/4, 25a/8

ellidört : Elli dört -6- [Tr]

e. 111b/19, 112a/5, 113a/11, 33b/1,
33b/2

e. olur 92a/5

elliiki : Elli iki -4- [Tr]

e. 13b/2, 13b/4, 41a/1

e.+ ye 41a/5

ellisekiz : Elli sekiz -1- [Tr]

e. 23b/15

ellisekizbinbeşyüzonbir : Elli sekiz bin beş
yüz on bir -1- [Tr]

e. 24b/15

elliçokuzbinüçyüztoksanbir : Elli dokuz bin
üç yüz doksan bir -1- [Tr]

e. 58b/1

elliüçbinördörtüçkırktokuz : Elli üç bin dört
yüz kırk tokuz -1- [Tr]

e. 54b/19

elliüçbinçirktokuz : Elli üç bin kırk dokuz -
1- [Ar]

e. kalur 54b/6

elliiedi : Elli yedi -1- [Tr]

e. 25a/9

elmās : Kıymetli taş -22- [Ar]

e. 114b/11, 114b/14, 50a/10, 50b/1,
51b/11

şemen-i e. 115a/10, 115a/3, 50b/15,
50b/7, 51a/7, 51b/14, 51b/18, 51b/19,
52a/10, 52a/2, 52b/11, 52b/4, 52b/8, 52b/9

farz-ı şemen-i e. 52b/8, 52b/9

şemen-i e.+ ı 51b/11

elmās-eş : Elmas kelimesinin Farsça üçüncü
tekil şahıs çekimi “elması” -1- [Ar]

e. 114b/13a

elḥamdülillāh : Allaha şükür olsun -1- [Ar]

e.- a' lā 1b/3

emni : Korkusuz, emniyet sahibi -1- [Ar]

bāsiṭü'l- e. 1b/6

emr : Emretmek -1- [Ar]

e. olsa 80b/1

emsāl : Örnekler -1- [Ar]

nisbet-i erba ^ç a-1 e.+ i 86b/14	şelāsete- e. 12a/11
emvāl : māl teriminin x2 den daha büyük katlarını temsil eden terim -17- [Ar]	şelāsetü- e. 86a/7
çaded-i e. 93b/2, 93b/5	e.-1 a ^ç dād-1 mütenāsebe 45b/6
emvāl-i e. 83b/14	mişāl-i e.-1 a ^ç dād-1 mütenāsebe 39b/7
e.-i cüzürda 83b/10	e.-1 a ^ç dād-1 mütenāsebeden 39b/14,
	40a/15
e.-i emvāl 83b/14	e.-1 a ^ç dād-1 mütenāsibenüñ 2b/11
çaded-i e.+ e 90a/1, 91a/10, 91a/19,	e.-1 a ^ç dādı 39b/3
91a/7, 91b/1, 93a/19	nisbet-i e.-1 emsāli 86b/14
eczā ^ç -i e.+ e 86b/7	e.+ 1 12a/7
eşyā-i e.+ e 96b/11	şelāsetü- e.+ 1 86a/10
çaded-i e.+ e ururuz 91a/4	e.tü- aḥmāsuñ 30b/5
e.+ i 89a/6	e.-iaḥmāsi 80a/3
ḥāşıl-ı ḍarb-ı çaded-i e.+ i bir 93a/16	erṭal : raṭl çoğulu bkz raṭl -2- [Ar]
e.+ in 85a/10	çaded-i e.+ dur 110a/2
ān-çünin : Onun için, bundan dolayı -1- [F]	e.+ 1 110b/5
a. 114b/14a	esdās : Altıda birler -6- [Ar]
envā^ç : Çeşitler, türler-4- [Ar]	ḥamsetü's- e.-1 kısım 103b/2
e.-1 mu ^ç āmelāt 39b/13	şelāsetü- e.-1 dirhemi 103b/15
e.+ in 2b/1, 2b/3, 2b/5	şelāsetü- e. 103b/20
erba^ç a : Dört -14- [Ar]	şelāsetü- e.-1 dirhemi 103b/16
e. 39b/1	şelāsetü's- e.-1 yek 103b/6

şelâşetü- e.+ ı 104a/3
esrüb : Seraplar -1- [Ar]
e. 111b/18a
est : “+dır” geniş zaman bildirme eki -
1- [F]
e. 114b/16
eşkâl : Şekiller -6- [Ar]
e. 18a/1, 18a/19, 40b/5
şûret-i e.-i keyil bir 18a/8
e.-i kûsûrât-ı zirâ^c 15b/21
e.+ leri 45b/11
eşhâs : Şahıslar -1- [Ar]
e.+ uñ 32b/17
eşyâ : şey teriminin x den daha büyük
katlarını temsil eden terim -36- [Ar]
nışf-ı e. 118a/19
e.-i dirhemi 97a/17
e.-i emvâle 96b/11
nışf-ı e.-i murabba^c idesin 91a/13
nışf-ı e.+ dan 119a/2, 90b/9
e.+ ıi 100b/21, 101a/17, 102a/12,
107b/12, 108b/4, 118a/14, 95a/9

cezr-i nışf-ı e.+ ıi 91a/9
murabba^c -ı nışf-ı e.+ ıi 90b/6, 93a/16
nışf-ı e.+ ıi 100a/12, 100b/10,
100b/8, 101a/20, 101b/1, 101b/17, 101b/20,
102a/15, 102b/12, 102b/9, 118a/16, 118b/20,
89b/12, 89b/8, 90b/10, 90b/5, 98a/10, 98a/6,
99b/16, 99b/18
etrâf : Taraflar, yanlar-1- [Ar]
e.-ı şâlişine 71b/5
etsâ^c : Dokuzda birler-1- [Ar]
seb^c atü- e.+ uñ 30b/6
eṭvâl : En uzun -4- [Ar]
e.+ dūr 74a/8
đıl^c -ı e.+ dūr 74b/1
ḳuṭr-ı e.+ in 78a/14
đıl^c -ı e.+ üñ 74a/10
ev : Ev-3- [Tr]
e.+ inde 49a/4, 49a/7
e.+ ine 49a/8
evlâ : Daha uygun, daha layık -1- [Ar]
taḳdīmü’ş- şükri’l- e. 1b/3
evlâd : Evlat, çocuklar -1- [Ar]
e. 114b/14a

evsaṭeyn : Ortalar, İçler Orantılı dört sayı hesabında ikinci ve üçüncü sayı olarak nitelendirilen sayıların ortak adı -7- [Ar]

e.+ de olan 39b/19, 40a/17, 40a/19, 40b/1

e.+ den 40a/2, 40a/21

e.+ üñ 40a/5

evvel : Birinci, ilk, önce, başta -246- [Ar]

e. 103a/9, 103b/11, 111b/14, 113a/5, 113b/6, 117b/8, 118b/17, 119a/19, 18a/6, 20a/18, 30a/18, 39b/18, 47b/7, 67b/9, 73b/11, 83a/15, 84a/2, 84a/21, 88b/20, 91a/9, 91b/11, 91b/5, 93b/8, 96a/10, 98b/2

bahā-yı yāḳūt-ı e. 116a/14, 116b/5

bāḳī-yi e. 47a/13, 48b/3

ṣaṭr-ı e. 57a/9, 57b/19, 57b/5, 58a/18, 58a/9, 58b/18, 59a/9, 60a/19, 61b/15, 61b/20, 62a/13, 62a/3, 62b/5, 63a/11, 63a/3, 63b/1, 63b/14, 64a/17, 64a/5, 64b/9, 65a/1, 65a/18, 65b/15, 65b/6

ṣemen-i yāḳūt-ı e. 115a/17, 115b/20, 116a/7

ṣemen-i yāḳūt-u e. 115b/11

faṣl-ı e. 2b/1, 85b/14

kemmiyye-i māl-ı e. 117b/9

māl-ı e. 117b/1, 117b/3

māl-ı mefrūz-ı e. 51a/11, 52a/19

mecmū'-ı e. 50a/1, 50b/20, 52a/14, 52b/10, 77b/17

mes'ele-i e. 85b/17, 88b/9, 94a/9

miṣl-i rub'-ı ṣemen-i yāḳūt-ı e. 115a/15

murabba'-ı cüzūr-ı e. 94a/3

nıṣf-ı cüzūr-ı e. 93a/12

ḥaṭā-yı e. 52b/8

peyḳ-i e. 105b/4

ṣekl-i e. 3a/13

ḳısm-ı e. 100b/12, 104a/15, 104a/20, 104a/21, 104b/12, 104b/20, 104b/4, 104b/7, 104b/8 107a/1, 107b/21, 108b/11, 14a/1, 15b/8, 20a/9, 25b/15, 26a/2, 35b/1, 3a/2, 53a/2, 71b/2, 75a/1, 83a/6, 85b/12, 94a/21, 94b/1, 95a/4, 95b/21, 97b/21, 98a/21

ḳısm-ı eḳall-ı e. 98b/10

ḳuṭr-ı ṭop-ı e. 112b/12

mes'ele-i e.-i muḳterināt 97b/13

e.+ de 64b/6

şaff-ı e.+ de 68a/10, 68a/13

şatr-ı e.+ de 57a/13, 57a/17, 58a/14,
58a/2, 58b/5, 59a/4, 59a/6, 61b/1, 61b/11,
61b/17, 62b/13, 62b/16, 62b/18, 63a/1,
63a/8, 65a/8

şatr-ı e.+ de olan 57b/2, 59a/13,
60a/15, 61b/4, 61b/7, 62a/1, 62a/8, 63a/17,
63b/9, 64a/10, 65b/11, 65b/1, 65b/20,
68a/3, 68a/5

şatr-ı e.+ deki 58a/4, 65a/11

e.+ den 64a/1

dirhem-i nişf-ı murabba^ç-ı cüzür-ı e.+
den 92a/9

nişf-ı cezr-i e.+ den 91a/6

nişf-ı cüzür-ı e.+ den 91a/18

kısm-ı e.+ den 104a/17, 104b/3

narh-ı e.+ dür 40b/11

hata-yı e.+ dür 48b/2, 52a/16

e.+ e 40a/10

baki-yi e.+ e 47b/3, 48b/10

cevab-ı e.+ e 78b/19

şatr-ı e.+ e 61a/2

mecmū^ç-ı e.+ e 47b/12, 52b/3

nişf-ı cüzür-ı e.+ e 92a/21, 92b/8,
93a/1, 93a/18, 93b/4

hata-yı e.+ e 51a/1

peyk-i e.+ e 105a/11, 105b/2

māl-ı mefrūz-ı e.+ e urasın 52a/18

hata-yı e.+ e urasın 50a/3

māl-ı e.+ e urasınkim 48b/6

nişf-ı cüzür-ı e.+ e uravuz 91a/21

hata-yı māl-ı mefrūz-ı e.+ e viresin
47a/15

e.+ i 101a/9, 97b/14

çayn-ı mefrūz-u e.+ i 47b/9

ekşer-i hāşıl-ı e.+ i 98b/14

māl-ı mefrūz-ı e.+ i 50a/2, 50b/21

mişāl-i e.+ i 40a/13

nişf-ı cüzür-ı e.+ i 89b/21

nişf-ı murabba^ç-ı cüzür-ı e.+ i 93b/13

hata-yı e.+ i 52a/14

hata-yı māl-ı mefrūz-ı e.+ i 47b/8

hāşıl-ı e.+ i 11b/19, 93b/11

kısm-ı e.+ i 104a/19, 104b/3, 106b/5,
106b/9, 107b/4, 108a/15, 108a/9

şemen-i yâkût-ı e.+ i bir 115a/21

hişşe-i e.+ inde olan 103a/17

e.+ inden 81b/6

e.+ inünj 117a/14

e.+ iyle 40a/3

e.+ ki 103a/6, 105a/8, 107a/21,
107b/18, 111b/10, 112a/20, 112b/2, 112b/21,
117a/11,

117a/6, 119b/7, 39b/9, 43b/13, 45a/4,
60b/12, 80b/1, 80b/5, 95a/19

câme-i e.+ ki 44a/7

faşl-ı e.+ ki 3a/1

mecmū^ç -ı e.+ ki 51a/3

nışf-ı cüzür-ı e.+ ki 90a/7

haṭā-yı e.+ ki 48b/4

ḥayme-i e.+ ki 45a/12, 45a/6

kısm-ı e.+ ki 3a/9

e.+ ki olsa 51b/7a

e.+ kinünj 113a/7

e.+ kiye 87a/11

e.+ kiye urasın 60b/21

e.+ kiye virse 117a/9

mişill-i ḥāşıl-ı ḍarb-ı e. ola 96b/2

e. oldur 31a/12, 82a/5

e.+ ünj 39b/4, 51b/5

çaded-i e.+ ünj 39b/5

kemḥā-yı e.+ ünj 43b/14, 44a/8

ḥalīçe-i e.+ ünj 44b/11, 44b/7

ḥarf-i e.+ ünj 54a/7

peyk-i e.+ ünj 105a/19

kısm-ı e.+ ünj 104a/18, 104b/10

evvelâ : Birinci olarak, ilk olarak -14-
[Ar]

e. 105a/12, 110a/2, 110b/13, 13a/16,
14a/3, 26a/5, 50b/5, 53a/8, 56b/16, 60a/2,
60a/7, 67a/3, 85b/3, 96a/7

evzân : Ağırlıklar, tartılar, ölçüler -1- [Ar]
e.-i her 110b/11a

ey - : Söylemek -5- [Ar]

e.- e 51b/3

e.- itseler 93a/20

e.- itselerki 46a/11

e.- tse 116b/11, 116b/9

eyle -: Eylemek yardımcı fiili -168-

[Tr]

redd e.- di 104a/8
‘azm e.- diler 119b/10, 119b/6
ziyāde e.- düğümüz 89b/3
cümle e.- düğün 70a/20, 70b/2
ihrāc e.- düğün 34b/11, 67a/4, 67b/2,
67b/4
istihrāc e.- düğün 60b/20
mücennes e.- düğün 13a/5
hıfş e.- düğün 44b/13, 92a/1
hişşe e.- düğün 32b/15
redd e.- düğün 103a/5
taleb e.- düğün 53a/9
ziyāde e.- düğün 60a/3
redd e.- dükleri 104a/10
taleb e.- düklerinde 35b/7
redd e.- düklerin 103a/14
naql e.- düm 113b/6
cem‘ e.- düğ 105b/20, 106b/14,
107a/15, 110b/15, 111b/6, 115a/4, 116b/7,
46a/16, 46b/4, 80b/12
cümle e.- düğ 46b/14, 87b/3

darb e.- düğ 116a/20, 118b/6, 11a/17,
32a/17, 32a/5, 32a/8, 80b/13, 96a/4, 96b/1,
96b/16
farz e.- düğ 51b/11, 51b/12, 52a/3
ıskāt e.- düğ 85a/21
ifrāz e.- düğ 49b/2
ilhāk e.- düğ 104a/2, 48a/10, 48a/15,
48a/17, 48a/19, 48a/8, 49a/15
ihrāc e.- düğ 48a/16, 48a/20, 49a/16,
49a/21, 49b/10, 49b/15
ma‘lūm e.- düğ 100b/13
māl-ı murabba‘ e.- düğ 101a/7
muzā‘af e.- düğ 49b/9
murabba‘ e.- düğ 90a/3, 94b/6, 97b/1
naqş e.- düğ, 85a/11
tebdīl e.- dük 104a/1
taleb e.- düğ 32a/10, 32a/3, 32a/7
tarḥ e.- düğ 11a/14, 11a/16, 11b/1,
49b/16, 49b/21
kısm e.- düğ 100a/18, 105a/3
kısmet e.- düğ 100a/19, 32b/13,
47a/1, 80b/14, 94a/11, 94b/5, 95a/12, 98b/15

vaż^ç e.- dün 103b/11, 103b/13,
98b/16

ziyāde e.- dün 84b/20

cem^ç e.- dün 111a/12, 52a/12

mużā^ç ıf e.- dün 54b/8

nağş e.- dük 106a/1, 107b/5

farz e.- dük 114a/6, 46a/15, 46b/12,
48a/14, 48a/5, 49a/14, 49b/9, 50b/14, 50b/6

hişşe e.- mek 32b/7

ıskāt e.- dük 103b/16

kısmet e.- mek 30a/8, 40a/12

vaż^ç e.- meli olsa 44b/4

farz e.- mişlerdür 22a/10

redd e.- r 104a/10

cem^ç e.- rüz 99a/20

ç azm e.- se 119b/15

fāyide e.- se 119b/2

meyl e.- se 81b/10

redd e.- se 103a/2, 103a/3, 103a/5

taşadduğ e.- se 119b/18, 119b/3

ticāret e.-se 119a/19

sipāriş e.-seki 109a/16

kem e.- seler 107b/2

sū 'āl e.- seler 46b/8

şöylece e.- seler 107a/20

ticāret e.- seler 32a/21

ğavl e.- seler 109a/19

kısm e.- seler 107a/20

kısmet e.- seler 102b/21, 103a/6

cem^ç e.- seğ 46a/12, 87a/15

āğz e.- seğ 56a/16

ğarb e.- seğ 101b/6, 97b/15

farz e.- seğ 81a/4

murabba^ç e.- seğ 102a/2

nağş e.- seğ 108a/11, 108a/14

şöylece e.- seğ 108a/9

ğaleb e.- seğ 31b/4, 54a/6, 55b/4,
56b/15, 56b/18, 60b/19, 61a/12

kısm e.- seğ 108a/9,

kısmet e.- seğ 40a/13, 83b/12,
83b/13, 83b/16, 97b/17

vaż^ç e.-seğ 97b/18

ziyāde e.-seğ 108a/10, 108a/12,

ziyāde e.-sek 100a/3, 104a/17,
104a/21, 87b/5

kısım e.- sek 104a/15

‘atā e.- ye 46a/5

iḥāṭa e.- ye 72a/6, 72b/8

cümle e.- yesin 28b/4

bahāsın e. 51b/3a

nazar e. 47a/8

kısım e. 94b/4

kısm e. 117b/19, 118b/4, 95a/17,
96a/21, 96a/3

kısmet e. 118b/5, 34a/2, 40a/5,
87a/11

e.+ ye 118a/18

eyle : Öyle -10- [Tr]

e. olıcağ 116a/19

e. olsa 26a/14, 31a/21, 31a/3, 31b/14,
31b/7, 51b/11, 56a/16, 84b/20

e.+ ye 51b/12

e.+ dür 90b/16

ez : “+den/+ dan” Ayrılma hal eki -9- [F]

kısım e.- sek 97b/16

e. 110b/10, 110b/8, 111b/18,
114b/10, 114b/12, 114b/12a, 114b/15,
114b/15a

-F-

faşıl : Bölüm bkz. faşıl-1- [Ar]

f. 102b/16

faşıl : Bölüm bkz. faşıl -22- [Ar]

f. 2a/20

f.-1 şābi‘ 45b/10

f.-1 şāliş 25b/14, 2b/5

f.-1 şāmin 2b/14, 53a/1

f.-1 şānī 13b/14, 2b/3

f.-1 ‘āşir 2b/17

f.-1 ‘āşur 82a/1

f.-1 evvel 2b/1, 85b/14

f.-1 evvelki 3a/1

f.-1 ḥāmis 2b/9, 35a/5

f.-1 rābi‘ 2b/7, 30a/15

f.-1 sābi‘ 2b/12

f.-1 sādīs 2b/10, 39b/1

f.-1 tāsi‘ 2b/16, 71b/1

fażıl : faziletli, üstün -1- [Ar]

ehl-i f. 2b/21

fażla : Fazla -5- [Ar]

f. 117b/20

f.+ sı 118b/1

f. kıalmazsa 31a/15

f.+ ya ururuz 118a/5

f.+ yı 118a/4

farz :1. Bir netice elde etmek için ihtimalli veya gerçek olarak kabul edilen bir tahminde bulunma, sayma, tutma -27- [Ar] -
[34]-

f. eyledüñ 114a/6, 46a/15, 46b/12, 48a/14, 48a/5, 49a/14, 49b/9, 50b/14, 50b/6,

51b/11, 51b/12, 52a/3

f. eylemişlerdür 22a/10

f. eyleseñ 81a/4

f. idelüm 114a/5

f. iderler 72a/8

f. iderüz 107b/9, 74a/14, 81b/13, 94a/14, 95a/4, 98a/2, 98b/20

f. idesin 74a/15, 74a/17

f. idüp 11b/5

f. itmek 81a/8

2. Gerekli, zaruri -5- [Ar]

f.+ dur 15b/6

f. olınan 72a/5

f. olınmış ola 94b/2

f. olundı 51b/15, 52a/9

3. Tahmin -2- [Ar]

f.-ı şemen-i elmās 52b/8, 52b/9

fakīr : fakir, güçsüz -3- [Ar]

f. 113b/5, 35a/8, 3a/11

Fārsī : Farsça, dil -1- [Ar]

F. 2a/9

fāyide : <fā'ide Fayda, kār, kazanç -25- [Ar]

f. 119b/12, 119b/13, 119b/16, 119b/7, 32b/1, 36b/15, 49a/19, 49b/3, 49b/4, 75b/14, 76a/6, 77b/1, 78a/5

f. eylese 119b/2

f. idüp 49a/10, 49a/3

f. itse 119a/20, 119b/1

f.+ ki 32b/12

f.+ lerin 36b/16

f. olsa 119b/11

f.+ si 49b/11, 49b/17	f.+ in 39b/2
f.+ ye 37a/8	fevķ : Üst, üst taraf, yukarı -64- [Ar]
f.+ yle 49a/19	f.+ inde 10a/1, 10a/10, 10a/13, 10a/4,
fenn : Sanat, beceri -5- [Ar]	10a/5, 14b/12, 14b/8, 17a/4, 26a/16, 27a/13,
f. 51b/9	27a/8, 27b/17, 27b/4, 27b/6, 27b/9, 3a/20,
f.+ e 2a/12	3b/1, 3b/4, 4a/11, 4a/14, 4a/16, 4a/9, 4b/10,
f.+ üñ 2a/14, 35a/7, 3a/10	4b/12, 4b/17, 4b/18, 4b/19, 53b/19, 53b/5,
fenni : <fen+ī Fenle ilgili olan -1- [Ar]	54b/15, 55b/10, 55b/15, 56a/10, 56a/7, 5a/3,
f. 2a/6	5a/8, 5b/16, 5b/17, 5b/18, 5b/21, 5b/3, 5b/4,
fersa : <fersah Uzunluk ölçüsü, fersah 3 mile eşittir, her mil ise her biri 4 şer'i arşın olan bin kulaç eder, yani 6 km dir krş fersah -1- [Ar]	5b/8, 5b/9, 6a/10, 6a/13, 6a/4, 6a/6, 6b/12,
f.+ nūñ olsa 80a/18	6b/15, 6b/18, 8a/10, 8a/14, 8a/18, 9a/1, 9a/6,
fersah : Uzunluk ölçüsü, fersah 3 mile eşittir, her mil ise her biri 4 şer'i arşın olan bin kulaç eder, yani 6 km dir krş fersa -7- [Ar]	9b/11, 9b/14, 9b/16
f. 105a/5, 80a/19, 80b/2, 80b/3, 80b/4, 80b/5	f.+ inde olan 4a/4, 56a/11, 56b/12
f. olsa 105a/10	fevķān : Üstte olan -1- [Ar]
fetā : Cömert -1- [Ar]	bi- țarīķ-i f.+ ı 8b/7
f. 114b/13	fevķānī : <fevķān+ī Üstte olan -1- [Ar]
fevā'id : Faydalar, kazançlar -1- [Ar]	đarb-ı f. 3b/7
	fıkr : Fikir, düşünce.-1- [Ar]
	f. 51b/8a
	daķīķ-i f. 51b/3
	filliz : <filizz, Eritilip temizlenmiş gümüş, altın, bakır, demir gibi külçe maden -1- [F]
	f.-i müstevi 111b/17
	fuđālā' : Faziletliiler -1- [Ar]

el-f.-i'l- ikrām 1b/19

furūş: <furūş Farzlar -1- [Ar]

māl-ı f.+ ıdı 46a/18

fūlori : <filori XI yüzyılda Floransa
şehrinde basılan altın sikke -6- [İt]

f. 114b/15a, 41a/1, 41a/2

f.+ den 115a/16, 115a/17, 115a/18

fūlūs : Bakır sikkeler, pullar, paralar -12-
[Ar]

f. 14a/10, 14a/11, 14a/12, 14a/13,
14a/5, 14a/7, 14a/8, 14a/9, 17a/10

f.+ dur 14a/4

ḍarb-ı f.+ ı 13b/14

kūsūrāt-ı f.+ ı 14a/2

-G-

gāh : Vakit, zaman -2- [F]

g. 105b/6, 107a/17

gayr : 1.Başka, farklı -5- [Ar]

ğ.-ı müşelleşātün 74b/18

ğ.+ ı 76a/11, 83b/15, 83b/16

ğ.+ ı olsa 75b/6

2. siz siz olmayan, bulunmayan anlamında
tamlama kurar -4- [Ar]

ğ.-ı müsta‘ mel 70b/13

ğ.-ı nihāye 72a/10, 82b/17

geç -: Geçmek -1- [Tr]

g.- dükden 36b/6

gel - : 1.Gelmek -6- [Tr] [-45-]

g. 51b/3

g.- se 36b/7

g.- üp 36b/11, 36b/9, 47b/15

g.- üp getürdüğü 49a/2

2. Gerekmek -24- [Tr]

lāzım g.- di 103b/18, 115b/11, 51b/16

lāzım g.- diki 116b/4

ziyāde g.- mişdür 114a/21

lāzım g.- ür 101b/9, 104b/13, 115b/5,
117b/7, 18a/17, 40b/15, 40b/9, 41a/8,
43b/12, 43b/5, 45b/5, 50b/7, 51b/13, 78b/12,
80b/2, 88b/13

taşra g.- ür 114a/16, 114b/6

lāzım g.- ürki 104a/4

3 . Ücret hasıl olmak -6- [Tr]

g.- di 98b/3

g.- se 100a/21, 102a/3

g.- ür 104b/17, 41a/11, 95a/1

4. Aynı olmak -1- [Tr]

berâber g.- se 96a/5

5. Sıranın gelmesi, işlemde başka aşamaya geçmek -4- [Tr]

g.- dük 100b/14, 111a/12, 113a/2, 98b/1

6. Fazla gelmek -8- [Tr]

ziyâde g.- se 101b/8

ziyâde g.- ür 112a/7

taşra g.- ür 113b/11, 113b/7, 114a/13, 114a/4, 114a/6, 114b/8

gendi : Kendi bkz. gendü -3- [Tr]

k.+ nün 108a/11, 108a/12, 108a/13

gendü : Kendi bkz.gendi -68- [Tr]

k. 100a/1, 102a/19, 108a/10, 108a/16, 112b/14, 117a/6, 117a/7, 117a/8, 119a/21, 119b/16, 119b/2, 13a/2, 28b/2, 29a/11, 29a/4, 37a/4, 37a/7, 45a/10, 45a/7, 53a/21, 53a/4, 53a/7, 53b/1, 56b/11, 57b/13, 57b/16, 60b/10, 60b/20, 62a/16, 62a/18, 62a/20, 63b/18, 64b/15, 64b/2, 67a/4, 67a/5, 67b/1, 70a/7, 75a/6, 75b/10, 75b/20, 77b/14,

82a/6, 83b/13, 87b/18, 88b/15, 88b/16, 89a/11, 91b/21, 91b/8, 93a/10, 93b/10, 93b/16, 93b/19, 94b/15, 95a/18, 95b/1, 95b/3, 96b/1, 96b/15, 96b/8, 97a/15, 97b/1, 97b/5

k.+ den 88a/10, 88b/3

k.+ nün 97a/6

ger : Eğer -1- [F]

g. 110b/11

gerek : 1.Gerekmek, gerekli olmak -70- [Tr]

g. 100b/18, 100b/6, 108b/3, 109a/1, 61a/2, 76b/12, 77b/13, 78b/9, 86a/12, 87a/2, 96a/10, 97a/12

g.+ dür 100a/21, 101b/13, 102a/11,

102a/6, 102b/2, 102b/7, 102b/8, 103b/1, 103b/9, 104b/2, 105b/13, 106b/9, 107b/12, 107b/18, 107b/3, 108a/15, 108b/10, 111b/14, 112b/8, 113b/6, 115a/6, 116b/19, 118a/10, 118a/2, 118b/18, 118b/8, 118b/9, 119a/9, 119b/20, 11b/6, 37a/6, 46a/13, 47a/13, 48b/3, 50b/20, 67a/4, 78b/4, 80b/5, 81a/8, 84a/21, 85b/3, 94a/13, 94a/16, 94b/11, 94b/12, 96a/5, 96b/3, 97b/20, 98a/14, 98a/17, 98b/18

g.+ idi 117b/5, 49b/7, 50b/11,
50b/18, 51b/17, 51b/20

toğuz kalmak g.+ idi 48a/12, 48a/21

2. İster şöyle -3- [Tr]

g. 74b/15

g.+ se 74b/14, 76b/13

getür - : 1.Getirmek -25- [Tr] [-46-]

gelüp g.- dügi 49a/2

gidüp g.- dügi 49a/5

g.- se 36b/10, 36b/12, 36b/8

g.- sek 104a/20

g.- seler 43b/11, 43b/3, 44a/6

2. İletmek, bir sayıyı bir sayıya eklemek - 16- [Tr]

g.- elüm 118a/14

g.- esin 85a/5

g.- mişdün 85a/7

g.- ürüz 100a/9, 101a/17, 89a/3,
89a/6, 90a/15, 92a/14, 94a/6

g.- üz 92b/14

3. Vermek -5- [Tr]

g.- elüm 112a/3, 114a/8

g.- evüz 112a/6, 114a/14

g.- sek 113a/7

gevher : Mücevher -1- [F]

g. 51b/2

gibi : Gibi-22- [Tr]

g. 40a/12, 56a/18, 72b/10, 74b/10,
76a/11, 82b/14, 83a/6, 83b/17

g.+ dür 39b/11, 39b/12, 39b/5, 39b/9,
82a/19, 82a/20, 82b/1, 82b/10, 82b/2, 82b/4,
82b/6, 82b/8, 82b/9

g. ola 82b/16

gid - : Gitmek bkz. git -7- [Tr]

g.- en 80b/1, 80b/4

g.- ene 80b/8, 80b/9

g.- üp 49a/2, 49a/9

g.- üp getürdügi 49a/5

gider - : Eksiltmek -14- [Tr]

g.- dük 48a/11, 48a/18

g.- elüm 85b/4

g.- esin 42a/7, 48b/2, 79a/8

g.- seņ 105b/12, 88a/10, 88a/20

g.- ürüz 88a/14, 90a/15, 90a/9, 95b/5

g.- üz 92b/15

gine : Yine -20- [Tr]

g. 104b/7, 60a/4, 60b/11, 60b/21,
61b/7, 63b/18, 63b/19, 67b/1, 67b/2, 67b/4,
68a/16, 68a/18, 68a/5, 69b/10, 69b/12,
69b/2, 70a/20, 70a/3, 70b/3, 89a/11, 93a/10

gir : Girmek -4- [Tr]

g. 80b/1

g.- se 47b/15

g.- üp 47b/18, 47b/21

girü : Sonra -11- [Tr] -[18]-

g. 111a/4, 56b/12, 63a/17, 65b/2,
6b/18, 80a/9, 82b/12, 82b/15, 88b/3, 91a/17

hem-çü-nân g. 51b/7

2. Arka, arkasında -7- [Tr]

g. 104a/19, 104b/7, 119b/15, 56b/12,
64b/16, 69a/19, 70a/17

git - : Gitmek bkz. gid- -5- [Tr]

g.- düğinden 105a/7

g.- miş olur 105b/5

g.- se 105a/9, 119b/2, 80a/19

goften : goften, söylemek fiili geçmiş zaman
üçüncü şahısta çekimlenmiş -1- [F]

g. 114b/16a

gönder - : Göndermek, yollamak -4- [Tr]

g.- mek 105a/8

g.- seler 105a/4, 80a/18, 80b/8

gör - : Görmek -10- [Tr]

g. 47a/8

g.- esin 27a/4, 31b/16, 34b/12

g.- esinkim 13b/5

nısf olmak g.- ündi 31a/3, 31b/5,

şülüş olmak g.- ündi 31a/7, 32a/7

g.- üp 81a/2

göre : Göre, nazaran -15- [Tr]

g. 112a/4, 16b/14, 35b/11, 37a/1,
38b/15, 3b/15, 45a/4, 45b/9, 4b/21, 53a/18,
5b/14, 6a/3, 6a/9, 9a/12, 9a/5, 9a/9

göster - : Göstermek -2- [Tr]

g.- se 35b/8, 46b/7

götür - : Ekleme, iletmek -2- [Tr]

g.- üp 104b/7

g.- üz 92b/1

gözed - : Gözetlemek -1- [Tr]

g.- ür olsalar 81a/1

ğuremā : Alacaklılar -4- [Ar]

kısmet-1 ğ.+ nuᅇ 35a/7

kısmet-i ğ.+ nuᅇ 2b/9, 35a/6

kısmet-i ğ. ola 38b/18

ğüd - : Gütme-1- [Tr]

g.- e 51b/8a

ğümüſ : Gümüſ, parlak beyaz renkte kolay

iſlenebilen kıymetli maden krſ gümüſ -

13- [Tr]

g. 111b/19, 24a/14, 24b/6

g.+ den 111b/10, 111b/9, 112a/18,

113b/1

g.+ i 112b/1, 113a/18, 113a/3, 113b/3

g.+ ile 111b/14

g.+ inden 112a/2

g.+ üᅇ 24a/16

ğümüſ : Parlak, beyaz renkte, kolay

iſlenebilen kıymetli bir maden -1- [Tr]

g.+ i 111b/13

ğün : Gün -31- [Tr]

g. 36b/6, 43a/1, 43a/6, 79a/1, 80a/12,
80b/14

g.+ de 43a/11, 79a/2, 79a/4, 80a/16,

80a/18, 80a/7, 80a/9, 80b/10, 80b/2, 80b/4,

80b/8

g.+den 36b/11, 36b/9, 80a/12, 80a/19

g.+ dür 32a/15, 32a/17, 43a/8

g.+ ine 36b/16

g.+ lerin 37a/3

g. olur 43a/6

g.+ üᅇ 79a/4, 80b/10, 80b/15

ğüſivār : Küpe krſ ğüſivāre, ğüſvāre -

1- [F]

vezn-i g. 110b/8a

ğüſt : et -1- [F]

g. 42a/14

ğüſivāre : <ğüſivār küpe krſ ğüſivār -

2- [F]

ſemen-i g. 111a/5

g.+ nüᅇ 111a/9

ğüſivārī : <ğüſivār küpe krſ ğüſivār -1- [F]

g. 110b/8

ğüſvāre : <ğüſivār Küpe krſ ğüſivār,
ğüſivār -1- [F]

miſkāl-i g.-i ſemeni 111a/3

-H-

ḥabbe : Arpa tanesinin ağırlığıdır, bu ölçü hakkında çelişkili bilgiler vardır, 3,125 gr - 3- [Ar]

ḥ. 17b/12, 17b/14

ḥ.+ dür 17b/10

ḥābir : Haberli, bilgili -1- [Ar]

dānā-yı ḥ. 114b/11a

ḥacāt : İhtiyaçlar, lüzumlular -1- [Ar]

ḥ. olan 16a/13

ḥacet : İhtiyaç, lüzumlu -22- [Ar]

ḥ.+ dür 83a/15, 84a/2

ḥ. ola 20a/5, 70b/8

ḥ. olan 14a/19, 22b/6

ḥ. olduğu 18a/21

ḥ. olur 44b/6, 45a/5

ḥ. olursa 10b/4, 17b/5, 24a/8, 25b/11, 29b/1, 30a/14, 45b/8, 47a/6, 52b/12, 55a/15, 7b/12, 82a/17, 88b/8

ḥacim: Hacim.-1- [Ar]

lil-ḥ.rā 111b/17

ḥādde : Dar -3- [Ar]

ḥ. 72b/7

ḥ.tü'z- zāviye olur 73b/2

ḥ.tü'z- zevāyā 73a/5

ḥāfizü : Koruyan -1- [Ar]

ḥ. 1b/9

hafta : Hafta -1- [F]

h. 32a/15

ḥāk : Toprak -1- [F]

ḥ.-i pāy-i şeriflerine 2a/2

ḥakkı : Hak, doğru -1- [Ar]

mu'īnū'l- ḥ. 1b/8

ḥāl : Hal, durum -2- [Ar]

ḥ.+ den 85a/18

rīz-i ḥ. 111b/18

ḥālī : Boş krş ḥālī -11- [Ar]

ḥ. 53a/12, 54a/11, 54a/13, 54a/9, 57a/2, 57a/4, 57a/5, 61a/16, 61a/18, 67b/7, 85a/18

ḥālī : <ḥālī Boş krş ḥālī -2- [Ar]

ḥ. 53a/14, 55b/7

ḥālīçe : <ḥālīçe Halı, seccade-7- [F]

ḥ.-i şānīnūḡ 44b/10, 44b/18

h.-i şāniye 44b/5	kısm-ı h. 12b/16, . 22a/4, 25b/19,
h.-i āhar 44b/3	29a/1, 31a/9
h.-i evvelūn 44b/11, 44b/7	şatr-ı h.+ de 61b/2, 61b/13, 62b/12,
h. olup 44b/1	63a/2, 64b/17, 65a/16, 65a/7
hall : Oluş -1- [Ar]	şatr-ı h.+ de olan 61b/18, 62b/13,
h. ider 51b/9a	62b/2, 63a/9, 64a/22, 64b/14, 64b/19, 65a/9
halledallāhū : Allah daim ve baki eylesin -	şatr-ı h. olan 63b/16
1- [Ar]	haml : ithaf, atıf -1- [Ar]
h. 1b/14	h. itmeyüp 2a/15
hamdi'llāh : Şükür -1- [Ar]	hamse : Beş -1- [Ar]
h. 1b/5	h.tü 113b/9
hāmet : Himaye eden, koruyan, sahip çıkan -	h.tü's- esdās-ı kısım 103b/2
1- [Ar]	hān : hükümdār, hakan -3- [F]
h. 2a/1	h. 1b/13, 1b/14
hāmis : Beşinci -37- [Ar]	hāne : Sayıların sağdan sola doğru sıra
şatr-ı h. 61a/6, 61b/23, 62b/9,	sayılarının her biri -235- [F]
63a/15, 63a/7, 63b/6, 64a/21, 64a/9, 64b/13,	h. 14b/2, 15a/10, 16b/11, 16b/12,
65a/22, 65a/5, 65b/10, 65b/19	18b/11, 19a/8, 20a/3, 20b/12, 20b/13,
faşl-ı h. 2b/9, 35a/5	21a/12, 21b/9, 23a/10, 24b/6, 30a/2, 42a/5,
harf-i h. 54a/11	42b/6, 44b/15, 53b/1, 53b/16, 54b/8, 55a/5,
şatr-ı h. 62a/7	56a/3, 57a/15, 57b/14, 57b/17, 58b/10,
şekl-i h. 7a/8	58b/15, 61a/19, 62b/1, 62b/2, 62b/3, 64b/18,
	64b/19, 64b/20, 68b/10, 68b/18, 69a/2,
	69a/4, 69b/14, 69b/20, 70a/5, 70a/8, 7a/1

h.-i şālīşdür 57a/6
 h.-i aşerātda 21b/15
 h.-i kūsūrātı 16b/10
 h.-i mi 'ātda olan 26b/11
 h.-i sādisi 54a/12
 h.-i zirā'a 16b/10
 h.+ de 47b/14, 48a/4, 48b/13, 57a/5
 h.+ de olan 26b/6
 h.+ den 42b/15, 42b/2, 42b/9
 h.+ dür 17a/5, 17a/6, 21b/8, 53a/13
 h.+ 'i 14b/3, 17a/6, 20b/14, 24b/7,
 42a/6, 57a/5, 61a/18, 67b/7
 h.+ leri 7a/2
 h.+ lerin 14b/1, 14b/4, 15a/12,
 16a/19, 16b/14, 17b/3, 19a/7, 19b/1, 22b/14,
 61a/16
 h.+ lerinde 8a/11
 h.+ lerinde olan 8a/14, 9a/10
 h.+ lerine 10a/21
 h.+ nün 47b/16, 53a/16, 53a/18,
 53a/20, 53b/3
 h. olursa 14b/1, 53a/16, 57a/5
 h.+ si 16a/17, 17a/5, 19b/15, 20b/1,
 21a/10, 21b/8, 22b/12, 23a/10, 42a/5,
 53a/13, 54a/15, 54a/18, 57a/18, 6b/13, 8a/17
 h.+ sidür 53b/10, 55a/7, 61b/8,
 67b/11, 70a/11
 h.+ siçün 19a/4
 h.+ sin 15a/8, 18b/10, 19b/10, 20a/3,
 22a/1, 23b/12, 24a/17, 24a/3, 24b/14,
 25a/17, 25b/6, 29b/11, 29b/6, 30a/11,
 30a/13, 30a/6, 30a/8, 30a/9, 38b/11, 43a/17,
 4a/3, 53a/12, 53a/14, 55b/7, 57a/1, 57a/4
 h.+ sinün 55b/15, 55b/8, 55b/9, 60a/9
 h.+ sinde 27a/13, 27a/14, 27a/8,
 4b/14, 53b/2, 55b/5, 56a/1, 56a/5, 56b/20,
 57a/2, 57a/7, 58b/2, 5a/3, 5b/16, 5b/18, 5b/3,
 5b/5, 5b/7, 61a/14, 61a/17, 65a/6, 6a/6,
 6b/12, 70a/14, 7b/2, 9b/14, 9b/16, 9b/17
 h.+ sinde olan 26b/14, 27a/10, 3a/20,
 3b/2, 3b/4, 4a/11, 4a/16, 4a/17, 4a/8, 4a/9,
 4b/10, 4b/11, 4b/12, 4b/15, 4b/16, 4b/17,
 4b/18, 4b/19, 4b/20, 4b/6, 4b/9, 53a/10,
 58b/12, 59a/1, 5a/4, 5a/7, 5a/8, 5b/10, 5b/11,
 5b/12, 5b/17, 5b/19, 5b/20, 5b/21, 5b/4,
 5b/9, 65a/14, 6a/1, 6a/10, 6a/11, 6a/12,
 6a/13, 6a/16, 6a/5, 6a/7, 6b/15, 8a/19, 9a/6,
 9b/11, 9b/18

h.+ sinden 66a/1, 7a/14
h.+ sine 4a/4, 5a/5, 61a/5, 67b/6,
67b/9

h.+ ye 47b/15, 54a/2, 61a/18, 61a/4,
67b/6

h.+ sinde 9a/2

hārc : Gider, sarfiyat -3- [Ar]

h.+ için 49a/4, 49a/8, 49b/15

hardal : Bir hardal tanesinin ağırlığı
değerinde yani, 0,000707gr olan ölçüdür -
3- [Ar]

h. 14a/6, 17a/11

h.+ dur 14a/5

harf : Sayı, işaret -5- [Ar]

h.-i şâliş 54a/9

h.-i şāniyi 54a/8

h.-i evvelün 54a/7

h.-i hāmis 54a/11

h.-i rābi^c 54a/10

hāric : Çıkan, sonuç -154- [Ar]

h.-i kısmet olur 87a/19

h.-i kısım 98a/1

h.-i kısmet bir 111a/16

h.-i kısmet olur 111b/4, 118b/12,
119a/16, 84a/3, 84a/5, 87a/8, 91a/20,
94b/20, 99a/18

h.-i kısmet 100b/11, 101a/4, 105a/18,
105a/21, 106a/6, 106b/1, 106b/21, 107a/13,
107a/4, 107a/9, 107b/17, 108b/9, 109a/9,
109b/13, 110a/11, 110a/13, 110a/16, 110a/3,
110b/3, 111a/21, 111a/7, 112a/10, 113a/14,
114b/1, 116b/2, 119a/5, 11b/12, 11b/20,
12a/10, 12a/2, 12a/6, 12b/13, 13a/12,
13b/12, 28a/17, 28a/8, 28b/19, 29a/17,
32b/13, 32b/14, 33b/1, 34b/9, 35b/18,
37a/10, 37b/3, 38b/13, 39b/21, 40a/13,
40a/15, 40a/19, 40a/5, 40b/13, 41a/14,
41a/6, 41b/9, 42a/12, 42a/18, 42a/4, 42b/12,
43a/8, 43b/16, 43b/7, 44a/11, 44b/14,
45a/16, 45b/2, 46a/10, 46b/1, 47a/1, 47b/13,
47b/4, 48b/12, 50a/6, 51a/4, 52b/3, 74b/2,
77b/15, 77b/6, 78b/13, 78b/18, 78b/8,
79a/10, 80a/14, 80a/4, 80b/14, 81b/18,
83b/11, 83b/12, 83b/13, 83b/16, 84a/6,
84a/8, 84a/9, 85b/20, 86a/14, 86a/19, 86b/8,
87a/3, 87b/14, 88a/5, 88a/6, 90a/1, 90a/10,
91a/10, 91a/8, 91b/1, 93a/19, 93b/6, 94a/12,
94a/14, 94a/20, 94b/12, 94b/5, 95a/1,
95a/14, 95b/21, 96a/17, 96b/12, 97a/3,

97b/20, 98a/11, 98a/13, 98b/18, 99a/19,
99a/8

mecmū^c -ı h̄.-i kısmet 100a/19,
100b/1

miḳdār-ı h̄.-i kısmet 95a/3

ekṣer-i h̄.-i kısmetden 98b/16

h̄.-i kısmetdür 100b/15

ekṣer-i h̄.-i kısmetdür 99a/9

h̄.-i kısmeti bir 99a/5

h̄.-i kısmeti 100b/16, 118b/12,
118b/5, 87a/20, 97b/18, 98a/15, 99a/20

eḳall-ı h̄.-i kısmeti 98b/15, 98b/19

h̄.+ üñ 100b/13

h̄āric-i kısmet: Bölüm. - [Ar]

mecmū^c -ı h̄āric-i k̄. 100a/19, 100b/1

miḳdār-ı h̄āric-i k̄. 95a/3

h̄āric-i k̄. 100b/11, 101a/4, 105a/18,
105a/21, 106a/6, 106b/1, 106b/21, 107a/13,
107a/4, 107a/9, 107b/17, 108b/9, 109a/9,
109b/13, 110a/11, 110a/13, 110a/16, 110a/3,
110b/3, 111a/16, 111a/21, 111a/7, 112a/10,
113a/14, 114b/1, 116b/2, 119a/5, 11b/12,
11b/20, 12a/10, 12a/2, 12a/6, 12b/13,
13a/12, 13b/12, 28a/17, 28a/8, 28b/19,

29a/17, 32b/13, 32b/14, 33b/1, 34b/9,
35b/18, 37a/10, 37b/3, 38b/13, 39b/21,
40a/13, 40a/15, 40a/19, 40a/5, 40b/13,
41a/14, 41a/6, 41b/9, 42a/12, 42a/18, 42a/4,
42b/12, 43a/8, 43b/16, 43b/7, 44a/11,
44b/14, 45a/16, 45b/2, 46a/10, 46b/1, 47a/1,
47b/13, 47b/4, 48b/12, 50a/6, 51a/4, 52b/3,
74b/2, 77b/15, 77b/6, 78b/13, 78b/18, 78b/8,
79a/10, 80a/14, 80a/4, 80b/14, 81b/18,
83b/11, 83b/12, 83b/13, 83b/16, 84a/6,
84a/8, 84a/9, 85b/20, 86a/14, 86a/19, 86b/8,
87a/3, 87b/14, 88a/5, 88a/6, 90a/1, 90a/10,
91a/10, 91a/8, 91b/1, 93a/19, 93b/6, 94a/12,
94a/14, 94a/20, 94b/12, 94b/5, 95a/1,
95a/14, 95b/21, 96a/17, 96b/12, 97a/3,
97b/20, 98a/11, 98a/13, 98b/18, 99a/19,
99a/8

ekṣer-i h̄āric-i k̄.+ den 98b/16

ekṣer-i h̄āric-i k̄.+ dür 99a/9

h̄āric-i k̄.+ dür 100b/15

eḳall-ı h̄āric-i k̄.+ i 98b/15, 98b/19

h̄āric-i k̄.+ i 100b/16, 118b/12,
118b/5, 87a/20, 97b/18, 98a/15, 99a/20,
99a/5

hâric-i k. olur 111b/4, 118b/12,
119a/16, 84a/3, 84a/5, 87a/19, 87a/8, 91a/20,
94b/20, 99a/18

hâşıl : Bir işlem sonucunda elde edilen
değer, sonuç bkz. hâşıl -364- [Ar]

h. 100a/7, 101a/9, 109b/9, 78a/2,
83b/4

h.-ı cümle 106b/7

h.-ı çarb 95b/6

h.-ı çarb-ı derâhimi 97b/2

h.-ı çarb-ı 'aded-i emvâli bir 93a/16

mişill-i h.-ı çarb-ı evvel ola 96b/2

eğall-ı h.-ı ekşere 98b/14

h.-ı evveli 93b/11

ekşer-i h.-ı evveli 98b/14

h.+ a 60a/5

h.+ dan 101a/21, 118a/17, 118b/21

h.+ ı 107a/16, 109a/4, 118a/8, 90a/5,
93b/3, 96a/4, 97b/16, 99a/3

kısm-ı h.+ ı bir 98a/14

h.+ m 75a/16

h. itseler 36b/15

h. ola 118a/2, 30b/19, 31a/9, 53a/7

h. olan 12a/14, 12a/17, 13b/3, 14b/2,
15a/9, 16b/12, 17a/7, 17b/2, 18b/10, 19a/7,
19b/1, 19b/9, 20a/1, 20b/14, 21a/11, 21b/8,
22b/9, 23a/7, 24a/16, 24b/13, 24b/5, 37a/5,
44b/12, 46a/8, 47a/15, 51a/2, 52a/21, 53a/5,
55a/9, 60b/11, 60b/12, 60b/15, 61a/4, 61a/5,
66a/3, 69b/19, 74a/4, 77b/19, 86a/13, 91a/9,
91b/7, 94b/6, 96b/2

ba' de'd-çarb h. olan 16a/17, 23b/10

h. olana 82a/10, 82a/11, 82a/12,
82a/13, 82a/14, 82a/15, 82a/6, 82a/9

h. olanı 100a/2, 92a/19, 99b/16

h. oldu 116a/21, 118b/7, 32a/13,
32a/5, 32a/9, 46a/20, 96b/17

h. olsa 101b/7, 119a/8, 119b/12,
119b/16, 32b/6, 45a/2, 72b/1, 97b/16

h. olsun 87b/8

h. olur 100a/6, 100a/7, 100b/18,
100b/5, 101a/10, 101a/13, 101a/15, 101b/11
, 102a/10, 102a/8, 102b/13, 102b/5, 102b/6,
107b/13, 109b/4, 111a/1, 111a/4, 112b/16,
112b/19, 112b/3, 112b/4, 112b/7, 116a/17,
118a/18, 118a/7, 118a/9, 118b/17, 119a/11,
119b/7, 12a/11, 14b/15, 15a/15, 22a/3,
28a/16, 28a/19, 28a/6, 28a/7, 28b/15,

28b/17, 28b/21, 29a/10, 29a/12, 29a/15,
29a/19, 29a/8, 30b/12, 30b/14, 30b/15,
30b/16, 30b/20, 30b/9, 31a/5, 32a/16,
32a/18, 32a/2, 42b/15, 42b/9, 46b/18, 48b/6,
49a/19, 49b/14, 52b/1, 56b/5, 58a/16,
61b/19, 62a/10, 68b/16, 68b/9, 77b/10,
79a/21, 83a/10, 83a/11, 83a/17, 83a/18,
83a/19, 83a/20, 83a/21, 83a/7, 83a/8, 83a/9,
83b/18, 83b/2, 83b/3, 83b/4, 84a/17, 84a/18,
84a/21, 86a/9, 87a/15, 87a/6, 88a/1, 88a/12,
88b/1, 91a/14, 91a/15, 91b/18, 91b/20,
92a/1, 92a/4, 94a/16, 95a/11, 95a/6, 95b/1,
95b/5, 96a/10, 96a/8, 96b/20, 96b/7, 96b/8,
97b/6, 97b/7, 98a/16, 98a/5, 98b/5, 99a/1,
99a/11, 99a/21, 99a/8, 99b/10, 99b/18

h. olursa 100a/1, 101a/8, 101b/18,
102a/2, 102a/20, 105a/16, 105a/20, 106a/19,
106a/5, 108b/7, 109a/7, 109b/12, 110a/15,
110a/9, 111a/15, 111a/20, 111b/3, 112a/9,
112b/15, 113a/11, 114a/21, 116b/1, 117b/21,
119a/15, 11b/11, 12a/5, 12b/1, 13a/9, 18b/9,
19a/5, 23b/8, 24a/1, 24a/15, 25a/17, 28b/6,
32b/1, 34b/12, 35b/16, 37a/8, 37a/9, 39b/20,
40a/20, 40a/4, 40b/12, 40b/2, 40b/4, 41a/13,
41a/5, 41b/7, 42a/11, 42a/17, 42a/3, 42b/11,
42b/4, 43a/17, 43a/7, 43b/15, 43b/6, 44a/10,
50a/4, 53b/14, 53b/21, 53b/6, 54a/17,

55b/12, 55b/17, 56a/13, 56a/8, 56b/11,
56b/13, 57a/11, 57a/14, 58a/6, 60a/4,
60b/21, 60b/8, 61a/1, 61b/3, 61b/5, 61b/8,
62b/14, 62b/17, 62b/19, 63a/10, 65a/10,
65a/12, 65b/21, 67a/5, 67b/2, 67b/3, 68a/2,
68a/4, 68a/7, 69a/12, 69a/16, 69a/20,
69b/11, 69b/13, 69b/17, 69b/9, 70a/15,
70a/18, 70a/3, 70b/1, 70b/4, 73a/11, 73a/20,
73b/15, 73b/9, 74a/11, 74a/5, 74b/11,
74b/17, 75a/12, 75a/17, 75a/7, 75b/11,
75b/14, 75b/21, 77a/11, 77b/14, 77b/4,
78a/1, 79a/20, 79a/9, 80a/1, 83a/11, 87a/17,
87b/13, 88a/16, 88a/4, 88b/16, 88b/5,
89a/12, 89b/19, 91a/21, 91a/4, 91b/6,
93b/11, 93b/9, 98a/6, 9a/8

h.+ uñ 28b/4, 48b/8

h.-ı şāniye 11b/19

h.-ı evveli 11b/19

h.-ı đarb 13b/9

hāşıl : Bir işlem sonucunda elde edilen
değer, sonuç bkz. hāşıl -7- [Ar]

h. olan 8b/17

h. olsa 97a/8

h. olur 97a/11

h. olursa 11b/9, 6b/16, 6b/20, 9a/3

ḥaṣiv : <ḥaṣv,Zerrenin yüzde biri kadar olan bir ağırlık ölçüsü-1- [Ar] ḥ.+ dür 14a/6

ḥaṭar : <ḥaṭṭ Çizgi -1- [Ar]

veter-i ḥ. 76b/8

ḥaṭā : Hata, yanlış -38- [Ar]

ḥ. 38b/20, 46a/7, 48a/13, 48b/1, 49b/8, 50b/12, 50b/19, 52a/12, 52a/2

ḥ.-y1 cem^c eyledüñ 52a/12

ḥ.-y1 cem^c idüp 50b/19

ḥ.-y1 ṣānī 52b/9

ḥ.-y1 ṣānīdür 48b/1, 48b/6

ḥ.-y1 ṣānīkim 52a/18

ḥ.-y1 ṣānīye urasın 50a/2

ḥ.-y1 ṣānīye 50b/21

ḥ.-y1 ṣānīyi 52a/17

ḥ.-y1 evvel 52b/8

ḥ.-y1 evveldür 48b/2, 52a/16

ḥ.-y1 evvele urasın 50a/3

ḥ.-y1 evvele 51a/1

ḥ.-y1 evveli 52a/14

ḥ.-y1 evvelki 48b/4

ḥ.-y1 māl-ı mefrūz-ı ṣānīye viresin 47b/10

ḥ.-y1 māl-ı mefrūz-ı evvele viresin 47a/14

ḥ.-y1 māl-ı mefrūz-ı evveli 47b/8

ḥ.-y1 vāḥid 2b/13, 45b/10, 46a/1,

46a/6

ḥ.-y1 vāḥidle 46a/3

bi- ṭarīḳ-i ḥ.-y1 vāḥid 46b/6

ḥ.+ muza 2a/18

ḥ.+ nuṣ 47a/9, 47b/5, 49b/20

ḥ.+ y1 47b/6

ḥaṭāyeyn : Çift yanlış hesabı; birinci dereceden bir bilinmeyenli denklemin çözüm kümesi için iki farklı tahminde bulunup, bu tahmin ve çıkan hatalı sonuçların belirli bir formüle uygulanması neticesinde doğru sonuca ulaşılan bir hesap yöntemi -8- [Ar]

ḥ. 2b/13, 45b/11, 46a/2, 46a/4, 51a/11, 52b/10

ṭarīḳ-i istiḥrāc-ı ḥ. 47a/8

ḥ.+ ün 45b/12

ḥatm : Son -1- [Ar]

ḥ. oldı 120a/6

ḥatt : 1. Çizgi -34- [Ar]

ḥ. 72a/13, 72a/15, 72b/8, 73a/18,
73a/19, 73a/8, 73b/13, 73b/6, 74a/9, 74b/9,
76b/1, 76b/14, 76b/6, 77b/19

ḥ.-ı müstaḳīm 72a/5, 72a/7, 72a/8,
72b/13

ḥ.+ a 71b/5, 72a/11, 75b/8

ḥ.+ ı 73a/10, 73b/14, 73b/8, 74a/10,
74b/10

nihāyet-i ḥ.+ ı olur 71b/5

ḥ.+ lar 72a/9

ḥ.+ laruḡ 72b/14, 76b/6

ḥ.+ uḡ 72a/16, 72a/18, 72b/3

2. Yol -2- [Ar]

ḥ.-ı müstaḳīm 81a/2, 81a/4

ḥatṭeyn : İki çizgi -2- [Ar]

ḥ.-i mütevāzīyen 72a/11, 72a/12

ḥāṭır : Hafıza -1- [Ar]

ḥ.+ umda olan 2a/10

ḥavz : Havuz -16- [Ar]

ḥ. 79a/11, 79a/2, 80a/11, 80a/8,
80a/9

tūl-ı ḥ. 79a/21

ḥ.-ı mesfūruḡ 79a/3

ḥ.-ı mezbūr 79a/5, 79a/6

tamām-ı ḥ.-ı mezbūruḡ 79a/17

ḥ.+ a 79a/1, 80a/7

ḥ.+ dan 79a/16

ḥ. olsa 78b/20, 79a/12, 80a/6

ḥ.+ uḡ 79a/14

ḥayme : Çadır, otağ -7- [Ar]

ḥ. 45a/1, 45a/3

ḥ.-i şāniye 45a/5

ḥ.-i şānī 45a/9

ḥ.-i evvelki 45a/12, 45a/6

ḥ.+ nūḡ 45a/4

ḥayr : İyi, hayırlı -1- [Ar]

du' ā-yı ḥ. 2a/16

ḥayrān : Hayran olmak -1- [Ar]

ḥ. 110b/10a

Ḥayreddin : ö.i.Hayreddin bin İbrahim, Fatih
devri matematikçilerdendir. -1- [Ar]

Ḥ. 113b/4

h azret : Kutsal ve saygı değer kimselerin isimlerinin başına getirilen unvan bkz.

h azret, h azret -4- [Ar]

h.+ lerin y 1b/15

h.-i sult n 1b/12

h.-i İskender 1b/21

h.+ lerin y 2a/1

h azine : Bölme, cep -5- [Ar]

h. 45a/7

h.+ lerine 45a/4

h.+ l  bir 45a/1, 45a/3

h. olmak 45a/10

hecdeh : On sekiz -1- [F]

h. 110b/9a

heft : Yedi -1- [F]

h.- t s' -i dirhem 112a/3

hem : Hem -9- [F]

h. 114b/14, 114b/15, 31a/21, 31b/1, 31b/12, 38b/19, 72a/4, 83a/3

h.- -n n girü 51b/7

hem  -n n: Bundan dolayı -1- [F]

h. 52b/7

hem n : Hemen, derhal, o anda -9- [F]

h. 111a/10, 18a/19, 20b/4, 38b/7, 3b/14, 76a/5, 83b/13, 92b/4, 94a/7

heme : C mle, hep, b t n -2- [F]

h. 107a/16, 110a/3

her : Hep, b t n, her -242- [F]

h. 100a/19, 100a/21, 100b/13, 100b/14, 100b/3, 103a/8, 104b/2, 105b/6, 106b/3, 106b/8, 107a/17, 107b/3, 108a/14, 108a/6, 108b/18, 108b/20, 109a/19, 109a/20, 109b/19, 109b/21, 10b/10, 10b/16, 10b/3, 10b/8, 110a/14, 110b/1, 110b/7, 111b/17, 111b/18, 111b/7, 113a/20, 114b/12, 114b/15a, 114b/16, 114b/8, 115a/12, 115a/19, 115b/18, 116b/14, 116b/7, 117a/10, 117b/14, 117b/15, 117b/17, 118a/2, 118b/2, 118b/8, 11a/2, 120a/4, 120a/6, 14a/4, 16b/1, 17a/16, 17b/10, 17b/5, 17b/9, 18b/3, 19a/13, 20a/10, 20a/11, 20a/12, 20a/14, 20a/15, 20a/16, 20a/5, 20b/6, 21a/2, 22a/6, 22b/17, 22b/2, 23b/2, 24a/12, 24a/7, 24b/10, 24b/2, 25a/14, 25a/9, 25b/11, 25b/2, 25b/4, 26a/13, 26a/21, 28a/19, 28b/20, 29a/18, 29a/19, 29b/13, 29b/7, 30a/14, 30a/5, 32b/1, 32b/16, 33a/10, 33a/13, 34b/11, 34b/13, 35a/3, 35b/11, 35b/14, 35b/17, 36b/1, 36b/16,

36b/2, 37a/2, 37a/3, 38b/14, 38b/15, 38b/17,
38b/6, 3a/14, 3b/14, 3b/9, 40a/20, 42a/9,
45b/13, 45b/8, 47a/5, 49a/10, 49a/6, 49b/17,
4b/3, 50b/3, 51b/3a, 51b/9, 55a/15, 56a/16,
56a/21, 56b/6, 5a/14, 5a/5, 6a/1, 6a/18,
6b/21, 6b/3, 70b/8, 72a/16, 72b/15, 72b/16,
72b/2, 72b/3, 73a/11, 73a/20, 73b/9, 74a/8,
74b/11, 74b/8, 75a/12, 75a/17, 75a/3, 75a/4,
75a/7, 75b/11, 75b/13, 75b/17, 75b/20,
75b/4, 76a/12, 76a/15, 76a/2, 76b/14, 76b/5,
76b/6, 77a/11, 77a/3, 77a/4, 77b/4, 78a/1,
78a/13, 78a/15, 78a/18, 78b/1, 7b/12, 81a/5,
81b/9, 82a/18, 82a/5, 83a/11, 83b/12, 83b/6,
84a/10, 85a/16, 85b/18, 85b/7, 86a/17,
86b/10, 87a/1, 88a/11, 88b/13, 88b/21,
88b/7, 89a/18, 89a/21, 89b/16, 89b/21, 8a/2,
8a/3, 8a/5, 8b/11, 8b/4, 8b/8, 8b/9, 90a/11,
90a/21, 90a/5, 90b/12, 90b/13, 90b/18,
91a/12, 92b/13, 92b/14, 93a/21, 93a/4,
93b/11, 93b/3, 94a/13, 94b/11, 95a/18,
95a/20, 96a/5, 96b/3, 97b/21, 98b/17,
98b/18, 9a/3, 9a/8, 9b/1, 9b/2, 9b/4, 9b/5

bahā-yı h. 114b/15

‘ale’l-infirād h. 35b/15

evzān-i h. 110b/11a

h. bir bir 37a/17

h. bir 116a/5, 81b/7, 97b/17

herīr : <ḥarīr İpek -4- [Ar]

h. 25b/3, 25b/9

h.+ i 25b/5

h. olsa 25b/2

hezār : Bin -2- [F]

h. 114b/14

dü- h. 114b/15a

hıfş : <ḥıfş saklamak bkz. ḥıfz, ḥıfz -14-
[Ar]

ḥ. 109a/8

ḥ. eyledüğün 44b/13, 92a/1

ḥ. idelüm 119a/13

ḥ. iderüz 109a/5, 111a/3, 91b/20,
93b/18

ḥ. idesin 10a/10

ḥ. idüp 49a/7

ḥ. itdüğümüzün 81b/4

ḥ. olan 45a/15

ḥ. olunan 111a/6

ḥ. olunmuşdı 93b/21

hıfz : Saklamak bkz. ḥıfş ḥıfz-17- [Ar]

h. idesin 10a/1, 10a/16, 13a/7, 4a/16,
4a/7, 4b/9, 5a/1, 5a/7, 5b/15, 5b/7, 6a/10,
6a/15, 6a/3, 9b/14

h. itdükden 5b/2

h. olan 10a/7

h. olunan 81a/19

hıfz : <hıfz saklamak bkz. hıfz, hıfş -3- [Ar]

h.+ a 73a/13

h. iderüz 81a/12

h. idesin 4b/15

hişse : Pay -54- [Ar]

h. 26a/13, 29b/13, 29b/8, 33a/10,
35b/11, 36a/1, 36a/3, 36a/6, 36a/8,

38b/14, 39a/3, 39a/5, 39a/7

h.-i Bekir 37a/20

h.-i evvelinde olan 103a/17

h.-i Zeyd 37a/17

h. alalar 32b/3

h. alan 103a/1, 103a/2, 103a/4

h. almış olur 103a/9

h.+ ʾi 87b/3

h. eyledüğün 32b/15

h. eylemek 32b/7

h. itmek 102b/18

h.+ lerden 103a/13

h.+ leri 103a/18, 103a/6, 32b/17,
35b/19, 38b/8

h.+ lerün 34b/21

h.+ nün 103a/4, 26a/20

h. olunan 33b/3

h. olunmak 33a/9

h.+ si 34b/13, 37a/14, 37a/2, 37a/21,
38b/15

h.+ sin 117b/14, 33a/14

h. virüldükde 26a/18

hilâf : Karşı, zıt -1- [Ar]

redd-i h. 85a/3

hizmet : İş görme, memurluk -1- [Ar]

h.+ lerinde olmağın 2a/4

hisâb : Hesap -41- [Ar]

h. 21b/2, 41a/10, 41b/14, 41b/3,
49a/10, 49a/18, 49b/12, 49b/4, 57a/16

ber- muḳteżâ-yı h. 112a/2, 114b/7,
55b/14, 68a/9, 69a/8, 70a/11

ber- muḳteżâ^c-yı h. 54b/12

câmi' ü'l- h. 1b/1, 2a/11	misâhat-ı h. 78a/17
muqtezâ-yı h. 54a/21, 61b/10, 62b/21	himmet : Gayret, emek, çabalama -1- [Ar] h. ideler 2a/19
rûy-ı h. 114b/15	hindî : Hint rakamları -3- [Ar]
‘alâ-kadri’ t-tâka ‘ilm-i h.+ a 2a/8	rukûm-ı h. 14a/14, 15b/19, 17b/15
h.+ ı 49b/18	hoca : Hoca -1- [F]
h. idesin 15a/13, 54a/2, 61a/9	h. 51b/2
h. idüp 14b/5, 16a/20, 16b/14, 22b/16, 26b/7, 26b/8, 38b/16	h.-ı rumûz-güşâ 51b/4
h. itmek 43a/3	hod : Kendi bkz. hoz -6- [F]
ta‘lîm-i ‘ilm-i h. itmek 2a/5	h. 113a/5, 18a/16, 48a/12, 48a/21, 50b/11, 50b/17
h. olma 110b/7, 115a/13	hoz : Kendi bkz. hod -1- [F]
h. olınuğda 26a/10	h. 49b/6
h. olsa 25b/3	hüb : Güzel, iyi -1- [F]
h. idüp 11a/13	h. 114b/11
hiç : Hiç -3- [F]	huşûş : huşûş, İş, konu, madde bkz. huşûş - 1- [Ar]
h. 113b/13, 54a/4, 88a/20	h.+ da 111b/16
hilâl : Yeni ay -1- [Ar]	huşûş : İş, konu, madde bkz. huşûş -1- [Ar]
h. 77a/9	h.+ da 113a/4
hilâlî : Yeni ay şeklinde -3- [Ar]	hums : Beşte bir bkz. humus -29- [Ar]
misâhat-ı h. 78a/18	h. 106b/11, 86a/7, 86b/10, 86b/13
şekl-i h. 78a/19	

si- h. 89b/1	dü h. 101b/7, 89a/19, 97a/12, 97a/14, 97a/7
h.-ı māl 97a/13	
h.-ı murabba ^c 97b/2	si h. 101b/11, 116b/18, 43b/8
dü h.+ a 89b/2, 97a/10	çehâr- h. 28b/9, 85b/21
maḥrec-i h.+ a vurasın 86a/9	maḥrec-i h. 30a/21, 30b/21, 31b/19
h.+ a vurasıncim 28b/16	çehâr- h.-ı şey 'e ururuz 101b/10
h.+ ı 107a/11, 108a/12, 117a/21, 46a/15, 46b/3, 86a/10	h.+ ı 119a/12
çehâr- h.+ ı 97a/13	çehâr- h.+ ı 28b/11
çehâr-ı h.+ ı 86b/13	maḥrec-i h.+ ı 119a/10
h.+ ın 106b/14, 107b/2, 107b/9, 116b/10, 117a/17, 117a/8, 33b/6	h.+ ın 98b/4
çehâr- h.+ ına 101b/6	dü h. olsa 101b/12
h.+ ına urasın 97a/7	ḥumussümün : Kırkta bir -1- [Ar]
h. olana 34b/21	h. 22a/3
h.+ un 34b/4	ḥumushumus : Yirmibeşte bir -2- [Ar]
h.+ ı	tis ^c a- h. 80a/3
ḥumus : <ḥums Beşte bir bkz. ḥums -29- [Ar]	h.+ dan 117b/6
h. 101b/14, 108a/20, 116b/16, 119a/7, 28b/19, 28b/21, 30b/12, 33a/7, 46a/11, 97a/11, 98b/3	ḥumusrub^c : Yirmide bir -2- [Ar]
	h. 97b/14
	‘ öşr-i h. 24b/16
	ḥumusrub^c rub^c : Seksende bir -1- [Ar]
	h. 117a/20

ḥumussub^ç : Otuz beşte bir bkz.ḥumussubu^ç

-1- [Ar]

ḥ. 116b/18

ḥumussubu^ç Otuz beşte bir bkz.

ḥumussub^ç -1- [Ar]

ḥ. 116b/20

ḥuzūr : Hazır bulunma, hazır bulunulan yer -

1- [Ar]

ḥ.+ larında 2a/4

ḥurmā : Hurma (ağaç)-2- [Ar]

ḥ. 80b/16, 80b/19

ḥurūf : Harfler-1- [Ar]

ḥ. 73a/14

ḥuṭūṭ : <ḥudūd Hatlar, sınırlar -1- [Ar]

ḥ.+ 1 76b/2

ḥükemā : Bilginler -1- [Ar]

ḥ. 113b/8

ḥükem : Yargı, emir -9- [Ar]

ḥ. idesin 14b/3, 15a/11, 16a/18,
16b/13, 17a/8, 17b/4, 18b/12, 22b/13, 24a/4

ḥüsrev : Padişah, hükümdar -1- [F]

ḥ.-i şāhib 1b/11

-I-

ıdlā^ç <adlā^ç : Kenarlar -1- [Ar]

kā^ç ide-i misāḥat-ı müşelleş-i
muḥtelifü'l- 1. 74a/1

misāḥat-ı müşelleş-i mütesāviye-
bi'l.-a. ol olur 73a/21

mütesāviye-bi'l.-1.olur 73a/3

misāḥat-ı müşelleş-i mütesāviye-
bi'l.-1.ṭarīḳ oldur 73a/7

muḥtelifü- b.-ıdlā^ç olur 73a/4

ışmarla - : Bir iş veya harekette bulunmak
için diğerine havale etmek, buyurmak -
3- [Tr]

1.- salar 105a/4, 109a/18, 80a/19

ırak : Uzak -2- [Tr]

1.+ lıḡı 80b/18, 81a/13

ıskāt : Düşürme, indirgeme -7- [Ar]

1. eyledüñ 103b/16, 85a/21

1.+ ıdur 85a/15

1. idelüm 103b/12, 85b/6

1. idesin 85a/17

1. olınup 84b/16

-İ-

i - : i- ermek yardımcı fiili krş ı- -4- [Tr]

‘aded i.- di 94a/2

keyil i.- mişse 18b/16

dirhem i.- di 32b/1334b/8, 35b/17

‘aded i.- di 58b/8

‘ibadillāh : Pek bol, pek çok -1- [Ar]

‘i. 1b/9

ibn : Oğul -3- [Ar]

i.-i sulṭān 1b/13

ḳırān- es-sulṭān i.-i sulṭān 1b/12

ibtidā : Başlama, başlangıç -4- [Ar]

i. idüp 26a/9, 7b/10, 8a/17, 8a/21

i. itdükde 49a/12

idin- : Edinmek - 4- [Tr]

ma‘lūm i.-esin 78b/1

ma‘lūm i.-mek 111b/14, 39b/16,

76a/7

iç : İç -23- [Tr]

i.+ erüde 47b/18, 47b/21

i.+ i 79a/14

i.+ inde 31a/21, 47b/16, 6b/14, 6b/17,
6b/20, 79a/18, 7a/2, 81a/3

i.+ inde olan 113b/19, 113b/20

i.+ inden 113b/18, 47b/17, 47b/20,
48a/1, 48a/17, 48a/7, 48a/9

i.+ ine 113b/17, 79a/14

i.+ rekim 51b/9

içün : edat, İçin -27- [Tr]

i. 107b/14, 108b/5, 16b/4, 19b/10,
20b/9, 21b/15, 22a/11, 24b/6, 24b/7, 26b/15,
2b/20, 34a/14, 34a/16, 34a/18, 34a/20,
34b/1, 34b/3, 40a/7, 42a/7, 43b/3, 68b/11,
68b/19, 70a/1, 70a/7, 73a/13, 7b/8, 9a/1

ifāde : Anlatma -1- [Ar]

i. itmek 2a/13

iflās : Tüccarın borcunu ödeyemeyecek hale
gelmesi -1- [Ar]

i. 35b/7

ifrāz : Ayırmak -6- [Ar]

i. eyledüñ 49b/2

i. idesinkim 34b/1

i. idüp 49a/7

i. itdükden 32b/5

i. olan 34a/16

i. olundu 34a/15

iḥāda : <iḥāta Kuşatma krş iḥāta -1- [Ar]

i. itmiş ola 76b/1

iḥāta : Kuşatma krş iḥāda -6- [Ar]

i. eyleye 72a/6, 72b/8

i. ide 77a/2

i. itmiş ola 72b/14, 75a/3, 76b/12

iḥrāc : Çıkarma -69- [Ar]

tariḳ-i i.-ı cezr 93a/14

i.-ı mechül 46a/3

i. eyledüğün 34b/11, 67a/4, 67b/2,
67b/4

i. eyledük 48a/16, 48a/20, 49a/16,
49a/21, 49b/10, 49b/15

i.+ ı 46a/1

i.+ ma 61a/2

i.+ muḡ 67b/5

i. ideler ol 72b/18

i. ideler 76b/3

i. ider 90a/6

i. iderüz 100b/9, 92b/16, 94b/9

i. idesin 23a/7, 25b/7, 26b/13,
26b/16, 33a/14, 60a/18, 70b/9, 73b/6, 74a/10

i. idesinki 74b/9

i. idesinkim 34a/15, 34a/17, 34a/9,
34b/2, 34b/4, 73a/18, 73b/13

i. idüp 105b/20, 106b/14, 22b/10,
23b/11, 24a/2, 25a/5, 29b/7, 53b/7, 7b/2

i. olına 102b/16, 108a/7, 111b/7,
113a/21, 114b/9, 115b/19, 116b/8, 117b/18,
118b/3,

24a/9, 35a/4, 72a/10, 73a/8

i. olunması 70b/10

i. olunmaḳ 67a/2

i. olunup 2a/10

i. olunur 70b/13, 82a/17, 82b/17

i. olsa 76b/15

i. olunduḳda 47a/4

i. olur 45b/6

iḥsān : İyilikte bulunma, bağışlama -1- [Ar]

nāşiri'l- adl-i ve'l- i. 1b/7

iḥtilāf : Anlaşmazlık, uyuşmazlık -1- [Ar]

i. 111b/17a

iḥtirām : Saygı, hürmet -1- [Ar]

ve'l- mecd-i ve'l- i. 1b/19

ihtiyâr : Seçme, seçilme, katlanma -1- [Ar]

bî- i. 110b/10a

iki : İki-343- [Tr]

i. 100a/18, 100a/20, 100b/1, 100b/10, 100b/13, 100b/14, 100b/15, 100b/17, 100b/2, 100b/20, 100b/3, 100b/4, 100b/7, 101b/13, 104a/15, 104a/18, 104b/11, 104b/18, 104b/6, 104b/9, 105a/1, 105a/3, 107b/4, 108a/2, 109a/4, 10a/17, 10b/17, 110a/11, 110a/14, 110b/15, 110b/16, 110b/17, 111a/17, 111a/2, 112a/21, 112a/7, 112b/20, 113a/1, 116b/20, 117a/1, 117a/15, 117a/18, 117a/21, 117b/11, 117b/12, 117b/15, 117b/19, 117b/5, 118a/11, 118a/12, 118a/6, 118a/7, 118a/9, 118b/1, 118b/4, 119a/21, 119b/10, 12b/1, 14b/14, 17a/6, 17b/17, 18a/15, 18a/16, 18a/6, 18a/7, 18a/9, 20a/8, 20b/12, 22a/13, 24a/17, 24b/6, 25a/8, 25b/7, 27b/17, 27b/3, 27b/5, 28a/6, 29a/17, 29a/19, 30a/8, 31a/1, 31a/13, 31b/2, 31b/5, 31b/6, 31b/9, 38b/11, 39b/8, 40a/3, 42a/6, 43b/7, 47b/6, 48b/8, 49b/20, 4b/7, 50b/19, 51a/2, 52a/12, 52a/21, 55b/14, 56b/19, 56b/9, 57a/17, 57a/5, 57b/12, 57b/14, 57b/3, 58b/15, 5a/17, 5b/11, 62b/2, 62b/21, 63a/17,

63a/8, 63b/10, 64a/10, 64b/14, 64b/19, 68b/18, 69b/20, 6a/15, 72a/11, 72a/13, 72a/15, 72a/16, 72a/18, 72a/19, 72a/8, 72a/9, 72b/1, 72b/5, 73a/2, 73b/10, 73b/4, 74a/2, 74a/20, 74a/4, 75a/1, 75b/17, 75b/3, 75b/8, 76a/2, 76b/7, 77a/1, 77a/3, 77a/5, 77a/7, 78a/13, 78a/14, 78a/19, 78b/6, 79a/16, 79a/6, 7b/7, 80a/6, 80b/10, 80b/16, 80b/6, 81a/10, 82b/19, 83a/13, 83a/15, 83a/20, 83a/21, 83a/3, 83b/1, 83b/18, 83b/19, 84a/1, 84a/12, 84a/14, 84a/15, 84a/16, 84a/18, 84a/19, 84a/20, 84a/3, 84a/4, 84a/6, 84a/7, 84b/19, 84b/20, 85a/17, 85a/19, 85a/20, 85a/21, 85b/1, 85b/12, 85b/2, 85b/4, 85b/5, 85b/7, 85b/8, 86a/21, 86b/3, 88a/11, 88a/18, 89b/13, 89b/15, 90a/4, 90a/5, 90a/8, 91a/11, 92b/12, 92b/8, 93a/3, 93a/6, 93b/15, 93b/3, 94a/10, 94a/3, 94b/4, 95a/17, 95b/17, 96a/21, 96a/3, 96a/4, 96b/2, 97a/7, 97b/16, 97b/19, 97b/21, 98a/2, 98a/3, 98a/4, 98a/7, 98b/13, 99a/20, 9b/13, 9b/19

mecmû' -1 i. 76a/3

i.+ dür 109b/8, 30a/20

i.+ nci 100a/17, 107a/21, 107b/5, 108a/11, 108a/17, 108a/2, 108b/12, 112a/11, 112a/14, 112a/19, 112b/1, 112b/13, 112b/14,

112b/19, 112b/21, 113a/19, 113a/2, 113a/3,
113a/6, 113a/7, 115a/21, 115b/11, 116a/11,
116a/12, 116a/6, 116b/3, 117a/7, 119a/21,
119b/10, 15b/9, 20a/13, 44a/10, 48b/4,
61a/5, 62b/10, 67b/10, 72b/12, 82b/18,
83a/12, 83a/16, 84a/4, 84b/1, 86a/16, 90a/13

kemmiyye-i i.+ nci 113a/18

i.+ nci oldur 31b/2

i.+ ncinün 117a/14, 117a/17, 117b/10

i.+ ncisinün 117a/12

i.+ nciye 102b/19, 106b/6, 87a/11

i.+ nün 27b/20, 39b/8

i.+ si 105a/10, 47a/10, 47a/9, 81a/1

i.+ sin 108b/20, 46a/16, 46b/4,
47b/11, 78a/18, 90b/1

i.+ sinden 47a/15, 50a/3

i.+ sine 46a/2

i.+ sinün 28a/2, 31a/9, 31b/10,
31b/11, 81a/11

i.+ şer virdün 27b/19, 27b/5, 27b/8

i. alur 80a/13

i.+ ye 26b/11, 27a/10, 27b/6, 40a/11,
64b/16, 79a/19, 80a/14

i.+ ye urasın 63b/20

i.+ yi 27b/17, 27b/4, 30b/10, 40a/8,
55b/15, 57a/17, 63a/1, 63b/16, 63b/18,
64a/22, 64b/2

iki (yüz) altmışbeş : İki (yüz) altmış beş -
1- [Tr]

i. 70a/8

ikibin : İki bin-3- [Tr]

i. 41a/12

i.+ i 39b/10

i. olmak 50b/6

ikibinaltıyüz : İki bin altı yüz-2- [Tr]

i. 36b/7, 49b/9

ikibinaltıyüzellisekiz : İki bin altı yüz elli
sekiz -1- [Tr]

i. 21a/13

ikibinaltıyüzkırkiki : İki bin altı yüz kırk iki-
1- [Tr]

i. 105b/5

ikibinbeşyüz : İki bin beş yüz -1- [Tr]

i. 68b/7

ikibinbeşyüzbir : İki bin beş yüz bir -1- [Tr]

i. 8a/20

ikibinbeşyüzyigirmi : İki bin beş yüz yirmi -
4- [Tr]

i. 32a/12, 32a/18, 33a/11, 34a/8

ikibindörtüz : İki bin dört yüz -1- [Tr]

i. 51a/6

ikibindörtüzaltmışüç : İki bin dört yüz
altmış üç -2- [Tr]

i. 10b/15, 11a/1

ikibindörtüzotuz : İki bin dört yüz otuz -
2- [Tr]

i. 106b/19, 32b/13

ikibindörtüzseksendört : İki bin dört yüz
seksen dört -1- [Tr]

i. 49a/19

ikibinikiyüz : İki bin iki yüz -4- [Tr]

i. 105a/5, 115a/12, 116a/4, 51b/2a

ikibinikiyüzelli : İki bin iki yüz elli -1- [Tr]

i. 115a/6

ikibinikiyüz kırkdört : İki bin iki yüz kırk
dört -1- [Tr]

i. 49b/13

ikibinotuzbeş : İki bin otuz beş -1- [Tr]

i. 36a/7

ikibinsekizyüz : İki bin sekiz yüz -3- [Tr]

i. 36b/12, 49a/15, 50b/14

ikibinçoksanbeş : İki bin doksan beş -1- [Tr]

i. 24b/10

ikibinüçyüz : İki bin üç yüz -1- [Tr]

i. 36b/5

ikibinüçyüzonaltı : İki bin üç yüz on altı -
1- [Tr]

i. 23b/13

ikibinüçyüz kırkbeş : İki bin üç yüz kırk beş -
1- [Tr]

i. 5a/14

ikibinyediyüzelli : İki bin yedi yüz elli
altı -1- [Tr]

i. 8a/15

ikibinyediyüzotuzdört : İki bin yedi yüz otuz
dört -1- [Tr]

i. 36a/2

ikibinyetmiş : İki bin yetmiş -1- [Tr]

i. 49a/17

ikibinyüz : İki bin yüz -4- [Tr]

i. 116b/7, 50b/12, 50b/15, 50b/18

ikibinyüzyigirmibeş : İki bin yüz yirmi beş -
1- [Tr]

i. 116a/16

iki buçuk : İki buçuk -6- [Tr]

i. 78b/15, 78b/4, 88b/20, 92b/15,
92b/17

i. olur 78b/19

iki humus : Beşte iki -1- [Tr+Ar]

i. 116b/21

ikisub^c : Yedide iki -3- [Tr +Ar]

i.+ ı 109a/13

i.+ m 109a/3

i.+ ma 108b/19

iki yüz : İki yüz -11- [Tr]

i. 42a/14, 42b/1, 42b/10, 42b/14,
42b/2, 42b/8, 49b/21, 80a/18, 80b/3,
96b/13

i.+ i 42a/16

iki yüz altmış : İki yüz altmış -1- [Tr]

i. 52a/13

iki yüz altmış altı : İki yüz altmış altı -3- [Tr]

i. 42b/6, 95b/4

i. olur 42b/4

iki yüz altmış dört : İki yüz altmış dört-1- [Tr]

i. 89b/9

iki yüz altmış iki : İki yüz altmış iki -3- [Tr]

i. 70a/2, 70a/6

i.+ yi 70a/3

iki yüz altmış ikibindört yüz toksandört : İki
yüz altmış iki bin dört yüz doksandört -
2- [Tr]

i. 33a/3

i.+ dür 33a/17

iki yüz elli : İki yüz elli -3- [Tr]

i. 52a/15, 52a/2, 69a/1

iki yüz elli altı : İki yüz elli altı-8- [Tr]

i. 45a/8, 45b/3, 62a/10, 62a/21

i.+ dur 45a/15, 45b/1

i. olur 69b/7

i.+ yı 69b/8

iki yüz elli beş : İki yüz elli beş -2- [Tr]

i. 113a/12, 113a/14

iki yüz elli dokuz : İki yüz elli dokuz -1- [Tr]

i. 69b/16

ikiyüzelliüç : İki yüz elli üç -3- [Tr]

i.+ i 69a/11

i. olur 69a/10

i.+ ün 69b/6

ikiyüzon : İki yüz on -1- [Tr]

i. olur 34a/16

ikiyüzonaltı : İki yüz on altı -1- [Tr]

i. 110a/21

ikiyüzonsekizbinyediyüzelli : İki yüz on sekiz bin yedi yüz elli-1- [Tr]

i. 52b/1

ikiyüzontokuz : İki yüz on dokuz -1- [Tr]

i. 45b/4

ikiyüzonyedi : İki yüz on yedi -1- [Tr]

i. 113a/10

ikiyüzotuzaltı : İki yüz otuz altı -1- [Tr]

i. 4b/2

ikiyüzotuzbir : İki yüz otuz bir -2- [Tr]

i. 59a/16, 8a/4

ikiyüzotuzüç : İki yüz otuz üç -1- [Tr]

i.+ er 8a/3

ikiyüzseksen : İki yüz seksen-2- [Tr]

i. 102a/10, 102a/3

ikiyüzseksenbeş : İki yüz seksen beş-2- [Tr]

i. 24a/12, 24a/14

ikiyüzseksendört : İki yüz seksen dört -4- [Tr]

i. 102a/11, 102a/4, 6b/2, 6b/9

ikiyüzseksentokuz : İki yüz seksen dokuz -1- [Tr]

i. 49b/4

ikiyüzkırk : İki yüz kırk -1- [Tr]

i. 47a/2

ikiyüzkırkaltı : İki yüz kırk altı -1- [Tr]

i. 11a/7

ikiyüzkırkaltıbinüçyüz : İki yüz kırk altı bin üç yüz -1- [Tr]

i. 10b/18

ikiyüzkırkbeş : İki yüz kırk beş -1- [Tr]

i. 44b/20

ikiyüzkırktokuz : İki yüz kırk dokuz -2- [Tr]

i. 23a/11, 49b/18

ikiyüzçoksanaltıbinüçyüzelliiki : İki yüz doksan altı bin üç yüz elli iki -1- [Tr]

i. 64a/14

ikiyüztoksaniki : İki yüz doksan altı -1- [Tr]

i. 45b/1

ikiyüztoksaniki : İki yüz doksan iki -1- [Tr]

i. 45b/2

ikiyüzyetmişaltı : İki yüz yetmiş altı -7- [Tr]

i. 95b/10, 95b/13, 95b/15, 95b/18,
95b/19, 95b/7, 95b/9

ikiyüzyetmişbeşbinsekizyüzkırkseki : İki
yüz yetmiş beş bin sekiz yüz kırk sekiz -
2- [Tr]

i. 63b/7, 64a/13

ikiyüzyetmiştoğuz : İki yüz yetmiş dokuz -
1- [Tr]

i. 112a/11

ikiyüzyetmiştoğuzbinbeşyüzotuzsekiz : İki
yüz yetmiş dokuz bin beş yüz otuz sekiz -
1- [Tr]

i. 8b/1

ikiyüzyetmişüç : İki yüz yetmiş üç -2- [Tr]

i. 28b/14, 28b/18

ikiyüzyigirmibeş : İki yüz yirmi beş -1- [Tr]

i. 86b/20

ikiyüzyigirmiçoğuz : İki yüz yirmi dokuz -
1- [Tr]

i. 80a/2

ikrām : Hürmet, saygı gösterme -1- [Ar]
elfudālā 'i'l- i. 1b/19

il : Merkezi yönetime bağı bir vali
yönetimindeki idari bölüm, vilayet -1- [Tr]

i.+ inde 20a/10

ilā : ye, ye kadar, dek, değin -2- [Ar]

i. 1b/15, 1b/21

ile : İle krş bile -93- [Tr]

i. 101a/17, 103b/12, 109a/10,
110b/5, 111b/10, 113b/14, 113b/16,
113b/20, 117a/21, 117b/1, 117b/3, 119a/12,
119a/19, 119a/7, 119b/12, 11b/14, 11b/15,
12a/12, 12a/13, 12b/16, 12b/4, 13a/1, 13b/4,
14b/11, 16a/12, 17a/18, 17b/1, 18a/1, 22a/7,
22b/4, 24b/4, 25b/18, 25b/19, 25b/20, 26a/7,
28b/1, 29a/1, 2a/13, 2a/16, 2a/18, 2a/5,
31a/2, 31b/11, 31b/4, 32a/21, 32a/6, 38a/1,
3a/6, 3a/7, 3a/8, 45b/11, 45b/6, 46a/1, 46a/2,
46a/4, 4a/2, 53b/1, 6a/18, 70b/10, 70b/11,
72a/10, 73a/15, 74a/17, 76a/13, 76a/6, 76a/8,
77b/20, 7b/13, 80b/1, 80b/5, 81a/3, 82b/12,
82b/13, 82b/16, 82b/17, 82b/18, 85b/8,

86a/10, 88a/19, 8a/1, 8a/7, 91b/14, 91b/19,
91b/7, 94a/10, 98b/13, 9a/16

i.+ dūr 45b/13

i. olan 90a/17, 92a/10

i. olup 7a/9

illā : Notasyona göre işlemlerdeki eksi
işaretini simgeler -56- [Ar]

i. 100b/3, 100b/5, 104b/11, 104b/15,
104b/5, 104b/6, 104b/9, 115a/2, 115b/1,
115b/4, 116a/11, 116a/7, 116a/9, 118a/4,
118a/6, 118a/7, 118a/9, 118b/10, 118b/12,
118b/15, 118b/16, 119b/11, 119b/13,
119b/14, 119b/17, 119b/19, 119b/9, 81a/13,
84a/1, 84a/15, 84a/16, 84a/19, 84a/20, 84a/5,
84a/6, 84a/7, 84a/8, 84a/9, 84b/19, 84b/4,
85b/1, 85b/2, 85b/7, 85b/8, 95b/2, 95b/4,
95b/7, 95b/9, 96b/5, 96b/6, 96b/7, 96b/9

‘ilm : İlim -2- [Ar]

ta‘līm-i ‘i.-i hisāb itmek 2a/5

‘alā-ḳadri’ t-ṭāḳa ‘i.-i hisāba 2a/8

ilhāk : Katma, ekleme-55- [Ar]

i. eyledük 104a/2, 48a/10, 48a/15,
48a/17, 48a/19, 48a/8, 49a/15

i. iderüz 100b/20, 102b/12, 86b/4,
86b/6, 87a/4, 89a/13, 89b/2, 89b/6, 92a/21,
92b/7, 93a/18, 93a/6, 93a/7, 93b/20, 94b/17,
99a/7

i. idesin 10a/14, 10a/19, 10a/7, 12b/6,
22b/20, 22b/5, 23b/5, 28b/4, 68b/20, 69a/1,
69a/4, 70a/2, 70a/7, 86b/16, 9b/19

i. idesinkim 28b/12, 58b/13, 58b/7,
64a/14

i. idüp 13a/3, 47b/17, 47b/19, 48a/1,
4a/13, 4a/19, 60b/16, 64a/2, 65b/14

i. olıduḳda 49b/5

i. olundukdan 13a/4

i. olundukda 48a/6, 64b/7

imdi : Buna göre, şu halde, artık, şimdi -
23- [Tr]

i. 113a/2, 113b/12, 114a/16, 16b/15,
18a/18, 18a/19, 28a/4, 35b/19, 37a/13,
38b/7, 45b/12, 45b/6, 51a/5, 55a/13, 56b/3,
73a/15, 73a/3, 82b/8, 84a/16, 84b/12, 84b/8,
85a/20, 93a/13

imraḳori : (<mirahūri) Bir tür kaftan.
“mirahūri kaftan Bursa’nın çatma
kadifesindedir ki altunludur“(Salman,2009:
208) -1- [F]

i. 43b/2

imtihān : Sınama -2- [Ar]

i. idüp 113b/5

i. itmedük 113b/4

‘**indallāh** : Allah yanında -1- [Ar]

‘i. 2a/13

indür - : İndirgemek-1- [Tr]

i.- ürüz 102a/12

infirād: Bireyselleşme, bireysel davranma -1- [Ar]

‘a.-infirād her 35b/15

inşā’ allāhü : Allah isterse, dilerse -4- [Ar]

i. 2a/21, 2b/19, 26a/2, 72b/11

intizār : Ah etmek -1- [Ar]

i. 110b/11a

irsāl : Gönderme -1- [Ar]

i. itseler 80a/20

ise : ise -12- [Tr]

i. 16a/13, 16a/16, 16a/18, 20b/1, 20b/5, 21a/10, 22b/12, 22b/5, 22b/8, 23a/10, 40a/17, 47b/1

İskender : Kanūnî Sultan Süleyman devri başdefterdārı -1- [Tr]

hazret-i İ. 1b/21

İskender : Makedonya kralı -1- [Tr]

pādişāh-ı kişveristān-ı İ.i’z-zamān
1b/6

İstāmbul : İstanbul -4- [Tr]

İ.+ a 80b/7, 80b/8

İ.+ da 20a/9

İ.+ dan 80b/7, 80b/9

iste - : İstemek, dilemek -2- [Tr]

i.- seņ 79a/19, 81a/5

istişnā : Riyazi ilimlerde çıkarma işleminin yapılacağı değerler arasındaki eksi “-“ simgesini karşılayan √ yı tabir etmek için kullanılır -2- [Ar]

i. ola 84a/14

i. olmaya 84a/13

istifāde : Yararlanmak -1- [Ar]

i. ide 120a/7

istihrāc : Sonuç çıkarma, netice, çözüm -61- [Ar]

i. 36b/2

tarīķ-i i.-ı hātāyeyn 47a/8

i. eyledüğü 60b/20
i.+ ı 6b/2, 73a/12, 93b/8
i.+ ında 35a/7
i.+ ınuğ 110b/12, 115a/1, 2b/15,
2b/2, 2b/6, 46a/14, 50b/4, 56b/14, 60a/1,
60b/17, 61a/6, 67a/1, 82a/2
ma^ç rifet-i i.+ ınuğ 31a/10
i. iderüz 92b/4
i. idesin 105b/7, 25a/10, 7b/13
i. idevüz 91b/5
i. itmek 22a/8, 25b/5, 6b/5, 8a/7
i. olan 10b/6, 26a/1, 29b/3, 45b/11,
67b/1
i. olına 106b/4, 107a/18, 10b/4,
120a/5, 17b/6, 20a/6, 25b/12, 29b/2, 30a/15,
38b/19, 39b/14, 45b/9, 47a/7, 52b/12,
55a/16, 56b/7, 60b/9, 6a/19, 76a/5, 88b/8,
8b/5, 94a/8
i. olınan 32a/20, 67b/9
i. olunmak 8b/13
i. olunur 38b/6
i. olunduğda 37a/15

isti^ç māl : Kullanma -2- [Ar]

i. olunur 20a/10, 20a/14

istikāmet : Mevzi, yol-1- [Ar]

i. 72a/14

iş : İş -4- [Ar]

i. alsa 43a/14

i. dutsa 25a/13, 25a/2

i. tutsa 42b/18

işbu : İşte bu, bu, şu -4- [Ar]

i. 17b/15, 17b/8, 22a/12, 51b/1

işrüne: Yirmi -1-[Ar]

i. 81a/15, 81a/17

iştibāh : Şüphelenme, şüphe etme -1- [Ar]

bī- i. 111b/17a

it(d) -: Etmek yardımcı fiili -1132- [Tr]

ziyāde i.- düğümüzden 117b/14

hıfz i.- düğümüzün 81b/4

tarh i.- düğün 22b/14

ziyāde i.- düğün 84b/17

ibtidā i.- dükde 49a/12

darb i.- dükden 22b/8

ifrāz i.- dükden 32b/5

hıfz i.- dükden 5b/2

zamm i.- dñj 27a/15
naqş i.- dñj 85a/10
darb i.- meden 30b/12, 30b/13,
30b/15, 30b/16, 30b/18, 30b/20, 83a/17,
83a/21, 83b/1
darb i.- meden 83a/19, 83a/20
darb i.- meden olur 30b/11, 30b/21
imtihān i.- medñj 113b/4
darb i.- megi 12a/12, 12b/17, 3a/3,
3a/4, 3a/5, 3a/7, 3a/8
kısmet i.- megi 25b/18, 25b/19,
25b/20, 26a/2
kısmet i.- megile 40a/9
mümāreset i.- megin 2a/8
beytü'l-verese kısmet i.- mek 33a/5
dağı i.- mek 45a/3
darb i.- mek 10b/9, 11a/6, 11b/15,
11b/7, 12a/4, 12a/8, 12b/4, 13a/15, 14b/11,
14b/7, 16a/12, 20a/18, 22b/4, 7a/9, 83a/14
farz i.- mek 81a/8
ifāde i.- mek 2a/13
istihrāc i.- mek 22a/8, 25b/5, 6b/5,
8a/7

küsūra i.- mek 28b/1
māl i.- mek 93b/8
hişşe i.- mek 102b/18
hişāb i.- mek 43a/3
ta' līm-i ' ilm-i hişāb i.- mek 2a/5
taqsīm i.- mek 27b/13
tarḥ i.- mek 11b/6
kısmet i.- mek 25b/16, 26a/4, 26b/3,
28a/1, 28a/10, 28a/14, 28a/2, 28b/9, 29a/1,
29a/3, 29b/10, 29b/5, 30a/11, 30a/6, 37a/1,
38b/4, 42a/7, 84a/2
naqş i.- mekdür 85a/4
kısmet i.- mekdür 40a/11
ziyāde i.- mekdür 84b/18
darb i.- melü olsañ 18a/19
şatır i.- meñ 61a/2
darb i.- megñj 11a/9, 3a/9
taşīḥ i.- mesine 2a/19
ḥaml i.- meyüp 2a/15
ihāda i.- miş ola 76b/1
ihāta i.- miş ola 72b/14, 75a/3,
76b/12
beyān i.- mişler 35a/8

te' lîf i.- mişler 3a/11	darb i.- eler 73a/10, 82a/10, 82a/9,
vaz' i.- mişler 73a/13	84b/3
fâyide i.- se 119a/20, 119b/1	himmet i.- eler 2a/19
irsâl i.- seler 80a/20	ihrâc i.- eler 76b/3
iqtizâ i.- seler 105a/8	kıyâs i.- eler 119a/6
kem i.- seler 107a/21, 107b/1	ziyâde i.- eler 84b/7
naqş i.- seler 107b/1	ihrâc i.- eler 72b/18
hâşıl i.- seler 36b/15	beyân i.- elüm 87a/10
sû'âl i.- seler 80b/11	darb i.- elüm 106b/17, 112b/17
darb i.- seņ 106b/7, 12a/9	farz i.- elüm 114a/5
taqsîm i.- seņ 27b/2	iskât i.- elüm 103b/12, 85b/6
kısmet i.- seņ 40a/14	ma' lûm i.- elüm 114a/1
qavl idüp i.- dükleri 32b/4	muqâbele i.- elüm 103b/10, 85b/5,
du' â i.- e 120a/8	85b/6
darb i.- e 84b/1, 84b/2	naqş i.- elüm 114a/18, 85b/7
iḥâta i.- e 77a/2	hıfş i.- elüm 119a/13
istifâde i.- e 120a/7	ṭaleb i.- elüm 105b/17, 87b/7, 98b/2
pâre i.- e 76b/7	kısmet i.- elüm 112a/10, 113a/12
kıṭ' a-ı ma' lûm i.- e 77b/12	vaz' i.- elüm 117b/6
darb i.- icek 53a/7, 83a/10, 83a/9	vezn i.- elüm 113b/20, 113b/21
tarḥ i.- icek 52a/7	ziyâde i.- elüm 117a/3, 87b/11,
' amel i.- eler 84a/11	97a/15

naķş i.- elüm 118a/15
bahā i.- er 20b/7
beyān i.-er 10b/7, 11b/8, 12a/13,
12b/17, 13b/14, 14a/2, 15b/2, 17b/8, 20a/8,
22a/5, 24a/11, 25b/14, 25b/16, 25b/17,
25b/18, 25b/19, 25b/20, 26a/2, 26a/3, 29b/4,
2b/12, 2b/14, 2b/16, 2b/19, 2b/2, 2b/4, 2b/6,
2b/8, 30a/17, 30a/18, 32a/14, 32a/20, 3a/1,
3a/10, 3a/3, 3a/4, 3a/5, 3a/7, 3a/8, 45b/12,
4a/1, 71b/1, 71b/2, 74a/1, 7b/14, 82a/3,
82b/18, 85b/11, 85b/16, 8b/7, 9a/16.
iħrāc i.-er 90a/6
ħall i.- er 51b/9a
ķıymet i.-er 17a/2
şebt i.- erdüñ 23a/1
farż i.- erler 72a/8
vefā i.- erse 70b/6
cebr i.-erüz 115b/8, 118a/10,
119b/21, 96a/12, 96b/10
cem^ç i.-erüz 103a/14, 105a/1,
107b/11, 108b/2, 109a/4, 110a/3, 110b/5,
119a/12, 86a/10, 90a/5, 93b/3
cümle i.- erüz 94a/3

āħz i.-erüz 100a/14, 101b/1, 101b/19,
102b/11, 81b/5, 88b/18, 89b/10, 91a/6,
92a/3, 92b/21, 92b/8, 93a/12, 93a/17,
93b/12, 93b/4, 94a/1, 95a/2, 99a/4, 99b/17
đarb i.-erüz 102a/9, 105a/20,
106a/19, 106a/5, 108b/7, 109a/7, 109b/11,
110a/6, 110a/9, 110b/16, 111a/4, 114a/20,
89a/12, 90a/4, 93b/3, 95b/11, 98b/14, 99a/15
farż i.- erüz 107b/9, 74a/14, 81b/13,
94a/14, 95a/4, 98a/2, 98b/20
ilħāk i.- erüz 100b/20, 102b/12,
86b/4, 86b/6, 87a/4, 89a/13, 89b/2, 89b/6,
92a/21, 92b/7, 93a/18, 93a/6, 93a/7, 93b/20,
94b/17, 99a/7
iħrāc i.- erüz 100b/9, 92b/16
istiħrāc i.- erüz 92b/4
kāmīl i.-erüz 89a/4, 92b/3, 93a/5,
97a/12
kem i.- erüz 88b/20, 89a/15, 89b/12,
91a/18, 91a/7, 91b/10, 91b/14, 92a/9, 99a/5
murabba^ç i.- erüz 100a/12, 100b/8,
101a/20, 101b/17, 102a/12, 102b/9, 112b/15,
118a/16, 89b/8, 90a/17, 90b/20, 90b/5,
91b/17, 92a/19, 92b/19, 92b/6, 93b/2, 93b/9,
97b/7, 98a/6, 99a/2, 99b/16

mukābele i.-erüz 115b/8, 117b/6,
95b/16

mücennes i.-erüz 86b/3, 86b/5, 97a/1

naķş i.-erüz 100a/11, 100a/15,
100b/9, 101a/18, 101a/21, 102a/14, 105a/14,
111a/2, 113a/10, 118a/17, 119a/2, 88b/20,
88b/3, 89a/16, 89a/7, 89a/9, 90a/18, 90b/10,
90b/2, 90b/3, 90b/6, 91a/16, 91a/5, 91b/12,
92a/11, 92a/15, 92a/2, 92a/6, 92b/2, 94b/9,
98a/10, 99b/19

nāķiř i.- erüz 89a/8

ħıfş i.- erüz 109a/5, 111a/3, 91b/20,
93b/18

ħıfz i.- erüz 81a/12

redd i.- erüz 118a/12, 89a/3, 97a/17,
98b/8

tekmil i.- erüz 90a/16

tarħ i.- erüz 106a/9

ķismet i.-erüz 101a/4, 103a/16,
105a/21, 106a/20, 106a/6, 106b/20, 107a/12,
107a/3, 107a/7, 108b/8, 109a/8, 109b/12,
110a/10, 110a/16, 110a/3, 111a/16, 111a/20,
111a/7, 111b/3, 114b/1, 116b/1, 118b/11,
86a/14, 86b/8, 87a/18, 87a/3, 87a/7, 87b/13,
88a/17, 88b/6, 90a/10, 91a/10, 91a/20,

91a/7, 91b/1, 93a/19, 93b/6, 94a/20, 94b/19,
94b/21, 95b/20, 96a/15, 96b/12, 97a/3,
99a/16, 99a/17, 99a/18

vaz^ç i.- erüz 111a/5, 95b/17, 95b/8

ziyāde i.- erüz 100a/13, 100a/7,
101a/1, 101b/14, 101b/15, 101b/20, 102a/13,
102a/16, 102b/10, 104b/4, 106a/14, 107b/14,
108b/5, 110a/7, 112b/10, 118b/13, 85a/1,
86a/3, 89b/3, 94a/17, 98a/18, 98a/7, 99a/3

āħz i.- erüz 98a/8

darb i.- erüz 102a/8, 98a/4

murabba^ç i.- erüz 100a/5, 101a/13

naķş i.- erüz 107b/6, 107b/8, 108b/1,
90b/1

tarħ i.- erüz 107b/10

ķısım i.- erüz 100b/1

ķısmet i.- erüz 107b/16

ziyāde i.- erüz 108a/17, 108a/20

cem^ç i.-esin 47b/6, 74a/18, 74a/2,
9a/13

cümle i.- esin 32b/11, 33a/15, 34a/13,
37a/6, 52a/21, 60b/16, 62b/15, 63a/16,
63b/7, 68b/14, 68b/17, 68b/3, 68b/6, 68b/8,
69a/13, 69a/14, 69a/17, 69a/21, 69b/10,

69b/12, 69b/18, 69b/20, 70a/19, 70a/4,
76a/16, 8b/1

şebt i.- esin 10a/9, 14b/13, 15a/5,
22a/12, 26a/20, 26b/10, 26b/14, 26b/18,
27a/5, 27b/4, 27b/7, 27b/9, 4a/15, 63b/8,
67b/18, 67b/8, 6b/14, 6b/21, 8a/13, 9a/10,
9a/5

āḥz i.- esin 78b/15, 89b/20

‘aded i.- esin 69b/2

ḍarb i.- esin 117b/21, 118a/1, 11b/11,
11b/18, 12a/17, 12b/5, 12b/8, 13a/6, 14a/19,
14b/9, 15a/7, 16a/16, 16b/8, 17a/4, 17b/2,
18a/5, 18b/1, 18b/9, 19a/18, 19a/5, 19b/9,
20a/1, 20b/11, 20b/2, 20b/5, 21a/9, 21b/6,
23a/6, 23b/8, 24a/1, 24a/15, 24b/13, 24b/5,
25a/16, 28b/10, 28b/14, 31a/5, 31b/14,
31b/3, 31b/7, 32a/1, 32a/16, 32b/16, 37a/8,
40a/20, 40a/4, 40b/10, 40b/3, 41a/12, 41b/7,
42a/17, 42a/2, 42b/10, 42b/3, 43a/17, 43a/7,
43b/6, 45a/11, 45a/13, 45a/8, 50b/21, 51a/1,
52a/17, 52a/20, 54a/17, 55a/12, 55b/11,
56a/8, 56b/12, 57a/11, 57a/21, 60a/5, 60b/4,
60b/5, 61b/2, 61b/5, 61b/7, 62b/14, 62b/17,
62b/19, 63a/9, 65a/12, 65a/9, 65b/2, 68a/12,
68a/17, 68a/19, 68a/2, 68b/13, 68b/16,
68b/2, 68b/21, 69a/16, 69a/19, 69b/11,

69b/12, 69b/17, 69b/19, 69b/8, 70a/14,
70a/21ol-an, 70a/3, 70b/3, 73a/20, 73b/15,
73b/9, 74a/11, 74a/20, 74a/5, 74b/11,
74b/16, 75a/12, 75a/17, 75a/7, 75b/11,
75b/13, 75b/20, 77a/11, 77b/10, 77b/14,
77b/18, 77b/3, 78a/1, 78a/11, 78b/6, 79a/20,
80a/13, 88b/16, 89b/18, 8a/11, 9b/12, 9b/18

farz i.- esin 74a/15, 74a/17

isḳāt i.- esin 85a/17

ilḥāk i.- esin 10a/14, 10a/19, 10a/7,
12b/6, 22b/20, 22b/5, 23b/5, 28b/4, 68b/20,
69a/1, 69a/4, 70a/2, 70a/7, 86b/16, 9b/19

iḥrāc i.- esin 23a/7, 25b/7, 26b/13,
26b/16, 33a/14, 60a/18, 70b/9, 73b/6, 74a/10

istiḥrāc i.- esin 105b/7, 25a/10, 7b/13

kem i.- esin 89b/21

māllarına i.- esin 35b/14

mişli i.- esin 57b/13

muzā‘ if i.- esin 56b/2

murabba‘ i.- esin 89b/17

mücennes i.- esin 13a/16

nazar i.- esin 78a/6

naḳş i.- esin 117b/20, 85a/8, 85a/9

naḳl i.- esin 62b/4, 69b/14

nısf i.- esin 19a/16
nısf-ı eşyâ-i murabba' i.- esin 91a/13
nisbet i.- esin 60a/6
zamm i.- esin 13a/18, 29a/13
hıfş i.- esin 10a/10
hıfz i.- esin 10a/1, 10a/16, 13a/7,
4a/16, 4a/7, 4b/9, 5a/1, 5a/7, 5b/15, 5b/7,
6a/10, 6a/15, 6a/3, 9b/14
hıfz i.- esin 4b/15
onbeş i.- esin 68b/12
hüküm i.- esin 14b/3, 15a/11, 16a/18,
16b/13, 17a/8, 17b/4, 18b/12, 22b/13, 24a/4
redd i.- esin 86b/17, 86b/18
sebt i.- esin 63a/11
tañşif i.- esin 18b/16
tañşif i.- esin 19b/7
tañsım i.- esin 41a/13, 42a/18
tefrık i.- esin 27a/4
tarh i.- esin 11a/13, 17b/3, 23b/12,
30a/13, 30a/8, 48b/8, 54b/19, 55a/10,
55b/17, 56a/14, 56a/9, 57a/15, 57b/4,
58a/17, 66a/2, 70b/5, 74b/3, 95a/19
kısm i.- esin 76a/12

kısmet i.- esin 105a/17, 119a/15,
11b/12, 11b/19, 12a/10, 12a/6, 12b/12,
26a/9, 28a/13, 28a/16, 28a/8, 28b/18, 28b/8,
29a/17, 31a/15, 33b/1, 37a/10, 38b/12,
40a/18, 40b/13, 40b/2, 41a/6, 41b/8, 42b/12,
42b/4, 43a/8, 43b/16, 43b/7, 44a/1, 44a/11,
44b/14, 44b/17, 45a/16, 45b/2, 46a/9,
47b/12, 47b/4, 48b/10, 48b/11, 50a/6, 51a/4,
52b/3, 53a/18, 74a/6, 74b/1, 77b/15, 77b/6,
78b/13, 78b/18, 78b/7, 79a/10, 80a/14,
80a/2, 84a/3, 85b/19, 86a/18, 88a/4, 90a/1
vaż i.- esin 17a/3, 68a/1
ziyâde i.- esin 101a/9, 118b/6, 11a/7,
12a/15, 60b/3, 78a/2, 84b/11, 84b/13, 84b/9,
86b/13
cümle i.- esin 69b/13
darb i.- esinki 11b/16, 12b/11, 29a/14
ihrâc i.- esinki 74b/9
cümle i.- esinkim 34b/5, 58a/7, 64a/3,
65b/3, 78a/16
darb i.- esinkim 13a/17, 13a/21,
29a/11, 29a/7, 31a/8, 46b/17, 54b/17, 57b/3,
58a/15, 58b/6, 60a/14, 60a/16, 61b/18,
62a/1, 62a/16, 62a/18, 62a/9, 63a/19,

63b/10, 64a/12, 64b/15, 64b/16, 64b/3,
65b/12, 68a/15, 68b/4, 68b/7, 70a/17, 8a/15

ifrâz i.- esinkim 34b/1

ilhâk i.- esinkim 28b/12, 58b/13,
58b/7, 64a/14

ihrâc i.- esinkim 34a/15, 34a/17,
34a/9, 34b/2, 34b/4, 73b/13

mişli i.- esinkim 57b/16, 62a/20

mužâ' af i.- esinkim 55a/4, 68a/21

mužâ' if i.- esinkim 58b/3, 69b/7

zabt i.- esinkim 44b/9

zamm i.- esinkim 29a/6

tañîf i.- esinkim 18b/6, 74b/5

kısmet i.- esinkim 34b/8

ziyâde i.- esinkim 56b/3, 69b/15

darb i.- evüz 11b/9

istihrâc i.- evüz 91b/5

kem i.- evüz 91b/13

muķâbele i.- evüz 115a/6

naķş i.- evüz 112a/11

vaz' i.- evüz 113a/16

cem' i.- üp 103a/5, 108b/21, 2a/11

cümle i.- üp 12a/15, 3b/16, 3b/5,
47b/11, 51a/3, 65b/14, 70a/16, 70b/2, 75b/5,
7a/3, 7b/11

şatır i.- üp 7a/13

şebt i.- üp 10a/16, 15a/7, 16a/15,
17a/4, 17b/1, 20b/10, 22b/7, 23b/8, 24a/1,
24b/13, 24b/5, 25a/6, 26a/15, 3b/12, 41b/6,
4b/8, 5a/1, 5b/1, 6a/9, 8b/16, 9b/21, 9b/9

darb i.- üp 10a/13, 10a/19, 10a/6,
12a/14, 12a/5, 12b/1, 13b/5, 14b/13, 21b/17,
28b/6, 33b/3, 34b/12, 36b/3, 37a/4, 37a/7,
3a/21, 3b/2, 3b/5, 41a/5, 42a/11, 44b/11,
44b/12, 44b/8, 4a/10, 4a/12, 4a/18, 4a/4,
4b/12, 4b/20, 4b/6, 53b/13, 53b/21, 53b/6,
55a/9, 55b/16, 56a/13, 57a/13, 58a/5,
59a/14, 59a/8, 5a/18, 5a/5, 5a/9, 5b/11,
5b/12, 5b/5, 65b/21, 68a/4, 68a/6, 69a/12,
6a/1, 6a/14, 6a/16, 6a/8, 6b/16, 6b/19, 7a/1,
9a/11, 9a/3, 9a/8

' arz i.- üp 35b/8

farz i.- üp 11b/5

fâyide i.- üp 49a/10, 49a/3

ibtidâ i.- üp 26a/9, 7b/10, 8a/17,
8a/21

ifrâz i.- üp 49a/7

ilhāk i.- üp 13a/3, 47b/17, 47b/19,
48a/1, 4a/13, 4a/19, 60b/16, 64a/2, 65b/14

imtihān i.- üp 113b/5

ihrāc i.- üp 105b/20, 106b/14,
22b/10, 23b/11, 24a/2, 25a/5, 29b/7, 53b/7,
7b/2

ma' lūm i.- üp 78a/15

misāhat i.- üp 76a/13

mużā' if i.- üp 29b/12

mücennes i.- üp 43b/14, 44a/11,
44a/9

naqş i.- üp 112a/2, 112a/6, 113a/6,
114a/14, 114a/7, 85a/5

naql i.- üp 53b/17, 54b/9, 55a/5,
56a/3, 57b/15, 57b/18, 58b/10, 58b/15,
64b/21, 68b/10, 68b/18, 69a/3, 69a/5,
69b/21, 70a/5, 70a/9

nıf i.- üp 19a/1

cem' i.- üp 50b/19

hıfş i.- üp 49a/7

hisāb i.- üp 11a/13, 14b/5, 16a/20,
16b/14, 22b/16, 26b/7, 26b/8, 38b/16

tanşif i.- üp 7b/9

taqşim i.- üp 42a/12, 42a/3

tefrīk i.- üp 25a/6

ticāret i.- üp 36b/14

tarh i.- üp 14b/14, 14b/2, 15a/10,
16a/18, 16b/12, 17a/7, 18b/11, 19a/8,
19b/10, 19b/2, 20a/3, 20b/14, 21a/12, 21b/9,
22a/1, 22b/13, 23a/10, 24a/17, 24a/3,
24b/14, 24b/7, 25a/17, 25b/6, 29b/11, 29b/6,
30a/10, 30a/11, 30a/3, 30a/7, 38b/11,
43a/17, 47a/12, 47b/2, 50a/4, 53b/14, 54a/1,
54a/19, 54b/4, 55b/13, 61b/9, 62a/11,
62b/20, 63b/13, 68a/20, 68a/8, 69b/5

qayd i.- üp 53b/10

qısmet i.- üp 12b/2, 13a/12, 35b/17

ziyāde i.- üp 10b/12, 11a/3, 25b/7,
44b/17, 60a/2

darb i.- üp 3b/13

mużā' af i.- üp 53b/8

mużā' if i.- üp 53b/16, 56a/2

qavl i.- üp itdükleri 32b/4

darb i.- üp 6b/13

ihrāc i.- erüz 94b/9

ihrāc i.-esinkim 73a/18

ziyāde i.-elüm 104b/10, 104b/7

hisāb i.- esin 15a/13, 54a/2, 61a/9

darb i.- esinkim 8a/19

muḳābil i.-evüz 85b/4

muḳābele i.-elüm 85b/8

i‘tibār : Değerli, güvenilir-1- [Ar]

ḳā‘ ide-i i. 73a/2

i‘tibārıyla : Bakımından dolayısıyla -2- [Ar]

i. 73a/3, 73a/5

ıḳtidār : Güç -1- [Ar]

‘adem-i i. 35b/8

ıḳtizā : Gerekli olmak-1- [Ar]

i. itseler 105a/8

iy : Ey -1- [Tr]

i. 114b/13, 114b/14

‘izām : < ‘izem Büyük, ulu -1- [Ar]

a‘lemi’l- ‘ulemā’i’l- ‘i. 1b/18

‘izzet : değer, kıymet, yücelik -1- [Ar]

‘i. 2a/5

‘izzi : Değer, kıymet, yücelik, ululuk -
1- [Ar]

şāḫibi’l- ‘i. 1b/19

-K-

ka‘b : Herhangi bir cebir, hesap değeri tam küp yani iki kez kendisiyle çarpma işleminin sonucudur -37- [Ar]

k. 56b/14, 57a/1, 57a/3, 59a/19,
60a/10

şaff-ı māl-ı k. 67b/11

şaffi’l- k. 67b/14

şāliš-i ḳısm-ı dıl‘-ı k. 56b/8

lā- k. 57a/2, 57a/4

mālu’l- k. 67a/1

k.-ı şāḫiḫ 60a/2

k.-ı şāḫiḫe urasın 60a/4, 60b/12

k.-ı şāḫiḫi 60b/10

k.-ı āşamm olup 60b/14

k.-ı āşamm 60a/1

māl-ı k.-ı āşamm 70b/7

k.-ı āşammıdur 56b/9

k.-ı ka‘b-ı ka‘ba 70b/12

ka‘b-ı k.-ı ka‘ba 70b/12

k.-ı munṭaḳ olur 60b/13

k.-ı munṭaḳ 56b/10, 59a/16

māl-ı k.-ı muntaq 70b/6

k.-ı muntaqdur 56b/9

ka' b-ı ka' b-ı k.+ a 70b/12

şaff-ı k.+ da 68a/4

k.+ ı 60a/7, 60b/1, 60b/7

māl-ı k.+ ı 67a/2, 67b/17

k.+ ın 56b/18

māl-ı k. olsa 67a/4

k.+ uş 60b/10

māl-ı k.+ uş 67a/3

ka' b : x3 Bilinmeyen niceliğın kübü -88-

[Ar]

k. 102b/6, 112b/10, 112b/6, 112b/7,
118a/11, 118a/9, 82a/9, 83a/19, 83a/20,
83a/8, 83a/9, 83b/21, 83b/5, 84a/20, 84b/11,
84b/14, 84b/9, 85a/12, 85a/8, 85b/1, 85b/2,
85b/8

cüz'-ı k. 82b/14, 82b/15, 82b/16

ka' b-ı k. 82a/12, 82b/3, 83a/8

ka' b-ı ka' b-ı k. 82a/16

māl-ı k. 82a/11, 83a/10

māl-ı ka' b-ı k. 82a/14

māl-ı māl-ı k. 82a/13

k.-ı ka' b 82a/12, 82b/3, 83a/8

ka' b-ı k.-ı ka' b 82a/16

māl-ı k.-ı ka' b 82a/14

k.-ı ka' b-ı ka' b 82a/16

k.-ı ka' b-ı ka' ba 82b/7

māl-ı k.-ı ka' b-ı māl-ı ka' b-ı ka' buş

82b/6

k.-ı ka' ba vursalar 82a/13

māl-ı k.-ı ka' ba vursalar 82a/15

k.-ı ka' ba 82b/2

ka' b-ı k.-ı ka' ba 82b/7

māl-ı k.-ı ka' ba 82b/5

k.-ı ka' buş 82a/20, 82b/3, 82b/4

māl-ı ka' b-ı ka' b-ı māl-ı k.-ı ka' buş

82b/7

māl-ı ka' b-ı k.-ı māl-ı ka' b-ı ka' buş

82b/6

k.+ a 82a/10, 82b/21, 83a/1, 83a/10,

83a/5, 83a/8

ka' b-ı k.+ a 82b/2

ka' b-ı ka' b-ı k.+ a 82b/7

māl-ı k.+ a 82a/21, 82b/2

māl-ı ka' b-ı k.+ a 82b/5

māl-ı māl-ı k.+ a 82b/3, 82b/4	ķ.-i ķısmet ola 72a/1, 72a/2
ka' b-ı k.+ a vursalar 82a/13	ķ.-i ķısmet olur 72a/5
māl-ı k.+ a vursalar 82a/12	ķ. ola 73a/13
māl-ı ka' b-ı k.+ a vursalar 82a/15	ķaç : Soru sıfatı -17- [Tr]
māl-ı māl-ı k.+ a vursalar 82a/14	ķ. 113b/7, 18a/20, 23a/10, 41a/10,
k.+ ı 112b/8, 82b/21, 84a/3, 84b/12,	41a/11, 42b/2, 79a/18, 80b/10, 81b/11,
85b/3	89b/16, 91a/12, 93b/15, 97b/21
k.+ ıla 85b/4	ķ. olur 86b/12, 86b/3, 90b/1, 90b/19,
k.+ ın 112b/11	93b/1
k. olur 84b/4	ķaçan : Ne zaman, ne zaman ki -20-
k. ķalır 85a/10	[Tr]
k.+ uņ 82a/21, 82b/8, 85a/9	ķ. 10b/8, 11a/1, 11a/6, 12a/7, 14a/18,
ka' b-ı k.+ uņ 82a/20, 82b/3, 82b/4	16a/12, 20a/17, 22b/3, 35b/1, 38a/2, 40b/6,
māl-ı k.+ uņ 82b/2, 82b/3	41a/1, 4a/2, 4b/1, 55b/3, 5a/12, 67a/2, 7a/8,
māl-ı ka' b-ı ka' b-ı māl-ı ka' b-ı k.+	92a/17
uņ 82b/7	ķ.+ kim 27a/3
māl-ı māl-ı k.+ uņ 82b/5, 82b/6	ķadar : Kadar -10- [Ar]
ķābil : Olan, olabilir -8- [Ar]	ķ. 108a/10, 16b/2, 35b/1, 57a/15,
ķ. 36b/2	61b/9, 62a/11, 62b/20
ķ.-i taķsīm oldu 31a/19	ķ. olmaķ 41a/7
ķ.-i taķsīm olmaya 71b/4	ķal - : Bir işlem sonucunda geriye kalan,
ķ.-i taķsīm olup 31a/15	çıkan -156- [Tr]
	aded ķ.- a 56a/21
	bāķī ķ.- acaķ olursa 60b/14

bāḳī ḳ.- an 119b/4, 11b/1, 22b/10,
23a/9, 23b/11, 24a/2, 26a/16, 29b/6, 38b/12,
47a/12, 47b/2, 49a/8, 56a/13, 60b/15, 69b/5,
73a/2, 73b/4, 7b/3, 91a/5, 91b/14, 94b/9

yerinde ḳ.- an 48a/2

bāḳī ḳ.- anuḡ 100b/9, 74a/6

bāḳī ḳ.- dı 117a/14, 11a/15, 11a/17,
11a/19, 27a/13, 27a/15, 27a/8, 27b/17,
27b/21, 27b/6, 27b/8, 48a/21, 48a/7, 48b/3,
49b/11, 60b/2, 98b/17

dirhem ḳ.- dı 103b/17, 48a/10,
49b/17, 49b/21, 49b/3

‘aded ḳ.- dı 106a/1, 48a/16, 48a/18,
56a/20

māl ḳ.- dı 85a/11

şey ḳ.- dı 103b/14, 107b/5, 85a/12

vārişleri ḳ.- dı 33a/2

yigirmibir ḳ.- dı 27b/21

alınsa bir ḳ.- madan 25b/4

şekl-i tāsi‘ bir ḳ.- madan 10b/6

ḳısm-ı şādis bir ḳ.- madan 26a/1

ḳısm-ı şādis bir ḳ.- madan 29b/3

ḳıymeti bir ḳ.- madan 9b/7

ḳıymetleri bir ḳ.- madan 10b/2

nesne ḳ.- madı 27b/19, 55a/13,
59a/15

bāḳī ḳ.- masa 56a/17

nesne ḳ.- masa 105b/12, 88a/20

‘aded ḳ.- mayup 70b/6

nesne ḳ.- maz 26a/18

‘aded ḳ.- mazsa 54a/4

fazla ḳ.- mazsa 31a/16

bāḳī ḳ.- sa 88a/10, 97b/19

dirhem ḳ.- sa 119b/15, 119b/4

bāḳī ḳ.- ur 106a/11, 112a/13,
113a/17, 117a/21, 119a/3, 26b/10, 27b/4,
49a/17, 49b/1, 79a/8, 91b/15, 92a/3

beşyüzseksenbir ḳ.- ur 105a/14

cezir ḳ.- ur 89a/8, 92b/16

cüz ḳ.- ur 114a/18

dirhem ḳ.- ur 100a/15, 104b/11,
104b/5, 104b/9, 111a/6, 113a/10, 119b/10,
26a/14, 27a/2, 88b/21, 89a/10, 89a/16,
90b/10, 92a/12, 92b/17, 95a/20, 98a/11,
99b/20

‘aded kı.- ur 111a/3, 55a/3, 56a/1,
56a/15, 57b/9, 58b/2, 88a/15, 90a/9, 90b/7,
91a/17, 92a/10, 92a/7

elliüçbiñkırktoğuz kı.- ur 54b/6

iki kı.- ur 80a/13

ka‘ b kı.- ur 85a/10

māl kı.- ur 89a/7, 90b/2

onyedi kı.- ur 88b/4

rub‘-ı dirhem kı.- ur 99a/5

sekiz kı.- ur 91a/19

sekizyüzelli kı.- ur 52a/1

şey kı.- ur 107b/10, 107b/7, 107b/8,
108a/19, 108b/1, 116a/14

şey‘i kı.- ur 95b/9

kırkşekiz kı.- ur 48b/9

üç kı.- ur 60a/18

yedi kı.- ur 26b/13

yediyüzseksendört kı.- ur 119a/1

yigirmibeş kı.- ur 48a/12

zirā‘ kı.- ur 74b/4

bākī kı.- ur bir 89b/13

dirhem kı.- urdı 116b/13

dört kı.- ursa 11b/2

‘aded kı.- ursa 54a/3, 56a/18, 70b/7

ekşerinden kı.- ursa 117b/20

miğdār kı.- ursa 117a/17, 90a/1,
91b/12

ne kı.- ursa 62a/12, 78a/18

2 : Belirtilen miktarda bulunmak -158-

[Tr]

toğuz kı.- mağ gerekidi 48a/12,
48a/21

k.- madan 66a/4

kıalan : Bir matematik işleminde sonucunda elde kalan miktar; bölme işleminde bölünemeyen sayı -8- [Tr]

kı. 14b/3, 16a/18, 29b/12, 40b/3,
50a/5, 56a/14, 91a/7

kı.- uñ 118a/17

kıalem : 1.Yazı işleri -3- [Ar] -[4]-

ehl-i kı. 2a/13, 2a/4

kāşif-i müşkilāt-ı ehl-i kı. 51b/1

2. Kalem gibi kesilmiş olan çubuk -1- [Ar]

kı. 8a/6

kıaldır-: Yok etmek -3- [Tr]

ķ.- alum 117a/20

ķ.- avuz 117a/17

ķ.- uruz 117a/13

ķā' ide : Kural, usul, esas -67- [Ar]

ķ. 110b/7, 111b/7, 113a/5, 114b/9,
115a/13, 14b/4, 16a/14, 22b/15, 37a/15,
47a/6, 52b/12, 53a/15, 56b/6, 5b/1, 73a/1,
73a/13, 73a/15, 76a/8, 78a/16, 83a/11

ķ.-i ŧābıķ 49a/13

ķ.-i i' tibār 73a/2

ķ.-i küllī oldur 11b/3

ķ.-i küllī 42a/6

ķ.-i küllīdür 10b/7, 30a/5

ķ.-i mezkūr 17b/5, 76a/5

ķ.-i mesfūr 20a/5, 55a/15

ķ.-i meŧrūħ 16a/19, 25a/10, 25b/12,
29b/1, 40b/4, 67b/18

ķ.-i mezbūr 30a/14, 37a/18, 60b/9,
8b/4

ķ.-i mezbūrda 36b/1

ķ.-i misāħat 77a/10, 78a/11

ķ.-i misāħat-ı müŧelleŧ 73a/6

ķ.-i misāħat-ı müŧelleŧ-i mütesāvi's-
sāķayn ŧarīķ oldur 73b/3

ķ.+ de 38b/5, 38b/7

ķ.+ dür 75b/12, 75b/19, 75b/21,
75b/9, 77b/7, 78a/9

ķ.+ leri 2b/15

ķ. oldur 11a/11, 76a/11

ķ.+ si 75b/4, 76a/3, 83b/8

ķ.+ sin 14a/1, 14a/2, 15b/2, 3a/10,
82a/2

ķ.-i misāħat-ı müŧelleŧ-i muħtelifü'l-ıdlā'
74a/1

ķām : Zaman -6- [Tr]

k. 105a/19, 105b/3, 105b/5

k.+ da 105b/3

k.+ ıdur 105b/4

ķāmīl : Tamamlamak -15- [Ar]

cezr-i k. 86a/8

māl-ı k. 89a/21

k. ıderüz 89a/4, 92b/3, 93a/5, 97a/12

k. ola 84b/12, 86b/14

k. olur 84b/21

k. ķılasın 86b/12

k. kılluruz 101b/13, 112b/8, 86a/2,
89b/1, 94a/7, 99b/13

kañtar : <kañtar: başlıca kırk dört okkadan
ibaret olan ve mahalle göre değişen ağırlık
miktarı; prensip olarak 1kañtar= 100 rafl idi
Büyük miktarda altından söz edilirken 1
kañtar= 10000 dinar= 42,33 kg -26-
[Ar]

ķ. 13b/15, 20a/12, 20a/16, 20a/18,
20a/7, 20a/8, 20b/4, 20b/6, 21a/1, 21b/12,
41b/1, 41b/3, 41b/6

ķ.-ı şağirdür 20a/13

ķ.+ dur 20a/11, 20a/16

ķ.+ ı 20a/9, 20b/6, 20b/8, 21a/2,
21a/4, 41b/8

ķ.+ ıla 20a/17

ķ.+ uñ 20b/1, 20b/9

ķ.-ı rügan 21b/1

kanķı : Hangi -3- [Tr]

ķ. 31b/17

ķ.+ sı 47b/1

kat - : Ekleme -21- [Tr]

ķ.- aruz 100b/19, 101b/19, 101b/2,
89b/4, 89b/9, 92b/8, 93a/1, 93a/8, 93b/13,
93b/5, 94b/14, 98a/19, 99b/11

ķ.- asın 60a/5, 86b/15, 88b/17,
89b/19

katre : Damla -1- [Ar]

ķ. 113b/15

katā : Kesen -2- [Ar]

misāhat-ı ķ. 78a/10

ķ.-ı dāire 77a/1

kaḡā id : Kaideler, yöntemler, kurallar -
11- [Ar]

ķ.+ in 17b/8, 20a/8, 22a/5, 2b/11,
2b/13, 2b/18, 2b/2, 2b/6, 85b/15

ķ.+ i 30a/16

ķ.+ lerin 45b/11

kaḡl : Söz -2- [Ar]

ķ. eyleseler 109a/19

ķ. idüp itdükleri 32b/4

kaḡs : Yay -6- [Ar]

ķ. 76b/10, 76b/11, 77a/2

nışf-ı ķ.-ı kıḡ aya 77b/18

nışf-ı ķ.+ a 78a/10

ķ. ola 77a/3	raķam ķ.- mağıla 2a/6
ķayd : Kaydetmek -1- [Ar]	ba' de'r- redd ķ.- mışdur 103a/18
ķ. idüp 53b/10	ķaleb ķ.- up 53b/10, 53b/18
ķaziyye : Mesele, konu -1- [Ar]	kāmil ķ.- uruz 101b/13, 112b/8, 86a/2, 89b/1, 94a/7, 99b/13
ķ.+ ler 39b/12	beyān ķ.- avuz 2b/17
ķ.+ sinden 11a/9	ķerem ķ. 51b/3
ķāyim : <ķā'im Dik -7- [Ar]	ķırān : Yakınlık, iki Şeyin birleşmesi -2- [Ar]
ķ. olacaķolursa 75a/4	ķ.- es-sultān ibn-i sultān 1b/11
ķ. olmasa 75a/9	ķ.-ı devrān 1b/6
ķ. olsa 75b/1	ķırāt : <ķīrāt, Şer'isi, orta bŧyŧklŧkte beş arpa ağırlığında olan ve kuyumcular arasında kullanılan miskalin yirmi dŧrtte biri kadar bir ağırlık ŧlķŧsŧdŧr, Anadolu da 1 ķırāt daima 1 24 miskal ve genellikle 4 habbe ye eşittir, yani ağırlığı 0,2004 grdır -1- [Ar]
ķ. olursa 75a/14	ķ. 22a/14, 22a/17, 22a/19, 22a/6, 22b/1, 22b/17, 22b/21, 22b/3, 23a/2, 23a/4, 24a/5
ķ.ŧ'z- zevāyā 73a/5	ķ. ola 91a/2
ķ.ŧ'z- zevāyā + midŧr yā 75b/16	ķ.+ dur 22a/5
mŧşelleř-i ķ.ŧ'z- zāviye olacaķolursa 74b/14	ķ.+ uņ 23b/16
ķāyime : <ķā'im Dik -2- [Ar]	ķ.+ ı 23b/18
ķ. 72b/2	
dıl' -ı ķ.+ nŧj 74b/16	
ķıl - : Kılmak yardımcı fiili.Etmek, yapmak, yerine getirmek -14- [Tr]	
ķaleb ķ.- alum 53a/7	
kāmil ķ.- asın 86b/12	

kırk : Kırk -6- [Tr]

ķ. 117b/13, 20a/17, 84b/14, 91a/11,
91a/14

ķ. oldı 11a/18

kırkaltı : Kırk altı -12- [Tr]

ķ. 108a/1, 112a/10, 112a/12,
112a/15, 112a/4, 112a/6, 113a/12, 113a/8,
29a/7

ķ. olur 29a/6, 56b/2

ķ.+ ya 112a/9

kırkbeş : Kırk beş -6- [Tr]

ķ. 19b/4, 19b/8, 46a/12, 46b/14,
46b/4, 89b/6

ķ.+ e urasınkim 46a/19

kırkbir : Kırk bir -5- [Tr]

ķ. 108b/8, 54b/3, 96a/2, 96a/7, 96a/9

kırkbirbinüçyüzyetmişbir : Kırk bir bin üç
yüz yetmiş bir -1- [Tr]

ķ. 34b/14

kırkdört : Kırk dört -3- [Tr]

ķ. 118a/15, 20a/13, 74a/21, 74a/21

kırkiki : Kırk iki -9- [Tr]

ķ. 11b/18, 32a/2, 95a/13, 95a/16,
99b/2, 99b/3

ķ. olur 29a/5

ķ.+ ye 32a/5

ķ.+ yle 32a/2

kırkseviz : Kırk sekiz -8- [Tr]

ķ. 107a/13, 116a/20, 90a/20

ķ.+ e ururuz 116a/21

ķ.+ i 48b/11

ķ. olur 23b/5

ķ. kalur 48b/9

ķ.+ üñ 23b/6

kırktokuz : Kırk dokuz -11- [Tr]

ķ. 101a/10, 101a/16, 108b/15,
108b/5, 108b/9, 13a/21, 13b/1, 41b/15,
93a/14

ķ.+ a 108b/7

ķ.+ ı 42a/1

kırküç : Kırk üç -6- [Tr]

ķ. 106b/20, 108b/12, 117b/16,
117b/8, 41b/3, 41b/6

kırkyedi : Kırk yedi -4- [Tr]

ķ. 108a/5, 56b/5, 81b/6

ķ. ola 56b/3

ķısa : Kısa -1- [Tr]

ķ. 81a/8

ķısım : <kısm, Bölük, parça bkz. ķısım -
57- [Ar]

ķ. 100a/21, 103a/15, 103a/20,
103b/1, 103b/5, 103b/9, 104a/4, 105b/15,
107a/10, 107b/3, 108a/14, 108a/2, 108a/3,
108b/12, 108b/13, 108b/14, 118a/2, 15b/11,
20a/13, 3a/2, 3a/4, 3a/6, 3a/7, 45b/4, 76a/18,
76a/9, 78b/2, 82b/19, 83a/1274b/18, 94a/10,
94a/13, 94b/11, 95a/20, 96a/5, 96b/3,
97b/21, 98b/17, 98b/18

nıř-ı sūdüs-i ķ. 103b/12

ķamsetü's- esdās-ı ķ. 103b/2

taķķīķ-i ķ. 103b/19

ekşer-i ķ. 98a/2

ķ.+ dur 15b/8, 20a/8, 30a/19, 31a/12,
56b/9, 75a/1

ķ. eyle 94b/4

ķ. eyleseler 107a/20

ķ. eylesenķ 104a/15

ķ. iderüz 100b/1

ķ.+ ları 107a/15

ķ. olınsa 106b/5

ķ. olınur 76a/14

ķ. olur 103b/7

ķısm : Bahis, kısım, bölüm, parça bkz. ķısım
-201- [Ar]

ķ. 103a/10, 106b/8, 107a/14,
118b/8,25b/15, 30a/17, 53a/2, 71b/2, 72b/12,
82a/3, 98b/13

ķ.-ı sābi^ç 32a/19

ķ.-ı řādiř bir ķalmadan 26a/1

ķ.-ı řādiř 31b/15

ķ.-ı řādis 24a/10

ķ.-ı řādis bir ķalmadan 29b/3

ķ.-ı řāliř 12a/4, 17b/6, 25b/17,
28a/10, 30b/7, 60b/17

ķ.-ı řāliři 106b/6

ķ.-ı řānī 11b/7, 15b/1, 25b/16, 28a/1,
30b/3, 3a/3, 55b/1, 60a/1

řāliř-i ķ.-ı dıl^ç -ı ka^ç b 56b/8

ķ.-ı evvel 14a/1, 25b/15, 26a/2,
35b/1, 3a/2, 53a/2, 71b/2, 75a/1, 83a/6,

85b/12, 94b/1, 95a/4, 95b/21

ķ.-ı evvelki 3a/9

ķ.-1 hām̄is 12b/16, 22a/4, 25b/19,
29a/1, 31a/9

ķ.-1 rāb⁶i 28b/1

ķ.-1 rābi⁶ 12a/12, 20a/7, 25b/18,
30b/16, 67a/1

hāric-i ķ. 98a/1

ķ.-1 aṣğara 117b/21

ķ.-1 aṣıl 101a/5

ķ.-1 ṣānī 104a/16, 104a/17, 104b/11,
104b/14, 104b/20, 104b/4, 104b/5, 104b/8

bāķī-yi ķ.-1 ṣānī 104b/1

kemmiyye-i ķ.-1 ṣānī 107a/5

ķ.-1 ṣānīden 104a/20, 104b/6

ķ.-1 ṣānīnūḡ 104b/9

ķ.-1 ṣānīyi 104a/18, 106b/6

ķ.-1 āḡar 101a/5

ķ.-1 āḡara 100a/19

ķ.-1 āḡarın 100b/2

ķ.-1 çāryekdür 15b/12

ķ.-1 ekṣer 118a/21, 118b/10, 118b/5,
118b/9, 119a/4, 94b/2, 95a/15, 96a/1,
96a/17, 96b/13, 98a/21, 98b/11, 99a/12,
99b/2

ķ.-1 ekṣeri 118a/4, 94a/11, 94b/5,
95b/2, 96a/21, 96a/6, 96b/1, 96b/4, 98b/13,
99a/14

ķ.-1 eķall 118a/1, 118a/20, 119a/3,
95b/6, 96a/18, 96b/14, 99a/13, 99b/3

ķ.-1 eķall-ı evvel 98b/10

ķ.-1 eķalla ururuz 118a/8

ķ.-1 eķalla 118a/1, 118b/5, 118b/6,
94a/11, 94b/5

ķ.-1 eķallı 118a/3, 118a/5, 118b/8,
95a/21, 96a/7, 96b/5, 98b/13, 99a/14

ķ.-1 eķallıydı 95a/7

ķ.-1 evvel 100b/12, 104a/15, 104a/20,
104a/21, 104b/12, 104b/20, 104b/4, 104b/7,
104b/8, 107a/1, 107b/21, 108b/11, 15b/8,
20a/9, 94a/21, 97b/21, 98a/21

ķ.-1 evvelden 104a/17, 104b/3

ķ.-1 evveli 104a/19, 104b/3106b/5,
106b/9, 107b/4, 108a/15, 108a/9

ķ.-1 evvelūḡ 104a/18, 104b/10

ķ.-1 ma⁶ādil 103b/21, 107b/18

ķ.-1 hāṣılı 98a/14

ķ.-1 rābi⁶i 106b/7

ķ.-1 rub⁶ı 15b/9

ķ.-ı ķısmet-i eķalla 118b/11
ķ. eyle 117b/19, 118b/4, 95a/17,
96a/21, 96a/3
ķ. eyleseņ 108a/9, 97b/16
ķ. eyledük 100a/18, 105a/3
ķ.+ ı 100b/3, 103a/11, 103b/12,
104b/2, 105a/1, 106b/10, 106b/11, 107b/5,
107b/7, 107b/9, 108a/11, 108a/12, 108a/13,
108a/17, 108a/19, 108a/21108a/5, 97b/17
ķ.+ ın 95a/18, 100a/19
ķ.+ ına 104a/15, 104a/16
ķ.+ ından 45b/4
ķ. idesin 76a/12
ķ. oldu 104a/4
ķ. olur 76a/17
ķ.+ uņ 107a/21, 107b/1, 107b/2,
118b/1, 97b/21
ķısmet : Bölme, matematikte dört işlemden
biri -358- [Ar]
ķ. 100b/2, 30a/13, 30a/9, 31a/19,
35a/3, 38a/1, 40a/10, 40a/9, 83b/19, 83b/20,
83b/21, 83b/9
ba' de'z- ķ. 97b/8

ķ.-i ekşer 100b/11
ķısm-ı ķ.-i eķalla 118b/11
ķ.-i muhtelif 100b/14
ķ.-i rābi' 40a/11
ķ.+ den 84a/6, 84a/8
ķ. eyle 118b/5, 34a/2, 40a/5, 87a/11
ķ. eyledüņ 32b/13, 47a/1, 80b/14,
94a/11, 94b/5, 95a/12, 98b/15
ķ. eyledük 100a/19
ķ. eylemek 30a/8, 40a/12
ķ. eyleseler 102b/21, 103a/6
ķ. eyleseņ 40a/13, 83b/12, 83b/13,
83b/16, 97b/17
ķ.+ i 82b/18
ķ. idelüm 112a/10, 113a/12
ķ. iderüz 101a/4, 103a/16, 105a/21,
106a/20, 106a/6, 106b/20, 107a/12, 107a/3,
107a/7, 107b/16, 108b/8, 109a/8, 109b/12,
110a/10, 110a/16, 110a/3, 111a/16, 111a/20,
111a/7, 111b/3, 114b/1, 116b/1, 118b/11,
86a/14, 86b/8, 87a/18, 87a/3, 87a/7, 87b/13,
88a/17, 88b/6, 90a/10, 91a/10, 91a/20,
91a/7, 91b/1, 93a/19, 93b/6, 94a/20, 94b/19,

94b/21, 95b/20, 96a/15, 96b/12, 97a/3,
99a/16, 99a/17, 99a/18

ķ. idesin 105a/17, 119a/15, 11b/12,
11b/19, 12a/10, 12a/6, 12b/12, 26a/9,
28a/13, 28a/16, 28a/8, 28b/18, 28b/8,
29a/17, 31a/15, 33b/1, 37a/10, 38b/12,
40a/18, 40b/13, 40b/2, 41a/6, 41b/8, 42b/12,
42b/4, 43a/8, 43b/16, 43b/7, 44a/1, 44a/11,
44b/14, 44b/17, 45a/16, 45b/2, 46a/9,
47b/12, 47b/4, 48b/10, 48b/11, 50a/6, 51a/4,
52b/3, 53a/18, 74a/6, 74b/1, 77b/15, 77b/6,
78b/13, 78b/18, 78b/7, 79a/10, 80a/14,
80a/2, 84a/3, 85b/19, 86a/18, 88a/4, 90a/1

ķ. idesinkim 34b/8

ķ. idüp 12b/2, 13a/12, 35b/17

ķ.+ in 100b/13, 95a/2, 95a/4

ķ. itmegi 25b/18, 25b/19, 25b/20,
26a/2

ķ. itmegile 40a/9

ķ. itmek 25b/16, 26a/4, 26b/3, 28a/1,
28a/10, 28a/14, 28a/2, 28b/9, 29a/1, 29a/3,
29b/10, 29b/5, 30a/11, 30a/6, 37a/1, 38b/4,
42a/7, 84a/2

beytü'l-verese ķ. itmek 33a/5

ķ. itmekdür 40a/11

ķ. itsej 40a/14

ķ.+ le 38b/6, 38b/8

ķ.+ leri 25b/14, 26a/1, 29b/3, 30a/16,
32a/20

ķ.+ lerüj 2b/5

ķābil-i ķ. ola 72a/1, 72a/2

tarīķ-i ķ. oldur 40a/8

ķ. olına 110a/20, 110b/2, 13b/11,
36b/3, 39b/21

ķ. olunduķda 26a/13

ķ. olunduķda 104a/11, 46b/1, 81b/17,
84a/4

ķ. olmayınca 36b/2

ķ. olsa 83b/10

ķābil-i ķ. olur 72a/5

2. Bölme, paylaşırma -4- [Ar]

ķ.-ı ğuremānuj 35a/7

ķ.-i ğuremā ola 38b/18

ķ.-i ğuremānuj 2b/9, 35a/6

ķıst : Hisse, pay -5- [Ar]

ķ. 25a/4

ķ.-ı ʿāmildür 43a/5

ķ.+ ı 25a/3, 25a/7, 25a/8

ber- mŭcib-i yevme'l- ķ. 43a/10

ķıķ'a : Parķa -20- [Ar]

ķ. 3a/14, 77a/7, 78a/14, 78a/19,
78a/2, 78a/7

ķ.-ı dāire 76b/11, 78a/5

misāķat-ı ķ.-ı dāire 77b/7

ķ.-ı dāirenŭķ 77b/8

misāķat-ı ķ.-ı ūķrāyı 78a/17

misāķat-ı ķ.-ı ūzmadan 78a/17

ķ.-ı ma' lŭm ide 77b/12

ķ.-ı dāire 72b/9

ķ.+ dan 78a/13

ķ.+ nuķ 76b/14, 77b/13, 77b/15

misāķat-ı ķ. olur 78a/4

nıūf-ı ķavs-ı ķ.+ ya 77b/18

ķ.+ı

ķıyām : Kalmak, ayaĝa kalkma, ayakta
durma, kıyamet -3- [Ar]

sā' atŭhŭ'l- ķ. 1b/21

ķ.i'l- mizān 1b/15

ķ.i's- sā' ati 1b/21

ķıyās : Karūılaūtırma, ōrnek, Klasik cebirde
ķözŭm yolu iķin kullanılan terimlerden
birisidir -19- [Ar]

ķ. 102b/16, 105b/6, 106b/4, 107a/18,
108a/7, 115b/19, 116b/8, 117b/17, 120a/5,

67b/8, 6a/19, 82a/16, 82b/17, 83b/7,
85a/7, 88a/2

ķ.+ ı 81a/7

ķ. ideler 119a/6

ķ. olına 70b/15

ķıymet : Deĝer, baha, bedel -69- [Ar]

ķ. 16a/16, 16b/2, 18b/1, 20b/5,
22b/7, 24b/13, 3a/18, 40b/16, 42a/9, 46b/8,
5a/15, 6b/12

ķ.-ı yāķŭt-ı mezbŭr 47a/2

ķ.+ ı 116a/2, 116a/4, 116b/7, 16b/16,
17a/17, 17a/4, 17a/9, 18b/4, 18b/8, 19a/14,
19a/18, 19a/9, 20b/11, 21a/13, 21a/8,
21b/17, 21b/3, 23a/11, 23b/16, 23b/3, 24a/1,
24b/15, 24b/3, 3a/16, 3b/11, 41b/11, 50b/2,
50b/4, 51b/2a, 6b/18, 6b/4, 7a/10, 7a/4, 7a/5,
8a/6, 8b/13, 8b/3, 9a/13

nıūf-ı ķ.+ ı 51b/5a

ķ.+ ı bir ķalmandan 9b/7

ķ. ider 17a/2	k. 84a/14
ķ.+ in 17b/1, 19a/4, 20a/1, 24b/4, 5a/16, 6b/10	k.+ nün 84a/13
ķ.+ ine 51b/5, 51b/6	kem : Az, noksan, eksik -25- [F]
ķ.+ inün 46b/8	k. 114b/14, 114b/14
ķ.+ leri 116a/15	k.+ dür 115a/17, 115a/19, 116a/2
ķ.+ leri bir ķalmadan 10b/2	k. eyleseler 107b/2
ķ.+ lerin 8a/9, 8b/16, 9b/9	k. iderüz 88b/20, 89a/15, 89b/12, 91a/18, 91a/7, 91b/10, 91b/14, 92a/9, 99a/5
ķıymet-eş : Kıymet kelimesinin Farsça üçüncü tekil şahısta çekimi, “ķıymeti” - 3- [Ar]	k. idesin 89b/21
ķ. 110b/9, 110b/11a, 114b/11a	k. idevüz 91b/13
ķāse : Kap, çanak -3- [F]	k. itseler 107a/21, 107b/1
k. 113b/13	k. ola 14a/3
k.+ ʔi 113b/14, 113b/19	k. olacaķolursa 90a/19, 91a/2
ķāşif : Keşfeden-1- [Ar]	k. olmak 51b/20
k.-i müşkilāt-ı ehl-i ķalem 51b/1	k. olsa 115a/15, 115a/19
ķebīr : Büyük -3- [Ar]	ķemmiyye : Sayı, adet, nicelik -30- [Ar]
naħl-ı k.+ den 81b/3	k.-i bir 104b/17, 85a/13, 85a/2, 85b/9, 91b/2, 91b/3, 93a/13, 93b/7
k.+ dür 20a/9	ba' de'z- muķābele-i k. 117b/6
naħl-ı k.+ ün 81a/15	k.-i cezir 86a/15, 86a/5
ķelime : Kavram krş. lafz -2- [Ar]	k.-i şemen 110a/13

k.-i şemendür 111b/5	k. 18a/3, 18b/14, 19a/13, 19b/12,
k.-i ikinci 113a/18	19b/4, 40b/16, 40b/6
k.-i māl bir 120a/1	k. 40b/7
k.-i māl 91b/4, 93b/15	kenār : Kenar-1- [F]
k.-i māl-ı şānī 106a/7	k.+ ında 80b/17
k.-i māl-ı evvel 117b/9	kerd-end : kerden “yapmak” yardımcı fiili
k.-i miqdār-ı cezir 93a/2	geçmiş zamanda üçüncü çoğul zamanda
k.-i şey 103b/19	çekimlenmiş, “yaptılar” -5- [F]
k.-i kısm-ı şānī 107a/5	k. 110b/8a, 114b/13, 114b/16,
k.-i top 114b/2	114b/15
k.-i vezn-i ābı 113b/21	k.-i şarrāfān 110b/9
k.-i yek 86b/11, 86b/19, 86b/2,	kerem : Cömertlik -1- [Ar]
91b/17, 92b/10, 97b/9	k. 2a/18
kemhā : Bir tür ipek kumaş -11- [F]	k. kı1 51b/3
k.-y1 şānīnūñ 43b/16, 44a/2	kerre : Kez, defa -29- [Ar]
k.-y1 āḥar 43b/11, 44a/5	k. 102a/21, 104a/18, 104b/1, 11a/4,
k.-y1 evvelūñ 43b/14, 44a/8	11a/7, 25a/13, 25a/2, 25a/4, 25a/7, 25a/9,
k.+ dan 43b/9	26b/1, 26b/7, 37a/12, 42b/17, 43a/4, 56b/17,
k.+ nuñ 43b/1, 43b/5, 44a/10	61a/10, 65b/12, 65b/4, 69a/18, 69b/1, 69b/3,
k. olsa 44a/4	7b/10, 84b/1, 84b/2, 84b/3, 97b/1, 97b/2,
kendüm : Buğday -9- [F]	97b/5
	kesir : <Kesr Kesir krş kesr -7- [Ar]
	şüret-i k. 11b/15, 28a/4
	maḥrec-i k. 28a/5

şüret-i k.+ dūr 13b/1, 29a/5

k.+ leri 13a/4

şüret-i k.+ lerin 13a/3

k. olan 76a/9

kesr : Kesir krş kesir -13- [Ar]

maḥrec-i k.-i maẓrüb-ı ‘ adedi 13a/8

maḥrec-i k.-i maẓrübı 11b/10

k.-i maẓrūbufihe 13a/9

maḥrec-i k.-i maẓrūbufihe 11b/10

maḥrec-i k.-i maḥsūmdur 28a/7

k.-i maḥsūmun‘ aleyhdür 28a/6

maḥrec-i k.-i mürekkebe 30b/17

maḥrec-i k.-i mürekkebedür 30b/17

şüret-i k.+ e 11b/8

şüret-i k.+ i 11b/8, 12a/16, 13a/18,
28b/3

k.-i yek 98b/20

keşî : keşiden “çekmek” fiilinin köküne sıfat
yapan î gelmiş, “çeken” -1- [F]

k. 111b/17

keyil : <keyl Tahıl, hububat ölçüsü, ölçek
krş keyl -44- [Ar]

k. 17b/12, 17b/14, 17b/17, 17b/9,
18a/10, 18a/11, 18a/12, 18a/13, 18a/14,
18a/16, 18a/17, 18a/2, 18a/20, 18a/3, 18a/5,
18a/6, 18a/7, 18a/9, 18b/13, 18b/2, 18b/6,
19a/13, 19a/16, 19a/2, 19b/10, 19b/5

şüret-i eşkāl-i k. 18a/8

k.+ dūr 17b/9

k.+ i 19b/7

k. imişse 18b/16

keyl : Tahıl, hububat ölçüsü, ölçek krş keyil -
1- [Ar]

k.+ e 17b/11

kez : Kez, defa -1- [F]

k. olur 78b/15

ki : Ki, bağlama edatı -637- [F]

k. 100a/16, 100a/8, 100b/1, 100b/15,
100b/15, 100b/5, 101a/12, 101a/6, 101b/9,
102a/10, 102a/17, 102a/6, 102b/14, 102b/3,
102b/6, 102b/8, 103a/21, 103a/9, 103b/17,
103b/18, 103b/4, 103b/8, 104b/13, 104b/19,
104b/3, 105a/12, 105a/19, 105a/2, 105a/4,
105b/13, 105b/17, 105b/4, 105b/6, 106a/1,
106a/11, 106a/15, 106b/1, 106b/12, 106b/16,
106b/18, 106b/3, 106b/9, 107a/11, 107a/14,
107a/17, 107a/20, 107a/2, 107a/6,

107b/12,107b/19, 110b/13, 107b/21, 107b/4,
108a/1, 108a/15, 108a/6, 108a/9, 108b/11,
108b/3, 109a/10, 109a/13, 109a/14, 109a/19,
109a/2, 109a/4, 109a/6, 109a/8, 109b/14,
109b/19, 109b/3, 109b/5, 109b/6, 109b/7,
109b/8, 10b/8, 110a/1, 110b/17, 110b/7,
111a/1, 111a/10, 111a/14, 111a/15, 111a/16,
111a/18, 111a/4, 111a/5, 111a/9, 111b/1,
111b/13, 111b/14, 111b/2, 111b/7, 112a/13,
112a/14, 112a/8, 112a/9, 112b/13, 112b/2,
112b/7, 113a/18, 113a/19, 113a/20, 113b/10,
113b/13, 113b/6, 113b/8, 114a/1, 114a/21,
114a/6, 114b/2, 114b/16, 114b/8, 115a/1,
115a/10, 115a/2, 115a/20, 115a/21,
115a/5,115a/8, 115b/11, 115b/18, 115b/5,
116a/17, 116a/19, 116a/20, 116a/6, 116a/8,
116b/11, 116b/14, 116b/19, 116b/21,
116b/3, 116b/3, 116b/8, 116b/9, 117a/11,
117a/4, 117b/14, 117b/19, 117b/20, 117b/5,
117b/7, 117b/9, 118a/21, 118a/3, 118b/17,
118b/4, 118b/8, 118b/9, 119a/10, 119a/17,
119a/3, 119a/4, 119a/7, 119b/5, 11b/15,
11b/17, 11b/8, 120a/1, 120a/3, 120a/4,
12a/13, 12b/10, 12b/17, 12b/6, 12b/7, 13b/1,
13b/2, 13b/6, 14a/12, 14b/12, 14b/13, 14b/8,
15a/3, 15a/4, 15b/11, 15b/12, 15b/6, 15b/8,
15b/9, 16b/3, 16b/6, 17a/3, 17a/5, 17a/6,

17b/8, 18a/1, 18a/5, 18a/7, 18b/15, 18b/5,
19b/14, 19b/7, 20a/12, 20a/14, 20a/17,
20a/9, 20b/12, 20b/8, 21a/3, 21a/6, 21b/15,
21b/4, 21b/8, 22b/19, 23a/3, 23b/17, 23b/4,
23b/5, 23b/6, 24a/13, 24b/12, 24b/3, 25a/14,
25a/15, 25a/4, 26a/5, 26b/4, 27a/14, 27a/15,
28a/11, 28a/14, 28a/4, 28a/6, 28b/13,
28b/15, 28b/2, 29a/10, 29a/12, 29a/3, 29a/5,
29a/9, 2a/14, 30a/5,30b/18, 30b/9, 31a/1,
31a/12, 31a/14, 31a/16, 31a/17, 31a/3, 31a/4,
31b/13, 31b/16, 31b/2, 31b/7, 31b/9, 32a/1,
32a/10, 32a/11, 32a/13, 32a/15, 32a/17,
32a/6, 32a/8, 32b/10, 32b/7, 32b/8, 32b/9,
33a/11, 33a/12, 33a/15, 33a/17, 34a/1,
34a/11, 34a/12, 34a/14, 34a/3 34a/7, 34b/7,
35b/12, 35b/16, 36b/16, 37a/11, 37a/3,
37a/6, 38a/1, 38b/17, 38b/19, 38b/9, 39b/12,
39b/21, 39b/3, 40a/10, 40a/3, 40a/5, 40a/8,
40b/10, 40b/11, 41a/11, 41a/14, 41a/4,
41b/5, 42a/1, 42a/10, 42a/16, 42a/18,
42a/19, 42a/5, 42b/11, 42b/13, 42b/2, 42b/3,
42b/5, 42b/9, 43a/15, 43a/16, 43a/4, 43a/5,
43a/6, 43a/7, 43b/11, 43b/13, 43b/14, 43b/3,
43b/5, 43b/8, 43b/9, 44a/12, 44a/4, 44a/7,
44a/8, 44b/4, 44b/7, 45a/12, 45a/15, 45a/4,
45a/6, 45a/9, 46a/14, 46a/15, 46a/18, 46a/4,
46a/7, 46b/11, 46b/12, 46b/13, 46b/16,

46b/2, 46b/3, 46b/5, 47a/2, 47a/5, 47b/7,
48a/5, 48b/1, 48b/2, 48b/6, 48b/9, 49a/13,
49a/21, 49b/14, 4a/2, 50a/1, 50a/9, 50b/20,
50b/5, 50b/8, 50b/9, 51a/10, 51a/9, 51b/9,
52a/19, 52b/2, 52b/7, 53a/3, 53a/7, 53a/8,
53b/8, 54a/15, 54a/16, 54a/18, 54b/3, 55b/1,
56a/18, 56b/1, 56b/10, 56b/15, 57a/14,
57a/18, 57a/6, 60a/2, 60b/10, 60b/2, 61a/2,
61a/7, 63b/21, 67a/3, 67a/4, 67b/10, 68a/13,
6b/10, 6b/5, 71b/3, 72a/1, 72a/15, 72a/19,
72a/2, 72a/4, 72a/5, 72a/7, 72a/9, 72b/10,
72b/13, 72b/15, 72b/17, 72b/3, 72b/8,
73a/17, 73a/18, 73a/8, 73a/9, 73b/12, 73b/4,
73b/7, 74a/12, 74a/18, 74a/2, 74a/8, 74b/1,
74b/13, 74b/19, 74b/6, 75a/2, 75a/6, 75b/10,
75b/16, 75b/20, 75b/8, 76a/1, 76a/11,
76a/16, 76a/19, 76b/11, 76b/14, 76b/2,
76b/6, 76b/8, 77a/1, 77a/3, 77b/12, 77b/13,
78a/13, 78a/19, 78b/1, 78b/12, 78b/19, 78b/5,
78b/5, 78b/9, 79a/19, 79a/7, 7a/14, 7a/9,
80a/12, 80a/18, 80a/4, 80b/12, 80b/3, 80b/5,
81b/12, 82a/18, 82a/4, 82a/5, 82b/19, 82b/9,
83a/2, 83a/3, 83b/13, 83b/17, 83b/6, 84a/10,
84a/12, 84a/14, 84a/15, 84a/21, 84b/11,
84b/15, 84b/5, 85a/16, 85a/5, 85a/6, 85a/9,
85b/19, 85b/7, 86a/11, 86a/15, 86a/18,
86a/2, 86a/20, 86a/5, 86a/6, 86a/8, 86b/10,

86b/12, 86b/3, 86b/9, 87a/12, 87a/2, 87a/5,
87a/7, 87a/8, 87b/11, 87b/20, 87b/21, 87b/7,
88a/11, 88a/15, 88a/21, 88b/1, 88b/12,
88b/14, 88b/21, 88b/4, 88b/6, 89a/10,
89a/14, 89b/1, 89b/11, 89b/17, 8a/12, 90a/4,
90b/1, 90b/11, 90b/16, 90b/19, 90b/21,
90b/8, 91a/13, 91a/17, 91a/3, 91b/19, 91b/2,
91b/5, 91b/7, 92a/12, 92a/18, 92a/7, 92b/14,
93a/1, 93a/15, 93a/20, 93a/3, 93a/5, 93b/1,
93b/16, 93b/19, 93b/2, 93b/21, 93b/5, 93b/9,
94a/1, 94a/13, 94a/14, 94a/16, 94a/18, 94a/2,
94a/4, 94b/12, 94b/13, 94b/2, 95a/14,
95a/15, 95a/6, 95a/7, 95b/21, 95b/6, 95b/9,
96a/10, 96a/17, 96a/6, 96b/13, 96b/14,
96b/18, 96b/21, 96b/4, 97a/20, 97a/4, 97a/9,
97b/11, 97b/13, 97b/18, 97b/4, 97b/8, 98a/1,
98a/12, 98a/14, 98a/16, 98a/19, 98b/19,
98b/2, 98b/6, 99a/1, 99a/10, 99a/11, 99a/12,
99a/13, 99a/15, 99a/21, 99a/9, 99b/12,
99b/20, 99b/8, 9b/12, 9b/19

kîle : Ölçek -5- [Ar]

k. 42b/1

k.+ den 42b/15, 42b/8

k.+ si 42b/11

k.+ ye 42b/10

kim : Kim,ki bağlama edatı-66- [F]

k. 100b/12, 101b/3, 110b/12,
110b/14, 111b/19, 114a/13, 11a/12, 11b/3,
120a/6, 12b/9, 14a/3, 19a/16, 20a/5, 28b/11,
32a/15, 32b/1, 34a/10, 34a/7, 44a/1, 47a/8,
47b/7, 48a/13, 48b/13, 48b/3, 50b/20,
51b/13, 51b/16, 51b/18, 52a/10, 52a/15,
52a/20, 52a/6, 53a/13, 53a/21, 53b/11,
53b/9, 55a/7, 57a/10, 57b/13, 60b/18,
60b/19, 61a/21, 61b/12, 63b/17, 66a/4,
68a/10, 68a/2, 68a/5, 70a/10, 77b/9, 78a/5,
78b/15, 78b/9, 79a/21, 81a/5, 82b/11, 85a/1,
85b/3, 86b/9, 87b/15, 88b/18, 89a/17,
91b/15, 91b/5

k. olmak 51b/17

k. olur 51b/14

kimesne : Kimse -15- [Tr]

k. 108b/17, 109a/16, 32a/21, 35b/7,
36b/13

k.+ ler 35b/6

k.+ nün 117a/11, 117a/5, 38a/2

k. olup 33a/1

k. virdüğü 109b/2

k.+ ye 102b/18, 26b/3, 87a/11

k.+ ye virilse 43a/2

kimse : Kimse bkz kimesne -5- [Tr]

k. 119a/18

k.+ nün 119b/4, 119b/6, 120a/3,
35b/1

k.+ ye 35b/3

kire : Ölçek krş kile -23- [Ar]

k. 15b/13, 16a/1, 16a/10, 16a/11,
16a/2, 16a/3, 16a/4, 16a/5, 16a/6, 16a/7,
16a/8, 16a/9, 16b/1, 16b/5, 17a/15, 17a/2,
17a/3, 44a/3

rub^c -ı k. 16a/2

rub^c rub^c -ı k. 16a/1

k.+ dür 15b/8

kireyh : Ölçek krş kile -1- [Ar]

k.+ uñ 17a/9

kirpās : Padişah sarayında veya vezir
konaklarında bulunan divânthane -5- [F]

k. 16b/18, 45a/12, 45a/5, 45b/4

k.+ dan 45a/2

kişi : Kişi-3- [Tr]

k.+ lerün 117a/10

k.+ ye 27b/2, 27b/8

kişveristān : Ülke -1- [F]

pādişāh-ı k.-ı İskenderi'z- zamān
1b/5

kitāb : Kitap -3- [Ar]

k. 120a/6

k.+ dan 120a/7

k.+ lar 113b/5

kiylec : keylece~kiylece İran Hacim ölçüsü,
Osmanlı'da İran keylecesi 1 bölü 20 müdd
ve genellikle kile olarak bilinir -1- [F]

k. 17b/7

ko - : Koymak krş koymak -4- [Tr]

ķ.- duķ 27b/20

ķ.- mayup 20b/4, 21a/5

ķ.- maz 51b/9a

koy - : Koymak -48- [Tr]

ķ.- acak olursaķ 114a/10

ķ.- alum 113b/12, 113b/13

ķ.- asın 57a/6, 61a/17, 61a/19, 67b/7

ķ.- avuz 113b/11, 114b/5, 114b/7

ķ.- saķ 114a/3

ķ.- ulmış 114a/5

ķ.- up 16b/5, 18a/4, 19a/3, 20b/10,
20b/2, 21b/16, 23a/4, 26a/8, 49a/4, 49a/9,

53a/11, 53a/12, 53a/14, 53a/15, 54a/10,
54a/11, 54a/12, 54a/13, 54a/8, 54a/9, 55b/6,
55b/7, 55b/8, 57a/1, 57a/2, 57a/3, 57a/4,
57a/5, 60a/9, 61a/15, 61a/16, 61a/19,
67b/20, 67b/6, 67b/7, 9b/13

kon - : Koymak -2- [Tr]

ķ.- ulmışdur 48a/4, 48b/13

ku'ūb : Bilinmeyen niceliğın kŭbŭnŭn,
x³ŭn, katları.-2- [Ar]

ku'ūb-ı k. 83b/14

k.-ı ku'ūb 83b/14

ķumāř : Kumaş -40- [Ar]

ķ. 10b/10, 10b/15, 11a/2, 17a/16,
3a/14, 42a/8, 4b/3, 5a/14, 6b/18, 6b/3, 7a/11,
8a/2, 8a/3, 8a/5, 8b/11, 8b/8, 9b/1, 9b/2,
9b/4, 9b/5

ķ.+ ı 10b/9, 15a/3, 3b/11, 49a/5, 4b/4,
5a/16, 6b/12, 8a/8, 8b/15, 8b/9, 9b/8

ķ. olsa 3b/8

ķ.+ uņ 10b/1, 6b/8, 7a/10, 7a/4, 7a/5,
8a/6, 8b/12, 8b/3, 9a/13, 9b/7

ķuṭr : Çap krş ķuṭur -27- [Ar]

ķ. 76b/9, 81b/13

nışf-ı ķ. 76b/6

ķ.-1 dāire 77b/1, 77b/12, 81b/13	ķ. olur 77b/7
ķ.-1 āharuŋ 75b/13	ķuŝ : Kuş -2- [Tr]
nışf-1 ķ.-1 āharuŋ 75a/11	ķ.+ lar 81a/5
ķ.-1 eŧvālin 78a/14	ķ. olsa 81a/1
ķ.-1 maŧlūb olur 77b/17	ķüçüĝ : Küçük bkz. küçük-1- [Tr]
ķ.-1 şekil 75b/7	k.+ ine 72b/6
ķ.-1 ŧop-1 evvel 112b/12	ķüçük : Küçük bkz. küçüĝ -2- [Tr]
ķ.+ a uralum 112b/17	k. 77a/6
ķ.+ a ururuz 112b/5	k. olur 73b/5
ķ.+ ı 112a/20, 112b/13, 77b/3	ķüllī : Hep, bütün, tamam -28- [Ar]
nışf-1 ķ.+ ı 77a/1	k. 100a/3, 103a/10, 15b/20, 3a/20,
ķ.+ ı olur 77a/5	3b/1, 3b/4, 53b/13, 62b/14, 62b/16, 62b/18,
ķ.+ ın 112b/15,112b/2	63b/9, 65a/12, 65a/9, 65b/11, 65b/21,
ķ.+ ını 75b/17	69a/14, 6b/15, 70a/16, 8a/14, 9a/3, 9b/11
ķ.+ ınıŋ 112a/20, 75a/11, 75b/12	ķā' ide-i k. 42a/6
dāire-i ķ.+ ınıŋ 77a/10	ķā' ide-i k.+ dür 10b/7, 30a/5
ķ.+ ınıŋ 77b/9	ķā' ide-i k. oldur 11b/3
ķuŧreyn : İki çap -1- [Ar]	k.+ sinüŋ 19a/14, 38b/10
misāhat-1 ķ.+ ını 75b/3	k.+ sine 53b/20
ķuŧur : <ķuŧr Çap krş ķuŧr -5- [Ar]	ķüllīyā : küllī kelimesinin müennes biçimi
ķ. 77b/17, 77b/5	bkz küllī -3- [Ar]
nışf-1 ķ. 77b/18, 77b/20	k. 112b/19, 113a/3, 114a/2
	ķüstāh : <gustāh Kaba, terbiyesiz -1- [F]

k.+ lıgumuzı 2a/15

küsür : Artık, kalan, sayının virgülden sonraki kesirli kısmına verilen ad -49-

[Ar]

k. 12a/12, 14a/3

maḥrec-i k. 29a/7

şüret-i k.-ı maḫsūmdur 28b/16

maḥrec-i k.-ı maḫsūmdur 29a/14

maḥrec-i k.-ı mużāfadur 30b/7

k.-ı mużāfanuḡ 30b/8

maḥrec-i k.-ı müfreden 30b/4

maḥrec-i k.-ı mütekerrire 30b/4

k.+ a 11b/7, 12a/12, 12a/14, 12a/6,
12b/16, 25b/17, 25b/19, 25b/20, 28a/1,
28a/10, 29a/1, 3a/5, 3a/8

k.+ a itmek 28b/1

maḥrec-i k.+ a vurasın 28a/11

maḥrec-i k.+ dur 28b/11

k.+ ı 11b/7, 12a/15, 12a/4, 12a/5,
12b/16, 25b/16, 25b/17, 25b/18, 25b/20,
28a/1, 28b/1, 28b/2, 29a/1, 3a/4, 3a/5, 3a/6,
3a/7

k.+ ma urasınkim 29a/4

k.+ ını 27a/5

k.+ ınıḡ 30b/9

k.+ leriyle 13a/2

k.+ süz 105b/18, 106b/12, 87b/8

k.+ u 30b/3

küsürāt : Artanlar, kalanlar, kuruş haneleri, sayının virgülden sonra sağ tarafına verilen ad -56- [Ar]

k. 14a/18, 14a/20, 14b/3, 15a/11,
15a/8, 16a/17, 16a/19, 16b/13, 16b/6,
17a/18, 17a/5, 17b/1, 17b/3, 19a/19, 19a/6,
20a/3, 21a/10, 21b/7, 22a/1, 22b/12, 22b/14,
22b/2, 23a/10, 23b/11, 24a/3, 24b/6, 42a/5,
44b/16

ba' de't- ṭarḫi'l- k. 17a/8

dirhem-i k. 17a/6

k.-ı fülüsı 14a/2

k.-ı mişḫāl 22a/4

k.-ı zirā' 15b/2

eşḫāl-i k.-ı zirā' 15b/21

k.+ ı 14a/19, 15b/1, 16a/12, 16a/14,
18b/10, 19b/10, 20b/12, 20b/13, 22b/7,
24b/4, 32a/13, 32a/14, 32a/18

'aded-i k.+ ı 14b/14

hâne-i k.+ ı 16b/10

k.+ ıla 22a/10

k.+ ın 17b/7, 20a/7

k.+ ıyla 18b/8, 21a/8

k.+ uñ 16b/4, 2b/3

şemen-i l.-i şülüşân 52b/9

şemen-i l.+ i 50b/13, 50b/5

l.+ ü 114b/12

l.+ üñ 111a/13, 111a/19, 50a/11

şemen-i l.+ üñ 50b/7, 50b/8, 50b/9

-L-

lafz : Kavram krş. kelime -4- [Ar]

l. 85a/19

l.-ı müşbet 85a/18

l.-ı müsteşnâ ola 85a/18

l.+ dan 84b/16

lâkin : Lakin, ama, fakat -1- [F]

l. 75b/1

la'1 : Kırmızı ve değerli bir süs taşı -29-

[Ar]

l. 110b/9a, 110b/8, 114b/13, 50a/10,
51b/10

bahâ-yı l. 111b/1

şemen-i l. 110b/13, 115a/10, 115a/2,
51a/5, 51b/15, 51b/16, 51b/20, 51b/21,
52a/5, 52a/9, 52b/11, 52b/6, 52b/8

miqdâr-ı l. 111a/9

la'1-eset : la'1 kelimesinin Farsça üçüncü
tekil şahıs iyelik çekimi La' li -1-

[Ar+F]-

rub' -ı l. 114b/14

lâ : Yok, değil manasında olumsuzluk edatı -
10- [Ar]

l.- cezir 53a/12, 53a/15, 54a/11,
54a/13, 54a/9, 55b/7

l.- ğayr-ı nihâye 70b/12, 82a/17.

l.- ka' b 57a/2, 57a/4

lâyık : Yakışan -1- [Ar]

l. 114b/11

lâzım : Lüzumlu, gerekli, ihtiyaç; gereklilik -
65- [Ar]

l. 115b/6, 21a/7

l.+ dur 100a/21, 44a/7, 82a/4, 97a/9,
98b/18

l. geldi 103b/18, 115b/11, 51b/16

1. geldiki 116b/4

1. gelür 101b/9, 104b/13, 115b/5,
117b/7, 18a/17, 40b/15, 40b/9, 41a/8,
43b/12, 43b/5, 45b/5, 50b/7, 51b/13, 78b/12,
80b/2, 88b/13

1. gelürki 104a/4

1. oldı 100b/12, 107b/19, 107b/21,
108b/11, 111a/10, 112a/14, 112b/12,
113a/19, 114a/13, 115a/10, 115a/2, 115a/21,
115a/8, 116a/17, 116a/8, 116b/21, 117b/13,
118a/21, 120a/1, 23a/3, 51b/18, 52a/9,
86b/9, 94b/2, 95a/15, 96b/14, 98a/12

1. oldıki 19a/2, 98a/21

1. olsa 33a/5

1. olur 105b/4, 109a/12, 109a/14,
119a/4, 33a/11, 99a/12, 99a/15

leken : leğen 1- [F]

1. 111b/19

lidre : <lodra İpek için kullanılan ağırlık ve
ölçü birimi 120 dirheme eşittir ve 384,9 grdır
bkz lodra -3- [Ar]

1. 25b/2, 25b/9

lîki : Lâkin, fakat , ama -1- [F]

1. 51b/6

lodra : İpek için kullanılan ağırlık ve ölçü
birimi 120 dirheme eşittir ve 384,9 grdır -
25- [Ar]

1. 20a/11, 20a/17, 20a/7, 20b/12,
20b/2, 20b/3, 20b/4, 20b/6, 21a/2, 21a/5,
21a/6, 21b/14, 21b/15, 41b/2, 41b/4, 41b/6

1.+ dur 20a/11, 20a/15

1.+ ı 20a/18, 20b/10, 21b/4

1.+ nuş 20b/9, 21b/3

1.+ sı 20a/15

1.+ ya 41b/8

lû'lü : İnci bkz. lülü-1- [Ar]

1. olsa 50b/1

lülü : <lû'lü İnci -6- [Ar]

şemen-i l. 50b/9, 51a/8

l.-i mişkâl 110b/9a

1.+ nüş 111a/13

1. olsa 50a/11

1.+ ye 111a/3

lüle : Çeşme, musluk gibi şeylere takılan
küçük boru -3- [F]

1.+ den 80a/7, 80a/8

1.+ si olsa 80a/6

l.+³ i 80a/10

-M-

mā' adā : Fazla, başka-7- [Ar]

m.+ sını 49a/4, 4a/15, 5a/6, 5b/14,
5b/2

m.+ sını 6a/14

m.+ sını 25b/6

ma' ādil : <mu' ādil Eşit, denk -139-
[Ar]

m. 100a/11,100a/8, 100b/18,
100b/21, 100b/5, 100b/6, 101a/16, 101a/19,
101b/12, 101b/16, 102a/10, 102b/6, 103a/21,
103b/17, 103b/8, 104a/3, 104b/13, 104b/14,
104b/16, 104b/5, 105b/15, 106a/11, 106a/15,
106a/2, 107b/12, 108b/10, 108b/3, 112b/10,
112b/7, 115a/5, 115a/7, 115a/8, 115b/7,
116a/18, 116b/19, 116b/20, 117a/1, 118a/11,
118a/13, 118a/15, 118a/9, 118b/17, 118b/19,
119b/20, 119b/2184b/10, 84b/14, 84b/18,
84b/21, 85a/13, 85a/19,85a/2,
85a/21,85a/21, 85a/8, 85b/2,85b/9,

85b/18, , 86a/1, 86a/12, 86a/6, 86b/1,
86b/10, 86b/16, 86b/18, 87a/1,88b/10,
88b/11, 88b/4, 89a/10, 89a/19, 89a/5,
89b/15, 89b/7, 90a/14, 90a/20, 90b/18,

90b/4, 91a/11, 91b/16, 92a/18, 92b/12,
92b/18, 92b/5, 93a/21, 93a/3, 93a/8, 94a/16,
94a/18, 95a/6, 95a/8, 95b/14, 95b/18, 95b/9,
96a/10, 96a/13, 96b/10, 96b/21, 96b/9,
97a/11, 97a/15, 97a/17, 97b/2, 97b/8,
98a/17, 98a/19, 98a/20, 98a/5, 98b/1, 98b/6,
98b/798b/9, 99a/1,99a/11, 99b/12, 99b/15,

aded-i m. 88b/10

kısm-ı m. 103b/21, 107b/18

m.+ den 85a/17

m.+ dür 86a/17, 93b/15

m.+ i 99a/21

m.+ idür 84b/19

m.+ in 102a/13, 86a/3, 90b/2

m.+ inden 85a/7, 92a/15

m.+ ine 100a/10, 101b/15, 84b/13,
84b/8

m.+ ini 99b/14

m. olan 89b/5

m. olur 102b/9, 103b/4, 81a/18,
81a/20

vâhid-i m. olur 81a/21

ma' ādilât : <mu' ādilDenklemler -1- [Ar]

m.+ ın 92b/2	m.-i tūs' anuḡ 31b/16
ma'ādile : <mu'ādile Denklem -2- [Ar]	m.+ i 2b/7, 33a/12, 33a/14, 33b/2, 34b/5
m. 85b/11	m.+ iyle 32a/19, 35a/3
m.+ 'i 85b/11	m.+ üḡ 30a/16
ma'āliye : Derin fikirler, şerefler, ululuklar -1- [Ar]	māhir : Maharetli, becerikli -3- [Ar]
m. 2a/1	m.+ lerinden 2a/14
mābeyn : Ara, orta -4- [Ar]	m.+ dür 51b/9
m.+ i 81b/2	m.+ leri 35a/7
m.+ inde 7a/15, 84a/13	māhrec : Payda, basit kesirde çizginin altındaki kısımdır -137- [Ar]
m. olur 81b/4	m. 112a/9, 31a/1, 31b/17, 31b/2, 31b/5, 31b/9
māh : Ay -1- [F]	m.-i şelāşeye ururuz 100b/21
rūy-ı m. 111b/20	m.-i şülüş 30a/20, 30b/11, 30b/13, 30b/14, 30b/19, 31a/20, 31a/6, 31b/18
maḡall : Yer -7- [Ar]	m.-i şülüşe ururuz 101a/2, 87a/13, 87a/4
m.+ de 113b/6, 18a/1	m.-i şülüşe ururuzki 87a/6
m.+ den 74a/9, 74b/9	m.-i şümün ururuz 94b/13
m.+ ine 27a/5, 9a/12, 9a/9	m.-i şümün 30b/1
maḡāric : Paydalar, basit kesirde çizginin altındaki sayılar -12- [Ar]	m.-i şümüne ururuz 95a/11
m.-i müfred 30a/19	m.-i şümüne vururuz 95a/9
m.-i müfredi 30a/18	
m.-i tis' a' i 34a/7	

m.-i 'aşer 32a/10	m.-i nısf 30a/19, 30b/10, 31a/20,
m.-i 'aşir 30b/2	31b/17
m.-i ekşeri 31a/14	m.-i nısfı 109b/3
m.-i eķall 31a/16	m.-i ĥumsa vurasın 86a/9
m.-i kesir 28a/5	m.-i ĥumus 31b/19
m.-i kesr-i maẓrüb-ı 'adedi 13a/8	m.-i ĥumus 30a/21, 30b/21
m.-i kesr-i maẓrübı 11b/10	m.-i ĥumusı 119a/10
m.-i kesr-i maẓrübüfihe 11b/10	m.-i rub ^ç 13b/7, 30b/15, 30a/20,
m.-i kesr-i maķsūmdur 28a/7	31b/8
m.-i kesr-i mürekkebe 30b/17	m.-i rub ^ç a 13a/17
m.-i kesr-i mürekkebedür 30b/17	m.-i rub ^ç ı 86a/8, 87a/12, 87b/20,
m.-i küsūr 29a/7	88a/21
m.-i küsūr-ı maķsūmdur 29a/14	m.-i rubu ^ç 12b/10
m.-i küsūr-ı muẓāfadur 30b/7	m.-i seb ^ç a 30b/1
m.-i küsūr-ı müfreden 30b/4	m.-i sub ^ç a urasın 87b/21, 88b/1
m.-i küsūr-ı mütekerrire 30b/4	m.-i sub ^ç a ururuz 119a/10
m.-i küsūra vurasın 28a/11	m.-i sub ^ç a 13a/20
m.-i küsürdur 28b/11	m.-i subu ^ç 12b/10, 32a/1
m.-i maķsūma urup 28b/7	m.-i subu ^ç da 31b/21
m.-i maķsūmun ^ç aleyhe vurasın	m.-i subu ^ç dur 13b/8
28a/12	m.-i südüs 116a/19, 30a/21, 31b/21,
	31b/4
	m.-i südüse ururuz 109b/3

m.-i sūdüsle 31b/20	m.-i sūdüs 31a/6
m.-i sümün 116a/19	cümle-i m.+ i 28b/5
m.-i şey'i 106a/12, 106a/17	m.+ i 30b/18, 31b/3
m.-i tūs' a vururuz 86a/13	m.+ inde 31a/2
m.-i tūs' i 30b/2	m.+ ine 30b/9
m.-i tūs' idür 32a/6	maḫsūm : Bölünen -27- [Ar]
m.+ de 31b/17	m. 100b/19, 118b/13, 13a/7, 28a/12,
m.+ den 31b/6, 32b/15, 34a/9	83b/18, 98a/18, 99a/11
m.+ e 109b/11, 30b/18, 31b/3	‘aded-i m. 13b/6
m.+ e uralum 106b/16	m.+ a 94a/17
m.+ i 109a/6, 109b/4, 11b/17, 12a/13,	maḫrec-i m.+ a urup 28b/7
12a/6, 12b/1, 12b/9, 28b/13, 28b/16, 30b/3,	m.+ da olan 44b/16
30b/5, 30b/6, 30b/8, 31a/13, 31a/14, 31a/17,	m.+ dur 28a/14, 28a/4, 29a/4, 47b/3,
31a/18, 31a/21, 31a/4, 31a/9, 31b/12,	48b/10, 99a/13
31b/13, 32a/3, 32b/8, 88a/12, 98b/2	şūret-i kūsūr-ı m.+ dur 28b/16
m.+ idür 29a/11, 32a/13, 32a/19	maḫrec-i kesr-i m.+ dur 28a/7
m.+ ine vurasın 28b/3	maḫrec-i kūsūr-ı m.+ dur 29a/14
m.+ ine vurasıncı 28a/15	‘aded-i m.+ ı 13a/11, 13b/10
m.+ inüñ 29a/4, 31a/8	m. olsa 100b/18, 118b/9, 94a/16,
m.+ üñ 34b/11	98a/17
m.-i şülüş 31b/1, 31b/11, 31b/15	m. olur 95a/6
m.-i rub' dur 31b/13	maḫsūmun' aleyh : Bölen -41- [Ar]
m.-i rub' ı 31b/4	

m. 44b/13, 45a/15, 45a/9, 83b/17,
87a/16, 87a/5, 87b/12, 88a/15

m.+ de 44b/15

m.+ dür 28a/5, 29a/10, 29a/8, 29a/9,
47b/8, 50a/1, 51a/3, 99a/10, 99a/13

kesr-i m.+ dür 28a/6

m.+ e 28b/5, 37a/10, 50a/5, 87a/7

‘aded-i m.+ e 13a/10, 13a/11, 13b/10,
13b/11

m.+ e ururuz 98a/15

maḥrec-i m.+ e vurasın 28a/12

m.+ e vururuz 118b/14

m.+ i 100b/16, 100b/19, 94a/14,
94a/17, 98a/17

şüret-i m.+ i 28b/7

m. olısdur 44b/9

m. olsa 37a/6, 47a/13, 48b/3, 50b/20,
98a/14

māl : 1.Para, nakit, hesap işlerinde kullanılan
bir miktar meblağ -159- [Ar]

m. 100b/14, 101a/10, 101a/5,
101b/7, 102a/3, 104a/12, 106b/16, 109a/1,
109a/10, 109b/14, 109b/2, 32b/18, 33a/17,
33a/5, 34b/7, 35b/10, 35b/12, 39a/1, 47b/16,

47b/19, 47b/21, 48a/4, 48b/13, 49a/10,
50a/8, 54a/18, 61b/8, 66a/1, 67b/11, 67b/4

şāhib-i rub^ç -ı rub^ç -ı m. 104a/12

kemmiyye-i m.-ı şānī 106a/7

m.-ı şānīyi 105b/14

m.-ı ‘Amur 117a/4

m.-ı ‘Amurı 116b/15, 116b/16

m.-ı furūş-ıdı 46a/18

kemmiyye-i m.-ı evvel 117b/9

m.-ı evvele urasınkim 48b/6

netice-i m.-ı maḥlūbdur 46a/19

m.-ı maḥlūbuḡ 46a/7

m.-ı mechül 104b/1, 105a/2, 105b/13,
106b/2, 40a/21, 40a/6, 40b/4, 46a/12, 46b/2

m.-ı mechülü 105b/14, 46a/13

m.-ı mechülüḡ 105b/8

m.-ı medyūnı 38b/9

m.-ı mefrüz 46a/7, 47a/14

netice-i m.-ı mefrüz 46a/17, 46b/15

m.-ı mefrüz-ı şānī 51a/11

m.-ı mefrüz-ı şānīkim 52a/16

m.-ı mefrüz-ı şānīye urasın 52a/15

ḥaṭā-yı m.-ı mefrūz-ı şānīye viresin 47b/10	57a/14, 58a/17, 59a/14, 60a/17, 62a/11, 66a/3, 69b/4, 70b/4
m.-ı mefrūz-ı şānīyi 50a/2, 51a/1	m.+ ı 101b/10, 117a/11, 117a/15, 117a/19, 117a/9, 117b/11, 117b/12, 117b/15, 25a/16, 28b/8, 29b/11, 29b/5, 30a/2, 33a/4, 38b/10, 38b/4, 43a/16, 46a/14, 46b/11, 48a/14, 48a/5, 49b/8
m.-ı mefrūz-ı evvel 51a/11, 52a/19	
m.-ı mefrūz-ı evvele urasın 52a/18	
ḥaṭā-yı m.-ı mefrūz-ı evvele viresin 47a/14	
m.-ı mefrūz-ı evveli 50a/2, 50b/21	m.+ ı olana 35b/20, 36a/2, 36a/4, 36a/6
ḥaṭā-yı m.-ı mefrūz-ı evveli 47b/8	m.+ ı olsa 36b/5
netice-i m.-ı mefrūza 47a/1	m.+ ıla 49a/1, 49a/9
m.-ı mefrūz-ıdı 46b/16	m.+ ın 117a/12, 117a/12
m.-ı mefrūzuḡ 46a/9	m.+ ına 35b/11, 35b/15, 37a/1, 37a/7
m.-ı rābi' 117b/1	m.+ ından 117a/14, 49a/3
m.-ı sub'ı 112b/5	m.+ ınuḡ 117a/14, 117a/6, 117a/7, 117a/8, 117a/9, 49a/6
m.-ı sūdüsü 112b/5	
m.-ı Zeyd 116b/17, 116b/17, 117a/1	m.+ ları olsa 117a/5
m.-ı Zeydi 116b/15	m.+ ların 35b/6
sub' -ı m.-ı Zeydi 117a/2	m.+ larına 37a/4, 37a/5
m.+ a 36b/3, 38b/12, 49b/5	m.+ larına idesin 35b/14
m.+ da 27a/14, 27b/20, 54b/3, 57b/4	m. olsa 47b/14
m.+ dan 25a/5, 53b/14, 53b/21, 53b/6, 54b/19, 55a/9, 55b/12, 55b/17, 56a/9,	m. olur 94a/18 m. olursa 30a/5

m.+ uŋ 29a/6, 48b/5

2. Tam kare, her sayının kendisiyle çarpımının sonucudur -31- [Ar]

m. 53a/6, 81a/10

şaff-ı mālū'l- m. 67b/12

şaffi'l- m. 67b/15

mālū'l- m. 60b/17, 61a/1, 61a/15,
61a/3, 61a/8

m.-i ka' b olsa 67a/4

şaff-ı m.-i ka' b 67b/11

m.-i ka' b-ı āşamm 70b/7

m.-i ka' b-ı munṭaḳ 70b/6

m.-i ka' bı 67a/2, 67b/17

m.-i ka' buŋ 67a/3

şaff-ı m.+ da 68a/2

şaff-ı m.+ da olan 68a/3

m.+ dan 55b/2, 56a/13

şaff-ı m.+ dan 68a/20

m.+ ı 53a/9, 56b/16

mālū'l- m.+ ın 60b/19, 61a/11

m.u'l- mālın 60b/19, 61a/11

m.+ ıŋ 56a/16, 66a/5

m. olur 81a/9

m.+ uŋ 59a/16

mālū'l- m.+ uŋ 60b/18

m.u'l- mālūŋ 60b/18

m.- ka' b 67a/1

mizān-ı mālū'l- m. 66a/6

mizān-ı m.u'l- māl 66a/6

m.u'l- māl 60b/17, 61a/1, 61a/15,
61a/3, 61a/8

şaff-ı m.u'l- māl 67b/12

m.u'l- mi'āt 81a/14

3. Bilinmeyen niceliğin kendisiyle çarpımının sonucudur Yani cezir veya şey'in kendisiyle çarpımıdır Māl buna göre, x^2 Bilinmeyen niceliğin karesi -331- [Ar]

m. 100a/11, 100a/5, 100a/6, 100a/8,
100b/5, 100b/6, 101a/13, 101a/14, 101a/16,
101a/19, 101b/11, 102a/8, 102a/9, 102b/2,
102b/4, 102b/7, 102b/8, 103a/1, 104a/13,
112b/3, 112b/4, 117a/21, 118a/12, 118a/15,
118a/7, 118a/9, 118b/17, 118b/19, 119a/19,
119b/11, 119b/19, 119b/8, 119b/9, 82a/10,
82a/6, 83a/13, 83a/16, 83a/16, 83a/6,
83a/7, 83b/3, 83b/4, 83b/5, 84a/1, 84a/15,

84a/18, 84a/20, 84a/3, 84a/4, 84a/9, 84b/4,
85a/19, 85b/1, 85b/2, 86a/20, 86a/21,
86b/10, 86b/2, 86b/4, 87a/1, 87a/8, 87b/20,
87b/5, 88b/10, 88b/12, 88b/14, 88b/9, 89a/1,
89a/10, 89a/18, 89a/19, 89a/2, 89a/3, 89a/4,
89b/14, 89b/15, 89b/16, 89b/7, 90a/12,
90a/13, 90a/14, 90a/17, 90a/20, 90a/21,
90b/12, 90b/14, 90b/16, 90b/17, 90b/19,
90b/4, 91a/1, 91a/11, 91a/12, 91a/2, 91b/14,
91b/16, 91b/19, 91b/3, 91b/7, 92a/10,
92a/12, 92a/14, 92a/18, 92a/7, 92b/1,
92b/11, 92b/14, 92b/3, 93a/14, 93a/2, 93b/1,
93b/15, 93b/7, 94a/5, 95b/1, 95b/4, 95b/7,
96b/20, 96b/7, 96b/8, 97a/11, 97b/6, 97b/8,
97b/9, 98a/4, 98b/21, 98b/5, 99b/10, 99b/11,
99b/14

cüz²-i m. 82b/12, 82b/13

cüz²-i māl-ı m. 82b/16

kemmiyye-i m. 91b/4, 93b/15

māl-ı m. 84b/4

mālu'l- m. 83a/16, 83a/7, 84a/19

miḳdār-ı m. 86b/12

ḥums-ı m. 97a/13

rub⁶-ı m. 103a/2

m.-ı cezri 86b/17

m.-ı evvel 117b/1, 117b/3

m.-ı ka⁶ b 82a/11, 83a/10

māl-ı m.-ı ka⁶ b 82a/13

m.-ı ka⁶ b-ı ka⁶ b 82a/14

m.-ı ka⁶ b-ı ka⁶ ba vursalar 82a/15

m.-ı ka⁶ b-ı ka⁶ ba 82b/5

māl-ı ka⁶ b-ı ka⁶ b-ı m.-ı ka⁶ b-ı
ka⁶ buḡ 82b/7

m.-ı ka⁶ ba vursalar 82a/12

māl-ı m.-ı ka⁶ ba vursalar 82a/14

m.-ı ka⁶ ba 82a/21, 82b/2

māl-ı m.-ı ka⁶ ba 82b/3, 82b/4

m.-ı ka⁶ buḡ 82b/2, 82b/3

māl-ı m.-ı ka⁶ buḡ 82b/5, 82b/6

m.-ı kāmīl 89a/21

m.-ı māl 84b/4

cüz²-i m.-ı māl 82b/16

m.-ı māl-ı ka⁶ b 82a/13

m.-ı māl-ı ka⁶ ba vursalar 82a/14

m.-ı māl-ı ka⁶ ba 82b/3, 82b/4

m.-ı māl-ı ka⁶ buḡ 82b/5, 82b/6

m.-ı mālā vursalar 82a/11

m.-ı mālā 82a/20, 82a/21
m.-ı mālūḡ 82a/21, 82b/1
m.-ı mechūl 100a/16, 101a/11,
101b/3, 101b/8, 102a/1, 102a/17, 102a/5,
102b/14, 102b/3, 103a/8, 119a/17, 119a/7,
119a/9, 87b/16, 87b/6, 88a/11, 88a/21,
88a/7, 88b/6, 96b/18, 97a/18, 97a/4, 97a/8,
97a/9, 97b/19, 98b/6, 99b/20, 99b/8, 99b/9
m.-ı mechūlı 100a/1, 100a/4,
101a/12, 102a/2, 102a/7, 102b/17, 104a/14
96b/15, 96b/19, 99b/5
m.-ı mechūl olsa 101a/7, 101b/5,
102a/18, 87b/17, 87b/4, 88a/18, 88a/9,
97a/5, 98b/1, 99b/4
m.-ı mechūl olur 98a/20
m.-ı mechūlı olsa 102a/21
mecmū' -ı m.-ı mechūl 104a/5
mişill-i m.-ı mechūl 96b/16
mişl-i m.-ı mechūl 102b/1, 97a/7,
97b/15
m.-ı mechūle 97b/14, 98b/2
m.-ı mechūle ursanḡ 102a/20
mişl-i m.-ı mechūlı 100a/3
m.-ı mechūlūḡ 97a/6, 97b/13

m.-ı murabba' eyledūḡ 101a/7
m.-ı ka' b-ı ka' b-ı māl-ı ka' b-ı
ka' buḡ 82b/6
m.-ı şey'i 97a/16
miḡdār-ı m.-ı vāḡid 86b/20
m.+ a 82a/8, 82b/21, 83a/16, 83a/19,
83a/7, 83a/9, 83b/3, 84a/18, 86a/17, 86a/18,
98b/8
'aded-i m.+ a 89b/18, 90a/10
māl-ı m.+ a 82a/20, 82a/21
'aded-i m.+ a ururuz 91a/15
māl-ı m.+ a vursalar 82a/11
ba' de'z- tekmi'l-i m. 98b/7
kemmiyye-i m. 120a/1
mālu'l- m.+ da 83a/5
m.+ dan 103a/8, 88a/20
m.+ dur 92b/5, 93a/21, 95b/6
'aded-i m.+ dur 90a/4
m.+ ı 100a/10, 100a/6, 100a/9,
101a/14, 101a/17, 101b/13, 101b/16,
102a/12, 102a/19, 102a/9, 102b/21, 102b/5,
103a/10, 103a/5, 116b/14, 118a/11, 118a/14,
119a/19, 119a/21, 119b/16, 119b/2, 119b/5,

120a/3, 82b/21, 83a/1, 83a/10, 83a/14,
83a/19, 83a/4, 83a/5, 83b/2, 84a/15, 84b/14,
85a/13,85a/21, 85a/8, 85b/5, 85b/9, 86b/1,
86b/10, 86b/12, 86b/14, 86b/3, 87a/1,87a/2,
87a/4, 89a/3, 89b/1, 89b/2, 91b/5, 92b/12,
92b/14, 93a/3, 93a/5, 93a/8, 96b/10, 97a/1,
97a/12, 97a/15, 98b/7, 99b/13

m.+ ıla 85b/5

m.+ ıla olan 91b/11

m.+ ın 119b/4, 119b/6

m.+ ıñ 87b/4, 99b/5

m.+ ıñuñ 116b/10, 116b/12

m.+ ıyla 83a/4

m. itmek 93b/8

m. ola 86b/17

m. olduğı 82a/19

m. olur 86b/5, 88b/11, 89b/2, 92b/18,
93b/14, 96b/9, 98a/20

mālu'l- m. olur 83b/6

miḳdār-ı m. olur 87a/3, 91b/13,
91b/15

m. ḳaldı 85a/11

m. ḳalur 89a/7, 90b/2

m.+ um 116b/10, 116b/13

m.+ umdan 116b/12

m.+ uñ 101b/5, 101b/6, 103a/2,
103a/3, 108b/17, 108b/19, 109a/17, 82a/19,
82b/8, 87b/18, 88a/19, 88a/9, 89a/6, 90b/1

cüz²-i m.+ uñ 82b/13

māl-ı m.+ uñ 82a/21, 82b/1

m. virse 109a/16

m. virseler 102b/19, 102b/20

rub⁶-ı m. virseler 102b/19

m.u'l- māl olur 83b/6

m.u'l- māl 83a/16, 83a/7, 84a/19

m.u'l- mālda 83a/5

ma⁶lūm : Bilinen, belli -32- [Ar]

m. 40a/3, 46a/5

m.+ a 40a/18, 40a/20, 40b/2

m. eyledük 100b/13

m.-ıdı 39b/21, 40a/5

m. idine 77b/13

m. idelüm 114a/1

m. idinesin 78b/1

m. idinmek 111b/14, 39b/16, 76a/7

m. idüp 78a/15
m. ola 77b/18
m. olacağolursa 45b/14
m. olan 39b/15
m. oldu 103b/19, 111b/21, 113a/2,
66a/4, 83b/8
m. olduğu 35a/8, 3a/12
m. olunur 38b/8
m. olmağičün 11a/11
m. olup 77b/2, 77b/5
m. olur 76a/9, 83b/9
m.+ uğ 40a/17

mā-melek: Varı yoğu, neyi varsa -1- [Ar]

m.+ i 38b/2

ma' nā : Anlam -1- [Ar]

m.+ sındadır 85b/11

ma' nī : <ma' nā Anlam -6- [Ar]

m.+ den 103b/18, 107b/21, 115a/8,
115b/5, 116a/17, 116b/21

mantık : <muntaķ Rasyonel sayı krş muntaķ-
1- [Ar]

cezr-i m. 53a/2

maṭlūb : İstenilen, talep edilen -26-
[Ar]

m. 77b/19

‘aded-i m. 11b/13, 40a/1, 41a/15,
42a/13, 42a/19, 42b/13, 43a/9, 44a/12,
44b/15, 46a/10, 47b/13, 47b/5, 50a/7, 51a/4

m.+ dur 61a/8

‘aded-i m.+ dur 42b/5, 43b/8, 46b/5,
47a/5, 51a/10, 52b/7

netice-i māl-ı m.+ dur 46a/19

‘aded-i m. olur 12a/7

ķuṭr-ı m. olur 77b/17

māl-ı m.+ uğ 46a/7

mazrūb : Āarpılan -25- [Ar]

m. 11b/3, 13a/1, 4a/2, 82b/20, 83a/2,
83a/3

maḥrec-i kesr-i m.-ı ‘adedi 13a/8

m.+ da 20a/2

m.+ da olan 11a/14

m.+ dur 13b/7

maḥrec-i kesr-i m.+ ı 11b/10

m.+ ıla 10a/17, 11a/12, 13a/4, 13b/3,
14a/20, 15a/7, 19a/19, 21a/9, 21b/17,

21b/7, 22b/9, 23a/6, 5a/12, 8b/17

maẓrūbun fih : Çarpan -26- [Ar]

m. 11b/4, 82b/20, 83a/2, 83a/3

m.+ de 10a/17, 13a/1, 13a/5, 13b/3,
14a/20, 15a/8, 19a/19, 21a/9, 21b/17, 21b/7,
22b/9

m.+ de olan 11a/12, 11a/15

m.+ den 23a/6, 8b/17

m.+ e 12a/16, 13a/20, 13b/8

kesr-i m.+ e 13a/9

maḥrec-i kesr-i m.+ e 11b/10

m.+ i 4a/2, 5a/12

maʿrifet : Ustalık, hüner -1- [Ar]

m.-i istiḥrācın uḡ 31a/10

zerr-i m. 110b/9

mebhem : <mübhem Belirsiz krş mübhem -
1- [Ar]

m. 46a/5

meblaḡ : Genellikle toplama veya çarpma
işlemi sonucunda çıkan deḡer, sonuç-38-
[Ar]

m. 49a/17, 67a/4, 83b/4

m.-ı mesfūruḡ 55a/13

m.-ı mezbūrdan 49b/3

m.-ı mezbūrı 26a/5

m.+ dan 14b/2, 15a/10, 16a/17,
16b/12, 17a/7, 17b/2, 18b/11, 19a/8, 19b/1,
19b/9, 20a/2, 20b/14, 21a/11, 21b/9, 24b/6,
88b/19, 91b/10, 91b/12

m.+ ı 26b/4, 33a/10, 46a/18, 92a/2,
94b/18, 95a/12

m.+ uḡ 112b/11, 119a/1, 49b/17,
56b/15, 89b/10, 90b/8, 92a/3, 92b/8

mecd : Büyüklük, ululuk, şan ve şeref -
1- [Ar]

ve'l- m.-i ve'l- iḥtirām 1b/19

mecḥūl :1. Bilinmeyen -10- [Ar] -[84]-

m. 39b/16, 40a/2, 40a/21

iḥrāc-ı m. 46a/3

m. ola 39b/15, 40a/16

m. olacaḡolursa 77b/5

m. olan 39b/17, 40a/16

m.+ üḡ 46a/1

2. Dört orantılı sayı hesabında bilinmeyen
miktar -3- [Ar]

māl-ı m. 40a/21, 40a/6, 40b/4

3. Çift yanlış hesabında bilinmeyen miktar -

3- [Ar]

māl-ı m. 46a/12, 46b/2

māl-ı m.+ ı 46a/13

4. Cebr ve muqābelede bilinmeyen miktar -

68- [Ar]

māl-ı m. 100a/16, 101a/11, 101b/3,
101b/8, 102a/1, 102a/17, 102a/5, 102b/14,
103a/8, 104b/1, 105a/2, 105b/13, 106b/2,
119a/17, 119a/7, 119a/9, 87b/16, 87b/6,
88a/11, 88a/21, 88a/7, 88b/6, 96b/18,
97a/18, 97a/4, 97a/8, 97b/19, 98b/6, 99b/20,
99b/8

mecmū^c -ı māl-ı m. 104a/5

mişill-i māl-ı m. 96b/16

mişl-i māl-ı m. 102b/1, 97a/7,
97b/15

māl-ı m.+ a 97b/14, 98b/2

māl-ı m. 102b/3, 97a/9, 99b/9

māl-ı m.+ e urşaj 102a/20

māl-ı m.+ ı 100a/1, 100a/3, 100a/4,
101a/12, 102a/2, 102a/7, 102b/17, 104a/14,
105b/14, 96b/15, 96b/19, 99b/5

māl-ı m.+ ı olsa 102a/21

māl-ı m. olsa 101a/7, 101b/5,
102a/18, 87b/17, 87b/4, 88a/18, 88a/9,
97a/5, 98b/1, 99b/4

māl-ı m. olur 98a/20

māl-ı m.+ üñ 105b/8, 97a/6, 97b/13

mecmū^c : Toplam -32- [Ar]

m.-ı a^c dāda 56a/8, 9a/7

m.-ı a^c dādı 8a/18, 9a/12

m.-ı bākī 78a/4

m.-ı şānī 47b/11, 52b/10, 52b/2

m.-ı şānīyi 47b/12, 52b/2

m.-ı evvel 50a/1, 50b/20, 52a/14,
52b/10, 77b/17

m.-ı evvele 47b/12, 52b/3

m.-ı evvelki 51a/3

m.-ı iki 76a/3

m.-ı māl-ı mechül 104a/5

m.-ı mertebe-i āḥādda 11b/5

m.-ı misāḥat 76a/13

m.-ı müşelleşātün 74b/13

m.-ı ḥāric-i kısmet 100a/19, 100b/1

m.-ı rızqın 35b/9

m.+ ı 76b/4, 81a/10	‘ ayn-ı m.-ı şānīye viresin 47b/9
m.+ ın 118b/13	ḥaṭā-yı māl-ı m.-ı şānīye viresin
m.+ ına 38a/1, 38b/7	47b/10
m.+ ınuḡ 81a/16	māl-ı m.-ı şānīyi 50a/2, 51a/1
meczūr : Kökü olan, tam kare -2- [Ar]	māl-ı m.-ı evvel 51a/11, 52a/19
m. 53a/5, 82a/7	māl-ı m.-ı evvele urasın 52a/18
med(d)e’allahū : Yayan, uzanan -1- [Ar]	ḥaṭā-yı māl-ı m.-ı evvele viresin
m. 1b/19	47a/15
medyūn : Borçlu -2- [Ar]	māl-ı m.-ı evveli 50a/2, 50b/21
māl-ı m.+ ı 38b/9	ḥaṭā-yı māl-ı m.-ı evveli 47b/8
m. olan 35b/7	‘ ayn-ı m.-u evveli 47b/9
me’cūr : Yaptığı hayırlı işin sevabı verilmiş olan -1- [Ar]	netice-i māl-ı m.+ a 47a/1
m. 2a/13	māl-ı m.+ ıdı 46b/16
mefrūz : Çift yanlış hesabında bilinmeyenine yerine varsayılan, farz edilmiş [Ar]	māl-ı m.+ uḡ 46a/9
māl-ı m. 46a/7, 47a/14	meka‘b : <muka‘b1. Küp kökü olan -2- [Ar]
netice-i māl-ı m. 46a/17, 46b/15	-[3]-
māl-ı m.-ı şānī 51a/11	‘ aded-i mişl-i m. ola 60b/13
māl-ı m.-ı şānīkim 52a/16	mişl-i m. ola 60b/16
māl-ı m.-ı şānīye urasın 52a/15	2.<muka‘b x3 Bilinmeyen niceliğın kübü -
	1- [Ar]
	m. 82a/9
	mekāne : Mekan ve yer bakımından -1- [Ar]
	m. 113b/9

mekûb : <muka‘b x3 Bilinmeyen niceliğin

kübü krş meka‘b -1- [Ar]

m. 56b/13

melik : Mülk sahibi -1- [Ar]

el-manzûr-ı bî- nazari’l- m.i’l- ‘allâm
1b/20

zıllullâhi’l- m.i’l- âzîzi’l- müste‘ân
1b/8

men : Ben, Farsça birinci teklik şahıs -
2- [F]

m. 110b/10, 110b/10a

meḥâşıl : <mâḥaşal Hasıl olan, meydana
gelen -1- [Ar]

defâtir-i m.-ı resm-i sulṭânî 1b/17

meḥûz : <me‘ḥûz Bir şeyin alındığı
çıkarıldığı kaynak -1- [Ar]

m.+ dur 30b/5

merkez : Daire veya çemberin tam orta
noktası-1- [Ar]

m. 76b/5

merḥûm : Vefat etmiş olan kişi. -1- [Ar]

m. 113b/4

mersûm : Adı geçmiş, adı geçen -1- [Ar]

m.-ı divân 110b/11

mertebe : Derece, basamak -60- [Ar]

m. 53b/9

m.-i âḥâdda olan 10a/2, 10a/3, 4a/14,

5b/15

m.-i âḥâdda 23a/2, 26a/20, 4a/5, 4b/7

mecmû‘-ı m.-i âḥâdda 11b/5

m.-i âḥâdı 4b/21, 5a/17, 7b/10

m.-i âḥâdın 5b/1, 5b/6, 6a/14

m.-i ‘aşerâtda olan 10a/10, 10a/12,
10a/5, 6a/4

m.-i ‘aşerâtda olanı 4b/8

m.-i ‘aşerâtda 10a/6, 21a/6, 26a/10,
26a/15, 26a/8, 5a/2, 7b/7, 9b/21

m.-i mi‘âta 4b/2

m.-i mi‘âtda olan 10a/11, 10a/13,
10a/18, 10a/2, 10a/4

m.-i mi‘âtda 10a/8, 26a/7, 6b/19

m.-i mi‘âtdan 8a/21

m.-i ulûf 26a/7

m.-i ulûfda 10a/15, 5a/12

m.+ de ola 82b/20, 83a/3

m.+ de olmaya 83a/2

m.+ sinde 19b/15, 20b/1, 20b/3,
26a/17, 8a/17

m.+ sinde olsa 22b/21

m.+ sine 16b/14, 3b/15, 4b/21, 5b/14,
6a/2, 6a/9, 9a/5

m.+ si oldur 60b/18, 67a/3

mesāfe : Mesafe, yol krş müsāfe -1- [Ar]

m. 81b/7

meşābīḥ : Kandiller -1- [Ar]

m.ü'd- ducā 1b/5

mesā'il : Meseleler, denklemler, problemler

bkz mesā'il -1- [Ar]

m.+ üñ 45b/7

meşāliḥ : Çalışmalar -1- [Ar]

tedbīr-i m.-i milk-i āli 1b/16

mesā'il : Meseleler, denklemler, problemler-

bkz. meşā'il 12- [Ar]

m. 110b/6

m.-i muḵterife 102b/17

m.+ den 2a/10

m.+ i 107a/17, 2b/12, 2b/14, 2b/17,
2b/19, 2b/4, 2b/8, 82a/2

m.+ üñ 78b/2

m.+ e ururuz 88a/16

mesatṭaha : <musatṭah, musatṭih Uzunluk ve
genişliği olan, çizgi ile biten büyüklük, yani
düzlem-1- [Ar]

zāviye-i m. 72a/15

mesāvi : < müsāvi, Eşit, aynı -1- [Ar]

m.+ dūr 39b/6

mes'ele : Mesele, konu, problem -96-
[Ar]

m. 100a/17, 101b/4, 102b/15,
105b/6, 106b/3, 108a/6, 110b/12, 111b/7,
113a/20, 114b/8, 115a/13, 115b/18, 116b/8,
117b/17, 118b/2, 120a/4, 78b/3, 83b/6,
84a/10, 86a/16, 86b/21, 87a/14, 87b/17,
87b/9, 88a/1, 88a/13, 88a/3, 88b/2, 90a/13

m.-i diger 102a/1, 102a/18, 118b/3,
87b/4, 88a/18, 96a/2, 96b/15, 97a/5, 98b/12,
99b/2199b/4

m.-i şāliṣ 97a/19

m.-i şānī 96a/20

m.-i şānī-i muḵterināt 92a/17

m.-i āḥar 104a/14, 105a/3, 105b/7,
106b/4, 107a/19, 108a/8, 108b/16, 109a/15,
109b/15, 110b/8, 111b/8, 112a/16,

113b/1,115a/14, 115b/20, 116b/9, 117a/5,
117b/18, 119a/18, 119a/6, 78b/20, 79a/12,
80a/17, 80a/5, 80b/16, 80b/6, 81b/8,
88a/889a/19, 89b/14, 94b/3, 95a/17

m.-i evvel 85b/17, 88b/9, 94a/9

m.-i evvel-i muḳterināt 97b/13

m.-i müsteḫil olur 90a/19

m.+ de 113a/5, 51b/1, 83a/14, 84a/2,
84a/21, 85b/3

m.+ dedür 114a/1

m.+ e 70b/8

m.+ 'i 87b/12, 88b/4

m.+ lerden 87a/10

m.+ lerüñ 39b/2

m.+ nüñ 115a/1, 94a/9

m.+ sinüñ 85b/13, 85b/15

m.+ ye ururuz 87a/17

meşelâ : Misal olarak, örnek olarak, şunun
gibi -50- [Ar]

m. 10b/10, 10b/15, 11a/13, 11b/14,
12b/3, 13a/13, 14b/5, 15b/7, 16a/20, 17b/16,
17b/9, 18b/2, 20a/8, 20b/6, 22a/5, 22b/16,
24a/11, 26a/3, 28a/13, 29b/4, 30b/10, 30b/5,
31a/17, 31a/2, 31b/11, 31b/3, 32a/14,

32a/21, 38a/2, 3a/13, 3b/7, 40b/5, 4b/2,
55b/3, 5a/13, 6b/2, 76a/14, 7a/10, 83a/13,
84a/18, 84b/18, 84b/9, 85a/19, 85a/8, 8a/1,
8b/7, 90a/2, 93b/14, 94a/10, 9a/16, 9b/1

mesfūr : Adı geçmiş, yazılmış -40-

[Ar]

m. 22b/12, 23a/9, 26a/11, 26b/5,
28b/12, 35b/3, 44b/12, 57b/13, 59a/7,
60a/12, 60a/17, 60b/3, 65b/1, 68a/10,
68a/13, 68b/9, 69a/11, 69a/15, 69a/19,
69b/12, 69b/17, 69b/2, 69b/7, 70a/12,
70a/17, 70a/20, 74b/4, 81b/16

dıraḫt-ı m. 81b/19

bi-ṭariḳi'l- m. 36b/4

ḳā'ide-i m. 20a/5, 55a/15

dıraḫt-ı m. bir 81b/9

ḍarb-ı m.+ da 66a/2

m.+ dan 43a/1

m.+ uñ 61a/1

a' dād-ı m.+ uñ 67b/17

cezr-i m.+ uñ 54b/7

meblağ-ı m.+ uñ 55a/13

ḥavz-ı m.+ uñ 79a/3

meskūn : Dünyanın insan bulunan dörtte bir kısmı -1- [Ar]

pādişāh-i rub^ç -1 m. 1b/11

meşrūh : Açıklanmış -10- [Ar]

tārīḳ-i m. 13a/15, 17a/18, 35a/4, 38b/18, 70b/9

ḳā' ide-i m. 16a/19, 25a/10, 25b/12, 29b/1, 40b/4, 67b/18

vech-i m. 39b/13

metā' : Ticaret malı, mal -3- [Ar]

m.+ a virse 36b/6

m.+ m 49a/2, 49a/9

metrūkāt : Miras bırakılan şeyler -1- [Ar]

m.+ ı 33a/2

meyl : Eğilim, yönelme -1- [Ar]

m. eylese 81b/10

mezkūr : Adı geçmiş, geçen krş. mezbūr, mesfūr -5- [Ar]

m. 34b/5

ḳā' ide-i m. 17b/5, 76a/5

misāḫat-ı m. olur 76a/4

misāḫat-ı müşelleş-i m. olur 74b/12

mezbūr : Adı geçen, anılan mezkūr, mesfur -66- [Ar]

m. 12a/9, 23a/11, 28b/17, 28b/4, 28b/5, 29a/13, 29a/15, 29a/6, 37a/13, 37b/1, 56a/19, 57a/21, 57b/1, 57b/17, 57b/9, 58a/1, 58b/4, 58b/9, 61a/12, 63a/1, 63b/18, 64b/14, 64b/2, 64b/3, 64b/4, 65a/14, 68a/12, 68a/16, 68a/18, 68b/1, 68b/12, 68b/15, 68b/2, 68b/20, 68b/4, 68b/6, 69a/9, 69b/10, 69b/19, 70a/2, 70b/3, 79a/14, 79a/16, 79a/19, 80a/11, 98b/4

aded-i m. 68a/6

misāḫat-ı m. 78a/11

ḫavz-ı m. 79a/5, 79a/6

ḳā' ide-i m. 30a/14, 37a/18, 60b/9, 8b/4

ḳıymet-i yāḳūt-ı m. 47a/2

üslüb-ı m. 24a/8

ḳā' ide-i m.+ da 36b/1

m.+ dan 33a/10

meblağ-ı m.+ dan 49b/3

meblağ-ı m.+ ı 26a/5

m.+ uḡ 38b/2

bāḳī-yi m.+ uḡ 49b/1

cezr-i m.+ uḡ 53b/15

çāh-ı m.+ uḡ 78b/15

müteveffā-i m.+ uḡ 33a/2

tamām-ı ḥavz-ı m.+ uḡ 79a/17

üslüb-ı m. 118b/2

mi-ḥorī : *ḥoriden* “yemek” fiilinin geniş zaman şekli olan *ḥor* fiilinin mi “yor” ekiyle çekimi “yiyordu” anlamında kullanılan fiil parçada “yerse” anlamında kullanılmıştır. -1- [F]

m. 110b/11

mis : Bakır -1- [F]

m. 111b/20

mişbet : <müşbet Artı, pozitif krş müşbet -1- [Ar]

zāyid-i m.+ dūr 84a/15

mişāl : Örnek -186- [Ar]

m. 10b/14, 10b/19, 10b/5, 11a/5, 11b/21, 12b/15, 13b/13, 14a/15, 14b/10, 14b/6, 15a/16, 16b/17, 19a/11, 19b/3, 20a/6, 20b/17, 21a/15, 22a/16, 23a/8, 23b/9, 24a/9, 24b/17, 24b/8, 25a/11, 25a/20, 25b/13, 27a/2, 27a/5, 27b/10, 27b/21, 28a/18, 28a/3, 28a/9, 28b/21, 28b/8, 29b/14, 29b/2, 29b/8,

30a/4, 30b/19, 32b/18, 35a/2, 36a/8, 37b/4, 3b/18, 3b/6, 40b/15, 41b/12, 42a/19, 42a/7, 42b/15, 42b/7, 43a/12, 43a/18, 43b/8, 44a/3, 44b/21, 45b/5, 46a/6, 46b/5, 47a/7, 47b/14, 48b/14, 4a/20, 50a/9, 51a/10, 52b/7, 54a/13, 54a/20, 54b/5, 54b/9, 55a/12, 55a/17, 55b/18, 55b/4, 56a/4, 56b/16, 56b/7, 57a/6, 57b/11, 57b/18, 57b/5, 58a/17, 58a/8, 58b/16, 59a/18, 60a/18, 60a/6, 60a/8, 61a/13, 61a/20, 61a/9, 62a/12, 62b/4, 63a/2, 63a/21, 63b/13, 64a/16, 64a/4, 64b/21, 64b/8, 65a/17, 65b/5, 67b/16, 6a/17, 72a/12, 72a/17, 72b/4, 72b/7, 73b/10, 73b/11, 73b/16, 73b/2, 74b/12, 75a/8, 76b/13, 77a/9, 80a/16, 80b/3, 83b/14, 8b/5, 90b/17, 91a/11, 91b/15, 92b/5, 9a/14

m.-i cezr-i muntāḡ 54a/5

m.-i āḡar 10b/6, 12a/1, 15a/1, 16b/18, 17a/14, 18b/13, 19a/12, 19b/12, 19b/4, 21a/1, 21b/1, 21b/12, 23b/1, 23b/14, 24b/1, 24b/9, 25a/1, 25a/12, 25b/1, 26b/1, 27a/3, 27b/1, 27b/12, 29b/9, 33a/1, 34a/1, 36b/4, 38a/1, 41a/1, 41a/8, 41b/1, 41b/13, 42a/14, 42a/8, 42b/1, 42b/16, 42b/8, 43a/13, 43b/1, 43b/9, 44a/4, 44b/1, 45a/1, 46b/6, 49a/1, 4b/1, 50a/10, 51b/1, 5a/11, 6b/1, 7a/8, 7b/14, 8b/6, 9a/15

m.-i ɗarb-ı cümle 7b/13
m.-i ɗarb-ı ƙafes 7a/7
m.-i ebced 73a/16
m.-i erba' a-ı a' dād-ı mütenāsebe
39b/7

m.-i evveli 40a/13

m.-i müşleş 74a/12

mişill : <mişl Kat, kere, defa bkz. misl, mişl-
4- [Ar]

m.-i māl-ı mechül 96b/16

m.-i hāşıl-ı ɗarb-ı evvel ola 96b/2

m.+ i 72b/9, 83a/1

mişl : Kat, kere, defa bkz. mişill misl -
58- [Ar]

m.-i şāliš 116a/1

m.-i şülüş-i şemen-i yāķūt-ı şānī
115a/16

m.-i māl-ı mechül 102b/1, 97a/7,
97b/15

m.-i māl-ı mechülü 100a/3

m.-i meka' b ola 60b/16

‘aded-i m.-i meka' b ola 60b/13

m.-i nişf-ı şemen-i şānī 115b/21

m.-i nişf-ı şemen-i yāķūt-ı rābi'
115a/18

m.-i rub' 116a/2, 51b/20

m.-i rub'-ı şemen-i yāķūt-ı evvel
115a/15

m.-i südüş 115a/17

m.+ i 119a/21, 119b/11, 119b/2

m.+ i idesin 57b/13

m.+ i idesinkim 57b/16, 62a/20

m.+ i olur 90b/16

m.+ in 53b/12, 53b/19, 53b/4,
54a/17, 54b/1, 54b/11, 54b/14, 55a/11,
55a/8, 55b/11, 55b/16, 56a/11, 56a/6,
57a/19, 57a/9, 57b/24, 58a/2, 59a/2, 59a/4,
60a/13, 61b/1, 61b/13, 63a/2, 65a/15, 65a/7,
68a/1, 68a/11, 69a/6, 69a/9, 70a/13, 84b/17,
86a/3, 97a/15

m.+ ine 62a/16, 62a/18, 64b/15,
77b/3

mişkāl : Yirmi dört kırat değerinde bir
ağırlık ölçüsü -47- [Ar]

m. 110b/13, 110b/14, 110b/8a,
111a/14, 111a/19, 111a/8, 13b/15, 22a/14,

22a/15, 22a/17, 22a/19, 22a/5, 22a/6,
22b/17, 22b/18, 22b/3, 22b/4, 23b/1, 23b/14,

23b/2

darb-ı m. 23a/4

küsürât-ı m. 22a/4

lülü-i m. 110b/9a

m.-i semenin 110b/16

m.-i gūşvâre-i semeni 111a/3

m.+ dür 111a/15, 111a/16, 111a/2,
23b/6

eczâ-yı m.+ dür 111a/19, 111b/2

m.+ dürür 111b/2

m.+ i 110b/17, 22a/9, 23b/2, 41a/2,
41a/4

bahâ-yı m.+ i 41a/7

m. olandan 111a/11

m. oldu 111a/12

m.+ üj 110b/15, 22b/6, 23a/1, 23a/3

‘aded-i m.+ üj 22b/19

mi’ât : Yüzler -40- [Ar]

m. 3b/4, 4b/17, 4b/18, 53a/12,
55b/15, 55b/7, 55b/9, 56a/1, 57a/1, 5a/3,
5a/4, 5a/7, 5a/8, 5b/10, 5b/19, 5b/21, 5b/8,

61a/16, 6a/10, 6a/12, 6a/7, 7a/14, 8a/19,
9a/10

mālu’l- m. 81a/14

m.-ı ulūf 10a/21, 54a/18, 57a/3

mertebe-i m.+ a 4b/2

mertebe-i m.+ da 10a/8, 26a/7, 6b/19

mertebe-i m.+ da olan 10a/11,
10a/13, 10a/18, 10a/2, 10a/4

hâne-i m.+ da olan 26b/11

mertebe-i m.+ dan 8a/21

m.+ ı 7b/1

mi’ātün : Yüzler bkz. mi’āt -1- [Ar]

m. 81a/17

m. 113b/8

milk : Mülk -1- [Ar]

tedbîr-i meşâliḥ-i m.-i âli 1b/16

min : Eklendiği söze +den, +den beri anlamı
veren ön ek.

m.e’l-mā’i çün 113b/10 “sudan”

el-mü’eyyed-i m.e’s- semā’ 1b/9
“gökyüzünden”

m.e’z-zeheb-i yağıl 113b/9
“altından”

misāhat : Uygulamalı geometri (Alan,
hacim, yüzölçümü, uzunluk vs) -55-

[Ar]

m. 73b/16, 75a/17, 75b/21

kā' ide-i m. 77a/10, 78a/11

m.-1 tariḫi 75a/11

m.+ a 78b/2

m.+ ı 2b/16, 71b/1, 76a/10, 76a/19

tariḫ-i m. oldur 75a/6

m.+ üñ 71b/2, 71b/3

mecmū' -1 m. 76a/13

m.-1 beyz 78a/16

m.-1 dāire olur 77b/1

m.-1 hilālī 78a/18

m.-1 mezkūr olur 76a/4

m.-1 mezbūr 78a/11

m.-1 mu' ayyen olur 75a/13, 75b/14

m.-1 muḥāmmes olur 76a/16

m.-1 murabba' olur 75a/8, 75b/11

m.-1 murabba' 75b/9

m.-1 müselles olur 73b/9, 74b/17

m.-1 müselles mütesāviye-bi'l-ıdlā'
ol olur 73a/21

kā' ide-i m.-1 müselles-i muḥtelifü'l-
ıdlā' 74a/1

kā' ide-i m.-1 müselles 73a/6

m.-1 müselles-i mezkūr olur 74b/12

kā' ide-i m.-1 müselles-i muḥtelifü'l-
ıdlā' 74a/1

kā' ide-i m.-1 müselles-i mütesāvi's-
sāḳayn tariḫ oldur 73b/3

m.-1 müsellesātün 72b/12

m.-1 münḥarifāt 76a/4

m.-1 müsteḫil 75b/19

m.-1 hilālī 78a/17

m.-1 şebīh-i bī-mu' ayyen tariḫ oldur
76a/1

m.-1 ḳaṭṭā' 78a/10

m.-1 ḳıṭ' a olur 78a/4

m.-1 ḳıṭ' a-1 dāire 77b/7

m.-1 ḳıṭ' a-1 şuḡrāyı 78a/17

m.-1 ḳıṭ' a-1 ' uzmadan 78a/17

m.-1 ḳıṭreynin 75b/3

m.+ ı 73a/11

m.+ ı olur 76a/14

m.+ ınuñ 74b/13, 78a/21

m.+ üñ 75a/16

m.+ ı 74b/19, 75a/2

m. idüp 76a/13

m.-ı nışf 77b/10

m.+ ın 78a/15

mi-şevved : Şoden olmak yardımcı fiili geniş zaman şev kökünde üçüncü şahısta çekimlenmiş, mi yor anlamında geniş zamanın hikâyesi, olurdu -1- [F]

m. 114b/16a

mikdâr : Ölçü, değer -365- [Ar] [-366-]

m. 100a/10, 101a/11, 102b/15, 103a/9, 105a/11, 106b/8, 107a/1, 107a/10, 108a/11, 108a/12, 108a/13, 108a/16, 108a/18, 108a/20, 109a/16, 109b/21, 10b/3, 10b/8, 110a/19, 110a/20, 110b/2, 110b/4, 111b/12, 111b/15, 112b/19, 113b/3, 114b/16, 116a/5, 118a/2, 119a/19, 119a/20, 119b/16, 11a/10, 11b/13, 13a/6, 14b/1, 14b/2, 15a/10, 16a/13, 16a/16, 16a/17, 16b/11, 16b/12, 16b/9, 17a/2, 17b/5, 18b/1, 18b/11, 19a/8, 19b/13, 19b/6, 20a/5, 20b/5, 20b/7, 21a/10, 21a/12, 21b/14, 21b/9,

22b/12, 22b/18, 22b/2, 22b/5, 22b/8, 24a/8, 25b/11, 29b/1, 30a/14, 30a/5, 32b/1, 32b/18, 33a/10, 35a/3, 35b/16, 35b/18, 37a/14, 37a/2, 38b/13, 38b/14, 38b/16, 38b/17, 3b/10, 3b/14, 40a/6, 40b/14, 41b/15, 41b/4, 42a/15, 42a/4, 42a/9, 42b/9, 43b/17, 44a/7, 44b/11, 44b/6, 44b/8, 45a/5, 45b/7, 45b/8, 46b/10, 47a/3, 47a/5, 47b/14, 47b/16, 47b/17, 47b/19, 47b/21, 47b/4, 48a/1, 48a/10, 48a/16, 48a/19, 48a/4, 48a/8, 49a/1, 49a/15, 4a/18, 4b/13, 50a/6, 50b/4, 52a/9, 52b/12, 53a/15, 53b/7, 54a/1, 54a/19, 55a/15, 55b/12, 56a/14, 56a/9, 57a/4, 5a/5, 60b/8, 63b/12, 66a/1, 67a/2, 68a/20, 68a/8, 69a/21, 69b/10, 69b/13, 69b/18, 69b/5, 6a/18, 6a/2, 70a/21ol-an, 70a/4, 70b/14, 70b/4, 70b/5, 74a/3, 74a/5, 77b/1, 78b/16, 78b/9, 79a/6, 7a/1, 7a/15, 7a/4, 7b/12, 80a/11, 80a/5, 80b/2, 81a/6, 81a/7, 82a/16, 83a/11, 84b/13, 84b/8, 85a/6, 86a/18, 86b/2, 88b/8, 91b/15, 92a/21, 93b/14, 97b/3, 9a/14, 9a/4, 9a/8

nışf-ı m. 23b/4

m.-ı azıllaya 80a/2

m.-ı cezir olur 85b/20, 86a/19, 90b/17

m.-1 cezir 86b/8, 94a/5	m. oldu 113a/1
kemmiyye-i m.-1 cezir 93a/2	m. olduğına 113a/3
m.-1 cezir-i vâhid olur 90a/2	m. olmak 100a/21, 101b/9, 102a/6,
m.-1 cezir olur 91a/10, 91a/8, 93a/19	102b/2, 104b/2, 105b/13, 107b/3, 108a/15,
‘aded-i m.-1 dıl‘-ı akşarın 74a/7	109a/1, 118a/2, 118b/8, 119a/9, 40b/9,
m.-1 la‘l 111a/9	43b/12, 43b/4, 46a/13, 78b/11, 78b/4, 87a/2,
m.-1 māl olur 87a/3, 91b/13, 91b/15	88b/13, 94a/13, 94b/11, 96a/5, 96b/3, 97a/8,
m.-1 māl 86b/12	97b/20, 98b/18
m.-1 māl-ı vâhid 86b/20	m. olmak gerekdür 95a/21
m.-1 muhîṭ 77b/2	m. olsa 104a/18, 104b/1, 112a/20
m.-1 murabba‘ 95a/1	m. olur 100b/12, 101a/5, 102a/1,
m.-1 yek 86b/2, 87a/8, 92b/11, 97b/9	103a/8, 104b/2, 104b/20, 105a/2, 107a/1,
m.+ a 41a/4	107a/14, 107a/5, 109b/2, 10b/11, 10b/16,
m.+ dur 113b/3, 41a/15, 46b/8,	110a/1, 110a/14, 111a/18, 111a/9, 111b/1,
49a/12	111b/13, 111b/5, 112a/14, 112b/1, 112b/12,
m.+ ı 84b/6, 89a/17, 89b/3, 90b/2	113a/18, 115a/20, 115a/9, 116a/12, 116b/14,
nıṣf-ı m.+ ı 22b/20	117a/11, 117a/2, 118a/20, 119b/5, 11a/2,
m.+ ı 78b/7	120a/4, 17a/17, 18b/4, 19a/14, 21b/3,
m.+ ı ola 2b/21	23b/16, 23b/3, 24a/13, 24b/11, 25a/15,
m.+ ı olur 111a/10, 81b/7, 98a/1	25a/3, 34b/13, 35b/11, 35b/19, 3a/16,
m.+ idur 81b/2	41b/11, 43a/15, 43a/3, 46b/2, 4b/4, 5a/15,
m. ola 104b/14	6b/4, 7a/12, 85b/18, 86a/16, 86a/8, 86b/11,
	87b/20, 87b/6, 88a/11, 88a/21, 88b/14,
	89a/21, 89b/13, 89b/17, 8a/6, 8b/13, 8b/3,
	90a/21, 90b/19, 91a/13, 91b/17, 92b/13,

93a/4, 93b/1, 95a/14, 96a/1, 96a/18, 96b/18,
97b/4, 98a/11, 99a/9, 99b/8, 9b/7

m. olursa 100a/13, 13a/12, 15a/9,
25a/9, 32b/17, 33b/4, 38b/10, 40a/6, 46a/10,
4a/12, 4b/20, 5a/9, 5b/13, 6a/17, 77b/16,
83a/1, 8b/4

m. kalsursa 117a/17, 89b/21, 91b/12

m. virse 108b/17

m.-i h̄āric-i kısmet 95a/3

2. Parça, kısım, kıymet -1- [Ar]

bi(r) m. 2a/7

mīzān : Terazi, tartı, ölçek -7- [Ar]

m.-i mālu'l- māl 66a/6

m.+ da 11b/3

m.+ ı 11a/11

m.+ ı oldur 60b/10

resm-i m. 25b/10, 25b/4

kıyāmi'l- m. 1b/15

mu'ayyen : Belirli, kararlaştırılmış -1- [Ar]

m.+ dūr 39b/12

mu'ayyen : <ma'īn Eşkenar dörtgen -7- [Ar]

m. 75a/10, 75b/12, 76a/8

m.+ midür 75b/16

m. olur 75b/19

misāhat-ı m. olur 75a/13, 75b/14

mu'āmelāt : İşlemler -1- [Ar]

envā' -1 m. 39b/13

mūcib : Lazım gelen, gereken, gerektiren -
5- [Ar]

m. 32a/20, 43a/10

m.+ ce 17b/16, 17b/8, 22a/12

muḍalla'āt : Kökler bkz. muḍalli'āt -1- [Ar]

m.+ da 70b/11

muḍalli'āt : <muḍalla'āt: Kökler krş
muḍalla'āt -2- [Ar]

m. 53a/1

m.+ ı 2b/15

mufaşala : Ayrılma -1- [Ar]

m. 7b/1

Muharrem : Arabī aylardan biri -1- [Ar]

M. 120a/9

Muḥammedin : İslam dininin peygamberi,
son peygamber -1- [Ar]

m.- efdali'l- verā 1b/4

muḥāmmes : Beşgen -4- [Ar]

m. 72b/10, 76a/10, 76a/14
misâhat-ı m. olur 76a/16
muḥāzāt : Aynı hizada bulunma, karşı olma,
karşı durma -5- [Ar]
m. 6a/18, 9a/16
bi- tarīḳ-i m. 4b/1, 5a/11
ḍarb-ı m.+ ı 4a/1
muḥāsib : Hesap eden, muhasebeci -2- [Ar]
m. 114b/23
daʿ va-yı m.+ liḡa 2a/15
muḥāsib-zāde : Muhasebeci oğlu -1- [Ar]
m. 110b/11
muḥīṭ : Çevre -11- [Ar]
m. 77b/4
miḳdār-ı m. 77b/2
nişf-ı m. 77b/9
rubʿ-ı m.-i dāire 77b/9
m.-i dāirenüj 76b/10
m.+ i 76b/3, 77b/6
m.+ üj 77a/10
rubʿ-ı m.-i dāire olur 81b/15
m.-i dāire 81b/14

muḥkem : Sağlam kılınmış, sağlam -1- [Ar]
m. 51b/8a
muḥtaşar : Kısaltılmış, kısaltma -1- [Ar]
m. olmağičün 18a/18
muḥtelif : Zıt, farklı -16- [Ar]
m. 100a/18, 104a/15, 107a/20,
108a/9, 117b/19, 118b/4, 77a/7, 94a/11,
94b/4, 95a/18, 96a/21, 97b/17, 98b/13
m.+ dür 74a/13
ḳısmet-i m. 100b/14
m.-i ekşerden 96a/3
m.- bile'l-ıḍlāʿ olur 73a/4
kāʿ ide-i misâhat-ı müselles-i m.ü'l-
ıḍlāʿ 74a/1
m.ü'l- ḍılʿ ı olsun 74b/15
muḳaddemā : Öncelikle -15- [Ar]
m. 15a/3, 16a/12, 16b/3, 18a/20,
21a/4, 21b/4, 25b/5, 34a/7, 3a/16,
3b/10, 4b/4, 5a/16, 7a/12, 8a/8, 8b/14
muḳaddimāt : Öncüller -2- [Ar]
m.+ ı 71b/3
m.+ in 71b/2
muḳaddime : Giriş -2- [Ar]

m. 82a/3, 82a/4

mukābele : 1. Karşı, karşı karşıya durma -
17- [Ar]

m.+ de 75b/1

m.+ sinde 27b/17, 27b/4, 27b/6,
27b/9, 4b/13, 5a/6, 5b/6, 61b/13, 6a/8, 6b/13,
6b/17, 6b/20, 74a/9, 7b/5, 7b/9

m.+ sindedür 73b/7

2. Bir denklemde, aynı cinsten terimlerin
birbirinden çıkarma işlemi -33- [Ar]

m. 85a/14, 85a/15

ba' de'l- m. 118b/18

ba' de'z- cebr-i m. 104b/16

ba' de'z- m. 103b/20, 116b/19, 85b/8

ba' de'z- m.-i kemmiyye 117b/6

ba' de'z- el-cebr ve'l- m. 115b/9

m. idelüm 103b/10, 85b/5, 85b/6,
85b/8

m. iderüz 115b/8, 117b/6, 95b/16

m. idevüz 115a/6

cebr-i m.+ nüñ 2b/18, 82a/1, 85b/13,
85b/15

m.+ sinde 54a/16, 54b/14, 54b/2,
55a/11, 57a/20, 59a/2, 59a/5, 63a/10, 63a/20,
69a/10, 72b/16, 72b/17

m.+ sindedür 73a/9

mukābil : Bir şeye karşılık yapılan -2- [Ar]

m. idevüz 85b/4

m. ola 75b/9

mukārin : Biraraya gelmiş, yakınlaşmış,
bitişmiş -9- [Ar]

m. 90b/2

m.+ in 102a/14

m.+ inden 85a/7

m.+ ine 100a/10, 84b/13, 84b/18,
84b/8, 89b/3

m.+ ini 99b/14

mukāṭa'a : <mukāṭa'a, Ekili tarlanın belli bir
ücret karşılığında bir başkasına verilmesi -
2- [Ar]

m.+ ya 25a/13, 42b/18, 43a/14

m.+ nuñ 25a/18

mukṭezā : Gereği, bir işlemin bütünü-10-
[Ar]

m.-yı hisāb 54a/21, 61b/10, 62b/21

ber- m.-yı hisāb 112a/2, 114b/7,
54b/12, 55b/14, 68a/9, 69a/8, 70a/11

m.+ sınca 57a/16

muḵterife³⁰⁵³ : Eyleyici, işleyici -1- [Ar]

mesā'il-i m. 102b/17

muḵterināt : Katışık terimler, iki terimin bir
terime eşit olduğu üç denklem türü -9- [Ar]

m. 85b/14, 85b/16

mes'ele-i şānī-i m. 92a/17

mes'ele-i evvel-i m. 97b/13

m.-ı cezir 88b/9

m.+ da 93a/15

m.+ dan 100a/17, 101b/4, 90a/13

mu'īn : Yardım eden, yardımcı -1- [Ar]

m.ü'l- ḥaḵḵı 1b/8

muntak : Rasyonel sayı -12- [Ar]

m. 56b/19, 61a/8, 67b/19

cezr-i m. 54a/4, 56a/17

ka' b-ı m. 56b/10, 59a/16

māl-ı ka' b-ı m. 70b/6

mişāl-i cezr-i m. 54a/5

m.-ı āḥardur 61b/1

ka' b-ı m.+ dur 56b/9

ka' b-ı m. olur 60b/13

murabba' :1. geo Kare -14- [Ar]

m. 6b/20, 6b/6, 72b/10, 75a/5, 76a/7,

7a/2

misāḥat-ı m. 75b/9

m.+ mıdur 75b/16

m. olur 75b/18

misāḥat-ı m. olur 75a/8, 75b/11

m.+ uḡ 6b/11, 6b/14, 6b/17, 6b/8

2.: Cebir ve hesap ilminde herhangi bir
değeri tam kare yapma, yani kendisiyle
çarpma işleminin neticesi, tam kare -63-
[Ar]

m. 102a/21, 53a/6, 82a/6, 91a/3

miḵdār-ı m. 95a/1

ḥums-ı m. 97b/2

nıṣf-ı m.-ı cüzūr 93b/18

m.-ı cüzūr-ı evvel 94a/2

dirhem-i nıṣf-ı m.-ı cüzūr-ı evvelden

92a/9

³⁰⁵³ muḵterife: müteferriḵa MK. 153a/2, Kas. 88a/11,
BH. 57a/19, Z. 142b/1, Cam. 145b/3.

nışf-1 m.-1 cüzür-1 evveli 93b/13
nışf-1 m.-1 cüzürdan 92a/4
nışf-1 m.-1 cüzürü 91b/11, 91b/13,
91b/20, 91b/8, 93b/10
m.-1 nışf-1 cüzür 90a/18, 90b/15
m.-1 nışf-1 cüzürdan 91a/16, 91a/4
m.-1 nışf-1 cüzürü 90a/17
m.-1 nışf-1 eşyâ 'i 90b/6, 93a/16
m.+ dur 118b/20
m. eyledüñ 94b/6, 97b/1
mâl-1 m. eyledüñ 101a/7
m. eylesek 102a/2
m. eyledük 90a/3,
m.+ ı 81a/14, 81a/15, 81a/16, 81a/9,
84b/4, 89b/19
m. iderüz 100a/12, 100a/5, 100b/8,
101a/13, 101a/20, 101b/17, 102a/12, 102b/9,
112b/15, 118a/16, 89b/8, 90a/17, 90b/20,
90b/5, 91b/17, 92a/19, 92b/19, 92b/6, 93b/2,
93b/9, 97b/7, 98a/6, 99a/2, 99b/16
m. idesin 89b/17
nışf-1 eşyâ-i m. idesin 91a/13
m.+ uñ 81a/10

murabba'ât : geo Kareler -2- [Ar]

m. 73a/14

m.+ uñ 75a/1

murâd : Arzu, maksat -13- [Ar]

m. olan 10b/9

m. olınsa 14a/18

m. olmuşdur 45a/10

m. olsa 15b/20, 30a/11, 30a/13,
30a/9, 33a/9, 45a/3, 67a/3, 8b/14

m. olursa 35a/3, 6a/18

müt : Elli şiniklik tahıl ölçeği, krş müdd -
21- [Ar]

m. 13b/15, 17b/7, 17b/9, 18a/1,
18a/14, 18a/15, 18a/4, 18a/6, 18a/7, 18b/2,
19a/12, 19a/13, 19b/12, 19b/4

m. bir 18a/3

m.+ ı 18a/20, 19a/15

m.+ uñ 19a/1, 19a/17, 19a/3

mutaşarrıf : Tasarruf eden, kendinde
kullanma hakkı bulunan -1- [Ar]

m. olduğundan 43a/1

muııalı : Öğrenmiş, bilgili -1- [Ar]

m. olduğlarında 2a/18

muvāfaqat : Uygunluk -11- [Ar]

m. 31a/3, 31a/7, 31b/10, 31b/12,
31b/21, 31b/5, 32a/10, 32a/3, 32a/7

m. olacağolursa bir 31b/2

m. olacağolursa 31a/1

m. eyledüñ bir 54b/8

m. idesin 56b/2

m. idesinkim 58b/3, 69b/7

m. idüp bir 53b/16, 56a/2

m. idüp 29b/12

muvāfiq : Uygun -1- [Ar]

m. 78b/19

mūy : Kıl, tel -4- [F]

m.-1 daқиқ olur 15b/14, 16b/7

m.-1 daқиқden 15b/2

m.+ uñ 15b/3

mübhem : Belirsiz bkz. mebhem -2- [Ar]

m. 51b/4a, 51b/9a

mübtedî : Yeni öğrenen -1- [Ar]

m.+ ler 2b/20

mücennes : <mücennis Aynı cins -9- [Ar]

m. eyledüğüñ 13a/5

mużāfa : İlave olunmuş, katılmış -3- [Ar]

maḥrec-i küsūr-ı m.+ dur 30b/7

m.+ nuñ 30b/9

küsūr-ı m.+ nuñ 30b/8

m. iderüz 86b/3, 86b/5, 97a/1

m. idesin 13a/16

m. idüp 43b/14, 44a/11, 44a/9

m. olunduğdan 13a/2

mużā'af : Bir şeye katıp, ekleme, iki kat krş

mużā'af -4- [Ar]

m. eyledük 49b/9

m. idesinkim 55a/4, 68a/21

m. idüp 53b/8

mücessem : Üç boyutlu, eni, boyu ve

derinliğı olan cisim -2- [Ar]

m. 79a/15

m.+ i 79a/19

mużā'af : <mużā'af Bir şeye katıp, ekleme,

iki kat krş mużā'af -7- [Ar]

müdd : Elli şiniklik tahıl ölçeğı, krş müt -

12- [Ar]

m. 18b/13, 18b/14, 40b/6, 40b/8,
42b/14, 42b/8

m.+ i 18b/15, 18b/3, 18b/5, 42b/10

m.+ üç 18b/7, 42b/11

müddet : Zaman, vakit -1- [Ar]

m. 2a/3

mü'ellif : Yazar -1- [Ar]

m.+ inüç 120a/8

mü'eyyed : Teyid edilmiş, sağlamlaştırılmış,
delil olarak gösterilmiş -1- [Ar]

m. 81a/3

müfred : Yalın, tekil ifade -7- [Ar]

m. 82b/19

maḥāric-i m. 30a/19

maḥrec-i kūsūr-ı m.+ den 30b/4

‘aded-i m.+ e 83b/8

ḍarb-ı ‘aded-i m.+ i 83b/7

maḥāric-i m.+ i 30a/18

müfredāt : Yalın terimler, bir terimin bir
terime eşit olduğu üç denklem türü -8- [Ar]

m. 85b/14, 85b/16, 85b/17, 87a/9,
94a/10, 97a/20

m.+ dan 86a/16, 86b/21

mülāḥaza : Düşünce,dikkatle bakma, iyice
düşünme -2- [Ar]

m. olına 2a/17

m. olınmış 2a/17

mülkehū : Mülk, mal -1- [Ar]

m. 1b/14

mümedd: <mümid, Uzunluk, genişlik -1-
[Ar]

m.-i dıraḥt+ı 81b/15

mümāreset : Alışma, yatkınlık -1- [Ar]

m. itmegin 2a/8

mümkin : Bir işlem veya denklemin
kurallara uygun olarak doğru sonuca
ulaşabileceği durum, olma ihtimali -8- [Ar]

m. 46a/4, 83b/19

m.+ dür 46a/1, 46a/2, 46a/4, 83b/20,
83b/21

m. olmadığı 22a/8

mümtāz : Üstün -1- [Ar]

m. ola 78a/15

münevver : Işıklı, aydınlatılmış, aydın -
1- [Ar]

m. 114b/11

münferice : Geniş -2- [Ar]

m. 72b/6

m.'z- zevāyā olur 73a/6

münfī : <menfī Eksi, negatif -1- [Ar]

m.+ dūr 84a/16

münfīye : <menfīye menfi kelimesinin

müennes biçimi krş. münfī -1- [Ar]

m. 84a/14

münzamm : Eklenmiş-2- [Ar]

m. 51b/6a, 51b/7a

münḥarifāt : Yamuklar -1- [Ar]

misāḥat-ı m. 76a/4

münḥarife : Yamuk -1- [Ar]

m. 75b/6

mürekkeb : Birleşik, çoklu ifade krş

mürekkebe -4- [Ar]

m. 82b/19, 83a/1, 83a/12

şekl-i beyz-i m. ola 78a/12

mürekkebe : <müennes biçim, mürekkeb

Birleşik, çoklu ifade krş mürekkeb -2- [Ar]

maḥrec-i kesr-i m. 30b/17

maḥrec-i kesr-i m.+ dūr 30b/17

mürvārī : İnci, mücevher krş. mürvārīd -

1- [F]

m. 111a/10

mürvārīd : İnci, mücevher krş mürvārī -

1- [F]

m. 110b/8

müşāb : Sevap kazanmış -1- [Ar]

m. olavuz 2a/13

müsāfe : <mesāfe Mesafe, yol krş mesāfe -

1- [Ar]

m.+ ye 81a/11

müsāvāt : Eşitlikler, aynı derecede olanlar -

1- [Ar]

m. 104a/11

müsāvi : Eşit, eşit işareti -4- [Ar]

m. 75b/15

m.+ dūr 40a/11, 40a/9, 81a/11

müşbet : Artı, pozitif krş mişbet -4- [Ar]

lafz-ı m. 85a/18

m.-i müsteşnā 85b/10

m.+ dūr 85b/1

m.+ e 84a/12

müseddes : Altıgen -2- [Ar]

m. 76a/10, 76a/17

müşelles : Üçgen -22- [Ar]

m. 72b/9, 73a/3, 73b/1, 75b/4,
76a/14, 76a/17, 76a/3

mişāl-i m. 74a/12

misāhat-ı m.-i mütesāviye-bi'l-ıdlā'
ol olur73a/21

ķā' ide-i misāhat-ı m. 73a/6

misāhat-ı m.-i mezkūr olur 74b/12

kā' ide-i misāhat-ı m.-i muhtelifü'l-
ıdlā' 74a/1

ķā' ide-i misāhat-ı m.-i mütesāvi's-
sākayn țarīķ oldur 73b/3

m.-i ķāyimü'z- zāviye olacaķolursa
74b/14

m.+ den 73a/1

m. ola 75b/3, 76a/2

misāhat-ı m. olur 73b/9, 74b/17

m.+ üñ 73a/11, 76a/3

müşellesāt : Üçgenler, Trigonometri. -
8- [Ar]

m. 73a/14, 76a/12

m.+ e 76a/12

m.+ üñ 76a/15

ğayr-ı m.+ üñ 74b/18

mecmū' -ı m.+ üñ 74b/13

misāhat-ı m.+ üñ 72b/12

müsta'mel : Kullanılmış -1- [Ar]

ğayr-ı m. 70b/13

müste'ān : Kendisinin yardımını istenmiş olan
-1- [Ar]

zıllullāhi'l- meliki'l- āzizi'l- m. 1b/8

müstağrak : Batmış -1- [Ar]

m. ola 113b/17

müstaħak : Uygun bulunmuş -1- [Ar]

m. olduğı 80a/4

müstaķim : Doğru -9- [Ar]

dıl' -ı m. 75a/3

ħațt-ı m. 72a/5, 72a/7, 72b/13, 81a/2,
81a/4

ħațt-ı m. 72a/8

m. ola 75a/1

m. olmayan 76a/18

müsteḥil : Cebirsel bir işlem veya denklemin kurallara uygun bir şekilde doğru sonuca ulaşma imkânsızlığı -1- [Ar]

mes'ele-i m. olur 90a/19

müsteḥnā : Öncesinde eksi simgesi bulunan, çıkan -3- [Ar]

m. 84b/16

müşbet-i m. 85b/10

lafz-ı m. ola 85a/18

müsteḥnā meneh [minh] : Sonrasında eksi simgesi bulunan, eksilen -1- [Ar]

m. 84b/16

müsteḥil : Dikdörtgen -3- [Ar]

m. 75a/15, 76a/6

misāḥat-ı m. 75b/19

müsteḥil : 1.Düzlem,. -2- [Ar]

şaḥ-ı m. 72a/7

2. Aynı eşit

filliz-i m. 111b/17

müşāhede : Bir şeyi gözle görme -1- [Ar]

m. olunmağın 2a/6

müşkil : Güç, zor -3- [Ar]

m. 113b/4, 113b/5

m.+ üñ 51b/9a

müşkilāt : Zorluklar -1- [Ar]

kāşif-i m.-ı ehl-i qalem 51b/1

müştebih:<müştebeh Çetin, zor -1- [Ar]

m. olsa 78a/5

müşterek : Ortak -1- [Ar]

m. 85a/15

müşterekin : Ortaklıklar -1- [Ar]

m. 81a/19

müşteri : Bir malı satın alan -1- [Ar]

m. 110b/10

müte'allik : Bağlı, ilgili -10- [Ar]

m. 2b/12, 2b/14, 2b/17, 2b/19, 2b/4, 2b/8, 39b/2, 78b/2, 82a/2, 87a/9

müte'adileyn : Bir denklemde birbirine eşit olan terimlerin her ikisi -2- [Ar]

m. 85a/16, 85b/4

mütebayene : Ortak bölenleri olmayan, aykırı -1- [Ar]

a' dād-ı m.+ dūr 31a/11

mütedāhile : Denk, girişken -1- [Ar]

a' dād-ı m. 31a/10

müteḳaddemin : <müteḳaddimin Öncekiler. -
1- [Ar]

m. 73a/12

mütekerrer : Tekrar eden -2- [Ar]

m.+ dür 30b/3

maḥrec-i küsür-ı m.+ e 30b/4

mütenāsebe : Orantı, orantılı bkz.

mütenāsibe-5- [Ar]

erba^ç a-ı a^ç dād-ı m. 45b/6

mişāl-i erba^ç a-ı a^ç dād-ı m. 39b/7

erba^ç a-ı a^ç dād-ı m.+ den 39b/14,
40a/15

a^ç dād-ı m.+ nün 39b/1

mütenāsibe : Orantı, orantılı bkz.

mütenāsebe -1- [Ar]

erba^ç a-ı a^ç dād-ı m.+ nün 2b/11

mütesāvi : Birbirine eşit -7- [Ar]

m. 75a/9

m.-i nişf-ı veter olursa 78a/7

m. ola 73b/1, 76b/4

m. olacağı olursa 75b/17

m. olmazsa 75b/18

m. olsa 75a/18

mütesāvi's-sāḳayn: İki zkenar -2- [Ar]

m. olsun 74b/15

ḳā^ç ide-i misāḥat-ı müşelleş-i m.-
sāḳayn ṭarīḳ oldur 73b/3

mütesāviye : Eşit, mütesāvīnin müennesi -
3- [Ar]

misāḥat-ı müşelleş-i m.- bi'l-ıdlā^ç ol
olur 73a/21

m.- bi'l-ıdlā^ç olur 73a/3

misāḥat-ı müşelleş-i m.- bi'l-ıdlā^ç
ṭarīḳ oldur 73a/7

m.+ dür 73a/17

m.'s- sāḳayn olur 73a/4

mütevāfaka : <mütevāfıka Uygun -1- [Ar]

a^ç dād-ı m. 31a/11

mütevāziyen : Paralel -2- [Ar]

ḥaṭṭayn-i m. 72a/11, 72a/12

mütevcecih : Bir yere gitmeye veya bir işi
yapmaya karar veren -1- [Ar]

m. olsa 105a/6

müteveffā : Vefat etmiş olan -1- [Ar]

m.-i mezbūruḡ 33a/2

-N-

naḥīf : Zayıf -1- [Ar]

bende-i n. 2a/2

naḥl : Hurma ağacı -4- [Ar]

n.-ı şifirun 81a/9, 81b/2

n.-ı kebīrden 81b/3

n.-ı kebīrūn 81a/15

naḫş : Eksiltme -64- [Ar]

bi- ṭarīḫ-i n. 90b/12

n. eyledün bir 107b/5

n. eyledün 106a/1, 85a/11

n. eyleseñ 108a/11, 108a/14

n. idelüm bir 118a/15

n. idelüm 114a/18, 85b/7

n. iderüz 100a/11, 100a/15, 100b/9,

101a/18, 101a/21, 102a/14, 105a/14, 107b/6,

107b/8, 108b/1, 111a/2, 113a/10, 118a/17,

119a/2, 88b/20, 88b/3, 89a/16, 89a/7, 89a/9,

90a/18, 90b/10, 90b/1, 90b/2, 90b/3, 90b/6,

91a/16, 91a/5, 91b/12, 92a/11, 92a/15,

92a/2, 92a/6, 92b/2,

94b/9, 98a/10, 99b/19

n. idesin bir 85a/9

n. idesin 117b/20, 85a/8

n. idevüz 112a/11

n. idüp 112a/2, 112a/6, 113a/6,
114a/14, 114a/7, 85a/5

n. itdün bir 85a/10

n. itmekdür 85a/4

n. itseler 107b/1

n. olına bir 108a/18

n. olına 116a/10, 116a/13

n. olsa 116b/12

n. olunup 85a/6

nāḫş : İşlemlerdeki eksi terim, herhangi bir
değerin negatif olma durumunu gösteren
işaret -19- [Ar]

n. 47a/11, 52a/12, 84a/13, 84a/17,
84a/18

cezr-i n. 84a/16

n.+ a 84a/17, 84b/1, 84b/2

n.+ ı 84a/12, 84b/1, 84b/3

n. iderüz 89a/8

n. ola 47a/9

n. olacaḫolursa 47b/6

n. olıcaḫ 52a/1

n. olup 50b/12

n. olur 47a/10

n. olursa 90a/16

naql : Taşıma, aktarma -19- [Ar]

n. eyledüm 113b/6

n. idesin 62b/4, 69b/14

n. idüp 53b/17, 54b/9, 55a/5, 56a/3,

57b/15, 57b/18, 58b/10, 58b/15, 64b/21,

68b/10, 68b/18, 69a/3, 69a/5, 69b/21,

70a/5, 70a/9

nā-ma' lūm : Bilinmeyen -1- [Ar]

n.-m. olacağolursa 77b/2

nān : Ekmek -4- [F]

narḥ-ı n. 40b/16, 40b/9

n.+ uḡ 40b/6

narḥ : <nirḥ, nark, Çarşıda pazarda satılan şeyler için resmi makamlarca gösterilen fiyat

-6- [F]

n.-ı ṣānī 40b/14

n.-ı evveldür 40b/11

n.-ı nān 40b/16, 40b/9

n.+ ı 40b/6

nārinc : nārenc Turunçgillerden bir meyve -3- [F]

n. 109a/18

n. bir 109a/20

n.+ e urıruz 109b/8

nāşıru : Yardımcı -1- [Ar]

n. 1b/9

nāşır : Saçan, dağıtan, yayan -1- [Ar]

n.i'l- adl-i ve'l- iḥsān 1b/7

naẓar : Bakma, bakış -3- [Ar]

n. eyle 47a/8

n. idesin 78a/6

n. olma 39b/16

el-manẓūr-ı bī- n.i'l- meliki'l- 'allām

1b/20]

bī- n. 114b/10

ne :1. Ne -372- [Tr]

n. 100a/1, 100a/13, 100a/21,

101a/11, 101a/8, 101b/18, 101b/9, 102a/2,

102a/20, 102a/6, 102b/15, 102b/2, 103a/8,

103a/9, 104b/2, 105a/11, 105a/16, 105a/20,

105b/13, 106a/19, 106a/5, 106b/8, 107b/3,

108a/15, 108b/7, 109a/1, 109a/7, 109b/12,

109b/2, 109b/21, 10b/11, 10b/16, 10b/3,
10b/8, 110a/1, 110a/15, 110a/9, 111a/15,
111a/20, 111b/12, 111b/13, 111b/15, 111b/3,
112a/9, 112b/1, 112b/15, 113a/11, 113a/3,
113b/3, 114a/21, 115a/20, 116a/5, 116b/1,
116b/14, 117a/11, 117a/17, 117b/21, 118a/2,
118b/8, 119a/15, 119a/9, 119b/5, 11a/2,
11b/11, 11b/13, 11b/9, 12a/5, 12b/1, 13a/12,
13a/6, 13a/9, 14b/1, 15a/9, 16a/13, 16a/16,
16a/17, 16b/11, 16b/2, 16b/9, 17a/17, 17a/2,
17b/5, 18b/4, 18b/9, 19a/14, 19a/5, 19b/13,
19b/6, 20a/5, 20b/5, 20b/7, 21a/10, 21b/14,
21b/3, 22b/12, 22b/18, 22b/2, 22b/5, 22b/8,
23b/16, 23b/3, 23b/8, 24a/1, 24a/13, 24a/15,
24a/7, 24b/11, 25a/15, 25a/16, 25a/3, 25a/9,
25b/11, 28b/6, 29a/19, 2b/21, 30a/14, 30a/5,
32b/1, 32b/16, 33a/10, 33b/4, 34b/12, 35a/3,
35b/11, 35b/16, 35b/18, 37a/2, 37a/8, 37a/9,
38b/10, 38b/13, 38b/16, 38b/17, 39b/20,
3a/16, 3b/10, 3b/14, 40a/1, 40a/20, 40a/4,
40a/6, 40b/12, 40b/2, 40b/3, 40b/9, 41a/13,
41a/4, 41a/5, 41b/15, 41b/4, 41b/7, 42a/11,
42a/15, 42a/17, 42a/3, 42a/4, 42a/9, 42b/11,
42b/4, 42b/9, 43a/15, 43a/17, 43a/7, 43b/12,
43b/15, 43b/17, 43b/4, 43b/6, 44a/10, 44a/7,
44b/11, 44b/6, 44b/8, 45a/5, 45b/8, 46a/10,
46a/13, 46b/10, 46b/8, 47a/5, 47b/16,

47b/19, 47b/21, 47b/4, 48a/4, 49a/12, 4a/12,
4a/18, 4b/13, 4b/20, 4b/4, 50a/4, 50a/6,
50b/4, 51b/1, 52b/12, 53b/14, 53b/21, 53b/6,
54a/17, 55a/15, 55b/12, 55b/17, 56a/13,
56a/8, 56b/11, 56b/13, 57a/11, 57a/14,
58a/6, 5a/15, 5a/5, 5a/9, 5b/13, 60a/4,
60b/21, 60b/8, 61a/1, 61b/3, 61b/5, 61b/8,
62b/14, 62b/17, 62b/19, 63a/10, 65a/10,
65a/12, 65b/21, 67a/5, 67b/2, 67b/3, 68a/2,
68a/4, 68a/7, 69a/12, 69a/16, 69a/20, 69a/21,
69b/10, 69b/11, 69b/13, 69b/17, 69b/18,
69b/9, 6a/1, 6a/17, 6a/18, 6b/13, 6b/16,
6b/20, 6b/21, 6b/4, 70a/15, 70a/18, 70a/21,
70a/3, 70a/4, 70b/4, 73a/11, 73a/20, 73b/15,
73b/9, 74a/11, 74a/3, 74a/5, 74b/11, 74b/17,
75a/12, 75a/17, 75a/18, 75a/7, 75b/11,
75b/13, 75b/20, 77a/11, 77b/13, 77b/14,
77b/16, 77b/4, 78a/1, 78b/11, 78b/4, 79a/20,
79a/6, 79a/9, 7a/12, 7b/12, 80a/1, 80a/11,
80b/2, 81a/6, 81a/7, 82a/16, 83a/1, 83a/11,
83b/15, 85b/18, 86a/18, 86a/8, 86b/11,
86b/2, 87a/17, 87a/2, 87b/13, 87b/20,
88a/11, 88a/16, 88a/21, 88a/4, 88b/13,
88b/14, 88b/16, 88b/5, 88b/7, 89a/12,
89a/21, 89b/17, 89b/19, 89b/21, 8a/6, 8b/13,
8b/4, 90a/21, 90b/18, 91a/13, 91a/21, 91a/4,
91b/12, 91b/17, 91b/6, 92b/13, 93a/4, 93b/1,

93b/11, 93b/9, 94a/13, 94b/11, 94b/6,
95a/21, 96a/5, 96b/18, 96b/3, 97a/8, 97b/20,
97b/3, 97b/4, 98a/1, 98a/6, 98b/18, 99b/8,
9a/3, 9a/4, 9a/8, 9b/7

yevmü'l-kıstı n. 43a/3

n. olmak 94b/12

n. olur 24b/3, 30a/2, 92b/14

n. olursa 102b/10, 40a/19, 93a/18

n. kalursa 62a/12, 78a/18

n.+ ye 74a/8

2. Hangi vakit krş. ne -1- [Tr]

n.+ sinde 80b/11

ne: değil krş. ne -1- [F]

n. 111b/17

nefer : Bir tek kişi, kimse, şahıs -48-
[Ar]

n. 102b/18, 26b/15, 26b/3, 32a/21,
33a/2, 35b/3, 36b/13, 39a/2, 39a/4, 39a/6,
39a/6

n.+ e 26a/12, 26a/13, 26a/17, 26a/21,
26a/4, 26b/17, 26b/20, 27b/16, 27b/19,
29b/10, 29b/13, 29b/5, 29b/8, 30a/10,
30a/12, 30a/6, 30a/7, 30a/9, 34a/2, 34a/3,
36b/1, 38b/6

n.+ i 26a/6, 26b/6, 26b/8, 27b/15,
36b/2

n. olsa 38b/2

n.+ üñ 37a/4

nefs : Kendi -38- [Ar]

n.+ ine 102a/7, 45a/10, 45a/7,
53a/21, 75a/7, 75b/10, 88b/16, 89a/12,
96b/15

n.+ ine urasañ 53a/4

n.+ ine urasın 100a/1, 56b/11,
60b/10, 60b/20, 63b/19, 67a/5, 95a/18, 97b/1

n.+ ine urasınkim 64b/2

n.+ ine uravuz 91b/6

n.+ ine ururuz 102b/4, 112b/14,
112b/3, 91b/21, 91b/9, 93a/10, 93b/10,
93b/16, 93b/19, 94b/15, 95b/1, 95b/3, 96b/1,
96b/8, 97b/5

n.+ ine vireler 82a/6

n.+ ine vurasın 88b/15

n.+ ine vursan 102a/19

ner : Nere-1- [Tr]

n.+ ye 74b/8

nesne : Varlık, madde, şey -15- [Tr]

n. 79a/15, 82b/11, 85a/4	n. 106b/9, 14a/16, 14b/11, 14b/6,
n.+ dūr 14a/3, 82a/5	22b/5, 24b/8, 31b/1, 32b/2, 32b/8, 34a/11,
n.+ ʔi 82a/8, 83b/12	34a/20, 35b/21, 51b/17, 87a/11
n.+ nūḡ 85a/15	cemiī ^c -i n. 87a/14
n. olunmağın 70b/14	şūret-i n. 14b/11
n. ҡalmadı 27b/19, 55a/13, 59a/15	maḡrec-i n. 30a/19, 30b/10, 31a/20,
n. ҡalmasa 105b/12, 88a/20	31b/17
n. ҡalmaz 26a/18	misāḡat-ı n. 77b/10
netice : Sonuç -8- [Ar]	n.-ı aḡad-ı dıl ^c ı 73a/19
n. 45b/14, 46a/4	n.-ı beş 90a/2
n.-i māl-ı maḡlūbdur 46a/19	n.-ı cezr-i evvelden 91a/6
n.-i māl-ı mefrūz 46a/17, 46b/15	n.-ı cūzūr 90b/16
n.-i māl-ı mefrūza 47a/1	murabba ^c -ı n.-ı cūzūr 90a/18, 90b/15
n.+ sine 46a/9	n.-ı cūzūr-ı evvel 93a/12
n.+ sine urasın 46a/8	n.-ı cūzūr-ı evvelden 91a/18
nev^c : Sınıf, kategori -2- [Ar]	n.-ı cūzūr-ı evvele uravuz 91a/21
n.+ e 107a/17, 110b/6	n.-ı cūzūr-ı evvele 92a/20, 92b/8,
nezd : Göre, fikrince -1- [F]	93a/1, 93a/18, 93b/4
n.-i baḡīr 114b/13a	n.-ı cūzūr-ı evveli 89b/21
nıḡf : Yarım, yarı, bir bütünüün yarısı -239- [Ar]	n.-ı cūzūr-ı evvelki 90a/7
	n.-ı cūzūra 89b/19
	murabba ^c -ı n.-ı cūzūrdan 91a/16,
	91a/4

n.-1 cüzürı 88b/15, 88b/19, 89a/11,
89a/15, 89b/17, 90a/16, 90b/20, 91a/3,
92a/19, 92b/18, 92b/6, 93a/10, 93b/1

murabba^ç -1 n.-1 cüzürı 90a/17

n.-1 dâire olsun 76b/12

n.-1 dâire olur 78a/7

n.-1 dirhem 103a/15, 104a/9

mişl-i n.-1 şemen-i şānī 115b/21

mişl-i n.-1 şemen-i yāķūt-ı rābi^ç
115a/18

n.-1 şülüş 106b/12

n.-1 şümün 17a/12, 21a/14, 21b/11,
23a/12, 88b/17, 89a/2

öşr-i n.-1 şümün 19a/10

n.-1 aşır 86a/15

n.-1 dıl^ç 73a/17, 73b/14

n.-1 eşyā 118a/19

n.-1 eşyā-i murabba^ç idesin 91a/13

n.-1 eşyādan 119a/2, 90b/9

n.-1 eşyā'ı 100a/12, 100b/10, 100b/8,
101a/20, 101b/1, 101b/17, 101b/20, 102a/15,
102b/12, 102b/9, 118a/16, 118b/20, 89b/12,

89b/8, 90b/10, 90b/5, 98a/10, 98a/6, 99b/16,
99b/18

cezr-i n.-1 eşyā'ı 91a/9

murabba^ç -1 n.-1 eşyā'ı 90b/6, 93a/16

n.-1 miķdār 23b/4

n.-1 miķdārı 22b/20

n.-1 muķīṭ 77b/9

n.-1 murabba^ç -1 cüzür 93b/18

dirhem-i n.-1 murabba^ç -1 cüzür-ı
evvelden 92a/9

n.-1 murabba^ç -1 cüzür-ı evveli 93b/13

n.-1 murabba^ç -1 cüzürdan 92a/4

n.-1 murabba^ç -1 cüzürı 91b/11,
91b/13, 91b/20, 91b/8, 93b/10

n.-1 rub^ç -1 şülüş 87b/8

n.-1 sūdüs 102b/20, 103a/15, 103a/20,
103a/3, 103b/11, 103b/13, 103b/14, 103b/16,
103b/17, 103b/20, 103b/21, 103b/7, 103b/8,
103b/9, 104a/13, 104a/4, 104a/9, 107b/11,
107b/14, 108b/2, 115b/2, 115b/4, 90b/7,
99b/1

şāhib-i n.-1 sūdüs 103b/5, 104a/13

şülüş-i n.-1 sūdüs 103b/3

n.-1 sūdüs-i kısım 103b/12	mütesāvī-i n.-1 veter olursa 78a/7
şāhib-i n.-1 sūdüse 103b/10	n.-1 yāķūt-eş 114b/16
n.-1 sūdüsü bir 107b/18	n.-1 yek 116a/7
n.-1 sūdüsün 103a/4	n.+ ı 106b/18, 109b/5, 112a/20,
n.-1 şey ola 115a/3	116a/13, 31a/18, 31a/4, 32a/11, 32a/4,
n.-1 şey 107b/6	32b/9, 33a/6, 34b/18, 52a/6, 81b/12, 87a/21,
n.-1 şey ʿe virürüz 99b/10	94a/2
n.-1 şey ʿi 97a/10	şāhib-i n.+ ı 103a/12
n.-1 tūs ^c -i dirhem olur 104a/1	maḥrec-i n.+ ı 109b/3
n.-1 tūs ^c -i dirhemi 104a/2	n.+ ı olacaķolursa 77b/8
n.-1 tūs ^c -i şey ʿi 103b/13	n.+ ı olana 34b/17
n.-1 tūs ^c i 103b/2, 103b/7	n.+ ıdur 77b/10
n.-1 kavş-ı kıt ^c aya 77b/18	n.+ ımıdur 78a/5
n.-1 kavsa 78a/10	n.+ ın 103a/4, 106b/13, 107a/21,
n.-1 kıymeti 51b/5a	107b/5, 31b/6, 34a/19, 34a/5, 75b/13,
n.-1 kuṭr 76b/6	77a/10, 77b/14, 87b/10, 87b/5, 92b/15,
n.-1 kuṭr-ı āḥaruḡ 75a/11	92b/16, 97a/6
n.-1 kuṭrı 77a/1	n.+ ına 109a/17, 73a/10, 73b/8,
n.-1 kuṭur 77b/18, 77b/20	74a/11, 74b/11, 74b/16, 76b/10, 76b/14,
n.-1 vāsıta ʿı 99a/2	77a/11, 77b/14, 77b/21
n.-1 vāsıta 88b/15	n.+ ına urasın 99b/5
n.-1 vāsıta ʿı 100a/14, 99a/4	n.+ ından 73a/8, 73b/12, 76b/14,
	77a/2, 77a/4, 77b/11, 78a/13, 78a/2, 78a/20,
	78a/3, 78a/9

n.+ mı 74a/6, 77b/9	n.+ i 45b/7, 72a/1, 72a/3
n. idesin 19a/16	nīm : Yarım, yarı -69- [F]
n. idüp 19a/1	n. 101b/2, 101b/4, 118a/16, 120a/2,
n. olmak, 32a/10, 32a/4	14a/10, 15b/11, 15b/16, 15b/18, 16a/1,
n. olmak görüldü 31a/3,31b/5	16a/10, 16a/11, 16a/2, 16a/5, 16a/6, 16a/7,
n. olur 78a/20	16a/8, 16a/9, 17b/12, 21a/14, 22a/14,
nice : Oldukça fazla, pek çok bkz. niçe-1- [Tr]	22a/15, 22a/17, 23a/5, 43b/10, 43b/11,
n. 2a/8	43b/2, 44a/13, 44a/2, 44a/6, 78b/6, 79a/2,
nişbet : Oran krş nisbet -1- [Ar]	79a/8, 81b/10, 81b/16, 81b/17, 86a/14,
n.+ i 39b/9	89a/1, 89a/15, 89a/16, 89a/17, 89b/5, 90a/7,
niçe : < nice Oldukça fazla, pek çok bkz. nice -1- [Tr]	90a/8, 92a/4, 92a/8, 92b/20, 92b/8, 95a/3,
n. 2a/3, 3a/11, 25b/15, 30a/17, 35a/8, 40b/5, 47b/15, 53a/2, 71b/1	95a/5, 95a/7, 95a/8, 97b/10, 97b/11, 97b/12,
nihāye : Son -4- [Ar]	99a/19
ğayr-ı n. 72a/10, 82b/17	şüret-i n. 15a/3
lā- ğayr-ı n. 70b/12	n.+ den 79a/7
lā- n. 82a/17	nīmsubu' : On dörtte bir-1- [F+Ar]
nihāyet : Son -7- [Ar]	n. 79a/11
n. 26b/6, 53a/18, 54a/2, 61a/18	nisbet : Oran -39- [Ar]
n.-i haṭṭı olur 71b/5	n. 101a/18, 101b/15, 102a/14,
	112b/20, 112b/9, 113a/2, 118a/14, 45b/13,
	72b/16, 92b/2, 93a/6
	n.-i erba' a-ı emsāli 86b/14
	n.+ i 39b/4, 39b/5, 82a/18, 82a/19,
	82a/21, 82b/1, 82b/10, 82b/11, 82b/13,

82b/15, 82b/16, 82b/2, 82b/3, 82b/5, 82b/6,
82b/8

n.+ i olduğu 82b/1, 82b/10, 82b/14,
82b/4, 82b/5, 82b/7, 82b/9

n.+ i olup 45b/14

n. idesin 60a/6

n. olduğu 82a/20

n. olmayacak olursa 46a/2

nist : Yoktur, değildir -1- [F]

n. 111b/18a

nist-gir :Nist (yoktur, değildir) gir (Giriften
“Tutmak,yakalamak” mastarının emir
köküdür. Türkçede “yapan, tutan, tutucu,
dağılan” anlamlarında kullanılır. Kelimenin
sonuna eklenir. Bu açıdan nist olumsuzluk
ekiyle “tutamayan, yapamayan” anlamı
verir.-1- [F]

n. 114b/15a

noğşān : Eksik-3- [Ar]

n. 84b/6

n. olmasa 103a/7

n. olsa 84b/6

bi- ʔarīḳ-i n. 92a/12

noğta : Yer, mevki -5- [Ar]

n.+ dan 76b/3

n.+ dur 71b/3

n.+ ları 72a/6

n. ola 76b/2

n.+ ya 76b/5

noğre : Külçe halinde gümüş -20- [Ar]

n. 111b/20, 113a/6, 114a/10,
114a/14, 114a/8, 114b/3, 24a/12, 24b/10,
24b/2

n.+ de 112a/17

n.+ ʔi 112a/6, 114b/6, 24b/4

n.+ nün 24b/12, 24b/15

n. olsa 112b/19, 113a/3

n.+ si 112a/14

n.+ sinden 112a/11

vezn-i n.+ ye 114a/20

-O-

o : <a Zamir krş a -4- [Tr]

o. 81a/18

o.+ ʔa 77a/4, 82b/12, 82b/14, 82b/16

o.+ nı 85a/5

ol - : Olmak yardımcı fiili -2614- [Tr]

abrişim o.- a 15b/4

altı o.- a 22b/20

altıyüz o.- a 51b/21

azılla o.- a 78b/10, 78b/5

barmağ o.- a 15b/5

berāber o.- a 80b/5

cezr o.- a 82a/18, 90a/14

cüz o.- a 113a/20, 115b/12

cüz³ o.- a 111a/11

cüz² i o.- a 107b/20, 108a/1, 52a/11

cüzü³ o.- a 108b/12, 112a/15

dāhil o.- a 7a/10

dinār o.- a 115a/10, 115a/9, 115b/12,
116a/19, 116b/5

dirhem o.- a 100b/13, 103b/19,
104a/5, 112b/13, 114b/4, 118b/1, 119a/5,
86b/10, 96a/9, 98a/13

şānīden o.- a 40a/3

şi- rub⁶ -ı dirhem o.- a 94b/3

şülüşü o.- a 50b/7

‘aded o.- a 13a/19, 58b/13, 69b/16

‘aded-i mişl-i meka‘b o.- a 60b/13

‘ayn o.- a 43b/13, 44a/8

eksik o.- a 77a/3, 78a/13

eķall o.- a 117b/19

farz olınmış o.- a 94b/2

gibi o.- a 82b/16

iḥāda itmiş o.- a 76b/1

iḥāta itmiş o.- a 72b/14, 75a/3,
76b/12

istişnā o.- a 84a/14

kāmil o.- a 84b/12, 86b/14

kem o.- a 14a/3

lafz-ı müsteşnā o.- a 85a/18

ma‘lūm o.- a 77b/18

māl o.- a 86b/17

mechūl o.- a 39b/15, 40a/16

mertebede o.- a 82b/20, 83a/3

mişill-i ḥāşıl-ı ḍarb-ı evvel o.- a
96b/3

mişl-i meka‘b o.- a 60b/16

miķdār o.- a 104b/14

miķdārı o.- a 2b/21

muḳābil o.- a 75b/9

müşelleş o.- a 75b/4, 76a/2

mümtāz o.- a 78a/15

müstağraḳ o.- a 113b/17

müstaḳīm o.- a 75a/1

mütesāwī o.- a 73b/1, 76b/4

nāḳış o.- a 47a/9

nıṣf-i şey o.- a 115a/3

noḳta o.- a 76b/2

hācet o.- a 20a/5, 70b/8

hāşıl o.- a 118a/2, 30b/19, 31a/9,

53a/7

şekl-i beyz-i mürekkeb o.- a 78a/12

şey o.- a 99a/12

tamām o.- a 45a/6, 84b/7

ḳavs o.- a 77a/3

ḳābil-i ḳısmet o.- a 72a/1, 72a/2

uçarlar o.- a 81a/6

ḳırāt o.- a 91a/2

ḳırḳyedi o.- a 56b/3

ḳısmet-i ğuremā o.- a 38b/18

ulaşmış o.- a 75b/9

üçyüzaltmış o.- a 109a/13

üçyüzoniki o.- a 109a/15

vāḳı^ç o.- a 105b/6, 106b/3, 107a/18,
108a/7, 110b/7, 111b/7, 113a/21, 115a/13,
115b/19, 116b/8, 117b/17, 118b/2, 120a/4,
56b/6, 72a/9, 72b/16, 72b/3, 76b/9, 7b/1,
83b/6, 84a/11, 85a/16

yigirmi o.- a 68b/20

yigirmibeş o.- a 69a/4

zāyid o.- a 47a/9

zirā^ç o.- a 15b/6

ziyāde o.- a 77a/2, 85a/5

ḳābil o.- a 73a/13

ḳarb o.- acaḳ 4b/1

berāber o.- acaḳ ol-ursa 75a/4

dirhem o.- acaḳ ol-ursa 85b/3

eksük o.- acaḳ ol-ursa 77b/11

kem o.- acaḳ ol-ursa 90a/19, 91a/2

ma^ç lūm o.- acaḳ ol-ursa 45b/14

mechūl o.- acaḳ ol-ursa 77b/5

muvāfaḳat o.- acaḳ ol-ursa 31a/1

müşelleş-i ḳāyimü'z- zāviye o.- acaḳ
ol-ursa 74b/14

mütesāvī o.- acaḳ ol-ursa 75b/17	şaffi'l' -adedde o.- an 69a/16
nā-ma' lūm o.- acaḳ ol-ursa 77b/2	şatırda o.- an 62a/15
nāḳış o.- acaḳ ol-ursa 47b/6	şatır-ı şālīşde o.- an 58b/7, 62b/18,
nışfi o.- acaḳ ol-ursa 77b/8	63b/12, 64a/13, 64b/18, 65b/14, 65b/21,
şirket o.- acaḳ ol-ursa 77a/7	68a/6
ḳāyim o.- acaḳ ol-ursa 75a/4	şatır-ı şānīde o.- an 68a/7
vāḳı' o.- acaḳ ol-ursa 53a/17	şatır-ı çehārda o.- an 62b/16
ziyāde o.- acaḳ ol-ursa 78a/3, 89a/2	şatır-ı evvelde o.- an 57b/2, 59a/13,
muvāfaḳat o.- acaḳ ol-ursa 31b/2	60a/15, 61b/4, 61b/7, 62a/1, 62a/8, 63a/17,
ba' de'd-ḍarb ḥāşıl o.- an 16a/17,	63b/10, 64a/10, 65b/12, 68a/6
23b/10	şatır-ı ḥāmīş o.- an 63b/16
beyān o.- an 38b/5, 5b/1, 76a/3	şatır-ı ḥāmīşde o.- an 61b/18, 62b/14,
bile o.- an 91b/14	62b/3, 63a/9, 64a/22, 64b/14, 64b/20, 65a/9
cinsde o.- an 9b/16	şatır-ı rābī' de o.- an 57b/12, 61b/4,
cümlede o.- an 11a/19	62a/17, 62a/19, 62b/2, 63a/18, 64a/1,
derāhimile o.- an 24a/10	64a/11, 64b/19, 64b/6, 65a/11, 65b/11
şaff-ı ḍıl' da o.- an 68a/21, 68b/11,	şānīyle o.- an 39b/19
68b/19, 69b/15, 69b/6, 70a/1, 70a/6	ā' id o.- an 103a/17
şaff-ı evvelde o.- an 68a/4	şıfır o.- an 53b/3
şaff-ı mālda o.- an 68a/3	āḥādda o.- an 5b/3
şaffi'l' 'adedde o.- an 68b/1, 68b/13,	elde o.- an 10a/14, 10a/19, 4a/13,
68b/15, 68b/21, 68b/4, 68b/7, 69a/3	4a/19, 6a/3, 9b/18
	elinde o.- an 35b/9

evsateynde o.- an 39b/19, 40a/17,
40a/19, 40b/2

fevķinde o.- an 4a/4, 56a/11, 56b/12

içinde o.- an 113b/20

ifrâz o.- an 34a/16

ile o.- an 90a/17, 92a/10

istiħrâc o.- an 10b/6, 26a/1, 29b/3,
45b/11, 67b/1

keşir o.- an 76a/9

ma'âdil o.- an 89b/5

ma' lûm o.- an 39b/15

mażrûbda o.- an 11a/14

mażrûbufihde o.- an 11a/12, 11a/15

maķsûmda o.- an 44b/16

mâlîla o.- an 91b/11

mechûl o.- an 39b/17, 40a/16

medyûn o.- an 35b/7

meretebe-i âħâdda o.- an 10a/2, 10a/4,
4a/14, 5b/16

meretebe-i 'aşerâtda o.- an 10a/11,
10a/12, 10a/5, 6a/4

meretebe-i mi'âtda o.- an 10a/11,
10a/13, 10a/18, 10a/3, 10a/4

murâd o.- an 10b/9

ħacât o.- an 16a/13

ħacet o.- an 14a/19, 22b/6

ħaşıl o.- an 12a/14, 12a/17, 13b/3,
14b/2, 15a/9, 16b/12, 17a/7, 17b/2, 18b/10,
19a/7, 19b/1, 19b/9, 20a/1, 20b/14, 21a/11,
21b/8, 22b/9, 23a/7, 24a/16, 24b/13, 24b/5,
37a/5, 44b/12, 46a/8, 47a/15, 51a/2, 52a/21,
53a/5, 55a/9, 60b/11, 60b/12, 60b/15, 61a/4,
61a/5, 66a/3, 69b/19, 74a/4, 77b/19, 86a/13,
91a/9, 91b/7, 94b/6, 96b/2

ħaşıl o.- an 8b/17

ħâne-i mi'âtda o.- an 26b/11

ħânede o.- an 26b/6

ħânelerinde o.- an 8a/15, 9a/11

ħânesinde o.- an 27a/10, 3a/21, 3b/2,
3b/4, 4a/10, 4a/11, 4a/12, 4a/17, 4a/18, 4a/9,
4b/10, 4b/11, 4b/12, 4b/15, 4b/16, 4b/17,
4b/18, 4b/19, 4b/20, 4b/6, 53a/10, 58b/12,
59a/1, 5a/4, 5a/8, 5b/10, 5b/11, 5b/12, 5b/17,
5b/19, 5b/20, 5b/21, 5b/4, 5b/9, 65a/15, 6a/1,
6a/11, 6a/12, 6a/13, 6a/16, 6a/5, 6a/7, 6a/8,
6b/16, 8a/19, 9a/7, 9b/12, 9b/18

ħâtırumda o.- an 2a/10

ħıfş o.- an 45a/15

hıfz o.- an 10a/7

hışse-i evvelinde o.- an 103a/17

zıkr o.- an 10b/1, 10b/11, 10b/17,
11a/1, 11a/3, 12b/7, 14a/18, 15b/6, 16b/15,
18b/8, 19a/18, 19a/9, 20b/11, 21a/13, 21a/8,
21b/16, 21b/5, 23b/18, 24a/5, 24b/15,
25a/15, 25a/18, 26a/17, 26b/19, 26b/4,
28b/8, 29b/11, 29b/5, 30a/2, 32b/17, 32b/6,
33a/13, 33a/4, 33b/2, 34a/13, 34b/21,
35b/10, 35b/6, 3a/17, 3b/11, 40a/7, 41b/11,
43a/2, 51b/10, 52b/12, 54a/7, 54b/4, 58a/13,
59a/13, 59a/15, 66a/5, 68a/16, 6b/6, 74a/10,
74a/20, 74b/3, 79a/1, 7a/3, 7a/5, 81b/12,
8a/8, 8b/14, 8b/3, 92b/4, 94a/7, 9a/13

ortasında o.- an 112a/7, 113a/1

pes o.- an 68a/9

rābi' ü'l- 'adedde o.- an 69a/1, 69a/14

tahtında o.- an 54b/16

tahtında o.- an 3b/1, 3b/3, 4a/3,
53b/15, 53b/20, 56a/12, 56a/2, 56a/7, 5a/2,
8a/18, 9a/3, 9a/7

tahtlarında o.- an 8a/10, 8a/14

taleb o.- an 54a/20, 54b/12, 55a/10,
55b/13, 56a/10, 57a/16, 57b/25, 60a/11,
61b/10, 62b/21, 65a/13, 69a/8

tarafeynde o.- an 40a/3

tarafında o.- an 23a/9

tālib o.- an 2a/12

üzerinde o.- an 26b/16

vasatdda o.- an 69a/6

vākı' o.- an 113a/5, 11b/4, 13a/1,
14a/20, 15a/8, 19a/19, 19a/6, 20a/2, 21a/10,
21b/7, 22a/1, 22b/11, 24a/3, 26a/8, 32b/15,
4a/7, 53a/19, 54b/10, 54b/7, 55a/3, 55b/3,
55b/5, 56b/20, 57a/18, 57a/8, 57b/15,
57b/23, 57b/4, 58a/14, 58a/5, 58a/6, 58b/3,
61a/14, 63a/8, 65a/6, 69a/7, 6b/12, 6b/19,
70a/16, 74a/9, 77b/21, 7a/2, 7b/2, 7b/8,
9b/11

yanında o.- an 64a/22

yesārīnde o.- an 6b/15, 6b/18

yuğaruda o.- an 69b/8

ziyāde o.- an 74a/19, 77a/9, 84b/8

şatır-ı evvelde o.- an 65b/2, 65b/20

hānesinde o.- an 26b/15

zıkr o.- an 26a/18

şümünü o.- ana 34b/16

darb o.- ana 36b/1

mālī o.- ana 35b/20, 36a/2, 36a/4,
36a/7

nıṣfi o.- ana 34b/17

ḥāşıl o.- ana 82a/10, 82a/11, 82a/12,
82a/13, 82a/14, 82a/15, 82a/6, 82a/9

ḥums o.- ana 34b/21

rub^ç o.- ana 34b/14

rub^ç ı o.- ana 34b/18

rub^ç südüş o.- ana 34b/19

dinār o.- andan 115b/10, 115b/13,
115b/17

dirhem o.- andan 104b/19, 105a/1,
106b/1, 107a/9, 107b/21, 108a/4, 108a/6,
108b/16, 110a/13, 110a/19, 110a/5, 110b/4,
111a/18, 111b/5, 112a/13, 113a/13, 113a/17,
114a/13, 114a/16, 114a/19, 114a/4, 117b/16,
117b/9, 12a/3, 37a/17, 37a/20, 37b/3,
44b/21, 52a/11, 87a/20, 87b/1, 87b/17,
88a/6, 94b/16, 94b/8, 95a/13, 95a/16, 96a/16

şahīḥ o.- andan 60b/8

çaded o.- andan 86a/11

mişkāl o.- andan 111a/11

raṭıl o.- andan 110a/18

şey o.- andan 115b/7

ziyāde o.- andan 47a/11

dirhem o.- andan olur 96a/19

mertebe-i çaşerātda o.- anı 4b/8

ḥāşıl o.- anı 100a/2, 92a/19, 99b/16

ṭarafeynde o.- anuḡ 39b/20, 40b/1

müşāb o.- avuz 2a/13

şahīḥ o.- aydı 48a/13

altıbiñikiyüzyigirmi o.- dı 27a/15

altıbiñsekizyüzotuziki o.- dı 27a/11

cüz o.- dı 115b/9

cüz 'i o.- dı 52a/13

dirhem o.- dı 112b/12, 117b/8,
118b/2, 46a/17, 49a/16, 49b/10, 49b/13,
49b/19, 51b/19, 90b/21, 99a/6

şümün o.- dı 31a/6, 31b/1

çaded o.- dı 105b/21, 48a/17, 48a/19

lāzım o.- dı 100b/12, 107b/19,
107b/21, 108b/11, 111a/10, 112a/14,
112b/12, 113a/19, 114a/13, 115a/10, 115a/2,
115a/21, 115a/8, 116a/17, 116a/8, 116b/21,
117b/14, 118a/21, 120a/1, 23a/3, 51b/18,
52a/10, 86b/9, 94b/2, 95a/15, 96b/14, 98a/12

ma' lūm o.- dı 103b/19, 111b/21,
113a/2, 66a/4, 83b/8

mişķāl o.- dı 111a/12

miķdār o.- dı 113a/1

ḥatm o.- dı 120a/6

ḥāşıl o.- dı 116a/21, 118b/7, 32a/13,
32a/5, 32a/9, 46a/20, 96b/17

onaltı o.- dı 48a/6

oniki o.- dı 31b/8

otuziki o.- dı 48a/11

rub' o.- dı 90a/3

ķābil-i taķşım o.- dı 31a/20

ķırķ o.- dı 11a/18

ķısm o.- dı 104a/4

vāķı' o.- dı 105b/19, 106b/13,
106b/15, 107a/16, 107a/17, 107a/4, 109a/11,
112a/5, 112b/21, 19a/2, 23a/2, 26a/11,
32b/14, 46b/14, 48a/13, 48b/1, 48b/7, 49b/8,
50b/12, 50b/19, 52a/12, 52a/2, 52b/4,
54a/21, 54b/13, 54b/3, 54b/4, 55a/10,
55a/14, 55b/14, 56a/10, 57a/17, 58a/1,
59a/17, 59a/3, 60a/12, 61b/11, 63a/1,
65a/14, 68a/9, 69a/8, 70a/12, 94a/12

yedi o.- dı 80b/13

yigirmialtı o.- dı 27b/18

lāzım o.- dıki 19a/2, 98a/21

vāķı' o.- dıysa 18a/20

balıķ o.- duğı 81a/12, 81a/6, 81a/7,
81b/1, 81b/4

ķarbda o.- duğı 83b/17

ma' lūm o.- duđı 35a/8

māl o.- duğı 82a/19

mūstaḥaķ o.- duđı 80a/4

nisbet o.- duğı 82a/20

nisbeti o.- duğı 82b/1, 82b/10,
82b/14, 82b/4, 82b/5, 82b/7, 82b/9

ḥācet o.- duğı 18a/21

miķdār o.- duğına 113a/3

mutaşarrıf o.- duğından 43a/1

evvel o.- dur 31a/12, 82a/5

ikinci o.- dur 31b/2

mertebesi o.- dur 60b/18, 67a/3

misāḥat-ı şebīh-i bī-mu' ayyen ṭarīķ
o.- dur 76a/1

mizānı o.- dur 60b/10

mūtesāviye- bile'l-ıdlā' ṭarīķ o.- dur
73a/7

tarīki o.- dur 28b/2

tekmīlsüz o.- dur 93a/15

tarīk o.- dur 100b/15, 101a/12, 101b/9, 102a/6, 102b/3, 103a/9, 105b/13, 106b/9, 107b/4, 108a/15, 109a/2, 109b/3, 110a/1, 111a/14, 112b/2, 115a/20, 116a/6, 116b/14, 117a/11, 118a/3, 118b/8, 119a/10, 119b/5, 31b/16, 32b/7, 35b/12, 37a/3, 38b/9, 40b/10, 41a/11, 41a/4, 41b/5, 42a/1, 42a/10, 42a/16, 42b/9, 43b/14, 44b/7, 48a/5, 49a/13, 75b/10, 75b/20, 79a/7, 80a/12, 80b/12, 84b/11, 85a/9, 85b/19, 86a/18, 86a/8, 86b/12, 86b/3, 87a/12, 87a/2, 87b/20, 87b/7, 88a/11, 88a/21, 88b/14, 90b/19, 91a/3, 93a/5, 93b/1, 93b/16, 93b/9, 94a/13, 95a/21, 96a/6, 96b/18, 96b/4, 97a/9, 97b/4, 98a/1, 98b/19, 99b/8

tarīk-i ' ameli o.- dur 46a/7

tarīk-i misāhat o.- dur 75a/6

tarīk-i kısmet o.- dur 40a/8

tarīki o.- dur 100b/1, 104b/3, 105a/12, 110b/12, 111b/13, 115a/1, 11b/8, 12a/13, 12b/17, 15a/3, 16b/3, 17a/3, 18b/15, 18b/5, 19b/14, 19b/7, 20b/8, 21a/3, 21b/15, 21b/4, 22b/19, 23b/17, 23b/4, 24a/13, 24b/12, 24b/3, 26a/5, 26b/4, 28a/11, 31a/14,

33a/11, 34a/7, 42b/2, 43a/16, 43a/4, 43b/5, 44a/8, 45a/6, 46a/14, 46b/11, 4a/2, 50b/5, 53a/8, 56b/15, 60a/2, 61a/7, 6b/5, 74a/2, 74b/13, 77b/12, 78b/1, 78b/12, 78b/5, 79a/19, 81b/12, 86a/2, 89b/1, 89b/17, 90b/1, 91a/13, 91b/5, 92a/18, 92b/14, 94b/12

ḳā' ide o.- dur 11a/12, 76a/11

ḳā' ide-i küllī o.- dur 11b/3

ḳā' ide-i misāhat-ı müşelles-i mütesāvī's-sāḳayn tarīk o.- dur 73b/4

üçüncü o.- dur 31b/9

cümle o.- duḳda 50b/16

muṭṭali' o.- duḳlarında 2a/18

cem' o.- ıcaḳ 104a/10

eyle o.- ıcaḳ 116a/19

nāḳış o.- ıcaḳ 52a/1

tarḥ o.- ıcaḳ 81b/2

beyān o.- ma 15b/7, 72b/11

cem' o.- ma 109b/10, 115a/11, 115b/18, 116a/16

darb o.- ma 30b/10, 39b/20, 83a/12, 83b/7

ihrāc o.- ina 102b/16, 108a/7, 111b/7,
113a/21, 114b/9, 115b/19, 116b/8, 117b/18,
118b/3, 24a/9, 35a/4, 72a/10, 73a/8

istihrāc o.- ina 106b/4, 107a/18,
10b/4, 120a/5, 17b/6, 20a/6, 25b/12, 29b/2,
30a/15, 38b/19, 39b/14, 45b/9, 47a/7,
52b/12, 55a/16, 56b/7, 60b/9, 6a/19, 76a/5,
88b/8, 8b/5, 94a/8

mülāhaza o.- ina 2a/17

nazar o.- ina 39b/16

naqş o.- ina 116a/10, 116a/13

zamm o.- ina 13b/2

hisāb o.- ina 110b/7, 115a/13

kısmet o.- ina 110a/20, 110b/2,
13b/11, 36b/3, 39b/21

kıyās o.- ina 70b/15

naqş o.- ina bir 108a/18

beyān o.- inan 103a/13, 14b/4,
15a/12, 16a/14, 22b/15, 3b/13, 47a/6, 76a/8

farz o.- inan 72a/5

istihrāc o.- inan 32a/20, 67b/9

hıfş o.- inan 111a/6

hıfz o.- inan 81a/19

hişşe o.- inan 33b/3

tevfiz o.- inan 1b/18

taleb o.- inan 46b/2

tarh o.- inan 11b/2

ziyāde o.- inan 84b/12

dirhem o.- inanun 110b/1

zıkr o.- inanun 40a/12

āhir o.- inca 67b/7

kısmet o.- indıkda 26a/13

darb o.- indukda 54b/2

ilhāk o.- indukda 49b/5

zamm o.- indukda 103a/18

hisāb o.- indukda 26a/10

tarh o.- indukda 59a/14

kısmet o.- indukda 104a/11, 46b/1,

81b/17, 84a/4

darb o.- inmadan 35b/15, 37a/5

darb o.- inmağa 22a/10

nesne o.- inmağın 70b/14

darb o.- inmalu olsa 18a/2

yād o.- inmamuza 2a/16

darb o.- inmanun 83b/8

darb o.- inması 14a/2, 15b/1	ihrāc o.- inur 70b/13, 82a/17, 82b/17
ihrāc o.- inması 70b/10	isti'c māl o.- inur 20a/10, 20a/14
taqdīm o.- inması 82a/4	istihrāc o.- inur 38b/6
darb o.- inmasınınuğ 14a/1, 17b/7, 20a/7, 22a/4	ma' lūm o.- inur 38b/8
darb o.- inmağ 14a/18, 6a/18, 83a/5	recā o.- inur 2a/14
ihrāc o.- inmağ 67a/2	ķısım o.- inur 76a/14
istihrāc o.- inmağ 8b/13	beyān o.- inur bir 11a/11
hişşe o.- inmağ 33a/9	maķsūmun' aleyh o.- isardur 44b/9
ziyāde o.- inmağdur 84b/17	mūmkīn o.- maduđı 22a/8
mūlāhaza o.- inmiş 2a/17	ma' lūm o.- mađiçūn 11a/11
farz o.- inmiş ola 94b/2	āsān o.- mağın 70b/10
hıfş o.- inmişıdı 93b/21	vāķı' o.- mağın 44b/16
beyān o.- inmişıdı 113a/6	muhtaşar o.- mađiçūn 18a/18
murād o.- insa 14a/18	dirhem o.- mak 103b/9
ķısım o.- insa 106b/5	berāber o.- masa 72b/5, 75a/14
darb o.- inup 13b/8	dağı o.- masa 31b/10
iskāţ o.- inup 84b/16	dāhil o.- masa 31b/9
ihrāc o.- inup 2a/10	noķşān o.- masa 103a/7
beyān o.- inur 17b/9, 2a/21, 2b/20, 53a/2, 73a/15, 82a/3	ķāyim o.- masa 75a/9
şebt o.- inur 17b/16	eger o.- masun 76b/7
	altıyüz o.- mağ 51b/16
	dinār o.- mağ 115a/6

dirhem o.- maḳ 100b/6, 103b/1,
107b/12, 116b/19, 118b/18, 119b/20, 49b/7,
50b/11, 50b/18

āsān o.- maḳ 73a/12

şülüş o.- maḳ görüñdi 31a/7, 32a/7

gerekdür o.- maḳ 100a/21

ikibiñ o.- maḳ 50b/7

kem o.- maḳ 51b/20

kim o.- maḳ 51b/17

miḳdār o.- maḳ 100a/21, 101b/9,
102a/6, 102b/2, 104b/2, 105b/13, 107b/3,
108a/15, 109a/1, 118a/2, 118b/8, 119a/9,
40b/9, 43b/12, 43b/5, 46a/13, 78b/11, 78b/4,
87a/2, 88b/13, 94a/13, 94b/11, 96a/5, 96b/3,
97a/9, 97b/20, 98b/18

ne o.- maḳ 94b/12

nışf o.- maḳ görüñdi 31a/3, 31b/5

nışf o.- maḳ bulundı 32a/11,32a/4

hazine o.- maḳ 45a/10

oniki o.- maḳ 49a/18

sāğar o.- maḳ 18a/17

sekizyüz o.- maḳ 51b/13

şey o.- maḳ 102b/7, 107b/18,
108b/10, 118a/10

ḳadar o.- maḳ 41a/8

vāḳı^ç o.- maḳ 106b/9, 78b/9

vesile o.- maḳ 2a/17

berāber o.- maḳdur 85b/12

egrisi o.- maya 113b/13

istişnā o.- maya 84a/13

mertebede o.- maya 83a/2

ḳābil-i taḳsım o.- maya 71b/4

ziyāde o.- maya 53b/2

şıfır o.- mayacaḳ olursa 53a/19

nisbet o.- mayacaḳ olursa 46a/2

müstaḳım o.- mayan 76a/18

ḳısmet o.- mayınca 36b/2

vāḳı^ç o.- maz 38b/20

mütesāvi o.- mazsa 75b/18

murād o.- mişdur 45a/10

vāḳı^ç o.- mişdur 20b/12, 20b/13,
21a/6, 42a/5, 45a/7, 54a/16, 72b/17, 94a/15

vāḳı^ç o.- mişıdı 45a/13

adım o.- sa 105a/5

a^ç dād o.- sa 97a/21
altūn o.- sa 114a/2
aķçeğe o.- sa 19b/13, 19b/5, 24b/11,
3a/15, 40b/6, 41a/9, 41b/3, 5a/15
berāber o.- sa 107b/3, 108a/14,
111b/14, 117a/10, 75b/1
beşşümüne o.- sa 41b/14
boş o.- sa 80a/9
cem^ç o.- sa 116a/4, 119a/7
cezir o.- sa 86b/1, 90a/21
dağı o.- sa 102a/5, 111b/10, 112a/18
delügi o.- sa 79a/3
deyni o.- sa 38b/1
dıraht o.- sa 81b/8
dinār o.- sa 116a/4
dirhem o.- sa 102a/11, 108b/3,
111b/11, 112a/19, 113b/2, 46a/12, 48a/3,
50b/3, 87b/6, 94b/10, 99b/7
dirheme o.- sa 108b/19, 108b/20,
109a/20, 109b/17, 109b/18, 15a/2, 17a/1,
17a/17, 18b/15, 18b/3, 19a/14, 20b/7, 21a/3,
21b/2, 22b/18, 23b/15, 23b/3, 24b/3
dü ħumus o.- sa 101b/13

ğayrı o.- sa 75b/6
āb o.- sa 79a/14
şümüne o.- sa 21b/13
çāh o.- sa 78b/3
çāryek o.- sa 43b/4
çaded o.- sa 109a/1, 88b/10, 97b/3
đarb o.- sa 14b/6
đarb olunmalu o.- sa 18a/2
emr o.- sa 80b/1
evvelki o.- sa 51b/7a
eyle o.- sa 26a/14, 31a/21, 31a/3,
31b/14, 31b/7, 51b/11, 56a/16, 84b/20
fāyide o.- sa 119b/11
fersanūñ o.- sa 80a/18
fersāh o.- sa 105a/10
herīr o.- sa 25b/2
iħrāc o.- sa 76b/15
kem o.- sa 115a/15, 115a/19
kemħā o.- sa 44a/4
lāzım o.- sa 33a/5
lü'lü o.- sa 50b/1
lülü o.- sa 50a/11

maḫsūm o.- sa 100b/18, 118b/9,
94a/16, 98a/17

maḫsūmun^ç aleyh o.- sa 37a/6,
47a/13, 48b/3, 50b/20, 98a/14

māl-ı ka^ç b o.- sa 67a/4

māl-ı mechūl o.- sa 101a/7, 101b/5,
102a/19, 87b/18, 87b/4, 88a/19, 88a/9,
97a/6, 98b/1, 99b/4

māl-ı mechūlı o.- sa 102b/1

mālları o.- sa 117a/6

mertebesinde o.- sa 23a/1

miḫdār o.- sa 104a/19, 104b/1,
112a/20

murād o.- sa 15b/20, 30a/11, 30a/13,
30a/9, 33a/9, 45a/3, 67a/3, 8b/14

müştebih o.- sa 78a/5

mütesāvī o.- sa 75a/18

müteveccih o.- sa 105a/6

naḫş o.- sa 116b/12

nefer o.- sa 38b/2

noḫşān o.- sa 84b/6

nuḫre o.- sa 112b/19, 113a/3

ḫavz o.- sa 78b/20, 79a/12, 80a/6

ḫāşıl o.- sa 101b/7, 119a/8, 119b/12,
119b/16, 32b/6, 45a/2, 72b/1, 97b/16

ḫāşıl o.- sa 97a/8

zāhir o.- sa 33a/4, 35b/10, 38b/4

ḫisāb o.- sa 25b/3

öyle o.- sa 112b/20

pür o.- sa 80a/8

rub^ç o.- sa 43b/10

sū^çāl o.- sa 34a/1, 88b/12

şekil o.- sa 75b/15

şey o.- sa 117b/5, 96a/10, 97a/12

tamām o.- sa 103a/1

tüs^ç -i cezir o.- sa 86a/12

ṭaleb o.- sa 60a/7, 67b/17

ḫāyim o.- sa 75b/1

ḫısmet o.- sa 83b/10

ṭolı o.- sa 80a/9

ṭop o.- sa 111b/8, 112a/17, 113b/1

ḫumāş o.- sa 3b/8

ḫuş o.- sa 81a/1

üzere o.- sa 36b/16

üzerinde o.- sa 81a/5

vaż^ç eylemeli o.- sa 44b/4

vākı^ç o.- sa 106b/8, 109b/1, 109b/20,
114b/8, 35b/2, 35b/3, 44b/3, 49a/11, 5a/13,
72a/19, 76a/7, 78b/21

yāķūt o.- sa 115a/14, 115b/20

zirā^ç o.- sa 43b/10, 43b/12, 43b/2,
44b/2, 78b/4, 79a/16, 80b/17, 80b/18,
80b/19, 81b/9

ziyāde o.- sa 102b/2, 90a/14

ağacı o.- sa 80b/16

dirhem o.- sa 111b/9, 112a/18

çāryek o.- sa 44a/5

lūlesi o.- sa 80a/6

māl o.- sa 36b/5, 47b/14

sūkker o.- sa 109b/16

zirā^ç o.- sa 43b/2

çāryek o.- sa ol 44a/6

gözedür o.- salar 81a/1

şerīk o.- salar 36b/10, 36b/8

darb itmelü o.- sañ 18a/19

yazmalu o.- sañ 22a/18, 22a/19

berāber o.- sun 76b/7

dirhem o.- sun 116b/11

āsān o.- sun 22a/11

muhtelifü'l- dıl^ç ı o.- sun 74b/16

mütesāvi's-sāķayn o.- sun 74b/15

nışf-ı dāire o.- sun 76b/12

hāşıl o.- sun 87b/8

ziyāde o.- sun 76b/13

beyān o.- undı 11a/10, 15b/21, 35b/1,
3a/12, 40a/8, 40b/5, 45b/7, 70b/14

şebt o.- undı 27a/13, 27a/8

darb o.- undı 32a/12

farz o.- undı 51b/15, 52a/9

ifrāz o.- undı 34a/15

zamm o.- undı 27a/10

tesmiye o.- undı 2a/12

tarh o.- undı 11a/18

ilhāk o.- undukdan 13a/4

darb o.- undukda 102a/4, 13a/9,
53a/21, 83a/6, 83a/7, 83a/8

ilhāk o.- undukda 48a/6, 64b/7

ihrāc o.- undukda 47a/4

istihrāc o.- undukda 37a/15

tarh o.- undukda 66a/3

mücennes o.- unduğdan 13a/2	alınmış o.- ur 109b/21, 110b/2,
đarb o.- unsa 12a/2	110b/5
naķř o.- unup 85a/6	altı o.- ur 26b/12, 57b/13, 60b/3
cem ^ç o.- up 109b/1	altıyüzyigirmibeş o.- ur 68a/18
cezr-i şağıığ o.- up 56a/20	altmış o.- ur 109a/12, 110a/20
dirhem o.- up 49b/19, 51a/6	altmışaltı o.- ur 58b/4
şağıığ o.- up 60b/2	altmışbeş o.- ur 10a/15
ā ^ç id o.- up 49b/5	altmışdört o.- ur 93b/20, 94a/4
ile o.- up 7a/9	altmışüç o.- ur 34b/5, 58a/4
ka ^ç b-ı āřamm o.- up 60b/14	artuğ o.- ur 78a/21, 78a/8
kimesne o.- up 33a/1	ağçe o.- ur 10b/13, 25a/8, 26a/22,
ma ^ç lüm o.- up 77b/2, 77b/5	3b/10, 43a/18, 7a/6, 8b/2
nāķıř o.- up 50b/12	bahāya o.- ur 19b/6, 21b/14, 41b/15,
nisbeti o.- up 45b/14	41b/4
đalıçe o.- up 44b/1	barmağ o.- ur 15b/17, 15b/18, 15b/19
oniki o.- up 49a/6	beşyüzoniki o.- ur 93b/18
ķābil-i taķřim o.- up 31a/15	biğ o.- ur 51b/6, 51b/7, 51b/8
đolı o.- up 79a/5	birđarar o.- ur 114a/9
üzere o.- up 109a/21	bu o.- ur 106a/7, 115b/11, 116a/15,
zirā ^ç o.- up 44b/5	46a/17, 46b/15, 95a/2, 95a/4, 98a/21
abrişim o.- ur 15b/16, 15b/17	büyük o.- ur 73b/5
	cem ^ç o.- ur 80b/11

cezir o.- ur 84a/10, 85b/21, 86b/7,
88b/11, 89a/11, 89b/5, 92b/1

cism o.- ur 72a/3

cüzür o.- ur 83b/11, 83b/12

cüz o.- ur 104b/18, 104b/21, 105a/2,
108a/4, 108a/5, 110a/17, 117b/10, 87b/16

cüz' o.- ur 108a/3, 108b/15, 111a/17,
117b/12, 117b/13, 117b/16, 86a/11, 87b/2,
95a/16

cüzü' o.- ur 110a/21, 115b/16,
87a/21, 87b/14, 87b/3, 88a/8, 88b/7

rub^c-ı muḥīṭ-i dāire o.- ur 81b/15

dinār o.- ur 115a/11, 115a/12, 115a/5,
115a/8, 115b/14, 115b/18, 115b/8, 116b/4,
116b/6, 116b/7, 46b/12, 46b/13, 46b/14

dirhem o.- ur 100a/12, 100a/17,
100a/9, 100b/11, 100b/21, 101a/11, 101a/6,
101b/17, 101b/2, 101b/21, 101b/4, 102a/18,
102b/14, 103a/15, 103a/21, 103b/4, 103b/5,
104a/6, 104a/9, 104b/12, 104b/15, 104b/6,
105b/17, 106a/3, 10b/19, 10b/3, 110b/16,
111b/6, 114b/3, 116b/19, 116b/21, 117a/1,
117a/3, 117a/5, 117b/4, 118a/20, 118a/21,
118b/20, 119a/4, 119b/13, 119b/18, 119b/20,
11a/5, 11a/8, 11b/20, 120a/1, 120a/2,

19b/11, 20a/4, 21a/15, 23b/13, 24a/19,
24b/17, 24b/8, 25a/19, 25a/9, 26a/21, 27a/1,
30a/4, 33a/16, 35a/1, 40b/14, 42a/19,
43a/12, 46a/16, 46b/3, 49a/20, 49b/6,
50b/11, 50b/15, 50b/16, 50b/8, 50b/9,
51a/10, 51a/7, 51a/8, 51a/9, 52a/5, 52a/6,
52a/7, 52a/8, 52b/5, 52b/6, 84b/15, 85a/14,
85a/2, 85a/3, 85b/10, 86a/18, 86a/20, 86a/4,
86a/6, 86b/19, 86b/2, 86b/20, 86b/21,
86b/9ol-ur, 87a/9, 87b/3, 88b/18, 88b/19,
88b/4, 89a/1, 89a/18, 89a/2, 89b/11, 89b/14,
89b/16, 89b/8, 90a/12, 90b/11, 90b/12,
90b/13, 90b/14, 90b/9, 91a/1, 91a/12, 91b/2,
91b/3, 91b/4, 92a/13, 92a/8, 92b/10, 92b/7,
92b/8, 93a/14, 93a/2, 93a/3, 93a/4, 93a/9,
93b/16, 93b/7, 93b/8, 94a/1, 94a/21, 94a/5,
94b/1, 95a/3, 95a/9, 95b/10, 96a/14, 96a/2,
96b/12, 96b/13, 96b/14, 97a/18, 97a/19,
97b/10, 97b/11, 97b/12, 97b/21, 98a/12,
98a/9, 98b/11, 98b/9, 99a/21, 99b/1, 99b/13,
99b/15, 99b/2, 99b/21, 99b/3

dirhem olandan o.- ur 96a/20

dört o.- ur 19b/8, 63b/19, 64b/15,
64b/3, 93a/1

dörtüz o.- ur 81a/10

dörtüzseksensekiz o.- ur 110a/8

dörtüzyigirmi o.- ur 34a/10
şahîh o.- ur 11b/2, 12b/13
â' id o.- ur 26a/14, 36a/1, 36a/4,
36a/6, 38b/15
şi- rub^c -ı dirhem o.- ur 119a/18
şülüşân o.- ur 40a/14, 40a/15
çäryek o.- ur 44a/13
çehâr- tûs^c -i dirhem o.- ur 86a/21
^caded o.- ur 106b/18, 108b/6, 10a/8,
11b/16, 11b/18, 12b/11, 12b/6, 12b/9,
13a/17, 13a/21, 13b/2, 13b/6, 13b/9, 26b/19,
32b/11, 34b/10, 34b/6, 45a/14, 45a/8, 46b/4,
54b/18, 55a/5, 57a/21, 58a/8, 58b/14, 58b/6,
58b/9, 59a/6, 60a/17, 62a/17, 62a/19, 62a/2,
62a/21, 63a/16, 63a/20, 63b/11, 63b/8,
64a/1, 64a/13, 64a/15, 64a/4, 64b/1, 64b/17,
64b/6, 64b/8, 65a/17, 65b/13, 65b/3, 65b/5,
68a/12, 68b/14, 68b/18, 68b/3, 68b/6, 68b/8,
69a/15, 69a/19, 69a/2, 69b/16, 69b/2, 69b/4,
7b/4, 8a/12, 8a/16, 8a/20, 90a/5, 90b/20,
91a/18, 93a/13, 93a/14, 93b/3, 94a/2,
95a/10, 97a/5, 9b/12, 9b/20
^caded-i maţlûb o.- ur 12a/7
darb itmeden o.- ur 30b/11, 30b/21
eksik o.- ur 78a/9

eksük o.- ur 78a/21
elli o.- ur 68b/2
ellialtı o.- ur 109a/5
ellidört o.- ur 92a/5
gitmiş o.- ur 105b/6
gün o.- ur 43a/6
ikibuçuk o.- ur 78b/19
ikiyüzaltmışaltı o.- ur 42b/5
ikiyüzellialtı o.- ur 69b/7
ikiyüzelliüç o.- ur 69a/11
ikiyüzon o.- ur 34a/16
ihrâc o.- ur 45b/6
ka^c b o.- ur 84b/4
ka^c b-ı munţak o.- ur 60b/14
kâmil o.- ur 84b/21
kez o.- ur 78b/15
kim o.- ur 51b/14
küçük o.- ur 73b/5
lâzım o.- ur 105b/4, 109a/13,
109a/14, 119a/4, 33a/11, 99a/12, 99a/15
ma^câdil o.- ur 102b/9, 103b/4,
81a/18, 81a/21, 81a/21

ma' lūm o.- ur 76a/9, 83b/9
maḵsūm o.- ur 95a/6
mābeyn o.- ur 81b/4
māl o.- ur 81a/9, 86b/5, 88b/11,
89b/2, 92b/18, 93b/14, 94a/18, 96b/9, 98a/21
māl-ı mechūl o.- ur 98a/20
mālu'l- māl o.- ur 83b/6
mes'ele-i müsteḥil o.- ur 90a/20
mişli o.- ur 90b/16
misāḥat-ı dāire o.- ur 77b/1
misāḥat-ı mezkūr o.- ur 76a/4
misāḥat-ı mu'ayyen o.- ur 75a/13,
75b/14
misāḥat-ı muḥāmmes o.- ur 76a/16
misāḥat-ı murabba' o.- ur 75a/8,
75b/12
misāḥat-ı müşelleş o.- ur 73b/10,
74b/18
misāḥat-ı müşelleş-i mezkūr o.- ur
74b/12
misāḥat-ı kıt'a o.- ur 78a/4
misāḥatı o.- ur 76a/14

miḵdār o.- ur 100b/12, 101a/5,
102a/1, 103a/8, 104b/2, 104b/20, 105a/3,
107a/1, 107a/15, 107a/5, 109b/2, 10b/11,
10b/16, 110a/1, 110a/14, 111a/18, 111a/9,
111b/1, 111b/13, 111b/6, 112a/14, 112b/1,
112b/12, 113a/19, 115a/20, 115a/9, 116a/12,
116b/14, 117a/11, 117a/2, 118a/20, 119b/5,
11a/2, 120a/4, 17a/17, 18b/4, 19a/14, 21b/3,
23b/17, 23b/3, 24a/13, 24b/11, 25a/15,
25a/3, 34b/13, 35b/12, 35b/19, 3a/16,
41b/11, 43a/16, 43a/3, 46b/2, 4b/4, 5a/15,
6b/4, 7a/12, 85b/18, 86a/16, 86a/8, 86b/12,
87b/20, 87b/7, 88a/11, 88a/21, 88b/14,
89a/21, 89b/13, 89b/17, 8a/7, 8b/13, 8b/3,
90a/21, 90b/19, 91a/13, 91b/17, 92b/13,
93a/5, 93b/1, 95a/14, 96a/1, 96a/18, 96b/18,
97b/4, 98a/11, 99a/9, 99b/8, 9b/7
miḵdār-ı cezir o.- ur 85b/20, 86a/19,
90b/17
miḵdār-ı cezir-i vāḥid o.- ur 90a/2
miḵdār-ı cezr o.- ur 91a/11, 91a/8,
93a/20
miḵdār-ı māl o.- ur 87a/3, 91b/13,
91b/15
miḵdārı o.- ur 111a/10, 81b/7, 98a/1
mu'ayyen o.- ur 75b/19

muhtelifü- bile'l-ıdlâ ^ç o.- ur 73a/5	28a/16, 28a/19, 28a/6, 28a/7, 28b/15,
murabba ^ç o.- ur 75b/18	28b/17, 28b/21, 29a/10, 29a/12, 29a/15,
münferice'z- zevâyâ o.- ur 73a/6	29a/19, 29a/8, 30b/12, 30b/14, 30b/15,
mütesâviye- bile'l-ıdlâ ^ç o.- ur 73a/3	30b/16, 30b/20, 30b/9, 31a/5, 32a/16,
mütesâviye- bile'l-ıdlâ ^ç ol o.- ur 73a/21	32a/18, 32a/2, 42b/15, 42b/9, 46b/18, 48b/6,
mütesâviye's- sâkayn o.- ur 73a/4	49a/19, 49b/14, 52b/1, 56b/5, 58a/16,
müy-ı daķıķ o.- ur 15b/14, 16b/7	61b/19, 62a/10, 68b/16, 68b/9, 77b/10,
nâķıř o.- ur 47a/10	79a/21, 83a/10, 83a/11, 83a/17, 83a/18,
ne o.- ur 24b/3, 30a/2, 92b/14	83a/19, 83a/20, 83a/21, 83a/7, 83a/8, 83a/9,
nışf o.- ur 78a/20	83b/18, 83b/2, 83b/3, 83b/4, 84a/17, 84a/18,
nışf-ı dâire o.- ur 78a/8	84a/21, 86a/9, 87a/15, 87a/6, 88a/1, 88a/12,
nıřf-ı tūs ^ç -i dirhem o.- ur 104a/1	88b/1, 91a/14, 91a/15, 91b/18, 91b/20,
nihâyet-i ĥaţtı o.- ur 71b/5	92a/1, 92a/4, 94a/16, 95a/11, 95a/6, 95b/1,
ĥâcet o.- ur 44b/6,45a/5	95b/5, 96a/10, 96a/8, 96b/20, 96b/7, 96b/8,
ĥâddetü'z- zâviye o.- ur 73b/2	97b/6, 97b/7, 98a/16, 98a/5, 98b/5, 99a/1,
ĥâşıl o.- ur 100a/6, 100a/7, 100b/18,	99a/11, 99a/21, 99a/8, 99b/10, 99b/18
100b/5, 101a/10, 101a/15, 101b/11, 102a/10,	ĥâşıl o.- ur 97a/11
102a/8, 101a/13, 102b/13, 102b/5, 102b/6,	ĥâric-i kısmet o.- ur 87a/19
107b/13, 109b/4, 111a/1, 111a/4, 112b/16,	ĥâric-i kısmet o.- ur 111b/4, 118b/12,
112b/19, 112b/3, 112b/4, 112b/7, 116a/17,	119a/16, 84a/4, 84a/5, 87a/8, 91a/21,
118a/18, 118a/7, 118a/9, 118b/17, 119a/11,	94b/20, 99a/18
119b/7, 12a/11, 14b/15, 15a/15, 22a/3,	ĥiřşe almış o.- ur 103a/9
	ol o.- ur 11b/14, 40a/1, 40a/21,
	40b/4, 42b/13, 50a/7, 73a/12, 73b/16,
	74a/12, 75a/18, 75b/21, 77b/4, 78a/19,
	83b/17

on o.- ur 101a/2, 29a/13, 68b/1, 87a/5
onaltı o.- ur 89a/14, 92b/12, 93b/17,
93b/5
onbeş o.- ur 12a/9, 80a/14
ondört o.- ur 48a/15
oniki o.- ur 119a/13, 30b/20, 31b/14,
31b/15, 31b/7, 57b/17, 64b/4, 80b/13, 87a/13
onsekiz o.- ur 26b/9
onüç o.- ur 27b/10, 97a/4
otuz o.- ur 78b/6
otuzaltı o.- ur 109b/6
otuzbeş o.- ur 10a/20, 28b/11
otuziki o.- ur 63b/17
otuztoğuz o.- ur 12b/7, 28b/13, 88a/3
raṭıl o.- ur 110b/6
rāst o.- ur 92a/16
rub^ç o.- ur 90a/6
rub^ç-ı dirhem o.- ur 94b/1
rub^ç ı o.- ur 50b/9
rub^ç rub^ç o.- ur 89b/10
rub^ç rub^ç dirhem o.- ur 92b/21
saṭḥ o.- ur 72a/2

sāğar o.- ur 18a/18
sekiz o.- ur 63b/20, 64b/16
sekizyüzseksenüç o.- ur 94b/14
sekseniki o.- ur 109b/10
şey o.- ur 100a/8, 100b/7, 101a/17,
101a/20, 103b/18, 104b/8, 106a/12, 107b/11,
108a/17, 108a/21, 108b/3, 115a/4, 115b/3,
116a/11, 116a/8, 117a/15, 117a/18, 117a/21,
118a/12, 118a/13, 118a/16, 118a/5, 119b/8,
85a/21, 90b/5, 91a/12, 94a/18, 95b/16,
96b/11, 96b/21, 97a/16, 98a/19, 98b/8,
99a/13, 99b/12
şey^ʔ o.- ur 85a/13
şey^ʔen o.- ur 81a/13, 81a/15, 81a/18
şey^ʔi o.- ur 85b/9
tamām o.- ur 87a/9
tehi o.- ur 79a/11, 79a/7, 80a/16
tüs^ç i o.- ur 98a/8
ḳadar o.- ur 89a/21
ḳaç o.- ur 86b/12, 86b/3, 90b/1,
90b/19, 93b/1
ḳābil-i ḳısmet o.- ur 72a/5
ḳırḳaltı o.- ur 29a/6, 56b/2

kırkiki o.- ur 29a/5
kırksekiz o.- ur 23b/5
kısım o.- ur 103b/7
kısm o.- ur 76a/17
toğsan o.- ur 60b/6
kuṭr-ı maṭlūb o.- ur 77b/17
kuṭrı o.- ur 77a/5
kuṭur o.- ur 77b/7
üçbiñyüzyigirmibeş o.- ur 68a/20
üçbuçuk o.- ur 18b/7
üçyüzaltmış o.- ur 101a/3
üçyüzkırküş o.- ur 112b/11
üçyüzetmişbeş o.- ur 68b/5
vaḳı' o.- ur 47a/4
vaḳıyye o.- ur 20a/13, 20a/17
vāḳı' o.- ur 101a/5, 105a/18, 105b/1,
106a/7, 106b/1, 106b/3, 107a/1, 107a/10,
107a/14, 107a/9, 107b/17, 108b/10, 109a/14,
109a/9, 109b/13, 109b/14, 110a/13, 110a/5,
110b/3, 111a/7, 111b/1, 111b/15, 112a/10,
113a/14, 114b/2, 116a/5, 116b/2, 12a/2,
12b/14, 13b/13, 16b/17, 16b/2, 17a/11,
17a/13, 19a/11, 19b/3, 20b/17, 21b/11,
22b/18, 23a/12, 24a/7, 25b/11, 28a/17,
28a/9, 28b/19, 29a/18, 29b/14, 29b/8,
32b/18, 33b/2, 36a/8, 37a/14, 37a/18, 37a/2,
37a/21, 37b/3, 40a/7, 41a/15, 41a/7, 41b/10,
42a/10, 42a/13, 42a/15, 42b/13, 42b/6,
43a/9, 43b/8, 44a/12, 44a/3, 44b/15, 44b/21,
45a/11, 46a/11, 46b/1, 46b/11, 47a/2, 47a/3,
47b/13, 47b/5, 48b/12, 50a/8, 50b/17, 51a/5,
72a/15, 78b/14, 78b/16, 78b/19, 78b/8, 7a/4,
80a/15, 80a/4, 80a/5, 81b/18, 83b/14, 84a/7,
84a/8, 86a/15, 88a/18, 88a/7, 90a/11, 90a/7,
93b/6, 95a/14, 95b/21, 96a/17, 99a/19, 9a/14
vezne o.- ur 25b/10
yedi o.- ur 19a/16
yediüzyetmiştoğuzbiñyediüyzaltmış
o.- ur 94b/18
yetmiş o.- ur 105b/3
yigirmialtı o.- ur 48a/8
yigirmibeş o.- ur 60a/14, 87b/11
yigirmisekiz o.- ur 27b/5, 85a/1
yigirmiyedi o.- ur 27b/7
yüz o.- ur 68b/21
yüzbeş o.- ur 34b/3
yüzdört o.- ur 97a/2

yüzelli o.- ur 51b/21, 68b/15
yüzseksen o.- ur 34a/20
yüz kırk o.- ur 34a/18, 34b/1
yüz kırk beş o.- ur 106a/15
zāyid o.- ur 52a/2
zirā^ç o.- ur 74a/19, 74b/2, 74b/6,
81a/11, 81a/14, 81a/16, 81b/14, 81b/16
dirhem o.- urdı 112b/20, 113a/4
ziyāde o.- urdı 113a/8
cem^ç o.- urlar 80b/15
altūn o.- urmuş 112a/1
vāqı^ç o.- urmuş 66a/6
bāqı^ī kalacak o.- ursa 60b/14
bir o.- ursa 92a/18
dirhem o.- ursa 100a/4, 90b/15
şıfır olmayacak o.- ursa 53a/19
^çaded o.- ursa 10b/8, 44b/11, 44b/8,
5a/5, 69b/10, 69b/19, 70a/5
eger o.- ursa 51b/5a, 51b/6a, 51b/8
eksik o.- ursa 78a/9
eksük o.- ursa 77a/4, 78a/4, 89a/4,
92b/3, 94a/6

māl o.- ursa 30a/5
miqdār o.- ursa 100a/13, 13a/13,
15a/9, 25a/10, 32b/17, 33b/4, 38b/10, 40a/6,
46a/10, 4a/13, 4b/21, 5a/9, 5b/13, 6a/17,
77b/16, 83a/1, 8b/4
murād o.- ursa 35a/3, 6a/18
mütesāvi-i nişf-ı veter o.- ursa 78a/7
nāqış o.- ursa 90a/16
ne o.- ursa 102b/10, 40a/19, 93a/18
nisbet olmayacak o.- ursa 46a/3
hācet o.- ursa 10b/4, 17b/5, 24a/8,
25b/11, 29b/1, 30a/14, 45b/8, 47a/6, 52b/12,
55a/15, 7b/12, 82a/17, 88b/8
hāşıl o.- ursa 100a/1, 101a/8,
101b/18, 102a/2, 102a/20, 105a/16, 105a/20,
106a/19, 106a/5, 108b/7, 109a/7, 109b/12,
110a/15, 110a/9, 111a/15, 111a/20, 111b/3,
112a/9, 112b/15, 113a/11, 114a/21, 116b/1,
117b/21, 119a/15, 11b/11, 12a/5, 12b/1,
13a/9, 18b/9, 19a/5, 23b/8, 24a/1, 24a/15,
25a/17, 28b/6, 32b/1, 34b/12, 35b/16, 37a/8,
37a/9, 39b/20, 40a/20, 40a/4, 40b/12, 40b/2,
40b/4, 41a/13, 41a/5, 41b/7, 42a/11, 42a/17,
42a/3, 42b/11, 42b/4, 43a/17, 43a/7, 43b/15,
43b/6, 44a/10, 50a/4, 53b/14, 53b/21, 53b/6,

54a/17, 55b/12, 55b/17, 56a/13, 56a/8,
56b/11, 56b/13, 57a/11, 57a/14, 58a/6,
60a/4, 60b/21, 60b/8, 61a/1, 61b/3, 61b/5,
61b/8, 62b/14, 62b/17, 62b/19, 63a/10,
65a/10, 65a/12, 65b/21, 67a/5, 67b/2, 67b/3,
68a/2, 68a/4, 68a/7, 69a/12, 69a/16, 69a/20,
69b/11, 69b/13, 69b/17, 69b/9, 70a/15,
70a/18, 70a/3, 70b/1, 70b/4, 73a/11, 73a/20,
73b/15, 73b/9, 74a/11, 74a/5, 74b/11,
74b/17, 75a/12, 75a/17, 75a/7, 75b/11,
75b/14, 75b/21, 77a/11, 77b/14, 77b/4,
78a/1, 79a/20, 79a/9, 80a/1, 83a/11, 87a/17,
87b/13, 88a/16, 88a/4, 88b/16, 88b/5,
89a/12, 89b/19, 91a/21, 91a/4, 91b/6,
93b/11, 93b/9, 98a/6, 9a/8

hāşıl o.- urşa 11b/9, 6b/16, 6b/20,
9a/3

hāne o.- urşa 14b/1, 53a/16, 57a/5

olacak o.- urşa 47a/11

qadar o.- urşa 83b/15

qāyim o.- urşa 75a/14

ulaşacak o.- urşa 72a/13

vāqı' o.- urşa 102b/15, 11b/13, 13a/6,
16b/11, 16b/9, 20b/3, 22b/2, 35b/18, 38b/13,
38b/16, 3b/15, 40a/1, 42a/4, 43b/17, 47b/4,

4a/19, 4b/13, 50a/6, 6a/2, 6b/13, 74a/3, 7a/1,
94b/6, 9a/5

ziyāde o.- urşa 78a/8, 83b/21, 92a/14,
92b/1, 94a/6

hāşıl o.- urşa

qoyacak o.- urşa 114a/11

müşāhede o.- inmağın 2a/6

hizmetlerinde o.- mağın 2a/4

o.+a 115b/1, 46a/6, 70a/8, 87b/19,
92a/18

o.-ur 41a/4, 50b/4, 52a/5, 57b/3,
60b/5, 68a/15, 70a/2, 74a/21, 77b/19,
78a/11, 78a/16

o. olursa 47a/11

o.+an 10a/6, 40a/18, 53b/13, 53b/2,
59a/3, 5b/5, 6a/6, 8a/11, 9b/17

vāqı' o. ' adede 74a/4

vāqı' o. ' adedi 4a/6, 5b/8

o.+andan 106b/21, 107b/17, 108b/9,
111a/8, 112a/16, 112a/5, 117b/13, 37a/13,
87b/15

ma' lūm o.+duğı 3a/12

o. -mak 44a/7

miqdār o.-maq gerekdür 95a/21

ol : O, üçüncü tekil şahıs işaret zamiri -

311- [Tr]

o. 100a/16, 100a/21, 100a/4, 100a/8, 100b/5, 101a/10, 101a/11, 101a/12, 101a/7, 101b/12, 101b/21, 101b/5, 101b/6, 101b/8, 102a/17, 102a/19, 102a/20, 102a/5, 102a/7, 102a/8, 102b/2, 102b/3, 102b/6, 102b/7, 103a/7, 103b/17, 104a/6, 104b/1, 104b/11, 104b/5, 104b/8, 105a/11, 105b/12, 105b/18, 106a/15, 106b/12, 106b/2, 106b/8, 107b/3, 108b/10, 109a/1, 109a/10, 109b/14, 109b/2, 109b/20, 110a/5, 110a/7, 111a/6, 111a/9, 111b/12, 112a/1, 112a/21, 113b/14, 113b/15, 113b/16, 113b/17, 113b/18, 113b/19, 114a/17, 114b/4, 115a/20, 115a/5, 116a/5, 116b/13, 117a/10, 117a/13, 117a/20, 117b/19, 117b/5, 118a/2, 118a/9, 118b/20, 118b/7, 119a/1, 119a/17, 119a/9, 119b/20, 119b/4, 119b/5, 120a/3, 14b/2, 15a/10, 15b/3, 16b/12, 17a/1, 18b/11, 19a/8, 19b/13, 19b/5, 21a/11, 21b/13, 21b/2, 21b/9, 23b/15, 27b/15, 27b/17, 27b/18, 27b/19, 27b/4, 27b/6, 27b/8, 30b/8, 31a/11, 31a/16, 32b/18, 32b/3, 33a/10, 34b/13, 35b/19, 35b/8,

36b/10, 36b/12, 36b/7, 38b/14, 39b/17, 39b/18, 40a/16, 40a/6, 40b/8, 41a/3, 41a/7, 41b/3, 42a/13, 43b/12, 44b/5, 44a/6, 45a/4, 46a/11, 46b/10, 47a/14, 47b/15, 47b/16, 47b/19, 47b/5, 48a/1, 48a/10, 48a/16, 48a/18, 48a/3, 48a/8, 49a/11, 49a/15, 50b/14, 51b/4, 52a/3, 53a/21, 53a/4, 53b/2, 53b/7, 53b/8, 54a/1, 54a/19, 55b/10, 55b/12, 56a/14, 56a/9, 56b/8, 57a/15, 60b/13, 61b/17, 61b/9, 62a/11, 62b/11, 62b/20, 63b/12, 66a/1, 68a/20, 68a/8, 69b/4, 70b/5, 70b/6, 72a/11, 72a/14, 72a/16, 72a/17, 72a/9, 72b/1, 72b/14, 72b/18, 72b/2, 72b/3, 72b/5, 72b/6, 73a/10, 73a/11, 73a/15, 73a/19, 73b/2, 73b/7, 73b/8, 74a/10, 74a/3, 74a/7, 74a/9, 74b/10, 74b/8, 75a/10, 75a/15, 75a/5, 75b/2, 75b/4, 75b/6, 76b/10, 76b/12, 76b/15, 76b/3, 76b/5, 76b/8, 77b/13, 77b/15, 77b/16, 77b/19, 78a/1, 78b/16, 78b/21, 78b/9, 7a/13, 7a/4, 80a/5, 80a/8, 81a/5, 81b/4, 82a/5, 82a/7, 82a/8, 82b/9, 84b/17, 84b/6, 85a/1, 85a/12, 85a/14, 85a/17, 85a/7, 86a/12, 86a/16, 86a/7, 86b/9ol-ur, 87b/16, 87b/18, 87b/19, 87b/4, 87b/5, 87b/6, 87b/7, 87b/9, 88a/11, 88a/19, 88a/20, 88a/20, 88a/7, 88a/9, 88b/6, 89a/20, 89a/6, 89b/12, 90b/16, 91b/9, 92a/1, 93a/21, 93a/4, 94a/12,

94a/21, 94b/1, 94b/11, 95a/20, 95b/9, 96a/5,
96b/17, 96b/21, 96b/3, 97a/11, 97a/16,
97a/18, 97a/6, 97a/8, 97a/9, 97b/16, 97b/19,
98a/16, 98a/5, 98b/17, 98b/3, 98b/6, 99a/1,
99a/11, 99b/12, 99b/20, 99b/5, 99b/7, 99b/9,
9a/14

o. olur 11b/14, 40a/1, 40a/21, 40b/4,
42b/13, 50a/7, 73a/12, 73b/16, 74a/12,
75a/17, 75b/21, 77b/4, 78a/19, 83b/16

mütesāviye- bile'l-ıdlā' o. olur
73a/21

o.+ dur 42a/19

oku -: Okumak -1- [Tr]

o.- rlar 82b/15

on : On -56- [Tr]

o. 111a/19, 111a/6, 111a/7, 17b/11,
18a/11, 18b/16, 24b/2, 26b/20, 27a/1,
27a/15, 2a/20, 30a/6, 36b/9, 46b/13, 47b/20,
48a/18, 48a/9, 49a/6, 52a/19, 65b/12, 65b/4,
74a/14, 74a/17, 74b/4, 83a/21, 83b/1,
83b/21, 84a/1, 84a/3, 84a/4, 84a/5, 84a/7,
85a/20, 86b/1, 86b/5, 87a/19, 89a/1, 95a/8

o.+ a 101a/4

o.+ a ururuz 111a/15

o.+ ar 10b/11, 10b/8

o.+ dur 30b/3, 32a/10, 87a/7

o.+ ı 111a/6, 30b/16, 49b/12, 68b/1,
68b/12

o. olur 101a/2, 29a/13, 68b/1, 87a/5

onaltı : On altı-51- [Tr]

o. 108a/5, 108b/13, 112a/12, 12b/13,
15b/10, 18a/13, 29a/14, 45a/1, 45a/6,
48a/13, 48a/9, 61b/19, 61b/24, 62a/16,
62a/17, 62b/12, 63b/16, 64b/1, 78b/10,
78b/12, 78b/17, 81b/16, 88b/7, 89a/14,
89b/11, 89b/12, 90b/4, 90b/6, 91b/3, 93a/10,
93a/2, 93a/20, 93a/9, 93b/2, 93b/5, 93b/7,
96a/18

o.+ dan 48b/2

o.+ dur 48b/4

o. oldu 48a/6

o. olur 89a/13, 92b/11, 93b/17, 93b/5

o.+ ya 89b/4, 98b/14, 99a/14, 99a/16,
99a/17

o.+ yı 93b/17

onaltıbin : On altı bin-1- [Tr]

o. 20a/16

onaltıbinsekizyüztoksan : On altı bin sekiz
yüz doksan -1- [Tr]

o. 30a/3

onaltıbinyediyüzelli : On altı bin yedi yüz
elli -1- [Tr]

o. 10b/13

onbeş : On beş -29- [Tr]

o. 107a/8, 110a/16, 110a/4, 110a/6,
18a/12, 18b/2, 18b/5, 20b/6, 20b/8, 27b/3,
28b/17, 42a/12, 46b/13, 68b/19, 84b/9,
86b/16, 86b/18, 86b/19, 86b/4, 87a/18

o.+ den 27b/16

o.+ e 110a/9, 28b/18

o.+ i 12a/9, 68b/12, 80a/14

o. idesin 68b/12

o. olur 12a/9, 80a/13

onbeşbinaltıyüzyigirmibir : On beş bin altı
yüz yirmi bir -2- [Tr]

o. 27b/12, 27b/14

onbeşbinsekizyüz : On beş bin sekiz yüz -
2- [Tr]

o. 41b/2, 41b/5

onbeşbinsekizyüzyetmişüç : On beş bin
sekiz yüz yetmiş üç -1- [Tr]

o. 27b/1

onbiç : On bin -2- [Tr]

o. 11a/6, 30a/10

onbinaltıyüz : On bin altı yüz -2- [Tr]

o. 50b/10, 51a/9

onbinbeşyüzseksendört : On bin beş yüz
seksen dört -1- [Tr]

o. 64b/7

onbinbeşyüzyetmişdokuz : On bin beş yüz
yetmiş dokuz -1- [Tr]

o. 44b/19

onbinikiyüzaltmış : On bin iki yüz altmış -
1- [Tr]

o. 25a/19

onbinikiyüzelliiki : On bin iki yüz elli iki -
2- [Tr]

o. 64a/11, 64a/3

onbinsekizyüz : On bin sekiz yüz -1- [Tr]

o. 46b/17

onbir : On bir -18- [Tr]

o. 118b/1, 119a/14, 119a/8, 18a/11,
48a/16, 79a/10, 79a/17, 81b/18, 81b/19,
86a/17, 87a/21, 87b/19, 88a/10,
88a/14, 89a/19, 89b/4

o.+ i 88a/15, 88a/3
onbirbinsekizyüzotuz : On bir bin sekiz yüz

otuz -2- [Tr]

o. 35b/13, 35b/9

onbirbuçuk : On bir buçuk -1- [Tr]

o. 81b/9

ondokuzbin kırkdört : On dokuz bin kırk dört

-1- [Tr]

o. 95b/8

ondört(d) : On dört krş ondörd -18-

[Tr]

o. 108b/11, 111b/4, 112b/13,
114a/18, 114a/19, 119b/15, 18a/12, 19a/12,
19a/15, 74a/16, 74b/1, 74b/3, 83b/5, 96b/16,
96b/21

o. olur 48a/15

o.+ i 112b/14

o.+ ün 112b/17

ondörtbin yediyüz : On dört bin yedi yüz)ik -

1- [Tr]

o. 50b/16

oniki : On iki -78- [Tr]

o. 101b/16, 101b/18, 107a/13,
109b/4, 119a/15, 119b/13, 119b/14, 12a/2,
14a/7, 15b/14, 15b/16, 16b/1, 18a/11,
25a/14, 26a/14, 26a/16, 31a/17, 32a/15,
32b/9, 41b/1, 41b/7, 43a/15, 44b/4, 48a/18,
49b/12, 52a/11, 57b/16, 74a/15, 74a/17,
78b/3, 78b/5, 85b/9, 86b/15, 87b/10, 87b/11,
87b/2, 87b/9, 89a/5, 89a/8, 92b/12, 92b/16,
93a/20, 93b/20, 95a/12

o.+ den 57b/4, 87a/14

o.+ nün 109b/5, 109b/6, 109b/8

o. oldı 31b/8

o. olmağ 49a/17

o. olup 49a/6

o. olur 119a/13, 30b/20, 31b/14,
31b/15, 31b/7, 64b/4, 80b/13, 87a/13

o.+ ye 108b/6, 25a/16, 43a/16,
98b/13, 99a/15, 99a/16, 99a/18

o.+ ye ururuz 109b/11

o.+ ye ururuz 107b/13, 108b/4

o.+ yi 119a/13, 64b/4, 80b/14, 87a/13

o.+ yi 57b/17

onikibin altıyüz : On iki bin altı yüz -3- [Tr]

o. 50b/11, 50b/17, 50b/2

onikibindörtüyonbir : On iki bin dört yüz
on bir -1- [Tr]

o. 34b/20

onikibinyüzseksen : On iki bin yüz seksen -
1- [Tr]

o. 94b/19

onsekiz : On sekiz -22- [Tr]

o. 109b/16, 110a/19, 110b/13,
111a/11, 111a/18, 111b/2, 119a/2, 119a/3,
18a/13, 19b/11, 28b/19, 28b/20, 29a/17,
91a/12, 91b/16, 91b/18, 92a/10, 92a/6

hâric-i-ez o. 88a/17

o.+ e 110a/16, 110a/2

o. olur 26b/9

onsekizbinaltıyüz : On sekiz bin altı yüz -
2- [Tr]

o. 35b/17, 35b/2

onçokuz : On dokuz -12- [Tr]

o. 103b/18, 104a/7, 108a/2, 108b/8,
118a/21, 18a/14, 24a/5, 26b/1, 26b/7,
86a/10, 86a/13

onçokuzbinsekizyüzkırkseki : On dokuz bin
sekiz yüz kırk sekiz -1- [Tr]

o. 63a/19

onçokuzbinçirkörd : On dokuz bin kırk dört
-4- [Tr]

o. 95b/11, 95b/14, 95b/3, 95b/6

onçokuzbinüçyüzonüç : On dokuz bin üç yüz
on üç -1- [Tr]

o.+ den 27a/6

onüç : On üç -32- [Tr]

o. 107b/19, 108b/20, 109a/3,
118a/15, 18a/12, 27b/13, 27b/15, 27b/16,
27b/18, 27b/2, 27b/7, 38b/1, 44a/4, 48a/7,
69a/17, 86a/20, 87a/15, 87b/1, 89a/12,
89a/9, 92a/3, 92a/8, 96a/11, 96a/12, 96a/9,
97a/4

o.+ den 26b/12

o.+ e 87a/17, 96a/4

o.+ i 87a/15

o. olur 27b/10, 97a/3

onyedi : On yedi -15- [Tr]

o. 100a/15, 100a/16, 108a/3, 18a/13,
48a/20, 85b/2, 87a/10, 87b/12, 87b/3, 87b/6,
88b/5, 96b/14

o. kalur 88b/3

o.+ ye 88a/16

o.+ yi 87a/16

onyedibinaltıyüz : On yedi bin altı yüz -
1- [Tr]

o. 20a/12

onyedibinyediyüzelli : On yedi bin yedi
yüz elli altı -1- [Tr]

o. 95b/18

orta : Orta -20- [Tr]

o.+ sında 103a/16, 112b/20, 113b/13,
31a/1, 31a/7, 31b/10, 31b/2, 31b/5, 72a/15,
72a/19, 75b/8, 76a/8, 76b/2, 76b/9, 77b/21,
84a/14, 85a/16

şebih-i bi-mu'ayyen o.+ sında 76a/6

o.+ sında olan 112a/7, 113a/1

o.+ sından 73b/6

Osmani : < Osman+ı Osmanlı devletine
mensup -1- [Ar]

o. 1b/16

otuz : Otuz -26- [Tr]

o. 101a/16, 101a/8, 109b/17, 110b/1,
111a/4, 111b/1, 112a/15, 25b/2, 32a/17,
32b/11, 36b/6, 60b/4, 87a/1, 87a/2, 87a/5,
89a/20, 93b/14

o.+ a 110a/2, 110a/20, 78b/7

o.+ a ururuz 110b/17

o.+ dan 111a/5

o.+ dur 89b/6

o. olur 78b/6

otuzaltı : Otuz altı -10- [Tr]

o. 101a/4, 101b/16, 12b/5, 54b/3,
54b/4, 92a/6, 92a/8, 95a/13

o. olur 109b/6

o.+ ya 12b/6

otuzbeş : Otuz beş -10- [Tr]

o. 119a/11, 119a/12, 119a/14,
119b/19, 28b/12, 88a/5, 88a/8

o.+ dür 31a/1

o. olur 10a/20, 28b/11

otuzbeşbindördüyüzaltmış : Otuz beş bin dört
yüz altmış -1- [Tr]

o. 34b/16

otuzbin : Otuz bin -1- [Tr]

o. 11a/8

otuzbir : Otuz bir -7- [Tr]

o. 106b/20, 114b/7, 26a/21, 26b/19,
26b/21, 81a/21

o.+ er 26a/22

otuzbirbinsekizyüzetuzbir : Otuz bir bin
sekiz yüz otuz bir -1- [Tr]

o. 69b/1

otuzbirbinüçyüzyigirmi : Otuz bir bşn üç
yüz yirmi -1- [Tr]

o. 26b/2

otuzbuçuk : Otuz buçuk-1- [Tr]

o. 29b/8

otuzdört : Otuz dört -2- [Tr]

o. 117b/12, 37a/12

otuziki : Otuz iki -16- [Tr]

o. 102a/21, 102b/6, 102b/8, 110a/4,
15b/7, 15b/8, 23b/1, 63b/21, 64b/1,

94a/2

o.+ dür 44a/1

o.+ nün 23b/4

o. oldı 48a/11

o. olur 63b/17

o.+ ye ururuz 93b/17

o.+ yi 110a/6

otuzsekiz : Otuz sekiz-9- [Tr]

o. 111a/11, 111a/17, 111a/2, 111a/8,
111b/5, 120a/1

o.+ e 111a/16, 111a/20, 111b/3

otuztoğuz : Otuz dokuz -10- [Tr]

o. 114a/18, 114a/20, 12b/8, 13b/12,

88a/6

o.+ a 28b/14, 88a/4

o. olur 12b/7, 28b/13, 88a/2

otuzüç : Otuz üç -13- [Tr]

o. 102b/1, 102b/13, 102b/14, 102b/7,

102b/8, 117b/15, 119a/15, 119a/17, 88b/17,

89b/15, 90a/3

o.+ dür 56a/19

o.+ e 60b/5

otuzyedi : Otuz yedi -4- [Tr]

o. 101b/21, 17b/13, 14a/9, 16b/6,

81b/5, 86a/4, 86a/5

-Ö-

ölç - : Ölçmek -6- [Tr]

ö.- esin 74a/8, 74b/8, 75b/17, 76a/3,

78a/3

ö.- üp 76a/16

‘**öşr** : Onda bir bkz. ‘öşür -6- [Ar]

‘ö.-i nişf-ı şümün 19a/10

‘ö.-i ħumusrub‘ 24b/16

‘ö.-i rub‘ 19b/3, 20b/16, 24a/18

‘ö.+ i 30a/2

‘öşür: Onda bir bkz. ‘öşr[Ar]

‘ö. 30b/15

ötürü : Ötürü-1- [Tr]

ö. 108a/1

öyle : Öyle-1- [Tr]

ö. olsa 112b/20

-P-

pādişāh : Hükümdar -2- [F]

p.-ı kişveristān-ı İskenderi’z- zamān
1b/5

p.-i rub‘ -ı meskūn 1b/11

pāre : Parça -48- [F]

p. 10b/10, 10b/15, 113b/15, 114b/10,
115a/14, 115b/17, 116a/15, 116a/3, 11a/2,
15a/2, 3b/8, 42a/8, 46b/7, 4b/3, 5a/13, 6b/2,
7a/11, 8a/1, 8a/3, 8a/4, 8b/11, 8b/8, 8b/9,
9b/1, 9b/2, 9b/3, 9b/5

p. ide 76b/7

p.+ si 10b/16, 11a/2, 3a/15, 3b/9,

42a/9, 4b/3, 5a/14, 6b/3, 8a/2, 8a/3, 8a/5,
8b/11, 8b/8, 8b/9, 9b/1, 9b/2, 9b/4, 9b/5

p.+ yi 3a/17

pāy : Ayak -1- [F]

ḥāk-i p.-i şeriflerine 2a/2

penc : Beş -5- [F]

p. subu‘, 86b/1, 86b/6

p.- sūdüssümün 116b/1

p.-i şümün 14a/17

p.-i sūdüsü 11b/14

penç: Beş -7- [F]

p. subu‘ 100a/20, 100b/2, 100b/4,
100b/7, 109a/11

p.sub‘+ ı 109a/2

p.- sūdüs 108a/19

pes : Bu durumda, şimdi -257- [F]

p. 100a/12, 100a/15, 100b/12,
100b/21, 100b/7, 101a/17, 101a/20, 101b/13,
101b/17, 102a/12, 102b/9, 103a/11, 103b/14,
103b/18, 103b/9, 104a/4, 104a/16, 104b/19,
105b/1, 105b/15, 105b/17, 106a/12, 106b/1,
106b/11, 107b/12, 107b/19, 108b/11,
108b/2, 108b/4, 109a/9, 109b/13, 109b/5,

110b/16, 111a/10, 111a/6, 111a/8, 111b/21,
111b/6, 112a/13, 112a/7, 112b/8, 113a/18,
113a/4, 113b/12, 114a/16, 114a/4, 114a/6,
114b/2, 114b/3, 115a/8, 115b/5, 116a/8,
116b/3, 117a/1, 117b/13, 117b/5, 117b/9,
118a/12, 118a/4, 118b/10, 118b/18, 119a/1,
119a/13, 119a/16, 119a/4, 119b/15, 119b/17,
119b/8, 120a/1, 120a/3, 14a/7, 15a/13,
15b/13, 16b/15, 17a/8, 17b/10, 18a/18,
22a/11, 24a/4, 26a/10, 26a/21, 28a/16, 28a/4,
28a/8, 29a/13, 29a/18, 31a/20, 31a/5, 31a/8,
31b/13, 31b/21, 31b/4, 31b/6, 32a/2, 32a/6,
32a/9, 32b/11, 32b/14, 32b/9, 34a/8, 34b/10,
34b/21, 34b/5, 35b/19, 35b/6, 37a/13, 38b/4,
39b/15, 39b/8, 40b/4, 40b/7, 42b/14, 42b/5,
43a/9, 43b/11, 44b/18, 44b/3, 45a/12,
45b/12, 45b/6, 46a/17, 46a/20, 46b/15,
47a/13, 47a/3, 48a/11, 48a/13, 48a/2, 48a/6,
48b/1, 48b/12, 49a/17, 49a/2, 49a/20, 49a/3,
49b/1, 49b/11, 49b/14, 49b/17, 49b/20,
50a/7, 50b/10, 51a/5, 51b/10, 51b/14,
51b/18, 51b/21, 52a/1, 52a/12, 52a/9, 52b/2,
53a/6, 53b/15, 53b/2, 54a/20, 54a/7, 54b/12,
54b/18, 55a/10, 55a/13, 55a/2, 55b/13,
56a/10, 56a/21, 56b/3, 57a/11, 57a/16,
57a/17, 57b/25, 58b/4, 59a/15, 59a/3, 59a/6,
60a/11, 60b/1, 60b/18, 60b/2, 60b/6, 61a/1,

61a/12, 61a/8, 61b/10, 62b/21, 65a/13,
66a/2, 66a/4, 67b/9, 68a/15, 68b/9, 69a/8,
70a/11, 70a/19, 73a/15, 73a/19, 73a/3,
74b/2, 78b/14, 79a/14, 79a/21, 7a/5, 80a/15,
81b/13, 81b/15, 81b/16, 81b/18, 82b/8,
84a/16, 84b/12, 84b/8, 85a/20, 86a/2, 86a/4,
86b/14, 86b/17, 86b/9, 87b/12, 87b/15,
87b/9, 88b/19, 89b/8, 90b/5, 91b/8, 92b/18,
93a/13, 93a/9, 93b/20, 94a/19, 94b/20,
95a/18, 95a/4, 95a/9, 95b/10, 95b/5, 96a/11,
96a/14, 96a/7, 96b/1, 96b/10, 96b/11,
96b/14, 96b/5, 97a/1, 97a/12, 97a/18, 97a/2,
97b/1, 97b/16, 98a/12, 98a/6, 98b/1, 98b/14,
98b/21, 99a/9, 99b/13, 99b/16, 99b/2

p. olan 68a/8

peyk : Haber ve mektup getirip götürən -
20- [F]

p. 105a/5, 105a/7, 105a/9, 80b/1,
80b/10, 80b/4, 80b/5, 80b/6

p.-i şānī 105a/11, 105b/2

p.-i şānīnūñ 105b/3

p.-i evvel 105b/4

p.-i evvele 105a/11, 105b/2

p.-i evvelūñ 105a/19

p.+ i 105a/4, 80a/17, 80a/20

p.+ ün 105a/8, 105a/9
pezîr : Farsça son ek, Kabul eden, edici, alan
-1- [F]
sengihâ-yı dil- p. 114b/12a

pul : Para, en küçük sikke -1- [F]
p. 14a/12

pür : Dolu-1- [F]
p. olsa 80a/8

-R-

rağbet : İstekle karşılama -1- [Ar]
r. buldukları 2a/6

rakam : Rakam; sayı işaretleri-1- [Ar]
r. 51b/3a

r. kıılmağıla 2a/6

raṭl : <riṭl Bir litre kadar olan bir sıvı
ölçeğidir bkz. raṭıl -2- [Ar]
r. 79a/17, 79a/18

raṭıl : <riṭl Bir litre kadar olan bir sıvı
ölçeğidir bkz. raṭl -11- [Ar]
r. 109b/19, 109b/21, 110a/17,
110a/19, 110a/21, 110b/1, 110b/3, 110b/4
r.+ ı 109b/16

r. olandan 110a/18

r. olur 110b/6

râ : ı, i Yükleme hali eki -9- [F]

r. 110b/11a, 114b/10, 114b/12
114b/13a, 114b/14, 114b/15, 114b/16,
114b/16a

lil-ḥacim r. 111b/17

râbi^c : Dördüncü -84- [Ar]

şatr-ı r. 57b/22, 57b/8, 58a/12,
58a/21, 58b/21, 59a/12, 60a/22, 61a/4,
61b/22, 62a/6, 62b/8, 63a/14, 63a/6, 63b/5,
64a/20, 64a/8, 64b/12, 65a/21, 65a/4,
65b/18, 65b/9

şemen-i yâḳût-ı r. 115a/17

‘aded-i r. 39b/6

faşl-ı r. 2b/7, 30a/15

mâl-ı r. 117b/1

mişl-i nişf-ı şemen-i yâḳût-ı r.
115a/18

ḥarf-i r. 54a/10

şekl-i r. 6b/1

kısm-ı r. 12a/12, 20a/7, 25b/18,
30b/16, 67a/1

kısmet-i r. 40a/11

şatr-ı r.+ de 57a/20, 57b/25, 58a/3, 58b/13, 59a/3, 60a/13, 61b/19, 61b/24, 61b/3, 63a/10, 63b/17, 63b/20, 64a/3, 64b/5, 64b/7, 65b/3, 65b/4

şatr-ı r.+ de olan 57b/12, 61b/4, 62a/17, 62a/19, 62b/1, 63a/18, 64a/1, 64a/10, 64b/19, 64b/6, 65a/11, 65b/11

r.+ dür 40a/4

r.+ e 39b/11, 40a/14

kısm-ı r. 28b/1

‘aded-i r.+ e 39b/5

kısm-ı r.+ i 106b/7

r.ü’l- ‘aded 67b/15, 68a/3, 68b/19, 69b/21

r.ü’l- ‘adedde olan 69a/1, 69a/13

r.ü’l- ‘adedde 68a/13, 68a/14, 68b/14, 68b/2, 69a/13, 69b/18, 69b/9, 70a/15, 70a/16

r.ü’l- ‘adedde 70a/4

rābi‘a : <rābi‘ nin müennesi. Dördüncü, -2- [Ar]

r. 39b/17, 39b/18, 85b/7

rādde : Çizgi -23- [Ar]

r. 10a/15, 10a/20, 10a/8, 3b/3, 4a/14, 4b/13, 4b/7, 6b/7, 8a/16, 8a/21, 9a/9, 9b/13, 9b/20

r. çekesin 6b/6

r. çekesinkim 8b/16

r. çeküp 26a/5, 3b/12, 4a/5, 4b/5, 5a/17, 8a/12, 9b/10

r.+ lerüñ 6b/7

rāst : Sağ, sağ taraf -20- [F]

dest-i r. 53b/16, 53b/9, 54b/8, 55a/5, 56a/3, 57b/14, 57b/17, 58b/10, 58b/15, 62b/3, 64b/20, 68b/10, 68b/18, 69a/2, 69a/4, 69b/14, 69b/21, 70a/5, 70a/8, 76b/9

2. Doğru, düzenli, isabet -1- [F]

r. olur 92a/16

recā : Ümit, umma -1- [Ar]

r. olunur 2a/14

redd : Denklemin iki tarafında çarpım durumunda bulunan sabit sayıların birbirine bölünmek suretiyle azaltılması veya indirgenmesidir -19- [Ar]

r.-i hilāf 85a/3

r. eyledi 104a/8

r. eyledüğün 103a/5

r. eyledükleri 104a/10	r.+ ı 38b/3
r. eyledüklerini 103a/14	mecmū ^ç -ı r.+ ın 35b/9
r. eyler 104a/10	risāle : Mektup, name, not -2- [Ar]
r. eylese 103a/2, 103a/3, 103a/5	r. 2a/20
r.+ i 85a/3	r.+ de 2a/11
r. iderüz 118a/12, 89a/3, 97a/17, 98b/8	rişte : İpek anlamında olup, metinde zirā ^ç 'nin alt birimlerinden biri olarak yer alan bir uzunluk ölçüsüdür. Tam olarak bir değer verilmemiştir ancak metinde yapılan işlemde zirā ^ç 'nin küsurat hanesine göre, on binde biri olarak görülmektedir. 1- [F]
r. idesin 86b/17, 86b/18	
r.+ süz 93a/15	
ba ^ç de'r- r. kılmışdur 103a/18	
resā³īl : Küçük kitaplar, mecmualar, dergiler	r. 16b/6
-1- [Ar]	riż : Alt -1- [F]
r.+ den 2a/9	r.-i hāl 111b/19
resm : 1.Nişan, iz, alamet -1- [Ar]	rub^ç : Dörtte bir -200- [Ar]
defātir-i meḥāşıl-ı r.-i sulṭānī 1b/17	r. 103a/14, 105b/15, 106a/12, 117a/16, 117a/21,117b/5, 118a/18, 13a/14, 14a/16, 14a/8, 14b/7, 16a/11, 16a/3, 16a/4, 16a/5, 16a/6, 16a/7, 16a/9, 16b/1, 16b/5, 17a/1, 17a/12, 17a/15, 17b/11, 18b/3, 19a/13, 19b/3, 20b/16, 21a/3, 21b/10, 21b/2, 21b/6, 22a/15, 23b/15, 24b/16, 24b/2, 24b/7, 30b/13, 30b/19, 31b/15, 31b/18, 32b/2, 32b/8, 33a/7, 34a/12, 34b/1, 36a/7, 42a/19, 46a/11, 46a/15, 49a/10, 49b/18, 49b/3,
2. Vergi, bir maldan hükümetin veya emirin aldığı hisse -3- [Ar]	
r.-i berāt 25a/14, 43a/15	
r.-i berātı 25a/19	
3. Devletçe ve devlet adına yapılan hareket ve söylenen söz -2- [Ar]	
r.-i mizān 25b/10, 25b/4	
rızık : Azık, yiyecek, içecek, kazanç -2- [Ar]	

50b/1, 51b/7a, 78b/14, 87a/12, 87a/14,
88b/21, 89a/1, 89a/18, 89b/11, 89b/14,
92a/1, 92a/2, 92b/7, 94a/20, 94b/1, 95a/1,
97b/9, 98b/2, 99a/6

şāhib-i r. 103b/2, 104a/8

şi- r. 12b/3, 12b/6, 28a/2, 79a/8,
88b/12, 88b/19, 89a/10, 94b/20, 99a/1, 99a/7

şūret-i r. 14b/12, 14b/8

öşr-i r. 19b/3, 20b/16, 24a/18

maḥrec-i r. 13b/7, 30a/20, 30b/15,
31b/8

mişl-i r. 116a/2, 51b/20

şi- r.-i dirhem ola 94b/3

r.-i dirhem olur 94a/21

r.-i dirhem ḳalur 99a/5

r.-i dirhem 117a/16, 117b/2, 117b/4

şi- r.-i dirhem 104a/3, 89a/13, 98b/16

r.-i dirhemi 99a/6

şi- r.-i dirhemi 98b/20

mişl-i r.-i şemen-i yāḳūt-ı evvel
115a/15

nışf-ı r.-i şülüş 87b/8

r.-i çāryek 15b/15

r.-i kire 16a/1, 16a/2

r.-i la^c leset 114b/14

r.-i māl virseler 102b/19

r.-i māl 103a/2

pādişāh-i r.-i meskūn 1b/11

r.-i muḥiṭ-i dāire olur 81b/15

r.-i muḥiṭ-i dāire 77b/9

r.-i rub^c -i şey 117b/2, 117b/4

r.-i sūdüsü 46b/9

r.-i şey 106b/10, 107b/9, 117a/16,

99a/17, 99b/1

rub^c -i r.-i şey 117b/2, 117b/4

üçrub^c -i r.-i şey 117a/19

şi- r.-i şey'i 101b/10

r.-i yek 103b/5

r.+ a 13a/18

şāhib-i r.+ a 103a/11

şi r.+ a 79a/10

maḥrec-i r.+ a 13a/17

şi- r.+ a viresin 79a/9

r.+ dur 12b/9

şi r.+ dur 14a/12

maḥrec-i r.+ dur 31b/13
r.+a 28a/19
r.+ ı 107a/6, 108a/11, 108a/18,
115b/1,117a/14, 117a/15, 117a/18, 14b/11,
32b/10, 46b/13, 46b/3, 47a/3, 51b/21, 87b/2
şi r.+ ı 28a/16, 79a/7, 89a/7
maḥrec-i r.+ ı 31b/4, 86a/8, 87a/12,
87b/20, 88a/21
kısm-ı r.+ ı 15b/9
r.+ ı olana 34b/18
r.+ ı olur 50b/8
r.+ in 103a/3, 105b/10, 105b/20,
105b/8, 106a/14, 106b/14, 107b/1, 107b/8,
117a/6, 34a/15, 34a/4, 87b/10, 87b/18,
87b/5, 88a/13, 88a/19, 88a/2, 88a/9, 88b/3
şi r.+ in 101b/5, 89a/7, 89a/9
r.+ ma 103b/4, 98b/4
şi- r.+ ında 79a/4
r. olana 34b/14
r. oldı 90a/3
r. olsa 43b/10
r. olur 90a/6
r.+ uḡ 31b/11, 34a/5

şi- r.+ uḡ 28a/15
şi- r.-ı dirhem olur 119a/18
şāhib-i rub^ç -ı r.-ı māl 104a/12
şāhib-i r.-ı rub^ç -ı māl 104a/12
rub^ç şümün : Otuz ikide bir -4- [Ar]
r. 17a/12, 24a/6, 36a/3, 36a/5
rub^ç nīm : Sekizde bir -4- [Ar]
r. 16a/11, 16a/6, 16a/7, 16a/9
rub^ç ḥumus: Yirmide bir -1- [Ar]
r. 106b/12
rub^ç rub^ç: On altıda bir-3- [Tr]
r. 88b/13
r. olur 89b/10
r. dirhem olur 92b/20
rub^ç sūdüs : Yirmi dördte bir -1- [Ar]
r. olana 34b/19
rubu^ç : Dörtte bir krş rub^ç -1- [Ar]
maḥrec-i r. 12b/10
rumūz-güşā: İşaret açan/anlayan -1- [F]
ḥoca-ı r. 51b/4
ruḡ : Ruh -1- [Ar]
r.+ ma 120a/8

rukūm : Rakamlar -3- [Ar]

r.-1 hindī 14a/14, 15b/19, 17b/15

rūgan : <revġan Yaġ -2- [F]

r.20b/6

ķantār-1 r. 21b/1

Rūm : Rum -1- [Tr]

R. 20a/9

rūy : Tunç -2- [F]

r.-1 māh 111b/20

r.-1 ħisāb 114b/15

rūz : Gün -1- [F]

r. 79a/11

rūzīn: Günlük -1-[F]

r. 37a/7

-S-

sa'adet : Mutluluk -1- [Ar]

āsītāne-i s. 1b/16

sā'at : Saat, vakit -3- [Ar]

s.+ de 80b/6, 81b/11, 81b/19, 81b/9

s.ūhū'l- kıyām 1b/21

sā'ati : Vakit, zaman -1- [Ar]

kıyāmi's- s. 1b/21

şābık Geçen, eski-1- [Ar]

ķā'ide-i ş. 49a/13

sābi' : Yedinci. Bkz. sābi' -2- [Ar]

faşl-1 s. 2b/12

ķısm-1 s. 32a/19

şekl-i s. 8b/6

sābi' : Yedinci. Bkz. sābi' -1- [Ar]

faşl-1 ş. 45b/10

şad : 100 -1- [Ar]

ş. 97b/8

şādiş : <sādis Altıncı bkz. şādis -2- [Ar]

ķısm-1 ş. 31b/15

ķısm-1 ş. bir ķalmadan 26a/1

şādis : <sādis Altıncı bkz. şādiş -1- [Ar]

ķısm-1 ş. bir ķalmadan 29b/3

sādis : Altıncı krş şādiş, şādis-5- [Ar]

faşl-1 s. 2b/10, 39b/1

şekl-i s. 7b/14

ķısm-1 s. 24a/10

ħāne-i s.+ i 54a/12

şaff : Sıra, dizi-40- [Ar]

ş.-1 dıl' 57a/10, 67b/16

ş.-1 dıl' a 61a/6
ş.-1 dıl' da olan 68a/21, 68b/11,
68b/19, 69b/15, 69b/6, 70a/1, 70a/6
ş.-1 dıl' da 68a/1, 68a/11, 69a/10,
69a/7, 70a/13
ş.-1 evvelde olan 68a/3
ş.-1 evvelde 68a/10, 68a/13
ş.-1 ka' bda 68a/4
ş.-1 māl-ı ka' b 67b/11
ş.-1 mālda olan 68a/3
ş.-1 mālda 68a/2
ş.-1 mālдан 68a/20
ş.-1 mālū'l- māl 67b/12
ş.ı'l- 'aded 61a/2, 67b/10
ş.ı'l- 'adedde olan 68b/1, 68b/13,
68b/15, 68b/21, 68b/4, 68b/7, 69a/16, 69a/3
ş.ı'l- 'adedde 69a/11, 70a/13, 70a/18,
70a/20
ş.ı'l- ka' b 67b/14
ş.ı'l- māl 67b/15

şāfi : Katkısız -1- [Ar]

āb-ı ş. 113b/14

sāgar : Kupa, kap -9- [F]

s. 17b/10, 17b/12, 17b/13, 17b/14

s.+ dur 17b/10, 18a/16

s. olmak 18a/16

s. olur 18a/17

şāgīr : Küçük, ufak -1- [Ar]

ķantār-ı ş.+ dūr 20a/13

şahāh : Tam sayılar. Krş şıhaḥ-2- [Ar]

ş. 28b/1

ş.+ ı 28b/2

şahīh : Tam sayı -51- [Ar]

ş. 12b/16, 13a/1, 13b/12, 19a/3,
25b/18, 25b/19, 25b/20, 28a/11, 28a/14,
28a/19, 28a/9, 38b/19, 3a/6, 3a/7, 54a/3,
56b/4, 60b/7

ka' b-ı ş. 60a/2

ş.+ dūr 60b/2

cezr-i ş.+ dūr 56b/1

ş.+ e 11a/9, 12a/4, 12a/5, 25b/15,
25b/17, 26a/2, 3a/3, 3a/6, 3a/9, 60b/4

ka' b-ı ş.+ e urasın 60a/4, 60b/12

ş.+ i 11a/9, 13a/20, 15a/6, 25b/15,
26a/2, 28a/13, 3a/2, 3a/3, 3a/9

cezr-i ş.+ i 55b/2

ka ⁶ b-1 ş.+ i 60b/10	s.+ uŋ 73b/10
ş. olandan 60b/8	sākayn : İkizkenar -4- [Ar]
ş. olaydı 48a/13	s. 73a/2
ş. olup 60b/1	s.+ dan 73b/4, 73b/5
cezr-i ş. olup 56a/20	mütesāviye's- s. olur 73a/4
ş. olur 11b/2, 12b/13	şakla - : Elde tutmak, kaydetmek -7- [Tr]
şāhib : Sahip, mālîk olan, koruyan -15- [Ar]	ş.- duĝuŋ 74a/7, 78a/1, 91b/9
ş. 1b/6	ş.- yalum 106b/15
hüsrev-i ş. 1b/11	ş.- yasın 74a/6, 77b/20, 91b/8
ş.-i şülüšān 103a/19, 104a/11, 104a/7	şalātu : namaz, selam -1- [Ar]
ş.-i şülüšāna 103a/11	ve's- ş. 1b/3
ş.-i mışf-ı sūdüs 103b/5, 104a/13	şalı vir- : Salmak -5- [Tr]
ş.-i mışf-ı sūdüse 103b/10	ş. virseler 79a/1
ş.-i mışfi 103a/12	ş.- ı virelüm 113b/17
ş.-i rub ⁶ 103b/2, 104a/8	ş.- ı virseler 79a/4, 80a/10, 80a/7
ş.-i rub ⁶ -ı rub ⁶ -ı māl 104a/12	şāliš : Üçüncü -89- [Ar]
ş.-i rub ⁶ a 103a/11	ş. 51b/6a, 54b/1
ş.i'l- 'izzi 1b/19	şatır-ı ş. 57b/21, 57b/7, 58a/11, 58a/20, 58b/20, 59a/11, 60a/21, 61a/3, 62a/5, 62b/7, 63a/13, 63a/5, 63b/3, 64a/19, 64a/7, 64b/11, 65a/20, 65a/3, 65b/17, 65b/8
sā'il : Soran -1- [Ar]	şemen-i yāķüt-ı ş. 115a/15, 115a/19
s. 46a/5	
sāk : Kenar -1- [Ar]	

dıl ^c -ı ş. 74a/8	sefer-i ş.+ e 49a/9
faşl-ı ş. 25b/14, 2b/5	ş.+ i 39b/19, 40a/12, 40a/14
mes'ele-i ş. 97a/19	kısm-ı ş.+ i 106b/6
mişl-i ş. 116a/1	etrâf-ı ş.+ ine 71b/5
harf-i ş. 54a/9	ş.+ üñ 53b/18, 68a/10
şekl-i ş. 4a/1	‘aded-i ş.+ üñ 39b/4
kısm-ı ş. 12a/4, 17b/6, 25b/17, 28a/10, 30b/7, 60b/17	ş.ü'l- ‘aded 67b/14, 68a/5, 68b/11
ş.-i kısm-ı dıl ^c -ı ka ^c b 56b/8	ş.ü'l- ‘adedde 68a/16, 68b/16, 68b/5, 69b/11, 69b/20, 70a/19
şatr-ı ş.+ de 57a/12, 57b/1, 57b/15, 58a/6, 59a/8, 60a/14, 60a/15, 61b/5, 61b/6, 62a/2, 62a/21, 62a/8, 63a/20, 63b/8, 63b/9, 65a/13	ş.ü'l- ‘adede 69a/17
sefer-i ş.+ de 49b/3	şāmin : Sekizinci -3- [Ar]
şatr-ı ş.+ de olan 58b/7, 62b/17, 63b/12, 64a/13, 64b/18, 65b/13, 65b/20, 68a/6	faşl-ı ş. 2b/14, 53a/1
şatr-ı ş.+ deki 61b/8	şekl-i ş. 9a/15
ş.+ den 40a/2	şānī : İkinci -111- [Ar]
hāne-i ş.+ dūr 57a/6	ş. 116a/1, 51b/6
ş.+ ā 110a/3	bākī-yi ş. 47b/2, 48b/9
ş.+ e 51b/7a	bākī-yi kısm-ı ş. 104b/1
‘aded-i ş.+ e 39b/7	şatr-ı ş. 57a/14, 57b/20, 57b/6, 58a/10, 58a/19, 58b/19, 59a/10, 60a/20, 61b/16, 61b/21, 62a/14, 62a/4, 62b/6, 63a/12, 63a/4, 63b/15, 63b/2, 64a/18, 64a/6, 64b/10, 65a/19, 65a/2, 65b/16, 65b/7, 67b/12
	faşl-ı ş. 13b/14, 2b/3

kemmiyye-i māl-ı ş. 106a/7	ş.+ den ola 40a/2
kemmiyye-i kısm-ı ş. 107a/5	hata-yı ş.+ dür 48b/1, 48b/6
māl-ı mefrūz-ı ş. 51a/11	māl-ı mefrūz-ı ş.+ kim 52a/16
mecmū' -ı ş. 47b/11, 52b/10, 52b/2	hata-yı ş.+ kim 52a/18
mes'ele-i ş. 96a/20	ş.+ nünj 51b/5
mişl-i şülüş-i şemen-i yāķūt-ı ş. 115a/16	'aded-i ş.+ nünj 39b/6
mişl-i nişf-ı şemen-i ş. 115b/21	kemhā-i ş.+ nünj 43b/16, 44a/2
narh-ı ş. 40b/14	halice-i ş.+ nünj 44b/10, 44b/18
hata-yı ş. 52b/9	peyk-i ş.+ nünj 105b/3
hayme-i ş. 45a/9	kısm-ı ş.+ nünj 104b/9
peyk-i ş. 105a/11, 105b/2	ş.+ ye 110a/2, 40a/13, 52a/2
şekl-i ş. 3b/7	cezr-i ş.+ ye 93b/13
kısm-ı ş. 104a/16, 104a/17, 104b/11, 104b/14, 104b/4, 104b/5, 104b/8, 11b/7, 15b/1, 25b/16, 28a/1, 30b/3, 3a/3, 55b/1, 60a/1	şatr-ı ş.+ ye 61a/3
yāķūt-ı ş. 115a/14	'aded-i ş.+ ye 39b/4
mes'ele-i ş.-i muķterināt 92a/17	halice-i ş.+ ye 44b/5
kısm-ı ş. 104b/20	hata-yı ş.+ ye 50b/21
şatr-ı ş.+ de olan 68a/7	hayme-i ş.+ ye 45a/5
şatr-ı ş.+ den 62b/19	hāşıl-ı ş.+ ye 11b/19
kısm-ı ş.+ den 104a/20, 104b/6	sefer-i ş.+ ye 49a/5
	māl-ı mefrūz-ı ş.+ ye urasın 52a/15
	hata-yı ş.+ ye urasın 50a/2
	ş.+ ye ursa 117a/6

‘ ayn-ı mefrūz-ı ş.+ ye viresin 47b/9
ḥaṭā-yı māl-ı mefrūz-ı ş.+ ye viresin
47b/10

ş.+ yi 40a/10

bākī-yi ş.+ yi 47b/3, 48b/10

māl-ı ş.+ yi 105b/14

māl-ı mefrūz-ı ş.+ yi 50a/2, 51a/1

mecmu‘-ı ş.+ yi 52b/2

mecmū‘-ı ş.+ yi 47b/12

ḥarf-i ş.+ yi 54a/8

ḥaṭā-yı ş.+ yi 52a/17

kısm-ı ş.+ yi 104a/18, 106b/6

ş.+ yle olan 39b/19

şānīyā : <şānīyen İkinci derecede, ikinci
olarak -1- [Ar]

ş. 49b/8, 85b/5

şānīye : şānīnin müennesi, ikinci -8- [Ar]

ş.’1- ‘aded 67b/13

ş.’1- ‘adedde 68a/18, 68b/8, 69a/21,
69b/13, 70b/1, 70b/2

ş.’1- ‘adede 69a/20

şarrāfān : Sarraflar, altın ve gümüş gibi
değerli madenleri işleyen ve satan esnaf,
kuyumcu -1- [Ar]

kerdend-i ş. 110b/9

şat - : Satmak -8- [Tr]

ş.- andan 25b/3

ş.- duḡda 49a/5

ş.- ılduḡda 33a/3, 38b/2

ş.- ılsa 40b/7, 41a/2

ş.- salar 35b/9

ş.- up 49a/2

şatḥ : <şatḥ Uzunluk ve genişliği olan, çizgi
ile biten büyüklük, yani düzlem krş şatḥ -
1- [Ar]

ş. 72a/15

şatḥ : Uzunluk ve genişliği olan, çizgi ile
biten büyüklük, yani düzlem krş şatḥ -
3- [Ar]

ş. 72a/2

ş.-ı müstevī 72a/7

ş.+ da 72a/9

s. olur 72a/2

şatır : Satır, sıra krş şatır -218- [Ar]

ş.-ı şālīş 57b/21, 57b/7, 58a/11, 58a/20, 58b/20, 59a/11, 60a/21, 61a/3, 62a/5, 62b/7, 63a/13, 63a/5, 63b/3, 64a/19, 64a/7, 64b/11, 65a/20, 65a/3, 65b/17, 65b/8

ş.-ı şālīşde olan 58b/7, 62b/17, 63b/12, 64a/13, 64b/18, 65b/13, 65b/20, 68a/6

ş.-ı şālīşde 57a/12, 57b/1, 57b/15, 58a/6, 59a/8, 60a/14, 60a/15, 61b/5, 61b/6, 62a/2, 62a/21, 62a/8, 63a/20, 63b/8, 63b/9, 65a/13

ş.-ı şālīşdeki 61b/8

ş.-ı şānī 57a/14, 57b/20, 57b/6, 58a/10, 58a/19, 58b/19, 59a/10, 60a/20, 61b/16, 61b/21, 62a/14, 62a/4, 62b/6, 63a/12, 63a/4, 63b/15, 63b/2, 64a/18, 64a/6, 64b/10, 65a/19, 65a/2, 65b/16, 65b/7, 67b/12

ş.-ı şānīde olan 68a/7

ş.-ı şānīden 62b/19

ş.-ı şānīye 61a/3

ş.-ı çehārda olan 62b/15

ş.-ı çehārda 57a/10, 58a/4, 58b/11, 59a/5, 62b/15, 65a/10

ş.-ı evvel 57a/9, 57b/19, 57b/5, 58a/18, 58a/9, 58b/18, 59a/9, 60a/19,

61b/15, 61b/20, 62a/13, 62a/3, 62b/5, 63a/11, 63a/3, 63b/14, 63b/1, 64a/17, 64a/5, 64b/9, 65a/1, 65a/18, 65b/15, 65b/6

ş.-ı evvelde olan 57b/2, 59a/13, 60a/15, 61b/4, 61b/7, 62a/1, 62a/8, 63a/17, 63b/9, 64a/10, 65b/11, 65b/1, 65b/20, 68a/5

ş.-ı evvelde 57a/13, 57a/17, 58a/14, 58a/2, 58b/5, 59a/4, 59a/6, 61b/1, 61b/11, 61b/17, 62b/13, 62b/16, 62b/18, 63a/1, 63a/8, 65a/8

ş.-ı evveldeki 58a/4, 65a/11

ş.-ı evvele 61a/2

ş.-ı hāmīş olan 63b/16

ş.-ı hāmīş 61a/6, 61b/23, 62a/7, 62b/9, 63a/15, 63a/7, 63b/6, 64a/21, 64a/9, 64b/13, 65a/22, 65a/5, 65b/10, 65b/19

ş.-ı hāmīşde olan 61b/18, 62b/13, 62b/2, 63a/9, 64a/22, 64b/14, 64b/19, 65a/9

ş.-ı hāmīşde 61b/13, 61b/2, 62b/12, 63a/2, 64b/17, 65a/16, 65a/7

ş.-ı rābī^c 57b/22, 57b/8, 58a/12, 58a/21, 58b/21, 59a/12, 60a/22, 61a/4, 61b/22, 62a/6, 62b/8, 63a/14, 63a/6, 63b/5, 64a/20, 64a/8, 64b/12, 65a/21, 65a/4, 65b/18, 65b/9

ş.-ı rābi' de olan 57b/12, 61b/4,
62a/17, 62a/19, 62b/1, 63a/18, 64a/1,
64a/10, 64b/19, 64b/6, 65a/11, 65b/11

ş.-ı rābi' de 57a/20, 57b/25, 58a/3,
58b/13, 59a/3, 60a/13, 61b/19, 61b/24,
61b/3, 63a/10, 63b/17, 63b/20, 64a/3, 64b/5,
64b/7, 65b/3, 65b/4

şatır : <şatır Satır, sıra krş şatır-4- [Ar]

ş.+ da olan 62a/15

ş. idüp 7a/13

ş. itmeñ 61a/2

ş.+ uñ 7a/14

şay - : Saymak -9- [Tr]

ş.- ılsa 109b/1

ş.- sa 119b/4

ş.- salar 108b/21

ş.- up 14b/1, 15a/9, 16b/11, 17b/3,
18b/10, 19a/7

şeb'a : Yedi -2- [Ar]

maḥrec-i s. 30b/1

s.tü- etsā' uñ 30b/6

sebeb : Sebep -1- [Ar]

s.+ ile 35b/8

sebt : Yazma, kaydetme, deftere geçirme krş
sebt -48- [Ar]

ş.+ i 9a/1

ş. iderdüñ 23a/1

ş. idesin 10a/9, 14b/13, 15a/5,
22a/12, 26a/20, 26b/10, 26b/14, 26b/18,
27a/5, 27b/4, 27b/7, 27b/9, 4a/15, 63b/8,
67b/18, 67b/8, 6b/14, 6b/21, 8a/13, 9a/10,
9a/5

ş. idüp 10a/16, 15a/7, 16a/15, 17a/4,
17b/1, 20b/10, 22b/7, 23b/8, 24a/1, 24b/13,
24b/5, 25a/6, 26a/15, 3b/12, 41b/6, 4b/8,
5a/1, 5b/1, 6a/9, 8b/16, 9b/21, 9b/9

ş. olınur 17b/16

ş. olundu 27a/13, 27a/8

sebt : <sebt Yazma, kaydetme, deftere
geçirme krş sebt -1- [Ar]

s. idesin 63a/11

sefer :1. Defa, kere, kez -3- [Ar]

s.-i şālişde 49b/3

s.-i şālişe 49a/9

s.-i şāniye 49a/5

2.: Yolculuk, seyahat -5- [Ar]

s.+ e 119a/21, 119b/10, 119b/15,
119b/6

s.+ lerinde 119b/7

segirt- : Seyr etmek, aynı güzergahta gitmek
-1- [Tr]

s.+ seler 105a/10

schm : Hisse, pay, bir parça -5- [Ar]

s. 76b/15, 77b/16, 77b/20, 78a/6

s.+ ine 77b/15

sekiz : Sekiz-73- [Tr]

s. 101a/19, 107b/16, 10a/14, 10a/9,
110a/4, 110a/6, 111b/4, 118a/20, 118a/21,

11a/16, 15b/11, 16b/18, 18a/10, 19a/12,
19a/15, 19a/16, 19b/5, 19b/7, 21a/1, 21a/4,
21b/13, 21b/15, 23b/16, 23b/18, 24a/5,
27b/21, 28a/17, 28a/19, 28a/7, 3b/2, 42b/8,
48a/21, 48a/5, 48a/6, 48b/1, 48b/2, 48b/6,
57b/3, 79a/13, 79a/21, 84b/4, 87b/14,
87b/16, 90a/7, 90a/8, 90b/4, 91a/19, 94a/5

s.+ dür 116a/20, 30b/2, 31a/4,
32b/10, 48b/7, 93b/19, 94b/13

s.+ e 119b/11, 11a/17, 28a/8, 42b/12,
48b/11, 94a/3, 97a/3

s.+ e vurasıncim 28a/4

s.+ er 42b/14

s.+ inci 83b/2, 85b/10

s.+ iñ 60a/10

s. olur 63b/20, 64b/16

s. kalur 91a/19

s.+ üñ 27b/6, 32a/3, 32a/4

sekizaltmış : Sekiz altmış -1- [Tr]

s. 115b/12

sekizbinbeşyüz : Sekiz bin beş yüz -1- [Tr]

s. 25b/10

sekizbindörtüyüz : Sekiz bin dört yüz -1- [Tr]

s. 50b/13

sekizyüz : Sekiz yüz -2- [Tr]

s. 51b/15

s. olmak 51b/12

sekizyüzelli : Sekiz yüz elli -4- [Tr]

s. 51b/18, 52a/3

s.+ dür 52a/16

s. kalur 52a/1

sekizyüzellibeş : Sekiz yüz elli beş -1- [Tr]

s. 41a/9

sekizyüzotuzsekiz : Sekiz yüz otuz sekiz -

2- [Tr]

s. 34b/6

s.+ e 34b/8

sekizyüzotuzdokuz : Sekiz yüz otuz dokuz -

1- [Tr]

s. 52a/10

sekizyüzseksenbir : Sekiz yüz seksen bir -

1- [Tr]

s. 115b/15

sekizyüzseksensekiz : Sekiz yüz seksen

sekiz -1- [Tr]

s. 115b/3

sekizyüzseksenüç : Sekiz yüz seksen üç -

1- [Tr]

s. olur 94b/14

sekizyüzseksenyedibinçokuzyüzaltmışyedi :

Sekiz yüz seksen yedi bin dokuz yüz altmış

yedi -1- [Tr]

s. 43a/11

sekizyüzkırk : Sekiz yüz kırk -6- [Tr]

s. 115a/11, 116b/6, 34a/14, 52b/3,

52b/4

s.+ dur 34a/9

sekizyüzyigirmisekiz : Sekiz yüz yirmi sekiz

-1- [Tr]

s. 49a/21

seksen : Seksen -7- [Tr]

s. 109b/14, 91a/15, 91a/16, 97b/15,

98a/19, 98b/6

s.+ i 10a/9

seksenaltıbin : Seksen altı bin -1- [Tr]

s. 37a/12

seksenbeş : Seksen beş -7- [Tr]

s. 25a/12, 25a/2, 25a/4, 40b/12,

40b/8, 42b/17, 43a/4

seksenbir : Seksen bir -16- [Tr]

s. 106b/16, 106b/5, 107a/15,

107a/19, 107b/12, 107b/15, 108a/8, 108b/3,

108b/6, 21b/10, 91a/14, 91b/17, 91b/18,

94a/10, 94a/18, 94a/19

seksendört : Seksen dört bkz. seksendörd -

16- [Tr]

s. 101a/6, 105b/18, 105b/19,

105b/21, 106a/13, 106a/17, 106a/4, 109a/11,

109a/12, 109a/9, 109b/13, 32a/16, 95a/10,

95a/12

s.+ e 32a/17	ş.tü- esdas-ı dirhemi 103b/15
s.+ üç 109a/13	ş.tü- esdās 103b/20
seksendörtbinikiyüzelli : Seksen dört bin iki yüz elli -1- [Tr]	ş.tü- esdās-ı dirhemi 103b/16
s. 29b/9	ş.tü- esdāsı 104a/3
sekseniki : Seksen iki -6- [Tr]	ş.tü- esdās-ı yek 103b/6
s. 104a/21, 104b/13, 41b/1, 41b/8	selef : Yer ve makam olarak diğeriden önce bulunmuş kişi, eski -1- [Ar]
s. olur 109b/10	ustādān-ı s. 111b/15
s.+ ye 109b/12	Selīm : ö.i. I Selim Yavuz Osmanlı padişahlarının dokuzuncusu -1- [Ar]
seksensekiz : Seksen sekiz -4- [Tr]	S. 1b/13
s. 118a/1, 118a/11, 118a/13, 118a/9	semā' : Gökyüzü -1- [Ar]
seksenüç : Seksen üç -2- [Tr]	el-mü'eyyed-i mine's- s. 1b/9
s. 114a/11, 19a/13	şemāniye : Sekiz -1- [Ar]
seksenyedı : Seksen yedi -2- [Tr]	ş.te't- tis' a 103a/19
s. 10a/8, 14a/13	şemen : Kıymet, değer, fiyat, tutar -92- [Ar]
şelāşe : Üç -12- [Ar]	ş. 111a/14, 114b/16, 115a/11, 22b/18
ş. 103b/16, 103b/17	kemmiyye-i ş. 110a/13
maḥrec-i ş.+ ye ururuz 100b/21	mişl-i nişf-ı ş.-i şānī 115b/21
ş.te 12a/7	ş.-i elmās 115a/10, 115a/3, 50b/15, 50b/7, 51a/7, 51b/14, 51b/18, 51b/19, 52a/10, 52a/2, 52b/11, 52b/4, 52b/8, 52b/9
ş.te- erba' a 12a/11	
ş.tü- erba' a 86a/7	
ş.tü- erba' aı 86a/10	

farz-ı ş.-i elmās 52b/8, 52b/9
ş.-i elmāsı 51b/11
ş.-i gūşüvāre 111a/5
ş.-i la^cl 110b/13, 115a/10, 115a/2,
51a/5, 51b/15, 51b/16, 51b/20, 51b/21,
52a/5,
52a/9, 52b/11, 52b/6, 52b/8
ş.-i la^cl-i şülüṣān 52b/9
ş.-i la^cli 50b/13, 50b/5
ş.-i la^clüṅ 50b/7, 50b/8, 50b/9
ş.-i lülü 50b/9, 51a/8
ş.-i yāḳūt 115a/9, 116a/1, 116a/3,
50b/14, 50b/6, 51a/6, 51b/12, 51b/13,
51b/15, 51b/17, 52a/4, 52b/11, 52b/5, 52b/8
ş.-i yāḳūt-ı şāliṣ 115a/15, 115a/19
mişl-i şülüṣ-i ş.-i yāḳūt-ı şānī 115a/16
ş.-i yāḳūt-ı şülüṣān 52b/9
ş.-i yāḳūt-ı evvel 115a/17, 115b/20,
116a/7
mişl-i rub^c-ı ş.-i yāḳūt-ı evvel
115a/15
ş.-i yāḳūt-ı evveli bir 115a/21
ş.-i yāḳūt-ı rābi^c 115a/17

mişl-i nişf-ı ş.-i yāḳūt-ı rābi^c 115a/18
ş.-i yāḳūt-u evvel 115b/11
ş.-i yāḳūtı 115a/1
ş.-i yāḳūtun 52a/6
ş.-i zer 111a/18
kemmiyye-i ş.+ dūr 111b/5
ş.+ i 109b/20, 112b/20, 113a/1,
115a/4, 115b/1, 115b/12, 115b/17, 115b/2,
116a/5, 116a/8
mişḳāl-i gūşvāre-i ş.+ i 111a/3
ş.+ in 116a/6
ş.+ idür 111a/19
ş.+ in 110b/15
mişḳāl-i ş.+ in 110b/16
ş.+ ine 111a/13
sen : Sen -2- [Tr]
s.+ ün 116b/10, 116b/12
sengi-hā : Taşlar -1- [F]
s.-yı dil- pezir 114b/12a
ser -māye : Ticarete ana mal, ana para -
7- [F]
s. 119b/12, 36b/10, 49a/12, 49a/19

s.+ dür 50a/9	ş.+ lu 53a/20
s.+ lerin 32b/4	ş. olan 53b/3
s.+ sin 49a/14	ş. olmayacak olursa 53a/19
setr : Örtme, kapama -1- [Ar]	ş.+ suz 53b/1
s. buyurup 2a/19	ş.+ uñ 54a/15, 54b/11, 57a/19, 57a/8,
sekâmet : Hastalık, illet -1- [Ar]	57b/24, 59a/2, 61b/12, 65a/15, 65a/7, 69a/6,
s.+ i 11a/10	69a/9
sezâ : Münasip, uygun, yaraşır -2- [F]	nañl-ı ş.+ uñ 81a/9, 81b/2
s. 114b/14a, 114b/16a	şifur : <sıfır Rakam bkz. şıfir, şufur, şıfr -
şifir : Rakam bkz. şıfur, şufur, şıfir -2- [Ar]	3- [Ar]
ş.-ı vasañuñ 58a/1	ş. 57a/1, 57a/3, 57a/6
ş.u'l- ' adede 26b/14	şufur : <sıfır Rakam bkz. şıfur, şıfir, şıfr -
şifir : <sıfır Rakam bkz. şıfur, şufur, şıfr -	2- [Ar]
67- [Ar]	ş. 26a/8, 44b/17
ş. 10b/12, 10b/17, 11a/3, 11a/6,	şihâh : Tamsayılar krş. şahâh -4- [Ar]
16b/5, 16b/7, 18a/18, 18a/4, 19a/3, 19b/15,	ş. 12a/13, 29a/1
20b/10, 20b/2, 20b/4, 21a/5, 21a/7, 21b/16,	ş.+ ı 12a/12, 28a/10
23a/3, 25b/7, 27a/14, 27b/20, 53a/11,	şihhat : Sağlık -1- [Ar]
53a/13, 53a/17, 53b/11, 53b/18, 54a/10,	ş.+ i 11a/10
54a/12, 54a/8, 54b/1, 55a/7, 55b/6, 55b/8,	şi : <se Üç -58- [F]
60a/11, 60a/9, 61a/15, 61a/17, 61a/19,	ş. 114b/10, 77b/6, 86a/20, 86b/15,
62b/10, 67b/19, 67b/20, 67b/6, 67b/7,	89a/11, 90b/12, 98a/16
68a/10, 68a/11, 70a/10, 70a/12, 7b/7, 9b/13	
ş.+ ların 67b/18, 67b/8	

ş.- şümün 14a/16, 24a/6, 94b/10,
94b/13

ş.- ħums 89b/1

ş.- ħumus 101b/11, 116b/18, 43b/8

ş.- rub^c 12b/3, 12b/6, 28a/2, 79a/8,
88b/12, 88b/19, 89a/10, 94b/20, 99a/1,

99a/7

ş.- rub^c -ı dirhem ola 94b/3

ş.- rub^c -ı dirhem olur 119a/18

ş.- rub^c -ı dirhem 104a/3, 89a/13,
98b/16

ş.- rub^c -ı dirhemi 98b/20

ş.- rub^c -ı şey'i 101b/10

ş.- rub^c a viresin 79a/9

ş.- rub^c a 79a/10

ş.- rub^c dur 14a/12

ş.- rub^c ı 28a/16, 79a/7, 89a/7

ş.- rub^c in 101b/5, 89a/7, 89a/9

ş.- rub^c nda 79a/4

ş.- rub^c uñ 28a/15

ş.- sub^c 104a/8, 74b/5

ş.- sub^c a ururuz 112b/15

ş.- sub^c ı 93a/5

ş.- subu^c 100b/12, 104a/5, 104a/6,
11b/20, 28b/9, 93a/3

ş.- subu^c dur 13b/1, 28b/13

ş.- südüs 112b/6

ş.- tūs^c i 108a/16

si : <se Üç bkz.şi -1- [F]

s. 110b/9a

silsile : Sayı dizisi-1- [Ar]

s.+ de 82a/18

şim : Gümüş -1- [F]

s.-āb elem- āhen 111b/19

sipāriş : Ismarlama, bir şeyin yapılması için
emir verilmesi-1- [F]

s. eyleseki 109a/16

şonra : Sonra -19- [Tr]

ş. 105a/7, 117b/15, 13a/2, 13a/4,
22b/8, 32b/5, 36b/11, 36b/7, 36b/9, 43a/1,
4a/3, 5b/2, 67b/6, 80a/20, 80b/1, 80b/4,
81a/19, 81a/20

ş.+ ğı 111b/12

söz : Söz -1- [Tr]

s.+ den 111b/21

şu : Su -13- [Tr]

ş. 113b/11, 113b/7, 79a/1, 80a/7,
81a/3

ş.+ da 81a/1

ş.+ ya 113b/11, 113b/7, 114a/3,
114a/5, 114b/5, 114b/7

ş.+ yı 113b/21

sū'āl : Soru -8- [Ar]

s. 113b/3

s.+ dur 113b/4

s. eyleseler 46b/8

s.+ in 46a/5

s. itseler 80b/11

s. olsa 34a/1, 88b/11

s.+ üñ 51b/4a

sub^ç : Yedide bir -48- [Ar]

s. 105b/15, 105b/18, 106a/12,
116b/16, 119a/7, 30b/14, 30b/21, 74b/2,
80b/4, 86b/1, 86b/4, 96b/20

şi- s. 104a/8, 74b/5

çehâr-ı s. 11b/14

s.-ı māl-ı Zeydi 117a/2

s.+ a 77b/6

maḥrec-i s.+ a 13a/20

maḥrec-i s.+ a urasın 87b/21, 88b/1

s.+ a ururuz 109a/6

şi- s.+ a ururuz 112b/15

maḥrec-i s.+ a ururuz 119a/10

s.+ ı 108a/13, 96b/20, 97a/1

şi- s.+ ı 93a/5

çehâr- s.+ ı 119a/14, 93a/5

çehâr-ı s.+ ı 12b/4

māl-ı s.+ ı 112b/5

s.+ in 105b/11, 105b/20, 105b/8,
106a/14, 108b/1, 116b/12, 119a/12, 87b/18,
88a/14,

88a/19, 88a/2, 88a/9, 88b/3

s.+ ina 108b/18, 77b/3, 96b/16

s.+ uñ 34a/4

sub^ç şülüş : Yirmi birde bir bkz. sub^ç şülüş -
3- [Ar]

s. 105b/12, 105b/16, 105b/9

sub^ç : Yedide bir krş sub^ç -35- [Ar]

s. 105b/1, 105b/5, 106a/3, 106a/4,
112b/4, 112b/7, 28b/20, 33a/8, 34a/11,
34a/18, 86b/4, 86b/6

si- s. 100b/12, 104a/5, 104a/6,
11b/20, 28b/9, 93a/3

çehâr- s. 119a/8

maḥrec-i s. 12b/10, 32a/1

penc s. 100a/20, 100b/2, 100b/4,
100b/7, 109a/11, 86b/1, 86b/6

şeş s. 106a/16, 74b/4

yek- s. 86a/1

maḥrec-i s.+ da 31b/21

s.+ dur 11b/17

si- s.+ dur 13b/1, 28b/13

maḥrec-i s.+ dur 13b/8

subu' sülüş : Yirmi bir de bir -1- [Ar]

s. 106a/8

şuğrâ : Küçük-1- [Ar]

misâḥat-ı kıt' a-ı ş.+ yı 78a/17

sultân : Padişah, hükümdar ailesinden olan -
4- [Ar]

ibn-i s. 1b/13

ḥazret-i s. 1b/12

qırân- es-sultân ibn-i s. 1b/12

sultânî : Hükümdara ait -1- [Ar]

defâtir-i meḥâşıl-ı resm-i s. 1b/17

sülâşeyn : <sülüşeyn Üçte iki krş. sülüşân -
1- [Ar]

ş. 85a/10

südüs : Altıda bir bkz südüs -1- [Ar]

şüret-i ş. 23b/6

südüş : Altıda bir bkz. südüs-1- [Ar]

s.+ ün 34a/4

südüs : Altıda bir -103- [Ar]

s. 101a/19, 103a/14, 103a/20,

103b/21, 103b/3, 108a/21, 108b/5, 112b/6,

113b/11, 115b/4, 119a/5, 120a/2, 23b/1,

30b/10, 31a/2, 31a/20, 31b/1, 31b/19, 31b/8,

32b/3, 33a/7, 34a/10, 34a/16, 50b/1, 90b/8,

90b/9, 97b/14, 98b/3, 99a/19, 99b/10, 99b/11

şâḥib-i nişf-ı s. 103b/5, 104a/13

si- s. 112b/6

sülüş-i nişf-ı s. 103b/3

çehâr- s. 29a/2, 29a/5

maḥrec-i s. 116a/19, 30a/21, 31a/6,

31b/21, 31b/4

mişl-i s. 115a/17

mışf-ı s. 102b/20, 103a/15, 103a/20,
103a/3, 103b/11, 103b/13, 103b/14, 103b/16,
103b/17, 103b/20, 103b/21, 103b/7, 103b/8,
103b/9, 104a/13, 104a/4, 104a/9, 107b/11,
107b/14, 108b/2, 115b/2, 115b/4, 90b/7,
99b/1

penc- s. 108a/19

mışf-ı s.-i kısım 103b/12

s.+ dür 11b/17, 31a/18, 32b/8

řāhib-i mışf-ı s.+ e 103b/10

maḥrec-i s.+ e ururuz 109b/3

s.+ e vururuz 103a/12

s.+ i 104a/8, 112b/17, 112b/6,
113b/9, 117a/20, 117b/1, 31a/3, 32b/10,
46b/13

māl-ı s.+ i 112b/5

penc-i s.+ i 11b/14

rub^c-ı s.+ i 46b/9

mışf-ı s.+ i 107b/18

s.+ idür 50b/10

s.+ in 103a/2, 117a/9, 34b/2

mışf-ı s.+ in 103a/4

s.+ ine 109a/18, 112b/17

s.+ ine ururuz 98b/5

maḥrec-i s.+ le 31b/20

s.+ ü 109b/8

s.+ ün 33b/6

s.+ üñ 34b/15

südüşşümün : Kırk sekizde bir -1- [Ar]

s. b 116a/14

sükker : şeker -6- [Ar]

s. 109b/19, 41a/9, 41b/2

s.+ den 109b/18

s. olsa 109b/15

s.+ üñ 41b/11

Süleymān : ö.i. Kanunī Sultan Süleyman;
Osmanlı padişahlarının onuncusu -1- [Ar]

S. 1b/13

řülüřān : Üçte iki krş řülüřān -4- [Ar]

ř.+ dan 22b/12

ř.+ in 22b/11

ř. olur 40a/14, 40a/15

şülüş : Üçte bir. -126- [Ar]

ř. 100b/11, 100b/15, 100b/17,
100b/20, 101b/17, 101b/19, 103a/20,

103b/14, 103b/21, 105b/11, 105b/15,
105b/16, 105b/9, 106a/10, 106a/12, 106a/16,
106a/18, 106a/2, 106a/3, 106a/4, 106a/8,
107b/7, 108a/18, 112b/18, 113a/15, 113a/4,
114b/13a, 117a/1, 117a/4, 11b/20, 22a/19,
29a/19, 29a/3, 31a/18, 32b/2, 32b/8, 33a/6,
34a/14, 34b/14, 51b/14, 51b/6a, 52a/7,
78b/8, 86a/1, 86a/4, 86a/6, 87a/1, 87a/11,
87a/14, 87a/4, 90b/11, 90b/14, 90b/15,
90b/4, 90b/7, 93a/11, 93a/8, 93a/9, 95b/20,
97b/14, 98a/10, 98a/12, 98b/2

mahrec-i ş. 30b/11, 31a/6

maḥrec-i ş. 30a/20, 30b/13, 30b/14,
30b/19, 31a/20, 31b/1, 31b/11, 31b/15,
31b/18

nıṣf-ı ş. 106b/12

nıṣf-ı rub^c-ı ş. 87b/8

yek- ş. 116a/10

ş.-i diger 101a/1

mişl-i ş.-i şemen-i yāḳūt-ı şānī
115a/16

ş.-i nıṣf-ı sūdüs 103b/3

ş.-i şey 99a/20

ş.-i şey^ı 99b/9

ş.+ dūr 31b/13

ş.+ e 29a/18

maḥrec-i ş.+ e ururuz 101a/2, 87a/13,
87a/4

maḥrec-i ş.+ e ururuzki 87a/6

ş.+ i 103a/21, 107a/2, 109b/7, 32a/8,
87b/1, 98a/5

ş.+ in 105b/10, 105b/20, 105b/8,
106a/13, 106b/14, 107b/1, 117a/7, 22b/10,
23a/7, 34a/17, 34a/9, 87b/10, 87b/5, 99b/5

ş.+ ine 109a/17, 31a/8

ş.+ iyle 117a/18, 46b/9

ş. olmak görüldü 31a/7, 32a/7

ş.+ ü 108a/10, 108a/16, 32b/10

ş.+ ün 107b/6, 34a/4, 98b/4

ş.+ ün 34a/3

şülüş : Üçte bir bkz. şülüş -14- [Ar]

ş. 22a/15, 49b/14, 50a/11

ş.+ dūr 29a/12

ş.+ i 46b/12, 47a/3, 49a/21

ş.+ i ola 50b/7

ş.+ in 23b/10, 24a/2, 25a/5, 25b/6,
29b/7

ş.+ ün 49a/7	ş.+ dan 23a/9, 23b/11, 24a/2
şülüşe : <şülüş'ün müennesi Üçte bir - 1- [Ar]	ş.+ ı 104a/12 ş.+ uı 30b/5
ş.-i kısım 103b/1	şülüşân : Üçte iki -3- [Ar]
şülüşsubu ‘ Yirmi birde bir-4- [Ar]	ş.+ in 25a/6, 85a/11
ş. 100a/20, 100b/3, 100b/4, 100b/7	ş.+ inden 49a/8
şülüşsüdüs : On sekizde bir -1- [Ar]	şülüşeyn : Üçte iki krş şülüşân -1- [Ar]
ş. bir 115b/4	ş.+ in 85a/9
şülüşşülüş : Dokuzda bir -1- [Tr]	şülüşrub ‘ : On ikide bir -2- [Ar]
ş. 90b/15	ş. 105b/18, 24a/7
şülüşşülüşşülüş : Yirmi yedide bir -1- [Tr]	şülüştüs ‘ :Yirmi dokuzda bir -1- [ar]
ş. bir 115b/6	ş.-i dirhem 112a/3
şülüşşümün : Yirmi dörtte bir -1- [Ar]	şümün : <şümün Sekizde bir krş şümün, şümün -55- [Ar]
ş. 116a/11, 116a/9	ş. 111a/2, 14a/16, 14a/7, 14b/15, 15a/2, 15a/6, 17a/13, 18b/14, 19a/10, 20a/4, 22a/14, 22a/2, 23a/12, 24a/7, 31a/21, 31a/4, 31b/18, 33a/8, 34a/12, 34b/20, 34b/3, 35b/21, 36a/1, 36a/8, 81b/3
şülüşân : Üçte iki -32- [Ar]	şi- ş. 14a/16, 24a/6, 94b/10, 94b/13
ş. 102b/19, 103a/1, 103b/1, 112a/17, 112b/8, 112b/9, 113a/10, 113a/9, 115b/2, 117a/3, 52a/4, 52a/5, 52a/8, 86a/20, 96a/2, 97b/19, 98a/3, 98a/4, 98a/9, 99b/13, 99b/7	‘ öşr-i nişf-ı ş. 19a/10
şāhib-i ş. 103a/19, 104a/11, 104a/7	maḥrec-i ş. 30b/1
şemen-i la‘l-i ş. 52b/9	
şemen-i yāḳūt-ı ş. 52b/9	
şāhib-i ş.+ a 103a/11	

nısf-ı ş. 17a/12, 21a/14, 21b/11,
23a/12, 88b/17, 89a/2

penc-i ş. 14a/17

şeş- ş. 14a/17

ş. bir 111b/2, 115a/3, 116a/9

ş.+ den 81b/1

ş.+ dür 31a/19, 32a/3

ş.+ e olsa 21b/13

maḥrec-i ş.+ e ururuz 95a/11

maḥrec-i ş.+ e vururuz 95a/9

ş.+ i 15a/4

ş.+ i olana 34b/16

ş. oldı 31a/6, 31b/1

maḥrec-i ş. ururuz 94b/13

ş.+ üñ 31a/2, 33b/6

şümünşümün : Altmış dördte bir -1- [Ar]

ş. 23a/12

şümün : <şümñ Sekizde bir krş şümün, şümñ

-3- [Ar]

s. 115a/4, 115a/7

maḥrec-i s. 116a/19

şüret : Görünüş, örnek, pay -35- [Ar]

ş. 22a/7, 75a/10, 75a/15, 75a/5,
75b/2, 75b/7, 76a/15, 76b/4, 77a/6

ş.-i şüdüs 23b/6

ş.-i eşkâl-i keyil 18a/8

ş.-i kesir 11b/15, 28a/4

ş.-i kesirdür 13b/1, 29a/5

ş.-i kesirlerin 13a/3

ş.-i kesre 11b/8

ş.-i kesri 11b/8, 12a/16, 13a/18,

28b/3

ş.-i küsür-ı maḥsûmdur 28b/16

ş.-i maḥsûmun' aleyhi 28b/7

ş.-i nısf 14b/11

ş.-i nîm 15a/3

ş.-i rub' 14b/12, 14b/8

ş.-i yek 29a/12

ş.+ de 86a/19

ş.+ den 104b/12

ş.+ i 23b/17

ş.+ in 28a/3

ş.+ leri 72b/10, 75b/6, 94a/9

sür- : Huzurunda bulunmak, hizmetinde
olmak -1- [Tr]

yüz s.- iyü 2a/3

-Ş-

şa'ir : <şa'ire Arpa tanesi ağırlığında yani,
0,05 gr olan ölçüdür -19- [Ar]

ş. 14a/10, 14a/11, 14a/13, 14a/5,
14a/8, 17a/10, 22a/11, 22a/13, 22a/17,
22a/19, 22a/7, 22a/9, 22b/17, 22b/4, 23a/4

ş.+ dür 14a/5, 22a/6

şahş : Şahıs, kişi -2- [Ar]

ş. 47b/15

ş.+ uñ 38b/15

şart : Koşul, şart -1- [Ar]

ş. 36b/15

ş.+la 32b/1

şāh : Padişah, hükümdar -1- [F]

ş. 114b/10a

şebih : Benzeyen, benzeyici -1- [F]

ş. 111b/20

ş.-i bi-mu' ayyen dirlər 75b/2

ş.-i bī-mu' ayyen ortasında 76a/6

misāhat-ı ş.-i bī-mu' ayyen tarīk oldur

76a/1

şehir : Ay-1- [Ar]

ş. 120a/9

şekk: Şüphe -1- [Ar]

bī- ş.: “Şüphesiz” 51b/8

şekil : <şekl Şekil, biçim, resim krş şekl -
11- [Ar]

ş. 18a/7, 72b/8, 75a/2, 77a/3

kuṭr-ı ş. 75b/7

ş.+ de 15a/6

ş.+ ler 74b/19

ş.+ leri 15b/20

ş.+ lerüñ 76a/10, 76a/18

ş. olsa 75b/15

şekl : Şekil, biçim, resim krş şekil -21-
[Ar]

ş.-i beyz-i mürekkebe ola 78a/12

ş.-i beyzi 78a/12

ş.-i şāliş 4a/1

ş.-i şāmin 9a/15

ş.-i şānī 3b/7

ş.-i evvel 3a/13
ş.-i hilālī 78a/19
ş.-i hāmīs 7a/8
ş.-i rābi^c 6b/1
ş.-i sābi^c 8b/6
ş.-i sādīs 7b/14
ş.-i tāsi^c bir qalmadan 10b/6
ş.+ e 72b/13, 76a/19, 76b/11, 77a/1,
77a/9
ş.+ in 17a/3, 18a/21, 19b/14, 23a/4
şerif : Şerefli, saygın -1- [Ar]
hāk-i pāy-i ş.+ lerine 2a/2
şerik : Ortak -2- [Ar]
ş. olsalar 36b/10, 36b/8
şeş : Altı -4- [F]
ş.- şümün 14a/17
ş.- subu^c 106a/16, 74b/4
ş.- subu^c şülüş 106a/18
şeşsubu^c şülüş : Yirmi birde altı -1-
[F+Ar]
ş. 106a/11, 106a/18

şey : Bilinmeyen nicelik x krş şey³ -233-
[Ar]

ş. 100a/5, 100b/16, 100b/17,
100b/18, 100b/21, 100b/2, 100b/20, 100b/3,
100b/4, 100b/5, 100b/7, 101a/12, 101a/19,
101b/10, 101b/12, 101b/16, 102a/10, 102a/7,
102b/4, 102b/8, 103a/10, 103a/14, 103a/19,
103a/21, 103b/18, 103b/21, 103b/3, 103b/7,
103b/8, 104b/11, 104b/12, 104b/13,
104b/15, 104b/17, 104b/3, 104b/5, 104b/6,
104b/9, 105b/14, 105b/15, 105b/16, 106a/12,
106b/10, 106b/11, 107b/11, 107b/19,
107b/4, 107b/6, 107b/7, 107b/9, 108a/16,
108a/18, 108a/19, 108a/2, 108a/21, 108b/2,
112b/2, 115a/2, 115a/21, 115a/5, 115b/1,
115b/5, 115b/9, 116a/17, 116a/6, 116b/15,
116b/16, 116b/17, 116b/18, 116b/20,
116b/3, 117a/12, 117a/16, 117b/6, 118a/3,
118a/4, 118a/6, 118a/7, 118b/10, 118b/16,
118b/9, 119b/11, 119b/13, 119b/14,
119b/17, 119b/19, 119b/6, 119b/7, 119b/9,
81a/8, 82a/7, 82a/8, 84b/20, 90b/4, 91a/12,
92a/17, 94a/14, 94a/16, 94b/2, 95a/21,
95a/4, 95a/5, 95a/6, 95a/7, 95a/7, 95a/8,
95b/8, 95b/13, 95b/2, 95b/4, 96a/12, 96a/6,
96a/7, 96a/8, 96a/9, 96b/19, 96b/21, 96b/4,
96b/5, 96b/7, 96b/9, 97a/10, 97a/12, 97a/14,

97b/10, 98a/14, 98a/16, 98a/3, 98a/3, 98a/5,
98a/598b/20, 98b/21, 98b/9, 99a/1, 99a/11,
99a/19, 99a/6, 99b/2, 99b/9.

şülüş-i ş. 99a/20

kemmiyye-i ş. 103b/19

mısf-ı ş. 107b/6

rub^c-ı rub^c-ı ş. 117b/2, 117b/4

rub^c-ı ş. 106b/10, 107b/9, 117a/16,
99a/17, 99b/1

üçrub^c-ı rub^c-ı ş. 117a/19

üçrub^c-ı ş. 117b/3

ş.+ den 103b/13

ş.+ dür 116a/9, 85a/9

ş. ola 99a/12

mısf-ı ş. ola 115a/3

ş. olandan 115b/7

ş. olmak 102b/7, 107b/18, 108b/10,
118a/10

ş. olsa 117b/5, 96a/10, 97a/12

ş. olur 100a/8, 100b/7, 101a/16,
101a/20, 103b/18, 104b/8, 106a/12, 107b/11,
108a/17, 108a/21, 108b/3, 115a/4, 115b/3,
116a/11, 116a/8, 117a/15, 117a/18, 117a/21,

118a/12, 118a/13, 118a/16, 118a/5, 119b/8,
85a/21, 90b/5, 91a/12, 94a/18, 95b/16,
96b/11, 96b/21, 98a/19, 98b/8, 99a/13,
99b/1197a/16

ş. kaldı 103b/14, 107b/5, 85a/12

ş. kalur 107b/10, 107b/7, 107b/8,

108a/19, 108b/1, 116a/14

ş.+ ün 103b/4, 85a/11

şey[?] : Bilinmeyen nicelik x krş şey -78-

[Ar]

ş. 100a/11, 115a/7, 115a/8, 116a/18,

117a/1, 118b/19, 119b/21, 85a/19, 85a/2,
95b/18, 96a/13, 98a/20, 99b/15

ş.+ e 100b/20, 104b/14, 81a/21,

82b/8, 84b/10, 94a/19, 95b/11, 96a/15,
96b/19, 98a/19

eczâ[?]-i ş.+ e 104a/1

ş.+ e ururuz bir 102b/5, 96b/20

ş.+ e ururuz 100b/16, 100b/17,

112b/6, 118a/6, 118b/15, 94a/15, 96b/6

çehâr- humus-ı ş.+ e ururuz 101b/10

ş.+ e virürüz 99a/10

mısf-ı ş.+ e virürüz 99b/10

ş.+ e vururuz 97a/10

ş.+ i 100a/7, 100b/19, 103a/11,
104b/16, 84b/14, 84b/19, 84b/21, 85a/13,
85a/2, 85a/20, 85b/1, 85b/2, 85b/6, 85b/9,
95a/7, 96a/11, 96a/8, 96b/8, 97a/17, 98a/18,
98a/2, 98b/20, 98b/8, 99a/15, 99a/16,
99a/17, 99a/18

şî- rub^ç-i ş.+ i 101b/10

şülüş-i ş.+ i 99b/9

maḥrec-i ş.+ i 106a/12, 106a/17

mâl-ı ş.+ i 97a/16

nışf-ı ş.+ i 97a/10

nışf-ı tüş^ç-i ş.+ i 103b/13

ş.+ i 96b/19, 99b/11

ş.+ i olur 85b/9

ş.+ i ḳalur 95b/9

ş.+ ile 85b/6

ş. olur 85a/13

şey^{en} : <şey+en bkz. şey^ç -4- [Ar]

ş. 81a/21

ş. olur 81a/13, 81a/15, 81a/18

şî^{ir} : <şa^çir, şa^çire Arpa tanesi ağırlığında
yani, 0,05 gr olan ölçüdür. Krş. şa^çir -3- [Ar]

ş. 14a/5, 17a/10

ş.+dür 14a/5

şinik : Sekiz kiloluk tahıl ölçęi -13-

[Yun]

ş. 17b/11, 17b/13, 17b/16, 17b/17,
17b/7, 18a/2, 18a/21, 19b/13, 19b/14

ş. bir 17b/17

ş.+ den 42b/1

ş.+ dür 42b/3

ş.+ e 42b/4

şirket : Ortaklık, ticaret için oluşturulan
birliktelik -3- [Ar]

ş. 32a/21, 36b/13

ş. olacaḳ olursa 77a/7

şod-em : Şoden “olmak” yardımcı fiilinin
geçmiş birinci şahısta çekimi, “olmuşum” -
1- [F]

ş. 110b/10a

şöl : İşaret sıfatı Şu -17- [Tr]

ş. 118b/4, 14a/3, 18a/1, 32b/1, 34a/3,
36b/15, 72b/13, 74b/19, 75a/2, 75b/8,
82b/11, 84a/12, 84a/13, 85a/15, 85a/6,
91b/15, 97b/18

şöyle : Şöyle -12- [Tr]

ş. 102b/7, 109a/16, 109a/19,
109b/19, 73b/1, 84a/15

ş.+ ce 105a/4, 72a/9, 77b/13

ş.+ ce eyleseler 107a/20

ş.+ ce eylesen 108a/9

ş.+ ki 114a/1

şu : Şu -4- [Tr]

ş.+ nların 82a/4

ş.+ncılayın ki 83a/3,

ş.+ncılayınki 82b/20, 83b/10

şübhe : Şüphe-1- [Ar]

ş. 76a/7

şükr : minnettarlık, şükür -1- [Ar]

taḳdīmü'ş- ş.i'l- evlā 1b/3

-T-

tā : e kadar -12- [F]

t. 110b/10a, 54a/2, 67b/7, 73a/18,
73a/9, 73b/13, 73b/7, 74b/9, 84b/12, 86b/14,
89a/8, 95b/18

tābān : Işıltılı, parlak -1- [F]

t. 114b/10a

tabağ : Tabak, kap bkz. ṭabağ-2- [Ar]

ṭ.+ ı 113b/12, 113b/21

ṭabağ : Tabak, kap bkz. ṭabağ-3- [Ar]

ṭ. 113b/17

ṭ.+ dan 113b/19

ṭ.+ ı 113b/19

ḳ. olur 89a/21

ḳ. olursa 83b/15

tācerī : <tācir +ī Farsça sıfat yapan ī ekiyle
sıfatlaşmış. Ticaret yapan biri. krş tācir-1-
[Ar]

t. 114b/10

tācir : Ticaret yapan kimse-3- [Ar]

t. 46b/7, 49a/1

t.+ den 46b/7

tāfta : <tāfte Bükülmüş ipekten dokunan
kumaş -2- [F]

t. 16b/1

t.+ nuḡ 16b/15

tafşīl : Ayrıntılı açıklama -1- [Ar]

t.+ leri 72b/10

taḳdīm : Sunma, ileri sürme -1- [Ar]

t. alınması 82a/4

t.ü'ş- şükri'l- evlâ 1b/3

taḳdîr : Kıymet biçme, değer tayin etme -

74- [Ar]

t.+ ce 100a/21, 101a/10, 101b/8,
103a/7, 104a/7, 104b/11, 104b/8, 105a/11,
105b/4, 106b/8, 107b/3, 109a/1, 109b/20,
111b/12, 112a/21, 114b/4, 115a/20, 116a/5,
116a/7, 116b/13, 117a/10, 118a/2, 118b/7,
14a/7, 17a/1, 17b/11, 19b/13, 19b/5, 21b/13,
23b/16, 34b/13, 35b/19, 37a/1, 40b/14,
40b/8, 41a/3, 43b/12, 44a/7, 44b/5, 45a/4,
46b/10, 48a/3, 49a/11, 50b/14, 50b/3, 50b/6,
51a/5, 51b/18, 52a/3, 52b/5, 58b/14, 78b/11,
79a/17, 79a/5, 81b/11, 85a/2, 86a/7, 89a/20,
93a/21, 93a/4, 94a/12, 94a/21, 94b/1,
94b/11, 95a/20, 96a/5, 96b/17, 96b/3,
98b/10, 98b/17, 99b/1

t.+ ce 15b/13, 22a/11, 22a/6, 85a/12

tâ kim : Diye, için -37- [F]

t. 100a/11, 101a/18, 101b/16,
111a/12, 112b/10, 118a/12, 22a/10, 2a/12,
75b/3, 76a/2, 78a/14, 84b/14, 84b/3, 84b/7,
86a/4, 86b/16, 86b/18, 86b/4, 86b/6, 89a/7,
89b/2, 89b/4, 89b/7, 89b/9, 90b/4, 92a/16,
92b/17, 93a/6, 93a/8, 93b/21, 95a/8, 95b/13,
96a/13, 97a/15, 97a/17, 98b/9, 99b/14

taḥḳîk : Doğru olup olmadığını araştırma -

2- [Ar]

t. 98b/1

t.-i kısım 103b/19

taḳsîm : Bölme -10- [Ar]

t. 27a/3

t. idesin 41a/13, 42a/18

t. idüp 42a/12, 42a/3

t. itmek 27b/13

t. itseñ 27b/2

ḳâbil-i t. oldı 31a/19

ḳâbil-i t. olmaya 71b/4

ḳâbil-i t. olup 31a/15

ṭâlib : talep eden -1- [Ar]

ṭ. olan 2a/12

ta' lîm : Öğrenme -1- [Ar]

t.-i ' ilm-i ḥisâb itmek 2a/5

taḥt : Aşağı, alt -110- [Ar]

t.+ nda 10a/11, 10a/12, 10a/15,
10a/2, 10a/3, 10a/6, 11b/4, 14b/13, 14b/9,
15a/5, 15a/6, 16a/15, 16b/8, 17b/1, 18b/7,
19a/17, 19a/4, 19b/8, 20b/10, 21a/7, 21b/16,
21b/5, 22b/7, 23a/5, 23b/18, 24a/14, 24b/12,

24b/4, 25a/6, 26a/15, 26a/19, 26a/7, 26b/17,
26b/5, 27a/9, 3a/18, 3a/19, 3b/11, 41b/5,
42a/2, 42b/3, 43a/6, 4a/10, 4a/17, 4a/8,
4b/11, 4b/16, 4b/18, 4b/9, 53b/12, 53b/13,
53b/19, 53b/4, 53b/5, 54a/16, 54b/11, 54b/2,
54b/7, 55a/11, 55a/8, 55b/11, 55b/16,
56a/11, 56a/6, 57a/19, 57a/9, 57b/24, 5a/16,
5a/4, 5a/7, 5b/10, 5b/15, 5b/18, 5b/19, 5b/2,
5b/20, 5b/4, 5b/8, 60a/13, 6a/11, 6a/12, 6a/5,
6a/7, 7a/2, 7b/11, 7b/4, 8a/13, 9b/10, 9b/15,
9b/17, 9b/20

t.+ nda olan 3b/1, 3b/3, 4a/3, 53b/15,
53b/20, 54b/16, 56a/12, 56a/2, 56a/7, 5a/2,
8a/18, 9a/2, 9a/7

t.+ ndan 23b/7

t.+ larında 8a/9, 8b/15, 9b/9

t.+ larında olan 8a/10, 8a/13

taḥtānī : Alttaki, altta olan -3- [Ar]

t. 8a/1, 8a/7

ḍarb-ı t. 3a/13

ṭaleb : Arzu, istek -35- [Ar]

ṭ. 59a/3

ṭ. eyledüğün 53a/9

ṭ. eyledüklerinde 35b/7

ṭ. eyledün 32a/10, 32a/3, 32a/7

ṭ. eylesen 31b/4, 54a/6, 55b/4,
56b/15, 56b/18, 60b/19, 61a/12

ṭ. idelüm 105b/17, 87b/7, 98b/2

ṭ. olan 54a/20, 54b/12, 55a/10,
55b/13, 56a/10, 57a/16, 57b/25, 60a/11,
61b/10, 62b/21, 65a/13, 69a/8

ṭ. olan^c aded 70a/11

ṭ. olınan 46b/2

ṭ. olsa 60a/7, 67b/17

ṭ. kılalum 53a/7

ṭ. kıılup 53b/10, 53b/18

tamām : Eksiksiz, tam -10- [Ar]

t. 103a/6, 113b/17, 70b/6, 81b/13

t.-ı ḥavz-ı mezbūruḡ 79a/17

t. ola 45a/6, 84b/7

t. olsa 103a/1

t. olur 87a/9

t. ṭola 113b/14

tanṣīf : Yarı yarıya bölme, iki eşit kısma
ayırma -5- [Ar]

t. idesin 18b/16, 19b/7

t. idesinkim 18b/6, 74b/5

t. idüp 7b/9

taraf : Taraf, yan, yön -54- [Ar]

ṭ.-1 dıl' -1 elīf 74b/6

ṭ.+ dan 85a/16, 85b/5, 85b/7, 95b/17

ṭ.+ ma 15a/4, 15a/7, 16a/15
16b/5, 18a/8, 18b/7, 19a/17, 19a/3, 20b/2,
20b/9, 21a/4, 22b/6, 23a/1, 23a/3, 23b/7,
26a/20, 26a/6, 26b/18, 26b/21, 27b/15,
53b/9, 54b/9, 55a/5, 56a/3, 57b/14, 57b/18,
58b/10, 58b/15, 62b/4, 64b/21, 68b/10,
68b/18, 69a/2, 69a/5, 69b/14, 69b/21, 70a/5,
70a/9, 7a/14, 7b/7

ṭ.+ mda 40a/18, 4b/7, 53a/9, 72a/19

ṭ.+ mda olan 23a/9

ṭ.+ mdan 113b/16, 54a/18, 74a/8

ṭ.+ muṣ 18b/9

tarafeyn : Yanlar, Dışlar Orantılı dört sayı
hesabında birinci ve dördüncü sayı olarak
nitelendirilen sayıların ortak adı -7- [Ar]

ṭ.+ de 19a/6, 22b/11, 24a/3, 40b/3

ṭ.+ de olan 40a/3

ṭ.+ de olanuṣ 39b/20, 40b/1

ṭ.+ den 39b/17, 40a/17

tarḥ : Bir adedi diğerinden çıkarma -80-

[Ar]

ṭ.+ dan 81a/20

ṭ. idicek 52a/7

ṭ. eyledük 11a/14, 11a/16, 11b/1,
49b/16, 49b/21

ṭ. iderüz 106a/9, 107b/10

ṭ. idesin 11a/13, 17b/3, 23b/12,
30a/13, 30a/8, 48b/8, 54b/19, 55a/10,
55b/17, 56a/14, 56a/9, 57a/15, 57b/4,
58a/17, 66a/2, 70b/5, 74b/3, 95a/19

ṭ. idüp 14b/14, 14b/2, 15a/10, 16a/18,
16b/12, 17a/7, 18b/11, 19a/8, 19b/10, 19b/2,
20a/3, 20b/14, 21a/12, 21b/9, 22a/1, 22b/13,
23a/10, 24a/17, 24a/3, 24b/14, 24b/7,
25a/17, 25b/6, 29b/11, 29b/6, 30a/10,
30a/11, 30a/3, 30a/7, 38b/11, 43a/17,
47a/12, 47b/2, 50a/4, 53b/14, 54a/1, 54a/19,
54b/4, 55b/13, 61b/9, 62a/11, 62b/20,
63b/13, 68a/20, 68a/8, 69b/5

ṭ. itdügüṣ 22b/14

ṭ. itmek 11b/6

ṭ. olıcaḳ 81b/2

ṭ. olınan 11b/2

ṭ. olunduḡda 59a/14

ṭ. olundu 11a/18

ṭ. olunduḡda 66a/3

ba‘ de’t- ṭ.i’l- kūsūrāt 17a/8

tarḡ : Verginin tarḡı/ tahakkuku: Verginin tarḡı vergi yasalarında dūzenelenen vergi matrahı ūzerine vergilendirme ōlçūlerine gōre vergi alacaḡını tutar olarak hesaplanmasına yōnelik idari bir iŧlemdir (VUKm.20

<http://www.bdo.com.tr/vergi/dosyalar/verase/t/ver14.pdf>) -1- [Ar]

t.+ uḡ 43a/2

tarīḡ : Yol, yōntem -184- [Ar]

ṭ. 35a/8, 39b/3, 7b/12, 84a/11

ṭ.-i a‘ dādı 67b/5

bi- ṭ.-i cedvel 59a/19

ṭ.-i āḡar 32a/14, 78b/17

ṭ.-i ‘ ameli oldur 46a/6

bi- ṭ.-i fevḡānı 8b/7

ṭ.-i iḡrāc-ı cezr 93a/14

ṭ.-i istiḡrāc-ı ḡaṡāyeyn 47a/8

ṭ.-i meŧrūḡ 17a/18

ṭ.-i meŧrūḡ 13a/15, 35a/4, 38b/18,

70b/9

ṭ.-i misāḡat oldur 75a/6

bi- ṭ.-i muḡāzāt 4b/1, 5a/11

bi- ṭ.-i naḡŧ 90b/12

bi- ṭ.-i noḡŧan bir 92a/12

bi- ṭ.-i ḡaṡā-yı vāḡid 46b/6

ṭ.-i ḡismet oldur 40a/8

bi- ṭ.-i ziyāde 90b/13

bi- ṭ.i’z- ziyāde 92a/7

ṭ.+ i 25a/15, 2b/10, 32a/21, 35a/6,

70b/10, 7a/9, 8a/1, 8a/7, 9a/16

misāḡat-ı ṭ.+ i 75a/11

ṭ.+ i oldur 100b/1, 104b/2, 105a/12,

110b/12, 111b/13, 115a/1, 11b/8, 12a/13,

12b/17, 15a/3, 16b/3, 17a/2, 18b/15, 18b/5,

19b/14, 19b/6, 20b/8, 21a/3, 21b/14, 21b/4,

22b/19, 23b/17, 23b/4, 24a/13, 24b/12,

24b/3, 26a/4, 26b/4, 28a/11, 31a/13, 33a/11,

34a/7, 42b/2, 43a/16, 43a/4, 43b/5, 44a/8,

45a/6, 46a/14, 46b/11, 4a/1, 50b/5, 53a/8,

56b/15, 60a/1, 61a/7, 6b/5, 74a/2, 74b/13,

77b/12, 78b/1, 78b/12, 78b/5, 79a/19,

81b/12, 86a/2, 89b/1, 89b/17, 90b/1, 91a/13,
91b/5, 92a/18, 92b/14, 94b/12

bi-ṭ.+ i'l- mesfūr 36b/4

bi- ṭ.+ i'z- ziyāde 91b/3

ṭ.+ in 24a/10, 82a/2

ṭ.+ ini 11b/7

ṭ.+ iyle 36b/13

ṭ.+ le 27a/4

ṭ.+ ler 3a/11

ṭ. oldur 100b/14, 101a/12, 101b/9,
102a/6, 102b/3, 103a/9, 105b/13, 106b/9,
107b/4, 108a/15, 109a/2, 109b/3, 110a/1,
111a/14, 112b/2, 115a/20, 116a/6, 116b/14,
117a/11, 118a/3, 118b/8, 119a/9, 119b/5,
31b/16, 32b/7, 35b/12, 37a/3, 38b/8, 40b/9,
41a/11, 41a/4, 41b/4, 42a/1, 42a/10, 42a/16,
42b/9, 43b/13, 44b/7, 48a/5, 49a/13, 75b/10,
75b/19, 79a/7, 80a/12, 80b/12, 84b/10,
85a/9, 85b/19, 86a/18, 86a/8, 86b/12, 86b/3,
87a/12, 87a/2, 87b/20, 87b/7, 88a/11,
88a/21, 88b/14, 90b/19, 91a/3, 93a/5, 93b/1,
93b/16, 93b/9, 94a/13, 95a/21, 96a/6,
96b/18, 96b/4, 97a/9, 97b/4, 98a/1, 98b/19,
99b/8

ṭ.+ i oldur 28b/2

misāḥat-ı şebīh-i bī-mu'ayyen ṭ.
oldur 76a/1

mütesāviye- bile'l-ıdlā' ṭ. oldur 73a/7

ḳā' ide-i misāḥat-ı müşelleş-i
mütesāvi's-sāḳayn ṭ. oldur 73b/4

taşadduḳ : Sadaka verme -3- [Ar]

t. 119b/14

t. eylese 119b/18, 119b/3

t. virdük 119b/9

tāsi' : Dokuzuncu -3- [Ar]

faşl-ı t. 2b/16, 71b/1

şekl-i t. bir ḳalmadan 10b/6

taşıḥ : < taşḥiḥ İyileşme, düzeltme -1- [Ar]

t. itmesine 2a/19

taş : Dış -10- [Tr]

ṭ.+ ra 78b/10, 79a/17

ṭ.+ ra gelür 113b/11, 113b/7,
114a/13, 114a/16, 114a/4, 114a/6, 114b/6,
114b/8

ṭayr : Kuş -1- [Ar]

ṭ.+ uḡ 81b/7

te'ālā : Yüce Allah -1- [Ar]

t. 2a/21, 2b/19, 26a/2

tebdīl: Değiştirmek -1- [Ar]

t. eyledüñ 104a/1

tedbīr : Önlem, önlem alma; bir işin başarıya ulaşması için düşünölmüş yol -1- [Ar]

t.-i meşālih-i milk-i āli 1b/16

tefāvüt : İki şeyin arasındaki fark, iki şeyin birbirinden farklı olması -4- [Ar]

t. 111b/15, 112a/8

t.-i veterüñ 77b/21

t.+ leri 112a/21

tefriķ : Ayırma, ayrı tutma -2- [Ar]

t. idesin 27a/4

t. idüp 25a/6

tehi : Boş -3- [F]

t. olur 79a/11, 79a/7, 80a/16

tekmīl : Birden küçük olan katsayıyı bire tamamlama işlemi -6- [Ar]

t. 84b/5

ba‘de‘z- t.-i māl bir 98b/7

t.+ dür 85a/4

t.+ i 84b/5

t. iderüz 90a/16

t.+ süz oldur 93a/15

tekrār : Tekrar -1- [Ar]

t. 102a/20

tel : Tel -2- [Tr]

t.+ ı 15b/3, 15b/4

te‘līf : Yazma -1- [Ar]

t. itmişler 3a/11

tesmiye : ad koyma, adlandırma -1- [Ar]

t. olundı 2a/12

tetebbü‘ : Bir şeyi etraflıca anlama -1- [Ar]

t. 2a/5

tevfīz : Havale etmek, ısmarlamak, acele ettirmek -1- [Ar]

t. olınan 1b/18

ticāret : Alım satım -8- [Ar]

t.+ den 32b/4

t.+ e 119b/2, 49a/1

t. eylese 119a/19

t. eyleseler 32a/21

t.+ i 49a/12

t. idüp 36b/14

t.+ leri 36b/15

tıl : Bir ölçü birimi (?) -4- [Tr]

t. 15b/14, 15b/15, 15b/16, 15b/3

tis' a : Dokuz bkz. tūs' a -4- [Ar]

t. 86a/6, 98b/5

şemāniyete't- t. 103a/19

t.- ħumuşħumus 80a/3

tūs' c : Dokuzda bir -17- [Ar]

t. 31a/7, 31b/19

t.-i cezir olsa 86a/12

çehār- t.-i dirhem olur 86a/21

nışf-ı t.-i dirhem olur 104a/1

t.-i dirhem 103b/6

heft- t.-i dirhem 112a/3

t.-i dirhemden 103b/15

nışf-ı t.-i dirhemi 104a/2

nışf-ı t.-i şey'i 103b/13

maħrec-i t.+ i 30b/2

nışf-ı t.+ i 103b/2, 103b/7

şi- t.+ i bir 108a/16

t.+ i olur 98a/8

maħrec-i t.+ idür 32a/6

t.+ üñ 34a/5

tūs' a : <tis' a Dokuz bkz. tis' a -5- [Ar]

t.+ 'i 32a/14

t.+ nuñ 32a/13, 32a/19

maħāric-i t.+ nuñ 31b/16

maħrec-i t. vururuz 86a/13

tūs' in : Doksan -1- [Ar]

t. 34b/1

tūsü' c : <tūs' c Dokuzda bir -5- [Ar]

t. 33a/8, 36a/1

t.+ dan 33a/14, 33b/3

t.+ dūr 33a/12

toqsan : Doksan -7- [Tr]

toqsan 112a/8, 17a/10, 41a/12, 87a/6,

94b/21

toqsan ı 87a/7

toqsan olur 60b/5

toqsanaltı : Doksan altı -8- [Tr]

toqsanaltı 109b/16, 109b/19, 110a/1, 110b/4,

110b/6, 22a/7, 62a/19

toqsanaltı yı 110a/8

toqsanbeşbinđörtüyztoqsanüç : Doksan beş

bin dört yüz doksan üç -1- [Tr]

ş. 69b/3
toqsanbir : Doksan bir -2- [Tr]
ş. 41a/10, 60b/7
toqsanbirbinbeşyüz : Doksan bir bin beş yüz
-1- [Tr]
ş. 29b/4
toqsaniki : Doksan iki-2- [Tr]
ş. 118b/16, 118b/18
toqsaniki bin beş yüzelli : Doksan iki bin beş yüz elli -2- [Tr]
ş. 25b/1, 25b/8
toqsanüç : Doksan üç -8- [Tr]
ş. 114a/17, 114a/5, 118b/10, 118b/11, 118b/14, 118b/15, 118b/16, 118b/4
toqsanaltı : Doksan altı -1- [Tr]
ş. 110a/19, 110b/1
ş.+ nuş 110a/14
toquz : Dokuz -70- [Tr]
ş. 105a/2, 109a/20, 109b/8, 110a/21, 117b/11, 119b/13, 11a/13, 11a/14, 11a/16, 11a/18, 11b/1, 11b/2, 11b/6, 12b/3, 12b/4, 16b/6, 18a/11, 22a/2, 26b/10, 29a/11, 30a/19, 32a/6, 33a/1, 39b/8, 44a/13, 46a/16,

46a/21, 48a/3, 58b/13, 69b/16, 82a/5, 83a/15, 87a/19, 87a/8, 87a/9, 90a/12, 90b/13, 90b/18, 90b/20, 91a/1, 91b/16, 92a/11, 92a/13, 93a/7, 95a/3, 95a/5, 95a/7, 96a/10, 96a/12, 96a/8
ş.+ a 29a/13, 39b/10, 39b/9, 40a/12, 40a/9, 96a/3
ş.+ dur 30b/2, 30b/7
ş. qalmaş gerekidi 48a/12, 48a/21
ş.+ uncı 83b/3
ş.+ uş 32a/7
toquz bin toquzyüz yigirmi : Dokuz bin dokuz yüz yirmi -1- [Tr]
ş. 63a/16
toquz bin toquzyüz yigirmi dört : Dokuz bin dokuz yüz yirmi dört -2- [Tr]
ş. 63a/18, 64a/2
toquzyüz : Dokuz yüz-1- [Tr]
ş. 46a/20
toquzyüz toqsanaltı : Dokuz yüz doksan altı -1- [Tr]
ş. 49b/16
toquzyüz yetmiş iki : Dokuz yüz yetmiş iki -1- [Tr]

ṭ. 107a/11

ṭokūzyūzyigirmialtı : Dokuz yüz yirmi altı -
2- [Tr]

maḥāric-i ṭ.+ ʾi 34a/7

ṭol- : Boş kap içinde bir şey konulup dolu
duruma gelmek -5- [Tr]

ṭ.+ ı 79a/14

ṭ.+ ı olsa 80a/9

ṭ.+ ı olup 79a/5

tamām ṭ.- a 113b/14

ṭ.- duralum 113b/14

ṭop : Top -35- [Tr]

ṭ. 111b/9, 112a/7, 112b/19, 112b/20,
112b/21, 113a/1, 113a/3, 114a/6

kemmiyye-i ṭ. 114b/2

vezn-i ṭ. 114a/1, 114a/9

ṭ.-i āḥar 112a/18

ḳuṭr-i ṭ.-i evvel 112b/12

ṭ.+ dan 113a/6

ṭ.+ ı 113b/15, 113b/17, 113b/18,
114a/5

ṭ. olsa 111b/8, 112a/16, 113b/1

ṭ.+ uḡ 111b/10, 111b/12, 112a/1,
112a/11, 112a/14, 112a/19, 112a/20,
112a/21, 112b/1, 112b/13, 112b/14, 112b/2,
112b/21, 113a/18, 113a/19, 113a/2, 113a/7

ṭūl : Uzunluk -31- [Ar]

ṭ.-i ḥavż 79a/21

ṭ.+ ı 43b/1, 43b/12, 43b/4, 43b/9,
44a/2, 44a/4, 44a/7, 44b/1, 44b/4, 78b/11,
78b/16, 78b/3, 79a/12, 79a/16, 80b/17,
80b/18, 81b/9

ṭ.+ m 43b/14, 43b/5, 44a/9, 44b/10,

44b/7, 75b/20, 81b/12

ṭ.+ ma 6b/6, 71b/4, 72a/1, 72a/2,

72a/4, 75a/16

ṭ. 106a/10, 106a/15

ṭut - : Tutmak, saklamak krş dut -25-
[Tr]

ṭ.- alum 117a/16

ṭ.- aruz 103a/10, 105b/14, 106b/11,
108a/18, 108a/20, 108b/1, 109b/4, 112b/3,
116a/6, 117a/12, 117a/13, 99b/9

ṭ.- ılur 78a/20, 97b/8, 98a/6, 99a/12,
99a/2

ṭ.- masaḡ 80a/11

.- mışıdu 108a/2, 116b/4, 99a/6

iş .- sa 42b/18

.- ulmuş-ıdı 106a/16, 98b/6

u. 19b/15, 27a/13, 53a/14, 57a/18,
57a/2, 57a/7, 5b/16, 5b/18, 61a/16, 6a/11,
6a/13, 6a/15, 6a/5, 6a/6, 9a/10

aşerāt-ı u. 10a/20, 27a/8, 54a/15,
57a/3, 61a/16

-U-

u : ve bağlama edatı -5- [F]

u. 111b/18, 114b/10a, 114b/14a,
114b/16, 114b/16a, 2a/18, 82a/10, 87a/1

uç - : Uçmak -4- [Tr]

u.- arlar ola 81a/6

u.- duğı 81a/11, 81b/7

u.- salar 81a/2

ulaş - : Bitişmek -3- [Tr]

u.- acak olursa 72a/13

u.- maya 72a/10

u.- mış ola 75b/9

ulaşdur - : Bitiştirmek-2- [Tr]

u.- a 78a/14

u.- asın 76a/1, 75b/3

ulemā: âlimler, ilim sahipleri -1- [Ar]

alemil-u.il-izām 1b/18

ulūf : Binler -27- [Ar]

mertebe-i u. 26a/7

miāt-ı u. 10a/21, 54a/18, 57a/3

mertebe-i u.+ da 10a/15, 5a/12

umrehū : >ömr Ömrü -1- [Ar]

u. 1b/14

umķ : Derinlik -8- [Ar]

u. 78b/13

u.+ ı 78b/4, 78b/9, 79a/13

u.+ ıdur 78b/11

u.+ ina 71b/4, 72a/3, 72a/4

ur - : >vurmak, Çarpma, matematikte dört
işlemden biri -123- [Tr]

dirhem u.- alum 119a/14

adede u.- alum 113a/11

maħrece u.- alum 106b/17

ķura u.- alum 112b/17

nefsine u.- asağ 53a/4

altıyüzaltmışdörde u.- asın 105a/16

birbirine u.- asın 43b/15, 44a/10,
88a/12

dirhem u.- asın 94b/7

dirheme u.- asın 100a/2, 101a/8

‘ adede u.- asın 63b/17, 67b/1, 67b/3,
67b/4

evvelkiye u.- asın 60b/21

ikiye u.- asın 63b/20

ka‘ b-ı şaḥīḥe u.- asın 60a/4, 60b/12

maḥrec-i sub‘ a u.- asın 87b/21, 88b/1

māl-ı mefrūz-ı şāniye u.- asın 52a/15

māl-ı mefrūz-ı evvele u.- asın 52a/18

nefsine u.- asın 100a/1, 56b/11,
60b/11, 60b/20, 63b/19, 67a/5, 95a/18, 97b/2

neticesine u.- asın 46a/8

nıṣfına u.- asın 99b/5

ḥaḫā-yı şāniye u.- asın 50a/2

ḥaḫā-yı evvele u.- asın 50a/3

ḥumsına u.- asın 97a/7

‘ adede u.- asınkim 64b/1

‘ aynına u.- asınkim 48b/5

kūsūrına u.- asınkim 29a/4

māl-ı evvele u.- asınkim 48b/7

nefsine u.- asınkim 64b/2

ḫırḫbeşe u.- asınkim 46a/19

‘ adede u.- avuz 91b/7

nefsine u.- avuz 91b/6

nıṣf-ı cüzūr-ı evvele u.- avuz 91a/21

almaya u.- ıruz 109a/3, 109b/7

eczāsına u.- ıruz 110a/15

nārince u.- ıruz 109b/9

onikiye u.- ıruz 109b/11

sub‘ a u.- ıruz 109a/7

şāniye u.- sa 117a/6

māl-ı mechüle u.- saḡ 102a/21

maḥrec-i maḫsūma u.- up 28b/8

anāra u.- uruz 109a/2, 109b/5

birbirine u.- uruz 100b/4

dirheme u.- uruz 100a/6, 101a/14,
111b/2, 87b/13, 88b/5, 93b/10, 95a/5, 96a/8

ṣi- sub‘ a u.- uruz 112b/16

ḫeḫār- ḫumus-ı şey‘e u.- uruz
101b/11

‘ aded-i emvāle u.- uruz 91a/4

‘aded-i mālā u.- uruz 91a/15
‘adede u.- uruz 91b/19
fazlaya u.- uruz 118a/6
maḥrec-i şelāseye u.- uruz 101a/1
maḥrec-i şülüşe u.- uruz 101a/2,
87a/13, 87a/4
maḥrec-i şümün u.- uruz 94b/13
maḥrec-i şümüne u.- uruz 95a/11
maḥrec-i sub‘a u.- uruz 119a/10
maḥrec-i sūdüse u.- uruz 109b/3
maḫsūmun‘aleyhe u.- uruz 98a/16
mesā‘ile u.- uruz 88a/16
mes‘eleye u.- uruz 87a/17
nefsine u.- uruz 112b/14, 112b/3,
91b/21, 91b/9, 93a/10, 93b/11, 93b/16,
93b/19, 95b/3, 96b/1, 97b/5
ona u.- uruz 111a/15
onikiye u.- uruz 107b/13, 108b/4
otuza u.- uruz 111a/1
otuzikiye u.- uruz 93b/17
sūdüsine u.- uruz 98b/5
şey‘e u.- uruz 100b/16, 100b/17,
112b/6, 118a/7, 118b/16, 94a/15, 96b/6

kırksekize u.- uruz 116b/1
kısm-ı eḳalla u.- uruz 118a/8
ḳuṭra u.- uruz 112b/5
üçsub‘a u.- uruz 112b/4
yediye u.- uruz 119a/11, 97a/1
birbirine u.- uruz 98b/21
nefsine u.- uruz 102b/4, 94b/15,
95b/1, 96b/8
şey‘e u.- uruz 102b/5, 96b/20
dirheme u.- uruzki 111a/19
maḥrec-i şülüşe u.- uruzki 87a/6
ustaz : Uzman kişi, öğretmen-2- [Ar]
u.+ lar 22a/9
u.+ ları 3a/10
üstādān : Uzman kişiler, öğretmenler -
1- [Ar]
u.-i selef 111b/15
‘uzma : Büyük bkz a‘ zam-1- [Tr]
misāḥat-ı ḳıṭ‘a-ı ‘u.+ dan 78a/17

-Ü-

ücret : Hizmet karşılığında verilen para veya
mal, ücret -2- [Ar]

ü. 80a/5

ü.+ idür 80a/1

üç : Üç-271- [Tr]

ü. 100a/11, 100b/20, 102b/18, 103a/16, 104a/3, 104b/18, 104b/9, 105a/1, 107a/4, 109a/21, 109b/15, 109b/18, 109b/19, 109b/9, 111a/12, 112b/4, 112b/5, 115a/11, 115a/4, 115b/20, 116a/15, 116a/3, 116b/6, 117a/12, 117a/19, 117b/10, 117b/11, 117b/8, 119a/19, 119a/20, 119b/20, 119b/4, 119b/7, 119b/9, 11a/3, 12a/11, 13a/21, 15b/13, 15b/18, 17b/13, 17b/17, 18a/15, 18a/17, 18a/6, 18a/7, 18a/9, 19b/13, 19b/14, 20b/13, 22a/13, 24b/14, 24b/7, 25a/1, 25a/17, 26a/15, 26a/19, 26b/13, 26b/15, 26b/18, 28a/4, 28a/9, 28b/15, 29a/10, 29a/2, 29a/9, 29b/11, 29b/6, 30a/9, 31a/12, 31b/13, 39b/8, 42a/5, 42b/16, 42b/18, 42b/4, 43a/10, 43a/17, 43a/5, 43a/7, 47b/17, 48a/15, 48a/7, 51b/2, 55a/10, 55b/5, 56a/10, 56a/12, 57b/13, 57b/16, 58a/1, 58a/15, 58b/12, 58b/3, 58b/5, 60b/2, 60b/7, 61a/18, 61a/9, 62b/3, 64b/20, 69a/16, 69a/2, 69a/8, 69b/10, 69b/12, 69b/15, 69b/17, 69b/19, 69b/2, 69b/6, 69b/8, 70a/1, 70a/5, 70a/7, 72b/13, 73a/1, 73b/1, 74b/2, 76a/14, 77b/3, 78b/8,

79a/13, 79a/16, 79a/4, 79a/9, 7b/9, 80a/12, 80a/19, 80a/9, 80b/9, 83b/19, 83b/20, 85a/8, 85b/10, 86a/17, 86b/11, 86b/16, 86b/21, 87a/11, 87a/3, 87b/2, 87b/3, 88a/19, 88b/21, 88b/4, 88b/5, 89a/1, 89a/8, 8a/6, 8a/8, 8b/12, 8b/14, 90a/10, 90a/11, 90a/20, 90b/10, 91a/1, 92a/13, 92b/5, 93a/6, 94a/11, 94a/15, 94b/20, 98a/13, 98a/16, 98a/19, 98b/16, 98b/21, 99a/7, 9b/20

ü.+ den 39b/16

ü.+ dür 12b/6, 30a/20, 30b/5, 31a/4, 32a/8, 87a/6

ü.+ e 29a/11, 29a/7, 39b/8, 40a/8, 42a/10, 45b/13, 60a/4, 64b/3, 69a/12, 69a/19, 70a/3, 79a/20, 80a/13

ü.+ er 26a/13, 26b/9, 3a/15, 3a/18, 42a/9, 42b/1, 9b/3, 9b/4

ü.+ er virdün 27a/7

ü.+ er viresin 26b/12

ü.+ i 111b/6, 12a/8, 30b/12, 30b/13, 30b/14, 30b/19, 40a/10, 58a/1, 58a/4, 69a/9, 80b/13

ü.+ ile 79a/7, 80b/12

ü.+ inciye virse 117a/7

ü.+ ine 103a/6, 85b/13, 85b/14,
85b/16

ü. kalur 60a/18

ü.+ ünci 101b/4, 102b/16, 106b/10,
107a/10, 107b/1, 107b/7, 108a/12, 108a/19,
108a/3, 108b/13, 115b/1, 115b/13, 116a/10,
116a/2, 116a/8, 116b/5, 117a/7, 119b/15,
119b/2, 15b/10, 3a/4, 53a/13, 54a/1561a/3,
61b/12, 67b/12, 74a/5, 74b/18, 76a/9,
83a/17, 84a/11, 84a/5, 84b/2, 86b/21

ü.+ ünci oldur 31b/8

ü.+ üncinüñ 117a/15, 117a/21,
117b/11

ü.+ ünciye 102b/20,106b/6, 87a/12

ü.+ üni 111a/12

ü.+ ünñ 39b/11, 56a/5

üçbin : Üç bin-1- [Tr]

ü. 29b/4, 36b/9

üçbinaltıyüz : Üç bin altı yüz-1- [Tr]

ü. 44b/3

üçbinaltmış : Üç bin altmış -1- [Tr]

ü. 81a/14

üçbindörtüyüzotuziki : Üç bin dört yüz otuz
iki -1- [Tr]

ü. 114a/11

üçbinikiyüz : Üç bin iki yüz -2- [Tr]

ü. 35b/4, 36a/6

üçbinikiyüzoniki : Üç bin iki yüz on iki -
1- [Tr]

ü. 17a/14

üçbinikiyüzseksendörd : Üç bin iki yüz
seksen dört -1- [Tr]

ü.+ er 3b/9

üçbinikiyüzkırküç : Üç bin iki yüz kırk üç -
1- [Tr]

ü. 35b/20

üçbinonüç : Üç bin on üç -1- [Tr]

ü. 115b/18

üçbinsekizyüzonaltı : Üç bin sekiz yüz on
altı -1- [Tr]

ü. 36a/4

üçbinsekizyüzkırkıtoğuz : Üç bin sekiz yüz
kırk dokuz -1- [Tr]

ü. 55a/2

üçbinsekizyüzyetmişbeş : Üç bin sekiz yüz
yetmiş beş -1- [Tr]

ü. 26a/3

üçbiñsekizyüzyigirmibeş : Üç bin sekiz yüz yirmi beş -1- [Tr]

ü. 81a/20

üçbiñseksenbeş : Üç bin seksen beş -1- [Tr]

ü. 25b/9

üçbiñyedyüzyetmiş : Üç bin yedi yüz yetmiş -1- [Tr]

ü. 7b/4

üçbiñyüzyigirmibeş : Üç bin yüz yirmi beş -2- [Tr]

ü. 68b/9

ü. olur 68a/19

üçbuçuk : Üç buçuk -3- [Tr]

ü. 17a/15, 44b/2

ü. olur 18b/6

üçsümün : <şümn Sekizde üç -3- [Ar]

ü. 14a/9, 84b/11, 84b/9

üçhumus : Beşte üç -3- [TAr]

ü. 101b/14, 117b/2, 117b/4

üçrub^ç : Dörtte üç -4- [Ar]

ü.-1 şey 117b/3

ü.+ 1 119a/16, 12a/1

üçrub^ç : Dörtte üç -4- [Ar]

ü. 16a/2, 16a/5, 41b/10

ü.+ a 28a/13

ü.-1 rub^ç -1 şey 117a/19

üçsub^ç : Yedide üç -1- [TAr]

ü.+ a ururuz 112b/4

üçyüz : Üç yüz -1- [Tr]

ü. 49b/7

üçyüzaltmış : Üç yüz altmış -8- [Tr]

ü. 110a/17, 34a/19, 98b/7, 98b/9

ü.+ dur 34a/11

ü.+ 1 101a/3

ü. ola 109a/13

ü. olur 101a/3

üçyüzbin : Üç yüz bin -1- [Tr]

ü. 25b/10

üçyüzellibeşbiñyedyüzotuzbeş : Üç yüz elli beş bin yedi yüz otuz -1- [Tr]

ü. 10b/2

üçyüzellibeşbuçuk : Üç yüz elli beş buçuk -1- [Tr]

ü. 20b/7

üçyüzelliiki : Üç yüz elli iki -1- [Tr]

ü. 69b/1

üçyüzellisekiz : Üç yüz elli sekiz -1- [Tr]

ü. 52a/6

üçyüzonbeş : Üç yüz on beş -1- [Tr]

ü.+ dür 34a/12

üçyüzonbir : Üç yüz on bir -1- [Tr]

ü.+ er 27a/1

üçyüzondörtbin yüz kırk üç : Üç yüz on dört

bin yüz kırk üç -1- [Tr]

ü. 61a/10

üçyüzoniki : Üç yüz on iki -1- [Tr]

ü. ola 109a/15

üçyüzotuziki : Üç yüz otuz iki -1- [Tr]

ü. 64b/5

üçyüzotuzsekiz : Üç yüz otuz sekiz -1- [Tr]

ü. 16b/16

üçyüzseksen : Üç yüz seksen -1- [Tr]

ü. 37a/11

üçyüzseksenbeş : Üç yüz seksen beş -2- [Tr]

ü. 111b/9, 37b/1

üçyüzseksenyedi : Üç yüz seksen yedi -
2- [Tr]

ü. 26a/10, 26a/12

üçyüz kırk dokuz : Üç yüz kırk dokuz -5- [Tr]

ü. 105b/11, 105b/8, 106a/2, 106a/3,
106a/8

üçyüz kırk üç : Üç yüz kırk üç -1- [Tr]

ü. olur 112b/10

üçyüz doksan üç : Üç yüz doksan üç -1- [Tr]

ü. 37a/15

üçyüz dokuz : Üç yüz dokuz -1- [Tr]

ü. 105b/16

üçyüz yetmiş : Üç yüz yetmiş -1- [Tr]

ü. 49b/12

üçyüz yetmiş beş : Üç yüz yetmiş beş -1- [Tr]

ü. olur 68b/5

üçyüz yirmibeş : Üç yüz yirmi beş -2- [Tr]

ü. 21b/1, 21b/5

üçyüz yirmi dört : Üç yüz yirmi dört -
4- [Tr]

ü. 114b/1, 114b/3, 114b/6, 9b/1

üçyüz yirmi iki : Üç yüz yirmi iki -1- [Tr]

ü. 21a/2

üçyüzyigirmisekiz : Üç yüz yirmi sekiz -

1- [Tr]

ü. 63b/21

üçyüzyigirmiçokuz : Üç yüz yirmi dokuz -

1- [Tr]

ü. 104b/17

üslüb : Yol, biçim, usul -25- [Ar]

ü. 102b/21, 109a/21, 10b/4, 113a/21,
11a/8, 14a/14, 15a/13, 15b/21, 17a/13,
22a/3, 22b/3, 32b/6, 37a/21, 38b/21, 3b/13,
40a/7, 54a/1, 5a/10, 61a/17, 6b/21, 88b/8,
92a/16, 9a/11

ü.-ı mezbür 118b/2

ü.-ı mezbür 24a/8

üzer : Üst, her şeyin üstü, yukarısı bkz.üzeri-
90- [Tr]

ü.+ e 100b/10, 100b/19, 101a/18,
101b/14, 101b/15, 101b/20, 102a/13,
102a/14, 102a/16, 102b/12, 102b/16,
102b/21, 103a/13, 104a/11, 105b/7, 106b/4,
107a/18, 108a/7, 10b/4, 110b/7, 111b/7,
114b/9, 115a/13, 115b/19, 117b/1, 117b/18,
118a/14, 118b/3, 119a/6, 14a/15, 16a/20,
17a/18, 17b/6, 20a/6, 21b/3, 22b/3, 25b/12,

30a/15, 30a/18, 34a/3, 35a/4, 37a/15, 37a/19,
37b/1, 39b/13,40b/5, 41a/10, 41b/14, 42a/6,
46a/6, 47a/6, 49a/13, 49a/18, 49b/18, 49b/4,
52b/12, 54a/1, 55a/16, 56b/7, 5b/1, 60b/9,
61b/11, 62b/21, 67b/18, 67b/19, 6a/19,
70b/9, 73a/14, 76a/3, 76a/8, 81a/2, 82a/16,
82b/18, 83a/12, 83b/7, 84a/11, 84b/7,
86b/13, 87b/11, 87b/5, 88b/8, 92a/16, 92b/2,
92b/4, 94a/8

ü.+ e 33a/13, 46a/5, 8b/4

ü.+ e ol 75b/4

ü.+ e olsa 36b/16

ü.+ e olup 109a/21

ü.+ edür 82b/19

ü.+ lerinde 8b/16

üzeri : Üst, her şeyin üstü, yukarısı bkz. üzer
-158- [Tr]

ü.+ dür 61b/13

ü.+ ne 100a/13, 100a/7, 101a/1,
101a/9, 101b/2, 102b/10, 104a/17, 104a/2,
104a/21, 104b/10, 104b/4, 104b/7, 105b/10,
106a/14, 107b/14, 108a/10, 108a/17,
108a/20, 110a/7, 112b/9, 113a/21, 116b/17,
116b/8, 117a/2, 118a/19, 118b/13, 118b/5,
120a/5, 12a/14, 13a/15, 14b/5, 15a/13,

15b/7, 16a/15, 22b/15, 24a/9, 25a/10,
25b/15, 26b/10, 28b/4, 29b/2, 2a/20,32b/3,
32b/6, 38b/18, 3a/2, 3b/12, 3b/13, 40a/10,
41b/3, 49b/12, 4a/5, 4b/5, 4b/7, 53a/13,
53a/15, 53a/17, 53a/2, 53a/20, 54a/10,
54a/12, 54a/8, 54b/1, 54b/11, 55b/6, 55b/8,
56b/20, 57b/24, 58a/2, 58a/7, 59a/2, 5a/17,
60a/9, 61a/15, 61a/18, 61a/19, 61a/21, 61a/9,
61b/12, 62b/10, 62b/11, 65a/15, 67b/20,
67b/8, 68a/10, 69a/6, 69a/9, 6b/21, 70a/10,
70a/12, 71b/2, 72a/14, 72a/18, 72b/3,
74a/19, 74a/3, 76a/5, 77a/8, 77b/16, 78a/2,
82a/3, 84b/11, 84b/16, 84b/18, 84b/20,
84b/21, 85a/7, 87a/4, 87b/19, 89a/13,
92b/19, 93a/11, 93a/12, 93b/11, 93b/20,
94b/14, 94b/17, 95a/7, 96a/12, 97a/13,
97a/2, 98a/18, 98a/7, 99a/3, 99a/7, 99b/11,
99b/16, 99b/6, 9a/11

ü.+ nde 26b/13, 3b/15, 4a/14, 4b/13,
4b/21, 53a/11, 53a/16, 53a/19, 53b/11,
53b/12, 53b/18, 53b/3, 56a/5, 57a/18,
57a/19, 57a/8, 5a/18, 5a/9, 5b/13, 60a/10,
60a/11, 65a/7, 6a/2, 6b/8, 78b/21, 9a/9

ü.+ nde olan 26b/15

ü.+ nde olsa 81a/5

ü.+ ne 54a/15

-V-

vaşat : Orta, iki şeyin arası Bkz vasaṭ -
6- [Ar]

v.+ dda 54b/10, 55a/3, 58a/14, 58b/5,
63a/8

v.+ da 57b/23,

vaz' : Koyma, belirleme, tayin etme -13-
[Ar]

v. eyledün 98b/16

v. eylemeli olsa 44b/4

v. eyledük 103b/11, 103b/13,

v. eylesek 97b/18

v. idelüm 117b/6

v. iderüz 111a/5, 95b/17, 95b/8

v. idesin 17a/3, 68a/1

v. idevüz 113a/16

v. itmişler 73a/13

var - : 1.Varmak, ulaşmak -3- [Tr] [-16-]

v. 80b/10, 80b/9

v.- sa 119a/21

2.İşlemede başka üst bir düzeye geçmek -
13- [Tr]

v.-ınca 16b/10, 54a/2, 61a/18,
70b/12, 73a/18, 73a/9, 73b/13, 73b/7, 74b/9,
76b/15

v.-sa 4b/2

v.-iruz 98b/8

v.-sağ 104a/19

v.-uruz 100a/9, 100b/18, 101a/3,
86a/12, 98a/13, 98a/3, 98a/9, 98b/3, 99a/2

var : var, mevcut -6- [Tr]

v.+ıdı 27a/14

v.+ısa 47b/16, 47b/19, 47b/21,
69a/21

v.+dur 79a/18

vasat : Orta, iki şeyin arası Bkz vaşat -
2- [Ar]

v.+dda olan 69a/6

şıfr-ı v.+uñ 58a/1

vakıyye : <vākıyye Okka, dört yüz dirhemlik
tartı -6- [Ar]

v. 41a/10, 41a/11, 41a/9, 42a/14

v. olur 20a/13, 20a/17

vakit : Zaman, vakit bkz vaqt -3- [Ar]

v.+kim 115a/12, 56a/16, 56a/21

vaqt : Zaman, vakit bkz. vaqit -30-
[Ar]

v. 110a/5, 110b/7, 112a/1, 114b/8,
117a/13, 117b/17, 118b/2, 118b/20, 2a/8,
30b/8, 31a/16, 39b/18, 60b/13, 72a/11,
72a/14, 72b/6, 75a/10, 75a/15, 75a/5, 89a/6

v.+in 113b/18, 70b/6, 72b/2, 75b/2,
75b/6, 76b/15, 97a/16

v.+ki 70b/8

v.+kim 56b/6

v.+üñ 45b/13

vāhid: 1.Tek -9- [Ar] [-20-]

bi-ṭarīḫ-i ḥaṭā-yı v. 46b/6

‘aded-i v. 84b/6, 84b/7

ḥaṭā-yı v. 2b/13, 45b/10, 46a/1,
46a/6

ḍarb-ı v.+en 22a/8

ḥaṭā-yı v.+le 46a/3

2. Bir -11- [Ar]

v.81a/21

miḳdār-ı māl-ı v. 86b/20

v.+e 82b/12, 82b/8, 82b/9, 84b/6,
85a/6, 89a/3

miḳdār-ı cezir-i v. olur 90a/2	63a/8, 65a/6, 69a/7, 6b/12, 6b/19, 70a/16,
v.+ üñ 82a/18, 82b/10	74a/9, 77b/21, 7a/2, 7b/2, 7b/8, 9b/11
vāris : Mirasçı, kendisine miras düşen -	v. olan ^ç adede 74a/4
2- [Ar]	v. olan ^ç adedi 4a/6, 5b/8
v.+ lere 33a/6	v. olan ^ç āḫād 53a/10
v.+ leri ḳaldı 33a/2	v. oldı 105b/19, 106b/13, 106b/15,
vāsiṭa : Orta, Ortadaki -2- [Ar]	107a/16, 107a/17, 107a/4, 109a/11, 112a/5,
mıṣf-ı v. 88b/15	112b/21, 19a/2, 23a/2, 26a/11, 32b/14,
mıṣf-ı v.+ ʾı 100a/14, 99a/4	46b/14, 48a/13, 48b/1, 48b/7, 49b/8, 50b/12,
mıṣf-ı v.+ ʾı 99a/2	50b/19, 52a/12, 52a/2, 52b/4, 54a/21,
vāḳı^ç : Oluşan, olan, mevcut -274- [Ar]	54b/13, 54b/3, 54b/4, 55a/10, 55a/14,
v. 98b/20	55b/14, 56a/10, 57a/17, 58a/1, 59a/17,
v. ola 105b/6, 106b/3, 107a/18,	59a/3, 60a/12, 61b/11, 63a/1, 65a/14, 68a/9,
108a/7, 110b/7, 111b/7, 113a/21, 115a/13,	69a/8, 70a/12, 94a/12
115b/19, 116b/8, 117b/17, 118b/2, 120a/4,	v. oldıysa 18a/20
56b/6, 72a/9, 72b/16, 72b/3, 76b/9, 7b/1,	v. olmağın 44b/16
83b/6, 84a/11, 85a/16	v. olmak 106b/9, 78b/9
v. olacaḳolursa 53a/17	v. olmaz 38b/20
v. olan 113a/5, 11b/4, 13a/1, 14a/20,	v. olmuştur 20b/12, 20b/13, 21a/6,
15a/8, 19a/19, 19a/6, 20a/2, 21a/10, 21b/7,	42a/5, 45a/7, 54a/16, 72b/17, 94a/15
22a/1, 22b/11, 24a/3, 26a/8, 32b/15, 4a/7,	v. olmuştı 45a/13
53a/19, 54b/10, 54b/7, 55a/3, 55b/3, 55b/5,	v. olsa 106b/8, 109b/1, 109b/20,
56b/20, 57a/18, 57a/8, 57b/15, 57b/23,	114b/8, 35b/2, 35b/3, 44b/3, 49a/11, 5a/13,
57b/4, 58a/14, 58a/5, 58a/6, 58b/3, 61a/14,	72a/19, 76a/7, 78b/21

v. olur 101a/5, 105a/18, 105b/1, 106a/7, 106b/1, 106b/3, 107a/1, 107a/10, 107a/14, 107a/9, 107b/17, 108b/10, 109a/14, 109a/9, 109b/13, 109b/14, 110a/13, 110a/5, 110b/3, 111a/7, 111b/1, 111b/15, 112a/10, 113a/14, 114b/2, 116a/5, 116b/2, 12a/2, 12b/14, 13b/13, 16b/17, 16b/2, 17a/11, 17a/13, 19a/11, 19b/3, 20b/17, 21b/11, 22b/18, 23a/12, 24a/7, 25b/11, 28a/17, 28a/9, 28b/19, 29a/18, 29b/14, 29b/8, 32b/18, 33b/2, 36a/8, 37a/14, 37a/18, 37a/2, 37a/21, 37b/3, 40a/7, 41a/15, 41a/7, 41b/10, 42a/10, 42a/13, 42a/15, 42b/13, 42b/6, 43a/9, 43b/8, 44a/12, 44a/3, 44b/15, 44b/21, 45a/11, 46a/11, 46b/1, 46b/10, 47a/2, 47a/3, 47a/4, 47b/13, 47b/5, 48b/12, 50a/8, 50b/17, 51a/5, 72a/15, 78b/14, 78b/16, 78b/19, 78b/8, 7a/4, 80a/15, 80a/4, 80a/5, 81b/18, 83b/14, 84a/7, 84a/8, 86a/15, 88a/18, 88a/7, 90a/11, 90a/7, 93b/6, 95a/14, 95b/21, 96a/17, 99a/19, 9a/14

v. olurmış 66a/6

v. olursa 102b/15, 11b/13, 13a/6, 16b/11, 16b/9, 20b/3, 22b/2, 35b/18, 38b/13, 38b/16, 3b/15, 40a/1, 42a/4, 43b/17, 47b/4, 4a/19, 4b/13, 50a/6, 6a/2, 6b/13, 74a/3, 7a/1, 94b/6, 9a/5

ve : 1. Bağlama edatı, krş ve -855- [Ar]

v. 110a/2, 100a/1, 100a/10, 100a/13, 100a/14, 100a/2, 100b/10, 100b/16, 100b/2, 100b/20, 100b/3, 100b/8, 100b/9, 101a/1, 101a/17, 101a/18, 101a/2, 101a/20, 101a/21, 101a/5, 101a/8, 101b/1, 101b/14, 101b/15, 101b/16, 101b/19, 101b/20, 101b/6, 101b/7, 101b/7, 102a/12, 102a/13, 102a/14, 102a/15, 102a/2, 102a/4, 102b/1, 102b/11, 102b/12, 102b/19, 102b/20, 102b/5, 103a/11, 103a/12, 103a/12, 103a/13, 103a/2, 103a/3, 103a/4, 103a/5, 103a/8, 103b/1, 103b/16, 103b/5, 104a/10, 104a/14, 104a/15, 104a/20, 104a/5, 104a/8, 104b/17, 104b/2, 104b/20, 105a/1, 105b/10, 105b/11, 105b/14, 105b/16, 105b/20, 105b/8, 106a/13, 106a/14, 106b/10, 106b/14, 107a/21, 107b/13, 107b/1, 107b/2, 107b/5, 107b/8, 108a/13, 108a/2, 108a/21, 108a/3, 108a/5, 108a/6, 108b/12, 108b/4, 108b/6, 108b/8, 109a/13, 109a/17, 109a/18, 109a/3, 109b/17, 109b/21, 109b/6, 109b/8, 10a/12, 10a/19, 10a/21, 10a/3, 10a/7, 110a/2, 110a/6, 110a/9, 110b/13, 110b/14, 110b/6, 111a/13, 111b/1, 111b/12, 111b/3, 112b/1, 112b/16, 112b/9, 113a/2, 113a/20, 113b/1, 113b/13, 113b/19, 113b/3, 113b/9, 114a/10, 114a/7, 114a/8, 114b/12, 114b/8, 115a/10,

115a/15, 115a/17, 115a/3, 115b/1, 115b/12,
115b/13, 115b/14, 115b/3, 116a/1, 116a/2,
116b/11, 116b/15, 116b/5, 116b/7, 117a/12,
117a/15, 117a/18, 117b/10, 117b/12,
117b/14, 117b/6, 117b/8, 118a/17, 118a/4,
118b/1, 118b/20, 118b/6, 118b/9, 119a/5,
119b/3, 11a/10, 11a/15, 11b/3, 11b/4,
120a/4, 120a/6, 13a/18, 13b/11, 13b/12,
13b/15, 14a/10, 14a/12, 14a/13, 14a/2, 14a/4,
14a/5, 14a/6, 14a/9, 14a/9, 14b/3, 14b/7,
14b/8, 15a/11, 15a/3, 15a/6, 15b/1, 15b/14,
15b/15, 15b/16, 15b/17, 15b/18, 15b/4,
15b/5, 15b/8, 16a/13, 16a/15, 16a/19,
16b/13, 16b/4, 16b/8, 17a/6, 17b/1, 17b/10,
17b/11, 17b/12, 17b/14, 17b/14, 17b/7,
17b/9, 18a/21, 18a/6, 18b/14, 18b/15, 18b/7,
19a/15, 19a/17, 19a/4, 19b/8, 1b/14, 1b/15,
1b/17, 1b/21, 1b/3, 1b/4, 1b/9, 20b/16,
20a/18, 20a/7, 20a/9, 20b/10, 20b/12, 20b/5,
20b/9, 21a/4, 21a/7, 21b/16, 21b/5, 22a/4,
22a/6, 22b/3, 22b/14, 22b/17, 22b/7, 23b/18,
23b/2, 24a/14, 24b/12, 24b/4, 24b/6, 24b/7,
25a/6, 25a/8, 25b/10, 25b/3, 26a/5, 26a/6,
26b/5, 26b/9, 27a/4, 27b/15, 27b/17, 27b/18,
27b/19, 27b/4, 27b/6, 27b/8, 28a/6, 28b/11,
28b/4, 29a/3, 29b/6, 2a/10, 2a/13, 2a/14,
2a/18, 2a/20, 2a/5, 2a/9, 2b/12, 2b/13, 2b/15,

2b/17, 2b/18, 2b/2, 2b/4, 2b/6, 2b/7,
30a/16, 30a/2, 30a/20, 30a/21, 30b/1, 30b/11,
30b/13, 30b/14, 30b/15, 30b/2, 30b/20,
30b/5, 30b/6, 31a/11, 31a/18, 31a/4, 31a/6,
31a/6, 31b/1, 31b/10, 31b/13, 31b/18,
31b/19, 32a/1, 32a/17, 32b/10, 32b/2, 32b/3,
33a/7, 33a/8, 33a/9, 33b/6, 34a/10, 34a/11,
34a/16, 34a/18, 34a/20, 34a/4, 34a/5, 34b/1,
34b/15, 34b/16, 34b/17, 34b/18, 34b/20,
34b/3, 35b/4, 35b/5, 36a/1, 36a/4, 36a/6,
36b/2, 37a/1, 37a/11, 37a/14, 37a/18,
37a/21, 38b/19, 38b/6, 38b/9, 39b/2, 39b/5,
3a/18, 3b/11, 3b/12, 40a/14, 41a/11, 41b/5,
41b/8, 42a/1, 42a/6, 42b/18, 42b/3, 43a/10,
43a/5, 43a/6, 43b/10, 43b/14, 44b/10, 44b/2,
44b/5, 45b/11, 45b/14, 46a/15, 46a/2, 46a/8,
46b/13, 46b/3, 47a/10, 47a/3, 47b/6, 47b/9,
48b/6, 4a/10, 4b/11, 4b/15, 4b/18, 4b/19,
4b/5, 50a/10, 50a/11, 50a/2, 50b/1, 50b/1,
50b/15, 50b/7, 50b/9, 51a/1, 51a/6, 51a/7,
51a/8, 51b/10, 51b/11, 52a/16, 52a/17,
52a/2, 52a/5, 52b/8, 52b/9, 53a/11, 53a/12,
53a/14, 53a/5, 53a/6, 53b/12, 53b/19, 53b/4,
54a/10, 54a/11, 54a/12, 54a/16, 54a/3, 54a/8,
54a/9, 54b/1, 54b/11, 54b/14, 55a/11, 55a/8,
55b/10, 55b/16, 55b/6, 55b/7, 56a/11, 56a/6,
56b/14, 56b/2, 56b/9, 57a/1, 57a/1, 57a/3,

57a/5,57a/9, 57b/10, 57b/15, 57b/24, 59a/2,
59a/4, 5a/16, 5a/3, 5b/11, 5b/16, 5b/17,
5b/18, 5b/20, 5b/4, 5b/9, 60a/13, 60a/5,
60b/11, 60b/14, 60b/19, 60b/2, 60b/21,
60b/7, 61a/15, 61a/16, 61a/17, 61a/3, 61a/4,
61a/6, 61b/1, 61b/13, 62a/17, 62b/1, 62b/11,
62b/15, 62b/2, 63a/16, 63a/2, 63b/19, 63b/7,
64a/3, 64b/19, 64b/2, 65a/15, 65a/7, 65b/2,
67a/5, 67b/10, 67b/12, 67b/13, 67b/14,
67b/15, 67b/16, 67b/2, 67b/3, 67b/7, 68a/1,
68a/11, 69a/6, 69a/9, 6a/3, 6a/5, 6a/7, 6b/10,
6b/18, 6b/6, 70a/13, 70b/7, 71b/4, 72a/16,
72a/18, 72a/3, 72a/4, 72a/5, 72a/7, 72b/10,
72b/15, 72b/16, 72b/3, 72b/5, 72b/6, 72b/9,
73a/10, 73a/14, 73a/4, 74a/14, 74a/16, 74a/6,
75a/18, 75a/4, 75a/9, 75b/6, 75b/7, 76a/10,
76a/11, 76a/15, 76a/17, 76a/4, 76b/10,
76b/11, 76b/14, 76b/5, 76b/6, 76b/7, 76b/8,
77a/1, 77a/3, 77a/5, 77a/6, 77b/11, 77b/12,
77b/2, 77b/3, 77b/5, 77b/6, 78b/11, 78b/16,
79a/2, 79a/20, 79a/4, 79a/7, 7a/10, 7b/11,
7b/6, 80a/8, 80b/10, 80b/15, 80b/18, 80b/7,
81a/14, 81a/19, 81a/9, 81b/14, 81b/4,
82a/10, 82a/11, 82a/12, 82a/13, 82a/14,
82a/15, 82a/2, 82a/2, 82a/6, 82a/7, 82a/9,
82b/11, 82b/15, 82b/19, 82b/20, 82b/6,
83a/10, 83a/14, 83a/2, 83a/3, 83a/4, 83a/5,

83a/7, 83a/8, 83a/9, 83b/11, 83b/14, 83b/15,
83b/18, 83b/19, 83b/6, 84a/1, 84a/10,
84a/12, 84a/13, 84a/16, 84a/17, 84a/19,
84b/13, 84b/17, 84b/8, 85a/10, 85a/11,
85a/13, 85a/6, 85a/7, 85b/1, 85b/14, 85b/16,
85b/6, 85b/9, 86a/10, 86a/3, 86b/12, 86b/17,
86b/2, 86b/20, 86b/4, 86b/6, 87a/12, 87a/17,
87a/4, 87b/10, 87b/18, 87b/2, 87b/5, 88a/14,
88a/19, 88a/2, 88a/9, 88b/14, 88b/3, 89a/1,
89a/18, 89a/7, 89a/9, 89b/10, 89b/11,
89b/14, 89b/16, 89b/18, 89b/19, 89b/2,
89b/20, 89b/9, 8a/3, 8a/4, 8a/9, 8b/10, 8b/15,
8b/9,90a/12, 90a/17, 90a/21, 90a/3, 90a/4,
90a/6, 90a/8, 90b/14, 90b/19, 90b/2, 90b/3,
91a/1, 91a/11, 91a/12, 91a/14, 91a/2, 91a/3,
91a/5, 91b/11, 91b/18, 91b/3, 92a/13,
92a/15, 92b/11, 92b/14, 92b/15, 92b/16,
92b/19, 92b/21, 93a/11, 93a/12, 93a/14,
93a/17, 93a/18, 93a/2, 93a/6, 93a/7, 93b/1,
93b/12, 93b/2, 93b/4, 93b/7, 93b/7, 94a/2,
94a/6, 94b/12, 94b/13, 94b/15, 94b/7, 94b/9,
95a/10, 95a/2, 95a/6, 95b/2, 96a/1, 96a/12,
96a/4, 96a/7, 96b/16, 96b/20, 96b/5, 97a/1,
97a/14, 97a/17, 97a/21, 97b/12, 97b/17,
97b/20, 97b/21, 98a/20, 98a/2, 98a/6, 98a/8,
98b/11, 98b/15, 98b/18, 98b/20, 98b/4,
98b/5, 99a/13, 99a/14, 99a/16, 99a/3, 99a/4,

99b/1, 99b/16, 99b/3, 99b/5, 9a/10, 9b/13,
9b/17, 9b/2, 9b/3, 9b/5, 9b/9

v. ol 7a/13

mişill-i v. 72b/9

v.'l- amān 1b/7

v.'l- bürhān 1b/8

nāşiri'l- adl-i v.'l- ihsān 1b/7

ve'l- mecd-i v.'l- ihtirām 1b/19

v.- mecd-i ve'l- ihtirām 1b/19

ba' de'z- el-cebr v.'l- muqābele
115b/9

v.'s- şalātu 1b/3

2. Farsça kuruluşlu sayı sistem ifadesi, krş
ve -6- [Ar]

v. 11a/8, 11b/20, 12a/11, 25a/2,
25b/10, 26b/2

3. Notasyon sisteminde artı işareti, krş ve -
460- [Ar]

v. 100a/11, 100a/20, 100b/11,
100b/15, 100b/17, 100b/2, 100b/20, 100b/3,
100b/4, 100b/6, 100b/7, 101a/16, 101a/19,
101b/12, 101b/16, 101b/17, 101b/18,
102a/11, 102b/7, 102b/8, 103a/10, 103a/14,
103a/15, 103a/19, 103a/20, 103b/1, 103b/15,

103b/2, 103b/20, 103b/21, 103b/3, 103b/5,
103b/6, 103b/7, 103b/8, 103b/9, 104a/1,
104a/12, 104a/13, 104a/3, 104a/5, 104a/6,
104a/8, 104a/9, 104b/12, 104b/13, 104b/14,
104b/18, 104b/21, 105a/18, 105a/2, 105b/1,
105b/11, 105b/12, 105b/15, 105b/16,
105b/18, 105b/3, 105b/5, 105b/9, 106a/10,
106a/11, 106a/12, 106a/16, 106a/18, 106a/2,
106a/20, 106a/3, 106a/4, 106a/8, 106b/12,
106b/2, 106b/20, 107a/13, 107a/4, 107a/8,
107b/11, 107b/20, 107b/6, 107b/7, 107b/9,
108a/1, 108a/18, 108a/2, 108a/21, 108a/3,
108a/5, 108b/12, 108b/13, 108b/14, 108b/15,
108b/2, 109a/19, 109a/20, 110a/11, 110a/17,
110a/21, 110a/4, 110b/3, 111a/21, 111b/4,
112a/15, 112a/17, 112a/3, 112b/18, 112b/4,
112b/6, 112b/8, 112b/9, 113a/10, 113a/13,
113a/14, 113a/15, 113a/20, 113a/4, 113a/9,
113b/11, 114a/11, 114a/15, 114a/17,
114a/18, 114a/21, 114a/3, 115a/3, 115a/5,
115b/15, 115b/16, 115b/2, 115b/4, 115b/6,
116a/14, 116a/16, 116b/16, 116b/18,
116b/20, 116b/21, 117a/1, 117a/15, 117a/16,
117a/18, 117a/19, 117a/21, 117a/3, 117a/4,
117b/10, 117b/11, 117b/12, 117b/15,
117b/2, 117b/4, 117b/5, 118a/11, 118a/13,
118a/15, 118a/16, 118a/18, 118b/12,

118b/15, 118b/16, 118b/19, 119a/14,
119a/16, 119a/18, 119a/5, 119a/8, 120a/2,
12b/3, 13a/14, 14a/11, 14a/13, 14a/7, 14a/8,
15a/15, 15a/2, 16b/16, 16b/7, 17a/1, 17a/10,
17a/11, 17a/12, 17a/13, 18b/13, 18b/2,
20a/4, 25a/13, 25a/4, 25a/8, 28b/19, 28b/21,
28b/9, 29a/17, 29a/19, 29a/2, 30b/10,
30b/12, 30b/14, 30b/15, 30b/19, 30b/21,
31a/19, 31a/20, 31a/7, 31b/1, 31b/15,
31b/18, 31b/19, 31b/20, 31b/8, 32b/8,
35b/21, 36a/1, 36a/3, 36a/5, 36a/7, 37a/12,
37a/16, 37a/19, 42b/17, 43a/4, 43b/4, 43b/8,
44a/13, 44a/2, 44a/3, 44b/20, 45b/1, 45b/3,
46a/11, 52a/10, 52a/13, 52a/19, 52a/4, 52a/7,
52a/8, 56b/17, 56b/19, 56b/5, 61a/11, 61a/9,
65b/13, 65b/4, 67b/19, 69a/18, 69b/1, 69b/3,
74b/2, 74b/4, 74b/5, 78b/3, 79a/10, 79a/11,
79a/13, 79a/15, 79a/16, 79a/2, 79a/8, 79a/9,
80a/3, 80b/4, 81a/10, 81a/15, 81a/17, 81b/3,
81b/6, 83a/13, 83a/13, 83a/14, 83b/5, 83b/6,
84a/10, 84a/9, 84b/14, 84b/4, 84b/9, 85a/8,
85b/1, 85a/13, 85b/2, 85b/2, 85b/20, 85b/9,
86a/1, 86a/15, 86a/21, 86a/4, 86a/7, 86b/1,
87a/14, 87a/19, 87a/21, 87b/16, 87b/2,
88a/18, 88a/5, 88a/8, 88b/10, 88b/11,
88b/12, 88b/12, 88b/13, 88b/17, 88b/19,
88b/21, 88b/9, 89a/1, 89a/10, 89a/11,

89a/13, 89a/18, 89a/19, 89a/2, 89a/5,
89b/10, 89b/13, 89b/14, 89b/15, 89b/7,
90a/13, 90a/20, 90a/6, 90b/11, 90b/14,
90b/15, 90b/18, 90b/4, 90b/6, 90b/7, 90b/8,
90b/9, 91a/11, 91b/16, 91b/4, 92a/1, 92a/17,
92a/2, 92b/12, 92b/18, 92b/20, 92b/5, 92b/7,
93a/11, 93a/20, 93a/4, 93a/8, 93a/9, 93b/14,
93b/15, 94b/1, 94b/10, 94b/15, 94b/20,
94b/3, 94b/8, 95a/1, 95a/13, 95a/15, 95b/15,
95b/20, 95b/4, 95b/7, 96a/16, 96a/19, 96a/2,
96b/17, 96b/20, 97a/12, 97a/14, 97b/14,
97b/19, 97b/9, 98a/2, 98a/3, 98a/4, 98a/5,
98a/8, 98a/9, 98b/16, 98b/2, 98b/20, 98b/21,
98b/3, 99a/1, 99a/7, 99b/11, 99b/13, 99b/14

4. Notasyon sisteminde , virgül, ondalık
sayı işareti -119- [Ar]

v. 101b/2, 101b/4, 16b/1, 16a/10,
16a/10, 16a/11, 16a/11, 16a/2, 16a/3, 16a/4,
16a/5, 16a/6, 16a/7, 16a/8, 16a/9, 22b/17
17a/15, 17a/2, 17a/3, 17a/9, 18b/3, 19a/10,
19a/13, 19b/3, 21a/1, 21a/14, 21a/3, 21b/10,
21b/11, 21b/13, 21b/2, 21b/6, 22a/17,
22a/19, 22a/2, 22a/3, 22b/1, 22b/17, 23a/12,
23a/4, 23a/5, 23b/1, 23b/15, 24a/18, 24a/6,
24a/7, 24b/16, 24b/2, 24b/8, 41b/1, 41b/10,
41b/3, 41b/6, 42a/19, 42a/2, 43b/10, 78b/14,
78b/6, 78b/8, 79a/8, 81b/10, 81b/16, 81b/17,

86a/14, 89a/1, 89a/15, 89a/16, 89a/17,
89b/5, 90a/7, 90a/8, 92a/4, 92a/8, 92b/20,
92b/8, 95a/3, 95a/5, 95a/8, 97b/10, 97b/11,
97b/12

vech : Yan, yön, taraf -3- [Ar]

v. 119a/6, 32b/3, 34a/3

v.-i meşrūh 39b/13

vefā : Yetme, kāfi gelme-1- [Ar]

v. iderse 70b/6

velīkin : lākin, ama, fakat, şöyle ki -1- [F]

v. 114a/9

verā : Mahluk, halk, kainat, alem -1- [Ar]

muḥammedin- efdāli'l- v. 1b/4

vesāir : vesaire, devamında-1- [Ar]

v. 30a/17

vesile : Sebep, bahane -1- [Ar]

v. olmak 2a/17

veter : Kiriş -9- [Ar]

v. 72b/16, 76b/11, 76b/8

v.-i ḥaṭar 76b/8

v.+ de 77a/7

mütesāvi-i nişf-i v. olursa 78a/7

v.+ ün 76b/14, 77b/13

tefavüt-i v.+ ün 77b/21

veyā : Veya, yahut -11- [Ar]

v. 22b/4, 47a/9, 73a/5, 73a/6,
73b/12, 73b/5, 77a/2, 78a/21, 88b/10,

88b/11

vezen : bkz. vezn, vezin-1- [Tr]

v. 111b/18

vezin : <vezn 1 Tartma, tarılma, tartı 2

Ağırlık bkz. vezn -2- [Ar]

v. 112a/4

v.+ de 112a/21

vezir : Vekil -1- [Ar]

v. 114b/14a

vezn : 1 Tartma, tarılma, tartı 2 Ağırlık bkz.

vezin -15- [Ar]

kemmiyye-i v.-i ābı 113b/21

v.-i gūşivār 110b/8a

v.-i nuḳreye 114a/20

v.-i ṭop 114a/1, 114a/8

v.+ i 111b/9, 112a/17, 112a/19,
113a/7, 113b/2, 113b/8, 44b/2

v. idelüm 113b/20, 113b/21

v.+ inden 113a/7
vezne : 1 lodrası 120 dirheme eşit olan 30 lodralık ağırlık ölçüsüdür. Yani 1 dirhem 3,207 gr. Olarak değerlendirildiğinde vezne 11, 545 kg.dır.-4- [Ar]

v. 25b/3

v.+ de 111b/15, 25b/4

v. olur 25b/9

vilāyet : Merkezi yönetime bağlı bir vali yönetimindeki idari bölüm, krş il -1- [Ar]

v.+ inde 20a/14

vir - : Vermek -156- [Tr]

v. 116b/10, 33b/6, 87a/12

kimesne v.- dügi 109b/2

ad v.- dügümüz 82a/8

birer v.- düñ 27a/11, 27a/15, 27b/11, 27b/21

ikişer v.- düñ 27b/5, 27b/8

ikişer v.- düñ 27b/19,

taşadduğ v.- düñ 119b/9

üçer v.- düñ 27a/7

dirhem v.- dük 27b/16

nefsine v.- eler 82a/6

cevāb v.- elüm 112a/13, 114b/2, 115b/10, 117b/9, 119a/16

şalı v.- elüm 113b/17

‘aded v.- elüm 112a/8

birer v.- esin 27b/3

cevāb v.- esin 12b/3, 13a/13, 14b/5, 16a/20, 16b/14, 22b/16, 30a/10, 30a/12, 30a/7, 33b/4, 38b/17, 3b/17, 3b/6, 42a/4, 4a/20, 5a/10, 6a/17, 75b/5

dağı v.- esin 26b/20

‘ayn-ı mefrūz-ı şāniye v.- esin 47b/9

ḥaṭā-yı māl-ı mefrūz-ı şāniye v.- esin 47b/10

ḥaṭā-yı māl-ı mefrūz-ı evvele v.- esin 47a/15

üçer v.- esin 26b/12

cevāb v.- esinki 43a/18

cevāb v.- esinkim 105b/2, 10a/21, 10b/12, 10b/18, 11a/4, 14b/15, 15a/14, 19a/8, 19b/11, 19b/2, 20b/15, 21a/12, 21b/9, 22a/2, 23a/11, 23b/12, 24a/17, 24a/4, 24b/14, 24b/7, 25a/18, 25b/8, 26a/21, 28a/19, 28b/20, 29a/18, 29b/12, 29b/7,

30a/3, 41b/10, 42b/14, 42b/6, 44a/1, 44b/18,
48b/12, 50a/7, 52b/4, 60b/6, 7a/3, 80a/15,
81b/18, 86b/19, 88a/7, 8b/2, 97a/18

‘aded v.- esinkim 26b/9
altmış v.- esinkim bir 80a/1
cevāb v.- esinkim bir 20a/3, 25a/7,
43a/9

birer v.- ıcek 27a/12

almağa v.- ilmişdür 109a/11

kimesneye v.- ilse 43a/2

dervişe v.- se 119a/21, 119b/1

dördünciye v.- se 117a/8

evvelkiye v.- se 117a/9

māl v.- se 109a/16

metā‘a v.- se 36b/6

miḳdār v.- se 108b/17

üçinciye v.- se 117a/7

şalı v.- seler 79a/1, 79a/4, 80a/10,
80a/7

māl v.- seler 102b/19, 102b/20

rub‘-ı māl v.- seler 102b/19

ad v.- sek 104a/16

şi- rub‘a v.- esin 79a/9

hişşe v.- üldükde 26a/18

daḫı v.- üp 26b/15, 26b/17

cevāb v.- üriz 88b/21

cevāb v.- üruz 100a/16, 101b/3,
102a/17, 102b/13, 104b/19, 106b/1, 109a/10,
109b/13, 111a/8, 113a/18, 116b/3, 117a/3,
119a/3, 120a/3, 86a/5, 87b/15, 88b/6,
89a/16, 90a/11, 90b/11, 90b/21, 91b/2,
92a/12, 92a/7, 93a/1, 94a/4, 95b/21, 96a/17,
96b/13, 97a/4, 97b/10, 99b/20

nısf-ı şey‘e v.- üruz 99b/10

şey‘e v.- üruz 99a/10

cevāb v.- üruzkim 92b/10

vur - : Çarpmak, matematikte dört işlemden
biri. -32- [Tr]

aḫa v.- asın 88a/4

maḫrec-i küsūra v.- asın 28a/11

maḫrec-i maḫsūmun‘aleyhe v.- asın
28a/12

maḫrec-i ḫumsa v.- asın 86a/9

maḫrecine v.- asın 28b/3

nefsine v.- asın 88b/15

dörde v.- asınkim 28a/7

‘ adede v.- asıncim 7b/4	73a/5, 73b/12, 73b/5, 77a/2, 77b/11, 78a/6,
maḥrecine v.- asıncim 28a/15	81a/6, 82b/21, 83a/1, 83a/4, 83a/5, 85a/18
ḥumsa v.- asıncim 28b/16	ḳāyimü’z-zāviyemidür y. 75b/16
sekize v.- asıncim 28a/5	yād : Hatırlama, anma -2- [F]
ka‘ b-1 ka‘ ba v.- salar 82a/13	y. olunmamıza 2a/16
māl-1 ka‘ b-1 ka‘ ba v.- salar 82a/15	y.- ılır 114b/16a
māl-1 ka‘ ba v.- salar 82a/12	yākūt : Kırmızı, sarı, mavi, yeşil renklerde
māl-1 māl-1 ka‘ ba v.- salar 82a/14	olan değerli bir süs taşı -58- [Ar]
māl-1 mālā v.- salar 82a/11	y. 114b/11, 114b/13a, 115b/14,
nefsine v.- san 102a/19	115b/3, 116a/10, 116a/12, 116a/2, 46b/7,
maḥrec-i şümüne v.- uruz 95a/9	50a/10, 50a/11, 51b/10
maḥrec-i tūs‘ a vu.- uruz 86a/13	bahā-yı y. 46b/10
maḳşūmun‘ aleyhe v.- uruz 118b/14	şemen-i y. 115a/9, 116a/1, 116a/3,
südüse v.- uruz 103a/12	50b/14, 50b/6, 51a/6, 51b/12, 51b/13,
şey’ e v.- uruz 97a/11	51b/15, 51b/17, 52a/4, 52b/11, 52b/5, 52b/8
vü : ve bağlama edatı -3- [Ar]	şemen-i y.-ı şāliş 115a/15, 115a/19
v. 110b/9a, 110b/10, 110b/8a, 94a/2	y.-ı şānī 115a/14
-Y-	mişl-i şülüş-i şemen-i y.-ı şānī
Yā : Ya, bağlama edatı-33- [Ar]	115a/16
y. 39b/18, 40a/10, 40a/2, 45b/13,	şemen-i y.-ı şülüşān 52b/9
46a/5, 47a/10, 47a/11, 72b/9, 73a/3, 73a/4,	bahā-yı y.-ı evvel 116a/14, 116b/5
	şemen-i y.-ı evvel 115a/17, 115b/20,
	116a/7

mişl-i rub^c-ı şemen-i y.-ı evvel
115a/15

şemen-i y.-ı evveli bir 115a/21

kıymet-i y.-ı mezbür 47a/2

şemen-i y.-ı rābi^c 115a/17

mişl-i nişf-ı şemen-i y.-ı rābi^c
115a/18

şemen-i y.-u evvel 115b/11

şemen-i y.+ ı bir 115a/1

y.+ laruñ 116a/15, 116a/4

y. olsa 115a/14, 115b/20

y.+ u 115b/15

y.+ uñ 115b/1, 115b/12, 115b/17,
116a/12, 116a/5, 116a/6, 116a/8, 116b/3,
116b/6

şemen-i y.+ uñ 52a/6

yākūt-eş : Yakut kelimesinin Farsça üçüncü
tekil şahıs iyelik ekinde çekimi, “Yakutu” -
1- [F+Ar]

nişf-ı y. 114b/16

yan : Yan -19- [Tr]

y.+ ma 16b/7, 18a/4, 27b/20, 57b/11,
57b/25, 58a/3, 62b/12, 63b/21, 69a/7, 7b/7

y.+ ında 103a/19, 103b/2, 103b/6,
26b/11, 2b/21, 53a/19, 53b/1

y.+ ında olan 64a/22

y.+ ındağı 63b/16

ya^cni : Yani -74- [Ar]

y. 100b/17, 100b/19, 101b/13,
103b/11, 104b/14, 106a/17, 106b/17, 109a/7,
109b/11, 10a/17, 110b/17, 111a/13, 112a/4,
112b/14, 112b/17, 112b/21, 112b/6, 114a/20,
117b/2, 118a/21, 118a/6, 118a/8, 118b/14,
119a/10, 119b/11, 13a/16, 13b/4, 15b/3,
28a/12, 39b/10, 39b/11, 39b/18, 40a/10,
40a/12, 40a/2, 48b/11, 52a/15, 52a/18,
56b/17, 56b/19, 61b/1, 62b/10,
67b/19, 67b/6, 71b/4, 73a/20, 74a/13, 74a/15,
74a/16, 74b/10, 74b/6, 74b/7, 75a/2, 81b/15,
85a/17, 85a/4, 85b/12, 85b/4, 85b/5, 86b/13,
86b/15, 88b/15, 89a/15, 89a/3, 89a/6, 89b/1,
89b/4, 90b/3, 95b/16, 95b/5, 97a/1, 97a/13,
98a/12, 98a/16, 98a/18

yāsemem : Yasemin çiçeği -1- [F]

y. 114b/12

yaşgıl: <yaşgūl “şegale” kökünden. İşleyen -
1- [Tr]

mine'z-zehebi y. 113b/9

yaz - : Yazmak -384- [Tr]

y.- alum 61a/7

y.- asın 10b/9, 12a/16, 12b/9, 14b/12,
18a/8, 19b/8, 20a/18, 20b/4, 21a/5, 22b/21,
22b/3, 23a/4, 23b/9, 26b/21, 26b/6, 27b/14,
27b/15, 28a/3, 28b/6, 33a/17, 34a/7, 3a/21,
3b/3, 43a/5, 47b/11, 47b/7, 48b/3, 50b/19,
52b/2, 53a/21, 53b/15, 53b/17, 53b/7,
54b/12, 54b/13, 54b/15, 54b/5, 54b/9, 55a/1,
55a/6, 55a/7, 55b/10, 55b/15, 55b/4, 56a/1,
56a/15, 56a/3, 56a/6, 56b/16, 57a/10,
57a/12, 57a/16, 57a/18, 57a/20, 57b/1,
57b/11, 57b/15, 57b/18, 57b/24, 57b/25,
58a/2, 58a/3, 58a/7, 58b/11, 58b/16, 58b/2,
59a/2, 59a/3, 59a/8, 60a/11, 60a/13, 60a/14,
60a/8, 61a/12, 61a/21, 61b/1, 61b/10,
61b/12, 61b/14, 61b/19, 61b/2, 61b/3, 61b/6,
62a/12, 62a/2, 62b/11, 62b/12, 62b/15,
62b/20, 63a/17, 63a/2, 63a/21, 63b/18,
63b/21, 64a/4, 64b/18, 64b/2, 64b/21, 64b/5,
65a/10, 65a/13, 65a/15, 65a/16, 65a/7, 65a/8,
65b/14, 65b/3, 65b/5, 67b/10, 68a/1, 68a/10,
68a/11, 68a/13, 68a/16, 68a/18, 68a/2,
68a/21, 68a/5, 68a/8, 68b/11, 68b/14,
68b/17, 68b/18, 68b/3, 69a/10, 69a/13,
69a/3, 69a/5, 69a/6, 69a/7, 69b/11, 69b/18,
69b/21, 69b/5, 69b/9, 6b/10, 6b/11, 6b/17,

6b/9, 70a/10, 70a/19, 70a/6, 70a/9, 7b/11,
7b/5, 8a/9, 8b/1, 9a/12

şülisü'l-^cadedde y.- asın 68b/5

y.- asın 9a/4

y.- asıncim 57a/8

y.- duğuş 11b/12, 12b/2, 26a/19,
29a/16, 34a/8, 37a/9, 46b/18, 50a/5, 53b/12,
53b/19, 53b/3, 53b/5, 54b/15, 56a/7, 57a/12,
57b/2, 58b/5, 59a/6, 60a/15, 61a/8, 61b/17,
61b/24, 61b/6, 62a/9, 62b/1, 62b/13, 62b/16,
62b/18, 63b/20, 63b/9, 65a/8, 68a/14,
69a/12, 6b/11

y.- duğuşdan 67b/5

y.- duğ 11a/19, 19a/1, 27b/18,
46b/15, 54b/1, 55a/11, 59a/4, 59a/5

y.- duğdan 4a/3

y.- ıla 14a/15

y.- ılan 3a/20, 46a/21, 57a/13

y.- ıldı 70b/11

y.- ılmağ 15b/20

y.- ılmayup 18a/18

y.- ılmışdur 68a/14, 70a/18

y.- ılsa 14a/14

y.- ılıp 18a/2

y.- ılır 14a/10, 14a/11, 14a/12,
14a/14, 14a/8, 14a/9, 17b/12, 17b/13,
17b/14, 18a/1, 18a/15, 18a/19, 22a/7

y.- malu olsañ 22a/18, 22a/19

y.- maķ 17b/15, 18a/14, 18a/3, 18a/6,
22a/12, 22b/1

y.- mişıduñ 53b/8

y.- mişlar 113b/5

y.- up 10a/21, 10b/12, 10b/17, 11a/3,
11b/9, 12a/17, 13a/7, 14a/19, 14b/9, 15a/3,
15a/6, 16a/13, 16a/16, 16b/4, 16b/7, 16b/8,
16b/9, 17a/18, 18a/20, 18a/21, 18a/4, 18a/5,
18a/7, 18b/1, 18b/15, 18b/5, 18b/7, 18b/8,
19a/15, 19a/17, 19a/18, 19a/4, 19a/5,
19b/15, 19b/9, 20a/1, 20a/17, 20b/11, 20b/2,
20b/4, 20b/5, 20b/8, 21a/4, 21a/8, 21b/15,
21b/17, 21b/5, 21b/6, 22b/11, 22b/8, 23a/5,
23a/7, 23b/18, 23b/7, 24a/14, 24a/15,
24b/12, 24b/4, 25a/16, 25a/5, 25b/5, 26a/16,
26a/5, 26a/7, 26b/4, 29b/11, 29b/5, 30a/2,
32b/8, 33a/13, 35b/13, 38b/9, 3a/18, 3a/19,
3b/11, 3b/16, 3b/5, 41b/5, 42a/1, 42a/2,
42b/10, 42b/3, 43a/7, 46a/18, 46b/18,
47a/12, 47b/2, 4a/20, 4a/6, 4b/14, 4b/4, 4b/5,
50a/1, 51a/3, 53a/16, 53a/18, 53a/9, 53b/11,

53b/12, 53b/18, 53b/19, 53b/4, 54a/16,
54a/17, 54a/2, 54a/7, 54b/11, 54b/2, 55a/11,
55a/8, 55b/11, 55b/16, 56a/11, 56a/6,
56b/19, 57b/10, 5a/10, 5a/16, 5a/6, 5b/14,
5b/6, 60a/12, 63a/1, 68b/8, 69a/17, 69a/20,
69a/9, 69b/13, 69b/20, 6a/14, 6a/17, 6a/3,
70a/13, 70a/14, 70a/15, 70a/4, 70b/1, 7a/13,
7a/15, 80a/14, 8a/9, 8b/15, 9b/9

yedi : Yedi-75- [Tr]

y. 101b/12, 101b/2, 101b/3, 101b/7,
108b/15, 109a/20, 109b/7, 112b/11, 116b/10,
116b/19, 119b/18, 119b/3, 11b/17, 13a/14,
13a/19, 13a/20, 13b/7, 17a/6, 18a/10, 18b/2,
18b/6, 19a/10, 20a/4, 26a/9, 28b/10, 28b/13,
28b/9, 29a/2, 29a/3, 32a/15, 44b/2, 48a/1,
48a/11, 48a/14, 48a/20, 62b/11, 79a/13,
81b/1, 84b/21, 85a/2, 87a/21, 88a/5, 88a/7,
92b/20, 93a/13, 93a/4, 93a/7, 94b/15, 94b/8,
96a/19, 96b/10, 97b/10, 97b/11, 98a/8

y.+ dür 12b/10, 30b/1, 32a/1, 48b/5,
87b/21

y.+ nci 83b/1, 85a/14

y.+ nün 27b/9

y. oldı 80b/12

y. olur 19a/16

y. alur 26b/13

y.+ ye 109a/7, 30b/14, 32a/16,
80b/14

y.+ ye ururuz 119a/11, 97a/1

y.+ yi 10a/7, 30b/21, 48a/14

yedibinikiyüz : Yedi bin iki yüz -2- [Tr]

y. 51a/6, 98b/10

yedibuuk : Yedi buuk -1- [Ar]

y. 80a/15

y. 80a/16

yediumün : Sekizde yedi 3- [Tr+Ar]

y. 14a/13, 14a/17, 36a/3

yediyüzelli : Yedi yüz elli -5- [Tr]

y. 115a/3, 116a/11, 116a/8, 40b/7,
68b/16

yediyüzellibe : Yedi yüz elli be -7- [Tr]

y. 7a/10, 7b/10, 7b/3, 7b/5

y.+ i 7a/12, 7b/8

yediyüzonalta : Yedi yüz on altı -1- [Tr]

y. 52a/4

yediyüzondört : Yedi yüz on dört -2- [Tr]

y. 96b/11, 96b/9

yediyüzonü : Yedi yüz on ü -1- [Tr]

y. 115b/14

yediyüzotuz : Yedi yüz otuz -3- [Tr]

y. 49a/16, 49a/3, 49b/10

yediyüzseksendört : Yedi yüz seksen dört -
1- [Tr]

y. alur 118b/21

yediyüzkırkiki : Yedi yüz kırk iki -1- [Tr]

y. 8b/10

yediyüzkırkseki : Yedi yüz kırk sekiz -
1- [Tr]

y. 49b/14

yediyüzetmitokuzbinyediyüzaltmı : Yedi
yüz yetmi dokuz bin yedi yüz altmı -
1- [Tr]

y. olur 94b/17

yediyüzyirmi : Yedi yüz yirmi -4- [Tr]

y. 115a/9, 116b/2, 116b/4, 52b/5

yediyüzyirmidört(d) : Yedi yüz yirmi dört-
1- [Tr]

y. 19b/2

yek : Bir -55- [F]

y. 100b/13, 100b/3, 100b/5, 103a/19,
103a/21, 103b/1, 103b/3, 103b/7, 103b/8,
103b/9, 110b/11a, 114b/14, 114b/16, 115a/7,
79a/11, 79a/9, 85b/21, 86a/20, 89a/10,
89a/15, 92b/18, 93a/14, 94b/10, 95b/2,
95b/4, 95b/7, 96a/7, 96b/6, 96b/7, 97a/12,
97a/14, 97b/5, 98a/3, 99a/1, 99a/10

būd-ı y. 110b/8a

şelāšetü's- esdās-ı y. 103b/6

şūret-i y. 29a/12

keşr-i y. 98b/20

kemmiyye-i y. 86b/11, 86b/19,
86b/2, 91b/17, 92b/10, 97b/9

miqdār-ı y. 86b/2, 87a/8, 92b/11,
97b/9

nışf-ı y. 116a/7

rub^c-ı y. 103b/5

y.- şülüş 116a/10

y.- subu^c 86a/1

yekī : Biri -4- [F]

y. 111b/18, 111b/19, 114b/14,
114b/15

yekūn : Toplam -1- [Ar]

y. 52b/11

yemīnī : Sağ, sağ taraf -20- [Ar]

y. 15a/4, 15a/6, 16a/15, 16b/5,
18b/7, 19a/1, 19a/17, 19a/3, 20b/2,
20b/9, 21a/4, 22b/6, 23a/1, 23a/3, 23b/7,
26a/20, 26b/18, 26b/21, 53a/9, 7b/6

yer : 1. Yer, mesafe -2- [Tr] [-3-]

y.+ e 105a/4

y.+ inde kalan 48a/2

2.Yer, neticenin yazıldığı kısım -1- [Tr]

y.+ e 47b/7

yerine : Yerine, bir şeyin yerini almak üzere
bkz. yirine -1- [Tr]

y. 114a/14

yesāri : Sol,sol taraf -7- [Ar]

y. 26a/6, 27b/15

y.+ dür 7a/14

y.+ nde 6b/10, 6b/11

y.+ nde olan 6b/14, 6b/18

yetiş - : Yetişmek, yakalamak, aynı seviyeye
gelmek bkz. yitiş- -1- [Tr]

y.- miş olur 105b/3

yetmiş : Yetmiş -5- [Tr]

y. 107b/14, 110b/2, 115b/12, 26b/16,
40b/6

yetmişbeş : Yetmiş beş -14- [Tr]

y. 116a/18, 116a/21, 119a/4, 14a/12,
15b/19, 68b/4, 81b/6, 86b/6, 89b/8,
89b/9, 97a/20, 97a/21, 97b/3, 97b/6

yetmişbeş : Yüz yetmiş -2- [Tr]

y. 68b/13, 68b/3

yetmişbir : Yetmiş bir-4- [Tr]

y. 102a/13, 102a/16, 102a/18, 108a/2

yetmişdörtbinçokuzyüzyetmişbir : Yetmiş
dört bin dokuz yüz yetmiş bir -1- [Tr]

y. 45a/14

yetmişiki : Yetmiş iki-5- [Tr]

y. y. 107b/13, 113a/13, 113a/15,
23b/2, 23b/7, 90a/5

yetmişikibinçokuzyüzyetmişiki : Yetmiş iki bin
seksen bir -1- [Tr]

y. 61a/11

yetmişikibinçokuzyüz : Yetmiş iki bin dokuz
yüz -2- [Tr]

y. 32b/12, 32b/5

yetmişsekiz : Yetmiş sekiz -2- [Tr]

y. 114a/16, 114a/3

yetmişüç : Yetmiş üç -7- [Tr]

y. 107b/15, 107b/16, 107b/20,
108a/4, 96a/1, 9b/19

y. bir 108a/6

yetmişyedi : Yetmiş yedi -10- [Tr]

y. 106b/15, 106b/19, 106b/21,
107a/12, 107a/3, 107a/7, 107a/8, 9b/21

y.+ yi 106b/15, 40b/10

yevmü'l kıst : Çalışılmayan günler için
kesilen para -2- [Ar]

y.+ ı ne 43a/2

ber- mūcib-i y.- kıst 43a/10

yıl : Sene -8- [Tr]

y. 32a/15, 36b/14, 43a/7

y.+ a 25a/1, 42b/16

y.+ da 25a/7, 25a/8

y.+ lik 25a/3

yigirmiiki : Yirmi iki-1- [Tr]

y. 108b/13

yigirmi : Yirmi-33- [Tr]

y. 111b/6, 11b/16, 13a/17, 17b/9,
36b/11, 42b/10, 45a/3, 46a/14, 46a/18,

46b/12, 46b/3, 80a/18, 80b/18, 83b/5,
85a/12, 85a/13, 86a/10, 86a/11, 86a/14,
86a/9, 94a/20, 94a/21, 94b/1, 97b/1, 97b/2,
97b/5, 97b/6, 98a/20, 9b/12

y.+ ye 86a/14

y. ola 68b/20

y.+ ye 69a/3

y.+ yi 9b/13

yigirmialtı : Yirmi altı -10- [Tr]

y. 104a/6, 107b/21, 108b/12,
108b/14, 113a/20, 88b/12, 88b/17

y.+ dan 27b/18

y. oldu 27b/18

y. olur 48a/8

yigirmialtıbinüçyüzçoksanbir : Yirmi altı bin
üç yüz doksan bir -1- [Tr]

y. 56b/17

yigirmibeş : Yirmi beş -34- [Tr]

y. 14a/8, 14b/8, 15b/15, 15b/17,
17b/12, 21a/1, 21a/5, 21b/3, 21b/4, 23b/6,
42a/8, 46b/3, 60a/16, 68a/12, 68a/14, 69a/7,
80b/17, 83a/18, 83b/4, 86b/10, 87b/15,
87b/17, 90a/20, 91b/4

y.+ dür 14b/13

y.+ e 87b/13

y.+ er 18b/14

y.+ eri 14b/9

y.+ i 42a/10

y. ola 69a/4

y. olur 60a/14, 87b/11

y. kalur 48a/12

yigirmibeşbinüçyüzonsekiz : Yirmi beş bin
üç yüz on sekiz -1- [Tr]

y. 38b/3

yigirmibeşbinyediyüzellitoğuz : Yirmi beş
bin yedi yüz elli dokuz -1- [Tr]

y. 69a/14

yigirmibinaltıyüzseksenbeş : Yirmi bin altı
yüz seksen beş -1- [Tr]

y.+ ün 34b/18

yigirmibinbeşyüzdört : Yirmi bin beş yüz
dört -1- [Tr]

y. 64a/12

yigirmibinçokuzyüzyigirmiçokuz : Yirmi bin
dokuz yüz yirmi dokuz -1- [Tr]

y. 24b/9

yigirmibir : Yirmi bir -7- [Tr]

y. 107a/4, 13a/19, 13b/4, 45a/9,
81b/13

y.+ den 27b/21

y. kaldı 27b/20

yigirmibirbinaltıyüz : Yirmi bir bin altı yüz -

1- [Tr]

y. 98b/11

yigirmidört : Yirmi dört -21- [Tr]

y. 109a/14, 111a/5, 119b/17,
119b/19, 119b/21, 22a/5, 11a/4, 28a/15,
28a/5, 31a/18, 31a/21, 31a/5, 32b/7, 32b/9,
48a/19, 84b/10, 94a/1, 96a/15

y.+ e 28a/16

y.+ i 28a/8

yigirmidörtbinüçyüzbir : Yirmi dört bin üç

yüz bir -1- [Tr]

y. 114a/12

yigirmiiki : Yirmi iki -14- [Tr]

y. 101b/12, 101b/6, 110b/15, 111a/1,
42b/18, 43a/10, 43a/6, 48a/17, 74a/18,
74a/20, 96a/13, 96a/15, 96a/16, 96a/19

yigirmisekiz : Yirmi sekiz -29- [Tr]

y. 111a/21, 118a/13, 119b/17, 12a/3,
12b/11, 12b/12, 12b/14, 13b/9, 16b/8,

17a/10, 25a/7, 80b/4, 81b/3, 85a/2,
87b/21, 88a/1, 88a/12, 88b/1, 90b/14

y.+ den 88a/14

y.+ dür 88a/3

y.+ e 88a/2

y.+ er 16b/1, 24b/2

y.+ i 88b/2

y.+ iñ 88b/2

y. olur 27b/5, 85a/1

y.+ üñ 88a/13

yigirmiçokuz : Yirmi dokuz -2- [Tr]

y. 85b/17

y.+ ı 85b/19

yigirmiüç : Yirmi üç -17- [Tr]

y. 106a/1, 107b/20, 108b/14,
116b/13, 116b/16, 117a/2, 117a/3, 117a/4,
18b/3, 41b/13, 42a/2, 56b/1, 56b/4, 84b/19,
85a/1

y.+ e 106a/5

y.+ i 56a/19

yigirmiyedi : Yirmi yedi -15- [Tr]

y. 117b/18, 118a/11, 118a/4, 118a/5,
118a/6, 118a/7, 118a/8, 89b/4, 92a/10,
92a/11, 97a/16, 97a/17, 97a/19

y.+ den 27b/7

y. olur 27b/7

yigirmiyedibiñbeşyüzseksen : Yirmi yedi

bin beş yüz seksen -2- [Tr]

y. 34b/15

y.+ üç 34b/17

yigirmiyedibiñikiyüzyetmişyedi : Yirmi yedi

bin iki yüz yetmiş yedi -1- [Tr]

y. 69a/18

yigirmiyedibiñsekizyüzsekiz : Yirmi yedi

bin sekiz yüz sekiz -1- [Tr]

y. 99b/15

yigirmiyedibuçuk : Yirmi yedi buçuk -

1- [Tr]

y. 89b/7

yine : yine krş. gine -2- [Tr]

y. 68b/3

yir :1. Yer, bir nokta -1- [Tr] -[14]-

y.+ e 74a/18

2. Yer, mesafe -13- [Tr]

y. 80b/2, 81a/6

y.+ den 81a/12, 81a/6, 81a/8, 81b/1

y.+ dür 81a/7

y.+ e 80a/17, 80b/11, 81b/10, 81b/11,
81b/19, 81b/4

3. Yer, zemin -1- [Tr]

y.+ de 113b/12

yirine :1. Yerine, eskiden bulunduğu
konuma -1- [Tr] -[6]-

y. 104a/19

2. Yerine, bir şeyin yerini almak üzere -
5- [Tr]

y. 112a/1, 112a/2, 112a/6, 113a/7,
114a/8

yitiş-: Yetişmek, yakalamak, aynı seviyeye
gelmek. Bkz. yetiş- -5-[Tr] -[8]-

y.- seler 81a/3

y.- üp 103a/7

y.- ür 105a/12

y.- ürse 74a/8, 74b/8

2. Yeterli olmak -3- [Tr]

y.- ür 104a/14, 81b/11, 81b/20

yol : Yol -2- [Tr]

y. 105a/5
y.+ a 105a/6
yok : Yok -3- [Tr]
y.+ dur 31b/12, 31b/21, 45b/7
yoksa : Yoksa -2- [Tr]
y. 2b/20, 75b/16
yukarı : Yukarı -20- [Tr]
y. 53b/1
y.+ da 103a/13, 111a/6, 12b/2, 14b/4,
15a/12, 16a/14, 22b/15, 29a/16, 37a/9,
38b/5, 3b/13, 45a/15, 46a/21, 46b/18, 50a/5,
5a/18, 76a/2, 76a/7, 81a/18
y.+ da olan 69b/8
Yūsuf bin Kemāl el- Bursevî: Müellifin ismi
-1- [Ar]
Y.b. K. B. 2a/2- 2a/3
yüri : Yürümek -3- [Tr]
y. 80a/19
y.- mek 80b/2, 80b/5
yüz : 1.Suret -1- [Tr] -[35]-
y. süriyü 2a/3
2. Yüz-34- [Tr]

y. 112a/1, 113b/10, 113b/7, 114a/10,
114a/13, 114a/14, 114a/20, 114a/7, 114a/8,
14a/4, 14a/5, 14a/6, 15b/3, 15b/4, 15b/5,
18a/16, 20a/11, 20a/15, 24a/12, 25b/4,
30a/7, 38b/14, 41b/13, 46b/1, 49b/20,
78b/17, 78b/7, 93b/3, 93b/4
y.+ dür 18a/7
y.+ e 42a/3, 42a/7
y.+ er 10b/16
y. olur 68b/21
yüzaltmış : Yüz altmış -2- [Tr]
y. 20a/15, 84b/14
yüzaltmışaltı : Yüz altmış altı -3- [Tr]
y. 32a/5, 32a/6
y.+ ya 32a/8
yüzaltmışbeşbişseksenaltı : Yüz alymış beş
bin seksen altı -1- [Tr]
y. 34a/1
yüzaltmışbeşbişseksenaltı : Yüz altmış beş
bin seksen altı -2- [Tr]
y. 34b/7, 35a/1
yüzaltmışbir : Yüz altmış bir -3- [Tr]
y. 8a/3

y.+ er 3a/15, 3a/18	y. olur 34b/3
yüzaltmışbirbinyediyüzelli : Yüz altmış bir bin yedi yüz elli -1- [Tr]	yüzbin : Yüz bin -20- [Tr]
y. 38a/2	y. 11a/4, 11a/7, 25a/13, 25a/2, 25a/4, 25a/8, 25a/9, 26b/2, 30a/12, 37a/12, 42b/17, 43a/4, 56b/17, 61a/10, 65b/13, 65b/4, 69a/18, 69b/1, 69b/3
yüzaltmışdört : Yüz altmış dört -4- [Tr]	
y. 104b/15, 115b/14, 99b/19, 99b/21	
yüzaltmışiki : Yüz altmış iki -3- [Tr]	y.+ i 26b/7
y. 114a/15, 63a/9	yüzdört : Yüz dört -2- [Tr]
y.+ şer 9b/4	y. 97a/2
yüzaltmışsekiz : Yüz altmış sekiz -3- [Tr]	y. olur 97a/2
y. 64b/17, 98b/12, 99a/21	yüzelli : Yüz elli -9- [Tr]
yüzaltmışsekizbinçokuzyüzyigirmi : Yüz altmış sekiz bin dokuz yüz yirmi -1- [Tr]	y. 114a/19, 114a/4, 18a/17, 22a/9, 69a/1
y. 30a/1	y. olur 51b/21, 68b/15
yüzaltmışsekizbuçuk : Yüz altmış sekiz buçuk -1- [Tr]	y.+ şer 9b/2
y. 29b/13	y.+ ye 40b/10
yüzaltmışüç : Yüz altmış üç -2- [Tr]	y.+ yi 68b/15
y. 104b/16, 104b/21	yüzellialtı : Yüz elli altı -2- [Tr]
yüzaltmışyedi : Yüz altmış yedi -1- [Tr]	y. 12b/12, 12b/9
y. 99b/18	yüzellibeş : Yüz elli beş -1- [Tr]
yüzbeş : Yüz beş -1- [Tr]	y. 41a/13
	yüzellibin : Yüz elli bin -1- [Tr]

y.+ den 52a/1

yüzellidört : Yüz elli dört -1- [Tr]
y. 92a/5

yüzeiliiki : Yüz elli iki -1- [Tr]
y.+ şer 9b/3

yüziki : Yüz iki -1- [Tr]
y. 96b/12

yüzon : Yüz on -2- [Tr]
y. 94b/10, 94b/12

yüzonaltı : Yüz on altı -2- [Tr]
y. 106a/20, 106b/2

yüzonbeş : Yüz on beş -1- [Tr]
y. 34b/4

yüzonbir : Yüz on bir -2- [Tr]
y. 114a/17, 114a/3

yüzoniki : Yüz on iki -5- [Tr]
y. 113a/16, 43a/6, 48b/5
y.+ şer 8a/5, 9b/6

yüzonçokuz : Yüz on dokuz -4- [Tr]
y. 96a/20, 96b/5, 96b/6

yüzetuz . Yüz otuz -1- [Tr]
y. 113a/13

yüzetuzbeş : Yüz otuz beş -5- [Tr]
y. 94b/21, 94b/4, 94b/7, 95a/10, 95a/8

yüzetuzsekiz : Yüz otuz sekiz -6- [Tr]
y. 113a/17, 29a/16, 29a/8, 29a/9, 95a/17, 95b/2

yüzetuzçokuzbinbeşyüzetmişbir : Yüz otuz dokuz bin beş yüz yetmiş bir -1- [Tr]
y. 15a/14

yüzetuzüç : Yüz otuz üç -2- [Tr]
y. 8b/9, 9b/3

yüzseksen : Yüz seksen -4- [Tr]
y. 46b/16, 46b/9, 47a/4
y. olur 34a/20

yüzseksenbir : Yüz seksen bir -1- [Tr]
y. 92a/2

yüzkırk : Yüz kırk -2- [Tr]
y. olur 34a/18, 34b/1

yüzkırkbeş : Yüz kırk beş -4- [Tr]
y. 106a/19, 106a/21, 44b/20
y. olur 106a/14

yüzkırkbeşbin : Yüz kırk beş bin -1- [Tr]

y. 43a/14
yüz kırk bir : Yüz kırk bir -1- [Tr]
y.+ er 8b/8
yüz kırk dört : Yüz kırk dört -1- [Tr]
y. 115b/7
yüz kırk üç : Yüz kırk üç -1- [Tr]
y.+ er 4b/3
yüz doksan beş : Yüz doksan beş -1- [Tr]
y. 112a/15
yüz doksan sekiz : Yüz doksan sekiz -1- [Tr]
y. 58b/6
yüz doksan yedi : Yüz doksan yedi -2- [Tr]
y. 34b/9, 34b/10
yüzyetmiş : Yüz yetmiş -2- [Tr]
y. 45a/13, 45a/2
yüzyetmiş altı : Yüz yetmiş altı -1- [Tr]
y. 20a/10
yüzyetmiş beş : Yüz yetmiş beş -2- [Tr]
y. 42a/15, 42a/17
yüzyetmiş dokuz : Yüz yetmiş dokuz -3- [Tr]
y. 112a/17, 112b/7, 112b/9
yüzyigirmi -1- [Tr]

y. 21b/12
yüzyigirmi : Yüz yirmi -3- [Tr]
y. 100a/18, 100b/21, 81a/21
yüzyigirmi altı : Yüz yirmi altı -3- [Tr]
y. 19a/9, 99b/1, 99b/2
yüzyigirmi beş : Yüz yirmi beş -8- [Tr]
y. 26a/12, 26a/17, 26a/4, 26a/6,
60a/16, 68a/15, 68a/17
y.+ i 68a/15
yüzyigirmi beş : Yirmi beş -1- [Tr]
y.+ i 60a/17
yüzyigirmi beş buçuk : Yüz yirmi beş buçuk -1- [Tr]
y. 15a/1
yüzyigirmi bin : Yüz yirmi bin-1- [Tr]
y. 37a/11
yüzyigirmibirbin sekiz yüz otuz altı : Yüz yirmi bir bin sekiz yüz otuz altı -1- [Tr]
y. 7a/5
yüzyigirmi iki : Yüz yirmi iki -1- [Tr]
y. 9b/2
yüzyigirmi iki : Yirmi iki -1- [Tr]

y. 95a/15

yüzyigirmisekiz : Yüz yirmi sekiz -6- [Tr]

y. 104b/15, 55a/4, 60a/6, 60a/7,
60b/1

y.+ üç 60b/6

yüzyigirmiçokuz : Yüz yirmi dokuz -2- [Tr]

y. 8b/11

y.+ ar 6b/3

yüzyigirmiüç : Yüz yirmi üç -2- [Tr]

y. 104b/18, 56b/17

-Z-

zabt : Bellemek, tutmak, akılda tutmak -1-
[Ar]

z. idesinkim 44b/9

zâhir : Açık, belli, meydanda -3- [Ar]

z. olsa 33a/4, 35b/10, 38b/4

zamm : Ekleme, katma -8- [Ar]

z. 51b/5a

z. idesin 13a/18, 29a/13

z. idesinkim 29a/6

z. itdün 27a/15

z. olına 13b/2

z. olunduğda 103a/18

z. olundu 27a/10

zamân : Vakit, zaman -4- [Ar]

pâdişâh-ı kişveristân-ı İskenderi'z- z.
1b/6

z.+ da 105a/12, 79a/6, 80a/11

zâviye : Açıcı -22- [Ar]

z. 72b/1, 72b/17, 72b/5, 73a/5, 75a/4

z.-i mesathtağa 72a/15

z.+ leri 75a/14, 75a/9, 75b/1

z.+ lerinde 6b/7

z.+ nün 72a/17, 72b/2, 75b/8

müşelleş-i kıyımü'z- z. olacağı olursa
74b/14

hâddetü'z- z. olur 73b/2

z.+ ye 72b/15, 73a/18, 73a/9, 73b/13,
73b/7, 74b/9

z.+ ye 74a/9

zâ'id : <zâ'id İşlemlerdeki artı terim,
herhangi bir değerin pozitif olma durumunu
gösteren işaret -18- [Ar]

z. 47a/10, 47a/11, 47b/6, 48b/1,
49b/20, 49b/8, 84a/17

z.-i mişbetdür 84a/15
z.+ dür 48a/14
z.+ e 84a/17, 84b/1, 84b/3
z.+ i 84a/11, 84a/16, 84b/1, 84b/2
z. ola 47a/9
z. olur 52a/2
zer : Altın -11- [Ar]
z. 110b/9a, 111b/19, 112a/15,
112a/6, 113a/7, 23b/14, 41a/7
bahā-yı z. 110b/14
şemen-i z. 111a/18
z.+ üñ 111a/13, 23a/11
zerr : Altın krş zer -2- [F]
z. 110b/8
z.-i ma^ç rifet 110b/9
zerre: Ufak parça. -1- [Ar]
z.+ 'i 2a/7
zerre : Dirhemin alt ölçeklerinden bir ağırlık
ölçüsü. Bir arpanın yüzde birlik kısmı. -
3- [Ar]
z. 14a/6, 17a/11
z.+ dür 14a/6

zevāyā : Açılar -3- [Ar]
hāddetü'z- z. 73a/5
kayimü'z- z. 73a/5
münferice'z- z. olur 73a/6
Zeyd : ö.i. Sorularda bir kişiyi temsil etmek
için kullanılan isimlerden biridir -10-
[Ar]
Z. 116b/9, 36b/7
māl-ı Z. 116b/17, 117a/1
hişşe-i Z. 37a/17
māl-ı Z. bir 116b/17
Z.+ e 116b/11
sub^ç -ı māl-ı Z.+ i 117a/2
māl-ı Z.+ i bir 116b/15
Z.+ üñ 37a/14
zeyl : Yere dokunan kısım, aşağı; etek,
kuyruk -1- [Ar]
z. 2a/18
zeyn : Süs, süsleme -1- [Ar]
z. 114b/12a
zıllāhū : Allah'ın gölgesi -1- [Ar]
z. 1b/20

zıllullāh : Allah'ın gölgesi (ile kuşatan) -
1- [Ar]

z.i'l- meliki'l- āzīzi'l- müste'ān 1b/8

zirā' : Dirsekten orta parmak ucuna kadar
olan uzunluk, arşın 1 zirā' 65cm -122-
[Ar]

z. 13b/15, 15b/1, 15b/18, 15b/7,
16a/10, 16a/11, 16a/13, 16a/5, 16a/6, 16a/7,
16a/8, 16a/9, 16b/1, 16b/18, 17a/15, 17a/16,
43b/10, 43b/4, 43b/7, 43b/8, 43b/9, 44a/13,
44a/2, 44a/5, 44a/6, 44b/2, 44b/4, 45a/13,
45a/2, 45b/1, 45b/3, 74a/14, 74a/15, 74a/16,
74a/17, 74a/20, 74a/21, 74b/1, 74b/2, 74b/4,
74b/5, 78b/10, 78b/13, 78b/14, 78b/3, 78b/8,
79a/13, 79a/15, 79a/16, 81a/13, 81a/17,
81b/1, 81b/10, 81b/16, 81b/17, 81b/3, 81b/6,
85a/17

eşkāl-i küsūrāt-ı z. 15b/21

küsūrāt-ı z. 15b/2

z.+ a 74a/20, 78b/6, 81b/17

hāne-i z.+ a 16b/10

z.+ dan 74b/3

z.+ ı 16a/12, 17a/18, 17a/4, 74a/17,
74b/1, 78b/5, 81b/16, 81b/16

z. ola 15b/5

z. olsa 43b/10, 43b/12, 43b/2, 43b/2,
44b/2, 78b/4, 79a/16, 80b/17, 80b/18,
80b/19, 81b/9

z. olup 44b/5

z. olur 74a/19, 74b/2, 74b/5, 81a/10,
81a/14, 81a/16, 81b/14, 81b/16

z. kalur 74b/4

z.+ uñ 15b/10, 15b/11, 15b/12,
15b/20, 15b/8, 16b/3, 16b/4, 43b/17, 45b/1,
45b/3

zıkr : Söyleme, anma, ifade -68- [Ar]

z. olan 10b/1, 10b/11, 10b/17, 11a/1,
11a/3, 12b/7, 14a/18, 15b/6, 16b/15, 18b/8,
19a/18, 19a/9, 20b/11, 21a/13, 21a/8,
21b/16, 21b/5, 23b/18, 24a/5, 24b/15,
25a/15, 25a/18, 26a/17, 26a/18, 26b/19,
26b/4, 28b/8, 29b/11, 29b/5, 30a/2, 32b/17,
32b/6, 33a/13, 33a/4, 33b/2, 34a/13, 34b/21,
35b/10, 35b/6, 3a/17, 3b/11, 40a/7, 41b/11,
43a/2, 51b/10, 52b/12, 54a/7, 54b/4, 58a/13,
59a/13, 59a/15, 66a/5, 68a/16, 6b/6, 74a/10,
74a/20, 74b/3, 79a/1, 7a/3, 7a/5, 81b/12,
8a/8, 8b/14, 8b/3, 92b/4, 94a/7, 9a/13

z. olınan uñ 40a/12

zīrā : Çünkü, şundan dolayı ki -1- [F]

z. 84a/12
ziyāde : 1.Artma, çoğalma -72- [Ar] [-98-]

bi- ʔarīḳ-i z. 90b/13

bi- ʔarīḳi'z- z. 91b/3

bi- ʔarīḳi'z- z. bir 92a/7

z. eyledüğümüz 89b/3

z. eyledüğün 60a/3

z. eyledük 84b/20

z. eyleseñ 100a/3, 104a/17, 108a/10,
108a/12, 87b/5

z. eylesek 104a/21

z. ideler 84b/7

z. idelüm 104b/10, 104b/7, 117a/3,
87b/11, 97a/15

z. iderüz 100a/13, 100a/7, 101a/1,
101b/14, 101b/15, 101b/20, 102a/13,
102a/16, 102b/10, 104b/4, 106a/14, 107b/14,
108a/17, 108a/20, 108b/5, 110a/7, 112b/10,
118b/13, 85a/1, 86a/3, 89b/3, 94a/17,
98a/18, 98a/7, 99a/3

z. idesin 101a/9, 118b/6, 11a/7,
12a/15, 60b/3, 78a/2, 84b/11, 84b/13, 84b/9,
86b/13

z. idesinkim 56b/3, 69b/15

z. idüp 10b/12, 11a/3, 25b/7, 44b/17,
60a/2

z. itdüğümüzden 117b/14

z. itdüğün 84b/17

z. itmekdür 84b/18

z. ola 85a/5

z. olan 74a/19, 77a/9

z. olınan 84b/12

z. olunmağdur 84b/17

z. olmaya 53b/2

z. olsa 90a/14

z. olurdı 113a/8

z. olursa 83b/21

2. Fazla -26- [Ar]

z. 112a/5, 114a/16, 47b/1, 73b/12,
74a/3, 91a/2

z.+ dür 110b/17

z. gelmişdür 114a/21

z. gelse 101b/8

z. gelür 112a/7

z. ola 77a/2

z. olacağolursa 78a/3, 89a/2

z. olan 84b/8

z. olandan 47a/11

z. olsa 102b/2

z. olsun 76b/13

z. olursa 78a/8, 92a/14, 92b/1, 94a/6

z.+ si 102a/5

z.+ sin 90a/15, 92a/15

z.+ sinden 47b/1

934 : 934, Eserin hicrî yazılış tarihi.

Miladi, 1527.-1- [Tr]

9. 120a/9

SONUÇ

5. DEĞERLENDİRMELER VE SONUÇ

5.1. DEĞERLENDİRMELER

Tez konusu olarak seçilen Yūsuf bin Kemāl el-Bursevî'nin *Cāmi'ü'l-Ḥisāb* adlı eseri üzerinde tarihî bir metin incelemesi yapılmıştır. Bu sebeple katmansal olarak önce tarihî bir arka plan oluşturulmuş, daha sonra eserin bu tarihî arka plandaki yeri tespit edilmiştir. İkinci katman eserin dilinin, Türkçenin tarihî sürecindeki konumunu belirlenmesi üzerine bir incelemeye dayanır. Üçüncü katman eserin konusunun matematik olması sebebiyle alan dili söz varlığını (terminoloji) kapsayan bir bölüm olarak hazırlanmıştır. Bu üç katmana hizmet eden *Dizin* kısmında da hedefteki söz varlığı ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Bütün bu incelemeler sonucunda eserin Türk dili adına şu iki konu üzerinden sonucu değerlendirilebilir: Birincisi ağız-yazı dili ilişkisi bağlamında Bursevî'nin *Cāmi'ü'l-Ḥisāb*'ının değerlendirilmesi, ikincisi de *Cāmi'ü'l-Ḥisāb*'ın Türkçenin bilim dili sürecine katkısıdır.

5.1.1. Ağız-Yazı Dili İlişkisi Bağlamında Bursevî'nin *Cāmi'ü'l-Ḥisāb*'ının Değerlendirilmesi: Müellif Hattı Meselesi

Bir metin çalışmasında öncelikle ilk sorulan soru eserin müellif hattı olup olmadığıyla alakalıdır. Bu tez çalışması kapsamında da bu soru tezin sonuç bölümüne kadar önemini korumuştur. Giriş bölümünde “G.4.4.3. Eserin Şeceresi” başlığı altında az da olsa eserin müellif hattı olup olmadığı hususundaki görüşümüz belirtilmeye çalışılmıştı. İnceleme bölümünde elde edilen veriler savımızı destekler niteliktedir. Savımız eserde herhangi bir ibare (mühür vs.) bulunmasa da eserin müellif hattı olduğu yönündeydi.

Çünkü aynı tarihli (934 (1527)) iki nüsha elimizde bulunmaktaydı. Bu nüshalardan üzerinde çalışılan Süleymaniye nüshası *Muharrem* ayında yazılmış ve aradan bir ay sonra *Safer* ayında da Milli Kütüphane nüshası yazılmıştır. Eserlerde müstensih bilgisi yoktur. Bu iki nüsha arasında aynı zamanda hatt farkı bulunmaktadır. MK. nüshasının hem hattı hem de çizimleri S. nüshasından daha iyi ve muntazamdır. Bu durum S. nüshasının müellif hattı olup müsvedde yazılmış olabileceğini, MK. nüshasının da (büyük ihtimalle) bir saray nakkâşına kopya ettirildiğini bize düşündürmüştür. Elbette ki bu açıklama S. nüshasının müellif hattı olup olmadığı hususunda bize kesin bir bilgi vermemektedir. Ancak bu sorunun cevabına yönelik olarak nüsha karşılaştırmaları ve ses bilgisi bölümündeki verilerin ağız-yazı dili ilişkisi bağlamında ele alınması yol gösterici olmuştur.

Özellikle ilgi durumu ekinin **{+(n)Uη}** nüsha karşılaştırmalarındaki durumu dikkat çekicidir. Buna ek olarak, Eski Anadolu Türkçesinde daima yuvarlak yazılan **{+(U)η}** ikinci şahıs iyelik ekinin, **{-(y)Up}** zarf fiil ekinin ve I. çoğul şahıs eki **{-(U)z}**'un düz ünlülü yazıldığı görülmüştür. Ayrıca daha önce Eski Anadolu Türkçesi ağızları üzerine ağız- yazı dili ilişkisi bağlamında ele alınan makalelerde tespit için kullanılan bazı sesleri (k/h/ḫ gibi) barındıran kelimelerin durumunun da diğer nüshalar ile farklılık gösterdiği tespitlerimiz arasındadır. Tespitler aşağıdaki gibidir:

a) İlgi Ekinin **{+(n)Uη}** Nüshalara Göre Kullanımı

S.	MK.	Cam.	Kas.	BH.	Z.
mālū (4 kez) 56a/16	mālū 78b/12	mālū 81b/8			mālın 102a/21

cevheriñ kıymeti (1 kez)50b/2	cevherün 71b/4	cevherün 72a/4	cevherün 42a/2		
yigirmi sekiziñ rub'ın ve sub'ın (1 kez) 88b/2	yigirmi sekizün 130a/5.	yigirmi sekizün 125b/5.	yigirmi sekizün 75a/11.		
sekiziñ üzerinde (1 kez) 60a/10	sekizün 86a/9	sekizün 86b/9.	sekizün 50b/7		
dirhemiñ altmış olur (1 kez) 109a/12	dirhemün 157b/10.				
ħaliçe-i evvelüñ tūln 'arzın (1 kez) 44b/7	ħaliçe-i evvelün 62a/8	ħaliçe-i evvelün 63b/7.		ħaliçe-i evvelün 28b/7	

Tablo 5

b) {+(U)ŋ} İkinci Tekil Şahıs İyelik Ekinin Nüshalara Göre Kullanımı

S.	BH.	Z.
senüŋ mālŋuŋ sub ^ç in (1 kez) 116b/12	mālŋ 64a/12	mālın 153a/20

Tablo 6

c) {-(y)Up} Zarf Fiil Ekinin Nüshalara Göre Kullanımı

S.	MK.	Cam.	Kas.	BH.	Z.
alıp (1 kez) 108b/20	alup 162a/11	alup 92b/11	alup 153b/13	alup 60a/7	alup 147b/9

Tablo 7

ç) {-(U)z} I. Çoğul Şahıs Ekinin Nüshalara Göre Kullanımı

S.	MK.	Cam.	Kas.
diriz 56a/21	dirüz 81a/3	dirüz 81b/13	dirüz 47b/3

Tablo 8

d) Bazı Kelimelerin Yazımlarının Nüshalara Göre Kullanımı

S.	MK.	Cam.	Kas.	BH.	Z.	T.	C.	AE.
hoz 49a/6	hod MK.70a/2	hod Cam. 70a/13	hod Kas. 41a/4	hod BH. 30a/19	hod Z. 97b/5	hod T. 34b/16	hod C. 28b/14	hod AE. 46a/7
ħaliçe 44b/1	ħaliçe MK.62a/1	ħaliçe Cam. 63b/1	ħaliçe Kas.36a/10	ħaliçe BH. 28b/4		ħaliçe T. 30b/12	ħaliçe C. 25b/23	ħaliçe AE. 41a/11
çuğa 43b/3								
yoksa 75b/16			yohsa Kas. 63b/11,	yohsa BH. 43a/3	yohsa Z. 117b/12	yoksa Cam. 106b/6	yohsa C. 43a/13	yohsa AE. 70b/21

Tablo 9

Bu örneklerde diğer nüsha karşılaştırmalarına da yer verilmiştir. Ancak asıl dikkati çeken nokta aynı tarihli olan S. ve MK. nüshaları arasındaki farklılıktır. Bu noktada Gülsevin'in (2010: 194) sorduğu önemli bir soruya tekrar değinmek gerekir. "Eski Anadolu Türkçesinin dili standartlaşmış bir yazı dili midir, yoksa ağızların ürünü müdür?" Bu sorunun önemine dikkat çekerek ispatlanması için somut verilere ihtiyaç olduğunu belirtmek gerekir. Bu anlamda elimizdeki aynı tarihli iki nüshanın önemi büyüktür. Çünkü elimizdeki veriler bu zayıf ihtimali bir nebze olsun güçlü kılmaktadır.

Şöyle ki, gerek Gülsevin gerekse Eski Anadolu Türkçesi metinlerini ağız-yazı dili ilişkisi bağlamında değerlendiren çalışmalar (Develi 2002a, 2002b, Karahan 2006, Erdem

2010) üzerinden bu sorunun cevabındaki ortak görüş Eski Anadolu Türkçesinin yarı-standartlaşmış bir yazı dili özelliği gösterdiğidir. Ancak bu konunun aydınlatılması için geniş bir bakış açısıyla bakılmalı ve metin incelemelerinde görülen ağız unsurlarının tespitine dikkat edilmelidir. Çünkü her farklılık ağız unsuru sayılamaz, bu tespitlerin müellif hatası olup olmadığı göz önünde bulundurulmalıdır (Gülsevin, 2010: 195). Bu sebeple bu anlamda değerlendirilen çalışmalarda birtakım ağız unsurları belirleyici öge olarak kullanılmıştır. Bunlar “1. Dil uyumu, 2. /k/ > /h/ değişmesi, 3. /b/ > /m/ değişmesi, 4. gibi ~ bigi göçüşmesi, 5. /b/ > /p/ değişmesi, 6. /k/ > /g/ değişmesi” şeklinde altı maddeden oluşur. Bunlardan kimi ana ağız gruplarının, kimi de alt ağız gruplarının tespitinde önem taşımaktadır (ayrıntılı bilgi için bk. Develi, 2008).

Ayrıca şunu da eklemek gerekir ki bu değerlendirmelerde farklı metinler üzerinden veya aynı metnin farklı tarihli nüshaları üzerinden bir sonuca varılmaya çalışılır. Bu durum elde edilen sonuçlara biraz şüpheli yaklaşılmasını gerektirir. Ancak *Câmi'ül-Hisâb* bize “aynı metnin”, “aynı tarihli” iki nüshası üzerinden bir değerlendirme imkânı sunar. Bu durumun ayrı bir çalışma konusu olduğu düşünüldüğünden detaylı bir incelemeye burada yer verilmeyecektir. Ancak savımızın ispatı için bir iki noktaya temas etmek gerekmektedir. Bunun yanında daha önceki çalışmalarda temel alınan altı maddeye yukarıdaki nüsha karşılaştırmalarında en çok dikkat çeken “yuvarlak ünlülerin düzleşme temayülü”nü de eklemek gerekmektedir.

Develi (2008: 218) kelime içinde /k/ > /h/ değişimi başlığı altında Eski Anadolu Türkçesi ağızlarından birinin kelime içi ve sonunda /k/ sesini koruduğunu, diğerinin ise sızcılaştığını belirtir. /k/ sesinin korunduğu ağzın bugünkü standart Türkiye Türkçesi yazı dili ağzını oluşturduğunu söyler. Yukarıdaki tablolara bakıldığında *çuğa* ve *yoksa* kelimeleri bu özelliktedir. Yine metinde yukarıdaki altı maddeyi kapsayan örneklerden hareketle şunlar söylenebilir: Metinde I. tekil şahıs zamiri *ben* kullanılmış, *men* şekline hiç rastlanmamıştır. Ayrıca *gibi* edatının *bigi* şekli görülmez.

Ağız farklılığı açısından metinde asıl dikkat çeken Eski Anadolu Türkçesinde daima yuvarlak ünlülü olarak görülen ilgi durumu eki $\{+(n)U\eta\}$, ikinci şahıs iyelik eki $\{+(U)\eta\}$, $\{-(y)Up\}$ zarf fiili, I. çoğul şahıs eki $\{-(U)z\}$ 'un düzleşme eğilimi göstermesidir. 17. yüzyıldan itibaren bu ikili kullanımlara sıklıkla rastlanılmaktadır. Ancak burada dikkat çekici olan aynı iki tarihli nüsha arasındaki durumdur. Tabloya bakıldığında S. nüshası MK. nüshasının ağız konumundadır. Bu açıdan veriler tekrar gözden geçirildiğinde şöyle bir durum karşımıza çıkmaktadır:

1. Müellif Bursalıdır ve eseri *Câmi'ü'l-Hisâb* da bir ders kitabıdır.

2. Eserin aynı tarihli “934(1527)” iki nüshası bulunmaktadır. Bu nüshalar arasında birer ay (Muharrem (S), Safer (MK)) bulunmaktadır. Bu iki nüshanın müellifi aynı olup hatları farklıdır.

3. S.de düzleşme temayülü gösteren ekler, MK.de standart olarak yuvarlak şekilde yazılmaktadır. MK nüshasının hattının S. nüshasına göre çok daha güzel olması bu nüshanın belki bir saray nakkâşı tarafından yazılmış olabileme ihtimali vardır. Yine diğer nüshalar da çoğunlukla yuvarlak şekli, yani MK. yi takip etmektedir. Bu noktada MK. nüshasının hem hatt hem de müstensihlerce en çok kopya edilen nüsha olması bize bu nüshanın dilinin sarayı temsil ettiğini düşündürmektedir.

Bu veriler ışığında MK. nüshasına göre yarı-standart da olsa Eski Anadolu Türkçesinin Osmanlı Sarayında bir yazı dili konumunda olduğu söylenebilir. S. nüshasında görülen farklılıkların ise müellifin ağız özelliklerine işaret ettiği düşünebilir. Ayrıca bu ağzın düzleşme temayülünde olması da ayrıca dikkat çekici bir durumdur. “Bursa Yerli Ağızlarında Fiil İşletimi” başlıklı yazıda zaman çekimlerinde verilen örneklerde I. çoğul şahısın düz ünlülü olduğu görülür (ayrıntılı bilgi ve örnekler için bk. Baştürk, Uluocak, Eroğlu, Şahin, 2010: 194).³⁰⁵⁴ Bu örnekler dikkate alındığında müellifin de Bursalı olma

³⁰⁵⁴ Buradaki hipotezin gerçek manada ispatı için Bursa ağzıyla kıyas edilmelidir. Bu şuan için mümkün değildir. Çünkü Bursa Ağızı üzerine ayrıntılı bir ses ve şekil bilgisi kitabı henüz yayınlanmamıştır. Bursa Ağızının ses ve biçim bilgisi hususiyetleri üzerine Prof. Dr. Hatice Şahin çalışmalarını sürdürmektedir.

durumuna göre metindeki düz örneklerin 16. yüzyılda Bursa ağzının bir nevî arkaik bir biçiminin göstergesi olabileceği düşünülebilir.

5.1.2. Cāmi‘ ü’l- Hisāb’ın Türkçenin Bilim Dili Sürecine Katkısı

Bursevî'nin *Cāmi‘ ü’l- Hisāb*'ının Türkçenin bilim dili sürecine katkısı dönem ve konusu sebebiyle üç aşamada değerlendirilmelidir. Bunlar sırasıyla,

- a) Muhasebe matematiği açısından katkısı
- b) Notasyon sistemi/cebirsal sembolizm açısından katkısı
- c) İçeriği oluşturan dil ve üslûp açısından katkısı

5.1.2.1. Muhasebe Matematiği Açısından Katkısı

Osmanlı muhasebe sistemi İslam medeniyeti ve Farisî-İlhanlı etkisinde oluşan Anadolu Selçuklu ve Beylikler döneminin birikiminin devamıdır. Bu tarihsel süreç dil açısından değerlendirildiğinde muhasebe matematiğinde öncelikli olarak İslam etkisinde Arapçanın kullanıldığı, daha sonraki süreçte Anadolu Selçuklu döneminde devletin yazışma dilinin Farsça ağırlıklı olması sebebiyle de Farsçanın kullanıldığı görülür. Beylikler döneminde Karamanoğlu Mehmed Bey'in Türkçenin devlet dili olması yönündeki çabaları bulunmaktaydı. Ancak bunun mali işlere, muhasebeye uygulanması pek de başarılı olmamıştır. Fekete'nin (1955: 53) naklettiğine göre "Karamanoğlu Mehmed Bey maliye idaresinde reformlara girişti ve dili değiştirmek istedi. İlk olarak büro dilini, yabancı (Farsça) kelimeleri o zamanki Türkçe ifadelerle değiştirdi; fakat memurlar seleflerinin örneğinden ayrılamadıkları için maliye dilinin Türkçeleşmesi başarılı olamadı." Bu da bize Beylikler döneminde de muhasebe ve mali işlerin Farsça yürütülmeye devam ettiğini göstermektedir.

Osmanlı Devleti'nin kuruluş aşamasından itibaren muhasebe teşkilatı diyebileceğimiz bir kurumun ismen varlığından söz etmek mümkün değildir. Ancak bu dönemde muhasebe tutmak anlamında "defter tutma"nın Orhan Gazi'den beri devam ettiği görülmektedir. Bu konuyla ilgili en erken tespitler I. Bayezid dönemine dayanmaktadır

(ayrıntılı bilgi için bk. Bülbül, 2000). Fatih Sultan Mehmet dönemi ile II. Bayezid döneminin başlarında Hayreddin Halil bin İbrahim'in iki eserinin öğrencisi Mahmud Sıdkı tarafından Türkçeye çevrilmesi ve gerekçe olarak da “mübtediler âsân olsun için” demesi, muhasebe sınıfının Türklerden yetiştirildiği veya ortak dilin Türkçe olduğu ve devlet işlerinin yürütülmesi için Türkçe bilinmesi gerektiğini göstermektedir (Fazlıoğlu, 2010: 166). Yine daha Giriş bölümünde zikrettiğimiz kapsamlı muhasebe eserleri olarak görülen *Hacı Atmaca* ve *Matrakçı Nasuh*'un eserlerinin Türkçe oluşu da bu görüşü destekler niteliktedir.

Câmi'ü'l-Hisâb, 16. yy. da hem Osmanlı Devletinin hem de Türkçenin en yüksek seviyede olduğu bir dönemde yazılmıştır. Bu dönemde de muhasebe sınıfının iyi bir eğitim alabilmesi için Türkçe eser yazılmasına devam edilmiştir. Bu durum devletin devamlılığı için Osmanlı'nın muhasebe sınıfına verdiği önemi göstermesi açısından dikkat çekicidir.

Muhasebe matematiğine bağlı olarak bu ilim üzerinde kullanılan dilin, Osmanlı'da kuruluştan itibaren muhasebe sisteminin kurumsallaşmasıyla bir paralellik gösterdiği söylenebilir. Nitekim muhasebe sınıfının ihtiyaçlarına ve bilgi edinmesine yönelik olarak eserlerin Türkçe yazıldığı görülmektedir. Bu sebeple, muhasebe matematiği üzerinden genel bir çıkarımla, Osmanlı'daki matematik diline Türkçenin etkisinin öncelikli olarak siyasî, sonraki aşamada da toplumsal açıdan olduğunu söylemek mümkündür. Siyasî açıdan beklenen gücün toplumsal seviyede bu gücü sağlayacak muhatapı var etmesi ve sonrasında da muhatapın talebi dilin tercihini belirlediği söylenebilir. Nitekim bu tarz eserlerde daha ziyade muhatap ve eser arasındaki ilişki eserin dilini etkileyen ana etkidir (Kalafat, 2013: 7).

5.1.2.2. Notasyon Sistemi/Cebirsel Sembolizm Açısından Katkısı

Giriş bölümünde Osmanlı Klasik cebirindeki notasyon sisteminden elden geldiğince bahsedilmişti. *Câmi'ü'l-Hisâb* elbetteki notasyonun uygulandığı bir metin değildir. Ancak, lâfzî bir notasyon sistemini gözlemleyebildiğimiz bir metindir. Eserin Zeytinoğlu

nüshasında görülen notasyon sembolleri hem tamsayılar bölümünde hem de cebir ve muğâbelenin anlatıldığı bölümde birkaç örnekte görülür. Bu sembolik yazımların cebir bölümünü kapsamayanları ancak bir gelenek olarak dikkate alınabilir. Cebir bölümündekilerin ise bir iki örnekten fazla olmaması eserde notasyonun sistemli olmadığını kanıtlar. Yine de lâfzî bir uygulamanın az da olsa bir sembol dizilimiyle yazımı sonraki hamlede sembolleştirilmiş bir matematiksel eylemin görüleceğinin de habercisi sayılmalıdır ki *Câmi'ü'l-Hisâb*dan sonra *Magribî* tarafından kaleme alınan *Tuhfe* notasyonun en sistemli görüldüğü eser olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca Zeytinoğlu nüshasının tarihinin *Tuhfe* 'nin yazılış tarihi ile aynı döneme denk düşmesi müstensih'in bu eserden etkilenmiş olabileceğini de bize düşündürmektedir.

Notasyon Türkçe telif ve tercüme eserlerin yazımında bize göre muhataptan sonra ikinci geçerli neden olarak görülmelidir. Bu sebeple gerek lâfzî gerekse pratikte bu sistemin halkası olan eserler ayrıca takip edilmelidir.

5.1.2.3. İçeriği Oluşturan Dil ve Üslûp Açısından Katkısı

Osmanlı âliminin bakış açısına bağlı olarak Türkçe hakikatin *bilimle* idrakine ortam hazırlayacak yarı-sembolik dil konumunda değildir (Fazlıoğlu, 2003: 346). Bu elbette ki Osmanlı döneminde yazılmış diğer Türkçe matematik eserlerinin dilinde olduğu gibi Bursevî'nin eserinde de Arapça ve Farsça kelimelerin fazlalığına yol açmıştır. Ancak bu kelimelerle beraber muhataba bağlı olarak, müellifin anlattığı konunun anlaşılması amacıyla terimleri Türkçeleştirmeye çalıştığı da görülür.

Bursevî'nin kullandığı dil, muhatabına yönelik olduğu kadar kendi öğretme metoduna da hizmet etmektedir. Nitekim bir konuyu öğretirken o konuya ait terimleri Arapça terime karşılık gelen Türkçe açıklamayla aktarmayı seçmiştir. Böylece öğrenci Türkçe açıklama sebebiyle terimin ne işe yaradığını anlarken, Arapça terim üzerinden de terimi Arapça olarak öğrenmektedir.

Giriş bölümünde müellifin üslubu açısından farklı bir yöntem olarak hem toplum dilbilimsel açıdan hem de metin dilbilimsel bağdaşıklık ve tutarlılık unsurları üzerinden bir değerlendirme yapılmıştır. Müellif ve muhatap arasındaki ilişkinin öğretim amacı taşıması bu üslup değerlendirmesine öğretmen-öğrenci odağından bakılmasına olanak tanımıştır. Müellifin üslubunun yansıdığı kural, soru ve çözüm anlatımlarının bugünkü matematik öğretim yöntemleriyle benzerlikleri fark edilmiştir. Buna göre metinde muhataba yönelik olarak *senaryo*, *kural* ve *tanımlar* yöntemiyle öğretim metotlarını tercih edildiği söylenebilir.

İkinci aşamada metin dilbilimsel bağdaşıklık ve tutarlılık unsurları Bursevî'nin öğretme yöntemine bağlı olarak iki durumda değerlendirilmiştir. Üçüncü kısımda ise müellifin metinde şiir dilinden verdiği örnekleri kullanım amacı açıklanmıştır. Yine metindeki tutarsızlık görünümleri de Yazım Özelliklerinin 1.9. maddesinde belirtilmiştir. Buna göre:

1. Bursevî'nin öğretmek istediği konuya göre amacına hizmet eden bağdaşıklık ve tutarlılık unsurları ve bunun üslubundaki yansımaları

a) Eşanamlı kelimeler yoluyla anlatılan konuyla ilgili kavramları öğretme

b) “Lazım”, “gerek” yapılarıyla çözümde izlenecek yoldaki yapılması zorunlu işlemleri anlatma

c) Örnekleme bildiren bağlama öğelerini kullanarak kural ve çözümü anlatma

2. Bursevî'nin kural öğretme, soru sorma ve çözümlemede kullandığı bağdaşıklık ve tutarlılık unsurları ve bunun üslubuna yansımaları

a) Açıklama bildiren bağlama öğelerini kullanarak kural ve çözümü anlatma

b) Zıtlık bildiren bağlama öğeleriyle ihtimalleri vererek bir ileri soru çözümüne zemin hazırlama

c) Şart bildiren bağlama öğeleriyle ihtimalleri vererek bir ileri soru çözümüne zemin hazırlama

ç) Üslûbunda tekrara düşmemek için kullandığı art ve ön gönderim öğeleri

d) Zaman ve sıralama bildiren bağlama öğeleri ile işlem sırasını öğretme

e) Farklı kuruluşlu birleşik fiil yapılarıyla çözümde ihtimalleri öğretme

3. Matematik işlemlerindeki püf noktalarını verirken şiir dilinden yararlanma

şeklinde bir tasnif üzerinden örnekler irdelenmiştir.

Müellifin üslûbunda vermek istediği kural veya çözüme göre kesin yargı ve ihtimal anlamlarını barındıran kelimeleri tercih ettiği görülür. Ancak bunu yaparken dolaysız anlatımı kullandığı gibi problemlerin anlaşılmasını sağlayıcı sezdirimleri öğrenciye vermek için az da olsa dolaylı anlatım yollarını da tercih ettiği söylenebilir.

İnceleme bölümündeki verilere göre eser Eski Anadolu Türkçesinin özelliklerini yansıtır. Metinde görülen dikkat çeken gramer hususiyetleri şöyledir:

1) Müellif özellikle Eski Anadolu Türkçesinin karakteristik özelliklerinden olan {-vUz} I. çoğul şahıs ekini, {-IsAr} gelecek zaman ekini ve {-IcAK} zarf fiil ekini kullanır.

2) Metinde görülen “vur-“ fiili, Eski Türkçedeki şekliyle yani, “ur-“ şeklinde de metinde çokça kullanılmıştır.

3) Metinde bazı kelimelerin kök hecelerindeki yuvarlak ünlülerin düzleştiği görülmüştür: *eksük* (7 kez) ~*eksik* (8 kez) *gendü* 89a/1 (68 kez) ~ *gendi* 108a/11 (3 kez), *gümüş* 24a/14 (13 kez) ~*gümüş* 111b/13 (1 kez), *ekşe-* 118b/21 (1 kez) “eksiltmek”, *eksü-* 117b/14 (3 kez) “eksiltmek”.

4) Metinde yine Eski Anadolu Türkçesindeki şekliyle görülen bazı eklerin birkaç örnekte düzleştiği görülmüştür:

a. {+(n)Uŋ} İlgî eki

māl+ıj (56a/6; 66a/5; 87b/4; 99b/5: 4 kez) ~ *māl+uıj* (29a/6), *beş+ıj* (27b/4; 17: 2 kez) ~ *yigirmi biıj altı yüz seksen beş+üıj* (34b/9), *sekiz+ıj* (60a/10: 1 kez) ~ *sekiz+üıj* (32a/3), *yigirmi sekiz+ıj* (88b/2: 1 kez) ~ *yigirmi sekiz+üıj* (88a/13), *dirhem+ıj* (109a/12: 1 kez) ~ *dirhem+üıj* (119a/12), *cevher+ıj* (50b/2: 1 kez)

b. {+(U)ıj} II. tekil şahıs iyelik eki

(senüıj) *māl+ıj+uıj* (116b/10; 116b/12: 2 kez)

c. {-Uz} I. çoğul şahıs eki

virür-iz (88b/21), *dir-iz* (56a/21)

d. {-(y)Up} Zarf fiil eki

al-ıj (47b/8; 108b/20: 2 kez)

5) Metinde ayrılma durumu ekinin bir işlevde parça-bütün ilişkisine bağlı olarak {+(n)In⁴} ilgi durumu eki görevinde kullanıldığı görölmüştür (Bkz. 2.2.2.1.1.3.5).

6) Metinde zaman olarak görölen geçmiş zaman, anlatılan geçmiş zaman, gelecek zaman, geniş zaman, gereklilik kipi, emir kipi, istek ve dilek-şart kipleri kullanılmıştır. Bunların yanında geniş zamanın hikâyesi, anlatılan geçmiş zamanın hikâyesi, istek kipinin hikâyesi, geniş zamanın rivayeti, görölen geçmiş zamanın rivayeti şeklinde birleşik zamanlı kipler kullanılmıştır.

7) Gelecek zaman eki görevinde {-mAIU *olsan*} yapısının kullanıldığı görölmüştür.

8) Gereklilik kipi görevinde {-mAK *gerek*} ve {-mAK *lâzım*} yapılarının kullanıldığı görölmüştür.

9) Dilek kipi görevinde {-mAK *dile-*} yapısının kullanıldığı görölmüştür.

10) Literatürde “karmaşık fiil” olarak yer edinen ol- yardımcı fiiliyle kurulan farklı birleşik fiiller görölmüştür. Bunlar üslûp bölümündeki değerlendirmede kesinlik, ihtimal gibi anlamlar barındırdığı tespit edilmiştir. Bu yapılar şöyle bir tasnif içinde değerlendirilmiştir.

1. Sıfat fiil+ yardımcı fiil biçimindeki birleşik fiiller

a. {-mış} + ol-

b. {-(U)r} + ol-

2. isim+ ol- yardımcı fiili+ sıfat-fiil +ol- yardımcı fiili

a. isim+ol- + {-mış}+ ol-

b. isim+ ol- + {-AcAķ}+ ol-

11) Metinde Türkiye Türkçesindeki {-mAdAn önce} kalıplaşmış zarf fiil yapısının {-mAzdAn evvel} şeklinde kullanıldığı görülmüştür.

5.2. SONUÇ

İncelenen Süleymaniye nüshasının gerek nüsha karşılaştırmaları gerekse ses hususiyetlerinden hareketle müellif hattı olduğu düşünülmektedir.

Eserin dili genel ses ve biçim bilgisi hususiyetleri dikkate alındığında Eski Anadolu Türkçesi döneminin dilini yansıttığı görülür. Ancak Eski Anadolu Türkçesinin karakteristik hususiyetlerinde (özellikle yuvarlaklaşma) metin içerisinde baskın bir biçimde istisnalar görülmüştür. Bu sebeple, eserin Eski Anadolu Türkçesinin dil özelliklerini yansıtmamasının yanında müellife bağlı olarak ağız unsurları da içerdiği düşünülmektedir. Müellifin arşiv araştırmalarında kesin olarak Bursalı olduğu görülmüştür. Bu sebeple metinde görülen bu ağzın Bursa ağzının arkaik bir biçimi olduğu düşünülebilir.

Başka bir açıdan değerlendirildiğinde bu durum bir geçiş özelliği göstergesi olarak da kabul edilebilir. Bu bakımdan metin düzleşme temayülü olan bir ağzın etkisi altındadır.

Eserin bir ders kitabı olması müellifin üslûbunun şekillenmesinde yönlendirici olmuştur. Bursevî'nin eserinde 16. yüzyılda matematiğin salt bir bilimsel üslûp yerine daha çok muhatabın dikkatini hedef alan bir biçimde anlatıldığı söylenebilir.

Eserde müellifin dersi basit bir *kural-soru-çözüm* sürecinde anlatmadığı, bunu aynı zamanda yöntemsel bir tabanda muhataba sunduğu görülmüştür. Nitekim matematik öğretim sürecinin zorluğu yöntem ihtiyacını zorunlu kılmaktadır.

Eser üzerindeki terim bilimsel incelemeler, bilimsel metinlerdeki terimlerin Arapça veya Farsça olup olmadığından ziyade, onların Türkçe açıklama veya karşılıklarının takip edilmesinin Türkçenin bilim dili oluşum sürecinin en azından matematik metinleri üzerinden gözlemlenebileceğini göstermiştir. Bu açıdan yapılan terim değerlendirilmelerinde Türkçenin matematik biliminde yeni yeni kendine yer edinmeye başladığı ve genel dildeki söz varlığını alan dili söz varlığına taşıdığı gözlemlenmiştir.

Cāmi'ü'l-Hisāb'daki terimlere bakıldığında matematik terimlerinin tıp terimleri kadar “kesinlik” belirtmediği ve aynı terimin konuya göre birden çok anlam barındırdığı görülmüştür. Bize göre bunun en genel geçer sebebi de terimlerin matematik okullarına göre farklı anlamda kullanılmalarıdır. Bu sebeple matematik metinleri değerlendirilirken terimlerin gerçekten anlaşılması için sadece hangi konu üzerinden anlatıldığına değil, tarihî arka plandaki yansımaya da bakmak gerekmektedir. Aksi durumda terimlere yanlış olarak karşılıklarının verilmesi sonucu ortaya çıkmaktadır.

Son olarak denilebilir ki bu çalışmanın giriş bölümünden sonuç bölümüne kadar Osmanlı bilim geleneğinin Osmanlı Türkçesi ile kurduğu iletişimde, Osmanlı'nın “matematik dili” elden geldiğince ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu açıdan her bir katmanın hem ayrı ayrı hem de bir bütüncü içinde değerlendirilebileceği bir çalışma olması için özen gösterilmiştir. Bu çalışmanın daha sonraki çalışmalara faydalı olması ümit edilmektedir.

KAYNAKLAR

Kitaplar

- ADIVAR Adnan (1991), **Osmanlı Türklerinde İlim**, Remzi Kitabevi, 5. Basım, İstanbul.
- AKMAJIAN A.- DEMERS R. A.- FARMER A. K.- HARNISH R. M. (2010), **Linguistics-An Introduction to Language and Communication**, 6.b. Boston: MIT Press.
- ARAT Reşit Rahmeti (2007), **Kutadgu Bilig**, TDK Yayınları, Ankara.
- BANGUOĞLU Tahsin (2003), **Türkçenin Grameri**, 6.baskı, TDK Yayınları, Ankara.
- BOZ Erdoğan (2015), **Türkiye Türkçesi Biçimsel ve Anlamsal İşlevli Biçim Bilgisi**, 4.b, Gazi Kitabevi, Ankara.
- De BEAUGRANDE, Alain –Wolfgang Ulrich DRESSLER (1981), **“Einführung in die Textlinguistik”**. Tübingen: Niemeyer.
- CAJORİ Florian (1928), **History of Mathematical Notations**, Volume I, Chicago.
- CANPOLAT Mustafa (1995), **Ali Şir Nevaî-Lisanü't-Tayr**, Türk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları, Ankara.
- CANPOLAT Mustafa-Zafer ÖNLER (2007), **İshak bin Murad Edviye-i Müfrede**, TDK Yayınları.
- ÇELEBİ Kâtip (2013), **Keşfü'z-Zunûn**, çev: Rüştü Balcı, Tarih Vakfı Yurt Yay., C. 2, s. 513, İstanbul.
- DEMİR Nurettin (2010), Ses Bilgisi (1. 2. 3. Üniteler), **Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Türkiye Türkçesi Ses ve Biçim Bilgisi**, AÖF Yayınları, Eskişehir.
- DENY Jean (2012), **Türk Dil Bilgisi**, Çev: Ali Ulvi Elöve, Kabalcı Yayınevi, İstanbul.

- DEVELİ Hayati (1995), **Evliya Çelebi Seyahatnamesine Göre 17. Yüzyıl Osmanlı Türkçesinde Ses Benzeşmeleri ve Uyumlar**, TDK Yayınları, Ankara.
- (2009), **Osmanlının Dili**, Kesit Yayınları, İstanbul.
- DUMAN Musa (1995), **Evliya Çelebi Seyahatnamesine Göre 17. Yüzyılda Ses Değişmeleri**, TDK Yayınları, Ankara.
- ECKMANN Janos (2004), **Nehcü’l-Ferâdis “Uştmahların Açuç Yolu”**, TDK Yayınları, Ankara.
- ERGİN Muharrem (1993), **Türk Dil Bilgisi**, Bayrak Yayınları, İstanbul.
- FEKETE Lajos (1955), “Die Siyaqat-Schrift in der Türkischen Finanzverwaltung”, C.1, **Akademiai Kiado**, Budapest, s.53.
- GÜLSEVİN Gürer (2011), **Eski Anadolu Türkçesinde Ekler**, TDK Yayınları, Ankara.
- GÜLSEVİN Gürer- Erdoğan BOZ (2013), **Eski Anadolu Türkçesi**, 3.b, Gazi Kitabevi, Ankara.
- GÜNAY Doğan (2007), **Metin Bilgisi**, Multilingual Yayınları, İstanbul.
- HİNZ Walter (1990), **İslamda Ölçü Sistemleri**, çev: Acar Sevim, Marmara Üniversitesi Yayınları: 483, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul.
- İHSANOĞLU Ekmeleddin -Ramazan ŞEŞEN ve Cevat İZGİ (1999), **Osmanlı Matematik Literatürü Tarihi**, IRCICA Yay., İki Cilt, İstanbul.
- İHSANOĞLU Ekmeleddin, **Osmanlılar ve Bilim- Kaynaklar Işığında Bir Keşif**, Etkileşim Yayınları, İstanbul, 2010.
- İNALCIK Halil (2013), **Osmanlı İmparatorluğu Klasik Çağ (1300-1600)**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- İZGİ Cevat (1997), **Osmanlı Medreselerinde İlim**, C.I Riyaziyyat, İz Yayıncılık, İstanbul.
- KARTALIOĞLU Yavuz (2011), **Klasik Osmanlı Türkçesinde Eklerin Ses Düzeni (16, 17 ve 18. Yüzyıllar)**, TDK Yayınları, Ankara.
- KEPECİOĞLU Kamil (2008), **Bursa Kütüğü**, Hazırlayanlar: Hüseyin Algül, Osman Çetin, Mefail Hızlı, Mustafa Kara, C.4, Bursa.

- KORKMAZ Zeynep (1962), **Türkçede Eklerin Kullanılış Şekilleri ve Ek Kalıplaşması Olayları**, Ankara, AÜDTCF Yayınları.
- (1973), **Sadru'd-din Şeyhoğlu Marzuban-nâme Tercümesi, İnceleme-Metin-Sözlük**, ADTCF Yayınları, Ankara.
- (2009), **Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)**, 3.b, TDK Yayınları, Ankara.
- (2014), **Türkiye Türkçesinin Temeli Oğuz Türkçesinin Gelişimi**, TDK Yayınları, Ankara.
- MANSUROĞLU Mecdut (1956), **Ahmet Fakih-Çarhnâme**, Pulhan Matbaası, İstanbul.
- ÖGEYİK COŞKUN Muhlise (2008), **Metinlerarasılık ve Yazın Eğitimi**, Anı Yayıncılık, Ankara.
- ÖZKAN Mustafa (2000), **Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi**, Filiz Kitabevi, İstanbul.
- ROSENFELD Boris-Ekmeleddin İHSANOĞLU (2003), **Mathematicians, Astronomers & Other Scholars of Islamic Civilisation and their Works (7th-19th c.)** IRCICA LIBRARY, İstanbul.
- SALİH Zeki (2003), **Asâr-ı Bakiyye “Orta Çağ İslam Dünyasında Hesap ve Cebir”**, C.2, Babil Yayınevi, İstanbul.
- (2004), **Asâr-ı Bakiyye “Orta Çağ İslam Dünyasında Trigonometri”**, C.3, Babil Yayınevi, İstanbul.
- SALMAN Fikri (2009), **Türk Kumaş Sanatı**, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum.
- ŞAHİN Hatice (2009), **Eski Anadolu Türkçesi**, 2.b, Akçağ Yayınları, Ankara.
- ŞEKER Mehmet Fatih (2011), **Selçuklu Türklerinin İslam Tasavvuru**, Dergah Yayınları, İstanbul.
- TAHİR Bursalı Mehmet (1342), **Osmanlı Müellifleri**, Matbaa-i Âmire, C.3, İstanbul.
- TEKİN Talat (2003), **Orhon Türkçesi Grameri**, Simurg Yayınları, Ankara.
- (2007), **Orhon Yazıtları**, TDK Yayınları, Ankara.
- TEZCAN Semih (1994), **Süheyl ü Nevbahar Üzerine Notlar**, Simurg Yayınları, Ankara.

- TİMURTAŞ Faruk Kadri (2005), **Eski Türkiye Türkçesi**, 3.b, Akçağ Yayınları, Ankara.
- TOGAN Zeki Velidi (1981) **Umumî Türk tarihine Giriş “En Eski Devirlerden 16. Asra Kadar”**, Enderun Kitabevi, C. 1. s. 223.
- TURAN Osman (2003), **Selçuklular Tarihi ve Türk İslam Tarihi**, Ötüken Neşriyat, İstanbul.
- TÜRK Vahit, Şaban DOĞAN, Yasin ŞERİFOĞLU (2011), **Eski Anadolu Türkçesi Dersleri**, Kesit Yayınları, Ankara.
- UZUN SUBAŞI Leyla (1995), **Orhun Yazıtlarının Metin Dilbilimsel Yapısı**, Simurg Yayınevi, Ankara.
- ÜSTÜNOVA Kerime (2012), **Ad İşletimi (Biçim Bilgisi)**, Sentez Yayınları, Bursa.
- ZÜLFİKAR Hamza (1991), **Terim Sorunları ve Terim Yapma Yolları**, TDK Yayınları, Ankara.

Sözlükler

- CLAUSON Sir Gerard (1972), **An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth Century Turkish**, Oxford at the Clarendon Press.
- DEVELLİOĞLU Ferit (2013), **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugât**, 30.b, Aydın Kitabevi, Ankara.
- DİLÇİN Cem (1983), **Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü**, TDK Yayınları, Ankara.
- ERCİLASUN Ahmet Bican- Ziyat AKKOYUNLU (2014), **Divânu Lugâti't-Türk**, TDK Yayınları, Ankara.
- MENİNSKİ Franciszek Mesgnien (2000), **Thesaurus Linguarum Orientalium Lexicon Turcico-Arabico-Persicum**, C.I-II-III-IV-V-VI Simurg Yayıncılık, İstanbul.
- PAKALIN Mehmet Zeki, **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü**, C. I-III, MEB Yayınları, İstanbul 1993.
- PARLATIR İsmail (2012), **Osmanlı Türkçesi Sözlüğü**, Yargı Yayınları, Ankara.
- REDHOUSE Sir James (1992), **Turkish and English Lexicon**, 2.b, Çağrı Yayınları, İstanbul.
- STACHOWSKİ Stanislaw(1999), **Osmanlı Türkçesinde Yeni Farsça Alıntılar Sözlüğü**, Simurg Yayıncılık, İstanbul.

STEINGASS Francis (1963), **A Comprehensive Persian-English Dictionary**, Routledge & Kegan Paul Limited, London.

TİETZE Andreas (1999), **Anadolu Türkçesindeki Yunanca, İslavca, Arapça ve Farsça Ödünçlemeler Sözlüğü**, Simurg Yayınları, İstanbul

TULUM Mertol (2011), **17. Yüzyıl Türkçesi Söz Varlığı**, TDK Yayınları, Ankara.

VARDAR, Berke (1988), **Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü**, ABC Kitabevi, İstanbul.

Sürelî Yayınlar

BAŞTÜRK Şükrü, Mustafa UIUOCAK-Süleyman EROĞLU-Hatice ŞAHİN (2010), “Bursa Yerli Ağızlarında Fiil İşletimi” **Turkish Studies**, International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 5/1 Winter, s. 187-198.

BELL Allan (1984), “Language style as audience design”. **Language in Society**, 13(2), 145-204.

BOZ Erdoğan (2012), “Eski Anadolu Türkçesinde +IU Eki Üzerine”, **Türk Dili Araştırmaları Makaleler-Bildiriler**, Gazi Kitabevi, Ankara.

DEMİR Mustafa (2002), “İlhanlı Devletinin Yıkılış Sürecindeki Siyasi Gelişmeler”, **Türkler Ansiklopedisi**, C.8, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, s.376.

DEMİR Nurettin (2009), “Her Dilde Bilim Yapılabilir”-**Röportaj**, Türk Dili Dergisi, s. 352-360.

DEMİR Remzi (2008), Salih Zeki Bey’in Journal Asiatique’de Yayımlanan “Notation Alg’brique Chez Les Orientaux” Adlı Makalesi (Sunuş ve Çeviri), **Ortaçağ İslam Dünyasında Bilim ve Teknik Makaleler**, Editör: Yavuz Unat, Lotus Yayınevi, s.85-102, Ankara.

DEVELİ Hayati (2002a), "Eski Türkiye Türkçesi Ağızlarının Sınıflandırılmasında Morfolojik Esaslar", **Türkbilig** (2002/4), Ankara, s.7-24.

————— (2002b), "Eski Türkiye Türkçesi Ağızlarının Sınıflandırılması", **TheLinguistic Heritage of The Seljuks, Sources for the History of the South West TurkicLinguistic Varieties**, University of Mainz Institute of Oriental Studies, 25-27 January 2002, Mainz-Almanya.

————— (2008), "Eski Türkiye Türkçesi Ağızlarının Sınıflandırılması", **Turkish Studies**, International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 3/3 Spring, s. 212-230.

DOSAY Gökdoğan (2009), Melek, İstanbul'un Cazibesine Kapılan Bir Matematikçi: Mağribî, **7. Uluslararası Türk Kültürü Kongresi Türk ve Dünya Kültüründe İstanbul: 7th International Turkish Culture Congress In Turkish and World Culture İstanbul Bildiriler II Yaşamın İstanbulcası ve İstanbul'da Eğitim Bilim ve Kültür Kurumları**, 5 - 10 Ekim 2009, s. 659-682.

DUMAN Musa (2008), "Eski Türkiye Türkçesine Ait Bazı Metinlerdeki Dil Uyumuna Aykırı Örnekler Üzerine", **Eski Türkiye Türkçesinden Osmanlı Türkçesine Makaleler**, Kesit Yayınları, İstanbul.

————— (2008), "Klâsik Osmanlı Türkçesi Döneminde i/e Meselesine Dair", **Eski Türkiye Türkçesinden Osmanlı Türkçesine Makaleler**, Kesit Yayınları, İstanbul, s.43-73.

ERDEM Mehmet Dursun-Münteha GÜL (2006), "Kapalı e (è) Sesi Bağlamında Eski Anadolu Türkçesi-Anadolu Ağızları İlişkisi", **Karadeniz Araştırmaları**, S. 11, Ankara, s. 111-148.

ERDEM Mehmet Dursun (2006), "Ağızlardan Etkilenme Derecelerine Göre Osmanlı ve Eski Anadolu Türkçesi Metinleri ve Bu Metinlerin Diline Kaynaklık Eden Ağızlar", **İlmi Araştırmalar**, İstanbul.

FAZLIOĞLU İhsan (1996), "İlk Dönem Osmanlı İlim ve Kültür Hayatında İhyânü's-Safâ ve Abdurrahman Bistâmî", **Divân İlmi Araştırmalar Dergisi**, s. 229-240.

————— (1998a), "Osmanlı Coğrafyasında İlmî Hayatın Teşekkülü ve Dâvûd el-Kayserî (656-660/1258-1261-751/1350)", **Uluslararası Dâvûd el-Kayserî Sempozyumu Tebliğleri**, s. 25-42, Kayseri.

————— (2003), "Osmanlı Döneminde "Bilim" Alanındaki Türkçe Telif ve Tercüme Eserlerin Türkçe Oluş Nedenleri ve Bu Eserlerin Dil Bilincinin Oluşmasındaki Yeri ve Önemi", **Kutadgubilig Felsefe-Bilim Araştırmaları**, s. 151-184.

————— (2003), "Osmanlı Klasik Muhasebe Matematiği Üzerine Bir Değerlendirme" **Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi**, C. 1, s. 345-367.

- (2006), “Anadolu Selçukluları ve Beylikler Dönemi Türk Felsefe-Bilim Tarihine Önsöz”, **Anadolu Selçukluları ve Beylikler Dönemi Uygurlığı**, Ahmet Yaşar Ocak ed., Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, s. 413-427.
- (2007), "Devr el-riyadiyyat el-Meğaribiyye ve el-Endelüsiyye fi tesis ilm el-riyadiyyat ve tatavvurihi fi el-Devlet el-Aliyye el-Osmaniyye" ["Endülüs ve Mağrib Matematiğinin Osmanlı Matematiğinin Oluşumu ve Gelişimindeki Yeri"], **IX. Mağrib Arap Matematik Tarihi Sempozyumu, Cezayir Yüksek Öğretmen Fakültesi Matematik Bölümü, Cezayir Lineer Olmayan Entegral Denklemler ve Matematik Tarihi Kurulu**, Cezayir Matematik Tarihi Kurumu, Tipaza/Cezayir, 12.-14 Mayıs 2007.
- (2010), “Devletin Hesabını Tutmak: Osmanlı Muhasebe Matematiğinin Teknik İçeriği Üzerine”, **Kutadgubilig Felsefe-Bilim Araştırmaları**, S. 17, s. 166, İstanbul, 2010.
- GÜLSEVİN Gürer (2010), “Eski Anadolu Türkçesi Ağzları Üzerine”, **Makaleler1: Yaşayan ve Tarihi Türkiye Türkçesi Ağzları**, Özel Kitaplar Yayınevi, İstanbul.
- (2002), “Eski Türkiye Türkçesinde İstek Kipi Üzerine”, **İlmî Araştırmalar**, S. 13, s. 35-50, İstanbul.
- KARAHAN Leyla (2006), “Eski Anadolu Türkçesinin Kuruluşunda Ağız Yazı Dili İlişkisi”, **Turkish Studies**, S.1, s.9-17.
- KALAFAT Şermin (2013), “Osmanlı Matematik Dilinin Oluşumunda Yûsuf bin Kemâl el- Bursevî'nin Câmî'ü'l- Hisâb'ının Yeri ve Önemi”, **VI. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu**, 4-7 Aralık 2013, Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- (2014), “Osmanlı'da (Osmanlı Klasik Cebrinde) Cebirsel Notasyon Sistemi /Cebirsel Sembolizm ve Terminolojisi Üzerine”, **VII. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu**, 16-18 Ekim 2014, Fırat Üniversitesi, Elazığ.
- KORKMAZ Zeynep (1995), “Eski Anadolu Türkçesinde Aslî Ünlü (Vocal) Uzunlukları”, **Türk Dili Üzerine Araştırmalar**, C. I, TDK Yayınları, Ankara, s. 443-458.
- (1995), “Eski Anadolu Türkçesinde İmla-Fonoloji Bağıntısı Üzerine Notlar”, **Türk Dili Üzerine Araştırmalar**, C.I, TDK Yayınları, Ankara, s. 491-508.

- (1995) “Eski Osmanlı Kaynaklarının Yayınında Transkripsiyonla İlgili Değerlendirmeler”, **Türk Dili Üzerine Araştırmalar**, C. I, TDK Yayınları, Ankara, s.483-490.
- (2005), “Eski Anadolu Türkçesinde –van/-ven, -vuz/-vüz Kişi ve Bildirme Eklerinin Anadolu Ağızlarındaki Kalıntıları Üzerine”, **Türk Dili Üzerine Araştırmalar**, C. II, TDK Yayınları, Ankara, s. 491-508.
- KÖKSAL Mehmet Fatih (2012), “Metin Neşrinin Ana Esasları”,**TÜBAR**, C.XXXI Bahar, s. 179-209.
- KÖKTEKİN Kazım (2007), “Hazâinü’s-Saadât’ta Geçen Tıp Terimleri”, **Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, C. 14, S.35, s. 13-29.
- KUŞÇU Ayşe Erdem (2002), “İlhanlı Devletinin Kuruluşu ve Memlûklerle İlk Teması”, **Türkler Ansiklopedisi**, C.8, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, s.365.
- MANSUROĞLU Mecdut (1988), “Eski Osmanlıca”, **Tarihi Türk Şiveleri**, çev. Mehmet AKALIN, TKAE Yayınları, Ankara, s.247-276.
- OĞUZ Zeynep Tuba (2011), “İslam Cebirinde ve Gelenbevî’de Matematiksel Notasyon Sistemi”, **Erdem Dergisi**, Atatürk Kültür Merkezi Dergisi, S.61, Ankara, s. 171.
- ÖNEM Evrim (2011), “Bireysel Dil Kullanımını Etkileyen Etkenler”, **Dil Dergisi**, S. 152, s. 57-67.
- ÖNLER Zafer (1987), “Eski Anadolu Türkçesi Döneminde Yazılmış İki Tıp Kitabında Yer Alan Sağlık Bilgisi Terimleri”, **Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten**, Ankara, s.87-130
- (2004) “XIV-XV. Yüzyıl Tıp Metinlerinde Türkçe Bitki Adları”, **Kebikeç**, S.18, s. 273-301.
- SERTKAYA Osman Fikri (1996), “Bolsungıl Tép tédiler”, **Uluslararası Türk Dili Kongresi 1988 (26 Eylül-3 Ekim 1988)’ e sunulmuş tebliğ**, TDK yay, Ankara, s. 135-146.
- SEZER Engin (1999), “XIX. Yüzyıl Osmanlı İmparatorluğunda Dil, Bürokrasi ve Edebiyat İlişkisi Üzerine”, **Osmanlılar**, C. 9, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara s.483-494

ŞAHİN Hatice (2007), “Câmi’ü'l-Fürs Örneğinde XVI. Yüzyıl Bitki İsimleri”, **Turkish Studies**, Volume 2/2 Spring, s. 571-602.

TOKER Mehmet Mustafa (2003), “Aktif Öğrenme”, **Üniversite ve Toplum Dergisi**, C. 3, S.1, s.7-19.

ÜSTÜNOVA Kerime (2011), “{-sîz}, {-lî} Ekinin Olumsuzu mu?” ,**Dil Yazıları**, Akçağ Yayınları, Ankara, s. 325.

YAMAN Banu (2005), “Senaryo Tabanlı Öğrenme Yaklaşımına (Stöy) Dayalı Eğitimde Drama Yönteminin İlköğretim Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Okuduğunu Anlama Başarılarına Etkisi”, **Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C.14, S. 2, s. 485-482.

YILMAZ Emine (1991), “Ana Türkçede Kapalı e Ünlüsü”, **Türk Dilleri Araştırmaları**, Ankara, s. 151-165.

Ansiklopedi Maddeleri

FAZLIOĞLU İhsan (1998b), “Hendese”, **İslam Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, C. 17, s. 199-208.

————— (1980), “Cebir maddesi”, **İslam Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, C.7, IRCICA LIBRARY, İstanbul, s. 199.

————— (1993), “Cebir”, **İslam Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, C. 7, s. 195-201.

————— (1998c), “Hesap Yöntemleri: A-Hesâb-ı A‘dâd-ı Erbaat Mütenâsibe” **İslam Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, C. 17, s. 268-269.

————— (1998d), “Hesab-ı Hataeyn”, **İslam Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, C. 17, s. 269-271.

————— (2004), “Mesaha”, **İslam Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, C. 29, s.261-264.

ÖZEN Şükrü (1993), “İbn Kunfüz”, **İslam Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, C. 20, s. 143, İstanbul.

Tezler

BAGA Elif (2012), Osmanlı Klasik Dönemde Cebir, (Basılmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, İslam Felsefesi Bilim Dalı, İstanbul.

BÜLBÜL Yaşar (2000), Osmanlı Devletinin Muhasebe Sistemi: 1300-1600, Marmara Üniversitesi, Ortadoğu ve İslam Ülkeleri Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.

DEĞİRMENDERE Muammer (2009), Kuyucaklızâde M. Âtîf ve Matematiğe Dair “Nihâyetü'l-Elbâb fî Tercemeti Hulâsâti'l- Hisâb” Adlı Eseri (Metin-Değerlendirme), (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslam Taihi ve Sanatları Anabilim Dalı, İslam Tarihi Bilim Dalı, Bursa.

GÖZÜTOK Avni (2001), Mecmâü'l-Kavâ'id-Hacı Atmaca (Muhyeddin Muhammed) “İnceleme-Metin-Sözlük”,(Doçentlik Tezi), Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum.

KARAGÖZ Ali (2013), Naşûh es-Silâhi'nin Umdetü'l-Hisâb Adlı Eseri (89b-179a) İnceleme-Metin-Dizin-Tıpkıbasım, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Türk Dili Bilim Dalı, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya.

OĞUZ Zeynep Tuba (2010), İsmail Gelenbevi'nin Hisâb el-Küsûr Adlı Eserinin el-Cebr ve'l-Mukabele Adlı Bölümünün İncelenmesi, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Prof. Dr. Melek Dosay Gökdoğan, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe (Bilim Tarihi) Anabilim Dalı, s. 29, Ankara.

ÖZÇELİK Sezay (2009), Muhyeddin Muhammed'in Mecmâü'l-Kavâ'id Adlı Eseri (Giriş-İnceleme-Metin-Sözlük), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yeni Türk Dili Anabilim Dalı, (Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul.

İnternet Kaynakları

ERSOY Esen- Neş'e BAŞER (2012),

http://kongre.nigde.edu.tr/xufbmek/dosyalar/tam_metin/pdf/2223-02_05_2012-23_34_15.pdf (20.09.2013).

Güncel Türkçe Sözlük

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.541fdf73cafc92.39580536 (e.t. 10.06.2014.)

Osmanlı Devlet Arşivleri

(<http://katalog.devletarsivleri.gov.tr/osmanli/arsiv.aspx>)(Gömlek no: 2847; Fon kodu: TS.MA.d) (e.t. 11.09.2012)

(<http://katalog.devletarsivleri.gov.tr/osmanli/arsiv.aspx>)(Gömlek no: 10573; Fon kodu: TS.MA.d) (e.t. 11.09.2012)

(<http://katalog.devletarsivleri.gov.tr/osmanli/arsiv.aspx>)(29/Z/1220-H.; Dosya no: 32; Gömlek no: 1544; Fon kodu: HAT). (e.t. 11.09.2012).

<http://www.bdo.com.tr/vergi/dosyalar/veraset/ver14.pdf> (e.t. 08.08.2012)

SEBZECİOĞLU Turgay (05.01.2009),

(http://www.turgaysebzecioglu.com/index.php?option=com_content&task=view&id=139&Itemid=2) (e.t. 11.01.2013)

www.yazmalar.gov.tr (e.t. 12.02.2012)

ÖZGEÇMİŞ

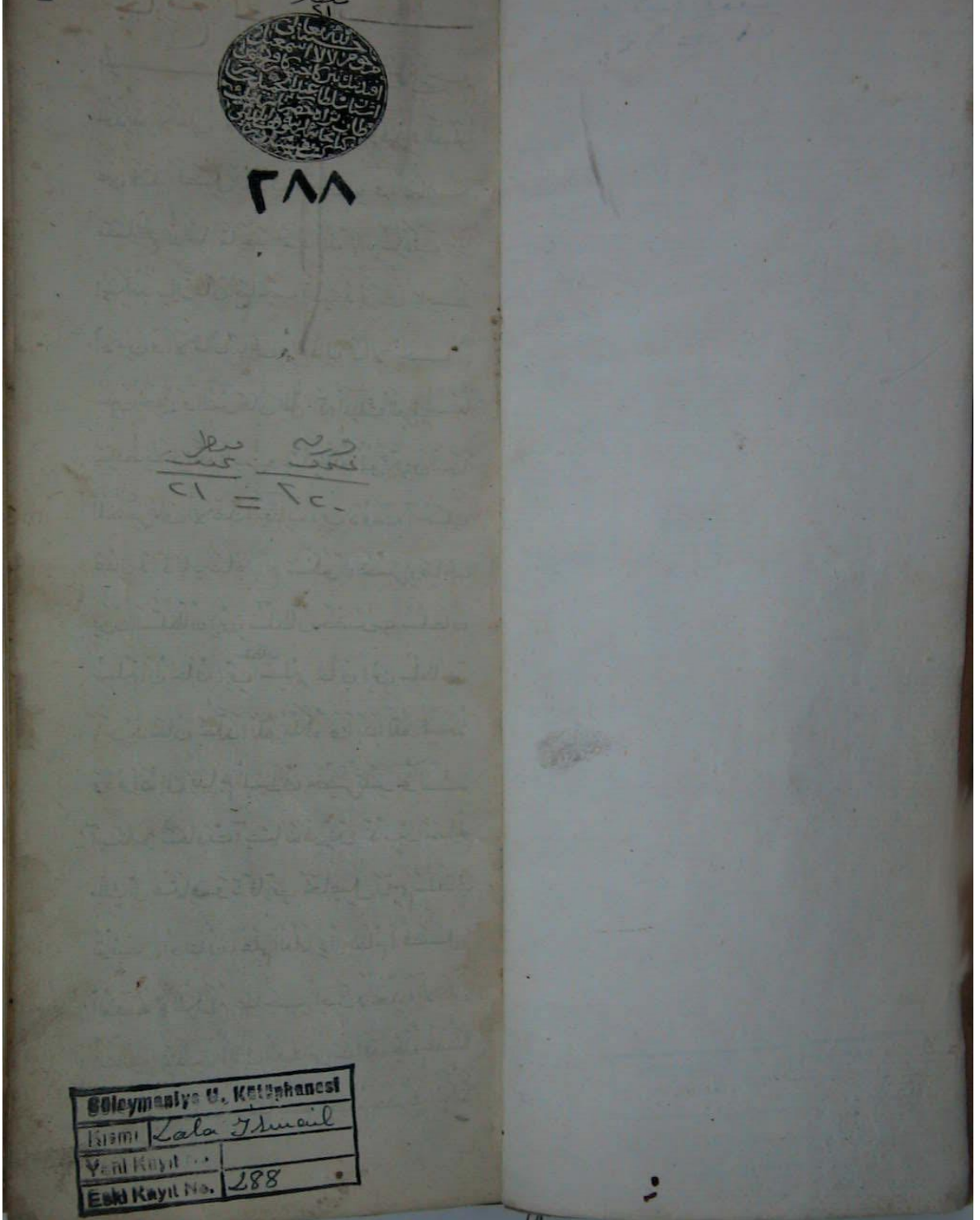
ÖZGEÇMİŞ			
Adı, Soyadı	ŞERMİN		KALAFAT
Doğum Yeri ve Yılı	ŞİŞLİ- İSTANBUL		23.03.1984
Bildiği Yabancı Diller ve Düzeyi	İngilizce		Farsça
	Orta		İleri
Eğitim Durumu	Başlama - Bitirme Yılı		Kurum Adı
Lise	1998	2002	Bahçelievler Anadolu Lisesi
Lisans	2003	2007	Trakya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü-Edirne
Lisans	2012	Devam ediyor	İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Fars Dili ve Edebiyatı Bölümü
Yüksek Lisans	2007	2009	Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yeni Türk Dili Bilim Dalı
Doktora	2009/2010	Devam ediyor	Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü/ Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Türk Dili Bilim Dalı
Çalıştığı Kurum (lar)	Başlama - Ayrılma Yılı		Çalışılan Kurumun Adı
1.	2008	2010	Bahçelievler Erkan Avcı Anadolu Endüstri Meslek ve Teknik Lisesi (Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni)
2.	2010	2014	Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Araştırma Görevlisi)
3.	2015	Devam ediyor	Yunus Emre Enstitüsü Londra Türk Kültür Merkezi (Türkçe Okutmanı)

Üye Olduğu Bilimsel ve Mesleki Kuruluşlar	T.E.V (Türk Eğitim Vakfı)		
Katıldığı Proje ve Toplantılar	TÜBİTAK PROJE YAZMA EĞİTİMİ, 29-30 Ağustos 2014 Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir. Yunus Emre Vakfı “Yabancılara Türkçe Öğretimi Sertifika Programı”, Ocak-Şubat 2013.		
Yayınlar:	<p>Kitap Tanıtımı</p> <p><i>Türk Edebiyatı’nda Postmodern Bir Destan: Ilgana, Özgür Özol, Resif Yayıncılık, Aralık 2010, 374s., Türk Dili, Ocak 2012.</i></p> <p>Uluslararası Sempozyumlarda Sunulan Özeti Basılmış Bildiriler</p> <p>Şermin KALAFAT, <i>On the Compound Terms Created with the Pseudo-Word / Yalancı ile Oluşturulan Birleşik Terimler Üzerine</i>, The Second International Symposium of Turkology “Questions and Developments of Modern Turkology Studies, 12-14 September 2012 University of Warsaw, Poland.</p> <p>Şermin KALAFAT, <i>An Examination Aimed at the Manuscripts Studies within Turkology Researches / Türkoloji Araştırmaları Kapsamında Yazma Eser Çalışmalarına Yönelik Bir İnceleme</i>, The Second International Congress of Turkology “600 Years of Polish-Turkish Relations- Research on Turkology Yesterday, Today and Tomorrow 25-27th June 2014, University of Warsaw, Poland.</p> <p>Şermin KALAFAT, <i>Saray Dilinden Bilim Diline: Osmanlı Türkçesinin Üst Dil Oluşum Sürecinde Türkçenin Bilim Dili Olarak Yeri</i>, Sahn-ı Seman’dan Darül-Fünûn’a Osmanlı’da İlim ve Fikir Dünyası, 19-21 Aralık 2014, İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, İstanbul.</p> <p>Uluslararası Sempozyumlarda Sunulan ve Basılmış Bildiriler</p> <p>Özlem ŞUATAMAN- Şermin KALAFAT, <i>Dil-Zihin İşleyişinin Dil Üzerindeki Olumsuz Etkisi: İnternet Örneği</i>, SOSBİLKO, 28 Nisan 2012, Kuşadası/İzmir.</p> <p>Şermin KALAFAT, <i>Nutuk’taki Çatılar Üzerine Anlam Bilimsel Bir Deneme</i>, 12.Uluslararası Dil, Yazın ve Deyişbilim Sempozyumu, 18-20 Ekim 2012, Eğitim Fakültesi, Yabancı Diller</p>		

	<p>Eğitimi Bölümü, Edirne.</p> <p>Ŗermin KALAFAT, <i>Alan Dili Söz Varlığının Genel Dildeki İliŖkileri zerine: Spor Terimleri rneği</i>, 5. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu, 19-22 Aralık 2012, Pamukkale Üniversitesi, Denizli.</p> <p>Ŗermin KALAFAT, <i>ALES-Türkçe Sorularının Metin Dilbilimsel BađdaŖıklık ve Tutarlılık ltleri üzerinden Değerlendirilmesi</i>, 13. Uluslararası Dil, Yazın, DeyiŖbilim Sempozyumu, 26-28 Eylül 2013, Kafkas Üniversitesi, Kars.</p> <p>Ŗermin KALAFAT, <i>Osmanlı Matematik Dilinin OluŖumunda Ysuf bin Keml el- Bursev'nin Cmi''l- Hisb'ının Yeri ve önemi</i>, VI. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu, 4-7 Aralık 2013, Uludağ Üniversitesi, Bursa.</p> <p>Ŗermin KALAFAT, <i>Osmanlı'da (Osmanlı Klasik Cebrinde) Cebirsel Notasyon Sistemi /Cebirsel Sembolizm ve Terminolojisi zerine</i>, VII. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu, 16-18 Ekim 2014, Fırat Üniversitesi, Elazığ.</p> <p>Uluslararası İndeksli Dergilerde Yayınlanmış Makaleler</p> <p>zlem ŖUATAMAN- Ŗermin KALAFAT, <i>Dil-Zihin İŖleyiŖinin Dil zerindeki Olumsuz Etkisi: İnternet rneği</i>, Sosyal ve BeŖeri Bilimler Dergisi, Cilt 4, No 2, 2012.</p> <p>Ŗermin KALAFAT, <i>Alan Dili Söz Varlığının Genel Dildeki İliŖkileri zerine: Spor Terimleri rneği</i>, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Ocak 2015, Bursa.</p>
Diğer:	
İletiŖim (e-posta):	serminkalafat@gmail.com
	<p>Tarih 20 Mart 2015</p> <p>İmza</p> <p>Adı Soyadı ŖERMİN KALAFAT</p>

TIPKIBASIMLAR

Cami' ü'l-Ḥisāb: Süleymaniye Nüshası

جامع الحساب

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
لِحَدِيثِهِ الْأَعْلَى وَتَقْدِيمِ الشُّكْرِ الْأَوَّلِيِّ وَالصَّلَاةِ
عَلَى مُحَمَّدٍ أَفْضَلِ الْوَرِيِّ وَعَلَى آلِهِ وَأَصْحَابِهِ
مَصَابِيحِ الدُّجَا مَا بَعْدَ حَمْدِ اللَّهِ بِإِذْنِهِ لِشَوْرَتِهِ
إِسْكَندَرِ الزَّمَانِ صَاحِبِ قِرَانِ دَوْلَتِ بَابِ سَطْرِ
الْأَمْنِ وَالْإِمَانِ نَاشِ رِئَاسَةِ الْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ
مُؤَيِّنِ الْحَقِّ وَالْبُرْهَانِ ظَلَمِ اللَّهُ الْمَلِكِ الْوَرِيثِ الْمُسْتَعَانَ
حَافِظِ بِلَادِ اللَّهِ نَاصِرِ وَعِبَادِ اللَّهِ الْمُؤَيَّدِ مِنَ السَّمَاءِ
الْمُظْفَرِ عَلَى الْأَعْدَاءِ الْإِقْتَابِ دِينَ دَوْلَتِ آسْمَانِ
عَدْلٍ دَادِ بِإِذْنِهِ رِيعِ مُسْكُونِ حَسْرٍ وَصَاحِبِ
قِرَانِ السُّلْطَانِ ابْنِ سُلْطَانِ حَضْرَتِ سُلْطَانِ
سَلِيمَانَ خَانَ ابْنِ سَلِيمَانَ خَانَ ابْنِ سُلْطَانِ
بَابِ زِيدِ خَانَ خَلْدَةَ اللَّهُ مُلْكُهُ وَأَبَدَ اللَّهُ عَمْرَهُ
وَدَوْلَتَهُ إِلَى قِيَامِ الْمِيْزَانِ حَضْرَتِ تَلْرِ بُولُوكِ
آسْتَانَهُ سَعَادَتِ آسْخِيَانَهُ لَرَنْدِ تَدْبِيرِ مَصَالِحِ
مَلِكِ آلِ عَثْمَانِي وَدَفَاتِرِ مَحَاصِلِ رَسْمِ سُلْطَانِي
تَوْفِيضِ أَوْلِيَانِ أَعْلَمِ الْعُلَمَاءِ الْعِظَامِ أَفْضَلِ
الْفَضْلَاءِ الْكِرَامِ صَاحِبِ الْعِزِّ وَالْمَجْدِ وَالْإِحْتِرَامِ
الْمَنْظُورِ بِنَظَرِ الْمَلِكِ الْعَلَامِ مَدَدِ اللَّهِ فَلَهُ عَلَيْنَا
إِلَى قِيَامِ السَّاعَةِ وَسَاعَتِهِ الْقِيَامِ حَضْرَتِ إِسْكَندَرِ

2
جَلْبِي أَنْدِي حَامَتِ مَعَالِيهِ حَضْرَتِ تَلْرِ بُولُوكِ
خَاكِ بَابِي شَرِّ بِلْمَانَهُ بُولُوكِ وَنَحِيْفِ بُولُوكِ
بِنِ كِبَالِ الْبَرْسُوِي بِرِجْهِ مُدَّتْ يُوْرَسُوْرِ
خِذْمَتَلْرِ نِيكِ أَوْلَاغِيْنَ بَعْضِ أَهْلِ قَلَمِ حَضْرَتِ
لَرَنْدِ تَعْلِيمِ عِلْمِ حِسَابِ اِيْتِكِ اِلَهْ عَزَّتْ وَتَبَّعَتْ
فِي رَقْرِ قَلَمًا غَلَهُ رَغَبَتْ بُولُوكِ قَلَمِ مَشَاهِدِ
أَوْلِيَانِغِيْنَ بُولُوكِ وَنَحِيْفِ مِقْدَارِ دُخِي عَلِي قَدْرِ
الطَّاقَةِ عِلْمِ حِسَابِهِ بِرِجْهِ وَقْتِ مَمَارَسَتِ
اِيْتِكِيْنَ بَعْضِ فَارِسِي وَعَدْرِي رَسَائِلِدَنْ
وَبَعْضِ خَاطِرِدُمْ مَنْ أَوْلَاغِيْنَ مَسَائِلِدَنْ اِيْتِكِ
أَوْلِيَانِغِيْنَ بُولُوكِ سَالَمِ جَمْعِ اِدْبِ جَامِعِ الْحِسَابِ
دِيُوْتَسِيْمِيَهْ أَوْلُنْدِي تَاكِيْرِ بُولُوكِ طَالِبِ أَوْلَاغِيْنَ
أَهْلِ قَلَمِ اِفَادَةِ اِيْتِكِ اِلَهْ عِنْدَ اللَّهِ مَاجُورِ وَمَشَارِبِ
أَوْلَاوَرِ وَبُولُوكِ مَاهِرِ لَرَنْدِ رَجَا أَوْلِيَانِغِيْنَ
بُولُوكِ خَلْفُوْمَزِي دَعْوَانِي مَحَاسِيْلِيغِهِ حَمَلِ
اِيْتِيُوْبِ بَلِكِي دُعَايِ خَيْرِ اِلَهْ يَادِ أَوْلِيَانِغِيْنَ مَوْزِ
وَسِيْلِهِ أَوْلُقِ مُلَاخِظَهُ أَوْلُنْمِشِ مُلَاخِظَهُ أَوْلِيَانِغِيْنَ
وَحَطَامُوْرِ مُطْلَعِ أَوْلُدِ قَلَمِ نِيكِ زِيْلِ كَرَمِ اِيْلِهِ
سَتْرِ بُولُوكِ تَصِيْحِ اِيْتَسِيْنَهْ هِيْتِ اِدَا لَرَنْدِ
وَبُولِ سَالَهُ أَوْلُنْ فَضْلِ لُوْرِنَهْ
بِيَانِ أَوْلِيَانِغِيْنَ اِنْشَاءِ اللَّهِ تَعَالَى

فَصَلِ أَوَّلَ ضَرْبِ بَائِكِ أَنْوَاعِنِ
 وَاسْتَخْرَاجِنُوكَ قَوَاعِدِنِ بَيَانِ إِدْرِ
 فَصَلِ ثَانِي كُورَانِكِ أَنْوَاعِنِ
 وَآكَامُتَعَلِقِ مَسَائِلِي بَيَانِ إِدْرِ
 فَصَلِ ثَالِثِ قِسْمَتِرُكِ أَنْوَاعِنِ
 وَاسْتَخْرَاجِنُوكَ قَوَاعِدِنِ بَيَانِ إِدْرِ
 فَصَلِ رَابِعِ مَخَارِجِي وَآكَامُ
 مُتَعَلِقِ مَسَائِلِي بَيَانِ إِدْرِ
 فَصَلِ خَامِسِ قِسْمَتِ غَرَمَانُوكِ
 طَرِيقِي بَيَانِنْدِكِ دَرِ فَصَلِ
 سَادِسِ أَرْبَعَةِ أَعْدَادِ مُتَنَاسِبِنُوكِ قَوَاعِدِنِ
 وَآكَامُتَعَلِقِ مَسَائِلِي بَيَانِ إِدْرِ فَصَلِ
 سَابِعِ خَطَائِي وَاحِدِ وَخَطَائِي قَوَاعِدِنِ وَآكَامُ
 مُتَعَلِقِ مَسَائِلِي بَيَانِ إِدْرِ فَصَلِ
 ثَامِنِ مُضْلَعَاتِي وَاسْتَخْرَاجِنُوكَ قَاعِدِ لَرِكِ
 بَيَانِ إِدْرِ فَصَلِ تَاسِعِ مَسَاحَتِ
 وَآكَامُتَعَلِقِ مَسَائِلِي بَيَانِ قَلُورِ فَصَلِ
 عَاشِدِ جَبْرِ مَقَابِلَهُ نُوكِ قَوَاعِدِنِ وَآكَامُ
 مُتَعَلِقِ مَسَائِلِي بَيَانِ إِدْرِ اِنْشَاءَ اللّٰهِ تَعَالٰى
 مُبْتَدِئًا بِحُجُونِ بَيَانِ اُولِي نُورِ يُوْقَسَهُ
 اَهْلُ فَضِيلِ يَانِنْدِكِ نَهْ مَقْدَارِي اُولِهِ

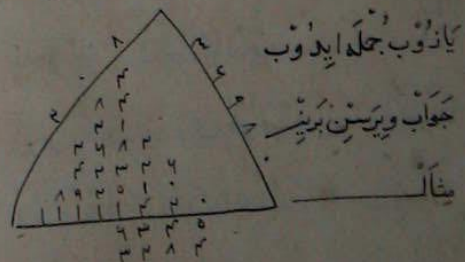
3 فَصَلِ اَوَّلِي ضَرْبِ بَيَانِ
 اِدْرِ بِرِنَجِه قِسْمِ اَوَّلِي نَهْ قِسْمِ اَوَّلِ صَحِيحِي
 صَحِيحَه ضَرْبِ اَتَمِكِي بَيَانِ اِدْرِ قِسْمِ ثَانِي صَحِيحِي
 كُورِ ضَرْبِ اَتَمِكِي بَيَانِ اِدْرِ اَوْجِنِي قِسْمِ
 كُورِي كُورِ ضَرْبِ اَتَمِكِي بَيَانِ اِدْرِ
 دَرْدِنِي قِسْمِ صَحِيحِ اِلَه كُورِي صَحِيحَه
 ضَرْبِ اَتَمِكِي بَيَانِ اِدْرِ بِشِنِي قِسْمِ صَحِيحِ
 اِلَه كُورِي صَحِيحِ اِلَه كُورِ ضَرْبِ اَتَمِكِي بَيَانِ
 اِدْرِ قِسْمِ اُولِكِه صَحِيحِي صَحِيحَه ضَرْبِ اَتَمِكِ
 قَاعِدِنِ سِنِ بَيَانِ اِدْرِ اَمَا بُو فَنُوكِ اَوْسَاذَلَرِي
 نَجِه دَر لُوطَرِ يَقْلَرِ تَا لَيْفِ اِتْمِشَلَرِ فَقِيْدِي دَاجِي
 مَعْلُومِ اُولِدُونِي مَقْدَارِ بَيَانِ اُولِنْدِي
 شِكْلِ اَوَّلِ ضَرْبِ مَخْتَلِفِ بَيَانِنْدِكِ دَر مَثَلًا
 دَرْتِ يُوْزِ سَكْسَنِ اَوْجِ قُطْعَه قَمَاشِ هَرِ
 پَارِي اَوْجِدِ يُوْزِ اَلْتَمِشِ بَرِ اَلْحِجِيَه اُولِسَه
 قِيْمَتِي نَهْ مَقْدَارِ اُولُوْرِ بِلْمَكِ دِلْسَكِ مَقْدَمًا
 ذِكْرًا اُولَانِ دَرْتِ يُوْزِ سَكْسَنِ اَوْجِ پَارِي
 يَارُوْبِ وَدَخِي تَحْتِنْدِكِ قِيْمَتِ اَوْجِدِ يُوْزِ
 اَلْتَمِشِ بَرِ اَلْحِجِيَه يَارُوْبِ بَعْدُ تَحْتِنْدِكِ
 يَارِلَنِ كَلِمِي عَدَدِي فَوْقِنْدِكِ اَحَادِ خَاسِنْدِكِ
 اُولَانِ عَدَدًا، ضَرْبِ اِيْدُبِ يَارُ، سِنِ بَعْدُ

بَعْدَ تَحْتِنِ اَوْلَانِ كَلِي عَدَدِي فَوْقَيْنِ عَشْرَتِ
 خَانَه سِنْدِ اَوْلَانِ سَكِنِ عَدَدَه ضَرْبِ اِدْبِ
 رَادَه التَّنِيكِ يَزِي سِنِ بَعْدَ تَحْتِنِ اَوْلَانِ
 كَلِي عَدَدِي فَوْقَيْنِ مِيَّاتِ خَانَه سِنْدِ اَوْلَانِ
 دُرَّتِ عَدَدَه ضَرْبِ اِدْبِ يَزُوْبِ جَمْلَه اِدْبِ
 جَوَابِ وَرَ سِنِ بَرِيئِ مِثَالًا

$$\begin{array}{r}
 383 \\
 261 \\
 \hline
 1013 \\
 288113 \\
 \hline
 124433
 \end{array}$$

شَكْلُ ثَانِي ضَرْبِ فَوْقَيْنِ بَيَانِي دُرِّ مِثَالًا
 بِيَكِ اَوْجِ يُوَزُقِرِقِ بَشِ يَارَ قَوْمَاشِ اَوْلَسَه
 هَرِ يَارِ سِي اَوْجِ بِيَكِ اِكِي يُوَزِ سَكِنِ دُرِّ دُرِّ
 اَنْجِيَه نَه مِقْدَارِ اَنْجِه اَوْلُورِ دِنِلِسَه مَقْدَمَا
 قَوْمَاشِ يَزُوْبِ وَتَحْتِنِ دَانِي ذِكْرِ اَوْلَانِ
 ثَبِتِ اِدْبِ وَاوَزِرِنَه بَرِ رَادَه چَكُوْبِ وَيُونِ
 بُوَقُرُوْدَه بَيَانِ اَوْلَانِ اَسْلُوْبِ اُوَزِرِنَه ضَرْبِ
 اِدْبِ بَرِ اَلِ دُوْتَمِيُوْبِ هَمَانِ هَرِنَه مِقْدَارِ عَدَدِ
 وَاَقِعِ اَوْلُورِسَه مَرْتَبِسَه كُورَه اُوَزِرِنِ

شَكْلُ ثَالِثِ ضَرْبِ مُحَاذَاتِ بَيَانِ اِبْدَرِ طَرِيْقِي
 اَوْلَاذِرِكِه لِحْنِ مَضْرُوْبِ اِلَه مَضْرُوْبِ فِيْهِ
 يَزِدُ دَقْدَنِ مُكْرَمِ تَحْتِنِ اَوْلَانِ اَحَادِ خَانَه
 سِنِ فَوْقَيْنِ اَوْلَانِ اَحَادِ خَانَه سِنَه ضَرْبِ
 اِيْدُوْبِ اُوَزِرِنَه بَرِ رَادَه چَكُوْبِ مَرْتَبِه
 اَحَادَه وَاقِعِ اَوْلَانِ عَدَدِي يَزُوْبِ
 عَشْرَاتِكِ وَاَقِعِ اَوْلَانِ عَدَدِي اَلِ دِيُوْحِفِظِ
 اِيْدِ سِنِ بَعْدَ تَحْتِنِ اَحَادِ خَانَه سِنْدِ
 اَوْلَانِ عَدَدِي فَوْقَيْنِ عَشْرَاتِ خَانَه سِنْدِ
 اَوْلَانِ عَدَدَه ضَرْبِ اِيْدُوْبِ وَتَحْتِنِ عَشْرَاتِ
 خَانَه سِنْدِ اَوْلَانِ عَدَدِي فَوْقَيْنِ اَحَادِ خَانَه
 سِنْدِ اَوْلَانِ عَدَدَه ضَرْبِ اِيْدُوْبِ نَه مِقْدَارِ
 اَوْلُورِسَه اَلِ اَوْلَانِ عَدَدِ اَلِ الْحَاقِ اِدْبِ
 فَوْقَيْنِ رَادَه اُوَزِرِنِ مَرْتَبِه اَحَادَه اَوْلَانِ
 عَدَدِي ثَبِتِ اِدَه سِنِ مَا عَدَا سِنِ اَلِ دِيُوْبِ
 حِفْظِ اِدَه سِنِ بَعْدَ فَوْقَيْنِ عَشْرَاتِ خَانَه
 سِنْدِ اَوْلَانِ عَدَدِي تَحْتِنِ عَشْرَاتِ خَانَه
 سِنْدِ اَوْلَانِ عَدَدَه ضَرْبِ اِيْدُوْبِ مِقْدَارِ
 وَاَقِعِ اَوْلُورِسَه اَلِ اَوْلَانِ عَدَدِ اَلِ الْحَاقِ اِدْبِ
 يَاذُوْبِ جَمْلَه اِدْبِ وَرَ سِنِ بَرِيئِ مِثَالًا

$$\begin{array}{r}
 1759 \\
 339 \\
 \hline
 1759
 \end{array}$$

مِثَالِ ————— آخِرَ بِطَرِيقِ مُحَاذَاتِ حِينَ ضَرْبِ اُولَى
 عَدَدٍ مَرَّتَبَةٍ مِثَالَهُ وَارْسَهُ مِثَالَهُ اِلَى يُوْزِ اُوْتُوْزِ
 اَلَّتِ يَارَ قَمَاشِ هَرِّ يَارِ سِي يُوْزِ قِرْقِ اَوْجِدِ اَلْحِجِيَه
 نَهْ مِقْدَارِ اُولُوْزِ دِنَلِسَهْ مَقْدَمًا قَوْمَاشِ يَارِ زُوْبِ
 وَالتَّيْنَهْ بَهَاسِنِ يَارِ زُوْبِ اُوْزِ نَهْ بَرَادًا چَكُوْبِ
 بَعْدُ اَحَادِ خَانَهْ سِنْدَهْ اُولَانِ عَدَدِي بِرَبْرِيَهْ ضَرْبِ
 اِدُبِ رَادًا اُوْزِيَهْ مَرَّتَبَهْ اَحَادَهْ اِلَى طَرَفِيْنِ
 ثَبَتِ اِيْدُوْبِ مَرَّتَبَهْ عَشْرَاتِكِ اُولَانِ اَللَّهِ دِيُو
 حِفْظِ اِدَهْ سِنِ بَعْدُ تَحْتِيْنِ اَحَادِ خَانَهْ سِنْدَهْ
 اُولَانِ عَدَدِي فَوْقِيْنِ عَشْرَاتِ خَانَهْ سِنْدَهْ اُولَانِ
 عَدَدِ وَتَحْتِيْنِ عَشْرَاتِ خَانَهْ سِنْدَهْ اُولَانِ عَدَدِي
 فَوْقِيْنِ اَحَادِ خَانَهْ سِنْدَهْ اُولَانِ عَدَدِ ضَرْبِ اِدُبِ
 مَقْدَارِ عَدَدِ وَاقِعِ اُولُوْرَسَهْ مَقَابَلِ سِنْدَهْ رَادَهْ اُوْزِيَهْ
 عَشْرَاتِ خَانَهْ سِنْدَهْ يَارِ زُوْبِ بَاقِي سِنِ اَللَّهِ دِيُو
 حِفْظِ اِدَهْ سِنِ وَبَعْدُ اَحَادِ خَانَهْ سِنْدَهْ اُولَانِ
 عَدَدِي بَعْدُ تَحْتِيْنِ اَحَادِ خَانَهْ سِنْدَهْ اُولَانِ
 عَدَدِي فَوْقِيْنِ مِثَالَتِ خَانَهْ سِنْدَهْ اُولَانِ عَدَدِ
 وَتَحْتِيْنِ مِثَالَتِ خَانَهْ سِنْدَهْ اُولَانِ عَدَدِي فَوْقِيْنِ
 اَحَادِ خَانَهْ سِنْدَهْ اُولَانِ عَدَدِ وَفَوْقِيْنِ عَشْرَاتِ
 خَانَهْ سِنْدَهْ اُولَانِ عَدَدِ ضَرْبِ اِدُبِ نَهْ مِقْدَارِ
 اُولُوْرَسَهْ اُوْزِيَهْ مَرَّتَبِيَهْ كُوْرَهْ مَرَّتَبَهْ

5 اَحَادِي ثَبَتِ اِدُوْبِ بَاقِي سِنِ اَللَّهِ دِيُو حِفْظِ اِدِسِنِ
 بَعْدُ مَرَّتَبَهْ عَشْرَاتِكِ تَحْتِيْنِ اُولَانِ عَدَدِي
 فَوْقِيْنِ مِثَالَتِ خَانَهْ سِنْدَهْ وَفَوْقِيْنِ عَشْرَاتِ
 خَانَسِنْدَهْ اُولَانِ عَدَدِي تَحْتِيْنِ مِثَالَتِ
 خَانَسِنْدَهْ ضَرْبِ اِدُبِ هَرِّ نَهْ مِقْدَارِ عَدَدِ اُولُوْرَسَهْ
 مَقَابَلِ سِنْدَهْ اَحَادِيْنِ يَارِ زُوْبِ مَاعْدَاسِنِ اَللَّهِ
 دِيُو حِفْظِ اِدِسِنِ بَعْدُ تَحْتِيْنِ مِثَالَتِ خَانَسِنْدَهْ
 اُولَانِ عَدَدِي فَوْقِيْنِ مِثَالَتِ خَانَسِنْدَهْ اُولَانِ
 عَدَدِ ضَرْبِ اِدُبِ نَهْ مِقْدَارِ اُولُوْرَسَهْ اُوْزِيَهْ
 يَارِ زُوْبِ جَوَابِ وَيَزِيْنِ سِنِ بَرِيَسِ اَسْلُوْبِ

۳	۳	۷	۴	۸
		۲	۳	۴
		۱	۴	۳

مِثَالِ ————— آخِرَ بِطَرِيقِ مُحَاذَاتِ
 حِينَ مَضْرُوبِ بِلَهْ مَضْرُوبٍ فِيْهِ مَرَّتَبَهْ اَلْوَفَنِ
 وَاقِعِ اُولَسَهْ مِثَالَهُ بِيَكِ دُرَّتِ يُوْزِ اُوْتُوْزِ اُوْجِ يَارِ
 قَوْمَاشِ هَرِّ يَارِ سِي اِلَى بِيَكِ اُوْجِ يُوْزِ قِرْقِ بَشِ
 اَلْحِجِيَهْ اُولَسَهْ جَمَلَهْ قِيَمَتِ نَهْ مِقْدَارِ اُولُوْرَدِ نِلِسَهْ
 مَقْدَمًا قَوْمَاشِ يَارِ زُوْبِ وَتَحْتِيْنِ قِيَمَتِيْنِ يَارِ زُوْبِ
 اُوْزِيَهْ بَرَادًا چَكُوْبِ بَعْدُ اِلَى جَانِبِيْنِ مَرَّتَبَهْ
 اَحَادِي بِرَبْرِيَهْ ضَرْبِ اِدُبِ اُوْزِيَهْ يُوْزِيَهْ اُولُوْرَدِ

بِيَانِ اَوْلَانِ قَاعِدِ اَوْزَرَ، مَرْتَبَةً اَحَادِينَ ثَبَتِ اِدْبُ
 مَا عَدَّ اسِنَّ اَللَّ دِيُو حِفْظِ اِيْتِدَادِ كَدَنْ صُلْحًا بَعْدَ تَحْتِنَا
 اَحَادِدَا، اَوْلَانِ عَدَدِي فَوْقِي عَشْرَاتِ خَانَسِنَا
 وَفَوْقِي اَحَادِ خَانَسِنَا اَوْلَانِ عَدَدِي تَحْتِنَا
 عَشْرَاتِ خَانَسِنَا اَوْلَانِ عَدَدَا، ضَرْبِ اِدْبِ
 مُقَابَلَسِنَا مَرْتَبَةً اَحَادِينَ يَزُوْبُ بَاقِسِنَا
 اَللَّ دِيُو حِفْظِ اِدْبِ سِنَّ بَعْدَ اَحَادِ خَانَسِنَا
 تَحْتِنَا وَاقِعِ اَوْلَانِ عَدَدِي فَوْقِي مِيَّاتِ
 خَانَسِنَا اَوْلَانِ عَدَدَا، وَفَوْقِي اَحَادِ
 خَانَسِنَا اَوْلَانِ عَدَدِي تَحْتِنَا مِيَّاتِ
 خَانَسِنَا اَوْلَانِ عَدَدَا، ضَرْبِ اِدْبِ وَاكِي جَانَسِنَا
 عَشْرَاتِ خَانَسِنَا اَوْلَانِ عَدَدِي بَرَبْرِنَا ضَرْبِ
 اِدْبِ نَهْ مِقْدَارِ اَوْلُوْرَسَهْ اَوْزَرَ اَحَادِينَ
 مَرْتَبِسَهْ كُوْرَ يَزُوْبُ مَا عَدَّ اسِنَّ اَللَّ دِيُو
 حِفْظِ اِيْلَا سِنَّ بَعْدَ تَحْتِنَا مَرْتَبَةً اَحَادِيَةً
 اَوْلَانِ عَدَدِي فَوْقِي اَلْوَفِّ خَانَسِنَا وَفَوْقِ
 وَفَوْقِي اَحَادِ خَانَسِنَا اَوْلَانِ عَدَدِي
 تَحْتِنَا اَلْوَفِّ خَانَسِنَا وَفَوْقِي عَشْرَاتِ
 خَانَسِنَا اَوْلَانِ عَدَدِي تَحْتِنَا مِيَّاتِ
 خَانَسِنَا اَوْلَانِ عَدَدَا، وَتَحْتِنَا عَشْرَاتِ
 خَانَسِنَا اَوْلَانِ عَدَدِي فَوْقِي مِيَّاتِ

6 خَانَسِنَا اَوْلَانِ عَدَدَا، ضَرْبِ اِيْدُوْبِ هَرَبَهْ
 مِقْدَارِ عَدَدَا وَاقِعِ اَوْلُوْرَسَهْ اَوْزَرَ مَرْتَبِسَهْ
 كُوْرَ يَزُوْبُ وَاللَّ اَوْلَانِ عَدَدِي حِفْظِ اِدْسِنَا
 بَعْدَ فَوْقِي مَرْتَبَةً عَشْرَاتِ اَوْلَانِ عَدَدِي
 تَحْتِنَا اَلْوَفِّ خَانَسِنَا اَوْلَانِ عَدَدَا، وَتَحْتِنَا
 عَشْرَاتِ خَانَسِنَا اَوْلَانِ عَدَدِي فَوْقِي اَلْوَفِّ
 خَانَسِنَا اَوْلَانِ عَدَدِي وَتَحْتِنَا مِيَّاتِ خَانَسِنَا
 اَوْلَانِ عَدَدَا، ضَرْبِ اِيْدُوْبِ مُقَابَلَسِنَا اَحَادِينَ
 مَرْتَبِسَهْ كُوْرَ ثَبَتِ اِيْدُوْبُ بَاقِسِنَا اَللَّ دِيُو
 حِفْظِ اِيْدِسِنَا بَعْدَ فَوْقِي مِيَّاتِ خَانَسِنَا
 اَوْلَانِ عَدَدِي تَحْتِنَا اَلْوَفِّ خَانَسِنَا اَوْلَانِ
 عَدَدَا، بَعْدَ تَحْتِنَا مِيَّاتِ خَانَسِنَا اَوْلَانِ
 عَدَدِي فَوْقِي اَلْوَفِّ خَانَسِنَا اَوْلَانِ عَدَدَا،
 ضَرْبِ اِيْدُوْبِ مَرْتَبَةً اَحَادِينَ يَزُوْبُ مَا عَدَّ اِيْلَا
 اَللَّ دِيُو حِفْظِ اِيْدِسِنَا بَعْدَ اِكِي جَانَسِنَا اَلْوَفِّ
 خَانَسِنَا اَوْلَانِ عَدَدِي بَرَبْرِنَا ضَرْبِ اِيْدُوْبِ
 نَهْ مِقْدَارِ اَوْلُوْرَسَهْ يَزُوْبُ جَوَابِ وِرَاسِنَا

رَسْمُ مِثَالِ
 ۳۳۴۰۳۳۳
 ۳۳۳
 ۳۳۳

هَرَبَهْ مِقْدَارِ مَحَادَاتِ اِلَهْ ضَرْبِ اَوْلَمَقِ مُرَادِ
 اَوْلُوْرَسَهْ بُوْقِيَّاسِ اَوْزَرَ، اِسْتِخْرَاجِ
 اَوْلِسَهْ

مِثَالِي — آخِرُ شَكْلِ رَابِعِ ضَرْبِ قَفَسِي نُولِ
 اسْتِخْرَاجِ بَيَانِي دَرِ مَثَلِ اِي يُوَزِ سَاكْسِنِ دَرِ
 پَارِ، قَوْمَاشِ هَرِ پَارِ، سِي دَرِ دَرِ يُوَزِ يَكْرِمِ طُقُوزِ
 اِچْدَنِ جَمَلِه سِنُوكِ قِيْمَتِ نَهْ مِقْدَارِ اُولُوْرِ ضَرْبِ
 قَفَسِي لِهْ اسْتِخْرَاجِ اِيْمَكِ دِلْسَكِ طَرِيْقِي اَوْلَا دَرِ
 طَوْلِنِهْ وَعَرْضِنِهْ رَا دَهْ، چَكِه سِنِ مَدْرَجِ بَعْدِ ذِكْرِ
 اَوْلَانِ رَا دَهْ، لَرُوكِ زَا وَيَكْلَرِنِ بَرِ رَا دَهْ، دَاخِي
 چَكْسِنِ بَعْدِ بُوْمَدَبَكْ اُوْرِنِ، قَوْمَاشُوكِ
 عَدَدُوْنِ يَا زَهْ سِنِ اِي يُوَزِ سَاكْسِنِ دَرِ عَدَدُوْرِ
 وَيَسَارِنِ، قِيْمَتِي يَا زَهْ سِنِ كِه دَرِ يُوَزِ يَكْرِمِ طُقُوزِ
 اِچْدَهْ يَا زَهْ سِنِ بَعْدِ مَدْرَجِ بَعْدِ يَسَارِنِ، يَا زَهْ
 قِيْمَتِ فَوْقِنِ اَحَا دَخَانِسِنِ، وَاقِعِ اَوْلَانِ قَوْمَا
 ضَرْبِ اِدْبِ هَرِنِهْ وَاقِعِ اُولُوْرِسَهْ اَحَا دَخَانِسِي مُقَا
 بَلَسِنِ، مَدْرَجِ اِچْنِ نَبْتِ اِدَهْ، سِنِ بَعْدِ يَسَا
 اَوْلَانِ كَلِي عَدَدِي فَوْقِنِ عَشْرَتِ خَالِسِنِ
 اَوْلَانِ عَدَدِ، ضَرْبِ اِيْدُوْبِ نَهْ خَاصِلِ اُولُوْرِسَهْ
 مُقَابَلَسِنِ، مَدْرَجِ اِچْنِ يَا زَهْ سِنِ بَعْدِ
 كِرِ وَيَسَارِنِ، اَوْلَانِ قِيْمَتِ قَوْمَاشِ فَوْقِنِ
 مَدْرَجِ مِثَالِ، وَاقِعِ اَوْلَانِ عَدَدِ ضَرْبِ
 اِيْدِبِ نَهْ خَاصِلِ اُولُوْرِسَهْ مَدْرَجِ اِچْنِ مُقَا
 بَلَسِنِ، نَبْتِ اِدَهْ، سِنِ بُوَا سَلُوْبِ اُوْرِنِهْ هَرِنِهْ

مقدار

7 مِقْدَارِ خَانِهْ وَاقِعِ اُولُوْرِسَهْ ضَرْبِ اِدْبِ بَعْدِ
 مَدْرَجِ اِچْنِ وَاقِعِ اَوْلَانِ خَانِهْ لَدِي تَحْتِنِ
 جَمَلِه اِيْدُوْبِ جَوَابِ وَيَسِي سِنِكِمِ ذِكْرِ اَوْلَانِ
 قَوْمَاشُوكِ قِيْمَتِ اَوْلِ مِقْدَارِ وَاقِعِ اُولُوْرِ
 بِيْنِ ذِكْرِ اَوْلَانِ قَوْمَاشُوكِ قِيْمَتِ يُوَزِ يَكْرِمِ
 بَرِيْبِكِ سَاكْسِنِ يُوَزِ اُوْتُوْنِ اَلْتِ اِچْدَهْ اُولُوْرِ
 مِثَالِي — ضَرْبِ قَفَسِي

	۲	۸	۴
۴	۰	۳	۱
۲	۱	۲	۶
۶	۰	۱	۰
۹	۴	۶	۸
	۱	۷	۳
	۱	۲	۶
	۱	۱	۳
	۱	۱	۶

مِثَالِي — آخِرُ شَكْلِ خَامِسِ اِچْنِ
 بَرِ ضَرْبِ اِيْمَكِ دِلْسَكِ كِه طَرِيْقِي جَمَلِه اِيْلِهْ اَوْلُوْرِ
 وَقَوْمَاشُوكِ قِيْمَتِ بِلَهْ دَاخِلِ اَوْلِهْ مَثَلِ اِيْدِي
 يُوَزِ اَلِي بَشِ پَارِ، قَوْمَاشِ اَلْتِ يُوَزِ اَلِي اُوچْدَرِ
 اِچْدَنِ نَهْ مِقْدَارِ اُولُوْرِ دَرِ سَلَرِ مَقْدَمِ اِيْدِي
 يُوَزِ اَلِي بَشِي بَرِ صَطْرِ اِيْدُوْبِ يَا زَهْ وَ اَوْلِ
 صَطْرِكِ مِثَالِ خَانِهْ سِنِدَنِ طَرَفِنِهْ كِه يَسَارِنِ
 اَلْتِ يُوَزِ اَلِي اُوچْدَرِ عَدَدِ يَا زَهْ وَ بِيْنِ بَرِ مِقْدَارِ

مُفَاصَلَهُ وَقَعَ أَوْلَاهُ بَعْدَ النَّبِيِّ بُونَ إِلَيْهِ أَوْجُكَ مِثَاتٍ
 خَانَسِنْدَ وَقَعَ أَوْلَانِ اللَّيِّ عَدْدُكَ بِرِنِ اخِرَجِ
 اِدْبَ بَاقِي قَلَانِ بَشِ عَدْدِي يَدِي بُونَ اللَّيِّ بَشِ عَدْدَهُ
 وَرَاسِنِكِرِ أَوْجِ بِيكِ يَدِي بُونَ بَشِ عَدْدِ أَوْلُو تَحْتِنِ
 يَارَ سِنِ يَدِي بُونَ اللَّيِّ بَشِ مُقَابَلَسِنْدَ بَعْدَ بُونِ
 بُونَ اللَّيِّ بَشِ عَدْدُكَ أَحَادَ وَعَشْرَاتِ اِيچُونِ بِيئِنِ
 طَرَفِنَهْ يَانِنَهْ اِكِي صِفَرِ دَاخِي دِيُوبِ بَعْدَ مَرْتَبَهْ
 عَشْرَاتِنِ وَقَعَ أَوْلَانِ بَشِ عَدْدِ اِيچُونِ يَدِي بُونَ
 إِلَيْهِ بَشِي تَنْصِيْفِ اِدْبِ مُقَابَلَسِنْدَ بَعْدَ أَوْجِ
 كَنَ يَدِي بُونَ اللَّيِّ بَشِ مَرْتَبَهْ أَحَادِي اِيْتِكَا
 اِدْوَبِ تَحْتِنِ يَارَ سِنِ وَجْمَلَهْ اِدْوَبِ يَارَ سِنِ
 بَاقِي هَرْنَهْ مِقْدَارِ حَاجَتِ أَوْلُورِسَهْ بُوَطَرِ
 إِلَهْ اِسْتِخْرَاجِ اِدَ سِنِ مِثَالِ ضَرْبِ جْمَلَهْ

۰	۵	۷	۳	۶
۰	۵	۷	۳	۶
۰	۵	۷	۳	۶
۰	۵	۷	۳	۶
۰	۵	۷	۳	۶
۰	۵	۷	۳	۶
۰	۵	۷	۳	۶
۰	۵	۷	۳	۶
۰	۵	۷	۳	۶
۰	۵	۷	۳	۶

مثال ضرب

۲	۵	۴	۱	۳
۲	۵	۴	۱	۳
۲	۵	۴	۱	۳
۲	۵	۴	۱	۳
۲	۵	۴	۱	۳
۲	۵	۴	۱	۳
۲	۵	۴	۱	۳
۲	۵	۴	۱	۳
۲	۵	۴	۱	۳
۲	۵	۴	۱	۳

مثال آخر شکل سادس ضرب جمله بیان

تَحْتَانِ طَرِيقِي إِلَهْ مَثَلَا دُنْتِ بُونَ يَكْرِمِ أَوْجِ پَارَ،
 قَوْمَاشِ هَر پَارِ سِي بَشِ بُونَ اَوْنِ بَرِ اَلْجَدَنَ
 وَيُوزِ التَّشِينِ پَارَ، قَوْمَاشِ هَر پَارِ سِي اِكِي يُونَ
 اَوْتُونَ اَوْجِرَ اَلْجَدَنَ وَاِكِي يُونَ اَوْتُونَ بَرِ پَارَ
 قَوْمَاشِ هَر پَارِ سِي يُونَ اَوْنِ اَلْكِشَرِ اَلْجَدَنَ
 جْمَلَهْ بُوَ اَوْجِ قَلَمِ قَوْمَاشُوكِ قِيَمَتِ نَهْ مِقْدَارِ
 اَوْلُورِ دِ سَلَطِ طَرِيقِي تَحْتَانِ إِلَهْ اِسْتِخْرَاجِ اَتْمَكِ
 دِلْسَكِ مَقْدَمًا مَازِكِرِ اَوْلَانِ اَوْجِ جِنْسِ قَوْمَاشِ
 يَارُوبِ وَتَحْتَلِرِنِ قِيَمَتَلِرِنِ يَارَ سِنِ بَعْدَ
 تَحْتَلِرِنِ اَوْلَانِ جَمِيعِ اَعْدَادِ فَوْقِنِ أَحَادِ
 خَانَهْ لَرِنِ اَوْلَانِ اَعْدَادِ، ضَرْبِ اِدَ سِنِ
 كِهْ بِيكِ سَكِرِ يُونَ بِيَتَشِ سَكِرِ عَدْدِ اَوْلُورِ بَرَادَهْ
 چَكُوبِ تَحْتِنِ ثَبَتِ اِدَ سِنِ بَعْدَ تَحْتَلِرِنِ
 اَوْلَانِ حُلِي اَعْدَادِ فَوْقِنِ عَشْرَاتِ خَانَهْ لَرِنِ
 اَوْلَانِ اَعْدَادِ، ضَرْبِ اِدَ سِنِكِرِ جْمَلَهْ اِكِي بِيكِ
 يَدِي بُونَ اللَّيِّ اَلَّتِي عَدْدِ اَوْلُورِ رَاةِ التَّشِينِ
 عَشْرَاتِ خَانَهْ سِي مَرْتَبَسِنْدَ اِيْتِلَا اِدْوَبِ
 بَعْدَ تَحْتِنِ اَوْلَانِ مَجْمُوعِ اَعْدَادِي قُو
 قِنِ مِثَاتِ خَانَسِنْدَ اَوْلَانِ اَعْدَادِ، ضَرْبِ
 اِيلا سِنِكِرِ اِكِي بِيكِ بَشِ يُونَ بَرِ عَدْدِ اَوْلُورِ
 لَدَا، التَّشِينِ مَرْتَبَهْ مِثَاتِنِ اِيْتِلَا اِدْوَبِ

يَا سَن بَعْدَ جَمَلَةٍ إِذْ سَنَ اِكْبِي يُوْزُ يَمِشْ طُقُوْزِيْكَ
 بِشْ يُوْزُ اَوْ تُوْزُ سَكِيْزُ اَلْحِيْهْ اُولُوْر جَوَابُ وِرْدِيْكُمْ
 ذِكْرُ اَوْلَانِ قَوْمَا شُوْكَ قِيْمَتِ بُوْ مِقْدَارِ اُولُوْ يَابِي
 هَرْنَهْ مِقْدَارِ اُولُوْر سَهْ قَاعِلَهْ مَزْ يُوْر اَوْ زَنْ
 اِسْتِخْرَاجِ اَوْلِيْنَهْ بَرِيْنِهْ مِثَالُ

۲۳۱	۱۶۱	۴۲۳
۱۱۲	۲۲۳	۵۱۱

۱۸۷۸		
۲۷۵۶		
۲۵۰۱		

۲۷۹۵۳۸		

مِثَالُ اٰخَرُ شَكْلِ سَابِعِ ضَرْبِ جَمَلَةٍ
 بَيَانِ اِدْرِ طَبِيْقِي فَوْقَانِ مَثَلًا دُرَّتْ اَوْ اَوْجُ
 يَارَ قَوْمَا شْ هَرَّ يَارَ سِي يُوْزُ قَرِيْقُ بَرِّ رَا اَلْحِيْهْ
 وَيُوْزُ اَوْ تُوْزُ اَوْجُ يَارَ، قَوْمَا شْ هَرَّ يَارَ، سِي
 دُرَّتْ يُوْزُ اَوْ تُوْزُ بَرِّ رَا اَلْحِيْهْ وَيَدِي يُوْزُ
 قَرِيْقُ اِكْبِي يَارَ، قَوْمَا شْ هَرَّ يَارَ، سِي يُوْزِيْكُمْ
 طُقُوْزُ رَا اَلْحِيْهْ جَمَلَهْ بُوْ اَوْجُ جِنْسِ قَوْمَا شْ
 قِيْمَتِ نَهْ مِقْدَارِ اُولُوْر دِسْكَرِ اِسْتِخْرَاجِ اَوْلِيْقُ
 مُرَادُ اَوْلَسَهْ مَقْدَمًا ذِكْرُ اَوْلَانِ اَوْجِ جِنْسِ
 قَوْمَا شْ اَيْدُوْ اَيْرُوْ يَانُوْبُ وَتَحْتَلِيْنَهْ دَانِي
 قِيْمَتِيْنَهْ ثَبَتِ اَيْدُوْبُ بَعْدَ اَنْزَلِيْنَهْ بَرِّ رَا
 چَكَهْ سِيْكُمْ مَضْرُوْبِلَهْ مَضْرُوْبُ فِيْهَدَنْ حَاصِلِ

اَوْلَانِ اَعْدَادُكَ ثَبَتِ اِيْجُوْنُ بَعْدَ فَوْقِيْنَهْ
 اَحَادُ خَانَسِيْنَهْ اَوْلَانِ عَدَدِي تَحْتِيْنَهْ
 اَوْلَانِ كَلِيْ اَعْدَادُ، ضَرْبِ اِدُوْبُ هَرْنَهْ حَاصِلِ
 اُولُوْر سَهْ يَارَ سِيْنِ بَرِّ اَلْنِ دَتْمِيُوْبُ مِقْدَارُ
 عَدَدُ وَاَقِعِ اُولُوْر سَهْ مَرْتَبَسِيْنَهْ كُوْرُ ثَبَتِ
 اِدْ، سِيْنِ بَعْدَ فَوْقِيْنَهْ عَشْرَاتُ خَانَسِيْنَهْ
 اَوْلَانِ اَعْدَادِي تَحْتِيْنَهْ اَوْلَانِ مَجْمُوْعِ اَعْدَادِي
 ضَرْبِ اِدُوْبُ نَهْ مِقْدَارُ عَدَدُ حَاصِلِ اُولُوْر سَهْ
 رَا، اَوْ زَرِيْنَهْ مَحْلِيْنَهْ كُوْرُ، بَرِّ اَلْنِ دَتْمِيُوْبُ
 ثَبَتِ اِدْ، سِيْنِ بَعْدَ مِثَاتُ وَالْوَفْ خَانَهْ لَرِيْنَهْ
 اَوْلَانِ عَدَدِي دَنِي بُوْ اَسْلُوْبُ اَوْ زَرِيْنَهْ ضَرْبِ اَيْدُوْبُ
 مَحْلِيْنَهْ كُوْرُ، يَارَ، سِيْنِ بَعْدَ مَجْمُوْعِ اَعْدَادِي
 جَمْعِ اِدْ، سِيْنِ ذِكْرُ اَوْلَانِ قَوْمَا شُوْكَ قِيْمَتِ
 اَوْلِ مِقْدَارِ وَاَقِعِ اُولُوْر بَرِيْنِهْ مِثَالُ

اُولُوْر

۴	۱	۲	۷	۶
۳	۸			
۶	۱			
۵	۷	۴		
۲	۷	۵		
۱	۱	۲	۴	۴

۷۲۷	۱۳۲	۱۳
۱۲۹	۳۳۱	۱۳۱

مِثَالُ اٰخَرُ شَكْلِ ثَامِنِ ضَرْبِ
 جَمَلَهْ بَيَانِ اِدْرِ مَحَا ذَاتِ طَبِيْقِي اِلَهْ مَثَلًا

مَثَلًا أُوجِ بِكَرِيمٍ دُرَّتْ بَارٌ، قَوْمًا شَهْرًا بِأَرْسِي
 يَوْمًا لِي سُرَّ أَجْيِيهِ وَيَوْمًا بِكَرِيمٍ بَارٌ، قَوْمًا شَهْرًا بِأَرْسِي
 أَوْجِرُ يَوْمًا لِي الْكَيْشَرَا أَجْيِيهِ وَيَوْمًا أَوْتُورًا أُوجِ بِأَرْسِي
 قَوْمًا شَهْرًا بِأَرْسِي أَوْجِرُ يَوْمًا لِي الْكَيْشَرَا الْكَيْشَرَا
 أَجْيِيهِ وَدُرَّتْ يَوْمًا بِكَرِيمٍ بِرِ بَارٌ قَوْمًا شَهْرًا بِأَرْسِي
 بَشَرًا يَوْمًا أَوْجِرُ الْكَيْشَرَا أَجْيِيهِ بُوَدُرَّتْ جِنْسًا
 قَوْمًا شَكُّ قِيمَتِ بَرٍ قَلَمَدَانَهُ مَقْدَادًا أُولُورًا بِلَا
 دِلْسَكُ بَعْلًا بُوَدُرَّتْ جِنْسًا قَوْمًا شَهْرًا بِشَقْفِهِ
 بَشَقْفِهِ يَأْزُوبٌ وَتَحْتِنْدَانُ قِيمَتَلِرُنْ تَيْتِ
 أَلْتِنَهُ بِرَادًا، جَلُوبٌ بَعْلًا مَحْتِنْدَانُ دُرَّتْ جِنْسًا
 وَأَقِجٌ أَوْلَانُ كَلِي أَعْدَادِي فَوْقِنَا أَحَادُ خَانَسِنْدَانُ
 أَوْلَانُ عَدَدًا، ضَرْبُ إِدَا، سِنٌّ كِهْ بِكَرِيمٍ عَدَدًا أُولُورًا
 رَادًا، أَلْتِنَهُ بِرِصْفَرٍ قَوِيْبٌ وَيَكْرِيمُ نِي إِكِي أَلَّنْ دِي بُو
 حِفْظُ إِدَا، سِنٌّ بَعْلًا فَوْقِنَا أَحَادُ خَانَسِنْدَانُ
 دُرَّتْ جِنْسًا أَوْلَانُ عَدَدِي تَحْتِنْدَانُ عَشْرَاتُ
 خَانَسِنْدَانُ دُرَّتْ جِنْسًا أَوْلَانُ عَدَدًا، بَعْلًا فَوْقِنَا
 عَشْرَاتُ خَانَسِنْدَانُ أَوْلَانُ عَدَدِي وَتَحْتِنْدَانُ أَحَادُ
 خَانَسِنْدَانُ أَوْلَانُ عَدَدًا، ضَرْبُ إِدَا، سِنٌّ أَلَّنْ أَوْلَانُ
 إِكِي عَدَدِي الْحَاقُّ إِدَا، سِنِّكَهْ جَمَلَهُ يَتَشُّ أَوْجِ
 عَدَدًا أُولُورًا تَحْتِنْدَانُ رَادًا، أَلْتِنَانُ أُوجِ عَدَدِي
 مَرْتَبَةً عَشْرَاتًا ثَبَتَ إِدْبُ يَتَشُّ يَدِي أَلَّنْ

دِي بُو حِفْظًا إِدَا، سِنٌّ بَعْلًا فَوْقِنَا دُرَّتْ جِنْسًا 10
 مَرْتَبَةً أَحَادًا، أَوْلَانُ أَعْدَادِي تَحْتِنْدَانُ مَرْتَبَةً
 مِثْلَانُ أَوْلَانُ عَدَدًا، وَتَحْتِنْدَانُ مَرْتَبَةً أَحَادًا
 أَوْلَانُ أَعْدَادِي فَوْقِنَا مَرْتَبَةً مِثْلَانُ أَوْلَانُ
 أَعْدَادًا، وَفَوْقِنَا مَرْتَبَةً عَشْرَاتًا أَوْلَانُ عَدَدِي
 تَحْتِنْدَانُ مَرْتَبَةً عَشْرَاتًا أَوْلَانُ عَدَدًا، ضَرْبُ
 إِدْبُ وَبِ أَلَّنْ حِفْظًا أَوْلَانُ يَدِي الْحَاقُّ إِدَا، سِنٌّ
 سَكْسِنُ يَدِي عَدَدًا أُولُورًا، أَلْتِنَهُ مَرْتَبَةً
 مِثْلَانُ ثَبَتَ إِدَا، سِنٌّ سَكْسِنِي سَكْسِنُ أَلَّنْ دِي بُو
 حِفْظُ إِدَا، سِنٌّ بَعْلًا فَوْقِنَا مَرْتَبَةً عَشْرَاتًا
 أَوْلَانُ أَعْدَادِي تَحْتِنْدَانُ مَرْتَبَةً مِثْلَانُ أَوْلَانُ
 عَدَدًا، وَتَحْتِنْدَانُ مَرْتَبَةً عَشْرَاتًا أَوْلَانُ عَدَدِي
 فَوْقِنَا مَرْتَبَةً مِثْلَانُ أَوْلَانُ عَدَدًا، ضَرْبُ
 إِدْبُ أَلَّنْ أَوْلَانُ سَكْسِنُ عَدَدِي الْحَاقُّ إِدَا، سِنٌّ
 أَلْتِنَانُ أُولُورًا تَحْتِنْدَانُ رَادًا، أَلْتِنَهُ مَرْتَبَةً أَوْلَانُ
 بَشَرًا عَدَدًا ثَبَتَ إِدْبُ وَبِ أَلَّنْ دِي بُو حِفْظُ
 إِدَا، سِنٌّ بَعْلًا إِكِي جَانِبَهُ يَعْنِي مَضْرُوبًا مَضْرُوبًا
 فِيهِ، مَرْتَبَةً مِثْلَانُ أَوْلَانُ عَدَدِي بِرِيرَةٍ
 ضَرْبُ إِدْبُ وَبِ أَلَّنْ أَوْلَانُ عَدَدِي الْحَاقُّ
 إِدَا، سِنٌّ أُولُورًا بَشَرًا أُولُورًا، أَلْتِنَهُ عَشْرَاتُ
 أَوْلَانُ مِثْلَانُ أَوْلَانُ خَانَسِنْدَانُ لِرِنَهُ يَأْزُوبُ جَوَابُ

وَرَّ سِنِكِرْ ذِكْرًا أَوْلَانِ دُرَّتْ جِنْسِ قَوْمَاشُو
 قِيمْتَلَرِي بَرِ قَلْمَدَنِ اَوْجِ يُوَزِ اَلِّي بَشِيكْ يَدِي
 يُوَزِ اَوْ تُوَزِ بَشِ دِرْ هَمَرِ اَوْلُوْر دَاخِي هَرْنَهْ مَقْدَارِ
 حَاجَتِ اَوْلُوْر سَهْ بُو اَسْلُوْبِ اَوْزَرِ اِسْتِخْرَاجِ

اُولَيْتَه بَرِيْنِيْ مِثَالِ

۳۳۱	۱۳۳	۱۲۲	۳۲۲
۵۱۲	۳۶۲	۳۵۶	۱۵۰

۳۵۵۷۳۰

مِثَالِ — اَخْرَجْ شَكْلِ تَابِعِ بَرِ قَلْمَدَنِ اِسْتِخْرَاجِ
 اَوْلَانِ ضَرْبِ لَرِي بَيَانِ اِدَّتْ قَاعِنِ اَكْلِيْدَرِ
 كِهْ هَرْنَهْ مَقْدَارِ عَدَدِ اَوْلُوْر سَهْ چِيْنِ اَوْ نَرِ اَنجِيَهْ
 ضَرْبِ اَتْمَكْ دِلْسَكْ مُرَادِ اَوْلَانِ قَوْمَاشِيْ يَزَسِنِ
 مَثَلِيْكَ اَلْتِ يُوَزِ يَتْمَشِ بَشِ پَارِ قَوْمَاشِ هَرْنَهْ
 اَوْ نَرِ اَنجِيَهْ نَهْ مَقْدَارِ اَوْلُوْر دِسَلْدِ ذِكْرِ اَوْلَانِ
 عَدَدِيْ يَزْبُ بَرِ صِفَرِ زِيَادِ اِيْدُبِ جَوَابِ وَيِيْ
 سِنِكِرِ اَوْ نَرِ اَلْتِ يِيْكَ يَدِيْ يُوَزِ اَلِّي اَنجِيَهْ اَوْلُوْر

بَرِيْنِيْ مِثَالِ

۱۴۷۵۴۰

مَثَلًا اِكِيْ نِيْكَ دُرَّتْ يُوَزِ اَلْتِمَشِ اَوْجِ پَارِ قَوْمَاشِ
 هَرْنَهْ اَسِيْ يُوَزِ رَا قَلْمَدَنِ نَهْ مَقْدَارِ اَوْلُوْر دِسَلْدِ
 ذِكْرِ اَوْلَانِ عَدَدِيْ يَزْبُ اِكِيْ صِفَرِ يَزْوَبِ
 جَوَابِ وَرَّ سِنِكِرِ اِكِيْ يُوَزِ قِرْقِ اَلْتِ بَلِكْ اَوْجِ يُوَزِ

دِرْ هَمَرِ اَوْلُوْر بَرِيْنِيْ مِثَالِ

۳۳۱ ۱۳۳ ۱۲۲ ۳۲۲

۱۱ چِيْنِ ذِكْرِ اَوْلَانِ اِكِيْ بَلِكْ دُرَّتْ يُوَزِ اَلْتِمَشِ اَوْجِ
 پَارِ قَوْمَاشِ هَرْنَهْ پَارِ اَسِيْ بِيْكَرَا اَنجِيَهْ نَهْ مَقْدَارِ اَوْلُوْر
 دِسَلْدِ ذِكْرِ اَوْلَانِ اَعْدَادِ يَزْبُ اَوْجِ صِفَرِ زِيَادِ
 اِيْدُبِ جَوَابِ وَرَّ سِنِكِرِ يِيْكَرِمِ دُرَّتْ كَرِ يُوَزِ بَلِكْ
 اَلْتِمَشِ اَوْجِ بَلِكْ دِرْ هَمَرِ اَوْلُوْر بَرِيْنِيْ مِثَالِ

۳۳۱ ۱۳۳ ۱۲۲ ۳۲۲

چِيْنِ اَوْ نَرِ بَلِكْ اَنجِيَهْ ضَرْبِ اَتْمَكْ دِلْسَكْ دُرَّتْ صِفَرِ
 زِيَادِ اِدَّتْ سِنِ اِكِيْ يُوَزِ قِرْقِ اَلْتِ كَرِ يُوَزِ بَلِكْ
 اَوْ تُوَزِ بَلِكْ دِرْ هَمَرِ اَوْلُوْر بَرِيْنِيْ اَسْلُوْبِ

۳۳۱ ۱۳۳ ۱۲۲ ۳۲۲

چُونَكِيْمِ صَحِيْحِيْ تَحِيْحَهْ ضَرْبِ اِيْتْمَكُوْكَ قَاعِنِ سِنْدِ
 بَرِ مَقْدَارِ بَيَانِ اَوْلُنْدِيْ بُوْنَلْدِكْ صَحِيْحَتِ وَسَقَامَتِ
 مَعْلُوْمِ اَوْلَا مِغْچُوْنِ مِيْزَانِ دَاخِيْ بَيَانِ اَوْلُنُوْر بَرِ قَاعِنِ
 اَوْلُدَرِيْمِ مَضْرُوْبِلَهْ مَضْرُوْبِ فِيْهَدَهْ اَوْلَانِ عَدَدِيْ
 طُقُوْر طُقُوْر حِسَابِ اِيْدُبِ طَرَحِ اِيْنِ سِنِ مَثَلًا
 مَضْرُوْبِلَهْ اَوْلَانِ عَدَدِيْ طُقُوْر طُقُوْر طَرَحِ
 اَيْلِدِكْ بَشِ بَاقِيْ قَلْدِيْ وَمَضْرُوْبِ فِيْهَدَهْ اَوْلَانِ
 اَعْدَادِيْ دَاخِيْ طُقُوْر طُقُوْر طَرَحِ اَيْلِدِكْ سَكِرِ
 عَدَدِ بَاقِيْ قَلْدِيْ بَعْدِ بَشِيْ سَكِرِ ضَرْبِ اَيْلِدِكْ
 قِرْقِ اَوْلُدِيْ طُقُوْر طُقُوْر طَرَحِ اَوْلُنْدِيْ دُرَّتْ
 بَاقِيْ قَلْدِيْ يَزْدُقِ بَعْدِ جُمْلَهْدَهْ اَوْلَانِ عَدَدِيْ

مِثَالِ

طُقُوز طُقُوز طُرْح اَيْلَدُكَ بَاقِي فَلَانَ عَدَد دَرْت
 قَلُور سَه صَحِيح اُولُور اَمَّا بُو طُقُوز طُقُوز طُرْح اُولُور
 مِيَرَانَه قَاعِلَه اِي كَلِي اُولُور كِي اَكْر مَضْرُوب وَاكْر
 مَضْرُوب فِيه وَاكْر مَحْتَمِن جَمَلَه وَايَق اُولَان
 اَعْدَادِي بِمَجْمُوع مَرْتَبَه اَحَادَه فَرَض اِي دُوب
 طُقُوز طُقُوز طُرْح اَيْتَمَك كَر كَدَر
 قِيَمَتَاي كُورِي كُورَه ضَرْب اَيْتَمَك طُرْح
 بِيَان اِدْر طُرْحِي اُولُور كِي صُورَتِي كُورِي صُورَتِي
 كُورَه ضَرْب اِدَه وُزْنَه حَاصِل اُولُور سَه يَازُوب
 بَعْد مَخْرَج كُورِي مَضْرُوب مَخْرَج كُورِي
 مَضْرُوب فِيه ضَرْب اِدَه سِيْن نَه حَاصِل اُولُور سَه
 يَازُوب وُغُوك عَدَدِي قِيَمَت اِدَه سِيْن خَارِجِي
 قِيَمَت نَه مَقْدَار وَايَق اُولُور سَه عَن اِدِي مَطْلُوب
 اُول اُولُور مَثَلَا اَكْر بِيْن سُدُوسِي چَه اَرْبَع اِيْلَه
 ضَرْب اَيْتَمَك دِلَسَك صُورَت كُورِي كُورِي بَش اِيْلَه دُرُوي
 بِيَرِي نَه ضَرْب اِدَه سِيْن كِه يَكْرِم عَدَد اُولُور بَعْد
 اَلْت كِي مَخْرَج سُدُوس دُرُوي كِه مَخْرَج سُبْعَد
 بِيَرِي نَه ضَرْب اِدَه سِيْن قِيَمَت اِي عَدَد اُولُور بَعْد
 حَاصِلِي اُولِي حَاصِلِي ثَانِيَه قِيَمَت اِدَه سِيْن
 خَارِجِي قِيَمَت فِي سُبْع وُتَلَت دُرُوم اُولُور
 بِيَرِي مَثَلَا
 $\frac{4}{3} \quad \frac{4}{3}$

12 مِثَالِي اَحَدَاكْر اَوْج رُب دُرُوت سُبْع
 ضَرْب اُولُور سَه خَارِجِي قِيَمَت اُول اِي جُز وَايَق
 اُولُور يَكْرِم سَكْر جُزَه بِي دِرْهَم اُولُور

$$\frac{4}{3} \quad \frac{4}{3}$$

قِيَمَت ثَالِث كُورِي صَحِيحَه ضَرْب اَيْتَمَك بِيَانِيْن
 كُورِي صَحِيحَه ضَرْب اِدَب نَه حَاصِل اُولُور
 مَخْرَجِي كُورِي قِيَمَت اِدَه سِيْن خَارِجِي قِيَمَت
 عَن اِدِي مَطْلُوب اُولُور چُن ثَلَاثَه اَرْبَاعِي
 بَش دِرْهَمَه ضَرْب اَيْتَمَك دِلَسَك اُوِي بَشَه
 ضَرْب اَيْتَمَك اُول اُولُور مَذْبُور اُول
 بِيَرِي دُرُوه قِيَمَت اِدَه سِيْن خَارِجِي قِيَمَت
 اَوْج دِرْهَم وُتَلَاثَه اَرْبَاع حَاصِل اُولُور

$$\frac{4}{3} \quad \frac{4}{3}$$

ثَلَاثَه اَرْبَاع

قِيَمَت رَابِع كُورِي اِلَه صِحَاح كُورِي ضَرْب اَيْتَمَك
 بِيَان اِدْر طُرْحِي اُولُور كِه صِحَاح اِلَه مَخْرَجِي
 كُورِي ضَرْب اِي دَب حَاصِل اُولَان عَدَد اُولُور
 كُورِي دَاخِي زِيَادَه اِدَه سِيْن بَعْد جَمَلَه اِي دَب
 يَازُوب سِيْن بَعْد صُورَت كُورِي مَضْرُوب فِيه
 ضَرْب اِدَه سِيْن حَاصِل اُولَان اَعْدَادِي يَازُوب

بِيَرِي مَثَلَا

بَعْدُ اِكْبِي مَخْرَجِ بِيْرِ بِيْنِهْ ضَرْبِ اِيْدُبْ نَهْ حَاصِلِ
 اَوْلُرْسَهْ بُوَقْرُوْدَهْ يَاَزْدُوْعُوْكَ عَعْدَهْ قِسْمَتِ
 اِدْبْ جَوَابِ وِرَسِيْنِ مَثَلًا طُقُوْزِ دِرْهَمِ وِيْ رُبْعِ
 دِرْهَمِ اِلَهْ جَهَارِ سَبْعِ ضَرْبِ اِيْتَمَكِ دِلْسَكِ طُقُوْزِ اِلَهْ
 دُرْدِيْ بِيْرِ بِيْنِهْ ضَرْبِ اِدَهْ سِيْنِ اَتُوْزَالْتِ عَدَدِ
 اَوْلُوْرَبَعِيْنِ بِيْ رُبْعِ كِهْ اَوْجُدُر اَوْتُوْز اَلْتِيْ لِحَاقِ
 اِدَهْ سِيْنِ كِهْ اَوْتُوْز طُقُوْزِ اَوْلُوْرَبَعِيْنِ ذِكْرِ اَوْلَاَنْ
 اَوْتُوْز طُقُوْزِ عَدَدِ دِيْ دُوْتِ عَعْدَهْ ضَرْبِ اِدَهْ سِيْنِ
 كِيْمِ مَخْرَجِيْ رُبْعِ دُرْيُوْزِ اَلْتِيْ اَلْتِ عَدَدِ اَوْلُوْرِيَاَنْ
 بَعْدُ مَخْرَجِيْ دِلُوْ كِهْ دُرْتَدُر مَخْرَجِيْ سَبْعِ كِهْ يَدِيْدُر
 بِيْرِ بِيْنِهْ ضَرْبِ اِدَهْ سِيْنِ كِهْ يَكْرِيْمِ سَكِزْ عَدَدِ اَوْلُوْر
 بُوِيْ كِرِيْمِ سَكِزْ عَعْدِ دِيْ يُوْزِ اَلْتِيْ اَلْتِ عَعْدَهْ قِسْمَتِ
 اِدَهْ سِيْنِ حَايِيْ قِسْمَتِ بَشْ صَحِيْحِ اَوْلُوْر اَوْ
 اَلْتِ جُزْ وَاَقِعِ اَوْلُوْر يَكْرِيْمِ سَكِزْ جُزْ بَرْدِرْهَمِ
 اَوْلَنْدَنْ بَرِيْنِ مِثَالِ

$\begin{array}{r} 9 \\ 4 \\ \hline 36 \\ 3 \\ \hline 39 \end{array}$	$\begin{array}{r} 39 \\ 4 \\ \hline 156 \end{array}$	$\begin{array}{r} 7 \\ 5 \\ \hline 28 \end{array}$
$4 \times 9 = 36$		

قِسْمِ حَامِسِ صَحِيْحِ اِلَهْ كُسُوْرِيْ صَحِيْحِ اِلَهْ كُسُوْرِ
 ضَرْبِ اِيْتَمَكِيْ بِيَانِ اِدْرْ طَرِيْقِيْ اَوْلُدْ كِهْ مَضْرُوْبِ اِلَهْ

13 مَضْرُوْبِ فِيْهْ دَهْ وَاَقِعِ اَوْلَاَنْ اَعْدَادِيْ صَحِيْحِ
 كَنْدُوْ كُسُوْر لِرِيْلَهْ بِلَهْ مَجْنَسِ اَوْلَنْدَقْدَنْصَكْرِ
 صُوْرَتِ كَسِيْر لَرِنْ دَاخِيْ لِحَاقِ اِيْدُوْبِ بَعْدُ
 كَسِيْر لَرِيْ لِحَاقِ اَوْلَنْدَقْدَنْصَكْرِ مَضْرُوْبِلَهْ
 مَضْرُوْبِ فِيْهْ دَهْ مَجْنَسِ اَيْلَدُوْ كُوْكَ اَعْدَادِيْ
 بِيْرِ بِيْنِهْ ضَرْبِ اِدَهْ سِيْنِ نَهْ مَقْدَارِ عَدَدِ وَاَقِعِ
 اَوْلُوْرْسَهْ يَاَزْدُوْبِ مَقْسُوْمِ دِيُوْحِفِظِ اِدَهْ سِيْنِ
 بَعْدُ عَعْدِ دِيْ مَخْرَجِيْ كَسِيْرِيْ مَضْرُوْبِ عَعْدِ دِيْ
 كَسِيْرِيْ مَضْرُوْبِ فِيْهْ ضَرْبِ اَوْلَنْدَقْدَنْصَكْرِ نَهْ حَاصِلِ
 اَوْلُوْرْسَهْ عَعْدِ دِيْ مَقْسُوْمِ عَلَيْهِ دِيْلُوْبِ
 بَعْدُ عَعْدِ دِيْ مَقْسُوْمِيْ عَعْدِ دِيْ مَقْسُوْمِ
 عَلَيْهِ قِسْمَتِ اِيْدُوْبِ حَايِيْ قِسْمَتِ نَهْ مَقْدَارِ
 اَوْلُوْرْسَهْ جَوَابِ وِرَسِيْنِ مَثَلًا اَلْرَبَشْ دِرْهَمِ
 وِرْبَعِ دِرْهَمِيْ يَدِيْ دِرْهَمِ وِرْبَعِ دِرْهَمِ ضَرْبِ
 اِيْتَمَكِ دِلْسَكِ طَرِيْقِيْ مَشْرُوْحِ اَوْ ذَرِيْنِهْ
 اَوْلَاْبَشْ عَدَدِ اَلْجَهْ مَجْنَسِ اِدَهْ سِيْنِ يَعْني
 مَخْرَجِيْ رُبْعَهْ ضَرْبِ اِدَهْ سِيْنِ كِرِيْمِ عَدَدِ اَوْلُوْر
 وِبِرْ عَدَدِ دَاخِيْ صُوْرَتِ كَسِيْرِيْ رُبْعَهْ ضَمَّ
 اِدَهْ سِيْنِ يَكْرِيْمِ بِرْ عَدَدِ اَوْلَهْ بَعْدُ يَدِيْ عَدَدِ
 صَحِيْحِيْ مَضْرُوْبِ فِيْهْ يَدِيْ عَدَدِ مَخْرَجِيْ سَبْعَهْ
 ضَرْبِ اِدَهْ سِيْنِ كِهْ قَرِيْقِ طُقُوْزِ عَدَدِ اَوْلُوْر اَوْجِ

مَضْرُوْبِ

عَدَدُ كِهْ صُورِتِ كَسِدْدُزْ كِهْ فِي سُبْعَدْرُ قِرْقِ طُقُو
 عَدَدُ، صَمَّ اُولِنَهْ كِهْ اِلْتِي اِكِي عَدَدُ اُولُوْر بَعْدُ
 مَضْرُ وِبَلَهْ مَضْرُ وِبْ فِيْهْ دَهْ حَاصِلُ اَوْلَانْ
 اَعْدَا دِي يَعْنِي يَكْرِمُ بَرَالَهْ اِلْتِي اِكِي عَدَدُ دِي
 يَرِ بَرِيْهْ ضَرْبِ اِيْدُبْ كُوْر، سِنَكِرِيْ كِبِكْ لُقَسَنْ
 اِكِي عَدَدُ اُولُوْر كِهْ عَدَدُ دِي مَقْسُوْمُ دِيْنُوْر
 بَعْدُ دَدَتْ عَدَدُ مَحْدِي رُبْعُ مَضْرُ وِبْدُرِيْدِي
 عَدَدُ مَحْدِي سُبْعَدْرُ مَضْرُ وِبْ فِيْهْ ضَرْبِ
 اُولِنُوْبْ حَاصِلِ ضَرْبِ يَكْرِمُ سَكِرْ عَدَدُ اُولُوْر
 عَدَدُ دِي مَقْسُوْمُ عَلَيْهِ دِيْلُوْر بَعْدُ عَدَدُ دِي
 مَقْسُوْمِي وَعَدَدُ دِي مَقْسُوْمُ عَلَيْهِ قِسْمَتِ
 اُولِنَهْ خَارِيْ قِسْمَتِ اُولُوْر دَرِهْمُ صَحِيْحُ وِ
 قَاعِ اُولُوْر بَرِيْنِيْ مِثَالًا

۵ درهم	۷ درهم
۴ مخرج	۷ مخرج
۳۰	۴۹
۱	۳
۴۱	۵۲

۴ مخرج	۶ مخرج
۷ مخرج	۳۹
۴۱	۳۹

فَصَلِّ ثَانِي ضَرْبِ فُلُوْسِيَانْ
 اِدَدُ وِدْرِهْمُ وِ مَوْتِ وِ ذِرَاعِ وِ مِثْقَالِ وِ نَطَا

ضرب

۱۴ ضَرْبِ اُولِنَامِيْسُوْكَ قَاعِي سِنِ بِلْدُوْر قِسْمِ اَوْل
 كُورَاتِ فُلُوْسِ وِ ضَرْبِ اُولِنَامِيْسِي قَاعِي سِنِ بِيَانْ
 اِدْر كُور شَوْل نَسْنَدُزْ كِهْ اِجْدَنْ كِهْ اَوْلَهْ اَوْلَا
 هَر دَرِهْمُ بَر اِجْدَرْ بَر اِنْجَهْ يُوْر فُلُوْسِدْر وَهَر
 فُلُوْسِ يُوْر شَعِيْرِدْر وِ بَر شَعِيْر يُوْر خَرْدَلِ دُرْ
 وِ بَر خَرْدَلِ يُوْر ذَرْدَر وِ بَر ذَرْدَر، يُوْر حَشُوْدُر
 پَسْ بُوْتَقْدِيْر جَهْ مَن دَرِهْمُ اَوْن اِكِي فُلُوْسِ وِ اِلْتِي
 شَعِيْر يَا زِلُوْر وِ رُبْعُ دَرِهْمُ يَكْرِمُ بَشْ فُلُوْسِ يَا زِلُوْر
 وِ اَوْجُ مَن اُولُوْر يَدِي فُلُوْسِ يَا زِلُوْر وِ اِلْتِي
 شَعِيْر يَا زِلُوْر وِ نِيْمُ دَرِهْمُ اِلْتِي فُلُوْسِ يَا زِلُوْر وِ
 بَشْ مَن اَلْتَمِيْشِ اِكِي فُلُوْسِ وِ اِلْتِي شَعِيْر يَا زِلُوْر
 وِ اَلْتِ بُولِ كِهْ فِي رُبْعِ دَرِهْمِ بَشْ فُلُوْسِ يَا زِلُوْر
 وِ يَدِي مَن سَكْسَنْ يَدِي فُلُوْسِ وِ اِلْتِي شَعِيْر
 يَا زِلُوْر اَمَّا رَقُوْمُ هِنْدِي بَر كِهْ يَا زِلِسَهْ بُو اَسْلُوْبِ

اَوْزِهْ يَا زِلَهْ مِثَالًا

ثمن درهم	ربع درهم	في ثمن درهم	نصف درهم
۱۳۵۰	۲۵	۳۷۵۰	۵۰
بنيو ثمن درهم	شش ثمن درهم	يدي ثمن درهم	
۶۲۵۰	۷۵	۱۷۵۰	

فَجَنْ ذِكْرًا وِ اَوْلَانْ كُورَاتِ ضَرْبِ اُولِنَمِيْسِي مَرَادُ اَوْلَانِ
 حَاجَتِ اَوْلَانْ كُورَاتِ يَا زِبْ ضَرْبِ اِدَا سِنِ
 بَعْدُ مَضْرُ وِبَلَهْ مَضْرُ وِبْ فِيْهْ دَهْ، قَاعِ اَوْلَانْ كُورَاتِ

خانہ لکین صایوب نہ مقدار خانہ اول سے ضرب
 حاصل اولان مبلغن اول مقدار خانہ طرح
 ادب باقی فلان خانہ آٹھ حکم ادا، سن و کسور
 خانہ لکین دخی یوقدود، بیان اولان قاعدن
 اوزرنہ حساب ایدوب جواب ورنہ سن مثلاً
 نصف درم نصف درجمہ ضرب اولسہ

مثال

$$\begin{array}{r} 50 \\ 25 \\ \hline 75 \end{array}$$

اگر ربع درجمی و ربع درجمہ ضرب ایتک دلسک
 صورت ربع کہ یکرم بش عدد دز فوقین و
 تختہ یکرم بشری یا زوب بر برینہ ضرب

ایں سن مثال

$$\begin{array}{r} 20 \\ 20 \\ \hline 40 \\ 50 \\ \hline 70 \end{array}$$

اگر نصف الہ ربع ضرب ایتک دلسک صورت
 نصف کہ الہی دز فوقین یا ز، سن صورت ربع
 کہ یکرم بشدر تختہ ثب ادا، سن بعد ضرب
 ایدب اکی جائید عددی کسور بقی طرح ایدب
 جواب ورنہ سنیکر شدر ربع حاصل اولور

مثال

$$\begin{array}{r} 50 \\ 25 \\ \hline 75 \end{array}$$

مثال

مثال 15
 آخر اکر یوز یکرم بش
 بچق پارہ بیک یوز اون اکی آٹھ و شدر درجمہ اولسہ
 طریق اولدر کہ مقدما قوماش یادوب و صورت
 نیم درجمہ کہ الہی دز ثمن بمینی طرفنہ طرفنہ
 سبت ادا، سن بعد تختہ بیک یوز اون اکی
 صحیح یازب و ثمن شکر دخی تختہ ثمن
 طرفنہ سبت ایدب ضرب ایکن سن بعد مضر
 مضر و فیہ د، واقع اولان کسورات خانہ سن
 صایوب نہ مقدار اولور سہ ضربدن حاصل
 اولان مبلغن اول مقدار خانہ طرح ایدب
 باقیسن آٹھ حکم ادا، سن و کسور ات
 خانہ لکین دخی یوقدود، بیان اولان
 اسلوب اوزرنہ حساب ایکن سن پس
 جواب ورنہ سنیکر یوز اونوز طقوز بیک
 بش یوز بقیش بر درجم و بش بچق ثمن حاصل

اولور مثال

$$\begin{array}{r} 11250 \\ 11250 \\ \hline 22500 \\ 22500 \\ \hline 45000 \\ 11250 \\ \hline 56250 \end{array}$$

 شبر طوس درم

قِسْمِ ثَانِي كُسُورَاتِ ذِرَاعٍ وَضَرْبِ اُولَمَّا سِر
 قَاعِ سِنِّ بَيَانِ اِدْرَ كُسُورَاتِ ذِرَاعِ مُوِي
 دَقِيْقِدَنْ اَلنُّوْرِيْعِي اَوَّلِ مُوِيْكَ يُوْزِ تَلِيْ بَرِيْتَلِ
 اَبْرِشِيْمِ اَوْلَهْ وَ اَبْرِشِيْمُكَ دَاخِي يُوْزِ تَلِيْ بَرِيْرَمُقِ
 اَوْلَهْ وَ بَرِيْرَمُقِ دِدْ وَ كُوْمُزِ يُوْزِ بَرْمَعِي بَرِيْرَمُقِ
 اَوْلَهْ وَ بُوْذِكِرْ اَوْلَانِ جَمْلَهْ فَرَضِ دُرْ كِهْ بُوْنَلْكَ
 اُوْزِيْنَهْ بَيَانِ اَوْلِنَهْ مَثَلًا بَرِيْ ذِرَاعِ اُوْتُوْزَاكِي
 قِسْمِدُرْ وَ قِسْمِ اَوَّلِ كِرَهْ دُرْ كِهْ زِرَاعُكْ اُوْتُوْزَاكِي
 مَخْشِيْنَدَنْ بَرِيْدُرْ اَلْحِي قِسْمِ رُبْعِ چَارِيْكَدُرْ كِهْ
 ذِرَاعُكْ اُوْنِ اَلْتِ مَخْشِيْنَدَنْ بَرِيْدُرْ اُوْجِي
 قِسْمِ نِيْمِ چَارِيْكَدُرْ كِهْ ذِرَاعُكْ سَكْرَ مَخْشِيْنَدَنْ بَرِيْدُرْ
 دُرْدِيْجِي قِسْمِ چَارِيْكَدُرْ كِهْ ذِرَاعُكْ دُرْتِ مَخْشِيْنَدَنْ
 بَرِيْدُرْ بِيْسِ بُوْقَدِيْرَجَهْ بَرِيْ كِرَهْ اُوْجِ بَرْمُقِ
 وَ اُوْنِ اِكِي تِيْلِ اَبْرِشِيْمِ وَ اَللِّي مُوِي دَقِيْقِ اَوْلُوْ
 وَ رُبْعِ چَارِيْكَ اَلْتِ بَرْمُقِ وَ بِيْكَرِيْمِ بِيْسِ تِيْلِ اَبْرِشِيْمِ
 اَوْلُوْرُ وَ نِيْمِ چَارِيْكَ اُوْنِ اِكِي بَرْمُقِ وَ اَللِّي تِيْلِ
 اَبْرِشِيْمِ اَوْلُوْرُ وَ چَارِيْكَ بِيْكَرِيْمِ بِيْسِ بَرْمُقِ اَوْلُوْ
 وَ نِيْمِ ذِرَاعِ اَللِّي بَرْمُقِ اَوْلُوْرُ وَ اُوْجِ چَارِيْكَ
 بِيْمِيْشِ بِيْسِ بَرْمُقِ اَوْلُوْرُ اَمَّا رَقُوْمِ هِنْدِي بَرْلَهْ
 يَا زِيْلَقِ مُدَا اَوْلَسَهْ كَلِي ذِرَاعُكْ شَكْلِيْ
 بَيَانِ اَوْلُنْدِي بَرِيْنِ اَسْلُوْبِ اَنْكَا لِكُسُورَاتِ ذِرَاعِ

ك

16 كِرَهْ رُبْعِ رُبْعِ رُبْعِ
 ۳۱۲۵۰ ۴۴۲۰ ۹۴۳۷۵۰ ۱۲۴۵۰
 نِيْمِ چَارِيْكَ وَ كِرَهْ اُوْجِ رُبْعِ نِيْمِ چَارِيْكَ وَ رُبْعِ كِرَهْ
 ۱۵۴۲۴۵۰ ۱۸۴۷۰ ۴۱۴۸۷۶۵
 چَارِيْكَ چَارِيْكَ وَ كِرَهْ چَارِيْكَ وَ رُبْعِ
 ۲۵ ۲۸۴۱۲۴۵ ۳۱۴۲۰
 چَارِيْكَ وَ رُبْعِ وَ كِرَهْ بَرِيْچُوْ چَارِيْكَ بَرِيْچُوْ چَارِيْكَ وَ كِرَهْ
 ۳۴۳۷۶۵ ۳۷۶۵۰ ۳۰۴۶۲۴۵
 بَرِيْچُوْ چَارِيْكَ وَ رُبْعِ بَرِيْچُوْ چَارِيْكَ وَ اُوْجِ رُبْعِ وَ كِرَهْ نِيْمِ ذِرَاعِ
 ۳۳۷۵۰ ۴۶۴۸۷۶۵۰ ۵۰
 نِيْمِ ذِرَاعِ وَ كِرَهْ نِيْمِ ذِرَاعِ وَ رُبْعِ نِيْمِ ذِرَاعِ وَ رُبْعِ وَ كِرَهْ
 ۵۳۱۲۴۵۰ ۵۶۲۵۰ ۵۹۳۷۶۵۰
 نِيْمِ ذِرَاعِ نِيْمِ چَارِيْكَ نِيْمِ ذِرَاعِ نِيْمِ چَارِيْكَ وَ رُبْعِ نِيْمِ ذِرَاعِ وَ نِيْمِ چَارِيْكَ وَ كِرَهْ
 ۶۲۴۵۰ ۹۸۴۷۰ ۷۱۴۸۷۶۵
 نِيْمِ ذِرَاعِ وَ چَارِيْكَ نِيْمِ ذِرَاعِ وَ چَارِيْكَ وَ كِرَهْ
 ۷۵ ۷۸۴۱۲۴۵
 نِيْمِ ذِرَاعِ چَارِيْكَ وَ رُبْعِ نِيْمِ ذِرَاعِ چَارِيْكَ وَ رُبْعِ وَ كِرَهْ
 ۸۱۴۲۰ ۸۴۳۷۶۵
 نِيْمِ ذِرَاعِ وَ بَرِيْچُوْ چَارِيْكَ نِيْمِ ذِرَاعِ وَ بَرِيْچُوْ چَارِيْكَ وَ كِرَهْ
 ۸۷۶۵۰ ۹۰۴۶۲۴۵
 نِيْمِ ذِرَاعِ بَرِيْچُوْ چَارِيْكَ وَ رُبْعِ نِيْمِ ذِرَاعِ چَارِيْكَ وَ رُبْعِ وَ كِرَهْ
 ۹۳۴۷۰ ۹۶۴۸۷۶۵

چُنْ ذِرَاعِ كُسُورَاتِلَهْ ضَرْبِ اَيْتَمُكَ دِلْسَكْ مَقْدَمًا
 نَهْ مَقْدَارِ ذِرَاعِ اَيْسَهْ يَا زُوْبِ وَ حَا جَاتِ اَوْلَانِ
 كُسُورَاتِ دَاخِي بُوْقَدُوْرَهْ بَيَانِ اَوْلَانِ قَاعِ
 اُوْزِيْنَهْ بِيْمِيْنِ طَرَفِنَهْ سَبْتِ اِدُوْبِ وَ مَخْشِيْنَدَنْ دِي
 قِيْمَتِ نَهْ مَقْدَارِ اَيْسَهْ يَا زُوْبِ ضَرْبِ اَيْكِ سِنِّ بَعْدِ اَلْفَرِ
 حَا صِلِ اَوْلَانِ سَبْلَقْدَنْ كُسُورَاتِ خَانَهْ سِي نَهْ مَقْدَارِ
 اَيْسَهْ طَرَحِ اِدُوْبِ بَاتِي قَلَانِ اَعْدَادِي اَيْجَهْ حَكْمِ
 اِدَهْ سِنِّ وَ كُسُورَاتِ خَانَهْ لَرَنْ دَاخِي قَاعِ وَ مَشْرُوْحِ
 اُوْدُرْ حَسَابِ اِدُبِ جَوَابِ وَ رَهْ سِنِّ مَثَلًا اَكْر

اَوْنِ اِكْبِ ذِرَاعٍ وَرُبْعٍ وَكِرٍّ تَأْفَتْ هَدْرَ ذِرَاعٍ يَكْرِمُ
 سَكْنًا رَاقِدًا جَمَلَهُ نَهْ قَدْرَ قِيَمَتِ وَاقِعِ اَوْلُوْرٍ
 دَسَلَّرَ طَرِيْقِي اَوْلُوْرٍ كِهْ مُقَدَّمًا ذِرَاعُوْكَ عَدُوْرٍ
 يَأْذُبُ وَاكْسُوْرًا تُوْكَ عَشْرَاتِ اِمْحُوْنِ ذِرَاعُوْكَ
 مَبِيْنِي طَرَفِيْنَهْ بَرِّ صِفْرِ قُوْبِيْبِ بَعْدُ رُبْعِ كِرٍّ
 كَسُوْرَاتِ كِهْ طَفُوْرٌ بَرِّ مَقْ وَاوْتُوْرٌ يَدِي رِيْشَتَهْ
 وَاَلِّيْ مَوْبِي دَقِيْقِي اَوْلُوْرٍ صِفْرِيَا نِيْنَهْ يَأْذُوْبُ
 وَتَحْتِيْنِي دَاغِي يَكْرِمُ سَكْنًا دِرْهَمِي يَأْذُوْبُ ضَرْبِ
 اِيْدِي سِنِّ نَهْ مِقْدَارِ عَدَدِ وَاقِعِ اَوْلُوْرِيْ سَهْ يَأْذُوْبُ
 بَعْدُ خَانَهْ اَكْسُوْرَاتِي خَانَهْ ذِرَاعَهْ وَا رِيْجَهْ
 صَايُوْبُ نَهْ مِقْدَارِ خَانَهْ وَاقِعِ اَوْلُوْرِيْ سَهْ ضَرْبِيْنِ
 حَاصِلِ اَوْلَانِ مَبْلَغْدَنِ اَوَّلِ مِقْدَارِ خَانَهْ طَرَحِ
 اِيْدِيْ بَا قِيْسِيْنِ اَقْبَهْ حُكْمِ اِدَهْ سِنِّ وَاكْسُوْرَاتِ
 خَانَهْ لَرِيْ مَدْرَبِيْسِيْنَهْ كُوْرَهْ حِسَابِ اِيْدِيْ جَوَابِ
 وِيْرِيْ سِنِّ پَسِ اِمْدِيْ ذِكْرِ اَوْلَانِ تَأْفَتْ نُوْكَ
 قِيَمَتِ اَوْجِ يُوْذِ اَوْتُوْرٍ سَكْنًا دِرْهَمِيْ وِيْشِ ثَمْنِ
 وَاقِعِ اَوْلُوْرِيْ بَرِيْ مَثَالِ

$$\begin{array}{r}
 ۱۳۵۰۹۴۳۷۵ \\
 \underline{۳۸} \\
 ۹۹۷۰۵۰۰۰ \\
 ۲۳۱۸۷۵۰۰ \\
 \hline
 ۳۳۸۴۳۳۵۰۰
 \end{array}$$

مَثَالِ ————— اَخْرَاكَ بِذِرَاعٍ كِرٍّ يَأْذُوْبُ

دِرْهَم

17 دِرْهَمِ وَرُبْعِ دِرْهَمِهْ اَوْلَسَهْ اَوَّلِ تَقْدِيْرِ جَهْ مِحْقِ
 چَارِيْكَ وَاكْرٍ نَهْ مِقْدَارِ قِيَمَتِ اِدْرِ دَسَلَّرَ طَرِيْقِي
 اَوْلُوْرِيْ كِهْ مِحْقِ چَارِيْكَ وَاكْرٍ شَطْرِيْنِ وَضَعِ اِدَهْ سِنِّ
 بَعْدُ قِيَمَتِ ذِرَاعِ فَوْقِيْنِيْ تَبَّتْ اِيْدِيْ ضَرْبِ
 اِيْدِيْ سِنِّ بَعْدُ كَسُوْرَاتِ خَانَهْ سِيْ كِهْ بَشِ خَانَدَرِ
 وَدِرْهَمِيْ كَسُوْرَاتِ كِهْ اِكْبِ خَانَهْ دَرِ جَمَلَهْ يَدِيْ خَانَهْ
 ضَرْبِيْنِ حَاصِلِ اَوْلَانِ مَبْلَغْدَنِ طَرَحِ اِيْدِيْ وَبِ
 بَا قِيْسِيْنِيْ اَقْبَهْ حُكْمِ اِيْدِيْ سِنِّ پَسِ بَعْدُ الطَّرَحِ
 اَكْسُوْرَاتِ مِحْقِ چَارِيْكَ وَاكْرِيْ هُوْكَ قِيَمَتِ
 بَرِ دِرْهَمِيْ وَاكْرِيْمِ سَكْنًا فُلُوْسِ وَطَقْسِنِ شِعُوْبِيْ
 وَاَلْمِيْشِ اِكْبِ خَرْدَلِ وَبَشِ ذَرَهْ وَاقِعِ اَوْلُوْرٍ
 بَرِ دِرْهَمِيْ وَرُبْعِ دِرْهَمِيْ وَرُبْعِ ثَمْنِ وَنَصْفِ
 ثَمْنِ وَثَمْنِ دِرْهَمِيْ وَاقِعِ اَوْلُوْرِيْ بَرِيْ اَسْلُوْبِ

$$\begin{array}{r}
 ۱۵۴۳۵ \\
 \underline{۲۳۱۸۷۵۰۰۰} \\
 ۲۳۱۸۷۵۰۰۰
 \end{array}$$

ذره فردل شعر فلوس درهم

مَثَالِ ————— اَخْرَاكَ اَوْجِ بِيْكَ اِكْبِ يُوْذِ

اَوْنِ اِكْبِ ذِرَاعٍ وَاوْجِ مِحْقِ چَارِيْكَ وَرُبْعِ وَاكْرٍ
 قُوْمَاشِ هَدْرِ ذِرَاعِ دَرْتِ يُوْذِ اَوْتُوْرٍ اِكْبِيْشِ مِحْقِ
 دِرْهَمِهْ اَوْلَسَهْ جَمَلَهْ سِيْمُوْكَ قِيَمَتِ نَهْ مِقْدَارِ اَوْلُوْرِ
 بِلْمَكِ دَسَلَّرَ طَرِيْقِيْ مَشْرُوْحِ اَوْزَرِ ذِرَاعِ كَسُوْرَاتِ

الم بازب

وَقِيمْتِنِ دَانِي كُسُورَاتِ اِلَه مَحْتَتِنِ نَبْت اِيدُوْب
 ضَرْب اِيَك سِن بَعْدُ ضَرْب دِن حَاصِل اَوْلَان مَبْلَغُ
 كُسُورَاتِ خَانَه لَدِك صَايُوب طَرَح اِيَك سِن ه
 بَا قِيَسِن اَقِي حَكْم اِيَك سِن

مثال

$$\begin{array}{r} 34124948725 \\ \times 225 \\ \hline 68249897450 \\ 68249897450 \\ 128249897450 \\ \hline 7678026490000 \end{array}$$

بَاقِي هَر نَه مَقْدَار حَاجَت اُولُور سَه قَاعِن
 مَذْكُور اَوْز رَا اسْتِخْرَاج اَوْلِيَه قِسْم ثَالِث
 مَوْت وَاكِيْل وَشَيْك كُسُورَاتِن بَيَان وَضَرْب
 اَوْلِيَا سِنِك قَبَا عِدِن بَيَان اِدْر اَشْبُومُو جِيَه
 بَيَان اُولُور مَتَه بَر مَوْت يَكْرِم كِيْل دُر وَهَر كِيْل
 اَلِي سَاغْد دُر وَهَر سَاغْد اَلِي حَبَه دُر پَس
 بُو تَقْدِير جَه رُب كِيْلَه بَر شَيْك دِنُور وَاوْن اِي
 سَاغْد اَلِي حَبَه يَز لُور وِنِيْم كِيْل يَكْرِم بِنْت
 سَاغْد يَز لُور وَاوْج شَيْك اُو تُو ز يَدِي سَاغْد
 وَاَلِي حَبَه يَز لُور وَبَر كِيْل اَلِي سَاغْد يَز لُور
 اَتَا رَقُوم هِنْدِي بَر لَه بَر مَق دِلْسَك اَشْبُو
 مَوْجِيَه نَبْت اُولُور مَثَلَا بَر شَيْك
 اِي شَيْك اَوْج شَيْك بَر كِيْل
 ۲۵ ۳۷۵۰ ۱۳۵۰

۱۸ اَتَا بُو اَشْكَال شُور مَحَلَن يَز لُور كِه مَوْت اِلَه
 كِيْل شَيْك يَز لُوب ضَرْب اَوْلِيَا لُور اَوْلَسَه
 اَلر دَرْت مَوْت بَر كِيْل كِنْدَم يَز مَق دِلْسَك
 دَرْت مَوْت يَز ب يَانِنَه بَر صِفَر قَوِيْب بَعْد
 بَر كِيْل كِه اَللِي دُر يَز ب ضَرْب اِد سِن اَلر
 اَوْج مَوْت وَاكِي كِيْل يَز مَق دِلْسَك اَوْل
 اَوْج مَوْت يَز ب بَعْد اِي كِيْل شَيْك كِه بُو ز
 اَحَاد طَرَفِنَه يَز سِن صُورَتِ اَشْكَال كِيْل
 بَر كِيْل اِي كِيْل اَوْج كِيْل دَرْت كِيْل
 بَش كِيْل اَلْتِي كِيْل يَدِي كِيْل سَكْر كِيْل
 طُقُوز كِيْل اُوْن كِيْل اُوْن بَر كِيْل اُوْن اَكِيْل
 اُوْن اَوْج كِيْل اُوْن دَرْت كِيْل اُوْن بَش كِيْل
 اُوْن اَلْتِي كِيْل اُوْن يَدِي كِيْل اُوْن سَكْر كِيْل
 اُوْن طُقُوز كِيْل اَتَا مَوْت يَز مَق دِلْسَك
 بَر مَوْت اِي مَوْت اَوْج مَوْت دَبُو يَز لُور اَتَا
 بَر كِيْل خُود اَلِي سَاغْد دُر اِي كِيْل يُو ز سَاغْر
 اَوْلَق لَانِم كَلُور اَوْج كِيْل يُو ز اَلِي سَاغْد
 اُولُور پَس اَمِدِي مَحْتَصِر اَوْلَا غِيَجُون صِفَر يَز لُور
 هَا ن اَشْكَال يَز لُور اَمِدِي ضَرْب اِيْتَلُور اَوْلَسَك
 مَقْدَا مَوْقِي يَز ب بَعْد نَج كِيْل وَا قِع اَوْلَدِيَه
 يَز ب وَبَعْد شَيْك شَكْلِن حَاجَت اَوْلَدُو غِي

مِقْدَارُ يَأْزُبُ الْيَتَمَةِ قِيَمَتُ يَأْزُبُ ضَرْبُ إِيْنِ سِنٍ
 مَثَلًا أَرَاوَنَ بَشَّ مَوْتِ وَيَدِي كَيْلُ كُنْدُمِ
 هَرِّ مَدِي يَكْرِمِ أَوْجِ أَجْجِهْ وَرَبْعُ دَرِهْمِ أَوْلَسَهْ
 بُوَجْجَاهْ نُوَكْ قِيَمَتِ نَهْ مِقْدَارُ أَوْلُورِ بِلْمَكْ
 دِلْسَكْ طَبِيعِي أَوْلْدَرِكِهْ أَوْنِ بَشَّ مَدِي يَأْزُبُ
 بَعْدُ يَدِي كَيْلِ تَنْصِيفِ إِيْنِ سِنِكِرْ أَوْجِ نَجْحُ
 أَوْلُورِ مَدَكْ مِمِينِي طَرَفِنَهْ يَأْزُبُ وَتَحْتِنَهْ
 دَاخِي ذِكْرُ أَوْلَانِ قِيَمَتِي كُسُورَاتِيكِهْ يَأْزُبُ
 ضَرْبُ إِيْنِ سِنِ نَهْ حَاصِلُ أَوْلُورِ سَهْ طَرَفِنِيكْ
 كُسُورَاتِ خَانَهْ سِنِ صَايُوبِ ضَرْبِ بَدْنِ حَاصِلِ
 أَوْلَانِ مَبْلَعْدَنِ أَوْلِ مِقْدَارِ خَانَهْ طَرَحِ
 اِيْدَبُ بَا قِيَسِنِ أَجْجِهْ حُكْمِ إِيْنِ سِنِ هْ

مثال

$$\begin{array}{r} 15600 \\ 2220 \\ \hline 11400 \\ 4970 \\ \hline 11400 \\ 2220 \\ \hline 30680 \\ \text{شعر نوبی دهم} \end{array}$$

يَتَالِي _____ آخِرُ الْرَّسَائِلِ مَدُّ وَبِرْ كَيْلِ
 كُنْدُمِ بَشَّ مَدِي يَكْرِمِ بَشَّرَ أَجْجِيَهْ وَثَمْنُ دَرِهْمِ
 أَوْلَسَهْ طَبِيعِي أَوْلْدَرِكِهْ بَشَّ مَدِي يَأْزُبُ وَبِ
 دَاخِي تَنْصِيفِ إِدْ سِنِ أَرَاوَنِ كَيْلِ اِيْمِشْ سَهْ

نصف

19 نَصْفُ اِيْدَبُ مَوْتِكْ مِمِينِي جَانِبِنَهْ يَأْزُبُ
 جُونِكِرْ كَيْلِ بَرِ وَاقِعِ أَوْلْدِي لَأْزِمِ أَوْلْدِكِهْ
 مَوْتِكْ مِمِينِي طَرَفِنَهْ بَرِ صِفَرِ قَوِيْبِ صَحِيْحِ
 خَانَهْ سِيْجُونِ وَقِيَمَتِنِ دَاخِي تَحْتِنَهْ يَأْزُبُ
 ضَرْبُ إِيْنِ سِنِ نَهْ حَاصِلُ أَوْلُورِ سَهْ يَأْزُبُ
 بَعْدُ طَرَفِيْنَهْ وَاقِعِ أَوْلَانِ كُسُورَاتِ
 خَانَهْ لِيْنِ صَايُوبِ ضَرْبِ بَدْنِ حَاصِلِ أَوْلَانِ
 مَبْلَعْدَنِ أَوْلِ مِقْدَارِ خَانَهْ طَرَحِ اِيْدَبُ جَوَابِ
 وَيَرْ سِنِكِرْ ذِكْرُ أَوْلَانِ عَنَ دَكْ قِيَمَتِي بُوَجْجِيَكِرْمِ
 التَّ دَرِهْمِ وَيَدِي ثَمْنِ وَعَشْرُ نَصْفِ ثَمْنِ دَرِهْمِ

وَاقِعِ أَوْلُورِ مثال

$$\begin{array}{r} 2060 \\ 2060 \\ \hline 12420 \\ \text{شعر نوبی دهم} \end{array}$$

مثال _____ آخِرُ الْرَّسَائِلِ مَوْتِ أَوْنِ دَرْتِ
 كَيْلِ كُنْدُمِ هَرِّ مَوْتِ سَكْسِنِ أَوْجِ أَجْجِهْ وَرَبْعِ
 دَرِهْمِ أَوْلَسَهْ كَلِّ سِنُوَكْ قِيَمَتِي نَهْ مِقْدَارُ أَوْلْدِ
 بِلْمَكْ دِلْسَكْ سَكْرُ مَوْتِي يَأْزُبُ وَأَوْنِ دَرْتِ
 كَيْلِ نَصْفِ إِدْ سِنِ كِيْرِيْدِي أَوْلُورِ سَكْرُ
 مَوْتِكْ مِمِينِي طَرَفِنَهْ يَأْزُبُ وَتَحْتِنَهْ دَاخِي
 ذِكْرُ أَوْلَانِ قِيَمَتِ يَأْزُبُ ضَرْبُ إِيْنِ سِنِ بَعْدُ
 مَضْرُوبِلَهْ مَضْرُوبِ فِيْهْ دَ وَاقِعِ أَوْلَانِ كُسُورَاتِ

خانه كرن ضد بدن حاصل اولان مبلغدن
 طرح ايذب جواب ورن سينگر يدي يوزيكم
 دنت درهم وربع و عشر ربع درهم واقولر

$$\begin{array}{r}
 \text{مثاله} \\
 \hline
 8325 \\
 58275 \\
 \hline
 49400 \\
 \hline
 7232375 \\
 \text{شعر فلوس درهم}
 \end{array}$$

مثاله آخر الكبر موت كندم قرق
 بش اچيه اولسه اول نقد برجه سكر كيل
 نه مقدار بهايه اولور بلك دلسك طريقي
 اولدركه سكر كيل تصنيف ايكن سين دنت
 اولور ياز سين و تحتين دخي قرق بش درهم
 يازب ضرب ايكن سين حاصل اولان مبلغدن
 كيل كسورات ايجون بر خانه سين طرح ايذب
 جواب وير سينگر اون سكر درهم اولور

$$\begin{array}{r}
 \text{مثاله} \\
 \hline
 1860
 \end{array}$$

مثاله آخر الكبر موت كندم اللي اچيه
 اولسه اول نقد برجه اوچ شينك نه مقدار بهايه
 بلك دلسك طريقي اولدركه اوچ شينك شكن
 يازب والون خانه سي متر نسين بر صغر يازب

بعن

بعن قيمتين التين يازب ضرب ايكن سين حاصل
 اولان مبلغدن مضروبين واقع اولان دنت
 خانه كسورات خاسين طرح ايذب جواب
 وير سينگر بر درهم ويدي ثمن درهم اولور
 باقي هر نه مقدار كبر حاجت اوله قاعلاء ،
 مسفور اولور، استخراچ اوليه

$$\begin{array}{r}
 \text{مثاله} \\
 \hline
 50 \\
 1860 \\
 \hline
 1860
 \end{array}$$

قسم رابع قنطار ولودده كسوراتين وضرب اولينا
 سنوك قواعدين بيان ايذر مثلا قنطار اكي قسم
 قسم اول قنطار كبر درهم استامبوله وروم
 التين استعمال اولنور انوك هر يوز يتيش الت
 درهمي بر لودره درهم يوز لودره بر قنطار
 هر قنطار اون يدي بيك الت يوز درهمه كبر
 قرق دنت وقية اولور ايجون قسم قنطار صغير
 كه اناطولي ولايتين استعمال اولنور انوك هر
 يوز التيش درهمي بر لودره درهم يوز لودره
 بر قنطار درهم قنطار اون الت بيك درهمه
 كه قرق وقية اولور چن قنطار له لودره يازب
 ضرب ايتك دلسك اول قنطار ياز سين ولودره

دَاجِي اَكْرَا حَا دَخَانِي مَدَّ تَبَسِينِ بِسَه قَنْطَارِك
 مَحْمِي طَرَفِيَه بِرِصْفِر قُوْبِي بَعْدَ لُوْدَر، يَا زَبْ ضَرْبِ
 اِيْن سِنِ اَكْرَا لُوْدَر، عَشْرَات مَدَّ تَبَسِينِ وَاقِعْ اَوْلَا
 قَنْطَارِيَا زَبْ صِفِر قَوْمَا يُوْبِ هَا نَ لُوْدَر، يَا ز، سِنِ
 وَالتَّبَسِينِ دَاجِي قِيْمَتْ نَهْ مِقْدَار اِيْسَه يَا زَبْ ضَرْبِ اِيْن سِنِ
 مَثَلًا اَوْ نَبَشْ قَنْطَارِ وَبَشْ لُوْدَر، دُوْعْنِ هَرَّ قَنْطَارِي
 اَوْجْ يُوْزِ اَلِيْ بَشْ حَقْ دِرْهَمَهْ اَوْلَسَهْ نَهْ مِقْدَارِ بَهَا
 اِدْر دَسَلْدُ طَرِيْقِي اَوْلَا نَهْ اَوْ نَبَشْ قَنْطَارِي يَا زَبْ
 وَقَنْطَارِك مَحْمِي طَرَفِيَه لُوْدَر، نَكْ عَشْرَات اِيْمُوْنِ
 بِرِصْفِر قُوْبِي بَعْدَ بَشْ لُوْدَر، نَبَشْ اِيْدُبْ وَحْتِنَا
 دَاجِي ذِكْرَا اَوْلَانِ قِيْمَتْ يَا زَبْ ضَرْبِ اِيْن سِنِ بَعْدَ
 لُوْدَر، كُسُوْرَاتِيَكِهْ اِيْ خَانَهْ وَاقِعْ اَوْلَشِدْر وَدِرْهَمِ
 كُسُوْرَاتِي بَرِخَانَهْ وَاقِعْ اَوْلَشِدْر جُمْلَهْ بُوْا وُجْ
 خَانَهْ ضَرْبِدَنْ حَا صِلِ اَوْلَانِ مَبْلَغْدَنْ طَرَحْ
 اِيْدُوْبِ جَوَابْ وِيْرْ سِنِكِرْ بَشْ بِيَكْ
 اَوْجْ يُوْزِ اَلِيْ اَتَجَهْ وَرُبْعْ وَعَشْرْ رُبْعْ
 دِرْهَمِ وَاقِعْ اَوْلُوْر بَرِيْرِ مِثَالِ

۱۵۶۰
 ۳۵۵۶۰
 ۵۳۵۰۲۲۷۷۵

21
 مِثَالِ ————— اَخْرَا كُرْ سَكِرْ قَنْطَارِ وَيَكِرْمِ
 بَشْ لُوْدَر، عَسَلْ هَرَّ قَنْطَارِي اَوْجْ يُوْزِ يَكِرْمِ
 اِيْ اَتَجَهْ وَرُبْعْ دِرْهَمَهْ اَوْلَسَهْ طَرِيْقِي اَوْلَا نَهْ
 مِقْدَارِ مَسَكِرْ قَنْطَارِي يَا زَبْ وَبَحْمِي طَرَفِيَه
 صِفِر قَوْمَا يُوْبِ يَكِرْمِ بَشْ لُوْدَر، يَا ز، سِنِ
 اَنُوْ كِيْچُوْنِ كِهْ لُوْدَر، مَدَّ تَبَسِينِ عَشْرَاتِ وَاقِعْ
 اَوْلَشِدْر صِفِر لَانِمْ دَكُوْلُوْر وَحْتِنِ
 دَاجِي ذِكْرَا اَوْلَانِ قِيْمَتِي كُسُوْرَاتِيَكِهْ يَا زَبْ
 ضَرْبِ اِيْن سِنِ بَعْدَ مَضْرُوْبِلَهْ مَضْرُوْبِ فِيَهْ
 وَاقِعْ اَوْلَانِ كُسُوْرَاتِ خَانِي نَهْ مِقْدَارِ اِيْسَه
 ضَرْبِدَنْ حَا صِلِ اَوْلَانِ مَبْلَغْدَنْ اَوْلِ
 مِقْدَارِ خَانَهْ طَرَحْ اِيْدُبِ جَوَابْ وِيْرْ سِنِكِرْ
 ذِكْرَا اَوْلَانِ عَسَلُوْكَ قِيْمَتِي اِيْ بِيَكْ اَلْتِ
 يُوْزِ اَلِيْ سَكِرْ دِرْهَمِ وَبِيْمِ دِرْهَمِ وَنِصْفِ
 ثَمْرِ دِرْهَمِ اَوْلُوْر بَرِيْرِ مِثَالِ

۸۶۰
 ۳۲۲۶۰
 ۱۶۱۱۳۵
 ۶۴۴۵۰
 ۲۵۷۸۰
 ۳۶۵۱۶۵۶۳۵
 شغری قنوس درم

مِثَالِ — أَخْرَجَ الْكَرْبُ قَنْطَارَ رُوغْنٍ أَوْجَ يَوْمَ
 يَكْرِمُ بَشَّ أَيْجَهَ وَرُبْعَ دِرْهَمَهُ أَوْلَسَهُ أَوْلَ حِسَابِ
 أَوْزَرًا يَكْرِمُ بَشَّ لُودَرٍ نُوْكَ قِيَمَتِ نَهْ مَقْدَارُ أَوْلَرِ
 دِسْلَرِ طَرِيقِ أَوْلَزِكِهِ مَقْدَمًا يَكْرِمُ بَشَّ لُودَرِي
 يَأْزُبُ وَتَحْتِنَهْ ذِكْرًا أَوْلَانَ أَوْجَ يَوْمَ يَكْرِمُ بَشَّ
 دِرْهَمَ وَرُبْعَ دِرْهَمِي يَأْزُبُ وَضَرْبُ إِدَسَنِ بَعْدُ
 مَضْرُوبِلَهْ مَضْرُوبٌ فِيْهَدَهْ وَقَعِ أَوْلَانَ كُسُورَتِ
 خَانَهْ سِيكِهْ دَرْتِ خَانَهْ دَرُ ضَرْبِنَ حَاصِلِ أَوْلِ
 سَبْلَقْدَنَ أَوْلَ مَقْدَارِ خَانَهْ طَرَحِ اِيْدَبِ جَوَانِ
 وَيَرْسِيْكَرِ سَكْسَنِ بَرِ دِرْهَمَ وَرُبْعَ دِرْهَمِ
 وَنِصْفِ ثَمْنِ دِرْهَمِ وَقَعِ أَوْلُورِ بَرِيْئِي

۴۲۵
 ۳۲۵
 ۱۰۰
 ۱۴۲۶۳۵
 ۴۵۰۰۰
 ۱۸۷۶۳۵
 سدر ملوکی درم

مِثَالِ — أَخْرَجَ بَرِ قَنْطَارَ عَسَلِ يَوْمَ يَكْرِمُ
 أَيْجَهَ وَبَشَّ ثَمْنَهْ أَوْلَسَهْ أَوْلَ تَقْدِيرِ جَهْ سَكْنِ
 لُودَرٍ عَسَلِ نَهْ مَقْدَارِ بَهَائِيَهْ أَوْلُورِ دِسْلَرِ طَرِيقِ
 أَوْلَزِكِهِ سَكْنِ لُودَرٍ يَأْزُبُ عَشْرَاتِ اِيْمُجُونِ خَانَهْ
 عَشْرَاتِنَ بَرِ صِفْدِ ثَوْبِي وَتَحْتِنَهْ دَرِي ذِكْرًا أَوْلَانَ
 قِيَمَتِي يَأْزُبُ ضَرْبِ اِيْدَبِ بَعْدُ مَضْرُوبِلَهْ مَضْرُوبٌ

فيه

فِيْهَدَهْ وَقَعِ أَوْلَانَ كُسُورَاتِ خَاسِنِ طَرَحِ اِيْدَبِ
 جَوَانِ وَيَرْسِيْكَرِ طَقُوْنِ دِرْهَمِ وَبَشَّ ثَمْنِ دِرْهَمِ
 وَثَمْنِ ثَمْنِ دِرْهَمِ حَاصِلِ أَوْلُورِ بَرِيْئِ اسْلُوبِ

۱۲۰۶۲۵
 ۹۶۵۰۰
 ۲۴۱۲۵
 ملوکی درم

قِيَمِ خَاسِنِ كُسُورَاتِ مِثْقَالِ وَضَرْبِ أَوْلَانِ سِنُوْكَ
 قَوَاعِدِنَ بِيَانِ اِيْدَبِ مَثَلًا بِرِ مِثْقَالِ يَكْرِمُ دَرْتِ قِرَاطِ
 وَهَرِ قِرَاطِ دَرْتِ شَعِيْرِ دَرُ بُو تَقْدِيرِ جَهْ بِرِ مِثْقَالِ
 طُقْسَنِ اَلِي شَعِيْرِ يَأْزُبُ لُورًا مَتَا بُو صُوْرَتِ اِلَهْ
 ضَرْبِ وَاجِدِنَ اِسْتِحْدَاجِ اِيْمَكِ مُمْكِنِ أَوْلُورِ
 اَجْلِدِنَ اِسْتَاذَلِرِ بِرِ مِثْقَالِي يَوْمَ اِلِي شَعِيْرِ
 فَرَضِ اِيْمَشَلِرِ دَرُ تَاكِرِ كُسُورَاتِ اِلَهْ ضَرْبِ أَوْلَانِ اَعْدَهْ
 اَسَانِ اَوْلَسُونِ اِيْمُجُونِ بِيْسِ بُو تَقْدِيرِ جَهْ بِرِ شَعِيْرِ
 يَنْصَقُ دِلْسَكِ اَشْبُو مَوْجِيَهْ ثَبَتِ اِيْدَبِ سِنِ

شعير	۱۵۰۶۴۵	اكي شعير	۳۱۲۴۵	اوج شعير	۴۸۱۴۷۵
قيراط	۴۲۵	بنيم دانك	۱۲۴۵	بردانك	۱۸۱۷۵
ربع مثقال	۳۷۴۵	ثلوث مثقال	۱۴۰	بنيم مثقال	۴۷۵

مثال
 ۱۰۰

اَمَانِيْمِ مِثْقَالِ وَدَايِقِ وَقِرَاطِ وَشَعِيْرِ
 يَأْزُبُ مَلُوْا اَوْلَسَكِ ۱۰۶۷۸۱۲۴۵
 ثَلْثُ مِثْقَالِ وَقِرَاطِ وَشَعِيْرِ يَأْزُبُ مَلُوْا اَوْلَسَكِ
 ۵۷۸۱۲۴۵

أما قيراط ودائيق ياز منق دلسك ١٨٤٧ هـ
 باقى هدر نه مقدار كسورات واقع اولور سه
 بو اسلوب اوزره ياز سنن فجن مثقال وقيراط
 و با دايق و يا شعير ايله ضرب ايتك دلسك مثقال
 نه مقدار ايسه نصف مقدار داخى الحاق ايسن
 بعد مثقالك يميينى طرفنه حاجت اولان
 كسورات نبت ايدب و تختين داخى قيمت
 نه مقدار ايسه يازب ضرب ايتك دن صكره
 مضروبيله مضروب فيده حاصل اولان
 اعدادوك ثلثن اخراج ايدب باقى قلان
 ثلثاين يازب بعد طرفينى واقع اولان
 كسورات خانسى نه مقدار ايسه مسفور ثلثان
 طرح ايدب با قيسن آنچه حكما ايسن
 و طرح ايتد و كوك كسورات خانه لدرن
 داخى يوقرود بيان اولنان قاعله اوزره
 حساب ايدوب جواب و بر سن مشكلا
 اگر دت مثقال و بر قيراط و شعير و هدر
 مثقال التمش در هك اولسه نه مقدار ثمن واقع
 اولور دلسك طرفى اولدركه عندي مثقالوك
 نصفى مقدارى داخى الحاق اده سنن التى اوله
 ياز سن بعد اكر قيراط عشرت مرتبسنن

اولسه

اولسه مثقالوك يميينى طرفينه نبت ادر دك
 چونك قيراط مرتبه واحادده واقع اولد
 لان اولديك مثقالوك يميينى طرفينه بر صفر
 قويب بعد بر قيراط و شعير شكين ياز سن

ضرب مثقال
 ٤٦٠٧٤٨١٤٥

بعد تختين التمش بر درهم و سيم درهم يازب
 ضرب ايدب سن بعد مضروبيله مضروب فيده
 حاصل اولان اعدادى يازب ثلثن اخراج
 اده سن برينر مثال

٤٦٠٧٤٨١٤٥
 ٤١٤٥
 ٣٠٣٩٠٤٢٥
 ٤٠٧٨١٢٥
 ٣٤٢٤١٧٥٠
 ٣٧٢٨٠٤٣٤٨٧٤٥

مثال
 ٣٧٢٨٠٤٣٤٨٧٤٥
 ١٢٢٤٠١٥٤٢٥
 ٣٣٩٤٢٠٤٣١٤٢٥
 عدد شعر طوس درهم

بعد مسفور باقى قلان ثلثان دن طرفين اولان
 كسورات خانسى تج خانه ايسه طرح ايدب
 جواب و بر سننك مزبور زر كه قيمتى اكي يوز فرق طوق
 آنچه و ثمن درهم و نصف ثمن درهم و ثمن ثمن درهم واقع اولور

23

٢٤

مِثَالِي — آخِرًا أَوْ تَوَزَاكِ مِثْقَالِ وَسَدِّسِ
 مِثْقَالِ التَّوْنِ وَهَرَّ مِثْقَالِ يَمِشُ اِكْبِ دِرْهَمِهِ
 اُولَسَهْ حَمَلَهْ سِينُوكِ قِيَمَتِ نَهْ مِقْدَارِ اُولُورِ دِ سَلِّ
 طَرِيقِي اُولُدْرِكِهْ اُولُورِ اِكْسُوكِ نِصْفِ مِقْدَارِ
 دَرِي لِجَانِ اِدَهْ سِنِ كِهْ قَرِيقِ سَكْنِ اُولُورِ بَعْدِ
 يَكْرِمِ بَشِ كِهْ صُورَتِ نُوْدُسِ مِثْقَالِ دَرِ قَرِيقِ
 سَكْنِ تَمِيْنِي طَرَفِيَهْ يَارُبِّ وَتَحْتِنِ يَمِشِ
 اِكْبِ دِرْهَمِ نَبْتِ اِيْدُبِّ ضَرْبِ اِيْدِنِ سِنِ نَهْ حَاصِلِ
 اُولُرْسَهْ يَارِ سِنِ بَرِيْنِ مِثَالِي —

۳۲۷۲۰۰	۲۸۷۲۰
۱۱۵۸۰۰	۷۲
۲۳۱۴۰۰	۹۴۵۰
درهم	۳۳۷۷۰
	۳۳۷۲۰

بَعْدَ الضَّرْبِ حَاصِلِ اُولَانِ عَدَدُ دَوْلُوتِ
 اِحْرَاجِ اِيْدُوبِ بَاقِي فَلَانِ ثَلَاثَانِ كُورَتِ
 خَاسِنِ طَرَحِ اِدَهْ سِنِ جَوَابِ وِيْرِيْنِ
 اِكْبِ بِيْلِكِ اَوْجِ يُوْزَاوْنِ اَلْتِ دِرْهَمِ اُولُورِ
 مِثَالِي — آخِرًا اَكْرَبِ مِثْقَالِ رَزِ
 اَلِّي سَكْنِ دِرْهَمِ وَرَبْعِ دِرْهَمِهِ اُولَسَهْ اُولِ
 نَعْدِ يَرْجِهْ سَكْنِ قِرَاطُوكِ قِيَمَتِ نَهْ مِقْدَارِ
 اُولُورِ دِ سَلِّ طَرِيقِي اُولُدْرِكِهْ صُورَتِ
 سَكْنِ قِيْرَاطِ يَارُوبِ وَتَحْتِنِ دَرِي ذِكْرِ

اولان

اُولَانِ قِيَمَتِ نَبْتِ اِيْدُبِّ ضَرْبِ اِيْدِنِ سِنِ نَهْ حَاصِلِ
 اُولُرْسَهْ ثَلَاثَانِ اِحْرَاجِ اِيْدُبِّ بَاقِي فَلَانِ ثَلَاثَانِ
 طَرَفِيْنِ وَاقِعِ اُولَانِ كُورَتِ خَاسِنِ طَرَحِ
 اِيْدُبِّ اَفْجِهْ حَاكِرِ اِيْدِنِ سِنِ يَمِشِ جَوَابِ وِيْرِيْنِ
 ذِكْرِ اُولَانِ سَكْنِ قِرَاطِ التَّوْنُوكِ بَهَا سِي اُولِ
 طَقُوْزِ دِرْهَمِ وَثَمْنِ دِرْهَمِ وَرَبْعِ ثَمْنِ دِرْهَمِ
 وَثَلَاثِ رُبْعِ ثَمْنِ دِرْهَمِ وَاقِعِ اُولُورِ بَاقِي هَرَبَهْ
 مِقْدَارِ حَاجَتِ اُولُورِ سَهْ اَسْلُوبِ مَزْ بُوْدِ
 اُولُرِ نَهْ اِحْرَاجِ اُولَسَهْ بَرِيْنِ مِثَالِي —

۲۹۷۱۲۵۰۷۰	۵۰۷۰
۹۷۰۸۳۳۳	۵۸۲۰
۱۹۷۳۱۷۹۷۷	۳۹۷۳۵۰۷۰
۳۹۷۳۵۰۷۰	
درهم	۳۹۷۳۵۰۷۰

قِيَمِ سَادِسِ دَرِ اِهْلِكِهْ اُولَانِ ضَرْبِ دَوْلِ طَرِيقِ
 بِيَانِ اِيْدِرِ مِثَالِي سَكْنِ يُوْزِ يَكْرِمِ طَقُوْزِ دِرْهَمِ
 نَقْدِ هَدِ يُوْزِ دِرْهَمِي اِكْبِ يُوْزِ سَكْنِ بَشِ اَلْجَدِ
 نَهْ مِقْدَارِ اُولُورِ دِ سَلِّ طَرِيقِي اُولُدْرِكِهْ اَصِلِ
 كُوْمِشِ يَارُبِّ وَتَحْتِنِ دَرِي اِكْبِ يُوْزِ سَكْنِ بَشِ
 دِرْهَمِ يَارُوبِ ضَرْبِ اِدَهْ سِنِ نَهْ حَاصِلِ اُولُورِ سَهْ
 كُوْمِشُوكِ اَحَادِيْ عَشْرًا يَجُوْنِ ضَرْبِ نَهْ حَاصِلِ اُولَانِ
 اَعْدَادُ اِكْبِ خَاسِنِ طَرَحِ اِيْدُبِّ جَوَابِ وِيْرِيْنِ
 بَشِ بِيْلِكِ اَلْيُوْزَاوْنِ اِكْبِ دِرْهَمِ وَبَشِ ثَمْنِ دِرْهَمِ وَعَشْرِ
 رُبْعِ دِرْهَمِ اُولُورِ

۱۸۳۹
۵۳۱۳۷۰
درهم

مثال آخر الكرت بوز بتمش يدي
 درهم نقر، هذا ون درهم يكريم سكرنا الحجة وربع
 درهمه اولسه قيمت نه اولوز ديسلر طري بعي اولوز
 اصل نقر يازب و قيمت داخي كسورات الله مختن
 ثبت ايدب ضرب ايد سن ضرب دن حاصل اولان
 مبلغ دن برخانه كومش احاد بچون واكي خانه كسورت
 ربع بچون و اوج خانه طرح ايدب جواب ويه سنكم
 بيك اوج بوز قرق يدي درهم ونيف درهم اولوز

مثال

$$\begin{array}{r} 2477 \\ 2125 \\ \hline 19775 \\ 19775 \\ \hline 11300 \end{array}$$

مثال آخر الكرت يكريم بيك طقوز بوز
 يكريم طقوز درهم نقر، هذا بيك درهمي اكي بيك
 طقس بش الحجة اولسه نه مقدار اولوز بلك دلسك
 طري بعي اولوز نه نقر نك بك درهمين يازب و مختن
 دعي قيمت ثبت ايدب ضرب ايد سن ضرب دن حاصل
 اولان اعد ادك اوج خانه سن طرح ايدب جواب
 ويه سنكم ذكر اولان نقر نوك قيمتي التي سكر
 بيك بش بوز اون ترا حجة و ربع درهم وعشر 6

خمس ربع درهم اولوز مثال

$$\begin{array}{r} 27929 \\ 2095 \\ \hline 139425 \\ 201361 \\ \hline 50881 \\ 50881 \\ \hline 50881 \end{array}$$

سال

مثال آخر الكرت بر عامل اوج بيكه
 سكرن بش كره بوز بيك واللي بيك الحجة بريش
 دوتسه بر بلك قسبط نه مقدار اولوز بلك دلسك
 اصل قسبطه سكرن بش كره بوز بيك واللي بيك
 درهم دن يازوب ثلوثن اخراج ايدب حمله مال دن
 تقري ب ايدوب و ثلوثن ن مختن ثبت ايدب
 جواب ويه سنكم بر بلك قسبط يكريم سكرن كره
 بوز بيك واللي بيك الحجة اولوز واكي بلك قسبط
 اللي يدي كره بوز بيك درهم اولوز هر نه مقدار
 اولوز سه قاعن مشروح اولوز نه استخراج

ايد سن بر بريم مثال

$$\begin{array}{r} 8000 \\ 2125 \\ \hline 2125 \\ 2125 \\ \hline 2125 \end{array}$$

مثال آخر الكرت بر عامل سكرن
 بش كره بوز بيك واللي بيك الحجة مقاطعيه بريش
 دوتسه رسم برات كه هر بيك ك اون اكي الحجة
 نه مقدار اولوز بلك دلسك طري بعي بودر كه ذكر
 اولان مال يازوب اون اكيه ضرب ايد سن نه
 حاصل اولوز سه اوج خانه سن طرح ايدب
 جواب ويه سنكم ذكر اولان مقاطع نوك
 رسم برات اون بيك اكي بوز التمش درهم اولوز

سال

$$\begin{array}{r} 85000 \\ 85000 \\ \hline 85000 \\ 85000 \\ \hline 104400 \end{array}$$

مثال آخر طقس اكي بيك

بش بوز اللي لدر، هدر ير اولسه هدر او تولى
هدر ير بوز نه حساب اولسه لندن وصتا
هدر وزن بوز اچه رسم ميزان الغسه بر قلند
استخراج اتمك دللك مقده ماهر يري يازب
بر خائسن طرح ايدب ما عدا سنوك ثلوش
اجداج ادا، سن بعد اكي صغر زياده ايدب
جواب وير سنكر طقس ان اكي بيك بش بوز
اللي لدر هدر ير اوج بيك سگسن بش وز نه
اولور ورسم ميزان اوج بوز بيك وسگن بيك
بش بوز اچه واقع اولور هدر نه مقدار حاش
اولور سه قاعده مشدوح اوزر استخراج

اوليه برينر مثال
در ۹۲۵۵۰
وزن ۳۰۸۵۰

فصل ثالث قسملري بيان ايدر
برينجه قسم اوزر نه قسم اول صحیح صحیح
قسمت ايتك بيان ايدر قسم ثاني كسوري
كسور، بيان ايدر قسم ثالث كسوري صحیح
قسمت ايتك بيان ايدر قسم رابع صحیح ال كسور
كسور قسمت ايتك بيان ايدر قسم خامس صحیح
كسوري صحیح ال كسور، قسمت ايتك بيان ايدر

قسم

قسم ثابث بر قلند استخراج اولان قسملري
بيان اذ انشا الله تعال قسم اول صحیح صحیح
ايتك بيان ايدر مثلا اوج بيك سگن بوز بتمش بش
درهم بوز يكرم بش نفر، قسمت اتمك دللك
اولدركي اول مبلخ موز يازب والفته بر ادا
چكوب ويساري طرفه بوز يكرم بش نفر
يازب بعد تختين مزن تبه اوف ال مرنه
ماتن صغر قوب مزن تبه عشاتن واقع اولان
يدي عدا دي ايدب ايدوب قسمت ايل سن
پس مزن تبه عشاتن حساب اولدقن اوج
بوز سگن يدي درهم واقع اولدي مشفور
اوج بوز سگن يدي درهم بوز يكرم بش نفر
قسمت اولدقن هر نفر، اوج اچه حصه
عابدا اولور باقي اون اكي درهم قلور ايله اولسه
اوج درهم تختين مزن تبه عشاتن ثبت ايدب
باقي قلان اون اكي عدا دي فوقين يازب بعد
احاد مزن بسنن ذكر اولان بوز يكرم بش نفر
بر اچه حصه ويرلدكن بايه نسنه قلند ذكر
اولان بر اچه تختين يازد وغل اوج اچه
حسوك نميني طرفه مزن تبه احاد، ثبت ايل سن
اونوز بر درهم اولور پس جواب ويرينكم هر نفر
اونوز بر اچه اولور

قسم

اَوْجُ يُوْزَاوُنْ بَرَزْ دَرِهَمِ اَوْلُوْزِ بَاقِي اَوْنِ دَرِهَمِ

قَلُوْزِ مِثَالِ

$$\begin{array}{r} 4 \text{ م} \\ 4 \text{ م} \\ 4 \text{ م} \\ 4 \text{ م} \\ 4 \text{ م} \\ \hline 20 \text{ م} \\ \hline 4 \text{ م} \end{array}$$

مِثَالِ اٰخَرَ تَحْنِيْمِ بَرْتَقِسِمِ

حَقْدِمَا سَلَكْ بُوَطْرِيْقَلَهْ كُوْرَهْ سِنِ وَتَقْدَرِيْقِ اِيْنِهْ سِنِ

كُوْرِي مَحْلِنَه نَبْتِ اِيْنِهْ سِنِ بَرْتَقِسِمِ مِثَالِ

$\begin{array}{r} 19313 \\ 18433 \\ \hline 8880 \end{array}$	$\begin{array}{r} 4 \text{ م} \\ 4 \text{ م} \\ 4 \text{ م} \\ 4 \text{ م} \\ 4 \text{ م} \\ \hline 20 \text{ م} \\ \hline 4 \text{ م} \end{array}$
--	---

اَوْنِ طُقُوْزِ بِيْكَ اَوْجُ يُوْزَاوُنْ اَوْجِدَنْ

اَوْجِدْ وَرِدْكَ اَلْتِ يُوْزْ سَكْسَنْ اَوْجِ بَاقِي

قَلْدِي فَوْقِيْنِ عَشْرَاتِ الْوَفِّ خَاسِنِيْنِ نَبْتِ

اَوْلُنْدِي اَلْتِ يُوْزْ سَكْسَنْ اَوْجِي مَحْنِيْنِ عَشْرَاتِ

خَاسِنِيْنِ اَوْلَانِ اِلَيْهْ صَمَّ اَوْلُنْدِي اَلْتِ بِيْكَ سَكْرَ

يُوْزَاوُوْزِ اِكِي اَوْلْدِي بَرَزْ وَرِدْكَ اَلْتِ بِيْكَ سَكْرَ

يُوْزَاوُوْزِ اِكِيْدَنْ بَرَزْ وَرِيْجْكَ اَلْتِ يُوْزِ يَكْرِيْمِ اِكِي

بَاقِي قَلْدِي فَوْقِيْنِ الْوَفِّ خَاسِنِيْنِ نَبْتِ اَوْلُنْدِي

اَصْلِ مَالِكِيْ اَحَادِ خَاسِنِيْنِ بَرِصِفِيْنِ وَارِدِي

مِثَالِ اٰخَرَ اَلْدَاوُنِ طُقُوْزِ كَرَّ

يُوْزِ بِيْكَ وَاوُوْزْ بَرِيْكَ اَوْجُ يُوْزِ يَكْرِيْمِ اَلْحَدِّ

اَلْتِ بِيْكَ اِكِي يُوْزَاوُنْ نَعْرَ كِمَسْنِيْهْ قِسْمَتِ اَمَلِكِ

دِلْسَكْ طَرِيْقِي اَوْلْدِيْ كِهْ ذِكْرُ اَوْلَانِ مِلْجِ يَازِ

وَمَحْنِيْنِ دَاخِي مَسْفُوْرَ اَلْتِ بِيْكَ اِكِي يُوْزَاوُنْ

نَعْرِي يَازِ، سِنِ بَعْدُ نَهَايْتِ خَانَءِ اَوْلَانِ

اَوْنِ طُقُوْزِ كَرَّ يُوْزِ يَكِي اَوْنِ طُقُوْزِ حِسَابِ

اِيْدُبِ اَلْتِ بِيْكَ نَعْرِي اَلْتِ حِسَابِ اِيْدُبِ

اَوْجِدْ عَدَدَ وَرِ سِنِيْكُمْ اَوْنِ سَكْرَ اَوْلُوْزِ وَ

بَرِ بَاقِي قَلُوْزِ طُقُوْزِ اَوْزِيْنَهْ نَبْتِ اِدَا، سِنِ ،

بَعْدُ يَازِ نَبْتِ خَانَءِ وَاَتَا اَوْلَانِ اِلَيْهْ دَخِي

اَوْجِدْ وَرِ، سِنِ اَلْتِ اَوْلُوْزِ اَوْنِ اَوْجِدَنْ اَلْتِي

اَخْرَاجِ اِدَا، سِنِ بَاقِي يَدِي قَلُوْزِ اَوْجِ اَوْزِيْنَهْ

صِفْرِ اَلْعَدَدِ نَبْتِ اِدَا، سِنِ بَعْدُ عَشْرَاتِ خَاسِنِيْنِ

اَوْلَانِ بَرِ نَبْتِ اَمْحُوْنِ اَوْجِ دَخِي وَرِبِ اَوْزِيْنَهْ

اَوْلَانِ بَرِ نَبْتِ عَدَدِ دَنْ اَخْرَاجِ اِدَا، سِنِ بَعْدُ

اَلْتِ بِيْكَ اِكِي يُوْزَاوُنْ نَعْرَ، بَرِ دَخِي وَرِبِ مَحْنِيْنِ

اَوْجِ عَدَدِ دَكْ مَحْنِيْنِي طَرَفِيْنَهْ نَبْتِ اِدَا، سِنِ

اَوْتُوْزِ بَرِ عَدَدِ اَوْلُوْزِ بَعْدُ ذِكْرُ اَوْلَانِ اَلْتِ

بِيْكَ اِكِي يُوْزِدَنْ اَوْنِ نَعْرَ بَرِ دَخِي وَرِ، سِنِ

اَوْتُوْزِ بَرِ عَدَدِ دَكْ مَحْنِيْنِي طَرَفِيْنَهْ يَازِ، سِنِ

اَوْجِ

مِثَالٌ ————— أَخَذَ الْكَوْنُ بَشَ بِيكَ سَكَنَ
يُوزِنُ بِيَتْنِشْ أَوْجَ دَرِ هِي اُونِ أَوْجَ كِشِيَه نَقْسِيمِ
اَتِسْكَ اُونِ بَشَ دَرِ هَمْدَنَ بَدَرِ وَيَرِ سِنِ اِكِي بَاقِي
قَلْوَرِ وَاوَلِ اِكِي فَوْقِنِ بَشِكْ مَقَابَلِسِنِ ثَبْتِ
اِدِه سِنِ يَكْرِمِ سَكَنَ اُولُوَرِ اِكِي شَدَّ وَيَرِدْكَ اِكِي بَاقِي
قَلْدِي وَاوَلِ اِكِي فَوْقِنِ سَكَنَ مَقَابَلِسِنِ
ثَبْتِ اِدِه سِنِ يَكْرِمِ يَدِي اُولُوَرِ يَكْرِمِ يَدِي اُونِ
اَوْجَ كِشِيَه اِكِي شَدَّ وَيَرِدْكَ بَرِ بَاقِي قَلْدِي وَاوَلِ
بَرِي فَوْقِنِ يَدِي نِكَ مَقَابَلِسِنِ ثَبْتِ اِدِه سِنِ
اُونِ اَوْجَ اُولُوَرِ بَرِي مِثَالٌ

بَدَرِ وَيَرِدْكَ
س م ا ه ا ١٣٩
١ ٢ ٣ ٤

مِثَالٌ ————— أَخَذَ الْكَوْنُ بَشَ بِيكَ
اَلتَّ يُوْزِنُ يَكْرِمِ بَدَرِ هِي اُونِ اَوْجَ نَقْسِيمِ اَتِمَّكَ
دِلْسَكَ اُونِ بَشَ بِيكَ اَلتَّ يُوْزِنُ يَكْرِمِ بَدَرِ هِي يَانِ سِنِ
وَاوْنِ اَوْجَ نَفَرِي يَسَارِي طَرَفِنَه يَانِ سِنِ وَاوَلِ
اُونِ بَشَدَنِ اُونِ اَوْجَ نَفَرِ بَرِ دَرِ هَمَّ وَيَرِدْكَ
اِكِي بَاقِي قَلْدِي وَاوَلِ اِكِي فَوْقِنِ بَشِكْ مَقَابَلِسِنِ
يَانِ دَقِ يَكْرِمِ اَلتَّ اُولْدِي وَاوَلِ يَكْرِمِ اَلتَّ يَدِي اُونِ
اَوْجَ نَفَرِ اِكِي شَدَّ وَيَرِدْكَ بَاقِي نَسَنَه قَلْمَدِي وَاوَلِ
اِكِي نُوْكَ يَانِيَه بَرِ صِفَتِ قُوْدُقِ اَصْلِ مَالِدِ يَكْرِمِ بَرِ
قَلْدِي يَكْرِمِ يَدِي وَيَرِدْكَ سَكَنَ دَرِ هَمَّ بَاقِي قَلْدِي

س م ا ه ا ١٣٩
١ ٢ ٣ ٤

٢٨
يَتِمُّ نَالِي كُوْرِي كُوْرِي، قَسَمْتِ اَتِمَّكَ بَيَانِيَه دَرِ
اَلرَّبِّي رُبْعِ دُوْ نُوْمِيَه قَسَمْتِ اَتِمَّكَ دِلْسَكَ اِكِي سَبُوْكَ
دَخِي صُوْرَتِي يَانِ سِنِ بَرِي مِثَالٌ
بَشِ اِمْدِي اَوْجَ كِه صُوْرَتِي كَسِرِ مَقْسُوْمِ دَرِ سَكَنَ
وَرِ سِنِكُمْ مَخْرَجِ كَسِرِ مَقْسُوْمِ عَلَيْهِ دَرِ يَكْرِمِ دَرِ
حَاصِلِ اُولُوَرِ وَاِكِي كِه كَسِرِ مَقْسُوْمِ عَلَيْهِ دَرِ دَرِ
وَرِ سِنِكُمْ مَخْرَجِ كَسِرِ مَقْسُوْمِ دَرِ سَكَنَ حَاصِلِ
اُولُوَرِ بَشِ يَكْرِمِ دَرِ يَكْرِمِ سَكَنَ قَسَمْتِ اِدِه سِنِ خَاجِ
قَسَمْتِ اَوْجِ صَحِيْحِ وَاَقِعِ اُولُوَرِ مِثَالٌ

س م ا ه ا ١٣٩
١ ٢ ٣ ٤

يَتِمُّ نَالِي صَحَّاحِ كُوْرِي قَسَمْتِ اَتِمَّكَ بَيَانِيَه دَرِ
طَرِيْقِ اُولُوَرِ كِه صَحِيْحِ مَخْرَجِي كُوْرِي وِرَاسِنِ
يَعْنِي مَقْسُوْمِ مَخْرَجِي مَقْسُوْمِ عَلَيْهِ وِرَاسِنِ
بَعْدَ قَسَمْتِ اِدِه سِنِ مَثَلًا اَلتَّ صَحِيْحِي اَوْجِ رُبْعَه
قَسَمْتِ اَتِمَّكَ دِلْسَكَ اَلتَّ صَحِيْحِ كِه مَقْسُوْمِ دَرِ
فِي رُبْعِكَ مَخْرَجِنَه وَرِ سِنِكُمْ دَرِ نَدَرِ يَكْرِمِ دَرِ
حَاصِلِ اُولُوَرِ بَشِ يَكْرِمِ دَرِ دَرِ فِي رُبْعِي قَسَمْتِ
اِدِه سِنِ خَاجِي قَسَمْتِ سَكَنَ عَدَدِ وَاَقِعِ اُولُوَرِ
بَرِي مِثَالٌ

س م ا ه ا ١٣٩
١ ٢ ٣ ٤

جَوَابُ وَرِ سِنِكُمْ هَرِ رُبْعَه سَكَنَ صَحِيْحِ اُولُوَرِ

قِسْمِ رَاجِعِ صَحَاحِ إِلَهِ كُسُورِ كُسُورِ اِتْمَلِكْ
 بَيَانِ دُرِّ طَرِيقِ اَوْلَدِ كِه صَحَاحِي كُنْدِ و كُسُورِي
 مَخْرَجِنَه و رَا سِنِ بَعْدِ صُورَتِ كُسْرِي دَخِي
 مَذْبُورِ حَاصِلِكِ اَوْ زِرِنَه لِحَاقِ اِدَا سِنِ و سَمَلَه
 اِيلِيَا سِنِ بَعْدِ مَذْبُورِ سَمَلَه و مَخْرَجِي مَقْسُومِ
 عَلَيْهِ ضَرْبِ اِيْدَبِ نَه حَاصِلِ اَوْلَدِ يَا سِنِ
 بَعْدِ صُورَتِ مَقْسُومِ عَلَيْهِ مَخْرَجِي مَقْسُومَه
 اَوْ بَ ذِكْرِ اَوْلَانِ مَالِ قِسْمَتِ اِدَا سِنِ مِثَالِ
 اَكْ يَدِي دِرْهَمِ و جِهَارِ خَمْسِ بِنِ سَبْعِ قِسْمَتِ
 اِتْمَلِكْ دِلْسَكْ يَدِي دِرْهَمِي بَشَه ضَرْبِ اِدَا سِنِ
 كِه مَخْرَجِي كُسُورِ دُرِّ اَوْ تُوْزِ بَشِ اَوْلُورِ و جِهَارِ
 خَمْسِي مَسْفُورِ اَوْ تُوْزِ بَشِ عَدَدِ لِحَاقِ اَيْنِ شَكْلِ
 اَوْ تُوْزِ طُقُونِ اَوْلُورِ بَعْدِ يَدِي كِه مَخْرَجِي فِي
 سُبْعِدُرِ اَوْ تُوْزِ طُقُونِ ضَرْبِ اِدَا سِنِ اِكِي تُوْزِ
 يَمِشِ اَوْجِ عَدَدِ حَاصِلِ اَوْلُورِ بَعْدِ اَوْجِ كِه
 صُورَتِ كُسْرِي مَقْسُومِدُرِ مَخْرَجِي خَمْسَه اَوْ
 سِتْ كِه بَشِدُرِ اَوْ بَشِ حَاصِلِ اَوْلُورِ بَعْدِ مَذْبُورِ
 اَوْ بَشَه اِكِي يُوْزِ يَمِشِ اَوْجِ عَدَدِ قِسْمَتِ اِدَا سِنِ
 حَايِي قِسْمَتِ اَوْ سَكَزِ دِرْهَمِ و خَمْسِ دِرْهَمِ و اَتَمِ
 اَوْلُورِ جَوَابِ و رَا سِنِ كِه هَرِ سَبْعِ اَوْ سَكَزِ دِرْهَمِ
 و خَمْسِ دِرْهَمِ حَاصِلِ اَوْلُورِ بَرِي مِثَالِ

قِسْمِ خَامِسِ صَحَاحِ إِلَهِ كُسُورِي صَحَاحِ إِلَهِ كُسُورِ قِسْمَتِ
 اِتْمَلِكْ بَيَانِ دُرِّ يَدِي دِرْهَمِ و جِهَارِ سُدُسِ اَوْجِ
 دِرْهَمِي و ثَلَاثِ دِرْهَمِ قِسْمَتِ اِتْمَلِكْ دِلْسَكْ يَدِي دِرْهَمِ كِه
 مَقْسُومِ دُرِّ كُنْدِ و مَخْرَجِي مَقْسُومِ كُسُورِ نَه اَوْ رَا سِنِ كِه اِلْتِ
 قِرْقِ اِكِي اَوْلُورِ بَعْدِ جِهَارِ سُدُسِ كِه صُورَتِ كُسْرِي
 مَذْبُورِ مَالُوكِ اَوْ زِرِنَه قِسْمِ اِدَا سِنِ كِه قِرْقِ اِلْتِ اَوْلُورِ
 بَعْدِ قِرْقِ اِلْتِ عَدَدِ اَوْجِهِ ضَرْبِ اِدَا سِنِ كِه مَخْرَجِي
 كُسُورِ مَقْسُومِ عَلَيْهِ دُرِّ يُوْزِ اَوْ تُوْزِ سَكَزِ عَدَدِ حَاصِلِ
 اَوْلُورِ بَعْدِ اَوْجِ دِرْهَمِ كِه مَقْسُومِ عَلَيْهِ دُرِّ يُوْزِ اَوْ تُوْزِ
 سَكَزِ عَدَدِ حَاصِلِ اَوْلُورِ بَعْدِ اَوْجِ دِرْهَمِ كِه مَقْسُومِ
 عَلَيْهِ دُرِّ اَوْجِهِ ضَرْبِ اِدَا سِنِ كِه مَخْرَجِي دِرْهَمِ طُقُونِ
 حَاصِلِ اَوْلُورِ بَرِ عَدَدِ دَخِي كِه صُورَتِ يَكْ ثَلَاثِ تُوْزِ
 طُقُونِ قِسْمِ اِدَا سِنِ اَوْ اَوْلُورِ بَشِ مَذْبُورِ
 اَوْ اِلْتِ عَدَدِ ضَرْبِ اِدَا سِنِ كِه مَخْرَجِي كُسُورِي
 مَقْسُومِدُرِ اَلْتَمِشِ حَاصِلِ اَوْلُورِ مَذْبُورِ اَلْتَمِشِ
 يُوْزِ و دِه يَا زِدْ و عَنَكِ يُوْزِ اَوْ تُوْزِ سَكَزِ عَدَدِ
 قِسْمَتِ اِدَا سِنِ حَايِي قِسْمَتِ اِكِي دِرْهَمِ و اَوْجِ
 جَمْدِ و اَتَمِ اَوْلُورِ بَشِ جَوَابِ و رَا سِنِ كِه هَرِ ثَلَاثِ
 اِكِي دِرْهَمِ و ثَلَاثِ دِرْهَمِ حَاصِلِ اَوْلُورِ باقِي هَرِ نَه

۷ درهم ۵ یوز ۳۹ یوز ۳۰ یوز ۳۰ یوز ۳۰ یوز
 ۳۰ یوز ۳۰ یوز ۳۰ یوز ۳۰ یوز ۳۰ یوز
 ۳۰ یوز ۳۰ یوز ۳۰ یوز ۳۰ یوز ۳۰ یوز
 ۳۰ یوز ۳۰ یوز ۳۰ یوز ۳۰ یوز ۳۰ یوز

مقدار حاجت اولورسه قاعده مشدوح
 اوزرته استخراج اولنه برينر مثال

۴ ۳ ۱۳۱	۳ ۳ ۹	۳ ۳ ۹
۴۳۱	۳۳	۳۳
	۳۳	۳۳
	۳۳	۳۳
	۳۳	۳۳
	۳۳	۳۳

قيمت ناديس بر قلمدن استخراج اولان قيمتلىرى
 بيان اذن مثلاً طغش بر بيك بش يوز درهم اوج
 بيك نقر، قيمت اتمك دلسك ذكر اولان مال يازب
 اوج خانه سن طرح ايدب و باقى قلن عدد دوك
 ثلوسين اخراج ايدب جواب و يرين سينگر هت
 نقر، او نوز بچق درهم حصه واقع اولور برينر

مثال
 ۹۱۶۵۰

مثال
 آخر اگر سکن دوت بيك اكي
 يوز اللى در هي بش يوز نقر، قيمت اتمك دلسك
 ذكر اولان مال يازب اوج خانه سن طرح ايدب
 باقى قلان عد دي مضاعف ايدب جواب و يرين
 سينگر هت نقر، يوز التمش سكر بچق درهم حصه
 واقع اولور

مثال
 ۸۳۶۵۰
 ۱۴۸۶

الد

30 اگر يوز التمش سکن بيك طغوز يوز يكدم درهمك
 عشرته اولور دلسك و ذكدر اولان مال يازب بر
 طرح ايدب جواب و يرين سينگر اون الت بيك سكر

يوز درهم اولور برينر مثال
 ۱۹۸۹۲۰

قاعده و كلى در كهر نه مقدار مال اولورسه
 اگر اون نقر، قيمت اتمك دلسك بر خانه سن
 طرح ايدب جواب و يرين سينگر اوج نقر
 قيمت اتمك دلسك اكي خانه سن طرح ايدب سين
 اگر بيك نقر، قيمت مراد اولسه اوج خانه سن
 طرح ايدب جواب و يرين سينگر اون بيك نقر
 قيمت اتمك مراد اولسه دوت خانه سن طرح
 ايدب جواب و يرين سينگر اوج يوز بيك نقر
 قيمت مراد اولسه بش خانه سن طرح ايدب سين
 باقى هر نه مقدار حاجت اولورسه قاعده و مزبور

اوزرته استخراج اولنه فصل

کلیع محارجوك ضربلری و قيمتلىرى وقوا
 وساير احوال لری بيان ادر بر نچه قسم
 اوزر اول محارجي مفرد بيان ايدر
 محارجي مفرد طغوز قسمدر محارجي نصف
 اكبدر محارجي ثلث اوجدر و محارجي ربع
 درتدر و محارجي خمس بشدر و محارجي

سُدُسُ التَّيْدَرِ وَخَرَجِي سَبْعَ يَدِيدٍ وَخَرَجِي
ثُمَّنٌ سَكِرْدَرُ وَخَرَجِي تِسْعَ طُقُوزْدَرُ وَخَرَجِي
عَشْرًا أَوْ دَرُ قِسْمِ ثَانِي خَرَجِي كَسُورِ مُتَكَرِّرٍ
أَمَّا خَرَجِي كَسُورِ مُتَكَرِّرٍ، خَرَجِي كَسُورِي مُفْرَدٍ
مَأخُودٌ دَرُ مَثَلًا ثَلَاثًا لَكَ خَرَجِي أَوْ جَدُّرُ وَأَرْبَعَةٌ
أَجْمَاعُكَ خَرَجِي بَشْدَرُ وَسَبْعَةٌ أَسَاعُكَ خَرَجِي
طُقُوزْدَرُ قِسْمِ ثَالِثِ خَرَجِي كَسُورِ مُضَافَةٍ دَرُ
أَمَّا كَسُورِي مُضَافَتُوكَ خَرَجِي أَوَّلُ وَقْتُ
حَاصِلِ أَوْلَادِكِ مُضَافَتُوكَ كَسُورِيكَ خَرَجِي
ضَرْبِ أَوْلَادِهِ مَثَلًا خَرَجِي نِصْفِ وَسُدُسِ إِيكِي
الَّتِي ضَرْبِ إِيْمَدَنَ أَوْلَادٍ وَخَرَجِي ثَلَاثُ
وَنَحْسِ أَوْجِي بَشَّةِ ضَرْبِ إِيْمَدَنَ حَاصِلِ أَوْلَادِ
وَخَرَجِي ثَلَاثُ وَرَبْعِ أَوْجِي دَرُ، ضَرْبِ إِيْمَدَنَ
حَاصِلِ أَوْلَادٍ وَخَرَجِي ثَلَاثُ وَسَبْعِ أَوْجِي يَدِي
ضَرْبِ إِيْمَدَنَ حَاصِلِ أَوْلَادٍ وَخَرَجِي رُبْعِ وَعَشْرٍ
أَوْ دَرُ، ضَرْبِ إِيْمَدَنَ حَاصِلِ أَوْلَادٍ قِسْمِ رَابِعِ
خَرَجِي كَسِيرُ مَرْكَبَةٍ دَرُ خَرَجِي كَسِيرِ مَرْكَبَةٍ
أَلَا دَرُ لَرِكَةٍ بِرِ خَرَجِي بِرِ خَرَجِي ضَرْبِ إِيْمَدَنَ
حَاصِلِ أَوْلَادِهِ مِثَالِ خَرَجِي ثَلَاثُ وَرَبْعِ أَوْجِي دَرُ،
ضَرْبِ إِيْمَدَنَ حَاصِلِ أَوْلَادٍ وَأَوَّلُ إِيكِي أَوْلَادٍ وَ
خَرَجِي خُمْسِ وَسَبْعِ يَدِي بَشَّةِ ضَرْبِ إِيْمَدَنَ أَوْلَادِ

ك

31
كِهِ أَوْ تَوَزُّ بَشْدَرُ أَلَا إِيكِي خَرَجِي أَوْ تَأْسِينُ مَوَافَقَتِ
أَوْلَادِكِ أَوْلَادِهِ مَثَلًا سُدُسِ إِيكِي ثَمُوكَ خَرَجِي
مَوَافَقَتِ نِصْفِ أَوْلَادِكِ كَوْرُ نَدِي إِيكِي أَوْلَادِهِ سُدُسِكِ
الَّتِي دَرُ نِصْفِي أَوْ جَدُّرُ وَثُمَّنٌ خَرَجِي كِهِ سَكِرْدَرُ
ضَرْبِ إِدَه سِنِ يَكْرِيمِ دَرُ حَاصِلِ أَوْلَادِ بِنِ يَكْرِيمِ
دَرُ خَرَجِي سُدُسِ وَثُمَّنٌ أَوْلَادِي وَخَرَجِي
ثَلَاثُ وَتِسْعِ أَوْ تَأْسِينُ مَوَافَقَتِ ثَلَاثُ أَوْلَادِكِ كَوْرُ
بِنِ أَحَدِي خَرَجِي ثَلَاثُ ثَلَاثِي ضَرْبِ إِيكِي سِنِكِ
إِيكِي سِنُوكَ خَرَجِي بِأَلَا حَاصِلِ أَوْلَادِهِ تِسْعِ
خَامِسِ مَعْرِفَتِ اسْتِخْرَاجِ أَعْدَادِي مُتَبَايِنَاتِ أَوْلَادِ
وَأَعْدَادِي مُتَوَافِقَةٍ وَأَعْدَادِي مُتَبَايِنَاتِ أَوْلَادِ
أَوْجِ قِسْمِ دَرُ أَوْلَادِكِ أَلَا بَلَمَكِ دَلَسَكِ
إِيكِي خَرَجِي بِرِ بِرِنِكِ دَاخِلِي دَرُ كَوْلِدِ رَطْبِي
أَوْلَادِكِ عَدَدِي خَرَجِي كَثْرِي عَدَدِي خَرَجِي
أَقْلَهُ قِسْمَتِ إِدَسِنِ أَلَا قَابِلِ تَقْسِيمِ أَوْلَادِ فَضْلَهُ
قَلَمِ سَهْ أَوْلَادِ وَقْتُ بَلَمَكِ خَرَجِي أَقْلُ كَثْرَتِهِ
دَاخِلِي مِثَالًا أَوْلَادِ إِيكِي خَرَجِي أَوْلَادِ إِيكِي خَرَجِي
وَنِصْفِ وَسُدُسِ دَرُ وَيَكْرِيمِ دَرُ خَرَجِي ثَلَاثُ
وَتَمَنَّدَرُ جُونِ كَثْرَتِهِ قِسْمَتِ قَابِلِ تَقْسِيمِ
أَوْلَادِي بِنِ خَرَجِي نِصْفِ وَسُدُسِ خَرَجِي ثَلَاثُ
ثُمَّنٌ إِيْمَدَنَ بُولُنْدِي إِيكِي أَوْلَادِهِ يَكْرِيمِ دَرُ مِثَالِ

نصف و سدس و هجر مخرجي ثلث و ثمن اولدي
 اكنجي اولدر كه اكي مخرج او ز تاسيند موافقت اولجا
 اولرسه بر مخرجي بر مخرجه ضرب ادا سن مثلا
 مخرج سدس ايله مخرج ربع طلب ايلسك پس بو
 اكي مخرج او ز تاسيند موافقت نصف اولق كو
 رندي پس اكي مخرجدن بر نك نصفين بر نه
 ضرب ادا سن كه اون اكي اولور ايله اولسه
 مخرجي ربع و سدس اون اكي اولدي اوچنجي
 اولدر كه ادا اكي مخرج بر بريند داخل اولسا
 و ايسنوك او ز تاسيند موافقت دنجي اولسا
 مثلا مخرجي ثلث ايله ربعك ايسنوك دنجي بر برينه
 مخرج داخل دكولدر هم موافقت دنجي بوقدر
 پس اوج كه مخرجي ثلثدر و دوت كه مخرج ربعدر
 بر برينه ضرب ادا سن اون اكي اولور ايله اولسه
 مخرج ثلث و ربع اون اكي اولور قيسم ثلث
 مخارج تسعنه بيانيند در طريق اولدر كه كورنه
 قنق مخرج قنق مخرجدن داخلدر مخرج نصف
 و ربع و ثمن بر بريند داخلدر و مخرج ثلث
 و سدس و ثمن بر بريند داخلدر و مخرج ثمن
 و عند بر بريند داخلدر اما مخرج سدسه
 مخرج سبعة موافقت بوقدر پس مخرج سدس

كه

32 اليوز و مخرج سبع كه يديدر بر برينه ضرب
 ايسن قرق اكي حاصل اولور پس قرق ايكيله
 سركه مخرجي ثمن در موافقت طلب ايلدك
 نصف اولق بولندي سركه نصفين در در قرق
 ايكه ضرب ايلدك يوز التمش الت عدد حاصل ولد
 پس يوز التمش الت ايله طقوز كه مخرج سبع در
 موافقت طلب ايلدك ثلث اولق كورندي طقوز
 ثلوثي كه اوچ در يوز التمش التيه ضرب ايلدك
 بش يوز دوت حاصل اولدي پس بش يوز در
 مخرج عشره اون در موافقت طلب ايلدك نصفين
 اولق بولندي عشره نصفين كه بشدر بش يوز دوت
 عدد ضرب اولندي اكي بيك بش يوز يكدم عدد
 حاصل اولدي كه جميع كسورات تسعنه مخرجيد
 طريق اخر كسورات تسعنه بيان ايدر مثلا
 بر هفت كير يدي كوتدر بر ييل كه اون اكي ايدر
 يديه ضرب ايك سن سكتن دوت حاصل اولور
 و پراي كه او تون كوتدر سكتن در در ضرب ايلدك
 اكي بش يوز يكدم حاصل اولور جميع كسورات
 تسعنه مخرجيدر قيسم سابع مخارجيله
 ايسخارج اولان قيسم تدي بيان ادر برين موافقت
 مثلا دوت نفر كسته شركت طريق ايله تجارت

اطلاق
خارجيه

اَيْلَسَدَا مَا شَوَّل شَرْطَلَه كِرْ هَرَبَه مَقْدَار فَايْنِ حَالِ
 اُولُو زَسَه بِرِسِي نِصْف وَ بِرِسِي ثَلَاث وَ بِرِسِي رُبْع
 وَ بِرِسِي سُدُس حِصَه اَلَا كِرْ اَوَّل وَ جِهَه اُو زِرِنَه
 فَوَّل اِي دَبْ اِي تَدْ كَلِرِي تَجَارَتَدَنْ سَر مَائِلَرِ
 اِفْرَان اِي تَدْ كَدَنْ صُكْر بِي تَمِش اِي بِي كِ طُقُو ز يُو ز
 دِرْ هَم حَاصِل اُولَسَه ذِكْر اَوْلَان اُسْلُو ب اُو زِرِنَه
 حِصَه اَيْلَك دِلَسَك طَرِيق اَوْلَا زِه بِكِرِم دَرْت
 كِه مَخْرَج نِصْف وَ ثَلَاث وَ رُبْع وَ سُدُس دَر اَبْت
 پَس بِكِرِم دَرْت عَدَد كِ نِصْفِي كِه اَوْن اِي عَدَد دُر
 وَ ثَلَاث كِه سَكِن دُر وَ رُبْع كِه اَلْتِي دُر وَ سُدُس كِه دُر
 جَمَلَه اِد، سِن اُو تُو ز عَدَد اُولُو ز پَس بُو اُو تُو ز
 عَدَد، اَصِل فَايْن كِه بِي تَمِش اِي بِي كِ طُقُو ز يُو ز
 دِرْ هَم اِدِي قِسْمَت اَيْلَك خَارِجِي قِسْمَت اِي بِي كِ
 دَرْت يُو ز اُو تُو ز عَدَد وَ اِقِغ اَوْلَدِي پَس بُو خَارِج
 قِسْمَت وَ اِقِغ اَوْلَان اَعْدَادِي مَخْرَجَدَنْ حِصَه
 اَيْلَد و كُو كِ عَدَد كِه هَر بَرِنَه ضَرْب اِي كِن سِن نَه
 مَقْدَار اُولُو ز سَه ذِكْر اَوْلَان اَشْخَاصُو كِ حِصَلَرِي
 اَوَّل مَقْدَار وَ اِقِغ اُولُو ز اَسْمَاء

جمع	۳۳
نصف	۱۶
ثلث	۱۱
ربع	۸
سوس	۳
۳۳	

۳۳	۱۶	۱۱	۸	۳
۳۳	۱۶	۱۱	۸	۳
۳۳	۱۶	۱۱	۸	۳
۳۳	۱۶	۱۱	۸	۳
۳۳	۱۶	۱۱	۸	۳

۳۳۰	۲۴۳۰	۸
۹۷۳۰	۱۳۵۸۰	۱۹۳۳۰
حصه ۶ برسی	حصه ۶ ربع	حصه ۶ ثلث

۷۳۹۰۰

مَنَالِ اَخَر بَرِكِسْمَه اَوْلَب طُقُو ز
 نَعْر وَ اِرْتَلَرِي قَلَدِي مَتَو فَا مَز بُو رَك مَتَو
 صَاتِلَد قَد اِي يُو ز اَلْتَمِش اِي بِي كِ دَرْت يُو ز
 طُقُسَن دَرْت اَحْجَه مَال ظَاهِرَا اُولَسَه ذِكْر اَوْلَان
 مَال بِي ت اَلْوَرْتَه قِسْمَت اِتْمَك لَانِم اُولَسَه
 اَمَّا وَ اِرْتَلَرِي دَجِي بِرِسِي نَه نِصْف بِرِسِي نَه ثَلَاث
 وَ بِرِسِي نَه رُبْع وَ بِرِسِي نَه مَخْمَس وَ بِرِسِي نَه سُدُس
 وَ بِرِسِي نَه سَبْع وَ بِرِسِي نَه ثَمَن وَ بِرِسِي نَه تَسْع
 وَ بِرِسِي نَه عَشْر حِصَه اَوْلَانِق مَرَاد اُولَسَه
 اَوَّل مَبْلِغ مَذْبُو رَدَنْ هَر بِرِسِي نَه مَقْدَار حِصَه
 لَانِم اُولُو ز بِلْمَك دِلَسَك طَرِيق اَوْلَا زِه اِي
 بِي كِ بَش يُو ز بِكِرِم كِه جَمَلَه مَخْرَج تَسْعَدَر
 يَان وَ ب بَعْد ذِكْر اَوْلَان اُو زَرَه هَر بِرِسِي نَه
 حِصَه سِن اَخْرَاج اِد، سِن بُو مَخْرَاجِي تَسْعَدَنْ
 جَمَلَه اِد، سِن كِه دَرْت بِي كِ سَكِن يُو ز اَلْتَمِش بَر دِرْ هَم
 اُولُو ز بَعْد دَرْت بِي كِ سَكِن يُو ز اَلْتَمِش بَر دِرْ هَم
 يَان، سِن اَصِل مَال كِه اِي يُو ز اِي بِي كِ دَرْت يُو ز

المنش

قيمت ادا، سين خارجي قيمت التي درت درهم
 واقع اولور ذكر اولان التي درت درهمي مخارج
 شعدن حصه اوليان اعداد، ضرب ادب
 نه مقدار اولور سه جواب ور، سين

مال	۲۴۲۹۳
مختصر	۲۵۲۰
صند	۱۳۴۰
ثلث	۰۸۲۰
ربيع	۰۴۳۰
صفر	۰۵۰۰
ربيع	۰۲۲۰
صفر	۰۲۲۰
صفر	۰۲۱۰
عند	۰۲۵۲
مجموع	۳۸۹۱

صفر و ثلث	۲۴۲۹۳
صفر و ربيع	۲۵۲۰
صفر و صفر	۱۳۴۰
صفر و ربيع	۰۸۲۰
صفر و صفر	۰۴۳۰
صفر و صفر	۰۵۰۰
صفر و ربيع	۰۲۲۰
صفر و صفر	۰۲۲۰
صفر و صفر	۰۲۱۰
صفر و عند	۰۲۵۲
صفر و مجموع	۳۸۹۱

صفر و ثلث	۲۴۲۹۳
صفر و ربيع	۲۵۲۰
صفر و صفر	۱۳۴۰
صفر و ربيع	۰۸۲۰
صفر و صفر	۰۴۳۰
صفر و صفر	۰۵۰۰
صفر و ربيع	۰۲۲۰
صفر و صفر	۰۲۲۰
صفر و صفر	۰۲۱۰
صفر و عند	۰۲۵۲
صفر و مجموع	۳۸۹۱

صفر و ثلث	۲۴۲۹۳
صفر و ربيع	۲۵۲۰
صفر و صفر	۱۳۴۰
صفر و ربيع	۰۸۲۰
صفر و صفر	۰۴۳۰
صفر و صفر	۰۵۰۰
صفر و ربيع	۰۲۲۰
صفر و صفر	۰۲۲۰
صفر و صفر	۰۲۱۰
صفر و عند	۰۲۵۲
صفر و مجموع	۳۸۹۱

صفر و ثلث	۲۴۲۹۳
صفر و ربيع	۲۵۲۰
صفر و صفر	۱۳۴۰
صفر و ربيع	۰۸۲۰
صفر و صفر	۰۴۳۰
صفر و صفر	۰۵۰۰
صفر و ربيع	۰۲۲۰
صفر و صفر	۰۲۲۰
صفر و صفر	۰۲۱۰
صفر و عند	۰۲۵۲
صفر و مجموع	۳۸۹۱

مثال

34 مثال — آخر الك سؤال اولسه له يوز الثمن
 بش بيك سكتسن الت اتجهه الت لغره قيمت
 ايله شول وجه اوز ره، له بر لغره ثلوثك
 ربعين و بر سينه سدوتك ثلوثون و بر سينه سبعك
 نصفين و بر سينه تسعك نصفين و بر سينه ربك
 سدوتس و بر سينه ثمنك ثمنين و بر سدك
 طريقي اولدره مقدما مخارج تسعه يازسينم
 اكي بيك بش يوز يكرم عدد دد بش يوازد و
 مخرجدن ثلوثين اخراج ادا، سينم سكر يوز
 قرقدر و سدس كبر درت يوز يكرم اولور
 و سبع اوج يوز التمشدر و نصف كه بيك اكي يوز
 التمشدر ربع كه الت يوز او تودر ثمن كه اوج
 يوز او نبشدر بعد ذكر اولان اعدادي جمله
 ايل سين بغل سكر يوز قرق كه ثلث اچون
 ايلان اولندي انوك ربع اخراج ادا، سينم
 اكي يوز اون اولور و سدس اچون افران
 اولان ددت يوز يكرم منوك ثلوثين اخراج
 ادا، سينم يوز قرق اولور و سبع اچون چقر
 دوغك اوج يوز التمش عددك نصفين چقر
 سينم يوز سكتسن اولور و نصف اچون ،
 چقر دوغك بيك اكي يوز التمش عددك

جملتي يوز التمش بش بيك سكسن التي درهم اولوز

برينز مثال

اصيل	مخارج	مخارج
١٤٥٠٨٦	٢٥٣٠	٢١٠
١٩٧	٨٢٠	١٢٠
١٤٥٠٨٦	٣٣٠	١٨٠
١٩٧	٣٤٠	١٢٠
١٤٥٠٨٦	٣٤٠	١٠٥
١٩٧	٤٣٠	٠٦٣
١٤٥٠٨٦	٣١٥	
١٩٧	٣٨٣٥	

١٩٧	١٩٧	١٩٧
١٨٠	١٢٠	٢١٠
٣٥٢٤٠	٢٧٥٨٠	٤١٣٧٠
حصصه و نصف سبع	حصصه و ثلث سدس	حصصه و ربع ثلث

١٩٧	١٩٧	١٩٧
٠٤٣	١٢٠	١٠٥
٣٣٣١١	٢٧٥٨٠	٣٠٤٨٥
حصصه و ثلث ثلث	حصصه و سبع نصف	حصصه و سدس ربع

١٤٥٠٨٦

باقي هذه مقدار مخارجيه قيمت مراد
اولسه طريقي مشدوح اوزره اخراج ،
اوليه فقط
قيمت غير مانوك طريقي بيابنه در اما
بوقنوك ماهرلري قيمت غير مانوك اخراج
بر نيجه طريقي بيان اتمشكرو بوقنوداخي معلوم

تسعين افران اده سينكيز يوز قرق اولوز و ربع اچون
چقد و غاك التي يوزا و نوزك سد و سن اخراج
اده سينكيز يوز بش اولوز و ثمن اچون چقد و غاك
يوزا و ن بش عنده ك تخسن اخراج اده سينك
التمش اوج اولوز بش بومذكور مخارجي جمله
اده سينكيز سكر يوزا و نوز سكر عددا اولوز
بعده اصيل مال كه يوز التمش بش بيك سكسن
التي درهم ادي سكر يوزا و نوز سكر قيمت
اده سينكيز خارجي قيمت يوز طقسان يدي
عددا اولوز بش بويوز طقسان يدي عددا
اخراج ايلد و لوك مخرجوك هر برينه على
هذه ضرب ايدب كور سين نه حاصل اولوز سه
هذ برنوك حصصي اول مقدار اولوز بوقنود
قرق بر بيك اوج يوز تمش بر درهم ثلث ربع اوله
ذكر و يكره يدي بيك بش يوز سكسن سدس
ثمن اولنه ذكر و اوتوز بش بيك درت يوز التمش
نصف اولنه ذكر و يكره يدي بيك بش يوز ،
سكسنوك نصف ربع اولنه ذكر و يكره بيك
التي يوز سكسن بشوك ربع سدس اولنه
ذكر و اوتون اكي بيك درت يوزا و ن بر ثمن
خمس اولنه ذكر بش بوزك اولان حصصك

جلسه

اُولد و عِي قَدَر بِيَان اُولن دِي قِسِم اَوَّل فَن بَر كِسْت
 اُون سَكز بِيَك اَلت يُون اَنجَه دِين و اَوَّل اُولسَه اَمَادِين
 مَسْفُور دَني دَرَت نَفَر كِم سَيَه و اَوَّل اُولسَه بَر سِنَه
 بَش بِيَك يُون اَنجَه و بَر سِنَه اُوچ بِيَك اِكِي يُون اَنجَه
 و بَر سِنَه دَرَت بِيَك اُوچ يُون اَنجَه و بَر سِنَه دَني
 اَلت بِيَك اَنجَه بَس بُو دَكْر اَوْلَان كِم سَنَد اَلت
 طَلَب اَيْل دَكُر نِدَه مَدْيُون اَوْلَان كِم سَنَه اَنْكَس
 عَرَض اِدَب عَدَم اَقْتِدَار كُو سَتْر سَه اَوْل سَبِيلَه
 اَلت دَا اَوْلَان مَجْمُوع رِذَقِن صَاسَلد اَوْن بَر بِيَك
 سَكز يُون اَوْتُون اَنجَه مَال ظَاهِر اَوْلَسَه ذَكْر اَوْلَان
 دَا يَنْكِرْك هَر بَر بِنُوك مَالِكَه كُون حِصَصَه نَه مَقْدَار
 اَوْلُون بِيَك دِلسَك طَرَبِق اَوْلْدَر كِه اَصْل مَالِك
 اَوْن بَر بِيَك سَكز يُون اَوْتُون اَنجَه دُرِيَا نَب
 دَا يَنْكِرْك هَر بَر بِنُوك مَال لَر بِنَه ضَرْب اِيك سِن
 عَلِي اَل اِنْفِرَاد هَر بَر بِنُوك مَال بِنَه ضَرْب اَوْلْمَدَن
 نَه مَقْدَار عَدَد حَاصِل اَوْلُور سَه جَمْلَه دِين كِه
 اَوْن سَكز بِيَك اَلت يُون دَرَهَم اِدِي هَر بَر نَه قِسْمَت
 اِيْدَب خَا يَحِي قِسْمَت نَه مَقْدَار و اَقِع اَوْلُور سَه
 حِصَصَلَرِي اَوْل مَقْدَار اَوْلُور بَس اِمَدِي بُو تَقْدَر
 بَش بِيَك يُون اَنجَه مَال اَوْلنَه اُوچ بِيَك اِكِي يُون
 قَرَن اُوچ دَرَهَم و بَش ثَمْن و تَصِيْف ثَمْن دَرَهَم

و تَسَع ثَمْن دَرَهَم حِصَصَه عَايْد اَوْلُور و دَرَت بِيَك
 اُوچ يُون اَنجَه مَال اَوْلنَه اِيك بِيَك اِكِي يُون اَوْتُون
 دَرَت اَنجَه و اِدِي ثَمْن و رُبْع ثَمْن دَرَهَم حِصَصَه
 عَايْد اَوْلُور و اَلت بِيَك اَنجَه مَال اَوْلنَه اُوچ
 بِيَك سَكز يُون اَوْن اَلت دَرَهَم و رُبْع ثَمْن دَرَهَم
 حِصَصَه عَايْد اَوْلُور و اُوچ بِيَك اِكِي يُون اَنجَه مَال
 اَوْلنَه اِكِي بِيَك اَوْتُون دَرَهَم و رُبْع دَرَهَم و رُبْع
 ثَمْن دَرَهَم حِصَصَه و اَقِع اَوْلُور بَر بِنِه مِثَال

اص ماله ديس

دِين	۱۱۸۳۰	تَقْرَا	۴۳۰۰
	۱۸۶۰۰	تَقْرَا	۶۰۰۰

۱۱۸۳۰	۵۹۱۵۰
۱۱۸۳۰	۱۱۸۳۰
۲۳۶۶۰	۴۰۳۳۳۰
۳۵۳۹۰	۴۰۳۳۳۰
۳۷۸۵۴۰	

۱۱۸۳۰	۱۱۸۳۰
۷۰۹۱۰	۳۷۳۰۹
۷۰۹۱۰	۵۰۸۴۹

۱۱۸۳۰	۳۷۳۰۹
۲۰۳۰	۳۷۳۰۹
۳۰۳۰	۳۷۳۰۹
۴۰۳۰	۳۷۳۰۹
۵۰۳۰	۳۷۳۰۹
۶۰۳۰	۳۷۳۰۹
۷۰۳۰	۳۷۳۰۹
۸۰۳۰	۳۷۳۰۹
۹۰۳۰	۳۷۳۰۹
۱۰۰۳۰	۳۷۳۰۹
۱۱۰۳۰	۳۷۳۰۹
۱۲۰۳۰	۳۷۳۰۹
۱۳۰۳۰	۳۷۳۰۹
۱۴۰۳۰	۳۷۳۰۹
۱۵۰۳۰	۳۷۳۰۹
۱۶۰۳۰	۳۷۳۰۹
۱۷۰۳۰	۳۷۳۰۹
۱۸۰۳۰	۳۷۳۰۹
۱۹۰۳۰	۳۷۳۰۹
۲۰۰۳۰	۳۷۳۰۹
۲۱۰۳۰	۳۷۳۰۹
۲۲۰۳۰	۳۷۳۰۹
۲۳۰۳۰	۳۷۳۰۹
۲۴۰۳۰	۳۷۳۰۹
۲۵۰۳۰	۳۷۳۰۹
۲۶۰۳۰	۳۷۳۰۹
۲۷۰۳۰	۳۷۳۰۹
۲۸۰۳۰	۳۷۳۰۹
۲۹۰۳۰	۳۷۳۰۹
۳۰۰۳۰	۳۷۳۰۹
۳۱۰۳۰	۳۷۳۰۹
۳۲۰۳۰	۳۷۳۰۹
۳۳۰۳۰	۳۷۳۰۹
۳۴۰۳۰	۳۷۳۰۹
۳۵۰۳۰	۳۷۳۰۹
۳۶۰۳۰	۳۷۳۰۹
۳۷۰۳۰	۳۷۳۰۹
۳۸۰۳۰	۳۷۳۰۹
۳۹۰۳۰	۳۷۳۰۹
۴۰۰۳۰	۳۷۳۰۹

مِثَال اَوْلُور بَر بِنِه

مِثَال اَوْلُور بَر بِنِه

وَمَالِنَه كُور، قِسْمَت اِيْتِك دِلْسَلَر بُو تَقْدِير جَه
 هَذ بَرِينُوك حِصْصِي نَه مَقْدَار وَا قِيع اُولُو ز بِلِك
 دِلْسَك طَرِيق اُولُو ز كِه هَذ بَرِينُوك كُونَلَر دِن
 كَنَدُو مَال لَرِينَه ضَرْب اِيْدُب بُو دُرْت نَفَرَك
 مَال لَرِينَه ضَرْب اُولُو مَدَن حَاصِل اُولَان اَعْدَا
 جَمْلَه اِد، سِن كِه مَقْسُوم عَلِيَه اُولَسَه كَر كَدَر
 بَعْن عَمْرُك رُو ز ن كَنَدُو مَالِتَه ضَرْب اِيْدُب
 نَه حَاصِل اُولُو ز سَه جَمْلَه قَايِن يَه ضَرْب اِيْن سِن
 نَه حَاصِل اُولُو ز سَه بُو قَدَرُو د، يَا ز دُو غُو ك
 مَقْسُوم عَلِيَه قِسْمَت اِيْن سِن خَارِج قِسْمَت
 كِه اَوْج يُو ز سَكْسَن دَر م وَ يُو ز يَكْرِم نِيَك جَزْء
 جَمْلَه اُولُو ز دُرْت كَر، يُو ز بِيَك وَ سَكْسَن اَلْت بِيَك
 جَزْء بَرِي بَر دَر م اُولُو ز ن پَس اَمْدِي مَز بُو ر
 عَمْرُك حِصْصِي بُو مَقْدَار وَا قِيع اُولُو ز وَ زِيْدَك
 دُخِي بُو قَاعِيَه اُولُو ز اِسْتِخْرَاج اُولُو ز دُقْن اَوْج
 يُو ز طَقْسَن اَوْج دَر م وَ سَه سَالِب اُولُو ز و
 جَمْلَه لَوْ سَالِب اُولُو ز بَر بَر دَر م اُولُو ز ن جِصْء
 زِيْد وَا قِيع اُولُو ز وَ بَكْرُك دُخِي قَاعِيَه مَز بُو ر
 اُولُو ز دُرْت يُو ز قَرِيق اَقْجَه و ا سَالِب اُولُو ز
 جَزْء جَمْلَه لَوْ سَالِب اُولُو ز بَر بَر دَر م اُولُو ز ن جِصْء
 بَكْرُ وَا قِيع اُولُو ز وَ بَكْرُك بَكْرُك دُخِي حِصْصِي اَسْلُو

$\begin{array}{r} 1 \\ 4 \\ 7 \\ 10 \\ 13 \\ 16 \\ 19 \\ 22 \\ 25 \\ 28 \\ 31 \\ 34 \\ 37 \\ 40 \\ 43 \\ 46 \\ 49 \\ 52 \\ 55 \\ 58 \\ 61 \\ 64 \\ 67 \\ 70 \\ 73 \\ 76 \\ 79 \\ 82 \\ 85 \\ 88 \\ 91 \\ 94 \\ 97 \\ 100 \end{array}$	$\begin{array}{r} 1 \\ 2 \\ 3 \\ 4 \\ 5 \\ 6 \\ 7 \\ 8 \\ 9 \\ 10 \\ 11 \\ 12 \\ 13 \\ 14 \\ 15 \\ 16 \\ 17 \\ 18 \\ 19 \\ 20 \\ 21 \\ 22 \\ 23 \\ 24 \\ 25 \\ 26 \\ 27 \\ 28 \\ 29 \\ 30 \\ 31 \\ 32 \\ 33 \\ 34 \\ 35 \\ 36 \\ 37 \\ 38 \\ 39 \\ 40 \\ 41 \\ 42 \\ 43 \\ 44 \\ 45 \\ 46 \\ 47 \\ 48 \\ 49 \\ 50 \end{array}$
---	--

بُو كُنُو ز بِيَه مَلِك
 مَلِك

قَاعِيَه مَز بُو ر د، هَذ نَفَر عَلِي هَذِي بَرِضَب
 وَ بَر قِسْمَت اُولُو ز اِيْتِجَه اِسْتِخْرَاج قَايِل دَكُولُو ز هَر نَفَرِي
 اَصْل مَالَه ضَرْب لِيْدُب جَمْلَه دِينَه قِسْمَت اُولِنَه
 مِثَالِ اَخْرَج طَرِيق اَلْسَفُو
 اَكْر جَمْلَه اِكِي بِيَك اَوْج يُو ز اَقْجَه مَال اُولَسَه
 بَر مَتَاعَه وَ بَر سَه بَعْن اُولُو ز كُون كَجْد كَدَن
 صُكْر، زِيْد كَلَسَه اِكِي بِيَك لَت يُو ز اَقْجَه اُول
 دُخِي كَتُو ز سَه بَر بَر بِيَه شَرِيَك اُولَسَا لَر بَعْن
 اُولُو كُون دَن صُكْر، بَكْر دُخِي كَلُو ب اَوْج بِيَك
 اَقْجَه سَد مَابِه اُولُو دُخِي كَتُو ز سَه شَرِيَك اُولَسَا
 بَعْن دِيَكْر بَكْر دُخِي يَكْرِم كُون دَن صُكْر، كَلُو ب
 اِكِي بِيَك سَكْر يُو ز اَقْجَه اُولُو دُخِي كَتُو ز سَه
 جَمْلَه بُو دُرْت نَفَر كِيْمَسَنَه شَرِكْت طَرِيقِيَه
 بَر بِل تِجَارَت اِيْدُب جَمْلَه بِيَك اَلْت يُو ز اَقْجَه
 قَايِن حَاصِل اِتْسَلَر اَتَا تِجَارَت لَرِي شُول شَرَط
 اُولُو ز اُولَك كِه قَايِن لَر ن هَر بَرِينُوك كُونِنَه

مصراعين

١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠

مصراعون

١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠

مصراعون

١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠

مصراعون

١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠

٢٨٠٢	٣٨٠
٠١٢٠	٣٩٣
٢١٤٠	٣٢٠
١٨٩٠	٣٨٥
٤٩٧٢	١٥٩١

مِثَالٌ — أَخَذَ كَيْفَ مَجْمُوعَتَهُ بِرِقْمَتِهَا
بُولِيَّةً مِثْلًا فَمِنْ بَرِّ كَيْسِنَتِكَ يَوْمَ التَّمِشِّ بِرَبِيكَيْ

مَذْبُورًا وِرْزًا اسْتِخْرَاجَ أَوْلِيَّاتِهِ أَوْجُ يُؤَدِّ سَكُنْ
بَشْ دَرِّهْمٍ وَ سَدَسًا مَالًا وَ بَوْلًا وَ نُهُ مَحَلَّهُ لِيُؤَلِّ مَالًا
وَرَبْلًا وَ بَرِّي بِدَرِّهْمٍ أَوْلَدَنَّ خَاطِبَ قِسْمَتِ وَقَعٍ
أُولُورَ بَرِّيَّ مِثَالًا

زيد

١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠

ديكربك

١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠

صريحي

٨٢٨	١٢٨	١٤٠٠	٣٣٤٨
٢٩٤٨	١٢٨	١٤٠٠	٣٣٤٨
١٢٨	١٤٠٠	٣٣٤٨	١٣٢٢٨

ضرب زيد

١٥٨	١٤٠٠	١٣٧٢٨
٩٤	١٤٠٠	١٣٧٢٨
١٤٠٠	١٣٧٢٨	١٥٣٤٠٠٠

ضرب ديكربك

١٢	١٤٠٠	١٣٣٣٢
١٣٣٣٢	١٣٣٣٢	١٣٣٣٢

مصراع

فَصَادِشْ رُبْعَهُ اَعْدَادِ
 مَتَنَسَبُونَكَ قَوَاعِدِنَ وَاكَا مُتَعَلِقِ مَسَلَلِكْ
 بَيَانِنِ دَرِ يَلِكَلِ كِهْ اَرْبَعَهُ اَعْدَادِ طَرِيقِ عَدَدِي
 اَوْلَكْ نِسَبَتِ عَدَدِي ثَانِيَهْ عَدَدِي ثَالِثَهْ
 عَدَدِي رَابِعَهْ نِسَبَتِ كَيْبِدَرِ وَعَدَدِي اَوْلَكْ
 عَدَدِي رَابِعِ ضَرْبِ مَسَا وَيَدَرِ عَدَدِي ثَانِيَكْ
 عَدَدِي ثَالِثَهْ مِثَالِ اَرْبَعَهْ اَعْدَادِي مُتَنَاسِبَهْ
 اِكِي اَوْجِ الَّتِي طُقُونِ بَسِ اِكِيكْ اَوْجَهْ
 نِسَبَتِ الَّتِيكْ طُقُونِ نِسَبَتِ كَيْبِدَرِ اَوْلَكِي
 رَابِعَهْ ضَرْبِ يَعْنِي اِكِي بِيكِي طُقُونِ ضَرْبِ التَّكْ
 رَابِعَهْ ضَرْبِ كَيْبِدَرِ يَعْنِي اَوْجَكِ الَّتِيهْ ضَرْبِ
 كَيْبِدَرِ چُونِ بُو قَضِيكَلَرِ مَعِينَدَرِ كِهْ جَمَلَهْ
 اَنْوَاعِ مَعَامَلَاتِ وَجِهْ مَشْرُوحِ اَوْزَرِ
 اِسْتِخْرَاجِ اَوْلِيَهْ چُونِ بُو اَرْبَعَهْ اَعْدَادِ مَتَنَاسِبِ
 سَبَدَنِ بَرِي مَجْهُولِ اَوْلَهْ بَسِ مَعْلُومِ اَوْلَانِ
 اَوْجَدَنِ مَجْهُولِ مَعْلُومِ اِدْمَكْ دِلْسَكْ نَظَرِ
 اَوْلِيَهْ اَكْرَاوَلِ مَجْهُولِ اَوْلَانِ طَرَفِيْنَدِنِ
 بَرِي سِبْسَهْ يَعْنِي يَا اَوْلِ يَار اَبَعَهْ اَوْلِ وَقْتِ
 اَوْ سَطِيْنَدِنِ اَوْلَانِ ثَانِيَهْ نَالِثِ بَرِي سِبْسَهْ
 ضَرْبِ اَوْلِيَهْ نَهْ حَاصِلِ اَوْلُورَسَهْ طَرَفِيْنَدِنِ اَوْلَا
 بَرِي كِهْ مَعْلُومِ اِدِي اَكَا قِسْمَتِ اَوْلِيَهْ خَارِجِ قِسْمَتِ

نَهْ وَاَقِعِ اَوْلُورَسَهْ عَدَدِي مَطْلُوبِ اَوْلِ اَوْلُورَاكْرِ
 مَجْهُولِ اَوْ سَطِيْنَدِنِ بَرِي سِبْسَهْ يَعْنِي يَا نَالِثَدِنِ يَا ثَانِيَدِنِ
 اَوْلَهْ اِكِي طَرَفِيْنَدِنِ اَوْلَانِ عَدَدِي مَعْلُومِ كِهْ اَوْلِيَهْ
 رَابِعَدَرِ بَرِي بَرِي نَهْ ضَرْبِ اِبْنِ سِنِ نَهْ حَاصِلِ اَوْلُورَسَهْ
 اَوْ سَطِيْنَكْ بَرِي كِهْ مَعْلُومِ اِدِي اَكَا قِسْمَتِ اَيْلَهْ خَارِجِ
 قِسْمَتِ نَهْ مِقْدَارِ اَوْلُورَسَهْ مَالِ مَجْهُولِ اَوْلِ مِقْدَارِ
 وَاَقِعِ اَوْلُورَا مَالِ بُو ذِكْرِ اَوْلَانِ اَسْلُوبِ ضَرْبِ اِچُونِ
 بَيَانِ اَوْلُنْدِي طَرِيقِي قِسْمَتِ اَوْلُدَرِ كِهْ اِكِي اَوْجَهْ
 قِسْمَتِ مَسَا وَيَدَرِ الَّتِي طُقُونِ قِسْمَتِ اِتْمَاكِيَهْ
 يَاعَكْسِ اَوْزَرِ نَهْ يَعْنِي ثَانِيِ اَوْلَهْ قِسْمَتِ كِهْ اَوْجِ
 اِكِيهْ قِسْمَتِ اِتْمَاكِدَرِ مَسَا وَيَدَرِ قِسْمَتِ رَابِعِ
 بَرِي نَالِثِ يَعْنِي الَّتِي طُقُونِ قِسْمَتِ اَيْلَمَكْ كِهْ بُو ذِكْرِ
 اَوْلَانِ تَكْ مِثَالِ اَوْلِ ثَانِيَهْ قِسْمَتِ اَيْلَسَكْ خَارِجِي
 قِسْمَتِ ثَلَاثَانِ اَوْلُورِ وَثَالِثِ رَابِعَهْ قِسْمَتِ اِتْسَكْ
 خَارِجِي قِسْمَتِ ثَلَاثَانِ اَوْلُورِ چُونِ بُو اَرْبَعَهْ اَعْدَادِ
 مَتَنَاسِبَدِنِ بَرِي مَجْهُولِ اَوْلَهْ اَكْرَاوَلِ مَجْهُولِ
 اَوْلَانِ طَرَفِيْنَدِنِ اَوْ سَطِيْنَدِنِ اَوْلَانِ مَعْلُومِ
 بَرِي سِنِ طَرَفِيْنَدِنِ اَوْلَانِ مَعْلُومَهْ قِسْمَتِ اِبْنِ سِنِ
 خَارِجِي قِسْمَتِ نَهْ اَوْلُورَسَهْ اَوْ سَطِيْنَدِنِ اَوْلَانِ
 مَعْلُومَهْ ضَرْبِ اِبْنِ سِنِ نَهْ حَاصِلِ اَوْلُورَسَهْ
 مَالِ مَجْهُولِ اَوْلِ اَوْلُورَاكْرِ مَجْهُولِ اَوْ سَطِيْنَدِنِ

برسبسد طريفينه اولانك برسین اوسطین
اولان معلومه قسمت این سن نه حاصل اولسه
طريفین باقی کلان عدده ضرب این سن نه
حاصل اولسه مال مجهول اول اولوز پر قاچق
مشدوح اولوز برنجده اشکال بیان اولندی مثلا
فچن بر مد کندم بئش اچیه اولسه نالوز نرح
یدی یوز الی دیرم بر اچیه صائلسه بر کندم
بر مد سکنسن بئش اچیه چقسه اول تقدیر جا
نرح نان نه مقدار اولق لازم کلوز طریق
اولدر که بئش یدی یوز الی یه ضرب
این سن که حاصل اولسه نرح اولدر
نه حاصل اولورسه سکنسن بئش عدده
قسمت این سن خارجه قسمت الت یوز اوت
یدی دیرم اولوز بو تقدیرجه نرح نانی یومقدار
لازم کلوز برین مثال

کندم	نرح نان	کندم	نرح نان
۷۰	درم ۷۵۰	قیمت ۱۵	درم ۴۱۷

۷۵۰	۷۵۰	۷۵۰
۷۵۰	۷۵۰	۷۵۰
۷۵۰	۷۵۰	۷۵۰
۷۵۰	۷۵۰	۷۵۰
۷۵۰	۷۵۰	۷۵۰
۷۵۰	۷۵۰	۷۵۰
۷۵۰	۷۵۰	۷۵۰
۷۵۰	۷۵۰	۷۵۰
۷۵۰	۷۵۰	۷۵۰

مثال

۴۱ مثال - آخدر فچن بر فلوری الی اکی اچیه
التونک مثقال التمش بئش اچیه صائلسه فلوری
الی بئش درجه چقسه اول تقدیرجه التونک
مثقال نه مقدار اولوز طریق اولدر که الی بئش
التمش بر ضرب ایذب نه حاصل اولورسه الی
ایکيه قسمت این سن خارجه قسمت التمش درت
فچن دیرم واقع اولوز بهاء مثقال در اولقدرد
اولق لازم کلوز مثال - آخدر کربش
وقیه سکر سکن یوز الی بئش اچیه اولسه
یوحساب اولوز طقسن بر اچیه تج وقیه
فچن دیرم کلوز در سلط طریق اولدر که بئش وقیه
اکی بیک درهدر طقسن بئش درجه ضرب ادر سن
نه حاصل اولورسه یوز الی بئش درجه تقسیم
ادر سن خارجه قسمت که بیک یوز بئش درت
دیرم واقع اولوز عدده دی مطلوب یومقدار در

۶۱	مثقال
۵۵	قیمت فلوری
۵۰	
۳۳	۵۰
۳۳۵	

۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹
۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۰
۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۰	۰
۴	۵	۶	۷	۸	۹	۰	۰	۰
۵	۶	۷	۸	۹	۰	۰	۰	۰
۶	۷	۸	۹	۰	۰	۰	۰	۰
۷	۸	۹	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۸	۹	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۹	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰

۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰
۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰
۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰
۴۰	۴۱	۴۲	۴۳	۴۴	۴۵	۴۶	۴۷	۴۸	۴۹	۵۰
۵۰	۵۱	۵۲	۵۳	۵۴	۵۵	۵۶	۵۷	۵۸	۵۹	۶۰
۶۰	۶۱	۶۲	۶۳	۶۴	۶۵	۶۶	۶۷	۶۸	۶۹	۷۰
۷۰	۷۱	۷۲	۷۳	۷۴	۷۵	۷۶	۷۷	۷۸	۷۹	۸۰
۸۰	۸۱	۸۲	۸۳	۸۴	۸۵	۸۶	۸۷	۸۸	۸۹	۹۰
۹۰	۹۱	۹۲	۹۳	۹۴	۹۵	۹۶	۹۷	۹۸	۹۹	۱۰۰

۹۱	بئش وقیه
۳۰۰	
۱۸۰	
۱۸۲۰	

مثال

مثالی $\overline{\text{آخرا کدی اون قنظار و سکسن}}$
 یکی لودر، سکر اون بش بیگ سکر یوز آنجه
 اولسه اول حساب او زینه درت قنظار و قرق
 اوچ لودر، نه مقدار بهایه اولور دسلر طریق
 اولدر که اون بش بیگ سکر یوز یا زب و تختین
 دخی درت قنظار و قرق اوچ لودر، ثبت ایذب
 ضرب این سین نه حاصل اولور سه اون ایکی
 قنظار و سکسن ایکی لودر نه قیمت این سین
 خارجی قیمت بش بیگ درت یوز الی طقون
 آنجه و اوچ ربع واقع اولور جواب ویر سینم
 دکر اولان سکر ک قیمت بو مقدار اولور

در مثال

$$\begin{array}{r} \text{لودر، قنظار} \\ ۲۳ \\ \underline{۱۵۸} \\ ۲۷۳۰ \\ \underline{۴۳۲۰} \\ ۴۳۲۰ \\ \underline{۴۹۹۹۷} \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ۱۳۸۲ \\ \frac{۱}{۹} \quad \frac{۲}{۹} \quad \frac{۳}{۹} \quad \frac{۴}{۹} \quad \frac{۵}{۹} \quad \frac{۶}{۹} \quad \frac{۷}{۹} \quad \frac{۸}{۹} \\ \hline ۵۲۵۹ \\ \text{لودر، مظار} \end{array}$$

مثالی $\overline{\text{آخرا کدی یوز عددانار یکرم}}$
 اوچ آنجه بش نه اولسه بوجساب او زره
 قرق طقون عددانار نه مقدار بهایه اولور

دسلر

دسلر طریق اولدر که قرق طقونی یا زب و دخی
 تختین یکرم اوچ آنجه و بش نه یا زب ضرب
 این، سین نه حاصل اولور سه یوز، تقسیم ایذب
 خارجی قیمت نه مقدار واقع اولور سه جواب
 ویر سین کسورات کانسیمیکه اوچ خانه واقع
 اولمشد ز و ایکی خانه قاعده کلی او زره
 یوز، قیمت انمکیچون کین رسن برین مثال

$$\begin{array}{r} ۳۹ \\ \underline{۳۳۷۲۵} \\ ۲۱۲۷۲۵ \\ \underline{۹۳۵۰۰} \\ ۱۱۷۵۷۲۵ \end{array}$$

مثالی $\overline{\text{آخرا یکرم بش پار، قوماش}}$
 هت پار، سی اوچدر آنجه نه مقدار قیمت
 واقع اولور طریق اولدر که یکرم بشی اوچه
 ضرب ایذب نه حاصل اولور سه بش عد، ر،
 تقسیم ایذب خارجی قیمت اون بش در عدد

عد دی مطلوب اول واقع اولور ۲۵ $\frac{۲۵}{۱۰}$

مثالی $\overline{\text{آخرا کی یوز و قیه کوشت}}$
 یوز قیش در هم بر آنجه نه مقدار در هم واقع
 اولور دسلر طریق اولدر که ایکی یوزی درت یوز
 ضرب این سین نه حاصل اولور سه یوز قیش بش عد، ر،
 تقسیم این سین خارجی قیمت لودر یوز الی یکدی در هم تا

$$\begin{array}{r} ۱۷۵ \\ \frac{۱}{۸} \quad \frac{۲}{۸} \quad \frac{۳}{۸} \quad \frac{۴}{۸} \quad \frac{۵}{۸} \\ \hline ۲۱۷۵ \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ۳۰ \\ \underline{۱۸۰} \end{array}$$

مثال آخرد که ای یوز که بغدادی او چند سینه کلدن
 فتح خاندن انوز در سلط طریق اولدر که ای یوزی
 یازب و تختین درت که سینه کلدن یازب ضرب اده سن
 نه حاصل اولسه اوچ سینه کلدن قسمت اده سن ای
 یوز التیش الت اولوز که عن دی مطلوب بدرس
 جواب ور، سینه کلدن ای یوز التیش الت خانه واقع

اولوز در مثال

۲	۳۰۰	۳
۶۶۲	۱۰۰۰	۳۰۰
۱۰۰۰	۳۰۰	۳۰۰
۱۰۰۰	۳۰۰	۳۰۰
۱۰۰۰	۳۰۰	۳۰۰
۱۰۰۰	۳۰۰	۳۰۰

مثال آخرد ای یوز مه بغدادی سکنر کلدن
 تمقدار خاندن حاصل اولوز در سلط طریق اولدر که
 ای یوز مدی یازب یکدم کلیه ضرب اده سن
 که بر مدک کلی عن دیدر نه حاصل اولسه
 سکنر قسمت اده سن خاربی قسمت بش یوز
 عدد واقع اولوز که عن دی مطلوب اول اولوز
 بش جواب ور، سینه کلدن ای یوز مد بغدادی سکنر
 کلدن بش خاندن حاصل اولوز برینه مثال

۲۰۰ کل

۳۰۰	۳۰۰
۳۰۰	۳۰۰
۳۰۰	۳۰۰
۳۰۰	۳۰۰
۳۰۰	۳۰۰
۳۰۰	۳۰۰

مثال آخرد که بر حاصل اوچ بیله
 سکنر بش که یوز بیک و التیش ای بیک بش
 یوز آنچه مقاطعیه ایش طوتسه اوچ آئی و یکدم ای
 کون

کون متصرف اولدوغندن ضکر، مسفور دن الوب
 آخرد کسندیه ویرلسه ذکر اولان نارخلک یوم
 القسط نه مقدار اولوز حساب ایتک دلسک
 طریق اولدر که سکنر بش که یوز بیک و التیش
 ای بیک آنچه یاز سن که قسط عاملدن اوچ
 آئی یکدم ای کون که یوز اون ای کون اولوز و تختین
 یازب ضرب اده سن نه حاصل اولوز سه اوچ بیک
 بیک سکنر کوندن اکا قسمت اده سن خاربی
 قسمت عن دی مطلوب واقع اولوز بش جواب
 ور، سینه کلدن بر موجب یوم القسط اوچ آئی و یکدم
 ای کون سکنر یوز سکنر یوز بیک طقوز یوز
 التیش یوزی درهم اولوز برینه مثال

۱۱۲ روز

۱۰۵	۴۲	۵۰	۰۰
۱۰۵	۴۲	۵۰	۰۰
۱۰۵	۴۲	۵۰	۰۰
۱۰۵	۴۲	۵۰	۰۰
۱۰۵	۴۲	۵۰	۰۰
۱۰۵	۴۲	۵۰	۰۰

مثال آخرد ۱۰۸۰

کند بر عامل یوز قرق بش بیک آنچه مقاطعیه ایش
 آسه ریم برات که بیکه اون ای آنچه نه مقدار
 اولوز در سلط طریق اولدر که اصل مال اون ای
 ضرب اده سن نه حاصل اولوز سه اوچ خاتین طبع
 جواب و بر سن که بیک یوز قرق آنچه اولوز مثال

۱۲۰

۳۰۰	۳۰۰
۳۰۰	۳۰۰
۳۰۰	۳۰۰
۳۰۰	۳۰۰
۳۰۰	۳۰۰
۳۰۰	۳۰۰

مثال آخرد اگر بر کجای توک طول الت بقی

ذراع اولسه عرض نیم ذراع اولسه بر امر خوری
بجسلسد بوکا بطنه همچون بر جوفه کتور سلسله

عرض بر ذراع و بر چاریک اولسه طول نه مقدار
اولمق لازم کلور طریق اولدر که کجای توک طولن
عرضه ضرب این سن نه حاصل اولسه چو

عرضه قسمت این سن خارجی قسمت اکی ذراع
و بی خمس ذراع واقع اولور که عادی مطلوبی

برین مثال ۶۴۵ کجایک طول الت
عرض نیم ذراع ۵
۳۲۵

$$\begin{array}{r} ۱۸ \\ ۳۲۵ \\ \hline ۱۸۰ \\ ۱۴۵ \\ \hline ۳۲۵ \end{array}$$

مثال آخرد

اگر بر کجای دن بر جامه بجسلسد که طول بش ذراع
ونیم ذراع اولسه و عرض نیم ذراع و بر او
بس بر کجای آخرد بی کتور سلسله که عرض نیم
ذراع اولسه اول تقدیرجه طول نه مقدار اولمق
لازم کلور که جامه اولکی عین واقع اوله طریق
اولدر که کجای اولوک طولن و عرضن بخش

ایدب بر برینه اور سن نه حاصل اولورسه
کجای ناینوک عرضه قسمت ادا سن خارج
قسمت نه مقدار واقع اولورسه بر ذراعک

عد

۴۴ عرضه قسمت این سنیکر اوتوز اکی ذراع جواب

ور سنیکر کجای ثانیینک طول الت ذراع ونیم
چاریک ویکر واقع اولور برین مثال

$\begin{array}{r} ۱۸ \\ ۱۷۴ \\ \hline ۱۷۴ \\ ۳۱۶۸ \end{array}$	$\begin{array}{r} ۱۸ \\ ۱۷۴ \\ \hline ۱۷۴ \\ ۳۱۶۸ \end{array}$	$\begin{array}{r} ۵ \\ ۳۲ \\ \hline ۱۶۰ \\ ۱۶ \\ \hline ۱۷۶ \end{array}$
$\begin{array}{r} ۱۸ \\ ۱۹۱ \\ \hline ۱۹۱ \\ ۳۶ \end{array}$		

مثال آخرد بر کجای اولسه که طول اون اوچ

ذراع چاریک اولسه بر جامه بجسلسد بر کجای آخرد
دخی کتور سلسله عرض نیم ذراع چاریک اولسه

تقدیرجه طول نه مقدار اولمق لازمیدر که جامه
اولکی عین واقع اوله طریق اولدر که کجای
اولک طولن عرضه بخش ایدب بر برینه
اور سن نه حاصل اولورسه الکی کجای توک
عرضه بخش ایدب قسمت این سن خارج
قسمت عادی مطلوب واقع اولور که
طقوز ذراع و چاریک ونیم چاریک اولور

$\begin{array}{r} ۱۳ \\ ۳۲ \\ \hline ۴۱۶ \\ ۸ \\ \hline ۴۲۴ \end{array}$	$\begin{array}{r} ۱۳ \\ ۳۲ \\ \hline ۳۹۶۸ \\ ۴۲۴ \\ \hline ۷۲۸ \end{array}$
$\begin{array}{r} ۱۳ \\ ۳۲ \\ \hline ۳۲ \\ ۳۲ \\ \hline ۶۴ \end{array}$	$\begin{array}{r} ۱۳ \\ ۳۲ \\ \hline ۳۲ \\ ۳۲ \\ \hline ۶۴ \end{array}$

مِثَالُ آخِرَ الْكُرَّاءِ بِرَيْشِيمِ خَلِيحَهُ أُولُ طُولِي
يُدِي ذِرَاعٍ وَعَرْضُ وَجْهُهُ جُجُ ذِرَاعٍ أُولَسَهُ أَمَا وَزْنُ
أَوْجِ نَيْلِ التَّيُوزِ دَرِّهْمٍ وَاقِيعُ أُولَسَهُ بِرِ خَلِيحَهُ
آخِرَ دَجِي وَضَعُ الْيَلْبِي أُولَسَهُ كِ طُولِي أَوْنِ الْكِي ذِرَاعٍ
وَعَرْضُ التِّي ذِرَاعٍ أُولُبِ أَوْلُ تَقْدِيرُ جِهَةِ خَلِيحَهُ
ثَانِيَةً نَهْ مِقْدَارُ بَرَيْشِيمِ حَاجَتُ أَوْلُورِ بِلَكِ دَلْسَكَ
طَرِيقُ أَوْلُدَرِكِ خَلِيحَهُ أَوْلِكِ طُولِنِ عَرْضِنِ
بِرْبِرِيتهِ ضَرْبُ اِيْدُبِ نَهْ مِقْدَارُ عَدَدَا أَوْلُورِسَه
ضَبْطَا اِذْ، سِنِكُمْ مَقْسُومٌ عَلَيْهِ أَوْلِسْرُورُ أَنْدَنْ
خَلِيحَهُ ثَانِيَةً طُولِنِ وَعَرْضِنِ بِرْبِرِيتهِ
ضَرْبُ اِيْدُبِ نَهْ مِقْدَارُ عَدَدَا أَوْلُورِسَه خَلِيحَهُ أَوْلُ
دِرْمِيتهِ ضَرْبُ اِيْدُبِ مَسْغُورُ مَرْبِدَنْ حَاصِلُ اَوْلَانِ
أَعْدَادِي مَقْسُومٌ عَلَيْهِ دِيُو حِصَصُ اِيْدُبِ وَكَوْلُ
أَعْدَادِي قِسْمَتِ اِيْدُبِ سِنِ خَارِجِ قِسْمَتِ عَنَادِي
مَطْلُوبُ وَاقِيعُ أَوْلُورِ أَمَّا مَقْسُومٌ عَلَيْهِ دِيُو خَارِجِ
كُسُورَاتِ وَاقِيعُ أَوْلَانِ مَقْسُومٌ دِيُو، أَوْلَانِ
أَعْدَادِي دَجِي بِرِضْفُورِ زِيَادِي، اِيْدُبِ بَعْدَ قِسْمَتِ
اِيْدُبِ سِنِ بِسْ جَوَابِ وِيْرَ سِنِكُمْ خَلِيحَهُ ثَانِيَةً
اِبْرِيشِي أَوْلِ بِيكِ بِشِ يُوْرَ يَمِشِ طُقُوزِ دَرِّهْمِ
وَيُوْرَ فِرَقِ بِشِ جُزْ جَمَلَهْ اِيْ يُوْرَ فِرَقِ بِشِ جُزْ
بِرْدِرِهْمِ أَوْلَسَدَنْ وَاقِيعُ أَوْلُورِ بِرِ مِثَالُ

ذراع اول ٧
٣٤٥
مقسوم عليه ٣٣٥
ذراع ثانيا ١٢
ذراع عرض ثانيا ٧٢

$$\begin{array}{r} 72 \\ 335 \\ \hline 335 \\ \hline 72 \end{array}$$

درم عليه اول ٧٢
٣٩٠٠
٣٥٢٠
٣٥٢٠
٣٤٩٣٠٠

ذراع ثانيا ١٢
١١٥٧٩
٣٤٤٥

مِثَالُ آخِرَ الْكُرَّاءِ أَوْلَانِ التِّي خَزَيْلُو بِرِ خَيْمَه
يُوْرَ يَمِشِ ذِرَاعٍ كَرِ يَاسَدَنْ حَاصِلُ أَوْلَسَه
يَكْرِمُ خَزَيْلُو بِرِ خَيْمَه دَجِي اَيْمَكِ مُرَادَا اَوْلَسَه
كِ اَوْلَكِي خَيْمَنُوكِ خَزَيْلُرِ يَنَهْ كُورِ اَوْلِ تَقْدِيرِ
خَيْمَه ثَانِيَةً نَهْ مِقْدَارُ كَرِ يَاسِ حَاجَتُ اَوْلُورِ
كِ تَامَ اَوْلَهْ طَرِيقِي اَوْلُدَرِكِ خَيْمَه اَوْلَكِي أَوْلَانِ
التِّي خَزَيْلُهْ وَاقِيعُ اَوْلَسِدْرُ كَتَدُ وَنَفْسِيتهِ
ضَرْبُ اِيْدُبِ سِنِ اِيْ يُوْرَ التِّي اَوْلَانِ عَدَدَا اَوْلُورِ
كِ مَقْسُومٌ عَلَيْهِ دِيُوْرَ بَعْدَ خَيْمَه ثَانِيَةً يَكْرِمُ
بِرِ خَزَيْلُهْ اَوْلُورِ مُرَادَا اَوْلَسِدْرُ كَتَدُ وَنَفْسِيتهِ
ضَرْبُ اِيْدُبِ سِنِ دَرْتِ يُوْرَ فِرَقِ بِرِ عَدَدَا وَاقِيعُ
أَوْلُورِ بِسْ عَدَادِي خَيْمَه اَوْلَكِي كَرِ يَاسِ كِه
يُوْرَ يَمِشِ ذِرَاعٍ وَاقِيعُ اَوْلَسِيْدِي اَكِه ضَرْبِ اِيْدُبِ
يَمِشِ دَرْتِ بِيكِ طُقُوزِ يُوْرَ يَمِشِ بِرِ عَدَدَا اَوْلُورِ
يُوْرَ دَرْتِ حِصَصُ اَوْلَانِ مَقْسُومٌ عَلَيْهِ كِه اِيْ يُوْرَ
الَّتِي لَتِيْدَرُ اَكِه قِسْمَتِ اِيْدُبِ سِنِ خَارِجِي قِسْمَتِ

قَسَمَتْ أَوْلَادُكَ خَادِي قَسَمَتْ يَوْمَ عَدَدٍ وَاقِعٍ
 أَوْلُوْر كِهْ طَلَبْ أَوْلِيَانْ مَالِ مَجْهُوْلْ بُوْ مَقْدَارِ أَوْلُوْر
 كِهْ رُبْعِ يَكْرِمِ بَشْ دِرْ هَمِ أَوْلُوْر وَنَحْسِ يَكْرِمِ عَدَدِ
 أَوْلُوْر بُوْ اَكْسِيْنِ مَجْعِ اَيْلِدُكْ قِرَقِ بَشْ عَدَدِ أَوْلُوْر
 كِهْ عَدَدِي مَطْلُوْبِدُرْ مَالِ مَفْرُوضِ

۳۰	۲۰
۵	۴
۴	۶
نتیجه مال مفروض	نتیجه مال مفروض
۹۰	۴۰
۱۰۰	۴۰

مِثَالِی آخِرَ بِطَرِيقِ خَطَائِی وَاجِدْ اَكْرَ
 بَرْتَا جِدْ بَرْتَا رَا يَا قُوْتْ كُو سَتْرَسَه تَا جَرْدَنْ
 قِسْمَتْ نَهْ مَقْدَارِ دَرِ دِيُو سُوْآلِ اَيْلِسَرِ قِسْمَتِكْ
 ثَلْثِيَا لِهْ رُبْعِ سُدْسِ يَوْمِ سَكْسَنْ دِيْنَارِ دَرِ دِيُو سَهْ
 اَوَّلِ تَقْدِيْرَجَه اَصْلِ بَهَاءِ يَا قُوْتْ نَهْ مَقْدَارِ وَاقِعِ
 اَوْلُوْر دِي سَلَطِ طَرِيقِ اَوَّلِ ذِكْرِكِ اَصْلِ مَالِ التَّمِيْنِ
 دِيْنَارِ فَرَضِ اَيْلِدُكْ ثَلُوْتِ كِهْ يَكْرِمِ دِيْنَارِ اَوْلُوْر
 وَرُبْعِ كِهْ اَوْنِ بَشْ دِيْنَارِ اَوْلُوْر وَسُدْسِ كِهْ اَوْنِ
 دِيْنَارِ اَوْلُوْر حَمْلَهْ اَيْلِدُكْ قِرَقِ بَشْ وَاقِعِ اَوْلُوْر
 يَا زَدَقِ پَسْ نَتِيْجَه مَالِ مَفْرُوضِ بُوْ اَوْلُوْر
 بَعْدُ التَّمِيْنِ كِهْ مَالِ مَفْرُوضِ اِدِي يَوْمِ سَكْسَنْ
 دِيْنَارِ صَرَبِ اِدِي سِيْنِكِرِ اَوْنِ بِيَكْ سَكْسَنْ يَوْمِ عَدَدِ
 حَاصِلِ اَوْلُوْر يَا زُوْبِ بُوْ قُدُوْدِ يَا زُوْدِ وَغُوْرُكْ

نتیجه

نتیجه مال مفروضه قسمت ایلدوک خایج قسمت
 اکیوز قرق دینار واقع اولور که قیمت یاقوت مزبور
 بومقدار واقع اولور پس بونوک ثلوث وربع
 اخراج اولدقن یوز سکسن دینار واقع
 اولور که عندی مطلوبدر باقی هدر نه مقدار
 حاجت اولرسه بیان اولیان قاعدن اوزر ۶
 استخراج اولنه برینر مثال

اصول مال مفروض	۹۰
ثلث	۳۰
ربع	۲۲
سین	۱۵
نتیجه مال مفروض	۴۵

۴۰	۲۰
۱۸۰	۱۰۰
۱۰۰	۱۰۰
۱۰۰	۱۰۰

نتیجه مال مفروض

طَرِيقِ اسْتِخْرَاجِ خَطَائِيْنَ نَظَرِ اَيْلِدِ كُوْر كِرِمِ
 خَطَائِكْ اِكْبَسِي بَلَهْ زَايِدِ اَوْلَهْ وَيَا نَاقِصِ اَوْلَهْ
 يَا بَرَسِي نَايِدِ وَيَرَسِي نَاقِصِ اَوْلُوْر اَكْرَ اِكْبَسِي بَلَهْ
 نَايِدِ يَا نَاقِصِ اَوْلَجَاقِ اَوْلُوْر سَهْ زِيَادِ اَوْلَانْدِ
 اَقْلَنْ طَرَحِ اِيْدَبِ بَاقِي قَلَنْ عَدَدِي يَا زُبِ
 پَسْ بَاقِي اَوَّلِ دِيَهْ سِيْنِكِرِ مَقْسُومِ عَلَيْهِ اَوْلَهْ
 كَرْدَر بَعْدُ مَالِ مَفْرُوضِ اَوَّلِ خَطَائِي مَالِ
 مَفْرُوضِ اَوْلَهْ وَرَ سِيْنِ بُوْ اِكْسِيْدَنْ حَاصِلِ اَوْلَهْ

اولان اعدادك قنقىسى زياده، ايسه اقلن زياده ^{سندك}
 طرح ايدب باقى قلن عن دي يازب باقىي ثاني
 ديه سينكر مقسوم در بعن باقىي ثاني باقىي اوله
 قسمت اد، سين خارج قسمت نه مقدار واقع اولسه
 عد دي مطلوب اول واقع اولوزا كر خطا نو كر بري
 نايذ و بري ناقص اولجق اولرسه اكي خطا جمع
 اين سن برين ياز، سين كر يو كا اول ديه سين كر
 مقسوم عليه در بعن خطاي مال مفروض اولي
 عيني مال مفروض ثانيه و ر سين وعين مال
 مفروض اول خطاي مال مفروض ثانيه و ^{سن}
 بعن ايسن بله جمله ايدب ياز سن يو كا مجموع
 ثاني در لر بعن مجموع ثانيي مجموع اوله قسمت
 اين سن خارجي قسمت عن دي مطلوب واقع
 اولوز مثالا كر بز خانك بر مقدار مال اولسه
 برينجه شخص كلوب بري اول خانته كرسه
 خانه نو ك ايجندن نه مقدار مال و ارسه بر اول
 مقدار دنجي الحاق ايدب اما ايجندن اوج در ^{هين}
 آيت جقسه بعن بري دنجي كيرب ايجر و ده
 نه مقدار مال و ارسه بر اول مقدار دنجي الحاق
 ايدب ايجندن اون درهين الوب جقسه بعن
 بري دنجي كيرب ايجر و ده نه مقدار مال و ارسه

براول

براول مقدار دنجي الحاق ايدب ايجندن يدي
 درهين الوب جقسه پس باقى برين قلان
 آنچه طقوز درهم اولسه اول تقديرجه اصل
 خانك نه مقدار مال قونلمشدر بلك دلسك
 طريق اولوزا كر اصل مال سكر فرض ايلدك
 پس سكر دنجي الحاق اولدق قلان اون آيت اولدي
 ايجندن اوج درهين الدق اون اوج باقى قلدي
 بعن اول مقدار دنجي الحاق ايلدك بكرم آيت اولوز
 ايجندن اون درهين الدق باقى اون آيت درهم
 قلدي بعن بر اول مقدار دنجي الحاق ايلدك
 اولوزا كي اولدي پس يدي عن دن كدر دك
 باقى بكرم بش قلو بر بن خود طقوز قلمق كردي
 كر تجميع اولدي پس خطا اون آيت واقع اولدي
 نايذ در بعن اصل مال يدي فرض ايلدك يدي
 دنجي الحاق ايلدك اون درت اولوز اوج درهين
 - اخراج ايلدك اون بر عدد قلدي بر اول مقدار
 دنجي الحاق ايلدك بكرم اكي عدد اولدي ايجندن
 اون درهين كدر دك اون اكي عدد قلدي بر اول
 مقدار دنجي الحاق ايلدك بكرم درت عدد اولدي
 يدي درهين اخراج ايلدك اون يدي درهم
 باقى قلدي بر خود طقوز قلمق كردي سكر

خطا واقع اولدي زايديس سكرز كه خطايي ناييدز
 اون التيدن كره رسن كه خطايي اولدز سكرز عدد
 باقي قلدي ياز، سينكر باقي اول بودر مقسوم عليه
 اولسه كر كدر بعن خطايي اول كه اون التيدز انجي
 مالك عينه اور سنين كره يديدر يوز اون اكي
 حاصل اولور و سكرز كه خطايي ناييدز مال اوله
 اور سينكر سكرز در التيش دنت واقع اولدي بعن
 بواكي حاصلك اقلين الكشيدن طرح اين سن
 باقي قرق سكرز قلور بواكي باقي ثاني در كره
 مقسومدر بعن باقي ثاني نايي باقي اوله قسمت
 اين سن يعني قرق سكرز سكرز قسمت اين سن
 خارجي قسمت الت واقع اولور پس جواب و سكرز
 اصل مال كه خانن قونلشدن الت در هدر

برين مثال

مال مفروض	مال مفروض	۱۶	خطاي اول
اول	ثاني	۱	خطاي ثاني
۱	۵	۱	باقي اول
۱۴	۱۳	۱	مقسوم عليه
۳	۱۱	۱۶	خطاي اول
۱۳	۲۳	۷	مال مفروض
۲۴	۱۲	۱۱۳	ثاني
۱۴	۱۲	۱	مال مفروض اول
۳۲	۲۴	۱	خطاي ثاني
۷	۷	۴	اصل مال
۲۵	۷	۱۱۲	خطاي اول
۱۴	۷	۴۴	ثاني
		۴	مقسوم
		۱۹۴	۴

مثال — آخذ بر تاجد بر مقدار ماليله تجا
 كيدب پس كلوب كتور دو كي متاعن صاوتوب يوز
 بر درهم دحي فايلا ايدب پس جمله مالندن يدي
 اونوز انچه خدر چيچون اونك قوب ماعداسن
 الوب سفري ثانيه كيدب كتور دو كي قوماش صاد
 هداون انجسي اون اكي اولوب جمله ماليلوك
 ثلوث اولوز ايدوب اون حيفص ايدب باقي
 قلان ثلوثا نندن دحي او نه خدر چيچون بش يوز
 انچه قوب باقي ماليله سفير ثالثه كيدب متاعن
 هداون انجسي ربع فايلا ايدب جمله مال حساب
 بيك يوز قرق بش درهم واقع اولسه اول تقديرجه
 اصل تجاريت ابتدا ايندك سر مايله نه مقدار در
 بالك دلسك طريق اولدز كه قاعن ثابت اور ر،
 اصل سر مايسين بيك درت يوز درهم فرض ايلدك
 بر اول مقدار دحي الحاق ايلدك اكي بيك سكرز يوز
 درهم اولدي يدي يوز اونوز درهم اخراج ايلدك
 اكي بيك نيش درهم باقي قلور بين بوميلع اون اكي
 اولفق حساب اولدز درت يوز اون درت درهم
 فايلا حاصل اولور جمله سر مايله فايلا بيكه اكي
 بيك درت يوز سكرز درت درهم اولور بين بونك
 ثلوثي كه سكرز يوز يكرم سكرز در هدر اخراج ايلدك

مثال

بیک الی یوز الیق الیق ذرهم باقی فلوز پش باقی یوز
 بش یوز الحسن اولان ایلدک بیک یوز الیق الیق ذرهم
 قلدی بعد سفری ثالثه مبلغ مز یوز دن ربع فایز
 حساب اوزن، اکی یوز سکسن طقوز ذرهم فایز
 عابد اولب اصل ماله الحاق اولدقک بیک درت
 یوز قریق بش ذرهم اولور بن خود بیک یوز
 قریق بش ذرهم اولوق کردی اوج یوز ذرهم
 ناید خطا واقع اولدی ثانیاً اصل مال بیک اوج یوز
 فرض ایلدک مضاعف ایلدک اکی بیک الیق یوز ذرهم
 اولدی یوز او تورن ذرهم اخرج ایلدک
 بیک سکیز یوز تیش باقی قلدی بش بونک فایز
 اوزن اولن اکی اوزنه حساب اوج یوز تیش
 ذرهم اولدی جمله اکی بیک اکی یوز قریق درت
 ذرهم حاصل اولور پش ثلوث که یوز یوز قریق
 ذرهم اخرج ایلدک بش یوز ذرهم دخی حیح
 ایچون طرح ایلدک باقی طقوز یوز طقسان
 ذرهم قلدی پش بومبلغ فایز سی هر ذرهم
 ربع حساب اوزن، اکی یوز قریق طقوز ذرهم
 اولوب جمله بیک اکی یوز قریق بش ذرهم اولدی
 پش یوز اچه ناید بولندی بعد اکی خطانوک
 اکثر نیدن اقلن طرح ایلدک باقی کیوز ذرهم قلدی

یازب

50 یازب مجموع اول دیه سن که مقسوم علیه ذر بعد
 مال مفروض اول خطای ثانیه اور سن و مال
 مفروض ثانی خطای اوله اور سن کیسیندک
 نه حاصل اولور سه اقلن اکثر نیدن طرح ایذب
 باقی قلان عد دی یوقر و ده یاز دوغک مقسوم
 علیه قسنت این سن خایج قسنت نه مقدر واقع
 اولور سه عد دی مطلوب اول اولور پش جواب
 ورسیدر اصل مال بیک کیوز الیق ذرهم واقع اولور

که سرد ماید برینر مینا

مال مفروض اول	مال مفروض ثانی	مال مفروض اول
۱۴۰۰	۱۳۰۰	۱۴۰۰
۱۶۰۰	۱۳۰۰	۱۶۰۰
۲۸۰۰	۲۶۰۰	۲۸۰۰
۲۷۳۰	۲۶۰۰	۲۷۳۰
۲۷۰۰	۱۸۷۰	۲۷۰۰
۲۷۰۰	۳۷۶	۲۷۰۰
۲۶۸۶	۳۷۶	۲۶۸۶
۱۴۰۴	۱۴۹۶	۱۴۰۴
۱۵۰۰	۱۵۰۰	۱۵۰۰
۲۸۹	۹۹۶	۲۸۹
۱۴۶۵	۲۲۹	۱۴۶۵
۳۰۰	۱۴۶۵	۳۰۰
مجموع اول	مجموع ثانی	مجموع اول
۳۰۰	۳۹۰۰۰۰	۳۰۰
۳۰۰	۱۴۰۰۰۰	۳۰۰
مقسوم علیه	مقسوم علیه	مقسوم علیه
۱۰۰	۲۰۰۹	۱۰۰
۱۰۰	۲۰۰۹	۱۰۰
۱۰۰	۲۰۰۹	۱۰۰
اصل مال	اصل مال	اصل مال
۱۴۰۰	۱۴۰۰	۱۴۰۰
۱۴۰۰	۱۴۰۰	۱۴۰۰
۲۵۰۰	۲۵۰۰	۲۵۰۰
۱۷۷۰	۱۷۷۰	۱۷۷۰
۳۵۴	۳۵۴	۳۵۴
۲۱۴	۲۱۴	۲۱۴
۷۰۸	۷۰۸	۷۰۸
۱۴۱۴	۱۴۱۴	۱۴۱۴
۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰
۹۱۶	۹۱۶	۹۱۶
۲۲۹	۲۲۹	۲۲۹
۱۴۵۰	۱۴۵۰	۱۴۵۰

مثالی آخر اگر بر اصل و بر الماس و بر یادوت
 و بر لولوا و لسه امانک نلک بهایسته یا قوت

وَزَيْعُ بَهَائِسَتِهِ الْمَاسِ وَسُدُسُ بَهَائِسَتِهِ لَوْلَا وَاسْتَه
 جَمَلُهُ بُودَرْتِ عَدَدِ جَوْهَرِكَ قِيَمَتِ اَوْ اَنْ اِكِي بِيَكِ
 اَلَّتِ يُوَزُ دِرْهَمًا اَوْلَسَه بُوَقْدِيرِجَه هَر بَرِيَنَكِ
 قِيَمَتِ نَه مَقْدَارًا اَوْلُوْر بِلْمَكِ دِلْسَكِ اسْتِخْرَاجِنَكِ
 طَرِيْقِي اَوْلَدْرِكِه اَوْلَا ثَمِنْ لَعْلِ اَلَّتِ بِيَكِ دِرْهَمًا
 فَرَضِ اَيْلِدَكِ بُوَقْدِيرِجَه ثَمِنْ يَاقُوْتِ اِكِي بِيَكِ
 اَوْلَقِ لَا زِيْمَ كَلُوْرٍ وَثَمِنْ لَعْلَكِ ثَلُوْتِ اَوْلَه وَثَمِنْ
 الْمَاسِ بِيَكِ بَشِ يُوَزُ دِرْهَمًا اَوْلُوْر كِه ثَمِنْ لَعْلَكِ زَيْعِ
 اَوْلُوْرٍ وَثَمِنْ لَوْلُوْبِيَكِ دِرْهَمًا اَوْلُوْر كِه ثَمِنْ لَعْلَكِ
 سُدُسِ دَرِيَسِ بُوَجْمَلَه اَوْ اَنْ بِيَكِ بَشِ يُوَزُ دِرْهَمًا
 اَوْلُوْر بَرِيَنًا خُوْدًا اَوْ اِكِي بِيَكِ اَلَّتِ يُوَزُ دِرْهَمًا اَوْلَقِ
 كَرْدِي اِكِي بِيَكِ يُوَزُ دِرْهَمًا نَاقِصِ اَوْلَبِ حَطَا وَاَقِيعِ
 اَوْلَدِي بَعْدِ ثَمِنْ لَعْلِ سَكِيَنِيَكِ دَرْتِ يُوَزُ دِرْهَمًا
 فَرَضِ اَيْلِدَكِ اَوْلِ تَقْدِيرِجَه ثَمِنْ يَاقُوْتِ اِكِي بِيَكِ
 سَكِيَنِيَكِ يُوَزُ دِرْهَمًا اَوْلُوْرٍ وَثَمِنْ الْمَاسِ اِكِي بِيَكِ يُوَزُ
 دِرْهَمًا اَوْلُوْر بُوْتَلَرِ جَمَلَه اَوْلَدَقَنِ اَوْ اَنْ دَرْتِ بِيَكِ
 بِيَكِ يُوَزُ دِرْهَمًا وَاَقِيعِ اَوْلُوْر بَرِيَنًا خُوْدًا اَوْ اِكِي بِيَكِ
 اَلَّتِ يُوَزُ دِرْهَمًا اَوْلَقِ كَرْدِي اِكِي بِيَكِ يُوَزُ دِرْهَمًا
 حَطَا وَاَقِيعِ اَوْلَدِي بَعْدِ اِكِي حَطَايِ جَمْعِ اَيْدَبِ يَازِبِ
 كِيْمِ جَمْعِ اَوْلِ دِيَه سِنِ كِه مَقْسُوْمِ عَلَيْهِ اَوْلَسَه كَرْدِي
 بَعْدِ مَالِ مَقْدُوْضِ اَوْلِي حَطَايِ ثَانِيَه ضَرْبِ اَيْلِ سِنِ

ومال

وَمَالِ مَقْدُوْضِ ثَانِيَه حَطَايِ اَوْلَه ضَرْبِ
 اَيْلِ سِنِ بُوَاكِي ضَرْبِ نَحْصِلِ اَوْلَانِ اَعْدَادِي
 جَمَلَه اَيْدَبِ يَازِبِ جَمْعِ اَوْلَاكِي مَقْسُوْمِ عَلَيْهِ دَرْتِ
 قِيَمَتِ اَيْلِ سِنِ خَارِجِ قِيَمَتِ عَدَدِي مَطْلُوْبِ
 وَاَقِيعِ اَوْلُوْر بَرِيَنِ اِمْدِي بُوَقْدِيرِجَه ثَمِنْ لَعْلِ
 بِيَكِ اِكِي يُوَزُ دِرْهَمًا اَوْلَبِ وَثَمِنْ يَاقُوْتِ اِكِي
 بِيَكِ دَرْتِ يُوَزُ دِرْهَمًا اَوْلَرِ وَثَمِنْ الْمَاسِ بِيَكِ
 سَكِيَنِيَكِ يُوَزُ دِرْهَمًا اَوْلُوْرٍ وَثَمِنْ لَوْلُوْبِيَكِ اِكِي يُوَزُ
 دِرْهَمًا اَوْلُوْر كِه جَمَلَه اَوْ اَنْ بِيَكِ اَلَّتِ يُوَزُ دِرْهَمًا
 اَوْلُوْر كِه عَدَدِي مَطْلُوْبِ دَرْتِ بَرِيَنِيَه مِثَالًا

مَالِ مَقْدُوْضِ اَوْلِ مَالِ مَقْدُوْضِ ثَانِيَه جَمَلِ حَطَايِيَنِ

۲۱۰۰	۸۴۰۰	۶۰۰۰
۲۱۰۰	۲۸۰۰	۱۵۰۰
۴۲۰۰	۲۱۰۰	۱۰۰۰
مقسوم عليه	۱۴۰۰	۱۰۰۰
	۱۳۷۰۰	نظائى ناقص
	مطابق زايد	۲۱۰۰

مال اول	۶۰۰۰	مطلوب
مطابق ثانی	۲۱۰۰	
	۳۹۰۰۰۰۰	
مال ثانی	۸۴۰۰	
مطابق اول	۲۱۰۰	
	۱۷۴۴۰۰۰۰	

مال	۷۲۰۰	۳۰۰۰
ثمن لعل	۲۴۰۰	
ماقوع	۱۸۰۰	
الماس	۱۲۰۰	
لولو	۱۲۰۰	
	۱۳۶۰۰	

مَثَالِي آخِرُهُ بُوَيْرُ لَرَّاشِ بُوَيْرُ مَسَلَدُ كَا شَفِ مَشْكَلَتِ اِهِيَا قَلَمِ
 اَلدَّبْرُ حُوَا جَهْ اَوْجِ عَدَدُ كُوَهْرٍ قِيَمَتِي اِلَى بِنِكِ اِلَى بُوَيْرِ دَرِّهْمِ
 كَلِّ كَرَمِ قَلِ اَيَا دَقِي قِي فِكْرُ هَرِ بِنِكِ بَهَاسِنِ اَيْلَهْ دَقَرِ
 دِدِي اَوْلِ حُوَا جَهْ رُمُو زَلْشَا بُوَسُوَا لَكُ جَوَابِنِ مَبْهَرِ
 اَوْلَكُ قِيَمَتِيَهْ نَابِي نُوَلُكُ ؛ نِيَصِفِ قِيَمَتِ اَلدَّرِ اَوْلُوْرِسَهْ مَنُ
 بِنِكِ اَوْلُوْرِي لِي كِي ثَانِي قِيَمَتِيَهْ ثَلْثُ ثَالِثُ اَلدَّرِ اَوْلُوْرِسَهْ مَنُ مَنُ
 هَجُوْنَا كِي وَ بِنِكِ اَوْلُوْرَا مَاتَا ثَالِثَهْ رُبْعُ اَوْلِي اَوْلِسَهْ مَنُ مَنُ
 اَلدَّرِ اَوْلُوْرِسَهْ بِنِكِ اَوْلُوْرِي شَكْلُ بُوَيْرِي نَكْرُ كَرُ بُوَيْرِيَهْ دَوْتِ
 هَرِكُ مَاهِرُ دَرِ بُوَيْرِي اِچْرُ كِي شَكْلُ كُ حَلِ اِدْرُ مَنُ مَنُ
 پَسِ بُوَيْرِ اَوْلَانِ بِي سِي ياقوتِ وَ بِي سِي لَعْلِ
 وَ بِي سِي اَلْمَاسِ فَرَضِ اَيْلَدُكُ اَيْلَهْ اَوْلِسَهْ مَنُ اَلْمَاسِ
 اَلَّتِي يُوَيْرُ فَرَضِ اَيْلَدُكُ اَيْلِيَهْ مَنُ ياقوتِ سَكْرِي يُوَيْرُ
 اَوْلَقِ لَانِ مِ كَلُوْرَا اَنُو كِيچُونِ كِي مَنُ ياقوتِ بِنِكِ
 دَرِهْدَنِ ثَلْثُ مَنُ اَلْمَاسِ كَرَا اَوْلُوْرِي پَسِ چُونِ
 مَنُ ياقوتِ سَكْرِي يُوَيْرُ فَرَضِ اَوْلُنْدِي مَنُ لَعْلِ
 اَلَّتِي يُوَيْرُ اَوْلَقِ لَانِ مِ كَلْدِي اَنُو كِيچُونِ كِي مَنُ لَعْلِ
 بِنِكِ دَرِهْدَنِ نِيَصِفِ مَنُ ياقوتِ كَرَا اَوْلَقِ كَرَا كَدِي
 پَسِ بُوَيْرِ يَرْجَهْ لَانِ مِ اَوْلِدِ كِي مَنُ اَلْمَاسِ سَكْرِي
 يُوَيْرِ اَلَّتِي دَرِهْمِ اَوْلَدِي اَنُو كِيچُونِ كِي مَنُ اَلْمَاسِ
 بِنِكِ دَرِهْدَنِ مِثْلِي رُبْعِ مَنُ لَعْلِ كَرَا اَوْلَقِ كَرَا كَدِي چُونِ
 مَنُ لَعْلِ اَلَّتِي يُوَيْرُ اَوْلَهْ رُبْعِ يُوَيْرِ اَلَّتِي اَوْلُوْرِي پَسِ

يوز

52 يُوَيْرِ اَلَّتِي بِي كَدِنِ نَقْصِ اَوْلِجَاتِ سَكْرِي يُوَيْرِ اَلَّتِي قَلُوْرِي پَسِ
 اَلْيُوَيْرِ اَلَّتِي زَا اَيْدَا اَوْلُوْرُ حَطَا وَا قِعْ اَوْلَدِي وَ ثَانِيَا مَنُ
 اَلْمَاسِ سَكْرِي يُوَيْرِ اَلَّتِي دَرِهْمِ فَرَضِ اَيْلَدُكُ اَوْلِ تَقْدِيرِ
 مَنُ ياقوتِ يَدِي يُوَيْرُ اَوْنِ اَلَّتِي دَرِهْمِ وَ ثَلْثَانِ دَرِهْمِ
 اَوْلُوْرِ مَنُ لَعْلِ اَلَّتِي يُوَيْرُ قِرْقِ بَرِ دَرِهْمِ اَوْلُوْرِ وَ ثَلْثَانِ
 دَرِهْمِ اَوْلُوْرِ اَنُو كِيچُونِ كِي مَنُ ياقوتِ نِيَصِفِ اَوْجِ
 يُوَيْرِ اَلَّتِي سَكْرِي دَرِهْمِ وَ ثَلْثُ دَرِهْمِ اَوْلُوْرِي بِي كَدِنِ طَرَحِ
 اِدْجَكِ اَلَّتِي يُوَيْرُ قِرْقِ بَرِ دَرِهْمِ وَ ثَلْثَانِ دَرِهْمِ اَوْلُوْرِ
 چُونِ كِي مَنُ لَعْلِ بُوَيْرِ اَوْلُنْدِي فَرَضِ اَوْلُنْدِي پَسِ كَرَمِ
 اَوْلِدِ كِي مَنُ اَلْمَاسِ سَكْرِي يُوَيْرُ اَوْتُوْرِ دَرِهْمِ وَ بِي شِ
 جُزْءِ اَوْلَهْ جُمْلَهْ اَوْنِ اِكِي جُزْءِ بَرِ دَرِهْمِ اَوْلُنْدِنِ
 حَطَا وَا قِعْ اَوْلَدِي ياقوتِ پَسِ بُوَا كِي حَطَا يَجْمَعُ
 اَيْلَدُكُ اَلْيُوَيْرِ اَلَّتِي مَنُ دَرِهْمِ وَ بِي شِ جُزْءِ اَوْلَدِي
 بُوَا كِي جَمْعِ اَوْلِ دِي هَسِنِ بَعْدُ حَطَا يِ اَوْلِ
 مَالِ مَقْرُوْضِ ثَانِيَهْ اَوْ رَسِنِ يَعْنِي اَلْيُوَيْرِ اَلَّتِي كِي
 حَطَا يِ اَوْلَدُزِ وَ مَالِ مَقْرُوْضِ ثَانِيَهْ سَكْرِي يُوَيْرُ
 اَللِي دَرِ بِي رِي تَهْ ضَرْبِ اِدْرَهْ سِنِ وَ حَطَا يِ ثَانِيَهْ
 مَالِ مَقْرُوْضِ اَوْلَهْ اَوْ رَسِنِ يَعْنِي حَطَا يِ ثَانِيَهْ كِي
 اَوْنِ دَرِهْمِ وَ بِي شِ جُزْءِ دُرُ كِي مَالِ مَقْرُوْضِ اَوْلِ
 كِي اَلَّتِي يُوَيْرُ دَرِهْدَنِ اَكَا ضَرْبِ اِيْدِنِ سِنِ بَعْدُ
 اِكِي ضَرْبِنِ حَا صِلِ اَوْلَانِ اَعْدَادِي جُمْلَهْ اِيْدِنِ سِنِ

اكي يوز اون سكر بلك يدي يوز اللي عدد حاصل اولور
 ياز سن پس بو كه مجموع ثاني ديه سن بعد مجموع ثاني
 مجموع اوله قسمت ايله سن خادبي قسمت سكر يوز قرق
 درهم واقع اولدي جواب ور سينكر من الماس سكر
 قرق درهم اولور بونقد برجه منر ياقوت يدي يوز بركم
 درهم اولور ومن لعل الي يوز قرق درهم اولور
 كعد دي مطلوب در برينر مثال

فرض من الماس	۴۰۰	ومن ياقوت	۸۰۰	ومن لعل	۴۰۰	ومن الماس	۸۰۰
خطاي اول	۲۵۰						
فرض من الماس	۸۰۰	ومن ياقوت	۷۱۴	ومن لعل	۴۴۱	ومن الماس	
خطاي ثاني	۱۰						
مجموع اول خطايين	۲۵۰						
	۱۰						
	۴۴۰						
	۶۹۰						
	۳۱۲۵۰۰						
	۴۲۵۰						
	۳۱۸۷۵۰						

۲۴۵۹۶۸۷۰

من الماس	۸۴۰	من ياقوت	۷۲۰	من لعل	۴۴۰
----------	-----	----------	-----	--------	-----

باة زمقدار حاجت اولرسه ذر اولان قاعده اوزره استخاره اولسه

فصل

۵۳ نَامِنْ مَضْلِعَاتِ بَيَانِيَّةٍ

برنجيه قسم اوزرته بيان اولبور قسم اول جدري
 منطق بيانين در جذر اكا در لدر برعد دي
 كند و نفسنه اوزر سك اول عد د، جذر در لدر
 و صردن حاصل اولان عد د، مجزور در لدر
 و مربع دنجي در لدر و مال دنجي در لدر پس بر مال
 طلب قلا لوم كره كند و عد د نه ضرب ادر جك حاصل
 اوله بونك عملك طريقي اولدر كره اولاجدرين
 طلب ايلد و كوك مال يازب بعد يميني طرفين
 واقع اولان احاد خاسينه اولان عد دك
 اوزرين بر صغر قويب جذر ديه سن و عشر
 خانه سن خالي قويب لاجدر ديه سن و ميات
 خانه سي كيرا و چيني خاندرا اوزرته بر صغر
 قويب جذر ديه سن و الوف خانه سن خالي
 قويب لاجدر ديه سن بو قاعين اوزرته بعد
 خانه اولرسه يازب اكر آخر خانه نوك اوزرته
 صغر واقع اولجا ق اولرسه اوزرته برعد دي
 يازب اكالور، قسمت اذ، سن اكر نه ايت خانه
 اوزرين صغرا و ملاحق اولرسه يانين واقع
 اولان صغر لو خانه نوك اوزرته برعد دي
 بولب ياز، سنكر اول عد د كند و نفسنه ضرب

اول مقدار عدد طرح ادب با قیسن بواسلوب اوزر
 ثانیهات خانه و آنچه یازب حساب این سن اگر
 باقی عدد قلوب سه جذر اضم دیه سن و اگر صحیح
 عقب هیچ باقی عدد قلم سه جذر منطبق دیه سن
 مثال جذر منطبق اگر دت یوز اون اوج
 دت یوز ترق طقود اچنگ جذر ن طلب ایلسک
 ذکر اولان اعدادی یازب پس حدف اولوک
 اوزر نه بر صفر قویب جذر دیه سن و حرف
 ثانی حال قویب لاجذر دیه سن و حرف ثالث
 اوزر نه بر صفر قویب جذر دیه سن و حرف
 رابع حال قویب لاجذر دیه سن و حرف خامس
 اوزر نه بر صفر قویب جذر دیه سن و خانه بساد
 حال قویب لاجذر دیه سن برین مثال
 یوز بر عدد بولب ۴ ۱ ۳ ۴ ۶
 اوجنی صفرک اوزر نه که عشرات الوف خانی
 که واقع اولشدر یازب و تختین مقابلسن
 مثلن یازب بر برینه ضرب این سن نه حاصل
 اولسه اصل مال که میات الوف خانی طرفند
 اول مقدار عدد طرح ادب با قیسن یاز سن
 برین مثال پس طلب اولان عدد
 ۴ ۱ ۳ ۴ ۶ مقتضای حساب اتی واقع

اول

اولند قن یوقر و یانین صفر سوز خانه ایله کند
 خانه سین اولان عدد دن زیاده اولیه پسر اول
 صفر اولان خانه نوک اوزر ن یاز دوغک عنده
 جذر دیوب و انوک مثلن دخی تختین یازب بعد
 فوقین یاز دوغک عنده دخی تختین یاز دوغک
 عنده ضرب ایدب نه حاصل اولسه اصل مال دن
 اول مقدار عدد اصراج ایدب با قیسن یاز سن
 بعد اول عدد که تختین یاز مشیدک مضاعف
 ایدب بر مرتبه دست راست طرفنه که احاد
 خانه سیدر قید ایدب بعد بر عدد دخی طلب
 قلب صفر اخرک اوزر ن یازب جذر دیه سن
 و مثلن دخی تختین یازب اوزر ن یاز دوغک
 عنده دخی تختین اولان کلی عنده ضرب ایدب
 نه حاصل اولسه اصل مال دن طرح ایدب با قیسن
 یاز سن پس جذر مذبورک تختین اولان
 عنده دخی مضاعف ایدب بر خانه دست راست
 جانبیه نقل ایدب یاز سن بعد بر عدد دخی
 طلب قلب صفر نالیوک اوزر ن یازب
 و تختین دخی مثلن یازب فوقین یاز دوغک
 عنده دخی تختین اولان اعدادک کل سینه
 ضرب ایدب نه حاصل اولسه اصل مال دن

اولدي صيفر ثالث اوزر نه يازدق ومثلن دنجي
 تختيند مقابلسيند يازب بر بيرينه ضرب اولدوق
 اوتوزالت واقع اولدي اصل مالدر كيرق برعدد
 واقع اولدي ذكر اولان اوتوزالت عددي طرح

ايدب با قيسن ياز سن برينر مثال

$$\begin{array}{r} 4 \\ 5 \end{array} \begin{array}{r} 4 \\ 3 \end{array} \begin{array}{r} 4 \\ 4 \end{array} \begin{array}{r} 4 \\ 4 \end{array}$$

باية التي اوج بيك قرق طقوز عدد قلوب بعد
 جزر مسفور ك تختيند واقع اولان الت
 عددي مضاعف ايلدك برخانه دست راست

طرفيه نقل ايدب ياز سن برينر مثال

$$\begin{array}{r} 4 \\ 5 \end{array} \begin{array}{r} 4 \\ 3 \end{array} \begin{array}{r} 4 \\ 4 \end{array} \begin{array}{r} 4 \\ 4 \end{array}$$

بعد بر عدد دنجي بولب وصطنه واقع اولان
 صيفرك اوزر نه يازب ومختيند دنجي مثلن
 ياز سن پسن طلب اولان عدد بر مقتضاي

حساب درت واقع اولدي درت ياز سن

$$\begin{array}{r} 4 \\ 5 \end{array} \begin{array}{r} 4 \\ 3 \end{array} \begin{array}{r} 4 \\ 4 \end{array} \begin{array}{r} 4 \\ 4 \end{array}$$

ياز سن بعد فوقين ياز دوغك
 درت عددي تختيند اولان جمله
 اعدادا ضرب ادا سينكر درت يوز طقسن
 الت عدد اولور پسن درت يوز طقسن التي
 اصل مالدرن طرح اين سن التي اوج بيك

درت

درت يوز قرق طقوز عدد در باية سن ياز سن 15

$$\begin{array}{r} 4 \\ 5 \end{array} \begin{array}{r} 4 \\ 3 \end{array} \begin{array}{r} 4 \\ 4 \end{array} \begin{array}{r} 4 \\ 4 \end{array}$$

قرق طقوز عدد قلوب بعد وسطن واقع اولان

درت عددي مضاعف اين سينكر يوز بيكر سينكر
 عدد اولور برخانه دست راست طرفيه نقل

ايدب ياز سن
$$\begin{array}{r} 4 \\ 5 \end{array} \begin{array}{r} 4 \\ 3 \end{array} \begin{array}{r} 4 \\ 4 \end{array} \begin{array}{r} 4 \\ 4 \end{array}$$
 بعد بر عدد

دنجي بلوب صيفر آخرك ياز سينكر احاد خانه

سيد ومثلن دنجي تختيند يازب بر بيرينه

ضرب ايدب حاصل اولان عددي اصل مالدر

طرح اين سن پسن طلب اولان عدد اوج واقع اولدي

ياز دق ومختيند مقابلسيند دنجي مثلن يازب

ضرب اين سن برينر مثال
$$\begin{array}{r} 4 \\ 5 \end{array} \begin{array}{r} 4 \\ 3 \end{array} \begin{array}{r} 4 \\ 4 \end{array} \begin{array}{r} 4 \\ 4 \end{array}$$

باية سنه قلمدي پسن امدي مبلغ مسفور ك

جدرات يوز قرق اوج عدد واقع اولدي باية

هره مقدار حاجت اولر سه فاعل مسفور

اوزر استخراج اولنه
$$\begin{array}{r} 4 \\ 5 \end{array} \begin{array}{r} 4 \\ 3 \end{array} \begin{array}{r} 4 \\ 4 \end{array} \begin{array}{r} 4 \\ 4 \end{array}$$

مثال آخر بزر منطق
$$\begin{array}{r} 4 \\ 5 \end{array} \begin{array}{r} 4 \\ 3 \end{array} \begin{array}{r} 4 \\ 4 \end{array} \begin{array}{r} 4 \\ 4 \end{array}$$

مثال آخر بزر منطق
$$\begin{array}{r} 4 \\ 5 \end{array} \begin{array}{r} 4 \\ 3 \end{array} \begin{array}{r} 4 \\ 4 \end{array} \begin{array}{r} 4 \\ 4 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 4 \\ 5 \end{array} \begin{array}{r} 4 \\ 3 \end{array} \begin{array}{r} 4 \\ 4 \end{array} \begin{array}{r} 4 \\ 4 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 4 \\ 5 \end{array} \begin{array}{r} 4 \\ 3 \end{array} \begin{array}{r} 4 \\ 4 \end{array} \begin{array}{r} 4 \\ 4 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 4 \\ 5 \end{array} \begin{array}{r} 4 \\ 3 \end{array} \begin{array}{r} 4 \\ 4 \end{array} \begin{array}{r} 4 \\ 4 \end{array}$$

عَدَدُ ثَلَاثِينَ يَارَ، سِنِينَ ٣ ٢ ١
بَعْدَ مِائَاتِ خَانِه
سِنِينَ تَحْتِيَّةً اَوْلَانَ عَدَدِ مِصَاعِفِ اَيْدِي
بِرْخَانِه دَسْتِ رَاسْتِ طَرَفِيْنِه نَقْلِ اَيْدِي يَارَ سِن

بِرْبِنَمَالِ ٣ ٢ ١
بَعْدَ بِرْ عَدَدِ دَخِي
بُولَبِ اَوْچِكِ اَوْزَرِيْنِه اَحَادِ خَانِه سِنِيْنِه
يَارَبِ وَمِثْلِيْنِ دَخِي تَحْتِيَّةً يَارَ، سِنِينَ بَعْدِ
قَوْتِيْنِه يَارِدُ وَاوچُوكِ عَن دِي تَحْتِيَّةً اَوْلَانَ
بِحُجُوْعِ اَعْدَادِ، ضَرْبِ اِدَه سِنِيْنِه نَه حَاصِلِ اَوْلَسَه
اَصِلِ مَالِدَانَ اَوْلِ مِقْدَارِ عَدَدِ طَرَحِ اِيْنِ سِنِيْنِه
بَسْ طَلَبِ اَوْلَانَ عَدَدِ اَوْچِ وَاوچِ اَوْلَدِي قَوْتِيْنِه
يَارَبِ وَتَحْتِيَّةً دَخِي مِثْلِيْنِ يَارَبِ قَوْتِيْنِه اَوْلَانَ
اَوْچِ عَن دِي تَحْتِيَّةً اَوْلَانَ اَوْچِ عَن دِي

ضَرْبِ اَيْدِي نَه حَاصِلِ اَوْلُوسَه اَصِلِ بَاقِي مَالِدَانَ
اَوْلِ مِقْدَارِ عَدَدِ طَرَحِ اِيْنِ سِنِيْنِه بَاقِي قَلَانِ عَدَدِ
يَارَ، سِنِينَ ٣ ٢ ١
بَاقِي دَرْتِ عَدَدِ قَلَرِ
اَيْلَه اَوْلَسَه هَر وَتَكْرِيْرَ بِرْ مَالِكِ جَدَرِيْنِ اَخَذِ
اَيْلِسْكَ بَاقِي قَلَمَسَه اَكَا جَدَرِيْنِ مُنَطَقِ دَرَلَرِ
اَكْرَ بَاقِي عَدَدِ قَلَرَسَه بُوْعَمَلِ اِيْنِ كِيْ كِه بِشِ يُوْنِ
اَوْتُوْنَا اَوْچِ دَر مَزْ بُوْر عَن دِي بِيْكَرِمِ اَوْچِي
جَدَرِيْنِ صَحِيْحِ اَوْلَبِ بَاقِي دَرْتِ عَدَدِ قَلَدِي
بَسْ بُوْكَه جَدَرِيْنِ اَهْمِ دَر دَر هَر وَتَكْرِيْرَ بَاقِي عَدَدِ قَلَا

میزل ٥ ٤ ١
٥ ٤ ١
—————
٣ ٥ ١ ٣
—————
٣ ٥ ١ ٤ ٩

تِسْمِ ثَلَاثِيْنِ جَدَرِ اَهْمِ بِيْاَسِيْنِه دُرْ جَدَرِ اَهْمِ اَكَه دَر لَكِه
بِرْ مَالِدَانَ جَدَرِ صَحِيْحِي جَدَرِ سِنِ بَقِيْضِ بَاقِي دَخِي
وَاوچِ اَوْلَا مَشْكَالِيْنِ بِشِ يُوْنَا اَوْتُوْنَا اَوْچِ عَن دِي
جَدَرِيْنِ طَلَبِ اَيْلِسْكَ يَارَ، سِنِينَ بِرْبِنَمَالِ
بَعْدِ اَحَادِ خَانِسِيْنِه وَاوچِ اَوْلَانَ اَوْچِ عَن دِي
اَوْزَرِيْنِه بِرْ صِفَرِ قَوِيْبِ جَدَرِ دِيْه سِنِ وَعَن رَاسْتِ
خَانِه سِنِ خَالِي قَوِيْبِ لَاجَدَرِ دِيْه سِنِ وَمِائَاتِ
خَانِسِيْنِه اَوْزَرِيْنِه بِرْ صِفَرِ قَوِيْبِ جَدَرِ دِيْه سِنِ
بَعْدِ بِرْ عَدَدِ بُولَبِ مِائَاتِ خَانِسِيْنُوْكَ ٣ ٢ ١
قَوْتِيْنِه يَارَ، سِنِينَ وَاوْلِ عَن دِي، جَدَرِ دِيْه سِنِ
وَمِثْلِيْنِ دَخِي تَحْتِيَّةً يَارَبِ بِرْ بَرِيْنِه ضَرْبِ اِدَه سِنِيْنِه
نَه حَاصِلِ اَوْلُوسَه اَصِلِ مَالِدَانَ اَوْلِ مِقْدَارِ
عَدَدِ طَرَحِ اَيْدِي بَاقِي سِنِيْنِه يَارَ، سِنِينَ بِسْ طَلَبِ
اَوْلَانَ عَدَدِ بِرْ مُقْتَضَايِ حِسَابِ اِيْكِ وَاوچِ
اَوْلَدِي اِيْكِي مِائَاتِ خَانِه سِنُوْكَ قَوْتِيْنِه يَارَ، سِنِينَ
وَتَحْتِيَّةً دَخِي مِثْلِيْنِ يَارَبِ بِرْ بَرِيْنِه ضَرْبِ اَوْلَبِ
نَه حَاصِلِ اَوْلُوسَه اَصِلِ مَالِدَانَ طَرَحِ اِيْنِ سِنِيْنِه
بِرْبِنَمَالِ ٣ ٢ ١
بَاقِي يُوْنَا اَوْتُوْنَا اَوْچِ

اَلْجَذْرُ اَصْمٌ دِرْلَرُ بَعْدُ يَكْرِمُ اَوْجٌ كِهْ جَذْرٌ صَحِيحٌ
 مُضَاعِفٌ اِيكُ سِنِ قِرْقِ اَلْتِ اُولُوْرُوْ بَرَعْدُ دَخِي
 زِيَادٌ اِيكُ سِنِ كِرْقِرْقِ يَدِي اَوْلَهْ پَسِ اِمْدِي بَشِ
 بُوْرُوْ اُوْرُوْ اَوْجٌ عَدَا دِكْ جَذْرٌ يَكْرِمُ اَوْجٌ صَحِيحٌ
 وَقِرْقِ يَدِي جُزْءٌ دَنْ دَرْتِ جُزْءٌ حَاصِلٌ اَوْلَرُ
 بَاقِي هَرُ وَقْتِكُمْ جَذْرٌ اَصْمٌ وَاوَقِعْ اَوْلَهْ بُوْقَاعِدُ
 اُوْرُوْرُ اِسْتِخْرَاجٌ اَوْلَنَهْ مَثَالُ

$$\begin{matrix} 2 & 3 & 4 & 5 & 6 \\ 1 & 2 & 3 & 4 & 5 \\ 1 & 2 & 3 & 4 & 5 \end{matrix}$$

ثَالِثٌ قِيَمٌ ضِلَعٌ كَعْبٌ بَيَانِيْنِ دَرَا اَمَّا اَوْلُ دَخِي
 اِيكِي قِيَمٌ دَرِي سِي كَعْبِي مُنْقَدَّرٌ وِبِرِي كُوْنِ
 اَصْمٌ دُرْ كَعْبِي مُنْطَقٌ اَلْكَ دِرْلَرُ كِهْ بَرَعْدُ دِي
 كُنْدُوْ نَفْسِيْنَهْ اُوْرُوْرُ سِنِ نَهْ حَاصِلٌ اَوْلَرَسَهْ
 كِدُوْ فَوْقِيْنِ اَوْلَانِ عَدَا دِهْ كِدُوْ ضَرْبِ اِيكِي سِنِ
 نَهْ حَاصِلٌ اَوْلُوْرَسَهْ اَلْكَ مَكُوْبٌ دِرْلَرُ اَصْلٌ عَدَا
 ضِلَعٌ دِرْلَرُ وَاكَعْبٌ دَخِي دِرْلَرُ بُوْنِكْ اِسْتِخْرَاجُ
 طَرِيْقِي اَوْلُدُرُ كِهْ بَرِ مَبْلَغُكْ ضِلَعِيْنِ طَلَبُ اَيْلَسُكْ
 اَوْلَا مَالِ يَادُ سِنِ بَرِيْنِ مَثَالُ

$$1 \ 2 \ 3 \ 4 \ 5 \ 6 \ 7 \ 8 \ 9 \ 10$$
 يِعْنِي بُوْرُوْ يَكْرِمُ اَوْجٌ كَرُ بُوْرُوْ بِيكْ وَايَكْرِمُ اَلْتِ
 بِيكْ اَوْجٌ بُوْرُوْ طِفْسَانِ بَرَعْدُ دِكْ كَعْبِيْنِ طَلَبُ
 اَيْلَسُكْ يَادُ بَرِ مُنْطَقٌ وَايَكِي اَصْمٌ يِعْنِي اَحَا
 خَانَسِيْنِ وَاوَقِعْ اَوْلَانِ عَدَا دِكْ اُوْرُوْرُ نَهْ

صَفُوْرٌ قُوْبِيْ كَعْبٌ دِيَهْ سِنِ وَعَشْرَاتٌ وَبَشَاتٌ خَانَا
 سِنِ حَالِي قُوْبِيْ لَا كَعْبٌ دِيَهْ سِنِ وَالْوَفُ خَانَسِيْنِ
 صِفَرٌ قُوْبِيْ كَعْبٌ دِيَسِنِ وَعَشْرَاتُ الْوَفُ وَمِيَاتُ
 الْوَفُ خَانَا سِنِ حَالِي قُوْبِيْ لَا كَعْبٌ دِيَهْ سِنِ مُقَدَّرُ
 خَانَا اَوْلُوْرَسَهْ اِيكِي خَانَا حَالِي قُوْبِيْ وِبِرْ خَانَا
 كِهْ خَانَا نَالِيْدُرُ صِفَرٌ قُوْيَا سِنِ بَرِيْنِ مَثَالُ

$$\begin{matrix} 1 & 2 & 3 & 4 & 5 & 6 & 7 & 8 & 9 & 10 \\ 1 & 2 & 3 & 4 & 5 & 6 & 7 & 8 & 9 & 10 \\ 1 & 2 & 3 & 4 & 5 & 6 & 7 & 8 & 9 & 10 \end{matrix}$$
 بَعْدُ بَرِ عَدَا دَبُوْلُبُ الْوَفُ الْوَفُ خَانَسِيْنِ
 وَاوَقِعْ اَوْلَانِ صِفَرُكْ اُوْرُوْرِيْنِ يَادُ سِنِكُمْ
 اَكَا صَطِرٌ اَوْلُ دِيَهْ سِنِ وَمِيْلِيْنِ دَخِي تَحْتِيْنِ
 صَطِرٌ جِهَارَدُ يَادُ سِنِكُمْ اَلْكَ صِفِ ضِلَعٌ دِرْلَرُ
 پَسِ بَرِيْنِيْنَهْ ضَرْبِ اِيكِي سِنِ نَهْ حَاصِلٌ اَوْلَرَسَهْ
 صَطِرٌ ثَالِيْنِ يَادُ سِنِ بَعْدُ صَطِرٌ ثَالِيْنِ يَادُوْ
 عَدَا دِي صَطِرٌ اَوْلَانِ يَارِيْنِ عَدَا دِهْ ضَرْبِ اِيْدِي
 نَهْ حَاصِلٌ اَوْلَرَسَهْ اَصْلٌ مَالِدُنِ كِهْ اَكَا صَطِرٌ ثَالِي
 دِرْلَرُ اَوْلُ قَدْرُ خَانَا طَرَحِ اِيكِي سِنِ بَا قِيَسِنِ
 يَادُ سِنِ پَسِ طَلَبُ اَوْلَانِ عَدَا دِحَسَابِ مُقْتَضَا
 سِنَجِدُ اِيكِي وَاوَقِعْ اَوْلُدِي پَسِ اِيكِي صَطِرٌ اَوْلَانِ
 يَادُ سِنِ كِهْ الْوَفُ الْوَفُ خَانَسِيْنِ اُوْرُوْرِيْنِ وَاوَقِعْ
 اَوْلَانِ صِفَرُكْ اُوْرُوْرِيْنِ بَعْدُ مِيْلِيْنِ دَخِي تَحْتِيْنِ
 صَطِرٌ ثَالِيْنِ مُقَابَلَسِيْنِ يَادُ سِنِ بَرِيْنِيْنَهْ
 ضَرْبِ اِيكِي سِنِ دَرْتِ عَدَا دَا اَوْلُوْرُمَنْ بُوْرُوْرُ دَرْتِ

عَدَا دِي

صَطْرِ ثَالِثِ يَارَ سِنِ بَعْدَ مَذْبُورِ صَطْرِ ثَالِثِ
 يَارَ دُوغُوكَ دَرْتِ عَن دِي صَطْرِي اَوْلَى اَوْلَانِ
 اِكِي عَن دَهْ ضَرْبِ اِيكِي سِنِكِرِ سَكِنِ عَدَدِ اُولُورِ
 اَصِلِ مَالِدَنَ وَاَقِيعِ اَوْلَانِ اَوْنِ اِكِي دِنِ طَرَحِ اِيكِي
 بَرِينِ مِثَالِ
 ۲ صَطْرِ اَوْلِ
 ۱ ۳ ۲ ۶ ۳ ۹ ۱
 ۴ صَطْرِ ثَانِي
 ۳ صَطْرِ ثَالِثِ
 ۲ صَطْرِ رَابِعِ

بَاقِي دَرْتِ عَدَدِ فُلُورِ مَذْبُورِ
 دَرْتِ عَن دِي يَارَ نُوْبِ وَبَاقِي اَعْدَادِي دَخِي
 يَابِنَهْ يَارَ سِنِ بَرِينِ مِثَالِ
 بَعْدَ صَطْرِي رَابِعِنِ اَوْلَانِ اِكِي عَن دِي
 اَوْجِ كِنْدُو مِثَلِي اِدَهْ سِنِ كِرِ اَلْتِ اُولُورِ مَسْفُورِ
 اَلْتِ عَن دِي اِكِي خَانَهْ دَسْتِ رَاسْتِ طَرَفِنَهْ
 نَقْلِ اِيْدُبِ يَارَ سِنِ وَاَصَطْرِ ثَالِثِ وَاَقِيعِ اَوْلَانِ
 دَر دِي دَخِي اَوْجِ كِنْدُو مِثَلِي اِدَهْ سِنِكِرِ اَوْنِ اِكِي
 اُولُورِ مَذْبُورِ اَوْنِ اِكِي بَرِ خَانَهْ دَسْتِ رَاسْتِ
 طَرَفِنَهْ نَقْلِ اِيْدُوْبِ يَارَ سِنِ بَرِينِ مِثَالِ

۲ صَطْرِ اَوْلِ
 ۱ ۳ ۲ ۶ ۳ ۹ ۱
 ۴ صَطْرِ ثَانِي
 ۳ صَطْرِ ثَالِثِ
 ۲ صَطْرِ رَابِعِ
 بَعْدَ بَرِ عَدَدِ دَخِي بُولُبِ وَاَصَطْرِ وَاَقِيعِ اَوْلَانِ
 صِيْفِرِكِ اُوْرِي نَهْ يَارَ سِنِ وَاَصَطْرِ دَخِي مِثَلِنِ
 صَطْرِي رَابِعِنِ اَلْتِ يَابِنَهْ يَارَ سِنِ بَسْ طَلَبِ اَوْلَانِ

58 عَدَدِ اَوْجِ وَاَقِيعِ اَوْلَدِي مَذْبُورِ اَوْجِي صَفِيرِ
 وَاَصَطْرِكِ اُوْرِي نَهْ صَطْرِي اَوْلَانِ يَارَ سِنِ مِثَلِنِ
 دَخِي صَطْرِي رَابِعِنِ اَلْتِ يَابِنَهْ يَارَ سِنِ اَلْتِ
 اَوْجِ اُولُورِ بَعْدَ صَطْرِي اَوْلَانِ اِكِي اَوْجِي صَطْرِي
 جَهَادَهْ وَاَقِيعِ اَوْلَانِ اَلْتِ اَوْجِ عَن دَهْ ضَرْبِ
 اِيْدُبِ نَهْ حَاصِلِ اُولُورِ سَهْ صَطْرِ ثَالِثِ وَاَقِيعِ اَوْلَانِ
 اَعْدَادِكِ اُوْرِي نَهْ يَارَ سِنِ جَمْلَهْ اِدَهْ سِنِكِرِ بِيكِي
 اَوْجِ يُوْرِ سَكْسِنِ طُقُوْرِ عَدَدِ اُولُورِ مِثَالِ

۲ صَطْرِ اَوْلِ
 ۱ ۳ ۲ ۶ ۳ ۹ ۱
 ۴ صَطْرِ ثَانِي
 ۳ صَطْرِ ثَالِثِ
 ۲ صَطْرِ رَابِعِ

بَعْدَ ذِكْرِ اَوْلَانِ بِيكِي اَوْجِ يُوْرِ سَكْسِنِ طُقُوْرِ
 عَن دِي صَطْرِي اَوْلَانِ وَاَصَطْرِ وَاَقِيعِ اَوْلَانِ
 اَوْجِ عَن دَهْ ضَرْبِ اِيكِي سِنِكِرِ دَرْتِ بِيكِي
 يُوْرِ اَلْتِ يَدِي عَدَدِ حَاصِلِ اُولُورِ اَصِلِ
 مَالِدِنِ طَرَحِ اِيكِي سِنِ بَرِينِ مِثَالِ

۲ صَطْرِ اَوْلِ
 ۱ ۳ ۲ ۶ ۳ ۹ ۱
 ۴ صَطْرِ ثَانِي
 ۳ صَطْرِ ثَالِثِ
 ۲ صَطْرِ رَابِعِ

باقى الى طقوز بيك اوج يوز طقسن بر عدد
 قلور ياز، سن بعد چهارده، احاد خانه سيند
 واقع اولان اوج عن دي مضاعف ايدي سينكم
 التمش الت اولور پس مز بور التمش الت
 صطير اولن و صطير ياز دوغك اوج عدد
 ضرب ايدي سينكم يوز طقسن سكر عدد اولد
 صطير ثالثه اولان عدد، الحاق ايدي سينكم
 بيك اوج يوز سكتن طقوز عدد ادي جمله
 بيك بش يوز سكتن يدي عدد اولور مذبو
 اعدادي برخانه دست راست طرفته نقل
 ايدي ياز، سن بعد صطير چهارده، احاد
 حاسيند اولان الت عن د، اوج عدد دحي
 الحاق ادي، سينكم طقوز عدد اولو جمله صطير
 رابع بوتقدير جه التمش طقوز عدد اولور
 اكي خانه دست راست طرفته نقل ايدي
 ياز، سن بر تير مثال

صطير اول	۱۵۹۳۹۱
صطير ثاني	۱۵۸۷
صطير ثالث	۱۵۸۷
	۱۹۱
	۱۳۱۹
صطير رابع	۶
	۴۳

بعد

بعد بر عدد دحي بولب احاد حاسيند اولان
 صيدك اوز ركه ياز، سن ومثلن دحي مقابلسيند
 صطير رابع ياز، سن پس طلب اولان عدد دي واقع
 اولدي بر عدد دي صطير اولن ياز دوغك ومثلن دحي
 صطير چهارده، ياز دوغك مقابلسيند الت يوز طقسن
 بر عدد اولور پس صطير اولن ياز دوغوك بر
 عن دي مسفور الت يوز طقسن بر عدد د،
 ضرب ايدي صطير ثالثه ياز، سن

صطير اول	۱۵۹۳۹۱
صطير ثاني	۱۵۹۳۹۱
صطير ثالث	۴۹۱
	۱۵۸۷
صطير رابع	۴۹۱

بعد ذكرا اولان عن دي صطير اولن اولن
 بر عدد د، ضرب ايدي اصيل مالدين طرح
 اوليند قلن باقى نسته قلمدي پس ذكر
 اولان مالوك كعب منطوق اكي يوز اوتوز
 بر عدد واقع اولدي

مثال
 كعب بطريقي جد ول

مثال کتب بطریق چند و اول

	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰
صفت اول	۱	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳
صفت دوم	۱	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳
صفت سوم	۱	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳
صفت چهارم	۱	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳
صفت پنجم	۱	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳
صفت ششم	۱	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳
صفت هفتم	۱	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳
صفت هشتم	۱	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳
صفت نهم	۱	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳
صفت دهم	۱	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳
صفت یازدهم	۱	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳
صفت بیستم	۱	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳

قسم نایب کتب اصم بیانین در اینجا جنوک طریقی
اولاد که اول کتب صحیح چقا رب بر عدد زیاد
ایدب بعد بر عدد زیاد، آیلد و کونک عد دی
کتب کتب صحیح او، سن نه حاصل اولسه اوچه
ضرب این سن جمله حاصله قناسین و باقی اجزاء
اگانسبت این سن مثال — اگر یوز یکرم سگز
عدد ک کتب طلب اولسه اول یوز یکرم سگز
عدد یاز، سن برینر مثال — ۱۳۱
بعد احاد خانه سنوک او ز رنه بر صفر قویب
کتب دینه سن بعد بر عدد بولب سگزک او ز رنه
صفا او ز رنه صفا او ز رنه یاز، سن پر طلب
اولان عدد بش واقع اولدی مسفور بشی یازب
و تحتین صطیرا بعد مثلین یاز، سن بر برینه
ضرب این سن یکرم یکرم بشی اولور صطیرا نالین یاز
بعد صطیرا اولان اولان بشی صطیرا نالین یاز و غلک
یکرم بش عد دی، ضرب این سن یکرم یوز یکرم بش
عدد اولور مسفور یوز یکرم بشی اصل مالک
اجزاج این سن باقی اوج قلود برینر مثال
صطیرا اول ۵
صطیرا ثانی ۱۳۸
صطیرا ثالث ۳۵
صطیرا رابع ۵

بِنِ بُو بُو زِيكِرِم سَكِنْدَ عَكَ دُكْ كَعِبِ بِنِ صَحِيحِ
 اُولُبِ وَاوُجِ عَدَدُ بَاقِي قَلْدِي بِنِ بِنِ كِرِ صَحِيحِدُرِ
 بِنِ عَدَدُ زِيَادَهٗ اِيَدِنِ سِنِ اَلتِّ اُولُو رِبَعًا مَسْفُودًا
 اَلتِّي بِنِ صَحِيحَهٗ ضَرَبَ اِيَدِنِ سِنِ اُولُو رِبَعًا عَدَدُ
 اُولُو رِبَعًا اُولُو رِبَعًا اَوْجَهَ ضَرَبَ اِيَدِنِ سِنِ طَقْسِنِ
 اُولُو رِبَعًا جَوَابِ وَاوُجِ سِنِ كِرِمِ يُو زِيكِرِمِ سَكِنْدَ
 كَعِبِ بِنِ صَحِيحِ وَاوُجِ جُزْءِ جَمَلَهٗ طَقْسِنِ بِنِ عَدَدِ
 صَحِيحِ اُولُو رِبَعًا بَاقِي نَهْ مِقْدَارِ عَدَدُ حَاصِلِ اُولُو رِبَعًا
 قَاعِدًا مَذْبُورًا وَاوُجِ اِسْتِخْرَاجِ اُولُو رِبَعًا اَمَّا
 كَعِبُ مِثْلَانِ اُولُو رِبَعًا كَعِبِ صَحِيحِي كُنْدُو نَفْسِي سِنِ
 اُولُو رِبَعًا وَاوُجِ حَاصِلِ اُولُو رِبَعًا عَدَدِ دِي دِي كِنِ
 اُولُو رِبَعًا كَعِبِ صَحِيحَهٗ اُولُو رِبَعًا سِنِ اَنْدَنَ حَاصِلِ اُولُو رِبَعًا
 عَدَدِ دِي مِثْلِي مَكْعَبِ اُولُو رِبَعًا اَوَّلِ وَقْتِ كَعِبِ نَطَقِ
 اُولُو رِبَعًا وَاوُجِ كَعِبِ اَصَمِ اُولُو رِبَعًا بَاقِي قَلْبِقِ اُولُو رِبَعًا
 بَاقِي قَلْبِقِ عَدَدِ دِي ضَرَبَدَنَ حَاصِلِ اُولُو رِبَعًا اَعْدَادًا
 اَلْحَاقِ اِيَدِنِ جَمَلَهٗ اِيَدِنِ سِنِ مِثْلِ مَكْعَبِ اُولُو رِبَعًا
 قِيَمَتِ تَالِثِ مَالِ اَلْمَالِ اِسْتِخْرَاجِ جَمَلِ
 بَيَانِنِ دُرِبِنِ مَالِ اَلْمَالِ مَرْتَبِي اُولُو رِبَعًا
 بِنِ عَدَدِ دِي كِرِمِ مَالِ اَلْمَالِ اِيَلَسَكِ وَاَنْدَنَ
 اِسْتِخْرَاجِ اَيْلِدُ وَاوُجِ عَدَدِ دِي كُنْدُو نَفْسِي اُولُو رِبَعًا
 نَهْ حَاصِلِ اُولُو رِبَعًا كِنِ اُولُو رِبَعًا اُولُو رِبَعًا وَاَنْدَنَ دِي

نه

61
 نَهْ حَاصِلِ اُولُو رِبَعًا مَالِ اَلْمَالِ دِي سِنِ بِنِ مَسْفُودًا
 اِسْتِخْرَاجِ بِنِ مَسْفُودًا كِرِمِ كِرِمِ كِرِمِ اُولُو رِبَعًا
 دِرِلَرِ وَاوُجِ تَالِثِ مَالِ اَلْمَالِ دِرِلَرِ وَاوُجِ تَالِثِ اَوْجِ
 ضَرَبَدَنَ حَاصِلِ اُولُو رِبَعًا خَانِهٖ دِرِلَرِ وَاوُجِ رِبَعِ
 اَلْبِقِ ضَرَبَدَنَ حَاصِلِ اُولُو رِبَعًا اَعْدَادُ خَانِهٖ سِنِ دِرِلَرِ
 وَاوُجِ حَامِسِ صِفِ ظِلْعَهٗ دِرِلَرِ بُونِ اِسْتِخْرَاجِ
 طَرِيقِ اُولُو رِبَعًا بِنِ عَدَدِ بُولِبِ يَا زِلُو مِ اُولُو رِبَعًا
 مَالِ اَلْمَالِ مَطْلُوبِ بِنِ يَا زِلُو مِ اَعْدَادِ اِبْرِمِ نَطَقِ
 وَاوُجِ اَصَمِ اُولُو رِبَعًا حِسَابِ اِدِ سِنِ مَتَالِ
 اَوْجِ بُو زِي اَوُنِ دُرِبِنِ بِيكِ يُو زِي قَرِيقِ اَوْجِ كِرِمِ يُو زِي
 بِيكِ وَاوُجِ اِلِي بِيكِ سَكْسِنِ بِنِ عَدَدِ دِي مَالِ اَلْمَالِ
 طَلَبِ اَيْلَسَكِ بِنِ مَذْبُورِ اَعْدَادِ يَا زِلُو مِ سِنِ

بَرِينِ مَتَالِ ٨١ ٢٠ ٣ ٤ ٤ ١ ٤ ٣ ١

بَعْدَ اَحَادِ خَانِهٖ سِنِ وَاوُجِ اُولُو رِبَعًا اَعْدَادُ
 اُولُو رِبَعًا صِفِ قُوْبِ مَالِ اَلْمَالِ دِي سِنِ وَاوُجِ
 وَاوُجِ اُولُو رِبَعًا خَانِهٖ لِرِبِنِ حَالِي قُوْبِ وَاوُجِ
 اُولُو رِبَعًا خَانِهٖ سِنِ بِنِ صِفِ قُوْيَا سِنِ وَاوُجِ
 اُولُو رِبَعًا نِهَاطِ خَانِهٖ يَا وَاوُجِ اُولُو رِبَعًا حَالِي
 قُوْبِ دُرِبِنِ خَانِهٖ اُولُو رِبَعًا صِفِ قُوْيَا سِنِ

بَرِينِ مَتَالِ ٨١ ٢٠ ٣ ٤ ٤ ١ ٤ ٣ ١

بَعْدَ بِنِ عَدَدِ بُولِبِ دُرِبِنِ اُولُو رِبَعًا يَا زِلُو مِ سِنِ

مَنْطِقِ أَخَذَ دَرِيعِي صَطِيرَ أَوْلَانِ يَارَ، سِنِ وَمِثْلِي
 دَخِي صَطِيرَ خَامِسِنِ يَارَ، سِنِ بِرِ بَرِيئِهِ ضَرْبِ إِيْنِ سِنِ
 نَهْ حَاصِلِ أَوْلُورِ سَهْ صَطِيرِ رَابِعِ دَ، يَارَ، سِنِ بَعْدِ
 صَطِيرِ أَوْلَانِ لَوْلَانِ عَدَدِي صَطِيرِ رَابِعِي لَوْلَانِ
 عَدَدِ، ضَرْبِ إِيْنِ سِنِ نَهْ حَاصِلِ لَوْلُورِ سَهْ صَطِيرِ
 ثَالِثِي يَارَ، سِنِ صَطِيرِ ثَالِثِي يَارَ دُوغَلِكِ عَدَدِي
 كِنْدِ صَطِيرِ أَوْلَانِ لَوْلَانِ عَدَدِ، ضَرْبِ إِيْنِ سِنِ
 نَهْ حَاصِلِ لَوْلُورِ سَهْ صَطِيرِ ثَالِثِي يَارَ حَاصِلِ مَالِ خَا نَهْ
 سِيْدَرِ أَوْلِ قَدَرِ عَدَدِ طَرَحِ إِيْدُبِ بَا قِيَسِنِ
 يَارَ سِنِ بِنِ طَلَبِ أَوْلَانِ عَدَدِ مُقْتَضَايِ حَسَا
 أَوْزَرِ، دَرْتِ وَفَاعِ أَوْلَدِي دَرْتِ عَدَدِي صَطِيرِ
 أَوْلَانِ أَوْجِنِي صِفْرِكِ أَوْزَرِ نَهْ يَارَ، سِنِ كِنْدِ
 دَرْتِ أَوْزَرِ دِيْدَرِ وَمِثْلِي دَخِي مُقَابَلِ سِنْدِ صَطِيرِ
 خَامِسِنِ يَارَ، سِنِ ع صَطِيرِ أَوْلِ
 لَوْلَانِ ۱ ۲ ۳ ۴ ۵ ۶ ۷ ۸ ۹ ۱۰ ۱۱ ۱۲ ۱۳ ۱۴ ۱۵ ۱۶ ۱۷ ۱۸ ۱۹ ۲۰ ۲۱ ۲۲ ۲۳ ۲۴ ۲۵ ۲۶ ۲۷ ۲۸ ۲۹ ۳۰ ۳۱ ۳۲ ۳۳ ۳۴ ۳۵ ۳۶ ۳۷ ۳۸ ۳۹ ۴۰ ۴۱ ۴۲ ۴۳ ۴۴ ۴۵ ۴۶ ۴۷ ۴۸ ۴۹ ۵۰ ۵۱ ۵۲ ۵۳ ۵۴ ۵۵ ۵۶ ۵۷ ۵۸ ۵۹ ۶۰ ۶۱ ۶۲ ۶۳ ۶۴ ۶۵ ۶۶ ۶۷ ۶۸ ۶۹ ۷۰ ۷۱ ۷۲ ۷۳ ۷۴ ۷۵ ۷۶ ۷۷ ۷۸ ۷۹ ۸۰ ۸۱ ۸۲ ۸۳ ۸۴ ۸۵ ۸۶ ۸۷ ۸۸ ۸۹ ۹۰ ۹۱ ۹۲ ۹۳ ۹۴ ۹۵ ۹۶ ۹۷ ۹۸ ۹۹ ۱۰۰

صطر

62 م صَطِيرِ أَوْلَانِ لَوْلَانِ دَرْتِ عَدَدِ، ضَرْبِ إِيْنِ سِنِ
 التَّمِشِ دَرْتِ عَدَدِ أَوْلُورِ صَطِيرِ ثَالِثِي يَارَ، سِنِ
 م صَطِيرِ أَوْلِ -
 لَوْلَانِ ۱ ۲ ۳ ۴ ۵ ۶ ۷ ۸ ۹ ۱۰ ۱۱ ۱۲ ۱۳ ۱۴ ۱۵ ۱۶ ۱۷ ۱۸ ۱۹ ۲۰ ۲۱ ۲۲ ۲۳ ۲۴ ۲۵ ۲۶ ۲۷ ۲۸ ۲۹ ۳۰ ۳۱ ۳۲ ۳۳ ۳۴ ۳۵ ۳۶ ۳۷ ۳۸ ۳۹ ۴۰ ۴۱ ۴۲ ۴۳ ۴۴ ۴۵ ۴۶ ۴۷ ۴۸ ۴۹ ۵۰ ۵۱ ۵۲ ۵۳ ۵۴ ۵۵ ۵۶ ۵۷ ۵۸ ۵۹ ۶۰ ۶۱ ۶۲ ۶۳ ۶۴ ۶۵ ۶۶ ۶۷ ۶۸ ۶۹ ۷۰ ۷۱ ۷۲ ۷۳ ۷۴ ۷۵ ۷۶ ۷۷ ۷۸ ۷۹ ۸۰ ۸۱ ۸۲ ۸۳ ۸۴ ۸۵ ۸۶ ۸۷ ۸۸ ۸۹ ۹۰ ۹۱ ۹۲ ۹۳ ۹۴ ۹۵ ۹۶ ۹۷ ۹۸ ۹۹ ۱۰۰
 م صَطِيرِ ثَالِثِي ۶ ۴
 م صَطِيرِ رَابِعِ ۱ ۶
 م صَطِيرِ خَامِسِ ۴ ۴
 بَعْدِ صَطِيرِ أَوْلَانِ لَوْلَانِ دَرْتِ عَدَدِي صَطِيرِ
 ثَالِثِي يَارَ دُوغَلِكِ التَّمِشِ دَرْتِ عَدَدِ، ضَرْبِ
 إِيْنِ سِنِ كِنْدِ إِيْ بُوْزِ اللَّيْلِ عَدَدِ حَاصِلِ لَوْلُورِ
 أَصِلِ مَالِدِنِ أَوْلِ قَدَرِ عَدَدِ طَرَحِ إِيْدُبِ بَا قِي
 نَهْ قَلُورِ سَهْ يَارَ، سِنِ بِرِيئِهِ مِثَالِ
 م صَطِيرِ أَوْلِ
 لَوْلَانِ ۱ ۲ ۳ ۴ ۵ ۶ ۷ ۸ ۹ ۱۰ ۱۱ ۱۲ ۱۳ ۱۴ ۱۵ ۱۶ ۱۷ ۱۸ ۱۹ ۲۰ ۲۱ ۲۲ ۲۳ ۲۴ ۲۵ ۲۶ ۲۷ ۲۸ ۲۹ ۳۰ ۳۱ ۳۲ ۳۳ ۳۴ ۳۵ ۳۶ ۳۷ ۳۸ ۳۹ ۴۰ ۴۱ ۴۲ ۴۳ ۴۴ ۴۵ ۴۶ ۴۷ ۴۸ ۴۹ ۵۰ ۵۱ ۵۲ ۵۳ ۵۴ ۵۵ ۵۶ ۵۷ ۵۸ ۵۹ ۶۰ ۶۱ ۶۲ ۶۳ ۶۴ ۶۵ ۶۶ ۶۷ ۶۸ ۶۹ ۷۰ ۷۱ ۷۲ ۷۳ ۷۴ ۷۵ ۷۶ ۷۷ ۷۸ ۷۹ ۸۰ ۸۱ ۸۲ ۸۳ ۸۴ ۸۵ ۸۶ ۸۷ ۸۸ ۸۹ ۹۰ ۹۱ ۹۲ ۹۳ ۹۴ ۹۵ ۹۶ ۹۷ ۹۸ ۹۹ ۱۰۰
 بَعْدِ بِشْرِي صَطِيرِ دَ، لَوْلَانِ دَرْتِ عَدَدِي
 دَرْتِ كِنْدِ وَمِثْلِي ضَرْبِ إِيْنِ سِنِ كِنْدِ أَوْنِ اللَّيْلِ
 عَدَدِ أَوْلُورِ وَصَطِيرِ رَابِعِي لَوْلَانِ أَوْنِ
 اللَّيْلِ عَدَدِي دَخِي اللَّيْلِ كِنْدِ وَمِثْلِي ضَرْبِ إِيْنِ سِنِ
 طَقْسِنِ اللَّيْلِ عَدَدِ أَوْلُورِ وَصَطِيرِ رَابِعِي لَوْلَانِ
 التَّمِشِ دَرْتِ عَدَدِي دَرْتِ كِنْدِ وَمِثْلِي إِيْنِ سِنِ كِنْدِ
 إِيْ بُوْزِ اللَّيْلِ عَدَدِ أَوْلُورِ بَعْدِ صَطِيرِ ثَالِثِي

يَا زِدْ وَغُلِّقْ أَعْدَادِي بِرِخَانَهُ وَصَطِرِ يَا بَعْدِي
 أَوْلَانِ أَعْدَادِي إِي كِي خَانَهُ وَصَطِرِ خَامِسِينَ
 أَوْلَانِ أَعْدَادِي أَوْجِ خَانَهُ دَسْتِ رَأْسَتِ
 طَرَفِي نَقْلِ إِي كِي سِنِ بَرِينِ مِثَالِ
 صَطِرِ أَوْلِ ۴
 صَطِرِ ثَانِي ۵ ۱ ۴ ۳ ۷ ۲ ۰ ۱ ۱
 صَطِرِ ثَالِثِ ۲ ۵ ۶
 صَطِرِ رَابِعِ ۹ ۶
 صَطِرِ خَامِسِ ۱ ۶
 بَعْدِي بِرِ عَدَدِ بُولْبِ إِي كِي صِفَرِ أَوْ زِي نَهْ يِعْنِي
 كِيدِي أَوْ زِي نَهْ يَانِ سِنِ وَأَوْلِ عَدَدِ عَيْنِي
 صَطِرِ خَامِسِينَ يَانِ سِنِ أَوْنِ أَلْتِ يَانِي نَهْ بَعْدِي
 صَطِرِ أَوْلِ يَانِ دُوغُولِ عَدَدِي صَطِرِ خَامِسِينَ
 أَوْلَانِ كِلِي عَدَدِي صَطِرِ إِي كِي سِنِ نَهْ حَاصِلِ أَوْلِ
 صَطِرِ جِهَارِ يَانِ سِنِ جِهْلِهِ إِي كِي سِنِ وَصَطِرِ جِهَارِ
 أَوْلَانِ كِلِي عَدَدِي صَطِرِ أَوْلِ يَانِ دُوغُولِ
 عَدَدِي صَطِرِ إِي كِي سِنِ نَهْ حَاصِلِ أَوْلِ سَهْ صَطِرِ
 ثَالِثِ أَوْلَانِ كِلِي عَدَدِي صَطِرِ أَوْلِ يَانِ دُوغُولِ
 عَدَدِي صَطِرِ إِي كِي سِنِ نَهْ حَاصِلِ أَوْلِ سَهْ صَطِرِ
 ثَانِي دَانِ أَوْلِ قَدَرِ عَدَدِ طَرِحِ إِي كِي سِنِ يَانِ سِنِ
 بِنِ طَلَبِ أَوْلَانِ عَدَدِ مُقْتَضَائِي حِسَابِ أَوْ زِي إِي كِي

واقع

واقع اولدي مذ بون اكي صطير اولن ياز ون
 ومثلن د اكي صطير خامس يان سن مثال
 صطير اول ۴ ۳
 صطير ثاني ۵ ۱ ۴ ۳ ۷ ۲ ۰ ۱ ۱
 صطير ثالث ۲ ۵ ۶
 صطير رابع ۹ ۶
 صطير خامس ۱ ۶ ۲
 بعد صطير اولن و صطن واقع اولن اكي عدي
 صطير خامس اولن اولن بوز التمش اكي عدي ده ضرب
 ايك سن نه حاصل اولر سه صطير رابعون مقابليند
 ثبت ايك سن ۳ ۴
 صطير اول ۴ ۳
 صطير ثاني ۵ ۱ ۴ ۳ ۷ ۲ ۰ ۱ ۱
 صطير ثالث ۲ ۵ ۶
 صطير رابع ۹ ۶ ۲ ۴
 صطير خامس ۱ ۶ ۲
 و جمله ايك سن طقوز بيك طقوز يوز بيك عدي اولور
 يان سن بعد كرو صطير اولن اولن اكي عدي
 صطير رابع اولن اولن طقوز بيك طقوز يوز بيك درت
 عدي ده ضرب اذ سينكر اون طقوز بيك سكر يوز
 فرق سكر عدي اولور مقابليند صطير
 ثالث يان سن مثال

صَطْرٍ اَوَّلٍ ۲ م

صَطْرٍ ثَانِي ۲ ۰ ۱ ۱ ۲ ۳ ۷ ۲ ۰ ۱ ۱

صَطْرٍ ثَالِثٍ ۲ ۵ ۶
۲ ۷ ۵ ۸ ۳ ۱

صَطْرٍ رَابِعٍ ۹ ۹ ۲ ۳

صَطْرٍ خَامِسٍ ۱ ۶ ۲

وَجْهَهُ اِيْن سِن اِيْ يُوْز يَمِيْش بِش بِيْكَ سَكِر يُوْز

فَرِيْق سَكِر عَدَدَا وُلُوْر صَطْرٍ ثَالِثِدْ سَبْت اِيْ دَر سِن

بَعْدُ صَطْرٍ ثَالِثِدْ يَار دُوْغَكْ كَلِيْ اَعْدَادِيْ صَطْرٍ

اَوَّلِدَا وُلَا ن اِيْ عَدَدْ دْ ضَرَب اِيْ دَر سِن سَكِر بِش يُوْز

الَّتِيْ بَرِيْكَ الَّتِيْ يُوْز طُقْسَانَ الَّتِيْ عَدَدَا وُلُوْر

اَصِلْ صَطْرٍ ثَالِثِدْ وُلَا ن اَعْدَادِدْ ن اَوَّل مَقْدَا

عَدَدُ طَرَح اِيْ دَب بَا فِيْ سِن يَار سِن مَثَالِ

صَطْرٍ اَوَّلٍ ۲ م

صَطْرٍ ثَانِي ۲ ۰ ۱ ۱ ۲ ۳ ۷ ۲ ۰ ۱ ۱

۵ ۵ ۱ ۶ ۹ ۶
۲ ۹ ۷ ۲ ۱

بَعْدُ صَطْرٍ خَامِسِدْ وُلَا ن اِيْ يَانِيْ دْ خِي اُوْن

الَّتِيْ عَدَدْ اُوْر سِن سَكِر اُوْتُوْز اِيْ اُوْلُوْر صَطْرٍ

رَا بَعْدُ يَار سِن بَعْدُ كِيْ نَه مَد بُوْر اِيْ كِنْدُوْ

بَغْسِيْ نَه اُوْر سِن دَرْت اُوْلُوْر وُدْ دِيْ كِيْ نَه

اِيْ كِيْ نَه اُوْر سِن سَكِر اُوْلُوْر صَطْرٍ رَا بَعْدُ يَار دُوْ

اُوْتُوْز اِيْ يَانِيْ نَه يَار سِن كِر اُوْج يُوْز يَكِرِم سَكِر

عَدَدَا وُلُوْر اُوْلَدَن دَا فِيْ صَطْرٍ رَابِعِن اُوْلَا ن

طُقُوْز بِيْكَ طُقُوْز يُوْز يَكِرِم دَرْت عَدَدْ دْ اِلْحَاق

اِيْ دَب وَجْهَهُ اِيْ ن سِن سَكِر صَطْرٍ رَابِعِن اُوْن بِيْكَ

اِيْ يُوْز الَّتِيْ اِيْ عَدَدَا وُلُوْر يَار سِن بَرِيْ مَثَالِ

صَطْرٍ اَوَّلٍ ۲ م

صَطْرٍ ثَانِي ۲ ۰ ۱ ۱ ۲ ۳ ۷ ۲ ۰ ۱ ۱

صَطْرٍ ثَالِثٍ ۲ ۵ ۶
۲ ۷ ۵ ۸ ۳ ۱

صَطْرٍ رَابِعٍ ۱ ۰ ۲ ۵ ۳

صَطْرٍ خَامِسٍ ۱ ۶ ۲

بَعْدُ صَطْرٍ اَوَّلِدَا وُلَا ن اِيْ عَدَدِيْ صَطْرٍ

رَابِعِن اُوْلَا ن اُوْن بِيْكَ اِيْ يُوْز الَّتِيْ اِيْ عَدَدْ

ضَرَب اِيْ دَر سِن سَكِر يَكِرِم بِيْكَ بِش يُوْز دَرْت عَدَدْ

اُوْلُوْر صَطْرٍ ثَالِثِدْ اُوْلَا ن اِيْ يُوْز يَمِيْش بِش بِيْكَ

سَكِر يُوْز فَرِيْق سَكِر عَدَدْ دْ اِلْحَاق اِيْ دَر سِن كِر اِيْ

يُوْز طُقْسَانَ الَّتِيْ بِيْكَ اُوْج يُوْز الَّتِيْ اِيْ عَدَدَا وُلُوْر

بَرِيْ مَثَالِ

صَطْرٍ اَوَّلٍ ۲ م

صَطْرٍ ثَانِي ۲ ۰ ۱ ۱ ۲ ۳ ۷ ۲ ۰ ۱ ۱

صَطْرٍ ثَالِثٍ ۲ ۵ ۶
۲ ۷ ۵ ۸ ۳ ۱

صَطْرٍ رَابِعٍ ۱ ۰ ۲ ۵ ۳

صَطْرٍ خَامِسٍ ۱ ۶ ۲

بَعْدُ صَطْرٍ خَامِسِدْ اُوْلَا ن اِيْ يَانِيْ ن اُوْلَا ن

اَوْنِ اللَّيْتِ عَدَدًا، اَوْرَ، سِنِكِرًا اَوْ تَوْرًا اِي عَدَدًا اَوْ
 يَارًا، سِنَ وَمَزْبُورًا اِي كِنْدَ وَنَفْسِنَه اَوْ سِنِكِم
 دَرْتِ اَوْ لُورَمَزْبُورِ دَرْتِ عَدَدِي اَوْ جِهَ ضَرْبِ
 اِيْنِ سِنِكِرًا اَوْ اِي اَوْ لُورَمَزْبُورًا اَوْ اِي اِي دَاخِي
 صَطْرًا اَوْ بَعْدَ يَارًا، سِنَ جَمَلَه اَوْ جِ يُوْنًا اَوْ تَوْرًا اِي
 عَدَدًا اَوْ لُورًا اَوْ لَوْنِ صَطْرًا اَوْ بَعْدَ اَوْ لَانَ اَعْدَادًا
 اِلْحَاقًا اَوْ لَوْنَدَقْنِ جَمَلَه صَطْرًا اَوْ بَعْدَ اَوْ نِ بِيَكِ
 بَشَرِيُوْزِ سَكْسَنِ دَرْتِ عَدَدًا اَوْ لُورَبَرِيْنِي مِثَالًا

صَطْرٍ اَوَّلٍ ۴ ۳
 صَطْرٍ ثَانِي ۲ ۹ ۷ ۴ ۱ ۲ ۰ ۸ ۱
 صَطْرٍ ثَالِثٍ ۲ ۹ ۶ ۳ ۵ ۲
 صَطْرٍ رَابِعٍ ۱ ۰ ۵ ۸ ۴
 صَطْرٍ خَامِسٍ ۱ ۶ ۳

بَعْدَ، مَزْبُورِ صَطْرٍ خَامِسِنِ اَوْ لَانَ اِي عَدَدِي
 كِنْدَ وَمِثْلَه ضَرْبِ اِيْنِ سِنِكِرِ دَرْتِ اَوْ لُورِ وِدَرْتِ
 عَدَدِي كِدْ وَاكِيَهَ ضَرْبِ اِيْنِ سِنِكِرِ سَكْرًا اَوْ لُورِ جَمَلَه
 صَطْرٍ خَامِسِنِ يُوْرَ اَلْتَمِشِ سَكْرًا عَدَدًا اَوْ لُورِ
 يَارًا، سِنَ بَعْدَ صَطْرٍ ثَالِثِنِ اَوْ لَانَ اَعْدَادِي بَرِ
 وَصَطْرٍ رَابِعِنِ اَوْ لَانَ اَعْدَادِي اِي خَانَه وَصَطْرِ
 خَامِسِنِ اَوْ لَانَ اَعْدَادِي اَوْ جِ خَانَه دَسْتِ
 رَاسْتِ طَرَفِنَه نَقْلِ اِيْدُبِ يَارًا، سِنَ مِثَالًا

صَطْرٍ اَوَّلٍ ۴ ۳
 صَطْرٍ ثَانِي ۲ ۹ ۷ ۴ ۱ ۲ ۰ ۸ ۱
 صَطْرٍ ثَالِثٍ ۲ ۹ ۶ ۳ ۵ ۲
 صَطْرٍ رَابِعٍ ۱ ۰ ۵ ۸ ۴
 صَطْرٍ خَامِسٍ ۱ ۶ ۳

بَعْدَ، بَرِ عَدَدًا دَاخِي يُوْلُبِ اَحَادِ خَانَه سِنِنِ وَاَقِيعِ اَوْلَانِ
 صِفْرِكَ اَوْ ذَرِيْنِ يَارًا، سِنَ وَمِثْلِنِ دَاخِي صَطْرِ
 خَامِسِنِ يَارًا، سِنَ بَعْدَ صَطْرِ اَوْلَدِ، يَارُودِ وَغَكِ
 عَدَدِي صَطْرٍ خَامِسِنِ اَوْ لَانَ كَلِي عَدَدًا، ضَرْبِ
 اِيْنِ سِنِ نَهَ حَاصِلِ اَوْ لُورِ سَهَ صَطْرِ جِهَارِ دِي، يَارًا
 بَعْدَ صَطْرِ اَوْلَدِ، كِي عَدَدِي صَطْرٍ رَابِعِنِ اَوْلَانِ
 كَلِي عَدَدًا، ضَرْبِ اِيْنِ سِنِ نَهَ حَاصِلِ اَوْلَدِ سَهَ
 صَطْرِ ثَالِثِنِ يَارًا، سِنِ پَسِ طَلَبِ اَوْلَانِ عَدَدِ
 بَرِ وَاَقِيعِ اَوْلَدِي مَزْبُورِ بَرِي اَحَادِ خَامِسِنِ
 اَوْلَانِ صِفْرِكَ اَوْ رِي نَهَ يَارًا، سِنَ وَمِثْلِنِ دَاخِي
 صَطْرِ خَامِسِنِ يَارًا، سِنِ بِيَكِ اللَّيْتِ يُوْزِ سَكْسَنِ

بَرِ عَدَدًا اَوْ لُورِ بَرِيْنِي مِثَالًا
 صَطْرٍ اَوَّلٍ ۴ ۳
 صَطْرٍ ثَانِي ۲ ۹ ۷ ۴ ۱ ۲ ۰ ۸ ۱
 صَطْرٍ ثَالِثٍ ۲ ۹ ۶ ۳ ۵ ۲
 صَطْرٍ رَابِعٍ ۱ ۰ ۵ ۸ ۴
 صَطْرٍ خَامِسٍ ۱ ۶ ۳

اولر سده اصل مال خا سندن اول مقدار
 اعداد طرح ايک سين پهن ضرب مسفور د،
 حاصل اولان اعدادي اصل مال دن طرح
 اولدوقن باقي عدد قلمدي پهن معلوم اولدو
 ذکر اولان مالک ضلع درت يوز يکرم بر عدد
 واقع اولدوشن ميزان مال المال

۷	۴	۶	۱۸	۴	۶	۱
۷	۴	۶	۱۸	۴	۶	۱
۱	۴	۹	۲	۳	۶	۲
۲	۹	۸	۴	۷	۳	۸
۳	۱	۲	۱	۳	۷	۲

۱	۷	۷	۲	۴	۱
۱	۷	۷	۲	۴	۱
۳	۵	۴	۲	۱	۲
۷	۰	۱	۹	۶	۴
۷	۴	۶	۱	۸	۲

۳	۲	۱
۳	۲	۱
۸	۲	۲
۱	۶	۸
۱	۷	۷

بعن مسفور بيک آلت يوز سکسن بر عدد دي صطير
 اولن اولان بر عدد، ضرب ايک سين کير و بيک آلت يوز
 سکسن بر عدد اولور صطير رابعن ياز، سن جمله
 ايک سينگر صطير رابعن اون کره، يوز بيک و الثمن
 بيک سکسن بر عدد اولور ياز، سن برين مثال

- صطير اول ۱ ۲ ۳ ۴ ۵ ۶ ۷ ۸ ۹ ۱۰ ۱۱ ۱۲ ۱۳ ۱۴ ۱۵ ۱۶ ۱۷ ۱۸ ۱۹ ۲۰ ۲۱ ۲۲ ۲۳ ۲۴ ۲۵ ۲۶ ۲۷ ۲۸ ۲۹ ۳۰ ۳۱ ۳۲ ۳۳ ۳۴ ۳۵ ۳۶ ۳۷ ۳۸ ۳۹ ۴۰ ۴۱ ۴۲ ۴۳ ۴۴ ۴۵ ۴۶ ۴۷ ۴۸ ۴۹ ۵۰ ۵۱ ۵۲ ۵۳ ۵۴ ۵۵ ۵۶ ۵۷ ۵۸ ۵۹ ۶۰ ۶۱ ۶۲ ۶۳ ۶۴ ۶۵ ۶۶ ۶۷ ۶۸ ۶۹ ۷۰ ۷۱ ۷۲ ۷۳ ۷۴ ۷۵ ۷۶ ۷۷ ۷۸ ۷۹ ۸۰ ۸۱ ۸۲ ۸۳ ۸۴ ۸۵ ۸۶ ۸۷ ۸۸ ۸۹ ۹۰ ۹۱ ۹۲ ۹۳ ۹۴ ۹۵ ۹۶ ۹۷ ۹۸ ۹۹ ۱۰۰
- صطير ثاني ۱ ۲ ۳ ۴ ۵ ۶ ۷ ۸ ۹ ۱۰ ۱۱ ۱۲ ۱۳ ۱۴ ۱۵ ۱۶ ۱۷ ۱۸ ۱۹ ۲۰ ۲۱ ۲۲ ۲۳ ۲۴ ۲۵ ۲۶ ۲۷ ۲۸ ۲۹ ۳۰ ۳۱ ۳۲ ۳۳ ۳۴ ۳۵ ۳۶ ۳۷ ۳۸ ۳۹ ۴۰ ۴۱ ۴۲ ۴۳ ۴۴ ۴۵ ۴۶ ۴۷ ۴۸ ۴۹ ۵۰ ۵۱ ۵۲ ۵۳ ۵۴ ۵۵ ۵۶ ۵۷ ۵۸ ۵۹ ۶۰ ۶۱ ۶۲ ۶۳ ۶۴ ۶۵ ۶۶ ۶۷ ۶۸ ۶۹ ۷۰ ۷۱ ۷۲ ۷۳ ۷۴ ۷۵ ۷۶ ۷۷ ۷۸ ۷۹ ۸۰ ۸۱ ۸۲ ۸۳ ۸۴ ۸۵ ۸۶ ۸۷ ۸۸ ۸۹ ۹۰ ۹۱ ۹۲ ۹۳ ۹۴ ۹۵ ۹۶ ۹۷ ۹۸ ۹۹ ۱۰۰
- صطير ثالث ۱ ۲ ۳ ۴ ۵ ۶ ۷ ۸ ۹ ۱۰ ۱۱ ۱۲ ۱۳ ۱۴ ۱۵ ۱۶ ۱۷ ۱۸ ۱۹ ۲۰ ۲۱ ۲۲ ۲۳ ۲۴ ۲۵ ۲۶ ۲۷ ۲۸ ۲۹ ۳۰ ۳۱ ۳۲ ۳۳ ۳۴ ۳۵ ۳۶ ۳۷ ۳۸ ۳۹ ۴۰ ۴۱ ۴۲ ۴۳ ۴۴ ۴۵ ۴۶ ۴۷ ۴۸ ۴۹ ۵۰ ۵۱ ۵۲ ۵۳ ۵۴ ۵۵ ۵۶ ۵۷ ۵۸ ۵۹ ۶۰ ۶۱ ۶۲ ۶۳ ۶۴ ۶۵ ۶۶ ۶۷ ۶۸ ۶۹ ۷۰ ۷۱ ۷۲ ۷۳ ۷۴ ۷۵ ۷۶ ۷۷ ۷۸ ۷۹ ۸۰ ۸۱ ۸۲ ۸۳ ۸۴ ۸۵ ۸۶ ۸۷ ۸۸ ۸۹ ۹۰ ۹۱ ۹۲ ۹۳ ۹۴ ۹۵ ۹۶ ۹۷ ۹۸ ۹۹ ۱۰۰
- صطير رابع ۱ ۲ ۳ ۴ ۵ ۶ ۷ ۸ ۹ ۱۰ ۱۱ ۱۲ ۱۳ ۱۴ ۱۵ ۱۶ ۱۷ ۱۸ ۱۹ ۲۰ ۲۱ ۲۲ ۲۳ ۲۴ ۲۵ ۲۶ ۲۷ ۲۸ ۲۹ ۳۰ ۳۱ ۳۲ ۳۳ ۳۴ ۳۵ ۳۶ ۳۷ ۳۸ ۳۹ ۴۰ ۴۱ ۴۲ ۴۳ ۴۴ ۴۵ ۴۶ ۴۷ ۴۸ ۴۹ ۵۰ ۵۱ ۵۲ ۵۳ ۵۴ ۵۵ ۵۶ ۵۷ ۵۸ ۵۹ ۶۰ ۶۱ ۶۲ ۶۳ ۶۴ ۶۵ ۶۶ ۶۷ ۶۸ ۶۹ ۷۰ ۷۱ ۷۲ ۷۳ ۷۴ ۷۵ ۷۶ ۷۷ ۷۸ ۷۹ ۸۰ ۸۱ ۸۲ ۸۳ ۸۴ ۸۵ ۸۶ ۸۷ ۸۸ ۸۹ ۹۰ ۹۱ ۹۲ ۹۳ ۹۴ ۹۵ ۹۶ ۹۷ ۹۸ ۹۹ ۱۰۰
- صطير خامس ۱ ۲ ۳ ۴ ۵ ۶ ۷ ۸ ۹ ۱۰ ۱۱ ۱۲ ۱۳ ۱۴ ۱۵ ۱۶ ۱۷ ۱۸ ۱۹ ۲۰ ۲۱ ۲۲ ۲۳ ۲۴ ۲۵ ۲۶ ۲۷ ۲۸ ۲۹ ۳۰ ۳۱ ۳۲ ۳۳ ۳۴ ۳۵ ۳۶ ۳۷ ۳۸ ۳۹ ۴۰ ۴۱ ۴۲ ۴۳ ۴۴ ۴۵ ۴۶ ۴۷ ۴۸ ۴۹ ۵۰ ۵۱ ۵۲ ۵۳ ۵۴ ۵۵ ۵۶ ۵۷ ۵۸ ۵۹ ۶۰ ۶۱ ۶۲ ۶۳ ۶۴ ۶۵ ۶۶ ۶۷ ۶۸ ۶۹ ۷۰ ۷۱ ۷۲ ۷۳ ۷۴ ۷۵ ۷۶ ۷۷ ۷۸ ۷۹ ۸۰ ۸۱ ۸۲ ۸۳ ۸۴ ۸۵ ۸۶ ۸۷ ۸۸ ۸۹ ۹۰ ۹۱ ۹۲ ۹۳ ۹۴ ۹۵ ۹۶ ۹۷ ۹۸ ۹۹ ۱۰۰

بعن صطير اولن اولان بر عدد، دي صطير
 ثالث اولان اعداد، لياق اذب جمله اذب ياز

اولرسه كينه كند و استخرج اولان عدد، او سين
 و آندن دنجي نه حاصل اولورسه كينه استخراج ايلد و كوك
 عدد، او سين و آندن دنجي نه حاصل اولورسه
 كينه استخراج ايلد و كوك عدد، او سين اصل مال
 بوليه بونك استخراج طرفي اعدادي يوزد غوك
 صكر احاد خانه سينه صيفر قوتب يعنى بر خانه
 صيفر قوتب و درت خانه، مالي قوتب سين تا آخر
 اولجه بوقياس او زرينه صيفر لر ين سبت ايدن
 ين بونك اول خانه سينه استخراج اولنان عدد
 ياز، سين اكا صيفر العدد درلر و ايجي درجه ك
 اصل مال خانه سيند اكا صيفر مال كعب درلر
 و صطير ثاني دنجي درلر و او جيجي درجه صيفر
 مال لال درلر و ثانيه العدد دنجي درلر و درت دنجي
 درجه صيفر الكعب درلر و ثالث العدد دنجي درلر
 و بشي درجه صيفر لال درلر و رابع العدد دنجي
 درلر و البشي درجه صيفر ضلع درلر مثال

۷ ۶ ۵ ۴ ۳ ۲ ۱ ۰ ۹ ۸ ۷ ۶ ۵ ۴ ۳ ۲ ۱ ۰ ۹ ۸ ۷

اكر اعدادي مسعودك مالي كعب طلب اولسه
 قاعداء مشروح او زرينه صيفر لر ين سبت ايدن
 يعنى درت منطبق و درت اصم او زرينه صيفر
 قوتب بعد بر عدد بول صيفر اخرجك او زرينه

وضع

وضع ايدن سين و مئين دنجي صيفر ضلعك ياز سين بربرينه
 ضرب ايدن نه حاصل اولرسه صيفر مالنه ياز، سين
 رابع العدد درلر بعد صيفر مالنه اعدادي صيفر اولن
 اولان عدد، ضرب ايدن نه حاصل اولرسه صيفر كعبه
 ياز، سين اكا ثالث العدد درلر بعد كنه صطير اولن
 اولان عدد، مزبور صطير ثالثين اولان اعداد، ضرب
 ايدن نه حاصل اولرسه صطير ثانيك اولان عدد دن
 اول مقدار عدد طرح ايدن با قيسن ياز، سين پس
 اولان عدد بر مقتضاي حساب بش واقع اولدي
 مسفور بشي صيفر اولن صيفر ثالثك او زرينه ياز سين
 صيفر آخيره زرينين دنجي صيفر ضلعك ياز، سين بربرينه
 ضرب ايدن سين يكرم بش عدد اولور مزبور يكرم بش عدد
 رابع العدد، ياز، سين بعد مسفور بش ك صيفر اولن
 ياز ليشد رابع العدد، ياز و غوك يكرم بش عدد،
 ضرب ايدن سين يكرم يوز يكرم بش عدد اولور پس يوز يكرم
 بشي ثالث العدد، ياز، سين بعد كنه مزبور بشي در
 اولان يوز يكرم بش عدد، ضرب ايدن سين البقي بونك
 بش اولر ثاني العدد، ياز، سين بعد كنه مزبور بشي
 البقي يوز يكرم بشه ضرب ايدن سين اوچ بيك يوز يكرم
 بش اولور صيفر مالنه اول مقدار عدد طرح ايدن
 با قيسن ياز، سين بعد صيفر ضلعك اولان بشي مئنا

اَيْنَ سِنِكُمْ اَوْ نِ اُولُو مَزْبُورِ اَوْ نِ صِفِ الْعَدَدِ دَهْ اَوْلَانِ
 بَشِ عَدَدِ دَهْ ضَرْبِ اَيْنِ سِنِ اَللِّي اُولُو مَزْبُورِ اَللِّي رَابِعِ الْعَدَدِ
 يَا زَهْ سِنِ جَمَلِهْ اَيْنِ سِنِ يَمْنَنِ بَشِ عَدَدِ اُولُو بَعْدِ بَيْتِهْ
 صِفِ الْعَدَدِ دَهْ اَوْلَانِ بَشِي مَزْبُورِ يَمْنَنِ بَشِ عَدَدِ دَهْ ضَرْبِ
 اَيْنِ سِنِكُمْ اَوْجِ بُو زِ يَمْنَنِ اُولُو ثَالِثِ الْعَدَدِ دَهْ يَا زَهْ سِنِ
 جَمَلِهْ اَيْنِ سِنِ بَشِ بُو زِ عَدَدِ اُولُو مَزْبُورِ بَشِ بُو زِ
 صِفِ الْعَدَدِ دَهْ اَوْلَانِ بَشِ عَدَدِ دَهْ ضَرْبِ اَيْنِ سِنِكُمْ اَللِّي
 بَشِ بُو زِ عَدَدِ اُولُو ثَانِيِ الْعَدَدِ دَهْ يَا زَهْ جَمَلِهْ اَيْنِ سِنِ
 اَوْجِ بِيكِ بُو زِ يَكْرِمِ بَشِ عَدَدِ حَاصِلِ اُولُو بَشِ مَسْفُورِ
 اَعْدَادِي بِرِ حَاكِهْ دَسْتِ رَاسْتِ طَرْفِهْ نَقْلِ اَيْدُبِ
 يَا زَهْ سِنِ بَعْدِ ثَالِثِ الْعَدَدِ اَمِجُونِ صِفِ ضِلْعِنِ اَوْلَانِ
 اَوْلَانِ اَوْ نِ اَوْ نِ بَشِ اَيْنِ سِنِ مَزْبُورِ اَوْ نِ بَشِي
 صِفِ الْعَدَدِ دَهْ اَوْلَانِ بَشِ عَدَدِ دَهْ ضَرْبِ اَيْنِ سِنِ يَمْنَنِ
 بَشِ عَدَدِ اُولُو رَابِعِ الْعَدَدِ دَهْ يَا زَهْ سِنِ جَمَلِهْ اَيْنِ سِنِ
 بُو زِ اَللِّي اُولُو مَزْبُورِ بُو زِ اَللِّي صِفِ الْعَدَدِ دَهْ اَوْلَانِ
 بَشِهْ ضَرْبِ اَيْنِ سِنِ بِيدي بُو زِ اَللِّي حَاصِلِ اُولُو ثَالِثِ
 الْعَدَدِ دَهْ يَا زَهْ سِنِ جَمَلِهْ اَيْنِ سِنِ بِيكِ اِكِي بُو زِ اَللِّي عَدَدِ
 اُولُو اِكِي حَاكِهْ دَسْتِ رَاسْتِ طَرْفِهْ نَقْلِ اَيْدُبِ يَا زَهْ سِنِ
 بَعْدِ رَابِعِ الْعَدَدِ اَمِجُونِ صِفِ ضِلْعِنِ اَوْلَانِ اَوْ نِ بَشِ
 عَدَدِ دَهْ بَشِ عَدَدِ دَهْ اَللِّي اَللِّي اَيْنِ سِنِ يَكْرِمِ اَوْلِ مَزْبُورِ
 صِفِ الْعَدَدِ دَهْ اَوْلَانِ بَشِهْ ضَرْبِ اَيْنِ سِنِ بُو زِ اُولُو

رابع

رَابِعِ الْعَدَدِ دَهْ اَوْلَانِ بُو زِ اَللِّي عَدَدِي اَللَّقِ اَيْنِ سِنِ اِكِي
 بُو زِ اَللِّي عَدَدِ اُولُو اَوْجِ حَاكِهْ دَسْتِ رَاسْتِ طَرْفِهْ
 نَقْلِ اَيْدُبِ يَا زَهْ سِنِ بَعْدِ صِفِ الْعَدَدِ دَهْ اَوْلَانِ يَكْرِمِهْ
 بَشِ دَخِي اَللَّقِ اَيْنِ سِنِ يَكْرِمِ بَشِ اَوْلِهْ دَرْتِ حَاكِهْ دَسْتِ
 رَاسْتِ طَرْفِهْ نَقْلِ اَيْدُبِ يَا زَهْ سِنِ بَعْدِ بَرِ عَدَدِ دَخِي
 بُولُبِ وَسَطِ اَوْلَانِ صِفْرِكِ اَوْ زِهْ يَا زَهْ سِنِ وَ مِثْلِنِ
 دَخِي صِفِ ضِلْعِنِ وَا قِيعِ اَوْلَانِ يَكْرِمِ بَشِ يَا زَهْ يَا زَهْ سِنِ
 يَسْ طَلَبِ اَوْلَانِ عَدَدِ بَرِ مَقْتَضَانِي حِسَابِ اَوْجِ وَا
 اَوْلَادِي مَزْبُورِ اَوْجِي صِفْرِكِ اَوْ زِهْ يَا زَهْ بَشِ مِثْلِنِ
 دَخِي صِفِ ضِلْعِنِ مَقَابِلِسِنِ يَا زَهْ سِنِ اِكِي بُو زِ اَللِّي
 اَوْجِ اُولُو مَسْفُورِ اِكِي بُو زِ اَللِّي اَوْجِي صِفِ الْعَدَدِ دَهْ
 يَا زَهْ دَوْعِكِ اَوْجِهْ ضَرْبِ اَيْدُبِ نَهْ حَاصِلِ اَوْلِ رَسِهْ
 رَابِعِ الْعَدَدِ دَهْ يَا زَهْ سِنِ جَمَلِهْ اَيْنِ سِنِ بَعْدِ رَابِعِ الْعَدَدِ
 اَوْلَانِ اِكِي عَدَدِي جَمَلِهْ اَيْنِ سِنِ يَكْرِمِ بَشِ بِيكِ
 بِيدي بُو زِ اَللِّي طُقُورِ عَدَدِ اُولُو بَعْدِ مَسْفُورِ اَعْدَادِي
 صِفِ الْعَدَدِ دَهْ اَوْلَانِ اَوْجِ عَدَدِ دَهْ ضَرْبِ اَيْنِ سِنِ رِ حَاصِلِ
 اَوْلِ رَسِهْ ثَالِثِ الْعَدَدِ دَهْ يَا زَهْ جَمَلِهْ اَيْنِ سِنِ اَوْ نِ اَوْجِ
 كَرِهْ بُو زِ بِيكِ اُولُو وِيكْرِمِ بِيدي بِيكِ اِكِي بُو زِ يَمْنَنِ بِيدي
 عَدَدِ اُولُو بَعْدِ مَسْفُورِ اَعْدَادِي كَرِهْ اَوْجِهْ ضَرْبِ
 اَيْنِ سِنِ نَهْ حَاصِلِ اَوْلِ رَسِهْ ثَانِيِ الْعَدَدِ دَهْ يَا زَهْ بَعْدِ
 ثَانِيِ الْعَدَدِ دَهْ نَهْ مِقْدَارِ عَدَدِ وَا رِ نَهْ جَمَلِهْ اَيْنِ سِنِ

اَوْجُ يَوْمَ الَّذِي كَرِهَ يَوْمَ بَيْكٍ وَاوْتُونَ بِرَبِّكَ سَكْرَ يَوْمٍ
 اَوْ تَوَزُّ بِرَعْدٍ اَوْ لَوْرُ بَعْدُ مَسْفُورٌ عَدَدِي كَيْتَ اَوْجِ عَدَدِ
 اَيْدِي سِنِّ بَيْكِ الَّذِي لَتَّ كَرِهَ يَوْمَ بَيْكٍ وَطَقَسْنَ بِشَيْءٍ بَيْكٍ
 دُرَّتْ يَوْمَ طَقَسْنَ اَوْجِ عَدَدِ اُولُو اَصْلِ مَالِدْنِ اَوْلَى
 مَقْدَارِ عَدَدِ طَرَحِ اَيْدِي بَاقِي قَلْبِ عَدَدِي يَازَ سِنِّ بَعْدُ
 صِفِ ضِلْعِي اَوْلَانِ اِي يَوْمَ الَّذِي اَوْجَلْتُ اَوْجِ عَدَدِي
 مُضَاعِفِ اَيْدِي سِنِّ كَرِهَ اِي يَوْمَ الَّذِي لَتَّ اُولُو مَسْفُورٌ
 اِي يَوْمَ الَّذِي التَّبِي يُوْتَرُونَ اَوْلَانِ اَوْجِ عَدَدِي دَرَضَتْ
 اَيْدِي سِنِّ نَهَ حَاصِلِ اَوْلَسَه رَابِعَ الْعَدَدِ دَهَ يَازَ سِنِّ
 جُمَّلَه اَيْدِي سِنِّ مَقْدَارِ عَدَدِ اَوْلَسَه كَيْتَ مَزْبُورِ اَوْجِ عَدَدِي
 ضَرْبِ اَيْدِي سِنِّ نَهَ حَاصِلِ اَوْلَسَه ثَالِثَ الْعَدَدِ دَهَ يَازَ سِنِّ
 جُمَّلَه اَيْدِي سِنِّ كَيْتَ مَسْفُورِ اَوْجِ عَدَدِي ضَرْبِ اَيْدِي سِنِّ
 مَقْدَارِ عَدَدِ حَاصِلِ اَوْلَسَه ثَانِي الْعَدَدِ دَهَ يَازَ جُمَّلَه
 اَيْدِي سِنِّ بِرِخَانَه دَسْتِ رَاسْتِ طَرَفِي نَقْلِ اَيْدِي سِنِّ بَعْدُ
 صِفِ ضِلْعِي اَوْلَانِ التَّبِيَه اَوْجِ عَدَدِ دَخِي يَازَ اَيْدِي سِنِّ
 طَقُوزِ عَدَدِ اَوْلَه جُمَّلَه اِي يَوْمَ الَّذِي طَقُوزِ عَدَدِ اَوْلَى
 مَسْفُورِ اَوْجِ عَدَدِي ضَرْبِ اَيْدِي سِنِّ نَهَ حَاصِلِ اَوْلَسَه
 رَابِعَ الْعَدَدِ دَهَ يَازَ سِنِّ جُمَّلَه اَيْدِي سِنِّ نَهَ مَقْدَارِ عَدَدِ
 اَوْلَسَه مَزْبُورِ اَوْجِ عَدَدِي ضَرْبِ اَيْدِي سِنِّ حَاصِلِ اَوْلَانِ
 اَعْدَادِي ثَالِثَ الْعَدَدِ دَهَ يَازَ جُمَّلَه اَيْدِي سِنِّ اِي خَانَه
 دَسْتِ رَاسْتِ طَرَفِي نَقْلِ اَيْدِي يَازَ سِنِّ بَعْدُ رَابِعَ

الْعَدَدِ اِيحُونَ صِفِ ضِلْعِي اَوْلَانِ عَدَدِي اَوْجِ عَدَدِ
 دَخِي لِحَاقِ اَيْدِي سِنِّ اِي يَوْمَ التَّمِشِ اِي عَدَدِ اَوْلُو مَزْبُورِ
 اِي يَوْمَ التَّمِشِ كَيْتَ كَيْتَ اَوْجِهَ ضَرْبِ اَيْدِي سِنِّ نَهَ حَاصِلِ
 اَوْلَسَه رَابِعَ الْعَدَدِ دَهَ يَازَ جُمَّلَه اَيْدِي سِنِّ مَقْدَارِ عَدَدِ
 اَوْلَسَه اَوْجِ خَانَه دَسْتِ رَاسْتِ طَرَفِي نَقْلِ اَيْدِي
 يَازَ سِنِّ بَعْدُ صِفِ ضِلْعِي اَوْلَانِ اِي يَوْمَ التَّمِشِ اِي
 عَدَدِي اَوْجِ عَدَدِ دَخِي لِحَاقِ اَيْدِي سِنِّ كَيْتَ وَاِيحُونَ
 اِي التَّمِشِ بِشِ عَدَدِ اَوْلَه دُرَّتْ خَانَه دَسْتِ رَاسْتِ
 طَرَفِي نَقْلِ اَيْدِي يَازَ سِنِّ بَعْدُ بِرِ عَدَدِ دَخِي
 بُولِبِ صِفِرِ اَجْرِكُ اَوْ زِي نَهَ يَازَ سِنِّ كَيْتَ اَحَادِ نَه
 خَانَه سَيِّدِ رَيْسِ طَلَبِ اَوْلَانِ عَدَدِ بِرِ مَقْتَضَانِي
 حِسَابِ الَّذِي وَقَعَ اَوْلَى مَسْفُورِ الَّذِي صِفِرِ وَزِي
 صِفِ الْعَدَدِ دَهَ يَازَ وَ مِثْلِي دَخِي صِفِ ضِلْعِي
 اَحَادِ خَانَه سِنِّ يَازَ بِرِ بِرِيَهَ ضَرْبِ اَيْدِي سِنِّ
 نَهَ حَاصِلِ اَوْلَسَه رَابِعَ الْعَدَدِ دَهَ يَازَ بَعْدُ
 رَابِعَ الْعَدَدِ دَهَ وَقَعَ اَوْلَانِ كَيْتَ اَعْدَادِي جُمَّلَه
 اَيْدِي كَرِ وَا مَسْفُورِ الَّذِي عَدَدِي دَهَ ضَرْبِ اَيْدِي سِنِّ
 صِفِ الْعَدَدِ دَهَ يَازَ مِثْلِي نَهَ حَاصِلِ اَوْلَسَه
 ثَانِي الْعَدَدِ دَهَ يَازَ سِنِّ جُمَّلَه اَيْدِي سِنِّ بِرِ بُولِبِ
 جُمَّلَه اَيْدِي وَا كَوْنِ اَعْدَادِي كَيْتَ مَسْفُورِ صِفِ
 الْعَدَدِ دَهَ اَوْلَانِ التَّبِيَهَ ضَرْبِ اَيْدِي سِنِّ مَقْدَارِ

عَدَدٌ حَاصِلٌ أَوْ لِرَسِّهِ تَالِيٌ الْعَدَدَ دَّ يَأْتِي
 جَمَلَهُ أَيَدُبُّ بَعْدُ تَالِيَهُ الْعَدَدُ دَّ جَمَلَهُ أَيْلِدُوكُو
 أَعْدَادِي كَيْتَه مَزْبُورُ الَّتِي عَدَّ دَّ ضَرِبَ إِدَسِنِ
 نَهْ مِقْدَارُ عَدَدٌ حَاصِلٌ أَوْ لِرَسِّهِ أَصْلٌ مَالِدَرَنْ
 أَوَّلُ مِقْدَارٌ أَعْدَادُ طَرِجَ أَيِدَا سِنِ الْكَرْبَاقِي عَدَدُ
 قَلَمِيُوبُ تَمَامٌ وَفَاإِدَّ رَسِّهِ أَوَّلُ وَقَتِيْنِ مَالِ كَعْبِ
 مُنْطَقِي دِيسِنِ وَالْكَرْبَاقِي عَدَدٌ قَلُورَسِّهِ مَالِ
 كَعْبِ أَصَمُّ دِيسِنِ هَرَّ وَقَتِكْ بُوَ أَصْلٌ مَقْدَارُهُ حَاتِ
 أَوْلَهُ طَرِيقِي مَشْرُوحٌ أَوْزَرَ أَخْرَاجَ إِدَّ سِنِ
 أَخْرَاجِ أَوْلِيْمَاسِي جَدُّ وَنَ طَرِيقِي إِلَهَ آسَانِ
 أَوْلَمَا غِنِ جَدُّ وَلِ إِلَهَ يَأْزِلْدِي بُوَ مَضْلَعَاتِي
 لَا غَيْرِي يَنْهَايَه كَعْبِ كَعْبِ كَعْبَةً وَأَرِنَجَه
 أَخْرَاجِ أَوْلِيْمَورُ آتَا غَيْرِي مُسْتَهْمَلِ
 نَسْنَه أَوْلِيْمَاغِنِ بُوَ مِقْدَارُ بَيَانِ أَوْلُنْدِي
 بَاقِي سِي دَاخِي بُوَنْدَنْ قِيَاسِ أَوْلِيْنَه

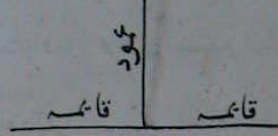
مثال مال كعب

مثال مال كعب بطريق جدول

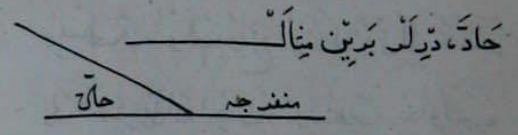
٧	٧	١	١	٣	٣	٥	٥	٩	٩	٨	٥
٧	١	٣	٥	٩	٨	٥	٣	١	١	١	١
٧	١	٣	٥	٩	٨	٥	٣	١	١	١	١
٧	١	٣	٥	٩	٨	٥	٣	١	١	١	١
٧	١	٣	٥	٩	٨	٥	٣	١	١	١	١
٧	١	٣	٥	٩	٨	٥	٣	١	١	١	١
٧	١	٣	٥	٩	٨	٥	٣	١	١	١	١
٧	١	٣	٥	٩	٨	٥	٣	١	١	١	١
٧	١	٣	٥	٩	٨	٥	٣	١	١	١	١
٧	١	٣	٥	٩	٨	٥	٣	١	١	١	١
٧	١	٣	٥	٩	٨	٥	٣	١	١	١	١

بر برینه برابر اکی زاویه حاصل اولسه اول
 وقتین هر برینه اول زاویک قائمه درلر
 و هر برینه اول خطوک که اوزرته واقع
 اوله اکا نمود درلر برین صورت

واگر اول اکی زاویه بر برینه برابر اولسه
 اول وقت بویوکنه منفرجه درلر و کوچوکنه

شکل اکا درلر که اکی بر خط احاطه ایلیه
 یاد اچی ارتق دایره بیٹی و قطعه دایره و مثلث
 و مربع و محسن کبی که تفصیل لری و صورتلر
 اشغلا بیان اولینه انشا الله

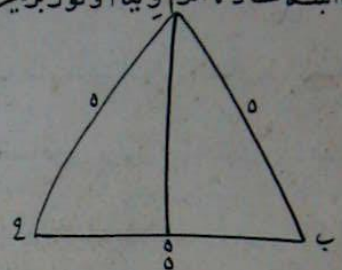
اگنی قسم مساحت مثلثاتک بیانین در مساحت
 مثلثات شول شکله درلر که اکی اوج خطی
 مستقیم احاطه ایش اوله اول خطلرک
 هر برینه ضلع درلر و هر ضلع که زاوییه
 نسبت مقابلسینک واقع اوله و تر درلر و هر
 ضلعدن که زاویه آنوک مقابلسینک واقع
 اولشد راندن بر نمود اخرج اده لر اول

عمود قاعدن درلر چونکی بواوج ضلع مثلثدن برینه
 قاعدن اعتبار درلر باقی قلن اکی ضلع ساقین
 پس ایدی مثلث اعتبار بیلکه یا متساویه بالاضلاع اولر
 یا متساوی الساقین اولور و یا مختلف بالاضلاع
 اولور و یا اعتبار بیلکه یا حاده الذوا یا و یا قائم
 الذوا یا و یا منفرج الذوا یا اولور قاعدن

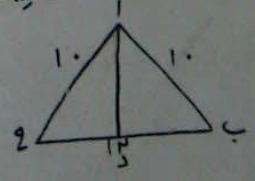
مساحت مثلث متساویه بالاضلاع طریق اولر
 که بوضیح لرک بر سینک نصفندن بر خط اخرج
 اولنه تاز اوویه و ارنجه که آنوک مقابلسینک
 و اول خطی بوضیح لرک بر سینک نصفنه ضرب
 اده لر هر نه حاصل اولور سه اول مثلثک مساحت
 اول اولور اما متقدمین بونلرک استخراج
 اولق اچون حفضه قابل اوله بر قاعدن وضع
 ایشلر حروف اوزر اکر مثلثات و اکر مربعات

اول قاعدن الیه بیان اولنور پس ایدی قاعدن
 دد و کهن الیف بی جیم دال در مثال ا ب ج د
 که ضلع لری متساویدر نصف ضلع ب ج که دال در
 بر خط اخرج اده سینک تاز اوویه و ارنجه که
 الیف دال در پس اول خط نصف احد ضلع
 یعنی بی داله ضرب اده سین هر نه حاصل اولر
 مساحت مثلث متساویه بالاضلاع اول اولر

شَيْلِهِ بِلَسَانِكُمْ مَثَلَتْ أَوْجُ ضِلْعٍ بِإِلَهٍ مُتَسَاوِيٍّ أَوْلَى
أَوَّلُ الْبَيْتِ حَادَةٌ الزَّوَايَا وَيَهْ أَوْلُورِ بَرِينِ مِثَالِ

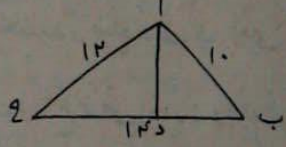

قَاعِدَةٍ مِيسَاخِتٍ مَثَلَتْ مُتَسَاوِيٍّ السَّاقَيْنِ
طَرِيقِ أَوْلُورِ كَيْ سَا قَيْنِدَنْ بَاقِي قَلَنْ ضِلْعٍ كَيْ
يَا سَا قَيْنِدَنْ بُوَيْكُ أَوْلُورِ وَيَا كُوجُكُ أَوْلُورِ
بَهْرَحَالِ أَنْوَكُ أَوْرَتَا سِنِدَنْ بِرِخَطِ أَخْرَاجِ
إِدْ، سِنِ تَا زَا وَيِيهِ وَارْتَجَحَهُ كَيْ أَوْلُ ضِلْعُكُ مَقَا
بَلْهَ سِنِدُكُ دُرُ أَوْلُ خَطِي أَوْلُ ضِلْعُكُ نِصْفِيهِ
ضَرْبِ إِدْ، سِنِ هَرَّ نَهْ حَاصِلِ أَوْلُورِ سَهْ مِيسَا
مَثَلَتْ أَوْلُورِ مِثَالِ ا ب ج ا كَيْ سَا قُكُ دَاخِي
مِثَالِ ا ب ا ج بِرِ بَرِينِهِ بَرَا بَرْدُزُ بَعْدُ أَوْلُ
ضِلْعِ أَخْرَكُ نِصْفِيْدَنْ كَيْ يَا زِيَادَهْ وَيَا ا كَسِكُودُزُ
ب ج تَا زَا وَيِيهِ وَارْتَجَحَهُ بِرِخَطِ أَخْرَاجِ
إِدْ، سِنِكُمْ ا لَيْفِ دَا لُ بَعْدُ بُو خَطِي نِصْفِ
ضِلْعِ بِي جِيمِ ضَرْبِ إِدْ، سِنِ نَهْ حَاصِلِ أَوْلُورِ سَهْ
مِيسَاخِتِ أَوْلُ أَوْلُورِ بَرِينِ مِثَالِ

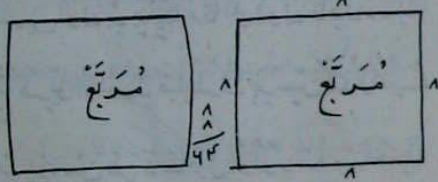
قَاعِدَةٍ مِيسَاخِتٍ مَثَلَتْ مُخْتَلِفِ الْأَضْلَاعِ بَيَانِ إِدْ
طَرِيقِ أَوْلُورِ كَيْ ا كَيْ ضِلْعِ اقْصَرُ بَرِينِ جَمْعِ إِدْ، سِنِ بَرِينِ
أَوْرِي نَهْ زِيَادَهْ نَهْ مِقْدَارِ وَقَعِ أَوْلُورِ سَهْ أَوْلُ زِيَادَهْ
وَأَقَعِ أَوْلَانِ عَدَدَهْ ا كَيْ ضِلْعِيْدَنْ حَاصِلِ أَوْلَانِ عَدَدَهْ
ضَرْبِ إِدْ، سِنِ مِقْدَارِ عَدَدِ حَاصِلِ أَوْلُورِ سَهْ أَوْلُورِ
ضِلْعِهِ قَسَمْتِ إِدْ سِنِ وَبَاقِي قَلَنْكُ بِنِصْفِي ضِلْعِي
بَعْدُ أَوْلُ صَقْلِدُ وَغُوكُ عَدَدِ مِقْدَارِ ضِلْعِ اقْصَرُ
طَرِيقِ ضِلْعِ ثَالِثِ كَيْ ا طَوْلُورِ أَوْرِي هَرَّ نِهْ بَرِينِ
أَوْلُ مَحَلِدَنْ مَقَابِلِ سِنِدَنْ وَقَعِ أَوْلَانِ زَا وَيِيهِ بِرِخَطِ
ا خْرَاجِ إِدْ، سِنِ أَوْلُ خَطِ ذِكْرِ أَوْلَانِ ضِلْعِ ا طَوْلُكُ
نِصْفِيهِ ضَرْبِ إِدْ، سِنِ نَهْ حَاصِلِ أَوْلُورِ سَهْ مِيسَا
مَثَلَتْ أَوْلُ أَوْلُورِ مِثَالِ مَثَلَتْ ا لَيْفِ بِي جِيمِ كَيْ
ضِلْعِيْدَنْ مُخْتَلِفِ ضِلْعِ ا لَيْفِ بِي بَعْنِي ا لَيْفِ بِي
ضِلْعِيْنِ أَوْنِ ذِرَاعِ فَرَضِ إِدْ، رُزُ وَضِلْعِ ا لَيْفِ جِيمِ
بَعْنِي ا لَيْفِ جِيمِ ضِلْعِيْنِ أَوْنِ ا كَيْ ذِرَاعِ فَرَضِ إِدْ، سِنِ
وَضِلْعِ بِي جِيمِ بَعْنِي بِي جِيمِ ضِلْعِيْنِ أَوْنِ دُرْتِ ذِرَاعِ
فَرَضِ إِدْ، سِنِ بَعْدُ أَوْنِ ا كَيْ ذِرَاعِ ا إِلَهْ أَوْنِ ذِرَاعِ
بَرِينِ جَمْعِ إِدْ، سِنِ كَيْ ضِلْعِيْنِ اقْصَرُ بَرِينِ دُرْتِ يَكْرِمِ ا كَيْ
ذِرَاعِ أَوْلُورِ بَعْدُ بَرِينِكُ أَوْرِي نَهْ زِيَادَهْ، أَوْلَانِ
ا كَيْ ذِرَاعِ ذِكْرِ أَوْلَانِ يَكْرِمِ ا كَيْ ذِرَاعِهِ ضَرْبِ
إِدْ، سِنِ قَرِيْقُ دُرْتِ ذِرَاعِ أَوْلُورِ بَعْدُ بُو قَرِيْقُ دُرْتِ

ذراع اُون دَرْت ذراع كِ ضلع اُولدَر قِسمَت اِدَه سِن
 خراج قِسمَت اُوچ ذراع و سُبُع ذراع اُولور بِن بون
 ذِكْر اُولان اُون دَرْت ذراع دَن طرَح اِدَه سِن
 باقِي اُون ذراع و شِس سُبُع ذراع قَلور بِن سَنو
 باقِي تَصْصِيف اِدَه سِن كِر بَش ذراع و نِي سُبُع ذراع
 اُولور هَر فِي ضلع اَلِيفِ نِي يَعْني اَلِيفِ نِي كِه
 ضلعِينك اَقْصَرِيدِر ضلعِ نِي جِمْ يَعْني نِي جِمْ
 ضلعِ دَن اُولجِه سِن هَر نَرِيه بِنشور سَه اُول
 مَحَلِدَن تازا و يِيه وار بَجَه بِرْخَط اَخْرَاج اِدَه سِن
 اَلِيفِ دَال كِي بَعْد اُول حَطِي نِي جِمْ يَعْني نِي جِمْ
 ضلعِ كِ بَصْفِنَه ضْرِب اِدَه سِن هَر نَه حَاصِل اُولد
 مِسَاحَتِ مَثَلْت مَذْكَور اُولور بَرِنِر مِثَال

بِجْمُوعِ مَثَلَاتِكِ مِسَاحَتِكِ طَرِيقِ اُولدَر كِه اَلد
 مَثَلْت قَائِمِ الزَاوِيَه اُولجَاقِ اُولور سَه كِر كِسَه
 مُتَسَاوِي السَّاقَيْنِ اُولسُون كِر كِه مُخْتَلِفِ الاَصْلَاحِ
 اُولسُون ضلعِ قَائِمِكِ بَرِنِي بِرِنُوكِ بَصْفِنَه ضْرِب
 اِدَه سِن نَه حَاصِل اُولور سَه مِسَاحَتِ مَثَلْت
 اُولور اُوچُنِي قِسمَتِ عَديري مَثَلْت اُولد
 مِسَاحَتِ بَيَانِنَكِ دَر شَوْل شِكْلِ لَر كِي ضلعِ لَرِي

مُسْتَقِيمِ اُولَه اِكِي قِسمَتِ رَقِسمِ اَوَّلِ مَدَرِيه عَاتُوكِ
 مِسَاحَتِ بَيَانِنَكِ دَر يَعْني شَوْل شِكْلِ كِه اَلِي دَرْت
 ضلعِ مُسْتَقِيمِ اِحَاطَه اَتَمِش اُولَه اَلرَهَر دَرْت ضلعِ
 بَرَابَر اُولجَق اُولور سَه و هَر دَرْت زَاوِيَه دَاخِمْ قَائِمِ
 اُولجَق اُولور سَه اُول وَقْتِ مَدْرَجِ دَر لَر بَرِنِر صُورَتِ
 طَرِيقِ مِسَاحَتِ اُولدَر كِه ضلعِ لَر كِه بِرِنِي كِنْدُو
 نَفْسِنَه ضْرِب اِدَه سِن هَر نَه حَاصِل اُولور سَه
 مِسَاحَتِ مَدْرَجِ اُولور مِثَال

وَ اَلرَضْلِعَلَرِي مُتَسَاوِي اَمَّا ذَا وِي لَرِي قَائِمِ
 اُولسَه اُول وَقْتِ مُعَيَّن دَر لَر بَرِنِر صُورَتِ
 اَنُوكِ مِسَاحَتِ طَرِيقِ قَطْرِيكِ بَرِنِي نِصْفِ
 قَطْرِ اَخْرَكِ جَمِيعِ سَه ضْرِب اِدَه سِن هَر نَه حَاصِل
 اُولور سَه مِسَاحَتِ مُعَيَّن اُولور مَعِين
 اَلرُزَا وِي لَرِي قَائِمِ اُولور سَه ضلعِ لَرِي بَرَا بَر
 اُولسَه اُول وَقْتِ مُسْتَقِيمِ دَر لَر بَرِنِر صُورَتِ
مُسْتَقِيمِ اَنُوكِ حَاصِلِنِ مِسَاحَتِكِ طُولِنَه عَرَضِنَه
 ضْرِب اِدَه سِن هَر نَه حَاصِل اُولور سَه مِسَاحَتِ اُولد
 اُولور وَاكِر نَه ضلعِ لَرِي مُتَسَاوِي اُولسَه وَنَه

ذَاوِيه لَرِي قَائِمِ اُولَسَه لَاكِين مُقَابَلَه بَرَا بَرَا اُولَسَه
 اُول وَقْتِن شَبِيه مُعِين دَر لَر بَرِين صَوْرَت اُولَه
 مِسَاحَت قَطْر بَرِين اُولَشْدُوْد، سِن تَاكِيْم اِي مُثَلَّتْ
 اُولَه هَر بَرِين مُثَلَّتْ قَاعِدَ سِي اُوْرَرَا، اُوْلُجُوْب

بُجَلَه اِيْدُوْب جَوَاب وِر، سِن شَبِيه مُعِين

وَ اَلر صَوْرَت لَرِي غَيْرِي اُولَسَه اُول وَقْتِن مُخْرِفَه
 دَر لَر مُخْرِف بَرِين صَوْرَت وَقَطْر شَكْل

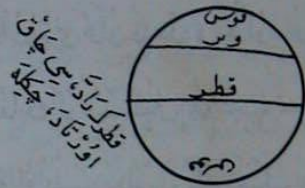
شَوْل خَطَه دَر لَر كِه اِي ذَاوِيه اُولَسَه اُوْرَرَا سِن 6
 اُولَشْمِيش اُولَه بَر بَرِينَه مُقَابِل اُولَه قَاعِدَه دَر مِسَاحَت
 مُرَبَّع طَرِيْق اُولَدَر كِه ضِلْع لَر كِه بَر سِن كِنْد و نَفْسِيَه
 ضَرْب اِد، سِن هَر نَه حَاصِل اُولُوْر سَه مِسَاحَت
 مُرَبَّع اُولُوْر قَاعِدَه دَر مُعِين قَطْر دِيْنُوْكَ بَر سِنُوْكَ
 نَصِيْفِن قَطْر اَخْرَكُ بَجِيْبِي سِنَه ضَرْب اِد، سِن هَر نَه
 حَاصِل اُولُوْر سَه مِسَاحَت مُعِين اُولُوْر قَائِدَه
 اَلر بَر شَكْل اُولَسَه ضِلْع لَرِي مُسَاوِي اَمَّا بِلَسَكُ
 كِه قَائِمِ الزَّاوِيَه مِيْذَر يَا مَرَبَّع مِيْذَر يُقَسَمَه مُعِين مِيْذَر
 هَر اِي قَطْر نَبِي اُوْلُجُوْب اَلر مُتَسَاوِي اُوْلُجُوْ
 اُولُوْر سَه مُرَبَّع اُولُوْر اَلر مُتَسَاوِي اُولُوْر سَه
 مُعِين اُولُوْر قَاعِدَه دَر مِسَاحَت مُسْتَطِيْل طَرِيْق
 اُولَدَر كِه كِنْد و طَوْلِن عَرْضِيَه ضَرْب اِد، سِن هَر نَه
 حَاصِل اُولُوْر سَه مِسَاحَت اُول اُولُوْر قَاعِدَه دَر

مِسَاحَت شَبِيه مُعِين طَرِيْق اُولَدَر كِه اُولُوْر كِه اُولَشْدُوْ
 رَا، سِن تَاكِيْم اِي مُثَلَّتْ اُولَه بَعْدُ هَر بَرِين يُوْقَرُوْد،
 بِيَان اُولُن مُثَلَّتْ قَاعِدَ سِي اُوْرَرَا، اُوْلُجُوْب مَجْمُوْع
 اِي مُثَلَّتْ عَدَدِي مِسَاحَت مَذْكُوْر اُولُوْر و مِسَاحَت
 مُخْرِفَات دَر نَبِي هَا ن قَاعِدَه مَذْكُوْر اُوْرَرَا يَنْدَر اَسْتَحْرَاج
 اُولِنَه قَائِدَه اَلر مُسْتَطِيْل اِيْلَه شَبِيه مُعِين اُوْرَرَا سِن 6
 شَبَه وَاَقِع اُولَسَه مَعْلُوْم اِدْمَك دِلْسَك يُوْقَرُوْد، مَرَبَّع
 اِيْلَه مُعِين اُوْرَرَا سِن بِيَان اُولِنَا ن قَاعِدَه اُوْرَرَا،
 مَعْلُوْم اُولُوْر اُوْلُجُوْب قِسْمِ ضِلْع لَرِي كُنْتَر اُولَان
 شَكْل لَر كِه مِسَاحَت بِيَانِيْنَدَه دَر مُخْمَس و مُسَدَّس
 كِي و بُوْنَلَدَن غَيْرِي جَمِيْع سِن كِه قَاعِدَه اُولَدَر كِه
 هَر بَرِين مُثَلَّتْ قِسْم اِد، سِن هَر بَرِين مُثَلَّتْ
 اِيْلَه مِسَاحَت اِيْدُوْب مَجْمُوْع مِسَاحَت بُوْنَلَر كِه
 مِسَاحَت اُولُوْر مَثَلًا مُخْمَس اُوْج مُثَلَّتْ قِسْمِ
 اُولُوْر بَرِين صَوْرَت و بُوْ مُثَلَّتْ تَوَكُّ هَر بَرِين
 اُوْلُجُوْب بُجَلَه اِد، سِن كِه مِسَاحَت مُخْمَس اُولُوْر
 و مُسَدَّس دَر ت مُثَلَّتْ قِسْم اُولُوْر

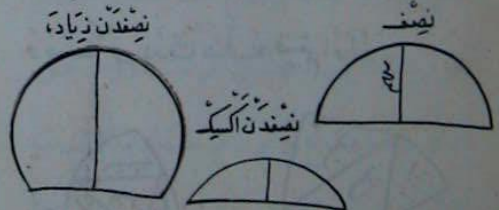

دَر نَبِي قِسْمِ ضِلْع لَرِي مُسْتَطِيْم اُولَمِيْن شَكْل لَر كِه
 مِسَاحَت بِيَانِيْنَدَه دَر دَا بَر، بَر شَكْلَه دَر لَر كِه

آلئ بر دکر می خط احاد، اتمش اوله آنول
 اورتاسیندا بر نقطه اوله که جمیع خطوطی
 اول نقطه دن اول محیطی اخراج ادر
 مجموع متساوی اوله برین صورت

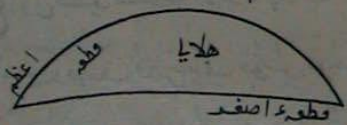
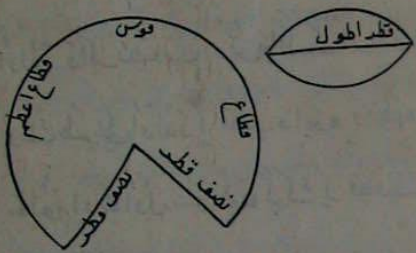
د اول نقطیه مرکز ددرله وهر بیرنه اول
 خطلرک نصف قطر ددرله وهر خط که دایره
 اکی پان اده اگر برابر اولسون و اگر اولسون
 اکاوتر ددرله و اول وتر خط که دایره نوک
 راست اورتاسیندا واقع اوله اکا قطر ددرله
 و اول محیط دایره نوک نصفه قوس ددرله
 قطعده دایره بر شکله ددرله که وتر و قوس
 احاطه اتمش اوله کرکه اول نصف دایره او
 کرگسه داخی زیاده اولسون مثال

وهر خط که قطعنک نصفن دن وترک نصفنه
 و اینجه اخراج اولسه اول وقتین ستم ددرله

قطر

قطر دایره بر شکله ددرله که اکی نصف قطر و
 قوس احاطه اده یا نصفن دن زیاده اوله و یا
 اکی اوله وهر شکل که اند اکی قوس اوله
 هر بری نصفن دن اوسوک اولورسه اوکه بیض
 ددرله و اهللیچی ددرله آنوک اکی قطری اولور
 بری بویک و بری کوچک برین صورت
 اگر اکی قطعده مختلف بری و ترده شرکت
 اولجق اولورسه آنوک بر برینک اوزرینده
 زیاده اولان شکله هلال ددرله مثال

قاعدت مساحت دایره قطرک نصفن محیطک
 نصفنه ضرب اده سین هر نه حاصل اولورسه

مِسَاحَتِ دَايِرَةِ اُولُوْرَسَهٗ قَطْرُ دَايِرَةِ
 مَعْلُوْمٌ اُولُوْبٌ وَ مَقْدَارُ مَحِيْطٍ نَا مَعْلُوْمٌ اُولُوْبَاق
 اُولُوْرَسَهٗ قَطْرُ اَوْجٍ مِثْلِيَهٗ وَسَبْعِيَهٗ ضَرْبِ اِدْرَسِيْنَ
 هَرَبَهٗ حَاصِلِ اُولُوْرَسَهٗ مَحِيْطِ اَوْلِ اُولُوْرَاكَرِ مَحِيْطِ
 مَعْلُوْمٌ اُولُوْبٌ وَ قَطْرُ مَجْهُوْلٌ اُولُوْبَاقِ اُولُوْرَسَهٗ
 مَحِيْطِي نِي وَسَبْعَهٗ قِسْمَتِ اِدْرَسِيْنَ خَارِجِي قِسْمَتِ
 قَطْرُ اُولُوْرَقَاعِيكَ دُوْرُ مِسَاحَتِ قِطْعَهٗ دَايِرَةِ
 اَكْرُ قِطْعَهٗ دَايِرَةِ نَكْ نِصْفِي اُولُوْبَاقِ اُولُوْرَسَهٗ
 قَطْرُكَ نِصْفِي رُبِي مَحِيْطِي دَايِرَةِ كِرِ نِصْفِي مَحِيْطِ
 نِصْفِي دَاكِرِ ضَرْبِ اِدْرَسِيْنَ مِسَاحَتِ نِصْفِ حَاصِلِ
 اُولُوْرٍ وَاكْرُ نِصْفِي دَاكِرِ اُولُوْبَاقِ اُولُوْرَسَهٗ
 بُوْنُكَ طَرَبِي اُولُوْرِكَ قَطْرُ دَايِرَةِ وَ قِطْعَهٗ
 مَعْلُوْمٌ اِدْرَسَهٗ اَوْلِ شُوْبِيَهٗ كِرُكَ كِرِ قِطْعَنُكَ وَ تَرُكَ
 نِصْفِي كِنْدُ وَ نِصْفِيَهٗ ضَرْبِ اِدْرَسِيْنَ نَهٗ حَاصِلِ اَوْلِ
 اَوْلِ قِطْعَنُكَ سَهْمِيَهٗ قِسْمَتِ اِدْرَسِيْنَ خَارِجِي قِسْمَتِ
 نَهٗ مَقْدَارِ اُولُوْرَسَهٗ اَوْلِ سَهْمِ اُوْرِيَهٗ اِدْرَسِيْنَ
 مَجْمُوْعِ اَوْلِ قَطْرِ مَطْلُوْبِ اُولُوْرٍ چُوْنِكِي قَطْرُ
 مَعْلُوْمٌ اَوْلِهٖ نِصْفِ قَطْرِ نِصْفِ قُوْسِ قِطْعِيَهٗ ضَرْبِ
 اِدْرَسِيْنَ اَوْلِ خَطِّ مَطْلُوْبِ اُولُوْرٍ حَاصِلِ اَوْلَانِ
 عَدَدِي صَقْلِيَهٗ سِيْنَ بَعْدُ نِصْفِ قَطْرِ اِيْلَهٗ سَهْمِ
 اُوْرِنَا سِيْنَ وَ اَبُوْ اَوْلَانِ تَقَاوُتِ وَ تَرُكَ نِصْفِيَهٗ

ضرب

ضَرْبِ اِيْدِي سِيْنَ هَرَبَهٗ حَاصِلِ اُولُوْرَسَهٗ اَوْلِ صَقْلُوْ
 غُوْكَ حَاصِلِ اُوْرِيَهٗ زِيَادَهٗ اِدْرَسِيْنَ اَكْرُ قِطْعَهٗ نِصْفِيَهٗ
 زِيَادَهٗ اُولُوْبَاقِ اُولُوْرَسَهٗ اَوْلِهٖ سِيْنَ اَكْرُ نِصْفِيَهٗ
 اَكْرُ اُولُوْرَسَهٗ مَجْمُوْعِ بَاقِي مِسَاحَتِ قِطْعَهٗ اَوْلِ
 فَايِدِ اَكْرُ قِطْعَهٗ دَايِرَةِ مَشْتَبِهٖ اَوْلِسَهٗ كِرِ نِصْفِيَهٗ
 يَا اَرْتَقِدْ رِيَا اَلْسِيْكَ اِرْتَقِدْ اِدْرَسِيْنَ اَكْرُ سَهْمِيَهٗ
 مَتَسَاوِي نِصْفِي وَ تَرُ اُولُوْرَسَهٗ قِطْعَهٗ نِصْفِ
 دَايِرَةِ اُولُوْرَاكَرِ زِيَادَهٗ اُولُوْرَسَهٗ اِرْتَقِ اَوْلُوْرِ
 اَكْرُ اَلْسِيْكَ اُولُوْرَسَهٗ نِصْفِي اَكْرُ اَوْلُوْرَقَاعِيَهٗ
 مِسَاحَتِ قِطْعَهٗ چُوْنِ اَحَادِ ضِلْعِيْنَ نِصْفِ قُوْسَهٗ
 ضَرْبِ اِدْرَسِيْنَ مِسَاحَتِ مَزْبُوْرَا اُولُوْرٍ قَاعِيَهٗ
 مِسَاحَتِ شَكْلِي بِيَهِي چُوْنِ شَكْلِي بِيَهِي مُرَكَّبِ اَوْلِهٖ
 اِكِي قِطْعَدَنْ كِرِ هَرَبِي نِصْفِي اَكْرُ اَوْلِهٖ
 قَطْرًا طَوَالِيْنَ اَوْلَشُدْ وَرَا تَاكِيْمِ اِكِي قِطْعَهٗ بَرِيَهٗ
 مِمْتَازِ اَوْلِهٖ هَرَبِي بَرِيَهٗ مِسَاحَتِيْنَ بَاشْتَهٗ مَعْلُوْمٌ
 اِدْرَسِيْنَ جَمَلَهٗ اِدْرَسِيْنَ سِيْكَرِ مِسَاحَتِ بِيَهِي اَوْلُوْرَقَاعِيَهٗ
 مِسَاحَتِ هِلَالِي مِسَاحَتِ قِطْعَهٗ صُغْرَايِ مِسَاحَتِ
 قِطْعَهٗ عَظْمِيَدِيْنَ اَكْرُ بَاقِي هَرَبَهٗ قَلُوْرَسَهٗ مِسَاحَتِ
 هِلَالِي اَوْلِ اَوْلُوْرِيْلِكِلِ كِرِ شَكْلِي هِلَالِي اِكِي قِطْعَهٗ
 طَوِيْلُوْرِيْرِي نِصْفِ اَوْلُوْرٍ وَ بَرِيَهٗ نِصْفِيَهٗ
 اَكْرُ اَوْلُوْرُوْ اِرْتَقِ اَوْلُوْرَا نُوْرُكَرِ مِسَاحَتِ

طريقي اولدر كه هر برين بشقه معلوم ادرين
 درونجي قسيم مساحتته متعلق مسالوك بيانك در
 مساله اگر بزجاه اولسه طول اون اكي ذراع و
 عرض اكي محقق ذراع اولسه عمق نه مقدار اولمق
 كدر كه بر اذله اوله طريقي اولدر كه اون اكي ذراع
 اكي ذراعه ونيم ذراع ضرب اذ سن اوتوز اولو
 يوز مقدار بزانلدر اوتوز قسمت اذ سن
 اوج ذراع وثلث ذراع خارج قسمت واقع اولو
 كه اول مقدار عمق واقع اولمق كرك كيم بزانله
 اوله اون الت ذراع آب طشره چقدر سالر كه اول
 چاهوك عمق در بوتقدير جده طول و عرض مقدار
 اولمق لاذنم كلور طريقي اولدر كه اذله و اون
 الت ذراع قسمت اذ سن عمق چاهدر خارجي
 قسمت الت ذراع وربع واقع اولور پس بونك
 جذرين اخذ اذ سن كه اكي محقق كذ اولور چاه
 مز بودك طول و عرض اولقدر واقع اولو
 طريقي آخر يوز عددك جذرين اون الت
 عددك جذرينه قسمت اذ سن خارجي قسمت
 اكي محقق اولور كه جواب اوله موافق واقع
 اولور مساله آخر اگر بز حوض اولسه
 اذرنك بر چشمه واقع اولسه اول چشمك

ذكر

ذكر اولان حوضه سوصالي ورسلر بشكون
 ونيم كونا حوض دولسه وچشمه بغليوب
 حوض مسفورك ديبندن بر دلوكي اولسه
 صالي ورسلر اوج كونا و بر كونا في ربعك
 حوضي مذبور بوشلكه بوتقدير جده طول اولوب
 اكي جانبين باله اچسلر مقدار زمان حوض مزبور
 نهي اولور طريقي اولدر كه اوچيله في ربع بشون
 كدر سين بروني ربع باقي قلو بعد بش ونيم
 اوج وني ربعه ودر سين نه حاصل اولور سايك
 وني ربعه قسمت اذ سن خارجي قسمت اون بر
 روز ونيم سابع يك روز حوض نهي اولور
 مساله آخر اگر بز حوض اولسه طول
 سكر ذراع و عرض يدي ذراع و عمق اوج ذراع
 ايجي طول آب اولسه پس مذبور حوضك اچنه
 بر مجسم نسته بر قسلر ديكلكي بر ذراع و عرض
 اكي ذراع و طول اوج ذراع اولسه مذبور حوضك
 اون بر رطل آب طشره چقسه بوتقدير جده تمام
 حوض مذبورك اچندن پنج رطل آب وار در
 بلك استسك طريقي اولدر كه مذبور مجسم اكي
 ضرب اذ سن نه حاصل اولور سه اوچه ضرب
 الت عدد حاصل اولور پس طول حوض كير سكر

ذراعاً يدى ذراعاً ضرباً اده سن كبر ارض حوض
 مزبور ذراعاً حاصل اولور سه اوچه ضرب اده سن
 كه عمق حوض مزبور ذراعاً التمش سكر عددها صل
 اولور يوز التمش سكرى اون بر ضرب اده سن نه
 حاصل اولور سه التمش قسمت اده سن خارجه
 قسمت اوچ يوز التمش عددها واقع اولور پس جواب
 ورت سكر تمام حوضك صونى بومقدار رطل
 واقع اولور مسأله آخر اكر بر شخص
 برچاه قن معه اجرة طوئلسد مسفور چاهو
 اوزون سكر كن وعرض سكر كن وعمق سكر كن
 اولسه هر كذله التمش فحيه اجرت قرار اتسد
 اول كسسه مذكور حوض ايشلسه طول يدى ذراع
 وارض يدى ذراع وعمق يدى ذراع واقع اولسه
 بومقدار وجه بمقدار اذله اولور واجرت بمقدار
 واقع اولور طريق اولدر كه يدى يدى ضربه اده سن
 كه طول وارض چاه ذراع فرق طقوز عددها اولور
 مزبور فرق طقوز عمق كه يدى ذراع اذله كا ضرب
 اده سن اوچ يوز فرق اوچ حاصل اولور كه اوچ
 اذله و دو خمس اذله و ربع خمس اذله
 بومقدار ارکان التمش اولور اماطرى بومقدار
 اجرت اولدر كه اوچ فرق اوچ كه تكسير چاه ذراع

80 التمش ورت سكر بمقدار اذله نوك اجرت بيدر نه حاصل
 اولور سه بمقدار اذله قسمت اده سن اكي يوز سكر
 طقوز درهم و اربعه احماس درهم و تسعة احماس
 درهم خارجه قسمت واقع اولور كه مستحق اولدوغ
 اجرت اول مقدار واقع اولور مسأله
 آخر اكر بر حوض اولسه اكي لولسى اولسه
 بر لولدن حوضه ضوصال ورسلر بش كوندن
 حوض بر اولسه و اول بر لولدن بوشالتسد
 اوچ كوندن بوش اولسه كه حوض طول اولسه
 بوشالچق لوله وصال ورسلر دو لچق لوله
 داخى طوئلسك مزبور حوض بمقدار زمانه
 بوشلر طريق اولدر كه بش كوندن اوچ كوندن
 باقى اكي قلوبعد بشى اوچه ضرب اده سن اون
 بش اولور اون بشى باقى اكيه قسمت اده سن خارج
 قسمت يدى بچق واقع اولور پس جواب ورت سكر
 يدى بوجق كوندن نهى اولور مثالا

$$\frac{4}{7} \frac{5}{15} \frac{5}{3}$$

مسأله آخر اكر بر بيلكى بر بيره
 كوند رسلر كه اكيوز فرسنگ اولسه كوندن بيلكى
 فرسخ يورى ديواضرسالدر كسسه اوچ كوندن
 ضكر بر بيلكى داخى انوك عقبىجه ار سال ايتسد

اولكى بيلك الله برب كرىد يومدا اولسه صكر، كيدن بيلك
كوندا نعتدار فرسخ يرد يورمك لازم كلور دسلد
ديكي اكيوز فرسخ برينر منال

عليه السلام
۱۰
۹
۳۸

صكر، كيدن بيلك كندن بيكرم ساكر فرسخ ودرت سنج
فرسخ يورمك كر كدر كه اولكى بيلك الله برب اوله
مـــــله آخدا كر اكي بيلك بر ساعتدا
يرن ادرندن استامبوله ويرن استامبولدن
ادر نيه كوندر سلدا استامبوله كدر نه درت كند
واز دسلدا استامبولدن ادر نيه كيدنه درت

كونده واز دسلدا بواكي بيلك فح كونده وكونك
سندن بر يرد جمع اولور د يو سوال اتسلد
طريق اولدر كه اوچيله دردي جمع ايلدك يدي
اولدي بعد اوچي درده ضرب ايلدك اون اكي
اون اكي يديه قسمت ايلدك خارج قسمت برون
وير كونك بش سمنده بر يريه جمع اولور د

۳
۱۲
۹
۳۸

مـــــله آخدا اكي خرد ما اعجا اولسه
بر آب كنار نيك بيرنك طول بيكرم بش ذراع اولسه
ويرنك طول بيكرم ذراع اولسه بر بر نه ار قلبي
التمش ذراع اولسه بو خرد ما اعجلك دپسندك

بر

برن قوش اولسه بوضوده، باليق كوزدر اولسلر الكسي بيله
بر باليق كوزر بر ابر اوچسالد بر حطى مستقيم اوزن
مويده الله بوباليفه يتشسلد بوباليق سو اجندن بر
اعجندن بر اعجه بر حطى مستقيم فرض ايلسك انوك

اوزندن اولسه بيلك استسك كيم اول قوشلدهن بر
نعتدار يرا وچدرله اوله ياباليق اولدوغي يردن اعج
دبده دك نعتدار يردر بونك قياس باليق اولدوغي
يردن فسه اعج دپسندك شى فرض اتمك كر كدر بونك

مربع مال اولور و تحل صغيرك مربع درت يوز
اولور اكي مديك مجموع بر مال ودرت يوز ذراع
اولور بومسا ويذر الكسوك بيله اوچدوغي مسافه
بون حيفض ادرن باليق اولدوغي يردن بويك

اعجلك ار قلبي التمش ذراع الاشياء اولور بونك
مربع اوچ بيلك التمش ذراع اولور ومال الامات
وعشرون شيئا اولور بو تحل كبيرك مربع التي
يوز بيكرم بش ذراع اولور بومجموعنك مربع درت
بيلك اكي يوز بيكرم بش ذراع ومال الامات وعشرون

شيئا اولور بومجمعه معادل اولور او يوقرود،
حفظ اولنان جمليه ضربدن صكر، ومشتروكين
لمحندن صكر، اوچ بيلك ساكر يوز بيكرم بش معادل
اولور يوز بيكرم شيئا شى واحد معادل اولور او يوز

برد انجی نمیدن یدی ذراع بوبالقی اولدونی بزدن
 نخل صغیرک مابین مقدر دُر التمشیدن بوطرح
 اولجق بکرم سکز ذراع وئسن ذراع نخل کبیرن
 بالقی اولدونی بیزدک مابین اولور واول حیفص
 اید وکوموزک جذدن اخدا اید، رز اولور یدی
 ذراع داخی تیش بش و بر ذراع اولندن قرق یدی
 جزء هر بر طیرک اوچد و ع مسافه مقدر اولور
 مسافه آخر اگر بر درخت اولسه
 طول اون بر جق ذراع اولسه هر ساعتک درخت
 مسفور بر ذراع و نیم ذراع بین میل ایسه
 بو تقدیرجه هج ساعتک بیزد بيشور بیلک دلسک
 طریق اولدر که ذکر اولان درختک طولن نصف
 قطر دایره فرض ایله رز پس تمام قطر بکرم بر
 ذراع اولور و محیط دایره التمش الت ذراع اولور
 پس مبر درخت ربع محیط دایره اولور یعنی -
 اون الت ذراع اولور پس مسفور اون الت ذراع
 و نیم ذراع بر ذراع و نیم ذراع قسمت اولدقن
 خارجه قسمت اون بر عدد واقع اولور پس جواب
 ورسنکر درخت مسفور اون بر ساعتک بیزد
 بيشور طول تمام محیط ربع محیط
 درخت قطر دایره ساعت
 ا ع ۲۱ ۹۶ ۱۴۶

فصل

فصل عاشور رجب مقابلت
 قاعد سن واستخراجک طریقن واکامتعلق مسافه
 بیان ادر بر مقصد مه الت قسما اوزر نه بیان اولنور
 مقصد مه شونلک بیاننک ذکر تقدیم اولناس لایند
 که اول طقوز سنندرا اول اولدر که هر عن دیکر
 کند و نفسینه و زلر حاصل اولانه مال و مریع و
 مجذور دزلد و اول عنده جذر و شی دزلد و اگر
 اول جذر شی دیو آد وردد و کومر سنسه ماله
 ضرب ادر حاصل اولانه کعب دزلد و مکعب دخی
 دزلد و اگر کعبه ضرب ادر حاصل اولنه مال مان
 دیزلر و اگر مال ماله و رسلر حاصل اولنه مال
 کعب دزلد و اگر مال کعبه و رسلر حاصل اولنه کعب
 دزلد و اگر کعب کعبه و رسلر حاصل اولنه مال مان
 دزلد و اگر مال مال کعبه و رسلر حاصل اولنه مال
 کعب کعب دزلد و اگر مال کعب کعبه و رسلر حاصل
 اولنه کعب کعب کعب دیزلر بوقیاس اوزر مقصد
 حاجت اولور سه لاغیری نه ایله اخراج اولنور
 هر سلسله که واحدک نسبت جذر اوله جذرک
 نسبت مال اولدونی کییدر داخی مالوک نسبت
 کعب کعبک مال ماله نسبت اولدونی کییدر
 دخی کعبک نسبت مال ماله مال مالک مال کعبه

نَسَبَتِ اَوْلَدُو غِي كَيْبِدُر دَخِي مَال مَالُو كِ نَسَبَتِ
 مَال كُوبَه مَال كُوبِكُ كُوبِ كُوبَه نَسَبَتِ كَيْبِدُر دَخِي
 مَال كُوبِكُ كُوبِ كُوبِ نَسَبَتِ كُوبِ كُوبِكُ مَال مَال كُوبَه
 نَسَبَتِي اَوْلَدُو غِي كَيْبِدُر دَخِي كُوبِ كُوبِكُ مَال مَال كُوبَه
 نَسَبَتِي مَال مَال كُوبُو كُ مَال كُوبِ كُوبَه نَسَبَتِي اَوْلَدُو غِي
 كَيْبِدُر دَخِي مَال مَال كُوبِكُ نَسَبَتِي مَال كُوبِ كُوبِ
 مَال كُوبِ كُوبِكُ كُوبِ كُوبِ نَسَبَتِي اَوْلَدُو غِي
 كَيْبِدُر دَخِي اَمْدِي كُوبِكُ نَسَبَتِي شَيْء مَالِكُ وَاِحِدًا
 نَسَبَتِي اَوْلَدُو غِي كَيْبِدُر اَوْل عَدَدِكِ اَنْوَكُ وَاِحِدًا
 نَسَبَتِي وَاِحِدًا جَزْرًا نَسَبَتِي اَوْلَدُو غِي كَيْبِدُر
 اَكَا جَزْرًا جَزْرًا دَرْدَلَر دَخِي شَوْل نَسَبَه كَر نَسَبَتِي
 جَزْرًا جَزْرًا اِبْلَه اِبْلَه وَاِحِدًا اَوْ كَا جَزْرًا مَال دَرْدَلَر كَرُو
 اَنْجَلِين اَنْوَكُ نَسَبَتِ جَزْرًا مَال اِبْلَه اِبْلَه جَزْرًا مَالِكُ
 جَزْرًا جَزْرًا نَسَبَتِ اَوْلَدُو غِي كَيْبِي اَوْ كَا جَزْرًا كُوبِ
 دَرْدَلَر اَوْلَدَلَر كَر وَاَنْجَلِين اَنْوَكُ نَسَبَتِ جَزْرًا كُوبِ
 اِبْلَه جَزْرًا كُوبِ نَسَبَتِي كَيْبِي اَوْلَه اَوْ كَا جَزْرًا مَال مَال
 دَرْدَلَر بَا قِسِي اِلَى غَيْرِي نَهَا يَه اَخْرَاجِ اَوْلَدُو بُو قِيَا
 اَوْ زَرًا اَلْبَحِي ضَرْبِ اِلَه قِسْمَتِ بِيَانِ اِدْرَا مَاضِرِبِ دَا خِي
 اَلِي قِسْمِ اَوْ زَر دَر مَقْدَرٍ وَاَمْرَكُ مَقْدَرٍ اَكَا دَرْدَلَر كَر
 مَضْرُوبٍ وَاَمَضْرُوبٍ فِيهِ بَر مَرْتَبَتِ اَوْلَه شَوْل
 جَزْرًا جَزْرًا مَال مَال اَوْ كُوبِ كُوبَه اَوْ جَزْرًا مَالَه

83 يَامَال كُوبَه بُو مَيْتَلِي دَخِي مَقْدَرًا اَوْلَدُو سَه مَرَكَبِ اَكَا
 دَرْدَلَر كَر مَضْرُوبٍ وَاَمَضْرُوبٍ فِيهِ بَر مَرْتَبَتِ اَوْلَه
 وَاَمَضْرُوبٍ مَضْرُوبٍ فِيهِ اَلِي مَرْتَبَتِ اَوْلَه شَوْل
 جَزْرًا مَال عَدَدِ اِبْلَه جَزْرًا يَاعَدَدُ وَاَيَا جَزْرًا مَالِكُ
 كُوبَه يَاعَدَدُ وَاَيَا جَزْرًا مَال مَال مَالِكُ ضَرْبِ اَوْلَدُو غِي
 كَيْبِي قِسْمِ اَوْلِ جَزْرًا جَزْرًا ضَرْبِ اَوْلَدُو غِي مَال
 حَاصِلِ اَوْلَدُو مَال مَالَه ضَرْبِ اَوْلَدُو غِي مَال مَال
 حَاصِلِ اَوْلَدُو وَاَمَضْرُوبٍ مَالَه ضَرْبِ اَوْلَدُو غِي كُوبِ
 حَاصِلِ اَوْلَدُو وَاَمَضْرُوبٍ مَالَه ضَرْبِ اِبْدِ جَلَكُ مَالِكُ
 حَاصِلِ اَوْلَدُو وَاَمَالِ كُوبَه ضَرْبِ اِبْدِ جَلَكُ مَال كُوبِ
 حَاصِلِ اَوْلَدُو رَهْمَتِ اَمْرًا حَاصِلِ اَوْلَدُو سَه بُو قَا عَدَدُ
 اَوْ زَرًا ضَرْبِ اَوْلَدُو اَلْبَحِي قِسْمِ مَرَكَبِ ضَرْبِ دَر
 مَشَا اَلِي جَزْرًا وَاَبْر مَال وَاَبَشِ دَر هَمِ اَلِي جَزْرًا
 وَاَبْر مَال وَاَبَشِ دَر هَمِ ضَرْبِ اَبْتِكُ دِلَسَكُ بُو سَلَدُ
 طُقُو زَرِ ضَرْبِ حَا جَزْرًا اَوْلِ اَلِي جَزْرًا اَلِي جَزْرًا ضَرْبِ
 دَرْتِ مَالِ جَزْرًا اَلْبَحِي بَر مَالِ بَر مَالَه ضَرْبِ بَر مَالِ لَمَالِ
 حَاصِلِ اَوْلَدُو اَوْ جَزْرًا بَشِ دَر هَمِ بَشِ دَر هَمِ ضَرْبِ
 اِبْتِدَانِ بِي كَرِيمِ بَشِ دَر هَمِ حَاصِلِ اَوْلَدُو دَر دَخِي جَزْرًا
 مَالَه ضَرْبِ اِبْتِدَانِ بَر كُوبِ حَاصِلِ اَوْلَدُو بَشِ بَر مَالِ
 اَلِي جَزْرًا ضَرْبِ اِبْتِدَانِ بَر كُوبِ حَاصِلِ اَوْلَدُو اَلْبَحِي
 اَلِي جَزْرًا بَشِ دَر هَمِ ضَرْبِ اِبْتِدَانِ اَوْلِ جَزْرًا حَاصِلِ

اُولُو رِيْدِي بِشِ دِرِهِي اِكِي جَزْرَهْ ضَرْبِ اِيْتَدْنِ اَوْنِ
 جَزْرَهْ حَاصِلِ اُولُو رِيْدِي بِشِ دِرِهِي بِرِ مَالِ بِشِ دِرِهِي ضَرْبِ
 بِشِ مَالِ حَاصِلِ اُولُو رِيْدِي بِشِ دِرِهِي بِرِ مَالِ بِشِ
 بِشِ مَالِ حَاصِلِ اُولُو رِيْدِي بِشِ دِرِهِي بِرِ مَالِ بِشِ
 دِرِهِي وَيَكْرِي جَزْرَهْ اَوْنِ دِرْتِ مَالِ وَدِرْتِ كَعَبِ
 وَبِرِ مَالِ اَلْمَالِ اُولُو رِيْدِي وَهَرِ مَسْئَلَهْ كِهْ بُو جِنْسِ وَاَقِعِ
 اَوْلَهْ بُو قِيَّاسِ اَوْرَهْ ضَرْبِ اَوْلَهْ چُونِ ضَرْبِ عَدَدِ مُفْرَدِ
 عَدَدِ مُفْرَدِ ضَرْبِ اَوْلَهْ نُو كِهْ قَاعِدِ سِي مَعْلُومِ اَوْلَهْ
 قِسْمِتِ دَاخِي مَعْلُومِ اُولُو رِيْدِي قِسْمِتِ عَكْسِ ضَرْبِ
 شُو نَجْلِي سِي اَكْرِ اَمْوَالِ جَزْرَهْ قِسْمِتِ اَوْلَهْ
 خَارِي قِسْمِتِ جَزْرَهْ اُولُو رِيْدِي اَكْرِ جَزْرَهْ جَزْرَهْ
 قِسْمِتِ اِيْلَسْ خَارِي قِسْمِتِ جَزْرَهْ اُولُو رِيْدِي
 كِهْ كَنْدِ وَجِنْسِهْ قِسْمِتِ اِيْلَسْ خَارِي قِسْمِتِ هَا
 جِنْسِ وَاَقِعِ اُولُو رِيْدِي مِثَالَهْ اَمْوَالِ اَمْوَالِ وَكُوبِ
 كُوبِ وَبُو نَدْنِ غَيْرِي دِي نِهْ قَدْرِ اُولُو رِيْدِي اَكْرِ
 غَيْرِي جِنْسِهْ قِسْمِتِ اِيْلَسْ خَارِي قِسْمِتِ اَوْلِ
 اُولُو رِيْدِي ضَرْبِ اَوْلِ دُو غِي كِي مَقْسُومِ عَلَيْهِ
 مَقْسُومِ حَاصِلِ اُولُو رِيْدِي وَبِرِ جِنْسِ اِكِي جِنْسِهْ
 قِسْمِتِ مُمْكِنِ دَكُوْلِدْ وَاِكِي جِنْسِ وَاَوْجِ جِنْسِ
 بِرِ جِنْسِهْ قِسْمِتِ مُمْكِنِ اَكْرِ اَوْجِ جِنْسِدْنِ دِي
 زِيَادَهْ اُولُو رِيْدِي اَكْرِ قِسْمِتِ مُمْكِنِ اَكْرِ اَوْنِ كَعَبِ

واون

84 وَاَكْرِ اَوْنِ مَالِ اَلْاَوْنِ جَزْرَهْ اَلْاَوْنِ دِرِهِي اِكِي حَزْرَهْ
 قِسْمِتِ اِيْلَسْ بُو مَسْئَلَهْ دِرْتِ عَمَلِ حَاجْتِ اَوْلِ
 اَوْنِ كَعَبِ اِكِي جَزْرَهْ قِسْمِتِ اَدَا سِي بِشِ مَالِ خَارِي
 قِسْمِتِ اُولُو رِيْدِي اَوْنِ مَالِ اِكِي جَزْرَهْ قِسْمِتِ اَوْلِ
 بِشِ جَزْرَهْ خَارِي قِسْمِتِ اُولُو رِيْدِي اَوْجِ اَوْلِ دِرِهِي
 اِكِي جَزْرَهْ قِسْمِتِ اَلْاَبْشِ جَزْرَهْ جَزْرَهْ خَارِي
 قِسْمِتِ وَاَقِعِ اُولُو رِيْدِي اَلْاَوْنِ جَزْرَهْ اِكِي جَزْرَهْ
 قِسْمِتِ اَلْاَبْشِ دِرِهِي خَارِي قِسْمِتِ وَاَقِعِ اُولُو رِيْدِي
 خَارِي قِسْمِتِ بِشِ مَالِ وَبِشِ جَزْرَهْ اَلْاَبْشِ دِرِهِي
 وَبِشِ جَزْرَهْ جَزْرَهْ اُولُو رِيْدِي وَهَرِ مَسْئَلَهْ كِهْ بُو جِنْسِ
 وَاَقِعِ اَوْلَهْ بُو طَرِيْقِ اَوْرَهْ عَمَلِ اَدَا اَوْجِ رَايِدِي
 وَنَاقِصِي بِلْدِ وَرِيْدِي شَوْلِ مَثْبِتَهْ دِيْدِ اِكِي
 كِهْمَكِ مَا بَيْنِيْنِ اِسْتِيْنَا اَوْلِيَهْ وَدَاخِي نَاقِصِ شَوْلِ
 مُنْفِيَهْ دِيْدِ اِكِي كِهْمَهْ اَوْرَهْ تَاسِيْدِ اِسْتِيْنَا اَوْلَهْ
 شُو يَكِهْ كِهْ اِكِي مَالِ اَلْاَوْنِ جَزْرَهْ اِكِي مَالِ زَايِدِ مَثْبِتِ
 اَلْاَوْنِ جَزْرَهْ نَاقِصِ وَمُنْفِيْدِ رِيْسِ اِيْدِي رَايِدِي
 زَايِكِ ضَرْبِ زَايِدِ حَاصِلِ اُولُو رِيْدِي وَنَاقِصِ نَاقِصِهْ
 ضَرْبِ نَاقِصِ حَاصِلِ اُولُو رِيْدِي مِثَالَهْ اِكِي مَالِهْ
 ضَرْبِ دِرْتِ مَالِ اَلْمَالِ وَاَلْاَوْنِ جَزْرَهْ اَلْاَوْنِ جَزْرَهْ
 دِرْتِ مَالِ اَلْاَوْنِ جَزْرَهْ اَلْاَوْنِ مَالِ اَلْاَوْنِ دِرْتِ كَعَبِ
 حَاصِلِ اُولُو رِيْدِي بُو مَسْئَلَهْ كِهْ كَدْرَهْ اَوْلِ بِيْدِ قَعِهْ

زایدی زایدی ضرب این اکتبی بر کوه ناقص ناقصه
 ضرب این او چینی بر کوه ناقصه زایدی ضرب این
 در دمی بر کوه ناقصی زایدی ضرب این لکن تا کیم بوجملت
 صدیج درت مال مال و درت مال الاسکز کعب اولور
 در دمی تکسیمی بلدورر تکمیل اکا در لکر بر عدد
 واحد نقصان اولسه اول نقصان مقداری اول عددی
 واحد او زنه زیاد ایدمال تا کیر عددی واحد تمام اوله
 پیش ایدی بوزیاده اولان مقدار مقارینه و معادلینه
 دخی زیاده اید سن مثلا اوج من کعب و اون بش دهم
 معادل التمش شی پیکرم درت در هدر در سلط طریق
 اولدر کیش من کعب که اوج من او زینه زیاد
 اید سن تا بر کعب کامل اوله پیش ایدی بوزیاده
 اولیان مقدار مقارینه و معادلینه دخی زیاده اید سن
 تا کیر بر کعب و فرق مال معادل یوز التمش شی و التمش
 درت درهم اولور بشی جزو و در جزو و اکا در لکر
 لفظدن مستثنی اسقاط اولیوب مستثنی منه او ز
 زیاده اولیقدر و دخی اول زیاده اید و کول مثلین
 معادل او زینه زیاده ایتکدر مقارینه کول مثلا
 اکی شی الا بش دهم پیکرم اوج دیر هک معادل در
 ایله اولسه بش دهمی اکی شی او زینه زیاده ایلدک
 بیدی شی کامل اولور بش دهم دخی معادل او زینه

زیاده

زیاده اید زکی پیکرم اوج در هدر پیکرم سکن اولور اول
 تقدیرجه بیدی شی معادل پیکرم سکن درهم اولور کیم
 بیدی دوت درهم اولور التمشی دد بلدورر در دخل
 تکیلدر یعنی عددی اعظمدن برسته نقصان تکدر
 که بردن زیاده اوله او نی نقصان بدوب بد کتور سن
 وشول مقدار که جزه اعظمدن نقص اولیوب واحد
 کتور شدک اول قیاس او زینه مقاریندن و معادلیندن
 دخی نقص اید سن مثلا اوج کعب و اوج مال معادل التمش
 شنیدر در سلط طریق اولدر که کبوک ثلوثین نقص
 اید سن بر کعب قلو و ثلثین اموالین دخی نقصان
 بر مال قلدی و التمش شیک دخی ثلوثان نقص
 ایلدک پیکرم شی قلدی اول تقدیرجه بر کعب
 و بر مال معادل پیکرم شی اولور و کیمیه بر شی
 درت درهم اولور بدیمی مقابله بیانیندن در اول
 مقابله دد و کومند شول مشترک سننک اسقاط
 که متعادلین او ز تاسیندن واقع اوله که هر طرفدن
 اسقاط اید سن یعنی اکی معادلیند بله زیاده اول اکی
 حالدن حالی دکلدر یا لفظ مثبت یا لفظ مستثنی
 اوله مثلا اکی لفظ دد و کومند اکی مال درت شی معادل
 اون جز در ددر سلط پیش ایدی درت شی اکی جانیندن
 اسقاط ایلدک اکی مال معادل التمش شی اولور بویاکی معادل

مُشْتَدَّرٌ وَكَدْرُ الْكَبِّ وَالْكَبُّ مَالٌ وَبَشٌ شَيْءٌ إِلَّا الْكَبُّ دِرْهَمٌ
 مَعَادِلُ بَرَكَبٍ وَبَرَمَالٌ وَأَوْنٌ يَدِي شَيْءٌ إِلَّا الْكَبُّ دِرْهَمٌ
 أَوْ لِحْقٌ أَوْ لُسَّةٌ بُوَسَّئِلَةٌ أَوْ لَكَا كَدْرُ كَبِّ بَرَكَبٍ
 بَرَكَبِيَّةٌ مُقَابِلُ إِيْنٍ وَزَيْعِي الْكَبِّ مَعَادِلُ لَيْنٍ بِلَهْ كَدْرُ
 ثَانِيًا بَرَمَالٌ بَرَمَالِيَّةٌ مُقَابِلَةٌ إِيْنٍ لَوْمٌ يَعْزِي الْكَبُّ طَرْدَانٌ
 إِسْقَاطُ إِيْنٍ لَوْمٌ وَبَشٌ شَيْءٌ وَبَشٌ شَيْءٌ مُقَابِلَةٌ إِيْنٍ
 هَرَاكِي طَرْدَانٌ نَقْضُ إِيْنٍ لَوْمٌ رَابِعَةٌ إِلَّا الْكَبُّ دِرْهَمِي
 إِلَّا الْكَبُّ دِرْهَمِيَّةٌ مُقَابِلَةٌ إِيْنٍ لَوْمٌ بَعْدَ مُقَابِلَةِ بَرَكَبٍ
 وَبَرَمَالٌ مَعَادِلُ أَوْنٍ الْكَبُّ شَيْءٌ أَوْ لَوْمٌ وَكَمِيَّةٌ بِرَيْغٍ
 أَوْجٌ دِرْهَمٌ أَوْ لَوْمٌ بُوَاكُمْتِي مَسْتَنْثِي دِرْكَرٌ سَكْرَانِي
 مَعَادِلَةٌ بِيَانٌ إِدْرًا بُوَاكُمْتِي دِرْكَرٌ بَرَلِقٌ مَعَادِلَةٌ
 سِنْدَانٌ دُرِّيَّةٌ الْكَبُّ جَانِبِي بَرَابَرٌ أَوْ لَمَقْدَرُ قَسِيمٌ أَوَّلٌ
 جَبْرِ مُقَابِلَتُوكَ التِّ مَسْئَلَتُوكَ بِيَانٌ دَرَاوَةٌ
 مَقْدَرَاتٌ وَأَوْجِنَةٌ مَقْدَرَاتٌ دِرْكَرٌ فَضِيلٌ
 أَوَّلٌ جَبْرِ مُقَابِلَتُوكَ التِّ مَسْئَلَتُوكَ قَوَاعِدٌ
 بِيَانٌ إِدْرًا وَأَوْجِنَةٌ مَقْدَرَاتٌ وَأَوْجِنَةٌ مَقْدَرَاتٌ
 دِرْكَرٌ مَسْئَلَةٌ أَوَّلٌ مَقْدَرَاتٌ يَكْرِمٌ طُقُقُوزٌ دِرْهَمٌ
 مَعَادِلُ بَشٍ جَزْرٌ دِرْكَرٌ سَلْدُ هَرَجَزْرٌ مُقَدَّرٌ أَوْ لَوْمٌ
 طَرِيقٌ أَوْلْدَرُ كَبِّ يَكْرِمٌ طُقُقُوزِي بَشَّةٌ قَسِمَتٌ إِدْرًا سِنْدَانٌ
 خَارِجِي قَسِمَتٌ مُقَدَّرٌ جَزْرٌ أَوْلْدَرُ بَشٍ دِرْهَمٌ وَ
 جَهَارٌ خَمْسٌ دِرْهَمٌ بَشٌ جَزْرٌ أَوْلْدَرُ كَدْرٌ دِرْهَمٌ
 يَكْرِمٌ

86 بَشٌ سَبْعٌ جَزْرٌ مَعَادِلُ بَشٍ دِرْهَمٌ وَتَلْتٌ دِرْهَمٌ
 دِرْهَمٌ طَرِيقِي أَوْلْدَرُ كَبِّ جَزْرٌ يَكْمَلٌ قَلُودٌ زَيْعِي التِّ
 مِثْلِي زِيَادَةً أَيْلَانٌ دِرْهَمٌ مَعَادِلُ دِرْهَمِي أَرْتُورُورٌ
 تَاكِيمٌ أَوْ تُوَزٌ يَدِي دِرْهَمٌ وَتَلْتٌ دِرْهَمٌ أَوْلُورُورٌ
 جَوَابٌ وَرُودٌ كَبِّ كَمِيَّةٌ جَزْرٌ أَوْلُورُورٌ يَدِي دِرْهَمٌ
 تَلْتٌ دِرْهَمٌ أَوْلُورُورٌ كَدْرٌ دِرْهَمٌ تَعَمُّ جَزْرٌ مَعَادِلُ
 تَلْتَةٌ أَرْبَاعٌ وَخَمْسٌ دِرْهَمٌ دِرْهَمٌ أَوَّلٌ تَقْدِيرٌ
 جَزْرٌ يَكْمَلٌ مُقَدَّرٌ أَوْلُورُورٌ طَرِيقِي أَوْلْدَرُ كَبِّ مَخْرُجٌ رَيْغٌ
 مَخْرُجٌ خَمْسَةٌ وَرَسْمٌ يَكْرِمٌ عَدَدٌ حَاصِلٌ أَوْلُورُورٌ
 چُونٌ تَلْتَةٌ أَرْبَاعٌ وَخَمْسٌ يَكْرِمٌ إِلَهٌ جَمْعٌ إِدْرًا رَزَاوَنٌ
 طُقُقُوزٌ جَزْرٌ أَوْلُورُورٌ يَكْرِمٌ جَزْرٌ بَرَعَدٌ أَوْلْدَانٌ كَبِّ
 أَوَّلٌ مَعَادِلُ تَلْتٌ جَزْرٌ أَوْلْسَةٌ كَدْرٌ وَارُورُورٌ
 أَوَّلٌ طُقُقُوزٌ مَخْرُجِي تَلْتَةٌ وَرُودٌ حَاصِلٌ أَوْلُورُورٌ
 يَكْرِمِيَّةٌ قَسِمَتٌ إِيْنٌ رَزَاوَنِي قَسِمَتٌ يَكْرِمٌ دِرْهَمٌ وَنِيمٌ
 دِرْهَمٌ وَنَصِيفٌ عَشْرٌ دِرْهَمٌ وَاقِعٌ أَوْلُورُورٌ كَمِيَّةٌ وَجَزْرٌ
 أَوَّلٌ مُقَدَّرٌ أَوْلُورُورٌ كَبِّ مَسْئَلَةٌ مَقْدَرَاتٌ كَدْرٌ
 أَوْنٌ بَرَجَزْرٌ أَوْجٌ مَالَةٌ مَعَادِلُ دِرْهَمٌ سَلْدُ هَرَجَزْرٌ
 مُقَدَّرٌ دِرْهَمٌ أَوْلُورُورٌ طَرِيقِي أَوْلْدَرُ كَبِّ جَزْرٌ مَالَةٌ تَلْتَةٌ
 أَيْلَانٌ سِنْدَانٌ خَارِجِي قَسِمَتٌ مُقَدَّرٌ جَزْرٌ أَوْلُورُورٌ بُوَصُورٌ
 جَزْرٌ رَيْغِي دِرْهَمٌ تَلْتَانٌ دِرْهَمٌ أَوْلُورُورٌ كَبِّ مَالٌ أَوْلُورُورٌ
 أَوْجٌ دِرْهَمٌ وَجَهَارٌ تَلْتٌ دِرْهَمٌ أَوْلُورُورٌ كَدْرٌ الْكَبُّ مَالٌ

وَسَبْعَ مَالٍ مَعَادِلٍ أَوْ نَجْزِرَ وَبَيْعَ سَبْعِ جِزْرِ أَوْلَاهُ
 كَيْتِيَّةً بِرَيْكٍ جِزْرٍ مَقْدَارِ دِرْهَمٍ أَوْ لُورٍ وَمَقْدَارِ يَكِ مَالٍ
 فَحِجٍّ أَوْ لُورٍ طَرِيقِ أَوْلَادِكِ إِي مَالٍ مُجَنِّسٍ إِيذَنْ رُوزِ
 وَسَبْعِ مَالٍ دَخِي لِحَاقِ إِيذَنْ رُوزِ تَاكِيمِ أَوْ نَبَشِ سَبْعِ
 مَالٍ أَوْ لُورٍ بَعْدَ أَوْ نَجْزِرَ دَخِي مُجَنِّسٍ إِيذَنْ رُوزِ
 وَبَيْعِ سَبْعِ دَخِي جِزْرٍ لِحَاقِ إِيذَنْ رُوزِ تَاكِيمِ بِمَشْرِ
 بَشِ سَبْعِ جِزْرٍ أَوْ لُورٍ بَعْدَ اجْزَاءِ جِزْرِ وَاجْزَاءِ
 أَمْوَالِهِ قِسْمَتِ إِيذَنْ رُوزِ خَارِجِي قِسْمَتِ مَقْدَارِ جِزْرٍ
 أَوْ لُورٍ إِيذَنْ بَشِ دِرْهَمٍ أَوْ لُورٍ بِسَ لَازِمِ أَوْلَادِكِ
 هَرِّ مَالٍ يَكْرِمِ بَشِ دِرْهَمٍ أَوْلَاهُ أَلَا دِرْهَمٍ كَرِ حَسِّ مَالٍ
 مَعَادِلِ أَوْجِ جِزْرٍ دِرْهَمٍ كَيْتِيَّةً بِرَيْكٍ جِزْرٍ مَقْدَارِ
 أَوْ لُورٍ وَمَقْدَارِ مَالٍ فَحِجٍّ أَوْ لُورٍ طَرِيقِ أَوْلَادِكِ مَالٍ
 كَامِلِ قَلَسِنِ بَعْنِي جِهَارِ حَسِّ نَحْسِ أَوْزَرِ نِيَادِ
 إِذْ سِنِ تَامَالِ كَامِلِ أَوْلَاهُ بِسَ نَسَبَتِ أَرْبَعَهُ أَمْثَالِ
 فِي جِزْرِهِ بِرِي جِزْرٍ قَتَاسِنِ بَعْنِي أَوْ نَجْزِرَ إِي جِزْرٍ
 أَوْجِ جِزْرٍ لِحَاقِ إِذْ سِنِ تَاكِيمِ أَوْ نَبَشِ جِزْرٍ مَعَادِلِ
 بِرِ مَالِ أَوْلَاهُ بِسَ مَالِ جِزْرٍ رَدِّ إِيذَنْ سِنِ وَجِزْرِ
 دِرْهَمِ رَدِّ إِيذَنْ سِنِ تَاكِيمِ بِرِ جِزْرٍ مَعَادِلِ أَوْ نَبَشِ دِرْهَمِ
 أَوْ لُورٍ جَوَابِ وَرَ سِنِكِرِ كَيْتِيَّةً بِرَيْكٍ جِزْرٍ أَوْ نَبَشِ
 دِرْهَمِ أَوْ لُورٍ وَمَقْدَارِ مَالٍ وَاحِدِ إِي يُونِ يَكْرِمِ بَشِ
 دِرْهَمِ أَوْ لُورٍ أَوْجِي مَسْئَلَهُ مَقْدَارِ تَدْنِ أَلَا رَاجِ

87 مَالٍ وَتَلْتِ مَالٍ مَعَادِلِ أَوْ نَجْزِرَ دِرْهَمٍ دِرْهَمٍ مَالٍ
 مَقْدَارِ أَوْ لُورٍ كَرِ طَرِيقِ أَوْلَادِكِ أَوْ نَجْزِرَ دِرْهَمِ مَالٍ
 قِسْمَتِ إِيذَنْ رُوزِ خَارِجِي قِسْمَتِ مَقْدَارِ مَالٍ أَوْ لُورٍ فَحِجٍّ
 مَالٍ مُخْرِجِ ثَلَاثَةَ أَوْ رُوزِ وَتَلْتِ دَخِي أَوْزَرِ لِحَاقِ
 إِيذَنْ رُوزِ أَوْ نَجْزِرَ أَوْ لُورٍ كَرِ مَقْسُومِ عَلَيْهِ دِرْهَمٍ أَوْ نَجْزِرَ
 دِرْهَمِ مُخْرِجِي ثَلَاثَةَ أَوْ رُوزِ كَرِ أَوْجِدِ رُطْقَسِنِ حَاصِلِ
 أَوْ لُورٍ طَقْسِنِ مَقْسُومِ عَلَيْهِ كَرِ أَوْ نَجْزِرَ قِسْمَتِ إِيذَنْ
 طَقُوزِ دِرْهَمِ خَارِجِي قِسْمَتِ أَوْ لُورٍ كَرِ مَقْدَارِ يَكِ مَالٍ
 طَقُوزِ دِرْهَمِ أَوْ لُورٍ مَقْدَارَاتِ تَامِ أَوْ لُورٍ كَامْتَعَلِقِ
 مَسْئَلَهُ لَدُنْ دَخِي بَيَانِ إِيذَنْ لُومِ أَلَا أَوْ نَجْزِرَ دِرْهَمِ
 أَوْجِ كَيْتِيَّةً قِسْمَتِ إِيذَنْ أَوْلَا كَرِ نَيْفِ الْخِيَّةِ ثَلْتِ
 وَأَوْجِي خِيَّةِ رُبْعِ وَدِرْهَمِ طَرِيقِ أَوْلَادِكِ مُخْرِجِ رُبْعِ
 مُخْرِجِ ثَلْتِ أَوْ رُوزِ أَوْ نَجْزِرَ أَوْ لُورٍ أَوْ نَجْزِرَ إِيذَنْ
 أَصْلِ مَسْئَلَهُ دُونَ رُوزِ جَمِيعِ نَيْفِ وَتَلْتِ وَرُبْعِ أَوْ نَجْزِرَ
 إِيذَنْ جَمْعِ أَيْلَسِكِ أَوْ نَجْزِرَ حَاصِلِ أَوْ لُورٍ بَوَاؤِ
 أَوْجِ مَقْسُومِ عَلَيْهِ دُونَ رُوزِ بَعْدَ أَوْ نَجْزِرَ إِيذَنْ بَرِي أَصْلِ
 مَسْئَلِهِ أَوْ رُوزِ وَتَلْتِ حَاصِلِ أَوْ لُورِ سَهْ أَوْ نَجْزِرَ
 أَوْجِهِ قِسْمَتِ إِيذَنْ رُوزِ $\frac{14}{13}$ أَوْ نَبَشِ دِرْهَمِ
 وَطَقُوزِ جِزْرٍ خَارِجِي قِسْمَتِ أَوْ لُورٍ أَوْ نَجْزِرَ
 بِرِ دِرْهَمِ أَوْلَادِكِ بُوخَارِجِي قِسْمَتِ أَصْلِ دُونَ رُوزِ
 بُونَكَ نَيْفِي بَرِي دِرْهَمِ أَوْ نَجْزِرَ أَوْ لُورِ

جمله اونی اوج جزء بر درهم اولندن وثلث بش درهم
 و اوج جزء اولور وربع اوج درهم و اونی یکی جزء
 اولور بواوج حصه جمله ایلدک اونی یدی درهم اولور
 مسئله و دیگر بر مال مجهول اولسه اول مالک
 نصفین وثلثین وربعین اول مال او زنی یا ایلیک
 اونی یدی درهم اولسه اصل اول مال مجهول بقدا
 اولور طریق اولدر که بر عدد طلب این لمر که اول
 عدد دن نصف ربع ثلث کسور سن حاصل ولسون
 اول اونی یکی عدد ذر پس اونی یکی اصل مسئله
 دو تالوم اونی یکی عدد ک نصفین وثلوثین وربعین
 اونی یکی اونی زنی یا ایلیک لوم یکرم بش اولور که
 مقسوم علیه دینور پس اصل مسئله اونی یدی
 درهمه اوروز نه حاصل اولور سه یکرم بشه قسمت
 این رز خارجی قسمت سکیز درهم دوت جزء اولور
 یکرم بش جزء بر درهم اولندن پس جواب و دو
 اصل اول مال مجهول سکیز درهم ودرت جز اولور
 یکرم بش جزء بر درهم اولندن مسئله اگر بر مال
 مجهول اولسه اول مالوک ربعین و سبعین کندو
 او زنیه ارنور سین اونی بر درهم اوله اصل اول
 مال نمقدار اولور طریق اولدر که مخدجی ربع که
 دندر مخدجی سبعة او زنیه سین که بدیدد یکرم سکیز

حاصل

۱۲
۸۴
۸۸

حاصل اولور اصل مسئله دو تاد نه بعد یکرم سکیز
 درهم ربعین و سبعین یکرم سکیز فیا س او نور طبق
 اولور بعد اونی یدی اصل مسئله یکرم سکیز دراکا
 و زنی نه حاصل اولور سه او نور طبقونہ قسمت
 اده سین خارجی قسمت یدی درهم و او نور بش جزء
 جمله او نور طبق جزء بر درهم اولندن خارجی
 واقع اولور جواب و زنی سکیز اول مال مجهول یدی
 درهم و او نور بش جزء اولور مسئله آخر
 بر مال مجهول اولسه اول مالوک ربعین و سبعین
 کندو دن کید رسک اونی بر درهم باقی قلسه اصل
 اول مال مجهول نمقدار اولور طریق اولدر که هر یکی
 مخدجی بر برینه او زنی یکرم سکیز حاصل اولور
 اصل مسئله دو تاد نه بعد یکرم سکیز ربعین
 و سبعین یکرم سکیز دن کن روز اونی بر عدد
 قلو که مقسوم علیه دینور بعد اونی یدی اصل
 مسایله اوروز نه حاصل اولور سه اونی یدی
 قسمت این رز خارج از قسمت اونی سکیز درهم
 و یکی جزء واقع اولور مسئله و دیگر بر مال
 اولسه اول مالک ربعین و سبعین اوج درهم ایله
 اول مال دن کید رسک هیچ نسنه قلسه اصل اول
 مال مجهول نمقدار اولور طریق اولدر که مخدجی

مخرج سبعة اورد سن كيكيم سكر حاصل اولور بو
 يكيم سكرى اصل مسكه دونارز بعد بويكيم كيكيم
 ربعين و سبعين كرو كند و دن نقصا درز اون يوي
 قلور كه معادل اوج درهم اولور بعد اصل مسكه
 اوج درهمه اوروز نه حاصل اولور سه اون يوي
 عدد، قسمت ادرز جواب و روز كه اصل اول مال
 مجهول درت درهم اون الت جزه اولور باقي هر نه
 مقدار حاجت اولور سه بوا سلوب اوزن استخراج
 اولسه مسكه اول مقترنات جزر و مال
 و معادل عدد اولسه و يا مال و عدد معادل جزر
 اولور و يا عدد و جزر معادل مال اولور الكرو آل
 اولسه كه بش جزر و بر مال يكيم الت درهم و تي ربع
 و ربع ربع درهم در سكر هر جزر مقدار اولور
 لازم كلور و مال مقدار اولور طريق اولدر كه
 نصف واسطه كند و نفسينه و ر، سن يعني نصف
 جزر و كند و نفسينه ضرب اين سن نه حاصل اولدر
 يكيم الت درهم قناسن او تو اوج درهم و نصف
 درهم اولور بوجملنوك جزر دن اخذ اين دركيم بش
 درهم و تي ربع درهم اولور پس بوميلعدن نصف
 جزر و اول كراين رزاي حيق درهمدر نقصا اين رز
 اوج درهم و ربع درهم قلور جواب و روز كه هر جزر

اوج

اوج درهم و ربع درهم اولور و مال اون درهم و ربع درهم
 و نصف ثمن درهم اولور الكر مال برددن زياده اوج اولدر
 بركنود و رز يعني مال واجد ردا اين رز الكر مال
 برددن الكر اولسه كامل اين رز الكر درت مال
 و اون اكي جزر معادل الت بش درهمدر در سكر
 اول وقت اموال بركنود و رز يعني جهار مالوك
 تي ربع نقص اين رز تا كبر بركنود مال قلور و تي ربع
 اون اكي جزر دن نقص اين رز تا اوج جزر قلور
 و الت بش درهمدر در تي ربع نقص اين رز دن
 اوج درهم و تي ربع درهم قلور كه معادل يك مال
 و تي جزر اولور بعد نصف جزر و بركنه كند و
 نفسينه ضرب اين رز نه حاصل اولسه اون اوج
 درهم و تي ربع درهم اوزر نه الحاق ادر، دن اون الت
 اولور اون الت عددل جزر دن اولور كدر درت بعد
 بودرت دن نصف جزر و كراين رز يعني يك و ثمن
 درهمي نقص اين رز دو و ثمن درهم قلور جواب
 و روز كراين جزر ك مقدار دو و ثمن درهم
 اولور و هر مال الت درهم و ربع درهم اولور
 مسكه اخذ الكر دو خمس مال و اون بر جزر
 معادل او تو درهمدر در سكر اول تقدير جه
 هر جزر مقدار اولور و مال كامل نه قدر اولدر

طريق اولدز که مال کامل قلور ز یعنی بی خمس
مال دو خمس الحاق ادرز تا کیم بر مال اولور و مال
زیاده ایلد و کومن مقدار مقارینه دخی زیاده ادرز
یعنی اون بر جزر اون التیه قنارز تا کیم بکیم یدی
و نیم جزر اولور بعد معادل اولان عددی دخی
ارتور و رز او نوزد قرق بش درهم دخی الحاق
ایک رز تا کیم بر مال و بکیم یدی بوجق جزر معادل
بیش بش درهم اولور پس نصف اشیا بی مربع
ایدرز و بیش بش درهم قنارز تا کیم ای یوز التین
دوت عدد و ربع ربع اولور و بومبلغ جزرین
ایک رز که اون الت درهم اولور و ربع درهم اولور
و نصف اشیا بی اول اون الت درهم کرا ایدر
ایک درهم و بیش ثمن باقی قلور بر جزر بومقدار اولور
و مال الت درهم و ربع درهم اولور مسئله
آخر اگر ای مال و بیش جزر معادل او نوز اوچ
درهم در سکر هر جزر پنج درهم اولور و بر مال
نمقدار اولور طریق اولدز که نصف جزر مربع
ایک سن و درهم دخی عددی مال ضرب این سن
و نه حاصل اولور سه مربع نصف جزر و قنار
و بوجهل نوک جزرین اخذ این سن بوجزیدن
نصف جزر و اول کرا این سن باقی هر مقدار

قلسه

قلسه عدد اموال قسمت اده سین خارج قسمت
مقدار جزر واحد اولور مثلاً نصف بش جزر
مربع ایلدک الت عدد و ربع اولدی او نوز اوچ
عددی و ای که عددی مال در ضرب این رز التین
الت عدد اولور هر ای حاصل جمع این رز تین
ای عدد و ربع اولور و جمله نوک جزرین اخراج
ایدرز سکر عدد و نیم واقع اولور نصف جزر
اول که ای و نیم عدد در بوسکر عددی و نیم
عدد دن کین روز الت عدد قلور بوالث عددی
عددی مال قسمت این رز خارج قسمت اوچ
عدد واقع اولور جواب و دروز هر جزر اوچ
درهم اولور و بر مال طقوز درهم اولور
اکنی مسئله مقتدر اتدن مال و درهم
معادل جزر اوله اگر مال بر دن زیاده اولسه
بر کتوروز زیاده سین کین روز اگر بر دن
ناقص اولور سه تکمیل ادرز بعد نصف جزر
مربع این روز و مال الة اولان درهم مربع نصف
جزر و نقص ایدر روز اگر مربع نصف جزر
بودرهم کرا اولجق اولر سه مسئله مستحل
اولور اگر اوچ مال و قرق سکر درهم معادل بکیم
بش جزر اولسه هر جزر نمقدار اولور و بر مال

فَيُجْزَى أَوْلُوهُ طَرِيقِي أَوْلَادِيهِ مَالُوكِ الْكِسْفِ نَقْصِ اِيْدَرِزْ
 بِرِ مَالِ قَلْوَرِ بَوْمَقْدَارِ مَقَارِنِ وَمَعَادِلِنِ دَخِي نَقْصِ
 اِيْدَرِزْ رُو يَعْنِي جَزْرِدَنْ وَدَرِهْدَنْ نَقْصِ اِيْدَرِزْ
 تَا كَيْمِ بِرِ مَالِ اَوْنِ التِّ دَرِهْمِ مَعَادِلِ سَكَنْ شِ فِ ثُلُثِ
 شَيْ اَوْلُو رِبْسِ نَيْصِ اَشْيَانِي مُدْبَعِ اِيْدَرِزْ رُو
 وَ اَوْنِ التِّ دَرِهْمِ مُدْبَعِ نَيْصِ اَشْيَانِي نَقْصِ اِيْدَرِزْ
 بِرِ عَدَدِ وَ ثُلُثِ وَ نَيْصِ سُدُسِ ثُلُثِ عَدَدِ قَلْوَرِ بُو
 مَبْلَغِكِ جَزْرِدَنْ اَوْلَادِيهِ بِرِ دَرِهْمِ وَ سُدُسِ دَرِهْمِ
 اَوْلُو چُونِ بِرِ دَرِهْمِ وَ سُدُسِ دَرِهْمِ نَيْصِ اَشْيَانِي
 نَقْصِ اِيْدَرِزْ اَوْجِ دَرِهْمِ قَلْوَرِ نَيْصِ اَشْيَانِي اَرِنُو
 بِشِ دَرِهْمِ وَ ثُلُثِ دَرِهْمِ اَوْلُو رِجْوَابِ وَيُو رُو زَكِي
 هَرِ جَزْرِي طَرِيقِي نَقْصِ نِي دَرِهْمِ اَوْلُو رِهْمِ مَالِ
 طَقْوَرِ دَرِهْمِ اَوْلُو رِ طَرِيقِي زِيَادَه هَرِ جَزْرِي بِشِ
 دَرِهْمِ وَ ثُلُثِ دَرِهْمِ اَوْلُو وَ بِرِ مَالِ يَكْنِ سَكَنْ دَرِهْمِ
 ثُلُثِ وَ ثُلُثِ ثُلُثِ دَرِهْمِ اَوْلُو رِسَه اَكْرَمُ مَرْبَعِ نَيْصِ
 جَزْوِ اَوْلِ دَرِهْمِ مِثْلِي اَوْلُو كِه مَالِ اِيْلَدَرِ نَيْصِ
 جَزْوِ مَقْدَارِ جَزْرِ اَوْلُو مِثَالِ اَكْرَمِ مَالِ
 وَ طَقْوَرِ دَرِهْمِ مَعَادِلِ التِّ جَزْرِ دَرِهْمِ هَرِ جَزْرِي
 مَقْدَارِ اَوْلُو وَ بِرِ مَالِ فَيُجْزَى اَوْلُو طَرِيقِ اَوْلَادِيهِ
 نَيْصِ جَزْوِ مَرْبَعِ اِيْدَرِزْ طَقْوَرِ عَدَدِ اَوْلُو
 چُونِ كِه بِرِ دَرِهْمِ اَوْلَادِي جَوَابِ وَ رُو زَكِي

جذر

91
 جَزْرِي اَوْجِ دَرِهْمِ اَوْلُو رِ مَالِ طَقْوَرِ دَرِهْمِ اَوْلُو اَكْرَمِ
 دِلْسَكِ كِه مَالِ بِرِ قِرَاتِ اَوْلَادِيهِ اَكْرَمِ دَرِزِيَادَه وَ كِه اَوْجِي
 اَوْلُو رِسَه طَرِيقِ اَوْلَادِيهِ نَيْصِ جَزْوِ وَ مَرْبَعِ دَرِهْمِ
 عَدَدِي اَمْوَالِه اَوْلُو رُو زَكِي حَاصِلِ اَوْلُو رِسَه مُدْبَعِ
 نَيْصِ جَزْوِ رُو دَنْ نَقْصِ اِيْدَرِزْ وَ بَاقِي قَلْوَرِ اَعْدَادِكِ
 جَزْرِي نِ اَخْذِ اِيْدَرِزْ بُو جَزْرِي نَيْصِ جَزْرِي اَوْلَادِي
 كِه اِيْدَرِزْ بَاقِي قَلْوَرِ عَدَدِي عَدَدِي اَمْوَالِه قِسْمَتِ
 اِيْدَرِزْ رُو خَارِجِي قِسْمَتِ مَقْدَارِي جَزْرِ اَوْلُو اَكْرَمِ
 اَوْلِ جَزْرِي نَيْصِ اَشْيَانِي اَرِنُو رُو زَكِي حَاصِلِ اَوْلَادِي
 عَدَدِي اَمْوَالِه قِسْمَتِ اِيْدَرِزْ رُو خَارِجِي قِسْمَتِ مَقْدَارِ
 جَزْرِ اَوْلُو مِثَالِ اَكْرَمِ مَالِ وَ قَرِيقِ دَرِهْمِ مَعَادِلِ
 اَوْنِ سَكَنْ شِي اَوْلُو رِهْمِ شِي فَيُجْزَى دَرِهْمِ اَوْلُو رِ مَالِ
 مَقْدَارِ اَوْلُو طَرِيقِ اَوْلَادِيهِ نَيْصِ اَشْيَانِي مُدْبَعِ
 اِيْدَرِزْ سِنِ سَكَنْ بِرِ حَاصِلِ اَوْلُو وَ قَرِيقِ دَرِهْمِ
 دَخِي عَدَدِي مَالِه اَوْلُو رُو زَكِي سَكَنْ حَاصِلِ اَوْلُو
 چُونِ بُو سَكَنْ مُدْبَعِ نَيْصِ جَزْوِ رُو دَنْ نَقْصِ اِيْدَرِزْ
 بِرِ عَدَدِ قَلْوَرِ بُو ثُلُثِ جَزْرِي جَزْوَرِ دَرِهْمِ كِه رُو بِرِ
 عَدَدِ اَوْلُو بُو بِرِ عَدَدِي نَيْصِ جَزْوِ اَوْلَادِي كِه
 اِيْدَرِزْ سَكَنْ قَلْوَرِ چُونِ سَكَنْ عَدَدِي عَدَدِي
 اَمْوَالِه قِسْمَتِ اِيْدَرِزْ دَرِزْ عَدَدِ خَارِجِي قِسْمَتِ
 اَوْلُو اَكْرَمِ نَيْصِ جَزْوِ اَوْلَادِيهِ اَوْلُو زَكِي حَاصِلِ اَوْلَادِي

عَدَدِ دِي اَمَوَالِه قِسْمَتِ اَيْنِ رُزْ خَارِجِي قِسْمَتِ بَشِ دَرِهَمِ
 اُولُو رَجَوَابِ وِرُو رُزْ كِرْ كِتْمِيَهْ بَرِ جَزِر دَرْتِ دَرِهَمِ
 اُولُو رُزْ كِتْمِيَهْ بَرِ مَالِ اَوْنِ اَلِي دَرِهَمِ اُولُو رُزْ بِطَرِيقِ زِيَادِ
 جَزِرِ بَشِ دَرِهَمِ وِكْتِيَهْ مَالِ بَكْرِمِ بَشِ دَرِهَمِ اُولُو رُزْ
 دِلْسَكْ كِرْ اَوَّلِ مَالِ اسْتِخْرَاجِ اِدِهْ وِرُو طَرِيقِ اَوْلَدِ زِكِرِ
 جَزِرِ وِرِ نَفْسِيَهْ اَوْرِ وِرُو نَهْ حَاصِلِ اُولُو رُزْ سَدِ عَدَدِ
 اَوْرِ وِرُو مَالِ اِلَهْ يَلَدِ رُزْ بُو ضَرْ بَدَنِ حَاصِلِ اَوْلَانِ
 عَدَدِ دِي صَقْلِيَا سِنِ بَشِ نِصْفِ مَرْتَبِعِ جَزِرِ وِرِ كَنْدُو
 نَفْسِيَهْ اَوْرِ وِرُو رُزْ اَوَّلِ صَقْلِدُ وِعُو كِ عَدَدِ
 بُو مَبْلَغْدَنِ كِرْ اَيْنِ رُزْ بَا قِسْمَتِ جَزِرِ اَوْلُو رُزْ
 نِصْفِ مَرْتَبِعِ جَزِرِ وِرِ اَوَّلِ اَرْتُو رُزْ وِمَالِ اِلَهْ اَوْلَانِ
 عَدَدِ دِي بُو مَبْلَغْدَنِ نَقْضِ اَيْنِ رُزْ بَا قِي مَبْدَا قَلْدِ
 مَقْدَارِ مَالِ اُولُو رُزْ اَكْرَ نِصْفِ مَرْتَبِعِ جَزِرِ وِرِ كِرْ اَيْنِ
 بَا قِي قَلَانِ عَدَدِ دِي مَالِ اِلَهْ بِلَهْ اَوْلَانِ عَدَدِ دِنِ كِرْ اَيْنِ
 شُو مَقْدَارِ كِرْ بَا قِي قَلُو مَقْدَارِ مَالِ اُولُو رُزْ مِثَالِ
 اَكْرَ دَسَلِرِ بَرِ مَالِ وَاوْنِ سَكِنِ دَرِهَمِ مَعَادِلِ طَقُو رُزْ جَزِرِ
 كِتْمِيَهْ وِرِ يَكْ مَقْدَارِ اُولُو رُزْ جَزِرِ وِرِ مَرْتَبِعِ اَيْنِ رُزْ سَكِنِ
 بَرِ حَاصِلِ اُولُو رُزْ وِسَكِنِ بَرِ عَدَدِ دِي اَوْنِ سَكِنِ عَدَدِ
 اَوْرِ وِرُو رُزْ كِرْ مَالِ اِلَهْ يَلَهْ دُنِ بِيَكْ دَرْتِ يُو زِ اَلِي سَكِنِ
 حَاصِلِ اُولُو رُزْ بُو نِ حَقِصِ اَيْنِ رُزْ بَعْدِ نِصْفِ مَرْتَبِعِ
 جَزِرِ وِرِ كَنْدُو نَفْسِيَهْ اَوْرِ وِرُو رُزْ بِيَكْ قِرَقِ اَلِي عَدَدِ

وَرِيعِ

وِرِيعِ حَاصِلِ اُولُو رُزْ اَوَّلِ حَقِصِ اَيْنِ اَوْلُو كِرْ عَدَدِ دِنِ
 بُو مَبْلَغِ نَقْضِ اَيْنِ رُزْ يُو زِ سَكِنِ بَرِ عَدَدِ وِرِيعِ بَا قِي 6
 قَلُو رُزْ بُو مَبْلَغْ جَزِرِ اَخْذِ اَيْنِ رُزْ اَوْنِ اَوْرِجِ عَدَدِ
 وِرِيعِ حَاصِلِ اُولُو رُزْ اَكْرَ نِصْفِ مَرْتَبِعِ جَزِرِ وِرِ دِنِ
 اَرْتُو رُزْ وِرِ اَلِي دَرْتِ اُولُو رُزْ يُو زِ اَلِي دَرْتِ عَدَدِ
 اَوْنِ سَكِنِ عَدَدِ دِي نَقْضِ اَيْنِ رُزْ اَوْرِجِ اَلِي عَدَدِ
 قَلُو رُزْ جَوَابِ وِرُو رُزْ كِرْ بِطَرِيقِ زِيَادِ بَرِ مَالِ
 اَوْرِجِ اَلِي دَرِهَمِ اُولُو رُزْ اَكْرَ اَوْنِ اَوْرِجِ دَرِهَمِ وِرِيعِ
 دَرِهَمِ نِصْفِ مَرْتَبِعِ جَزِرِ وِرِ اَوْلَدِ كِرْ اَيْنِ رُزْ
 بَكْرِمِ بَدِي عَدَدِ قَلُو رُزْ بَعْدِ مَالِ اِلَهْ اَوْلَانِ اَوْنِ سَكِنِ
 دَرِهَمِ بُو بَكْرِمِ بَدِي عَدَدِ دِنِ نَقْضِ اَيْنِ رُزْ طَقُو رُزْ
 دَرِهَمِ قَلُو رُزْ جَوَابِ وِرُو رُزْ كِرْ بِطَرِيقِ نَقْضِ مَالِ
 طَقُو رُزْ دَرِهَمِ اُولُو رُزْ وِرِ جَزِرِ اَوْرِجِ دَرِهَمِ اُولُو رُزْ
 اَكْرَ مَالِ بَرِ دِنِ زِيَادِ اُولُو رُزْ سَهْ بَرِ كِتُو رُزْ
 زِيَادِ سِنِ نَقْضِ اَيْنِ رُزْ وِمَعَادِلِ دِنِ نَقْضِ
 اَيْنِ رُزْ بُو اَسْلُو بِ اَوْرِجِ تَا كِرْ عَمَالِ رَاسْتِ اَوْلُو
 مَسْأَلَهْ ثَا قِي مَقْتَرِنَاتِ قِي نِ شِي وِرِ دَرِهَمِ
 مَعَادِلِ مَالِ اَوْلَهْ طَرِيقِ اَوْلَدِ كِرْ اَكْرَ مَالِ بَرِ اَوْلَدِ
 نِصْفِ جَزِرِ وِرِ مَرْتَبِعِ اَيْنِ رُزْ حَاصِلِ اَوْلَانِ دَرِهَمِ
 اَرْتُو رُزْ وِرِ بُو جَمَلَهْ نُو كِ جَزِرِ اَوْلُو رُزْ نِصْفِ
 جَزِرِ اَوْلَهْ اَلِي حَاقِ اَيْنِ رُزْ بُو جَمَلَهْ مَقْدَارِ بَرِ جَزِرِ

اُولُو زَكَاةٍ مَالٍ بِيَدِكَ زِيَادَةً اُولُو زَكَاةٍ بِرُكُوتٍ
 بُوْنَسِبَتِ اَوْ زَكَاةٍ مَعَادِلَاتٍ دَخِي نَقْضِ اِيْنِ رُوْنِ
 اَكْرَمَالٍ بِيَدِكَ اَلْكُسُوكِ اُولُو زَكَاةٍ كَامِلِ اِيْنِ رُوْنِ
 بَاقِي هَا ن ذِكْرُ اَوْلَا ن عَمَلِ اَوْ زَكَاةٍ اِسْتِخْرَاجِ اِيْنِ رُوْنِ
 مِثَالِ اَكْرَامِ اَوْ جِ جَزْرِ وُدَّتْ دِرْهَمِ مَعَادِلِ بَرِ مَالٍ
 دُرِّ دَسَلْدِ نِصْفِ جَزْرِ وِرْ مَرْتَبِ اِيْنِ رُوْنِ بَعْدَ دُرِّ
 دِرْهَمِ لِحَاقِ اِيْنِ رُوْنِ اَلتِّ دِرْهَمِ وِرْبَعِ دِرْهَمِ اُولُو
 بُوْمَبْلَغِكُ جَزْرِنِ اَخْذِ اِيْنِ رُوْنِ اِكْرَامِ دِرْهَمِ وِنِيْمِ
 دِرْهَمِ اُولُو رُبُوِي نِصْفِ جَزْرِ وَاوْلَهَ قَتَارُ نِ
 دُرِّ دِرْهَمِ اُولُو رُجُوَابِ وِيْرُو زَكَاةٍ كَثِيْرَةٍ
 يَكُ جَزْرِ دُرِّ دِرْهَمِ وِمَقْدَارِيْكَ مَالِ اَوْ نِ
 اَلتِّ اُولُو اَكْرَامِ اِيْنِ مَالِ مَعَادِلِ بَشْرِ جَزْرِ وَاوْنِ
 اِكْرَامِ دِرْهَمِ دُرِّ دَسَلْدِ هَرِّ جَزْرِ نَهَ مَقْدَارِ اُولُو
 وَهَرِّ مَالِ نَهَ اُولُو رَطْرَبِيْ اَوْلَدْرِكِ مَالِ بَرِ كُنُوْرُ
 وُجُوْرِكُ دَخِي نِصْفِيْنِ اِكْرَامِ رُوْنِ اِيْنِ اِيْحَقِّ جَزْرِ
 قَلُوْرِ وَاوْنِ اِيْنِ دِرْهَمِكُ دَخِي نِصْفِيْنِ اِخْرَاجِ
 اِيْنِ رُوْنِ اَلتِّ دِرْهَمِ قَلُوْرِ تَاكِيْرِ اِيْنِ اِيْحَقِّ جَزْرِ
 وَاَلتِّ دِرْهَمِ مَعَادِلِ يَكُ مَالِ اُولُو دِيْسِ نِصْفِ
 جَزْرِ وِمَرْتَبِ اِيْنِ رُوْنِ وَاَلتِّ دِرْهَمِ اَوْ زَكَاةٍ نَهَ
 اَرْتُوْرُوْرُ وِرْ يَدِيْ دِرْهَمِ وِنِيْمِ وِرْبَعِ دِرْهَمِ
 اُولُوْرُ وِبُوْجْمَلْنِكُ جَزْرِنِ اَخْذِ اِيْنِ رُوْنِ

نِصْفِ جَزْرِ وَاوْلَهَ قَتَارُ نِ دُرِّ دِرْهَمِ اُولُو رُجُوَابِ وِيْرُو زَكَاةٍ
 كَثِيْرَةٍ مَقْدَارِ جَزْرِ دُرِّ دِرْهَمِ اُولُوْرُ وِرْ مَالِ اَوْنِ اَلتِّ
 دِرْهَمِ اُولُو اَكْرَامِ دَسَلْدِكِ نِيْرْبَعِ مَالِ مَعَادِلِ اِكْرَامِ جَزْرِ
 وِيْدِيْ دِرْهَمِ اُولُوْرُ اَوْلِ تَقْدِيْرِ جَهْرِ جَزْرِ نَهَ مَقْدَارِ
 اُولُو رَطْرَبِيْ اَوْلَدْرِكِ نِيْ سَبْعِ مَالِ كَامِلِ اِيْنِ رُوْنِ اَرْبَعِ
 سَبْعِ دَخِي لِحَاقِ اِيْنِ رُوْنِ تَاكِيْرِ وِنَسِبَتِ اِكْرَامِ جَزْرِ اَوْ جِ
 جَزْرِ دَخِي لِحَاقِ اِيْنِ رُوْنِ وِيْدِيْ دِرْهَمِ دَخِي طُقُوْرُ دِرْهَمِ
 وَاَلتِّ دِرْهَمِ دَخِي قَتَارُ نِ تَاكِيْرِ بَرِ مَالِ مَعَادِلِ دُرِّ دِرْهَمِ
 وَاَلتِّ جَزْرِ وَاوْنِ اَلتِّ دِرْهَمِ وَاَلتِّ دِرْهَمِ اُولُو رِيْسِ
 نِصْفِ جَزْرِ وِيْكُنُوْرُ كُنُوْرُ وِنَفْسِيْهَا اَوْ دُوْنِ اَوْنِ اَلتِّ دِرْهَمِ
 وَاَلتِّ دِرْهَمِ اَوْ زَكَاةٍ اَرْتُوْرُوْرُ وِبُوْجْمَلِهَ نُوْرُ جَزْرِ
 اَخْذِ اِيْنِ رُوْنِ وِنِصْفِ جَزْرِ وَاوْلِ اَوْ زَكَاةٍ اَرْتُوْرُوْرُ
 يَدِيْ عَدَدِ اُولُو رِيْسِ اِمْدِيْ كَثِيْرَةٍ بَرِ جَزْرِ يَدِيْ عَدَدِ
 اُولُوْرُ يَكُ مَالِ قِرْنِ طُقُوْرُ دِرْهَمِ اُولُو رَطْرَبِيْ اِخْرَاجِ
 جَزْرِ وِبُوْجْمَلْنِكُ نَاثِرِ رُوْنِ نَكْمِيْلِسُوْرَا وَاَوْلَدْرِكِ
 مَرْتَبِ نِصْفِ اَشْيَا نِيْ حَاصِلِ ضَرْبِ عَدَدِيْ اَمْوَالِ بَرِ
 دِرْهَمِ اَرْتُوْرُوْرُ وِبُوْجْمَلِهَ نَكُ جَزْرِنِ اَخْذِ اِيْنِ رُوْنِ
 وِبُوْجْمَلِيْ نِصْفِ جَزْرِ وَاوْلَهَ لِحَاقِ اِيْنِ رُوْنِ اَوْلِ
 عَدَدِيْ اَمْوَالِهَ قَسَمْتِ اِيْنِ رُوْنِ خَارِجِيْ قَسَمْتِ مَقْدَارِ
 جَزْرِ اُولُو اَكْرَامِ اِيْتَسَلَّرِكِ اَوْنِ اِكْرَامِ جَزْرِ وَاوْنِ اَلتِّ
 دِرْهَمِ مَعَادِلِ دُرِّ دِرْهَمِ اَوْلِ تَقْدِيْرِ جَهْرِ جَزْرِ

مُقَدَّرًا أَوْ لَوْ وَبِزَّ مَالٍ فَجَّ أَوْ لَوْ طَرِيقًا أَوْلَادًا كَيْ يَنْصِفَ جُزُورًا
 مَرْتَبَعًا أَيْ رُزْ وَعَدَدِي أَمْوَالًا كَيْ دُرْتَدَّرًا وَنَ الْبِ دَرِهَمًا
 ضَرْبًا أَيْ رُزْ هِيَ أَيْ حَاصِلِي جَمْعِ أَيْ رُزْ يُوْذُ عَدَدًا أَوْ لَوْ
 وَ يُوْذُ عَدَدًا كَيْ جُزُورًا أَخَذَ أَيْ رُزْ وَ يَنْصِفُ جُزُورًا وَ أَوْلَاهُ
 فَتَارُزًا وَ نَ الْبِ أَوْ لَوْ يُوْذُ وَ نَ الْبِ عَدَدِي عَدَدِي أَمْوَالًا
 دُرْتَدَّرًا قِسْمَتًا أَيْ رُزْ خَارِجِي قِسْمَتًا دُرْتَدَّرًا عَدَدًا وَاقِعًا
 أَوْ لَوْ وَ كَيْ سَهَبَ بِي جُزُورًا بِرُزْ دَرِهَمًا أَوْ لَوْ وَ بِي مَالًا أَوْ
 الْبِ دَرِهَمًا أَوْ لَوْ أَوْلَ اسْتِخْرَاجَ مَالٍ أَيْ مَلِكًا دِلْسَلَكًا
 طَرِيقًا أَوْلَادًا كَيْ جُزُورًا مَرْتَبَعًا أَيْ رُزْ نَهَ حَاصِلًا وَ لَوْ
 دَرِهَمًا أَوْ رُزْ بَعْدًا يَنْصِفُ مَرْتَبَعًا جُزُورًا كَيْ وَ نَفْسِيَّةً
 أَوْ رُزْ نَهَ حَاصِلًا أَوْ لَوْ سَهَبَ حَاصِلًا أَوْلَادًا رُزْ نَهَ
 أَرْتُورًا وَ رُزْ وَ يُوْجَمَلُهُ نَوْكًا جُزُورًا أَخَذَ أَيْ رُزْ دَرِهَمًا
 دَرِهَمًا مَرْتَبَعًا جُزُورًا أَوْلَ دَرِهَمًا جُزُورًا ثَانِيَةً فَتَارُزًا وَ يُوْجَمَلُهُ
 مُقَدَّرًا بِرِ مَالٍ أَوْ لَوْ مَثَلًا أَلَّا دُرْتَدَّرًا جُزُورًا وَ أَوْ لَوْ
 أَيْ دَرِهَمًا بِرِ مَالٍ مَعَادِلٍ دُرْتَدَّرًا كَيْ سَهَبَ مَرْتَبَعًا مَالٍ فَجَّ
 دَرِهَمًا أَوْ لَوْ طَرِيقًا أَوْلَادًا كَيْ جُزُورًا كَيْ وَ نَفْسِيَّةً أَوْ رُزْ
 أَوْ نَ الْبِ أَوْلَادًا أَوْ نَ الْبِ أَوْ تُوْذُ كَيْ أَوْ رُزْ نَهَ
 يُوْذُ أَوْ نَ الْبِ أَوْلَادًا بِرِ حِفْصٍ أَيْ رُزْ بَعْدًا يَنْصِفُ
 مَرْتَبَعًا جُزُورًا كَيْ سَكَّرًا دُرْتَدَّرًا وَ نَفْسِيَّةً أَوْ رُزْ نَهَ الْبِ
 دُرْتَدَّرًا أَوْلَادًا بِرِ أَوْ نَ الْبِ أَوْلَادًا كَيْ أَوْلَادًا لِحَاقًا أَيْ رُزْ
 كَيْ حِفْصًا أَوْلَادًا بِرِ تَاكِيْمًا بِرِ يُوْذُ يَتَمِشُّ الْبِ دَرِهَمًا

أَوْلَادًا بِرِ مَالٍ فَجَّ أَوْلَادًا كَيْ يَنْصِفَ جُزُورًا
 أَوْلَادًا وَ دَرِهَمًا كَيْ أَوْلَادًا كَيْ عَدَدًا دَرِهَمًا يَنْصِفُ مَرْتَبَعًا
 جُزُورًا أَوْلَ كَيْ سَكَّرًا جَمَلَةً أَيْ رُزْ نَهَ الْبِ دُرْتَدَّرًا
 أَوْلَادًا جُزُورًا وَ يُوْذُ رُزْ كَيْ الْبِ دُرْتَدَّرًا أَوْلَادًا
 مُقَدَّرًا جُزُورًا سَكَّرًا دَرِهَمًا أَوْلَادًا كَيْ مَالًا بِرِ دَرِهَمًا
 زِيَادَةً أَوْلَادًا سَهَبَ بِرِ كَتُورًا وَ رُزْ وَ أَلَّا بِرِ دَرِهَمًا كَيْ
 أَوْلَادًا سَهَبَ كَامِلًا قَلُورًا بِرِ سِنِّ هَانًا بُوْذُ كَيْ
 أَوْلَادًا عَمَلًا أَوْلَادًا اسْتِخْرَاجَ أَوْلَادًا كَيْ
 الْبِ مَسْأَلَةً نَوْكًا صُوْرَتَلَرِي بِيَانَةً دُرْتَدَّرًا
 أَوْلَادًا مَفْرَدَاتًا مَثَلًا سَكَّرًا بِرِ دَرِهَمًا كَيْ قِسْمَةً
 مُخْتَلِفَةً قِسْمًا كَثْرًا قِسْمًا قَلَّةً قِسْمًا أَيْ لَدَا وَجْ
 دَرِهَمًا خَارِجِي قِسْمَتًا وَاقِعًا أَوْلَادًا أَوْلَ تَقْدِيرًا
 هَرِ قِسْمًا مُقَدَّرًا أَوْلَادًا كَيْ كَرْدًا رُزْ سَلَطَرِيقًا أَوْلَادًا
 مَقْسُومًا عَلَيْهِ شَيْ فَرَضَ أَيْ رُزْ خَارِجِي قِسْمَتًا
 أَوْلَادًا دَرِهَمًا وَاقِعًا أَوْلَادًا شَيْ أَوْلَادًا وَ رُزْ أَوْلَادًا
 شَيْ حَاصِلًا أَوْلَادًا كَيْ مَعَادِلٍ مَقْسُومًا أَوْلَادًا كَيْ
 بَعْدًا مَقْسُومًا عَلَيْهِ مَقْسُومَةً زِيَادَةً أَيْ رُزْ دُرْتَدَّرًا
 شَيْ أَوْلَادًا كَيْ مَعَادِلٍ أَوْلَادًا كَيْ سَكَّرًا
 بِرِ دَرِهَمًا بِرِ سَكَّرًا بِرِ دَرِهَمًا دُرْتَدَّرًا شَيْ
 قِسْمَتًا أَيْ رُزْ خَارِجِي قِسْمَتًا بِرِ دَرِهَمًا رُزْ دَرِهَمًا
 أَوْلَادًا أَوْلَ تَقْدِيرًا قِسْمًا أَوْلَادًا كَيْ رُزْ دَرِهَمًا رُزْ دَرِهَمًا

اولور تقديرجه قسم اول يكيم درهم و ربع درهم اولور
 كه شي فرض اولينش اوله لازم اولد كه قسم اكثر التمش
 درهم و ربع درهم اوله سئله آخه
 اگر يوز او توز بش درهم اكي قسم ايله مختلف
 رسلد اما قسم اكثر قسم اقله قسمت ايلدك خاريجي
 قسمت نه واقع اولور سه مخرج ايلدك حاصل اولان
 عدده يوز او توز بش درهم اور سين و بوندن بر
 درهم و يدي جزء التمش يدي جزء بر درهم اولد
 نقص ايلدك رز و باقي قلان عدد و ك جزء رز اخراج
 ايلدك رز يوز اون درهم و ربع من يك درهم اولسه
 اول تقديرجه اصل هر قسم مقدار اولق كدر
 و خاريجي قسمت نه اولق كدر طريق اولدك يوز
 اون درهم خاريجي من اور و رز كه سكر در و ربع
 دخي اور نه قنادر سكر يوز سكرن اوج اولور
 و بوجمله كند و نفيسنه اور و رز بر درهم و يدي
 جزء التمش درت جزء بر درهم اولندن بونك
 اور نه الحاق ايلدك رز جمله يدي يوز يمش طقوز
 بيلك يدي يوز التمش اولور بومبلغ التمش درت
 عدده قسمت ايلدك رز اون اكي بيلك يوز سكرن
 اوج درهم و ربع خاريجي قسمت اولور پس بون
 يوز او توز بش درهمه قسمت ايلدك رز طقسن درهم

و ربع درهم خاريجي قسمت كلور مقدار مد بع خاريجي
 قسمت و قسمين بو اولور و بونوك جزء رز اخذ ايلد
 طقوز درهم و نيم درهم اولور مقدار خاريجي قسمت
 قسمين بو اولور پس قسم اول شي فرض ايلدك رز
 طقوز درهم و نيم درهم اور و رز طقوز شي و نيم
 شي حاصل اولور كه بو معادل مقسوم اولور و بر
 دخي شي كه قسم اقلدي بو طقوز شي و نيم شي اور
 اور و رز تا كيم اون شي و نيم شي معادل يوز او توز
 بش درهم اولور پس اشياء مخرج ثمة و رز
 سكرن درت عدد اولور و يوز او توز بش درهم
 خاريجي ثمة اور و رز بيلك الت درهم حاصل اولور
 بومبلغ سكرن درت درهمه قسمت ايلدك اون اكي
 درهم و او توز الت جزء قرق اكي جزء بر درهم اولد
 خاريجي قسمت واقع اولور كه اقل بومقدار اولور
 لازم اولدك قسم اكثر يوز يكيم اكي درهم و الت جزء
 اولور جمله قرق اكي جزء بر درهم اولندن
 سئله آخه اگر يوز او توز سكرن درهم اكي قسم
 ايله مختلف هر قسمين كند و نفيسنه اور سين پس
 اوله اقلدر التريدن طرح ايلدك سين باقي بيلك اكي
 يوز سكرن سكرن درهم قلور اول تقديرجه هر قسم
 مقدار اولق كدر طريق اولدك رز قسم اقل بر شي

دُونَ رُكْنَدُ وَنَفْسَهٗ اَوْ رُزْ بِرِ مَالٍ حَاصِلِ اُولُو
 وَتَمَّ كَثْرِي يُوْزَا اَوْ تُوْزُ سَكَنُ دَرِهَمِ الْاَيْكِ شَيْ دُونَ
 چُون كُنْدُ وَنَفْسَهٗ اَوْ رُزَا اَوْ نَ طُقُوْزِيْكَ قَرَقِ
 دُرَّتْ دَرِهَمِ وَيَكُ مَالِ الْاَيْكِ يُوْزَا تَمَّشِ التَّ شَيْ
 حَاصِلِ اُولُو رِيْسِ اَقْلِ الْكُزْدَنْ كَيْدُ رُوْزِ يَعْنِي
 حَاصِلِ ضَرْبِ قِسْمِ اَقْلِ كِهْ مَالِدَرَا اَوْ نَ طُقُوْزِيْكَ
 قَرَقِ دُرَّتْ دَرِهَمِ وَيَكُ مَالِ الْاَيْكِ يُوْزَا تَمَّشِ التَّ
 شَيْ وَضَعِ اَيْدِ رُزَا اَوْ نَ دُقُوْزِيْكَ قَرَقِ دُرَّتْ دَرِهَمِ
 الْاَيْكِ يُوْزَا تَمَّشِ التَّ شَيْ وَ قَلُوْر كِهْ اَوْلِ مَعَادِلِ يَلِيْ
 اَيْ يُوْزَا سَكَنُ دَرِهَمِ اُولُو رِيْسِ اَلْيُوْزَا تَمَّشِ
 التَّ شَيْ ضَرْبِ اَيْدِ رُزَا اَوْ نَ طُقُوْزِيْكَ قَرَقِ
 دُرَّتْ دَرِهَمِ بِرِ نِسْبَتِ بِيْكَ اَلْيُوْزَا سَكَنُ سَكَنُ
 دَرِهَمِ اَيْ يُوْزَا تَمَّشِ التَّ شَيْ اَرْتُوْرُوْزِ دَا كَيْمِ
 اَوْ نَ طُقُوْزِيْكَ قَرَقِ دُرَّتْ دَرِهَمِ مَعَادِلِ بِيْكَ
 اَيْ يُوْزَا سَكَنُ سَكَنُ دَرِهَمِ وَاَيْ يُوْزَا تَمَّشِ التَّ
 شَيْ اُولُو رِيْسِ مَقَابِلَهٗ اَيْدِ رُزِ يَعْنِي بِيْكَ اَيْ يُوْزَا
 سَكَنُ سَكَنُ دَرِهَمِ اَيْ طَرَفِدَنْ وَضَعِ اَيْدِ رُزِ
 تَا اَيْ يُوْزَا تَمَّشِ التَّ شَيْ مَعَادِلِ اَوْ نَ يَدِيْكَ
 يَدِيْ يُوْزَا اَلْيُوْزَا دَرِهَمِ اَيْ يُوْزَا تَمَّشِ التَّ دَرِهَمِ
 قِسْمَتِ اَيْدِ رُزَا تَمَّشِ دُرَّتْ دَرِهَمِ وَتَمَّتْ دَرِهَمِ
 خَايِجِ قِسْمَتِ وَاَنْعِ اُولُو رِيْسِ وَاَيْ رُوْزِ كِهْ قِسْمِ

اَوْلِ بُوْمُقْدَارِ اُولُو رُوْزِ قِسْمِ الْكُزْدَانِ اَوْجِ دَرِهَمِ
 وَتَمَّتْ دَرِهَمِ اُولُو رُوْزِ مَسْأَلَهٗ دِيْكَرِ الْكُرَقِ
 بِرِ دَرِهَمِ اَيْ قِسْمِ اَيْلَهٗ مُخْتَلِفِ الْكُزْدَانِ طُقُوْزِ
 وَاَقْلَنْ اَوْ نَ اَوْجِهَ ضَرْبِ اَيْلَهٗ حَاصِلِ اَيْضِ
 بِرِ بَرَكَلَسَهٗ اَوْلِ تَقْدِيْرِ جِهَهٗ قِسْمِ مُقْدَارِ اَوْلِ
 كِرْدَرِ طَرِيْقِ اَوْلِدِ كِهْ قِسْمِ الْكُزْدَانِ بِرِ شَيْ دُونَ
 وَتَمَّ اَقْلِ قَرَقِ بِرِ دَرِهَمِ اَوْلَا يَكُ شَيْ يَسِيْكَ
 شَيْ طُقُوْزِ دَرِهَمِ اَوْ رُوْزِ اَوْ نَ طُقُوْزِ شَيْ حَاصِلِ
 اُولُو رِيْسِ قَرَقِ بِرِ دَرِهَمِ اَوْلَا اَوْ نَ اَوْجِ شَيْ
 حَاصِلِ اُولُو رُوْزِ اَوْلِ مَعَادِلِ طُقُوْزِ شَيْ اَوْلَسَهٗ
 كِرْدَرِ يَسِيْ اَوْلِ اَوْجِ شَيْ اَوْ بَشِ يُوْزَا اَوْجِ
 دَرِهَمِ جَمْعِ اَيْدِ رُزَا وَاَوْجِ اَوْجِ شَيْ اَوْ رُوْزِ
 اَرْتُوْرُوْزِ تَا كِيْزِ بِيْكَ اَيْ شَيْ مَعَادِلِ بَشِ يُوْزَا
 اَوْجِ دَرِهَمِ اُولُو رِيْسِ بَشِ يُوْزَا اَوْجِ دَرِهَمِ
 يَكِيْمِ اَيْ شَيْ قِسْمَتِ اَيْدِ رُزِ يَكِيْمِ دُرَّتْ دَرِهَمِ
 وَاَيْ جُزْءِ يَكِيْمِ اَيْ جُزْءِ بِرِ دَرِهَمِ اَوْلَنْدَنْ
 خَايِجِ قِسْمَتِ وَاَنْعِ اُولُو رِيْسِ وَاَيْ رُوْزِ كِهْ قِسْمِ
 الْكُزْدَانِ بُوْمُقْدَارِ اُولُو رِيْسِ اَقْلِ اَوْ نَ التَّ دَرِهَمِ
 وَاَيْ جُزْءِ يَكِيْمِ اَيْ جُزْءِ بِرِ دَرِهَمِ اَوْلَنْدَنْ
 اُولُو رُوْزِ مَسْأَلَهٗ ثَا نِيْ اَكْدِ يُوْزَا اَوْ نَ طُقُوْزِ
 دَرِهَمِ اَيْ قِسْمِ اَيْلَهٗ مُخْتَلِفِ قِسْمِ الْكُزْدَانِ اَقْلَهٗ

ضَرْبِ اَيْلِدُكْ بِيَسِ قِسْمِ اَكْثَرِي كَنْدُ وَ نَفْسِنَه اَوْ دُورُز
 اِكِي ضَرْبِدَنْ حَاصِلِ اَوْلَانِ اَلْتِ مِثْلِ حَاصِلِ ضَرْبِ
 اَوْلِ اَوْلَه اَوْلِ تَعْدِيْر جِهَه هَر قِسْمِ مُقَدَّارِ اَوْلَقِ
 كَر كَدَر طَرِيْقِ اَوْلَدْرِكِه قِسْمِ اَكْثَرِي بَرِشِي دُو تَارُز
 وَ قِسْمِ اَقْلِ يُوْنِ اَوْنِ طُقُوْنِ دِرْهَمِ اِلَا شِي بِيَسِ شِي
 يُوْنِ اَوْنِ طُقُوْنِ دِرْهَمِ اِلَا يَكْ شِي اَوْرُوْرُز يُوْنِ
 اَوْنِ طُقُوْنِ شِي اِلَا يَكْ مَالِ حَاصِلِ اَوْلُوْر بَعْدُ
 بَرِشِي وَ كَنْدُ وَ نَفْسِنَه اَوْرُوْرُز بِيَسِ مَالِ حَاصِلِ اَوْلُوْر
 بُوْعَادِلِ يَدِي يُوْنِ اَوْنِ دُرْتِ شِي اِلَا اَلْتِ مَالِ اَوْلُوْر
 بِيَسِ يُوْنِ جَبْبِ اِيْنِ رُزْ بَه عَزْرِ جَبْبِ يَدِي مَالِ مَعَادِلِ
 يَدِي يُوْنِ اَوْنِ دُرْتِ شِي اَوْلُوْر بِيَسِ اَشْيَاءِ اَمْوَالِه
 قِسْمَتِ اِيْنِ دُنْ خَارِيْجِي قِسْمَتِ يُوْنِ اِكِي دِرْهَمِ اَوْلُوْر
 جَوَابِ وَيُوْرُوْرُزِكِه قِسْمِ اَكْثَرِ اِكِي يُوْنِ دِرْهَمِ اَوْلُوْر
 بِيَسِ لَازِمِ اَوْلِدْرِكِه قِسْمِ اَقْلِ اَوْنِ يَدِي دِرْهَمِ اَوْلُوْر
 سَأَلَه وَ دِيْكَر اَكْر بِيَسِ مَالِ جَهْوَلِ كَنْدُ وَ نَفْسِنَه
 وَ سَبْعِنَه ضَرْبِ اَيْلِدُكْ اَوْنِ دُرْتِ مِثْلِ مَالِ جَهْوَلِ
 وَ اَلْتِ سَبْعِ حَاصِلِ اَوْلِدِي اَوْلِ تَعْدِيْر جِهَه اَوْلِ
 مَالِ جَهْوَلِ مُقَدَّارِ اَوْلُوْر طَرِيْقِ اَوْلَدْرِكِه اَصْلِ
 مَالِ جَهْوَلِ بَرِشِي دُو تَارُز چُوْنِ بَرِشِي وَ بَرِشِي
 وَ سَبْعِ شِي اَوْرُوْرُز بِيَسِ مَالِ وَ سَبْعِ مَالِ حَاصِلِ اَوْلُوْر
 اِكِي اَوْلِ مَعَادِلِ اَوْنِ دُرْتِ شِي اَلْتِ سَبْعِ بَرِشِي اَوْلُوْر

بِيَسِ مَالِ جَهْوَلِ اِيْنِ رُزْ يَعْنِي يَدِيَه اَوْرُوْرُز وَ بَرِشِي
 اَوْلَدْرِكِه اِرْتُوْرُوْرُز يُوْرُز دُرْتِ اَوْلُوْر بِيَسِ يُوْرُز دُرْتِ
 عَدَدِي سِيْكَر قِسْمَتِ اِيْنِ رُزْ خَارِيْجِي قِسْمَتِ اَوْنِ
 اَوْجِ اَوْلُوْر جَوَابِ وَيُوْرُوْرُزِكِه اَصْلِ مَالِ جَهْوَلِ وَ
 اَوْجِ عَدَدُ اَوْلُوْر سَأَلَه وَ دِيْكَر اَكْر بِيَسِ مَالِ
 جَهْوَلِ اَوْلَسَه اَوْلِ مَالِ جَهْوَلِ نَصِيْفِ كَنْدُ
 اِكِي خَمْسِنَه اَوْرُوْرُز بِيَسِ مَالِ جَهْوَلِ وَ دُو
 خَمْسِ حَاصِلِ اَوْلَسَه اَصْلِ اَوْلِ مَالِ جَهْوَلِ مُقَدَّارِ
 اَوْلَقِ لَازِمِ دَر طَرِيْقِ اَوْلَدْرِكِه اَصْلِ اَوْلِ مَالِ جَهْوَلِ
 بَرِشِي دُو تَارُز چُوْنِ نَصِيْفِ شِي وَ دُو خَمْسَه شِي
 وَ رُوْرُز خَمْسِ مَالِ حَاصِلِ اَوْلُوْر اَوْلِ مَعَادِلِ
 بَشِ شِي وَ دُو خَمْسِ يَكْ شِي اَوْلَسَه كَر كَر بِيَسِ مَالِ
 كَامِلِ اِيْنِ رُزْ يَعْنِي جِهَارِ خَمْسِ خَمْسِ مَالِ اَوْرُوْرُز -
 اِرْتُوْرُوْرُز وَ بَه نِسْبَتِ بَشِ شِي وَ دُو خَمْسِ يَكْ شِي
 دَر خِي دُرْتِ كَنْدُ وَ مِثْلِيْنِ زِيَادَه اِيْنِ لَوْحِ تَاكِرِ مَالِ
 مَعَادِلِ يَكْرِيْمِ يَدِي بِيَسِ اَوْلُوْر اَوْلِ وَقْتِيْنِ مَالِ
 شِي وَ رَدِ اِيْنِ رُزْ تَاكِرِ بَرِشِي وَ مَعَادِلِ يَكْرِيْمِ يَدِي
 دِرْهَمِ اَوْلُوْر بِيَسِ جَوَابِ وَيُوْرُوْرُزِكِه سِنِيْكَرِ اَوْلِ مَالِ
 جَهْوَلِ يَكْرِيْمِ يَدِي دِرْهَمِ اَوْلُوْر سَأَلَه
 ثَالِثِ مُقَدَّدَاتِ اَكْر دَسَلْدْرِكِه يَتَشِشِ بَشِ اَعْدَادِ
 اَوْلَسَه بَعْضِ دَر اِهْمِ وَ بَعْضِ دَر اَنْزِ چُوْنِ بَشِشِ

بِشْ مُرَبَّعٍ اَيْلِدُكْ بِشْ دَرَاهِي بِكِرِم كَرَه كَنْد و نَفْسِنَه
 اَوْ رَه سِن حَاصِلِ ضَرْبِ دَرَاهِي بِكِرِم كَرَه دَه مَعَادِلِ
 مَحْسُ مُرَبَّعِ بَيْشِشْ بِشْ عَدَدِ اَوْلَسَه دَرِهَم مُقَدَّارِ
 دَنَاوَرِ مُقَدَّارِ اَوْلُورِ دِسَلَدِ طَرَبِقِ اَوْلَدَرِكِه دَرَاهِي
 يَكْ دَوَاوَرِزْ جَوْنِ بِكِرِم كَرَه كَنْد و نَفْسِنَه اَو دَوَرِزْ
 بِكِرِم مَالِ حَاصِلِ اَوْلُورِ بَعْدِ بَيْشِشْ بِشْ عَدَدِ
 مُرَبَّعِ اَيْنِ رُزْ بِشِ يَكْ اَلْتِ يُونِ بِكِرِم بِشْ حَاصِلِ
 اَوْلُورِكِه مَعَادِلِ صَدِّ مَالِ طَوْتَلُورِ بَعْدِزْ قِسْمَتِ
 كَيْتِه يَكْ مَالِ اَلْتِ دَرِهَمِ و رُبْعِ دَرِهَمِ و مُقَدَّارِ
 يَكْ شَيْ يَدِي دَرِهَمِ و نِيمِ دَرِهَمِ اَوْلُورِ جَوَابِ
 و رُو رُزْ كِه يَدِي دَرِهَمِ و نِيمِ دَرِهَمِ اَوْلُورِ
 و دَنَاوَرِ اَلْتِشِ يَدِي دَرِهَمِ و نِيمِ دَرِهَمِ اَوْلُورِ
 مَسْأَلَهٗ اَوَّلِ مَقْتَرِنَاتِ اَكْرَدِسَلَدِ كِه بِرِ مَالِ
 مَجْهُوْلِكْ ثَلَاثِ و مَحْسُ رُبْعِ و سُدُسِ اَوَّلِ مَالِ
 مَجْهُوْلِهٗ ضَرْبِ اَيْلِسْكَ سَكْسِنِ مِثَالِ مَالِ مَجْهُوْلِ
 حَاصِلِ اَوْلَسَه پَسِ اَوَّلِ حَاصِلِي اِكِي قِسْمِ اَيْلِسْكَ
 مُخْتَلِفِ هَرِ بِرِ قِسْمِ عَلِي هِنِ ضَرْبِ و قِسْمَتِ اَيْلِسْكَ
 شَوْلِ كِه اَقْلِ دَرِ خَارِجِ قِسْمَتِ اَكْرَدِنِ و ضَعِ اَيْلِسْكَ
 اِكِي دَرِهَمِ و ثَلَاثَانِ دَرِهَمِ بَاقِي قَلَسَه اَصْلِ اَوَّلِ مَالِ
 مَجْهُوْلِ مُقَدَّارِ اَوْلَقِ كَرَدَرِ و خَارِجِ قِسْمَتِ
 هَرِ قِسْمِ تَجِ دَرِهَمِ اَوْلُورِ و هَرِ قِسْمِ اَوَّلِ اِكِي قِسْمِ

38
 مُقَدَّارِي اَوْلُورِ طَرَبِقِ اَوْلَدَرِكِه اَقْلِ خَارِجِ قِسْمِ
 فَرْضِ اَيْنِ رُزْ و اَكْثَرِ قِسْمِ بِرِ شَيْءِ وَاكِي دَرِهَمِي
 و ثَلَاثَانِ دَرِهَمِي وَاوَرُزْ يَكْ شَيْءِ بِرِ شَيْءِ وَاكِي
 دَرِهَمِ و ثَلَاثَانِ دَرِهَمِهٗ ضَرْبِ اَيْنِ رُزْ بِرِ مَالِ وَاكِي
 شَيْءِ و ثَلَاثِي شَيْءِ حَاصِلِ اَوْلُورِ اَوَّلِ مَعَادِلِ بِرِ
 طَوْتَلُورِ پَسِ نِصْفِ اَشْيَاءِ مُرَبَّعِ اَيْنِ رُزْ و نَحَا صِلِ
 اَوْلُورِ سَهٗ بِرِ دَرِهَمِ اَو زَرِ دَرِ يَادِهٗ اَيْنِ رُزْ اِكِي دَرِهَمِ
 و يَدِي ثَلَاثِ اَوْلُورِ و بُو جَمْلَهٗ نُو كْ جَزْرِيْنِ اَخْذِ
 اَيْنِ رُزْ بِرِ دَرِهَمِ و ثَلَاثَانِ دَرِهَمِ اَوْلُورِ وَاوَرُزْ
 نِصْفِ اَشْيَاءِ بُو جَزْرِ دِنِ نَقْضِ اَيْنِ رُزْ ثَلَاثِ
 دَرِهَمِ قَلُورِ اَقْلِ خَارِجِ قِسْمَتِ بُو مُقَدَّارِ اَوْلُورِ
 يَعْني ثَلَاثِ دَرِهَمِ اَوْلُورِ پَسِ لَازِمِ اَوْلَدِكِه اَكْثَرِ
 خَارِجِي قِسْمَتِ اَوْجِ دَرِهَمِ اَوْلَهٗ وَاوَرُزْ اَقْلِ
 قِسْمِ حَاصِلِي بِرِ شَيْءِ دَوَاوَرِزْ كِه مَقْسُومِ عَلِيَهٗ
 اَوْلَسَه كَرَدَرِ اَكْثَرِ خَارِجِ قِسْمَتِي مَقْسُومِ عَلِيَهٗ
 اَو رُو رُزْ كِي شَيْءِ يَعْني اَوْجِ حَاصِلِ اَوْلُورِكِه اَوَّلِ
 مَعَادِلِ مَقْسُومِ اَوْلَسَه كَرَدَرِ جَوْنِ مَقْسُومِ عَلِيَهٗ
 مَقْسُومِ اَو زَرِ نَهٗ زِيَادِهٗ اَيْنِ رُزْ يَعْني بِرِ شَيْءِ
 اَوْجِ شَيْءِ قَتَارِزْ دَرْتِ شَيْءِ اَوْلُورِكِه مَعَادِلِ
 مَالِ مَجْهُوْلِ اَوْلُورِ و بِرِ شَيْءِ مَعَادِلِ بِكِرِمِ مَالِ
 اَوْلُورِ قِسْمِ اَوَّلِ بُو اَوْلُورِ لَازِمِ اَوْلَدِكِه قِسْمِ اَكْثَرِ

مَعَادِلِ التَّمَشِ مَالٍ مَجْهُولٍ اَوَّلُهُ بِسْ كَلْدَاكَ تَحْقِيقُ
 مَالٍ مَجْهُولُهُ اَوَّلٌ مَخْدُجِي طَلَبَ اِيْدَ لَوْمِ كِهْ نُلْكَ وِبِعْ
 وَخَسْ وِسْدُسْ جِقَهْ اَوَّلِ التَّمَشِ كَلْدِي وَاوُرْ
 اَلْتَمَشْ تَلُوْتَنَ وَخَسِنَ مَذْبُوْرَ التَّمَشْ رِبْعِيَهْ
 وِسْدُ وِسِنَهْ اَوُرْ وُرْ دُو تِسْعَهْ مَالٍ حَاصِلِ اَوَلُوْرْ
 كِهْ اَوَّلِ مَعَادِلِ سَكْسَنَ مَالٍ مَجْهُولٍ طُوْتَلِيْشِيْدِي
 بَعْدَ تَكْمِيْلِ مَالِ بِيْ مَالِ مَعَادِلِ اَوْجِ يُوْرَ التَّمَشِ
 شَيْ اَوَلُوْرْ وَاوُرْ وُرْ مَالَهْ شَيْءٌ رَدَا اِيْدَ رُزْ دِرْهَمِ
 تَاكِيْمِ بِيْ شَيْءِ مَعَادِلِ اَوْجِ يُوْرَ التَّمَشِ دِرْهَمِ اَوَلُوْرْ
 بُوْتَقْدِيْرَجَهْ قِسْمِ اَقَلِ اَوَّلِ يَدِيْ بِيْكَ اِكِيْ يُوْرْ دِرْهَمِ
 اَوَلُوْرْ وِقِسْمِ اَكْثَرِ يَكِيْمِ بِيْ بِيْكَ اَلْتِ يُوْرْ دِرْهَمِ اَوَلُوْرْ
 مَسْأَلَهْ دِيْكَرْ اَكْرَ يُوْرَ التَّمَشِ سَكْرَ دِرْهَمِ
 اِكِيْ قِسْمِ اَيْلَهْ مُخْتَلِفِ قِسْمِ اَقَلِ اَوْنِ اِكِيْهْ قِسْمِ اَكْثَرِ
 اَوْنِ اَلْتِيْهْ ضَرْبِ اِيْدَ رُزْ بِيْ اَكْثَرِ حَاصِلِ اَوَّلِ اَقَلِ
 حَاصِلِ اَكْثَرِ قِسْمَتِ اَيْلَدُكَ وَاَقَلِ خَارِيْجِيْ قِسْمَتِ
 اَكْثَرِ خَارِيْجِيْ قِسْمَتَدَنَ وَضَعِ اَيْلَدُكَ اَوْجِ دِرْهَمِ وِنِ
 رِبْعِ دِرْهَمِ بَاقِيْ قَلْدِيْ اَوَّلِ تَقْدِيْرَجَهْ اَصْلِ هَرِ قِسْمِ
 نَمَقْدَارِ اَوْلَقِ كَرْدَرِ وَاخَارِيْجِيْ قِسْمَتِ هَرِ قِسْمِ نَمَقْدَارِ
 اَوْلَقِ لَا رَمْدُ رَطْبِيْ اَوْلَدُ كِهْ اَقَلِ خَارِيْجِيْ قِسْمَتِي
 شَيْ وَضْعِ اِيْدَ رُزْ وَاكْثَرِ يَكِ شَيْءِ وَاقِعِ دِرْهَمِ وِنِ
 رِبْعِ دِرْهَمِ بِسْ بِيْ بِيْهْ اَوُرْ وُرْ بِيْ مَالِ وَاَوْجِ شَيْءِ

وِنِ

وِنِ رِبْعِ يَكِ شَيْءِ حَاصِلِ اَوَلُوْرْ كِهْ اَوَّلِ مَعَادِلِ بِيْ
 دِرْهَمِ طُوْتَلُوْرْ وَاوُرْ وُرْ نَصِيْفِ وَاَسِيْطَهْ مَسْخِ اِيْدَ رُزْ
 وَحَاصِلِ دِرْهَمِيْ اَوُرْ وُرْ نَهْ زِيَادَهْ اِيْدَ رُزْ وِبُوْجْمَلْكَ
 جَذْرِنِ اَخْذِ اِيْدَ رُزْ وَنَصِيْفِ وَاَسِيْطَهْ وِبُوْجْمَلْكَ
 كِهْ اِيْدَ رُزْ رِبْعِ دِرْهَمِ قَلُوْرْ اَقَلِ خَارِيْجِيْ قِسْمَتِي
 بِيْ شَيْءِ طُوْتَمِيْشِيْدُكَ رِبْعِ دِرْهَمِ اَوْلَدِيْ بُوْرِبِ دِرْهَمِيْ
 اَوْجِ دِرْهَمِ وِنِ رِبْعِ دِرْهَمِ اَوُرْ وُرْ نَهْ لِحَاقِ اِيْدَ رُزْ
 دَرْتِ دِرْهَمِ حَاصِلِ اَوَلُوْرْ اَكْثَرِ خَارِيْجِيْ قِسْمَتِ بُوْ
 مَقْدَارِ اَوَلُوْرِ بِيْ دَرْتِ دِرْهَمِ كِهْ اَكْثَرِ خَارِيْجِيْ
 قِسْمَتَدِرْ يَكِ شَيْءِ وِرُوْرْ كِهْ مَقْسُوْمِ عَلَيْهِ
 دُرْ دَرْتِ شَيْءِ حَاصِلِ اَوَلُوْرْ كِهْ اَوَّلِ مَعَادِلِ مَقْسُوْمِ
 طُوْتَلُوْرْ لَا زِمِ اَوْلَدُ كِهْ قِسْمِ اَكْثَرِ دَرْتِ شَيْءِ اَوْلَهْ
 كِهْ مَقْسُوْمِ دُرْ وِقِسْمِ اَقَلِ بِيْ شَيْءِ اَوَلُوْرْ كِهْ مَقْسُوْمِ
 عَلَيْهِ دُرْ چُوْنِ قِسْمِ اَكْثَرِ اَوْنِ اَلْتِيْهْ وِقِسْمِ اَقَلِ
 اَوْنِ اِكِيْهْ ضَرْبِ اِيْدَ رُزْ لَا زِمِ اَوْلَدُ كِهْ دَرْتِ شَيْءِ
 اَوْنِ اَلْتِيْهْ وِبِيْ شَيْءِ اَوْنِ اِكِيْهْ قِسْمَتِ اِيْدَ رُزْ
 چُوْنِ دَرْتِ شَيْءِ اَوْنِ اَلْتِيْهْ قِسْمَتِ اِيْدَ رُزْ رِبْعِ شَيْءِ
 خَارِيْجِيْ قِسْمَتِ اَوَلُوْرْ چُوْنِ بِيْ شَيْءِ اَوْنِ اِكِيْهْ قِسْمَتِ
 اِيْدَ رُزْ بِيْ سُدُسْ شَيْءِ خَارِيْجِيْ قِسْمَتِ وَاقِعِ اَوَلُوْرْ
 چُوْنِ بُوَاكِيْ خَارِيْجِيْ قِسْمَتِي جَمْعِ اَيْلَدِ رُزْ كِهْ شَيْءِ
 حَاصِلِ اَوَلُوْرْ كِهْ اَوَّلِ مَعَادِلِ يُوْرَ التَّمَشِ سَكْرَ دِرْهَمِ اَوَلُوْرْ

بُوْتَقْدِيرَجَه رُبْع شَيْ يُوْز يَكْرِمِ التَّيْ دِرْهَمِ اَوْلُوْر وَنِصْفِ
 سُدْسِ شَيْ قِرْقِ اِكْبِ دِرْهَمِ اَوْلُوْر پَسِ قِسْمِ اَكْبِ يُوْز يَكْرِمِ
 التَّيْ دِرْهَمِ اَوْلُوْر وَنِصْفِ اَقْلِ قِرْقِ اِكْبِ دِرْهَمِ اَوْلُوْر
 مَسْئَلَهٗ دِيْكَرِ بَرِّ مَالِ مَجْهُوْلِ اَوْلَسَهٗ
 اَوْلِ مَالِكِ ثَلَاثِ نِصْفِيْنَهٗ اَوْرِ سِنِّ وَمَالِ مَجْهُوْلِ
 اَنْوَاكِ اَوْرِ رِنَهٗ اَرْتُوْر سِنِّ دُرْتِ بِيْكَ التَّيْ يُوْزِ
 قِرْقِ التَّيْ دِرْهَمِ وَثَلَاثَانَ دِرْهَمِ اَوْلَسَهٗ اَصْلِ اَوْلِ
 مَالِ مَجْهُوْلِ نَمُقْدَاْر اَوْلُوْرِيْدِ سَلَطْرِيْقِ اَوْلَاذِكِرِ
 اَصْلِ اَوْلِ مَالِ مَجْهُوْلِ بَرِّ شَيْ طُوْتَاْر زُجُوْنِ ثَلَاثِ
 شَيْ نِصْفِ شَيْ وِرُوْر زُجُوْنِ مَالِ حَاَصِلِ اَوْلُوْر
 بُوْشِيْ بَرِّ مَالِ اَوْرِ رِنَهٗ قَتَاْدِرِ سُدْسِ مَالِ وَبَرِّ شَيْ
 اَوْلُوْر كِرِ اَوْلِ مَعَاْدِلِ دُرْتِ بِيْكَ التَّيْ يُوْزِ قِرْقِ التَّيْ
 دِرْهَمِ وَثَلَاثَانَ دِرْهَمِ اَوْلُوْر پَسِ مَالِ كَامِلِ قَلُوْر زُ
 مَعَاْدِيْنِيْ مَقَارِيْنِيْ دَحِيْ اَرْتُوْر زُ نَاكِزِ بَرِّ مَالِ وَالتَّيْ
 شَيْ مَعَاْدِلِ يَكْرِمِ يَدِيْ بِيْكَ سَكْرِيْ يُوْزِ سَكْرِيْ دِرْهَمِ اَوْلِ
 پَسِ نِصْفِ اَشْيَاءِ مُرْتَبِعِ اَيْنِ دُرْتِ وَدِرْهَمِ اَوْزِ رِنَهٗ حَاَصِلِ
 اَوْلَايِ اَرْتُوْر زُ زُجُوْمِ جَزِيْنُوْكَ جَزِيْنِ اَخْتَاِيْنِ زُ
 يُوْزِ التَّمِيْشِ يَدِيْ دِرْهَمِ حَاَصِلِ اَوْلُوْر جُوْنِ نِصْفِ اَشْيَاءِ
 بُوْجَزِيْر دُرْتِ نَقْصِ اَيْنِ زُ يُوْزِ التَّمِيْشِ دُرْتِ دِرْهَمِ
 قَلُوْر جَوَابِ وِرُوْر زُ كِرِ اَصْلِ اَوْلِ مَالِ مَجْهُوْلِ
 يُوْزِ التَّمِيْشِ دُرْتِ دِرْهَمِ اَوْلُوْر مَسْئَلَهٗ دِيْكَرِ

اَكْر

100 اَكْر بَرِّ مَالِ مَجْهُوْلِ كُنْدُوْنِغِيْنَهٗ اَوْرِ سِنِّ وَنَهٗ حَاَصِلِ
 اَوْلَسَهٗ بَشِ دِرْهَمِ اَوْرِ سِنِّ وَبُوْتَدَنْ حَاَصِلِ اَوْلَايِ
 بَشِ بِشَلِ مَالِ مَجْهُوْلِ زِيَادَهٗ اَيْلَسَكِ كَلِيْ بِيْكَ بَشِ يُوْزِ
 اَوْنُوْر دِرْهَمِ اَوْلُوْر سَهٗ اَوْلِ نَقْدِ بَرِّجَهٗ اَصْلِ اَوْلِ مَالِ
 مَجْهُوْلِ بَرِّ شَيْ دُوْتَاْر زُ جُوْنِكِهٗ مُرْتَبِعِ اَيْنِ دُرْتِ بَرِّ مَالِ
 حَاَصِلِ اَوْلُوْر بُوْ مَالِ بَشِ دِرْهَمِ وِرُوْر زُ بَشِ مَالِ
 حَاَصِلِ اَوْلُوْر بَشِ شَيْ بُوْحَاَصِلِ اَوْزِ رِنَهٗ زِيَادَهٗ
 اَيْنِ دُرْتِ بَشِ مَالِ بَشِ شَيْ اَوْلُوْر كِرِ اَوْلِ مَعَاْدِلِ بِيْكَ
 بَشِ يُوْزِ اَوْنُوْر دِرْهَمِ اَوْلُوْر وَاوْرُ دُرْتِ مَالِ كُوْرُورُ
 وَمَالِ اَلْسُدِّ وَكُوْمُزِ مَقْدَاْر مَعَاْدِلِيْنَهٗ وَمَقَارِيْنِيْنَهٗ
 دَحِيْ نَقْصِ اَيْنِ دُرْتِ نَاكِزِ بَرِّ مَالِ وَبَرِّ شَيْ مَعَاْدِلِ اَوْجِ
 التَّمِيْشِ دِرْهَمِ اَوْلُوْر پَسِ نِصْفِ اَشْيَاءِ مُرْتَبِعِ اَيْنِ دُرْتِ
 نَمُقْدَاْر اَوْلَسَهٗ دِرْهَمِ اَوْزِ رِنَهٗ زِيَادَهٗ اَيْنِ دُرْتِ وِبُوْ
 جَمْلُوْكَ جَزِيْر دُرْتِ اَخْتَاِيْنِ دُرْتِ وَنِصْفِ وَاَسْطَهٗ بُوْ
 جَمْلَدَنْ نَقْصِ اَيْنِ دُرْتِ اَوْنِ يَدِيْ دِرْهَمِ قَلُوْر پَسِ
 جَوَابِ وِرُوْر زُ كِرِ اَصْلِ اَوْلِ مَالِ مَجْهُوْلِ اَوْنِ يَدِيْ
 دِرْهَمِ اَوْلُوْر اَكْرِيْ مَسْئَلَهٗ مَقْتَرِنَا تَدَنْ
 اَكْر دِسَلْدِ يُوْزِ يَكْرِمِ دِرْهَمِ اِكْبِ قِسْمِ اَيْلَاكِ مُخْتَلِفِ
 هَرِّ قِسْمِيْنِ بَرِّ قِسْمِ اَخْرَ قِسْمَتِ اَيْلَاكِ مُجْمُوْعِ خَارِجِ
 قِسْمَتِ اِكْبِ دِرْهَمِ وَنِيْجِ سُبْعِ دِرْهَمِ وَثَلَاثِ سُبْعِ دِرْهَمِ
 كَلْسَهٗ هَرِّ قِسْمِ اَوْلِ نَقْدِ بَرِّجَهٗ مُقْدَاْر اَوْلُوْر كِرِ كُرْدِ

طريق اولدرکه مجموع خارجي قسمت اکی قسم ایند ز بز
قسمت برشی و قسم اخرین اکی درهم و پنج سبغ درهم
وثلث سبغ درهم الا یک شی دوتارز وهر اکی قسم
بربریه اوروز اکی شی و پنج سبغ شی وثلث سبغ
شی الا یک مال حاصل اولور که اول معادل یک
درهم اولوق کرد بعد ز جید بر مال و بز درهم ^{دل} معادل
اکی شی و پنج سبغ شی وثلث سبغ شی اولور پس
نصف اشیا مدبغ ایند ز و بز درهمی بوجملد
نقص ایند ز و باقی قلا نول جدرین اخراج ایند
و نصف اشیا بوجدر اوز ز اار تور اکی درهم
وثلث درهم اولور قسمت اکثر خارجي قسمت
بومقدار اولور پس لازم اولد که قسم اول شی
یک درهم اوله چون هر اکی خارجک قسمین معلوم
ایلدک کلدک هر اکی قسمت مختلف اصل مال طریق
اولدر که اکی درهم وثلث درهم که بز خارجي قسمند
مقسوم علیه برشی دوتارز و خارجي قسمتی شی اودو
یعنی اکی درهم وثلث درهم شی اودور اکی شی وثلث
شی حاصل اولور بومعادل مقسوم اولسه کرد و دو
مقسوم علیه مقسوم اوز ز قناد یعنی برشی
اکی شی وثلث شی لیاق ایند ز اوج شی وثلث
شی معادل یونیکرم درهم اولور پس اشیا مخرج

ثلثه اولور ز وثلث دیگر اوز نه زیاد ایند
اون اولور ودرهم داخی مخرج ثلثه اولور ز
اوج یوز التیش اولور واروز اوج یوز التیش
اونه قسمت ایند ز اوتوزالت درهم خارجي قسمت
واقع اولور قسم اصل مال بومقدار اولور و قسم
اخر سکن دنت درهم اولور اگر دسکر که
بز مال مجهول اولسه اول مال مدبغ ایلدک
و نه حاصل اولور سه الت درهم اوسن و اوز
درهم اولی حاصل اوز نه زیاد ایند سن
قرق طقوز اصل مال حاصل اولور اول تقدر
جه اصل اول مال مجهول نه مقدار درهم اولور
طریق اولدر که اصل اول مال مجهول برشی
دوتارز چون مدبغ ایند ز بز مال حاصل
اولور بز مال الت درهم اوز ز الت مال
حاصل اولور چون درهمی الت درهم اوتور ز
الت مال و اوتوز درهم معادل قرق طقوز شی
اولور پس مال بز کتور ووز ودرهم الی اشیا
و دخی بونیببت اوز ز، نقص ایند ز تا کیم
بز مال و بش درهم معادل سکن شی و سدس
شی اولور پس نصف اشیا مدبغ ایند ز و بش
درهم بوحاصلدن نقص ایند ز و باقی سبغ

جُذْرَيْنِ أَخَذَ إِيْنِ رُزِّ وَنَصِيفِ أَشْيَاءٍ بُوَجْدِ رُزِّ
 أَوْ زَيْدَةً قَتَارُ زَيْدِي دَرِهْمِ وَنِصْفِ دَرِهْمِ أَوْ لُورِ
 جَوَابٍ وَدُرُوزِ كَيْرِ أَصْلِ مَالِ مُجْهُولٍ يَدِي دَرِهْمِ
 وَنِصْفِ دَرِهْمِ أَوْ لُورِ أَوْ جَنْبِي مَسْأَلَةٌ مُقْتَرِنَاتِكُ
 أَكْرَبُ مَالِ مُجْهُولٍ أَوْلَسَهُ أَوْلَ مَالِكُ فِي رُبْعِي
 وَأَوْلَ مَالِكُ جِهَارِ خُمَيْسَةَ ضَرْبِ أَيْلَسِكُ يَكْرِمُ إِلَى
 أَصْلِ مَالِ حَاصِلِ أَوْلَسَهُ وَيَدِي دَرِهْمِ وَدُرُوسُ
 دَرِهْمِ زِيَادَةً كَلَسَهُ أَوْلَ تَقْدِيرِ جِهَةِ أَصْلِ أَوْلَ مَالِ
 مُجْهُولٍ مُقَدَّارِ أَوْلَقِ لَا زَيْمِ كَلُورِ طَرِيقِ أَوْلَدِ
 أَصْلِ مَالِ بَرِشِي دُو تَارُ زِي رُبْعِ شَيْءٍ جِهَارِ
 خُمَيْسِ شَيْءٍ أَوْ رُوزِ فِي خُمْسِ مَالِ حَاصِلِ أَوْلِ
 أَوْلَ مَعَادِلِ يَكْرِمُ إِلَى شَيْءٍ وَيَدِي دَرِهْمِ وَدُرُوسُ
 أَوْلَسَهُ كَرَكْدَرِ بَيْسِ مَالِ كَامِلِ قَلُورِ زِي عِنِّي إِلَى
 خُمْسِ وَدِنِي أَوْجِ خُمْسِ أَوْ زَرِ زِيَادَةً إِيْنِ رُزِّ
 وَمَعَادِلِنَهُ دَاخِي بُو نِسْبَتِ أَوْ زَرِ زِيَادَةً إِيْنِ رُزِّ
 تَاكْرِمُ بَرِ مَالِ مَعَادِلِ وَأَوْ تُو ذَالِتِ شَيْءٍ وَأَوْ نِ كِي
 دَرِهْمِ وَثَلَاثُ دَرِهْمِ أَوْ لُورِ بَيْسِ نِصْفِ أَشْيَاءٍ مَدْعِ
 إِيْنِ رُزِّ نَهْ حَاصِلِ أَوْلُورِ سَهْ أَوْ نِ كِي دَرِهْمِي فِي
 ثَلَاثُ دَرِهْمَةٍ قَتَارُ زِي وَبُو جَمَلِكُ جُذْرَيْنِ أَخَذَ
 إِيْنِ رُزِّ وَنِصْفِ أَشْيَاءٍ بُو جُذْرِ أَوْ زَرِ زِيَادَةً
 إِيْنِ رُزِّ أَوْ تُو زِي دَرِهْمِ أَوْلُورِ أَصْلِ أَوْلِ

مال

102 مَالِ مُجْهُولٍ بُو مَقْدَادِ أَوْلُورِ مَسْأَلَةٌ
 أَكْرَبُ مَالِ مُجْهُولٍ مَدْعِ أَيْلَسِكُ وَنَهْ حَاصِلِ
 أَوْلُورِ سَهْ دَرِ، أَصْلِ مَالِ إِكِي يُو زِي سَكْسَنِ كَلَسَهُ
 ضَرْبِ أَوْلُدِ قَنَ وَ إِكِي يُو زِي سَكْسَنِ دَرْتِ دَرِهْمِ
 زِيَادَةً، بِي دِنِي أَوْلَسَهُ أَصْلِ أَوْلِ مَالِ مُجْهُولِ
 مُقَدَّارِ أَوْلَقِ كَرَكْدَرِ طَرِيقِ أَوْلَدِ كَرِ أَصْلِ
 أَوْلِ مَالِ مُجْهُولِ بَرِشِي دُو تَارُ زِي جُونِ نَفْسِنَهُ
 ضَرْبِ إِيْنِ رُزِّ بَرِ مَالِ حَاصِلِ أَوْلُورِ أَوْلِ
 بَرِ مَالِ دَرْتِ دَرِهْمَةٍ ضَرْبِ إِيْنِ رُزِّ دَرْتِ مَالِ
 حَاصِلِ أَوْلُورِ كَرِ مَعَادِلِ إِكِي يُو زِي سَكْسَنِ شَيْءٍ
 وَ إِكِي يُو زِي سَكْسَنِ دَرْتِ دَرِهْمِ أَوْلَسَهُ كَرَكْدَرِ دَرِ
 بَيْسِ مَالِ بَرِ أَئِدُورِ رُوزِ وَ أَشْيَاءٍ مَدْعِ إِيْنِ رُزِّ
 وَ نِصْفِ بَرِ دَرِهْمِ أَوْ زَرِ زِيَادَةً، إِيْنِ رُزِّ مَعَادِلِ
 وَ مَقَارِنِ دَاخِي بُو نِسْبَتِ أَوْ زَرِ نَقْصِ إِيْنِ رُزِّ
 بَعْدَ بُو جَمَلِكُ جُذْرَيْنِ أَوْلُورِ وَ نِصْفِ أَشْيَاءٍ
 بُو جُذْرِ أَوْ زَرِ زِيَادَةً، إِيْنِ رُزِّ نِصْفِ بَرِ دَرِهْمِ
 أَوْلُورِ جَوَابٍ وَ دُرُوزِ كَرِ أَصْلِ أَوْلِ مَالِ مُجْهُولِ
 بَيْتِشِ بَرِ دَرِهْمِ أَوْلُورِ مَسْأَلَةٌ دِيكْرُ بَرِ مَالِ
 مُجْهُولِ أَوْلَسَهُ أَوْلِ مَالِ كَرَكْدَرِ وَ نَفْسِنَهُ وَرَسَكْ
 نَهْ حَاصِلِ أَوْلُورِ سَهْ تَكْرَارِ أَوْلِ مَالِ مُجْهُولَةٍ
 أَوْ رَسَكْ أَوْ تُو زِي كَرِ، مَدْعِ أَصْلِ مَالِ

مَجْهُولٍ اَوْلَسَهْ وَ اَوْ تُوْزْ اَوْ جِ مِثْلِ مَالِ مَجْهُولٍ
 زِيَادَهْ، اَوْلَسَهْ اَصْلُ اَوَّلِ مَالٍ مُقَدَّرٍ اَوْ لَمَقَّ
 كَدَّرَ طَرِيْقَ اَوْلَدِكُمْ اَصْلُ اَوَّلِ مَالِ مَجْهُولٍ
 بَرِيْشِي دُو تَارِزْ چُوْنَ نَفِيْسَهْ اَوْ رُوْرُزْ بَرِيْالِ
 حَاصِلِ اَوْلُوْرُ وَ بَرِيْ مَالِ بَرِيْ دَرِيْ شِيءِ اَوْ رُوْرُزْ
 بَرِيْ كَبِ حَاصِلِ اَوْلُوْرُ كِهْ اَوَّلِ مَعَادِلِ اَوْ تُوْزْ كِهْ
 مَالٍ وَ اَوْ تُوْزْ اَوْ جِ شِيءِ اَوْلَقْ كَدَّرَ اَوَّلِ شَيْئِهْ
 كَدَّرَ كِهْ بَرِيْ مَالِ اَوْ تُوْزْ كِهْ شِيءِ وَ اَوْ تُوْزْ اَوْ جِ
 دَرِهْمِ مَعَادِلِ اَوْلُوْرِيْنَ نِصْفِ اَشْيَاءِ مَدْرَبِ
 اِيْنِ رُوْرُزْ هْ اَوْلُوْرَسَهْ دَرِهْمِ اَوْ رُوْرُزْ نَهْ زِيَادَهْ
 اِيْنِ رُوْرُزْ وَ بُوْجْمَلَهْ نَكْ جَدْرِيْنَ اَخْتَايِدْ رُوْرُزْ
 وَ نِصْفِ اَشْيَاءِ بُوْجَزْ اَوْ رُوْرُزْ، لِجَاقِ اِيْنِ رُوْرُزْ
 اَوْ تُوْزْ اَوْ جِ دَرِهْمِ حَاصِلِ اَوْلُوْرُ جَوَابِ وِرُوْ
 رُوْرُزْ كِهْ اَصْلِ مَالِ مَجْهُولِ اَوْ تُوْزْ اَوْ جِ دَرِهْمِ اَوْلُوْرُ
 بَاقِي بُوْجِيْسِ مَسْأَلَهْ نَهْ مُقَدَّرِ وَاَقِعْ اَوْلُوْرُ
 بُوْقِيَّاسِ اَوْ رُوْرُزْ، اَخْتَلَجْ اَوْلِيْنَهْ فَصْلِ
 مَسْأَلِيْ مُقَدَّرَهْ بِيَانِيْنِ دُرْ اَكْرَبِرِ مَالِ
 اَوْ جِ نَفَرِ كِسْتِيَهْ حِصَّهْ اَتْمَكْ دِلْسَلْدِ اَمَّا بَرِيْ
 ثَلَاثَانَ مَالٍ وِرِ سَلْدِ وَ اَلْحِيْجَهْ رُبْعِ مَالٍ وِرِ سَلْدِ
 وَ اَوْ جِيْجِيَهْ نِصْفِ سُدْسِ مَالٍ وِرِ سَلْدِ
 بُوْا سَلُوْبِ اَوْ رُوْرُزْ، بُوْ مَالِ قِسْمَتِ اَيْلَسَلْدِ

تمام

103
 تَمَامِ اَوْلَسَهْ بَعْدُ ثَلَاثَانَ مَالِ حِصَّهْ اَلَا نِ الدَّوْعِي
 مَالِكِ سُدْسِيْنَ رَدَّ اَيْلَسَهْ وَ رُبْعِ مَالِ حِصَّهْ اَلَا
 الدَّوْعِي مَالِكِ رُبْعِيْنَ رَدَّ اَيْلَسَهْ وَ نِصْفِ سُدْسِ
 حِصَّهْ اَلَا نِ الدَّوْعِي حِصَّهْ نُوْرُزْ نِصْفِيْنَ وَ نِصْفِ سُدْسِ
 رَدَّ اَيْلَسَهْ وَ بُوْرُزْ اَيْلِدْ وَ كُوْرُ مَالِ جَمْعِ اَيْدُوْبِ
 بُوْ اَوْ جِيْنَهْ بَرِيْ بَرِيْ قِسْمَتِ اَيْلَسَلْدِ تَمَامِ اَوْلِكِي حِصْلِي
 يَتَشَوْبُ نَقْصَانَ اَوْلَسَهْ بُوْ نَقْدِ بَرِيْجَهْ اَصْلِ اَوَّلِ
 مَالِ مَجْهُولِ مُقَدَّرِ اَوْلُوْرُ وَ هَرِ بَرِيْ بُوْ مَالِدِ
 اَوَّلِ مُقَدَّرِ حِصَّهْ اَلْمِشِ اَوْلُوْرُ طَرِيْقِ اَوْلَدِكُمْ
 كِلِ مَالِ بَرِيْشِي وَ بَرِيْ قِسْمِ وَ بَرِيْ دَرِهْمِ طُوْ تَارِزْ
 بَرِيْ بَرِيْشِيءِ صَاحِبِ ثَلَاثَهْ وَ بَرِيْ قِسْمِ صَاحِبِ
 رُبْعَهْ وَ بَرِيْ دَرِهْمِ صَاحِبِ نِصْفِ وَ سُدْسَهْ وِرُوْرُزْ
 وَيُوْقِرُ وِدْ، بِيَانِ اَوْلِيَانِ اَوْ رُوْرُزْ، بُوْ حِصْلِدِ
 رَدَّ اَيْلِدْ كَلْرِيْنَ جَمْعِ اِيْنِ رُوْرُزْ سُدْسِ شِيءِ وَ رُبْعِ
 قِسْمِ وَ نِصْفِ دَرِهْمِ وَ نِصْفِ سُدْسِ دَرِهْمِ اَوْلَدِ
 چُوْنَ بُوْجْمَلَهْ بُوْ اَوْ جِ اَوْ رُوْرُ تَارِسِيْنَهْ قِسْمَتِ
 اِيْنِ رُوْرُزْ عَايِدِ اَوْلَانِ حِصَّهْ اَوْلِيْدِ اَوْلَانِ
 حِصْلِدِي بُوْدِ الرَّدِّ قَلْمِشْدِ رَا كَا ضَمَّ اَوْلِيْدِ قَدَّ
 صَاحِبِ ثَلَاثَانَ يَانِيْدِ ثَمَانِيْنَهْ اِتْسَاعِ يَكْ شِيءِ وَ
 نِصْفِ سُدْسِ قِسْمِ وَ سُدْسِ دَرِهْمِ نَكْ نِصْفِ
 سُدْسِ دَرِهْمِ اَوْلُوْرُ كِهْ بُوْ مَعَادِلِ ثَلَاثِيْ يَكْ شِيءِ

وَتُسَبِّحُ قِسْمِ وَثَلثَانِ يَكُ دَرِهَمِ اَوْلَقِ كَرْدَرِ و
 صَاحِبِ رُبْعِ يَانِيكَ خَمْسَةَ اَسْدَاسِ قِسْمِ وَنِصْفِ
 تِسْعِ يَكُ شَيْءٍ وَسُدُسِ دَرِهَمِ وَثَلثِ نِصْفِ سُدُسِ
 دَرِهَمِ اَوْلُورِ كِهْ بُو مَعَادِلِ اَوْلُورِ بَرِ شَيْءِ اَوْ كِهْ رُبْعِ
 قِسْمِ وَرُبْعِ يَكُ دَرِهَمِ اَوْلُورِ وَصَاحِبِ نِصْفِ سُدُسِ
 يَانِيكَ ثَلثَةَ اَسْدَاسِ يَكُ دَرِهَمِ وَتِسْعِ دَرِهَمِ وَ
 نِصْفِ تِسْعِ يَكُ شَيْءٍ وَنِصْفِ سُدُسِ قِسْمِ اَوْلُورِ
 كِهْ بُو مَعَادِلِ نِصْفِ سُدُسِ يَكُ شَيْءٍ وَنِصْفِ سُدُسِ
 قِسْمِ وَنِصْفِ سُدُسِ يَكُ دَرِهَمِ اَوْلَقِ كَرْدَرِ پَسِ
 صَاحِبِ نِصْفِ سُدُسِ بَشَلِيلِيَوْمِ مَقَابِلَهْ اِيْدَانِ
 يَفِي جِنْسِي جِنْسِدَن وَتَعِ اَيْلِدُكُ اَوْلِ نِصْفِ
 سُدُسِ قِسْمِ نِصْفِ سُدُسِ قِسْمِ اَيْلِدَهْ اِسْقَاطِ اِيْلُومِ
 بَعْدِ نِصْفِ تِسْعِ شَيْءٍ نِصْفِ سُدُسِ شَيْدِن وَتَعِ
 اَيْلِدُكُ ثَلثِ نِصْفِ سُدُسِ شَيْءٍ قَلْدِي پَسِ نِصْفِ
 سُدُسِ دَرِهَمِ ثَلثَةَ اَسْدَاسِ دَرِهَمِ وَتِسْعِ دَرِهَمِ
 اِسْقَاطِ اَيْلِدُكُ ثَلثَةَ اَسْدَاسِ دَرِهَمِ وَثَلثِ نِصْفِ
 سُدُسِ دَرِهَمِ قَلْدِي كِهْ اَوْلِ مَعَادِلِ ثَلثِ نِصْفِ سُدُسِ
 شَيْءِ اَوْلُورِ پَسِ بُو مَعِينِدِكُ لَازِمِ كَلْدِ كِهْ بَرِ شَيْءِ وَنِ
 طُقُوزِ دَرِهَمِ اَوْلَهْ چُونِ كِي مَبِيءِ شَيْءِ مَعْلُومِ اَوْلَدِي
 قِسْمِ بَعْدَانِ مَقَابِلَهْ ثَلثَةَ اَسْدَاسِ وَنِصْفِ سُدُسِ
 قِسْمِ مَعَادِلِ سُدُسِ شَيْءٍ وَثَلثِ نِصْفِ سُدُسِ شَيْءٍ

ونصف

104
 وَنِصْفِ تِسْعِ دَرِهَمِ اَوْلُورِ چُونِ اَجْزَاءِ شَيْءٍ دَرِهَمِ تَبْدِيلِ
 اَيْلِدُكُ نِصْفِ تِسْعِ دَرِهَمِ اَوْلُورِ نَهْ لِجَاقِ اَيْلِدُكُ
 اَوْجِ دَرِهَمِ وَنِ رُبْعِ دَرِهَمِ مَعَادِلِ ثَلثَةَ اَسْدَاسِ
 نِصْفِ سُدُسِ قِسْمِ اَوْلَدِي پَسِ لَازِمِ كَلُورِ كِهْ بَرِ قِسْمِ
 اَلْتِ دَرِهَمِ وَنِ سَبْعِ دَرِهَمِ اَوْلَهْ وَجَمُوعِ مَالِ مَجْهُولِ
 يَكْرِمِ اَلْتِ دَرِهَمِ وَنِ سَبْعِ رُبْعِ دَرِهَمِ اَوْلُورِ اَوْلِ
 تَقْدِيرِ جِهْ صَاحِبِ ثَلثَانِ اَوْ نِ طُقُوزِ دَرِهَمِ دَوْنِ
 سُدُسِ رَدِّ اَيْلِدِي وَصَاحِبِ رُبْعِ اَلْتِ دَرِهَمِ وَنِ
 سَبْعِ دَرِهَمِ اَوْلُورِ نِصْفِ دَرِهَمِ وَنِصْفِ سُدُسِ
 دَرِهَمِ رَدِّ اَيْلِدِ وَجَمْلَهْ رَدِّ اَيْلِدِ كَلْدِي جَمْعِ اَوْلِ
 بُو جَمْلِيَهْ مَسَاوَتِ اَوْ زَرِّ قِيَمَتِ اَوْلِدِ قَدِّ مَآ
 ثَلثَانِ وَثَلثَانِ اَصْلِ مَالِ وَصَاحِبِ رُبْعِ رُبْعِ مَالِ
 وَصَاحِبِ نِصْفِ سُدُسِ وَنِصْفِ سُدُسِ مَالِ
 يَتَشَوَّرُ مَسْأَلَهْ اَخْرَجِ بَرِ مَالِ مَجْهُولِ
 اِكِي قِسْمِ اَيْلِسْكَ مُخْتَلِفِ بَرِ قِسْمِيَهْ قِسْمِ اَوْلِ وَ
 بَرِ قِسْمِيَهْ قِسْمِ ثَانِي دِيُوَادِ وَرِسْكَ پَسِ بَرِ دَرِهَمِ
 قِسْمِ اَوْلَدِنِ اَلْوَبِ قِسْمِ ثَانِي اَوْ زَرِ نَهْ زِيَادَهْ اَيْلِسْكَ
 قِسْمِ ثَانِي اِكِي كَدِّ، قِسْمِ اَوْلُورِ بَاقِي مَقْدَارِ
 اَوْلَسَهْ وَارِسَاقِ بَرِ دَرِهَمِ قِسْمِ اَوْلِ كِدُوِيرِيَهْ
 كَلُورِ سَكِّ وَبَرِ دَرِهَمِ دَاجِي قِسْمِ ثَانِي دِنِ اَلْوَبِ قِسْمِ
 اَوْلِ اَوْ زَرِ نَهْ زِيَادَهْ اَيْلِسْكَ قِسْمِ اَوْلِ سَكْسِ اِكِي

كَرَّةً بَاقِي قِسْمِ ثَانِي مَقْدَارِ اُولَسَهْ اَصِلِ اَوْلِ مَالِ مَجْهُولِ
 مَقْدَارِ اَوْلَمَقِ كَرَكْدَرِ وَهَرِ قِسْمِ مَقْدَارِ اَوْلُوطِرِ بِقِي
 اَوْلَدَرِكِهْ قِسْمِ اَوْلِ بَرِشِي دُو تَارِدْ بَرِدِرِهْمِ قِسْمِ اَوْلَدَانِ
 اَوْلُوزِ قِسْمِ ثَانِي اَوْزِرِهْ نَهْ زِيَادَا، اَيْنِ رُزِ قِسْمِ اَوْلِ
 بَرِشِي اِلَّا بَرِدِرِهْمِ قَلُوزِ اَوْلِ بَرِدِرِهْمِ قِسْمِ ثَانِي مَعَا
 اِكِي شِي اِلَّا اِكِي دِرِهْمِ اَوْلُوزِ بَعْدِ بَرِدِرِهْمِ قِسْمِ ثَانِي
 كِرِ وَاكُتُوبِ كِنَهْ قِسْمِ اَوْلِ اَوْزِرِهْ نَهْ زِيَادَا اَيْنِ لَوْمِ
 قِسْمِ اَوْلِ بَرِشِي اَوْلُوزِ اَوْلِ تَعْدِيرِ جِهْ قِسْمِ ثَانِي
 اِكِي شِي اِلَّا اَوْجِ دِرِهْمِ قَلُوزِ بَعْدِ قِسْمِ ثَانِي
 بَرِدِرِهْمِ اَوْلُوزِ قِسْمِ اَوْلُوزِ اَوْزِرِهْ نَهْ زِيَادَا، اَيْنِ
 قِسْمِ ثَانِي اِكِي شِي اِلَّا دَرْتِ دِرِهْمِ قَلُوزِ اَوْلِ تَعْدِيرِ
 قِسْمِ اَوْلِ بَرِشِي وَبَرِدِرِهْمِ اَوْلُوزِ بُو صُورِتْدَنْ
 لَازِمِ قَلُوزِ بَرِشِي وَبَرِدِرِهْمِ مَعَادِلِ سَكْسَنْ
 قِسْمِ ثَانِي مَقْدَارِ اَوْلِهْ يَعْني بَرِدِرِهْمِ وَبَرِشِي مَعَا
 يُونِ اَلْتَمِشِ دَرْتِ شِي اِلَّا يُونِ يَكْرِمِ سَكْرِ دِرِهْمِ اَوْلِ
 بَعْدِ زَجْمِ مَقَابِلَهْ يُونِ اَلْتَمِشِ اَوْجِ شِي مَعَادِلِ
 اَوْجِ يُونِ يَكْرِمِ طَقُوزِ دِرِهْمِ كَلُوزِ وَكِيءِ بَرِشِي
 اِكِي دِرِهْمِ وَ اَوْجِ جُزْ اَوْلُوزِ جَمْلَهْ يُونِ يَكْرِمِ اَوْجِ
 جُزْ بَرِدِرِهْمِ اَوْلَدَنْ يَسْ جَوَابِ وِدُوزِ كِهْ
 قِسْمِ اَوْلِ بُو مَقْدَارِ اَوْلُوزِ وَ قِسْمِ ثَانِي بَرِدِرِهْمِ
 وَ اَلْتَمِشِ اَوْلُوزِ جَمْلَهْ يُونِ اَلْتَمِشِ اَوْجِ جُزْ

بَرِدِرِهْمِ

بَرِدِرِهْمِ اَوْلَدَنْ وَ جُونِ بُو اِكِي قِسْمِ جَمْعِ اَيْنِ دَرْتِ اَوْجِ
 دِرِهْمِ طَقُوزِ جُزْ اَوْلُوزِ اِلَّا اَصِلِ مَالِ مَجْهُولِ بُو مَقْدَارِ
 اَوْلُوزِ اِكِي قِسْمِ اَيْلِدُوكِ مَسْئَلَهْ اَخْرَاكِرِ
 بَرِ بِيكِي بَرِ يَرِ كُو نَدَرِ سَلَرِ اَمَّا شِلِجَهْ اَصِلِ سَلَرِ
 بَرِ فَرَسَخِ يُولِ اِكِي بِيكِي اِكِي يُونِ اَدِمِ اَوْلَسَهْ بُو بِيكِي
 يُولِهْ مَوَجِهْ اَوْلَسَهْ بِيكِي اِكِي يُونِ اَوْ تُو زَا وُجِ
 اَدِمِ كِتْدُ وَاكِنْدَنْ صُكْرَهْ بَرِ بِيكِي دَاخِي بُو نَكِ
 عَقَبِنْدَنْ كِنْدَرِ مَكِ اِقْتِضَا اَتَسَلَرِ اَوْلِ اِكِي بِيكِي
 عَقَبِنَجَهْ بَرِ بِيكِي دَاخِي كِنْسَهْ بُو بِيكِي اَلْتَمِشِ اَوْلِ
 اَلْتَمِشِ دَرْتِ اَدِمِ بَرِ فَرَسَخِ اَوْلَسَهْ اَلْتَمِشِ بِيكِي سَكْرِ
 تَسَلَرِ اَوْلِ تَعْدِيرِ جِهْ بِيكِي ثَانِي بِيكِي اَوْلِهْ مَقْدَارِ
 دُمَانِ اَيْشُورِ دَسَلَرِ طَرِ بِقِي اَوْلَدَرِكِهْ اَوْلَا اَلْتَمِشِ
 يُونِ اَلْتَمِشِ دَرْتِ عَدَدِي بِيكِي اِكِي يُونِ قَرِقِ بَشِ
 عَدَدِ نَقْضِ اَيْدِرِ بَشِ يُونِ سَكْسَنْ بَرِ قَلُوزِ
 بَعْدِ بِيكِي اِكِي يُونِ قَرِقِ بَشِي اَلْتَمِشِ اَوْلِ اَلْتَمِشِ دَرْتِ
 اَوْلِ سِنِ نَهْ حَاصِلِ اَوْلَسَهْ بَشِ يُونِ سَكْسَنْ
 بَرِ عَدَدِ، قِسْمَتِ اَيْنِ سِنِ بِيكِي دَرْتِ يُونِ يَكْرِمِ
 اِكِي عَدَدِ وَ بَشِ سُبْعِ خَارِجِي قِسْمَتِ وَ اِقْرَعِ اَوْلُوزِ
 بُو بِيكِي اِكِي يُونِ اَوْ تُو زَا وُجِ كَامِ كِهْ بِيكِي اَوْلُوزِ
 اَدِمِ دَرِضِبِ اَيْنِ رُزِ نَهْ حَاصِلِ اَوْلَسَهْ بِيكِي اِكِي
 يُونِ قَرِقِ بَشِ عَدَدِ، قِسْمَتِ اَيْنِ رُزِ خَارِجِي قِسْمَتِ

بیک درت یوز طقوز عدد و بر سبع واقع اولور پس
 جواب ورسنکیر بیک ثانی بیک اوله بیک درت یوز
 طقوز کام و بر سبع کامن بیتمیش اولور بویکی
 ثانییک کامد بو تقدیرجه لایم اولدر بیک اول
 اکی بیک الت یوز قرق اکی کام و بر سبع کام کتمیش
 اولور هر گانه بواصل مسئله واقع اوله بوقیاس
 اوزر استخراج این سن مسئله آخذ
 اگر بر مال مجهولک ثلث و ربع و سبعین اوج یوز
 قرق طقوز درهم و ثلث درهم و سبع ثلث درهم
 اوزر نه اورتور سین بوجمله نوک ثلث و ربع
 و سبعین اوج یوز قرق طقوز درهم و ثلث درهم
 و سبع ثلث درهم کیدر سک نسنه قلمسه اصل اول
 مال مجهول بمقدار اولمق کردر طریق اولدر اصل
 اول مال مجهول بر شی طوتار ز و اصل مال ثانی
 برقیم پس برقیم معادل بر شی و ثلث و ربع و سبع
 بر شی و اوج یوز طقوز درهم و ثلث درهم و سبع
 ثلث درهم اولور پس بر عدد طلب این نوم که
 ثلث ربع و سبع کسور سنر چقه اول سکسن
 درت واقع اولدی بوسکسن درت عن دوک
 ثلث و ربع و سبعین اخراج ایدوب جمع ایلد
 التیش بر عدد اولدی بوالتمیش بر عددی سکسن

درت

درت عدد دن نقص ایلدک بیکم اوج عدد قلدی که
 معادل اوج یوز قرق طقوز درهم و ثلث درهم
 و سبع ثلث درهم اولور بعد اوج یوز قرق طقوز
 درهم و ثلث درهم و سبع ثلث درهم سکسن درت
 عن نه ضرب این دن نه حاصل اولدر سا بیکم اوج
 قسیمت این دن خارجی قسیمت بیک اکی یوز بیتمیش الت
 درهم واقع اولور کیسه مال ثانی بوا اولور بعد
 اوج یوز قرق طقوز درهم و ثلث درهم و سبع
 ثلث درهم بویکی اکی یوز بیتمیش التیدن طرح
 این دن طقوز یوز بیکم الت درهم و ثلث درهم
 و شش سبع ثلث درهم باقی فلور که بومعادل
 بر شی و ثلث و ربع و سبع شی اولور پس استخراج
 شی سکسن درت دوتار ز چون ثلث و
 ربع و سبعین اوزر نه زیاده این دن یوز قرق
 بش اولور که اول معادل طقوز یوز بیکم الت درهم
 و ثلث درهم و شش سبع درهم طوتالمیش ایدی بعد
 مخدجی شی یعنی سکسن درت عددی بش یوز
 بیکم الت درهم و ثلث درهم و شش سبع ثلث درهم
 ضرب این دن نه حاصل اولور سه یوز قرق بش عن
 قسیمت ایلد دن بش یوز اوتوز الت درهم و یوز
 اون الت جزه جمله یوز قرق جزه بر درهم

اولندن خاريجي قسمت واقع اولور پس جواب ووردو
 اصل اول مال مجهول بش يوز اولوزالت درهم ويوز
 اونالت جز واقع اولوز هر مساله كه بوجنس واقع
 اوله بوقياس اوزر، استخراج اولنه مساله
 آخر اگر سگسن بر درهم دوت قسمة اولسه قسمة
 اول الخية قسمة ثاني او جنيبه قسمة ثالث در نجيه
 قسمة رابع بشخييه ضرب ايتسك حاصل جمله اقسام
 برابر واقع اولسه اول تقديده جده هر قسمة بمقدار
 واقع اولوق كدر طريق اولدر كه قسمة اول نصف
 شى دوتادز و او جنيبي قسمة ربع شى دوتادز و
 در نجيه قسمة خمس شى طوتادز پس بر عدد بوللوق
 كه نصف ثلث و ربع خمس كسور سن چقه اول
 عدد التمش واقع اولدي بوالتمش عدد ك نصف
 ثلث و ربع خمس اخرج ايدب جمع ايللك
 بيش يدي واقع اولدي بويتش يدي صقليالوق
 بعد اصل مال كه سگسن بر درهم ادي مخربه
 اور، لوم يعنى التمش عدد، ضرب ايك لوم دوت
 بيك سگن يوز التمش عدد اولوز بونك نصف
 اكي بيك دوت يوز اولوز عدد دوت بيش يدي عدد
 قسمة اين دن اولوز بر درهم و فرق اوج جز
 جمله بيش يدي جز بر درهم اولندن خاريجي

قسمة

قسمة واقع اولوز بمقدار قسمة اول بومقدار اولوز
 بعد دوت بيك سگن يوز التمش عدد ثلث كه بيك
 الت يوز بيك عدد دوت بيش يدي عدد، قسمة اين دن
 بيك بر درهم و اوج جز خاريجي قسمة واقع اولدي
 كيه قسمة ثاني بومقدار اولوز بعد دوت بيك
 سگن يوز التمش عدد دوت ربع كه بيك اكي يوز اول
 بش عدد دوت بيش يدي عدد، قسمة اين دن
 اون بش درهم و التمش جزء جمله بيش يدي
 جزء بر درهم اولندن خاريجي قسمة واقع اولدي
 او جنيبي قسمة بومقدار واقع اولوز بعد دوت
 بيك سگن يوز التمش عدد دوت خمس كه طقوز يوز
 بيش اكي عدد دوت بيش يدي عدد، قسمة
 اين دن اون اكي درهم و فرق سگن جزء خاريجي
 قسمة واقع اولوز كه در نجيه قسمة بومقدار
 اولوز چون بوقسملري جمع ايللك سگسن
 بر درهم واقع اولدي حاصل ضرب همه اقسام
 برابر واقع اولدي بونوعه مسائل هر كاه
 واقع اوله بوقياس اوزر، استخراج اولنه
 مساله آخر اگر سگسن بر درهم دوت
 قسمة ايلسك مختلف اما شويده جه ايلسك
 اولكي قسمة نصفين كمر ايتسك و اكي قسمة

ثَلَاثِينَ كَمَا يَسْتَلِدُّ وَأَوْجِبِي قِسْمَكَ رُبْعِينَ نَقْضًا يَتَبَلَدُ
 وَدَرْدُ بِنِي قِسْمِكَ خُمْسِينَ كَمَا يَسْتَلِدُّ جَمَلَهُ أَقْسَامُ
 بَرَّاءُ وَسَهْ أَوْلُ تَقْدِيرُ جَهْدُهُ قِسْمٌ مَقْدَارًا أَوْلَقُ
 كَرَكْدُ رَطْرِيْقُ أَوْلَدُ كِرْقِسِمِ أَوْلِ اِكِي شَيْءٌ ذُو تَارِجُو
 نِصْفِينَ نَقْضِ اَيْلِدُكَ بَرِشِي قَلْدِي وَ اِكْبِي قِسْمِ
 بَرِشِي وَ نِصْفِ شَيْءٍ ذُو تَارِجُ ثَلَاثِينَ نَقْضًا اَيْلِدُكَ رُبْعِ
 بَرِشِي قَلْوَرًا وَ جِبِي قِسْمِ بَرِشِي وَ ثَلَاثُ شَيْءٍ وَ تَا
 چُونِ رُبْعِينَ نَقْضِ اَيْلِدُكَ رُبْعِ بَرِشِي قَلْوَرُ وَ دَرْدُ
 قِسْمِ بَرِشِي وَ رُبْعِ شَيْءٍ فَرَضِ اَيْلِدُكَ رُبْعِ چُونِ
 طَرَحِ اَيْلِدُكَ رُبْعِ بَرِشِي قَلْوَرُ چُونِ جَمَلَهُ أَقْسَامِ
 جَمْعِ اَيْلِدُكَ رُبْعِ شَيْءٍ وَ نِصْفِ سُدْسِ شَيْءٍ أَوْلُو
 كِهْ مَعَادِلِ سَكْسَنِ بَرْدِرْهَمِ أَوْلَقُ كَرَكْدُ رُبْعِ اَشْيَاءِ
 اَوْنِ اِكِيَهْ اَوْرُو رُبْعِ يَتَشِ اِكِي حَاصِلِ اَوْلُو رُبْعِ
 نِصْفِ سُدْسِ اِچُونِ يَتَشِ اِكِي اَوْرِي نَهْ زِيَادًا
 اَيْلِدُكَ رُبْعًا سَكْسَنِ بَرْدِرْهَمِ يَتَشِ اَوْجِ دَرْدُ
 قِسْمَتِ اَيْلِدُكَ رُبْعِ بَرْدِرْهَمِ سَكْسَنِ جَمَلَهُ يَتَشِ
 اَوْجِ جُزْءِ بَرْدِرْهَمِ اَوْلَدَنَ خَارِجِي قِسْمَتِ وَ اِجِ
 اَوْلُو اَوْلَكِي قِسْمِ مَعَادِلِ نِصْفِ سُدْسِ بَرِشِي اَوْلَقُ
 كَرَكْدُ رُبْعِ اَيْلِدُكَ بَرِشِي اَوْنِ اَوْجِ دَرْدِ
 وَ اِكْبِي اَوْجِ جُزْءِ اَوْلَهْ يَتَشِ اَوْجِ جُزْءِ بَرْدِرْهَمِ
 اَوْلَدَنَ اَوْ مَعْنِي دَنَ لَازِمِ اَوْلَدِ كِرْقِسِمِ اَوْلِ اِكْبِي

الت

اَلَّتِ دَرْدِ هُمْ وَ قَرِيقِ اَلَّتِ جُزْءِ اَوْلَهْ اَنْدَنَ اَوْلُو كِهْ
 اِكِي شَيْءٍ هُوَ تَشْيِيدُكَ وَ اِكْبِي قِسْمِ اَوْنِ دَرْدِ هُمْ وَ يَتَشِ
 بَرِجُزْءِ اَوْلُو رَ وَ اَوْجِبِي قِسْمِ اَوْنِ يَدِي دَرْدِ هُمْ اَوْلِي
 بَشِ جُزْءِ اَوْلُو رِ يَتَشِ اَوْجِ جُزْءِ بَرْدِرْهَمِ اَوْلَدَنَ
 وَ دَرْدِ بِنِي قِسْمِ اَوْنِ اَلَّتِ دَرْدِ هُمْ وَ قَرِيقِ يَدِي جُزْءِ اَوْلُو
 يَتَشِ اَوْجِ بَرْدِرْهَمِ اَوْلَدَنَ وَ هَرِ مَسْأَلَهْ كِهْ يُو
 جِنْسِ وَ اِقِيعِ اَوْلَدِ بُو قِيَّاسِ اَوْ زَرِ اَخْرَاجِ اَوْلَهْ
 مَسْأَلَهْ اَحَدُ اَلرَّسَكْسَنِ بَرْدِرْهَمِ دَرْدِ
 قِسْمِ اَيْلِسْكَ مُخْتَلَفِ اَمَّا شَيْبَهْ اَيْلِسْكَ كِرْقِسِمِ
 اَوْلِي كَنْدُ وَ ثَلَاثُ قَدَرِ اَوْ زَرِيَهْ زِيَادًا اَيْلِسْكَ
 اِكْبِي قِسْمِ كَنْدِ نُوْكَ رُبْعِ مَقْدَارِ نَقْضِ اَيْلِسْكَ
 اَوْ جِبِي قِسْمِ كَنْدِ نُوْكَ خُمْسِ مَقْدَارِ زِيَادًا
 اَيْلِسْكَ وَ دَرْدِ بِنِي قِسْمِ كَنْدِ نُوْكَ سَبْعِ مَقْدَارِ
 نَقْضِ اَيْلِسْكَ جَمَلَهُ أَقْسَامِ بَرَّاءُ وَسَهْ هَرِ قِسْمِ
 نَهْ مَقْدَارِ اَوْلَقُ كَرَكْدُ رَطْرِيْقُ اَوْلَدِ كِرْقِسِمِ اَوْلِي
 قِسْمِ بَرِشِي وَ تَارِجُ چُونِ كَنْدُ وَ ثَلَاثُ مَقْدَارِ
 اَوْ زَرِيَهْ زِيَادًا اَيْلِدُكَ رُبْعِ بَرِشِي اَوْلُو اِكْبِي قِسْمِ
 بَرِشِي وَ ثَلَاثُ شَيْءٍ طُوْتَارِجُ چُونِ رُبْعِ مَقْدَارِ نَقْضِ
 اَوْلَدِ بَرِشِي قَلْوَرًا وَ جِبِي قِسْمِ بِنِي سُدْسِ شَيْءٍ
 طُوْتَارِجُ چُونِ خُمْسِ مَقْدَارِ اَوْ زَرِيَهْ زِيَادًا اَيْلِدُكَ
 بَرِشِي اَوْلُو وَ دَرْدِ بِنِي قِسْمِ بَرِشِي وَ سُدْسِ شَيْءٍ

طو تار ز چون سبعمین نقص این روز بر شی قلو ز
 پس جمله اقسام جمع این روزت شی و نصف
 سدس شی اولوز که معادل سکسن بر دهم
 اولسه که پس اشیاء اون اکیه اور و روز و بر
 دهم سدس چون زیاد، این روز قرق طقو
 عدد اولوز و سکسن بر عدد دی دخی اون
 اکیه ضرب این روز حاصل اولسه قرق طقو
 قسمت این روز اون طقو دهم و قرق بر جز
 جمله قرق طقو جزء بر دهم اولندن خارج
 قسمت واقع اولوز اول معادل بر شی اولق کله
 پس لازم اولدی قسمت اول اون دوت دهم
 و قرق اوچ جزء اوله و البقی قسم یکیم الت
 دهم و یکیم اکی جزء و اوچنمی قسم اون الت
 دهم و یکیم الت جزء و در دمی قسم یکیم
 اوچ دهم ویدی جزء اولون جمله قرق طقو
 جزء بر دهم اولندن مسأله آخه
 ادریکسته بر مقدار مال و رسه بومالک
 بش سبعمه انار آل دیسلر هر الت انار بر
 دهمه اولسه بومالک اکی سبعمه الما آل دیسلر
 هر اون اوچ الما بر دهمه اولسه بوالسین
 جمع ایدب صیسلر الت یوزیتش اکی عدد

اولسه اول تقدیرجه اصل اول مال بمقدار اولق
 که ک طریق اولد که پنج سبعم الت انار، اوروز که
 بهای بر دهمد و اکی سبعم اون اوچ المایه اور
 دوز که بهای بر دهمد چون بویک حاصلی جمع
 این روزا التی الت اولوز بون حفص این روز بعد
 الت یوزیتش اکی عدد که انار الما دز خارج سبعمه
 اور روز یعنی بدیه ضرب این روز که حاصل اولد
 التی الت که حفص التیش اوی اکا قسمت این روز
 سکسن دوت خارجی قسمت واقع اولوز پس
 جواب و روز که اصل اول مال که انار الما
 المغه ویرلیشد سکسن دوت واقع اولدی پنج
 سبعم سکسن دوت دهم که التیش اولوز لازم
 اولد که انار اوچ یوز التیش اوله اکی سبعم سکسن
 دزدک یکیم دوت واقع اولوز لازم اولد که الما
 اوچ یوز اون اکی اوله مسأله آخه ادر
 بریکسته بر مقدار مال و رسه اما شویله سپارشی
 ایلسک بومالوک نصیفنه انار آل دیسلر و ثلثنه الما
 آل دیسلر و سدسینه نارنج آل دیوا همر سلر اما
 شویله قول ایلسکر که هر الت انار بر دهمه و
 هریدی الما بر دهمه و هر طقو دهمه اولسه
 چون بو اوچ جیش بو اسلوب اوزر، اولوب

جمع اولب صائلسه بش يوز يمش درت عدد واقع
 اولسه اصل اول كهنه و دو ك مال نمقدار اولد
 طريق اولدركه مخرج بضيف مخرج سدسه اورد
 اون اكي حاصل اولد بواون اكي مخرج طوارز
 پس اون الكينك بضيفي الت عدد دالت انا اورد
 كه بهاسي بردهم اوتوزالت اولور واون الكينك
 نللكه درتد ردي المايه اور روز بهاسي بردهم
 واون اكي نوك سدسكي اكدن طقوز نارنج
 اور روز بهاسي بردهم چون بواج حاصل
 جمع اولنه سگسن اكي اولور بعك بش يوز يمش
 درتي مخرجه ضرب اين دن يعني اون الكيه اور
 روز نه حاصل اولسه سگسن الكيه قسمت اين
 سگسن درت خارجي قسمت واقع اولور پس جواب
 وروزدركه اصل اول مال سگسن دريم واقع اولر
 مسكده اخذ اكر اوچ جنس سگس
 اولسه بر جنسك طقسان الت رطل اون سگس
 ديره اولسه و بر جنس اوتوز ديره و بر جنس
 درت ديره اولسه بواج جنس سگس دن طه
 طقسان الت رطل سگس شيلكه هر اوچ نه
 جنسك من بر بر واقع اولسه اول تقد برجه
 هر جنسدن بمقدار رطل النيش اولور و هر نك

بهاسي

بهاسي بمقدار اولور طريق اولدركه طقسن الكي
 عددي اطلالدر اولاون سگس و ثانيا اوتوز و
 ثلثاد دت قسمت اين دن هه خارجي قسمت جمع
 اين دن اوتون اكي عدد و سگس جزء جمله اون
 بش جزء بر ديم اولدن واقع اولور اول وقت
 اوتوز اكي اون بش عدك ضرب اين دن و سگس
 عدك دي داخي اول اصل اوز ردي زياده اين دن
 درت يوز سگسن سگس اولور طقسن التي داخي
 اون بشه ضرب اين دن و نه حاصل اولور سه
 درت يوز سگسن سگس عدك، قسمت اين دن
 خارجي قسمت اكي دريم و درت يوز التمش درت
 جزء جمله درت يوز سگسن سگس جزء بر ديم
 اولدن خارجي قسمت واقع اولور كميه مشن
 هر جنس نو مقدار اولور چون اكي دريم طقسان
 التتوك اجزاسنه اور روز نه حاصل اولور سه
 اون سگس قسمت اين دن خارجي قسمت اون بش
 رطل و اوچ يوز التمش جزء اولور جمله درت
 يوز سگسن سگس جزء بر رطل اولدن بو
 مقدار طقسان الت رطل اون سگس دريم اولدن
 بومقدار النيش اولور اكر اوتوز، قسمت اولنه
 طقوز رطل و اكي يوز اون الت جزء اولور

هَرَطَسَانِ التَّ رَطَلِ اوتوز درهم اولنا نوك بو
مقدار التمش اولور اكر دره، قسمت اوليند تيش
رطل و درت يوز جزه خارجي قسمت واقع اولور
طقسن الت رطل درت درهم اولندن بو مقدار
التمش اولور چون جمله ابطال اجزايي له جمع
ايك رز طقسن الت اولور و بونوعه مسائل
هر وقت كه واقع اوله بوتاعين او زر حساب اوليند
مسئله آخر كوشوارى دشم ان لعل مر ويد
بوديك ميقال چون كردند و وزن كوشوار
قيمتش كردند صدانان زرى معرفت
لولو ميقال بسى و لعل هجان زر به چار
بيستد از من مشتري و بيست دينارم براد
من در ان تاد و ستد حيران شدم بي اختيار
گر محاسب زاد، مرسوم ديوان ميخورى
قيمتش و زان هر يك را بكوني انتظار
بومسئله استخدا جنك طريقي اولدر كيم
اولا من لعل كه بر ميقال اون سگن درهم و
بهاء زر كير بر ميقال و درت درهم و نهمشيد
بواكي ميقالوك من جمع ايلدك يكريم اكي درهم
اولور پس بواكي ميقال من دره ضرب ايلد
كه بهاد، زياد، در يعنى اكي ميقال اوتوز،

اوروز التمش عدد حاصل اولور يكدم اكي درهم كير
من اكي ميقال را بولميشدن نقص ايلد دن اوتوز سگن عدد
قالور بون حفيص ايلد دن بعد عدد ميقال كوشوار، من لولو
ضرب ايلد رز كرا اوتوز درهم كير و اوتوز درهم حاصل اولور
بعد من كوشوار، كير يكدم درت درهم ر بوا و تودن وضع
ايك دن اون درهم قلور پس بواون اول يوقر و حفيص
اولنان عدد، قسمت ايلد رز خارجي قسمت اون جزه واقع
اولور اوتوز سگن جزه بر ميقال اولندن پس جواب ويرو
در كير بوكوشوار، نك التون اول مقدار اولور ميقال لعل
داخي همان التون مقدار اولور پس لازم اولدك مزاوي
اون سگن جزه اولد جمله اوتوز سگن جزه بر ميقال اولندن
تاكير بوا و چني جمع ايلدك بر ميقال اولدي كلدك بوا و چ
جسك ثمينه يعنى لولو نك و لعلك و زر كه بها لونه
طريق اولدر كير درت درهم كير من بر ميقال التوند
اونه اوروز رز كير جزه ميقال دره حاصل اولور سه
اوتوز سگن قسمت ايلد رز كير اجزاء بر ميقال دره خارجي
قسمت بر درهم اكي جزه اولور اوتوز سگن جزه بر درهم
اولندن من زر بومقدار اولور بعد اون سگن درهم كير
بر ميقال لعلك ثميند ر اون درهمه اوروز رز كير اجزاء
ميقال دره حاصل اولور سه اوتوز سگن، قسمت
ايلد دن درت درهم و يكدم سگن جزه خارجي قسمت

واقع اولور که بهائی لعل بومقدار اولور و اونوز درهم
 که نمون بر مینقال در در اون سکن در همد اور و در اجزا
 مینقالدرونه حاصل اولور سه اونوز سکن قسنت این
 اون درت درهم و سکن جزه خارجی قسنت اولور جمله
 اونوز سکن جزه بر درهم اولندن کیمه مند بومقدار
 اولور چون بواجی جمع ایلدک یکرم درهم اولور پس
 هر مسئله که بواصل واقع اوله بوقاعن اونز اخرج
 اولسه مسئله آخر اگر بر طوب اولسه سو
 کیشدن وزن اوچ بود سکن بش درهم اولسه بر طوب
 دخی اولسه التون له کیشدن بویکلک اولکی طوب
 عینی اولسه وزن درت یوز بیس بش درهم اولسه
 اول تقدیرجه صکره غی طوبوک التونی نمقدار و
 کوموشی نمقدار اولور بیلک دلسک طوبقی اولدر که
 اول بون معلوم ایدمک کدر که کیشله التون بر ابر
 اولسه وزنک نمقدار تفاوت واقع اولور استادان
 تلف بو حصوصه بیور مشلددر بدی
 نه بلدی مستوی الخیم را چون بر کینی
 اخیلانین دارد هر یکی ای اشتبا
 در لکن سیاب الراهن یکی اذین رحل
 نقره نیت اسرب دهن من شبی هر دوی
 پس بوسدن معلوم اولدیکر الی درت درهم کوموشی

یرنه

یرنه بوز درهم التون الیور من اول وقت اول طوبوک
 کیشدن بر درهم نقض ایدب بر مقتضای حساب یرینه
 بر درهم و موقت تسع درهم و ثلث تسع درهم التون کتود لوم
 وزن اصل کور یعنی درت بیس درهم قرق الت جزه
 جمله الی درت جزه بر درهم اولندن زیاده واقع اولدی بر
 درهم نقره نقض ایدب یرنه زر کتور و زر قرق الت
 جزه زیاده کلور پس اکی طوب اور ناسندن اولان
 تفاوت که طقسن در همدار الی درت عدد ولوم
 که مخج بر در همدار نه حاصل اولور سه قرق التیه
 قسنت این لوم خارجی قسنت قرق الت جزه واقع اولور
 چون بون الی طوبوک نقره سیندن نقص این وز اکی
 یوز بیس طقوز درهم اون الت جزه قرق الت جزه
 بر درهم اولندن باقی کلور پس جواب وید لوم که
 الی طوبوک نقره سی بومقدار اولور لایم اولدی
 در یوز طقسن بش درهم و اونوز جزه اوله قرق
 الت جزه بر درهم اولندن مسئله آخر اگر بر طوب
 اولسه نقره، وزن یوز بیس طقوز درهم و ثلثان
 درهم اولسه بر طوب آخر دانی اولسه التون له کیشدن
 وزن بیک الت یوز الی بش درهم اولسه اما الی طوبوک
 قنطرا اولکی طوبوک قنطرنوک ضعیف مقدار اولسه
 اول تقدیرجه بواکی طوبوک بر یرینه و وزن تفاوت

مَقْدَارًا وَلَوْزٍ وَالْبَحِي طُوبُوكِ التَّوْنِ وَكُومِشِي مَقْدَارًا وَلَوْزٍ
 بِمِثْلِ لَسْكَ طَرِيقِ أَوْلَادِكُمْ أَوْلَاكِي طُوبُوكِ قَطْرًا بَرِي
 طُونًا زَجُونِ نَفْسِي سَهْ أَوْ دُونَ مَالٍ حَاصِلٍ وَلَوْزِ جُونِ
 بُونِ أَوْجِ سُبْعَهْ أَوْ دُونَ أَوْجِ مَالٍ وَسُبْعِ مَالٍ حَاصِلِ
 أَوْ لَوْزِ جُونِ بُوَاوَجِ مَالِ سُبْعِ مَالِ سُدْسِ قَطْرًا أَوْ دُونَ
 بَعْنِي سُدْسِ شَيْءٍ أَوْ دُونَ فِي سُدْسِ كَعْبٍ وَسُدْسِ
 سُبْعِ كَعْبٍ حَاصِلِ أَوْ لَوْزِ كَبُومَعَادِلِ يَوْمِ تَبِيحِ طُقُوزِ
 دِرْهَمِ وَتَلْتَانِ دِرْهَمِ كَرْدَرِيسِ كَعْبِ كَامِلِ قَلُوزِ
 وَبُونِ سَبْتِ أَوْ زَنْ يَوْمِ تَبِيحِ طُقُوزِ دِرْهَمِ وَتَلْتَانِ
 دِرْهَمِ دَحِي زِيَادَهْ اِيْنِ رُزْنَاكِيْمِ بَرِ كَعْبِ مَعَادِلِ أَوْجِ بُونِ
 قَرِيقِ أَوْجِ أَوْ لَوْزِ جُونِ بُوْمِبْلَغِ كَعْبِي حَقْدِ وَزِيَادِ
 دِرْهَمِ أَوْلَادِي قَطْرِ طُوبُوكِ أَوْلِ بُوْمَقْدَارًا وَلَوْزِ لَانِيْمِ
 أَوْلَادِكِ الْبَحِي طُوبُوكِ قَطْرًا وَنِ دَرْتِ دِرْهَمِ أَوْلَادِ جُونِ
 بُوَاوَنِ دُرْدِي كَنْدُ وَنَفْسِي سَهْ أَوْ دُونَ بَعْنِي الْبَحِي طُوبُوكِ
 قَطْرًا مَرْتَبِعِ اِيْنِ رُزْنَهْ حَاصِلِ أَوْلُوزِ سَهْ فِي سَبْعَهْ
 أَوْ دُونَ زَالِي يَوْمِ أَوْنِ التَّي حَاصِلِ أَوْلُوزِ وَبُوْمَجْمَلَهْ
 سُدْسِي قَطْرًا أَوْ لَوْمِ بَعْنِي أَوْنِ دَرْدِكِ سُدْسِي سَهْ
 اِيْلَا لَوْمِ بِيَكِ دَرْتِ يَوْمِ أَوْ تُوَزِي يَدِي دِرْهَمِ وَتَلْتِ دِرْهَمِ
 حَاصِلِ أَوْلُوزِ كَرِ الْبَحِي طُوبُوكِ كَلِيَا نَقْرَهْ أَوْلَسَا بُوْمَقْدَارِ
 دِرْهَمِ أَوْلَادِي أَوِيْلَهْ أَوْلَسَا كِي طُوبُوكِ أَوْ تَسَا سَهْ نَسَبْتِ
 جِهْتِي تَنْدَنِ وَاقِعِ أَوْلَادِي بَعْنِي أَوْلَاكِي طُوبُوكِ الْبَحِي طُوبُوكِ

تَنْ مَقْدَارًا أَوْلَادِي جُونِي بُوَاكِي طُوبُوكِ أَوْ تَسَا سَهْ أَوْلَادِ
 نَسَبْتِ مَعْلُومِ أَوْلَادِي كَلْدِكِ اِمْدِي الْبَحِي طُوبُوكِ التَّوْنِ وَ
 كُومِشِي مَقْدَارًا أَوْلَادِ وَغِيْرَهْ اَلْبَحِي طُوبُوكِ كَلِيَا نَقْرَهْ أَوْلَادِ
 بِيَكِ دَرْتِ يَوْمِ دِرْهَمِ وَتَلْتِ دِرْهَمِ أَوْلُوزِ دِي بُوِيُوْحَصُو
 وَاقِعِ أَوْلَادِ قَاعِلِ خَوْذِ بَدْنِ أَوْلِ وَاقِعِ أَوْلَادِ سَلْدَهْ
 بِيَانِ اَوْلِيْنَشِيْدِي بَرِ دِرْهَمِ نَقْرَهْ الْبَحِي طُوبُوكِ نَقْرَهْ اِيْدِي
 بَرِيْنَهْ زَكُوتِ سَكِ الْبَحِي طُوبُوكِ وَزَنْ أَوْلَاكِيْنِكِ وَزَنْدِ
 قَرِيقِ التَّي جَزْ زِيَادَهْ أَوْلَادِي جُونِ بِيَكِ دَرْتِ يَوْمِ أَوْزِ
 يَدِي دِرْهَمِ وَتَلْتَانِ دِرْهَمِ بِيَكِ التَّي يَوْمِ التَّي بَشِ دِرْهَمِ
 نَقْصِ اِيْلَا رُوْرَاكِي يَوْمِ أَوْنِ يَدِي دِرْهَمِ وَتَلْتَانِ دِرْهَمِ قَلُوزِ
 بُوَاوَقِي اَللِي دَرْتِ عَن دَهْ أَوْ لَوْمِ نَهْ حَاصِلِ أَوْلُوزِ سَهْ
 قَرِيقِ التَّي عَن دَهْ قِيْمَتِ اِيْلَا لَوْمِ اِي يَوْمِ اَللِي بَشِ دِرْهَمِ
 وَبِيْتِيْنِ اِي جَزْ وَجْمَلَهْ يَوْمِ أَوْ تُوَزِ جَزْ بَرِ دِرْهَمِ أَوْلَادِ
 كَارِي قِيْمَتِ وَاقِعِ أَوْلُوزِ بُوَاكِي يَوْمِ اَللِي بَشِ دِرْهَمِي وَ
 يَتِيْرِكِ جَزْ بِيَكِ دَرْتِ يَوْمِ أَوْ تُوَزِ يَدِي دِرْهَمِ وَتَلْتِ
 دِرْهَمِ وَضَعِ اِيْلَا وَزَنْ بِيَكِ يَوْمِ سَكْسَنِ بَرِ دِرْهَمِ يَوْمِ
 أَوْنِ اِي جَزْ بَاقِي قَلُوزِ يَوْمِ أَوْ تُوَزِ سَكْسَنِ جَزْ بَرِ دِرْهَمِ أَوْلَادِ
 بَسْ جَوَابِ وَدُونَ كَلِيْمَةِ الْبَحِي طُوبُوكِ كُومِشِي بُوْمَقْدَارِ -
 أَوْلُوزِ لَانِيْمِ أَوْلَادِي الْبَحِي طُوبُوكِ التَّوْنِ دَرْتِ يَوْمِ
 يَتِيْنِ أَوْجِ دِرْهَمِ وَبِكْرِيْمِ التَّي جَزْ اَوْلَهْ وَهَرِ مَسْئَلَهْ كَرِ
 بُوَجِيْنِسِ وَاقِعِ اَوْلَهْ بُوَا سَلُوبِ أَوْ زَرِ نَهْ اَخْرَاجِ اَوْلِيْنَهْ

مَسْأَلَةٌ وَأَخْرَجَ الْبُرْطُوبَ أَوْلَسَهُ التَّوْنُ دُونَ وَكُوْنُشِدَّ
 وَزَيْنَ بَيْكُ بَشَ يُوْزِيكُمُ دَرْتِ دَرِهَمِ أَوْلَسَهُ بُوْنُوْكَ
 التَّوْنِ نَهْ مَقْدَارٌ وَكُوْمِشِي نَهْ مَقْدَارٌ دُرٌّ دِ سَلْرُ بُوْسُوْ
 مُشْكَلُ سُوَالِدَرُ بُوْنِ اِمْتِحَانِ اِمْدُكْ اِمَّا مَرْحُوْمٌ خَيْرُ
 الدِّينِ
 بَكْ مُشْكَلُ كُشَاتَلَرُ كِتَابِلَرُ اِمْتِحَانِ اِدْبِ يَا زَ مُشْلَرُ نَقِيْبِ
 دَنْجِي بُوْمَحْلَنْ نَقْلَ اَيْلَدُمُ اَوَّلُ بُوْنِ بَالِكْ كُرْكَدَرُ كِي
 يُوْزِ دَرِهَمِ التَّوْنِ صُوْبِيَهْ بَرْعَاوْزِ نَجْ دَرِهَمِ صُوْطُشَرُ
 كَلُوْرُ حَكِيْمَا بُوِيْرُ مِشْلَرُ كِي اَنِي وَزَيْنَ مَاءُ دَرِهَمِ
 مِّنَ الذَّهَبِ يَشْفِي مَكَانَ خَمْسَةِ دَرَاهِمِهِ وَسُدُسِ
 مِّنَ الْمَاءِ چُونِ بُوِيْرِ بِلْدِكْ كِي اَكْ يُوْزِ دَرِهَمِ التَّوْنِ
 صُوْبِيَهْ قُوْبَا وَزَيْنَ دَرِهَمِ وَسُدُسِ دَرِهَمِ صُوْطُشَرُ
 كَلُوْرُ پَيْسِ اِيْمِدِي بَرِ بُوْشِ طَبِغِي بَرِ غَرِي يَرْدُ، قُو
 وَاُوْرُ تَا سِنْدُ بَرِ كَا سَهْ قُوْبَا لُوْمُ كِي هِيْجِ اَكْرِي اَوْلِيَهْ
 بَعْدُ اَبِ صَا بِ اِلَهْ اَوَّلُ كَا سَهْ طُوْلُدَرُ لُوْمُ تَمَامُ طُوْلِهِ
 بَرِ قَطْرًا دَا نِحِي لَمِيَهْ بَعْدُ اَوَّلُ طُوْبِي دَرْتِ يَارَا اَبْرِيْتُمُ
 اِلَهْ دَرْتِ طَرْفِيْدَنْ بَعْلِيَا لُوْمُ اَهْسَتَهْ اَهْسَتَهْ اَوَّلُ
 طَبَقِ اِيْجِنْدَهْ اَوَّلُ طُوْبِي صَالٍ وَزَيْنَ لُوْمُ تَمَامُ مُسْتَقَرِّ
 اَوَّلَهْ اَوَّلُ وَقِيْتِ اَوَّلُ طُوْبِي چِنَا قِ اِيْجِنْدَنْ چَقْدُ
 لُوْمِ
 وَاَوَّلُ كَا سَهْ وَطَبَقْدَنْ چَقْدُ لُوْمُ وَطَبَقِ اِيْجِنْدَنْ
 اَوَّلَانِ اَبِ اِلَهْ بِيْلَهْ وَزَيْنَ اِدَا لُوْمُ بَعْدُ اِيْجِنْدَنْ اَوَّلَانِ
 صُوْبِي دُوْكَبِ بُوْشِ طَبِغِي وَزَيْنَ اِدَا لُوْمُ كَمِيَهْ وَزَيْنَ
 اَبِ

114
 اَبِي مَعْلُوْمٌ اِدَا لُوْمُ شَيْلِكِي بُوْمَسْأَلَنْ دُرٌّ وَزَيْنَ طُوْبِي كِي
 بِيْكَ بَشَ يُوْزِيكُمُ دَرْتِ دَرِهَمِ اَكْرُ كَلِيَا التَّوْنِ اَوْلَسَهْ
 صُوْبِيَهْ قُوْبِيَا قِ تَمِشِي سَكِيْزِ دَرِهَمِ وَيُوْزِ اَوْنِ بَرِ جُزْءِ
 يُوْنِ اِلِي جُزْءِ بَرِ دَرِهَمِ اَوْلَنْدَنْ اَبِ طَشَرِ كَلُوْرُ پَيْسِ
 بُوْطُوْبِي صُوْبِيَهْ قُوْبِيَشِي فَرَضِ اِيْنِ لُوْمُ طَقْسَنْ اُوْجِ
 دَرِهَمِ اَبِ طَشَرِ كَلُوْرُ پَيْسِ فَرَضِ اَيْلَدُكْ كِي بُوْطُوْبِ
 جَمَالَهْ التَّوْنُ اِدِي وَيُوْزِ دَرِهَمِ التَّوْنِ بُوْنُ دَنْ نَقْصِ
 اِيْدَبِ وَيَبِيْرُ نَهْ يُوْزِ دَرِهَمِ نَقْصِ كُتُوْرُ لُوْمُ اَكْرُ جُزْءِ وَزَيْنَ
 طُوْبِ بَرِ قَرَارِ اَوْلُوْرُ وِلِيْكَنِ بِيْكَ دَرْتِ يُوْزِيكُمُ دَرْتِ
 دَرِهَمِ التَّوْنُ وَيُوْزِ دَرِهَمِ نَقْصِ اَكْرُ بُوْنِ اَبِهْ قُوْبُجَقِ
 اَوْلُرْسَا قِ سَكَنْ اُوْجِ دَرِهَمِ وَ اُوْجِ بِيْكَ دَرْتِ يُوْزِ
 اَوْتُوْزِ اِيْ جُزْءِ بِيْكُمُ دَرْتِ بِيْكَ اُوْجِ يُوْزِي دَرِهَمِ
 اَوْلَنْدَنْ اَبِ طَشَرِ كَلُوْرُ لَاتِيْمِ اَوْلَا كِي يُوْزِ دَرِهَمِ التَّوْنِ
 نَقْصِ اِيْدَبِ اَنُوْكَ بَرِيْنَهْ يُوْزِ دَرِهَمِ نَقْصِ كُتُوْرُ وَ زَيْنَ
 دَرْتِ دَرِهَمِ وَالتَّمِشِي بَشَ جُزْءِ يُوْنِ التَّمِشِي اِيْ جُزْءِ بَرِ دَرِهَمِ
 اَوْلَنْدَنْ اَبِ زِيَادَهْ طَشَرِ كَلُوْرُ پَيْسِ اِمْدِي بَشَ سَكِيْزِ
 دَرِهَمِ وَيُوْزِ اَوْنِ بَرِ جُزْءِ اَوَّلُ طَقْسَنْ اُوْجِ دَرِهَمِ
 نَقْصِ اِيْنِ لُوْمُ اَوْنِ دَرْتِ دَرِهَمِ وَ اَوْتُوْزِ طَقُوْزِ جُزْءِ قَلُوْ
 جَمَالَهْ يُوْنِ اِلِي جُزْءِ بَرِ دَرِهَمِ اَوْلَنْدَنْ چُونِ اَوْنِ دَرْتِ دَرِهَمِ
 اَوْتُوْزِ طَقُوْزِ جُزْءِ وَزَيْنَ نَقْصِ يَعْنِي يُوْزِي دَرِهَمِ ضَرْبِ اِيْدَبِ
 نَهْ حَا صِيْلُ اَوْلُرْسَهْ دَرْتِ دَرِهَمِ وَالتَّمِشِي بَشَ جُزْءِ زِيَادَهْ

گم شد در قسمت این دزدان اوچ یوز بکرم درت درهم خراج
 قسمت واقع اولور پس جواب ویر لوم که گمید
 طوب نقر اوچ یوز بکرم درت درهم اولور پس
 اول تقدیرجه التون بیک اکی یوز درهم اوله چون بیک
 اکی یوز درهم صویه قویا و زالتش اکی درهم آب
 طرش کلون چون اوچ یوز بکرم درت درهم نقر
 درهم صویه قویا و ز بر مقتضای حساب اوتوز بر درهم
 آب طرش کلوز و هر وقتکه بواصل مسئله واقع نه
 اولسه بوقاعین اوزر اخراج اولسه
 تاجری را بود از جوهر فی پار بی نظیر
 خوب تابانومور لایق شاها امین
 بود الماس و یاقوت و لعل و یاسمن
 قیمتش کردند جوهر بان دانی خبیر
 هر یکی را از هزار فلوری که از یک دیگر
 از بهای هر یکی دین سنگهای دلپذیر
 نفیض یاقوتش بها کردند بر لعل ای فنا
 ثلث الماس بها یاقوت را نذر بصیر
 هم بها الماس را که ربع لعلست ای جوان
 آنجنین دایش سزا باشد به اولاد وزیر
 هم بها جمکه را کردند از روی حساب
 از فلوری هر دو هزار آمد و نیست نیستیکید

هر که او را نداند هر یک را چه مقدار است من
 میشود او را سزا گفتند
 حکایت
 یا ویر

بومسند استخراجه طریقی اولد که من یاقوت
 برشی دوتاد لازم اولد که من لعل بیک دینار الا
 نصف شی اوله و من الماس بیدی یوز اللک دینار و من
 برشی اولو چون بواج من جمع ایلدک بش من
 برشی و بیک بیدی یوز اللی دینار اولور له اول معادل
 اکی بیک اکی یوز اللی دینار اولمق که کدر چون مقابله
 این و زیش من یک شی معادل درت یوز اللی دینار
 اولور پس بومعیندن لازم اولد که برشی معادل
 بیدی یوز بکرم دینار اوله من یاقوت بومقدار اولور
 لازم اولد که من لعل الت یوز دینار اوله و من الماس
 سیک یوز قرق دینار اولور چون بواج من جمع
 اولد که اکی بیک اکی یوز دینار اولور هر وقتکه بواصل
 مسئله واقع اوله بوقاعین اوزر حساب اولد
 مسئله اخرا کرد درت پار یاقوت اولسه یاقوت ثانی
 بیک دینار دن مثل ربع من یاقوت اول که اولسه و
 یاقوت ثالث بیک فلور دن مثل ثلث من یاقوت ثانی
 کدر و من یاقوت ربع بیک فلور دن مثل سدس و من
 یاقوت اول بیک فلور دن مثل نصف من یاقوت
 ربع که اولسه من یاقوت ثالث کدر هر بر بیک
 بها ای اول تقدیرجه مقدار اولور در سلطریق اولد
 من یاقوت اول برشی دوتاد لازم اولد که اکی

ياقوتك من بيك دينار اوله الاربع برشي واوچنجي ياقوتك
 ثمن الت يوز التيش دينار وتلثان دينار ونصف سدس
 برشي اولور ودرنجي ياقوت سكر يوز سكر سكر
 دينار وبش سدس وثلث سدس بردينار الاسدس نصف
 سدس برشي بس بمعنيدين لانم كلورك برشي درت
 يوز قرق درت دينار وتلث ثلث ثلث بردينار الا ربع
 جمله يوز قرق درت جزء برشي اولندن بمقاديل بيك
 دينار اولور چون بون جبر ايل درنجي مقابله ايل در
 بعد زجبر لوقباله برشي بش يوز اللواكي جز اولدي
 جمله بش يوز يتيش اكي جزء بردينار اولندن جواب
 وين لوم ثمن ياقوت اول بو اولور لانم كلدي الكنجي
 ياقوتك ثمن سكر يوز التيش دينار اوله ويتيش جز اوله
 جمله بش يوز يتيش اكي جزء بردينار اولندن واوچنجي
 ياقوت يدي يوز اون اوچ دينار اولور ويوز التيش
 درت جزء ودرنجي ياقوت سكر يوز سكر سكر
 والتيش سكر جزء اولور جمله بش يوز يتيش اكي جزء
 بردينار اولندن چون بودرت پارا ياقوتك ثمن
 جمع اولنه اوچ بيك اون اوچ دينار اولور هر مسله
 بوجنس واقع اوله بوقياس اوزن اجراج اولنه
 مسله و آخر ادر اوچ ياقوت اولسه ثمن ياقوت
 اول بيك دينار دن مثل نصف ثمن ثاني السكدر

و ثمن

و ثمن ياقوت ثاني بيك دينار دن مثل ثلث ثمن ياقوت
 ثالث كدر واوچنجي ياقوت قيمت بيك دينار دن مثل
 ربع ثمن ياقوت السكدر دن ليله چون بواج پارا
 ياقوتك قيمت جمع اولسه اكي بيك اكي يوز دينار اولسه
 اول تقديرجه هر بر ياقوتك ثمن نه مقدار واقع اولر
 طريق اولدرك الكنجي ياقوتك ثمن برشي طونار دن بو
 تقديرجه ثمن ياقوت اول بيك دينار الا نصف بيك
 شي اولور بس لانم اولدرك اوچنجي ياقوتك ثمن يدي
 يوز اللواكي دينار الا ثمن برشي اولور چون ثلث ثمن
 اوچنجي ياقوت ثمن يك ثلث بيك دينار دن نقص اولنه
 يدي يوز اللواكي دينار الا ثلث ثمن برشي اولور الكنجي
 ياقوتك بها سي بمقدار اولور چون الكنجي ياقوت
 بها سكر نصف بيك دينار دن نقص اولنه الت يوز
 يكرم بش دينار وسدس ثمن برشي قنور بها ياقوت
 اول بو اولور چون بواج پارا ياقوتك قيمت يدي
 جمع اولنه اكي بيك يوز يكرم بش دينار وبش سدس
 ثمن برشي حاصل اولور بمعنيدين لانم اولدرك
 بش سدس ثمن برشي بمقاديل يتيش بش دينار
 اوله ايله اولجاق محرج سدس كالتيدر محرج
 ثمن ك سكر در بر بريته ضرب ايلدك قرق سكر
 حاصل اولدي بعد يتيش بش دينار قرق سكر

اور ووز نه حاصل اولسه پنج سدس سمن قسمت
 اين رز يدي يوز يکرم دينار خارج قسمت واقع اولو
 بس جواب ووز رز که البغي يا قوتک بهاسی که برشی
 طوتس اذک يدي يوز يکرم دينار اولور لازم کلد که
 بهای يا قوت اول التي يوز قرق دينار اوله اوچي
 يا قوتک بهاسی سکيز يوز قرق دينار اولور چون بواج
 قيمت جمع ايلدک اکی بيک اکی يوز دينار اولور وهر
 مسأله که بوجنس واقع اوله بوقياس اوزر نه اخرج
 اوليه مسأله و آخر اذک زيد عمر ايتتکه
 سنوک مالکوک خمين بکا و زبم مالم يدي دينار
 اولسون ديسه و عدد اچي زين ايتسه که اکر
 سنوک مالکوک سبعين بتم مالم دن نقص اولسه
 بتم مالم يکرم اوچ دهرم قلور دي ديسه اول تقدیرجه
 هر برينوک مال نه مقدار اولور طريق اولدر که نه
 اصل مال زيدي برشی دوتار نه و اصل مال عمر
 يکرم اوچ دهرم و سبع شى دوتار نه چون خمس مال
 عمر مال زيده اوزر نه اذک تور لوم مال زيده برشی
 و خمس سبع شى و ذرت دهرم و يني خمس دهرم
 اولور که بو معادل يدي دهرم اولم کلد بعدان
 مقابله برشی و خمس سبع شى معادل اکی دهرم
 و اکی خمس دهرم اولور بو معنيدن لازم اولد که

شى

شى معادل اکی دهرم و ثلث دهرم اولور پس اصل مال
 زيده مقدار اولور چون سبع مال زيدي يکرم اوچ اوز
 زياده اين لوم يکرم اوچ دهرم و ثلثان دهرم اولور چون
 و يوزر که اصل مال عمر يکرم اوچ دهرم و ثلث
 دهرم اولور مسأله و آخر اذک دوت کسنتک مالک
 اولسه اما اولکی کند و مالنوک ربع ثابته اوزسه
 البغي کند و مالنوک ثلث اوچي و پيرسه اوچي
 کند و مالنوک خمين درد نجسه و پيرسه درد يکي کند
 مالنوک سدسين اولکيه و پيرسه جمله سينوک مال
 ببا اولسه اول تقدیرجه اول کيشلرک هر برينوک
 مال مقدار اولور دسلر طريق اولدر که اول که کينه
 مالم برشی طوتار نه و البغي سينوک مالم اوچ دهرم
 طوتار نه چون که بر دهرين قلدر ووز اول وقت
 البغينوک مالم دن باقي قلدي اولنک مالنک ربع
 اکی دهرم و ربع برشی اولور و اوچيخک مال
 بر دهرم و ربع دهرم و ربع شى و ربع شى طوتالوم
 چون خمين قلدر ووز باقي مقدار قلور سه البغينک
 ثلثيه بله اکی دهرم و ربع برشی اولور و در دهرينک
 مال اکی دهرم و عشر دهرم و اوچ ربع ربع شى و اوچ
 خمس ربع دوتالوم سدس قلدر لوم او باقي
 قلور اوچيخک خمس مال اله اکی دهرم و ربع شى

چون سُدس مال رابع ايله باقى مال اول او زره ارنوروز
 يعنى اوج خمس وربع ربع شى وربع درهم وعشر درهم
 اوج ربع شى ارنور لوم مال اول ايله اوج ربع شى
 واوج خمس ربع ربع شى وربع درهم وعشر درهم اولو
 كه اول اكي درهم وربع برشى اولسه ككدي بئس
 مقابله ايدن رز و خمس سجدن وضع ايدن لوم بعد
 از مقابله كه كيه برشى لازم كلور كه السوب ارنوز
 دن اول اوج درهم اولدي واوج جزء قرق اوج
 جزء بر درهم اولندن پس جواب وين لوم كيه
 مال اول اوج درهم واوج جزء اولور و الخيخ
 مال اوج درهم واوج خيخ مال اكي درهم و طفق
 جزء اولور و در دنجيخ مال اكي درهم واوتوز
 جزء اولور قرق جزء بر درهم اولندن پس لازم
 اولدي السوب و هر برينك حصه من زياده ايدو
 كوزدن صكن هر برينك مال اكي درهم واوتوز
 اوج جزء اولور جمله قرق اوج جزء بر درهم اولندن
 باقى هر وقت بوجنس مسكه واقع اوله بوقياس
 او زره اخراج اولينه مسكه و اخذ اكي بكم يدي
 درهم اكي قسم ايله مختلف دينلسه اولكي اقل اوله
 الكثر يدن نقص ايدن سن فضله كه الكثر يدن قلوز
 قسم اصغر ضرب ايدن سن نه حاصل اولرسه

بردى

بردى قسم اقل ضرب ايدن سن سگسن سگن قسم اقل
 مقدار حاصل اوله اول تغديرجه هر قسم مقدار
 اولوق ككدر طريق اولدركه قسم اقل برشى دو
 وقسم الكثر يدي بكم يدي درهم الا برشى پس فضله
 بكم يدي درهم برشى اولور چون قسم اقل فضليه
 اوروز يعنى برشى بكم يدي درهم الا اكي شى
 اوروز بكم يدي شى الا اكي مال حاصل اولور
 چون بو حاصل قسم اقله اوروز يعنى بكم يدي
 مال الا اكي كعب حاصل اولور اول معادل سگسن
 سگن شى اولوق ككدر چون بون جبر ايدن رز
 بكم يدي مال معادل اكي كعب و سگسن سگن
 شى اولور پس بون ردا ايدن رز تا كيم اكي مال
 و سگسن سگن درهم معادل بكم يدي سگن شى اولور
 چون مال ين كتور لوم بونببت او زره اشياء دخی
 نقص ايدن لوم بر مال و قرت درت درهم معادل اون
 اوج وين شى اولور بعد نصف اشياء مدبج ايدن رز
 و درهمى بو حاصلدن نقص ايدن رز و باقى قلنوك
 جدرن حقدوروز ايليد بر درهم و ربع درهم حاصل
 اولور چون بر درهمى نصف اشياء او زره ارنوروز
 سگن درهم اولور ديا لوم كه قسم اقل بو مقدار اولور
 يعنى سگن درهم اولور لازم اولدركه قسم الكثر اون

طَقُونِ دَرِهَمِ اَوْلَهٗ وَبُوَاكِي قِسْمِكَ فَضَلِسِي اَوْ نَبْرِدِرِهَمِ
 اَوْلَدِي هَرِ وَقْتِ بُوَا صِلِ مَسْأَلَهٗ وَاقِعِ اَوْلَهٗ اَسْلُوْبِ
 مَذْبُوْرًا وُزْرًا اَخْرَجَ اَوْلَهٗ مَسْأَلَهٗ دِيْكَرًا كَر
 طَقَسْنَ اَوْجِ دَرِهَمِ اِكْبِي قِسْمِ اَيْلَهٗ مُخْتَلِفِ دَسَلَدَا اَمَّا شُوَاكِي
 اَلْكَرْدَرِ قِسْمِ اَقْلَهٗ قِسْمَتِ اَيْلَهٗ خَارِجِي قِسْمَتِي قِسْمِ اَلْكَرْدَرِ
 زِيَادًا اَيْنِ سِنِّ وَبُوَا حَمَلَهٗ قِسْمِ اَقْلَهٗ ضَرْبِ اَيْلَهٗ وَاوَلَهٗ
 بِيَكِ دَرْتِ يُوَزِيْكَرِمِ بَشِ حَاصِلِ اَوْلَدِي اَوْلِ تَعْدِيْجَهٗ
 هَرِ قِسْمِ مُقْدَارِ اَوْلَقِ كَرْدَرِ طَرِيْقِ اَوْلَدِي قِسْمِ اَقْلِ
 بَرَشِي دُوْتَارِزِ وَ قِسْمِ اَلْكَرْدَرِ مَقْسُوْمِ اَوْلَسَهٗ كَرْدَرِ
 طَقَسْنَ اَوْجِ دَرِهَمِ اَلْاَبْرِشِي دُوْتَالُوْمِ بَيْنِ قِسْمِ اَلْكَرْدَرِ
 قِسْمِ قِسْمَتِ اَقْلَهٗ قِسْمَتِ اَيْنِ رُزِ طَقَسْنَ اَوْجِ جُزْءِ
 وَجُزْءِ اَلْاَبْرِشِي دَرِهَمِ خَارِجِي قِسْمَتِ اَوْلُوْرِ جُوْنِ خَارِجِي
 قِسْمَتِ مَقْسُوْمِ اَوْزَرِ زِيَادًا اَيْنِ رُزِ مَجْمُوْعِي
 مَقْسُوْمِ عَلَيْهِ وُزْرِ زَيْغِي طَقَسْنَ اَوْجِ دَرِهَمِ وَطَقَسْنَ
 اَوْجِ جُزْءِ جُزْءِ اَلْاَبْرِشِي اَلْاَبْرِشِي دَرِهَمِ بَرَشِي ؤ
 اَوْزِ وُزْرِ طَقَسَانَ اِكْبِي شِي وَطَقَسَانَ اَوْجِ دَرِهَمِ اَلْاَبْرِشِي
 بِرِ مَالِ حَاصِلِ اَوْلُوْرِكِهٖ اَوْلِ مَعَادِلِ بِيَكِ دَرْتِ يُوَزِ
 يَكْرِمِ بَشِ دَرِهَمِ اَوْلَقِ كَرْدَرِ بَشِ بَعْدِ الْمَقَابِلَهٗ طَقَسَانَ
 اِكْبِي شِي مَعَادِلِ بِرِ مَالِ وَبِيَكِ اَوْجِ يُوَزِ اَوْتُوْزَاكِي دَرِهَمِ
 اَوْلُوْرًا وَاوَلِ وَقْتِ نَيْصِفِ اَشْيَاءِ مَرَّجِ دُرِ رُوْزِ وَاوَلِ
 دَرِهَمِي بُوَا حَاصِلِ لَدُنْ اَلْكَرْدَرِ يُوَزِيْكَرِمِ يُوَزِ سَكَسْنَ دَرْتِ

تلور

قَلُوْرِ بَيْنِ بُوَا مَبْلَغِكَ جُزْءِ نِ دُوْتَارِ زَاوَلِ جُزْءِ
 بُوَا نَيْصِفِ اَشْيَاءِ نَقْصِ اَيْنِ رُزِ اَوْنِ سَكَزِ دَرِهَمِ
 بَاقِي قَلُوْرِ جَوَابِ وَيُرُوْزِ كِهٖ قِسْمِ اَقْلِ اَوْنِ سَكَزِ
 دَرِهَمِ اَوْلُوْرِ بَيْنِ لَا زِيَمِ اَوْلَدِي كِهٖ قِسْمِ اَلْكَرْدَرِ بَشِ
 بَشِ دَرِهَمِ اَوْلَهٗ وَخَارِجِي قِسْمَتِ دَرْتِ دَرِهَمِ وَاوَلِ
 بِرِ دَرِهَمِ بُوَا وَجْهٖ اَوْزَرِ قِيَاسِ اِدَا لَمَسْأَلَهٗ
 اَخْرَا كَرْدَرِ سَلَدَكِهٖ حَمْسَ مَالِ مَجْهُوْلِ سَبْعِ اِلَهٗ مَجْمُوْعِ
 اَوْلَسَهٗ اَوْنِ بِرِ دَرِهَمِ وَجَهَارِ سَبْعِ حَاصِلِ اَوْلَسَهٗ
 اَصِلِ اَوْلِ مَالِ مَجْهُوْلِ نَهٗ مُقْدَارِ اَوْلَقِ كَرْدَرِ طَرِيْقِ
 اَوْلَدِي كِهٖ مَخْرِيْجِ حَمْسِ مَخْرِيْجِ سَبْعِ اَوْزَرِ زَيْغِي
 بَشِ دَرِهَمِي يَدِيْ اَوْزَرِ زَاوْتُوْزِ بَشِ حَاصِلِ اَوْلُوْرِ
 جُوْنِ اَوْتُوْزِ بَشِ دَرِهَمِ حَمْسِ اِلَهٗ سَبْعِيْنَ مَجْمُوْعِ اَيْنِ رُزِ
 اَوْنِ اِكْبِي اَوْلُوْرِ يُوَاوْنِ اِكْبِي حِفْصِ اَيْنِ لُوْمِ بَشِ
 اَوْنِ بِرِ دَرِهَمِ وَجَهَارِ سَبْعِ اَوْتُوْزِ بَشِ دَرِهَمِ اَوْلُوْرِ
 نَهٗ حَاصِلِ اَوْلَسَهٗ اَوْنِ اِكْبِي عَدَدِ قِسْمَتِ اَيْنِ سِنِّ اَوْتُوْزِ
 اَوْجِ دَرِهَمِ وَ اَوْجِ رُبْعِ خَارِجِ قِسْمَتِ اَوْلُوْرِ بَيْنِ جَوَابِ
 وَرِ لُوْمِ كِهٖ اَصِلِ اَوْلِ مَالِ مَجْهُوْلِ اَوْتُوْزِ اَوْجِ دَرِهَمِ
 وَرِ رُبْعِ دَرِهَمِ اَوْلُوْرِ مَسْأَلَهٗ اَخْرَا كَرْدَرِ بَرَكِيْسَهٗ
 بِرِ مُقْدَارِ مَالِ اِلَهٗ تِجَارَتِ اَيْلَسَهٗ اَوْلِ دَفْعَهٗ اَوْجِ مَالِ
 مُقْدَارِ قَابِلِ اَيْتَسَهٗ بُوَا مَجْمُوْعِ اَوْجِ دَرِهَمِ بِرِ دَرِ وِبِيْشَهٗ
 وَرِ سَهٗ اَلْجِي دَفْعَهٗ سَفَرِ وَاوَلِ سَهٗ مَالِ اِكْبِي كَرْدَرِ مَسْأَلِ

فَايَكُ اَيْتَسَه بُوَجْمَلَه دَنْ بَش دِرْهَم دَر وِيشَه وِرْسَه
 اَوْ جِنْبِي فَعَه تَجَارَه تَه كِتْسَه مَال بَر كَنْد وِ مِثْلِي فَايَنْ
 اَيْلَسَه وِجْمَلَدَنْ يَدِي دِرْهَم تَصَدَّقْ اَيْلَه سَه بَاقِي
 قَلَان مَالِيْن صَايْسَه اَوْج دِرْهَم قَلَسَه اَصْل اَوْل
 مَال تَه مَقْدَار اَوْلور طَرِيْقِي اَوْلدَر كِه اَصْل اَوْل
 كِهَسَنْك مَالِيْن بَر شِي دُو تَادَنْ جُون سَفْت عَزْم
 اَيْلَدَلَر اَوْلِكِي سَفْت لَرِيْن اَوْج شِي فَايَنْ حَاصِل
 اَوْلور پَس جْمَلَه مَال دَرْت شِي اَوْلور بُوَجْمَلَدَنْ
 اَوْج دِرْهَم تَصَدَّقْ وِرْدَكْ مَال دَرْت شِي اِلَّا اَوْج
 دِرْهَم قَلور جُون كِه اَلْبَحِي سَفْت عَزْم اَيْلَدَلَر اِكِي
 مَال مِثْلِي فَايَك اَوْلَسَه بَعْنِي سَكَنْد شِي اِلَّا اَلْت
 دِرْهَم فَايَنْ حَاصِل اَوْلَسَه اَهْتِل سَر كَايَه اِلَه
 فَايَك اَوْن اِكِي شِي اِلَّا طَقُوْن دِرْهَم اَوْلور بُوَجْمَلَه
 دَنْ بَش دِرْهَم تَصَدَّقْ اَيْلَسَه بَاقِي اَوْن اِكِي شِي اِلَّا
 اَوْن دَرْت دِرْهَم قَلَسَه پَس كِرُو اَوْ جِنْبِي سَفْت عَزْم
 اَيْلَسَه كَنْد وِ مَال مَقْدَار فَايَنْ حَاصِل اَوْلَسَه
 پَس جْمَلَه يَكِرِم دَرْت شِي اِلَّا يَكِرِم سَكَنْد دِرْهَم
 اَوْلور بُوَجْمَلَدَنْ يَدِي دِرْهَم تَصَدَّقْ اَيْلَسَه
 بَاقِي مَال يَكِرِم دَرْت شِي اِلَّا اَوْلور بَش دِرْهَم
 اَوْلور اَوْل مَعَادِل اَوْج دِرْهَم اَوْلَق كَر كَدَر
 جُون جَمْعِي اَيْلَه وِر يَكِرِم دَرْت شِي مَعَادِل

اوتون

اَوْلور سَكَنْد دِرْهَم اَوْلور پَس لَابِيْم اَوْلدَر كِه كِيْتِيَه
 مَال بَر دِرْهَم وِينِيْم دِرْهَم وَ سُدُس بَر دِرْهَم اَوْلور
 پَس جَوَاب وِر وِر زَكِرِه اَصْل اَوْل كِهَسَنْك مَال
 بُو مَقْدَار اَوْلور وِهْر سَسْتَلَه كِه بُو جِنْس وَ تَخ
 اَوْلَه بُو فَيَاس اَوْلر رِنَه اِسْتِخْرَاج اَوْلَسَه
 وِ بُو كِتَاب بُوْن خْتَم اَوْلدَر كِه هَر كِرِم

بوكتاب بدن استيفاده اده ۵

موء لفينوك روجه

دُعَا دَا

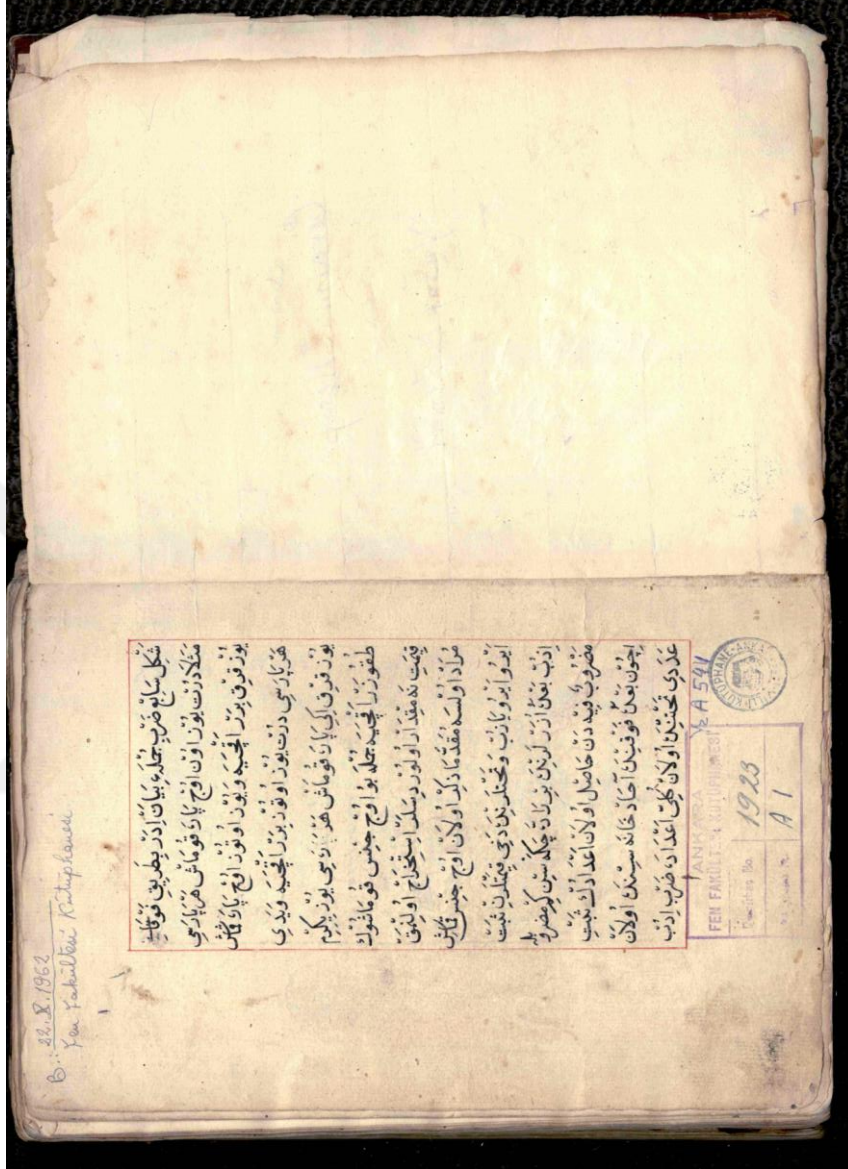
۹۳۴

شهر

موم

م

EK. 1. Cāmi' ü'l-Ḥisāb : Milli Kütüphane Nüshası

هَكَذَا حَاصِلُ اَوْلَيْتِهِ لَا اَرْسِيَنَّ بَرَّ اَلْبَانِ دَمِيَّوْبَ
 كَهَ مَقْدَارِ عَدَدٍ وَاقِعٍ اَوْ لَوْ رَسَمَهُ مَن تَبَيَّنَتْ كَوْنُ
 بُيُوتِ اِدْسِيْنَ اَعْمَانٍ فَوْقَ مِزَانِ عَشْرَاتٍ كَمَا كَانَتْ سِيَّانِ
 اَوْلَانِ اَعْدَادِيْنَ خَشِيَّتِيْ اَوْلَانِ مَجْمُوعٍ اَعْدَادِهِ
 صَرِيحًا اِنَّ كَهَ مَقْدَارِ عَدَدِ حَاصِلِ اَوْلَيْتِهِ
 لَا اَدَاوَرِ اَوْلَانِ خَشِيَّتِيْ كَوْنُ بَرَّ اَلْبَانِ دَمِيَّوْبَ
 اِدْسِيْنَ اَعْمَانٍ مِثْلَتِ الْوَقْتِ كَمَا كَانَتْ لَدَيْكَ اَوْلَانِ
 عَدَدِ دِيْ دِيْ بُوَ اَسْلُوْبِ اَوْ دَرِيْةً صَرِيحًا اِنَّ خَشِيَّتِيْ
 كَوْنُ بَرَّ اِلَيْسَ اَعْمَانِ مَجْمُوعِ اَعْدَادِيْ تَعْمُ اِدْسِيْنَ دَلِيْ
 اَوْلَانِ قَائِمُوْبَ يَهَيِّبُ اَوْلَ مَقْدَارِ وَاَقِعِ اَوْلَانِ

برين مثال

۱۳۳	۱۳۳	۷۴۲
۱۳۱	۱۳۱	۱۳۹
۱۱۱	۱۱۱	۱۱۱

شلا

شِكْلِ كَانِيْنَ صَرِيحًا اَنْ اِيَّانِ اَدْرُجَا اَذَاتِ طَرِيْقِ اِلَيْهِ
 مَثَلًا اَوْجُ نُوْرٍ يَكْتُمُ دَرِيْتِ يَاكُ فُوْمَانِ هَذِيْ يَارَسِي
 يُوْرَا اَلِيْ شِكْلِ اَنْجِيْبِيْ وَنُوْرٍ يَكْتُمُ اَلِيْ يَاكُ فُوْمَانِ
 هَذِيْ يَارَسِيْ اَوْجُ نُوْرٍ اَلِيْ اَشْرَ اَنْجِيْبِيْ وَنُوْرٍ اَوْجُ
 اَلِيْ يَاكُ فُوْمَانِ هَذِيْ يَارَسِيْ اَوْجُ نُوْرٍ اَلِيْ اَشْرَ
 اَنْجِيْبِيْ وَنُوْرٍ يَكْتُمُ دَرِيْتِ يَاكُ فُوْمَانِ هَذِيْ يَارَسِي
 بِشَرِّ نُوْرٍ اَوْجُ اَلِيْ اَشْرَ اَنْجِيْبِيْ يُوْرُدُ خَشِيْ
 فُوْمَانِ اَوْجُ نُوْرٍ يَكْتُمُ دَرِيْتِ يَاكُ فُوْمَانِ هَذِيْ يَارَسِي
 اَلِيْ يَاكُ فُوْمَانِ هَذِيْ يَارَسِيْ اَوْجُ نُوْرٍ اَلِيْ اَشْرَ
 اَنْجِيْبِيْ وَنُوْرٍ يَكْتُمُ دَرِيْتِ يَاكُ فُوْمَانِ هَذِيْ يَارَسِي
 بِشَرِّ نُوْرٍ اَوْجُ اَلِيْ اَشْرَ اَنْجِيْبِيْ يُوْرُدُ خَشِيْ
 فُوْمَانِ اَوْجُ نُوْرٍ يَكْتُمُ دَرِيْتِ يَاكُ فُوْمَانِ هَذِيْ يَارَسِي
 اَلِيْ يَاكُ فُوْمَانِ هَذِيْ يَارَسِيْ اَوْجُ نُوْرٍ اَلِيْ اَشْرَ
 اَنْجِيْبِيْ وَنُوْرٍ يَكْتُمُ دَرِيْتِ يَاكُ فُوْمَانِ هَذِيْ يَارَسِي
 بِشَرِّ نُوْرٍ اَوْجُ اَلِيْ اَشْرَ اَنْجِيْبِيْ يُوْرُدُ خَشِيْ
 فُوْمَانِ اَوْجُ نُوْرٍ يَكْتُمُ دَرِيْتِ يَاكُ فُوْمَانِ هَذِيْ يَارَسِي
 اَلِيْ يَاكُ فُوْمَانِ هَذِيْ يَارَسِيْ اَوْجُ نُوْرٍ اَلِيْ اَشْرَ
 اَنْجِيْبِيْ وَنُوْرٍ يَكْتُمُ دَرِيْتِ يَاكُ فُوْمَانِ هَذِيْ يَارَسِي

BANK
 FÜR FAMILIEN-UND ERFOLGSAFHEIT
 1923

برصط ثيوب ويكريم بي اكي الين ويوحفظ ارسين
 بعدا فوفين انا انا غا غا سينك دوت جيسكا
 اولان عددي تحتين عسرات غا سينك
 دوت جيسكا اولان عددا بعدا فوفين عسل
 غا سينك اولان عددي تحتين انا غا غا سينك
 اولان عددا ضرب ارسين انا اولان انا
 لياق ارسين كجملة يمش اوج عدد اولو
 تحتين انا الينا اوج عددي من تبة عسل
 بيت ارب يمش يدي الين ويوحفظ ارسين
 بعدا فوفين دوت جيسكا من تبة انا اولان
 اعدا دي تحتين من تبة ويا انا اولان عددا
 وحتين من تبة انا اولان انا دي فوفين
 من تبة ويا انا اولان انا دي فوفين من تبة

عسل انا

عسل انا اولان عددي تحتين من تبة ويا انا
 اولان عددا ضرب ارب والين حفظ اولان انا
 عددي انا انا سين سكتين يدي عدد اولو
 انا الينا من تبة ويا انا بيت ارسين وسكتين
 سكتين انا ويوحفظ ارسين بعدا فوفين من تبة
 عسل انا اولان انا دي تحتين من تبة ويا انا
 اولان عددا وحتين من تبة ويا انا
 اولان عددي فوفين من تبة ويا انا
 اولان عددا ضرب ارب والين اولان سكتين
 عددي انا انا سين انا اولو تحتين
 انا الينا من تبة انا انا عددا بيت ارب
 التي انا ويوب حفظ ارسين بعدا انا
 جافكي مضرب انا مضرب فوفين من تبة ويا انا

قوماش يارسين مثلا بيك الت يوز نيمش بش
 يار قوماش او نر انجيه كه مقدا اولور دسلر
 ذكرا اولان عددي يارب بر صغر ياردا ادب
 جواب ورسنيكراون الت بيك يدي يوز الت
 انجه اولور ۱۷۵۰ مثلا اكي بيك دوت يوز
 التيش اوج يار قوماش هدا يرمي يوز لقيدي
 كه مقدا اولور دسلر ذكرا اولان عددي يارب
 اكي صغر يارب جواب ورسنيكراكي يوز توي
 الت بيك اوج يوز در هصر اولور بيتر مثال

مثال ۲۴۹۳۰

نجن ذكرا اولان اكي بيك دوت يوز التيش اوج
 يار قوماش هي يار ييكلر انجيه كه مقدا
 اولور دسلر ذكرا اولان عددا يارب اوج صغر

اولان عددي بر بير كه ضرب ارسين والدا اولان
 الت عددا ليالي ارسين اولور بش اولور ذكرا
 التيه عشرت الوف وميك الوف كانه ليه
 يارب جواب ورسنيكرا ذكرا اولان دوت جيس
 قوماشوك قيندي بر قلدن اوج يوز الوف بش
 بيك يدي يوز اولور ذكرا اولور ذكي هره مقدا
 حاجت اولور سه بوا سلوب اولور ايسخراج

اوليه بر بير مثال

۵۲۲ ۱۳۲ ۱۲۶ ۳۶۶ ۳۶۰
 ۲۶۲ ۳۶۰

شكل تايع بر قلدن اسخراج اولان صغر
 بيان ادر قاعده كلديز كه مقدا عددا اوليه
 نجن اولور انجيه ضرب ايك ولسك مددا اولان

فوق

زباده ادب جواب و در سینه کبریا در دست در
 یوز بیک آفتاب رخ بیک درهم اولوز **مثال**
 چمن اوز بیک آفتاب ضرب آنگ و سنگ در دست
 صغیر زیاده آدین اکی یوز ترقی آلتی گری یوز
 بیک و اولوز بیک درهم اولوز بریز سلو ب

مثال
 ۲۴۳۲۰۰۰
 چون که صحیحی صحیح ضرب اینها کوک کا عین
 سینه ک بر مین آدین اوز اولدی بولدی صحیح
 و ستامیت معلوم اولما یچسون میدان دا حی
 بیات اولوز بریز کا عین اولدی مضر رب اله
 مضر رب نیه دا اولان عددی طغوز طغوز
 حساب ایدب طغ ایدک مئلا مضر و اولان اول
 عددی طغوز طغوز ایدک بش باقی

قالی

قالدی و مضر و نیه دا اولان اعدادی دا اچ طغوز
 طغوز طغ ایدک سکر عدد باقی قالدی بعد
 بنویس کین ضرب ایدک ترقی اولدی طغوز
 طغوز طغ اولدی در دست باقی قالدی یادق
 نینما جملاک اولان عددی طغوز طغوز طغ
 ایدک باقی فلان عدد در دست تلوز سه
 صحیح اولوز اما بو طغوز طغوز طغ
 اولان سینه کد کا عین کللی اولدی که اکز
 مضر و ب و اکز مضر و ب نیه و اکز مضر
 جمله ده واقع اولان اعدادی مجموع مئلا
 آگاه قرض ایدب طغوز طغوز طغ ایدک
 کوک **تیم** این کسوری کسور
 ضرب اینکی بیات ایدب طغوز اولدی که صورت

مثال — آخر كل ثمرة ثوبك
 طول التي نجح ذراع اولسه عرض ثوب ذراع اولسه
 ثوب خوري بحسب ثوبك كما يجوز ثوبك
 كئوسل كعرض ذراع و ثوبك اولسه
 طول كه مقدار اولى كئوسل طريقي اولدرك
 كئوسل اولك طول عرضيه ضرب ايك سن كئوسل
 كه حاصل اولوسه جهه ثوبك عرضيه ثوبت
 ايك ذراع وسه خمس ذراع واقع اولوسه كئوسل
 مطلق يبدل برين مثال —

٦٥ ايت ذراع ثوب ذراع
 ٥٥ ثوب ذراع
 ٣٢٥
 ١٢٥
 ١٢٥
 ١٢٥
 ١٢٥
 ١٢٥
 ١٢٥
 ١٢٥
 ١٢٥
 ١٢٥

بجسل

بجسل كطول بيش ذراع وسيم ذراع اولسه
 و عرض ثوب ذراع و ثوب اولسه بيش بر كئوسل و اخير
 كئوسل كعرض ثوب ذراع اولسه اول تقدير
 طول كه مقدار اولى كئوسل طريقي اولدرك
 عيني واقع اولسه طريقي اولدرك كئوسل و اولدرك
 طول و عرض بئس ارب بر بيشه و وسين
 كه حاصل اولوسه كئوسل و ثوبك عرضيه
 قيمت ارسن كئوسل قيمت كه مقدار واقع
 اولوسه بيز ذراع عرضيه قيمت ارسن كئوسل
 اولوسه كئوسل و ثوبك كئوسل و ثوبك كئوسل
 طول ايت ذراع و ثوبك كئوسل و ثوبك كئوسل
 ٥ ذراع
 ٥٥
 ٣٢٥
 ١٢٥
 ١٢٥
 ١٢٥
 ١٢٥
 ١٢٥
 ١٢٥
 ١٢٥
 ١٢٥
 ١٢٥
 ١٢٥

مثال آخذ كذا ونالت خربيلو
 بخرم يوز بيش ذراع كرسدن حاصل اولسه
 كرام اولك خيموك خدينه ناكور اولسه
 اول نقد خيمه خيمه ناسيه نه مقدر ذراع كرام
 حاجت اول كرام اوله كيرقي اولد ك خيمه
 اولك اولن الت خدينه واقع اولمشدن كند ونيسه
 ضرب ادرين اي يوز الت عدده اولور ك مفسوم
 عليه دوز توكل خيمه ناي كه بخرم بخرم
 اولقي كذا اولمشدن كند ونيسه ضرب ادرين
 دوز يوز فرق يوز عدده اولور بيش عدده خيمه
 اولك كرام ك يوز بيش ذراع ك واقع اولمشدن
 ضرب ادرين بيش دوز بيش طغوز يوز بيش

عدده

عليه دوز خيف اولد اولك عدده قسمت
 ادرين خارجه قسمت عددي مطلوب واقع اولد
 اما مفسوم عليه دوز كاهنه كسورت واقع اولدين
 مفسوم اولان عدده ادرين بصره زياره ادرين
 بيش قسمت ادرين بيش خواب ودرسته كرام
 ناي اولك ادرين اولن بيش يوز بيش طغوز
 درم يوز فرق بيش خيمه ك يوز فرق بيش
 جده يوز درم اولدك واقع اولور بصره
 ذراع اول ۷
 ۲۳۷۵
 مفسوم عليه
 ۳۴۷۲
 ۲۵۲۰
 ۲۴۹۲
 ۲۴۵۵
 مثال ذراع اول ۷
 ذراع مفسوم ۲۳۷۵
 مفسوم عليه ۳۴۷۲
 ۲۵۲۰
 ۲۴۹۲
 ۲۴۵۵

سال

اولو بورد وده حقیق اولان مقسوم علیه
 کربنور آللی آندز قسومت ادرسن خاری قسومت
 کیوز طقسن کی ذلغ اولوز ویز ذلغوک کیز
 آللی آنت ذ قسومت ادرسن خاری قسومت طقسن
 کی ذلغ اولوز ویز ذلغوک کیوز آللی آنت قسومت
 کی ذلغ اولوز ویز ذلغوک کیوز آللی آنت قسومت
 کی ذلغ اولوز ویز ذلغوک کیوز آللی آنت قسومت
 کی ذلغ اولوز ویز ذلغوک کیوز آللی آنت قسومت

مثال

۱۶	صبر خیر اول
۲۸۶	مقسوم علیه
۲۱	۱۶ × ۱۳ = ۲۰۸
۷۵	۲۸۶ - ۲۰۸ = ۷۸
۷	۷۸ ÷ ۷ = ۱۱
۱۱	۷۸ - ۷۷ = ۱
۱۱	۱۱ × ۷ = ۷۷
۱۱	۷۷ - ۷۷ = ۰
۲۰۸	۲۸۶ - ۲۰۸ = ۷۸
۲۰۸	۲۸۶ - ۲۰۸ = ۷۸
۲۰۸	۲۸۶ - ۲۰۸ = ۷۸

بقی قسومت خاری اولوز سده یوز کوز ایشیخ
 اولان

اولنه **فصل** بیان خطای واحد
 وخطایین اله ایشیخ اولان شکل ریز و قاعدی
 بیان ادرین خطایین ایشیخ اولان ایشیخ اولان
 وکاه وچا نیشی ادرده هر وقتک نیشی اولب
 و نیشی ادری معلوم اولقان اولوز سه مجهول
 ایشیخ خطای واحد ایلله ادری مکنده وخطایین ایلله
 ادری مکنده اکر اکیسه ادری نیشی اولمیش اولسه
 ایشیخ مجهول خطای واحد ایلله مکنه کولور
 خطایین ایلله مکنده اکر ادری کسائل سوالین
 عطا ایلنه یا معلوم اولور و یا مبهتر اولور اولسه
مثال خطای واحد طبری عکال
 اولدر که مال مقدوض که خطای ادر مال مطلوب
 نیشیسه ودرسن و حاصل اولان اعداد

نور عدده و ارفع اولوز که طلب اولان مال مجهول
 نوبعدا اولد که ربع ایزم بشد و خمس یکم
 عدد اولوز بواکسین جمع اولدک فرق نیش عدد
 اولدی که عدد مطلوبند **مثال** ۳۰ مال فرض
 ۵ که نتیجه مال مطلوب
مال **معرض**
 ۲۵
 ۵
مثال آخر بطریق حکای و احد
 اگر بخواهد بر بار یا قوت کوشش کند تا جردن
 نهی که مقداران در دوسو آل الله سله قوتیک
 نلک الله ربع سلس بود سکسن دینار در دوسه
 اول تقدیر که اصل نگاه یا قوت که مقداران
 و ارفع اولوز در سلس حکایتی اولد که اصل مال

بود

مال مفروضه ملک ایجابیه قسمت ایزم خارجی
 قسمت اول نه مقداران اولسه عددی مطلوب
 اول واقع اولوز آن ایسک ربع و خمس مال
 مجهول جمع ایسک فرق نیش دریم اولسه اصل
 اولد مال مجهول نه مقداران اولی که کدر است
 لطیف اولد که اصل مال یکم فرض اولد و ک
 ربع ایزم در همد و خمس که درت دریم اولوز
 بواکسین جمع اولدک طغوز دریم اولدی نتیجه
 مال مفروض بود اولوز نیش بوسیله یا رب بعد
 یکم که مال مفروض ایزی فرق نیش ایزم سیکم
 نتیجه مال مطلوبند طغوز بود عدد حاصل
 اولوز نیش بوطغوز بود عددی بود اولوز یا اولان
 طغوز عددی قسمت اولد که خارجی قسمت

استخرج اذن برض مثلا
 اصل مال مرفوض 40 ملا مرفوض
 100 نتیجه مال مرفوض
 100
 100
 40
 10
 10
 40
 10
 10
 40
 10
 10
 40

طریق استخراجی خطایین نظر ای که کورتکم
 خطای کوربی به با بایند او تور با ناقص اولز
 بایری زاید و پیری ناقص او تور اگر کسی با به
 بآید و بنا ناقص اولقا او تور سه دیاه اولند
 اولن طرح ارب باقی کلان عددی بآرت پیرا بی
 اول باستیکر مفسوم علیه اوسه گلد بعد
 مال مرفوض اولی خطای مال مرفوض کانیسه
 ورسن و خن مال مرفوض نالی خطای مال مرفوض

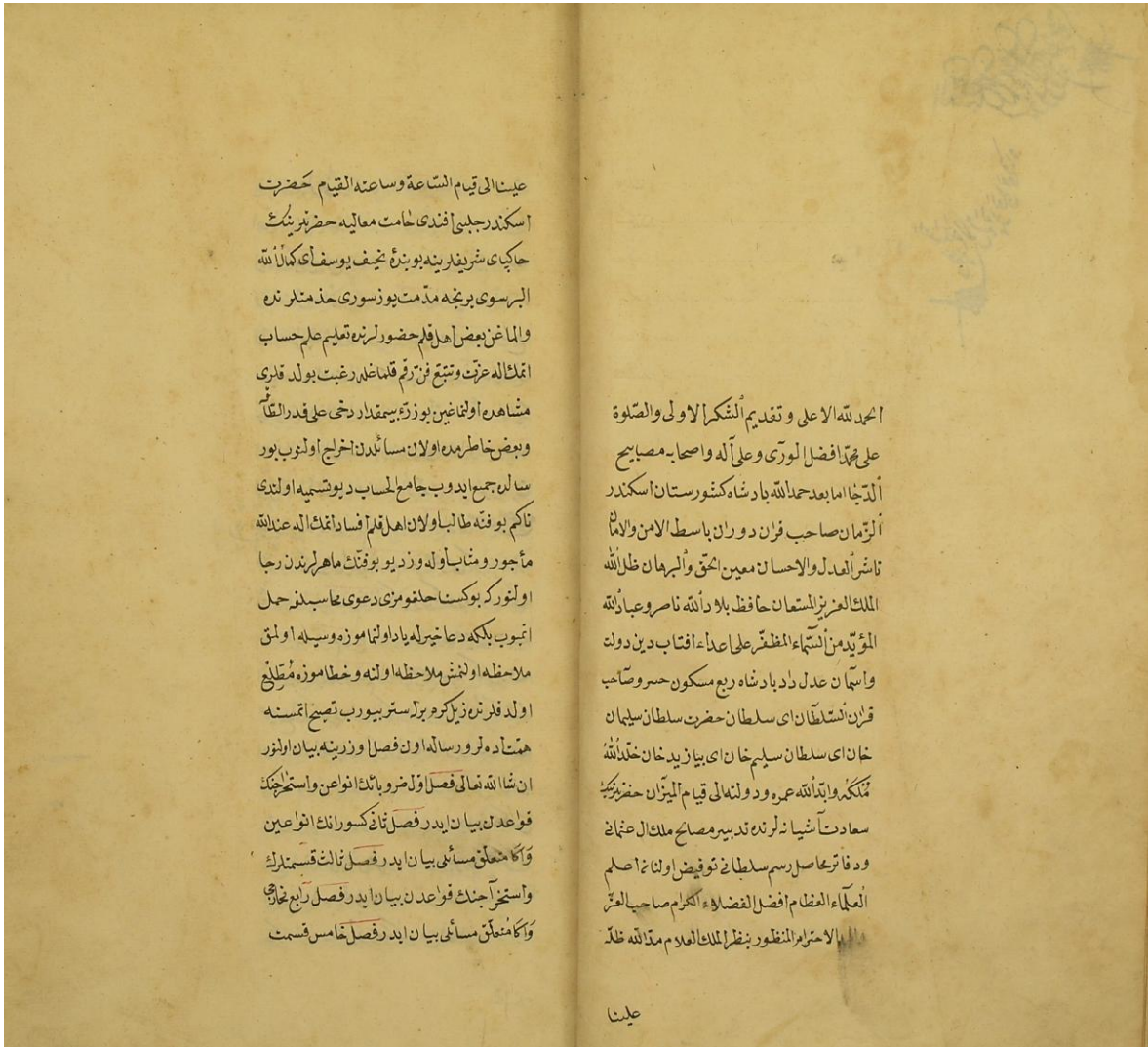
اولر

القی دینار فوض ایلدک ثلوث کورکم دینار
 اولور و ترج کاون بش دینار اولور و سدی
 که اولن دینار اول حمله ایلدک فترق بش واقع
 اولدی تازدی بش نیجه مال مرفوض اولور
 بعد الهین کون مال مرفوض ارب تور سکسن دینار
 ضرب اسیکراون بیک سکزین عدد حاصل
 اولور بازوب بوز و بآزد و عو ک نیجه
 مال مرفوض فیست ایلدک خطای فیست
 کبی تور قون دینار واقع اولور که تجمی باوت
 مزبور بوقعدار واقع اولور بش بونوک
 ثلوث و ترج و سدی اخرج اولدق بونوسکم
 دینار واقع اولور که عددی مظلوم دینار خریه
 مقدار حاجت اولور سه میان اولان قانعا

اولور

EK.2. Cāmi' ü'l-Ḥisāb: Ali Emiri Nūshası

الحمد لله الاعلى وتقدیم الشكر الاولی والصلوة
 علی محمد افضل النورى وعلی آله واصحابه مصباح
 الدنيا اما بعد حمد الله باد شاکنورستان اسکندر
 الزمان صاحب قران دوران باسط الامن والامان
 ناسرا العدل والاحسان معین الحق والبرهان ظل الله
 الملك العزیز المستعان حافظ بلا والله ناصر وعیار الله
 المؤید من السماء المظفر علی اعداء افتاب دین دولت
 واسمان عدل داد بادشاه ربع مسکون حسر وصاحب
 قران تسلطان ای سلطان حضرت سلطان سلیمان
 خان ای سلطان سلیم خان ای بیازید خان خلد الله
 ملکة وابد الله عمره وودولتهالی قیام الیتران حضرت
 سعادت آشیا نزلت تدبیر مصباح ملک ال عثمان
 ودفاتر حاصل رسم سلطانی توفیق ونازل اعلم
 العلماء العظام افضل القضاة الکرام صاحب العتر
 الاحقر المنظور بنظر الملك العلام مدد الله خلد

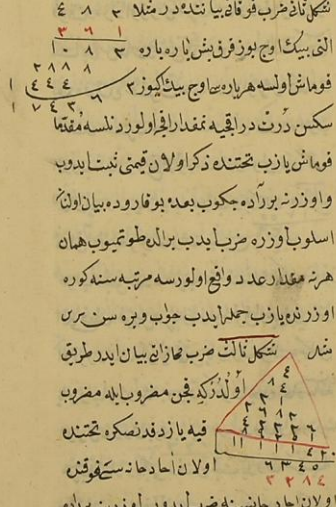
علینا

علینا الی قیام الساعة وساعته القیام حضرت
 اسکندر جلیق افندی حامت معالیه حضرت نیرنگ
 حاجکای شریفاریند بوندغ شیخ یوسف ای کمال الله
 الیرسوی برنجیه مذمت یوزسوری حذ مندر نه
 والماغز بعض اهل قلم حضور لیرنه تعلیم علم حساب
 انما له عزت ورتق نوزم قلمنا غدر غبت بولد قدری
 مشاهد اولنماغزین بوزده سیمقار دخی علی قدر الطاک
 وبعض خاطر مرده اولان سسائدن نخرلیج اولنوب بور
 سالد جمع ایدوب جامع الحساب دیو شیمیة اولندی
 ناکم بوفته طاب اولان اهل قلم فساد انما له عن الله
 ما جور و مناب اوله وزدیو بوفتاک ماهر لیردن رجبا
 اولنور کر بوکستا حلقومزی دعوی عا سبندر حمل
 اتیوب بلکه دعا خیر له یا اولنما موزه وسیله اولتی
 ملاحظه اولنمش ملاحظه اولنه وخطا موزه مطلق
 اولد قر نوز کریم برک ستر یورب نصیح اتسنه
 همتاده نور سالد اول فصل وزرینه بیان اولنور
 ان شاء الله تعالی فصل اول ضر واثان النوع واستخرجت
 فواحد بیان ایدر فصل ثانی کسور انک النوعین
 واکام متعلق مسألی بیان ایدر فصل ثالث قسمت لیر
 واستخرجت فواحد بیان ایدر فصل رابع فواحد
 واکام متعلق مسألی بیان ایدر فصل خامس قسمت

غزایانک طریقی بیانند در فصل سادس در بینه
 اعدله متناسبه نك فوعدن واکامتعان مساوی بیان
 ایدر فصل سابع خطای واحد و خطابین قواعدت
 واکامتعان مساوی بیان ایدر فصل نامن مضاعفات
 واستخراج جنك فوعدن لربین بیان ایدر فصل تاسع
 مساحت واکامتعان مساوی بیان ایدر فصل فاشتر
 جبر مقابله نك فوعدن واکامتعان مساوی بیان ایدر
 ان نشا الله تعالی میتد بلر ایچون بیان اولنور فوجسه
 اهل فضل قستند نه مقداری اوله فصل ضربو باقی
 بیان ایدر برتر قسم اوزرینه قسم اول صحیح صحیح
 ضربی نمی بیان ایدر قسم تان صحیح کسوره ضرب
 آنکی بیان ایدر قسم تان کسوری کسوره ضربی نمی
 بیان ایدر قسم رابع صحیح صحیح کسوره ضرب
 آنکی بیان ایدر قسم خامس صحیح صحیح کسوری
 صحیح کسوره ضربی نمی بیان ایدر اما بوقعت
 اوستاد لری فجه طریق نالیغاً منتشر بوقعدر دخی
 معلوم اولدغی مقدار بیان اولدی شکل اول ضرب
 تحتانی بیان ننده در در مثلاً درت یوز سکسن
 اوج قطعه قوماش هر باره سوا و جربوز انتمش بر
 انجیمه اولسه قیچی نمقدار لور بلك دلسك مفدا
 ذکر اولن درت یوز سکسن اوج قوماش یازب

تختند

تختنده قیمت او جربوز انتمش بر انجیمه یازب بینه تختند
 یازن کل عددی فوقه احاده سنه اولن عددی
 ضرباً بدوب یازه سن بعد تختند اولن کل عددی
 فوقه عنصرت حانسنه اولن سکزه عدده ضرب
 ایدر رده التشنه یازه سن بعد تختند اولن کل عددی
 فوقه میات حانسنه اولن درت عددی ضرب
 ایدر یازب جمله ایدوب جواب و بره سن برین مثال
 شکل تان ضرب فوقانی بیان ننده در مثلاً
 انکی بیك اوج یوز فرقش یازه باره
 قوماش اولسه هر باره سوا و جربوز سکسن
 سکسن درت در انجیمه نمقدار لور دلسك مفدا
 قوماش یازب تختند ذکر اولن قیچی نیست بدوب
 و اوزر نه برآده چکوب بعد بوقعدر بیان اولن
 اسلوب اوزر ضرباً بدوب برآده طومنیوب همان
 هر نه مقدار عدد واقع اولورده مرتبه سنه کوره
 اوزر نه یازب جمله ایدوب جواب و بره سن بر
 مثال شکل تان ضرب حانسنه بیان ایدر طریق
 اولد که جن مضروب با به مضروب
 قیه یازد قد نکر تختند
 اولان احاده حانسنه فوقه
 اولان احاده حانسنه ضرباً بدوب اوزرینه برآده

چکوب مرتبه آحاد ده اولان عددی یازوب
 عشرت خانسته اولان عددی دیو حفظ آید
 بعده تختنده آحاد خانسته اولان عددی فوقین
 عشرت خانسته اولان عددی ضربایدوب
 و تختنده عشرت خانسته اولان عددی فوقین
 آحاد خانسته اولان عددی ضربایدوب
 تمقدار اولورسه الله اولان عددی الما ایدوب
 فوقنده راز اوزرین مرتبه آحاد ده اولان عددی
 ثبت ایدوب ما عداسن الله دیوب حفظ آید
 بعده فوقنده عشرت خانسته اولان عددی
 تختنده عشرت خانسته اولان عددی ضرب
 ایدوب تمقدار و افع اولورسه الله اولان عددی
 الما قایدوب یازوب جواب و برهنه مثال
 مثال آخر بطریق محازات چفت ۳۴۰
 ضرب اولنجی عدد مرتبه مثلاً ایکیب زاورز
 الی فضلعه قویتر هر باره یوز ترقی او جاییه تمقدار
 اولور دنلسه اولان همس یازوب والتدیه یکن
 یازوب اوزرینه براد چکوب بعده آحاد خانسته
 اولان عددی بری برینه ضربایدوب راز اوزرینه
 مرتبه آحاد ده ایکی طرفنده ثبت ایدوب مرتبه
 عشرت اولان الله جو حفظ ایدوب بعده تختنده

آحاد

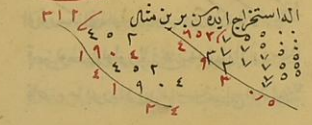
آحاد خانسته اولان عددی فوقنده عشرت
 خانسته اولان عددی فوقنده آحاد خانسته
 اولان عددی ضربایدوب تمقدار عدد و افع اولورسه
 مقابله سنده راز اوزرینه عشرت خانسته یازوب
 یا قیسن الله جو حفظ ایدوب سن بعده تختنده آحاد
 خانسته اولان عددی فوقنده میات خانسته
 اولان عددی و تختنده میات خانسته اولور عدد
 فوقنده آحاد خانسته اولان عددی و فوقین عشرت
 خانسته اولان عددی تختنده عشرت خانسته
 اولان عددی ضربایدوب تمقدار اولورسه اوزرین
 مرتبه سنه کوره مرتبه آحادی ثبت ایدوب با قسن
 الله دیوب حفظ ایدوب سن بعده مرتبه عشرت
 تختنده اولان عددی فوقنده میات خانسته و فوقین
 عشرت خانسته اولان عددی تختنده میات
 خانسته ضربایدوب هر تمقدار عدد اولورسه
 مقابله سنده آحاد یازوب ما عداسن الله دیوب
 حفظ ایدوب سن بعده تختنده میات خانسته اولور
 عددی فوقنده میات خانسته اولان عددی ضرب
 ایدوب تمقدار اولورسه اوزرین یازوب جواب
 و برهنه بری مثال ۳۳۴۱
 مثال آخر محازات
 چن مضروب ایلله مضروب فیه مرتبه الوفه و افع

اولسه مثلا بیک درت بوز او نوز اوج باره فیض
 هرباره سی یکی بیگ او جیوز فرینش آقیه اولسه
 جمله قیمت تمقدار اولورد نلسه مقدمات
 یازوب و تختنه قیمت یازوب و زرینه برزاده
 چکوب بعد یکی چانینه مرتبه احادی بری
 ضربا یدوب و زرنده یوفار و ده بیان اولنه
 او زره مرتبه احاد نثبتا بدوب ما عدا سالد
 دیو حفظ اندکد نصوره بعد تختنه احاد ده
 اولان عددی فوقه عشرت خانه سنده و فون
 احاد خانه سنده عددی تختنه عشرت خانه
 اولن عدد ضربا بدوب مقابله سنده مرتبه
 احادین یاروب باقسن آله دیو حفظ اده سن
 بعد احاد خانه سنده و تختنه واقع اولن عددی
 فوقه میات خانه سنده اولن عدد و فوقه
 احاد خانه سنده اولن عددی تختنه میات خانه
 سنده اولن عدد ضربا بدوب یکی چانینه عشرت
 خانه سنده اولن عددی بری برینه ضربا بدوب تمقدار
 اولورسه او زرنه احاد مرتبه سینه کوره یازوب
 ما عدا سالد دیو حفظ اده سن بعد تختنه
 مرتبه احاد ده اولن عددی فوقه اولوب کلیندن
 و فوقه احاد خانه سنده اولان عددی تختنه

تختنه اولان خانه الوفده و فوقه عشرت
 خانه سنده اولن عددی تختنه میات خانه سنده
 اولن عدد و تختنه عشرت خانه سنده اولن عدد
 فوقه میات خانه سنده اولن عددی ضربا بدوب
 هر نه مقدار عدد واقع اولورسه او زرنه مرتبه
 کوره یازوب والده اولن عددی حفظ اده سن
 بعد فوقه مرتبه عشرت اده اولن عددی تختنه
 الوف خانه سنده اولن عدد و تختنه عشرت
 خانه سنده اولن عددی فوقه الوف خانه سنده
 اولن عددی و تختنه میات خانه سنده اولن عدد
 ضربا بدوب و مقابله سنده احادین مرتبه سینه کوره
 نثبتا بدوب باقسن آله دیو حفظ اده سن بعد
 فوقه میات خانه سنده اولن عددی تختنه الوف
 خانه سنده اولن عدد بعد تختنه میات خانه سنده
 اولن عددی فوقه اولوف خانه سنده اولن
 عدد ضربا بدوب مرتبه احادین یازوب ما عدا
 آله دیو حفظ اده سن بعد یکی چانینه الوف
 خانه سنده اولن عددی بر برینه ضربا بدوب
 تمقدار اولورسه یازوب خوب و بر سن ری
 هر نه مقدار عزات ۳۲۶۰۳۱۰
 الی ضرب اولنق اولورسه بوقیس او زرنه سینه

اولن شکل رابع ضرب قفصینک استخراجی بیاتند
 مثلاً یکی یوز سکسن درت باره فمیش هر باره سی
 در ر یوز بکری در ر طغوز اجه دن جمله سنک
 قیمتی نه مقدار اولور ضرب قفصیه استخراج اتمک
 دلستک طرفی اولدرکه طولنه و عرضنه راد کجین
 مربع بعد زکرو اولان راد لکه زاده لرنه بر راده
 دخیجکسن بعد بومر بکشا و ز ر نه فمیش عدد دن
 یازده سن کیوز سکسن درت عدد در وینسار نه
 قیمتین یازده سنکی درت یوز بکری طغوز اجه یازده سن
 بعد مربعک یسار نه یازده و غشک قیمت فوقه حا
 حآنسنده واقع اولون قومش ضرب با بدوب هر واقع
 اولور سه آحا دحا نسو مقابله سنه مربعک ایچنه
 ثبت سار نه بعد یسار نه اولون کللی عددی فوقه
 عشرت حآنسنده اولون عدد ضرب ادب حاصل
 اولور سه مقابله سنه مربع ایچنه یازده سن بعد کون
 یسار نه اولان قیمتی قومش فوقه مرتبه مینا نه واقع
 اولون عدد لث ضرب با بدوب حاصل اولور سه مربع
 ایچنه مقابله سنه ثبتا بدوب یواوسلوب اور رنه
 هر نه مقدار واقع اولور سه ضرب ادب بعد مربع
 ایچنه واقع اولون حآن لری تحتده جمله ادب جواب
 وبره سنکم یوز بکری بر سیک سکوز یوز انوزالتی

التي لجه اولور برین مثال
 شکل خامس یقین بر ضرب اتمک
 دلستک که طرفی جلیله اولوب
 قومینک قیمتی یله داخل مثلاً بدی یوزالتی بش آره
 قومش لث یوزالتی اوجر ایچدن محمدا اولور ریدسدمقد
 بدی یوزالتی بدی بر سطر ادب یا ذوب اول سطرک مینا
 حآنسنده طرفی کیشا ر بدی یوزالتی اوج عدد یاز
 ما بیسته بر مقدار مقاصده واقع اوله بعد اوله لث یوز
 القی اوجک مینا حآنسنده واقع اولون لث عدد دن
 برین اخرج ادب باقی فلان بش عددی بدی یوزالتی بش
 عدد وبره سنکم اوج بیک بدی یوز فمیش عدد اولور
 تحتنه یازده سن بدی یوزالتی بش مقابله سنه بعد یو
 بدی یوزالتی بش عدد لعا د و عشرت ایچون بیخ طرفنه
 یا شنه یکی صفر لثی دیوب بعد مرتبه عشرانه د
 واقع اولون بش عدد ایچون بدی یوزالتی بش تنصیف
 ادوب مقابله سنه بعد اوج کره بدی یوزالتی بش
 مرتبه آحاد حآن اوب تحتنه یازده سن و جلد
 یازده سن باقی هر نه مقدار حآنجا اولور سه بو طریق

وجمله اده سنکم سطر را بعد اولان بیک کیوزا الکی

عدد اولور یا زده سن برس مثال ۴
 سطر اول ۲۹۷۴۱۳۰۱۱
 سطر ثانی ۲۹۶۳۰۵۲
 سطر ثالث ۱۰۲۰۲
 سطر رابع ۱۶۲
 سطر خامس

بعده سطر اولده اولان کی عددی سطر را بعد اولان

اون بیک کیوزا الکی کی عددده ضرباده سنکم کیوی

بیک بشیوز درت عدد اولور سطر ناکته اولان

یکوزا تیشش بش بیک سن کیوز فرق سنک عددده لکمان

اده سنکم کیوزا تیشش الکی بیک اوج یوزا الکی

عدد اولور ۰۸۱۲۰۱۲۰۱۲۰۱۲۰۱۲۰
 سطر اول ۲۹۷۴۱۳۰۱۱
 سطر ثانی ۲۹۶۳۰۵۲
 سطر ثالث ۱۰۲۰۲
 سطر رابع ۱۶۲
 سطر خامس

سنکم اولور کی عدد اولور یا زده و مزبور کی کیدو

نفسنه اورده سنکم درت اولور مزبور درت عدد

اوجه ضرباده سنکم اولان کی اولور مزبور اولان کی

داخی سطر را بعد یا زده سن جمله اوج یوزا اولور کی

عدد اولور اولده سطر را بعد اولان اعداد لکمان

اولندقن جمله سطر را بعد اولان بیک بشیوز سنکم

درت عدد اولور ۰۸۱۲۰۱۲۰۱۲۰۱۲۰۱۲۰

سطر اول ۲۹۷۴۱۳۰۱۱
 سطر ثانی ۲۹۶۳۰۵۲
 سطر ثالث ۱۰۲۰۲
 سطر رابع ۱۶۲
 سطر خامس

بعده مزبور سطر خامسه اولان کی عددی

کندی

کندی مثلته ضرباده سنکم درت اولور و درت

عدد کی و کی که ضرباده سنکم سکر اولور جمله سطر

خامسه یوزا تیشش سنک عدد اولور یا زده سن بجه سطر

نالنده اولان اعدادی برحا نه و سطر را بعد اولان اعداد

کی خانه وسط خامسه اولان اعداد اوج خانه دست

راست طرفته نخلادوب یا زده سن برس مثال

سطر اول ۴
 سطر ثانی ۲۹۷۴۱۳۰۱۱
 سطر ثالث ۲۹۶۳۰۵۲
 سطر رابع ۱۰۲۰۲
 سطر خامس ۱۶۱

بعده بر عدد داخی بولوب احاد خانه سنده واقع اولان

صفرک او زده یا زده سن و مثلن دخی سطر خامسه

یا نه سن بعد سطر اولده یا زده و غایت عددی سطر

خامسه اولان کی عددده ضرباده سن نه حاصل اولور

چهارده یا زده سن بعد سطر اولده کی عددی سطر

اولان کی عددده ضرباده سن نه حاصل اولور

سطر ناکته یا نه سن پس طلب اولن عدد بر واقع اولن

مزبور بری اعدادا زسنده اولان صفرک او زده یا زده سن

و مثلن دخی سطر خامسه یا زده سن بیک بشیوز سنکم

ر عدد اولور ۰۸۱۲۰۱۲۰۱۲۰۱۲۰۱۲۰

سطر اول ۲۹۷۴۱۳۰۱۱
 سطر ثانی ۲۹۶۳۰۵۲
 سطر ثالث ۱۰۲۰۲
 سطر رابع ۱۶۱
 سطر خامس

بعده مسفور بیک النبوز سکسن بر عددی
سطر اولی بر عدد ده ضرباده سن کو بیک اوز
التیوز سکسن بر عدد داو لور سطر ایله یازده سن
جموده سنکم سطر ایله اون کوره یوز بیک و نهم
بیک سکسن بر عدد داو لور یازده سن بر بنه نهم

اولی ۴
ثانی ۲۹۷۴۱۲۰۱۱
ثالث ۲۹۷۳۰۲
رابع ۱۰۶۰۰۱۱
خامس ۱۶۱۱

بعده سطر ایله اولی کل اعدادی سطر اولی
اولی بر عدد ده ضرباده سنکم اون کوره یوز بیک
و التمشین بیک سکسن بر عدد داو لور سطر نالته
اولان اعداد الحاقی ادوب جمله ادوب یازده سن

اولی
ثانی ۲۹۷۴۱۲۰۱۱
ثالث ۲۹۷۳۰۲
رابع ۱۰۶۰۰۱۱
خامس ۱۶۱۱

بعده سطر اولی ده اولان بر عددی سطر نالته
کل اعداد ضرب ادوب نه حاصل اولور سه اصل
مال حلیم سنده اول مقدر عدد در طرح اده سن پس
ضرب نمز بر عدد حاصل اولان اعداد حاصل مال دن

طرح

طرح اولی ده باقی عدد د قالمدی پس معلوم او
اولدی کم ذکر اولن مالک ضلعی درت یوز بیک

بر عدد واقع اولور مثنی میزان المال المل

۱۷۷۴۱
۱۷۷۴۱
۳۰۴۴۱۲
۷ - ۱۹۶۴
۷ ۴۶۱۱۴۶۱

۴۶۱
۷ ۴۶۱۱۴۶۱
۷ ۴۶۱۱۴۶۱
۱۴۹۲۳۶۹۲۲
۲۹۱۴۷۳۱۴۴
۳۱۴۱۴۳۷۴۰۱۱

۴۶۱
۴۶۱
۴۶۰
۱۴۳
۱۶۱۴
۱۷۷۴۰

۲۶۰۶۲
۶۲۱
۲۶۰۶۲
۰۲۱۲۴
۱۰۹۳۷۲
۱۶۴۹۶۰۰۲

۶۲۰۶۱
۲۲۱
۶۲۰۶۱
۱۲۰۱۲۲
۱۲۰۱۲۲
۱۳۹۲۰۹۶۱

اگر عدد مسفورک مال کمی طلب اولشه قاعده
 مشروح او زره صفر لرن سبتاده سن یعنی
 بر منطبق و در دست اصم او زره صفر قویب بعد
 بر عدد یولوب صفر اخر او زره وضع اده سن
 و مثلن دخی صف ضلعده یا زره سن بر بر نه ضرب
 اده سن نه حاصل اولور سه صف ماله یا زره سنکم
 رابع العدد در لر بعد صف ماله اولان اعدده
 صف اولده اولن عددده ضرب ادوب نه حاصل اولور
 صف کعبه یا زره سنکم اکا ثالث العدد در لر بعد
 یتده سطر اولده اولن عدد مزبور سطر ثالثه
 اولان اعدده ضرب ادوب نه حاصل اولور سه سطر
 نائیده اولان عددن اول مقدار عدد طرح ادوب
 یا قسین یا زره سن پس اولن عدد بر مقتضای
 حساب بشن واقع اولدی مسفور بشنی صف
 اولده صفر ثالثه او زره یا زره سنکم صفر
 اخردر و مثلن دخی صف ضلعده یا زره سنکم
 بر بر نه ضرب اده سن بکویش عدد اولور مزبور
 بکویش عددی رابع العدد یا زره سن بعد
 مسفور بشنی صف اولن یا زره سنکم در رابع العدد
 یا زره سنکم بکویش عددی ضرب اده سنکم
 بو زیکوریش عدد اولور پس بو زیکوریش ثالث

العدد

ثالث العدد یا زره سن بعده بند بشنی ذکر اولن
 بو زیکوریش عدد ضرب اده سن البتور بکویش
 بشن اولور ثانی العدد یا زره سن بعده بند مزبور
 بشنی البتور بکویش ضرب اده سن اوج بیک
 بو زیکوریش اولور صف مالدن اول مقدار
 عدد طرح ادوب یا قسین یا زره سن بعده صف
 ضلعده اولان بشنی مضاعف اده سنکم اون
 اولور مزبور ادوب صف اده اولن بشنی عدد
 ضرب اده سن البتور اولور مزبور البتور رابع العدد
 یا زره سن و جمله اده سن بتیش بشنی عدد اولور
 بعد یتده صف اده اولان بشنی مزبور بتیش
 بشنی عدد ضرب اده سن اوج یوز بتیش بشنی
 اولور ثالثه العدد یا زره سن جمله اده سن
 بشنی عدد اولور مزبور بشنی صف اده
 اولن بشنی عدد ضرب اده سنکم اکا بیک بشنی
 عدد اولور ثانی العدد یا زره سن جمله اده سن
 اوج بیک بو زیکوریش عدد اولور پس مزبور
 اعددی بر حانه دست راست طرفه نقل
 ادوب یا زره سن بعده ثالثه العدد دلچون صف
 ضلعده اولان اولن اده سن مزبور
 او بشنی صف اده اولان بشنی عدد ضرب

اده سن بتمش بش عد داو لور رابع العدده بائه
 جمله اده سن بوز المي اولور مزبور التي صف
 العدده اولان بنه ضرب اده سن يد بيوز ال
 لحاصل اولور نكش لعدده يا زده سن جمله اده
 بيك اكيوز ال عد داو لور اكي حانه دست راست
 طرفه نقلد وپ يا زده سن بعده رابع العدد اچون
 صف ضلعده اولن بش عدده بش عدده دخي
 الحاق ايدده سن بيكرمي اوله مزبور صف لعدده اولن
 بنه ضرب اده سن بوز اولور رابع العدده بوز ال
 عدده الحاق اده سن اكيوز ال عد داو لور اوج حا
 دست راست طرفه نقلد وپ يا زده سن بعده
 صف لعدده اولان بيكرمي بش دخي الحاق اده سن
 بيكرمي بش اوله درت حانه دست راست طرفه
 نقلد وپ يا زده سن بعده بر عدده دخي بولوب
 وسطه اولن صفر لاوز رنه يا زده سن ومنتلرخ
 صف ضلعده اولن بيكرمي بش يا نكش يا زده سن بس
 طلبيا اولن عددي بر مقتضاي حساب اوج وقع
 اولدي مزبور اوجي صفر لاوز رنه يا زده سن مثلث
 صف ضلعده مقابله سنده يا زده سن اكيوز ال اوج
 اولور مسفور اكيوز ال اوجي صف لعدده يا ز
 دوغشا اوجده ضرب اده سن تحاصل اولور سه

رابع العدد

رابع العدده يا زده سن جمله اده سن بعده رابع العدده
 اولن كنه عددي جمله اده سن بيكرمي بش بيك بيكرمي
 ال لطغوز عد داو لور بعده مزبور اعدادي صف
 العدده اولان اوج عدده ضرب اده سن تحاصل
 اولور سه ثالث لعدده يا زده سن جمله اده سن اوج
 اوج كره بوز بيك وبيكرمي بيك اكيوز بتمش بش
 عد داو لور بعده مزبور اعدادي كرو اوجه ضرب
 ايدده سن تحاصل اولور سه ثاني العدده يا زده سن
 بعده ثاني العدده نه مقدار عد داو لور سه جمله اده سن
 اوج بوز كنه كره بوز بيك اوج بوز بيك سكون بوز اوج
 بر عد داو لور مزبور عددي كنه اوج عدده سن
 بيك الا كره بوز بيك وطقسن بش بيك درت
 بوز طقسن اوج عد داو لور اصلها لدن اوله مقدار
 عدده طرح ايدوب يا في فلان عددي يا نكش
 بعده صف ضلعده اولان اكيوز ال اوج اوج عدده
 مضاعف اده سن اكيوز ال اوج اولور مسفور اكيوز
 ال ثاني بوقوده اولن اوج عدده ضرب اده سن
 اولور سه رابع العدده يا زده سن جمله اده سن مقدار عدده
 اولور سه بنه مزبور اوج عدده ضرب اده سن تحاصل
 اولور سه ثالث لعدده يا زده سن جمله اده سن مسفور
 اوج عددي ضرب اده سن تمقلد عدده حاصل اولور سه

ثانی العدده با زوب جمله ادهن بر حانه دست ۵
 راست طرفه نقل ادهن بعده صف ضلع اولان
 النبی اوج عدد دخی زیاده اده سنکم طغوز عدد
 اولور مسفور اوج عدد ضرابه سن حاصل
 اولور سه رابع العدده یازده سن جمله ادهن سنه
 مقدار عدد اولور سه مزبور اوج عدد ضراب
 ادهن حاصل اولان اعدادی ثالث العدده یازده
 جمله اده سن که حانه دست راست طرفه نقل
 ادوب یازدهن بعده رابع العدده یاجون صف ضلع
 اولان عدد اوج عدد دخی کافاده سن کیوز
 المشکل عدد اولور مزبور یکبوز التمشل که
 کنه اوجه ضراب ادهن حاصل اولور سه رابع العدده
 یازوب جمله ادهن نه مقدار عدد اولور سه اوج
 حانه دست راست طرفه نقل ادوب یازدهن
 بعده صف ضلع اولن یکبوز التمشل که عدد اوج
 عدد دخی کافاده سن کند و یجون که التمشل عدد
 اولد درت حانه دست راست طرفه نقل ادوب
 یازدهن بعده بر عدد دخی بولوب صفخرده اوزنه
 یازده سنکم احاد حانه سید ریس طلب اولن عدد
 بر مفتضای حسابائی واقع اولدی مسغوالتی
 صفراوزنه صف العدده یازوب و مثلن

دخی
 ۱

دخی صف ضلعده احاد حانه سنه یازوب برینه
 ضرابه سن نه حاصل اولور سه رابع العدده
 یازوب بعده رابع العدده واقع اولن که عددی
 جمله ادوب کو مسغوالتی عدد ضرابه سنکم
 صف العدده یازده سن حاصل اولور سه ثالث
 العدده یازده سن جمله اده سن یازده سن جمله اده سن
 اعدادی بنه مزبور صف العدده اولان النبی ضراب
 ادهن نه مقدار عدد حاصل اولور سه ثانی العدده
 یازوب جمله ادوب بعده ثانی العدده جمله اده سن
 اعدادی بنه مزبور عدد ده بعین الیه مزباده سن
 مقدار عدد حاصل اولور سه حاصل ادهن اول
 مقدار عدد طرح اده سن که باقی عدد قالیوب
 تمامه و فایده رسد اول وقتن مال کب متعلق
 دیه سن واکو باقی عدد قالیور سه مال کبی اصم
 دیه سن هر یارکم بواصل مسئله حاجت
 اوله طریق اولدر که وجه مشروح اوزنه
 اخراج اده سن اخراج اولیاس جدوز طریقیه اساس
 اولقین جدولایله یازده سن بوضلعانده که غیر
 لغهای کب کب کب و اینجه اخراج اولور
 اما غیر مستعمل و لغیه بو مقدار بیان اولند
 با قسی دخی قیاس اولنه برین مثال مال کب

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 الحمد لله الاعلى وتقدیرت کما اولی وفضلو علی محمد
 افضل الوری علی الله وصحابه مصابیح الدجا **باب بعد**
 حمد الله یا رب کون سلطانا اسکندر صاحب قرآن و در بیان
 با سبط الامن والامان ناصر العدل والاحسان امیر الحق والبرهان
 ظل الله الملك مستخفا حافظ بلاد الله ناصر عباده المؤمنین
 من البشر المظفر علی الاعداء انصاب دین و دولت شاه عادل
 و داد یار دین معین مسکن خیر و صاحب قرآن السلطان
 السلطان حضرت سلطان سلیمان زکوان بر سلطان سلیمان خاں
 بن السلطان یازید خاں که طاهر و با تدبیر و دیندار و پند
 الی قیام المیزان حضرت بنیامین استانه سعادت استیلا
 قدیر مصلح الی الخیر و دفا تر حاصل هر سیم سلطان الفویض
 اولناز اعلم العباد نظام فضل الفضل اکرام صنایع
 العز و مجد والاحترام المظفر الملك العلام مدد الله
 عینا الی یوم غنما و غنا القیام حضرت سکندر کلبر افندی
 دام معالیه حضرت بنیامین خاکیا سر طایفه بوسید و نجف و نجف
 بر کمال البرهان بر خیر دین یوز سوز و خیر مشرفان اولیغین

اولیغین بعضی اهل قلم حضرت برینا تعلم علم حجت انما الی غیرت
 و بتبع فن مرفم قلبا غله غنیت بود قلم مستاهده انهم غنیا
 بود نه غنیت داره فی علم طاقه علم حساب بر تبحر و تفت
 حمایت انجمن بعضی فارسی و عربی سائلان بعضی طاهر
 اولان مسائله اخراج القویا بوسه که هر جمعی ابدی و جمعی
 الحساب دیو شمشیه اولند تا که بوفنده طاب اولان اهل قلم
 استفاده اتمک الی غیره که با جمیع و متاب اولوز و جمعی
 فنان ما هر لری نمرها اولوز که بکتابخانه کما دعوی
 حاسبه فی علم التیوب بلکه خیرا بودا و لغاضف و سبیل اولیا
 ملا خطه اوله و خطاطی مطلع اوله قلم ندر کرم الی سینه
 سور و بیفیع امتیسته همت ابده لری بوسه لری اولان فصل اول
 بیان اولوز لایه است **فصل اول** ضروری باقی اولوز بیان
 استخراج قواعد فی بیان ابد **فصل ثانی** کسور ثانی
 اولوز و کما متعلق اولان مسائل بیانده **فصل ثالث**
 دهمین لری انواع و استخراج قواعد فی بیان **فصل رابع**
 محاسن و کما متعلق مسائل بیان ابد **فصل خامس** کسور اعلا
 متناسبه نیک قاعده سن و کما متعلق مسائل بیان ابد
فصل سابع خط واحد و خطا بین قواعد سن و کما متعلق
 مسائل بیان ابد **فصل ثامن** مضاعفاتی و استخراج قواعد
 بیان ابد **فصل نهم** کساحت و کما متعلق مسائل بیان ابد
فصل دهم جبری مسائل نیک قواعد سن و کما متعلق مسائل بیان

فصل سابع در استخراج قواعد فی بیان ابد

ابد مبتدا بل احوال بوضه اهل فضل بحرمه مقدر احواله
فصل اول ضربات ثبوت اید بر وجه ششم و زنی در
 ششم از آن صحیح صحیح ضرب تمکین اید **قسم** ثانی کسری
 کسره ضرب تمکین ثبوت اید **قسم** ثالث کسری صحیح ضرب تمکین ثبوت
 اید **قسم** رابع صحیح ابر کسره ضرب تمکین ثبوت اید
قسم خامس صحیح ابر کسره صحیح ابر کسره ضرب تمکین ثبوت اید
 کلمات اینک قسم اول که صحیح صحیح ضرب بخیه اول و اول ثبوت اید
 کسره برضه استناد لری خیه در لوط یقین الیفا مشای
 غیر در خیه معلوم اول یعنی مقدر اید **شکل اول** ضرب
 تخانی بیاننده در مشا و درت بوز سکس اوج ضعه
 قماش هر پایه سی و میریز الفش بر اچید و لسه حایه ثبوت مقدر
 اول و البته برتی ضرب تمکین لا زمد در بر قماش ضرب اید است
 اید مقدر مادی اول نشان در بر بوز سکس اوج ماده یازوب
 و در خیه بخشند قیمت اید بر بوز الفش بر یازوب بعد بخشند
 باز یازوب کلی عدد فرزند احاد حانه سنده اولان عدده
 ضرب اید با بقیه ضرب اید **جد** به بخشند اولان اوج
 فرزند اولان ضربات حانه سنده اولان سکس عدده ضرب اید
 خط اید و بعد به بخشند اولان کلی عدد فرزند اولان
 مات حانه سنده اولان در بر بوز عدده مخطوط ضرب اولینه
 بعد یکی اولان اید ب جواب و بر سه بر **شکل**
شکل اول

شکل اول
 مبرور ۱۳ ۴ قماش ۱۰
 مقدر ۱۱ ۱۳ ۲۱۱۱
 ۲۱۱۱
 ۱۷ ۳۶۳
 طرز ضرب باقی اید در

دوره را بخردن مقدر اول و در بنیله مقدر ماقاشه یازوب
 و بخشند و خیه کور نشان یعنی یازوب و از بر سه بر اید
 و بعد یوقا مزده ثبوت اولان اسلوب اول و زنی ضرب اید
 الیه بر دیموس چهار عدد و افع اول و هر سه سنده کور
 اول و زنی یازوب جل کور اید ب جواب و بر سه بر **شکل**
شکل ثالث

۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹
۸	۱۶	۲۴	۳۲	۴۰	۴۸	۵۶	۶۴	۷۲
۷	۱۴	۲۱	۲۸	۳۵	۴۲	۴۹	۵۶	۶۳
۶	۱۲	۱۸	۲۴	۳۰	۳۶	۴۲	۴۸	۵۴
۵	۱۰	۱۵	۲۰	۲۵	۳۰	۳۵	۴۰	۴۵
۴	۸	۱۲	۱۶	۲۰	۲۴	۲۸	۳۲	۳۶
۳	۶	۹	۱۲	۱۵	۱۸	۲۱	۲۴	۲۷
۲	۴	۶	۸	۱۰	۱۲	۱۴	۱۶	۱۸
۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹

ضرب محاذات ثبوت اید
 طریقی اولان که فی ضرب
 اید مضروب فی ضرب
 عشر اید و افع اول
 مضروب اید مضروب

باز در ذکر مکرر بخشند اولان احاد حانه سکس
 فرزند اولان احاد حانه ضرب اید بقیه سکس که طوق
 در ضرب اید با اول و زنی بر مراده یک بر ضرب اید
 افع اولان عدد یازوب عشر اید و افع اولان عدد الیه
 در حفظ اید سکس بعز الیه در مراده سکس بعد بخشند

حانه سنده اولان عدد برضد و بر فرقنده **طریق**
حانه سنده اولان عدد ضرب بعین و برش کمره طوقی دیوان
نه مقدار اولو بر سه الله اولان عدد الحاق ایدوب فرقنده
مراده اولو بر نه مرتبه اولان عدد کتبت ایدو کما عدا
الله دیو حفظ ایدو ک بعد نه فرقنده عشرت حانه سنده
اولان عدد و بخشند عشرت حانه سنده اولان عدد نه
ایدوب مقدار اولو بر سه الله اولان عدد و طاق ایدو
بازوب جواب و بر اکل بر سه شانه **۱۷۵۰**
شماره طریق محاذات
۴۱
۴۵
فخر محاذات ضرب اولی عدد مرتبه مائة و اسیه مثلاً
ایمین اولون ان یاده قماش فرض ایدو لم هر باره یوز
قرقان جرحه اولو سه جمل مقدار اولو درین سه مقدار
قماش بازوب و البته بهای بازوب اولو بر مراده
حکوب بیده احاد حانه سنده اولان بر یوز ضرب
ایدوب مراده اولو بر نه مرتبه احاد و یک طرفه بنیاید
مرتبه عشرت الله اولان عدد دیو حفظ ایدوب بیده که بخشند
احاد حانه سنده اولان عدد و فرقنده عشرت حانه سنده
اولان عدد و بخشند عشرت حانه سنده اولان عدد
فرقنده احاد حانه سنده اولان عدد و ضرب ایدوب
عدد اولو سه مقدار سنده مراده اولو بر نه عشرت
حانه سنده بازوب بانقسن الله دیو حفظ ایدوب بیده

حانه سنده اولان عدد برضد و بر فرقنده
حانه سنده اولان عدد ضرب بعین و برش کمره طوقی دیوان
نه مقدار اولو بر سه الله اولان عدد الحاق ایدوب فرقنده
مراده اولو بر نه مرتبه اولان عدد کتبت ایدو کما عدا
الله دیو حفظ ایدو ک بعد نه فرقنده عشرت حانه سنده
اولان عدد و بخشند عشرت حانه سنده اولان عدد نه
ایدوب مقدار اولو بر سه الله اولان عدد و طاق ایدو
بازوب جواب و بر اکل بر سه شانه
شماره طریق محاذات
۴۱
۴۵

بعده احاد حانه سنده اولان عدد و فرقنده مائة
حانه سنده اولان عدد و بخشند مائة حانه سنده اولان
عدد و فرقنده احاد حانه سنده اولان عدد و فرقنده
عشرت حانه سنده اولان عدد و بخشند عشرت حانه سنده
اولان عدد و ضرب ایدوب مقدار اولو سه اولو بر نه
مرتبه سنده کور مرتبه احاد کتبت ایدوب بانقسن الله دیو
حفظ ایدو ک بعد نه مرتبه عشرت الله بخشند اولان عدد
بخشند مائة حانه سنده اولان عدد و ضرب ایدوب
مقدار عدد اولو بر سه مقدار سنده احاد حانه سنده
ماعد اسن الله دیو حفظ ایدو ک بعد نه بخشند مائة حانه
اولان عدد و فرقنده مائة حانه سنده اولان عدد و ضرب ایدوب
مقدار اولو سه مراده اولو بر نه بازوب جواب و بر سه
بر سه شانه **۲۳۷** **طریق اخیر طریق محاذات**
۲۳۶
۱۲۳
فخر مضر و با بر مضر و بیده
مرتبه اولو بر نه و اتع اولو سه لمره بیان در مضر و
اولون اوج یاده قماش فرض ایدو لم هر باره سه اکی بیان
ارجوب فرقان لیمه اجماع اولو سه جمل مقدار اولو بر نه
لازم کلمه مقدار قماش بازوب بخشند هتمن بازوب
اولو بر نه مراده حکوب بعد نه ایدی حانه سنده اولان
احاد بر سه مرتبه ضرب ایدوب اولو بر نه بو قمار و نه
اولان قاعده اولو سه مرتبه احاد بر سه ثبوت ایدوب

ما عداس الله وهو حفظ ابتدائي ضرب بقدره بعد ما حاوره فخره
 اولان عدد فوقه عشرات خانه سنه و فوقه احد خانه
 اولان تخنده عشرات خانه سنه اول اعاده ضرب ايدوب
 برسنده مرتبه احد نيه يازوب باقيل الله جواب حفظ
 ايدوكل بعد احد خانه سنه تخنده واقع اولان عدد
 فوقه مات خانه سنه اول اعاده و فوقه احد خانه
 اولان عدد تخنده مات خانه سنه اول اعاده ضرب ايدوب
 جاننده عشرات خانه سنه اول اعاده بر يوب ضرب ايدوب
 اولوس احد نيه مرتبه ستمه يازوب ما عداس الله
 حفظ ايدوكل بعده تخنده و مرتبه احد اولان عدد فوقه
 اولون خانه سنه و فوقه احد خانه سنه اول اعاده تخنده
 اولون خانه ضرب ايدوب و نيه فوقه عشرات خانه سنه اول
 عدد تخنده مات خانه سنه و تخنده عشرات خانه سنه
 اول اعاده فوقه مات خانه سنه اول اعاده ضرب ايدوب
 عقدار عدد واقع اولوس او زويه مرتبه ستمه كوره يازوب
 والله اول اعاده حفظ ايدوكل بعده فوقه مرتبه عشره
 اول اعاده تخنده اولون خانه سنه اول اعاده و تخنده
 عشرات خانه سنه اول اعاده فوقه اولون خانه سنه اولان
 عدد و تخنده مات خانه سنه اول اعاده مات خانه سنه
 اول اعاده ضرب ايدوب مقابله سنه احد نيه مرتبه ستمه
 ثبت ايدوب باقيل الله وهو حفظ ايدوكل بعده فوقه مات

مات خانه سنه اول اعاده تخنده اولون خانه سنه اول
 عدد ضرب ايدوب و مرتبه احد نيه كوره ما عداس الله
 حفظ ايدوكل بعده ايدوب خانه سنه اولان
 عدد مرتبه نيه ضرب ايدوب بعد اولوس مرتبه يازوب جواب
 و مرتبه ستمه ضرب ايدوب و مرتبه احد نيه اولون خانه سنه
 بوقياس او زويه ستمه اولون خانه سنه
شكليه ضرب ستمه كونه **۲۲۴۰** استخراج
 بيانده در ستلا ايجون سكس دورت ياره قانس مراده
 دور د يوز بكمه طوقوز ايجي ديز جمله سنه قانس
 اولوس ستمه ضرب ايدوب استخراج اتمه ديليك طوقوز
 طولنه و عرضه كونه خانه سنه كوره مراده حكوب مرتبه بعده
 بعده ذكرا و لمار زاده لرك زاور ليلها مراده و خي
 حكيس كم سنك اولوس بعده بوموليت او زويه قانس
 عدد و مرتبه يازوب سن كم عدد قانس ايجون سكس دورت عدد
 و سياره نيه نيم يازوب سن كم دور سيز بكمه طوقوز
 ياره سن بعده حردان سياره نيه يازوب نيمت فوقه
 احد خانه سنه واقع اولان خانه ضرب ايدوب مرتبه واقع
 اولوس اطا خانه سنه مقابله سنه مرتبه ايجي
 بعده سياره اول اعاده اول اعاده فوقه عشرات خانه سنه
 عدد ضرب ايدوب نه حاصل اولوس مرتبه ايجي
 واقع اول اعاده لرك تخنده جمله ايدوب جواب و مرتبه ستمه

۷۵
 نوشته شده است
 خانه سنه

مناك ضرب جمله
 مخرجه مخرجه
 ۷۵۰۰۰
 ۲۷۷۵۰
 ۲۷۷۵۰
 ۷۵۰
 ۷۵۰
 ۷۵۰
 ۱۲۱۰۲۲

سادس مختار طریق اعداد الا ضرب جمالیان
 ایدر مثلا دو روز بود که یکی اوج باره قاسم باره بر روز اول
 هر دو روز بود الفتن کاره قاسم خیره باره ایکس روز اول
 او هر یک روز با یکی روز اول بود بر باره قاسم دخی هر باره روز اول
 ایکس روزی از جمله اوج فلم قاسم غیر نفذ اول روز اول
 و مختار ایدر استخراج اعداد بلسان مفذ با ذکر اوج جنس
 قاسم با زوب و مختار نه نیمه از یازده اس بعد مختار نه
 اول جمع اعداد فوخذ ه اعداد لانه اول اعداد ضرب
 ایدر اس که یکم یکم سکروز تمیض سکروز اعداد و بر هر روز یکم
 مختار نه بنت ایدر اس بعد مختار نه اول اعداد فوخذ
 عشرت قائله بنا اول اعداد ضرب ایدر جمله اس یکم سکروز
 الله لته عدد اول روز مراده السده عشرت خاصه مرتبه سنه
 ابتدا ایدر یازده اس بعد مختار نه اول اعداد فوخذ
 مات قاسم سده اول اعداد ضرب ایدر اس کم یکم سکروز
 بر عدد اول روز مراده السده مرتبه مختار نه ابتدا ایدر یازده اس

قاسم فیسر و لمقداد اول روز سکروز اول لمان قاسم فیسر
 بر هر روز یکم سکروز سکروز اول روز الفتن کاره اول روز سکه ضرب
 سکه که بعضی ضرب فیسر بر سکه
سکه قاسم ضرب جمله
 یکم ایدر یکی جمله ضرب ایدر
 بر سکه ضرب اعداد ایدر
 اعداد طریقی بود که قاسم فیسر
 ایدر داخل اول مثلا ایدر سکه

۸	۳	۱
۸	۲	۶
۲	۱	۸
۴	۶	۸
۹	۱	۳
۸	۲	۶

بیش باره قاسم الفتن بر روز اول او هر یک روز اول روز اول
 مفذ با ایدر سکه اس هر سطر ایدر اول اول سطر مات
 سده لانه که سکه اس هر سطر ایدر اوج عدد یازده اس
 بر مفذ اعداد واقع اول بعد الفتن روز اول اول مات
 خانه سده واقع اول الفتن عدد بر بر اخرج ایدر با
 قاسم سده ایدر سده ایدر سده و بره اس اوج سکه ایدر
 فیسر سده اول روز مختار نه یازده اس سده فیسر سده
 بعد یازده سده الفتن عدد که اعداد عشرت ایدر
 طرفه ایدر صفرا ایدر قوی بعد و سده عشرت ایدر اول
 اس عدد ایدر سده ایدر سده ایدر سده ایدر سده
 قوی بعد ایدر که ایدر سده الفتن ایدر ایدر
 ایدر سده ایدر سده ایدر سده ایدر سده ایدر سده
 هر طریقی ایدر عمل ایدر سده اس

دو که در آن دو مرتبه محاسبه می شود بر سر دو پوند هر یک
 که اولی برین و اولی برین اولی برین اولی برین اولی برین
 و در این جا در این اولی برین اولی برین اولی برین اولی برین
 یکدیگر برین اولی برین اولی برین اولی برین اولی برین
 چهارم یک پنجم برین اولی برین اولی برین اولی برین
 مراد اولی برین کل زراعت سنگلر مایه اولی برین
 اسلوب اولی برین **تشریح اسباب کسورات زراعی**
 کسره مربع ربع کسره نیم چار یک
 ۱۴۰۰ ۳۱۴۰ ۶۴۰ ۹۴۰ ۱۴۰۰
 نیم چار یک کسره اولی برین مربع چار یک و ربع کسره
 ۱۴۰۰ ۳۱۴۰ ۶۴۰ ۹۴۰ ۱۴۰۰
 چار یک چار یک و کسره چار یک و ربع چار یک و ربع کسره
 ۱۴۰۰ ۳۱۴۰ ۶۴۰ ۹۴۰ ۱۴۰۰
 برنج چار یک برنج چار یک و کسره برنج چار یک و ربع
 ۱۴۰۰ ۳۱۴۰ ۶۴۰ ۹۴۰ ۱۴۰۰
 بر چار یک و ربع کسره نیم زراعی و کسره
 ۱۴۰۰ ۳۱۴۰ ۶۴۰ ۹۴۰ ۱۴۰۰
 نیم زراعی و ربع نیم زراعی و ربع کسره نیم چار یک
 ۱۴۰۰ ۳۱۴۰ ۶۴۰ ۹۴۰ ۱۴۰۰
 نیم زراعی نیم چار یک و کسره نیم زراعی نیم چار یک و ربع
 ۱۴۰۰ ۳۱۴۰ ۶۴۰ ۹۴۰ ۱۴۰۰

نیم زراعی

نیم زراعی نیم چار یک و ربع کسره نیم زراعی و چار یک
 ۱۴۰۰ ۳۱۴۰ ۶۴۰ ۹۴۰ ۱۴۰۰
 نیم زراعی و چار یک و کسره نیم زراعی چار یک و ربع
 ۱۴۰۰ ۳۱۴۰ ۶۴۰ ۹۴۰ ۱۴۰۰
 نیم زراعی چار یک و ربع کسره نیم زراعی و ربع چار یک
 ۱۴۰۰ ۳۱۴۰ ۶۴۰ ۹۴۰ ۱۴۰۰
 نیم زراعی و ربع چار یک و کسره نیم زراعی و ربع چار یک
 ۱۴۰۰ ۳۱۴۰ ۶۴۰ ۹۴۰ ۱۴۰۰
 نیم زراعی چار یک و ربع کسره نیم زراعی و ربع چار یک
 ۱۴۰۰ ۳۱۴۰ ۶۴۰ ۹۴۰ ۱۴۰۰
 ضرب آنکه در یک مقدار مقدار زراعی ایسه با زراعی
 و حاجت آن کسور را در این بقا بریم با هم از این بقا
 برین طرفه بنت اید و بختند در این بقا ایسه
 با زراعی و ضرب اید آن بعد از کسور حاصل اولی برین
 کسورات خانه ایسه مقدار ایسه طرح اید و باقی بقا
 اعداد را در این کسور اید و کسورات خانه در این بقا
 مشرف و اولی برین حساب اید و کل جواب و برین بقا
 اگر او را یک زراعی و ربع و کسره نماند و ایسه هر زراعی
 یکدیگر مسکون زراعی در این بقا ایسه و ایسه اولی برین
 طرح ایسه اولی برین مقدار زراعی عدد در این بقا
 و کسورات آن غنمات ایچون زراعی بختی طرفه برین

بیاض ایدر بل بجن بود که صحاحی کند اگر کسی رخ حریفه
 و هر که بعد صورت کمرگ و رخ زهر حاصل کند او در این
 الحاق ایدر یاب عمل ایدر بعد منگوبه حمله رخ حریفه
 علیه ضرب ایدر میانه حاصل اول و سه یازدهن بعد بر
 مقسوم علیه ~~تقسیم~~ صحاحی مقسوم علیه یاب ذکر اول
 مایه نشتن ایدر منگوبه که ایدر در هم چهاردهن است صحاحی
 فنشتن آنکه دلسن یک در هم نیش ضرب ایدر که رخ حریفه
 او نو زین ایدر در هم نشتن سفوز او نو زین عدد الحاق
 ایدر است که او نو زین ایدر بعد از رخ حریفه که کس در
 او نو زین ایدر ضرب ایدر سه یک که زین او نو عدد
 او نو بعد از ایدر که صورت کسین حریفه رخ حریفه در ایدر
 او زین حاصل او نو بعد از او نو زین ایدر ایدر نشتن
 عدد نشتن ایدر سه خارج صفا ایدر که در هم نشتن
 حاصل او نو بر بن سبب ~~نشتن~~ صحاحی ایدر کس
 صحاحی ایدر کس ~~نشتن~~ نشتن ایدر کس
 ایدر در هم صفا ایدر ایدر در هم نشتن در هم
 فنشتن آنکه دلسن ایدر در هم مقسوم علیه کند رخ حریفه
 و سه کس که اثر در قضا ایدر او نو بعد از چهار صد در
 صورت کس در زین مالک او زین نشتن ایدر سه کس قضا است
 او نو بعد از قضا عدد که ایدر ضرب ایدر کس که رخ حریفه
 کس مقسوم علیه در بود او نو زین کس عدد حاصل او نو

و ص ۳
 ۶
 ۳۵
 ۳
 ۱۵
 ۲۹
 ۲
 ۴۷۴
 ۳
 ۱۵
 ۱۸

نوع

بعد از ایدر در هم مقسوم علیه او و ضرب ایدر کس
 کند و رخ حریفه و طعن زین حاصل او نو در عدد و رخ صورت
 یک کند و طعن زین نشتن ایدر او زین ایدر سه کس
~~ایدر~~ ایدر ضرب ایدر که رخ حریفه کسین کس در نشتن حال
 او نو زین نشتن او نو باره یاب زین نشتن او نو زین کس
 عدد نشتن ایدر سه خارج صفا ایدر هم او زین کس که
 واقع او نو زین حریفه و سه کس که نشتن ایدر هم و نشتن در هم
 حاصل او نو زین نشتن ایدر حاجت او نو زین قضا
 نشتن او زین نشتن حریفه ایدر ~~نشتن~~

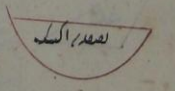
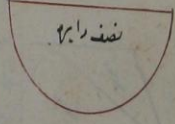
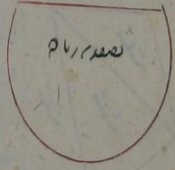
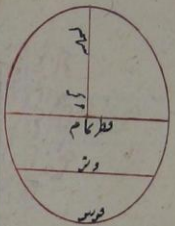
قسم سوم بر فکله
 صحاحی او زین نشتن ایدر
 بیاض ایدر منگوبه نشتن ایدر
 ایدر در هم نشتن ایدر نشتن آنکه دلسن در
 اولان یاب از ایدر ایدر حریفه ایدر با نشتن
 عدد دلسن نشتن ایدر حریفه ایدر حریفه ایدر
 بجن در هم حصه نشتن او نو زین نشتن
 آن کس که او زین نشتن ایدر
 الا در هم نشتن نشتن آنکه
 دلسن ذکر اول مایه یاب از ایدر حریفه ایدر با نشتن
 بلز نشتن عدد در مضا عفا ایدر حریفه ایدر کس که نشتن
 نو زین نشتن کس که ایدر او نو زین نشتن

۴۰۳
 ۴۰۷
 ۳۰۱
 ۱۰۱
 ۱۰۲
 ۱۰۳
 ۱۰۴
 ۱۰۵
 ۱۰۶
 ۱۰۷
 ۱۰۸
 ۱۰۹
 ۱۱۰
 ۱۱۱
 ۱۱۲
 ۱۱۳
 ۱۱۴
 ۱۱۵
 ۱۱۶
 ۱۱۷
 ۱۱۸
 ۱۱۹
 ۱۲۰

۳۰۰
 ۳۰۱
 ۳۰۲
 ۳۰۳
 ۳۰۴
 ۳۰۵
 ۳۰۶
 ۳۰۷
 ۳۰۸
 ۳۰۹
 ۳۱۰

۸۷۴۰
 ۱۶۱۷

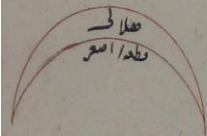
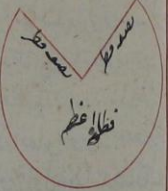
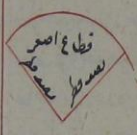
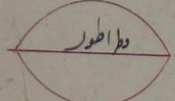
دائره اول خط لکه هر برینه نصف قطر دیو لو هر
 خط لکه دائره ایگی یاره ایده کرکته برابر اولسون کرکته
 اولسون آکا و تریه بر لور اول و تر خط که دائره نیک
 او تر بناسنده واقع اولستدر آکا تمام قطر دیو لو
 و اول محیط دائره نیک نصفه تریه بر لور و قطع
 دائره بر شکل دیو لو که وتر و قوس اذ احاطه تریه
 اول کرکته اول دائره نصف اولسون کرکته اولسون
 کرکته نصفه زیاده اولسون کرکته آکسک اولسون
 بر مسا

و هر قطعه که قوس قطعه نیک نصفه نیک و ترینه نصفه
 و اینجه اخراج اوله اول وقت که آکا هم دیو لو و
 دائره بر شکل دیو لو که ای نصف قطر و قوس احاطه
 ایده با نصفه نیک زیاده اوله و با آکسک اوله
 و هر شکل که انده ای قوس اوله هر ی نصفه نیک آکسک
 اولودسه آکا بیضه بر لور اوله یعنی دیو لو نیک ایگی
 قطر اولودری سونک بر کوهن آکا ای قطعه
 مختلف بر تریه شرکت او بیج اولودسه نیک بر بیات

او زرنه

او زرنه زیاده اوله اوله شکل هلالی دیو لو بر مسا

قاعده مستسا دائره قطره نصفه نیک محیط نیک نصفه
 ضرب ایده سن هم حاصل اولودسه مستسا دائره اول
 اولور **فان** مقدار قطر دائره معلوم اولوب مقدار
 محیط نام معلوم او بیج اولودسه قطر اربع مستسا
 و سینه ضرب ایده سن حاصل اولودسه محیط اول
 اگر محیط معلوم اولوب قطر محیط او بیج اولودسه محیط
 اربع سینه نیک ایده سن خارج نیک قطر اولور
قاعده مساحت قطعه دائره نیک نصفی او بیج اولودسه
 قطر نیک نصفی و محیط دائره کم نصفی محیط نصفه
 ضرب ایده سن مساحت نصف حاصل اولود و اگر نصفه
 اربعی با آکسک او بیج اولودسه سونک قطر بیج اولور
 قطر دائره قطع معلوم ایده و اول سونک کرکته قطر
 وتر سیک نصفی کدر و نصفه ضرب ایده سن حاصل

$\frac{30}{10} = 3$ $\frac{22}{10} = 2.2$ $\frac{11}{10} = 1.1$ $\frac{5}{10} = 0.5$ $\frac{2}{10} = 0.2$ $\frac{1}{10} = 0.1$
 اول $\frac{110}{10} = 11$ $\frac{110}{10} = 11$ $\frac{110}{10} = 11$ $\frac{110}{10} = 11$ $\frac{110}{10} = 11$

سنی و اینگونه سکن دورت درم کلمه که در سالی
 نقض این دو بیاید در معادلی و مقارن و حتی
 بولست او زده نقض این دو بعد از **نصف** شیاء برود
 و تیش برود هم او زده زیاد برود و بوجهی که
 او زده و نصف شیاء بجز او زده زیاد برود
 اصل اول مال جهل تیش برود هم او زده برود
 برود **مسئله** اول مال جهل اوله اولی
 کند و نصف ضریب سکن نه حاصل او نوره سکن او را
 مال جهل ضریب سکن او نوز ای که اصل مال جهل
 اوله او نوز او ج مسل مال جهل زیاد او له
 زیاد او له اوله اصل اول مال مقدار اولی که کند
 طرفی اولد که اول مال جهل برسی صوناً و زحل
 نصف ضریب این در مال حاصل او بود که و تیک
 برده سنی ضرب این در یک حاصل او بود اوله
 معادل او نوز ای مال او نوز او ج سنی اولی که کند
 اول سولیک کند برمال او نوز ای سنی او نوز او ج
 در هم معادل او نوز سنی نصف شیاء هم برود
 نه اولو سه در هم او زده زیاد برود و بوجهی
 ناله جز برما اخذ او نوز و نصف شیاء بجز
 او زده ناله جان او نوز او ج در هم او نوز او ج
 بوجهی مسئله ده مقدار او ج او نوز سه بوقیاس

مرجه

او ج ربعی که اول مال چهار ضریب سکن
 اصل مال حاصل اوله و بیاید در هم و ای جهل
 کلمه اوله مقدار اصل اول مال جهل مقدار او
 لازم بود طرفی اولد که اصل مال جهل طو ناله
 او ج ربع سنی دورت تیش برود او ج ضریب مال حاصل
 او بود اول معادل یک که ای سنی و بیاید در هم و ای ضریب
 اوله که کند برمال او نوز ای جزای سنی او ج ضریب
 او زده زیاد برود معادل ده سنی بولست او را
 زیاد برود تا که مال معادل او نوز ای سنی او بود
 ای در هم و ناله در هم او نوز سنی نصف شیاء برود
 نه حاصل او نوز سه اول ای در هم و ناله در هم زیاد
 او نوز و بوجهی ناله جز برما اخذ او نوز و نصف شیاء
 بجز او زده زیاد برود او نوز ای در هم
 او بود اصل مال جهل بولست او بود **مسئله** او
 اگر برمال جهل برهم ای سکن نه حاصل او بود **مسئله**
 ضرب اینگونه سکن **مسئله** اصل مال کلمه اینگونه سکن
 دورت در هم زیاد او له اوله اصل اول مال جهل مقدار
 اولی که کند طرفی اولد که اصل اول مال جهل
 برسی طو ناله و چون نصف ضریب این در مال
 حاصل او بود چون بوجهی او نوز او ج در هم ضریب او نوز
 دورت مال حاصل او بود که معادل اینگونه سکن

مسئله
 $\frac{11}{10} = 1.1$ $\frac{11}{10} = 1.1$ $\frac{11}{10} = 1.1$ $\frac{11}{10} = 1.1$ $\frac{11}{10} = 1.1$
 $\frac{110}{10} = 11$ $\frac{110}{10} = 11$ $\frac{110}{10} = 11$ $\frac{110}{10} = 11$ $\frac{110}{10} = 11$
مسئله
 $\frac{11}{10} = 1.1$ $\frac{11}{10} = 1.1$ $\frac{11}{10} = 1.1$ $\frac{11}{10} = 1.1$ $\frac{11}{10} = 1.1$
 $\frac{110}{10} = 11$ $\frac{110}{10} = 11$ $\frac{110}{10} = 11$ $\frac{110}{10} = 11$ $\frac{110}{10} = 11$

سنی

1110 (1703)

كتاب جامع الحساب

بسم الله الرحمن الرحيم

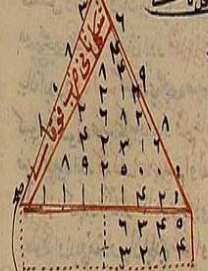
الحمد لله الذي جعلنا من عباده المخلصين علي بن ابي طالب افضل المرسلين
وعلي بن ابي طالب وصاحب الجاهدين ابا عبد الله جده با رضاه كشور
استان اسكدر زمان صاحب قران دوران باسط الامن والامان ناصر العدل
والاحسان معين الحق والبرهان ظل الله الملك المستعان حافظ بلاد الله ناصر
عباد الله اليومين السقاء المطر على الاعداء آفتاب دين دولت اسمان عدل داد
بادشاه رجب مسكون خسرو صاحب قران السلطان ابن السلطان حضرت
سلطان سليمان خان ابن السلطان مسلم خان ابن سلطان بايزيد خان خاند
الملك ملكه وابد الله عمر ودولته الي قيام البزاق حضرت برك استاذ سعادت
اشيا زنده تدب ومصالح الهمماني ودفاتر كمال ربح سلطاني غويز ولمان
اعلم العلم العظام افضل الفضل الكرام صاحب العزم والمجد والاحترام المد
المظفر رنقر الملك العلام مده الله ظله علما الي قيام الساعة وسنة القيام
حضرت اسكدر جلبي اشددي دام معاليه حضرت تلي بك خاكباي شريف بونه بو
سنة تحيف يوسف استاني كمال اللوسوي بخر مدت بون سور بون منل نده اولين
هض اهل اهل حضور ورتنه تعلم علم حساب تلك البذرة وتبع فن ريم فاله غله رنت
بوله فاني مشاهده والفا عين بوزة عمدا رنج جازي القاطفة علم حساب بربنا
وقت كمال ستانكهن بعضي فارسي وعزي رساليدن وبعضه خاطر مده اولان مساليد
اخراج اولوب بور سالده جمع لادوب جامع الحساب دوشيمه اولندي تاكرو فنة
طالب اولان اهل اهل استفادة امكن اهل الله فاجور و مثاب اولاور و بوفك
ماهر بون رجا اولور كركو كستنا خلقو فري دعوي حاسنة قله جل انبوب
بلكر جين ليله با دا لقا موزه وسيله اوتق ملاحظه اوله وخطامه و مطلع اولور ليله

ذيل كرم

ذيل كرم اهل الله منسوب روي نصيح اتمسنة همت ابد له لي وور ساله اول فصل
اول ذم بديان اولون انشاء الله فصل اول اول من وياكك اولون بيان
واخر احوك في اعدس بيان ادر فصل تاكسور كلك اولون و كا متعلق اول
مسائل بيان ادر فصل ثالث فمتعلقك اولون واسمى احوك في اعدس
بيان ادر فصل رابع مخارج و كا متعلق مسائل بيان ادر فصل خامس
قدمت فخر لي واسمى احوك اولون بيان ادر فصل سادس اربعة اعداد
متناسية بك فاعده سنين و كا متعلق مسائل بيان ادر فصل سابع خطاي و
وخطا سنين فواعديس و كا متعلق مسائل بيان ادر فصل ثامن مضاعف و
واسمى احوك فاعده لي بيان ادر فصل تاسع مسلحت و كا متعلق مسائل
مسائل بيان ادر فصل عاش جميعا ليله كلك في اعدس و كا متعلق مسائل
بيان ادر بستد بلوچون بوج بوفسه اهل فضل بائنه مقلدا دوا اول
فصل اولك ضر و بيان بيان ادر بوج فتم اوز رتبه در قم اول
صحیح صحیح ضرب احوك بيان ادر قسم ثالث كسوري كسوره ضرب احوك
بيان ادر قسم ثالث كسوري صحیح ضرب احوك بيان ادر قسم رابع صحیح اهل
كسوري كسوره ضرب احوك بيان ادر قسم خامس صحیح اهل كسوري صحیح اهل كسوره
ضرب احوك بيان ادر كلك اعددي قسم اوله كصحیح صحیح ضرب احوك بيان
بيان ادر كوج و فلك اوسنا دوي بوج دور و بوج بوج اهل كسوره
معلوم اوله بوج مقدار بيان اهل قسم اوله ضرب احوك بيان ادر
دور بوز سلكس اوج قطعة طاش هر باس سمي اوج بوز الفتن ر
الجه بر اولسه جمله فتمت عمدا اولور الله بر سنيه فتمت احوك لاد مده بون فاقان
فتم احوك اعددي مقدار دكي اولان دور بوز سلكس اوج باره باه و ب
و دج خنده فتمت اوج بوز الفتن بوز باره بعد خنده باه اولان
كل عدي فونقه احوك اعددي سنده اولان عده ضرب احوك بوج بعض ضرب
ايد سبن جده كنه خنده اولان كل عدي فونقه عشرين خنده
اولان سلكس عده ضرب ابد سبن احوك اعددي بوج بعد كنه خنده اولان كل

عدد دی فونده اولان مائت خازنده اولان دورت دور عدده مطر ضرب
اوله بعد به یکن چله ایوب جواب و یو سنین برین مشا شکل اولد
مره ۸۳۳۰ قاض ۲۶۱ قنیت ۱۰۸۲
مهر ۲۸۸۸
۱۴۲۴
۱۷۳۳۶۳
ظهور مرتبه اولی خزان
بعد یو فواد و بیان اولان اوله اوله اوله بر دیوب
چو نه عدد و واقع اوله در سه مرتبه سنه کوره او زینه یازوب چکوبت ایوب
جواب و یو سنین برین مشا شکل اولد

مشکل ثالث ضرب مجازات بیان ایدر
طریق اولدر کجی مصروب الیه
مصروب نیم مرتبه عشر ایدر
واقع اولسنو مصروب الیه
مصروب نیم باره و صد نیکو
کخذده اولان احادیثین
فونده اولان احادیثین سنه ضرب ایوب یعنی سنه کوره ظهور دور مرتبه اولد
اور زینه یازوب چکوب مرتبه احادیثه واقع اولان عددی یازوب عشر ایدر
واقع اولان عددی ایله دیو حفظ ایله سین یعنی ایله دورت ویم سین جده
کخذده احادیثین سنه اولان عددی فونده عشرات خازنده اولان
عدد ه ضرب یعنی دورت که طوقه ضرب ایوب به مقرر اولور سنه اولان
عدد ه الطاق ایوب فونده راده اولدر کده مرتبه احادیثه اولان عددی ثبات ایله
ماعداسی ایله دیو حفظ ایله یعنی بعد کده عشرات خازنده اولان

عدد دی فونده عشرات خازنده اولان عدد ه ضرب ایوب ثبات واقع اولور
ایله اولان عدد ه الطاق ایوب یازوب جواب و یو سنین برین مشا
مثال آخری برین محاسبات ضرب اولدی
مره مائت وادسه مثلا ایوز او تور ایلی باره قاض ایله نیم هر با یوز
وقا و هر لخته اوله جمانه مقدار ایوز بریلسته مقد تمام یازوب والیه
والیه مائت یازوب او زینه یوز رده جلوب بعد ه احادیثین سنه اولان
یو برینه ضرب ایوب مراده او زینه مرتبه احادیثه یکی هر فونده ثبات ایوب مرتبه
عشر ایدر اولان ایله دیو حفظ ایوب بعد کده کخذده احادیثین سنه
اولان عددی فونده عشرات خازنده اولان عدد ه کخذده عشرات
خازنده اولان عددی فونده احادیثین سنه اولان عدد ه ضرب
ایوب به مقدار عدد واقع اولور سه مقرر ایله مراده او زینه عشرات
خازنده یازوب باقیسین ایله دیو حفظ ایوب بعد احادیثین
اولان عددی بعد مقرر احادیث احادیث خازنده اولان عددی و
فونده مائت خازنده اولان عدد ن کخذده مائت خازنده اولان
عددی فونده احادیثین سنه اولان عدد ن فونده عشرات
خازنده اولان عددی فونده عشرات خازنده اولان عدد
ضرب ایوب مقرر ایله اولور سه و مرتبه سنه کوره مرتبه احادیث
ثبات ایوب باقیسین ایله دیو حفظ ایله سین بعد ه مرتبه عشر ایدر
کخذده اولان عددی فونده مائت خازنده اولان فونده
عشرات خازنده اولان عددی فونده مائت خازنده اولان
عدد ه ضرب ایوب هر مقرر ایله ایوز سه مقرر ایله سنه
احادیثین یازوب ماعداسین ایله دیو حفظ ایله سین بعد کخذده
مائت خازنده اولان عددی فونده مائت خازنده اولان عددی
ضرب ایوب مقرر ایله اولور سه مراده او زینه یازوب جواب و یو سنین
برین مشا ضرب مائت

۳۳۷۴۸
۳۳۷۴۸
۳۳۷۴۸
۳۳۷۴۸
۳۳۷۴۸
۳۳۷۴۸
۳۳۷۴۸
۳۳۷۴۸

طریق آنی بطریق الحاداتی فی مضروب با مضروب فی مرتبه اول و دومه واقع اولی
 مثلا بیست دورت بوز او تو تراوح باره فاشن مرتبه ایده لم هر باره سی یکی بیست
 اوج بوز فاشن الحیده اولسه جهانه قیمت عقدا را اولور بیستگ لازم کسه
 مقدما فاشنی بازوب تختند فیمن بازوب اورز بنه بیبراده چکوب بعده
 یکی جانیده اولان مرتبه احدی بر برینه ضرب ایدوب اورز بنه بوقاروده
 بیان اولنان قلعهده اورز مرتبه احدی بیست ایدوب ماعداسین ایدوب
 حفظه اندک نصلکه بعده احادده تختنده اولان عددی فونده هشتات
 خانه سنه و فونده احد خانه سنه اولان تختنده هشتات خانه سنه
 اولان عددده ضرب ایدوب مقابلسنده مرتبه احدی بیست باقیسین
 ایدوب حفظ ایدوب سن بعده احد خانه سنه تختنده واقع اولان عددده
 فونده مات خانه سنه اولان عددده و فونده احد خانه سنه اولان
 عددی تختنده مات خانه سنه اولان عددده ضرب ایدی جانیده هشتات
 خانه سنه اولان عددی بر برینه ضرب ایدوب عقدا را اولسه احدی
 مرتبه سنه کوره بازوب ماعداسین ایدوب حفظ ایدوب سن بعده هشتات
 مرتبه احدیه اولان عددی فونده اولوف خانه سنه و فونده احد
 خانه سنه اولان عددی تختنده اولوف خانه سنه ضرب ایدوب و کسه فو
 فونده هشتات خانه سنه اولان عددی تختنده مات خانه سنه
 و تختنده هشتات خانه سنه اولان عددی فونده مات خانه سنه
 اولان عددده ضرب ایدوب هر بقصد ایدوب ایدوب اورز بنه مرتبه
 کوره بازوب ایدوب اولان عددی حفظ ایدوب سن بعده فونده مرتبه
 هشتاتده اولان عددی تختنده اولوف خانه سنه اولان عددده
 و تختنده هشتات خانه سنه اولان عددی فونده اولوف خانه سنه
 اولان عددده و تختنده مات خانه سنه اولان فونده مات خانه سنه
 اولان عددده ضرب ایدوب مقابلسنده احدی مرتبه سنه بیست ایدوب
 باقیسین ایدوب و حفظ ایدوب سن بعده فونده مات خانه سنه اولان

عددی

عددی تختنده اولوف خانه سنه اولان عددده ضرب ایدوب مرتبه ایدوب
 احدی کوره بازوب ماعداسین ایدوب حفظ ایدوب سن بعده یکی جانیده
 اولوف خانه سنه اولان عددی بر برینه ضرب ایدوب عقدا را اولسه یا
 بازوب جوب و بره سن برین مخالفه مرتبه ضرب ایدوب واقع ایدوب اورز بنه
 احدی ایدوب فاشن اورز بنه استیلا اولسه **۳۱۵ ۳۰۶ ۳۰۳**
تکلیف ایدوب ضرب سنه که تکلیف استیلا حیکل بنا ۳۳ ۳۴ ۳۵ ضرب ایدوب
 بیانده در مثلا ایدوب سنه سکسان دورت باره فاشن هر باره سی دورده
 بوز بکر طوقور لجه دن جهانه بیست قیمت نه مقدار اولور شمبله ضرب
 اختیلا ایدوب دلیسک طریق اولدر که طوقور و عرصه خانه سنه کوره ایدوب
 مربع بعده دکوا اولان ایدوب یکد زاویه ایدوب برر ایدوب در حق حسین کشت
 اولور بعده بومرتک اورز بنه فاشن عددی بر برینه ضرب ایدوب کوره ایدوب
 ایدوب سکسان دورت عدد در و بیست ایدوب فاشن باره سن دورت بوز
 یکی طوقور لجه باره سنیه بومرتک باره ایدوب و کوه قیمت فونده احد
 خانه سنه واقع اولان فاشن ضرب ایدوب هر بقصد ایدوب اورز بنه احدی
 سنه بومرتک ایدوب قیمت ایدوب سن بعده بسارنده اولان عددی فونده
 هشتات خانه سنه اولان عددده ضرب ایدوب ماعداسین ایدوب مقابلسنده
 ماعداسین ایدوب سن بعده کوره و بسارنده اولان قیمت فاشن فونده مرتبه
 مانه واقع اولان عددده ضرب ایدوب نه حاصل اولور سه مربع لجه مقابل
 سنه قیمت ایدوب سن بوسلوب اورز بنه هر بقصد ایدوب واقع اولور سه
 ضرب ایدوب نه حاصل اولور سه مقابلسنده ماعداسین ایدوب واقع اولان خانه
 یکی تختنده جهانه ایدوب جوب و بره سنیه یکی
 اولان فاشن فاشن اول مقدار واقع اولور
 بوز دکوا اولان فاشن ایدوب بوز یکی بوز یکی
 سکون بوز او بوز ایدوب اولور مشا
 ضرب سنیه یکی مرتبه فاشن بوز یکی

۳۱	۳۰	۲۹	۲۸	۲۷	۲۶
۲۸	۲۷	۲۶	۲۵	۲۴	۲۳
۲۵	۲۴	۲۳	۲۲	۲۱	۲۰
۲۲	۲۱	۲۰	۱۹	۱۸	۱۷
۱۹	۱۸	۱۷	۱۶	۱۵	۱۴
۱۶	۱۵	۱۴	۱۳	۱۲	۱۱
۱۳	۱۲	۱۱	۱۰	۹	۸
۱۰	۹	۸	۷	۶	۵
۷	۶	۵	۴	۳	۲
۴	۳	۲	۱	۰	۰

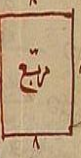

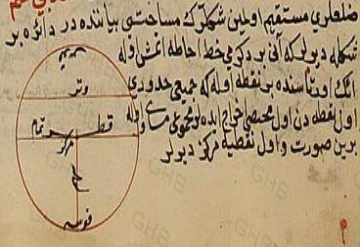
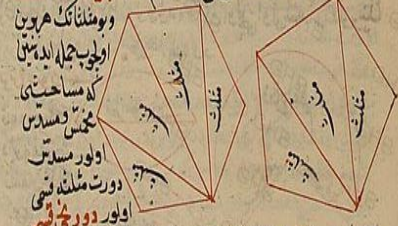

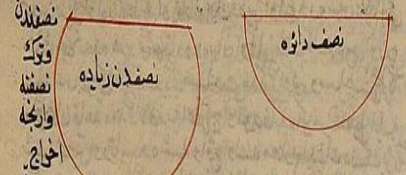
ضمت ایده سن خارج قسمت و ج ذراع و سبع ذراع و اور سب بوی ذی اوله اوان دورت
 در اعدن طرح ایدرسین باقی اون ذراع و ششون سبع ذراع بعده مسفور باقی
 نصف ایده سن کس ذراع و سبع ذراع و اور طرف ضلع **اب** یعنی **اب** که
 ضلعون ایدرسین در ضلع **ب** یعنی **ب** منتهی ان ایدرسین هر چه بدستورک
 اولخادن ناروسه وارجه بر خط اخرج ایده سن **ا** که یعنی بعده اول خط
ب یعنی **ب** ضلعون نصفه ضرب ایده سن هر حاصل اول سه مساحت
 غلت مذکور اولورین بین منالیه **ب** یعنی مثلثاتک مساحتک
 طرف اولدی که مثلث قائم الی اویه اولی اویسه و کسه
 منشاوی استاین اوسون کسکس مختلف با ایدرسین
 اوسون ضلع قائمک بوی بویک نصفه ضرب ایده
 نه حاصل اولسه مساحت مثلث او **اوچی قسم غیر مثلثاتک مساحتی**
بیانده در سول شکر که ضلعوی مستقیم اوله اول کی در رسم اول شکر ایدرسین
 مساحتی بیانده دویسول شکل ایدی دورت ضلع مستقیم حاظه ایش اوله که
 هر دورت ضلع **د** بوی ایدرسین دورت زاویه **د** ج قائم یعنی اولسه اول
 وقت مربع دیورین صورت مربع مساحت ایدرسین ضلعونک بوی کده و بنسبه ضرب
 ایده سن نه حاصل اولسه مساحت مربع اولور و ایدرسین منساوی اماناویه
 بوی قائم اولوقن کا معین دیورین صورت انک مساحتی طرفی قطریاتک
 برین نصف ضلع ایدرسین هر چه سنه ضرب ایده سن هر حاصل اولسه مساحت
 معین اولور که زاویه بوی قائم اولسه ضلعوی بوی اوله اولوقت
 مستطیل دیورین صورت ان مساحتی صولن عرصه ضرب ایده سن هر حاصل اولوق
 مساحتی مستطیل اولور که زاویه بوی قائم اولسه و ضلعوی **د** ج منساوی اولوق
 لاکن مقابلله بوی اولسه اولوقن بنسبه معین دیورین صورت انک مساحتی
 قطریاتک اولشدره سن تاکم ایدی مثلث اوله هر بوی مثلث قائمه سن اوزرینه اویس
 جمله ایدرسین بوی سن کی صورتی غیری اولسه اولوقن خوف دیورین و قفل
 شکر شکل خطه دیوریکه ایدی زاویه کده اوزرناسنده اولشدره اوله بوی بنسبه مقابل
 اوله قائمه دور مساحت مربع طرفی اولدی که ضلعونک بوی کده و بنسبه ضرب
 ایده سن هر حاصل اولسه مساحت مربع اولور قائمه دور معین قطریاتک
 بوی سنک

بوی سنک نصف ضلع ایدرسین هر چه سنه ضرب ایده سن هر حاصل اولسه
 مساحتی معین اولور قائمه که بوی شکل اولسه ضلعوی منساوی ایدرسین
 بوی سنک قائم اولور ایدرسین هر چه سنه ضرب ایده سن هر حاصل اولسه
 المساحتی معین ایدرسین ایدرسین ایدرسین ایدرسین ایدرسین ایدرسین
 معین اولور قائمه دور مساحتی مستطیل طرفی اولدی که در طول عرصه
 ضرب ایده سن هر حاصل اول مساحتی اولور قائمه دور مساحتی
 معین طرفی اولدی که طرفی اولدی که انک طرفین اولشدره سن تاکم ایدی
 مثلث ایدرسین هر بوی بوی ایدرسین ایدرسین مثلث قائم سن اوزر
 اولوق سن بوی مثلثک عددی مساحتی مذکور اولور و مساحتی
د ج همان قائمه مذکور اوزر اخرج اولور قائمه که مساحتی ایدرسین
 شیبه معین اوزرناسنده شیبه واقع اولسه معلوم ایدرسین کده بوی
 مربع ایدرسین اوزرناسنده بیان اولوقن قائمه اوزرینه معلوم اولور
اوچی قسم ضلعوی کین اولوقن شکلک مساحتی بیان ایدرسین
 و مساحتی بوی بوی و بوی کین ایدرسین جمع سنه قائمه اولدی که هر بوی ملای
 مکه مثلثاتک قسم ایده سن هر بوی مثلثاتک ایدرسین مساحتی ایدرسین
 بوی کده مساحتی اولور مثلثک ایدرسین مثلثه قسم اولور **بوی صورت**

ونصف دائره اولان خطا که هر برينه نصف قطر ديول و هر خط که دائره اکی بازه
 ایده که با او اوسون کک ایا اوسون کا و تریول اول و هر خط که دائره اکی
 او و تا سنده واقع اوشد را کا عام قطر ديول و اول خط دائره اکی نصفه
 قوس ديول و قطعه دائره برشکه ديول که و تو قوس اکی حاظه اعشی
 اوله کک اول دائره نصف اوسون کک ایا اوسون کک که نصف دن زیاده
 اوسون کک اسک اوسون برین مثال و هر قطعه که قوس قطعه کک

نصف دن کک
 وقت کم کا هم ديول و قطعه دائره برشکه
 ديول که اکی نصف قطر قوس حاظه ایده یا نصف دن
 زیاده ایا کک اسک اولا و هر اسک که ایده اکی قوس ایا هم بری نصف دن
 اسک ایا لورسه ایا بیض ديول و اهل ديول ایا کک قوس ایا لور بری بویک
 نوبی کک ایا قطعه مختلف بر و توده شرکت ایلچی اولورسه ایا کک برینک
 اوز رینه زیاده ایا کک اسک اهل ایلچی ديول

برین صورت
 قاعده مساحت قطر اطول
 دائره قطر کک
 نصفین محیطک
 نصفه ضرب
 ایده سین
 هر نه حاصل
 اولورسه مساحتی دائره اول اولور
 فائده مقدار قطر دائره معلوم اوب و مقدار

نصف دن کک
 وقت کم کا هم ديول و قطعه دائره برشکه
 ديول که اکی نصف قطر قوس حاظه ایده یا نصف دن
 زیاده ایا کک اسک اولا و هر اسک که ایده اکی قوس ایا هم بری نصف دن
 اسک ایا لورسه ایا بیض ديول و اهل ديول ایا کک قوس ایا لور بری بویک
 نوبی کک ایا قطعه مختلف بر و توده شرکت ایلچی اولورسه ایا کک برینک
 اوز رینه زیاده ایا کک اسک اهل ایلچی ديول

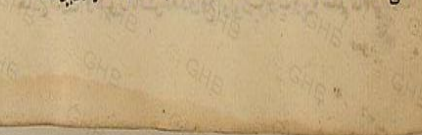

نصف دن کک
 وقت کم کا هم ديول و قطعه دائره برشکه
 ديول که اکی نصف قطر قوس حاظه ایده یا نصف دن
 زیاده ایا کک اسک اولا و هر اسک که ایده اکی قوس ایا هم بری نصف دن
 اسک ایا لورسه ایا بیض ديول و اهل ديول ایا کک قوس ایا لور بری بویک
 نوبی کک ایا قطعه مختلف بر و توده شرکت ایلچی اولورسه ایا کک برینک
 اوز رینه زیاده ایا کک اسک اهل ایلچی ديول

نصف دن کک
 وقت کم کا هم ديول و قطعه دائره برشکه
 ديول که اکی نصف قطر قوس حاظه ایده یا نصف دن
 زیاده ایا کک اسک اولا و هر اسک که ایده اکی قوس ایا هم بری نصف دن
 اسک ایا لورسه ایا بیض ديول و اهل ديول ایا کک قوس ایا لور بری بویک
 نوبی کک ایا قطعه مختلف بر و توده شرکت ایلچی اولورسه ایا کک برینک
 اوز رینه زیاده ایا کک اسک اهل ایلچی ديول

محیط نام معلوم ایلچی اولورسه قطری اوج مثلثه و سبعة ضرب ایده سین
 هر نه حاصل اولورسه محیط اول اولور ایا کک محیط معلوم اولور قوس کک ایلچی
 اولورسه محیطی اوج سبعة قسمت ایده سین خارج قسمت قطر اولور قاعده در
 مساحت قطعه دائره اکی نصفی ایلچی اولورسه قطر کک نصفین محیطی دائره اکی نصفی
 محیط نصف در ضرب ایده سین مساحت نصف حاصل اولور ایا کک نصف دن ایلچی
 و یا اسک ایلچی اولورسه بویک هر بی اولورده قطر دائره نصفه معلوم ایده اولور
 سوله کک ایلچی اولورسه قطر کک و بویک نصفین کک و نصفه معلوم ایده سین نه حا
 حاصل اولورسه اول قطعه سه منه قسمت ایده سین خارج قسمت نه مقدار اولورسه
 اول هم ک اولورسه زیاده ایده سین محیط اول قطر معلوم اولور مطالب اولور
 چو ک قطر معلوم اوله نصف قطری نصف قوس و طبعیه ضرب ایده سین اول خط
 مطالب اولور حاصل اولور عددی حفظ ایده سین بعد نصف قطر ایلچی
 هم اولور سنده واقع اولور تفاوتی و ترک نصفی نه ضرب ایده سین هر نه حاصل
 اولورسه اول حفظ اید کک حاصل اولورینه زیاده ایده سین ایا کک قطعه نصفین
 زیاده ایلچی اولورسه ایلچی سین ایا کک نصف دن اسک ایلچی اولورسه محیطی
 مساحتی قطعه اولور فائده ایا کک قطعه دائره مثلثه اولورسه کک نصفین
 یا ایا قوس مدور و یا اسک مبدل نظر ایده سین ایا کک هم نصف و تده مساوی
 اولورسه قطعه نصف دائره اولور کک زیاده اولورسه ایلچی اولور کک اسک
 اولورسه نصف دن اسک اولور قاعده در مساحت قطعه چون ایا کک اولور
 نصف قوسه ضرب ایده سین مساحتی مدور اولور قاعده مساحت کک
 برین چون برین هر کک اولور ایا کک قطعه کک هر بی نصفین کک ایا کک قطر
 اصولی و شدده تا کک ایا کک قطعه دن بوی بوندن مماندا اوله هر بویک مساحتی
 شغه معلوم اید بویک جمله ایده سین که مساحتی بیض اولور قاعده مساحتی
 هالی مساحتی قطعه صغری مساحتی قطعه عظیمة دن ایا کک سین ایا هر بی
 فالورسه مساحتی هالی اولور کک ک شکل هالی ایا کک قطعه دوتور برین نصف
 اولور و برین نصف دن اسک اولور یا ایلچی اولور کک مساحتی هر بی اولور کک
 هر بی ایلچی معلوم ایده سین دور و برین مساحتی متعلق مساحتی بی
 بیاتده در مسئله کک برجه اولورسه طولی ایا کک ذراع و عرضی ایا کک ذراع اولور
 عقی مقدار طولی کک برجه اولور طریقی اولور کک ایا کک ذراعی ایا کک ذراعی

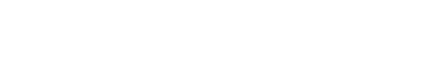
برین صورت
 قاعده مساحت قطر اطول
 دائره قطر کک
 نصفین محیطک
 نصفه ضرب
 ایده سین
 هر نه حاصل
 اولورسه مساحتی دائره اول اولور
 فائده مقدار قطر دائره معلوم اوب و مقدار

نصف دن کک
 وقت کم کا هم ديول و قطعه دائره برشکه
 ديول که اکی نصف قطر قوس حاظه ایده یا نصف دن
 زیاده ایا کک اسک اولا و هر اسک که ایده اکی قوس ایا هم بری نصف دن
 اسک ایا لورسه ایا بیض ديول و اهل ديول ایا کک قوس ایا لور بری بویک
 نوبی کک ایا قطعه مختلف بر و توده شرکت ایلچی اولورسه ایا کک برینک
 اوز رینه زیاده ایا کک اسک اهل ایلچی ديول

نصف دن کک
 وقت کم کا هم ديول و قطعه دائره برشکه
 ديول که اکی نصف قطر قوس حاظه ایده یا نصف دن
 زیاده ایا کک اسک اولا و هر اسک که ایده اکی قوس ایا هم بری نصف دن
 اسک ایا لورسه ایا بیض ديول و اهل ديول ایا کک قوس ایا لور بری بویک
 نوبی کک ایا قطعه مختلف بر و توده شرکت ایلچی اولورسه ایا کک برینک
 اوز رینه زیاده ایا کک اسک اهل ایلچی ديول

ضرب الیوب و نورین اذله مقدار کی که نور در او نوزده قسمت ایده سین خارج
 قسمت اوج ذراع و نشت ذراع واقع اولی که اول مقدار یعنی اولی که یک کیم برله اذله
 اول **مسئله** دیگو که چاه اولسه مربع صول و عرضی برابر اولسه و تکثیر
 مساحت بر اذله اولسه اون ذراع اب شرفه جرم سکه اول چاهک عمق در
 یونقد برجه صول و عرضی نه مقدار اوله کور طریقی بود که اذله اولی
 ذراع قسمت ایده سین یعنی چاه در خارج قسمت اذله ذراع و ربع ذراع واقع اولی
 پس یونک جری من اید ایده سین کیم اکی چو کوز اولور چاه مدبور کت صول
 و عرضی اول مقدار واقع اوله طریقی احو بود عدد کت جری من اولی اید عدد کت
 عدد رینه قسمت ایده سین خارج قسمت اذله کت جری من اوله موازی اولور
مسئله اذله احو بود عرض اولسه او رزنده بر جهته واقع اولسه اول چشم دن
 ذکا ان حوضه صول و سول شش چو کوز جری من اولسه و شش به لیب
 حوض مسفور کت مدله بر دلوک اولسه صالی بر سراج کوزده و بر کونک
 اوج رینه حوض من دلی اولسه بونقد برجه دلی اولی اکی چابن سله لیب
 نه مقدار زمانده حوض من بود یعنی اوله طریقی بود که اوج ایاه و اوج ربعی
 بش و نصف دن لیدر سین بر و اوج ربع باقی فالور بعد بر شش چو کوز
 و اوج اوج رینه ضرب ایده سین نه حاصل اولور بر و اوج رینه قسمت
 ایده سین خارج قسمت اولی بر کونک دج نصف وسیع نده مبی
 اولور **مسئله** اکی بر حوض اولسه صول سکن ذراع و عرضی بدی
 ذراع و عمق اوج ذراع اولی صول و اولسه پس فرور حوضک الجده
 بر مجسمه شسته بر تسلی در کت اکی بر ذراع و عرضی اکی ذراع و صول اوج
 ذراع اولسه هر بر حوض دن اولی بر طریقی صول و حوضه بونقد بر
 تمام حوض من بود که الجده حوض صول و در کت کت کت کت کت کت کت کت کت کت
 مدبور حوضی اکیه ضرب ایده سین و نه حاصل اولور سه کت اوجه ضرب
 ایده سین الی عدد حاصل اولی بر صول حوضی کیم سکن ذراع بدی
 ذراع ضرب ایده سین کیم عرض حوض من بود رینه حاصل اولسه اوجه
 ضرب ایده سین کیم عمق حوض من بود بر حوضی کت کت کت کت کت کت کت کت کت
 بود اکتی سکنی او یون ضرب ایده سین نه حاصل اولسه الیه همت اکی
 خارج قسمت اوج و جبر اکتی عدد واقع اولور بر جواب و بره سکن تمام حوضک

صوی

صوی بمقدار رطل واقع اولور **مسئله** احو اولور شش چو کوز چاه و رینه
 اجهت دوسل مسفور چاهک صول سکن و عرضی دج سکن کت یعنی دلی سکن کت
 اولسه هر اذله اکتی الجده اوجه نه اول سکن اول سکنه مدکور حوض اولسه
 صول بدی ذراع و عرضی دج بدی ذراع و عمق دج بدی ذراع و ابع اولسه سو
 نقد برجه عمق اذله اولور اوجت نه مقدار واقع اولور طریقی اوله کت بدی
 بدی ضرب ایده سین صول و عرضی فرق طقور عدد اولور و یون فرق طقور کت
 من بود چاهک عمق اید ذراع اید اکتی ضرب ایده سین اوج بود فرق اوج حاصل
 اولور که اوج اذله و اکیه اذله اوج ربع حوض اذله بر بمقدار کت کت
 اولور اطرسی استخرج اوجت اوله اوج بود فرق اوج که کت سله چاهک
 اکتی ضرب ایده سین کیم بر اذله کت اوج حوضی در نه حاصل اولسه مقدار
 اذله به قسمت ایده سین اکی بود کت مقلوز دریم و ابعه اچاس دریم و نبع
 حوض در خارج قسمت واقع اوله سنج اولی اکتی حوض بمقدار واقع اولور
مسئله احو بود عرض اولسه اکی اوله سین اولسه بر اوله دن حوضه صول
 صول و سول شش کوزده حوض اولسه اول بر اوله دن بر شش اوج کوزده
 یون اولسه و بعده کت حوض دلی اولسه بونشله کت اوله صلی و بر سول
 اکتی و دله حوض اوله کت دج اکتی حوضه کت بر حوضی نه مقدار زمانه
 بر شالی بر طریقی اولدر بش کوندن اوج کت حوضه سین باقی اکی فالور بعد
 بشی اوجه ضرب ایده سین اولی بر شش اولور شش یاروب اکیه قسمت
 ایده سین خارج قسمت بدی حوض واقع اولی بر جواب و بره سین کت
 بدی بود کت اولور **مسئله** احو بود سکنی کت بر سکنی بر بره کت سکن
 که ایدوز فرق سنج اولسه کوزده کت کت کت کت کت کت کت کت کت کت کت کت
 و اوج کوندن سکن بر سکن دج کت و سکن اوج عقیقه اکتی کت کت
 سکن ایاه بر اولیت دین سکن کت کت سکن کوزده نه مقدار اوج کت کت
 لادم کور دین **مسئله** احو بود سکن کت کت کت کت کت کت کت کت کت کت
 دورت سبع و سکن بر یون کت کت کت کت کت کت کت کت کت کت کت کت
 بر اوله **مسئله** احو بود سکنی کت کت کت کت کت کت کت کت کت کت
 برین ادرنه دن اسلا موله و برین اسلا موله دن ادرینه

$$\begin{array}{r} 50 \\ 33 \\ \hline 152 \end{array}$$

بدره صوفیه بود که کوی می و لیا و وزنه تر سیه کوی با کوی که کوی

اگر می و لیا بعد از حساب اب و کوه و دره و کوی و کوه و کوه و کوه و کوه و کوه
اول و کوی و کوه و کوه و کوه و کوه و کوه و کوه و کوه و کوه و کوه و کوه
الجهد او و کوی و کوه و کوه و کوه و کوه و کوه و کوه و کوه و کوه و کوه و کوه
مخفف سین و اول کاسه صاف کوه سین و طبق الجهد اولان اولان کوه و کوه
ایده سین بعد از کوه اولان صوفی کوی و کوه و کوه و کوه و کوه و کوه و کوه
وزنی ای معلوم ایده سین شویله که بومستاده و در وزنی صوب کاسه
شویله کوی دورت دره در کوه کوه التون اولسه صوفیه قوسان بختن
سکه دره و کوه و کوه و کوه و کوه و کوه و کوه و کوه و کوه و کوه و کوه
بس بومستاده صوفیه قوشن درهن ایله ایده کوه کوه کوه و کوه و کوه و کوه
بس درهن ایله کوه بومستاده التون ایله کوه و کوه و کوه و کوه و کوه و کوه
بوز دره کوه کوه کوه کوه کوه و کوه و کوه و کوه و کوه و کوه و کوه و کوه
کوی دورت دره التون کوه کوه دره کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه
اولو سق سکن اوج دره و کوه کوه دورت دره کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه
دورت بیک او جیوی بی دره کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه
چون بوز دره التون کوه ایله کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه
دورت دره و کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه
طشه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه
در کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه
الکوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه
و کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه
و کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه
و کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه
کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه
او جیوی کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه
ایلی بوز اول کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه

آب طشه

آب طشه کوه کوه او جیوی کوه کوه دورت دره کوه کوه کوه کوه کوه کوه
بومستاده حساب او کوه کوه آب طشه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه
که واقع اولسه بوقاعده او زینه استخراج اولسه **مشق باقی**
تا جوی کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه
بوز کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه
هر کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه
نصف با قوت کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه
همه الماس کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه
همه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه
هر کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه
بومستاده کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه
بس لانه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه
کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه
بوز کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه
ایدر کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه
کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه
اولو کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه
کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه
هر کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه
مشق باقی کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه
کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه
کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه
کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه
کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه
کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه
کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه
کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه
کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه
کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه
کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه

آب طشه

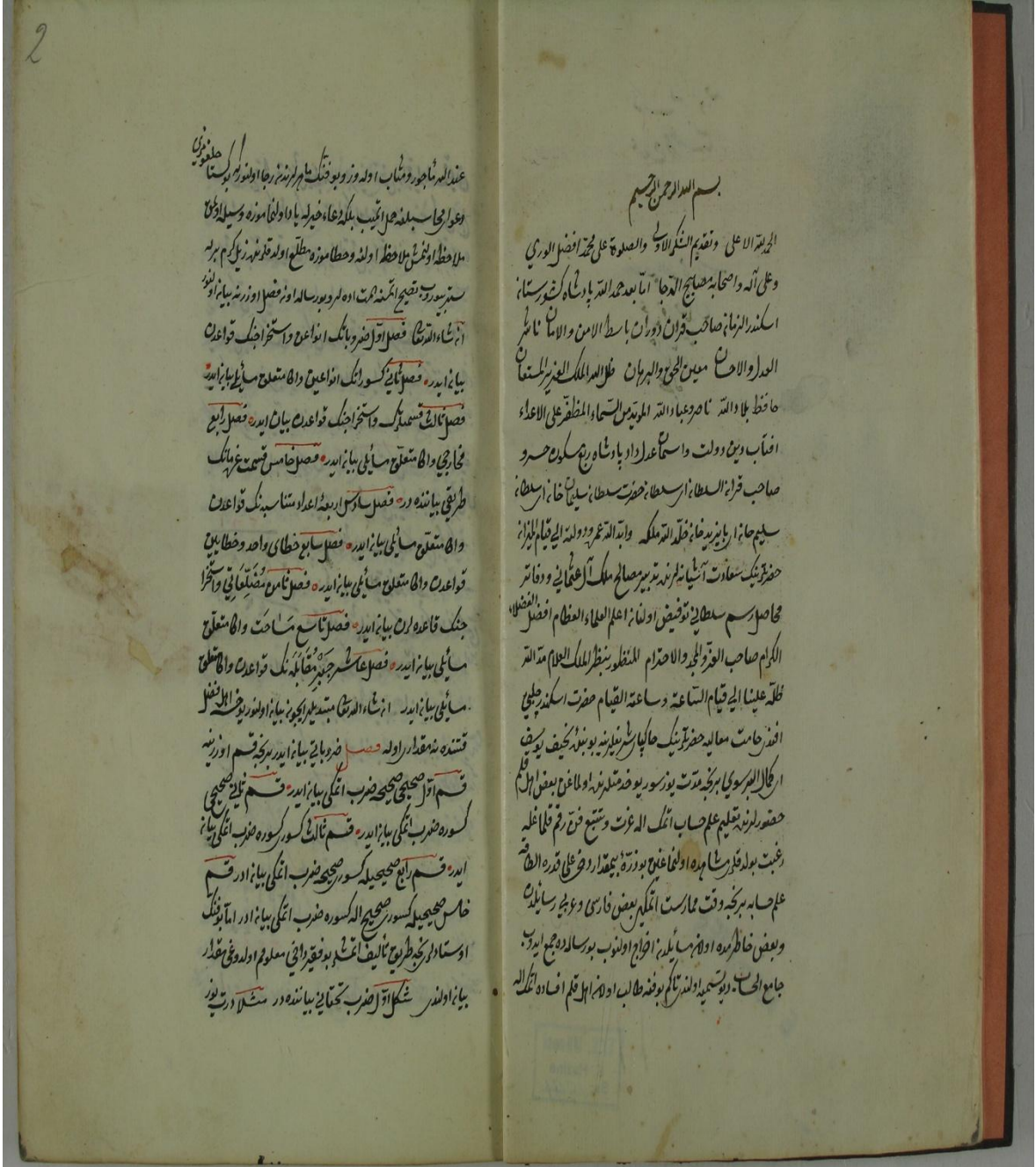

فهم اني بيشش درهم اوله وخارج قيمت دورت درهم وسدين بودم
 اوله بودجه او درينه قايي اولشه **مسئله** هي اوله بيلوسن مال خجول
 سبع خج اولسه اون بودم وجهار سبع حاصل اولسه اصل او مال خجول
 له مقدار اوله بودم بيش اوله که بيش بيش سبعه ضرب ادر زکي شش
 درهم بودم ضرب ادر زکي او نوزب حاصل اوله و چون او نوزبش ده کف
 الله ستمين جمع ابدان اوله اوله و چون اوله کف ادر سلسله بودم
 وجهار سبع او نوزبش درهم ضرب ادر زکي حاصل اوله و چون اوله کف ادر ستمين
 ادر زکي شش او نوزبش درهم و چون ربع حاصل اوله و چون ادر زکي شش ادر زکي
 اصل اوله مال خجول او بود دورت درهم و چون ربع درهم اوله **مسئله**
اخرى خاتمة الكتاب اوله بکسته بر مقدار مال اباي حارث البسه
 اول دفعه او مال مقداري فائده استسه بوجهار دين او درهم بود زکي
 و بوسه اوله دفعه سفره و ارسه مال اوله کف و مثلي فائده استسه بوجهار دين
 شش درهم کف بود و ريشه و بوسه او بچي دفعه کف بخارنه کتسه مال
 کف بود و مثلي فائده استسه بوجهار دين در کف بود و ريشه تصدق
 البسه باقي فلان مالتي صايسه او درهم فائده اوله کتسه نك مالي نه مقبل
 اوطق اوله کف در بيش اوله کف اصل اوله کتسه نك مالي بوشی دورت زکي شش
 اول سفره او بچي فائده حاصل اوله بيش حمار مال دورت شش اوله
 بوجهار دين او درهم او درهم تصدق بود نه مال دورت شش الا او درهم
 فالو رجو کف اوله سفره حرم ابدی اوله مال فائده حاصل اوله بچي سکي
 شش الا شش درهم فائده حاصل اوله بچي اصل سره بابه اله فائده اوله اوله
 شش مطلقو درهم اوله بوجهار دين شش درهم تصدق البسه باقي او زکي دورت
 درهم فائده بيش کف او بچي سفره حرم البسه کف و مال مقداري فائده
 حاصل اوله بچي بوجهار دين دورت شش الا کف سکي درهم اوله
 و بوجهار دين درهم تصدق البسه باقي مال کف دورت شش الا او بود
 بيش حمار درهم اوله اوله معادل او درهم اوطق اوله ابدی بچون جاب
 ابدوز کف دورت شش معادل او نوزبش درهم اوله بچي سکي
 کلاه کف

کلاه کف مال بوشی درهم وسدين بودم او نوزبش جواب ادر زکي
 اوله کتسه نك مالي بودم او نوزبش درهم مسئله کف بوشش واقع اوله
 بوقياس او درينه اشراج اولشه و بوشکات دمي تمام اوله
 و هر کف کف بوشکات استقامت الهه صاحب
 مولدک ريشه فائده اياه ياد اياه
 اکاوي ادر زکي شش
 شهر سوال بوشه
مسئله
 م

خانده سنده اوله عدد فوشنه عشرت خانده اوله عدد ضرب ايدوب
 و فوشنه عشرت خانده اوله عدد فوشنه احاد خانه سنده اوله
 عدد ضرب ايدوب بخدا اوله عدد اوله عدد اوله الحاق ايدوب
 فوشنه راده اوزر نه مرتبه احاده اوله عدد رشت ايدوب
 ما عدا سن الله ايدوب حفظ ايدوب بده فوشنه عشرت خانده
 اوله عدد فوشنه عشرت خانده سنده اوله عدد ضرب ايدوب
 بخدا واقع اوله عدد اوله الحاق ايدوب بازوب جراب
 و بر سر سن مثال سنال اخر بطريق مخازات تجن ضرب ايدوب
 عدد مرتبه سنات سنال ايدوب اوله فوشنه

$$\frac{1700}{34}$$
 فوشنه با ايدوب فوشنه اوله عدد فوشنه اوله اوله
 قلم يازوب و الشتر باسن يازوب اوزر نه براده جلوب بعد
 احاد خانه سنده اوله عدد بر سر نه ضرب ايدوب راده اوزر نه
 مرتبه احاده الحاق فوشنه ثبوت ايدوب مرتبه عشرت راده اوله الله
 حفظ ايدوب بده فوشنه احاد خانه سنده اوله عدد فوشنه
 عشرت خانده اوله عدد و فوشنه عشرت خانده اوله
 عدد فوشنه احاد خانه سنده اوله عدد ضرب ايدوب بخدا
 عدد واقع اوله سنده راده اوزر نه عشرت خانده
 يازوب با فوشنه الله حقا حفظ ايدوب بده فوشنه احاد خانه
 اوله عدد فوشنه ميات خانده اوله عدد و فوشنه ميات
 خانه سنده اوله عدد فوشنه احاد خانه سنده اوله عدد فوشنه
 عشرت خانده اوله عدد ايدوب فوشنه عشرت خانده اوله عدد فوشنه

سكن ايدوب فوشنه قومايل بر با ايدوب اوجر نه فوشنه اوله فوشنه
 نه مقدار اوله بلك مقدار اوله اوله درت بوز سلسله
 قومايل يازوب فوشنه ثبوت ايدوب فوشنه يازوب بده فوشنه
 يازوب فوشنه ثبوت ايدوب فوشنه احاد خانه سنده اوله عدد ضرب ايدوب
 يازوب بده فوشنه اوله فوشنه عشرت خانده اوله
 سكونه ضرب ايدوب راده الله يازوب بده فوشنه اوله
 فوشنه ميات خانده اوله درت عدد ضرب ايدوب
 حله ايدوب جراب و بر سر سن مثال فوشنه ثبوت
 بيانده در مثال الي ايدوب اوجر نه فوشنه
 باره فوشنه اوله جرابه اوله جرابه

$$\begin{array}{r} 283 \\ 371 \\ \hline 1084 \\ 2888 \\ \hline 1244 \\ 174363 \end{array}$$
 سلسله در راجه فوشنه اوله اوله
 مقدار قومايل يازوب فوشنه اوله اوله فوشنه
 ثبوت ايدوب و اوزر نه براده جلوب بده فوشنه ميات اوله
 اسلوب ازده ضرب ايدوب بر الله طويتم حقا فوشنه
 واقع اوله عدد مرتبه سنده كوره اوزر نه يازوب جلاب و بر سر
 بر سر مثال فوشنه ثبوت ضرب مخازات ايدوب

$$\begin{array}{r} 283 \\ 371 \\ \hline 1084 \\ 2888 \\ \hline 1244 \\ 174363 \end{array}$$
 فوشنه مضروب المضروب فوشنه
 فوشنه اوله احاد خانه سنده اوله
 احاد خانه سنده ضرب ايدوب اوزر نه
 راده جلوب مرتبه احاده واقع اوله عدد يازوب
 عشرت خانده اوله عدد ايدوب فوشنه احاد خانه

فوشنه ايدوب

$$\begin{array}{r} 283 \\ 371 \\ \hline 1084 \\ 2888 \\ \hline 1244 \\ 174363 \end{array}$$

مقدار اوله سه اوزر نه مرتبه سنده كوره مرتبه احاد ثبت ارب باقيس
 الهه ارب حفظ ايدرس بعد مرتبه عشره كخته اوله عدله
 فوقته ميات خانه سنده و فوقته عشره خانه سنده اوله عدله
 كخته ميات خانه سنده ضرب اربوب هر نه مقدار عدد اوله كوره
 مقابله سنده احاد بايب ماس الهه ارب حفظ ايدرس
 بده كخته ميات خانه سنده اوله عدد فوقته ميات خانه سنده
 اوله عدد ضرب اربوب مقدار اوله كوره اوزر نه مرتبه باربوب
 جواب دره سن برين مثل 333333333 سال اوله اوقات
 چين مضروب ضرب فیه مرتبه اوقه اوله مثلاً يك رتبه
 يوز اوز اوج پاره قماش هر باره ايك ايك بلك اوچون فوقه باقيس
 اوله جمله قيمت مقدار اوله عدد و مقدار اوقه بايب و كخته
 قيمت بايب اوزر نه بر اوه كلوب بده ايك جاننده مرتبه احاد
 بر بر نه ضرب ارب اوزر نه يوقار وده بيان اوله اوزه مرتبه
 احاد ثبت ارب ماس الهه ارب حفظ ايدرس كره نكه بده كخته
 احاده اوله عدد فوقته عشره خانه سنده و فوقته احاد خانه سنده
 اوله عدد كخته عشره خانه سنده اوله عدد ضرب اربوب
 مقابله سنده مرتبه احاد بايب باقيس الهه ارب حفظ ايدرس
 بده احاد خانه سنده كخته و اوقه اوله عدد فوقته ميات خانه
 سنده اوله عدد و فوقته احاد خانه سنده اوله عدد كخته ميات
 خانه سنده اوله عدد ضرب اربوب و ايك جاننده عشره خانه سنده
 اوله عدد بر بر نه ضرب اربوب مقدار اوله كوره اوزر نه احاد مرتبه

مرتبه سنده كوره بايب ماس الهه ارب حفظ ايدرس بده كخته
 مرتبه احاده اوله عدد فوقته اوله ضرب خانه سنده و فوقته احاد
 خانه سنده اوله عدد كخته اوله خانه الف ده و فوقته عشره
 خانه سنده اوله عدد كخته ميات خانه سنده اوله عدد و كخته
 عشره خانه سنده اوله عدد فوقته ميات خانه سنده اوله عدد
 ضرب اربوب هر نه مقدار عدد و اوقه اوله كوره اوزر نه مرتبه سنده
 بايب والده اوله عدد حفظ ايدرس بعد فوقته مرتبه عشره
 اوله عدد كخته الوف خانه سنده اوله عدد و كخته عشره
 خانه سنده اوله عدد فوقته الوف خانه سنده اوله عدد كخته
 ميات خانه سنده اوله عدد ضرب ايدرس مقابله سنده احاد بايب
 مرتبه سنده كوره ثبت ارب باقيس الهه ارب حفظ ايدرس بده
 فوقته ميات خانه سنده اوله عدد كخته الوف خانه سنده
 اوله عدد بده كخته ميات خانه سنده اوله عدد فوقته
 الوف خانه سنده اوله عدد ضرب اربوب مرتبه احاد بايب
 بايب ماس الهه ارب حفظ ايدرس بده ايك جاننده الوف
 خانه سنده اوله عدد بر بر نه ضرب اربوب مقدار اوله كوره بايب
 جواب دره سن برين مثل 333333333
 هر نه مقدار اوقات اربوب اوله كوره برين اوله كوره اوقه
 شكل اربع ضرب تفصيل استخواني بياننده در مثل ايدرس
 كس درت پاره قماش هر باره در روز يك مطلق در ايدرس
 جمله سنده كخته مقدار اوله ضرب تفصيل استخواني ايدرس

طریق اوله که طولنه و عرضنه اده چکس مبر بیده زلم اوله راه
 زاویه لر نه براده و فی چکس بده بوم تک اوزرنه فوماشک
 عدنه یا نه س اوله یوز سلس اورت عدد روپ ارنه قیوت
 یازه س که رت یوز یوز طوقز اتجه یازه س بده مریک ارنه
 یازو غلک قیوت فوننه احاد خانه سنده واقع اوله فوماشک
 ادوب هر نه واقع اوله احاد خانه مریک سنده مریک
 ارنه سینه اوله س بده ارنه اوله کلی عدد فوننه سینه
 خانه سنده اوله عدد ضرب ادب نه حاصل اوله مریک سنده
 مریک ارنه یازه س بده مریک ارنه اوله فوننه فوماشک فوننه
 مریک سینه اوله واقع اوله عدد ضرب ادوب نه حاصل اوله
 مریک ارنه مریک سنده سینه ادوب بواسطه اوزرنه هر نه مقدار
 واقع اوله ضرب ادب بده مریک ارنه واقع اوله خانه لوی
 کتنده جمله یوز جواب و مریک یوز مریک سینه یوز اوز

۷۵۵۰۰	۶۵۳	۲۰۵۲	۳۱۴
۳۷۷۵۰	۳۰۲	۱۰۲	۱۰۲
۳۷۷۵۰	۳۰۲	۱۰۲	۱۰۲
۷۵۵	۳۰۲	۱۰۲	۱۰۲
۷۵۵	۳۰۲	۱۰۲	۱۰۲
۷۵۵	۳۰۲	۱۰۲	۱۰۲

الیه توجیه اوله مریک سینه
 شکل آخر شکل خاص
 قیوت مریک سینه اوله
 طریق سینه اوله فوماشک
 قیوت مریک سینه اوله
 مقدار اوله مریک سینه
 و اوله سینه مریک سینه
 اوج عدد یازب سینه مریک سینه واقع اوله بده یوز

الیه توجیه اوله اوله مریک سینه واقع اوله الیه عدد مریک
 اخراج ادوب باقی فوننه عدد مریک سینه عدد و در
 اوج سینه مریک سینه عدد اوله کتنده یازه س مریک
 الیه مریک سینه بده مریک سینه عدد که احاد سینه
 اوج مریک سینه مریک سینه مریک سینه مریک سینه
 واقع اوله مریک سینه مریک سینه مریک سینه ادوب
 مریک سینه بده اوج مریک سینه مریک سینه مریک سینه
 ادوب کتنده یازه س مریک سینه مریک سینه مریک سینه
 حاجت اوله مریک سینه مریک سینه مریک سینه مریک سینه

۷۵۵۰۰	۶۵۳	۲۰۵۲	۳۱۴
۳۷۷۵۰	۳۰۲	۱۰۲	۱۰۲
۳۷۷۵۰	۳۰۲	۱۰۲	۱۰۲
۷۵۵	۳۰۲	۱۰۲	۱۰۲
۷۵۵	۳۰۲	۱۰۲	۱۰۲
۷۵۵	۳۰۲	۱۰۲	۱۰۲

شکل آخر شکل خاص
 قیوت مریک سینه اوله
 طریق سینه اوله فوماشک
 قیوت مریک سینه اوله
 مقدار اوله مریک سینه
 و اوله سینه مریک سینه
 اوج عدد یازب سینه مریک سینه واقع اوله بده یوز

بر راده جلوب تختنده ثبت اید سن بعد تختنده اولی کلید
 فوخته عشرت خانه لرزه اولی اعلا ضرب اید سنم
 جمله الیک یدینوز اللی عدد اولی راده التند عشرت خانه
 مرتبند سنه ابتدا اب بعد تختنده اولی جمع اعلا فوخته مین
 خانه سنه اولی اعلا ضرب اید سنم الیک الیک یوز عدد اولی
 راده التند مرتبند مین ابتدا اب یاز سن بعد جمله اولی
 الیک الیک یوز تیش طغوز نیک سنیوزا تو ز کوا فو اولی جواب
 زکرا اولی تو ماشک قیمتی بمقدار اولی باقی مرتب مقدار اولی
 قاعده فرود اوزره استخراج اولی درین مثال

۴۴۱	۱۶۱	۴۴۳
۱۱۲	۲۳۳	۵۱۱
<hr/>		
۱۸۷۸		
۲۷۵۶		
۲۵۱۶۳۸		
۲۷۹۵۳۸		

شکل اب ضرب جمله میان ایدر
 بطریق فوخته مشا درت یوزا و یوزا به قماش هر باره یوز فو
 برالجه و یوزا و یوزا و یوزا به قماش هر باره درت یوزا تو ز بر
 و یدینوز قوی یدر باره قماش هر باره یوز یک طغوز راقجه جمله
 بود و جنب قماش قیمتی بمقدار اولی در سن استخراج اولی
 مراد اولی بمقدار اولی اولی او جنب قماش ایدر و ایدر یاز
 و تختنده اولی قیمتان ثبت ادوب بعد اوزر زنده بر راده
 جمله سنم مضروب علیه ضرب قیمتی حاصل اولی اعداد کل شیخی ایدر

اچون بعد فوخته اعداد خانه سنه اولی عدد تختنده اولی کلید
 ضرب اب مرتب حاصل اولی یاز سن بر لاله و جنب مقدار
 عدد واقع اولی مرتب سنه کوره ثبت ایدر سن بعد فوخته عشرت
 خانه سنه اولی اعلا تختنده اولی جمع اعلا ضرب ادوب مقدار
 عدد حاصل اولی راده اوزر زنده تختنده کوره بر لاله و جنب
 ثبت ایدر سن بعد مینات والوف خانه لرزه اولی عدد راقجه
 اوزر زنده ضرب ادوب مختل کوره یاز سن بعد جمع اعداد ایدر
 زکرا اولی قماش قیمتی بمقدار اولی راقجه جواب و یدر سن
 سرین مثال

۲۱۱۲۷		
۳۸		
۵۷۴۰		
۳۲۷۵		
۱۱۱۲۲۴		
<hr/>		
۷۴۷	۱۳۴	۴۱۳
۱۲۹	۴۳۱	۱۴۱

مثال آخر شکل نام ضرب جمله میان ایدر محازات طریق الاستلا
 اوجینوز یک درت باره قماش هر باره یوزا لاله راقجه یوز یک
 باره قماش هر باره اچون یوزا لاله راقجه یوزا تو ز او یوزا قماش
 هر باره اچون یوزا لاله راقجه درت یوز یک بر باره قماش
 هر باره یوزا لاله راقجه بود درت جنب قماش قیمتی
 بر قلمه مقدار اولی یک رسک بعد بود درت جنب قماش
 بسته بسته یاز و تختنده قیمت کوره قیمتان ثبت ادوب
 التند بر راده جلوب بعد تختنده درت جنب و فوخته اولی کلید

بند قسمت اوله من خارج قسمت البور طقس الكه زايح و بزرگك
 البور لالايه شخون البوزاون طقوز قسم كبراس لازم طقوز
 برين طقوز
 ۲۱ حزينه حزينه طقوز
 ۱۶ حزينه حزينه اول
 ۱۶ حزينه حزينه اول
 ۳۰۶ حزينه حزينه اول
 ۲۹۲ حزينه حزينه اول
 ۲۱ حزينه حزينه اول
 ۱۶ حزينه حزينه اول
 ۱۶ حزينه حزينه اول
 ۳۰۶ حزينه حزينه اول
 ۲۹۲ حزينه حزينه اول

پس امدار بعد اعداد متناسبه اعداد اوله و اما ملك
 نه بايچي بوقدر بوقدر بيان اولند بايچي نه مقدار حاجت اوله
 بولكه كوره استخراج اولنه خصصه سايبه خطاي واحد
 و خطا بين استخراج اوله اشكاله و قواعد بيان ايدر ايدر
 خطا بينك بناو على باورده يا او جيبست الدر هر وقتك
 نسبت اولوب و نتيجه داني معلوم اولوب اوله هر چه ملك
 اجزاي خطاي واحدله دفا مكنند و خطا بين الدفني مكنند
 الكه نه دني نسبت اولمايجه اوله هر چه اجزاي هر چه خطاي
 واحدله مكنن و كلدر خطا بين اله مكنند نتيجه كلدر كره سايل
 سوان عطا ايليد يا معلوم اوزره يا مبرم اوزره اولاشكاله
 خطاي واحد طرقي عمل اولدر كه مال مفروضه كه خطا اوزره
 مال مطلوبه نتيجه سنه اوزره حاصل اوله اعداد مال مفروضه

مفروضه نتيجه سنه قسمت اوله من خارج قسمت نه مقدار اوله
 عدد مطلوب او واقع اولور الكه ايشه كره بر محس مال
 جمهوري جمع ايليك قرق بش درام اوله اصله انك مال
 جمهوري نه مقدار اولوب كره استخراج ايفان طرقي اولدر كه
 اصله مال كبر فرض ايليك بولوكه بش در امد و فرض له
 درت در امد بولوكه جمع ايليك طقوز درام اوله نتيجه
 مال مفروضه بولور پس بوسلبي بازوب بوقدر كره
 مال مفروضه ادر قرق بشه اوزره سنه نتيجه مال مطلوبه
 طقوز بوز عدد حاصل اولور پس بوطقوز بوز عدد بوقدر
 بازلو طقوز عدده قسمت اولند قده خارج قسمت بوز عدد
 واقع اولور كه طلب اولند مال جمهوري بوقدر اولور كه
 ربع كبر فرض درام اولور و محس كبر فرض اولور بولوكه
 جمع ايليك قرق بش عدد اولور كه عدد مطلوبه بدير

مال مفروضه	۲۰
مال مفروضه	۲۰
ربع محس	۴
نتيجه مال مطلوب	۴۰
نتيجه مال مفروضه	۹
نتيجه مال مفروضه	۹۹۹

سنا آخر بطرقي خطاي واحد الكه بزرگه بزرگه باقوت
 كره سنه تا بوقدر قيمت نه مقدار در ديو سوال ايليه نتيجه
 نتيجه بزرگه بزرگه بزرگه بزرگه بزرگه بزرگه بزرگه
 اصله با باقوت نه مقدار واقع اولور دس او طرقي اولور كه

اگر جزوه قسمت الالبس جزوه خارج قسمت واقع اولور در ریج
 الا اون جزو که جزو قسمت الالبس درم خارج قسمت واقع اولور
 بوجه خارج قسمت الالبس ویش جزو الالبس درم ویش جزو جزو اولور
 وچر سنده بچس واقع اولور بوطریق اوزره عماده لمر اوجی
 زاید و ناقصی بلور زید و سول سینه در لمر که اکل کله کله سینه
 استشنا اولور و واقعی ناقص سول سینی به در لمر که اکل کله اولور
 استشنا اولور سول کله که مال الالبس جزو که زاید سینه در الالبس
 که جزو ناقصی معصید پس اوزر زاید زاید ضرب زاید سول اولور
 و ناقصی ناقص ضرب ناقص حاصل اولور سول الالبس مال
 ضرب در دست مال الالبس الالبس جزو در دست مال الالبس
 جزو الالبس مال الالبس در دست کعب حاصل اولور بچسکه ده که کور
 اولور برده زاید زاید ضرب اید اچس بر کوه ناقصی ناقصه
 ضرب اده اوجی بر کوه ناقصه زاید ضرب اده در ریج بر کوه ناقصی
 زاید ضرب اده لمر نام بر جمده لمر سینی در دست مال اولور در دست مال
 الالبس کعب اولور در ریج تکمیل بلور تکمیل اکل در لمر بر عدد
 واحد نقصان اولور اول نقصان مقدار اوزر عدد واحد اوزره
 زاده اده لمر نام عدد واحد تمام اولور پس اوزر زاده اوقه مقدار
 معارنه و معادلده دینی زاده اید پس مثلاً اوج سینی کعب و اون
 بش درم معادل القش سینی کعب در دست درم در سه لوطریق اولور
 بش سینی کعب که اوج سینی اوزر زاده اده سن تا بر کعب کمال اولور
 پس اوزر زاده اوقه مقدار معارنه و معادلده واقعی زاده

زاده اده سن تا بر کعب و قوق مال معادل اولور لعل سینی و القش در دست
 درم اولور بش سینی جزو در جزوه اکل در لمر لفظت مستحق
 استساق اولور سینی منه اوزر زاده اوقه در دینی اول
 زاده اده و کله سینی معادل اوزر زاده اکل معارنه در لمر
 مثلاً اکل سینی الالبس درم یکم اوج در لمر معادل در سه
 اید اولور سینی لعلی اکل سینی اوزر زاده اید لمر یکم سینی
 کمال اولور سینی درم دینی معادل اوزر زاده اوزر که یکم
 اوج درم در یکم سینی اولور اولور اوقه برجه بدینی سینی معادل یکم
 سوز درم اولور کله بر سینی در دست درم اولور لعلی در دینی
 بلور در خلاف تکمیل در سینی عدد اعظمت بر سینه نقص
 اکلدر که بر دین زاده اولور اوقه نقص اوب بر کور سینی
 و سول مقدار که جزو اعظمت نقص اولور واحد کور سینی
 اولور قیاس اوزر زاده معارنه و معادلده دینی نقص اده سن
 مثلاً اوج کعب و اوج مال معادل القش سید در سه لوطریق اولور
 کعب تکمیل نقص اده سن بر کعب فلور و تکمیل اولور
 دینی نقص اده سن بر مال قالد و القش سینی دینی تکمیل نقص
 اید کعب کور سینی قالد اولور اوقه برجه بر کعب و بر مال معادل یکم سینی
 اولور و کله بر سینی در دست درم اولور بدینی معادل معادلده در
 اولور معادلده یکم سینی سول سینه لعلی استساق اولور که معادل
 دینی اوزر سینه واقع اولور که هر طرفه استساق اده سن یعنی
 اکل معادلده بله زید اولور اکل معادلده لعلی اولور با لفظ سینی

اولم قنطار دوسرک هر قنطار اقله اکتیسه بود که باقی اقله اولم
 طریقی اولدر که اول وقت دورت که بر قنطار در اولم قنطاره ضرب
 ایدوب بعد ایینه اقله با که بود ضرب ایدوب اقله خانه بود اولم
 طریقی اولم بود که بر طریقی اولم در اولم در اولم در اولم
 مد و کلبه و شکر و ساغ و دوسر عسلر بیاننده در
 مثل بر شکر که بر شکر در طریقی اولم اولم
 بر کلبه درت شکر که صفر زیاده ایدوب بعد دورت شکر
 قنطار ایدوب یکم شکر اولم شکر اولم در اولم در اولم
 دوسر شکر ۶۲۵ شکر ۲۲۵ شکر ۱۴۵ شکر
 اقله شکر ۵۰۰ شکر ۶۲۵ شکر ۷۵۰ شکر
 دورت شکر ۸۰۰ شکر ۱۰۰۰ شکر ۱۲۰۰ شکر
 کلبه ۱۰۰ کلبه ۱۲۰ کلبه ۱۴۰ کلبه
 کلبه ۱۶۰ کلبه ۱۸۰ کلبه ۲۰۰ کلبه
 کلبه ۲۲۰ کلبه ۲۴۰ کلبه ۲۶۰ کلبه
 کلبه ۲۸۰ کلبه ۳۰۰ کلبه ۳۲۰ کلبه
 کلبه ۳۴۰ کلبه ۳۶۰ کلبه ۳۸۰ کلبه
 کلبه ۴۰۰ کلبه ۴۲۰ کلبه ۴۴۰ کلبه
 کلبه ۴۶۰ کلبه ۴۸۰ کلبه ۵۰۰ کلبه
 کلبه ۵۲۰ کلبه ۵۴۰ کلبه ۵۶۰ کلبه
 کلبه ۵۸۰ کلبه ۶۰۰ کلبه ۶۲۰ کلبه
 کلبه ۶۴۰ کلبه ۶۶۰ کلبه ۶۸۰ کلبه
 کلبه ۷۰۰ کلبه ۷۲۰ کلبه ۷۴۰ کلبه
 کلبه ۷۶۰ کلبه ۷۸۰ کلبه ۸۰۰ کلبه
 کلبه ۸۲۰ کلبه ۸۴۰ کلبه ۸۶۰ کلبه
 کلبه ۸۸۰ کلبه ۹۰۰ کلبه ۹۲۰ کلبه
 کلبه ۹۴۰ کلبه ۹۶۰ کلبه ۹۸۰ کلبه
 کلبه ۱۰۰۰ کلبه ۱۰۲۰ کلبه ۱۰۴۰ کلبه
 کلبه ۱۰۶۰ کلبه ۱۰۸۰ کلبه ۱۱۰۰ کلبه
 کلبه ۱۱۲۰ کلبه ۱۱۴۰ کلبه ۱۱۶۰ کلبه
 کلبه ۱۱۸۰ کلبه ۱۲۰۰ کلبه ۱۲۲۰ کلبه
 کلبه ۱۲۴۰ کلبه ۱۲۶۰ کلبه ۱۲۸۰ کلبه
 کلبه ۱۳۰۰ کلبه ۱۳۲۰ کلبه ۱۳۴۰ کلبه
 کلبه ۱۳۶۰ کلبه ۱۳۸۰ کلبه ۱۴۰۰ کلبه
 کلبه ۱۴۲۰ کلبه ۱۴۴۰ کلبه ۱۴۶۰ کلبه
 کلبه ۱۴۸۰ کلبه ۱۵۰۰ کلبه ۱۵۲۰ کلبه
 کلبه ۱۵۴۰ کلبه ۱۵۶۰ کلبه ۱۵۸۰ کلبه
 کلبه ۱۶۰۰ کلبه ۱۶۲۰ کلبه ۱۶۴۰ کلبه
 کلبه ۱۶۶۰ کلبه ۱۶۸۰ کلبه ۱۷۰۰ کلبه
 کلبه ۱۷۲۰ کلبه ۱۷۴۰ کلبه ۱۷۶۰ کلبه
 کلبه ۱۷۸۰ کلبه ۱۸۰۰ کلبه ۱۸۲۰ کلبه
 کلبه ۱۸۴۰ کلبه ۱۸۶۰ کلبه ۱۸۸۰ کلبه
 کلبه ۱۹۰۰ کلبه ۱۹۲۰ کلبه ۱۹۴۰ کلبه
 کلبه ۱۹۶۰ کلبه ۱۹۸۰ کلبه ۲۰۰۰ کلبه

۵۵۵۴۱
 ۲۷۷۷

۲۵۵۰
 ۲۴۰
 ۵۱۰۰
 ۶۹۷۶۲۵

۳۰ و باض صفر بود که با ضریب بر خانه طریقی اولم بود نصف
 اولم بود که یکدین بود یعنی در اولم در اولم در اولم در اولم
 و باض صفر بود که بر صفر زیاده ایدوب بعد نصف ایدوب
 دورت یکدین و صفر یکدین اولم در اولم در اولم در اولم
 بر کلبه اولم شکر یکدین اولم در اولم در اولم در اولم
 اولم در طریقی اولم شکر یکدین اولم در اولم در اولم در اولم
 بعد یوز اولم در بر ضرب ایدوب اقله خانه طریقی اولم در اولم
 بر شکر اقله خانه اولم در اولم در اولم در اولم در اولم
 بر مد بغداد ایدوب یکدین اولم در اولم در اولم در اولم
 اولم در بر کلبه یکدین اولم در اولم در اولم در اولم در اولم
 ساغ ایدوب در اولم در اولم در اولم در اولم در اولم در اولم
 ضرب ایدوب در اولم در اولم در اولم در اولم در اولم در اولم
 اولم در طریقی اولم در اولم در اولم در اولم در اولم در اولم
 بر مد بغداد ایدوب یکدین اولم در اولم در اولم در اولم در اولم
 اقله خانه طریقی اولم در اولم در اولم در اولم در اولم در اولم
 اولم در بر کلبه یکدین اولم در اولم در اولم در اولم در اولم
 و باض صفر بود که دورت بود اولم در اولم در اولم در اولم
 ایدوب اقله خانه بود اولم در اولم در اولم در اولم در اولم
 بر کلبه اولم در اولم در اولم در اولم در اولم در اولم
 طقوز مدس که کلبه بر شکر که نیک هر مد بغداد ایدوب
 طریقی اولم در اولم در اولم در اولم در اولم در اولم در اولم

یا زوب کشی طبعی الحاق الیغیب بوده دوره کو ضرب الیغیب بیرون
 الله که اولور بر شکر یعنی الحاق الیغیب بیرون الیغیب اولور بود که
 پیش که بر شکر که کو ضرب الیغیب یعنی آنچه که خانه طرح
 اولونب طغوز نور قوج بر آنچه که اولور دیو جواب و بر علیه سکه
 مد که ۹
 شکل ۱

$$\begin{array}{r} ۱۸۰ \\ ۱۸۸ \\ \hline ۶۵۴ \\ ۱۲۰ \\ \hline ۳۷۶۵ \\ ۱۵۰۶ \\ \hline ۷۵۳ \\ ۹۲۱۴۵ \end{array}$$
 و یا خود نمونم و کلر و شکر اول طغوز مد
 طغوز نور یا زوب بر خانه اسک التمه سکه الیغیب
 تک نصفی که دور در قوج یا زوب بر خانه اسک
 بر شکر که نور یا زوب بر سر از اول تمام یا زوب جمله اولوب بوده
 پوزه ضرب اولوب که خانه شکر آنچه که خانه کلبه آنچه
 طرح اولونب طغوز نور قوج بر آنچه که اولور دیو جواب و بر علیه
 برین اسلوب
 شکل ۲

$$\begin{array}{r} ۹۲۰ \\ ۱۴۵ \\ \hline ۲۱۹۴۵ \end{array}$$
 بر مد که نور یا زوب اولوب بر شکر هر یک طرف اولور که اولور
 پوز آنچه که بر کلر که بر مد را که شکر الیغیب پیش کلبه اولور که
 صغیر یا زوب الیغیب بوده دوره شکر اولونب الیغیب
 صغیر یا زوب آنچه طرح اولونب بر کلبه و بر شکر هر یک طرف اولور
 اولور دیو جواب و بر علیه

$$\begin{array}{r} ۳۰۰ \\ ۱۴۵ \\ \hline ۴۴۵ \end{array}$$
 طغوز مد بر شکر که بر مد نور یا زوب بر اول طرف
 اولور که اول طغوز مد بر کلر که بر ضرب الیغیب نور سکه کلبه اولور

اولور بعد دوره ضرب الیغیب بیرون قوج سکه شکر اولور
 بعد که شکر کلبه در قالب و بر شکر در اولدم وار در طرح
 اولور الحاق اولونب بیرون الیغیب بر شکر اولور بعد بر شکر که نور یا زوب
 پیش در که ضرب اولونب طغوز نور اولور سکه آنچه الیغیب اولور
 دیو جواب و بر علیه بر شکر مد که ۷
 شکل ۳

$$\begin{array}{r} ۲۹ \\ ۱۸۰ \\ \hline ۱۸۷ \\ ۱۸۷ \\ \hline ۷۴۸ \\ ۷۵۱ \\ \hline ۱۶۵ \\ ۳۷۵۵ \\ ۱۵۰۶ \\ \hline ۷۵۱ \\ ۹۳۸۷۵ \end{array}$$
 و یا خود نمونم و کلر و شکر هر یک طرف
 اولور که اولور که بر شکر کلبه بر شکر
 الیغیب بعد بر خانه اسک بر شکر که نور یا زوب
 بر شکر یا زوب بعد جمله اولوب بوده صور
 چنانچه مد یا زوب بعد نور یا زوب
 اولوب شکر آنچه که خانه بر وجه آنچه
 که خانه طرح اولونب طغوز نور اولور سکه
 آنچه که اولور دیو جواب و بر علیه بر شکر
 کلر که بر شکر آنچه شکر کلبه هر یک طرف
 آنچه در قوج اولور طرف اولور که اولور شکر
 و کلبه یا زوب بعد او شکر آنچه بر شکر
 الیغیب شکر آنچه که خانه طرح اولونب
 آنکه شکر الحاق اولیغیب آنچه بر خانه طرح اولونب
 الیغیب شکر در قوج اولور دیو بر شکر
 بر قوج بر شکر آنچه بر شکر بر شکر و مد و کلر
 خصوصاً که اولوب بریده و سکه هر شکر الحاق

صنایع ارمنه برزانه دورت چاریک دیر بر بر چاریک دورت
ربوع دیر نصفه کوره و کوره نصفه نصف کوره دیر بر اما زراعت
الیه ربوع چاریک باقیمانده زراعت الیه کوره سینه زده بر صف زاید
که کور بر باشا لا افزاره بر کوه که زراعت چاریک و بر زراعت چاریک
بر زراعت ربوع چاریک دورت زراعت کوره بر زراعت چاریک دورت
زراعت چاریک کوره صف زاید لا از مندر و اما زراعت رقم اوله و کوره نه صورت
اوله را ایله بینه ایدر مثلاً بر ربوع الیه ربوع چاریک دورت
اوج ربوع دورت ربوع چاریک دیر بر نیم زراعت و در هر ربوع
۳۷۵
۸۷۵
۶۰۰
بر شکار جانور و بعضی زمانه بر شادرت (مخفی) است ایستاد
دستی بود که کوره قیاس اوله برین مثلاً
۱۲۰
۷۰
۶۰
۸۰
۳۰
۴۰
۵۰
۶۰
۷۰
۸۰
۹۰
۱۰۰
مثلاً اونه که زراعت بر ربوع و بر کوره قیاس اوله شادرت بر اوله طرف
اوله که اوله بر یا زینه انور کورش در ایله صلا اوله بر ایله کوره اوله
بده جمله کوره اوله چایه اونه که زراعت یا زینوس او ذالیه اقیه بر ضرب
اوله ربوع الیه کوره ایچه دورت خانه طرح اوله ربوع اوله طرف باش
اوله ربوع جواب دیر بر کوره شاک

۱۲۰
۷۰
۶۰
۸۰
۳۰
۴۰
۵۰
۶۰
۷۰
۸۰
۹۰
۱۰۰

توقا سکوزاع قیاس کوره زراعت الیه کوره کور بر ربوع اوله طرف اوله
نور اوله اقیه یا زوب بود توقا سکوزاع ضرب الیه بود ایچه
اوج خانه طرح اوله ربوع الیه کوره کور شادرت اوله جواب دیر بر کور
بر زراعت چایه کوره اوله طرف اوله
۵۲۱۳۵
۲۱۷۰۰
۳۰۴۳۵
ایچه کور چاریک کور کور بر طرف اوله کوره
ایچه زراعت یا زینوس صفه چایه بر طرف ازیوت بر زراعت اوله ربوع بده
اوله طرف اقیه بر ضرب الیه ربوع صفه زراعت الیه بر خانه ربوع اوله چایه
خانه طرح اوله ربوع کور توقا بر طرف اوله کور جواب دیر بر کور
اوج زراعت بر زراعت الیه اوله کوره کور کور زراعت
۶۸۷۰۰
۳۴۳۵۰
۲۰۲۷۰
یا زینوس بده او نه ضرب اوله ربوع کور شادرت اوله جواب
دیر بر کور اوله ربوع
۲۵۰۰
۳۵۰۰
۲۰۰
الیه ربوع بر خانه طرح اوله ربوع کور شادرت اوله ربوع اوله
و یا صفه زراعت بر صفه زراعت اوله ربوع بده
۲۰۰
اوله ربوع اوله ربوع کور شادرت اوله ربوع جواب دیر بر
کوره زراعت بر زراعت الیه اوله کور کور زراعت
۱۰۶۵۰۰
۳۰۰
اوله ربوع زراعت بر طرف اوله کوره کور زراعت بر طرف اوله کور کور
اوله ربوع بر صفه زراعت اوله اما خانه کور شادرت اوله ربوع کور
بر زراعت الیه بر کور او جینو کور شادرت اوله ربوع جواب دیر بر کور
و یا صفه زراعت بر کور کور طرف اوله ربوع بده
۲۷۰
۱۴۶۰
۵۸۶
۱۹۶۰
۷۸۲۰

۱۴۶۰
۵۸۶
۱۹۶۰
۷۸۲۰

بروز اولی اطلالی تمام زراعت استار لازم اولو طریق اولو که اولی بزراعت
 برین روز اولی اطلالی بود که اولو طریق اولو که اولی بزراعت
 التی ربه که در وقت اولی دورت خاصه طرح ماعدا که در اولی
 پیر اولو ربه که در وقت اولی دورت خاصه طرح ماعدا که در اولی

۱۱۲۵	۷۳۱۲۵
۵۶۴۵	۲۳۸۷۵۰
۹۷۵۰۰	۷۳۱۲۵
۷۳۱۲۵	۱۱۷۰۰۰۰

این بزراعت بر که کما کما اولی دورت خاصه اولی بزراعت
 تا قنده تمام زراعت استار لازم اولو طریق اولو که اولی بزراعت
 باقی ربه که در وقت اولی دورت خاصه طرح ماعدا که در اولی
 اولی که در وقت اولی دورت خاصه طرح ماعدا که در اولی
 خاصه طرح اولی باقی ربه که در وقت اولی دورت خاصه طرح ماعدا که در اولی
 زراعت که در وقت اولی دورت خاصه طرح ماعدا که در اولی

۱۲۷۵۰۰	۱۲۷۵۰۰
۷۶۵۰۰	۴۱۲۵۰
۱۲۷۵۰۰	۱۰۶۲۵۰
۱۲۷۵۰۰	۱۲۱۷۵۰

بروز اولی اطلالی تمام زراعت استار لازم اولو طریق اولو که اولی بزراعت
 بر که اولی دورت خاصه طرح ماعدا که در اولی
 اولی که در وقت اولی دورت خاصه طرح ماعدا که در اولی
 بر خاصه طرح اولی باقی ربه که در وقت اولی دورت خاصه طرح ماعدا که در اولی
 که در وقت اولی دورت خاصه طرح ماعدا که در اولی

۱۱۲۵	۷۳۱۲۵
۵۶۴۵	۲۳۸۷۵۰
۹۷۵۰۰	۷۳۱۲۵
۷۳۱۲۵	۱۱۷۰۰۰۰

بروز اولی اطلالی تمام زراعت استار لازم اولو طریق اولو که اولی بزراعت
 بر که اولی دورت خاصه طرح ماعدا که در اولی
 اولی که در وقت اولی دورت خاصه طرح ماعدا که در اولی
 بر خاصه طرح اولی باقی ربه که در وقت اولی دورت خاصه طرح ماعدا که در اولی
 که در وقت اولی دورت خاصه طرح ماعدا که در اولی

۱۱۲۵	۷۳۱۲۵
۵۶۴۵	۲۳۸۷۵۰
۹۷۵۰۰	۷۳۱۲۵
۷۳۱۲۵	۱۱۷۰۰۰۰

بروز اولی اطلالی تمام زراعت استار لازم اولو طریق اولو که اولی بزراعت
 بر که اولی دورت خاصه طرح ماعدا که در اولی
 اولی که در وقت اولی دورت خاصه طرح ماعدا که در اولی
 بر خاصه طرح اولی باقی ربه که در وقت اولی دورت خاصه طرح ماعدا که در اولی
 که در وقت اولی دورت خاصه طرح ماعدا که در اولی

۱۱۲۵	۷۳۱۲۵
۵۶۴۵	۲۳۸۷۵۰
۹۷۵۰۰	۷۳۱۲۵
۷۳۱۲۵	۱۱۷۰۰۰۰

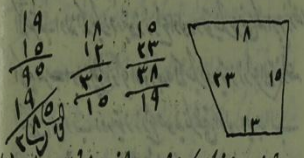
بروز اولی اطلالی تمام زراعت استار لازم اولو طریق اولو که اولی بزراعت
 بر که اولی دورت خاصه طرح ماعدا که در اولی
 اولی که در وقت اولی دورت خاصه طرح ماعدا که در اولی
 بر خاصه طرح اولی باقی ربه که در وقت اولی دورت خاصه طرح ماعدا که در اولی
 که در وقت اولی دورت خاصه طرح ماعدا که در اولی

۱۱۲۵	۷۳۱۲۵
۵۶۴۵	۲۳۸۷۵۰
۹۷۵۰۰	۷۳۱۲۵
۷۳۱۲۵	۱۱۷۰۰۰۰

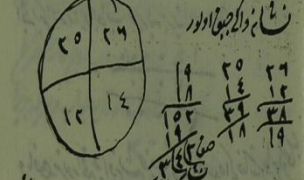

شکل بر طرفی با غلج بر طرفی اوله نیش نشانه و بر طرفی دومه نیش نشانه
و بر طرفی یکوم بر طرفی نشانه و بر طرفی اوله اوله نشانه اوله طرفی
متقابله که یکوم بر طرفی نشانه در ایکه جمله اولوب بوده تصقیف
اوله اوله طرفی نشانه اوله اوله اوله نشانه اوله طرفی متقابله
اوله اوله نشانه اوله اوله اوله طرفی یکوم بر طرفی نشانه تصقیف اوله
اوله نشانه در طرف اولوب که نیش نشانه اوله اوله طرفی یکوم
بر خانه در نشانه ایکه اوله طرفی اوله اوله اوله اوله اوله اوله
نشانه و نشانه اوله اوله اوله اوله اوله اوله اوله اوله

بر شکله بر طرفی یکوم بر طرفی نشانه و بر طرفی اوله نشانه
و بر طرفی دومه نشانه اوله طرفی اوله نشانه اوله نشانه اوله نشانه
متقابله که دومه نشانه در ایکه جمله اوله طرفی اوله طرفی تصقیف
اوله طرفی نشانه اوله اوله و بر طرفی یکوم نشانه اوله اوله نشانه
تصقیف اوله نشانه در طرف دومه نشانه اوله نشانه نشانه نشانه
ضرب ایلیت دومه نشانه نشانه نشانه اوله اوله اوله اوله اوله اوله
نشانه ایکه اوله طرفی اوله نشانه اوله نشانه نشانه نشانه
و نشانه اوله نشانه نشانه نشانه نشانه نشانه نشانه نشانه
و نشانه اوله نشانه نشانه نشانه نشانه نشانه نشانه نشانه
و نشانه اوله نشانه نشانه نشانه نشانه نشانه نشانه نشانه
و نشانه اوله نشانه نشانه نشانه نشانه نشانه نشانه نشانه
و نشانه اوله نشانه نشانه نشانه نشانه نشانه نشانه نشانه

بر خط چکوب شکل اوله جانمیر طرفی اوله یکوم بر طرفی دومه نشانه
ایکجه قهر باده به طرفی اوله ایلیت طرفی اوله یکوم بر طرفی دومه نشانه
و بر طرفی دومه نشانه و بر طرفی اوله نشانه نشانه نشانه نشانه
اوله نشانه اوله نشانه نشانه نشانه نشانه نشانه نشانه نشانه
اوله نشانه بر خانه نشانه نشانه نشانه نشانه نشانه نشانه نشانه
نشانه ایکه طرفی اوله نشانه اوله نشانه نشانه نشانه نشانه نشانه

و اما سانه با غلج و فرانسویب اوله نشانه اوله نشانه اوله نشانه
و نشانه نشانه نشانه نشانه نشانه نشانه نشانه نشانه نشانه نشانه
نشانه اوله نشانه نشانه نشانه نشانه نشانه نشانه نشانه نشانه
بر تصقیف اوله نشانه اوله نشانه نشانه نشانه نشانه نشانه نشانه
نوده سانه نشانه نشانه نشانه نشانه نشانه نشانه نشانه نشانه
بر نشانه اوله نشانه نشانه نشانه نشانه نشانه نشانه نشانه نشانه
ایلیت نشانه نشانه نشانه نشانه نشانه نشانه نشانه نشانه نشانه
و نشانه نشانه نشانه نشانه نشانه نشانه نشانه نشانه نشانه
اوله نشانه نشانه نشانه نشانه نشانه نشانه نشانه نشانه نشانه
بر نشانه نشانه نشانه نشانه نشانه نشانه نشانه نشانه نشانه

اوله طریق اولدو که مزبور اقیقہ طریقی لایکله چقدر که ضرب الیسیب کی اکیقہ
اوچ خانه طریق اولوب اوین سبیل اقیقہ کرا اولدو درینله برین مثال

$$\begin{array}{r} ۳۰۰۰۰ \\ \times ۲۰ \\ \hline ۶۰۰۰۰ \end{array}$$

ویاضه مزبور اقیقہ لیکر مزبوره سبیل اقیقہ لیکر اقیقہ طریقی اولدو که
مزبور اقیقہ طریقی یازوب بده الی خانه طریق اولوب اوچ سبیل اقیقہ

$$\begin{array}{r} ۳۰۰۰۰۰ \\ \times ۲۰ \\ \hline ۶۰۰۰۰۰ \end{array}$$

ویاضه مزبور اقیقہ لیکر مزبوره سبیل اقیقہ لیکر طریقی اولدو که اوله
مزبور اقیقہ طریقی یازوب اوین سبیل اقیقہ اوچ خانه طریق
اولوب دورت سبیل اقیقہ لیکر اولدو درینله برین

$$\begin{array}{r} ۳۰۰۰۰۰۰ \\ \times ۲۰ \\ \hline ۶۰۰۰۰۰۰ \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ۱۰۰۰۰۰۰ \\ \times ۲۰ \\ \hline ۲۰۰۰۰۰۰ \end{array}$$

قاعده رسم حساب اولو بیاضه در

مشلا عکرا اولدو اقیقہ لیکر اقیقہ خانه الیسه لیکر اقیقہ خانه طریق

اولدو طریقی اولدو که اوله لیکر اقیقہ لیکر سبیل ضرب الیسیب

$$\begin{array}{r} ۱۰۰۰۰۰ \\ \times ۲۰ \\ \hline ۲۰۰۰۰۰ \end{array}$$

اوله اقیقہ سبیل اقیقہ خانه طریقی خانه اولدو درینله برین

مشلا الیسیب لیکر مزبور اقیقہ لیکر مزبور اقیقہ سبیل سبیل

دورته لیکر رسم اقیقہ طریقی اولدو که اوله مزبور اقیقہ دوره

ضرب الیسیب او تو زبانه سبیل اقیقہ لیکر اقیقہ طریقی خانه

$$\begin{array}{r} ۳۰۷۰۰ \\ \times ۲۰ \\ \hline ۶۱۴۰۰ \end{array}$$

زیاد که بر اقیقہ اولوب قوه که سفر ادیب هر سفره اقیقہ سبیل

مزبور اقیقہ لیکر اولدو مزبور اقیقہ لیکر مزبور اقیقہ طریقی اولدو که
مزبور اقیقہ لیکر خانه طریق اولوب دورت سبیل اقیقہ لیکر اکیقہ

$$\begin{array}{r} ۱۰۰۰۰۰ \\ \times ۲۰ \\ \hline ۲۰۰۰۰۰ \end{array}$$

ویاضه اوله اوین سبیل اکیقہ
نقد ریج اولدو طریقی اولدو که
اوله مزبور اقیقہ طریقی یازوب بر خانه

$$\begin{array}{r} ۱۰۰۰۰۰ \\ \times ۲۰ \\ \hline ۲۰۰۰۰۰ \end{array}$$

طریق اولوب بده تصنیف اولوب لیکر جمله اولوب لیکر سبیل
اکیقہ لیکر اولدو درینله برین اولوب

$$\begin{array}{r} ۱۰۰۰۰۰ \\ \times ۲۰ \\ \hline ۲۰۰۰۰۰ \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ۱۰۰۰۰۰ \\ \times ۲۰ \\ \hline ۲۰۰۰۰۰ \end{array}$$

ویاضه مزبور اقیقہ لیکر مزبور اقیقہ لیکر خانه طریقی
لیکر سبیل اکیقہ لیکر اولدو درینله برین مثال

ویاضه مزبور اقیقہ طریقی یازوب بده تصنیف اکیقہ بر خانه
طریق اولوب لیکر سبیل اکیقہ لیکر اولدو درینله برین

$$\begin{array}{r} ۱۰۰۰۰۰ \\ \times ۲۰ \\ \hline ۲۰۰۰۰۰ \end{array}$$

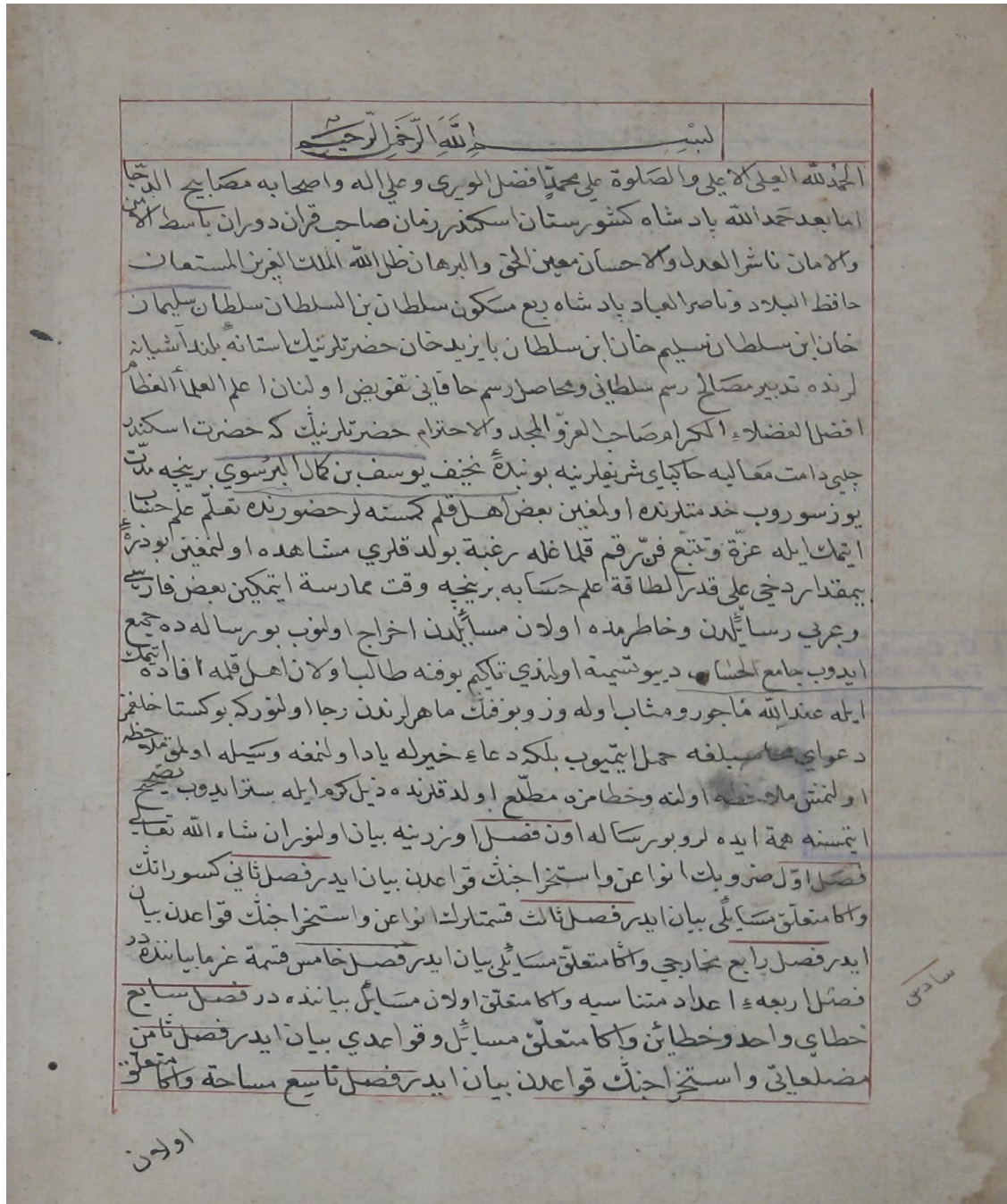
ویاضه مزبور اقیقہ لیکر اولدو که
اوچ اقیقہ لیکر مزبور اکیقہ لیکر اولدو که

طریق اولدو که مزبور اقیقہ اوله تصنیف الیسیب بده جمله
اولوب بر خانه طریق اولوب قوه الیسیب لیکر اکیقہ لیکر اولدو درینله برین

$$\begin{array}{r} ۱۰۰۰۰۰ \\ \times ۲۰ \\ \hline ۲۰۰۰۰۰ \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ۱۰۰۰۰۰ \\ \times ۲۰ \\ \hline ۲۰۰۰۰۰ \end{array}$$

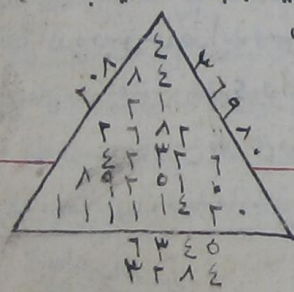
کمال اقیقہ انواع بیاضه
مشلا اوچ سبیل اکیقہ لیکر مزبور اکیقہ لیکر اکیقہ لیکر اولدو که

اولن مسأله بیان ایدر فصل عاشر جبر و مقابله و اکامستعلق اولان مسأله بیان
 ایدر فصل اولکه ضربات بیان ایدر بریجه قسم اوزرنیه در قسم اول صحیح صحیح
 ضرب ایتمکی بیان ایدر قسم ثانی صحیح کسوره ضرب ایتمکی بیان ایدر قسم ثالث کسور
 کسوره ضرب ایتمکی بیان ایدر قسم رابع صحیح ایله کسوری صحیح ایتمکی بیان ایدر
 قسم خامس صحیح ایله کسوری صحیح ایله کسوره ضرب ایتمکی بیان ایدر قسم اولکه صحیح
 صحیح ضرب ایتمکی قاعده سن بیان ایدر بوقت استناد ریجه در لو طرفی
 تالیف ایتمشدر بوقت ریجه معلوم اولدو یعنی مقدار بیان ایدر شکل اول ضرب
 تختانی بیاننده در مست اود و ریتوز سکسن اوج قطعه قماش هر باره سی اوج
 التمش بر اچه به اولسه قیمتی مقدار اولور بیک دلسک مقدار و ریتوز
 سکسان اوج باره یاروب و دخی تختنده قیمة اولون و چوز التمش بر اچه یاروب
 بعده تختنده یاروب کلی عددی فوقده آحاد خانه سنده اولون عدده ضرب
 ایدوب یاروب سن بعد تختنده اولون کلی عددی فوقده عشرات خانه سنده
 اولون سکر عدده ضرب ایدوب براده السده یاروب سن بعد تختنده اولون
 کلی عددی فوقده ثات خانه سنده اولون د ورت عدده ضرب ایدوب و تختنده

یاروب جمله ایدوب جواب ویره سن برین صورت شکل ثانی ضرب فوقانی

بیاننده در مثاله التي بینا و چوز قریش باره قوما	مثاله
اولسه هر باره سی اوج بیک ایچی یوز سکسان دور	۴۸۳
اچه به اولسه جمله سی مقدار اچه ایدر دلسه	۳۶۱
مقدما قوما سنک عددن یاروب و تختنده ذکر اولون	۱۰۸۳
قیمتی یاروب و اوزرنیه براده چکوب بعده یوقوه	۲۱۸۸
میان اولن اسلوب اوزرنیه ضرب ایدوب براده طومینوب هر هر مقد	۱۴۴۴
عدده واقع اولور سه مرتبه سنه کوره	۱۷۴۳۶۳
اوزرنیه یاروب و جمله ایدوب جواب	
ویر سن برین مساله	

سنگی نالت ضرب محاذی بیان الی غیر طریقی اوله که مضروب و مضروب فیلی
 باز قدله صکره تختنده اولان احاد خانه سن فوقله اولان احاد خانه سنه
 ضرب ایدوب و زرنیه بر راده چکوب مرتبه آحادده واقع اولان عددی بارز
 عشرتده واقع اولان عددی الله دیو حفظ ایدوب سن بعد تختنده احاد
 خانه سنه اولان عددی فوقله عشرت خانه سنه اولان و تختنده عشرت
 خانه سنه اولان عددی فوقله احاد خانه سنه اولان عدده ضرب ایدوب
 مقدار و لورسه الله اولان عدده الحاق ایدوب فوقله راده اوزرنیه مرتبه
 آحادده اولان عددی بت ایدوب سن ما عدا سن الله دیو حفظ ایدوب سن
 بعد فوقله عشرت خانه سنه اولان عددی تختنده عشرت خانه سنه
 اولان عدده ضرب ایدوب بمقدار واقع اولورسه الله اولان عدده الحاق
 ایدوب یازوب جواب ویره سن برین مثال $\frac{1750}{39}$
 مثال ضرب برقی محاذات فیض ضرب اولاجتی عدد $\frac{39}{45}$

مختنه عشرت خانه سنه
 اولان عدده

اوزرنیه مرتبه سنه کوره مرتبه احادی بت ایدوب باقیسن الله دیو
 حفظ ایدوب سن بعد مرتبه الله تختنده اولان عددی فوقله میات
 خانه سنه و فوقله عشرت خانه سنه اولان عددی تختنده میات
 خانه سنه ضرب ایدوب هر مقدار عدد اولورسه مقابله سنه
 آحادین یازوب ما عدا سن الله دیو حفظ ایدوب سن بعد تختنده میات
 خانه سنه اولان عددی فوقله میات خانه سنه اولان عدده ضرب
 ایدوب مقدار اولورسه اوزرنیه یازوب جواب ویره سن برین اسلوب
 مثال اخر برقی محاذات فیض مضروب و مضروب فیله $\frac{33748}{236}$
 مرتبه الوفده واقع اولورسه مثلاً بیک دور بتون اوون $\frac{236}{143}$
 اوج باره قوماش هر باره بی ایکی بیک اوجوز فوقیش
 اچمه یه اولورسه جمله قیمت نه مقدار اولورسنه مقدما قوماشی یازوب
 اوزرنیه بر راده چکوب بعد ایکی جاننده مرتبه احادی برینه ضرب ایدوب
 اوزرنیه یوقاروده بیان اولان قاعده اوزرنیه مرتبه احادی بت ایدوب
 الله دیو حفظ ایدوب صکره بعد تختنده احادده اولان عددی فوقله
 عشرت خانه سنه و فوقله احاد خانه سنه اولان عددی تختنده عشرت
 خانه سنه اولان عدده ضرب ایدوب مقابله سنه مرتبه احادی یازوب
 باقیسن الله دیو حفظ ایدوب سن بعد احاد خانه سنه تختنده واقع
 اولان عددی فوقله میات خانه سنه اولان عدده و فوقله احاد خانه سنه
 اولان عددی تختنده میات خانه سنه اولان عدده ضرب ایدوب و ایکی
 جاننده عشرت خانه سنه اولان عددی برینه ضرب ایدوب مقدار اولور
 اوزرنیه احادی مرتبه سنه کوره یازوب ما عدا سن الله دیو حفظ ایدوب
 بعد تختنده مرتبه احادده اولان عددی فوقله الوف خانه سنه و فوق
 احاد خانه سنه اولان عددی تختنده الوف خانه سنه و فوقله
 عشرت خانه سنه اولان عددی تختنده میات خانه سنه اولان عدده
 و تختنده عشرت خانه سنه اولان عددی فوقله میات خانه سنه اولان

اوزرنیه

اولان عدده ضرب ايدوب هم مقدار عدده واقع اولورسه او زنده مرتبه سنه
 كوره باروب والده اولان عددي حفظ ايدو سن بعده فوفده مرتبه عشرتده اولان
 عددي تختنده الوف خانه سننده اولان عدده تختنده عشرت خانه سننده اولان
 عددي فوفده الوف خانه سننده اولان عددي تختنده مئات خانه سننده
 اولان عدده ضرب ايدوب مقابله سننده ادين مرتبه سنه كوره بنت ايدوب
 باقيسن المده ديوب حفظ ايدو سن بعده فوفده مئات خانه سننده اولان
 عددي تختنده الوف خانه سننده اولان عدده تختنده مئات خانه سننده
 اولان عددي فوفده الوف خانه سننده اولان عدده ضرب ايدوب مرتبه
 ادين باروب مائة ايسين المده ديوب حفظ ايدو سن بعد ايجي خانه الوف
 خانه سننده اولان عددي بر ربه ضرب ايدوب هم مقدار عدد حاصل اولورسه
 باروب جواب ويره سن برين مثال 360385
 هم مقدار بخانات ايله ضرب و هم مراد اولورسه نوقايين 1233
 3440
 او زنده عمل اولوب استخراج اولنه مثال اخر شكل رابع
 ضرب تفسيق سنه استخراج ايدو در مئاد ايجي نوز سگان در مرتبه باره
 قوماش هر باره سي دور در نوز كي طنفور انچه يه اولسه جمله سنه قيمي
 هم مقدار انچه اولور ضرب تفسيقه استخراج اتمك دلسك طريقي اولدر كه
 طولنه عرضنه راده چكوب بر شكل مرتبه ايدو سب بعد ذكر اولان راده
 زويه لر دن بر راده دنجي چكوب بعده بورتون وزنده قماشك عددن
 ياره سنه ايجي نوز سگان دورت عدد در و يسار دن قيمتن ياره سنه
 دور نوز كي طفقو انچه در ربع مريك يسارنده يازد و نك قبه فوفده
 احاد خانه سننده واقع اولان قوماش ضرب ايدوب مرتبه واقع اولورسه احاد
 خانه سي مقابله سننده مبعك ايجنده بنت ايدو سن بعده يسارنده اولان كي
 عددي فوفده عشرت خانه سننده اولان عدده ضرب ايدوب نه حاصل اولور
 مقابله سنه مربع ايجنده ياره سن بعده كي و يسارنده اولان قيمت
 قوماش فوفده مرتبه مئاد واقع اولان عدده ضرب ايدوب نه حاصل

اولورسه

اولورسه مربع ايجنده مقابله سننده بنت ايدو سن اولورسه
 هم مقدار خانه واقع اولورسه ضرب ايدوب بعده مربع ايجنده واقع اولان
 خانه لر تختنده جمله ايدوب جواب ويره سنه ذكر اولان قوماشك قيمي
 اوله مقدار واقع اولورسن ايدو ذكر اولان قوماشك قيمي نوز كي بريك
 سكر نوز اولور البتي انچه اولور سنه ضرب تفصي

3	8	4
1	3	1
8	3	7
2	4	8
9	1	3
8	2	6
1	8	3
1	2	3
2	1	8

مثال اخر شكل خاص فن ضرب ايلك دلسك
 كه طريقي جمله ايله اولوب قوماشك قيمي
 بسيله داخل اوله مثال ديدي نوز الي ليش
 باره قوماش الين نوز الي اوج انچه دن
 هم مقدار ايدو ديسار مقدار ايدو نوز الي
 ليش بر صطر ايدوب باروب و اول سطر

مئات خانه سندن طرفه كه يسار بدي نوز الي اوج عددي باروب
 مالبيننده هم مقدار فاصله ايدوب بعده الين نوز الي اوجك مئات خانه سننده
 واقع اولان الين عدده برن اخرج ايدوب باقي قان ليش هدي ديدي نوز
 الي ليش عدده اورا سنه اوج يك ديدي نوز ليش عدد اولور تختنده ياره
 ديدي نوز الي ليش مقابله سننده بصله بو ديدي نوز الي ليش عدده
 احاد و عشرت ايجون يميني طرفه ايجي صفر دنجي ديوب بعده مرتبه عشرتده
 واقع اولان ليش عدده ايجون ديدي نوز الي ليش تصريف ايدوب مقابله سننده
 بعده اوج كه ديدي نوز الي ليش مثال هر صمله مثال اخر
 احادي بنت ايدوب تختنده ياره سن 312401703 75000
 904 377000
 و جمله ايدوب باقي هم مقدار حاجه 401 7500
 904 7000
 اولورسه بو طرفه استخراج 401 7000
 ايدو سن بر مثال 41 34
 10

مثال آخر شکل سادس ضرب جمله بیان یدر تختانی بطریق ایله مثلاً دورتوز
 یکی اوج باره قوماش هر باره بی بشیوزاون برراجه به اولسه ووز التمن بر
 باره قوماش هر باره بی یکی بوز اونوز اوجراجه دن و یکی بوز اونوز بر باره قوماش
 هر باره بی بوز اونوز اوجراجه دن جمله بواوج قلم قماشک قیمتی مقدار اولور
 دیسار طر بونختانی ایله استخراج اتم بدلسک مقدا ذکر اولان اوج جنس قوماش
 بازوب وختلرنده قیمتین یازده سنک بعده ختلرنده اولان جمیع اعداد
 فوقده آحاد خانه لرنده اولان عده ضرب این سنکه بی سنک بوز قیمتین سنک
 عدد اولور بر راده چکوب ختند هشتابن سن بعده ختلرنده اولان کلی اعداد
 فوقده عشرات خانه لرنده اولان عده ضرب اید سنکه جمله ایک بک بیدی
 الی الی عده اولور راده التده عشرات خانه سی مرتبه سنکه ابتدا ایدوب بعده
 ختند ه اولان مجموع مجموع اعدادی فوقده سیات خانه سنکه اولان اعداده
 ضرب اید سنکه ایک بک بشیوز بر عدد اولور راده التده مرتبه میا لنت
 ابتدا ایدوب باره سن بعده جمله ایدوب یکی بوز قیمتین ضقوقز یک بشت بوز
 اونوز سنک رجه اولور جواب وده سنکه ذکر اولان قماشک قیمتی بومقدار
 اولور باقی هر نه هندارا اولور سه قاعده فر نوبره اونزه استخراج اولسه

برین مثال

۲۳۱	۱۶۱	۴۲۳
۱۱۲	۲۶۳	۵۱۱

	۱۸۷۸	
	۲۷۵۶	
	۲۵۰۱	

	۲۷۹۵۳۸	

مثال آخر شکل سابع ضرب جمله بیان ایدر بطریق قوماش دورتوز اولان
 اوج باره قوماش هر باره بی بوز قوماش برراجه به اولسه ووز اونوز اوج باره قوماش
 هر باره بی بوز قوماش برراجه به جمله بواوج جنس قماشک ذکر اولان ایدوب قیمتی مقدار
 اولور دیسار استخراج اولن مراد اولسه مقدا ذکر اولان اوج جنس قوماش

ارو

برو اوز باروب وختلرنده دخی قیمتین بت ایدوب بعده اوزرن لرنده بر راده
 چکه سنکه مضر و ایله مضر و ایله حاصل اولان اعدادی بت ایلن بعدن فوقده
 آحاد خانه سنکه اولان اعدادی ختند اولان کلی اعداده ضرب ایدوب بر
 حاصل اولور سه باره سن بر اید صومیتوب مقدار عده واقع اولور سنکه
 مرتبه سنکه کوره بت اید سن بعده عشرات خانه سنکه اولان اعداد
 ختند ه اولان مجموع اعداده ضرب ایدوب مقدار عده حاصل اولور سه
 مراده اوزرن لرنده بت اید سن بعده میات و الوفا خانه لرنده اولان
 عددی دخی بواولوب اوزرن لرنده ضرب ایدوب ختند کوره باره سن
 بعد مجموع اعدادی جمع اید سن ذکر اولان قماشک قیمتی اول مقدار

اچده اولور برین مثال

۳۸
۶۱
۵۷۴۰
۳۲۷۵

۱۱۱۲۳۴
۷۴۷
۱۲۹
۱۳۳
۴۳۱
۴۱۳
۱۴۱

مثال آخر شکل ثامن ضرب جمله بیان ایدر محاذات بطریق ایله مثلاً
 اوج بوز یکی دورت باره قوماش هر باره بی بوز ایلین اچده به ووز یکی
 یکی باره قوماش هر باره بی اوج بوز الی ایشتر اچده به ووز اونوز اوج باره
 قوماش هر باره بی اوج بوز التمن ایشتر اچده به ووز بوز یکی بر باره
 قوماش هر باره بی بشیوز اون ایشتر اچده به اولسه ووز بر جنس
 قماشک قیمتی بر قلدن مقدار اولور بتان دلسک بعده بودورت
 جنس قوماش ششقه بشقه یازوب وختلرنده قیمتین بت ایدوب
 التده بر راده چکوب بعده ختند ه دورت جسدن واقع اولان
 کلی اعدادی فوقده آحاد خانه سنکه اولان عده ضرب ایدوب سنکه

بکری عدد اول و مراداً التمه بصرف قویوب و بکری بی ایله دیبو حفظ
ایده سن بعده فوقده آحاد خانه سنه دورت جنس دن اولان عدد
تختده عشرات خانه سنه اولان دورت جنس دن اولان عدد بول
عشرات خانه سنه اولان عددی و تختده آحاد خانه سنه اولان
اعداده ضرباید سن و لده اولان یکی عددی الحاق ایله سننیم جمله
تیمقا و ج عدد اولور تختده مراداً التمه اوج عددی مرتبه عشرت دن
ثبت ایوب تیمش بیله دیبو حفظ ایله سن بعده فوقده دورت
جنس دن مرتبه آحاد ده اولان عددی تختده مرتبه مئانه اولان عدد و
مرتبه آحاد ده اولان عددی فوقده مرتبه مئانه اولان عدد و فوقده
مرتبه عشرت ده اولان عددی تختده مرتبه عشرت ده اولان عدد ضرب
ایوب و لده حفظ اولان بدی الحاق ایله سن سنسکان بیله عدد اولور
مراداً التمه مرتبه مئانه ثبت ایله سن سنسکی سکر ایله دیبو حفظ
ایده سن بعده فوقده مرتبه عشرت ده اولان عددی تختده مرتبه
مئانه اولان عدد و تختده مرتبه عشرت ده اولان عددی فوقده مرتبه
مئانه اولان عدد ضرب ایوب ایله اولان سکر عدد الحاق ایله سن
التمش تمش اولور تختده مراداً التمه مرتبه الوفه تمش عدد ثبت
ایوب ایله دیبو حفظ ایله سن بعده ایکی جائنه یعنی مضروب
مضروب ایله مرتبه مئانه اولان عددی برینه ضرب ایوب و لده
اولان عددی الحاق ایله سن اولور تمش اولور مراداً التمه عشرت
الف و مشات الوف خانه برینه یازوب جواب ویره سننیم ذکر اولان
دورتمس قوماشک قیمتاری برقلان اوجوز ایلی سن بیک بیله یوز اولور
درهم اولور چی همقد راجه اولور سه بوا سلوب و زره استخراج

اوله برین مثال

۴۲۱	۱۳۳	۱۲۲	۳۲۴
۵۱۲	۳۶۲	۳۵۶	۱۵۰

مثال آخر

مثال آخر شکل ناسع برقلان استخراج اولور زهر بیری بیان ایله قاعده کلیه ذکر
همه مقدار عدد اولور سننیم اوز لجه یضربا و تمی مراد اولسه مراد اولان قاعده
یازوب سن سننیم ایلی یوز تمش باره قوماش هر باره سی اوز لجه یه جمله نیک باسی
تمقدار اولور دیسار ذکر اولان عددی یازوب بصرف زیاده ایله جواب ویره سننیم
اولا ایلی بیک بیله یوز ایلی الحاق اولور برین مثال سننیم ایکی بیک دورتمس
باره قوماش هر باره سی یوز لجه دن تمقدار اولور دیسار ذکر اولان عددی یازوب
ایکی صرف یازوب جواب ویره سننیم ایکی یوز فرق ایلی ثبت اوجوز درهم اولور
برین مثال

۳۶۲۳۰۰۰

چیز ذکر اولان ایکی بیک دورتمس تمش اوج باره قوماش هر باره سی بیک لجه دن تمقدار
ایله اولور دیسار ذکر اولان عددی یازوب اوج صرف زیاده ایله جواب ویره سننیم
بکری دورتمس یوز بیک تمش اوج درهم اولور برین مثال

۳۶۲۳۰۰۰

چیز اولان بیک لجه یه ضرب ایتمک لسن دورتمس صرف زیاده ایله سن ایکی یوز تمش
ایلی سکر یوز بیک و اوز بیک درهم اولور برین اسلوب

۳۶۲۳۰۰۰

چیزیک صحیح ضرب ایتمک قاعده سننیم بر مقدار بیان اولدی یوز تمش
صحة و سفامتی معلومه او معینون میزان دیخی بیان اولور رفاعده اولدی
مضروب ایله مضروب ایله اولان عددی صفوز صفوز حساب ایله
مثلا مضروبده اولان عددی صفوز صفوز طرح ایلمک بقا قالدی و مضروب
یهمده اولان عددی دیخی صفوز صفوز طرح ایلمک سکر عدد باقی قالدی
بعده ششی سکره ضرب ایلمک فرق اولدی صفوز صفوز طرح اولدی
دورتم باقی قالدی یازوب بقا جمله ده اولان عددی صفوز صفوز
طرح ایلمک باقی قالدن عدد دورتم قانور سه صحیح اولور اما صفوز
صفوز طرح اولسان میزانده قاعده کلیه اولدر که اگر مضروب و اگر مضروب
یله و اگر تختده جمله ده واقع اولان عددی مجموع مرتبه آحاد ده فصل ایله

بیش در هر و خمیس کبری عدد اول و بود و یکس جمع ابدان فرق بین عدد اولی عدد مطلوب

مثال	مثال
۲۰ مال مفروض	۲۰ مال مفروض
۴۵ نتیجه مال مطلوب	۴۵ نتیجه مال مطلوب
۹۰۰	۹۰۰

مثال آخر بطریق خطای

یا قوت کو سترسه تا جردن قیمتی مقدار در دو سوال ایستار قیمتتک ناییده
 ربع سدی یوزسکان دینار در دیکسه اول مقدار یک اصل بها یا قوت
 مقدار واقع اولوز و کسوطی اوله که اصل مال ایستار دینار فرض ایستار
 بکری دینار اولوز و ربعی که اون بش دینار اولوز و سدی که اون دینار اولوز
 جمله ایستار فرقش واقع اولدی یازدق بش نتیجه مال مفروض بود اولوز
 ایستار که مال مفروض ایستی یوزسکان دینار ضرب ایده سنیکم اون
 سنیکم سکر نو ز عدد حاصل اولوز یازدق یوقوده یازدق و نیکم نتیجه
 مال مفروضه قیمت ایستار ایچی یوز فرق دینار واقع اولوز که قیمت یا قوت زور
 بومقدار واقع اولوز بش بونک شنی و ربعی اخراج اولدقده یوزسکان دینار
 واقع اولوز که عدد مطلوب به باقی مقدار حاجه اولوز سه بیان اولمان قاعده

مثال	مثال
۶۰ مال مفروض	۶۰ مال مفروض
۱۸۰ نتیجه مال مطلوب	۱۸۰ نتیجه مال مطلوب
۱۰۸۰۰	۱۰۸۰۰

بهرین استخراج خطای نظر ایستار
 کوهریم خطای آن ایستار بهله زاید اوله و با ناقص اوله و با یاری زاید و برسی
 ناقص اوله اگر ایستار بهله ناید با ناقص اوله و لاچی اولوز سه زباده اولدن
 اقل طرح ایستار باقی قانون عددی یازدق بش باقی اول دیر سنیکم مقسوم

صفوز قسم کراس لرم کلور برین مثال

۱۶ خزیه خیمه اول	۲۱ خزیه خیمه اول
۱۶ مقسوم علیه	۲۱ کراس خیمه اول
۳۰۶	۳۰۶

بیش اربعه اعداد
 متناسبه ایله اخراج
 اولوز سنیکم ناییده

یوقدر بومقدار بیان اولدی باقی مقدار حاجه اولوز سه بونکه کوره استخراج
 فصل کساع خطای واحد خطای ایستار اولوز سنیکم اولوز سنیکم اولوز سنیکم
 ایستار ایستار خطای سنیکم عملی یازدقده با وجه سنیکم در هر وقتکه سنیکم
 اولوز و نتیجه دخی معکوس اولوز سنیکم اولوز سنیکم اولوز سنیکم اولوز سنیکم
 مکدر در خطای ایستار مکدر در خطای ایستار ایستار ایستار ایستار
 اخراج جمع خطای واحد مکدر در خطای ایستار ایستار ایستار ایستار
 سنیکم سنیکم سنیکم سنیکم سنیکم سنیکم سنیکم سنیکم سنیکم سنیکم سنیکم
 خطای واحد خطای ایستار اولوز که مال مفروضه خطای ایستار در مال مطلوب
 سنیکم اولوز سنیکم اولوز سنیکم اولوز سنیکم اولوز سنیکم اولوز سنیکم
 خارج قیمت مقدار اولوز سه عدد مطلوب اولوز واقع اولوز اگر ایستار ربع و غیر
 مال مجموع جمع ایستار فرق بین در هر اولوز سنیکم ایستار ایستار ایستار
 کر که ایستار استخراج صریح اولوز که اصل مال ایستار ایستار ایستار
 در هر در و خمیس کبری دورن در هر اولوز و یکس جمع ابدان صفوز در هر اولوز
 نتیجه مال مفروض بود اولوز بش بومسکینی یازدق بعد کبری که مال مفروض ایستی
 فرق ایستار اولوز سنیکم نتیجه مال مطلوب بد صفوز زوز عدد حاصل اولوز بش
 بوظوز زوز عددی یوقوده یازدق سنیکم ایستار ایستار ایستار ایستار
 سنیکم یوز عدد واقع اولوز که طلب اولمان مال مجموع بود مقدار اولوز ربعی کبری

عنه اولسه كرك در بنگه مال مفروض اول خطاي مال مفروض اوله ويره
 بوايگي سندن حاصل اولان اعدادك قيسى زياده ايسه اقل زياده سندن طرح ايلك
 باقي قان عربي ياروب باقي نايه سنيكم مقسوم بدر بنده باقي نايه بايقه اوله
 نسبة ايله سن خارج قسمة بمقدار واقع اولورسه عدد مطلوب اول واقع اولور اكر
 خطا نيك رسي زياد و رسي ناقص اولاجي اولورسه ايجي خطاي جمع ايله سن ريبه
 ياره سنيكم بو ك اولديه سنيكم مقسوم عليه بنده خطاي مال مفروض
 اول عيني مال مفروض نايه ويره سن وعين مال مفروض اول خطاي مال مفروض
 نايه ويره سن بنگه اوله قسمة ايله سن جمع ايدوب ياره سن بو ك مجموع نايه بولر بنده
 مجموع نايه مجموع اوله قسمة ايله سن خارج قسمة عدد مطلوب واقع اولور
 مث لا اكر بخانه بمقدار مال واقع اولسه برنجه شخص كلوب رسي اول
 خانه يه كرسه خانه نك ايجنده مقدار مال وارا ايسه بر اول مقدار نجي
 الحاق ايدوب انا ايجندن اوج درهم الوب قسسه رسي ديغي كيروب
 ايجريده مقدار مال وارا ايسه بر اول مقدار نجي ايدوب ايجندن اون
 درهم الوب قسسه بنده رسي ديغي كيروب ايجريده مقدار مال وارا ايسه بر اول
 مقدار نجي الحاق ايدوب ايجندن بري درهم الوب قسسه بس باقي رنده قان
 اجه ظفوز درهم اولسه اول قدر ججه اصل خانه ده مقدار مال فرميشد نيك
 د لسك طرقي اولدرك اصل مالي سكر فرض ايلك بس سكر نجي الحاق اولدوقده
 اون ايجي اولدي ايجندن اوج درهم الوب اوج باقي قاندي بنده اول
 مقدار نجي الحاق ايلك كجه ايجي اولور ايجندن اون درهم الوب باقي اون
 ايجي درهم قاندي بنده بر اول مقدار نجي الحاق ايلك اونوز ايجي اولدي بس
 ديغي عدد دن كيدرك باقي كجه بس فالور بره خود ظفوز نايه كرك
 ايدوب كجه اولدي بس خطا اون ايجي واقع اولدي زياد در بنده اصل
 مالي بدي فرض ايلك بدي نجي الحاق ايلك اون دورتا اولور اوج درهم الحاق
 ايلك اون رنده قاندي بر اول مقدار نجي الحاق ايلك كجه ايجي عدد اولدي
 ايجندن اون درهم كيدرك اون ايجي عدد قاندي بر اول مقدار نجي الحاق ايلك

بجه دورت عدد اولدي بدي در شرا خراج ايلك اون بدي درهم باقي قاندي بنه
 خود ظفوز قاندي كرك ايجي سكر خطا واقع اولدي بس سكر كخطا نايه در
 اون ايجي دن كيدرك سن كخطاي اولدر سكر عدد باقي قاندي ياره سنيكم باقي
 اول بودر بمقسوم عليه اولسه كرك در بنده خطاي اولدرك اون ايجي در
 ايجي مالك عينته اوره سنيكم بدي در يوز اون ايجي اولور و سكر ك
 خطاي نايه در مال اوله اوره سنيكم سكر ذرا اتمش دورت حاصل
 اولدي بنده بوايكي حاصلك قان اكر نايه طرح ايله سن باقي
 فرق سكر فالور بو ك باقي نايه بولر ك مقسوم بنده باقي نايه
 باقي اوله قسمة ايله سن بعين فرق سكر سكره قسمة ايله سن خارج
 قسمة ايجي واقع اولور بس جواب ويره سنيكم اصل مال كيم خانه قوتلشد

ايجي درهم برين مثال

اصلا مال	خطاي اول	مال مفروض اول	خطاي اول
۶	۱۲	۷	۱۲
۱۲	۸	۱۴	۸
۳	۱۶	۳	۱۶
۹	۷	۱۱	۷
۹	۱۱۲	۱۱	۱۱۲
۱۸		۲۲	
۱۰		۱۰	
۸		۱۲	
۱۲	۸	۱۲	۸
۷	۶۴	۲۴	۶۴
۹	خطاي نايه	۷	خطاي نايه

مث لا اكر بر شاجر بمقدار مال ايله بخانه
 كيدوب بس كلوب كوزد وكي مناعل صا ايجي
 برده رهي سرده رهي نجي فايده ايدوب بس
 جمله مال دن بدي يوز اونوز اجه خرچين اونده قلوب ما عا س الوب
 سفر شانه كيدوب كوزد وكي قوما نجي صا ايله ده هر اون اجه سي اون ايجي

رتک در همه فتار روز و بوجهه نونک چندین خدا اید روز و نصف اشیا
 بوجهه و زره زیاده اید روز و نوز بدی در هم او لورا اصل اول مال جهول
 بو مقدار او لور مسئله دیگر اکثر مال جهولی مرغ ایست و نه حاصل او لور
 در ده اصل مالی ایچی یوز سکسان کلسه ضرب اولدوقده و ایچی یوز
 سکسان در هم زیاده سی دخی اولسه اصل اول مال جهول مقدار اولوق
 کر که در طریق اولدو که اصل اول مال جهولی بر شی طوتا و زوجون نفسنه
 ضرب اید روز بر مال حاصل او لورا اول بر مالی دورت در هم ضرب اید روز
 دورت مال حاصل او لور که مقدار ایچی یوز سکسان شی و ایچی یوز سکسان
 دورت در هم اولسه کر که در شی مالی سه اندور روز اشیا مرغ اید روز
 و بیش در هم او زره زیاده اید روز مقدار دن و مقارن دخی بوشبه او زره
 نقص اید هر روز بک وجهه نونک چندین لور روز و نصف اشیا بوجند
 او زره زیاده اید روز بیش در هم او لور جواب و و روز که اصل
 اول مال جهول بیش در هم او لور مسئله دیگر مال جهول اولسه اول
 مال کیدو نفسنه او رسک نه حاصل او لور مسئله تکرار اول مال جهول
 او رسک او تورا ایچی کره مرغ اصل مال جهولی اولسه و او تورا ایچی مغلی مال
 جهول زیاده اولسه اصل اول مال مقدار اولوق کر که در طریق اولدو که
 اصل اول مال جهولی بر شی طوتا و زوجون نفسنه او روز بر مال حاصل
 او لورا بر مالی بر شیبه دخی او روز بر کب حاصل او لور که اول مقدار
 او تورا ایچی مال او تورا ایچی شی اولوق کر که در اول شویه کر که بر مال
 او تورا ایچی شی و او تورا ایچی در هم مقدار او لور پس نصف اشیا مرغ اید
 نه او لور سه در هم او زره زیاده اید روز و بوجهه نونک چندین خدا اید روز
 و نصف اشیا بوجهه او زره بینه الحاق اید هر روز او تورا ایچی در هم حاصل
 او لور جواب و و روز که اصل مال جهولی او تورا ایچی در هم او لور بانی و جنس
 مسئله مقدار واقع او لور سه بوقیاس او زره اخراج اولنه او جیحی فضل
 مسابله مقترقه بمانده در اکثر مال جهولی ایچی نغمه کسبه حصه اولدو

دلیل

دلیل اما بر سنه نشان مال و بر سلا و ایچی مرغ مال و بر سلا و ایچی
 نصف سدن و بر سلا و اسلوبا و زره بومالی قسمة ایسار تمام اولسه بک
 نشان مال حصه الان الدوخی مالونک سد سن زیاده ربع مال حصه
 الان الدوخی مالونک ربع بر دایسه و نصف سد سن حصه الان الدوخی حصه
 نونک نصف و نصف سد سن بر دایسه و بوبره ایلدو که مال جمع ایدوب بواژه
 بر او قسمة ایسار تاها او ایچی حصه اری نشوب نقصان اولسه بوقدر که
 اصل اول مال جهول مقدار او لورا و لور هر بری بوالدن اول مقدار حصه امش
 او لور طریق اولدو که مالی بر شی و بر شی بر در هم طوتا و در پس بر شی صاحب
 نشان و بر شی صاحب ربع و بر شی صاحب نصف و سد سه دور روز
 و بوقدره بیان اولشان او زره بوحصه لور دن ایلدو که جمع اید روز
 سد سن شی ربع قسم و نصف در هم نصف سد سن در هم او لور چون بوجهه نونک
 او زره اسنده قسمة اید روز عاید اولان حصه اولدو که اولان حصه بر شی
 بعد اولدو که فاشدر اسکاتم اولدو که صاحب نشان یا ننده ثمان اشیا
 یک شی و نصف سد سن قسم و سد سن در هم نونک نصف سد سن در هم او لور که بومعاد
 ثانی یک شی و ثانی قسم و نشان یک در هم اولوق کر که در صاحب ربع بمانده
 خمسة اسداس قسم و نصف شبع یک شی و سد سن در هم نونک نصف سد سن در هم
 او لور که بومعاد اول و لور شمشک رعد و قسم و ربع یک در هم او لور و صاحب
 نصف سد سن یا ننده فاشد اسداس یک در هم و شبع در هم و نصف شبع یک
 شی و نصف سد سن قسم او لور که بومعاد نصف سد سن یک در هم اولوق کر که در
 پس صاحب نصف سد سن بشلیلی و بوقدره اید لور یعنی جیحی جنس
 وضع ایسار اول نصف سد سن قسم و نصف سد سن قسم ایسقاط اید لور بوقدر
 نصف شبع شی و نصف شبع شمشک وضع ایلدو نونک نصف سد سن شی قالدی
 پس نصف سد سن در هم نونک اسداس در هم و شبع در هم ایسقاط ایلدو
 نونک اسداس در هم نونک نصف سد سن در هم قالدی که اول مقدار نونک نصف
 شی او لور که پس بومعاد لور کلیدی بر شی و نونک سد سن او لور که کینه

بني معكول اولدي مختص قسم بعدا زمقالبه ثلثة اسكاس و نصف سد و قسم معكول
سدس بني و ثلث نصف سني و نصف شمع درهم اولور جزا شني درهم بدل
ايملك نصف شمع درهم اولور ثلث اسكاس و ربع درهم و ربع معكول
ثلثة اسكاس و نصف سدس قسم اولدي بس لازم كلورده قسم ابي درهم و بني شمع
درهم اوله و مجموع مال الجمل كبري ابي درهم و بني شمع درهم اولور اول تقديره صفا
ثلثان اولر طقوز درهم طونلور سدس و الملق و صاحب ربع ابي درهم و بني شمع
درهم اولور نصف و نصف سدس درهم بر ذلر جمله بر ذلر جمله جمع الحاق و ثلثه
مساواة اوزره قسمة اولدق فلصكره صاحب ثلثان و ثلثان اصل مال و صاحب
بمربع ربع مال و صاحب نصف سدس و نصف سدس مال ششور مسئله اخري
بومال ششور ابي قسم ايملك مختلف بر قسمة قسم اول و بر قسمة قسم ثاني ديواد
و بر سدس بس بر درهم قسم اولان اولر قسم ثاني اوزر سبه زياده اليملك قسم ثاني
ايكي كتر قسم اولك با قسمة مقدار اولسه و اسبق بر درهم قسم اولي بر سبه كورسد
و بر درهم دخي قسم نائيدن اولر قسم اول و بر سبه الحاق و زياده اليملك قسم اول
سكسل ابي كس با قسمة ثاني مقدار اولسه اصل اول مال الجمل بمقدار اولر
كبر كنه درهم قسمي مقدار اولور طبق اولدق كنه قسم اولي بر سبه صونا روز درهم قسم
اولدن كنه روز قسمة ثاني اوزر سبه زياده ايدو سرور قسم اول بر سبه اولر درهم قاور
بر درهم قسم ثاني معكول ابي شني ابي درهم اولور بعد ه بر درهم قسم نائيدن
كبر و كتر و سبه قسم اول اوزر سبه زياده ايدو نوم قسم اول بر سبه اولور
قسم ثاني ابي شني ابي درهم قاور بعد قسم نائيدن كبر درهم اولر قسم اولك
اوزر سبه زياده ايدو نوم قسم ثاني ابي شني ابي درهم قاور اول تقديره
قسم اول بر سبه اولور بوسونان لارن كورده بر سبه بر درهم معكول اسكاس
ايكي قسم ثاني مقدار اوله يعني بر درهم و بر سبه معكول بوزال ششور دور سني الا
بوز كبري سكر درهم اولور بعد از كبر مقابله بوزال ششور بني معكول اجوز
يكثي طقوز درهم كورده كميته بر سبه ابي درهم و ابي جزا اولور جمله بوز كبري
جزا بر درهم اولدن بس جواب و بر و در كنه قسم اول بومقدار اولور و قسم ثاني بر درهم

اولر جزا

و

و ابي جزا اولور جمله بوزال ششور درهم اولدن و جزا بوي قسم جمع ايدو روز ابي
درهم و طقوز جزا اولور كه اصل مال الجمل بومقدار اولور ابي قسم ايملك مسئله
اخري كبر سبي بر نه كوند سكر اما شوله اصم لسه كبر فرسخ بوي ابي بلك
ايكي بوز ادم ارسنه بويك بوله متوجه اولسه بلك ابي بوز اولر جزا ادم
كند كند صكره بر سب ابي بويك عقبنده كوندريك افضا اليسه
اولي بلك عقبنه بر سب دخي كسبه بر سب ابي بوزال ششور
درم اذ فرسخ اولسه ا كسي بيله سكر نسل اول تقديره بلك ناي
بلك اوله مقدار بر مانده بششور ديسلر طر بوا ولد كرا اول ابي بوزال ششور
دور بر عله ي بلك ابي بوز فر قش عددين نقص ايدو هر و بششور سكا
بر قاور بعد بلك ابي بوز فر قش ابي بوزال ششور درم اوزر سن
نه حاصل اولور سبه بششور سكا بر عدده قسمة ايدو سن بلك دورن
بوز كبري ابي عدو ششور خارج قسمة واقع اولورده بويك ابي بوزال ششور
كام ك بلك اولور ادم صر ب ايدو هر و بر حاصل اولور سبه بلك ابي بوز
فر قش عدده قسمة ايدو هر و خارج قسمة بلك دور بوز طقوز عدد واقع اولو
بر سب ربع واقع اولور بس جواب ويره سنيك بلك ثاني بلك اوله بلك
دور بوز كام طقوز كام بر سب كامده تيشمن اولور بويك نائيدن كامدر
بويك بركه لازم اولورده بلك اول ابي بلك ابي بوز فر قش ابي كام بر سب كام
كتمش اولور هر كاه كبر اصل مسئله واقع اوله بوقباس اوزره استخراج
ايدو سن مسئله اخري كبر مال الجمل بولك ثلثي و ربع و سب ابي جزا
فرق طقوز درهم و ثلث درهم و شمع ثلث درهم اوزر سبه اوزره سن بوجهه ثلث
ثلثان و ربع و سب ابي جزا بوز طقوز درهم و ثلث درهم و شمع ثلث درهم
كيدر سلك نسبه فاسه اصل اول مال الجمل بمقدار اولر كبر كبر فر
اولد كبر اصل مال الجمل بوي بر سبه طو تاروز اصل ثاني بر قسم بس رشم معكول
بر سبه ثلث و ربع و شمع بر سبه اوجوز طقوز درهم و ثلث درهم و شمع ثلث
درهم اولور بس بر عد طلب ايدو نوم كه ثلث ربع و شمع كسور سز حقه اول

سکنان دورت واقع اولدی و سکن دورت عدلک نالت و ربعین و ربعین استخراج
 ایده لور جمع ایده لور اتمش برعد اولدی و اتمش برعدی سکنان دورت
 عدلدن تقصا ایلک بکری اوج عدلدی که معادل اوچوزم و قفقوز درم
 و نلت درم و شمع نلت درم اولور بکری اوچوزم و قفقوز نالت
 درم و شمع نلت درم سکنان دورت عدله ضرب ایده روزنه حاصل
 اولور سکه بکری اوجله قسمة ایده روز خارج قسمة بیک اکی بوز اتمش
 اینی درم واقع اولدی بکری مال نانی بو اولور بکری اوچوزم و قفقوز
 درم و نلت درم و شمع نلت درم بو بیک اکی بوز اتمش اکتیدن طرح
 ایده روز قفقوز بوز بکری درم و اکی درم و نلت درم و شمش شمع
 نالت درم باق قانور که بکری عدل بری و نلت و ربع و شمع شی اولور
 پس هیچ شی سکنان دورت طو تار و چون نالت و ربعین و ربعین
 از ریزه زیاده اید روز بوز قفقوز اولور که اول معادل قفقوز بوز بکری
 آلی درم اولور و نلت درم و شمش شمع درم طو اتمش ایدی بکری هیچ
 شی یعنی سکن دورت عدلی بشیوز بکری اکی درم و نلت درم و شمش
 شمع نلت درم ضرب ایده روزنه حاصل اولور سکه بوز قفقوز بوز
 قسمة اید روز بشیوز و تورا اکی درم و بوز اون اکی جزء جمله بوز قفقوز
 بشیوز درم اولور نالت خارج قسمة واقع اولور پس جواب و پرور اولور
 اصل اول مال هم اول بشیوز او تورا اکی درم و بوز اون اکی جزء واقع
 اولور هر مسئله که بجنس واقع اولور بوقی اس و زره استخراج اولور
 مسئله آخری اشکر سکنان دورت درم دورت قسمة اولور سکه اول اکی
 قسمة ثانی اوجینه قسمة ثالث دور دنجی به قسمة رابع بشیوز ضرب ایلک
 حاصل جمله اقسای بر واقع اولور سکه اول تقدیر چه قسمة بمقدار واقع
 اولور که در طرف اولور که قسمة اولی نصف شی طو تار و راجی شی
 ربع شی طو تار و رور دور دنجی قسمة شی طو تار و رور پس برعد اولور
 نصف نالت و ربع خمس کسور سبجه اولور عدل اتمش واقع اولدی و اتمش

عدل

عدلک نصف نالت و ربعین و ربعین استخراج ایدور جمع ایلک اتمش ایدی اولدی
 بو اتمش ایدی و صقلیا لور بعد اصل نالت که سکنان دورت ایدی بکری
 اوره لور یعنی اتمش عدله ضرب ایده لور دورت بیک سکر بوز اتمش عدل
 اولور بوز نالت نصف نالت اکی بیک و بوز اونور عدل در اتمش ایدی عدله قسمة
 ایده روز او تورا درم و قفقوز اوج جزء جمله اتمش ایدی جزء درم اولور
 خارج قسمة واقع اولور مقدار شی اول بو مقدار او لور بعد دورت بیک سکر بوز
 اتمش عدلک سکتی که بیک اکی بوز بکری عدل در اتمش ایدی عدله قسمة ایدور
 بکری درم و اوج جزء خارج قسمة واقع اولدی کسمة قسمة ثانی بو مقدار اولور
 بکری دورت بیک سکر بوز اتمش عدلک راجی که بیک اکی بوز اونور عدل در
 اتمش ایدی عدله قسمة اید روز اونور درم و اتمش جزء جمله اتمش ایدی جزء
 درم اولور نالت خارج قسمة واقع اولور اوجی قسمة بو مقدار واقع اولور بکری
 دورت بیک سکر بوز عدلک خمس کسور قفقوز اتمش ایدی عدل در اتمش ایدی عدله
 قسمة اید روز اونور اکی درم و قفقوز جزء خارج قسمة واقع اولور که دورت
 قسمة بو مقدار واقع اولور چون بوقی سکنان دورت ایدی درم واقع اولور
 حاصل ضرب همه اقسام بر واقع اولدی بو بونه مساکم هم کاهک واقع اولور
 بوقی اس و زره استخراج اولور مسئله آخری اشکر سکنان دورت
 دورت قسمة المساکم مختلفا ما سولیلجه ایلک که اولور قسمة نصف
 کم اتمش و اکی قسمة نالت کم اتمش و اوجی قسمة ربع قسمة اتمش
 و دور دنجی قسمة خمس کسور المساکم جمله اقسام بر اولور سکه اول تقدیر
 هر قسمة بمقدار اولور که در طرف اولور که قسمة اولی شی طو تار و رور
 نصف ایلک بر شی فالدی و اکی قسمة بر شی و نصف شی طو تار و رور نالت
 تقصا اید روز بر شی فالور اوجی قسمة بر شی طو تار و رور نالت شی
 طو تار و رور چون ربعین تقصا اید روز بر شی فالور دور دنجی قسمة بر شی
 و ربع شی فرض اید روز چون خمس شی اید روز بر شی فالور چون جمله
 اقسای جمع اید روز اکی شی و نصف سدس شی اولور که معادل سکنان

هر يك راجه مقدار استن • مستوف او را سزا گفتن بحاسب ياد لير •
 تاجري را بوزن جوهره باره بي نظيره خوب تا بان منوره بقا شاه امير •
 بود الماس باقوت و لعل و ياسمن • قيمتش كردت جوهره بان داناي خبير •
 هر كجى كرا از هزار افلورى كرازيك ديكر • از بهاي هر كجى زيبا سكره دلاور •
 نصف باقوتش به كرا ندر لعل ايقت • نك الماسش بها باقوت را
 نريد بصير • هم بهك الماس را كره نك لعلت اي جوان • آنچه اين دانش
 سزا باشد به اولاد دوزير • هم بهك جمله را كرا ندر از زوي حساب • از فلور
 هر دو هزار آمد و نيك نيك كره • بومستاه نك اسفنجك طرفي
 اوله كه نم باقوتش بر شطونار روز لادم اولدي كه نم لعل بيك دينار الا
 نصف سنجي اوله و نم الماس يدي يوزا ليدى دينار و نم ريشي اولور چون
 بواج نمي جمع الماسك بش نم ريشي و بيك يدي يوزا ليدى دينار اولور كرا كه
 اوله كرا لايكي بيك ايكي يوزا ليدى دينار اولور كرا كه در چون مقابله •
 ايد هر ورش نم بيك شى معادل دور يوزا ليدى دينار اولور بش بومعير
 لادم اولدي كه بر شى معادل ليدى يوزا ليدى دينار اوله نم باقوت بومقدار
 اولور لادم اولدي كه نم لعل التي يوز قرق دينار اوله و نم الماس سكر يوز
 قرق دينار اولور چون بواج نم جمع اوله ايكي بيك ايكي يوز دينار اولور هر نه
 وقت كه بواصل مستاه واقع اوله بوقاعده او زره حيسان اوله مستاه
 اخيرا كرا دورت باقوت او سكه باقوت ثاني بيك دينار دن مثل ربع نم
 باقوت اوله كره اوله و نم باقوت ثالث بيك فلور دين مثل نك
 نم باقوت ثاني كمدد و نم باقوت رابع بيك فلور دين مثل سلس
 و نم باقوت اول بيك فلور دين مثل نصف نم باقوت رابع كره اوله
 نم باقوت ثالث كره در هر بيك هم باي اوله تقديره بمقدار اولور دينار
 طرفي اوله كه نم باقوت اولي بر شى طونار روز لادم اولدي كه ايكي
 باقوتك نمي بيك دينار اوله لادم ريشي و او جسي باقوتك نمي
 آيتي يوزا ليدى دينار و نكش دينار و نصف سكرش ريشي اولور

و دور بجي باقوتك نمي آيتي يوزا ليدى دينار و نكش دينار و نصف سكرش
 باقوت سكر يوز سكر دينار و بش سكرش و نكش سكرش و دينار الا سكرش
 نصف سكرش ريشي بس بومعير لادم كلور كه ريشي قرق دينار و نكش
 نكش نكش ردينا الا بجزه جمله يوز قرق دينار و نكش ريشي و لادن بومعادل
 بيك دينار اولور چون بوني حكما ايد هر وردي مقابله ايد هر وردي الجبر
 و المقابله ريشي بشيونالتي ايكي جزء اولدي جمله بشيونيش ايكي جزء دينار
 اولور خراب و ريه لوم نم باقوت اوله بواور لادم كلور ايكي باقوتك نمي
 سكر يوزا ليدى دينار اوله و نم شى جزء اوله جمله بشيونيش ايكي جزء دينار
 اولور و او جسي باقوت يدي يوزا ليدى دينار اولور يوزا ليدى دينار و دورت جزء
 و دور بجي باقوت سكر يوز سكر دينار و دور الماس سكره اولور جمله يمتش ايكي
 جزء ردينا اولور چون دورت بايه باقوتك نمي جمع اوله اوج بيك
 اوج دينار اولور هر مستاه كه بوجس واقع اوله بوقياس او زره اخراج
 اوله مستاه اخيرا كرا اوج باقوت اوله نم باقوت اول بيك دينار دن
 مثل نصف ثاني اكس كدر و نم باقوت ثاني بيك دينار دن مثل
 نكش نم باقوت ثالث كره و او جسي باقوت قيمي بيك دينار دن مثل
 ربع نم باقوت اكس كره بنلسه چون بواج باقوتك نمي جمع اوله
 ايكي بيك يوز دينار اوله اوله تقديره هر باقوتك نمي بمقدار اولور طرفي
 اوله كه ايكي باقوتك نم باقوتك نم باقوتك نم باقوتك نم باقوتك نم باقوتك نم
 دينار الا نصف يك شى اولور ريشي لادم اولدي كه او جسي باقوتك
 نمي يدي يوزا ليدى دينار الا نم ريشي اولور چون نكش نم او جسي باقوت
 نمي بيك نكش دينار دن نقص اوله يدي يوزا ليدى دينار الا نكش نم
 ريشي اولور ايكي باقوتك بهك شى بومقدار اولور چون ايكي باقوتك نمي
 نصفي بيك دينار دن نقص اوله التي يوز ريشي دينار و سكرش نم
 ريشي فالور بهك باقوت اوله بواور چون بواج باره باقوتك نمي
 جمع اوله ايكي بيك يوز ريشي دينار و نكش سكرش نم ريشي حاصل اولور

دور
 كره

بود معین از نوا اولدی که بش سندن زین معادل تمش بن دینار اوله اوله
 او پنج شمش سندن که ایی در پنج قری سکر در برینه ضرب با ایلک قری سکر حاصل
 اولدی بکده تمش دینار قری سکر و اوروز نه حاصل اولور سه پنج سندن
 تمشه اوروز ربعی شمه ایدم روز بدی روز بخوبی بدی دینار حاصل اولدی کس
 ایدی خارج بولوق اولور پس جواب ورور و نکه ایی باقی نکه باسی که رینی طوش
 ایدق بدی روز بخوبی دینار اوله لازم کادی که بهت باقوت اولی روز و
 دینار اوله او پنج سندی باقی نکه باسی سکر روز قری سکر اولور چون بواج صیق
 جمع ایلک ایی بک یون دینار اولور و هر مسئله که بوجش واقع اوله بوقاس
 اوروزه اخرج اولنه مسئله اخیری که نوبه عمر و هجده مسئله که سنو ک مالک
 خمسین بکایور نه مال بدی درهم اولسون دیکسه و عمر و دخی نریده دیکسه که
 سنک مالک سنک بعض نم ملدن تقص اولنسه نم مال یکری بواج درهم
 فالور دی دیکسه اول تقدیجه هر بربک مالی مقدار اولور هر بواج اولد که
 اصل مال بدی برینی صونار روز و اصل مال عمر و بواج یکری بواج درهم و پنج
 شی صونار روز چون خمس مال عمر و مال نریده اوروزنه آتوره لوه مال
 نریده برینی خمس شمع بنی و دورت درهم و بی خمس درهم اولور که بومعادل
 بدی درهم او سن که بعد از مقابله برینی و خمس شمع بنی معادل
 ایی درهم باقی خمس درهم اولور بومعیندن لازم اولدی که شی معادل ایی
 درهم و نکت درهم اولور پس اصل مال نریده بومقدار اولور چون مال نریده
 یکری بواج اوروزنه نریده ایدم لوه یکری بواج درهم و نکتان درهم اولور
 جواب ورور و نکه اصل مال عمر و یکری بواج درهم و نکت درهم اولور مسئله
 اخیری که دورت کسه نولک مال لوی و سه اما اولی کدی و مال نکت نرینه
 ثانیه اورسه ایی کدی و مال نکت نرینه او پنج بواج و سه ایی کدی
 مال نکت خمس دور بخوبی و سه دور بخوبی کدی و مال نکت سندن اولی کدی و
 جمله سنک مالی برابر و سه اول تقدیجه اول کشیلک هر بربک مالی مقدار
 اولور دیکس برینی اولد که اولی کدی و سه نولک مالی برینی صونار روز و ایی سنک

مال

مان اوج درهم طونار روز چون یکم برده من فالدر بواج اول وقت ایی کدی مال
 باقی فالدی اولک مالک برینی ایدی درهم و ربع برینی اولور او پنج نولک مالی
 برده و ربع درهم شی صوبت لوجن خمس فالدره و باقی مقدار فالدره
 ایی نولک ثانی بله ایی درهم و ربع برینی اولور و دور بخوبی نولک مالی
 ایی درهم و عشر درهم بواج ربع شی اوج خمس ربع شی نولک مالی فالدره لوه
 اول باقی فالور او پنج شی نولک خمس مالی ایی درهم و ربع شی اولور چون سندن
 مال ربع ایی باقی مالی اولد اوروزه در ربعی اوج خمس ربع شی نولک مالی
 و عشر درهم اوج ربع شی آتوره لوه مال اول ایی بله اوج ربع شی و اوج خمس ربع
 ربع شی و ربع درهم و عشر درهم اولور که اول ایی درهم و ربع شی و سه کدی ایدی
 پس مقابله ایدم هر و خمس سندن وضع ایدم لوه بعد از مقابله کدی برینی
 لوه کلور که کسب بواج تور نرینه اول اوج درهم اولدی بواج جزء بواج جزء برده
 پس جواب و ربع لوه که کدی مال اول اوج درهم و اوج جزء اولور او پنج مالی بواج
 درهم و اوج کدی مالی ایی درهم و نصف و جز اولور و دور بخوبی مالی ایی درهم
 و اوروز در بواج لوه بواج جزء برده اولد که لوه اولدی که کسب هر بربک
 حصه نریده ایدم کدی و سه صکره هر بربک مالی ایی درهم و اوروز بواج جز اولور
 جمله قری بواج جزء برده اولدن باقی هر وقت بوجش مسئله واقع اوله بوقاس
 اوروزه اخرج اولنه مسئله اخیری که یکری بدی درهم ایی مسئله مختلف
 دینسه اولی اقل اوله آک نریدن تقص ایدم سن فضل که اکثر نریدن
 فالور سه قسم اصغر ضرب ایدم سن حاصل اولور سه برینی قسم اقله ضرب
 ایدم سن سکان سکر قسم اقل مقدار حاصل اولور اول تقدیجه هر قسم مقدار
 اولی که کدی برینی اولد که قسم اقل برینی صونار روز و قسم کدی یکری بدی درهم
 الا برینی اقل فضل یکری بدی درهم برینی اولور چون قسم اقل فضل به اوروز
 یعنی برینی یکری بدی درهم الا ایی شی اوروز یکری بدی شی الا ایی مال
 حاصل اولور چون بواج صلی قسم اقله اوروز و یکری بدی مال الا ایی
 کتب حاصل اولور اول معادل سکان سکر شی اولی کدی که چون برینی

تم

جگر اید در روز بکری بدی مال معادل ایکی کب و سکنان سکرخی اولور
 بونی اید هر روز تا یک ایکی مال و سکنان سکرخی معادل بکری سکرخی اولور
 چون مالی ره کوزه لوم بونسه اوزره اشاء دخی نقص اید لوم برمال
 و فرق دورت درم معادل اولون قیوم سخی اولور بعد ده نصف اشفاء ربع
 اید هر روز دیگی بو حاصل از نقص اید هر روز باقی فلان وقت چند پنج بار روز
 اولیه درم ربع درم حاصل اولور چون بودی نصف اشفاء اوزر سینه
 اهر روز درم سکرخی اولور دینه لوم که قسم اول بود مقدار اولور یعنی سکرخی
 اولور که اولدی که قسم اکثر از نصف دور درم اوله و بویکی شمسک متصله
 اولور درم اولدی هر وقت بو اصل مسئله واقع اوله اسلوب غنور اوزره اخراج
 اوله مسئله دیگر طقسان اوج درم ایکی قسمه مختلف دیسلا امت
 شوکه اکثر درم قسمه ایله خارج قسمتی قسم اکثر اوزر سینه زیاده
 اید سن و بوجهله قسمه ایله ضربا بیلدک دورت بکری سخی حاصل اولدی
 اول تقدیرجه هر قسم مقدار اولون کرک درم برقی اولدی که قسم اولی ربعی طوتار
 و قسم اکثر مقسوم اولسه کرک طقسان اوج درم اکثر ربعی طوتار
 پس قسم اکثری قسمه ایله روز طقسان اوج جزء و چند کلام
 درم خارج قسمه اولور چون خارج قسمتی مقسوم اوزر سینه زیاده اید روز
 مجموعین مقسوم علیه اولور ربعی طقسان اوج درم و طقسان اوج جزء
 چند اکثری اکثر درم ربعی اولور روز طقسان ایکی ربعی طقسان درم اوج
 درم اکثر مال حاصل اولور که اول معادل یک دورت بکری سخی درم
 اولون کرک که پس بعد الفایله طقسان ایکی ربعی معادل برمال و بیلدک
 ایچینور اولور ایکی درم اولور اول وقت نصف اشفاء هر قدر روز دیگی
 بو حاصل از اکثر روز بدی بوز سکنان دورت فالور پس بوسلفات
 جزین صونارون اول جزء بونصف اشفاء نقص اید هر روز اولی سکرخی باقی
 فالور جواب و دورت که قسم اولون سکرخی اولور پس اکثر اولور که قسم
 اکثر بخش درم اوله و خارج قسمه دورت درم و سلس درم بوجه

اولور

اوزر قیاس اید مسئله اخری اگر دینسک کخمین مال ایچین سماع الیه جمع اولسه
 اولور درم و چهار ربع حاصل اولسه اصل اول مال ایچین مقدار اولون کرک کلام
 طریق اولدی که پنج خمیس پنج سیمه اولور و ربعی سخی درم بدی اولور روز
 اولون بخش حاصل اولور چون اولون بخش درم کخمی الیه سماع جمع اید روز
 اول ایکی اولور بواول ایکی حفظ اید لوم پس اولور درم و چهار ربع اولور
 شد درم اولور روز حاصل اولور سینه اولون ایکی همدده قسمه اید سن و توز اوج
 درم و اوج ربع خایج قسمه اولور پس جواب ویره لوم که اصل اول مال
 ایچینور اولور اوج درم و ربعی درم اولور مسئله اخری اگر یکسره بر مقدار
 مال ایله تجارت ایسته اول دفعه اوج مال مقداری فایله ایسه بوجهله
 اوج درم درویشیه و رسته ایچین دفعه سفره وارسته مالی ایکی کدومیشله
 فایله ایسه بوجهله دن پس درم درویشیه و رسته ایچین دفعه تجارتیه
 کسته مالی بکدومیشله فایله ایسه بوجهله دن بیلدی درم تصدق ایسه باقی
 فایله سن و صایسته اوج درم قاسمه اصل اول کسسه نونک مالی مقدار
 اولور طریق اولدی که اصل اول کسسه نونک مالی ربعی طوتار و چون سفره عینه
 ایله اوج ایچین سفر لریندن اوج سخی فایله حاصل اولور پس جمله مال دورت سخی
 اولور بوجهله دن اوج درم صدقه و بیلدک مال اوج دورت سخی اکثر درم
 فالور چون ایچین سفره عمر ایله ایچین مال مسئله فایله اولسه یعنی سکرخی
 سخی اکثری درم فایله حاصل اولسه اصل سیرمه ایله فایله اولون ایچین سخی
 اکثر طوتار درم اولور بوجهله دن پس درم تصدق ایسه باقی اولون ایچین سخی اکثر
 اولون دورت درم قاسمه کسیر و اوج سخی سفره عمر ایله کدوم مال
 مقدار فایله حاصل اولسه پس جمله بکری دورت سخی اکثری سکرخی اولور
 بوجهله دن بیلدی درم تصدق ایسه باقی مال سکرخی دورت سخی اکثر اولور پس
 درم اوور اول معادل اوج درم اولون کرک که چون جبر اید روز بکری
 دورت سخی معادل اولور سکرخی اولور پس اوزر اولدی که کسسه مال درم
 درم و نیم درم و سلس درم اولور پس جواب ویره لور که اصل اول کسسه

۱۲۸۷	۷۷۸۷	۶۰۰	۷۰۰
۶۱۹۵۰	۷۰۰	۱۳۰۰	۱۰۰۰
۵۸۷۰۰	۷۰۰	۱۰۰	۱۰۰
۴۲۹۰۰	۴۳۹۵۰	۱۰۰	۱۳۰۰
۱۰۰۰	۷۰۰	۲۷۰۰	۲۷۰۰
۰۰۰	۰۰۰	۵۰۰	۵۰۰
۶۰۰	۷۰۰	۴۳۰۰	۳۰۰
۱۲۰۰	۱۵۰۰	۳۰۱	۳۰۱
۱۰۰	۱۰۰	۴۸۴۹	۴۸۴۹
۱۰۰	۱۳۰۰	۷۸۹۸	۷۸۹۸
۲۰۰	۲۰۰	۱۱۱	۱۱۱
۵۰۰	۵۰۰	۷۵۸۷	۷۵۸۷
۱۴۰۰	۵۰۰	۷۷۸۷	۷۷۸۷
۲۸۰۰	۴۰۰	۷۷۸۷	۷۷۸۷
۳۰۱	۳۰۱	۷۷۸۷	۷۷۸۷
۳۳۳۳	۳۳۳۳	۳۳۳۳	۳۳۳۳
۹۸۹۸	۸۳۹۸	۷۰۰	۷۰۰
۱۱۱	۱۱۱	۱۱۱	۱۱۱
۴۷۸۷	۴۷۸۷	۴۷۸۷	۴۷۸۷
۸۰۰	۸۰۰	۸۰۰	۸۰۰
۱۴۰۰	۱۴۰۰	۱۴۰۰	۱۴۰۰

۱۱۵	۱۱۵	۱۱۵	۱۱۵
۰۴	۱۴	۱۴	۱۴
۰۴	۱۴	۱۴	۱۴
۰۴	۱۴	۱۴	۱۴
۰۴	۱۴	۱۴	۱۴
۰۴	۱۴	۱۴	۱۴
۰۴	۱۴	۱۴	۱۴
۰۴	۱۴	۱۴	۱۴
۰۴	۱۴	۱۴	۱۴
۰۴	۱۴	۱۴	۱۴

مالي بومقدار اولورده مسئله نه بو جيس واقع اوله بو قبال اوزره استخراج اولنه ديويك تاب بو جمله ح ك د اولندي

هر كيم بوندا استفاده ايده

تولمك و كابتك رو حنه دعا

ايلوب هر چو در كه رفائحه

شريفه تلاوت

ايده

۱۱

۱۲

۱۳

۱۴

۱۵

۱۶

۱۷

۱۸

۱۹

۲۰

۲۱

۲۲

۲۳

۲۴

۲۵

۲۶

۲۷

۲۸

۲۹

۳۰

۳۱

۳۲

۳۳

۳۴

۳۵

۳۶

۳۷

۳۸

۳۹

۴۰

۴۱

۴۲

۴۳

۴۴

۴۵

۴۶

۴۷

۴۸

۴۹

۵۰

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 الحمد لله الأعلى
 وبقديم الشكر الأوبي والصلوة على محمد وفضل النوري وعلى له
 واصحابه ومصايح الذبا اما بعد حمد الله باد شاه كشورستان اسكنه
 الزمان صاحب قران دوران باسط الامن والامان ناشر العدل
 والاحسان معين الحق والبرهان ظل الله الملك العزيز المستعان حافظ
 بلاد الله ناصر عباد الله المولود من السما والمظفر على الأعداء فتاب دين
 دوات اسمان عدل داد شاه ربع مسكون خسرو صاحب قران
 السلطان ابن السلطان حضرت سلطان سلیمان خان بن سلطان سليم
 خان ابن سلطان بايزيد خان فوالله ملكه وابدالله عمره ووديته والقيام الميزان
 حضرت تيرنك استانه سعادت اشيا ليرتبه تدير مصالح العثماني ودفاع
 رسوس سلطان تقويض ولسان علم العلماء والعظام افضل الفضلاء الكرام
 صاحب الغر والمجد والاحترام المنظر بنظر الملك الهلام مد الله ظاه
 علينا الى قيام الساعة وساعة القيام حضرت اسكندر جلبي قنذی در
 معاليه حضرت تيرنك خاك پای شريف نرته بوزنه نجيب يوسف بن كمال

النوري

النوري برنجه مذت بوز سور بوهه متلر نده اولمغن بعض اهل قلم
 حضور نده تعلم علم حساب اتيمك ايله عزت وبتبع فن رفر قلمناه
 رغبه بولد وقلري مشاهده اوتمعين بوز نرته بقدر دخی علی قدر
 الطاقه علم حساب برنجه وقت ممارست تمكين بعض فارسي و عرب
 رسا يادن وبعض خاطر مره اولان مسالمان اخراج اولوب برسالده
 جمع يدوب جامع الحساب ديوتسيه او لندي ناكم بوفته طالب اولان
 اهل قلم افاده اتمك اله عندالله ماجور و مثاب اولان بونفوك
 ماهر لردن رجا اولنور كه بوكستان لغز ي دعوى مسابغه حمل ايبوب
 بالكه دعاء خير له ياد اولنور مزه وسياه اولمق ملاحظه اولمش ملاحظه
 اوله وخطا مزه مطلع اولدر قلم نك مزيل كرم اباه سبب برب تبحيح
 اتسنده همت اده لرو بوساله اول فصل و نرته بيان اولنور انشاء
 الله تعالى **فصل اول** في ضربات انواع واستخراج قواعد
 ايد **فصل ثانی** في كسور تلك انواع واكماتعلق مسائل بيان
فصل ثالث قسم نر وك انواع واستخراج قواعد بيان
فصل رابع خارجي واكماتعلق مسائل بيان **فصل**

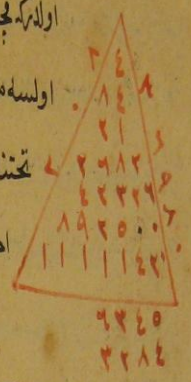
خامس اربعه اعلاء متناسبه نوك فاعده سن واكماتعلق مسائلي بيان ايدر
فصل سادس قسمت غرهامی واستخر اجنوك نواعن بيان ايدر **فصل**
 سابع عطای واحدی وخطابین قواعدن واكماتعلق مسائلي بيان ايدر **فصل**
 اامن مضاعفات واستخر اجنوك فاعده لرون بيان ايدر **فصل** ناسع مساحت
 واكماتعلق مسائلي بيان ايدر **فصل** عاشر جبر مقابله نوك قواعدن واكماتعلق
 مسائلي بيان ايدر هبتد يرا ليجون بوقسه اهل فضل يانده نه مقدارى اولا
فصل اول كضرويات بيان ايدر برنجه قسم اوروز در قسم اول صحیحی
 صحیحی ضرب انكى بيان ايدر الكنى قسم صحیحی كوسوره ضرب انكى بيان ايدر
 اوجن صحیحی قسم كوسورى كوسوره ضرب انكى بيان ايدر درنجى قسم صحیحی كوسوره
 ضرب انكى بيان ايدر **قسم** صحیحی كوسوره كوسوره ضرب انكى بيان ايدر
 بيان ايدر **قسم** اول كصحیحی كصحیحی ضرب انكى فاعده سن بيان ايدر افا
 بونوك اوستاد لرى نجه در لوطر بقول تالیف بتمش قفیر في معلوم
 اولدو غی مقدار بيان ایا لوم شكل اول ضرب تحتانی بیاننده در مثالا
 درت یوز سکسان اوج قطعه قوماش هر باره سی اوج یوز القش بر
 اخیه اولسه جهه قیمت نه مقدار اولور بلك دلسك مقدمات کولان
 در

درت یوز سکسان اوج باره یازوب ودفی تختنده قیمت اوج یوز القش
 بر یازوب بعده تختنده یازان کلی عددی فو قنده اهاد خانه سنه اول
 عدده ضرب ایدوب یاز سن بعده تختنده اولان کلی عددی فو قنده همش
 خانه سنه اولان سگز عدده ضرب ایدوب سرآده التمه یاز سن بعده
 تختنده اولان کلی عددی فو قنده مات خانه سنه اولان درت عدده
 ضرب ایدوب یازوب جمله ایدوب جواب ویره سین برین مثال
 شکل ثانی ضرب فوقانی بیاننده در مثالا انى بيك اوج
 یوز فرق نیش باره قوماش اولسه هر باره سی اوج بيك
 انى یوز سکسان در تراجمیه نه مقدار اولور دلمه
 مقدم قوماش یازوب وختنده دخی ذکر اولان قیمت ثبت ایدوب
 واوزرنه برآده بکوب وبعده یوقارده بیان اولمان اوسلوب اوزرنه
 ضرب ایدوب برآده تکوب همان نه مقدار عدد واقع اولور سه
 مرتبسه کوره اوزرنه یازوب جمله ایدوب جواب ویره سن
 برین مثال

شکل ثالث ضرب صحیحی صحیحی بيان ايدر طریق

اوله که جن مضروب فيه مرتبه عشرانه واقع
 اولسه مضروب به مضروب فيه باز دقلن صاوه
 تخته اولان اهاد خانه سن فوقده اولان
 اهاد خانه سنه ضرب ادوب او زرنه بر راده
 چکوب مرتبه اهاد ده واقع اولان

عددی با ضرب عشرانه واقع اولان عددی الله دیو حفظه ده سن بعد
 تخته اهاد خانه سنه اولان عددی فوقه عشرت خانه سنه اولان
 عدده ضرب ادوب و تخته عشرت خانه سنه اولان عددی فوقه
 اهاد خانه سنه اولان عدده ضرب ادوب بمقدار ولورسه الله حفظ
 اولان عدده الحاق ادوب فوقه راده او زرنه مرتبه اهاد ده اولان
 عددی ثبت ایا سن ماعد سن الله دیو حفظه ده سن بعد فوقه
 عشرت خانه سنه اولان عددی تخته عشرت خانه سنه اولان
 عدده ضرب ادوب بمقدار واقع ولورسه الله اولان عدد الحاق

ادوب با ضرب جواب و بر سن **برین مثال**
 مثال آخر بطریق محازات جن ضرب اولان
 ۱۷۵۵
 ۳۹
 ۴۵

عدد

عدد مرتبه مائه و ارسه مثلاً ای یوز لوز التي بان قوماش هر باه سبی یوز
 فرق اجرا تجیه بمقدار ولورده نلسه مقدا قوماشی با ضرب و الت نه
 بلسن یا ضرب او زرنه بر راده چکوب بعده اهاد خانه سنه اولان
 عددی بر برینه ضرب ادوب مراده او زرنه مرتبه اهاد ده ایکی مرتبه
 ثبت ادوب مرتبه عشرانه اولانی الله دیو حفظه ده سن بعد تخته
 اهاد خانه سنه اولان عددی فوقه عشرت خانه سنه اولان عدد
 و تخته عشرت خانه سنه اولان عددی فوقه اهاد خانه سنه اولان
 عدده ضرب ادوب بمقدار عدد واقع ولورسه مقابله سنه مراده او زرنه
 عشرت خانه سنه یا ضرب باقس الله دیو حفظه ده سن بعد اهاد خانه
 سنه اولان عددی بعده تخته اهاد خانه سنه اولان عددی
 فوقه مائه خانه سنه اولان عدد و تخته مائه خانه سنه اولان
 عددی فوقه اهاد خانه سنه اولان عدد و فوقه عشرت خانه
 اولان عددی تخته عشرت خانه سنه اولان عدد و ضرب ادوب
 بمقدار ولورسه او زرنه مرتبه سنه کور مرتبه اهادی ثبت ادوب
 باقسین الله دیو حفظه ده سن بعد مرتبه عشرانه تخته

اولان عددی و فوقه مات خانه سنه و فوقه عشرت خانه سنه
 اولان عددی تحت مات خانه سنه ضرب ادوب هر مقدار عدد اولان
 مقابل سنه اهادن یا ضرب ماعلا سن الده دیو حفظ ادوسن
 بعد تحت مات خانه سنه اولان عددی فوقه مات خانه سنه
 اولان عددی ضرب ادوب بمقدار اولورسه او زرنه یا زوب جواب

ویسه سن برین اسلوب

۳۲۶۸
 ۲۳۶
 ۱۴۳

مثال آخر بطریق المهادت تین مضروبیه

مضروبیه مرتبه اولورده واقع اولسه مثلاً بیک درت بوز اولور
 اوج باره قوماش هر باره سی ایکه بیک اوج بوز فرق بوش فحبه جمله
 قیمت بمقدار اولورده بسلر مقدما قوماشی بازوب و تحت مات تین
 یازوب او زرنه بر براده چکوب بعده اکی جانبیه مرتبه اهادی برینیه
 ضرب ادوب او زرنه یوقاروده بیان اولان قاعده او زرنه مرتبه
 اهادین تین ادوب ماعلا سن الده دیو حفظ اولان صکره بکجه
 اهادیه تحت مات اولان عددی فوقه عشرت خانه سنه و فوقه
 اهادیه سنه اولان عددی تحت مات خانه سنه اولان

عدد

عدد ضرب ادوب مقابل سنه مرتبه اهادین یازوب با تین
 الده دیو حفظ ادوسن بعده اهادیه سنه تحت مات واقع اولان
 عددی فوقه مات خانه سنه اولان عددی فوقه اهادیه سنه اولان
 عددی تحت مات خانه سنه اولان عددی ضرب ادوب اکی جانبیه مرتبه
 خانه سنه اولان عددی بر مرتبه ضرب ادوب بمقدار اولورسه او زرنه اهادین
 مرتبه سنه کو بر یازوب ماعلا سن الده دیو حفظ ادوسن بعد تحت
 مرتبه اهادیه اولان عددی فوقه الوف خانه سنه و فوقه اهادیه
 سنه اولان عددی تحت مات اولورده سنه و فوقه عشرت خانه سنه
 اولان تحت مات خانه سنه اولان عددی و تحت مات خانه سنه
 اولان عددی فوقه مات خانه سنه اولان عددی ضرب ادوب هر مقدار
 عدد واقع اولورسه او زرنه مرتبه سنه کو بر یازوب والده اولان عددی
 حفظ ادوسن بعد فوقه مرتبه عشرت اولان عددی تحت مات الوف
 خانه سنه اولان عددی و تحت مات خانه سنه اولان عددی
 فوقه اولورده خانه سنه اولان عددی و تحت مات خانه سنه
 اولان عددی فوقه مات خانه سنه اولان عددی ضرب ادوب

مقابلہ سندہ اعدادین مرتبہ سنہ کو مرتبہ ثبت ایدوب باقی سن اللہ دیو فقط
ایدہ سبب بعلہ فوقندہ مات خانہ سندہ اولان عددی تختہ الموف خانہ سندہ
اولان عددی ضرب ایدوب مرتبہ اعدادین بازوب ما عا سن اللہ دیو
حفظ ایدہ سبب بعلہ ایک جانبدہ اولوف خانہ سندہ اولان عددی بریز ضرب
ایدوب نہ مقدار اولورسہ یازوب جواب ویرہ برین مثال ہر نہ مقدار
مخاذا ضرب اولوق مراد اولورسہ یو قیاس وزرہ استخراج اولسہ
مثال ۳۳۶۰۲۸۵
۱۶۳۲
۲۳۴۵
شکل رابع ضرب قفسینک
استخراجی بیانہ درمثال

اکی یوز سکسان درت پارہ قماش ہر پارہ سی دردی یوز یکوم طقوز رانچہ
جہاہ سنوک قیمتی نہ مقدار اولور ضرب قفسیہ استخراج اتمک دلسک طرفی
اولد کہ طولنہ و عرضہ درت رازہ چکوب مربع بعلہ ذکر اولان رازہ اولد
زا ویدرندہ بر رازہ دخی چاکہ سین بعلہ یوز مربع او زرنہ قماشوک عدد
یا زہ سبب اکی یوز سکسان درت عدد در و بسا رندہ قیمتن یازہ سن کدر
یوز یکوم طقوز رانچہ یازہ سین بعلہ مربعک بسا رندہ باز دوغک قیمت
فوقندہ اعداد خانہ سندہ واقع اولان قوماشی ضرب ایدوب ہر نہ واقع اولورسہ

اعداد

اعداد ماہی مقابلہ سندہ مربعک ایچندہ ثبت ایدہ سین بعلہ بسا رندہ اولان
کلی عددی فوقندہ عشرات خانہ سندہ اولان عددی ضرب ایدوب نہ حاصل
اولورسہ مقابلہ سندہ مربعک ایچندہ یازہ سین بعلہ کبیر و بسا رندہ
اولان قیمتی قماش فوقندہ مرتبہ ماندہ واقع اولان عددی ضرب ایدوب
نہ حاصل اولورسہ مربع ایچندہ مقابلہ سندہ ثبت ایدہ سین یو اسلوب
اوز نہ ہر نہ مقدار واقع اولورسہ ضرب ایدوب بعلہ مربع ایچندہ
واقع اولان خانہ ری تختہ جہاہ ایدوب جواب ویرہ سنہ ذکر اولان
قماشک قیمتی اول مقدار واقع اولور پس یوز ذکر اولان قماشوک قیمتی
یوز یکوم بریک سکزیوز اولوز اتی رانچہ اولور مثال ضرب قفسی
شکل خامس فین بر ضرب ایدوب دلسک
طریقہ جمیلہ اولوب و قماشک قیمتی سیلہ
داخل اولامثال ایدی یوز الی پیش یازہ
قماش اتی یوز الی اوچر رانچہ دن نہ مقدار
اولور دیسہ لو مقدار ایدی یوز الی پیشی بر سطر ایدوب یازوب اول
سطرک مات خانہ سندہ طرفنہ کہ بسا رندہ الی یوز الی اوچر عدد

ایدستکم اولن التي عدده اولور وسطر رابعه اولان اولن التي عددي دفي
 التي كذا ومثلته ضرب ايدستكم طقسان التي عددا اولور وسطر رابعه اولان
 التمش دردي دريت كذا ومتغلي ايدستكم اكي بوز التي التي عددا اولور رابعه
 سطر ثالثه باز درغوك عدداي برفاه وسطر رابعه اولان اولن اولادي
 اكي خانر وسطر خامسه اولان اولن اولادي اوج خانر دست راست طرفه نقل
 بعده برعد بولوب اكي صفر اوزره
 ايد سين برين مثال
 يعني بدي اوزره باز سين واول
 عددوك عيبن سطر خامس باز سين
 اولن التي ياتنه بعده سطر اوله باز درغوك
 عددي سطر خامسه اولان كلي عدده ضرب ايد سين نه حاصل اولور سه
 سطر برارده باز سين جهه ايد سين وسطر چهارده اولان كلي عددي
 سطر اوله باز درغوك عدده ضرب ايد سين نه حاصل اولور سه سطر
 ثالثه اولان كلي عددي سطر اوله باز درغوك عدده ضرب ايد سين
 نه حاصل اولور سه سطر نائيدن اول قدر عدد طرح ايدوب بالقيسين
 بازه سين بس طلب اولان عدد مقتضاي حساب اوزره اكي واقع

اولور

اولور موز اكي سطر اوله بازوب ومثلن دفي سطر خامسه باز سين
 برين مثال
 بعده سطر اوله وسطر واقع اولان
 اكي سطر خامس ده اولان بوز
 اكي عدده ضرب ايد سين نه حاصل اولور
 سطر رابعه مقابله سنه ثبت ايد سين

برين مثال
 وجهه ايد سينم طقوز بيك طقوز بوز
 يكوم دريت عددا اولور باز سين
 بعده كبر وسطر اوله اولان اكي عددي
 سطر رابعه اولان طقوز بيك طقوز
 بوز يكوم دريت عدده ضرب ايد سينم اوز طقوز بيك سكر بوز قوس سكر
 عددا اولور مقابل سنه سطر ثالثه باز سين برين مثال

وجهه ايد سين اكي بوز تيمش بش بيك
 سكر بوز قوس سكر عددا اولور سطر ثالثه
 ثبت ايد سين بعده سطر ثالثه باز درغوك
 سطر اول ٤
 سطر اثنان ٢٠٨١
 سطر ثالث ٤٣٧٢٠٨١
 سطر رابع ٢٥٦
 سطر خامس ١٦٢

کلی اعدادی سطر اولده اولان کی عددده ضرب ایدنه سنکه بش یوز
 الی بریک الی یوز طقسان الی عدد اولور اصل سطر نالده اولان
 اعداد اول مقدار عدد طرح ایدوب باقی سین بازه سین مثال
 بعد سطر خامسده اولانی کی باندی ۲۰۸۱ ۲۷۶۲ ۵۸۱۰ سطر اول
 اول الی عددده اولور سنکه اولور کی عدد ۵۰۱۶۹۶
 ۲۹۷۴۱

اولور سطر ابعده یازده سن بعد کینه یوز
 کی کینه نفسنه بر سین درت اولور و درتی کینه اکیه اولور سن سکر اولور
 سطر ابعده بازه دغولک اولور کی بانه یازده سین که اوج یوز بکریم سکر عاید
 اولور اولدن دغی سطر ابعده اولان طقوز بیک طقوز یوز بکریم درت
 عددده ضرب ایدوب و جمله ایدوبین کیم سطر ابعده اولان بیک کی یوز
 عدد اولور یازده سین ۲۰۸۱ ۲۷۶۲ ۵۸۱۰ سطر اول
 بعد سطر اولده اولان کی عددده ۱۰۲۵۳ سطر ابعده
 سطر ابعده اولان اول بیک کی یوز الی کی
 عددده ضرب ایدوب سنکم بکریم بیک بش یوز درت عدد اولور سطر نالده
 اولان کی یوز بخش بیک سکر یوز قوق سکر عددده الحاق اده سنکم کی یوز
 طقسان

سطر اول ۲۰۸۱
 سطر ابعده ۲۷۶۲
 سطر ثالث ۵۸۱۰
 سطر رابع ۱۰۲۵۳
 سطر خامس ۱۶۲

سطر اول ۲۰۸۱
 سطر ابعده ۲۷۶۲
 سطر ثالث ۵۸۱۰
 سطر رابع ۱۰۲۵۳
 سطر خامس ۱۶۲

طقسان الی بیک اوج یوز الی کی عدد اولور بعد سطر خامسده اولان
 عددی کی باندیه اولان اولان الی عددده اولور سنکم ۲۰۸۱ ۲۷۶۲ ۵۸۱۰ سطر اول
 اولور کی عدد اولور یازده سین و مزبور کی کینه نفسنه ۲۹۶۲۵۲ سطر ابعده
 اولور سنکم درت اولور مزبور درت عددی اوجیهه بیک ۱۰۲۵۳ سطر رابع
 ایدوب سنکم اولان اولور مزبور اولان کی دغی سطر ابعده یازده سین جمله اوج
 یوز اولور کی عدد اولور اولور اولور اولور اولور اولور اولور اولور اولور اولور
 جمله سطر ابعده اولان بیک بش یوز سنکسان درت عدد اولور
 بعد مزبور سطر خامسده اولان کی ۲۰۸۱ ۲۷۶۲ ۵۸۱۰ سطر اول
 عددی کینه و مثله ضرب ایدوب سنکم درت ۲۹۶۲۵۲ سطر ابعده
 اولور و درت عددی کیم و اکیه ضرب ۱۰۲۵۳ سطر رابع
 ایدوب سنکم سکر اولور جمله سطر خامسده یوز بخش سکر عدد اولور یازده
 بعد سطر نالده اولان اعدادی بر خاند و سطر ابعده اولان اعداد
 کی خاند و سطر خامسده اولان اعداد اوج خاند دست راست طرفته
 نقل ایدوب یازده سین بعد بر عدد دغی بولوب اهاد
 خاند سند واقع اولان صفروک ۲۰۸۱ ۲۷۶۲ ۵۸۱۰ سطر اول
 ۲۹۶۲۵۲ سطر ابعده
 ۱۰۲۵۳ سطر رابع
 ۱۶۲ سطر خامس

سطر اول ۲۰۸۱
 سطر ابعده ۲۷۶۲
 سطر ثالث ۵۸۱۰
 سطر رابع ۱۰۲۵۳
 سطر خامس ۱۶۲

سطر اول ۲۰۸۱
 سطر ابعده ۲۷۶۲
 سطر ثالث ۵۸۱۰
 سطر رابع ۱۰۲۵۳
 سطر خامس ۱۶۲

ز مقدار اولو که کدر طریقی اولدو که قسم اولی بر شیء و تاروز کند و نغسته و روزی
 بر مال حاصل اولور و قسم اکثر یوز تو سکر در هم الایک شیء و تاروز چون
 کند و نغسته و روزی و تاروز طغوز بیک فوق در هم و بیک مال الایک
 یوز بتمش الی شیء حاصل اولور پس اقل اکثر دن کیده و روزی یعنی حاصل شیء
 قسم اولی که مال و روزی و تاروز طغوز بیک فوق در هم و بیک مال الایک یوز
 بتمش الی شیء وضع ایدر روزی و تاروز طغوز بیک فوق در هم الایک یوز
 بتمش الی شیء فالور که اول معادل بیک الی یوز سکسان سکر در هم
 اولور پس الی یوز بتمش الی شیء ضرب ایدر روزی و تاروز طغوز بیک فوق
 در هم به نسبت بیک الی یوز سکسان سکر در هم الی یوز بتمش الی شیء
 ارتور روزی تا کم اولور طغوز بیک فوق در هم معادل بیک الی یوز
 سکسان سکر در هم و الی یوز بتمش الی شیء اولور بده مقابله ایدر روز
 یعنی بیک الی یوز سکسان سکر در هم الی طرف دن وضع ایدر روز الی
 یوز بتمش الی شیء معادل اولویدی بیک الی یوز الی الی در هم الی
 یوز بتمش الی در هم قسمت ایدر روز الفتن در هم و ثبات در هم
 خارج قسمت واقع اولور جواب و بر روز که قسم اولی بمقدار اولور

دشم

و قسم اکثر بتمش اوج در هم و ثلثان در هم اولور مسئله آخر الی فوق در هم
 الی قسم اولی مختلف اکثر ن طغوز و اقل اولو اوجه ضرب ایدر مال
 الی ضرب برابر جلای اولو تقدیر بجه قسم بمقدار اولو که کدر طریقی اولور
 قسم اکثری بر شیء و تاروز و قسم اقل قریب در هم الایک شیء پس شیء
 طغوز در هم و روزی طغوز شیء حاصل اولور چون فوق بر در هم الایک شیء
 اولو اوج در هم و روزی بتمش یوز و تاروز اوج در هم اولو اوج شیء حاصل
 اولور که اول معادل طغوز شیء اولسه که بکس اولو اوج شیء بتمش یوز و تاروز
 اوج در هم ایدر یوز و تاروز اوج شیء اوزر نه طغوز ارتور روزی تا کم بکرم
 الی شیء معادل بتمش یوز و تاروز اوج در هم اولور پس بتمش یوز و تاروز اوج در هم
 بکرم الی شیء قسمت ایدر روزی بکرم در هم و بتمش یوز بکرم الی یوز در هم
 اولو دن خارج قسمت واقع اولور جواب و بر روز که قسم اکثر بمقدار اولور
 قسم اقل اولو الی در هم و الی یوز بکرم الی یوز در هم اولو دن اولور
 مسئله ثانی الی یوز و تاروز طغوز در هم الی قسم اولی مختلف اکثر یوز اقله
 ضرب ایدر بکس قسم اکثری کند و نغسته و روزی الی ضرب دن حاصل اولو
 الی مثالی حاصل ضرب اولو اولو تقدیر بجه قسم بمقدار اولو که کدر

طریق اولدر که تسیم اکثری بر شئی دو تار روز و تسیم اقل از طغوز در هم
 الا شئی بیس شئی یوزا و ن طغوز در هم الا یک شئی و روزا و ن طغوز
 شئی الا یک مال حاصل اولور بعد بر شئی گذر نفسنه و روز
 بر مال حاصل اولور بر معادل بدی یوزا و ن درت شئی الا الی مال
 اولور پس بر پی جبر اید روز بعد از جبر بدی مال معادل بدی یوز
 ا و ن درت شئی اولور پس اشبا و اموال قسمت اید روز خارج قسمت
 یوزا کی در هم اولور جواب و روز که نفسم اکثری یوزا کی در هم اولور
 پس لازم اولدیکه تسیم اقل و ن بدی در هم اولور مسئله آخر کوبه مال مجبول
 گذر نفسنه و سیغه ضرب ابلد و ن درت مثل مال مجبول و التی سبع
 حاصل اولدی اول تقدیر به اول مال مجبول تقطاران اولور طریق اولدر که
 اصل مال مجبول بر شئی دونا روز چون بر شئی بر شئی و سبع شئی و روز بر مال
 و سبع مال حاصل اولور که معادل ا و ن درت شئی التی سبع بر شئی اولور پس
 مال مجتنب اید روز یعنی بدی و روز و بر سبع از نه ارتور روز یوز
 درت اولور پس یوز درت عددی سکره قسمت اید روز خارج قسمت ا و ن
 اوج اولور جواب و روز که اصل مال مجبول ا و ن اوج عدد اولور مسئله آخر

اگر

اگر بر مال مجبول اولسه اول مال مجبولك نصفن گذر و نك کی خسته
 و روزه سین شئی مثل مال مجبول رد و خمس حاصل اول اصل اول مال مجبول
 ا و ن لازمه طریق اولدر که اصل اول مال مجبول بر شئی دو تار روز یوز نصف
 شئی و خمس شئی و روز و خمس مال حاصل اولور ا و ن معادل شئی و روز
 خمس یک شئی اولسه اگر یک بر مال کامل اید روز یعنی چهار خمس خمس مال
 ا و ن ا و ن ا و ن و به نسبت شئی و و خمس یک شئی و ن درت گذر
 مثلن زیاد اید لوم تا که مال معادل یکوم بدی شئی اولور اول وقت
 مال شئی زده اید روز و اشبا و در همی زده روز تا که بر شئی معادل یکوم
 بدی در هم اولور جواب و بر سنم اول مال مجبول یکوم بدی در هم اولور
 مسئله ثالث ضرورات ا و ن سکره تقش شئی ا و ن اولسه بعضی در هم
 و بعضی دنازی چون تقش شئی مربع ابلد کین در همی یکوم که گذر نفسنه
 و و بر سین حاصل ضرب در هم یکوم کرده معادل خمس مربع تقش شئی
 عدد اولسه در هم مقدار دنازی نه مقدار اولور در سایر طریق اولدر که
 در همی یک دو تار روز چون یکوم که گذر نفسنه و روز یکوم مال
 حاصل اولور بعد به تقش شئی عددی مربع اید روز شئی یک التی یوز یکوم

و درت درهم و سه خمس درهم اولور که بمعادل بدی درهم اولور
که کرد و بعد از مقابله بر شئی و خمس سبع شئی معادل کی درهم و کی
خمس درهم اولور بمغیبت لازم اولدیکه شئی معادل کی درهم
و ثلث درهم اولور پس اصل مال زید بمقدار اولور چون سبع
مال زیدی یکرم اوج او زرنه زیاده اید لوم یکرم اوج درهم و ثلثان
درهم اولور جواب و روز که اصل مال عمر یکرم اوج درهم و ثلث درهم
اولور مسئله آخر که درت مکسته نک مالتری اولسه اما اولی کند
مالنوک ربعن ثانیه و سه اکی کند و مالنوک ثلثن او چینی و بر سه
او چینی کند و مالنوک خمسین در دخیبه و بر سه در دخی کند و مالنوک
سدس اولکبه و بر سه جملسنوک مال برابر اولسه اول تقدیر به
اصل هر برینوک مالی بمقدار اولور دسلر طریق اولدور که اولی
مکسته نوک مالن بر شئی و نازد و اکی سنوک مالن اوج درهم و نازد
چونکه بر دهم نالد و روز اول وقت اکی سنوک مالن دن باقی نالدی
اولکنوک مالنوک ربعی کی درهم بر شئی اولور او چینی مالن
بر درهم و ربع درهم و ربع شئی و ربع شئی دو نالوم چون خمس نالدی

باقی

باقی هر مقدار فالور سه اکی سنوک ثلث باه به اکی درهم و ربع بر شئی
اولور در دخی نک مالی کی درهم و عشر درهم و اوج ربع ربع شئی
و اوج خمس ربع ربع دو نالوم سدسی نالدی لوم اول باقی نالدی
او چینی نک خمس مالی کی درهم و ربع شئی اولور چون سدس مال
بر ابعاله اول او زرنه ان تور زبعی اوج خمس و ربع ربع شئی و ربع
درهم و عشر درهم اوج ربع شئی ان تور لوم مال الله باه اوج ربع
شئی و اوج خمس ربع ربع شئی و ربع درهم و عشر درهم اولور که
اول کی درهم و ربع بر شئی اولسه که یکدی پس مقابله اید مرز
و خمسین حسدن وضع اید لوم بعد از مقابله یکدی بر شئی لازم اولدیکه
اکسوی ان تور نردن اول اوج درهم اولدی اوج جزه نردن اوج
جزه بر درهم اولدن پس جواب و بر لوم که مکته مال اول اوج درهم
و اوج جزه اولور و اکی سنوک مالی اوج درهم اولور او چینی نک مالی
اکی درهم و طغوز اولور و در دخی نک مالی کی درهم و او نوز جزه اولور
توق جزه بر درهم اولدن پس لازم اولدیکه اکسوی و هر برینوک حصه
زیاده ابتدا و کن دن صکه هر برینوک مالی کی درهم و انوز اوج جزه اولور

باقی

جابه فوق اوج ضرب درهم اولندان و هر وقت که بوجنس مسئله واقع و لا
 بوقیاس او زره اخرج اولنه مسئله آخری که یکوم بدی در همی کی تسد ایاه
 مختلف د نلسه اولکه اقل اولانگز بدن نقص ایده سین فضله که اکثری
 نه فلور سه قسده صغره ضرب ایده سین و نه حاصل اولور سه برده قسده
 اقاچه ضرب ایده سین سکسان سکر قسده اقل حاصل اولاول تقدیر چه
 تسد مقل اولوق کرکد و در طبعی اولدور که قسده اقل برشی دوتاروز
 و قسده اکثری یکوم بدی در هم الی برشی پس فضله یکوم بدی در هم الی
 اولور چون قسده اقل فضله و روز ربعی برشی یکوم بدی در هم الی
 شینه و راوز یکوم بدی الی مال حاصل اولور چون بو حاصلی قسده
 اقاچه و روز ربعی یکوم بدی مال الی کعب حاصل اولور اول معادل
 سکسان سکر شئی اولوق کرکد و چون بونی جیر ایده و یکوم بدی مال
 معادل الی کعب و سکسان سکر شئی اولور پس بونی ایده و روناکم الی
 مال و سکسان سکر در هم معادل یکوم سکر شئی اولور چون مال بر
 کتور لوم بونیت او زره اشیا و نه نقص ایده لوم بر مال و فرق قدرت
 در هم معادل اون اوج و نیم شئی اولور بعد نصف اشیا و ربع ایده روز

در همی

و در همی بو حاصلان نقص ایده روز و باقی فالانک جزین بقار و روز
 ایلده بر در هم و ربع در هم حاصل اولور چون بر در همی نصف اشیا و نه
 از نوز سکر در هم اولور لازم اولدیکه قسده اکثر اوز طفوز در هم
 اولور و باقی قسده فضلی او بر در هم اولدی هر وقت که بو حاصل
 مسئله واقع اولور سلوب ضربی و زره اخرج اولنه مسئله آخر
 اکثر طفسان اوج در همی کی قسده ایاه مختلف دسلر اما شولکه
 اکثر در قسده اقاچه قسمت ایلد خارج قسمتی قسده اکثر اوز زره زیاد ایاه
 و بوجهل قسده اقاچه ضرب ایلد و یک بیک درت بوز یکوم پس حاصل
 اولدی اول تقدیر چه قسده مقل اولوق کرکد و در طبعی اولدور که
 قسده اقل برشی دوتاروز قسده اکثر که مقسوم اولسه کرکد و طفسان
 اوج در هم الی برشی دوتاروز پس قسده اکثری قسده قسمت اقاچه قسمت
 ایده روز طفسان اوج ضرب و غیر الی بر در هم خارج قسمت اولور چون
 خارج قسمتی مقسوم اوز زره زیاد ایده روز مجموع مقسوم علیه
 و روز ربعی طفسان اوج در هم و طفسان اوج ضرب و غیر الی برشی
 الی بر در همی بر شینه و روز طفسان الی شئی و طفسان اوج در هم الی

بر مال حاصل اولور که اول معادل بیک درت یوز یکوم بشن درهم اولوق کرکیم
 پس المقالته نقصان کی شی معادل بر مال بیک اوج یوز انوز کی درهم اولور
 اول وقت نصف اشیا بر بعد در روز و هر درهمی بر حاصل این کتوز بیک
 یوز سکسان درت فالور پس مبلغ فنون و ناز اول ضرب بواشایدن
 نقصان ابدوز اون سکر درهم باقی فالور جواب و روز که تسرا اول اون
 سکر درهم اولور پس لازم اولد که تسرا کتوز بشن درهم اولوا و خارج
 نسبت درت درهم و سدس بر درهم اولور و اوز نه تیناس ابدوز
 مسئله آخر اولد که سکر که خمس مال مجهول سبعة جمع اولسه اون بر درهم
 و چهار سبعة حاصل اولسه اصل مال مجهول بمقدار اولوق کرکیم بر طرفی
 اولد که خرج خمس مخرج سبعة و و روز یعنی بشن درهمی بلیه و روز
 اوز بشن حاصل اولور چون اوز بشن درهم یک خمسیه سبعة جمع ابدوز
 اون کی اولور بواون کی حفظ ابدوز پس اون بر درهم و چهار سبعة
 اوز بشن درهمه و و روز لوم و نه حاصل اولور سه اون کی عدد نسبت
 ابدوز سین اوز اوج درهم و اوج ربع خارج نسبت اولور پس جواب
 و بر لوم که اصل اول مال مجهول اوز اوج درهم و سه ربع درهم اولور

مسئله آخر اولد که سکنه بر مقدار مال تجارت ایلسه اول دفعه اوج
 مال مقدار فایده ایلسه بوجه دن اوج درهم بر و بینه و بر سه
 کتوز دفعه سفره و ارسه مال کی کند و منلی فایده ایلسه بوجه دن
 بشن درهم در و بینه و بر سه اوج دفعه تجارت کتسه مال بر کند
 منلی فایده ایلسه و بوجه دن بدی درهم تصدق ایلسه باقی فلان
 مان صایسه اوج درهم فالسه اصل اول کتسه نون مال بمقدار
 اولور طرفی اولد که اصل اول کسنت مان بر شی دو تاروز
 چون سفره غزم ایلدی اولکی سفره اوج شی فایده حاصل اولدی
 پس جمله مال درت شی اولور بوجه دن اوج درهم تصدق و بر دیک
 مال درت شی الا اوج درهم فالور چون کتوز سفره غزم ایلدی کی مال
 منلی فایده حاصل اولدی یعنی سکر شی الا التي درهم فایده حاصل اولدی
 سه مایه ایلد فایده اون کی شی الا طفوز درهم اولور بوجه دن بشن
 درهم تصدق ایلسه باقی اون کی شی الا اوز درت درهم فالسه
 پس کتوز اوج سفره غزم ایلسه کند و مال مقدار فایده حاصل
 اولسه پس جمله یکوم درت شی الا یکوم سکر درهم اولور بوجه دن

يدي درهم تعدد ايلسه باقي مال يكوم درت شئ الا انوش درهم
اولورا اول معادل اوج درهم اولق كوكدي چونجه ايدو وز يكوم
درت شئ معادل انوش سكر درهم اولور پس لازم اولدك كه مكيه
مال بر درهم ونيم درهم وسلس درهم اولور پس جواب ديوروك
اصل اول كسته نوك مالي بو مقدار اولور وه مسيله كه بو هينس

واقعا اول بو قياس و تربه استخراج اولد

بو كتاب دني بونده تمام اولدي

هر كشي كم بو كتاب دلت

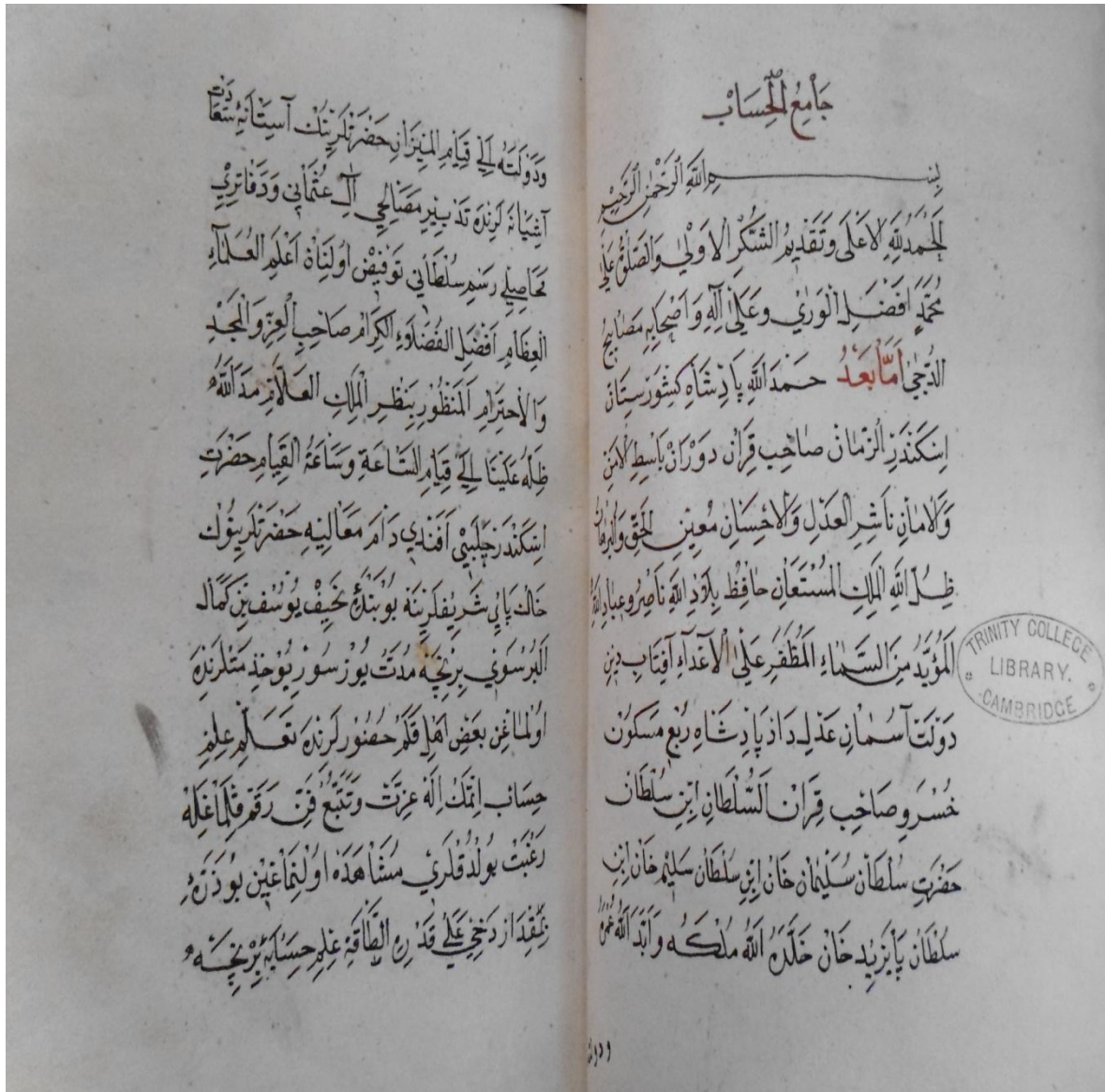
استفاده ايله حساب

مؤلفوك رزم

فاتحه اباه

يار ايدو

تم

وقت همارست امكن بعض فارسي و عربي رساله
و بعض خطه من اولان مسالدين اخراج اولنور
بور ساله جمع ايدوب جامع الحسبان ديوشيه
اولندي تاك بوفته طاب اولن اهل قلم افاده
اتك له عند الله ماجور و مثاب اولوز و بو فزونك
ماهر لرندن رجا اولنور كه بو كسنا خليفوزي
دعوي محاسبينه حمل اتيوب بلكي در عله خيره
ياذ اولنومون و ستيه اولوق ملاحظه اولمش
ملاحظه اولنه و خطاسن مطلع اولدق لرندن زنيا
گره ايله ستر بيوزوب تصحيح امسنه همت
ايند كروبور سالة اون فضل اوزر نه بيان اولنور
از شاه الله تعالي **فصل** اولضربانك
انواع و استخراجك قواعدن بيان ايدز **فصل**

ثاني كسور انك انواعن و اكامتعلق مسالتي بيان
ايدز **فصل** ثالث قسمتكرونك انواعن
و استخراجك قواعدن بيان ايدز **فصل**
رابع مخارجي و اكامتعلق مسالتي بيان ايدز
فصل خائس اربعه اعداد متناسيه نك
قاعدين و اكامتعلق مسالتي بيان ايدز
فصل سادس قسمت غرماي و استخراجك
انواعن بيان ايدز **فصل** سابع خطاي
واحد و خطاين قواعدن و اكامتعلق مسالتي
بيان ايدز **فصل** ثامن مضلعاتي و استخراجك
قاعدين بيان ايدز **فصل** تاسع مساحت
و اكامتعلق مسالتي بيان ايدز **فصل** عاشر
جبر مقابلتك قواعدن و اكامتعلق مسالتي بيان ايدز

مبتدئاً بچون بوقسه اهل فضل یا نیک نه مقصد
 اوله فصل اوله که ضروریات بیان ادر نیز
 قسم اوردینه قسم اول صحیح صحیح ضرب
 اتمکی بیان ادر **النجی** قسم صحیح کسور ضرب
 اتمکی بیان ادر **النجی** قسم کسوری کسور ضرب
 اتمکی بیان ادر **در نجی** قسم صحیح الیه کسور ضرب
 ضرب اتمکی بیان ادر **النجی** قسم صحیح الیه کسور ضرب
 صحیح الیه کسور ضرب اتمکی بیان ادر **قسم اول**
 صحیح صحیح ضرب اتمکون قاعده سن بیان ادر
 اما بوفناک اوستا ذری نیجه در لوط یقل تا لید
 اتمشرف فیرد اراج معلوم اولد و غیر مقصد
 بیان اولندی شکل اول ضرب مختانی بیان
 مشار درت بوز سکسن اوج قطعه قوماش و بیان

اوچریوز الشمس بز لقیه اولسه جمله قیمت
 نفاذ اولور بلیک دلسک مقدا ذکر اولان
 درت یوز سکسن اوج بیان یازوب و داج تحتان
 قیمت اوچریوز الشمس بز یازوب بعد تحتان
 یازولان کلی عددی فوقین احاذ خانه سنه اولان
 عدد ضرب ایدوب بیان سن بعد تحتان اولان
 کلی عددی فوقینده عشرات خانه سنه اولان
 سکر عدد ضرب ایدوب راده التیه بیان سن بعد
 تحتان اولان کلی عددی فوقیند یات خانه سنه اولان
 درت عدد ضرب ایدوب یازوب جمله اید جواب و سن

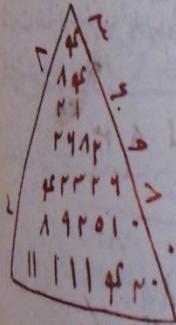
برین مثال

$$\begin{array}{r}
 ۴ \ ۸ \ ۳ \\
 ۳ \ ۶ \ ۵ \\
 \hline
 ۲ \ ۸ \ ۹ \ ۸ \\
 ۱۴۴۹ \ ۸ \\
 \hline
 ۴۱۷۴۳
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 ۴ \ ۸ \ ۳ \\
 ۳ \ ۶ \ ۵ \\
 \hline
 ۱۰۸۳ \\
 ۲۸۹ \ ۸ \\
 ۹ \ ۱۹۴ \ ۹ \ ۹ \\
 \hline
 ۱۷۴۳۶۳ \\
 \hline
 ۱۷۴۳۶۳
 \end{array}$$

شكلا في ضرب فوقاني بيان در مشا
 الت بيل اوج يوز قرف بيش بيان قماش اولسه
 هر بيان سني اوج بيل اكي يوز سكسن در در
 اچيه نه مقداز اولوز در تلسه مقدا ماقاش
 يازپ و تحتين داج ذكر اولان قيمت
 بت ايدوب و اوزر نه بزراذه چكوب و بعد
 يوقار و ده بيان اولنان اسلوب اوزر نه ضرب
 ايدپ بز الله د تيوب همان نه مقداز عدد واقع
 اولورسه مرتبسه كور اوزر نه بز جمله ايدوب

وين بين برين مثال

23 40 5
 3 21 3
 47 1

شكلا تالت ضرب مخاذات بيان ادر طريق اولدر
 قح مضروب اليه مضروب فيه مرتبه عشر اتل واقع
 اولسه مضروب اليه مضروب فيه يازده فدان
 مكن تحتين اولان احاد خانه سن فوقين اولان
 احاد خانه سبه ضرب ايدوب اوزر نه بزراذه
 چكوب مرتبه احاذده واقع اولان عدد دي
 يوزپ عشر اته واقع اولان عدد دي الله دي
 حفظ ادر سن بعد تحتين احاد خانه سنله
 اولان عدد دي فوقينه عشر ات خانه سنله
 اولان عدد دي فوقينه احاد خانه سنله اولان
 عدد ضرب ايدپ نه مقداز اولورسه الله
 حفظ اولان عدد خلاف ايدپ فوقينه راده

اوزرنل مرتبه احاده اولان عددي ثبت
 اده سن ماعدن الله ديون حفظ ايدنه سن بعد
 فوقنده عشرات خانه سين اولان عددي
 تحتنده عشرات خانه سين اولان عدده
 ضرب ايدوب نمقدان واقع اولورسه الله اولان
 عدده الحاق ايدوب يازب جواب وين سين

بين مثال

$$\begin{array}{r} 1700 \\ 340 \\ \hline 2040 \end{array}$$

مثال آخر بطريق محاذات
 چي ضرب الحاق عدده مرتبه مائة وارسه
 مثلا اكي يوز او تورت بانه قماش هر يان يي
 يوز فرق او جرق اچيه نه مقد اولورده نلس
 مقد ماقاش يرب والت بهاشن يازوب
 اوزرنل مرتبه احاده جكوب بعد احاد خانه سينان

اولان

اولان عددي برين ضرب ايدوب راده اوزرنل
 مرتبه احاده اكي طرفنه ثبت ايدب مرتبه
 عشراته اولان الله ديون حفظ ايدنه سن بعد
 تحتنده احاد خانه سين اولان عددي فوقنده
 عشرات خانه سين اولان عدده و تحتنده عشرات
 خانه سين اولان عددي فوقنده احاد خانه سينده
 اولان عدده ضرب ايدب نمقدان عدده واقع
 اولورسه مقابل سينده راده اوزرنل عشرات
 خانه سينده يرب باقسن الله ديون حفظ ايدنه سن
 بعد احاد خانه سين اولان عدده سن بعد
 تحتنده احاد خانه سين اولان عددي فوقنده
 مات خانه سين اولان عدده و تحتنده مات
 خانه سين اولان عددي فوقنده احاد خانه سينده

اوزر نون مرتبه احاده اولان عدد دي نبت
 اده سن ماعد ايسن الده ديون حفظ ايده سن بعد
 فوقنده عشرات خانه سين اولان عدد
 تحتنده عشرات خانه سين اولان عدد
 ضرب ايدوب نه مقداز واقع اولورسه الده اولان
 عددده الحاق ايدوب ياز يچوب و يوز سين
 بين مثال
$$\begin{array}{r} 1700 \\ 39 \\ \hline 66360 \end{array}$$

 مثال آخر بطريق محاذات
 چن ضرب اولجاق عدد مرتبه مائة وارسه
 مثلا اكي يوز او توز الكت پاره قماش هر ياز يوز
 يوز فرق او جبر اچيه نه مقداز اولور د نلس
 مقدا قماش يوز و التيه بهاسن يازوب
 اوزر نون برزاده چكوب بعده احاد خانه سين

اولان

اولان عدد دي بر نون ضرب ايدوب راده اوزر
 مرتبه احاده اكي طرفته نبت ايدوب مرتبه
 عشراته اولان الده ديون حفظ ايده سن بعد
 تحتنده احاد خانه سين اولان عدد دي فوقنده
 عشرات خانه سين اولان عددده و تحتنده عشرات
 خانه سين اولان عدد دي فوقنده احاد خانه سين
 اولان عددده ضرب ايدوب نه مقداز عدد واقع
 اولورسه مقابل سينده راده اوزر نون عشرات
 خانه سينه يوز باقسين الده ديون حفظ ايده سن
 بعده احاد خانه سين اولان عدد دن بعده
 تحتنده احاد خانه سين اولان عدد دي فوقنده
 مائة خانه سين اولان عددده و تحتنده مائة
 خانه سين اولان عدد دي فوقنده احاد خانه سين

اولسه صلاحي وز سلا اوج كونك وكونك في العنك
 حوض مزبور يعني اولسه بوقدر برجه دول اولسه
 را که چنانچه بنيله ايسلرته مقدار زمان حوض
 تالي اولوز طريني اولدره اوج ايله وفي يوم
 وپتم دن كدرن نيزوني ربع باقي قلودن
 وپتم واونچي ربعه ورنه حاصل اولورسه
 يك وفي ربعه قسمت ادين خارجي قسمت
 برفوز وپتم سبع يك روز حوض اي اولور
مسئله اخير اگر بز حوض اولسه طول اسكن
 ذراع و عرض يدي ذراع و عمق اوج ذراع
 دول آب اولسه بس مزبور حوضن لجهه برجه
 نسنا بر قلسكدر كلكي برفوز و عرض يك ذراع اولور
 اوج ذراع اولسه مزبور حوضن اولوز طريني

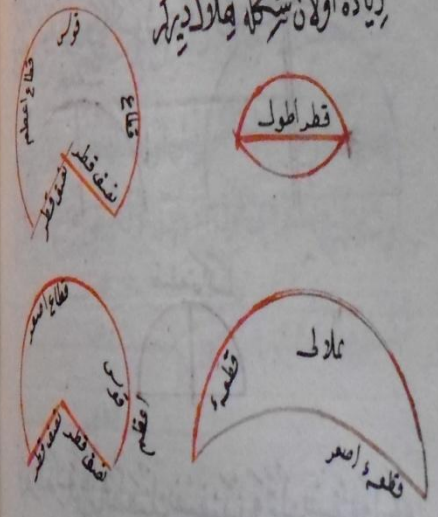
طول
عرض
عمق
۵۶
۱۶۸
طول
عرض
عمق

۱۶۸
۱۶۸
۱۶۸
۱۶۸
۱۶۸
۱۶۸

دشن جفتسه بوقدر برجه تمام حوض مزبور
 لجهه في ظل آب وارد يلك رسك طريني اولدره
 مزبور جفتسيم اكنه ضرب ادين و نه حاصل اولورسه
 اوجه ضرب ادين الكت عدد حاصل اولور لپ طول
 حوض كدر سكون ذراع ادي ذراع ربعه ضرب ادين
 عرض حوض مزبور ذراع حاصل اولورسه اوجه ضرب
 ادين سكون عمق حوض مزبور ذراع ادين سكون
 عدد حاصل اولور ذراع ادين سكون اوج ضرب
 ادين نه حاصل اولورسه البته قسمت ادين خارجي
 قسمت اوج ذراع ادين سكون ذراع ادين سكون
 وپتم سكون تمام حوضن صوبي بومقدار طول واقع
 اولور **مسئله** اگر اكونر شخص برجه ورمه
 اهره دوتسكدر مسفور چاهك اوزون سكون

۱۶۸
۱۶۸
۱۶۸
۱۶۸
۱۶۸
۱۶۸

اخرج اولسه اول وقتين ستهم ديزر قطاع دائر في شوكه
 ديزر كيه اكي نصف قطر فون احاطه اذه نصفه
 زياده اول ويا اكسن اوله وفر عخل كه اذه اكي فون
 اوله بري نصفه دن اكسوك اولورسه او كايه
 واهل بيچي ديزر انوك اكي قطري اولور بري بون
 و بري كوچك بن صورت اكو اكي قطعه مختلف
 بزورده شركت اولورسه انوك بري بونك اولور
 زياده اوله ان شوكه هلا ديزر

قاعده مساحت دائر قترك نصفن محيطك نصفنه
 متب ادين هره حاصل اولورسه مساحت دائر
 اولور قايده مقدار قطر دائر معلوم اولوب مقدار
 محيط معلوم اولور اولورسه قطاروج مثله وسعه
 متب اذه هره حاصل اولورسه محيط اول اولور اكو
 محيط معلوم اولوب قطر مجهول اولجاف اولور
 محيط في سعه قسمت ادين خارجي قسمت قطور اولور
 قاعده در مساحت قطعه دائر يك نصف اولجاف
 اولورسه قترك نصف ربع محيطي دائر يك نصف
 محيط نصفه در ضرب ادين مساحت نصف حاصل
 اولور اكو نصف دن ارتق ويا اكسن اولجاف اولور
 بونك طرفي اولدكه قطره دائر يك قطعه معلوم
 اذه اول شوكه كوك كه قطعك وترنوك نصفن

الايك شي دو تاروز چون كند و نغسسته و روز روز اون
 طقوز نيك فرق درت درهم و يك مال الايك يوز شي
 الك شي حاصل اولور پس اقل اكثر دن كند در زني حاصل
 ضرب قنيم اقل كه مال در اون طقوز نيك فرق درت درهم
 و يك مال الايك يوز نيمش الك شي وضع ايد روز اون
 طقوز نيك فرق درت درهم الايك يوز نيمش الك شي
 قلور كه اول معادل نيك كني يوز سگسن سگوز درهم اولور
 پس كني يوز نيمش الك شي ضرب ايد روز اون طقوز نيك
 فرق درت درهم به نسبت نيك كني يوز سگسن سگوز درهم
 ايك يوز نيمش الك شي اربور روز تا كني اون طقوز نيك
 فرق درت درهم معادل نيك كني يوز سگسن سگوز درهم
 و كني يوز نيمش الك شي اولور بعده مقابله ايد روز
 يعني نيك كني يوز سگسن سگوز درهم اكي طرف دن وضع

ايد در تا كني يوز نيمش الك شي معادل اولور ايد نيك نيك
 كني يوز الايك الك درهم كني يوز نيمش الك درهمه
 قنيت ايد روز الك درهم درت درهم و ثلث درهم خارجي
 قنيت واقع اولور جواب و روز كه قنيم اولور يومقد از
 اولور و قنيم اكثر نيمش اوج درهم و ثلث درهم اولور
مسئله آخر اكثر فرق درهم كني قنيم له مختلف
 اكثر طقوز و اقل اون اوجه ضرب ايلك حاصل اكل
 ضرب بر اولور كني اولور نقد برجه هر قنيم به مقدار اولور
 كني در طريف اولور كني قنيم اكثر نيك نيمش
 دو تاروز و قنيم اقل فرق درهم الايك شي پس نيمش
 طقوز درهم و روز روز طقوز شي حاصل اولور چون
 فرق درهم الايك شي اونا اوج درهمه و روز ليش يوز
 اولور اوج درهم الا اون اوج شي حاصل اولور كه اول معادل

طقوز شی اوسه گزک پسا اون اوج شی بی یوز او طقوز
 درهم که جبر اندر زواون اوج شی او زنده طقوز او زنده
 تا کیم بکرم کانی شی معادل نین یوز او طقوز درهم او زنده
 پس نین یوز او طقوز اوج درهم بکرم کانی شی قسمت او زنده
 بکرم درت درهم و نیش جز بکرم کانی جز بکرم درهم او زنده
 خارج قسمت واقع او زنده جواب و بزور که قسم اکثر
 بو مقدار او زنده قسم اقل اون کت درهم و بکرم کانی
 بکرم کانی جز بکرم درهم اولندن او زنده **مسئله**
 ثانی اسکریوز اون طقوز درهم کانی قسم الله مختلف
 قسم اکثری اقله ضرب ایلاک پس قسم اکثری کند
 نفسینه و روزر کانی ضربیدن حاصل اولان کت شیله
 صلی ضرب اول اوله اول تقدیرجه هر قسم نه مقدار
 اولم کر کدر طریق اولدر که قسم اکثری بکرم کانی

و قسم اقل یوز اون طقوز درهم الاشی پس شی یوز اون
 طقوز درهم الاک شی و روز اون طقوز شیله
 بک مال حاصل او زنده بکرم کانی کند و نفسینه و روز
 بزمال حاصل او زنده بو معادل بکرم کانی یوز اون درت شی
 الاک مال او زنده پس یوز جبر ایلاک روز بعد جبر
 بکرم مال معادل بکرم کانی یوز اون درت شی او زنده پس
 اشیله سواله قسمت ایلاک خارج قسمت یوز اون
 درهم او زنده جواب و بزور که قسم اقل اون بکرم
 درهم او زنده **مسئله آخر** اگر بزمال مجهول
 کند و نفسینه و سبعینه ضرب ایلاک او زنده مثل
 مال مجهول و انبی سبع حاصل اولدی اول تقدیرجه
 اول مال مجهول نه مقدار او زنده طریق اولدر که اصل
 مال مجهول بکرم کانی دو تا ز جوبن بکرم کانی و سبع شیله

زياده اينه لوم بکر اوج درهم و ششاد درهم اولور جو اوج
 و برور که اصل مال عمر بکر اوج درهم و نکت درهم
 اولور **مسئله آخر** اگر دت کسسته نونک مال اوج
 اولسه اما اولکی کند مال نکت ربع نائسه و برسه کنج
 کندو مال نکت ثلوث او ججیه و برسه او ججی کندو
 مال نکت خمس در دنجیه و برسه در دنجی کندو مال نکت
 سدس اولکيه و برسه جمله سنک مال بکر اولسه
 اول تقدیرجه اصل هر بر نکت مال نه مقدار اولور
 و سکر طریق اولد که اولکی کسسته نونک مال ن
 بر شتی دو تار و انجی سنک مال ن اوج درهم دو تار و
 چنکه بر دهر قالد روز و اول وقت انج نکت
 مال نکت باقی قلدی اولکی نونک مال نکت ربع کنی درهم
 و بر شتی اولور او جج نکت مال نکت درهم و ربع درهم

ربع شتی و ربع شتی دو تار لوم چون قلد روز ربع
 بقدر قلد روز سه انج نکت نکت الله بکه کنی درهم و ربع
 بر شتی اولور و در دنج نکت مال کنی درهم و عشر درهم
 و اوج ربع ربع شتی و اوج خمس ربع ربع دو تار لوم سدس
 قلد اول اول باقی قلد او جج نکت خمس مال کنی درهم
 و ربع شتی اولور چون سدس مال ربع الله اول اولور
 لور لوم یعنی اوج خمس و ربع ربع شتی و ربع درهم
 و عشر درهم اوج ربع شتی اولور لوم مال اول الله بکه
 اوج ربع شتی و اوج خمس ربع ربع شتی و ربع درهم
 و عشر درهم اولور که اول کنی درهم و ربع بر شتی اولسه
 اولدی پس مقابله ایدرز و خمس حسدن وضع ایله لوم
 بقدر مقابله کتیه بر شتی لازم اولدیکه اکتوب اولور
 موز اول اوج درهم اولدی و اوج جز وقت اوج جز

بردهم اولندن پس جواب وین لوم که کینه مال اول
 اوج درهم واقف جز اولور و کینک مال اوج درهم اولور
 و اوج کینک مال کی درهم و طوق جز اولور و در کینک
 مال کی درهم و اولور درت جز اولور فرق جز بردهم
 اولندن پس لازم اولدیکه اسوب و هر برینک حصه
 سینه زیاده اید و کومرز صکن هر برینک مال کی درهم
 و اولور اوج جز اولور جمله فرق اوج جز بردهم
 اولندن و هر وقت بوجیس مسئله واقع اوله بوقیاس
 اوزن اخراج اولنه **مسئله آخر** اگر یکم بریدی
 درهم اقسیم ایله مختلف دینسه اول که اقل اوله اکثر
 نقص ایده سن فضله که اکثریدن نه قلورسه قسم
 اصغر ضرب ادرینه حاصل اولورسه بر داخ قسم
 اقله ضرب ادرین سکن سکن قسم اقل حاصل اوله اول

تقدیرم

تقدیرم هر قسمیه مقدار اولوق که در طوق اولدیکه
 قسم اقل شیئی دو تار و قسم اکثری یکم بریدی درهم
 الا بریدی پس فضله یکم بریدی درهم کل بریدی اولور چون
 قسم اقل فضله و روز یعنی بریدی یکم بریدی درهم
 الا کی شیئی و روز یکم بریدی شیئی الا کی مال حاصل
 اولور چون بو حاصل قسم اقله و روز یعنی یکم بریدی
 مال الا کی کعب حاصل اولور اول معادل سکن سکن
 شیئی اولوق ککر کدر چون یون جبر ایده و بریدی
 مال معادل الا کی کعب و سکن سکن شیئی اولور پس یون
 رد ایده روز تا کیم کی مال و سکن سکن سکن درهم معادل
 سکن شیئی اولور چون مال بین کتوان لوم بونست اوزن
 انبیا و داخ نقص ادا لوم بر مال و فرق درت درهم
 معادل اوزن اوج و تیم شیئی اولور بعن نصف انبیا و ربع

یکم

ایدرز و در همنی بو حاصلدن نقص ایدرز و باقی قاناک
 جزین جفا روزز ایلکه بر در هم و ربع در هم حاصل اولور
 چون بر در هم نصف اشیا اوزرینه اوزر سکر در هم
 اولور لایزم اولدر کی قسم اکثر اون طغوز در هم اوله و بو
 اکی قسمتک فضلستی اون بر در هم اولدی هر وقت بواصل
 مسئله واقع اوله اسلوب منبوز اوزن اخراج اولت
مسئله آخر اگر طغسان اوچ در هم اکی قسم ایله
 مختلف دستر اما شو لکه اکثر در قسم اقله قسمت
 ایله خارجی قسمت قسم اکثر اوزرینه زیاده ایله
 و بوجهله قسم اقله ضرب ایلدوک بیک درت یوز
 یکریم بئش حاصل اولدی اول تقدیرجه هر قسمته
 مقدار اولوق ککر کدر طریق اولدر که قسم اقله
 دو تارز و قسم اکثر که مقسوم اولسه ککر طغسان

اوچ در هم لایشتی دو تارز مقسوم اکثری قسم
 قسمت اول قسمت ایدرز طغسان اوچ جز و غیره لای
 یزدیم خارجی قسمت اولور چون خارجی قسمت مقسوم
 اوزرینه زیاده ایدرز مجموع مقسوم علیه و روز
 یعنی طغسان اوچ در هم و طغسان اوچ جز و غیره
 لایشتی لای بر در هم برشتی و روز طغسان لایشتی
 و طغسان اوچ در هم لایزال حاصل اولور که اول معادل
 بیک درت یوز یکریم بئش در هم اولوق ککر کدی بئش
 بعد المقابله طغسان لای شتی معادل برمال و بیک
 اوچ یوز و اوزر اکی در هم اولور اول وقت نصف اشیا
 مربع در در روز و در هم بو حاصلدن اکثر یزدی یوز
 درت قلوور بئش بو مبلغن جزین دو تارز اول جز بواصل
 نقص ایدرز اون سکر در هم باقی قلوور جواب و یوز روز که

قسیم آقل اون سکر دریم اولور پس لازم اولدیکی هینجه
 اکثر قسمتیش بئش دریم اوله و خارج قسمت درت دریم
 و سدر بئش دریم اوله بوزجه او زرت قیلمه اوله سدر
مسئله اچری اگر دسلر که حسن مال مجھول شیخ
 لاله جمع اولسه اون بر دریم و چهار سبب حاصل اولسه
 اصل اول مال مجھول نه مقدار اولوق کولدر طریق
 اولدر که خرجی خمس مخرجی سبعة و روز یعنی بئش
 دریم بیدر و روز اولوز بئش حاصل اولور چون اولوز
 بئش دریم خمس لاله سببع جمع ادر و زونه کی اولور بو
 اولوز کی حفظ اولوم پس اون بر دریم و چهار سبب
 اولوز بئش دریم و نه نوم و نه حاصل اولور سه اون
 اکی عدده قسمت ادرن اولوز اوچ دریم و اوچ ربع
 خارج قسمت اولور پس جواب و بر نوم که اصل اول مال

مجھول

مجھول اولوز اوچ دریم و بئش ربع دریم اولور
مسئله اچری اگر بئش کیمسه بر مقدار مال لاله بخارت
 ایلسه اول دفعه اوچ مال مقدار فایده ایلسه بو جملدن
 اوچ دریم بر در و بئش و زسه اکی دفعه سقم و ایلسه
 مال اکی کند و مشرف ایلن ایلسه بو جملدن بئش دریم درت
 و زسه اوچ دفعه بخارت ایلسه مال اکی کند و مشرف
 ایلسه و بو جملدن بیدی دریم تصدق ایلسه باقی کلان
 مال صائسه اوچ دریم قلسه اصل اول کسنت مال نه
 مقدار اولور طریق اولدر که اصل اول کسنت مال بئش
 دو تا در بون سقم عنم ایلدی اولکی سفینه اوچ شی
 فایده حاصل اولدی پس جمله مال درت شی اولوز
 بو جملدن اوچ دریم تصدق و زک مال درت شی الا اوچ
 دریم قلمور چون اکی دفعه سقم عنم ایلدی اکی مال مثل فایده

حاصل اولدي يغني سگز شى لا ايت درهم فائده حاصل اولدي
اصل سزمه الله فانك اوز سگ شى لا اطشور درهم اولور
بو سگدن بشن هم صدق ايسه باقى اولور شى لا اولور
درهم فلسه بسب كور او چي سغن عزم ايسه كتمه مال
مقدار فائده حاصل اولسه شى سگده يكور در شى لا اولور
سگز درهم اولور بو سگدن بدي درهم صدق ايسه باقى
مال يكور در شى لا اولور شى لا اولور اول معاريف
اوج درهم اولور كوكلي چوز جنبه ايد اولور يكور در شى
شى معاريف اولور سگز درهم اولور ليه لازم اولديك
كيبه مال بر درهم ونم درهم وسدر بر درهم اولور بر
جواب ويزور زكه اصل اول كسك مال بو سگدن
اولور وهه مسكه ك بو جيس واقع اولور ايت
اوزن استخراج اولته بو كتاب داخي

يونان

TRINITY COLLEGE
LIBRARY
CAMBRIDGE

با يونان نماد اولدي هر كسي سگنيم
با بو كتابدن استيفاده ايد صاحب مال
با مؤلفك روحي فائده لاه
با ياد اين مال

مشايركونه برنده بياض الوصايو با بغيه كره مال او كيه اولور اولور
تاليانو اولور اولور اولور اولور اولور اولور اولور اولور
ذباضا اولور اولور اولور اولور اولور اولور اولور اولور
اولور اولور اولور اولور اولور اولور اولور اولور
اولور اولور اولور اولور اولور اولور اولور اولور
اولور اولور اولور اولور اولور اولور اولور اولور
اولور اولور اولور اولور اولور اولور اولور اولور
اولور اولور اولور اولور اولور اولور اولور اولور
اولور اولور اولور اولور اولور اولور اولور اولور
اولور اولور اولور اولور اولور اولور اولور اولور
اولور اولور اولور اولور اولور اولور اولور اولور
اولور اولور اولور اولور اولور اولور اولور اولور
اولور اولور اولور اولور اولور اولور اولور اولور

Handwritten manuscript page with a grid of numbers and Arabic text.

91	81	71	61	51	41	31	21	11	1
92	82	72	62	52	42	32	22	12	2
93	83	73	63	53	43	33	23	13	3
94	84	74	64	54	44	34	24	14	4
95	85	75	65	55	45	35	25	15	5
96	86	76	66	56	46	36	26	16	6
97	87	77	67	57	47	37	27	17	7
98	88	78	68	58	48	38	28	18	8
99	89	79	69	59	49	39	29	19	9
100	90	80	70	60	50	40	30	20	10

Arabic text and numbers scattered below the grid:

سنة
 ١٠٠
 ٩٩
 ٩٨
 ٩٧
 ٩٦
 ٩٥
 ٩٤
 ٩٣
 ٩٢
 ٩١
 ٩٠
 ٨٩
 ٨٨
 ٨٧
 ٨٦
 ٨٥
 ٨٤
 ٨٣
 ٨٢
 ٨١
 ٨٠
 ٧٩
 ٧٨
 ٧٧
 ٧٦
 ٧٥
 ٧٤
 ٧٣
 ٧٢
 ٧١
 ٧٠
 ٦٩
 ٦٨
 ٦٧
 ٦٦
 ٦٥
 ٦٤
 ٦٣
 ٦٢
 ٦١
 ٦٠
 ٥٩
 ٥٨
 ٥٧
 ٥٦
 ٥٥
 ٥٤
 ٥٣
 ٥٢
 ٥١
 ٥٠
 ٤٩
 ٤٨
 ٤٧
 ٤٦
 ٤٥
 ٤٤
 ٤٣
 ٤٢
 ٤١
 ٤٠
 ٣٩
 ٣٨
 ٣٧
 ٣٦
 ٣٥
 ٣٤
 ٣٣
 ٣٢
 ٣١
 ٣٠
 ٢٩
 ٢٨
 ٢٧
 ٢٦
 ٢٥
 ٢٤
 ٢٣
 ٢٢
 ٢١
 ٢٠
 ١٩
 ١٨
 ١٧
 ١٦
 ١٥
 ١٤
 ١٣
 ١٢
 ١١
 ١٠
 ٩
 ٨
 ٧
 ٦
 ٥
 ٤
 ٣
 ٢
 ١

Arabic text at the bottom:

وزن
 ٧٧
 ٧٦
 ٧٥
 ٧٤
 ٧٣
 ٧٢
 ٧١
 ٧٠
 ٦٩
 ٦٨
 ٦٧
 ٦٦
 ٦٥
 ٦٤
 ٦٣
 ٦٢
 ٦١
 ٦٠
 ٥٩
 ٥٨
 ٥٧
 ٥٦
 ٥٥
 ٥٤
 ٥٣
 ٥٢
 ٥١
 ٥٠
 ٤٩
 ٤٨
 ٤٧
 ٤٦
 ٤٥
 ٤٤
 ٤٣
 ٤٢
 ٤١
 ٤٠
 ٣٩
 ٣٨
 ٣٧
 ٣٦
 ٣٥
 ٣٤
 ٣٣
 ٣٢
 ٣١
 ٣٠
 ٢٩
 ٢٨
 ٢٧
 ٢٦
 ٢٥
 ٢٤
 ٢٣
 ٢٢
 ٢١
 ٢٠
 ١٩
 ١٨
 ١٧
 ١٦
 ١٥
 ١٤
 ١٣
 ١٢
 ١١
 ١٠
 ٩
 ٨
 ٧
 ٦
 ٥
 ٤
 ٣
 ٢
 ١

EK. 9

NÜSHALAR ARASINDA FARKLILIK GÖSTEREN İŞLEM VE ŞEKİLLER

Bu başlık altında S. nüshasının diğer nüshaları arasında farklılık gösteren işlem ve şekiller verilmiştir. Farklılıklar koyu olarak işaretlenmiştir.

A. Farklı İşlemler

125,50
1112,125
0000000
5560625
5560625
2224250
1112125
139581,68,75,0

dirhem fülüs şî'ir (S. 15a/İ): BH. 12a/İ.

29,12,50,00¹

970 83 33

19,41,66,67

dirhem, fülüs, şa'ir, ħardal

50,00

57 25

29,1250²,00

8550000

12

17100000

8550000

102600,000

12³

8550

17100

8550⁴

102600

3 4

5 6 2 5

¹ (24a/İ) Bu işlem Z. de yer almamaktadır 77b/İ. Bkz. Ek.1.

² (24a/R) 29,1250,00: 29,12,50,00 MK. 30a/14.

³ (25a/İ) Bu işlem Z. de yer almamaktadır 78b/İ. Bkz. Ek.1.

⁴ (25a/R)_8550: 855 C. 13a/22.

2 6 2 4 9 4
       5 4 4 4 4
 2494   5 5 5
 4 8 6 1   (S. 33b/Ī): Kas 28a/18.

māl-1 mefrūz-1 evvel	māl-1 mefrūz-1 šānī
1400	1300
<u>1400</u>	<u>1300</u>
2800	2600
<u>730</u>	<u>730</u>
2070	1870
<u>414</u>	<u>748</u>
2484	1496
<u>828</u>	<u>500</u>
1656	996
<u>500</u>	<u>249</u>
1156	1245 (S.50a/Ī): MK.73a/Ī
<u>289</u>	
1445 (S.50a/Ī): MK. 73a/Ī	

1 0⁵
5 0 0⁶
 200 2 5 0 0 0 0
       1 2 5 0

3

0 0 0⁷

(17) şaṭr-1 evvel 1 5 9 3 9 1

(18) şaṭr-1 šānī 1 5 8 7

(19) şaṭr-1 şāliş 1 5 8 7

1 9 8

1 3 8 9

(20) şaṭr-1 rābi^c 6 69

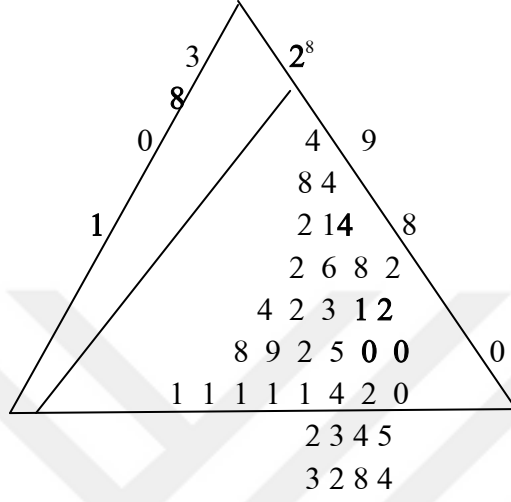
⁵ (50a/R) 10: - MK. 73a/Ī, Kas. 41b/14, BH. 30b/8.

⁶ (50a /R) 500: - MK. 73a/Ī, Kas. 41b/14, BH. 30b/8.

⁷ (58b/Ī) 00: 000 BH. 35b/Ī.

B. Farklı Şekiller

Şekl-i sānī ḍarb-ı fevḳān

---

⁸(3b/Ş): BH. 6b, Z.62a.